

ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံ ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့

တိပိဋက ဝါဠု-မြန်မာအဘိဓာန်

တ - ဝဂ်

အတွဲ - ၉

တ—ထောမေဿာမိ

(အဘိဓာန် ပုဒ်ပေါင်း ၆၅၃၅-ပါဝင်သည်)

သာသနာတော်နှင့် ၂၅၁၄

ဂေါဓာနှင့် ၁၃၃၂

ဇူလိုင်လ ၁၉၇၀

အဘိဓဇမဟာရဋ္ဌဂုရု၊ မဟာဂဏဝိနာယက၊ ဓမ္မသေနာပတိ
သက်တော်ရှည် အရှင်သုန္ဒရဆရာတော်ဘုရားကြီး။

၁၃၉၁

၄၉၁-၃၀၃

ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံ ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့

တိပိဋက

ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်

တ - ဝဂ်

အတွဲ - ၉

တ—ထောမေဿာမိ

(အဘိဓာန် ပုဒ်ပေါင်း ၆၅၃၅-ပါဝင်သည်)

ပခုက္ကူမြို့

အဘိဓဇ မဟာရဋ္ဌဂုရု မဟာဝိသုတာရာမ ဆရာတော်ဘုရားကြီးကို အမှူးထား၍
မဟာဝိသုတာရာမ ဂဏဝါစက စာချအဖွဲ့က ရေးသားပြုစုသည်

ရန်ကုန်မြို့၊ ကမ္ဘာအေး၊ ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံ ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့ ပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်၍
အတွင်းရေးမှူး (အုပ်ချုပ်ရေးအရာရှိချုပ်) ဦးလှမောင် M. A., M.S., B. L.
မှတ်ပုံတင်အမှတ် (၀၇၉/၀၅၂၂) က ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်။

စတင် ရိုက်နှိပ်ခြင်း ၁၉၇၀-ခုနှစ်

ပ-မ-ဗ-သ-စ-၂၆၆-၁၅-၇-၇၀-၂၀၀၁-အုပ်။

ရန်ကုန်မြို့ ကမ္ဘာအေး ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံ ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့ စာပုံနှိပ်တိုက်တွင် (မဟာဝိသုတာရာမ
ဂဏဝါစက စာချအဖွဲ့က တည်းဖြတ်ပြီး) အတွင်းရေးမှူး (အုပ်ချုပ်ရေး အရာရှိချုပ်) ဦးလှမောင် M.A., M.S., B.L.
(မှတ်ပုံတင်အမှတ် ၀၈၇၉/၀၅၂၂)က ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်။

အဘိဓဇမဟာရဋ္ဌဂူရု၊ မဟာဂဏဝိနာယက၊ ဓမ္မသေနာပတိ
သက်တော်ရှည် အရှင်သုန္ဒရဆရာတော်ဘုရားကြီး။

တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်

(တ-၀၈)

ပဓာနဉ္စ၊ မဟာဝိသုတာရာမနိဒါနိ :

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ

တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးသည် ကမ္ဘာ့ ပါဠိအဘိဓာန်အားလုံးတို့အနက် အကြီးကျယ်ဆုံးနှင့် အစုံလင်ဆုံး အဘိဓာန်ကျမ်းကြီး ဖြစ်သည်။ ယင်းသည် ပါဠိစာပေ လေ့လာ လိုက်စား ဆည်းပူးသူများအတွက် အရင်းနှီးဆုံး ပေါင်းသင်းအပ်သော မိတ်ဆွေကောင်းကြီးတစ်ဦးလည်း ဖြစ်ပေသည်။ ပါဠိစာပေကို နက်နက်နဲနဲ ထိထိရောက်ရောက် ပါရဂူမြောက် လေ့လာသူ သုတေသီတို့အား ဤတိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးက လိုအပ်သမျှသော အနက်၊ အဓိပ္ပါယ်၊ အမြုတေအသွယ်သွယ်ကို ပေးမည်အမှန်ပင် ဖြစ်ပေသည်။

အဓိပ္ပါယ်သဘောသကန် မသဲကွဲသေးသော ဝေါဟာရ၊ မရှင်းမလင်း မပြတ်မသား ဖြစ်နေသော စကားလုံးများနှင့် ပတ်သက်၍လည်း အရေးအသားမှန်ကန်စေရန်နှင့် အဓိပ္ပါယ် တိကျ ထိမိစေရန်အတွက် ဤ တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကို အားကိုးကြရပေမည်။

အိမ်မြှောင်နှင့်တူသောအဘိဓာန်

ပင်လယ်သမုဒ္ဒရာအတွင်း၌ ကြမ်းကြုတ်ဆိုးဝါးသော လှိုင်းလေတို့ကြောင့် ပင်လယ်ကူးသင်္ဘောကြီးတို့သည် မည်မျှဝေးကွာသော ခရီးခဲသို့ရောက်၍ မည်မျှသောအခက်အခဲနှင့် တွေ့ကြုံ ရင်ဆိုင် နေရစေကာမူ အိမ်မြှောင်သည် မြောက်တည့်တည့်သို့ လှည့်၍ သွားလိုရာသို့ ညွှန်ပြလျက်ရှိသကဲ့သို့ ပိဋကတ်သုံးပုံ ပါဠိတော်၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာ၊ အနု၊ မဓု၊ ယောဇနာ၊ ဝံသ၊ ကထာ-ကျမ်းလာ ပုဒ်တို့၏ သဒ္ဒါအစီအရင် သဘောအဓိပ္ပါယ်တို့ကို ရှာဖွေကြကုန်သော သုတေသီတို့ မည်သို့သော၊ မည်မျှလောက်သော အခက်အခဲနှင့် တွေ့ကြုံစေကာမူ တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးသည် လိုအပ်သော သဒ္ဒါအစီအရင်၊ အနက် သဘော အဓိပ္ပါယ်ကို ညွှန်ပြလျက်ရှိပေသည်။

သိုက်စာနှင့်တူသော အဘိဓာန်

နစ်-လ-နွေရက် မည်မျှကြာညောင်း၍ မည်မျှတိမ်မြုပ်နေသော ရတနာသိုက်မျိုးပင် ဖြစ်စေကာမူ သိုက်စာသည် တည်နေရာမှန်ကို ညွှန်ပြသကဲ့သို့ ဤ တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးသည် တိမ်မြုပ်နေသည့် လိုအပ်သော အတ္ထရသကို အတိအကျ ညွှန်ပြလျက်ရှိပေသည်။

ဘဏ္ဍာတိုက်နှင့်တူသော အဘိဓာန်

ဘဏ္ဍာတိုက်သည် ဘုရင်မင်းမြတ်၏ တိုင်းရေးပြည်ရာ တည်ထောင်ပြုစုမှုအတွက် အလိုရှိသလောက် ကိစ္စပြီးမြောက် စေနိုင်သကဲ့သို့ ဤ တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးသည် ကျမ်းစာ ပြုစုတည်ထောင်မှု၊ စာပေပို့ချမှု အစရှိသော စာပေလုပ်ငန်းဟူသမျှအတွက် ကိစ္စပြီးမြောက်စေသည်မှာ မြေကြီးလက်ခတ်မလွဲ ဖြစ်ပေသည်။

သမုဒ္ဒရာနှင့်တူသော အဘိဓာန်

သမုဒ္ဒရာပင်လယ်ကြီးသည် ရွှေ၊ ငွေ၊ ပုလဲ၊ သန္တာ အစရှိသော ရတနာအမျိုးမျိုးတို့၏ တည်ရာဖြစ်သကဲ့သို့ ဤ တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးသည် ပုဒ်အဆုံးအဖြတ်၊ ပုဒ်အနက် အဆုံးအဖြတ်၊ လိင်အဆုံးအဖြတ် စသည်တို့၏ တည်ရာ စင်စစ်ဖြစ်ပေသည်။

မဇ္ဈိမကပန်းပင်နှင့်တူသော အဘိဓာန်

မဇ္ဈိမက နတ်ပန်းပင်သည် အထူးထူးသောပန်းတို့၏ တည်ရာ ဖြစ်သကဲ့သို့ ဤ တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးသည် သဒ္ဒနယ၊ အတ္ထနယ-တည်းဟူသော ပန်းမျိုးစုံတို့၏ တည်ရာ ဖြစ်ပေသည်။

ကောင်းကင်နှင့်တူသော အဘိဓာန်

ဆုံး-စ-မထင် မိုးကောင်းကင်သည် မရေတွက်နိုင်သော နက္ခတ်၊ ကြယ်၊ တာရာ အမျိုးမျိုးတို့၏ တည်ရာ ဖြစ်သကဲ့သို့ ဤ တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီး၌ မရေမတွက်နိုင်သော အသိပညာပေး စကားရပ်တို့နှင့် ပြည့်နှက်စုံလင်၍ နေပေသည်။

ဘုရားမပွင့်မီက အဘိဓာန်

အဘိဓာန်ဟူသည် ဆိုင်ရာ ဘာသာပုဒ်တို့နှင့် ယင်းတို့၏ အဓိပ္ပါယ် သဘောသကန်တို့ကို သိမှီးရာ သိမ်းဆည်းရာ ဖြစ်ပေသည်။ အလိုရှိသော စာပေသမား သုတေသီပုဂ္ဂိုလ်သည် ယင်းမှ ကြိုက်နှစ်သက်ရာ ပုဒ်ပဒ၊ အဓိပ္ပါယ် သဘောသကန်တို့ကို လေ့လာ ကြည့်ရှု မှတ်ယူ၍ စာပေဗိမာန်၊ စာပေအဖိုးတန်တို့ကို တည်ဆောက် ပြုစုကြရပေသည်။ ယင်းသို့ပုဒ်ပဒတို့နှင့် ယင်းတို့၏ သဘောသကန်တို့ သိမှီးရာ အဘိဓာန်ကျမ်းမျိုးမှာ ဘုရားမြတ်စွာ မပွင့်မီအခါကပင် ရှိခဲ့ကြောင်း “တိဏ္ဍ ဝေဒါနံ ပါရဂူ သနိဗ္ဗာဏုကေဠု-ဘာနံ” စသော စကား၌ နိဗ္ဗာဏု-ဟူသော စကားဖြင့် သိနိုင်ပေသည်။ ကောသ-ခေါ်သော အဘိဓာန်ကျမ်းများ စ-တင်ရာကို “ဝေဒိကနိဗ္ဗာဏု” မှ စ-ခဲ့သည်ဟုလည်း ဆိုကြသည်။^၁

ယာသ်ကာစာရိန်-ဆရာ စီရင်သော နိရုတ္တိမည်သော ကျမ်းတွင် နေဗ္ဗာဏုကဏ္ဍ-၌ ဝေဒနှင့်စပ်သော စကားများကို အဘိဓာန်အသွင် တပေါင်းတည်း စုစည်းဖော်ပြထားလျက် ရှိပေသည်။ ပုံစံအားဖြင့် ဖော်ပြရပါလျှင် ညဉ့်ပရိယာယ် ၂၃-ပုဒ် “ရာတြိနာမ” များကို စီစဉ်ဖော်ပြထားခြင်းပင် ဖြစ်သည်။^၂

နိဗ္ဗာဏုကျမ်း၌ ကြိယာပုဒ်များမပါပဲ နာမ်ပုဒ်နှင့် နိပါတ်မျှသာ ပါဝင်ကြောင်း S. K. S. ၌ ဖော်ပြသည်။

၁။ ဒီ။ ၁။ ၈၂-စသည်။

၂။ S. K. S. ကြည့်။

၃။ ဣတိ ဩယော ဝိနတိ ရာတြိနာမာနိ။

ဣန္ဒြိယနိုင်ငံမှ သက္ကတအဘိဓာန်များ

ဣန္ဒြိယနိုင်ငံသည် ဘာသာပြောကြားစွာတို့၏ ယဉ်ကျေးမှု အမြဲတေများ စုဝေးရာဌာန ဖြစ်သည့် အလျောက် စာပေယဉ်ကျေးမှုတွင် ပါဝင်သော သက္ကတအဘိဓာန်များစွာတို့၏ ပေါ်ထွန်းစုဝေးရာ ဖြစ်သည်။ နှောင်းဆရာတို့သည် ယင်း အဘိဓာန်တို့ကို မှီငြမ်းပြု နည်းယူ၍ အဘိဓာန်ခေါ် ကောသ ကျမ်းများစွာကို ပြုစုကြပေသည်။

ရှေးအဘိဓာန် သုံးကျမ်း

ဣန္ဒြိယနိုင်ငံ၌ အလွန်ရှေးကျသော အဘိဓာန် သုံးကျမ်းရှိသည်။ ၎င်းတို့မှာ—

၁။ ဝါစာသွတိဆရာ၏ သဒ္ဒါဏ္ဍဝအဘိဓာန်၊

၂။ ဝျာဓိဆရာ၏ ဥတုလိနီအဘိဓာန်၊

၃။ ဝိကြမာဒိတုဆရာ၏ သံသာရဝတ္ထအဘိဓာန်—

တို့ ဖြစ်ကုန်၏။ ထိုသို့ဖြစ်ကြောင်း ဟာရာဝလိကောသ၌—

ဓဗ္ဗာဏီဝ ဥတုလိနီ၊ သံသာရဝတ္တံ ဣတုပိ။

ကောရိ ဝါစသွတိ ဝျာဓိဝိကြမာဒိတု နိမိတား—

ဟူသောဂါထာဖြင့် ဖော်ပြခဲ့သည်။ ယင်းအဘိဓာန်တို့သည် နောက်နောက် အဘိဓာန်တို့၏ ရွှေသွား လမ်းညွှန်သဖွယ် ဖြစ်ကုန်သည်။ ဣန္ဒြိယ၌ ရှိခဲ့ဘူးသော ကောသခေါ် အဘိဓာန်ကျမ်းအချို့ကို သဒ္ဓိကာ- မရကောဓ-နိဒါန်း၌ အောက်ပါအတိုင်း ဖော်ပြထားလေသည်။

၁။ အဇယအဘိဓာန်

၂။ အနေကထိဓူနိမဉ္ဇရီအဘိဓာန်

၃။ အဘိဓာနစိန္တာမဏိ (ဟဲမစန္ဒြိကွတး)

၄။ အဘိဓာနမာလာ

၅။ အမရဒတ္တ

၆။ အမရမာလာ (အမရသိဟကွတာ)

၇။ အရုဏး

၈။ ဣန္ဒြိကောဓး

၉။ ဥတုလိနီ

၁၀။ ဥဗ္ဗဝိဝေက

၁၁။ ကောကွရကောဓး (ဇဲနပုရုမေတ္တမ- ဒေဝကွတး)

၁၂။ ကလိဂ်း

၁၃။ ကလွတရုး

၁၄။ ကလုဒ္ဒး(ကေဂဝကွတး)

၁၅။ ကာတျး

၁၆။ ကာတျာယနး

၁၇။ ကောဓသရး

၁၈။ ဂင်္ဂါဓရး

၁၉။ ဂေါဝဓိနကောဓး

၂၀။ စန္ဒြိကောဓး

၂၁။ စရကကောဓး

၂၂။ တာရပါလး

၂၃။ တြိကာဏ္ဍရေမး (ဇဲနပုရုမေတ္တမ ဒေဝ- ကွတး)

၂၄။ တြိဝိကြမး

၂၅။ ဒါမောဒရကောဓး

၂၆။ ဒုဂီကောဓ

၂၇။ ဒေဝိကောရး	၅၇။ ရတုမာလာ (ဟလာယုဓက္ခတာ)
၂၈။ ဒွိရူပကောရး	၅၈။ ရန္တိဒေဝး
၂၉။ ခနံဇယး	၅၉။ ရဘသး
၃၀။ ခနပါလး	၆၀။ ရာဇဒေဝး
၃၁။ ခန္တန္တရိး	၆၁။ ရာဇမုက္ခုဒ္ဓး
၃၂။ ခရိတိကောရ (ခရုဏီဒါသက္ခတး)	၆၂။ ရုဒြကောရး
၃၃။ ခဓိဒါသး	၆၃။ ဝရရုစိ
၃၄။ နာနာထိဓနိမဉ္ဇရိ	၆၄။ ဝါစသုတိ
၃၅။ နာနာထိရတုမာလာ (ဘာညက္ခတာ)	၆၅။ ဝိကြမာဒိတျး
၃၆။ နာမနိဓာနမ်	၆၆။ ဝိဇ္ဇကောရး
၃၇။ နာမမာလာ	၆၇။ ဝိဇ္ဇပြကောရး
၃၈။ နာမလိင်္ဂါနုဓါသနမ် (အမရသိဟကရုတမ်)	၆၈။ ဝိဇ္ဇရူပး
၃၉။ ပဒရတူဝလိ	၆၉။ ဝိဇ္ဇလောစနး
၄၀။ ပါလကောရး	၇၀။ ဝဲဇယန္တိ
၄၁။ ပုဒ္ဂလကောရး	၇၁။ ဝေါ (ဗော)ပါလိတး
၄၂။ ဘဇ္ဇမလ္လး	၇၂။ ဖျာဓိး
၄၃။ ဘရတမာလာ	၇၃။ ဂဗ္ဗဒရတူဝလိ (မထုရေရက္ခတာ)
၄၄။ ဘာဂုရိကောရး	၇၄။ ဂဗ္ဗာဏိဝး
၄၅။ ဘဂ္ဂကောရး	၇၅။ ဗဗ္ဗာထိစိန္တမဏိး
၄၆။ ဘောဂိန္ဒရကောရး	၇၆။ ဂါရုတ
၄၇။ မခံကောရး	၇၇။ ဂုဘာကံး
၄၈။ မဟိပကောရး	၇၈။ သံသာရဝတိး
၄၉။ မာဓဝကောရး	၇၉။ သဗ္ဗနကောရး
၅၀။ မုက္ခုဒ္ဓး	၈၀။ သဝီဓရး
၅၁။ မုတ္တာဝလိ (ဗြီဓရက္ခတာ)	၈၁။ သာဟသာကံး
၅၂။ မုနိကောရး	၈၂။ သုဓာ
၅၃။ မေဒိနိ	၈၃။ သုဘူတိကောမး
၅၄။ ယာဒဝ	၈၄။ သောမနန္ဒိး
၅၅။ ရတုကောရး	၈၅။ ဟရကောရး
၅၆။ ရတုမာလာ (ဒဏ္ဍာဓိနာထောပနာမက- ဏ္ဍရုဂပ္ပက္ခတာ)	၈၆။ ဟာရာဝလိ (ဇေနုပုရုဇေတ္တမဒေဝက္ခတာ)

ဖော်ပြပါ ကောသခေါ် အဘိဓာန် ကျမ်းစာများစာရင်းသည် ခရစ်သက္ကရာဇ်-၁၉၀၇ မတိုင်မီက စာရင်းဖြစ်ကြောင်း စာအုပ်ရိုက်နှိပ်သည့် ခုနစ်သက္ကရာဇ်ဖြင့် မှန်း၍သိနိုင်၏။ ၁၉၀၇-ခုမှ ဤဖက် တိုးတက်သော နှစ်များစွာအတွင်း အဘိဓာန်ကျမ်းများ မည်မျှပေါ်ပေါက်ဦးမည်ကို ပညာရှင်တို့ မှန်းဆနိုင်ပေမည်။

အသုံးများသော အမရကောသအဘိဓာန်

ယင်းသို့ မြားမြောက်စွာသော သက္ကတအဘိဓာန်ကျမ်းများအနက် အကောင်းဆုံး အောင်ပန်းကို လှမ်းယူခဲ့သော အဘိဓာန်မှာ အမရသီဟဆရာ၏ နာမလိင်္ဂါနုဂါသနမည်သော အမရကောသ အဘိဓာန်ပင် ဖြစ်သည်။ ယင်းသည် ပါဠိအဘိဓာန်များကို ပြုစုရာ၌ပင် များစွာအားကိုးပြုရသော အဘိဓာန် ကျမ်း ဖြစ်သည်။ ယင်း အမရကောသ၌—

၁။ ပြုထမကဏ္ဍ

၂။ ဒွိတိယကဏ္ဍ

၃။ တွတိယကဏ္ဍ—

အားဖြင့် ၃-ပိုင်း ၃-ကဏ္ဍ ရှိသည်။ ယင်း ၃-ပိုင်းတွင်—

ပြုထမကဏ္ဍ၌ သွဂ်ဝဂ်၊ ဝျောမဝဂ်၊ ဒိဂ်ဝဂ်၊ ကာလဝဂ်၊ စီဝဂ်၊ ဓမ္မာဒိဝဂ်၊ နာဠျဝဂ်၊ ပါ-
တာလဘောဂ်ဝဂ်၊ နရကဝဂ်၊ ဝါရိဝဂ် အားဖြင့် ၁၀-ဝဂ် ရှိပြီး ဂါထာပေါင်း-၃၀၀-ရှိလေသည်။

ဒွိတိယကဏ္ဍ၌ ဘူမိဝဂ်၊ ပုရဝဂ်၊ ဓဲလဝဂ်၊ ဝနော်မဓိဝဂ်၊ သိဟာဒိဝဂ်၊ မနုဗျဝဂ်၊ ဗြဟ္မဝဂ်၊
ကွတြိယဝဂ်၊ ဝဲဗျဝဂ်၊ ဣဒြဝဂ်-အားဖြင့် ၁၀-ဝဂ်ပါရှိ၍ ဂါထာပေါင်း ၇၄၅-ဂါထာ ပါရှိသည်။

တွတိယကဏ္ဍ၌ ဝိဇ္ဇေယျနိဿိဝဂ်၊ သင်္ကဏီဝဂ်၊ နာနာထိဝဂ်၊ အဗျယဝဂ်၊ လိင်္ဂါဒိသံဂြဟ-
အားဖြင့် ၄-ဝဂ်ရှိပြီး ဂါထာပေါင်း ၄၈၇-ဂါထာ ပါရှိသည်။—

အားလုံး ဂါထာပေါင်းမှာ ၁၅၃၂-ဂါထာ ဖြစ်သည်။

ယင်းကျမ်းသည် သာသနာတော်နှစ် ၁၇၀၇-ခုနှစ်တွင် သီဟိုဠ်၌ နန်းတက်သော ပရက္ကမဗာဟု
မင်းကြီးလက်ထက် အရှင်မောဂ္ဂလ္လာန်သည် ယင်းကို အမှီပြု၍ အဘိဓာနပ္ပဒီပိကာ ရေးသားသည်ကို
ထောက်၍ သာသနာတော်နှစ် ၁၇၀၇-ခုထက် စော၍ ပေါ်သော ကျမ်းဖြစ်ကြောင်း သိနိုင်သည်။

အဘိဓာနကောသကျမ်း

သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ သာရတ္ထဒီပနီဋီကာ-စသည်တို့ မပေါ်မီက “အဘိဓာနကောသ”ခေါ် အဘိဓာန်ကျမ်း
လည်း ရှိခဲ့ကြောင်း သာရတ္ထဒီပနီဋီကာ ပဋုဏ္ဏအဖွင့်၌ “ပဋုဏ္ဏဒေသေ သဉ္ဇာတဝတ္ထံ ပဋုဏ္ဏံ ‘ပဋုဏ္ဏ-
ကောသေယျဝိသေသော’တိ ဟိ အဘိဓာနကောသေ ဝုတ္တံ”ဟူရာ၌ “အဘိဓာနကောသေ”ဟူသော
စကားဖြင့် သိနိုင်၏။^၁

အဘိဓာနပ္ပဒီပိကာ

အဘိဓာနပ္ပဒီပိကာကျမ်းသည် ပါဠိပိဋကတ်နှင့်တကွ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာ-တို့ကို မွေ့နှောက်ပြီး အမရ
ကောသကျမ်းကို မှီငြမ်းပြု၍ ရေးသားသောကျမ်းဖြစ်သည်။ ယင်း ကျမ်း၌ အပိုင်း-ဝဂ်-ဖွဲ့ပုံတို့မှာ အမရ
ကောသနှင့် ဆင်တူ၏။ အမရကောသ၌ သွဂ်ဝဂ်-ဟူ၍ရာ အဘိဓာနပ္ပဒီပိကာ၌ သဂ္ဂဝဂ်-ဟု ဖြစ်၏။
(ကျန်စိစစ်ချက်များကို မဟာဝိသုတာရာမနိကာယသာသနာဝင် ကျမ်းဦးမှတ်ဖွယ် ရှုပါ။^၂)

၁။ အဘယာရာမ ဆရာတော်၏ အမရကောသနိသျှနိဒါန်းလည်း ကြည့်။ ၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၇။
၃။ ဝိသုတာ။ ၉၃-၉၄။

အခြံအရံကျမ်းများ

ယင်း အဘိဓာန်ပုဒ်ပိကာကျမ်း၏ အခြံအရံဖြစ်သော ကျမ်းများလည်း သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ပေါ်ထွန်းခဲ့သည်။ သီဟိုဠ်၌ နိဿယဟောင်းနှင့် ကဠုတ္တရမြို့ ဝသကဒုဝရွာဇာတိ ၁၈၃၅-၁၉၁၇-တွင် ပေါ်ထွန်းသော အရှင်သုဘူတိထေရ်သည် သီဟိုဠ် အင်္ဂလိပ် ၂-ဘာသာဖြင့် ဘာသာပြန်၍ သာမန်ရေးသား ရိုက်နှိပ်စေခဲ့သော ကျမ်းစသည်တို့ ဖြစ်သည်။ အဘိဓာန်ပုဒ်ပိကာသို့ ကျမ်းကိုလည်း စတုရင်္ဂဗလအမတ်၏ အဘိဓာန်ဋီကာကို အမှီပြု၍ ယင်း မထေရ်ပင် စီရင်ခဲ့သည်။^၁

သီဟိုဠ် နာမာဝလိအဘိဓာန်များ

သာသနာတော်နှစ် ၁၉၅၃-၂၀၀၅-တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း ဇယဝစုနပုရ-ကောဇွေ-မြို့၌ နန်းတက်သော ဆဋ္ဌမ ပရက္ကမဗာဟု မင်းလက်ထက် ၎င်းမင်း နန်းစံ ၁၀-နှစ်တွင် နလ်လုတုနသာ မည်သော အမတ် ပညာရှိ ရေးသားခဲ့သော နာမာဝလိအဘိဓာန်တစောင်လည်း ရှိခဲ့သည်။

၎င်းကျမ်းနောက် နာမာဝလိ အဘိဓာန်သစ်များ ပေါ်ထွန်းသဖြင့် ၎င်းကျမ်းကို ပုရာဏနာမာဝလိ-ဟု ခေါ်သည်။ နောက်ပေါ် နာမာဝလိအဘိဓာန်များမှာ ရောဟနတိုင်း မာတရမြို့ အရှင်ရတနထေရ်၏ နာမာဝလိအဘိဓာန်နှင့် မာတရမြို့ ကဝိကုလတိလ၏ နာမာဝလိအဘိဓာန်စသည်တို့ ဖြစ်ကုန်၏။^၂

၎င်းပြင် သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ အုပ်ချုပ်ခဲ့သော ဝိဇယ၊ ပဏ္ဍုဝါသုဒေဝ၊ အဘယ-အစရှိသော မင်းတို့၏ နာမည်များကို အက္ခရာစဉ်၍ အကြောင်းအရာ အချုပ်ကို ပြဆိုရာ ရာဇာဝလိ မင်းစဉ်အဘိဓာန်လည်း ရှိသေးကြောင်း သိရ၏။

သီဟိုဠ်ကျွန်း စသည့် နိုင်ငံခြားဖြစ် ပါဠိအဘိဓာန်များ

သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ပါဠိပညာရှင်တို့သည် ပါဠိအဘိဓာန်တို့ကို ပြုစု၍ စာပေသမားတို့ကို နှစ်သိမ့်စေခဲ့ရာ ၎င်းတို့ကို နာမည်မျှဖော်ပြရသော်—

အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ အရှင်ဗုဒ္ဓဒတ္တထေရ် ၁၉၄၉-ခုနှစ်က ပြုစုခဲ့သော အင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်ကျဉ်း (Concise Pāli-English Dictionary)။

အရှင်ဗုဒ္ဓဒတ္တထေရ်သည်ပင် ၁၉၅၀-ခုနှစ်ကပြုစုခဲ့သော ပါဠိသီဟလအကာရာဒိယခေါ် ပါဠိ-သီဟိုဠ် အဘိဓာန် (Pāli-Sinhalese Dictionary)။

၁၉၅၅-ခုနှစ်က ပြုစုခဲ့သော အင်္ဂလိပ်-ပါဠိအဘိဓာန် (English Pāli Dictionary)။

ဝိဒုရူပေါလပိယတိဿထေရ် ၁၉၄၉-ခုနှစ်ကပြုစုခဲ့သော အင်္ဂလိပ်-ပါဠိအဘိဓာန် (English-Pāli Dictionary)။

မောရဠဝသာသနရတနပြုစုသော ဝိနယကောဓယ=ဝိနည်းအဘိဓာန် (ဒုတိယဘွဲ့ ရိုက်နှိပ်သက္ကရာဇ် ၁၉၅၈)။

၁။ ဝိသုတာ။ ၁၁၁-၁၁၂-ကြည့်။

၂။ Sinhalese Literature During the Kotteperiod. ၃၉၁-၃၉၃။

၁၉၆၀-ခုနှစ်တွင် ပေါ်ထွက်လာသော ကောသံ ဂေါဒု ဇာတိ အရှင်သီရိသုမေဓာမထေရ် ပြုစုသော အဋ္ဌကထာသုစိခေါ် ပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်း။

၁၉၅၀-ခုနှစ်က ရိုက်နှိပ်ခဲ့သော အမ်-အေ မစ္စတာ ဖာနန္ဒါပြုစုသော ကျောင်းသားကို ပါဠိ-အင်္ဂလိပ်အဘိဓာန် (A Student's Pāli-English Dictionary)။

လန်ဒန်ပါဠိအသင်းမှထုတ်ဝေသည့် သီဟိုဠ်သား ပါဠိပညာရှိ ဂျီပီမာလလဆေကရ ပြုစုသော ပါဠိ နာမည် အဘိဓာန် (Dictionary of Pāli Proper Names) စသည်တို့ ဖြစ်ကုန်၏။

၎င်းပြင် ဝိဇ္ဇောဒယတက္ကသိုလ် ပါမောက္ခ ဌာနမှူး အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ အရှင်အာနန္ဒာ-မေတ္တေယျ၏ အဋ္ဌပုတ္တိ၌ အဘိဓမ္မကောရ အဘိဓာန်၊ ဝိဂ္ဂကောရ အဘိဓာန်ကျမ်းတို့ကိုလည်း အရှင်အာနန္ဒာမေတ္တေယျ ပြုစုကြောင်း တွေ့ရ၏။

၎င်းပြင် ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၈၇၅-ခုနှစ်တွင် စတင်ရိုက်နှိပ်ခဲ့သော ရုရှားပြည် စိန့်ပီတာစဘတ် မြို့မှ ပါမောက္ခကြီးများပြုစုသော ပါဠိ-ရုရှားဘာသာအဘိဓာန်။

ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၈၇၅-ခုနှစ်တွင် ရိုက်နှိပ်ခဲ့သော ဆရာကြီး ချစ်လ်ဒါး၏ ပါဠိ-အင်္ဂလိပ် အဘိဓာန်။

၁၉၂၁-၁၉၂၅-ခုနှစ်တွင် ဆရာကြီး ရိုးစ်ဒေးဗစ် ဦးစီးပြုစုသော P.T.S. အဘိဓာန်။

ဒိန်းမတ်ပြည် သိပ္ပံပညာနှင့်စာပေဆိုင်ရာ တော်ဝင်ဌာနက ပြုစုသော Acritical Pāli Dictionary,

စစ်ပြီးခေတ်တွင် လန်ဒန်ပါဠိအသင်းမှပြုစုသော Pāli Tipiṭakam Concordance အဘိဓာန်။

၁၉၅၂-ခုနှစ်က စတင်ရိုက်နှိပ်ခဲ့သော ဂျာမန်ရဟန်းတော် ဉာဏတိလောက ပြုစုသော Buddhist Dictionary ခေါ် ဗုဒ္ဓဘာသာပါဠိအင်္ဂလိပ်အဘိဓာန် စသည်တို့လည်း ရှိကုန်၏။

မြန်မာပြည် ပါဠိအဘိဓာန်များ

မြန်မာပြည်၌လည်း အဆင့်အတန်းမြင့်မားသော ပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်းများ ထွက်ပေါ်ခဲ့သည်။ ၎င်းတို့မှာ—

ရန်ကုန်မြို့ ဦးသာသနဓဇ စီစဉ်ပြုစုသော သီဟဠအဘိဓာန်ကဏ္ဍဝလိကျမ်း၊

မင်းကွန်း ဥဒ္ဓမ္မရချောင်ဆရာတော်အရှင်ပဏ္ဍဝံသ၏ “ပညတ်နက်” အဘိဓာန်ကျမ်း၊

လယ်တီဆရာတော်ဘုရားကြီး၏ တပည့်ရင်းဖြစ်သော လယ်တီပဏ္ဍိတ ဆရာဦးမောင်ကြီး (၁၂၄၀-၁၃၀၁) ရေးသားပြုစု၍ ၁၂၇၆ (၁၉၁၄)ခုက ထွက်ပေါ်ခဲ့သော ပါဠိအဘိဓာန်ချုပ်၊

အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ မစိုးရိမ်ဆရာတော် ဦးသောမာဘိသီရိ (၁၂၃၉-၁၃၀၁) ရေးသားပြုစု၍ ၁၂၉၀-ခုနှစ်က ထွက်ပေါ်ခဲ့သော သဒ္ဓတ္ထရတနာဝလိအဘိဓာန် အပိုင်း-၁၊ အတွဲ-၁၊

၁၂၄၁-ခုနှစ်တွင် မွေးဖွားတော်မူ၍ ယခုတိုင် သက်တော်ထင်ရှားရှိတော်မူသော အဘိဓဇ-မဟာရဋ္ဌဂုရု မစိုးရိမ်ဆရာတော် ဦးသုရိယာဘိဝံသ ရေးသားပြုစု၍ ၁၂၈၉-ခုနှစ်က ထွက်ပေါ်ခဲ့သော သဒ္ဒတ္ထရတနာဝလိအဘိဓာန် အပိုင်း-၂၊ အတွဲ-၁၊

ဆရာတော်ဦးဉာဏ (၁၂၄၅-၉၉) ရေးသားပြုစု၍ ၁၂၉၈-ခုနှစ်က ထွက်ပေါ်ခဲ့သော သဒ္ဒတ္ထ-ရတနာဝလိအဘိဓာန် အပိုင်း-၃၊ အတွဲ-၁၊

ဆရာတော် ဦးရာဇိန္ဒ (၁၂၄၆-၁၃၀၂) ရေးသားပြုစု၍ ၁၂၉၄-ခုနှစ်က ထွက်ပေါ်ခဲ့သော သဒ္ဒတ္ထရတနာဝလိအဘိဓာန် အပိုင်း-၄၊ အတွဲ-၁၊

ပဌမကျော် အရှင်တေဇဝန္တာဘိဝံသ-ရေးသား၍ ၁၃၀၁-ခုနှစ်က ထွက်ပေါ်ခဲ့သော မြန်မာ-ပါဠိအဘိဓာန်၊

မန္တလေးမြို့အနောက်ပြင် မဟာဝိသုဒ္ဓါရုံတိုက် အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ စည်ရှင်ဆရာတော် ဦးကော-သလ္လာဘိဝံသ (၁၂၅၁-၁၃၁၁) ရေးသားပြုစု၍ ၁၃၁၅-၈-ခုနှစ်များက ထွက်ပေါ်ခဲ့သော ဝိသုဒ္ဓါရုံ တိပိဋကအဘိဓာန်၊

ဦးဟုတ်စိန် ဘီအေ(ဂုဏ်ထူး)ဘီအယ်လ် ရေးသားပြုစု၍ ၁၉၅၄-၉-ခုနှစ် များက ထွက်ပေါ်ခဲ့သော ပဒတ္တမဉ္စူသဘင်္ဂေါ ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန် စသောကျမ်းများ ဖြစ်လေသည်။

ထို့ပြင် ပါဠိပုဒ်များ၏ အရင်းအမြစ်ဖြစ်သည့်ဓာတ်များကို အကွာရာစဉ်ဖြင့် စီစဉ်ရေးသားထားသော ဓာတ်အဘိဓာန်ကျမ်းများလည်း ပေါ်ထွက်ခဲ့လေသည်။ ၎င်းတို့တွင်—

သဒ္ဒနီတိဓာတုမာလာကျမ်းမှာ မြန်မာပြည်ဖြစ် အစောဆုံးသော ဓာတ်အဘိဓာန်ကျမ်း ဖြစ်သည်။

ထို့နောက် မန္တလေးရတနာပုံခေတ်က မဟာဝိသုဒ္ဓါရုံ ဆရာတော်ဘုရားကြီး ရေးသားတော်မူခဲ့သော ဓာတုတ္ထသင်္ဂြိုဟ်ခေါ် ဓာတ်အဘိဓာန်ကျမ်း၊

ဗန်ကျီတိုက် ရွာသာရွာလျှင် ဖွားရာဇာတိရှိသော အရှင်ဝရသမ္မောဓိ ပြုစုသည့် ဓာတုပစ္စယဒီပနီခေါ် ဓာတ်အဘိဓာန်ကျမ်း စသည်တို့ ဖြစ်လေသည်။

မဟာဝိသုတာရာမ

ဘိဝိဇ္ဇက ပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန်

ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံတော် တော်လှန်ရေးအစိုးရ ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့မှ ငွေစာရင်းကိုင်ချုပ် ဝဏ္ဏကျော်ထင် ဦးချစ်တင်နှင့် အဘိဓာန်ဌာနမှူး ဦးဗိုလ်မောင်တို့သည် ၁၃၂၈-ခုနှစ် ဝါခေါင်လပြည့်ကျော် ၁၃-ရက်(၁၃-၉-၆၆)နေ့တွင် ပခုက္ကူမြို့ မဟာဝိသုတာရာမတိုက်ကြီးသို့ ရောက်ရှိလာကြပြီး ကျေးဇူးရှင် အဘိဓဇမဟာရဋ္ဌဂုရု အရှင်သုန္ဒရဆရာတော်ဘုရားကြီးနှင့် တိုက်အုပ်ဆရာတော် အရှင်နန္ဒိယ အမှူး ရှိသော ဂဏဝါစကဆရာတော်တို့အား တ-ဝဂ်(တ၊ထ၊ဒ၊ဓ၊န)ဆိုင်ရာ တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန် ကျမ်းကြီး ပြုစုချီးမြှောက်ပါရန် တောင်းပန်လျှောက်ထားခဲ့လေသည်။

အဘိဓာန်ပြုစုရေး ဆွေးနွေးခြင်း

ယင်းသို့ လျှောက်ထားချက်ကို ဆရာတော်များက သာသနာရေးကိစ္စဖြစ်၍ နှစ်သက်ကြည်ဖြူ လက်ခံ တော်မူကြကာ ၁၃၂၈-ခုနှစ် ဝါခေါင်လပြည့်ကျော် ၁၄ (၁၄-၉-၆၆) ရက်နေ့ နံနက် ၇-နာရီအချိန် ပခုက္ကူမြို့ မဟာဝိသုတာရာမကျောင်းတိုက်ကြီး၌ အောက်ပါ အဘိဓာန်ကျမ်းပြု တာဝန်ခံ ဂဏဝါစက များ ပါဝင်လျက် အဘိဓာန်ကျမ်းကြီး ပြုစုရေးကို ဆွေးနွေးတော်မူကြသည်။ ကြွရောက်ပါဝင်သော ဆရာတော်များမှာ—

၁။ အဘိဓဇမဟာရဋ္ဌဂုရု မဟာဝိနာယက ဆရာတော်ဘုရားကြီး	
၂။ ဆရာတော် ဦးနန္ဒိယ	တိုက်အုပ်
၃။ ဦးနန္ဒိယ ^၁	ဂဏဝါစက
၄။ ဦးကေလာသ	။
၅။ ဦးဝေပုလ္လသမိ အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊	ဂဏဝါစက
၆။ ဦးနေမိန္ဒ	ဂဏဝါစက
၇။ ဦးဇာဂရ	။
၈။ ဦးကုသလ ^၂	။
၉။ ဦးပညိန္ဒ	။
၁၀။ ဦးသူရိယ	။
၁၁။ ဦးကေလာသ အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ ဂဏဝါစက၊ ဘီ-အေ(ဂုဏ်ထူး)	
၁၂။ ဦးဝိစာရ အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ ပါဠိပါရဂူ၊ ဂဏဝါစက	
၁၃။ ဦးဗိုလ်မောင်	အဘိဓာန်ဌာနမှူး

၁။ ဆရာတော်မှာ ၁၃၃၀-ခုနှစ် ပြာသိုလဆုတ် ၁၀-ရက်နေ့တွင် ပျံလွန်သည်။

၂။ ၎င်းဆရာတော်မှာ အဘိဓာန်ပြုစု၍ ၂-လခန့် အကြာတွင် အဖွဲ့မှ နုတ်ထွက်သည်။

ဆရာတော်ကြီး၏ မိန့်ကြားချက်

အစည်းအဝေးတွင် အဘိဓမ္မဟာရဋ္ဌဂုရု ဆရာတော်ဘုရားကြီးက “ဤအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးမျိုး ဖြစ်ပေါ်လာရခြင်းအတွက် သာသနာတော်အား လွန်စွာ အကျိုးများလိမ့်မည် ဖြစ်သောကြောင့် လွန်စွာ လိုအပ်လျက်ရှိနေသဖြင့် မိမိတို့ စာပို့ချခြင်းကိစ္စဖြင့် မအားမလပ်ရှိနေသော်လည်း ဂန္ထဓူရပရိယတ္တိ သာသနာ့လုပ်ငန်းကို ထမ်းဆောင်မှု ကိစ္စတရပ်ဖြစ်၍ နေ့စဉ် စာပို့ချချိန် ၄-ချိန်ရှိသည့်အနက် စာဝါတချိန်စာလောက် အဘိဓာန်အတွက် အချိန်သတ်မှတ်၍ ပြုစုကြရမည်” စသည်ဖြင့် ဩဝါဒစကား မိန့်ကြားတော်မူသည်။

ထို့နောက် အဘိဓာန်ဌာနမှူး ဦးဗိုလ်မောင်ကလည်း တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီး စတင်ပြုစုခဲ့ပုံအကြောင်း ရာဇဝင်ကို အကျဉ်းချုပ်လျှောက်ထား၍ အဘိဓာန်ရေးသားပုံ အစီအစဉ်ကို တပုဒ်စီ တပုဒ်စီ ဆွေးနွေးလျှောက်ထားသည်။ ထို့နောက် အဖွဲ့ဝင်ဆရာတော်များ အချင်းချင်း အဘိဓာန်ပြုစုရေး ဆွေးနွေးကြလေသည်။ နံနက် ၁၀-နာရီ မိနစ် ၃၀-တွင် အစည်းအဝေး ရပ်နားပြီး နေ့လယ် ၁-နာရီမှ ၄-နာရီအထိ ဆက်လက်ဆွေးနွေးကြပြန်သည်။

အဘိဓာန်လေ့လာရေး ရန်ကုန်သို့ကြွခြင်း

အဘိဓာန်ရေးသားပြုစုရာ၌ လက်တွေ့ လေ့လာဆွေးနွေး၍ အစမ်းရေးသားရန် အဖွဲ့ဝင်ဆရာတော်များမှ ၆-ပါးကို ရန်ကုန် ကမ္ဘာအေး ဇမ္ဗူဒီပကျောင်းဆောင်သို့ ကြွရောက်ပါရန် ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့၏ လျှောက်ထားချက်အရ—

၁။ ဆရာတော်ဦးနန္ဒိယ	တိုက်အုပ်ဆရာတော်
၂။ ဦးနန္ဒိယ	ဂဏဝါစက
၃။ ဦးဝေပုလ္လသမိ	အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ ဂဏဝါစက
၄။ ဦးပညိန္ဒ	ဂဏဝါစက
၅။ ဦးသုရိယ	။
၆။ ဦးကေလာသ	အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ ဂဏဝါစက၊ ဘီ-အေ(ဂုဏ်ထူး)—

တို့သည် ၁၃၂၈-ခုနှစ် တော်သလင်းလဆန်း ၄-ရက် (၁၈-၉-၆၆)နေ့တွင် ရန်ကုန်သို့ လေယာဉ်ပျံဖြင့် ကြွတော်မူကြ၍ ၁၃၂၈-ခုနှစ် တော်သလင်းလဆန်း ၅-ရက် (၁၉-၉-၆၆) တနင်္လာနေ့ ၈-နာရီ ၃၀-မိနစ် အချိန်တွင် ရန်ကုန်မြို့ သီရိမင်္ဂလာကုန်းမြေ ဇမ္ဗူဒီပကျောင်းဆောင် အဘိဓာန်ခန်းမ၌ စ-တင်စည်းဝေးရာ ပခုက္ကူမှ ဆရာတော် ၆-ပါးနှင့်တကွ ဇမ္ဗူဒီပအဘိဓာန်အဖွဲ့ဝင် ဆရာတော်များဖြစ်ကြသော—

၁။ အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ ဆရာတော်ဦးဉာဏုတ္တရ
၂။ ဆရာတော် ဦးနန္ဒဝံသ
၃။ ဦးနန္ဒိမဉ္ဇူ
၄။ ဦးပဏ္ဍိတ

- ၅။ ဦးဣန္ဒဝံသ
- ၆။ ဦးစိန္တိတ
- ၇။ ဦးသာဓိန
- ၈။ ဦးစန္ဒောဘာသ—

တို့နှင့်တကွ ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့မှ အောက်ပါပုဂ္ဂိုလ်များ တက်ရောက်ကြလေသည်—

- ၁။ ဆရာဦးလှမောင် အတွင်းရေးမှူး၊ အုပ်ချုပ်ရေးအရာရှိချုပ် ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့၊
- ၂။ ဝဏ္ဏကျော်ထင် ဦးချစ်တင် ငွေစာရင်းကိုင်ချုပ် ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့၊
- ၃။ ဦးမြင့်မောင် (အုပ်ချုပ်ရေးအရာရှိ ၂)၊
- ၄။ ဦးကျော်ထွတ် (ဒုတိယ အယ်ဒီတာချုပ်၊ မြန်မာပြန်ဌာန)၊
- ၅။ ဝဏ္ဏကျော်ထင် ဦးသာတင် (မာသ)၊ စာပြင်မှူးချုပ်၊
- ၆။ ဦးဗိုလ်မောင် (အဘိဓာန်ဌာနမှူး၊ ဇမ္ဗူဒီပကျောင်းဆောင်)၊
- ၇။ ဦးတင်ရွှေ (အဘိဓာန်ဌာန ဇမ္ဗူဒီပကျောင်းဆောင်)။

အသီးသီး လျှောက်ထား၊ မိန့်ကြားခြင်း

အစည်းအဝေး၌ အဘိဓာန်နှင့်စပ်၍ မှတ်သားဖွယ်များကို ဆရာဦးလှမောင်က လျှောက်ထား၍ အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတဆရာတော် ဦးဉာဏုတ္တရ၊ တိုက်အုပ်ဆရာတော် ဦးနန္ဒိယတို့ကလည်း အသီးအသီး အဘိဓာန်နှင့်စပ်သော ဩဝါဒစကားများကို မိန့်ကြားတော်မူကြသည်။

အဖွဲ့ဝင်ဆရာတော်များသည် ရန်ကုန်မြို့ ကမ္ဘာအေး ဇမ္ဗူဒီပကျောင်းဆောင်၌ ၄-ရက်ကြာမျှ စည်းဝေး ဆွေးနွေးကြပြီးနောက် တက၊ တကပဏ္ဍိ၊ တကပတ္တိ၊ တစ္ဆက၊ တစ္ဆကကမ္မ၊ တဏှာကာယ၊ တဏှာကံရ၊ တိဏာဂါရ၊ ဒဗ္ဗမလ္လပုတ္တတ္ထေရ၊ ဒမိလ၊ ဒါတုကမျတာ၊ ဓံသတိ၊ ဓဇသဒ္ဓ၊ ဓနဝန္တု-ပုဒ်များကို နမူနာအဖြစ် ရေးသားခဲ့ကြပြီး တော်သလင်းလဆန်း ၁၁-ရက်နေ့တွင် လေယာဉ်ပျံဖြင့် ပခုက္ကူသို့ ပြန်ကြွတော်မူခဲ့ကြသည်။

အဘိဓာန်ကျမ်းကြီး ရေးသားပြုစုပြီ

၁၃၂၈-ခုနှစ် တော်သလင်းလဆန်း ၁၁-ရက် (၂၅-၉-၆၆)နေ့တွင် မဟာဝိသုတာရာမတိုက် အလယ် သိမ်ကျောင်းတော်ကြီး အထက်ထပ် တောင်ဖက်ဆင်ဝင်ကို အဘိဓာန်ဌာနအဖြစ် သတ်မှတ်ပြီး ကမ္ဘာအေး ဗုဒ္ဓသာသနာ့အဘိဓာန်အဖွဲ့မှ ပေးပို့သော အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်ပေါင်း (လေးသောင်းခန့်)ကို စိစစ် ရွေးချယ်ပြီး ထည့်သင့်သောပုဒ်များကိုထည့်၍ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကို ပြုစုရေးသားခဲ့ကြပေသည်။

ဥပထမ္မက ၆-ပါး ထပ်ဖြည့်ခြင်း

၁၉၆၆-ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ ၂-ရက်နေ့မှစ၍ အဘိဓာန်ရေးသားရာ၌ ပိုမိုတွင်ကျယ်စေရန် စာသင်သား ရဟန်းတော်များထည်းမှ အရည်အချင်း လုံလောက်သော အောက်ပါ ဥပထမ္မကရဟန်းတော် ၆-ပါးကို ထည့်သွင်း တိုးချဲ့ခဲ့လေသည်။

ယင်းတို့မှာ—

ဦးကုမာရ	အစိုးရဓမ္မာစရိယ
ဦးနန္ဒဝံသ ^၁	။
ဦးဝိမလ	။
ဦးတေဇောဘာသ	အစိုးရဓမ္မာစရိယ, ဒီဃဘာဏက
ဦးပညိန္ဒြိယ	အစိုးရဓမ္မာစရိယ, အင်္ဂုတ္တရနိကာယပါဠိပါရဂူနှင့်
ဦးသောဘန-တို့	ဖြစ်ကြသည်။

တဖန် ၁၃၂၈-ခုနှစ် တပို့တွဲလဆုတ် ၅-ရက်နေ့တွင်—

ဦးဝိသုဒ္ဓိ^၂ ဝိသိဋ္ဌဒီဃဘာဏက, ဓမ္မာစရိယ,
ဦးဉာဏတ္ထရ^၃ ဒီဃဘာဏက တို့ကို ထပ်မံထည့်သွင်းခဲ့သည်။
ဦးတိလောက အစိုးရဓမ္မာစရိယ-ကိုလည်း ၁၃၃၀-ခုနှစ် ကဆုန်လဆန်း ၁၂-ရက်

နေ့တွင် ထည့်သွင်းခဲ့သည်။

၁။ ဦးနန္ဒဝံသမှာ ၁၃၂၉-ခုနှစ် တပို့တွဲလဆုတ် ၄-ရက်နေ့တွင် နုတ်ထွက်သည်။
၂။ ဦးဝိသုဒ္ဓိမှာ ၁၃၃၁-ခုနှစ် နတ်တော်လဆန်း ၇-ရက်နေ့တွင် နုတ်ထွက်သည်။
၃။ ဦးဉာဏတ္ထရမှာ ၁၃၃၁-ခုနှစ် ပဌမဝါဆိုလဆုတ် ၄-ရက်နေ့တွင် နုတ်ထွက်သည်။

မဟာဝိသုကာရာမတိုက် တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓမ္မာရတနကျမ်းပြု ဆရာတော်များ

ရှေ့တန်း ဝဲမှ ယာ— ဆရာတော် ဦးနေမိန္ဒ၊ ဦးဝေပုလ္လသမိ၊ ဦးကေလာသ၊ ဦးနန္ဒိယ၊ အဘိဓမ္မဟာရဋ္ဌဂူ ဆရာတော်ကြီး၊ (တိုက်အုပ်) ဦးနန္ဒိယ၊ ဦးပညိန္ဒ၊ ဦးဓာရ၊ ဦးသုရိယ။
 နောက်တန်း ဝဲမှ ယာ— ဦးဝိမလ၊ ဦးသောဘန၊ ဦးကုမာရ၊ ဦးနန္ဒဝံသ၊ ဦးကေလာသ (ဘိအေ)၊ ဦးဝိဓာရ၊ ဦးဝိသုဒ္ဓါ၊ ဦးကေတောဘသ၊ ဦးဉာဏတ္ထရ၊ ဦးပညိန္ဒိယ။

ကျမ်းပြုလုပ်ငန်းဆိုင်ရာ တာဝန်များ

- ၁။ သံဂါယနာတင် ပိဋကကျမ်းစာများမှ ထုတ်နုတ်ပေါင်းစု၍ ကျမ်းစာအမည် မျက်နှာနံပါတ်နှင့် တကွ အက္ခရာစဉ်ပြီး တ-ဝက်ဆိုင်ရာ ပါဠိပုဒ်ပေါင်း (၄-သောင်းခန့်)ကို ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့ အဘိဓာန်ဌာနမှ ပေးပို့သည့်မူအတိုင်း ရှေးဦးစွာ သတ်မှတ်ခဲ့သော စည်းမျဉ်းအရ ပခုက္ကူ ဂဏဝါစက စာပြုအဖွဲ့က အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ် လုပ်သင့် တည်သင့်သည်ကို ရွေးချယ် ဆုံးဖြတ်၍ ကျမ်းညွှန်းရှိတိုင်း ပါဠိကျမ်းဂန်တို့မှ သာဓကစုံအောင် ထုတ်ဆောင်လေ့လာ၍ လိင်၊ပုဒ်၊ ဓာတ်၊ပစ္စည်းခွဲဝေခြင်းမှ စ၍ စာပြုလုပ်ငန်းဆိုင်ရာကို အကြမ်းဖျင်းအားဖြင့် စာရွက်တရွက် တရွက်၌ တပုဒ်စီ တပုဒ်စီ အပြီးတိုင်အောင် ရေးသားပြုလုပ်ကြ၏။
- ၂။ ယင်း ပြုလုပ်ပြီး ပုဒ်ကြမ်းစာလွှာများကို အက္ခရာစဉ်ကျအောင် စဉ်၍ လိင်သတ်မှတ်ခြင်း၊ ပုဒ် ဓာတ် ပစ္စည်း ခွဲဝေခြင်း၊ အနက်မြန်မာပြန်ဆိုခြင်းစသည်တို့၌ သဒ္ဒါစည်းမျဉ်း၊ သံဝဏ္ဏနာစည်း မျဉ်းတို့နှင့် ကိုက်ညီအောင် နောက်ထပ် မှမ်းမံပြင်ဆင်၍ လက်နှိပ်စက်ဖြင့် စီမံကြမ်းအဖြစ် ရိုက်နှိပ်ကြ၏။
- ၃။ ယင်း စက်ရိုက်စီမံကြမ်းကိုလည်း ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့ ပုံနှိပ်တိုက်သို့မပို့မီ အထပ်ထပ် စုပေါင်း ဆွေးနွေးလျက် ပြင်ဆင်သင့်ရာ၌ ထပ်မံပြင်ဆင်အတည်ပြုပြီး စီမံအချောအဖြစ်ဖြင့် ပုံနှိပ်တိုက် သို့ ပို့ရ၏။
- ၄။ ယင်း စီမံအချောကို ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့မှ ဂယ်လီပရူ(ဖ်)အဖြစ်ဖြင့် စက်တင်၍—
  - (၁) ဦးလှမောင် (အတွင်းရေးမှူး၊ အုပ်ချုပ်ရေးအရာရှိချုပ်)
  - (၂) ဦးကျော်ထွတ် (ဒု-အယ်ဒီတာချုပ်၊ မြန်မာပြန်ဌာန)
  - (၃) ဦးဗိုလ်မောင် (အဘိဓာန်ဌာနမှူး)
  - (၄) ဦးဌေးလှိုင် (တာဝန်ခံစာပြင်) တို့၏ မြန်မာမူစသည်တို့၌ ထင်မြင်ချက်၊ အကြံပေး ချက်များနှင့်တကွ ကျမ်းပြုဌာနသို့ ပြန်လည်ပေးပို့၏။
- ၅။ ယင်းသို့ ရှေးဦးစွာပြန်ပို့သော ဂယ်လီပရူ(ဖ်)ကို ပါဠိကျမ်းရင်း သာဓကပါ၌ စာမျက်နှာနံပါတ် များနှင့် ပြန်လည်တည်းဖြတ် “တိုက်ဆိုင်” ကြည့်ရှုခြင်း၊ အခြားသုတ်သင်ဖွယ်တို့ကို စုပေါင်း ညှိနှိုင်း သုတ်သင် ပြင်ဆင်ခြင်းတို့ဖြင့် ဒုတိယအကြိမ် ထပ်မံ အတည်ပြု၍ ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့ ပုံနှိပ်တိုက်သို့ ပို့ကြ၏။
- ၆။ ပြင်ဆင်အတည်ပြုပေးပို့သည့်အတိုင်း ပုံနှိပ်တိုက်က ဖောင်ကြမ်းသွင်း ရိုက်နှိပ်ပြီး ယခင်နည်းတူ လိုအပ်သေးလျှင် အကြံပေး တင်ပြချက်များနှင့် တပါတည်း ထပ်မံသုတ်သင်နိုင်ရန် ပခုက္ကူ ကျမ်းပြုဌာနသို့ တဖန်ပြန်လည်ပေးပို့၏။
- ၇။ ယင်း ဖောင်ကြမ်း၌လည်း ယခင်တကြိမ် သာဓကတိုက်ခဲ့ပြီး ဖြစ်သော်လည်း သတိလွတ်တတ် သောအရာ ဖြစ်၍ နောက်ထပ်ပါဠိသာဓကနံပါတ်များနှင့် ဒုတိယအကြိမ် တိုက်ဆိုင်ကြည့်ရှုပြန်၍ နောက်ဆုံးအပြီးသတ် ကျေနပ်လောက်အောင် အဖန်ဖန်သုံးသပ်ကြည့်ရှုပြီးမှ ဖောင်ချောအဖြစ် ရိုက်နှိပ်ရန် ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့သို့ လွှဲအပ်လိုက်၏။

ဤသို့လျှင် စာဖောင်တခုတခု၌ စီမူအကြမ်းတကြိမ်၊ အချောတကြိမ်၊ ဂယ်လီပရ(ဖိ)တကြိမ်၊ ဖောင်ကြမ်းတကြိမ်၊ ဖောင်ချောတကြိမ်အားဖြင့် စာတိုက်မှ သွားချည်ပြန်ချည် အလီလီအဖန်ဖန် ပြင်ဆင် သုတ်သင်ခြင်းတို့ဖြင့် ဖောင်(၅၀)ကျော်ရှိ၍ ဤ ပခုက္ကူပါဠိမြန်မာအဘိဓာန် တ-ဝက် အတွဲ ၁-ကို ၃-နှစ် တိုင်တိုင် တနေ့ (၃)နာရီစီ သီတင်းနေ့ တနင်္ဂနွေစသည့် နေ့အား ရက်အားမထားကြပဲ ကြီးမားသော ဆန္ဒ စိတ္တ ဝီရိယ ဝီမံသတို့ ဦးစီးလျက် အပြီးတိုင် ကြိုးစားဆောင်ရွက်ခဲ့ကြ၏။

အဘိဓာန်အခေါ်အဝေါ်များ

အဘိဓာန်ဟူသော စကားကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာအားဖြင့် Dictionary. ဟူ၍၎င်း၊ Lexicon. ဟူ၎င်း၊ Glossary ဟူ၍၎င်း၊ Vocabulary ဟူ၍၎င်း ခေါ်ဝေါ်သုံးနှုန်းသည်။ သက္ကတဘာသာ အားဖြင့် ကောဓ၊ ဓမ္မကောဓ၊ ဓမ္မသင်္ဂဟ၊ ဓမ္မဂြန္ထ၊ ဓမ္မဇာလ၊ နိဝိဝဓန၊ နိဗ္ဗာဏ-ဟူ၍ သုံးနှုန်းသည်။^၁ သိဟိန္ဒူဘာသာ အခေါ်အဝေါ်အားဖြင့်မူကား အကာရာဒိယ၊ ဓမ္မကောမယ၊ ကောမဂြန္ထယ-စသည်တို့ ဖြစ်ကုန်၏။^၂

အဘိဓာန်ရေးနည်း

အဘိဓာန်သည်—

၁။ အနက်ဘူ ပရိယာယ်ဝေဝုဇ်ပုဒ်တို့ကို တပေါင်းတစုတည်း ဖော်ပြရေးသားရာ သမာနတ္ထ-ကောသ အဘိဓာန်၊

၂။ များသောအနက်ရှိသော ပုဒ်တို့ကို အတ္ထုဒ္ဓါရဏ် အစွမ်းဖြင့် ရေးသားရာ အနေကတ္ထ-ကောသ အဘိဓာန်-ဟူ၍ ၂-မျိုးရှိသည်။

ယင်း ၂-မျိုးအနက် ၁-အမျိုးအစားကို အဘိဓာနပ္ပဒီပိကာကျမ်းလာ သဂ္ဂကဏ္ဍ၊ ဘူကဏ္ဍ၊ ဘူမိဝဂ်၊ ပုရ-ဝဂ်၊ နရဝဂ်၊ စတုဗ္ဗဏ္ဍဝဂ်၊ အရညဝဂ်၊ အရညာဒိဝဂ်၊ ပါတာလဝဂ်၊ သာမညကဏ္ဍ၊ ဝိသေသျှာဓိနဝဂ်၊ သိ-ကိဏ္ဍဝဂ်-တို့ဖြင့် သိအပ်သည်။ ၂-အမျိုးအစားကို အဘိဓာနပ္ပဒီပိကာ-လာ သာမညကဏ္ဍ၊ အနေကတ္ထ-ဝဂ်-ဖြင့် သိအပ်ပေသည်။

ဘုရားမြတ်စွာသည် ဒေသနာတော်၏ ကွန့်မြူးစမ္မာယ်ခြင်းနှင့် ဝေနေယျတို့၏ အလိုအဇ္ဈာသယ အကျိုးငှါ ၁-အမျိုးအစားဖြစ်သော အနက်သဘောတူ ပရိယာယ် ဝေဝုဇ် သမာနတ္ထကောသ အဘိဓာန်ပုဒ်တို့ကို ထိုထိုဒေသနာတော်တို့၌ ထုတ်ဖော်ဟောကြားတော်မူခဲ့လေသည်။ ပုံစံများကို အမြွက်မျှ ပြရပါမူ—

မေထုနဓမ္မော နာမ ယော သော အသဒ္ဓမ္မော ဂါမဓမ္မော ဝသလဓမ္မော ဒုဋ္ဌုလ္လံ သြဒကန္တိကံ
ရဟဿံ ဒွယံဒွယသမာပတ္တိ၊ ဧသော မေထုနဓမ္မော နာမ။^၃

ယော တဿာယေဝ တဏှာယ အသေသဝိရာဂနိရောဓော စာဂေါ ပဋိနိဿဂ္ဂေါ မုတ္တိ
အနာလယော။^၄

၁။ ဝိလျံ။ Eng.-Sanskrit Dictionary. ကြည့်။

၂။ ဂျီ ပီ မာလသဒကရ-၏ English-Sinhalese Dictionary. ကြည့်။

၃။ ဝိ၊ ၁။ ၃၄။

၄။ ဝိ၊ ၃။ ၁၅။ သံ၊ ၃။ ၃၆၉။ ပဋိ၊ သံ။ ၃၃၀။

ပသော ဖုသနာ သံဖုသနာ သံဖုသိတတ္တံ။^၁

စိတ္တံ မနော မာနသံ ဟဒယံ ပဏ္ဍရံ မနော မနာယတနံ မနိန္ဒြိယံ ဝိညာဏံ ဝိညာဏက္ခန္ဓော တဇ္ဇော မနောဝိညာဏဓာတု။^၂

တက္ကော ဝိတက္ကော သင်္ကပ္ပေါ အပ္ပနာ ဗျပ္ပနာ စေတသော အဘိနိရောပနာ သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ။^၃

ပညာ ပဇာနနာ ဝိစယော ပဝိစယော ဓမ္မဝိစယော သလ္လက္ခဏာ ဥပလက္ခဏာ ပစ္စုပ္ပ-
လက္ခဏာ ပဏ္ဍိတံ ကောသလ္လံ နေပုညံ ဝေဘဗျာ စိန္တာ ဥပပရိက္ခာ ဘူရိမေဓာ ပရိဏာယိကာ
ဝိပဿနာ သမ္ပပေညံ ပတောဒေါ ပညာ ပညိန္ဒြိယံ ပညာဗလံ ပညာသတ္တံ ပညာပါသာဒေါ ပညာ-
အာလောကော ပညာဩဘာသော ပညာပဇ္ဇောတော ပညာရတနံ အမောဟော ဓမ္မဝိစယော
သမ္မာဒိဋ္ဌိ။^၄ စသည် ဖြစ်လေသည်။

ဒေသနာများ၌ မေထုနပရိယာယ်၊ နိဗ္ဗာန်ပရိယာယ်၊ ဖဿပရိယာယ်၊ တက္ကပရိယာယ်၊ ပညာပရိ-
ယာယ်တို့ကို ရနိုင်သမျှ ဟောတော်မူခဲ့လေသည်။ ၎င်းပြင်—

အသင်္ခတံ အနတံ အနာသဝံ၊ သစ္စဉ္စ ပါရံ နိပုဏံ သုဒ္ဓုဒ္ဓသံ။

အဇဇရံ ဓုဝံ အပလောကိတံ၊ အနိဒဿနံ နိပ္ပပဉ္စ သန္တံ—

စသည့် အသင်္ခတသံယုတ်လာ ဂါထာများဖြင့်လည်း^၅ သမာနတ္ထကောသ အသွင်ကို ဆောင်သော
ဒေသနာများကို သိနိုင်ပေသည်။ မဟာနိဒ္ဒေသ^၆၊ စူဠနိဒ္ဒေသ^၇၊ နေတ္ထိဝေဝစနာဟာရဝိဘင်း^၈ များကို
လည်း ကြည့်ရှုရာသည်။

၂-အမျိုးအစားဖြစ်သော အတ္ထုဒ္ဓါရ၏ အစွမ်းအားဖြင့် ရေးသားရာ အနေကတ္ထကောသပုဒ်တို့ကို
အရှင်မဟာဗုဒ္ဓသောသ၊ အရှင်ဗုဒ္ဓဒတ္တ၊ အရှင်ဓမ္မပါလ၊ အရှင်ဥပသေန၊ အရှင်မဟာနာမ၊ အရှင်သာရိ-
ပုတြာ စသော အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာ-ဆရာတို့ ဖွင့်ပြကြသော အောက်ပါ အတ္ထုဒ္ဓါရပုဒ်-အမြွက်ဖြင့်လည်း
သိနိုင်သည်—

အ-အတ္ထုဒ္ဓါရ=ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၆၄။ မ၊ဋီ၊၁။၆၀။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၀၁။ အနုဋီ၊၁။၂၈။ အဂ္ဂ-
အတ္ထုဒ္ဓါရ=ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၁။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂။ အင်္ဂဏ-
အတ္ထုဒ္ဓါရ=မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၉၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၉။ သာရတ္ထ၊၁။၁၂၇-စသည်တည်း။

အဇ္ဈတ္တ၊ အတ္တ၊ အထ၊ အတ္တ၊ အဒ္ဓါ၊ အဓိကာရ၊ အန္တ၊ အန္တရာ၊ အန္တ၊ အနုပဿနာ၊ အနုသန္တိ၊
အပဒါန၊ အပ္ပ၊ အဘိ၊ အဘိက္ကန္တ၊ အဘိနန္ဒ၊ အရည၊ အရိယ၊ အာဂတ၊ အာပ၊ အာယတန၊
အာရဘ၊ အာရမ္မ၊ အာရမ္မဏ၊ အာသဇ္ဇ၊ အာသဝ၊ သာသဝက္ခယ၊ အာဟာရ၊ ဣတိ၊ ဣဒံ၊
ဣဓ၊ ဣဒ္ဓိ၊ ဥက္ကာ၊ ဥက္ကာ၊ ဥဒါန၊ ဥပ၊ ဥပစာရ၊ ဥပ္ပန္န ဥပေက္ခာ၊ ဥပေါသထ၊ ဥဋ္ဌာရ၊ဧ၊
တေ၊ ဧဝံ၊ ဩက၊ ဩရ၊ ကပ္ပ၊ ကမ၊ ကမ္မ၊ ကာမ၊ ကာမဘဝ၊ ကာယ၊ ကိံ၊ ကုဋိကာ၊ ကုလ-
ပုတ္တ၊ ကုသလ၊ ကေဝလ၊ ကောလာဟလ၊ ကင်္ခါ၊ကံသ၊ ခန္ဓ၊ ခေါ၊ ဂတိ၊ ဂဗ္ဘ၊ ဂဟဏီ၊ ဂါထာ၊
ဂုဏ၊ ဂေါ၊ စက္က၊ စရ၊ စက္ခ၊ စရိမက၊ စိတ္တ၊ စေတ၊ စေတနာ၊ ဆန္ဒ၊ ဆန္ဒ၊ ဇာတိ၊ ဇာပ၊ ဈာန၊

၁။ အဘိ၊ဓ။၁၀။   ၂။ အဘိ၊ဓ။၁၉။   ၃။ သံ၊၂။၅၄၃။   ၄။ မဟာနိ။၂-စသည်။
၅။ စူဠနိ။၂၄၊၂၉-စသည်။   ၆။ နေတ္ထိ။၅၅-၆-၇-ဂ။
အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) (ခ)။—ပ-မ-ဗ-သ-စ

ဉာဏဒဿန၊ ဌာန၊ တာဝ၊ တွာ၊ တေ၊ ထေရ၊ ဒမ၊ ဒါန၊ ဒိသ၊ ဒုက္ခ၊ ဒေဝ၊ ဒေဝတာ၊ ဒေသနာ၊
 ဓမ္မ၊ ဓမ္မစက္ခု၊ ဓမ္မဒေသနာ၊ ဓူမ၊ နန္ဒီ၊ နာမ၊ နာသန၊ နိကာယ၊ နိမိတ္တ၊ နိယာမ၊ နိဿရဏ၊
 နေက္ခမ္မ၊ ပစ္စယ၊ ပဇာပတိ၊ ပညာ၊ ပညတ္တိ၊ ပဋိဘာန၊ ပဋိသန္တာရ၊ ပဋိဟာရ၊ ပဌာန၊ ပထဝီ၊
 ပတ္တနာ၊ ပရ၊ ပရိက္ခာရ၊ ပစ္စုပ္ပန္န၊ ပရိယာဒါန၊ ပရိယာယ၊ ပရိယုဋ္ဌိတ၊ ပရိဝါရ၊ ပရိဟာနိ၊ ပဝါ-
 ရဏာ၊ ပဟာန၊ ပါတိမောက္ခ၊ ပါမောဇ္ဇ၊ ပါရ၊ ပါရာဇိက၊ ပိဋက၊ ပိဏ္ဍပါတ၊ ပုစ္ဆာ၊ ပုည၊ ပုထုဇ္ဇန၊
 ပုရာ၊ ပေါက္ခရ၊ ဖဿ၊ ဗလ၊ ဗုဒ္ဓ၊ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌ၊ ဗောဓိ၊ ဗြဟ္မ၊ ဗြဟ္မစရိယ၊ ဘယ၊ ဘဝါဘဝ၊ ဘာဝနာ၊
 ဘူတ၊ ဘူမိ၊ မဂ္ဂ၊ မဟန္တ၊ မစ္စု၊ မတ္တ၊ မန၊ မနောမယ၊ မန္တ၊ မယ၊ မရဏ၊ မာဏဝ၊ မာနသ၊ မာရ၊
 မိဂ၊ မိတ္တသုဟဇ္ဇ၊ မူလ၊ မေ၊ ယံ၊ ယက္ခ၊ ယောနိ၊ ရဇတ၊ ရဏ၊ ရသ၊ ရဟဿ၊ ရာမဏေယျ၊
 ရူပ၊ လောရ၊ လောကဓာတု၊ လောဟ၊ ဝံသ၊ ဝဏ္ဏ၊ ဝတီ၊ ဝသီ၊ ဝါ၊ ဝါစာ၊ ဝိဒိတာ၊ ဝိဓ၊ ဝိနိစ္ဆယ၊
 ဝိမုတ္တိ၊ ဝိမောက္ခ၊ ဝိဟာရ၊ ဝိမံသက၊ ဝုဋ္ဌိ၊ ဝုတ္တ၊ ဝေဒ၊ ဝေဒနာ၊ ဝေဒိယမာန၊ ဝေလာ၊ ဝေါ၊
 ဝေါသဂ္ဂ၊ ဝေါဟာရ၊ သင်္ခါ၊ သင်္ခါရ၊ သဂ္ဂ၊ သင်္ဂရ၊ သင်္ဂဟ၊ သံဝရ၊ သံသဂ္ဂ၊ သံသဋ္ဌ၊ သစ္စ၊
 သညာ၊ သတိပဋ္ဌာန၊ သန္တ၊ သဒ္ဓိသ၊ သဒ္ဓါ၊ သမ္ပန္န၊ သဗ္ဗ၊ သမဏ၊ သမနုပဿနာ၊ သမယ၊
 သမုဿယ၊ သမောသရဏ၊ သရဏဂမနသဟဂတ၊ သာဓု၊ သာလ၊ သိက္ခာပဒ၊ သိယာ၊ သီဟ၊
 သု၊ သုခ၊ သုဘ၊ သုဝဏ္ဏ၊ သေနာသန၊ သေယျာ၊ သောတ၊ ဟဒယ၊ ဟန္တ၊ ဟေတု—

ဟူသော ပုဒ်များမှာ အနေကတ္တကောသ အဘိဓာန်ပုဒ်တို့ ဖြစ်ကုန်၏။

တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာ-အဘိဓာန်ရေးနည်း

တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန် ရေးနည်းကို အကြမ်းအားဖြင့်—

- ၁။ ပုဒ်တည်ခြင်း
- ၂။ ဣတ္ထိလိင်၊ ပုလ္လိင်၊ နပုလ္လိင်-ကို စိစစ်ခြင်း
- ၃။ ပုဒ်ဖြတ် ပုဒ်ခွဲခြင်း
- ၄။ အနက်ယောဇနာခြင်း
- ၅။ သာဓက ထုတ်ဆောင် ဖော်ပြခြင်း—

ဟူ၍ ၅-မျိုး မှတ်သားသင့်ပေသည်။

ယင်း ၅-နည်းကို အောက်ပါ တဏှာဗဒ္ဓ-ဟူသောပုဒ်၌ သင်္ကေတ ဖော်ပြကုန်အတိုင်း သိနိုင်ပေသည်။

တဏှာဗဒ္ဓ^၁ (တိ^၂) [တဏှာ+ဗဒ္ဓ^၃] တဏှာသည်—ဖွဲ့တုပ်—ချည်နှောင်—အပ်သော။ သူ။
 တဏှာ—အဖွဲ့အတုပ်—အချည်အနှောင်—ခံရသော။ သူ^၄။ ဧဝံ တဏှာဗဒ္ဓါ
 သတ္တာပိ။ အဘိ။ ၄။ ၁။ ၃။ ၉။ ၁။^၅

အနက်မသန် အဘိဓာန် မကျန်ရအောင်ရှာ

အဘိဓာန်ကျမ်းများကို လေ့လာဆည်းပူး ရှာဖွေကြည့်ရှုလျှင် ပိဋကတ်စာပေ သွားလာရာ၌ အနက် ထင်လွယ်သည်၊ အနက်သန်သည်ဟု ရည်ရွယ်၍ ကဝိလက္ခဏာသတ်ပုံကျမ်း၌ “အနက်မသန်၊ အဘိဓာန်၊ မကျန်ရအောင် ရှာ” ဟု မိန့်ဆိုခဲ့သည်။

တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန် ကြည့်ရှုရသောအကျိုး

တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးမှာ အတွဲအားလုံးကို လေ့လာပါက—

- ၁။ သဒ္ဒါအစီအရင်ကို တဖက်ကမ်းခပ် တတ်မြောက်ကျွမ်းကျင်ခြင်း၊
- ၂။ တိတိကျကျ ဆိုလိုရင်းထိမိအောင် အနက်ယောဇနာ သမ္ပန်နိုင်ခြင်း၊
- ၃။ ဝိနည်း၊ သုတ္တန်၊ အဘိဓမ္မာ-ဆိုင်ရာ ပုဒ်တို့၏ အဆုံးအဖြတ်ကို ကျနပိုင်နိုင်ခြင်း၊
- ၄။ သမိုင်းရာဇဝင်ဆိုင်ရာ ပုဒ်တို့ကိုလည်း ရေးသားဖော်ပြ စိစစ်ထားသဖြင့် သမိုင်းရာဇဝင် ဗဟုသုတ ရနိုင်ခြင်း၊
- ၅။ သက္ကတ၊ ပြာကြို့၊ အဒ္ဓမာဂဓီ၊ သီဟိုဠ်-စသော ဘာသာတို့ဖြင့်လည်း အကွက်ဆိုက်ပါက တိုက်ဆိုင် စိစစ် ဖော်ပြထားသဖြင့် ဘာသန္တရဗဟုသုတ ရနိုင်ခြင်း၊
- ၆။ သုတ္တ၊ ကထာ၊ ဇာတ်၊ ဝတ္ထု၊ ဝဂ်-များကိုလည်း ကျနစွာ ရေးသား ဖော်ပြထားသဖြင့် စာပေဗဟုသုတ ရနိုင်ခြင်း-ဟူသည့် အကျိုးထူးများကို ရရှိနိုင်လေသည်။

အဘိဓာန်ကင်း နားပင်းဖြစ်ဖို့ပင်

စာပေကို ထိထိရောက်ရောက် လေ့လာလျှင်—

- ၁။ သဒ္ဒါဗျာကရုဏ်းကျမ်း၊
- ၂။ အဘိဓာန်ကျမ်း၊
- ၃။ အလင်္ကာကျမ်း၊
- ၄။ တက်ကျမ်း—

ဟူသော ကျမ်း-၄-ကျမ်းကို သင်ယူလေ့လာကြရမည်သာ ဖြစ်သည်။ ယင်း ၄-ကျမ်းအနက် သဒ္ဒါဗျာက-
ရုဏ်းကျမ်း မတတ်ပါက အကန်းနှင့်တူသည်။ အဘိဓာန်ကျမ်းခေါ် ကောသကျမ်းများ မတတ်ပါက
နားပင်းသူနှင့်တူသည်။ အလင်္ကာကျမ်းများကို မတတ်ပါက အကျိုးနှင့်တူသည်။ တက်ကျမ်းကို မတတ်
ပါက လူအ-နှင့်တူသည်။ ယင်းသို့တူကြောင်း တောင်ပေါက်ဆရာတော် ဦးစက္ကပါလ၏ အဘိဓာန်နိဿယသစ်
၁၁၀-ဂါထာအဖွင့်၌—

အဝေယျာကရဏော တုန္ဒော၊ ဗမိရော ကောသဝဇ္ဇိတော။

သာဟစ္စရဟိတော ပဂုံ၊ မူဂေါ တက္ကဝိဝဇ္ဇိတော—

ဟူ၍ ဖော်ပြခဲ့သည်။ ဆက်လက်၍—

သဒ္ဒါမဲ့ဆန်း သူကန်းခေါ်တွင်၊

တက်ကျမ်းမရ သူအ-ဖြစ်အင်၊

အလင်္ကာချို့ သူကျိုးအသွင်၊

ဘိဓာန်ကင်း နားပင်းဖြစ်ဖို့ပင်—

ဟူသော ကဗျာကိုလည်း စပ်ဆိုတော်မူခဲ့သည်။

ကဝိထွတ်တင် ပညာရှင်ဖြစ်နိုင်

အလင်္ကာကျမ်းပြု အရှင်သံဃရက္ခိတမဟာသာမိဏေရ်သည်—

ယော သဒ္ဓသတ္ထကုသလော ကုသလော နိဗ္ဗာဏု-

ဆန္ဒောအလင်္ကာတိသု နိစ္စကဘာ'ဘိယောဂေါ။

သော'ယံ ကဝိတ္ထဝိကလောပိ ကဝီသု သင်္ချိ'-

မောဂ္ဂယု ဝိန္ဒတိ ဟိ ကိတ္တိ'မမန္တရူပံ။^၂—

ဟူသော ဂါထာဖြင့် သဒ္ဓါဗျာကရုဏ်းကျမ်း၊ အဘိဓာန်ကျမ်း၊ ဆန်းကျမ်း၊ အလင်္ကာကျမ်းတို့၌ လိမ္မာကျမ်းကျင် တတ်မြောက်ခြင်း၊ အမြဲနိစ္စ ထာဝရလေ့လာခြင်း ပြုပါက ဂါထာ၊ စုဏ္ဏိယ စာပေအရေးအသားကို မပြုလင့်ကစား စာပေပညာ ကဗျာကျမ်းကျင် ပညာရှိစာရင်းတွင် ပါဝင်၍ ကျေးဇူးဂုဏ်သတင်း ကျော်စောခြင်းကို ရနိုင်သည်ဟု မိန့်ဆိုခဲ့သည်။

အထက်ပါ အဆိုအမိန့် အထောက်အထားများအရ ဤ တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကို ကျနစွာ လေ့လာပါက တိုင်းသိ၊ပြည်သိ၊ ကမ္ဘာသိ ကဝိထွတ်တင် ပညာရှင်ကြီးဖြစ်နိုင်သည်မှာ မြေကြီးလက်ခတ် မလွဲပါတည်း။

တိုက်တွန်းချက်

ဤသို့ ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော အကျိုးအမျိုးမျိုးကို မုချပေးစွမ်းနိုင်သော တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကို ကျနစွာ လေ့လာကြည့်ရှုကြပြီး ပညာရှိစာရင်းတွင် ရွှေတန်းကပါဝင်နိုင်သည့် တိုင်းသိ၊ပြည်သိ၊ ကမ္ဘာသိ ကဝိထွတ်တင် ပညာရှင်ကြီးတို့ဖြစ်ပြီး ရှေးရှေးသောပညာရှင် သူတော်ကောင်းကြီးတို့ ဝင်စံရာ ခေမာအမတသို့ ဝင်စံကြသွားနိုင်ပါစေသတည်း။

ရေးသားပုံနှင့် ကျမ်းစာကြည့်ရှုနည်း

အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်ပေါင်း (၆၅၃၅)တို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်ထားသော ဤ တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန် (တ-ဝဂ် အတွဲ-၁) ကျမ်းကြီး၌ ပြုစုရေးသားထားပုံ အခြင်းအရာနှင့် သင်္ကေတ ရည်ညွှန်းချက်များကို အကျဉ်းချုပ် ရှင်းလင်းပြပါအံ့။

(၁) အဘိဓာန်ဝင် တည်ပုဒ်ထားခြင်း

- (က) ယင်းတည်ပုဒ်ကို ၁၆-ပွိုင့် မျက်နှာမဲစာလုံးဖြင့် ပြထားသည်။ သို့ရာတွင် ရုပ်သွင်သာတူ၍ ဓာတ်ပစ္စည်းစသည် မတူ ကွဲပြားသော ပုဒ်များကို သီးခြား ၁-ပုဒ်ထားလျက် ယင်းတို့၏ အထက်၌ ၁,၂-စသော ဂဏန်းအမှတ်ပြု၍ တည်ပုဒ်ပြထားသည်။

ပုံစံ—တက္က^၁, တက္က^၂, တက္က^၃-စသည်။

- (ခ) အနက်, အဓိပ္ပါယ်အားဖြင့် တူညီ၍ ဒီဃ, ရဿ-စသည်မျှ ကွဲလွဲနေသော ပိဋကတ်တော် (ပါ-ဋ-ဋီ)ရှိ ၂-ချက်သင့် မှုကွဲပုဒ်တို့ကို ဤ = ညီမျှခြင်းလက္ခဏာဖြင့်၎င်း, ဤ ( ) လက်သည်းကွင်းဖြင့်၎င်း ရောပေါင်းတည်ထားသည်။

ပုံစံ—တခံဏ=တခဏ။ တနွီ=တနွီ။

တနိန္ဒ (တနိန္ဒ)။

တိရီ(ရီ)ဋ(တ)-စသည်။

- (ဂ) သို့ရာတွင် သီ၊ သျှ၊ ကံ-စသော မူကွဲပုဒ်တို့ကိုကား အနက်, အဓိပ္ပါယ်အားဖြင့် တူညီသည် ဖြစ်စေ, မတူညီသည်ဖြစ်စေ ပိဋကတ်တော်၌ ညွှန်းဆိုသုံးစွဲထားသည့်အတိုင်း သီးသန့် တည်ထား၏။ ယင်းပုဒ်များကို ကြည့်ရှုသောအခါ ညွှန်းပုဒ်, အညွှန်းခံပုဒ် ၂-ခုလုံး ယှဉ်တွဲ ညှိနှိုင်း ကြည့်ရှုရန်ဖြစ်သည်။

ပုံစံ—တလပဏ္ဏဂါဟက—တလဝဏ္ဏဂါဟက-ကြည့်။ (သီ၊ သျှ၊ ကမူ-ကွဲ။)

ထုသကောဋ္ဌာသ—ထုသကောဋ္ဌက (သျှ၊ က၊ မူ-ကွဲ)-ကြည့်-စသည်။

- (ဃ) လိင် ၃-ပါး ဆက်ဆံသော နာမ်ပုဒ်တို့တွင် ဣတ္ထိလိင်ဇောတက အာ, ဤ, ဣနီ-ပစ္စည်းတို့ဖြင့် ပြီးသော ဣတ္ထိလိင်နာမ်ပုဒ်တို့ကို သီးခြားအဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်အဖြစ် မတည်တော့ပဲ ဇောတက ပစ္စည်းကိုဖျောက်၍ တည်ပုဒ်ပြထား၏။ သို့ရာတွင် ဣတ္ထိလိင်နာမ်ပုဒ်ကိုကား ယင်းအဘိဓာန်ဝင် ပုဒ်၏ ဒေါင့်ကွင်းအတွင်း၌ ဖော်ပြထားသည်။

ပုံစံ—တထာရူပ (တိ) [တထာ+ရူပ။ ထိ-၌—ရူပါ, ရူပီ]-စသည်။

- (င) နိယတဣတ္ထိလိင်ပုဒ်မျိုးကိုကား ဇောတကပစ္စည်းများကို မဖျောက်ပဲ ဝိဘတ်ကိုသာဖျောက်၍ ပိဋကတ်တော်၌ လာရှိသည့်အတိုင်း တည်ပုဒ်ပြထားသည်။

ပုံစံ—တဏှာ^၁, တဏှာ^၂။ တစ္ဆနီ။ တဇ္ဇာရီ-စသည်။

- (စ) ဝေါဟာရ (စကား) တသီးတခြားစီ ဖြစ်နေသော ဒွန်ပုဒ်များမှာ အဘိဓာန်ဝင်တည်ပုဒ် မဖြစ်သင့်သော်လည်း ပိဋကတ်တော်၌ အသုံးအစွဲများ၍ လွန်စွာလိုအပ်သော အချို့သော ဒွန်ပုဒ်များကို အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်အဖြစ် တည်ထားသည်။

ပုံစံ—တလသတ္တိ၊ တိလတဏှာလ-စသည်။

- (ဆ) အာချာတ်ကြိယာပုဒ်တို့ကို အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်အဖြစ် တည်ထားရာ၌ ပိဋကတ်တော်၌ ရှာဖွေ တွေ့ရှိသမျှသော အာချာတ်ပုဒ်တို့ကိုသာ တည်ပုဒ်အဖြစ် ထားရှိသည်။ ယင်းသို့ ထားရှိ ရာ၌—

- (က) ကတ္တားဟောပုဒ် (ကတ္တရုပ်)ဖြစ်ခဲ့သော် တိ-ဝိဘတ်ဖြင့်၎င်း၊
- (ခ) ကံဟောပုဒ် (ကမ္မရုပ်)ဖြစ်ခဲ့သော် တေ-ဝိဘတ်ဖြင့်၎င်း၊
- (ဂ) ဘောဟောပုဒ် (ဘာဝရုပ်)ဖြစ်ခဲ့သော် တေ-ဝိဘတ်ဖြင့်၎င်း—

တည်ပုဒ်အဖြစ် ထားရှိပြီးလျှင် ယင်းထားရှိရာ ကြိယာတည်ပုဒ်မှ တပါး ပိဋကတ်တော်၌ ရှာဖွေတွေ့ရှိ သမျှ ကြိယာပုဒ်စုကို ဝိဘတ်စဉ်အတိုင်း မူလတည်ပုဒ်၏ ကျမ်းကိုးသာဓကအနေအားဖြင့် မျက်နှာမဲ စာလုံးဖြင့် ပြည့်စုံစွာ ဖော်ပြထား၏။ သို့ရာတွင် ယင်း ကြိယာပုဒ်စုတို့ကို အက္ခရာစဉ်ကျရောက်ရာ၌ ထပ်မံ၍ တည်ပုဒ်အဖြစ် ထားရှိပြီးနောက် ဓာတ်၊ ပစ္စည်း၊ ဝိဘတ် ခွဲဝေ၍ အနက်မြန်မာ ပြန်ဆိုပြီးလျှင် (ကျမ်းညွှန်း-စသည် မထည့်တော့ပဲ)မူလတည်ပုဒ် (ပဓာနကြိယာ)သို့ ပြန်ညွှန်းထားသည်။

- ပုံစံ—(က) တိကိစ္ဆတိ၊
- (ခ) တုဇ္ဇတေ၊
- (ဂ) ထောမိယတေ—စသည်။

တိကိစ္ဆာဟိ (ကြိ) [ကိတ+ဆ+ဟိ] ဆေးကုလော့၊ အနာရောဂါကို ပယ်ရှားလော့။
တိကိစ္ဆတိ(က)-ကြည့်။

- (ဇ) ကာရိုက်ကြိယာများ၌ ဣ၊ဣယ၊ဣပေ၊ဣပယ-ပစ္စည်းများအတွက် ပုဒ် ၄-မျိုး တည်သင့် သော်လည်း အစဆုံး ဣ-ပစ္စယန္တ ၁-ပုဒ်ကိုသာ တည်ပုဒ်ထုတ်၍ ကျန် ၃-ပစ္စယန္တပုဒ်တို့ကို မူလတည် ပုဒ်၌ မျက်နှာမဲစာလုံးဖြင့် စုပေါင်းထည့်သွင်း စဉ်ပြထားရှိသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းပုဒ်တို့ကိုလည်း အက္ခရာစဉ်ကျရောက်ရာ၌ ပုဒ်တည်၊ ပုဒ်ခွဲ၊ အနက်ဖော်ပြီးနောက် မူလတည်ပုဒ်ရင်းသို့ ပြန်ညွှန်းထား သည်။

ပုံစံ—တာပေတိ—စသည်။

တာပယတိ (ကာကြိ)[တပ+ဣယ+တိ] ပူလောင်စေ၏၊ လောင်မြိုက်၏။ တာပေတိ
(က)-ကြည့်။

- (ဈ) စုရာဒိ ဣ၊ဣယ-ပစ္စယန္တပုဒ်တို့၌လည်း အထက်ပါအတိုင်း ဣ-ပစ္စယန္တပုဒ်ကိုသာ တည်ပုဒ် ပြု၍ ဣယ-ပစ္စယန္တပုဒ်ကို ယင်း၌ သွင်းစဉ်လျက် အက္ခရာစဉ်ကျရောက်ရာ၌ကား ထိုပုဒ်ကို ပြန်၍ တည်ပုဒ်ထုတ်ထားသည်။

ပုံစံ—တက္ကတိ—စသည်။

တက္ကယတိ (ကြံ) [တက္က+ဏယ+တိ] ကြံစည်-တွေ့ဆ-၏။ တက္ကတိ-ကြည့်။

(ည) တွာ, တွာန, တုန, တဝေ, တုံ-အဆုံးရှိသော တွာဒိပစ္စယန္တပုဒ်တို့ကိုကား သီးခြားအဘိဓာန် ဝင်ပုဒ်အဖြစ် တည်ထားသည်။

ပုံစံ—တရိတွာ, တရိတွာန—စသည်။

(ဋ) အဗျယပုဒ်တို့ကိုမူ ရှိရင်းအတိုင်းပင် အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်အဖြစ် တည်ထားသည်။

ပုံစံ—တဒါ, တဒါနိ—စသည်။

(၂) ( ) လက်သည်းကွင်း

အဘိဓာန်ဝင်တည်ပုဒ်နောက်၌ ဤ ( ) လက်သည်းကွင်း လက္ခဏာဖြင့် လိင်-စသည်ကို ပြဆို ထားရှိသည်။ ထိုကွင်း—

(က) နာမ်ပုဒ်တို့ကို ယင်းတို့၏ ဟောနက်အားလျော်စွာ ပုလ္လိင်ဖြစ်မှု (ပု), နပုလ္လိင်ဖြစ်မှု (န), ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်မှု (ထိ)ဟု၎င်း, လိင် ၂-မျိုးရောရှက်လျှင် ရောရှက်သောလိင်အရ (ပု၊န), (ပု၊ထိ), (န၊ထိ) ဟု၎င်း, လိင် ၃-မျိုးစလုံးဆက်ဆံပါမှု (တိ)ဟု၎င်း အသီးအသီး ညွှန်းဆိုထားရှိသည်။

ပုံစံ—တက္က?	(ပု)
တလ	(န)
တသိဏာ=တသိနာ	(ထိ)
တလ	(ပု၊န)
တိထိ	(ပု၊ထိ)
တီရဏ	(န၊ထိ)
တုဗ္ဗ	(တိ)—စသည်။

(ခ) ကြိယာပုဒ်များ၌ သုဒ္ဓကတ္တားဟော ကြိယာ ဖြစ်လျှင် (ကြံ), ကံဟော ကြိယာ ဖြစ်လျှင် (ကမ္မ၊ကြံ), ဘောဟော ကြိယာ ဖြစ်မှု (ဘာဝ၊ကြံ), ကာရိုက်ကတ္တားဟော ကြိယာ ဖြစ်ခဲ့သော် (ကာ၊ကြံ), ကာရိုက်ကံဟော ကြိယာဖြစ်မှု (ကာ၊ကမ္မ၊ကြံ)ဟု ညွှန်းဆိုထားရှိသည်။

ပုံစံ—တရတိ?	(ကြံ)
တာဠိယတေ	(ကမ္မ၊ကြံ)
ထိယတိ	(ဘာဝ၊ကြံ)
တာပေတိ	(ကာ၊ကြံ)
တာပိယတိ	(ကာ၊ကမ္မ၊ကြံ)—စသည်။

(ဂ) တွာဒိပစ္စယန္တပုဒ်တို့ကို (ကြိ၊ဝိ)ဟု၎င်း၊ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ)ဟု၎င်း ညွှန်းပြထားရှိသည်။

ပုံစံ—တရိတွာ	(ကြိ၊ဝိ)
တရိတွာန	။
တရိတုံ	။
တာရေတုံ	(ကာ၊ကြိ၊ဝိ)—စသည်။

(ဃ) အဗျယပုဒ်တို့ကို (ဗျ)ဟုပင် ညွှန်းပြထားရှိ၏။

ပုံစံ—တထာပိ၊ တထေဝ—စသည်။

(င) ထို့ပြင် ဤ ( ) လက်သည်းကွင်းလက္ခဏာဖြင့်ပင် အောက်ပါအချက်အလက်များကို ပြဆိုထားရှိသည်။

(က) ရံခါအဓိပ္ပါယ်တူသောစကားရပ်။	တတိယဉာဏဝဇ္ဇ- စသည်ကြည့်။
(ခ) ။ အမှာအထား။	တဒါဓိမုတ္တ- ။
(ဂ) ။ အနက်ပြည့်စုံအောင် အပိုဆောင်ဖြည့်ချက်။	တရဏဋ္ဌ- ။
(ဃ) ။ သရုပ်ထုတ်ဖော်ချက်။	တဇ္ဇနိယကမ္မ- ။
(င) ။ အရကောက်။	တစသာရ- ။
(စ) ။ ပါဠိအနက် တွဲဖက်ထုတ်ဖော်ချက်။	တတိယပေယျာလ- ။
(ဆ) ။ သက္ကတ၊ အင်္ဂလိပ်-စသော ဘာသန္တရ အဆိုအမိန့်။	တဋ္ဌ- ။
(ဇ) ။ ကြိယာဝိသေသအနက်။	တထာနုရူပ ။
(ဈ) ။ သက္ကတပုဒ်ပြောင်း။	တဏှ(ဏှာ)က္ခယ ။
(ည) ။ နိဿယ၊ ဇာတ်၊ ဝတ္ထု-စသည်တို့၏အနက်ကို ကျမ်းညွှန်းနှင့်တကွ တွဲစပ်ပြ။	တိလက ။
(ဋ) ။ ရုပ်စီရင်ပုံအထူး။	တထာဂတ ^၁ ။
(ဌ) ။ အညွှန်းခံပုဒ် ရှိရာကျမ်း။	တက္ကဉာဏ ။
(ဍ) ။ မူကွဲ၊ ပုဒ်ကွဲ၊ အက္ခရာကွဲ။	တိမိဂ်လ၊ တထာဂတဗလ၊ တက္ကဂ္ဂါ(ဂါ)ဟ ။
(ဎ) ။ နာမ်ပဒမာလာတို့၌ လိင်၊ ပုစိ-စသည်။	တမ ^၂ ။
(ဏ) ။ အကိုးသာဓကတွင်းရှိ သဗ္ဗနာမ်တို့၏ အစွဲပါဠိ။	တတိယာလိန္ဒ ။
(တ) ။ ဝါဒကွဲ။	တဏှုလေယျ ။
(ထ) ။ အကိုးသာဓက၌ အစပ်ပြည့်စုံအောင် ထည့်ဆောင်သောပါဠိ။	ထိရဘာဝပဋိက္ခေပ ။
(ဒ) ။ ပါဠိနှင့်အဋ္ဌကထာ၊ အဋ္ဌကထာနှင့်ဋီကာ၊ ပါဠိ-အဋ္ဌကထာနှင့် ဋီကာ တပေါင်းတည်း တွဲကိုးကားရာ၌ လာရှိသော ကျမ်းအမည်။	တက္ကပ္ပ၊ တက္ကမတ္တ၊ ထာလ(ဂ)။
(ဓ) ။ တစိတ်တူကျမ်းညွှန်းရာ။	တဏှက္ခယရတ ။
(န) ။ မူလအနက်နှင့် ဆင့်ပွားအနက် ဦးရေဂဏန်း။	တဏှုလ ^၃ ။

(၃) [ ] ဒေါင့်ကွင်း

ဤ [ ] ဘရက်ကက်ကွင်းကြီးခေါ် ဒေါင့်ကွင်းလက္ခဏာဖြင့် ဓာတ်, ပစ္စည်း-စသည်ကို ခွဲဝေပြဆိုထားရှိသည်။ ထိုကွင်း—

(က) ကိတ်ပုဒ်ကို ဓာတ်နှင့်ပစ္စည်း, တဒ္ဒိတ်ပုဒ်ကို ပုဒ်နှင့်ပစ္စည်း, သမာသ်ပုဒ်ကို ပုဒ်အချင်းချင်း, အာချာတ်ပုဒ်ကို ဓာတ်ပစ္စည်းနှင့်ဝိဘတ်, တွာဒိပစ္စယန္တပုဒ်ကို ဓာတ်နှင့်ပစ္စည်း, အဗျယ-ပုဒ်ကိုပကတိနှင့်ပစ္စည်း ခွဲဝေ၍ ဤ+အပေါင်းလက္ခဏာဖြင့် ပြဆိုထားရှိ၏။

ပုံစံ—(ကိတ်)	တက္ကန	(န)	[တက္က ^၁ +ယ]
(တဒ္ဒိတ်)	တက္ကိက	(တိ)	[တက္က ^၁ +ဏိက]
(သမာသ်)	တခံဏုပ္ပန္န	(တိ)	[တခံဏ+ဥပ္ပန္န]
(အာချာတ်)	တစ္ဆတိ	(ကြိ)	[တစ္ဆ+အ+တိ။ (တက္ကတိ-သံ)]
။	တညတေ	(ကမ္မ၊ ကြိ)	[တန(တန)+ယ+တေ]
။	ထိယတိ ^၂	(ဘာဝ၊ ကြိ)	[ထေ+အ+တေ]
။	တာရေတိ	(ကာ၊ ကြိ)	[တရ+ဏေ+တိ]
။	တာပီယတိ	(ကာ၊ ကမ္မ၊ ကြိ)	[တပ+ယ+ဏယ+တေ]
(တွာဒိပစ္စယန္တ)	တက္ကိတွာ	(ကြိ၊ ဝိ)	[တက္က+အ+တွာ]
(အဗျယ)	တဒါ	(ဗျ)	[တ+ဒါ]—စသည်။

(ခ) ယင်းသို့ ခွဲဝေပြရာ၌ သဒ္ဒါကျမ်းတို့၏အဆိုအမိန့် အဋ္ဌကထာ, ဋီကာ-စသည်တို့၏ အဖွင့်များကို ထောက်ထားရှုမြော်၍ ၂-နည်း, ၃-နည်း-စသည် ရရှိသမျှ ခွဲပြထားရှိ၏။ အသိခက်သော ရုပ်ပြီးပုံကိုလည်း အမှားအထား အစီအရင်နှင့်တကွ ထည့်သွင်းဖော်ပြထားရှိသည်။

ပုံစံ—တပွတိ (ကြိ) [တပ+ယ+တိ။ (နိတိ၊ ဓာ။ ၂၃၅-ကြည့်။) တပွ+အ+တိ။ (ဓာတုတ္ထ။ ၁၅၇-ကြည့်။) တိပိ+အ+တိ။ (ဓာနိ၊ ဋီ။ ၄၆၈-ကြည့်။)]—စသည်။

(ဂ) တည်ပုဒ်နှင့်စပ်၍ ရုပ်ပြီးပုံ အစီအရင်ထူးကို ရံခါ ကျမ်းညွှန်း, ရံခါ ကျမ်းကိုးနှင့်တကွ အကျဉ်းမျှ ဖော်ပြထားသည်။

ပုံစံ—တပေါကမ္မ (န) [တပ+ကမ္မ။ တပ-၌ အ-ကို ဩ-ပြီ။ ကစွည်း။ ၁၈၃။ ရှု။ ၄၈။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၃၇၅။] ထည့်-စသည်လည်း ကြည့်။

(ဃ) အချို့သော အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်တို့၌ သဒ္ဒါကျမ်းများ၌ အစီရင် တိုက်ရိုက်မလာရှိပဲ အတ္တနော^၁ မတိမျှဖြင့် ဓာတ်, ပစ္စည်း ခွဲဝေပါမူ ဤ [?] အမေးလက္ခဏာဖြင့် ပြထားသည်။

ပုံစံ—တိန္တိဏ^၁ (န) [တိမု+ဣန?] ။

တုမ္မလ (ပု) [တုံ+ပလ+အ။ တုမ္မ+လာ+အ?]—စသည်။

(င) လိင် ၃-ပါးဆက်ဆံသော နာမ်ပုဒ်တို့တွင် ပိဋကတ်တော်၌ တွေ့ရှိသော လူတ္တိလိင်နာမ်ပုဒ်တို့ကို ဤ [ ] ဒေါင့်ကွင်းအတွင်း၌ အကျဉ်းညွှန်းပြမှာထားသည်။

ပုံစံ—တရုဏ (တိ) [တရ+ယု=ဥဏ။ ဓာန်၊ဋီ။ ၂၃၊ ၂၅၃။ ထိ-ဋ္ဌ-ဏာ,—ဏိ] ထဏ္ဍိလ-
သာယံ၊ တာဒိသကံ-စသည်လည်း ကြည့်။

(စ) ပါဠိဘာသာနှင့် လွန်စွာနီးစပ်သော သက္ကတဘာသာကိုလည်း သက်ဆိုင်ရာ အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်
နှင့် နှိုင်းယှဉ်ဆုံးဖြတ်နိုင်ရန် ယင်းဒေါင့်ကွင်းအတွင်း၌ လက်သည်းကွင်းဖြင့် ထည့်သွင်းဖော်ပြထားသည်။

ပုံစံ—တိတ္ထ (န) [....တိထိ-သံ]။ တိဝုတာ(ထိ) [....(တြိဝုတာ-သံ)]— စသည်။

(၄) အနက်မြန်မာပြန်ဆိုခြင်း

တည်ပုဒ်အားလျော်သောအနက်ကို ကျမ်းကိုးသာဓကနှင့် ကိုက်ညီအောင် ပြန်ဆိုထားသည်။

(က) သို့ရာတွင် သဒ္ဒါရှိတိုင်း ဟောနက်(သဒ္ဒတ္ထ)၊ အဓိပ္ပါယ်ဖော်ပြနက် (အဓိပ္ပါယတ္ထ)၊ လောက
သုံးနက် (ဝေါဟာရတ္ထ)၊ အရကောက်နက် (အဘိဓေယျတ္ထ)စသည်ဖြင့် ပြန်ဆိုနည်းအမျိုးမျိုးရှိရာ
သဒ္ဒတ္ထကို ဦးစားပေး၍ ပြန်ဆိုထား၏။ ယင်းဖြင့် မပေါ်လွင်ခဲ့သော အဓိပ္ပါယတ္ထ၊ ယင်းတို့ဖြင့် မပေါ်
လွင်သေးလျှင် ဝေါဟာရတ္ထ၊ အဘိဓေယျတ္ထ-တို့ကို ထပ်ဆင့်၍ ဖော်ပြပြန်ဆိုထားသည်။

ပုံစံ—တမ္ပပုပ္ဖ=နိသောအဆင်းရှိသောပန်း(သဒ္ဒတ္ထ)။ အဆင်းနိသောပန်း(အဓိပ္ပါယတ္ထ)။
သော်ကပန်း၊ ပန်းသုံးပင်၏အပွင့်(ဝေါဟာရတ္ထ သို့မဟုတ်-အဘိဓေယျတ္ထ)-စသည်။

(ခ) သဒ္ဒတ္ထပြန်ဆိုရာ၌ ပေါ်လွင်တိကျစေရန်နှင့် စာသားစာနေ ကျဉ်းနိုင်သမျှ ကျဉ်းစေရန်
ဓာတ်၊ပစ္စည်း၊နိပါတ်၊ ဥပသာရ-စသည်တို့၏ အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်၌ ဖြစ်သင့်၍ ဖွင့်ပြထားသော ဝိကပ်နက်
များကို ဤ-ဒက်တို လက္ခဏာဖြင့် အပေါ်လွင်ဆုံး ဝေါဟာရကိုသုံး၍ ဆင့်ကာဆင့်ကာ ဖော်လျက် ပြန်
ဆိုထားသည်။

ပုံစံ—တက္ကပရိယာဟတ=ဝိတက်မျှဖြင့် - ထက်ဝန်းကျင် - အဖန်ဖန် - လှန်လှော၍ -
အစစာ - ရှေးရှု - တီးခေါက် - ဆွဲဆောင် - ခြင်း၊ ဝိတက်မျှဖြင့် အမျိုးမျိုး အဖုံဖုံ -
ကြံစည် - တွေးဆ - ခြင်း-စသည်။

ဒက်တိုခေါ် ဤ-သင်္ကေတဖြင့် ပြသောအရာတိုင်း၌ ယင်းဒက်တို၏ ရှေ့၊ နောက် စာသားများကို
စပ်ဟပ်၍ ဤသို့ အသီးအသီးခွဲလျက် အနက်ပြန်ဆိုရသည်—

ပုံစံ—ဝိတက်မျှဖြင့် ထက်ဝန်းကျင် အစစာ တီးခေါက်ခြင်း၊ ဝိတက်မျှဖြင့် အဖန်ဖန်
အစစာ တီးခေါက်ခြင်း၊ ဝိတက်မျှဖြင့် လှန်လှော၍ အစစာ တီးခေါက်ခြင်း၊ ဝိတက်
မျှဖြင့် ထက်ဝန်းကျင် ရှေးရှု တီးခေါက်ခြင်း၊ ဝိတက်မျှဖြင့် အဖန်ဖန် ရှေးရှု
တီးခေါက်ခြင်း၊ ဝိတက်မျှဖြင့် လှန်လှော၍ ရှေးရှု တီးခေါက်ခြင်း၊ ဝိတက်မျှဖြင့်
ထက်ဝန်းကျင် အစစာ ဆွဲဆောင်ခြင်း၊ ဝိတက်မျှဖြင့် အဖန်ဖန် အစစာ ဆွဲဆောင်
ခြင်း၊ ဝိတက်မျှဖြင့် လှန်လှော၍ အစစာ ဆွဲဆောင်ခြင်း၊ ဝိတက်မျှဖြင့် ထက်ဝန်း
ကျင် ရှေးရှု ဆွဲဆောင်ခြင်း၊ ဝိတက်မျှဖြင့် အဖန်ဖန် ရှေးရှု ဆွဲဆောင်ခြင်း၊ ဝိတက်မျှ
ဖြင့် လှန်လှော၍ ရှေးရှု ဆွဲဆောင်ခြင်း၊ ဝိတက်မျှဖြင့် အမျိုးမျိုး အဖုံဖုံ ကြံစည်
ခြင်း၊ ဝိတက်မျှဖြင့် အမျိုးမျိုး အဖုံဖုံ တွေးဆခြင်း—စသည်။

(ဂ) ယင်းဒက်တိုဖြင့် မပေါ်လွင်သေးဟု ယူဆရသော အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်တို့၌ကား ဤ( )လက်
းကွင်းလက္ခဏာဖြင့် အဓိပ္ပါယ်ရှင်းလင်းချက် ထပ်ဆင့်ဖော်ပြထား၏။

ပုံစံ—တက္ကိဘာဝ = တက္ကိပုဂ္ဂိုလ်၏အဖြစ်၊ အကြံသမား - အတွေးသမား - ၏အဖြစ်။
(အကြံသမား - အတွေးသမား - ဟု သိခြင်း၏ အကြောင်း။) — စသည်။

(ဃ) အချို့သော အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်တို့၌ အနက်မြန်မာ ပြန်ဆိုပြီးနောက် ဤ( )လက်သည်း ကွင်းအမှတ်ဖြင့်ပင် အရကောက်ကို ဖော်ပြထား၏။

ပုံစံ—တစပလိဝေဌိတ = အရေး - ဖြင့် - သည် - ထက်ဝန်းကျင် ရစ်ပတ်အပ်သော (ဇ-ရာ သော အသား-စသည်)။ — စသည်။

(င) အဘိဓာန်ဝင်တည်ပုဒ် ၁-ခု၏ ရခိုင်သမ္မ မြန်မာပရိယာယ် အနက်အားလုံးကို ဒေါင့်ကွင်း၏ နောက်၌ တစုတရုံးတည်း အစဉ်လိုက် ထည့်သွင်း စဉ်ပြထား၏။ သို့ရာတွင် အရမတူသော အနက် များ၌ကား (၁) (၂) စသည်ဖြင့် ဂဏန်းပြ၍၎င်း၊ ထို့ထက်ပင် လိင်ပါထူးနေလျှင် (ပ) (၁), (န) (၁) စသည်ဖြင့် လိင်ထူးအမှတ်ပြ၍၎င်း ခွဲခြား ရေးသားထားသည်။

ပုံစံ—တစ္ဆေန = (၁) ရွှေ - ဖျဉ် - ခုတ် - စဉ်း - ခြင်း။ (၂) ရွှေ - ဖျဉ် - ခုတ် - စဉ်း - ရာ အရပ်။ တက္ကာလ = (ပ) (၁) ထို (အတိတ်-စသော) - အချိန် - အခါ။ (န) (၂) ထိုခဏ၊ ခဏခြင်း၊ လက်ငင်း၊ ချက်ခြင်း၊ လောလောဆယ်၊ ပစ္စုပ္ပန်ကာလ၊ ထို.... အချိန် - အခါ - ၌ - ဖြစ်ခြင်း - ပါဝင်ခြင်း။ (တိ) (၃) ထို....ကာလရှိသော။ — စသည်။

(စ) ၎င်းပြင် ထိုအနက်တို့မှ အရကောက် လုံးဝခြားနားသည် မဟုတ်ပဲ တူမျှသောအရာ ဖြစ်ခဲ့လျှင် (က) (ခ) စသည်ဖြင့်၎င်း၊ (၁) (က) (ခ) စသည်ဖြင့်၎င်း ခွဲခြားပြဆိုထား၏။ (၁-၂-စသည် ပြထား သော အနက်များကို မူရင်း ပင်မအနက်များဟု၎င်း၊ က-ခ-စသည် ပြထားသော အနက်များကို ဆင့် ပွားအနက်များဟု၎င်း မှတ်သားရမည်။)

(ဆ) လိင်၊ ဓာတ်၊ ပစ္စည်း အနည်းနည်းတို့ဖြင့် ခွဲဝေ၍ ရစကောင်းသော ဂုဏာပေက္ခ ပုဒ်မျိုးတို့၌ လိုရင်း ပဓာန အဘိဓမ္မာပုဒ် ၁-မျိုးတည်းဖြစ်သော်လည်း ဝါကျနက်အသီးသီးတို့ကို (က) (ခ) စသည် စဉ်လျက် ဖော်ပြထား၏။

ပုံစံ—တထာဂတိ-စသည် ကြည့်။

(ဇ) အထက်၊ အောက် ဆက်လျက်ရှိသော အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်တို့၏ ထပ်တူကျသော အနက်များကို အထူး ဖော်မပြတော့ပဲ ထပ်တူကျရာ ပုဒ်နက်ကိုပင် ညွှန်းဆိုထားသည်။ (ထိုပုဒ်နက်အတိုင်း မှတ်ယူရန် ဖြစ်သည်။)

ပုံစံ—တစခါဒနိယ - အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။

တဏှုလပုဋ္ဌ - အောက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ — စသည်။

(ဈ) ထို့ပြင် အထက်၊ အောက် အခြားမရှိသော အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်တို့၌ အနက်သာမက ကျမ်းကိုး သာဓက-လည်း တူနေလျှင် ယင်း ၂-မျိုးကို အထူးဖော်မပြတော့ပဲ တူရာပုဒ်ကိုပင် ညွှန်းဆိုထားသည်။

ပုံစံ—တုလာဓာရဝဏ္ဏ - အထက်ပုဒ် ကြည့်။

တဒါတ္တ - အောက်ပုဒ် ကြည့်။ — စသည်။

(ည) ၎င်းပြင် ပုဒ်အနက်များပို၍ ကျဉ်းကျဉ်းသိပ်သည်းစေရန် တပုဒ်တည်း၌ ထပ်တူကျသော အနက်များကို “ယင်း”ဟူသော ဝေါဟာရ(စကား)ဖြင့် သုံးစွဲ ညွှန်းဆိုထား၏။

ပုံစံ—တောရဏ=(၁) တုရိုဏ်း၊ လေးကိုင်းသဏ္ဌာန် ပြုအပ်သော မုခ်ကုန်း၊ (က) ယင်းဖြင့် မှတ်အပ်သော တံခါးမုခ်ပြာသာဒ်။—စသည်။

ဤပုံစံ (က) ၌—တုရိုဏ်းဖြင့် မှတ်အပ်သော တံခါးမုခ်ပြာသာဒ်၊ လေးကိုင်းသဏ္ဌာန်ပြု အပ်သော မုခ်ကုန်းဖြင့် မှတ်အပ်သော တံခါးမုခ်ပြာသာဒ်—ဟု ဖော်၍ ပြန်ဆိုရန်ဖြစ်သည်။

(ဋ) ရံခါ အနက်မြန်မာပြန်ဆိုရာ၌ အထက်ကော်မာခေါ် ဤ ‘သင်္ကေတကို၎င်း၊ အောက်ကော် မာခေါ် ဤ သင်္ကေတကို၎င်း အရာအားလျော်စွာ အသုံးပြုထား၏။ သို့သော်ရာ၌ ကော်မာရှိသမျှ အနက်၊ အဓိပ္ပါယ် ၂-မျိုး၊ ၃-မျိုး ခွဲခြားမှတ်ယူရန် ဖြစ်သည်။

ပုံစံ—တဏှာဝိဇ္ဇာပဝတ္တိ = တပ်မက်မှု‘တဏှာ’ (နှင့်) မသိမှု‘အဝိဇ္ဇာ’တို့၏ ဖြစ်ခြင်း— စသည်။

ဤပုံစံ၌—တပ်မက်မှု (နှင့်) မသိမှုတို့၏ ဖြစ်ခြင်း၊ တဏှာ (နှင့်) အဝိဇ္ဇာတို့၏ ဖြစ်ခြင်း— ဟူ၍ ခွဲခြား ပြန်ဆိုရန်ဖြစ်သည်။

(ဌ) ပကတိဟောနက်အပြင် ကြိယာဝိသေသနအနက်လည်း ရသော အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်တို့၌ ပကတိ ဟောနက်တို့၏ အဆုံး၌ လက်သည်းကွင်းဖြင့် ကြိယာဝိသေသနအနက်ကို ထုတ်ဆောင်ဖော်ပြထား၏။

ပုံစံ—တိဏကဋ္ဌသမ=မြက်၊ ထင်းနှင့် တူသော။ (ကြိ၊ဝိ—စွာ၊ အောင်။)—စသည်။

ဤ၌—မြက်နှင့်တူစွာ၊ မြက်နှင့်တူအောင်၊ ထင်းနှင့်တူစွာ၊ ထင်းနှင့်တူအောင်။—ဟု ခွဲခြား ပြန်ဆိုရန် ဖြစ်သည်။

(ဍ) အနက်မြန်မာပြန်ဆိုရာ၌လည်း အတ္တနောမတိမျှဖြင့် ပြန်ဆိုခဲ့ပါမူ ယင်း ? အမေးလက္ခဏာ ဖြင့်ပင် ပြန်ဆိုထားသည်။

ပုံစံ—ထူပခန္ဓ-စသည် ကြည့်။

(ဎ) အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်နှင့်စပ်၍ အမှာအထား အဆုံးအဖြတ်စသည် ဖော်ပြရန်လိုအပ်သော သုတ်၊ ဇာတ်၊ ဝတ္ထု၊ အပဒါန်-စသော အမည်ဟော (နာမဝါစီ)ပုဒ်တို့၌ ကျမ်းညွှန်းစုံလင်စွာဖြင့် လိုအပ်သော အဆစ်အပိုင်း အချက်အလက် အဋ္ဌပ္ပတ်တို့ကို လိုအပ်သမျှ အကျဉ်းချုပ်ဖော်ပြ စီစဉ်ရေးသားထား သည်။ သို့ ရေးသားထားပုံကို—တဏှာသုတ္တ၊ တုဏ္ဏိလဇာတက-စသည် ကြည့်။

ထို့ပြင် အဓိပ္ပါယ်၊ သရုပ် ဖော်ထုတ်ရေးသားမှ သိရှိနားလည်နိုင်မည့် အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်တို့၌လည်း အဓိပ္ပါယ်၊ သရုပ်ကို ဖော်ထုတ်ရေးသားထား၏။ ရေးသားပုံကိုလည်း—တဇ္ဇနီယကမ္မ၊ တာပသ-စသည် ကြည့်။

ထိုမှတစ်ပါး အချို့သော အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်တို့၌ နိဿယ-စသော ကျမ်းတမ်းတို့နှင့် ညှိနှိုင်း ယှဉ်ပြထား ၏။ ယှဉ်ပြပုံကိုလည်း—တဇ္ဇက၊ တရစ္ဆ-စသည် ကြည့်။

၎င်းပြင် သမိုင်းဆိုင်ရာပုဒ်တို့၌ ကျမ်းကိုးပြလျက် စိစစ်ထားပုံကိုကား—တမ္မဒီပရဋ္ဌ၊ တမ္မဝိဋ္ဌိက- စသည် ကြည့်။

ရှေးဟောင်း ဝေါဟာရများကို ယခုမျက်မှောက်ခေတ် ဝေါဟာရများနှင့် ညှိနှိုင်းတွဲစပ်လျက် ပြထားပုံကို—တုလာ-စသည် ကြည့်။

ဘာသန္တရကျမ်းစာများနှင့် နှိုင်းယှဉ်ဖော်ပြသင့်သော ပုဒ်တို့၌လည်း ယင်းကျမ်းစာများနှင့် နှိုင်း ယှဉ်ဖော်ပြထား၏။ သို့-ဖော်ပြပုံကို—တမ္ပပဏ္ဍိတမ္ပပဏ္ဍိတဘာသာ-စသည် ကြည့်ရှုရန်ဖြစ်၏။

(၅) ကျမ်းကိုးသာဓက-စသည်ကို ပြဆိုခြင်း

(က) ပြန်ဆိုထားသော အနက်အားလျော်သော ကျမ်းကိုးသာဓကပါဠိဝါကျကို လိုအပ်သလောက် ကျမ်းအမည် နံပါတ်နှင့်တကွ ကျမ်းဂဏန်းစဉ်လျက် ကိုးကားပြဆိုထားသည်။ ယင်းသို့ ပြဆိုရာ၌ ကျမ်း စာ အများအပြားရှိစေကာမူ အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်၏ အနက်-စသည်အား ကျေးဇူးအပြုနိုင်ဆုံး ကျမ်းစာ ကိုသာ ဦးစားပေး၍ ကိုးကားပြဆိုထားသည်။

ပုံစံ—တက္ကိက,တက္ကိ— စသည် ကြည့်။

(ခ) သို့ရာတွင် ဝိနည်းဆိုင်ရာ အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်၌ ဝိနည်းသာဓက, အဘိဓမ္မာဆိုင်ရာ အဘိဓာန်ဝင် ပုဒ်၌ အဘိဓမ္မာသာဓက-စသည်ဖြင့် အရင်းကျ ပြခန်းသော နိကာယ်ကျမ်းဂန်များကိုသာ အထူး ဦးစားပေး၍ ကိုးကားပြဆိုထား၏။

ပုံစံ—တိဏဝတ္ထာရက,တိကပဋ္ဌာန—စသည် ကြည့်။

(ဂ) အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ် ၁-ခုသည် မြန်မာမှု မြန်မာ့ အသုံးအနှုံး (ဝေါဟာရ)သို့လိုက်၍ ၂-နက်, ၃-နက်-စသည် ပြဆိုထားရှိသော်လည်း ပါဠိကျမ်းကိုး သာဓကမှာ ၁-ခုတည်းဖြစ်ပါမူ ယင်းကျမ်းကို သာဓက ထုတ်ဆောင်ပြရာ၌ (၁) (၂) (က) (ခ) စသည် ဖော်ပြ၍၎င်း, မဖော်ပြပဲ၎င်း ဘုံဆိုင်သာ-ဓကအနေဖြင့် ပေါင်းပြထားသည်။

ပုံစံ—တဏှာဂတ, တလသတ္တိ-စသည် ကြည့်။

(ဃ) ဝါကျသွားချင်း တူညီသည့် ကျမ်းဂန်များကို ကျမ်းစဉ်အတိုင်း ကျမ်းညွှန်းသင်္ကေတနှင့် ဂဏန်းများကိုသာ ပြဆိုပြီးလျှင် အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်နှင့် ပုဒ်အနက်ချင်းသာ တူညီ၍ ဝါကျသွားချင်း မတူညီသော ကျမ်းများအတွက် ဤ (-) လက်သည်းကွင်းတွင် အစ၌ ဒက်တိုထည့်၍ ကျမ်းညွှန်း သင်္ကေတနှင့် ဂဏန်းများကိုသာ ဖော်ပြထား၏။ ယင်းသို့ ဖော်ပြရာဟူသမျှ၌ မူလအဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်နှင့် ပုဒ်အနက် အနေအားဖြင့် တူညီ၍ ကိုးကားသည့်ကျမ်းစာနှင့် တစိတ်တဒေသမျှသာ တူညီသည်ဟု မှတ်ယူရန်ဖြစ်၏။

ပုံစံ—တဇ္ဇ, တဇ္ဇဂတ-စသည် ကြည့်။

(င) ကျမ်းညွှန်းဂဏန်း အလွန်များပြားနေသော နာမ်ဆိုင်ရာ အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်များ၌ ယင်းကျမ်း ညွှန်း ဂဏန်းများကို ခြွင်းချန်မထားပဲ ပိဋကတ်တော်၌ တွေ့ရှိသမျှ ဝိဘတ်စဉ်အတိုင်း ပဒမာလာပြု၍ ထည့်သွင်းဖော်ပြထားသည်။ သို့ ဖော်ပြရာတွင် စာရှုသူတို့ ဉာဏ်အမြင်ပိုမိုရှင်းစေရန်—

- (က) ရံခါ ဒေါင့်ကွင်းတွင်း သွင်း၍၎င်း,
- (ခ) ရံခါ မူတည်, ဆင့်ပွားအနက်တို့၏ အဆုံး၌၎င်း,

(ဂ) ရံခါ အားလုံးသော ကျမ်းကိုး သာဓကတို့၏ အဆုံး၌၎င်း ရေးသားပြဆိုထားရှိသည်။

ပုံစံ—(က) တပ^၁, တမ^၂-စသည် ကြည့်။

(ခ) တိက္ခ, တိခိဏ- ။

(ဂ) တိဏ^၃, တိဏ္ဏ- ။

(စ) ထို့ပြင် အချို့သော အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်သာဓက၌ ပါဠိဝါကျအနေကျ၊ စေရန် ဤ=ညီမျှခြင်း လက္ခဏာဖြင့် သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်ကို ညွှန်းပြ၍ သံဝဏ္ဏနာမ္ပကိုသာ ကိုးကားပြဆိုထားရှိ၏။

ပုံစံ—တဏှာဂတ, တဏှာမုစ္ဆနာ-စသည် ကြည့်။

(ဆ) ထိုမှတစ်ပါး အထက် အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်သည် အောက် အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်၏, အောက် အဘိဓာန် ဝင်ပုဒ်လည်း အထက် အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်၏ တစိတ်တပိုင်းဖြစ်ခဲ့ပါမူ အကိုးသာဓက ပေါ်လွင်ထင်ရှား လှ၍ ယင်း အကိုးသာဓကနှင့် တကွ အညွှန်းပါ အထူးမပြတော့ပဲ တည်ထားသော ပုဒ်များလည်း ရှိသည်။

ပုံစံ—တက္ကိရိယာ, တဏှာဆဒန-စသည်။

(ဇ) အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ် ၁-ခုခု၏ အနက်သည် ၅-နက် သို့မဟုတ် ၅-နက်မပြည့်လျှင် ကျမ်းကိုးသာဓက ထုတ်ဆောင်ရာ၌ ယင်း အနက်များကို နောက်ထပ်ဖော်မပြတော့ပဲ ကျမ်းကိုးသာဓကကို ဂဏန်းမျှသာ တပ်၍ ၎င်း, ၅-နက်ထက်ကျော်လျှင် အနက်ပါ ထပ်မံဖော်ပြ၍၎င်း ထုတ်ဆောင်ညွှန်ပြထားသည်။

ပုံစံ—တဏှာစလန, တဏှာဓိပန, တိရ, တုဋ္ဌ-စသည် ကြည့်။

ပေယျာလ ၂-မျိုး

(ဈ) ကျမ်းကိုးသာဓက ပါဠိဝါကျ ပေယျာလကို ပြဆိုသောအရာ၌—

(က) မူရင်းကိုးကားသည့်ကျမ်း၌ ပါရှိရင်း ပေယျာလ,

(ခ) ဤ အဘိဓာန်ကျမ်းပြုသူတို့ မလိုရာကို ချန်လှပ်၍ လိုရာကို ချိုးယူလိုသဖြင့် ပြဆိုသော ပေယျာလ-ဟု—၂-မျိုး ပြဆိုထားသည်။

ပုံစံ—(က) တိပု—တိပု တိက္ခဝေ ဇာတရူပဿ ဥပက္ကိလေသော။ပ။ သိသံ တိက္ခဝေ ဇာတရူပဿ ဥပက္ကိလေသော။ သံ၊၃။ဂ၂။

(ခ) တိမဏ္ဍလဝတ္ထ—တိမဏ္ဍလဝတ္ထဿ....ပဗ္ဗာဇေတုံဝနူတိ။ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၀-စသည်။

သို့ရာတွင် မူရင်း ပေယျာလတွင်းသို့ ပဓာနကျသော သာဓကစကားရပ်များ ပါဝင်ကျရောက်နေ၍ မုချလိုအပ်သောအရာ၌ ယင်း ပေယျာလကို ဖော်၍ ကိုးကားပြဆိုထားသော ပုဒ်များလည်းရှိ၏—

ပုံစံ—တဒါယတန-စသည် ကြည့်။

အညွှန်း

(က) အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ် ၁-ခုနှင့် ၁-ခု အပြန်အလှန်ညွှန်းရာ၌ ညွှန်းပုဒ်မှ အညွှန်းခံပုဒ်ကို ကော်ကြည့်ရှုရန် လိုအပ်လျှင်—“ကြည့်”, “ယှဉ်ကြည့်”ဟု၎င်း၊ နှိုင်းယှဉ်နှိုင်းနှော၍ ကြည့်လိုက ကြည့်ရှုရန်လိုအပ်လျှင်—“လည်းကြည့်”, “လည်း ယှဉ်ကြည့်”ဟု၎င်း ညွှန်းပြထား၏။

ပုံစံ—တိဏပေါတ္ထကရူပ—အထက်ပုဒ် ကြည့်။

တိဏ္ဍဓာရ—အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တိရယတိ—တိရေတိ (ခ)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

တစ္ဆ—တစ္ဆသူကရ-လည်း ကြည့်။

တဏှလဂ္ဂ—တဏှလသာရ-နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။— စသည်။

(ခ) ထို့ပြင် တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန် တအုပ်တည်းတွင် မဟုတ်သော်၎င်း၊ တအုပ်တည်း၌ ဖြစ်စေကာမူ အလှမ်းဝေးကွာသော်၎င်း ယင်းညွှန်းပုဒ်အတွက် ပဓာနညွှန်ပြလိုရာ ကျမ်းဂန်ရှိခဲ့သော် အညွှန်းခံပုဒ်နှင့် တွဲဖက်၍ ယင်းကျမ်းအမည်ကို ဤ( )လက်သည်းကွင်း၌ ထည့်သွင်း ညွှန်းပြထားသည်။

ပုံစံ—တစကိစ္စ—အဋ္ဌိတ္တစ (ဇ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၀)-ကြည့်။

တေဇောကာယ - ပထဝီကာယ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၅၁)-နှင့်ယှဉ်ကြည့်။— စသည်။

(ဂ) တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန်တအုပ်တည်း၌ နီးကပ် (အလှမ်းမဝေး) သော ပုဒ် ဖြစ်ခဲ့သော် အညွှန်းခံပုဒ်မျှကိုသာ ဖော်၍ညွှန်းဆိုထား၏။

ပုံစံ—တဏှာယနကရဏ—တဏှာကရဏ-ကြည့်။— စသည်။

တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်၌ အသုံးပြုသော
ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာ ကျမ်းစဉ်ပုံနှင့်
ကျမ်းမည် သင်္ကေတများ

ဤတိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်၌ အသုံးပြုရသော ပါ-ဋ္ဌ-ဋီ ကျမ်းစဉ်ပုံနှင့် သင်္ကေတပြပုံတို့ကို သိရှိရန် ဖော်ပြပါအံ့။

ကျမ်းစဉ်ပုံ။ ။ဤအဘိဓာန်တွင် ပုဒ်တခုအတွက် ပါ-ဋ္ဌ-ဋီ ကျမ်းများကို အကိုးအကားပြုရာ၌ မူရင်း ပဓာနကျသော ကျမ်းစာအလိုက် ကိုးကားထားသည်။ တနည်းအားဖြင့် ကျမ်းစာ အနု အရင့် အဆင့်အတန်း ၃-မျိုးခွဲ၍ ကိုးကားသည်။

ဥပမာ —ပါဠိတော်, ပြီးမှ အဋ္ဌကထာ, ပြီးမှ ဋီကာကျမ်းများကို အကိုးအကားပြုသည်။

ယင်း ပါဠိတော်တို့တွင်လည်း နိကာယ် ၅-ရပ် ပိဋက ၃-ပုံတွင် ခုဒ္ဒကနိကာယ်ဝင် ဝိနည်း ၅-ကျမ်းကို ဦးစွာကိုးကား၍ ပြီးမှ ဒီဃနိကာယ်၊ မဇ္ဈိမနိကာယ်၊ သံယုတ္တနိကာယ်၊ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ်နှင့် ကျန်ခုဒ္ဒက-နိကာယ်ဝင် ကျမ်းများကို အစဉ်အလိုက် ကိုးကားသည်။

ကျန် ခုဒ္ဒကနိကာယ်ဝင် ကျမ်းများတွင်လည်း (ပူးတွဲပါကျမ်းစဉ်ပုံဇယားအရ) အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်းကို ဦးစွာ ကိုးကား၍ ပြီးမှ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ်စသော ပါဠိတော်များကို ကိုးကားသည်။

သို့ရာတွင် အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်သည် ဝိနယဝေါဟာရ-ပုဒ်ဖြစ်ပါမူ ဝိနည်းကျမ်းများကို ဦးစားပေး၍၎င်း၊ အခြားအဘိဓမ္မာဝေါဟာရ, သုတ္တန္တဝေါဟာရ-ပုဒ်ဖြစ်ပါမူ အဘိဓမ္မာကျမ်း, သုတ္တန်ကျမ်းများကို ဦးစား ပေး၍၎င်း ကိုးကားသည်လည်း ရှိသည်။

ကျမ်းမည်သင်္ကေတ။ ။ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာ ကျမ်းစာအမည်များကို ဖော်ပြရာ၌ အပြည့်အစုံ မဖော်ပြပဲ အတိုကောက် သင်္ကေတနည်းဖြင့်သာ ပြဆို၍ နိကာယ်ကျမ်းစာ အရေအတွက် အလိုက် ၁-၂-၃-၄-ဂဏန်းများဖြင့်လည်း ပူးတွဲပြဆိုထားသည်။

ဥပမာ—ဝိနည်းပါဠိတော် ၅-ကျမ်းတွင် နံပါတ် ၁-ဖြစ်သော ပါရာဇိကဏ် ပါဠိတော်ကျမ်းကို ‘ဝိ၊ ၁’-ဟု သင်္ကေတပြ၍ သုံးစွဲထားသည်။

ဤနည်းဖြင့် ပူးတွဲပါ ကျမ်းစဉ်နှင့် သင်္ကေတဇယားများကို အသုံးပြု၍ ကိုးကားထားပါသည်။ အဘိဓာန်ဝင် တည်ပုဒ်များကို အက္ခရာစဉ်ရာ၌လည်း ပူးတွဲပါဇယားကို မူထား၍ အက္ခရာ စဉ်ထားပါ သည်။ (ဇယားကို ကြည့်။)

ကျမ်းစဉ်ပုံနှင့် ကျမ်းမည်သင်္ကေတများ

အမှတ်စဉ်	ပါဠိတော်	သင်္ကေတ	အမှတ်စဉ်	အဋ္ဌကထာ	သင်္ကေတ
ဝိနည်း ၅-ကျမ်း					
၁	ပါရာဇိကပါဠိ	ဝိ၊၁။	၁	ပါရာဇိကကဏ္ဍအဋ္ဌကထာ (ပ)	ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂	ပါစိတ္တိယပါဠိ	ဝိ၊၂။	၂	။ (ဒ)	ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃	မဟာဝဂ္ဂပါဠိ	ဝိ၊၃။	၃	ပါစိတ္တိယဒိ ။	ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။
၄	စူဠဝဂ္ဂပါဠိ	ဝိ၊၄။	၄	စူဠဝဂ္ဂဒိ ။	ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။
၅	ပရိဝါရပါဠိ	ဝိ၊၅။	၅	ကခါဝိတရဏီ ။	ကခါ။
			၆	ဝိနယသင်္ဂဟ ။	ဝိ၊သင်္ဂဟ။
သုတ် ၃-ကျမ်း					
၆	သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂပါဠိ	ဒီ၊၁။	၇	သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ ။	ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။
၇	မဟာဝဂ္ဂပါဠိ	ဒီ၊၂။	၈	မဟာဝဂ္ဂ ။	ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။
၈	ပါထိကဝဂ္ဂပါဠိ	ဒီ၊၃။	၉	ပါထိကဝဂ္ဂ ။	ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။
မဇ္ဈိမနိကာယ် ၃-ကျမ်း					
၉	မူလပဏ္ဏာသပါဠိ	မ၊၁။	၁၀	မူလပဏ္ဏာသ ။ (ပ)	မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၀	မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသပါဠိ	မ၊၂။	၁၁	။ (ဒ)	မ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၁	ဥပရိပဏ္ဏာသပါဠိ	မ၊၃။	၁၂	မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသ ။	မ၊ဋ္ဌ၊၃။
			၁၃	ဥပရိပဏ္ဏာသ ။	မ၊ဋ္ဌ၊၄။
သံယုတ္တနိကာယ် ၃-ကျမ်း					
၁၂	သံယုတ္တပါဠိ (ပ)	သံ၊၁။	၁၄	သံယုတ္တ ။ (ပ)	သံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၃	။ (ဒ)	သံ၊၂။	၁၅	။ (ဒ)	သံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၄	။ (တ)	သံ၊၃။	၁၆	။ (တ)	သံ၊ဋ္ဌ၊၃။
အင်္ဂုတ္တရနိကာယ် ၃-ကျမ်း					
၁၅	အင်္ဂုတ္တရပါဠိ (ပ)	အံ၊၁။	၁၇	အင်္ဂုတ္တရ ။ (ပ)	အံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၆	။ (ဒ)	အံ၊၂။	၁၈	။ (ဒ)	အံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၇	။ (တ)	အံ၊၃။	၁၉	။ (တ)	အံ၊ဋ္ဌ၊၃။
အဘိဓမ္မာနှင့် ခုဒ္ဒကနိကာယ်ကျမ်းများ					
၁၈	ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိ	အဘိ၊ဓ။	၂၀	အဋ္ဌသာလိနီ ။	အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၉	ဝိဘင်္ဂပါဠိ	အဘိ၊ဝိ။	၂၁	သမ္မောဟဝိနောဒနီ။	အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၀	ဓာတုကထာ + ပုဂ္ဂလပညတ်	အဘိ၊ပု။	၂၂	ပဉ္စပကရဏ ။	အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။
၂၁	ကထာဝတ္ထုပါဠိ	အဘိ၊က။	၂၃	ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂ ။ (ပ)	ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၁။

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) (ဂ) — ပ-မ-ဗ-သ-စ

ကျမ်းစဉ်ပုံနှင့် ကျမ်းမည်သင်္ကေတများ

အမှတ် စဉ်	ပါဠိတော်	သင်္ကေတ	အမှတ် စဉ်	အဋ္ဌကထာ	သင်္ကေတ
၂၂	ယမကပါဠိ (ပ)	ယမက၊၁။	၂၄	ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂအဋ္ဌကထာ (ဒ)	ပဋိသံ၊၁။
၂၃	။ (ဒ)	ယမက၊၂။	၂၅	ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂ ။ (ပ)	ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။
၂၄	။ (တ)	ယမက၊၃။	၂၆	။ ။ (ဒ)	ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။
၂၅	ပဋ္ဌာနပါဠိ (ပ)	ပဋ္ဌာန၊၁။	၂၇	ခုဒ္ဒကပါဠိ ။	ခုဒ္ဒက၊၁။
၂၆	။ (ဒ)	ပဋ္ဌာန၊၂။	၂၈	ဓမ္မပဒ ။ (ပ)	ဓမ္မ၊၁။
၂၇	။ (တ)	ပဋ္ဌာန၊၃။	၂၉	။ ။ (ဒ)	ဓမ္မ၊၂။
၂၈	။ (စ)	ပဋ္ဌာန၊၄။	၃၀	ဥဒါန ။	ဥဒါန၊၁။
၂၉	။ (မ)	ပဋ္ဌာန၊၅။	၃၁	ဣတိဝုတ္တက ။	ဣတိဝုတ်၊၁။
၃၀	ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂပါဠိ	ပဋိသံ။	၃၂	သုတ္တနိပါတ ။ (ပ)	သုတ္တနိ၊၁။
၃၁	ခုဒ္ဒကပါဠိပါဠိ	ခုဒ္ဒက။	၃၃	။ ။ (ဒ)	သုတ္တနိ၊၂။
၃၂	ဓမ္မပဒပါဠိ	ဓမ္မ။	၃၄	ဝိမာနဝတ္ထု ။	ဝိမာန၊၁။
၃၃	ဥဒါနပါဠိ	ဥဒါန။	၃၅	ပေတဝတ္ထု ။	ပေတ၊၁။
၃၄	ဣတိဝုတ္တကပါဠိ	ဣတိဝုတ်။	၃၆	ထေရဂါထာ ။ (ပ)	ထေရ၊၁။
၃၅	သုတ္တနိပါတပါဠိ	သုတ္တနိ။	၃၇	။ ။ (ဒ)	ထေရ၊၂။
၃၆	ဝိမာနဝတ္ထုပါဠိ	ဝိမာန။	၃၈	ထေရီဂါထာ ။	ထေရီ၊၁။
၃၇	ပေတဝတ္ထုပါဠိ	ပေတ။	၃၉	အပဒါန ။ (ပ)	အပ၊၁။
၃၈	ထေရဂါထာပါဠိ	ထေရ။	၄၀	။ ။ (ဒ)	အပ၊၂။
၃၉	ထေရီဂါထာပါဠိ	ထေရီ။	၄၁	ဗုဒ္ဓဝံသ ။	ဗုဒ္ဓဝံ၊၁။
၄၀	အပဒါနပါဠိ (ပ)	အပ၊၁။	၄၂	စရိယာပိဋက ။	စရိယာ၊၁။
၄၁	အပဒါနပါဠိ (ဒ)	အပ၊၂။	၄၃	မဟာနိဒ္ဒေသ ။	မဟာနိ၊၁။
၄၂	ဗုဒ္ဓဝံသပါဠိ	ဗုဒ္ဓဝံ။	၄၄	စူဠနိဒ္ဒေသ ။	စူဠနိ၊၁။
၄၃	စရိယာပိဋကပါဠိ	စရိယာ။	၄၅	ဇာတက ။ (ပ)	ဇာ၊၁။
၄၄	မဟာနိဒ္ဒေသပါဠိ	မဟာနိ။	၄၆	။ ။ (ဒ)	ဇာ၊၂။
၄၅	စူဠနိဒ္ဒေသပါဠိ	စူဠနိ။	၄၇	။ ။ (တ)	ဇာ၊၃။
၄၆	ဇာတကပါဠိ (ပ)	ဇာ၊၁။	၄၈	။ ။ (စ)	ဇာ၊၄။
၄၇	ဇာတကပါဠိ (ဒ)	ဇာ၊၂။	၄၉	။ ။ (မ)	ဇာ၊၅။
၄၈	နေတ္ထိပါဠိ	နေတ္ထိ။	၅၀	။ ။ (ဆ)	ဇာ၊၆။
၄၉	ပေဋကောပဒေသပါဠိ	ပေဋကော	၅၁	။ ။ (သ)	ဇာ၊၇။
၅၀	မိလိန္ဒပဉ္စပါဠိ	မိလိန္ဒ။	၅၂	နေတ္ထိ ။	နေတ္ထိ၊၁။

ကျမ်းစဉ်ပုံနှင့် ကျမ်းမည်သင်္ကေတများ

အမှတ် စဉ်	ဇွဲကာ	သင်္ကေတ
	ဝိနည်းဇွဲကာကျမ်းများ	
၁	ဝဇီရဗုဒ္ဓိဇွဲကာ	ဝဇီရ။
၂	သာရတ္ထဒီပနီဇွဲကာ (ပ)	သာရတ္ထ၊ ၁။
၃	။ (ဒ)	သာရတ္ထ၊ ၂။
၄	။ (တ)	သာရတ္ထ၊ ၃။
၅	ဝိမတိဝိနောဒနီဇွဲကာ (မ)	ဝိမတိ၊ ၁။
၆	။ (ဒ)	ဝိမတိ၊ ၂။
၇	ကခါဇွဲကာ	ကခါ၊ ဇွဲ။
၈	ကခါဇွဲကာသစ်	ကခါ၊ ဇွဲ၊ သစ်။
	ဒီသနိကာယ်ဇွဲကာများ	
၉	သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂဇွဲကာ	ဒီ၊ ဇွဲ၊ ၁။
၁၀	သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂဇွဲကာသစ် (ပ)	သီ၊ ဇွဲ၊ သစ်၊ ၁။
၁၁	။ (ဒ)	သီ၊ ဇွဲ၊ သစ်၊ ၂။
၁၂	မဟာဝဂ္ဂဇွဲကာ	ဒီ၊ ဇွဲ၊ ၂။
၁၃	ပါထိကဝဂ္ဂဇွဲကာ	ဒီ၊ ဇွဲ၊ ၃။
	မဇ္ဈိမနိကာယ်ဇွဲကာများ	
၁၄	မူလပဏ္ဏာသဇွဲကာ (ပ)	မ၊ ဇွဲ၊ ၁။
၁၅	။ (ဒ)	မ၊ ဇွဲ၊ ၂။
၁၆	မဇ္ဈိမ-ဥပရိ-ပဏ္ဏာသဇွဲကာ	မ၊ ဇွဲ၊ ၃။
	သံယုတ္တနိကာယ်ဇွဲကာများ	
၁၇	သံယုတ္တဇွဲကာ (ပ)	သံ၊ ဇွဲ၊ ၁။
၁၈	။ (ဒ)	သံ၊ ဇွဲ၊ ၂။
	အင်္ဂုတ္တရနိကာယ်ဇွဲကာများ	
၁၉	အင်္ဂုတ္တရဇွဲကာ (ပ)	အံ၊ ဇွဲ၊ ၁။
၂၀	။ ။ (ဒ)	အံ၊ ဇွဲ၊ ၂။
၂၁	။ ။ (တ)	အံ၊ ဇွဲ၊ ၃။
၂၂	မူလဇွဲကာ၊ အနုဇွဲကာ (ပ)	မူလဇွဲ၊ ၁။ အနုဇွဲ၊ ၁။
၂၃	။ ။ (ဒ)	မူလဇွဲ၊ ၂။ အနုဇွဲ၊ ၂။
၂၄	။ ။ (တ)	မူလဇွဲ၊ ၃။ အနုဇွဲ၊ ၃။
၂၅	ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂမဟာဇွဲကာ (ပ)	ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဇွဲ၊ ၁။
၂၆	။ ။ (ဒ)	ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဇွဲ၊ ၂။
၂၇	နေတ္ထိဇွဲကာ၊ နေတ္ထိဝိဘာဝိနီ	နေတ္ထိ၊ ဇွဲ။ နေတ္ထိ၊ ဝိ။

ပဌမ, ဒုတိယ, ပဉ္စမ, သတ္တမ-အုပ်တို့၌ မပါဝင်သေးသော

ဂန္ထနိရကျမ်းများစာရင်း

ဦးရေ	ကျမ်းအမည်	ပုံနှိပ်တိုက်နှင့် ခုနှစ်	ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်
၁	မဏိဒီပဋိကာ (ပ)	သုဓမ္မဝတီပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၂၉၁-ခု။	အရှင်မဟာအရိယဝံသ ဓမ္မ- သေနာပတိမဟာထေရ်
၂	။ (ဒ)	ပေမူ	။
၃	နေတ္ထိမဟာဋီကာ	။	အရှင်ဉာဏဝံသမဟာထေရ်
၄	ပရမတ္ထဒီပနီခေါ် သင်္ဂြိုဟ်မဟာဋီကာ	ဣန္ဒာသယ ပိဋကတ် ပုံနှိပ်တိုက် ၁၃၁၈-ခု။	လယ်တီဆရာတော်
၅	အနုဒီပနီ	ဟံသာဝတီ ပိဋကတ် ပုံနှိပ်တိုက်၊ (မန္တလေး)၊ ၁၉၂၀-ခု။	။
၆	အင်္ဂုရုဋီကာမည်သော သင်္ဂြိုဟ် မဟာဋီကာသစ်	ပြည်ကြီးမဏ္ဍိုင် ပိဋကတ် ပုံနှိပ် တိုက်၊ ၁၉၀၉-ခု။	ပုခန်းကြီးမြို့၊ နေရင်းရွာ၊ တလင်းကုန်း ဆရာတော်
၇	ကစ္စာယနဝဏ္ဏနာ	ပြည်ကြီးမိတ်ဆွေ ပိဋကတ် ပုံနှိပ် တိုက်၊ ၁၉၀၆-ခု။	အရှင်ဝိဇိတာဝိမဟာထေရ်
၈	သံပျင်ဋီကာ	ပြည်ကြီးမဏ္ဍိုင် ပိဋကတ် ပုံနှိပ် တိုက်၊ ၁၂၈၇-ခု။	သံပျင်အမတ်
၉	သုဗောဓာလင်္ကာရ	ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့ ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၆၄-ခု။	အရှင်သံဃရက္ခိတမဟာသာမိ- မထေရ်
၁၀	သုဗောဓာလင်္ကာရ ပုရာဏ- ဋီကာ	။	။
၁၁	။ အဘိနဝဋီကာ	။	အရှင်သီရိဓမ္မကိတ္တိရတန- ပဇ္ဇောတမဟာထေရ်
၁၂	နိရုတ္တိသာရမဉ္ဇူသာ ဋီကာပါဌ်	ပြည်ကြီးမဏ္ဍိုင် ပိဋကတ်ပုံနှိပ် တိုက်၊ ၁၉၁၃-ခု။	(ဒါဌာနာဂရာဇဂူရု) သဒ္ဓမ္မသီရိမဟာထေရ်
၁၃	မိလိန္ဒဋီကာ	အနုလာပုံနှိပ်တိုက်၊ ကိုလံဘို၊ သီဟိုဠ်၊ ၁၉၆၂-ခု။	မဟာတိပိဋကစူဠာဘယထေရ်
၁၄	ပါတိမောက္ခပဒတ္တ- အနုဝဏ္ဏနာပါဌ်	ပြည်ကြီးမဏ္ဍိုင် ပိဋကတ် ပုံနှိပ် တိုက်၊ ၁၉၀၈-ခု။	(စလင်း) အရှင်ဝိစိတ္တမဟာထေရ်
၁၅	ဗာလာဝတာရပါဌ်	ကဝိမျက်မှန် စာပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၂၈၉-ခု။	အရှင်ဓမ္မကိတ္တိမထေရ်

ဦးရေ	ကျမ်းအမည်	ပုံနှိပ်တိုက်နှင့်ခုနှစ်	ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်
၁၆	ဗာလာဝတာရဋီကာ	ကဝိနွာသိရိ စာပုံနှိပ်တိုက်၊ (ရန်ကုန်)၊ ၁၂၆၂-ခု။	အရှင်သိရိသုမင်္ဂလမထေရ်
၁၇	သုတ္တနိဒ္ဒေသပါဌ်	ဇမ္ဗူမိတ်ဆွေ ပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၁၂-ခု။	အရှင်သဒ္ဓမ္မဇောတိပါလမထေရ်
၁၈	သဒ္ဓါငယ် ၁၅-စောင်ပါဌ်	ဣန္ဒာသယ ပိဋကတ် ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၃၂၆-ခု။	ရှေးဆရာရှင်များ
၁၉	သဒ္ဓါငယ်ဋီကာပါဌ် (ပ)	သုဓမ္မဝတီပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၂၉-ခု။	။
၂၀	။ (ဒ)	။ ၁၉၂၈-ခု။	။
၂၁	။ (တ)	။ ၁၉၂၉-ခု။	။
၂၂	နယမုခဒီပနီပါဌ်	။ ၁၉၃၇-ခု။	အရှင်ဇမ္ဗူဓဇမထေရ်
၂၃	ရူပဘေဒပကာသနီသစ်ပါဌ်	။ ။	အရှင်ပဏ္ဍဝံသမထေရ်
၂၄	(ဝိနည်း)မဟာဝါဂဏ္ဍိသစ်	ရတနသိဒ္ဓိ ပိဋကတ် ပုံနှိပ်တိုက်၊ (မန္တလေး)၊ ၁၂၈၈-ခု။	စလင်းဆရာတော် ဦးပဏ္ဍိစ္စ
၂၅	အဋ္ဌသာလိနိဂဏ္ဍိသစ်	ကဝိမျက်မှန် စာပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၂၆၁-ခု။	မြို့ပြင်ကြီးဆရာတော်
၂၆	သီလက္ခန်ဂဏ္ဍိ	ပိဋကတ်တော်ပြန့်ပွားရေး ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၃၁၄-ခု။	ချောင်းကောက်ဆရာတော် အရှင်သဒ္ဓမ္မနန္ဒီ
၂၇	သမ္မန္တစိန္တာဂဏ္ဍိသစ်	ရတနာဒီပံ ပိဋကတ် ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၃၁၇-ခု။	မောင်းထောင်ဆရာတော် အရှင်ဝေသဝဏ္ဏမထေရ်
၂၈	အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂြိုဟ်ဂဏ္ဍိ	သုဓမ္မဝတီပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၂၄-ခု။	ဘုရားကြီးဆရာတော်
၂၉	နေတ္တိဟာရတ္ထဒီပနီ	ဟံသာဝတီ ပိဋကတ် ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၄၀-ခု။	ညောင်ကန်ဆရာတော်ဦးဗုဒ္ဓ
၃၀	(သဒ္ဓတ္ထဘေဒစိန္တာ၊ ကစ္ဆာ- ယနုသာရ) အနုဒီပနီ	သုဓမ္မဝတီ ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၂၉၅-ခု။	ကန်ဦးဆရာတော်
၃၁	သာသနဝံသပုဒ်ပိကာ	ဘောဂဝတီ စာပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၂၈၅-ခု။	မောင်းထောင်ဆရာတော် အရှင် ပညာသာမိ
၃၂	မဟာသုတကာရီ မဃဒေဝ- လင်္ကာသစ်	ပြည်ကြီးမဏ္ဍိုင် ပိဋကတ် ပုံနှိပ် တိုက်၊ ၁၉၆၂-ခု။	မန်လည်ဆရာတော်
၃၃	သာသနဗဟုသုတပွကာ- သနီ	ဒီးဒုတ်သတင်းစာ ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၂၉၀-ခု။	ဘုရားဖြူဆရာတော်
၃၄	(ပိဋကတ် ၃-ပုံ စာတမ်း ခေါ်) ပိဋကတ်တော် သမိုင်း	ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၅၉-ခု။	(မိုင်းခိုင်းမြို့စား ပိဋကတ်တော် အုပ်)မင်းကြီး မဟာသီရိဇေယျ သူ

ဦးရေ	ကျမ်းအမည်	ပုံနှိပ်တိုက်နှင့်ခုနှစ်	ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်
၃၅ ၃၆	ပေါရာဏဒီပနီ (ပ) ကဗျာသင်္ဂဟမေဒနီ	ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၆၁-ခု။ ။ ၁၉၆၆-ခု။	မောင်ဘိဆရာသိန်း ရှေးပညာရှိ ကဝိစာဆိုရှင်များ (စု ဆောင်းသူပညာအုပ်ဦးမင်းလွင်)
၃၇ ၃၈	ဥတုဘောဇနသင်္ဂဟကျမ်း ဒီပဝံသ	။ ၁၉၆၅-ခု။ ဂုဏသေန သမာဂမ ပုံနှိပ်တိုက်၊ ကိုလံဘို၊ သီဟိုဠ်၊ ၁၉၅၉-ခု။	ယောမြို့စားအတွင်းဝန်ဦးဘိုးလှိုင် သီဟိုဠ်သာသနာပြု ရှေးဆရာများ
၃၉	မဟာဝံသ	။ ။	မဟာနာမ၊ ဓမ္မကိတ္တိ၊ သိဒ္ဓတ္ထ၊ ဗုဒ္ဓ- ရက္ခိတ-စသော မထေရ်များ
၄၀	ထူပဝံသ	။ ၁၉၆၂-ခု။	ဝါစိဿရမဟာထေရ်
၄၁	သမန္တကုဋဝဏ္ဏနာ	။ ၁၉၅၉-ခု။	ဝေဒေဟမဟာထေရ်
၄၂	မဟာဝံသဋီကာ	အစိုးရပုံနှိပ်တိုက်၊ ကိုလံဘို၊ သီဟိုဠ်၊ ၁၈၉၅-ခု။	သီဟိုဠ်သာသနာပြုရှေးဆရာရှင်
၄၃	တေလကဋ္ဌာဟဂါထာ	ဂန္ဓာလောက ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၀၀-ခု။	ကလျာဏိယမဟာထေရ်

နိဿယကျမ်းများ

ဦးရေ	ကျမ်းအမည်	ပုံနှိပ်တိုက်နှင့်ခုနှစ်	ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်
၁	အင်္ဂုတ္တိုရ်ပါဠိတော် နိဿယ (ပ)	သုဓမ္မဝတီပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၁၁-ခု။	ဒုတိယ ဗားကရာ သာသနာပိုင် ဆရာတော်
၂	။ (ဒ)	။ ။	။
၃	။ (တ)	ဇမ္ဗူမိတ်ဆွေ ပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၂၅-ခု။	။
၄	(ဝိနည်း) မဟာဝါ- အဋ္ဌကထာနိဿယ	ပဒေသာ ပိဋကတ် ပုံနှိပ်တိုက်၊ (မန္တလေး)၊ ၁၃၂၂-ခု။	မအူဆရာတော်
၅	ကင်္ခါဝိတရဏီအဋ္ဌကထာ နိဿယ (ပ)	မင်္ဂလာဇေယျ စာပုံနှိပ်တိုက်၊ (ရန်ကုန်)၊ ၁၂၇၅-ခု။	ရေစကြိုဆရာတော် အရှင် ဂန္ထ- သာရမဟာထေရ်
၆	။ (ဒ)	ဟံသာဝတီ ပိဋကတ် ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၂၉၈-ခု။	။
၇	။ (ယောမူ)	ဣန္ဒာသယ ပိဋကတ် ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၃၁၆-ခု။	အရှင်ဇောတယန္တမဟာထေရ်
၈	(သုတ်)မဟာဝါအဋ္ဌကထာ နိဿယ (ပ)	ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၆၀-ခု။	အရှင်နန္ဒဝံသမဟာထေရ်
၉	။ (ဒ)	။ ၁၉၆၅-ခု။	။
၁၀	(သုတ်)ပါထေယျ အဋ္ဌ- ကထာ နိဿယ (ပ)	ဇမ္ဗူမိတ်ဆွေ ပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၁၈-ခု။	သဲအင်း ဆရာတော် အရှင်ပညာ- ဇောတမဟာထေရ်
၁၁	။ (ဒ)	။ ။	။
၁၂	ပဉ္စပကြိုဏ် အဋ္ဌကထာ နိဿယ (ပ)	။ ၁၉၁၆-ခု။	ဂူကြီးဆရာတော် အရှင်ပညာ- သီဟမဟာထေရ်
၁၃	။ (ဒ)	။ ။	။
၁၄	ဝိသုဒ္ဓိမဂ်နိဿယ (တ)	ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့ ပုံနှိပ် တိုက်၊ ၁၉၆၇-ခု။	ပြည်ဆရာတော်
၁၅	။ (စ)	။ ။	။
၁၆	။ (မ)	။ ၁၉၆၈-ခု။	။
၁၇	ဋီကာကျော်နိဿယ	မင်္ဂလာတိုင်း စာပုံနှိပ်တိုက် (ရန်ကုန်)၊ ၁၉၂၃-ခု။	ဒုတိယ ဗားကရာ သာသနာပိုင် ဆရာတော်
၁၈	ရူပသိဒ္ဓိနိဿယ	ဣန္ဒာသယ ပိဋကတ် ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၃၂၄-ခု။	ညောင်ကန်ဆရာတော် ဦးဗုဓ်

တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်
အက္ခရာစဉ် ကျမ်းညွှန်း သင်္ကေတ

အံ။၁။၂။၃။	အင်္ဂုတ္တိုရ်ပါဠိတော် (ပါဒု၊တ)
အံ၊ဋီ။၁။၂။၃။	အင်္ဂုတ္တိုရ်ဋီကာ (ပါဒု၊တ)
အံ၊ဋ္ဌ။၁။၂။၃။	အင်္ဂုတ္တိုရ်အဋ္ဌကထာ (ပါဒု၊တ)
အဋ္ဌသာ၊ယော။	အဋ္ဌသာလိနီယောဇနာ
အဋ္ဌသာ၊သျ။၁။၂။၃။	အဋ္ဌသာလိနီနိသျ (ပါဒု၊တ)
အဒ္ဓမာဂမိဓာန်။	အဒ္ဓမာဂမိအဘိဓာန်
အနုဋီ။၁။	ဓမ္မသင်္ဂဏီအနုဋီကာ
အနုဋီ။၂။	ဝိဘင်းအနုဋီကာ
အနုဋီ။၃။	ပဉ္စပကရဏအနုဋီကာ
အပ။၁။၂။	အပဒါန်ပါဠိတော် (ပါဒု)
အပ၊ဋ္ဌ။၁။၂။	အပဒ၊နဋ္ဌကထာ (ပါဒု)
အဘယာ၊ဓာန်၊သျ။	အဘယာရာမဆရာတော်ပြုစုသော အဘိဓာန်နိဿယသင်္ဂဟ။
အဘိ၊က။	အဘိဓမ္မပိဋက၊ ကထာဝတ္ထုပါဠိတော်။
အဘိ၊ဋ္ဌ။၁။၂။၃။	အဋ္ဌသာလိနီ၊ သမ္မောဟဝိနောဒနီ၊ ပဉ္စပကရဏ။
အဘိ၊ဓ။	အဘိဓမ္မပိဋက၊ ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်
အဘိ၊ပု။	။ ပုဂ္ဂလပညတ်ပါဠိတော်
ဣတိဝုတ်။ (ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။)	ဣတိဝုတ်ပါဠိ။ (ဣတိဝုတ္တကဋ္ဌကထာ။)
ဥဒါန။ (ဥဒါန၊ဋ္ဌ။)	ဥဒါနပါဠိ။ (ဥဒါနဋ္ဌကထာ။)
ကမ်။	ကမ်ဝိတရဏီအဋ္ဌကထာ
ကမ်၊ဋီ။	ကမ်ဝိတရဏီပုရာဏဋီကာ (ကမ်၊ဋီကာကောင်း။)
ကမ်၊ဋီ၊သစ်။	ကမ်ဝိတရဏီအဘိနဝဋီကာ (ကမ်၊ဋီကာသစ်။)
ကမ်၊ယော၊မဟာဋီ။၁။၂။၃။၄။	ကမ်၊ယောဇနာမဟာဋီကာ (ပါဒု၊တ၊စ)
ကစည်း။	ကစည်းသဒ္ဒါကြီးသုတ်နိပါတ်
ကစွာယနဝဏ္ဏနာ။	ကစွာယနဝဏ္ဏနာ
ကျော်အောင်၊ဓာန်၊သျ။	ကျော်အောင်စံထားဆရာတော်ပြုစုသော အဘိဓာန်နိဿယ။
ခုဒ္ဒက။ (ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။)	ခုဒ္ဒကပါဠိပါဠိ။ (ခုဒ္ဒကပါဠိအဋ္ဌကထာ။)
ခုဒ္ဒသိက္ခာ။ (ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊သျ။)	ခုဒ္ဒကသိက္ခာ။ (ယင်း-နိဿယ၊ ဆရာတော်ဗုဒ္ဓမူ။)
ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ။	ခုဒ္ဒကသိက္ခာပုရာဏဋီကာ (ဋီကာဟောင်း။)

ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ငြိ၊ သစ်။
စရိယာ။ (စရိယာ၊ ငွေ။)
စိန္တာ။ (စိန္တာ၊ ဒီပနီ။)
စိန္တာမဏိ။
စိန္တာ၊ မဟာဋီ။
စူဠနိ။ (စူဠနိ၊ ငွေ။)
စူဠဝံသ။
ဇာ။ ၁။ ၂။
ဇာ၊ ငြိ။ သို့မဟုတ် ဇာ၊ ငြိ၊ ပေ။

ဇာ၊ ငွေ။ ၁-မှ ၇။
ဇာတ်ဝတ္ထု။

တေလကဋ္ဌာဟဂါထာ။
တောင်ပေါက်၊ ဓာန်၊ သျှ။
ထူပဝံသ။
ထေရ။
ထေရ၊ ငွေ။ ၁။ ၂။
ထေရီ။ (ထေရီ၊ ငွေ။)
ထောမ။
ဒီ။ ၁။ ၂။ ၃။
ဒီ၊ ငြိ။ ၁။ ၂။ ၃။
ဒီ၊ ငွေ။ ၁။ ၂။ ၃။
ဒီပဝံသ။
ဓမ္မ။
ဓမ္မ၊ ငွေ။ ၁။ ၂။
ဓာန်။ ဓာန်၊ ငြိ။
ဓာန်၊ ငြိ၊ သျှ။ ၁။ ၂။
နိဒ္ဒေသ။
နိတိ၊ ဓာ။ (နိတိ၊ ဓာ၊ သျှ။)
နိတိ၊ ပဒ။ (နိတိ၊ ပဒ၊ သျှ။)
နိတိ၊ သုတ္တ။ (နိတိ၊ သုတ္တ၊ သျှ။)

ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ဘိနဝဋီကာ (ဋီကာသစ်)။
စရိယာပိဋကပါဠိ။ (စရိယာပိဋကအဋ္ဌကထာ။)
သဒ္ဓတ္ထဘေဒစိန္တာ။ (ယင်း-ဒီပနီ။)
သဒ္ဓတ္ထစိန္တာမဏိ သက္ကတအဘိဓာန်
သဒ္ဓတ္ထဘေဒစိန္တာမဟာဋီကာ
စူဠနိဒ္ဒေသပါဠိ။ (စူဠနိဒ္ဒေသအဋ္ဌကထာ။)
စူဠဝံသ အင်္ဂလိပ်မူ (P.T.S.)
ဇာတကပါဠိ (ပါဒု)
ဇာတ်ဋီကာ၊ မောင်းထောင်းဆရာတော်
အရှင်ပညာသာမိ-ပြု
ဇာတကဋ္ဌကထာ (ပဌမ - သတ္တမ)
ညောင်ကန်ဆရာတော် အရှင်ကဝိန္ဒ-ပြု
မင်းပူးဦးဩဘာသ-ပြု ၂-မျိုး၊ တမျိုးမျိုးကို အမည်
ဖော်၍ ညွှန်းသည်။
တေလကဋ္ဌာဟဂါထာ
တောင်ပေါက်ဆရာတော်ပြုစုသော အဘိဓာန်နိဿယသစ်။
ထူပဝံသပါဠိ (ဓမ္မကိတ္တိထေရ်-ပြု)
ထေရဂါထာပါဠိ
ထေရဂါထာအဋ္ဌကထာ (ပါဒု)
ထေရီဂါထာပါဠိ။ (ထေရီဂါထာအဋ္ဌကထာ။)
သဒ္ဓတ္ထထောမမဟာနိဓိ သက္ကတအဘိဓာန်
သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ၊ မဟာဝဂ္ဂ၊ ပါထိကဝဂ္ဂ။
သီလက္ခန္ဓ - မဟာ - ပါထိက - ဝဂ္ဂ ဋီကာ။
သီလက္ခန္ဓ - မဟာ - ပါထိက - ဝဂ္ဂ အဋ္ဌကထာ။
ဒီပဝံသပါဠိ
ဓမ္မပဒပါဠိ
ဓမ္မပဒအဋ္ဌကထာ (ပါဒု)
အဘိဓာန် (အဘိဓာနပုဒ်ပိကာ) ဂါထာ
အဘိဓာန်ဋီကာနိဿယ (ပါဒု)
သုတ္တနိဒ္ဒေသ
သဒ္ဓနိတိဓာတုမာလာ။ (ယင်း-နိဿယ။)
သဒ္ဓနိတိပဒမာလာ။ (ယင်း-နိဿယ။)
သဒ္ဓနိတိသုတ္တမာလာ သုတ်နိပါတ်။ (ယင်း-နိဿယ။)

နေတ္တိ။ (နေတ္တိဌ။)

နေတ္တိဋ္ဌိ။

နေတ္တိဒိပနီ။

နေတ္တိဝိ။

ပခုက္ကူဒါသျှ။

ပခုက္ကူဒါဌ၊သျှ။

ပခုက္ကူဒါဌ၊၂။သျှ။

ပဋိသံ။

ပဋိသံဌ။၁။၂။

ပဌာန။၁-၅။

ပါစိတ်၊ယော။၁။၂။

ပါရာဂဏ္ဍိသစ်။

ပါရာဘာသာဋ္ဌိ။

ပါဠိ၊သီ၊ဓာန်။

ပေတ။ (ပေတဌ။)

ဗုဒ္ဓဝံ။ (ဗုဒ္ဓဝံဌ။)

မ။၁။၂။၃။

မအူ၊ပါရာ၊သျှ။

မ၊ဋ္ဌိ။၁။၂။၃။

မ၊ဌ။၁။၂။၃။၄။

မဏိဒိပ။၁။၂။ပေ။

မဏိမဉ္ဇူ။၁။၂။

မဓုဋ္ဌိ။၁။၂။

မဟာနိ။ (မဟာနိဌ။)

မဟာဝံသ။

မဟာဝံသ၊ဋ္ဌိ။

မူလဋ္ဌိ။၁။၂။၃။

မုဒ္ဓဗောဓ။ (မုဒ္ဓဗောဓ၊ဋ္ဌိ။)

မော၊စ္ဆေဒနီ။

မောဂ်။ (မောဂ်၊သျှ။)

မောဂ်၊ပဉ္စိကာ။

ယမက။၁။၂။၃။

ရူ။ (ရူ၊ဋ္ဌိ။)

နေတ္တိပါဠိ။ (နေတ္တိအဋ္ဌကထာ။)

နေတ္တိဋ္ဌိကာ (ဋ္ဌိကာဟောင်း)

နေတ္တိဟာရတ္ထဒိပနီ (ဆရာတော်ဦးဗုဒ္ဓ-ပြု။)

နေတ္တိဝိဘာဝိနီ

ပခုက္ကူမူ သီလက္ခန်ပါဠိတော်နိသျှ

ပခုက္ကူမူ သီလက္ခန်အဋ္ဌကထာနိသျှ (ပါဒု)

ပခုက္ကူမူ သုတ်မဟာဝါအဋ္ဌကထာနိသျှ (ပါဒု)

ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂပါဠိ

ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂအဋ္ဌကထာ (ပါဒု)

ပဌာနပါဠိ (ပဌမ-ပဉ္စမ)

ပါစိတ္တ၊ဒိယောဇနာ (ပါဒု)

ပါရာဇိကဏ်အဋ္ဌကထာဂဏ္ဍိသစ်

ပါရာဇိကဏ်ဘာသာဋ္ဌိကာ

ပါဠိ-သီဟိုဠ်အဘိဓာန်

ပေတဝတ္ထုပါဠိ။ (ပေတဝတ္ထုအဋ္ဌကထာ။)

ဗုဒ္ဓဝံသပါဠိ။ (ဗုဒ္ဓဝံသဋ္ဌကထာ။)

မူလ-မဇ္ဈိမ-ဥပရိ-ပဏ္ဍာသ ပါဠိ

မအူမူ ပါရာဇိကဏ်အဋ္ဌကထာနိသျှ (ပါဒု၊တ၊စ)

မူလ-မဇ္ဈိမ-ဥပရိ-ပဏ္ဍာသ ဋ္ဌိကာ

မူလ(ပါဒု)-မဇ္ဈိမ-ဥပရိ-ပဏ္ဍာသ အဋ္ဌကထာ

မဏိဒိပဋ္ဌိကာ (ပါဒု-ပေမူ)

မဏိသာရမဉ္ဇူသာဋ္ဌိကာ (ပါဒု)

မဓုသာရတ္ထဒိပနီဋ္ဌိကာ (ပါဒု)

မဟာနိဒ္ဒေသပါဠိ။ (မဟာနိဒ္ဒေသအဋ္ဌကထာ။)

မဟာဝံသ (သီဟိုဠ်မူ) ပရိစ္ဆေဒ၊ဂါထာ

မဟာဝံသဋ္ဌိကာ (သီဟိုဠ်မူ) စာမျက်နှာ

ဓမ္မသင်္ဂဏီ-ဝိဘင်္ဂ-ပဉ္စပကရဏ-မူလဋ္ဌိကာ

မုဒ္ဓဗောဓသက္ကတဗျာကရုဏ်း။ (ယင်း-ဋ္ဌိကာ။)

မောဟဝိစ္ဆေဒနီ

မောဂ္ဂလ္လာန်သဒ္ဓါကျမ်း။ (ယင်း-နိသျှ။) ကဏ္ဍ၊သုတ်

မောဂ္ဂလ္လာန်အဖွင့် ဝုတ္တိဝိဝရဏပဉ္စိကာ

ယမကပါဠိ (ပါဒု၊တ)

ပဒရူပသိဒ္ဓိ။ (ယင်း-ဋ္ဌိကာ။)

ရူ၊ဘာသာ၊ဋီ။

ဝဇီရ။

ဝါစပုတိ။

ဝိ။၁-၅။

ဝိ၊ဋ္ဌ။၁။၂။၃။၄။

ဝိနယာလင်္ကာရ။၁။၂။

ဝိ၊နိစ္ဆယ။

ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋီ။၁။၂။

ဝိဘာဝိနီ။

ဝိမတိ။၁။၂။

ဝိမာန။(ဝိမာန၊ဋ္ဌ။)

ဝိသုဒ္ဓိ။၁။၂။

ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ။၁။၂။

ဝိလုံ။ S.E.D.

ဝိလုံ။ E.S.D.

သံ။၁။၂။၃။

သံ၊ဋီ။၁။၂။

သံ၊ဋ္ဌ။၁။၂။၃။

သက္ကတ-သီ၊ဇာန်။

သင်္ဂဟ။

သဒ္ဓုတိ။ (သဒ္ဓုတိ၊ဋီ။)

သမ္မန္တ။ (သမ္မန္တ၊ဋီ။)

သာရတ္ထ။၁။၂။၃။

သီ၊ဋီ၊သစ်။

သီ၊ဇာန်။

သုတ္တနီ။

သုတ္တနီ၊ဋ္ဌ။၁။၂။

သုစိ။

သောတတ္တကီ။

ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာ (ပါဒ)

ဝဇီရဗုဒ္ဓိဋီကာ

ဝါစပုတိသက္ကတအဘိဓာန်

ပါရာဇိက-ပါစိတ္တိယ-မဟာဝဂ္ဂ-

စူဠဝဂ္ဂ-ပရိဝါရ-ပါဠိ

ပါရာဇိကကဏ္ဍ(ပ၊ဒ)- ပါစိတ္တိယဒီ- စူဠဝဂ္ဂဒီ-

အဋ္ဌကထာ

ဝိနယာလင်္ကာရဋီကာ (ပါဒ)

ဝိနယဝိနိစ္ဆယ

ဝိနယဝိနိစ္ဆယဋီကာ (ပါဒ)

အဘိဓမ္မတ္ထဝိဘာဝိနီဋီကာ (ဋီကာကျော်)

ဝိမတိဝိနောဒနီဋီကာ (ပါဒ)

ဝိမာနဝတ္ထုပါဠိ။ (ဝိမာနဝတ္ထုအဋ္ဌကထာ။)

ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာ (ပါဒ)

ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂမဟာဋီကာ (ပါဒ)

ဆာမိနိယာဝိလုံ၏ သက္ကတ-အင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်

ဆာမိနိယာဝိလုံ၏ အင်္ဂလိပ်-သက္ကတအဘိဓာန်

သံယုတ္တပါဠိ (ပါဒ၊တ)

သံယုတ္တဋီကာ (ပါဒ)

သံယုတ္တဋ္ဌကထာ(ပါဒ၊တ)

သက္ကတ-သီဟိုဠ်အဘိဓာန်

အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟအဋ္ဌကထာ (အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ)

သဒ္ဓုတိ သဒ္ဓါငယ်ကျမ်း။ (ယင်း-ဋီကာ။)

သမ္မန္တစိန္တာ။ (ယင်း-ဋီကာ။)

သာရတ္ထဒီပနီဋီကာ (ပါဒ၊တ)

သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂအဘိဓာန်ဋီကာ (သီလက္ခန္ဓဋီကာသစ်)

သီဟိုဠ်အဘိဓာန် (ဓမ္မသမယသီဟဋ္ဌဓမ္မကောမယ)

သုတ္တနီပါတပါဠိ

သုတ္တနီပါတအဋ္ဌကထာ (ပါဒ)

အဘိဓာနပုဒ်ပိကာသုစိ

သောတတ္တကီ (စူဠဗုဒ္ဓသောသ-ပြ)

ဤအဘိဓာန်၌ ကိုးကားဖိုးငြမ်းပြုသည့်

ဘာသန္တရအဘိဓာန်များနှင့် ဘာသန္တရဂန္ထိန္ဒရကျမ်းများ

- ၁။ The Pāli text society's Pāli-English Dictionary edited by T.W. Rhys Davids and William stede.
- ၂။ Dictionary of Pāliproper names by G.P. Malalasekera.
- ၃။ A Sanskrit-English Dictionary by Sir Monier Monier Williams.
- ၄။ A Dictionary - English and Sanskrit by Sir Monier Monier Williams.
- ၅။ The Practical Sanskrit-English Dictionary by Vaman Shivram Apte M.A
- ၆။ The University English. Burmese Dictionary by Maung Ba Han.
- ၇။ Sanskrit Sinhalese Dictionary by W. James Farnando.
- ၈။ Concise Pāli-English Dictionary by Buddha Datta.
- ၉။ The Advanced Learner's Dictionary of Current English by A. S. Hornby, E.V. Satenby H. Wakefield.
- ၁၀။ The Early History of India by V.A. Smith.
- ၁၁။ Buddhist art of India by Ananda. W.P. Guruge.
- ၁၂။ The Stupa in Ceylon. S. Paranavitana.
- ၁၃။ Buddhist Shrinest in Innia by Devapriy · Valisinha B.A.
- ၁၄။ A History of Indian Litrature. by Maurice Winternitz.
- ၁၅။ The Pālilitrature of Ceylon by Malalasekera.
- ၁၆။ The Mahavansa or The great chronicle of Ceylon. by Wilhelm Geiger.
- ၁၇။ Culavansa. by Wilhelm Geiger.
- ၁၈။ Sinhala Prakrtaya - by Rev. Pandit Moratuwesasanaratana Thero.
- ၁၉။ Buddhist World by Sirisivali.
- ၂၀။ A Record of the Buddhist - Countries by Fa Hsien.
- ၂၁။ Our land and world.
- ၂၂။ Sanskrutakavyasahityaya by Jayadevatilakasiri. (သံသ္မတကာဠာသဟိတျ သီဟိန္ဒြဘာသာ)
- ၂၃။ သဒ္ဓတ္ထောမ မဟာနိမိ သက္ကတအဘိဓာန်၊ ဂြီတာရနာထတင်္ဂဝါစပုတိဘဏ္ဍာစာရယ-ပြု။
- ၂၄။ ဝါစပုတိ သက္ကတအဘိဓာန်၊ တာရနာထတင်္ဂဝါစပုတိ-ပြု။
- ၂၅။ ဓဗ္ဗထိစိန္တာမဏိ သက္ကတအဘိဓာန်၊ ဗြဟ္မာဝဇ္ဇတဂြီသုခါနန္ဒနာထ-ပြု။
- ၂၆။ သံသ္မတ-ဓဗ္ဗာထိ-ကော်သ္မုဘ-ခေါ် သက္ကတ-ဟိန္ဒိအဘိဓာန်၊ စတုဝေဒိဒ္ဓါရကာပြဿဒဓမ္မာ-ပြု။

- ၂၇။ ဟိန္ဒူဗျူဟ - ပါရိဇာတအဘိဓာန်၊ သာဟိတျဘူပဏ စတုရေဒီဒ္ဒါရကာပြဿဒါမိာ-ပြု။
- ၂၈။ သံက္ခိပ္ပ ဟိန္ဒူ - ဓမ္မသာဂရ - အဘိဓာန်၊ ရာမစန္ဒြဝမ္ဗိ-ပြု။
- ၂၉။ ပါဏ္ဍိအသဒ္ဒမဟဏ္ဍဝေါ = ပြာကရိန္ဒ - ဟိန္ဒူအဘိဓာန်၊ ပဏ္ဍိတဟရဂေါဝိန္ဒဒါသတြိကမစံဒြဇေ-ပြု။
- ၃၀။ အဒ္ဓမာဂဓိကောမ = သက္ကတ၊ ဂုဗျရတီ၊ ဟိန္ဒူ၊ အင်္ဂလိပ် အဘိဓာန် - ဓတာဝဓာနီဇေနမုနိ ဂြီရတူစန္ဒြဇိမဟာရာဇ-ပြု။
- ၃၁။ ပါဠိသိ*ဟလအာကာရာဒိယ = ပါဠိသိဟိန္ဒူအဘိဓာန်၊ ဗုဒ္ဓဒတ္တ-ပြု။
- ၃၂။ ဓမ္မိသမယသိ*ဟလဓမ္မကောမယ = သိဟိန္ဒူ - သိဟိန္ဒူ၊ အင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်၊ ဇေ-ပိ-ဒသောယိသာ-ပြု။
- ၃၃။ ပါဠိသာဟိတျ (သိဟိန္ဒူဘာသာ)၊ ဗုဒ္ဓဒတ္တ-ပြု။
- ၃၄။ အဋ္ဌကထာ ကထာဝတ္ထု (သိဟိန္ဒူဘာသာ)၊ ဗုဒ္ဓဒတ္တ-ပြု။
- ၃၅။ ဘာရတဗောဓ္ဓသိဒ္ဓဋ္ဌာန (သိဟိန္ဒူဘာသာ)၊ ကန္နိတက္ကသိုလ် သေနဝိရတ်န-ပြု။
- ၃၆။ သိ*ဟလဗောဓ္ဓသိဒ္ဓဋ္ဌာန ဣတိဟာသယ (သိဟိန္ဒူဘာသာ)၊ ဝေရဠုဂါမရတနဇောတိ-ပြု။
- ၃၇။ သိ*ဟလဘာမိဝ (သိဟိန္ဒူသဒ္ဒါကျမ်း)။
- ၃၈။ သင်္ဂြိုဟ်နိဿယဟောင်း (သိဟိန္ဒူဘာသာ)၊ သာရတ္ထဋီကာဆရာ အရှင်သာရိပုတြာ-ပြု။
- ၃၉။ မိလိန္ဒပဉ္စာဂဏ္ဍိဟောင်း (သိဟိန္ဒူဘာသာ)၊ ရှေးမထေရ်တပါး-ပြု။
- ၄၀။ အမရကောဓ၊ အမရသိ*ဟ-ပြု။
- ၄၁။ ဗျာချာသုဓာဋီကာ၊ ဘာနုဝိဒိက္ခိတ-ပြု။
- ၄၂။ မဟေဇ္ဇရဋီကာခေါ် အမရဝိဝေကဋီကာ။
- ၄၃။ ဘဂဝဒ္ဒိတာ။
- ၄၄။ မနုသမ္မတိ။
- ၄၅။ မဟာယာနအဒဟသ် (သိဟိန္ဒူဘာသာ)မောရဠုဝသာသနရတနာ-ပြု။

တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်
အက္ခရာဝလိစဉ်ပုံ အကျဉ်းချုပ်

[illegible]

အက္ခရာဝလံစဉ်ပုံ အကျဉ်းချုပ်

အ-ဝဂ်			အ-ဝဂ်			အ-ဝဂ်		
မ	...	ယော	လ္လ	...	လ္လော	သ္မ	...	—
မံ	...	—	လ္လံ	...	—	သ္မံ	...	သော
ယျ	...	ယျော	ဝ	...	ဝေါ	ဟ	...	ဟော
ယံ	...	—	ဝံ	...	ဝေါ	ဟံ	...	—
ယု	...	ယော	သ	...	သော	ဟု	...	—
ယု	...	ယော	သံ	...	—	ဟု	...	ဧဝ
ရ	...	ရော	သ္မ	...	သ္မော	ဧ	...	ဧဝ
လ	...	လော	သ္မံ	...	သ္မော	ဧ	...	ဧဝ
လျ	...	—	သ္မ	...	သ္မော			

မှတ်ချက်

အက္ခရာစဉ်ရာ၌ သရဆုံးသောပုဒ်နှင့် နိဂ္ဂဟိတ်ဆုံးသော ပုဒ် ၂-မျိုးတွင် သရဆုံးသောပုဒ်ကို ရှေးဦး ထား၍ နိဂ္ဂဟိတ်ဆုံးသောပုဒ်ကို နောက်ထားသည်။ ဗျည်း ၃၃-လုံးတွင် နိဂ္ဂဟိတ် ၁ သည် ရှေ့သရကို မှီသော ပုဗ္ဗသယ-ဗျည်း ဖြစ်သောကြောင့် ကျန် ဗျည်း ၃၂-လုံးတို့၏ ရှေ့ထား၍ စဉ်သည်။

ပုံစံ—အ=အ

အံသ=အ + ခံ + သံ + အ

အနေက= န + ဧကံ + အ

အနေကံသ= န + ဧကံ + အ + ခံ + သံ + အ

အနေကကပ္ပ= န + ဧကံ + အ + ကံ + အ + ပျံ + အ

က=ကံ + အ

ကံ=ကံ + အ + ခံ

ကရေယျ=ကရိ + ယေျ + အ

ကရေယျံ=ကရိ + ယေျ + အ + ခံ

ဤ အက္ခရာစဉ်ပုံ၌ ကျန် သံယုဂ်လုံးဆင့်များကို နည်းမှီး ယူနိုင်လောက်ပြီ ဖြစ်၍ မထည့်သွင်း လိုက်ပြီ။

ဤကျမ်း၌ အသုံးပြုသော မြန်မာသက္ကတ စာလုံးများမှ ထူးသောစာလုံးများ

သရများ— က္ခ   က္ခ   လ္လ   လ္လ   ဧ   သြော်   အး
                  (ရိ)   (ရိ)   (လရိ)   (လရိ)   (အိုက်)   (အောက်)   (အး)
 ဗျည်းများ—   ဝ   ဝ
                                          (တာလုဇ-သ)   (မုဒ္ဒဇ-သ)

[ဃော]

တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်

စာလုံးဆင့်များ—ဗြ=ဇ+ဥ

ဗု=ဗိ+ဋ

ဗ္ဗ=ဗိ+ဌ

ကိ=ရိ+က(ဗျည်း၏ ဃထက်၌ရှိသော 'ခ'ကို 'ရေဖ'ဟု ခေါ်သည်။ရ-နှင့် အတူတူ
ဖြစ်သည်။ ရ-နှင့် အခြားဗျည်းတို့ ဆင့်ရာ၌လည်း နည်းတူမှတ်ရန်။)

သင်္ကေတအချုပ်

ပု	ပုလ္လိင်
ယံ	လ္လတ္ထိလိင်
န	နပုလ္လိင်
တိ	တိလိင်၊ လိင် ၃-ပါး
ကြိ	ကြိယာပုဒ်၊ အာချာတ်ပုဒ်
ကမ္မ၊ကြိ	ကံဟောကြိယာ
ကာ၊ကြိ	ကာရိက်ကြိယာ
ကြိ၊ဝိ	ကြိယာဝိသေသန
ဗျ	အဗျယပုဒ်
သံ	သက္ကတ
ပြာ	ပြာကြိန္ဒ

တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ

တ^၁ ၄၁-လုံးသော အက္ခရာတို့တွင် ၂၄-လုံး
မြောက် - ဗျည်း ၃၃-လုံးတို့တွင် ၁၆-လုံး
မြောက် - ဝဂ် ၅-ဝဂ်တို့တွင် သွားအရပ်၌
ဖြစ်သော (ဒန္တဇ) တ-ဝဂ်၏ - အဦး - အစ -
ပဌမ - သရက်မိုသော (နိသံတ) ဗျည်း -
အက္ခရာ။

တ^၂ (တိ) [တန့်+ကိ။ တရ+ကိ] (၁) ခိုးသူ၊
သူခိုး၊ သူဝှက်၊ ဒမြ။ (၂) ခိုးဝှက်မှု၊ တိုက်
ခိုက်မှု၊ လုယက်မှု။ (၃) မြေခွေး၊ တောခွေး၊
ခွေးအ။ (၄) (ဆင်၊ မြင်းစသော သတ္တဝါတို့
၏) အမြီး၊ သားမြီး။ (၅) ကုသိုလ်၊ ကောင်း
မှု။ (၆) ဝမ်း၊ ဗိုက်။ (၇) ရေ။ (၈)
ရတနာ။ (က) ပုလဲစသော ရတနာ။ (ခ)
ဘုရား - တရား - သံဃာ - ရတနာ။ (၉)
တဏှာ။

(၁) ခိုးသူ။ (၂) ခိုးဝှက်မှု။ ထေနေန္တိ တာ
(စောရာ) ပရဓနံ။ ကေ၊ ဋီ။ ၄၆၃။ တ-သဒ္ဓေါ
ဟိ စောရေ၊ စောရကဓမ္မ ဝါ ဝဋ္ဋတိ။ ဇာ၊ ဋီ။
၁၅။ ၅၀၃။ (- ၃။ ၂၆၂။) တက္ကရ (ပု)
(၁), (၂) တို့လည်း ကြည့်။

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၁ - ပ-ပ-ဗ-သ-စ

(၃) မြေခွေး။ တော တု သိင်္ဂီလနာမ-
ကော။ ကေ၊ ဋီ။ ၄၆၃။ (၄) သားမြီး။
တဝေဓိကော ဓနုဂ္ဂဟော။ ကေ၊ ဋီ။ ၄၆၃။
(၁) (၃) (၄) စောရသိင်္ဂီလဝါဠေသု၊ ....
တ-ကာရော။ ကေ။ ၄၉။ (သူစိ-လည်း
ကြည့်။) (၅) ကုသိုလ်၊ ကောင်းမှု။ တက္ကရ
(ထိ) (၃) ကြည့်။ (၆) ဝမ်း၊ ဗိုက်။ တက္ကော-
ရက-ကြည့်။

(၇) ရေ။ တံ ဝုစ္စတိ ဥဒကံ။ ဇာ၊ ဋီ။
၁၄။ ၄၇၅။ (၈) ရတနာ။ (က) ပုလဲစသော
ရတနာ။ သောမနဿံ တနောတိ ဝိတ္ထာရေ-
တိတိ တံ။ ပါတိ၊ ပဒတ္ထ။ ၂၇၅။ (ခ) ဘုရား
- တရား - သံဃာ - ရတနာ။ ဒုဂ္ဂတိံ တရန္တိ
အတိက္ကမန္တိ ဧတေန သရဏံ ဂတာတိ
တံ၊ သံဃာရဏ္ဍဝံ ဝါ တရန္တိ ဥတ္တရန္တိ ဧတေန
သရဏဂမေန သမဂီနောတိ တံ။ မဏိမဉ္ဇူ။
၁။ ၃၀။ (- မဏိဒီပ၊ ၁။ ၅၁။ နိရုတ္တိ၊ ဋီ။ ၁၇။)
(၉) တဏှာ။ တမ္ပယ (ခ) ကြည့်။

(ပု-တ' သည် - တ-အက္ခရာ၊ ခိုးသူ၊
မုသား ပြောဆိုခြင်း၊ သတ္တဝါတို့၏ အမြီး၊

ဝက်, လူရိုင်း, ရတနာ, ဘုရား, သူရဲကောင်း,
မြေခွေး၏အမြီး-စသော အနက်၌ ဖြစ်၏။
ထိုန- 'တ' သည်— ပျိုမျစ်သူ, ကုသိုလ်
ကောင်းမှု-စသောအနက်၌ဖြစ်၏။ စိန္တာမဏိ။
ဝါစပတိ။ တိရစ္ဆာန်၏အမြီး, မြေခွေး၏အမြီး,
သားမြတ် ရင်သား နို့, ဝမ်း ဗိုက်, တင်ပါး,
သူရဲကောင်း, ခိုးသူ, ဒမြ, ကောက်ကျစ်
စဉ်းလဲသူ, အိမ်မဲ့ယာမဲ့ မိတ်ဆွေမဲ့ အစွန့်
ခံရသူ, အသီးကျန်သူ, ရိုင်းစိုင်း ရက်စက်သူ,
ဘုရား, ကျောက်မျက်ရတနာ, နတ်ဩဇာ, နတ်
သုခာ, လင်္ကာစီကုံး စပ်ဆိုနည်း။ P.S D.။)

တၢ် လာသော (အာဂုံ) 'တ'။ (ကစည်း။၃၅။
မောက်။၁။၄၅။ နီတိ။သုတ္တ။၅၆။)

အဇ္ဇတဂ္ဂေ။ ဝိ။၁။၇။ ဒီ။၁။၈၀။ မ။၂။၃၅။
တမတဂ္ဂေ။ သံ။၃။၁၃၄။ သံ။ဋ္ဌ။၃။၂၃၈။
တသ္မာတိဟ။ ဝိ။၃။၂၀။ မ။၁။၁၅-စသည်။
ဝက်တပဗ္ဗတော။ ဇာ။၂။၃၃၀။ နီတိ။ဓာ။၁၅။
နီတိ။သုတ္တ။၇၄၇။ ဝိတ္ထာရတယာ။ နေတ္ထိ။၂။
နေတ္ထိ။ဋ္ဌ။၁၇။ နေတ္ထိ။ဝိ။၂၂။ သ တုဇ္ဈ-
ဘူတေသု။ သံ။၁။၇၁။ သံ။ဋ္ဌ။၁။၂၁၈။ သံ။
ဋီ။၁။၂၆၃။ သန္တုဋ္ဌိတာဒိဘိတိ တ-ကာရော
ဝါ ပဒသန္နိကရော။ ဝိသုဒ္ဓိ။ဋီ။၁။၈၈။

တၢ် အခြားအက္ခရာမှ - ပြောင်းလဲ - ပြုပြင် -
စီရင်-ရွတ်ဆို - အပ်သော (အာဒေသ=
ကာရိယ) 'တ'။

ထို 'တ'သည်—(၁) အဗ္ဘာသ၏အစိတ်
အက္ခရာ, (၂) ပစ္စည်း, (၃) တိ-သင်္ချာ, (၄)
တုမှ-သဒ္ဒါ, (၅) ဓာတ်၏အဆုံး (ဓာတုန္တ)
အက္ခရာ-မှ ပြောင်းလဲသော 'တ'ဟူ၍ ၅-မျိုး
ရှိ၏။

(၁) ဒေဝါပိ နံ တိကိစ္ဆန္တိ။ ဇာ။၂။၁၈၃။
(-ကစည်း။၄၆၃။ ရှု။၅၃၂။ မောက်။၅။၈၁။
နီတိ။သုတ္တ။၉၄၄။) (၂) သဿတော အတ္တာ
စ လောကော စ။ ဒီ။၁။၁၂။ (-ကစည်း။
၂၄၁။၆၂၇။ ရှု။၁၉၁။၆၅၂။ နီတိ။သုတ္တ။

၁၂၃၄။) (၃) တတိယဗ္ဗိတေ'မတ္ထံ ဝဒါမိ။
ဝိ။၃။၇၁။ (-ကစည်း။၃၈၆။ ရှု။၄၁၀။ နီတိ။
သုတ္တ။၈၁၈။ ပဋိကာ။၄။၅၄။) (၄) တုမေန
ယောဂေါ တယျောဂေါ။ နီတိ။ပဒ။၃၈၅။
(-နီတိ။သုတ္တ။၅၄၅။)

(၅) ဓာတ်၏အဆုံး (ဓာတုန္တ) အက္ခရာမှ
ပြောင်းလဲသော 'တ'သည်— (က) စ-အက္ခ-
ရာ, (ခ) ဇ-အက္ခရာ, (ဂ) ဉ-အက္ခရာ, (သ)
ဒ-အက္ခရာ, (င) န-အက္ခရာ, (စ) ရ-အက္ခရာ,
(ဆ) သ-အက္ခရာ-မှ ပြောင်းလဲသော 'တ'
စသည်ဖြင့် အများအပြားရှိ၏။

(က) သတ္တု။ဓာန်။ဋီ။၄၆၃။(ခ)ယောတ္တ။
ကစည်း။၆၅၆။ (ဂ) ပေါက္ခရသာတက။ဓာန်။
ဋီ။၆၂၆။ (ယင်း-၌ ဒ-မှ ပြောင်းလဲသော 'တ'
ဟုလည်း တနည်းဆိုသေး၏။)(သ)ကုသိတ။
သံ။၁။၃၇၁။ ဣတိဝုတ်။၂၄၃-စသည်။ ခတ္တု။
ဓာန်။ဋီ။နာ-၂၆၃-၄။ ဆတ္တ။ ဇာ။၂။၂၇၄။
ရှု။၆၆၆။ တထာဂတ။ ဒီ။ဋ္ဌ။၁။၆၆။ မ။ဋ္ဌ။၁။
၅၃-စသည်။ ပတ္တိ။ ဓာန်။ဋီ။၃၇၇။ (ဂ)
လည်း ကြည့်။ သာတ။ မူလဋီ။၁။၉၅။
သုဂတ။ ဝိ။၁။၁။ ကစည်း။ ၃၅-စသည်။
(င) ဝိဒတ္တိ။ ဓာန်။ဋီ။၁၉၅။ (စ) ကတ္တဗ္ဗ။
ဓမ္မ။၂။ကစည်း။၆၁၉။၆၂၀-စသည်။ ကတ္တု။
ဝိသုဒ္ဓိ။၁။၂၉၃။ ကတ္တု။ ဒီ။၁။၁၈။ ဧတရဋ္ဌ။
ဓာန်။ဋီ။၃၁။ သတ္တ။ ဓာန်။ဋီ။၆၃၂။ (ဆ)
ကုကုတ္တက။ ဓာန်။ဋီ။၆၂၆။မတ္ထု။ ဓာန်။ဋီ။
၅၀၀။

တၢ် ချေရ-ကျေစေရ-သော (လောပ) 'တ'။
သုတ္တန္တဉ္စ တံ ပိဋကဉ္စာတိ သုတ္တန္တပိဋကံ။
ဝိ။ဋ္ဌ။၁။၁၇။ ဒီ။ဋ္ဌ။၁။၁၉။ အဝိဇ္ဇာ စ သာ
ပစ္စယော စာတိ အဝိဇ္ဇာပစ္စယော။ အဘိ။ဋ္ဌ။
၂။၁၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ။၂။၁၅၈-စသည်။ (ဓာန်။ဋီ။
နာ-၂၇၉-လည်း ကြည့်။)

အာသာဒု(ဇာ။၂။၁၃)န္တိ အာသာဒိကံ။
ဇာ။ဋ္ဌ။၅။၁၆၄။ (မောက်။သျှ။၂။နာ-၈၁၂-

လည်း ကြည့်။) တဒတ္တ။ စိန္တာ။ စိန္တာ၊
မဟာဠိ။ ၂၈၉။

တဗ္ဗိပရိတ။ ကစ္စည်း။ နျာသ။ ၇၉။
နိရုတ္တိဠိ။ ၂၈၀။ ပတင်္ဂ။ ဓာန်ဠိ။ ၆၂၄။
ပိယပ္ပဘာဝိကာ။ မဇ္ဈိမ။ ၁၆၀။ သတေရ။
ဓာန်ဠိ။ ၄၈။ သတွံရိ။ ဓာန်။ ၃၄၄။

တၢ် ဓာတ်လိင်-တို့ နောက် - စိရင် - သက်
ရောက်စေ - အပ်သော ပစ္စည်းဖြစ်သော
'တ'။ (ကောဠိ။ ၄၆၃။ သုစိ-ကြည့်။) ယင်း
'တ' သည်— (၁) တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်း'တ', (၂)
ကိတ်ပစ္စည်း 'တ'-ဟူ၍ ၂-မျိုးရှိ၏။

ထိုတွင် (၁) အတ္တိ(=သာမန်ရှိ), မန္တိ
(=အထူးရှိ)စသော အနက်၌ စိရင်အပ်သော
တ-သည် တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်း'တ' မည်၏။ ပဗ္ဗ-
တော၊ ဝက်တော၊ မရတော။ နိတိ၊ သုတ္တ။
၇၉၆။ (နိတိ၊ ဓာ။ ၁၅-လည်း ကြည့်။)

(၂) ကိတ်ပစ္စည်း 'တ' သည်— (၁)
“ခြင်း”ဟု အနက်ပြန်ရသော (ဘာဝတ္ထ)
တ, (၂) “အပ်”ဟု အနက်ပြန်ရသော
(ကမ္မတ္ထ) တ, (၃) “တတ်”ဟု အနက်
ပြန်ရသော (ကတ္တုတ္ထ) တ, (၄) “ကြောင်း”
ဟု အနက်ပြန်ရသော (ကရဏတ္ထ) တ, (၅)
“ရာ”ဟု အနက်ပြန်ရသော (သမ္ပဒါနတ္ထ) တ,
(၆) “ရာ”ဟု အနက်ပြန်ရသော (အပါဒါ-
နတ္ထ) တ, (၇) “ရာ”ဟု အနက်ပြန်ရသော
(အဓိကရဏတ္ထ) တ, (၈) “ထိုက်, သင့်, တန်”
ဟု အနက်ပြန်ရသော (အရဟတ္ထ) တ-ဟူ၍
အမျိုးမျိုးရှိ၏။

(၁) “ခြင်း” (ဘာဝတ္ထ) 'တ'။ ဖန္ဒိတ-
(အဘိဋ္ဌာ။ ၂၉၅) နှိ ဖန္ဒနံ။ ဘာဝေ တော။
အဋ္ဌသာယော။ ၁၃၆။ အာဝဇ္ဇိတံ။ အဘိဋ္ဌာ၊
၁။ ၃၁၇။ ဟသိတမ်၊ သဟိတမ်၊ ဇလိတမ်။
ကာသိကာ၊ ၃။ ၃။ ၁၄၄။ (- ကစ္စည်း။ ၅၅၆။)

(၂) “အပ်” (ကမ္မတ္ထ) 'တ'။ သစ္စိ-
ကတော မယာ။ ဝိ။ ၁။ ၁၂၄။ ကထိတော—
အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၂-စသည်။

(၃) “တတ်” (ကတ္တုတ္ထ) 'တ'။ ပတိဋ္ဌိ-
တော—သံ၊ ၁။ ၃၇-၈။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၂။ ဌိတော
— သံ၊ ၁။ ၅။ ၁၆၀။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၅-စသည်။

(၄) “ကြောင်း” (ကရဏတ္ထ) 'တ'။
ဒန္တိ လုနန္တု'နေနာတိ ဒါတ္တံ၊ ဒါ လဝနေ၊
တော။ ဓာန်ဠိ။ ၄၄၈။ ဇိဝန္တိ အနေနာတိ
ဇိဝိတံ။ ဓာန်ဠိ။ ၁၅၅။ (- ကစ္စည်း။ ၆၅၆-
စသည်။)

(၅) “ရာ” (သမ္ပဒါနတ္ထ) 'တ'။
အဏိမာဒိဂုဏောပေတတ္တာ သိဇ္ဈန္တိ တေသာ
ယထိန္တိတာ အတ္တာတိ သိဒ္ဓေါ(=သိ+တ)။
ဓာန်ဠိ။ ၁၃။

(၆) “ရာ” (အပါဒါနတ္ထ) 'တ'။ ဘဝန္တိ
ဗြူဟန္တိ ကထာ တေသ္မာတိ ဘူတော။ ဓာန်၊
ဠိ။ ၁၃။

(၇) “ရာ” (အဓိကရဏတ္ထ) 'တ'။ ဣဒံ
နေသံ ပဒက္ကန္တံ(=ပဒ+ကမ္မ+တ)။ ဇာ၊ ၂။
၃၅၈။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၃၄၃။ ဥပတိဋ္ဌတိ ဧတ္တာတိ
ဥပဋ္ဌိတံ။ နေတ္ထိဠိ။ ၄၇။ (- နေတ္ထိ၊ ဝိ။ ၈။
နိတိ၊ ဓာ။ ၄၈။)

(၈) “ထိုက်, သင့်, တန်” (အရဟတ္ထ)
'တ'။ ပူဇိတာပိ၊ ပူဇာရဟာတိ အဓိပ္ပါယော။
ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၆။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၁၉။ အဘိဋ္ဌာ၊ ၂။
ပူဇိတေတိ ပူဇာရဟေ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၇၂။
သီ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၄။

ယင်း- 'တ' သည်— (က) ပစ္စုပ္ပန် အတိတ်၊
အနာဂတ် ကာလ တမျိုးစီ၌သာ ဖြစ်သော
(ကေကာလိက) 'တ', (ခ) ကာလ ၂-မျိုး၌
ဖြစ်သော (ဒွိကာလိက) 'တ', (ဂ) ကာလ
၃-မျိုးလုံး၌ ဖြစ်သော (တေကာလိက) 'တ',
(သ) ကာလ ၃-မျိုးမှ အလွတ်ဖြစ်သော
(ကာလဝိမုတ္တ) 'တ' ဟု ၄-မျိုးရှိ၏။

(က) ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၆-
စသည်။ (ပစ္စုပ္ပန်)။ ပဋိကစ္ဆေဝ အက္ခာတံ။
ဒိ၊ ၂။ ၂၉၉-စသည်။ (အတိတ်)။ ဂတော

ဘဝိဿတိ။ ဝိဠာဉာဉာ။ ဒိန္နံ (=ဒါ+တ)။
 ကင်္ခါ။ ၂၇၃။ ကင်္ခါ။ ယော၊ မဟာဋီ၊ ၄။ ၃၀၁-
 စသည်။ (အနာဂတ်)။ (ခ) ဘူတဂါမပါတဗျ-
 တာယ။ ဝိ၊ ၂။ ၅၂။ (-ဝိဠာဉာဉာ။ ၂၆။ ကင်္ခါ။
 ၁၉၇။ ကင်္ခါ။ ယော၊ မဟာဋီ၊ ၃။ ၂၇၂။ ပါတိ၊
 ပဒတ္တ။ ၂၁၄။ ကစ္စည်း။ ၆၅၀။) န အာဂတော
 အနာဂတော။ ရှု၊ ရှု၊ ၄၇၃-စသည်။ (ဂ) ဒိဋ္ဌံ
 (=ဒိသ+တ) သုတံ မုတံ ဝိဒိတံ။ ဒိ၊ ၃။ ၁၁၁။
 မ၊ ၁။ ၅။ သံ၊ ၂။ ၁၆၈။ အံ၊ ၁။ ၃၃၂-၃။ ပဋိသံ။
 ၁၂၈။ ဒိဠာ၊ ၁။ ၆၅။ သိ၊ ၄။ ၁၁၁။ ၃၁၄။ ဗုဒ္ဓေါ
 (=ဗုဓ+တ)။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၁၁၄၄။ ကစ္စာယ-
 နသာရ။ ၄၄။ (သ) သဿတော အတ္တာ စ
 လောကော စ။ ဒိ၊ ၁။ ၁၂။

၈၇ လိင်အားလုံးနှင့် ဆက်ဆံသော နာမ် (သဗ္ဗ-
 နာမ) 'တ'။

ထို 'တ' သည်— (၁) စင်စစ်-အဝေး-
 မျက်ကွယ်-အနက်ဟော 'တ'၊ (၂) အနီး-
 မျက်မှောက် - ဖြစ်လျက် - အဝေး - မျက်
 ကွယ်-ကဲ့သို့ ပြုအပ်သော အနက်ကို ဟော
 သော 'တ' ဟု ၂-မျိုးရှိ၏။

(၁) တ တေ ဣမ အမု ကိံ ဣစ္စေဒတ
 ပရမ္ပုခသမိပအစ္စန္တသမိပဒူရပုစ္ဆနတ္ထဝစနာ။
 ရှု၊ ၂။ ၁၀။ တံ-သဒ္ဓေါ ပရမ္ပုခဝစနော။ နိတိ၊
 ပဒ။ ၃၅၃။ (-၃၆၅။)

“ဒိဿဿာ”တိအာဒိနာ ဟိ ဝုတ္တံ ဒူရ-
 ဝစနံ တံ-သဒ္ဓေန ပဋိနိဒ္ဓိသတိ။ သိ၊ ၄။ ၁၁၁။
 ၁။ ၃၄။ တတ္ထာတိ တာသု ဂါထာသု။
 သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၅။ တတ္ထာတိ...တသ္မိံ ဝစနေ။
 ဒိ၊ ၄။ ၁၁၁။ သိ၊ ၄။ ၁၁၁။ ၃၄။ (-ဝိမတိ၊ ၁။
 ၉။ မ၊ ၄။ ၁၁၁။ သံ၊ ၄။ ၁၁၁။ အံ၊ ၄။ ၁၁၁။
 မူလဒိ၊ ၁။ ၁၂။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၇။ အဋ္ဌသာ၊ ယော။
 ၉။) (ဤ တ-ကို “ထို” ဟု အနက် ပြန်ဆို
 ရ၏။)

(၂) အထ ဝါ တတ္ထာတိ “ဒိဿာမနိဿိ-
 တံ အတ္ထ”န္တိ (ယံ ဝုတ္တံ) တေသ္မိံ ဝစနေ။

ဒိ၊ ၄။ ၁၁၁။ သိ၊ ၄။ ၁၁၁။ ၃၄။ တတ္ထာတိ ဝါ
 “တောယ အဋ္ဌကထာယ ဝိဇာနာထ မဇ္ဈိမ-
 သင်္ဂီတိယာ(သယုတ္တနိဿိတံ)အတ္ထ”န္တိ ဧတ္ထ။
 မ၊ ၄။ ၁၁၁။ သံ၊ ၄။ ၁၁၁။ ၂၀။ (-အံ၊ ၄။ ၁၁၁။
 မူလဒိ၊ ၁။ ၁၂။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၇။ အဋ္ဌသာ၊ ယော။
 ၉။) (ဤ တ-ကိုလည်း စိတ်၌ - အဝေး -
 မျက်ကွယ်-အဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲထားခြင်း
 ကြောင့် “ထို” ဟုပင် အနက် ပြန်ဆိုရ၏။
 ဆရာတို့ကား ယူအပ်သော (ဂဟေတဗ္ဗ)
 အနက်၏-အနီး- မျက်မှောက် - ဖြစ်ခြင်း
 ကြောင့် “ဤ” ဟုလည်း အနက်ပြန်ဆိုရ၏။
 သိ၊ ၄။ ၁၁၁။ ၃၄-ကြည့်။ ပခုက္ကူ၊ ဒိဠာ၊ ၁။ သျ-
 လည်း ကြည့်။)

ဤ လိင်အားလုံးနှင့် ဆက်ဆံသော သဗ္ဗ-
 နာမ် 'တ' သည်— (၁) သတ်မှတ်အပ်သော
 အနက်ဖြစ်ကိုစွဲရသော(နိယမိတဝိသယ) 'တ'၊
 (၂) လွန်ခဲ့-ဆိုခဲ့-ပြီးသော အရာဝတ္ထုဖြစ်
 ကို စွဲရသော (ပက္ကန္တဝိသယ) 'တ'၊ (၃)
 လွန်ခဲ့-ဆိုခဲ့-ပြီးသော ကိရိယာကို စွဲရ
 သော (အနုဘူတဝိသယ) 'တ'၊ (၄) အနီး၌
 တိုက်ရိုက် အစုံထင်ရှား ရှိသော (ပသိဒ္ဓိ-
 ဝိသယ) 'တ' ဟူ၍ ၄-မျိုး ရှိ၏။

တ-သဒ္ဓေါ နိယမနတ္ထပက္ကန္တဝိသယပသိဒ္ဓိ-
 ဝိသယအနုဘူတဝိသယေသု။ ပါတိ၊ ပဒတ္တ။
 ၆၂။ (ဇာလိနီ၊ ၂။ ၁၀။ ကင်္ခါ၊ ယော၊ မဟာဋီ၊
 ၂။ ၁၂၈။ သုဗောဓ၊ ၄။ ၁၄၆-၇-၈။ စိန္တာ၊
 မဟာဋီ၊ ၂၄-၅။ မိလိန္ဒပဉ္စ၊ ဂဏ္ဍိ ဟောင်း
 (သိမူ)။ ၄၅၁-တို့ ကြည့်။ သမ္ပန္နစိန္တာ၊ ဂဏ္ဍိ။
 ၉၇-လည်း ကြည့်။)

(၁) နိယမိတ 'တ'။ တ(ဝိဠာ၊ ၁။ ၂)န္တိ
 ပုဗ္ဗေ “ယသ္မိ”န္တိ အနိယမေတွာ ဝုတ္တဿ
 နိယမဝစနံ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၆။ တ(ခုဒ္ဒက။
 ၁၀။ သုတ္တနိ၊ ၃၈၀)န္တိ နိယမိတဥပယောဂံ။
 ဒွေက၊ ၄။ ၂၀။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁၇၈။ (-နေတ္ထိ၊
 ၄။ ၁၂။)

ထို “နိယမိတ” သဗ္ဗနာမ် ‘တ’ သည်—
 (က) အနက် မသတ်မှတ်အပ်သော (အနိ-
 ယမိတ) ‘ယ’နှင့်-လိင်-ဝုဏ်-ဝိဘတ်-တူ
 တ, (ခ) လိင်,ဝုဏ်သာ တူ၍ ဝိဘတ် မတူ
 တ, (ဂ) လိင်,ဝိဘတ်သာ တူ၍ ဝုဏ်မတူ
 တ, (ဃ) ဝုဏ်, ဝိဘတ်သာ တူ၍ လိင်မတူ
 တ, (င) ဝိဘတ်သာ တူ၍ လိင်, ဝုဏ်မတူ တ,
 (စ) ဝုဏ်သာ တူ၍ လိင်,ဝိဘတ် မတူ တ,
 (ဆ) လိင်သာ တူ၍ ဝုဏ်,ဝိဘတ် မတူ တ-
 ဟူ၍ ၇-မျိုး ရှိ၏။

(က) လိင် - ဝုဏ် - ဝိဘတ် - တူ ‘တ’။
 ယံ ဟိ ကယိရာ၊ တံ ဟိ ဝဒေ။ သံ၊၁။၂၂။
 (-ကခါ။၁၀၈။)

(ခ) လိင်, ဝုဏ်တူ ဝိဘတ် မတူ ‘တ’။
 သုသုခံ ဝတ တံ နိဗ္ဗာနံ၊ ယတ္ထိဒံ ဝေရူပံ ဒုက္ခံ
 န သိဝိဇ္ဇတိ။ ဥဒါန။၉၄။ (-ကခါ။၁၀၈။)

(ဂ) လိင်, ဝိဘတ်တူ ဝုဏ်မတူ ‘တ’။ ယေ
 သတ္တာ ကာလင်္ကတာ အညတြ အနုပ္ပန္နာ၊
 သော အဗ္ဗါ နတ္ထိ။ မိလိန္ဒ။၅၀။

(ဃ) ဝုဏ်,ဝိဘတ် တူ လိင် မတူ ‘တ’။
 ယံ ရူပံ၊ သော အဟံ။ ယော အဟံ၊ တံ
 ရူပံ။.... ယာ အစို၊ သော ဝဏ္ဏော။ ယော
 ဝဏ္ဏော၊ သာ အစို။ အဘိ၊ဠာ။၃၇၇။

(င) ဝိဘတ်သာ တူ လိင်,ဝုဏ် မတူ ‘တ’။
 ယေ ဒုဠုလ္လာ သာ သီလဝိပတ္တိ။ ဝိ၊၅။၂၅၇။
 ဝိ၊ဠာ၊၄။၁၇၇။

(စ) ဝုဏ်သာ တူ လိင်, ဝိဘတ် မတူ ‘တ’။
 ယာ စ ဣတ္ထိယော ဧတေနော ဘာဝေန
 ကတိစိ ဘဝေ ဒဿေတွာ ပရိနိဗ္ဗာယိဿန္တိ၊
 တေသံ တတ္ထ မနိန္ဒိယံ ဥပ္ပဇိဿတိ။ ယမက၊
 ၃။၁၉၉။

(ဆ) လိင်သာ တူ ဝုဏ်,ဝိဘတ် မတူ ‘တ’။
 ဘန္တေ နာဂသေန ယော စ မာတရိ မတာ-
 ယ ရောဒတိ၊ ယော စ ဓမ္မပေမေန ရောဒ-
 တံ၊ ဥဘိန္နံ တေသံ ရောဒန္တာနံ ကဿ အဿု
 ဘေသဇ္ဇံ၊ ကဿ န ဘေသဇ္ဇံ။ မိလိန္ဒ။၈၁။

ထို့ပြင် ယင်း ‘တ’ သည်—(က) အနိ-
 ယတ် တိုက်ရိုက်ရှိသော တ, (ခ) တိုက်ရိုက်
 မရှိသော တ-ဟု ၂-မျိုးရှိ၏။

(က) ယဿ ရူပက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဿ
 ဝေဒနာက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယမက၊၁။၃၁။
 (- အဘိ၊ဓ။၁၇။ ဝိ၊ဠာ၊၁။၁။ နေတ္တိ၊ဠာ၊၁-
 စသည်။)

(ခ) သောဟံ နမော ဘဂဝတော။ ဝိ၊
 ၄။၂၄၅။ အံ၊၁။၃၇၄။ (-ဝိ၊၁။၁။ ဒီ၊၁။
 ၄၆၊၈၂။ မ၊၂။၆၃-စသည်။) ဤ ‘တ’ သည်—
 ယံ-တံ-သဒ္ဓါနံ အဗျဘိစာရိသမ္ပန္နတာ သိဒ္ဓါ။
 မ၊ဠိ၊၁။၁၁၆။ ယံ-တံ-သဒ္ဓါ နိစ္စသမ္ပန္နာတိ
 ကတွာ ယံ-သဒ္ဓေါ အဇ္ဈာဟရိတဗ္ဗော။ နေတ္တိ၊
 မဟာဠိ။ ဒေသနာဟာရသမ္ပာတ-တို့နှင့် အညီ
 ဖြစ်၏။

ထို့ပြင်—(က) အနိယတ်ရှိနေ၍ ဆောင်
 ယူရသော တ, (ခ) အနိယတ်မရှိသော်လည်း
 ဆောင်ယူရသော တ-ဟု ၂-မျိုး ရှိ၏။

(က) ယဿ ဒါနိ ကာလံ မညသိ(ဒီ၊၁။
 ၄၆)တိ .... ယဿ ဂမနဿ ဝါ အဂမနဿ ဝါ
 ကာလံ မညသိ၊ တဒေဝ အတ္တနော ရုစိယာ
 ကရေဟိ”တိ။ ဒီ၊ဠာ၊၁။၁၃၅။ (-မ၊၂။၁၁၃။
 မ၊ဠာ၊၃။၁၁၆။ ကခါ၊ဠိ၊သစ်။၁၈၆။)

(ခ) “ခါဒိဿာမိ ဘူဠိဿာမိ”တိ ပဋိဂ္ဂ-
 ဏာတိ၊ အာပတ္တိ ဒုက္ကဋ္ဌဿ။ ဝိ၊၂။၁၁၅။
 ယော ဘိက္ခု ဝိကာလေ တေ ခါဒနိယံ ဘော-
 ဇနိယဉ္စ ပဋိဂ္ဂဏာတိ၊ တဿ ပဋိဂ္ဂဟဏေ
 တာဝ အာပတ္တိ ဒုက္ကဋ္ဌဿ။ ဝိ၊ဠာ၊၃။၁၀၃။
 (အယဉ္စိ သဒ္ဓပကတိ၊ ယဒိဒံ အတ္တသမ္ပဝ-
 ဝသေန သမ္ပန္နနံ။ နေတ္တိ၊မဟာဠိ။ဂန္ထာရမ္ပ။)

(၂) လွန်ခဲ့-ဆိုခဲ့-ပြီးသော အရာဝတ္ထု
 ဖြစ်ကိစ္စရသော(ပက္ကန္တဝိသယ) ‘တ’။ တတြာ-
 (ပါတိမောက္ခ။ ၂)တိ တသ္မိံ “ပါတိမောက္ခံ
 ဥဒ္ဓိသိဿာမိ”တိ ဧဝံ ငုတ္တေ ပါတိမောက္ခေ။
 ကခါ။၁၀၄။ ဒယာယ တာယ သတ္တေသု။

အဘိဋ္ဌာ၁၁။ (မူလဋီ၁၁။ အနုဋီ၁၁။ လည်း ကြည့်။) တတ္ထာပိတေသု ပုထုဇ္ဇနေသု ပိတိ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အယဉ္ဇိ တ-သဒ္ဓေါ ပက္ကန္တဝိသယော ဝေ ဟောတိတိ။ မဏိဒီပါ။ ၁၈၅။ (- သင်္ဂဟ။ ၁၂၇။ မဏိမဉ္ဇူ။ ၁။ ၁၃၉။ မဏိမဉ္ဇူ။ ၂။ ၆၈။) (ဤ 'တ' ကို ဆိုခဲ့ပြီးသော အရာဝတ္ထု ဖြစ်ကို ငဲ့သော 'ဝုတ္တာပေက္ခ' တ-ဟူ၍လည်း ခေါ်ဆိုကြသည်။)

(၃) လွန်ခဲ့-ဆိုခဲ့-ပြီးသော ကိရိယာကို စွဲရသော (အနုဘူတဝိသယ) 'တ'။ ပစ္စုပ္ပန္နေန ယာပေမိ (ယာပေန္တိသံ)။ တေန ဝဏ္ဏော ပသီဒတိ။ သံ၊ ၁။ ၅။ ဇာ၊ ၂။ ၁၅၆။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၃။ တံ သရသိ ဘဒ္ဒါလိတိ။ နောဟေတံ ဘန္တေ။ တတြ ဘဒ္ဒါလိ။ မ၊ ၂။ ၁၀၉။ တတြာ-တိ တသ္မိ အသရဏေ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၁။ (ဤ 'တ' သည်လည်း ဆိုခဲ့ပြီးသော ကိရိယာကို ငဲ့သော 'ဝုတ္တာပေက္ခ' တ-ပင် ဖြစ်၏။)

(၄) အနီး၌ တိုက်ရိုက် အစွဲထင်ရှားရှိသော (ပသိဒ္ဓဝိသယ) 'တ'။ နမော တဿ ဘဂ-ဝတော။ ဒီ၊ ၂။ ၂၃၀။ မ၊ ၁။ ၂၃၅။ မ၊ ၂။ ၃၁၄၊ ၃၄၁၊ ၄၂၄။ သံ၊ ၁။ ၁၆၂။ အံ၊ ၁။ ၆၈။ အံ၊ ၂။ ၂၀၈။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၄၀၇။ တတ္ထ ဟိ—သင်္ဂဟ။ ၂၇။ ပသိဒ္ဓဝိသယော ဟိ အယံ တ-သဒ္ဓေါ။ မဏိမဉ္ဇူ။ ၁။ ၄၇၃။ သော (ဝိဘာဝိနီ။ ၂၆၅) တိ တ-သဒ္ဓေါ ပသိဒ္ဓဝိသယော။ မဏိမဉ္ဇူ။ ၂။ ၅၁။

ထို့ပြင်— (၁) ဆိုပြီးကို ငဲ့သော (ဝုတ္တာပေက္ခ) တ, (၂) ဆိုလတ်ကို ငဲ့သော (ဝုစ္စမာနာပေက္ခ) တ-ဟုလည်း ၂-မျိုးရှိ၏။ တဒနန္တဝိက-ကြည့်။

ထို့ပြင်—သဗ္ဗနာမ်ပုဒ် ၂-ချက် ဆင့်ရာ၌ ပါရှိသော တ-ကို— (၁) အနက်ရှိ တ, (၂) အနက်မဲ့ တ-ဟု ဆိုကြသေး၏။ ယံ တံ ရူပံ (၁-အကြင်သို့သော ထိုရုပ်။ ၂-အကြင်ရုပ်။) အဇ္ဈတ္တိကံ တံ ဥပါဒါ။ ယံ တံ ရူပံ ဗာဟိရံ တံ အတ္ထိ ဥပါဒါ။ အတ္ထိ နော

ဥပါဒါ။ အဘိဓ။ ၁၄၈။ ဣဒံ တံ ရူပံ စက္ခာ-ယတနံ။ အဘိဓ။ ၁၅၇-စသည်။ ယော သော ဘဂဝါ (၁-အကြင်သို့သော ထိုမြတ်စွာဘုရား။ ၂-အကြင်မြတ်စွာဘုရား။) မ၊ ၄။ ၃။ ၉။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၃၄၆။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၁၆။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၄၃-၄။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၇။ သိ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၂၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၉။ ပကတတ္ထနိဒ္ဒေသော (ပကတတ္ထပုဋိ-နိဒ္ဒေသော) တ-သဒ္ဓေါတိ တဿ "ဘဂဝတာ" - တိ အာဒီဟိ ပဒေဟိ သမာနာဓိကရဏဘာဝေန ဝုတ္တဿ ယေန အဘိသမ္ပဒဘာဝေန ဘဂဝါ ပကတော အဓိဂတော သုပါကဇ္ဇော စ၊ တံ အဘိသမ္ပဒဘာဝံ သဒ္ဓိ အာဂမနိယပဋိပဒါ-ယ အတ္တဘာဝေန (အတ္တဘာဝေနော) ဒဿေန္တော "ယော သော။ ပ။ အဘိသမ္ပဒေါ" - တိ။ မ၊ ၄။ ၃။ ၇။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၃၆၁။

လိင် ၃-ပါး ဝိဘတ် ၇-သွယ် တို့ကြောင့် တ-သဒ္ဓါမှပြောင်းလဲလာသော နာမ်ပုဒ်စဉ်—

သော = သေ (ပု၊ ပ၊ ၆)။ သ ဝေ—သံ၊ ၁။ ၁၆၆၊ ၁၈၄။ အံ၊ ၂။ ၂၉။ အံ၊ ၃။ ၃၈။ သ ခေါ သော—သံ၊ ၃။ ၁၃၀-၂။ အံ၊ ၁။ ၁၀၈၊ ၁၉၄။ အံ၊ ၃။ ၁၇၄၊ ၄၂၁။ သ သဗ္ဗတော မနော နိဝါရယေ၊ သ သဗ္ဗတော ဒုက္ခာ ပမုစ္စတိ။ သံ၊ ၁။ ၁၃။ သ သိလဝါ—ဓမ္မ၊ ၂။ ၂။ ၂၀၆။ သ (ဥပပဋိသံ၊ သိ) တတ္ထေဝ။ အပ၊ ၁။ ၂၁၇။ သော — သံ၊ ၂။ ၂၀၊ ၂၄၊ ၂၆၊ ၂၉၊ ၂၀၂။ အံ၊ ၁။ ၇၊ ၁၀၆၊ ၁၉၄၊ ၁၉၇၊ ၃၈၇။ သွာ'ဇ္ဇ ရာဇာ-တိ ဝုစ္စတိ။ ဇာ၊ ၁။ ၃၁၆။ သော အဇ္ဇ—ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၄၀၁။ သေ ဥစ္ဆိန္နမူလေ (မ၊ ၃။ ၄၃) တိ သော ဥစ္ဆိန္နမူလော။ မ၊ ၄။ ၄။ ၃၆။ သေ သေ (အဘိ၊ က။ ၂၇) တိ သော သောယေဝ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၂၆-စသည်။

သာ (ထိ၊ ပ၊ ၆)။ သာ ဝေဒနာ ပဟိနာ ဘဝိဿတိ။ သံ၊ ၂။ ၂၃။ သေနာ သာ ဝိမှိတာ အဟု။ အပ၊ ၁။ ၁၆၃။ သာ ပဇာနနဋ္ဌေန ပညာ။ နေတ္ထိ၊ ၁၅။ သာ ဒေဝတာ ဘဂဝန္တံ ဂါထာယ အဇ္ဈဘာသိ။ ခုဒ္ဒက။ ၃။

နံ=တံ=သေ(န၊ပ၊ဇ)။ အထ ခေါ်နံ(ဥ-ဒကမုသိတံ) ခိပ္ပမေဝ ပရိက္ခယံ ပရိယာဒါနံ ဂစ္ဆေယျ။ မ၊၂။၁၁၇။ တဉ္စိ တေ မောသပုရိသ ဘဝိဿတိ။ ဝိ၊၄။၇၀။ တံ တေသံ မင်္ဂလ-မုတ္တမံ။ ခုဒ္ဒက။၄။ သုတ္တနိ။၃၁၉။ န တံ ကမ္ပကတံ သာဓု။ ဓမ္မ၊၂။၂။ သေ ပဒုတ္တေ(မ၊၃။၄၂)တိ တံ ပဒုတ္တံ။ မ၊၄။၄။၃၅။

နေ=တေ (ပ၊ပ၊ဗ)။ နေ'နာဂတာ-(ကစ္စည်း။၁၇)တိ နေ ဝါဏိဇာ အနာဂတာဏ္ဏတိ ဝစနံ ဇနော ဝဒတိ။ နေ'တ္ထ (ကစ္စည်း။၁၇)နေ ဝါဏိဇာ (တ္ထေ) တေသ္မိံ ဌာနေ အာဂတာတိ။ နိရုတ္တိ၊၄။၁၀၀။ ဟျံ သူ အပစိတာ အဿု၊ ဟျံ သူ သာဓု သုပုဇိတာ။ သံ၊၁။၁၀၀။ ဟျံ မှ ခိဏာသဝါ ဒန္တာ။ ထေရီ။၃၇။ တေ မယံ....ခိဏာသဝါ စအမှ။ ထေရီ၊၄။၇၇။ တေပ'ဇ္ဇ—အပ၊၂။၃၁၃။ အပ၊၄။၁။၂၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။၁၂။ ဇာ၊၄။၁။၂၂။

နေ=တေ(ပ၊ဒ၊ဗ)။ ဘတော နေ(နေသံ၊ဗဟူသု) ဘရိဿာမိ။ ဒီ၊၃။၁၅၄။ တဿာ ဟိ နေ နမသေယျ။ ဣတိဝုတ်။၂၆၉။ အထ နေ ကော ဝဇ္ဇော ဥပသင်္ကမိတွာ။ ဓမ္မ၊၄။၁။၆။ တေ ဒါရကေ ဣဒ္ဓိယာ အာနေတွာ ပါသာဒေ ဌပေသိ။ ဝိ၊၁။၈၅။ အထ ခေါ ဘဂဝါ တေ ကုလပုတ္တေ အာရဗ္ဘ ဘိက္ခု အာမန္တေသိ။ မ၊၂။၁၂၅-၆။ သာ (စေတနာ) နေ (သမ္ပယုတ္တေ) သင်္ကစ္ဆေ ပဝတ္တေတိ နာမ။ အနု၊၄။၁။၈၃။

တာ (ထိ၊ပ၊ဗ)။ တာ— ဝိ၊၁။၂၀၀။ ဒီ၊၂။၄၂-၃၄၅။ မ၊၂။၂၅၂။ သံ၊၃။၃၁။ အံ၊၁။၂၁၀။ အဘိ၊ပ။၁၁၄။ ပဋိသံ၊၁၅၇၊၁၆၀။ အပ၊၁။၄၁၆၉။ တာ စေဝ သညာ (ဒီ၊၁။၁၇၁)တိ တာ ဈာနသညာ နိရုဇ္ဈန္တိ။ ဒီ၊၄။၁။၃၀၈။ တာ'မာ (ဇာ၊၂။၇၂)တိ တာ ဣမာ သဗ္ဗာပိ တယာ ဝိနာ အတိက္ကန္တာ။ ဇာ၊၄။၅။၃၂၇။

တာ=တာယော(ထိ၊ဒ၊ဗ)။ တာ ဘိက္ခုနိယော....ဩဝဒိတွာ ဥယျောဇေသိ။ ဝိ၊၂။၇၇။ တာ (ဇာ၊၁။၃၄၂)တိ သောဠသသဟဿနာဂကညာယော သန္ဓာယာ'ဟ။ ဇာ၊၄။၄။၄၆၉။ တာယောပိ ဆန္ဒယိတွာန။ အပ၊၁။၄၁၇။ တာယော ဒိဿာ သုသံဝိဂ္ဂါ။ အပ၊၂။၂၉၁။ တာယော ဗုဇ္ဈေသိ မာဏဝ။ ဇာ၊၂။၁၅။

တာနိ (န၊ပ၊ဗ)။ သဗ္ဗာနိ တာနိ နိဿဂ္ဂိယာနိ ဟောန္တိ။ ဝိ၊၅။၃၇၅။ တာနိ— မ၊၂။၂၃၄။ ဒီ၊၄။၁။၂၅၀။ သဗ္ဗာနိ တာနိ (တာနံ သု) ဥဒ္ဓံ ဩဇာ အဘိဟရန္တိ။ သံ၊၁။၃၁၅-၆-၈။ သံ၊၃။၄၀။ အံ၊၂။၄၄၃၊၄၉၃။ နေတ္တိ။၁၅၄-စသည်။

တာနိ (န၊ဒ၊ဗ)။ အထ ခေါ သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနာ တာနိ ပဉ္စဘိက္ခုသတာနိ အာဒါယ။ ဝိ၊၄။၃၆၃။ (-မ၊၂။၂၀၅။ မ၊၃။၄၃၅။ သံ၊၂။၇၀။ အံ၊၂။၄၃၉။ မ၊၄။၁။၃၁၄။)

နံ (ပ၊ဒ၊ဇ)။ အပ္ပေဝ နာမ နံ (ဘိက္ခု) ဣမမှာ ဗြဟ္မစရိယာ စာဝေယျံ။ ဝိ၊၁။၂၅၆။ နံ (ဘိက္ခု) -- ဝိ၊၄။၃၇၉၊၃၆၀-၁။ ဒီ၊၃။၅။ အထ ခေါ နံ (သရသင်္ကပ္ပံ) ခိပ္ပမေဝ ပဇဟတိ။ မ၊၂။၁၁၇။ န နံ (ခတ္တိယံ)ပရိဘဝေ နရော။ သံ၊၁။၆၉။

နံ=တံ (ထိ၊ဒ၊ဇ)။ န စ နံ (ကံသပါတိ) ရဇာပထေ နိက္ခိပေယျ။ မ၊၁။၃၀။ အထ ခေါ ဘဂဝါ တံ ဒေဝတံ ဂါထာဟိ အဇ္ဈဘာသိ။ သံ၊၁။၁၁။ (-၁၁၇။) တံ ဣတ္ထိံ တေ'ဒဝေါစ။ မ၊၂။၃၀၆။ တံ(န၊ဒ၊ဇ)။ ယံ ပနာယသ္မတော အာနန္ဓဿ ပုရာဏံ တိစိဝရံ၊ တံ သဗြဟ္မစာရိဟိ သံဝိဘဇိဿတိ။ မ၊၂။၃၁၉။

တေန (ပ၊တ၊ဇ)။ သော တေန (ဘိက္ခုနာ) သဒ္ဓိံ နုတ္တိ။ ဝိ၊၁။၅၈။ တေန ကုဋိကာရေန ဘိက္ခုနာ။ ဝိ၊၁။၂၂၄။ တေန

ဘဂဝတာ — ဒီဝါ၂။ မ၂၂၁၃။ တေန
(နာတၢၤ)။ တေန နိမိတ္တေန— ဝိဝါၤ၆၅။
တေန ကမ္မေန ဒွိပဒိန္နံ အပါဝါၤ၁၂၄။ (-
နေတ္တိၤ၁၁၄။)

တယ (ထိတၢၤ)။ တယ—ဝိဝါၤ
၄၆၅။ မ၂၂၁၂၆၅။ သံဝါၤ၁၁၄။ အပါ၂။
၄၈။ ဇာ၂၂၅၆၂၃၈။ ပေဋကောမံ၂၂၀။
မ၂၂၁၁၇။ တယ ဗိဝါယ တံ ရသံ
သယတိတိ။ အာမန္တာ။ အဘိကၤ၂၈၀။
(-၃၀၁၂၃၃။)

တေဟိ (ပုတၢၤ)။ တေဟိ အာကာရေ-
ဟိ။ ဝိဝါၤ၃၃။ တေဟိ ဘိက္ခုဟိ။ ဝိဝါၤ
၂၂၄။ တေဟိ (နာတၢၤ)။ တေဟိ လိင်္ဂေဟိ
တေဟိ နိမိတ္တဟိ။ ဝိဝါၤ၃၃။ တေဟိ (ပုမၤ
ဗ)။ ယေ ပဇဟန္တိ။ တေဟိ ယေ နပဇဟန္တိတိ
ဝုစ္စိယန္တိ။ တေဝ ဗဟုတရာ။ မ၂၂၁၁၄၂။
ယေ နပဇဟန္တိ။ တေဟိ ယေ ပဇဟန္တိတိ
ဝုစ္စိယန္တိ။ တေဝ တနုတရာ အပုတရာ။ မ၂၂၁
၃၁၁၄၃။

တဟိ (ထိတၢၤ)။ တဟိ အာပတ္တိဟိ
အနာပတ္တိ။ ဝိဝါၤ၄၃-၄။ တဟိ ဝတ္တဗ္ဗာ။
ဝိ၂၂၁၀၈၂၁၁-၅။

အဿ=တဿ (ပုတၢၤ)။ အထ'ဿ
(ဗြဟ္မဏဿ) ကခါ ဝပယန္တိ သဗ္ဗာ။ ဝိဝါၤ
၂။ တဿ (ဘိက္ခုနော) ကုက္ကုစ္စံ အဟောသိ။
ဝိဝါၤ၄၂-၃။ တဿ (ပုရိသဿ) ဝေ'မဿ။
မ၂၂၁၁၄-၅။ အဿ=တဿ (ပုတၢၤ)။
နာ'ဿ (ဘိက္ခုနော) ကိဉ္စိ သဗ္ဗာဝတော
ကာယဿ... အပ္ပုရံ ဟောတိ။ ဒီဝါၤ၇၀-၂။
မ၂၂၁၁၃၅။ တဿ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဝနသဏ္ဌဿ
အဝိဒူရေ။ ဝိဝါၤ၂၂၂။

အဿာ=တဿာ (ထိတၢၤ)။ အထ'-
ဿာ (ကုမာရိကာယ) မာတာ ... အဒါသိ။
ဓမ္မာဠာ၂၂၂၈၀။ အဿာ (ထေရီၤ၄၃၀)တိ
သုမေဓာယ။ ထေရီၤ ၄၅။ ၂၈၈။ တဿာပိ

ဣတ္ထိယာ... အဟောသိ။ အံဠာ၂၂၁၈၉။
တဿာ—ဒီ၂၂၅၇။ မ၂၂၁၁၃။ ဒီဠာ၁။
၄၉၁၂၅၂၅၀။ ဇာဠာ၁၁၄၆၂။

နေသံ=တေသံ = အာသံ (ပုတၢၤ)။
အပုကဉ္စ (ဗဟု) နေသံ အဟောသိ သုတ္တံ။
ဝိဝါၤ၉၁၀။ တေသံ ကုက္ကုစ္စံ အဟောသိ။
ဝိဝါၤ၁၀၅-၇။ တေသံ — ဒီဠာ၁၁၃၅။
မ၂၂၁၁၁၆။ မ၂၂၁၁၇၅။ နမော တေသံ
ကထေမ'ဟံ။ သံဝါၤ၆၀။ နတ္ထိ နေသံ
အန္တောသာရေ။ ဝိဠာ၁၁၃၄။ (- ဝိဝါၤ၄။
ဒီ၂၂၁၆၆။ မ၂၂၁၂၃၆။ သံဝါၤ၂၇။ အံ၂။
၁၈၈။ ဇာ၂၂၆၃၂၉၃။) တေသံ—မ၂၂
၁၁၃။ ဒီဠာ၁၁၂၅၀။ ခန္ဓာ'သံ အဓိကုဋ္ဌနာ။
ထေရီၤ ၃၈၆။ ၃၉၅။ ၄၀၅။ ခန္ဓာတိ ဥပါဒါ-
နက္ခန္ဓာ။ အာသန္တိ တေသံ။ ထေရီၤ၄၆၇။
(နိတိပဒါသျှ။ ၅၃၂-၅၃၅ မူဟောင်းပါဌ်ကို ယူ၍
“အာနံ=ထို လုံ့ပြောနှင့်တူသော ကာမတို့
၏။ အဓိကုဋ္ဌနာ = ဖြတ်တောက် စူးဝင်ရာ
ဖြစ်ကုန်၏” ဟု အနက် ပေးသည်။)
နေဝါ'သံ ကေသာ ဒိဿန္တိ။ ဟတ္ထပါဒါ စ
ဇာလိနော။ ဇာ၂၂၁၂၅၉။ သာမိ ဝေဿန္တရ
နေဝ တေသံ ကာဠုနဝဏ္ဏာ ကေသာ
ဒိဿန္တိ။ ဇာဠာ၇။ ၃၄၄။

တသံ=သာနံ=အာသံ (ထိတၢၤ)။
ဝေလာ တသံ န ဝိဇ္ဇတိ။ ဇာ၁၁၁၅။
တသံ ကတ္တုကာမတာပိ။ မ၂၂၁၁၇၈။
တသာ'ဟံ သန္တိကေ ဗြဟ္မစရိယံ စရိဿာမိ။
ဝိ၂၂၁၀၃-၄-၅။ တသံ—ဒီဠာ၁၁၃၅။
အဘိက္ကမော သာနံ ပညာယတိ။ သံဝါၤ၇၂။
နာ'သံ ကုဠန္တိ ပဏ္ဍိတာ။ ဇာ၁၁၁၆။

တမ္မာ (ပုမၤ)။ တမ္မာ ဝနသဏ္ဌာ
ပဏ္ဏာမိ။ ဝိဝါၤ၂၂၃။ တမ္မာ အာဝါသာ
အညံ အာဝါသံ အဂမာသိ။ ဝိဝါၤ၅၃၆၄။
(-ဒီ၁၁၆၈။ အံ၁၁၁၁၉။ အဘိပု၁၃၁။
အပါဝါ၈၈။ စူဠနိၤ၂၁၄။)

တမှာ = အသွာ (န၊မ၊ဇ)။ တမှာ စ
ဌာနာ စဝိ။ မ၊၁။၄၁၃။ အသွာ ဌာနာ
ဘယံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ကစ္စည်း။၁၀၀။

တယ (ထိ၊မ၊ဇ)။ ယံ တယ ဟိနံ တံ
ဝုတ္တံ။ တယ ယတိယာ ဟိနံ ပရိဟိနံ ဝိရုဒ္ဓံ
ယံ ဝါကျံ၊ တံ ယတိဟိနံ။ သုဗောဓ။ သုဗောဓ၊
ဇိ။၄၇။

အသ္မိံ = တသ္မိံ = တမ္ပိ = တျမ္ပိ = တေ
(ပု၊သ၊ဇ)။ အတြ အသ္မိံ ဝုတ္တိဝိသေသေ။
သုဗောဓ၊ဇိ။သစ်။နာ-၂၇၀။ နေဝ တသ္မိံ
သမယေ ဒုက္ခံ ဝေဒနံ ဝေဒေတိ။ ဒီ၊၂။၅၇။
(-သံ၊၄။၁၁၀၊၂၉၀။) တမ္ပိ တမ္ပိ သတ္တ-
နိကာယေ။ မ၊၁။၆၀။ (-မ၊၂။၃၇၅။ မ၊၃။
၂၁၀။) ကထံ န ဝိဿသေ တျမ္ပိ။ ဇာ၊၁။
၃၉၁။ တျမ္ပိတိ တသ္မိံ။ ဇာ၊ဌာ၊၅။၈၉။
အထ ဝိဿသတေ တျမ္ပိ။ ဇာ၊၂။၂၉၀။
အထ ဝိဿသတေ တျမ္ပိတိ (တမ္ပိတိ၊သျှာ၊
က) အထ ရာဇာ တမ္ပိ ဝိဿသတေ
ဝိဿာသံ ကရေတိ။ ဇာ၊ဌာ၊၇။၁၉၆။ (တျ-
သဒ္ဓေါ တ-သဒ္ဓေန သမာနတ္ထော။ ပဉ္စိကာ။
၂။၁၂၇။) တျာဟံ မန္တေ ပရတ္ထဒ္ဓေါ (ဇာ၊
၂။၂၂၅)တိ အဟံ တေ မန္တေ ဥပတ္ထဒ္ဓေါ
နိဿိတော။ ဇာ၊ဌာ၊၇။၂၇။ တျာဟန္တိ တေ
အဟံ၊ တသ္မိံ အဟန္တိ အတ္ထော။ ပဉ္စိကာ၊
၂။၄၄။ (အဟံ၊ ငါသည်။ တေ မန္တေ၊ ထို
မြေနိုင်မန္တန်၌။ ပရတ္ထဒ္ဓေါ၊ မှီရသည်ဖြစ်၍။
မောဂ်၊သျှ။နာ-၂၉၀။ အကျယ်ကို မောဂ်၊
ပဉ္စိကာ၊၂။၄၄-နှင့် ယင်း-သျှ တို့ ကြည့်။)

တသ္မိံ = အသ္မိံ (န၊သ၊ဇ)။ တသ္မိံ စ
သုခေ အနုဓိမုစ္ဆိတော ဟောတိ။ မ၊၃။၉။
တသ္မိံ တသ္မိံ သာသနေ သတ္တာဝ အရဟာ
ဟောတိ။ မ၊ဌာ၊၁။၁၄၀။ တတြာပိတိ တသ္မိမ္ပိ၊
အမ္မလဋ္ဌိကာယံ ဥယျာနေတိ အတ္ထော။
ဒီ၊ဌာ၊၁။၄၃။ အသ္မိံ ဌာနေ ဘယံ တိဋ္ဌတိ။
ကစ္စည်း။၁၀၀၊၁၇၆။

တိဿံ = တဿံ = တာယံ = တာယ (ထိ၊
သ၊ဇ)။ တတ္ထာ (သုဗောဓ၊၁၆၈)တိ တိဿံ
ဝက်ဝုတ္တိယံ — သုဗောဓ၊ဇိ။သစ်။နာ-၁၇။
တတ္ထာတိ တိဿံ ကာမာဝစရဘူမိယံ။ မဏိ-
မဇ္ဈ၊၁။၅၁၀။ တတ္ထာတိ တိဿံ ဥပမာယံ။
မဏိမဇ္ဈ၊၁။၄၅၉။ တဿံ — ဒီ၊၂။၁၃၃။
သုတ္တန်၊ဌာ၊၂။၆၄။ ပေတ၊ဌာ၊၁၈၄။ နေတ္ထိ၊ဇိ။
၃၈။ သုဗောဓ၊ဇိ။နာ-၇၅။ တာယံ ဝေလာယံ
-ဝိ၊၃။၂။ ဝိ၊၄။၃၄၀၊၃၆၁။ ဒီ၊၂။၉၀။ မ၊
၂။၃၀၇။ သံ၊၁။၅။ တာယံ တဿ အတ္တဿ
ဝိဒိတဝေလာယံ။ ဝိ၊ဌာ၊၃။၂၃၆။ ဥဒါန၊ဌာ။
၄၀။ တာယ (သုကရဓတာယ ဝိဟရတိ)။
မ၊ဇိ၊၃။၉၇။

တေသု (ပု၊သ၊ဗ)။ တေသု န မာနံ
ကယိရာဇ။ သံ၊၁။၁၈၀။ (-မ၊ဌာ၊၃။၁၁၆။)
တေသု'ဟ (ဇာ၊၂။၇၅)န္တိ တေသု (ပုဗ္ဗာ-
စရိယေသု) အဟံ။ ဇာ၊ဌာ၊၅။၃၃၇။

တေသု (န၊သ၊ဗ)။ ယေသု ဂေဟေသု
ဒီပံ ဇလန္တိ၊ တေသု ဣတ္ထိယော။ ဇာ၊ဌာ၊၇။
၁၀။ တေသု စေဝ ပဉ္စပညာသသင်္ဂတက္က-
စိတ္တေသု။ ဝိဘာဝိနီ။၁၁၃။ တေသု အဋ္ဌ-
ဉာဏသမ္ပယုတ္တကာမာဝစရဇဝနေသု။ ဝိဘာ-
ဝိနီ။၁၄၉။

တာသု = တျာသု (ထိ၊သ၊ဗ)။ တာသု
တာသေဝ ဇာတိသု။ ဒီ၊၂။၇၇။ တာသု
အနုပ္ပဇ္ဇမာနာသု။ ဒီ၊ဌာ၊၁။၁၈၈။ (-ထေရ၊
ဌာ၊၁။၃၃၆။)သုမုခ တာသု ဣတ္ထိသု။ ဇာ၊ဌာ၊
၅။၃၉၂။ ခိဉ္စာ ပဏိဟိတာ တျာသု၊ ရတိ
တျာသု ပတိဋ္ဌိတာ။ ဗိဇာနိ တျာသု ရဟန္တိ။
ဇာ၊၂။၉၃။

တ¹ သချာ-တ။ (ဤတ-သည် ပိဋကသချာနည်း
အားဖြင့် ၆-ခု သချာကို ဟောသည်။) သက္က-
ရာဇေ တနက္ကဋ္ဌေ (= ၂၁၀၆)။ ဂန္ဓာဘရဏ။
၉၄။ (သဒ္ဓဗိန္နု။၂။ ဆပ္ပစ္စယဒီပက။၈၈-လည်း
ကြည့်။)

တ^၆ (ပ) [တရ + ကိ] ဆန်းကျမ်းလာ တ
 ဂိုဏ်း။ (ဆန်းကျမ်း၌ လာသော ဂိုဏ်းစဉ်၌
 အဆုံး လဟုသံဖြင့် ရွတ်ဆိုအပ်သော ဂိုဏ်း။)
 မဇ္ဈန္တလာ ရတေတေဌ။ ဝုတ္တောဒယ။ ၁။ ၅။
 အန္တေ လဟုကေန သရေန တရတိ ပာတ္တတိ၊
 တရိယတိ ဥစ္စာရိယတိတိ ဝါ တော။ ....
 အန္တေ လဟုကော ဂဏော တော နာမ။
 ဝစနတ္ထဇောတိက။ ဋီ။ နှာ။ ၁၆။

တ^၇ (ဗျ) [တန + ကိ။ ဟေတော်။ ထောမ။
 ဟေတော်၊ တနောတိ၊ တန ဝိညာဓေ။
 စိန္တာမဏိ။ (နိတိ၊ သုတ္တ။ နှာ-၃၇၈ လည်း
 ကြည့်။) (တတ-သံ) ယင်းသည်- (က)
 အနက်ရှိ (သာတ္တက)၊ (ခ) အနက်မဲ့ (အန-
 တ္တက) ပုဒ်ပြည့်ရုံမျှ (ပဒပူရဏ) 'တ' ဟူ၍
 ၂-မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် (က) အနက်ရှိ (သာတ္တက)
 'တ' သည် အကြောင်း (ကာရဏ၊ ဟေတု)
 အနက်ကို ထွန်းပြ၏။ ထို... (အကြောင်း)
 ကြောင့်။ တန္တိ တသ္မာ။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၁၅၄။
 ယထာတ (မ၊ ၁။ ၆၉) နှိ ကာရဏတ္ထေ နိ-
 ပါတော။ မ၊ ၁။ ၁၂၄။ တံ တာ'ဟ (မ၊ ၁။
 ၄၀၂။ ဇာ၊ ၁။ ၁၉၆) နှိ တေန ကာရဏေန
 တံ အဟံ။ မ၊ ၁။ ၂။ ၃၀၃။ ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၅၀၀။
 (-ဓမ္မ၊ ၆။ ၁။ ထေရ၊ ၂။ ၄။ ဇာ၊ ၁။ ၁၆။
 ဓမ္မ၊ ၁။ ၂။ ၃၃။ ထေရ၊ ၁။ ၂။ ၆၆။ ဇာ၊ ၁။ ၂။
 ၃၆၆။) တ (သံ၊ ၁။ ၂။ ၁၆) နှိ ဟေတုဝစနံ။
 သံ၊ ၁။ ၂။ ၉၈။ ဟေတုအတ္ထော တံ-သဒ္ဓေါ။
 ဥဒါန၊ ၁။ ၃၁၇။ (-သံ၊ ၁။ ၄၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
 ၁။ ၁။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၂။ ၂၀၉။ ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၁၂၄-
 စသည်။) (ဓာန်။ ဓာန်၊ ၁။ ၁၄၅။ သုစိ။
 နိတိ၊ သုတ္တ။ နှာ-၃၈၆-တို့လည်း ကြည့်။)
 (ခ) အနက်မဲ့ (အနတ္တက) ပုဒ်ပြည့်ရုံမျှ
 (ပဒပူရဏ)။ တံ ကိဿ ဟေတု (မ၊ ၁။ ၃၆)-
 တိ တွေ တန္တိ နိပါတမတ္တံ။ မ၊ ၁။ ၁။ ၁၅၄။
 ယထာ တ (အံ၊ ၁။ ၁၆၄။ ဣတိဝုတ်။ ၂၆၂) နှိ
 တွေ... တန္တိ နိပါတမတ္တံ။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၁၄၇။
 ဣတိဝုတ်၊ ၁။ ၂။ ၉၉။ (-ဥဒါန၊ ၁။ ၅၂။ ဇာ၊ ၂။

၃၂၉။ ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၁၃၃-စသည်။) (ဇ္ဈ၊ နှာ-၁၃၂။
 နိတိ၊ သုတ္တ။ နှာ-၃၇၅-၆-လည်း ကြည့်။)

တ^၈ အာချာတ်ဝိဘတ် 'တ'။

(က) တောင့်တ - ဆုတောင်း - ခြင်း
 (အာသိဋ္ဌ)၊ (ခ) တိုက်တွန်းခြင်း (အဗ္ဗိဋ္ဌ)၊
 (ဂ) တောင်းပန်ခြင်း (ယာစန)၊ (သ)
 ကျိန်ဆို - ကျိန်ဆဲ - ခြင်း (သပထ)
 အနက်ရှိသော 'တ' စသည်။

(က) တောင့်တ - ဆုတောင်း - ခြင်း
 (အာသိဋ္ဌ)။ ပုတ္တော ဥပ္ပဇ္ဇတံ (-ဖြစ်ထွန်းပါ
 စေ - ဖြစ်စေချင်ပါ၏) ဣသေ။ ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၉၀။
 ၂။ ၉၀။ ဇာ၊ ၁။ ၄။ ၃၁၉၊ ၃၂၀။ မယံ ပိဏယတံ
 မနံ။ ပိဏယတံ အဘိမတတ္ထသမ္ပါဒနေန
 ပိဏယတု။ သုဗောဓ။ သုဗောဓ၊ ၁။ ၁။ ၁။

(ခ) တိုက်တွန်းခြင်း (အဗ္ဗိဋ္ဌ)။ တေ
 ဘဝံ ရာဇော အာမန္တယတံ (=သိစေတော်မူပါ
 လော့)။ ဒီ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၆။ -အာမန္တေတု ဇာနာပေ-
 တု။ ဒီ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၆။ ဥတ္တိဋ္ဌပိဏ္ဍိလဘတံ သပါ-
 ကော။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၃၀၉။ မ၊ ၁။ ၁။ ၅၆။ လဘတံ
 သပါကောတိ သပါကော စက္ကာလောပိ
 လဘတု။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၃၈၁။ လဘတန္တိ လစ္ဆတု။
 မ၊ ၁။ ၁။ ၃၃။ ကေတ္တံ-မုပရောစတ (ဇာ၊ ၂။
 ၁၇၄) နှိ ကေဘာဝေါ တေ ရုစ္ဆတု။ ဇာ၊ ၁။
 ၆။ ၈၂။ အစ္ဆတ (ဇာ၊ ၂။ ၃၂၅) နှိ အစ္ဆတု၊
 ဣဓေဝ ဟောတူတိ ဝဒတိ။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၇၄။

(ဂ) တောင်းပန်ခြင်း (ယာစန)။ တံ
 ခမ္ပတံ (=သည်းခံပါ)။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၁။ ကုရုတံ
 ဘဝံ ယာစိတော ဗြာဟ္မဏတ္ထံ။ ဇာ၊ ၂။ ၁။ ၂။
 ဣဓေဝ အစ္ဆတံ ကဏှာ။ ဇာ၊ ၂။ ၁။ ၂။ ၂။
 (-ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၃၆၄။ ၃၆၅။ ၃၆၆။ ၃၆၇။ ၃၆၈။
 ၃၆၉။)

(သ) ကျိန်ဆို - ကျိန်ဆဲ - ခြင်း (သပ-
 ထ)။ ဘရိယံ စ သော ဣဓေ လဘတံ
 (=ရပါစေသတည်း = ရပါစေသား = ရပါ
 လေ စေ) မနာပံ။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၁။ ၃။ ၄။

၃၀၇။ သော ပစ္စတံ နိရယေ သောရရူပေ။
ဇာဝါ၁၂၄၀။ (-၂၇၇။ ဇာဝါ၁၂၄၁။ ၃၀၈။ ၃၁၁။
၄၆၆။)

တံ^၁ တစုံတရာ အစီအရင်ကြောင့် ဖြစ်သော
(အာဒေသ) ‘တံ’။ ထို တံ-သည်— (က) အံ-ဝိဘတ်နှင့်တကွ “တုမ္” သဒ္ဒါ၏ အပြုဖြစ်
သော ‘တံ’၊ (ခ) နံ-ဝိဘတ်နှင့်တကွ “န္တိ”
ပစ္စည်း၏ အပြုဖြစ်သော ‘တံ’၊ (ဂ) ရိ၊
ရိက္ခ၊ က-ပစ္စည်းတို့မှ တပါး နောက်ပုဒ်
ကြောင့် ကေဝုဇ် “တုမ္” သဒ္ဒါ၏ အပြုဖြစ်
သော ‘တံ’ ဟု ၃-မျိုးရှိ၏။ (က) မာ တံ
(=သင့်ကို) ကာလော ဥပစ္စဂါ။ သံ၊ ၁။ ၁၀။
သံ၊ ၁။ ၁၂။ ပဿေယျ တံ ဝဿသတံ
အရောဂံ (အာရောဂံ၊ က)။ ဇာ၊ ၂။ ၁၄၂။
(-ကစ္စည်း။ ၁၄၃။ ရူ။ ၂၃၅။ မောက်၊ ၂။ ၂၂၇။
နီတိ၊ သုတ္တံ။ ၃၂၂။)

(ခ) အရဟတံ (=ရဟန္တာတို့ - အား -
၏-စသည်)။ ဝိ၊ ၁။ ၁။ မ၊ ၂။ ၅၄။ မ၊ ၄။ ၃။
၇၅။ ဇာဂရတံ။ သံ၊ ၁။ ၃။ (-သံ၊ ၁။ ၁၄။
၃၇၇-ဂ-၉၊ ၃၉၂-၆။ သံ၊ ၃။ ၁၉၉။ အပ၊ ၁။
၇၂။ ဇာ၊ ၁။ ၁၇၂။ မ၊ ၄။ ၃။ ၅၇။ သံ၊ ၄။
၁။ ၂၃။ အပ၊ ၄။ ၂။ ၃၀။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၃၇။)
(ကစ္စည်း။ ၁၂၇။ ရူ။ ၁၀၄။ မောက်၊ ၂။ ၂၁၆။
နီတိ၊ သုတ္တံ။ ၃၀၄-တို့ ကြည့်။)

(ဂ) တန္တိပ (=သင် - အရှင် - အရှင်
ဘုရား - ဟူသော မှီခိုရာရှိသူ) (မောက်၊
၃။ ၇၉) ကြည့်။

ထို့ပြင် နပုံးလိင်ကို ညွှန်းပြသော (လိင်-
ဒီပက) ‘တံ’လည်း ရှိသေး၏။ ဃရာဒိဘူမိ
တံ ဝတ္ထု။ တံ နပုံသကေ။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ၄။
၂၂၅။

တံအတ္တနက (တိ) [တ+အတ္တနက။ တ-နောက်
နိဂ္ဂဟိတံလာ။ နီတိ၊ ပဒ။ ၃၆၆။] ထို (မျှ
လောက်)အဖိုးထိုက်သော (ကမ္မလာခြုံထည်-
စသည်)။ တံအတ္တနကော (ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၄၀၁)။

တိ တေန ကာသိနာ အတ္တနကော။ ပါစိတ်၊
ယော၊ ၁။ ၂၇၃။ (-ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၈၁။ ပါစိတ်၊
ယော၊ ၂။ ၇၁။)

တံအတ္တနကဝလ္လိကာ (ထိ) [တံအတ္တနက+ဝလ္လိ-
ကာ] ထို(မျှလောက်)အဖိုးထိုက်သော နွယ်။
အန္တမသော တံအတ္တနကဝလ္လိကာယပိ ဖာတိ-
ကမ္ပံ ကတွာ ဂဟေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၃၀၇။

တံအာကာရ (ပု) [တ+အာကာရ] ထို (သမ္မာ-
ဒိဋ္ဌိ ဖြစ်ခြင်း)၏ အကြောင်း၊ ထို အခြင်း
အရာ။ တံအာကာရော ယောနိသော ဒွါရော
ဝိမိ ဥပါယော။ ပေဋကော။ ၁၆၇။

တံဥပ္ပါဒ (ပု) [တ+ဥပ္ပါဒ] ထို (စိတ်)၏ ဖြစ်
ကြောင်း (စေတသိက်)။ တံဥပ္ပါဒေါ (ဝိဘာ-
ဝိနီ။ ၁၁၃)တိ တဿစိတ္တဿ ဥပ္ပါဒေါ ဥပ္ပဇ္ဇန-
ကာရဏံ။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၁။ ၃၅၀။

တံကမ္မဝိပါကဗဿ (ပု) [တံတံကမ္မ+ဝိပါက +
ဗဿ။ တ-ပုဒ် ကျေ။] ထိုထိုက်၏ အကျိုး
ဖြစ်သော တွေ့ထိမှု။ တံကမ္မဝိပါကဗဿာ-
(မ၊ ၄။ ၃။ ၇၃)တိ တဿ တဿ ကမ္မဿ
ဝိပါကဘူတာ ဗဿာ။ မ၊ ၄။ ၃။ ၄၆။

တံကမ္မသဟိတ သန္တာန ဇနိတ သုက္ကသောဏိတပ-
(ပု)စွယ(ပု) [တံကမ္မသဟိတသန္တာန+ဇနိတ
+သုက္ကသောဏိတပ(ပု)စွယ] ထို (အသက်
တိုခြင်း၊ ရှည်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော) ကံ
နှင့် တကွဖြစ်သော ခန္ဓာအစဉ်သည် ဖြစ်စေ
အပ်သော သုက်၊ သွေးဟူသော အကြောင်း။
တံကမ္မသဟိတ သန္တာန ဇနိတ သုက္ကသောဏိ-
တပ(ပု)စွယာနံ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၆။ အံ၊ ၄။ ၃။
၂၅၂။ မူလဒီ၊ ၁။ ၁၂၇။

တံကာရဏ (န) [တ+ကာရဏ။ နီတိ၊ သုတ္တံ။
၅၇၁၊ ၆၄၈-ကြည့်။] (က) ထိုအကြောင်း။
(ခ) ထို...၏ အကြောင်း။ (က) တသ္မာတိ
တသ္မာ တံကာရဏာ။ မဟာနိ။ ၁၄၊ ၅၈၊ ၇၉၊
၈၁၊ ၁၀၀။ စူဠနိ။ ၁၅၂၊ ၁၉၄၊ ၁၉၆၊ ၂၀၁။ ဥဘိန္ဒ

သဒိသာနံ ဓမ္မောတိ တံကာရဏာ ဝုစ္စတိ
မေထုနဓမ္မောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၄။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၆၇။) (၁) တံကာရဏာတိ
တန္တိမိတ္တံ၊ တဿဥပါသကဿ ဟေတု။ ဝိမာန၊
ဋ္ဌ၊၃၂၇။ (-စူဠနိ၊၁၆၆။ မိလိန္ဒ၊၂၁၃-၄၊
၂၃၈။)

တံကာရဏာ (ဗျ) [တံ + ကာရဏာ။ နိပါတ-
သမုဒါယ။] ထိုအကြောင်းကြောင့်။ (နိတိ၊
သုတ္တ၊၆၅၅-ကြည့်။) ထို့ကြောင့်။ အထက်ပုဒ်
ကြည့်။

တံကိစ္စနိဝတ္တိ (ထိ) [တံကိစ္စ + နိဝတ္တိ] ထို
(ထိခိုက်ခြင်း၊ အာရုံပြုခြင်း) - ကိစ္စ - အမှု -
မှ - ပြန်လည် - ဆုတ်နစ် - ခြင်း၊ ထို...ကိစ္စ -
အမှု - ကို မဆောင်ရွက်ခြင်း။ တံကိစ္စနိဝတ္တိယံ
(ယာ)။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၁။ အနုဋ္ဌိ၊
၁။၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၂။၂၆၄။

တံကောဋ္ဌာသိက (တိ) [တံကောဋ္ဌာသ + ကိက]
ထို... အဖို့၌ ဖြစ်သော (သညာ-စသည်)။
တံကောဋ္ဌာသိကော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၈၉။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၃၆၇။

တံကောဋ္ဌာသိယ (တိ) [တံကောဋ္ဌာသ + ကိက။
က-ကို ယ-ပြု။] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။
တံကောဋ္ဌာသိယံ ဝတ္ထုသဘာဝတ္တာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၁၈၅။ တဗ္ဘာဂိယ၊ တပုက္ခိယ-တို့လည်း
ကြည့်။

တံခန္တိက (တိ) [တံခန္တိ + ခန္တိ + ကိက။ ခန္တိ
၁-ပုဒ် ကျေ။] ထို(သူ၏) လက်ခံ (ယုံကြည်)
ခြင်းနှင့် တူသော လက်ခံ (ယုံကြည်) ခြင်း
ရှိသော၊ ထို ခံယူချက်တူသော၊ သူ။ သာပိ
တံဒိဋ္ဌိကာ ဟေတု တံခန္တိကာ တံရုစိကာ။
ဝိ၊၂။၂၈၃။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၅။)

တံဂတိက (တိ) [တံဂတိ + ဂတိ + ကိက။ ဂတိ-
၁-ပုဒ် ကျေ။] ထို...၏အလားနှင့် တူသော
အလား ရှိသော၊ ထိုအလားရှိသော၊ ထို

အလားတူဖြစ်သော (အရာဝတ္ထု)။ တံဂတိ-
ကော တဒနုဝတ္တကောဝ ဟေတု။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊
၁။၁၂၆။ တဿ စိတ္တသမုဋ္ဌာနိကကာယဿ
ဂတိ ဝိယ ဂတိ အဿ အတ္ထိတိ တံဂတိကော။
အဋ္ဌသာ၊ယော၊ဂဂ။ (-ကင်္ခါ၊၂၂၇။ ကင်္ခါ၊
ယော၊မဟာဋ္ဌိ၊၄။၈၇။) တဂ္ဂတိက- လည်း
ကြည့်။

တံဂေါစရတ္တ (န) [တံဂေါစရ + တ္တ] ထို
(ရောက်လာသော အဆင်းလျှင်) အာရုံ
ရှိသည်၏အဖြစ်၊ ထို...အာရုံရှိသော တရားဟု
သိကြောင်းဖြစ်သော(အာရုံ)။ တံဂေါစရတ္တာ
(တဂ္ဂေါစရတ္တာ၊က)စက္ခု သမ္ပတ္တဂေါစရမေဝ
နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၁။

တံစိတ္တတာ (ထိ) [တံစိတ္တ + တာ] (၁) ထို
(အာရုံဖြစ်၍ဖြစ်သော) စိတ်ရှိသူ၏ အဖြစ်၊
ထို စိတ်ရှိသူ ဟု သိခြင်း၏ အကြောင်း
(စိတ်)။(၂) ထို (အာရုံပြု - တတ် - အပ် -
သော) စိတ်၏အဖြစ်။(ထိုအာရုံပြုတတ်သော
စိတ်ဖြင့်ပင် ထိုအာရုံပြုတတ်သောစိတ်(မိမိ)
ကိုသိခြင်း။) (၁) တံစိတ္တတာယာ(အဘိ၊ဋ္ဌ၊
၃။၂၅၁)တိ တဒေဝ အာရမ္မဏဘူတံ စိတ္တံ
တေဿာတိ တံစိတ္တော၊ တဿ ဘာဝေါ
တံစိတ္တဘာ။ မူလဋ္ဌိ၊၃။၁၀၅။ (၂) တံ ဝါ
အာလမ္ဗကံ၊ အာလမ္ဗိတဗ္ဗူ စိတ္တံ တံစိတ္တံ၊
တဿ ဘာဝေါ တဿေဝ အာလမ္ဗကအာ-
လမ္ဗိတဗ္ဗတာ တံစိတ္တတာ။ မူလဋ္ဌိ၊၃။၁၀၅။
တံဉာဏတာ-နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

တံစိတ္တနိဿာန (န) [တံစိတ္တ + နိဿာန] ထို
စိတ်၏ - ထက်မြက် - ထက်သန် - ခြင်း၊ ထို
စိတ်ကို - ထက်မြက် - ထက်သန် - စေခြင်း။
ဓမ္မံ သုဏန္တာနံ ဓမ္မဒေသနေန စိတ္တဿ အနေ-
ကဝိဓေန သောမနဿဥပ္ပါဒနူ အတိဝိဏ-
ဗုဒ္ဓိနံ အနေကဝိဓေန ဉာဏဿ တိဝိဏဘာဝ-
ကရဏူ ပညတ္တိ နာမ၊ တေသံ သုဏန္တာနံ
တံစိတ္တတောသနေန၊ တံစိတ္တနိဿာနေန စ

ပညာယတိတိ ပညတ္တိ။ မဟာနိဋ္ဌ။၄။ (ဆဋ္ဌ မူ၌ “နိသာမနေန” ဟု ရှိသော်လည်း “တိခိဏဘာဝကရဏဉ္စ” ဟူသော ပညတ္တိ သရုပ်ကို ထောက်၍ “ထက်မြက်-ထက်သန် - ခြင်း” အနက်ဟော “နိသာမနေန” ဟု ရှိသင့်သည်။)

တံစေ့ (တိ) [တ+ဇာတိ+ဏျ။ သာ ဇာတိ အဿာတိ တံဇာတိ၊ တံဇာတိ ဝေ တံ- ဇစော။ ပါရာယော။၁၂၆။ (မအူ၊ ပါရာ၊ သျ၊ ၃။ ၁၄၀-လည်း ကြည့်။)] ထို-အမျိုး - ဇာတ် - ရှိသော၊ သူ။ ယတာဇစော- (ဝိ၊၁။၂၀)တိ ဇာတိဝသေန ယံဇစော ဝါ တံဇစော ဝါ ဟောတု။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၄။

တံဇိဝံတံသရိရံသုတ္တ (န) [တံဇိဝံတံသရိရံ+ ဣတိ+သုတ္တ] တံဇိဝံတံသရိရံ-အမည်ရသော သုတ်။ (ရူပက္ခန္ဓာ-စသော ခန္ဓာ ၅-ပါးကိုစွဲ၍ “အသက်သည်ပင် ကိုယ်၊ ကိုယ်သည်ပင် အသက် မည်၏”ဟု ‘အသက်’ နှင့် ‘ကိုယ်’ကို အတူပြု၍ ဖြစ်သောမိစ္ဆာအယူ ဖြစ်ပေါ်လာ ခြင်း၏ အကြောင်းကို ရဟန်းတို့အား ဟော ပြရာဖြစ်သော သုတ်။) သံယုတ္တနိကာယ၊ ခန္ဓဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၃-သံယုတ်၊ ၁-ဝဂ်၊ ၁၃- သုတ်။ သံ၊၂။၁၇၆။

တံညဏတာ (တိ) [တံညဏ+တာ] ထို...ကို သိ တတ်သည်၏ အဖြစ်၊ ထိုညဏ်ဖြင့်ပင် ထိုညဏ် ကိုသိခြင်း၊ ထိုစိတ်ဖြင့်ပင် ထိုစိတ်ကိုသိခြင်း။ တွေ့ ပန တံညဏတာ စေတ ဉာဏဗဟုတာ စ မောစေတဗ္ဗာ။ ယထာ ဟိ တေနော အင်္ဂုလဂ္ဂေန တံ အင်္ဂုလဂ္ဂံ န သက္ကာ ဗုဒ္ဓိတုံ၊ ဝေမေဝ တေနော စိတ္တေန တဿ စိတ္တဿ ဥပ္ပါဒေါ ဝါ ဌိတိ ဝါ ဘင်္ဂေါ ဝါ န သက္ကာ ဇာနိတုန္တိ။ ဧဝံ တာဝ တံညဏတာ မော- စေတဗ္ဗာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၀။ တံ ဇာနာတိတိ တံညဏော၊ တဿ ဘာဝေါ တံညဏတာ၊ ဉာဏဿ အတ္တသံဝေဒနန္တိ အတ္တော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။

၂၇၇-ဂ။ (- ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၉။ မဟာနိဋ္ဌ။၂၃၉။ သာရတ္ထ၊၂။၂၈၉။ ဝိမတိ၊၁။၂၄၅။)

တံတံအင်္ဂပစ္စင်္ဂါနုဂတ (တိ) [တံတံအင်္ဂပစ္စင်္ဂ+ အနုဂတ] ထိုထို အင်္ဂါကြီးငယ်တို့သို့ အစဉ် လျှောက်သော (အကြော)။ အဝသေသာ တံတံအင်္ဂပစ္စင်္ဂါနုဂတာ နှာရူ သရီရေ ပဋိ- မုက္ကဇာလကဉ္စကသဏ္ဌာနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၅။ (- ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၃၇။) အင်္ဂဉ္စ ပစ္စင်္ဂဉ္စ အင်္ဂပစ္စင်္ဂါနိ၊ တာနိ တာနိ အင်္ဂပစ္စင်္ဂါနိ တံတံအင်္ဂပစ္စင်္ဂါနိ၊ တာနိ အနု- ဂစ္ဆန္တိတိ တံတံအင်္ဂပစ္စင်္ဂါနုဂတာ။ သမ္မော၊ ယော။၁၅၉။

တံတံအတ္တပ္ပ(ပ)ဋ္ဌိပတ္တိဟေတု (ပ) [တံတံ- အတ္တ + ပဋ္ဌိပတ္တိ + ဟေတု] ထိုထိုအကျိုးကို ရခြင်း၏ အကြောင်း။ မန္တပဒ(ဒိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၃၀၈။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၂၇၃။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၁၉၂။ အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၃။၅၇)ကြည့်။

တံတံအနိယတနာမပညတ္တိဂ္ဂဟဏ (န) [တံတံ- အနိယတ+နာမပညတ္တိ+ဂဟဏ] ထိုထို- မမှတ်အပ် - မမြဲ - သော နာမပညတ်ကို ယူခြင်း။ တံတံအနိယတနာမပညတ္တိဂ္ဂဟဏ- ဝသေနော ဟောတိ။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၉၉။

တံတံအဘိပတ္တိတသမိဒ္ဓိဟေတု (ပ) [တံတံ- အဘိပတ္တိတ + သမိဒ္ဓိ + ဟေတု] ထိုထို ရှေ့ရှု။ တောင့်တ အပ်သော အကျိုး - ပြီးခြင်း - ပြည့်စုံခြင်း - ၏ အကြောင်း။ တံတံအဘိပတ္တိတသမိဒ္ဓိဟေတုတာယ ပဏ္ဍိ- တေဟိ ဝရိတဗ္ဗတော ဝါ ဝရံ။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၇။ (- မ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၅။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၅။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၁။ ၁၈။)

တံတံဂတိသံဝတ္ထနက (တိ) [တံတံဂတိ+သံဝတ္ထန +က။ က-အနက် မဲ့။] ထိုထို (ငရဲ-စသော) လားရောက်အပ်သော ဘဝအထူးကို ဖြစ်စေ တတ်သော၊ ထိုထို ဘဝအထူးအကျိုးငှါ ဖြစ်

တတ်သော (ကံ, ကိလေသာ)။ တံတံဂတိ-
သံဝတ္ထနကာနဉ္စိ ကမ္မကိလေသာနံ။ ဒိ၊ ဣ၊ ဧ၊
ဇ၊ သိ၊ ဣ၊ သစ်၊ ဝ၊ ၁၄။ မ၊ ဣ၊ ဧ၊ ဇ၊ သံ၊ ဣ၊ ဧ၊ ဇ။

တံတံဂတိသံဝတ္ထနိက (တိ) [တံတံဂတိ + သံ
ဝတ္ထန + ကိက။ သံဝတ္ထနိက (မ၊ ဣ၊ ဧ၊ ၂၊ ၂၊ ၆။
မ၊ ဣ၊ ၂၊ ၂၊ ၄။ က၊ ဣ၊ ဧ၊ ၂၊ ၂၊ ၆။
ပါတိ၊ ပဒတ္တ၊ ၁၃၇) ကြည့်။ (က) ထို
ထို (ငရဲ-စသော) လားရောက်အပ်သော
ဘဝအထူးအကျိုးငှါ ဖြစ်တတ်သော။ (ခ)
ထိုထို ဘဝအထူး၏ဖြစ်ခြင်းကို ထိုက်သော။
(ဂ) ထိုထို ဘဝအထူး၏ ဖြစ်ခြင်းဟူသော
အကျိုးရှိသော။ (ဃ) ထိုထို ဘဝအထူးကို
ဖြစ်စေတတ်သော။ (င) ထိုထို ဘဝအထူးကို
ဖြစ်စေမှု၌ စွမ်းနိုင်သော၊ ဘဝအမျိုးမျိုးကို
ဖြစ်စေတတ်သော (ကံ, ကိလေသာ တရား)။
တံတံဂတိသံဝတ္ထနိကာနံ ဟိ ကမ္မကိလေသာနံ
အံ၊ ဣ၊ ဧ၊ ၇။

တံတံဒသကဝိကလ (တိ) [တံတံဒသက + ဝိကလ]
ထိုထို (စက္ခု-စသော) ရုပ် ၁၀-ခုအပေါင်းမှ-
ချိုတဲ့ - ယုတ် - လျော့ - သော၊ ချိုတဲ့ -
ယုတ် - လျော့ - သော ထိုထို (စက္ခု-စသော)
ရုပ် ၁၀-ခုအပေါင်းရှိသော (သတ္တဝါ)။ အဝ-
ကံသေန ပန တံတံဒသကဝိကလာနံ...ဝေဒိ-
တဗ္ဗာ။ မဟာနိ၊ ၁၉၇။

တံတံဒိဋ္ဌိတာ (ထိ) [တံတံဒိဋ္ဌိ + တာ] ထိုထို
(နတ္ထိက, အကိရိယ, အဟေတုက) အမြင်မှား
ရှိသည်၏အဖြစ်၊ ထိုထို...အမြင်မှား ရှိ၏-ဟု
သိခြင်း၏ အကြောင်း (အယူဝါဒ)။ တံတံ-
ဒိဋ္ဌိတာ ဝုတ္တာပိ။ မ၊ ဣ၊ ၃၊ ၅၅။

တံတံဒွါရကမ္မပထ (ပု) [တံတံဒွါရ + ကမ္မပထ]
ထိုထို ဒွါရ၌ဖြစ်သော (ဒုဂ္ဂတိ, သုဂတိ-ဘဝ
သို့ လားရောက်ရန် လုံလောက်သော) အ-
ကြောင်းကံ။ တေသံ တံတံဒွါရကမ္မပထာနဉ္စ
ဝသေန ဥပ္ပတ္တိယာ။ မူလဋီ၊ ၁၊ ၈၄ - ၅။ (-
အနုဋီ၊ ၁၊ ၉၂။)

တံတံဒွါရဘာဝဝတ္ထာပန (န) [တံတံဒွါရဘာဝ
+ ဝဝတ္ထာပန] ထိုထို ဒွါရ၏ အဖြစ်ကို - ပိုင်း
ခြား - မှတ်သား - ခြင်း။ ကာယာဒိကဿ
တံတံဒွါရဘာဝဝတ္ထာပနဉ္စ ကမ္မဒွါရဘော-
ဒနံ။ အနုဋီ၊ ၁၊ ၈၅။

တံတံဒွါရုပ္ပန္န (တိ) [တံတံဒွါရ + ဥပ္ပန္န] ထိုထို
ဒွါရ၌ဖြစ်သော (ကုသိုလ်ကံ, အကုသိုလ်ကံ-
စသည်)။ တံတံဒွါရုပ္ပန္နာနံ ကုသလာ-
ကုသလာနံ။ မူလဋီ၊ ၁၊ ၈၂။ (- အနုဋီ၊ ၁၊
၈၀။)

တံတံနိပါတပရိမာဏ (တိ) [တံတံနိပါတ + ပရိ-
မာဏ] ထိုထို (ဇာတ်) နိပါတ်တို့၏ - အတိုင်း
အရှည် - ပမာဏ - ရှိသော (ဂါထာ)။ အဋ္ဌ-
နိပါတတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ သောဋ္ဌသ-
နိပါတာ ဧကေကာ ထေရိယော တံတံနိပါတ-
ပရိမာဏာ ဂါထာ။ ထေရါဋ္ဌ၊ ၁၊ ၄။

တံတံပစ္စယ (ပု) [တ + တ + ပစ္စယ] (၁) ထိုထို
(ဟေတု-စသော) အကြောင်း။ (တိ) (၂)
ထိုထို (ရူပါရုံ-စသော) အကြောင်းရှိသော
(တရား)။ (၁) တံတံပစ္စယေဟိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ-
ယ။ မူလဋီ၊ ၁၊ ၈၀။ (- အနုဋီ၊ ၁၊ ၈၁။ အဘိ၊
ဝတာရ၊ ၃၇၈။ အဘိ၊ ဝတာရ၊ ၃၈၁။ နာ - ၇၂။
မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂၊ ၃၃၃။) (တိ) (၂) တံတံပစ္စယာ-
(မူလဋီ၊ ၃၊ ၁၈၀) တိ တံတံရူပါဒိအာရမ္မဏံ
ပစ္စယော ဧတေသန္တိ တံတံပစ္စယာ။ အနုဋီ၊
၃၊ ၂၄၅။ (- မဇ္ဈိမ၊ ၂၊ ၂၄၉။)

တံတံပညတ္တိဂ္ဂဟဏမုခ (န) [တံတံပညတ္တိ +
ဂဟဏ + မုခ] ထိုထို (နာမ) ပညတ်ကို
ယူခြင်းဟူသော - ပြဇာန်းမှု - ဦးဆောင်မှု၊
ထိုထို ပြဇာန်းသော (နာမ) ပညတ်ကို ယူ
ခြင်း။ တံတံပညတ္တိဂ္ဂဟဏမုခေန ပရမတ္ထဂ္ဂ-
ဟဏံ ဟောတိ။ နေတ္ထိ၊ ၃၊ ၆၆။

တံတံပယောဇနာဓိဂမဟေတု (ပု) [တံတံပယော-
ဇန + အဓိဂမ + ဟေတု] ထိုထို အကျိုးကို

-ရ-သိ-ခြင်း၏ အကြောင်း။ ဝေံ တံတံ-
ပယောဇနာဓိမဟေတု ဥပါယော။ ဒီ၊ဋီ၊
၁။၁၉၁။ သိ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၇၀။

တံတံပရိဟရဏသတိ (တိ) [တံတံပရိဟရဏ+
သတိ] ထိုထို (ဈာန်-စသည်)ကို သိမ်း
ပိုက်၍ - ဆောင်တတ် - ဆောင်ကြောင်း
ဖြစ်-သော သတိ၊ ထိုထို (ဈာန်-စသည်)ကို
စောင့်ရှောက်တတ်သော သတိ။ အဝိဂတ-
နိက္ခိကာ တံတံပရိဟရဏသတိ။ မူလဋီ၊၁။
၁၀၄။

တံတံပလ္လပနိဿယသဗ္ဗာဝ (ပ) [တံတံပလ+
ဥပနိဿယ+သဗ္ဗာဝ] ထိုထို (သောတာ-
ပတ္တိ-စသော) ဖိုလ်၏ အားကြီးသော - မှီရာ
- အကြောင်း - ၏ - ထင်ရှား - ရှိသည်၏
အဖြစ် - ရှိခြင်း။ တံတံပလ္လပနိဿယသဗ္ဗာဝေ
တံတံသကံပေါ ဝိယ။ မူလဋီ၊၁။၁၁၆။

တံတံဗျသနနိတ္ထရဏတ္ထိက (တိ) [တံတံဗျသန+
နိတ္ထရဏ + အတ္ထိက] ထိုထို ပျက်စီးခြင်းမှ
ထွက်မြောက်ခြင်းကို အလိုရှိသော၊ သူ။ ဒေဝ
(မူလဋီ၊၃။၁၆၅) ကြည့်။

တံတံဘာသာ (ထိ) [တ+တ+ဘာသာ] (၁)
ထိုထို-ပြောဆို - သုံးနှုံး - သော ဘာသာ
စကား၊ ဘာသာစကား အမျိုးမျိုး။ (တိ)
(၂) ထိုထို-ပြောဆို-သုံးနှုံး-သော ဘာ
သာစကားရှိသူ၊ ဘာသာစကားရှိသူ အမျိုး
မျိုး။ ဝိနယန္တိ(မူလဋီ၊၂။၁၉၂)တိ တံတံ-
ဘာသာနံ မနုဿာနံ ဝိနာသေန န ပညာ-
ယန္တိ။ အနုဋီ၊၂။၁၉၄။

တံတံမုစ္ဆနာနုရူပ (တိ) [တံတံမုစ္ဆနာ + အနု-
ရူပ] ထိုထို (အသံ-နိမ့် - မြင့် - ဖွင့် -
လွတ်-ခြင်းဟူသော) စောင်းတီးခြင်း အား
- လျော် - လျောက်ပတ် - သော။ (ကြိ၊ဝိ
- စွာ - အောင်။) တံတံမုစ္ဆနာနုရူပံ အဝ-
ဋ္ဌိတေဟိ ဝါဒိယမာနာ သုဏန္တံ ဇနံ ပမော-
ဒေတိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၆၁။

တံတံယောနိက (တိ) [တံတံယောနိ+ဏိက]
ထိုထို (သတ္တဝါတို့၏ ဇာတ်တူ ရောနှော
ကြောင်းဖြစ်သော အဏ္ဏဇ-စသော)ခန္ဓာအစု
၌ဖြစ်သော၊ ထိုထို(အဏ္ဏဇ-စသော) အမျိုး၌
ဖြစ်သော (သတ္တဝါ)။ ယောနိဥပဂတာ ဟိ
သတ္တာ တံတံယောနိကေဟိ သဒိသစိတ္တာဝ
ဟောန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ။၂။၂၉၉။

တံတံရူပသန္တတိသီသဝိကလ (တိ) [တံတံရူပ-
သန္တတိ+သီသ+ဝိကလ] ထိုထို- ချိုတဲ့-
မပြည့်စုံ-သော - အဦး - အစ - ပဓာန -
ရုပ် အစဉ်ရှိသော၊ ထိုထို ပြဓာန်းသော ရုပ်
အစဉ်မှ ချိုတဲ့သော (သတ္တဝါ)။ အဝကံ-
သေန ပန တံတံရူပသန္တတိသီသဝိကလာနံ....
ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ။၂။၁၆၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။
၁၉၃။(-သမ္မော၊ယော။၁၁၃။)

တံတံဝတ္ထုက (တိ) [တံတံဝတ္ထု + က]ထိုထို
(ရက်တက်-စသော) တည်ရာရှိသော (အရ
သာ-စသည်)။ တံတံဝတ္ထုကော ပနေတ္ထ
ရသော စ...ဝေဒိတဗ္ဗာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၀၀။

တံဒိဋ္ဌိက (တိ) [တံဒိဋ္ဌိ + ဒိဋ္ဌိ+ဣက။ ဒိဋ္ဌိ-
၁-ပုဒ် ကျေ။] ထို-အမြင်-အယူ - နှင့် -
တူသော-အမြင်-အယူ-ရှိသော၊ အမြင်
တူ - အယူတူ - ဖြစ်သော။ တံဒိဋ္ဌိကာ
သာဝကာ ဟောန္တိ (မဟာနိ၊၅၆)တိ တဿ
ဝစနံ သုဏန္တာ သာဝကာပိ တဏှာလဒ္ဓိကာ
ဟောန္တိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၇၅။ (-အံ၊ဋ္ဌ။၂။
၁၅၇။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၂၆။) တံဒိဋ္ဌိက-လည်း
ကြည့်။

တံနိဒါနံ (ဗျ) [တံ+နိဒါနံ။ နိပါတသမုဒါယ။]
ထို.... အကြောင်းကြောင့်။ တတောနိဒါနံ-
ကြည့်။ (နိတိ၊သုတ္တ။၆၅၅-လည်း ကြည့်။)

တံနိဒါန(တနိဒါန)(န) [တ+နိဒါန] (၁)ထို...
အကြောင်း။ (တိ) (၂) ထို....အကြောင်း
ရှိသော။ (၁) ယံ ကာယဒုစ္စရိတသမဂီ

တံနိဒါနာ (တန့်ဒါနာ) တပုစ္ဆယာ။ မ၊၃။
၁၁၁-၂။ အံ၊၁။၃၁။ (-မဟာနိ။၁၄၊၂၉။
စူဠနိ။၁၅၂။) (တိ) (၂) တတောနိဒါန(တိ)
(၂)ကြည့်။

တံနိဒ္ဒေသ(တန့်ဒ္ဒေသ) (တိ) [တ+နိဒ္ဒေသ]
(၁)(က) ထို... ဖြင့်-ညွှန်း-ဆို-ထိုက်
သော။သု။ (ခ)ထို... ဖြင့်-ညွှန်း-ဆို-ခြင်း
ရှိသော။သု။ (၂)(က) ထို...ကို အကျယ်-
ညွှန်းပြ-ထုတ်ဆို-ခြင်း။ (ခ) ထို... ကို
- အကျယ် ညွှန်းပြ - ထုတ်ဆို-ရာ ဖြစ်
သော။ (၁) (က) တံနိဒ္ဒေသ တာဒီ-
(မဟာနိ။၈၉)တိ တေန တေန သီလသဒ္ဓါ-
ဒိနာ နိဒ္ဓိသိတော နိဒ္ဓိသိတော ကထေတဗ္ဗတော
သဒိသော။ မဟာနိ။၉၂။ (-မ၊ဇ္ဇိ၊၃။
၁၅၈။) (ခ) တာဒီ(မဟာနိ။၉၂)ကြည့်။
(၂) (က) (ခ) တသ္မာ တံနိဒ္ဒေသေ အခန္ဓ-
ဘာဝနိဝါရဏတ္ထံ ယေဝါပနာတွေဝ ဝုတ္တာ။
မူလဇ္ဇိ၊၁။၉၈။ (-၁၂၇။) (ခ) တထာ
ဟိ ရူပကဏ္ဍေ ဒုကာဒိသု တန့်ဒ္ဒေသေသု စ
ဟဒယဝတ္ထု န ဂဟိတံ။ ဒီ၊ဇ္ဇိ၊၁။၁၁၅။ (-သီ၊
ဇ္ဇိ၊သစ်၊၁။၄၆၁။)

တံနိန္ဒ (တန့်နိန္ဒ) (တိ) [တ+နိန္ဒ] (က) ထို...၌
ညွှတ်သော။ (ခ) ထို...၌ ညွှတ်သော စိတ်ရှိ
သော။သု။ (က)န တံနိန္ဒော အဿ။ မဟာနိ။
၉၇။ တေသု ကာမေသု နိန္ဒာ နမိတာ ဟုတွာ
ဝသန္တိတိ တန့်နိန္ဒာ။ မဟာနိ။၉၄။ (-အံ၊
၂။၂၆။ အံ၊ဇ္ဇိ၊၃။၁၂။ မူလဇ္ဇိ၊၁။၁၃၂။ အနုဇ္ဇိ၊
၁။၁၄၀။) (ခ) တန့်နိန္ဒဿ(မဟာနိ။၁၀၈)တိ
တသ္မိံ နတစိတ္တဿ။ မဟာနိ။၂၂၇။ (-ဒီ၊
ဇ္ဇိ၊၁။၃၅၉။)

တံနိဗ္ဗတ္တကုဋ္ဌကဏ္ဍပိဋကဒိရောဂ (ပု) [တံနိဗ္ဗတ္တ +
ကုဋ္ဌကဏ္ဍပိဋကဒိရောဂ] ထို (ဓာတ်ချောက်
ချားခြင်း)ကြောင့်ဖြစ်သော နူနာ၊ ထွတ်မြင်း
အနာ၊ အိုင်းအမာ-သွေးစုနာ-အစရှိသော -

အနာ-ရောဂါ။ ဝေယျာဗာဓိက (အံ၊ဇ္ဇိ၊၃။
၁၂၈) ကြည့်။

တံနိဝါသသတ္တ (ပု) [တံနိဝါသ+သတ္တ] ထို...
နေရာရှိသော သတ္တဝါ။ သမဏသာရပုတော၊
တံနိဝါသသတ္တာနုရက္ခဏတော စ။ သာရတ္ထ၊
၃။၁၉၊၂၀။ (-သီ၊ဇ္ဇိ၊သစ်၊၁။၃၁၃။)

တံနိဿိတရူပဝတ္ထုက (တိ) [တံနိဿိတရူပ +
ဝတ္ထု + က] ထို...ကို မှီသော ရုပ်လျှင်
-တည်ရာ-အကြောင်း-ရှိသော။ တထာ
တံနိဿိတရူပဝတ္ထုကာ အရူပက္ခန္ဓာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။
၆၃။ (-မ၊ဇ္ဇိ၊၃။၂၈၃။)

တံပကတိက (တိ) [တ+ပကတိ+က] ထို...
သဘောရှိသော။ အာစယေန တံပကတိကာနိ
အာယတနာနိ ကထိတာနိ။ မူလဇ္ဇိ၊၁။၁၅၃။

တံပယောဂပ္ပဋိပ္ပဿဒ္ဒတ္တ (န) [တံပယောဂ +
ပဋိပ္ပဿဒ္ဒ + တ္တ] ထို... အမူအရာ၏ ငြိမ်း
ပျောက်-သည်၏အဖြစ်-ခြင်း။ တံပယော-
ဂပ္ပဋိပ္ပဿဒ္ဒတ္တာ (ပဋိသံ။၆၈)တိ တဿ အဇ္ဈ-
တ္တဗဟိဒ္ဓါ ဝုဋ္ဌာနပယောဂဿ ပဋိပ္ပဿဒ္ဒတ္တာ။
ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၀။

တံပရိညာဝါဒီ (တိ) [တ+ပရိညာဝါဒီ] ထို
...ကို ပိုင်းခြား၍ သိခြင်းကို - ပြောဆို-
ဝန်ခံ-လေ့ရှိသော။သု။ ဇာနန္တော ဇာနာတိ-
ယေဝ ဘဂဝါ အနာဂါမိအရဟတ္တမဂ္ဂေဟိ
တံပရိညာဝါဒိတာယ။ အနုဇ္ဇိ၊၁။၁၈။

တံဗုဒ္ဓိဝေါဟာရပ္ပဝတ္တိနိမိတ္တ (န) [တံဗုဒ္ဓိ-
ဝေါဟာရ+ပဝတ္တိ+နိမိတ္တ] ထို(အတ္တ)ကို
သိတတ်သောအသိဉာဏ်နှင့် (အတ္တ)ကို ပြော
ဆိုကြောင်း ဖြစ်သော စကား ဖြစ်ခြင်း၏
အကြောင်း။ တံဗုဒ္ဓိဝေါဟာရပ္ပဝတ္တိနိမိတ္တ-
တာယ အတ္တဘာဝေါ။ နေတ္တိ၊ဇ္ဇိ၊၈၆။

တံမိစ္ဆာဂါဟနိဝတ္တန (န) [တ + မိစ္ဆာဂါဟ +
နိဝတ္တန] ထို-မိစ္ဆာအယူ-အယူလွဲ-အယူ
မှား-ကို-နစ်စေ-တားမြစ်-ခြင်း။ တဒ-

နန္တရမေဝ တံမိစ္ဆာဂါဟနိဝတ္တနတ္ထံ။ ဝဇီရ။
၂၄၉။

တံမုဟုတ္တိက (တိ) [တံမုဟုတ္တိ+ဏိက] တမုဟုတ်
ချင်း၌ - လောလောဆယ်-လတ်တလော-
ရုတ်တရက် - ဖြစ်သော။ တံမုဟုတ္တိကံ ....
လောမဟံသနကရံ ဘယံ ဥတ္တာသဘယံနာမ။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၅။

တံမူလက (တမ္ပူလက) (တိ) [တ+မူလ+က။
ထိ-၌ တံမူလိကာ (တမ္ပူလိကာ)] ထို...
အခြေခံ အကြောင်းရင်းရှိသော။ တံမူလ-
ကာနိ ဝါ ပစ္စဝေက္ခဏာနိ။ မူလဋီ၊၁။၈၉။
ဘဝဂေ အပဏ္ဏရေ တံမူလိကာ ကုတော
အကုသလဿ ပဏ္ဏရတာ။ အနုဋီ၊၁။၁၃၂။
တံမူလိကာန(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၉၀) နိစ္ဆိ တေ ဝေ
ဥပေါသထာဒယော မူလမေတာသန္တိတံမူ-
လိကာ။ ပရိဝါ၊ယော။၁၄၇။ တမ္ပူလိကာယ
ယသသမ္ပတ္တိယာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၃။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၁။၁၂၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၄၄။ ဝိမတိ၊
၁။၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၊၁၂၊၁၅၆၊၂၃၇။ မူလဋီ၊
၁။၁၂၇။)

တံမူလဝိပ္ပဋိသာရ (ပု) [တံမူလ+ဝိပ္ပဋိသာရ]
ထို .... အကြောင်းရှိသော စိတ်နှလုံး မသာ
ယာခြင်း။ န တံမူလဝိပ္ပဋိသာရဝသေန အဓိ-
ဂမန္တရာယော အဘဝိဿ။ သာရတ္ထ၊၂။၂။

တံယထာ (ဗျ) [တံ + ယထာ။ တံယထာတိ
ဥဒါဟရဏနိဒဿနေ နိပါတော။ ရှု၊ဋီ၊၃၂၀။]
ထို (ဥဒါဟရဏ=ပြယုဂ်) ဟူသည် အဘယ်
နည်း။ တံယထာတိ သရူပပုစ္ဆာ၊ တေ ကတ-
မေဗျတ္တော။ ကစ္စာယနဝဏ္ဏနာ။၂။ (ချာသ။
ရှု၊ဋီ။၂-လည်း ကြည့်။)

တံရုစိက (တိ) [တံရုစိ + ရုစိ+ဏိက။ ရုစိ
၁-ပုဒ် ကျေ။] ထို - အလို - အကြိုက် - နှင့်
တူသော - အလို - အကြိုက် - ရှိသော၊ အလို
- အကြိုက် - တူသော။ တံခန္တိက-ကြည့်။

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၂—ပ-မ- ဗ-သ-စ

တံလက္ခဏ (တိ) [တ + လက္ခဏ] ထို.... -
မှတ်ကြောင်း - အမှတ်လက္ခဏာ - ရှိသော။
အာစယ'ဉ္စိ လက္ခဏံ ကထယန္တေန တံလက္ခ-
ဏာနိ အာယတနာနေဝ ကထိတာနိဟောန္တိ။
မူလဋီ၊၁။၁၅၃။

တံလဒ္ဓိက (တိ) [တ + လဒ္ဓိ + ဏိက] ထို....
အယူရှိသော၊သူ။ အညေပိ ပြာဟူဏာဒယော
တံလဒ္ဓိကာ အတ္ထေဝ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၄။

တံဝိမုတ္တိဉာတဋ္ဌ (ပု) [တံဝိမုတ္တိ+ဉာတ+အတ္ထ။
တ္ထ-ကို ဋ္ဌ-ပြု။ (နိတိ၊သုတ္တ။ ၁၀၇-ကြည့်။)]
ထို (ကိလေသာ)မှ လွတ်မှုကိုသိခြင်း အနက်
သဘော။တံဝိမုတ္တိဉာတဋ္ဌေန(ပဋိသံ၊၇၀)တိ
တဿာ ဝိမုတ္တိယာ ဇာနနဋ္ဌေန။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၆၁။

တံဝိသ (တိ) [တ+ဝိသ] ထို....လျှင် ၂၀-မြောက်
ရှိသော၊ ထို...နှင့် တကွ ၂၀-ပြည့်သော။
တံဝိသော အဗ္ဗေယျ။ ဝိ၊၄။၈၇၊၉၁၊၉၅၊၉၉။
(-ဝိ၊၃။၄၄၂။)

တံသံဝတ္တနတာဒဿနပရ (တိ) [တ+သံဝတ္တန-
တာ + ဒဿန + ပရ] ထို....ကို ဖြစ်စေသည်
၏အဖြစ်ကို ပြခြင်းလျှင် အလွန်အကဲရှိသော၊
အလွန်ဆုံး ထို....ကို ဖြစ်စေသည်၏ အဖြစ်
ကို ပြနိုင်သော။ န ဒါနမယဿ ပုညဿ ကေ-
ဝလဿ တံသံဝတ္တနတာဒဿနပရန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။
ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၆၃။

တံသံဝတ္တနိက (တိ) [တံသံဝတ္တန+ဏိက] ထို
....အကျိုးငှါ ဖြစ်တတ်သော၊ ထို....၏ ဖြစ်
ခြင်းကိုထိုက်သော၊ ထို....၏ဖြစ်ခြင်းဟူသော
အကျိုးရှိသော၊ ထို....ကို ဖြစ်စေတတ်သော၊
ထို....ကိုဖြစ်စေမှု၌ စွမ်းနိုင်သော။တံသံဝတ္တ-
နိက(မ၊၃။၄၉၊၅၀-၁)နိစ္ဆိ တဿ ဘိက္ခုနော
သံဝတ္တနိကံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၁။ တဿ သံဝတ္တနံ
အရဟတိ၊ တံ ဝါ ပယောဇနံ တေဿာတိ
တံသံဝတ္တနိကံ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၇၄။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊

၃။၂၀၁။ မူလဋီ၊၃။၈၆။ အနုဋီ၊၃။၁၁၉။)
တံတံဂတိသံဝတ္တနိက-လည်းကြည့်။

တံသံဝတ္တနိယ (တိ) [တံသံဝတ္တန+ဏိက။ က-ကို
ယ-ပြု။] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ တံသံဝတ္တနိ-
ယဉ္ဇ ကမ္ပံ အတ္ထိ။ အဘိဋ္ဌ၊၃။၂၀၁။

တံသန္တိကရဏာဘာဝ (ပု) [တ+သန္တိကရဏ+
အဘာဝ] ထို...ကို မျက်မှောက် ပြုခြင်း၏
မရှိခြင်း။ တံသန္တိကရဏာဘာဝေ ရာဂါဒိနံ
အနုပုတ္တိနိရောဓဂမနာဘာဝတော။ သံ၊ဋီ၊၂။
၃၆၆။ (-မူလဋီ၊၂။၄၀။)

တံသညာဏာကာရ (ပု) [တံသညာဏ+အာ-
ကာရ] ထို...ကို မှတ်သိကြောင်း (အရာ
ဝတ္ထု)၏ အခြင်းအရာ။ သညာနာတိ ဧတေ-
နာတိ သညာဏံ၊ တဿ ဥဒကာဒိနော
သညာဏံ တံသညာဏံ၊ တဿ အာကာရော
တံသညာဏာကာရော။ အနုဋီ၊၁။၇၉။

တံသဒိသဘာဝနိဝတ္တိ (တိ) [တံသဒိသဘာဝ+
နိဝတ္တိ] ထို...နှင့် တူသည်၏အဖြစ်မှ-ပြန်
လည် - ဆုတ်နစ် - ခြင်း၊ ထို...နှင့် မတူ
ခြင်း။ “အနုပုန္နာ ဓမ္မာ”တိ တံသဒိသဘာဝ-
နိဝတ္တိယံ(ယာ)။ မ၊ဋီ၊၁။၆၀။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၀၁။
အနုဋီ၊၁။၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၆၄။

တံသဒိသဝဏ္ဏနိဘ (တိ) [တံသဒိသ+ဝဏ္ဏနိဘ]
ထို...နှင့် တူသော တောက်ပြောင်သော
အရောင်အဆင်းရှိသော။ တံသဒိသဝဏ္ဏနိဘ-
တာယ ဒေဝလောကေပိဿ တထေဝ နာမံ
ဇာတံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၂။၃။

တံသဒ္ဓ (ပု) [တံ+သဒ္ဓ။ တ+သဒ္ဓ] (၁) (ဒုတိ-
ယန္တ သဗ္ဗနာမ်) “တံ”သဒ္ဓါ။ (၂) ထို (နဂရ၊
ဂါမ-စသော) သဒ္ဓါ။ (၃) (ပယောဂဝန္တ-
သဗ္ဗနာမ်) “တံ”သဒ္ဓါ။ (၁) တံ (က)
ကြည့်။ (၂) ဘဝတိ ဟိ တတြဋ္ဌတာယ တံ-
သဒ္ဓေါ ယထာ “ဂါမော အာဂတော၊ မဉ္ဇာ

ဥက္ကဋ္ဌိံ ကရေန္တိ”တိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၂၉။ (၃)
တံ-သဒ္ဓေ ဝုတ္တေ ယံ-သဒ္ဓေါ အဗျဘိစာရိတ-
သမ္ပန္နတာယ ဝုတ္တောယေဝ ဟောတိ။ အနု-
ဋီ၊၁။၉၂။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၅၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။
၃၄။ မူလဋီ၊၁။၁၀၉၊၁၉၈။ အနုဋီ၊၁။၁၁၆၊
၁၄၀၊၁၇၃။)

တံသန္တတိ (တိ) [တ+သန္တတိ] ထို(အချင်းချင်း
စပ်လျက် ကျယ်ပြန့်သော ရုပ်)-အစဉ်-
အတန်း။ သဟ အန္တကာရေန တန္တိဿယ-
ဘူတာနံ နိရောဓသမနန္တရံ တံသန္တတိယံ။
အနုဋီ၊၁။၁၆၃။

တံသဗ္ဗာဝ (ပု) [တ + သဗ္ဗာဝ] ထို...၏
ထင်ရှားရှိသည်၏အဖြစ်။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿေဝ
တံသဗ္ဗာဝတော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၉၅။

တံသဘာဝ (ပု) [တ + သဘာဝ] (၁) ထို...
သဘော။ (၂) ထို... အား - လျော် -
လျှောက်ပတ်-သော။ (တိ) (၃) ထို...၏
သဘောရှိသော။ (၄) ထို သဘောရှိသော။

(၁) တံသဘာဝေ ဌိတဿ ဗောဓာ န
တု ဒုက္ကရာ။ မ၊ဋီ၊၃။၇၆။ (၂) တံသဘာဝံ
တံသဘာဝ(မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၄၂)န္တိ တဿာ ဝေဒ-
နာယ ပစ္စယဘာဝေန အနုရူပံ။ မ၊ဋီ၊၃။၄၂၆။
(-အံ၊ဋီ၊၃။၁၃၉။)

(တိ) (၃) (၄) တဿ ကာမာဝစရ-
ဇဝနဿ ကာမတဏှာရမ္မဏဘာဝသင်္ခါတော
သဘာဝေါ ယဿာတိ တံသဘာဝံ၊ သော ဝါ
ကာမတဏှာသမ္ပန္နော သဘာဝေါတေဿာတိ
တံသဘာဝံ၊ သော ဝါ ကာမတဏှာဟေတုက-
ဘာဝေါ သဘာဝေါတေဿာတိ တံသဘာဝံ။
မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၄၉၂။ (-ဒီ၊ဋီ၊၃။၅၀၊၁၉၄။ အံ၊
ဋီ၊၃။၃။ အနုဋီ၊၁။၆၁၊၁၂၉။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။
၂၄၆။)

တံသမင်္ဂီ (တိ) [တ+သမင်္ဂီ။ထိ-၌ တံသမင်္ဂီနိ။]
ထို...နှင့် ပြည့်စုံခြင်းရှိသော၊ ထို...နှင့် ပြည့်စုံ

သော။ တံသမဂီနော(ဒီ၊ဌ၊၁။၃၀)တိ တေန
 စိတ္တသန္တာနေန သမဂီနော။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။
 ၁၅၃။ တံသမဂီနိ ဝါယောဓာတု။ အနုဋ္ဌ၊၁။
 ၇၈။ (-မ၊ဌ၊၁။၆။ သံ၊ဌ၊၁။၆။ အံ၊ဌ၊၁။၆။
 အဘိ၊ဌ၊၁။၂၃၇၊၂၅၉။ ဥဒါန၊ဌ၊၁။၁၃၊၁၈။
 ဝိမာန၊ဌ၊၁။၁၈။ ထေရ၊ဌ၊၁။၃၆၂။ ထေရီ၊ဌ။
 ၂၉၊၂၉၆။ စူဠနိ၊ဌ။၁၀၉။ ဝိမတိ၊၁။၃၉။
 ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၊၄၅၊၃၇၃။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၅၂။
 ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၊၈၅၊၁၁၃၊၂၀၄၊၂၄၄၊၂၅၇။ မ၊ဋ္ဌ၊
 ၃။၁၀၆၊၂၇၁၊၃၀၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၅။ မူလဋ္ဌ၊
 ၁။၄၄၊၆၀၊၁၂၁။)

တံသမတ္တတာနိရောဓ (ပု) [တ+သမတ္တတာ+
 အနိရောဓ] ထို... စွမ်းနိုင်သည်၏ အဖြစ်
 - အစွမ်းသတ္တိ - ၏ - မကွယ်ပျောက် -
 မချုပ်ငြိမ်း-ခြင်း။ တံသမတ္တတာ'နိရောဓ-
 တော ဝါ သမ္ဘဝတော ပန သင်္ခါရောတိ။
 မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၈။

တံသမနန္တရာ (ဗျ) [တ + သံ + အနန္တရာ]
 ထို.... ၏ အခြားမဲ့၌။ ကုသလဝိပါကေသု
 စက္ခုဝိညာဏာဒီသု နိရုဒ္ဓေသု တံသမနန္တရာ
 တာနေဝ ဌာနပ္ပတ္တာနိ ရူပါရမ္မဏာဒီနိ သမ္ပ-
 ဋ္ဌိစ္ဆတိ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃၀၅။ (အဋ္ဌသာ၊သျှ-၌
 “တံသမနန္တရံ” ဟု ရှိ၏။) အနန္တရာ (၁)
 လည်း ကြည့်။

တံသမန္နာဂမနသိဒ္ဓိ (ထိ) [တံသမန္နာဂမန+
 သိဒ္ဓိ] ထို....နှင့် ပြည့်စုံခြင်း၏ ပြီးစီးခြင်း။
 တေသံ န ပဏာမေတဗ္ဗံ၊ တံသမန္နာဂမနသိဒ္ဓိ-
 တော။ ဝဇီရ၊၄၁၈။

တံသမာဒါနဝန္တ (တိ) [တ+သမာဒါန+ဝန္တ]
 ထို....ကို - ကောင်းစွာယူခြင်း - ဆောက်
 တည်ခြင်း - ရှိသော၊ သူ။ တံသမာဒါန-
 ဝတော ဝေသဘောဇနကိစ္စစရဏာဒိဝိသေ-
 သပဋိပတ္တိ ဝတံ။ အနုဋ္ဌ၊၁။၁၇၆။

တံသမာနယောဂက္ခပ (တိ) [တံသမာန-
 ယောဂ + ခမ] ထို....နှင့် အတူ ယှဉ်ခြင်း

ငါ-ခံ-လျှောက်ပတ်-သော။ တံသမာန-
 ယောဂက္ခမာ ဟိ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။
 ၂၇၈။

တံသမုစ္ဆိန္နကိလေသပဋိပ္ပဿမ္ဘန (န) [တံ-
 သမုစ္ဆိန္နကိလေသ+ပဋိပ္ပဿမ္ဘန] ထို (အရိ-
 ယ-မဂ်)သည် အကြွင်းမဲ့ ပယ်ဖြတ် အပ်ပြီး
 သောကိလေသာတို့၏ တဖန် ငြိမ်းအေးခြင်း။
 အရိယဗလဉ္စ ပန တံသမုစ္ဆိန္နကိလေသပဋိပ္ပ-
 ဿမ္ဘနေန တဒနုကူလတံယ .... ဓာရေတိ။
 ကခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၁၂၀။

တံသမုဋ္ဌာန (န) [တ+သမုဋ္ဌာန] (၁) ထို....
 ကြောင့် ဖြစ်သော။ (တိ) (၂) ထို....ဖြစ်
 ကြောင်း ရှိသော။ (၁) တံသမုဋ္ဌာန(အဘိ၊
 ဓ။၂၀၅)၌ တေဟိ အလောဘာဒီဟိ သမုဋ္ဌိ-
 တံ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃၈၀။

(တိ) (၂) တံ သမုဋ္ဌာနာန(ပဋ္ဌာန၊၁။၁)-
 ၌ ဣတ္ထေ....တေ ဟေတု စေဝ ဟေတုသမ္ပယုတ္တ-
 ကာ စ ဓမ္မာ သမုဋ္ဌာနံ(သမုဋ္ဌာနာ၊ သီ၊သျှ၊၁။
 က)ဧတေသန္တိ တံသမုဋ္ဌာနာနိ။ အဘိ၊ဌ၊၃။
 ၃၅၄။ တာနိ ကုသလမူလာနိ သမုဋ္ဌာနံ တေ-
 သာတိပိ တံသမုဋ္ဌာနံ။ မူလဋ္ဌ၊၁။၁၅၉။ (- ဝိ၊
 ဌ၊၁။၁၂၁။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၁၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၁၉။
 သံ၊ဌ၊၃။၁၃၅။ အဘိ၊ဌ၊၁။၂၁၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။
 ၁၆၅၊၁၆၉၊၁၇၀-၁။ မဟာနိ၊ဌ။၁၂၁။ ဝိမတိ၊
 ၁။၇၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၉။ မူလဋ္ဌ၊၁။၇၁။)

တံသမုဋ္ဌာပက (တိ) [တ+သမုဋ္ဌာပက။ ထိ-၌
 တံသမုဋ္ဌာပိကာ။] ထို....ကို ဖြစ်စေတတ်
 သော။ အထ နံ ယဒိ တံသမုဋ္ဌာပကံ စိတ္တံ
 န သိယာ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၂၁၇။ တံသမုဋ္ဌာပ-
 ကာ ဝီရိယသင်္ခါရာဝ ဂဟိတာ။ နေတ္ထိ၊ဌ။
 ၇၀။ တံသမုဋ္ဌာပိကာ ပုရိမတဏှာ သမုဒယ-
 သစ္စံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၈၇။ (- သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၄၉။
 သာရတ္ထ၊၃။၂။ ဝိမတိ၊၁။၅၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၇။
 ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅။ အနုဋ္ဌ၊

၂။၆၃။ နေတ္တိဝိဘာ။၁၉။ သမ္မောယော။
၄၀။)

တံသမ္မယုတ္တ (တိ) [တ + သမ္မယုတ္တ] ထို....
နှင့် ပေါင်းစပ်ယှဉ်တွဲသော၊ ထို....နှင့် အညီ
အညွတ် အပြားတို့ဖြင့် ယှဉ်သော။ တံသမ္မ-
ယုတ္တော(အဘိဓ။၂၀၅)တိ တေဟိ အလော-
ဘာဒိဟိ သမ္မယုတ္တော။ အဘိဋ္ဌ။၁။၃၈၀။
တံသမ္မယုတ္တဝသေနာ (ဝိဘာဝိနီ။၁၂၄) တိ
တေဟိ လောဘာဒိဟိ ဟေတုဟိ သမ္မယုတ္တာနံ
စိတ္တုပ္ပါဒါနံ ဝသေန။ မဏိမဉ္ဇူ။၁။၃၇၈။
(- ဒီဋ္ဌ။၁။၁၆၆။ မဋ္ဌ။၁။၁၆၉။ မဋ္ဌ။၁။
၁၁၄။ မဋ္ဌ။၄။၁၈၅။ သံဋ္ဌ။၁။၂၀။ သံဋ္ဌ။၁။
၆၂။၁၂၂။၁၃၄။ အံဋ္ဌ။၁။၄၁၀။ အဘိဋ္ဌ။
၁။၉၆။၁၅၅။၂၇၇။ အဘိဋ္ဌ။၂။၁၁၃-၄၊၄၈၉။
အဘိဋ္ဌ။၃။၂၀၊၃၂၂။ ဝိသုဒ္ဓိ။၂။၁၄၁၊၂၁၅။
သုတ္တနိဋ္ဌ။၁။၄၉။ ထေရီဋ္ဌ။၁၆၆။ မဟာနိဋ္ဌ။
၂၇၈။ စူဠနိဋ္ဌ။၉၃။ ပဋိသံဋ္ဌ။၁။၁၅။ ပဋိသံ-
ဋ္ဌ။၂။၂၃၄။ ဝဇီရ။၁၅၄။ ဝိမတိ။၁။၈၂။ ဒီဋ္ဌိ-
၃။၁၇၂။ မူလဋ္ဌိ။၁။၁၄၆၊၁၉၂။ အနုဋ္ဌိ။၁။
၇၆၊၁၁၁။ အနုဋ္ဌိ။၂။၆၇။)

တံသမ္မယုတ္တက (တိ) [တ + သမ္မယုတ္တ + က]
အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ တံသမ္မယုတ္တကာနဉ္စ
ဓမ္မာနံ အာရမ္မဏပစ္စယေန ပစ္စယော။ ပဋ္ဌာန။
၁။၁။=တာယ စက္ခုဝိညာဏဓာတုယာ သမ္မ-
ယုတ္တကာနံ တိဏ္ဍ ခန္ဓာနံ။ အဘိဋ္ဌ။၃။၂၇၈။
(- ပဋ္ဌာန။၁။၂၊၃၊၄၊၅၊၈၊၉။ ဝိဋ္ဌ။၁။၁၁၄။
အဘိဋ္ဌ။၁။၁၆၇၊၂၁၀၊၃၈၀။ အဘိဋ္ဌ။၂။
၁၂၀။ ဝိသုဒ္ဓိ။၂။၁၆၇။)

တံသမ္မဝကံ (တိ) [တ + သမ္မဝကံ] ထို .... ဌ
(ကိုယ်ရောစိတ်ပါ) ကောင်းစွာ အပြားအား
ဖြင့် - ညွတ် - ယိမ်း - ကိုင်း - ရှိုင်း - သော၊
ထို.... ဌ (ကိုယ်ရောစိတ်ပါ) ကောင်းစွာ
အပြားအားဖြင့် - ညွတ် - ယိမ်း - ကိုင်း -
ရှိုင်း - ခြင်း ရှိသောသူ။ တံသမ္မဝကံတာ-
(အဘိဓ။၂၅၈)တိ တေသု ပုဂ္ဂလေသု ကာ-

ယေန စေဝ စိတ္တေန စ သမ္မဝကံဘာဝေါ၊
တန္နိန္ဒတာ တပေါဏတာ တပ္ပဗ္ဘာရတာတိ
အတ္ထော။ အဘိဋ္ဌ။၁။၄၂၃။ (- ၂၉၀။ ဒီဋ္ဌ။
၃။၁၆၁။)

တံသမ္မာပက (တိ) [တ + သမ္မာပက] ထို....
သို့ရောက် - စေတတ် - ကြောင်းဖြစ် - သော။
တံသမ္မာပကံ အညသံ အရိယံ အဋ္ဌဂီကံ မဂ္ဂံ
ပဋိပဋ္ဌိံ ပါပုဏိံ။ ထေရီဋ္ဌ။၁။၃၈၈။ (-
အဘိဋ္ဌ။၂။၈၃။ ဝိသုဒ္ဓိ။၂။၁၄၃။ သံဋ္ဌိ။၂။
၂၂။)

တံသမ္မန္တ (ပု) [တ + သမ္မန္တ] (၁) ထို....နှင့် -
ဆက်သွယ် - ပေါင်းစပ် - ခြင်း။ (တိ) (၂)
ထို....နှင့် - ဆက်သွယ် - ပေါင်းစပ် - သော။
(၁) တံသမ္မန္တိ-ကြည့်။ (တိ) (၂) တိဿော
ပရိညာ၊ တံသမ္မန္တာ စ ဘာဝနာသစ္စိကိရိယာ
ဟောန္တိ။ ပဋိသံဋ္ဌ။၁။၃၂။ နဂရဒ္ဓါရေ (ဇဝ-
နေ) အသံဝရေ သတိ တံသမ္မန္တာနံ သရာဒိနံ
(ဒ္ဓါရာဒိနံ) အသံဝတတာ။ မူလဋ္ဌိ။၁။၁၈၅-၆။
တံသမ္မန္တာန (ဝိဘာဝိနီ။၁၄၂) နိ တေဟိ
မဟာဘူတေဟိ သမ္မန္တာနံ။ မဏိမဉ္ဇူ။၁။
၄၅၃။ (- ဒီဋ္ဌိ။၁။၁၁၁။ မဏိမဉ္ဇူ။၂။၁၄၅။)

တံသမ္မန္တိ (တိ) [တ + သမ္မန္တိ] ထို... နှင့် ဆက်သွယ်
ပေါင်းစပ်ခြင်း ရှိသောသူ။ ယထာ ကောစိ
ရာဇဝဏ္ဏဘိ၊ တံသမ္မန္တိနံ မိတ္တံ ဝါ နိဿာယ
ရာဇဂေဟံ အာရောဟတိ အနုပဝိသတိ။ မဋ္ဌိ-
၃။၃၀၇။ (- မဋ္ဌိ။၁။၆၀။ အံဋ္ဌိ။၁။၁၀၁။
အနုဋ္ဌိ။၁။၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌိ။၂။၂၆၄။)

တံသမ္ဘာဝနီယဂုဏနိဝတ္တိ (ထိ) [တံသမ္ဘာဝနီယ-
ဂုဏ + နိဝတ္တိ] ထို.... ချီးဝံ့အပ်သော ဂုဏ်မှ-
ပြန်လည် - ဆုတ်နုတ် - လျော့ကျ - ကင်း
ကွာ - ခြင်း။ “အဿမဏော သမဏပဋိညော၊
အနရိယော”တိ စ တံသမ္ဘာဝနီယဂုဏနိဝတ္တိ-
ယံ။ မဋ္ဌိ။၁။၆၀။ (- အံဋ္ဌိ။၁။၁၀၁။)
(ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌိ။၂။ ၂၆၄-၌ “တထာသမ္ဘာဝနီယ-

ဂုဏ်နိဝတ္တိယံ” အနုဋီ၊ ၂၉-၌ “တံသမ္မာ-
ဝနဂုဏ်နိဝတ္တိယာ” ဟု ရှိ၏။

တံသရိက္ခက (တိ) [တ + သရိက္ခ + က] ထို...
နှင့် တူ၏ဟု ရှုအပ်သော၊ ထို...နှင့် တူသော။
တာဒိသံယေဝါ (အံ၊ ၁။ ၂၅၁) တိ တံသရိက္ခ-
ကမေဝ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၆။ အညေ ပန တံသ-
ရိက္ခကာ နာမ နတ္ထိ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၁။ တံသ-
ရိက္ခကာ ဥပေက္ခာပိ။ မ၊ ၃။ ၂။ ၄၆။ တံသ-
ရိက္ခကံ (အဘိ၊ ဝတာရ၊ ၄၁၉) တေန ဇေ-
နေန သဒိသံ။ အဘိ၊ ဝတာရ၊ ၃။ ၁။ ၇၆။
(-အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၀၊ ၂၃၅။)

တံသဟဂတ (တိ) [တ + သဟဂတ] ထို...နှင့်
ဟက္ခ-ဖြစ်-ရောက်-သော၊ ထို...နှင့်-
နီးနှော-ရောယှက်-သော။ တသ္မာ တံသဟ-
ဂတာပိ တဏှာ တမေဝ အာရဗ္ဗ ပဝတ္တတိ။
ဒီ၊ ၃။ ၁။ ၁၈၉။ တံသဟဂတော ရာဂေါ (ဘဝ-
တဏှာ နာမ)။...တံသဟဂတော ဆန္ဒရာဂေါ
ဝိဘဝတဏှာ နာမ။ သံ၊ ၃။ ၂။ ၂၁၄။ (-ဒီ၊ ၃။
၁။ ၂၅၀။ မ၊ ၃။ ၂။ ၂၀၂၊ ၂၁၅။ သံ၊ ၃။ ၁။ ၂၇၃။
သံ၊ ၃။ ၂။ ၂၂၀။ အံ၊ ၃။ ၂။ ၃၈။ အနုဋီ၊ ၂။
၂၀၅။ နေတ္ထိ၊ ၃။ ၄၄။)

တံသဟယောဂနိဝတ္တိ (ထိ) [တံသဟယောဂ +
နိဝတ္တိ] ထို...နှင့် အတူတကွယှဉ်ခြင်းမှ-ပြန်
လည်-ဆုတ်နှစ်-ခြင်း၊ ထို...နှင့် အတူတကွ
မယှဉ်ခြင်း။ တံသဟယောဂနိဝတ္တိယံ ဣစ္ဆိ-
တော။ မ၊ ၃။ ၁။ ၆၀။

တံသာဓက (တိ) [တ + သာဓက။ ထိ-၌ တံသာ-
ဓိကာ။] ထို...ကို ပြီးစေတတ်သော၊ ထို...ကို
ပြီးအောင် ဆောင်ရွက်တတ်သော။ ယထာ-
ဝုတ္တဝိသေသသိဒ္ဓိယာဝ ဟိ တံသာဓိကာယ
ပညာယ တံ စိတ္တံ သမ္ပဟံသိတံ နာမ ဟောတိ။
အနုဋီ၊ ၂။ ၁၅၅။

တံသောတပတိတတာ (ထိ) [တံသောတပတိတ
+ တာ] ထို(ဒေသနာ) အလျဉ် (အယဉ်) ၌

ကျရောက်သည်၏အဖြစ်၊ ထိုဟောစဉ်၌ ပါဝင်
သည်၏အဖြစ်။ တံသောတပတိတတာ န
သိယာ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၂၆။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၃၃။

တံဟေတု (ပု) [တ + ဟေတု] ထို...အကြောင်း။
တတောနိဒါန (၁) ကြည့်။ (မဟာနိ၊ ၁၄၊
၂၉။ စူဠနိ၊ ၁၅၂။ မဟာနိ၊ ၄။ ၆၇-တို့လည်း
ကြည့်။)

တံဟေတုက (တိ) [တ + ဟေတု + က] (၁)
ထို...၏ အကြောင်း။ (၂) ထို...အကြောင်း
ရှိသော။ (၁) တဿ ဖန္နနဿ ဟေတု တံဟေ-
တုကာ။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၁၄၀။ (၂) ယဒိ ဧဝံ
တံဟေတုကော ဝိဘဇ္ဇဝါဒိဘာဝေါ အာပဇ္ဇ-
တိ။ အနုဋီ၊ ၂။ ၈၉။ တတောနိဒါန (တိ)
(၂) လည်း ကြည့်။

တက (န) [တက + အ။ တက သဟနေ ဟာသေ
စ။ ထောမ။ (-ဝါစပုတိ။ ကောတ္ထု၊ ၁။
ဝိလျံ။ ဓာတုတ္ထ၊ ၁၅၁။) (တကတိ ရောဂါ-
ပနယနေ သဟတိ သမထေတိတိ တကံ?)]
(၁) ချိပ်၊ အညွန့်ဖျားမှ ထွက်သော အစေး။
(ဆေးဖက်ဝင်သော ချိပ်မျိုး။) (၂) ရှိန်းဂို၊
ရှိန်းဂိုပင်၏ - အခွံ - အခေါက် - ကို - ကျို -
ချက် - ရှိ ရသော ရှိန်းဂိုရည်။ (ရှိန်းဂိုပင်၏
အညွန့်ဖျားမှ ထွက်သော အစေး။ ရွှေဥမင်၊
မအူ၊ မဟာဝါ၊ ၄။ သျ။ စလင်း၊ ဂဏ္ဍိ။)

(၁) (၂) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဇတူနိ
ဘေသဇ္ဇာနိ - ဟိဂုံ* ဟိဂုံဇတုံ ဟိဂုံသိပါဠိကံ
တကံ တကပတ္တိ* တကပဏ္ဏိ* သဇ္ဇုလသံ။
ဝိ၊ ၃။ ၂၉၃။

(၁) တကတကပတ္တိတကပဏ္ဏိယော လာ-
ခါဇာတိယော။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၂၇၂။ ဝိနယာလင်္ကာ-
ရ၊ ၂။ ၄၀၇။ အထ ဝါ တကံ နာမ လာခါ။
ဝဇီရ၊ ၄၇၁။ တကန္တိ အဂ္ဂကောဋိယာ နိက္ခန္တိ-
သိလေသော။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၆၆။ ဝိတိ၊ ၂။
၃၂။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ ၁။ ၁၈၈။

(၂) တကံနာမ တဿ ရုက္ခဿ တစပါ-
ကောဒကံ။ ဝဇိရ။၄၇၁။ ဇေတုလ္လာခါ-တိ
လည်း ကြည့်။

တကတိ (ကြိ) [တက+အ+တိ] ရွှင်ပြုံး၏။
ရယ်မော၏။ သည်းခံ၏။ စွမ်းနိုင်၏။ တက
ဟသနေ။ ဟသနံ ဟာသော။ တကတိ။
နီတိ။ဓာ။၁၁။ တက ဟသနေ။ တကတိ။
သိဒ္ဓန္တကောမုဒိ။ အထက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

တကပဏ္ဏိ (ထိ) [တက+ပဏ္ဏိ] (၁) ရွက်ရင့်
ချိပ်။ (ချိပ်လွှာ။ မဟာဝါ၊သျှ။ ဘာသာဋီ။)
(က) ရွက်ရင့်တို့ကို-လှော်-ချက်-၍ ပြု
အပ်သော အစေး။ (ခ) ရိုးတံမှထွက်သော
အစေး။ (၂) ရှိန်းဂိုပင်၏အသီးကို ချက်၍
ပြုအပ်သော ရှိန်းဂိုရည်။ (၁) (က) တက-
ပဏ္ဏိတိ ပက္ကလာခါတိ လိခိတံ။ ဝဇိရ။၄၇၁။
တကပဏ္ဏိတိ ပလာသေ ဘဇိတော ကတသိ-
လေသော။ သာရတ္ထ၊၃။၆၆။ ဝိမတိ၊၂။၃၂။
ဝိနယာလင်္ကာရ၊၁။၁၇၇။ (ခ) “ဒဏ္ဍတော
နိက္ခန္တသိလေသော”တိပိ ဝဒန္တိ။ သာရတ္ထ၊
၃။၆၆။ ဝိမတိ၊၂။၃၂။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊၁။
၁၇၇။ (၂) တကပဏ္ဏိတိ တဿ ဖလပါကော-
ဒကံ။ ဝဇိရ။၄၇၁။

တကပတ္တိ (ထိ) [တက+ပတ္တိ] (၁) ရွက်နုချိပ်၊
ရွက်နု - မှ ထွက် - ဖြင့် ပြုအပ် - သော
အစေး။ (ချိပ်နုစ်။ မဟာဝါ၊သျှ။ ချိပ်စေး။
မဟာဝါ၊ဘာသာဋီ။) (၂) ရှိန်းဂိုပင်၏ ရွက်နု
တို့ကို ချက်၍ ပြုအပ်သော ရှိန်းဂိုရည်။ (၁)
တကပတ္တိတိ ကိတ္တိမလောမလာခါ။ ဝဇိရ။
၄၇၁။ တကပတ္တိတိ ပတ္တတော နိက္ခန္တသိလေ-
သော။ သာရတ္ထ၊၃။၆၆။ ဝိမတိ၊၂။၃၂။ ဝိန-
ယာလင်္ကာရ၊၁။၁၇၇။ (၂) တကပတ္တိ ပဿာ-
ခါပတ္တေ ပစိတော ကာတဗ္ဗာ။ ဝဇိရ။၃၂၀။
တကပတ္တိတိ တဿ ပတ္တပါကောဒကံ။ ယင်း-
၄၇၁။

တ-ကာရ (ပု) [တ+ကာရ] (၁) တ-အက္ခရာ။
(၂) တ-ဟု ရွတ်ဆိုခြင်း၊ တ-ပြုခြင်း၊ တ-
သဒ္ဓါ။ (၁) ကေဿ တ-ကာရဿ လောပေါ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၆။ ပုရိမဝစနမေဝ တ-ကာရဿ
ဋ္ဌ-ကာရံ ကတွာ ဗျဉ္ဇနဝိဘာဂံ ကတွာ ဝုတ္တံ။
မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၅။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၄၇-၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊
၃။၂၃၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၀-၁။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၆၂။
ဝိမတိ၊၁။၅၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၄၊
၁၇၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၉။ မူလဋ္ဌ၊၁။
၉၅-စသည်။) တ-လည်း ကြည့်။ (၂) ရ-
ကာရ (နီတိ၊သုတ္တ။၁၂၀၉။) ကြည့်။

တ-ကာရတ္ထ (န) [တ-ကာရ+တ္ထ] တ-အက္ခရာ
၏ အဖြစ်၊ တ-အက္ခရာ ပြုခြင်း။ ဝ-ကာရတ္ထံ၊
တ-ကာရတ္ထဉ္စ။ ရှု၊ဋီ၊၅၃၂။ (-ကစည်း။
၄၆၃။ ရှု၊၅၃၂။ နီတိ၊သုတ္တ။၉၄၄။)

တ-ကာရာဂမ (ပု) [တ-ကာရ+အာဂမ] တ-
အက္ခရာ လာခြင်း။ တ-ကာရာဂမံ ကတွာ။
ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇။ နီတိ၊ဓာ။၁၅။

တကယတိ (ကမ္မ၊ ကြိ) [တက + ယ + တေ။
တေ-ကို တိ-ပြု။] ဖွဲ့အပ်၏။ တက္က-ကြည့်။

တက္က (ပု၊ န) [တက္က + အ။ (ဓာနိ၊ဋီ၊၁၅၅။
နီတိ၊ဓာ။၂၇၁-ကြည့်။) (တကီ-သံ)] (ပု)
(၁) (အာရုံကို) ကြံစည်-ဆွဲငင်-ဆောင်
ယူ-ခြင်း(ဝိဘက်စေတသိက်)။ (၂) (ကျမ်း
ဆရာ၏) အဆို-အမိန့်-အလို-အကြိုက်-
အယူအဆ-ဝါဒ။ (၃) (မိမိသ-စသော)တက်
ကျမ်း။ (၄) သစ်စေး၊ သစ်ပင်၏-ပင်စည်-
ရိုးတံ - အရွက် - အညွန့် - အသီး - မှ -
ထွက်-ရအပ်-သော အစေး။ (န) (၅)
ဆန်ရည်၊ ဆန်ကြက်တက်ရည်၊ ဆန်ဆေး
ရည်။

(ပု) (၁) (အာရုံကို) ကြံစည်-ဆွဲငင်-
ဆောင်ယူ - ခြင်း (ဝိဘက်စေတသိက်)။
ယော တသ္မိံ သမယေ တက္ကော ဝိတက္ကော။
အဘိ၊ ဓ။ ၁၇။ တက္ကနဝသေန တက္ကော။

အဘိဋ္ဌာသကဉ္စ။ မဋ္ဌာဒုဉ္စ။ “လူဒမေဝံ
ဘဝိဿတိ လူဒမေဝ”န္တိ တက္ကနံ တက္ကော။ မ၊
ဋ္ဌိဉ္စ။ ၂၀၉။ တက္ကေတိတိ တက္ကော။ သံဋ္ဌိ၊ ၂။
၁၃၅။ (-အဘိဓမ္မာဉ္စ-၃။ အဘိဝိ၊ ၈၈-၉။
သုတ္တနိ၊ ၃၀၉။ ဒီဋ္ဌာသ၊ ၉၈။ သုတ္တနိဋ္ဌာသ၊
၂၄၇။ သုတ္တနိဋ္ဌာ၊ ၂။ ၂၇၀။ စူဠနိဋ္ဌာ၊ ၂၉။
ပဋိသံဋ္ဌာ၊ ၂။ ၄၄၊ ၆၃။ ဒီဋ္ဌိ၊ ၃။ ၅၉။ သံဋ္ဌိ၊ ၂။
၄၇၅။)

(၂) (ကျမ်းဆရာ၏) အဆို-အမိန့်-
အလို - အကြိုက် - အယူအဆ - ဝါဒ။ လူဒ-
မေဝေတ္ထ သာရတော ပစ္စေတဗ္ဗန္တိ နော
တက္ကော။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၄၃။ (-ဝဇီရ၊ ၁၄၃၊
၁၅၄၊ ၂၅၁၊ ၃၇၅။ ကခါ၊ ၃။ ၈၁။) တက္က
လောကဘာသာယံ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၂၇၃။ တက္က-
နုသာရ-လည်း ကြည့်။

(၃) (မိမိသ-စသော) တက်ကျမ်း။ မိမိ-
သာဒိတက္ကသတ္ထေ။ စိန္တာမဏိ။ (-ထောမ။
ဝါစပုတိ။) တက္ကဗျာကရဏာဒိသိပ္ပ-လည်း
ကြည့်။ (ပိဋကတ်တော်သမိုင်းကျမ်း၌ တက္က-
သိရောမဏိကျမ်း၊ တက္ကစိန္တာမဏိကျမ်း-စ
သော တက်ကျမ်း ၂၂-မျိုး၏ အမည်များကို
ဖော်ပြထားသည်။ အကျယ် ယင်း ၂၁၀-
ကြည့်။)

(၄) သစ်စေး၊ သစ်ပင်၏ - ပင်စည် -
ရိုးတံ - အရွက် - အညွန့် - အသီး - မှ-
ထွက် - ရအပ် - သော အစေး။ တက္ကေ ရုက္ခ-
သိလေသေ အလန္တိ တက္ကလံ။ ကစ္စည်း၊ ၆၆၅။
(-ရူ၊ ၆၇၅။)

(န) (၅) ဆန်ရည်၊ ဆန်ကြက်တက်ရည်။
ဆန်ဆေးရည်။ တက္ကဉ္စာ (ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၃) တိ
တက္ကလရသဉ္စ။ တံ ဟိ တက္ကေတိ ရသဘာ-
ဝေန ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတိတိ တက္ကန္တိ ဝုစ္ဆတိ။
ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၃၂။

တက္က (ပု၊ န) [ကမု (ဣစ္ဆာကန္တိသု) +
တ။ အာဒိအန္တက္ခရဝိပလ္လာသဝသေန သဒ္ဓ-

သိဒ္ဓိ၊ ယထာ “ကန္တနဋ္ဌေန တက္က”န္တိ။ နိတိ၊
ဓာ။ ၂။ ၁၆။ (-၃၅၅။) သဒ္ဓတ္ထတော ပန
ယထာ ကန္တနတ္ထေန အာဒိအန္တဝိပလ္လာ-
သတော တက္ကံ ဝုစ္ဆတိ။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၆။
တိ + က။ တက္ကံ တု မထိတံပျုထ။ တိဏိ
ကာနိ ဇလဘာဂါနိ ဧတ္ထ သန္တိတိ တက္ကံ၊
ဣဿတ္တံ၊ ဒိတ္တဉ္စ။...တက္ကံ တိဘာဂသံယုတ္တံ။
ဓာန်။ ဓာန်၊ ၃။ ၅၀၀။ တကြံ ဟျ၊ ဒန္တိန္ဒထိတံ
ပါဒဗျူ။ အမရ၊ ၁။ ၉၊ ၅၃။ စတုထိတံဇလ-
သံယုတ္တေ ဒဓိနိ၊ ဂေါရသဇေ၊ ဒဏ္ဍာဟတေ၊
ကာလသေယေ။ စိန္တာမဏိ။ (တကြ-သံ)]
ရက်တက်၊ ရက်တက်ရည်။ (နိ၊ ကျ၊ နိ၊ ဓမ်း၊
နိ၊ ချဉ်။ အဘယ၊ တောင်ပေါက်၊ ဓာန်၊ သျ။
ယက်သန်း၊ ပုံးရည်။ နိတိ၊ ဓာ။ သျ။ မီးပေါ်
မှာ မချက်မီ ထောပေးကို ယူပြီးနောက်
နောက်ကျသော အရည်သည် ရက်တက်မျိုး
ဖြစ်၏။ ဥတုဘောဇန။ နာနာနယ။) တေန
ဟိ တက္ကံ ပါယေထာတိ။ တေတံ တက္ကံ ပါယေ-
သံ။ ဝိ၊ ၁။ ၁၁၁။ ဘဂဝတာ အနုညာတကာ-
လတော ပဋ္ဌာယ တက္ကတော ဥဒ္ဓုဓမ္မတ္ထမေဝ
ခါဒိ သု။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၀။ တက္ကံ ဂဏှထ၊ တက္ကံ
ဂဏှထ။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၂၁၀။ (-ဝိ၊ ၂။ ၁၄၉။
မိလိန္ဒ၊ ၁၇၃၊ ၁၇၉။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၇၂။ ဝိ၊ ၄။ ၃။
၁၁၃။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၁၀၂။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၃၊ ၃၁၄။
ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၁၂။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၂၅၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။
၄၃၀-၁။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၅၀။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၁၁။)

တက္က (ပု) [တက + က။ တက္ကမ္ပိတိ ဧတ္ထ
တက္ကောတိ ဧကော အယောမယော သုတ္တ-
ကန္တနဿ ဥပကရဏဝိသေသော။ သော ဟိ
တကိယတိ သုတ္တံ ပန္နိယတိ ဧတ္ထ၊ ဧတေ-
နာတိ ဝါ တက္ကောတိ ဝုစ္ဆတိ။ ပါစိတ်၊ ယော၊
၁။ ၁၂၃။ ကတိ + တ။ ကတိ သုတ္တဇနဇေ။
နိတိ၊ ဓာ။ ၆၇။ တက္က၊ ကဲ့သို့ ဝိပလ္လာသ-
ပြု။] ရစ်ဝင်ရိုး၊ ရစ်တိုင်၊ ရစ်တံ၊ ဝင်သိတံ။
(ဗိုင်းတောင်မှ အစင်ကို ဆွဲထုတ်လျက် ချည်
မျှင်အရှည်ဖြစ်လာအောင် ရစ်ပတ် ကျစ်သွင်း

ရာ သံချောင်းငယ်ကို “ရစ်ဝင်ရိုး” ခေါ်သည်။) တသ္မိံ တက္ကမ္ပိ ဝေဠိတေ။ ဝိ၊ဠ၊၃။ ၂၊၃။ ဝိ၊နိစ္ဆယ။ ၂၊၆။ တက္ကမ္ပိတိ ကန္တနသုစိမ္ပိ။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။နာ-၉၄။ တက္ကဂတ၂-လည်း ကြည့်။ (အဘယ၊၊ တောင်ပေါက်၊ ဓာန်၊သျှ။၉၉၈-၉-လည်း ကြည့်။)

တက္ကကောဏ္ဍညဉာယ (ပု) [တက္ကကောဏ္ဍည + ဉာယ] တက္ကကောဏ္ဍည-နည်း၊ နှိုမမ်းကို ချန်လှပ်၍ ရက်တက်ကိုသာ ‘ကောဏ္ဍည’ အားပေးသည်နှင့် တူသော ‘ဒွေဘာဝ-စသော အစီအရင်နည်း’။ (ဤသုတ်ဖြင့် ဒုတိယ-ကို ဒွိတ္တ-ပြုအပ်သောကြောင့် ပဌမ၏ ဒွိတ္တကို “တက္ကကောဏ္ဍညနည်း” ဖြင့် တားမြစ်အပ်၏။ “ပြာဟ္မဏာနံ ဒမိ ဒီယတံ၊ တက္က ကောဏ္ဍညဿ” ဟူသည် ‘တက္ကကောဏ္ဍညနည်း’ မည်၏။ မောဂါ၊သျှ။ ၂။၇၇၇။) ပဌမဒွိဗ္ဗစနေသမ္ပတ္တေ ဒုတိယဒွိဗ္ဗစနေမာရဘိယတိတံ တက္ကကောဏ္ဍညဉာယေန ဗာဓိယတေ။ ပဉ္စိကာ၊ ၅။၇၁။

တက္ကဂတံ (န) [တက္က၂+ဂတ။ ဂတ-သီးခြားနက် မရှိ။] ရက်တက်၊ ရက်တက်ရည်။ ယံ တတ္ထ ဒမိဂတံ ဝါ တက္ကဂတံ ဝါ၊ တံ ခယံ ဂမိဿတိ။ ဝိ၊ဠ၊၂။၂၉၀။ (-ဝဇီရ။၂၆၉။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၃၀။)

တက္ကဂတ၂ (တိ) [တက္က၂+ဂတ] ချည်ဝင်၊ ရစ်ဝင်ရိုး-သို့ရောက်-၌တည်-သော(ချည်)။ တက္ကဂတ (မ၊ဠ၊၂။၂၄၃) ၏ သုတ္တကန္တနက-တက္ကမ္ပိ၊ သုတ္တဝတ္တနကတက္ကမ္ပိ (သုတ္တဝေဠန-တက္ကမ္ပိ၊ အဘယ၊၊ဓာန်၊သျှ။၉၉၈) ဝါ ဝေဠနဝသေန ဌိတံ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၆၄။

တက္ကဂေါဝစ္ဆ (ပု) [တက္က၂ + ဂေါဝစ္ဆ] ရက်တက် (ဖြင့် မွေးမြူအပ်သော) နှားငယ်။ “ကိလ္လမေ ဝစ္ဆာ မိရဂေါဝစ္ဆာ တက္ကဂေါဝစ္ဆာ” တိ ပုစ္ဆိတု။ အဘိ၊ဠ၊၂။၄၆၅။ (- ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၇။)

တက္ကဂ္ဂဟဏ (န) [တက္က၂ + ဂဟဏ] ကြံစည် - စိတ်ကူး - တွေးဆ - ၍ ယူခြင်း၊ အတွေးအဆဖြင့် ယူခြင်း။ (ချွတ်ယွင်းနိုင်သော အယူအဆ။) ဘန္တေ ဣဒါနိ တာဝ ဣမေသံ ဥပါသကာနံ ဥတ္တမသရဏံ ဘိန္နိတုာ တက္ကဂ္ဂဟဏံ အမှာကံ ပါကဋ္ဌံ။ ဇာ၊ဠ၊၁။၁၁၄။ (- သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၀၃။)

တက္ကဂါ(ဂါ)ဟ (ပု) [တက္က၂ + ဂါဟ] ကြံစည် - စိတ်ကူး - တွေးဆ - ၍ ယူခြင်း၊ အတွေးအဆဖြင့် ယူခြင်း။ စတုတ္တာ တက္ကဂါဟေနဝ (ကထိတာ)။ ဒီ၊ဠ၊၁။၁၀၉။ မ၊ဠ၊၄။၁၁။ န တက္ကဂါဟေန ဝါ နယဂါဟေန ဝါ။ အံ၊ဠ၊၂။၈၀။ တက္ကဂါဟေန ဝိရုဒ္ဓဂါဟေန (ဝိရုဒ္ဓဂါဟေန၊ သီ၊သျှာ) ဂဟေတွာ။ ဇာ၊ဠ၊၁။၁၁၄။ တက္ကဂါဟေနာတိ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပဝသေန ဂါဟေန။ ဇာ၊ဋီ၊၁။၁။ (-ဇာ၊ဠ၊၃။၂၀၃။ မဟာနိ၊ဠ။၃၄၁။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၇၁-၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၄၂။ မ၊ဋီ၊၃။၂၂၁။)

တက္ကဂါ(ဂါ)ဟကာရဏ (န) [တက္ကဂါ(ဂါ)ဟ + ကာရဏ] ကြံစည် - စိတ်ကူး - တွေးဆ - ခြင်း ဟူသော အကြောင်း။ အနိယျာနိက-ကာရဏ-ကြည့်။

တက္ကဂါ(ဂါ)ဟိဘာဝ (ပု) [တက္ကဂါ(ဂါ)ဟိ + ဘာဝ] (ထိုထို - ဝတ္ထု - အကြောင်း - ကို) ကြံစည် - စိတ်ကူး - တွေးဆ - ၍ ယူသူ၏ အဖြစ်။ ဗာဟိရကာနံ တက္ကဂါ(ဂါ)ဟိဘာဝ-တော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၄၇။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၀၂။

တက္ကဂါ(ဂါ)ဟိ (တိ) [တက္က၂ + ဂါဟိ] (ထိုထို - ဝတ္ထု - အကြောင်း - ကို) ကြံစည် - စိတ်ကူး - တွေးဆ - ၍ ယူသူ။ တက္ကိတိ တက္ကဂါဟိ။ မ၊ဠ၊၃။၃၀၈။ ယသ္မာ သော တံ တံ ဝတ္ထုတထာ တထာ တက္ကိတုာ ဂဏှာတိ၊ တသ္မာ ဝုတ္တံ “တက္ကဂါဟိ” တိ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၀၉။ အထက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

တက္ကသဋ္ဌ (ပု၊ထီ) [တက္က^၂+သဋ္ဌ] ရက်တက်ရည် (ဖြင့် ပြည့်သော) အိုး၊ ရက်တက်အိုး။ တက္ကသဋ္ဌ ပက္ခိပိတော ဒါသိယာ ဟတ္ထေ ဌပေတော ပေသေသိ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၂၁၀။ တက္ကသဋ္ဌ (မဟာနိ။၆၇) န္တိ ဂေါတကာဒိပုရိတစာဋ္ဌိ။ မဟာနိ၊ဌ။၁၈၇။

တက္ကစာဋ္ဌိ (ထီ) [တက္က^၂+စာဋ္ဌိ] ရက်တက်ရည် (ဖြင့်ပြည့်သော) အိုးစရည်း၊ ရက်တက်အိုးစရည်း။ ရက်တက်စဉ်အိုးကြီး၊ရက်တက်လှောင်အိုး။ သက္ကော တက္ကစာဋ္ဌိ ဘိန္နိ။ သံ၊ဌ၊၂။၂၁၇။ ဒွေ တက္ကစာဋ္ဌိယော အာရောပေတော။ ဇာ၊ဌ၊၂။၁၃၀။

တက္ကစ္စ (ကြိ၊ဝိ) [တ + ကရ + တ္တာ။ (တ-ကား အနုကရဏ။)] တက်-တက်-ဟု (အသံ) ပြု၍၊ တက်တက်မြည်၍။ တက္ကစ္စ ပတိတော ဒဏ္ဍော။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၆၀။

တက္ကဉာဏ (တိ) [တက္က^၁ + ဉာဏ] ကြံစည် - တွေးဆ - ခြင်းဖြင့် - ၍ - သိခြင်း။ အတက္ကာဝစရ(ဣတိဝုတ်၊ဌ။၁၅၇) ကြည့်။

တက္ကတ (တိ) [တ+ကတ] ထို(ရတနာ ၃-ပါး) ၌ ပြုအပ်သော။ တက္ကတဿ နိပစ္စကာရဿ။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၂၁။

တက္ကတ္တု (တိ) [တ + ကရ + တု] ထို .... ကို ပြုတတ်သူ။ တံ ကရေတိတိ တက္ကတ္တု၊ တဿ ကတ္တာတိ ဝါ တက္ကတ္တု။ ကစ္စည်း။ ၅၂။ (- ရူ။၅၇၃။ နိတိ၊သုတ္တ။၁၁၀၉။)

တက္ကဒဓိဗိန္နု (ပု၊န) [တက္က^၂ + ဒဓိ + ဗိန္နု] ရက်တက်ရည် - နို့၊ ဓမ်း - အစက် - အပေါက်၊ ရက်တက် - နို့၊ ဓမ်း - အစအန။ တတ္ထ တက္ကဒဓိဗိန္နုနိပိ ဘတ္ထသိတ္တာနိပိ တဏှုလကဏာပိ မက္ခိကာဒယောပိ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၉၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၀၂။

တက္ကဒိဋ္ဌိဂါ(ဂါ)ဟ (ပု) [တက္က^၁ + ဒိဋ္ဌိဂါ(ဂါ)ဟ] ကြံစည်ခြင်းဖြင့် (ငါ၊ ငါ့အတ္တ-ဟု) ဖြစ်သော

အမြင်မှား၊ အယူမှား။ ကထေဝ အဘိနိဝိဿ တက္ကဒိဋ္ဌိဂါဟံ ဂဏန္တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၂၄။ မ၊ဋီ၊၃။၁၀၉။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၇၀။ (သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၁-၌ “တက္က စ ဒိဋ္ဌိဂါဟံ” ဟု ရှိသည်။)

တက္ကန (န) [တက္က^၁ + ယု] ကြံစည် - တွေးဆ - ဆွဲငင် - ဆောင်ယူ - ခြင်း။ တက္ကနံ ကပ္ပနံ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၀၇။ ဝေဉ္ဇေဝဉ္ဇ ဘဝိတဗ္ဗန္တိ ဝိဝိဓံ တက္ကနံ ကုပေ ဝိယ ဥဒကဿ အာရမ္မဏဿ အာကဗ္ဗနံ ဝိတက္ကနံ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၀၇။ မူလဋီ၊၁။၉၆။ (- ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၄၆၊၁၇၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၉၈-၉၊၄၀၃။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၅၉။ မ၊ဋီ၊၃။၂၀၉။)

တက္ကနဝိသယ (ပု) [တက္ကန + ဝိသယ] ကြံစည် တွေးဆ - ခြင်း ‘ဝိတက်’ ၏ အာရုံ။ ဝေ အာဂမောပိ တက္ကနဝိသယံ နာတိက္ကမတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၀၃။

တက္ကပဏ္ဍိတ (ပု) [တက္က^၂ + ပဏ္ဍိတ] ‘တက္ကပဏ္ဍိတ’ မည်သော ဘုရားအလောင်း - ရက်တက်ရည် ကို ရောင်း၍ အသက်မွေးတတ်သော - ပညာရှိ - သုခမိန်။ တဿ တက္ကဝိက္ကိဏိတော ဇီဝတိတိ (တက္ကဘတိယာ ဇီဝိတတ္တာ၊ က) “တက္ကပဏ္ဍိတော” တိ နာမံ အကံသု။ ဇာ၊ဌ၊၁။၃၁၄။ (- ၃၁၅၊၃၁၇။)

တက္ကပဏ္ဍိတဇာတက (န) [တက္ကပဏ္ဍိတ + ဇာတက] တက္ကပဏ္ဍိတဇာတ်၊ သာသနာ့ဘောင်၌ မပျော်မွေ့သော ရဟန်းတပါးကို အကြောင်းပြု၍ ဘုရားအလောင်းတော် “တက္ကပဏ္ဍိတ” ရသေ့၏ ဖြစ်စဉ်ကို ဟောပြရာ ဖြစ်သောဇာတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဇာတကပါဠိ၊ ၁-နိပါတ်၊ ၇-ဝဂ်၊ ၃-ဇာတ်။ ဇာ၊၁။၁၅။ ဇာ၊ဌ၊၁။၃၁၃-၇။

တက္ကပဓာန (န) [တက္က^၁ + ပဓာန] ကြံစည် - တွေးဆ - ခြင်း ‘ဝိတက်’ ဟူသော ပြဓာန်းသောသဘော၊ ပြဓာန်းသော ကြံစည်မှု၊ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တက္ကပဓာနတ္ထ (န) [တက္ကပဓာန+တ္ထ] ကြံစည်
-တေးဆ-ခြင်း 'ဝိတက်'၏ ပြဇာနည်သည်၏
အဖြစ်။ တေသံသန္တိကိရိယာယ အဘာဝေန
တက္ကပဓာနတ္ထာ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၄၆။ (-သီ၊ဋီ၊
သစ်၊၁။၄၀၁။)

တက္ကပရိယာဟတ (န) [တက္က+ပရိယာဟတ
(=ပရိ + အာ + ဟန'ဟရ' + တ)] (၁)
ဝိတက်မျှဖြင့် - ထက်ဝန်းကျင် - အဖန်ဖန် -
လှန်လှော့၍ - အစစ - ရှေးရှု - တီးခေါက်
- ဆွဲဆောင် - ခြင်း၊ ဝိတက်မျှဖြင့် အမျိုးမျိုး
အဖုံဖုံ - ကြံစည် - တေးဆ - ခြင်း။ (ကြိ၊ဝိ-
တေးဆ၍။) (တိ)(၂) ဝိတက်မျှဖြင့် အမျိုး
မျိုး အဖုံဖုံ - ကြံစည် - တေးဆ - အပ်သော။

(၁) သော တက္ကပရိယာဟတံ ဝိမံသာနု-
စရိတံ သယံပဋိဘာနံ ဝေမာဟ (ဓမ္မံ ဒေ-
သေတိ)။ ဒီ၊၁။၁၅၊၂၀။ မ၊၂။၁၈၉။ တက္က-
ပရိယာဟတန္တိ တက္ကေန ပရိယာဟတံ၊ တေန
တေန ပရိယာယေန တက္ကေတွာတိ အတ္ထော။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၉။ = ဝိတက္ကေန သမန္တတော အာ-
ဟတံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၁၇။ = ကပ္ပနာမတ္ထေန
သမန္တတော အာဟရိတံ၊ ဝိတက္ကေန ဝါ
ပရိသဋ္ဌိတံ (ပရိသဋ္ဌိတံ?)။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။
၁၈၆။ သမန္တတော၊ ပုနပျုနံ ဝါ အာဟနနံ
ပရိယာဟတံ၊ တံ ပန ဝိတက္ကဿ အာရမ္မဏံ
ဥိဟနမေဝ၊ ဘာဝနပုံသကဉ္စေတံ ပဒန္တိ
ဒသေတိ "တေန တေန ပရိယာယေန တက္က-
တွာ"တိ ဣမိနာ။ ယင်း-၃၉၉။

(တိ)(၂) တက္ကပရိယာဟတ (မ၊၁။၉၇။
မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၈။)န္တိ "ဣတိ ဘဝိဿတိ၊ ဧဝံ
ဘဝိဿတိ"တိ တံတံဒသေတဗ္ဗမတ္ထတက္ကနေန
ဝိတက္ကနမတ္ထေန ပရိတော အာဟတံ ပရိဝတ္တိ-
တံကတွာ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၆။ (-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၁၅။
ဇ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၀၀။ မ၊ဋီ၊၂။
၁၃၄။ မ၊ဋီ၊၃။၂၀၉၊၂၂၉။) ပရိယာဟတ-
နှင့် ပရိယာဟနန(ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၆၆)လည်း
ကြည့်။

တက္ကပရိယာဟတကထန (န) [တက္ကပရိယာဟ-
တ+ကထန] ဝိတက်မျှဖြင့် အမျိုးမျိုး အဖုံဖုံ
- ကြံစည် - တေးဆ - ၍ ပြောဆိုခြင်း။
ဣတရဿ အတက္ကာဝစရဿ ဣမဿတ္ထဿ
တက္ကပရိယာဟတကထနံ အနုပပန္နံ သိယာ။
သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၇၃။

တက္ကပရိတစာဋီ (ထိ) [တက္က+ပရိတ+စာဋီ]
ရက်တက်ရည်ဖြင့် ပြည့်လျသော - အိုးစရည်း
- စဉ်အိုးကြီး - လှောင်အိုးကြီး။ ဣမေ
သတ္တာ ကဉ္စိကပ္ပဏ္ဏလာဗု ဝိယ တက္ကပရိတ-
စာဋီ ဝိယ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၇ (က-မူကွဲ)။

တက္ကပ္ပ (တိ) [တ+ကပ္ပ] ထို (ကြံချို) နှင့် တူ
သော၊သူ။ တက္ကပ္ပေါ(စူဠနိ၊၂၃၃)တိ တေန
ကပ္ပေါ၊ဝေရူပေါတိ အတ္ထော။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၉၃။

တက္ကဗိန္နု (ပု၊န) [တက္က+ဗိန္နု] ရက်တက်ရည်
အစက်၊ အနည်းငယ်သော ရက်တက်ရည်၊
(ယိုထွက်-လွင့်စင်-သော) ရက်တက်ရည်
ပေါက်။ ဧတ္ထ ပန ဒဓိဂဋ္ဌိကာယောပိ တက္က-
ဗိန္နုနိပိ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။
၁၀၂။ (-ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၀၅။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။
၃၃၀။) တက္ကဒဓိဗိန္နု-လည်း ကြည့်။

တက္ကဗုဒ္ဓိ (ထိ) [တက္က+ဗုဒ္ဓိ] ကြံစည်-တေးဆ
-၍ - ခြင်းဖြင့်-သိခြင်း။ န တက္ကဗုဒ္ဓိယာ
ဂေါစရာ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၃၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၈၀။

တက္ကဗျာကရဏာဒိသိပ္ပ (န) [တက္က+ဗျာက-
ရဏ+အာဒိ+သိပ္ပ] (မိမံသ-စသော) တက်
ကျမ်း၊ (ပါဏိနီ-စသော) ဗျာကရုဏ်းကျမ်း-
အစရှိသော ကျမ်းဂန် (တို့၌ လာသော) အ
တတ်။ သကေ သိပ္ပေ အပတ္ထဒွေါ (အပ၊၁။
၂၄၈)တိ အတ္ထေနော တက္ကဗျာကရဏာဒိ-
သိပ္ပသ္မိ အပတ္ထဒွေါ ပတိဋ္ဌိတော ဆေကော။
အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၈။

တက္ကဘတိ (ထိ) [တက္က^၂+ဘတိ] ရက်တက်ရည်
(ကိုရောင်း၍ရသော) - အဖိုး - အခ။ တက္က-
ဘတိယာ ဇီဝိကံ ကပ္ပေတွာ တံ ပေါသေတိ။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၄။

တက္ကဘရိတ (တိ) [တက္က^၂+ဘရိတ] ရက်တက်
ရည်ဖြင့် ပြည့်လုံသော(အိုး-စသည်)။ တက္က-
ဘရိတာ စာဋ္ဌိ ဝိယ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၈၁။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၂။)

တက္ကဘရိတစာဋ္ဌိ (ထိ) [တက္က^၂+ဘရိတ+စာဋ္ဌိ]
ရက်တက်ရည်ဖြင့် ပြည့်လုံသော - အိုးစသည်း
- စဉ်အိုးကြီး - လှောင်အိုးကြီး။ တက္ကဘရိ-
တစာဋ္ဌိဝိယ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၇။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၃၃၈။
ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈။ သာရတ္ထ၊၃။၁၅၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။
၆၁။)

တက္ကမက္ခိတသရီရ (န) [တက္က^၂+မက္ခိတ+
သရီရ] (၁) ရက်တက်ရည်ဖြင့် လိမ်းကျံအပ်
သော ကိုယ်။ (တိ) (၂) ရက်တက်ရည်ဖြင့်
လိမ်းကျံအပ်သောကိုယ်ရှိသောသူ။ အောက်
ပုဒ် ကြည့်။

တက္ကမက္ခိတသရီရတာ (ထိ) [တက္ကမက္ခိတသရီရ
+တာ] ရက်တက်ရည်ဖြင့် လိမ်းကျံအပ်သော
ကိုယ်ရှိသောသူ၏ အဖြစ်။ တတ္ထ “ရုစိရာ”-
တိ တက္ကမက္ခိတသရီရတာယ သေတဝဏ္ဏတံ
သန္ဓာယ ဝဒတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၉။

တက္ကမဂ္ဂ (ပု) [တက္က^၂+မဂ္ဂ] ကြံစည်-တွေးဆ
-ခြင်း၊ဝိတက်၏လမ်းစဉ်။အာဂမာဓိဂမေဟိ
ဝိနာ တက္ကမဂ္ဂံ နိဿာယ တက္ကနံ တက္ကော။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၉။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇၅။)

တက္ကမတ္တ (န) [တက္က^၂+မတ္တ] အောက်ပုဒ်နက်
ကြည့်။ တက္ကမတ္တေနောဝါ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၉) တိ
အာဂမာဓိဂမာဒိနံ အနုဿဝါဒိနန္တ အဘာဝါ
သုဒ္ဓတက္ကေနော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၆။ (-သုတ္တနိ၊
ဋ္ဌ၊၂။၂၇၀။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၁၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၄။

သံ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၄၀၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၇၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၄။)

တက္ကမတ္တက (န) [တက္က^၂+မတ္တ+က]
(အထောက်-အမှီ-မရှိ) ကြံစည်-တွေးဆ
-ခြင်းမျှ - ရံမျှ။ ကြံစည်ရုံ သက်သက်။
ကေဝလံ တက္ကမတ္တကေန နိရတ္တကံ ဒိဋ္ဌိ
ဒီပေတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၇။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၃။
သံ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၄၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၉။)

တက္ကယတိ (ကြိ) [တက္က+ဇာယ+တိ] ကြံစည်
-တွေးဆ-၏။ တက္ကေတိ-ကြည့်။

တက္ကယန္တ (တိ) [တက္က^၂+ဇာယ+အန္တ] ကြံ
စည်-တွေးဆ-သောသူ။ တက္ကယန္တော
ဒိဋ္ဌိ ဂဏှာတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။
၄၀၀။

တက္ကယာနက (န) [တက္က^၂+ယာန+က]ရက်
တက်ရည် (အိုး တင်သော) - ယာဉ် - ယာဉ်
ငယ်။ အယံ မဟလ္လကော တက္ကယာနကေန
အမှာကံ အဘိမုခေါ အာဂစ္ဆတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၁၇။

တက္ကယာမ (ကြိ) [တက္က+ဇာယ+မ] ကြံစည်
-တွေးဆ-ကုန်၏။ တက္ကေတိ-ကြည့်။

တက္ကယိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [တက္က^၂+ဇာယ+တွာ]
ကြံစည်-တွေးဆ-၍။ တက္ကယိတွာ ဒိဋ္ဌိ
ဂဏှာတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၉။ (-မဟာနိ၊၂။၂၃၃။ သံ၊
ဋ္ဌ၊၁။၈၁။)

တက္ကရံ (ပု) [တ^၂+ကရ+အ] (၁) ထို(အဆုံး
အမ)ကို-ပြု-ကျင့်-တတ်သော၊ထို(အဆုံး
အမ)အတိုင်း (မချွတ်ယွင်းအောင်) - ပြု-
ကျင့်-တတ်သောသူ။ ဟောတိုင်းကျင့်တတ်
သူ။ (၂) ထို(နှုတ်ဖြင့် ဝန်ခံသည့်)အတိုင်း
ပြုစွမ်းနိုင်သောသူ၊ ပြောသလိုပြုတတ်သူ။

(၁) နိယျာတိ တက္ကရဿ သမ္မာ ဒုက္ခ-
က္ခယာယ။ ဝိ၊၅။၁၆၈။ ဒီ၊၂။၆၈။ ဒီ၊၃။၃။

မၤ၁၁၁၅ၤ၂၉၇။ မၤ၂၁၂၉။ အံၤ၁၁၁၈။
 တက္ကရဿာတိ ယော တထာကာရိ ဟောတိ။
 (တဿ)။ ဝိၤဠာၤ၄၁၅၄။ ဒီၤဠာၤ၂၁၂၇။ အံၤဠာၤ
 ၃၁၉၅။ တက္ကရဿ ဗြဟ္မသဟဗျတာယာ (ဒီၤ
 ၁၁၂၂)တိ ယော တံ မဂ္ဂံ ကရေတိ ပဋိပဇ္ဇ-
 တိ။ တဿ။ ဒီၤဠာၤ၁၁၃၃။ သော နိယျာတိ
 တက္ကရဿာတိ သော ဓမ္မော တက္ကရဿ
 ယထာ မယာ ဓမ္မော ဒေသိတော၊ တထာ
 ကာရကဿ သမ္မာ ပဋိပန္နဿ ပုဂ္ဂလဿ။
 ဒီၤဠာၤ၃၁၂။ (- သံၤ၃၁၁၄၄။ ဓမ္မံၤ၁၅။ နေတ္ထိံ။
 ၇၇။ အံၤဠာၤ၂၁၈၀။ အံၤဠာၤ၃၁၄၄။ ဓမ္မာဠာ
 ၁၁၁၀၁။ ထေရဠာၤ၂၁၀၅ၤ၄၂၆။ ထေရီဠာ။
 ၂၁။ ဇာဠာၤ၁၁၄၃၁။ ဇာဠာၤ၆။ ၂၄၁။
 မဟာနိဠာၤ၂၅၄။ နေတ္ထိဠာၤ၁၅၆။ သာရတ္ထ။
 ၃၁၄၆၅။ ဝိမတိၤ၁၁၄၂။ ဒီၤဠာၤ၁၂၇၆ၤ၃၉၁။
 သီဠာသစ်ၤ၁၁၁၈၂။ သီဠာသစ်ၤ၂၁၂၄၅။ ဒီ
 ၂၁၁၃၅။ ဒီဠာၤ၃၁၂၆၅။ မၤဠာၤ၂၁၆။ မ
 ၃၁၁၁၁၂။ အံၤဠာၤ၂၁၆၄။ အံၤဠာၤ၃၁၄၁။)

(၂) ယံ ဝဒါ တက္ကရာ (ဇာၤ၂၁၂၀၄)တိ
 ယံမုခေန ဝဒန္တိ။ တံ ရညော ကာတုံ သက္ကော-
 န္တာဝ။ ဇာဠာၤ၆။ ၂၄၄။

တက္ကရုံ (ပုထိ) [တၢ+ကရ+အ။ တံ ကရေ-
 တိတိ တက္ကရေ။ ဓာနံၤဠာၤ၅၂၂။ တက္ကံ+
 အရ။ ထေယျတ္ထံ ဝါတက္ကယတိတိ တက္ကရေ။
 တက္က ဝိတက္ကေ၊ အရေ။ ဓာနံၤဠာၤ၅၂၂။
 (တဿရ-သံ)] (ပု) (၁) ခိုးသူ၊ ခိုးမူပြုသူ၊
 ခိုးရန်ကြံသူ၊ ခိုးစွမ်းနိုင်သူ။ (ထိ) (၂)
 တက္ကရာ-မြို့၊ ကောင်းမှုပြုသူတို့နေရာ မြို့။

(ပု) (၁) တက္ကရာနံ ကုဋိံ ကတ (ဇာ
 ၁၁၂၂၈)န္တိ သော ရာဇော တတ္ထ အရညေ
 စောရာနံ ဝသနတ္ထာယ ကတံ ဂါမကံ အဒ္ဒသ။
 ဇာဠာၤ၄၁၄၃၄။ တက္ကရာနန္တိ စောရာနံ၊ တံ
 ဝုစ္စတိ စောရကမ္ပံ၊ တံ ကရေန္တိတိ တက္ကရာ။
 ဇာဠာၤ၁၅၅၀၃။ တက္ကရာတိ တံ ကရေန္တိတိ
 တက္ကရာ၊ တံ ကာတုံ သက္ကဏန္တိတိ အတ္ထော။

ဇာဠာၤ၂၂၁၅၄၂။ (-ပဋိသံၤ၁၂၃။ ထေရ။
 ၂၈၉။ ပဋိသံၤဠာၤ၂၁၂၀။ ထေရဠာၤ၂၁၁၈။
 ဇာဠာၤ၂၁၂၉၆။ ဇာဠာၤ၃၁၂၆၂။)

(ထိ) (၂) တက္ကရာယံ ဝသံ တဒါ (အပ၊
 ၂၁၅၁)တိ တံ ဒသပုညကိရိယာဝတ္ထု က-
 ရေန္တာ ဇနာ ပဋိဝသန္တိ တ္ထောတိ တက္ကရာ၊
 ရာဇောနိ။ တိသံ တက္ကရာယံ။ အပ၊ဠာၤ၂
 ၂၀၉။ (-ထေရဠာၤ၁၆၀၃၈၆။)

တက္ကရသ (ပု) [တက္က+ရသ] ရက်တက်ရည်။
 သပ္ပိတေလတက္ကရသကဉ္စိကာ(ယာ)ဒိနိ ပန
 ဂဏန္တပဂါနိ န ဟောန္တိ။ ဝိၤဠာၤ၂၁၂၇။ ကခါ။
 ၁၇၈။ ဂေါရသော နာမ ခိရဒဓိတက္ကရသော။
 ခုဒ္ဒသိက္ခာဠာၤ၁၁၁။

တက္ကလ (ပုန) [တက္က+အလ] (၁) သစ်စေး၊
 သစ်ပင်မှထွက်သော အစေး။ (၂) (က)
 သထွေးပင်။ (ခ) သထွေးဥ၊ သထွေးဖု။ (ဂ)
 မျောက်ပင်၊ မျောက်ဥ။ (နှင်းပန်း၊ နှင်းပန်း
 ပင်၊ နှင်းပန်းပင်မျိုး၊ မျောက်မထားပန်း =
 TUBE ROSE။ P.T.S။ ဆေးဖော်ရာ၌
 အသုံးပြုရသော - သစ်ဥ - သစ်ဖု - သစ်မြစ်
 - မျိုး။ သီဇာနံ။) (၁) တက္ကံ(၄)ကြည့်။

(၂) (က) န တက္ကလာ သန္တိ (ဇာ၊
 ၁၁၂၁၂)တိ ပိဏ္ဍာလုကန္တာ န သန္တိ။ ဇာဠာ
 ၄၁၄၅။ ဗိလာလိတက္ကလာနိ စာ(ဇာ၊၁။
 ၃၀၇)တိ ဗိလာလိကန္တတက္ကလကန္တာနိ စ။
 ဇာဠာၤ၄၁၃၇၄။ တက္ကလံ နာမ ပိဏ္ဍာလု၊
 သော “သထွေး”ဣတိ ဝုစ္စတိ။ တဿ ကန္တာနိ
 တက္ကလကန္တာနိ နာမ။ ဇာဠာၤ၁၄၁၄၉၆။
 (-အပ၊၁။၄၀၆။) ပိဏ္ဍာလုလည်း ကြည့်။

(ခ) တက္ကေရက္ခရသေ အလန္တိ တက္ကလာ။
 တက္ကလသဋ္ဌေနေဝ ဟိ တက္ကလကန္တာ ဝုတ္တာ။
 ဇာဠာၤ၁၀၁၄၄၆။ (ဂ) တက္ကလာနိ (ဇာ၊၂။
 ၃၆၈) နာမ မသာလုယော။ ဇာဠာၤ၂၂
 ၅၄၇။

တက္ကလကန္တ (ပု၊န) [တက္ကလ+ကန္တ] သထွေးဥ၊ သထွေးဖု။ တက္ကလ(၂)(ခ)ကြည့်။ ပိဏ္ဏာလုကန္တ-လည်း ကြည့်။

တက္ကလဇာတက (န) [တက္ကလ+ဇာတက] တက္ကလဇာတ်၊ သထွေးပင်-သထွေးဥ-ကို အကြောင်းပြု၍ ဟောပြော ဇာတ်။ ခုဒ္ဒက-နိကာယ၊ ဇာတကပါဠိ၊ ၁၀-နိပါတ်၊ ၈-ဇာတ်။ ဇာ၊ ၁။ ၂၊ ၂-၃။

တက္ကဝဇန (န) [တက္က^၁+ဝဇန] (ကာမဝိတက်-စသော) ဝိတက်တို့၏ တိုးပွားခြင်း။ သဗ္ဗံ တံ တက္ကဝဇနံ (သုတ္တနိ။ ၄၄၃။ စူဠနိ။ ၁၂၅)။ သဗ္ဗံ တံ ကာမဝိတကာဒိဝဇနံ။ သုတ္တနိ၊ ၄၅၊ ၂။ ၃၊ ၁။ စူဠနိ၊ ၄၅၊ ၃။ (- စူဠနိ။ ၁၄၊ ၂၊ ၂၀၉။)

တက္ကဝဏ္ဏ (ပု) [တက္က^၂+ဝဏ္ဏ] (၁) ရက်တက်အဆင်း။ (တိ) (၂) ရက်တက်အဆင်းရှိသော။ သုက္ကန္တိ ဒသ သုက္ကာနိ နီလံ ပီတကံ လောဟိတကံ ဩဒါတံ တက္ကဝဏ္ဏံ ဒကဝဏ္ဏံ တေလဝဏ္ဏံ ခီရဝဏ္ဏံ ဒဓိဝဏ္ဏံ သပ္ပိဝဏ္ဏံ။ ဝိ၊ ၁။ ၁၅၃-၅။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၄၊ ၁။ နှာ-၁၆၃။

တက္ကဝတ္ထု (န) [တက္က^၂+ဝတ္ထု] ရက်တက်ရည်-(ဖြင့်မှတ်အပ်သော)အကြောင်း-အဋ္ဌပ္ပုတ်။ တက္ကဝတ္ထုသ္မိ အနိယမေတွာ။ ဝိ၊ ၄၊ ၂။ ၇၂။

တက္ကဝါဏိဇကေ (ပု) [တက္က^၂+ဝါဏိဇ+က] ရက်တက်ရည်ရောင်းသူ၊ နို့ချဉ်ရောင်းသူ။ အန္ဓဗာလ တံ မယံ 'တက္ကဝါဏိဇကော သော'တိ သညံ ကရေသိ။ သံ၊ ၄၊ ၂။ ၂၊ ၁၈။

တက္ကဝိသယ (ပု) [တက္က^၁+ဝိသယ] ကြံစည်-တွေးဆ-ခြင်း'ဝိတက်'၏ အာရုံ။ ဧဝံ အာ-ဂမေပိ တက္ကဝိသယံ နာတိက္ကမတိ။ ဒီ၊ ၄၊ ၁။ ၁၄၈။

တက္ကသလာကာ (ထိ) [တက္က^၂+သလာကာ] ရက်တက်စာရေးတံ၊ ရက်တက်မဲတံ၊ ရက်တက်အလှူ၌ အမည်ပါသော-မဲလိပ်-မဲပြား-

မဲတံ။ တက္ကသလာကမ္ပိ သဘာဂဋ္ဌာနေ....ဒါတုံ ဝဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ ၄၊ ၄။ ၁၀၁။

တက္ကသိ(သိ)လာ (ထိ) [တက္က+သိ(သိ)လာ။ (တက္ကဝိလာ-သံ)] တက္ကသိုလ်မြို့၊ တတ်ကောင်းစရာပညာမျိုးစုံနှင့် စပ်လျဉ်း၍-ကြံစည်-တီထွင်-ခြင်း အလေ့အထရှိရာ မြို့၊ ယောက်ျားတို့-တတ်သင့်-တတ်ထိုက်-သော လောကီအတတ်ပညာများကို အယုတ်အလျော့မရှိ အပြီးတိုင် ပါရဂူမြောက်အောင်-သောင်ယူ-ဖြည့်စွက်ခြင်း-အမွှန်းတင်ခြင်း-အချောသပ်ခြင်း-ရှိရာ မြို့၊ ဂန္ဓာရတိုင်း၏ အတတ်မြို့တော်။

တက္ကသီလာယ (ဇာ၊ ၄၊ ၁။ ၂၀၇)။ နိဗ္ဗာနာမကေ နဂရေ။ တက္ကနံ တက္ကော၊ ဦဟနံ ဦနပူရဏန္တိ အတ္ထော။ သော သီလံ သဘာဝေါ ယတ္တာတိ တက္ကသီလာ။ ယော ဟိ ပုရိသကာရေန ဦနော၊ သော တတ္ထ ဂန္ဓာတမ္ပနံ ပူရေတိတိ တိဿံ တက္ကသီလာယံ။ ဇာ၊ ၄၊ ၁။ ၂၊ ၂၈။ (- ဇာ၊ ၄၊ ၁။ ၁၃၊ ၁၂။ ဓာန၊ ၄၊ ၂၀၀။) ဦဟ ဝိတက္ကေ။ ဦဟန္တု-နေနာတိ ဦဟော။ တက္ကဦဟ-သဒ္ဓါ စေတ္ထ အဇ္ဈာဟာရဝါစကာပိ ဘဝန္တိ၊ အဇ္ဈာဟာရနာမ ဦနပူရဏတ္ထမဓိကပ္ပဘေဒါဟရဏံ (မဓိကောပါဒါနံ၊ စိန္တာမဏိ၊ ၄၊ ၁)။ “အဇ္ဈာဟာရော တက္ကဦဟ”တိ ဟိ အမရကောသေ (၅၊ ၃) ဝုတ္တံ။ ဓာန၊ ၄၊ ၁၅၅။ (ဤနည်းအရ သီလာ-၌ ဤ-ကို ဣရဿ-ပြုမှ နိုင်ငံခြားလိပျူနရများနှင့် နှီးနှောညီညွတ်၍ အပြစ်လွတ်မည်။ ဗုဒ္ဓသာသနိက။ ၁၃၉။ သင်္ခတနည်းအားဖြင့် “တက္က (တက်သျှ) ဝိလာ (သီလာ)”တက္က(ပါဠိပြန်၍)=ထုချေ ရိုက်ခွဲ အပ်သော+သီလာ(ပါဠိပြန်၍)=ကျောက်ခဲ ရှိသောကြောင့် “တက္ကသီလာ” တက္ကသိုလ် ခေါ်သည်။ “တက္ကံ တစ္ဆိတာ တနုကတာ သီလာ ယဿံ သာ တက္ကသီလာ၊ သေဝ ဝဏ္ဏဝိကာရနိရုတ္တိနယေန တက္ကသီလာ” ဟု

ဝစနတ္ထ ပြု။ ယင်း-၁၄၀။ အကျယ် ထို-၌ ကြည့်။)

တက္ကသိုလ်မြို့ဟောင်းသည် လူနွယ်နိုင်ငံ ပန်ဂျပ်ပြည်နယ်အတွင်း ‘ရာဝလပိဏ္ဍီ’မြို့မှ အနောက်မြောက် မိုင်-၂၀, လူနွယ်နိုင်ငံ၏ မြို့တော် ‘နယူးဒေလီ’မှ ၄၉၇-မိုင် ဝေးကွာသော အရပ်၌ တည်ရှိ၏။ (Buddhist Shrines in India.) တက္ကသိုလာ-သည် သိန္နုဖြစ်၏ အနီး၌ တည်၏။ (ထောမ။) ဂန္ဓာရ-တိုင်း၏ မြို့တော်ဖြစ်သည့် (TAXILA) ဟူသော နာမည်သည် ဂရိတ်ရိုမန်တို့၏ အခေါ်ဖြစ်သည် (The Early History of India.) ဘာမတ မင်းသားသည် ဂန္ဓာရတိုင်းပြည်ကို အောင်မြင်ပြီး နောက် ဂန္ဓာရတိုင်း၌ သား ၂-ယောက်အတွက် မြို့ ၂-မြို့ကိုတည်ထောင်ရာ သားတယောက်ဖြစ်သော တက္က-၏ အမည်ဖြင့်(တက္ကီလာ)မြို့ကိုတည်ထောင်သည်။(ရာမာယဏ။ သဒ္ဓသာဂရ။ စိန္တာမဏိ။)ရှေးအခါက အလောင်းတော်သည် ထို “တက္က”မြို့တော်၌ ဦးခေါင်းကိုဖြတ်၍ အလှူခံ ၁-ဦးအား လှူခဲ့ဘူးသည်ကို စွဲ၍ “တက္ကဓီရ”ဟု နာမည်တွင်သည်။(ဗာဟိယန်ခရီးစဉ်။ ၃၀။) (ကန္တိယတိ ဆိန္တိယတိတိ တက္ကော၊ တက္ကော သိရော ယသံ သာ တက္ကသိလာ?။) ပန်ဂျပ်ပြည်နယ်အတွင်း ရာဝလပိဏ္ဍီဒေသကြီး၌ တည်ရှိသည့် “တက္ကီလာ” အမည်ဖြင့် ခေါ်ဝေါ်သမုတ်အပ်သောအရပ်သည် ရှေးက တက္ကသိုလာ-ဖြစ်ကြောင်း သိမှတ်ကြသည်။ (‘ဘာရ-တဗောဒ္ဓသိဒ္ဓဋ္ဌာန’ သီဟိုဠ်ဘာသာစာအုပ်။)

တက္ကသိုလ်ပြည် ပညာတော်သင်များ— သမားတော် (ဆေးဆရာ) ဇီဝက (ဝိပဉ္စ။ ၃၇၉), အင်္ဂုလိမာလ- သတိုးသား (မ၊ ၃။ ၂၂၇-၈။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၃၂၅-၆), ဝေလာမ-ပုဏ္ဏား (အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၆၈), သုသိမ-လုလင် (ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၁၆၆-၇။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂၉၄), အလောင်းတော်ကုန်သည် ကပ္ပဋ (ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။

၇၉၊ ၈၀), ပသေနဒီ-မင်းသား၊ မဟာလိစ္ဆဝိ-မင်းသား၊ ဗန္ဓုလ-မင်းသား(ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၅), သာဝတ္ထိပြည်မှ နွားသတ်သမား၏သား(ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၄), အလောင်းတော် စူဠဓနုဂ္ဂဟ (ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၆), ယသဒတ္တ- သတိုးသား (ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၆၇၊ ၆၉), အလောင်းတော် အကိတ္တိ-သူဌေးသား(စရိယာ၊ ၄။ ၂၁), ကုရု-မင်းသား အလောင်းတော် ဓနုဉ္ဇယ(စရိယာ၊ ၄။ ၃၆။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၁), နန္ဒ-ပုဏ္ဏား(စရိယာ၊ ၄။ ၁၆၃။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၄), ကဉ္စန-သူဌေးသား (စရိယာ၊ ၄။ ၁၉၄) ပဉ္စာဝုဓ-မင်းသား(ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၉၀။ ဗြဟ္မဒတ်-မင်းသား (ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၂၀-၃။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၃၊ ၃၁၅-၆၊ ၃၇၉၊ ၃၆၀၊ ၃၈၄), အလောင်းတော် ပုဏ္ဏားအမျိုးသား (ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၅၊ ၂၄၈၊ ၃၂၄။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၇၃၊ ၈၅၊ ၂၇၉), အလောင်းတော် သောမဒတ္တ-ပုဏ္ဏား(ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၀), အလောင်းတော် တိရိစ္ဆဝတ္ထု-သတိုးသား(ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၈၅), ဘောဇနသုဒ္ဓိက-မင်းသား(ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၈၈), အလောင်းတော်ပုရောဟိတ်အမတ်(ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၂၉), ကုဏ္ဍလကုမာရ-ပုဏ္ဏားလုလင် (ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၃၇), သေတကေတု-လုလင် (ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၂၈၊ ၂၂၀), အလောင်းတော် ကဏ္ဍ- သတိုးသား (ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၇), အလောင်းတော် ဇုဏ္ဏ (ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၉၇-၈), အလမ္မာယ်ဆရာ ဒေဝဒတ်အလောင်းလုလင် (ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၄၅၉), သိဝိ-မင်းသား (ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၄၀၂), ဇောတိပါလလုလင် (ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၃၅), သုတသောမ-မင်းသား (ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၉၆), ပိန့်တ္တရ-လုလင် (ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၁၈၆), မရုတ္တ-ပုဏ္ဏား (သဟဿဝတ္ထုပုဂံရဏ။ ၁၃၆။ သိ-မူ။ ရသဝါဟိနီ။ ၄၂)။

တက္ကသိုလ်နှင့် ရာဇဂြိုဟ် အချင်းချင်း မဟာမိတ်နိုင်ငံ(မ၊ ၄။ ၄။ ၁၉၄)။ တက္ကသိုလ်၌ အလောင်းတော် မင်းပြု (ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၂၀-၃။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၉-၂၀၀)။ အမျိုးယုတ်သူ ‘စဏ္ဍာလ’တို့ တက္ကသိုလ်၌ ပညာသင်ခွင့် မရ(ဇာ၊ ၄။

၄။၃၉၀-၁)။ (-ဒိဋ္ဌ၊ ၂။၃၉၆။ ပဋိသံ၊ ၄။၂။
၂၉၃။ ဝိမာန၊ ၄။၉၈။ ထေရ၊ ၄။၁။၄၁၆။
အပ၊ ၄။၂။၂၃၃။ ဇာ၊ ၄။၁။၃၀၃၊ ၃၃၆၊ ၄၇၂။
စသည်။)

တက္ကသိုလ်ဂမန (န) [တက္ကသိုလ်+ဂမန]
တက္ကသိုလ်မြို့သို့သွားခြင်း။ တက္ကသိုလ်ဂမ-
နေ ဗောဓိသတ္တဿ သဟာယကာ ဝိယ။
ခုဒ္ဒက၊ ၄။၅၇။

တက္ကသိုလ် (လ) နဂရ (န) [တက္ကသိုလ်+
နဂရ] တက္ကသိုလ်မြို့။ ကော ဂန္ဓာရရဋ္ဌေ
တက္ကသိုလ်နဂရေ ရာဇဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တော။ အံ၊
၄။၁။၂၁၄။ ထေရ၊ ၄။၁။၄၉။ (-ဇာ၊ ၄။၁။
၂၉၀။ ဇာ၊ ၄။၂။၃၅၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၄၃။)

တက္ကသိုလ် (လ) ရဇသမ္ပဒါ (ထိ) [တက္ကသို-
လ် (လ) ရဇ + သမ္ပဒါ] တက္ကသိုလ်မင်း
အဖြစ်၏ ပြည့်စုံခြင်း။ ဘာဝနာသမ္ပဒံ ပါပ-
ဏာတိ ဗောဓိသတ္တော ဝိယ တက္ကသိုလ်ရဇ-
သမ္ပဒံ။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။၅၇။

တက္ကဟေတု (ပု) [တက္က^၁+ဟေတု] ကြံစည်-
တွေးဆ - ခြင်း ဟူသော အကြောင်း၊ အ-
ကြောင်းဖြစ်သော-ကြံစည်- တွေးဆ-မှု။
မာ တက္ကဟေတု၊ မာ နယဟေတု။ အံ၊ ၁။
၁၈၉၊ ၁၉၄၊ ၅၁၂။ တက္ကဟေတု ဝါ နယဟေတု
ဝါ။ ဒိဋ္ဌ၊ ၃။၆၂။ သံ၊ ၄။၁။၂၄၂။ (-မဟာနိ။
၃၁၄၊ ၃၈၄။ စူဠနိ။ ၆၉၊ ၉၈၊ ၁၂၅၊ ၂၁၀။ သံ၊
၄။၁။၂၀၂။)

တက္ကဒိအဗ္ဗိလသမာယောဂ (ပု) [တက္ကဒိ-
အဗ္ဗိလ + သမာယောဂ] ရက်တက်-စသော
အချဉ်နှင့် - ပေါင်းယှဉ် - ရောစပ် - ခြင်း။
တက္ကဒိအဗ္ဗိလသမာယောဂတော ပန ပရ-
တော ကာလန္တရေန ပကတိံ ဧဟတိ။
နေတ္ထိ၊ ၄။၂၅၀။

တက္ကနုသာရ (ပု) [တက္က^၁+အနုသာရ] အကြံ
အစည်သို့ အစဉ်လိုက်ခြင်း။ ဣဒံ သဗ္ဗံ အမှက်

တက္ကနုသာရဝသေနေဝ ဝုတ္တန္တိ ကတော န
သာရတော ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဝဇီရ၊ ၃။၆၆။

တက္ကယ (ကြိဝိ) [တက္က+အ+တု] ကြံစည်
-တွေးဆ-၍။ ယာဝတကံ ခေါ် အာနန္ဒ
တက္ကယ ပတ္တဗ္ဗံ။ သံ၊ ၁။၅၅။

တက္ကရိယ (ပု) [ယဒိစ္စာနာမ်] တက္ကရိယ-
မည်သော လုလင်။ တဒါ ဗောဓိသတ္တော
တက္ကရိယော နာမ မာဏဝေါ ဟုတော တဿ
သန္တိကေ သိပ္ပံ ဥဂ္ဂဏှာတိ။ ဇာ၊ ၄။၁။၂၄၆-၇။
တက္ကရိယေ (ဇာ၊ ၁။၂၆၈) တိ တဿ နာမံ၊
တက္ကရိယာတိ ဣတ္ထိလိင်္ဂံ နာမံ၊ တေနော
တံ အာလပန္နော (တက္ကရိယေတိ တဿ
နာမံ ဣတ္ထိလိင်္ဂံ၊ တံ အာလပန္နော၊ သျှာ)
ဝေမာဟ။ ဇာ၊ ၄။၁။၂၄၈။ (“တက္ကရိယေ”
ပုဒ်ကား ပုလ္လိင်္ဂံမှ ဣတ္ထိလိင်္ဂံပြန်နေသော လိင်္ဂံ-
ဝိပလ္လာသ ပုဒ်တည်း။ ဣတ္ထိလိင်္ဂံနာမပရိဝတ္တ-
ကန္တိ ဣတ္ထိလိင်္ဂံဝသေန နာမံ ပရိဝတ္တကံ
ကတော အာလပန္နော ဝေမာဟာတိ အတ္ထော။
ဇာ၊ ၄။၁။၃၁၄။)

တက္ကရိယဇာတက (န) [တက္ကရိယ+ဇာတ-
က] တက္ကရိယဇာတ်၊ အလောင်းဇာတ်
‘တက္ကရိယ’ ပညာရှိလုလင်ဖြစ်စဉ်က ဆောင်
ရွက်ခဲ့ပုံ အကြောင်းကို အကျယ် ဟောပြော
ဇာတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဇာတကပါဠိ၊ ၁၃-နိ
ပါတ်၊ ၈-ဇာတ်။ ဇာ၊ ၁။၂၆၈။ ဇာ၊ ၄။၁။၂၄၃-
၂၅၂။ (-ဇာ၊ ၄။၂။၃၂၁။)

တက္ကရိယပဏ္ဍိတ (ပု) [တက္ကရိယ+ပဏ္ဍိတ]
တက္ကရိယ-မည်သော - ပညာရှိ - သုခမိန်။
တက္ကရိယပဏ္ဍိတော ပန အဟမေဝ အဟော-
သိ။ ဇာ၊ ၄။၁။၂၅၅။

တက္ကရိယမာဏဝ (ပု) [တက္ကရိယ+မာဏဝ]
တက္ကရိယ-မည်သော လုလင်။ အတ္ထိ ဒေဝ
တဿ အန္တေဝါသီ တက္ကရိယမာဏဝေါ
နာမ။ ဇာ၊ ၄။၁။၂၄၈။

တက္ကသို (တိ) [တ^၂+ကရ+ဏိ။ တံတံ ရောဂ-
ဇယာဒိကံ ကရောတိတိ တက္ကသို၊ ဏိ။ ဓာန်၊
ဋီ။ ၅၇၃။ (တက္ကသို-သံ)] ရေသကျည်း-ယာ
သကျည်း-ယာစကျည်း- ဆူးခေါင်းနက်-
ပင်။ (ရေသကျည်းပင်။ အမရ၊ သျ။ ဆူးခေါင်း
နက်။ ဓာန်၊ သျ။ နန်းလုံးကြိုင်၊ ထနောင်း၊
ဆူးရစ်-စသော အပင်မျိုး။ P. T. S.)
ဓနုတက္ကသိုပုပ္ဖဟိ (ဇာ၊ ၂။ ၃၄၄) တိ ဓနုနဉ္စ
တက္ကသိုနဉ္စ ပုပ္ဖဟိ သောဘိတာ။ ဇာ၊ ၄။
၇။ ၃၁၂။ တက္ကသိုနဉ္စာတိ နာဒေယိရက္ခာနဉ္စ၊
ယေ လောကေ “ယာသကြည်း” ဣတိ ဝုစ္စန္တိ။
ဇာ၊ ၄။ ၂၂။ ၅၄၇။ (-ထေရီ။ ၄၁၃။ ထေရီ၊
ဋီ။ ၂၃၄။)

တက္ကလ (ပု၊ န) [တ^၂+ကာလ။ (တက္ကလ-
သံ)] (ပု) (၁) ထို (အတိတ်-စသော) -အချိန်
-အခါ။ (န) (၂) ထိုခဏ၊ ခဏခြင်း၊ လက်ငင်း၊
ချက်ခြင်း၊ လောလောဆယ်၊ ပစ္စုပ္ပန်ကာလ၊
ထို .... အချိန် - အခါ - ဌ - ဖြစ်ခြင်း - ပါဝင်
ခြင်း။ (တိ) (၃) ထို .... ကာလရှိသော။

(ပု) (၁) တေဟိ တိဟိ .... စိတ္တေဟိ
ထိနမိဒ္ဓဿ သမ္ပယောဂေါ တံသမ္ပယောဂေါ၊
တက္ကလော။ မဏိမဉ္ဇူ။ ၁။ ၃၆၂။ တက္ကလ-
ဝါစိ၊ တက္ကလာပေက္ခန-တို့လည်း ကြည့်။

(န) (၂) တက္ကလန္တု တဒါတူ။ တသ္မိ-
ယေဝ ကာလေ ဇာတံ၊ နာသန္တကာလာ-
ဒိသုတိတက္ကလံ။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၈၆။ တက္က-
လတ္ထု တဒါတံ သျာတ်။ အမရ၊ ၁၈။ ၂၉။
ဒွေ ဝတိမာနကာလသျ။ ဗျာချာသုဓာ၊
ဋီကာ။ ဝတ္တိမာနကာလေ။ ထောမ။

(တိ) (၃) သ ကာလော ယသျ၊
တတ်ကာလဝူတော်။ ဝါစပုတိ။ တဒါတ္တ၊
တဒါတူ-တို့လည်း ကြည့်။

တက္ကလဝါစိ (တိ) [တက္ကလ + ဝါစိ] ထို....
အချိန် - အခါ - ကို - ဟောပြုလေ့ရှိ - ဟော
ပြုတတ် - သော (ပုဒ်၊ သဒ္ဒါ-စသည်)။ ဒါနီတိ

နိပါတော ဣဓ ပန-သဒ္ဓတ္ထေ ဝတ္တတိ တက္က-
လဝါစိနော တေရဟိ-ပဒဿ ဝိသံ ဝုစ္စမာ-
နတ္တာတိ အာဟ “သော ပန တွ” န္တိ။ ဝိမတိ၊
၁။ ၁၀၂။

တက္ကလာပေက္ခန (န) [တက္ကလ + အပေက္ခန]
ထို (အတိတ်-စသော) - အချိန် - အခါ - ကို
ရှုခြင်း။ တဒုပသက်မနဿ ပန အတိတ-
ဘာဝဿ သူစနတော “ဥပသက်မိ” တိ
တက္ကလာပေက္ခနဝသေန အတိတပယောဂေါ
ဝုတ္တော။ သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၁။

တက္ကဝစရ (တိ) [တက္က^၁ + အဝစရ] ကြံစည်
ခြင်းမျှဖြင့် သက်ဝင် ကျက်စားအပ်သော၊
အကြံသိမျှ၏ သက်ဝင် ကျက်စားရာ ဖြစ်
သော (တရား)။ အတက္ကဝစရာဝန တက္က-
ဝစရာ။ သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၈၄။ အတက္ကဝစရ-
လည်း ကြည့်။

တက္ကသိဉ္စန (န) [တက္က^၂ + အသိဉ္စန] ရက်
တက်ရည်ဖြင့် (အရံစောင့်ကို ကျွန်အဖြစ်မှ
လွတ်စေရန်) - သွန်း - လောင်း - ဖျန်း -
ခြင်း။ တက္ကသိဉ္စနံ သိဟဋ္ဌဒိပေ စာရိတ္တံ။
ဝဇီရ။ ၄၂၄။

တက္ကဟ(၄)တ (တိ) [တက္က^၃ + အာဟ(၄)တ]
ဝိတက်ဖြင့် - အစော - ရှေးရှု - တွေ့ထိ - တီး
ခေါက် - ဆောင်ယူ - အပ်သော၊ ဝိတက်ဖြင့်
ကြံစည်အပ်သော (ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံ-စသည်)။
တက္ကဟတံ ဝိတက္ကဟတ(ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၂၂) န္တိ
တက္ကနတော၊ သဝိသေသံ တက္ကနတော စ
“တက္ကော၊ ဝိတက္ကော” တိ စ ဝေ လဒ္ဓနာမေန
ဘာဝနာစိတ္တသမ္ပယုတ္တေန သမ္မာသင်္ကပ္ပေန
အာဟနနပရိယာဟနနကိစ္စေန အပရာပရံ
ဝတ္တမာနေန ကမ္မဋ္ဌာနံ အာဟတံ၊ ပရိယာ-
ဟတဉ္စ ကာတဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၄၇။ (-
အဘိ၊ ဝတာရ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၃၅။) တက္ကဟဋ္ဌန္တိ
ဝိတက္ကေန အာဟဋ္ဌံ ဖုသိတံ။ အဘိ၊ ဝတာရ၊
ဋီ၊ ၁။ ၁၁၇။ အာဟနန (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၆၆)
ကြည့်။ တက္ကပရိယာဟတ-လည်း ကြည့်။

တက္ကိက (တိ) [တက္ကိ + ကိ] (က) တက်
ကျမ်းကိုသင်သူ။ (ခ) ကြံစည်-၍-ခြင်းမျှ
ဖြင့်-ပြောဆို-မှတ်ယူ-တတ်သော၊ သူ။
(ဂ) ကြံစည်၍- ရွတ်ဆို- ပြုစီရင်- အပ်
သော(ဂါထာ-စသည်)။ (က) ဧဝံတက္ကိကော။
ရူ။ ၃၇၅။ (ခ) ဧဝံ သြဘာသိတမေဝ တက္ကိ-
ကာနံ (တိတ္ထိယာနံ၊ သိ၊ သျှ၊ ဣ)။ ....န တက္ကိ-
ကာ သုဇ္ဈန္တိ န စာပိ သာဝကာ။ ဥဒါန။
၁၆၉။ ဧဝံ တက္ကေတွာ ဝိတက္ကေတွာ ပရိကပ္ပ-
နမတ္တေန ဒိဋ္ဌိနံ ဂဟဏတော “တက္ကိကာ” တိ
လဒ္ဓနာမေဟိ တိတ္ထိယေဟိ သြဘာသိတံ။
ဥဒါန၊ ဌ။ ၃၂၆။ တက္ကိကာ (ပဋိသံ၊ ၁၅၉) တိ
တက္ကေန ဝဒန္တိတိ တက္ကိကာ။ တေ ဟိ ဒိဋ္ဌိ-
ဂတိကာ သဘာဝပဋိဝေဓပညာယ အဘာဝါ
ကေဝလံ တက္ကေန ဝတ္တန္တိ။ ယေပိ စ ဈာန-
လာဘိနော အဘိညာလာဘိနော ဝါ ဒိဋ္ဌိ-
ဂဏ္ဌန္တိ။ တေပိ တက္ကေတွာ ဂဟဏတော
တက္ကိကာ ဧဝ။ ပဋိသံ၊ ဌ။ ၂။ ၆၃။ (-ဇာ၊ ၁။
၁။ ဒီ၊ ဌ။ ၂။ ၉၅။ မ၊ ဌ။ ၄။ ၁။ အံ၊ ဌ။ ၂။
ဂ။ အဘိ၊ ဌ။ ၂။ ၄၉၄။ ပဋိသံ၊ ဌ။ ၂။ ၆၀။ ဇာ၊
ဌ။ ၁။ ၁၁၄၊ ၂၀။ ဝဇီရ၊ ၄။ ၁။ ကင်္ခါ၊ ဌ။ ၁၀။
ဒီ၊ ဌ။ ၁။ ၁၄၆၊ ၁၆၊ ၂၂။ သီ၊ ဌ။ ၁။ ၁၂၉၊ ၇၊
၄၀၀၊ ၄၀၁၊ ၄၂၇၊ ၄၄၁။ ဒီ၊ ဌ။ ၂။ ၁၀၉။ မ၊ ဌ။
၃။ ၁၀၉၊ ၂၃၅။ သံ၊ ဌ။ ၁။ ၇၅။ သံ၊ ဌ။ ၂။ ၂၆၉။
မဟာဝံ၊ ဌ။ ၁။ ၁၆ (သိ၊ မူ)။ (ဂ) တက္ကိကာ
ပနိမာ ဂါထာ။ အပ၊ ၂။ ၁၅၄။ ထေရ၊ ဌ။ ၂။
၅၁၃။

တက္ကိတ (တိ) [တက္ကိ + တ] ကြံစည်-တွေးဆ-
-အပ်သော (အရာ)။ တက္ကိယတေတိ တက္ကိ-
တော။ ကစွည်း။ ၆၄၃။ (-ရူ၊ ၆၃၅။ နိတိ၊
သုတ္တံ၊ ၁၂၇၀။)

တက္ကိတွာ (ကြိ၊ ဝိ) [တက္ကိ + အ + တွာ] ကြံစည်-
-တွေးဆ-၍။ ယသ္မာ သော တံ တံ ဝတ္ထု-
တထာ တထာ တက္ကိတွာ ဂဏှာတိ။ မ၊ ဌ။
၃။ ၂၀၉။ တက္ကေတွာ-လည်း ကြည့်။

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၂-ပ-ပ-ပ-ဗ-သ-၈

တက္ကိပဒ (န) [တက္ကိ + ပဒ] တက္ကိ-ဟူသောပုဒ်၊
တက္ကိ-ပုဒ်။ နိဗ္ဗစနံ ပန တက္ကိပဒေ ဝိယ ဒွိဓာ
ဝတ္တဗ္ဗံ။ သီ၊ ဌ။ ၁။ ၁၂၉။

တက္ကိရိယာ (ထိ) [တ + ကိရိယာ] ထို....အမှု
အရာ - အပြုအမူ - အမှုကိစ္စ။

တက္ကိရိယာသင်္ကာ (ထိ) [တက္ကိရိယာ + အာ-
သင်္ကာ] ထို....အမှုအရာ - အပြုအမူ -
အမှုကိစ္စ - ၌ ယုံမှားခြင်း။ အပိ စ သတ္တု-
ကပ္ပါဒိကိရိယတော အတ္တာနံ ပရိမောစေတိ
တက္ကိရိယာသင်္ကာယ သမ္ဘဝတော။ သီ၊ ဌ။
၁။ ၁၆၃-၄။

တက္ကိသဒ္ဓ (ပု) [တက္ကိ + သဒ္ဓ] တက္ကိ-ဟူသော
သဒ္ဓါ၊ တက္ကိ-သဒ္ဓါ။ တက္ကိ-သဒ္ဓေန သုဒ္ဓ-
တက္ကိကာနံ ဂဟဏံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သံ၊ ဌ။ ၂။ ၂၂၂။

တက္ကိ (တိ) [တက္ကိ + ကိ။ တက္ကိ + ဤ] ကြံစည်-
-တွေးဆ-တတ်သော၊ ကြံစည်-တွေးဆ-
ခြင်း ရှိသော၊ သူ၊ အကြံသမား၊ အတွေး
သမား။ တက္ကိ ဟောတိ ဝိသိသိ။ ဒီ၊ ၁။ ၁၅။
မ၊ ၂။ ၁၇၉။ တက္ကယတိတိ တက္ကိ၊ တက္ကော
ဝါ အဿ အတ္ထိတိ တက္ကိ။ ဒီ၊ ၁။ ၁၉၇။
တက္ကနံ တက္ကော၊ သော တေဿ အတ္ထိတိ
တက္ကိ။ မ၊ ဌ။ ၃။ ၂၀၉။ (-မ၊ ဌ။ ၃။ ၇၅။ မ၊ ဌ။
၄။ ၁။ ၁၁၅။ သံ၊ ဌ။ ၂။ ၃၁၇။ ဒီ၊ ဌ။ ၁။ ၁၆၂။
သီ၊ ဌ။ ၁။ ၁၄၄။ မ၊ ဌ။ ၃။ ၂၂၉။ အံ၊ ဌ။ ၂။
၃၇၉။) ထိုတက္ကိပုဂ္ဂိုလ်သည်— (၁) အဆင့်
ကြားစကားကိုမှီ၍ ကြံတတ်သော (အနုဿု-
တိက) တက္ကိပုဂ္ဂိုလ်၊ (၂) ရှေးဘဝကို
အောက်မေ့နိုင်သည်ကို မှီ၍ ကြံတတ်သော
(ဇာတိဿရ) တက္ကိပုဂ္ဂိုလ်၊ (၃) ရူပါရုံ-စသော
အာရုံ၊ သုခ ဝေဒနာ-စသော အကျိုးတရား
ရခြင်းကို မှီ၍ ကြံတတ်သော (လာဘိ) တက္ကိ
ပုဂ္ဂိုလ်၊ (၄) အနုဿုတဇာတိဿရ၊ လာဘ-
တို့နှင့် မရောယှက် သက်သက် ကြုံရုံ ကြံတတ်
သော (သုဒ္ဓ) တက္ကိပုဂ္ဂိုလ် ဟူ၍ ၄-ယောက်
ရှိ၏။ အကျယ်ကို (ဒီ၊ ၁။ ၁၉၉။ သီ၊ ဌ။ ၁။
၁။ ၄၀၀) ကြည့်။

တက္ကပဏ္ဍ (ပု) [တက္က+ပဏ္ဍ] တက္ကပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ -
အပေါင်း - အသင်း - ဖက်သား - အပေါင်း
ပါ - အသင်းပါ။ တက္ကနေန ပဝတ္တဝါဒတ္တာ
တက္ကပက္ခေယေဝ တိဋ္ဌေယျ။ ဒီ၊ ဇီ၊ ဝ၊ ၁၄၆။
သီ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၀၁။

တက္ကဘာဝ (ပု) [တက္က+ဘာဝ] တက္ကပုဂ္ဂိုလ်၏
အဖြစ်၊ အကြံသမား - အတွေးသမား - ၏
အဖြစ်။ (အကြံသမား - အတွေးသမား - ဟု
သိခြင်း၏အကြောင်း။)

တက္ကဘာဝသာမည (န) [တက္ကဘာဝ+သာမည]
တက္ကပုဂ္ဂိုလ်၏ အဖြစ်ဖြင့် တူသည်၏အဖြစ်၊
တက္ကပုဂ္ဂိုလ်ချင်းတူသည်၏အဖြစ်။ သဗ္ဗတက္က-
နော တက္ကဘာဝသာမညေန ကေဇ္ဈံ ဂဟေ-
တွာ စတုဓာ ဝဝတ္ထာပိတော သဿတဝါဒေါ။
ဒီ၊ ဇီ၊ ဝ၊ ၁၄၇။

တက္ကဘေဒ (ပု) [တက္က+ဘေဒ] တက္ကပုဂ္ဂိုလ်
တို့၏ - အထူး - အပြား - အမျိုးအစား။
(ယင်းအပြားကို တက္က-ကြည့်။) တက္ကဘေဒံ
ဝိဘဇန္တော “တတ္ထ စတုဗ္ဗိဓော” တိအာဒိ-
မာဟ။ သီ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၀၀။

တက္ကဝါဒ (ပု) [တက္က+ဝါဒ] တက္ကပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ -
အယူ - ဝါဒ။ ဘဂဝတာ ပန တက္ကဝါဒမ္ပိ
ဂဟေတွာ ဗြဟ္မဇာလေ စတ္တာရော ဝုတ္တာ။
ဒီ၊ ဇီ၊ ၂။ ၇၀။ (- ဒီ၊ ဇီ၊ ဝ၊ ၁၆၁။ သီ၊ ဇီ၊ သစ်၊
၁။ ၄၄၇။ မ၊ ဇီ၊ ၁။ ၂၀၄။ မ၊ ဇီ၊ ၂။ ၂၃၄။)

တက္ကဝါဒီ (တိ) [တက္ကဝါဒ+ဘျိ] တက္ကပုဂ္ဂိုလ်
တို့၏ - အယူ - ဝါဒ - ရှိသောသူ။ ယသ္မာ ပန
တက္ကဝါဒီ... အဘိနိဝေသံ ဇနေတိ။ ဒီ၊ ဇီ၊ ဝ၊
၁၆၀။ သီ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၂၆။

တက္ကေတိ (ကြိ) [တက္က+ဏေ+တိ] (တက္ကယတိ-
သံ)] ကြံစည် - တွေးဆ - ၏။ (က) အာရုံသို့
စိတ်ကို - ရှေးရှုတက်ရောက်စေ - တင်ပို့ - ၏။
(ခ) ဆွဲငင် - ဆောင်ယူ - ၏။ (ဂ) ချီး
မြှောက်၏။ ကြိမ်းပ၏။ (က) တက္ကေတိ -
သံ၊ ဇီ၊ ၂။ ၁၃၅။ အနု၊ ဇီ၊ ၂။ ၂၂၂။ တက္ကယတိ -

ဒီ၊ ဇီ၊ ဝ၊ ၁၆၀။ တက္ကယတိတိ ဦးဟယတိ၊ သဿ-
တာဒိအာကာရေနတသ္မိံ တသ္မိံ အာရမ္မဏေ
စိတ္တံ (အဘိနိဝေပတိ၊ ဒီ၊ ဇီ၊) အဘိနိဝေ-
ပယတိတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ ဇီ၊ ဝ၊ ၁၄၅။ သီ၊ ဇီ၊
သစ်၊ ၁။ ၃၉၉။ တက္ကေမိ - ထေရ၊ ဇီ၊ ဝ၊ ၂၇၆။
သုဗောဓ၊ ဇီ၊ ၃။ ၁၇၀။ တက္ကယာမ - ဝိ၊ ဇီ၊ ၂။
၁၁၆။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၁။ ၁၁၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၇၄၊ ၉၃။
(ခ) တက္ကေသိ - အဘိ၊ ဇီ၊ ဝ၊ ၁၀၇။ (ဂ) တက္က-
ယတိ - (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဝ၊ ၁၇၄) တိ သမ္ဘာဝေတိ၊
ဘာရိယံကတွာ န မညတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဇီ၊ ဝ၊ ၂၀၂။

တက္ကေတွာ (ကြိ၊ ဝိ) [တက္က + ဧက + တွာ]
ကြံစည် - တွေးဆ - ရှိ။ တက္ကေတွာ နယဂ္ဂါ-
ဟေန စိဝရံ ဒါတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ဇီ၊ ၂။ ၄၀၆။ တက္ကိတွာ-
လည်း ကြည့်။

တက္ကေန္တ (တိ) [တက္က+ဧက+အန္တ] ကြံစည် -
တွေးဆ - တတ်သောသူ။ ပဝိတက္ကမာဂမာတိ
တက္ကေန္တော ဝိတက္ကေန္တော သင်္ကပ္ပေန္တော။
မဟာနိ၊ ၁။ ၃၆။ (- စရိယာ၊ ဇီ၊ ၂။ ၅၉။ ဇာ၊ ဇီ၊
၁။ ၂၉၀။ ဇာ၊ ဇီ၊ ၂။ ၂၀၁။ ဝဇီရ၊ ၄၀၀။)
တက္ကယန္တ - လည်း ကြည့်။

တက္ကောဋ္ဌ (လ)က (ပု) [တ+ကုဋ္ဌ+ဏ္ဍ] တံ
ဥဒရံ ကောဋ္ဌေန္တိ ပဟရန္တိတိ တက္ကောဋ္ဌကာ။
သမ္မော၊ ယော၊ ၁၆၅။] (ပိုးမျိုး ၃၂-ပါးတွင်
တပါးအပါအဝင်ဖြစ်သော) ‘တက္ကောဋ္ဌ (လ)’
မည်သော ပိုးကောင်။ (ပိုးမွှားပိုးကောင်မျိုး၊
သန်ကောင်။ P.T.S.။) ယတ္ထ တက္ကော-
ဋ္ဌကာ (တတ္ထ တက္ကောလကာ၊ ခုဒ္ဒကာ၊ ဌ)
ဂဏ္ဍုပ္ပါဒကာ ... ဣစ္စေဝမာဒိဒ္ဓတ္တိံ သကုလပ္ပ-
ဘေဒါ ကိမယော အာကုလဗျာကုလာ သဏ္ဍာ-
သဏ္ဍာစာရိနော ဟုတွာ နိဝသန္တိ။ အဘိ၊ ဇီ၊ ၂။
၂၃၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဝ၊ ၂၅၀။ ခုဒ္ဒကာ၊ ဌ၊ ၄၅။

တက္ကောလ (န) [တက္က+လ] (ဏ္ဍာဒိ၊ ၁၉၄။
ဓာန်၊ ဇီ၊ ၂။ ၃၀၄။ ကြည့်။) (တက္ကောလ-သံ)]
ကရဝေး၊ ကရဝေးသီး။ တက္ကောလန္တိ ဝေ
နာမဝသေန န သက္ကာ ပရိယန္တံ ဒေသေတုံ။

ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၉၈။ တက္ကောလ-
ဇာတိဖလာဒိဟိ အလင်္ကရိတော ပိဏ္ဍပါတံ
ဒေန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၀၈။ တ-
က္ကောလဝဋ်သက-လည်းကြည့်။(ပါဠိအင်္ဂလိပ်-
သီဟိုဠ်အဘိဓာန်တို့၌ “တက္ကောလ” ဟု ချည်း
ရှိကြသည့်ပြင် ဓာန်-နှင့် ဓာန်၊ဋီ၊ ကျော်
အောင်စံထား၊ တောင်ပေါက် နိဿျ-တို့၌
လည်း “တက္ကောလ” ချည်းသာ ရှိကြသည်။
အဘယ၊ဓာန်၊သျှ-၌ကား “ကက္ကောလံ
တု စ ကောလကံ” ဟု ပြင်၍ ကက္ကောလ
(တက္ကောလ) ကရဝေး-ဟု အနက်ပြန်ဆိုပြီး
လျှင် “ကက္ကောလံ တု စ ကောလကံ” ဟူရာ၌
တက္က ဝိတက္ကေ၊ဩလ၊ တက္ကယတိတိ တက္ကော-
လံ၊ ကောလကံ-ဟု ဆိုသော ဣဒိမောဂ္ဂ-
လ္လာန်ဆရာ၊ ဤဒီကာဆရာတို့အလို ‘တက္ကော-
လံ’ ပုဒ်တည်း။ သက္ကတအဘိဓာန်၊ ဆေးကျမ်း
တို့၌ကား ‘ကက္ကောလ’ ဟု ချည်းသာ ရှိ၏” ဟု
ဆုံးဖြတ်ထားသည်။ ထောမ-၌ကား (ပု)
ကက္ကောလ၊ နံ၊ သာမျိုး-ဟော။ (န) ကက္ကော-
လက၊ နံ၊ သာမျိုး၊ တောပရုပ်-ဟော ဟု
လာ၏။ သက္ကတ၊ သီဟိုဠ်-ဓာန် တို့၌လည်း
‘တက္ကောလကံ’ ဟုပင် ရှိသည်။ ကောတ္ထုတ
ဓာန်-၌ ကက္ကောလ၊ နံ၊ သာမျိုး-ဟု သာမည
လာ၏။ အမရကောသ-၌ ကင်္ကောလကံ၊
ကောသဖလံ-ဟု လာသည်။ အမရ၊သျှ-၌
လည်း ကင်္ကောလကံ၊ ကရဝေး-ဟုပင် မြန်မာ
ပြန်ဆို၏။ ဗျာချာသုဓာ ဒီကာ-၌ကား
‘ကက္ကောလကံ’ ဟု သာ ရှိသည်။ ပါဠိ-
သီဟိုဠ် ဓာန်-၌ (န) တက္ကောလ၊ ‘တကုလံ’
မည်သော နံ၊ သာမျိုး-ဟု လာရှိသည်။ စိန္တာ-
မဏိ-၌ ‘ကက္ကောလ’ ဟု ရှိသည်။ ကက္ကောလ
အမည်ရှိသော နံ၊ သာမျိုးအထူး-စသည်ဖြင့်
ထုတ်ပြ၍ ကင်္ကောလ-ကို ဆက်ပြသည်။
ကင်္ကောလ-ဟူသည် ‘ဖလကပ္ပူရ’ တည်း။
၎င်းသည် ပေါ၏။ အပူက၏။ ခါး၏။ နှလုံး
အလိုကို ပေးတတ်၏-စသည်ဖြင့်လာရှိသည်။)

တက္ကောလ (န) [ယဒိစ္စာနာမ်] တက္ကောလ-
မြို့-ပြည်။ (တက္ကောလမြို့သည် အတိုင်းတိုင်း
အပြည်ပြည်မှ ကုန်သည်အပေါင်းတို့၏ ကုန်
ရောင်း ကုန်ဝယ်မှု ပြုလုပ်ရာ ကုန်သွယ်မှု
အချက်အခြာ ဌာနချုပ် ‘ဝါ၊စိဇ္ဇတိတ္ထ’ မြို့
ဖြစ်သည်။) တက္ကောလံ ဂစ္ဆတိ။ မဟာနိ။
၁၂၀၊၃၂၆။ (-မိလိန္ဒ။၃၄၀။)

တက္ကောလက (န) [တက္က + ဩလ + က။
(ကက္ကောလက-သံ)] ကရဝေး-ကရဝေးသီး။
ပုပ္ဖတက္ကောလကာဒိနံ။ ဝိ၊နိစ္ဆယ။၁၉၀၂။

တက္ကောလဝဋ်သက (န) [တက္ကောလ + ဝဋ်သက]
(က) ဦးဆောက်ပန်းနှင့်တူသော ကရဝေး
သီး။ (ခ) ကရဝေးသီး၏ ဦးဆောက်ပန်း
သဏ္ဌာန်။ တက္ကောလဝဋ်သကာဒယော ဝါ
ဥပရိဌပေတွာ ဒိယန္တိ။ ကင်္ခါ။ ၂၇၁။ မတ္ထကေ
ဌပိတတက္ကောလမေဝ တံသဒိသတ္တာ ဝဋ်သ-
ကောတိ တက္ကောလဝဋ်သကော။ ဝိကာရ-
သမ္ပန္နော သာမိဝစနဝသေန တက္ကောလဿ
ဝဋ်သကော တက္ကောလဝဋ်သကောတိပိ ဝိဂ္ဂ-
ဟော။ အယံ နယော “ဝဋ်သကန္တု ပူပဿ၊
ဌပေတွာ ဩဒေနောပရိ” တိဝိနယဝိနိစ္ဆယေန
သမေတိ။ ကင်္ခါ၊ယော၊မဟာဋီ၊၄။၃၄၃။ (-
ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၄၄၁။)

တက္ကတိ (ကြိ) [တက္က + အ + တိ။ (တက္ကတိ-သံ)]
စောင့်ရှောက်၏။ ကာကုယံ၏။ တက္က တပ-
နေ။ တပနံ သံဝရဏံ။ တက္ကတိ။ နိတိ၊ဓာ။
၂၂။ တက္ကော တစဂ္ဂါဟေ။ ဓာတုတ္ထ။၁၅၂။

တကြိယာ (တိ) [တ + တ + ကြိယာ] ထိုထို -
အမှုအရာ - ကြိယာ။ သာ သာ ဝေ ကြိယာ
‘တတကြိယာ’ တိ ဝတ္ထဗ္ဗေ ကေဿ တ-ကာ-
ရဿ လောပံ ကတွာ ‘တကြိယာ’ တိ ဝုတ္တံ။
နိရုတ္တိ၊ဋီ။ ၂၇၁-၂။ သုဒဒုက္ခ တကြိယာယံ။
တကြိယာတိ သုဒဒုက္ခာနံ ဝေဒနာနံ ကြိယာ၊
သုဒနံ ဒုက္ခန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ နိတိ၊ဓာ။
၁၉။ (-မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၁၉၃။)

တဂ(ဂ)ရ် (ပုန) [တဂိ + အရ။ တဂိ
ဂတျတ္ထော ဒဏ္ဍကော ဓာတု၊ အရော။ ဓာန်၊
ဋီ။ ၁၄၇။ တဂိ ဂမနေ စ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၂၇။
တ၂ + ဂရ + အ။ တဂရန္တာမ ဧကော ရုက္ခ-
ဝိသေသော၊ ယော “အဿမာရကော” -
(နွယ်သာကီ)တိ ဝုစ္စတိ။ တံ ဝုစ္စတိ ဥဒကံ၊
တေန ဂရိတဗ္ဗသိဉ္စိတဗ္ဗန္တိ တဂရံ။ ဇာ၊ ဋီ၊ ၁၄။
၄၇။ (တဂရး-သံ)] (၁) တောင်ဇလပ်။
(တောင်ဇလပ်ပန်း၊ တောင်ပေါက်၊ ဓာန်၊
သျှ။ နွယ်သာကီ၊ နွယ်သာကီပန်း။ ပခုက္ကူ၊
ဒီ၊ ဋီ၊ ၁၅။) (ယင်းသည် နံ့သာမျိုးလေးပါး
တွင် တပါးအပါအဝင် ဖြစ်၏။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။
၁၉၀-ဂ။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၀၊ ၂၇၇။ ဓာန်၊ ၁၄၇။)
(၂) တောင်ဇလပ်ပန်းနံ့။

(၁) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ စန္ဒနံ
တဂရံ ကာဠာနုသာရိယံ တာလိသံ ဘဒ္ဒ-
မုတ္တကံ။ ဝိ၊ ၂။ ၂၉၄။ တဂရဉ္စ ပလာသေန၊
ယော နရော ဥပနယုတိ။ ဣတိဝုတံ။ ၂၄၁။
ဇာ၊ ၁။ ၃၃၀။ ဇာ၊ ၂။ ၂၆၅။ ခုဒ္ဒက၊ ဋီ၊ ၁၀၇။
(-အပါ၊ ၁။ ၂၇၉။ ဇာ၊ ၂။ ၁၁၅၊ ၁၇၆၊ ၃၄၄-၆။
မိလိန္ဒ။ ၃၂၊ ၁၃၆၅။ ဝိ၊ ဋီ၊ ၃။ ၃၇၂။ သုတ္တနိ၊ ဋီ၊
၂။ ၁၃။ ဇာ၊ ဋီ၊ ၆။ ၁၂၄-၅။ ဇာ၊ ဋီ၊ ၇။ ၁၂၆-၇၊
၃၂။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၉၀။ မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၁၀။)

(၂) တဂရမလ္လိကာ ဝါ (ဓမ္မ။ ၂၁)တိ
ဣမေသမ္ပိ ဂန္ဓော ဝေ အဓိပေတော။ ဓမ္မ၊
ဋီ၊ ၁။ ၂၆၇။ န စန္ဒနံ တဂရမလ္လိကာ ဝါ (အံ၊
၁။ ၂၂၇)တိ စန္ဒနတဂရမလ္လိကာနမ္ပိ ဂန္ဓော
ပဋိဝါတံ န ဂစ္ဆတိတိ အတ္ထော။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။
၂၀၆။ စန္ဒနံ တဂရံ မလ္လိကာတိ ဟိ တံသဟ-
စရဏတော တေသံ ဂန္ဓောဝ ဝုတ္တော။ သီ၊ ဋီ၊
သစ်၊ ၁။ ၂၃၃-၄။ (-မိလိန္ဒ။ ၃၁၇။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။
၅၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋီ၊ ၁၄၆။ ဇာ၊ ဋီ၊ ၃။ ၂၇၂။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။
၆၃။ မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၃၇။ အံ၊ ဋီ၊ ၃။ ၂၂၄။)

တဂရ (န) [ယဒိစ္စာနာမ်] တဂရ-မည်သော
မြို့။ ယဒါ ပန တဂရနာမကေ နဂရေ
သဉ္ဇယော နာမ ရာဇာ.... ပဗ္ဗဇိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋီ။

၂၆၀။ (ထိုမြို့သည် ‘ဝရကမ္ဘာ’တွင် ပွင့်တော်
မူသော ‘ဓမ္မဒဿိ’ ဘုရားရှင် လက်ထက်၌
‘သဉ္ဇယ’ ဘုရင်၏ နန်းမြို့တော် ဖြစ်သည်။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၅၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋီ။ ၂၆၀။)

တဂရကုဋ္ဌဝါသိခိဏာသဝတ္ထေရ (ပု) [တဂရ-
ကုဋ္ဌဝါသိ + ခိဏာသဝတ္ထေရ] တဂရတောင်
ထွတ်၌ နေလေ့ရှိသော ရဟန္တာထေရ်။
ဧကော ကိရ ဝဿဝလာဟကဒေဝပုတ္တော
တဂရကုဋ္ဌဝါသိခိဏာသဝတ္ထေရဿ သန္တိကံ
ဂန္ဓာ ဝန္တိတော အဋ္ဌာသိ။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၀။

တဂရနာမက (န) [တဂရ + နာမ + က] တဂရ-
အမည်ရှိသော (မြို့-စသည်)။ တဂရ-ကြည့်။

တဂရမာလာဒိဂန္ဓဗန္ဓပလိဝေဌနပတ္တသဒိသ (တိ)
[တဂရမာလာဒိဂန္ဓ + ဗန္ဓ + ပလိဝေဌန +
ပတ္တ + သဒိသ] တောင်ဇလပ်ပန်း-အစရှိသော
ပန်းနံ့သာကို ဖွဲ့ထုပ်ရစ်ပတ် (ကြောင်းဖြစ်)
သော သစ်ရွက်နှင့်တူသော၊ သျှ။ (ပညာရှိကို
မှီဝဲသျှ။) တဂရမာလာဒိဂန္ဓဗန္ဓပလိဝေဌန-
ပတ္တသဒိသော ဟောတိ တဒုပသေဝီ။ ခုဒ္ဒက၊
ဋီ၊ ၁၀၇။

တဂရမာလာဒိဂန္ဓသဒိသ (တိ) [တဂရမာလာ +
အာဒိ + ဂန္ဓ + သဒိသ] တောင်ဇလပ်ပန်း
အစရှိသောပန်းနံ့သာနှင့်တူသော (ပညာရှိ)။
အပိ စ တဂရမာလာဒိဂန္ဓသဒိသော ပဏ္ဍိ-
တော။ ခုဒ္ဒက၊ ဋီ။ ၁၀၇။

တဂ(ဂ)ရသိခိ (ပု) [ယဒိစ္စာနာမ်] တဂ(ဂ)ရ-
သိခိ-အမည်ရှိသော ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ။ ဧတဒဂ်ဘွဲ့ရ
ဥပ္ပလဝဏ်ထေရီမ လောင်းလျှာ ပဒုမဝတိမှ
မွေးဖွားခဲ့သော ပစ္စေကဗုဒ္ဓါအရှင်မြတ် ၅၀၀-
တို့တွင် တတိယမြောက်ဖြစ်သော ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ
သည် ‘တဂရသိခိ’ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ဖြစ်လေသည်။
(မ၊ ဋီ၊ ၄။ ၉၀။ အပါ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၄၃။) တဂရသိခိ
ပစ္စေကဗုဒ္ဓါအရှင်မြတ်သည် မဂဓတိုင်း ရာဇ-
ဂြိုဟ်နန်းမြို့တော်အနီး ‘ဣသိဂိလိ’ တောင်၌

ဖလသမာပတ်ချမ်းသာဖြင့် ကြာမြင့်စွာ သိတင်းသုံးတော်မူဘူးသည်။ (မ၊၃။၁၁၃။) ‘သုပ္ပဗုဒ္ဓ’သည် သူဌေးသားဖြစ်စဉ်က တကရသိခိပစ္စေကဗုဒ္ဓါအရှင်မြတ်ကို ဆဲရေးမိခြင်းကြောင့် အနှစ်သိန်းသောင်းမက ငရဲ၌ကျခံရသည့်အပြင် နောက်ဆုံးဘဝ၌ နန္ဒာရောဂါစွဲကပ်ခံရ၏။ (ဥဒါန။၁၃၆။ ဥဒါန၊၉။၂၆၄။ ဓမ္မ၊၉။၁။၃၀၃။) အလွန်စေးနွဲ့ နှမြောသည့် သူဌေးတဦးသည် ကောသလတိုင်း သာဝတ္ထိမြို့တော်တွင်းသို့ ဆွမ်းခံ ဝင်တော်မူသော တကရသိခိ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါအရှင်မြတ်အား ဆွမ်းလောင်းလှူဘူး၏။ လှူဒါန်းပြီးနောက် နှလုံးမသာမယာ (အပရစေတနာ ချိုတဲ့) သည့်အတွက် မစားရက် မသောက်ရက် မဝတ်ရက် ဖြစ်ရသည်။ (သံ၊၁။၉၂-၃။ သံ၊၉။၁။၁၄၇-၈။ ဓမ္မ၊၉။၂။၃၅၄။)

တကရသိခိပစ္စေကဗုဒ္ဓ (ပု) [တကရသိခိ+ပစ္စေကဗုဒ္ဓ] တကရသိခိ-အမည်ရှိသော ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ။ တကရသိခိပစ္စေကဗုဒ္ဓ ဒိသ္မာ နိဋ္ဌာဘိက္ခဝ။ ဓမ္မ၊၉။၁။၃၀၃။ အာဂန္တုကသေဋ္ဌိ တကရသိခိပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ ဒိန္နပစ္စယေန ဗဟံ ဓနံ လဘိ။ ဇာ၊၉။၃။၂၇၂။

တကရာဒိဂန္ဓဇာတိပလိဝေဌနပတ္တ (န) [တကရ+အာဒိ + ဂန္ဓဇာတိ + ပလိဝေဌန + ပတ္တ] တောင်ဇလပ်-အစရှိသော နံ့သာမျိုးကို-ရစ်ပတ်-ဖွဲ့စည်း-(ကြောင်းဖြစ်) သော-သစ်ရွက် - ဖက်ရွက်။ ပုဂ္ဂလော တကရာဒိဂန္ဓဇာတိပလိဝေဌနပတ္တံ ဝိယ ဟောတိ။ ဇာ၊၉။၄။၄၃၈။

တဂ္ဂ (တိ) [တ^၂+ဂမု+ဂ္ဂိ] ထို...၌-ရောက်-ဖြစ်-သော၊ ထို...ကို သိသော။ တဂ္ဂမန-ကြည့်။

တဂ္ဂတ (တိ) [တ^၂+ဂတ။ (တဒ္ဓတး-သံ)] ထို(ပုစ္ဆာ-စသည်) ၌-ဖြစ်-တည်- ရောက်-သော(မသိ-ယုံမှား-ခြင်း-စသည်)။ တေန

ကာတဗ္ဗပုစ္ဆာယ ကရဏတော တဂ္ဂတံ အဇာနနံ သံသယံ ဝါ အနုဝိဓာယယေဝ ပုစ္ဆတိ။ အနုဋီ၊၁။၁၈၃။

တဂ္ဂတပဋိဂ္ဂဟဏ (န) [တဂ္ဂတ+ပဋိဂ္ဂဟဏ] ထို (ခဲဖွယ်, ဘောဇဉ်) ၌ တည်သော ခံယူခြင်း။ (ရဟန်းတို့၏ ခဲဖွယ်ဘောဇဉ်၌ တည်သော အကပ်ခံခြင်း ကြိယာ။) န ပန တဂ္ဂတပဋိဂ္ဂဟဏံ။ န ဟိ ဝတ္ထု အပရိစ္ဆေတိ တတ္ထဂတပဋိဂ္ဂဟဏံ ပရိစ္ဆေတိ သက္ကာ။ ဝိမတိ၊၂။၃၃။

တဂ္ဂတမာနသ (တိ) [တဂ္ဂတ+မာနသ။ (တဒ္ဓ-တမာနသး-သံ)] ထို (မြတ်စွာဘုရား၊ တရားသံ) ၌-ဖြစ်-တည်-ရောက်-သော စိတ်ရှိသော၊ သူ။ တဂ္ဂတမာနသော ဒဏ္ဍမောလုဗ္ဗတိဋ္ဌန္တော...အဋ္ဌာသိ။ ဝိမာန၊၉။၂၀၁။

တဂ္ဂတဝိသေသ (ပု) [တဂ္ဂတ+ဝိသေသ] ထို...၌ - ဖြစ်-တည် - ရောက် - သော - အထူး-ထူးခြားချက်။

တဂ္ဂတဝိသေသာဝဗောဓန (န) [တဂ္ဂတဝိသေသ + အဝဗောဓန] ထို...၌ - ဖြစ်-တည် - ရောက်- သော အထူးကိုသိခြင်း။ ဘဝတိ ဟိ အဘိဇ္ဇေပိ ဝတ္ထုသ္မိံ တဂ္ဂတဝိသေသာဝဗောဓနတ္ထံ ဘိန္နံ ဝိယ ကတော ဝေါဟာရေ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၂၀။

တဂ္ဂတသမ္မောဟ (ပု) [တဂ္ဂတ + သမ္မောဟ] ထို (လက္ခဏာယာဉ် ၃-ပါး)၌ ဖြစ်သော ပြင်းစွာတွေဝေခြင်း (မောဟ)။

တဂ္ဂတသမ္မောဟဝိဒ္ဓိသန (န) [တဂ္ဂတသမ္မောဟ+ဝိဒ္ဓိသန] ထို (လက္ခဏာယာဉ် ၃-ပါး)၌ ဖြစ်သော ပြင်းစွာတွေဝေခြင်း(မောဟ) ကို ဖျက်ဆီးခြင်း။ ဝိပဿနံ (ဝိပဿနာယ?) ကယိရမာနံ လက္ခဏုပနိဇ္ဈာနကိစ္စံ မဂ္ဂေန သိဇ္ဈတိ တဂ္ဂတသမ္မောဟဝိဒ္ဓိသနတော။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၃၃-၄။

တဂူတိ (ထိ) [တ^၂+ဂတိ] ထို .... ၏ ဖြစ်ခြင်း။ တဂူတိက (၃) ကြည့်။

တဂူတိက (တိ) [တ^၂+ဂတ + ကိက။ (ကိက-သီးခြားနက် မရှိ။) တ^၂+ဂတိ+က။ (သမာသန္တ-က။) တဂူတိ + ဂတိ+ကိက။ တေသံ ဘုမ္မဒေဝါနံ ဂတိ နိဗ္ဗတ္တိ တဂူတိ။ တဂူတိ ဂတိ တေသန္တိ တဂူတိက။ ပုဗ္ဗပဒေ ဥတ္တရပဒလောပေါ။ မဏိမဉ္ဇူ။ ၂။ ၁၄။] (၁) ထို .... ၌ ဖြစ်သော။ (၂) ထို .... ၌ ဖြစ်ခြင်း ရှိသော။ (၃) ထို .... ၏ ဖြစ်ခြင်းနှင့် တူသောဖြစ်ခြင်း ရှိသော၊ ထိုအလားရှိသော၊ အလားတူ ဖြစ်သော။

(၁)(၂) နှစ် ဟိ ပတ္တံ အဝိဿဇ္ဇေတွာ တဂူတိကံ အာဟာရံ ဝိဿဇ္ဇေတုံသက္ကာ၊ နာပိ အာဟာရံ အဝိဿဇ္ဇေတွာ တဂူတိကံ ပဋိဂ္ဂဟဏံ ဝိဿဇ္ဇေတုံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၅။ ပတ္တေ ပန ဝတ္တမာနာ အပေက္ခာ တဂူတိကေ အာမိသေပိ ဝတ္တတိ ဝေ နာမာတိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၃၃။

(၃) ဝေဌိမန္တိ တဂူတိကမေဝ။ ဝဇီရ။ ၂၀၇။ တဿှာ အာယတနဓာတုယောပိ တဂူတိကာ ဝေ ဒဠဗ္ဗာ။ မ၊ ဇ္ဇိ၊ ၂။ ၂၁။ သော ပနေတ္ထ တဂူတိကော။ မ၊ ဇ္ဇိ၊ ၃။ ၃၈။

တဂူတိကတာ (ထိ) [တဂူတိက+တာ] ထို .... ၏ ဖြစ်ခြင်းနှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိသည်၏ အဖြစ်၊ ထို အလားရှိသည်၏အဖြစ်၊ အလားတူသည်၏ အဖြစ်၊ အလားတူ၏ဟု သိခြင်း၏ အကြောင်း။ တပုရာယဏတာ ပနေတ္ထ တဂူတိကတာ။ ဒီ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၂၇။ သီ၊ ဇ္ဇိ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၇။ မ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၂၃။ (- ဒီ၊ ဇ္ဇိ၊ ၃။ ၄၄။)

တဂူတိကတ္တ (န) [တဂူတိက+တ္တ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ ပန ဂဟိတာယ တဂူတိကတ္တာ သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ ဂဟိတောဝဟောတိ။ သံ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၂၁။ = သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ ဥပကာရကဘာဝေန တာယ သမာနဂတိကတ္တာ။ သံ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၂၆။ (- ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၆။

ဒီ၊ ဇ္ဇိ၊ ၂။ ၃၃။ ဒီ၊ ဇ္ဇိ၊ ၃။ ၄၄။ အံ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၂၅။ ဝိဘာဝိနီ၊ ၁၆၅။)

တဂူမန (တိ) [တဂူ + မန] ထို .... ၌ - ရောက်သော - ထားအပ်သော - စိတ်ရှိသော၊ သူ။ နှစ် တဂူမနသာ (တဒဂူမနသာ၊ သီ။ တဒဂ်မနသာ၊ သျှာ) သတိ။ ငိမာန၊ ၆၆။ နှစ် တဂူမနသာ သတိ (တဒဂူမနသာ သတိ၊ သီ)တိ တဿံ ဂါဝိယံ ဂတမနာ ဌပိတမနာ န ဟောန္တိ။ ဝိမာန၊ ၄။ ၁၇။ (မနသာ-၌ သ-အာဂံ။ နိတိ၊ ပဒ၊ ၁၆၂။ ကြည့်။)

တဂူယုဘာဝနိဝတ္တိ (ထိ) [တဂူယုဘာဝ+နိဝတ္တိ] ထို .... ဖြင့် ယူအပ်သည်၏ အဖြစ်မှ - ပြန်လည် - ဆုတ်နစ် - ခြင်း၊ ထို .... ဖြင့် ယူအပ်သည်၏ အဖြစ်ကို တားမြစ်ခြင်း။ တဂူယုဘာဝနိဝတ္တိယာ။ အနု၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၂၈။

တဂူရ (တိ) [တ^၂+ဂရ။ (တဒရ-သံ)] ထို .... - ကို - ၌ - အလေးပြုသူ - လေးစားသူ၊ ထို .... ဟူသော - အလေးပြုအပ် - လေးစားအပ် - သော အရာဝတ္ထုရှိသူ။ ဆသု သမာပတ္တိသု အဓိမုတ္တဿ တန္တိန္နဿ တဂူရုနော တပုဗ္ဗာရဿ။ မ၊ ဇ္ဇိ၊ ၄။ ၃၅။ အောက်ပုဒ်တို့လည်း ကြည့်။

တဂူရုက (တိ) [တ^၂+ဂရ+က] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ ပဉ္စသု ကာမဂုဏေသု အဓိမုတ္တော တန္တိန္နော တဂူရုကော တပုဗ္ဗာရော။ မ၊ ဇ္ဇိ၊ ၄။ ၃၄။ တေ စ ကာမေ ဂရံ ကတွာ ရဟန္တိတိ (ဒဟန္တိတိ၊ သီ၊ သျှာ) တဂူရုကာ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၉၄။ တဂူရုကဿာ (မဟာနိ၊ ၁၀၈)တိ တံ ဂရံ ကရေန္တဿ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂၇။ သာ ပညာစရိတာ ဂရုကာ ဗဟုလာ အဿာတိ တစ္စရိတော တဂူရုကော တဗ္ဗဟုလော။ အံ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၂၈။ (- မဟာနိ။ ၂၇၊ ၃၉။ ဖူဠနိ၊ ၅၄၊ ၁၀၆၊ ၂၁၃၊ ၂၁၅၊ ၂၇၆-၇။ အံ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၄၁၄။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၂၆။ မ၊ ဇ္ဇိ၊ ၃။ ၂၄။)

တက္ကသိုလ် (ထိ) [တက္ကသိုလ်+တ] ထိ...
 -ကို-အလေးပြု-လေးစား-သူ၏အဖြစ်၊
 ထိ...ဟူသော-အလေးပြု-လေးစား-အပ်
 သော အရာဝတ္ထုရှိသူ၏ အဖြစ်။ တသို့ညောင်
 ဘက်သစ်တေ နှိပ်စက်ခံရစေ အဓိပ္ပာယ်တူ တက္ကသို-
 လ် တက္ကသိုလ် တက္ကသိုလ် တက္ကသိုလ်
 တက္ကသိုလ် အတော်။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၀။ ပဋိသန္ဓေ၊
 ၁။ ၂၄။ တဒေဝ ရတနတ္ထိယံ ဂရု တေဿာ-
 တံ တက္ကသိုလ်၊ တဿ ဘာဝေါ (တက္ကသိုလ်၊ ဒီ၊
 ၃) တက္ကသိုလ်။ ဒီ၊ ၃။ ၂၇။ သီ၊ ၃။ သစ်၊
 ၂။ ၁၇။ မ၊ ၃။ ၂၄။ (- အနု၊ ၃။ ၁၀၃။)

တက္ကသိုလ် (န) [တ+ဂဟဏ] ထိ ... ကို-
 ယူခြင်း-ကျင့်သုံးခြင်း။ တက္ကသိုလ်နောဝ စ
 ဗြဟ္မပုရောဟိတဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇာပိ ဂဟိတာတိ
 ဝေဒိတဗျာ။ မ၊ ၃။ ၁။ ၃၆။ တက္ကသိုလ်(မ၊ ၃။ ၄။
 ၂၀) တိ တဿ ဂဟဏေန တဿာ ပဋိပတ္တိ-
 ယာ ပဋိပဇ္ဇမာနေန။ မ၊ ၃။ ၄။ ၄၀။ (-
 သုတ္တနိ၊ ၃။ ၁။ ၁၃။ ဝဇီရ၊ ၁။ ၁၅။ သီ၊ ၃။ သစ်၊
 ၁။ ၄၀။ မ၊ ၃။ ၁။ ၃၇။ ၃၉။ သီ၊ ၃။ သစ်၊
 ၆။ ၁။ ၃၂။ နေတ္ထိ၊ ၃။ ၂။)

တက္ကသိုလ် (တိ) [တ+ဂဟိတ] ထိ ... ဖြင့်
 ယူအပ်သော(တက္ကသိုလ်)။ မာနဝသေန စ ဒိဋ္ဌိ-
 ဝသေန စ “အသိ”တိ ဂါဟေ သိဇ္ဈန္တေ
 တံသဟဂတာ တက္ကသိုလ်(တက္ကသိုလ်-
 ကာ?)ဝ ဟောတိ။ သီ၊ ၃။ ၂။ ၂၀။

တက္ကသိုလ်တက္ကသိုလ်(ထိ) [တက္ကသိုလ်တက္ကသိုလ်+
 နိဝတ္တိ] ထိ...ဖြင့် ယူအပ်သည်၏အဖြစ်မှ-
 ပြန်လည် - ဆုတ်နှစ် - ခြင်း။ တက္ကသိုလ်တက္ကသိုလ်-
 တက္ကသိုလ်။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၃။ ၂။ ၂၆။

တက္ကသိုလ်တက္ကသိုလ်(ထိ) [တက္ကသိုလ်တက္ကသိုလ်+
 နိဝတ္တိ] အထက်ပုဒ်နက်ကြည့်။
 တက္ကသိုလ်တက္ကသိုလ်။ မ၊ ၃။ ၁။ ၆။

တက္ကသိုလ်ရဟိတ (တိ) [တ+ဂဠုန+ ဝိရဟိတ]
 ထိ(တံထွေး)ယူခြင်းမှ ကင်းသော။ လောတိ
 ခေဋ္ဌံ တက္ကသိုလ်ရဟိတယ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂။

တက္ကသိုလ် (ပ) [တ+ဂဠုန (တက္ကသိုလ်-သံ)]
 (က) ထိ...ဂဠုန-ကျေးဇူး။ (ခ) ထိ...
 ၏-ဂဠုန- မပြောနားသော အရာ- ဝိသေ-
 သန။ အောက်ပုဒ်တို့ ကြည့်။

တက္ကသိုလ်တက္ကသိုလ် (တိ) [တက္ကသိုလ် + တက္ကသိုလ်]
 ထိ ... ဂဠုနတို့ဖြင့် - တန်ဆာဆင်အပ် -
 တင့်တယ်စေအပ် - သော။ တက္ကသိုလ်တက္ကသိုလ်
 ဇန သန္တာပါပဟာနာဒိ ယထာဂုတ္တ ဂုဏေဟိ
 သောဘိတံ ဟောတိ။ သုဗောဓ၊ သုဗောဓ၊ ၃။
 သစ်။ ၂၄။

တက္ကသိုလ်သိညာဏ (ပ) [တက္ကသိုလ်+သိညာဏ-
 ဏ (=သံ+ဝိ+ညာ+ဏ+ယု)။ (တက္ကသိုလ်-
 သိညာဏ-သံ) ထိ(အညပုဒ်နက်)၏ ဂဠုန
 (ဝိသေသန ဖြစ်သော သမာသပုဒ်နက်) နှင့်
 တက္ကသိုလ်တက္ကသိုလ်သော သမာသံ၊ ထိ(အည
 ပုဒ်နက်)၏ ဝိသေသန(ဖြစ်သော သမာသံ
 ပုဒ်နက်)နှင့်တက္ကသိုလ်အပ်သောအနက်ရှိသော
 သမာသံ။ သမာသံပုဒ်၏ အနက်နှင့် တက္ကသိုလ်
 ရသော သမာသံ။ တေသု ယတ္ထ ဝိသေသန-
 ဘူတော အတ္ထော အညပဒတ္တဂဟဏေန
 ဂယုတိ၊ သော တက္ကသိုလ်သိညာဏော။
 ရှု၊ ၃။ ၂။ တဿ အညပဒတ္တဿ ဂုဏေန အဝ-
 ယဝဘူတေန ဓမ္မဘူတေန တဒိတိန္ဒဝိသေသ-
 နေန သဒ္ဓိံ ဝိညာပကော တက္ကသိုလ်သိညာ-
 ဏော။ ရှု၊ ၃။ ၁။ ၁၅။ တေသု ယတ္ထ အဝယ-
 ဝေန ဝိဂ္ဂဟော သမုဒယော သမာသတ္ထော၊
 သော တက္ကသိုလ်သိညာဏော နာမ။ နိတိ၊
 သုတ္တံ၊ ၇။ ၀။ (မောဂ်၊ သု၊ ၃။ ၁၇-လည်း
 ကြည့်။)

တက္ကသိုလ်သိညာဏဗဟုဗိဟိ (ပ) [တက္ကသိုလ်သိ-
 ညာဏ+ဗဟုဗိဟိ] ထိ (အည ပုဒ်အနက်)၏
 ဂဠုန (ဝိသေသန ဖြစ်သော သမာသပုဒ်နက်)
 နှင့်တက္ကသိုလ်တက္ကသိုလ်သော ‘ဗဟုဗိဟိ’သမာသံ၊
 ထိ (အညပုဒ်နက်)၏ ဝိသေသန (ဖြစ်သော
 သမာသပုဒ်နက်)နှင့်တက္ကသိုလ်အပ်သောအနက်

ရှိသောဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသံ၊ တဂ္ဂုဏသံဝိညာ-
ဏဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသံ။ ဧတ္ထ စ တဂ္ဂုဏသံ-
ဝိညာဏဗဟုဗ္ဗိဟိတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။...တေန ဝိညာ-
ယတိ တဂ္ဂုဏသံဝိညာဏဗဟုဗ္ဗိဟိ ဝေတ္ထ
ဂဟိတော။ နျာသ။ ၂။

တဂ္ဂုဏသံဝိညာဏဗဟိရတ္ထသမာသ (ပု) [တဂ္ဂု-
ဏသံဝိညာဏ+ဗဟိရတ္ထသမာသ] တဂ္ဂုဏ-
သံဝိညာဏ-မည်သော (သမာသပုဒ်မှတစ်ပါး)
ပြင်ပပုဒ်နက်ရှိသော (ဗဟုဗ္ဗိဟိ) သမာသံ။
“သဟ ဒေဝေဟိ သဒေဝက”န္တိအာဒိနာ
ယထာဝါကျ ပဒနိဗ္ဗစနံ ဝုတ္တံ၊ ယထာပဒံ ပန
“သဒေဝကော”တိအာဒိနာ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ ဣမေ
စ တဂ္ဂုဏသံဝိညာဏဗဟိရတ္ထသမာသ။
သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၆၄။

တဂ္ဂုဏသမ္ပန္န (တိ) [တဂ္ဂုဏ+သမ္ပန္န] ထို....
ဂုဏ်နှင့် ပြည့်စုံသော။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တဂ္ဂုဏသမ္ပန္နတ္ထ (န) [တဂ္ဂုဏသမ္ပန္န + တ္ထ]
ထို....ဂုဏ်နှင့် ပြည့်စုံသည်၏အဖြစ်။ သာတိ-
သယတော ဣမဿ တဂ္ဂုဏသမ္ပန္နတ္တာ။ သီ၊ဋီ၊
သစ်၊ ၁။၂၇။

တဂ္ဂုဏသာမညတာ (ထိ) [တဂ္ဂုဏ+သာမည+
တာ။ (တာ-သီးခြားနက် မရှိ။)] ထို ....
ဂုဏ်နှင့် တူသည်၏ အဖြစ်၊ ထို....ဂုဏ်နှင့်
တူ၏ဟု သိခြင်း၏အကြောင်း။ အပရိညေယျ-
ဘူတာနဉ္စ ဗုဒ္ဓသံသဂုဏာနံ တဂ္ဂုဏသာမည-
တာယာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၇၈။

တဂ္ဂေါစရ (တိ) [တ^၂+ဂေါစရ] ထို....ကျက်
စားရာ အာရုံရှိသော။ တတ္ထ ပဉ္စကာမဂုဏ-
သင်္ခါတဂေါစရဂ္ဂဟဏေန တဂ္ဂေါစရနိ ပဉ္စာ-
ယတနာနိ ဂဟိတာနေဝ ဟောန္တိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၀၈။

တဂ္ဂေါစရတ္ထ (န) [တဂ္ဂေါစရ+တ္ထ] ထို....အာရုံ
ရှိသည်၏အဖြစ်။ တံဂေါစရတ္ထ-ကြည့်။ (က၊
မူကဲ့။)

တဋ္ဌ^၁ (ဗျ) [ဓာန်။ ဓာန်၊ဋီ။၁၁၄၀။ ရူ။
နာ-၁၃၄။ နိတိ၊သုတ္တ။နာ-၃၈၂ကြည့်။] (၁)
စင်စစ်၊ ကေန၊ အမှန်၊ မချွတ်၊ တကယ်၊
အဟုတ် =ကေသ။ (၂) ဝန်ခံ၏၊ လက်ခံ၏၊
ကောင်းပြီ=သမ္ပုဋ္ဌိန္န။ (၃) ထို့ ကြောင့်၊
ထို...အကြောင်းကြောင့်=ကာရဏ။

(၁) တဋ္ဌါ (ဒီ၊ဉာ၊၄၅)တိ ကေသဝစနေ
နိပါတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဉာ၊၄၅။ တဋ္ဌါ(မ၊၁။၂၆၆)-
တိ ကေသတ္ထေ နိပါတော၊ ကေသေန မယံ
ဘန္တေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၂။
(-ဝိ၊၂။၃၀။ ဝိ၊ဉာ၊၄၉၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂၆၄၊၄၉၄။
ဇာ၊၁။၃၈၀။ မ၊ဋ္ဌ၊ဉာ၊၁၂၆။ မ၊ဋ္ဌ၊ဋ္ဌ၊၄၉။
သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၀၊၂၂၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဉာ၊
၂၅။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၀။ သာရတ္ထ၊ဉာ၊၃၅၆၊
၃၈၉။ ဝိမတိ၊၂။၂၀၉။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၁၈-စသည်။)

(၂) သမ္ပုဋ္ဌိန္နတ္ထေ ဝါ၊ တဋ္ဌါတိ ဟိ
ဣမိနာ ဝစနံ သမ္ပုဋ္ဌိန္နိတွာ အက္ခိယန္တိ
အာဟ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဋ္ဌ၊၁၈၇။ သမ္ပုဋ္ဌိန္နတ္ထေတိ ဣမိ-
နာ တဋ္ဌ-သဒ္ဓေါ သာဓု-အတ္ထောတိ ဒဿေ-
တိ၊ တဋ္ဌ သာဓုတိ အတ္ထော။ ပရိဝါ၊ယော။
၁၄၅။ သမ္ပုဋ္ဌိန္နတ္ထေ ဝါ။ ကေန္တေန တုမေ
ဝေရူပါ၊ အဟမ္ပိ ခေါ တေ သမ္ပုဋ္ဌိန္နာမိတိ စ
ဒဿေတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၀။

(၃) တဋ္ဌ တေ အဟမက္ခိယံ။ ဝိ၊၅။
၂၅၅။ တဋ္ဌါတိ ကာရဏတ္ထေ နိပါတော။
ယသ္မာ မံ ပုစ္ဆသိ၊ တသ္မာ တေ အဟမက္ခိယန္တိ
(အာစိက္ခိယန္တိ၊ သိ)အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဋ္ဌ၊၁၈၇။
တဋ္ဌ ကာရဏံ။ ဝဇီရ၊၃၀၆။ တဋ္ဌါတိ နိပါ-
တဿ တသ္မာ ကာရဏာတိ အတ္ထံ ဒဿေန္တော
အာဟ “ယသ္မာ”တိအာဒိ။ ပရိဝါ၊ယော။
၁၄၅။

တဋ္ဌ^၂ [အတိုင်းအရှည် (=ပမာဏ) အနက်၌
စီရင်အပ်သော ‘တဋ္ဌ’ပစ္စည်း။] ဇေတုတဋ္ဌါ
ဥပတ္တရာ(ဇာ၊၂။၃၄၄)တိ ဇေတုပမာဏေ

ဥဒကေ ဥပတ္တရာ ဖုလ္လာ ဟောန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊
 ၇။၃၁။ ဇန္တုမတ္တေ ဇန္တုပုမာဏယုတ္တေ
 ဥဒကာဒိမ္ပိ ဇန္တုတဋ္ဌေ။ ဇန္တုပုမာဏော
 ဇန္တုတဋ္ဌေ။ ပမာဏတ္တေ တဋ္ဌေ။ ခာနံ၊ဋ္ဌိ။
 ၇၄၂။ ဇာဏုပရိမာဏံအဿာတံ ဇာဏုတဋ္ဌံ၊
 ဥဒကံ၊ တဋ္ဌ-ပစ္စယော။ ဝိဗောဓက။၁၀၀။
 (-မောဂ်၊၄။၄၇-ဂ။)

တက္ကသို (ကြိ) [တက္က+အ+တိ] စောင့်ရှောက်၏။
 တက္က ပါလနေ။ တက္ကတိ။ နိတိ၊ဓာ။၂၉။

တက်တိ (ကြိ) [တက်+အ+တိ] ဆင်းရဲ-
 ငြိုငြင်-ပင်ပန်း-စွာ အသက်ရှင်၏။ (နာ
 ကျင်၏။ နိတိ၊ဿ။) တက် ကိစ္စဇီဝနေ။ ကိစ္စ-
 ဇီဝနံ ကသိရဇီဝနံ။ တက်တိ။ နိတိ၊ဓာ။၁၁။

တက်ယတိ (ကြိ) [တက်+ဏယ+တိ] အောက်
 ပုဒ်-ကြည့်။

တကေတိ (ကြိ) [တက်+ဏေ+တိ] နှောင်ဖွဲ့၏။
 တကိ ဗန္ဓနေ။ တကေတိ၊ တက်ယတိ။ နိတိ၊
 ဓာ။၂၇၃။

တန်ဏ=တံဏ (ပု) [တ^၂+ဏ] ထိုဏ၊ ထို
 မကြာမြင့်သော - အချိန် - အခါ။ တန်-
 ဏောတိ အစီရကာလော ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။
 ၁၄၀။ တာဒိသော ခဏော တန်ဏော၊
 “တခဏော”တိဝတ္ထဗ္ဗေ နိဂ္ဂဟိတာဂမဝသေန
 “တန်ဏော”တိ ဝုတ္တံ။ ကင်္ခါ၊ယော၊မဟာဋ္ဌိ၊
 ၂။၂၁၆။ (-ဝိ၊ဌ၊၁။၂၆၅။ ဝိ၊နိစ္ဆယ။၄၂၇။
 ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋ္ဌိ၊၁။နာ-၂၁၆။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၉၈။)

တန်ဏဓောတပရိသုဒ္ဓ (တိ) [တန်ဏ+ဓောတ+
 ပရိသုဒ္ဓ] ထိုဏ၌-တခဏချင်း-ဖွပ်လျှော်
 အပ်ပြီးသည်ဖြစ်၍ - သန့်ရှင်း - စင်ကြယ်-
 သော၊ ဖွပ်လျှော်ပြီးခါစဖြစ်၍ - သန့်ရှင်း -
 စင်ကြယ် - သော(အဝတ်အထည်-စသည်)။
 တန်ဏဓောတပရိသုဒ္ဓေန ဥတုဖရဏံ ဗလဝံ
 ဟောတိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၉၆။ မ၊ဌ၊၂။၂၂၃။
 အံ၊ဌ၊၂။၁၀။ ယေန ကေနစိ တန်ဏဓောတ-

ပရိသုဒ္ဓေန ဥတုဖရဏသမ္ဘဝတော။ သီ၊ဋ္ဌိ၊
 သစ်၊၂။၁၄၁။

တန်ဏနိဗ္ဗတ္တ (တိ) [တန်ဏ+နိဗ္ဗတ္တ] ထိုဏ၌-
 တခဏချင်း - ဖြစ် - မွေးဖွား - သော(သီး-
 စသည်)။ တမ္ပိ တန်ဏနိဗ္ဗတ္တဿ။ အနုဋ္ဌိ၊
 ၂။၂၃။

တန်ဏပတိတ (တိ) [တန်ဏ+ပတိတ] ထိုဏ
 ၌-တခဏချင်း - (ဝေနေယျသန္တာန်၌) ကျ
 ရောက်လာသော (တရားဒေသနာ-စသည်)။
 ဓမ္မဒေသနာ တန်ဏပတိတာ ဝေ စလနာယ
 ဟောတိ။ နေတ္တိ၊ဌ။၄၆။

တန်ဏပ္ပတ္တ (တိ) [တန်ဏ+ပတ္တ] ထိုဏ၌-
 တခဏချင်း - လတ်တလော - ချက်ချင်း -
 ရောက်သော (ရဟန်း-စသည်)။ သော အညံ
 တန်ဏပ္ပတ္တံ (တန်ဏပ္ပတ္တံ၊ ဝိ၊သင်္ဂဟ) က၌
 “ဟေ ဘန္တေ”တိ (သရံ၊ ဝိ၊သင်္ဂဟ) ပဝေ-
 သေတွာ စတုန္နမ္ပိ ဘတ္တံ ဒေတိ၊ သဗ္ဗေသံ
 အနာပတ္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၁၇-ဂ။

တန်ဏပ္ပဝတ္တ (တိ) [တန်ဏ+ပဝတ္တ] ထိုဏ၌-
 တခဏမျှ - ဖြစ်သော(တရား-စသည်)။ တန်-
 ဏပ္ပဝတ္တာနံ တတော ပုဗ္ဗေ ပရတော စ
 အဘာဝတော။ ဥဒါန၊ဌ။၂၀-၁။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။၄၆။
 သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၁၇၁။ မ၊ဋ္ဌိ၊၁။၃၆။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။
 ၃၂။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၃၅။

တန်ဏပ္ပဝတ္တိရဟ (တိ) [တန်ဏပ္ပဝတ္တိ+အရဟ]
 ထိုဏ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါထိုက်သော၊ တခဏချင်း
 ဖြစ်ထိုက်သော၊ မကြာခင် ဖြစ်လတ်သော
 (စီးပွားချမ်းသာ-စသည်)။ အထ ခေါ် တန်-
 ဏပ္ပဝတ္တိရဟဿပိ ဟိတသုဿ အန္တရာယ-
 ကရော။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။၆၀။

တန်ဏဗျူဟာပုဏ္ဏနိပါတ် (ပု) [တန်ဏ+အဗျူဟာ+
 ပုဏ္ဏနိပါတ်] ထိုဏ၌-တခဏချင်း - ရှေးရှု -
 ပြုထွက် - ပေါ် - တက် - လာသော လပြည့်

ဝန်း၊ ထွက်သစ်စ လပြည့်ဝန်း။ ရတ္တဝလာဟ-
ကန္တရတော တစ်ဏမဂ္ဂတပုဏ္ဏစန္ဒော ဝိယ။
မ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၃။

တစ်ဏမဂ္ဂတပုဏ္ဏစန္ဒ (ပု) [တစ်ဏ+ဥဂ္ဂတ+
ပုဏ္ဏစန္ဒ] ထိုဏဉ်-တဏချင်း - ပေါ် -
တက်-ထွက်-လာသော လပြည့်ဝန်း၊ တက်
သစ်စ လပြည့်ဝန်း။ တစ်ဏမဂ္ဂတပုဏ္ဏစန္ဒော
ဝိယ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၁။

တစ်ဏဝိကသိတပဒမ (န) [တစ်ဏ+ဝိကသိတ+
ပဒမ] ထိုဏဉ်-တဏချင်း - ပွင့်သော
ပဒမ္မာကြာ၊ ပွင့်သစ်စဖြစ်သော ပဒမ္မာကြာ။
တစ်ဏဝိကသိတပဒမံ ဝိယ မုခံ သဿိရိကံ
အဟောသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈။

တစ်ဏ(တံဏ)ဝိဂတ (တိ) [တစ်ဏ(တံဏ)
+ဝိဂတ] ထိုဏဉ်-တဏချင်း - ကင်းပြီး
သော။ တစ်ဏ (တံဏ) ဝိဂတဝဏ္ဏဂန္ဓရ-
သာဒိသမ္ပဒံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၁။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၇၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅၁။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၄၆။

တစ်ဏဝိဇာနန (န၊ထိ) [တစ်ဏ+ဝိဇာနန]
ထို.... ခဏဉ် - တဏချင်း - လောလော
ဆယ် - လတ်တလော - သိခြင်း။ တစ်ဏ-
ဝိဇာနနံ (=ဝိဇာနနာ)တိ ဣမာနေတ္ထ
ပဉ္စ အင်္ဂါနိ။ ကင်္ခါ၊၁၂၊၁၃၀၊၁၉၅၊၂၅၄။
သာရတ္ထ၊၂။၃၂၃၊၃၂၅၊၃၅၆။ သာရတ္ထ၊၃။
၁၃၊၉၄။ ဝိမတိ၊၂။၉။

တစ်ဏဝိဒ္ဓံသနဓမ္မ (တိ) [တစ်ဏ+ဝိဒ္ဓံသန+ဓမ္မ]
ထိုဏဉ်-လောလောဆယ်-လတ်တလော-
ပျက်စီးခြင်း သဘောရှိသော (ဗီရိတိန္ဒြေ-
စသည်)။ တိဏဂ္ဂေ ဥဿာဝဗိန္နုပမံ တစ်ဏ-
ဝိဒ္ဓံသနဓမ္မံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၂။

တစ်ဏာ(တံဏာ)နုပ္ပ (တိ) [တစ်ဏ
(တံဏ) + အနုပ္ပ] ထိုဏဉ် - တူ-
လျော်-သော သဘောရှိသော။ (ကြိ၊ဝိ-

တူ-လျော်-စွာ။) တစ်ဏာနုပ္ပါယ ဓမ္မိ-
ယာ ကထာယ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၉၊၁၆၅။ သာရတ္ထ၊
၃။၁၉၈။ ကုက္ကုဋ္ဌပေါတကာ ပက္ခေ ဝိဓနန္တာ
တစ်ဏာနုပ္ပံ ဝိရဝန္တာ နိက္ခမန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၀၉။ အထ တေ ပက္ခေ ဝိဓနန္တာ တံဏောနု-
ပ္ပံ ဝိရဝန္တာ နိက္ခမန္တိယေဝ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃၀၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၆။ တစ်ဏာနုပ္ပံ အတ္ထံ
စိန္တိတုံ သက္ကုဏေယျ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၈။
(-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၉၊၃၇၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၃။ ခုဒ္ဒက၊
ဋ္ဌ၊၁၀၃၊၁၆၅။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၅၊၄၅၊၂၄၈။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၂၀၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။
၁၇။)

တစ်ဏာနုပ္ပ (တိ) [တစ်ဏ+အဇ္ဈာသယပ္ပတ္တိ
+အနုပ္ပ] ထိုဏဉ် အလိဖြစ်ခြင်းအား -
သင့်လျော် - လျောက်ပတ် - သော (တရား
စကား-စသည်)။ တစ်ဏာနုပ္ပါယာ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၆၁)တိ ယာဒိသိ တဒါ တဿ အဇ္ဈာ-
သယပ္ပတ္တိ၊ တဒနုပ္ပါယာတိ မဇ္ဈေပဒ-
လောပေန အတ္ထော။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၂၉၈။

တစ်ဏာယုကတာ (ထိ) [တစ်ဏာယုက+တာ]
ထို .... ခဏမျှ အသက်ရှိသည်၏ အဖြစ်၊
ထို .... ခဏမျှ အသက်ရှိ၏ဟု သိခြင်း၏
အကြောင်း။ တစ်ဏာယုကတာ တေသံ
ဣစ္ဆိတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆၃။

တစ်ဏာဝသေသ (တိ) [တစ်ဏ + အဝသေသ]
ထို.... ခဏမျှ အကြွင်းရှိသော။ (ထိုဏဉ်
ကြွင်းသော၊ သမ္မော၊ဝိသုဒ္ဓိ၊သျှ။) တစ်ဏာ-
ဝသေသံ ဟဒယဝတ္ထုသန္တံသိတံ ဝိညာဏံ....
ပဝတ္တတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၄။ (- ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။
၁၈၇။)

တစ်ဏိက (တိ) [တစ်ဏ + ဏိက။ တစ်ဏိက-
သဒ္ဓေါ ဟိ ဝစ္စလိင်္ဂေါ။ ကင်္ခါ၊ယော၊မဟာဋီ၊
၂။၂၁၇။] (က) ထို .... ခဏမျှ - တဏ
မျှ - တမုဟုတ်မျှ - ပေါင်းဖော် - ပျော်ပါး -

အပ်သော။ (ခ) ထို .... ခဏ၌ - တခဏ
ချင်း - လောလောဆယ် - လတ်တလော -
ဖြစ်သော။

(က) အန္တမသော တစ်စုံတစ်ရာယပိတိ
မဟုတ္တိကံ ဘဝိယသိ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၀၂။ မဟုတ္တိကာ
နာမ တစ်စုံတစ်ရာ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၀၃။ တစ်-
စုံတစ်ရာ (ဝိ၊ ၁။ ၂၀၁) ၏ အဓိရကာလာဓိကာရိ-
ကံ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၀၄။ အန္တမသော တစ်စုံ-
တစ်ရာယပိတိ သဗ္ဗန္တိမေန ပရိစ္ဆေဒေန ယာ
အယံ တစ်စုံတစ်ရာ မဟုတ္တမတ္တေ ပဋိသံဝသိ-
တဗ္ဗတော တစ်စုံတစ်ရာတိ ဝုစ္စတိ၊ မဟုတ္တိ-
ကာတိ အတ္တော။ ဝိ၊ ၁။ ၂၀၄။ ကင်္ခါ၊ ၁၃၂။
(- ကင်္ခါ၊ ၁၃၂။ ၂၃၄။ မ၊ ၁။ ၂၀၂။ သံ၊
၁။ ၂၀၄၂။ ကင်္ခါ၊ ၁။ ၂၀၄။ ၂။ ၂၁၆-၇။)

(ခ) သော ဟိ ယသ္မာ တစ်စုံတစ်ရာ
ဥပပတ္တိနိမိတ္တကံ ဈာနံ ပဋိလဘတိယေဝ။
အံ၊ ၁။ ၂။ ၃၃၈။

တစ်စုံတစ်ရာ (ထိ) [တစ်စုံတစ်ရာ + တာ] ထို... ခဏ
၌ - တခဏမျှ - တမဟုတ်မျှ - ဖြစ်သည်၏
အဖြစ်၊ အခိုက်အတန့် ဖြစ်သည်၏ အဖြစ်။
တာဝကာလိကတယာတိ တစ်စုံတစ်ရာယ။
သံ၊ ၁။ ၂။ ၁၇၉။

တစ်စုံတစ်ရာပရိစ္စာရ (ပု) [တစ်စုံတစ်ရာ + ပရိစ္စာရ]
ထိုခဏ၌ - တခဏမျှ - တမဟုတ်မျှ - အခိုက်
အတန့်မျှ - ဖြစ်သော (ကာမဂုဏ်ဖြင့်) လုပ်
ကျွေးခြင်း။ ပရိစ္စာရဝသေနာတိ တစ်စုံတစ်ရာ-
ပရိစ္စာရဝသေန။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၂၀၀။

တစ်စုံတစ်ရာပရိစ္စာဟဝုပသမာဝဟ (တိ) [တစ်စုံ-
တစ်ရာ + ပရိစ္စာဟ + ဝုပသမ + အာဝဟ] ထိုခဏ
၌ - တခဏချင်း - ဖြစ်သော (ကိလေသာ)
ပူလောင်မှု၏ ငြိမ်းအေးခြင်းကို ဆောင်တတ်
သော။ တစ်စုံတစ်ရာပရိစ္စာဟဝုပသမာဝဟံ သမ္မ-
ယသုခမေဝ ဟိ တေသံ ကာမကိစ္စံ။ သာ-

ရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၁။ (- ငါးတိ၊ ၁။ ၂၇၃။ ဒီ၊ ၁။ ၂။
၂၀၈။)

တစ်စုံတစ်ရာဝ (ပု) [တစ်စုံတစ်ရာ + ဘာဝ]
ထို... ခဏ၌ - တခဏမျှ - တမဟုတ်မျှ - ဖြစ်
သည်၏ အဖြစ်။ သင်္ခါရာနံ တစ်စုံတစ်ရာဝံ
သလ္လက္ခေန္တော... သြက္ကမတိ။ သံ၊ ၁။ ၆၀။

တစ်စုံတစ်ရာသဒ္ဓ (ပု) [တစ်စုံတစ်ရာ + သဒ္ဓ] တစ်စုံ-
တစ်ရာဟူသော သဒ္ဓါ၊ တစ်စုံတစ်ရာ-သဒ္ဓါ။ တစ်-
စုံတစ်ရာ-ကြည့်။

တစ်စုံတစ်ရာ (တိ) [တစ်စုံတစ်ရာ + ဥပ္ပန္န] ထိုခဏ၌ -
တခဏချင်း - လောလောဆယ် - လတ်တ-
လော - ဖြစ်သော။ သဒ္ဓါမတ္တကန္တိ ဓမ္မဿဝ-
နာဒီဟိ တစ်စုံတစ်ရာ ဥပ္ပန္န သဒ္ဓါမတ္တကံ။ သာရတ္ထ၊
၂။ ၄၄၄။

တစ်စုံတစ်ရာကောဓ (ပု) [တစ်စုံတစ်ရာ + ကောဓ]
ထိုခဏ၌ - တခဏချင်း - လောလောဆယ် -
လတ်တလော - ဖြစ်သော - အမျက်ထွက်
ခြင်း - စိတ်ဆိုးခြင်း။ တစ်စုံတစ်ရာကောဓဝ-
သေန ဝါ သာမိကံ အသာမိကံ ကရေတိ။
ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၁၂၇။ အဘိ၊ ၁။ ၄၇၃။ အံ၊ ၁။ ၂။
၂၄၁။ (- ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၁၃၀။)

တစ်စုံတစ်ရာပပန္န (တိ) [တစ်စုံတစ်ရာ + ပပန္န] ထိုခဏ၌
ပဋိသန္ဓေနေသော၊ ပဋိသန္ဓေနေပြီးခါစ ဖြစ်
သော၊ သူ။ တစ်စုံတစ်ရာပပန္န (တစ်စုံတစ်ရာပပန္န၊ သီ၊
သျှ၊ ၁။ ၁။) မနုဿဝိဂ္ဂဟံ ဝုတ္တနယေန ဇီဝိတာ
ဝေါရောပေန္တော ပါရာဇိကော ဟောတိ။
ကင်္ခါ၊ ၁။ ၂။

တစ်စုံတစ်ရာပပူရ (တိ) [တစ်စုံတစ်ရာ + ပပူရ]
ထိုခဏ၌ - တခဏချင်း - ချွန်ခြင်း - လော-
လောဆယ် - လတ်တလော - ရေဖြင့် ပြည့်
သော (မြစ်ငယ်-စသည်)။ အန္တရာမဂ္ဂေ ကံ
ကုန္တဒိ ဥတ္တာနတလံ တစ်စုံတစ်ရာပပူရ
ဒိသ္မာ... ကံ ကရောမာတိ အာဟ။ ဇာ၊ ၁။
၃။ ၂၀၇။

တင်္ဂတိ (ကြံ) [တဂိ+အ+တိ] သွား၏။ တဂိ
သဂိ ဂမနေ စ။...တင်္ဂတိ။ တင်္ဂနံ။ နိတိ၊ဓာ။
၂၇။

တင်္ဂန (န) [တဂိ+ယု] သွားခြင်း။ အထက်ပုဒ်
ကြည့်။

တစ (ပု၊န) [တစ+ဏ။ တစ ပါလနေ၊ ဣာ၊
တစော။ ဓာနံ၊ဋီ။၁၅၇။ (တစ-သံ)] (ပု)
(၁) (လူ၊ တိရစ္ဆာန် သတ္တဝါတို့၏) အရေ၊
သားရေ၊ အရေခွံ၊ အတွင်းရေ၊အရေထူ။(၂)
(သစ်ပင် သစ်သီး တို့၏) အခွံ၊ အခေါက်၊
အခေါက်စားဖွယ်၊ ဆိုးရည်ခေါက်။ (ပု၊န)
(၃) အပွေး၊ အကြေး။

(ပု) (၁) ကေသာ လောမာ နခါ ဒန္တာ
တစော။ ဒီ၊၂။၂၃၃။ မ၊၂။၈၄။ မ၊၃။၁၃၂၊
၂၃၃။ သံ၊၂။၃၂၉။ အံ၊၂။၂၇၅။ ခုဒ္ဒက။၂။
နေတ္တိ။၆၃။ ကာမံ တစော စ နာရ စ။ မ၊၂။
၁၄၆။ သံ၊၁။၂၆၆၊၄၆၄။ အံ၊၁။၅၂။ အံ၊၃။
၃၃-စသည်။ တစေန ဩနဒ္ဒ (မ၊၂။၂၅၃) နှိ
အလ္လမနုဿစမ္မေန ဩနဒ္ဒ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၉။
အဋ္ဌိံ တစေန ဩနဒ္ဒ (ထေရ။၃၂၅) နှိ အလ္လ-
စမ္မေန ပရိယောနဒ္ဒ အတိရေကတိသတ-
ပဘေဒံ အဋ္ဌိံ ပဿာတိ ယောဇနာ။ ထေရ၊
ဋ္ဌ၊၂။၂၉၂။ တစော သကလသရီရံ ပရိယော-
နန္တိတွာ ဌိတော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။
၃၄၉။ တစောတိ သကလသရီရံ ဝေဌေတွာ
ဌိတစမ္ပံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၃။ (ယင်းအရေနှင့် စပ်
သော မှတ်သားဖွယ်များကို အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၅၊
၂၂၄၊၂၂၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၃-၄၊၃၄၉။ ခုဒ္ဒက၊
ဋ္ဌ၊၃၄-၅-ကြည့်။) တစံ ဇိဏ္ဏံ (ပေတ။၁၃၇) နှိ
ဇေရဘာဝေန ဇိဏ္ဏံ ပုရာဏံ အတ္တနော တစံ
နိဓ္မောကံ။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၅၈။ တစော သကလ-
သရီရံ ပရိယောနန္တိတွာ ပါကဋ္ဌကိလောမ-
ကဿ ဥပရိ ဆဝိယာ ဟေဋ္ဌာ ဌိတံ စမ္ပံ။
ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၆။ (-ဇာ၊၁။၁၂၂၊၂၀၂၊၂၉၅၊

၃၂၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၈။ သုတ္တနိ၊
ဋ္ဌ၊၁။၂၃၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၉။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၀၆။မ၊ဋီ၊၃။၉၀။)

(၂) တစံ တစတ္တိကာ ဟရန္တိ။ အံ၊၂။
၃၂၅။ တစောပိ န ပါရိပူရိ* ဂစ္ဆတိ။ အံ၊
၂။၁၆၊၃၁၆။ တစန္တိ ဘေသဇ္ဇတ္တာယ ဝါ
ရဇနတ္တာယ ဝါ ဥပယောဂဂမနုပကံ (ဥပ-
ယောဂဂမနကံ၊ သျှာ)ယံ ကိဉ္စိ ရုက္ခတ္တံ။ ဝိ၊
ဋ္ဌ၊၁။၂၉၄။ တစေ လောဒ္ဒဉ္စ ကဏ္ဍလံ။ ခုဒ္ဒ-
သိက္ခာ။၅၉။ ဝိ၊နိစ္ဆယ။၂၇၄၅။ (-မ၊၁။
၂၅၀-၁။ မ၊၂။၉၈။ အံ၊၂။၃၇၊၄၇၃။ အံ၊၃။
၁၅၁၊၂၆၀။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။၂၇၅။) တစ-
ရဇန-လည်း ကြည့်။

(ပု၊န) (၃) တစော ဝါ (ဝိ၊နိစ္ဆယ။
၁၅၇)တံ တဿ ဒဏ္ဍဿ ကေပဿေ ဆလ္လိ
ဝါ အတ္တိန္ဒော ရက္ခတိစ္စေဝ သမ္ပန္နော။ ဝိ၊နိစ္ဆ-
ယ၊ဋီ၊၁။နှာ-၉၉။ တစ(ဝိ၊နိစ္ဆယ။၁၃၂၂) နှိ
ဆလ္လိ။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။နှာ-၄၇၉။

တစကိစ္စ (န) [တစ+ကိစ္စ] အရေ၏ကိစ္စ၊ အရေ
သည် ပြုအပ်သောကိစ္စ၊ အရေ၏ - တာဝန် -
လုပ်ငန်း။ အဋ္ဌိတ္တစ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၀) ကြည့်။

တစခဇက (န) [တစ+ခဇက] အခွံ - အခေါက်
-ဟူသော (ခဲအပ်သော) ခဲဖွယ်၊ အခွံ -
အခေါက် - ခဲဖွယ်။ တစခဇက (မဟာနိ။
၂၉၀) နှိ ဥစ္ဆုတစာဒယော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၄၉။

တစခါဒနိယ (န) [တစ+ခါဒနိယ] အထက်ပုဒ်
နက် ကြည့်။ တစခါဒနိယံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၉။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ။၉၄။ တစခါဒနိယေ ဥစ္ဆုတစောဝ
ကော ယာဝကာလိကော။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၉၆။
(-ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။၂၉၈။)

တစဂန္ဓ (ပု) [တစ+ဂန္ဓ။ (တုဂ္ဂန္ဓ-သံ)] (၁)
သစ်ခွံ - သစ်ခေါက် - ကို စွဲ၍ဖြစ်သောအနံ့၊
အခွံ - အခေါက် - နံ့။ (တိ) (၂) အခွံ -

အခေါက် - နံ့ရှိသော (ခ) မူလဂန္ဓော
သာရဂန္ဓော တစဂန္ဓော။ အဘိဓာဏ၌။
အဘိက။ ၂၀။ မူလဂန္ဓော တစဂန္ဓောတိ-
အာဒိ ဂန္ဓာရမ္မဏံ သာနဒ္ဒါရေ အာပါထမာ-
ဂစ္ဆတိ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၉၀။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၆၉။ ဣတိ-
ဝုတ်၊ ဌ။ ၃၄၇။ စူဠနိ၊ ဌ။ ၆၁။ (-မိလိန္ဒ။
၂၆၀။)

(တိ) (၂) သန္တိ ဘိက္ခဝေ တစဂန္ဓေ
အဓိဝတ္ထာ ဒေဝါ။ သံ၊ ၂။ ၂၁၀။ တစဂန္ဓော
(မ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၅။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၁၀) လဝင်္ဂါဒိ။
မ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၀။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၂၀။ (-သံ၊ ၂။ ၂၁၁-
၂။ ၂၃၁၊ ဌ။ ၂၇၂။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၅၅။)

တစဂဗ္ဗ (ပု) [တစ+ဂဗ္ဗ] ကောက်ဖုံး၊ အခွံဖြင့်
ဖုံးလွှမ်းအပ်သော (ကောက်နံ့) ရိုးတံ၊ အခွံ
တွင်း၌ဖြစ်သော (ကောက်နံ့) ရိုးတံ။ ဝိဟိ-
နာဌမ္ပိဝါတိ ဂဟိတဓညသာလိသံသေန ပတိ-
ဋ္ဌိတံ ဝိဟိကုဋြူသဒိဂစ္ဆာနံ နာဌံ၊ တစ-
ဂဗ္ဗောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ နိ၊ စူ၊ ဌ၊ ၁။ ၉၉။

တစစ္ဆေဒ (ပု) [တစ+ဆေဒ] အခွံ-အခေါက်-
သစ်ခွံ-သစ်ခေါက်-ကို ဖြတ်ခြင်း။ တစစ္ဆေ-
ဒေါ ဝိယ ဟိ သမာပတ္တိံ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ မ၊ ဌ၊ ၃။
၁၀၂။ (-မ၊ ဌ၊ ၃။ ၆၈။)

တစဟေနကာလ (ပု) [တစဟေန+ကာလ]
အရေ(ဟောင်း)ကို စွန့်သောအခါ၊ အရေလဲ
သောအခါ။ နာဂဿ ပန ပဉ္စသု ကာလေသု
သဘာဝပါတုကမ္ပံ ဟောတိ ပဋိသန္ဓိကာလေ၊
တစဟေနကာလေ သဇာတိယာ မေထုန-
ကာလေ၊ ဝိဿဋ္ဌနိဒ္ဒေါက္ကမနကာလေ၊ စုတိ-
ကာလေတိ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၀၄။

တစတပေါဇိဂုစ္ဆာ (ထိ) [တစ+တပေါဇိဂုစ္ဆာ]
အခွံ-အခေါက်-နှင့် တူသော 'တပေါဇိ-
ဂုစ္ဆာ' အကျင့်၊ အခွံ-အခေါက်-နှင့်တူသော
လူလဖြင့် မကောင်းမှုကို-ကဲ့ရဲ့-စွန့်ပယ်-

ခြင်း - ကြောင်း - အကျင့်။ တစသာရ-
သမ္ပတ္တိ-ကြည့်။

တစတိ (ကြိ) [တစ+အ+တိ။ (တူစတိ-သံ)]
စောင့်ရှောက်-ထိန်းသိမ်း-ကာကွယ်-၏။
တစ သံဝရဏေ။ သံဝရဏံ ရက္ခဏံ။ တစတိ။
တစော။ နိတိ၊ ဓာ။ ၃၀။

တစတ္ထိက (တိ) [တစ + အတ္ထိက] အခွံ-
အခေါက်-ဖြင့်-ကို-အလိုရှိသော၊ လိုအပ်
သော-အခွံ-အခေါက်-ရှိသော၊ သူ။ တစ
(၂) ကြည့်။

တစပဉ္စက (န) [တစ+ပဉ္စက။ (တူစပဉ္စက-
သံ)] (က) အရေနှင့်တကွ(အဖို့အစု)၅-ခု၊
အရေဖြင့် မှတ်အပ်သော(ကောဋ္ဌာသ)၅-ပါး
အပေါင်း။ (ဆံပင်၊ မွေးညှင်း၊ ခြေသည်း
လက်သည်း၊ သွား၊ အရေ။) (ခ) အရေနှင့်
တကွ (အဖို့အစု)၅-ခုကို ပြဆိုရာ-ပါဠိ-
စကားအစဉ်။ (က) ကရောဇ္ဇေန စ တစပဉ္စ-
ကာဒိနိ ပရိစ္ဆိန္နိတုာ....ကာတဗ္ဗော။ အဘိ၊ ဌ၊
၂။ ၂၁၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၃၄။ (ခ) တစပဉ္စကံ
ဥဂ္ဂဟိတုာ နိသိန္ဓော....ပါပုဏာတိ။ မ၊ ဌ၊ ၄။ ၇။
အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

တစပဉ္စကကမ္မဋ္ဌာန (န) [တစပဉ္စက+ကမ္မဋ္ဌာန]
(က) တစပဉ္စကကမ္မဋ္ဌာန်း၊ အရေနှင့်တကွ
(အဖို့အစု)၅-ခုဟူသော ပျားများမူ၏တည်ရာ
အာရုံ။ (ခ) တစပဉ္စကကမ္မဋ္ဌာန်းကို ပြဆိုရာ-
ပါဠိ-စကားအစဉ်။ တစပဉ္စကကမ္မဋ္ဌာနံ
အာစိက္ခိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၄၉။ (ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၀၂။
သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၅၂။ ကြည့်။)

တစပဉ္စကဒိဝိဘာဂ (ပု) [တစပဉ္စက+အာဒိ+
ဝိဘာဂ] အရေနှင့်တကွ(အဖို့အစု)၅-ခု အစ
ရှိသည်ကို- အသီးအသီး ခွဲစိတ်- ဝေဖန် -
ခြင်း။ တစပဉ္စကဒိဝိဘာဂတော ဒုတ္တိံ သာ-
ကာရံ ဘာဝေန္တော .... ဝဝတ္ထပေတိ။ ခုဒ္ဒက၊
ဌ။ ၃၂။

တစပဋိစ္စန္ဒ (တိ) [တစ+ပဋိစ္စန္ဒ] အရေ-ဖြင့်
-သည်-ဖုံး-လွမ်း-ကွယ်-ကာ-အုပ်-
မိုး-အပ်သော (ခန္ဓာအိမ်,ခန္ဓာမြို့)။ တစ-
ပဋိစ္စန္ဒ နဂရံ ကတံ။ ဓမ္မာဠာ ၂။ ၇၅။

တစပဋိဗဒ္ဓ (တိ) [တစ+ပဋိဗဒ္ဓ] အရေနှင့်စပ်
သော၊ အရေနှင့် တစပ်တည်းဖြစ်သော (မြေ
သည်း, လက်သည်း-စသည်)။ တစပဋိဗဒ္ဓါနံ
နဒေန္တနာရမံသာနံ။ အနုဋီ၊ ၂။ ၁၅၃။

တစပရိဂ္ဂဏ (တိ) [တစ+ပရိဂ္ဂဏ] အရေ
ကို - ပိုင်းခြား၍ယူ - သိမ်းဆည်း - ဆင်
ခြင်-ရှုမှတ်-တတ်သော၊ သူ။ တစပရိဂ္ဂဏ-
ကေန စ ယောဂါဝစရေန...ဝဝတ္ထပေတဗ္ဗံ။
အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄၄။ ခုဒ္ဒက၊
၄။ ၃၅။

တစပရိစ္ဆိန္ဒ (တိ) [တစ+ပရိစ္ဆိန္ဒ] အရေဖြင့်
ပိုင်းခြားအပ်သော (ခန္ဓာကိုယ်)။ တစပရိ-
ယန္တ-ကြည့်။

တစပရိစ္ဆိန္ဒတာ (ထိ) [တစပရိစ္ဆိန္ဒ + တာ]
အရေဖြင့် ပိုင်းခြားအပ်သော ခန္ဓာကိုယ်၏
အဖြစ်။ တစပရိစ္ဆိန္ဒဗဟုလတာ-ကြည့်။

တစပရိစ္ဆိန္ဒဗဟုလတာ (ထိ) [တစပရိစ္ဆိန္ဒဗဟု-
လ+တာ] အရေဖြင့် ပိုင်းခြားအပ်သော
ခန္ဓာကိုယ်၏ များသည်၏အဖြစ်၊ များသော
အရေဖြင့် ပိုင်းခြားအပ်သော ခန္ဓာကိုယ်ရှိ
သည်၏အဖြစ်။ တစပရိစ္ဆိန္ဒဗဟုလတာယ ပန
တစပရိစ္ဆိန္ဒတာ န န ဟောတိ ကာယဿာတိ
ဝေ ဝုတ္တံ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၅၀။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။
၂၆၈။)

တစပရိယန္တ (တိ) [တစ + ပရိယန္တ] အရေ
လျှင် - အဆုံး - အပိုင်းအခြား - ရှိသော၊
အရေဖြင့် ပိုင်းခြားအပ်သော (ခန္ဓာကိုယ်)။
ဣမမေဝ ကာယံ ဥဒ္ဓံ ပါဒတလာ အဓော
ကေသမတ္ထကာ တစပရိယန္တံ ပူရံ နာနပ္ပကာ-
ရဿ အသုစိနော ပစ္စဝေက္ခတိ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၃၃-

၄။ ဒီ၊ ၂။ ၈၆။ မ၊ ၁။ ၇၂၊ ၇၃။ မ၊ ၃။ ၁၃၂။
သံ၊ ၂။ ၃၂၉။ သံ၊ ၃။ ၂၄၃။ အံ၊ ၂။ ၂၈၅။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၃၂။ (-အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇။) တစ-
ပရိယန္တ(အဘိဝိ၊ ၂၀၀) နှိ တိရိယံ တစ-
ပရိစ္ဆိန္ဒ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၃၃။
တစော ပရိယန္တော အဿာတိ တစပရိ-
ယန္တော။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၅၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၆၈။
(-အနုဋီ၊ ၂။ ၁၅၄။)

တစပရိယောနဒ္ဓ (တိ) [တစ + ပရိယောနဒ္ဓ
(= ပရိ+အဝ+နဟ+တ)] အရေ - ဖြင့်
- သည် - ထက်ဝန်းကျင် - ပတ်ပတ်လည်
-မြှေးရှက်အပ်သော(ပြိတ္တာကိုယ်-စသည်)။
တစပရိယောနဒ္ဓါ အဋ္ဌိမတ္တသရီရာ.... ဗစ္စက္ခ-
တော ပညာယံ သု။ ပေတ၊ ၄။ ၁၅၉။

တစပလိဝေဌိတ (တိ) [တစ + ပလိဝေဌိတ]
အရေ-ဖြင့် - သည် - ထက်ဝန်းကျင် ရစ်ပတ်
အပ်သော (ဇု-ရာသော အသား-စသည်)။
တစပလိဝေဌိတံ .... နဝမံသသတမ္ဗိ။ သုတ္တနိ၊
၄။ ၁။ ၂၃၈။

တစပါကောဒက (န) [တစ + ပါက + ဥဒက]
အခွံ-အခေါက် - ကို - ကျို - ချက် - ၍
ရသောအရည်၊ အခွံ-အခေါက်-ပြုတ်ရည်။
တက (၂) ကြည့်။

တစပ္ပတ္တာ (တိ) [တစ+ပတ္တာ] အခွံ-အခေါက် -
သို့ ရောက်သော၊ အခွံ-အခေါက် - နှင့် တူ
သော (ဈာန်သမာပတ်-စသည်)။ တစပ္ပတ္တာ-
(ဒီ၊ ၃။ ၄၁)တိ ပပဋိကတော အဗ္ဘန္တရံ တစံ
ပတ္တာ။ ဒီ၊ ၄။ ၂၄။ = တစံ ပတ္တာ (တစ-
ပ္ပတ္တာ ဝိယ၊ က) တစသဒိသာ ဟောတိတိ
အတ္ထော။ ဒီ၊ ၃။ ၂။

တစဗ္ဗဝ (တိ) [တစ+ဘဝ] သစ်ခွံ-လျှော်-မှ
ဖြစ်သော (ခုံချည်အဝတ်-စသည်)။ ခေါမာ-
ဒယော ပန ပဋ္ဌာ တစဗ္ဗဝါ တစတော သဉ္ဇာ-
တာ။ ဓာနံ။ ဓာနံ၊ ၄။ ၂၉၇။

တမံသာဝလေပန (တိ) [တစ + မံသ + အဝ-
လေပန] အရေ, အသားတို့ဖြင့် - လိမ်း - ကျံ -
မုမ်းမံ - အပ်သော၊ လိမ်း ကျံ - မုမ်းမံ -
ကြောင်း ဖြစ်သော အရေ, အသား ရှိသော
(ခန္ဓာကိုယ်)။ အဂ္ဂပါဒဂုံလိတစာဒိနာတစေန
စ နဝပေသိသတပုဘေဒေန စ မံသေန အဝ-
လိတ္တတ္တာ တမံသာဝလေပနော။ သုတ္တနိ၊ ငွါ
၁။ ၂၃၇။ အဋ္ဌိနဟာရသံယုတ္တ-လည်း ကြည့်။

တစရဇန (န) [တစ + ရဇန] (က) သစ်ခွံ - သစ်
ခေါက် - ဆိုးရည်၊ အခွံ - အခေါက် - ဆိုး
ရည်။ (ခ) ဆိုးရည်ခေါက်။ အနုဇာနာမိ
ဘိက္ခဝေ ဆ ရဇနာနိ... တစရဇနံ။ ဝိ၊ ၃။
၃၉၉။ သဗ္ဗံ တစရဇနံ ဝနုတိ။ ဝိ၊ ငွါ၊ ၃။ ၄၀၇။
ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၅။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ငွါ၊ ၂။ ၂၅၈။ ရဇန
(ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ငွါ၊ ၂။ ၂၅၈။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ငွါ၊ သစ်။
၂၇၅) ကြည့်။ တစ (၂)လည်း ကြည့်။

တစရသ (ပု) [တစ + ရသ] အခွံ - အခေါက် -
ကို စွဲ၍ဖြစ်သော အရသာ၊ အခွံ - အခေါက်
- အရသာ။ မူလရသော ခန္ဓရသော တစ-
ရသော။ အဘိ၊ ဓ၊ ၁၆၇-ဂ။ အဘိ၊ ဝိ၊ ၈၅။
မ၊ ငွါ၊ ၁။ ၃၁။ ရသောတိ မူလရသော ခန္ဓ-
ရသော တစရသော။ မဟာနိ၊ ၁၈၄။ စူဠနိ၊
၂၉၁။

တစဝလိဘာဝကရဏကိစ္စ (န) [တစဝလိဘာဝ +
ကရဏကိစ္စ] အရေတုန့်သည်၏ အဖြစ်ကို ပြု
ခြင်းကိစ္စ။ ဝလိတ္တစတာတိ ဣမိနာ မံသံ
မိလပေဘော တစဝလိဘာဝကရဏကိစ္စတော
ဒီပိတာ။ သံ၊ ငွါ၊ ၂။ ၁၁။ (မ၊ ငွါ၊ ၁။ ၂၂၀။ အဘိ၊
ငွါ၊ ၂။ ၉၂-တို့၌ တစေ ဝလိတ္တဘာဝကရဏ-
ကိစ္စတော-ဟု ဝါကျရှိသည်။)

တစသဇန (ပု) [တစ + သဇန] အရေကိုစွန့်
သော မြွေနှင့်တူသော (နည်း)၊ တစသဇန-
နည်း။ (မြွေသည် အရေသစ်ကိုရသဖြင့် အရေ
ဟောင်းကို စွန့်သကဲ့သို့ အနက်သစ်ကို ဟော

သဖြင့် အနက်ဟောင်းကို စွန့်သောနည်း။)
န ဝတ္ထုတ္တေန ပုဗ္ဗတ္ထံ၊ ဇဟိတော တစသဇ-
နော။ နယမုခ၊ ၆၃။ (နည်းလေးဆယ်၌ 'တ-
စောသဇ'ဟု ရှိ၏။)

တစသဒိသ (တိ) [တစ + သဒိသ] သစ်ခွံ - သစ်
ခေါက် - အခွံ - အခေါက် - နှင့် တူသော
(ဈာန်သမာပတ်-စသည်)။ အဋ္ဌသမာပတ္တိ-
မတ္တံ တစသဒိသံ။ .... ဈာန်သမာပတ္တိယော
တစသဒိသာ။ ဒီ၊ ငွါ၊ ၃။ ၂၄။ တပုတ္တ-လည်း
ကြည့်။

တစသာရ (ပု) [တစ + သာရ။ တစသာရော
ဝေဏှဝံသော။ တစောဝ သာရော ယဿ။
ဓာန်၊ ဓာန်၊ ငွါ၊ ၆၀၀။ တုစိသာရး အဿျ...
ဣတိ ဝံသေ။ ထောမ။ စိန္တာမဏိ။ (တုစိသာ
ရး-သံ)] အခွံလျှင် အနှစ်ရှိသော (ဝါး၊ ထန်း၊
အုန်း-စသည်)။ ရုက္ခနိမိတ္တေ တစသာရော
တာလနာဠိကေရာဒိရက္ခော န ဝနုတိ။ ဝိ၊ ငွါ၊
၃။ ၃၂၀။ တစသာရ (ဣတိဝုတ်။ ၂၂၆) ၏
ဂဏ္ဍိတံ၊ ဝေဠုန္တိ အတ္ထော။ ဣတိဝုတ်၊ ငွါ၊
၁၇၃။ (-သံ၊ ၁။ ၉၉။ မဟာနိ၊ ၁၃၊ ၂၇၃၊
၃၇၅။ စူဠနိ၊ ၂၅၂။ သံ၊ ငွါ၊ ၁။ ၂၆။ မဟာနိ၊
ငွါ၊ ၅၈။)

တစသာရဇာတက (န) [တစသာရ + ဇာဘက]
ဝါးတုတ် - ဝါးချောင်း - ဝါးလုံး - တို့ဖြင့်
ဖွဲ့ချည် တုပ်ညှပ်၍ အနှိပ်စက် ခံရသော
အလောင်းတော်သူငယ် အပါအဝင် ကလေး
သူငယ်တို့၏ ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ရပ် 'အဋ္ဌပုပ္ဖ'ကို
ဟောပြရာဇာတ်၊ တစသာရ-ဇာတ်။ ခုဒ္ဒက-
နိကာယ၊ ဇာတကပါဠိ၊ ၅-နိပါတ်၊ ၂-ဝဂ်၊
ဂ-ဇာတ်။ ဇာ၊ ၁။ ၁၃၁။ ဇာ၊ ငွါ၊ ၃။ ၁၉၀။

တစသာရတာလနာဠိကေရာဒိရက္ခဝန (န) [တစ-
သာရ + တာလနာဠိကေရာ + အာဒိ + ရက္ခဝန]
အခွံလျှင် အနှစ်ရှိသော ထန်း၊ အုန်း-အစရှိ
သော သစ်တော။ တိဏဝနံ ဝါ တစသာရ-

တံလနာဠိကေရာဒိရက္ခဝနံ ဝါ န ဝဇ္ဇတိ။ ဝိ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၉။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၈၂။

တစသာရပတ္တိ (ထိ) [တစသာရ + ပတ္တိ] အ
ခေါက်(နှင့်)အနှစ်ကို ရခြင်း၊ အခွံ - အခေါက်
- နှင့် တူသောသမာပတ် ဂ-ပါး၊ အနှစ်နှင့်တူ
သော ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ် - သို့ရောက်ခြင်း -
ကို ရခြင်း။ တစသာရသမ္ပတ္တိကြည့်။ (သိ၊
မူကွဲ။)

တစသာရရက္ခ (ပု) [တစသာရ + ရက္ခ] အခွံလျှင်
အနှစ်ရှိသော သစ်ပင်။ ခန္ဓနိမိတ္တာ နာမ ယာ
အနိမိတ္တပုဂံ တစသာရရက္ခံ ဝါ ခါဏုကံ ဝါ...
သဗ္ဗတာ ဟောတိ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂၄၉။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၁၇၉၊ ၂၄၉။ ကင်္ခါ၊ ၈၈။ (- ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ သစ်။
၁၃၆၊ ၁၃၇၊ ၁၄၀။) အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

တစသာရရက္ခမိဿက (တိ) [တစသာရရက္ခ +
မိဿက] အခွံလျှင် အနှစ်ရှိသော သစ်ပင်တို့
နှင့် ရောနှောသော။ ဧတေန တစသာရရက္ခ-
မိဿကာနမ္ပိ ဝနံ ဝဇ္ဇတိတိ ဒဿေတိ။ ဝိနယာ-
လင်္ကာရ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၀၁။

တစသာရရက္ခဝန (န) [တစသာရ + ရက္ခဝန] အခွံလျှင်
အနှစ်ရှိသော သစ်တော။ ဝန-
နိမိတ္တေ တိဏဝနံ ဝါ တစသာရရက္ခဝနံ ဝါ
န ဝဇ္ဇတိ။ ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၁၃၉။

တစသာရသမပ္ပိတ (တိ) [တစသာရ + သမပ္ပိတ]
(လည်၌) မြို့စွာ ဖွဲ့ထားအပ်သော ဝါးတောက်
ရှိသောသူ။ ဝါးတောက်လည်ဆွဲခံရသူ။ တစ-
သာရသမပ္ပိတာ (ဇာ၊ ၁။ ၁၃၁) တိ ဝေဠုဒဏ္ဍ-
ကေဟိ ဗဒ္ဒတ္တာ ဝေမာဟ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၉၀။

တစသာရသမ္ပတ္တိ (ထိ) [တစသာရ + သမ္ပတ္တိ]
အခွံ၊ အနှစ်နှင့် ပြည့်စုံခြင်း၊ အခွံနှင့် တူသော
သမာပတ် ဂ-ပါး၊ အနှစ်နှင့် တူသော ဒိဗ္ဗ-
စက္ခုအဘိညာဉ်နှင့် ပြည့်စုံခြင်း။ သော ဒေ-
သနာကုသလတာယ တတော တစသာရ-
သမ္ပတ္တိတော (တစသာရပတ္တိတော၊ သိ) မမ

သာသနံ ဥတ္တရိတရဉ္စေဝ ပဏိတတရဉ္စ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊
၃။ ၂၄။ တစသာရသမ္ပတ္တိတောတိ တစတ-
ပေါဇိဂုစ္ဆာယာသာရသမ္ပတ္တိတော (တပေါဇိ-
ဂုစ္ဆာယ တစသာရသမ္ပတ္တိတော ?)။ ဒီ၊ ဋီ၊
၃။ ၂၁။

တစောတ္ထတ (တိ) [တစ + ထုတ္တတ (= အဝ +
တရ + တ)] အရေဖြင့် ဖုံးလွှမ်းအပ်သော
(သလုံးမြင်းခေါင်းစသည်)။ တစောတ္ထတာ-
(ဒီ၊ ၂။ ၁၂၇) တိ တစေန ပရိယောနဒ္ဒါ
နိဂုဇ္ဇာ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁၂။

တစောနဒ္ဒ (တိ) [တစ + သြနဒ္ဒ] အရေဖြင့် မြေး
ရှက်အပ်သော (ခန္ဓာကိုယ်)။ တစောနဒ္ဒေ-
(ထေရ၊ ၂။ ၆၂) တိ တစေန သြနဒ္ဒေ။ ထေရ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၈၉။

တစောနဒ္ဒအဋ္ဌိမတ္တသီသ (တိ) [တစောနဒ္ဒ +
အဋ္ဌိမတ္တ + သီသ] အရေဖြင့် မြေးရှက်အပ်
သော (အသားမပါ) အရိုးမျှသာဖြစ်သော
ဦးခေါင်းရှိသောသူ။ အဋ္ဌိသီသ (ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၄၂)
ကြည့်။

တစောပရိယောနဒ္ဒအဋ္ဌိမတ္တသီသ (တိ) [တ-
စောပရိယောနဒ္ဒ + အဋ္ဌိမတ္တ + သီသ] အရေ
ဖြင့် - ထက်ဝန်းကျင် - ပတ်ပတ်လည် - မြေး
ရှက်အပ်သော (အသားမပါ) အရိုးမျှသာ
ဖြစ်သော ဦးခေါင်းရှိသောသူ။ မံဿာ
အဘာဝတော တစောပရိယောနဒ္ဒအဋ္ဌိမတ္တ-
သီသာ။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၇၆။

တစွတိ (ကြိ) [တစွ + အ + တိ] ညှဉ်းဆဲ - နှိပ်
စက် - ဇာ။ တစွ ဟိ သာယံ။ တစွတိ။ နိတိ၊
ဓာ။ ၃၀။

တစွရိတ (တိ) [တ + စရိတ] (က) ထို...ကို -
စွဲ၍ - အကြောင်းပြု၍ - စိတ်ရောက်၍ - ကျင့်
တတ်သူ။ ထို့... ကြောင့် ကျင့်တတ်သူ။
(ခ) ထိုလေ့ကျက်အပ်ပြီးသော အကျင့်ရှိသူ။
(က) တစွရိတာ တဗ္ဗဟုလာ တဂ္ဂရကာ။

မဟာနိဗ္ဗာန်။ ၂၇။ တေ ဒုဝိဓေ ကာမေ ပဋိစ္စ
 ဩတရိတော စရန္တိတိ တစ္စရိတော။ မဟာနိဗ္ဗာန်။
 ၉၄။ (-စူဠနိဗ္ဗာန်-၇။) (ခ) တစ္စရိ-
 တဿာ (မဟာနိဗ္ဗာန်-၁၀၀) တိ တံ စရိတံ
 ကရေန္တဿ။ မဟာနိဗ္ဗာန်။ ၂၂၇။ သာ ပညာ
 စရိတံ၊ ဂရုကာ၊ ဗဟုလာ အဿာတိ တစ္စရိ-
 တော၊ တဂ္ဂရုကော၊ တဗ္ဗဟုလော။ ပဋိသံ၊
 ၉၂။ ၂၆။ တစ္စရိတော (အံ၊ ၉၁။ ၄၄)-
 တိအာဒိသု တံ-သဒ္ဓေန ပညာ ပစ္စာမဋ္ဌာ၊
 တဿာ တတ္ထ “ပညာစရိတော” တိအာဒိနာ
 အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သာ ပညာ စရိတော
 ....အဿာတိ တစ္စရိတော။ အံ၊ ၉၁။ ၂၇။
 (-မဟာနိဗ္ဗာန်-၁၁၀၊ ၂၉၂။ စူဠနိဗ္ဗာန်-၆၊ ၁၀၆၊
 ၂၁၃-၅။ ပဋိသံ၊ ၂၇၇။)

တစ္ဆ (န) [တထ+ယ။ တထေ သာဓု တစ္ဆ။
 သာဓုတ္ထေ ယော။ ဓာနံ၊ ၉။ ၁၂၇။ တထာ
 တတြ သာဓု ယတိ။ သတ္တေ၊ တဒ္ဓတိ၊ တိ။
 ထောမ။ စိန္တာမဏိ။ တထ+ဏျ။ တထဿ
 ဘာဝေါ တစ္ဆ။ ....ဏျော။ ပဋိကာ၊ ၁။ ၄၇။
 (ရူ၊ ၃၇-လည်း ကြည့်။) တထ+ဆ။ ရုဇာ-
 ဒိတော ဆော။ ....တထံ အဝိတထန္တိ တစ္ဆ။
 နိတိ၊ သုတ္တ။ ၁၂၇။ (တထျ-သံ)] (၁)
 မဖောက်ပြန် - မှန်ကန် - သည်၏ အဖြစ်၊
 မဖောက်ပြန် - မှန်ကန် - ခြင်း။ (တိ) (၂)
 မဖောက်ပြန် - မှန်ကန် - သော၊ အချည်းနှီး
 မဟုတ်သော၊ ထင်ရှားရှိသော (အရာ)။ (၁)
 တစ္ဆ (မဟာနိဗ္ဗာန်)။ ၈၅။ တထဘာဝံ အဝိပရိ-
 တသဘာဝံ။ မဟာနိဗ္ဗာန်။ ၁၇၇။ (တိ) (၂)
 ဣတိပေတံ ဘူတံ၊ ဣတိပေတံ တစ္ဆ။ ဒီ၊ ၁။ ၃။
 သမဏော ဂေါတမော ဘူတံ တစ္ဆ တထံ ပဋိပဒိ
 ပညပေတိ။ ဒီ၊ ၁။ ၁၇၇။ သမဏဗြာဟ္မဏာနံ
 ဝါဒေါ... တစ္ဆော တထော။ မဟာနိဗ္ဗာန်။ ၂၂၂။
 ဘူတန္တိ သဘာဝတော ဝိဇ္ဇမာနံ။ တစ္ဆ
 တထန္တိ တထေဝ ဝေဝစနံ။ ဒီ၊ ၉၁။ ၃၁။
 ဝေရိနော ပန ကထာနာမ တစ္ဆာ န ဟောတိ။
 ဒီ၊ ၉၁။ ၆။ တစ္ဆ (ဒီ၊ ၁။ ၂၂၇) တိယာထာဝါ။

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၄-၄-၄-၄-၄-၄

ဒီ၊ ၉၁။ ၂၄။ တစ္ဆ (မဟာနိဗ္ဗာန်)။ ၂၂၄။ အ-
 တစ္ဆ။ မဟာနိဗ္ဗာန်။ ၁၇၇။ တစ္ဆန္တိ သစ္စံ။ ဒီ၊ ၉၁။
 ၁။ ၃၇၆။ သိ၊ ၉၁။ သစ်၊ ၂။ ၃၉၀။ (-သံ၊ ၃။
 ၂၀။ သံ၊ ၉၁။ ၁၃၅။ အဘိ၊ ၉၁။ ၁၄၁။
 အဘိ၊ ၉၁။ ၇၇။ ဣတိဝုတ်၊ ၉၁။ ၂၂။ မဟာနိဗ္ဗာန်။
 ၁၀၀၊ ၂၇၂၊ ၃၉၅။ ပဋိသံ၊ ၉၁။ ၂၀၅။ မ၊ ၉၁။
 ၁။ ၁၀၀။ မူလ၊ ၉၁။ ၄၂။ ဝိဘာဝိနိ၊ ၁၇၃။
 မဏိမဇ္ဈ၊ ၂။ ၃၉။)

တစ္ဆ (ပ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ‘တစ္ဆ’ အမည်ရှိသော
 (ဝက်)။ (ရာမမင်း၏သား ‘တက္ခ’ အမည်ရှိသူ။
 ဝါစပတိ။) သော တစ္ဆ သူကရေ ဟန္တိ။ ဇာ၊
 ၁။ ၂၉၆။ တစ္ဆာတိ တံ နာမေနာ’ လပန္တိ။
 ဇာ၊ ၉၁။ ၃၄၄။ တစ္ဆသူကရ-လည်း ကြည့်။

တစ္ဆက (တိ) [တစ္ဆ + ကျ။ တစ္ဆ တနုကရဏေ။
 တစ္ဆတိ တနံ ကရေတိတိ တစ္ဆကော၊ ကျ။
 ဓာနံ၊ ၉။ ၅၀၆။ ထိ-၌ တစ္ဆိကာ။ (တက္ခ-
 က-သံ)] (၁) လက်သမား၊ ဗိသုကာ။
 (ယင်းသည် အတတ်သည် ၅-ဦးတို့တွင်တဦး
 အပါအဝင် ဖြစ်သည်။ ဓာနံ၊ ၅၀၅။) (က)
 သစ်ရွေ - တံစည်း - ဒေါင်းရွေ - နှီးရွေ - ဖျာ
 ရက် - သမား။ (ခ) ကျောက်ထွင်း -
 ကျောက်ထု - ကျောက်ဆစ် - သမား။ (၂)
 မြေ၊ နဂါး။ (လူ၏အသက်ကို ရွှေတတ်သော
 (မြေ)။ မောဂ်၊ သျှ၊ ၃။ ၁။) (ပြဇာတ်၊ က-
 ဇာတ်အတွက် သီချင်းတိုက်မှု၌ ခေါင်းဆောင်
 သူ၊ ဝိသုကြံနတ်သား။ P.S.D. ကဿပ၏
 သား၊ နဂါးအထူး။ ထောမ။) (၁) (က) ဒါရုံ
 နမယန္တိ (ဒမယန္တိ၊ က) တစ္ဆကာ။ မ၊ ၂။ ၃၀၇။
 ဓမ္မ၊ ၂၅၊ ၃၅။ ထေရ၊ ၂၂၄၊ ၃၃၄။ ဓမ္မ၊ ၉၂။
 ၆၃။ တစ္ဆကာပိ နေမိအာဒိနံ အတ္ထာယ
 တစ္ဆန္တာ။ ဓမ္မ၊ ၉၁။ ၃၇၁။ နမနဝသေန (ဒမန-
 ဝသေန၊ က) တစ္ဆကာ နေမိအာဒိနံ အတ္ထာယ
 တစ္ဆန္တာ။ ထေရ၊ ၉၁။ ၉၀။ ဝေဏီတိ တစ္ဆိ-
 ကာ။ ဇာ၊ ၉၁။ ၂၂၅။ တစ္ဆကာနံ သုတ္တန္တိ
 ဝဗ္ဗ (ဒွ) ကိနံ ကာဠသုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၇၁။

သီ၊ဦးသစ်၊၁။၉၃။ (-အပါ၊၁။၃၇၊၁၄၂။
မိလိန္ဒ။၁၆၇၊၃၄၆။ ဝိ၊ဠ၊၁။၁၅။ ဒီ၊ဠ၊၁။၁၈။
မ၊ဠ၊၃။၂၃၆။ အဘိ၊ဠ၊၁။၂၀၊၁၅၅။ ဓမ္မ၊ဠ၊
၁။၃၆၈။ ထေရ၊ဠ၊၁။၈၆။ ထေရ၊ဠ၊၂။၃၃၃။)
တစ္ဆေကမ္မ(က)လည်း ကြည့်။ (ခ)တစ္ဆေက-
မ္မ (ခ) ကြည့်။ (၂) ဝိသေသနန္တိကံ? တစ္ဆေကော သပ္ပေ။ မောဂ်၊၃။၁။ တက္ကကံ၊
ဝိဇ္ဇကမိဏိ။ ဝိဇ္ဇကော (ဆုတာရ) ကရုပသျှ
သုတေ နာဂဘေဒေ ၈။ ထောမ။ တစ္ဆေက-
နာဂပရိသာ-လည်း ကြည့်။

တစ္ဆေ ၂(ပ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] 'တစ္ဆေ'အမည်ရှိ
သော(ဝက်-စသည်)။ တဒါ ဗောဓိသတ္တော
တစ္ဆေကော နာမ မဟာသုကရော အဟောသိ။
မိလိန္ဒ။၁၉၉။ (-ဇာ၊၁။၂၉၇။)

တစ္ဆေကမ္မ (န) [တစ္ဆေ+ကမ္မ] (က) တံ
စည်း - လက်-သမား တို့၏ - အမှု - လုပ်
ငန်း။ (ခ) ကျောက်ထွင်း - ကျောက်ထု-
ကျောက်ဆစ် - သမားတို့၏ - အမှု - လုပ်
ငန်း။ (တံစည်းသည်လက်သမားတို့၏ အမှု၊
ကျောက်ဆတ်သမားတို့၏ အမှု။ ပါစိတ်၊ဠ၊
သျှ။) (က) ကောဠကမ္မန္တိ တစ္ဆေကမ္မံ။
ဝိ၊ဠ၊၃။၅။ တစ္ဆေကမ္မန္တိ ခဏနကမ္မကာရာ
ကောဠက။ ဝဇီရ။၂၇၈။ တစ္ဆေကမ္မန္တိ
ဝဇီရကမ္မံ။ သာရတ္ထ၊၃။၃။ (ခ) ပါသာဏ-
ကမ္မကာရာတိပိ ကေစိ။ ဝဇီရ။၂၇၈။ တစ္ဆေက-
မ္မန္တိ ပါသာဏကောဠနာဒိဝဇီရကမ္မံ။ ဝိ-
မတိ၊၂။၂။

တစ္ဆေကံပဉ္စ (တိ) [တစ္ဆေ+အံ+ပဉ္စ] လက်
သမားအင်္ဂါနှင့်စပ်သော - အမေး - ပုစ္ဆာ -
ပြဿနာ။ (“အရဟတ္တဖိုလ်ရလိုသောရဟန်း
သည်လက်သမား၏အကြောင်းအင်္ဂါ ၂-ခုကို
အတုယူအပ်၏” ဟူသော အရှင်နာဂသိန်၏
မာတိကာ အကျဉ်းချုပ်ကို အကျယ်သိရန်
မေးလျှောက်သော မိလိန္ဒဘုရင် (ဘိ-စိ၊၁၂၅-
၉၅။ တနည်းဘိ-စိ၊ ၉၀)၏ - အမေး - ပုစ္ဆာ
- ပြဿနာ။) မိလိန္ဒ၊၃၉၉၊၄၀၀။

တစ္ဆေကဇာတိ (ထိ) [တစ္ဆေ+ဇာတိ] လက်
သမားတို့၏အမျိုးဇာတ်။ လက်သမားမျိုး၊
တံစည်းသမားမျိုး။ ဝေဒဇာတိ (ဝေဏဇာတိ၊
သီ၊သျှ၊က)တိ တစ္ဆေကဇာတိ။ ဝေဏကဇာ-
ဇာတိတိပိ ဝဒန္တိ။ ဝိ၊ဠ၊၃။၅။ ဝေဒဇာတိ-
လည်း ကြည့်။

တစ္ဆေကနာဂပရိသာ (ထိ) [တစ္ဆေကနာဂ+ပရိ-
သာ] 'တစ္ဆေ' နဂါးမင်း၏ နဂါးပရိသတ်။
အထာဂုံ နာဂသာ နာဂါ။ ဝေသာလာ သဟ
တစ္ဆေက(ဒီ၊၂။၂၀၇) တိ နာဂသဒ္ဓဟ-
ဝါသိကာ ၈ ဝေသာလီဝါသိကာ ၈ နာဂါ
သဟ တစ္ဆေကနာဂပရိသာယ အာဂတာတိ
အတ္ထော။ ဒီ၊ဠ၊၂။၂၇၁။ တတ္ထေ'ကော
(တစ္ဆေကော?) ကိရ နာဂရာဇာ... တံ သန္ဓာ-
ယာဟ “တစ္ဆေကနာဂပရိသာယာ”တိ။ ဒီ၊ဠ၊
၂။၂၄၁။

တစ္ဆေကသေဏိ (ထိ) [တစ္ဆေ+သေဏိ] လက်
သမား - အပေါင်း - အသင်း - အဖွဲ့။ အာဒိ-
သဒ္ဓေန တစ္ဆေကသေဏိရဇကသေဏိအာဒိ-
ယော သင်္ဂယန္တိ။ ပါစိတ်၊ယော၊၁။၁၀၉။

တစ္ဆေကာရ (ပု) [တစ္ဆေ+ကရ+ဏ] သစ်ရွေ-
တံစည်း - သမား၊ လက်သမား၊ ဗိသုကာ။
ကမ္မာရတစ္ဆေကာရ...ပတ္တဗန္ဓကာနံ။ဝိ၊သင်္ဂဟ။
၃၀၆။

တစ္ဆေတာ (ထိ) [တစ္ဆေ+တာ] မှန်ကန်သည်၏
အဖြစ်။ ဘူတတာတိ တစ္ဆေတာ။ ကင်္ခါ၊ဠ၊သစ်။
၄၄၇။ ဒီ၊ဠ၊၃။၂၆၀။ မ၊ဠ၊၃။၂၄၄။

တစ္ဆေတိ (ကြိ) [တစ္ဆေ+အ+တိ။ (တက္ကတိ-သံ)]
ရွေ - ဖျဉ် - ခုတ် - စဉ်း - ၏။ ပါး - ချော -
ဖြောင့်စင်း - ပြေ - အောင် ပြု၏။ တစ္ဆေတိ -
မ၊၁။၃၇၊၃၈။ အဘိ၊က။၂၃၇။ မိလိန္ဒ။၃၉၉။
အဘိ၊ဠ၊၁။၁၈၄။ မဟာနိ၊ဠ၊၁၉၊၂၅၁။ သီ၊ဠ၊
သစ်၊၁။၇။ မ၊ဠ၊၁။၂၇၃။ တစ္ဆေန္တိ - မ၊၃။၂၀၄၊
၂၅၁။ အဘိ၊က။၄၃၁။ စူဠနိ၊၂၃၇။ မ၊ဠ၊

၄။၁၅၀-၁။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၁၅၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။
 ၂၀၈။ တစ္ဆန္တိ-အံ၊၁။၁၄၀။ မဟာနိ၊၃၁၇။
 ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၆။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၇၄။ တစ္ဆယျ
 -မ၊၁။၃၇။ အံ၊၁။၅၂၁။ တစ္ဆယျ-
 မဟာနိ၊၈၉၊၃၆၅။ ဝိတစ္ဆယျ(မ၊၂။၂၈)န္တိ
 မုခတုဏ္ဏကေန ဒံသန္တာ တစ္ဆယျ။ မ၊ဋ္ဌ၊
 ၃။၃၁။ ဝါသိယာ တစ္ဆယျန္တိ ယဒိ ကေ
 ဗာဟံ ဝဇ္ဇကီ ဝါသိယာ တစ္ဆေတွာ တစ္ဆေတွာ
 တန္ဒကရေယျ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၂၁၃။ သိ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊
 ၁။၂၂၇။ တစ္ဆ-ဒိ၊၂။၂၇၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၈၇။
 တစ္ဆ-သု - ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၉။ တစ္ဆ-ဒိ၊၂။
 ၂၇၁။

တစ္ဆန (န) [တစ္ဆ+ယု။ (တက္ခဏ-သံ)] (၁)
 ရွေ-ဖျဉ်-ခုတ်-စဉ်း-ခြင်း။ (၂) ရွေ-
 ဖျဉ်-ခုတ်-စဉ်း-ရာ အရပ်။ (၁) ပမာဏံ
 ဟောတိတိ တဒနသရေန တစ္ဆနတော။
 သာရတ္ထ၊၁။၇၁။ သိ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၉၃။ ဒုတိယေ-
 နာတိ ကုဋ္ဌာရိဟိ တစ္ဆနေန။ တတိယေနာတိ
 ဝါသိဟိ တစ္ဆနေန။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၅။ (-အံ၊
 ဋ္ဌ၊၂။၈၃။) (၂) တထာ ဝါသိဟိ တစ္ဆနာဒိ-
 ဋ္ဌာနေသု။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၁။

တစ္ဆနကမ္မ (န) [တစ္ဆန+ကမ္မ] ရွေ-ဖျဉ်-
 ခုတ်-စဉ်း-ခြင်း အမှု။ တစ္ဆနကမ္မေ ပဝတ္တ-
 ယတိ။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၁၅၅။

တစ္ဆနတ္ထ (ပု) [တစ္ဆန+အတ္ထ] ရွေ-ဖျဉ်-
 ခုတ်-စဉ်း-ခြင်း အကျိုး၊ တဒတ္ထာယာ(ဝိ၊
 ဋ္ဌ၊၂။၁၅၆)တိ တစ္ဆနတ္ထာယ။ ဝဇ္ဇိ၊၁။၉၃။
 သာရတ္ထ၊၂။၃၃၅။ ဝိမတိ၊၁။၂၇၇။

တစ္ဆနာမ (န) [တစ္ဆ+နာမ] (၁) မှန်ကန်
 သော အမည်။ (တိ) (၂) မှန်ကန်သော
 အမည်ရှိသော၊ ဂုဏ်အားလျော်သော အမည်
 ရှိသော၊ သူ၊ အမည်နှင့်လိုက်လျောသူ။ သစ္စ-
 နာမော(အံ၊၂။၃၀၄)တိ တစ္ဆနာမော ဘူတ-
 နာမော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၂။

တစ္ဆနိယျာနဘာဝ (ပု) [တစ္ဆ+နိယျာနဘာဝ။
 တစ္ဆနိယျာန+ဘာဝ] (၁) မဖောက်ပြန်-
 မှန်ကန်-သော (ဝဋ်ဆင်းရဲမှ) ထွက်သွား
 တတ်သည်၏အဖြစ်၊အမှန်(ဝဋ်ဆင်းရဲမှ)ထွက်
 သွားခြင်းသဘော။ (တိ) (၂) မဖောက်
 ပြန်-မှန်ကန်-သော (ဝဋ်ဆင်းရဲမှ) ထွက်
 သွားတတ်သည်၏ အဖြစ် ရှိသော၊ အမှန်
 (ဝဋ်ဆင်းရဲမှ) ထွက်သွားခြင်း သဘောရှိ
 သော(မဂ်-စသည်)။ တစ္ဆနိယျာနဘာဝေန။
 ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၉။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တစ္ဆနိယျာနဘာဝတ္ထ (န) [တစ္ဆနိယျာနဘာဝ
 +တ္ထ] အမှန် (ဝဋ်ဆင်းရဲမှ) ထွက်ခြင်း
 သဘောရှိသောမဂ်၏အဖြစ်၊ မဂ်၏ ဝဋ်ဆင်း
 ရဲမှ အမှန်ထွက်သွားနိုင်ခြင်း။ တစ္ဆနိယျာန-
 ဘာဝတ္ထာ (အဘိဋ္ဌ၊၂။၈၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၂၇)-
 တိ ဒွိဓာပိ နိယမေန (နိယာမေန) တစ္ဆော
 နိယျာနဘာဝေါ တေဿ၊.... တစ္ဆနိယျာန-
 ဘာဝေါ၊ မဂ္ဂေါ။ တဿ ဘာဝေါ တစ္ဆ-
 နိယျာနဘာဝတ္ထံ။ မူလဋ္ဌ၊၂။၅၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊
 ၂။၁၉၄။ တစ္ဆေန နိယျာနံ တစ္ဆနိယျာနံ၊
 တစ္ဆနိယျာနံ ဘာဝေါ တေဿာတိ တစ္ဆ-
 နိယျာနဘာဝေါ၊ တစ္ဆနိယျာနဘာဝဿ ဘာ-
 ဝေါ တစ္ဆနိယျာနဘာဝတ္ထံ။ သမ္မော၊ယော။
 ၅၁။ (-သာရတ္ထ၊၃။၁၇၉။)

တစ္ဆနိ (ထိ) [တစ္ဆ+ယု+ဤ။ (တက္ခဏီ-သံ)]
 ပဲခွပ်၊ သစ်ရွေဓား၊ သစ်ခုတ်ဓား။ ဝါသိ တု
 တစ္ဆနိတ္ထိယံ။ တစ္ဆ တနုကရဏေ၊ ယု၊ နဒါဒိ။
 ဓာန်၊ဓာန်၊ဋ္ဌ၊၃၉၃။

တစ္ဆန္တ (တိ) [တစ္ဆ+အ+အန္တ] ရွေ-ဖျဉ်-
 ခုတ်-စဉ်း-ဖြတ်-လှီး-သော၊ သူ။ (ပ၊ဇ)
 တစ္ဆန္တာ- ထေရ၊၃၂၃။ မိလိန္ဒ၊၁၆၇။ သံ၊
 ဋ္ဌ၊၁။၂၆၅။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၁၅၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၁၂။
 ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၃။ (ပ၊ဗ) တစ္ဆန္တာ- မ၊ဋ္ဌ၊
 ၄။၁၅၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၁။
 ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၀။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၃။ မဟာနိ၊

၄။၃၇၄။ (ဒု၊ဇ) တစ္ဆေ - ဇာ၊ဌ၊၆။၁၇။
(ဒု၊ဗ) တစ္ဆေ - ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၃၆။ ထေရ၊ဌ၊
၁။၇၉။ (ဆ၊ဇ) တစ္ဆေ - ဝိ၊ဌ၊၂။၁၅။
ဇာ၊ဌ၊၅။၅၂။

တစ္ဆေ (ကြိ) [တစ္ဆ+အ+အန္တိ] ရွေ့ကုန်၏။
တစ္ဆေ-ကြည့်။

တစ္ဆေ (တိ) [တ+ဆန္ဒ+ဤ] (တ-ဝိစ္စာတ္တ)။
ထိုထို (အတတ်) တို့၌ - အလို - ဆန္ဒ - ရှိ
သောသူ။ သန္တိ တစ္ဆေနော ဇနာ (ဇာ၊၁။
၂၅)တိ တေသု တေသု သိပေသု သစ္စန္ဒာ
ဇနာ အတ္ထိယေဝ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၄၄။ (သျှ၊
က-မူကဲ့။)

တစ္ဆမန (ပု၊န) [တစ္ဆ+မန] (၁)မချွတ်ယွင်း -
မဖောက်ပြန် - မှန် - သောစိတ်။ (တိ) (၂)
မချွတ်ယွင်း - မဖောက်ပြန် - မှန် - သောစိတ်
ရှိသူ။မချွတ်ယွင်း - မဖောက်ပြန် - မှန် - ၏ဟု
ဖြစ်သောစိတ်ရှိသူ။ သစ္စမနာတိ တစ္ဆမနာ။
မဟာနိ၊ဌ၊၁၆၅။

တစ္ဆဝစန (န) [တစ္ဆ+ဝစန] မချွတ်ယွင်း -
မဖောက်ပြန် - မှန် - သောစကား။ တစ္ဆဝစနံ
ယာထာဝဝစနံ။ မိလိန္ဒ။၂၀၉။

တစ္ဆသညိ (တိ) [တစ္ဆသညာ+ဤ] မချွတ်
ယွင်း - မဖောက်ပြန် - မှန် - သောအမှတ်
'သညာ'ရှိသော၊ မချွတ်ယွင်း - မဖောက်ပြန်
- မှန် - ၏ ဟု ဖြစ်သော အမှတ် 'သညာ'ရှိ
သောသူ။ သစ္စသညိနောတိ တစ္ဆသညိနော။
မဟာနိ၊ဌ၊၁၆၅။

တစ္ဆသုကရ (ပု) [တစ္ဆ+သုကရ] တစ္ဆ-အမည်
ရှိသောဝက်။ တစ္ဆသုကရေ သဗ္ဗေ သုကရေ
ကေစိတ္တေ ကတာ ပုစ္ဆိ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃၄၅။
(-၃၄၃၊၃၄၄၊၃၅၀။)

တစ္ဆသုကရဇာတက (န) [တစ္ဆသုကရ+ဇာ-
တက]တစ္ဆ-အမည်ရှိသော ဝက်၏အကြောင်း
ကို ပြဆိုရာဖြစ်သော ဇာတ်၊ တစ္ဆသုကရ-

ဇာတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဇာတကပါဠိ၊ ပကိဏ္ဏ-
ကနိပါတ၊ ၉-ဇာတ်။ ဇာ၊၁။၂၉၆။ ဇာ၊ဌ၊၄။
၃၄၂။

တစ္ဆာပေတွာ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [တစ္ဆ + ကာပေ +
တွာ]ရွှေ - ဖျဉ် - ခုတ် - ဖြတ် - စေ၍၊ ဖြေ -
ညို - ၍။ ဗာဟိရဘာဂံသမန္တာ တစ္ဆာပေတွာ
ဝါလိကံ ဩကိရိံ သူ။ မ၊ဌ၊၃။၅၃။ (-ဓမ္မ၊
ဌ၊၂။၄၃၃။ ဇာ၊ဌ၊၆။၂၇၅။)

တစ္ဆာပေန္တ (တိ) [တစ္ဆ+ကာပေ+အန္တိ] ရွှေ
- ဖျဉ် - ခုတ် - ဖြတ် - စေသော၊ သူ။ တစ္ဆိ-
တဗ္ဗယုတ္တဋ္ဌာန-ကြည့်။

တစ္ဆာရိကာ (ထိ) [တ + ဆာရိကာ] ထို
(ထမင်းခြောက်)၏ ပြာ။ ပရိသာဝနေ
တစ္ဆာရိကံ ပက္ခိပိတွာ။ ဝိမတိ၊၂။၁၇၆။

တစ္ဆာဝိပရိတဘူတဘာဝ (ပု) [တစ္ဆ+အဝိပရိတ
+ဘူတ+ဘာဝ] ဟုတ်မှန်၊ မပြောင်းလဲ၊ ထင်
ရှားရှိသည်၏အဖြစ်၊ မချွတ်မယွင်း - ဟုတ်မှန်
- သည်၏အဖြစ်၊ မဖောက်ပြန် - မပြောင်းလဲ
- သည်၏ အဖြစ်၊ ထင်ရှားရှိသည်၏ အဖြစ်၊
မချွတ်မယွင်း - ဟုတ်မှန် - သော သဘော၊
မဖောက်ပြန် - မပြောင်းလဲ - သော သဘော၊
ထင်ရှားရှိသော သဘော။ (သစ္စာ အနက်
သဘောတို့သည် တလျှပ်ကဲ့သို့ ချွတ်ချော်
မှားယွင်းသည်မဟုတ်၊ အခါခပ်သိမ်း မချွတ်
မယွင်း ဟုတ်မှန်ကုန်၏။ ပဉ္စလက် မျက်လှည့်
ဝတ္ထုကဲ့သို့ ဖောက်ပြန်ပြောင်းလဲသည်မဟုတ်၊
အခါခပ်သိမ်း မဖောက်ပြန် မပြောင်းလဲကုန်။
အတ္တ၊ ဇီဝ-ကဲ့သို့ ထင်ရှားမရှိသည် မဟုတ်၊
အထင် အရှား ရှိ၍ ဉာဏ်ဖြင့် သိကောင်း၊
ရကောင်းသော သဘောတို့ မည်ကုန်၏။)
တစ္ဆာဝိပရိတဘူတဘာဝေန အရိယဉာဏဿ
ဂေါစရေ ဟောတိယေဝ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၇၀။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၂၇။ ပဋိသိန္ဒ၊၁။၅၇။ သာရတ္ထ၊
၃။၁၇၇။ မရိစိမာယာအတ္တာနံ ဝိပက္ခော
ဘာဝေါ တစ္ဆာဝိပရိတဘူတဘာဝေါ။ မူလဋီ၊

၂။၅၃။ မရိစိမာယာအတ္တဝိဓရော ဘာဝေါ
တစ္ဆာဝိပရိတဘူတဘာဝေါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။
၁၉၃။ (-ဒိ၊ ၂။၁၉။)

တစ္ဆာဝိပလ္လာသဘူတဘာဝ (ပု) [တစ္ဆ + အ-
ဝိပလ္လာသ + ဘူတ + ဘာဝ] အထက်ပုဒ်နက်
ကြည့်။ ဣတိ တစ္ဆာဝိပလ္လာသ-ဘူတဘာဝံ
စတုသုပိ။ ဒုက္ခာဒိသုဝိသေသေန၊ သစ္စဋ္ဌံ
အာဟု ပဏ္ဍိတာ။ အဘိ၊ ၂။၈၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။
၁၂၇။ သာရတ္ထ၊ ၃။၁၇၉။ တစ္ဆာဝိပလ္လာသ-
ဘူတဘာဝေန သစ္စာနံ။ ဒိ၊ ၂။၁၄၀။

တစ္ဆာဝိပလ္လာသဘူတသဘာဝ (တိ) [တစ္ဆ +
အဝိပလ္လာသ + ဘူတ + သဘာဝ] ဟုတ်မှန်၊
မပြောင်းလဲ၊ ထင်ရှားရှိသော သဘောရှိ
သော။ ဒုက္ခသစ္စသမုဒယသစ္စေဟိ တစ္ဆာ-
ဝိပလ္လာသဘူတသဘာဝေဟိ။ မ၊ ၂။၄၀၂။
(စွ-၌ ဒီသ-နှင့် ရှိမှ သင့်မည်။)

တစ္ဆိ (ကြိ) [တစ္ဆ + အ + ဣ] ရွှေပြီ။ တစ္ဆတိ-
ကြည့်။

တစ္ဆိ သု (ကြိ) [တစ္ဆ + အ + ဥ]၊ ရွှေကုန်ပြီ။
တစ္ဆတိ-ကြည့်။

တစ္ဆိ (ကြိ) [တစ္ဆ + အ + ဤ] ရွှေပြီ။ တစ္ဆတိ-
ကြည့်။

တစ္ဆိတ (တိ) [တစ္ဆ + တ။ တစ္ဆိတံ တု တနု-
ကတေ။ဓာန်။၅၇၀။] (၁) ရွှေ-ဖျဉ်-ခုတ်
-ဖြတ် - အပ်သော၊ ပါး - သေး - ငယ် -
အောင်ပြုအပ်သော။ (၂) ထိုးဆွ-ဖွ-အပ်
သော။ (၁) တစ္ဆိတံ တစ္ဆိတံ ပဋိပါကတိကံ
ဟောတိ။ မ၊ ၂။၁၅၁။ (-အံ၊ ၂။၁၅။)
(၂) ရတ္တိံ မိဂဿကရာဒယော ပဝိသိတော
ခလံ တစ္ဆိတံ ဝိယ ဆေတော (တစ္ဆေတော၊ သိ၊
သျှာ) ဂစ္ဆန္တိ။ အဘိ၊ ၂။၁၅၂။

တစ္ဆိတဋ္ဌာန (န) [တစ္ဆိတ + ဌာန] ရွှေ-ဖျဉ်
-ခုတ် - ဖြတ် - အပ်သော အရပ်။ လောဟ-
ပထဝိတော ဇာလာ ဥဋ္ဌဟိတော တစ္ဆိတဋ္ဌာနံ

ဂဏ္ဌန္တိ (ဂဏ္ဌာတိ)။ မ၊ ၂။၁၅၀။ အံ၊ ၂။
၁၂၁။ မဟာနိ၊ ၃။၃၇၄။

တစ္ဆိတနိဋ္ဌိတ (တိ) [တစ္ဆိတ + နိဋ္ဌိတ] ရွှေ -
ဖျဉ် - မူ ကိစ္စ အပြီးအဆုံးသို့ရောက်သော။
(ရွှေပြီးရုံမျှမက ကြိုက်အဖြစ်သို့ ရောက်ပြီး
သော၊ ရွှေ၍ ပြီးဆုံးပြီးသော။ ရေစကြို၊
ကင်္ခါ၊ သျှ။) တစ္ဆိတနိဋ္ဌိတောပိ ဟိဂံကရဏ္ဏ-
ကော။ ဝိ၊ ၂။၈၄။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၃၀၈။ ကင်္ခါ။
၂၆၄။ (-ကင်္ခါ၊ ယော၊ မဟာ၊ ၂။၂၆၆။ ဝိ၊
နိစ္ဆယ၊ ၂။၃၁၂။)

တစ္ဆိတဗ္ဗယုတ္တဋ္ဌာန (န) [တစ္ဆိတဗ္ဗ + ယုတ္တဋ္ဌာန]
ရွှေ-ခုတ် - ထိုက်သည်၏ အဖြစ်နှင့် ယှဉ်
သောအရပ်၊ ရွှေ-ခုတ် - ခြင်းငှါ သင့်လျော်
သောအရပ်။ တစ္ဆိတဗ္ဗယုတ္တဋ္ဌာနာနိ တစ္ဆာ-
ပေန္နော။ မ၊ ၂။၂၁၀။

တစ္ဆိတမဋ္ဌ (တိ) [တစ္ဆိတ + မဋ္ဌ] ရွှေ-ခုတ် -
အပ်ပြီး၊ အချောကိုင်အပ်ပြီးသော၊ ရွှေ -
ခုတ် - အပ်ပြီးဖြစ်၍ - ပြေပြစ် - ချောမော -
သော၊ အကြမ်းလည်းပြီး၊ အချောလည်း
ပြီးသော။ တစ္ဆိတမဋ္ဌံ ပန ဂရုဘဏ္ဍံ ဟောတိ။
ဝိ၊ ၂။၈၃။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၃၀၈။ ကင်္ခါ။၂၆၄။

တစ္ဆိတသာရဒါရု (န) [တစ္ဆိတ + သာရဒါရု]
ရွှေ-ခုတ် - အပ်ပြီးသော အနှစ်ရှိသောသစ်၊
ရွှေပြီးသော သစ်သားနှစ်။ ရုက္ခံ ဝိဇ္ဇိတောတိ
တစ္ဆိတသာရဒါရုံ အဂ္ဂသမိပေ ဝိဇ္ဇိတော။
ဝိမတိ၊ ၂။၂၃၉။

တစ္ဆိတုံ (ကြိ၊ ဝိ) [တစ္ဆ + အ + တုံ] ရွှေ-ခုတ် -
ခြင်းငှါ။ တသ္မိဉ္စိ တစ္ဆိတုံ အာရဒ္ဓေ တေပိ
တစ္ဆန္တိ တဒနုဝတ္တိတယ။ အဘိ၊ ၂။၁၅၂။

တစ္ဆိတု (ကြိ၊ ဝိ) [တစ္ဆ + အ + တု] ရွှေ-ခုတ်
-၍။ ဝါသိယာ တစ္ဆိတု။ ပဋိသံ၊ ၂။၇၈။

တစ္ဆိန္ဒန (န) [တ + ဆိန္ဒန] ထို (ဆံ-အစရှိသည်)
ကို - ရိတ် - ဖြတ် - ခုတ် - လှီး - ခြင်း။ န
တစ္ဆိန္ဒနံ။ သံ၊ ၂။၁၂၇။

တစ္ဆေတဗ္ဗ (တိ) [တစ္ဆ+အ+တဗ္ဗ] ရွေ-ခုတ်-ထိုက်သော၊ စွန့်ပယ်ထိုက်သော (ကိလေသာ-စသည်)။ ကိလေသာ တစ္ဆေတဗ္ဗာ။ မိလိန္ဒ။၃၉၉။

တစ္ဆေတွာ (ကြိ၊ ဝိ) [တစ္ဆ+အ+တွာ] (က) ရွေ-ခုတ်-၍။ (ခ) (မြင့်မောက်ရာအရပ်ကို) ဖြေ-ညှိ-၍။ (ဂ) ပွတ်တိုက်-ဆိတ်ဆွ-ကုတ်ဖဲ့-အယားဖျောက်-၍။ (က) တိဏ-ကဋ္ဌသာခါပလာသံ တစ္ဆေတွာ။ သံ၊ ၃။ ၃၈၆။ (-ကံ၊ ၁။ ၅၂။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၉၊ ၂၃၈။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၅၇။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၊ ၃၈။ မ၊ ၄။ ၃။ ၂၇။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၇၄။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၊ ၄၀၄။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၃။ ၁၇၁။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၊ ၁၈၆၊ ၂၁၇။ ဝဇီရ။ ၁၃၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၁၉၊ ၁၄၆-စသည်။) (ခ) တစ္ဆေတွာ (ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၅၇) တိ ဥန္တပဒေသံ တစ္ဆေတွာ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၆၇။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၃၀။ (ဂ) နခေဟိ ဝဏမုခါနိ တစ္ဆေတွာ အင်္ဂါရကပလ္လေ ပရိတာပနံ ဝိယ။ မ၊ ၄။ ၃။ ၁၅၂။ တစ္ဆေတွာတိ သဇ္ဇေတွာ၊ ကဏ္ဍုလိ-တွာတိ အတ္တော။ မ၊ ၄။ ၃။ ၁၀၆။

တစ္ဆေန္တိ (တိ) [တစ္ဆ+အ+အန္တိ] ရွေ-ခုတ်-သော၊ သူ။ ပါဠိယံ ဝိတစ္ဆေန္တိတိ တုဏ္ဏေဟိ တစ္ဆေန္တော ဝိယလုဉ္ဇန္တိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၄၈။

တစ္ဆေန္တိ (ကြိ) [တစ္ဆ+အ+အန္တိ] ရွေကုန်၏။ တစ္ဆတိ-ကြည့်။

တစ္ဆေယျ (ကြိ) [တစ္ဆ+အ+ယျ] ရွေရာ၏။ တစ္ဆတိ-ကြည့်။

တစ္ဆေယျံ (ကြိ) [တစ္ဆ+အ+ယျံ] ရွေကုန်ရာ၏။ တစ္ဆတိ-ကြည့်။

တဇ္ဇ (တိ) [တ+ဇ+ကိ။ (တဇ္ဇး-သံ)] (က) ထို(အခြင်းအရာ)အားဖြင့် ဖြစ်သော၊ ထို .... အား - လျော် - လျောက်ပတ်-သော။ (ခ) ထို .... အား - လျော် - လျောက်ပတ် - စွာ ဖြစ်သော။ (ဂ) ထို....

ကြောင့် ဖြစ်သော။ (ဃ) ထို .... ၏ အကြောင်း၏အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်တတ်သော၊ ထို .... ၏အကျိုးငှါ ဖြစ်တတ်သော။ (င) ထို .... ကို စွဲမှီ၍ဖြစ်သော။ (စ) ထို....၌ ဖြစ်သော။

(က) ထို (အခြင်းအရာ) အားဖြင့် ဖြစ်သော၊ ထို .... အား - လျော် - လျောက်ပတ်-သော။ တဇ္ဇာ ဝုစ္ဆတိ တဿ သာတ-သုဓဿ အနုစ္စဝိကာ သာရပု။ အနုစ္စ-ဝိကတ္ထောပိ ဟိ အယံ တဇ္ဇာ-သဒ္ဓေါ ဟောတိ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၃။ တဇ္ဇန္တိ တဿ ဖလဿ အနုစ္စဝိကံ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၉၇။ တေနာ-ကာရေန ဇာတော တဇ္ဇော၊ တဿ ဝိသံဝါဒ-နဿ အနုရူပေါတိ အတ္တော။ သီ၊ ၄။ သစ်၊ ၁။ ၃၃၆။ (-မ၊ ၁။ ၂၄၈။ အဘိ၊ က။ ၄၄၈။ ပေဋ-ကော။ ၂၇။ မိလိန္ဒ။ ၅၄၊ ၂၇၃။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၃။ မ၊ ၄။ ၃။ ၁၅၀၊ ၂၄၂။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၇။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၅-၆။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၇၈။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၂။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၂၁၊ ၃၂၈။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၃၆။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၂၁။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၉။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၁။ ၃၃၇။) တဇ္ဇာသမန္နာဟာရ-လည်း ကြည့်။

(ခ) ထို .... အား - လျော် - လျောက်ပတ်-စွာ ဖြစ်သော။ တဇ္ဇာပညတ္တိ-ကြည့်။ (ဂ) ထို.... ကြောင့် ဖြစ်သော။ တေဟိ ဝါ ရူပါဒီဟိ အာရမ္မဏေဟိ ဣမဿ စ(ဣမဿ?) သုဓဿပစ္စယေဟိ ဇာတာတိပိ တဇ္ဇာ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၃။ တတော ဇာယတေ၊ တသ္မာတ် ဇာတေ။ ဝါစပုတိ။

(ဃ) ထို....၏ အကြောင်း၏ အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်တတ်သော၊ ထို....၏အကျိုးငှါ ဖြစ်တတ်သော။ တဿ ဝါ ဇာတာ ကာရဏ-ဘာဝေန ဖဿတ္ထံ ပဝတ္တာတိ တဇ္ဇာ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၉၇။ တဿာတိ သာတဿ သုဓဿ။ ဇာတာတိ တေဿ အတ္တံ ဒဿေတုံ “ကာရ-ဏဘာဝေန ဖဿတ္ထံ ပဝတ္တာ” တိ ဝုတ္တံ။ အနု-

ဦး၁။၁၀၃။ ဆဋ္ဌိတပုရိသံ၊ ဇာတ-သဒ္ဓဿ ပဝတ္တတ္ထဉ္စ ဒဿေတုံ “တဿ ဝါ”တိအာဒိ-မာဟ။ မဇ္ဈိမဉ္စ။၁၇၄-၅။

(င) ထို...ကိုမိမိ၍ ဖြစ်သော။ တဇော သမန္နဟာရော(မ၁။၂၄၇)တိ တံ စက္ခု စ ရူပေ စ ပဋိစ္စ ဘဝင်္ဂ အာဝဇ္ဇေတွာ ဥပ္ပဇ္ဇန-မနသိကာရော။ မဋ္ဌ၊၂။၁၃၂။ တာနိ ဥပ-နိဿာယ ဇာတန္တိ တဇ္ဇံ။ မဇ္ဈိမ၊၃။၃၅၃။ (-အံ၊ဦး၁။၁၉။)

(စ) ထို ...၌ ဖြစ်သော။ တဇော-မနောဓာတုတိ တဿိ အာရမ္မဏေ ဇာတာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၆။ (-သမ္မော၊ယော။၄၄။) တဇောတိကံ-နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

တဇာတ (ထိ) [တဇာ+တာ] ထို (အခြင်းအရာ) အားဖြင့် ဖြစ်သည်၏အဖြစ်၊ ထို...အား-လျော် - လျောက်ပတ် - သည်၏ အဖြစ်၊ ထို ... အား- လျော် - လျောက်ပတ် - စွာ ဖြစ်သည်၏ အဖြစ်။ န တဿာ တဇာတာ။ မူလဦး၁။၉၅။ ဥဘယထာပိ တဇာတာ န ယုဇ္ဇတိ။ အနုဦး၁။၁၀၄။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

တဇာတပညတ္တိ (ထိ) [တဇာတာ+ပညတ္တိ] ထို ...အားလျော်စွာ ဖြစ်သည်၏အဖြစ်ဟူသော ပညတ်၊ တဇာ-ဟူသောအမည်ပညတ်၊ တဇာတာ ပညတ်။ ဝိညာဏဿ ပန တဇာတာပညတ္တိ လဗ္ဘတေ။ အနုဦး၁။၁၀၄။

တဇာတိ (ကြိ) [တဇာ+အ+တိ] ခြိမ်းချောက်-မောင်းမဲ-ကြိမ်းမောင်း- ငေါက်ငမ်း-၏။ တဇာ ဘဿနေ။...တဇာတိ။ နိတိ၊ဓာ။၄၄။ တဇိ ဘတ္တိနေ။ တဇိယတေ၊ တဇိတိ။ ကဝိ-ကလျုဒြ၊မ။ တဇိ ဘတ္တိနေ။ တဇိတိ။ သိဒ္ဓန္တိ။

တဇာန (န) [တဇာ+ယု၊ ထိ-၌ တဇာနာ၊တဇာနိ။ တဇိန ဘတ္တိနေ၊ ဘယ ဇနနေ။ စိန္တာမဏိ။] (၁) ခြိမ်းချောက် - မောင်းမဲ - ကြိမ်းမောင်း-ငေါက်ငမ်း-ခြင်း၊ ညှဉ်းဆဲခြင်း။

(၂) ခြိမ်းချောက် - မောင်းမဲ - ကြိမ်းမောင်း - ငေါက်ငမ်း - ကြောင်း - ညှဉ်းဆဲ ကြောင်း (ကေား)။ (၃) တဇာနိယ-ကံ၊ (ခြိမ်းချောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဝိနည်းကံ)။ (၄) လက်ညှိုး (ညှဉ်းဆဲကြောင်းဖြစ်သော လက်ချောင်း)။ (၁) (၂) ပရိဘာသာတိ... ဘယုပ္ပါဒနဝသေန တဇာနာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၆၆။ တဇာနာယာ (ဝိမာန၊၆၉)တိ ဘယသံတဇာ-နေန။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၉၆။ အလဇ္ဇိနံ တဇာနိံ ဝါ ကလဟံ ဝါ။ ဝိမတိ၊၁။၂၇၆။ ဣဓ ပန တဇာနိ ပရိဘာသနံ...ဝုတ္တံ။ ဒိ၊ဦး၁။၂၂၁။ သိ၊ဦး၊သစ်၊၂။၃၆။ ပရိဘာသန္တိ တဇာနံ။ မဇ္ဈိမ၊၆၂။ (-သံ၊ဦး၂။၂၆၆။) (၃) တဇာနာနုပ-သမ္ပတိ။ ဝိ၊၄။၇၀။ တဇာနာဒိန (ဝိနိစ္ဆယ။ ၃၀၀၆)န္တိ အာဒိသဒ္ဓေန နိယဿာဒိနံ ဂဟဏံ။ ၎င်း၊ဦး၊ (၄)၊ ပဉ္စဂုံဌော စ တဇာနိ။ တဇာ-ဟိ သာယံ၊ တဇာတိ ယာယ၊ သာ တဇာနိ၊ ယု၊ နဒိဒိ၊ဓာနံ၊ဓာနံ၊ဦး၊၂၆၆။

တဇာနက (တိ) [တ+ဇန+ဏေ+ဏု] ထို ...ကို ဖြစ်စေတတ်သော။ တဿာ ကိရိ-ယာယ သတိ ကေန္တတော တဇာနကံ သေဝန-စိတ္တံ အတ္ထိယေဝ။ ဝဇီရ၊၁၀၆။ ကခါ၊ဦး၊၂၇။

တဇာနဟေတု (ပု) [တဇာန + ဟေတု] ခြိမ်းချောက်-မောင်းမဲ-ကြိမ်းမောင်း- ငေါက်ငမ်း-ခြင်း ဟူသောအကြောင်း။ တတော-တိ တဇာနဟေတု။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၀၅။

တဇာနာရဟ (တိ) [တဇာန+အာရဟ] ခြိမ်းချောက်-ငေါက်ငမ်း-ထိုက်သော၊သူ။ သော ပရိ-ဘာသနာရဟော ဟောတိ တဇာနာရဟော။ မိလိန္ဒ၊၁၇၂။

တဇာနိကတ (ပု) [တဇာနိယ+ကတ။ ယ-ချေ။] ပြုအပ်ပြီးသော ခြိမ်းချောက်မှု(တဇာနိယ-ကံ) ရှိသော၊ ခြိမ်းချောက်မှု (တဇာနိယ-ကံ) အပြုခံရသော (ရဟန်း)။ န ကရေ တဇာနိ-ကတော။ ဝိ၊၄။၇၀။

တဇ္ဇနိယ (န) [တဇ္ဇ + အနိယ။ (တဇ္ဇနိယ-သံ)]
 (၁) ခြိမ်းချောက်ခြင်း။ (၂) ခြိမ်းချောက်
 ကြောင်းဖြစ်သော (ဝိနည်းကံ)။ တဇ္ဇနိယ-ကံ။
 (၁) တဇ္ဇနိယပဋိဗဟန-ကြည့်။ (၂)
 တဇ္ဇနိယံ ဝါ နိယဿံ ဝါ။ ဝိ၊ ၃။ ၆၂၊ ၆၇၊ ၈၀။
 တဇ္ဇနိယတိ အနေန ဝိနယကမ္မေနာတိ တဇ္ဇ-
 နိယံ။ ပါစိတိ၊ ယော၊ ၂။ ၃။ (-ဝိ၊ ၄။ ၄၊ ၇၉၊
 ၈၀။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၂။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ဇ္ဇိ၊ ၂။
 ၂၇၄၈။)

တဇ္ဇနိယကမ္မ (န) [တဇ္ဇနိယ + ကမ္မ] ခြိမ်းချောက်
 ကြောင်းဖြစ်သော ဝိနည်းကံ။ တဇ္ဇနိယကံ။
 (ခိုက်ရန် - ပြုတတ် - ပြုရန်အားပေးတတ် -
 သော (ဆဗ္ဗဂ္ဂိ) ရဟန်းတို့အား - ထိုအပြစ်မှ
 ရှောင်ကြဉ်ရန် - အပြစ်ဒဏ်ပေးရန် - ဘုရား
 ရှင် ပညတ်တော်မူအပ်သော 'ဥတ္တိစတုတ္ထ'
 ကံ။ ဝိ၊ ၄။ ၃ - ၉။ (၁) ခိုက်ရန်ပြုခြင်း။ (၂)
 ဗာလဖြစ်၍ အာပတ်အသင့်များခြင်း။ (၃)
 လူတို့နှင့်ရောနှောနေခြင်း။ (၄) သီလပျက်စီး
 ၍နေခြင်း။ (၅) အကျင့်ပျက်စီး၍နေခြင်း။
 (၆) အယူပျက်စီး၍နေခြင်း။ (၇) ဘုရား၏
 ဂုဏ်ကျေးဇူးမဲ့ကို ပြောခြင်း။ (၈) တရား၏
 ဂုဏ်ကျေးဇူးမဲ့ကို ပြောခြင်း။ (၉) သံဃာ၏
 ဂုဏ်ကျေးဇူးမဲ့ကို ပြောခြင်း။ ဤအင်္ဂါ ၉-
 ပါးတွင် တပါးပါးမျှ ရှိလျှင် ၎င်းကံကို ပြုရ၏။
 ဝိ၊ ၄။ ၉၊ ၁၀။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၂။)

တဇ္ဇနိယကမ္မာရဟဿ တဇ္ဇနိယကမ္မံ က-
 ရေတိ။ ဝိ၊ ၃။ ၄၄၉။ တေန ဟိ ဘိက္ခဝေ
 သံသော...တဇ္ဇနိယကမ္မံ ကရေတု။ ဝိ၊ ၄။ ၃။
 ယေန ကမ္မေန သံတဇ္ဇနံ ကရိယတိ၊ တံ
 တဇ္ဇနိယကမ္မံ နာမ။ ဝဇီရ။ ၅၀၈။ (-ဝိ၊ ၄။
 ၄၊ ၆၊ ၁၀၊ ၁၂၊ ၇၉။ ဝိ၊ ၅။ ၂၊ ၉၊ ၃၈၀။ အံ၊ ၁။
 ၉၇။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၄၂၊ ၈၊ ၄၃၇။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၁၈၅။
 ကင်္ခါ။ ၂၅၈။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၃၉၂၊ ၄၁၂။ ပါစိတိ၊
 ယော၊ ၂။ ၃။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၆၆။ သာရတ္ထ၊ ၃။
 ၃၆၅။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၁၂။ ကင်္ခါ၊ ဇ္ဇိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၂၀။

ဝိ၊ နိစ္ဆယ။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ဇ္ဇိ၊ ၂။ ၂၇၄၈။ မ၊ ဇ္ဇိ၊ ၃။
 ၁၆။ အံ၊ ဇ္ဇိ၊ ၂။ ၇၃။)

တဇ္ဇနိယကမ္မကတ (တိ) [တဇ္ဇနိယကမ္မ + ကတ]
 (၁) ပြုအပ်ပြီးသော ခြိမ်းချောက်မှု (တဇ္ဇနိယ-
 ကံ) ရှိသော၊ ခြိမ်းချောက်မှု (တဇ္ဇနိယ-ကံ)
 အပြုခံရသော (ရဟန်း)။ (၂) ခြိမ်းချောက်မှု
 (တဇ္ဇနိယကံ) ကို ပြုအပ်ပြီးရာ - အချိန် -
 အခါ။ (၁) တဇ္ဇနိယကမ္မကတေန ဘိက္ခဝေ
 ဘိက္ခုနာ သမ္မာ ဝတ္တိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၄။ ၁၀။
 (-၁၂၊ ၈၀။) (၂) တတော အညာနိ ပန
 ကဒါစိ တဇ္ဇနိယကမ္မကတဒိကာလေယေဝ
 စရိတဗ္ဗာနိ ဒွေအသိတိ မဟာဝတ္တာနိ။
 သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၅။ (-၁၉၈။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၂၅။
 ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၀၅။ မ၊ ဇ္ဇိ၊ ၃။ ၁၆။ အံ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၇၃။
 မူလဇ္ဇိ၊ ၂။ ၁၆၃။)

တဇ္ဇနိယကမ္မကထာ (ထိ) [တဇ္ဇနိယကမ္မ +
 ကထာ] တဇ္ဇနိယ-ကံကို ဆို - ရာ - ကြောင်း
 - ဖြစ်သော စကား။ တဇ္ဇနိယ ကံနှင့် စပ်သော
 စကား။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဝိနယပိဋက၊ မဟာ-
 ဝဂ္ဂပါဠိ၊ ၉-ခန္ဓက၊ ၂၄၂-ကထာ။ ဝိ၊ ၃။ ၄၅၃-
 ၆။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၄၂၉။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၁။

တဇ္ဇနိယကမ္မာဒိဝတ္တ (န) [တဇ္ဇနိယကမ္မ + အာဒိ +
 ဝတ္တ] တဇ္ဇနိယ-ကံ အစရှိသည်တို့၏ ကျင့်ဝတ်။
 (တဇ္ဇနိယ-စသောကံ အပြုခံရသော ရဟန်း
 တို့ ကျင့်ရသည့် ကျင့်ဝတ်များ။ ယင်းသရုပ်
 အကျယ်ကို ဝိ၊ ၄။ ၁၀၊ ၁၉၊ ၃၄၊ ၄၃၊ ၅၂-တို့
 ကြည့်။) ဧတေသ္မေဝ ပန ကာနိစိ တဇ္ဇနိယ-
 ကမ္မာဒိဝတ္တာနိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၅၊ ၁၉၉။ ဝိမတိ၊
 ၁။ ၁၀၆။

တဇ္ဇနိယကမ္မာဒိသတ္တဝိဝေ (တိ) [တဇ္ဇနိယကမ္မာဒိ
 + သတ္တဝိဝေ] တဇ္ဇနိယ-ကံ အစရှိသော ၇-ပါး
 အပြားရှိသော (ဝိနည်းကံ)။ (တဇ္ဇနိယ-ကံ၊
 နိယဿ-ကံ၊ ပဗ္ဗာဇနိယ-ကံ၊ ပဋိသာရဏိယ-
 ကံ၊ ဥက္ခေပနိယ-ကံ-၃-ပါး၊ ပေါင်း ၇-ပါး။)

တဇ္ဇနိယကမ္မာဒိသတ္တဝိဓမ္မိ ကမ္မံ ကရိယာမ။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၅၅။ ကင်္ခါဒ္ဓိ၊ သစ်။ ၂၄၃။

တဇ္ဇနိယကမ္မာရဟ (တိ) [တဇ္ဇနိယကမ္မ+အရဟ]
တဇ္ဇနိယကံ-ကို (ပြုခြင်းငှါ) ထိုက်သော၊
တဇ္ဇနိယကံပြုထိုက်သော(ရဟန်း)။ တဇ္ဇနိယ-
ကမ္မာရဟဿ နိယဿကမ္မံ ကရေတိ။ ဝိ၊ ၅။
၃၈၀။ ဝိ၊ ၄၊ ၄။ ၂၊ ၁၂။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂၉၂။
ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၀၆။ (- အဘိ၊ ၄၊ ၁။ ၃၀။ ဝိနယာ-
လင်္ကာရ၊ ၂။ ၂၇၅။)

တဇ္ဇနိယနယ (ပု) [တဇ္ဇနိယ+နယ] တဇ္ဇနိယ-ကံ၌
သိကြောင်း အစီအရင်၊ တဇ္ဇနိယ-ကံပြုနည်း။
တဇ္ဇနိယနယေနာပိ၊ သေသကမ္မံ ဝိဇာနိယာ။
ဝိ၊ ၄။ ၈၁။

တဇ္ဇနိယပဋိဗဟန (န) [တဇ္ဇနိယ+ပဋိဗဟန]
ခြိမ်းချောက်မှုကို - တားမြစ် - ပိတ်ပင် -
ခြင်း။ အာဝုဓံ တဇ္ဇနိယပဋိဗဟနာယ။
မိလိန္ဒ။ ၃၃၇။

တဇ္ဇနိယာဒိကမ္မ (န) [တဇ္ဇနိယ+အာဒိ+ကမ္မ]
တဇ္ဇနိယ-အစရှိသော ဝိနည်းကံ။ တဇ္ဇနိယာဒိ-
ကမ္မဿ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဝသေန ဩသာရဏေ
ပဝေသနေ စ။ အပ၊ ၄၊ ၁။ ၃၁၉။ (- သာရတ္ထ၊
၃။ ၃၄၇။)

တဇ္ဇနိယာဒိကမ္မကတ (တိ) [တဇ္ဇနိယာဒိကမ္မ+
ကတ] ပြုအပ်ပြီးသော တဇ္ဇနိယ-အစ
ရှိသော ဝိနည်းကံရှိသော၊ တဇ္ဇနိယ-အစ
ရှိသော ဝိနည်းကံ အပြုခံရသော(ရဟန်း)။
တဇ္ဇနိယာဒိကမ္မကတာ ဝါ အတ္တနော ဝတ္တံ
အသမာဒိယန္တာ အာပဇ္ဇန္တိ။ ဝိ၊ ၄၊ ၄။ ၁၆၀။
(- ၂၂၄။)

တဇ္ဇနိယာဒိကမ္မကရဏာဓိပ္ပါယ (တိ) [တဇ္ဇနိ-
ယာဒိကမ္မ + ကရဏ + အဓိပ္ပါယ] တဇ္ဇနိယ-
အစရှိသော ဝိနည်းကံကို ပြုခြင်း၌ အလိုရှိ
သော၊ တဇ္ဇနိယ-အစရှိသော ဝိနည်းကံကို
ပြုလိုသော(ရဟန်း)။ ကမ္မာဓိပ္ပါယာတိ တဇ္ဇ-

နိယာဒိကမ္မကရဏာဓိပ္ပါယ။ သာရတ္ထ၊ ၂။
၂၇၆။

တဇ္ဇန္တ (တိ) [တဇ္ဇ+အ+အန္တ။ ထိ-၌ တဇ္ဇန္တိ။]
ခြိမ်းချောက်သော၊ သူ။ တဇ္ဇန္တိ ဝိယ နိဟ-
ရတိ။ ဒိ၊ ၄၊ ၃။ ၂၇၂။

တဇ္ဇပယောဂ (ပု) [တဇ္ဇ+ပယောဂ] ထို
....အား - လျော် - လျှောက်ပတ် - သော
အပြုအမူ။

တဇ္ဇပယောဂါဘာဝ (ပု) [တဇ္ဇ+ပယောဂ+
အဘာဝ] ထို....အား - လျော် - လျှောက်
ပတ် - သော အပြုအမူ၏ မရှိခြင်း။ ကိရိယာ-
ပရိဟာနိစ ဒေသကဿ၊ တဿေဝ ဝါ ပုဂ္ဂလဿ
တဇ္ဇပယောဂါဘာဝတော ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သာ-
ရတ္ထ၊ ၂။ ၂။ (- မ၊ ၄၊ ၃။ ၆။)

တဇ္ဇပရမတ္ထနာမလာဘ (ပု) [တဇ္ဇ+ပရမတ္ထ+
နာမ+လာဘ] ထို....အား လျော်သော
မှန်သောသဘောရှိသော အမည်ကိုရခြင်း၊ ထို
....သဘောနှင့် ကိုက်ညီသော အမည်မှန်ကို
ရခြင်း။ တဇ္ဇပရမတ္ထနာမလာဘတော(မူလဒ္ဓိ၊
၃။ ၂၈)တိ တဇ္ဇဿ တဒနုရူပဿ ပရမတ္ထဿ
အနုတ္တဿ နာမဿ လာဘနတော။ အနုဒ္ဓိ၊
၃။ ၃၈။

တဇ္ဇမာန (တိ) [တဇ္ဇ+ယ+မာန] ခြိမ်းချောက်
- မောင်းမဲ - အပ်သော၊ သူ။ အချောက် -
အလှန့် - ခံရသူ။ သော တေဟိ “ဣဏံ
ဒေဟိ”တိ တဇ္ဇမာနောပိ.... ကိဉ္စိ ပဋိပ္ပဟ-
ရိတုံ န သက္ကောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၅၇။

တဇ္ဇယန္တ^၁ (တိ) [တဇ္ဇ + ဣယ + အန္တ] ခြိမ်း
ချောက်တတ်သော၊ သူ။ တဇ္ဇယန္တ^၁-ကြည့်။

တဇ္ဇယန္တ^၂ (တိ) [တဇ္ဇ+ဣယ+မာန။ မာန-ကို
အန္တ-ပြန်။] ခြိမ်းချောက်-မောင်းမဲ-ညှဉ်း
ဆဲ-နှိပ်စက်-အပ်သော၊ အခြိမ်းချောက်-
အမောင်းမဲ - အညှဉ်းဆဲ - အနှိပ်စက် - ခံရ
သော၊ သူ။ တဇ္ဇယန္တ^၂-ကြည့်။

တဇယန္တိ (ကြိ) [တဇ + ဣယ + အန္တိ] ခြိမ်း
ချောက်ကုန်၏။ တဇေတိ-ကြည့်။

တဇယိံ သု (ကြိ) [တဇ + ဣယ + ဉံ] ခြိမ်း
ချောက်ကုန်ပြီ။ တဇေတိ-ကြည့်။

တဇသမ္ဗဿ (ပု) [တဇ + သမ္ဗဿ] ထို(ဝတ္ထု၊
အာရုံ)ကြောင့် ဖြစ်သော တွေ့ထိမှု 'သမ္ဗဿ'၊
ထို (ဝတ္ထု၊ အာရုံ) အား - လျော် -
လျောက်ပတ် - သော တွေ့ထိမှု 'သမ္ဗဿ'။

တဇသမ္ဗဿပစ္စယ (ပု) [တဇသမ္ဗဿ + ပစ္စယ]
ထို(ဝတ္ထု၊ အာရုံ)ကြောင့် ဖြစ်သော တွေ့ထိမှု
'သမ္ဗဿ'၏ အကြောင်း၊ ထို(ဝတ္ထု၊ အာရုံ)
အား - လျော် - လျောက်ပတ် - သော
တွေ့ထိမှု 'သမ္ဗဿ'၏ အကြောင်း။ အရာ-
ရဏိ ဝိယ ဝတ္ထာရမ္မဏံ အသတိပိ ဝါယာမေ
တဇသမ္ဗဿပစ္စယတော။ သံ၊ ဇိ၊ ၂။ ၄၉၇။

တဇာကိရိယာစရဏ (န) [တဇာကိရိယာ +
စရဏ] ထို...အား - လျော်သော - အမှု-
အရာ - အပြုအမူ - ကို ပြုကျင့်ခြင်း။
လောဟိတပါဏိတေဝ ဝုစ္ဆတိ တဇာကိရိယာ-
စရဏတော။ မ၊ ဇိ၊ ၂။ ၄၈။

တဇာစက္ခုဝိညာဏဓာတု (ထိ) [တဇာ + စက္ခု-
ဝိညာဏဓာတု] ထို... အား - လျော် -
လျောက်ပတ် - သော (အာရုံကို) မြင်သိမှု
သဘော 'စက္ခုဝိညာဏဓာတ်'။ ဝိညာဏ-
က္ခန္ဓော တဇာစက္ခုဝိညာဏဓာတု။ အဘိ၊ ဓ။
၁၀၅။

တဇာစက္ခုဝိညာဏဓာတုသမ္ဗဿဇ (န) [တဇာ-
စက္ခုဝိညာဏဓာတု + သမ္ဗဿဇ] ထို...
အား - လျော် - လျောက်ပတ် - သော
(အာရုံကို) မြင်သိမှုသဘော (စက္ခုဝိညာဏ
ဓာတ်)၏ တွေ့ထိမှု (သမ္ဗဿ) ကြောင့် ဖြစ်
သော။ ယံ တသ္မိံ သမယေ တဇာစက္ခု-
ဝိညာဏဓာတုသမ္ဗဿဇံ စေတသိကံ။ အဘိ၊
ဓ။ ၁၀၅။

တဇာတ (တိ) [တ + ဇာတ] (၁) ထို...အခြင်း
အရာအားဖြင့် ဖြစ်သော၊ ထို... အား -
လျော် - လျောက်ပတ် - သော။ (၂) ထို...
သဘောရှိသော၊ ထို...နှင့် အလားတူသော။
(၁) တဇ(က)ကြည့်။ (၂) သမေ သမဘာဂေ
တဇာတေ (အဘိ၊ က။ ၂၇) တိ သမော
သမဘာဂေါ တဇာတိကော။ အဘိ၊ ဌ၊ ၃။
၁၂၆။ တဇာတေတိ အတ္တတော တံသဘာ-
ဝေါဝ (တံသဘာဝေါ) သပ္ပုရိသော အရိယ-
သဘာဝေါ၊ အရိယော စ သပ္ပုရိသဘာဝေါ
(သပ္ပုရိသသဘာဝေါ)တိ အတ္တော။ မူလဇိ၊
၁။ ၁၆၃။ မ၊ ဇိ၊ ၁။ ၆၆။ သံ၊ ဇိ၊ ၂။ ၂၀၆။ (- အ-
ဘိ၊ က။ ၉၈-၉၊ ၁၂၄ - ၆၊ ၂၆၇။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၅၄။
အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅၅။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။ ၅၄။) တဇာတိ-
က^၂-နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

တဇာတိ (ထိ) [တ + ဇာတိ] ထို... အမျိုး
ဇာတ်၊ ထို...နှင့် တူသော အခြင်း အရာ။
သုခတော တဇာတိယာ အဒုက္ခမသုခါ ပဏိ-
တာ။ အနုဇိ၊ ၂။ ၁၈။

တဇာတိက^၁ (တိ) [တ + ဇာတ + ကိ] ထို...
အားလျော်သော။ တဇံ တဿာရူပန္တိ တဇာ-
တိကံ။ မ၊ ဌ၊ ၄။ ၁၅၀။ တဇန္တိ တဇာတိကံ
တဿာရူပံ၊ တဿ ဖဿဿ အနုရူပန္တိ
အတ္တော။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၉၄။ တဇာတိကန္တိ တဿ
ဝိပဿနာနုယောဂဿ အနုရူပံ။ သံ၊ ဇိ၊ ၂။
၂၅၅။ အံ၊ ဇိ၊ ၃။ ၁၉၅။ (- မ၊ ဇိ၊ ၃။ ၃၇၃။)

တဇာတိက^၂ (တိ) [တ + ဇာတိ + က] ထို...
ဖြစ်ရာရှိသော၊ ထို... သဘော ရှိ
သော။ တဿ ဘိက္ခုနော ဝိပဿနာဉာဏဂစ္ဆ
ဂဏှာပေတွာ ဝိစရန္တဿ တဇာတိကံ ဥတု-
သပ္ပါယံ ဝါ။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၇၅။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၀၁။
အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၈၇။ သော သမ္ဗုဿော ဇာတိ
ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနံ တေဿာတိ တဇာတိကံ၊ ဝေဒယိ-
တံ။ သံ၊ ဇိ၊ ၂။ ၁၀၈။ (- အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၉၀။
အဘိ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၂၆၊ ၃၃၆။ မ၊ ဇိ၊ ၃။ ၉၉။ အံ၊ ဇိ၊
၃။ ၁၃၉။ အဋ္ဌသာယော။ ၁၀၅။)

တဇာတိကတ္ထ (န) [တဇာတိက+တ္ထ] ထို....
သဘောရှိသည်၏အဖြစ်၊ ထို....နှင့်သဘောတူ
သည်၏အဖြစ်။ တဇာတိကတ္တာ။ ဝဇိရ။ ၃၃၀။

တဇာတိဇရာမရဏ (န) [တ+ဇာတိဇရာမရဏ]
ထို ပဋိသန္ဓေနေမှု၊ အိမ်၊ သေမှု၊ ထို.... ဖြစ်
မှု၊ ရင့်ရော်မှု၊ ပျက်စီးမှု။ ယေသံ ခန္ဓာနံ
တဇာတိဇရာမရဏံ။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၅၅။

တဇာတိယဂ္ဂဟဏ (န) [တဇာတိယ + ဂဟဏ]
ထို.... သဘောရှိသော အရာဝတ္ထုကို ယူ
ခြင်း၊ ထို....နှင့် အလားတူ ဖြစ်သော
အရာဝတ္ထုကို ယူခြင်း။ မုတ္တာမဏိဂ္ဂဟဏေန
စေတ္တ တဇာတိယဂ္ဂဟဏံ သိဒ္ဓမေဝ။ ဝဇိရ။
၂၆၀။

တဇာတိယ (တိ) [တ+ဇာတိ+ဤယ။ ဤယ-
သီးခြားနက် မရှိ။] ထို - အမျိုး - ဇာတ်
- ရှိသူ။ ဝတ္ထုမိ ဇာတုန္တာ ဤယော။ ....
တဇာတိယော။ မုဂ္ဂဗောဓါဋီ။ (မောဂ်၊ ၄။
၁၂၂။ သျှ-လည်း ကြည့်။)

တဇာပညတ္တိ (ထိ) [တဇာ+ပညတ္တိ] ထို(ပရမတ်
သဘော) အား - လျော် - လျောက်ပတ် -
စွာ ဖြစ်သော အမည်ပညတ်၊ တဇာပညတ်။
(ပထဝီ၊ တေဇော-စသော ဝိဇ္ဇမာနပညတ်။)
ယာ တံ တံ ဓမ္မသဘာဝံ အပေက္ခိတာ ပထဝီ
တေဇော ကက္ခန္ဓတာ ဥဏှတာတိအာဒိကာ
ပညာပနာ၊ အယံ တဇာပညတ္တိ နာမ။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၀။ သာ ဟိ သဘာဝဓမ္မပါဒါနာ
တဇာပညတ္တိ။ အနုဋီ၊ ၃။ ၉၁။ (-နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။
၁၂၁။ သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၉၀။ မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၄၂။ သံ၊
ဋီ၊ ၂။ ၉၂။ အဘိ၊ ဝတာရ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၁၂။ အဘိ၊
ဝတာရ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၀၂။ မော၊ စန္ဒေဒနီ။ ၃၄၄။)

တဇာပညတ္တိဘာဝ (ပု) [တဇာပညတ္တိ+ဘာဝ]
ထို (ပရမတ်သဘော) အား - လျော် -
လျောက်ပတ် - စွာ ဖြစ်သော - အမည် -
ပညတ် - ၏ အဖြစ်၊ တဇာပညတ်၏ အဖြစ်။

ပညတ္တိသဘာဝါနေဝ တဇာပညတ္တိဘာဝ-
တောတိ န ဝုတ္တာနိ၊ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၇၄။

တဇာပရိဟာရသံဝိဓာန (န) [တဇာ + ပရိဟာရ
+ သံဝိဓာန။ တဇာ-၌ မဇ္ဈေဒိယ။] ထို....
အား - လျော် - လျောက်ပတ် - သော
အစောင့်အရှောက်ကို ကောင်းစွာ - စီရင်
ခြင်း - စီရင်ကြောင်း ဖြစ်သော (ဥစ္စာ၊
အတတ်ပညာ-စသည်)။ တာယ တဇာပရိ-
ဟာရသံဝိဓာနတော။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၄၂။

တဇာပုညဉာဏသမ္ဘရဏ (န) [တဇာ + ပုည-
ဉာဏ + သမ္ဘရဏ] ထို .... အား - လျော်
- လျောက်ပတ် - သော ကုသိုလ်ကောင်းမှု၊
ပါရမီဉာဏ်တို့ကို - ဖြည့်ကျင့် - ဆည်းပူး -
ခြင်း။ မဟာသာဝကာနံ သတသဟဿမေဝ
တဇာပုညဉာဏသမ္ဘရဏံ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၄၆။

တဇာပုညဉာဏသမ္ဘာရသမ္ဘရဏ (န) [တဇာ-
ပုညဉာဏ + သမ္ဘာရ + သမ္ဘရဏ] ထို ....
အား - လျော် - လျောက်ပတ် - သော
ကုသိုလ်ကောင်းမှု၊ ပါရမီဉာဏ် ဟူသော -
အကြောင်း - အဆောက်အဦ - ကို - ဖြည့်
ကျင့် - ဆည်းပူး - ခြင်း။ တဇာပုညဉာဏ-
သမ္ဘာရသမ္ဘရဏံ။ သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၈၉။

တဇာပေသိ (ကာ၊ ကြိ) [တဇာ + ဏာပေ + ဤ]
ခြိမ်းချောက် - မောင်းမ - စေပြီ။ သာ ပုနပိ
ဒုတ္တိက္ခန္တု ပေသေတာ အနိစ္စမာနံ တဇာ-
ပေသိ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၅၄။ (-ပေတ၊ ဋ္ဌ။ ၃၃။)

တဇာဘိနိဟာရတာ (ထိ) [တဇာဘိနိဟာရ +
တာ] ထို (ဗောဓိဉာဏ်-စသည်) အား -
လျော် - လျောက်ပတ် - သော - ဆုတောင်း
- ဆုပန် - ခြင်း ရှိသူ၏ အဖြစ်။ တဇာဘိနိ-
ဟာရတာယ။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။ ၃၀၃။

တဇာဘိနိဟာရာဘိနိဟ (၄)တ (တိ) [တဇာ-
ဘိနိဟာရ + အဘိနိဟ (၄)တ] ထို ....
အား - လျော် - လျောက်ပတ် - သော -

ဆုတောင်း - ဆုပန် - ခြင်း - ဖြင့် ရှေးရှု။
ဆောင်အပ်သော (သမ္မာပဋိပတ်)။ တဇာ-
ဘိနိဟာရာဘိနိဟ (ဋ္ဌာ) တာယ .... သမ္မာ-
ပဋိပတ္တိယာ။ ထေရ်၊ဋ္ဌ၊၂။၅၄၂။ အံ၊ဋီ၊၂။
၁၃၃။

တဇာမနောဓာတု (ထိ) [တဇာ+မနောဓာတု]
ထို (ရူပါရုံ-စသည်) ၌ ဖြစ်သော အာရုံကို
သိခြင်း လက်ခံခြင်းသဘော 'မနောဓာတ်'။
တဇာမနောဓာတု (အဘိ၊ဝိ၊၉၁) တိ တသ္မိံ
အာရမ္မဏေ ဇာတာ ကုသလာကုသလဝိပါ-
ကတော ဒုဝိဓာ မနောဓာတု သမ္ပုဋ္ဌိန္န-
ကိစ္စာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၆။ (-အဘိ၊ဓ၊၁၀၉။)

တဇာမနောဓာတုသမ္ပယုဇ (တိ) [တဇာမနော-
ဓာတု+သမ္ပယုဇ] ထို .... ၌ ဖြစ်သော
(အာရုံကို) သိခြင်း လက်ခံခြင်း သဘော
'မနောဓာတ်' ၏ တွေ့ထိမှု 'သမ္ပယုဇ'ကြောင့်
ဖြစ်သော။ ယံ တသ္မိံ သမယေ တဇာမနော-
ဓာတုသမ္ပယုဇံ စေတသိကံ။ အဘိ၊ဓ၊၁၀၉။

တဇာမနောဝိညာဏဓာတု (ထိ) [တဇာ +
မနောဝိညာဏဓာတု] ထို .... အား -
လျော် - လျှောက်ပတ် - သော အာရုံကို
နှိုင်းချိန်၍ အထူးသိခြင်းသဘော 'မနော-
ဝိညာဏဓာတ်'။ တဇာမနောဝိညာဏဓာတု-
(အဘိ၊ဓ၊၁၁၇)တိ တေသံ ဖဿာဒိနံ ဓမ္မာနံ
အနုစ္စဝိကာ မနောဝိညာဏဓာတု။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊
၁။၁၇၆။

တဇာမနောဝိညာဏဓာတုသမ္ပယုဇ(တိ)[တဇာ-
မနောဝိညာဏဓာတု + သမ္ပယုဇ] ထို ....
အား - လျော် - လျှောက်ပတ် - သော
မနောဝိညာဏဓာတ်၏ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်
သော။တဇာမနောဝိညာဏဓာတုသမ္ပယုဇာ-
(အဘိ၊ဓ၊၁၁၇)တိ တဿာ ကုသလသညာယ
အနုစ္စဝိကာယ မနောဝိညာဏဓာတုယာ
သမ္ပယုဇံ ဇာတာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၄။

တဇာယောနိသောမနသိကာရ (ပု) [တဇာ+
ယောနိသော+မနသိကာရ] ထို .... အား
လျော်သော - အသင့် - လမ်းမှန် - အား
ဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်း။ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာဒိရူပါရမ္မ-
ဏဉ္စေတ တဇာယောနိသောမနသိကာရဉ္စ။ ဒီ၊
ဋီ၊၂။၃၂၂။

တဇာရီ (ထိ) [တ+ဇရ+ဏေ+ဤ။ တံ တံ
အတ္တနော နိဿယံ မလိနကရဏဝသေန
ဇရာပေတီတိ တဇာရီ။ ဓာန်၊ဋီ၊၁၉၄။] (ထို
ထို မိမိမှီရာကို ညစ်နွမ်း စေသောကြောင့်)
တဇာရီ-မည်သော မြူ။ (နှားသွားလမ်း၊
လူဆွားလမ်း၊လှည်းလမ်းတို့၏အထက်သို့လွင့်
တက်နေသော မြူ၊ အဏုမြူ ၃၆-ခုခန့် ပမာ-
ဏရှိသော မြူ။ရတရေဏုမြူ၏ ၈-ပုံ ၁-ပုံခန့်
ပမာဏရှိသော မြူ။) တဇာရီနာမဂေါပထ-
မနုဿပထစက္ကပထေသု ဆိဇ္ဇိတွာ ဥဘောသု
ပဿေသု ဥဂ္ဂန္ဓာ တိဋ္ဌတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၈။
ရတရေဏုဿ အဋ္ဌမော ဘာဂေါ တဇာရီ....
တိ ကေစိ။ ဆတ္တိံ သ အဏုပမာဏာ ကော
တဇာရီ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၄၇။(အဘယာ၊ဓာန်၊
သျှ-လည်း ကြည့်။)

တဇာဝါယာမဇနန (န) [တဇာ+ဝါယာမဇနန]
(၁) ထို .... အား - လျော် - လျှောက်ပတ်
- သော လုံ့လကို - ဖြစ်စေခြင်း။ (၂) ထို....
အား - လျော် - လျှောက်ပတ် - သောလုံ့ လ
ကိုဖြစ်စေရာအခါ။ပယောဂဝသေန ပယောဂ-
ကရဏံ တဇာဝါယာမဇနနံ တာဒိသံ ဥပက္ကမ-
နိဗ္ဗတ္တနံ။.... ပစ္စေကံ ကာလသဒ္ဓေါ ယောဇေ-
တဗ္ဗော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၇၁။

တဇာသမန္နဟာရ (ပု) [တဇာ+သမန္နဟာရ။
တဇာ-ဟူအပ်လျက် ဒီသပြု၍ 'တဇာ' နေသည်။
အဋ္ဌသာ၊သျှ၊၂။၁၇။] ထို....အား - လျော်
- လျှောက်ပတ် - သော နှလုံးသွင်းခြင်း။
တဿ ဖဿဿ ကာရဏဘူတော တဒနု-
ရူပေါ သမန္နဟာရော တဇာသမန္နဟာ
ရော။ မူလဋီ၊၁။၈၆။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၂။

ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၉၃။ ပဋိသံဠာသံ ၄၇။ မဒ္ဓါ၊ ၃။
၃၃၇။ အဋ္ဌသာယော၊ ၉၃။)

တဇာသမန္နာဟာရသဟိတ (ပု) [တဇာသမန္နာ-
ဟာရ+သဟိတ] ထို (ဥစ္စေဒအယူ) အား -
လျော် - လျောက်ပတ် - သော နှလုံးသွင်း
ခြင်းနှင့် တကွဖြစ်သော (အယူမှား အမြင်
မှား)။ မိစ္ဆာဂါဟော တဇာသမန္နာဟာရ-
သဟိတော ဥစ္စေဒဒိဋ္ဌိယာ ပဒဋ္ဌာနံ။ ဒီ၊ ၁။
၁၉၉။ သီ၊ ၁။ သစ်၊ ၁။ ၄၉၁။

တဇိတ (တိ) [တဇ + တ။ (တဇိတး-သံ)]
ခြိမ်းချောက် - မောင်းမဲ - ကြိုးဝါး -
နှိပ်စက် - ထိတ်လန့်စေ - အပ်သော သူ။
ဘယေန တဇိတော (ထေရ၊ ၂၇၃) တိ ....
ဝုဋ္ဌဘယေန နိဗ္ဗိတော (နိဗ္ဗိတော၊ ဣ)
ဘိ သာပိတော။ ထေရ၊ ၁။ ၂။ ၃။ ရုဇဇ္ဈေန
(ဘဝဇ္ဈေန ဇာတိဒဇ္ဈေန) တဇိတော ပိဋ္ဌိ-
တော။ အပါဠာ၊ ၁။ ၃။ ၃။ တဇိတော (ဒီ၊ ၁။
၂။ ၉၉) တိ ဂဇိတော။ ဒီ၊ ၁။ ၃။ ၂။ တဇိတော-
(ဒီ၊ ၁။ ၉၁) တိ သံဝေဇိတော။ သီ၊ ၁။ သစ်၊ ၁။
၂။ ၉၉။ တဇိတော (ဒီ၊ ၁။ ၁၃၄) တိ သံတဇိတော။
သီ၊ ၁။ သစ်၊ ၁။ ၂။ ၃။ ၄။ (-ဝိ၊ ၄။ ၄၉၀။ သံ၊ ၁။
၇၅။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၃။ သံ၊ ၁။ ၃။ ၁။ ၁။ ၇။ ဇိနာ-
လင်္ကာ၊ ၇။ ၈။)

တဇိတော (ကြိ၊ ဝိ) [တဇ + အ + တော] ခြိမ်း
ချောက် - မောင်းမဲ - ရှိ။ နိရုပရာဓမာတင်္ဂ-
ပဏ္ဍိတံ တဇိတော။ မဒ္ဓါ၊ ၃။ ၄၉။ (- ၆၅၊
၁၃၀။)

တဇောတဗ္ဗ (တိ) [တဇ + ဧ + တဗ္ဗ] ခြိမ်း
ချောက် - တားမြစ် - အပ် - ထိုက် - သော၊
သူ။ န ဘယေန တဇောတဗ္ဗော။ ဝိ၊ ၁။ ၃။ ၆။
စဇ္ဈော နိသေဓေတဗ္ဗောတိ အပသာဒေ-
တဗ္ဗော တဇောတဗ္ဗော။ ဝိ၊ ၁။ ၄။ ၂။ ၇။

တဇောတိ (ကြိ) [တဇ + ဧ + တိ] ခြိမ်းချောက်
- မောင်းမဲ - ၏။ “ဣတော ယာဟိ” တိ
ဘဏ္ဍဟာရကံ တဇောတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၃။ ၀။ ၄။ (-

ဝိ၊ ၁။ ၃။ ၄။ ၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၉၁။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၁။ ၉၃။
မဒ္ဓါ၊ ၃။ ၂။ ၃။ ၆။ မဒ္ဓါ၊ ၂။ ၅။ ၀။ သံ၊ ၁။ ၃။ ၃။ ၃။
အပသာဒေတိတိ တဇောတိ။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၃။ ၀။
(- အံ၊ ၁။ ၃။ ၂။ ၄။ ၀။) ဝဇေန တဇောန္တိ။ ဝိ၊ ၃။
၁။ ၅။ ၃။ ၁။ ၉၁။ (- ဝိ၊ ၃။ ၁။ ၅။ ၄။ အံ၊ ၁။ ၃။ ၁။ ၄။
အဘိ၊ ၁။ ၃။ ၂။ ၃။ ၀။ ဥဒါန၊ ၁။ ၁။ ၀။ ၀။ ဇာ၊ ၁။ ၃။ ၂။
၅။ ၅။ ဇာ၊ ၁။ ၃။ ၂။ ၉။ မဟာနိ၊ ၁။ ၃။ ၅။ ၀။
သုလေန တဇောန္တိ မံ။ အပါ၊ ၁။ ၄။ ၁။ ၆။ “ကော
မေ ဟတ္ထပါဒေ ဥပ္ပိဋ္ဌေတိ၊ အပဂစ္ဆတာတိ
တဇောသိ။ ဝိဏာဝါဒကံ တဇောသိ။ အဘိ၊ ၁။
၁။ ၂။ ၅။ (- အဘိ၊ ၁။ ၂။ ၇။ ၁။ မဒ္ဓါ၊ ၃။ ၁။ ၇။
ထေရ၊ ၁။ ၁။ ၃။ ၇။ အပါ၊ ၁။ ၂။ ၃။ ၇။ စရိယာ၊
၁။ ၅။ ၄။ ဇာ၊ ၁။ ၃။ ၄။ ၄။ ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၅။ ၅။ ဇာ၊ ၁။
၄။ ၅။ ၉။ ဇာ၊ ၁။ ၅။ ၃။ ၇။ ၁။ ဇာ၊ ၁။ ၆။ ၁။ ၉။ ၁။
ဣတိ မာရံ အတဇောသိ။ မ၊ ၁။ ၄။ ၁။ ၅။ ထေရ၊
၃။ ၆။ ၇။ ထေရ၊ ၁။ ၃။ ၇။ ၇။ ပုတ္တာပိ၊ သာ
သင်္ဂါလိပုတ္တေ တထေဝ တဇောသိ သူ။ ဇာ၊ ၁။
၂။ ၅။ အလံ အယျ၊ မာတာ မေ တဇော-
သတိ။ ဓမ္မာ၊ ၁။ ၃။ ၇။ “ဣဒဉ္စ ဣဒဉ္စ တေ
ကရိယာမာ” တိ တဇောသန္တိ။ မဒ္ဓါ၊ ၄။ ၂။ ၃။
သံ၊ ၁။ ၃။ ၂။ ၀။ (- မဒ္ဓါ၊ ၃။ ၄။ ၃။ ၂။) ဟန္တ
နံ တံ ဇာနာပေတွာ တဇောသမိ။ ထေရီ၊
၁။ ၆။ ၇။ (- ဇာ၊ ၁။ ၃။ ၁။ ၉။ ၇။)

တဇောတုကာမ (တိ) [တဇောတု + ကာမ] ခြိမ်း
ချောက်ခြင်းငှါ အလိုရှိသူ၊ ခြိမ်းချောက်လို
သူ။ အပသာဒေတုကာမောတိ ခိပိတုကာ-
မော၊ တဇောတုကာမော ဝါ၊ ဃဇောတုကာ-
မောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃။ ၆။

တဇောတော (ကြိ၊ ဝိ) [တဇ + ဧ + တော] ခြိမ်း
ချောက်၍၊ ထိတ်လန့် - ကြောက်ရွံ့ - စေ၍။
မရဏဘယေန တဇောတော တမတ္ထံ သညာ-
ပေသိ။ ဝိ၊ ၁။ ၃။ ၄။ ၁။ ဝုဋ္ဌဘယေန တဇောတော-
(ဝိ၊ ၁။ ၃။ ၅။ ၆) တိ .... သံသာရဘယေန တာ-
သေတွာ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄။ ၂။ (- ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၆။ ၄။
မဒ္ဓါ၊ ၃။ ၄။ သံ၊ ၁။ ၃။ ၁။ ၃။ သံ၊ ၁။ ၃။ ၂။ ၉။
အံ၊ ၁။ ၃။ ၂။ ၅။ အံ၊ ၁။ ၃။ ၂။ ၃။ ၄။ အဘိ၊ ၁။ ၂။

၂၇၃။ ဓမ္မာဋ္ဌာဝါ။ ၂၀၁၂၇၃၇။ ဥဒါနာဋ္ဌ။
၂၇၇။ ဇာဋ္ဌာဝါ။ ၁၇၃၇၃၇၆။ မဟာနိ။
ဋ္ဌ။ ၄၁၅။ ဝိမတိဝါ။ ၁၉၈။ မာဋ္ဌိ။ ၂၇၅။
ဝိနိစ္ဆယ။ ဝိနိစ္ဆယဋ္ဌိ။ ၂၁၉။)

တဇ္ဇန္တိ (တိ) [တဇ္ဇ + ဇေ + အန္တိ။ ထိ-၌
တဇ္ဇန္တိ] ခြိမ်းချောက် - ငေါက်ငမ်း -
ကြောက်လန့်စေ - တတ်သော၊ သူ။ တေ
သမ္ပရာယိကေန ဝဇ္ဇာယေန တဇ္ဇန္တော။
ဝိဋ္ဌာဝါ။ ၁၈၇။ ဂေဟဇနံ တဇ္ဇန္တိ ပဟရန္တိ
စရတိ။ ဇာဋ္ဌာ။ ၂၁၃၃။ (-ဝိဋ္ဌာဝါ။ ၃၁၆။
မာဋ္ဌာ။ ၈၃။ သံဋ္ဌာ။ ၂၁၆၆။ ပေတဋ္ဌာ။ ၅၁။
ထေရဋ္ဌာ။ ၂၁၄၀၁၄၉၄။ ဇာဋ္ဌာဝါ။ ၄၁၉။ ဇာ
ဋ္ဌာ။ ၂၀၂။ ဇာဋ္ဌာ။ ၆၂၁၂၄၀။ ဇာဋ္ဌာ။ ၇။
၇၁၂၂၁၂၁၃၉။ သာရတ္ထာဝါ။ ၄၈။ သာ
ရတ္ထာ။ ၂၁၃၂၇၉။ သာရတ္ထာ။ ၂၁၅၁။ ဝိမတိ။
၁။ ၁၄။ ဒီဋ္ဌိ။ ၂၁၁၃၃၃။ သီဋ္ဌိသစ်။ ၁။
၆၀။ သီဋ္ဌိသစ်။ ၂၁၃၆၂၃၁။ မာဋ္ဌိ။ ၃၀၅။
အံဋ္ဌိ။ ၁။ ၁၉၀။)

တဇ္ဇန္တိ (တိ) [တဇ္ဇ + ဇေ + မာန။ မာန-ကို
အန္တိ-ပြန်။] ခြိမ်းချောက် - မောင်းမဲ - ညှဉ်း
ဆဲ - နှိပ်စက် - အပ်သော၊ သူ။ အခြိမ်းချောက်
- အမောင်းမဲ - အညှဉ်းဆဲ - အနှိပ်စက် - ခံ
ရသော၊ သူ။ တဇ္ဇန္တော ဝိဝိကောရဏာ-
(စရိယာ။ ၄၁၃) တိ .... နာနပုကာရေဟိ
ကာရဏေဟိ တဇ္ဇယန္တော ဘယဝိဒ္ဓံသန-
ဝသေန ဝိဟေဌိယမာနော။ စရိယာ။ ၄။ ၂၁၆။

တဇ္ဇန္တိ (ကြိ) [တဇ္ဇ + ဇေ + အန္တိ] ခြိမ်း
ချောက်ကုန်၏။ တဇ္ဇေတိ-ကြည့်။

တဇ္ဇေသိ (ကြိ) [တဇ္ဇ + ဇေ + ဤ] ခြိမ်း
ချောက်ပြီ။ တဇ္ဇေတိ-ကြည့်။

တဇ္ဇေသတိ (ကြိ) [တဇ္ဇ + ဇေ + သတိ]
ခြိမ်းချောက်လတ္တံ့။ တဇ္ဇေတိ-ကြည့်။

တဇ္ဇေသန္တိ (ကြိ) [တဇ္ဇ + ဇေ + သန္တိ] ခြိမ်း
ချောက်ကုန်လတ္တံ့။ တဇ္ဇေတိ-ကြည့်။

တဇ္ဇေသာမိ (ကြိ) [တဇ္ဇ + ဇေ + သာမိ]
ခြိမ်းချောက်ရလိမ့်အံ့။ တဇ္ဇေတိ-ကြည့်။

တဇ္ဇောတက (တိ) [တ + ဇောတက(ဇုတ +
ဏ္ဍ)။ ထိ-၌ တဇ္ဇောတိကာ။] ထို...ကို ထွန်း
ပြတတ်သော၊ ထို...ကို - ပေါ်လွင် - ထင်
ရှား - စေတတ်သော (အရာ)။ ကုသလာ
သတ္တတိသ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မာ၊ တဇ္ဇော-
တကာ ဝါ ပရိယတ္တိဓမ္မာ။ သုတ္တနိ။ ၂။ ၂၂၀။
တဇ္ဇောတိကာယောယေဝ ကေဝလံ ဝိဘတ္တိ-
ယော။ ပဉ္စိကာ။ ၃၁-၇၃။

တဇ္ဇာန (န) [တ + ဇာန] (က) ထို (ပဌမ-
စသော) ဇာနတရား။ (ခ) ထိုဇာနကိုပြရာ
ဖြစ်သော (တဇ္ဇာန-အမည်ရှိသော) သုတ်။
တဇ္ဇာန-သုတ်။ (ကာမစွန့်-စသော တရား ၆-
ပါးကို မပယ်စွန့်လျှင် ပဌမဇာနသို့ မရောက်
နိုင်ပုံ၊ စွန့်ပယ်လျှင်သာ ရောက်နိုင်ပုံကို ဟော
ရာသုတ်။) အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ ဆက္ကနိပါတ-
ပါဠိ၊ ၂-ပဏ္ဏာသက၊ ၇-ဝဂ်၊ ၉-၁၀-သုတ်။ အံ၊
၂။ ၃၇၃-၄။

တဇ္ဇာနိက (တိ) [တ + ဇာန + က] ထို...
ဇာန-ရှိ-၌ယှဉ်-သော (မဂ်-စသည်)။ ယံ
ဣစ္ဆတိ၊ တဇ္ဇာနိကော ဟောတိ။ အဘိဋ္ဌာ။ ၁။
၂၇၄။ တဇ္ဇာနိက(မူလဋ္ဌိ။ ၂။ ၇၄)န္တိ တိက-
စတုက္ကဇ္ဇာနိကံ သောတာပတ္တိဖလာဒိ။ အနု-
ဋ္ဌိ။ ၂။ ၇၈။

တဇ္ဇတိ (ကြိ) [တဇ္ဇ + အ + တိ] သွား၏။ တဇ္ဇ...
ဂတိယံ။ တဇ္ဇတိ။ နိတိ။ ဓာ။ ၃၀။

တညတေ (ကမ္မ၊ ကြိ) [တန(တန) + ယ + တေ]
ချဲ့ - ဖြန့် - အပ်၏။ တနဿ ဝါ။ .... တည-
တေ။ မောက်။ ၅။ ၁၃၈။

တဋ္ဌ (တိ) [တဋ္ဌ + အ။ ထိ-၌ တဋ္ဌိ။ (ဓာနံ။
ဓာနိ။ ၆၀၈၊ ၆၆၄-ကြည့်။)] ကမ်း၊ ကမ်း
ပါး၊ ကမ်းပါးစောက်၊ ကမ်းပါးပြတ်။ (က)
တောင်ကမ်းပါး။ (ခ) မြစ်၊ သမုဒ္ဒရာ-စသည်

တို့၏ - ကမ်း - ကမ်းပါး။ (တောင်မှ နိမ့်
လျှော၍ ကျရာအရပ်။ တောင်ပေါက်၊ ဓာန်၊
သျှ။ တောင်၏ဆင်ခြေလျှောမြေအရပ်ကိုဆို
ဟန်တူ၏။ စိန္တာမဏိဋ္ဌိကာ-ဌ်ကား 'တောင်၏
မြင့်သောအရပ်'ဟု ဖွင့်၏။ ယင်း-အမှာ။
ချိုင့်ဝှမ်းရာအရပ်၊ တောင်ကမ်းပါး၊ ဆင်ခြေ
လျှော၊ မြစ်ကမ်းပါး၊ ရေတွင်းနှုတ်ခမ်း။
P. T. S.။ ကောင်းကင်၊ မိုးကုတ်စက်ဝိုင်း၊
သီဝ-နတ်၏ဂုဏ်ပုဒ်-စသည်။ P.S.D.။)

တဋ္ဌ-တဋ္ဌိ-တဋ္ဌောတိမေ သဒ္ဓါ တိရသခါ-
တေ ကေသ္မိယေဝတ္ထေ ထိပုန္နပုံသကလိင်္ဂါ။
နီတိ၊ ပဒ။ ၃၃၆။ (- ၂၉၃၊ ၃၃၁။) တိရံ ပုန
သ္မဇ္ဇေ ဣတိ ဟေ။ ဗျာချာသုဓာဋ္ဌိ။ (က)
(ခ) တဋ္ဌ ဥဿယေ။ ဥဿယော အာရော-
ဟော ဥဗ္ဗေဓော။ တဋ္ဌတိ။ တဋ္ဌော၊ ဂိရိတ-
ဋ္ဌော၊ နဒိတဋ္ဌော၊ တဋ္ဌိ၊ တဋ္ဌံ။ နီတိ၊ ဓာ။ ၅၃။
(ခ) ဘိက္ခု အာနေတွာ သောဗ္ဗာဒိနံ တဋ္ဌေ
ဌပေတိ။ .... တဿ ပယောဂေန သောဗ္ဗာဒိ-
တဋ္ဌေ ဌိတတ္တာ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၅၇။ (- မ၊ ဌ၊ ၁။
ဂ၊ ၃။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၂၉။) ပေါက္ခရဏိအာဒိနံ
တဋ္ဌံ ဘိဇ္ဇိတွာ ဥဒကသာမန္တာ ပတတိ။ ဝိ၊
ဌ၊ ၃။ ၂။ တဋ္ဌေတိ တိရေ။ ပါရာယော။
၂၀၈။ (ဓာန်။ ဓာန်၊ ဌိ။ ၁၁၃၃။) တဋ္ဌန္တိ ကူလံ။
ပါစိတိ၊ ယော၊ ၁။ ၁၁။ အာဟစ္စသာဂရတဋ္ဌံ။
သမန္တကူလဝဏ္ဏနာ။ ၅၃၂။ ဇလဓိတဋ္ဌေ။
မဟာဝံသ၊ ၄၅၊ ၃၅။ (- ၄၁၊ ၄၇၊ ၆၇။) ပပါတ၊
ပတိရ-တို့လည်း ကြည့်။

တဋ္ဌတဋ္ဌာယတိ (ကြိ) [တဋ္ဌတဋ္ဌ+အာယ+တိ]
တဋ္ဌတဋ္ဌ မြည်၏။ ဖျစ်ဖျစ် မြည်၏။ ဖျစ်ဖျစ်
မြည်သံကဲ့သို့ ပြု၏။ ဝါတာဟတတာလပဏ္ဏံ
ဝိယ တဋ္ဌတဋ္ဌာယတိ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၁။ တဋ္ဌ-
တဋ္ဌာယန္တာတိ တဋ္ဌတဋ္ဌာယန္တိ ဝိယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
ဌိ၊ ၂။ ၄၁၀။ အာကာသော တဋ္ဌတဋ္ဌာယံ။
သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၈၄။ အာကာသံ တဋ္ဌာတဋ္ဌာယံ။
သီ၊ ဌိ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၇။ (မောဂ်၊ ၅၊ ၉၊ သျှ-နှင့်
ပဇ္ဇကူ၊ ဒီ၊ ၁၊ သျှ၊ ၂။ ၁၇၂-လည်း ကြည့်။)

တဋ္ဌတဋ္ဌာယန္တ (တိ) [တဋ္ဌတဋ္ဌ+အာယ+
အန္တ] တဋ္ဌတဋ္ဌ မြည်တတ်သော၊ ဖျစ်
ဖျစ်မြည်တတ်သော၊ ဖျစ်ဖျစ် မြည်သံကဲ့သို့
ပြုတတ်သော။ တတ္တကပါလေ ပက္ခိတ္တတိ-
လာနိ ဝိယ တဋ္ဌတဋ္ဌာယန္တာ ဘိဇ္ဇန္တိ။ သံ၊ ဌ၊
၃။ ၂၂။ (- အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၃၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။
၂၇၇။ ထေရီ၊ ဌ၊ ၅။ အ၊ ပ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၂၈။ ဇာ၊ ဌ၊
၁။ ၄၆၄။)

တဋ္ဌတဋ္ဌာယန္တိ (ကြိ) [တဋ္ဌတဋ္ဌ+အာယ+အန္တိ]
ဖျစ်ဖျစ်မြည်ကုန်၏။ ဖျစ်ဖျစ်မြည်သံကဲ့သို့ ပြု
ကုန်၏။ တဋ္ဌတဋ္ဌာယတိ-ကြည့်။

တဋ္ဌတဋ္ဌာယမာန (တိ) [တဋ္ဌတဋ္ဌ+အာယ+
မာန] ဖျစ်ဖျစ်မြည်တတ်သော၊ ဖျစ်ဖျစ်မြည်
သံကဲ့သို့ ပြုတတ်သော။ တဋ္ဌတဋ္ဌာယမာနော
ဥဋ္ဌဟိတွာ။ သံ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၉။ ဥဒ္ဓနေ ပက္ခိတ္တ-
လောဏံ ဝိယ တဋ္ဌတဋ္ဌာယမာနာ။ ဓမ္မ၊
ဌ၊ ၂။ ၄၁၆။ (- ဝိမာန၊ ဌ၊ ၄၁၊ ၁၀၊ ၁၉၊
၂၃၈။ ဇိနာလင်္ကာရ၊ ၂၀၅။)

တဋ္ဌတဋ္ဌာယမာနဟဒယ (တိ) [တဋ္ဌတဋ္ဌာယမာ-
န+ဟဒယ] ဖျစ်ဖျစ်မြည်သံကဲ့သို့ ပြုတတ်
သော စိတ်နှလုံးရှိသော၊ သူ။ တဋ္ဌတဋ္ဌာယ-
မာနဟဒယော ဟုတွာ။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၉၄။
သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၁၇။

တဋ္ဌတဋ္ဌာယိ (ကြိ) [တဋ္ဌတဋ္ဌ+အာယ+ဤ]
ဖျစ်ဖျစ် မြည်ပြီ။ ဖျစ်ဖျစ်မြည်သံကဲ့သို့ ပြုပြီ။
တဋ္ဌတဋ္ဌာယတိ-ကြည့်။

တဋ္ဌတိ (ကြိ) [တဋ္ဌ+အ+တိ] မြင့်မောက်-
ထောင်တက်-၏။ တဋ္ဌ-ကြည့်။

တဋ္ဌဝါပိက (ပု) [တဋ္ဌ+ဝါပိ+က] တဋ္ဌ-ရေကန်၊
သီဟိုဠ်ကျွန်းရှိ ကာလဝါပိ-ရေကန်။ ဒုဂ္ဂေပိ
တဋ္ဌဝါပိကေ။ မဟာဝံသ၊ ၆၈၊ ၇၂။

တနုက (ပု၊ န) [တနု+ဣ။ ထိ-၌ တနုကာ။
ထာလကံ ဟိ တနုတိ ပဝိဋ္ဌာတိ ဘာဇနံ

ထွေတိ တနင်္ဂနာ။ တန ပတိဋ္ဌာယန္တိ မုဒ္ဒဇ-
ပဌမက္ခရန္တဓာတု။ ဇာ၊ ဋီ၊ ဝ၊ ဘ၊ င၊ င၊ င။
(စမက-သံ)] ခွက်။ (ရွှေ၊ ငွေ၊ ကြေး၊
ကျောက်-စသည်ဖြင့် ပြုထားသော - စား
ခွက်-သောက်ခွက်။) (စလောင်း၊ ရေသောက်
ခွက်ကြီး။ ရေစကြို၊ ကင်္ခါ၊ သျှ။ အိုးငယ်။
နေရင်း၊ သမ္မော၊ သျှ။ ရေခွက်၊ ဖလား။ ဝိ၊
သမ္မဟ၊ နိစ္ဆယ။ ကျောက်သလင်း၊ အရက်
သောက်ခွက်။ စိန္တာမဏိ။) (ထိ) (က)
ဖျာ၊ အခင်း။ (ထန်းရွက်၊ သဖော(ပေါ့)،
မြက်၊ ဝါး၊ လျှော်မျှင်-စသည်ဖြင့် ရက်
ထားသော အခင်းအမျိုးမျိုး။) (ကပ်ကျစ်။
ဘုရားကြီး၊ ဝိ၊ ည။ သပေါ့အခင်း၊ ခန်း
(ခပ်) ပိုင်း၊ ကဲလား။ ရွှေဥမင်၊ ဝိ၊ ငွေ၊ င၊
င၊ သျှ။ ဖျာငယ်၊ ထိုင်ရန် - သားရေ
ပိုင်း - သားရေစ။ C. P. D.။) (ခ) ခွက်။
(ရွှေခွက်-စသည်။) (လင်ပန်း၊ ဖျာငယ်။
ပါဠိ-သီ၊ ဓာန်။ ဖက်ခွက်၊ ဆန်ပြုတ် - ယာဂု -
သောက်ခွက်၊ ပန်းကန် စောက်စောက်၊
လက်ကိုင်ပါသော ခွက်ငယ် စောက်စောက်။
P. T. S. ။) ဤ 'တနိကာ' သည် သေနာသန
(အိပ်ရာနေရာ) ၁၀-မျိုးတို့တွင် ၁-မျိုး အပါ
အဝင် ဖြစ်၏ (ဝိ၊ ငွေ၊ င၊ ၁၇၃)။ အာသန
(နေရာ) ၈-မျိုးတို့တွင် ၁-မျိုး အပါအဝင်
ဖြစ်၏ (မဟာနိ၊ ၁၀၁၊ ၂၉၄)။

(ပု၊ န) ခိရပါသာဏမယာနိ တနကသ-
ရကာဒိနိ ဂရုဘဏ္ဍာနိယေဝ။ ဝိ၊ ငွေ၊ င၊ ၈၀။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ၊ ၃၀၅။ ကင်္ခါ၊ ၂၆၁။ ကဉ္စနတနကေ
ရာဇာရဟံ သုဘောဇနံ ဘောဇာပေတွာ။
ဇာ၊ ငွေ၊ ၁၁၅၁။ (- ဝိ၊ ငွေ၊ င၊ ၇၉။ အဘိ၊
ငွေ၊ ၂၊ ၄၆။ သုတ္တနိ၊ ငွေ၊ ၁၁၇၁။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ။ ဝိ၊
နိစ္ဆယ၊ ဋီ၊ ၂၊ ၂၈၆၄။ မဟာဝံသ၊ ၄၆၊ ၁၄၄။)

(ထိ) (က) တနိကာ နာမ တာလ-
ပဏ္ဍေဟိ ဝါ ဝါကေဟိ ဝါ ကတတနိကာ။
ဝိ၊ ငွေ၊ ၃၊ ၄၁။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၈၇။ ခေဂ္ဂ မောရဂ္ဂ

မဇ္ဇာရူ ဇန္တုတိ ဣမာ စတသောပိ တိဏ-
ဇာတိယော၊ ဧတေဟိ ကတသာရကေ စ
တနိကာယော စ ကရေန္တိ။ ဝိ၊ ငွေ၊ ၃၊ ၃၇၀။
တနိကာယောပိ (ဝိ၊ ငွေ၊ ၃၊ ၃၄၁) တိ ဝေဏု-
အာဒိမယာ တနိကာယောပိ။ ပါစိတ်၊ ယော၊
၁။ ၂၂၅။ (- ဝိ၊ ၂၊ ၅၉။ အပ၊ ၂၊ ၈၇။ ဝိ၊
၂၊ ၂၄၇။ ဝိ၊ ငွေ၊ ၄၊ ၄၇။ ကင်္ခါ၊ ၂၀၂-၃။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ၊ ၉၃၊ ၂၁၂။ မ၊ ငွေ၊ ၄၊ ၁၁၀။ ဝိ၊ သုဒ္ဓိ၊ ၁။
၉၃။ သုတ္တနိ၊ ငွေ၊ ၁၊ ၈၈။ သုတ္တနိ၊ ငွေ၊ ၂၊ ၅၅၊
၁၀၈။ ထေရ၊ ငွေ၊ ၁၊ ၃၃၂။ မဟာနိ၊ ငွေ၊ ၂၂၂။
ပဋိသံ၊ ငွေ၊ ၂၊ ၁၀၅။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ဋီ၊ ၁။ နှာ-၃၃၈၊
၄၁၉။) (ခ) သစေပိ ဂိဟိ ဘတ္တဂ္ဂေ သုဝဏ္ဏ-
တနိကာဒိသု ဗျဉ္ဇနံ ကတွာ ဥပနာမေန္တိ။ ဝိ၊
ငွေ၊ ၄၊ ၄၇။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၄၄၀။

တနိကာရ (တိ) [တန+ကရ+ဏ ?] ပန်းတည်း
(တည်း) သမား၊ ကြေးသွန်းသမား၊ ကြေး -
သေတ္တု - ဖြင့် - အိုး - ခွက် - ဖလား - စသည်
ကို ပြုလုပ်တတ်သောသူ။ ကမ္မာရတနိကာရ-
စုန္တကာရနဋ္ဌကာရမဏိကာရပတ္တဗန္ဓကာနံ ...
လောဟမယဥပကရဏာနိ။ ဝိ၊ ငွေ၊ ၄၊ ၈၁။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ၊ ၃၀၆။ ကင်္ခါ၊ ၂၆၂။

တနိတိ (ကြိ) [တန+အ+တိ] တည်၏။ တနက-
ကြည့်။

တနိကာ (ထိ) [တ+နိကာ] ထို...၏ - အဖွင့် -
နိကာ။ တနိကာယမ္ပိ...ဝဒန္တိ အာစရိယာ။
သီ၊ ဋီ၊ သင်္ခါ၊ ၁၇၀။ (- သီ၊ ဋီ၊ သင်္ခါ၊ ၁၁၄၀၊
၂၀၇။ သီ၊ ဋီ၊ သင်္ခါ၊ ၂၊ ၁၀၇။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။
၄၈၀။ ဓာန်၊ ဋီ၊ ၈၂။)

တနိဓာတု (ပု၊ ထိ) [တနိ+ဓာတု။ စိန္တာမဏိ-၌
ဓာတု-သဒ္ဓါ ပုလ္လိင်။] တနိဓာတ်။ တနိဓာတု-
ဝသေန။ သီ၊ ဋီ၊ သင်္ခါ၊ ၂၊ ၂၂၄။

တနေန္တိ (ကာ၊ ကြိ) [တနိ+ဏေ+အန္တိ] တုန်
လှုပ် - လှုပ်ရှား - စေတတ်ကုန်၏။ ထိုးဆွ

တတ်ကုန်၏။ ဝိတဏှ (သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၂၅) ကြည့်။

တဏှဓာရ (တိ) [တန+ဓာရ။ န-ကို ဏ-ပြု။] ပါးသောအသွားရှိသော (သင်ဇုန်းဓား)။ တဏှဓာရေ (တိဏှဓာရေ?) သုနိသိတေ၊ သံသေ ဒတွာန ပိပ္ပလေ။ အပါ၊၁။၃၆၆။

တဏှတိ (ကြိ) [တညိ+အ+တိ] ထိုးဆွ-ပုတ်ခတ်-၏။ တုန့်လှုပ်စေ၏။ (ထိုးကျင့်၏။ နီတိ၊ ၈၊၁၊သျှ။) တညိ တာဠနေ။ တဏှတိ။ နီတိ၊ ၈။ ၅၀။ တညိ တာဠနစာလေသု။ ဓာဘူတ္ထ။ ၁၅၄။

တဏှလ (ပု၊န) [တမ+ဥလ။ တမိယတိ ဝိကာရ-မာပါဒီယတိတိ တဏှလော၊ ဝိဟိသာရော။ ဣဒါ၊ ၁၉၃။ တညိ+ဥလ။ ခညာဒိသာရေ နိတ္ထိသေ ခညာဒိမ္ပိ တဏှလိယသာလေ စ။ ဝိဉ္စရေ။ ထောမ။] (၁) ဆန်၊ အခွံချွတ်ပြီး စပါးမျိုးတို့၏ - အစေ့ - အဆံ - အနှစ်။ (က) ဆန်လှော်၊ ပေါက်ပေါက်။ (ခ) ဖွဲကြမ်း - ဖွဲနု - အကျိုး - အပြတ် - မပါသော ကမ္ဘာ ဦးဖြစ်ဆန်နံ။ (၂) အိပ်မွေပင်။

(၁) တဏှလံ အာဟာနပေတွာ။ ဝိ၊ ၁။ ၇၀။ ဝိ၊ ၂။ ၃၃၀။ တဏှလာ (ဒီ၊ ၁။ ၉) တိ သာလိအာဒိနဉ္စေ တိဏဇာတိနဉ္စ တဏှလာ။ ဒီ၊ ၁။ ၁၀၀။ (-ဝိ၊ ၃။ ၃၀၄။ ဝိနယာ-လင်္ကာရ၊ ၂။ ၄၃။ ဇာ၊ ၁။ ၆။ ၂၀၇၊ ၂၁၂။) (က) တဏှလာ (ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ၇၉) တိ သမပါက-ဘဇ္ဇိတာနံ သာလိအာဒိနံ တဏှလာ၊ ဘဇ္ဇိတ-တဏှလာ ဝေ ဝါ။ ယင်း-ဋီ၊ သစ်။ (ခ) တဏှလာ (ဇာ၊ ၂။ ၁၀၉) တိ နိက္ကုဏှကထုသာနိ သယံဇာတတဏှလသိသာနိ။ ဇာ၊ ၁။ ၅။ ၄၃၃။ (၂) တဏှလော၊ ကိမိသတ္တုပိ။ ဓာနိ၊ ၉။ ၅၀၆။ တဏှလဂ္ဂ ကွမိသ္မဂ္ဂ ဝိဉ္စရံ ပုံနပုံသကမ်။ အမရ၊ ၁၄၊ ၁၀၆။

တဏှလ (ပု၊န) [တဏှလ+ပုဋက။ ပုဋက-နောက်ပုဒ် ကျေ။] ဆန်အိတ်၊ ဆန်ထုပ်၊

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁၅-ပ-မ-မ-မ-သ-၈

ဆန်တောင်း၊ ဆန်ခွက်။ တဏှလပါလိခွါရ-ကြည့်။

တဏှလကဏ (ပု) [တဏှလ+ကဏ] ဆန်ကွဲ၊ ဆန်ညှာ၊ ဆန်နပ်၊ ဆန်ကျိုး။ တဏှလ-ကဏာပိ မက္ခိကာဒယောပိ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၉၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၀၂။ တဏှလကဏေဟိ ဝိရဟိတံ ထုသရာသိ* ဝိ၊ ၁။ စရိယာ၊ ၁။ ၁၀၄။

တဏှလကဏပမာဏ (တိ) [တဏှလကဏ+ပမာဏ] ဆန်ကွဲ အတိုင်းအရှည် ရှိသော။ တဏှလကဏပမာဏမ္ပိ မစ္ဆံ မယာ န ခါဒိတ-ပုဋ္ဌံ။ စရိယာ၊ ၁။ ၂၃၀။

တဏှလကဏမတ္တ (တိ) [တဏှလကဏ+မတ္တ] ဆန်ကွဲအတိုင်းအရှည်ရှိသော။ တဏှလကဏ-မတ္တာနိ သ အဋ္ဌိနိ ကရေန္တော ဘိန္နိ သု။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၂၄၂။

တဏှလကောဋန (န) [တဏှလ+ကောဋန] ဆန် - ဖွပ် - ထောင်း - ခြင်း။ ယာဂုံ ဝါ-တိအာဒိသု တဏှလကောဋနံ အာဒိ* ကတွာ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၃၂။

တဏှလကောဋက (ပု) [တဏှလ+ကောဋ+က] ဆန်-ဂိုဒေါင်-ကျီကြ-စည့် - တိုက်။ နိဿေဏိယာ ဝေဂေန တဏှလကောဋကံ အဘိရဟန္တိ ဘူမိယံ ပတိ။ ဇာ၊ ၁။ ၂၂၄။

တဏှလခဏှ (ပု၊န) [တဏှလ+ခဏှ] ထက်ပိုင်း ကျိုးသောဆန်၊ ဆန် - ကျိုး - ကွဲ - နပ် - ပိုင်း။ ကုဏှကောတိ တဏှလခဏှ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၇၁။ ကုဏှက၊ တဏှလပဋိဘတ္တ-တို့လည်း ကြည့်။

တဏှလခဏှက (ပု၊န) [တဏှလ+ခဏှ+က။ က-အနက်မဲ့။] ဆန်ကျိုး၊ ဆန်ကွဲ။ တဏှလ-သကလ-ကြည့်။

တဏှလဂ္ဂ (ပု) [တဏှလ+အဂ္ဂ] ကောင်းမြတ် - အနှစ် (အဆီ) ပြည့် - သောဆန်၊ အောင်

သောဆန်။အဂ္ဂ(၁၁)နှင့် အဂ္ဂပ္ပတ္တ(၃)(ခ)တို့
ကြည့်။ တဏှာလသာရ-နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

တဏှာလစုဏှာ (န) [တဏှာလ + စုဏှာ] ဆန်မှုန့်။
တဏှာလစုဏှာမိ ခါဒန္တိ။ မ၊၁။၁၁၄။ ဘဇိတ-
ပိဋန္တိ တဏှာလစုဏှာမေဝ။ ဝဇိရ။၃၁၇။
(-ကခါ၊၃။၉၁။)

တဏှာလတ္ထဝိကာ (ထိ) [တဏှာလ + ထဝိကာ]
ဆန်အိတ်။ တဏှာလတ္ထဝိကံ ဥဿိသကေ
ကတွာ။ မ၊၁။၁။၃၄၅။

တဏှာလတ္ထိက (တိ) [တဏှာလ + အတ္ထ + ကိက]
ဆန် - ဖြင့် - ကို - အလိုရှိသော၊ လိုအပ်သော
ဆန်ရှိသောသူ။ တဏှာလော (တဏှာလော၊
သီ၊သျှာ) တဏှာလတ္ထိကေန။ ဝိ၊၃။၃၄၂။
ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၆၂။ သာရတ္ထ၊၂။၄၀၉။

တဏှာလဒေါဏ (ပု၊န) [တဏှာလ + ဒေါဏ]
ဆန် ၁-စိတ်၊ ဆန် ၄-ပြည်။ တဏှာလဒေါဏဿ
ဩဒန္တိ။ ဓမ္မ၊၄။၂။၁၇၁။ သိ၊ဇိ၊သစ်၊၂။၂၁၃။
အံ၊ဇိ၊၃။၃၂၇။

တဏှာလစောဝနောဒက (န) [တဏှာလ + စောဝန
+ ဥဒက] ဆန်ဆေးရေ။ ဌပေတွာ ညေဖလ-
ရသန္တိ ဧတ္ထ တဏှာလစောဝနောဒကမ္ပိ ညေ-
ရသောယေဝါတိ ဝဒန္တိ။ သာရတ္ထ၊၃။၃၃၀။
(-ဇိရ။၄၇၇။)

တဏှာလနာဠိ (ထိ) [တဏှာလ + နာဠိ] ဆန်
၁-ကွမ်းစား၊ ဆန် ၁-စလယ်။ နာဠိကော-
ဒနန္တိ မဂဓနာဠိယာ ကောယ တဏှာလနာ-
ဠိယာ ဩဒန္တိ။ ဝိ၊၄။၂။၂၇၂။ (-ဝိ၊သင်္ဂဟ။
၄၀၃။ ဒိ၊၄။၁။၈၁။ ဓမ္မ၊၄။၁။၁၀၉။ ဓမ္မ၊၄။၂။
၂၃၄၊၄၃၇။ ဇာ၊၄။၁။၁၄၁။ ဇာ၊၄။၆။၂၄၃။
မဟာနိ၊၄။၃၅၆။ ပဋိသံ၊၄။၂။၂၄၂-၃။ ကခါ၊
ဇိ၊သစ်၊၃၂၅။ သိ၊ဇိ၊သစ်၊၁။၃၅၈။ အံ၊ဇိ၊၃။
၃၃။ ဝိ၊နိစ္ဆယ။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဇိ၊၁။၇၃၈။)အဇုဇ-
ကောဒန-လည်း ကြည့်။

တဏှာလနာဠိကာ (ထိ) [တဏှာလ + နာဠိကာ] အ
ထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ အယ'မတ္တတိ တဏှာလ-
နာဠိကာ။ ဇာ၊၁။၂။ ဇာ၊၄။၁။၁၄၂။
(-၁၄၁။)

တဏှာလနာဠိဇာတက (န) [တဏှာလနာဠိ +
ဇာတက] တဏှာလနာဠိဇာတ်၊ လာလဒါယိ
ထေရ်အလောင်းမလိမ္မာသော ရာဇြတ်သူကြီး
ဖြစ်စဉ်က မိမိနားမလည်သဖြင့် မြင်း ၅၀၀-
ကို ဆန်-၁-ကွမ်းစား - ၁-စလယ် - အဖိုး
ဖြတ်၍ မြင်းကုန်သည်တို့အား လာဘ်လာဘ
ယုတ်လျော့စေခဲ့ပုံ အကြောင်းအရာကို ဟော
ပြရာ ဖြစ်သော ဇာတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊
ဇာတကပါဠိ၊ ကေကနိပါတ၊ အပဏ္ဏကဝဂ်၊
၅-ဇာတ်။ ဇာ၊၁။၂။ ဇာ၊၄။၁။၁၃၉။

တဏှာလပဋိဘတ္တ (န) [တဏှာလ + ပဋိ + ဘတ္တ
(=ဘသ နိန္ဒာယံ၊ အစောပတနေ ဝါ + တ)]
ဆန်ကာမှယိုကျသော ဆန်၊ ဆန် - ကျိုး -
ကွဲ - နှပ် - ပိုင်း။ (ဆန်အိတ်၊ သျှ၊မြန်။)
ပါဠိယံ—တဏှာလပဋိဘတ္တာနိ(မ၊၂။၂၄၂)-
တိ တဏှာလခဏ္ဍာနိ။ မ၊ဇိ၊၃။၁၃၈။

တဏှာလပတ္တ (ပု) [ယဒိစ္စာနာမ်] (သီဟိန္ဒကျွန်း
ရောဟနတိုင်းရှိ) တဏှာလပတ္တ-ရွာ။ ကတွာ
တဏှာလပတ္တေ စ။ မဟာဝံသာ၊၂။၁၆၅။

တဏှာလပရိယေသန (န) [တဏှာလ + ပရိယေ-
သန] ဆန်ကိုရှာမှီးခြင်း။ ထုသေ ကောဇေတွာ
တဏှာလပရိယေသနံ ဝိယ။ မ၊၄။၃။၆၇။ မ၊
ဇိ၊၃။၄၀။

တဏှာလပသိဗ္ဗက (န) [တဏှာလ + ပသိဗ္ဗက]
ဆန်အိတ်။ တဏှာလပါလိဒွါရ-ကြည့်။

တဏှာလပါလိ (တိ) [တဏှာလ + ပုဋက + ပါလိ။
ပုဋက-ကျေ။] ဆန်တန်းရပ်။ တဏှာလပါလိ-
ဒွါရ-ကြည့်။

တဏှာလပါလိဒွါရ (န) [တဏှာလပါလိ + ဒွါရ]
ဆန်တန်း(ရပ်)တံခါး၊ ဆန်တန်းရပ် အနီးရှိ

(ရာဇဂြိုဟ်မြို့)တံခါး။တဏှာလပါလိဒ္ဒါရာယာ-
(မ၊၂။၃၉၅)တိ ရာဇဂဟဿ ကိရ ဒ္ဒတ္တိ သ
မဟာဒ္ဒါရာနိ စတုသဋ္ဌိ ခုဒ္ဒကဒ္ဒါရာနိ၊ တေသု
ကေ တဏှာလပါလိဒ္ဒါရံ နာမ၊ တံ သန္ဓာယေဝ-
မာဟ။မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၃။ တဏှာလပုဋ္ဌကနံ ပါလိ
တ္ထောတိ တဏှာလပါလိ။ တဿ ကိရ ဒ္ဒါရ-
သမိပေ တဏှာလဝါဏိဇာ တဏှာလပသိဗ္ဗကေ
ဝိဝရိတာ ပဋိပါဋိယာ ဌပေတာ နိသိဒ္ဓန္တိ၊
တေနံ သ “တဏှာလပါလိဒ္ဒါရ”န္တိ သမညာ
အဟောသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၆-၇။

တဏှာလပိဋပိဏ္ဍ (ပု) [တဏှာလ+ပိဋ+ပိဏ္ဍ]
ဆန်မှုန့်-အစိုင်-အခဲ၊ဆုပ်နယ်လုံးထားအပ်
သောခွံညက်။ မတ္ထလုဂ် ဩမဒ္ဒိတာ ဌပိတာ
စတ္တာရော တဏှာလပိဋပိဏ္ဍာ ဝိယ။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၂။၂၄၀။

တဏှာလပုဋ္ဌ (ပု၊န) [တဏှာလ+ပုဋ္ဌ] အောက်ပုဒ်
နက် ကြည့်။ တဏှာလပုဋ္ဌံ ဂဏှထ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၇၉။

တဏှာလပုဋ္ဌက (ပု၊န) [တဏှာလ+ပုဋ္ဌ+က]
ဆန်အိတ်၊ ဆန်ထုပ်၊ ဆန်တောင်း၊ ဆန်ခွက်။
တဏှာလပါလိဒ္ဒါရ-ကြည့်။

တဏှာလပုကရဏ (န) [တဏှာလ + ပကရဏ]
အစိတ်အစိတ်ပြုအပ်သောဆန်၊ ဆန်-ကျိုး
-ကွဲ။ ကုဏှကန္တိ တနုတရံ တဏှာလပုကရဏံ။
(တဏှာလသကလံ ?) အံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၉၂။

တဏှာလပု(မ)လ (န) [တဏှာလ+မလ] (ခ)
ဖွဲ့နု - ဖွဲ့ကြမ်း - မပါသော အလေ့ပေါက်
ကောက်သီးဆန်။ (တိ) (၂) ဆန်သာလျှင်
အသီးရှိသော (အလေ့ပေါက် ကောက်ပင်)။
(ခ) အကဏံ အထုသံ သုဒ္ဓံ၊ သုဂန္ဓံ တဏှာလ-
ပုလံ။ တုဏှိကိရေ ပစိတာန၊ တတော ဘုဉ္ဇန္တိ
ဘောဇနံ။ ဒီ၊၃။၁၆၂။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၁၂၈။
တဏှာလာဝ တဿ ဖလံ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။

၁၄၆။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၅။) (တိ)(၂) အကဋ္ဌ-
ပါကော သာလံ ပါတုရဟောသိ....သုဂန္ဓော
တဏှာလပုလော။ ဒီ၊၃။၇၃။ သုပရိသုဒ္ဓံ ပဏှရံ
တဏှာလမေဝ ဖလတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၃။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊
၂။၄၈။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၆။
အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၀။)

တဏှာလဘရိတဒိဃတ္ထဝိကသဏှာန (တိ)[တဏှာ-
လ+ဘရိတ+ဒိဃတ္ထဝိက+သဏှာန] ဆန်
ဖြင့် ပြည့်သော အိတ်ရှည်သဏှာန် ရှိသော။
ဥရတ္တစောတဏှာလဘရိတဒိဃတ္ထဝိကသဏှာ-
နော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၄။
ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၃။၇။

တဏှာလဘရိတဒိဃတ္ထဝိက (ထိ) [တဏှာလ+
ဘရိတ+ဒိဃတ္ထဝိက] ဆန်ဖြင့်ပြည့်သော
အိတ်ရှည်။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

တဏှာလဘဂ (ပု) [တဏှာလ+ဘဂ] ဆန်-
အဖို့-အစု၊ ဆန်ဝေစု၊ ခွဲဝေအပ်သောဆန်။
တ္ထေကံ နာမ တဏှာလဘဂံ ဘိက္ခုနံ စိဝရံ
ကာတုံ ရုစ္စတိ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၀။

တဏှာလဘဝ (ပု) [တဏှာလ+ဘဝ] ဆန်၏
အဖြစ်၊ ဆန်အမျိုးအစား၊ ဆန်ချင်းတူသော
အခြင်းအရာ။ တဏှာလော စ တဏှာလ-
ဘာဝေန ဝိဒိတော ပါက၊ဋ္ဌောယေဝ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၃။၁၁၃။

တဏှာလဘိက္ခာ (ထိ) [တဏှာလ+ဘိက္ခာ] (ခ)
ဆန်ကို - တောင်း - အလှူ - ခံခြင်း။ (၂)
တောင်း-အလှူ -ခံအပ်သောဆန်။ တဏှာ-
လဘိက္ခာယ ဝေ ဇီဝိကာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။
သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၂၆၉။ (-၂၇၀။)

တဏှာလမလ (န) [တဏှာလ+မလ] ဆန်မှထွက်
သော - ဆန်နှင့်ရောသော - အမှုန့် - အဖွဲ -
အညစ်အကြေး၊ ဆန်ချေး။ ဘတ္တေ ပစ္စမာ-
နေ တဏှာလမလဉ္စ ဥဒကမလဉ္စ ဖေဏေန

သဒ္ဓိံ ဥဋ္ဌဟိတွာ ဥက္ခလိမုခံ မက္ခေတွာ ဗဟိ
ဂဋ္ဌတိ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၃၉။

တဏှုလမုဋ် (ပု၊ သိ) [တဏှုလ + မုဋ်] ဆန် ၁-
လက်ဆုပ်၊ ဆန် ၁-ဆုပ်။ ဒုဗ္ဗိက္ခေ အာပဏိ-
ကဿ တဏှုလမုဋ် ထေယျစိတ္တော အဝဟရိ။
ဝိ၊ ၁။ ၈၁။ (-ပေတ၊ ဋ္ဌ၊ ၁၂။)

တဏှုလမ္ပ(မ္ပ)ဏ (န) [တဏှုလ + အမ္ပ(မ္ပ)ဏ]
၁-အမ္ပဏ အတိုင်း အရှည်ရှိသော ဆန်၊ ဆန်
၁-အမ္ပဏ၊ ဆန် ၁-ဇလား။ ဒိဝသေ ဒိဝသေ
တဏှုလမ္ပဏဿ ဘတ္တံ ပစိတွာ နာနဂ္ဂရ-
သေဟိ ဩမဒ္ဓိတွာ ကာကာနံ ဒိယတိ။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊ ၁။ ၅၁၂။ အမ္ပဏပမာဏဿ တဏှုလဿ။
ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၄၊ ၁၄၀။ (- ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၈၊
၃၉၃။) အမ္ပဏ၊ အမ္ပဏ-တို့လည်း ကြည့်။

တဏှုလရသ (ပု) [တဏှုလ + ရသ] ဆန်ရည်။
တဏှု (န) (၅) ကြည့်။

တဏှုလရဟိတ (တိ) [တဏှုလ + ရဟိတ] ဆန်မှ
ကင်းသော၊ ဆန်မပါသော (စပါးဖျင်း)။
ယထာ ဟိ ပလာပေါ အန္တော တဏှုလရဟိ-
တောပိ ဗဟိ ထုသေန ဝိဟိ ဝိယ ဒိဿတိ။
သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၄၈။ (သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၇-လည်း
ကြည့်။)

တဏှုလဝါဏိဇ (ပု) [တဏှုလ + ဝါဏိဇ] ဆန်
ကုန်သည်။ တဏှုလပါလိဒ္ဓါရ-ကြည့်။

တဏှုလဝါဟသတ (န) [တဏှုလ + ဝါဟသတ]
ဆန်တို့၏ ဝါဟ ၁-ရာ၊ ဝါဟ ၁-ရာ အတိုင်း
အရှည်ရှိသော ဆန်။ တဏှုလဝါဟသတာနိ-
(မ၊ ၂။ ၂၄၄)တိ ဧတ္ထ ဒွေ သကဋ္ဌာနိ ဧကော
ဝါဟောတိ ခေဒိတဗ္ဗော။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၉၉။
ဝါဟ-လည်း ကြည့်။

တဏှုလဝိကတိ (ထိ) [တဏှုလ + ဝိကတိ] ဆန်
ဖြင့် - အထူး - တမျိုး - တဖုံ - ပြုအပ်သော

(အစာအာဟာရ)။ အနေကဝိဟိတံပိ တဏှု-
လဝိကတိ ပရိဘုဉ္ဇန္တိ။ မ၊ ၁။ ၁၁၄။

တဏှုလသကလ (ပု၊ န) [တဏှုလ + သကလ]
ဆန်ကျိုး၊ ဆန်ကွဲ။ ကုဏ္ဍကန္တိ တနုတရံ တဏှု-
လသကလံ (တဏှုလဓဏ္ဍကန္တိ အတ္တော၊ သိ၊
ဋီ)။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၅၃။ သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၅၆။

တဏှုလသာရ (ပု) [တဏှုလ + သာရ] ဆန်
အနှစ်၊ အနှစ် - ရှိ - ပြည့် - သော ဆန်၊
အောင်သော ဆန်မျိုးစေ့။ တဏှုလသာရဿ
အာဒါနတော သာရာဒါနိ။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၂၃။
အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၀၁။ အံ၊ ဋီ၊ ၃။ ၁၃၅။

တဏှုလသာရရဟိတ (တိ) [တဏှုလသာရ +
ရဟိတ] ဆန် အနှစ်မှ ကင်းသော (စပါး
ဖျင်း)။ တထာ ဟိ တဏှုလသာရရဟိတော
ညေပဋိရူပကော ထုသမတ္တကော ပလာပေါတိ
ဝုစ္စတိ။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၆၁။

တဏှုလသာရာဒါနရဟိတ (တိ) [တဏှုလသာရ
+ အာဒါန + ရဟိတ] ဆန်အနှစ်ကို ယူခြင်းမှ
ကင်းသော၊ ဆန်၏ (အညွန့် အညှောက်
ပေါက်စေ့နိုင်သော မျိုးစေ့) စွမ်းအားကို ယူ
ခြင်းမှကင်းသော (စပါးဖျင်း)။ တဏှုလသာ-
ရာဒါနရဟိတာနိ ပလာလာနိ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၀၂။
ယံ ယထာ ဇာတဝိဟိအာဒိဂတေန တဏှု-
လေန အင်္ဂုရုပဒနယောဂျဗိဇသမတ္ထိယံ၊ တံ
တဏှုလသာရော၊ တဿ အာဒါနံ ဂဟဏံ
တထာဥပ္ပဇ္ဇနမော။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၅၆။

တဏှုလဟောမ (ပု၊ န) [တဏှုလ + ဟောမ]
ဆန်ဖြင့် မီးပူဇော်ခြင်း၊ ဆန်ဖြင့် မီးပူဇော်
ခြင်း၏ အကျိုး အပြစ်ကို ဆိုရာဖြစ်သော
ကျမ်း၊ တဏှုလဟောမကျမ်း။ တဏှုလ-
ဟောမံ။ ဒီ၊ ၁။ ၉၊ ၆၃။ ဒဗ္ဗိဟောမ-လည်း
ကြည့်။

တဏှုလဋက (ပု) [တဏှုလ + အဋက] ဆန်
၁-ပြည်၊ ၁-ပြည် အတိုင်းအရှည်ရှိသော ဆန်။

အာဠကထာလိကာတိ တဏှလောကဿ
ဘတ္တပစနထာလိကာ။ အံ၊ဠ၊ဥ၊ဥ၊၁၂။ အာဠ-
ကထာလိကာ-လည်း ကြည့်။

တဏှလေယျ (ပု၊န) [တဏှလ + ဇေယျ။
(တဏှလိယ-သံ)] ဟင်းနုနယ်ပင်။ ဟင်းဆန်
ကဲ့(ဆူးပေါက်)(အဘယ၊ ဓာန်၊သျှ)။ ဟင်း
ဂလုံငယ်မျိုး(ယောမင်း)။ ဟင်းဂဠုန်၊ ဟင်း
ပြုန်း (အမရ၊သျှ)။ ဟင်းနုနယ်နှင့် တူ၍
အနည်းငယ်မျှ အရွက်ရှိသော မြေ၌ ကပ်ငြိ
သော အရွက်ရှိသော ဟင်းဆန်ကဲ့ (ဓာန်၊ဠ၊
သျှ)။ တဏှလေယျော'ပွမာရိသော။ တဏှ-
လတော ဇာယတိတိ တဏှလေယျော၊ ဇေ-
ယျော။ ဓာန်၊ဓာန်၊ဠ၊ဠ၊၅၉၄။ အပွမာရိသ-နှင့်
တဏှလေယျက-တို့လည်း ကြည့်။

တဏှလေယျက (ပု၊န) [တဏှလ+ဇေယျ+
က] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ တဏှလေယျ-
ကော။ ဝိ၊ဠ၊ဥ၊၁၀၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၉၆။ တဏှ-
လေယျကံ စူဠကုဟု။ ဝဇီရ၊၃၁၉။ (-ခုဒ္ဒက၊
ဠ၊၅၇။ ဝိမာန၊ဠ၊၇၉။)

တဏှလေယျကမူလ (န) [တဏှလေယျက +
မူလ] ဟင်းနုနယ်မြစ်။ တဏှလေယျကမူလံ။
ဝိ၊ဠ၊ဥ၊၉၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၉၄။

တဏှလောဒက (န) [တဏှလ + ဥဒက] ဆန်
ဆေးရေ၊ ဆန်မဲ့ညက်ရေ။ တဏှလောဒကံပိ
ပိဝန္တိ။ မ၊၁။၁၁၄။ ကောလောဒက(မ၊၁။
၁၁၃။ မ၊ဠ၊၁။၃၅၄)နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

တဏှလောဒကမဏှ (ပု) [တဏှလောဒက +
မဏှ] ဆန်ရေကြည်။ အစ္ဆကဠိယန္တိ တဏှ-
လောဒကမဏှော။ ဝိ၊ဠ၊ဥ၊၁၇၄။

တဏှ(ဏှာ)က္ခယ (ပု) [တဏှာ + ခယ။ (ရူ၊၃၇၊
၄၂-ကြည့်။) (တွမ္မာက္ခယ-သံ)] (၁) တပ်
မက်မှု'တဏှာ'၏ ကုန်ခြင်း။ (၂) တပ်မက်မှု
'တဏှာ'၏ ကုန်ကြောင်း။ (က) အရဟတ္တ
မဂ်။ (ခ) အရဟတ္တဖိုလ်။ (ဂ) နိဗ္ဗာန်။

(၁) တဏှက္ခယကရဏ-နှင့် တဏှက္ခယန္တ-
ကြည့်။ (၂) (က) (ခ) အဟဉ္စ တဏှာနံ
ခယသင်္ခါတံ အရဟတ္တမဂ္ဂံ၊ အရဟတ္တဖိုလ် ဝါ
(အရဟတ္တမဂ္ဂဖိုလ်၊ ဝိမတိ။ အရဟတ္တမဂ္ဂံ၊ ဒီ၊
ဠ၊) အဇ္ဈဂါ။ သာရတ္ထ၊၁။၆၅။ ဝိမတိ၊၁။
၁၇။ ဒီ၊ဠ၊၁။၂၅။ သီ၊ဠ၊သင်္ခ၊၁။၇၆။

(ခ) တဏှက္ခယေ ဝိမုတ္တော (ဓမ္မ၊၆၄)-
တိ....တဏှက္ခယသင်္ခါတေ အရဟတ္တေ။ ဓမ္မ၊ဠ၊
၂။၃၅၀။ (-ခုဒ္ဒက၊ဠ၊၁၁၇။ ဓမ္မ၊ဠ၊၂။၃၅၃။
ဣတိဝုတ်၊ဠ၊၁၄၄။ မ၊ဠ၊၁။၁၂။)

(ဂ) တဏှ(ဏှာ)က္ခယေ ဝိမုတ္တ(သံ၊၁။
၄၇၀)န္တိ တဏှက္ခယသင်္ခါတေ နိဗ္ဗာနေ တဒါ-
ရမ္မဏာယ ဝိမုတ္တိယာ ဝိမုတ္တံ။ သံ၊ဠ၊၂။၂၂၃။
(-ဝိ၊၁။၂၃။ ဝိ၊ဥ၊၁၂။ မ၊၁။၂၂။ မ၊၂။
၉၉။ အံ၊၁။၁၃၂။ အံ၊ဥ၊၂၂၀။ ဣတိဝုတ်။
၂၅၄။ သုတ္တနိ။ ၂၉၀၊၄၄၀။ အပ၊၁။၁၄။
မဟာနိ။၁၅၊၃၃၄၊၃၄၀၊၃၇၅။ စူဠနိ။၃၀၀။
ပဋိသံ၊၃၆၀။ မိလိန္ဒ၊၃၁၁။ ဝိ၊ဠ၊၁။၁၇၃။ဝိ၊
ဠ၊၃။၂၄၅။ ဒီ၊ဠ၊၂။၃၉၀။ မ၊ဠ၊၂။၇၀၊၉၄။
မ၊ဠ၊၃။၁၁၉။ မ၊ဠ၊၄။၃၇။ သံ၊ဠ၊၂။၂၂၃။
သံ၊ဠ၊၃။၁၄၉၊၁၇၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၇။ သုတ္တနိ၊
ဠ၊၁။၁၁၂၊၂၄၉။ အပ၊ဠ၊၁။၂၁၇။ မဟာနိ၊
ဠ၊၇၀။ စူဠနိ၊ဠ၊၂၇၊၁၃၅။ နေတ္ထိ၊ဠ၊၁၁၉။
ဝဇီရ၊၄၀၀။ သာရတ္ထ၊၃။၁၆၄။ ဝိမတိ၊၂။
၇၉။ သံ၊ဠ၊၂။၁၉၉၊၃၇၇။ မဟာဝံသ၊၅၄။
၁၇။)

တဏှ(ဏှာ)က္ခယကရဏ (န) [တဏှ (ဏှာ)-
က္ခယ + ကရဏ] တပ်မက်မှု 'ကာမတဏှာ'၏
ကုန်ခြင်းကို ပြုတတ်သော (အနာဂါမိမဂ်)။
တဏှာက္ခယာယ ပဋိပန္နော ဟောတိတိ
ဣမိနာပိ သောတာပန္နသကဒါဂါမိနံယေဝ
ပဉ္စကာမဂုဏိကတဏှာက္ခယကရဏတ္ထံ အနာ-
ဂါမိမဂ္ဂဝိပဿနာ ကထိတာ။ အံ၊ဠ၊၂။၃၇၊
၃၉။

တဏှ(ဏှာ)က္ခယဂါမိ (ပု) [တဏှ(ဏှာ)က္ခယ + ဂါမိ] တမ်မက်မူတဏှာ၏ ကုန်ရာ နိဗ္ဗာန်သို့ (အာရုံပြုသောအားဖြင့်) ရောက်တတ်သော (အရိယမဂ်)။ တဏှာက္ခယဉ္စ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဒေသေဿာမိ တဏှာက္ခယဂါမိဉ္စ မဂ္ဂံ။ သံ၊ ၂။၅၄၂။

တဏှ(ဏှာ)က္ခယန္တ (ပု၊န) [တဏှ(ဏှာ)က္ခယ + အန္တ] (က) တဏှာကုန်ခြင်း၏ အဆုံးကာလ။ (ခ) တဏှာကုန်ခြင်း၏ အကောလ။ အရဟတ္တဉ္စ .... တဏှ(ဏှာ)က္ခယန္တ ဥပ္ပန္နတ္တာ တဏှ(ဏှာ)က္ခယောတိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၄-၅။ ဝိမတိ၊၂။ ၁၈၂။ ခိဏန္တ (မူလဋီ၊၁။၁၈၈။ အနုဋီ၊၁။ ၂၀၄)နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

တဏှ(ဏှာ)က္ခယဘာဝ (ပု) [တဏှက္ခယ + ဘာဝ] တဏှာကုန်ကြောင်း ‘နိဗ္ဗာန်’၏ အဖြစ်။ (နိဗ္ဗာန်ကို ‘တဏှက္ခယ’ဟု သိရခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သောဂုဏ်သတ္တိ။) နိရောဓော စ တဏှာက္ခယဘာဝတော သမုဒယတော ဝိဝိတ္တော။ အနုဋီ၊၂။၆၁။

တဏှက္ခယရတ (တိ) [တဏှက္ခယ + ရတ] အရဟတ္တဖိုလ် - နိဗ္ဗာန် - ၌ လွန်စွာမွေ့လျော်သော၊ သူ။ တဏှက္ခယရတော (ဓမ္မ၊၄၁)တိ အရဟတ္တေ စေဝ နိဗ္ဗာနေ စ အဘိရတော ဟောတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၆။ (- ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၈၄။)

တဏှ(ဏှာ)က္ခယဝိမုတ္တိ (ထိ) [တဏှ(ဏှာ) - က္ခယ + ဝိမုတ္တိ] (၁) (က) တဏှက္ခယ ‘နိဗ္ဗာန်’ ကြောင့် ကိလေသာတို့မှလွတ်ပြီးသော အရဟတ္တဖိုလ်။ (ခ) တဏှက္ခယ ‘နိဗ္ဗာန်’ ကြောင့် ကိလေသာတို့မှ လွတ်ကြောင်း ဖြစ်သော အကျင့် ‘ပဋိပတ်’။ (ဂ) တဏှက္ခယဝိမုတ္တိ - ဒေသနာ (ဣဇ္ဇတဏှာသင်္ခယသုတ်)။ (တိ) (၂) (က) တဏှက္ခယဝိမုတ္တိ (အရဟတ္တဖိုလ်)

နှင့် ပြည့်စုံသော၊ သူ။ (အရဟတ္တဖလဋ္ဌာန် ပုဂ္ဂိုလ်။) (ခ) နိဗ္ဗာန်၌ စိတ်ကို အထူး စေလွှတ်ထားသော၊ သူ။ (အရဟတ္တဖိုလ် သမာပတ် ဝင်စားသူ။)

(၁) အပိ ဝါသဝ ဇာနာသိ၊ တဏှာက္ခယ - ဝိမုတ္တိယော။ မ၊၁။၄၁၄။ (က) (ခ) တဏှက္ခယဝိမုတ္တိယောတိ တဏှာသင်္ခယဝိမုတ္တိယော သတ္တာရာ တုယံ ဒေသိတာ။ တထာ ကိ ဇာနာသိတိ ပုစ္ဆတိ။ (ဂ) တဏှက္ခယဝိမုတ္တိယောတိ ဝါ တဏှာသင်္ခယဝိမုတ္တိသုတ္တဿ ဒေသနံ ပုစ္ဆတိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၃-၄-ချည်း။

(တိ) (၂) (က) ဝိညာဏဿ နိရောဓေန၊ တဏှာက္ခယဝိမုတ္တိနော။ အံ၊၁။၂၃၈။ (- ၃၅၀။ ဣတိဝုတ်။၂၂၈။) = တဏှာက္ခယ - ဝိမုတ္တိသင်္ခါတာယ အရဟတ္တဖလဝိမုတ္တိယာ သမန္နာဂတဿ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၉။ ယော ဟိ.... တဏှက္ခယေ စ နိဗ္ဗာနေ ပဝတ္တာယ အရဟတ္တ - ဖလဝိမုတ္တိယာ သမန္နာဂတော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၀၁။ (ခ) တတော ဝေ တဏှက္ခယသင်္ခါ - တေ နိဗ္ဗာနေ ဝိမုတ္တတ္တာ တဏှက္ခယဝိမုတ္တိနော အရဟတော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၁၈၈။ တဏှာသင်္ခယဝိမုတ္တိ - နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

တဏှ(ဏှာ)က္ခယသုခ (န) [တဏှက္ခယ + သုခ] ဖလသမာပတ် ချမ်းသာ။ တဏှက္ခယသုခ - သေတေ၊ ဂလံ နာဂ္ဂန္တိ သောဠသိ။ ဥဒါန၊၈၉။ နေတ္ထိ၊၁၄၂။ ပေဋကော၊၂၀၆။ (- နေတ္ထိ၊ဝိ၊၂၂၁။) ပဝတ္တဖလသမာပတ္တိသုခံ တဏှက္ခယသုခံ နာမ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၉၅။

တဏှက္ခယသုတ္တ (န) [တဏှက္ခယ + သုတ္တ] (က) တဏှက္ခယ - သုတ်၊ ဗောဇ္ဈင် ၇-ပါး ပွားများလျှင် တဏှာ ကံ ဝဋ်ဒုက္ခကို ပယ်နိုင်၍ တဏှက္ခယ (နိဗ္ဗာန်) အကျိုးငှါ ဖြစ်နိုင်ပုံကို ဘုရားရှင်ဟောပြရာ သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂ သံယုတ္တပါဠိ၊ ၂-သံယုတ်၊ ၃-ဝဂ်၊ ၆-သုတ်။ သံ၊၃။၇၇-၈။ (ခ) သတိပဋ္ဌာန်

၄-ပါး ပွားများလျှင် တဏှက္ခယ (နိဗ္ဗာန်) အကျိုးငှါဖြစ်နိုင်ပုံကို အရှင်အနုရုဒ္ဓါ ဟောပြောသည်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၈-သံယုတ်၊ ၁-ဝဂ်၊ ၇-သုတ်။ သံ၊ ၃။ ၂၆၂။

တဏှ(ဏှာ)က္ခယာဓိမုတ္တ (တိ) [တဏှ(ဏှာ)-က္ခယ+အဓိမုတ္တ] (က) အရဟတ္တဖိုလ်ကို မျက်မှောက်ပြုပြီးသော၊ သူ။ (ခ) နိဗ္ဗာန်၌ - စိတ်ကို စေလွှတ် - ညွတ်ယိမ်း - ကိုင်းရိုင်း - နှလုံးသွင်း - သော၊ သူ။ (က) အဓိမုတ္တ^၁ (၁) (ဂ) ကြည့်။ နေက္ခမ္မာဓိမုတ္တ (ဝိ၊ ၄၊ ၃။ ၃၆၅။ အံ၊ ၄၊ ၃။ ၁၂၄-၅)လည်း ကြည့်။ (ခ) တဏှက္ခယာဓိမုတ္တဿာ (ထေရ၊ ၃၊ ၂) တိ တဏှာ ခိယတိ တောတိ တဏှက္ခယော၊ နိဗ္ဗာနံ၊ တသ္မိံ အဓိမုတ္တဿ...နိရောဓေ နိန္ဒပေါဏပဗ္ဗာရဿ။ ထေရ၊ ၄၊ ၂။ ၂၃၇။ (- ဝိ၊ ၃။ ၂၇၁။ အံ၊ ၂။ ၃၃၃။)

တဏှက္ခယူပပန္န (တိ) [တဏှက္ခယ + ဥပပန္န] အရဟတ္တဖိုလ် - နိဗ္ဗာန် - သို့ ရောက်သော၊ သူ။ တဏှက္ခယူပပန္န (ဝိမာန၊ ၁၀၀)တိ တဏှက္ခယံ အရဟတ္တံ၊ နိဗ္ဗာနမေဝ ဝါ ဥပဂတော၊ အဓိဂတဝန္နေတိ အတ္တော။ ဝိမာန၊ ၄။ ၂၇၆။

တဏှကံရ (ပ) [တဏှာ+ကရ+အ] တဏှကံရာဘုရား၊ (က) တဏှာကို ပယ်သတ်တော်မူတတ်သော၊ ဘုရား။ (ခ) ချစ်ခင်ကြည်ညိုမှုကို ဖြစ်စေတော်မူတတ်သော၊ ဘုရား။ (က) ကစည်း။ ၅၂၅။ ရူ၊ ၅၆၆။ နီတိ၊ ဓာ။ ၂၇၇-ကြည့်။ (ခ) နီတိ၊ ဓာ။ ၂၇၇-ကြည့်။

(ဤ) ကမ္ဘာမှ လေးအသင်္ချေနှင့် ကမ္ဘာတသိန်းအထက် သာရမဏ္ဍကမ္ဘာ၌ ပွင့်တော်မူသော တဏှကံရာဘုရား၊ မေဓကံရာဘုရား၊ သရဏကံရာဘုရား၊ ဒီပကံရာဘုရား လေးဆူတို့တွင် တဆူအပါအဝင် ဖြစ်၏။ ဒီ၊ ၄၊ ၂။ ၄။ တဏှကံရာဘုရားရှင်၏ မွေးဖခင်သည် 'သုနန္ဒ'

မင်းဖြစ်၍ မွေးမိခင်သည် 'သုနန္ဒိသာ' ဖြစ်၏။ သစ္စာလေးပါးကို ထိုးထွင်း၍ သိမြင်ရာ ဗောဓိပင်သည် ကား စရည်း (တောင်မဲအုပ်၊ တောင်မရိုး) ပင် ဖြစ်၏။ သောတတ္ထကီ။ ၄၅။ (- ဒီ၊ ၄၊ ၂။ ၃၃၈။ ဒီ၊ ၄၊ ၃။ ၁၉၁။ မ၊ ၄၊ ၁။ ၂၃၆။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၂၇၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၈၃။ စရိယာ၊ ၄။ ၁၂၄။ ဇာ၊ ၄၊ ၁။ ၅၂။ မဟာနိ၊ ၄။ ၄၁၃။)

တဏှတ္ထိဒ (တိ) [တဏှာ+ဆိဒိ+အ] ဖြတ် - ပယ် - အပ်ပြီးသော တဏှာရှိသော၊ တဏှာကို - ဖြတ် - ပယ် - ပြီးသော၊ သူ။ (ဘုရား၊ ရဟန္တာ။) တဏှတ္ထိဒ (သုတ္တနိ၊ ၄၄၅။) ၏ ဆတဏှာကာယတ္ထိဒံ။ သုတ္တနိ၊ ၄၊ ၂။ ၃၁၄။ (- မ၊ ၂။ ၄၉။ မ၊ ၃။ ၁၁၅။ ဝိမာန၊ ၂။ ၂၀။ စူဠနိ၊ ၅၊ ၁၇၊ ၁၄၈-၉။ မ၊ ၄၊ ၄။ ၉၁။ စူဠနိ၊ ၄၊ ၂။ ၁၁၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၇၄။)

တဏှာ^၁ (တိ) [တသ+ဏှ+အာ။ (ဓာနံ၊ ဓာနံ၊ ဇွံ။ ၁၆၂၊ ၁၀၅၇။ နီတိ၊ ဓာ။ ၂၅၈-ကြည့်။) တသ+ဟ+အာ။ (သုစိ-ကြည့်။) (တုဗ္ဗသံ)] သုံးဆောင် - ခံစား - လိုမှု၊ (က) ဆာလောင် - မှတ်သိပ် - တတ်သော - ကြောင်း (တရား)၊ မရောင့်ရဲ - မတင်းတိမ် - နိုင်သော (တရား)။ (ခ) ရေသောက်လိုခြင်း၊ ရေငတ်ခြင်း။

(က) ဝေဒနာပစ္စယာ တဏှာ။ အဘိ၊ ဝိ။ ၁၄၂။ ဥဒါန၊ ၇၇။ ပရိတဿတိတိ တဏှာ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၈။ ဥဒါန၊ ၄။ ၃၉။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၈၄။ တဏှာယနဋ္ဌေန တဏှာ၊ တသတိသယံ ပရိတဿတိ၊ တသန္တိ ဝါ တောယာတိ တဏှာ။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၅၅။ တသတိတိ (တသတိတိ၊ သိ၊ သျှာ) တဏှာ၊ ဝိသယေဟိ တိတ္ထိန ဥပေတိတိ အတ္တော။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၁၆။ တသတိတိ တဏှာ၊ ပိပါသတိတိ အတ္တော။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၇၅။ (- ဝိ၊ ၃။ ၁။ ဒီ၊ ၂။ ၅၂။ မ၊ ၁။ ၈။ သံ၊ ၁။ ၈။ အံ၊ ၂။ ၃၅၀။ အဘိ၊ ဝိ။

၁၄၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂။၈။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၂။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁။
၁၂၂။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၀၂။ အဘိ၊ဝတ၊ရ၊
ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၃၁၃-စသည်။)

(ခ) ဘမ္မေ တက္ကံ ဝိန္နတိ။ ဇာ၊၁။
၂၄၆။ တက္ကံ ဝိန္နတိ၊ ပါနီယပိပါသံ ပဋိ-
လဘတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၄။ (အချင်းချင်း
ထောက်ဆ၍ ရှေးကျသော ဒုဗ္ဗလ (အား
သေးသော) လိုချင်မှုကို တက္က၊ ထို့နောက်
ဗလဝ (အားကြီးသော) လိုချင်မှုကို ကာမု-
ပါဒါနံ-ဟု ခေါ်သည်။ ထို့ပြင်— ခိုးသူတို့
ဥစ္စာခိုးရန် လက်လှမ်းသကဲ့သို့ အာရုံတခုခု
မရသေးမီ လိုချင်တောင့်တမှုကို တက္က၊လက်
ဖြင့် စမ်းသပ်တွေ့ရှိသော ဥစ္စာကို မြဲစွာယူ
သကဲ့သို့ ရရှိပြီးနောက် စုံစုံမက်မက် နှစ်သက်
စွဲလမ်းမှုကို ကာမုပါဒါနံ-ဟု ခေါ်သည်။
အပ္ပိစ္ဆတာ (မလိုချင်မှု)၏ ဆန့်ကျင်ဖက်
(အစွာ လိုချင်မှု)ကို တက္က၊ သန္တုဋ္ဌိတာ
(တင်းတိမ်ရောင့်ရဲမှု)၏ ဆန့်ကျင်ဖက် (ရပြီး
နောက် တင်းမတိမ်နိုင်ပဲ ထပ်ကာထပ်ကာ
လိုချင်မှု)ကို ကာမုပါဒါနံ-ဟု ခေါ်သည်။
တောင့်တရှာဖွေမှု ဒုက္ခစု၏ အကြောင်းရင်း
ကို တက္က၊ ရရှိသော အာရုံကို ကြောင့်ကြ
စိုက်ရ၊ စောင့်ရှောက်ရမှု ဒုက္ခစု၏အကြောင်း
ကို ကာမုပါဒါနံ-ဟု ခေါ်၏။ ကာမုပါဒါနံ-ဟု
သော အမည်သည်လည်း တက္က၏အမည်ပင်
ဖြစ်၏။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၀၄။
ဝိဘာဝိနီ၊၂။၂၆။)

ယင်းတက္ကသည် — သေနတက္က =
ပစ္စည်းဥစ္စာ ရှာမှီးကြောင်း တက္က၊ သေတ-
တက္က=ရှာမှီးပြီး ပစ္စည်းဥစ္စာ၌ တပ်မက်မှု
တက္က(အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၃)အားဖြင့် ၂-ပါးပြား
၏။ ထို့ပြင်— ကာမတက္က=ကာမဂုဏ် ၅-
ပါး၌ တပ်မက်မှု၊ ဘဝတက္က= (ကမ္မဥပ-
ပတ္တိ)ဘဝကို တပ်မက်၊တောင့်တမှု၊ ဘဝဒိဋ္ဌိ
နှင့် တက္ကဖြစ်မှု၊ ဝိဘဝတက္က=(ဥစ္စေဒ-ဟု

ဆိုအပ်သော) ဘဝကင်းခြင်း၌ တပ်မက်မှု
အားဖြင့် ၃-ပါးပြား၏။ (အဘိ၊ဓ၊၂။၁၅။
အဘိ၊ဝိ၊၃၇၉။ ဝိ၊ဇ၊၁၅။ ဒီ၊၂။၂၄၆။ ဒီ၊ဇ၊
၁၈၁။ မ၊၁။၈၄။ သံ၊၃။၅၃။ အံ၊၂။၃၈၇။
ဣတိဝုတ်၊၂၂၉။ မဟာနိ၊၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၉။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၈။ ဣတိဝုတ်၊
ဋ္ဌ၊၁၈၉။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၄။
ဝိဘာဝိနီ၊၂။၂၆။)

ထိုမှတစ်ပါး— ရူပတက္က=ရူပဘဝ၌ တပ်
မက်မှု၊ အရူပတက္က=အရူပဘဝ၌ တပ်မက်
မှု၊ နိရောဓတက္က= (ဥစ္စေဒ-ဟု ဆိုအပ်
သော) ဘဝချုပ်ခြင်း၌ တပ်မက်မှုအားဖြင့်
၃-ပါးပြား၏။ (အဘိ၊ဓ၊၂။၁၅။ ဒီ၊ဇ၊၁၈၁။
မဟာနိ၊၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၈။
မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၄။)

ထို့ပြင်— ရူပတက္က=ရူပါရုံ၌ တပ်မက်
မှု၊ သဒ္ဓတက္က=သဒ္ဓါရုံ၌ တပ်မက်မှု၊ ဂန္ဓ-
တက္က=ဂန္ဓာရုံ၌ တပ်မက်မှု၊ ရသတက္က=
ရသာရုံ၌ တပ်မက်မှု၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗတက္က=ဖော-
ဋ္ဌဗ္ဗာရုံ၌ တပ်မက်မှု၊ ဓမ္မတက္က=သဘော
တရား(ဓမ္မာရုံ)၌ တပ်မက်မှုအားဖြင့် ၆-ပါး
ပြား၏။ (အဘိ၊ဓ၊၂။၁၅-၆။ အဘိ၊ဝိ၊၁၄၃၊
၃၉၅။ ဒီ၊၂။၂၄၇။ ဒီ၊ဇ၊၂၀၂။ မ၊၁။၆၃။
သံ၊၁။၄၄၁။ သံ၊၂။၁၉၂၊၁၉၆။ မဟာနိ၊၇။
စူဠနိ၊၈၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၇၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅။
မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၄။ အကျယ် ၁၀၈-ပါး ပြားပုံကို
တက္ကဝိရိတ-ကြည့်။)

တက္က (ထိ) [တသ+တက္က။ ယော တံ ပဿတိ၊
တံ တသိတံ ကရေတိတိ တက္က၊ သ-လော-
ပေါ၊တက္က စ။ ဓာနံ၊ဋ္ဌ၊၄၃။ (သုစိ-လည်း
ကြည့်။)] ‘တက္က’ မည်သော မာရ်နတ်၏
သမီး။ (မြင်သူကို တပ်မက်စေတတ်သူ။)
တက္က စ အရတိ ရဂါ။ သံ၊၁။၁၂၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၁။၄၉၄။ ဒိသ္မာန တက္ကံ အရတိ။ သုတ္တနိ။

၄၀၉။ မဟာနိဿိဒ္ဓါ။ အံဠာသံဃာနိဿိဒ္ဓါ။ ဓမ္မဠာသံဃာနိဿိဒ္ဓါ။ သုတ္တနိဿိဒ္ဓါ။ (- ဇာဠာသံဃာ။ သမန္တကုဋ္ဌဝဏ္ဏနာ။ ၄၂၃-ဂါထာ။)

တဏှာအာဒါန (န) [တဏှာ+အာဒါန] (၁) တဏှာဖြင့် - ယူ - ဖမ်းယူ - စွဲယူ - စွဲလမ်း - ခြင်း။ (၂) ယူ - ဖမ်းယူ - စွဲယူ - စွဲလမ်း - ကြောင်း တဏှာ။ တဏှာအာဒါနနေ အနာဒါနော။ ဇာဠာသံဃာနိဿိဒ္ဓါ။

တဏှာဥဿဒ (ပ) [တဏှာ + ဥဿဒ] (၁) တဏှာ၏ - ထူပြော - ပေါများ - ခြင်း။ (၂) ထူပြော - ပေါများ - သောတဏှာ။ အနုဿဒ (ဓမ္မဠာသံဃာနိဿိဒ္ဓါ။ သုတ္တနိဿိဒ္ဓါ။ ၂၁၀၈) ကြည့်။

တဏှာဇော (ထိ) [တဏှာ+ဇော။ ဇေ ကမ္မနေ။ ဇေတိ။ ဇော။ ဧတ္ထ စ ဇောတိ လာဘာဒိ ပဋိစ္စ ဇေတိ ကမ္မတိတိ ဇော။ ဗလဝတဏှာယေတံ နာမံ။ နီတိဇော။ ၄၃။] အားရှိသော တဏှာ။ တုန်လှုပ်တတ်သော တဏှာ။ အနေဇ (ဒီဠာသံဃာနိဿိဒ္ဓါ။ သုတ္တနိဿိဒ္ဓါ။ ၂၂၃၅) ကြည့်။

တဏှာကဏ္ဍက (ပ) [တဏှာ+ကဏ္ဍက] ဆူး - ငြောင့် - နှင့် တူသော တဏှာ။ တဏှာသလ္လယ အဗျဟနန္တိ တဏှာကဏ္ဍကသ လုဉ္ဇနံ။ မဟာနိဿိဒ္ဓါ။ ၂၂၀။ မဟန္တဿ အန္တော တုဒနဋ္ဌေန တဏှာကဏ္ဍကသ လုဉ္ဇနံ။ စူဠနိဿိဒ္ဓါ။ ၂၂။

တဏှာကပ္ပ (ပ) [တဏှာ+ကပ္ပ] (၁) တဏှာဖြင့် ကြံစည်ခြင်း။ (၂) ကြံစည်ကြောင်းဖြစ်သော တဏှာ။ ကပ္ပိတိ ဒွေ ကပ္ပိ တဏှာကပ္ပေါ စ ဒိဋ္ဌိကပ္ပေါ စ။ မဟာနိဿိဒ္ဓါ။ ၇၄၈၇။ တဏှာကပ္ပံ ဝါ ဒိဋ္ဌိကပ္ပံ ဝါ ကပ္ပယတိ။ သုတ္တနိဿိဒ္ဓါ။ ၂၂၃၂။ စူဠနိဿိဒ္ဓါ။ ၂၂။ (- ဒီဠာသံဃာနိဿိဒ္ဓါ။ မဇ္ဈိမဋ္ဌာသံဃာနိဿိဒ္ဓါ။ ၂၀၂။)

တဏှာကပ္ပနာ (ထိ) [တဏှာ+ကပ္ပနာ] အထက် ပုဒ်နက် ကြည့်။ ကပ္ပနာတိ ဒွေ ကပ္ပနာ တဏှာကပ္ပနာ စ ဒိဋ္ဌိကပ္ပနာ စ။ မဟာနိဿိဒ္ဓါ။ ၅၅၂၄၅။

တဏှာကရဏ (န) [တဏှာ+ကရဏ] တပ်မက် - နှစ်သက် - မှုကို ပြုခြင်း။ တဏှာကရဏဝသေနာ (မဇ္ဈိမဋ္ဌာသံဃာနိဿိဒ္ဓါ။ ၂၁၆။) တိ တဏှာယနကရဏဝသေန သုဘာကာရဂ္ဂဟဏဝသေန။ မဇ္ဈိမဋ္ဌာသံဃာနိဿိဒ္ဓါ။ ၂၁၀။

တဏှာကာယ (ပ) [တဏှာ+ကာယ] တဏှာအပေါင်း၊ တဏှာအစုအဝေး။ ဆ တဏှာကာယာ (ပဋိသံဃာနိဿိဒ္ဓါ။ ၂၆။) တိ ရူပတဏှာ ... ဓမ္မတဏှာ။ ရူပတဏှာ ရူပတဏှာ သာ ဝေ ကာမတဏှာဒိဘေဒေန အနေကဘေဒတ္တာရာသဋ္ဌေန ကာယောတိ ဝုတ္တာ။ ပဋိသံဃာနိဿိဒ္ဓါ။ ၁၁၁၀။ (- အဘိဓမ္မာ။ ၃၉၅။ ပဋိသံဃာနိဿိဒ္ဓါ။ ၁၂၄။ ဝိဇ္ဇာသံဃာနိဿိဒ္ဓါ။ ၁၁၅။ အဘိဓမ္မာ။ ၄၉။ ပဋိသံဃာနိဿိဒ္ဓါ။ ၂၂၅။ ဥဒါနဋ္ဌာသံဃာနိဿိဒ္ဓါ။ ၁၂၇။ ဣတိဝုတ်ဋ္ဌာသံဃာနိဿိဒ္ဓါ။ ၁၃၉။ မဟာနိဿိဒ္ဓါ။ ၁၆၂၂၉။ စူဠနိဿိဒ္ဓါ။ ၄၂။ သာရတ္ထာသံဃာနိဿိဒ္ဓါ။ ၂၂၀၂၀၈။ ဝိမတိသံဃာနိဿိဒ္ဓါ။ ၄၅၆၀။ မဇ္ဈိမဋ္ဌာသံဃာနိဿိဒ္ဓါ။ ၂၂၂။)

တဏှာကာယစိတ္တ (တိ) [တဏှာကာယ+ဆိဒ္ဓိ+အ] ဖြတ် - ပယ် - အပ်ပြီးသော တဏှာအပေါင်းရှိသော၊ သူ။ တဏှာစိတ္တကြည့်။

တဏှာကာရဏ (န) [တဏှာ+ကာရဏ] တပ်မက်မှု၏အကြောင်း။ တဏှာပ္ပါဒ (၃) ကြည့်။

တဏှာကေတု (ပ) [တဏှာ+ကေတု] (၁) တဏှာဟူသော - အလံ - တံခွန် - မှန်ကင်း၊ အလံ - တံခွန် - မှန်ကင်း - နှင့် တူသော တဏှာ။ (တိ) (၂) တဏှာဟူသော - အလံ - တံခွန် - မှန်ကင်း - ရှိသော၊ သူ။ သော တဏှာဝါ ဒိဋ္ဌိ ဝါ ပုရတော ကတော စရတိ တဏှာဓဇော တဏှာကေတု တဏှာဓိပတေယျော။ မဟာနိဿိဒ္ဓါ။ ၅၆။ ပုရေစာရိကဋ္ဌေန တဏှာ ဝေ ကေတု အဿာတိ တဏှာကေတု။ မဟာနိဿိဒ္ဓါ။ ၁၇၅။

တဏှာကောဠာသ (ပ) [တဏှာ+ကောဠာသ] တဏှာဟူသောအဖို့၊ တဏှာများစွာတွင် -

တဗ္ဗိ - တစိတ် - ဖြစ်သော တဏှာ။ တဏှာ-
သင်္ခါတေနာတိ တဏှာကောဋ္ဌာသေန။ မဟာ-
နိ၊ ဋ္ဌ။ ၁၃၇။ တဏှာကောဋ္ဌာသံ သင်္ဂဏှာတိ။
သံ၊ ဋ္ဌိ၊ ၁။ ၂၀၇။

တဏှာဂတ (န) [တဏှာ + ဂတ] (၁) အယူကို
တပ်မက်မှု ‘တဏှာ’၊ အယူမှားနှင့် တကွ
ဖြစ်သော တဏှာ။ (တိ) (၂) (က) တဏှာ
ဖြင့် ချဉ်းကပ်တတ်သူ။ (ခ) တဏှာဖြင့်
ဖြစ်တတ်သူ။ (ဂ) တဏှာ အစဉ်လိုက် ခံရသူ။
(သ) တဏှာ လွှမ်းမိုး နှိပ်စက် ခံရသူ။ (င)
တဏှာ အလုအယက် ခံရသူ။

(၁) တဏှာဂတ (အံ၊ ၂။ ၄၄၉) ၏ ဒိဋ္ဌိ-
တဏှာ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၇၂။ (တိ) (၂) (က) (ခ)
တဏှာဂတာနံ ပရိတဿိတဝိပုဋ္ဌိတမေဝ။ ဒီ၊
၁။ ၃၆။ = တဏှာယ (ဂတာနံ) ဥပဂတာနံ၊
ပဝတ္တာနံ ဝါ။ .... တဏှာယ ဥပဂတတ္တာ
တဏှာဂတာနံ။ ဒီ၊ ဋ္ဌိ၊ ၁။ ၁၈၁။ သီ၊ ဋ္ဌိ၊ သင်္ခါ၊ ၁။
၄၅၉။ (ဂ) (သ) (င) ပဗ္ဗိ တဏှာဂတံ
ဘဝေသု။ သုတ္တနိ၊ ၄၀၀။ မဟာနိ၊ ၃၄။ (ဏှ-
ဌံ ဆန်းကြောင့် ရသေ။) = တဏှာဂတံ
တဏှာနဂတံ .. တဏှာယ ပါတိတံ အဘိဘူတံ
ပရိယာဒိန္နစိတ္တံ။ မဟာနိ၊ ၃၆။ တဏှာ (ဏှ)
ဂတန္တိ တဏှာယ ဂတံ အဘိဘူတံ၊ နိပါတိ-
တန္တိ အဓိပ္ပါယော။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၃။
မဟာနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁၃၇။ (- ၁၃၆။)

တဏှာဂတိက (တိ) [တဏှာဂတ + ကိက]
တဏှာ၏ဖြစ်ခြင်းရှိသော၊ တပ်မက်မှု ‘တဏှာ’
ရှိသော၊ သူ။ တဏှာဂတိကာ ဒိဋ္ဌိဂတိကာ
စ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၉၉။

တဏှာဂဒ္ဓါ (ဒ္ဓါ) လ (ပု၊ န) [တဏှာ + ဂဒ္ဓါ-
(ဒ္ဓါ) လ] တပ်မက်မှု ‘တဏှာ’ ဟူသော -
နှောင်ကြီး - လည်ဆွဲတောက်။ တဏှာဂဒ္ဓါ-
(ဒ္ဓါ) လံ တဏှာသမုဒ္ဓေါ။ အဘိ၊ ဓ။ ၂၁၆။
မဟာနိ၊ ၇။ စူဠနိ၊ ၂၇၊ ၂၄၂။ ဒဠဗန္ဓနဋ္ဌေန

ဂဒ္ဓါလံ ဝိယာတိ ဂဒ္ဓါလံ၊ တဏှာဝ ဂဒ္ဓါလံ
တဏှာဂဒ္ဓါလံ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၉၉။ မဟာနိ၊
ဋ္ဌ၊ ၃၅။

တဏှာဂမနဝိတ္ထာရ (ပု) [တဏှာ + ဂမန +
ဝိတ္ထာရ] တဏှာဖြစ်မှု၏ ကျယ်ဝန်းခြင်း၊
ကျယ်ဝန်းသော တဏှာဖြစ်မှု။ အဋ္ဌသတံ
တဏှာဝိစရိတ (မဟာနိ၊ ၃၇) ၏ အဋ္ဌတ္တရ-
သတံ တဏှာဂမနဝိတ္ထာရံ။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁၃၈။

တဏှာဂ(ဂ္ဂ)ဟဏ (န) [တဏှာ + ဂဟဏ] (၁)
တဏှာဖြင့် (ငါ့ဟာ၊ ငါ့ဥစ္စာ-ဟု) - ယူခြင်း -
စွဲလမ်းခြင်း။ (၂) (ငါ့ဟာ၊ ငါ့ဥစ္စာ ဟု) ယူ-
စွဲလမ်း - ကြောင်း ဖြစ်သော တဏှာ။ (၃)
တဏှာကို - ယူ - ဆို - ခြင်း။ (၁) (၂) “တေ
မမာ” တိ တဏှာဂဟဏဝေသေန စ .... ပရာ-
မသိတွာ ဂဟိတံ။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁၉၀။ (- သံ၊
ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၆။) (၃) တဏှာဂ္ဂဟဏေနေဝ သင်္ခါ-
ရာဝိဇ္ဇာ ဂဟိတာ။ အနုဋ္ဌိ၊ ၂။ ၉၃။ (- သာ-
ရတ္ထ၊ ၃။ ၁၅၇။ ဒီ၊ ဋ္ဌိ၊ ၁။ ၂၀၅။ သီ၊ ဋ္ဌိ၊ သင်္ခါ၊ ၁။
၄၉၇။ မ၊ ဋ္ဌိ၊ ၁။ ၁၃၄၊ ၁၃၇။ အံ၊ ဋ္ဌိ၊ ၁။ ၆၂-
စသည်။)

တဏှာဂါ(ဂ္ဂါ)ဟ (ပု) [တဏှာ + ဂါဟ] (၁)
တဏှာစွဲ စွဲခြင်း။ (၂) စွဲလမ်းကြောင်းတဏှာ။
“တေ မမာ” တိ တဏှာဂါဟော။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။
၁၈၇။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၁၊ ၁၉၆။ ဝဇီရ၊ ၄၀၇။
တဏှာဝ “မမ” ၏ ဂဏှာတိ ဧတေနာတိ
တဏှာဂါဟော။ မ၊ ဋ္ဌိ၊ ၁။ ၂၈၆။ (- သုတ္တနိ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၉၁။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၆၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။
၂၃၉။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၈၄။ သံ၊ ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၁၇၉။
အံ၊ ဋ္ဌိ၊ ၃။ ၂၉၂။ နေတ္ထိ၊ ဋ္ဌိ၊ ၁၂၆။)

တဏှာဂေဓ (ပု) [တဏှာ + ဂေဓ] (၁) တဏှာ
ဖြင့် - ခုံမင် - မက်မော - ခြင်း။ (၂) ခုံမင် -
မက်မော - သော တဏှာ။ တဏှာဂေဓေန
ဂမိတာ။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၈။ (- အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၆။
သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၄၆၊ ၂၄၇။ အံ၊ ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၂၀၉။)

တဏှာစရိတ (တိ) [တဏှာ + စရိတ] တဏှာသည် ဖြစ်စေအပ်သော အလေ့အကျင့် အမူအရာ ရှိသော၊ တဏှာသည် ဖြစ်စေအပ်သော စိတ် အလိုရှိသော၊ တဏှာစရိတ် ရှိသော၊ သူ။ တဏှာစရိတော မန္တော သတိန္ဒြိယေန... နိယျာတိ။ နေတ္ထိ။ ၇။ စရိတန္တိ စရိယာ၊ ဝုတ္တိတိ အတ္ထော။ တဏှာယ နိဗ္ဗုတ္တိတံ စရိတံ တေဿာတိ တဏှာစရိတော၊ တဏှာယ ဝါ ပဝတ္တိတော စရိတော တဏှာစရိတော၊ လောဘဇ္ဈာသယောတိ အတ္ထော။ နေတ္ထိ။ ၉။ ၅၀-၁။ တဏှာစရိတာ သတ္တာ။ နေတ္ထိ။ ၉။ ၁၀၉။ နေတ္ထိ။ ၁။ ၂၅၇။ (-နေတ္ထိ။ ၈။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၅။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၄။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၁။ စူဠနိ၊ ၄။ ၆၃။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၁။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၃။ နေတ္ထိ။ ၄။ ၁၂၆။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၆။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၈။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၃၉။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၄၇၊ ၆၀။ မူလ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၅။) စရိတ-လည်း ကြည့်။

တဏှာစရိတဘာဝ (ပ) [တဏှာစရိတ + ဘာဝ] တဏှာစရိတ်ရှိသူ၏ အဖြစ်၊ တဏှာစရိတ်ရှိ၏ ဟု သိကြောင်းဖြစ်သော တရား (ဆန္ဒရာဂ)။ တိဗ္ဗော ဗဟလော ဆန္ဒရာဂေါ ဟောတိ တဏှာစရိတဘာဝတော။ နေတ္ထိ။ ၄။ ၁၁၁။

တဏှာစရိတမန္တ (တိ) [တဏှာစရိတ + မန္တ] တဏှာစရိတ်နည်းသော၊ နည်းသော တဏှာ စရိတ်ရှိသော၊ တဏှာအဖြစ်နည်းသော၊ သူ။ စတုဓာ ဘိန္တံ တဏှာစရိတမန္တာဒိကံ ပုဂ္ဂလ-စတုက္ကံ ဒဿတံ။ နေတ္ထိ။ ၁။ ၇၀။

တဏှာစလန (န၊ ထိ) [တဏှာ + စလ + ယု] (၁) တဏှာဖြင့် တုန်လှုပ်ခြင်း။ (၂) တုန်လှုပ် ကြောင်း တဏှာ။ (၃) တဏှာ၏ တုန်လှုပ် ခြင်း။ (၄) တုန်လှုပ်တတ်သော တဏှာ။ (တဏှာသည် သတ္တဝါတို့၏ တုန်လှုပ်ကြောင်း လည်းဖြစ်၏၊ မိမိကိုယ်တိုင်ကလည်း တုန်လှုပ် တတ်၏။) တဏှာဖန္နနာယ ဖန္နမာနန္တိ တဏှာ-စလနာယ စလမာနံ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁၃၆။

တဏှာဆက္က (န) [တဏှာ + ဆက္က] (ရူပတဏှာ-စသော) တဏှာ ၆-ခုအပေါင်း၊ တဏှာ ၆-ခု။ တဏှာဆက္ကေ။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၆။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၂။

တဏှာဆဒန (န) [တဏှာ + ဆဒန] တဏှာ (ဟု ဆိုအပ်သော) - အမိုး - အဖုံး - အပိတ် - အကာ - အမိုက်တိုက် - အမိုက်မှောင်။

တဏှာဆဒနဆာဒိတ (တိ) [တဏှာ + ဆဒန + ဆာဒိတ] (က) တဏှာ ဟူသော - အမိုး - အဖုံး - ဖြင့် - မိုး - ဖုံး - အပ်သော၊ သူ။ (ခ) တဏှာ ဟူသော အမိုက်မှောင်ဖြင့် - ဖုံး - လွှမ်း - ပိတ်ကာ - ခံရသော၊ သူ။ (က) တဏှာဆဒနဆာဒိတာ (ဥဒါန။ ၁၇၂) - တိ တဏှာသင်္ခါတေန ဆဒနေန သေဝါလ-ပဏကေန ဝိယ ဥဒကံ ဆာဒိတာ၊ ပဋိစ္ဆန္ဒာ ပိဟိတာတိ အတ္ထော။ ဥဒါန။ ၁၇၃။ (-ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၂၃။) (ခ) တဏှာဆဒန-ဆာဒိတာ (နေတ္ထိ။ ၃၂) တိ တဏှာသင်္ခါတေန အန္တကာရေန ပိဟိတာ။ နေတ္ထိ။ ၄။ ၁၀၀။ (-နေတ္ထိ။ ၁၀၇။ နေတ္ထိ။ ၁။ ၁၄၇၊ ၂၀၃။)

တဏှာဆဒနဝိရဟိတ (တိ) [တဏှာ + ဆဒန + ဝိရဟိတ] တဏှာ ဟူသော - အမိုး - အဖုံး - အမိုက်မှောင် - မှ ကင်းသော၊ သူ။ တဏှာ-ဆဒနဝိရဟိတောတိ အတ္ထော။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁၄၇။

တဏှာဆန္ဒ (ပ) [တဏှာ + ဆန္ဒ] တဏှာ သာလျှင် ဖြစ်သော အလို 'ဆန္ဒ'။ တဏှာ-ဆန္ဒော (မ၊ ၄။ ၁။ ၆၄) တိ တဿနသဘာဝေါ ဆန္ဒော၊ န ကတ္တုကမ္ပတာဆန္ဒောယေဝါတိ တဏှာဆန္ဒော။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၄။ တဏှာဆန္ဒော- (သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၈) တိ တဏှာ ဝေ ဆန္ဒော။ သာ ဟိ တဏှာယနဋ္ဌေန တဏှာ၊ ဆန္ဒိက-တဋ္ဌေန ဆန္ဒော။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၀။ (-မ၊ ၄။ ၂။ ၃။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၆၀။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၉။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၂။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၆။ ထေရီ၊ ၄။ ၂။ စူဠနိ၊ ၄။ ၁၈။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၇၊ ၂၀၈။ မ၊ ၄။ ၂။

၇၈။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၀၆။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၄၅။ အံ၊ဋီ၊
၂။၁၄၄။ အနု၊ဋီ၊၂။၂၁၈။)

တဏှာဆန္ဒမူလက(တိ) [တဏှာဆန္ဒ+မူလ+က]
တဏှာဆန္ဒ-ဟူသော - အကြောင်းရင်း -
အခြေအမြစ် - ရှိသော (ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ
စသည်)။ ဆန္ဒမူလကာတိ တဏှာဆန္ဒမူလ-
ကာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၂။ မ၊ဋီ၊၃။၂၆၃။ (-သံ၊
ဋီ၊၂။၂၄၃။)

တဏှာဆန္ဒရာဂ (ပု) [တဏှာ+ဆန္ဒရာဂ] တဏှာ
ဟူသော-လိုချင် - တောင့်တ - မှ၊ (နှင့်)
တပ်မက်-စွဲလမ်း-မှု။ ကာယေ တဏှာ-
ဆန္ဒရာဂဿ ပဇဟနံ။ မဟာနိဋ္ဌ၊၁၅၂။

တဏှာဆန္ဒသဟဂတ (တိ) [တဏှာဆန္ဒ+သဟ-
ဂတ] တဏှာဆန္ဒနှင့်-တကွဖြစ်-နီးနှော-
သော။ တဏှာဆန္ဒသဟဂတာ ကာမရာဂ-
သမ္ပယုတ္တာ။ မ၊ဋီ၊၂။၇၃။

တဏှာဆန္ဒသဟိတ (တိ) [တဏှာဆန္ဒ +
သဟိတ] တဏှာဆန္ဒနှင့် တကွ ဖြစ်သော
(ဆန္ဒစေတသိက်)။ တဏှာဆန္ဒသဟိတော
ကတ္ထုကာမတာဆန္ဒော အဓိပ္ပေတော။ သံ၊
ဋီ၊၂။၄၀၅။

တဏှာဇဋ္ဌ (န၊ထိ) [တဏှာ + ဇဋ္ဌ] တဏှာ-
အရုပ်-အထွေး။ ဧဝံ တာယ တဏှာဇဋ္ဌာ-
ယ .... ဇဋ္ဌိတာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။
၁။ မဟာတဏှာဇာလေတိ မဟန္တေ တဏှာ-
ဇဋ္ဌေ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၂၉။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၄။ သံ၊
ဋီ၊သစ်၊၁။၁၉၅။)

တဏှာဇဋ္ဌာဝိဇဋ္ဌန (န) [တဏှာဇဋ္ဌာ+ဝိဇဋ္ဌန]
တဏှာ-အရုပ်-အထွေး-ကို ဖြေရှင်းခြင်း။
ကာမံ ဣတ္ထိပိ တဏှာဇဋ္ဌာဝိဇဋ္ဌနေ သမတ္တာ
အတ္ထိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၉၃။ ဝိဇဋ္ဌန(သံ၊ဋီ၊၁။၉၄)
လည်းကြည့်။

တဏှာဇဋ္ဌာဝိဇဋ္ဌနသမတ္ထ (တိ) [တဏှာဇဋ္ဌာ-
ဝိဇဋ္ဌန + သမတ္ထ] တဏှာ - အရုပ် -
အထွေး-ကို ဖြေရှင်းခြင်း-ငါ-၌-စွမ်းနိုင်
သော။ သာပိ စေတ္ထ ကာမံ တဏှာ-
ဇဋ္ဌာဝိဇဋ္ဌနသမတ္ထတာ အတ္ထိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။
၁၄။

တဏှာဇာတိက (တိ) [တဏှာ+ဇာတိ+က]
တဏှာဟူသော - ဖြစ်ကြောင်း - ဖြစ်ရာ -
ရှိသော(ဥပါဒါနံ-စသည်)။ ဣမေ စတ္တာရော
ဥပါဒါနာ(အာဟာရာ)တဏှာနိဒါနာ တဏှာ-
သမုဒယာ တဏှာဇာတိကာ တဏှာပဘဝါ။
မ၊၁။၉၆၊၃၂၇။ သံ၊၁။၂၅၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၂၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၅၅။

တဏှာဇာလ (ပု၊န) [တဏှာ+ဇာလ] တဏှာ
ဟူသော - ဇာ-ပိုက်ကွန် - ကွန်ရက်၊ဇာ-
ပိုက်ကွန် - ကွန်ရက် - နှင့် တူသောတဏှာ၊
တဏှာ - ပိုက်ကွန် - ကွန်ရက်။ တဏှာ-
ဇာလံ တဏှာဂဒ္ဓါလံ။ အဘိ၊ဓ၊၂။၁၆။
မဟာနိ၊၇။ စူဠနိ၊၂၇၊၂၄၂။ အဇ္ဈောတ္ထရဏ-
ဋ္ဌေန တဏှာဝ ဇာလံ တဏှာဇာလံ။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၁။၃၉၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၅။ (-ထေရ၊
၂၇၃။ စူဠနိ၊၃၀၂။ ပဋိသံ၊၁၂၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃၈၆။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈-၉။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၁၂၆။
ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၁၃၈။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၄။ ထေရ၊
ဋ္ဌ၊၂။၂၉၅၃၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၅၆။)

တဏှာဇာလပလိဂုဏ္ဍိတ (တိ) [တဏှာဇာလ+
ပရိ + ဂုဏ္ဍိတ] တဏှာဟူသော - ပိုက် -
ကွန်-သည် ထက်ဝန်းကျင်-ရစ်ပတ်-လွှမ်း
ခြုံ-အပ်သော၊ သူ။ တဏှာ-ပိုက်-ကွန် -
လွှမ်း-ခြုံ-ခံရသူ။ ဇာလသမ္ဘန္ဓာတိ တဏှာ-
ဇာလပလိဂုဏ္ဍိတာ။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ၊၁၀၀။

တဏှာဇာလာနဂတ (တိ) [တဏှာဇာလ+
အနဂတ] တဏှာဟူသော-ပိုက်-ကွန်-သို့
အစဉ်လိုက်သော။ ဒိဋ္ဌိဇာလမ္ပိ တဏှာဇာ-
လာနဂတမေဝ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၂၃။

တဏှာဇာလိနိ (ထိ) [တဏှာ + ဇာလိနိ]
ကွန်ရက်နှင့်တူသော တဏှာ။ တဏှာဇာလိနိ
ဝိသရိတံ ဝိသတ္တိကံ ပဇဟိ။ အပါဠာ ၁။ ၁၄၆။

တဏှာဇေဋ္ဌက (တိ) [တဏှာ + ဇေဋ္ဌက] တဏှာ
ဟူသော အကြီးအကဲရှိသော၊ တဏှာကို
အကြီးအကဲပြုသော၊ တဏှာ၏နောက်လိုက်
ဖြစ်သော(တရား)။ တဏှာဓိပတေယျနာတိ
တဏှာဇေဋ္ဌကေန။ မ၊ဠာ ၄။ ၅၇။

တဏှာဋ္ဌာန (န) [တဏှာ + ဋ္ဌာန] တဏှာ၏
အရာ၊ တဏှာကိုဟောရာ - ဒေသနာ - အပိုင်း
'ကဏ္ဍ'။ တဿ တဏှာဋ္ဌာနေ တဏှာ ဝိယ
ဗလဝကိလေသေန ပဋိသေန ပဒံ ပရိတံ။
အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၀။ (-၂၀၁။ အနုဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၄၇။)

တဏှာဋ္ဌာနာရဟ (တိ) [တဏှာဋ္ဌာန + အရဟ]
တဏှာ၏ အရာအား ထိုက်သော၊ တဏှာကို
ဟောရာ ဒေသနာ အပိုင်း 'ကဏ္ဍ' အား ထိုက်
သော၊ တဏှာကိုယ်စား ဟောကြားထိုက်
သော(တရား)။ တဏှာဋ္ဌာနာရဟဿ ဗလဝ-
ဓမ္မဿ အဘာဝါ အဓိမောက္ခရဟိတတ္တာ စ။
အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၁။

တဏှာတသ (န) [တဏှာ + တသ] (၁)
တဏှာဖြင့် - သုံးဆောင် - ခံစား - လိုခြင်း။
(၂) သုံးဆောင် - ခံစား - လိုသော တဏှာ။
တဏှာတသဒိယောဂတော တသံ ဝါ။ ဣတိ-
ဝုတိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁၄၂။

တဏှာတဿန (န၊ထိ) [တဏှာ + တဿန]
(၁) တဏှာကြောင့် - ထိတ်လန့် - တုန်လှုပ်
- ခြင်း။ (၂) ထိတ်လန့် - တုန်လှုပ် -
ကြောင်း တဏှာ။ အယံ တဏှာတဿနာ
နာမ။ ဒီ၊ဠာ ၁။ ၁၀၂။ (-ဒီ၊ဠာ ၁။ ၁၅၇။ သီ၊
ဋ္ဌ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၁၈။)

တဏှာတသ (ပု) [တဏှာ + တသ] အထက်
ပုဒ်နက် ကြည့်။ တဏှာတာသေန (တဏှာ-
ဝသေန၊ က) တသေသု။ ဓမ္မ၊ဠာ ၂။ ၄၁၆။

တဏှာတာသေန(မ၊ဠာ ၄။ ၁၉၁)တိ တဿ-
နေန။ မ၊ဠာ ၂။ ၃၉၀။

တဏှာဒဠတ္တ (န) [တဏှာ + ဒဠတ္တ] တဏှာ၏
- မြဲမြံ - ခိုင်ခံ့ - သည်၏ အဖြစ်၊ မြဲမြံစွာ -
စွဲလမ်းတတ် - ယူတတ် - သော တဏှာ။
(တဏှာ၏ မြဲမြံခြင်း သဘော၊ ပြုတ်တုန်သို့
မြဲသော သဘောရှိသော တဏှာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ သျှ၊
၄။) (ဘာဝတဒ္ဓိတ်ဖြစ်လျက် ခြိမ်ကို ပစာန
အရကောက်ပုံ ယင်း - သျှ။ ၃၁၇-ကြည့်။)
တဏှာဒဠတ္တံ နာမ ပရိမတဏှာဥပနိဿယ-
ပစ္စယေန ဒဠသမ္ပူတာ ဥတ္တရတဏှာ ဝေ။
... တဏှာယ ဒဠဘာဝေါ ကာမုပါဒါနံ။
အဘိ၊ဠာ ၂။ ၁၇၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၀၄။ (-သီ၊
ဋ္ဌ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၆၄။ မ၊ဠာ ၁။ ၃၁၉။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။
၉၁၊ ၁၂၁၊ ၁၂၂။ အနုဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၃၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။
၂၅၄။ သမ္မော၊ယော။ ၁၂၂။)

တဏှာဒဠတ္တဒိဋ္ဌိပစ္စုပ္ပန် (တိ) [တဏှာဒ-
ဠတ္တ + ဒိဋ္ဌိ + ပစ္စုပ္ပန်] တဏှာ၏ မြဲမြံသော
သဘော(နှင့်) - အမြင်မှား - အယူမှား -
ဖြစ်၍ (ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၏ ဉာဏ်အား) ရှေးရှု
ထင်တတ်သော (သဘော)။ ဥပါဒါနံ...
တဏှာဒဠတ္တဒိဋ္ဌိပစ္စုပ္ပန်။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၆၀။
တဏှာဒဠတ္တံ ဟုတွာ ကာမုပါဒါနံ၊ သေသာနိ
ဒိဋ္ဌိ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌဟန္တိတိ တဏှာဒဠတ္တဒိဋ္ဌိ-
ပစ္စုပ္ပန်။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၄။ (အဘိ၊ဠာ ၂။
၁၂၉။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၁-လည်း ကြည့်။)

တဏှာဒါသ (ပု) [တဏှာ + ဒါသ] တဏှာ၏
ကျွန်၊ တဏှာ့ကျွန်၊ တဏှာဒါသာ သနေတ္တိ-
ကာ။ ဝိ၊ဠာ ၄၉၃။ အံ၊ ၁။ ၃၆၄။ (-မ၊ ၂။
၂၅၆၊ ၂၅၉။ ပဋိသံ၊ ၁၂။ မ၊ဠာ ၂။ ၂၁။
သံ၊ဠာ ၂။ ၂၆၀။ ဥဒါန၊ဠာ ၁၂။ ဣတိဝုတိ၊ဠာ
၁၁၀။ သုတ္တနိ၊ဠာ ၁။ ၁၆၊ ၃၄။ အပါဠာ ၂။ ၂၁။
မ၊ဠာ ၂။ ၁၁၇။ အနုဋ္ဌ၊ ၁။ ၆။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ၊ ၁၄၀။)
တဏှာဒါသောတိ တဏှာယ ဝသေ ဝတ္တန-
တော တဏှာယ ဒါသဘူတော။ ပဋိသံ၊ဠာ
၂။ ၁၆။

တဏှာဒါသတ္တ (န) [တဏှာဒါသ+တ္တ] တဏှာ
ကျွန်၏ အဖြစ်၊ တဏှာကျွန်ဟု သိခြင်း၏
အကြောင်း။ တဏှာဒါသတ္တာ။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊
၁။၃၄။

တဏှာဒါသဗျ (န) [တဏှာဒါသ+ဗျ(=ဗျ)]။
တဏှာ+ဒါသဗျ။ ဒါသဗျ (မောဂ်၊၄။၆၀။
နိတိ၊သုတ္တ။၇၀၀)ကြည့်။ အထက်ပုဒ်နက်
ကြည့်။ တဏှာဒါသဗျတော မောစေတော။
ဒီ၊၄။၂။၁၂၆။ မ၊၄။၂။၂၉၀။ အံ၊၄။၃။
၉၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၁၅။ ပဋိသံ၊၄။၁။၂၀၀။
(-သာရတ္ထ၊၃။၄၆၄။ ဝိမတိ၊၂။၂၇၅။ ဒီ၊၄။
၁။၃၂၅-၆။ သီ၊၄။သစ်၊၂။၃၀၀။ ဒီ၊၄။၂။
၁၃၄။ မ၊၄။၂။၃၀၀။ သံ၊၄။၁။၁၅၆၊၂၄၁။
အံ၊၄။၃။၁၆၊၉၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၄။၁။၂၀၂။)

တဏှာဒိအပ္ပဝတ္တိဟေတု (ပု) [တဏှာ+အာဒိ+
အပ္ပဝတ္တိ+ဟေတု] တဏှာ-အစရှိသည်တို့၏
မဖြစ်ခြင်း၏အကြောင်း (နိဗ္ဗာန်)။ နိရော-
ဓဿ နိဗ္ဗာနဿ တဏှာဒိအပ္ပဝတ္တိဟေတု-
ဘာဝေါ။ အနု၊၄။၂။၈၁။

တဏှာဒိဥပဓိနိဒါန (တိ) [တဏှာ+အာဒိ+
ဥပဓိ+နိဒါန] တဏှာ-အစရှိသော (ဒုက္ခ၏
တည်ရာ) ‘ဥပဓိ’လျှင် အကြောင်းရှိသော။
တဏှာဒိဥပဓိနိဒါနာ ဇာတိအာဒိဒုက္ခဝိသေ-
သာ ပဘဝန္တိ။ စူဠ၊၄။၁၉။ ဥပဓိ(ဣတိဝုတ်၊
၄။၂၃၁)လည်း ကြည့်။

တဏှာဒိဋ္ဌိဂတိ (ထိ) [တဏှာဒိဋ္ဌိ+ဂတိ] (ငါ့ဟာ၊
ငါ့ဥစ္စာ-စသည်ဖြင့်) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့၏ ဖြစ်
ခြင်း။ “တေ မမာ” တိအာဒိနာ တဏှာဒိဋ္ဌိ-
ဂတိယာ န ဥပသက်မတိ န အလ္လိယတိ။
သံ၊၄။၂။၃၀။

တဏှာဒိဋ္ဌိစ္ဆာတ (ပု) [တဏှာဒိဋ္ဌိ+ဆာတ] (၁)
တဏှာဒိဋ္ဌိ-ဖြင့် - မှတ်သိပ် - ဆာလောင် -
ခံစားလို့ - ခြင်း။ (၂) မှတ်သိပ် - ဆာ
လောင် - ခံစားလို့ -သော တဏှာ၊ ဒိဋ္ဌိ။

ဆာတံ ဝုဇ္ဇတိ တဏှာဒိဋ္ဌိယော ကာမာနံ
ပါတဗ္ဗတော တာသံ ဝသေန ဝတ္တနဘော၊
တန္နိန္ဒတ္တာ နတ္ထိ ဧတေသု ဆာတန္တိ နိစ္ဆာတာ။
တေနာဟ “တဏှာဒိဋ္ဌိစ္ဆာတာန” (အံ၊၄။
၃။၂၇၆)န္တိအာဒိ။ အံ၊၄။၃။၂၉၇။

တဏှာဒိဋ္ဌိဇ္ဈောသာန (န) [တဏှာဒိဋ္ဌိ+အဇ္ဈော-
သာန] (၁) တဏှာ၊ ဒိဋ္ဌိဖြင့် အလွန်အကဲ
သက်ဝင် ဆုံးဖြတ်ခြင်း။ (၂) အလွန်အကဲ
သက်ဝင် ဆုံးဖြတ်ကြောင်း တဏှာ၊ ဒိဋ္ဌိ။
အဇ္ဈောသာနာတိ တဏှာဒိဋ္ဌိဇ္ဈောသာနာနိ။
သံ၊၄။၂။၂၆၁။ အဇ္ဈောသာန-အနက်များ
လည်း ကြည့်။

တဏှာဒိဋ္ဌိနိဗ္ဗုတ (တိ) [တဏှာဒိဋ္ဌိ+နိဗ္ဗုတ] ငြိမ်း
အေးပြီးသော တဏှာ၊ ဒိဋ္ဌိရှိသော၊ တဏှာ၊ ဒိဋ္ဌိ
ငြိမ်းအေးပြီးသော၊ သူ။ တဏှာဒိဋ္ဌိနိဗ္ဗုတဿ
တဿ ဘိက္ခုနော။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၃၁၄။

တဏှာဒိဋ္ဌိနိဝေသန (န) [တဏှာဒိဋ္ဌိ+နိဝေသန]
တဏှာ၊ ဒိဋ္ဌိ-ဟူသော နေအိမ်၊ နေအိမ်နှင့်
တူသော တဏှာ၊ ဒိဋ္ဌိ။ (တဏှာ၊ ဒိဋ္ဌိ-ကို ဘဝ
၃-ပါး၌ စိတ်၏ဝင်ရောက်တည်နေရာ တည်နေ
ကြောင်း ဖြစ်၍ ‘နိဝေသန’ အိမ်-ဟု ခေါ်
သည်။) နိဝေသနန္တိ တဏှာဒိဋ္ဌိနိဝေသနံ။
သုတ္တနိဋ္ဌ၊၂။၁၃၅။ (-၂၆၂။ မဟာနိဋ္ဌ၊
၂၇၂။)

တဏှာဒိဋ္ဌိနိဿယ (ပု) [တဏှာဒိဋ္ဌိ+နိဿယ]
(၁) တဏှာဒိဋ္ဌိ ဟူသော (သတ္တဝါတို့၏) -
မှီခိုရာ - အမှီသဟဲပြုရာ။ (တိ) (၂) တဏှာ၊
ဒိဋ္ဌိ ဟူသော (သတ္တဝါတို့၏) - မှီခိုရာ -
အမှီသဟဲပြုရာ - ရှိသော။ (၁) တဏှာဒိဋ္ဌိ-
နိဿယေဟိ အနိဿိတော။ မ၊၄။၄။၆၀။ သံ၊
၄။၁။၃၅။ သံ၊၄။၃။၇၃။ ဓမ္မ၊၄။၁။၃၀၈။
ထေရ၊၄။၁။၂၄၃။ မ၊၄။၃။၂၇၉။ (-သံ၊
၄။၁။၁၇၇၊၂၆၄။ ဣတိဝုတ်၊၄။၁၅၉၊၂၉၄။
ထေရ၊၄။၂။၂၄၉။ မဟာနိဋ္ဌ၊၃။၃၀၆။ နေတ္ထိ၊

၌။၁၀၃။ (တိ) (၂) တဏှာဒိဋ္ဌိနိဿယတာ-
ကြည့်။

တဏှာဒိဋ္ဌိနိဿယတာ (ထိ) [တဏှာဒိဋ္ဌိနိဿယ +
တာ] တဏှာ, ဒိဋ္ဌိ ဟူသော (သတ္တဝါတို့၏) -
မှီခိုရာ - အမှီသဟဲပြုရာ - ရှိသည်၏အဖြစ်။ ဒွေ
အန္တော တဏှာဒိဋ္ဌိနိဿယတာယ သံသိဒန-
နိဗ္ဗုယနနိမိတ္တာ ဝုတ္တာ။ သံ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၄၈။

တဏှာဒိဋ္ဌိနိဿိတ (တိ) [တဏှာဒိဋ္ဌိ + နိဿိတ]
တဏှာဒိဋ္ဌိကို - မှီခိုတတ် - အမှီသဟဲပြုတတ် -
သော။ သူ။ ဥပယောတိ တဏှာဒိဋ္ဌိနိဿိတော။
မဟာနိ၊ ၁။ ၁၈၄။

တဏှာဒိဋ္ဌိပရိတ္တာ (တာ) သ (ပ) [တဏှာဒိဋ္ဌိ +
ပရိတ္တာ (တာ) သ] (၁) တဏှာ, ဒိဋ္ဌိတို့ဖြင့် -
ထိတ်လန့် - တုန်လှုပ် - ခြင်း။ (၂) ထိတ်
လန့် - တုန်လှုပ် - ကြောင်း တဏှာ, ဒိဋ္ဌိ။
ဂုဏေဟိ ခုဒ္ဒကာနံ ပုထုဇ္ဇနာနံ တဏှာဒိဋ္ဌိ-
ပရိတ္တာသပရိဝဇ္ဇနတ္ထံ ဝက္ခမာနဂါတာသင်္ခါတံ
အဘိတနာဒံ နဒိ သု။ ထေရ၊ ၁။ ၁၇။

တဏှာဒိဋ္ဌိပဝတ္တ (တိ) [တဏှာဒိဋ္ဌိ + ပဝတ္တ]
မပြတ် မလပ် - အဆက်ဆက် - ဖြစ်တတ်
- လည်တတ် - သော တဏှာ, ဒိဋ္ဌိ။ တံမနု-
ညရူပါဒိဝသေနော တဏှာဒိဋ္ဌိပဝတ္တသင်္ခါတာ
နန္ဒိသမန္တာနယနာဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ မ၊ ၁။ ၄။
၁၇၁။ (- မဟာနိ၊ ၁။ ၂၇၈။)

တဏှာဒိဋ္ဌိဗန္ဓန (န) [တဏှာဒိဋ္ဌိ + ဗန္ဓန] တဏှာ,
ဒိဋ္ဌိဟူသော အနှောင်အဖွဲ့။ တဏှာဒိဋ္ဌိဗန္ဓန-
ဗဒ္ဓတ္တာ စ န သေဝိဘဗ္ဗော။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၂။ ၂၁၆။

တဏှာဒိဋ္ဌိဘေဒ (ပ) [တဏှာဒိဋ္ဌိ + ဘေဒ]
တဏှာ (ကွန်ရက်), ဒိဋ္ဌိ (ကွန်ရက်) ဟူသော
- အထူး - အပြား။ တဏှာဒိဋ္ဌိဘေဒတော
ဒုဝိဓံ ဇာလဉ္စ အတိစ္စ အတိက္ကမိတ္တာ ဌိတော။
မဟာနိ၊ ၁။ ၁၆၃။

တဏှာဒိဋ္ဌိမမတ္တ (န) [တဏှာဒိဋ္ဌိ + မမတ္တ]
တဏှာ, ဒိဋ္ဌိတို့ဖြင့် - ငါ့ဟာ - ငါ့ဥစ္စာ - ဟု
- ယူတတ် - မြတ်နိုးတတ် - သည်၏ အဖြစ်။

အမမဿာတိ တဏှာဒိဋ္ဌိမမတ္တရဟိတဿ။
ဇာ၊ ၁။ ၄။ ၂၇၄။

တဏှာဒိဋ္ဌိမမတ္တဝိရဟိတ (တိ) [တဏှာဒိဋ္ဌိ +
မမတ္တ + ဝိရဟိတ] တဏှာ, ဒိဋ္ဌိတို့ဖြင့် - ငါ့
ဟာ - ငါ့ဥစ္စာ - ဟု - ယူ - မြတ်နိုး - တတ်
သည်၏အဖြစ်မှ ကင်းပြီးသော။ သူ။ ပုတ္တ-
ဒါရေသု တဏှာဒိဋ္ဌိမမတ္တဝိရဟိတော။ သုတ္တ-
နိ၊ ၁။ ၂၆၁။

တဏှာဒိဋ္ဌိမာနနန္ဓနာဘိရတ (တိ) [တဏှာဒိဋ္ဌိ-
မာန + နန္ဓန + အဘိရတ] တဏှာ, ဒိဋ္ဌိ, မာန-
တို့ဖြင့် နှစ်သက်မေ့လျော့သော။ သူ။ သက္ကာ-
ယာဘိရတာတိ သက္ကာယေ ဥပါဒါနက္ခန္ဓပဉ္စ-
ကေ တဏှာဒိဋ္ဌိမာနနန္ဓနာဘိရတာ။ ဣတိ
ဝုတ်၊ ၁။ ၂၈၂။

တဏှာဒိဋ္ဌိမာနပုဘေဒ (တိ) [တဏှာဒိဋ္ဌိမာန +
ပုဘေဒ] တဏှာ, ဒိဋ္ဌိ, မာန ဟူသော အမျိုး
အစား အကွဲ အပြားရှိသော။ တဏှာ, ဒိဋ္ဌိ,
မာန-အားဖြင့် အမျိုး အစား ကွဲပြားသော
(ပပဉ္စတရား)။ ယတ္တကာ ဆန္ဒံ ဖဿာ-
ယတနာနံ ဂတိ၊ တတ္တကာဝ တဏှာဒိဋ္ဌိ-
မာနပုဘေဒဿ ပပဉ္စဿ ဂတိ။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၃၅၁။

တဏှာဒိဋ္ဌိဝိပ္ပန္နန (န) [တဏှာဒိဋ္ဌိ + ဝိပ္ပန္နန]
(၁) တဏှာ, ဒိဋ္ဌိတို့ဖြင့် တုန်လှုပ်ခြင်း။ (၂)
တုန်လှုပ်ကြောင်း တဏှာ, ဒိဋ္ဌိ။ တဏှာဒိဋ္ဌိ-
ဝိပ္ပန္နနမေဝေတံ မိစ္ဆာဒဿနဝေဒယိတံ။ သံ၊
ဇ္ဇိ၊ သင်္ခါ၊ ၁။ ၄၅၈။

တဏှာဒိဋ္ဌိဝိပ္ပန္နိတ (န) [တဏှာဒိဋ္ဌိ + ဝိပ္ပန္နိတ]
အထက်ပုဒ်နက်ကြည့်။ ရူပါဒိသင်္ခါရေ တဏှာ-
ဒိဋ္ဌိဟိ နိဿိတဿ... တဏှာဒိဋ္ဌိဝိပ္ပန္နိတံ ဟော-
တိ၊ ဥဒါန၊ ၁။ ၃။ ၉။ (- သုတ္တနိ၊ ၁။ ၂။ ၃၀၃။
စူဠနိ၊ ၁။ ၉။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၃၀၁။)

တဏှာဒိဋ္ဌိသံကိလိဋ္ဌသုခ (န) [တဏှာဒိဋ္ဌိ +
သံကိလိဋ္ဌ + သုခ] (၁) တဏှာ, ဒိဋ္ဌိတို့
သည် - ပူပန်စေအပ် - နှိပ်စက်အပ် - ညစ်နွမ်း
စေအပ် - ညစ်ပေစေအပ် - သော (ကာမဂုဏ်)

ချမ်းသာ။ (တိ) (၂) တဏှာ၊ ဒိဋ္ဌိတို့သည် - ပူပန်စေအပ် - နှိပ်စက်အပ် - ညစ်နွမ်းစေအပ် - ညစ်ပေစေအပ် - သော (ကာမဂုဏ်) ချမ်းသာရှိသော (အကျင့်)။ ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂေါ ပစ္စုပ္ပန္နေ တဏှာဒိဋ္ဌိသံကိလေသုသုတ္တာ။ ပဋိသန္ဓေ၊ ၂။ ၂၁၆။

တဏှာဒုစုံရိတသံကိလေသဟေတုက (တိ) [တဏှာဒုစုံရိတ + သံကိလေသ + ဟေတု + က] ပူပန်စေတတ်သော - တဏှာ (နှင့်) စက်ဆုပ်ဖွယ်အကျင့် ဟူသော အကြောင်းရှိသော။ ယူသံ တဏှာဒုစုံရိတသံကိလေသဟေတုကော ဇာတိအာဒိဒုက္ခာနုဗန္ဓော၊ အယံ အာဒိနဝေါ။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၄၄။

တဏှာဒုတိယ (တိ) [တဏှာ + ဒုတိယ] တဏှာဟူသော ၂-ယောက်မြောက်ရှိသော၊ တဏှာဟူသော အဖော်ရှိသော၊ တဏှာကို အဖော်ပြုသော၊ သူ။ တဏှာဒုတိယော ပုရိသော။ အံ၊ ၁။ ၃၁၆။ ဣတိဝုတ်။ ၂၀၁။ ၂၆၈။ သုတ္တနိ။ ၃၉၄။ မဟာနိ။ ၃၆၂။ စူဠနိ။ ၂၃၁။ အဘိဋ္ဌာ၊ ၁။ ၃၉၆။ သုတ္တနိ၊ ၄၁။ ၁၆။ = တဏှာသဟာယော။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၅၆။ အံ၊ ၂။ ၂၂၈။ (- အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၆။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၀၂။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၃၁၇။ သုတ္တနိ၊ ၄၁။ ၁၆။ ၂၀၅။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၆။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၃၁။ ၃၂။ စူဠနိ၊ ၄။ ၈၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၅၉။ အနုဋီ၊ ၂။ ၁၇၉။)

တဏှာဒုတိယတာ (ထိ) [တဏှာဒုတိယ + တာ] တဏှာကို အဖော်ပြုသူ၏ အဖြစ်။ န ဟိ သတဝ တဏှာဒုတိယတာ ဝိဂတာ။ မ၊ ၃။ ၁။ ၂၀၂။

တဏှာဒုတိယိကာ (ထိ) [တဏှာ + ဒုတိယိကာ] တဏှာဟူသော အဖော်မ (ဇနီး)။ တဏှာဒုတိယိကာဘာဝေန။ သံ၊ ၃။ ၁။ ၇၉။

တဏှာဒုတ (ပု) [တဏှာ + ဒုတ] တဏှာ၏ - စေတမန် - အစေခံ။ မဟာရာဇ အဟံ တဏှာဒုတော ဥဒရဒုတော။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၈၉။

တဏှာဒုယ (န) [တဏှာ + ဒုယ] တဏှာ ၂-ပါး အပေါင်း။ ၂-ပါးသော အစိတ်ရှိသော တဏှာ။ အပိ စ ဌပေတွာ ပစ္စိမံ တဏှာဒုယံ သေသတဏှာ ကာမတဏှာ နာမ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၀။

တဏှာဓဇ (ပု) [တဏှာ + ဓဇ] (၁) တဏှာဟူသော - အလံ - တံခွန်၊ အလံ - တံခွန် - နှင့် တူသော တဏှာ။ (တိ) (၂) တဏှာ ဟူသော - အလံ - တံခွန် - ရှိသော၊ သူ။ တဏှာဓဇော (မဟာနိ။ ၅၆) တိ ဥဿာပိတဋ္ဌေန တဏှာဓဇော၊ တဏှာပဋ္ဌာကာ အဿ အတ္ထိတိ တဏှာဓဇော။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁၇၅။

တဏှာဓနုသမုဋ္ဌာန (တိ) [တဏှာ + ဓနု + သမုဋ္ဌာန] တဏှာဟူသော လေး၏ - ဖြစ်ကြောင်း - ဖြစ်ရာ။ တဏှာဓနုသမုဋ္ဌာနံ။ ထေရ၊ ၃။ ၂၄။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၂၈၁။ ဒုရေ ဌိတဿာပိ ဝိဇ္ဇနုပါယတာယ တဏှာဝ ဓနု သမုပတိဋ္ဌတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ တေသ္မာတိ တဏှာဓနုသမုဋ္ဌာနံ၊ ဒိဋ္ဌိသလ္လံ။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၂၈၄။

တဏှာဓိပတိ (ပု) [တဏှာ + အဓိပတိ] တဏှာဟူသော - အကြီး အမှူး - ဦးစီး ခေါင်းဆောင်။ တဏှာဓိပတေယျ-ကြည့်။

တဏှာဓိပတေယျ (တိ) [တဏှာဓိပတိ + ဧတေယျ] တဏှာ ဟူသော အကြီးအကဲမှ လာသော၊ တဏှာဟူသော အကြီးအကဲရှိသော၊ တဏှာ၏ နောက်လိုက်ဖြစ်သော။ တဏှာဓိပတေယျေန စေတသာ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၃။ တဏှာဓိပတိတော အာဂတော တဏှာဓိပတေယျော။ ဒီ၊ ၃။ ၁။ ၁၈၀။ (- မ၊ ၃။ ၆၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၇၈။ သီ၊ ၃။ ၁။ ၁၄၅။ မ၊ ၃။ ၁။ ၂၁။ မ၊ ၃။ ၂။ ၆၇။)

တဏှာဓိပန (တိ) [တဏှာ + အဓိပန] (က) တဏှာ - လွှမ်းမိုး - နှိပ်စက် - ခံရသော၊ သူ။

(ခ) တဏှာသို့ သက်ဝင်သောသူ။ (ဂ) တဏှာဖြင့် - စိတ်ကိုစေလွှတ် - စိတ်ညွတ် - သောသူ။ (ဏ) တဏှာဓိပန္နာ (သံ၊ ၁။ ၂၇) - တိ တဏှာယ အဇ္ဈောတ္တဋ္ဌာ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၇၆။ (က) (ခ) တဏှာဓိပန္နာ (အံ၊ ၁။ ၃၁၂) တိ တဏှာယ အဓိပန္နာ အဇ္ဈောတ္တဋ္ဌာ၊ တဏှာဝါ အဓိပန္နာ အဇ္ဈောဂါဋ္ဌာ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၅။ (ဂ) တဏှာဓိပန္နော (စူဠနိ၊ ၁၉၃) တိ တဏှာယ ဝိမုစ္စိတော ဌိတေ။ စူဠနိ၊ ၄။ ၇၆။ (- သုတ္တနိ၊ ၄၄၈။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၉။)

တဏှာဓိပန္နတာ (ထိ) [တဏှာဓိပန္န + တာ] တဏှာ - လွမ်းမိုး - နှိပ်စက် - ခံရသူ၏အဖြစ်။ သဗ္ဗေဟိပိ ပဒေဟိ တေသံ တဏှာဓိပန္နတံ - ယေဝ ဝဒတိ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၃၃။ (- သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၆။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၇။)

တဏှာနတိ (ထိ) [တဏှာ + နတိ] (၁) တဏှာဖြင့် - ညွတ် - ကိုင်း - ခြင်း။ (၂) ညွတ် - ကိုင်း - သော တဏှာ။ နတိယာတိ တဏှာနတိယာ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၉။ (- မ၊ ၄။ ၄။ ၂၃၂။)

တဏှာနဒိ (ထိ) [တဏှာ + နဒိ] တဏှာဟူသော မြစ်၊ မြစ်နှင့် တူသော တဏှာ။ တဏှာနဒိ တဏှာဇာလံ။ အဘိ၊ ၈။ ၂၁၆။ ၂၂၉။ မဟာနိ၊ ၇။ စူဠနိ၊ ၂၇။ သန္တနဋ္ဌေန တဏှာဝ နဒိ တဏှာနဒိ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၃၉၉။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၅။ (- အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၉၈။ လူတိဝုတ်၊ ၄။ ၃၈။ အပ၊ ၄။ ၂။ ၂၁။)

တဏှာနန္ဒိ (ထိ) [တဏှာ + နန္ဒိ] တဏှာ ဟူသော - နှစ်သက် - မြတ်နိုး - တတ်သော (တရား)။ နှစ်သက် - မြတ်နိုး - တတ်သော တဏှာ။ နန္ဒိတိ တဏှာနန္ဒိ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၃။ တဏှာသင်္ခါတာ နန္ဒိ တဏှာနန္ဒိ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၂။ (- သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၆။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၄။)

တဏှာနိဂ္ဂဟ (ပု) [တဏှာ + နိဂ္ဂဟ] တဏှာကို နှိပ်ကွပ်ခြင်း။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၆-ပ-ပ-ဗ-သ-၈

တဏှာနိဂ္ဂဟတ္ထ (တိ) [တဏှာနိဂ္ဂဟ + အတ္ထ] တဏှာကို နှိပ်ကွပ်ခြင်း အကျိုးရှိသော (အကျင့်-စသည်)။ သဗ္ဗဿပိ ဟိ တဏှာနိဂ္ဂဟတ္တာ သာသနေ ပဋိပတ္တိ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၈။

တဏှာနိဿာတက (တိ) [တဏှာ + နိဿာတက] တဏှာကို အကြွင်းမဲ့ - သတ် - ဖြတ် - ဖျက်ဆီး - တတ်သောသူ။ တဏှာနိဿာတကော - (နေတ္ထိ၊ ၁၁၇၊ ၁၂၂) တိ တဏှာယ သမုစ္ဆေဒ - ကော။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၂၃။ (- နေတ္ထိ၊ ၀။ ၂၉၂၊ ၂၉၆။)

တဏှာနိဿိတန (န) [တဏှာ + နိဿိတန] (၁) တဏှာကို အကြွင်းမဲ့ - သတ် - ဖြတ် - ဖျက်ဆီး - ခြင်း။ (တိ) (၂) တဏှာကို အကြွင်းမဲ့ - သတ် - ဖြတ် - ဖျက်ဆီး - တတ် - ကြောင်း - ဖြစ်သော (တရား)။ တဏှာနိဿိတန (သုတ္တနိ၊ ၄၄၃။ စူဠနိ၊ ၁၄၊ ၁၂၆) နိဿိတဏှာဝိနာသနံ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၃၁။ စူဠနိ၊ ၄။ ၃။

တဏှာနိဒါန (န) [တဏှာ + နိဒါန] (၁) တဏှာဟူသော အကြောင်း။ (တိ) (၂) တဏှာဟူသော အကြောင်းရှိသော (တရား)။ ဣမေ စတ္တာရော ဥပါဒါနာ (အာဟာရ) တဏှာနိဒါနာ။ မ၊ ၁။ ၉၆၊ ၃၂၇။ သံ၊ ၁။ ၂၇၃။ (- သံ၊ ၁။ ၃၃၀။ ပဋိသံ၊ ၃၀၀။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၇။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၅။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၄။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃။)

တဏှာနိဒ္ဒေသ (ပု) [တဏှာ + နိဒ္ဒေသ] (၁) တဏှာကို အကျယ် ညွှန်းပြခြင်း။ (၂) တဏှာကို အကျယ်ညွှန်းပြ - ရာ - ကြောင်း - ဖြစ်သော - အပိုင်း - အခန်း - သဒ္ဓါအစဉ်။ တဏှာနိဒ္ဒေသေ ရူပတဏှာ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၄။ (- နေတ္ထိ၊ ၄။ ၂၀။)

တဏှာနိမိတ္တ (န) [တဏှာ + နိမိတ္တ] (၁) တဏှာဟူသော အကြောင်း။ (တိ) (၂) တဏှာဟူ

သော အကြောင်းရှိသော(သံသရာ ဝဋ်ဆင်း
ရဲ)။ တဏှာနိမိတ္တသံသာရ-ကြည့်။

တဏှာနိမိတ္တသံသာရ (ပု) [တဏှာနိမိတ္တ +
သံသာရ] တဏှာဟူသော အကြောင်း ရှိ
သော သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲ။ ဒုက္ခသမုဒယော-
ရုဒ္ဓါတိ တဏှာနိမိတ္တသံသာရေ အဝရုဒ္ဓါ။
ထေရီ၊ ဌ။ ၂၈၇။

တဏှာနိရောဓ (ပု) [တဏှာ + နိရောဓ] (၁)
တဏှာ၏ - ကွယ်ပျောက် - ချုပ်ငြိမ်း - ခြင်း။
(၂) တဏှာ၏ - ကွယ်ပျောက် - ချုပ်ငြိမ်း -
ရာ (နိဗ္ဗာန်)။ (၁) ဝေဒနာနိရောဓာ တဏှာ-
နိရောဓော။ ဝိ၊ ၁။ ၁။ ဒီ၊ ၂။ ၂၉။ မ၊ ၁။ ၁၀၉။
သံ၊ ၁။ ၂၄၄။ တဏှာနိရောဓာ အာဟာရ-
နိရောဓော(မ၊ ၁။ ၅၉)တိ.... တဏှာယ နိရော-
ဓေန အာဟာရနိရောဓော ပညာယတိ။ မ၊
၄။ ၁။ ၂၁၉။ (- သံ၊ ၁။ ၃၁၅၊ ၃၁၆၊ ၃၁၇၊ ၃၄၆။
ပဋိ၊ သံ၊ ၅၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၆၆။) (၂) တဏှာ-
နိရောဓံ အဇာနတော အပဿတော။ သံ၊ ၂။
၅၅၇။ တဏှာနိရောဓဂါမိနိ-လည်း ကြည့်။

တဏှာနိရောဓဂါမိနိ (ထိ) [တဏှာနိရောဓ + ဂါမိ-
နိ] တဏှာ၏ - ကွယ်ပျောက် - ချုပ်ငြိမ်း -
ရာ နိဗ္ဗာန်သို့ (အာရုံပြုသော အားဖြင့်) ရောက်
တတ်သော (မဂ္ဂင်အကျင့်)။ တဏှာနိရောဓ-
ဂါမိနိ ပဋိပဒါ။ မ၊ ၁။ ၆၃။

တဏှာနိရောဓသုတ္တ (န) [တဏှာနိရောဓ + သုတ္တ]
တဏှာနိရောဓ-သုတ်၊ ဗောဇ္ဈင် ၇-ပါး ပွား
များလျှင် တဏှာချုပ်ရာ နိဗ္ဗာန်အကျိုးငှါ
ဖြစ်နိုင်ပုံကို ဟောပြောသုတ်။ သံယုတ္တနိကာ-
ယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၂-သံယုတ်၊ ၃-ဝဂ်၊
၇-သုတ်။ သံ၊ ၃။ ၇၈။

တဏှာနိရောဓပါယ (ပု) [တဏှာနိရောဓ +
ဥပါယ] တဏှာ၏ - ကွယ်ပျောက် - ချုပ်ငြိမ်း -
ရာ နိဗ္ဗာန်၏အကြောင်းဖြစ်သော (အရိယ
မဂ်)။ တဏှာ ဝတ္ထုတဏှာ တဏှာနိရောဓ-

တဏှာနိရောဓပါယာနံ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၈၁။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၂၈။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၃။

တဏှာနိဝါသ (ပု) [တဏှာ + နိဝါသ] တဏှာ၏ -
နေရာ - အိမ်။ တဏှာနိဝါသတာယ ဂေဟန္တိပိ
အဂါရန္တိပိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၉၇။

တဏှာနိဝုတ (တိ) [တဏှာ + နိဝုတ] တဏှာ
- ပိတ်ဆို့ - တားမြစ် - ခံရသော (စိတ်-
စသည်)။ တဏှာနိဝုတံ စိတ္တံ ဒွိဟိ ဝိပလ္လာ-
သေဟိ ဝိပလ္လာသီယတိ။ နေတ္ထိ၊ ၇၂။
(- နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၄၃။ နေတ္ထိ၊ ဝိ၊ ၂၂၂။)

တဏှာနိဝေသန (န၊ ထိ) [တဏှာ + နိဝေသန]
နေအိမ်ဖြစ်သော တဏှာ၊ တဏှာဟူသော နေ
အိမ်။ နိဝေသနာတိ ဒွေ နိဝေသနာ တဏှာနိ-
ဝေသနာ စ ဒိဋ္ဌိနိဝေသနာ စ။ မဟာနိ၊ ၈၅။
စူဠနိ၊ ၇၉။ တဏှာဒိဋ္ဌိနိဝေသန-လည်း ကြည့်။

တဏှာနိဿယ (ပု) [တဏှာ + နိဿယ]
တဏှာဟူသော မှီရာ၊ တဏှာဟူသော မှီအပ်
သော (တရား)၊ မှီအပ်သော တဏှာ။ တဏှာ-
နိဿယော(နေတ္ထိ၊ ၅၅)တိ တဏှာဘိနိဝေ-
သော။ သော ဟိ တဏှာစရိတဿ ပတိဋ္ဌာ-
ဘာဝေန တထာ ဝုတ္တော။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၂၆။
တဏှာစရိတေန နိဿယိတဗ္ဗတော တဏှာဝ
တဏှာနိဿယော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၁။ ၃၃။ (-
မဟာနိ၊ ၈၃၊ ၁၄၇၊ ၃၄၁၊ ၃၆၄။ စူဠနိ၊ ၂၉၅။
ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၅၆။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၉၅။ ထေရီ၊ ၄။ ၂။
၄၉၄။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၂၇။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၇။ နေတ္ထိ၊
ဝိ၊ ၁၉၉။)

တဏှာနိဿိတ (တိ) [တဏှာ + နိဿိတ] တဏှာ
ကိုမှီသော (ကမ္မဝိညာဏ်-စသည်)။ တဏှာ-
နိဿိတံ ကမ္မဝိညာဏံ ဟေတတိ။ သံ၊ ၄။ ၁။
၃၆။ တဏှံ ဝေ နိဿိတန္တိ တဏှာနိဿိတံ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၁။ ၃၃။ (- မဟာနိ၊ ၃၃၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။ ၁၂။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၁၃။ မ၊ ၄။ ၁။ ၄၂၀။
သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၉။)

တဏှာနဂ (တိ) [တဏှာ + အနဂ] တဏှာနှင့် တကွဖြစ်တတ်သော၊ တဏှာသို့ အစဉ်လိုက် တတ်သော၊ တဏှာနောက်သို့ လိုက်တတ်သော၊ တဏှာနောက်လိုက် ဖြစ်သော(သတ္တဝါ)။ တဏှာနဂေ(စူဠနိ။၁၉၃)တိ တဏှာယ သဟ ဂစ္ဆန္တေ။ စူဠနိ။၁၉၄။

တဏှာနဂတ (တိ) [တဏှာ + အနဂတ] (က) တဏှာသည် သက်ဝင်အပ်သော။ (ခ) တဏှာသည် အစဉ်လိုက်အပ်သော။ (ဂ) တဏှာသို့ အစဉ်လိုက်တတ်သော (စိတ်-စသည်)။ (က) တဏှာနဂတ (မဟာနိ။၃၆) နှိ တဏှာယ အနုပဝိဋ္ဌံ။ မဟာနိ။၁၃၆။ (ခ) (ဂ) တဏှာနဂတေ(စူဠနိ။၁၉၃)တိ တဏှာယ အနုဗန္ဓန္တေ။ စူဠနိ။၁၉၄။ (- လူတိဝုတ်၊ ဌ။၃၉။)

တဏှာနုသဋ္ဌ (တိ) [တဏှာ + အနုသဋ္ဌ] (က) တဏှာသည် - ဖုံးအုပ် - ဖြန့်လွှမ်း - အပ်သော။ (ခ) တဏှာနှင့်တကွ ပြေးသွားတတ်သော(စိတ်-စသည်)။ (က) တဏှာယ အနုပတ္တန္တံ။ .... ဥဒကပိဋ္ဌိံ ဆာဒေတွာ ပတ္တန္တနီလိကာ ဥဒကပိဋ္ဌိံ ဝိယ တဏှာနုသဋ္ဌံ။ မဟာနိ။၁၃၆။ (ခ) တဏှာနုသဋ္ဌေ(စူဠနိ။၁၉၃)တိ တဏှာယ သဟ ဓာဝန္တေ။ စူဠနိ။၁၉၄။

တဏှာနုသယ (ပု) [တဏှာ + အနုသယ] တဏှာ ဟူသောအုပ်စုတိ၊ အားကောင်းခြင်းသို့ ရောက်သောအားဖြင့် သတ္တဝါတို့၏ စိတ် အစဉ်၌ အဖန်ဖန် ဖြစ်တတ်သော တဏှာ၊ လျော်သော အကြောင်းကို ရရှိ ဖြစ်တတ်သော တဏှာ။ တဏှာနုသယေန အနုသဋ္ဌော- (ပဋိသံ။၁၂၂)တိ တဏှာ ဝေ အနုသယနဋ္ဌေန အနုသယောတိ တဏှာနုသယော။ ပဋိသံ၊ဌ။ ၂။၁၉။ (- ဓမ္မ။၆၂။ နေတ္ထိ။၃၇။ အဘိ၊ဌ။ ၂။၁၀၅။ ဝိသုဒ္ဓိ။၂။၁၃၈။ ဓမ္မ၊ဌ။ ၂။၃၃၂။ ဥဒါန၊ဌ။၁၂၆။ လူတိဝုတ်၊ဌ။၁၃၈။ သာ-

ရတ္ထ၊၃။၁၇၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၀၄။) အနုသယ-လည်း ကြည့်။

တဏှာနုသယမူလက (တိ) [တဏှာနုသယ + မူလ + က] တဏှာနုသယ-ဟူသော အရင်းခံ အကြောင်းရှိသော(သင်္ခါရ-စသည်)။ တဏှာနုသယမူလကေန သင်္ခါရေန။ သင်္ဂဟ။၃၇။ တဏှာနုသယောဝ မူလံ ပဓာနံ သဟကာရိကာရဏဘူတံ ဣမဿာတိ တဏှာနုသယမူလကော။ ဝိဘာဝိနီ။၁၈၉။

တဏှာပက္ခ (ပု) [တဏှာ + ပက္ခ] တဏှာ၏ - အသင်းအပင်း - အပေါင်းအဖော် - ဖက်သား - အင်အားစု၊ တဏှာအားလျော်သော၊ တဏှာသဘောရှိသော (တရား)။ တဏှာပက္ခေန(နေတ္ထိ။၉၁)တိ အဋ္ဌသတတဏှာဝိစရိတေန။ နေတ္ထိ၊ဌ။၁၉၃။ နေတ္ထိ၊ဝိ။ ၂၅၆။ တဒုဘယံ ရဂါဒိအင်္ဂဏအဘိဇ္ဈာဒိ- ဥပက္ခိလေသဒ္ဓယံ တဏှာပက္ခော။ နေတ္ထိ၊ဝိ။ ၂၃၁။ (- နေတ္ထိ။၄၆၊၅၉၊၇၃၊၁၃၈။ နေတ္ထိ၊ဌ။၁၁၈။)

တဏှာပက္ခိက (တိ) [တဏှာပက္ခ + ဣက] တဏှာ၏ - အသင်းအပင်း - အပေါင်းအဖော် - ဖက်သား - အင်အားစု - ၌ - ယှဉ် - ဖြစ် - ပါဝင် - သော၊ တဏှာဟူသော - အသင်းအပင်း - အပေါင်းအဖော် - ဖက်သား - အင်အားစု - ရှိသော (တရား)။ တဏှာပက္ခိကတယ။ နေတ္ထိ၊ဋီ။၁၁၁။

တဏှာပစ္စယ (ပု) [တဏှာ + ပစ္စယ] (၁) တဏှာ ဟူသော အကြောင်း။ (၂) တဏှာ၏ အကြောင်း။ (တိ) (၃) တဏှာဟူသော အကြောင်းရှိသော။ (၁) တဏှာပစ္စယာ ဥပါဒါနံ။ ဝိ၊၃။၁။ ဒီ၊၂။၂၈။ မ၊၃။၁၀၉။ သံ၊၁။ ၂။၃၊၃၁။ အဘိ၊ဝိ။၁၆၄-စသည်။ တဏှာပစ္စယာ(သုတ္တနိ။၃၉၄)တိ ကမ္မသမ္ဘာရတဏှာပစ္စယာ။ သုတ္တနိ၊ဌ။၂။၂၂၃။ (၂)

တဏှာပစ္စယကာမဂုဏ်နိဒါန-ကြည့်။ (တိ)
(၃) တဏှာပစ္စယဿ ဥပါဒါနဿ ဒဿန-
ဝဿန။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀။ တဏှာမူလကန္တိ
တဏှာပစ္စယံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၆။

တဏှာပစ္စယကာမဂုဏ်နိဒါန (န) [တဏှာပစ္စယ +
ကာမဂုဏ် + နိဒါန] (၁) တဏှာ၏အကြောင်း
ဖြစ်သော - ကာမဂုဏ် - ကာမအစု - ကာမ
အနှောင်အဖွဲ့ - ဟူသော အကြောင်း။ (တိ)
(၂) တဏှာ၏ အကြောင်းဖြစ်သော - ကာမ
ဂုဏ် - ကာမအစု - ကာမ အနှောင်အဖွဲ့ - ဟူ
သော အကြောင်းရှိသော (ဒုက္ခ-စသည်)။
တသ္မာ ဒုက္ခဿ တဏှာပစ္စယကာမဂုဏ်နိဒါ-
နတ္တံ ဝုတ္တံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၄။

တဏှာပစ္စယနိဒ္ဒေသ (ပု) [တဏှာပစ္စယ +
နိဒ္ဒေသ] တဏှာဟူသော အကြောင်းကို
အကျယ် ညွှန်းပြခြင်း။ ဝိပါကဝဋ္ဌဿ သင်္ခါရာ-
နဉ္စ တဏှာပစ္စယနိဒ္ဒေသတော။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။
၁၂၂။

တဏှာပစ္စယနိဗ္ဗတ္တ (တိ) [တဏှာပစ္စယ + နိဗ္ဗတ္တ]
တဏှာဟူသော အကြောင်းကြောင့် ဖြစ်
သော။ တဏှာပစ္စယနိဗ္ဗတ္တာ (မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၈) တိ
တဏှာပစ္စယာ နိဗ္ဗတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၄။

တဏှာပဉ္စသုတ္တ (န) [တဏှာပဉ္စာ + သုတ္တ]
တဏှာပဉ္စာ-သုတ်၊ ကာမ၊ ဘဝ၊ ဝိဘဝ
တဏှာ ၃-ပါးကို ပယ်ကြောင်းဖြစ်သော
မဂ္ဂင် ၈-ပါး အကျင့်ကို ဗျေခါဒက ပရိဗိုဇ်
အား အရှင်သာရိပုတြာ ဟောပြောသုတ်။
သံယုတ္တနိကာယ၊ သဠာယဘနဝဂ္ဂသံယုတ္တ-
ပါဠိ၊ ၄-သံယုတ်၊ ၁၀-သုတ်။ သံ၊၂။၄၅၁-၂။

တဏှာပဋ္ဌာက (ပု၊ထိ) [တဏှာ + ပဋ္ဌာက] တဏှာ
ဟူသော (အချုပ် - အပြား - ဖြစ်သော) -
တံခွန် - အလံ။ (တံခွန်လုံးကို 'ဓဇ'၊ တံခွန်
ပြားကို 'ပဋ္ဌာက' ဟု ခေါ်၏။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။
၁၃။) တဏှာဓဇ-ကြည့်။

တဏှာပဋိနိဿဂ္ဂ (ပု) [တဏှာ + ပဋိနိဿဂ္ဂ]
တဏှာကိုစွန့်လွှတ်ရာ (နိဗ္ဗာန်)။ တဏှာပဋိ-
နိဿဂ္ဂံ တဏှာပဋိပ္ပဿဒ္ဓိံ အမတံ နိဗ္ဗာန်။
စူဠနိ၊၁၂၆။

တဏှာပဋိပက္ခ (တိ) [တဏှာ + ပဋိပက္ခ] (၁)
တဏှာ၏ဆန့်ကျင်ဖက်(တရား)။ (၂) တဏှာ-
၏ ဆန့်ကျင်ဖက်၏ အဖြစ် (ဘာဝပွဇာန်)။
အလောဘဿ တဏှာပဋိပက္ခတော။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၁။၁၇၁။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၈။)

တဏှာပဋိပဿဒ္ဓိ (ထိ) [တဏှာ + ပဋိပဿဒ္ဓိ]
တဏှာ၏ငြိမ်းအေးရာ (နိဗ္ဗာန်)။ တဏှာပဋိ-
နိဿဂ္ဂ-ကြည့်။

တဏှာပဋိသံယုတ္တ (တိ) [တဏှာ + ပဋိသံယုတ္တ]
တဏှာ နှင့် စပ်ယှဉ်သော။ လောကာမိသ-
ပဋိသံယုတ္တာနန္တိ တဏှာပဋိသံယုတ္တာနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊
၄။၁၈၆။

တဏှာပဏိဓိ (ပု၊ထိ) [တဏှာ + ပဏိဓိ] တဏှာ
ပင်လျှင် တောင့်တ တတ်သော (တရား)။
တောင့်တ တတ်သော တဏှာ။ တဏှာပဏိ-
ဓိဿ အဘာဝတော အပ္ပဏိဟိတံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊
၁။၃၁၈။ တဏှာပဏိဓိယာ (ဝိဘာဝိနိ၊၂၁၇)-
တိ... တဏှာသင်္ခါတာယ ပတ္တနာယ။ မဏိ-
မဇ္ဈ၊၂။၂၂၄။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၉။ ပဋိသံ၊
ဋ္ဌ၊၁။၈၈၊၂၄၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၄။ မဏိမဇ္ဈ၊၂။
၅၆၄။)

တဏှာပဏိဓိဝိသောဓန (န) [တဏှာပဏိဓိ +
ဝိသောဓန] တောင့်တတတ်သော တဏှာကို
- သုတ်သင် - ရှင်းလင်း - ခြင်း။ တဏှာ-
ပဏိဓိဝိသောဓနတော အပ္ပဏိဟိတဝိမောက္ခ-
မုခတော။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၁၁၉။

တဏှာပဏိဓိသောသန (န) [တဏှာပဏိဓိ +
သောသန] တောင့်တတတ်သော တဏှာကို

ခြောက်သွေ့စေခြင်း။ ဒုက္ခတော ပဿန္တိ
(သင်္ခါရပေက္ခာ) တဏှာပဏိဓိသောသနတော
“အပ္ပဏိဟိတာ” တိ။ ဒီ၊ ခု၊ ၂၁၄။ မူလဋီ၊
၁။ ၁၁၃။

တဏှာပတ္ထနာ (ထိ) [တဏှာ+ပတ္ထနာ] (၁)
တဏှာဖြင့် တောင့်တခြင်း။ (၂) တောင့်တ
ကြောင်း တဏှာ။ ပတ္ထနာတိ တဏှာပတ္ထနာ။
မ၊ ခု၊ ၂။ ၁၆၇။ (-မ၊ ခု၊ ၂။ ၂၀၀။ အံ၊ ခု၊ ၁။
၂၂၆။)

တဏှာပဒဋ္ဌာန (တိ) [တဏှာ+ပဒဋ္ဌာန] (က)
တဏှာဟူသော နီးသောအကြောင်းရှိသော။
(ခ) တဏှာဟူသော မှီရာရှိသော။ (က)
ဥပါဒါနံ .... တဏှာပဒဋ္ဌာနံ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။
၁၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၆၀။ တဏှာပဒဋ္ဌာနော
တိဝိဓော ပမာဒေါ။ နေတ္ထိ၊ ဝိ၊ ၁၅၇။ တဏှာ-
ပဒဋ္ဌာနတ္ထ-လည်း ကြည့်။ (ခ) တဏှာပဒ-
ဋ္ဌာနတ္တာ (မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆၂) တိ တဏှာသန္နိဿ-
ယတ္တာ။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၆၁။ (-အံ၊ ခု၊ ၂။ ၃၄၂။)

တဏှာပဓာန (န) [တဏှာ + ပဓာန] (၁)
တဏှာဟူသော ပြဇာနီးသော(တရား)။ (၂)
ပြဇာနီးသော တဏှာ။ (တိ) (၃) တဏှာ
ပြဇာနီးသော၊ ပြဇာနီးသော တဏှာရှိသော
(တရား)။ သဗ္ဗေသံ ဝါ တဏှာဝိသယတော
တဏှာပဓာနတာ လဗ္ဘတေဝ။ နေတ္ထိ၊ ဋီ၊ ၁၁၁။
(-နေတ္ထိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁၉၉။ နေတ္ထိ၊ ဝိ၊ ၂၆၅။)

တဏှာပပဉ္စ (ပ) [တဏှာ+ပပဉ္စ] တဏှာပင်
လျှင်-ချဲ့ထွင် - ကြာမြင့်စေ - တတ်သော
(တရား)။ တဏှာ ဧဝ ပပဉ္စော တဏှာ-
ပပဉ္စော။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၄။ (-ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၁၃။
သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၅။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။
၂၉၅၊ ၄၀၄။)

တဏှာပပဉ္စသင်္ခါ (ထိ) [တဏှာပပဉ္စ+သင်္ခါ]
တဏှာပင်လျှင် - ချဲ့ထွင် - ကြာမြင့်စေ -

တတ်သော တရားအဖို့။ တဏှာပပဉ္စသင်္ခါ...
သညာပဘဝါ။ မဟာနိ၊ ၂။ ၁၇။

တဏှာပဘဝ (တိ) [တဏှာ + ပဘဝ] တဏှာ
ဟူသော-အစ-အမှန်-ရှိသော (ဥပါဒါနံ-
စသည်)။ ဣမေ စတ္တာရော ဥပါဒါနာ ....
တဏှာပဘဝါ။ မ၊ ၁။ ၉၆။ (-မ၊ ၁။ ၃၂၇။ သံ၊
၁။ ၂၅၃။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၂၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၅၅။
မူလဋီ၊ ၂။ ၈၅။)

တဏှာပဘောဒ (ပ) [တဏှာ+ပဘောဒ] တဏှာ
-အထူး - အပြား။ တဏှာပဘောဒဥစ္ဆေဒါဒိ-
ဝတ္ထုနာ အဇ္ဈောသိတာ။ နေတ္ထိ၊ ဝိ၊ ၃၁၆။

တဏှာပရဝသ (တိ) [တဏှာ+ပရ+ဝသ] တဏှာ
ဟူသော သူ့ အလိုသို့ လိုက်ရသော၊ တဏှာ
အကြိုက်လိုက်ရသော၊ သူ။ အဝိတရာဂါနံ
တဏှာပရဝသတာယ (တဏှာနံ ဒါသတာယ၊
သျှာ) ပစ္စယပရိဘောဂေ သာမိဘာဝေါ
နတ္ထိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၂၀။ (-မ၊ ခု၊ ၂။ ၁၅၉။
အံ၊ ခု၊ ၁။ ၁၀၈။)

တဏှာပရာမာသ (ပ) [တဏှာ+ပရာမာသ]
(၁) တဏှာဖြင့် မှားမှားယွင်းယွင်း သုံးသပ်
ခြင်း။ (၂) မှားမှားယွင်းယွင်း သုံးသပ်
ကြောင်း တဏှာ။ တဏှာပရာမာသေန ....
အပရာမဋ္ဌတ္တာ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၆၄။ မ၊ ဋီ၊ ၂။
၃၀၈။ အံ၊ ခု၊ ၂။ ၉၄။

တဏှာပရိက္ခာရ (ပ) [တဏှာ+ပရိက္ခာရ] (က)
တဏှာ၏ - အခြံအရံ - အသိုင်းအဝိုင်း။ (ခ)
တဏှာဖြင့် - ပြုပြင်အပ် - တန်ဆာဆင်အပ် -
သော။ တဏှာပရိက္ခာရေ သင်္ခါရေ သုခဟေ-
တုတော မညမာနော အာရဘတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊
၂။ ၁၃၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၆၂။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၁၇။
မဟာနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၃။ = တဏှာယ ပရိဝါရေ၊
တဏှာယ “သုခံ သုတ” န္တိ အာဒိနာ သင်္ခါတေ
ဝါ အလင်္ကတေတိ အတ္ထော။ မူလဋီ၊ ၂။ ၉၈။
(-အနုဋီ၊ ၂။ ၁၀၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၆၅။)

တဏှာပရိဂ္ဂဟ (ပု) [တဏှာ + ပရိဂ္ဂဟ] (၁)
တဏှာဖြင့် ပိုင်းခြား၍ ယူခြင်း။ (၂) ပိုင်း
ခြား၍ ယူတတ်သောတဏှာ၊ သိမ်းပိုက်တတ်
သောတဏှာ။ ဒွေ ပရိဂ္ဂဟာ တဏှာပရိဂ္ဂ-
ဟော စ ဒိဋ္ဌိပရိဂ္ဂဟော စ။ မဟာနိ။ ၄၃၊ ၂၁၄။
(-မဟာနိ၊ ၁၄၈။)

တဏှာပရိတဿနာ (ထိ) [တဏှာ + ပရိတဿနာ]
(၁) တဏှာဖြင့် - ထိတ်လန့် - တုန်လှုပ် -
ခြင်း။ (၂) ထိတ်လန့် - တုန်လှုပ် - ကြောင်း
တဏှာ။ တဏှာပရိတဿနာယံ န ပရိ-
တဿတိ။ မ၊ ၄၊ ၂၊ ၂၆၇၊ ၂၆၈။ (-မ၊ ၄၊ ၄၊
၁၉၁။ သံ၊ ၄၊ ၂၊ ၂၄၂။ အံ၊ ၄၊ ၂၊ ၁၇၆။ မ၊ ၄၊
၃၊ ၄၁၈။ သံ၊ ၄၊ ၂၊ ၂၁၂။) ပရိတဿနာ (သိ၊
၄၊ သစ်၊ ၁၊ ၄၁၈) လည်း ကြည့်။

တဏှာပရိတဿိတ (န) [တဏှာ + ပရိတဿိတ]
(၁) တဏှာဖြင့် - ထိတ်လန့် - တုန်လှုပ် -
ခြင်း။ (၂) ထိတ်လန့် - တုန်လှုပ် - ကြောင်း
တဏှာ။ တဏှာဂတာနံ တဏှာပရိတဿိ-
တေန ဒိဋ္ဌိဝိပ္ပန္နိတမေဝ ဒိဋ္ဌိစလနမေဝ။ ဒီ၊ ၄၊
၁၊ ၁၈၁။ သံ၊ ၄၊ သစ်၊ ၁၊ ၄၅၉။ (-အနု၊ ၄၊
၂၊ ၉၄။)

တဏှာပရိတာ(တ္တာ)သ (ပု) [တဏှာ + ပရိ-
တာ (တ္တာ) သ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။
တဏှာပရိတာသာဒိဝသေန န ပရိတဿေ-
ယျ။ မ၊ ၄၊ ၂၊ ၃၈၉။ (-သုတ္တနိ၊ ၄၊ ၁၊ ၁၁၃။
ထေရ၊ ၄၊ ၁၊ ၇။)

တဏှာပရိယာယ (ပု) [တဏှာ + ပရိယာယ]
(၁) တဏှာ၏ - ပရိယာယ် - ဝေဝုဇ် -
စကားလှယ် - စကားအပြောင်းအလဲ (ဆန္ဒ-
စသော သဒ္ဓါ)။ (၂) (လောဘ၏) - ပရိ-
ယာယ် - ဝေဝုဇ် - စကားလှယ် - စကား
အပြောင်းအလဲ တဏှာ-သဒ္ဓါ။ (၁) ဆန္ဒ-
သဒ္ဓါ (စေတ္တ) တဏှာပရိယာယော။
ဒီ၊ ၄၊ ၂၊ ၂၀၂။ ဒီ၊ ၄၊ ၂၊ ၁၃၀။ အံ၊ ၄၊ ၂၊ ၂၄၁။
(-နေတ္ထိ၊ ၄၊ ၁၁၈။) (၂) သဗ္ဗဿပိ ဟိ

လောဘဿ တဏှာပရိယာယောပိ ကာမု-
ပါဒါနပရိယာယောပိ လဗ္ဘတေဝ။ မ၊ ၄၊ ၁။
၃၂၀။

တဏှာပရိယုဋ္ဌာန (န) [တဏှာ + ပရိယုဋ္ဌာန]
တဏှာ၏ (ကုသိုလ်ဖြစ်လှည့်ကို) လုယက်
တက်စီးခြင်း၊ တဏှာ၏ - လွှမ်းမိုး - နှိပ်စက်
- ခြင်း၊ တဏှာ၏ - ထကြွ - သောင်းကျန်း -
ခြင်း။ ပရိယုဋ္ဌာနန္တိ တဏှာပရိယုဋ္ဌာနံ။ မ၊ ၄၊
၂၊ ၁၆၇။ (-နေတ္ထိ၊ ၄၊ ၁၄၉။) ပရိယုဋ္ဌာန-
လည်း ကြည့်။

တဏှာပရိယုဋ္ဌာနဒီပက (တိ) [တဏှာပရိ-
ယုဋ္ဌာန + ဒီပက] တဏှာပရိယုဋ္ဌာန်ကို ပြတတ်
သော၊ တဏှာ၏ - လွှမ်းမိုး - နှိပ်စက် - ခြင်း
ကို ပြတတ်သော (ဂါထာပုဒ် စသည်)။
ဣမေဟိ ယထာဝုတ္တေဟိ ဂါထာပဒေဟိ
တဏှာပရိယုဋ္ဌာနဒီပကေဟိ။ နေတ္ထိ၊ ၄၊ ၁၀၀။

တဏှာပရိဝါရ (ပု) [တဏှာ + ပရိဝါရ] တဏှာ
၏ - အခြံအရံ - အသိုင်းအဝိုင်း။ တဏှာ-
ပရိဝါရေတိ စ တဏှာယ .... သဟကာရိ-
ကာရဏဘာဝံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ အနု၊ ၄၊ ၂၊
၁၀၆။

တဏှာပရိဋ္ဌာဟ (ပု) [တဏှာ + ပရိဋ္ဌာဟ] ထက်
ဝန်းကျင် - ပြင်းထန်စွာ - လောင်ကျွမ်း -
လောင်မြိုက် - တတ်သောတဏှာ။ တဏှာ-
ပရိဋ္ဌာဟေန ပရိဋ္ဌယတိ (ပဋိသံ၊ ၁၂၂) တိ
တဏှာ ဝေ ဗလဝဘူတာ ပဝတ္တိကာလေ၊
ဖလကာလေ စ သမန္တတော ဒဟနဋ္ဌေန
မဟာပရိဋ္ဌာဟောတိ တဏှာပရိဋ္ဌာဟော။
ပဋိသံ၊ ၄၊ ၂၊ ၁၉။ (-ဥဒါန၊ ၄၊ ၁၂၆။ ဣတိ-
ဝုတ်၊ ၄၊ ၁၃၈။)

တဏှာပရေတမာနသ (တိ) [တဏှာ + ပရေတ +
မာနသ] တဏှာသည် အစဉ်လိုက်အပ်သော
စိတ်ရှိသော၊ တဏှာသည် - လွှမ်းမိုး - နှိပ်စက်
- အပ်သော စိတ်ရှိသော။ ယေ ကေစိ

ကိလေသဆာတဇ္ဈတ္တာ တဏှာပရေတမာန-
သာ သစေတနာ ဗုဒ္ဓါ။ မိလိန္ဒ။ ၂၄၁။

တဏှာပ(ပွ)ဝတ္တိ (ထိ) [တဏှာ + ပဝတ္တိ]
(၁) တဏှာ၏ အဆက်ဆက် ဖြစ်ခြင်း။
(၂) အဆက်ဆက် ဖြစ်တတ်သော တဏှာ။
တဏှာသမုဒါစာရာတဏှာပဝတ္တိယော။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၉၆။ = တဏှာနံ ပဝတ္တိယော၊ တဏှာ-
ယေဝ ဝါ ပဝတ္တိယော။ သမ္မော၊ ယော။
၂၆၄။ (-မဟာနိ၊ ၄။ ၁၄။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၇။
သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၄။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၆၈။ မူလဋီ၊
၂။ ၉၈။)

တဏှာပဟာန (န) [တဏှာ + ပဟာန] (၁)
တဏှာကို ပယ်စွန့်ခြင်း၊ တဏှာ၏ကင်းကွာ
ခြင်း။ (တိ) (၂) တဏှာကို ပယ်စွန့်တတ်
သော၊ ပယ်စွန့်အပ်သော တဏှာရှိသောသူ။
(၁) တဏှာပဟာနေန ဒိဋ္ဌိနိဿယောပိဿ
နတ္ထိ။ နေတ္ထိ။ ၃၄။ (- စူဠနိ၊ ၁၂။ ၆။ နေတ္ထိ။
၅၈။ ပေဋကော၊ ၂။ ၉၄။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၇။
ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၁၆၃။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁၅၉။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၈။
သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၈။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၁။ မူလဋီ၊
၁။ ၁၀၂။ နေတ္ထိ၊ ၀။ ၁၅၃။) (တိ) (၂)
အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တဏှာပဟာနဋ္ဌ (ပ) [တဏှာ + ပဟာန +
အတ္ထ] (က) တဏှာကို ပယ်စွန့်တတ်သူ၏
အဖြစ်။ (အတ္ထ-သဒ္ဓါ ဘာဝ-အနက် ဟော။)
(ခ) တဏှာကို ပယ်စွန့်ခြင်းဟူသော သဘော၊
ပယ်စွန့်အပ်သော တဏှာရှိသူ၏ အဖြစ်
ဟူသော သဘော။ (သဘာဝ-အနက် ဟော။)
တဏှာပဟာနဋ္ဌေန ဗုဒ္ဓေါ(ကော)။ အပ၊
ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၁၂။ စူဠနိ၊ ၄။ ၈၈။

တဏှာပါတိတ (တိ) [တဏှာ + ပါတိတ]
တဏှာသည် - ကျရောက်စေအပ် - ပစ်ချအပ်
- သော။ ရုက္ခဂ္ဂတော ပတိတော နရကေ
ပတိတံ ဝိယ တဏှာပါတိတံ။ မဟာနိ၊ ၄။
၁၃၆။

တဏှာပါသ (ပ) [တဏှာ + ပါသ] တဏှာ
ကျော့ကင်း၊ ကျော့ကင်းနှင့် တူသောတဏှာ။
တဏှာပါသဉ္စေ ဒိဋ္ဌိပါသဉ္စေ။ ထေရီ၊ ၄။ ၁၇၁။
ကင်္ခါ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၉။ (- မ၊ ၄။ ၂။ ၁၂။)

တဏှာပိပါသာ (ထိ) [တဏှာ + ပိပါသာ]
(၁) တဏှာဖြင့် - မှတ်သိပ် - ဆာလောင် -
ခြင်း။ (၂) မှတ်သိပ် - ဆာလောင် - သော
တဏှာ။ တဏှာပိပါသာယ ပိပါသိတော စ
ဟောတိ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၄။

တဏှာပိပါသာဝိနယန (န) [တဏှာပိပါသာ +
ဝိနယန] မှတ်သိပ် - ဆာလောင် - သော
တဏှာကို - ပယ်ဖျောက် - ဖျက်ဆီး - ခြင်း။
တဏှာပိပါသာဝိနယနာယ။ မိလိန္ဒ။ ၃၃၇။

တဏှာပိပါသာဝုပသမန (န) [တဏှာပိပါသာ
+ ဝုပသမန] မှတ်သိပ် - ဆာလောင် - သော
တဏှာ၏ ငြိမ်းခြင်း။ စတ္တာရိ ပါနာနိ ဝိယ
စတ္တာရေ မဂ္ဂါ တဏှာပိပါသာဝုပသမန-
တော။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၀။

တဏှာပိယာယနာ (ထိ) [တဏှာ + ပိယာ-
ယနာ] (၁) တဏှာဖြင့် ချစ်မြတ်နိုးခြင်း။
(၂) ချစ်မြတ်နိုးကြောင်း တဏှာ။ ပိယာ-
ယနာတိ တဏှာပိယာယနာဝ။ နေတ္ထိ၊ ၀။
၁၀၉။

တဏှာပုရ(ရေ)က္ခာရ (ပ) [တဏှာ + ပုရ-
(ရေ)က္ခာရ] ရွှေ၌ထား - ရွှေသွားပြု -
ရွှေဆောင်ပြု - အပ်သော တဏှာ။ ပုရက္ခ-
တာတိ ဒွေ ပုရေက္ခာရာ တဏှာပုရေက္ခာရေ
စ ဒိဋ္ဌိပုရေက္ခာရေ စ။ မဟာနိ၊ ၅။ ၆။ တဏှာ-
ဒိဋ္ဌိပုရက္ခာရာနံ အဘာဝါ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၇။

တဏှာပုဗ္ဗန (န) [တဏှာ + ပုဗ္ဗန] ပေါင်းဖွဲ့ -
ဆက်စပ် - တတ်သော တဏှာ၊ တဏှာ -
အစဉ် - ဆက်။ တဏှာသောတ(ခ)ကြည့်။

တဏှာပန္နန (န၊ ထိ) [တဏှာ + ပန္နန] (၁)
တဏှာဖြင့် တုန်လှုပ်ခြင်း။ (၂) တုန်လှုပ်

ကြောင်းတဏှာ။ ပရိပ္ပန္နမာနန္တိ တဏှာဗန္ဓ-
နာယ ဗန္ဓမာနံ။ မဟာနိ။ ၂၅၊ ၃၁၉။ (- စူဠနိ။
၂၂။)

တဏှာဗဒ္ဒ (တိ) [တဏှာ + ဗဒ္ဒ] တဏှာသည်
- ဖွဲ့တုပ် - ချည်နှောင် - အပ်သော၊ သူ။
တဏှာ - အဖွဲ့အတုပ် - အချည်အနှောင် -
ခံရသော၊ သူ။ ဧဝံ တဏှာဗဒ္ဒါ သတ္တာပိ။
အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၉၉။

တဏှာဗန္ဓန (န) [တဏှာ + ဗန္ဓန] တဏှာ
ဟူသော - အနှောင်အဖွဲ့ - နှောင်ကြိုး -
နှောင်အိမ်။ ကိလေသဗန္ဓနာတိ တဏှာဗန္ဓန-
တော။ တဏှာဗန္ဓနဉ္စိ ထိရံ ဒဠဗန္ဓနံ ဒုမ္မော-
စနိယံ။ ဒီ၊ ၁။ ၁၁။ (- နေတ္ထိ။ ၃၂။ အံ၊
၄။ ၂။ ၂၀၄။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၇။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁၉၂။
ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၃၄၂။ အပါ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၄။ ဧရိယာ၊
၄။ ၁။ ၃၁၁၉၂။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁။ ၁၀။ မ၊ ၄။ ၁။ ၄၂။
အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၉။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၇။)

တဏှာဗန္ဓနဗဒ္ဒ (တိ) [တဏှာဗန္ဓန + ဗဒ္ဒ]
တဏှာ အနှောင်အဖွဲ့ဖြင့် နှောင်ဖွဲ့အပ်သော
(သတ္တဝါအပေါင်း)။ အဟော ဝတာယံ
လောကော တဏှာဗန္ဓနဗဒ္ဒေါ မဟာဒုက္ခံ
အနုဘဝတိ။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၂။ (- နေတ္ထိ၊
ဝိ။ ၁၄၉။)

တဏှာဘဝပရိက္ခိဏ (တိ) [တဏှာဘဝ + ပရိ-
က္ခိဏ] တဏှာကုန်ပြီးဘဝကုန်ပြီးသော၊ သူ။
တဏှာဘဝပရိက္ခိဏံ၊ တမဟံ ပြုမိ ပြာဟူဏံ။
မ၊ ၂။ ၄၁။ ဓမ္မ၊ ၇။ ၂။ သုတ္တနိ။ ၃၇၇။ တဏှာယ
စေဝ ဘဝဿ စ ပရိက္ခိဏတ္တာ တဏှာဘဝ-
ပရိက္ခိဏံ၊ တမဟံ ပြာဟူဏံ ဝဒါမိ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။
၄၄၆။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၉၁။

တဏှာဘိနန္ဒနာ (တိ) [တဏှာ + အဘိနန္ဒနာ]
အလွန်အကဲ နှစ်သက်တတ်သော တဏှာ။
တဏှာဘိနန္ဒနာယ “မမ” နှိ ဖောစေတဗ္ဗံ။
မ၊ ၄။ ၂။ ၆၀။ တဏှာဘိနန္ဒနာ အဝသေသ-

ကိလေသာဘိသင်္ခါရဝသေန အာယုဟနဿ
ဟေတူ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၅၈။ (- ဣတိဝုတ်၊ ၄။
၁၇၀။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၂၀။ မ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၃။ မ၊ ၄။ ၁။
၃၆၇။ အနု၊ ၄။ ၁။ ၂၉၄။)

တဏှာဘိနန္ဒနာဝေဂ (ပု) [တဏှာဘိနန္ဒနာ +
ဝေဂ] အလွန်အကဲနှစ်သက်တတ်သော တဏှာ
၏ - အဟုန် - အယဉ် - အားအရှိန်။ ဥပဇ္ဇံ
တဏှာဘိနန္ဒနာဝေဂံ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၇၂။

တဏှာဘိနန္ဒိတ (တိ) [တဏှာ + အဘိနန္ဒိတ]
တဏှာဖြင့် အလွန်အကဲ နှစ်သက်အပ်သော
(အာရုံ)။ တဏှာဘိနန္ဒိတေသု ဝိသယေသု
ဥပတ္တိတော။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။
၂၀၅။

တဏှာဘိနိဝေသ (ပု) [တဏှာ + အဘိနိဝေသ]
တဏှာဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်း။ တဏှာဘိနိဝေသ-
ဝသေန အဘိနိဝိဋ္ဌော။ ပေတ၊ ၄။ ၂။ ၅၀။
အဇ္ဈောသာနန္တိ တဏှာဘိနိဝေသော။ နေတ္ထိ၊
၄။ ၁။ ၀၅။ (- နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁။ ၂၆။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၀။
နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁။ ၆၆၊ ၉၄၊ ၁၂၆။ နေတ္ထိ၊ ဝိ။ ၁၅၈။)

တဏှာဘိနိဝေသပုဗ္ဗင်္ဂမ (တိ) [တဏှာဘိနိဝေသ
+ ပုဗ္ဗင်္ဂမ] တဏှာဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်းလျှင်
ရှေ့သွားရှိသော၊ တဏှာဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်း
ကို ရှေ့သွားပြုသော။ တဏှာဘိနိဝေသပုဗ္ဗင်္ဂ-
မေန ဒိဋ္ဌာဘိနိဝေသေန။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၈၈။
မ၊ ၄။ ၂။ ၈၄။

တဏှာဘိဘဝ (ပု) [တဏှာ + အဘိဘဝ] တဏှာ
၏ - လွှမ်းမိုး - နှိပ်စက် - ခြင်း။ ဧဝံ တဏှာဘိ-
ဘဝဝသေန အနဝဗောဓော။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၀။

တဏှာဘိဘူတ (တိ) [တဏှာ + အဘိဘူတ]
တဏှာသည် - လွှမ်းမိုး - နှိပ်စက် - အပ်သော၊
သူ။ တဏှာဘိဘူတဿ ဟိ ဒုက္ခာ ပဋိပဒါ
ဟောတိ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၈၄။
(- အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၇။ အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၉၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၂။ ၄၇။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၅။)

တဏှာမုစ္ဆာ (ထိ) [တဏှာ+မုစ္ဆာ] (၁) တဏှာ
ဖြင့်-တွေဝေ-မိန်းမော-ခြင်း။ (၂) တွေ-
ဝေ-မိန်းမော-ကြောင်း တဏှာ။ မဟိစ္ဆာ-
သင်္ခါတာယ တဏှာမုစ္ဆာယ။ သံ၊ ၃။ ၁။ ၁၅၈။

တဏှာမူလ (န) [တဏှာ+မူလ] (၁) တဏှာဟု
ဆိုအပ်သော (ဘဝ၏) - အရင်းခံ- အခြေ
အမြစ်။ (တိ) (၂) တဏှာဟု ဆိုအပ်သော
(ဘဝ၏) - အရင်းခံ- အခြေအမြစ်- ရှိသော
(တရား)။ (၁) တဏှာမူလေနာနုဂတော-
(ထေရ။ ၃၀၄) တိ တဏှာသင်္ခါတေန ဘဝ-
မူလေန အနုဗ္ဗေဒေါ။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၁။
(-အံ၊ ၃။ ၂။ ၂။) (တိ) (၂) အပရန္တသန္တာ-
နတော တဏှာမူလံ ဇရာမရဏာဝသာနန္တိ
ဒုဝိဓံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၁၃။ တဏှာမူလ-
ဓမ္မသန္နိဿယ-လည်း ကြည့်။

တဏှာမူလက (တိ) [တဏှာ + မူလ + က]
တဏှာဟူသော- အရင်းခံ- အခြေအမြစ် ရှိ
သော(တရား)။ နဝ ဘိက္ခဝေ တဏှာမူလကေ
ဓမ္မေ ဒေသေဿာမိ။ အံ၊ ၃။ ၂။ ၂၀၁။ တဏှာ
မူလံ တေသန္တိ တဏှာမူလကာ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။
၁၁၁။ (-ဝိ၊ ၅။ ၂၄၅။ ပဋိသံ၊ ၂။ ၁၂၅။
နေတ္ထိ၊ ၃။ ၂။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၉၆။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၁။ မ၊
၄။ ၄။ ၅၁။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၄၊ ၂။ ၅၉။ သံ၊ ၄။ ၂။
၁၀၇။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၇။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၁။
ဥဒါန၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၃၀၄။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၁။ ၁၂၁။ ၁၃၉။
အပ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၁၃၂။ စူဠနိ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၁၃၂။ သာရတ္ထ၊
၁။ ၃၀၈။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၆၀။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၈။
မ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၄။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၆။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၄၂၆။
အံ၊ ၄။ ၁။ ၅၈။ မူလ၊ ၄။ ၂။ ၄၀။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁။ ၈၇။
နေတ္ထိ၊ ဝိ၊ ၁။ ၅၇။)

တဏှာမူလကသုတ္တ (န) [တဏှာမူလက+သုတ္တ]
တဏှာမူလက-သုတ်၊ တဏှာအရင်းခံရှိသော
တရား(ရှာမှီးခြင်း၊ ရခြင်း၊ ကြံစည်-ဆုံးဖြတ်
ခြင်း၊ လိုချင်တပ်မက်ခြင်း၊ မျှီမတတ်စွဲလမ်း
ခြင်း၊ သိမ်းဆည်းခြင်း၊ ဝန်တိုခြင်း၊ စောင့်
ရှောက်ခြင်း၊ တုတ်၊ လက်နက်ကိုင်ခြင်း-စသော

အကုသိုလ်တရား) ၉-ပါးကို ဟောပြောသုတ်။
အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ နဝကနိပါတ်၊ ၄။ ၁-ပဏ္ဏာ-
သက၊ ၃-ဝဂ်၊ ၃-သုတ်။ အံ၊ ၃။ ၂။ ၂၀၁။

တဏှာမူလဓမ္မသန္နိဿယ (တိ) [တဏှာမူလ +
ဓမ္မ + သန္နိဿယ] တဏှာအရင်းခံရှိသော
တရားလျှင် မှီရာရှိသော။ တဏှာမူလဓမ္မသန္နိ-
ဿယတာ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၁။

တဏှာမူလဝိသောသန (တိ) [တဏှာမူလ +
ဝိသောသန] တဏှာ၏ - အရင်းခံ- အခြေ
အမြစ် - (အဝိဇ္ဇာ-စသည်)ကိုသွေ့ခြောက်စေ
သော၊ သူ။ တဏှာမူလဝိသောသနော။ ထေရ။
၂။ ၆။ ကာမတဏှာဒီနံ သဗ္ဗတဏှာနံ မူလံ
အဝိဇ္ဇံ အယောနိသောမနသိကာရဉ္စ ဝိသော-
သေတိ သုက္ခာပေတိတိ တဏှာမူလဝိသော-
သနော။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၄။

တဏှာယတိ (ကြိ) [တဏှာ + အာယ + တိ]
တဏှာကဲ့သို့ (တပ်မက်မှုကို) ပြုတတ်၏။ တပ်
မက်၏။ သုံးဆောင် - ခံစား - လို၏။ ကြောက်
ရွံ့၏။ အဘိနန္ဒတိ(ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၉) တိ တဏှာ-
ယတိတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၇။ သံ၊ ၄။ ၁။
၁၁၄၇။ (-သံ၊ ၄။ ၂။ ၂။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၉၃။)

တဏှာယန (န၊ ထိ) [တဏှာ + အာယ + ယု။
တဏှာ+ဣ+ယု။ တဏှာ+အာ+ဣ+ယု။]
(၁) တပ်မက်မှုကို ပြုခြင်း။ (မောဂ်၊ ၅။ ၁၀-
ကြည့်။) (၂) တဏှာ၏-ဖြစ်ခြင်း- အာရုံသို့
ကပ်ရောက်ခြင်း၊ တဏှာကို - ရခြင်း -
ဖြစ်စေခြင်း၊ တပ်မက်ခြင်း၊ ခံစားလိုခြင်း။
မေတ္တာယန (အနု၊ ၄။ ၁။ ၁၈၂) ကြည့်။ (၃)
တဏှာကို-ဆောင်-ဖြစ်စေ-ခြင်း။ ကခါ-
ယန (အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၁) ကြည့်။ တဏှာယန-
ဝသေနာ (သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၅) တိ ဝိသယ-
ကတ္တုကာမတာယ ဝသေန။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၅။
ဥက္ကဏ္ဍိတဿ ဝါ တဿ တဿ တဏှာ-
ယနာ။ မူလ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၉။ တဏှာယနာ ပါတု-
ကာမတာ။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁။ ၅၈။ (-မ၊ ၄။ ၁။ ၆၄။

မဟာနိဋ္ဌာန ၂။ ဒီဋ္ဌိ ၂။ ၉၉၊ ၂၇။ မဒ္ဓိ ၁။
၉၃။ မဒ္ဓိ ၂။ ၂၁၂။ မဒ္ဓိ ၂။ ၂၆။ သံဋ္ဌိ ၁။
၂၇။ သံဋ္ဌိ ၂။ ၂၂၃။ အနုဋ္ဌိ ၂။ ၇၃။ နေတ္တိ
ဝိ။ ၃၁။)

တဏှာယနကရဏ (န) [တဏှာယန+ကရဏ]
တဏှာဖြစ်မှုကိုပြခြင်း။ တဏှာကရဏ-ကြည့်။

တဏှာယနဋ္ဌ (ပ) [တဏှာယန+အတ္ထ] သုံး
ဆောင်-ခံစား-လိုခြင်းသဘော။ တဏှာ-
ယနဋ္ဌေန ကာမတဏှာ။ အဘိဋ္ဌာ ၁။ ၄၀၂။
မဟာနိဋ္ဌာ ၁။ ၁၅။ တဏှာယနဋ္ဌေနာတိ ပိပါသ-
သဘာဝေန။ အဋ္ဌသာယော။ ၂၀၈။ (-ဣတိ-
ဝုတ်၊ ၅။ ၁၇၉။ မဟာနိဋ္ဌာ ၂။ ၃၆။ နေတ္တိဋ္ဌာ
၈၆၊ ၁၂။ သီဋ္ဌိသစ်၊ ၂။ ၂၄၂။ ဒီဋ္ဌိ ၂။ ၃၆၊
၃၄၀။ သံဋ္ဌိ ၂။ ၁၃၃၊ ၂၃၀။)

တဏှာယန္တ (တိ) [တဏှာ+အာယ+အန္တ]
တပ်မက်မှုကို ပြုတတ်သောသူ။ တဏှာ-
ယန္တဿ။ မဒ္ဓိ ၁။ ၉၃။

တဏှာယောဂ (ပ) [တဏှာ+ယောဂ] တဏှာ
ဟူသော - ယှဉ်စပ် - ပူးကပ် - စေတတ်
သော (တရား)။ တဏှာယောဂေနာ (ဣတိ-
ဝုတ်၊ ၂၂၉) တိ တဏှာသင်္ခါတေန ယောဂေန။
ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၁၉၀။

တဏှာယောတ္တ (န) [တဏှာ+ယောတ္တ] တဏှာ
ဟူသောကြိုး၊ ကြိုးနှင့်တူသောတဏှာ။ တဏှာ-
ယောတ္တေနော သယောတ္တာ (သနေတ္တာ၊ သိ၊
သျှာ)။ အံဋ္ဌာ ၂။ ၃၀၈။

တဏှာရဇ္ဈ (ပုထိ) [တဏှာ+ရဇ္ဈ] အထက်ပုဒ်
နက်ကြည့်။ တဏှာရဇ္ဈ သုဋ္ဌ ဟတာ ဆိန္နာ
အပ္ပဝတ္တိကတာ။ ဝိဋ္ဌာ ၃။ ၃၇၈။ ဒီဋ္ဌာ ၂။ ၁၃၃။
(-မဒ္ဓာ ၄။ ၁၄။ သံဋ္ဌာ ၁။ ၉၀။ သံဋ္ဌာ ၂။
၂၉၉။ နေတ္တိဋ္ဌာ ၂၇၃။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၂။
ဒီဋ္ဌိ ၂။ ၁၄၀။ မဒ္ဓိ ၃။ ၂၂၇။ သံဋ္ဌိ ၁။ ၁၃၃။
အံဋ္ဌိ ၂။ ၂၂၁။)

တဏှာရတ (တိ) [တဏှာ+ရတ] တဏှာဖြင့်-
မွေ့လျော် - ပျော်ပိုက် - နှစ်ခြိုက် - သော၊

သူ။ တဏှာရာမဿ ခေါ် အာရသော တဏှာ-
ရတဿ တဏှာသမ္ပဒိတဿ။ သံ၊ ၂။ ၅၅၇။

တဏှာရတိရဟိတ (တိ) [တဏှာ+ရတိ+
ရဟိတ] တဏှာဖြင့်- မွေ့လျော်- ပျော်
ပိုက်- နှစ်ခြိုက်- ခြင်းမှ ကင်းပြီးသော၊
မွေ့လျော်-ပျော်ပိုက်-နှစ်ခြိုက်- ကြောင်း
တဏှာမှ ကင်းပြီးသောသူ။ အရတောတိ
တဏှာရတိရဟိတော။ သံဋ္ဌာ ၁။ ၂၄၇။

တဏှာရတိသန္တဝ (ပ) [တဏှာ+ရတိ+သန္တဝ]
တဏှာဖြင့် မွေ့လျော်ခြင်း၊ အရောတဝင်
ချစ်ကျွမ်းဝင်ခြင်း။ ဗုဒ္ဓိဓေသုပိ ကာမေသု
တဏှာရတိသန္တဝံ မာ အနုယုဉ္ဇထ မာ
ကရိတ္ထ။ မဒ္ဓာ ၃။ ၂၃၇။ (-မဒ္ဓိ ၃။ ၁၅၉။)

တဏှာရမ္မ(မ)ဏ (န) [တဏှာ+အာရမ္မ(မ)ဏ]
တဏှာ၏-မွေ့လျော်ရာ-အာရုံ။ တဏှာရမ္မ-
ဏာ (မဟာနိဋ္ဌာ ၂။ ၂၁) တိ တဏှာပဝတ္တိဝသေန
တဏှာယ အာရမ္မဏဘူတာ။ မဟာနိဋ္ဌာ ၁။ ၄၄။
(-စူဠနိဋ္ဌာ ၃၆။)

တဏှာရသင်္ဂိဒ္ဓိက (တိ) [တဏှာ+ရသ+င်္ဂိဒ္ဓိက]
တဏှာဖြင့် ရသာရုံ၌ တပ်မက်မောသောသူ။
တဏှာရသင်္ဂိဒ္ဓိကော ဟုတွာ။ ဇာဋ္ဌာ ၅။ ၅၀၂။

တဏှာရဟိတ (တိ) [တဏှာ+ရဟိတ] တဏှာမှ
ကင်းပြီးသော၊ ကင်းပြီးသောတဏှာရှိသော။
ကာမဉ္ဇေတ္ထ တဏှာရဟိတာ ဒိဋ္ဌိ နတ္ထိ။
နေတ္တိဋ္ဌာ ၁၄၃။ (-မဒ္ဓိ ၂။ ၁၀။)

တဏှာရာဂ (ပ) [တဏှာ+ရာဂ] တဏှာ ဟူသော
တပ်မက်မှု၊ တဏှာဟူသော စွန်းထေးမှု။
တဏှာရာဂဝသေန ဂဟဏံ သန္ဓာယ။ မဒ္ဓိ ၃။
၂၅၂။ (-အပဋ္ဌာ ၁။ ၂၁၄။)

တဏှာရာမ (တိ) [တဏှာ+အာရာမ] တဏှာ
ဟူသော - မွေ့လျော်ရာ-ပျော်မွေ့ဖွယ်ရာ-
ရှိသော၊ သူ။ တဏှာရတ-ကြည့်။

တဏှာရောဂ (ပ) [တဏှာ+ရောဂ] တဏှာ ဟူ
သော - အနာ - ရောဂါ၊ အနာ - ရောဂါ

-နှင့် တူသော တဏှာ။ တဏှာရောဂဿ သမထော ဘေသဇ္ဇံ။ ပေဋကော။ ၂၅၀။

တဏှာလက္ခဏ (န) [တဏှာ+လက္ခဏ] (၁) တဏှာ၏-မှတ်ကြောင်း-သဘော။ (တိ) (၂) တဏှာဟူသော - မှတ်ကြောင်း - သဘော - ရှိသော။ (၁) တဏှာလက္ခဏ-ဝသေန ကေဘာဝံ ဂတာပိ။ ဒိဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၀။ (တိ) (၂) တဏှာလက္ခဏာ ဣစ္ဆာ စ။ ဒိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၉။

တဏှာလတာ (ထိ) [တဏှာ+လတာ] တဏှာဟူသော နွယ်၊ နွယ်နှင့်တူသော တဏှာ။ တဏှာလတံ ဗဟုဝိဓာနဝတ္တနိ။ ထေရ၊ ၃၅၄။ (-ဓမ္မ၊ ၁၂။ ၃၃၃။ ထေရ၊ ၁၂။ ၄၆၆-၇။)

တဏှာလယ (ပု) [တဏှာ+အာလယ] တဏှာဟူသော အဖန်ဖန် - ငြိကပ် - တွယ်တာ-ကြောင်း(တရား)၊ အဖန်ဖန်-ငြိကပ်-တွယ်တာ-ကြောင်း တဏှာ။ တဏှာလယော ဧတ္ထေန ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗော။ မ၊ ၁၄။ ၃။ ၂၀။ (-၂၉၉။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၅၂။ အံ၊ ၁၂။ ၃၃၂။)

တဏှာလုက (တိ) [တဏှာ+အာလု+က။ က-သီးခြားနက် မရှိ။] များသော တပ်မက်ခြင်း ရှိသော၊ တပ်မက်ခြင်း များသော၊ သူ။ တဏှာလုကော သော။ ဇာ၊ ၁၄။ ၂။ ၂၅၄။

တဏှာလေပ (ပု) [တဏှာ+လေပ] လိမ်းကျံ-ကပ်ငြိ-ကြောင်း တဏှာ၊ တဏှာအစေး။ ဒွေ လေပါ တဏှာလေပေါ စ ဒိဋ္ဌိလေပေါ စ။ မဟာနိ၊ ၄၂။ စူဠနိ၊ ၄၄။ ၃၀၂။ (-သုတ္တနိ၊ ၁။ ၁၁၃။ ထေရ၊ ၁၂။ ၅၂၃။ ထေရီ၊ ၁၂။ ၂၆၄။ အပါ၊ ၁၁။ ၂၂၀။ စူဠနိ၊ ၁၃။ ၁၃၆။)

တဏှာလောလုပ္ပ (န) [တဏှာ+လောလုပ္ပ။ (အဘိ၊ ၁။ ၁၂၉၇-ကြည့်။)] တဏှာဖြင့် အဖန်ဖန် လုယက် ဆွဲငင်တတ်သူ၏ အဖြစ်၊ တဏှာဖြင့် အဖန်ဖန် လုယက်ဆွဲငင်ခြင်း၊ ငမ်းငမ်းတက် လိုချင်ခြင်း။ သော ဟိ တဏှာ-

လောလုပ္ပဿ တပနတော တပေါ။ သံ၊ ၁။ ၁၅၃။ (-သံ၊ ၁။ ၁၅၀။ အံ၊ ၁၂။ ၄၀၊ ၂၀၅။)

တဏှာဝဂ္ဂ (ပု) [တဏှာ+ဝဂ္ဂ] တဏှာဖြင့် မှတ်အပ်သော တရားဒေသနာ အစုအပေါင်း၊ တဏှာနှင့် စပ်၍ ဟောအပ်သော တရားစု၊ တဏှာဝဂ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဓမ္မပဒပါဠိ၊ ၂၄-ဝဂ်။ ဓမ္မ၊ ၆၁။ ဓမ္မ၊ ၁၂။ ၃၂၇။

တဏှာဝဇ္ဇ (တိ) [တဏှာ+ဝဇ္ဇ] တဏှာသည် ကြဉ်ဖယ်အပ်သော၊ တဏှာကို ကြဉ်ဖယ်တတ်သော၊ တဏှာမှ ကြွင်းသော (တရား)။ တဏှာဝဇ္ဇော တေဘူမကာ ခန္ဓာ ဒုက္ခံ။ မ၊ ၁၄။ ၁။ ၇၂။ (-အဘိ၊ ၁။ ၁၂။ လူတိဝုတ်၊ ၁။ ၅၉။ ၁၅၆။ နေတ္ထိ၊ ၁။ ၅၆၊ ၅၇။ ဒိ၊ ၁။ ၁၉၀။ အံ၊ ၁။ ၁၁၅၄။ အနု၊ ၁၂။ ၇၉။ အနု၊ ၁၂။ ၃၁။ နေတ္ထိ၊ ၀။ ၇၆။)

တဏှာဝဇ္ဇကိလေသ (ပု) [တဏှာဝဇ္ဇ+ကိလေသ] တဏှာသည် ကြဉ်ဖယ်အပ်သော ကိလေသ၊ တဏှာမှ ကြွင်းသော ကိလေသ။ တဏှာဝဇ္ဇကိလေသ အဝသေသာကုသလာ၊ သာသဝါနိ ကုသလမူလာနိ၊ သာသဝါ စ ကုသလဓမ္မာ။ အနု၊ ၁၂။ ၆၅။

တဏှာဝဇ္ဇိတ (တိ) [တဏှာ+ဝဇ္ဇိတ] တဏှာသည် ကြဉ်ဖယ်အပ်သော၊ တဏှာကို ကြဉ်ဖယ်တတ်သော၊ တဏှာမှ ကြွင်းသော (တရား)။ တဏှာဝဇ္ဇိတအဝိသိဋ္ဌဓမ္မာနံ။ နေတ္ထိ၊ ၁။ ၇၀။

တဏှာဝဇ္ဈမ (န) [တဏှာ+ဝဇ္ဈမ] တဏှာဟူသော (သံသရာ)-ခရီး-လမ်းကြောင်း။ တဏှာဝဇ္ဈမသေဝ ဆိန္နတ္တာ ဆိန္နဝဇ္ဈမေ။ သံ၊ ၁။ ၁၇။

တဏှာဝဋ္ဋဗန္ဓ (ပု) [တဏှာ+ဝဋ္ဋ+ဗန္ဓ] တဏှာအနှောင်အဖွဲ့(နှင့်) ဝဋ္ဋဆင်းရဲ အနှောင်အဖွဲ့၊ နှောင်ဖွဲ့ တတ်သော တဏှာ(နှင့်) နှောင်ဖွဲ့တတ်သော ဝဋ္ဋဆင်းရဲ။ တဏှာဝဋ္ဋသောတာ တဏှာဝဋ္ဋဗန္ဓာ။ အနု၊ ၁၂။ ၄၉။

တဏှာဝဋ္ဋသောတ (ပု) [တဏှာ+ဝဋ္ဋ+သော-
တ] တဏှာအလျဉ်(နှင့်) ဝဋ္ဋဆင်းရဲအလျဉ်။
အထက်ပုဒ် ကြည့်။

တဏှာဝစု (ဒွ) ကိ (ပု) [တဏှာ+ဝစု (ဒွ) ကိ]
တဏှာ လက်သမား။ တဏှာဝစုကိ ဂဝေ-
သန္တော (ပရိယေသန္တော)။ ဓမ္မာဠာ ၂။ ၈၀။
ထေရ်ဠာ ၁။ ၃၉၂။ ဝဇီရ ၂။ ၂၃။ သာရတ္ထ ၁။
၆၅။ ဝိမတိ ၁။ ၁၇။ ဒီဇ္ဈိ ၁။ ၂၄။ သီဇ္ဈိသစ်၊
၁။ ၈၅။

တဏှာဝတ္ထု (န) [တဏှာ+ဝတ္ထု] တဏှာ၏-
တည်ရာ - အကြောင်း - အာရုံ (တေဘူမက
တရား)။ တဏှာဝတ္ထုဘူတံ တေဘူမကံ ဝေဒိ-
တဗ္ဗံ။ မူလဋီ ၁။ ၁၂၃။ (-အံဠာ ၂။ ၂၅၆။
ဣတိဝုတ်ဠာ ၁။ ၃၁၇။ ဒီဇ္ဈိ ၁။ ၂၅၉။ အနုဋီ ၁။
၁၇၄။ နေတ္ထိဋီ ၁။ ၁၀၉-စသည်။)

တဏှာဝတ္ထုက (တိ) [တဏှာ+ဝတ္ထု+က]
တဏှာ၏ - တည်ရာ - အကြောင်း - အာရုံ။
တဏှာဝတ္ထုက (မဟာနိ ၂) တိ ပတိဋ္ဌဋ္ဌေန
ကာရဏဋ္ဌေန စ တဏှာယ ဝတ္ထုဘူတာ။
မဟာနိဠာ ၁။ ၁၄။ (-စူဠနိ ၁။ ၃၆။ ဒီဇ္ဈိ ၁။ ၁၇၀။
မာဇ္ဈိ ၁။ ၂၈၆။ သံဇ္ဈိ ၁။ ၁၃၅။)

တဏှာဝနထ (ပု) [တဏှာ+ဝနထ] တောကြီး
မျက်မဲနှင့်တူသော တဏှာ၊ တဏှာတောအုပ်။
တဏှာဝနထ ဘုသံ ကရေဟိ။ ဇာဠာ ၅။
၂၃၅။

တဏှာဝရတ္တာ (ထိ) [တဏှာ+ဝရတ္တာ] တဏှာ
ဟူသော - သားရေလွန် - သားရေကြိုး။
တဏှာဝရတ္တာ ဆိန္ဒိတုံ ဝနုတိ။ ဓမ္မာဠာ ၂။
၄၀၇။

တဏှာဝသဂတ (တိ) [တဏှာ+ဝသ+ဂတ]
တဏှာအလိုလိုက်သောသူ။ သဗ္ဗော ဒိဋ္ဌိဂ္ဂါ-
ဟော တဏှာဝသဂတဿေဝ ဟောတိ။ မ၊
ဋီ ၁။ ၂၆၇။

တဏှာဝသိက (တိ) [တဏှာ+ဝသ+ဣက] အထက်
ပုဒ်နက် ကြည့်။ သော တဏှာဝသိကော
ပုဂ္ဂလော။ ဓမ္မာဠာ ၂။ ၃၃၀။ ထေရ်ဠာ ၂။ ၉၅။
(-ဓမ္မာဠာ ၂။ ၃၃၄။ ဇာဠာ ၂။ ၁၉၇၊ ၂၈၉။
ဇာဠာ ၄။ ၃၁၅၊ ၁၁၄၊ ၁၇၁၊ ၁၇၅၊ ၁၄၉၀။ ဇာဠာ
၅။ ၃၁၇။)

တဏှာဝသိဋ္ဌ (တိ) [တဏှာ+အဝသိဋ္ဌ] တဏှာမှ
ကြွင်းကျန်သော (ကိလေသာ-စသည်)။
တဏှာဝသိဋ္ဌာနံ သောကနိမိတ္တာနံ။ သီဇ္ဈိ
သစ်၊ ၂။ ၁၇၃။

တဏှာဝဿုတ (တိ) [တဏှာ+အဝဿုတ] တဏှာ
(ဟူသော မိုးရေ) သည် စွတ်စိုအပ်သော၊
တဏှာ(ဟူသော မိုးရေ)ဖြင့် စွတ်စိုသောသူ။
တတော ဝေ တတ္ထ တဏှာဝဿုတာဘာဝေန
အနဝဿုတော။ ထေရ်ဠာ ၁။ ၃၄၉။

တဏှာဝါန (န) [တဏှာ+ဝါန] တဏှာပင်လျှင်
(ကံ၊ ကိလေသာ၊ ဝိပါက်-တို့ကို) - ချုပ် -
စပ် - တတ်သော (တရား)၊ (ကံ၊ ကိလေသာ၊
ဝိပါက်-တို့ကို) ချုပ် - စပ် - တတ်သော
တဏှာ။ တဏှာဝါနတော နိက္ခန္တံ နိဗ္ဗာနံ
ကထိယတိ။ မဟာနိဠာ ၆၉၂၀။ တဏှာဝ
ကမ္မကိလေသဝိပါကာနံ ဝိနနဋ္ဌေန သံသိဗ္ဗ-
နဋ္ဌေန ဝါနံ၊ တေန တဏှာဝါနေန။ သံဇ္ဈိ
၂။ ၄၅၁။ (-အံဠာ ၁။ ၄၂။ မဟာနိဠာ ၇၂။
ဒီဇ္ဈိ ၂။ ၇၅။ အံဇ္ဈိ ၁။ ၉၇။)

တဏှာဝါနဝိရဟိတ (တိ) [တဏှာဝါန+ဝိရဟိတ]
ချုပ် - စပ် - တတ်သော တဏှာမှ ကင်းပြီး
သော။ တဏှာဝါနဝိရဟိတတ္တာ (ဒီဇ္ဈိ ၂။
၃၄၂။ မာဠာ ၁။ ၂၄၁။) တိ တဏှာသင်္ခါတဝါန-
ဝိဝိတ္တတ္တာ။ ဒီဇ္ဈိ ၂။ ၂၈၄။ မာဠာ ၁။ ၃၃၅။ (-
သံဠာ ၁။ ၂၁၃။ အံဇ္ဈိ ၂။ ၁၈၂။)

တဏှာဝါရ (ပု) [တဏှာ+ဝါရ] တဏှာ(ကို
ဟောရာ) - အလှည့် - အကြိမ်၊ တဏှာ

၏အလှည့်ကျ ဒေသနာ။ တကောဝါရေ ရူပ-
 တကော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၄။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၀။)
 တကောဝိက္ခမ္ဘန (န) [တကော + ဝိက္ခမ္ဘန] (၁)
 တကောကို ပယ်ခွါခြင်း။ (၂) တကောကို ပယ်
 ခွါကြောင်း (ဉာဏ်)။ တကောဝိနယ-ကြည့်။
 တကောဝိစရိတ (န) [တကော + ဝိစရိတ] (က)
 တကော၏ အထူးထူး - လှည့်လည်ကျက်စား -
 ဖြစ် - ခြင်း၊ အထူးထူး - လှည့်လည်ကျက်စား -
 - ဖြစ် - တတ်သော တကော။ (ခ) တကော၏
 - ကျယ်ပြန့်စွာ - လှည့်လည်ကျက်စား - ဖြစ်
 - ခြင်း၊ ကျယ်ပြန့်စွာ - လှည့်လည်ကျက်စား -
 - ဖြစ် - တတ်သော တကော၊ တကောဝိစရိတ်။
 (က) အဋ္ဌာရသ တကောဝိစရိတာနိ။ အဘိ၊
 ဝိ၊ ၄၀၆။ = တကောသမုဒါစာရာ တကောပဝတ္တိ-
 ယော။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၉၆။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၅။
 = တကောသမုဒါစာရာ၊ သမုဒါစာရဝသေန
 ပဝတ္တတကောတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၀။
 (ခ) အဋ္ဌသတံ တကောဝိစရိတ (မဟာနိ။
 ၃၇) နှိ အဋ္ဌတ္တရသတံ တကောဂမနဝိတ္တာရံ...
 အဋ္ဌသတ(အဋ္ဌသတံ၊ သိ၊ သျှာ) တကောဝိစရိ-
 တာနိ ဟောန္တိ။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁၂၇။ (-ဒိ၊ ဋ္ဌ၊
 ၂။ ၃၁၃။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၄၁၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၄၂။
 သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၇-စသည်။) (အာရုံ ၆-ပါးကို
 မူတည် ကာမ၊ ဘဝ၊ ဝိဘဝ-တကော ၃-ပါး
 ဖြင့် မြှောက်၊ ၁၈-ပါး ဖြစ်၏။ ၎င်းကို အဇ္ဈတ္တ၊
 ဗဟိဒ္ဓ သန္တာန် ၂-ပါးဖြင့် မြှောက်၊ ၃၆-ပါး
 ဖြစ်၏။ ၎င်းကို အတိတ်၊ အနာဂတ်၊ ပစ္စုပ္ပန်
 ကာလ ၃-ပါးဖြင့် မြှောက် တကောဝိစရိတ်
 တရား ၁၀၈-ပါး ဖြစ်၏။ ၎င်းကိုပင် “တကော
 အစစ် တရားရစ်” ဟု ဆိုကြသည်။ အဘိ၊
 ဓ၊ ၂၁၆။ အဘိ၊ ဝိ၊ ၄၀၆။ အံ၊ ၁။ ၅၃၃။ မ၊ဋ္ဌ၊
 ၁။ ၂၂၄။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၇၇။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။
 ၁၉၀။ ဝိဘာဝိနိ။ ၂၃၂။)

တကောဝိစရိတဒေသနာ (ထိ) [တကောဝိစရိတ
 + ဒေသနာ] တကောဝိစရိတ် (တရား) တို့ကို
 - ဟောရာ - ဟောကြောင်း - ဖြစ်သော

စကားအစဉ်။ (အဘိ၊ ဝိ၊ ၄၀၆-လာ ‘တကော-
 ဝိစရိတနိဒ္ဒေသ’ သည်ပင် “တကောဝိစရိတ-
 ဒေသနာ”，“တကောဝိစရိတသုတ္တ” ဖြစ်၏။)
 ယထာ တကောဝိစရိတဒေသနာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။
 ၁၆၂။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၄၂။ တကောဝိစရိတသုတ္တ-
 လည်း ကြည့်။

တကောဝိစရိတဓမ္မ (ပု) [တကောဝိစရိတ + ဓမ္မ]
 တကောဝိစရိတ်တရား။ အဋ္ဌာရသ တကော-
 ဝိစရိတဓမ္မာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၉၇။
 အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၇၇။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၇၅။

တကောဝိစရိတနိဒ္ဒေသ (ပု) [တကောဝိစရိတ +
 နိဒ္ဒေသ] တကောဝိစရိတ် (တရား) တို့ကို
 အကျယ်ညွှန်းပြ - ရာ - ကြောင်း (အပိုင်း
 - အခန်း)။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ အဘိဓမ္မပိဋက၊
 ဝိဘင်္ဂပါဠိ၊ ခုဒ္ဒကဝတ္ထုဝိဘင်း၊ တကောဝိစရိတ-
 နိဒ္ဒေသ။ အဘိ၊ ဝိ၊ ၄၀၆။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၉၆။
 အယံ တကောဝိစရိတနိဒ္ဒေသော။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။
 ၄၉၇။

တကောဝိစရိတသုတ္တ (န) [တကောဝိစရိတ +
 သုတ္တ] တကောဝိစရိတ် (တရား) တို့ကို
 ကောင်းစွာ ဟောပြောဖြစ်သော စကား
 အစဉ်။ “အဇ္ဈတ္တိကဿ ဥပါဒါယာ” တိအာဒိ-
 နယပ္ပဝတ္တံ တကောဝိစရိတသုတ္တံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။
 ၂၆၁။ တကောဝိစရိတနိဒ္ဒေသ-နှင့် တကော-
 ဝိစရိတဒေသနာ-လည်း ကြည့်။

တကောဝိဇ္ဇာပဝတ္တိ (ထိ) [တကောဝိဇ္ဇာ + ပဝတ္တိ]
 တပ်မက်မှု ‘တကော’ (နှင့်) မသိမှု ‘အဝိဇ္ဇာ’ တို့၏
 ဖြစ်ခြင်း။ တကောဝိဇ္ဇာပဝတ္တိ။ ဒိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၈၉။
 သိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၇၇။

တကောဝိဇ္ဇာမယ - တကောအဝိဇ္ဇာမယ (တိ)
 [တကောဝိဇ္ဇာ = တကောအဝိဇ္ဇာ + မယ] တကော၊
 အဝိဇ္ဇာ-ဖြင့် ပြီးသော၊ တကော၊ အဝိဇ္ဇာ-ပင်
 ဖြစ်သော။ အရိယမဂ္ဂသတ္တေန ဥစ္စိန္တံ တကော-
 ဝိဇ္ဇာမယံ (တကောအဝိဇ္ဇာမယံ)။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။
 ၁၀၄။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၉၉။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁၄၆။

တဏှာဝိဇ္ဇာဝိဂမ (ပု) [တဏှာဝိဇ္ဇာ+ဝိဂမ]
တဏှာ၊ အဝိဇ္ဇာတို့၏ - ကင်း - ကွာ - ခြင်း။
တဏှာဝိဇ္ဇာဝိဂမော။ ဒီ၊ ဇီ၊ ဝ၊ ၁၀၉။ သီ၊ ဇီ၊
သစ်၊ ဝ၊ ၄၇၈။

တဏှာဝိဇ္ဇာဝိသောဓန (န) [တဏှာဝိဇ္ဇာ+
ဝိသောဓန] တဏှာ၊ အဝိဇ္ဇာတို့ကို - အထူး
သဖြင့် - သုတ်သင် - ရှင်းလင်း - ခြင်း။
တဏှာဝိဇ္ဇာဝိသောဓနံ။ သံ၊ ဇီ၊ ဝ၊ ၅၂။

တဏှာဝိဇ္ဇာသင်္ကေတ (ပု) [တဏှာဝိဇ္ဇာ+
သင်္ကေတ] တဏှာ၊ အဝိဇ္ဇာတို့၏ - တွန့် - တို
- ဆုတ် - နှစ် - ခြင်း။ တဏှာဝိဇ္ဇာသင်္ကေတ
စော ဒဿိတော ဟေတိ။ ဒီ၊ ဇီ၊ ဝ၊ ၂၀၄။
သီ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ဝ၊ ၄၉၇။

တဏှာဝိနယ (ပု) [တဏှာ+ဝိနယ] (၁)
တဏှာကိုပယ်ခွါခြင်း။ (၂) တဏှာကိုပယ်ခွါ
ကြောင်း (ဉာဏ်စသည်)။ (၁) တဏှာဝိန-
ယေန ပဉ္စက္ခန္ဓဝိနယော။ သံ၊ ဇ္ဇ၊ ဝ၊ ၆၀။ (၁)
(၂) ဣစ္ဆာဝိနယ(အံ၊ ၂။ ၄၀၇)တိ တဏှာ-
ဝိနယေ။ အံ၊ ဇ္ဇ၊ ၂။ ၁၅၀။ တဏှာဝိနယ(အံ၊
ဇ္ဇ၊ ၂။ ၁၅၀)တိ ဘင်္ဂါနုပဿနာဉာဏာနုဘာဝ-
သိဒ္ဓေ တဏှာဝိက္ခမ္ဘနေ။ အံ၊ ဇီ၊ ၂။ ၁၅၈။
(-မဟာနိ၊ ဇ္ဇ၊ ၁၃၇။)

တဏှာဝိနယန (န) [တဏှာ+ဝိနယန] အထက်
ပုဒ်နက် ကြည့်။ ဣစ္ဆာဝိနယေတိ တဏှာ-
ဝိနယနေ။ ဒီ၊ ဇ္ဇ၊ ၂။ ၂၂။ = ဝိရာဂါနုပဿနာဒိ-
ဝိပဿနာဉာဏာနုဘာဝသိဒ္ဓေ တဏှာဝိက္ခမ္ဘ-
နေ။ ဒီ၊ ဇီ၊ ၂။ ၂၅၉။

တဏှာဝိနာသက (တိ) [တဏှာ+ဝိနာသက]
တဏှာကို - ပျက်စီးစေ - ဖျက်ဆီး - တတ်
သော၊ သူ။ တဏှာဟရ-ကြည့်။

တဏှာဝိနာသန (န) [တဏှာ+ဝိနာသန] (၁)
တဏှာကို - ပျက်စီးစေ - ဖျက်ဆီး - ခြင်း။
(တိ) (၂) တဏှာကို - ပျက်စီးစေ - ဖျက်

ဆီး - တတ်သော(တရား)။ တဏှာနိစ္ဆိတန-
ကြည့်။

တဏှာဝိနိစ္ဆယ (ပု) [တဏှာ+ဝိနိစ္ဆယ] (၁)
တဏှာဖြင့် (အာရုံကို) ဆုံးဖြတ်ခြင်း။ (၂)
(အာရုံကို) ဆုံးဖြတ်ကြောင်းတဏှာ။ ဝိနိစ္ဆ-
ယောတိ ဒေဝိ ဝိနိစ္ဆယာ တဏှာဝိနိစ္ဆယော စ
ဒိဋ္ဌိဝိနိစ္ဆယော စ။ ဒီ၊ ဇ္ဇ၊ ၂။ ၃၁၂၊ ၃၁၃။ တဏှာ-
ဝိနိစ္ဆယော နာမတဏှာယ ဝသေန ဝက္ခမာန-
နယေန အာရမ္မဏဿ ဝိနိစ္ဆိနတော။ ဒီ၊ ဇီ၊
၂။ ၂၅၈။ (-မဟာနိ၊ ၂။ ၁၀၅။ ဒီ၊ ဇ္ဇ၊ ၂။ ၈၉။
အံ၊ ဇ္ဇ၊ ၂။ ၂၇၄။ အဘိ၊ ဇ္ဇ၊ ၂။ ၄၉၄။ မဟာနိ၊ ဇ္ဇ။
၃၀၉၊ ၃၁၀။ ပဋိသံ၊ ဇ္ဇ၊ ၁။ ၁၁၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။
၄၈၀။)

တဏှာဝိနိမုတ္တ (တိ) [တဏှာ+ဝိနိမုတ္တ] တဏှာ
မှ လွတ်သော။ ပရမတ္ထတော တဏှာဝိနိ-
မုတ္တော။ အနု၊ ဇီ၊ ၁။ ၇၃။

တဏှာဝိပန္န (တိ) [တဏှာ+ဝိပန္န] တဏှာဖြင့် -
ဖောက်ပြန် - ပျက်စီး - သော၊ သူ။ တဏှာ-
ဝိပန္နာနံ ဣမသ္မိံ လောကေ ဝတ္ထုကာမေဟိ
တိတ္ထိ နာမ နတ္ထိ။ ထေရ၊ ဇ္ဇ၊ ၂။ ၂၉၇။ (-
ထေရ၊ ဇ္ဇ၊ ၁။ ၃၅၉။)

တဏှာဝိပလ္လာသ (ပု) [တဏှာ+ဝိပလ္လာသ (=
ဝိ + ပရိ + အသ + က)] တဏှာကြောင့် -
ဖောက်ပြန် - ပြောင်းလဲ - ခြင်း။ တဏှာ
ဟူသောအကြောင်းရှိသော - ဖောက်ပြန် -
ပြောင်းလဲ - ခြင်း။ တဏှာကိုမှီ၍ ဖြစ်သော -
ဖောက်ပြန် - ပြောင်းလဲ - ခြင်း။ တဏှာဝိ-
ပလ္လာသော(နေတ္ထိ၊ ၇၂)တိ တဏှာမူလကော
ဝိပလ္လာသော။ နေတ္ထိ၊ ဇ္ဇ၊ ၁၄၃။ = တဏှံ ဥပ-
နိဿာယ ပဝတ္တော ဝိပလ္လာသော၊ န ဟိ
တဏှာ သယံ ဝိပလ္လာသော။ နေတ္ထိ၊ ဇီ၊ ၈၇။
= ဒိဋ္ဌိသဟိတတဏှာမူလကော ဝိပလ္လာသော
အနာဂတံ ရူပံ ဒိဋ္ဌာဘိနန္ဒနဝသေန အဘိနန္ဒ-
တိ။ နေတ္ထိ၊ ဝိ၊ ၂၂။ (-နေတ္ထိ၊ ဇ္ဇ၊ ၅၆။)

တဏှာဝိပ္ပယုတ္တ (တိ) [တဏှာ + ဝိပ္ပယုတ္တ] တဏှာနှင့် မယှဉ်သော၊ တဏှာမှ ကင်းသော (စိတ်-စသည်)။ တဏှာဝိပ္ပယုတ္တဿ ဖလသမာပတ္တိစိတ္တဿ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၂။ (-ယမက၊၁။၂၁၂-၅။)

တဏှာဝိပ္ပယုတ္တစိတ္တပ္ပတ္တိက္ခဏ (ပု) [တဏှာ-ဝိပ္ပယုတ္တစိတ္တ + ဥပတ္တိက္ခဏ] တဏှာကင်းသောစိတ် ဖြစ်ရာဇာဏ။တေသံ တသ္မိံ ဥပပတ္တိက္ခဏေ တဏှာဝိပ္ပယုတ္တစိတ္တပ္ပတ္တိက္ခဏေ စ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၂။

တဏှာဝိပ္ပန္နိတနိဝေသ (ပု) [တဏှာ+ဝိပ္ပန္နိတ+နိဝေသ]တဏှာ၏တုန်လှုပ်ခြင်း(နှင့်)အာရုံသို့ သက်ဝင် တည်နေခြင်း။ တဏှာဝိပ္ပန္နိတနိဝေသသင်္ခါတံ ဝါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၆။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၃၂။ တဏှာဝိပ္ပန္နိတနိဝေသော အဋ္ဌသတ-တဏှာဝိစရိတာဒိဘာဝေန တဏှာပဝတ္တိယေဝ။ မူလဋီ၊၁။၁၆၈။

တဏှာဝိရဟိတ (တိ) [တဏှာ + ဝိရဟိတ] တဏှာမှ ကင်းသော၊ ကင်းသော တဏှာရှိသော။ တဏှာဝိရဟိတော ဧဝ ဝါ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၁။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၇၉။ န ဟိ တဏှာဝိရဟိတာ မာနဒိဋ္ဌိပဝတ္တိ အတ္တိ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၆၁။

တဏှာဝိဝဋ္ဌန (န) [တဏှာ+ဝိဝဋ္ဌန] တဏှာ၏ -မဖြစ် - ပြန်လည် - ဆုတ်နစ် - ခြင်း။ စတုသု ပန ပစ္စယေသု တဏှာဝိဝဋ္ဌနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၈၉။

တဏှာဝိသယ (ပု) [တဏှာ+ဝိသယ] တဏှာ၏ - ဖြစ်ရာ - အာရုံ။ တဏှာဝိသယဿ အဘာဝတော။ သံ၊ဋီ၊၁။၉၁။ (-နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။ ၁၉၉။ နေတ္ထိ၊ဋီ။၁၁၁။)

တဏှာဝုတ္တိ (တိ) [တဏှာ+ဝုတ္တိ] တဏှာ၏ ဖြစ်ခြင်းရှိသော(အာရုံ၊ ဝတ္ထု)။ တဏှာဝုတ္တိနော အဘာဝါ။ သံ၊ဋီ၊၂။၉၃။

တဏှာဝူပသမ (ပု) [တဏှာ+ဝူပသမ] တဏှာ၏ အသူးငြိမ်းပျောက်ခြင်း၊ တဏှာငြိမ်းအေး

ခြင်း။ တဏှာပဟာနံ တဏှာဝူပသမံ။ စူဠနိ။ ၁၂၆။

တဏှာဝေဝစန (န) [တဏှာ+ဝေဝစန] တဏှာ၏ - ဝေဝစံ - ပရိယာယ် - စကားလှယ် - စကား အပြောင်းအလဲ၊ တဏှာ၏ အမည် ပညတ်အမျိုးမျိုး။ တောဒိသာနိ တွေ့ကာနိ ပဒါနိ တဏှာပက္ခေ တဏှာဝေဝစနာနိ။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၁၈၆။

တဏှာဝေါဒါနဘာဂိယ (တိ) [တဏှာ+ဝေါဒါန +ဘာဂိယ] (က) တဏှာမှ-ကင်းစင်-သန့်ရှင်း-ခြင်း ဟူသော-အဖို့၌ ဖြစ်-အဖို့ရှိ-အဖို့၌ယှဉ်-သော။ (ခ) တဏှာမှ-ကင်းစင်-သန့်ရှင်း-ကြောင်း ဖြစ်သော သမထ၊ ဝိပဿနာသို့ ဆည်းကပ်စေတတ်သော(တရားဒေသနာ-စသည်)။ တဏှာဝေါဒါနဘာဂိယံ သုတ္တံ။ နေတ္ထိ။၁၀၆၊၁၃၉။(-နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၂၂၀။ နေတ္ထိ၊ဋီ။၁၃၈။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၂၈၁၊၃၁၆။)

တဏှာသံကိလေသ (ပု) [တဏှာ+သံကိလေသ] (၁) (မိမိကိန်းရာ သတ္တဝါကို) ပူပန်စေ-နှိပ်စက်-ညစ်နွမ်းစေ - ညစ်ပေစေ - တတ်သော တဏှာ၊ (စိတ်ကို)ညစ်ကျူ ပူပန်စေတတ်သောတဏှာ၊ တဏှာဟူသော (စိတ်၏) အညစ်အကြေး။ (တိ) (၂) ညစ်ကျူ ပူပန်စေတတ်သော တဏှာရှိသော။ (၁) တဏှာသံကိလေသဿ ပဟာနံ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၁။၇၆။ ဝိမတိ၊၁။၂၀။ (- နေတ္ထိ။၇၉၊၁၀၆။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၂၉၆။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၁၆၂၊၂၂၀။ သာရတ္ထ၊၂။၃။ မ၊ဋီ၊၁။၁၃၆-၇။ မ၊ဋီ၊၂။၁၅၂။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၇၁။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၀၁။ နေတ္ထိ၊ဋီ။၇၁။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၁၆၅။) (တိ) (၂) အ-ပရိသုဒ္ဓါ ဒေသနာ နာမ ဟောတိ တဏှာသံကိလေသတ္တာ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၅၆။

တဏှာသံကိလေသပ္ပ (ပ) ဟာန (န) [တဏှာ-သံကိလေသ+ပဟာန] (စိတ်ကို) ညစ်ကျူပူပန်စေတတ်သောတဏှာကိုပယ်ခြင်း။ တဏှာ-

သံကိလေသပဟာနဉ္စ သိဇ္ဈတိ။ ဒီ၊ဋီ၊သ။၂၀၄။
သိ၊ဋီ၊သစ်၊သ။၄၉၆။ (-မ၊ဋီ၊သ။၁၃၇။)

တဏှာသံကိလေသဘာဂီယ (တိ) [တဏှာ +
သံကိလေသ + ဘာဂီယ] (စိတ်ကို) ညစ်ကျူ
ပူပန်စေတတ်သော တဏှာဟူသော - အဖို့၌
ဖြစ် - အဖို့ရှိ - အဖို့၌ ယှဉ် - သော၊ (စိတ်ကို)
ညစ်ကျူပူပန်စေတတ်သော တဏှာသို့ ဆည်း
ကပ်စေတတ်သော (တရားဒေသနာစသည်)။
တဏှာသံကိလေသဘာဂီယံ သုတ္တံ။ နေတ္ထိ။
၁၀၆။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၂၂၀။ နေတ္ထိ၊ဋီ။၁၂၉။

တဏှာသံကိလေသဝိသောဇန (န) [တဏှာသံ-
ကိလေသ + ဝိသောဇန] (စိတ်ကို) ညစ်ကျူ
ပူပန်စေတတ်သော တဏှာကို - သုတ်သင် -
ရှင်းလင်း - ခြင်း။ တဏှာသံကိလေသဝိသော-
ဇနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။ ဒီ၊ဋီ၊၂။
၂၀၂။ မ၊ဋီ၊သ။၁၃၂။

တဏှာသံကိလေသသောဇန (န) [တဏှာသံကိ-
လေသ + သောဇန] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။
တဏှာသံကိလေသသောဇနေန အာသယ-
ပေါသနံ။ မူလဋီ၊၁။၁၀၁။ အနုဋီ၊၁။၁၀၈။

တဏှာသံသာဋ (တ) (ပု) [တဏှာ + သံသာဋ
(တ)] (က) တဏှာအပေါင်း၊ တဏှာအစု
အဝေး၊ တဏှာပေါင်းချုပ်။ (ခ) တဏှာ-
ထုပ်လျောက်။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တဏှာသံသာဋ (တ) ပဋိမုက္က (တိ) [တဏှာ-
သံသာဋ (တ) + ပဋိမုက္က] (က) တဏှာ -
အပေါင်း - ပေါင်းချုပ် - ၌ - စွပ်အပ် - သွင်း
အပ် - သော၊ တဏှာပေါင်းချုပ်၌ အစွပ်ခံ
ရသော၊ သူ။ (ခ) တဏှာထုပ်လျောက်၌ -
စွပ်အပ် - သွင်းအပ် - သော၊ တဏှာထုပ်
လျောက်၌ အစွပ်ခံရသော၊ သူ။ တဏှာ-
သံသာဋပဋိမုက္ကော လောကသန္နိဝါသော။
ပဋိသံ၊၁၂၂။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၂၆။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။
၁၃၈။ = တဏှာ ဝေ အဗ္ဗောဓိန္နံ ပဝတ္တိတော
သံဃဋီတဋ္ဌေန သံသာတောတိ တဏှာသံသာ-

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၇-ပ-မ-ဗ-သ-ဝ

ဋ္ဌော၊ တသ္မိံ* တဏှာသံသာဋေ ပဋိမုက္ကော
အနုပဝိဋ္ဌော အန္တောဂတောတိ တဏှာ-
သံသာဋပဋိမုက္ကော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ။၂။၁၈။

တဏှာသံယုတ္တ (တိ) [တဏှာ + သံယုတ္တ] (က)
တဏှာနှင့် ရောစပ်အပ်သော၊ တဏှာနှင့် ရော
စပ်အပ်သကဲ့သို့ ဖြစ်သော၊ သူ။ (ခ) တဏှာ
၏ အာရုံ၌ ဖွဲ့ယှဉ် တပ်ဆင်အပ်သော၊ တဏှာ
၏ အာရုံ၌ ဖွဲ့ယှဉ် တပ်ဆင်အပ်သကဲ့သို့ ဖြစ်
သော၊ သူ။ တဏှာသံယောဇနာ သတ္တာ
တဏှာသံယုတ္တာ တဏှာပက္ခေန ဝိစရန္တိ။
နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၉။ တဏှာယ သံယုတ္တာ ဝိယ
ပဝတ္တာ၊ တဏှာယ ဝါ အာရမ္မဏဘူတေ
ဝတ္ထုကာမေ သံယုတ္တာ ဝိယ ပဝတ္တာ သတ္တာ။
နေတ္ထိ၊ဝိ။၂၅၆။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၊၃၈၀။)
အဝိဇ္ဇာသံယုတ္တ (နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၁၉၃) လည်း
ကြည့်။

တဏှာသံယောဇန = တဏှာသညောဇန (န)
[တဏှာ + သံယောဇန = သညောဇန]
(၁) တဏှာအနှောင်အဖွဲ့၊ တဏှာနှောင်ကြိုး၊
တဏှာသံယောဇနံ (တိ) (၂) (က) တဏှာ
အနှောင်အဖွဲ့ ရှိသော၊ သူ။ (ခ) တဏှာ
အနှောင်အဖွဲ့ဖြင့် နှောင်ဖွဲ့အပ်သော၊ သူ။ (၃)
တဏှာသညောဇနေန သညုတ္တော (ပဋိသံ။
၁၂၂) တိ တဏှာ ဝေ လောကံ ဝဋ်သ္မိံ*
သံယောဇနတော ဗန္ဓနတော သံယောဇနန္တိ
တဏှာသံယောဇနံ၊ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ။၂။၁၉။ (-ဣ-
တိဝုတ်။၂၀၁။) (တိ) (၂) ပုဗ္ဗာ ကောဋိ
(ပုဗ္ဗကောဋိ) န ပညာယတိ အဝိဇ္ဇာ-
နိဝရဏာနံ သတ္တာနံ တဏှာသံယောဇနာနံ
သန္တာဝတံ သံသရတံ။ သံ၊၁။၃၈၇-ဂ-၉၊
၃၉၂-၃-၄-၆။ သံ၊၂။၁၂၁။ သံ၊၃။၁၉၈၊
၁၉၉။ အဘိ၊က။၃၀။ (က) တဏှာသံယော-
ဇနမေတေသန္တိ တဏှာသံယောဇနာ။ နေတ္ထိ၊
ဝိ။၂၅၆။ (ခ) တဏှာသံယောဇနာန-
(အံ၊၁။၂၂၄) န္တိ တဏှာဗန္ဓနေန ဗဒ္ဓါနံ။
အံ၊ဋ္ဌ။၂။၂၀၄။ တဏှာသံယောဇနာန(စူဠနိ။

၁၃၆) နှိ ကာမရာဂသင်္ခါတတဏှာဗန္ဓနဗဒ္ဓါနံ။
စူဠနိဋ္ဌာဉာဏံ။ (- နေတ္တိ။ ၇။ ၂၂။ ပေဋကော။
၃၂၈။ အဘိဋ္ဌာဉာဏံ။ ၁၂၉။ ဣတိဝုတ်။ ၁၃၈။
ပေတဋ္ဌာ။ ၁၅၄။ ထေရီဋ္ဌာ။ ၂၉၅။ သာရတ္ထ။ ၂။
၅၉။ ဒိဋ္ဌိဉာဏံ။ ၃၉။ မဇ္ဈိမ။ ၂၅၇။ မဇ္ဈိဉာဏံ။
၃၉၁။ အဋ္ဌိဉာဏံ။ ၂၅၇။ အဋ္ဌိဉာဏံ။ ၂၇၁။ မူလဋ္ဌိ။
၁။ ၉၇။ အနုဋ္ဌိ။ ၂။ ၁၇၈။)

တဏှာသံယောဇနသုတ္တ (န) [တဏှာသံယော-
ဇန + သုတ္တ] တဏှာသံယောဇန-သုတ်။
တဏှာ သံယောဇနကို ဟောပြော သုတ်။
ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဣတိဝုတ္တကပါဠိ၊ ၁-နိပါတ်၊
၂-ဝဂ်၊ ၅-သုတ်။ ဣတိဝုတ်။ ၂၀၁။

တဏှာသံသီဝန (န) [တဏှာ+သံသီဝန] (၁)
တဏှာဖြင့် ချုပ်စပ်ခြင်း။ (၂) ချုပ်စပ်
ကြောင်း တဏှာ။ ဝိသိနိတော ဌိတောတိ
တဏှာသံသီဝနံ အကတော ဌိတော။ မဟာနိ၊
၄။ ၇၆။

တဏှာသင်္ခယ (ပု) [တဏှာ+သင်္ခယ] (၁)
တဏှာကို-ကောင်းစွာ-အကြွင်းမဲ့-ကုန်-
ပျက်-စေတတ်သော (အရိယမဂ်)။ (၂)
တဏှာ၏-ကောင်းစွာ-အကြွင်းမဲ့-ကုန်-
ပျက်-ကြောင်း ဖြစ်သော (အရိယမဂ်)။
(၃) တဏှာ၏-ကောင်းစွာ-အကြွင်းမဲ့-
ကုန်-ပျက်-ရာ (နိဗ္ဗာန်)။ တဏှာသင်္ခယ-
ဝိမုတ္တ-နှင့် တဏှာသင်္ခယဝိမုတ္တိ-တို့ ကြည့်။

တဏှာသင်္ခယဝိမုတ္တ (တိ) [တဏှာသင်္ခယ+
ဝိမုတ္တ] (၁) အရိယမဂ်ဖြင့် (ဝဋ်ဆင်းရဲမှ)
အထူးလွတ်ပြီးသောသူ။ (၂) နိဗ္ဗာန်၌-
စိတ်ကို စေလွှတ်-စိတ်ညွတ်-နှလုံးသွင်း-
သောသူ။ (၃) နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြု၍ လွတ်
မြောက်သော စိတ်ရှိသောသူ။

(၁) (၂) ယေ ခေါ် ဒေဝါနမိန္ဒ ဘိက္ခု
တဏှာသင်္ခယဝိမုတ္တာ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၂၆။ =တဏှာ-
သင်္ခယောတိ မဂ္ဂေါပိ နိဗ္ဗာနမ္ပိ။ မဂ္ဂေါ တဏှာ
သင်္ခယောတိ ဝိနာသေတိတိ တဏှာသင်္ခယော။

နိဗ္ဗာန် ယသ္မာ တံ အာဂမ္မ တဏှာ သင်္ခယတိ
ဝိနာသတိ။ တသ္မာ တဏှာသင်္ခယော။ တဏှာ-
သင်္ခယေန မဂ္ဂေန ဝိမုတ္တာ၊ တဏှာသင်္ခယေ
ဝါ နိဗ္ဗာနေ ဝိမုတ္တာ အဓိမုတ္တာတိ တဏှာ-
သင်္ခယဝိမုတ္တာ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၃၀။ (၃) သိခိတ္တေန
တဏှာသင်္ခယဝိမုတ္တာ ဟောတိ (မ၊ ၁။
၃၁။ အံ၊ ၂။ ၄၆၄။) တိ တဏှာသင်္ခယေန နိဗ္ဗာ-
နေ တံ အာရမ္မဏံ ကတော ဝိမုတ္တစိတ္တတာယ
တဏှာသင်္ခယဝိမုတ္တာ နာမ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၈။
အံ၊ ၄။ ၃။ ၁၇၄-၅။ (- သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၁။ မ၊ ၄။
၂။ ၂၁၇။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၁။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၁၇၈။)

တဏှာသင်္ခယဝိမုတ္တိ (တိ) [တဏှာသင်္ခယ +
ဝိမုတ္တိ] (၁) (က) နိဗ္ဗာန်၌ (အာရုံပြုသော
အားဖြင့် ကိလေသာတို့မှ) အထူးလွတ်ပြီး
သော အရဟတ္တဖိုလ်သမာပတ်။ (ခ) အရိ-
ယမဂ်၏ အကျိုး (ဖြစ်၍) ဖြစ်သော
အရဟတ္တဖိုလ် သမာပတ်။ (ဂ) အရိယမဂ်၏
အဆုံး (ဖြစ်၍) ဖြစ်သော အရဟတ္တဖိုလ်
သမာပတ်။ (၃) တဏှာသင်္ခယဝိမုတ္တိဒေ-
သနာ၊ အရဟတ္တဖိုလ်ကိုရခြင်း၏ အကြောင်း
ဖြစ်သော သုတ်။

(၁) (က)(ခ)(ဂ) တဏှာသင်္ခယဝိမုတ္တိ-
(ဥဒါနံ။ ၁၇၃) နှိ တဏှာ သင်္ခယတိ ပဟိ-
ယတိ ဧတောတိ တဏှာသင်္ခယော၊ နိဗ္ဗာနံ။
တသ္မိံ တဏှာသင်္ခယေ ဝိမုတ္တိ။ တဏှာ ဝါ
သင်္ခယတိ ပဟိယတိ ဧတေနာတိ တဏှာ-
သင်္ခယော၊ အရိယမဂ္ဂေါ။ တဿ ဖလဘူတာ၊
ပရိယောသာနဘူတာ ဝါ ဝိမုတ္တိတိ တဏှာ-
သင်္ခယဝိမုတ္တိ၊ နိပ္ပရိယာယေန အရဟတ္တဖလ-
သမာပတ္တိ။ ဥဒါနံ၊ ၄။ ၃၃၆။ (၂) အဘိ-
ဇာနာတိ နော ဘန္တေ ဘဂဝါ အဟု ....
တဏှာသင်္ခယဝိမုတ္တိ ဘာသိတာတိ (အဘာ-
သိတ္တာတိ၊ က)။ မ၊ ၁။ ၃၂၂။ ဒေသနာ ဟိ
ဧတေ ဝိမုတ္တိပဋိလာဘဟေတုတော ဝိမုတ္တိတိ
ဝုတ္တာ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၁။ (မ၊ ၄။ ၂။ ၃၀။ သံ၊ ၄။
၁။ ၁၂-လည်း ကြည့်။)

တဏှာသင်္ခယဝိမုတ္တိသုတ္တ (န) [တဏှာသင်္ခယ-
ဝိမုတ္တိ+သုတ္တ] တဏှာသင်္ခယဝိမုတ္တိ-သုတ်၊
တဏှာသင်္ခယဝိမုတ္တိ-ကို ဟောပြော သုတ်။
တဏှ(ဏှာ)က္ခယဝိမုတ္တိ (၁) (ဂ) ကြည့်။

တဏှာသင်္ခါတ (တိ) [တဏှာ+သင်္ခါတ] (က)
တဏှာဟူသော အဖို့။ (ခ) 'တဏှာ'ဟု-ဆို
အပ်-ရေတွက်အပ်-သော။ (ဂ) တဏှာ-
ဖြင့် ဟောအပ်သော (ကံ-စသည်)။ (က)
တဏှာသင်္ခါတေနာ(မဟာနိဿိ)တံ တဏှာ-
ကောဋ္ဌာသေန။ မဟာနိဿိ။ ၁၃၇။ (ခ) တဏှာ-
သင်္ခါတံ သေကာထမ္ဘံ အဗျယု လုဉ္စိတော
ဌိတော။ အံ၊ ၄၁။ ၃၁။ နတ္ထိ ဧတ္ထ တဏှာ-
သင်္ခါတံ ဝါနံ။ အဘိဋ္ဌာ၊ ၁။ ၄၃၇။ (-ဒိဋ္ဌ၊ ၂။
၁၈၇။ သံ၊ ၄၁။ ၂၀၆။ အံ၊ ၄၁။ ၂။ ၂၆၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။ ၂၀၅။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၉၃။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၁၅၆။
၁၉၀။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၂၃။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၇။
၁၈၈။ မဟာနိဿိ။ ၁၇၁။ ၂၃၀။ ဝဇီရ၊ ၅။ ၂။
သီ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၇။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၇။ သံ၊ ၄။
၂။ ၂၉၂။ ၃၈၇။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၂၆။ နေတ္ထိ၊ ဝိ။
၃၂၁။ ၃၅၃။) (ဂ) တဏှာသင်္ခါတ(သံ၊ ၄။ ၂။
၂၈)န္တိ တဏှာယ ကထိတံ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၂။

တဏှာသင်္ခါတဒုတိယ (ပု) [တဏှာသင်္ခါတ+
ဒုတိယ] တဏှာဟုဆိုအပ်သော-၂-ယောက်
မြောက် -အဖော်။ အဒုတိယ (ထေရ၊ ၄။ ၂။
၁၇၆) ကြည့်။

တဏှာသင်္ခါတပဘဝ (ပု) [တဏှာသင်္ခါတ+
ပဘဝ] တဏှာဟုဆိုအပ်သော (အကျိုး၏)
စတင်ဖြစ်ပွားရာ (အကြောင်း)။ သမုဒယ-
ဘာဝေနာတိ တဏှာသင်္ခါတပဘဝဘာဝေန။
အနုဋီ၊ ၂။ ၆၇။

တဏှာသင်္ခါတလတာ (ထိ) [တဏှာသင်္ခါတ+
လတာ] တဏှာဟုဆိုအပ်သောနွယ်။ တဏှာ-
သင်္ခါတလတံ။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၄၆၇။

တဏှာသင်္ခါတဝါနဝိမုတ္တိ (တိ) [တဏှာသင်္ခါ-
တ+ဝါန+ဝိမုတ္တိ] တဏှာဟု ဆိုအပ်သော-

ချုပ်-စပ်- တတ်သော တရားမှ ကင်းဆိတ်
သော။ တဏှာဝါနဝိရဟိတ-ကြည့်။

တဏှာသင်္ဂ (ပု) [တဏှာ+သင်္ဂ] တဏှာဟူ
သော (အာရုံ၌)ကပ်ငြိတ်တတ်သော (တရား)၊
(အာရုံ၌) ကပ်ငြိတ်တတ်သောတဏှာ။ ယဿ
တဏှာသင်္ဂဿ (တဏှာသင်္ဂဿ၊ က) အတ္ထိန္ဒ-
တာယ သော ဘိက္ခု ပါကတိန္ဒြိယော ဝိဟ-
ရတိ။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၆။ (-ဣတိဝုတ်၊ ၄။
၂၈၅။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၉၂။)

တဏှာသင်္စ (ပု) [တဏှာ+သင်္စ] တဏှာ
အပေါင်း၊ တဏှာအစုအဝေး။ အထက်ပုဒ်
ကြည့်။ (က-မူကွဲ။)

တဏှာသင်္စာဋ (တ) (ပု) [တဏှာ+သင်္စာဋ
(တ)] (က) တဏှာအပေါင်း၊ တဏှာအစု
အဝေး၊ တဏှာပေါင်းချုပ်။ (ခ) တဏှာဟူ
သော ထုပ်လျောက်။ တဏှာသင်္စာဋေ (မ၊
၄။ ၂။ ၂၁၁)တိ တဏှာယ သင်္စာဋေ။ မ၊ ၄။ ၂။
၂၂၉။

တဏှာသင်္စာဋ(တ)ပဋိမုက္က (တိ) [တဏှာ-
သင်္စာဋ (တ)+ပဋိမုက္က] (က) တဏှာ -
အပေါင်း-ပေါင်းချုပ်-၌-စွပ်အပ်-သွင်း
အပ်-သော၊ တဏှာပေါင်းချုပ်၌ အစွပ်ခံရ
သော၊ သူ။ (ခ) တဏှာ ထုပ်လျောက်၌-
စွပ်အပ် - သွင်းအပ်-သော၊ တဏှာထုပ်
လျောက်၌ အစွပ်ခံရသော၊ သူ။ တဏှာ-
သင်္စာဋ(တ) ပဋိမုက္က-ကြည့်။

တဏှာသဇ္ဇန (န၊ထိ) [တဏှာ+သဇ္ဇန] (၁)
တဏှာဖြင့် - ကပ်ငြိ - တွယ်တာ - ခြင်း။
(၂) ကပ်ငြိ-တွယ်တာ- ကြောင်း တဏှာ။
အဘိသဇ္ဇနာ ဝါတိ ဒွေ သဇ္ဇနာ တဏှာ-
သဇ္ဇနာ စ ဒိဋ္ဌိသဇ္ဇနာ စ။ စူဠနိ၊ ၂။ ၆၁။

တဏှာသန္တာပ (ပု) [တဏှာ+သန္တာပ] (၁)
တဏှာဖြင့် ပြင်းစွာပူလောင်ခြင်း။ (၂) ပြင်း

စွာပူလောင်သော တဏှာ။ တဏှာသန္တာပေန သန္တပုတိ လောကသန္တဝါသော။ ပဋိသံ။ ၁၂။ တဏှာ ဝေ ပဝတ္တိကာလေ၊ ဖလကာလေ စ လောကံ သန္တာပေတိတိ (တဏှာ) သန္တာပေါ။ ပဋိသံ။ ၁၂။ ၁၉။ (ဣတိဝုတ်၊ ၁၃၈-လည်း ကြည့်။)

တဏှာသန္တာသ (ပု) [တဏှာ+သန္တာသ] (၁) တဏှာဖြင့် ပြင်းစွာထိတ်လန့်စေခြင်း။ (၂) ပြင်းစွာထိတ်လန့်စေသော တဏှာ။ တဏှာသန္တာသေန ဥပရူပရိ တသတိ။ ဒီ၊ ၁၂။ ၂၂။ အံ၊ ၁၂။ ၂၇။

တဏှာသန္တာဝ (ပု) [တဏှာ+သန္တာဝ] တဏှာဖြင့်-ကောင်းစွာ-အံ့ချီး- နှိုးနှော- ရောယှက်ခြင်း၊ တဏှာဖြင့်-အရောင်-အကျွမ်းဝင်- ခြင်း။ သန္တာဝနဝသေန သန္တာဝေါ၊ သံသဂေါတိ အတ္ထော။ .... တေသုဇ္ဈေ တဏှာသန္တာဝေါ အဓိပ္ပေတော။ အဘိ၊ ၁။ ၁၉၇။ မဟာနိ၊ ၁။ ၃၃။ တဏှာဝသေန သန္တာဝေါ သံသဂေါ တဏှာသန္တာဝေါ။ အဋ္ဌသာ၊ ၁။ ၁၉၂။ (- သံ၊ ၁။ ၅၃။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၁၆၄။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၆၆။ ထေရ၊ ၁။ ၂၃၃။ အပါ၊ ၁။ ၁၇၇။ ဇာ၊ ၁။ ၁၀၂။ ဇာ၊ ၁။ ၇၆။ စူဠ၊ ၁။ ၁၀၅။)

တဏှာသန္တာဝိရဟိတ (တိ) [တဏှာသန္တာဝ+ဝိရဟိတ] တဏှာဖြင့် အရောင်ခြင်းမှ ကင်းသောသူ။ သာတဝတ္ထုသု ကာမဂုဏေသု တဏှာသန္တာဝိရဟိတော။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၂၆၄။ မဟာနိ၊ ၁။ ၂၉။

တဏှာသန္တိဿယ (တိ) [တဏှာ + သန္တိဿယ] တဏှာဟူသော မှီရာရှိသော။ တဏှာပဒဋ္ဌာန (ခ) ကြည့်။

တဏှာသန္တိဿိတ (တိ) [တဏှာ+သန္တိဿိတ] တဏှာ-၌- ကို- မှီသော၊ တဏှာနှင့် စပ်

ယှဉ်သော (ရူပါရုံ-စသည်)။ လောကမိသ-ပဋိသံယုတ္တာနန္တိ တဏှာသန္တိဿိတာနံ ကာမူ-ပသဉ္စိတာနံ။ ဒီ၊ ၁၂။ ၂၆၃။

တဏှာသဘာဝ (ပု) [တဏှာ+သဘာဝ] (၁) တဏှာသဘော။ (တိ) (၂) တဏှာသဘော-ရို-ပါဝင်-သော (တရား)။ (၁) ကာမရာဂဘဝရာဂါနုသယာနံ တဏှာသဘာဝေန ကေတော ဂဟိတတ္တာ။ ဝိဘာဝိနီ။ ၂၂။ (-မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၂၄၉။) (တိ) (၂) တဏှာသဘာဝါနံ၊ ဒိဋ္ဌိသဘာဝါနဉ္စ ကေကံ သင်္ဂဟိတတ္တာ။ ဝိဘာဝိနီ။ ၂၂။ (-နေတ္ထိ၊ ၁။ ၁၁၁။ ၁၂၄။ နေတ္ထိ၊ ၁။ ၂၃။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၂၄၉။)

တဏှာသမ (တိ) [တဏှာ+သမ] တဏှာနှင့် တူသော။ နိစ္စသန္တိဿိတဋ္ဌေန ဟိ သတ္တာနံ တဏှာသမော ဗန္ဓု နာမ နတ္ထိ။ အဘိ၊ ၁။ ၃၉၇။ မဟာနိ၊ ၁။ ၃၃။ တဏှာသမာ (ဓမ္မ၊ ၄၉) တိ .... ဒုပ္ပုရုဏဋ္ဌေန တဏှာယ သမာနဒီ နာမ နတ္ထိတိ အတ္ထော။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၂၃။

တဏှာသမဏ (တိ) [တဏှာ+သမဏ] ဆာလောင်-မွတ်သိပ်-ခြင်းကို ငြိမ်းပျောက်စေနိုင်သော (နိရည်-စသည်)။ မဟုတ္တံ တဏှာသမဏံ၊ ခိရံ တံ ပါယိတော မယာ။ အပါ၊ ၂။ ၂၀၉။ ထေရီ၊ ၁။ ၁၅၀။

တဏှာသမုဒယ (ပု) [တဏှာ+သမုဒယ] (၁) တဏှာ၏- (အခြားအကြောင်းနှင့်) ပေါင်း၍ ဖြစ်ခြင်း-ထင်ရှားရှိခြင်း။ (တိ) (၂) တဏှာဟူသော ဖြစ်ကြောင်းရှိသော (ဥပါဒါနိ-စသည်)။ (၁) တဏှာသမုဒယာ အာဟာရသမုဒယော။ မ၊ ၁။ ၅၉။ အဝိဇ္ဇာသမုဒယ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၄၂) ကြည့်။ (-ပဋိသံ၊ ၅၃။ ဒီ၊ ၁။ ၁၉၀။ မ၊ ၁။ ၂၁၈။ ၂၂၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၆၆။ ဒီ၊ ၁။ ၅၄၊ ၃၀၆။ မ၊ ၁။ ၃၁၄၊ ၃၁၇။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၅၈။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၂၃၆၊ ၃၀၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊

ဇ္ဇိ၊ ၂။ ၄၂၁။ (တိ) (၂) ဣမေ စတ္တာရော
ဥပါဒါနာ(အာဟာရ)တဏှာနိဒါနာ တဏှာ-
သမုဒယာ။ မ၊ ၁။ ၉၆၊ ၂၂။ သံ၊ ၁။ ၂၅၃။
အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၅၅။ (-သံ၊
၁။ ၃၃၀။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၂၄။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၆-၇။
မ၊ ၄။ ၂။ ၁၄။)

တဏှာသမုဒါစာရ (ပု) [တဏှာ+သမုဒါစာရ]
တဏှာ၏-အညီအညွတ်-ကောင်းစွာ-ဆင့်
ကာဆင့်ကာ-ပိုင်းခြား၍ဖြစ်ခြင်း၊ တဏှာ၏
မပြတ်မစဲဖြစ်ခြင်း။ တဏှာပ(ပု)ဝတ္ထိ-ကြည့်။
တဏှာဝိစရိတ (က)လည်း ကြည့်။

တဏှာသမုဒ္ဒ (ပု) [တဏှာ+သမုဒ္ဒ] (ပြည့်စေ
နိုင်ခဲသောကြောင့်)သမုဒ္ဒရာ-ပင်လယ်-နှင့်
တူသော တဏှာ၊ တဏှာသမုဒ္ဒရာ။ တဏှာ-
သမုဒ္ဒေါ အဘိဇ္ဈာ။ အဘိ၊ ၈။ ၂။ ၁၆။ မဟာနိ။
၇။ စူဠနိ။ ၂။ ၂၄၂။ ဒုပ္ပုရဏဋ္ဌေန တဏှာဝ
သမုဒ္ဒေါ တဏှာသမုဒ္ဒေါ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၃၉၉။
မဟာနိ၊ ၄။ ၃၅။

တဏှာသမုပ္ပါဒ (ပု) [တဏှာ+သမုပ္ပါဒ] တဏှာ
၏ ဖြစ်ခြင်း။ ယထာ သံယောဇနိယေသု
အဿာဒါနုပဿနာဝသေနတဏှာသမုပ္ပါဒေါ။
သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၀။

တဏှာသမ္ပယုတ္တ (တိ) [တဏှာ + သမ္ပယုတ္တ]
တဏှာနှင့် အညီအညွတ် အပြားတို့ဖြင့် ယှဉ်
သော (စိတ်-စသည်)။ တဏှာသမ္ပယုတ္တေသု
စိတ္တေသုပိ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၁။ (-မ၊ ၄။ ၄။ ၁၇၁။
အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၄။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂။ ၇၈။ ပဋိသံ၊ ၄။
၂။ ၂၀၁။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၃၊ ၂၅၁။ မူလဋ္ဌိ၊ ၁။
၆၈။)

တဏှာသမ္ပူတ (တိ) [တဏှာ + သမ္ပူတ]
တဏှာကြောင့် - ဖြစ်ပေါ် - ကြီးပွား - သော
(ရူပကာယ-စသည်)။ တဏှာသမ္ပူတော
အယံ ဘဂိနိ ကာယော။ အံ၊ ၁။ ၄၆၃။ (-ပဋိ-
သံ၊ ၇။ ၃။) အာဟာရသမ္ပူတ (အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၁)
ကြည့်။

တဏှာသမ္ပုဒိတ (တိ) [တဏှာ+သမ္ပုဒိတ]
တဏှာဖြင့် လွန်စွာ ဝမ်းမြောက်သော၊ သူ။
တဏှာသမ္ပုဒိတဿ တဏှာနိရောဓံ အဇာန-
တော။ သံ၊ ၂။ ၅၅၇။ တဏှာရတ-လည်းကြည့်။

တဏှာသရ (ပု) [တဏှာ+သရ] တဏှာဟူသော
မြစ်၊ မြစ်နှင့်တူသော တဏှာ။ ယေ ဂမ္ဘီရံ
ဝိတ္ထတံ (ဂမ္ဘီရဝိတ္ထတံ၊ သိ၊ သျှာ) တဏှာသရံ
တရန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၇၈။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၂။ (-ဒီ၊
ဇ္ဇိ၊ ၂။ ၁၃၉။)

တဏှာသရိတာ (တိ) [တဏှာ+သရိတာ] အ
ထက်ပို၍နက် ကြည့်။ တဏှာသရိတာ နဒီ န
သန္တတိ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၃၃၀။ (-၃၈၂။)

တဏှာသလ္လ (န) [တဏှာ+သလ္လ] တဏှာဟူ
သော-မြား-ငြောင့်၊ မြား-ငြောင့်-နှင့်
တူသော တဏှာ၊ တဏှာငြောင့်။ တဏှာ-
သလ္လေန ဩတိဏ္ဏော (ထေရ၊ ၂။ ၈၉) တံ....
တဏှာသင်္ခါတေန သလ္လေန ဩတိဏ္ဏော။
ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၈။ (-ဒီ၊ ၂။ ၂၂၉။ မ၊ ၃။ ၄၅။
သံ၊ ၁။ ၃၇၊ ၁၉၃။ ထေရ၊ ၂။ ၆၃၊ ၃၇၁။ အပါ၊ ၁။
၂၇၊ ၃၆၀။ မဟာနိ၊ ၅။ ၁။ ၂၆၆၊ ၃၂၂။ စူဠနိ။
၇၇၊ ၁၇၈၊ ၂၉၇။ နေတ္ထိ၊ ၂။ ၀။ ထေရ၊ ၄။ ၁။
၄၃၈-၉။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၊ ၁၁၇၊ ၁၅၆။ မဟာနိ၊
၄။ ၁၇၁၊ ၃၂၈။ စူဠနိ၊ ၄။ ၂။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၉၇။
နေတ္ထိ၊ ဝိ၊ ၁၂၀။)

တဏှာသဟဂတ (တိ) [တဏှာ + သဟ-
ဂတ။ တဏှာ + သဟ + ဂတ] (၁) တပ်
မက်မှု 'တဏှာ'။ (သဟဂတ-သဒ္ဓါ အနက်ထူး
မရှိ။) (၂) တပ်မက်မှု 'တဏှာ' နှင့်-တကွ
ဖြစ်- နှိုးနှော- ရောယှက်- သော။ (၁)
တဏှာသဟဂတေန တံ ဝတ္ထု ဂဏှာတိ (ဒီ၊ ၄။
၁။ ၁၉၁) တိ တဏှာဘူတေန ကာမစွန္နေန တံ
ကာမစွန္နဿ ဝတ္ထုဘူတံ ပုဂ္ဂလံ "မမေတ" န္တိ
ဂဏှာတိ။ သဟဂတ-သဒ္ဓေါ ဟေတ္ထ တဗ္ဗာ-
ဝမတ္ထော "ယာယံ တဏှာ ပေါနောဘဝိကာ

နန္ဒိရာဂသဟဂတာ”တိအာဒိသု ဝိယ။ သိ၊
ဋီ၊သစ်၊၂။၁၂၉။ (၂) ယံ ဟိ တဏှာသဟ-
ဂတံ၊ အသဟဂတမ္ပိ တဏှံ ဥပနိဿာယ နိပ္ပန္နံ၊
သဗ္ဗံ တံ တဏှာမူလကံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၂၆။

တဏှာသဟဇာတဝေဒနာ (ထိ) [တဏှာသဟ-
ဇာတာ+ဝေဒနာ] တဏှာနှင့် တကွဖြစ်သော
ဝေဒနာ။ တထာ စ ဝုတ္တံ “တဏှာသဟ-
ဇာတဝေဒနာယ ပန လောဘော သဟ-
ဇာတာဒိပစ္စယေဟိ စ ပစ္စယော”တိ။ နေတ္ထိ၊
ဋီ၊၁၂၅။

တဏှာသဟာယ (ပု) [တဏှာ + သဟာယ]
(၁) တဏှာဟူသော- အပေါင်းအဖော်-
အဆွေခင်ပွန်း။ (တိ) (၂) တဏှာ၏-
အပေါင်းအဖော် - အဆွေခင်ပွန်း - ဖြစ်
သော၊ တဏှာဟူသော-အပေါင်းအဖော်-
အဆွေခင်ပွန်း-ရှိသော (အဝိဇ္ဇာ-စသည်)။
(၁) တဏှာသဟာယဝိရဟ-ကြည့်။ (တိ)
(၂) ဝေဒနာ ဝါ တဏှာသဟာယာယ
အဝိဇ္ဇာယ ပစ္စယော ဟောတိ။ မူလဋီ၊၂။
၁၂၆။ တဏှာဒုတိယ-လည်း ကြည့်။

တဏှာသဟာယဝိရဟ (ပု) [တဏှာသဟာယ+
ဝိရဟ] တဏှာဟူသော-အပေါင်းအဖော်-
အဆွေခင်ပွန်း-မှကင်းခြင်း။ တဏှာသဟာ-
ယဝိရဟေန စ သဗ္ဗိရိယာပထေသု ဧက-
စရော။ ဥဒါန၊ဋီ၊၁၆၆။

တဏှာသဟိတ (တိ) [တဏှာ+သဟိတ] တဏှာ
နှင့် တကွဖြစ်သော(ကိုယ်-စသည်)။ တဏှာယ
သံယုတ္တန္တိ တဏှာသဟိတံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၉၇။
သဒေဝကော တဏှာသဟိတော လောကော
န ဝိဇာနာတိတိ အတ္ထော။ နေတ္ထိ၊ဝိ၊၁၄၉။
(-၁၆၁။)

တဏှာသာမည (န) [တဏှာ + သာမည]
တဏှာတို့၏(အချင်းချင်း) တူသည်၏အဖြစ်၊
တဏှာချင်းတူညီမှု။ တဏှာသာမညတော
ဧကတ္တနယဝသေန ဝုတ္တံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၁၃။

တဏှာသိတ (တိ) [တဏှာ+သိတ] တဏှာကို
မှီသော၊ သူ။ တဏှာသိတောဝ ပဋိနိဝတ္တိတော
ဟိနာယာဝတ္တတိ။ မိလိန္ဒ၊၂၄၁။

တဏှာသိဒ္ဓိ (ထိ) [တဏှာ+သိဒ္ဓိ] တဏှာ၏-
ပြီး-ပြည့်စုံ-ခြင်း။ “တဏှာဂတာနံ ပရိ-
တသ္မိတဝိပ္ပန္နိတ”န္တိ (ပဒေဟိ) တဏှာသိဒ္ဓိ။
ဒိ၊ဋီ၊၁။၁၈၉။ သိ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၇၈။

တဏှာသိနေဟ (ပု) [တဏှာ + သိနေဟ]
တဏှာဟူသော- အဆီ- အစေး၊ အဆီ-
အစေး-နှင့် တူသော တဏှာ။ အရိယေဟိ
ဝန္တေနော တဏှာသိနေဟေန သမ္ပဒ္ဓေါ
အယံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၈၀။ (-သံ၊
ဋ္ဌ၊၁။၂၇၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၈။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၁၆၃။
သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၈။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ၊၂၃၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
ဋီ၊၂။၄၇၂။)

တဏှာသိနေဟမက္ခိတ (တိ) [တဏှာသိနေဟ+
မက္ခိတ] တဏှာဟူသော-အဆီ-အစေး-
ဖြင့် လိမ်းကျံအပ်သော။ တဏှာသိနေဟ-
မက္ခိတာနိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၄။

တဏှာသိနေဟသိနေဟိတ (တိ) [တဏှာသိနေ-
ဟ+သိနေဟိတ] တဏှာဟူသော- အဆီ
-အစေး-ဖြင့်- နူး-စို့- စေအပ်သော။
တဏှာသိနေဟသိနေဟိတေ အတ္တဘာဝေ
ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ၊၂၃၇။

တဏှာသိနေဟသိတ (န) [တဏှာသိနေဟ+
သိတ] တဏှာ-အဆီ-အစေး-ဟူသော
အေးချမ်းမှု၊ အေးချမ်းမှုနှင့် တူသော
တဏှာ-အဆီ-အစေး။ တဏှာသိနေဟ-
သိတေန ဖုဠော ယောဂါဝစရော ကိလေသ-
သန္တာပကံ မဂ္ဂတေဇံ ပတ္တေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၂။၃၀၄။ ကပဏာသေရိဘာဝါဒိကရဏေန
တဏှာသိနေဟဿ သိတသဒိသတာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
ဋီ၊၂။၄၇၂။

တဏှာသီသ (ပု) [တဏှာ+သီသ] ဦးခေါင်း
 နှင့် တူသော တဏှာ၊ ပြခန်းသော တဏှာ။
 တဏှာသီသေန ဝါ ပပတ္တိတ္တယမ္ပိ ဥဒ္ဓိဋ္ဌံ။ အဘိ၊
 ၄၊ ၂။ ၄၉၇။ (-ဒီ၊ ၄၊ ၂။ ၉၇။ သီ၊ ၄၊ သစ်၊ ၂။
 ၄၈။ သီ၊ ၄၊ ၂။ ၃၁။)

တဏှာသုတ္တ (န) [တဏှာ+သုတ္တ] တဏှာသုတ်၊
 တပ်မက်မှု 'တဏှာ'ကို ဟောပြောသုတ်။

(က) တပ်မက်မှု 'တဏှာ'၏ ပညတ်လောက
 နှင့် သတ္တလောကကို လွှမ်းမိုးချယ်လှယ် ဆွဲ
 ဆောင်ပုံကို ဟောပြော သုတ်။ သံယုတ္တ-
 နိကာယ၊ သဂါထာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံ
 ယုတ်၊ ၇-ဝဂ်၊ ၃-သုတ်။ သံ၊ ၁။ ၃၆။

(ခ) ရူပတဏှာ-စသော တဏှာ ၆-ပါး၏
 မမြဲပုံ (အနိစ္စလက္ခဏာ)ကို ရှုသည်ရှိသော်
 ထိုတဏှာ ၆-ပါး၌ ငြီးငွေ့ စိတ်ပျက်ကြောင်း
 (ဝုဠာနဂါမိနီဝိပဿနာ) ဉာဏ်၊ မဂ်ဉာဏ်၊
 ဖိုလ်ဉာဏ် ရ၍ ရဟန္တာဖြစ်နိုင်ပုံကို ဟောပြော
 သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ နိဒါနဝဂ္ဂသံယုတ္တ-
 ပါဠိ၊ ၇-သံယုတ်၊ ၁-ဝဂ်၊ ၈-သုတ်။ သံ၊ ၁။
 ၄၄၁။

(ဂ) တဏှာ ၆-ပါး ဖြစ်တည် ခြင်း၏
 အပြစ်၊ ချုပ်၊ ငြိမ်းခြင်း၏ အကျိုးတရားကို
 ဟောပြောသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ ခန္ဓဝဂ္ဂ-
 သံယုတ္တပါဠိ၊ ၅-သံယုတ်၊ ၈-သုတ်။ သံ၊ ၂။
 ၁၉၂။

(ဃ) တဏှာ ၆-ပါး၌ လိုချင်တပ်မက်မှု
 'ဆန္ဒရာဂ'ကို စွန့်ပယ်ပြီးသော ရဟန်း၏
 (သမထ၊ ဝိပဿနာ) စိတ် နေက္ခမ္မ (လော-
 ကုတ္တရာတရား ၉-ပါး)၌ ညွတ်ပုံနှင့် အဘိ-
 ညာဉ် ၆-ပါး တရားတို့၌ ထင်မြင်နိုင်ပုံကို
 ဟောပြောသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ ခန္ဓဝဂ္ဂ-
 သံယုတ္တပါဠိ၊ ၆-သံယုတ်၊ ၈-သုတ်။ သံ၊ ၂။
 ၁၉၆။

(င) ကာမ၊ ဘဝ၊ ဝိဘဝ တဏှာ ၃-ပါးကို
 စွန့်ပယ်နိုင်ရန် မဂ္ဂင် ၈-ပါး ပွားများထိုက်

ကြောင်းကို ဟောပြောသုတ်။ သံယုတ္တနိကာ-
 ယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၇-ဝဂ်၊
 ၁၀-သုတ်။ သံ၊ ၃။ ၅၃။

(စ) သံသရာကို မလွန်မြောက်နိုင်ခြင်း၏
 အကြောင်းဖြစ်သော တဏှာဝိစရိတ်တရား
 ၁၀၈-ပါးကို ဟောပြောသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာ-
 ယ၊ စတုက္ကနိပါတ်ပါဠိ၊ ၄-ပဏ္ဏာသက၊ ၅-ဝဂ်၊
 ၉-သုတ်။ အံ၊ ၁။ ၅၃၂။

(ဆ) ကာမ၊ ဘဝ၊ ဝိဘဝ တဏှာ ၃-ပါးနှင့်
 မာန၊ ဩမာန၊ အတိမာန ၃-ပါးကို စွန့်ပယ်
 သော ရဟန်း၏ တဏှာသံယောဇဉ်ကို ဖြတ်
 တောက်၍ နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုနိုင်ပုံကို
 ဟောပြောသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ ဆက္က-
 နိပါတ်ပါဠိ၊ ၂-ပဏ္ဏာသက၊ ၁၀-ဝဂ်၊ ၁၁-သုတ်။
 အံ၊ ၂။ ၃၈၇။

(ဇ) ဘဝတဏှာ အစမရှိပုံနှင့် ဘဝ-
 တဏှာ အဝိဇ္ဇာတို့၏ အကြောင်း အဆက်
 ဆက်ကို တောင်ထိပ်၌ ကြီးမားသည်းထန်စွာ
 ရွာသွန်းသော မိုးရေစီးဆင်းပုံ ဥပမာပြု၍
 ဟောပြောသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ ဒသက-
 နိပါတ်ပါဠိ၊ ၂-ပဏ္ဏာသက၊ ၂-ဝဂ်၊ ၂-သုတ်။
 အံ၊ ၃။ ၃၄၈။

(ဈ) တဏှာကြီး အချည်ခံရသူတို့ သံသ-
 ရာ၌ ကျင်လည်ရပုံ၊ အချည်မခံရသူတို့ နိဗ္ဗာန်
 သို့ ရောက်နိုင်ပုံကို ဟောပြောသုတ်။ ခုဒ္ဒက-
 နိကာယ၊ ဣတိဝုတ္တကပါဠိ၊ ၃-နိပါတ်၊ ၁-ဝဂ်၊
 ၉-သုတ်။ ဣတိဝုတ်။ ၂၂၉။

တဏှာသောတ (ပု၊န) [တဏှာ+သောတ]

(က) တဏှာဟူသော ရေအယဉ်၊ ရေအယဉ်
 နှင့် တူသော တဏှာ။ (ခ) တဏှာ - အစဉ် -
 အဆက်။ (က) တဏှာသောတံ (အပ၊ ၁။
 ၄၅) တဏှာမဟောသံ။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၃၁၅။
 တဏှာသောတေန ဝုယျတီ (ပဋိသံ၊ ၁၂၂) တိ
 တဏှာ ဝေ သံသာရေ အာကုနဋ္ဌေန
 သောတောတိ တဏှာသောတော၊ တေန

တဏှာသောတေန ဝုယတိ အာကဓိယတိ။
ပဋိသံဠု၊ ၂။၁၉။ (- စူဠနိ။၃၀။ မ၊ဠု၊ ၂။
၁၆၉။ ဓမ္မ၊ဠု၊ ၂။၃၃၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဠု၊ ၁၁၅။ မ၊ဠု၊
၂။၂၀၀။) (ခ) တဏှာသောတ (သံ၊ဠု၊ ၁။
၁၀၀) န္တိ တဏှာပုဗ္ဗနံ။ သံ၊ဠု၊ ၁။၁၄၇။

တဏှာသောတသန္တရဏ (န) [တဏှာသောတ +
သန္တရဏ] တဏှာဟူသော ရေအယဉ်ကို ကူး
မြောက်ခြင်း။ တဿ ကာမောဃာဒိဘေဒ-
တဏှာသောတသန္တရဏဿ .... သဒိသတာ
ပါကဋ္ဌာယေဝ။ ဣတိဝုတ်၊ဠု၊ ၃၃၁။

တဏှာသောတာတိက္ကမန (န) [တဏှာသောတ
+ အတိက္ကမန] တဏှာဟူသော ရေအယဉ်ကို
လွန်မြောက်ခြင်း။ တဏှာသောတာတိက္ကမနံ။
ဣတိဝုတ်၊ဠု၊ ၃၃၂။

တဏှာသောတာနဂ (တိ) [တဏှာသောတ +
အနဂ] တဏှာအယဉ်သို့ အစဉ်လိုက်သော
(ဒိဋ္ဌိ-စသည်)။ ဒိဋ္ဌိမာနာဝိဇ္ဇာသောတာပိ
တဏှာသောတာနဂါ။ နေတ္ထိ၊ဠု၊ ၅၀။

တဏှာသွေဟ (ပု) [ဟဏှာ + သွေဟ] တဏှာ-
ဟူသော - အဆိ - အစေး၊ အဆိ - အစေး -
နှင့်တူသော တဏှာ။ ဒွေ သွေဟာ တဏှာ-
သွေဟော စ ဒိဋ္ဌိသွေဟော စ။ စူဠနိ။ ၂၃၄၊
၂၉၅။ (-မ၊ဠု၊ ၃။ ၁၄၄။ သံ၊ဠု၊ ၂။၁၃၁။
သုတ္တနိ၊ဠု၊ ၂။၄၀။ ဇာ၊ဠု၊ ၃။၉၉။ နေတ္ထိ၊ဠု၊
၂၃၇။ နေတ္ထိ၊ဝိ။ ၃၀၂။)

တဏှာသွေဟရာဂ (ပု) [တဏှာသွေဟ + ရာဂ]
တဏှာ - အဆိ - အစေး - ကြောင့် ဖြစ်
သော - တပ်မက် - စွဲလမ်း - မူ။ သဗ္ဗေပိ
ရာဂါဒယော ဝိတက္ကပရိယောသာနာ တဏှာ-
သွေဟေန ဇာတာ၊ .... တဏှာသွေဟရာဂါဒိ-
ကိလေသဂဏဝိနောဒနေန သမုဒယပ္ပဟာနဉ္စ
ဒိပေတိ။ သုတ္တနိ၊ဠု၊ ၂။၄၀-၁။

တဏှာသွေဟသံသုဿန (န) [တဏှာသွေဟ +
သံသုဿန] တဏှာဟူသော - အဆိ - အစေး

-၏ ခြောက်သွေ့ခြင်း။ ဝိပဿနာဉာဏေန
တဏှာသွေဟသံသုဿနံ။ သံ၊ဠု၊ ၂။၃၀၂။

တဏှာသွေဟသွေဟိတ (တိ) [တဏှာသွေဟ +
သွေဟိတ] တဏှာ - အဆိ - အစေး - ဖြင့် -
နှိုး - စို - စေအပ်သော။ တဏှာသွေဟသွေဟိ-
တေ အတ္တဘာဝေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သုတ္တနိ၊ဠု၊ ၂။
၄၁။

တဏှာဿာဒနိဿိတ (တိ) [တဏှာ + အဿာဒ +
နိဿိတ] တဏှာဖြင့် - သာယာ - နှစ်သက် -
အပ်သော သုခ၊ သောမနဿ - ခွဲ - ကို -
မှီသော။ ဒိဋ္ဌိဇုဂရတ္တတ္တာ၊ တဏှာဿာဒနိဿိ-
တတ္တာ စ အဿာဒဒိဋ္ဌိယော။ ပဋိသံ၊ဠု၊ ၂။၆၂။

တဏှာဟရ (တိ) [တဏှာ + ဟရ] တဏှာကို -
ဖယ်ရှား - ဖျက်ဆီး - နိုင်သော၊ သူ။ တဏှာ-
ဟရေပိ တံ သဗ္ဗေသံ တဏှာဝိနာသကောပိ။
သုဗောဓ၊ဠု၊ ၁၇၅။

တဏှာဟေတုက (တိ) [တဏှာ + ဟေတု + က]
တဏှာဟူသော အကြောင်းရှိသော (ဝတ္ထု-
စသည်)။ သော တဏှာဟေတုကဿ ဣစ္ဆိ-
တာလာဘဿ အဘာဝတော၊ .... စရေယျ။
ဥဒါန၊ဠု၊ ၃၄၆။ (-သုတ္တနိ၊ဠု၊ ၂။၂၃၂။ မဟာ-
နိ၊ဠု၊ ၈၉။)

တဏှိက (တိ) [တဏှာ + ဣက] တပ်မက်မှု
တဏှာ'ရှိသော၊ သူ။ တဏှိကော သတ္တော။
နေတ္ထိ၊ဝိ။ ၁၅၇။

တဏှိဉ္စိတ (န) [တဏှာ + ဣဉ္စိတ] တဏှာဖြင့်
တုန်လှုပ်ခြင်း။ တဏှိဉ္စိတ (စူဠနိ။ ၄၃၊ ၅၉) န္တိ
တဏှာယ စလိတံ။ စူဠနိ၊ဠု၊ ၉။

တဏှိ(ဏှိ)ယတိ (ကြိ) [တသ + ဏှာ + ဤယ +
တိ] တဏှာကိုကဲ့သို့ ပြု၏၊ တဏှာကို ပြု၏။
သော ဣန္ဒြိယသမ္ပန္နော ဖုသတိ ဝေဒယတိ
တဏှိယတိ (ဝေဒိယတိ တဏှိယတိ၊ ဝိသုဒ္ဓိ)
ဥပါဒိယတိ သဋ္ဌိယတိ။ အဘိ၊ဠု၊ ၂။၁၄၂။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၇၆။ (-အဘိ၊ဠု၊ ၂။၁၇၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၂။၂၁၇။)

တကျွတ္တရ (တိ) [တဏှာ+ဥတ္တရ] လွန်ကဲသော တဏှာရှိသော၊ တဏှာလွန်ကဲသော။ တကျွတ္တရော ဈာယံ။ နေတ္တိ။၆၅။ တကျွတ္တရံ နာမ ဟောတိ။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၇၅။

တကျွတ္တရိယဒါန (န) [တကျွတ္တရိယ+ ဒါန] လွန်ကဲသော တဏှာရှိသော ပေးလှူခြင်း။ (ဘဝစည်းစိမ်ကို တောင့်တ၍ လှူဒါန်းခြင်း မျိုးသည် တကျွတ္တရိယဒါန-မည်၏။) ဣတိ ဣမေသု ဒါနေသု ပဌမံ တကျွတ္တရိယဒါနံ။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၆၈။

တကျပတပဝိဂမ (ပု) [တဏှာ+ဥပတပ+ဝိဂမ] တပ်မက်မှု ‘တဏှာ’ ဟူသော-ပူပန်-ပူလောင်-ခြင်းမှ ကင်းပျောက်ခြင်း။ သာ ပန တကျပတပဝိဂမေန ဟောတိ။ အနု၊ဋီ၊၁။၁၀၈။

တကျ (ကျ) ပါဒိန္န (တိ) [တဏှာ+ဥပါဒိန္န] တဏှာသည်-ယူအပ်-စွဲလမ်းအပ်-သော (တဏှာ၏အာရုံ)။ တကျပါဒိန္နဿာ (မ၊၁။၂၄၃)တိ တဏှာယ အာဒိန္နဂဟိတပရာမဋ္ဌဿ အဟန္တိ ဝါ မမန္တိ ဝါ အသ္မိတိ ဝါ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၂၈။ (-ဇာ၊ဋီ၊၁။၁၆၃။)

တကျပ္ပတ္တိ (တိ) [တဏှာ+ဥပ္ပတ္တိ] (၁)တဏှာ၏ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း။ (၂) ဖြစ်ပေါ်လာသော တဏှာ။ (၃) တဏှာ၏ ဖြစ်ပေါ်လာ-ရာ-ကြောင်း-ဖြစ်သော (အာရုံ၊ဝတ္ထုပစ္စည်း)။ (၁) သုခဝသေန တကျပ္ပတ္တိတော။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၆၃။ (-မဟာနိ၊ဋီ၊၉၂။ မူလဋီ၊၂။၈၇။) (၂) တကျပ္ပါဒ(၂)ကြည့်။ (၃) တကျပ္ပတ္တိ-ကောဋ္ဌာသ-နှင့် တကျပ္ပါဒ (၃) ကြည့်။

တကျပ္ပတ္တိကောဋ္ဌာသ (ပု) [တကျပ္ပတ္တိ+ကောဋ္ဌာသ] တဏှာ၏ ဖြစ်ပေါ်လာ-ရာ-ကြောင်း-ဖြစ်သော (အာရုံ၊ဝတ္ထုပစ္စည်း ဟူသော) အဖို့။ တကျပ္ပါဒေသု (မ၊ဋီ၊၁။၉၄)တိ... ဧဝံ ဝုတ္တေသု စတုသု တကျပ္ပတ္တိ-ကောဋ္ဌာသေသု။ မ၊ဋီ၊၁။၁၈၃။

တကျပ္ပါဒ (ပု) [တဏှာ+ဥပ္ပါဒ] (၁) တဏှာ၏ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း။ (၂) ဖြစ်ပေါ်လာသော တဏှာ။ (၃) တဏှာ၏ဖြစ်ပေါ်လာ-ရာ-ကြောင်း-ဖြစ်သော (သင်္ကန်း၊ ဆွမ်း၊ ကျောင်း၊ ဆေး ပစ္စည်း ၄-ပါး)။ (၁) (၂) အဟံ ပန တကျပ္ပါဒံ ဒုရတော ဝဇ္ဇေန္တော... ဝတ္ထေမိ။ထေရ၊ဋီ၊၂။၄၇၇။ (၂) တကျပ္ပါဒါန- (ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၀၄)န္တိ တကျပ္ပတ္တိနံ၊ စိဝရာဒိ-ဟေတုဥပ္ပဇ္ဇနကတဏှာနန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၃၈။ (-အဘိ၊ဋီ၊၂။၄၈၂။ ဥဒါန၊ဋီ၊၁၈၅။) (၃) စတ္တာရော (မေ ဘိက္ခဝေ) တကျပ္ပါဒါ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၉၁။ အံ၊၁။၁၃၁၆။ အဘိ၊ဝိ၊၂။၉၀။ ဣတိဝုတ်။၂၆၈။ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဧတေသုတိ ဥပ္ပါဒါ။ ကာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ? တဏှာ၊ တဏှာယ ဥပ္ပါဒါ တကျပ္ပါဒါ၊ တဏှာဝတ္ထုနိ တဏှာကာရဏာ-နိတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၅၆။ ဣတိဝုတ်၊ဋီ၊၃။၁၇၇။ (-၁၇၉။)

တကျပ္ပါဒပရိဝဇ္ဇန (န) [တကျပ္ပါဒ + ပရိဝဇ္ဇန] တဏှာဖြစ်ခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း။တကျပ္ပါဒ-ပရိဝဇ္ဇနဟေတု။ထေရ၊ဋီ၊၂။၄၇၇။

တကျပ္ပါဒဝတ္ထု (န) [တကျပ္ပါဒ+ဝတ္ထု] တဏှာ ဖြစ်ခြင်း၏-တည်ရာ-အကြောင်း (သင်္ကန်း-စသော ပစ္စည်း ၄-ပါး)။ ဧတေသု စတုသု စိဝရာဒိသု ဘိက္ခုနံ တကျပ္ပါဒဝတ္ထုသု။ သုတ္တနိ၊ဋီ၊၂။၇၅။ (-ပဋိသန္ဓ၊ဋီ၊၁။၁၄၉။)

တကျပ္ပါဒဝိက္ခမ္ဘန (န) [တကျပ္ပါဒ+ဝိက္ခမ္ဘန] တဏှာဖြစ်ခြင်းကို ပယ်ချခြင်း၊ ဖြစ်ပေါ်လာသော တဏှာကို ပယ်ချခြင်း။ တေန စတုဗ္ဗိ-ဓေတုယေသု တကျပ္ပါဒဝိက္ခမ္ဘနမာဟ။ ထေရ၊ဋီ၊၂။၂၀၅။

တကျပ္ပါဒသုတ္တ (န) [တကျပ္ပါဒ + သုတ္တ] တကျပ္ပါဒ-သုတ်။ တဏှာ ဖြစ်ကြောင်း (သင်္ကန်း၊ ဆွမ်း၊ ကျောင်း၊ ဆေး ပစ္စည်း ၄-ပါး)ကို ဟောပြောသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ စတုက္ကနိပါတ်၊ ၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၁-ဝဂ်၊

၉-သုတ်။ အံ၊ ၁။ ၃၁၆။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဣတိ-
ဝုတ္တကပါဠိ၊ ၄-နိပါတ်၊ ၆-သုတ်။ ဣတိဝုတ်။
၂၆၈။

တကျပြုဒဟေတု (ပု) [တဏှာ+ဥပ္ပါဒဟေတု။
တဏှပြုဒ+ဟေတု] (က) တဏှာ၏ဖြစ်ခြင်း
ဟူသောအကြောင်း။ (ခ) တဏှာဖြစ်ခြင်း၏
အကြောင်း (ပစ္စည်း ၄-ပါး)။ ယသ္မာ ဣဓေ-
ကစ္စေ သတ္တာ တဏှပြုဒဟေတု စိတ္တဿ
ဝသေ အနုဝတ္တန္တိ။ ထေရ၊ ၁။ ၂။ ၄၇၇။

တကျပမိ (ပု) [တဏှာ+ဥပမိ] တဏှာဟူသော
ဥပမိ၊ တဏှာဟူသော (ဒုက္ခ၏) ကပ်၍
တည်ရာဖြစ်သော (တရား)၊ (ဒုက္ခ၏) ကပ်၍
တည်ရာဖြစ်သော တဏှာ။ တကျပမိ (စူဠနိ။
၆၉) တိတဏှာ ဝေ တကျပမိ။ စူဠနိ၊ ၁။ ၂၀။
ဥပမိ-လည်း ကြည့်။

တကျပနိသ (တိ) [တဏှာ+ဥပနိသ] တဏှာ
ဟူသော အကြောင်းရှိသော (ဥပါဒါန်)။
တကျပနိသံ ဥပါဒါန်။ သံ၊ ၁။ ၂၆၉။

တကျပနိဿယ (ပု) [တဏှာ+ဥပနိဿယ] (၁)
တဏှာ ဟူသော အားကြီးသော မှီရာ။
(တိ) (၂) တဏှာ ဟူသော အားကြီးသော-
မှီရာ ရှိသော။ (၁) ဝေ တကျပနိဿယတော
တဏှာဘိနန္ဒနာပိ သမ္ဘဝတိ။ အနု၊ ၁။ ၂။ ၉၄။
(တိ) (၂) တကျပနိဿယဒိဋ္ဌာဘိနန္ဒန-
ဝသေန။ နေတ္ထိ၊ ၁။ ၈၇။

တကျ(ဏှ)ပယ (ပု) [တဏှာ+ဥပယ(=ဥပ+
ယ+အ)] (၁) တဏှာဖြင့် (တေဘူမက
တရားတို့သို့ ငါ့ဟာ၊ ငါ့ဥစ္စာ ဟု) ကပ်ရောက်
ခြင်း။ (၂) တဏှာသာလျှင်ဖြစ်သော (တေ-
ဘူမကတရားတို့သို့ ငါ့ဟာ၊ ငါ့ဥစ္စာ ဟု) ကပ်
ရောက်တတ်သော(တရား)၊ ကပ်ရောက်တတ်
သော တဏှာ။ တတ္ထ ဥပယာတိ ဒွေ ဥပယာ
တဏှပယော စ ဒိဋ္ဌပယော စ။ .... တဏှာ-
ဒိဋ္ဌိယော ဟိ ယသ္မာ “အဟံ မမ” န္တိအာဒိဟိ

အာကာရေဟိ တေဘူမကဓမ္မေ ဥပေန္တိ
ဥပာစ္ဆန္တိ၊ တသ္မာ ဥပယာတိဝုစ္စန္တိ။ သံ၊ ၁။ ၂။
၃၁-၂။ (-မဟာနိ။ ၆၂။ မဟာနိ၊ ၁။ ၂၆၉။
သံ၊ ၁။ ၂။ ၃၇၊ ၂၄၅။)

တကျပလေပ (ပု) [တဏှာ+ဥပလေပ] (၁)
တဏှာဖြင့်-ကပ်ငြိ-လိမ်းကျ-ခြင်း။ (၂)
ကပ်ငြိ-လိမ်းကျ-ကြောင်းတဏှာ။ တကျ-
ပလေပါဘာဝေန အနုပလေပံ။ ဥဒါန၊ ၁။
၃၃၆။

တဏှေသိကာ (တိ) [တဏှာ+သိကာ] တဏှာ
ဟူသော တံခါးတိုင်၊ တံခါးတိုင်နှင့်တူသော
တဏှာ။ အရဟတ္တမဂ္ဂေန တဏှေသိကံ လုဇ္ဈိ-
တွာ (ဆိန္ဒိတွာ)။ အံ၊ ၁။ ၃။ ၃၂။ မဟာနိ၊
၁။ ၇၃။

တဏှောပနိဿယ (ပု) [တဏှာ + ဥပနိဿယ]
(၁) တဏှာဟူသော အားကြီးသော မှီရာ။
(တိ) (၂) တဏှာဟူသော အားကြီးသော
မှီရာရှိသော (ဒေါသ-စသည်)။ တဏှောပ-
နိဿယပဋိသစိတ္တသမုဋ္ဌာနာယ စ ဩဇာယ
ဝသေန။ မ၊ ၁။ ၃၁၄။

တတ (န) [တန + တ။ တန ဝိတ္တာရေ
အတနိတ္တာတိ တတံ။ ရှု၊ ၆၃၁။ (-ဓာန၊ ၁။
၇၄၆။) (တတမ်-သံ)] (၁) တဖက်ပိတ်
စည်။ (၂) စောင်း-စသောတူရိယာ။ (တိ)
(၃) ကျယ်ပြန့်သော (ကွန်ရက်-စသည်)။
(၁) တတအာဒိဝိသေသောပိ အာတတ-
မေဝ။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၂၅။ (၂) တတံ ဝိဇ္ဇာဒိကံ
ဝါဒံ။ အမရ၊ ၇၊ ၄။ (တိ) (၃) မစ္စုနော
ဇာလံ တတ(ထေရ၊ ၁။ ၃၇၅) န္တိ တေဘူမကဝဇ္ဇေ
ဝိတ္တတံ မာရဿ တဏှာဇာလံ။ ထေရ၊ ၁။ ၂။
၅၃၇။ (သုတ္တနိ။ ၃၃၂။ ဇာ၊ ၂။ ၁၆၁။ သုတ္တနိ၊
၁။ ၂။ ၈၄။ ဇာ၊ ၁။ ၆။ ၅၆-လည်း ကြည့်။)

တတိ (တိ) [တန + တိ။ တန ဝိတ္တာရေ။ တနနံ
တတိ။ ရှု၊ ၆၀၀။ (တတိး-သံ)] (က) ချဲ့

ခြင်း၊ ဖြန့်ခြင်း။ (ခ) အစဉ် - အတန်း - အမျိုးအနွယ်။ သန္တတိ (မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၁၅၅) ကြည့်။ (အစီအစဉ်၊ အစဉ်အတန်း၊ ကြိုးသေး၊ ပရိသတ်၊ စစ်တပ်၊ အစုအဖွဲ့၊ ယဇ်ပူဇော်မှု၊ ပွဲလမ်းသဘင်။ P.S.D.။)

တတိယ (တိ) [တိ+တိယ။ တိဏ္ဍိ ပူရဏော တတိယော။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၈၁၇။ (-ကစည်း။ ၃၈၅။ ရှု။ ၄၁၀-စသည်။) (တုတိယ-သံ) ၃-ခု တို့၏ ပြည့်ကြောင်း - ၃-ခုမြောက် - ဖြစ်သော (၁-၂-၃-၄-စသည် ရေတွက်ရာ၌ ၃-အရေ အတွက်သို့ ရောက်သောအရာ)။ တတိယော သတ္တ။ ဒီ၊ ၁။ ၂၂၀။ တတိယာ ဘာဝနာ။ အံ၊ ၂။ ၂၂။ တတိယံ အဘိဘာယတနံ။ မ၊ ၂။ ၂၀၅။ (- ဝိ၊ ၂။ ၂၄၊ ၂၈၊ ၆၉။ ဒီ၊ ၁။ ၂၂၀။ မ၊ ၁။ ၅၊ ၂၆၊ ၂၈၊ ၄၆။ သံ၊ ၁။ ၁၇၆၊ ၁၉၀။ အံ၊ ၂။ ၂၊ ၁၀၊ ၁၆-စသည်။) (ပါရာ၊ ဂဏ္ဍိသစ်နှင့် ဘာသာဋီကာ- တို့၌ တတိယ-ပုဒ်နောက် တဒ္ဓိတ် အ-ပစ္စည်းသက်၍ ပုဒ်ပြီး အစီရင်ကို လည်း ပြဆိုကြသေး၏။)

တတိယအဂတိသုတ္တ (န) [တတိယ+အဂတိ- သုတ္တ] တတိယအဂတိ-သုတ်၊ ၃-ခုတို့၏ ပြည့် ကြောင်း - ၃-ခုမြောက် - ဖြစ်သော အဂတိ သုတ်၊ မသင့်လျော်သော - ဖြစ်ခြင်း - ပြုမှု ခြင်း - ၄-ပါးကို ၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြော သုတ်၊ ဆန္ဒာဂတိ-စသော - မလိုက်စား - မလားရောက် - အပ် - သင့် - ထိုက် - သော တရား ၄-ပါးကို လိုက်စားသူ၏ အပြစ်၊ မလိုက်စားပဲ ရှောင်ကြဉ်သူ၏ အကျိုးများကို ၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြောသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရ- နိကာယ၊ စတုက္ကနိပါတ်ပါဠိ၊ ၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၂-ဝဂ်၊ ၉-သုတ်။ အံ၊ ၁။ ၃၂၆။

တတိယအဓမ္မသုတ္တ (တိ) [တတိယ + အဓမ္မ- သုတ္တ] တတိယအဓမ္မ-သုတ်၊ အရှင်အာနန္ဒာ ၏ အမြင်မှား-စသော မတရား 'အဓမ္မ' ၁၀-

မျိုးနှင့် အမြင်မှန်-စသော တရား 'ဓမ္မ' ၁၀- မျိုးကို ခွဲခြား၍ အကျယ် ဖွင့်ပြချက်ကို လက်ခံ၍ ချီးမွမ်း ဝမ်းမြောက် သာဓုခေါ်ရာ သုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ ဒသကနိပါတ်ပါဠိ၊ ၃-ပဏ္ဏာသက၊ ၂-ဝဂ်၊ ၃-သုတ်။ အံ၊ ၃။ ၄၃၉။

တတိယအနတ္တသုတ္တ (န) [တတိယ + အနတ္တ- သုတ္တ] တတိယအနတ္တ-သုတ်၊ ကိုယ် 'အတ္တ' မဟုတ်သော ခန္ဓာ ၅-ပါး၌ တပ်မက်မှု 'ဆန္ဒ- ရာဂ'ကို စွန့်ပယ်အပ်၏-ဟု ၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြောသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ ခန္ဓဝဂ္ဂ- သံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၄-ဝဂ်၊ ၁၀-သုတ်။ သံ၊ ၂။ ၁၄၇။

တတိယအနာဂတဘယသုတ္တ (န) [တတိယ + အနာဂတဘယသုတ္တ] တတိယအနာဂတ- ဘယ-သုတ်၊ ရဟန်းတို့ နောင်အခါ မပွားစေ အပ်သော ကိုယ်၊ သီလ၊ စိတ်၊ ပညာ ရှိကြ သောရဟန်းတို့က (၁) သူတပါးတို့ကို ရဟန်း ခံပေးခြင်း၊ (၂) သူတပါးတို့အား နိဿည်း ပေးခြင်း၊ (၃) အဘိဓမ္မာတရားစကားပြော ဟောသည်ရှိသော် ကဏ္ဍဓမ္မသို့ သက်ဝင်၍ မသိနိုင်ခြင်း၊ (၄) နက်နဲသော သုတ္တန်ကို ဟောအပ်သည်ရှိသော် လိုလိုချင်ချင် မနာ ခြင်း၊ (၅) ပစ္စည်းများရန်သာ အားထုတ်၍ တရားရရန် အားမထုတ်ခြင်း-ဟူသော အနာ- ဂတ်ကာလ၌ ဖြစ်ပေါ်လာမည့်ဘေး ၄-ပါးကို ဟောပြောသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ ပဉ္စက- နိပါတ်ပါဠိ၊ ၂-ပဏ္ဏာသက၊ ၃-ဝဂ်၊ ၉-သုတ်။ အံ၊ ၂။ ၉၃။

တတိယအနိစ္စသုတ္တ (န) [တတိယ + အနိစ္စ- သုတ္တ] တတိယအနိစ္စ-သုတ်၊ မမြဲသော ခန္ဓာ ၅-ပါး၌ တပ်မက်မှု 'ဆန္ဒရာဂ'ကို စွန့်ပယ်အပ် ၏-ဟု ၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြော သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ ခန္ဓဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံ ယုတ်၊ ၄-ဝဂ်၊ ၄-သုတ်။ သံ၊ ၂။ ၁၄၆။

တတိယအနုမ္မသုတ္တ (န) [တတိယ + အနုမ္မ-
သုတ္တ] တတိယအနုမ္မသုတ်။ ခန္ဓာ ၅-ပါး၌
ငြိမ်းငြောင်းများသည့် ထို ခန္ဓာ ၅-ပါးကို
ပရိညာ ၃-ပါးဖြင့် ပိုင်းခြားသိ၍ ခန္ဓာ ၅-ပါး
ဝဋ်ဒုက္ခမှ လွတ်မြောက်နိုင်၏-ဟု ဓမ္မာနုမ္မ
(လောကုတ္တရာတရား ၉-ပါးအားလျော်သော
ပုဗ္ဗဘာဂ) အကျင့်ကို ကျင့်သော ယောဂီ
ရဟန်းအား လျော်သော တရားကို ၃-ကြိမ်
မြောက် ဟောပြောသည်။ သံယုတ္တနိကာယ၊
ခန္ဓဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၄-ဝဂ်၊ ၉-
သုတ်။ သံ၊ ၂။ ၃၄။

တတိယအန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ (ပု) [တတိယ +
အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ] ၃-ယောက်မြောက် ဖြစ်
သော အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ(အနာဂါမ်)ပုဂ္ဂိုလ်။
(အနာဂါမ်အဖြစ်ဖြင့် သုဒ္ဓါဝါသဘုံ၌ ဖြစ်၍
သက်တမ်းထက်ဝက်သို့ မရောက်မီ အတွင်း
ကိလေသာတို့၏ အကြွင်းမဲ့ ငြိမ်းခြင်းသို့
ရောက်၍ ရဟန္တာဖြစ်နိုင်သော အနာဂါမ်
ပုဂ္ဂိုလ်သည် “အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ” မည်၏။
ယင်းသည် မိမိဖြစ်ရာဘုံ၏ သက်တမ်း ရှေ့
ထက်ဝက်ကို ၃-စုပြု၍ ပ-အစု၌ ရဟန္တာဖြစ်
လျှင် ပဌမ အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ၊ ဒု-အစု၌
ရဟန္တာဖြစ်လျှင် ဒုတိယ အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ၊
တ-အစု၌ ရဟန္တာဖြစ်လျှင် တတိယ အန္တရာ-
ပရိနိဗ္ဗာယီ-မည်၏။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၁၀၁။) တတော
မုဒုတရာနိ တတိယအန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီဿ။ သံ၊
၄။ ၃။ ၂၆၈။ အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ-လည်း ကြည့်။

တတိယအဘဗ္ဗဋ္ဌာနသုတ္တ (န) [တတိယ + အ-
ဘဗ္ဗဋ္ဌာနသုတ္တ] တတိယ အဘဗ္ဗဋ္ဌာနသုတ်။
၃-ခုမြောက်ဖြစ်သော အဘဗ္ဗဋ္ဌာနသုတ်။ သော
တာပန် ပုဂ္ဂိုလ်အား မဖြစ်ထိုက်သော အရာ
၆-ပါးကို ၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြော သည်။
(အာနန္တရိယ-ကံ ၅-ပါးနှင့် အညသတ္တာရုဒ္ဓေ-
သ ၁-ပါး ပေါင်း ၆-ပါးသည် “တတိယ
အဘဗ္ဗဋ္ဌာန” မည်၏။) အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊

ဆက္ကနိပါတ်ပါဠိ၊ ၂-ပဏ္ဏာသက၊ ၁၀-ဝဂ်၊
၁၀-သုတ်။ အံ၊ ၂။ ၃၈၃။ အဘဗ္ဗဋ္ဌာန-လည်း
ကြည့်။

တတိယအဘိသန္ဓသုတ္တ (န) [တတိယ + အဘိ-
သန္ဓသုတ္တ] တတိယအဘိသန္ဓသုတ်။ (၁)
မြတ်စွာဘုရား၊ (၂) တရားတော်၊ (၃)
သံဃာတော်-၌ မတုန်မလှုပ် ကြည်ညိုခြင်း၊
(၄) ဝိပဿနာပညာ၊ မဂ်ပညာနှင့် ပြည့်စုံ
ခြင်း ဤ ၄-ပါးသော ချမ်းသာခြင်း၏
အကြောင်းဖြစ်သော ကောင်းမှုအစုကုသိုလ်
အယဉ်နှင့် ပြည့်စုံသော အရိယသာဝက၏
ကောင်းမှု အတိုင်းအရှည်ကို “ဤမျှလောက်
ရှိ၏”ဟု ရေတွက်ရန် မလွယ်ကူ။ စင်စစ်
သော်ကား “မရေတွက်၊ မနှိုင်းယှဉ် နိုင်သော
ကောင်းမှုအစုကြီး”ဟူ၍သာ ခေါ်ဆိုရ၏ ဟု
၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြောသည်။ သံယုတ္တ-
နိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁၁-သံယုတ်၊
၅-ဝဂ်၊ ၃-သုတ်။ သံ၊ ၃။ ၃၅၁။

တတိယအဝဏ္ဏာရဟသုတ္တ (န) [တတိယ +
အဝဏ္ဏာရဟသုတ္တ] တတိယအဝဏ္ဏာရဟ-
သုတ်။ (၁) ဉာဏ်ဖြင့် မသက်ဝင်ပဲ ကဲ့ရဲ့ထိုက်
သူ၏ ဂုဏ်ကျေးဇူးကို ပြောဆိုခြင်း၊ (၂)
ချီးမွမ်းထိုက်သူ၏ ဂုဏ်ကျေးဇူးကို ပြောဆို
ခြင်း၊ (၃) ကျောင်း၊ (၄) အမျိုး ဒါယ-
ကာ၊ (၅) လာဘ်လာဘ-၌ ဝန်တိုမှုရှိခြင်း။
ဤတရား ၅-ပါးနှင့် ပြည့်စုံသော အာဝါသိက
ရဟန်း ငရဲကျပုံနှင့် (၁) ဉာဏ်ဖြင့်သက်ဝင်
၍ ကဲ့ရဲ့ထိုက်သူ၏ ဂုဏ်ကျေးဇူးကို ပြော
ဆိုခြင်း၊ (၂) ချီးမွမ်းထိုက်သူ၏ ဂုဏ်ကျေး
ဇူးကို ပြောဆိုခြင်း၊ (၃) ကျောင်း၊
(၄) အမျိုးဒါယကာ၊ (၅) လာဘ်လာဘ၌
ဝန်တိုမှုမရှိခြင်း။ ဤတရား ၅-ပါးနှင့် ပြည့်စုံ
သော အာဝါသိကရဟန်း နတ်ပြည်ရောက်ရပုံ
ကို ၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြောသည်။ အင်္ဂုတ္တ-

ရနိကာယ၊ ပဉ္စကနိပါတ်ပါဠိ၊ ၅-ပဏ္ဏာသက၊ ၄-ဝဂ်၊ ၈-သုတ်။ အံ၊ ၂။ ၂၃၁။

တတိယအသားသုတ္တ (န) [တတိယ + အသားသုတ္တ] တတိယအသားသုတ်၊ ၃-ခုမြောက် ဖြစ်သော အသားသုတ်၊ ၃-ခုမြောက် ဖြစ်သော ခန္ဓာ ၅-ပါး၏ သာယာဖွယ် ‘အသား’ အဖြစ်အနာ ‘အာဒီနဝ’ ထွက်မြောက်ရာ ‘နိဿရဏ’ တို့ကို မသိခြင်း၌ အပြစ်ဖြစ်ပုံ၊ သိခြင်း၌ အကျိုးရပုံတို့ကို ဟောပြော သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ ခန္ဓဝဂ္ဂ သံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၃-ဝဂ်၊ ၇-သုတ်။ သံ၊ ၂။ ၂၅။

တတိယအာဇာနိယသုတ္တ (န) [တတိယ + အာဇာနိယသုတ္တ] တတိယ အာဇာနိယသုတ်၊ ၃-ခုမြောက် ဖြစ်သော အာဇာနိယသုတ်၊ အကြောင်း အင်္ဂါ ၆-မျိုးနှင့် ပြည့်စုံသော အာဇာနည် မြင်းသည် ဘုရင် မင်းမြတ်၏ အသုံးအဆောင် ဖြစ်သကဲ့သို့ တရား ၆-ပါး နှင့် ပြည့်စုံသော ရဟန်းတော်သည် လူနတ် ဦးခိုက် အပူဇော်ခံထိုက်၏ဟု ၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြော သုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ ဆက္ကနိပါတ်ပါဠိ၊ ၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၁-ဝဂ်၊ ၇-သုတ်။ အံ၊ ၂။ ၂၅။

တတိယအာနေဉ္ဇ (န) [တတိယ + အာနေဉ္ဇ] ၃-ခုမြောက်ဖြစ်သော အာနေဉ္ဇ သမာပတ်၊ ၃-ခုမြောက် ဖြစ်သော - မတုန်လှုပ် - မလှုပ်ရှား - တတ်သော (ဝိညာဏဉာဏတနသမာပတ်)။ ဣမသ္မိံ တတိယအာနေဉ္ဇ ဝိပဿနာဝသေန ဩသက္ကနာ ကထိတာ။ မ၊ ၄။ ၄။ ၂။

တတိယဣတ္တဝါဒ (ပု) [တတိယ + ဣတ္တဝါဒ] (၁) ၃-ကြိမ်မြောက် “ဣတ္တ” ဟူသော စကားဖြင့် - စွပ်စွဲ - ဆဲရေး - ခြင်း။ (၂) ၃-ကြိမ်မြောက် “ဣတ္တ” ဟူသော စကားဖြင့် - စွပ်စွဲ - ဆဲရေး - ခြင်းကို ပြဆိုရာ - အပိုင်း အခန်း - စကား ဝါကျ။ (အဗ္ဗုဒ္ဓလုလင်သည်

မြတ်စွာဘုရား မျက်မှောက်၌ သာကီဝင်မင်း မျိုးတို့ကို ပြာဟ္မဏ-တို့၏ အစေခံ ဖြစ်သော ‘မနရှင် လူချမ်းသာ မျိုး’ဟု ၃-ကြိမ်တိုင် ဆဲရေး၏။ ထိုအကြောင်းကို ပြဆိုရာ အပိုင်း အခန်း။) ဒိသနိကာယ၊ သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂပါဠိ၊ ၃-သုတ်၊ ၃-ဣတ္တဝါဒ။ ဒီ၊ ၁။ ၈၆။ တတိယဣတ္တဝါဒဝဏ္ဏနာ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၉။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၉၉။ ဣတ္တဝါဒ-လည်း ကြည့်။

တတိယဥပနိသသုတ္တ (န) [တတိယ + ဥပနိသသုတ္တ] တတိယ ဥပနိသသုတ်။ “ငါ့ရှင်တို့အခက်၊ အရွက် ပျက်စီးသော သစ်ပင်အား အပွေး၊ အခွံ၊ အခေါက်၊ အကာ၊ အနှစ် ပြည့်စုံခြင်းသို့ မရောက်နိုင်သကဲ့သို့ ဤအတူ သီလ ပျက်စီးသူအား နှလုံးသာရွှင်ခြင်းစသော ၁၀ (၁၁) ပါးသော အကြောင်း ချို့တဲ့ ရ၏။ အခက်၊ အရွက်နှင့် ပြည့်စုံသော သစ်ပင်အား အပွေး၊ အခွံ၊ အခေါက်၊ အကာ၊ အနှစ် ပြည့်စုံခြင်းသို့ ရောက်နိုင်သကဲ့သို့ ဤအတူ သီလနှင့်ပြည့်စုံသူအား နှလုံးသာရွှင်ခြင်းစသော ၁၀ (၁၁) ပါးသော အကြောင်း ပြည့်စုံနိုင်၏။ ဟု အရှင်အာနန္ဒာ ၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြောသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ ဒသကနိပါတ်ပါဠိ၊ ၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၁-ဝဂ်၊ ၅-သုတ်။ အံ၊ ၃။ ၂၆၁။ (-၅၂၀။)

တတိယဥပေါသထသုတ္တ (န) [တတိယ + ဥပေါသထ + သုတ္တ] တတိယ ဥပေါသထသုတ်၊ အချို့သော သံသေဒဇ နဂါးတို့သည် “ရှေးအခါက ငါတို့သည် ကိုယ်၊ နှုတ်၊ စိတ်ဖြင့် ၂-ပါးသော ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်ကို ပြုခဲ့ကြ၍ သေသည်၏ အခြားမဲ့၌ သံသေဒဇ နဂါးမျိုး၌ ဖြစ်ကြရသည်။ ယခုအခါ ကိုယ်၊ နှုတ်၊ စိတ်ဖြင့် သုစရိတ်တရားကို ကျင့်ကြကုန်အံ့” ဟု နှလုံးသွင်း၍ ဥပုသ် ကျင့်သုံးကြကုန်၏ ဟု ၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြော သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ ခန္ဓဝဂ္ဂ သံယုတ္တပါဠိ၊ ၈-သံယုတ်၊ ၅-သုတ်။ သံ၊ ၂။ ၂၀၃။

တတိယသြဝါဒသုတ္တ (န) [တတိယ+သြဝါဒ+သုတ္တ] တတိယသြဝါဒ-သုတ်၊ ကဿပ—
 “ငါဘုရား ဟောပြော ဆုံးမသလို သင်လဲ ရဟန်းတို့ကို ဟောပြော ဆုံးမရစ်လေ”ဟု အရှင်မဟာကဿပကို ကိုယ်တော်စား ထား တော် မူလျက် ဝါတော် ၂၀-အတွင်းက ရဟန်းပြုခဲ့သော တပည့်ရဟန်းတို့နှင့် ဝါ တော် ၂၀-ကျော်မှ ရဟန်းပြုကြသော တပည့် ရဟန်းတို့၏ အကျင့်သိက္ခာ၌ ကွာခြားပုံနှင့် နောက်နောက် ရဟန်းတို့၏ အာမိသ-၌ အလေးပြုပုံ၊ လာဘ်ပေါသော ရဟန်းတို့ သံဃာ့အလယ် ထင်ရှားပေါ်လွင်ပုံ၊ နောင် လာ နောက်သား ရဟန်းငယ် ရှင်ငယ်တို့ အတုလိုက်၍ လာဘ်ပေါအောင် ကျင့်ကြံမည့် အကြောင်းတို့ကို ၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြော သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ နိဒါနဝဂ္ဂသံယုတ္တ- ပါဠိ၊ ၅-သံယုတ်၊ ၈-သုတ်။ သံ၊ ၁။ ၄၁၀။

တတိယက (တိ) [တတိယ+က] (က) ၃-ရက် မြောက်နေ့၌ ဖြစ်တတ်သော၊ ၃-ရက် ၁-ကြိမ် ပေါ်လာတတ်သော (အဖျားရောဂါစသည်)။
 (ခ) ၃-ကြိမ်မြောက် ဖြစ်သော (ကောင်း စသည်)။ (က-အနက်မဲ့)။ (က) ဇရော “တတိယကော၊ စတုတ္ထကော”တိ စ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၁။ ယော ဟိ ဇရော ကေသ္မိံ* ဒိဝသေ အာဂန္ဓာပိ ဂတော အနန္တရေသု ဒ္ဓိသု ဒိဝသေသု အနုပ္ပဇ္ဇိတွာ တတိယေ ဒိဝသေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သော တတိယကော။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၀၄။ (-ကင်္ခါ၊ ယော၊ မဟာဇ္ဇိ၊ ၂။ ၃၁၀။) (ခ) အထ တတိယကံ အဓိဝါသေ- ယျ။ ဒီ၊ ၂။ ၉၉။ (-အပါ၊ ၁။ ၁၃၃၊ ၁၄၈။)

တတိယကဏ္ဍ(ဏ္ဍ)ကိသုတ္တ (န) [တတိယ+က-ဏ္ဍ(ဏ္ဍ)ကိဝနသုတ္တ။ ဝန-အလယ်ပုဒ် ကျေ။] တတိယကဏ္ဍ (ဏ္ဍ) ကိဝန-သုတ်၊ အခါတပါး အရှင်အနုရုဒ္ဓါနှင့် အရှင်သာရိပုတြာ၊ အရှင်

မဟာမောဂ္ဂလ္လာန်တို့ သာကေတမြို့အနီး ခံပင် တောကြီး အတွင်း၌ သီတင်းသုံး နေကြ စဉ် အရှင်အနုရုဒ္ဓါက အရှင်သာရိပုတြာအား သတိပဋ္ဌာန် ၄-ပါးကို ပွားများခြင်း၊ ကြိမ်ဖန် များစွာ ပြုလုပ်ခြင်းကြောင့် မြတ်သော အဘိညာဉ် ရှိသည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်နိုင်ပုံ နှင့် ထောင်ပေါင်း များစွာသော လောက ဓာတ်ကို သိစွမ်းနိုင်ပုံကို ၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြော သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာ-ဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၈-သံယုတ်၊ ၁-ဝဂ်၊ ၆ သုတ်။ သံ၊ ၃။ ၂၆၁။

တတိယကုက္ကုဒ္ဓာရာမသုတ္တ (န) [တတိယ + ကုက္ကုဒ္ဓာရာမသုတ္တ] တတိယကုက္ကုဒ္ဓာရာမ- သုတ်၊ အခါတပါး အရှင်အာနန္ဒာ ပါဠိ- လိပုတ်ပြည် အနီး ကုက္ကုဒ္ဓာရုံ ကျောင်း၌ သီတင်းသုံးနေစဉ် အရှင်ဘဒ္ဒ မေးလျှောက် အပ်သော “အကျင့်မြတ်၊ အကျင့်မြတ်ရှိသူ၊ အကျင့်မြတ်၏အဆုံး-ကား အဘယ်ပါနည်း” ဟူသော ပြဿနာ ၃-ရပ်ကို “အမြင်မှန် ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ စသော မဂ္ဂင် ၈-ပါးသည် အကျင့် မြတ်၊ ထိုနှင့် ပြည့်စုံသူသည် အကျင့်မြတ်ရှိသူ၊ ရာဂ-ဒေါသ-မောဟတို့၏ ကုန်ရာ နိဗ္ဗာန်သည် အကျင့်မြတ်၏ အဆုံး မည်၏”ဟု ဖြေကြား ဟောပြောသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာ-ဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၂-ဝဂ်၊ ၁၀- သုတ်။ သံ၊ ၃။ ၁၄။

တတိယကောဠိကသုတ္တ (န) [တတိယ+ကောဠိ- ကသုတ္တ] တတိယကောဠိက-သုတ်၊ သစ္စာ ၄-ပါးကို မသိခြင်းသည် ‘အဝိဇ္ဇာ’၊ ထိုနှင့် ပြည့် စုံသူသည် ‘အဝိဇ္ဇာဂတ’၊ သစ္စာ ၄-ပါးကို သိ ခြင်းသည် ‘ဝိဇ္ဇာ’၊ ထိုနှင့် ပြည့်စုံသူသည် ‘ဝိဇ္ဇာ- ဂတ’မည်၏-ဟု အရှင်မဟာကောဠိက ၃-ကြိမ် မြောက် ဟောပြောသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ ခန္ဓဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၃-ဝဂ်၊ ၁၀- သုတ်။ သံ၊ ၂။ ၁၄၄။

တတိယခေတသုတ္တ (န) [တတိယ+ခေတသုတ္တ]
တတိယခေတသုတ်၊ ၃-ခုမြောက် ဖြစ်သော
ခေတသုတ်၊ မသင့်လျော်သော ကိုယ်၊ နှုတ်၊
စိတ် အမူအရာနှင့် ပြည့်စုံသူ၏ မိမိကို မိမိ
တူးဖွဲ့အပ်သည်မည်ပုံ၊ သင့်လျော်သောကိုယ်၊
နှုတ်၊ စိတ်အမူအရာနှင့် ပြည့်စုံသူ၏ မိမိကို မိမိ
တူးဖွဲ့အပ်သည် မမည်ပုံကို ၃-ကြိမ်မြောက်
ဟောပြရာ သုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ တိက-
နိပါတ်ပါဠိ၊ ၃-ပဏ္ဏာသက၊ ၅-ဝဂ်၊ ၇-သုတ်။
အံ၊ ၁။ ၂၉၈။

တတိယဂမနဝဂ္ဂ (ပု) [တတိယ+ဂမနဝဂ္ဂ] ၃-ခု
မြောက်ဖြစ်သော ဂမနဝဂ်၊ ၃-ခုမြောက် ဖြစ်
သော 'ဂမန' သဒ္ဒါဖြင့် မှတ်အပ်သော ၂၆-
သုတ်ပေါင်း။ သံယုတ္တနိကာယ၊ ခန္ဓဝဂ္ဂ သံ-
ယုတ္တပါဠိ၊ ၃-သံယုတ်၊ ၃-ဝဂ်။ သံ၊ ၂။ ၁၇၂။

တတိယဂမနာဘိနိဟာရ (ပု) [တတိယဂမန+
အဘိနိဟာရ] ၃-ကြိမ်မြောက် ဖြစ်သော
သွားခြင်း ဣရိယာပုထ်ကို - ရှေးရှုဆောင်
ခြင်း-အားထုတ်ခြင်း။ တတိယဂမနာဘိနိ-
ဟာရော ဝိယ အနာဂါမိမဂ္ဂတ္ထာယ ဝိပဿနာ-
ရမ္ဘော။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၄၁၉။

တတိယဂိဉ္ဇကာဝသထသုတ္တ (န) [တတိယ+
ဂိဉ္ဇကာဝသထသုတ္တ] တတိယဂိဉ္ဇကာဝသထ-
သုတ်၊ အခါတပါး မြတ်စွာဘုရား ဉာတိက
ရွာအနီး အုတ်ကျောင်း၌ သီတင်းသုံးနေ
တော်မူစဉ် ထိုရွာ၌ နေသူ ကက္ကဋ္ဌ-စသော
ဥပါသကာတို့၏ လားရာ ဂတိကို အရှင်
အာနန္ဒာ မေးလျှောက်အပ်သည်ဖြစ်၍ (၁)
မြတ်စွာဘုရား၊ (၂) တရားတော်၊ (၃) သံဃာ
တော်၌ မတုန်မလှုပ် ကြည်ညိုခြင်း၊ (၄)
အရိယာတို့ နှစ်သက်အပ်သော ၅-ပါးသီလ
နှင့် ပြည့်စုံခြင်း-ဟူသော ကြေးမုံတရား 'ဓမ္မာ-
ဒါယ' ၄-ပါးနှင့် ပြည့်စုံသူသည် မိမိကိုယ်

တိုင်ပင် မိမိအကြောင်းကို ဖြေကြား ပြောဆို
နိုင်ပေသည်-ဟု ၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြရာ
သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တ-
ပါဠိ၊ ၁၁-သံယုတ်၊ ၁-ဝဂ်၊ ၁၀-သုတ်။ သံ၊ ၃။
၃၁၂။

တတိယဂိလာနသုတ္တ (န) [တတိယ+ဂိလာန
သုတ္တ] တတိယဂိလာနသုတ်၊ ပြင်းထန်စွာ
မကျန်းမမာ ဖျားနာတော်မူသော မြတ်စွာ
ဘုရား၏အနီး၌ အရှင်မဟာစုန္ဒ ရွတ်ဖတ်
လျှောက်သားအပ်သော ဗောဇ္ဈင် ၇-ပါး
တရားကို နာကြားခြင်း၏ အဆုံး၌ အနာမူ
ထ၍ "စုန္ဒ - ဗောဇ္ဈင်တို့သည် စင်စစ်
ကောင်းမြတ်ပေကုန်၏၊ စုန္ဒ - ဗောဇ္ဈင်တို့
သည် စင်စစ် ကောင်းမြတ် ပေကုန်၏" ဟု
၃-ကြိမ်မြောက် ချီးကျူး ဟောပြရာ သုတ်။
သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၂-
သံယုတ်၊ ၂-ဝဂ်၊ ၆-သုတ်။ သံ၊ ၃။ ၇၃။

တတိယစေတနာသုတ္တ (န) [တတိယ+စေတနာ-
သုတ္တ] တတိယစေတနာသုတ်၊ ၃-ခုမြောက်
ဖြစ်သော စေတနာသုတ်၊ စေတနာကို
အကြောင်းရင်း အခြေခံ ပြု၍ သံသရာစက်
လည်ပုံ၊ ပြတ်ပုံကို ၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြရာ
သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ နိဒါနဝဂ္ဂ သံယုတ္တ-
ပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၄-ဝဂ်၊ ၁၀-သုတ်။ သံ၊
၁။ ၂၉၆။

တတိယစ္ဆ (ဆ) က္က (န) [တတိယ+ဆက္က] ၃-ခု
မြောက် ဖြစ်သော ဆက္က၊ တရား ၆-ပါး
အပေါင်းကို ၃-ကြိမ်မြောက်ဟောပြရာ အပိုင်း
အခန်း။ တတိယစ္ဆ (ဆ) က္ကေ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။
၆၉။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၇၃။

တတိယဆယသယတနသုတ္တ (န) [တတိယ+ဆ-
ယသယတနသုတ္တ] တတိယဆယသယတန-
သုတ်၊ ၃-ခုမြောက်ဖြစ်သော ဆယသယတ-
နသုတ်။ ၆-ပါးသော ဖဿ၏ အကြောင်း
ဖြစ်သော 'စက္ခု' စသည်တို့၏ ဖြစ်ခြင်း

‘သမုဒယ’၊ ချုပ်ခြင်း ‘အတ္တဂံမ’၊ သာယာ ဖွယ် ‘အဿာဒ’၊ အပြစ်အနာ ‘အာဒိနဝ’၊ ထွက်မြောက်ရာ ‘နိဿရဏ’ ကို ဟုတ်တိုင်း မှန်စွာ မသိသူ၏ အပြစ်ကို အဦးပြု၍ ၃-ကြိမ် မြောက် ဟောပြောသည်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဠာယတနဝဂ္ဂ သံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၂-ဝဂ်၊ ၁၁-သုတ်။ သံ၊ ၂။ ၂၇၁။

တတိယနေသုတ္တ (န) [တတိယ + နေသုတ္တ] တတိယနေ-သုတ်၊ ၃-ခုမြောက် ဖြစ်သော နေသုတ်။ တဏှာသည် သတ္တဝါကို ဖန်တီး တတ်၏။ သတ္တဝါ၏ စိတ်သည် အထူးထူး အပြားပြား ပြေးသွားတတ်၏။ သတ္တဝါသည် သံသရာသို့ ရောက်ရပြီ၊ မိမိပြုသော ကုသိုလ် ကံ၊ အကုသိုလ်ကံသည် ထို သတ္တဝါ၏ လည်း လျောင်းရာဖြစ်ပေသည်-ဟု “နေနကြိယာ” ဖြင့် ၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြော သည်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဂါထာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၆-ဝဂ်၊ ၇-သုတ်။ သံ၊ ၁။ ၃၅။

တတိယဇ္ဈာန (န) [တတိယ + ဇ္ဈာန] ၃-ခု မြောက် ဖြစ်သော ဇ္ဈာန်၊ တတိယဇ္ဈာန်။ တတိယဇ္ဈာနာ ဝုဠဟိတော။ ဒီ၊ ၂။ ၁၂၈။ (-ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၇၂။ မ၊ ၄။ ၃။ ၁၈၉-စသည်။)

တတိယဇ္ဈာနဘူမိ (ထိ) [တတိယဇ္ဈာန + ဘူမိ] တတိယဇ္ဈာန်၏ - ဖြစ်ရာ - အကျိုးပေးရာ - ဘုံ၊ တတိယဇ္ဈာန်ဘုံ။ (‘ပရိတ္တသုဘာ’ ကိုယ် ရောင်နည်းပါးသော ဗြဟ္မဘုံ၊ ‘အပ္ပမာဏသု- ဘာ’ ကိုယ်ရောင်ကြီးမားသော ဗြဟ္မဘုံ၊ ‘သုဘကိဏှာ’ ကိုယ်ရောင်မျိုးစုံ ရောပြွမ်း သော ဗြဟ္မဘုံ၊ ဤ ၃-ဘုံကို တတိယဇ္ဈာန် ရသော ဗြဟ္မာတို့နေရာ ဘုံဖြစ်၍ “တတိယ ဇ္ဈာန်ဘုံ”ဟု ခေါ်သည်။) ဣမေပိ တယော ဇနာ တတိယဇ္ဈာနဘူမိယံ ဧကတလေ ဝသန္တိ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၅၀၃။ (-မ၊ ၄။ ၁။ ၃၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၅၁။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၅၃။ မ၊ ၄။ ၃။ ၃၁၉။)

တတိယဇ္ဈာနဝိပါကသုခ (န) [တတိယဇ္ဈာန + ဝိပါကသုခ] တတိယဇ္ဈာန်၏အကျိုးဖြစ်သော ချမ်းသာ။ တတိယဇ္ဈာနသုခ (ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၁၈၃) - န္တိ တတိယဇ္ဈာနဝိပါကသုခ။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၂၀၉။

တတိယဇ္ဈာနသမင်္ဂီ (တိ) [တတိယဇ္ဈာန + သမင်္ဂီ] တတိယဇ္ဈာန်နှင့် ပြည့်စုံခြင်း ရှိသော၊ သူ။ တတိယဇ္ဈာနသမင်္ဂီ ဥပေက္ခာကောတိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၀။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၆။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁၁၈။ (-ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၁။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၉။)

တတိယဇ္ဈာနသမင်္ဂီပုဂ္ဂလ (ပု) [တတိယဇ္ဈာန- သမင်္ဂီ + ပုဂ္ဂလ] တတိယဇ္ဈာန်နှင့်ပြည့်စုံခြင်း ရှိသောပုဂ္ဂိုလ်။ တံ တတိယဇ္ဈာနသမင်္ဂီပုဂ္ဂလံ ဗုဒ္ဓါဒယော အရိယာ အာစိက္ခန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၂။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၉။

တတိယဇ္ဈာနသဟဂတ (တိ) [တတိယဇ္ဈာန + သဟဂတ] တတိယဇ္ဈာန်နှင့် - တကွဖြစ် - နီးနှော - သော (တရား)။ တတိယဇ္ဈာန- သဟဂတာ အဂ္ဂသုခေပိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၇၄။

တတိယဇ္ဈာနသုခ (န) [တတိယဇ္ဈာန + သုခ] (က) တတိယဇ္ဈာန်၏ အကျိုး ဖြစ်သော ချမ်းသာ။ (ခ) တတိယဇ္ဈာန်နှင့် (ယှဉ်သော) ချမ်းသာ၊ တတိယဇ္ဈာန်ချမ်းသာ။ (က) တတိယဇ္ဈာနဝိပါကသုခ-ကြည့်။ (ခ) ဝေမိဒံ တတိယဇ္ဈာနသုခံ ပီတိတော အပနိတမ္ပိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၁။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၉။ (-ဝဇီရ၊ ၁၉၆။ မ၊ ၄။ ၃။ ၂၃၇။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၁၁၄။)

တတိယဇ္ဈာနိက (တိ) [တတိယဇ္ဈာန + နိက] တတိယဇ္ဈာန် - ၌ ယှဉ် - ရှိ - သော (မဂ်- စသည်)။ တတိယဇ္ဈာနတော ဝုဠာယ ဝိပဿ- န္တဿ ဥပ္ပန္နော (မဂ္ဂေါ၊ အဘိ၊ ၄။) တတိယ- ဇ္ဈာနိကော။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၉၃။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၁၆၃။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၃။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၀။

တတိယဌာနပစာရ (ပု) [တတိယဌာန+ဥပ-
စာရ] တတိယဈာန်၏ (ဥပစာရ) အနီး၌
ဖြစ်သော (ကာမာဝစရစိတ္တုပ္ပါဒ်)။ တထာ
တတိယဌာနပစာရေ ပဟိနဿာပိ သုခိန္ဒြိ-
ယဿ ပိတိသမုဋ္ဌာနပဏိတရူပဖုဋ္ဌ(ဖုဋ္ဌ၊သံ၊ဋ္ဌ)
ကာယဿ သိယာ ဥပ္ပတ္တိ။ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၃။ သံ၊
ဋ္ဌ၊၃။၂၇၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၆၇။)

တတိယဌာနပစာရဘူမိ (ထိ) [တတိယဌာနပ-
စာရ+ဘူမိ] တတိယဈာန်၏ အနီး၌ ဖြစ်
သော ကာမာဝစရစိတ္တုပ္ပါဒ်၏ ဖြစ်ရာ - အ
ခိုက်အတန့် - အဝတ္ထာဘူ။ တတိယဌာနပ-
စာရဘူမိယဉ္စ သုခံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၈။
စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၃။

တတိယဉာဏဝဇ္ဈ (တိ) [တတိယဉာဏ+ဝဇ္ဈ]
ဥ-ခုမြောက် ဖြစ်သော(အနာဂါမိမဂ်) ဉာဏ်
-ဖြင့်-သည်-ပယ်သတ်အပ်သော(တရား)။
ဒေါသော တတိယဉာဏဝဇ္ဈော၊ ....ဒွေ ပဋိ-
ဃသမ္ပယုတ္တာ တတိယဉာဏဝဇ္ဈာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။
၃၂၅-၆။ (-အဘိ၊ဝိတောရ၊နာ-၁၇၇။)

တတိယဋ္ဌာနဘာဝ (ပု) [တတိယဋ္ဌာန+ဘာဝ]
ဥ-ခုမြောက်ဖြစ်သော (ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်အား
မဖြစ်ထိုက်သော) အရာ၏ အဖြစ်။ ဣန္ဒြိယ-
ဗဒ္ဒတော စ တတိယဋ္ဌာနဘာဝေ (ဝေါ ?)
ဒဿိတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၂။

တတိယတ္တဘာဝ (ပု) [တတိယ + အတ္တဘာဝ]
ဥ-မြောက်ဖြစ်သော - အတ္တဘော - ဥပပတ္တိ-
ဘဝ။ တတိယတ္တဘာဝါဒီသု ပဋိသန္ဓိယာ။
အနုဋ္ဌိ၊၂။၉၆။ အတ္တဘာဝ (၂)၊ (၄) အနက်
တို့လည်း ကြည့်။

တတိယတ္တိကာနန္တရ (တိ) [တတိယတ္တိကာ +
အနန္တရ] ဥ-ခုမြောက်ဖြစ်သော တိက် (အ
နက် ဥ-ပါးအပေါင်း) ၏ အခြားမဲ့၊ တတိယ
တိက်၏ အခြားမဲ့။ တတိယတ္တိကာနန္တရံ

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၇-ပ-မ-ဗ-သ-၈

စတုတ္ထတ္တိကံ .... သမ္ဘဝတိ။ ငဇိရ။ ၄၉၄။
သာရတ္ထ၊၃။၃၃၇။

တတိယတ္ထဝါစက (တိ) [တတိယ + အတ္ထ-
ဝါစက] တတိယာ(နာ)ဝိဘတ်၏ (ကရိုဏ်း)
အနက်ကို ဟောတတ်သော (နိပါတ်ပုဒ်-
စသည်)။ တတိယတ္ထဝါစကဿ သမ္မာတိ
နိပါတပဒဿ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၄။

တတိယတ္ထေရဝါဒ (ပု) [တတိယ+ထေရဝါဒ]
ဥ-ပါးမြောက် ဖြစ်သော ထေရ်၏ - အယူ
-စကား။ တတိယတ္ထေရဝါဒေ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၇၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၁။ (-ဝဇိရ။၁၇၆။
မူလဋ္ဌိ၊၃။၃၅။)

တတိယဒဿနသမာပတ္တိ (ထိ) [တတိယာ+ဒဿ-
နသမာပတ္တိ] ဥ-ခုမြောက်ဖြစ်သော (ရူပ-
ကာယကို စက်ဆုပ်ဖွယ်ဟု) ရှုမြင်ခြင်းအား
ဖြင့် ဖြစ်သော သမာပတ်။ (တတိယဈာန်ကို
၎င်း၊ သေက္ခ၊ ပုထုဇန့်တို့၏ စေတောပရိ-
ယဉာဏ်ကို၎င်း၊ အနာဂါမိမဂ်ကို၎င်း ဥ-ခု
မြောက် “ဒဿနသမာပတ်” ဟု ဆိုအပ်
၏။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၂။) စတုတ္ထာယ ဒဿနသမာ-
ပတ္တိယာ တတိယဒဿနသမာပတ္တိယံ ဝုတ္တ-
ပဋိက္ခေပေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊
၃။၇၁။

တတိယဒိဋ္ဌိ (ထိ) [တတိယာ+ဒိဋ္ဌိ] ဥ-ခုမြောက်
ဖြစ်သော (အတ္တ) ဒိဋ္ဌိ။ (၁-အတ္တသည်
“ရုပ်ရှိ၏” ဟု ဖြစ်သော အယူ၊ ၂-အတ္တသည်
“ရုပ်မရှိ” ဟု ဖြစ်သော အယူ၊ ၃-အတ္တသည်
“ရုပ်လည်းရှိ၊ ရုပ်လည်းမရှိ” ဟု ဖြစ်သော
အယူ၊ ၄-အတ္တသည် “ရုပ်ရှိသည်လည်းမဟုတ်၊
မရှိသည်လည်းမဟုတ်” ဟု ဖြစ်သော အယူ။
ဤ ၄-ပါးတို့တွင် ဥ-ခုမြောက်ဖြစ်သော အယူ
သည် “တတိယ ဒိဋ္ဌိ” မည်၏။ ထို့ပြင် -
၁-အတ္တသည် “တခုတည်းသော သဘော
ရှိသော သညာရှိ၏” ဟု ဖြစ်သော အယူ၊

၂-အတ္တသည် “အထူးထူးသော သဘောရှိသော သညာရှိ၏” ဟု ဖြစ်သောအယူ၊
 ၃-အတ္တသည် “သေးငယ်သော အာရုံ၌ ဖြစ်သော သညာရှိ၏” ဟု ဖြစ်သော အယူ၊
 ၄-အတ္တသည် “ကျယ်ပြန့် ကြီးမားသော အာရုံ၌ဖြစ်သော သညာရှိ၏” ဟု ဖြစ်သော အယူ။ ဤ ၄-ပါးတို့တွင်လည်း ၃-ခုမြောက် ဖြစ်သောအယူသည် “တတိယဒိဋ္ဌိ”ပင် မည်၏။ မ၊၂။၁၈-၉။) တတိယဒိဋ္ဌိ ပန မိဿက-ဂါဟဝသေန ပဝတ္တာ။ မ၊၉။၄။၁၁။ (-မ၊ဋီ၊ ၃။၂၂၂။)

တတိယဒုက္ခသုတ္တ (န) [တတိယ+ဒုက္ခသုတ္တ] ၃-ခုမြောက်သော ဒုက္ခသုတ်၊ ဆင်းရဲသော ခန္ဓာ ၅-ပါး၌ လိုချင်မှု ‘ဆန္ဒ’၊ တပ်မက်မှု ‘ရာဂ’ကို ပယ်အပ်၏-ဟု ရဟန်းတို့အား ၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြော သုတ်။ သံယုတ္တ-နိကာယ၊ ခန္ဓဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၄-ဝဂ်၊ ၇-သုတ်။ သံ၊၂။၁၄၆။

တတိယဒေဝစာရိကသုတ္တ (န) [တတိယ+ဒေဝ-စာရိကသုတ္တ] ၃-ခုမြောက်ဖြစ်သော ဒေဝ-စာရိကသုတ်၊ မြတ်စွာဘုရား တာဝတိံသာ နတ်ပြည်သို့ ဒေသစာရိ ကြွချီတော်မူလျက် တာဝတိံသာ နတ်တို့အား ဘုရား၊ တရား၊ သံဃာ၊အရိယာ-တို့နှစ်သက်အပ်သော(အရိ-ယကန္တ) ၅-ပါးသိလ၏ ကျိုးဆက်ဂုဏ်အင် အာနိသင်ကို ၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြော သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တ-ပါဠိ၊ ၁၁-သံယုတ်၊ ၂-ဝဂ်၊ ၁၀-သုတ်။ သံ၊၃။ ၃၂၀။

တတိယဓမ္မသင်္ဂီတိ(ထိ) [တတိယာ+ဓမ္မသင်္ဂီတိ] ၃-ကြိမ်မြောက်ဖြစ်သော (ဓမ္မသင်္ဂီတိ)သုတ်၊ အဘိဓမ္မာ၊ ဝိနည်းကို - ပေါင်းစုရွတ်ဆိုခြင်း - သင်္ဂါယနာတင်ခြင်း။ ဣမံ တတိယဓမ္မ-သင်္ဂီတိံ ကတာ ဝေ စိန္တေသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၈။ တတိယသင်္ဂီတိ လည်း-ကြည့်။

တတိယနာဂဝိမာန (န) [တတိယ + နာဂ + ဝိမာန + ဝတ္ထု။ (ဝတ္ထု-နောက်ပုဒ် ကျေ။)] ၃-ခုမြောက်ဖြစ်သော (နာဂဝိမာန) ဆင် ယာဉ်ဗိမာန်၏အကြောင်းကို ပြဆိုရာ ဒေသ-နာ။ (အထူးမြတ်နိုးထိုက်သော ယာဉ်ဖြစ်၍ ဆင်ဖြူတော်ကို “ဝိမာန” ဟု ခေါ်ဆိုသည်။) ဝိမာနဝတ္ထုပါဠိ၊ ၂-ဝိမာန၊ ၅-ဝဂ်၊ ၁၂-ဝတ္ထု။ ဝိမာန၊၈၆-၇။ ကော နု ဒိဗ္ဗေန ယာနေနာ-တိ တတိယနာဂဝိမာနံ။ ဝိမာန၊၉။၂၃၈။

တတိယနာနာတိတ္ထိယသုတ္တ (န) [တတိယ+ နာနာတိတ္ထိယသုတ္တ] ၃-ခုမြောက် ဖြစ်သော နာနာတိတ္ထိယသုတ်၊ အယူဝါဒ အမျိုးမျိုး ရှိကြသော ရဟန်း၊ ပုဏ္ဏား၊ ပရိပိုင်-တို့၏ အငြင်းပွားမှုနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြောသုတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဥဒါနပါဠိ၊ ၆-ဝဂ်၊ ၆-သုတ်။ ဥဒါန၊၁၆၄။

တတိယနာဝိမာန (န) [တတိယ+နာဝါ+ ဝိမာန + ဝတ္ထု] ၃-ခုမြောက်ဖြစ်သော (နာ-ဝါဝိမာန) လှေယာဉ်၊ သင်္ဘောယာဉ် ဗိမာန်၏ အကြောင်းကို ပြဆိုရာ ဒေသနာ။ ဝိမာနဝတ္ထုပါဠိ၊ ၁-ဝိမာန၊ ၁-ဝဂ်၊ ၈-ဝတ္ထု။ ဝိမာန၊၉၊၁၀။ သုဝဏ္ဏစ္ဆနံ နာဝန္တိ တတိ-ယနာဝိမာနံ။ ဝိမာန၊၉။၄၀။

တတိယနိဗ္ဗာနပဋိသံယုတ္တသုတ္တ (န) [တတိယ+ နိဗ္ဗာနပဋိသံယုတ္တသုတ္တ] ၃-ခုမြောက် ဖြစ်သော နိဗ္ဗာနပဋိသံယုတ္တသုတ်၊ နိဗ္ဗာန်နှင့် စပ်သွယ်သော တရားစကားကို ၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြောသုတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဥဒါနပါဠိ၊ ၈-ဝဂ်၊ ၃-သုတ်။ ဥဒါန၊၁၇၄။

တတိယပဗ္ဗတသုတ္တ (န) [တတိယ+ပဗ္ဗတသုတ္တ] ၃-ခုမြောက် ဖြစ်သော ပဗ္ဗတသုတ်၊ ပဲနောက် ၇-စေ့ခန့် အတိုင်းအရှည် ရှိသော ကျောက် စရစ်ခဲသည် မြင့်မိုရ်တောင်ကို ထောက်ဆဲ့သော် အစိတ် ၁-ရာ၊ ၁-ထောင်၊ ၁-သိန်း စိတ်၍ ၁-စိတ်မျှ မမှီနိုင်သကဲ့သို့ သာသနာပ

ရဟန်း၊ ပုဏ္ဏား၊ ပရိပိုင်တို့ သိအပ်သော တရားသည် သောတာပန် အရိယသာဝက ၁-ယောက် သိအပ်သော တရားကို ထောက် ဆဲသော် အစိတ် ၁-ရာ၊ ၁-ထောင်၊ ၁-သိန်း စိတ်၍ ၁-စိတ်မျှ မမှီနိုင်ဟု သောတာပန် အရိယာပုဂ္ဂိုလ်၏ ကြီးမြတ်သော အဓိကမ၊ အဘိညာဉ် ရှိပုံကို ၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြော သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ နိဒါနပဂ္ဂသံယုတ္တ- ပါဠိ၊ ၂-သံယုတ်၊ ၁၁-သုတ်။ သံ၊ ၁။ ၃၅၆-၇။

တတိယပါပဓမ္မသုတ္တ (န) [တတိယ+ပါပဓမ္မ- သုတ္တ] ၃-ခုမြောက်ဖြစ်သော ပါပဓမ္မသုတ်၊ ယုတ်မာသော ဒုစရိတ်တရား ၁၀-ပါးနှင့် ထိုတရားရှိသူ၊ ကောင်းသော သုစရိတ်တရား ၁၀-ပါးနှင့်ထိုတရားရှိသူတို့ကို ၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြောသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ စတုက္က- နိပါတ်ပါဠိ၊ ၅-ပဏ္ဏာသက၊ ၂၁-ဝဂ်၊ ၉- သုတ်။ အ၊ ၁။ ၅၄၆။

တတိယပိဋ္ဌဝိမာန (န) [တတိယ+ပိဋ္ဌ+ဝိမာန +ဝတ္ထု] ၃-ခုမြောက် ဖြစ်သော အင်းပျဉ် ပလ္လင်နှင့် တူသော - ရွှေဗိမာန် - ရွှေဘုံ ဆောင်-၏ အကြောင်းကို ပြဆိုရာ ဒေသ- နာ။ ဝိမာနဝတ္ထုပါဠိ၊ ၁-ဝိမာန၊ ၁-ဝဂ်၊ ၃-ဝတ္ထု။ ဝိမာန။ ၃၊ ၄။ ပိဋ္ဌံ တေ သောဝဏ္ဏ- မယန္တိ တတိယပိဋ္ဌဝိမာနံ။ ဝိမာန၊ ၄။ ၂။

တတိယပုညာဘိသန္ဓသုတ္တ (န) [တတိယ + ပုညာဘိသန္ဓသုတ္တ] ၃-ခုမြောက် ဖြစ်သော ပုညာဘိသန္ဓသုတ်၊ ဘုရား၊ တရား၊ သံဃာ၌ မတုန်မလှုပ် ကြည်ညိုမှု သဒ္ဓါတရားနှင့် ပြည့် စုံခြင်း၊ ဝိပဿနာပညာ၊ မဂ်ပညာနှင့် ပြည့် စုံခြင်း ဟူသော ကောင်းမှုအစု ကုသိုလ် အလျဉ်ကို ၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြောသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁၁- သံယုတ်၊ ၄-ဝဂ်၊ ၃-သုတ်။ သံ၊ ၃။ ၃၄၂။

တတိယပုဗ္ဗာရာမသုတ္တ (န) [တတိယ+ပုဗ္ဗာ- ရာမသုတ္တ] ၃-ခုမြောက်ဖြစ်သော ပုဗ္ဗာရာမ

သုတ်၊ မြတ်စွာဘုရား သာဝတ္ထိမြို့အနီး ပုဗ္ဗာရုံ (မြို့ရွှေ) ကျောင်းတိုက် မိဂါရ သူဌေး၏ အမိသဖွယ်ဖြစ်သော ဝိသာခါ၏ ပြာသာဒ်ကျောင်းဆောင်၌ သီတင်းသုံးတော် မူစဉ် “ဝီရိယိန္ဒြေ၊ သတိန္ဒြေ၊ သမာဓိန္ဒြေ၊ ပညိန္ဒြေတို့ကို ပွားများ လေ့လာပြီးသော ရဟန္တာရဟန်းသည် အရဟတ္တဖိုလ်ကို ဖြေဆို နိုင်၏”ဟု ၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြောသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၄- သံယုတ်၊ ၅-ဝဂ်၊ ၇-သုတ်။ သံ၊ ၃။ ၁၉၆။

တတိယပေယျာလ (ပု၊န) [တတိယ+ပေယျာ- လ။ ပါတုံ အလံတိ ပေယျာလံ၊ ဝိတ္တာရေတုံ အလံ'ထဝါ။ ဇာလိနီ။ ၁၅။] ၃-ခုမြောက် ဖြစ်သော (ပေယျာလ) - စောင့်စွမ်းနိုင် - ချဲ့စွမ်းနိုင် - သော(စကားအကျဉ်း)။ တတိ- ယပေယျာလော....ဝုတ္တော။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၇။

တတိယဗောဓိသုတ္တ (န) [တတိယ+ဗောဓိသုတ္တ] ၃-ခုမြောက်ဖြစ်သော ဗောဓိသုတ်၊ အခါ တပါး မြတ်စွာဘုရား၊ ဥရုဝေလတော နေရဉ္စ- ရာမြစ်ကမ်း ဗောဓိပင်အောက်၌ မိုးသောက် ယာမ်ပတ်လုံး အနုလုံ၊ ပဋိလုံ နှလုံးသွင်းအပ် သော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် တရားကို ၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြောသုတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဥဒါနပါဠိ၊ ၁-ဝဂ်၊ ၃-သုတ်။ ဥဒါန။ ၇၈-၉။

တတိယဘာဂါဓိကသောဠသဓိတ္တက္ခဏာယုက (တိ) [တတိယဘာဂ+အဓိက+သောဠသ- ဓိတ္တက္ခဏ+အာယု+က] (စိတ်၏) ၃-ဖွဲ့ ၁-ဖွဲ့ (ဘင်ခဏ) ဖြင့် ပိုလွန်သော ၁၆-ချက် သော စိတ်တို့၏ ခဏတို့နှင့် တူမျှသောခဏ လျှင် အသက်ရှိသော၊ ခဏငယ် ၄၉-ချက်မျှ အသက်ရှိသော (ရုပ်-စသည်)။ ယာ စ အဋ္ဌကထာယံ တတိယဘာဂါဓိကသောဠသ- ဓိတ္တက္ခဏာယုကတာ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၂။ တတိ- ယော ဘာဂေါ၊ တေန အဓိကာ သောဠသ- ဓိတ္တက္ခဏာယုကတာ။ အနုဋီ၊ ၂။ ၂။

တတိယဘာဏဝါရ (ပု) [တတိယ+ဘာဏဝါရ] ၃-ခုမြောက် ဖြစ်သော ဘာဏဝါရ၊ ၃-ကြိမ် မြောက် ရွတ်ဆိုအပ်သော စကား အစဉ်။ (ဂါထာ ၂၅၀-နှင့်ညီမျှသော အပိုင်းအခန်း သည် ၁-ဘာဏဝါရ ဖြစ်၏။) တတိယဘာဏဝါရော နိဋ္ဌိတော။ ဝိ၊ ၃။ ၄၅။ (- ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၅။)

တတိယဘာဝနာစတုက္က (န) [တတိယ+ဘာဝ-နာစတုက္က] ၃-ခုမြောက် ဖြစ်သော (ဘာဝ-နာစတုက္က) ဘာဝနာ ၄-ပါး အပေါင်း။ (၁-အနတ္တိဝတ္ထနဘာဝနာ၊ ၂-လ္လန္တိယကေရသ-ဘာဝနာ၊ ၃-ဝိရိယဝါဟနဘာဝနာ၊ ၄-အာ-သေဝနဘာဝနာ-အားဖြင့် ၄-ပါး။) တတိယ-ဘာဝနာစတုက္ကေ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၂။

တတိယမဂ္ဂ (ပု) [တတိယ+မဂ္ဂ] ၃-ခုမြောက် ဖြစ်သောမဂ္ဂ၊ အနာဂါမိမဂ္ဂ။ တတိယမဂ္ဂေန ဟိ (ကာမ)ရာဂဒေါသနံ ပဟာနံ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၈၅။ ဝဇီရ၊ ၁၇၂။ (- ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၁၁၀။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၀။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၇၁။ မ၊ ၄။ ၄။ ၁၁၆။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၂။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၂၊ ၂၄၇၊ ၂၈၀။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂။ မဟာနိ၊ ၄။ ၆၉၊ ၂၂၄။ စူဠနိ၊ ၄။ ၂၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၈၈။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၀၊ ၁၁။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၅၀။)

တတိယမဂ္ဂဉာဏ (န) [တတိယမဂ္ဂ+ဉာဏ] ၃-ခု မြောက် မဂ္ဂ (နှင့် ယှဉ်သော) ဉာဏ်၊ အနာ-ဂါမိ မဂ္ဂဉာဏ်။ တထာ တတိယမဂ္ဂဉာဏံ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၄၃၆။

တတိယမဂ္ဂဉာဏဝဇ္ဈ (တိ) [တတိယမဂ္ဂဉာဏ+ဝဇ္ဈ] အနာဂါမိမဂ္ဂဉာဏ်-ဖြင့် - သည် - ပယ် သတ်အပ်သော (ကိလေသာ)။ သုခုမာ တတိ-ယမဂ္ဂဉာဏဝဇ္ဈာ။ အဘိ၊ ၀တာရ၊ ၃။ ၁၇၆။

တတိယမဂ္ဂပညာ (ထိ) [တတိယမဂ္ဂ+ပညာ] အနာဂါမိမဂ္ဂနှင့် (ယှဉ်သော) ပညာ။ တတိ-ယမဂ္ဂပညံ ဘာဝေတွာ အနာဂါမိ နာမ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၅၂။

တတိယမဂ္ဂါဓိဂမ (ပု) [တတိယမဂ္ဂ+အဓိဂမ] အနာဂါမိမဂ္ဂကို ရခြင်း။ တတိယမဂ္ဂါဓိဂမာ-ယ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၃၆၉။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၇၃။

တတိယမောရနိဝါပသုတ္တ (န) [တတိယ+မော-ရနိဝါပသုတ္တ] ၃-ခုမြောက်ဖြစ်သော မောရ-နိဝါပသုတ်၊ မြတ်စွာဘုရား ရာဇဂြိုဟ်မြို့၏ အနီး “မောရနိဝါပ” အမည်ရှိသော ပရိဗိုဇ် ကျောင်းတိုက်ကြီး၌ သီတင်းသုံးတော်မူစဉ် အမြင်မှန် “သမ္မာဒိဋ္ဌိ”，အသိမှန် “သမ္မာ-ဉာဏ်”，လွတ်ရာမှန် “သမ္မာဝိမုတ္တိ” တရား ၃-ပါးနှင့် ပြည့်စုံသော ရဟန်း၏ ကုန်ခြင်း၊ ပျက်ခြင်းကို လွန်သော နိဗ္ဗာန်ဟူသော ပြီးဆုံးခြင်းရှိ၍ “အစူန္တနိဋ္ဌ” မည်ပုံစသော အကြောင်း အရာကို ၃-ကြိမ်မြောက် ဟော ပြရာသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ တိကနိပါတ-ပါဠိ၊ ၃-ပဏ္ဏာသက၊ ၄-ဝဂ်၊ ၁၃-သုတ်။ အံ၊ ၁။ ၂၉၅။

တတိယယာမ (ပု) [တတိယ + ယာမ] ၃-ခု မြောက်ဖြစ်သော ညဉ့်အဖို့ လင်းအားကြီး-မိုးသောက် - ယာမ။ တတိယယာမေ ပစ္စယာ-ကာရံ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၅၃။

တတိယရာသိ (ပု) [တတိယ + ရာသိ] ၃-ခု မြောက်ဖြစ်သော (တရား) အစု (အဗျာ-ကတတရားစသည်)။ တတိယရာသိဘာဝေန စ အဗျာကတာ ဝုတ္တာ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၂၉။ (- အနုဋီ၊ ၁။ ၄၅။)

တတိယရက္ခသုတ္တ (န) [တတိယ+ရက္ခသုတ္တ] ၃-ခုမြောက် ဖြစ်သော ရက္ခသုတ်၊ အသူရာ ပြည်ရှိ သစ်ပင်တို့တွင်သခွတ်ပင်ကို အမြတ်ဆုံး ဟူ၍ ခေါ်ဆိုအပ်သကဲ့သို့ ဗောဓိပက္ခိယတရား ၃၇-ပါးတို့တွင် ပညိန္ဒြေကို အမြတ်ဆုံးဟူ၍ ခေါ်ဆိုအပ်၏-ဟု ၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြရာ သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တ-ပါဠိ၊ ၄-သံယုတ်၊ ၇-ဝဂ်၊ ၉-သုတ်။ သံ၊ ၃။ ၂၀၉။

တတိယဝဂ္ဂ (ပု) [တတိယ+ဝဂ္ဂ] ၃-ခုမြောက်
- အပေါင်း - အစု၊ ၃-ခုမြောက် အုပ်စု။
တတိယဝဂ္ဂဿ ပဌမံ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၃။ (-
သံ၊ ၄။ ၂။ ၁။ ၂၃။ ပေတ၊ ၄။ ၂။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၈၈-
စသည်။)

တတိယဝဂ္ဂဗြာဟ္မဏ (ပု) [တတိယဝဂ္ဂ+ဗြာဟ္မ-
ဏ] တတိယ အုပ်စုတွင် ပါဝင်သော ပုဏ္ဏား။
တထာ တတိယဝဂ္ဂဗြာဟ္မဏာပိ။ သံ၊ ၄။ ၁။
၁၃၁။

တတိယဝန္တနာ (ထိ) [တတိယာ+ဝန္တနာ] ၃-ကြိမ်
မြောက်-ရှိခိုး-ဦးချ-ခြင်း။ (ဘုရားဖြစ်
ပြီးနောက် ကပိလဝတ်ပြည်သို့ ကြွတော်မူ၍
ဆွေတော် မျိုးတော်တို့ အလယ်၌ ယမိုက်
ပြာဋိဟာ ပြတော်မူရာအခါ ခမည်းတော်
သုဒ္ဓေါဒနမင်းကြီး၏ ၃-ကြိမ်မြောက် ရှိခိုး-
ဦးချ-ခြင်း။) အယံ မေ တတိယဝန္တနာ။
ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၈၈။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၄။ ဇာ၊ ၄။ ၁။
၁၀၂။

တတိယဝိဇ္ဇာ (ထိ) [တတိယာ+ဝိဇ္ဇာ] ၃-ခု
မြောက်ဖြစ်သော ဝိဇ္ဇာ (အာသဝက္ခယဉာဏ်
=အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်)။ တတိယဝိဇ္ဇာယ။ အံ၊
၄။ ၂။ ၁၄၇။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၉၃။ (-၃၀၆။)

တတိယဝိဇ္ဇာဓိဂမ (ပု) [တတိယဝိဇ္ဇာ+အဓိဂမ]
အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်ကို ရခြင်း။ တတိယဝိဇ္ဇာ-
ဓိဂမာယ ပဋိပတ္တိက္ကမော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ သာတိ-
သယံ ဝိတ္တာရိတော။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၃။

တတိယဝိဇ္ဇာသမညာ (ထိ) [တတိယဝိဇ္ဇာ+
သမညာ] (အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်၏) တတိယ-
ဝိဇ္ဇာ-ဟူသော အမည်။ မဂ္ဂပညာယမေဝ
တတိယဝိဇ္ဇာသမညာ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၉။

တတိယဝိဇ္ဇာသိဒ္ဓိ (ထိ) [တတိယဝိဇ္ဇာ+သိဒ္ဓိ]
အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်၏-ပြီး-ထင်ရှား-ခြင်း။
အဇ္ဈာသယသုဒ္ဓိယာ တတိယဝိဇ္ဇာသိဒ္ဓိ။ သီ၊
၄။ သစ်၊ ၁။ ၁၁၆။

တတိယဝိညာဏဋ္ဌိတိ (ထိ) [တတိယာ+ဝိညာ-
ဏဋ္ဌိတိ] ၃-ခုမြောက်ဖြစ်သော (ပဋိသန္ဓေ)
ဝိညာဉ်၏ တည်ရာ။ ('ဧကတ္ထကာယနာနတ္ထ-
သညီ' ကိုယ်သဏ္ဌာန်တူ၍ ပဋိသန္ဓေသည်
မတူသော ဒုတိယဈာန်ဘုံ ဗြဟ္မာအပေါင်း
သည် "တတိယဝိညာဏဋ္ဌိတိ" မည်၏။ ဒီ၊ ၃။
၂၁၈။ အံ၊ ၃။ ၂၀၁။) တတိယဝိညာဏဋ္ဌိတိယံ
အနိစ္စလက္ခဏံ။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၁၄။

တတိယဝိတ္ထာရသုတ္တ (န) [တတိယ+ဝိတ္ထာရ-
သုတ္တ] ၃-ခုမြောက်ဖြစ်သော ဝိတ္ထာရသုတ်။
သဒ္ဓါ၊ ဝီရိယ၊ သတိ၊ သမာဓိ၊ ပညာ ဣန္ဒြေ
၅-ပါးကို ၃-ကြိမ်မြောက် အကျယ်ဟောပြော
သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တ-
ပါဠိ၊ ၄-သံယုတ်၊ ၂-ဝဂ်၊ ၇-သုတ်။ သံ၊ ၃။
၁၇၇။

တတိယဝိနယဓရသုတ္တ (န) [တတိယ+ဝိနယ-
ဓရသုတ္တ] ၃-ခုမြောက်ဖြစ်သော ဝိနယဓရ-
သုတ်။ အာပတ်၊ အနာပတ်၊ လဟကအာပတ်၊
ဂရုကအာပတ်ကို သိခြင်း၊ ဝိနည်းအရာ၌
မတုန်တို မဆုတ်နစ်ပဲ ရပ်တည်ခြင်း၊ ရူပဈာန်
၄-ပါးကို အလိုအတိုင်းရရှိခြင်း၊ အရဟတ္တဖိုလ်
ကို မျက်မှောက်ပြုခြင်း။ ဤတရား ၇-ပါးနှင့်
ပြည့်စုံသော ဝိနည်းဓိရ် ပုဂ္ဂိုလ်ကို ၃-ကြိမ်
မြောက် ဟောပြောသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊
သတ္တကနိပါတ်ပါဠိ၊ ၈-ဝဂ်၊ ၃-သုတ်။ အံ၊ ၂။
၅၀၅။

တတိယဝိနယဓရသောဘနသုတ္တ (န) [တတိယ
+ဝိနယဓရသောဘနသုတ္တ] ၃-ခုမြောက်
ဖြစ်သော ဝိနယဓရသောဘနသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရ-
နိကာယ၊ သတ္တကနိပါတ်ပါဠိ၊ ၈-ဝဂ်၊ ၇-
သုတ်။ အံ၊ ၂။ ၅၀၆။

တတိယဝိဘင်္ဂသုတ္တ (န) [တတိယ+ဝိဘင်္ဂသုတ္တ]
၃-ခုမြောက်ဖြစ်သော ဝိဘင်္ဂသုတ်။ သုခ၊
ဒုက္ခ၊ သောမနဿ၊ ဒေါမနဿ၊ ဥပေက္ခာ

ဣန္ဒြေ၅-ပါးကို ၃-ကြိမ်မြောက် အကျယ်
ဟောပြောသည်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာ-
ဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၄-သံယုတ်၊ ၄-ဝဂ်၊ ၈-သုတ်။
သံ၊ ၃။ ၁၈၆-၇။

တတိယဝိမောက္ခ (ပ) [တတိယ + ဝိမောက္ခ]
၃-ခုတို့၏ ပြည့်ကြောင်း - ၃-ခုမြောက် - ဖြစ်
သော (ဝိမောက္ခ) ဆန့်ကျင်ဖက် တရားတို့မှ
လွတ်မြောက်သော သမာပတ်။ တတိယ-
ဝိမောက္ခော စ အဘိဘဝနပ္ပဝတ္တိတော သင်္ဂ-
ဟိတော။ မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၁၂၃။ (- အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၇၀။)

တတိယဝေါဟာရသုတ္တ (န) [တတိယ + ဝေါ-
ဟာရသုတ္တ] ၃-ခုမြောက်ဖြစ်သော ဝေါဟာရ
သုတ်၊ မြင်သည်၌မမြင်၊ ကြားသည်၌မကြား၊
တွေ့သည်၌မတွေ့၊ သိသည်၌မသိ-ဟု အရိယာ
မဟုတ်သူတို့ ပြောဆိုခြင်း ၄-မျိုးကို ၃-ကြိမ်
မြောက် ဟောပြောသည်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊
စတုက္ကနိပါတ်ပါဠိ၊ ၅-ပဏ္ဏာသက၊ ၅-ဝဂ်၊ ၁၀-
သုတ်။ အံ၊ ၁။ ၅၆၈။

တတိယသံခိတ္တသုတ္တ (န) [တတိယ + သံခိတ္တ-
သုတ္တ] ၃-ခုမြောက်ဖြစ်သော သံခိတ္တသုတ်၊
သဒ္ဓါ၊ ဝီရိယ၊ သတိ၊ သမာဓိ၊ ပညာ ဣန္ဒြေ ၅-
ပါးကို ၃-ကြိမ်မြောက် အကျဉ်း ဟောပြော
သည်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါ-
ဠိ၊ ၄-သံယုတ်၊ ၂-ဝဂ်၊ ၄-သုတ်။ သံ၊ ၃။ ၁၇၆။

တတိယသင်္ဂဟ (ပ) [တတိယ + သင်္ဂဟ] တတိယ
သင်္ဂါယနာတင်ရာအခါ။ တတိယသင်္ဂဟတော
ပန ဥဒ္ဓံ ဣမံ ဒီပံ မဟိန္ဒာဒီဟိ အာဘတံ။
ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၆၊ ၇၇။ (- အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၄၀။
သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၄၉။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၂။)

တတိယသင်္ဂီတိ (ထိ) [တတိယ + သင်္ဂီတိ] (က)
၃-ကြိမ်မြောက် ပေါင်းစုရွတ်ဆိုခြင်း၊ တတိယ-
သင်္ဂါယနာ။ (ခ) တတိယသင်္ဂါယနာတင်ရာ
အခါ။ အာစရိယပရမ္ပရာယ ယာဝ တတိယ-
သင်္ဂီတိ၊ တာဝ အာဘတံ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၄ - ၅။

တတိယသင်္ဂီတိယံ မောဂ္ဂုလ္လိပုတ္တတိဿထွေ-
ရေန။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၃။ (- အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၅၊
၁၁၁။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၈၉။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၄၉။
မူလ၊ ဋီ၊ ၃။ ၄၈။ အနု၊ ဋီ၊ ၃။ ၅၈။) (တတိယ-
သင်္ဂါယနာ မဟာဓမ္မသဘင်ကြီးကို မဂဓတိုင်း
ပါဠိလိပုတ်မြို့တော် (ယခုအခေါ် ပဋနာမြို့)
အသောကာရုံကျောင်းတိုက်ကြီး၌ သီရိဓမ္မာ
သောကမင်း၏ ပစ္စယာနုဂဟဖြင့် အရှင်
မဟာမောဂ္ဂုလ္လိပုတ္တတိဿထေရ် အမှူးရှိသော
တိပိဋက၊ ပရိယတ္တိဓရ၊ ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တ၊ တေ-
ဝိဇ္ဇာဒိကောဝိဒ ဖြစ်တော်မူကြသော ရဟန္တာ
သခင် အရှင်မြတ် ၁၀၀၀-တို့ ၉-လကြာမျှ
ဆင်ယင်ကျင်းပတော်မူခဲ့ကြသည်။ ၎င်း-သင်္ဂါ-
ယနာကို ရဟန္တာ-၁၀၀၀ တင်သော သင်္ဂါ-
ယနာ ဖြစ်၍ “သဟဿိကာသင်္ဂါယနာ” ဟု
လည်း ခေါ်ဆိုရသည်။ ပဌမ၊ ဒုတိယ သင်္ဂါ-
ယနာကိုထောက်၍ သုံးကြိမ်မြောက်သင်္ဂါယ-
နာဖြစ်ရကား “တတိယသင်္ဂါယနာ = တတိယ-
သင်္ဂီတိ” ဟုလည်း ခေါ်ဆိုရသည်။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။
၄၆။ ထို တတိယသင်္ဂါယနာ သံဃာ့အစည်း
အဝေး၌ အနွက၊ အပရသေလိယ၊ ဥတ္တရ-
ပထက၊ ကဿပိက၊ ဂေါကုလိက၊ ပုဗ္ဗသေ-
လိယ၊ ဘဒြိယာနိက၊ မဟာသံဃိက၊ မဟိ-
သာသက၊ နာဇဂိရိက၊ ဝဇ္ဇိပုတ္တက၊ ဝေတုလ္လ၊
သဗ္ဗတ္ထိပါဒီ၊ သမ္ပိတိယ၊ သိဒ္ဓတ္ထိက၊ ဟေတုဝါဒ
ဟူသော ပရဝါဒီ ၁၆-ဂိုဏ်းတို့၏ “ဆလ-
ဝါဒ”ကို နှိပ်နင်း ချိုးဖျက်ရာ ဖြစ်သော
ကဏာဝတ္ထုကျမ်းကြီးကို သကဝါဒအတွက်
သုတ်-၅၀၀၊ ပရဝါဒအတွက် သုတ်-၅၀၀၊
၂-ရပ်ပေါင်း သုတ် ၁၀၀၀-ကို ထုတ်ဆောင်
ပြလျက် အရှင် မဟာမောဂ္ဂုလ္လိပုတ္တတိဿ-
ထေရ် ဟောတော်မူသည်။ (အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၉။
အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၁၀။ ဒီပဝံသ၊ ၇။ ၃၉၊ ၄၀၊ ၅၅။
မဟာဝံသ၊ ၅။ ၂၇၉။)

တတိယသင်္ဂီတိကာလ (ပ) [တတိယသင်္ဂီတိ +
ကာလ] တတိယသင်္ဂါယနာ - တင်ရာ - တင်

ချိန် - အခါ။ ယာဝ တတိယသင်္ဂီတိကာလာ
အာဘတော။ အဘိ၊ ၄၊ ၁။ ၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၅။

တတိယသညာဝေဒယိတကထာ (ထိ) [တတိယာ
+ သညာဝေဒယိတကထာ] ၃-ခုမြောက်ဖြစ်
သော သညာ၊ ဝေဒနာတို့ကို ဆိုရာစကားရပ်။
ကထာဝတ္ထု၊ ၁၅-ဝဂ်၊ ၉-ကထာ။ အဘိ၊ က။
၃၇၅။

တတိယသတ္တကသုတ္တ (န) [တတိယ + သတ္တက-
သုတ္တ] ၃-ခုမြောက်ဖြစ်သော သတ္တကသုတ်၊
ရဟန်းတို့၏ - မဆုတ်ယုတ် - ကြီးပွား -
ကြောင်းတရား ၇-ပါးအပေါင်းကို ၃-ကြိမ်
မြောက်ဟောပြောသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊
သတ္တကနိပါတ်ပါဠိ၊ ၃-ဝဂ်၊ ၅-သုတ်။ အံ၊ ၂။
၄၁၄။

တတိယသဒ္ဓမ္မသမ္မောသသုတ္တ (န) [တတိယ +
သဒ္ဓမ္မသမ္မောသသုတ္တ] ၃-ခုမြောက်ဖြစ်သော
သဒ္ဓမ္မသမ္မောသ-သုတ်၊ သူတော်ကောင်းတရား
(သာသနာတော်) ကွယ်ပျောက်နိုင်ကြောင်း၊
တည်နိုင်ကြောင်း တရားများကို ၃-ကြိမ်
မြောက်ဟောပြောသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊
ပဉ္စကနိပါတ်ပါဠိ၊ ၄-ပဏ္ဏာသက၊ ၁၆-ဝဂ်၊ ၆-
သုတ်။ အံ၊ ၂။ ၁၅၇-၉။

တတိယသမဏဗြာဟ္မဏသုတ္တ (န) [တတိယ +
သမဏဗြာဟ္မဏသုတ္တ] ၃-ခုမြောက်ဖြစ်သော
သမဏဗြာဟ္မဏ-သုတ်၊ (က) ဓာတ်ကြီး ၄-
ပါးနှင့် စပ်သွယ်သော သစ္စာ ၄-ပါးကို မသိ
သော ရဟန်း၊ ပုဏ္ဏားတို့ မဂ်၊ ဖိုလ်ကို မျက်
မှောက်မပြုနိုင်မူ၍ သိသောရဟန်း၊ ပုဏ္ဏားတို့
သာ မျက်မှောက်ပြုနိုင်၏-ဟု ၃-ကြိမ်မြောက်
ဟောပြောသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ နိဒါနဝဂ္ဂ-
သံယုတ္တပါဠိ၊ ၃-သံယုတ်၊ ၄-ဝဂ်၊ ၁၀-သုတ်။
သံ၊ ၁။ ၃၇၅-၆။

(ခ) လာဘသက္ကာရသိလောက-နှင့် စပ်
သွယ်သော သစ္စာ ၄-ပါးကို မသိသောရဟန်း၊
ပုဏ္ဏားတို့၏ အပြစ်၊ သိသောရဟန်း၊ ပုဏ္ဏား၊

တို့၏ အကျိုးကို ၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြော
သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ နိဒါနဝဂ္ဂသံယုတ္တ-
ပါဠိ၊ ၆-သံယုတ်၊ ၃-ဝဂ်၊ ၇-သုတ်။ သံ၊ ၁။ ၄၃၃။

(ဂ) ဝေဒနာ၊ ဝေဒနာ၏ ဖြစ်ကြောင်း
တရား၊ ဝေဒနာ၏ချုပ်ရာနိဗ္ဗာန်၊ ဝေဒနာ၏
ချုပ်ရာနိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ကြောင်း အကျင့်ကို
မသိသောရဟန်း၊ ပုဏ္ဏားတို့အကျိုးယုတ်ပုံနှင့်
သိသော ရဟန်း၊ ပုဏ္ဏားတို့အကျိုးရှိပုံကို ၃-
ကြိမ်မြောက် ဟောပြော သုတ်။ သံယုတ္တနိ-
ကာယ၊ သဠာယတနဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၂-သံ
ယုတ်၊ ၃-ဝဂ်၊ ၉-သုတ်။ သံ၊ ၂။ ၄၃၂။

တတိယသမာဓိသုတ္တ (န) [တတိယ + သမာဓိ-
သုတ္တ] ၃-ခုမြောက်ဖြစ်သော သမာဓိသုတ်၊
(က) စေတောသမထ-ခေါ်သော သမာဓိနှင့်
စပ်၍ ၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြောသုတ်။
အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ စတုက္ကနိပါတ်ပါဠိ၊ ၂-ပဏ္ဏာ-
သက၊ ၅-ဝဂ်၊ ၄-သုတ်။ အံ၊ ၁။ ၄၀၆။

(ခ) မြေဓာတ်-စသော တရား ၁၁-ပါး၌
တည်ကြည်မှု 'သမာဓိ' ရပုံကို ၃-ကြိမ်မြောက်
အရှင်သာရိပုတြာ ဟောပြောသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရ-
နိကာယ၊ ကောဒသကနိပါတ်ပါဠိ၊ ၂-ဝဂ်၊
၉-သုတ်။ အံ၊ ၃။ ၅၅၃-၄။

တတိယသမုဒယဓမ္မသုတ္တ (န) [တတိယ + သမုဒ-
ယဓမ္မသုတ္တ] ၃-ခုမြောက်ဖြစ်သော သမုဒယ-
ဓမ္မ-သုတ်၊ ဖြစ်ခြင်း၊ ပျက်ခြင်း သဘော ရှိ
သော ခန္ဓာ ၅-ပါးကို ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိ
သောဉာဏ်နှင့် သိသူကို ၃-ကြိမ်မြောက်
အရှင်သာရိပုတြာ ဟောပြောသုတ်။ သံယုတ္တ-
နိကာယ၊ ခန္ဓဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊
၁၃-ဝဂ်၊ ၃-သုတ်။ သံ၊ ၂။ ၁၄၁။

တတိယသမ္ပတ္တနိယာမသုတ္တ (န) [တတိယ +
သမ္ပတ္တနိယာမသုတ္တ] ၃-ခုမြောက် ဖြစ်သော
သမ္ပတ္တနိယာမ-သုတ်၊ မက္ခ-စသော တရား ၅-
ပါးရှိသောသူ တရားနာသော်လည်း သမ္ပတ္တ-
နိယာမ-ခေါ်သော အရိယမဂ်သို့ မရောက်နိုင်

မူ၍ မရှိသောသုသာ ရောက်နိုင်၏ဟု ၃-ကြိမ်
မြောက် ဟောပြောသည်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊
ပဉ္စကနိပါတ်ပါဠိ၊ ၄-ပဏ္ဏာသက၊ ၁၆-ဝဂ်၊
၃-သုတ်။ အံ၊ ၂။ ၁၅၅။

တတိယသင်္ချာပုဒ်ကောဠိကသုတ္တ (န) [တတိယ
+ သင်္ချာပုဒ်ကောဠိကသုတ္တ] ၃-ခုမြောက်
ဖြစ်သော သင်္ချာပုဒ်ကောဠိကသုတ်၊ ခန္ဓာ
၅-ပါး၌ တပ်မက်မှု မကင်းသူအား မိစ္ဆာ
အယူ ဖြစ်နိုင်ပုံကို အရှင်မဟာကောဠိကအား
၃-ကြိမ်မြောက် အရှင်သင်္ချာပုဒ်ကောဠိက
သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဠာယတနဝဂ္ဂ-
သံယုတ္တပါဠိ၊ ၁၀-သံယုတ်၊ ၅-သုတ်။ သံ၊ ၂။
၅၅၅။

တတိယသဝက (ပု) [တတိယ + သဝက]
၃-ယောက်မြောက် ဖြစ်သော (ဘုရား၏)
တပည့် (မဟာနိသဘထေရ်၊ မဟာကဿပ
ထေရ်-စသည်)။ တသ္မိံ စ ခဏေ သတ္တာ
မဟာနိသဘထေရ် နာမ တတိယသဝကံ....
တေဒဂ္ဂေ ဌပေသိ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၇-ဂ။ အံ၊ ၄။ ၁။
၁၂၈။ တဿ တံ တတိယသဝကော မဟာ-
ကဿပထေရော နာမ ဘဝိဿသိ။ အံ၊ ၄။ ၁။
၁၂၉။ အဂ္ဂသဝကဒ္ဓယံ ဥပါဒါယတတိယတ္တာ
“တတိယသဝက”န္တိ ဝုတ္တံ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၅။

တတိယသိက္ခာသုတ္တ (န) [တတိယ + သိက္ခာ-
သုတ္တ] ၃-ခုမြောက် ဖြစ်သော သိက္ခာသုတ်၊
အဓိသီလ၊ အဓိစိတ္တ၊ အဓိပညာ သိက္ခာ၃-ပါးကို
၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြောသည်။ အင်္ဂုတ္တရ-
နိကာယ၊ တိကနိပါတ်ပါဠိ၊ ၂-ပဏ္ဏာသက၊
၄-ဝဂ်၊ ၈-သုတ်။ အံ၊ ၁။ ၂၃၅-၆။

တတိယသုတသုတ္တ (န) [တတိယ + သုတသုတ္တ]
၃-ခုမြောက် ဖြစ်သော သုတသုတ်၊ ကြားဘူး
သော သံသေဒဇ-နဂါးတို့၏ “အသက်ရှည်
ခြင်း၊ အဆင်းလှခြင်း၊ ချမ်းသာများခြင်း”
ဂုဏ်ကို အာရုံပြု၍ တောင့်တခဲသော် သေသည်

၏အခြားမဲ့၌ ထိနဂါးမျိုး၌ ဖြစ်နိုင်ပုံကို ၃-
ကြိမ်မြောက် ဟောပြောသည်။ သံယုတ္တနိကာ-
ယ၊ ခန္ဓဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၈-သံယုတ်၊ ၉-သုတ်။
သံ၊ ၂။ ၂၀၄-၅။

တတိယဟိတသုတ္တ (န) [တတိယ + ဟိတသုတ္တ]
၃-ခုမြောက် ဖြစ်သော ဟိတသုတ်၊ သီလ-
စသောတရား ၅-ပါးနှင့် မပြည့်စုံသော ရဟန်း
သည် မိမိ၊ သူတပါး၏ အစီးအပွား အလိုငှါ
ကျင့်သည်မမည်ဟု ၃-ကြိမ်မြောက် ဟောပြော
သည်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ ပဉ္စကနိပါတ်ပါဠိ၊
၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၂-ဝဂ်၊ ၉-သုတ်။ အံ၊ ၂။ ၁၁-၂။

တတိယာဘိနိဗ္ဗိဒါ (ထိ) [တတိယာ + အဘိ-
နိဗ္ဗိဒါ] (၁) (အဝိဇ္ဇာ ဥဒ္ဓမ္မ) ၃-ကြိမ်
မြောက် - ခွဲဖျက် - ဖောက်ထွက် - ခြင်း။ (၂)
၃-ကြိမ်မြောက် - ခွဲဖျက် - ဖောက်ထွက် -
ကြောင်း (အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်)။ အယံ ခေါ
မေ ဗြာဟ္မဏ တတိယာဘိနိဗ္ဗိဒါ အဟောသိ။
ဝိ၊ ၁။ ၆။ (- မ၊ ၂။ ၂၀။)

တတိယာဘိသမယ (ပု) [တတိယ + အဘိသမယ]
၃-ကြိမ်မြောက် မဂ်ဉာဏ်ဖြင့် သစ္စာ ၄-ပါး
တရားကို ထိုးထွင်း၍ သိခြင်း၊ ၃-ကြိမ်မြောက်
သစ္စာ ၄-ပါးတရား၏ မဂ်ဉာဏ်နှင့် ပေါင်းဆုံမိ
ခြင်း၊ ဝေနေယျတို့၏ ၃-ကြိမ်မြောက် ကျွတ်
တမ်းဝင်ခြင်း။ တတိယာဘိသမယော အဟု။
အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၅၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၁၆၄။

တတိယာရူပကမ္မဋ္ဌာန (န) [တတိယ + အာရူပ-
ကမ္မဋ္ဌာန] ၃-ကြိမ်မြောက် - ရအပ် - ရောက်
အပ် - သော အရူပဈာန်၏ အာရုံ ကမ္မဋ္ဌာန်း
(နတ္ထိဘောပညတ်)။ သမာဓိဝသေန ဩ-
သက္ကနာ ကထိတာ တတိယာရူပကမ္မဋ္ဌာနဿ
ဝုတ္တတ္တာ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၆။

တတိယာရူပဘူမိ (ထိ) [တတိယာ + အာရူပ-
ဘူမိ] ၃-ခုမြောက် ဖြစ်သော အရူပဘုံ၊
အာကိဉ္ဇညာယတနဘုံ။ တတိယာရူပဘူမိယံ

တတိယအရူပဘူမိယံ ဇာတဿ ခိဏာသဝဿ
တေရသေဝ စိတ္တာနိ ဇာယန္တိ။ အဘိဝတာရ၊
ဋီ၊ ၁။ ၂၅၆။

တတိယလိနွ (ပု) [တတိယ+အလိနွ] ၃-ဆင့်
မြောက်ဖြစ်သော (တာဝတိံသာနတ်ပြည်၏
အိမ်ဦးအပြင်နှင့် တူသော) - အလိန -
အဆင့်။ တတိယလိနွတေသံ (ကုမ္မဏ္ဍာနံ)
အာရက္ခာ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၀။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၀။
အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၂။

တတု (တိ) [တနု+တု] ချဲ့ - ဖြန့် - ပြန့်နှံ့ စေ -
တတ်သော။ ဥဋ္ဌာတောက္ကမိတာ တတာ။
နိတိ၊ ပဒ။ ၁၈၃။

တတုတ္တရိ (တိ) [တတော^၂+ဥတ္တရိ] ထို့....ထက်
- ထူးကဲ - လွန်မြတ် - ပြဇာနီး - သော။
တတော သမ္ပယုတ္တဓမ္မတော၊ တေသံ ဝါ သမ္ပ-
ယုတ္တဓမ္မာနံ ဥတ္တရိ ပဓာနံ တတုတ္တရိ။ သံ၊ ၄။
သစ်၊ ၁။ ၂၁၁။ တတော၊ တေသံ ဝါ သမ္ပ-
ယုတ္တဓမ္မာနံ ဥတ္တရိ ပဓာနန္တိ တတုတ္တရိ။ မ၊ ၄။
၁။ ၁၀၅။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၂။ (- ဝိ၊ ၁။ ၂၇၀၊
၃၁၆၊ ၃၁၇။ ဝိ၊ ၂။ ၉၇၊ ၁၀၉၊ ၁၃၈၊ ၃၁၂။ ဝိ၊
၅။ ၂၈-၉။ အံ၊ ၁။ ၂၁၀-၁။ အံ၊ ၂။ ၂၅၄၊ ၂၇၆။
အံ၊ ၃။ ၅၃၃။ ဝိမာန၊ ၁။ ၁၁၇။ ဇာ၊ ၁။ ၆၂။ ဇာ၊
၂။ ၅၆။ မိလိန္ဒ၊ ၁။ ၇၂။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၉။ ခုဒ္ဒက၊
၄။ ၂၀၅။ ဝိမာန၊ ၄။ ၃၁၆။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။
၂၀၈။)

တတုတ္တရိကရဏီယ (တိ) [တတုတ္တရိ+ကရဏီယ]
ထို ....ထက် - ပို - လွန် - သော - ပြုဖွယ်
- ကိစ္စ။ တတုတ္တရိကရဏီယာဘာဝတော
အနညသာဓာရဏတာယ အနုတ္တရော။ သံ၊ ၄။
၁။ ၁၁။

တတုတ္တရိတာ (ထိ) [တတုတ္တရိ+တာ] ထို....
ထက် - ပိုလွန် - လွန်ကဲ - သည်၏ အဖြစ်။
တတုတ္တရိတာ။ ကခါ၊ ၁၆၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။
၄၀၅။

တတုတ္တရိမဂ္ဂါဘာဝ (ပု) [တတုတ္တရိ + မဂ္ဂ +
အဘာဝ] ထို (အရဟတ္တမဂ္ဂ) ထက် - ကဲ
လွန် - မွန်မြတ် - သော မဂ်၏ မရှိခြင်း။
ဟေဋ္ဌိမမဂ္ဂါနံ ဝိယ တတုတ္တရိမဂ္ဂါဘာဝ-
တော။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၅။

တတုတ္တရိယလက္ခဏ (န) [တတော^၂+ဥတ္တရိယ+
လက္ခဏ] ထို ....ထက် - ထူးကဲ - လွန်မြတ် -
သည်၏အဖြစ်ဟူသော မှတ်ကြောင်း 'လက္ခ-
ဏာ'။ ပညာယ တတုတ္တရိယလက္ခဏံ။ အံ၊
၄။ ၁။ ၈၄။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁၅၆။ (- သံ၊ ၄။ သစ်၊ ၁။
၃၁၁။)

တတုတ္တရိသညိ (တိ) [တတုတ္တရိ+သညာ+ညှိ]
ထို....ထက်လွန်၏ဟု (ဖြစ်သော) - အမှတ် -
သညာ - ရှိသော၊ သူ။ တတုတ္တရိသညိ
ဘေသဠံ ဝိညာပေတိ။ ဝိ၊ ၂။ ၁၃၈။ (- ကခါ။
၂၃၆။)

တတုတ္တရိသာဒိယနသိက္ခာပဒ (န) [တတုတ္တရိ+
သာဒိယနသိက္ခာပဒ] ထို (သင်းပိုင်၊ ကိုယ်ရုံ)
ထက် ပိုလွန်သော သင်္ကန်းကို - သာယာ
ခြင်း - ခံယူခြင်း - ကြောင့် ပညတ်အပ်သော
သိက္ခာပုဒ်။ တတုတ္တရိသာဒိယနသိက္ခာပဒဉ္စ။
ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၁၄၅။

တတုတ္တရိသိက္ခာပဒ (န) [တတုတ္တရိ+သိက္ခာ-
ပဒ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ ဝိနယပိဋက၊
ပါရာဇိကပါဠိ၊ ၄-ကဏ္ဍ၊ ၁-ဝဂ်၊ ၇-သိက္ခာပုဒ်။
ဝိ၊ ၁။ ၃၁၅။ တေန သမယေနာတိ တတုတ္တရိ-
သိက္ခာပဒံ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၈။ (- ကခါ။ ၁၆၆-၇။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၀၅။ ကခါ၊ ၄။ သစ်၊ ၃၀၆။)

တတော^၂ (ဗျ) (က) ပုဒ်ပြည့်ရုံမျှ = ပဒပူရဏ-
မတ္ထ။ (ခ) အခြားမဲ့ - အခြားမရှိသော
ကာလ - ဌ။ တတော (သုတ္တနိ၊ ၃၃၉) တိ
ပဒပူရဏမတ္တေ နိပါတော၊ အနန္တရတ္တေ ဝါ၊
အထာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၈။

(ခ) တတော ဒေဝါ (သုတ္တနိ၊ ၃၂၅) တိ
ဝေံ တသ္မိံ ရာဇိနိ ဂါဝိယော သာတေတု-

မာရဒွေ အထ တဒနန္တရမေဝ။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊ ၂။
၅၇။ တတော(အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၇)တိ ... ယံ ဝုတ္တံ၊
တဒနန္တရန္တိ အတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၅။

တတော ၂ (ဗျ) [တ+တော။ (ကစုဉ်း။ ၂၄၇။
ရူ။ ၂၆၀။ နိတိ၊သုတ္တ။ ၄၉၃။ မောဂ်၊၄။ ၉၅-ဂ-
တို့ကြည့်။) တော-သဒ္ဒေါ ဩ-ထ-သဒ္ဒါ-
ဒယောဝိယ ကေတ္ထဗဟူတ္ထေသု ဝတ္တန္တိ။ ဇာတ်၊
ဋီကာ၊နိဒါန်း၊ ပေ။ (တတသ်၊တတး-သ်)]
(၁) ထို... သည်... တို့သည်=လိဂ်က္က။ (၂)
ထို...သည်...တို့သည်=ကတုတ္တ။ (၃) ထို...
ဖြင့်...တို့ဖြင့်=ကရဏတ္တ။ (၄) ထို...အားဖြင့်
= တတိယာဝိသေသနတ္တ။ (၅) ထို...
ကြောင့်... တို့ကြောင့် = ဟေတုတ္တ။ (၆)
(က) ထို...မှ...တို့မှ=နိဿက္ကတ္တ။ (ခ) ထို...
အောက်... တို့အောက် = နိဿက္ကတ္တ။ (ဂ)
ထို... ထက်...တို့ထက် = နိဿက္ကတ္တ။ (၃)
ထို...၏... တို့၏=သာမယတ္တ။ (ဂ) ထို...၌...
တို့၌=ဘူမ္မတ္တ။ (၉) ထို... တွင်...တို့တွင်=
နိဒ္ဒါရဏတ္တ။

(၁) ထို ... သည် ...တို့သည်=လိဂ်က္က။
သီတံ ဥဏှံ ပဋိဟန္တိ၊ တတော (ဝိဟာရော)
ဝါဠုမိဂါနိ စ။ ဝိ၊၄။ ၂၉၁၊၃၁၄။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။
၃၇၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၉။ တတော (ထေရ။
၂၉၆) ဝါ စိတ္တာဘိနိဟာရော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။
၁၅၇။

(၂) ထို ... သည်...တို့သည် = ကတုတ္တ။
တတော (တေန ဝိဟာရေန) ဝါတာတပေါ
သောရော၊ သဉ္ဇာတော ပဋိဟညတိ။ ဝိ၊၄။
၂၉၂၊၃၁၄။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၃၇၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၉။
တတော (သုတ္တနိ၊ ၃၉၉) အပါကဋ္ဌပရိဿ-
ယေဟိ အဘိဘူတံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၀။

(၃) ထို ... ဖြင့် ... တို့ဖြင့် = ကရဏတ္တ။
တတော (ထေရ။ ၃၀၅)တိ တထာ အာဟဋ္ဌ-
စောဠက္ခဏေဟိ။ ကရဏေ ဟိ ဣဒံ နိဿက္က-
ဝစနံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၄။

(၄) ထို ... အားဖြင့်=တတိယာဝိသေ-
သနတ္တ။ တတော(အဘိ၊က။ ၁) တိ ကရဏ-
ဝစနံ မေတံ၊ တသ္မာ တေန သစ္စိကဋ္ဌပရ-
မတ္ထေန ... တေနာကာရေန ဥပလဗ္ဘတိ။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၁၃။

(၅) ထို ... ကြောင့် ... တို့ကြောင့်=
ဟေတုတ္တ။ တတော နံ ဒုက္ခမန္တေ(ဓမ္မ၊ ၁၃)-
တိ တတော တိဝိဒေဒ္ဒရိတတော တံ ပုဂ္ဂလံ
ဒုက္ခံ အန္တေတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၅။ တတော-
(ထေရ။ ၂၉၆)တိ တသ္မာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။
၁၅၇။ တတော ဥဒကံ ဥဂ္ဂစ္ဆတိ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။
၁၄၇)တိ တတော အာဗန္ဓိတော ဂဟဏတော။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၅၇။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၃။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၅-စသည်။)

(၆) (က) ထို...မှ...တို့မှ=နိဿက္ကတ္တ။
တတော စုတော အမုတြ ဥဒပါဒိ။ ဝိ၊ ၁။
၅။ တတော အပရေန သမယေန။ ဝိ၊ ၁။
၂၄၉။ တတော (ပေတ။ ၁၅၇)တိ မရုကန္တာ-
ရတော။ ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၁၁၇။ (-ဒီ၊ ၁။ ၁၂။
မ၊ ၁။ ၂၇။ သံ၊ ၁။ ၃၄၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၁၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၂။ ၅၂-စသည်။)

(ခ) ထို ... အောက် ... တို့အောက် =
နိဿက္ကတ္တ။ တတော ဝါ ပါပိဋ္ဌတရာ (ဝိ၊ ၄။
၇၃)တိ ပါရာဇိကာပတ္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၇။ တတော
စေ ဦနတရာ (ကင်္ခါ၊ ၁၇၅)တိ ဝုတ္တပ္ပမာဏ-
တော စေ ဦနတရာ။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၃၇။
(-ဝိ၊ ၄။ ၁၀၊ ၁၁။ ပေတ။ ၂၁။ ပေတ၊ဋ္ဌ။
၂၄၅။)

(ဂ) ထို...ထက်...တို့ထက်=နိဿက္ကတ္တ။
အညံ ဝါ တတော သန္တတရံ။ မ၊ ၁။ ၁၂၆-၇။
တတော စ ဘိယျော။ မ၊ ၂။ ၃၄၁။ တတော
မုဒုတရေဟိ (သံ၊ ၃။ ၁၇၆)တိ တေဟိ အရ-
ဟတ္တမဂ္ဂဿ ဝိပဿနိန္ဒြိယေဟိ မုဒုတရာနိ...
ဟောန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၆၆။ ဣဒံ တတော
မဟပ္ပလတရ (အံ၊ ၃။ ၁၉၇)န္တိ ဣဒံ...ဒိန္နဒါန-

တော မဟပုလံ။ အံ၊ဌ၊ဉ၊၂၇။ (-ဓမ္မ၊၅၉။ သုတ္တနိ၊၃၈၉။ ပေတ၊၁၃၉။ ထေရ၊၂၉၈။ မ၊ဌ၊၁၊၃၆၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂၊၃၀၉။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂၊၂၁၄။ ပေတ၊ဌ၊၇၊၁။ ထေရ၊ဌ၊၂၊၁၆၂။)

(၇) ထို...၏...တို့၏=သာမုတ္တ။တတော စေ ဥတ္တရိ (ဝိ၊၂၊၆၈-၉) နှိ တိဏ္ဍိ မဂ္ဂါနံ ဝါ ပရိယာယာနံ ဝါ ဥပရိ စတုတ္ထေ မဂ္ဂေ ဝါ ပရိယာယေ ဝါ။ ဝိ၊ဌ၊၃၊၅၁။ တတော ပရိ သံဃော (ဝိ၊ဌ၊၁၊၂၄၇) တိ တိဏ္ဍိ ဇနာနံ ဥပရိ သံဃော စတုဝဂ္ဂကရဏိယာဒိကမ္မပုတ္တတ္တာ။ သာရတ္ထ၊၂၊၁၁၃။

(၈) ထို...၌...တို့၌=ဘုမ္မတ္ထ။ တတော- (အံ၊ဉ၊၆၃) တိ တဒါ။ အံ၊ဌ၊၃၊၂၂၇။ တတော (ထေရ၊၂၈၇) တိ တတ္ထ။ ... တသ္မိံ ကာလေတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ဌ၊၂၊၁၁၀။ ဘုမ္မတ္ထေ အယံ တော-သဒ္ဓေါတိ ဒဿေန္တော ...အာဟ။ အနုဋီ၊၂၊၁၂၄။ တတော (နေတ္ထိ၊ ဌ၊၉၅) တိ တတ္ထ သရိရေ။ အာဓာရေ စေတံ နိဿက္ကဝစနံ။ နေတ္ထိ၊မဟာဋီ၊ ပေ။ (-ဝိ၊၁၊၂၄၈။ ဝိမာန၊၁၀၈၊၁၀၉။ ဇာ၊၂၊၂၆၈၊၃၂၉။ ပေဋကော၊၂၇၆။ ဝိ၊ဌ၊၂၊၁၆၆။ ဝိမာန၊ဌ၊၂၉၂။ ဇာ၊ဌ၊၇၊၁၃၇၊၂၈၁။)

(၉) ထို...တွင်...တို့တွင်=နိဒ္ဒါရဏတ္ထ။ တတော ပပုတ္တာ (ဇာ၊၂၊၂၅၂) တိ ပုတ္တာ-နမ္ပိ နော ပပုတ္တာ ဇာယန္တူတိ။ ဇာ၊ဌ၊၇၊၉၆။ တတောတိ နိဒ္ဒါရဏေ တော-ပစ္စယော၊ ဒွိသု မစ္ဆေဏေသုတိ အတ္ထော။ ကင်္ခါယော၊ မဟာဋီ၊၄၊၅၈။ တတော တသ္မိံ ဘေသဇ္ဇာ-ဒိကေ နိဒ္ဒါရဏဘူတေ။ ကင်္ခါယော၊မဟာဋီ၊ ၄၊၁၀၄။

တတောဇ (တိ) [တတော+ဇန+ကိ] ထို(တပ် မက်မှု 'တဏှာ') ကြောင့်ဖြစ်သော(သင်္ခါရ)။ တတောဇော သော သင်္ခါရော(သံ၊၂၊၇၉)တိ တတော တဏှာတော သော သင်္ခါရော

(ဒိဋ္ဌိသင်္ခါရော) ဇာတော။ သံ၊ဌ၊၂၊၂၈၁။ တတော တဏှာတော ဇာတောတိ တတော-ဇော သင်္ခါရော။ သံ၊ဋီ၊၂၊၂၄၂။

တတောဇသိ (ပု) [ယဒိစ္စာနာမ်] “တတောဇသိ” အမည်ရှိသော (ဝေဿဝဏ် နတ်မင်းကြီး၏) နတ်စစ်သူကြီး။ ကော တတောဇသိ (ဒီ၊ဉ၊ ၁၆၃) နာမ။ ဒီ၊ဌ၊၃၊၁၄၈။

တတောတလာ (ပု) [ယဒိစ္စာနာမ်] “တတော-တလာ” အမည်ရှိသော (ဝေဿဝဏ် နတ်မင်းကြီး၏) နတ်စစ်သူကြီး။ တတ္တလာ တတော တလာ။ ဒီ၊ဉ၊၁၆၃။ ကော တတောတလာ နာမ။ ဒီ၊ဌ၊၃၊၁၄၈။

တတောနိဒါနံ (ဗျ) [တတော+နိဒါနံ။ ကာရ-ဏတ္ထေ နိပါတပဒမေတန္တိပိ ဝဒန္တိ။ သီ၊ဋီ၊ သင်္ခါ၊၁၊၁၁၁။ (သီ၊ဋီ၊သင်္ခါ၊၂၊၃၇။ နိတိ၊ သုတ္တ၊၆၅၅-လည်း ကြည့်။)] ထိုအကြောင်းကြောင့်၊ ထို အကြောင်းတို့ကြောင့်၊ ထို အကြောင်း ရှိသည် ဖြစ်၍၊ ထိုအကြောင်း ရှိသော။ တတောနိဒါနံ (မ၊၁၊၁၅၈) နှိ ဧတေဟိ စက္ခုရူပါဒီဟိ ကာရဏေဟိ။ မ၊ဌ၊ ၁၊၂၈၁။

တတောနိဒါနံ (န) [တ+တော+နိဒါနံ။ ပဌ-မတ္ထ-၌ တော-ပစ္စည်း။ တ+နိဒါနံ။ ပဌမာ သိ-၏ ကာရိယ-တော မကျေ။ (နိတိ၊သုတ္တ၊ ၄၉၇၊၆၅၄-ကြည့်။)] (၁) ထို...အကြောင်း။ (ကြိ၊ဝိ— ထို...အကြောင်းရှိသည်ဖြစ်၍။) (တိ) (၂) ထို...အကြောင်းရှိသော။

(၁) တတောနိဒါနံ သုဘဿ မယာ သဒ္ဓိံ ကော ကထာသလ္လာပေါ ဘဝိဿတိ။ မ၊ဌ၊၄၊၁၇၆။ တတောနိဒါနံ (အံ၊၁၊၅၁၇) နှိ တံဟေတု တပစ္စယာ။ အံ၊ဌ၊၂၊၃၆၇။ န မဟာရာဇ တတောနိဒါနံ တုယုကောစိ အန္တရာယော။ ပေတ၊ဌ၊၂၆၃။ (-မ၊၁၊၁၆၃။ မ၊ဌ၊၁၊၃၈၆။)

(တိ) (၂) တတောနိဒါန (ဝိ၊၁။၁၉) နိဒါနံ တံဟေတုကန္တိ ပစ္စတ္တဝစနဿ တော-အာဒေသော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ သမာသေ စ'ဿ တော-လောပါဘာဝေါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၇၆။ တံနိဒါနန္တိ တံ ဓနံ နိဒါနံ ကာရဏ-မဿာတိ တံနိဒါနံ။ အဿာတိ ပစ္စတ္တဝစနဿ၊ ပဒဿ ဝါ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၀။ သော တတော-နိဒါနံ မရဏံ ဝါ နိဂစ္ဆေယျ မရဏမတ္တံ ဝါ ဒုက္ခံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂။ = တန္တိဒါနံ၊ တံကာရဏာတိ အတ္ထော။ တံ ဟတ္တာဒိသု ခုံသနံ နိဒါနံ ကာရဏံ တေဿာတိ “တန္တိဒါန” နိဒါနံ ဟိ ဝတ္ထုဗ္ဗေ “တတောနိဒါန” နိဒါနံ ပုရိမပဒေ ပစ္စတ္တတ္ထေ နိဿက္ကဝစနံ ကတွာ၊ တဿ စ လောပမကတွာ နိဒ္ဒေသော၊ ဟေတုတ္ထေ စ ပစ္စတ္တဝစနံ။... အပိ စ “တတောနိဒါန” နိဒါနံ တေ “မရဏံ ဝါ မရဏမတ္တံ ဝါ ဒုက္ခံ” နိဒါနံ ဝတ္ထုနယေန ဝိသေသနံ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၁။ တတောနိဒါန (ဒီ၊၁။၄၉) နိဒါနံ ကေမံသခလ-ကရဏနိဒါနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၅။ တံ မံသခလ-ကရဏသင်္ခါတံ နိဒါနံ ကာရဏံ ယဿာတိ တတောနိဒါနံ။ “ပစ္စတ္တဝစနဿ တော-အာဒေသော၊ သမာသေ စ'ဿ လောပါဘာ-ဝေါ” တိ အဋ္ဌကထာသု ဝုတ္တော။ “ပစ္စတ္တတ္ထေ နိဿက္ကဝစနမ္ပိ ယုဇ္ဇေတိ” တိ အာစရိယ-သာရိပုတ္တတ္ထေရော။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၃၇။ (-ဝိ၊၄။၃၆၄၊၄၃၇။ ဒီ၊၁။၆၈-၉၊၁၉၄။ မ၊၁။ ၁၆၃-၄၊၁၀၆၊၃၄၃-၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၊၁၉၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၇-၈-စသည်။) တတောနိဒါန-နှင့် စပ်သော အဓိပ္ပါယ် အကျယ်ကို (မောဂ်၊ ၂။သျှ-နှင့် ပုရုတ္တု၊ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။သျှ) ကြည့်။ တတောနိဒါန၊ ကုတောနိဒါန၊ ယတော-နိဒါန-တို့နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

တတောလာ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] “တတော-လာ” အမည်ရှိသော (ဝေဿဝဏ်နတ်မင်းကြီး၏) နတ်စစ်သူကြီး။ တေသုကိရ ကော

တတောလာ (ဒီ၊၃။၁၆၃) နာမ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၄၈။

တတ္တ (တိ) [တပ (သန္တာပေ) + တ။ (ဓာနံ၊ဋီ။ ၂၈၀-ကြည့်။)] ပြင်းစွာပူ - လောင်မြိုက် - သော (သံတေခဲ၊ သံလုံး၊ သံချောင်း-စသည်။) တတ္တော အဂ္ဂိသိဉ္စပမော။ ဝိ၊၁။၁၁၆။ ဓမ္မ၊၅၇။ တတ္တာယ ကဋ္ဌိနဘူမိယာ (စရိ-ယာ၊၃၈၆) တိ သမ္ပသန္တာပေန သန္တာယာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၂၉။ တတ္တာယာ (သံ၊၂။၃၇၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၅) တိ ဥဏာယာ (ဒုဗ္ဗာယ၊က)။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၆၆။ တတ္တာနံ သန္တာပံ အနုပ္ပတ္တာ-နံ ဇနာနံ။ သုဗောဓါဋီ၊နာ-၂၀၉။ (-မ၊၁။ ၁၂၂၊၁၂၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၁။ မဟာနိဋ္ဌ၊၃၇၄-စသည်။)

တတ္တ (န) [တ + တ္တ] တ-၏ အဖြစ်၊ တ-အပြု။ (ကစ္စည်း၊၄၆၃၊၆၁၉။ ရူ၊၅၃၂-၅၇၃။ နိတိ၊ သုတ္တ၊၉၄၄၊၁၂၂၅-ကြည့်။)

တတ္တအယောသလာကာ (ထိ) [တတ္တာ + အ-ယောသလာကာ] ပြင်းစွာပူ - လောင်မြိုက် - သော - သံချောင်း - သံတံကျင်။ ပရဿ ကုဏ္ဍနံ နာမ ဝိတစ္ဆိတင်္ဂါရတတ္တအယော-သလာကာဂူထာဒိနိ ဂဟေတွာ .... ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၉။

တတ္တက (တိ) [တ + တ္တက။ ထိ-၌ တတ္တိကာ။ ကိ* ယတေ တတော ပရိမာဏတ္ထေ တ္တက-ဝန္တုပ္ပဗ္ဗယာ။ ရူ၊၃၈၄။ (မောဂ်၊၄။၄၂။ နိတိ၊ပဒ။၃၇၅-၆-လည်း ကြည့်။)] ထို... အတိုင်းအရှည် ရှိသော၊ ထိုမျှလောက်သော (အရာ၊ ဝတ္ထု-စသည်။) တတ္တကံ ပစ္စာ အဒါသိ။ ဝိ၊၁။၃၇၁။ တတ္တကေန ဝ ကာရိ-တော။ အပ၊၁။၄၃။ တတ္တိကာ ဝေ ဂါထာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃။ တတ္တကော ဥပစာရော နာမ။ ဝဇီရ၊၁၂၅။ (-စူဠနိ၊၃၀၇။ မိလိန္ဒ၊၂၈-၉၊ ၉၂၊၂၃၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၇၊၂၃၁၊၂၉၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊

၂။ ၁၂၃-စသည်။) တတ္က, ကိတ္တက, ယတ္တက-
တို့နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

တတ္က^၂(ပု)[တတ္က+က](ပန်းထိမ်သမားတို့၏)
ရွှေလှော်မိုက်ခွက်။ မူသာယဝါ ပက္ခိပေယျာ-
တိ တတ္ကကေ ဝါ ပက္ခိပေယျ။ အံ၊ ဣ၊ ၂။ ၂၀၁။

တတ္ကပရိစ္ဆေဒ (ပု) [တတ္က^၁ + ပရိစ္ဆေဒ]
(၁) ထို အတိုင်းအရှည်ရှိသော အပိုင်း အ
ခြား၊ ထိုမျှလောက်သော အပိုင်းအခြား။
(တိ) (၂) ထိုမျှလောက် အပိုင်း အခြား
ရှိသော။ တတ္ကပရိစ္ဆေဒနော။ ဝိမတိ၊
၂။ ၁၆၁-၃။

တတ္ကပလ္လ (ပု၊ န) [တတ္က^၁ + ကပလ္လ။ တတ္က^၁
+ ကပါလ + ကျ။ ကျ-သီခြားနက် မရှိ။]
ပူသော - အိုးခြမ်းကဲ့ - အိုးကင်း။ မစ္ဆော
ဒါရကဿ တေဇေန တတ္ကပလ္လံ (တတ္က-
ပါလံ၊ သျှာ၊ တတ္ကမာလံ၊ သိ) ဂိလိတော
ဒယုမာနော ဝိယ။ မ၊ ဣ၊ ၄။ ၁၃၆။

တတ္ကပါလ (ပု၊ န) [တတ္က^၁ + ကပါလ] အထက်
ပုဒ်နက် ကြည့်။ တတ္ကပါလေ ပက္ခိတ္တ-
တိလာနိ ဝိယ ပဋ္ဌပဋ္ဌာယန္တာ ဘိဇ္ဇန္တိ။ မ၊ ဣ၊
၁။ ၂၆၅။ (- သံ၊ ဣ၊ ၁။ ၂၆၆။ အံ၊ ဣ၊ ၁။ ၂၇။
အဘိ၊ ဣ၊ ၁။ ၂၇၁-စသည်။)

တတ္ကပ္ပမာဏ (န) [တတ္က^၁ + ပမာဏ] (၁)
ထိုမျှလောက်သော အတိုင်းအရှည်။ (တိ)
(၂) ထိုမျှလောက် အတိုင်းအရှည် ရှိသော။
(၁) တတ္ကပ္ပမာဏံ သုခနိသဇ္ဇာဝသေန ဝေ-
ဒိတဗ္ဗံ။ (တိ) (၂) တတ္ကပ္ပမာဏဉ္စကေ-
ယေဝ ကာတုံ ဝနုတိ။ ဝဇီရ၊ ၄၅၃-ချည်း။

တတ္ကမတ္တ (န) [တတ္က^၁ + မတ္တ = မတ္တာ။]
(၁) ထို... အတိုင်းအရှည် ရှိသောအရာမျှ။
(တိ) (၂) ထိုမျှလောက် အတိုင်းအရှည် ရှိ
သော။ တတ္ကမတ္တမ္ပိ သုခံ သန္တတော။ သံ၊
ဋ္ဌ၊ ၃။ ၅၆။

တတ္ကကာယဂ္ဂိ (ပု) [တတ္က^၁ + ကာယ + အဂ္ဂိ]
ပြင်းစွာ ပူသော ကိုယ်၌ ဖြစ်သော (ပါစက
ဝမ်း) မီး။ တတ္ကကာယဂ္ဂိနာ ပရိပက္ခော။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၄၀။

တတ္ကတပ (တိ) [တတ္က + တပ] (ကိလေသာတို့
ကို) လောင်မြိုက်တတ်သော အကျင့်ရှိသော၊
ပြင်းထန်သော အကျင့်ရှိသော၊ သူ။ တေ
အပရတာဂေ ဘိသာနိ အာဟရိတော ခါဒန္တာ
တတ္ကတပါ။ ဇာ၊ ဣ၊ ၄။ ၃၀၆။

တတ္ကတေလ (န) [တတ္က + တေလ] လောလော
- ခြစ်ခြစ် - လွန်စွာ - ပူသော ဆီ၊ ဆီပူ။
တတ္ကတေလေ ပတိတပိဋ္ဌပိဏ္ဍိ ဝိယ။ သံ၊ ဣ၊
၂။ ၂၆၇။ အဘိ၊ ဣ၊ ၂။ ၄။

တတ္ကနာရာစ (ပု) [တတ္က + နာရာစ] လောလော
- ခြစ်ခြစ် - လွန်စွာ - ပူသော စဉ်းသွား
တပ်သော (မြှား)။ ပက္ခိတ္တတတ္ကနာရာစ
(ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၇၃) ကြည့်။

တတ္ကန္တိ (ထိ) [တ + တန္တိ] ထို - စကားအစဉ် -
ဒေသနာပါဠိ - (ရာဇောဝါဒ-စသော) သုတ်။
အာဂတာဝ တတ္ကန္တိယာ (တံ တန္တိယာ၊ က)
အနုရူပတ္ထံ။ သံ၊ ဣ၊ ၁။ ၂၀၀။

တတ္ကပါသာဏ (ပု) [တတ္က + ပါသာဏ] အလွန်
- လောလော - ခြစ်ခြစ် - တောက် - ပူသော
ကျောက်ဖျာ။ တတ္ကပါသာဏေ နိသိန္နော
ဝိယ။ ဝိ၊ ဣ၊ ၁။ ၂၀၃။ တတ္ကပါသာဏေ (ဒီ၊ ဣ၊
၁။ ၁၀၄) တိ အစူဏ္ဍပါသာဏေ။ သီ၊ ဣ၊ သစ်၊
၁။ ၄၂၄။ (- ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၅၀။ ဇာ၊ ဣ၊ ၄။
၂၀၄။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၁၂။)

တတ္ကပါသာဏသဒိသ (တိ) [တတ္က + ပါသာဏ +
သဒိသ] ခြစ်ခြစ်တောက်ပူသော - ကျောက်
ဖျာ - ကျောက်ပြင် - နှင့် တူသော။ တတ္က-
ပါသာဏသဒိသာယ ဘူမိယာ။ ဒီ၊ ဣ၊ ၂။ ၁၀၉။

တတ္ကမာလ (ပု) [တတ္က + မာလ] လွန်စွာ
ပူသော - ဖရင်း - ထယ်သွား - ထွန်သွား။

တက္ကမာလံ ပဝေသေန္တံ ဝိယ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၃၁၅။
မ၊ဌ၊၁။၂၀၁။ အဘိ၊ဌ၊၂။၁၃၊၂၅၃။ တက္က-
မာလေန ဝိနိဝိဒ္ဓကာလော ဝိယ ဝေဒနာ
ဝတ္တတိ။ သံ၊ဌ၊၂။၂၇၂။ (-အံ၊ဌ၊၁။၂၃၈။)

တက္ကမာလသမ (တိ) [တက္က + မာလ + သမ]
လွန်စွာပူသော - ဖရင်း - ထယ်သွား - ထွန်
သွား - နှင့် တူသော။ တံ မေ အဟောသိ
ကဋ္ဌိနံ၊ တက္ကမာလသမံ ဝိယ။ အ၊၂။၄၁၁။

တက္ကဘာဝ (ပု) [တက္က + ဘာဝ] ပူသည်၏
အဖြစ်၊ နွေးသည်၏အဖြစ်။ ဥဒကဿ တက္က-
ဘာဝံ အာဂမယမာနော အဂ္ဂိသာလာယ-
မေဝ အဋ္ဌာသိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၂၀၃။ (-သံ၊ဌ၊၁။
၂၉၃။)

တက္ကလာ (ပု) [ယဒိစ္စာနာမ်] “တက္ကလာ”
အမည်ရှိသော (ဝေဿဝဏ်နတ်မင်းကြီး၏)
နတ်စစ်သူကြီး။ ကော တက္ကလာ (ဒီ၊၃။
၁၆၃) နာမ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၄၄။

တက္ကလောဟပူရ (တိ) [တက္က + လောဟ + ပူရ]
လွန်စွာပူသော သံရည်ဖြင့် ပြည့်သော (ငရဲ
အိုး)၊ လောဟကုမ္ဘီငရဲအိုး။ အယံ ပန
လောဟကုမ္ဘီ... တက္ကလောဟပူရ ဟောတိ။
သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၂၀၀။

တက္ကလောဟသေစန (န) [တက္က + လောဟ +
သေစန] သံရည်ပူကို - သွန်းလောင်း -
လောင်းထည့် - ခြင်း။ မုခေ တက္ကလောဟ
သေစနံ၊ ပေတ၊ဌ၊၂။၀၅။

တက္ကသလာကာ (ထိ) [တက္က + သလာကာ]
လွန်စွာ ပူသော - သံဠောင့် - သံတံကျင် -
ကဏ္ဍေသု တက္ကသလာကာပဝေသနကာလော
ဝိယ အဟောသိ။ စရိယ၊ဌ၊၁။၁၂၆။

တက္ကာယောဂုဋ္ဌ (ပု) [တက္က + အယောဂုဋ္ဌ] ရဲရဲ
ပြောင်ပြောင် တောက်လောင် - ရဲရဲညီး -
သောသံတွေ့။ တက္ကာယောဂုဋ္ဌေ ပတိတော-
ဒကမိန္ဒုရူပံ ဝိယ။ မူလဋီ၊၁။၆၉။

တက္ကောဒက (န) [တက္က + ဥဒက] (၁) ပူသော
ရေ၊ ရေပူ။ (တိ) (၂) ပူသောရေရှိသော
(အိုင်)၊ ရေပူအိုင်။ တပေါဒါရာမ-ကြည့်။

တက္က (ဗျ) [နိပါတမတ္တ] အနက်မရှိ။ တက္ကာ-
(နေတ္ထိ၊၁၇)တိ နိပါတမတ္တံ။ နေတ္ထိ၊ဌ၊၇၄။

တက္က (ဗျ) [တ + ထ။ (ဓာန်။ဓာန်၊ဋီ။၁၁၅၆၊
၁၂၀၂-၃။ ကစွည်း။၂၄၉။ ရူ။၂၆၆။ မောဂ်၊
၄။၉၉။ နိတိ၊သုတ္တ။၄၉၄-တို့ ကြည့်။)] (၁)
ထို...၌...တို့၌ = ဘုမ္မတ္တ။ (၂) ထို...တွင်...
တို့တွင် = နိဒ္ဒါရဏတ္တ။ (၃) (က)ထို...သည်
= လက္ခဏဝန္တ ကတ္တတ္တ။ (ခ) ထို...သည် =
ပစ္စတ္တ ကတ္တတ္တ။ (၄) (က) ထို...ကို =
လက္ခဏဝန္တ ကမ္မတ္တ။ (ခ) ထို...ကို...သို့ =
ကမ္မတ္တ။ (၅) ထို...ဖြင့် = ကရဏတ္တ။ (၆)
ထို...၏ = သာမုတ္တ။ (၇) ထို...ကြောင့်...
တို့ကြောင့် = နိမိတ္တတ္တ။

(၁) ထို...၌...တို့၌ = ဘုမ္မတ္တ။ တက္ကာ-
(ဝိ၊၁။၁၀)တိ သိက္ခာပဒပညတ္တိယာစနာ
ပေက္ခံ ဘုမ္မာစနံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၅၈။ တက္ကာ(ဒီ၊
၁။၅၃။ မ၊၂။၁၈၆)တိ တေသုဇီဝသဟ္မ မေသု
(သတ္တသု၊ သိ) ကာယေသု။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၅၁။
မ၊ဌ၊၃။၁၆၀။ တက္ကာ(ဝိ၊ဌ၊၁။၄)တိ တာသု
ဂါထာသု။ သာရတ္ထ၊၁။၂၅။ (-ဝိ၊၂။၇၊၅၈။
ဒီ၊၁။၁၄၈။ မ၊၂။၇၈။ အဘိ၊ပု၊၁၄၀။ ဇာ၊
၁။၁။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၄၊၁၉၊၇၉။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၇၉။ မ၊
ဌ၊၃။၉၀-စသည်။)

(၂) ထို...တွင်...တို့တွင် = နိဒ္ဒါရဏတ္တ။
တက္ကဝိဟာရဘတ္တံ နာမ ဝိဟာရေတတြုပ္ပါဒ-
ဘတ္တံ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၀၆။ တက္ကစိတ္တံ တာဝ။
သင်္ဂဟ။၁။ တက္က တေသု ယသာဥဒ္ဓိဋ္ဌေသု
စတုသု အဘိဓမ္မတ္တေသု စိတ္တံ တာဝ ပဌမံ
မယာ နိဒ္ဓိသီယတိ။ မဏိမဇ္ဈ၊၁။၁၃၉။ (-
ပေဋကော။ ၁၆၇-၉။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၃၊၈၂။)

(၃) (က) ထို...သည် = လက္ခဏဝန္တက-
တ္တတ္တ။ တက္က နာမ တူ(ဝိ၊၁။၂၊၂၄)နိ တသ္မိံ

နာမ (ဝေရူပေ ကမ္မေ ဧဝံ မဟာသာဝဇ္ဇေ သမာနေပိ) တံ။ ဝိဠာသ။ ၁၀၂၊ ၁၀၅။ တသ္မိန္ဒြိယ ဓမ္မေ၊ ဧဝံ ဝိရာဂါယ ဒေသိတေ သတိတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၀၃။ (ခ) ထို...သည့် = ပစ္စုပ္ပန်တတ္ထ။ တတ္ထ နာမ တွေ (ဝိ၊ ၁။ ၃၀၆) နှစ်သော နာမ တွေ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၂၃။ (-ဝိ၊ ၁။ ၃၁၁၊ ၃၁၃၊ ၃၁၄၊ ၃၂၁။)

(၄) (က) ထို...ကို = လက္ခဏာဝန္တကမ္မတ္ထ။ ဟာယန္တိ တတ္ထ ဝါဠဝါ (ဇာ၊ ၁။ ၆) တိ တသ္မိ ဝေဂေ ကရိယမာနေ ဣတရေ ဝဋ္ဌဝသင်္ခါတာ ခဠုကံသာ ဟာယန္တိ ပရိဟာယန္တိ။ ဇာ၊ ၁။ ၁၉၇။ (ခ) ထို...ကို...သို့ = ကမ္မတ္ထ။ တေနဟိ တံ ဘိက္ခု တတ္ထ ဂန္ဓာ...သဒ္ဓမနုသာဝေဟိ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၂၂။ တတော တတ္ထ ဝိပဿတိ (သုတ္တန်၊ ၄၄၇) တိ တတော အာရုံညာယတန သမာပတ္တိတော၊ ဝုဠဟိတော တံ သမာပတ္တိ အနိစ္စာဒိဝသေန ဝိပဿတိ။ သုတ္တန်၊ ၄၅၂။ ၃၁၇။ တတ္ထာ (ဝိ၊ ၁။ ၄၄၈) တိ တံ မဏ္ဍလမာဠန္တိပိ ဝဒန္တိ။ သီ၊ ၁။ ၁၁၁။ ၂၁။

(၅) ထို...ဖြင့် = ကရဏတ္ထ။ တတ္ထာ (စူဠနိ၊ ၁၁၅၊ ၁၁၇) တိ သကာယဒိဋ္ဌိယာ သကာယ ခန္တိယာ သကာယ ရုစိယာ သကာယ လဒ္ဓိယာ။ စူဠနိ၊ ၁၁၆၊ ၁၁၈။ တတ္ထ ယတာ စရန္တာ (စူဠနိ၊ ၁၁၅) တိ တတ္ထ သကာယဒိဋ္ဌိယာ ဂုတ္တာ ဝိဟရန္တာ။ စူဠနိ၊ ၄၅၂။ ၃၀။

(၆) ထို...၏ = သာမုတ္တ။ တတ္ထာ (နေတ္ထိ၊ ၁၁၀) တိ တဿ သာမညဿ။ နေတ္ထိ၊ ၄၅၂။ ၂၂၅။

(၇) ထို...ကြောင့်... တို့ကြောင့် = နိမိတ္တတ္ထ။ လောမဗ္ဗိ န တတ္ထ ဣဇ္ဇယေ။ သံ၊ ၁။ ၁၀၈။ တတ္ထာတိ တေသု ဘေရဝေသု။ သံ၊ ၄၅၁။ ၁၅၉။ တတ္ထာတိ တံ နိမိတ္တံ။ သံ၊ ၄၅၁။ ၂၀၆။ (-မ၊ ၂။ ၆၊ ၂၃၊ ၂၉။ သံ၊ ၃။ ၄၄၅၇။ အံ၊ ၁။ ၈။ အဘိ၊ ပ။ ၁၁၂၊ ၁၁၃၊ ၁၃၀။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃။ ၂၃၀-စသည်။)

တတ္ထဂတ (တိ) [တတ္ထ + ဂတ] ထို...သို့ရောက် - ခဲ့တည် - သော။ တထာပိ တတ္ထဂတအာမိ - သေ ပဋိဂ္ဂဟဏံ န ဝိဂစ္ဆတိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၅၇။

တတ္ထဇ (တိ) [တတ္ထ + ဇန + ကိ] ထို...၌ ဖြစ်သော။ တတ္ထဇော ရက္ခသော အာသိ - (အပ၊ ၁။ ၂၀၇) နှစ် တသ္မိ ဇာတဿရသမိပေ ဇာတော နိဗ္ဗတ္တော ရက္ခသော။ အပ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၇။

တတ္ထဇာတက (တိ) [တတ္ထ + ဇာတ + က] ထို (အရပ်)၌ - ဖြစ် - ပေါက်ရောက် - သော။ တတ္ထဇာတက (ဝိ၊ ၁။ ၅၈) နှစ် စိရနိဟိတာယ ကုမ္ဘိယာ ဥပရိ ဇာတကံ။ ဝိ၊ ၄။ ၂၇၁။ ဒိန္နာ ဝါ တတ္ထဇာတကာ ဝါ ရက္ခိတဂေါပိတာ ဂရု - ဘဏ္ဍဟောတိ။...တတ္ထဇာတကော ဝါ ရက္ခိတ - ဂေါပိတော ဂရုဘဏ္ဍံ။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၀၆။ (-ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၂။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၈၁-၂၊ ၁၉၄။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂၉၊ ၈၂၊ ၁၁၄။ ကင်္ခါ၊ ၂၆၂-၃။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၇။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၂၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၃၄၊ ၂၇၀။)

တတ္ထဇာတကစ္ဆေဒန (န) [တတ္ထဇာတက + ဆေ - ဒန] ထို(အရပ်)၌ ပေါက်ရောက်သောအရာ၊ ဝတ္ထုကို - ခုတ် - ဖြတ် - ခြင်း။ သဟပယော - ဂေ စ တတ္ထဇာတကစ္ဆေဒနေ ဗဟုကာနိပိ ဒုက္ကဋ္ဌာနိ ပံသုဇဏနံ ပတော ပဋိပ္ပဿမ္ဘန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၃။

တတ္ထဇာတကသင်္ခေပ (ပ) [တတ္ထဇာတက + သင်္ခေပ] ထို(အရပ်)၌ ဖြစ်သော အရာ၊ ဝတ္ထု ၌ ပေါင်းရုံး ထည့်သွင်းခြင်း။ တေပိ ဟိ တတ္ထဇာတကသင်္ခေပုဂါ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁၁၁။

တတ္ထတတ္ထုပဂ (တိ) [တတ္ထတတ္ထ + ဥပဂ] ထိုထို... သို့ ကပ်ရောက်သော၊ ထိုထို... ၌ ပဋိသန္ဓေနေသော၊ သူ။ တတ္ထတတ္ထုပဂါ မယံ။ အပ၊ ၂။ ၁၂၄။

တတ္ထဝနက (တိ) [တတ္ထ + ဝနက] (မထနိုင် အောင်စားသည်ဖြစ်၍) ထို (စားရာအရပ်)၌

ပင် လူးလို့မ့်နေရသော၊ ထို(စားရာအရပ်)၌
ပင် လူးလို့မ့်နေရလောက်အောင် ခားသော၊
(ပုဏ္ဏား)၊ တတ္ထဝဋ္ဌက-ပုဏ္ဏား။ တတ္ထဝဋ္ဌ-
ကော နာမ ဥဋ္ဌာတုံ အသက္ကောန္တော
တတ္ထေဝ ပရိဝဋ္ဌတိ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၃၂။

တက္ကသိုလ် (ထိ) [တက္က+ဥပပတ္တိ] ထို...၌ -
ကပ်၍ဖြစ် - ကပ်ရောက် - ခြင်း၊ ထို...၌
ပဋိသန္ဓေနေခြင်း။ တက္ကသိုလ်သင်္ခါတော
ဥပပါတောတိ အယံ စုတူပပါတော နာမ
ဟောတိ။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၆၇။

တက္က (ဗျ) [ဝါကျာရမ္မ - ဥပဿာသ - စ -
ပန - နှင့် အနက်တူ နိပါတ်ပုဒ်။] ဆိုရမည့်
စကားဝါကျ အစပျိုးသောအရာ၌ ဝါကျ၏
အဦးအစအဖြစ်ကို ထွန်းပြတတ်သော နိပါတ်
မျှသာ ဖြစ်၏။ တက္က (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၇) တိ
ဝါကျောပညာသေ နိပါတမတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။
၃၇။ (- သံ၊ ၁။ ၂။ ၄၂၉။) (တက္က-သည်
“ဒိဗ္ဗသောတဓာတုယာ နိဒ္ဒေသက္ကမော” ဟူ
သော ရှေးဝါကျကို ကပ်၍ သိစေ တတ်သော
ဝါကျောပညာသန့်၌ နိပါတ်မျှတည်း။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
သျှ၊ ၃။ ၂။ အာဒိကာလတ္ထေ၊ ဝါကျာရမ္မေတိ
အတ္ထော။ .... အာဒိကာလတ္ထေန ဝါကျသ
ဥပညာသမတ္တံ- ဟူသော မ၊ ၁။ ၄၉-အရ
“ဝါကျာရမ္မ၊ ဥပဿာသ” အနက်ကိုလည်း
ဆိုသင့်၏။)

တက္က (ဗျ) [တ+တြ။(ဓာန်။ဓာန်၊ ၁။ ၁၅၆၊
၁၂၀၂-၃။ ကစည်း။ ၂၄၉။ ရှု။ ၂၆၆။ မောက်၊
၄။ ၉၉။ နိတိ၊ သုတ္တံ၊ ၄၉၄-တို့ ကြည့်။)] (၁)
ထို...၌...တို့၌=ဘုမ္မတ္ထ။ (၂) ထို... တွင်...
တို့တွင်=နိဒ္ဒါရဏတ္ထ။ (၃) ထို...ကို...သို့=
ကမ္မတ္ထ။ (၄) (က) ထို...ကို=လက္ခဏဝန္တ-
ကမ္မတ္ထ။ (ခ) ထိုသို့-ဤသို့ - ဖြစ်သည် ရှိ
သော် = ဘာဝလက္ခဏတ္ထ။ (၅) ထို...
ကြောင့် = နိမိတ္တတ္ထ။ (၆) ထို... ၏ =
သာမုတ္တ။

(၁) ထို...၌...တို့၌=ဘုမ္မတ္ထ။ တက္က-
ပါသိ(ဝိ၊ ၁။ ၅)။ အထ တက္ကပါသိ ဘဝေ...
တက္ကပါသိ* ဝေ နာမောတိ တက္ကပါသိ
တုသိတဘဝနေ သေတကေတု နာမ ဒေဝ-
ပုတ္တော အဟောသိ။ ဝိ၊ ၁။ ၁၂၉၊ ၁၃၀။
ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၉၈၊ ၂၉၉။ တက္က(ဒိ၊ ၁။ ၃)တိ
ယေ အဝဏ္ဏံ ဝဒန္တိ၊ တေသု။ ....တက္က စေ
တုမေ အဿတာတိ တေသု အဝဏ္ဏဘာသ-
ကေသု။ ဒိ၊ ၁။ ၅၂။ “တေသု အဝဏ္ဏဘာ-
သကေသု”တိ ဣမိနာ အာဓာရတ္ထေ ဘုမ္မံ
ဒဿေတိ။ သိ၊ ၁။ ၁။ ၂၂။ တက္က (မ၊
၃။ ၂၀)တိ အဋ္ဌသု နေဝသညိနာသညိဝါဒေသု
ဘုမ္မံ။ မ၊ ၁။ ၄။ ၁၃။ (- ဒိ၊ ၁။ ၁။ မ၊ ၁။ ၁။
၁၉၃၊ ၂၈၃၊ ၃၈၄။ မ၊ ၃။ ၁၉။ သံ၊ ၁။ ၅။ ၂၆၃။
ဥဒါန။ ၁၆၇။ ကင်္ခါ၊ ၁၀၄၊ ၁၄၈။ ဒိ၊ ၁။ ၁။ ၃၇၊
၄၃။ မ၊ ၁။ ၁။ ၁၄၆။ မ၊ ၁။ ၂။ ၂၄၊ ၂၇။
မ၊ ၁။ ၄။ ၁၂။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၁။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၃၇။
ဥဒါန၊ ၁။ ၃၂။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၁၂။ ပရိသံ၊ ၁။
၂။ ၁၃၀။ မ၊ ၁။ ၁။ ၄၈။)

(၂) ထို...တွင်...တို့တွင်=နိဒ္ဒါရဏတ္ထ။
တက္က (ဒိ၊ ၁။ ၁) တိ .... တေသု ဝါ ဒွိသု
ဇနေသု။ ဒိ၊ ၁။ ၁။ ၃၇။ တေသု ဝါ ဒွိသု
ဇနေသုတိ နိဒ္ဒါရဏေ ဘုမ္မံ။ သိ၊ ၁။ ၁။ ၁။
၁၈၄။ တက္က(ဒိ၊ ၂။ ၅၄)တိ တေသု စတုသု
ဒိဋ္ဌိဂတိကေသု။ ဒိ၊ ၁။ ၂။ ၉၇။ တက္က (မ၊ ၁။
၂၉)တိ တေသု စတုသု ပုဂ္ဂလေသု၊ တေသု ဝါ
ဒွိသု သာဂ်ဏေသု။ မ၊ ၁။ ၁။ ၁၄၅။ တက္ကတိ
နိဒ္ဒါရဏေ ဘုမ္မံ။ မ၊ ၁။ ၁။ ၂၄၅။ တက္ကဿု
မေ ဣဒံ သာရိပုတ္တံ (မ၊ ၁။ ၁။ ၁)တိ တက္က
စတုရင်္ဂေ ဗြဟ္မစရိယေ။ မ၊ ၁။ ၁။ ၃၄၈။ (-
မ၊ ၁။ ၂။ ၆၊ ၃၉၄။ မ၊ ၂။ ၅၃၊ ၆၄။ မ၊ ၁။ ၂။
၆၆၊ ၂၈၅။ မ၊ ၁။ ၃။ ၇၄၊ ၈၂။)

(၃) ထို...သို့...တို့သို့=ကမ္မတ္ထ။ တက္က
ပဝိသိတာ(ဝိ၊ ၁။ ၆၄)တိ တက္က ပဗ္ဗတဇ္ဇော-
ဒိသု ရညာ။ ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၃၁၄။ တက္က စေ
သော ဘိက္ခု (ဝိ၊ ၁။ ၃။ ၈-၉) တိ တက္က

သော ဂဟပတိ ဝါ ဂဟပတာနိ ဝါ၊ တတြ သော ဘိက္ခု ပုဗ္ဗေ အပ္ပဝါရိတော ဥပသက်- မိတာ .... တတြ ဂန္ဓာတိ အယမေဝေတ္ထ အတ္ထော။ ဝိဠာ၂။၂၅။

(၄) (က) ထို .... ကို = လက္ခဏန္တ- ကမ္မတ္ထ။တတြ သုနက္ခတ္တာ(ဒီ၂။၂)တံ တသ္မိ သုနက္ခတ္တ မယာ ဒေသိတေ ဓမ္မေ။ ဒီ၂။၂။ ၃။ (-ဒီ၁။၂။ ဒီ၂။၁။၅၂၅။ သီရိသစ်၊ ၁။၂၂၃။) (ခ) ထိုသို့-ဤသို့-ဖြစ်သည်ရှိ သော်=ဘာဝလက္ခဏတ္ထ။ တတြာ (ဝိဠာ၁။ ၆)တံ ဧဝံ သတိ။ ဝိမတိ၁။၁၄။

(၅) ထို .... ကြောင့်.... တို့ကြောင့် = နိမိတ္တတ္ထ။ တတြ ဝတာ (မ၁။၁၀၃) တံ တေသု ဝတ အနဘိသမ္ဗုဒ္ဓါတံ ဧဝံ ဒဿိတ- ဓမ္မေသု။ မ၁။၁။၃၃၈။ တတြ ဝတ မ(မ၁။၁။၁၀၃)န္တိ တသ္မိ အနိယျာနိကဓမ္မေ မံ။ မ၁။၁။၃၃၉။ တတြာ (မ၁။၁။၂၄၄-၅) တံ တသ္မိ အဝဏ္ဏဘာသနေ။ မ၁။၂။၃။ (-ဒီ ၁။၂။ ဒီ၂။၁။၅၂၅။ သီရိသစ်၊၁။၂၂၃။)

(၆) ထို .... ၏ = သာမုတ္တ။ တတြာ- (ဝိ၁။၉)တံ .... တဿ ဘိသနကဿ ဝန- သဏ္ဌဿ ဘိသနကတသ္မိ ဟောတိ။ .... အထ ဝါ တတြာတိ သာမိအတ္ထေ ဘုမ္မံ။ ဝိဠာ၁။၁၅၆။ မ၁။၁။၃၅၂။ တတြိဒံ ပမာ- ဏ (ဝိ၁။၂၂၃-၄) န္တိ တဿာ ကုဋိယာ ဣဒံ ပမာဏံ။ ဝိဠာ၂။၁၅၃။ ကခါ။၁၃၄။ တတြာတိ သာမိသ္မိ ဘုမ္မဝစနန္တိ အာဟ “တဿာ ကုဋိယာ”တိ။ ကခါ။၉။သစ်။၂၃၈။ တတြာတိ သာမုတ္တေ ဘုမ္မဝစနံ၊ န သတ္တ- မုတ္တေ၊ ပမာဏန္တိ ပဒဿ သမ္ပန္နာပေက္ခတ္တာတိ အာဟ “တဿာ”တိ။ ကခါ။ယော၊မဟာဋီ၊ ၂။၂၃၆။

တတြဋ္ဌ (တိ) [တတြ+ဌာ+အ] ထို....၌ တည် သော။ တတြဋ္ဌော ဘိက္ခု ဟတ္ထပါသံ အာနေတဗ္ဗော။ ဝိဠာ၂။၃၂၇။ တတြဋ္ဌမေဝ

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၉-ပ-မ-ဗ-သ-စ

ဒေါသတောဒိသ္မာ။ အနုဋီ၁။၁၁၁။ (-မဏိ- မဇ္ဈ။၁။၃၃၉။)

တတြဋ္ဌက (တိ) [တတြ+ဌာ+အ+က]အထက် ပုဒ်နက် ကြည့်။ တတြဋ္ဌကန္တိ ယတ္ထ ကတံ၊ တတ္ထေဝ တိဋ္ဌနကံ။ အဘိဝတာရဋီ၊သစ်၊၂။ ၂၃၀။ (-သာရတ္ထ၊၃။၂။)

တတြဋ္ဌကကုဋိကာ (ထိ) [တတြဋ္ဌကာ+ကုဋိ- ကာ] ထို (လယ်ကွင်း)၌ တည်သော- တ ကုပ်- တယ်။ တတြဋ္ဌကကုဋိကာပိ ဝနုတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၁။၇၃။

တတြဋ္ဌကပစ္စတ္တရဏ (န) [တတြဋ္ဌက+ပစ္စတ္တ- ရဏ] ထို .... ၌ တည်သော အပေါ်လွှမ်း အခင်း။ တတြဋ္ဌကပစ္စတ္တရဏ (ဒီ၂။၁။၁၈၅)- န္တိ အတ္တနာ အနဓိဋ္ဌဟိတော တတ္ထေဝ တိဋ္ဌ- နကပစ္စတ္တရဏံ။ ဒီ၂။၁။၂၅၅။

တတြဋ္ဌကဘေရဝါရမ္မဏ (န) [တတြဋ္ဌက + ဘေရဝ + အာရမ္မဏ] ထို (အရပ်)၌ တည် သော ကြောက်မက်ဖွယ်အာရုံ။ တတြဋ္ဌက- ဘေရဝါရမ္မဏာနိ စေဝ။ သံဠာ၁။၂၀၂။

တတြဋ္ဌက သဝိညာဏက အဝိညာဏက ဘေရဝ (န) [တတြဋ္ဌက+သဝိညာဏက+အဝိညာ- ဏက+ဘေရဝ] ထို (အရပ်) ၌ တည်သော သက်ရှိ သတ္တဝါ(နှင့်) သက်မဲ့ဝတ္ထု ဟူသော ကြောက်မက်ဖွယ် (အာရုံ)။ တတြဋ္ဌက- သဝိညာဏကအဝိညာဏကဘေရဝေဟိ ဗဟု- ဘေရဝေ။ သံဠာ၁။၂၄၃။

တတြဋ္ဌတာ (ထိ) [တတြဋ္ဌ+တာ] ထို .... ၌ - တည်သည်၏ အဖြစ်-တည်ခြင်း။ တံသဒ္ဒ- (၂) ကြည့်။

တတြတတြာဘိနန္ဒနာ (ထိ) [တတြတတြ + အဘိနန္ဒနာ] ထိုထို (အာရုံ, ဘုံ) တို့၌ (တဏှာဖြင့်) လွန်စွာနှစ်သက်ခြင်း။ တတြ- တတြာဘိနန္ဒနာ (မ၁။၃၆၈)တံ ရူပါဘိနန္ဒ-

နာသဒ္ဓါဘိနန္ဒနာတိဝေတဟိ*တဟိ*အဘိ-
နန္ဒနာ။ မဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၇။ (-မူလဋီ၊ ၁။ ၆။)

တတြတတြာဘိနန္ဒနီ (ထိ) [တတြတတြ+အဘိ-
နန္ဒနီ] ထိုထို (အာရုံ, ဘုံ) တို့၌ လွန်စွာ-
နှစ်သက်တတ် - နှစ်သက်လေ့ရှိ - သော
(တဏှာ)။ တတြတတြာဘိနန္ဒနီ (ဒီ၊ ၂။
၂၄၆)တိ ယတြ ယတြ အတ္တဘာဝေါ၊ တတြ
တတြ အဘိနန္ဒနီ။ ရူပါဒီသု ဝါ အာရမ္မဏေသု
တတြတတြ အဘိနန္ဒနီ၊ ရူပါဘိနန္ဒနီ သဒ္ဓကန္ဓ-
ရသဖောဋ္ဌဗ္ဗမ္မာဘိနန္ဒနီတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ ၂။
၂။ ၂၄၇။ အဘိ၊ ၂။ ၁၀၄။ ပဋိသံ၊ ၂။ ၁။
၁၄၆။ တတြတတြာဘိနန္ဒနီ (သံ၊ ၂။ ၂၂) တိ
ဥပပတ္တိဋ္ဌာနေ ဝါ၊ ရူပါဒီသု ဝါ အာရမ္မဏေသု
တတ္ထ တတ္ထ အဘိနန္ဒနသိလာဝ။ သံ၊ ၂။
၂၄၃။ (-ဝိ၊ ၂။ ၁၅။ မ၊ ၁။ ၆။ သံ၊ ၂။ ၂၂၊ ၂။
အဘိ၊ ၂။ ၂၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၂၉၊ ၁၃၀။ သုတ္တ-
နိ၊ ၂။ ၁။ ၂၁၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၇၆။ သံ၊ ၂။
၂၄၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၀၃။)

တတြမဇ္ဈတ္တတာ (ထိ) [တတြ+မဇ္ဈတ္တ+တာ]
တတြမဇ္ဈတ္တတာ-စေတသိက်၊ ထို (မိမိနှင့်
ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော စိတ်, စေတသိက်)တို့၌
လွန်မှု, ယုတ်မှုတို့၏ အလယ်၌တည်သော
သဘောရှိသော - ပုဂ္ဂိုလ် - တရားအပေါင်း-
၏ အဖြစ်၊ ထိုယှဉ်ဖက်တရားတို့၌ လျစ်လျူရှု
သည်၏အဖြစ်။ (ဆဋ္ဌင်္ဂပေက္ခာ၊ ဗြဟ္မဝိဟာရ-
ပေက္ခာ၊ ဗောဇ္ဈင်္ဂပေက္ခာ၊ ဈာနပေက္ခာ၊ ပါရိ-
သုဒ္ဓါပေက္ခာ ဟူသော အမည်များသည်
“တတြမဇ္ဈတ္တတာ” စေတသိက်၏ အမည်
ဖြစ်၏။ အဘိ၊ ၂။ ၂၁၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၅၆။
မဟာနိ၊ ၂။ ၁၁၉။ ပဋိသံ၊ ၂။ ၁၇၄။ သာ-
ရတ္ထ၊ ၂။ ၁၇၃။)

တေသု ဓမ္မေသု မဇ္ဈတ္တတာ တတြမဇ္ဈတ္တ-
တာ။ ဝိဘာဝိနီ၊ ၁။ ၁၀။ တေသု ဓမ္မေသုတိ
ယေသု ဓမ္မေသု သယမပ္ပန္နာ၊ တေသု အတ္တနာ
သမ္ပယုတ္တေသု စိတ္တစေတသိကဓမ္မေသု။ ....

မဇ္ဈေဋ္ဌိတော အတ္တာ သဘာဝေါ တေသာတိ
မဇ္ဈတ္တော။ ပုဂ္ဂလော၊ ဓမ္မသမ္ပဟော ဝါ။ တဗ္ဗာ-
ဝေါ မဇ္ဈတ္တတာ။ ဧကမဇ္ဈ၊ ၁။ ၃၃၉။ (-ဝိ၊ ၂။
၁။ ၁၂။ အဘိ၊ ၂။ ၁။ ၁၇၆-၇၊ ၂။ ၂၂။ အဘိ၊ ၂။
၂။ ၂၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၉၃၊ ၉၆။ ပဋိသံ၊ ၂။ ၁။
၁၇၉။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၇၃။ သံ၊ ၂။ ၂၄၇။ အနုဋီ၊
၁။ ၁၀၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၄၇။) (အဘိ၊
ဝိဘာဝိ၊ ၂။ ၁။ ၃၀၇။ ပရမတ္ထ၊ ၂။ ၆၆-တို့၌
“တေသု တေသု”ဟု ရှိ၏။)

တတြမဇ္ဈတ္တပေက္ခာ (ထိ) [တတြမဇ္ဈတ္တတာ+
ဥပေက္ခာ။ တာ-ကျေ။] တတြမဇ္ဈတ္တတာ-
စေတသိက်ဟူသော လျစ်လျူ ရှုတတ်သော
(တရား)။ နနု စာ’ယံ အတ္တတော တတြ-
မဇ္ဈတ္တပေက္ခာဝ ဟောတိ။ ဝိ၊ ၂။ ၁။ ၁၂။
တတြမဇ္ဈတ္တတာ-လည်း ကြည့်။ (-ဝိ၊ ၂။ ၁။
၁၂။ ဒီ၊ ၂။ ၂၄၃။ အဘိ၊ ၂။ ၁။ ၂၁၆၊ ၂၁၇၊
၂၂၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၅၅-၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၉၇။
မဟာနိ၊ ၂။ ၁၁၇-၉၊ ၁၂၀။ ပဋိသံ၊ ၂။ ၁။ ၉၀၊
၁၃၀၊ ၁၃၃-၄။ ပဋိသံ၊ ၂။ ၇၆၊ ၁၀၇၊ ၁၉၃၊
၂၆၅။ နေတ္တိ၊ ၂။ ၆၈။ ဝဇီရ၊ ၁၄၅။ သာရတ္ထ၊
၂။ ၁၇၂၊ ၁၇၃။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၇၄။ ဒီ၊ ၂။ ၉၈။)

တတြဝနက (တိ) [တတြ+ဝနက] (မထနိုင်
အောင် စားသည်ဖြစ်၍) ထို (စားရာအရပ်)
၌ပင် လူးလိမ့်နေရသော၊ ထို (စားရာအရပ်)
၌ပင် လူးလိမ့်နေရလောက်အောင် စားသော
(ပုဏ္ဏား)။ တတြဝနကပုဏ္ဏား။ တတြဝန-
ကော နာမ ဥဋ္ဌာတုံ အသက္ကောန္တော
တတြေဝ ပရိဝနတိ။ မဟာနိ၊ ၂။ ၁၀၂။ (-
ဒီ၊ ၂။ ၂၇၀။ မဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၀၇။ အဘိ၊ ၂။
၂၆၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၅၉။)

တတြာဝတ္တိ (ထိ) [တတြ+အာဝတ္တိ] ထို...၌-
ပြန်လှည့်-တုံ့နှစ်-သော (ဖလသမာပတ်)။
တေသဉ္စိ ဟေဋ္ဌိမာ ဟေဋ္ဌိမာ သမာပတ္တိ
တတြာဝတ္တိယေဝ (တတြ၊ ပပတ္တိယေဝ၊ ဆဋ္ဌ
မူ) ဟောတိ။ ဒီ၊ ၂။ ၁၇၁။ ဒီ၊ ၂။ ၆၈။

(တတြာဝတ္ထိယေဝ၊ ထို အောက် အောက်
 ဖြစ်သော လောကုတ္တရာဘုံ၌ လည်သည်သာ
 လျှင်။ဝါ၊၌ နှစ်သည်သာလျှင်။ ဟောတိ။၏။
 တတြပပတ္တိယေဝ ဟောတိ-ဟု စာအများ
 ပင် ရှိကြ၏။ “တေနာဟ တတြာဝတ္ထိယေဝ
 ဟောတိတိ”ဟူသော ဋီကာပါဌ်နှင့်မညီသော
 ကြောင့် မသင့်။ သဲအင်း၊ ဒီ၊ဌ၊၃၊သျ။)
 တတြပပတ္တိ(ခ)လည်း ကြည့်။

တတြာသယ (ပု) [တတြ+အာသယ]ထို(ခန္ဓာ
 ကိုယ်)၌-မှ- တည်- ဖြစ်- နေ- ကိန်း
 အောင်း-အာရုံပြု-တတ်သော (အကုသိုလ်
 တရား)။ တတြာသယာ(မဟာနိ။၁၀)တိ
 တသ္မိံ သရီရေ အကုသလာ ဓမ္မာ အာသ-
 ယန္တိ နိဝသန္တိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိတိ အတ္တော။ မဟာနိ၊
 ၄။၅၅။

တတြ(တြ)ပဂ (တိ) [တတြ+ဥပဂ] (က)
 ထို (အမိဝမ်းတိုက်) - သို့ကပ်ရောက် - ၌ ပဋိ-
 သန္ဓေနေ - လတ်သော (သတ္တဝါ)။ (ခ) ထို
 (ရွာ၊နိဂုံး၊မင်းနေပြည်) ထို့၌ ဝင်ရောက်နေ
 ထိုင်သော (သတ္တဝါ)။ (ဂ) ထို(အသည-
 သတ်ဘုံ)သို့ ကပ်ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော
 (သမာပတ်)။ (က) ဂန္ဓဗ္ဗ (သာရတ္ထ၊၂။၁၃။
 ဝိမတိ၊၁။၁၀၂) ကြည့်။ (ခ) တတြပဂါနံ
 သတ္တာနံ ဗဟုဘာဝတော။ ဒီ၊ဌ၊၃။၃၃။ (ဂ)
 သညာဝိရာဂံ ဇနေတော တတြပဂံ ပဉ္စမံ
 သမာပတ္တိံ ဘာဝေတော တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။
 အဘိ၊ဌ၊၂။၅၀၄။

တတြပဂမနီ (ထိ) [တတြ+ဥပဂမနီ] ထိုထို
 (အမှုကိစ္စ)၌-ရောက်နိုင်-သိနိုင်-ပြုနိုင်-
 ပြီးစေနိုင်-သော (ဉာဏ်ပညာ)၊ ဥပါယ-
 ကောသလ္လဉာဏ်။ တတြပါယ(က) ကြည့်။

တတြ(တြ)ပပတ္တိ (ထိ) [တတြ + ဥပပတ္တိ။
 တတြ-၌ ဝိစ္စာလောပ။] (က) ထိုထို(ဘုံ)
 ၌-ဖြစ်ခြင်း-ပဋိသန္ဓေနေခြင်း။ (ခ) ထိုထို
 (အောက်အောက်လောကုတ္တရာ အဝတ္ထာဘုံ)

၌သာ ဖြစ်နိုင်သော (ဖလသမာပတ်)။ (က)
 တတြပပတ္တိယာ သံဝတ္တတိ(ဒီ၊ဌ၊၂။၁၄)တိ
 ယံ ပတ္တေတွာ ကုသလံ ကတံ၊ တတ္ထ တတ္ထ
 နိဗ္ဗတ္တနတ္ထာယ သံဝတ္တတိ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၂၂၇။
 (-မ၊၃။၁၄၁။ နေတ္ထိ။၁၀၇။ မ၊ဌ၊၄။၁၀၄။
 အဘိ၊ဌ၊၂။၅၀၅။ ခုဒ္ဒက၊ဌ၊၁၉၂။ ဝိမာန၊
 ၄။၁၀၄။၃၁၂။ ထေရီ၊ဌ၊၃၉။ မ၊ဌ၊၃။
 ၃၁၇။ အံ၊ဌ၊၂။၃၃၀။ အနုဋီ၊၂။၂၂၈။)

(ခ) တေသဉ္စိ ဟေဋ္ဌိမာ ဟေဋ္ဌိမာ သမာ-
 ပတ္တိ တတြပပတ္တိယေဝ ဟောတိ။ ဒီ၊ဌ၊၃။
 ၇၁။ ဟေဋ္ဌိမာ ဟေဋ္ဌိမာ သမာပတ္တိ ဘူမန္တရ-
 ပုတ္တိယာ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိကပ္ပိ။ တေနာဟ “တတြ-
 ပပတ္တိယေဝ ဟောတိ”တိ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၆၈၊၆၉။
 တတြာဝတ္ထိ-လည်း ကြည့်။

တတြပပတ္တိဇနန (န) [တတြ+ဥပပတ္တိ+ဇနန]
 ထို(နတ်ပြည်)၌ ပဋိသန္ဓေနေခြင်းကို ဖြစ်စေ
 ခြင်း။ တတြပပတ္တိဇနနတော (သံ၊ဌ၊၁။
 ၁၄၆)တိ တတြ ဥပပတ္တိယာ ဇနနတော၊ ဥပါ-
 ဒနတောတိ အတ္တော။ သံ၊ဌ၊၁။၁၉၂။ သော-
 ဝဂ္ဂိက (ဒီ၊ဌ၊၃။၃၆။ အံ၊ဌ၊၂။၃၁၄)လည်း
 ကြည့်။

တတြ(တြ)ပါယ (တိ) [တတြ+ဥပါယ] (က)
 ထိုထို(အမှု-ကြီး-ငယ်)၌-ကပ်ရောက်နိုင်
 -ပြီးစေနိုင်-သော(ဉာဏ်ပညာ)။ (ခ)ထိုထို
 (အမှု-ကြီး-ငယ်) ကြောင့်-အကျိုးငှါ-
 ၌-အကြောင်း ‘ဥပါယ်’ ဖြစ်သော(ပညာ)၊
 ထိုထိုအရာ၌ အကြောင်းအားလျော်စွာ -
 ဆင်ခြင် - တိုင်းထွာ - မြော်မြင်-နိုင်သော
 (ဉာဏ်ပညာ)။ (က) တတြ (တြ) ပါယာ-
 ယာ (ဒီ၊ဌ၊၂။၂၂)တိ တတြပဂမနီယာ။ ဒီ၊
 ၄။၃။၂၃၀။ တတြပဂမနီယာတိ တတြ တတြ
 မဟန္တေ၊ခုဒ္ဒကေ စ ဣမေ သာဓနဝသေန
 ဥပါယေန ဥပဂစ္ဆန္တိယာ၊ တဿ တဿ
 ကမ္မဿ နိပ္ပါဒနေန သမတ္တာယာတိ အတ္တော။
 ဒီ၊ဌ၊၃။၂၆၆။ (-အံ၊၂။၉၉။ အံ၊၃။၂၇၇။
 အံ၊ဌ၊၃။၂၉၁။ အံ၊ဌ၊၃။၃၇၂၊၃၀၈။)

(ခ) တတြုပ္ပါယာယာ (ဝိ၊၃။၉၉) တိ
 တေသု တေသု ကမ္မေသု ဥပါယဘူတာယ။
 ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၃၊၂၇၄။ တတြုပ္ပါယာယာ (အံ၊
 ၁။၃၄၄)တိ “ဣမသ္မိံ ကာလေ ဣဒံ နာမ
 ကတ္တဗ္ဗ”န္တိ ဧဝံ တတ္ထ တတ္ထ ဥပါယဘူတာယ
 ပညာယ သမန္နာဂတော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၇။
 တတြုပ္ပါယာယာတိ ဝါ တတြ တတြ ကမ္မ
 သာဓေတဗ္ဗေ ဥပါယဘူတာယ။ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၆။
 အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅၊၃၀၈။ (-အံ၊၂။၃၂။ အံ၊၃။
 ၁၀၈။ အဘိ၊ဝိ၊၃၃၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊
 ၃။၁၉၊၂၃၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆။)

တတြုပ္ပါဒ (ပ) [တတြ+ဥပ္ပါဒ] ထို(ကျောင်း
 တိုက်)၌ဖြစ်သော (ပစ္စည်း)၊ ထိုကျောင်း
 တိုက်ပိုင် ဝတ္ထုကံထွက် ပစ္စည်း။ ဧဝံ ပုဗ္ဗေ
 တတြုပ္ပါဒမ္ပိ(တတြုပ္ပါဒကံ) န ပရိဘု၌ သူ။
 ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၅၉။ ဥပနိက္ခေ-
 ပေပိ အသတိ အပလောကနကမ္ပံ ကတွာ
 တတြုပ္ပါဒတော ကာရေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၅၄။
 (- ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅၂၊၃၈၈၊၄၁၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။
 ၄၀၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၂။ သာရတ္ထ၊၃။၃၃၅၊
 ၃၄၁။)

တတြုပ္ပါဒဘတ္တ (န) [တတြုပ္ပါဒ+ဘတ္တ] ထို
 ကျောင်းတိုက်ပိုင် ဝတ္ထုကံထွက်ဆွမ်း။ တတ္ထံ
 (၂) ကြည့်။

တတြုပ္ပါဒသတ္တ (ပ) [တတြ+ဥပဂ+သတ္တ] ထို
 (အမိဝမ်းတိုက်)၌ ပဋိသန္ဓေနေမည့် သတ္တဝါ။
 တဒါ ဟိ တတြုပ္ပါဒသတ္တော...ဥပနိတောဝိယ
 ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၈။ ဂန္ဓဗ္ဗ (သာရတ္ထ၊
 ၂။၁၃)လည်း ကြည့်။

တတြုပ္ပါဒနန္ဒ (တ) [တတြ+ဥပနန္ဒ] ထို (နတ်
 ပြည်-စသည်) ၌ ပဋိသန္ဓေနေသော၊ သူ။
 တတြုပ္ပါဒနန္ဒသ ဒေဝဘူတဿ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂။
 (-သံ၊၃။၃၄၄။ ပဋိသံ၊၈၂။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။
 ၁၁၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂။)

တတြုပ္ပါဒ(ပါ)ယညူ (ပ) [တတြ + ဥပါယညူ]
 ထို...၌ - အကြောင်း ‘ဥပါယ်’ -ကို သိ-၌
 လိမ္မာကျွမ်းကျင်-သော၊ သူ။ တတြုပ္ပါဒ(ပါ၊
 သိ၊သျှာ) ယညူ(သုတ္တနိ။၃၂၆)တိ တဿာ
 နာဝါယ အာဟရဏပဋိဟရဏာဒိ (အာဟရ-
 ဏပသာရဏာဒိ၊ သိ၊သျှာ) ဥပါယဇာနနေန
 မဂ္ဂပဋိပါဒနေန ဥပါယညူ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။
 ၆၄။ (ပါဠိ-၌ ဆန်းကြောင့် ရဿ။)

တတူ (တ္တ) (န) [တ+တူ(တ္တ)]။ တန+ကိပ်။
 တတောဘာဝး၊ တသျှ ဘာဝေါ ဝါ တူဝါ
 တလောပး။ ထောမ။ ဝါစပ္ပတိ] (၁) ပုဒ်၏ -
 အနက် - သဘော - သရုပ် - တရားကိုယ်။
 (၂) ဉာဏ်။ (၃) အဟုတ်အမှန်။ (၄) တတွေ
 သဘာဝေ။ ဓာနံ၊ဋ္ဌ၊၁၁၇၅။ (-မဏိဒီပ၊၂။
 ပေ၊ တော။) တတူကထာ-လည်း ကြည့်။
 (ဗာဟိရကပဒတ္တ ၄-မျိုးအကျယ်ကို ဝိသုဒ္ဓိ၊
 ဋ္ဌ၊၂။၃၅၈-ကြည့်။) (၂) သစ္စံ တတုံ (တတ္ထံ၊
 သိ) တစ္ဆံ တထန္တိ ဉာဏသေတံ အဓိဝစနံ။
 အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၅။ (၃) အညာဏမောဟဒုဂ-
 ဒေါသတတွာသန္ဓဿနပ္ပါယာ သုက္ကဇာတိ။....
 အဝဂါဟိတတွာ စ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၁။
 (မှန်သော သဘော၊ လောက၏ မူလ
 အကြောင်း၊ သင်္ချာကျွမ်းလာ ပဒတ္တ ၅-ပါး၊
 ပထဝီ-ဇလ-တေဇ-ဝါယု-အာကာသ- ဟူသော
 ဘုတ် ၅-ပါး၊ ပရမတ္ထ၊ ဗြဟ္မာ၊ သာရဝတ္ထု၊
 ခေါင်းစဉ်။ သဒ္ဓသာဂရ။ ပင်မ အကြောင်း
 ရင်း အခိုက်အတန့်၊ သိမ်မွေ့သော အသိ
 ဉာဏ်၊ တရား၊ သဘော၊ သရုပ်၊ ဗြဟ္မာ၏
 အဖြစ်၊ ဆက်စပ်ခြင်း-စသည်။ သဒ္ဓတ္ထပါရိ-
 ဇာတ။ စိန္တာမဏိ။ လေးလေး ဆေးဆေး
 ကခြင်း။ အမရ၊၇၊၉။ ပထဝီ-စသော ဘုတ်
 ၄-ပါး-စသည်။ ဝါစပ္ပတိ။)

တတူကထာ (ထိ) [တတူ + ကထာ] (၁)
 ပုဒ်၏ - အနက် - သဘော - သရုပ် - တရား
 ကိုယ် - ကို - စိစစ် - ဖွင့်ဆို - ခြင်း။ (၂)
 ပုဒ်၏ - အနက် - သဘော - သရုပ် - တရား

ကိုယ် - ကို - စိစစ် - ဖွင့်ဆို - ကြောင်း
(စကားအကျယ်၊ အဖွင့်)။ (၁) သရုပ်စာ-
ရဏာ တတူကထာ ယထာ “ဗုဒ္ဓေါတိ ယော
သော ဘဂဝါသယမ္ပူ အနာစရိယကော” တိ-
အာဒိ။ သီရိသင်္ဃာ ၁။ ၁၄၀။ (၂) ဘေဒက-
ထာယ တတူကထာယ ပရိယာယဝစနေဟိ စ
သုတ္တံ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗံ။ နေတ္တိ၊ ၁။ ၃၇။ ပဒဿ
အတ္တကထာနံ တတူကထာ။ နေတ္တိ၊ ၁။ ၃၉။

တထ (တိ) [တထ+ဏ။ တထ-သဒ္ဓေါ’ယံ
ဘူတပရိယာယော။ ဓာန်၊ ၁။ ၁၁၅။ (တထ-
သံ)] မချွတ်ယွင်း - မဖောက်ပြန် - ဟုတ်
မှန် - ထင်ရှားရှိ - သော (အကျင့်-စသည်)။
စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ တထာနိ အဝိတထာနိ
အနုညထာနိ။ သံ၊ ၃။ ၃၇၇။ တထ(မဟာနိ။
၅၇)။ ဝိပရိဏာမရဟိတံ။ မဟာနိ၊ ၁။
၁၇၇။ တထ(မဟာနိ။ ၂၂၄)။ အဝိပရိတံ။
မဟာနိ၊ ၁။ ၁၇၇။ = ယထာသဘာဝဝသေန
တစ္ဆာနိ (သစ္စာနိက)။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၁၉၆။
(-ဒိ၊ ၁။ ၁၇၇။ သံ၊ ၃။ ၂၀၁။ အပ၊ ၂။ ၃၉၀။
နေတ္တိ၊ ၁။ ၃၇။ ပေဋကော၊ ၃၄၀။ မိလိန္ဒ၊ ၂။ ၁၀။
မ၊ ၁။ ၁၉။ မ၊ ၁။ ၁၇၁။ သံ၊ ၃။ ၁၃၅။
သံ၊ ၃။ ၁၃၉။ အံ၊ ၁။ ၁၇၇။ ဥဒါန၊ ၁။ ၁၃၇-
၈။ ဣတိဝုတ်၊ ၁။ ၁၂-၃၊ ၁၃၇။ သုတ္တန်၊ ၁။
၃၁၇။ ထေရ၊ ၁။ ၁၅၆။ စရိယာ၊ ၁။ ၂၃၀။
ဇာ၊ ၁။ ၁၉၂၊ ၅၁၅။ ဇာ၊ ၁။ ၁၇၁။ ဇာ၊ ၁။
၆။ ၂၃၅၊ ၂၃၉၊ ၂၅၇။ မဟာနိ၊ ၁။ ၁၀၀၊ ၁၅၄၊
၃၉၅။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၁၉၇-၈။ ဒီ၊ ၁။ ၁၀၉။
သီရိသင်္ဃာ ၁။ ၁၃၈။ သီရိသင်္ဃာ ၂။ ၆၊ ၃၉၀။
ဒီ၊ ၁။ ၁၉၄။ အံ၊ ၁။ ၁၃၃။)

တထ (ပ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] “တထ”အမည် ရှိ
သော ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ။ (ပဒုမဝတိမိဖုရား၏
သားတော် ၅၀၀-တို့တွင် တထ-အမည်ဖြင့်
ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ၂-ဆူပါရှိသည်။) တထော နာမ
ဘိက္ခဝေ ပစ္စေကသမ္ပုဒ္ဓေါ ဣမသ္မိံ ဣသိ-
ဂိလိသ္မိံ ပဗ္ဗတေ စိရိနိဝါသီ အဟောသိ။ မ၊
၃။ ၁၁၄။ (-အပ၊ ၁။ ၁၄၃။)

တထကာရဏ (န) [တထ+ကာရဏ] (၁) မှန်
ကန် - မချွတ်ယွင်း - သော အကြောင်း။
(တိ) (၂) မှန်ကန် - မချွတ်ယွင်း - သော
(သဘောဟု ဆိုအပ်သော) အကြောင်း ရှိ
သော။ တထကာရဏ (မူလ၊ ၁။ ၆၃) ၏
တထော အဝိတထော ဓမ္မသဘာဝေါ ကာရ-
ဏံ ပဝတ္တိဟေတု တေဿာတိ တထကာရဏံ၊
ပရမတ္ထဝစနံ။ အနု၊ ၁။ ၈၃။

တထကိစ္စတာ (ထိ) [တထကိစ္စ+တာ] မချွတ်
ယွင်း - မဖောက်ပြန် - မှန်ကန် - သော ကိစ္စ
ရှိသည်၏အဖြစ်။ တဉ္စိ ပုရိမာနံ အဋ္ဌန္တံ ဝိပဿ-
နာဉာဏာနံ တထကိစ္စတာယ စ အနုလော-
မေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၀၈။ (-ပဋိသံ၊ ၁။ ၂၄။)

တထဉာဏ (န) [တထ+ဉာဏ] (၁) မချွတ်
ယွင်း - မဖောက်ပြန် - မှန်ကန် - သော
ဉာဏ်။ (တိ) (၂) မချွတ်ယွင်း - မဖောက်
ပြန် - မှန်ကန် - သော ဉာဏ်ရှိသောသူ။
တထာဝ ယုတ္တော တထဉာဏတော စ သော။
သီရိသင်္ဃာ ၁။ ၁၃၉။

တထညူ (တိ) [တထ+ည+ရူ] မချွတ်ယွင်း -
မဖောက်ပြန် - မှန်ကန် - သော တရား
သဘောကို သိတတ်သောသူ။ တထံ အဝိ-
တထံ ဇာနာတိတိ တထညူ။ ရူ၊ ၁။ ၅၂။

တထဋ (ပ) [တထ+အတ္ထ] မချွတ်ယွင်း -
မဖောက်ပြန် - ဟုတ်မှန် - ထင်ရှားရှိ - သော
သဘော။ တထဋေ ပညာ (ပဋိသံ၊ ၃) တိ
ဧကေကဿ သစ္စဿ စတုဗ္ဗိမေ စတုဗ္ဗိမေ
အဝိပရိတသဘာဝေ ကိစ္စဝသေန အသမ္မော-
ဟတော ပဝတ္တာ ပညာ။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၄၆။
တထဋေန သစ္စာတိ ဒုက္ခဘာဝါဒီသု အဝိသံ-
ဝါဒကဋ္ဌေန စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနံ။ ယင်း-
၂၆။ = ဘူတဋ္ဌေန၊ အတ္တနော အတ္တနော
သဘာဝဝသေန ဝိဇ္ဇမာနတ္ထေနာတိ အတ္ထော။
ယင်း-၂၉။ (-အဘိ၊ ၁။ ၂၀၀။ အဘိ၊ ၁။
၂။ ၁၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၃၂။ ဣတိဝုတ်၊ ၁။ ၅၄။

မဟာနိဋ္ဌာ၁၅၀။ ပဋိသံဋ္ဌာ၁၁၂၆၆၆၆။
ပဋိသံဋ္ဌာ၂၁၁၈၄၁၉၇၁၉၈၁၂၁၃။)

တထတာ (ထိ) [တထာ + တာ] (က)မဖောက်
ပြန် - မပြောင်းလဲ - မှန်ကန် - သည်၏ အ
ဖြစ် (ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်တရား)။ (ခ) မဖောက်
ပြန် - မပြောင်းလဲသော ပရမတ္ထဓမ္မတို့၏
ပင်ကိုယ်သဘော။ (ရုပ်-စသည်တို့၏ ရူပနု-
လက္ခဏာ-စသည်။) (က) တထတာ (သံ၊ ၁။
၂၆၄)တိအာဒိနိ ပစ္စယာကာရဿေဝ ဝေဝ-
စနာနိ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၈။ (- အဘိ၊ က။ ၂၄၁။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၄၉။ ပဋိသံဋ္ဌာ၊ ၁။ ၂၂၇။ ဝဇီရ။
၅၁၄။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၅၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၈။)
(ခ) သဗ္ဗဓမ္မာနံ တထတာ အသင်္ခတတိ၊
အာမန္တာ။ အဘိ၊ က။ ၄၂၁။ ရူပါဒိနံ သဗ္ဗ-
ဓမ္မာနံ ရူပါဒိသဘာဝတာသင်္ခတတိ တထတာ
နာမ အတ္တိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌာ၊ ၃။ ၂၆၈။ ရူပါဒိသဘာ-
ဝတာသင်္ခတတိ ဧတ္ထ ရူပါဒိနံ သဘာဝ-
တာတိ ရူပါဒိသဘာဝတာတိ ဝေမတ္တော
ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဘာဝံ ဟေသ တထတာတိ ဝဒတိ၊
န ဘာဝယောဂံ။ မူလဋီ၊ ၃။ ၁၁၀။

တထတာကထာ (ထိ) [တထတာ + ကထာ]
မဖောက်ပြန် - မပြောင်းလဲ - သော ပရမတ္ထ
ဓမ္မတို့၏ပင်ကိုယ်သဘောကို ဆိုကြောင်းဖြစ်
သောစကား။ (ရုပ်-စသည်ကို 'သင်္ခတ'၊ ရုပ်-
စသည်၏ သဘောဖြစ်သော ရူပနုလက္ခဏာ-
စသည်ကို 'အသင်္ခတ'ဟု ယူသော ဥတ္တရာ-
ပထကဂိုဏ်းသား အချို့တို့၏ အယူမှားကို
သုတ်သင်ဖြေရှင်းကြောင်း စကား။) အဘိ-
ဓမ္မပိဋက၊ ကထာဝတ္ထုပါဠိ၊ ၁၉-ဝဂ်၊ ၅-
ကထာ။ အဘိ၊ က။ ၄၂၁။ ဣဒါနိ တထတာ-
ကထာ နာမ ဟေတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌာ၊ ၃။ ၂၆၈။

တထတ္တ (န) [တထာ + တ္တ] မချွတ်ယွင်း -
မဖောက်ပြန် - ဟုတ်မှန် - သည်၏ အဖြစ်။
(ထင်မြင် - ပြောဆို - သည့်အတိုင်း အဟုတ်

အမှန် ဖြစ်မှု။) အတထံ ဝါ ပန သန္တံ
တထတ္တာယ ဥပကပေဿာမိ။ ဒီ၊ ၂။ ၅၄-၅-၆။
တထတ္တာယာတိ တထတာဝါယ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။
၉၅။ တထတာဝါယာတိ ဥစ္ဆေဒဘာဝါယ ဝါ
သဿတဘာဝါယ ဝါ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၈။

တထတ္တ (န) [တထာ + တ္တ] ထို(ပုဂ္ဂိုလ်၊
တရား) ၏ - အဖြစ် - ဖြစ်ကြောင်း - ဖြစ်ရာ။
တထတ္တာယာ(ဒီ၊ ၁။ ၁၆၅)တိ ယံ သော ဓမ္မံ
ဒေသေတိ၊ တထာဘာဝါယ ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိ-
ပတ္တိပုရဏတ္တာယ ပဋိပဇ္ဇန္တိတိ အတ္တော။ ဒီ၊
၄။ ၁။ ၂၆၆။ တထတ္တာယာ(သံ၊ ၃။ ၈၀)တိ
တထာဘာဝါယ(တထတာဝါယ၊ က)။ “ခိဏာ
ဇာတိ”တိအာဒိဟိ တထတ္တာယာတိ အဓိပ္ပေ-
တံ တထာဘာဝံ ဒေသေတိ။ သံ၊ ၄။ ၃။
၁၈၈။ တထာဘာဝါယာတိ ခိဏာသဝဘာဝ-
ပစ္စဝေက္ခဏာယ၊ သံ၊ ၄။ ၂။ ၄၂၇။ (- မ၊ ၁။
၁၂၂-၅၊ ၃၇၆။ သံ၊ ၂။ ၄၈၃-၄။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၆၄။
မ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၄။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၃၊ ၁၅၈၊ ၁၆၂။
သံ၊ ၄။ ၃။ ၁၃၃-၄။ မ၊ ၄။ ၂။ ၄၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၁။
၁၇၃၊ ၂၆၉။) (အချို့ သံဝဏ္ဏနာတို့၌ “တထ-
တာဝါယ”ဟု ရှိတတ်သည်။)

တထတ္တ (ပ) [တထာ + အတ္တ] (၁) မချွတ်
ယွင်း - မဖောက်ပြန် - မှန်ကန် - သော (ပရိ-
ညေယျ၏အဖြစ် ဟူသော) သဘော။ (တိ)
(၂) မချွတ်ယွင်း - မဖောက်ပြန် - မှန်ကန် -
သော သဘော (အကျင့်) ရှိသော။ (၁)
တထတ္တေန(ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၄၃)တိ တထသ-
ဘာဝေန၊ ပရိညေယျဘာဝေနာတိ အတ္တော။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၀။ (တိ) (၂) ဓမ္မဒေသေတိ
တမာဟု တထတ္တ(ထေရ၊ ၃။ ၆၉)န္တိ တံ တထ-
ဘာဝံ သမ္မာပဋိပန္နံ ယာထာဝတော ဓမ္မ-
ဒဿိတိ ပဏ္ဍိတာ အာဟု။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၅၅။
တထသဘာဝ (၂)လည်း ကြည့်။

တထတ္တ (တိ) [တထာ + အတ္တ] ထို....သဘော
ရှိသော။ တထတ္တော(ဒီ၊ ၃။ ၁၄၃)တိ တထာ-

သဘာဝေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂။ တထာသဘာ-
ဝေါတိ ယထာ'သ ဝုတ္တနယေန ကေနစိ အပ္ပ-
ဓံသိယတာ ဟောတိ ဂုဏေဟိ။ တထာ-
သဘာဝေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၄။ (-သုတ္တနိ။
၃၅၈။ စူဠနိ။၁၄၁။ သုတ္တနိ။ဋ္ဌ၊၂။၁၅၂။
စူဠနိ။ဋ္ဌ။၄၀။)တထာသဘာဝ-လည်း ကြည့်။

တထတ္တာ (ဗျ) [တ^၃+ထတ္တာ] ထို-အထူး-အ
ပြား-အခြင်း အရာ ။(ကစည်း။၃၉၈။ ရူ။
၄၂၁-ကြည့်။)

တထတ္တာဝဗောဓ (ပု) [တထတ္တ^၁+အဝဗောဓ] မချွတ်ယွင်း-မဖောက်ပြန်-မှန်ကန်-သည်
၏ အဖြစ်ဖြင့် ထိုးထွင်း၍ သိခြင်း။ သုတ္တဿ
အတ္ထံတထတ္တာဝဗောဓာယာ(နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၃၆)-
တိ သုတ္တဿ ပဒတ္တာဝဂမမုခေန စတုသစ္စာ-
ဘိသမယာယ။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၃၈။ (-နေတ္ထိ၊
ဝိ။၅၀။)

တထတ္တပဂမန (န) [တထတ္တ^၁+ပဂမန] မချွတ်
ယွင်း-မဖောက်ပြန်-ဟုတ်မှန်-သည်၏
အဖြစ်သို့ ကပ်ရောက်ခြင်း။ ဧဝံ ပဋိပန္နတ္တာ
တထတ္တပဂမနေန တတ္ထ ပက္ခန္ဓတိ နာမ။
ပဋိသံ၊ဋ္ဌ။၂။၇၆။ သာရတ္ထ၊၂။၁၇၆။

တထတ္တ (ပု) [တထ^၁+အတ္တ] မချွတ်ယွင်း-
မဖောက်ပြန်-မှန်ကန်-သော (ပရိညေယျ
၏ အဖြစ်ဟူသော) သဘော။ တထတ္တေနာ-
(အဘိ၊ဋ္ဌ။၂။၈၃)တိ တထသဘာဝေန၊ ပရိ-
ညေယျဘာဝေနာတိ အတ္တော။ မူလဋ္ဌိ၊၂။၅၇။
(-အနုဋ္ဌိ၊၂။၆၆။) တထဋ္ဌ-လည်း ကြည့်။

တထဒဿိတာ (ထိ) [တထဒဿိ+တာ] ဟုတ်မှန်
သော အာရုံကို သိမြင်တတ်သည်၏ အဖြစ်။
တထာဂတ^၁ (၁) (စ) ကြည့်။

တထဒဿိ (ပု) [တထ+ဒိသ+ဏီ] ဟုတ်မှန်သော
အာရုံကို သိမြင်တတ်သော။ တထာကာရေန
ယော ဓမ္မေ ဇာနာတိ အနုပဿတိ။ တထ-
ဒဿိတိ သမ္မုဒ္ဒေါ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၀။ အောက်ပုဒ်
လည်း ကြည့်။

တထဒဿိ(သိ)အတ္တ (ပု) [တထဒဿိ+အတ္တ]
အမှန်ကို သိမြင်သူဟူသော အနက်။ တထာ-
ဂတ^၁ (၁) (စ) ကြည့်။

တထဓမ္မ (ပု) [တထ+ဓမ္မ] အမှန်တရား။တထာ-
ဂတ^၁ (၁) (င) ကြည့်။ (၄) (ဂ) လည်း
ကြည့်။

တထနာမ (တိ) [တထ+နာမ] တထ (အမှန်
တရား) ဟူသော အမည်ရှိသော (သစ္စာ ၄-
ပါး)။ တထနာမာနိ သစ္စာနိ၊ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓိ
နာယကော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၉။

တထန္န (တိ) [တထာ+အန္န] ထို(အစာ)နှင့် တူ
သောအစာရှိသူ။ တထန္နာ (ဇာ၊၁။၂၅)တိ
တဿ ပုရိသဿ ဒေဝတာပိ တထာရူပဘော-
ဇနာဝ ဟောတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ။၁။၄၄၈။

တထပဋိဝေဓ (ပု) [တထ+ပဋိဝေဓ] အမှန်
(သစ္စာ ၄-ပါးတရား)ကို ထိုးထွင်း၍သိခြင်း။
အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တထပဋိဝေဓဋ္ဌ (ပု) [တထ+ပဋိဝေဓ+အတ္ထ^၁]
အမှန် (သစ္စာ ၄-ပါးတရား)ကို ထိုးထွင်း၍
သိခြင်းဟူသော-အနက်-သဘော။ တထ-
ပဋိဝေဓဋ္ဌေန စ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စံ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ။၂။
၂၅၄။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၂၆၆။

တထပရက္ကမ (ပု) [တထ+ပရက္ကမ] (၁)မဖောက်
မပြန်-မှန်ကန်-သော လုံ့လ။ (တိ) (၂)
မဖောက်မပြန် - မှန်ကန် - သော လုံ့လရှိ
သောသူ။ သစ္စနိက္ကမော (ဇာ၊၂။၁၀၃) တိ
တထပရက္ကမော။ ဇာ၊ဋ္ဌ။၅။၄၂၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ။၄။
၁၀၅။) သစ္စနိက္ကမ-လည်း ကြည့်။

တထဘာဝ (ပု) [တထ+ဘာဝ] မချွတ်ယွင်း-
မဖောက်ပြန်-ဟုတ်မှန်-သည်၏ အဖြစ်။
သဗ္ဗကာလံ တထဘာဝေန သဿတံ။ ဝိမာန၊
ဋ္ဌ။၇၆။ တထဘာဝတော ဘူတံ။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။
၃၅၂။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၃၅၃။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ။၂။၁၁၇။
မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၇၇။)

တထမန (ပု၊န) [တထ+မန] (၁) မဖောက်ပြန်သော စိတ်။ (တိ) (၂) မဖောက်ပြန်သော စိတ်ရှိသူ။ တထမနာ (မဟာနိ၊၄၇)တိ အ-ဝိပရိတမနာ။ မဟာနိ၊၄၈။၁၆၅။

တထလက္ခဏ (န) [တထ + လက္ခဏ] (၁) မဖောက်ပြန်သော - မှတ်ကြောင်း - သဘော။ (တိ) (၂) မဖောက်ပြန်သော - မှတ်ကြောင်း - သဘော - ရှိသော။ (၁) ဖလံ ပန နိရောဓဿ တထလက္ခဏံ ဥပ-နိဇ္ဈာယတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၆။ တထလက္ခဏံ အဝိပရိတသဘာဝေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၇။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၂။ တထာဂတ^၁ (၁) (ဆ)၊ (င)၊ (ဂ) လည်းကြည့်။ (တိ)(၂) ဖလံ တထလက္ခဏံ နိရောဓသစ္စံ ဥပနိဇ္ဈာယတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၄။ အသမ္မော-ဟဓမ္မံ နိဗ္ဗာနံ အဝိပရိတလက္ခဏတ္တာ အနုညထာဘာဝတော တထလက္ခဏံ။ မူလဋ္ဌ၊၁။၁၀၂။ (-မူလဋ္ဌ၊၃။၆၃။)

တထဝစန (န) [တထ+ဝစန] (၁) မှန်သော စကား။ (တိ) (၂) မှန်သောစကားရှိသူ။ ဗုဒ္ဓါ ဘဂဝန္တော တထဝစနာ အဒ္ဓေဇ္ဈဝစနာ။ မိလိန္ဒ၊၁၄၃။

တထဝါဒိတာ (ထိ) [တထဝါဒီ+တာ] အမှန်ကို ဆိုလေ့ရှိသူ၏ အဖြစ်။ တထာဂတ^၁ (၁) (ဆ)၊ (င) ကြည့်။

တထဝါဒီ (ပု) [တထ + ဝါဒီ] အမှန်ကို ဆိုလေ့ရှိသူ။ တထဝါဒီ။ အဘိ၊က။၅၇၊၅၉၊၆၀။ အထက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

တထသညီ (တိ) [တထ+သညီ] မှန်ကန်၏ဟု (ဖြစ်သော) - အမှတ်-သညာ - ရှိသော။ သူ။ တထသညီနော။ မဟာနိ၊၄၇။ ဧကေစ္စ တထသညီနောပိ ဟုတွာ တိတ္ထိယာ တုဋ္ဌ-စိတ္တာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၆။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၁၆၄။

တထသဘာဝ (ပု) [တထ + သဘာဝ] (၁) မှန်ကန်သောသဘော။ (တိ) (၂) မှန်ကန်

သော သဘောရှိသော (ဒုက္ခသစ္စာ-စသည်)။ (၁) တထတော (မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉)တိ တထ-သဘာဝတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၃။ တထတ္ထ^၁ (၁) အနက်လည်း ကြည့်။ (တိ) (၂) တထတ္ထော- (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၃)တိ တထသဘာဝေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၂။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၄၂။)

တထသုတ္တ (န) [တထ+သုတ္တ] တထ-သုတ်၊ မိမိသဘောကို မစွန့်ခြင်းကြောင့် “တထ”-မည်သော အမှန်တရား ၄-ပါးကို ဟောပြောသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တ-ပါဠိ၊ ၁၂-သံယုတ်၊ ၂-ဝဂ်၊ ၁၀-သုတ် နှင့် ၃-ဝဂ်၊ ၇-သုတ်။ သံ၊၃။၃၇၇၊၃၈၁။

တထာ^၁ (ဗျ) [အတူ-စသော အနက်ဟော နိပါတ်ပုဒ်။(ဓာန်။ဓာန်၊ဋ္ဌ၊ ၁၁၄၂-၃။ ရူ၊နာ-၁၃၄။ နီတိ၊သုတ္တ။နာ-၃၈၄။ အမရ၊၂၄၊၉-တို့ ကြည့်။)] (က) ထိုအတူ-ထိုကဲ့သို့ = ပဋိဘာဂ = သဒိသ = ဩပဗ္ဗ = ဩပဗ္ဗသမ္ပုဒ်-ပါဒန။ (ခ) လည်း-လည်းကောင်း = သမုစ္စ-ယ။ (ဂ) ပြန်ညွှန်းခြင်း = အတိဒေသ။ (ဆ) နောက်ထပ် - ဆောင်ယူ - ဆွဲငင် - ခြင်း = အာကမ္ပန = အနုကမ္ပန။ (င) နီးကပ်သော အနက်၌ - ပေါင်းခြင်း - ဆောင်ခြင်း = ဥပ-သံဟာရ။ (စ) ထိုမှတပါး - ထို့ပြင် = ပက္ခန္တရ။ (ဆ) ထို — (ယထာ-ဟူသော အနိယမနိပါတ်၏ နိယမနိပါတ်။)

(က) ထို့ အတူ - ထိုကဲ့သို့ - ပဋိဘာဂ = သဒိသ = ဩပဗ္ဗ = ဩပဗ္ဗသမ္ပုဒ်ပါဒန။ ယထာ မူလာယ ပဋိကဿနာ၊ တထာ ဝိတ္တာရေ-တဗ္ဗံ။ ဝိ၊၄။၉၂။ တထာ အာဂတော (မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇) တိ ဧတ္ထ အာကာရနိယမနဝသေန ဩပဗ္ဗသမ္ပုဒ်ပါဒနတ္ထော တထာ-သဒ္ဓေါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၈။ တထာ(ဝိဘာဝိနီ၊၂၀၉)တိ ဝါ ဩပဗ္ဗတ္ထေ နိပါတော။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၁၉၀။ (-ဝိ၊၄။၁၅၈၊၄၁၁၊၄၇၈။ မ၊၁။၄၆။ အံ၊၁။၂၃၈။ ဓမ္မ၊၅၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၉၊၆၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။

၂၆၅။ ဝိဘာဝိနီ။၁၀၉။ မဏိမဉ္ဇူ။၁။၃၃၅။ မဏိမဉ္ဇူ။၂။၄၇၈။ မဟာဝံသ။၉၈။၁၄၅-စသည်။)

(ခ) လည်း-လည်းကောင်း=သမုစ္စယ။ တထာ (ဝိဠာသ။၁၇၅-၆)တိ သမုစ္စယတ္ထော။ သာရတ္ထ။၂။၈။ တထာ(မူလဋီ။၁။၁၁၁၂)တိ သမုစ္စယတ္ထေ နိပါတော။ မဇ္ဈိ။၁။၄၄။ တထာ (ဝိဘာဝိနီ။၁၀၉) သဒ္ဓေါ သမုစ္စယ-တ္ထော။ မဏိမဉ္ဇူ။၁။၃၃၅။ (-သင်္ဂဟ။၅၇။ ဝိဘာဝိနီ။၁၈၃၊၂၄၉၊၂၅၃။ မဏိမဉ္ဇူ။၂။၇၀၊ ၄၃၄၊၄၆၀။ ဝိနိစ္ဆယ။၃၀။ ဝိနိစ္ဆယ။ဋီ။၁။ ၁၅၃၊၂၂၇။)

(ဂ) ပြန်ညွှန်းခြင်း=အတိဒေသ။တထာ၊ ထို ဥပေက္ခာသဟဂုတ် (စသည်) ဖြစ်သော၊ တထာ (ဥပေက္ခာသဟဂုတ်)၊ ဥပေက္ခာနှင့် တကွဖြစ်သော-စသည်။ (ဆိုပြီးအနက် သက် သက်-သို့မဟုတ် သဒ္ဓါနှင့် တကွ အနက်- ကို ပြန်ညွှန်းသည်။) တထာ (သင်္ဂဟ။ ၂) တိ ဣမိနာ ဥပေက္ခာသဟဂတဘာဝံ အတိဒိသတိ။ ဝိဘာဝိနီ။၈၃။ တထာ(ဝိဘာ-ဝိနီ။၁၁၀) တိ ဣမိနာ စိတ္တဿ လဟုဘာ-ဝေါတိ ဝါကျ အတိဒိသတိ။ မဏိမဉ္ဇူ။ ၁။၃၃၉။ (တထာ၊ ထို စက္ခုဝိညာဏ်အတူ ဥပေက္ခာဝေဒနာ နှင့် တကွ ဖြစ်သော ဟု သမ္မန်။ ဘုရားကြီးသင်္ဂြိုဟ်ဂဏ္ဍိ။) (-ကင်္ခါ၊ ဋီ၊သစ်။၁၃၂။ ဝိနိစ္ဆယ။ဋီ။ ၁။ ၈၉၊ ၂၃၅၊ ၂၃၈။)

(ဃ) နောက်ထပ်-ဆောင်ယူ - ဆွဲငင် -ခြင်း =အာကုနုနု = အနုကုနုနု။ တထာ (သိသုံ)၊ ဖြစ်ကုန်ရာ၏။ တထာ (ကဒါစိ)၊ တရံတခါ-စသည်။ (ဆိုပြီး-အနက်-သဒ္ဓါ -ကို နောက်ထပ် - ဆောင်ယူ - ဆွဲငင် - သည်။) တတတိ ဣမိနာ ‘သိယု’နိ ကြိယာ-ပဒံ အာကုနုတိ။ မဏိမဉ္ဇူ။၁။၁၈၄။ တထာ-တိ ဣမိနာ ‘ကဒါစိ’တိ ပဒံ အာကုနုတိ။ မဏိမဉ္ဇူ။၁။၃၆၁။ တထာ ဒုတိယန္တိ ဧတ္ထ

“ဖရိတာ ဝိဟရတိ”တိ အာနေတွာ သမ္ပန္နိ-တဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ။၁။၃၆၄။ တထာတိ “တဿ ပါရာဇိက”န္တိ အာကုနုတိ။ ဝိနိစ္ဆယ။ဋီ။၁။ ၈၇။ (-အဘိဠာသ။၃၊၄။ အဋ္ဌသာယော။ ၁၀။ ဝိဘာဝိနီ။၁၁၈။ မဏိမဉ္ဇူ။၂။၁၄၅၊ ၂၂၄၊၃၅၄။) (ဤ၌ “ပစ္စာမသန” ကိရိယာ ဖြင့်လည်း ညွှန်းပြတတ်သည်။ အာကုနုနု၊ အနုကုနုနု-တို့နှင့် အလားတူပင် ဖြစ်၏။ “တထာ”တိ ဣမိနာ အညသမာနေ ပစ္စာမ-သတိ။ ဝိဘာဝိနီ။၁၂၁။ “တထာ”တိ ဣမိနာ “အညသမာနာ”တိ ပဒမေဝ အာကုနုတိ။ မဏိမဉ္ဇူ။၁။၃၇၁။ “တထာ”တိ ဣမိနာ “ကေဿ ဂဟဏူပဂံ ဘာရ”န္တိ ဣဒံ ပစ္စာ-မသတိ။ ဝိနိစ္ဆယ။ဋီ။၁။၅၀၀။)

(င) နီးကပ်သောအနက်၌-ပေါင်းခြင်း -ဆောင်ခြင်း=ဥပသံဟာရ။ တထာ၊ ထို “ထိန မိဒ္ဓ” အတူ အရဟတ္တမဂ်ဖြင့် သတ် အပ်၏-စသည်။ (ဆိုပြီးအနက်ကိုနီးကပ်သော အနက်၌ - ပေါင်း - ဆောင် - သည်။) တထာ ဥဒ္ဓစ္စ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၀) န္တိ ဥဒ္ဓစ္စဿ အရဟတ္တမဂ္ဂဝဇ္ဇတံ ဥပသံဟရတိ တထာ-သဒ္ဓေန။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၄၅။ ဣမမတ္ထံ တထာ- (မ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၃) သဒ္ဓေန ဥပသံဟရတိ။ မ၊ဋီ၊ ၃။၂၈၃။ ဇာတိယာ ရူပဘာဝမတ္တတာယ ဥပသံဟရဏတ္ထော တထာ(မူလဋီ။၁။၁၅၆)-သဒ္ဓေါ။ အနုဋီ။၁။၁၇၀။ တထေဝါ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂)တိ ပဋိပါဋိယာ အဋ္ဌသု ကသိဏေသု သတက္ခတ္တုမ္ပိ သဟဿက္ခတ္တုမ္ပိတိ တေဿ ဥပသံဟာရတ္ထော တထာ-သဒ္ဓေါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၂။ (တထေဝ၊ တို့အတူသာလျှင်။ တထာ-သဒ္ဓါ ဥပသံဟာရတ္ထ။ အကယ်၍ “တထာ” သဒ္ဓါကို အနုကုနုနုတ္ထ ဆိုအံ့၊ “ပဋိပါဋိယာ။ပ။ သဟဿက္ခတ္တုမ္ပိ” ပါဌ်ကို ငင်၍ ပေး-ဟု ပြည်၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊သု၊၃။၁၁၈-၌ မှာထား၏။) (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၄၁၊၃၂၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ။၁။၃၆၅။

ဝိသုဒ္ဓိဒီ၊ ၂။ ၂၁၅။ သုဗောဓါဒီ၊ ၄၂။ အဋ္ဌသာ၊
ယော။ ၁၈၅။)

(စ) ထိုမှ တပါး၊ ထို့ပြင် = ပက္ခန္ဓရ။
သောဏကော သိဂ္ဂဝေါ တထာ။ .... ဥတ္တိ-
ယော သမ္ပလော တထာ။ ဝိ၊ ၅။ ၂၊ ၆။

(ဆ) ထို—(ယထာ-ဟူသော အနိယမ
နိပါတ်ပုဒ်ဖြင့် စွဲရသော အနက်ကို မှတ်သား
ခြင်း တ-သဒ္ဓါ၏ ‘နိယမ’ အနက်)။ တထု-
ပမ(ဝိ၊ ၃။ ၆)။ နိစ္ဆိ တထာ-သဒ္ဓေါ တံ-
သဒ္ဓတ္ထေ ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ တေန သော သေလ-
ပဗ္ဗတော ဥပမာ ယဿ၊ တံ တထုပမန္တိ
အတ္ထော။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၈၇။ တထာ ဟိ (ဝိဘာ-
ဝိနီ၊ ၇၀)တိ .... တံ ဟိ သစ္စံ ယတ္တံ ဝါ။ တံ-
သဒ္ဓတ္ထော ဟိ တထာ-သဒ္ဓေါ။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၁။
၄၄။ (-သံ၊ ၁။ ၄၆၉။ အံ၊ ၃။ ၁၀၂၊ ၃၉၁-၂။
ဝိဘာဝိနီ၊ ၂၅၈။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၄၇၈။)

တထာ၂ (ဗျ) [တ+ထာ။ (ကစွည်း။ ၃၉၈။
ရှု၊ ၄၂။ မောဂ်၊ ၄။ ၁၀၈။ နီတိ၊ သုတ္တံ၊ ၈၄၄-
ကြည့်။)] ထို - အပြား - အခြင်းအရာ -
အကြောင်း - သဘော။ တထာဟံ ဘဂဝ-
တာ ဓမ္မံ ဒေသိတံ အာဇာနာမိ။ ဝိ၊ ၂။
၁၇၇။ ဝိ၊ ၄။ ၆၈၊ ၇၀။ မ၊ ၁။ ၁၈၂၊ ၃၂၄။ ဝိ၊ ၄။
၁။ ၂၀။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၃။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၅။ တထာ
စိတ္တံ ဘာဝိတံ (အံ၊ ၁။ ၆၆)။ နိစ္ဆိ တေနာကာ-
ရေန စိတ္တံ ဘာဝိတံ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၄၁။ တထာ-
(သုတ္တနီ၊ ၃၅၀)တိ ယေန တမ္မာဟ၊ တေန
ပကာရေန။ သုတ္တနီ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၈။ တထာ တ-
ထာ (ဇာ၊ ၁။ ၁၃၁)တိ တေန တေန ကာရ-
ဏေန။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၁၉၂။ (-သံ၊ ၁။ ၉၊ ၁၆၆၊
၃၄၄။ သံ၊ ၂။ ၃၉၃။ အံ၊ ၁။ ၅၀၈။ ပေတ၊ ၁။ ၃၇။
ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၅။ ကင်္ခါ၊ ၁၅၀။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၊ ၁။
သံ၊ ၄။ ၃။ ၉၆။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၁။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။
၂၃၃။ ပေတ၊ ၄။ ၅၉။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၁၊ ၂၇၆၊
၂၉၉။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၃၁၄။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၅၆။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၈၀။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၈၇။ ကင်္ခါ၊ ၄။

သစ်။ ၂၇၀။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၃၁၀။ ဝိဘာဝိနီ၊ ၁၄၂။
မဏိမဉ္ဇူ၊ ၁။ ၄၅၃။ အဋ္ဌသာ၊ ယော။ ၃၁။)

တထာကာရ^၁ (ပ) [တထ + အာကာရ]၊
မဖောက်မပြန် - ဟုတ်မှန် - သော အခြင်း
အရာ။ တထဒဿိ-ကြည့်။

တထာကာရ^၂ (ပ) [တထာ + အာကာရ] ထို....
အခြင်းအရာ။ တထာကာရေန ဥပ္ပါဒနမေဝ။
ဝိမတိ၊ ၁။ ၇၂။

တထာကာရိတာ (ထိ) [တထာကာရိ + တာ]၊
ထို ပြောသည့်အတိုင်း ပြုလုပ်တတ်သူ၏ အ
ဖြစ်။ တထာဂတ^၁ (၁) (၄)ကြည့်။

တထာကာရိ (တိ) [တထာ + ကာရိ] ထို (ပြော
ဆိုတိုင်းသော) အခြင်း အရာ အားဖြင့် - ပြု
လုပ်ခြင်း အလေ့ရှိသူ - ပြုလုပ်တတ်သူ၊ ပြော
သည့်အတိုင်း ပြုလုပ်တတ်သူ။ ယထာဝါဒီ
တထာကာရိ။ ဒီ၊ ၂။ ၁၈၀။ ဣတိဝုတ်။ ၂၇၆။
သုတ္တနီ၊ ၃၃၂။ ထေရ၊ ၃၇၅။ ဇာ၊ ၁။ ၁၀၆။
ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၈၂။ ဘဂဝတော ဟိ ဝါစာယ
ကာယော အနုလောမေတိ၊ ကာယဿာပိ
ဝါစာ၊ တသ္မာ ယထာဝါဒီ တထာကာရိ။
ဥဒါန၊ ၄။ ၁၁၅။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၅။ အံ၊ ၄။ ၂။
၂၅၂။ (-ဒီ၊ ၃။ ၁၁၁။ အံ၊ ၁။ ၃၃၂။ စူဠနိ၊
၁၆၉။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၈၆။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၆-စ
သည်။)

တထာဂတ^၁ (တိ) [တထာ + အာဂတ။ တထာ
+ ဂတ။ တထ + အာဂတ။ တထ + ဂတ။ တထ
+ ဒဿိ။ (ဒဿိ-ချေ၊ အာဂတ-လာ။ ကေစိ
= ပါဏိနီ၊ ၆၊ ၃။ ၁၀၉။) တထ + ဂဒ။ (ဒ-ကို
တ-ပြု၊ အာ-လာ။) တထ + အာဂဒ။ တထာ +
တထာ + ဂဒ။ (တထာ-တပုဒ် ကျေ။ ဒ-ကို
တ-ပြု။) တထ + အာဂဒ။ တထ + အာဂတ။
တထာဂတ + ဇာ။ တထာ + ဂဒ။ တထာဂတ-
သဒ္ဓေါ တာဝ သတ္တဝေါဟာရသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ-
ဒီသု ဒိဿတိ။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၁၁၁။ (မ၊ ၄။ ၂။
၂၃။ မ၊ ၄။ ၂။ ၉၇။ ဓာနံ၊ ၃။ ၁။ ၁၀၉၉-လည်း

ကြည့်။ (တထာဂတး-သံ)] (၁) ဘုရား။
(၂) ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ။ (၃) တရား။ (၄) သံဃာ။
(၅) ရဟန္တာ။ (၆) သတ္တဝါ။

(၁) ဘုရား၊ (က) ထို(ရှေးဘုရားရှင်တို့) အတူ ကျင့်တော်မူသော (တထာ + အာဂတ)။ တထာ အာဂတောတိ တထာဂတော။ ဒီ၊ဌ၊၁။၅၉။ မ၊ဌ၊၁။၄၇။ သံ၊ဌ၊၂။၂၆၅။ အံ၊ဌ၊၁။၈၀။ ဥဒါန၊ဌ၊၁။၁၂။ ဣတိဝုတ်၊ဌ၊၁။၁၁။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ၊၁။၁၈။ မဟာနိ၊ဌ၊၁။၁၅၃။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၁၉၀။ ယထာ သဗ္ဗလောကဟိတာယ ဥဿုက္ကမာပန္နာ ပုရိမကာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ အာဂတာ၊ .... တထာ အမှာကမ္ပိ ဘဂဝါ အာဂတော၊ ဧဝံ တထာ အာဂတောတိ တထာဂတော။ ဒီ၊ဌ၊၁။၅၉။ ၆၀-စသည်။ ဧတ္ထ အာကာရနိယမနဝသေန ဩပမ္မသမ္ဗုဒ္ဓါဒနတ္ထော တထာ-သဒ္ဓေါ။ သာမညဇောတနာယ ဝိသေသာဝဋ္ဋာနတော ပဋိပဒါဂမနတ္ထော အာဂတ-သဒ္ဓေါ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၆၆။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၄၆။ မ၊ဋီ၊၁။၉၈။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၂၅။)

(ခ) ထို (ရှေးဘုရားရှင်တို့) အတူ (ဖွားလျှင် ဖွားခြင်း မြောက်သို့ ၇-ဖဝါး လှမ်း၍) ကြွသွားတော်မူသော။ (ဂ) ထို (ရှေးဘုရားရှင်တို့) အတူ ကာမစ္ဆန္ဒ-စသည်တို့ကို - သိ - ကျော်လွန် - တော်မူသော (တထာ + ဂတ-ချည်း)။ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော။ ဒီ၊ဌ၊၁။၅၉-စသည်။

(ခ) ယထာ သမ္ပတိဇောတော ဝိပဿီ ဘဂဝါ ဂတော။ပ။ ကဿပေါ ဘဂဝါ ဂတော။ .... တထာ အယံ ဘဂဝါပိ ဂတော။ ဒီ၊ဌ၊၁။၆၀-၁-စသည်။

(ဂ) အထ ဝါ ယထာ ဝိပဿီ ဘဂဝါ။ပ။ ယထာ ကဿပေါ ဘဂဝါ၊ အယမ္ပိ ဘဂဝါ တထေဝ နေက္ခမေန ကာမစ္ဆန္ဒံ ပဟာယ ဂတော။ ဒီ၊ဌ၊၁။၆၁-၂-စသည်။ ဧဝံ “တထာဂတော” တိ ကာယဂမနဋ္ဌေန ဂတ-

သဒ္ဓေန တထာဂတသဒ္ဓံ နိဗ္ဗိသိတွာ ဣဒါနိ ဉာဏဂမနဋ္ဌေန တံ ဒဿေတုံ “အထ ဝါ” တိ- အာဒိမာဟ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၀၃။ မ၊ဋီ၊၁။၁၀၁။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၂၈။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၀၇။)

(ဃ) (ခန္ဓာ၊ အာယတန-စသည်တို့၏) မချွတ်ယွင်း - မဖောက်ပြန် - သော - သဘော - လက္ခဏာ - ကို သိတော်မူသော (တထာ + အာဂတ)။ တထလက္ခဏံ အာဂတောတိ တထာဂတော။ ဒီ၊ဌ၊၁။၅၉-စသည်။ ဧဝံ တထလက္ခဏံ ဉာဏဂတိယာ အာဂတော၊ အဝိရဇ္ဈိတွာ ပတ္တော အနုပ္ပတ္တော (အဓိဂတော) တိ တထာဂတော။ ဒီ၊ဌ၊၁။၆၄။ ဥဒါန၊ဌ၊၁။၁၁၄-စသည်။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၁၂။)

(င) အမှန်တရားတို့ကို (အမှန်အတိုင်း) ထိုးထွင်း၍ သိတော်မူသော (တထာ + ဂတ)။ တထဓမ္မေ ယာထာဝတော အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ တထာဂတော။ ဒီ၊ဌ၊၁။၅၉။ မ၊ဌ၊၁။၄၇-စသည်။ တထဓမ္မာ နာမ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ။ .... တဿာ တထာနံ ဓမ္မာနံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္တာ တထာဂတောတိ ဝုစ္စတိ၊ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓတ္ထော ဟေတ္ထ ဂတ-သဒ္ဓေါ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၆၄။ (-မ၊ဌ၊၁။၅၁။ အံ၊ဌ၊၁။၈၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၁၄။)

(စ) ခြောက်ဒွါရ၌ ထင်လာသော အာရုံတို့ကို - သဘောမှန် - အပြားမှန် - အားဖြင့် သာ - သိ - မြင် - တော်မူသော (တထာ + အာဂတ။ တထာ + ဒဿီ)။ တထဒဿိတာယ တထာဂတော။ ဒီ၊ဌ၊၁။၅၉။ မ၊ဌ၊၁။၄၇-စသည်။ တတ္ထ တထဒဿိအတ္ထေ တထာဂတောတိ ပဒသမ္ဘဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဒီ၊ဌ၊၁။၆၅-စသည်။ ယထာ ရူပါရမ္မဏာဒယော ဓမ္မာ ယံသဘာဝါ ယံပကာရာ စ၊ တထာ နေပဿတိ ဇာနာတိ ဂစ္ဆတိတိ တထာဂတောတိ ဧဝံ ပဒသမ္ဘဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧကေစိ ပန “နိရုတ္တိနယေန ပိသောဒရာဒိပက္ခေပေန ဝါ

ဒဿိ-သဒ္ဓဿ လောပံ, အာဂတ-သဒ္ဓဿ စာ-
ဂမံ ကတွာ တထာဂတော”တိ ဝဏ္ဏေန္တိ။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၃၄။ (- သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃၁၄။)

(ဆ) အဟုတ်အမှန်ကိုသာ - ဟော -
ဆို - တော်မူတတ်သော (တထ+ဂဒ)။

(ဇ) မဖောက် မပြန် - မချွတ် မယွင်း -
အကျိုးများသော ဟောပြောခြင်း ရှိတော်
မူသော (တထ+အာဂဒ)။ (ဈ) ထိုထို
ဟောသင့် ဟောထိုက်သည်ကို ဟောတော်မူ
တတ်သော။ (ည) ထိုထို အကြောင်း-စသည်
အား လျော်စွာ ဟောတော်မူတတ်သော
(တထာ+တထာ+ဂဒ-ချည်း)။

(ဆ) (ဇ) တထဝါဒိတာယ တထာဂ-
တော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇-စသည်။
(ဆ) ဂဒတ္ထော ဟေတ္ထ ဂတ-သဒ္ဓေါ။ ဧဝံ
တထဝါဒိတာယ တထာဂတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၅-
စသည်။ တထံ ဂဒတိ ဘာသတိတိ တထာ-
ဂတော၊ ဒ-ကာရဿ တ-ကာရံ၊နိရုတ္တိနယေန
စ အာကာရာဂမံ ကတွာ၊ဓာတုသဒ္ဓါနုဂတေန
ဝါ အာကာရေနာတိ နိဗ္ဗစနံ ဒဿေတိ။ သီ၊
ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃၁၅။ (- ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၀၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၄။)

(ဇ) အပိ စ အာဂဒနံ အာဂဒေါ၊ ဝစ-
နန္တိ အတ္ထော။ တထော အဝိပရိတော
အာဂဒေါ အဿာတိ ဒ-ကာရဿ တ-ကာရံ
ကတွာ တထာဂတောတိ ဝေမေတသ္မိံ
အတ္ထေ ပဒသိဒ္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၆-
စသည်။ အာဂဒနန္တိ သဗ္ဗဟိတနိပ္ပိဒနတော
ဘုသံ ကထနံ ဝစနံ၊ တဗ္ဘာဝမတ္ထော ဝါ
အာ-သဒ္ဓေါ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃၁၅။

(ဈ) တသ္မာ တထာဂတောတိ ဝုစ္စတိ-
(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၁)တိ ယထာ ယထာ ဂဒိတဗ္ဗံ၊
တထာ တထေဝ ဂဒနတော ဒ-ကာရဿ
တ-ကာရံ ကတွာ တထာဂတောတိ ဝုစ္စတိ။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၈။

(ဈ) (ည) “တထာ တထေဝ ဂဒန-
တော”တိ ဣမိနာ “တထာဂတော”တိ အာ-
မေဋ္ဌိတလောပေနာယံ နိဒ္ဒေသောတိ ဒဿေ-
တိ၊ တတာ တထေဝါတိ စ ဓမ္မအတ္ထသဘာ-
ဝါနုရူပံ၊ ဝေနေယျဇ္ဈာသယာနုရူပဉ္စာတိ အ-
ဓိပ္ပာယော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၅။

(ဋ) နှုတ်၏ဖြစ်ခြင်းကဲ့သို့သော ကိုယ်၏
ဖြစ်ခြင်း ရှိတော်မူသော၊ ဆိုတိုင်းပြုတော်
မူသော။ (ဌ) လူတို့ - သိအပ်သည့် အတိုင်း
- သိသမျှ - အကြွင်းမဲ့ သိတော်မူသော
(တထာ+ဂတ-ချည်း)။

(ဌ) တထာကာရိတာယ တထာဂတော။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇- စသည်။ ဧဝံဘူ-
တဿ စဿ ယထာ ဝါစာ၊ ကာယောပိ
တထာ ဂတော ပဝတ္ထောတိ အတ္ထော။ ယထာ
စ ကာယော၊ဝါစာပိ တထာဂတာ ပဝတ္ထောတိ
တထာဂတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၆-စသည်။ (- အံ၊
၁။၃၃၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၉။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃၁၆။
မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၄။)

(ဍ) ယံ ယထာ လောကေန ဂတံ၊
တဿ တထေဝ ဂတတ္တာ “တထာဂတော”တိ
ဝုစ္စတိ။ ပါဠိယံ ပန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓန္တိ ဝုတ္တံ၊ တံ
ဂတ-သဒ္ဓေန ဧကတ္ထံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၉။ တထေဝ
ဂတတ္တာတိ တထေဝ ဉာတတ္တာ အဘိသမ္ဗု-
ဒ္ဓတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၆။

(ဎ) မဖောက်ပြန် - မချွတ်ယွင်း - သော
နတ်ဆေးနှင့် တူသော (ဒေသနာဝိလာသ)
သဗ္ဗညုတဉာဏ်, (ပုညဿယ) များသော
ကောင်းမှုရှိတော်မူသော (တထ+အာဂဒ)။
အဘိဘဝနဋ္ဌေန တထာဂတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၉။
မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇-စသည်။ အဂဒေါ ဝိယ အဂဒေါ။
ကော ပနေသ ဒေသနာဝိလာသမယော
စေဝ ပုညဿယော စ။ .... တထော အဝိ-
ပရိတော ဒေသနာဝိလာသမယော စေဝ
ပုညဿယော စ အဂဒေါ အဿာတိ ဒ-ကာ-
ရဿ တ-ကာရံ ကတွာ တထာဂတောတိ

ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဒီ၊ဌ၊၁။၆၆-စသည် (ယင်း-ဦး
တို့လည်း ကြည့်။)

(၁) မှန်ကန်သော တိရဏပရိညာဖြင့်
(ဒုက္ခသစ္စာကို) သိတော်မူသော။ (ဏ) မှန်ကန်သော ပဟာနပရိညာဖြင့် (သမုဒယ
သစ္စာကို) လွန်တော်မူသော။ (တ) မှန်ကန်
သော မဂ်ဉာဏ်ဖြင့် (နိရောဓသစ္စာကို) -ရ-
ရောက်-မျက်မှောက်ပြု-တော်မူသော။ (ထ) မှန်ကန်သော မဂ္ဂသစ္စာကို ကျင့်တော်မူသော
(တထ+ဂတ-ချည်း)။

တထာယ ဂတောတိပိ တထာဂတော။
တထံ ဂတောတိပိ တထာဂတော။ ဂတောတိ
အဝဂတော၊ အတိတော၊ ပတ္တော၊ ပဋိပန္နော-
တိ အတ္တော။ တတ္ထ သကလလောကံ တိရဏ-
ပရိညာယ တထာယ ဂတော အဝဂတောတိ
တထာဂတော။ လောကသမုဒယံ ပဟာန-
ပရိညာယ တထာယ ဂတော အတိတောတိ
တထာဂတော။ လောကနိရောဓံ သစ္စိကိရိ-
ယာယ တထာယ ဂတော ပတ္တောတိ တထာ-
ဂတော။ လောကနိရောဓဂါမိနိ ပဋိပဒံ တထံ
ဂတော ပဋိပန္နောတိ တထာဂတော။ ဒီ၊ဌ၊၁။
၆၆-၇။ မ၊ဌ၊၁။၅၃-၄-စသည်။ (-ဒီ၊ဌ၊၁။
၁၀၉။ သီ၊ဌ၊၁။၁၃၇။ မ၊ဌ၊၁။၁၀၇။
အံ၊ဌ၊၁။၁၃၄။)

(၁) မှန်ကန်သော - မချွတ်ယွင်းသော
ဝန်ခံမှုဖြင့် (ဘုရားအဖြစ်ကို) ရတော်မူသော
(တထ+အာဂတ)။ တထာယ အာဂတောတိ
တထာဂတော။ ဥဒါန၊ဌ။၁၁၇။ ဣတိဝုတ်၊
ဌ။၁၁၇။ မဟာပဋိညာယ တထာယ အဘိ-
သမ္ပုဒ္ဓဘာဝံ အာဂတော အဓိဂတောတိ
တထာဂတော။ ဥဒါန၊ဌ။၁၁၈။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။
၁၁၆။

(၁) မှန်ကန်သော - မချွတ်ယွင်းသော
- မဟာကရုဏာတော်ဖြင့် (တလောကလုံး၏
အကျိုးငှါ) ကျင့်တော်မူသော (တထ+
ဂတ)။ တထာယ ဂတောတိ တထာဂတော။

ဥဒါန၊ဌ။၁၁၇။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၁၁၇။ တထာယ
မဟာကရုဏာယ သကလလောကဟိတာယ
ဂတော ပဋိပန္နောတိ တထာဂတော။ ဥဒါန၊
ဌ။၁၁၉။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၁၁၇။

(န) မှန်ကန်သော - မချွတ်ယွင်းသော -
(အရိယမဂ်ဉာဏ်-စသော အပိုင်း အခြား
အတိုင်းအတာ မရှိ သူတပါးနှင့် မဆက်ဆံ
သော) ဉာဏ်တော်အထူးတို့ကို ရတော်မူ
သော (တထ + အာဂတ)။

တထာနိ အာဂတောတိ တထာဂတော။
ဥဒါန၊ဌ။၁၁၇။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၁၁၇။ တထာနိ
နာမ စတ္တာရိ အရိယမဂ္ဂဉာဏာနိ။...တထာနိ
အဝိတထာနိ အနညထာနိ၊ တာနိ ဘဂဝါ
အနညနေယျော သယမေဝ အာဂတော
အဓိဂတော၊ တသ္မာ တထာနိ အာဂတောတိ
တထာဂတော။ ဥဒါန၊ဌ။၁၁၉။ ဣတိဝုတ်၊
ဌ။၁၁၇-ဂ။ အနန္တာပရိမေယျဘေဒါနံ အနည-
သာဓာရဏာနံ ပညာဝိသေသာနံ ဝသေန
ဘဂဝါ တထာနိ ဉာဏာနိ အာဂတော အဓိ-
ဂတောတိ တထာဂတော။ ဥဒါန၊ဌ။၁၃၁။
ဣတိဝုတ်၊ဌ။၁၂၇။

(၁) မှန်ကန်သော - မချွတ်ယွင်းသော -
(သောင်းလောကဓာတ် ရိုက်ခတ် တုန်လှုပ်
စေခြင်း-စသည်ဖြင့် ထူးသော) ဖွားမြင်တော်
မူခြင်းသို့ ကပ်ရောက်တော်မူသော၊ မှန်ကန်
သော - မချွတ်ယွင်းသော - ထူးသော -
အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်၊ သဗ္ဗညုတဉာဏ်ကို ရတော်
မူသော၊ မှန်ကန်သော - မချွတ်ယွင်းသော -
(၄၅-ဝါ ပတ်လုံး ဓမ္မ၊ ဝိနယ-ကို ဟောပြု
ပညတ်ခြင်းဟူသော) ဗုဒ္ဓကိစ္စကိုပြုကျင့်တော်
မူသော၊ မှန်ကန်သော - မချွတ်ယွင်းသော -
ခန္ဓာကြွင်း မရှိ ငြိမ်းအေးခြင်းသို့ရောက်တော်
မူသော (တထ + ဂတ-ချည်း)။

တထာ ဂတောတိ တထာဂတော။ ဥဒါန၊
ဌ။၁၁၇။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၁၁၇။ ယာ သာ ဘဂ-
ဝတော အဘိဇာတိ အဘိသမ္မောဓိ ဓမ္မဝိနယ-

ပညာပနာ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနဓာတု၊ သာ
တထာ။ .... ဝေမေတော အဘိဇာတိအာဒိကာ
တထာ ဂတော၊ ဥပဂတော၊ အဓိဂတော၊
ပဋိပန္နော၊ ပတ္တောတိ တထာဂတော။ ဥဒါန၊
ဌ။ ၁၃၁-၄။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၁၃၀။

(ဖ) ထို(ရှေးဘုရားရှင်)တို့နှင့်တန်းတူဖြစ်
သော ဂုဏ်ကျေးဇူးရှိတော်မူသော (တထာ
+ ဂတ)။ တထာဝိဓောတိ တထာဂတော။
ဥဒါန၊ ဌ။ ၁၁၇။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၁၁၅။ တသ္မာ
ယထာဝိဓာ ပုရိမကာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ၊ အယမ္ဗိ
ဘဂဝါ တထာဝိဓော။ ဧဝံ တထာဝိဓောတိ
တထာဂတော။ ဝိဓေယျော စေတှ ဂတ-သဒ္ဓေါ။
တထာ ဟိ လောကီယာ ဝိဓယုတ္တဂတ-သဒ္ဓေ
ပကာရတ္ထေ ဝဒန္တိ။ ဥဒါန၊ ဌ။ ၁၃၇။ ဣတိ-
ဝုတ်၊ ဌ။ ၁၃၁။ (- ဒိ၊ ဋီ၊ ခ။ ၁၀၉။ သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊
၁။ ၃၁၀။ မ၊ ဋီ၊ ခ။ ၁၀၇-၈။ အံ၊ ဋီ၊ ခ။ ၁၃၇။)

(ဗ) အလိုအကြိုက်အားလျော်စွာ ကိုယ်၊
နှုတ်၊ စိတ်ဖြစ်ခြင်း ရှိတော်မူသော (တထာ +
ဂတ)။ တထာပဝတ္တိတောတိ တထာဂတော။
ဥဒါန၊ ဌ။ ၁၁၇။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၁၁၅။ ယထာ
ရစိ တထာ ဂတံ ဂတိ ဂမနံ ကာယဝစိစိတ္တ-
ပဝတ္တိ တေဿာတိ တထာဂတော။ ဥဒါန၊ ဌ။
၁၃၇။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၁၃၁။ (- ဒိ၊ ဋီ၊ ခ။ ၁၀၉။
သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၁၀။ မ၊ ဋီ၊ ခ။ ၁၀၇။ အံ၊ ဋီ၊
၁။ ၁၃၇။)

(ဘ) မှန်ကန်သော (ပစ္စဝေက္ခဏာ-
စသော) ဉာဏ်တို့ကြောင့် (ပါရမီဖြည့်ရာ၌
ဆန့်ကျင်ဖက် မစွေရ-စသည်တို့၏) ဖြစ်ခြင်း
ရှိတော်မူသော။ (မ) မှန်ကန်သော (အရိ-
ယမဂ်) ဉာဏ်တို့ကြောင့် (ဤ-ပါးသောဂတိတို့၌
ကိလေသ၊ အဘိသင်္ခါရ၊ ခန္ဓာ-တို့၏) ဖြစ်ခြင်း
ရှိတော်မူသော (တထာ + အဂတ-ချည်း)။

တထေဟိ အဂတောတိ တထာဂတော။
ဥဒါန၊ ဌ။ ၁၁၇။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၁၁၅။ ဗောဓိ-
သမ္ဘာရသမ္ဘရဏေ တပုဋိပက္ခပဝတ္တိသင်္ခါတံ
နတ္ထိ တေဿ ဂတန္တိ အဂတော။ .... ကိလေ

သာဘိသင်္ခါရပဝတ္တိသင်္ခါတံ၊ ခန္ဓပဝတ္တိသင်္ခါ-
တမေဝ ဝါ ပဉ္စသုပ္ပိ ဂတိသု ဂတံ ဂမနံ
တေဿ နတ္ထိတိ အဂတော။ .... တထေဟိ
အဂတောတိ တထာဂတော။ ဥဒါန၊ ဌ။ ၁၃၇။
ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၁၃၁။

(ယ) (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်၊ ပရိယတ်
ဟူသော သူတော်ကောင်း) တရား ရှိတော်မူ
သော။ (ရ) ဂ-ပါးသော အရိယသံဃာ ရှိတော်
မူသော (တထာဂတ + ဣ-ချည်း)။

တထာဂတဘာဝေန တထာဂတော။ ဥဒါ-
န၊ ဌ။ ၁၁၇။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၁၁၅။ (ယ) ကော
ပနေသ တထာဂတော၊ ယဿ အတ္ထိတာယ
ဘဂဝါ တထာဂတောတိ ဝုစ္စတိတိ? သဒ္ဓမ္မော။
.... သွာ'ဿ အတ္ထိတိ ဘဂဝါ တထာဂတော။
ဥဒါန၊ ဌ။ ၁၃၇-၆။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၁၃၁-၂။ (၃)
အနက်လည်း ကြည့်။

(ရ) ယထာ စ ဓမ္မော၊ ဧဝံ အရိယ-
သံဃောပိ....တထာဂတော။ သွာ'ဿ သာဝ-
ကဘူတော အတ္ထိတိ ဘဂဝါ တထာဂတော။
ဥဒါန၊ ဌ။ ၁၃၆။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၁၃၂။ (၄)
အနက်လည်း ကြည့်။

(လ) ဆုတောင်း အားလျော်စွာ ကျင့်
တော်မူသော (တထာ + ဂတ)။ ယထာ ပဏိ-
ဓာနံ၊ တထာ ဂတော အဘိနိဟာရာနုရူပံ
ပဋိပန္နောတိ တထာဂတော။ ဒိ၊ ဋီ၊ ခ။ ၁၀၉။
(- သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၁၀။)

(ဝ) ထို (ရှေးဘုရားရှင်တို့နှင့် မခြား
အလားထပ်တူ ဂုဏ်အဆူဆူတို့) နှင့် - ယှဉ်
-ပြည့်စုံ - တော်မူသော (တထာ + ဂတ)။
ယထာ ယုတ္တာ စ တေ ဘဂဝန္တော၊ အယမ္ဗိ
ဘဂဝါ တထာ ယုတ္တောတိ တထာဂတော။
ဒိ၊ ဋီ၊ ခ။ ၁၀၉။ မ၊ ဋီ၊ ခ။ ၁၀၈။ အံ၊ ဋီ၊ ခ။ ၁၃၇။
(- သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၁၀။)

(သ) မှန်ကန်သော ဉာဏ်ဖြင့် သိတော်မူ
သော (တထာ + အာဂတ)။ တထေန ဉာဏေန

အာဂတောတိ တထာဂတော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊
၁။၃၁၈။ ယသ္မာ သစ္စံ တစ္စံ တထန္တိ ဉာဏ-
ဿေတံ အဓိဝစနံ၊ တသ္မာ ဟထေန ဉာဏေန
အာဂတောတိ တထာဂတော။ မ၊ဋီ၊၁။၁၀၈။
(-အံ၊ဋီ၊၁။၁၃၅။)

(ဟ) မှန်ကန်သောဉာဏ် ရှိတော်မူသော
(တထာ+ဂတ)။ တထာ သတျံ ဣနံ
ယသျှ။ ဗျာချာသုဓာ၊ ဋီကာ။ စိန္တာမဏိ။
(တထာ-သဒ္ဓါကို အမှန်အကန်-ဟော ဟု
'P.S.D.' ဌ် ဆို၏။)

(ဠ) နောက်တဖန် ပြန်မလာနိုင်လောက်
အောင် ကိလေသာတို့ကို- အပြီးတိုင်လွန် -
ပဟာနုပရိညာဖြင့်သိ-တော်မူသော(တထာ
+ဂတ)။ ယထာ ပုနရာဇ္ဇတ္တိနိ ဘဝတိ၊ တထာ
တေန ပြုကာရေဏ ဂတး ဣတိ တထာဂတး။
စိန္တာမဏိ။ (-ဝါစပုတိ။ ထောမ။)

(၂) ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ၊ (အသီးအခြား မိမိ
တပါးတည်းသာ) သစ္စာ၄-ပါးတရားကို သိ
သော (တထာ+ဂတ)။ တထာဂတော(ပဋိ-
သံ၊၁၅၉)တိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါပိ
ဧတ္ထေဝ သင်္ဂဟိတော။ ပဋိသံ၊ဠ၊၂။၆၅။

(၃) တရား၊ (က) ထို (ကိလေသာကို
ပယ်သတ်လျက်) ဖြစ်နေကျ အခြင်းအရာ
အားဖြင့် 'ဖြစ်နည်းမျိုးအတိုင်း' ဖြစ်တတ်
သော (အရိယမဂ်တရား)။ (ခ) ထို(မဂ်)
အားလျော်စွာ (ကိလေသာကို တဖန် ငြိမ်း
အေးစေလျက်) ဖြစ်နေကျ 'ဖြစ်ပုံ' အတိုင်း
ဖြစ်တတ်သော (ဖိုလ် ၄-ပါး တရား)။ (ဂ)
ထို (ဝဋ်ဒုက္ခအားလုံး ကုန်ဆုံးနိုင်လောက်
သော) အခြင်းအရာအားဖြင့် 'ဝဋ်ဒုက္ခ အား
လုံး ကုန်ဆုံးသည်အထိ၊ သိအပ် - မျက်မှောက်
ပြုအပ် - သော (နိဗ္ဗာန်တရား)။ (ဃ)
ထိုဝေနေယျသတ္တဝါတို့၏ အလို(အဇ္ဈာသယ-
စသည်) အားလျော်စွာ 'ကိုက်ညီအောင်'
(ရှေးဘုရားရှင်တို့ - ဟောအပ်မြဲ - ဟောပုံ

နည်းအတိုင်း) ဟောအပ်သော (ပရိယတ်
တရား)။ (င) ထို (ဘုရားရှင် ဟောအပ်တိုင်း
သော) အပြားအားဖြင့် (တပည့်သာဝက
ဝေနေယျ တို့သည်) သိအပ်သော (ပရိယတ်
တရား) (တထာ+ဂတ-ချည်း)။

(၃) တထာဂတံ ဒေဝမနုဿပူဇိတံ၊ ဓမ္မ
နမဿာမ သုဝတ္ထိ ဟောတု။ ခုဒ္ဒက။ ၇။
သုတ္တနိ။ ၃၁၅။ (၁)(ယ)အနက်လည်း ကြည့်။

(က) မဂ္ဂဓမ္မော ယထာ ယုဂနန္ဒ (ယုဂ-
နန္ဒ၊ သျှာ) သမထဝိပဿနာဗလေန ဂန္တဗ္ဗံ
ကိလေသပက္ခံ သမုတ္တိန္တန္တေန၊ တထာ ဂတော-
တိ တထာဂတော။ ခုဒ္ဒက၊ဠ၊၁၆၄။ သုတ္တနိ၊
ဠ၊၁။၂၉၃။ (-ဥဒါန၊ဠ၊၁၃၅-၆။ ဣတိဝုတ်၊
ဠ၊၁၃၁။)

(ခ) ဖလဓမ္မော ယထာ အတ္တနော မဂ္ဂါ-
နုရူပံ ပဋိပုဿဒ္ဓိပုဟာနဝသေန ဂန္တဗ္ဗံ၊ တထာ
ဂတော ပဝတ္တော။ ဥဒါန၊ဠ၊၁၃၆။ ဣတိဝုတ်၊
ဠ၊၁၃၂။

(ဂ) နိဗ္ဗာနဓမ္မော ပန ယထာ ဂတော
ပညာယ ပဋိဝိဒ္ဓေါ သကလဝဋ်ဒုက္ခဝပသမာယ
သမ္ပဇ္ဇတိ၊ ဗုဒ္ဓါဒိဟိ တထာ ဂတော သန္တိ-
ကတောတိ တထာဂတော။ ဥဒါန၊ဠ၊၁၃၆။
ဣတိဝုတ်၊ဠ၊၁၃၂။ (- ခုဒ္ဒက၊ဠ၊၁၆၄။
သုတ္တနိ၊ဠ၊၁။၂၉၃။)

(ဃ) ပရိယတ္တိဓမ္မောပိ ယထာ ပရိမ-
ဗုဒ္ဓေဟိ သုတ္တဂေယျာဒိဝသေန ပဝတ္တိအာဒိပု-
ကာသနဝသေန စ ဝေနေယျာနံ အာသယာဒိ-
အနုရူပံ ပဝတ္တိတော၊ အမှာကမ္ပိ ဘဂဝတာ
တထာ ဂတော ဂဒိတော၊ ပဝတ္တိတောတိ ဝါ
တထာဂတော။ ဥဒါန၊ဠ၊၁၃၆။ ဣတိဝုတ်၊ဠ၊
၁၃၂။

(င) ယထာ ဘဂဝတာ ဒေသိတော၊
တထာ ဘဂဝတော သာဝကေဟိ ဂတော
အဝဂတောတိ တထာဂတော။ ဥဒါန၊ဠ၊
၁၃၆။ ဣတိဝုတ်၊ဠ၊၁၃၂။

(၄) သံဃာ၊ (က) ထို (ရှေးရှေး သာဝကတို့) အတူ-သိ-ကျင့်-တတ်သော (တထာ+ဂတ။ တထာ+အာဂတ)။ (ခ) ထို (ဘုရားရှင် ဟောသည့်) အတိုင်း-သိ-ဟော-တတ်သော (တထာ+ဂတ=ဂဒ)။ (ဂ) အမှန်ကို သိတတ်သော (တထာ + အာဂတ)။

(၄) တထာဂတံ ဒေဝမနုဿပုဇိတံ၊ သံဃံ နမဿာမ သုဝတ္တိ ဟောတု။ ခုဒ္ဒက။ ၇။ သုတ္တနိ။ ၃၁၅။ မာ၊ သာဒေသိ တထာဂတေ။ ထေရ။ ၂၇၀။

(က) အရိယသံဃောပိ ယထာ အတ္တ-ဟိတာယ၊ ပရဟိတာယ စ ပဋိပဇ္ဇေဟိ သုဝိ-သုခံ ပုဗ္ဗဘာဂသမထဝိပဿနာပဋိပဒံ ပုရက္ခ-တော တေန တေန မဂ္ဂေန ဂန္ထဗ္ဗံ၊ တံ တံ တထာ ဂတောတိ တထာဂတော။ ဥဒါန။ ၄။ ၁၃၆။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၁၃၂။ (-ခုဒ္ဒက။ ၄။ ၁၆၄။ သုတ္တနိ။ ၄။ ၁၂၉။) ယထာ ဥပနိ-ဿယသမ္ပတ္တိယာ ပုရိမကာ ဗုဒ္ဓသာဝကာ အာဂတာ၊ ယထာ ဝါ တေ သမ္မာပဋိပတ္တိယာ ဂတာ ပဋိပန္နာ။ ထေရ။ ၄။ ၂။ ၁၁။ (-မာ၊ ၁။ ၄၀၈။ မာ၊ ၂။ ၂၂၀။)

(ခ) ယထာ ဝါ အာဂတာ သစ္စပဋိစ္စ-သမုပ္ပါဒါဒယော ဒေသိတာ၊ တထာဝ ဗုဒ္ဓတ္တာ တထာ ဂဒနတော စ တထာဂတော။ ဥဒါန။ ၄။ ၁၃၆။

(ဂ) ယထာ စ ရူပါရူပဓမ္မာနံ တထ-လက္ခဏံ၊ တထဓမ္မေ စ အရိယသစ္စာနိ အာဂတာ အဓိဂတာ အဝဗုဒ္ဓါ၊ တထာ ဣမေ (သာဝကော)ပိ။ ထေရ။ ၄။ ၂။ ၁၁။

(၅) ရဟန္တာ၊ ထို (၄-ပါးသော သတိ ပဋ္ဌာန်တို့၌ တည်လျက် ဗောဇ္ဈင် ၇-ပါး ပျိုး များ၍ အရဟတ္တဖိုလ်ကို - ရ - သိ - မြဲ ဖြစ် သော ထုံးတမ်းစဉ်လာ) ခြင်းအရာဖြင့် (အရ-ဟတ္တဖိုလ်ကို) - ရ - သိ - သော (တထာ +

အာဂတ)။ ခိဏာသဝေါပီတိ ယော ကောစိ ခိဏာသဝေါပိ “တထာဂတော”တိ အဓိပ္ပေ-တော။ သောပိ ဟိ ယထေကော စတုသု သတိပဋ္ဌာနေသု သုပဋိတစိတ္တော သတ္တ ဗောဇ္ဈင် ယထာဘူတံ ဘာဝေတွာ အနုတ္တရံ အရဟတ္တံ အာဂတော အဓိဂတော၊ တထာ အပရောပိ အာဂတောတိ “တထာဂတော”တိ ဝုစ္စတိ။ မာ၊ ၂။ ၂၇၂။ (-မာ၊ ၁။ ၁၉၃။ ပဋိသံ၊ ၁၄၉။ မာ၊ ၄။ ၂။ ၂၃။ သံ၊ ၄။ ၁၅၀။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၅၂၇။ မာ၊ ၂။ ၂၂၀။ သံ၊ ၂။ ၂၃၇။)

(၆) သတ္တဝါ၊ ထို(ရှေးသတ္တဝါတို့) အတူ (ကံ ကိလေသာ တို့ကြောင့်) - ဖြစ် - လာ - ရောက် - တတ်သော (တထာ + အာဂတ။ တထာ+ဂတ)။ ဟောတိ တထာဂတော ပရံ မရဏာ။ ဒီ၊ ၁။ ၂၆-စသည်။ သတ္တော ဟိ ယထေကော ကမ္မကိလေသေဟိ ဣတ္ထတ္တံ အာ-ဂတော၊ တထာ အပရောပိ အာဂတောတိ “တထာဂတော”တိ ဝုစ္စတိ။ မာ၊ ၂။ ၂၇၂။ ယထာ ပုရိမကာ သတ္တာ ဇာတိဇရာမရဏံ ဂစ္ဆန္တိ၊ တထာ အယမ္ပိ ဂစ္ဆတိတိ တထာ-ဂတော။ ဓာနံ၊ ၂။ ၉၃။ (-မာ၊ ၂။ ၆၅။ သံ၊ ၂။ ၁၆၉-စသည်။)

တထာဂတ^၂ (ပ) [တထာဂတ+ဂုဏ။ ဂုဏ-နောက်ပုဒ်ကျေ။ ဌာနူပစာ-လည်းဟူ။] ဘုရား ရှင်၏ ဂုဏ်။ တထာဂတံ အာရဗ္ဗာ(အံ၊ ၂။ ၂၅၂)တိ တထာဂတဂုဏေ အာရဗ္ဗ။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၈၈။ (-အပ၊ ၄။ ၂။ ၄။) တထာဂတ- (မူလဋီ၊ ၁။ ၁) နှိ တထာဂတဂုဏံ။ ဌာနူပစာ-ရေန၊ ဥတ္တရပဒလောပေန ဝါ စေတံ ဝုတ္တံ။ မဓဋီ၊ ၁။ ၁။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၂။ ၆၅။)

တထာဂတဂန္ဓဟတ္ထိ(ပ) [တထာဂတ^၂ + ဂန္ဓဟတ္ထိ] မြတ်စွာဘုရားတည်းဟူသော ဂန္ဓဆင်၊ ဂန္ဓဆင် နှင့် တူတော်မူသော မြတ်စွာဘုရား။ ယသ္မာ နာဂေန မယာ ဒေသိတံ နာဂံ တထာဂတ-ဂန္ဓဟတ္ထိ။ ထေရ။ ၄။ ၂။ ၂၆၂။ (-နေတ္ထိ၊ ၄။ ၆၀။)

တထာဂတဂါရဝ (ပု၊န) [တထာဂတ^၁+ဂါရဝ]
မြတ်စွာဘုရား၌ - ရှိသေ - လေးစား-သူ၏
အဖြစ်-ခြင်း။ သောပိ တထာဂတဂါရဝေန
“ပတ္တံ ဝေါ ဘန္တေ ဂဏှထာ”တိ ဝတ္ထု
နာသက္ခိ။ မေဠ၊၁။၇၄။

တထာဂတဂုဏ(ပု) [တထာဂတ^၁+ဂုဏ]မြတ်စွာ
ဘုရား၏ ဂုဏ်ကျေးဇူး။ လောကီယလော-
ကုတ္တရေ တထာဂတဂုဏေ အနုဿရန္တဿ
စိတ္တုပ္ပါဒေါ ပဿန္တော ဟောတိ။ အံ၊၁။၂။
၁၉၅။ (-မဟာနိ၊၁။၁၆၀။ ပဋိသံ၊၁။
၁၉၇။) တထာဂတ^၂-လည်း ကြည့်။

တထာဂတဌ (တိ) [တထာဂတ^၁+ဌ+အ]
မြတ်စွာဘုရား၌ (ဆည်းကပ်-ကိုးကွယ်-
သော အားဖြင့်) တည်- မှီ- သော၊ သူ၊
ဘုရားကိုးကွယ်သူ။ တထာဂတဌာ (တထာ-
ဂတပတိဌာ ဝေါ သိ) စေတေ သတ္တာ။
မိလိန္ဒ၊၁၆၁။

တထာဂတဒဿန (န) [တထာဂတ^၁+ဒဿန]
မြတ်စွာဘုရားကို ဖူးမြင်ခြင်း။ စတသော
ပရိသာ တထာဂတဒဿနေန န တပုန္နိ။
ဇော၊၁။၂။၂၂။ (-အပါ၊၁။၂၃၇။)

တထာဂတနာမဒိပန (န) [တထာဂတနာမ+
ဒိပန] “တထာဂတ”ဟူသော အမည်ကို
ပြခြင်း။ တထာဂတဘာဝဒိပနေ (ဒိ၊၁။၁။
၆၇)တိ တထာဂတနာမဒိပနေ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊
၁။၃၁၈။

တထာဂတနိသေဝိတ (တိ) [တထာဂတ+နိသေ-
ဝိတ] (က) မြတ်စွာဘုရား၏ (ဉာဏ်တော်
တည်းဟူသောဝဲ၊ယာ နံပါးတို့ဖြင့်) မှီခြင်း-
ပွတ်တိုက်ခြင်း - အယားဖျောက်ခြင်း။ (ခ)
မြတ်စွာဘုရား၏ (ဉာဏ်တော်တည်းဟူသော
ဝဲ၊ယာ နံပါးတို့ဖြင့်) မှီရာ-ပွတ်တိုက်ရာ-
အယားဖျောက်ရာ(ဈာန်၊အဘိညာဉ်)။ (ဂ)
မြတ်စွာဘုရားသည် (အာရုံပြုခြင်း- ပျိုးစေ
ခြင်း-အားဖြင့်) -မှီဝဲ - ဆည်းကပ် -

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၃-၃၅-ပ-မ-ဗ-သ-၈

အပ်သော (အကျင့်၊သိက္ခာ)။ (က) (ခ)
တထာဂတနိသေဝိတ(မ၊၁။၂၃၉)န္တိ တထာ-
ဂတဿ ဉာဏဗာသုကာယ နိသံသိတဌာနံ။ မ၊
ဌ၊၂။၁၂။ နိသေဝိတ (မ၊ဌ၊၂။၁၀၃။ မ၊ဋီ၊
၂။၁၄၆) ကြည့်။ (ဂ) တထာဂတနိသေဝိတံ
ဣတိပိ။ နေတ္ထိ၊၁၀။ တေန (တထာဂတေန)
ဂေါစရဘာဝနာသေဝနာဟိ နိသေဝိတံ ဘဇိ-
တန္တိပိ။ နေတ္ထိ၊၁။၆၀။ (-နေတ္ထိဝိ၊ဂ၊၂။)

တထာဂတပဏ္ဏတ္တိ (ထိ) [တထာဂတ+ပဏ္ဏတ္တိ]
“တထာဂတ”ဟူသော - အမည် - ပညတ်။
အတိတပဏ္ဏတ္တိယာ ပန တထာဂတပဏ္ဏတ္တိ
ယာဝ သာသနန္တရဓာနာ.... ပဝတ္တတိ ဝေ။
သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၇၀။

တထာဂတပတိဌ (တိ) [တထာဂတ+ပတိဌာ]
မြတ်စွာဘုရားလျှင်-တည်-မှီ-အားထား-
ကိုးကွယ် - ရာ ရှိသော၊ သူ။ တထာဂတဌ-
ကြည့်။ (သီ၊မူကဲ့။)

တထာဂတပဒ (န) [တထာဂတ+ပဒ] (၁)
“တထာဂတ”ဟူသောပုဒ်။ (၂) မြတ်စွာ
ဘုရား၏(ဉာဏ်တော်၏)-နင်းသွားရာ-ခြေ
တော်ရာ (အကျင့်၊သိက္ခာ)။ (၁) ဣဒံ ဟိ
တထာဂတပဒံ မဟတ္ထံ မဟာဂတိကံ မဟာဝိ-
သယံ။ ဥဒါန၊၁။၁၃၆။ ဣတိဝုတ်၊၁။၁၃၂။
(-မဟာနိ၊၁။၂၅၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၁၈။)
(၂) တထာဂတပဒံ ဣတိပိ (မ၊၁။၂၃၉)တိ
ဣဒမ္ပိ တထာဂတဿ ဉာဏပဒံ ဉာဏဝဋ္ဌဉ္စံ
ဉာဏေန အက္ကန္တဌာနန္တိ ဝုစ္စတိ။ မ၊ဌ၊၂။၁၂။
တထာဂတဿ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ပဒန္တိ တထာ-
ဂတပဒံ။ ပဒန္တိ စ ပဋိပတ္တိဂမနေန ဝါ ဒေသ-
နာဂမနေန ဝါ ကိလေသဂဟနံ ဩတ္တရိတွာ
ဂမနဌာနံ။ နေတ္ထိ၊ဝိ၊ဂ၊၁။ (- နေတ္ထိ၊၁။
နေတ္ထိ၊၁။၆၀။)

တထာဂတပါဒမူလ (န) [တထာဂတ+ပါဒမူလ]
မြတ်စွာဘုရား၏-ခြေတော်အနီး-ခြေတော်
ရင်း။ တထာဂတပါဒမူလေ ဘဂဝတော

ပါဒေ ဝန္တမာနောဝ ဥမ္မုဇ္ဈိတော ဘဂဝန္တံ
တေဒဝေါစ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၀။

တထာဂတပ္ပ(ပ)ဝေဒိတ (တိ) [တထာဂတ +
ပဝေဒိတ] (က) မြတ်စွာဘုရားသည် ထိုး
ထွင်း၍ သိအပ်သော။ (ခ) မြတ်စွာဘုရား
သည် - သိစေ - ဟောပြော - ထင်ရှားပြု -
အပ်သော (တရား)။ တထာဂတပ္ပဝေဒိတ-
(ဝိ၊ ၁။ ၁၁၅) နှိ တထာဂတေန ပဋိဝိဒ္ဓံ ပစ္စက္ခ-
ကတံ၊ ဇာနာပိတံ ဝိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၇၆။ (-
သံ၊ ၃။ ၂၂၈။ အံ၊ ၁။ ၂၆၉။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၃၁။ မ၊ ၄။
၃။ ၁၃၃။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၉။ အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၄၂။
ဥဒါန၊ ၄။ ၂၆၅။ သီ၊ ၄။ သစ်၊ ၁။ ၁၆၃။ ဒိ၊ ၄။ ၃။
၇၄။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၁၅၂-စသည်။)

တထာဂတဗလ (န) [တထာဂတ + ဗလ။
တထာ + အာဂတ + ဗလ။ တထာ +
ဂတ + ဗလ] (၁) ဘုရားရှင်၏သာ(သုတပါး
တို့နှင့် မဆက်ဆံသော)စွမ်းအား။ (၂) ရှေး
ဘုရားရှင်တို့နှင့် မခြားအလားတူစွာ(ကောင်း
မှုတော် အပေါင်းကြောင့်) ပေါ်ပေါက် -
ရောက် - လာသော - စွမ်းအား။ (၃) ရှေး
ဘုရားရှင်တို့ - ရအပ် - ရောက်အပ် - တိုင်း
သော ထိုအပြားအားဖြင့် - ရအပ် - ရောက်
အပ် - သော စွမ်းအား (ကိုယ်စွမ်းအား၊ ဉာဏ်
စွမ်းအား)။ ယင်းစွမ်းအား အကျယ်ကို
ကာယဗလ၊ ဉာဏဗလ (ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၄။ မ၊ ၄။
၁။ ၃၃၁-၂။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၄၂။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၉၃။
အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၈၀။ ဥဒါန၊ ၄။ ၃၆၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။
၆၁။ စူဠနိ၊ ၄။ ၄၉။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၀။
သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၁၈) ကြည့်။

(၁)(၂) တထာဂတဗလာနီတိ အညေဟိ
အသုခာရဏာနိ တထာဂတဿေဝ ဗလာနီ။
ယထာ ဝါ ပုဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ ဗလာနီ ပုညဿယ-
သမ္ပတ္တိယာ (ပုညသမ္ပတ္တိယာ) အာဂတာနိ၊
တထာ အာဂတဗလာနီတိပိ အတ္ထော။ မ၊ ၄။
၁။ ၃၃၁။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၉၃။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၈၀။

စူဠနိ၊ ၄။ ၄၉။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၀။ (- အဘိ၊
၄။ ၃။ ၁၆၇။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂။ ၂။ အံ၊ ၄။ ၃။
၁၄၀။) (၃) = ယထာ တေဟိ ဂန္တဗ္ဗံ၊ တထေဝ
ဂတာနိ ပဝတ္တာနိ(ပတ္တာနိ ?) ဉာဏဗလာနီ။
အံ၊ ၄။ ၃။ ၄။

တထာဂတဘတ္တိက (တိ) [တထာဂတ + ဘတ္တိ +
ဏိက] မြတ်စွာဘုရားကို - ကိုးကွယ် - ဆည်း
ကပ် - လေ့ရှိသော၊ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်ဖြစ်သော၊
သူ။ အထ ခေါ် တထာဂတဘတ္တိကော
တထာဂတပဇီဝီ။ မိလိန္ဒ၊ ၂။ ၂၇။

တထာဂတဘာဝ (ပ) [တထာဂတ + ဘာဝ]
“တထာဂတ”ဟူသော အမည် ရှိသည်၏ အ
ဖြစ်။ သဗ္ဗာကာရေန ပန တထာဂတောဝ
တထာဂတဿ တထာဂတဘာဝံ ဝဏ္ဏေယျ။
မ၊ ၄။ ၁။ ၅၄။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၈၇။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁၆၀။
(- အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၈။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁၃၆။ ဣတိ-
ဝုတ်၊ ၄။ ၁၃၁-၂၊ ၃၄၇။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၄၃။ အံ၊
၄။ ၁။ ၁၂၈။) အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

တထာဂတဘာဝဒီပန (န) [တထာဂတဘာဝ +
ဒီပန] “တထာဂတ”ဟူသော အမည်တော်ရှိ
သည်၏အဖြစ်ကို ပြခြင်း။ ဣဒမ္ပိ စ တထာ-
ဂတဿ တထာဂတဘာဝဒီပနေ မုခမတ္တမေဝ။
မ၊ ၄။ ၁။ ၅၄။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၈၇။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁၆၀။
(- ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၃၄၇။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၀။)
တထာဂတနာမဒီပနလည်း ကြည့်။

တထာဂတဘာသိတ (တိ) [တထာဂတ + ဘာ-
သိတ] မြတ်စွာဘုရားသည် ဟောအပ်သော။
ယေ တေ သုတ္တန္တာ တထာဂတဘာသိတာ။
သံ၊ ၁။ ၄၅၇။ အံ၊ ၁။ ၇၂။ အံ၊ ၂။ ၉၄။ (- သံ၊
၄။ ၂။ ၂၁၁။ မူလ၊ ၄။ ၁။ ၂၊ ၁၇၂။)

တထာဂတမဉ္ဇ (ပ) [တထာဂတ + မဉ္ဇ] မြတ်စွာ
ဘုရား၏ (အသုံး အဆောင် ဖြစ်သော)
ညောင်စောင်း။ တထာဂတမဉ္ဇဿာ (သံ၊ ၄။
၂။ ၁၇၁) တိ တထာဂတဿ ပရိဘောဂ-
မဉ္ဇဿ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၅။

တထာဂတရူပ (န) [တထာဂတ+ရူပ] မြတ်စွာဘုရား၏ - အဆင်း - ရူပါရုံ၊ မြတ်စွာဘုရား၏ အသွင် သဏ္ဌာန်။ ကေန္တလူဠာရမ္မဏဘူတံ တထာဂတရူပဗ္ဗိ ဒိသ္မာ သောမနဿ နုပုဇ္ဇတိ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၁၇။

တထာဂတဝစန (န) [တထာဂတ+ဝစန] မြတ်စွာဘုရား၏ စကားတော်။ အညမ္ဗိ စ သုတ္တနာမကံ တထာဂတဝစနံ သုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၂။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၂၅။ အဘိ၊ ၁။ ၂၇။ မဟာနိ၊ ၁။ ၂၃။

တထာဂတဝါဒ (ပု) [တထာဂတ+ဝါဒ] မြတ်စွာဘုရား၏ - ဝါဒ - စကား - တော်။ ဧဝံ တထာဂတဝါဒေါ သွာချာတဘာဝတော။ မ၊ ၃။ ၁၄။

တထာဂတဝိဟာရ (ပု) [တထာဂတ+ဝိဟာရ] (၁) မြတ်စွာဘုရား၏ (အာနာပါနဈာန်နှင့် ယှဉ်သော ဖလသမာပတ်ဖြင့်) နေတော်မူခြင်း။ (၂) မြတ်စွာဘုရား၏ နေတော်မူကြောင်း ဖြစ်သော (အာနာပါနဈာန်နှင့် ယှဉ်သော ဖလသမာပတ်)။ အာနာပါနဿတိသမာဓိံ သမ္မာ ဝဒမာနော ဝဒေယျ.... တထာဂတဝိဟာရော ဣတိ။ သံ၊ ၃။ ၂၈၄-၆။ အာနာပါနဈာနဖလသမာပတ္တိ တထာဂတဝိဟာရော။ သံ၊ ၃။ ၂၈၅။

တထာဂတသဒိသခိဏာသဝ (ပု) [တထာဂတ+သဒိသ+ခိဏာသဝ] မြတ်စွာဘုရားနှင့် တူသော ရဟန္တာ။ စတုတ္ထဝါရေ တထာဂတော စ တထာဂတသဒိသခိဏာသဝေါ စာတိ။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၃၄။

တထာဂတသဒ္ဓ (ပု) [တထာဂတ+သဒ္ဓ] တထာဂတဟူသော သဒ္ဓါ။ တထာဂတံ (၁)(ဂ) ကြည့်။

တထာဂတသမ (တိ) [တထာဂတ+သမ] မြတ်စွာဘုရားနှင့်တူသော (ရတနာ-စသည်)။ ဧဝံ

စိတ္တိကတဋ္ဌေနာပိ တထာဂတသမံ ရတနံ နတ္ထိ။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၂၇။

တထာဂတသာဓက (တိ) [တထာဂတ+သာဓက] “တထာဂတ” မည်သည်၏ အဖြစ်ကို ပြီးစေတတ်သော (အကြောင်း)။ ဧဝံ ဝုတ္တေဟိ အဋ္ဌဟိ ယထာဂတသာဓကေဟိ ကာရဏေဟိ။ အံ၊ ၃။ ၂။ ၂၈။

တထာဂတသာဝက (တိ) [တထာဂတ+သာဝက] မြတ်စွာဘုရား၏ (ဩဝါဒစကားတော်ကို) နာယူကျင့်သုံးသော၊ သူ၊ ဘုရားစကားနားထောင်သူ၊ ဘုရားတပည့်။ အရိယာ ဝုစ္စန္တိ ဗုဒ္ဓါ စ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ စ တထာဂတသာဝကာ စ။ ဒီ၊ ၁။ ၁၂။ ၁၃။ တထာဂတသာဝကာန- (ပဋိသံ၊ ၄၁) န္တိ တထာဂတဿ သာဝကာနံ။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၁၃။ (- မ၊ ၂။ ၃၄။ သံ၊ ၁။ ၁၇၀။ အံ၊ ၁။ ၈၉။ ၉၀။ မ၊ ၁။ ၂၂-စသည်။)

တထာဂတသာဝကသံဃ (ပု) [တထာဂတ-သာဝက+သံဃ] မြတ်စွာဘုရား၏ - တပည့် - သာဝက - အပေါင်း။ တထာဂတသာဝကသံဃော (ဣတိဝုတ်။ ၂၅၄) တိ အဋ္ဌအရိယ-ပုဂ္ဂလသမူဟသင်္ခါတော ဒိဋ္ဌိသီလသာမညေန သံဟတော တထာဂတဿ သာဝကသံဃော။ ဣတိဝုတ်၊ ၁။ ၂၇။ (- အံ၊ ၁။ ၃၄။ အံ၊ ၂။ ၃၀။ နေတ္ထိ။ ၁၆၂။ ခုဒ္ဒက၊ ၁။ ၁၅၃။ ဝိမာန၊ ၁။ ၁၇၈။ နေတ္ထိ၊ ၁။ ၃၄၅။)

တထာဂတသာသန (န) [တထာဂတ+သာသန] မြတ်စွာဘုရား၏ အဆုံးအမ (ပရိယတ်၊ ပဋိပတ်၊ ပဋိဝေဓ)။ တထာဂတသာသနေ ဝါ ပရမနိဇစ္စကာရံ ပဝတ္တမာနော ပဝတ္တတိ။ သံ၊ ၃။ ၂၀၅။ (- မဟာနိ၊ ၃။ ၃၁။ စူဠနိ၊ ၁၅၅။ မိလိန္ဒ၊ ၂၄၀။ သံ၊ ၁။ ၂၁၃။)

တထာဂတသိဟ (ပု) [တထာဂတ+သိဟ] (က) လောကဓံကိုလည်း သည်းခံနိုင်၊ ဆန့်ကျင်ဖက် ဝါဒကိုလည်း ဖြိုဖျက်နိုင်သော မြတ်စွာဘုရား။ (ခ) ဘေးရန်ကိုလည်း သည်းခံနိုင်၊ ကိလေ

သာကိုလည်းဖြိုဖျက်နိုင်သော မြတ်စွာဘုရား။
 (ဂ) ခြင်္သေ့ မင်းနှင့်တူတော်မူသော မြတ်စွာ
 ဘုရား။ (က) ဧဝံ တထာဂတော လောက-
 ဓမ္မာနံ သဟနတော, ပရပုဝါဒါနဉ္စ ဟနန-
 တော သီဟောတိ ဝုစ္စတိ။...ဧဝံ တထာဂတ-
 သီဟောပိ တထာဂတဗလေဟိ သမန္နာ-
 ဂတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃-၄။ အံ၊
 ဋ္ဌ၊၂။၂၅၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၁-၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။
 ၃၇၇။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၄။) (ခ) သီဟ
 (ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၃၅၂) ကြည့်။ (ဂ) သီဟ
 (အံ၊၂။၁၀၇။ အံ၊၃။၂၇၂)၊ သီဟသဒိသ
 (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၃) ကြည့်။ (မြတ်စွာဘုရား၏
 ခြင်္သေ့ မင်းနှင့်တူပုံ အကျယ်ကို သံ၊ဋ္ဌ၊၂။
 ၂၆၃-၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၃-၅-၌ ကြည့်။)

တထာဂတသီဟနာဒ (ပ) [တထာဂတ+သီဟ-
 နာဒ] မြတ်စွာဘုရား၏ (ဟုတ်မှန်သည်ဖြစ်
 ၍)-မွန်မြတ်-ရဲရင့်-ပြိုင်ဖက်ကင်း-သော
 စကားသံ။ (သီဟ-သဒ္ဓါ သေဋ္ဌဝါစက။)
 ခြင်္သေ့ ဟောက်သကဲ့သို့ - ကြောက်ရွံ့ခြင်း
 ကင်းသော-ရဲရဲတောက်ပြောဆိုအပ်သော-
 ဘုရားစကားသံ။ (သီဟ-သဒ္ဓါ ခြင်္သေ့
 ဟော။) ကိမင်္ဂ ပန တထာဂတသီဟနာဒေါ။
 မ၊ဋ္ဌ၊၂။၅။ သီဟနာဒ (မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၃) ကြည့်။

တထာဂတသုည (ပ) [တထာဂတ+သုည] မြတ်
 စွာဘုရားမှ-ကင်းဆိတ်-ဆိတ်သုဉ်း-သော
 (သတ္တလောက)။ (ဘုရားမပွင့်ရာ သုညကမ္ဘာ
 သူကမ္ဘာသားများ။) ယသ္မာ ပန အသဓျေ-
 ယျေပိကပေ တထာဂတသုညော လောကော
 ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၅-၆။

တထာဂတသုတ္တ (န) [တထာဂတ+သုတ္တ]
 တထာဂတသုတ်၊ တထာဂတ-သဒ္ဓါဖြင့်-မှတ်
 အပ်-မှတ်၍ဟောအပ်-သော သုတ်၊ (က)
 မြတ်စွာဘုရား၏ အလုံးစုံသော သတ္တဝါတို့
 ထက် မြတ်သည်၏အဖြစ်ကို ဥပမာပြု၍ အပ္ပ-
 မာဒတရား၏ အလုံးစုံသော စတုဘူမက-

တရားတို့၏ အရင်းမူလ အဦးအစ ဖြစ်၍
 မြတ်သည်၏ အဖြစ်ကို ဟောပြောသုတ်။
 သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-
 သံယုတ်၊ ၅-ဝဂ်၊ ၁-သုတ်။ သံ၊၃။၃၈။

(ခ) မြတ်စွာဘုရား၏ ဣဒ္ဓိပါဒ် ၄-ပါးကို
 ပွားများခြင်းကြောင့် တန်ခိုးအာနုဘော်ကြီး
 မားပုံကို ဟောပြောသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊
 မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၇-သံယုတ်၊ ၃-ဝဂ်၊
 ၁၂-သုတ်၊ သံ၊၃။၂၅၃။

(ဂ) ဘုရားရှင်တို့၏ ရှေး၌ မကြားအပ်
 ဘူးသော သစ္စာ ၄-ပါးတရားတို့၌ ပညာစက္ခု-
 စသည် ဖြစ်ပေါ်လာပုံကို ဟောပြောသုတ်။
 သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁၂-
 သံယုတ်၊ ၂-ဝဂ်၊ ၂-သုတ်။ သံ၊၃။၃၇၁။

တထာဂတသေယျာ (ထိ) [တထာဂတ + သေ-
 ယျာ] မြတ်စွာဘုရားတို့၏အိပ်ခြင်း၊ မြတ်စွာ
 ဘုရားတို့၏ (အခြား ဗုဒ္ဓကိစ္စ၌ ကြောင့်ကြ
 မရှိသည်၏ အဖြစ်ဖြင့်) ဖြစ်ရာ ဖြစ်သော
 အရဟတ္တဖိုလ်နှင့် ယှဉ်သော စတုတ္ထဈာန်
 သမာပတ် (အာနာပါန လောကီ စတုတ္ထ-
 ဈာန်သမာပတ်၊ ကေစိ)။ စတုတ္ထဇ္ဈာနသေ-
 ယျာ ပန တထာဂတသေယျာတိ ဝုစ္စတိ။
 သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။
 ၃၅၉။ လောကီယစတုတ္ထဇ္ဈာနသမာပတ္တိ ဧဝံ
 တထာဂတသေယျာတိ ကေစိ။... ယေဘုယျ-
 ဝုတ္တိကံ အဂ္ဂုလဘူတံ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ တထာ-
 ဂတသေယျာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၆။
 သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၄-၅။ (ယင်း
 အိပ်ခြင်းသည် - (၁) ကာမဘောဂီသေယျာ
 =လက်ဝဲနံပါးဖြင့် စောင်း၍ အိပ်ခြင်း၊ (၂)
 ပေတသေယျာ =ပက်လက်အိပ်ခြင်း၊ (၃)
 သီဟသေယျာ =လက်ျာနံပါးဖြင့် စောင်း၍
 အိပ်ခြင်း၊ (၄) တထာဂတသေယျာ =စတုတ္ထ-
 ဈာန်သမာပတ်ဖြင့် အိပ်ခြင်း-ဟူသော အိပ်
 ခြင်း ၄-မျိုးတို့တွင် အပါအဝင်ဖြစ်၏။ အံ၊၁။

၅၆၆-၇။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၆၅။ သံ၊ဌ၊၁။၇၄။သံ၊ဌ၊
၃။၇၁။ အဘိ၊ဌ၊၂။၃၃၀။ ဥဒါန၊ဌ၊၃၆၄။
မဟာနိ၊ဌ၊၃၅၇။)

တထာဂတသေယျာ(ယျ)နိပုတ္တိ (ထိ) [တထာ-
ဂတသေယျာ+နိပုတ္တိ] မြတ်စွာဘုရားတို့၏
(စတုတ္ထဈာန်နှင့် ယှဉ်သော ဖလသမာပတ်
တည်းဟူသော) အိပ်ခြင်း၏ ပြီးစီးခြင်း။
တထာဂတသေယျာ(ယျ)နိပုတ္တိယာ သေယျံ
ဒေတိ။ စရိယာ၊ဌ၊၂၉၈။ ဒီ၊ဌ၊၁။၈၆။ သီ၊
ဌ၊သစ်၊၁။၂၇၂။

တထာဂတဘိမုခ (တိ) [တထာဂတ+အဘိ-
မုခ] မြတ်စွာဘုရားသို့-ရှေးရှု-မျက်နှာမူ
-သော။ (ကြို၊ဝိ-လျက်။) တထာဂတဘိ-
မုခေါယေဝ ပိဋိမေဟိ ပါဒေဟိ အဝသက္ကံ။
ဝိ၊ဌ၊၄။၁၁၁။

တထာဂတရခိတ (တိ) [တထာဂတ+အာရခိ-
တ (အာ+ရခိ=ဝိဇ္ဇနော+တ)။ (နိတိ၊ဓာ။
၄၈-ကြည့်။)] မြတ်စွာဘုရား၏ ဉာဏ်တော်
တည်းဟူသော အစွယ်တို့ဖြင့် ထိုးဖောက်ရာ၊
မြတ်စွာဘုရား၏ ဉာဏ်တော် စူးဝင်ရာ (ပဌမ
ဈာန်-စသည်)။ တထာဂတရခိတ (မ၊၁။
၂၃၉)။ တထာဂတဿ ဉာဏဒါဌာယ
အာရခိတဌာနံ။ မ၊ဌ၊၂။၁၂၁။ (-နေတ္တိ။
၁၀။ နေတ္တိ၊ဌ၊၆၀။ နေတ္တိ၊ဝိ၊ဂာ-၂။)

တထာဂတပုပ္ပါဒ (ပု) [တထာဂတ + ဥပ္ပါဒ]
(၁) မြတ်စွာဘုရား၏-ဖြစ်-ပွင့် -တော်
မူခြင်း။ (၂) မြတ်စွာဘုရား၏-ဖြစ်-ပွင့်
-တော် မူရာ (အခါ)။ (၁) လောကေ
တထာဂတပုပ္ပါဒ သုတွာ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၂၈၈။
(၁) (၂) တထာဂတပုပ္ပါဒါဒိတော ဟိ
မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဿ ဩကာသော။ ဒီ၊ဌ၊၁။၄၄။
မ၊ဌ၊၁။၃၄။ မူလဌ၊၁။၆၀။ (- သံ၊ဌ၊၃။
၃၃၃။)

တထာဂတပဇိဝိ (တိ) [တထာဂတ+ဥပဇိဝိ]
မြတ်စွာဘုရားကို - မှီ၍ - ဆည်းကပ်၍ -

အသက်မွေးလေ့ ရှိသော၊ မြတ်စွာဘုရားကို
ကိုးကွယ်သော၊ သူ။ တထာဂတဘတ္တိက-
ကြည့်။

တထာဂေါစရ (တိ) [တထာ + ဂေါစရ] ထို
လူနွဲ့တို့၏ ကျက်စားရာအာရုံရှိသော၊ သူ။
တထာဂေါစရော ဝါ ဟောတု။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၀၄။
ကခါ၊ဌ၊သစ်၊၁၆၆။

တထာဂေါတ္တ (တိ) [တထာ + ဂေါတ္တ] ထို
(ကစွာယန-စသော) အနွယ်ရှိသော၊ သူ။
တထာဂေါတ္တော ဝါ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၀၄။ ဝိမတိ၊
၁။၁၂၇။

တထာဇာတိက (တိ) [တထာ+ဇာတိက] ထို...
သဘောရှိသော။ တထာဇာတိကံ တထာ-
သဘာဝံ ပညာစက္ခု န ဟောတိ။ အဘိ၊ဌ၊
၃။၆၃။ တထာဇာတိက (ဒီ၊ဌ၊ ၁။ ၉၇)။
တထာသဘာဝံ။ သီ၊ဌ၊သစ်၊၁။၃၉၄။ (-
အံ၊ဌ၊၂။၉၆၊၁၀၀။ အံ၊ဌ၊၂။၉၅၊၉၈၊၁၉၇။)

တထာဇာနန (န) [တထာ+ဇာနန] ထို ...
အခြင်းအရာအားဖြင့် သိခြင်း။ တထာဇာနန-
ဝသေန နိဋ္ဌင်္ဂတတ္တာ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၆၃။

တထာတထာဘာဝ (ပု) [တထာတထာ+အ-
ဘာဝ] ထိုထို (ပုထုဇဉ် လူမိုက်တို့ ယူအပ်
သည့်) အတိုင်း (နိစ္စ၊ သုခ၊ သုဘ၊ အတ္တ) -
မဟုတ်ခြင်း-မဖြစ်ခြင်း။ တထာတထာဘာ-
ဝတော ဝိတထံ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၀။

တထာဓောတ (တိ) [တထာ+ဓောတ] ထိုဆေး
အပ်တိုင်းသော (သပိတ်, ခွက်-စသည်)။
တထာဓောတေန(ယထာဓောတေန?)ပတ္တေ-
န ပဋိက္ကမိ။ သံ၊၁။၁၁၅။

တထာနာမ (တိ) [တထာ+နာမ] ထို (ဗုဒ္ဓ-
ရက္ခိတ-စသော) အမည်ရှိသော၊သူ။ တထာ-
နာမော ဝါ ဟောတု။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၀၄။ ကခါ၊
ဌ၊သစ်၊၁၆၅။

တထာနာသိတ (တိ) [တထာ+နာသိတ] ထို
ကဲ့သို့ ဖျက်ဆီးအပ်သောသူ။ ဇာနိံ တထာ-
နာသိတံ သမဏဋ္ဌေသံ။ ဝိ၊ ၂။ ၁၇၂။ ဝိ၊ ၂။
၃၆၊ ၆၉။ ကခါ၊ ၂။ ၂၃၊ ၆၉။ တထာနာသိတန္တိ
တာဒိသာယ ဒဏ္ဍကမ္မနာသနာယ နာသိတံ။
ကခါ၊ ယော၊ မဟာဋီ၊ ၄။ ၂၀၂။

တထာနိတပူဝ (ပု၊ န) [တထာ+အာနိတ+ပူဝ]
ထို (၂-သပိတ်၊ ၃-သပိတ် ပြည့်သော) အခြင်း
အရာအားဖြင့် ဆောင်ယူအပ်သော မှဲ့။
တထာနိတပူဝေဟိ အတ္တိကေန ဥက္ကဋ္ဌပတ္တ-
ပမာဏသေန ဂဟေတဗ္ဗာ။ ကခါ၊ ဋီ၊ ၉၀။

တထာနုရူပ (တိ) [တထာ+အနုရူပ] ထို.... နှင့်
တူသော သဘောရှိသော၊ ထို.... အားလျော်
သော။ (ကြိ၊ ဝိ—စွာ—အောင်။) တထာ-
နုရူပမေဝ ကထံ အာရဗ္ဘ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၉၃။

တထာနုဿရဏ (န) [တထာ + အနုဿရဏ]
ထို .... ကို အဖန်ဖန်—အောက်မေ့ခြင်း—အ
မှတ်ရခြင်း။ ဓမ္မော ပန သွာက္ခာတတာဒိ-
ဂုဏယုတ္တော တထာနုဿရဏေန ပူဇေ-
တဗ္ဗော ဟောတိ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၉။

တထာပကာရ (တိ) [တထာ+ပကာရ] ထိုကဲ့သို့
သော— အခြင်းအရာ— အပြား— ရှိသော။
တထာပကာရော(ဝိမာန။ ၇၉)တိ တာဒိသာ-
ကာရော(တာဒိသောပကာရောက)။ ဝိမာန၊
၄။ ၂၄၉။ န ပဗ္ဗတာ ဟောန္တိ တထာပကာရ။
ဇာ၊ ၂။ ၂၃၇။

တထာပဋိည (တိ) [တထာ+ပဋိည] ထိုကဲ့သို့
ဝန်ခံခြင်း ရှိသောသူ။ တာဒိံ တထာပဋိညံ။
စူဠနိ၊ ၂၀၉။ တထာ ပဋိညာ အဿာတိ
တထာပဋိညော။ ဇူဠနိ၊ ၄။ ၇၃။

တထာပဋိဝိဒ္ဓသစ္စ (တိ) [တထာ+ပဋိဝိဒ္ဓ+သစ္စ]
ထိုအခြင်းအရာအားဖြင့် ထိုးထွင်း၍ သိအပ်
သော သစ္စာ ၄-ပါး တရားရှိသော သူ။
တထာရူပေါ တထာပဋိဝိဒ္ဓသစ္စော အတ္ထ-
ဓမ္မာဒိသု ကုသလော။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၁၇။

တထာပဝတ္တိတဝိမောက္ခမုခ (တိ) [တထာပဝတ္တိ-
တ+ဝိမောက္ခမုခ] ထို(နိဗ္ဗာန်ကို ရည်မှတ်၍)
ဖြစ်စေအပ်သော မဂ်၏ အကြောင်းဖြစ်သော
ဝိပဿနာဉာဏ် ရှိသောသူ။ တထာပဝတ္တိတ-
ဝိမောက္ခမုခေါ။ အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၇၇။

တထာပဟိန (တိ) [တထာ+ပဟိန] ထို နောက်
ထပ်— မဖြစ်— မပေါ်— နိုင်အောင် ကင်း
ပျောက်ပြီးသော (အနာရောဂါ-စသည်)။
တထာပဟိနော စာယသ္မတော မဟာကဿ-
ပဿ သော အာဗာဓော အဟောသိ။ သံ၊ ၃။
၇၂။ (-အံ၊ ၂။ ၂၆၃။)

တထာပိ (ဗျ) [တထာ+အပိ။ နိပါတသမုဒါယ။
ဂန္ဓာဘရဏ။ ၆၂။ ဂန္ဓိဋ္ဌိ၊ ၁၀၁။ တထာပိ-
သဒ္ဓေါ ပစ္စေကံ ပဒမ္မိ အတ္တိ၊ ဧကပဒမ္မိ။ ....
ယဒါ ပန ဧကပဒံ နိပါတသမုဒါယော နာမ၊
တဒါ ယထာဝုတ္တပရိဟာရာဒိဇောတကော
ဟောတိ၊ နိက္ခန္တပဝေသနာကာရဉာပကော
စ။ ဂန္ဓာဘရဏ။ ၆၂။] သို့သော်လည်း။
တထာပိ အဝိဇ္ဇာယ ပဋိစ္ဆာဒိတာဒိနဝေဟိ
ဘဝေဟိ တဏှာ သတ္တေ သံယောဇေတိ။
ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၅၅။ အပိ စာတိ တထာပိ၊ ဧဝံ
ပဘဝသမ္ပန္နေပိတိ အတ္တော။ သံ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။
၁၇၀။ တထာပိ ဧဝံ ဒါနဇ္ဈာသယေ သတိပိ။
သုဗောဓ၊ ဋီ၊ သစ်-၆၂။ (ယင်းနိပါတ်သည်—
တပုဒ်စီ ခွဲရသော နိပါတ်၊ မခွဲရသော နိပါတ်
ဟု ၂-မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် ဤကား တပုဒ်စီမခွဲရ
သော နိပါတ်ပုဒ် ၂-ခုအပေါင်းဖြစ်၏။ တပုဒ်စီ
ခွဲရသော နိပါတ်ကို တထာ၊ ပိ၊ အပိ-တို့-
ကြည့်။) (-သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၇။ ဝဇီရ။ ၃၉၅။
မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၂၁၂။ ဝိဘာဝိနိ။ ၁၆၅။ နျာသ။ နှာ-
၁၁-စသည်။)

တထာဘာဝ (ပု) [တထာ+ဘာဝ] ထို .... ၏
အဖြစ်၊ ထို .... အခြင်းအရာ— အပြား— အား
ဖြင့် ဖြစ်ခြင်း။ တထာဘာဝံ ဂတံ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။
၃၆၂။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၇။ တဿ တထာဘာဝဿ

ကာရဏံ ဒဿေန္တော။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၀၉။ (-
ပဋိသံ။၄၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၂-စသည်။)

တထာဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာန (တိ) [တထာ+ဘာဝ+
ပစ္စုပဋ္ဌာန] (က) ထို...၏ အဖြစ်ဖြင့်
ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၏ ဉာဏ်အား-ရှေးရှုကပ်၍
တည်ခြင်းရှိ-ထင်လာခြင်းရှိ-သော။ (ခ)
ထို...၏ အဖြစ်ဟူသော မိမိအကြောင်းသည်
-ရှေးရှုကပ်၍ တည်စေအပ်-ဖြစ်စေအပ်-
သော အကျိုးရှိသော(မနောဓာတ်-စသည်)။
တထာဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၄-
၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၈၅-၇။

တထာဘိဇာတိ (ထိ) [တထာ+အဘိဇာတိ]
(ဘုရားဆုကို ပန်ဆင်ခဲ့သည့်အတိုင်း အကျိုး
ပြီးခြင်းငှါ) မချွတ်မယွင်း-မဖောက်မပြန်-
မှန်ကန်-သော ဖွားမြင်ခြင်း။ တထာဘိဇာ-
တိပုဘုတိ တထာဂတော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၁၃၈။
ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၁၃၄။

တထာဘိနိဟာရ (ပု) [တထာ+အဘိနိဟာရ]
ထိုသို့- (စိတ်ကို) ရှေးရှု ဆောင်ခြင်း- ဆု
တောင်းခြင်း။ တထာဘိနိဟာရဿ သမ္ဘဝ-
တော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၉၈။

တထာဘိသင်္ခတ (တိ) [တထာ+အဘိသင်္ခတ]
ထို... အခြင်းအရာအားဖြင့်-ပြုပြင်-စီမံ-
ဖန်တီး-အပ်သော။ န သက္ကောတိ ပါဏာ-
တိပါတကမ္မုနာ သန္တာနဿ တထာဘိသင်္ခ-
တတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၅။ တထာဘိသင်္ခတာနိ
ဩသဓာနိ စ။ အနု၊ဋီ၊၃။၆၀။ (-အနု၊ဋီ၊၂။
၁၁၅။)

တထာဘိသင်္ခရဏ (န) [တထာ+အဘိသင်္ခရဏ]
ထို...အခြင်းအရာအားဖြင့်-ပြုပြင်-စီရင်-
ခြင်း။ တထာဘိသင်္ခရဏေန ကဒါစိ န မဇ္ဈတ္တံ
ကတွာ န ပဝတ္တတိ။ အနု၊ဋီ၊၂။၁၁၂။

တထာဘူတ (တိ) [တထာ+ဘူတ] (က)
ထိုထို... အခြင်းအရာ - အပြား - အားဖြင့်

ဖြစ်သော။ (ခ) ထိုထို... အခြင်းအရာ-
အပြား-နှင့် ပြည့်စုံသော။ (ဂ) ထို...
အခြင်းအရာ-အပြား - သို့ ရောက်သော။
(ဃ) ထို...သဘောရှိသော။ (က) (ခ)
တထာဘူတံ တထာဘူတော ဝါ (မ၊၁။၂၅)-
တိ တေန တေနော ဣရိယာပထေန ဘူတော
ဘဝိတော သန္တော ဝတ္တမာနော သမင်္ဂီဘူ-
တော ဝါတိ အတ္တော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၄။ (ဂ)
ဘူတ (သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၉) ကြည့်။ (ဃ)
တထာဘူတော (မ၊၁။၂၄၃)တိ တထာ-
သဘာဝေါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၀။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆။
သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၄၊၂၈၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၅-
စသည်။)

တထာဘူတစိတ္တ (တိ) [တထာဘူတ + စိတ္တ]
ထို... အခြင်းအရာ အားဖြင့် ဖြစ်သော စိတ်
ရှိသော၊ သူ။ တထာဘူတစိတ္တဿ နိဂဏ္ဌဿ
မနော။ မ၊ဋီ၊၃။၃၀။

တထာမညန (န၊ထိ) [တထာ+မညန] ထို...
အခြင်းအရာအားဖြင့် မှတ်ထင်ခြင်း။ တံ ပန
အပေက္ခနံ တထာမညနမေဝ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၀။

တထာရူဠိ (ထိ) [တထာ+ရူဠိ] ထို (များသော
အနက်) ၌ -တက်ရောက်-ထင်ရှား-ခြင်း။
တထာရူဠိယာ အဘာဝတော။ သံ၊ဋီ၊၁။
၃၁၈။

တထာရူပ (တိ) [တထာ+ရူပ။ ထိ-၌-ရူပ၊
-ရူပီ] ထို... သဘောရှိသော။ သာဓု
ခေါ် ပန တထာရူပိနံ အရဟတံ ဒဿနံ
ဟောတိ။ ဝိ၊၁။၁။ ဒီ၊၁။၈၂။ မ၊၁။၃၅၄။
အံ၊၁။၁၈၁။ တထာရူပိသူ (မ၊၁။၂၅) တိ
တထာဝိဓာသု။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၃။ တထာရူပိ
ဝါစာ ဒုဗ္ဘာသိတာဝ ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၅၀။ တထာရူပိ ပညာ ပတိဋ္ဌာ ဟောတုံ။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၁၆။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၂၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၂။၁၆၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၅၅-စသည်။)

တထာလဒ္ဒိက (တိ) [တထာ + လဒ္ဒိက] ထို
(ဆရာ၏ အယူနှင့်တူသော)အယူရှိသော၊ ထို
ကဲ့သို့ အယူရှိသော၊ သူ။ သာဝကာပိ တထာ-
လဒ္ဒိကာ ဟောန္တိ။ မဟာနိဋ္ဌ၊ ၁၇၅။ (-မ၊
ဋ္ဌ၊ ၂၊ ၁၀၁။ ဒီ၊ ၁၊ ၁၃၄။ သီ၊ ၁၊ ၁၈။ ၂၊ ၃၃၉။
မ၊ ၁၊ ၃၆၇။)

တထာလပနမတ္တ (န) [တထာ + အာလပနမတ္တ]
ထို (သဘာဝဓမ္မ) ကို - ခေါ်ဝေါ် - ပြောဆို
- ခြင်းမျှ။ ဓမ္မာလပနမတ္တ (သံ၊ ၃၊ ၂၃၅)
ကြည့်။

တထာဝိဒ္ဓဘာဝဒဿန (န) [တထာ + ဝိဒ္ဓဘာဝ
+ ဒဿန] ထို (အလိုရှိအပ်သည့်) အတိုင်း -
တိုးဖောက် - စူးဝင် - အပ်သည်၏ အဖြစ်ကို
ပြခြင်း။ ဣဒဉ္စ ယထာဓိပ္ပါယ် တေန တထာ-
ဝိဒ္ဓဘာဝဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၂၊ ၂၆၁။

တထာဝိဓ (တိ) [တထာ + ဝိဓ။ တထာဝိဓာ-
ယသျှ၊ တထာ ပြကာရေ။ ဝါစပုတိ။] ထို....
အပြား - သဘော - ရှိသော၊ ထိုကဲ့သို့
သဘောရှိသော။ တထာဝိဓော သော (သုတ္တ-
နိ၊ ၃၉၉) တိ သော တထာဂ္ဂပေါ နရော။
သုတ္တနိဋ္ဌ၊ ၂၊ ၂၃၂။ တထာ သော ယထာ-
ဝုတ္တော မဟာကရုဏာသမာယောဂဗောဓိ-
သမ္ဘာရသမ္ဘရဏသင်္ခါတော ဝိဓော ပကာရော
ယဿာတိ တထာဝိဓော၊ တာဒိသောတိ ဝုတ္တံ
ဟောတိ။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၁၊ ၁၀၃။ (-ဒီ၊ ၃၊ ၁၂၇။
မ၊ ၁၊ ၂၂၁၊ ၂၃၂။ သံ၊ ၁၊ ၁၅၇၊ ၂၉၁။ အံ၊ ၁၊
၂၊ ၁၃၁၊ ၂၅၅၊ ၃၀၄-စသည်။)

တထာဝိဟာရီ (တိ) [တထာ + ဝိဟာရီ] ထို....
အခြင်းအရာ အားဖြင့် နေလေ့ရှိသော၊ သူ။
တထာဝိဟာရီ ဝါ ဟောတု။ ဝိ၊ ၁၊ ၂၀၃။
ကင်္ခါ၊ ၁၊ ၁၆၅။

တထာဝိဟိတ (တိ) [တထာ + ဝိဟိတ] ထို....
အခြင်း အရာ အားဖြင့် - စီရင်အပ် - စီမံခန့်ခွဲ
အပ် - ပြီးစေအပ် - သော။ တထာဝိဟိတဉ္စေ-
တံ တောသ္မေဝ ဓိယတိ ဌပိယတိတိ အတ္ထော။

အဘိ၊ ၁၊ ၂၊ ၇၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂၊ ၁၁၆။ ပဋိသံ၊ ၁၊
၁၊ ၇၉။ တထာဝိဟိတ (ဝိဘာဝိနီ၊ ၂၃၀) ၏
ကာရဏဘာဝေန ကတံ နိပ္ပာဒိတံ သံသာရ-
ဒုက္ခံ။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂၊ ၃၁၀။

တထာသညီ (တိ) [တထာ + သညီ] ထိုကဲ့သို့ မှတ်
ထင်မှု 'သညာ' ရှိသော။ အနာပတ္တိ တထာ-
သညီ စောဒေတိ ဝါ စောဒါပေတိ ဝါ။ ဝိ၊ ၁။
၂၆၂။ (-ဝိ၊ ၅၊ ၃၃၈။ ဝိ၊ ၁၊ ၂၊ ၁၈၇။ ဝိ၊ ၁၊
၄။ ၂၂၀။ ဝဇီရ၊ ၂၀၄-စသည်။)

တထာသဘာဝ (တိ) [တထာ + သဘာဝ] ထို....
သဘောရှိသော (တရား-စသည်)။ တထာ-
သဘာဝါ (ဒီ၊ ၁၊ ၂၄၁) တိ တံသဘာဝါ။
ဒီ၊ ၁၊ ၂၀၀။ (- သံ၊ ၁၊ ၈၇။ အံ၊ ၁၊ ၂၊
၁၉၇။) တထာဇာတိက-လည်း ကြည့်။

တထာသမ္ပန္န (တိ) [တထာ + သမ္ပန္န] ထိုကဲ့သို့
ဆက်စပ်သော။ တထာသမ္ပန္နတာ ဧတေသံ
ဒုကာနံ ဝုတ္တာ။ မူလဒီ၊ ၁၊ ၂၇။ (-ဒီ၊ ၁၊
၂၅၇။)

တထာသိဒ္ဓဝိပဿနာ (ထိ) [တထာသိဒ္ဓါ +
ဝိပဿနာ] ထို .... အခြင်း အရာ အားဖြင့်
ပြီးသော ဝိပဿနာဉာဏ်။ တထာသိဒ္ဓဝိပဿ-
နာသဟဂတာနံ ဣန္ဒြိယာနံ။ မူလဒီ၊ ၁၊ ၁၁၂။
နေတ္ထိ၊ ၁၊ ၄၄။

တထာသီလ (တိ) [တထာ + သီလ] ထို....
အလေ့သဘောရှိသော။ တထာသီလော ဝါ
ဟောတု။ ဝိ၊ ၁၊ ၂၀၄။

တထိယ (န) [တထ + ဣယ။ (တထျ-သံ)]
(၁) မချွတ်ယွင်း - မဖောက်ပြန် - မှန်ကန် -
သော (အယူ၊ ဝါဒ-စသည်)။ (တိ) (၂)
အမှန်ရှိသော။ (၁) န ဝါဟမေတံ တထိ-
ယန္တိ (တထိဝန္တိ၊ သျှာ) ဗြူမိ။ မဟာနိ၊ ၂၂၄။
အဟံ တေ တထိယန္တိ တစ္ဆန္တိ နေဝ ဗြူမိ။
မဟာနိ၊ ၃၁၇။ (- သုတ္တနိ၊ ၄၁၆။ မဟာနိ၊
၂၂၅၊ ၂၄၉။ သုတ္တနိ၊ ၂၊ ၂၇၀။) (တိ) (၂)

တထာ သစ္စေ သာဓု တထံ၊ အမူနိ (သစ္စာ-ဒီနိ) ဥပစာရတော တဗ္ဗတိ ဝတ္တမာနာနိ တိသု။ ဗျာချာသုဓာ။ (-ထောမ။ ဝါစပုတိ။ စိန္တာမဏိ။ အမရ၊ ၆၊ ၂၂။ P.S.D. ဝိလိယ။)

တထိဝ (န) [တထာ+ဣယ။ ယ-ကို ဝ-ပြု။] မချွတ်ယွင်း - မဖောက်ပြန် - မှန်ကန် - သော။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။ (သျှာ-မူကွဲ။)

တထူပမ (တိ) [တထာ+ဥပမာ] ထို...နှိုင်း ယှဉ်ကြောင်း ‘ဥပမာ’ ရှိသော၊ ထို...နှင့် တူသော။ တထူပမ (ဒီ၊ ၂။ ၃၃) နှို တပုဋ္ဌိ-တာဂံ သေလပဗ္ဗတူပမံ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၆၁။ = တံ-သရိက္ခကံ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၂။ = တံသဒိသာ တေန ပေါတ္တကဓူပေန သဒိသာ။ ထေရီ၊ ၄။ ၂။ ၆၄။ (- ဝိ၊ ၃။ ၆၊ ၈၊ ၉။ မ၊ ၁။ ၂၂။ သံ၊ ၁။ ၁၃၉။ အဘိ၊ ပ၊ ၁၆၁။ ခုဒ္ဒက၊ ၆။ မ၊ ၄။ ၃။ ၃၀၄။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၁၅၅-စသည်။)

တထေဝ (ဗျ) [တထာ+ဝေ။ နိပါတသမုဒါယ။ (ဓာန်၊ ဓာန်၊ ၁။ ၁၁၄၂။ ရှု၊ ၃။ ၁၃၄။ နိတိ၊ သုတ္တ။ နှာ-၃၈၄-ကြည့်။) (တထေဝ-သံ)] ယင်းနိပါတ်သည်— (၁) နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း = ဥပမာ = ပဋိဘာဂ = သဒိသ၊ (၂) ညွှန်း ပြခြင်း = အတိဒေသ၊ (၃) နောက်ထပ် - ဆောင်ယူ - ဆွဲငင် - ခြင်း = အာကဗုဒ္ဓ = အနုကဗုဒ္ဓ၊ (၄) အဖို့တပါးကို ဆိုခြင်း = ပက္ခန္ဓရ အနက်တို့ကို ထွန်းပြသည်။

(၁) နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း = ဥပမာ = ပဋိ-ဘာဂ = သဒိသ။ ထို့အတူ၊ ထိုအတိုင်း။ (တပုဒ်စီဖြစ်မှုကား - ထို့အတူ - သာလျှင် - ပင်လျှင် - ပေး။) တထေဝါ (ဇာ၊ ၁။ ၁၂၁) တိ ယထာ ပုဗ္ဗေ ဌိတံ၊ တထေဝ တိဌတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၁၄၅။ (- ဝိ၊ ၁။ ၂၊ ၆၊ ၈၊ ၉။ မ၊ ၁။ ၁၁။ သံ၊ ၁။ ၆-စသည်။) (တထေဝ-ကား “ဩပဗ္ဗ-သမ္ပုဋ္ဌိပါဒနတ္ထ” ၌ တရုတည်းသော နိပါတ်ပုဒ်၊ တထာ+ဝေ ဟု ၂-ပုဒ်ခွဲ၍ မလုပ်ကောင်း။ အဘိ၊ ၄။ သျှ၊ ၁။ ၁၄၃၊ ၁၅၇။)

(၂) ညွှန်းပြခြင်း = အတိဒေသ။ ထို ဆိုပြီးအတိုင်း။ (က) အနက်ကို ညွှန်းပြခြင်း = အတ္ထာတိဒေသ။ ထို (ပသာဒသောတ၊ ဒိဗ္ဗသောတ) ဖြင့်-စသည်။ တထေဝါ (ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၀) တိ ပသာဒသောတေန ဒိဗ္ဗသော-တေန ဝါတိ ဣမမတ္ထံ အတိဒိသတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၄၈။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၈၄။ (ခ) သဒ္ဓါကို ညွှန်း ပြခြင်း = သဒ္ဓါတိဒေသ။ တထေဝ (မောစန-ဿာဒေန နိမိတ္တေ ဥပက္ကမတော)-စသည်။ တထေဝါ (ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၀) တိ “နိမိတ္တေ ဥပက္ကမတော” တိ အာဒိံ ဂဏှာတိ။ ဝဇီရ၊ ၁၇၅။ “မောစနဿာဒေန နိမိတ္တေ ဥပက္က-မတော” တိ အာဒိံ အတိဒိသတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၁။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၇၃။

(၃) နောက်ထပ် - ဆောင်ယူ - ဆွဲငင် - ခြင်း = အာကဗုဒ္ဓ = အနုကဗုဒ္ဓ။ ထို ဆိုပြီး အတိုင်း။ (က) အနက်ကို - ဆောင်ယူ - ဆွဲငင် - ခြင်း = အတ္ထာနုကဗုဒ္ဓ။ တထေဝ၊ ထို အလွန်လည်း မန့်.. အလွန်လည်း မထက် သော-စသည်။ တထေဝါ (ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၈) တိ ဣမိနာ “နာတိမန္ဒာယ နာတိတိက္ခာယာ” တိ ဣမမတ္ထံ အာကဗုဒ္ဓတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၂။ ၅၂၇။ (ခ) ပုဒ်ကို နောက်ထပ် - ဆောင်ယူ - ဆွဲငင် - ခြင်း = ပဒါနုကဗုဒ္ဓ။ တထေဝ (ယံ ကတံ)-စသည်။ ဝဂ္ဂေန စာပိ ယံ ကတံ။ .... ဝဂ္ဂေနာပိ တထေဝ စ။ ဝိ၊ ၄။ ၇၉။ သံသော တဇ္ဇနိယံ ကရေ။ .... တထေဝ အတိဒိဌိယာ။ ဝိ၊ ၄။ ၈၀။ တထေဝါ (သင်္ဂဟ။ ၁၃) တိ ပဒဿ အာကဗုဒ္ဓတ္ထတ္တာ တေနာကဗုဒ္ဓိတပဒါနိ ဒဿေန္တော “အညသမာနာ” (ဝိဘာဝိနီ၊ ၁၂၀) တျာဒိမာဟ။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၁။ ၃၇၀။

(၄) အဖို့တပါးကို ဆိုခြင်း = ပက္ခန္ဓရ။ ထိုမှတပါး၊ ထို့ပြင်။ တထေဝ စ ကော ဆာဒေတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁၈၇။ တထေဝ ပတ္တဂ္ဂါဟ-ကော။ ဝိ၊ ၄။ ၃၃၅။ တထာ^၂-နှင့်လည်း ယှဉ် ကြည့်။

တဒဂ္ဂ (ပု) [တ+အဂ္ဂ] (က) ထို....အပိုင်း
အခြား။ (ခ) ထို....အဖို့။ (ဂ) ထို....အတိုင်း
အရှည်။ (ဃ) ထို....အကြောင်း။ (င) ထို
....အခါ။ (က) တဒဂ္ဂေနဝ န ပညာယတိ။
သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၅။ အဂ္ဂသဒ္ဓေါ ဣမ မရိယာဒစ-
နော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၀။ (ခ) ယဒဂ္ဂ (မ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၄၉။သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၇)ကြည့်။ (ဂ) တဒဂ္ဂနာ-
(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၁)တိ တတ္ထကေန။ သာရတ္ထ၊၂။
၃၅၅။ (ဃ) ယဒဂ္ဂ (ဝိမတိ၊၁။၂၉၂)ကြည့်။
(င) ယဒဂ္ဂ (ဝဇီရ၊၁၉၉) ကြည့်။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊
၃။၁၈၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၁။ နေတ္ထိ၊
ဋီ၊၁၀၀။)

တဒဂ္ဂမန (တိ) [တဒဂ္ဂ+မန] ထို.... - အဖို့ - အစု
- ဌ်(ထားအပ်သော)စိတ်ရှိသော၊သူ။ တဂ္ဂ-
မန-ကြည့်။ (သိ-မူကွဲ။)

တဒဂ္ဂနက (တိ) [တ+အဂ္ဂနက] ထို... မျှ အဖို့-
-ထိုက်-တန်-သော။ တဒဂ္ဂနကံ ဝါ အဏ္ဏံ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၆။ ဖာတိကမ္ပံ တဒဂ္ဂနကံ ဝါ
အတိရေကံ ဝါ ဝနုတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၀။
(-အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၁။ ဝဇီရ၊၁၂၄၊၂၆၀။ သာ-
ရတ္ထ၊၂။၄၀၆။ အနုဋီ၊၂။၁၈၀။) တံအဂ္ဂ-
နက-လည်း ကြည့်။

တဒဂ် (န) [တ+အဂ်။ တ+တ+အဂ်] (၁)
ထို...ဂုဏ်- အစိတ်- အဖို့။ (၂) ထိုထို....
ဂုဏ်- အစိတ်- အဖို့။ (၃) ထို....၏- အစိတ်
- အဖို့။ (၄) ထို.... ၏ အကြောင်း။ (၁)
တဒဂ်နိဗ္ဗုတ-ကြည့်။ (၂) တဒဂ် သမတိက္က-
မာ။ စူဠနိ၊၁၀၉။ တဒဂ်တော ကိလေသာနံ။
ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၇။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၆၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၀။ ပဋိသံ၊
ဋ္ဌ၊၁။၉၉၊၂၄၀၊၂၇၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၇၂။ ထေရီ၊
ဋ္ဌ၊၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၁၇၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။
၁၀၂။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၂၄၊၂၄၇။ မ၊ဋီ၊၁။၁၉၂။
၂၇၅။ မ၊ဋီ၊၂။၁၀၇။ အနုဋီ၊၂။၄၉၊၁၇၉။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၄၄။) တဒဂ်ပု(ပ) ဟာန-

လည်း ကြည့်။ (၃) မဏ္ဍလာဒယော
တဒဂ်နိ သမ္မဟဘူတဿ စိဝရဿ အဝယ-
ဝါနိ။ ဓာန်။ဓာန်၊ဋီ၊၂၉၆။ တဒဂ်မန-လည်း
ကြည့်။

(၄) တဒဂ်နာ(မ၊ဉ၊၁၈၉)တိ တဿာ
ဘဝုပပတ္တိယာ အဂ္ဂေန၊ ဘဝုပပတ္တိကာရဏေ-
နာတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၄။ (-မ၊ဋီ၊၃။
၃၄၈။)

တဒဂ် (န) [တဒဂ်+ပဟာန။ ပဟာန-နောက်
ပုဒ်ကျေ။] (၁) ထိုထို (ကုသိုလ်-စသော)
ဂုဏ်-အစိတ်-အဖို့-ဖြင့် ထိုထို (အကုသိုလ်-
စသော) ဂုဏ်မဲ့ ကျေးဇူးမဲ့-အစိတ်-အဖို့
-ကို ပယ်ခြင်း။ (၂) ထိုထို (အကုသိုလ်-
စသော) ဂုဏ်မဲ့ ကျေးဇူးမဲ့-အစိတ်-အဖို့ -
ကို ပယ်ကြောင်းဖြစ်သော ထိုထို (ကုသိုလ်-
စသော)ဂုဏ် - အစိတ်-အဖို့ - ဟူသော။
တဒဂ်ပဟာနံ တဒဂ် ဥတ္တရပဒလောပေန။
မဏိဒီပ၊၂။ ကုသလတိက်အဖွင့်၊ပေ။

တဒဂ်နိဗ္ဗာန (န) [တဒဂ်+နိဗ္ဗာန]ထိုထို (ပဌမ
ဈာန်အစရှိသော)ဂုဏ်-အစိတ်-အဖို့-ဖြင့်
(ကိလေသာတို့၏) ငြိမ်းအေးခြင်း။ တဒဂ်-
နိဗ္ဗာန (အံ၊ဉ၊၂၄၆)န္တိ ပဌမဇ္ဈာနာဒိနာ
တေန တေန အဂ္ဂေန နိဗ္ဗာနံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၄။

တဒဂ်နိဗ္ဗာနသုတ္တ (န) [တဒဂ်နိဗ္ဗာန+သုတ္တ]
တဒဂ်နိဗ္ဗာန-သုတ်။ ထိုထို ပဌမဈာန်-စသော
ဇု-ပါးသော ဝိဟာရသမာပတ် ဂုဏ်အစိတ်ဖြင့်
ကိလေသာ ငြိမ်းအေးနိုင်ပုံကို အရှင်ဥဒါယိ
အား အရှင်အာနန္ဒာ ဟောပြောသုတ်။ အဂ္ဂိ-
တ္ထရနိကာယ၊နဝကနိပါတ်၊ဋီ၊၁-ပဏ္ဏာသက၊
၅-ဝဂ်၊ ၉-သုတ်။ အံ၊ဉ၊၂၄၆။

တဒဂ်နိဗ္ဗုတ (တိ) [တဒဂ်+နိဗ္ဗုတ]ထို(ဝိပဿ-
နာ) ဂုဏ်- အစိတ်- အဖို့-ဖြင့် (ကိလေသာ
တို့မှ) ငြိမ်းအေးပြီးသော၊သူ။ တဒဂ်နိဗ္ဗု-
တော(သံ၊၂။၃၅)တိ တေန ဝိပဿနဂ္ဂေန

ကိလေသာနံ နိဗ္ဗုတတ္တာ တဒဂ်နိဗ္ဗုတော။
သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၇။

တဒဂ်နိရောဓ (ပု) [တဒဂ် + နိရောဓ] ထိုထို
(ဝိပဿနာ) ဂုဏ် - အစိတ် - အဖို့ - ဖြင့်
(ကိလေသာတို့၏) ချုပ်ငြိမ်းခြင်း။ ဧတေဟိ
တိက္ခဝိပဿနာက္ခဏေ တဒဂ်နိရောဓော။
ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂။ (- နေတ္ထိ၊ဝိ။၁၀၂။)

တဒဂ်နိဝါရဏ (န) [တဒဂ် + နိဝါရဏ] ထိုထို
(ဝိပဿနာ) ဂုဏ် - အစိတ် - အဖို့ - ဖြင့်
(ကိလေသာတို့ကို) - တားမြစ် - ကန့်ကွက်
- ခြင်း။ ဝိပဿနာယ ကိလေသာနံ တဒဂ်-
နိဝါရဏံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၇။

တဒဂ်နိဿရဏ (န) [တဒဂ် + နိဿရဏ] ထိုထို....
ဂုဏ် - အစိတ် - အဖို့ - ဟူသော (ဆန့်ကျင်
ဖက်မှ) တွက်မြောက်ကြောင်း (ဝိပဿနာ)။
ဝိပဿနာ တဒဂ်နိဿရဏံ နာမ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၁၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၇။ (- သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၉။
အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၈။)

တဒဂ်ပရိနိဗ္ဗာန (န) [တဒဂ် + ပရိနိဗ္ဗာန] ထိုထို
(ဝိပဿနာ) ဂုဏ် - အစိတ် - အဖို့ -
ဖြင့် (ကိလေသာတို့၏) ငြိမ်းအေးခြင်း။
ဝိက္ခမ္ဘနပရိနိဗ္ဗာနံ တဒဂ်ပရိနိဗ္ဗာနံ သမုဇ္ဈေဒ-
ပရိနိဗ္ဗာနန္တိပိ ဂုတ္တမေဝ ဟောတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၉၀။

တဒဂ်ပဟာတဗ္ဗ (တိ) [တဒဂ် + ပဟာတဗ္ဗ] ထိုထို
.... ဂုဏ် - အစိတ် - အဖို့ - ဖြင့် - ပယ် - အပ်
- သင့် - ထိုက် - သော (တရား)။ တေသံ
ဓမ္မာနံ အတ္တနိ နိဗ္ဗတ္တနေန တေ တေ ဓမ္မေ
ပဇဟန္တောပိ တဒဂ်ပဟာတဗ္ဗံ .... ဝိနေတိ။
သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉။

တဒဂ်ပု(ပ)ဟာန (န) [တဒဂ် + တဒဂ် + ပဟာန]
(၁) ထိုထို (ကုသိုလ်-စသော) ဂုဏ် - အစိတ် -
အဖို့ - ဖြင့် ထိုထို (အကုသိုလ်-စသော) ဂုဏ်မဲ့
ကျေးဇူးမဲ့ - အစိတ် - အဖို့ - ကို ပယ်ခြင်း။

(၂) ထိုထို (အကုသိုလ်-စသော) ဂုဏ်မဲ့
ကျေးဇူးမဲ့ - အစိတ် - အဖို့ - ကို ပယ်ကြောင်း
ဖြစ်သော ထိုထို (ကုသိုလ်-စသော) ဂုဏ် -
အစိတ် - အဖို့။ ဝိပဿနာယ ကိလေသာ
တဒဂ်ဝသေန ပဟိယန္တိတိ ဝိပဿနာ တဒဂ်ပု-
ဟာနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆။ ယံ
ပန ရတ္တိဘာဂေ သမုဇ္ဈသိတေန ပဒီပေန
အန္ဓကာရဿ ဝိယ တေန တေန ဝိပဿ-
နာယ အဝယဝဘူဘေန ဈာနဂေန ပဋိပက္ခ-
ဝသေနေဝ တဿ တဿ စ ပဟာတဗ္ဗ-
ဓမ္မဿ ပဟာနံ၊ ဣဒံ တဒဂ်ပဟာနံ နာမ။
ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၅။ တေန တေန ကုသလဂေန
တဿ တဿ အကုသလဂံဿ ပဟာနံ “တဒဂ်-
ပဟာနံ” န္တိ ဂုစ္စတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၇၆။ တေန
တေန ဂုဏဂေန တဿ တဿ အဂုဏဂံဿ
ပဟာနံ တဒဂ်ပဟာနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၃။ တဒဂေန၊
တဒဂံဿ ပဟာနံ တဒဂ်ပဟာနံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၈၂။ (- ဝိမတိ၊၁။၂၀။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၀၁။
သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၄။ အန္နု၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၈-စသည်။ ပယ်
ပုံ အကျယ်ကို အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၉-၌ ကြည့်။)

တဒဂ်မန (တိ) [တဒဂ် + မန] ထို(မြတ်စွာဘုရား)
၏ (သရီရဓာတ်ဟု ဆိုအပ်သော) ကိုယ် -
အစိတ် - အဖို့ - ၌ (တားအပ်သော) စိတ်ရှိ
သော၊သူ။ တဒဂေ တဿ ဘဂဝတော
ဓာတုယာ အဂေ မနော ဧတိဿာတိ တဒဂ်-
မနသာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၁၈၅။ (မနသာ-၌ သ-
အာဂုံ။ နီတိ၊ပဒ။၁၆၃-ကြည့်။)

တဒဂ်ဝိက္ခမ္ဘနဝိမုတ္တိပုဗ္ဗင်္ဂမ (တိ) [တဒဂ်ဝိမုတ္တိ +
ဝိက္ခမ္ဘနဝိမုတ္တိ + ပုဗ္ဗင်္ဂမ] ကာမကုသိုလ် (တဒဂ်-
ဝိမုတ္တိ)၊ မဟဂ္ဂုတ်ကုသိုလ် (ဝိက္ခမ္ဘနဝိမုတ္တိ)
လျှင် ရွှေသွားရှိသော (အရိယမဂ်)။ တဒဂ်-
ဝိက္ခမ္ဘနဝိမုတ္တိပုဗ္ဗင်္ဂမေန အရိယမဂ္ဂေန။ ဥဒါန၊
ဋ္ဌ၊၃၉၂။ တဒဂ်ဝိမုတ္တိ၊ ဝိက္ခမ္ဘနဝိမုတ္တိ-တို့လည်း
ကြည့်။

တဒဂ်ဝိနယ (ပု) [တဒဂ် + ဝိနယ] (၁)
ထိုထို (ကုသိုလ်) - အစိတ် - အဖို့ - ဖြင့်

ထိုထို (အကုသိုလ်) - အစိတ်-အဖို့-ကို ပယ်ဖျောက်ခြင်း။ (၂) ထိုထို (အကုသိုလ်) - အစိတ်-အဖို့-ကို ပယ်ဖျောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ထိုထို (ကုသိုလ်) - အစိတ်-အဖို့။ တဒဂ်ဝိနယာဒိသု ယေန ကေနစိ ဥပါယေန ဝိနေတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၇။ (-ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၉။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၈။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၆။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၀။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၉၆။ ဝဇီရ၊ ၂။ ၁။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၂၊ ၂၃၇။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၀။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၄၆။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၉။)

တဒဂ်ဝိမုတ္တိ (ထိ) [တဒဂ်+ဝိမုတ္တိ] (၁) ထိုထို (ပဟာယက) ဂုဏ်-အစိတ်-အဖို့-ဖြင့် ထိုထို (ပဟာတဗ္ဗ) ဂုဏ်မဲ့ ကျေးဇူးမဲ့ - အစိတ်-အဖို့-မှ လွတ်ခြင်း။ (၂) ထိုထို (ပဟာတဗ္ဗ) ဂုဏ်မဲ့ကျေးဇူးမဲ့ - အစိတ် - အဖို့ - မှ လွတ်ကြောင်းဖြစ်သော ထိုထို (ပဟာယက) ဂုဏ်-အစိတ်-အဖို့။ အနိစ္စာနုပဿနာဒိကာ သတ္တာနုပဿနာ သယံ တဿ တဿ ပစ္စနိကဂံဝသေန ပရိစ္ဆတ္တာဟိ (ပရိစ္ဆိန္နတ္တာ တေဟိ။ သျှ၊ ၁။ ၈) နိစ္စသညာဒိဟိ ဝိမုတ္တတ္တာ တဒဂ်ဝိမုတ္တိတိ သင်္ချံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၁၉။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၀။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၃။ ယံ ဒေယျဓမ္မပရိစ္စာဂါဒိဟိ တေဟိ တေဟိ ဂုဏင်္ဂေဟိ နာမဂ္ဂုပပရိစ္ဆေဒါဒိဟိ ဝိပဿနင်္ဂေဟိ စ ယာဝ တဿ တဿ အင်္ဂဿ အပရိဟာနိဝသေန ပဝတ္တိ၊ တာဝ တံတံ-ပဋိပက္ခတော ဝိမုစ္စနတော ဝိမုစ္စနံ ပဟာနံ။ ....အယံ တဒဂ်ဝိမုတ္တိ နာမ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၉၊ ၃၀။

တဒဂ်ဝိမောက္ခ (တိ) [တဒဂ် + ဝိမောက္ခ] အထက်ပုဒ်နက်ကြည့်။ ဝိမောက္ခောတိ တဒဂ်-ဝိမောက္ခော။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၉၉။ ဧဝံ တိဿော အနုပဿနာ တဒဂ်ဝိမောက္ခတ္တာ စ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၈။

တဒဂ်ဝိဝေက (ပု) [တဒဂ် + ဝိဝေက] (၁) ထိုထို (ဝိပဿနာဉာဏ်) ဂုဏ် - အစိတ် -

အဖို့-ဖြင့် ထိုထို (ကိလေသာ) ဂုဏ်မဲ့ ကျေးဇူးမဲ့-အစိတ် - အဖို့-မှ ကင်းဆိတ်ခြင်း။ (၂) ထိုထို(ကိလေသာ) ဂုဏ်မဲ့ ကျေးဇူးမဲ့-အစိတ်-အဖို့-မှ ကင်းဆိတ်ကြောင်း ဖြစ်သော ထိုထို (ဝိပဿနာဉာဏ်) ဂုဏ်-အစိတ် - အဖို့။ တဒဂ်ဝိဝေကော နာမ ဝိပဿနာ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၁။ တဒဂ်ဝိဝေကော- (ပဋိသံ၊ ၃၉၇) တိ တေန တေန ဝိပဿနာဉာဏင်္ဂေန ဝိဝေကော။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၇။ (-ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၃။ မ၊ ၄။ ၁။ ၈၈။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၇။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၉။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၉။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၁။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၉၄။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၅၊ ၂၃၀၊ ၃၀၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၃၆။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၁၄၁၊ ၂၃၄။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၇၁။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၇၁။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၇။ နေတ္ထိဝိ၊ ၁၀၁။)

တဒဂ်သန္တိ (ထိ) [တဒဂ်+သန္တိ] ထိုထို (ပဌမ-ဈာန် စသော) ဂုဏ် - အစိတ် - အဖို့-ဖြင့် ထိုထို (နိဝရဏစသော) ဂုဏ်မဲ့ ကျေးဇူးမဲ့-အစိတ် - အဖို့ - ကို ငြိမ်းစေတတ်သော (ဈာန်စသည်)။ တဒဂ်သန္တိ (မဟာနိ၊ ၅၇) တိ ပဌမဇ္ဈာနာဒိဂုဏင်္ဂေန နိဝရဏာဒိအဂုဏင်္ဂသမေတိတိ ဈာန် တဒဂ်သန္တိ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁၇၆။ (-သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၇၁။)

တဒဂ်သမတိက္ကမ (ပု) [တဒဂ်+သမတိက္ကမ] ထိုထို ...ဂုဏ်-အစိတ်-အဖို့-ဖြင့် ထိုထို ... ဂုဏ်မဲ့ ကျေးဇူးမဲ့-အစိတ်-အဖို့-ကို ကျော်လွန်ခြင်း။ တဒဂ်သမတိက္ကမာ (စူဠနိ၊ ၁၆၆) တိ တဒဂ်ပဟာနဝသေန အတိက္ကမေန။ စူဠနိ၊ ၄။ ၅၂။

တဒဂ်သုည (တိ) [တဒဂ်+သုည] ထိုထို...ဂုဏ်-အစိတ်-အဖို့-မှ-ကင်းဆိတ် - ဆိတ်သုဉ်း-သော (ကာမစွန္ဒစသည်)။ နေက္ခမ္မေန ကာမစွန္ဒော တဒဂ်သုညော (ပဋိသံ၊ ၃၆၁) တိ နေက္ခမ္မေန ပဟိနော ကာမစွန္ဒော တေန နေက္ခမ္မသင်္ခါတေန အင်္ဂေန သုညော။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၄။

တဒန္တာဒနပစ္စုပဋ္ဌာန (တိ) [တ+အန္တာဒန+ပစ္စုပဋ္ဌာန] ထို...ကို ဖုံးလွှမ်းခြင်းဟူသော (ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၏ ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်လာခြင်း (အခြင်းအရာ) ရှိသော၊ ထို...ကို ဖုံးလွှမ်းခြင်းဟူသော ရှေးရှုဖြစ်စေအပ်သော အကျိုးရှိသော (မက္ခ)။ တဒန္တာဒနပစ္စုပဋ္ဌာနော။ မဟာနိဋ္ဌ။၅၃။

တဒဇ္ဈာရောပန (န) [တ+အဇ္ဈာရောပန] ထို...ကို အထက်သို့တင်ခြင်း။ တဒဇ္ဈာရောပနဝသေန။ အနုဋီ။၁။၁၈၂။

တဒဇ္ဈာသယ (ပု) [တ + အဇ္ဈာသယ] ထို (သတ္တဝါ) တို့၏ - အလို - နှလုံးသွင်း။ တဒဇ္ဈာသယဝသေန စ အဋ္ဌာရသေဝ ပကာသိတာ။ အဘိဋ္ဌ။၂။၇၄။ (-အနုဋီ။၂။၇၇။)

တဒဇ္ဈာသယာနုကူလ (တိ) [တဒဇ္ဈာသယ + အနုကူလ]ထို(သတ္တဝါ)တို့၏-အလို-နှလုံးသွင်း-အား လျော်သော။ (ကြိဝိ-စွာ၊ အောင်။) တဒဇ္ဈာသယာနုကူလံ ဌာနသော ဝိဿဇ္ဇနေန စ။ မဇ္ဈိ။၂။၁၇။

တဒဇ္ဈာသယာနုရူပ (တိ) [တဒဇ္ဈာသယ+အနုရူပ] အထက်ပုဒ်နက်ကြည့်။ မဟတ္ထေ သတိ တဒဇ္ဈာသယာနုရူပံ ပဝတ္တိယမာနာယ ဓမ္မဒေသနာယ ဝိသေသော ဟောတိ။ ဒီ။ဋီ။၁။၃၃၈။သီ။ဋီ။သစ်။၂။၃၃၁။ (-ဒီ။ဋီ။၃။၄၁။)

တဒဇ္ဈာသယာနုလောမ (တိ) [တဒဇ္ဈာသယ+အနုလောမ] အထက်ပုဒ်နက်ကြည့်။ ဝေနေယျသန္တာနေ တဒဇ္ဈာသယာနုလောမေန ဂမ္ဘီရမတ္ထပဒံ ပတိဋ္ဌပေသိ။ သီ။ဋီ။သစ်။၁။၆၂။ အနုဋီ။၁။၄။

တဒဇ္ဈပဂတ (တိ) [တ+အဇ္ဈပဂတ] ထို...သို့ ကပ်ရောက်ပြီးသော။ တဒဇ္ဈပဂတတ္တာ သမာပန္နော နာမ ဟောတိ။ ကင်္ခါ။ဋီ။၂။

တဒဇ္ဈေသန (န) [တ + အဇ္ဈေသန] ထို...တိုက်တွန်းခြင်း။ တဒဇ္ဈေသနုတ္တရကာလဉ္စိ...ဥဿာဟဇာတော အဟောသိ။ သီ။ဋီ။၁။၅၁။

တဒည (တိ) [တ+အည] ထို...မှ-တမျိုး-တခြား-တပါး-သော။ န တဒညဉာဏံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၅၉။ တဒညကာမာဝစရသတ္တာနံ ဝိယ။ဒီ။ဋီ။၃။၄၂။ (-နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၁၁၄။ သာရတ္ထ၊၁။၉။ မဇ္ဈိ။၂။၁၀၅။ နေတ္ထိ၊ဋီ။၃။ နေတ္ထိဝိ။၁၇၇-စသည်။)

တဒညတ္တိက (န) [တဒည+တိက] ထို...မှတပါးသော (တရား) ၃-ပါး အပေါင်း။ တဒညတ္တိကာနံ သုခဂ္ဂဟဏတော။ အနုဋီ။၁။၃၄။

တဒညဒဟရသဒိသ (တိ) [တဒည+ဒဟရ + သဒိသ။ထိ-၌-သဒိသိ။]ထို...မှ တပါးသော သူငယ်နှင့်တူသော။ ပရံ တဒညဒဟရသဒိသိ ပဋိပတ္တိတိ အာဟ။ မဇ္ဈိ။၃။၄၀၈။

တဒညဒေဝဝါစက (ပု) [တဒည+ဒေဝ+ဝါစက] ထို...မှ တပါးသော နတ်ကို ဟောပြတတ်သော (ဒေဝ-သဒ္ဓါ)။ တဒညဒေဝဝါစကော (တဒညဝါစကော၊ဣ)ဒေဝ-သဒ္ဓေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၄၀။

တဒညဓမ္မနိဒဿန (တိ) [တဒည+ဓမ္မ+နိဒဿန] ထို...မှ တပါးသော တရားကို - ညွှန်းပြ - တတ်-ကြောင်းဖြစ်-သော (သဒ္ဓါ)။ တဒညဓမ္မနိဒဿနမေတံ ဟောတိ။မူလဋီ။၁။၄၂။

တဒညဓမ္မဝိသေသကရ (တိ) [တဒည+ဓမ္မ+ဝိသေသ+ကရ] ထို...မှ တပါးသော-ထူးသောတရား-တရားထူး-ကိုပြုတတ်သော။ တဒညဓမ္မဝိသေသကရော နိဒဿနဘာဝေါ။ အနုဋီ။၁။၅၂။

တဒညပစ္စယဇာတ (တိ) [တဒည + ပစ္စယ + ဇာတ] ထို...မှ တပါးသော အကြောင်းကြောင့် ဖြစ်သော။ တဒညပစ္စယဇာတံ အကမ္မဇံ။ ဝိသုဒ္ဓိ။၂။၈၁။

တဒည ဗောဓိမူလပ္ပသင်္ဂနီဝါရဏတ္ထ (ပု) [တဒည + ဗောဓိမူလ + ပသင်္ဂ + နီဝါရဏ + အတ္ထ] (၁) ထို (ဗောဓိပင်)မှ တပါးသော (ဗောဓိမူလ) မဂ်ဉာဏ်ဟူသော ကုသိုလ်မူလ၌ - ငြိမ့် -

လျဉ်းပါး-ခြင်းကို-တားမြစ်-ကန့်ကွက်-ခြင်း ဟူသော အကျိုး။ (တိ) (၂) ထို (ဗောဓိပင်)မှ တပါးသော (ဗောဓိမူလ)မဂ် ဉာဏ်ဟူသော ကုသိုလ်မူလ၌-ငြိကပ်-လျဉ်းပါး-ခြင်းကို-တားမြစ်-ကန့်ကွက်-ခြင်း အကျိုးရှိသော။ နိဂြောဓာဒိရက္ခတော အဿဝိသေသနဝစနံ ပန တဒညဗောဓိမူလပ္ပသင်္ကနိဝါရဏတ္ထံ။ ဝဇီရ။ ၃၉၃။

တဒညမတ္တဝစန (န) [တဒညမတ္တ+ဝစန] ထို... မှ တပါး(သောတရား)မျှကို-ဟော-တတ်-ကြောင်းဖြစ်-သော သဒ္ဓါ။ တဿှာ န တဒညမတ္တဝစနံ အကုသလသဒ္ဓေါ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၂၉။

တဒညမိဂသန္တာသကရ (တိ) [တဒည+မိဂ+သန္တာသ+ကရ] ထို... မှ တပါးသော သားကောင်တို့၏ ပြင်းစွာ ထိတ်လန့်ခြင်းကို ပြုတတ်သော။ သော အဘိတနာဒေါ တဒညမိဂသန္တာသကရော။ ထေရ၊ ၄၅၁။ ၈။

တဒညမူလပဒ (န) [တဒည+မူလပဒ] ထို...မှ တပါးသော-အခြေခံ-အကြောင်းရင်း-ဖြစ်သော-အဖို့-အစု။ တဒညမူလပဒဘူတာ သဗ္ဗေ လောဘာဒယော ဝိညာတာ။ နေတ္ထိ၊ ၁။ ၂၈။

တဒညရာဂါဒိဗေပန (န) [တဒည+ရာဂ+အာဒိ+ဗေပန] ထို...မှ တပါးသော ရာဂ-အစရှိသည်ကို ကုန်ခန်းစေခြင်း။ တပ္ပဟာနဿ စ တဒညရာဂါဒိဗေပနဿ ဥပါယဘာဝတော တထာ ဝုတ္တံ။ ဒိ၊ ၁။ ၃၉၀။

တဒညဝစနတာ (ထိ) [တဒည+ဝစန+တာ] ထို...မှ တပါး(သော တရား)ကို ဟောပြု-တတ်သည်၏အဖြစ်-ခြင်း။ အဝစနတောတိ အ-ကာရဿ တဒညဝစနတံ ဒဿေတိ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၂၉။ (မူလဋီ-၌ “အဘာဝတော”ရှိ၏။)

တဒညဝါကေ (ပု) [တဒည + ဝါက] ထို...မှ တပါး (သော နတ်-စသည်)ကို ဟောပြုတတ်

သော (သဒ္ဓါ)။ တဒညဒေဝဝါကေ-ကြည့်။ (ဣ-မူကံ။)

တဒညဝိသေသဝိရဟသာမည (န) [တဒည+ဝိသေသ+ဝိရဟ+သာမည] ထို...မှ တပါးသော အထူးမှကင်းခြင်းအားဖြင့် တူသည်၏အဖြစ်။ တဒညဝိသေသဝိရဟသာမညတော နိဝတ္တေတွာ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၄၄။

တဒညသဗ္ဗဓမ္မာဘာဝပ္ပသင်္က (ပု) [တဒည+သဗ္ဗဓမ္မ+အဘာဝ+ပသင်္က] ထို...မှ တပါးသော အလုံးစုံသော တရား၏ မရှိခြင်း၌-ကပ်ငြိ-လျဉ်းပါး-ခြင်း။ ဝေဠု သတိ တဒညသဗ္ဗဓမ္မာဘာဝပ္ပသင်္ကံ သိယာ။ အနုဋီ၊ ၂။ ၄၈။

တဒညသိဒ္ဓန္တကထာပ္ပသဉ္စနန (န) [တဒည+သိဒ္ဓန္တ+ကထာ+ပသဉ္စနန] ထို (မိမိအယူ) မှ တပါးသော အယူနှင့်စပ်သော စကား၌ ကပ်ငြိခြင်း။ အပသိဒ္ဓန္တ (အနုဋီ၊ ၃။ ၆၂) ကြည့်။

တဒညာကာရနိသေဓန (န) [တဒည+အာကာရ+နိသေဓန] ထို...မှ တပါးသော အခြင်းအရာကို တားမြစ်ခြင်း။ တဒညာကာရနိသေဓနတော စ “ဝေ”န္တိ ဝုတ္တံ။ အံ၊ ၁။ ၅၅။

တဒညာပေက္ခာဓိပ္ပါယ (ပု) [တဒညာ+အပေက္ခာ+အဓိပ္ပါယ] (၁) ထို (မူလအကြောင်း-စသည်)မှ တပါး(သော အကြောင်း-စသည်)ကို ရှုငဲ့ခြင်း၌ဖြစ်သော အလိုဆန္ဒ။ (တိ) (၂) ထို(မူလအကြောင်း-စသည်)မှ တပါး(သော အကြောင်း-စသည်)ကို ရှုငဲ့ခြင်း၌ဖြစ်သော အလိုဆန္ဒရှိသော။ (၁) ကုတောယေဝ ပန လဗ္ဘာ တဒညာပေက္ခာဓိပ္ပါယော။ (တိ) (၂) ယထာ နိဒါနံ ကဿှာ န ဝုတ္တန္တိ စေ? တဒညာပေက္ခာဓိပ္ပါယတော။ ဝဇီရ။ ၄၇၉-ချည်း။

တဒညာပေက္ခာပုနိဓာ (ထိ) [တဒညာ + အပေက္ခာ+ဥပနိဓာ] ထို(မူလဝတ္ထု) မှ တပါး

(သော ဝတ္ထု)ကို ရှုထောက်မှီ၍ ဆိုအပ်သောပညတ်၊ တဒညာပေက္ခပနိဓာ-ပညတ်။ ဒုတိယံ တတိယန္တိ အာဒိကာဝ တဒညံ အပေက္ခိတော ဝုတ္တတယ တဒညာပေက္ခပနိဓာ နာမ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၃။ ၂။

တဒညာရူပက္ခန္ဓသမာရဏ (ပု) [တဒည+အရူပက္ခန္ဓ+သမာရဏ] ထို...မှ တပါးသော -နာမ်ခန္ဓာ -နာမ်အစု -နှင့် ဆက်သော။ သော တဒညာရူပက္ခန္ဓသမာရဏော သညာယ နိဝေသိတော။ အနုဋီ၊ ၂။ ၂။

တဒညိန္ဒြိယုပ္ပါဒက (တိ) [တဒည + ဣန္ဒြိယ + ဥပ္ပါဒက]ထို...မှ တပါးသော ဣန္ဒြေတို့ကို ဖြစ်စေတတ်သော။ တဿ တတော အညဝိသေသာဘာဝေ တဒညိန္ဒြိယုပ္ပါဒကတာပိ န သိယာ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၆။

တဒညိရိယာပထ (တိ) [တဒည+ဣရိယာပထ] ထို...မှ တပါးသော ဣရိယာပုထ်ရှိသောသူ။ တေန...တဒညိရိယာပထော ဝါတိ အယမတ္ထော ဒီပိတော ဟောတိ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၉။

တဒစုက (တိ) [တ+အစု+က] ထို...၏ ထက်ဝက် အတိုင်းအရှည် ရှိသော။ ဝိတ္ထာရေန တဒစုကံ။ အပါ၊ ၁။ ၃။

တဒတိက္ကမ (ပု) [တ+အတိက္ကမ]ထို...ကိုကျော်လွန်ခြင်း။ တဒတိက္ကမတော ဟိ တဿေဝ ဝိဘာဝနံ ဟောတိ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၀၉။

တဒတိသယ (တိ) [တ+အတိသယ] ထို...ထက်လွန်၍ ဖြစ်သော။ စတုသစ္စဓမ္မဒဿနံ တဒတိသယော။ မူလဋီ၊ ၁။ ၄။

တဒတ္တ (ပု၊ န) [တ+အတ္တ။ တ+တ+အတ္တ] (ပု) (၁) ထို...အကျိုး။ (၂) (က) ထို...၏အကျိုး။ (ခ) ထိုထို...၏အကျိုး။ (၃) ထို...အနက်။ (၄) ထို...၏အနက်။ (၅) ထို...အကျိုးအနက်။ (၆) ထို...-အကြောင်း-အကြောင်းအရာ။ (၇) ထို...သဘော။ (၈)

ထို...-ကိစ္စ-လုပ်ငန်း။ (၉) ထို...အလို။ (၁၀) ထို...အစီးအပွား။ (န) (၁၁) ထို...နိဗ္ဗာန်။ (တိ) (၁၂) (က) ထို...-အကျိုးရှိ-အကျိုးကို ပြီးစေတတ် - သော (အကြောင်း)။ (ခ) ထို...အနက်ရှိသော။ (ဂ) ထို...အကျိုးရှိသော (သမ္ပဒါန်)။ (သ) ထို... အကျိုးငှါ ဖြစ်တတ်သော (အကြောင်း နိမိတ် သမ္ပဒါန်)။

(ပု) (၁) ထို...အကျိုး။ သော ဝေယထာဝုတ္တော ပဿဒ္ဓါဒိဘာဝေါ ဝေ အတ္ထော ပယောဇနံ တဒတ္ထော။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၁။ ၃၄။ တဒတ္တာယာ(ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၇၇)တိ ခေတ္တတ္ထာယ။ သိ၊ ၄။ ၁။ ၁။ ၃၅။ (-ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၇။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၈ စသည်။) တဒတ္တနိပ္ပါဒန-လည်းကြည့်။

(၂) (က) ထို...၏အကျိုး။ တဿ'တ္တာယာတိ တဒတ္တံ။ ရှု၊ ၄။ ၃၀၃။ (-နိရုတ္တိ၊ ၄။ ၂၇၇။ စိန္တာ၊ မဟာ၊ ၄။ ၃၇၃။) တဒတ္တသမ္ပဒါန-လည်း ကြည့်။ (ခ) တဒတ္ထေနာဂတေ ဘာဝေ တဿာ တဿာ ကိရိယာယ ပယောဇနဘူတေ အနာဂတေ ဘာဝေ ဟောန္တိ။ စိန္တာ၊ စိန္တာ၊ ဒီပနီ၊ ၃၇၃။ (၃) ထို...အနက်။ တဒတ္တဇောတက (က) ကြည့်။

(၄) ထို...၏ အနက်။ တေသံ ပဒါနံ ဝါကျာနံ အတ္ထော တဒတ္ထော။ သုဗောဓါဋီ၊ ၄၀။ =တေနဝုတ္တဝါကျဿ အတ္ထေ။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၀။ တဒတ္တဒီပန၊ တဒတ္တပရိပစ္စာ-တို့လည်း ကြည့်။ (၅) ထို...အကျိုးအနက်။ တဒတ္တပ္ပကာသနပဓာန-ကြည့်။

(၆) ထို...-အကြောင်း - အကြောင်းအရာ။ တဒတ္တဝစနသီလ-ကြည့်။ တဒတ္တပရိဒီပန(က)လည်း ကြည့်။ (၇) ထို...သဘော။ တဒတ္တဇာနန-ကြည့်။ (ဂ) ထို...ကိစ္စ-လုပ်ငန်း။ တဒတ္တသိဒ္ဓိ(ဂ)ကြည့်။ (၉) ထို...အလို။ တဒတ္တိက-ကြည့်။ (၁၀) ထို...အစီးအပွား။ တဒတ္တနိယျာတန-ကြည့်။

(န) (၁၁)ထို...နိဗ္ဗာန်။ တဒတ္တဂဟဏ-
 ကြည့်။ (တိ) (၁၂) (က) ထို... - အကျိုး
 ရှိ-အကျိုးကို ပြီးစေတတ် - သော (အ
 ကြောင်း)။ တဒတ္တော (မူလဋီ၊ ၃။၄၀)
 တပုယောဇနော၊ လောကုတ္တရသာဓကောတိ
 အတ္တော။ အနုဋီ၊ ၃။၅၁။ တဒတ္တပရိကမ္မ-
 လည်း ကြည့်။ (ခ) ထို...အနက်ရှိသော။
 တဒတ္တာနိ (မူလဋီ၊ ၃။ ၃)တိ ပဋိစ္စသမုပ္ပါ-
 ဒတ္တာနိ။ အနုဋီ၊ ၃။၃။ (ဂ) ထို... အကျိုးရှိ
 သော (သမုဒါနိ)။ သော'တ္တော'ဿာတိ
 တဒတ္တော။ ပဋိကာ၊ ၂။၂၅။ (- ဗာလာဝ-
 တာရ။ ၁၆။) (ဃ) ထို... အကျိုးငှါ ဖြစ်
 တတ်သော (အကြောင်း နိမိတ် သမုဒါနိ)။
 တဿေဒံ တဒတ္တံ။ မောဂ်၊ ၂။၂၅။ တဿ
 ကမ္မဿ ဣဒံ တဒတ္တံ။ ကာရဏံ။ တတူဗောဓိနိ။
 (- သိဒ္ဓန္တစန္ဒိကာ။ သုဗောဓိနိ။ ကာ-
 သိကာ။)

တဒတ္တဂ(ဂ)ဟဏ (န) [တဒတ္တ+ဂဟဏ] ထို...
 နိဗ္ဗာန်ကိုယူခြင်း။ သမုတ္တေဇေတိ (ဥဒါန၊ ၄။
 ၃၅၁)ကြည့်။

တဒတ္တဇာနန (န) [တဒတ္တ+ဇာနန] ထို...
 သဘောကို သိခြင်း။ ပါဠိအဋ္ဌကထာနယေန
 ဝိရုဇ္ဈတိတိ စေ ? န၊ တဒတ္တဇာနနတော။ ဖုဠ-
 ဘာဝံ ဟိ ပဋိဝိဇာနန္တောပိ ဖဿံ ပဋိဝိဇာနာ-
 တိ နာမ။ဝဇီရ။၁၀။(-၁၀၂။ကခါ၊ဋီ။၅၀။)

တဒတ္တဇောတက (တိ) [တဒတ္တ+ဇောတက။
 ထိ-၌ - ဇောတိကာ။ တဒတ္တဿ ဇောတိကာ
 တဒတ္တဇောတိကာ။ ပါရာ၊ယော။၂၇။] (က)
 ထို...အနက်ကို ထွန်းပြတတ်သော။ (ခ)ထို...
 အကြောင်းကို ထွန်းပြတတ်သော။ (ဂ) ထို...
 အကျိုးကို ထွန်းပြတတ်သော။ (က)တဒတ္တ-
 ဇောတကာနဉ္စ ပဒါနံ ဝသေန ဓမ္မသတံ ဝေဒိ-
 တဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဠ၊၄။၁၀၆။ တဒတ္တဇောတိကံ ဥပမံ
 ကရေတိ (ဒဿေတိ)။ သုတ္တနိ၊ ၄။၂။၄၀။
 နေတ္ထိ၊ ၄။၂၃။ ဓမ္မဿ ကောဝိဒေါတိ

တဒတ္တဇောတက ဂန္ဓေ ကုသလော။
 ဇော၊ဠ၊၃။၃၁၉။ (-ဝဇီရ။၁၅၂။ သာရတ္ထ
 ၂။၃၃။ အနုဋီ၊ ၁။၂၂။)

(ခ) သတ္တာ အဘိသမ္ပုဒေါ ဟုတွာ
 တဒတ္တဇောတိကံ တတိယံ ဂါထမာဟ။
 ဇော၊ဠ၊၂။၃၇၈။ (ဂ) တဒတ္တဇောတိကာ
 ဒေသနာ။ ဝိ၊ဠ၊၁။၁၈။ ဒီ၊ဠ၊၁။၂။ အဘိ၊
 ဠ၊၁။၂။

(ခ) (ဂ) တဒတ္တဇောတက (ဒီ၊ဠ။
 ၁၂၄)နိ ခဇ္ဇဘောဇ္ဇာဒိဇောတကံ။ ဒီ၊ဠ၊၃။
 ၁၀၉။ တဒတ္တဇောတကန္တိ ဝါ တဿ ပဏိတ-
 ဘောဇနဒါယကတ္တသခါတဿ အတ္တဿ ဇော-
 တကံ။ ဒီ၊ဠ၊၃။၁၁၀။ (-၁၀၈-စသည်။)

တဒတ္တဇောတန (န) [တဒတ္တ+ဇောတန] (၁)
 ထို...အနက်ကို ထွန်းပြခြင်း။ (တိ) (၂)
 ထို...အနက်ကို ထွန်းပြတတ်သော။ (၁)
 တဿာ တဒတ္တဇောတနတ္ထံ တတ္ထ ဥပယောဂ-
 နိဒ္ဒေသော ကတော။ ... တဿာ တဒတ္တ-
 ဇောတနတ္ထံ တတ္ထ ဘုမ္မဝစနေန နိဒ္ဒေသော
 ကတော။ ဝိ၊ဠ၊၁။၈၀။ (-ဂ။ ဒီ၊ဠ၊၁။
 ၃၄။ မ၊ဠ၊၁။၁၀-၁။ သံ၊ဠ၊၁။၁၀။ အံ၊ဠ၊၁။
 ၁၀။ ခုဒ္ဒက၊ဠ။၉၀-၁။ ဥဒါန၊ဠ။၂။ ဇော၊ဠ၊
 ၅။၁၂၈။ သာရတ္ထ၊၁။၁၉၉၊၂၀၁-၂။ ဒီ၊ဠ၊၁။
 ၄၇။ သီ၊ဠ၊သစ်၊၁။၁၇၂၊၁၇၄-၅။) (တိ)
 (၂) တဒတ္တဇောတနံ ပါဠိ ယာထာဝတော
 ဥပစာရေန္တဿ။ ဒီ၊ဠ၊၃။၂၅၁။ (-ကခါ၊ဋီ၊
 သစ်။၂၄၃။ ဒီ၊ဠ၊၁။၁၀၉။)

တဒတ္တဒီပက (တိ) [တဒတ္တ+ဒီပက။ ထိ-၌ -
 ဒီပိကာ] (က) ထို...အနက်ကို ပြတတ်
 သော။ (ခ)ထို...အကြောင်းအရာကို ပြတတ်
 သော။ (က) န ပနေတံ တဒတ္တဒီပကံ။ ဝိ၊ဠ၊
 ၁။၁၁၉။ အဘိ၊ဠ၊၁။၂၁၄။ မဟာနိ၊ဠ။၁၁၇။
 ပဋိသံ၊ဠ၊၁။၁၇၂။ = တဿ ဝိတက္ကဝိစာရာ-
 ဘာဝမတ္တသခါတဿ အတ္တဿ ဒီပကံ။
 သာရတ္ထ၊၁။၃၆၈။ တဒတ္တဒီပိကာ အညာ-

ယေဝ ပါဠိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄၈။
(ခ) တဒတ္တဒီပနံ ပနေတ္ထ ပိယဂါမိကဝတ္ထု
ကထေန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၀။

တဒတ္တဒီပန (န) [တဒတ္တ+ဒီပန] (၁) ထို...၏
အနက်ကို ပြခြင်း။ (တိ) (၂) ထို...၏
အနက်ကိုပြတတ်သော။ (၁) တဒတ္တဒီပနတ္ထ-
မေဝါ (မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၂) တိ တဿာ ပုဗ္ဗေ
အာဂတဒေသနာယ အတ္တဒီပနတ္ထမေဝ။ မ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၈၁။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၆။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၂၅၈။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၂၃။ ဝဇီရ၊၁၉၈၊၂၁၆၊၃၆၉။)
(တိ) (၂) တဒတ္တဒီပနာ ဒေဝပုတ္တဿ
ဝါဏိဇ္ဇာနဉ္စ ဝစနပဋိဝစနဂါယာ ဟောန္တိ။
ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၃၁၂။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၀။)

တဒတ္တနိပ္ပတ္တိသမနန္တရ (တိ) [တဒတ္တနိပ္ပတ္တိ+
သမနန္တရ] ထို...ကိစ္စပြီးစီးခြင်း၏ - အခြားမဲ့
- အခြားမရှိ - သော (ကာလ-စသည်)။
တဒတ္တနိပ္ပတ္တိသမနန္တရမေဝ နိရုဇ္ဈနတော
လဟုပရိဝတ္တိနော။ အနုဋီ၊၂။၂၉။

တဒတ္တနိပ္ပါဒန (န) [တဒတ္တ+နိပ္ပါဒန] ထို...
အကျိုးကို ပြီးစေခြင်း။ တေန ယဒတ္တံ
ဘာသိတံ၊ ဧကန္တေန တဒတ္တနိပ္ပါဒနတော။ ဒီ၊
ဋီ၊၁။၁၀၉။ (-အံ၊ဋီ၊၁။၄၁။)

တဒတ္တနိယျာတန (န) [တဒတ္တ+နိယျာတန] ထို...
ထို... အစီးအပွားကို - ဆောက်နှင်း - လွှဲအပ်
- ခြင်း။ တဿ တံကိရိယာကရဏမတ္တမေဝ
တဒတ္တနိယျာတနာဒိမိ ပစ္စယော ဟောတိ။...
န စ တဒတ္တနိယျာတနာဒိတော ပရမိ
ဓာရကောဝ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၆။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၈၉။

တဒတ္တပရိကမ္မ (န) [တဒတ္တ+ပရိကမ္မ] ထို...
အကျိုးရှိသောစီးဖြန်းမှု 'ပရိကံ'။ ဖလသမာ-
ပတ္တိစိတ္တာနိ စ မဂ္ဂဝိထိတော ဥဒ္ဓံ တဒတ္တ-
ပရိကမ္မသဗ္ဗာဝါ... န နေဝသညာနာသညာ-
အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁.၁၁ - ၁-မ-၁-မ-သ-စ

ယတနာနန္တရံ မဂ္ဂါနန္တရဿ ဝိယ တဒတ္တ-
ပရိကမ္မာဘာဝါ။ မူလဋီ၊၁။၁၃၃။

တဒတ္တပရိဒီပန (တိ) [တဒတ္တ+ပရိဒီပန] (က)
ထို...အကြောင်းအရာကို ပိုင်းခြား၍ပြတတ်
သော။ (ခ) ထို...အနက်ကိုပိုင်းခြား၍ပြတတ်
သော။ (ဂ) ထို...အကျိုးကို ပိုင်းခြား၍
ပြတတ်သော။ (က) တဒတ္တပရိဒီပနံ ဣမံ
ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၂၄၉။ သာရတ္ထ၊
၃။၃၂၀။ (ခ) ဣမာ တဒတ္တပရိဒီပနာ
ဂါယာ ဝုစ္စန္တိ။ ဒုဝိဓာ ဟိ ဂါယာ ဟောန္တိ
တဒတ္တပရိဒီပနာ စ ဝိသေသတ္တပရိဒီပနာ စ။
တတ္ထ ပါဠိအာဂတမေဝ အတ္ထံ ပရိဒီပနာ
တဒတ္တပရိဒီပနာ နာမ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၇။ (-ဒီ၊
ဋီ၊၃။၁၀၈။) (ဂ) ယဒတ္တံ ဘဂဝါ ဥပ္ပန္နော၊
တဒတ္တပရိဒီပနံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၉။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊
၂။၂၅၉။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ၊၉။)

တဒတ္တပရိနိပ္ပါဒန (န) [တဒတ္တ+ပရိနိပ္ပါဒန]
(က) ထို...အကျိုးကို ပြီးစေခြင်း။ (ခ) ထို
(ဘုရား)ကိစ္စကို ပြီးစေခြင်း။ (က) ယဒတ္တံ
ဘဂဝါ ဥပ္ပန္နော၊ တဒတ္တပရိနိပ္ပါဒနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၁။၈၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂။ (က)
(ခ) = လောကတ္တနိပ္ပါဒနံ၊ ဗုဒ္ဓကိစ္စသမ္ပာဒနန္တိ
အတ္တော။ သာရတ္ထ၊၁။၂၁။ မ၊ဋီ၊၁။၄၆။
အံ၊ဋီ၊၁။၄၀။

တဒတ္တပရိပုစ္ဆာ (ထိ) [တဒတ္တ+ပရိပုစ္ဆာ] ထို...
၏ အနက်ကို - အဖန်ဖန် - အထပ်ထပ် - မေး
မြန်းခြင်း။ တဒတ္တပရိပုစ္ဆာ ကမ္မဋ္ဌာနဿ ပရိ-
ပုစ္ဆနာ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၀၅။

တဒတ္တပ္ပဗ္ဗာပရိယတာ (ထိ) [တဒတ္တ+ပ္ပဗ္ဗာ-
ပရိယ + တာ] ထို...အနက်၏ ရှေ့နောက်ပြန်
သည်၏အဖြစ်။ န ဟိ ဝစနပ္ပဗ္ဗာပရိယဘာဝ-
မတ္တေန တဒတ္တပ္ပဗ္ဗာပရိယတာ ဟောတိ။
ဝဇီရ၊၃၉၉။

တဒတ္တပ္ပကာသန (န) [တဒတ္တ+ပကာသန]
ထို... အကျိုး - အနက် - ကို ထင်ရှား

ပြခြင်း။ တဒတ္တပ္ပကာသန ပဓာနတ္တာ။
မူလဋီ၊ ၁။ ၂၀။ (- ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၄။)

တဒတ္တပ္ပကာသနပဓာန (တိ) [တဒတ္တပ္ပကာသန
+ ပဓာန] ထို... အကျိုး - အနက် - ကို
ထင်ရှားပြခြင်း ဟူသော ပြဇာနည် မှီသော။
အတ္တတ္တာဒိနဉ္စ သင်္ဂါဟကတ္တံ ယောဇေတဗ္ဗံ
တဒတ္တပ္ပကာသနပဓာနတ္တာ သုတ္တံ။ ဒီ၊ ၄။
၁။ ၂၇။

တဒတ္တဗောဓက (တိ) [တဒတ္တ + ဗောဓက] ထို...
အနက်ကို သိစေတတ်သော။ တဒတ္တဗောဓ-
ကေန ဝစနေန ဝါ ပဋိစ္ဆာဒေတိ။ သာရတ္ထ၊
၂။ ၃၆၄။

တဒတ္တယုတ္တိ (ထိ) [တဒတ္တ + ယုတ္တိ] ထို... အနက်
နှင့် သင့်လျော်သော (အကြောင်းအရာ)။
ဘိန္နံ အဘိန္နဉ္စ တဒတ္တယုတ္တိ။ ဝိညာပေတု-
ကာမေန တဒတ္တဝိညူ။ ဝဇီရ၊ ၂၂၉။

တဒတ္တဝစနသီလ (တိ) [တဒတ္တ + ဝစန + သီလ]
ထို... အကြောင်းကို ပြောဆိုခြင်းအလေ့ရှိ
သော။ သူ။ အညေသံ ဥပ္ပဏေန္တာ သဇ္ဇန္တိ။
တဒတ္တဝစနသီလာတိ အတ္ထော။ ဥဒါန၊ ၄။
၂၇၉။

တဒတ္တဝိညူ (တိ) [တဒတ္တ + ဝိညူ] ထို... ၏
အနက်ကို သိလေ့ရှိသော။ သူ။ တဒတ္တယုတ္တိ-
ကြည့်။

တဒတ္တဝိဘာဝန (န) [တဒတ္တ + ဝိဘာဝန] (၁) ထို
... အနက်ကို - ထင်စွာ - ထင်ရှား - ပြခြင်း။
(တိ) (၂) ထို... အနက်ကို - ထင်စွာ - ထင်
ရှား - ပြတတ် - ပြကြောင်းဖြစ် - သော။
(၁) န စ အနုဝတ္ထာနဒေါသော တံတံ-
ဝစနဿ တဒတ္တဝိဘာဝနေ သဟကာရီကာရ-
ဏဘာဝေန။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၉၇။ (တိ) (၂)
ဣမံ ဥဒါနန္တိ တဒတ္တဝိဘာဝနံ ဣမံ ဥဒါနံ
ဥဒါနေသိ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁၆၀။ (- ၁၇။)

တဒတ္တသံသိဒ္ဓိ (ထိ) [တဒတ္တ + သံသိဒ္ဓိ] ထို...
အကျိုး၏ ပြီးခြင်း။ တဒတ္တသံသိဒ္ဓိယာ မူလာ-
ဒိသုပိ ကေသုစိ ပဝတ္တတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၀။

တဒတ္တသင်္ဂဟက (တိ) [တဒတ္တ + သင်္ဂဟက] ထို
... အကျိုးကို - သိမ်းကျုံး - ပေါင်းယူ -
တတ်သော။ အထ ဝါ ပဗ္ဗဇ္ဇုပသမ္ပဒါပုဗ္ဗင်္ဂ-
မတ္တာ သာသနပ္ပဝေသနဿ တဒတ္တသင်္ဂဟ-
ကော မဟာခန္ဓကော ပဌမံ ဝုတ္တော။ ငဇီရ။
၃၉၁။

တဒတ္တသမ္ပုပ္ပါဒန (န) [တဒတ္တ + သမ္ပုပ္ပါဒန]
ထို... အနက်ကို ကောင်းစွာ - ပြီးစေ - သိစေ
- ခြင်း။ အတ္တိ ကိဉ္စိ တဒတ္တသမ္ပုပ္ပါဒနေ
ဩပမ္ပန္တိ အဓိပ္ပါယော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၉၇။

တဒတ္တသမ္ပဒါန (န) [တဒတ္တ + သမ္ပဒါန] (က)
ထို(ကိရိယာ)၏ အကျိုးဖြစ်သော သမ္ပဒါန။
(ခ) ထိုထို (ကိရိယာ) ၏ အကျိုးဖြစ်သော
သမ္ပဒါန။ (ဂ) ထို... အကျိုးရှိသော သမ္ပဒါန။
(ဃ) ထိုအကျိုးငှါ ဖြစ်တတ်သော (အ
ကြောင်း နိမိတ်) သမ္ပဒါန။ (က) တသွာ
တဿာ ကိရိယာယ ဖလဘူတတ္တာ တဒတ္တ-
သမ္ပဒါနံ နာမ။ ကစ္စာယနဝဏ္ဏနာ။ ၂၇၇။ (-
နိဒ္ဒေသ။) (ခ) တဒတ္တ (ပု) (၂) (ခ)
ကြည့်။ (ဂ) တဒတ္တ (တိ) (၁၂) (ဂ) ကြည့်။
(ဃ) တဒတ္တ (တိ) (၁၂) (ဃ) ကြည့်။

တဒတ္တသမ္မာဒန (န) [တဒတ္တ + သမ္မာဒန] ထို...
အကျိုးကို - ကောင်းစွာ ပြီးစေခြင်း - ပြည့်စုံ
စေခြင်း။ တဒတ္တသမ္မာဒနတော တထာ-
ဂတော။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁၃၈။ ဣတိဝုတိ၊ ၄။ ၁၃၄။

တဒတ္တသိဒ္ဓိ (ထိ) [တဒတ္တ + သိဒ္ဓိ] (က) ထို...
အနက်၏ ပြီးခြင်း။ (ခ) ထို... အကျိုး၏
ပြီးခြင်း။ (ဂ) ထို... ကိစ္စ - လုပ်ငန်း - ၏ ပြီး
ခြင်း။ (က) တဒတ္တသိဒ္ဓိတော နာနတ္ထတ္တာ
ဓာတုနံ။ ဝဇီရ၊ ၂၄၂။ (- ၂၁၇၊ ၂၄၅။)
(ခ) အရိယ (သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၃။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၄။
သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၃။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆) ကြည့်။ (သံ၊ ၄။

၁။၂၆၉။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၈၉-လည်း ကြည့်။) (ဂ)
 တမေဝ ကိလေသဝိဒ္ဓံသနံ ဝေ အတ္ထော ကိစ္စန္တိ
 တဒတ္ထော။ ကိစ္စတ္ထော ဟိ အတ္ထသဒ္ဓေါ
 “အာဟာရတ္ထံ ဖရေယျာ”တိအာဒိသု ဝိယ။
 တဒတ္ထဿ သိဒ္ဓိ နိပ္ပတ္တိ တဒတ္ထသိဒ္ဓိ။ မဏိ-
 မဉ္ဇူ။၁။၁၁၃။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၃၀။ သာရတ္ထ၊
 ၁။၁၂။ ကဒါ၊ဋီ၊သစ်။၁၂၀။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၇၆။)

တဒတ္တဝဂမ (ပု) [တဒတ္တ+အဝဂမ] ထို....
 အနက်ကို ထိုးထွင်း၍သိခြင်း။ တံမုခေနေဝ
 သဒ္ဓတော တဒတ္တဝဂမော။ နေတ္ထိ၊ဋီ။၇၁။
 နေတ္ထိ၊ဝိ။၁၇၁။

တဒတ္တဝပောဓ (ပု) [တဒတ္တ + အဝပောဓ]
 အထက်ပုဒ်နက်ကြည့်။ တဒနုဝိဒ္ဓပဏ္ဏတ္တိဂ္ဂဟ-
 ဏမုခေနေဝ တဒတ္တဝပောဓော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။
 ၃၈၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်။၂။၃၉၈။

တဒတ္တဝပောဓန (န) [တဒတ္တ+အဝပောဓန]
 အထက်ပုဒ်နက်ကြည့်။ တဒတ္တဝပောဓနတ္ထံ
 ပရိယာယဝစနံ။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၁၁၇။

တဒတ္တိက (တိ) [တ+အတ္တိက] ထို....ဖြင့် - ကို
 - အလိုရှိသော၊ သူ။ စိဝရာဒိဟိ နိမန္တိတဿ
 တဒတ္တိကဿေဝ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆၁။ မဟာနိ၊
 ဋ္ဌ။၂၉၂။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၆။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၇၅။
 ဒီ၊ဋီ၊၂။၆၂။)

တဒဓိကာရာနုညာတ (တိ) [တ+အဓိကာရ+
 အနုညာတ] ထို... အရာ၌ ခွင့်ပြုအပ်သော။
 တဒဓိကာရာနုညာတတ္ထာ။ ဝဇီရ။၄၅၅။

တဒဓိမမူလက (တိ) [တ+အဓိမ+မူလ+
 က] ထို...ကို ရခြင်းလျှင် အကြောင်းရင်း
 ရှိသော (ဂုဏ်ကျေးဇူး)။ ဧဝံ တိဝိဓစိတ္တံ
 တဒဓိမမူလကာနံ ဂုဏာနံ။ ဝဇီရ။၁၄၆။

တဒဓိမသိဒ္ဓ (တိ) [တဒဓိမ+သိဒ္ဓ] ထို....ကို
 ရခြင်း - ဖြင့် - ကြောင့် - ပြီးသော။ မဂ္ဂ-
 သုခေန တဒဓိမသိဒ္ဓေန .... ဝိဟရိဿာမိ။
 ထေရာ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၀။

တဒဓိမဟေတုတာ (ထိ) [တဒဓိမ+ဟေတု+
 တာ] ထို.... ကို ရခြင်း၏ အကြောင်း၏
 အဖြစ်။ ပရိယတ္တိဓမ္မော တဒဓိမဟေတုတာ-
 ယ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၂။

တဒဓိဋ္ဌာန (ပု၊န) [တ+အဓိဋ္ဌာန] (၁) (က)
 ထို....၌ တည်ခြင်း။ (ခ) ထို....၏ တည်ရာ။
 (ဂ) ထို.... ကို ဆောက်တည်ခြင်း (အလေ့
 သဘော)။ (တိ) (၂) ထို.... တည်ရာ
 ရှိသော။ (၁) (က) သဒ္ဓါဒိနံ အဇ္ဈာန-
 ဝိပဿနာနံ ကထံ တဒဓိဋ္ဌာနံ ဟောတိ။
 မ၊ဋီ၊၃။၃၁၉။ (ခ) တာ ကရုဏာပညာယော
 အဓိဋ္ဌဟန္တိ တောတိ တဒဓိဋ္ဌာနော။ မဏိဒီပ၊
 ၁။၈၈။ (ဂ) သီလံ နာမ ပကတိသဘာဝေါ၊
 ဣဓပန တဒဓိဋ္ဌာနံ။ အံ၊ဋီ၊၁။၄၄။ (တိ) (၂)
 တဒဓိဋ္ဌာနေန စေတသာ တမေဝ နိဿယံ
 ကတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၈။ သော
 ဓမ္မော အဓိဋ္ဌာနံ တေဿာတိ တဒဓိဋ္ဌာနံ၊
 တေန တဒဓိဋ္ဌာနေန စေတသာ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။
 ၂၈။ အံ၊ဋီ၊၂။၈၂။

တဒဓိပတိ (ပု) [တ+အဓိပတိ] ထို.... လျှင် -
 အကြီးအမှူး - ဦးစီး - ခေါင်းဆောင်။ တဒ-
 ဓိပတေယျ (ခ) နှင့် တဒဓိပတေယျ-တို့
 ကြည့်။

တဒဓိပတိက (တိ) [တ+အဓိပတိ+က] ထို....
 လျှင် အကြီးအမှူးရှိသော (ဈာန်-စသော
 တရား)။ တဒတော အညသ္မိံ ခဏေ တံ ဈာနံ
 ကေန္တေန တဒဓိပတိကံ န ဟောတိ။ အနု၊ဋီ၊
 ၁။၁၄၂။

တဒဓိပတေယျ (တိ) [တ+အဓိပတိ+တေယျ]
 (က) ထို....ကို - အကြီးအမှူး - ဦးစီး -
 ခေါင်းဆောင် - ပြု၍ - နေတတ် - ဖြစ်တတ် -
 သော။ (ခ) ထို.... - အကြီးအမှူး - ဦးစီး -
 ခေါင်းဆောင် - မှ လာသော။ (က) တဒဓိ-
 မုတ္တာ၊ တဒဓိပတေယျာ။ မဟာနိ၊၂။ (-
 ၉၇။) တေ စ ကာမေ အဓိပတိံ ဇေဋ္ဌကံ

ကတွာ ဝသန္တိတိ တဒဓိပတေယျာ။ မဟာနိ၊
ဋ္ဌ။၉၄။ တဒဓိပတေယျဿာ (မဟာနိ။
၁၁၀)တိ တံ အဓိပတိံ ဇေဋ္ဌကံ ကတွာ
ပဝတ္တဿ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၂၇။ (ခ) ဣဇေ-
ကစ္စော ပညာဂရုကော ဟောတိ .... တဒဓိ-
ပတေယျော။ ပဋိသံ။၃၇၇-ဂ။ သာ ပညာ
အဓိပတိ တဒဓိပတိ၊ တတော အာဂတော
တဒဓိပတေယျော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ။၂။၂၆၁။

တဒဓိမုတ္တ (တိ) [တ+အဓိမုတ္တ] (က) ထိ... နှိ
နှလုံးသွင်းတတ်သော၊ သူ။ (ခ) ထိ... နှိ
လွှမ်းမိုး ကပ်ငြိတတ်သော၊ သူ။ (ဂ) ထိ... နှိ
- အလွန်အက် - ဆောင်အပ် - စေလွှတ်အပ်
- သော စိတ်ရှိသော၊ သူ။ (က) တဒဓိ-
မုတ္တ (စူဠနိ။ ၁၇၀) နှိ တသ္မိံ ဈာနေ အဓိ-
မုတ္တ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၆၄။ (-မဟာနိ။ ၃၃၁၊
၃၃၇။ ပဋိသံ။ ၇၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၂၇။ ပဋိသံ၊
ဋ္ဌ။၂။၂၆၁။ အံ၊ဋ္ဌ။၁။၂၈၄။) (ခ) တေသု
ကာမေသု အဝတ္တရိတွာ မုစ္ဆာပရေတပ္ပသင်္ဂါ
ဟုတွာ ဝဒန္တိတိ တဒဓိမုတ္တာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။
၉၄။ (ဂ) တဒဓိမုတ္တဿာ (မဟာနိ။ ၁၀၈) တိ
တသ္မိံ အဓိဟရိတဿ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၂၇။

တဒဓိမုတ္တဋ္ဌ (ပု) [တဒဓိမုတ္တ+အတ္တ] ထိ... နှိ
နှလုံးသွင်းတတ်သည်၏ အဖြစ်။ တဒဓိမုတ္တ-
ဋ္ဌေနာ(မ၊ဋ္ဌ။၄။၉၅)တိ တသ္မိံ ယထာသစ္စိ-
ကတေ နိဗ္ဗာနေ အဓိမုစ္စနဘာဝေန။ မ၊ဋ္ဌ။၃။
၃၀၉။

တဒဓိန (တိ) [တ+အဓိန] ထိ... နှင့် စပ်သွယ်
သော။ ဝိသေသတော တဒဓိနံ။ အနုဋီ၊ ၁။
၂၂။ တဒဓိနာယ စ ကုသလဓမ္မပ္ပဝတ္တိယာ
ဒုပ္ပငိုဝိဇ္ဇတံ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၆၉။ (-ဝဇီရ။ ၄၃၈။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၈၈။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၆။)

တဒဓိနဝတ္တိတာ (ထိ) [တဒဓိန+ဝတ္တိ+တာ]
ထိ... နှင့် စပ်သော ဖြစ်ခြင်းရှိသည်၏ အဖြစ်။
အတ္ထဝသ (သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၄။ မ၊ဋ္ဌ။ ၁။ ၂၂၉။
အံ၊ဋ္ဌ။ ၃။ ၆၀) ကြည့်။ (အဘိ၊ဋ္ဌ။ ၃။ ၃၄၇။

ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၆၇။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၃၁၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ။ ၁။
၉၂-လည်း ကြည့်။)

တဒနန္တရ (တိ) [တ+အနန္တရ။ (နိတိ၊ သုတ္တ။
၁၄၄-ကြည့်။)] ထိ... ၏ အခြားမဲ့၊ ထို... မှ
အခြား မရှိ၊ ထို... နှင့် တဆက်တည်း ကပ်
သော။ သမထဝါရော တဒနန္တရော သမုစ္စ-
ယဝါရော စာတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ။ ၄။ ၁၄၀။ တဒနန္တရံ
ဝိဘင်္ဂပကရဏံ နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ။ ၁။ ၇။ တဒ-
နန္တရေတိ ခန္ဓဝိဘင်္ဂနိဒ္ဒေသဿ အနန္တရေ။
သမ္မော၊ယော။ ၂၄။ တဒနန္တရ (ဝိဘာဝိနိ။
၁၅၃) နှိ တဿ ဥပေက္ခာသဟဂတဿ သန္တိ-
ရဏဿ၊ တတော ဝါ အနန္တရံ ကာလန္တိ
အတ္တော။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၁။ ၄၉၂။ (-မ၊ဋ္ဌ။ ၂။
၉၉။ သံ၊ဋ္ဌ။ ၃။ ၁၅၇။ အံ၊ဋ္ဌ။ ၁။ ၁၅၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။ ၂၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ။ ၅။ ၃၈။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၃၄၄။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၁၃။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌ။ ၁။ ၁။ မ၊ဋ္ဌ။ ၂။
၁၉၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ။ ၁။ ၃၅၄။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၁။ ၄၈၇။)

တဒနန္တရပ္ပဝတ္တ (တိ) [တဒနန္တရ+ပဝတ္တ] ထိ...
- ၏ - မှ - အခြားမဲ့ ဖြစ်သော၊ ထို... နှင့် တ
ဆက်တည်း ကပ်လျက် ဖြစ်သော။ တဒနန္တရပ္ပ-
ဝတ္တာယ မနောဒွါရဝိထိယာ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၇၃။

တဒနန္တရပ္ပပါဒနိယမ (ပု) [တဒနန္တရ+ဥပ္ပါဒ+
နိယမ] ထိ... နှင့် တဆက်တည်း ကပ်လျက်
ဖြစ်ခြင်းကို-သတ်မှတ်-မြဲစေ-ခြင်း။ တဿ
တဿ တဒနန္တရပ္ပပါဒနိယမော .... ဣဇ္ဈတိ။
မူလဋီ၊ ၃။ ၁၆၉။

တဒနပေက္ခ (တိ) [တ + အနပေက္ခ (= န +
အပေက္ခာ)] ထိ... ကို ရှုငဲ့ခြင်း မရှိသော၊
ထို... ကို မရှုငဲ့သော။ တဒနပေက္ခံ အနဝဇ္ဇ-
သုခဝိပါက တာသင်္ခါတံ... ဝုတ္တံ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၂၀၆။

တဒနပ္ပဘာဝနိဝတ္တိ (ထိ) [တ+အနပ္ပဘာဝ+
နိဝတ္တိ] ထိ... ၏ - အနည်း - အငယ် - မဟုတ်
သည်၏ အဖြစ်ကို - နှစ်စေ - တားမြစ် - ခြင်း။
ထို... ၏ - များ - ကြီး - သည်၏ အဖြစ်ကို
တားမြစ်ခြင်း။ အ (ဂ) (မ၊ဋ္ဌ။ ၁။ ၆၀။ အံ၊

ဦး၁။၁၀၁။ အနုဦး၁။၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိဦး၂။
၂၆၄။)ကြည့်။

တဒနိစ္စတာဒဿန (န) [တဒနိစ္စတာ+ဒဿန]
ထို...၏ - မမြဲသည်၏ အဖြစ်-မမြဲခြင်း-
မမြဲပုံ-ကို ရှုခြင်း။ တဒနိစ္စတာဒဿနတော။
နေတ္ထိဦး။၁၁၉။

တဒနုကူလ (တိ) [တ+အနုကူလ] ထို... အား
-သင့်လျော်-လျောက်ပတ်-သော။ တဒ-
နုကူလအာရမ္မဏဒုကာဒယော န သမ္ဘဝန္တိ။
အနုဦး၁။၁၄၇။ တဒနုကူလတာ။ အနုဦး၂။
၁၅၉။ (-ကခါ၊ဦးသစ်။၁၂၀။ အံ၊ဦး၁။၈၃။
မူလဦး၂။၁၅၈။)

တဒနုကူလာနုသာသနိပါဠိဟာရိယ (န) [တဒ-
နုကူလ+အနုသာသနိ+ပါဠိဟာရိယ] ထို...
အားလျော်သော ဆုံးမကံမြစ်ကြောင်း၊ ဆန့်
ကျင်ဖက် ကိလေသာတို့ကို ပယ်ရှားကြောင်း
(တရားဒေသနာ)။ တဒနုကူလာနုသာသနိ-
ပါဠိဟာရိယ- ကြည့်။ (သီ၊မူ-ကွဲ။)

တဒနုဂတ (တိ) [တ+အနုဂတ] ထို...သို့-အစဉ်
လိုက်-အစဉ်လိုက်၍ဖြစ်-သော၊ ထို...အား
လျော်စွာဖြစ်သော။ တဒနုဂတေန စ ဉာဏေန
ဂဟိတပုဗ္ဗာနိ။ ဒီ၊ဦး၁။၃၇၈။ (- ၂၄၉။
သီ၊ဦးသစ်။၁။၃၉၉။ သီ၊ဦးသစ်။၂။၃၉၃။ အံ၊
ဦး၂။၈၅။ မူလဦး၁။၅၂၊၁၃၃။)

တဒနုဂတိက (တိ) [တဒနုဂတ+ဣက] ထို...သို့
-အစဉ်လိုက် - အစဉ်လိုက်၍ ဖြစ် - ခြင်း
ရှိသော၊ ထို...နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်းရှိသော။
စိတ္တသန္တာန် ရူပကာယေ သမောဒဟိတံ
တဒနုဂတိကံ ကတွာ အဓိဋ္ဌာသိ။ မူလဦး၁။
၁၉၂။

တဒနုဂုဏ (တိ) [တ+အနုဂုဏ] ထို...နှင့်-တူ
-လျော်-သော အဖို့ရှိသော၊ ထို...အား-
လျော်-လျောက်ပတ်-သော။ တဒနုဂုဏံ
ကေတ္တုဂတံ သသမ္ပယုတ္တံ အပ္ပနာပုတ္တံ စိတ္တံ

ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၇၆။ (- သာရတ္ထ၊၁။
၁၂။ ဒီ၊ဦး၁။၂၄၄။ ဒီ၊ဦး၂။၂၃၃။ အနုဦး၁။
၂၁၀။) အနုဂုဏ-လည်း ကြည့်။

တဒနုဂုဏဝုတ္တိတာ (ထိ) [တဒနုဂုဏ+ဝုတ္တိ+
တာ] ထို...နှင့်-တူ-လျော်-သော အဖို့
ရှိသော ဖြစ်ခြင်းရှိသည်၏အဖြစ်၊ ထို...အား
-လျော်-လျောက်ပတ်-သော ဖြစ်ခြင်း
ရှိသည်၏ အဖြစ်။ ဖဿာဒယော ဝိသေသ-
တောတဒနုဂုဏဝုတ္တိတာယ သင်္ခတာဘိသင်္ခရ-
ဏသဘာဝိ။ အနုဦး၂။၃၃။

တဒနုကူလာနုသာသနိပါဠိဟာရိယ (န) [တဒနု-
ကူလ+အနုသာသနိ+ပါဠိဟာရိယ] ထို...
အား-လျော်သော ဆုံးမကံမြစ်ကြောင်း၊
ဆန့်ကျင်ဖက် ကိလေသာတို့ကို ပယ်ရှား
ကြောင်း (တရားဒေသနာ)။ အနန္တမ္မိ စက္က-
ဝါဠု ဩလောကေတွာ တဒနုကူလာနုသာသနိ
(တဒနုကူလာနုသာသနိ၊ သိ) ပါဠိဟာရိယံ
ကရောန္တိယေဝ။ ဝိမတိ၊၁။၉၆။

တဒနုဂ္ဂဟကမ (ပု) [တဒနုဂ္ဂဟ+ကမ] ထို...
အား-ချီးမြှောက်-ထောက်ပံ့-ခြင်းကို -
အလိုရှိ-လိုလား-သော၊ သူ။ တဒနုဂ္ဂဟ-
ကမတံယေဝ အာဝိကတွာ ပဋိဂ္ဂဟဏေန။
အဘိ၊ဠ၊၂။၄၆၁။ မဟာနိ၊ဠ၊၂။၉၂။ သာရတ္ထ၊
၂။၂၈၀။

တဒနုစ္ဆဝ (တိ) [တ+အနုစ္ဆဝ(=အနု+ဆဝိ)]
ထို...၏ အရေအရောင်သို့ အစဉ်လိုက်သော၊
ထို...အား လျော်သော။ အနုစ္ဆဝ (အပါ၊၁။
၃၅၂) ကြည့်။

တဒနုစ္ဆဝိက (တိ) [တ+အနုစ္ဆဝိက] ထို(ဆိုပြီး၊
ဆိုလတ္တံ့)၏ အရေအရောင်သို့ အစဉ်လိုက်
သော၊ ထို(ဆိုပြီး၊ ဆိုလတ္တံ့) အား လျော်
သော၊ ထို(ဆိုပြီး၊ ဆိုလတ္တံ့) နှင့် မဆန့်ကျင်
သော(သိက္ခာပုဒ်-စသည်)။ ဘိက္ခုနံ တဒ-
နုစ္ဆဝိကံ တဒနုလောမိက (ဝိ၊၁။၂၄) နှိ
တတ္ထ သန္နိပတိတာနံ ဘိက္ခုနံ ယံ ဣဒါနိ

သိက္ခာပဒံ ပညပေဿတိ၊ တဿ အနုစွဝိ-
ကဉ္စေဝ အနုလောမိကဉ္စ။ ယော ဝါ အယံ
သုဘရတာဒိဟိ သံဝရော ဝုတ္တော၊ တဿ
အနုစွဝိကဉ္စေဝ အနုလောမိကဉ္စ သံဝရပ္ပ-
ဟာနပဋိသံယုတ္တံ အသုတ္တန္တဝိနိဗ္ဗံ ပါဠိဝိနိ-
မုတ္တံ ဩက္ကန္တိကဓမ္မဒေသနံ ကတောတိ
အတ္တော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၈။ ယော သုတပရိ-
ယတ္တိ ဥဂ္ဂဟေတောပိ တဒနုစွဝိကံ အနု-
လောမပဋိပဒံ န ပဋိပဇ္ဇတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၇။
တဒနုစွဝိကံ တဒနုလောမိကန္တိ ဧတ္ထ
တသဒ္ဓေါ ဝက္ခမာနာပေက္ခော စ အတိတာ-
ပေက္ခော စ ဟောတိတိ အာဟ “ယံ ဣဒါနိ
သိက္ခာပဒံ ပညပေဿတိ” တိအာဒိ။ သာရတ္ထ၊
၂။၂၉။ (-ဝိ၊၂။၁၅၈။ ဝိ၊၄။၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၁၉၂။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၉-စသည်။)

တဒနုစွဝိကကိစ္စသာဓန (န) [တဒနုစွဝိက +
ကိစ္စ + သာဓန] ထို...၏ အရေအရောင်သို့
အစဉ်လိုက်သော - အမှု - ကိစ္စ - လုပ်ငန်း -
ကို ပြီးစေခြင်း။ ထို... အား လျော်သော -
အမှု - ကိစ္စ - လုပ်ငန်း - ကို ပြီးစေခြင်း။
တဒနုစွဝိကကိစ္စသာဓနဝသေန စ ယေဘု-
ယျေန သန္တိကာဝစရာ။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၉။

တဒနုစွဝိကဘာဝ (ပု) [တဒနုစွဝိက + ဘာဝ]
ထို...၏ အရေအရောင်သို့ အစဉ်လိုက်သည်၏
အဖြစ်၊ ထို...အား လျော်သည်၏ အဖြစ်။
လောကီယသိလဗ္ဗိ အနုညသာဓာရဏမေဝ
တဒနုစွဝိကဘာဝေန ပဝတ္တတ္တာ။ သိ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊
၂။၃၆၀။

တဒနုဒေသက (တိ) [တ + အနုဒေသက] ထို...
ကို အတုလိုက်၍ ပြောဆိုသူ၊ ထို...နှင့်တကွ
ပြောဆိုသူ၊ ထို... နောက်၌ (ဒေသနာ)
ပြောကြားသော (ရဟန်း)။ တဒနုဒေသ-
ကေန ဝတ္တဗ္ဗဝစနံ။ ကဒါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၂၈၄။

တဒနုဓမ္မ (ပု) [တ + အနုဓမ္မ] ထို (အဓ္မပါဝရေ
ဈာန်၊ ဝိပါနဈာန်) တရားသို့ အစဉ်လိုက်

သော (ဓူပါဝစရဈာန်၊ ကုသိုလ်ဈာန်)၊ ထို
(အဓ္မပါဝစရကုသိုလ်) တရားအား လျော်
သော (ပုဗ္ဗဘာဂ-အကျင့်)။ အနုဓမ္မ (၆)
(မ၊၃။၂၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၁၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၀။)
ကြည့်။

တဒနုဓမ္မတာ (ထိ) [တဒနုဓမ္မ + တာ။ တာ-
အနက်မဲ့။] (က) ထို... အား - လျော် -
လျှောက်ပတ် - သော သဘောရှိသော။ (ခ)
ထို...ကို - စွဲမှီ - အကြောင်းပြု - ၍ ဖြစ်သော
သဘောရှိသော။ (က) အနုဓမ္မတာ (၃)
(အဘိ၊ဝိ၊၃၄၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။
၁၄၃။ မူလဋ္ဌ၊၂။၂၀၄။) ကြည့်။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။
၇၅။ မူလဋ္ဌ၊၁။၁၀၄။ အနု၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
ဋ္ဌ၊၁။၁၁၄။ အဋ္ဌသာ၊ ယော။ ၁၁၈-လည်း
ကြည့်။) (ခ) တဒနုဓမ္မတာ (ပဋိသံ၊၃၅)တိ
အနုပဝတ္တော ဓမ္မော အနုဓမ္မော၊ ဈာန် အဓိ-
ကံ ကတော ပဝတ္တဿ နိကန္တိဓမ္မဿေတံ အဓိ-
ဝစနံ။ အနုဓမ္မော ဝေ အနုဓမ္မတာ၊ တဿ
ဈာနဿ အနုဓမ္မတာ တဒနုဓမ္မတာ။ ပဋိသံ၊
ဋ္ဌ၊၁။၁၃၀။ (-ပဋိသံ၊၄၀၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃၁၁။)

တဒနုပယောဂီ (တိ) [တ + အနုပယောဂီ] ထို
(မူလသုတ် စသည်)အား လျော်စွာ ကပ်ယှဉ်
အပ်သော - ဥပမာ - အကြောင်း - ဝတ္ထု -
ရှိသော (သုတ်တပါး စသည်)။ နိက္ခိတ္တ-
သုတ္တတော အညဗ္ဗိ အနုယောဂဥပမာဝတ္ထု-
ဝသေန တဒနုပယောဂီနံ အာဟရိတော။ မ၊ဋ္ဌ၊
၂။၂၅၀။

တဒနုပရိဝတ္တိ (တိ) [တ + အနုပရိဝတ္တိ။ ထိ-
ပရိဝတ္တိနိ] ထို... သို့ အစဉ်လိုက်၍ - ဖြစ်တတ်
- ဖြစ်ခြင်း အလေ့ရှိ - သော။ ယံ တံ စိတ္တံ
ဒီယရတ္တံ ပရိဘာဝိတံ ပစ္စိမကေ ကာလေ န
တဒနုပရိဝတ္တိ ဘဝိဿတိတိ နေတံ ဌာနံ
ဝိဇ္ဇတိ။ တတ္ထ သညာပိ တဒနုပရိဝတ္တိနိ
ဘဝတိ။ ပေဋကော။၂၈၁-၂။

တဒနုပရောဓ (ပု) [တ+အနုပရောဓ] (၁) ထို....နှင့် မဆန့်ကျင်ခြင်း၊ ထို....အား လျော်ခြင်း။ (တိ) (၂) ထို....နှင့် မဆန့်ကျင်သော၊ ထို....အား လျော်သော၊ သူ။ ယံ တဒနုပရောဓဿ (တဒနုပရောဓဿ ? ထို.... အဖန်ဖန် - ပြစ်မှား - ကျူးလွန် - မှ) သဟနံ၊ အယံ ခန္တိ။ ထေရါဠ၊ ၁။ ၁၂။

တဒနုပဝိသန္တိ (တိ) [တ+အနုပဝိသန္တိ] ထို.... သို့ - အဖန်ဖန် - အစဉ်လိုက်၍ - ဝင်သော။ တဒနုပဝိသတော ဉာဏဿ။ သီ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၇။

တဒနုပသင်္ဂဘယ (န) [တ+အနုပသင်္ဂ+ဘယ] ထို....နှင့် - ပတ်သက် - စပ်လျဉ်း - ခြင်းမှ ကြောက်ခြင်း။ ဘိက္ခုနံ သန္တိကေ ဥပသမ္ပဒါယ ပဋိက္ခိတ္တတ္တာ တဒနုပသင်္ဂဘယာ ဧဝံ ဝတ္တံ။ ဝဇီရ။ ၂၃၇။ ကခါ၊ ဇီ၊ ၇၆။

တဒနုပသေဝန္တိ (တိ) [တ + အနုပသေဝန္တိ] ထို....ကို အဖန်တလဲလဲမှီဝဲတတ်သော။ တဒနုပသေဝတော (တဒနုပဝေသတော၊ က) ဉာဏဿ စ။ ဒီ၊ ဇီ၊ ၁။ ၃၇၂။

တဒနုပဿန (တိ) [တ+အနုပဿန] ထို အဖန်ဖန် ရှုတတ်သော ပညာရှိသော၊ သူ။ တဒနုပဿနာနံ တံဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂတာ ဝတ္တာ။ မူလဇီ၊ ၂။ ၁၄၆။ တာ အနုပဿနာ ဧတေသန္တိ တဒနုပဿနာ၊ စိတ္တဓမ္မာနုပဿိနော ပုဂ္ဂလာ။ အနုဇီ၊ ၂။ ၁၅၀။

တဒနုပုဋ္ဌိဂါဟက (တိ) [တ+အနုပုဋ္ဌိဂါဟက] ထို.... အတုလိုက်၍ ခံယူသူ၊ ထို.... နောက်၌ (ဒေသနာ) ခံယူသူ (ရဟန်း)။ တဒနုပုဋ္ဌိဂါဟကေန ဝတ္တဗ္ဗဝစနံ။ ကခါ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ၂၇၄။

တဒနုပုဝိဋ္ဌမူလ (တိ) [တ+အနုပုဝိဋ္ဌ+မူလ] ထို....သို့ သက်ဝင်သော အမြစ်ရှိသော။ တဒနုပုဝိဋ္ဌမူလာနံ ကေသလောမာနံ။ အနုဇီ၊ ၂။ ၁၅၃။

တဒနုဘာဝ (ပု) [တ+အနုဘာဝ] ထို....၏ - အာနုဘော် - အစွမ်းသတ္တိ။ တဒနုဘာဝေန ဒသသဟဿိလောကဓာတုကမ္ပနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သံ၊ ဠ၊ ၂။ ၂၆၄။ အံ၊ ဠ၊ ၂။ ၂၉၄။

တဒနုမာနနေယျ (တိ) [တ+အနုမာန+နေယျ] ထို....ကို - မှန်းဆ - ထောက်မြှော် - တတ်သော ဉာဏ်ဖြင့်သိအပ်သော။ တဒန္နာယိကကြည့်။

တဒနုယောဂပတ္တနာ (တိ) [တ+အနုယောဂ+ပတ္တနာ] ထို....ကို ခံစားရန် တောင့်တခြင်း။ အနုယောဂ (၁) (စ) (ဝဇီရ။ ၄၀၂) ကြည့်။

တဒနုရူပ (တိ) [တ + အနုရူပ] ထို.... နှင့် တူသော သဘောရှိသော၊ ထို.... သဘောအား လျော်သော။ တဒနုရူပါယ ကမ္ပဝါစာယ ပရိဝါသော ဒါတဗ္ဗော။ ဝိ၊ ဠ၊ ၄။ ၂၇။ (- ဝိ၊ ဠ၊ ၂။ ၃၇၊ ၁၁၂၊ ၁၁၆၊ ၁၅၁၊ ၂၁၄။ မ၊ ဠ၊ ၁။ ၂၅၊ ၂၆၄၊ ၂၇၄-စသည်။)

တဒနုရူပက (တိ) [တ+အနုရူပ+က] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ တဒနုရူပကံ ပန ဉာယေန ယုတ္တကေန ပဝတ္တိတံ နာမ ဟောတိ။ သံ၊ ဇီ၊ ၁။ ၂၉၁။

တဒနုရူပတာ (တိ) [တ+အနုရူပ+တာ။ တာ-အနက်မဲ့။] ထို.... အား လျော်သော သဘောရှိသော။ တဒနုရူပတာ (မူလဇီ၊ ၁။ ၁၀၄) တိတဿ ပဌမာဒိဇ္ဈာနဿ အနုရူပသဘာဝါ။ အနုဇီ၊ ၁။ ၁၁၁။ တဒနုဓမ္မတာလည်း ကြည့်။

တဒနုရူပပရိဏာဟ (တိ) [တဒနုရူပ+ပရိဏာဟ] ထို(အမြင့်) အား လျော်သော လုံးပတ်ရှိသော။ အာရောဟကမ္မ (ဝိမာန၊ ဠ၊ ၂၇) ကြည့်။

တဒနုရူပဗလ (တိ) [တဒနုရူပ+ဗလ] ထို....အား လျော်သော - အားစွမ်း - စွမ်းရည်သတ္တိ - စွမ်းပကား - ရှိသော။ တဒနုရူပဗလာ (မူလဇီ၊ ၁။ ၁၁၇) တိ အဓိပတိပစ္စယလာဘေန သတ္တိဝိသေသယောဂမာဟ။ အနုဇီ၊ ၁။ ၁၅၅။

တဒနုပဝေါဟာရာသမ္ဘဝ (ပု) [တဒနုပ + ဝေါဟာရ + အသမ္ဘဝ] ထို.... အား လျော်သော (အပ်စပ်သော) စကား၏ မဖြစ်သင့်ခြင်း။ ဝိနယလက္ခဏံ အဇာနန္တဿ အနာစရိယဿ တဒနုပဝေါဟာရာသမ္ဘဝတော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၇၅။

တဒနုရောဓ (ပု) [တ + အနုရောဓ] ထို.... ကို - အလိုရှိ - လိုချင် - နှစ်သက် - တပ်မက် - တတ် - ကြောင်းဖြစ် - သော (တရား)။ လာဘာဒိန္နံ ပုညဖလတ္တာ တဒနုရောဓံ ဝါ သန္တာယ “အယံ အဿာဒေါ”တိ ဝုတ္တံ။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၄၃။

တဒနုလောမ (တိ) [တ + အနုလောမ] ထို.... အား - လျော် - လျောက်ပတ် - သော၊ ထို.... နှင့် - မဆန့်ကျင် - ကိုက်ညီ - သော။ ဘိက္ခုနီယာ ပတ္တသန္နိစယဿ ဝါရိတတ္တာ တဒနုလောမတော ဘိက္ခုနုမ္ပိ ဒုတိယော ဝါရိတော။ ဝဇီရ၊ ၂။ ၆၇။ တဒနုလောမာနံ ဝါ (ကင်္ခါ၊ ၁၅၃)တိ.... တေသံ ခေါမာဒိန္နယေဝ အနုလောမာနံ ဆန္နံ စိဝရာနံ ဝါ။ ကင်္ခါ၊ ၂။ ၇၉။ (-ပဋိသံ၊ ၄။ ၁၃၇။ ဝဇီရ၊ ၁၂၂၊ ၁၈၇၊ ၂၁၈၊ ၂၂၀၊ ၂၆၄၊ ၃၈၆။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၂၅။ မူလ၊ ၁။ ၁၁၄။) အနုလောမ (၁)၊ (၂) (က) အနက်တို့လည်း ကြည့်။

တဒနုလောမိက (တိ) [တ + အနုလောမိက] ထို (ဆိုပြီး၊ ဆိုလတ္တံ့) အား လျော်သော၊ ထို (ဆိုပြီး၊ ဆိုလတ္တံ့) နှင့် မဆန့်ကျင်သော။ တဒနုစ္စဝိက-ကြည့်။

တဒနုဝတ္တက (တိ) [တ + အနုဝတ္တက။ ထိန္တု - ဝတ္တက] ထို.... သို့ - အတု - အစဉ် - လိုက်၍ ကျင့်သော၊ သူ။ သက္ကဿ ပုညတေဇေန တဒနုဝတ္တကသိ သဗ္ဗေ တတ္ထေဝ ပတိ သူ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၉။ တေသံ မတေန ဥက္ခိတ္တကေ တထာဘူတေပိ ဘိက္ခုနီ တဒနုဝတ္တကော သမနုဘာသိတဗ္ဗာဝ။ ဝဇီရ၊ ၁၇၆။

ပဉ္စသတမတ္တာ ဟိ တဒနုဝတ္တကာ အဟေသုံ။ ကင်္ခါ၊ ၂။ ၁၇။ (-ပဋိသံ၊ ၆။ ၉။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၂၊ ၃၄၁။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၊ ၂၇၅။ အနု၊ ၁။ ၄၆၊ ၁၅၅။)

တဒနုဝတ္တိက (တိ) [တ + အနုဝတ္တိ + ကိက] ထို.... သို့ အတုလိုက်၍ဖြစ်ခြင်းအလေ့ရှိသော။ တာယ ဟိ သကိစ္စံ ကရေန္တိယာ ဣတရေ သဗ္ဗေပိ တဒနုဝတ္တိကာ ဟောန္တိ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၃။

တဒနုဝတ္တိတာ (ထိ) [တဒနုဝတ္တိ + တာ] ထို.... သို့ အတုလိုက်၍ဖြစ်လေ့ရှိသည်၏အဖြစ်။ အဓိယိတုံ အာရဒ္ဓေ တေပိ အဓိယန္တိ တဒနုဝတ္တိတာယ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၅။

တဒနုဝတ္တိ (တိ) [တ + အနုဝတ္တိ] ထို.... သို့ အစဉ်လိုက်၍ဖြစ်လေ့ရှိသော၊ ထို.... ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်လေ့ ရှိသော။ ကမ္မဝိညာဏန္တိ ဝိပရိကာမာရမ္မဏံ တဏှာဒိဋ္ဌိသဟဂတံ ဝိညာဏံ တဒနုဝတ္တိ စ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၂။ အနုပရိဝတ္တိ-လည်း ကြည့်။

တဒနုဝိဒ္ဓပဏ္ဏတ္တိဂ္ဂဟဏ (န) [တဒနုဝိဒ္ဓ + ပဏ္ဏတ္တိဂ္ဂဟဏ] ထို.... ထိုးထွင်း၍ သိအပ်သော (နာမ) ပညတ်ကို ယူခြင်း။ တဒတ္တာဝ-ဗောဓ-ကြည့်။

တဒနုသာရ (ပု) [တ + အနုသာရ] ထို.... သို့ - အစဉ်လိုက် - အစဉ်လျှောက် - ခြင်း။ ပမာဏံ ဟောတိတိ တဒနုသာရေန တဗ္ဗနတော။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၇၁။ (-မ၊ ၄။ ၁။ ၇၅၊ ၁၅၀။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၅၈။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၆၀။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၊ ၂၃၅၊ ၂၅၃။ ပေတ၊ ၄။ ၁၇၂၊ ၂၀၀၊ ၂၁၁။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၄။ ထေရီ၊ ၄။ ၁၂၀၊ ၁၆၆၊ ၂၂၀။ စူဠနိ၊ ၄။ ၉၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၂၇။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁။ ၉၃။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၁။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၉၇၊ ၁၀၈။) အနုသာရ (၁) အနက်လည်း ကြည့်။

တဒန္တရ (န) [တ + အန္တရ] (က) ထို.... ၏ အလယ်ဖြစ်သော။ (ခ) ထို.... အကြောင်းအရာ။

(က) တဒန္တရ (ဒီ၊ဌ၊၃။၁၇၃) နှိ တေသံ စုတိပဋိသန္နိနံ ဝေမဇ္ဈံ ပစ္စုပ္ပန္နော အဒ္ဓါ။ ဒီ၊ ဌ၊၃။၁၉၂။ အန္တရံ (၁) အနက်လည်း ကြည့်။ (ခ) တဒန္တရန္တိ တံ ကာရဏံ၊ မဉ္ဇူ တဉ္စ မန္တေန္တိ၊ ကိမန္တရံ ကိံ ကာရဏန္တိ အတ္ထော။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သင်္ခ၊၁။၁၀၀။ အန္တရံ (၃) အနက်လည်း ကြည့်။

တဒန္တရာ (ဗျ) [တ+အန္တရာ] ထို....၏ - အကြား - အတွင်း - ဌ။ ပရိစ္ဆိန္နကာလေ နိပ္ပုဒိတာ သမ္မာသမ္မောမိ တဒန္တရာ သဗ္ဗဿာဟေန ဝါယမန္တေနပိ န သက္ကာ ပါပုဏိတုံ။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၃၀။ (-စရိယာ၊ဌ။၃၂၁။)

တဒန္တောဂဓ (တိ) [တ+အန္တောဂဓ] ထို....၏ အတွင်း၌ သက်ဝင်၍ တည်သော။ အန္တရာ ပဝတ္တဘဝင်္ဂါဒယောပိ တဒန္တောဂဓာ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၅၅။ (-ဝိမတိ၊၁။၉။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၃၇၊ ၂၆၅။ မ၊ဋ္ဌိ၊၂။၁၀၊၂၅။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၃၅၂-စသည်။)

တဒန္တယ (တိ) [တ + အန္တယ။ တံ ပညံ အန္တယာ အနုဂတာတိ တဒန္တယာ။ အဋ္ဌသာ၊ယော။၈၃။] ထို....သို့ အစဉ်လိုက်သော။ အန္တယ (၃) (သံ၊၃။၁၉၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၉) ကြည့်။

တဒန္တယိက (တိ) [တ+အန္တယိက] ထို....သို့ အစဉ်လိုက်သော၊ ထို....၏ နောက်လိုက် ဖြစ်သော။ ယဒါ အလောဘော သိသံ ဟောတိ၊ တဒါ ဣတရေ ဒွေ တဒန္တယိကာ ဘဝန္တိ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၆၈။ မဟာနိ၊ဌ။၁၅၀။ = တဿေဝ နေက္ခမ္မဝိတက္ကဿ အနုဂါမိနော၊.... တဒနုမာနနေယျာ ဘဝန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၃။၁၈၆-၇။ (-နေတ္ထိ၊ဋ္ဌိ။၂၈။)

တဒပဂမ (ပု) [တ+အပဂမ] ထို....၏ကင်းဆိတ်ခြင်း။ အာကာသလဂ္ဂဝိညာဏဿ ဝိဝေကေ တဒပဂမေ တတိယာရူပဿ ဌာနံ။ မူလဋ္ဌိ၊၁။၁၀၉။ အပဂမ-လည်း ကြည့်။

တဒပဒေသ (ပု) [တ+အပဒေသ] ထို....ကို-ရည်ညွှန်း-ညွှန်းပြ-ပြောဆို-ခြင်း။ တဒ-ပဒေသေန အညံ ဗျာကာသံ။ ထေရ၊ဌ၊၁။၇၆။ စေတောတိ စိတ္တံ၊ တဒပဒေသေန စေတ္တသမာဓိ ဝုစ္စတိ။ နေတ္ထိ၊ဌ။၅၂။ ယဒိ ဟိ တံ ကမ္မံ ကတောကာသံ၊ ယဿ တဒပဒေသေန ဖလံ ဝိပစ္စတိ။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၃၃၁။ တဒပဒေသေန ဝါ ဓမ္မော၊တဒါဓာရော စ သံသော ဝုတ္တောဝဟောတိ။ အနုဋ္ဌိ၊၂။၃။ အပဒေသ (၅) အနက်လည်း ကြည့်။

တဒပနေယျ (တိ) [တ+အပနေယျ] ထို....ဖြင့် - ပယ်ဖျောက် - ဖယ်ရှား - အပ်သော။ တဒပနေယျံ ဇရာဒိဒုက္ခဉ္စ ဓမ္မာရမ္မဏဘာဝေန ယောဇေတဗ္ဗံ။ အနုဋ္ဌိ၊၂။၁၃၂။ အပနေယျ-လည်း ကြည့်။

တဒပရာဓ (ပု) [တ+အပရာဓ] (၁) ထို....အပြစ်။ (တိ) (၂) ထို.... အပြစ် ရှိသော၊ ထို....-ကျူးလွန်-ပြစ်မှား-မှု ရှိသော၊ သူ။ (၁) အောက်ပုဒ် ကြည့်။ (တိ) (၂) တဒ-ပရာဓေသု ဥဒါသိနတာဝစနတော။ စရိယာ၊ဌ။၂၇၂။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။၇၀။

တဒပရာဓသဟန (န) [တဒပရာဓ + သဟန] ထို....အပြစ်ကို သည်းခံခြင်း၊ ထို.... - ပြစ်မှားလွန်ကျူး - မှုကို သည်းခံခြင်း။ ခန္တိယာ တဒပရာဓသဟနံ။ စရိယာ၊ဌ။၃၁၁။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။၉၂။ အပရာဓသဟန-လည်း ကြည့်။

တဒပရိယောသာနနိဝတ္တိ (ထိ) [တ + အပရိယောသာန + နိဝတ္တိ] ထို....၏ မပြီးဆုံးခြင်းကို-တုံ့နှစ်စေ-တားမြစ်-ခြင်း၊ ထို....၏ ပြီးဆုံးခြင်း၊ ထို....ကို ပြီးဆုံးစေခြင်း။ “အသေက္ခာ ဓမ္မာ”တိ တဒပရိယောသာနနိဝတ္တိယံ(ယာ)။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၀၁။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၂၉။

တဒပ္ပမာဏတာ (ထိ) [တ+အပ္ပမာဏ+တာ] ထို....၏ ကြီးသော အတိုင်းအရှည် ရှိသည်၏

အဖြစ်။ တဒပ္ပမာဏတာ ဝါ အဘိဘဝန-
ကာရဏံ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၀၆။

တဒပ္ပဝတ္ထိ (ထိ) [တ+အပ္ပဝတ္ထိ] (၁) ထို... ၏
-မဖြစ်ထွန်း - မပေါ်ပေါက် - ခြင်း။ (၂)
ထို... ၏ မဖြစ် - ရာ - ကြောင်း။ (၁)
တဒပ္ပဝတ္ထိ ဝိယာ (မူလဋီ၊ ၂။ ၇၀) တိ တဿာ
တိတ္ထအလာဗုဝလ္လိယာ အပ္ပဝတ္ထိ ဝိယ။
အနုဋီ၊ ၂။ ၇၅။ အပ္ပဝတ္ထိ (၁) အနက်လည်း
ကြည့်။ (၂) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တဒပ္ပဝတ္ထိလက္ခဏ (တိ) [တ+အပ္ပဝတ္ထိ+လက္ခ-
ဏ] ထို... ၏ မဖြစ် - ရာ - ကြောင်း - ဟု
မှတ်အပ်သော သဘော (နိဗ္ဗာန်-စသည်)။
တဒပ္ပဝတ္ထိလက္ခဏေ နိရောဓေ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၆၂။
နေတ္ထိ၊ ၁။ ၁၃၅။

တဒဘာဝ (ပု) [တ+အဘာဝ] ထို...၏-မဖြစ်
-မရှိ-ခြင်း။ တဒဘာဝေနာ(ကင်္ခါ၊ ၁၀၇) -
တိ တေသံ စိတ္တာဒိနံ အဘာဝေန။ ကင်္ခါ၊ ၁။
သင်္ခ၊ ၁၇၈။ (-ဝိဇ္ဇာ၊ ၁။ ၁၀၅။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၃၀။
မ၊ ၄။ ၁။ ၇။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၇။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၆။ အဘိ၊
၄။ ၁။ ၄၄၄။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁၅-စသည်။)

တဒဘာဝါဘာဝ (ပု) [တဒဘာဝ + အဘာဝ]
ထို (အကြောင်း)၏ မဖြစ်ခြင်းကြောင့် (အ
ကျိုး၏)မဖြစ်နိုင်ခြင်း။ တဒဘာဝါဘာဝတော
အဇ္ဈာသယော နိယမေတိ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၁၆။

တဒဘာဝါရမ္မဏ (တိ) [တဒဘာဝ+အာရမ္မဏ]
ထို (ပဌမာရူပဝိညာဏ်) ၏ မရှိခြင်း (နတ္ထိ-
ဘော ပညတ်)လျှင် အာရုံရှိသော။ တဒ-
ဘာဝါရမ္မဏံ အာကိဉ္ဇညာယတနံ။ အဘိ၊ ၄။
၁။ ၂၅၆။ = တဿ အာကာသာနဉ္ဇာယတန-
ဿ အဘာဝေါ အာရမ္မဏံ အဿာတိ
တဒဘာဝါရမ္မဏံ။ အဋ္ဌသာယော။ ၁၂၆။

တဒဘာဝေါပါယာဘာဝ (ပု) [တဒဘာဝ +
ဥပါယ+အဘာဝ] ထို(အချင်းချင်းသတ်မှု)
၏ မဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်း မရှိခြင်း။ ထို
(အချင်းချင်းသတ်မှု)၏ အကြောင်းကံ ရှိနေ

ခြင်း။ တဒဘာဝေါပါယာဘာဝံ ပန သုဝိ-
နိစ္ဆိနိတွာ။ ဝဇီရ၊ ၁၄၇။

တဒဘိည (တိ) [တ+အဘိည] (က) ထို...ကို
အမှတ်ပြု၍သိသော။ (ခ) ထို... ကို - ဂုဏ်
တင် - ချီးမြှောက် - ၍ သိသော။ (က) တဒ-
ဘိညာ သန္တာ (နေတ္ထိ၊ ၉၁) တိ တဿသညိ-
နော သမာနာ။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၉၄။ (ခ) = တံ
ယထာဝုတ္တအန္တဒ္ဓယံ အဘိဇာနန္တိ ဂုဏ်
အာရောပေတွာ ဇာနန္တိတိ တဒဘိညာ။
နေတ္ထိ၊ ၁။ ၁၀၉။

တဒဘိဓာယက (တိ) [တ+အဘိဓာယက] ထို
(အနက်) ကို ဟောပြတတ်သော (သဒ္ဓါ)။
တဒဘိဓာယကော သဒ္ဓေါ ပညတ္တိ။ အနုဋီ၊ ၁။
၁၉၂။

တဒဘိဓာယိ (တိ) [တ+အဘိဓာယိ (=အဘိ
+ ဓာ + ဏိ)။ ဓာ-၏အစိတ် အာ-ကို အာယ-
ပြု။] ထို (အနက်) ကို ဟော - လေ့ရှိ -
တတ် - သော (သဒ္ဓါ)။ တဒဘိဓာယိနောပိ
သဒ္ဓါ သမ္ပန္နာ ဝေ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၄၂။

တဒဘိဓေယျ (တိ) [တ+အဘိဓေယျ (=အဘိ
+ ဓာ + ဏျ)။ ဏျ-ကို ဓာ-၏ အစိတ်
အာ-နှင့်တကွ ယျေ-ပြု။] ထို... သည် ဟော
အပ်သော အနက်၊ ထို...၏ အနက်။ အတော
ဟိ တဒဘိဓေယျာ ပုစ္ဆိတဗ္ဗာ ဇာတာ။
အနုဋီ၊ ၁။ ၂၀၆။

တဒဘိနိဝေသ (ပု) [တ+အဘိနိဝေသ] ထို...
ကို နှလုံးသွင်းခြင်း။ ကေဘာဝပရိယာပန္နခန္ဓ-
သန္တာနဝိသယတ္တာ တဒဘိနိဝေသဿ။ ဒီ၊ ၄။
၁။ ၁၅၄။ (-အနုဋီ၊ ၁။ ၁၇။)

တဒဘိနိ(နိ)ဟ(တ)ဋ (တိ) [တ+အဘိနိ(နိ)
ဟ(တ)ဋ] ထို... သည် ရှေးရှုဆောင်အပ်
သော။ တဒဘိနိ(နိ)ဟ(တ)ဋာနဉ္စ မနော-
ဒွါရိကဝိညာဏာနံ ဂဟဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။
၃၈။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၄။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၇။ (-မ၊ ၄။ ၁။
၃၂၆။)

တဒဘိဘူတ (တိ) [တ+အဘိဘူတ] ထို...သည် - လွှမ်းမိုး - နှိပ်စက် - အပ်သော။ ထို... အလွှမ်းမိုး - အနှိပ်စက် - ခံရသော။ သူ။ တဒဘိဘူတော စ ဗာလော။ အဘိ၊ ငွ၊ ၂။ ၁၈၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၁၈။ = တာယ အဝိဇ္ဇာယ အဘိဘူတော။ သမ္မော၊ ယော။ ၁၃၂။

တဒဘိမုခ (တိ) [တ+အဘိမုခ] ထို... သို့ - ရှေးရှု - တူရု - မျက်နှာမူ - သော။ တဒဘိမုခေါဝ ဂစ္ဆန္တော။ ဝိ၊ ငွ၊ ၁။ ၃၃၁။ (- မ၊ ငွ၊ ၁။ ၃၉၀။ မ၊ ငွ၊ ၄။ ၂၂၂။ သံ၊ ငွ၊ ၃။ ၆၇။ ပေတ၊ ငွ၊ ၂၂၈။ ထေရ၊ ငွ၊ ၂။ ၄၆၈။ စရိယာ၊ ငွ၊ ၁၂၃။ ဇာ၊ ငွ၊ ၅။ ၂၉၀။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၇၈။ ဒီ၊ ငွ၊ ၃။ ၇၀။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၁၄၅။) အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

တဒဘိမုခဘာဝဝိကာရ (ပု) [တဒဘိမုခ+ဘာဝ+ဝိကာရ] ထို... သို့ - ရှေးရှု - မျက်နှာမူ - သည်၏အဖြစ် ဟူသော ထူးသော အမူအရာ။ တံဒိသမဘိမုခေါ တဒဘိမုခေါ၊ တဿ ဘာဝေါ တဒဘိမုခဘာဝေါ၊ သော ဝေ ဝိကာရော။ အနုဋီ၊ ၁။ ၇၈။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

တဒဘိမုခဘာဝဝိကာရဝန္တ (တိ) [တဒဘိမုခ-ဘာဝဝိကာရ+ဝန္တ] ထို... သို့ - ရှေးရှု - မျက်နှာမူ - သည်၏ အဖြစ်လျှင် ထူးသော အမူအရာရှိသော (တရား)။ တဒဘိမုခဘာဝဝိကာရဝတိ ဟောတိ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၇၂။ တံသမဂ္ဂိနီ ဝါယော-ဓာတု တဒဘိမုခဘာဝဝိကာရဝတိ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၇၈။

တဒဘိမုခိဘူတ (တိ) [တ+အဘိမုခိဘူတ] ထို (နိဗ္ဗာန်) သို့ - ရှေးရှု - မျက်နှာမူ - သည်၏ အဖြစ်သို့ရောက်သော၊ ထို(နိဗ္ဗာန်) ကို အာရုံ ပြုသော။ တဒဘိမုခိဘူတတ္တာ (အဘိ၊ ငွ၊ ၂။ ၇၉) တိ တံ နိဗ္ဗာနံ အဘိမုခိဘာဝတော။ သမ္မော၊ ယော။ ၄၈။ (- နေတ္ထိ၊ ငွ၊ ၅၈။)

တဒဘိသင်္ခတ (တိ) [တ+အဘိသင်္ခတ] ထို... သည် - ပြုပြင် - စီရင် - အပ်သော။ ပပဉ္စာ နာမ တဏှာဒိဋ္ဌိမာနာ၊ တဒဘိသင်္ခတာ စ သင်္ခါရာ။ နေတ္ထိ၊ ၃၂။ (- နေတ္ထိ၊ ငွ၊ ၁၀၁။)

တဒဘိသင်္ဂ (ပု) [တ+အဘိသင်္ဂ] (က) ထို... ၌ လွန်စွာကပ်ငြိသော။ (ခ) ထို... ၌ လွန်စွာ ကပ်ငြိသကဲ့သို့ ဖြစ်သော။ (က) တဒဘိ-သင်္ဂေါ တဏှာ (နေတ္ထိ၊ ၉၂) တိ တတ္ထ အဘိ-သင်္ဂေါ အာသင်္ဂေါတိ လဒ္ဓနာမာ တဏှာ။ နေတ္ထိ၊ ငွ၊ ၁၉၄။ (ခ) = တသ္မိံ သံကိလေသေ အဘိသင်္ဂေါ ဝိယ ပဝတ္တော သောကိယ-ဓမ္မော နိရဝသေသဝသေန ဒုက္ခသစ္စံ ဟောတိ၊ အထ ဝါ တသ္မိံ ဒုက္ခေ အဘိသင်္ဂေါ ဝိယ ပဝတ္တော တဏှာ ဒုက္ခသမုဒယော သမုဒယ-သစ္စံ ဟောတိ။ နေတ္ထိ၊ ဝိ၊ ၂၇၈။

တဒဘိသမယ (ပု) [တ+အဘိသမယ] ထို... ကို ထိုးထွင်း၍သိခြင်း။ တဒဘိသမယာယာ- (ဝိဘာဝိနီ၊ ၂၄၅) တိ တေသံ ပစ္စယဝိသေ-သာနံ အဓိဂမတ္ထံ။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၄၀၈။

တဒဘိဟတဇဝနကိစ္စ (န) [တ+အဘိဟတ+ဇဝနကိစ္စ] ထို (စက္ခု-စသည်) သည် ရှေးရှု ဆောင်အပ်သော အာရုံ၌ ဖြစ်သော ဇော၏ (ခံစားခြင်း) အမှု။ တဒေတံ တဒဘိဟတ-ဇဝနကိစ္စံ တတ္ထ အာရောပေတွာ ဝုတ္တံ။ မ၊ ငွ၊ ၃။ ၁၀၄။

တဒမန္တရာ (ဗျ) [တ+အန္တရာ] ထို... ၏ - အကြား - အတွင်း - ဖြစ်သော (ကာလ)။ တဒမန္တရာ (ဝိ၊ ၃။ ၂၂၄) တိ တဒန္တရာ၊ တာဝ-တကံ ကာလန္တိ အတ္ထော။ ဝိ၊ ငွ၊ ၃။ ၃၅၆။ = ဧတ္ထ တဒန္တရာတိ ဝတ္ထဗ္ဗေ ဝါစာသိလိဋ္ဌ-ဝသေန မ-ကာရာဂမံ ကတွာ ဝုတ္တန္တိ အာဟ “တဒန္တရာ” တိ၊ တဿ အတ္တနော ပဝါရိတ-ကာလဿ အန္တရာ။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၁။ ၂၃၇-၈။

တဒလာဘ (ပု) [တ+အလာဘ] ထို... ကို မရခြင်း။ တဒလာဘော (မူလဋီ၊ ၂။ ၃၁) တိ

ဥပနိဿယာလာဘော။ အနုဋီ၊ ၂။ ၃၆။ (-
ဝဇီရ။ ၂၄၁-၂။)

တဒဝဂါဟ (ပု) [တ + အဝ + ဂါဟ] ထို .... သို့
သက်ဝင်ခြင်း။ အပ္ပနာ စ အာရမ္မဏေ
ဒဠ္ဇနိပါတော တဒဝဂါဟောယေဝ။ အနုဋီ၊
၁။ ၁၅၃။

တဒဝစန (န) [တ + အဝစန] ထို....ကို - မဆို -
မမြှောက် - ခြင်း။ ဣစ တဒဝစနေနော အသင်္ခါ-
ရိကဘာဝံ နိယမေတွာ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၆၉။ (-
၁၀၈။)

တဒဝစ္ဆာဒနပစ္စုပ္ပန် (တိ) [တ + အဝစ္ဆာဒန
+ ပစ္စုပ္ပန်] ထို....ကို ဖုံးလွှမ်းခြင်းဟူသော
(ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၏ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်
ခြင်း(အခြင်းအရာ)ရှိသော၊ ထို....ကို ဖုံးလွှမ်း
ခြင်းဟူသောရှေးရှုဖြစ်စေအပ်သော အကျိုး
ရှိသော(မက္ခ)။ တဒဝစ္ဆာဒနပစ္စုပ္ပန်နော။
မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၁၀။ ဣတိဝုတ္တိ၊ ၄။ ၄၇။

တဒဝတ္ထ (တိ) [တ + အဝတ္ထ] ထို .... အခိုက်
အတန့်ရှိသော။ တံ ဂမနာဒိ အဝတ္ထာ
ယဿ သာ တဒဝတ္ထာ၊ ဂမနာဒိအာကာ-
ရပွဝတ္ထာ။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၁၈၈။ တဿ တဒ-
ဝတ္ထဿ ပုဂ္ဂလဿ ရူပါယတနုပ္ပါဒတော ဥဒ္ဓံ။
မူလဋီ၊ ၃။ ၁၃၀။ (- ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၃၊ ၁၄၉။ အနုဋီ၊
၁။ ၉၊ ၂၄။ အနုဋီ၊ ၂။ ၁၀၉။ အနုဋီ၊ ၃။ ၁၈၂။)

တဒဝဓိဘာဝ (ပု) [တ + အဝဓိဘာဝ] ထို....
အပိုင်းအခြား ရှိသည်၏ အဖြစ်။ အဿာသ-
ပဿာသာနံ သမညာယ တဒဝဓိဘာဝတော။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၁၂။

တဒဝသာန (န) [တ + အဝသာန] (၁) ထို....
၏ အဆုံး။ (တိ) (၂) ထို.... လျှင် အဆုံး
ရှိသော။ (၁) တဒဝသာနေ တသ္မိညေဝ။
အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၅၁။ အနုဋီ၊ ၂။ ၂၅။ (တိ) (၂)
တဒဝသာနော ဟိ တဿ ဘိက္ခုဘာဝေါ။
သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၈၂။

တဒဝသေသင်္ဂ (န) [တ + အဝသေသ + အင်္ဂ]
ထို .... မှ - ကြွင်း - ကျန် - သော - အစိတ် -
အပိုင်း။ တဒဝသေသင်္ဂေဟိ ဖလဘူတနာမ-
ရူပဓမ္မေဟိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၄၅။

တဒဝိပစ္စနောကာသ (ပု) [တ + အဝိပစ္စန +
ဩကာသ] ထို .... ၏ အကျိုးပေးခွင့်မရှိရာ
အရပ်။ တဒဝိပစ္စနောကာသေ ပုဂ္ဂလဿ
နိဗ္ဗတ္တတ္တာ စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၆၇။
တဒဝိပစ္စနောကာသေ တဿ ကမ္မဿ အဝိ-
ပစ္စနဿ ဩကာသေ ရူပဘဝဂတိယံ။ မဇ္ဈိ၊
၁။ ၁၃၄။

တဒသုဒ္ဓိဟေတု (ပု) [တ + အသုဒ္ဓိ + ဟေတု]
ထို .... ၏ - မသန့်ရှင်း - မစင်ကြယ် - ခြင်း၏
အကြောင်း။ တဒသုဒ္ဓိဟေတုနံ ကိလေသာနံ
ဒုရိဘာဝတော။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၄၂။

တဒသိတ (တိ) [တ + အသိတ (= အာ +
သိ + တ)] ထို....လျှင် မှီအပ်ရာရှိသော ထို....
ကို မှီသော။ ယတ္ထ ဘုမ္မာ တဒသိတာ(ဒီ၊ ၂။
၂၀၄)တိ ယေသု ယေသု ဌာနေသု ဘုမ္မာ
ဒေဝတာ တံ တံ နိဿိတာ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၇။

တဒဟ (ပု) [တ + အဟ] ထို - နေ - ရက်။
သောယေဝ အဟော တဒဟော။ သတ္တမိ-
ဝစနေန ပန “တဒဟူ”တိ ပဒသိဒ္ဓိ။ သီ၊ ဋီ၊
သစ်၊ ၂။ ၁၀။ တဒဟူ (ဆန်းကြောင့် ဒီသ)
အမညဟံ။ ဇာ၊ ၂။ ၄၀။ တဒဟူတိ တသ္မိ*
အဟု၊ တသ္မိ* ဒိဝသေတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။
၁၂၇။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၅၀။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၅၃။ ကင်္ခါ၊ ဋီ၊
သစ်၊ ၁၅၄။ (- ဥဒါန၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆၈။ ဝဇီရ၊ ၃၂၂။
သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၁၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၀၃။ သာ-
ရတ္ထ၊ ၃။ ၄၂၆။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၇၂။) တဒဟေဝ -
ဝိ၊ ၃။ ၃၅၃။ ဝိ၊ ၅။ ၃၀၂။ အပ၊ ၂။ ၁၅၈။ မိလိန္ဒ၊
၂။ ၁။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉၂။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၁၃။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊
၄။ ၂၁၃။ ကင်္ခါ၊ ၁၈၁။ ပေတ၊ ဋ္ဌ၊ ၄၃။ ထေရ၊
ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၅၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ၊ ၈။

တဒဟုအရဟတ္တပ္ပတ္တ (တိ) [တဒဟ + အရ-
ဟတ္တပ္ပတ္တ။ (အလတ္တသမာသံ။)] ထို....နွေ၌
-အရဟတ္တဖိုလ်-ရဟန္တာအဖြစ်-သို့ ရောက်
သော၊ ထို....နွေ ရဟန္တာဖြစ်သော။ တဒဟု-
အရဟတ္တပ္ပတ္တော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၂။

တဒဟုဇာတ (တိ) [တဒဟ + ဇာတ] (၁) ထို....
နွေ၌-ဖြစ်-ပေါက်ဖွား-မွေးဖွား-ခြင်း ရှိ
သော။ (၂) ထို....နွေ၌-ဖြစ်-ပေါက်ဖွား-
မွေးဖွား-သော။ အန္တမသော တဒဟုဇာ-
တာပီ ဒါရိကာ။ ဝိ၊၁။၁၇၄၊၂၀၆။ ဝိ၊၂။
၁၂၉။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၀။ ကခါ။၁၅၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၉၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၉။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၀၊
၁၃၄-၅။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၊၂၁၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။
၃၅၆။ သာရတ္ထ၊၂။၂၅၂၊၃၀၅၊၃၀၇။ သီ၊ဋ္ဌ၊
သစ်၊၂။၂၉၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၂။ မူလဋ္ဌ၊၂။
၂၁၈။) (၁) တဒဟုဇာတာယပီ (ကခါ။
၁၂၀) တိ တသ္မိံ အဟနိ ဇာတံ ဇနနံ
တေိဿာတိ တဒဟုဇာတာ။ (၂) တသ္မိံ
အဟနိ ဇာတာတိ ဝါ တဒဟုဇာတာ၊
တာယ၊ တံဒိဝသံ ဇာတာယပီတိ အတ္ထော။
ကခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၂၂၀-၉-ချည်း။

တဒဟုပဋိဂ္ဂဟိတ (တိ) [တဒဟ + ပဋိဂ္ဂဟိတ]
(၁) ထို....နွေ၌ - ခံယူအပ် - အကပ်ခံအပ် -
သော။ (၂) ထို .... နွေ၌ - ခံယူခြင်း -
အကပ်ခံခြင်း - ရှိသော (ခဲဖွယ်၊ ဘောဇဉ်-
စသည်။) (၁) (၂) တဒဟုပဋိဂ္ဂဟိတံ
ကာလေ ကပ္ပတိ (ဝိ၊ဉာ၊၃၄၉)တိအာဒိ သဗ္ဗံ
သမ္ဘိန္နရသံ သန္တာယ ဝုတ္တံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၅။
(-၃၀၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၀၀။ ကခါ။၂၂၆။
ဝဇီရ။၅၄၁။ သာရတ္ထ၊၃။၆၆၊၄၅၄။ ဝိမတိ၊
၂။၃၃၊၃၈။) (၂) တဒဟု ပဋိဂ္ဂဟိတံ အဿာ-
တိ တဒဟုပဋိဂ္ဂဟိတံ၊ တေန တဒဟုပဋိဂ္ဂဟိ-
တေန။ ကခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၃၉၀။

တဒဟုပဗ္ဗဇိတ (တိ) [တဒဟ + ပဗ္ဗဇိတ] ထို....
နွေ၌ - ရှင် - ရဟန်း - အဖြစ်သို့ ရောက်
သော၊ ထို....နွေ၌ - ရှင် - ရဟန်း - ပြုသော။

တဒဟုပဗ္ဗဇိတော သန္တော။ မိလိန္ဒ။၃၈၂။
(-မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၂၄။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၅။)

တဒဟု(ဟူ)ပသမ္ပန္န (တိ) [တဒဟ + ဥပသမ္ပန္န]
ထို .... နွေ၌ ရဟန်းအဖြစ်သို့ ကောင်းစွာ
ရောက်သော၊ ထို....နွေ ရဟန်းပြုသော၊ သူ။
တဒဟုပသမ္ပန္နဿ ဘိက္ခုနော အဘိဝါဒနံ ....
ကာတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၂။၇၄။ ဝိ၊၄။၄၄၄။ ကခါ။
၂၀၉။ တဒဟု(ဟူ)ပသမ္ပန္နဿာတိ တံဒိဝသံ
ဥပသမ္ပန္နဿ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၇။ သာရတ္ထ၊၃။
၄၃၈။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၀၊၁၉၆-၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။
၃၈၇။ ဝဇီရ။၅၁၀။)

တဒဟုပေါသထ (ပု) [တဒဟ + ဥပေါသထ]
ထို .... ဥပုသ်နေ့၊ ထို (အကျင့်) နှင့် ပြည့်စုံ
သည့် ဖြစ်၍ နေရာဖြစ်သောနေ့။ အနုဇာ-
နာမိ ဘိက္ခုဝေ တဒဟုပေါသထေ ပါရိသုဒ္ဓိံ
ဒေန္တေန ဆန္ဒမ္ပိ ဒါတုံ။ ဝိ၊ဉာ၊၁၆၄။ (-ဝိ၊၄။
၄၂၉၊၄၉၁။ ဒိ၊၁။၄၄။ ဒိ၊၂။၁၄၁၊၁၆၈၊၁၇၈။
မ၊၂။၂၂၅၊၂၂၆။ မ၊ဉာ၊၆၆၊၇၀၊၁၂၃၊၂၁၀-၁၊
၃၁၉၊၃၂၄။ သံ၊၁။၁၉၂။ အံ၊၁။၂၀၆၊၅၀၃။
အံ၊၂။၄၄၂။ အံ၊၃။၃၂၁၊၄၄၇။ ဥဒါနံ၊၁၃၈။
သုတ္တနိ။၃၉၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၁၀။ ကခါ။၉၅။
ဝဇီရ။၄၅၂။ ကခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၁၃၂။) တဒဟ
ဥပေါသထေတိ ဆေဒေါ။ ဥပေါသထာဟေတိ
ဝတ္တဗ္ဗေ သဒ္ဓဗျူဟဝသေန ဟေဋ္ဌူပရိယာယံ
ကတာ အဟူပေါသထေတိ ဝုတ္တံ၊ တသ္မိံ
ဥပေါသထဒိဝသေတိ အတ္ထော။ ကခါ၊ယော၊
မဟာဋ္ဌ၊၁။၁၇၁။ (အခြား ဋ္ဌ၊ဋီ၊တို့၌ ပါကျ
သာ ဖွင့်ကြ၏။)

တဒဟုပ္ပန္န (တိ) [တဒဟ + ဥပ္ပန္န။ ဝါကျလည်း
သင့်။] ထို .... နွေ၌ ဖြစ်သော (သင်္ကန်း-
စသည်။) တဒဟုပ္ပန္နေ မူလစိဝရေ ပစ္စာသာ-
စိဝရံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊၁။၃၀၄။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၃၉။)

တဒဟုဝဿုပနာယိကာ (တိ) [တဒဟ + ဝဿု-
ပနာယိကာ။ ဝါကျလည်း သင့်။] ထို....

ဝါသို ကပ်ရာ နေ။ ထို ... ဝါဆိုရာ နေ။ န
ဘိက္ခဝေ တဒဟုံသယူပနာယိကာယ ဝဿံ
အနုပဂန္တုကာမေန သဉ္စိစ္စ အာဝါသော
အတိက္ကမိတဗ္ဗော။ ဝိ၊၃။၁၉၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။
၂၁၅။

တဒါ (ဗျ) [တ+ဒါ။ (ဓာန်။၁၂၀၃။ ကစ္စည်း။
၂၅၀။ ရူ။၂၇၀။ မောဂ်၊၄။၁၀၅။ နိတိ၊သုတ္တ။
၅၀၆။ အရေ၊၂၄၊ ၂၂-ကြည့်။)] ထို....
အချိန်-အခါ-၌။ တဒါ ဟတ္ထေန ဥပက္ကမိ-
တော အသုစိ* မောစေဟိ (ဝိ၊၁။၁၅၁)တိ
တသ္မိ* ကာလေ....ကရေဟိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၅။
(-ဝိ၊၂။၁၃၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၊၃၆။ ဥဒါန၊
ဋ္ဌ။၈၃၊၃၀၆။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၈၁၊၁၂၉၊၂၀၆၊၂၀၇။
အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၊၁၀၇။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၁။၂၂၅။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၅၇၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊
၂။၂၀၆-စသည်။)

တဒါကာရ (ပု) [တ+အာကာရ] (၁) ထို ....
-အကြောင်း - အခြင်းအရာ။ (တိ) (၂)
ထို....-အကြောင်း - အခြင်းအရာ - ရှိသော။
(၁) အာကာရဝန္တေသု ဂဟိတေသု တဒါ-
ကာရေပိ ဂဟိတောယေဝ ဟောတိ။ အနု-
ဋ္ဌိ၊၁။၁၂၂။ (-ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၃။၁၇၆။) တဒါကာ-
ရပုဝတ္တိလည်း ကြည့်။ (တိ) (၂) တဒါ-
ကာရာ ပန အကုသလာ ဓမ္မာ တထာ
ဝုစ္စန္တိ။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌိ၊၁၀၂။ (-မူလဋ္ဌိ၊၁။၇၂။
အနုဋ္ဌိ၊၁။၈၂။)

တဒါကာရဂါဟက (တိ) [တဒါကာရ+ဂါဟက။
ထိ-၌-ဂါဟိကာ] ထို.... အခြင်းအရာကို-ယူ
- စွဲလမ်း - တတ်သော။ ဝတ္ထုကာမေသု
ပါတဗျတာသင်္ခါတာနံ သုဘာဒိအာကာရာနံ
တဒါကာရဂါဟိကာနံ တဏှာနန္တိ အတ္ထော။
ဝိမတိ၊၁။၁၀၃။

တဒါကာရပရိဝိတက္ကန (န) [တဒါကာရ+ပရိ-
ဝိတက္ကန] ထို.... အခြင်းအရာကို-ကြံစည်-
တွေးဆ-ခြင်း။ တဒါကာရပရိဝိတက္ကနေဟိ

သဝိဂ္ဂဟေ ဝိယ....တဏှာ သန္တိဋ္ဌတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။
၂၂၇။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၅၆။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၂၂၀။

တဒါကာရပုဝတ္တိ (တိ) [တဒါကာရ + ပဝတ္တိ]
ထို.... အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်သော။ တဒါ-
ကာရပုဝတ္တော စိတ္တုပ္ပါဒေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။၇၀။
(-စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၇၃။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၃။၁၇၄။ အံ၊ဋ္ဌိ၊
၃။၁၀၀။)

တဒါကာရပုဝတ္တိ (ထိ) [တဒါကာရ+ပဝတ္တိ]
ထို.... အကြောင်း - အခြင်းအရာ - အားဖြင့်
ဖြစ်သော။ တဿာ တဒါကာရပုဝတ္တိတိ တဒု-
ပကရဏဘူတာ သညာ။ ဝိဘာဝိနီ၊၂၃၂။
သော အဿာဒေါ ဝေ အာကာရော တဒါ-
ကာရော၊ တေန ပဝတ္တတိတိ တထာ။ မဏိ-
မဉ္ဇူ၊၂။၃၂၁။

တဒါကာရသင်္ခါရဂဟဏ (န) [တဒါကာရ+
သင်္ခါရ+ဂဟဏ] (က) ထို.... အခြင်းအရာ
အားဖြင့် သင်္ခါရတို့ကို ယူခြင်း။ (ခ) ထို....
အခြင်းအရာရှိသော သင်္ခါရတို့ကို ယူခြင်း။
တဒါကာရသင်္ခါရဂဟဏတော။ မူလဋ္ဌိ၊၁။
၁၁၅။

တဒါကာရသန္တိဋ္ဌာန (န) [တဒါကာရ+သန္တိ-
ဋ္ဌာန] ထို.... အခြင်းအရာ - ကို - အားဖြင့် -
ဆုံးဖြတ်ခြင်း။ တဒါကာရသန္တိဋ္ဌာနံ ဝေ-
သဒ္ဓေန ဝိဘာဝိတံ။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။၃၆။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။
၂၂။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၅။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၈။)

တဒါကာရသန္တိဿယ (ပု) [တဒါကာရ+သန္တိ-
ဿယ] ထို.... အခြင်းအရာ ဟူသော-မှိ-
အားကိုး - အားထား - ရာ။ တဒါကာရ-
သန္တိဿယေန ပဝတ္တိတော တဒါကာရသဟ-
စရိတတာယ စ “အဓိစ္စသမုပ္ပန္န”န္တိ ဝုစ္စတိ။
ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၆၆။

တဒါကာရသဟစရိတ (တိ) [တဒါကာရ +
သဟစရိတ] ထို.... အခြင်း အရာနှင့် တကွ
ဖြစ်သော။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

တဒါကာရာနုဝိဓာန (တိ) [တဒါကာရ+အနု-ဝိဓာန] ထို .... အခြင်းအရာကို လျော်စွာ-စီရင်-စီမံ-တတ်သော။ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနုမ္မိ တဒါကာရာနုဝိဓာနတာယပစ္စယောဟောတိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၉၃။

တဒါဂမန (တိ) [တ+အာဂမန] ထို .... ၎င်း-လာ-ရာ-ကြောင်း-ဖြစ်သော (တရား)။ သုညတာပုဏ္ဏိဟိတဘာဝေဟိ တဒါဂမနေဟိ။ အနု၊ဋီ၊၁။၁၂၂။

တဒါဏာပန (န) [တ+အာဏာပန] ထို .... ကို-စေခိုင်း-တိုက်တွန်း-ခြင်း။ တဒါဏာပနမ္မိ ဇောတိတံ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၃၃။

တဒါတ္တ (န) [တဒါ+တ္တ။ တ+ဒါ+တ္တ] အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တဒါတု (န) [တဒါ+တု။ တဒါ တသ္မံယေဝ ကာလေ ဇာတံ တဒါဘံ၊ တံ။ တဒါတ္တန္တိပိ ပါဌော။ ဓာနံ၊ဋီ၊ဂဇ။သုစိ။] ထို....အချိန်-အခါ-၌ ဖြစ်ခြင်း၊ ထို....အချိန်-အခါ-ကာလ၊ ထို....ခဏ၊လက်ငင်း၊ယခုချက်ခြင်း၊ လောလောဆယ်၊ ပစ္စုပ္ပန်ကာလ။ (တောင်ပေါက်၊ ဓာနံ၊သျှ-၌ 'ပု၊န' ဟု ဆို၏။) တက္ကာလ (န) (၂) ကြည့်။

တဒါဒါယက (တိ) [တ+အာဒါယက] ထို .... ကို-ခိုး-ယူ-ကြောင်း ဖြစ်သော (လုံ့လ-စသည်)။

တဒါဒါယက ဥပက္ကမ သမုဋ္ဌာပက (တိ) [တဒါဒါယက + ဥပက္ကမ + သမုဋ္ဌာပက။ ထိ-၌-သမုဋ္ဌာပိကာ]ထို ...ကို-ခိုး-ယူ-ကြောင်း ဖြစ်သော လုံ့လကို ဖြစ်စေတတ်သော။ တဒါဒါယကဥပက္ကမသမုဋ္ဌာပိကာ ထေယျ-စေတနာ အဒိန္နာဒါနံ၊ ဒီ၊ဋီ၊၁။၇၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၀။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၉၉။ (-ဒုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၁၆။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၄။) တံ ပရပရိဂ္ဂဟိတံ အာဒိယတိ

ဧတေနာတိ တဒါဒါယကော၊ သေဝ ဥပက္ကမော၊ တံ သမုဋ္ဌာပေတိတိ တဒါဒါယက-ဥပက္ကမသမုဋ္ဌာပိကာ။ သံ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၃၀။

တဒါဒါယက ပယောဂ သမုဋ္ဌာပက (တိ) [တဒါဒါယက + ပယောဂ + သမုဋ္ဌာပက။ ထိ-၌-သမုဋ္ဌာပိကာ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ တဒါဒါယကပယောဂသမုဋ္ဌာပိကာ (ဝိဘာဝိနီ၊၁၇၂) တိ တဿ ပရဘဏ္ဍဿ အာဒါယကဿ ယထာဝုတ္တပ္ပယောဂဿ သမုဋ္ဌာပိကာ။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၃၅။

တဒါဒိနဝ (ပု) [တ+အာဒိနဝ] ထို....၏အပြစ်။ တဏှာဒိနံ တဒါဒိနဝဿ စ ဝိဘာဝနာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၃၃၁။

တဒါဒိနဝဝိဘာဝနရသ (တိ) [တဒါဒိနဝ + ဝိဘာဝန+ရသ] ထို.... ၎င်း အပြစ်ကို ထင်စွာ ပြခြင်း ကိစ္စရှိသော။ တဒါဒိနဝဝိဘာဝန-ရသာ(ရသံ)။စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၂၇၃။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၇၁။

တဒါဓာရ (တိ) [တ+အာဓာရ] (က) ထို.... ဟူသော တည်ရာရှိသော။ (ခ) ထို .... ၎င်း တည်ရာ ဖြစ်သော။ (က) တဒါဓာရော-(မူလ၊ဋီ၊၁။၁၅)တိ တေ သစ္စိကဋ္ဌပရမတ္တာ ရူပါဒယော အာဓာရာ ဧတဿာတိ တဒါဓာရော။ အနု၊ဋီ၊၁။၁၆။ (-သာရတ္ထ၊၃။၂၇၄။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၂၄။ မ၊ဋီ၊၃။၇၂။ အနု၊ဋီ၊၁။၆၉။) (ခ) ကုမ္ဘိယန္တိ တဒါဓာရဿ အနိစ္စတုစ္ဆာ-ဒိဘာဝနိဒဿနံ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၆။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၁၉။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၄၅။ သံ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၅၂။ အံ၊ဋီ၊၁။၈၃။ မူလ၊ဋီ၊၁။၃၊၁၅၀။ အနု၊ဋီ၊၁။၆၇။ အနု၊ဋီ၊၂။၃။ နေတ္ထိ၊ဝိ၊၂၈၀။)

တဒါဓိပတေယျ (တိ) [တ+အာဓိပတေယျ] ထို .... ဟူသော အကြီးအကဲမှ လာသော။ ဣဓေကစ္စော ပညာဂရုကော ဟောတိ .... တဒါဓိပတေယျော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၄။ သာပညာ အဓိပတိ တဒဓိပတိ၊ တဒဓိပတိတော

အာဂတော တဒါမိပတေယျော။ အံ၊ဋီ၊၁။
၂၀၄၅။

တဒါမိမုတ္တ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] “တဒါမိမုတ္တ”
အမည်ရသော (ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ)။ (ယင်း-သည်
ပဒုမဝတီမိဖုရား၏ သား ၅-ရာတို့တွင် ၁-ပါး
အပါအဝင်ဖြစ်၏။) တဒါမိမုတ္တော ဝိမလော
စ ကေတုမာ။ မ၊၃။၁၁၅။ (- အပါဠာ၊၁။
၁၄၄။)

တဒါဓေယျ (တိ) [တ+အာဓေယျ] ထို.... ဟူ
သော တည်ရာရှိသော (စိတ်-စသည်)။
သိက္ခာပဒဝိသယတ္တာ တဒါဓေယျဘူတဿ
စိတ္တဿ အဓိကရဏံ ကတောတိ အတ္ထော။
သာရတ္ထ၊၂။၆၃။

တဒါနိ (ဗျ) [တ+ဒါနိ။ (တဒါနိမ်-သံ)] ထို....
အချိန် - အခါ - ၌။ (ကစ္စည်း။၂၅၈။
၇။၂၇၈။ နိတိ၊သုတ္တ။၅၀၆။ အမရ၊၂၄၊၂၂-
ကြည့်။)

တဒါနိသံသ (တိ) [တ+အာနိသံသ] (၁)
ထို.... မြော်လင့် - တောင့်တ - အပ်သော
အကျိုးရှိသော။ (၂) ထို.... ၏ - အကျိုး
ဆက်-အာနိသင်-ဖြစ်သော။ (၁) တဒါ-
နိသံသော (သံ၊၁။၄၃၊၅၀) တိ အရဟတ္တာ-
နိသံသော။ .... အရဟတ္တာနိသံသော ဘိက္ခု၊
အရဟတ္တံ ပတ္ထေန္တော ဈာယိ ဘဝေယျ။
သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၇။ (၂) သဗ္ဗညုတညာဏံ ဖလံ
တဒါနိသံသဘာဝတော။ နေတ္ထိ၊ဋီ။၅။

တဒါနုဂ (တိ) [တ+အနု+ဂမု+ကိ] ထို....သို့
- အစဉ် - အတု - လိုက်သော။ အနာဂါမီ
တဒါနုဂေါ။ အပါ၊၂။၁၂၄။

တဒါနုဘာဝပ္ပကာသန(က) (တိ) [တ+အာ-
နုဘာဝ+ပကာသန (က)] ထို.... ၏-အာ-
နုဘော်-အစွမ်း-သတ္တိ-တန်ခိုး-ကို-ထင်
စွာ-ထင်ရှား-ပြတတ်သော၊ သူ။ ဤ(ဇေ)-
ဒိသော ဧကော ဘိက္ခု၊ တဒါနုဘာဝပ္ပကာ-

သနော (ကော) ဟောတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၉၁။
သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၁၅။

တဒါယတန (န) [တ+အာယတန] ထို....ဟူ
သော-တည်ရာ-အကြောင်း၊ (က) နိဗ္ဗာန်။
(ခ) အရဟတ္တဖိုလ်။ (ဂ) ပဌမဈာန်။ (သ)
ဒုတိယဈာန်။ (င) တတိယဈာန်။ (စ)
စတုတ္ထဈာန်။ (ဆ) အာကာသာနဉ္စာယတ-
နဈာန်။ (ဇ) ဝိညာဏဉ္စာယတနဈာန်။ (ဈ)
အာကိဉ္စာယတနဈာန်။ (ည) နောသညာ-
နာသညာယတနဈာန်။ (ဋ) သညာဝေဒယိ-
တနိရောဓသမာပတိ။

ထို....ဟူသော-တည်ရာ - အကြောင်း၊
(က) နိဗ္ဗာန်။ အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ တဒါယတနံ၊
ယတ္ထ နေဝ ပထဝီ န အာပေါ န တေဇော န
ဝါယော။ ဥဒါန၊၁၇၇။ တဒါယတနန္တိ တံ
ကာရဏံ၊ ဒ-ကာရော ပဒသန္တိကရော။
နိဗ္ဗာနံ ဟိ မဂ္ဂဖလဉာဏာဒီနံ အာရမ္မဏပစ္စယ-
ဘာဝတော....ကာရဏဋ္ဌေန “အာယတန”န္တိ
ဝုစ္စတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၅၂-၃။ (-၂၊၃၅၈။
အနုဋီ၊၂။၄၇။)

(ခ) အရဟတ္တဖိုလ်။ ကုဒဿု နာမာဟံ
တဒါယတနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရိဿာမိ။ ယဒရိ-
ယာ တေရဟိ အာယတနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရန္တိ။
မ၊၁။၃၇၈။ = တံ အာယတနံ၊ ပရမဿာသ-
ဘာဝေန ပတိဋ္ဌာနဘူတံ အရဟတ္တန္တိ
အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၇။ (-မ၊၃။၂၆၁။
သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၅။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။
၁၄၇။ မ၊ဋီ၊၃။၉၆။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၆၂။ နေတ္ထိ၊ဝိ၊
၂၂၉။)

(ဂ) ပဌမဈာန်။ ပဌမံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ
ဝိဟရတိ။ ယထာ ယထာ စ တဒါယတနံ၊
တထာ တထာ နံ ကာယေန ဖုဿိတော ဝိဟ-
ရတိ။ အံ၊၃။၂၄၄-၅။ ယထာ ယထာ စ
တဒါယတနန္တိ ယေန ယေန ကာရဏေန

ယေန ယေနာကာရေန တံ ပဌမဇ္ဈာနသင်္ခါတံ
အာယတနံ ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၄။

(ဃ) ဒုတိယဈာန်။ ဒုတိယံ ဈာန်
ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။ ယထာ ယထာ စ တဒါ-
ယတနံ။ (င) တတိယဈာန်။ တတိယံ ဈာန်
ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။ ယထာ ယထာ စ တဒါ-
ယတနံ။ (စ) စတုတ္ထဈာန်။ စတုတ္ထံ ဈာန်
ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။ ယထာ ယထာ စ တဒါ-
ယတနံ။ (ဆ) အာကာသာနဉာယတန-
ဈာန်။ အာကာသာနဉာယတနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ
ဝိဟရတိ။ ယထာ ယထာ စ တဒါယတနံ။
(ဇ) ဝိညာဏဉာယတနဈာန်။ ဝိညာဏဉာ-
ယတနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။ ယထာ ယထာ
စ တဒါယတနံ။ (ဈ) အာကိဉ္ဇညာယတန-
ဈာန်။ အာကိဉ္ဇညာယတနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရ-
တိ။ ယထာ ယထာ စ တဒါယတနံ။ (ည) နေ-
ဝသညာနာသညာယတနဈာန်။ နေဝသညာ-
နာသညာယတနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။ ယထာ
ယထာ စ တဒါယတနံ။ (ဋ) သညာဝေဒယိ-
တနိရောဓသမာပတ်။ သညာဝေဒယိတနိ-
ရောဓံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။...ယထာ ယထာ
စ တဒါယတနံ။ အံ၊၃။၂၄၄-၅-ချည်း။ (ပေ-
ယျာလကို ဖော်၍ အကိုးပြသည်။)

တဒါယတနိကဘဝပတ္ထနာ (ထိ) [တဒါယတ-
နိက+ဘဝ+ပတ္ထနာ] ထို (စက္ခု-စသော)
အာယတန-ရှိသော ဘဝကို တောင့်တတ်
သော(တဏှာ)။ တဒါယတနိကဘဝပတ္ထနာ-
ဘာဝတော။ မူလဋီ၊၁။၁၄၇။

တဒါယတ္တ (တိ) [တ+အာယတ္တ] (က) ထို....
နှင့် စပ်သော။ (ခ) ထို....အား သက်ဆိုင်
သော။ (ဂ) ထို....၌ ဖွဲ့စပ်သော။ (က)
တဒါယတ္တာ ဟိ နေသံ ပဗ္ဗဇ္ဇာ ဥပသမ္ပဒါ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၇။ = တေန ဝိနယပရိယတ္တိကုသ-
လေန အာယတ္တာ အဓိနာ။ ပါရာ၊ယော။၅၃။
(-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၇။ ဝဇီရ။၂၃၀။ သာရတ္ထ၊
အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၁၂-ပ.ပ.ဗ.သ.စ

၂။၁၄၉။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၀၇။ မူလဋီ၊၁။၁၆၊၆၂။
(ခ) တဒါယတ္တဝုတ္တိ (က) ကြည့်။ (ဂ)
တဒါယတ္တဝုတ္တိ (ခ) ကြည့်။

တဒါယတ္တဝုတ္တိ (တိ) [တဒါယတ္တ+ဝုတ္တိ] (က)
ထို....အား သက်ဆိုင်သော ဖြစ်ခြင်းရှိသော။
(ခ) ထို....၌ ဖွဲ့စပ်သော ဖြစ်ခြင်းရှိသော။
(ဂ) ထို....နှင့် စပ်သော ဖြစ်ခြင်းရှိသော။
နိမိတ္တေ ပန အာရက္ခဘာဝေန ဝိနဋ္ဌေ လဒ္ဓံ
လဒ္ဓံ ဈာနမ္ပိ ဝိနဿတိ တဒါယတ္တဝုတ္တိတော။
သာရတ္ထ၊၂။၂၂၁။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၃၅၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၊၄၀၅။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၁၃-စသည်။) (က) တဒါယတ္တ-
ဝုတ္တိနန္တိ တေသံ အာယတ္တာ ပဋိဗဒ္ဓါ ယေသံ
ဝိပါကာနံ တေ တဒါယတ္တဝုတ္တိနော၊ တေသံ။
အဘိ၊ဝတာရ၊ဋီ၊၁။၁၁၃။ တေသံ ကုသလာ-
ကုသလာနံ အာယတ္တာ ဝုတ္တိ တေသန္တိ
တဒါယတ္တဝုတ္တိနော။ အဘိ၊ဝတာရ၊ ဋီ၊သစ်၊
၂။၂၀၅။ (ခ) တသ္မိံ စေတသိ အာယတ္တာ
ပဋိဗဒ္ဓါ တဒါယတ္တာ၊ သာ ဝုတ္တိ ယဿ တံ
တဒါယတ္တဝုတ္တိ။ မဏိမဇ္ဈ၊၁။၁၃၁။ (ဂ)
တဒါယတ္တ (က) ကြည့်။

တဒါယတ္တဝုတ္တိက (တိ) [တဒါယတ္တ+ဝုတ္တိ+က]
ထို နှင့် - စပ်သွယ် - သက်ဆိုင် - သော
ဖြစ်ခြင်း ရှိသော။ စတုဓာတုဂ္ဂဟဏေန
စေတ္တ တဒါယတ္တဝုတ္တိကာ .... ရူပဓာတုယော
သမဝရဒ္ဓါ။ အနုဋီ၊၂။၅၁။

တဒါယူဟန (န၊ထိ) [တ + အာယူဟန (=
အာ + ဦဟ + ယု = အာယ + ဦဟန)] အာ-
ယူဟန (မူလဋီ၊၂။၅၀။ အနုဋီ၊၂။၆၀)ကြည့်။
ထို.... ကို - ပေါင်းစု - အားထုတ် - ကြောင်း၊
ထိုအကျိုးကို ဖြစ်စေတတ်သော (စေတနာ-
စသည်)။ စေတနာ သမာပတ္တိစေတနာ
တဒါယူဟနာ စ။ မူလဋီ၊၃။၃၃။

တဒါရမ္မဏံ (တိ) [တ + အာရမ္မဏ + အာ-
ရမ္မဏ။ တဿ ဇဝနဿ အာရမ္မဏံ

အာရမ္မဏမေတေသန္တိ တဒါရမ္မဏာနိ “ဗြဟ္မ-
သရော”တျာဒိသု ဝိယ မဇ္ဈေပဒလောပ-
ဝသေန။ ဝိဘာဝိနီ။၁၄၃။ “တဒါရမ္မဏာ-
ရမ္မဏာနိ”တိ ဝတ္ထဗေ မဇ္ဈေပဒလောပ-
ဝသေန “တဒါရမ္မဏာနိ”တိ ဝုတ္တံ။ မဏိ-
မဉ္ဇူ။၁။၄၅၇။ (- ၃၈၆။ အဋ္ဌသာယော။
၁၄၂။ အဘိဝတာရဋ္ဌိသစ်။၂။၄၅။)]
တဒါရုံ၊ တဒါရုံစိတ်၊ ထို (ဇော) ၏ အာရုံ
ဟူသော အာရုံရှိသော၊ ထို (ဇော)၏ အာရုံ
ကို အာရုံပြုသော (ဝိပါက်စိတ်)။ သောမန-
ဿသဟဂတာနေဝ တဒါရမ္မဏာနိ ဘဝန္တိ။
သင်္ဂဟ။၂၆။ တဒါရမ္မဏမ္ပိ (သံ၊ ဋ္ဌ။၁။၁၆၅)-
တိ....တဒါရမ္မဏစိတ္တမ္ပိ။ သံ၊ ဋ္ဌိ။၁။၂၁၃။ တဿ
ဇဝနဿ အာရမ္မဏံ အာရမ္မဏံ ကတာ
ပဝတ္တတ္တာ “တဒါရမ္မဏ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၂။၉၀။ (- ဒီ၊ ဋ္ဌိ။၂။၁၀၀။ မဇ္ဈိ။၁။၂၃၂။
အံ၊ ဋ္ဌိ။၁။၂၄၀။ အံ၊ ဋ္ဌိ။၂။၇၀။ အနု၊ ဋ္ဌိ။၂။၁၂။
အဘိဝတာရဋ္ဌိသစ်။၂။၆၇။)တဒါရုံနှင့် စပ်
သော သိမှတ်ဖွယ်ကို(သင်္ဂဟ။၁၈၊ ၂၆။ဝိဘာ-
ဝိနီ။ ၁၅၃-၄။ အဘိ၊ ဋ္ဌ။၂။၁၄၆-၇)ကြည့်။

တဒါရမ္မဏ (န) [တ + အာရမ္မဏ] (၁)
ထို....၏ အာရုံ။ (တိ) (၂) ထို .... ဟူသော
အာရုံရှိသော၊ ထို .... ကို အာရုံပြုသော
(တရား)။ (၁) သညာသိသေန ဝုတ္တရူပါ-
ဝစရဉ္စာနာနဉ္စေဝ တဒါရမ္မဏာနဉ္စ။ .... တဿ
အာရမ္မဏမ္ပိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ။၁။၂၄၅။(-ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။
၃၂၂။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၈၄။ စူဠနိ၊ ဋ္ဌ။၅၂၅။ သိ၊
ဋ္ဌိ၊သစ်။၁။၁၅၁၊၃၀၈။ သံ၊ ဋ္ဌိ။၁။၁၆၃။ အံ၊ ဋ္ဌိ၊
၁။၁၂၉။ မဏိမဉ္ဇူ။၁။၃၈၅-၆။) (တိ) (၂)
တဒါရမ္မဏာယာ (ဝိ၊ ဋ္ဌ။၃။၂၅၇)တိ နိဗ္ဗာ-
နာရမ္မဏာယ သောတာပတ္တိဖလဝိမုတ္တိယာ။
ဝိမတိ၊၂။၁၀၁။ တဒါရမ္မဏာ (ဝိဘာဝိနီ။
၂၅၉)တိ အာနာပါနာရမ္မဏာ။ မဏိမဉ္ဇူ၊
၂။၄၈၄။ (- ဒီ၊ ဋ္ဌ။၃။၂၃၀။ မဇ္ဈိ။၁။၇၅။
မဇ္ဈိ။၃။၁၈၀။ မဇ္ဈိ။၄။၁၇၀။ သံ၊ ဋ္ဌ။၂။၂၂၃၊
၂၄၅။ အံ၊ ဋ္ဌ။၂။၂၇၀။ အဘိ၊ ဋ္ဌ။၃။၂၁၅။

ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ။၁။၇၅၊၁၂၀။ နေတ္ထိ၊ ဋ္ဌ။၂၄၀။
သာရတ္ထ၊၂။၁၈၃၊၂၂၁၊၂၃၅၊၂၄၁။ ဝိမတိ၊၁။
၅၄။ ဒီ၊ ဋ္ဌိ။၁။၂၅။ ဒီ၊ ဋ္ဌိ။၃။၂၆၇။ မဇ္ဈိ၊၂။
၁၃၀။ မဇ္ဈိ၊၃။၁၂၅၊၃၁၃-၄၊၄၃၉။ အံ၊ ဋ္ဌိ။၁။
၅၄။ မူလဋ္ဌိ၊၁။၆၃။ ဝိဘာဝိနီ။၂၂၉။ မဏိ-
မဉ္ဇူ။၂။၃၀၆။)

တဒါရမ္မဏ (န) [တ + အာရမ္မဏ။ (ဘာဝပု-
ဓာန။) တဒါရမ္မဏ + ဘာဝ။ (ဘာဝလော-
ပ။)] ထို....၏ အာရုံဟူသော အာရုံရှိသည့်၏
အဖြစ်၊ ထို .... ၏ အာရုံကို အာရုံပြုခြင်း။
တဒါရမ္မဏဘာဝေါ တဒါရမ္မဏံ၊ ဇဝနာရမ္မ-
ဏဿ အာရမ္မဏကရဏံ။ မဏိမဉ္ဇူ။၁။၃၈၆။

တဒါရမ္မဏကထာ (ထိ) [တဒါရမ္မဏ + ကထာ]
တဒါရုံကို - ဆို - ရာ - ကြောင်း - ဖြစ်သော
စကား။ အယဉ္စ သဗ္ဗာပိ ပဋိသန္ဓိနေကဿေဝ
ကမ္မဿ ဝိပါကံ သန္ဓာယ တဒါရမ္မဏကထာ။
အဘိ၊ ဋ္ဌ။၁။၃၂၇။

တဒါရမ္မဏကိစ္စ (န) [တဒါရမ္မဏ + ကိစ္စ] ထို....
၏ အာရုံဟူသော အာရုံရှိသော ဝိပါက်စိတ်
၏ ကိစ္စ၊ ထို .... ၏ အာရုံကို အာရုံပြုခြင်း
ကိစ္စ၊ တဒါရုံ ကိစ္စ။ တံတံဇဝနဂ္ဂဟိတာရမ္မ-
ဏဿ အာရမ္မဏကရဏံ တဒါရမ္မဏကိစ္စ။
ဝိဘာဝိနီ။၁၂။(-အဘိ၊ ဋ္ဌ။၂။၁၄၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၂။၁၈၀။ အနု၊ ဋ္ဌိ။၁။၁၃၉။)

တဒါရမ္မဏကိလေသကာမ (ပု) [တဒါရမ္မဏ +
ကိလေသ + ကာမ] ထို .... ဟူသော အာရုံရှိ
သော ကိလေသာကာမ၊ ထို....ကို အာရုံပြု
သော ကိလေသာကာမ။ တေ ပန ဝတ္ထုကာ-
မာ၊ တဒါရမ္မဏကိလေသကာမာ ဝါ။ သံ၊ ဋ္ဌိ၊
၁။၁၀၆။

တဒါရမ္မဏစိတ္တ (န) [တဒါရမ္မဏ + စိတ္တ]
တဒါရုံစိတ်၊ ထို(ဇော) ၏ အာရုံဟူသော
အာရုံရှိသော (ဝိပါက်)စိတ်၊ ထို (ဇော) ၏
အာရုံကို အာရုံပြုသော (ဝိပါက်) စိတ်။
တတ္ထ ယာနေတာနိ ကောဒသ တဒါရမ္မ-

ဏစိတ္တာနိ ဝုတ္တာနိ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၄၆။ (- ၁၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၇၂။) တဒါရမ္မဏမ္ဘိ(သံ၊ ၁။ ၁၆၅)တံ ဇဝနစိတ္တေန သဟ တဒါရမ္မဏ- စိတ္တမ္ဘိ။ သံ၊ ၁။ ၂၁၂။

တဒါရမ္မဏဇိဝိတိန္ဒြိယ (န) [တဒါရမ္မဏ^၂ + ဇိဝိတိန္ဒြိယ] ထို...၏ အာရုံဖြစ်သော ဇိဝိ- တိန္ဒြိယ။ ဝဓကစိတ္တံ ပန တဒါရမ္မဏဇိဝိတိန္ဒြိ- ယဉ္စ အာနန္တရိယာနာနန္တရိယဘာဝေ ပမာ- ဏံ။ ကင်္ခါ၊ ၁။ ၁၇၂။ (- ဒီ၊ ၁။ ၂၇၂။)

တဒါရမ္မဏဇ္ဈာန (န) [တဒါရမ္မဏ^၂ + ဇ္ဈာန] ထို...ဟူသော အာရုံရှိသော ဇ္ဈာနံ၊ ထို... ကို အာရုံပြုသော ဇ္ဈာနံ။ ဒုတ္တိံ သကောဋ္ဌာသာ တဒါရမ္မဏဇ္ဈာနာနိ စ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၃၁။ (- ဝိမတိ၊ ၁။ ၅၀၊ ၂၂။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၀၈။)

တဒါရမ္မဏဇ္ဈာနပရိယာပန (တိ) [တဒါရမ္မဏ^၃ + ဇ္ဈာန + ပရိယာပန] ထို...၏အာရုံလျှင် အာရုံရှိသောဇ္ဈာနံ၌ - အကျုံးဝင် - အတွင်း ဝင် - ပါဝင် - သော။ တဒါရမ္မဏဇ္ဈာနပရိ- ယာပနာ ပီတိ ပဋိသိဝိဒိတာ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၄၀။ မ၊ ၁။ ၂၃၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၇၃။

တဒါရမ္မဏဉာဏပုတ္တိ (ထိ) [တဒါရမ္မဏ^၂ + ဉာဏ + ပုတ္တိ] ထို ဟူသော အာရုံရှိသော အသိဉာဏ်၏ ဖြစ်ပေါ်ခြင်း၊ ထို...ကို အာရုံ ပြုသော အသိဉာဏ်၏ ဖြစ်ပေါ်ခြင်း။ တတ္ထ ဇာနနံ နာမ တဒါရမ္မဏဉာဏပုတ္တိ။ ဝဇီရ၊ ၃၉၉။

တဒါရမ္မဏဌာန (န) [တဒါရမ္မဏ^၃ + ဌာန] တဒါရုံဌာန၊ တဒါရုံ၏ - တည်ရာ - ဖြစ်ရာ (ဇောနုဋ်ဘဝင်၊ စုတိဘူတိ၏အလယ်စပ်ကြား)။ ဇဝနဘဝင်္ဂါနံ၊ ဇဝနစုတိနဉ္စ အန္တရာ တဒါ- ရမ္မဏဌာနံ။ ဝိဘာဝိနီ၊ ၁၂၆။

တဒါရမ္မဏဓမ္မ (ပု) [တဒါရမ္မဏ^၂ + ဓမ္မ] ထို... ဟူသော အာရုံရှိသော တရား၊ ထို... ကို

အာရုံပြုသော တရား။ ဝိရတ္တေသု ဟိ တဒါ- ရမ္မဏဓမ္မေသု အာရမ္မဏာနိပိ ဝိရတ္တာနေဝ ဟောန္တိ။ ဣတိဝုတ်၊ ၁။ ၁၇၂။ (- ဒီ၊ ၁။ ၁၇၃။ မ၊ ၁။ ၂၆၇။)

တဒါရမ္မဏနိယ (ယာ) မ (ပု) [တဒါရမ္မဏ^၃ + နိယ(ယာ)မ] (၁) တဒါရုံကို မှတ်ခြင်း။ (၂) တဒါရုံကို မှတ် - ကြောင်း - ရာ(ဝါရ)။ (၁) ဇဝနေန တဒါရမ္မဏနိယာမံ အကတွာ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၇၂။ ဇဝနေနာယံ တဒါရမ္မဏ- နိယာမော ဝုတ္တော။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၃၁။ အယဉ္စ ဇဝနေန တဒါရမ္မဏနိယမော အဗျဘိစာရီ။ ဝိဘာဝိနီ၊ ၁၅၂။ (- မူလဋီ၊ ၁။ ၁၃၄။ မဏိ- မဉ္ဇူ၊ ၁။ ၄၈၆။) (၂) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တဒါရမ္မဏနိယမဝဏ္ဏနာ (ထိ) [တဒါရမ္မဏ- နိယမ + ဝဏ္ဏနာ] တဒါရမ္မဏနိယမ-၏အပွင့်။ တဒါရမ္မဏနိယမဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။ ဝိဘာဝိနီ။ ၁၅၄။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၁။ ၄၉၄။

တဒါရမ္မဏန္တ (ပု) [တဒါရမ္မဏ^၃ + အန္တ] တဒါ- ရုံ၏ အဆုံး။ တဒါရမ္မဏန္တေ၊ ဇဝနန္တေ ဝါ ပဝတ္တံ ကေမေဝ ဘဝင်္ဂစိတ္တံ။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၉၀။

တဒါရမ္မဏပစ္စယ သဗ္ဗဇဝန ဝန္တ (တိ) [တဒါရမ္မ- ဏ^၃ + ပစ္စယ + သဗ္ဗဇဝန + ဝန္တ] တဒါရုံအား ကျေးဇူးပြုတတ်သော အလုံးစုံသော ဇောရှိ သော၊ တဒါရုံ၏ အကြောင်း ဖြစ်သော အလုံးစုံသော ဇောရှိသော။ ဝိသေသဝတာ ကာလေန တဒါရမ္မဏပစ္စယသဗ္ဗဇဝနဝတာ ဝိပါကပ္ပဝတ္တိံ...ဝုတ္တံ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၂၉။

တဒါရမ္မဏပရိယောသာန (တိ) [တဒါရမ္မဏ^၃ + ပရိယောသာန] တဒါရုံ အဆုံးရှိသော။ တံ အာရမ္ဘ ဥပ္ပန္နာယ တဒါရမ္မဏပရိယောသာ- နာယ သုဒ္ဓါယ ဝါ ဇဝနဝိထိယာ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၄၉။ တဒါရမ္မဏပရိယောသာနာနံ စုဒ္ဓ- သန္တံ စိတ္တာနံ ပဝတ္တိဉ္စ ဝတွာ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၂၁၂- ၃။ (- အနုဋီ၊ ၂။ ၂၅။)

တဒါရမ္မဏပါက (န) [တဒါရမ္မဏ^၁+ပါက] ထို (ဇော) ၏ အာရုံဟူသော အာရုံရှိသော ဝိပါကစိတ်၊ ထို (ဇော) ၏ အာရုံကို အာရုံပြုသော ဝိပါကစိတ်၊ တဒါရုံဝိပါကစိတ်။ ဒွေတဒါရမ္မဏပါကနိ ယထာရဟံ ပဝတ္တန္တိ။ သင်္ဂဟ။ ၂၄။ (- ၂၅။) တဒါရမ္မဏာနိ စ တာနိပါကနိ စာတိ တဒါရမ္မဏပါကနိ။ ဝိဘာဝိနီ။ ၁၄၃။

တဒါရမ္မဏပ္ပဝတ္တိ (ထိ) [တဒါရမ္မဏ^၁+ပဝတ္တိ] တဒါရုံ၏-ဖြစ်ခြင်း-ဖြစ်ပုံ။ ပဋိသန္ဓိနိဗ္ဗတ္တကမ္မတော ပန အညကမ္မေန တဒါရမ္မဏပ္ပဝတ္တိယံ ဝတ္တဗ္ဗမေဝ နတ္ထိ။ ဝိဘာဝိနီ။ ၁၅၂။ (- မဏိမဉ္ဇူ။ ၁။ ၄၆၅။)

တဒါရမ္မဏဘာဝိ (ပု) [တဒါရမ္မဏ^၁+ဘာဝိ] တဒါရုံ၏ (အဖြစ်ဖြင့်) - ဖြစ်ခြင်း-ဖြစ်လေ့-ရှိသော။ တဒါရမ္မဏဘာဝိနော ကာမာဝစရဝိပါကဿ... ပုရေဇာဘပစ္စယော ဟောတိ။ အဘိဋ္ဌာဉာဉာဉာ-၂။ (- မူလဋီ။ ၃။ ၁၈၈။)

တဒါရမ္မဏ ရသာနဘဝနက ဝေဒနာ (ထိ) [တဒါရမ္မဏ^၁+ရသာ+အနဘဝနကာ+ဝေဒနာ] ထို...အာရုံ၏ အရသာကို ခံစားတတ်သော ဝေဒနာ။ တဒါရမ္မဏရသာနဘဝနကဝေဒနာ ဝေဒနာက္ခန္ဓော။ ဝိသုဒ္ဓိ။ ၂။ ၂၂၆-၇။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ။ ၂။ ၃၅၆-နှင့် ဝိသုဒ္ဓိ၊ သျှ-တို့၌ 'တဿ ရသာနဘဝနကဝေဒနာ' ဟု ရှိ၏။)

တဒါရမ္မဏရဟိတ (တိ) [တဒါရမ္မဏ^၁+ရဟိတ] တဒါရုံမှကင်းသော (စုတိ-စသည်)။ စုတိယာ တဒါရမ္မဏရဟိတတ္တာ။ အနုဋီ။ ၁။ ၂၁၃။

တဒါရမ္မဏဝိညာဏ (န) [တဒါရမ္မဏ^၁+ဝိညာဏ] ထို .... ဟူသော အာရုံရှိသော ဝိညာဏ်၊ ထို .... ကို အာရုံပြုသောဝိညာဏ်။ မုတန္တိ စ တဒါရမ္မဏဝိညာဏေဟိ သဒ္ဓိံ ဂန္ဓရသဖောဠဗ္ဗာယတနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အနုဋီ။ ၂။ ၁၈၂။

တဒါရမ္မဏသံကိလေသပ္ပဟာန (န) [တဒါရမ္မဏ^၁+သံကိလေသ+ပဟာန] ထို... ဟူသော

အာရုံရှိသော ကိလေသကိုပယ်ခြင်း။ တဒါရမ္မဏသံကိလေသပ္ပဟာနဝသေန ပရိယာယေန ဝုတ္တံ။ အနုဋီ။ ၁။ ၂၉။

တဒါရမ္မဏသညိတ (တိ) [တဒါရမ္မဏ^၁+ဣတိ+သညိတ] တဒါရုံ-ဟူ၍ ကောင်းစွာ-သိ-မှတ်-အပ်သော။ တဒါရမ္မဏသညိတ(အဘိ၊ ဝတာရ။ ၃၉၁)န္တိ .... တဒါရမ္မဏန္တိ သညိတံ။ ယင်း-ဋီ။ ၂။ ၃၁-၄၅။

တဒါရမ္မဏသမ္ဘဝ (ပု) [တဒါရမ္မဏ^၁+သမ္ဘဝ] တဒါရုံ၏-ဖြစ်-ဖြစ်သင့်-ခြင်း။ တဒါရမ္မဏသမ္ဘဝေါ နတ္ထိ။ သင်္ဂဟ။ ၂၆။ (- ဝိဘာဝိနီ။ ၁၅၂။)

တဒါရမ္မဏာနုပ္ပတ္တိ(ထိ) [တဒါရမ္မဏ^၁+အနုပ္ပတ္တိ] တဒါရုံ၏မဖြစ်ခြင်း။ ရူပါရူပါဝစရမေဓ အာရဗ္ဗ တဒါရမ္မဏာနုပ္ပတ္တိံ ဝတော။ အနုဋီ။ ၂။ ၁၁၄။ တံ ဝါ န ဝတ္တဗ္ဗမေဝ, တတ္ထ တဒါရမ္မဏာနုပ္ပတ္တိတော။ မဏိမဉ္ဇူ။ ၁။ ၄၇၂။

တဒါရမ္မဏာနုပ္ပါဒ (ပု) [တဒါရမ္မဏ^၁+အနုပ္ပါဒ] အထက်ပုဒ်နက်ကြည့်။ တဒါရမ္မဏာနုပ္ပါဒေါ တာဝ ပဌမံ မယာ ဝုဇ္ဇတေ။ မဏိမဉ္ဇူ။ ၁။ ၄၆၃။

တဒါရမ္မဏာနဘဝန (န) [တဒါရမ္မဏ^၁+အနဘဝန] တဒါရုံ၏ (အာရုံကို) ခံစားခြင်း။ ဇေနာနဘဝနတော တဒါရမ္မဏာနဘဝနဿ ဝိသေသဒီပနတော။ မဏိမဉ္ဇူ။ ၁။ ၄၇၉။

တဒါရမ္မဏာဘာဝ (ပု) [တဒါရမ္မဏ^၁+အဘာဝ] တဒါရုံ၏ - မဖြစ် - မရှိ - ခြင်း။ တတ္ထ တဒါရမ္မဏာဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ မူလဋီ။ ၁။ ၁၃၂။ (- အနုဋီ။ ၁။ ၁၄၁။ ဝိဘာဝိနီ။ ၁၅၂-၃။)

တဒါရမ္မဏိက (တိ) [တဒါရမ္မဏ^၁+ဏိက] ထို .... ဟူသော အာရုံရှိသော၊ ထို...ကို အာရုံပြုသော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

တဒါရမ္မဏိကအပ္ပနာသမာဓိ (ပု) [တဒါရမ္မဏိက+အပ္ပနာသမာဓိ] ထို (ကသိုဏ်း) ဟူသော

အာရုံရှိသော အပ္ပနာသမာဓိ၊ ထို(ကသိုဏ်း) ကို အာရုံပြုသော ဈာန်သမာဓိ။ ဒသ ကသိုဏ်းကို တဒါရမ္မဏိကအပ္ပနာသမာဓိဝသေန ဝတ္တာနိ။ ပဋိသံဠာသ။ ၂၈၀။

တဒါရမ္မဏိကစိတ္တ (န) [တဒါရမ္မဏိက+စိတ္တ] ထို...ဟူသော အာရုံရှိသောစိတ်၊ ထို...ကို အာရုံပြုသောစိတ်။ ပဌမေန တဒါရမ္မဏိက-စိတ္တမေဝ ဝိညာယတိ။ သီရိသစ်၊ ၂။ ၂၅၀။

တဒါရမ္မဏပုတ္တိ (ထိ) [တဒါရမ္မဏ + ပုပ္ဖတ္တိ] တဒါရုံ၏ဖြစ်ခြင်း။ နာနာကမ္မတော တဒါရမ္မဏပုပ္ဖတ္တိယံ ဣတော အညထာပိ သမ္ဘဝ-တော။ အနုဋ္ဌိ၊ ၁။ ၁၃၉။ (-သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၁၃။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၁။ ၃၈၇-၈၊ ၄၆၄-၅။)

တဒါရမ္မဏပုပ္ပါဒ (ပု) [တဒါရမ္မဏ + ပုပ္ပါဒ] (၁) တဒါရုံဖြစ်ရာ (အချိန်အခါ)။ (၂) တဒါရုံ၏ဖြစ်ခြင်း။ (၁) ယာဝ တဒါရမ္မဏပုပ္ပါဒါ ပန။ (၂) နတ္ထိ တဒါရမ္မဏပုပ္ပါဒေါ။ သင်္ဂဟ။ ၂၄-ချည်း။

တဒါရမ္မဏပနိဿယ (ပု) [တဒါရမ္မဏ + ပု-နိဿယ] တဒါရုံ၏-အားရှိ-အားကြီး-အားကောင်း-သော-မှီရာ-အကြောင်း။ ဗြဟ္မာနံ တဒါရမ္မဏပနိဿယဿ ကာမာဝစရပဋိသန္ဓိဗိဇယဘာဝတော။ ဝိဘာဝိနီ၊ ၁၅၄။ = တဒါရမ္မဏဿ ဗလဝကာရဏဿ။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၁။ ၄၉၃။

တဒါရဟ (တိ) [တ+အရဟ။ (ဆန်းကြောင့် ဒိဃ။)] ထို (နတ်) တို့အားသာ ထိုက်တန်သော (ဒုမေရသာခ-မည်သော ပင်လယ်ကသစ်ပန်း)။ တဒါရဟံ ဟိဒ (ဇာ၊ ၂။ ၁၀၁)။ တေသံယေဝ ဟိ တံ အရဟံ အနုစ္ဆဝိကံ။ ဇာ၊ ၄၅။ ၄၁၈။

တဒါရောစန (န) [တ+အာရောစန] ထို...ကို-ပြော-ဆို-ခြင်း။ တဒါရောစနဿ (တထာ-

ရောစနဿ၊ က) ပဌမံ ဣစ္ဆိတဗ္ဗတ္တာ။ ဝဇီရ။ ၄၄၉။

တဒါလပန (န) [တ+အာလပန] ထို...ကို ရှေးရှုခေါ်ကြောင်းဖြစ်သော (သဒ္ဓါ)။ ဘိက္ခဝေတိ ယေသံ ကထေတုကာမော၊ တဒါလပနံ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၃။

တဒါလမ္မ (တိ) [တ+အာလမ္မ+အာလမ္မ။ တ+အာလမ္မ] (၁) တဒါရုံ၊ ထို (ဇော)၏ ဆွဲမှီရာ အာရုံဟူသော အာရုံရှိသော (ဝိပါကစိတ်)။ (၂) ထို...ဟူသော အာရုံရှိသော။ (၁) သက္ကံ ဒေဝ ဝါ တဒါလမ္မံ။ ပရမတ္ထဝိနိစ္ဆယ။ ၁၁၆။ ဝိဘာဝိနီ၊ ၁၄၄။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၁။ ၄၆၄။ (-ဝိဘာဝိနီ၊ ၁၅၁-၄။) (၂) တဒါလမ္မ(ဝိဘာဝိနီ၊ ၁၇၈)။ ပဌမာရူပဝိညာဏာဘာဝါရမ္မဏံ။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၅၉။

တဒါလမ္မနုပ္ပါရမ္မဏတာ (ထိ) [တဒါလမ္မန+ရူပါရမ္မဏ + တာ] ထို...၏ ဆွဲမှီရာ ရူပါရုံဟူသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ်။ တဒါလမ္မန-ရူပါရမ္မဏတာယ။ မူလဋ္ဌိ၊ ၁။ ၁၄၆။

တဒါဝဇ္ဇနမနသိကာရ (ပု) [တ + အာဝဇ္ဇန + မနသိကာရ] ထို (ဇော) ၏ အာဝဇ္ဇန်း ဖြစ်သော(မနသိကာရ)နှလုံးသွင်းခြင်း။ သညာမနသိကာရတိ ဇဝနသညာ စ တဒါဝဇ္ဇန-မနသိကာရော စ။ ပဋိသံဠာသ။ ၁၃၀။

တဒါဝဇ္ဇနသမ္ဘဝ (ပု) [တဒါဝဇ္ဇန + သမ္ဘဝ] ထို...ကို ဆင်ခြင်တတ်သောအာဝဇ္ဇန်း၏ ဖြစ်သင့်ခြင်း။ တဒါဝဇ္ဇနသမ္ဘဝါ တဒတ္ထာယ စ အာဝဇ္ဇနံ ဝဒေယျ။ ပဋိသံဠာသ။ ၉၈။

တဒါဝရဏပစ္စုပဋ္ဌာန (တိ) [တဒါဝရဏ+ပစ္စုပဋ္ဌာန] ထို...ကို - ဆီးတား - ပိတ်ကွယ် - သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် (ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၏ ဉာဏ်အား) ရှေးရှုထင်သော (မာယာစသည်)။ တဒါဝရဏပစ္စုပဋ္ဌာနာ။ မ၊ ၄၁။ ၁၁၁။ မဟာနိ၊ ၄။ ၅၃။ တဿ ပါပဿ အာဝရဏဘာဝေန

ပစ္စုပတိဋ္ဌတိတိ တဒါဝရဏပစ္စုပဋ္ဌာနာ။ မဒ္ဓိ၊
၁။ ၂၀၀။

တဒါဝရဏဝိသယဝိရဟ (ပု) [တဒါဝရဏ+ဝိသ-
ယ+ဝိရဟ] ထို....ကို-ဆီးတား-ပိတ်ကွယ်-
တတ်သော အာရုံမှကင်းခြင်း။ တဒါဝရဏ-
ဝိသယဝိရဟေန စ သမပ္ပဝတ္တအပ္ပနာသမာ-
ဓိသင်္ခါတံ မဇ္ဈိမံ သမထနိမိတ္တံ ပဋိပန္နော။
အနုဋ္ဌိ၊ ၁။ ၉၈။

တဒါဝဟ (တိ) [တ+အာဝဟ] ထို....ကို ရွက်
ဆောင်တတ်သော။ ယော ဟိ တဒါဝဟော၊
သော “တံနိဿိတော” တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ လဘေ-
ယျ။ ဒီ၊ ၁။ ၂၇၂။ (- ၃၉၆။ သိ၊ ၁။ သစ်၊
၂။ ၄၂၂။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၂၉၀။)

တဒါသင်္ကာ (ထိ) [တ+အာသင်္ကာ] ထို....၌-
ယုံမှား-သံသယ-ဖြစ်ခြင်း။ မဟာကဿပ-
တ္ထေရာဒိနဉ္စ တဒါသင်္ကာယ အဘာဝတော။
ဒီ၊ ၁။ ၄၃။ သံ၊ ၁။ ၂၀။ အံ၊ ၁။ ၂၂။
(- မူလဋ္ဌိ၊ ၁။ ၅၄။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၂၂၁။)

တဒါသင်္ကာနိဝတ္တန (န) [တဒါသင်္ကာ+နိဝတ္တန]
ထို....၌-ယုံမှား-သံသယ-ဖြစ်မှုကို ဆုတ်နုတ်
စေခြင်း။ ထို....၌-ယုံမှား-သံသယ-ကို
မဖြစ်စေခြင်း။ တဒါသင်္ကာနိဝတ္တနတ္ထံ... ဝုတ္တံ။
ထေရ၊ ၁။ ၂။ ၃၄၅။ (- ဒီ၊ ၁။ ၁၂၃။ ဒီ၊ ၁။ ၂။
၉၆။ အနုဋ္ဌိ၊ ၁။ ၁၁၀။ အနုဋ္ဌိ၊ ၂။ ၁၆၆။
အနုဋ္ဌိ၊ ၃။ ၁၆၂။ မဇ္ဈိမ၊ ၁။ ၁၀၁။)

တဒါသင်္ကတပ္ပကာရ (ပု) [တ+အာသင်္ကတ+
ပကာရ] ထို.... တွေးတော - ယုံမှား -
အပ်သော - အပြား - အခြင်းအရာ။ ဧဝံ
တဒါသင်္ကတပ္ပကာရတော အသပ္ပုရိသဘူမိ-
သမောက္ခမာဒိတော အတိက္ကမာဒိ ဝိဘာ-
ဝိတံ။ ဒီ၊ ၁။ ၄၄။ သံ၊ ၁။ ၂၀။ အံ၊ ၁။
၃၂။

တဒါသတ္တိနိဒါန (န) [တ+အာသတ္တိ+နိဒါန]
ထို....၌ - ကပ်ငြိ - တွယ်တာ - ခြင်း၏
အကြောင်း။ တဒါသတ္တိနိဒါနဉ္စ မစ္ဆေရမလ-

ပရိယုဋ္ဌိတစိတ္တာနံ။ စရိယာ၊ ၁။ ၂၇၃။ ဒီ၊ ၁။
၇၄။ သိ၊ ၁။ သစ်၊ ၁။ ၂၆၀။

တဒါသနောပဂတ (တိ) [တ+အာသန+ဥပ-
ဂတ] ထို.... ဟူသော နေရာသို့ ကပ်ရောက်
သော၊ သူ။ နိဗ္ဗုတိနိန္နော တဒါသနောပ-
ဂတော (တဒါသန္နဂတော။ သိ၊ သျှ၊ ၁။ က)။
ပဋိသံ၊ ၁။ ၂၆။

တဒါသန္နဂတ (တိ) [တ + အာသန္န + ဂတ]
ထို.... ၏ အနီးသို့ရောက်သော၊ သူ။ အထက်
ပုဒ် ကြည့်။ (သိ၊ သျှ၊ ၁။ က-မူကဲ့။)

တဒါသန္နတ္တ (န) [တဒါသန္န+တ္တ] ထို....နှင့် နီး
ကပ်သည်၏အဖြစ်၊ ထို.... ၏ အနီးအနား၏
အဖြစ်။ တဒါသန္နတ္တာ ဝိပဿနာ။ မူလဋ္ဌိ၊ ၃။
၄၀။

တဒါသေဝန (တိ) [တ+အာသေဝန] ထို....ကို
- မှီဝဲ - ဆည်းကပ် - သော၊ သူ။ တဿ
ဓမ္မဿ အာဓာရကတော၊ တဒါသေဝနတော
စ အန္တေ သံသော။ ခုဒ္ဒက၊ ၁။ ၁။

တဒါဟနနပရိယာဟနန (န) [တ+အာဟနန+
ပရိယာဟနန] ထို (ဝိတက်) ၏ - ရှေးရှု
တီးခေါက်-ထက်ဝန်းကျင် တီးခေါက်-ခြင်း
(ကိစ္စ)။ အာရမ္မဏပဋိဝေဓဿ တဒါဟနန-
ပရိယာဟနနမနုဂ္ဂဏတယ သမာနံ။ အနုဋ္ဌိ၊
၁။ ၁၅၄။

တဒါဟာရ (ပု) [တ+အာဟာရ] (၁) ထို....
ဟူသော အကြောင်း။ (တိ) (၂) ထို....
ဟူသော အကြောင်းရှိသော။ (၁) တဒါ-
ဟာရနိရောဓ-ကြည့်။ (တိ) (၂) မဟာ-
အဂ္ဂိက္ခန္ဓော တဒါဟာရော တဒုပါဒါနော။
သံ၊ ၁။ ၃၁၂။ (- ၃၁၄-၆။ နေတ္ထိ၊ ၁၄၁။)
တဒါဟာရေတိ တံပစ္စယော။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၇၅။
=သောဠသ ဝါ၊ ဝိသံ၊ တိသံ၊ စတ္တာလိသံ၊
ပညာသံ ဝါ အာဟာရေပစ္စယော တေဿာ-
တိ တဒါဟာရေ။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၉၆။

တဒါဟာရနိရောဓ (ပု) [တဒါဟာရ+နိရောဓ]
ထို...အကြောင်းတို့၏ - ချုပ် - ငြိမ်း - ခြင်း။
တဒါဟာရနိရောဓာ ယံ ဘူတံ။ သံ၊ ၁။
၂၇၂-၃။ တေသံ အာဟာရနံ နိရောဓေန။
သံ၊ ၄။ ၂။ ၅၇။

တဒါဟာရေပယောဂိတာ (ထိ) [တဒါဟာရ+
ဥပယောဂိ + တာ] ထို အစာအာဟာရကို
အမြဲသုံးစွဲခြင်းရှိသူ၏ အဖြစ်။ သံဝနိယမာ-
နော တဒါဟာရေပယောဂိတာယ မနုဿ-
မံသံ ခါဒန္တော အနုက္ကမေန ဝုဒ္ဓိပ္ပတ္တော။
စရိယာ၊ ၄။ ၁၆၄။

တဒါဟိတဝိသေသ (တိ) [တဒါဟိတ+ဝိသေသ]
ထို (တဏှာ) သည် - ထား - သိမှီး - အပ်
သော အထူးရှိသော (ကံ-စသည်)။ ယတော
တဒါဟိတဝိသေသံ တံ တထာရူပသမတ္ထတာ-
ယောဂေန .... ဖလံ နိဗ္ဗတ္တေတိ။ အနုဋီ၊ ၁။
၁၅၈။

တဒိတရ (တိ) [တ+ဣတရ] ထို...မှ - တမျိုး
- တခြား - တပါး - သော။ တဒိတရေသု-
(ဝိဘာဝိနီ၊ ၁၀၇) တိ တေဟိ သောဘနေဟိ
စိတ္တေဟိ ဣတရေသု အညေသု စိတ္တေသု။
မဏိမဉ္ဇူ၊ ၁။ ၃၂၃။

တဒိတရခန္ဓာဝှယ (တိ) [တဒိတရ+ခန္ဓ+အဝှ-
ယ] ထို (ရုပ်ခန္ဓာ) မှ တပါးသော (နာမ်)
ခန္ဓာဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော။ ရူပါဝံ ဒဏှံ ဝါ၊
တဒိတရခန္ဓာဝှယံ သမ္မာ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂၆။

တဒိယ (န) [တုမှ+ဤယ။ တုမှ-ကို တံ-ပြု။
နိဂ္ဂဟိတံကို ဒ-ပြု။] သင်၏ဥစ္စာ။ (မောဂ်၊
၄။ ၃၃-သျှ ကြည့်)

တဒုက္ကံသ (တိ) [တ+ဥက္ကံသ] ထို ... ၏ - လွန်
ကဲ - တိုးပွား - ခြင်း ရှိသော။ တဒုက္ကံသော
တဿ ဌာယိဘာဝဿ ဥက္ကံသယုတ္တော...
တဿ ဥက္ကံသော အဿ။ သုဗောဓါဋီ၊ သစ်။
၃၆၇။

တဒုတ္တရ (ရိ) ကာလပညာသိဒ္ဓိ (ထိ) [တ +
ဥတ္တရ (ရိ) + ကာလ + ပညာ + သိဒ္ဓိ] ထို
(ကြားနာရာကာလ) မှ နောက်ကာလ၌ ဖြစ်
သော ပညာ၏ပြီးစီးခြင်း။ ပညာယ ဝေ ဝါ
သဝနကာလသမ္ဘူတာယ တဒုတ္တရ (ရိ) ကာ-
လပညာသိဒ္ဓိ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁၄။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၄၁။
သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၇။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၀။

တဒု(တု)တ္တရဋ္ဌ (ပု) [တ+ဥတ္တရဋ္ဌ။ တဒု(တု)-
တ္တရာ + အတ္တ] (၁) ထို ... ထက် မြတ်သည်၏
အဖြစ် ဟူသော သဘော။ (၂) ထို...မှ
လွန်မြောက်တတ်သော အရိယမဂ် ပညာ၏
သဘော။ (၁) ပညာ တဒုတ္တရဋ္ဌေနာ(ပဋိသံ။
၂၂) တိ အရိယမဂ္ဂပညာ တေသံ ကုသလာနံ
ဓမ္မာနံ ဥတ္တရဋ္ဌေန သေဋ္ဌဋ္ဌေန အဘိညေယျာ။
(၂) အထ ဝါ တတော ကိလေသေဟိ၊
သံသာရဝဋ္ဌတော ဝါ ဥတ္တရတိ သမတိက္ကမတိ-
တိ တဒုတ္တရာ၊ တဿာ အတ္ထော တဒုတ္တရဋ္ဌော။
တေန တဒုတ္တရဋ္ဌေန။ တတုတ္တရဋ္ဌေနာတိပိ
ပါဌော၊ တတော ဥတ္တရဋ္ဌေနာတိ အတ္ထော။
ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၁-ချည်း။ (-ပဋိသံ။ ၇၂၊ ၁၀၀၊
၃၁၀၊ ၃၂၇။)

တဒုတ္တရဘာဝ (ပု) [တဒုတ္တရ+ဘာဝ] ထို...
ထက် - လွန်ကဲ - မှန်မြတ် - သည်၏ အဖြစ်။
အတ္တတော မနောဒဏှဿ တဒုတ္တရဘာဝေါ
ပဋိညာတော ဟောတိ။ မ၊ ၄။ ၃။ ၃၀။

တဒု(တု)တ္တရိ(ရိ) (ဗျ) [တ+ဥတ္တရိ(ရိ)]။
ဥတ္တရိ-သဒ္ဓေါ ဥတ္တမတ္ထဝါစကော နိပါတော။
ကင်္ခါယော၊ မဟာဋီ၊ ၂။ ၁၁၇။ ထို...ထက် -
လွန်ကဲ - မှန်မြတ် - ပြဇာန်း - သော။
(ကြိ၊ ၀ - အလွန် - လွန်စွာ။) ယဒိ ပန
မဟာရာဇ တဒုတ္တရိ ဗုဒ္ဓပုတ္တာ ပဉ္စဟိ
ပဓာနိယဂေါဟိ...ပဒဟေယျ။ မိလိန္ဒ၊ ၁၃၅။
တတော ဥတ္တရိ တဒုတ္တရိ၊ တဿ တဿ
ဝုတ္တပ္ပမာဏတော အတိရေကံ။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၄။
၁။ ၂၇၈။ တဒုတ္တရိ တတော ဝုတ္တပ္ပမာဏတော

ဥတ္တရိ-နိပါတေန ဥတ္တရိ-သဒ္ဓေန တပျရိသော။
ခုဒ္ဒသိက္ခာဒ္ဓိသစ်။ ၂၇၅။ တတော၊ တေသံ ဝါ
သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနံ ဥတ္တရိပဓာနန္တိ တဒု(တု)တ္တ-
ရိ။ ဒိ၊ ဤ၊ ၁။ ၁၀၇။ မ၊ ဤ၊ ၁။ ၁၀၅။ အံ၊ ဤ၊ ၁။
၁၃၂။ (-ဒိ၊ ဤ၊ ၁။ ၁၂၅။ သိ၊ ဤ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၁၁-
စသည်။)

တဒုတ္တရိကရဏ (န) [တဒုတ္တရိ+ကရဏ] ထို....
ထက် အလွန်ပြုခြင်း။ တဒုတ္တရိကရဏော
သာရဓမ္မော။ မ၊ ဤ၊ ၁။ ၁၇၄။

တဒုတ္တရိကရဏိယ (တိ) [တဒုတ္တရိ+ကရဏိယ] ထို....ထက်
အလွန် ပြုအပ်သော (အမှုကိစ္စ)။ ဧဝံ ဝါ ဝုတ္တေ တဒုတ္တရိကရဏိယံ ပရိယေသ-
မာနော ပဉ္စ ပုစ္ဆိတဗ္ဗံ မညိဿတိ။ သံ၊ ဤ၊ ၁။
၂၉၈။

တဒု(တု)တ္တရိကရဏိယဘာဝ (ပု) [တဒု(တု)-
တ္တရိကရဏိယ+အဘာဝ] ထို....ထက် အလွန်
ပြုအပ်သော - အမှု - ကိစ္စ - ၏ မရှိခြင်း။
သစ္စိကိရိယာနိဗ္ဗတ္တိတော ဟိ တဒု(တု)တ္တ-
ရိကရဏိယဘာဝတော။ ဒိ၊ ဤ၊ ၁။ ၁၂။
မ၊ ဤ၊ ၁။ ၁၂။ သံ၊ ဤ၊ ၁။ ၁၁။ အံ၊ ဤ၊ ၁။ ၁၄။
တဒုတ္တရိကရဏိယဘာဝတော ဟိ အနည-
သာဓာရဏတာယ အနုတ္တရဘာဝေါ။ သိ၊ ဤ၊
သစ်၊ ၁။ ၂၀။

တဒုတ္တရိဒေဝ (ပု) [တဒုတ္တရိ + ဒေဝ] ထို....
ထက် - ပြဇာန်း - မွန်မြတ် - သော နတ်။
ဥပပတ္တိဒေဝါ နာမ ဘုမ္မဒေဝေ ဥပါဒါယ
တဒုတ္တရိဒေဝါ။ ဇာ၊ ဤ၊ ၁။ ၁၄၉။

တဒုတ္တရိပဋိပဒါ (ထိ) [တဒုတ္တရိ+ပဋိပဒါ] ထို....
ထက် - လွန်ကဲ - မွန်မြတ် - သော အကျင့်။
မဂ္ဂေါ ပဋိပဒါနုတ္တရိယံ တဒုတ္တရိပဋိပဒါယ
အဘာဝတော။ ဒိ၊ ဤ၊ ၂။ ၂၁၂။

တဒုတ္တရိဘူပပန္န (တိ) [တဒုတ္တရိ+ဘဝ+ဥပ-
ပန္န] ထို....ထက် - လွန်ကဲ - မွန်မြတ် - သော
ဘဝ၌ ဖြစ်သော၊ သူ။ အနာဂတေ တဒုတ္တရိ-

ဘူပပန္နဿ သမုစ္ဆေဒဗောနေတော ယုဇ္ဇတိ
အပရန္တကပ္ပိကတာ။ သိ၊ ဤ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၄၉။

တဒုတ္တရိဘေသဇ္ဇဝိညာပန (န) [တဒုတ္တရိ +
ဘေသဇ္ဇ + ဝိညာပန] ထို (ခွင့်ပြုအပ်သော
ဆေး)ထက် ပိုလွန်သောဆေးကို တောင်း
ခြင်းကြောင့် ပညတ်အပ်သော သိက္ခာပုဒ်။
တဒုတ္တရိဘေသဇ္ဇဝိညာပန-သိက္ခာပုဒ်။ ဘေ-
သဇ္ဇ (ဝိ၊ ၅။ ၂၇၇) နှိ တဒုတ္တရိဘေသဇ္ဇဝိညာ-
ပနံ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၇၅။

တဒုတ္တရိဝိရိယ (န) [တဒုတ္တရိ+ဝိရိယ] ထို....တို့
ထက် လွန်ကဲသော ဝိရိယ။ နိက္ကမဓာတု-
သင်္ခါတံ တဒုတ္တရိဝိရိယံ ကရောထ။ နေတ္ထိ၊
ဥ။ ၁၀၄။

တဒုတ္တရုတ္တရိဘဝေါပပန္န (တိ) [တ+ဥတ္တရုတ္တရိ
+ဘဝ+ဥပပန္န] ထို....ထက် အလွန်အလွန်
မွန်မြတ်သောဘဝ၌ ဖြစ်သော၊ သူ။ အတ္တ-
နော တဒုတ္တရုတ္တရိဘဝေါပပန္နဿ။ ဒိ၊ ဤ၊ ၁။
၁၇၅။

တဒုဒါဟရဏ (န) [တ+ဥဒါဟရဏ] ထို.... ၏
-ဥဒါဟရဏ-ပုံစံ-ပြယုဂ်။ တဒုဒါဟရဏံ
ယထာ တဿ ဥဒါဟရဏံ ဧဝံ ဝက္ခမာန-
နယေန ဒဠဗ္ဗံ။ သုဗောဓ၊ ဤ၊ ၂၂၀။

တဒုဒ္ဒေသက္ကမ (ပု) [တ+ဥဒ္ဒေသ+ကမ] ထို....
အကျဉ်းပြ စကား - မာတိကာ - ၏ အစဉ်။
တဒုဒ္ဒေသက္ကမေနာ'ယံ ဝဏ္ဏနာ ဘဝိဿတိ။
ကခါ၊ ဤ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၅၅။

တဒုဒ္ဒေသဝိဘဇန (န) [တ+ဥဒ္ဒေသ+ဝိဘဇန]
ထို....အကျဉ်းပြစကား - မာတိကာ - ကို
ဝေဖန်ခြင်း။ တဒုဒ္ဒေသဝိဘဇနဝသေန။ မူလဋီ၊
၁။ ၁၅၃။

တဒုဒ္ဒေသိက (ပု) [တ + ဥဒ္ဒေသ + ဣက] ထို
....ညွှန်းပြခြင်းငှါ ထိုက်သော၊ သူ။ “ဗုဒ္ဓ-
ကာလေ”တိအာဒိနာ တဒုဒ္ဒေသိကဝသေန
ဝုတ္တဘိက္ခူ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဒိ၊ ဤ၊ ၂။ ၂၇၅။

တဒုဒ္ဒ (ဗျ) [တ + ဥဒ္ဒ] ထို... ထက် အလွန်၊
ထို...မှ - အထက် - နောက် - ဌ။ တဒုဒ္ဒ နတ္ထိ
အညတြ။ အပါဠာ ၁။ ၂။ တာနိ ဟိ တဒုဒ္ဒ
ကမ္မဇရူပဿ အနုပုတ္တိတော ကေသ္မိယေဝ
ဟဒယဝတ္ထုသ္မိ ဝတ္ထန္တိ။ အနုဋီ ၁။ ၄၀။
(- ဒီဋီ ၁။ ၁၇၄။ မါဋီ ၁။ ၂၂၂။ ဝိနိစ္ဆယ၊
ဋီ ၁။ ၃၁၅။)

တဒုဒ္ဒါရ (ပု) [တ + ဥဒ္ဒါရ] (၁) ထို... ကို - ဆုတ်
ဆောင် - မြှောက်ချီ - ခြင်း။ (၂) ထို... ကို -
ထုတ်ဆောင် - မြှောက်ချီ - ရာ (အချိန်
အခါ)။ တဒုဒ္ဒါရေတိ တဿ ဆဒ္ဒိတဿ
ဘဏ္ဍဿ ဥဒ္ဒါရေ ပါရာဇိကံ။ ဝိနိစ္ဆယ၊ ဋီ ၁။
၁၁၆။

တဒုပကရဏ (န) [တ + ဥပကရဏ] (၁) ထို...
၏ အသုံးအဆောင်။ (၂) ထို... ၏
အကြောင်း။ (၁) ဣတ္ထိဝတ္ထာဒိနိ စ တဒုပ-
ကရဏာနိ။ ဝိမတိ ၁။ ၁၀၀။ (၂) တဿ
အဿာဒဿ ဥပကရဏံ ကာရဏံ တဒုပ-
ကရဏံ။ မဏိမဉ္ဇူ ၂။ ၃၂၀။

တဒုပကာရ (ပု) [တ + ဥပကာရ] (၁) ထို...
အား ကျေးဇူးပြုခြင်း။ (တိ) (၂) ထို...
အား ကျေးဇူးပြုတတ်သော။ (၁) တဒု-
ပကာရတ္ထ-ကြည့်။ (တိ) (၂) ဝစိဝိညတ္တိယ-
မေဝ သင်္ဂယတိ တဒုပကာရတ္တာ။ ဝိမတိ ၁။
၈၈။ တဒုပကာရတယ ဝါ ဝေဒိတဗ္ဗော။
မူလဋီ ၁။ ၄၅။ တဒုပကာရကရဏ - လည်း
ကြည့်။

တဒုပကာရက (တိ) [တ + ဥပကာရက] ထို...
အား ကျေးဇူးပြုတတ်သော။ တဒုပကာရ-
ကေ စ ဓမ္မေ။ မော၊ ဧစ္ဆေဒနိ။ ၂၅။

တဒုပကာရကဓမ္မ (ပု) [တဒုပကာရက + ဓမ္မ]
ထို... အား ကျေးဇူးပြုတတ်သော တရား။
တေသံ၊ တဒုပကာရကဓမ္မာနဉ္စ လဇ္ဇာဒယာ-
ဒိနံ သင်္ခါရက္ခန္ဓဓမ္မာယတနာဒိသင်္ဂဟော။
ဒီဋီ ၁။ ၂၀၂။

တဒုပကာရကရဏ (န) [တဒုပကာရ + ကရဏ]
ထို... အား ကျေးဇူးပြုတတ်သော အစီးအပွား
ကို ပြုခြင်း။ တဒုပကာရကရဏေ အဝိသံဝါဒ-
ဝစနတော။ စရိယာ၊ ဌ။ ၂၇၂။ ဒီဋီ ၁။ ၇၀။
(- စရိယာ၊ ဌ။ ၃၁၁။ ဒီဋီ ၁။ ၉၂။)

တဒုပကာရကသမာဒါန (န) [တဒုပကာရက +
သမာဒါန] ထို... အား ကျေးဇူးပြုတတ်သော
တရားတို့ကို - ကောင်းစွာယူ - ဆောက်တည်
- ခြင်း။ တဿ တဿ ပါရမိသမာဒါနဿ
တဒုပကာရကသမာဒါနဿ စ အဓိဋ္ဌာနံ။
စရိယာ၊ ဌ။ ၂၆၆။

တဒုပကာရတ္ထ (ပု) [တဒုပကာရ + အတ္ထ] ထို...
အား ကျေးဇူးပြုခြင်းအကျိုး။ ဝိသေသန-
ဘူတဉ္စ စိတ္တံ တဒုပကာရတ္ထံ ဝိသေသိတဗ္ဗ-
ဘာဝံ။ မူလဋီ ၁။ ၆၀။

တဒုပက္ကမသမ္ဘူတ (တိ) [တ + ဥပက္ကမ +
သမ္ဘူတ] ထို... ၏ လုံ့လကြောင့်ဖြစ်သော။
တဒုပက္ကမသမ္ဘူတ - မထ ကာယေ ယတော
ဣဓ။ အဘိ၊ ဌ။ ၂။ ၁၀၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၃၆။
ပဋိသန္ဓေ၊ ၁။ ၁၃၇။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၇၅။ တေသံ
အပ္ပိယာနံ ကာယိကဝါစသိကပယောဂသင်္ခါ-
တော ဥပက္ကမော တဒုပက္ကမော၊ တတော
သမ္ဘူတော တဒုပက္ကမသမ္ဘူတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
ဋီ ၂။ ၂၀၂။ (- သမ္မော၊ ယော။ ၆၉။)

တဒုပက (တိ) [တ + ဥပက] (၁) ထို... သို့ ကပ်
ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော။ (၂) ထိုထို...
သို့ ကပ်ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော။ (၃)
ထို... အား - လျော် - လျောက်ပတ် -
သော။ (၁) တဒုပကံ ကမ္မံ ကရေတိ။
အဘိ၊ ဌ။ ၂။ ၁၇၇။ တေသု ကာမာဝစရ-
သမ္ပတ္တိဘဝါဒီသု သတ္တာ ဥပဂစ္ဆန္တိ ဧတေန
ကမ္မေနာတိ တဒုပကံ။ သမ္မော၊ ယော။ ၁၂၅။
(၂) ယံ ယံ ဘဝံ ဥပပဋိဿတိ၊ တဒုပဂေ-
နေဝ ကမ္မေန အန္တရာဘဝေ နိဗ္ဗတ္တတိ။ အဘိ၊

ဌ၊၃။၂၀၆။ (၃) ယဉ္ဇေသ တဒုပကံ တေသံ
အနုတိဝတ္တနကေရသဘာဝါနံ အနုစ္စဝိကံ
ဝိရိယံ ဝါဟယတိ။ မဟာနိဌ၊၁၁၅။ ပဋိသံ၊
ဌ၊၂။၇၇။ သာရတ္ထ၊၂။၁၇၇။

တဒုပကတ (တိ) [တ+ဥပကတ] ထို....သို့ချဉ်း
ကပ်သော၊ သူ။ ပါကာရော ဝိယ သီလံ
တဒုပကတာနံ ပရိတော အာရက္ခဘာဝတော။
ဒီ၊ဋီ၊၃။၆၂။ တဒုပကတာ ဥပပဇ္ဇနံ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂ-
ဟဏံ။ အနုဋီ၊၂။၉၅။

တဒုပကဝိရိယဝါဟနဌ (ပု) [တဒုပက + ဝိရိယ +
ဝါဟန+အတ္ထ] ထို.... အား - လျော် -
လျှောက်ပတ်-သော ဝိရိယကို - ဆောင်-
ဖြစ်စေ-ခြင်းသဘော၊ ထို.... အား-လျော်
-လျှောက်ပတ်-သော ဝိရိယကို - ဆောင်
-ဖြစ်စေ-တတ်သည်၏ အဖြစ်။ တဒုပက-
ဝိရိယဝါဟနဌေနာ (ပဋိသံ၊၃၀)တိ တေသံ
အနုတိဝတ္တနကေရသဘာဝါနံ အနုစ္စဝိကဿ
ဝိရိယဿ ဝါဟနဘာဝေန။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။
၁၂၃။ အနုတိဝတ္တနေကသဘာဝါနံ တေသံ
ဒိန္နံ ဥပကတံ တဇ္ဇံ တဿာရူပံ တဒနုရူပံ ဝိရိယံ
တထာစိတ္တံ ယောဂီ ဝါဟေတိ ပဝတ္တေတိတိ
ကတွာ တဒုပကဝိရိယဝါဟနဌေန စ။ ဝဇီရ။
၁၄၆။ (- ပဋိသံ၊၃၃၊၁၆၇၊၁၇၁-၆၊၄၀၆-
၉။ မဟာနိဌ၊၁၁၄။ မူလဋီ၊၁။၉၁။)

တဒုပစာရ (ပု) [တ+ဥပစာရ] ထို....၏ - အနီး
-အထက်-၌ ဖြစ်သော၊ ထို....ကို ခေါ်ဝေါ်
ကြောင်းဖြစ်သော (သဒ္ဒါ)၊ ထို....၏အမည်။
တဒုပစာရေန ဗာလာ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၉၃။
တဒုပစာရေန တဿ ပုဂ္ဂလဿ ဥပစာရေန
ဝေါဟာရေန နာမေန။ မဓုဋီ၊၁။၁၁၉။
တဒုပစာရေန တေသံ နိဿယဘူတပုဂ္ဂလာနံ
ဝေါဟာရေန ဗာလာ နာမ။ တဒုပစာရေ-
နာပိ ဥပစရိယတိ ပုဂ္ဂလော ဝေါဟရိယတိ
ဧတေနာတိ ဥပစာရော၊ ဗာလ-သဒ္ဒေါ။
တေသံ ဥပစာရော တဒုပစာရော။ တေသံ

နိဿယဘူတာနံ ပုဂ္ဂလာနံ ဝါစကသဒ္ဒေနာတိ
အတ္ထော။ အဋ္ဌသာယော။၆၈။ (- နေတ္ထိ၊ဌ။
၂၁၉။ အနုဋီ၊၁။၆၂။) တဗ္ဗောဟာရ-လည်း
ကြည့်။

တဒုပစိတ (တိ) [တ+ဥပစိတ] ထို....သည်-
ဆည်းပူး - ပူးတိုးစေ - အပ်သော။ ကတံ
အဘိသင်္ခတန္တံ ပရိကပ္ပနဝသေနော ကတံ
ဌပိတံ တဒုပစိတံ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၀၂။

တဒုပစ္ဆေဒနုပါယ (ပု) [တ+ဥပစ္ဆေဒန+ဥပါ-
ယ] အောက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ တဿ မူလဿ
ဥပစ္ဆေဒနံ တဒုပစ္ဆေဒနံ၊ တဒုပစ္ဆေဒနဿ
ဥပါယော တဒုပစ္ဆေဒနုပါယော။ သမ္မော၊
ယော။၅၄။

တဒုပစ္ဆေဒနုပါယ (ပု) [တ+ဥပစ္ဆေဒ+ဥပါယ]
ထို.... ကို ဖြတ်ခြင်း၏ - အကြောင်း - ဥပါယ်
-နည်းလမ်း။ ဝိသရက္ခရက္ခမူလမူလုပစ္ဆေဒ-
တဒုပစ္ဆေဒနုပါယေဟိ.... ဥပမာတော ဝေဒိ-
တဗ္ဗာနိ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၈၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၄၃။

တဒုပဇီဝိ (တိ) [တ+ဥပဇီဝိ] ထို.... ကိုမှီ၍
အသက်မွေးတတ်သော (သတ္တဝါ)။ တဒုပ-
ဇီဝိနံ သတ္တာနံ။ ဝိမာန၊ဌ။၁၃။

တဒုပဋ္ဌာက (တိ) [တ+ဥပဋ္ဌာက] ထို....ကို-
ပြုစု-လုပ်ကျွေး-တတ်သော၊ သူ။ အပရေ-
သမ္ပိ ပဉ္စန္ဒံ ကာတုံ ဝဇ္ဇတိ မာတုပိတုတဒု-
ပဋ္ဌာကာနံ အတ္တနော ဝေယျာဝစ္စကရဿ
ပဏ္ဍုပလာသဿာတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၆၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။
၉။ (- ၂၈၀။ မဟာနိဌ၊၁။၃၅၄။)

တဒုပဋ္ဌာကဇန္တု (ပု) [တဒုပဋ္ဌာက+ဇန္တု] ထို....
ကို-ပြုစု-လုပ်ကျွေး-တတ်သော သတ္တဝါ။
ထို(မိဘ ၂-ပါး)၏ အမှုကြီးငယ်ကို ဆောင်
ရွက်သော၊ သူ။ တဒုပဋ္ဌာကဇန္တုနောတိ
တေသံ ဒိန္နံ မာတာပိတုနံ ဝေယျာဝစ္စကရဿ။
ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၂၃၈။

တဒုပဋ္ဌာန (န) [တ+ဥပဋ္ဌာန] ထို....ကို - ဆည်းကပ် - ခစား - ပြုစု - လုပ်ကျွေး - ခြင်း။ န ဟိ“ယော ဘိက္ခဝေ မံဥပဋ္ဌဟေယျ၊ သော ဂိလာနံ ဥပဋ္ဌဟေယျာ”တိ ဣမိနာ အတ္တနော စ ဂိလာနဿ စ ကေသဒိသတာ၊ တဒုပဋ္ဌာနဿ ဝါ သမဖလတာ ဝုတ္တာ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၆၆-၇။

တဒုပဋ္ဌာပိတ (တိ) [တ+ဥပဋ္ဌာပိတ] ထို (ကံ) သည် စိတ်သို့ကပ်၍ တည်စေအပ်သော၊ ထို (ကံ) သည် - ထင်မြင် - အာရုံပြု - စေ အပ်သော။ ကမ္မံ ဝါ တဒုပဋ္ဌာပိတံ ဝါ ကမ္မနိမိတ္တဂတိနိမိတ္တသင်္ခါတံ ဝိသယမာရဗ္ဗ ပဝတ္တတိ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။၁၅၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၈၇။ (-မ၊ဋီ၊၃။၂၅၃။) = တေန ကမ္မေန ဥပဋ္ဌာပိတံ။ သမ္မော၊ယော။၁၀၃။

တဒုပဗု (တိ) [တ+ဥပဗု] ထို....၏ ထက်ဝက် ဖြစ်သော။ တဿ မဇ္ဈိမဿ ပတ္တဿ ဥပဗော တဒုပဗောတိ ဂဟေတဗ္ဗံ။ ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။ ၃၃၃။

တဒုပဒေသ (ပု) [တ + ဥပဒေသ] ထို....ကို ညွှန်းပြခြင်း။ တဒုပဒေသော အာဏတ္တိ။ နေတ္ထိ၊ဋီ၊ ၂။၉။ (-၁၂၀။)

တဒုပဒေသက (တိ) [တ+ဥပဒေသက] ထို....ကို ညွှန်းပြတတ်သော။ တဒုပဒေသကဿ သမ္မာသမ္ပုဒ္ဓဿ .... ဇာတံ။ ဝိမတိ၊၁။၁၃၀။ (- မ၊ဋီ၊ ၂။၉။)

တဒုပဒေသဖလ (န) [တဒုပဒေသ+ဖလ] ထို....ကို ညွှန်းပြခြင်း၏အကျိုး။ ဝေနေယျတ္တယဉ္စိ ပစ္စယသမဝါယေ တဒုပဒေသဖလံ အဓိဂစ္ဆန္တိ အတ္တံ ပယောဇေတိ နာမ။ နေတ္ထိ၊ဋီ၊၃။၈။

တဒုပဒေသသဟိတ (တိ) [တဒုပဒေသ+သဟိတ] ထို....ကို ညွှန်းပြခြင်းနှင့်တကွဖြစ်သော။ တဒုပဒေသသဟိတေန နိဒါနေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ အနုဋီ၊၁။၂၃။

တဒုပဒေသိတ (တိ) [တ+ဥပဒေသိတ] ထို .... သည် ညွှန်းပြအပ်သော။ တပ္ပဘဝတော တဒုပဒေသိတတော စ အနန္တရံ ဓမ္မော။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။၁၁။

တဒုပနိဗ္ဗ (တိ) [တ+ဥပနိဗ္ဗ] ထို....နှင့် ဆက်စပ်သော။ အဒိန္နာဒါနံ သဗ္ဗဉ္စ တဒုပနိဗ္ဗံ ဝါစာကမ္ပံ ဥပဋ္ဌပေတိ။ ပေဋကော၊၁၉၄။

တဒုပနိဗ္ဗန္တ (တိ) [တ+ဥပနိဗ္ဗန္တ] ထို....နှင့် စပ်သွယ်သော။ ဘဝနေတ္တိဆေဒေ တဒုပနိဗ္ဗန္တာနံ ရူပက္ခန္ဓာဒီနံ သန္တာနတော ဝိစ္ဆေဒေါ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။၁၈၆။

တဒုပနိဿယ (ပု) [တ+ဥပနိဿယ] (၁) ထို ....၏ မှီရာ။ (တိ) (၂) ထို .... ဟူသော မှီရာ ရှိသော။ (၁) တဒုပနိဿယဘာဝ(၁)ကြည့်။ (တိ) (၂) တဒုပနိဿယံ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလဉ္စ .... အနုယုဉ္ဇေထ။ ထေရ်၊ဋီ၊၁။၄၁၇-၈။ (- မ၊ဋီ၊၃။၂၅၉။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၂။ အနုဋီ၊၁။၃၈။)

တဒုပနိဿယကိလေသာသမုစ္ဆေဒ (ပု) [တဒုပနိဿယ + ကိလေသ + အသမုစ္ဆေဒ] ထို .... လျှင် မှီရာရှိသော ကိလေသာတို့ကို - မဖြတ် - မပယ် - ခြင်း။ အသမုစ္ဆန္တတာ စ ကာယာဒီနံ တဒုပနိဿယကိလေသာသမုစ္ဆေဒေနဝ။ အနုဋီ၊၁။၈၄။

တဒုပနိဿယနိဗ္ဗာန (န) [တဒုပနိဿယ + နိဗ္ဗာန] ထို (အကြောင်း) လျှင် မှီရာရှိသော အကျိုး၏ - ချုပ် - ငြိမ်း - ခြင်း။ တေန ပစ္စယနိဗ္ဗာနံ တဒုပနိဿယနိဗ္ဗာနဉ္စာတိ ဒုဝိဓံ နိဗ္ဗာနံ ဒဿိတံ ဟောတိ။ ဝဇီရ၊၃၉၅။

တဒုပနိဿယဘာဝ (ပု) [တဒုပနိဿယ + ဘာဝ] (၁) ထို ... ၏ အားကြီးသော - မှီရာ - တည်ရာ - ၏အဖြစ်။ (တိ) (၂) ထို....၏အားကြီးသော - မှီရာ - တည်ရာ - ၏ အဖြစ် ရှိသော။ (၁) ဒေသနာ ပန တဒုပနိဿယဘာဝတော တထာ ဝုတ္တာ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၉၉။ (တိ) (၂) ဝေ

တဒုပနိဿယဘာဝံ ဝိပဿနာဉာဏမ္ပိ ယထာ-
ဗလံ တေ အဝိလောမေတွာ ပဝတ္တတိ။
အနုဋီ၊ ၁။ ၂၀၃။

တဒုပဗြူဟိတဉာဏသစ္စ (န) [တ+ဥပဗြူဟိတ
+ဉာဏ+သစ္စ] ထို.... သည် ပွားစေအပ်သော
ဉာဏ်နှင့် စပ်သော မှန်ကန်သော စကား။
သတ္တသုညတာဓမ္မနိဗ္ဗာနက္ခန္ဓိ* ဝတွာ တဒုပ-
ဗြူဟိတဉာဏသစ္စသ ဝစနတော စ ခန္တိယာ-
နန္တရံ သစ္စံ ဝုတ္တံ။ သီ၊ ဋီ၊ သင်္ခါ၊ ၁။ ၂၅၀။ (-
စရိယာ၊ ၄။ ၂၇၂။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၇၀။)

တဒုပဘောဂသတ္တ (ပ) [တဒုပဘောဂ+သတ္တ]
ထို.... ကို - သုံးဆောင် - ခံစား - တတ်သော
သတ္တဝါ။ တဒုပဘောဂသတ္တာနံ ကမ္မနိဗ္ဗတ္တာ-
နေဝ နဟာနတိတ္တာနိ စ ဟောန္တိ။ ဥဒါန၊ ၄။
၂၇၃။

တဒုပဘောဂိ(ဂိ)နေသရိရသန္တာပ (ပ) [တဒုပ-
ဘောဂိ+ဇန+သရိရ+သန္တာပ] ထို.... ကို -
သုံးဆောင် - ခံစား - လေ့ရှိသောသူ၏ကိုယ်၌
ဖြစ်သော ပူပန်ခြင်း။ တဒုပဘောဂိနေသရိရ-
သန္တာပံ နိဒါသပရိဋ္ဌာဟုပဇနိတံ ဝူပသမေတိ။
နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၅။

တဒုပဘောဂိသတ္တ (ပ) [တဒုပဘောဂိ+သတ္တ]
ထို.... ကို - သုံးဆောင် - ခံစား - လေ့ရှိသော
သတ္တဝါ။ ဥဒကေန အဇ္ဈောတ္ထဋ္ဌော တဒုပ-
ဘောဂိသတ္တာနံ ပုညက္ခယေန။ မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၂၀။

တဒုပယောဂိဘာဝ (ပ) [တ + ဥပယောဂိ +
ဘာဝ] ထို.... ၌ လွန်စွာ - ယှဉ် - အားထုတ်
- ခြင်း ရှိသည်၏ အဖြစ်။ အဒ္ဓရိယ (ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။
၄၀၀) ကြည့်။

တဒုပသင်္ဂ (ပ) [တ+ဥပသင်္ဂ] ထို .... နှင့် စပ်
လျဉ်းခြင်း။ တဒုပသင်္ဂါ ဟိ ပစ္ဆိမော ဝေ
ပါဌော ယုတ္တတရော။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၇၁။

တဒုပသန္နိဿယ (ပ) [တ+ဥပသန္နိဿယ] ထို
.... ၏ မှီရာဖြစ်သော။ တဒုပသန္နိဿယော
စတုသန္တတိရူပသမုဒါယော။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၆၂။

တဒုပါဒါန (န) [တ+ဥပါဒါန] (၁) ထို .... ၏
အကြောင်း။ (၂) ထို....ကို မြဲမြံစွာ - ယူ -
ကျင့် - ခြင်း။ (တိ) (၃) ထို....လျှင် လောင်
စာရှိသော (မီး)။ (၄) ထို (တဏှာ) ဖြင့်
စွဲလမ်းခြင်းရှိသော။ (၁) တဒုပါဒါနဘူတ-
(မူလဋီ၊ ၁။ ၁၈၁) ၏ ပုဂ္ဂလောတိ ဂဟဏ-
ပညတ္တိနံ ကာရဏဘူတံ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၉၄။ (၂)
တဒုပါဒါနာ (မ၊ ၃။ ၂၈၇) တိ တဂ္ဂဟဏာ။
မ၊ ၄။ ၂၁၀။ တဂ္ဂဟဏာတိ တဿ ဂဟဏေန
တဿာ ပဋိပတ္တိယာ ပဋိပဇ္ဇမာနေန။ မ၊ ဋီ၊
၃။ ၄၀၀။ (တိ) (၃) တေလပ္ပဒိပေါ တဒါ-
ဟာရော တဒုပါဒါနော စိရံ ဒိဃမဒ္ဓိနံ
ဇလေယျ။ သံ၊ ၁။ ၃၁၃။ တဒါဟာရ (တိ)
(၂) လည်း ကြည့်။ (၄) တဒုပါဒါန (သံ၊ ၂။
၃၂၁) ၏ တံဂဟဏံ။ တဏှာဂဟဏေန သဟ-
ဂတံ (သင်္ဂဟဏံ သီ၊ သျှာ) ဝိညာဏံ
ဟောတိတိ အတ္ထော။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၃၆။ တံ
ဥပါဒါနံ တေဿာတိ တဒုပါဒါနံ။ တေနာဟ
“တံဂဟဏ” ၏ အာဒိ။ တဏှပါဒါနသင်္ခါတံ
ဂဟဏံ တေဿာတိ တံဂဟဏံ။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။
၃၀၉။ (- သံ၊ ၂။ ၃၂၂။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၈၀။ အနုဋီ၊
၁။ ၁၇၇။)

တဒုပါဒါယ (ကြိ၊ ဝိ) [တ+ဥပါဒါယ] (က)
ထို....ကို - မှီ - အမှီပြု - ၍။ (ခ) ထို....မှ စ၍။
(က) တဒုပါဒါယရူပ-ကြည့်။ (ခ) တဒုပါ-
ဒါယာ (မဟာနိ၊ ၁။ ၁၇၂) တိ တတော ပဋ္ဌာယ။
မဟာနိ၊ ၄။ ၂၉၃။

တဒုပါဒါယရူပ (န) [တ+ဥပါဒါယ+ရူပ] ထို
....ကို မှီ၍ ဖြစ်သော (ဥပါဒါ) ရုပ်။ တဒုပါ-
ဒါယရူပါနိ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၇၇) တိ တာ ဓာတု-
ယော နိဿာယ ပဝတ္ထဥပါဒါရူပါနိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
ဋီ၊ ၂။ ၄၀၉။

တဒုပိက (တိ) [တ+ဥပ+ဣ+ဏျ။ ယ-ကို က-
ပြု။] ထို....အား - လျော် - လျှောက်ပတ် -
သော။ တဒုပိကာ (ဇော၊ ၁။ ၅၅) တိ ပညာ ပန

တေ တဒုပိကာ တဿ သရီရဿ အနုစ္စဝိကာ နတ္ထိ။ ဇောဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၄၆။ (ဒု-၌ ဆန်းကြောင့် ဒီဃ။) အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

တဒုပိယ (တိ) [တ+ဥပိယ (= ဥပ + ဣ + ဣ)။ (ဥပ-ကား ဥပပတ္တိ။ ဣ-ဓာတ်ကား ဂတုတ္ထ။ ဣ-ပစ္စည်း ကတ္တုသင်္ခါ။ ပါရာ၊ ဂတ္ထိ၊ သင်္ခါ။)] ထို...နှင့်အသင့်အားဖြင့် ဖြစ်သော၊ ထို...အား-လျော်-လျှောက်ပတ်-သော၊ ထို...ငါစွမ်းနိုင်သော။ တဒုပိယံ ဗျဉ္ဇန- (ဝိ၊ ၁။ ၃၅၃) နှ့် တဿ ဩဒနဿ အနုရူပံ မစ္ဆ-မံသဿာကဖလကဋိဓုဒိဗျဉ္ဇနံ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၈၂။ ဗျဉ္ဇနဉ္စ တဒုပိယံ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ။ ၈။ (ဒု-၌ ဆန်းကြောင့် ဒီဃ။) (-မ၊ ၄။ ၃။ ၁၉၉။ သာ-ရတ္ထ၊ ၁။ ၁၁၉၊ ၄၂။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၅။ ခုဒ္ဒ-သိက္ခာ၊ ၄။ ၁၀၂။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ၄။ ၁၈၆။ ၂၈၆။) တဒုပိယ (ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၆) နှ့် တဒနုရူပံ တပု-ဟောနကံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၈၉။ (- မိလိန္ဒ၊ ၉။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၉။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၁။)

တဒုဗ္ဗေဓမ္မဂ္ဂစာရီ (တိ) [တ+ဥဗ္ဗေဓ+ပမာဏ+ မဂ္ဂ+စာရီ။ (ပမာဏ-ပုဒ် ကျေ။) တဒုဗ္ဗေဓ +ပမာဏ+ဥဗ္ဗေဓ+မဂ္ဂ+စာရီ။ (ပမာဏ၊ ဥဗ္ဗေဓ-ပုဒ် ကျေ။)] (က) ထို (ယုဂန္ဓိရ် တောင်) ၏-အစောက်-အမြင့်-ပမာဏ ရှိသော ကောင်းကင် လမ်းခရီး၌ သွားလေ့ ရှိသော။ (ခ) ထို (ယုဂန္ဓိရ်တောင်) ၏- အစောက် - အမြင့်- ပမာဏနှင့် မျှသော- အစောက်-အမြင့်-ပမာဏရှိသော ကောင်း ကင်လမ်းခရီး၌ သွားလေ့ရှိသော။ အာဒိစ္စော စ တဒုဗ္ဗေဓမ္မဂ္ဂစာရီ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၈။ တဿ ယုဂန္ဓရပဗ္ဗတဿ ဥဗ္ဗေဓော တဒုဗ္ဗေဓော၊ တဒုဗ္ဗေဓပုမာဏော မဂ္ဂေါ တဒုဗ္ဗေဓမဂ္ဂေါ။ တပုမာဏော ဝါ ဒွိစက္ကာလီသယောဇနသဟ-ဿပုမာဏော ဥဗ္ဗေဓော ယဿာတိ တဒုဗ္ဗေ-ဓော၊ တဒုဗ္ဗေဓော စ သော မဂ္ဂေါ စ တဒုဗ္ဗေဓမဂ္ဂေါ၊ .... တတ္ထ စရဏသီလောတိ

တဒုဗ္ဗေဓမ္မဂ္ဂစာရီ။ မဏိဒီပါ၊ ၁။ ၂၀၀။ (- မဇ္ဇိ၊ ၁။ ၃၃။)

တဒုဘယ (တိ) [တ + ဥဘယ (= ဥဘ + အယ)] (က) ထို...တို့၏ ၂-ပါးသော- အဖို့ - အစိတ် - ရှိသော။ (ခ) ထို ... ၂-မျိုး - ၂-စား - ၂-ပါး။ (က) ဥဘော အံသာ ကောဋ္ဌာသာ အဝယဝါ တေဿာတိ ဥဘယံ၊ ဒုကံ။ တေသံ ဂေါသီလဝတာဒိနံ သီလဝတာနံ ဥဘယံ တဒုဘယံ။ (ခ) တာနိ ဝေ ဝါ ဂေါသီလဝတာဒိနိ သီလဝတာနိ ဥဘယာနိတိ တဒုဘယံ။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၂၃၅-ချည်း။ (- ၃၂၇။)

(က) (ခ) ကာယိကဝါစသိကော နာမ တဒုဘယံ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၃။ သဗ္ဗမေတံ တဒုဘယံ။ ဇော၊ ၂။ ၂၅၉။ (ဆန်းကြောင့် ဒီဃ။) (- ၃၄၀။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၇-စသည်။) တဒုဘယာနိ - သမ္မော၊ ယော။ ၅။ တဒုဘယာ - မဏိ-မဉ္ဇူ၊ ၂။ ၃၂၇။ တဒုဘယံ အဘိနိဝဇ္ဇေတွာ။ မ၊ ၃။ ၂၆၄။ သံ၊ ၃။ ၁၀၄၊ ၂၅၈။ မ၊ ၄။ ၄။ ၂၅။ (- ဝိ၊ ၄။ ၂၈၅။ မ၊ ၁။ ၇၉။ သံ၊ ၂။ ၄၇၅- စသည်။) ဟိနပ္ပဏိတံ တဒုဘယေ ဝိဒိတွာ။ အဘိ၊ က။ ၂၅၄။ တဒုဘယေန - ဝိ၊ ၃။ ၂၉၁။ မ၊ ၃။ ၄၅။ သံ၊ ၁။ ၄၂၉။ ပဋိသံ၊ ၇။ နေတ္ထိ။ ၁၆၆။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၇။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၀။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၀။ ဝိဘာဝိနိ၊ ၂။ ၁၉။ တဒုဘယေဟိ - မ၊ ၄။ ၂။ ၂။ တဒုဘယဿ - ကင်္ခါ၊ ၄။ ၁၆၈။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၀။ မ၊ ၄။ ၃။ ၂၈။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၄၂။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၉။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၃၂၇။ တဒု-ဘယာနံ - သမ္မော၊ ယော။ ၅။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၃၂၇။ တဒုဘယေသံ - သီ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၁။ တဒုဘယေ - ဝိ၊ ၁။ ၁၅၄။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၈၃။ တဒု-ဘယေသု - အနုဋီ၊ ၁။ ၁၀၃။

တဒုဘယကရဏ (န) [တဒုဘယ + ကရဏ] ထို... ၂-ပါးစုံကို ပြုခြင်း။ အနုယောဂေါ

နာမ တဒုဘယကရဏံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊
၃။၃၃၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၀။

တဒုဘယဂါဟပဋိသေဓန (န) [တဒုဘယ +
ဂါဟ + ပဋိသေဓန] ထို.... ၂-ပါးစုံကို-ယူ
ခြင်း-စွဲလမ်းခြင်း-မှ တားမြစ်ခြင်း။ တဒု-
ဘယဂါဟပဋိသေဓနတ္ထံ အတ္တာဘာဝေါ စ
အတ္တနိယာဘာဝေါ စ ဝုတ္တော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၃၀၂။

တဒုဘယဂူဟဏသိဒ္ဓိ (တိ) [တဒုဘယ +
ဂဟဏ+သိဒ္ဓိ] (က) ထို.... ၂-ပါးစုံသော
သဒ္ဓါဖြင့်-ပြီး-ထင်ရှား-သော။ (ခ) ထို
.... ၂-ပါးစုံကို ယူခြင်းဖြင့်-ပြီး-ထင်ရှား-
သော။ တဒုဘယဂူဟဏသိဒ္ဓေါ ဟိ အတ္တော။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁။

တဒုဘယင်္ဂ (တိ) [တဒုဘယ+အင်္ဂ] ထို.... ၂-ပါး
စုံသော - အကြောင်း - အင်္ဂါ - ရှိသော
(သုတ်-စသည်)။ သုတ္တံ နာမ....အင်္ဂဒ္ဓယေ-
နေဝ တဒုဘယင်္ဂံ ကတံ။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ၊၂။

တဒုဘယဇာနန (န၊ထိ) [တဒုဘယ+ဇာနန]
(၁) ထို.... ၂-ပါးစုံကို သိခြင်း။ (တိ) (၂)
ထို.... ၂-ပါးစုံကို သိသော။ (၁) တဒုဘယ-
ဇာနနံ ဝတ္ထုဗ္ဗံ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၃၀။ (တိ) (၂)
အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တဒုဘယဇာနနစိတ္တ (န) [တဒုဘယဇာနန +
စိတ္တ] ထို.... ၂-ပါးစုံကို သိသော စိတ်။ တဒု-
ဘယဇာနနစိတ္တေန သစိတ္တကာနိ ဟောန္တိ။
ကင်္ခါ၊၁၃၃။ သာရတ္ထ၊၂။၃၃၀။

တဒုဘယတ္ထ (ပု) [တဒုဘယ+အတ္ထ] (က)
ထို.... ၂-ပါးစုံသော အကျိုး။ (ခ) ထို....
၂-ပါးစုံသော - အနက် - အဓိပ္ပါယ်။ (က)
တတော ဝေ တဒုဘယတ္ထံ သမ္မာဒေတိ။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၉။ (ခ) တဒုဘယတ္ထနိဒ္ဒေသ-
ဝသေန ဥပရိဒေသနာယ ပဝတ္တတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။

၄။ (- ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၉။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ၊၂။
နေတ္ထိ၊ဝိ။၃၀။)

တဒုဘယဒေါသသမာယောဂ (ပု) [တဒုဘယ +
ဒေါသ + သမာယောဂ] ထို.... ၂-ပါးစုံသော
အပြစ်နှင့် အညီအညွတ်ယှဉ်ခြင်း။ သစေ ပန
အန္တဝါ စ အနန္တော စ၊ တဒုဘယဒေါသ-
သမာယောဂေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၂။ (-သီ၊ဋ္ဌ၊
သင်္ခါ၊၁။၄၂၈။)

တဒုဘယန္တရ (န) [တဒုဘယ+အန္တရ] (၁)
ထို.... ၂-ပါးစုံ၏-အလယ် - အကြား။ (တိ)
(၂) ထို.... ၂-ပါးစုံ၏ အလယ် အကြား၌
ဖြစ်သော။ တဒုဘယန္တရဝသေန ရူပဓာတု
မဇ္ဈေ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၂။

တဒုဘယပညတ္တိဝိသယ (ပု) [တဒုဘယ + ပညတ္တိ
+ ဝိသယ] ထို.... ၂-ပါးစုံကို ပညတ်ခြင်း၏ -
ဖြစ်ရာ - တည်ရာ၊ ထို.... ၂-ပါးစုံသော အမည်
ပညတ်၏-ဖြစ်ရာ-တည်ရာ။ တဒုဘယပည-
တ္တိဝိသယော သင်္ခါရလောကော စ ဂဟိတာ
ဝေ ဟောန္တိ။ ဝိမတိ၊၁။၆၃။

တဒုဘယပဋိပက္ခ (တိ) [တဒုဘယ+ပဋိပက္ခ]
ထို.... ၂-ပါးစုံ၏ ဆန့်ကျင်ဖက် ဖြစ်သော။
တဒုဘယပဋိပက္ခတံ သန္ဓာယ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၂။

တဒုဘယပဋိသံယုတ္တ (တိ) [တဒုဘယ + ပဋိ-
သံယုတ္တ] ထို.... ၂-ပါးစုံနှင့် စပ်ယှဉ်သော။
ဥဘယဂူဟဏေနဝ တဒုဘယပဋိသံယုတ္တတ္တာ
ပစ္စုပ္ပန္နော အဒ္ဓါ ဂဟိတော ဟောတိ။ ဥဒါန၊
ဋ္ဌ၊၃၂၈။

တဒုဘယပ္ပဓာန (တိ) [တဒုဘယ + ပဓာန]
ထို.... ၂-ပါးစုံသော - ပြဇာန်းမှု - အချုပ်
အခြာ - ရှိသော။ တဒုဘယပ္ပဓာနမေဝ တာဝ
သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ထောမနံ ကာတံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂။ (-သီ၊ဋ္ဌ၊သင်္ခါ၊၁။၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၁။၅။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ၊၂။)

တဒုဘယပုဿာဒ (ပု) [တဒုဘယ + ပုဿာဒ]
ထို.... ၂-ပါးစုံ၌ (စိတ်၏) - ကြည်လင် -

ကြည်ညို-ခြင်း။ တဒုဘယပ္ပသာဒါ ဟိ မေဿဗ္ဗုပ္ပတ္တိ မဟတော စ အတ္ထဿ သိဒ္ဓိဟောတိ။ မူလဋီဝါ။ ၁။

တဒုဘယမူလက (တိ) [တဒုဘယ + မူလက] ထို... ၂-ပါးစုံလျှင် - အကြောင်းရင်း - အခြေ - အမြစ် - ရှိသော။ တဒုဘယမူလကာ စ ဝိပါကက္ခန္ဓာ အနာဂတေ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၄၇။

တဒုဘယလေသဂ္ဂဟဏဒွါရ (န) [တဒုဘယ + လေသ + ဂဟဏ + ဒွါရ] ထို... ၂-ပါးစုံသော - အမြက်ထောင်မှု - ကပ်ကုံးမှု - ကိုယူခြင်း၏ - အကြောင်း - လမ်းပေါက်။ တဒုဘယလေသဂ္ဂဟဏဒွါရနံ ဝသေန အဝိစ္စန္တံ ဝိတိက္ကမသောတံ ပစ္စန္ဒမာနာ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၁၈။

တဒုဘယဝတ္ထုက (တိ) [တဒုဘယ + ဝတ္ထု + က] ထို... ၂-ပါးစုံသော အကြောင်းရှိသော။ ဧဝံ သဗ္ဗညုတဿ... တဒုဘယဝတ္ထုကမေဝ ကံဒေသေန္တော။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၄၈။

တဒုဘယဝန္တု (တိ) [တဒုဘယ + ဝန္တု] ထို... ၂-ပါးစုံရှိသော။ တဒုဘယဝတော ပုဂ္ဂလဿ ပတ္တိ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၇၀။

တဒုဘယဝိဒ္ဓံသက (တိ) [တဒုဘယ + ဝိဒ္ဓံသက] ထို... ၂-ပါးစုံကို ဖျက်ဆီးတတ်သော။ အပယဂါမိတဿ တဒုဘယဝိဒ္ဓံသကဿ ကမ္မက္ခယကရကမ္မဿ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၄၁။

တဒုဘယဝိဓုရ (တိ) [တဒုဘယ + ဝိဓုရ] ထို... ၂-ပါးစုံမှ - ကင်းကွာ - ဆန့်ကျင် - သော။ တဒုဘယဝိဓုရာ အာရမ္မဏပလဒ္ဓိ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၇၀။

တဒုဘယဝိနိမုတ္တ (တိ) [တဒုဘယ + ဝိနိမုတ္တ] ထို... ၂-ပါးစုံမှ ကင်းလွတ်သော။ တဒုဘယဝိနိမုတ္တော လောကီယသမ္မာဒိဋ္ဌိယာ သမ္မာဒိဋ္ဌိကော။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၆၅။ (-စူဠနိ၊

ဋ္ဌ။ ၂။ ၂။ နေတ္တိ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၁၀၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၉။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂။ ၁၆၁။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၄၅၃။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၈၅။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၄၅။ နေတ္တိ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂။ နေတ္တိ၊ ဝိ၊ ၁။ ၁၅၂။)

တဒုဘယဝိနိမုတ္တ (ဝိမုတ္တ) ပရိသင်္ကတ (တိ) [တဒုဘယဝိနိမုတ္တ (ဝိမုတ္တ) + ပရိသင်္ကတ] ထို... ၂-ပါးစုံမှ ကင်းလွတ်သည်ဖြစ်၍ ယုံမှားအပ်သော။ (မြင်မှု၊ ကြားမှု၊ မရှိပဲ သက်သက် ယုံမှားအပ်သော အမဲသား-စသည်။) တဒုဘယဝိနိမုတ္တ (ဝိမုတ္တ) ပရိသင်္ကတဉ္စ ဥတှာ တဗ္ဗိပက္ခတော ဇာနိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၉။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂။ ၆။ (-မ၊ ၄။ ၂။ ၃၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၅၉။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂။)

တဒုဘယဝိပရိတ (တိ) [တဒုဘယ + ဝိပရိတ] ထို... ၂-ပါးစုံမှ - ဖောက်ပြန် - ပြောင်းလဲ - သော။ သေသာ တဒုဘယဝိပရိတာ။ ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ ၆၅။ (-ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၁၅၅။ အနုဋီ၊ ၁။ ၃၀၊ ၃၄။)

တဒုဘယဝိပရိတဓမ္မပုစ္ဆာ (တိ) [တဒုဘယ-ဝိပရိတ + ဓမ္မ + ပုစ္ဆာ] (၁) ထို... ၂-ပါးစုံမှ - ဖောက်ပြန် - ပြောင်းလဲ - သော သဘောတရားကို မေးမြန်းခြင်း။ (၂) ထို... ၂-ပါးစုံမှ - ဖောက်ပြန် - ပြောင်းလဲ - သော သဘောတရားကို မေးမြန်းကြောင်း 'ပုစ္ဆာ'။ အဗျာကတပုစ္ဆာ (မဟာနိ၊ ၄။ ၃၂၇) ကြည့်။

တဒုဘယဝိပရိတလက္ခဏ (တိ) [တဒုဘယဝိပရိတ + လက္ခဏ] ထို... ၂-ပါးစုံမှ - ဖောက်ပြန် - ပြောင်းလဲ - သော မှတ်ကြောင်း သဘောရှိသော။ တဒုဘယဝိပရိတံ တေဟိ ဥဘယေဟိ ကုသလာကုသလေဟိ ဝိပရိတံ အဝိပါကလက္ခဏံ တေဿာတိ တဒုဘယဝိပရိတလက္ခဏံ။ အဗျာကတံ။ အဘိ၊ ဝတ၊ ရ၊ ဋီ၊ ၁။ ၄။

တဒုဘယဝေမဇ္ဈလက္ခဏ (တိ) [တဒုဘယ + ဝေမဇ္ဈ + လက္ခဏ] ထို... ၂-ပါးစုံ၏ - အ

လယ် - အလတ် - ၏ အဖြစ်ဟူသော မှတ်ကြောင်း 'လက္ခဏာ' ရှိသော။ အထ ခေါ် တဒုဘယဝေမဇ္ဈလက္ခဏတာယ နာတိဥစ္စော ဟောတိ နာတိနိစော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၄။

တဒုဘယဝေါမိဿ (တိ) [တဒုဘယ + ဝေါမိဿ] ထို.... ၂-ပါးစုံနှင့် ရောနှောသော။ တဒုဘယဝေါမိဿတာဝသေန ဒုတိယာ၊ တတိယာ စ ဉာတဗ္ဗာ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ၊၄၅။

တဒုဘယသံသဂ္ဂဝိကပ္ပ (ပု) [တဒုဘယ + သံသဂ္ဂ + ဝိကပ္ပ] ထို.... ၂-ပါးစုံ၏ ရောယှက်ခြင်းကို - အထွေထွေကြံဆခြင်း - ခွဲခြား ဝေဖန်ခြင်း။ တဒုဘယသံသဂ္ဂဝိကပ္ပတော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂။ ဝိကပ္ပ (မူလဋ္ဌ၊၂။၆။ အနုဋ္ဌ၊၂။၈) လည်း ကြည့်။

တဒုဘယသဘာဝ (တိ) [တဒုဘယ + သဘာဝ] ထို.... ၂-ပါးစုံသော သဘောရှိသော။ တဒုဘယသဘာဝါနံ ဓမ္မာနံ။ အနုဋ္ဌ၊၁။၁၇၉။

တဒုဘယသမတာ (တိ) [တဒုဘယ + သမ + တာ] ထို.... ၂-ပါးစုံ၏ ညီမျှသည်၏ အဖြစ်။ သတိ ပန သဗ္ဗတ္ထိကတ္တာ တဒုဘယသမတာယ ဥပကာရိကာတိ သမံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၁။

တဒုဘယသမတ္တတယောဂ (ပု) [တဒုဘယ + သမတ္တတာ + ယောဂ] ထို.... ၂-ပါးစုံ၌ - စွမ်းနိုင်သည်၏ အဖြစ် - အစွမ်းသတ္တိ - နှင့် ယှဉ်ခြင်း။ တဒုဘယသမတ္တတယောဂေန။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆။ (-သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၅၇။)

တဒုဘယသမ္ပတိနိမိတ္တ (န) [တဒုဘယ + သမ္ပတိ + နိမိတ္တ] ထို.... ၂-ပါးစုံကို - သမုတ် - သိမှတ် - ခြင်း၏ အကြောင်း။ တဒုဘယသမ္ပတိနိမိတ္တဘူတော သင်္ခါရလောကောပိ။ ငိမတိ၊၁။၆၂။

တဒုဘယာနန္တရ (တိ) [တဒုဘယ + အနန္တရ] ထို.... ၂-ပါးစုံ၏ အခြားမဲ့။ တဒုဘယာနန္တရ-

(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈)။ နိစ္ဆိဒ္ဓရိတဒုယပ္ပဟာယကဿ သုစရိတဒုယပါရိပုရိဟေတုဘူတဿ သမ္မာဝါစာသမ္မာကမ္မန္တဒုယဿ အနန္တရံ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၂၃၈။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၉။ သမ္မော၊ယော။၇၄။ မော၊စ္ଛေဒနီ။၂၃၁။)

တဒုဘယာဘာဝဟေတုက (တိ) [တဒုဘယ + အဘာဝ + ဟေတု + က] ထို.... ၂-ပါးစုံ၏ မရှိခြင်းဟူသော အကြောင်းရှိသော။ တဒုဘယာဘာဝဟေတုကဉ္စ ဝဇ္ဇေ သံသရဏံ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၂၀။

တဒူန (တိ) [တ + ဦး] ထို.... အောက် - ယုတ် - လျော့ - သော။ တဒူနေ (ဝိ၊နိစ္ဆယ။၈၅၅) - တိ တတော ဝိကပ္ပနုပဂပစ္စိမပ္ပမာဏတော ဦးနေ။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၅၅။ (-ဝိ၊နိစ္ဆယ။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၂။)

တဒူနက (တိ) [တ + ဦး + က] အထက်ပုဒ်နက်ကြည့်။ တဒူနက (ဝိ၊နိစ္ဆယ။၁၈၂၂) ၏ တတော ပမာဏတော ဦးနက်။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၂၂။

တဒေကဋ္ဌ (တိ) [တ + ကေဋ္ဌ (=ကေ + ဌာ + အ)] (က) ထို.... နှင့် တကွ တခုသော စိတ်၌တည်သော (သဟဇေကဋ္ဌကိလေသာ)။ (ခ) ထို... နှင့်တကွ တယောက်သောပုဂ္ဂိုလ်၌ တည်သော (ပဟာနေကဋ္ဌကိလေသာ)။ တဒေကဋ္ဌာ စ ကိလေသာ။ အဘိ၊ဓ။၂၀၅။ တတ္ထ ဧကသ္မိံ စိတ္တေ ပုဂ္ဂလေ ဝါ ဌိတန္တိ ဧကဋ္ဌ။ တတ္ထ ဧကသ္မိံ စိတ္တေ ဌိတံ သဟဇေကဋ္ဌံ နာမ ဟောတိ။ ဧကသ္မိံ ပုဂ္ဂလေ ဌိတံ ပဟာနေကဋ္ဌံ နာမ။ တေန လောဘာဒိနာ၊ အညေန ဝါ တတ္ထ တတ္ထ နိဒ္ဒိဋ္ဌေန သဟ ဧကသ္မိံ ဌိတန္တိ တဒေကဋ္ဌ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၀။ (-အဘိ၊က။၈၇၊၁၆၄။ ထေရီ။၃၉၁။ မဟာနိ။၂၀၊၇၇။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၊၂၂၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၉၊၃၉၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄၁၊၄၇၇၊၄၉၇။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၇၅၊၂၁၈။

ထေရ်ဌာဝါသ၂၂၃၁၇။ ထေရ်ဌာ၉၇။ ဗုဒ္ဓဝံ
ဌာ၆၅။ မဟာနိဌာဂဏ်၇၂၀၇။ ပဋိသံဌာ
၁။ ၂၅၅။ ပဋိသံဌာ၂၂၁၀။ သာရတ္ထ၂၂၂၀။
ဝိမတိဝါ၇၈။ ဒိဋ္ဌိဝါ၄၂၇၄၀၇။ သိဋ္ဌိ
သစ်ဝါ၇၆။ ဒိဋ္ဌိပု၂၂၇၁၉၁။ မဋ္ဌိ၂။
၁၀၅။ မဋ္ဌိပု၂၂၇၁၃၁၃။ သံဋ္ဌိဝါ၆၈
၇၃။ အံဋ္ဌိဝါ၇၆၀။ မူလဋ္ဌိဝါ၁၆၃-၅။
အနုဋ္ဌိဝါ၃၈၁၂၀-၉။ မူလဋ္ဌိပု၁၄၈။)

တဒေကဋ္ဌကိလေသ (ပု) [တဒေကဋ္ဌ+ကိလေသ] ထို... နှင့်တကွ-တခုသောစိတ်-တယောက်
သော ပုဂ္ဂိုလ်-၌ တည်သော ကိလေသာ။
တဒေကဋ္ဌကိလေသဟိ သဒ္ဓိ* အနဝသေသံ
မောဟံ ပဇဟိတော။ အံဋ္ဌိဝါ၁၂၁။ (-
နေတ္ထိဋ္ဌိ။ ၇၀။)

တဒေကဋ္ဌကိလေသပ္ပဟာန (န) [တဒေကဋ္ဌ-
ကိလေသ+ပဟာန] ထို... နှင့်တကွ-တခု
သောစိတ် - တယောက်သော ပုဂ္ဂိုလ် - ၌
တည်သော ကိလေသာကို ပယ်ခြင်း။ တေန
တဒေကဋ္ဌကိလေသပ္ပဟာနံ ဝုတ္တံ ဟောတိ။
ပဋိသံဌာဝါ၂၅၅။

တဒေကဋ္ဌဓမ္မ (ပု) [တဒေကဋ္ဌ+ဓမ္မ] ထို... နှင့်
တကွ - တခုသောစိတ် - တယောက်သော
ပုဂ္ဂိုလ် - ၌ တည်သော တရား။ အဘိဇ္ဈာ-
ဒယော တဒေကဋ္ဌဓမ္မာ စ ကုမ္မဂေါ။ ဣတိ-
ဝုတ်ဌာ၃၃၅။

တဒေကဋ္ဌသဘာဝ (တိ) [တဒေကဋ္ဌ+သဘာဝ]
ထို... နှင့်တကွ-တခုသောစိတ်-တယောက်
သော ပုဂ္ဂိုလ် - ၌ တည်သော သဘော
ရှိသော။ တဒေကဋ္ဌသဘာဝတော စ။ နေတ္ထိ
ဋ္ဌိ။ ၁၁၁။

တဒေကဒေသ (ပု) [တ+ကေဒေသ] ထို... ၎်
-တစိတ်-တဖို့-တချို့-သော။ တဒေက-
ဒေသာ (မူလဋ္ဌိပု၁၁၉) တိ “အနာရမ္မဏ-
မိဿာ”တိအာဒိနာ ဝုတ္တဓမ္မသမုဒါယဿ
ကေဒေသာ။ အနုဋ္ဌိပု၂၃။ (-ထေရ်ဌာ။

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၁၃-ပ-မ-ဗ-သ-၈

၁၄၆။ ဒိဋ္ဌိဝါ၁၁၇။ မဋ္ဌိဝါ၁၁၈။ သံဋ္ဌိဝါ
၁၈။ အံဋ္ဌိဝါ၂၁။)

တဒေကဒေသသဘာဝ (ပု) [တဒေကဒေသ+
သဘာဝ] ထို... ၎် -တစိတ်-တဖို့-တပိုင်း-
နှင့် (ဓမ္မာယတန၊ဓမ္မဓာတ် အဖြစ်ဖြင့်) တူ
သော အဖို့ရှိသော။ တဉ္စိ ဓမ္မာယတနဓမ္မ-
ဓာတုပရိယာပန္နတာယတဒေကဒေသသဘာ-
ဝေါ။ အနုဋ္ဌိပု၁၁၈။

တဒေကဒေသာယတ္တ (တိ) [တဒေကဒေသ+
အာယတ္တ] ထို... ၎် -တစိတ်-တဖို့-တချို့-
နှင့် စပ်သော။ တဒေကဒေသာယတ္တတာ-
ဒိပနေ တပ္ပရော န ဟောတိ။ အနုဋ္ဌိဝါ၆၉။

တဒေကဓာတုအဓိက (တိ) [တ+ကေဓာတု+
အဓိက] ထို... တခုသောဓာတ် လွန်ကဲသော။
စတုဓာတုသမုဒါယနိဿယဿ ဟိ ပသာဒဿ
တဒေကဓာတုအဓိကတာ အဝယဝါဓိကတာ
ဟောတိ။ အနုဋ္ဌိဝါ၁၁၅။

တဒေကလက္ခဏ (တိ) [တ+ကေလက္ခဏ] ထို...
နှင့်တူသော မှတ်ကြောင်း‘လက္ခဏာ’ရှိသော။
ကာမဘဝါဒိနံ ဂဟဏေန ဘဝဘာဝေန
တဒေကလက္ခဏတာယ အရူပဘဝေါ ဂဟိ-
တော။ သံဋ္ဌိဝါ၁၁၅။

တဒေတရ (တိ) [တ+ဣတရ] ထို... မှ-တပါး-
တခြား-သော။ တဒေတရ ဘိက္ခုနိယော
ဇိနဂ္ဂံ။ အပ။ ၂။ ၂၁၀။ ထေရ်ဌာ။ ၁၅၁။

တဒေါကာသ (တိ) [တ + ဩကာသ] ထို...
ဟူသော တည်ရာ အရပ်ရှိသော။ တဒေါကာ-
သတာ စ တဏှာယ တန္နိန္ဒတ္တာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။
မဋ္ဌိပု၂၉၁။ (-မူလဋ္ဌိဝါ၅၅။)

တဒေါတာရ (ပု) [တ+ဩတာရ] ထို... သို့သက်
ဝင်ခြင်း။ သကသမယာဝေါက္ကမာဒိ ဟိ ပရ-
မတ္ထတော တဒေါတာရော။ အနုဋ္ဌိပု၂၈၉။

တဒေါဝါဒကရ (တိ) [တ+ဩဝါဒ+ကရ] ထို...
သူ၏ အဆုံးအမကို လိုက်နာ ပြုကျင့်တတ်

သော၊ သူ။ တိတ္ထကရဿ တဒေါဝါဒကရဿ
စ။ မ၊ ဇီ၊ ၂။ ၁၃။

တဒေါဝါဒကရိ (တိ) [တ+ဩဝါဒ+ကာရိ]
ထို...သူ၏ အဆုံးအမကို လိုက်နာပြုကျင့်-
လေ့ရှိ-တတ်-သော၊ သူ။ တဒေါဝါဒကရိ-
တာယ စ။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၉၀။ ဒီ၊ ဇီ၊ ၁။ ၈၀။

တဒေါဋ္ဌာရိကနိပ္ပဟာန (န) [တ+ဩဋ္ဌာရိက+
အဂ်+ပဟာန] ထို ရှုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းသော
ဈာန်အင်္ဂါကို ပယ်ခြင်း။ တဒေါဋ္ဌာရိကနိပ္ပ-
ဟာနာယ သေသသန္တကိပဋိလာဘာယ ....
တတိယံ ဈာန် ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ မော၊ စန္ဒေဒနီ၊ ၂၄၄။

တဒ္ဒတိ (ကြိ) [တဒ္ဒ+အ+တိ] ညှဉ်းဆဲ-နိပ်
စက်-၏။ တဒ္ဒ ဟိ သာယံ။ တဒ္ဒတိ။ နိတိ၊
ဓာ၊ ၈၆။

တဒ္ဒိဂုဏ=တန္တိဂုဏ (တိ) [တ+ဒိဂုဏ] (က)
ထို...ထက် ၂-ဆ သာလွန်သော။ (ခ) ထို...
၏ ၂-ဆထက် ဖြစ်သော။ (က) တဒ္ဒိဂုဏံ
တဒ္ဒိဂုဏာဟ (ဒီ၊ ၃။ ၉) နှို တတော တတော
ဒိဂုဏံ ဒိဂုဏံ အဟံ ကရိဿာမိ။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၈။
တန္တိဂုဏာဟံ ကရိဿာမိ။ သံ၊ ဇီ၊ ၁။ ၆၆။ (-
ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၁၃၃။ သမ္မော၊ ယော၊ ၂၄၈။) (ခ)
တဒ္ဒိဂုဏ(အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၄၅၁) နှို တဿ ဒိဂုဏန္တိ
အတ္ထော။ သမ္မော၊ ယော၊ ၂၄၈။

တဒ္ဒါ (ထိ) [တဒ္ဒ+ဒါ] ယားနား၊ ဝဲနား။ တဒ္ဒိ
ဟိ သာနာဒရေသု။ တန္တတိ၊ တန္တိ၊ တဒ္ဒါ။
တဒ္ဒါတိ ကစ္ဆ။ နိတိ၊ ဓာ၊ ၂၁၅။ (နိတိ၊ ဓာ၊
သျှ-၌ ဒဒ္ဒါ-ဟု ရှိ၏။)

တဒ္ဒမ္မ (ပု) [တ+ဓမ္မ။ (တဒ္ဒမိန့်-သံ)] (ခ) ထို
.... အကျင့်- ထုံးစံ - သဘော။ (၂) တဒ္ဒ-
မ္မော (မ္မ) ပစာ။ (ခ) သတံ အာစာရော
တဒ္ဒမ္မောတိ နာမ၊ သောယေဝ ဓမ္မော၊
သတံ အာစာရောတိ ကတော တဒ္ဒာယဉ္စ
ဓာတုတ္ထောယေဝါတိ ဝိညာယတိ။ သေက္ခ
တိကံအပ္ပင်၊ မဏိဒိပ၊ ဇီ၊ ပေ။ (-ရှု၊ ဇီ၊ ၅၉၀။)

ဓမ္မ(မ၊ ဇီ၊ ၁။ ၅၀)လည်းကြည့်။ (၂) တဒ္ဒမ္မော
ဘေဒကောပိစ။ သသဝိသာဏကန္တိ သသော
နာမ လောကေ ဝိသာဏံ နတ္ထိ၊ တထာပိ
စတုပ္ပဒါနံ ယေဘုယျေန ဝိသာဏော အတ္ထိ၊
တေသံ တံဓမ္မတ္တာ သသသ္မိံ ဥပစာရတော
တဒ္ဒမ္မောပစာရော။ ဇာလိနီ။ ဇာလိနီ၊ ဇီ၊ ၁၀။

တဒ္ဒမ္မော (မ္မ) ပစာရ (ပု) [တဒ္ဒမ္မ+ဥပစာရ]
(ဥပစာ ၁၀-ပါးတွင် ၁-ပါး အပါအဝင် ဖြစ်
သော) တဒ္ဒမ္မော (မ္မ) ပစာ၊ ထို... သဘော
ရှိသော ဝတ္ထု၏ အနီး၌ ဖြစ်သော အမည်။
(ထင်ရှားရှိသော ဝတ္ထုအမည်ကို ထင်ရှားမရှိ
သော ဝတ္ထု၌ တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ်ကြောင်း
ဖြစ်သော ဥပစာ။) တဒ္ဒမ္မ (၂) ကြည့်။

တဒ္ဒိတ (တိ) [တ+ဟိတ။ (ရှု။ ရှု၊ ဇီ၊ ၃၆၁။
နိတိ၊ သုတ္တ။ ၇၅။ နိရုတ္တိ၊ ဇီ၊ ၅၄၆။ ဇာလိနီ။
ဇာလိနီ၊ ဇီ၊ ၄၃၉။ ဘေဒ၊ ဇီ၊ သစ်။ ၂၇၅-၆-
ကြည့်။) တ + သဟ + ဣတ။ (ဗုဒ္ဓါ၊ ရှု၊ သျှ-
ကြည့်။)] (က) (ဏ-စသော) တဒ္ဒိတ်ပစ္စည်း။
(ခ) (ဧကသေသ-စသော) တဒ္ဒိတ် အစီ
အရင်။ (ဂ) (ယင်း-ပစ္စည်း၊ အစီအရင်တို့၏
တည်ရာ) တဒ္ဒိတ် ကျမ်း။ (၎င်းတို့သည်
နာမ် ၃-မျိုးမှ နောက်၌ဖြစ်၍ တကွနက်
ဆက်စပ်လျက် ဖြစ်တတ်သောကြောင့်၎င်း၊
အနက်၊ သဒ္ဓါ၊ ပုဂ္ဂိုလ်တို့အား ကျေးဇူး
ပြုတတ် လျော်ကန် သင့်မြတ် လျောက်ပတ်
သောကြောင့်၎င်း၊ ယင်းတို့၏ အစီးအပါး
ဖြစ်သောကြောင့်၎င်း တဒ္ဒိတ် အမည် ရကြ
၏။) (က) (ခ) (ဂ) တဒ္ဒိတန္တိ အပစ္စာဒိ-
အတ္ထေသု ပဝတ္တာနံ ဣဒိပစ္စယာနံ နာမံ။
ပရိကပ္ပနာဒိဝသေန နိပ္ပါဒေတဗ္ဗဿ ဝိမိ-
နေပိ နာမံ။ ကပ္ပေါ ပန တဒါဓာရတ္တာ
'တဒ္ဒိတ'န္တိ ပဝုစ္စတိ။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၇၅။
(ခ) သမာသဂဗ္ဗေ ပန တဒ္ဒိတေ ကတေ
သက္ကာ ဝေ တေသံ ဘေဒေါ။ သီ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ၂။
၃၃၅။ (-ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၆။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၇၂၊ ၁၀၁။
သီ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၉၊ သီ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၀၇၊

၂၀၀။ ၂၀၂-၄။ မ၊ဋ္ဌ၊ဉ၊၁၄၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဉ၊
၂၁၃။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၇၆။)

တဒ္ဒိတကပ္ပ (ပု) [တဒ္ဒိတ+ကပ္ပ] တဒ္ဒိတ်ကျမ်း၊
တဒ္ဒိပစ္စည်းကို စီရင်ရာကျမ်း။ တဒ္ဒိတကပ္ပေါ
အဋ္ဌမော ကဏ္ဍော။ ကစ္စည်း။၄၀၅။

တဒ္ဒိတနိဗ္ဗစန (န) [တဒ္ဒိတ+နိဗ္ဗစန] တဒ္ဒိတ်
ဝိဂြိုဟ်။ တေသု ဇာတာတိအာဒိနာ တိဓာ
တဒ္ဒိတနိဗ္ဗစန။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၂၇၃။

တဒ္ဒိတန္တပဒ (န) [တဒ္ဒိတန္တ + ပဒ] တဒ္ဒိတ်
ပစ္စည်း အဆုံးရှိသော ပုဒ်။ တဒ္ဒိတန္တပဒဿ
သဝုဒ္ဓိကဿ ဒဿနတော။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၁။

တဒ္ဒိတပစ္စယ (ပု) [တဒ္ဒိတ+ပစ္စယ] တဒ္ဒိတ်
ပစ္စည်း။ တဒ္ဒိတပစ္စယဿ အတိသယဝိသိဋ္ဌေ
အတ္တိတာအတ္ထေ ပဝတ္တိတော။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။
၂၇၂။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊ဉ၊၂၁၃။)

တဒ္ဒိတပစ္စယဒဿန (န) [တဒ္ဒိတပစ္စယ+ဒဿန]
တဒ္ဒိတ်ပစ္စည်းကို ပြခြင်း။ အဿတ္တိပက္ခေ
တဒ္ဒိတပစ္စယဒဿနံ ဝါ။ ဝိမတိ၊၁။၇၂။

တဒ္ဒိတပစ္စယနိမိတ္တ (တိ) [တဒ္ဒိတပစ္စယ+နိမိတ္တ]
တဒ္ဒိတ်ပစ္စည်း ဟူသော အကြောင်း ရှိသော။
တဒ္ဒိတလောပ-ကြည့်။

တဒ္ဒိတပ္ပယောဂ (ပု) [တဒ္ဒိတ + ပယောဂ]
တဒ္ဒိတ် (ပစ္စည်း၏) ပြယုဂ်။ တထာ ဟိ
ယသ္မိံ ယသ္မိံ အတ္ထေ တဒ္ဒိတပ္ပယောဂေါ
လောကဿ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဉ၊၂၁၃။

တဒ္ဒိတလောပ (ပု) [တဒ္ဒိတ+လောပ] တဒ္ဒိတ်
ပစ္စည်းကြောင့် ဖြစ်သော အစီအရင်ကို -
ချေခြင်း-မပြုခြင်း။ တဒ္ဒိတလောပ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၁။၁၇၇) ၏ ပိတာမဟတော အာဂတံ
“ပေတာမဟ” ၏ ဝတ္ထုဗေ တဒ္ဒိတပစ္စယ-
နိမိတ္တဿ ဇ-ကာရဿ လောပံ ကတွာ။ ဝိမတိ၊
၁။၁၀၁။ (-မ၊ဋ္ဌ၊ဉ၊၂၀၇။ သာရတ္ထ၊၂။
၁၀၊၃၅၁။ မ၊ဋ္ဌ၊ဉ၊၁၄၂။)

တဒ္ဒိတဝိသယ (ပု) [တဒ္ဒိတ+ဝိသယ] တဒ္ဒိတ်
ပစ္စည်း၏ အရာ(အနက်-စသည်)။ တဒ္ဒိတ-
ဝိသယော ပယုတ္တော။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၁၂။

တဒ္ဒိတဝုတ္တိ (တိ) [တဒ္ဒိတ+ဝုတ္တိ] တဒ္ဒိတ် အစီ
အရင်၏ဖြစ်ခြင်း။ ဝိမိတြာ ဟိ တဒ္ဒိတဝုတ္တိ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၆။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၄၆။ သီ၊ဋ္ဌ၊
သစ်၊၂။၁၆၁၊၂၀၃၊၂၇၃။ (-သာရတ္ထ၊၂။
၇၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဉ၊၂၁၃။)

တဒ္ဒိတဝေါဟာရ (ပု) [တဒ္ဒိတ+ဝေါဟာရ]
တဒ္ဒိတ်ကျမ်းလာ-အစီအရင် - အသုံးအနှုန်း။
တဒ္ဒိတဝေါဟာရေနာ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၅) တိ
စတ္တာရိ ပရိမာဏဿ စတုက္ကန္တံ ဧဝံ တဒ္ဒိတ-
ဝေါဟာရေန။ သာရတ္ထ၊၂။၃၄၅။ ဝိမတိ၊၁။
၂၇၁။

တဒ္ဒိတသဒ္ဓ (ပု) [တဒ္ဒိတ+သဒ္ဓ] တဒ္ဒိတ် အစီ
အရင်ဖြင့် ပြီးသော သဒ္ဓါ။ တဒ္ဒိတသဒ္ဓါန-
မနေကတ္ထဝုတ္တိတော။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၁၀၇။

တဒ္ဒိတသိဒ္ဓိ (တိ) [တဒ္ဒိတ+သိဒ္ဓိ] တဒ္ဒိတ် အစီ
အရင်၏ပြီးခြင်း။ ပိတာမဟောတိ အာမဟ-
ပစ္စယေန တဒ္ဒိတသိဒ္ဓိ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၂၇၄။

တဒ္ဒိတဘိဟိတ (တိ) [တဒ္ဒိတ+အဘိဟိတ]
တဒ္ဒိတ်-ပစ္စည်း-ဝါစက-သည် ဟောအပ်
သော။ တဒ္ဒိတဘိဟိတေ-အဘိဓမ္မိကော
ဝါသိဋ္ဌော။ ရှု၊ဋ္ဌ၊၉၀-၁။

တနန (န) [တန=တန+ယု။ (ဓာနံ၊ဋ္ဌ၊၂၇။
ရှု၊၆၀၀။ ဣဒိ၊၄-ကြည့်။)] (၁) ချဲ့ခြင်း၊
ဖြန့်ခြင်း။ (တိ) (၂) ချဲ့တတ်-ဖြန့်တတ်-
သော(စက္ခု-စသည်)။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တနနလက္ခဏ (တိ) [တနန+လက္ခဏ] ချဲ့ခြင်း-
ဖြန့်ခြင်း-ဟူသော မှတ်ကြောင်းရှိသော၊
ချဲ့တတ်-ဖြန့်တတ်-၏ဟု မှတ်အပ်သော။
အာယာနံ တနနလက္ခဏံ ဝါ။ မူလဋ္ဌ၊၂။၉၁။

တနယ (ပု၊တိ) [တန+ဇန+ကိ။ တန+အယ။
တနမှာ ဇာတော တနဇော၊ တနယော စ၊

ယော။ တနောတိ မုဒန္တိ ဝါ တနယော၊
အယော။ ဓာနံ၊ ဣ။ ၂၄၁။ တန+ယ။ တနိဿ
အက်။ အတ္တနိ ပေမံ တနောတိတိ တနယော၊
ပုတ္တော။ ဣဒိ။ ၁၄၂။ (-အမရ၊ ၁၆၊ ၂၇။)]
(က) (ရင်၌ဖြစ်သော)သား၊ သားရင်း။
(ထီး၌ သွီးရင်း။) (ခ) သစ်ရွက်။ (က)
ရာဇာ တဿာ' သိ တနယော။ သိ၊ ဣ၊ သစ်၊ ၂။
၂၅၆။ (ခ) ဗာလတနယ (ဓာနံ၊ ဣ။ ၅၆၇)
ကြည့်။

တနဝေဠိ (ပ) [ယာဒိစ္စက-နာမ်] (BE-၆၇၇
သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ နန်းတက်သော မဟာလက-
နာဂ-မင်း ရောဟဏတိုင်း ဗိဇ္ဇာ၌ ဆောက်
လုပ်လှူဒါန်းအပ်သော) တနဝေဠိ အမည်ရှိ
သော ကျောင်းတိုက်။ ဗိဇ္ဇာမေ တနဝေဠိ၊
ရောဟဏေ ဇနပဒေ ပန။ မဟာဝံသာ၊ ၃၇၊
၁၂၅။

တနိတံ (ကြိ၊ ဝိ) [တန+တံ] ချဲ့-ဖြန့်-ကြက်-
ခြင်းငှါ။ တနိတံ တနိတုနာ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၂၆၁။

တနိတုနာ (ကြိ၊ ဝိ) [တန+တုနာ] ချဲ့-ဖြန့်-
ကြက်-၍။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

တနိယတိ (ကမ္မ၊ ကြိ) [တန+ယ+တေ] ချဲ့-
ဖွင့်-ဖြန့်-ကြက်-အပ်၏။ တန္တိ (၃)
ကြည့်။ တန္တိ-လည်း ကြည့်။

တနု=တနု (ထိ) [တနု+ဥ။ (ဓာနံ။ ဓာနံ၊ ဣ။
၁၅၁-ကြည့်။) တနု+ဥ။ (ဣဒိ။ ၄-ကြည့်။)
ယင်း-ပုဒ်ကို နိတိ၊ ဓာ။ ၂၆၂-၌ “အနိပုန္နပါဠိ-
ပဒိက” ဟု ဆို၏။] (၁) အရေ။ (၂) ကိုယ်။
(က) အထက်ပိုင်းကိုယ်။ (ခ) ရင်ရော်-
အိုမင်း-သော ကိုယ်။ (ဂ) သေပြီးကိုယ်၊
အလောင်းကောင်။ (တိ) (၃) (က)
ကိုယ်ရှိသော၊ သူ။ (ခ) နည်းသော။ (ဂ)
ကျဲသော။ (ဃ) ပိန်-ကြုံ-သော။ (င)
နူးညံ့-နုနယ်-သော။ (စ) ပါးလွှာသော။
(ဆ) သေးငယ်သော။ (ဇ) ကျဉ်းသော။
(ဈ) ကြည်လင်သော။ (ည) လျော့ပါးသော။

(ပါး-ပိန်-ကြုံ-ဖြည်းညှင်း - သာယာ -
ပြေပြစ်-နု-သေးမျှင်-လှပ-ငယ်-သေး
နပ်-သိမ်ဖျင်း-တိမ် - သော။ P. S. D။
အရေခံ့ကိုယ်။ အမရ၊ ၂၃၊ ၁၁၂။)

(၁) အရေ။ (၂) ကိုယ်။ တစေ ကာယေ
စ တန္တိတ္ထိ။ ဓာနံ၊ ဣ။ ၂၄၇။ (၂) ဒွတ္တိံ သ-
လက္ခဏပေတံ၊ သုပ္ပဘာလကံတံ တနု။ အပ၊
၂။ ၂၁၀။ ထေရီ၊ ၁၅၁။

(က) အထက်ပိုင်းကိုယ်။ တနု (ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။ ၇၆) ၌ ဥပရိမကာယံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဣ။ ၁။ ၁၀၃။

(ခ) ရင်ရော်-အိုမင်း-သော ကိုယ်။
ဟိတော ဂစ္ဆတိ သံ တနု။ ပေတ။ ၁၃၇။ ဇာ၊
၁။ ၁၂၂။ ဓမ္မာ၊ ၂။ ၁၀၁။ ဇာ၊ ၂။ ၁၅၂။
ဇေရိဘူတံ သံ တနု အတ္တနော သရိရံ ဟိတော
ဂစ္ဆတိ။ ပေတ၊ ၅၇။ (-အပ၊ ၁။ ၃၀၈။
ထေရီ၊ ၂။ ၄၅။)

(ဂ) သေပြီးကိုယ်၊ အလောင်းကောင်။
ဂဏှထ နေတော ဈာပေထ၊ တနု သဗြဟ္မ-
စာရိနော။ အပ၊ ၂။ ၁၃၀။

(တိ) (၃) (က) ကိုယ်ရှိသော၊ သူ။ တနု-
က (ည) ကြည့်။ (ခ) နည်းသော။ (ဂ)
ကျဲသော။ (ဃ) ပိန်-ကြုံ-သော။ တိသ္မံ ပေ
ဝိရဋ္ဌေ ကိသေ။ ဓာနံ၊ ဣ။ ၂၄၇။

(ခ) အတော ခေါ် တေ အဂ္ဂိဝေဿန
တနု ဟိ တနုတရာ လောကသ္မိံ။ မ၊ ၂။ ၁၆၅။
တနု (ဒီ၊ ၁။ ၂၇၅) တိ မန္တော။ သီ၊ ဣ၊ သစ်၊
၂။ ၃၂၇။ (-မ၊ ၂။ ၁၄၂။ ပေတ၊ ၄၃။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁၂၆။) တနုတ္တ (က)၊ တနုယ (ခ)
တို့လည်း ကြည့်။

(ခ) (ဂ) သံလိခတိ တနု ကရေတိတိ
သလ္လေခေါ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၀။ သာယန္တိ ဝါ
တနု ကရေန္တိ ပါပမနေနာတိ သာမံ။
သီ၊ ဣ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၂၁။ (-အံ၊ ၂။ ၆၄။ အံ၊ ၃။
၂။ ဣတိဝုတ်။ ၂၀၉။) တနုက (ခ)၊ (ဂ) တို့
လည်း ကြည့်။

(င) နှိုးညှိုး-နုနယ်-သော။ တနုစွပ်၊ တနုတမ္ပလောမာစိတ-တို့ ကြည့်။ (စ) ပါးလွှာသော။ တနုတ(တ္တ)စ-ကြည့်။ တနုတ္တ(ဃ)လည်း ကြည့်။ (ဆ) သေးငယ်သော။ တနုတရ-ကြည့်။ တနုဇယ်၊ တနုမဇ္ဈိမ-တို့လည်း ကြည့်။

(ဇ) ကျဉ်းသော။ တနုတရဇာလ-ကြည့်။ တနုမဇ္ဈိတု(တူ)ရိယဝိသေသ-လည်း ကြည့်။ (ဈ) ကြည်လင်သော။ တနုဘာဝ(င) ကြည့်။ (ည) လျော့ပါးသော။ တနုတ္တ၊ တနုဘာဝ (ဂ) တို့ ကြည့်။

တနုက (တိ) [တနု+က] (က) ပါးလွှာသော။ (ခ) နည်းသော။ (ဂ) ကျဲသော။ (ဃ) ကြည်လင်သော။ (င) လျော့ပါးသော။ (စ) ပိန်-ကြုံ-သေးသွယ်-သော။ (ဆ) ကျဉ်း-ငယ်-သော။ (ဇ) အနည်းငယ်-နည်းပါး-သော။ (ဈ) ပေါ့သော။ (ည) ကိုယ်ရှိသောသူ။

(က) ပါးလွှာသော။ ကပါလံ တနုကံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၆။

(ခ) နည်းသော။ (ဂ) ကျဲသော။ ကိန္နုခေါ အာနန္ဒ တနုဘူတော ဝိယ ဘိက္ခုသံသော(ဝိ၊၁။၈၇။ သံ၊၃။၂၇၉)တိ...ဣဒါနိ ပန အဒ္ဓမာသမတ္တဿ အစွယေန တနုဘူတော ဝိယ တနုကော မန္တော အပ္ပကော ဝိရဋ္ဌဝိရဋ္ဌော ဝိယ ဇာတော ဘိက္ခုသံသော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၉။ ဣဒံ ဃနံ၊ ဣဒံ တနုကံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၄၇။

(ဃ) ကြည်လင်သော။ အဂ္ဂဇိဝါယ စေသ (ခေဋ္ဌော) တနုကော ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၅။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၅။၃။ အစ္စောတိ တနုကော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၈။ တနုကခေဋ္ဌ-လည်း ကြည့်။

(င) လျော့ပါးသော။ တနုကံဿ ဘဝန္တိ ဝေဒနာ။ သံ၊၁။၈၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၇။ သံ၊

ဋ္ဌိ၊သင်္ဂ၊၂။၂၁၄။ သောကံဿ တနုကော အာသိ။ သုတ္တနိ။၄၃၀။ စူဠနိ။၂။ ပုရိမတရံ သုတ္တာ နာမ သောကောပိ တနုကော ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၁။ တနုကံဿာတိ တနုကော အဿ ပုဂ္ဂလဿ ဘုတ္တပစ္စယာ ဝိသဘာဂ-ဝေဒနာ န ဟောန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၂၇။

(စ) ပိန် - ကြုံ - သေးသွယ် - သော။ သြဒါတကံ တနုကံတုဂ်နာသိကံ။ သံ၊၁။၄၇၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၂။ အနုပုဗ္ဗေန ဂန္ဓာ အဂ္ဂေ တနုကော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၈။

(ဆ) ကျဉ်း-ငယ်-သော။ တနုကာနိ သုခမစ္ဆိဒ္ဓါနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅။ တနုကာနိတိ န ပုထုလာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄။

(ဇ) အနည်းငယ်-နည်းပါး-သော။ တနုကေတ္တာ (ဓမ္မ၊၃၉)တိ တနုကော ဧတ္ထ၊ န ဗဟုဇနော အနိစ္စာဒိဝေသေန ဝိပဿတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၄။ မူသိကဂဏော တနုကော ဇာတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၈၆။

(ဈ) ပေါ့သော။ ဝေဠုဝံသတောပိ တနုကော သလ္လဟုကော ဇာတော။ အပါ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၂၅။

(ည) ကိုယ်ရှိသောသူ။ သုတန္န (ဇာ၊၂။ ၃၄)တိ သုဠု တနုကော နာတိကိုသော နာတိထူလော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၁၅-၆။

(ပု၊ပါ၊ဇ) တနုကော-အံ၊၁။၁၃၆။ ဓမ္မ၊ ၃၉။ သုတ္တနိ။၄၃၀။ စူဠနိ။၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၅။၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၅။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၈၆။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၅။၂၁၅။ ဝဇီရ၊၁၅၉၊၄၅၄။ ဝိမတိ၊၂။ ၁၄၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၀၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၉၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၄။ (န၊ပါ၊ဇ) တနုကံ- ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။

၂၄၇။ မ၊ဌ၊၁။၂၇၄။ သံ၊ဌ၊၂။၃၀၁။ အံ၊ဌ၊
 ၃။၁၈၆။ ဇာ၊ဌ၊၆။၁၇၆။၁၇၈။ ဒီ၊ဌ၊၂။
 ၁၇၀။ အံ၊ဌ၊၂။၅၁။ (ထိ၊ပ၊ဇ) တနုကာ—
 မ၊ဌ၊၃။၁၀၆။ သံ၊ဌ၊၂။၃၃၉။ ဝိ၊နိစ္ဆယ။
 ၁၂၅၄။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဌ၊၁။၁၂၄၉။ (ပ၊ပ၊ဗ)
 တနုကာ—အံ၊ဌ၊၂။၂၁၇။ (န၊ပ၊ဗ)တနုကာနိ
 —ဒီ၊ဌ၊၂။၄၅။ အံ၊ဌ၊၁။၂၇၇။ သာရတ္ထ၊
 ၃။၁၉၁။ ဒီ၊ဌ၊၂။၄၄။ (ထိ၊ပ၊ဗ) တနုကာ—
 သံ၊၁။၂။၇၂။ ဒီ၊ဌ၊၂။၃၇။ မ၊ဌ၊၃။၂၅၈။
 မ၊ဌ၊၄။၂၂၉။ အံ၊ဌ၊၃။၁၉၃။၃၀၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊
 ၂။၁၇၂။ သီ၊ဌ၊သစ်၊၂။၂၁၄။ သံ၊ဌ၊၁။၁၈၅။
 အံ၊ဌ၊၃။၃၂၇။ (ပ၊ဒု၊ဇ) တနုကံ—သံ၊၁။
 ၄၇၁။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၇၆။ သံ၊ဌ၊၃။၁၃၂။ ဇာ၊
 ဌ၊၆။၁၀၄။ (န၊ဒု၊ဇ) တနုကံ—ဇာ၊ဌ၊၆။
 ၁၇၈။ သာရတ္ထ၊၂။၁၁၉။ (ပ၊ဒု၊ဗ) တနုကေ
 —အံ၊ဌ၊၂။၃၅။ (န၊တ၊ဇ) တနုကေန —
 ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၂၉။

တနုကအစရာဌ (တိ) [တနုက+အစရာဌ]
 ပါးသော အောက်နှုတ်ခမ်း ရှိသော၊ သူ။
 အောက်နှုတ်ခမ်းပါးသူ။ တနုကအစရာဌော
 ဝါ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၁၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၄၃။ (-ဝိ၊
 နိစ္ဆယ၊ဌ၊၂။၂၅၀။)

တနုကဥတ္တရာဌ (တိ) [တနုက+ဥတ္တရာဌ]
 ပါးသော အထက်နှုတ်ခမ်း ရှိသော၊ သူ။
 အထက်နှုတ်ခမ်း ပါးသူ။ တနုကဥတ္တရာဌော
 ဝါ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၁၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၄၃။ ဝိ၊
 နိစ္ဆယ၊ဌ၊၂။၂၅၀။)

တနုကဩဌ (တိ) [တနုက+ဩဌ] ပါးသော
 နှုတ်ခမ်းရှိသော၊သူ၊ နှုတ်ခမ်းပါးသူ။ တနု-
 ကဩဌော ဝါ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၁၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။
 ၁၄၃။ (- ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဌ၊၂။၂၅၀။)

တနုကကဒ္ဒမ (ပု) [တနုက+ကဒ္ဒမ] ကျဲသော
 ညွှန်၊ ညွှန်ကျဲ။ တနုကကဒ္ဒမော(ဝိ၊ဌ၊၃။၂၁)-
 တိ ဥဒကမိဿကကဒ္ဒမော။ သာရတ္ထ၊၃။၁၅။

(-ဝိ၊သင်္ဂဟ။၇၅။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊၁။
 ၁၆၄။)

တနုကခေဌ (ပု) [တနုက+ခေဌ] ကြည်လင်
 သော တံတေး။ အဂ္ဂဇိဂ္ဂါယ တနုကခေဌော
 မက္ခေတိ။ မ၊ဌ၊၁။၂၇၂။ သံ၊ဌ၊၃။၂၃၁။
 အံ၊ဌ၊၂။၃၄၆။ တနုကခေဌော (ဒီ၊ဌ၊၁။
 ၁၇၉)တိ ပသန္နခေဌော။ သီ၊ဌ၊သစ်၊၂။၁၀၃။

တနုကတ (တိ) [တနု+ကတ။ တစ္ဆိတံ တု
 တနုကတေ။ တနု ကရိယတေတိ တနုက-
 တော၊ ဒီသော။ ဓာန်။ ဓာန်၊ဌ၊၇၅၀။ (နု-၌
 ဆန်းကြောင့် ဒီသ။)တမ္ပတုမ္ပေါ တနုကတေ။
 အမရ၊၂။၁၉၉။ (တနုကတ-သံ)] နည်း-
 ပါး-သေး - ငယ် - အောင် ပြုအပ်သော။
 ဗျာပါဒေသု တနုကတေသု။ ပေဋကော။
 ၁၉၅။

တနုကတကိလေသ (တိ) [တနုကတ+ကိလေ-
 သ] နည်း - ပါး - သေးငယ် - အောင်
 ပြုအပ်သော ကိလေသာရှိသော၊ သူ။ ဌပေ-
 တွာ ဝိပဿနာယ တနုကတကိလေသာ
 သေသာ သဗ္ဗာ ဣတ္ထိယော ပါပံ ကရေယျ။
 ဇာ၊ဌ၊၅။၄၇၂။

တနုကတနုက (တိ) [တနုက+တနုက] အလွန်
 နည်းပါးသော။ ဒီဟိ ပန မဂ္ဂေဟိ ပဟိနတ္တာ
 တနုကတနုကာ (ဒီ၊ဌ၊၂။၁၃၃) မန္တမန္တာ
 ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၄၁။

တနုကတရ (တိ) [တနုက+တရ] အထူးသဖြင့်
 -နည်း-ခေါင်းပါး-သော။ သောကော
 တနုကတရော ဇာတော။ ဇာ၊ဌ၊၃။၃၂၀။

တနုကတ္တ (န) [တနုက+တ္တ] ပါး-လွှာ-သည်
 ၏ အဖြစ်။ ကပါလဿ တနုကတ္တာ။ ဝိ၊ဌ၊၁။
 ၁၀၈။

တနုကဒ္ဒမ (ပု) [တနု + ကဒ္ဒမ] ကျဲသောညွှန်၊
 ညွှန်ကျဲ။ တနုကဒ္ဒမောတိ ဇမ္ဗာလော။ ဝိ၊
 နိစ္ဆယ၊ဌ၊၁။၉၅၅။

တနင်္ဂနွေ (ပ) [တနင်္ဂ+ပ] အနည်းငယ်
သော မြေမှုန့်။ တနင်္ဂနွေ ဝါ မတ္တိကာ ဝါ
ပဋိလံ ဟုတွာ။ ဝိမတိ။ ၂။ ၁၀။

တနင်္ဂပတ္တ (တိ) [တနင်္ဂ+ပတ္တ] သေးငယ်
သော အရွက် ရှိသော (ရှားပင်-စသည်)။
သိန္နပတ္တောတိ တနင်္ဂပတ္တော။ မဇ္ဈိ။ ၂။ ၂၀၇။

တနင်္ဂပတ္တဝိကန္တရ (န) [တနင်္ဂ+ပတ္တဝိ-
ကာ+အန္တရ] ကျဲ-ပါးလွှာ-သော သပိတ်
အိတ်၏-အတွင်း-အကြား။ ယော ပန
တနင်္ဂပတ္တဝိကန္တရေ ဝါ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၆၈။
ကခါ၊ ဌိ၊ သစ်၊ ၂၂၀။ တနင်္ဂပတ္တဝိကန္တရေ
အသနုနတ္ထံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၁၆။

တနင်္ဂဘာဝ (ပ) [တနင်္ဂ+ဘာဝ] (က) ကျဲ
သည်၏အဖြစ်။ (ခ) ကြည်လင်-စင်ကြယ်
-သည်၏ အဖြစ်။ (ဂ) ခေါင်း-နည်း-ပါး
သည်၏ အဖြစ်။ (ဃ) သေး-ငယ်-သည်
၏ အဖြစ်။ (က) ပုဗ္ဗေ တနင်္ဂဘာဝေါ။
ကခါ။ ၂၂၀။ (ခ) စိတ္တံ တနင်္ဂဘာဝံ ဂတံ။
ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၇၉။ (ဂ) ဝေဒနာယ တနင်္ဂ-
ဘာဝတော။ မဇ္ဈိ၊ ၂။ ၁၀၆။ (ဃ) သူကဿ
တနင်္ဂဘာဝတော။ အံ၊ ဌိ၊ ၁။ ၉၆။

တနင်္ဂမဓု (န) [တနင်္ဂ+မဓု] ကျဲသော ပျား
ရည်၊ ပျားရည်ကျဲ။ ဣတရန္တိ တနင်္ဂမဓု။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၃၂။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၅၃။

တနင်္ဂမိစ္ဆိကာ (ထိ) [တနင်္ဂ+မိစ္ဆိကာ]
ကျဉ်းမြောင်း - ငယ် - သော - ခုံမြင့် -
အကျည်။ (အုတ်၊ မြေ-စသော နံရံတို့၏
အခြေခံ ခုံ။) တနင်္ဂမိစ္ဆိကာယ အန္တေ။ ဝိ၊ ဌ၊
၄။ ၄၇။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၄၄၀။ ပရိဘုဏံ နာမ
ဂေဟဿ ဗဟိ ကုဋ္ဌပါဒဿ ထိရဘာဝတ္ထံ
ကတာ တနင်္ဂမိစ္ဆိကာ ဝုစ္စတိ။ တနင်္ဂမိစ္ဆိ-
ကာယာတိ ခုဒ္ဒကမိစ္ဆိကာယ။ သာရတ္ထ၊ ၂။
၃၈၇။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ ၂။ ၃၄၂။ (-ဝဇီရ။

၅၂၃။) တနင်္ဂမိစ္ဆိကာယာတိ ဝေဒိကာယ။
ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၃၁။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ ၂။ ၃၄၃။

တနင်္ဂရဇ္ဈဒဏ္ဍက (ပ၊ န) [တနင်္ဂ+ရဇ္ဈ+
ဒဏ္ဍက] သေးငယ်သော ကြိုး(နှင့်) တုတ်တံ၊
ကြိုးသေး (နှင့်) တုတ်တံငယ်။ တနင်္ဂရဇ္ဈ-
ဒဏ္ဍကေ အစာလေတွာ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၆၄။

တနင်္ဂရဏ (န) [တနင်္ဂ+ရဏ] ပါး-ခေါင်းပါး
- နည်း - အောင် ပြုခြင်း။ ကုစ္ဆိတာနံ ဝါ
သာနတော တနင်္ဂရဏတော။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။
ဂ၊ ၁။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၂၊ ၁၈၉။ (-ဝိ၊ ဌ၊ ၄။ ၄၇။
စူဠနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁။ နေတ္တိ၊ ဌ၊ ၉၂။ အနု၊ ဌိ၊ ၁။ ၁၀၈။
အဋ္ဌသာယော၊ ၅၇။)

တနင်္ဂလောမ (တိ) [တနင်္ဂ+လောမ] သေး
သွယ် - နူးညံ့ - သော အမွေးရှိသော။
ဝေ တနင်္ဂလောမာယ လောမဓာတုယာ
သောဘတိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆။ ၃၀၈။

တနင်္ဂဝနိတ (တိ) [တနင်္ဂ+ဝနိတ] သေးသေး
-သွယ်သွယ်-လုံး-ကျစ်-အပ်သော (ကြိုး-
စသည်)။ သယံဝနိတန္တိ တနင်္ဂဝနိတံ။ ဝိမတိ၊
၁။ ၂၃၂။

တနင်္ဂဝါတ (ပ) [တနင်္ဂ+ဝါတ] အနည်းငယ်
-ဖြည်းဖြည်း-ညှင်းညှင်း-တိုက်ခတ်သော
လေ၊ လေပြေ၊ လေညှင်း။ ပရိတ္တာတိ မန္တာ
တနင်္ဂဝါတာ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၆၇။ မဇ္ဈိ၊ ၁။ ၇၉။

တနင်္ဂသေတု(ထိ) [တနင်္ဂ+သေတု] ငယ်-
ကျဉ်း - သော တံတား၊ တံတားငယ်။
ကေပဒိကသင်္ကမောတိ တနင်္ဂသေတု။ ဝိမတိ၊
၁။ ၂၆၄။

တနင်္ဂကာကာရ (တိ) [တနင်္ဂ+အာကာရ]
နည်း - ခေါင်းပါး - သော အခြင်းအရာရှိ
သော (ကိလေသာ-စသည်)။ တနင်္ဂကာ-
ရာ ဟုတွာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ မဇ္ဈိ၊ ၁။ ၁၆၇။ အဘိ၊ ဌ၊
၁။ ၂၈၂။ ဒီ၊ ဌိ၊ ၃။ ၂၄၃။ အံ၊ ဌိ၊ ၂။ ၁၈၇။

တနုကာမရာဂ (ပု) [တနု+ကာမရာဂ] နည်း-
ခေါင်းပါး-သော လိုချင်၊ တပ်မက်မှု ကာမ-
ရာဂ။ တနုကာမရာဂဿ ပဒဋ္ဌာနံ။ ပေဋ-
ကော။ ၂၅၅။

တနုစ္ဆိဝ (တိ) [တနု+ဆိဝိ။ (သမာသန္တ ဣ-
အ-ပူ။)] နူးညံ့သော အရေရှိသော၊ သူ။
တနုစ္ဆိဝါ (ဝိမာန။ ၉၂) တိ သုခုမစ္ဆဝိယော။
ဝိမာနာဋ္ဌ။ ၂၆၀။

တနုစ္ဆိဒ (တိ) [တနု + ဆိဒိ + အ] ကိုယ်ကို-
ဖောက်-ဖြတ်-တတ်သော (မြား-စသည်)။
တနုစ္ဆိဒ (ဇာ၊ ၁။ ၂၇) နိ သရိရဆိန္ဒနံ။ ဇာ၊
၄။ ၂၆၁။

တနုဇ (ပု၊ ထိ) [တနု + ဇန + ကိ] (ရင်၌
ဖြစ်သော) သား၊ သာရင်း။ (ထိ-၌ သွီး
ရင်း။) မာတာဝ ပုတ္တံ တရုဏံ တနုဇံ
(တနုဇံ၊ သိ)။ ဇာ၊ ၁။ ၂၉၁။ (ဆန်းကြောင့်-
ဒေတာဝ-ဒိသ။) ယထာ မာတာ တနုဇံ
အတ္တနော သရိရဇာတံ တရုဏံ ပုတ္တံ။ ဇာ၊ ၄။
၅။ ၇။ (-ဇာ၊ ၂။ ၆၉။) တနုယ-လည်းကြည့်။

တနုဇ (တိ) [တ+အနုဇ] ထို...အား လျော်
စွာ ဖြစ်သော။ တနုဇော (ဇာ၊ ၁။ ၄၇) တိ
တဿ အနုဇော အနုရူပံ ဇာတောတိ အနု-
ဇော၊ တဿ အနုဇော တနုဇော။ ဇာ၊ ၄။ ၂။
၉၀။

တနုဇဃံ (တိ) [တနု+ဇဃံ] သေးသွယ်သော
-သလုံး-မြင်းခေါင်း-ရှိသော၊ သူ။ တနု-
ဇဃံ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၆။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၀။

တနုဇာတအဏ္ဏဇ (ပု) [တနု+ဇာတ+အဏ္ဏဇ]
ပေါက်ဖွားပြီးသော ကိုယ်ရှိသော အဏ္ဏဇ
သတ္တဝါ၊ ဥဉ္စမှထွက်ပြီးသော ဥပေါက်သတ္တဝါ။
ယေ စ တနုဇာတအဏ္ဏဇာပိ။ ပေဋကော။
၃၁၂။

တနုတ(တ္ထ)စ (တိ) [တနု+တစ။ (တနုတ္ထစ-
သံ)] ပါး-လွှာ-သော-အခွံ-အခေါက်-

ရှိသော (သစ်ပင်)။ ဣဿ တနုတ (တ္ထ)-
စော။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၄၃၇။ နေတ္တိ၊ ၄။ ၁၆၄။
ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၅။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၂။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၂။
သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၂။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၆။

တနုတမ္ပလောမသ (တိ) [တနု+တမ္ပ+လောမ-
သ] (က) နည်းပါး၊ နိမြန်းသော အမွေးရှိ
သော။ (ခ) နနယ်သိမ်မွေ့၊ နိမြန်းသော
အမွေးရှိသော။ (က) လောမသာယာတိ
တနုတမ္ပလောမသာယ အပ္ပလောမဝတိယာ။
သီ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၃၄၇။ (- ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၃၄၇)။
(ခ) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တနုတမ္ပလောမာစိတ (တိ) [တနု + တမ္ပ +
လောမ + အာစိတ] နနယ်၊ နိမြန်းသော
အမွေးဖြင့် စီအပ်သော၊ နုသောမွေးနီ စီရရိ
ရောက်သော (နားတွင်းအရပ်)။ တနုတမ္ပ-
လောမာစိတေ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၃၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။
၇၆။ စူဠနိ၊ ၄။ ၆၆။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၇၄။ = သုခု-
မေဟိ တမ္ပဝဏ္ဏလောမေဟိ သဉ္ဇိတေ။ အဋ္ဌ-
သာ၊ ယော၊ ၁။ ၅၉။

တနုတရ (တိ) [တနု + တရ] အထူးသဖြင့်-
သေး - ငယ် - သော။ တနုတရာ အပ္ပ-
တရာတိ အတ္ထော။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၃။ တနု-
တရာ ဝေဠုဒဏ္ဍောတိ စ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၄၂။
(-ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၃၅၃။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၃၅၆။ အံ၊
၄။ ၂။ ၁၉၂။)

တနုတရဇာလ (တိ) [တနုတရ+ဇာလ] အထူး
သဖြင့်-သေးငယ်-ကျဉ်း-သော ကွန်ရက်
ရှိသော။ တနုတရဇာလာနိ စ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၄၄။

တနုတာ (ထိ) [တနု+တာ] ပါးသည်၏ အဖြစ်၊
ပါးခြင်း။ ကပါလဿ တနုတာ .... ကပါလဿ
တနုတာယ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၅၆။

တနုတာဏ (န) [တနု+တာဏ] ခန္ဓာကိုယ်ကို
(မြားမှ)-ကာကွယ်-စောင့်ရှောက်-ခြင်း။
တနုတာဏာယာ (ဇာ၊ ၂။ ၂၁၇) တိ .... သရိရ-

တာဏံ ဥပေတိ၊ သရေ ပဋိဟနိတွာ သရိရံ ရက္ခတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၃၀၅။

တနုတ္တ (န) [တနု+တ္တ] (က) နည်းသည်၏ အဖြစ်။ (ခ) ကျဲသည်၏အဖြစ်။ (ဂ) လျော့ပါးသည်၏အဖြစ်။ (ဃ) ပါးလွှာသည်၏အဖြစ်။ (က) (ခ) ရာဂဒေါသမောဟာနံ တနုတ္တာ။ ဒီ၊၁။၁၄၈။ ဒီ၊၂။၇၈-၉၊၁၆၂၊ ၁၆၄။ မ၊၁။၄၀၊၂၈၈။ မ၊၂။၁၃၁။ မ၊၃။ ၁၂၄။ သံ၊၃။၃၁၊၃၂၇။ အံ၊၁။၂၃၃၊၅၆၁။ အံ၊၂။၄၀၄။ အံ၊၃။၁၈၆။ အဘိ၊ပု။၁၁၉၊ ၁၇၃၊၁၈၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၆၁။=ပရိယုဋ္ဌာနမန္တတယ စ ကဒါစိ ကရဟစိ ဥပ္ပတ္တိယာ စ တနုဘာဝိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၉။ တနုတ္တံ နာမ ပဝတ္တိယာ မန္တတာ၊ ဝိရုဋ္ဌတာ စာတိ အာဟ “တနုတ္တာ”တိအာဒိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၄၀။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၂။၃၃၄။ (- သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၁၇။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၈၇။) (ဂ) ဗုဒ္ဓပ္ပဿာဒေါ တနုတ္တံ ဂတော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၇။ ဟဒယသောကော ထောက် တနုတ္တံ ဂတော။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၃။၃၁၉။ (- ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄၁။) (ဃ) ကပါလဿ တနုတ္တာ ဗဟိ (ဗဟိဒ္ဓါ) အာလောကော အန္တော ပညာယတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၀၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၆။

တနုဒဏ္ဍကမတ္တ (တိ) [တနု+ဒဏ္ဍက+မတ္တ] သေးငယ်သော တုတ်ချောင်း ပမာဏ ရှိသော။ တသရဒဏ္ဍာဒိသုစိအာကာရတနုဒဏ္ဍကမတ္တောပိ။ ဝိမတိ၊၂။၂၄၆။

တနုဒိသမဇ္ဈ (တိ) [တနု+ဒိသ+မဇ္ဈ] သေးသွယ်ရှည်လျားသော ခါးရှိသော၊ သူ။ တနုဒိသမဇ္ဈာ စ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၄၈။

တနုပဏ္ဏ (တိ) [တနု+ပဏ္ဏ] ကျဲသော အရွက်ရှိသော (သစ်ပင်)။ တနုပတ္တပလာသ-ကြည့်။

တနုပတ္တ (ပု) [တနု+ပတ္တ။ (တနုပတြ-သံ)] (၁) သစ်ပလ္လေပင်။ (တိ) (၂) ကျဲသောရွက် နှုတ်ရှိသော။ (၁) တနုနိ ကိသာနိ ပတ္တာနိ

ယဿ ဣဂံဒိရုက္ခေ။ ထောမ။ (-ဝါစပ္ပတိ။) (တိ) (၂) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တနုပတ္တပလာသ (တိ) [တနု+ပတ္တပလာသ] ကျဲသော ရွက်နှုတ် ရှိသော။ တနုပတ္တပလာသော (မ၊၁။၁၀၈) တိ န အဗ္ဗပဋ္ဌလံ ဝိယ တနုပဏ္ဏော၊ ဝိရုဋ္ဌပဏ္ဏတ္တံ ပနံသ သန္ဓာယ ဣဒံ ဝုတ္တံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၄။

တနုပသန္ဓဓေဋ္ဌ (ပု) [တနု+ပသန္ဓ+ဓေဋ္ဌ] ကျဲသော၊ ကြည်သော တံတွေး။ ဗိဝုဂ္ဂေ တနုပသန္ဓဓေဋ္ဌော မက္ခေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၃၉။

တနုပသန္ဓသလိလ (တိ) [တနု+ပသန္ဓ+သလိလ] ကျဲသော၊ ကြည်လင်သော ရေရှိသော။ အစ္စောဒက (ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၃၆၃) ကြည့်။

တနုဗန္ဓ (ပု) [တနု+ဗန္ဓ] ပါးပါး ဖွဲ့တတ်သော (အခုံးစသည်)။ တနုဗန္ဓမုဒ္ဒရ (ဇာ၊၁။ ၁၅၅)န္တိ တနုကံ ပန တံ ဥဒ္ဓရန္တော။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၃။၃၀၀။

တနုဘာဝ (ပု) [တနု+ဘာဝ] (က) နည်းသည်၏ အဖြစ်။ (ခ) ကျဲသည်၏အဖြစ်။ (ဂ) လျော့ပါးသည်၏ အဖြစ်။ (ဃ) ပါးလွှာသည်၏အဖြစ်။ (င) ကြည်လင်သည်၏ အဖြစ်။ (စ) အားမရှိ - အားနည်း - သည်၏အဖြစ်။

(က) နည်းသည်၏အဖြစ်။ (ခ) ကျဲသည်၏ အဖြစ်။ ကာမရာဂဗျာပါဒါနံ တနုဘာဝိယ။ အဘိ၊ဓ။၈၉။ အဘိ၊ပု။၁၂၀။ ကဒါစိ ကရဟစိ ဥပ္ပတ္တိယာ သဝိရုဋ္ဌာကာရတာ၊ ပရိယုဋ္ဌာနမန္တတယ အဗဟလတာတိ ဒွေဓာပိ တနုဘာဝေါ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၄၁။ (- အဘိ၊က။ ၉၄၊၄၀၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၃၁၆။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၂၁၄။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၂၀၅။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၊၁၉၁။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၂၆၂။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၁၀၁။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀။ မ၊ဋီ၊၃။၃၃၂။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၃၀။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၈၇။)

(ခ) ပုဗ္ဗေ တနုဘာဝေါ န ရက္ခတိ။ ဝိ၊ဠ၊ ၃။၈၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၂၅။ (-ဝိ၊နိစ္ဆယ။ ၁၂၅၀။)

(ဂ) လျော့ပါးသည်၏အဖြစ်။ တေန တေသံ သောကော တနုဘာဝံ ဂစ္ဆတိ။ မ၊ဠ၊၃။၁၉၆။

(ဃ) ပါးလွှာသည်၏ အဖြစ်။ အဏ္ဏကပါလာနံ တနုဘာဝေါ ဝိယ ဘိက္ခုနော အဝိဇ္ဇဏ္ဏကောသယ တနုဘာဝေါ။ မ၊ဠ၊၁။ ၃၇၄-၅။ (-ဝိ၊ဠ၊၁။၁၁၀။ ဒီ၊ဠ၊၁။၃၁၀။ သိ၊ဠ၊သစ်၊၂။၂၇၇။ မ၊ဠ၊၂။၅၆။ အံ၊ဠ၊၃။ ၂၁၆။)

(င) ကြည်လင်သည်၏ အဖြစ်။ တနုဘာဝမေဝ ဟိ သန္ဓာယ “အဗဟလော” တိ ဝုတ္တံ။ အံ၊ဠ၊၁။၉၈။

(စ) အားမရှိ - အားနည်း - သည်၏ အဖြစ်။ တနုဘာဝေါ(သံ၊ဠ၊၂။၃၀၁။ အံ၊ဠ၊ ၃။၁၈၇)တိ ပရိယုဋ္ဌာနုပ္ပတ္တိယာ အသမတ္တတယ ဒုဗ္ဗလဘာဝေါ။ သံ၊ဠ၊၂။၂၅၅။ အံ၊ဠ၊၃။၁၉၅။ (-မ၊ဠ၊၁။၄၃။ မ၊ဠ၊၁။၉၄။)

တနုဘာဝကရဏ (န) [တနုဘာဝ + ကရဏ] ခေါင်းပါးသည်၏အဖြစ်ကို ပြုခြင်း။ ခေါင်းပါးအောင် ပြုခြင်း။ သကဒါဂါမိမဂ္ဂေန သသမ္ပယုတ္တာနံ ဒွိန္ဒု ဒေါမနဿစိတ္တာနံ တနုဘာဝကရဏံ။ အဘိ၊ဠ၊၁။၂၈၉။

တနုဘာဝတ္ထ (ပ) [တနုဘာဝ + အတ္ထ] ခေါင်းပါးသည်၏ အဖြစ် ဟူသော အကျိုး၊ ခေါင်းပါးခြင်းအကျိုး။ တေသံ ကိလေသာနံ တနုဘာဝတ္ထာယ။ အဘိ၊ဠ၊၁။၂၈၁။

တနုဘူမိ (ထိ) [တနု + ဘူမိ] နည်းသော ကိလေသာ၏ဖြစ်ရာ၊ ကိလေသာ၏ ခေါင်းပါးရာ ဘုံ (အခိုက်အတန့်၊ သကဒါဂါမိဖိုလ်)။ သကဒါဂါမိ...ဒုက္ခဿန္တံ ကရေတိ၊ အယံ တနုဘူမိ။ ပေဋကော။၂၅၈။

တနုမဇ္ဈ (ပု၊န) [တနု + မဇ္ဈ။ တနုမဇ္ဈ + က။ ထိ-ဌိ တနုမဇ္ဈာ။ (တနုမဇ္ဈာ-သံ)] (၁) ခါး၊ ကိုယ်၏ အလယ်ပိုင်း အရပ်။ (တိ) (၂) (က) သေးသွယ်သော ခါးရှိသော၊ ခါးသေးသော (သွီးကညာ၊ တူရိယာ)။ (ခ) ဂရု-၂လုံး လဟု ၂-လုံး ဂရု ၂-လုံး (=၂၂၁၁၂၂) ရှိသောကြောင့် ခါးသေးသူနှင့် တူသော (တနုမဇ္ဈာ) ဂါထာ။

(၁) တိကံ တနုမဇ္ဈေ။ ဓာနံ၊ဠ၊၂၇၁။ (တိ) (၂) (က) ဝိရာဂိတာတိ ဝိလဂ္ဂသရီရာ၊ တနုမဇ္ဈာတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဠ၊၅။၁၀၀။ တထာ ဟိ ဒီသင်္ဂုလိ တမ္ပနခိ လမ္ပတ္တနာ တနုမဇ္ဈာ။ ဒီ၊ဠ၊၃။၁၅၆။ အံ၊ဠ၊၃။၂၉၀။ (ခ) တျာ စေ တနုမဇ္ဈာ။ ဆန်း။၄၆။ (က) (ခ) တနုက္ခကံ မဓုံ ယသျား၊ က္ခမဓာယာံ ဩယာံ၊ မဉ္ဇကုရပါဒကေ ဆန္ဒောဘေဒေ စ။ ထောမ။ ဝါစပုတိ။ (-စိန္တာမဏိ။ ကောတ္ထုဘာ။ P. S. D. ဝိလျံ။)

တနုမဇ္ဈတု (တူ) ရိယဝိသေသ (ပု) [တနုမဇ္ဈ + တု (တူ) ရိယဝိသေသ] ထက်စည်၊ ကျဉ်းသော အလယ်ပိုင်းအရပ် (ခါး) ရှိသော တူရိယာ အထူး။ (ခါးလယ်ကျဉ်း၍ အဝ ၂-ဖက် ကျယ်သော စည်။) ပဏဝါတိ တနုမဇ္ဈတုရိယဝိသေသ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဠ၊၅၈။

တနုမဇ္ဈိမ (တိ) [တနုမဇ္ဈိမ + က။ (တနုမဇ္ဈိမ-သံ)] သေးသွယ်-ငယ်လျ-သော-ခါး-ဝမ်း-ရှိသော၊ သူ။ တနုမဇ္ဈိမာ (အပါ၊၁။ ၄၃)တိ ခုဒ္ဒကဉ္ဒရပဒေသ။ အပါ၊ဠ၊၁။ ၃၁၂။ တနုမဇ္ဈိမာ (ဇာ၊၂။၃၂၄)တိ ကရတလမိဝ တနုမဇ္ဈိမဘာဂါ။ ဇာ၊ဠ၊၇။၂၇၃။ (- အပါ၊၁။၂၄၊၈၁၊၃၇၇၊၄၁၄၊၄၁၇။ အပါ၊၂။၄၇၊၁၈၂။ ဇာ၊၂။၇၀၊၁၆၅၊၁၆၈၊၂၁၈။ ထေရ၊ဠ၊၁။၃၉၇၊၄၄၈။ ဇာ၊ဠ၊၅။၃၂၂။ ဇာ၊ဠ၊၆။၆၁၊၆၄၊၆၇၊၃၀၇။)

တနုမဠိမဘာဂ (တိ) [တနုမဠိမ + ဘာဂ]
သေးသွယ်-ငယ်လျှ-သော ခါးအဖို့ရှိသော၊
သူ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

တနုမတ္တိကာလေပ (ပု) [တနု + မတ္တိကာလေပ]
ပါးပါးလိမ်းကျံထားသော မြေညက်၊ ပါး
သော မြေညက်စေး။ ဧဝံ တနုမတ္တိကာ-
လေပပါဒိနာ ဗန္ဓေယျ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၈။

တနုမတ္တိကာလေပ (လေပန) သဏ္ဌာန (တိ)
[တနုမတ္တိကာလေပ (လေပန) + သဏ္ဌာန]
ပါးပါးလိမ်းကျံထားသော မြေညက် သဏ္ဌာန်
ရှိသော။ ဖာသုကဒ္ဒယမံသံ .... တနုမတ္တိကာ-
လေပ (လေပန) သဏ္ဌာနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၅။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၄။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၃၆။

တနုမုဒုသုကုမာရ (တိ) [တနု + မုဒု + သုကု-
မာရ] ပါးလွှာ၊ သိမ်မွေ့ နူးညံ့သော (လျှာ-
စသည်)။ တနုမုဒုသုကုမာရာဒိသု ပနံ သ
ဂုဏေသု ဝိစာရဏာ ဧဝံ နာဟောသိ။ သိ၊ဋ္ဌ၊
သစ်၊၂။၂၇၆။ (- ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။
၁၇၁။)

တနုယ (တိ) [တနု + က။ က-ကို ယ-ပြု။] (က)
ကျသော။ (ခ) နည်းသော။ (က) (ခ)
တနုယာ(သံ၊၁။ဂ)တိ တနုကာ.... အပွကာ-
တိ အတ္တော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆။ (ခ) တနုယာတိ
ဝါ ကတိပယာ။ တေနာဟ “အပွကာ”တိ။
သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ဂ။ တနုက (ခ)၊ (ဂ) တို့နှင့်
လည်း ယှဉ်ကြည့်။

တနုရတ္တ (တိ) [တနု + ရတ္တ] နည်း - ပါး -
သော အနီရောင်ရှိသော၊ အနီနု - ပန်း -
ရောင်ရှိသော။ အသောကကုရံ ဟိ အာဒိ-
တောဝ တနုရတ္တံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၆၀။

တနုရတ္တကာလ (ပု) [တနုရတ္တ + ကာလ] နည်း
- ပါး - သော အနီရောင်ရှိသော - အချိန် -
အခါ။ အနီနု - ပန်း - ရောင်ရှိသော - အချိန် -
အခါ။ တနုရတ္တကာလေ ပဝတ္တရူပံ သနရတ္တ-
ကာလံ အပတွာ နိရုဇ္ဈတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၆၁။

တနုရူဟ (န) [တနု + ရူဟ + အ။ တနုမှ
ရူဟတိတိ တနုရူဟံ၊ အ။ ဓာန်၊ဋ္ဌ၊၂၅၉။
(တနုရူဟမ်-သံ)] အမွေး။ (ငှက်တောင်။
အမရ၊၁၅၊၃၆။ ထောမ။ ဝိလုံ။) တနုရူဟာ-
(မူလဋ္ဌ၊၃။၁၁၇) တိ လောမာ။ အနုဋ္ဌ၊၃။
၁၆၀။

တနုလေပနဝိလိတ္တ (တိ) [တနု + လေပန +
ဝိလိတ္တ] ပါးပါးလိမ်းကျံဖွယ်ဖြင့် လိမ်းကျံ
အပ်သော။ သုခုမဘာဝေန တနုလေပန-
ဝိလိတ္တံ ဝိယ။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၃။

တနုဝိပါက (တိ) [တနု + ဝိပါက] နည်းသော
အကျိုး ‘ဝိပါက’ရှိသော (အကြောင်းကံ)။
အပုဝိပါကံ တိသုပိ ကမ္မေသု ယံ တနုဝိပါကံ
ဟိနံ၊ တံ တုလံ။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။
၂၅၈။

တနုဝိလေပန (န) [တနု + ဝိလေပန] ကိုယ်ကို -
လိမ်းကျံကြောင်း - လိမ်းကျံစရာ၊ ကိုယ်
လိမ်း နံ့သာပျောင်း။ တနုဝိလေပနေနာ-
(မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅) တိ ကာယာဝလေပနေန
ဥစ္ဆာဒနဝိလေပနေန။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၅။ (- သံ၊
ဋ္ဌ၊၃။၃၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၆။)

တနုဝေဒနာ (တိ) [တနု + ဝေဒနာ] နည်း -
လျော့ပါး - သက်သာ - သော ရောဂါ
‘ဝေဒနာ’။ သိနိဒ္ဒဘောဇနံ ဘုတ္တတ္တာပနံ သ
တနုဝေဒနာ အဟောသိ။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၉။

တနုသံသဂ္ဂ (ပု) [တနု + သံသဂ္ဂ] ကိုယ်တို့၏ -
နှိုးနှော - ရောယှက် - ခြင်း၊ ကိုယ် (လက်)
နှိုးနှောခြင်း။ တနုသံသဂ္ဂေါ စ နာဘိအာမ-
သနံ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၂။

တနုသဒ္ဒ (တိ) [တနု + သဒ္ဒ] တိုးတိုးသာသာ
(ဖြစ်သော) အသံရှိသော။ မန္တသဒ္ဒါနီတိ
ဥစ္စာသဒ္ဒမဟာသဒ္ဒါဘာဝတော (တနုသဒ္ဒါနိ။
ဒိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅။

တနုသရီရ (တိ) [တနု+သရီရ။(တနုရရီရ-သံ)]
သေးသွယ်သော ကိုယ်ရှိသောသူ။ ကိုယ်
သေးသွယ်သူ။ (နူးညံ့သော ကိုယ်ရှိသူ။
ဝီလံ။)သုဓပတ္တောတနုသရီရော အဟောသံ။
ဓမ္မာဠာ ၂။၁၇၂။ (- သိ၊ဇ္ဇိ၊သစ်၊၂။၂၁၄။)

တနုသိတလ (သိတ) သလိလ (တိ) [တနုသိ-
တလ(သိတ)+သလိလ] ကြည်လင်, အေးမြ
သော ရေရှိသော (ကကုဓာမြစ်-စသည်)။
သီတောဒကာတိ တနုသိတလ (သိတ) သလိ-
လာ။ ဒီ၊ဠာ ၂။၁၅၉။ အံ၊ဠာ ၂။၅၈။ တနုက-
မေဝ သလိလံ ဝိသေသတော သိတလံ၊ န
ဗလဟန္တိ(ဗဟလာတိ)အာဟ “တနုသိတလ-
(သိတ) သလိလာ”တိ။ ဒီ၊ဠာ ၂။၁၇၀။ အံ၊
ဠာ ၂။၅၁။

တနုသောက (တိ) [တနု+သောက] စိုးရိမ်မှု
နည်းပါးသူ။ တနုသောကော .... အာရော-
စေသိ။ ဇာ၊ဠာ ၂။၅။

တနုဒကပါန (န) [တနု+ဥဒက+ပါန] ရေနဲ့နဲ
သောက်ခြင်း။ ဥဒကတေမိတင်္ဂုလိယာ တနု-
ဒကပါနံ ဝိယ အတိတ္တိကရာ။ စရိယာ၊ဠာ
၃၀၆။

တနေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [တနု+ဩ+တွာ] ချဲ့-
ဖြန့်-၍။ သန္တနေတွာ သဗ္ဗသော တနေတွာ
ပတ္ထရိတွာ ဌိတမူလာနိ မူလသန္တာနကာနိ။
အံ၊ဠာ ၂။၁၁၈။

တနောတိ (ကြိ) [တနု+ဩ+တိ] ချဲ့-ဖြန့်-
ဖြစ်စေ-၏။ တနောတိ-အဘိ၊ဠာ ၂။၁၂၈။
သုတ္တနိ၊ဠာ ၁။၂။ ပဋိသံ၊ဠာ ၁။၈၄။ သိ၊ဇ္ဇိ၊သစ်၊
၁။၂၉။ မ၊ဠာ ၂။၂၃၃။ တနောတိ ပဝတ္ထေတိ။
ဒီ၊ဠာ ၁။၁၈၂။ သိ၊ဇ္ဇိ၊သစ်၊၁။၄၆၁။ တနောန္တိ
ဝိတ္တာရေန္တိ။ အဘိ၊ဠာ ၂။၄၂။ (- ပဋိသံ၊ဠာ
၁။၇၈။ သိ၊ဇ္ဇိ၊သစ်၊၂။၂၂၄။)

တနောန္တိ (ကြိ) [တနု+ဩ+အန္တိ] ချဲ့ကုန်၏။
တနောတိ-ကြည့်။

တန္တ (န) [တနု (တန)+တ။ (ဓာန်၊ဠာ ၅၂၃။
ဏှာဒိ၊၈၂-ကြည့်။) (တန္တ-သံ)] (၁)
ကျမ်းဂန်။ (၂) ယက်ကန်းစင်။ (၃) ယက်
ကန်းချည်ထွေး၊ ယက်ကန်းချည်တန်း။ (၄)
ချည်၊ ချည်မျှင်၊ ချည်ပင်။ (၅) ယက်ကန်း
သည်။ (၆) တန္တနည်း။ (၇) ပြဇာန်းခြင်း။
(၈) ဥဒါဟရုဏ်။ (၉) အယူဝါဒ အဆုံး
အဖြတ်။ (ချည်မျှင်၊ ကြိုးသေး၊ ယက်ကန်း
စင်။ P.T.S., C.P.D.)

(၁) ကျမ်းဂန်။ ယညတန္တဉ္စာတိ ဧတ္ထ
တန္တံ ဝုစ္စတိ ဝိတဏှသတ္ထံ။ ဇာ၊ဠာ ၁။၆၊
၄၆၉။ တန္တယုတ္တိ-လည်း ကြည့်။

(၂) ယက်ကန်းစင်။ ကေသကမ္မလောတိ
ကေသေဟိ တန္တေ ဝါယိတွာ ကတကမ္မလော။
ဝိ၊ဠာ ၁။၂၃၆။ (- ဝိ၊ဠာ ၂။၃၀၄-၅။ သံ၊ဠာ
၃။၁၇၁။ အံ၊ဠာ ၂။၂၄၂။ ဓမ္မာဠာ ၁။၂၆၈။
ဥဒါန၊ဠာ ၁။၁၇၈။ သုတ္တနိ၊ဠာ ၁။၂၅၄။ ဇာ၊ဠာ
၆။၃၃။ သာရတ္ထ၊၂။၄၄၂။ ဝိမတိ၊၁။၂၃၄၊
၃၅၉။ ဒီ၊ဠာ ၁။၂၁၄။ သိ၊ဇ္ဇိ၊သစ်၊၂။၁၇။ မ၊
ဠာ ၂။၃၅။) တန္တာဝုတ (ခ) လည်း ကြည့်။

(၃) ယက်ကန်းချည်ထွေး၊ ယက်ကန်း
ချည်တန်း။ တန္တံဝုစ္စတိဝတ္ထဝိနနတ္ထံ တန္တဝါ-
ယေဟိ ဒဏှကေ အာသိဉ္စိတွာ ပသာရိတ-
သုတ္တဝဋ္ဌိ “တနိယတိ”တိ ကတွာ။ အံ၊ဠာ ၂။
၃၈၃။ (- ဒီ၊ဠာ ၂။၉၀။ သံ၊ဠာ ၂။၁၀၃။)
တန္တာကုလက(ကုလ)ဇာတ-လည်း ကြည့်။

(၄) ချည်၊ ချည်မျှင်၊ ချည်ပင်။ သုတ္တံ
တန္တ ပုမေ တန္တံ။ ဓာန်၊ဠာ ၅၂၃။ (- ၈၈၂။)

(၅) ယက်ကန်းသည်။ တန္တာဝုတ (၈)
ကြည့်။

(၆) တန္တနည်း။ တန္တက (၂) ကြည့်။
တန္တဉ္စာယ၊ တန္တနယ-တို့လည်း ကြည့်။

(၇) ပြဇာန်းခြင်း။ (၈) ဥဒါဟရုဏ်။
(၉) အယူဝါဒ အဆုံးအဖြတ်။ တန္တံ မုချ-
သိဒ္ဓန္တတန္တသု။ တန္တံ တန္တ-သဒ္ဓေါ။ မုချ

ပစာနံ။ သိဒ္ဓန္တံ ဥဒါဟရဏံ။ တန္တ သုတ္တံ။
ဓာနံ။ဓာနံ၊ဋီ။ဂဂ၂။

တန္တက (န) [တန္တ+က။ (တန္တက-သံ)] (၁)
ဖြန့်အပ်သောချည်၊ ယက်ကန်းတန်း။ (၂)
တန္တနည်း၊ ၁-ပုဒ်တည်း ဖြစ်လျက် အနက်
၂-ကြိမ် ဟောရသောနည်း။ (၃) အဝတ်-
အထည်-ပုဆိုး-သစ်။ (၁) တန္တက (ဝိ၊
၄။၂၇၆)န္တိ အာယောဂဝါယနတ္ထံ တဒါကာ-
ရေန ပသာရိတတန္တံ။ ဝိမတိ၊၂။၂၃၅။ (၂)
ကေတန္တံ ဒွိသုတ္တံ၊ ကေ ဒုကတ္ထဝါစကော။
တန္တကော ဝဿ ဝါ ဝုတိ၊ လက္ခဏံ တွေ
လက္ခိတံ။ နယမုခ။၃၂။ (၃) တန္တကဉ္စ
နဝါမ္ပရံ။ အမရါ၁၆။၁၁၂။ (- ထောမ။
P.S.D.။)

တန္တကသုတ္တ (န) [တန္တက+သုတ္တ] ဖြန့်တန်း
အပ်သော ယက်ကန်းချည်။ တန္တမဇ္ဇိတ=
တန္တကမဇ္ဇိတ-ကြည့်။

တန္တဉာယ (ပ) [တန္တ + ဉာယ] တန္တ-နည်း၊
၁-ပုဒ်တည်းဖြစ်လျက် အနက် ၂-ကြိမ်ဟောရ
သော နည်း။ (တခုသော ယက်ကန်းသား
သည် နှစ်ထပ်သောချည် ဖြစ်သကဲ့သို့ တပုဒ်
တည်းဖြစ်လျက် နှစ်နက်ကို ဟောစွမ်းနိုင်
သောနည်း။ ပုဒ်စစ်။) တန္တဉာယေန ဒုတိ-
ယဉ္ဇေတ္ထ ဝါဂ္ဂဟဏမိစ္ဆိတဗ္ဗံ။ ရူ။၆၁၄။

တန္တနယ (ပ) [တန္တ+နယ] အထက်ပုဒ်နက်
ကြည့်။ ကောယေဝ ဒုဝေ အတ္ထေ၊ ပရိ-
ဒီပေတိ ဘူတတော။ တန္တနယောတိ သော
ဉ္ဇေယျော၊ ဝဿ ဝါ ဝေတ္တ ဉာပကံ။ ဇာလိနီ။
၂၇။

တန္တဘဏ္ဍက (န) [တန္တ+ဘဏ္ဍက] ယက်ကန်း-
ဘဏ္ဍာ - အဆောက်အဦ - ပစ္စည်း။ အနု-
ဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ....တန္တဘဏ္ဍကံ။ ဝိ၊၄။၂၇၆။

တန္တမဇ္ဇိတ=တန္တကမဇ္ဇိတ (တိ) [တန္တ=တန္တက
+ မဇ္ဇိတ] ယက်ကန်းသည်တို့ ချည်ကို ခြေ
ဖြင့် နင်းသကဲ့သို့ နင်းနယ်ခြင်း၊ ချည်စာနင်း

သကဲ့သို့ ညှဉ်းပန်း နှိပ်စက်ခြင်း။ (မြေကို
ညှဉ်းပန်း နှိပ်စက်နည်း တမျိုး။) တန္တမဇ္ဇိတံ
နာမ မဇ္ဇိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၆၀။ တန္တကမဇ္ဇိတံ
နာမာတိ တန္တကသုတ္တာနိ ဝိယ ဥဘောဟိ
ပါဒေဟိ မဇ္ဇိတွာ ကတတ္တာ ဝေနာမကံ
ကမ္မကာရဏံ ကတွာ မဇ္ဇိတိ အတ္ထော။
ဇာ၊ဋီ၊၁၅။၁၀။

တန္တယုတ္တိ (ထိ) [တန္တ+ယုတ္တိ] ကျမ်းဂန်-
ပါဠိ - ဇာ - အသင့် - အလျော် - ဖြစ်သော
နည်း။ ဗာတ္ထိံသ တန္တယုတ္တိယော ဘဝန္တိ။
နိတိ၊ သုတ္တ။ နှာ-၄၁၅-၆။ (ယင်း-သရုပ်
အကျယ် ထိ၌ ကြည့်။ ၎င်း-သျှ-၌ 'တန္တယုတ္တိ-
ယော' ဟုရှိ၏။)

တန္တရဇ္ဈက (တိ) [တန္တ+ရဇ္ဈ+က] ယက်ကန်း
ကြိုးဖြင့် ညှဉ်းဆဲခြင်း။ (မြေကို ညှဉ်းပန်း
နှိပ်စက်နည်း တမျိုး။) (ယက်ကန်းကြိုးဖြင့်
ထန်းဖူးစည်း စည်း၍ ညှဉ်းဆဲခြင်း။ ညောင်
ကန်၊ ဇာတ်ဝတ္ထု။) တန္တရဇ္ဈကံ နာမ ကမ္မ-
ကာရဏံ ကတွာ တတ္ထေဝ ဇီဝိတက္ခယံ ပါ-
ပယိံသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ဂဂ။

တန္တဝါယ (ပ) [တန္တ+ဝါယ (=ဝေ+ဏ)]။
ဝေ တန္တသန္တာနေ။ တန္တံ ဝါယတီတိ၊ဏော။
ဓာနံ၊ဋီ။၅၀၇။ (တန္တဝါပ, တန္တဝါယ-
သံ) ယက်ကန်းရက်သု၊ ယက်ကန်းသည်။
တန္တဝါယေဟိ (ဝိ၊၁။၃၆၉) တိ ပေသကာ-
ရေဟိ ဝါယာပေတိ။ ဝိ၊၁။၃၇၀။ (-ဝိ၊၁။
၃၇၁-၃။ ဝိ၊၅။၂၀၊၆၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၃-၅။
ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၄။ ကင်္ခါ၊၁၀၅-၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၃။
မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၇၁။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၀။
ဝဇီရ။၅၆၆။ သာရတ္ထ၊၂။၄၁၂၊၄၄၃။ သာ-
ရတ္ထ၊၃။၄၇၅။ ဝိမတိ၊၁။၂၃၄၊၃၅၉။ ကင်္ခါ၊
ဋီ။၁၄။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၃၈-၉၊၃၄၀။ ဒီ၊ဋီ၊
၂။၉၀။ မ၊ဋီ၊၃။၄၀၆။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၀၃-၄။
အံ၊ဋီ၊၂။၃၈၃။ အနုဋီ၊၂။၆၇။)

တန္တဝါယကမ္မ (န) [တန္တဝါယ+ကမ္မ] ယက်
ကန်းသည်တို့၏အမှု၊ ယက်ကန်းရက်မှု။ တန္တ-
ဝါယကမ္မ ကရောဇ္ဇေ။ ဥဒါန၊ ဌ၊ ၁၇၀။ (-မ၊
ဌ၊ ၃။ ၂၉၇။ သုတ္တန်၊ ၂။ ၁၇၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။
၃၇၄။)

တန္တဝါယခလိ (ပု) [တန္တဝါယ+ခလိ] ယက်
ကန်းသည်တို့၏ - ထမင်းရေ - ကဇီရေ -
ကဇီဖတ်-ချည်စာ-ကော်။ တန္တဝါယခလိ-
(အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၃၁) တိ တန္တဝါယနံ ဘတ္တ-
ကဠိကံ။ သမ္မော၊ ယော၊ ၁၆၆။

တန္တဝါယခလိ သုဝါနဝမထု သဒိသ (တိ) [တန္တ-
ဝါယခလိ + သုဝါနဝမထု + သဒိသ] ယက်
ကန်းသည်တို့၏ ချည်စာနင်းသော ကဇီရေ၊
ခွေးအန်ဖတ်နှင့်တူသော (အစာသစ်)။ တန္တ-
ဝါယ ခလိ သုဝါန ဝမထု သဒိသံ နိပတိတော။
အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၃၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၅၁။ ပဋိသံ၊ ဌ၊
၁။ ၇၇။

တန္တဝါယဂေဟ (ပု၊ န) [တန္တဝါယ+ဂေဟ] ယက်
ကန်းသည်တို့၏ အိမ်၊ ယက်ကန်းရုံ။ တန္တ-
ဝါယဂေဟတော ဟိ အဘဘတသန္တာနေနေဝ
ခလိမက္ခိတသာဋကော န ဝဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။
၃၇၉။ ဝိသင်္ဂဟ၊ ၂၉၈။

တန္တဝါယဇာတိ (ထိ) [တန္တဝါယ + ဇာတိ]
ယက်ကန်းသည်မျိုး။ တန္တဝါယဇာတိယာ
ပေသကာရကုလေ ဇာတော။ အပ၊ ဌ၊ ၂။
၂၂၇။

တန္တဝါယဝါသ (ပု) [တန္တဝါယ+ဝါသ] ယက်
ကန်းသည်တို့၏နေရာ။ ပေသကာရဝိသိခါတိ
တန္တဝါယဝါသော။ ဥဒါန၊ ဌ၊ ၁၇၇။

တန္တဝါယသာလာ (ထိ) [တန္တဝါယ+သာလာ]
ယက်ကန်းသည်တို့၏အလုပ်ရုံ၊ ယက်ကန်းရုံ။
တန္တဝါယသာလံ ဂန္ဓာ။ သုတ္တန်၊ ၂။ ၁၇၇။

တန္တဝါယသိက္ခာပဒ (န) [တန္တဝါယ+သိက္ခာ-
ပဒ] ယက်ကန်းသည် (တို့နှင့် စပ်၍ ဟော

အပ်သော) သိက္ခာပုဒ်။ တန္တဝါယသိက္ခာပဒေ
စ ပစ္စုတ္တေန မိသော။ ကခါ၊ ဋီ၊ ၁၃။

တန္တဝိတဌာန (န) [တန္တဝိတ + ဌာန] ယက်
ကန်းရက်ရာ အရပ်။ တန္တဝိတဌာနံ ဂန္ဓာ။
ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၇၈။

တန္တသန္တာန (ပု) [တန္တ + သန္တာန] ချည်
ချောင်း - ချည်မျှင် - အစဉ်။ တန္တဝါယ-
ကြည့်။

တန္တာကုလ (န) [တန္တ+အာကုလ] ချည်အရှုပ်
အထွေး၊ ရှုပ်ထွေးသော ချည်၊ ချည်ထွေး။
တန္တမေဝ ဝါ အာကုလံ တန္တာကုလံ။ ဒီ၊ ဋီ၊
၂။ ၉၀။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၀၃။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၇၃။ (-
အဘိ၊ ဌ၊ ၃။ ၄၉၇။) အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

တန္တာကုလက (ကုလ) ဇာတ (တိ) [တန္တ +
အာကုလက (အာကုလ) + ဇာတ] (ကြက်
ကိုက်အပ်သော ယက်ကန်းသည်တို့၏) ချည်
ထွေးကဲ့သို့ ရှုပ်ထွေးသည် (ဖြစ်၍) ဖြစ်သော။
တန္တာကုလကဇာတာ (ဒီ၊ ၂။ ၄၇။ သံ၊ ၁။
၃၁၈။ အံ၊ ၁။ ၅၃၂) တိ တန္တံ ဝိယ အာကု-
လကဇာတာ။ ယထာ နာမ ဒုန္နိက္ခိတ္တံ မူသိ-
ကတ္ထိန္တံ ပေသကာရာနံ တန္တံ တဟိ တဟိ*
အာကုလံ ဟောတိ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၈၇။ သံ၊ ဌ၊ ၂။
၈၈။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၇၅။ တန္တာကုလံ ဝိယ
ဇာတာ ဘူတာတိ တန္တာကုလဇာတာ။ ဒီ၊ ဋီ၊
၂။ ၉၀။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၀၃။ (- သံ၊ ၂။ ၃၆၇။ ဒီ၊ ဌ၊
၂။ ၉၄။ ဥဒါန၊ ဌ၊ ၁၂၆။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ၊ ၁၃၈။
ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၇။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၉၁၁။ အံ၊
ဋီ၊ ၂။ ၃၇၃။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၃၂။)

တန္တာကုလပဒ (န) [တန္တာကုလ+ပဒ] တန္တာ-
ကုလ-ဟူသော ပုဒ်။ တန္တာကုလပဒေသေဝ
အနုသန္တံ ဒသိတော။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၉၉။

တန္တာဝုတ (တိ) [တန္တ+အာဝုတ] ယက်ကန်း
ရက်ပြီးသော (ချည်ထည်)။ (က) ချည်ကို
- ဖြန့် - တန်း - ၍ ရက်အပ်သော။ (ခ)

ယက်ကန်းစင်၌ ရက်အပ်သော။ (ဂ) ယက်ကန်းသည် တို့သည် ရက်အပ်သော (ချည်ထည်)။

(က) တန္တဝုတာန (မဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၅၀) ၏ တန္တ ပသာရေတွာ ဝိတာနံ။ မဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၅။

(ခ) တန္တ အာဝုတာနံ၊ တန္တ အာရေပေတွာ ဝါယိတာနံ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၁။ (-သံ၊ ၃။ ၄၁။ အံ၊ ၁။ ၂၉၀။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၉၃။ မဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၅၀။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၁။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၄။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၄၁၀။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၀။ မူလဒီ၊ ၃။ ၄၂။)

(ဂ) တန္တဝုတာနံ ဝတ္ထာန (အံ၊ ၁။ ၂၉၀) ၏ ပစ္စေတေ သာမိဝစနံ၊ တန္တေဟိ ဝါယိတဝတ္ထာနံ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၂။

တန္တ (ထိ) [တန (တန) + တိ။ တရ + တိ။ တနောတိ အတ္ထမေတာယ၊ တနိယတိ ဝါ အတ္ထဝသေန ဝိဝရိယတိ၊ ဝဋ္ဌတော ဝါ သတ္တေတာရေတိ၊ နာနာတ္ထဝိသယံ ဝါ ကမ် တရန္တိ တောယာတိ တန္တိ။ ပါဠိ။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၂၉။ ၃၀။ (-ကစ္စည်း။ ၆၅၀။ ရှု၊ ၆၆၀။ မောက်။ ပဋိကာ၊ ၅။ ၄၉။) (တန္တိ-သံ)။ (၁) အစဉ်။ (က) ပါဠိတော်၊ ပိဋက ၃-ပုံ (ဘုရားစကားတော် အစဉ်)။ (ခ) အဋ္ဌကထာ (အဖွင့်စကားအစဉ်)။ (ဂ) ဋီကာ (အဖွင့်စကားအစဉ်)။ (ဃ) ကျင့်စဉ်။ (င) ဟောစဉ်၊ ဒေသနာစဉ်။ (စ) ဆရာစဉ်။ (ဆ) အနွယ်စဉ်။ (ဇ) သူတော်ကောင်းတရားအစဉ်။ (ဈ) သားမြေးအစဉ်။ (ည) အာဂုံပါဠိ။ (ဋ) ကျမ်းဂန် (စကားဝါကျအစဉ်)။ (ဌ) သင်စဉ်။ (ဍ) ပို့ချစဉ်။ (ဎ) ဂုဏ်-ကောင်းမှု-အစဉ်။ (၂) ကြိုး။ (က) စောင်းကြိုး၊ စောင်းညှို့။ (ခ) စည်ကြိုး။ (၃) အကြော။ (၄) လုံ့လ၊ ကြောင့်ကြ၊ ဗျာပါရ။ (ဆင်သမန္တယ်၊ စောင်းအထူး၊ အကြော၊ အကြောမကြီး၊ ကြိုး၊ မြစ်အထူး၊ မိန်းမပျိုအထူး၊ ထောမ။ စောင်းညှို့၊ စောင်း၏ ကျယ်သော

အသံ။ သဒ္ဒတ္ထပါရိဇာတ။ စောင်းကြိုး၊ ကြိုးသေး၊ အကြောင်း၊ ကြိုးလမ်း၊ အမျိုးအနွယ်၊ သားစဉ် မြေးဆက်၊ လူကြီးသူကောင်းတို့စကား၊ ရိုးရာထုံးတမ်း၊ ဘုရားစကား ပါဠိ။ C.P.D.။)

(၁) အစဉ်။ (က) ပါဠိတော်၊ ပိဋက ၃-ပုံ (ဘုရားစကားတော်အစဉ်)။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါပိ တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ တန္တိ အာရေပေန္တော မာဂဓတာသယ ဝေ အာရေပေသိ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၂။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၅။ တန္တိ(ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၀)တိ ပါဠိ။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁။ ၁၀၂။ ပိဋကနိ ပန တန္တိယေဝ။ ယင်း-၁၀၄။ (-ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၉။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၃။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၄၆။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၆၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၀၉၊ ၃၂၆။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၇။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၊ ၂၃၃။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၅။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၀။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၀။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၉။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၁၉၀။)

(ခ) အဋ္ဌကထာ (အဖွင့်စကားအစဉ်)။ ဘာဏဝါရေဟိ တန္တိယာ။ အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၁၀၄၊ ၂၀၆။ (- ၂၊ ၃၄၀။ မော၊ ၁။ ၄။ ၄၀၆။)

(ဂ) ဋီကာ (အဖွင့် စကား အစဉ်)။ တန္တိယာ ပရိမာဏတော။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၃၂၂။

(ဃ) ကျင့်စဉ်။ တန္တိတိ သန္တတိ။ ပဝေဏီတိ သမ္မန္တော။ သဗ္ဗမေတံ စာရိတ္တကိရိယာပဗန္ဓဿ ဝစနံ။ မူလဒီ၊ ၁။ ၇၀။ (-ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၉။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၀။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၀။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၇၄။)

(င) ဟောစဉ်၊ ဒေသနာစဉ်။ ဝေ သန္တေပိ တန္တိဝသေန ဓမ္မဒေသနာ ကတ္တဗ္ဗာ သိယာ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၅။ တွေကာယ တန္တိယာ ဓမ္မော ကထိတော။ မဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၉၀။ တန္တိဝသေန အနုသာသနိ ကထေန္တော။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၄၂။ (-သံ၊ ၄။ ၃။ ၃၂၁။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၅၃၇။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၇။)

(စ) ဆရာစဉ်။ ဥပါလိအာဒိကာယ အာစရိယပရမ္ပရသင်္ခါတာယ တန္တိယာ။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၇၆။ တန္တိသန္ဓိဿယ-လည်း ကြည့်။

(ဆ) အနွယ်စဉ်။ ပဗ္ဗဇိတံ နာမ သဗ္ဗ-ဗောဓိသတ္တာနံ ဝံသောဝ တန္တိယေဝ ပဝေဏိ-ယေဝ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၄၈။ တန္တိဓာရက၊ တန္တိ-ပဝေဏိသဋ္ဌနက-တို့လည်း ကြည့်။

(ဇ) သူတော်ကောင်းတရားအစဉ်။ တန္တိ-ပါလက-ကြည့်။ (ဈ) သား၊ မြေး အစဉ်။ အတ္တနော ကုလံ တနောတိ ဝိတ္တာရေတိတိ ဝါ တန္တိ။ ကစ္စည်း။ ၆၅၈။

(ည) အာဂုံပါဠိ။ တန္တိန္တိ ဝိနယဝိနိစ္ဆယ-လက္ခဏဝိသယေ အာဂမံ ဌပေန္တော။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၀။ (-ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၂။ ၅။)

(ဋ) ကျမ်းဂန် (စကားဝါကျအစဉ်)။ တေန တေသံ ဝါဒိ တန္တိ ကတော ဌပယိ သု။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၄။ ယထာဓိပေတဿ အတ္တဿ တနနတော တန္တိ။ ဂန္တော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၀။

(ဌ) သင်စဉ်။ ဥဂ္ဂဟဏဓာရဏာဒိဝသပ္ပ-ဝတ္တေန.... ပရမတ္ထသဒ္ဓပ္ပဗန္ဓဘူတာယ တဿာ တန္တိယာ။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၂။ (၃) ပို့ချစဉ်။ တန္တိမဂ္ဂ-ကြည့်။

(ဍ) ဂုဏ်-ကောင်းမှု-အစဉ်။ ယသ္မာ သိက္ခာယ ဂုဏသမ္ပတာယ ပုညသမ္ပတာယ တန္တိယာ အဘာဝတော။ ကခံ၊ ၄။ ၂။ ၅။

(ည) ကြိုး။ ရဇ္ဇာမ်။ စိန္တာမဏိ။ (က) စောင်းကြိုး၊ စောင်းညှို့။ ဝိဏာယ တန္တိယော အစွာယတာ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ ၃။ ၂။ ၆၉။ တန္တိ-ယော စ ပဋိစ္စ။ သံ၊ ၂။ ၄၀၁။ အံ၊ ၂။ ၃၃၀။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၄။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၂။ မ၊ ၄။ ၃။ ၂၂၄။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၁။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၄။ ဥဒါန၊ ၄။ ၆၈။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၆။ တန္တိ ဝိဏာဂုဏေ။ ဝိဏာဂု-ဏော ဝိဏာယ ဇိယာ။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ၄။ ၈၈၂။ တန္တိသဒ္ဓ၊ တန္တိသရ-တို့လည်း ကြည့်။ (ခ)

စည်ကြိုး။ အညမ္ပိ တန္တိဗဒ္ဓ(သံ၊ ၄။ ၃။ ၁၀၈)န္တိ စတုရဿအဗ္ဗဏဝါဒိတာဒိနိ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၇။

(၃) အကြော။ တန္တိဟိ(ထေရီ၊ ၄။ ၂၃)-တိ နှာရသုတ္တကေဟိ။ ထေရီ၊ ၄။ ၂။ ၆၄။

(၄) လုံ့လ၊ ကြောင့်ကြ၊ ဗျာပါရ။ တန္တိ ဂုစ္စတိ ဗျာပါရေ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၄၆။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၀၅။ တန္တိဗဒ္ဓ၊ တန္တိဗန္ဓ-တို့လည်း ကြည့်။

တန္တိအတ္တ (ပ) [တန္တိ + အတ္တ] ပါဠိတော်၏ အနက်။ အတ္တော နာမ တန္တိအတ္တော။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၆၅။ (-အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၃။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၅၉။) တန္တိဒေသနာ-လည်း ကြည့်။

တန္တိအတ္တပဋိဝေဓ (ပ) [တန္တိ+တန္တိအတ္တ+ပဋိ-ဝေဓ] ပါဠိတော်(နှင့်)ပါဠိတော်၏ အနက်ကို ထိုးထွင်း၍ သိ-ခြင်း-သော(ဉာဏ်)။ တန္တိ-ဒေသနာ-ကြည့်။

တန္တိအာစရိယ (ပ) [တန္တိ+အာစရိယ] ပါဠိ (ကို-သင်ပြ-ပို့ချ-သော) ဆရာ၊ ပါဠိ-ပိဋက-၌-ကျမ်းကျင်-လိမ်မာ-သောဆရာ။ တန္တိအာစရိယဿာပိ ကလျာဏမိတ္တဿ သန္တိကေ ဥဂ္ဂဟေတဗ္ဗံ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၃။ = တန္တိယာ ပါဠိယာ ဝါစကဿ အာစရိယဿ။ သမ္မော၊ ယော၊ ၁။ ၅၂။

တန္တိအာရုဋ္ဌ (တိ) [တန္တိ+အာရုဋ္ဌ] ပါဠိတော် သို့ တင်ထားအပ်သော။ တဿာ တန္တိ-အာရုဋ္ဌာယ ဣဓ ဝစနေ ကာရဏံ ဒဿေ-န္တော။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂။ ၆။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၉။

တန္တိက္ကမ (ပ) [တန္တိ+ကမ] ပါဠိတော် အစဉ်။ တန္တိက္ကမံ ကဉ္စိ အဝေါက္ကမိတွာ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၃။ တန္တိက္ကမံ ပါဠိက္ကမံ။ ဝဇီရ၊ ၁။ ၁၉။ (-သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂။ ၄။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၈။)

တန္တိဂတိ (ထိ) [တန္တိ+ဂတိ] ပါဠိတော်နည်း၊ ပါဠိဘာသာ၊ ပါဠိတော်၏ ပြီးခြင်း (မချွတ် ယွင်းသော သဘော)။ ပါဠိဂတိယေဝ ပါဠိ-နယော။ .... အတ္တံ တနောတိ ဝိတ္တာရေတိတိ

တန္တိ၊ တန္တိယာ ဂတိ တန္တိဂတိ၊ ပါဠိနိပ္ပတ္တိတိ အတ္ထော။ .... ဒုဿီလာနဉ္စ ယာ ဂတိတိ တွေ ဝိယ နိဋ္ဌာတ္ထေ ပဝတ္တတိ၊ ကာ သာ? သဗ္ဗဒါ အဝိပရိတဘာဝေါ။ မဏိဒီပါ။ ၂၃၉။ တန္တိ-နယာနဂ-လည်း ကြည့်။

တန္တိဂါဟ (ပု) [တန္တိ + ဂါဟ] ညံသတ္တဝါ ညံကောင့်။ (သမုဒ္ဒရာနှင့် မြစ်ကြီးများ ဆုံရာ ပင်လယ်ဝ၌ နေလေ့ရှိသော နွယ်သဏ္ဌာန် ရှိသော သတ္တဝါ။ အမရ၊ သျှ၊ ၉၀။ ငါးကြီး၊ ပင်လယ်၌ ကျက်စားသော သတ္တဝါ။ P. S. D. 'ဂြာဟ' ကြည့်။) (ဆင်ကိုသော်မှ၊ အရမလွတ်၊ ရစ်ပတ်မြဲမြဲ၊ ပင်လယ်ယံဝယ်၊ အလံတရာ၊ နှစ်ရာမက၊ ရှည်ကာယနှင့်၊ ရော့ ကြောက်ဘွယ်၊ ညံကောင့်နွယ်သို့။ မသဒေဝ။ ၁၁၈။ သတ္တဝါ ညံ၊ ၎င်း နံ၊ ဖျံလည်း အမျိုး ကွဲး။ ကဝိလက္ခဏသတ်ပုံ။ ၃၀၁။ တန္တိဂါဟာ စ ရက္ခဏာ။ အပါ။ ၁၁၈။ အပါဠာ။ ၂၃၉။

တန္တိဋ္ဌ(ဌ)ပန (န၊ ထိ) [တန္တိ + ဌပန] ဟောစဉ် ကို ထားခြင်း၊ တရားဟောခြင်း၊ ဆုံးမခြင်း။ ဓမ္မဒေသနာတိ တန္တိဋ္ဌ(ဌ)ပနာ။ မ၊ ၁၁။ ၃၅၈။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၃၆၀။ တန္တိဋ္ဌပနဝသေန ဝစနံ အနုသာသနံ။ အံ၊ ၁။ ၅၄။ (- အံ၊ ၁။ ၂။ ၃၇။)

တန္တိတ္တယ (န) [တန္တိ + တယ] (အာဂုံ၊ သာဓက) ပါဠိ ၃-ရပ်။ တန္တိတ္တယေနပိ ဟိ စိတ္တသမ္ပယုတ္တတာ ဒီပိတာ ဟောတိ။ မူလဋီ၊ ၃။ ၁၄၃။

တန္တိဒေသနာ (ထိ) [တန္တိ + ဒေသနာ] (၁) ပါဠိတော်ကို ဟောခြင်း။ (၂) ပါဠိတော်ကို ဟောကြောင်း (စိတ္တုပ္ပါဒ်)။ တန္တိအတ္ထော တန္တိဒေသနာ တန္တိအတ္ထပဋိဝေဓော စ တန္တိဝိသယာ ဟောန္တိ။ ဒီ၊ ၁။ ၂၉။ သီ၊ ၁။ သစ်၊ ၁။ ၁၀၄။ မူလဋီ၊ ၁။ ၂၀။

တန္တိဓမ္မ (ပု) [တန္တိ + ဓမ္မ] ပါဠိတော်ဟူသော (ပရိယတ်)တရား။ တန္တိဓမ္မာ (ဒီ၊ ၁။ ၁။ အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၁၄-ပ-မ-ဗ-သ-စ

၁၁၈)တိ ပါဠိဓမ္မာ။ သီ၊ ၁။ သစ်၊ ၁။ ၄၇၁။ တန္တိဓမ္မော (သံ၊ ၁။ ၁။ ၉၇)တိ ပရိယတ္တိ-ဓမ္မော။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၁၄၃။ တိသော သိက္ခာ သကလော စ တန္တိဓမ္မော သာသနဗြဟ္မစရိယံ နာမ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၆၄။ (- ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၃၇။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၁၃၇။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၂၃၇။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၃၆၂။ ၃၆၄။ အဘိ၊ ၁။ ၄၀၆။ မဟာနိ၊ ၁။ ၉၅။ ဒီ၊ ၁။ ၁။ ၃၄၃။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၄၇၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁။ ၂၇၁။)

တန္တိဓရ (တိ) [တန္တိ + ဓရ] ပါဠိတော်ကို ဆောင်သောသူ။ တန္တိဓရော (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၉၅) တိ သုတ္တဓရော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁။ ၂၀။

တန္တိဓာရက (တိ) [တန္တိ + ဓာရက] (အနွယ်) အစဉ်ကို ထိန်းဆောင်သောသူ။ သော ဗုဒ္ဓဝစနံ ပရိယာပုဏန္တောပိ တန္တိဓာရကော ပဝေဏိပါလကော။ မ၊ ၁။ ၁၄။ သီ၊ ၁။ သစ်၊ ၁။ ၁၁၅။ (- မ၊ ၁။ ၂။ ၈၈။)

တန္တိနယ (ပု) [တန္တိ + နယ] ပါဠိတော်နည်း၊ ပါဠိတော်၏ မဖောက်ပြန်သော သဘော။ သုကဏေ တန္တိနယော နေတုံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၄၅၇။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

တန္တိနယာနဂ (တိ) [တန္တိနယ + အနဂ (= အနု + ဂမု + ကိ)] ပါဠိတော်နည်းသို့ အစဉ်လိုက်သော။ (အချင်းခပ်သိမ်း မဖောက်ပြန်သည် ၏ အဖြစ်ဖြင့် တည်သော မာဂဓာတာသ။) (ပါဠိတော်၏ မဖောက်မပြန်သော သဘော သို့ အစဉ်လိုက်သော။ မူလဋီ၊ သျှ။) တန္တိနယာနဂ (အဘိ၊ ၁။ ၂) နှိ တန္တိဂတိ အနုဂတံ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၀။ တနောတိ ဝိတ္တာရေတိတိ တန္တိ၊ နယနံ ဂမနံ နယော၊ တံ အနုဂစ္ဆတိတိ တထာ။ မဇ္ဇိ၊ ၁။ ၃၉။ တန္တိနယာနဂန္တိ ဝုတ္တေ မာဂဓာတာသ ဝေ ဉာယတိ။ .... မာဂဓာတာသ ဝေ ဟိ တန္တိနယာနဂါတိ ဝုစ္ဆတိ။ မဏိဒီပ၊ ၁။ ၂၃၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂။

တန္တိနယာနုစ္ဆဝိက (တိ) [တန္တိနယ+အနုစ္ဆဝိက]
 (က) ပါဠိတော်နည်း၏ အရေ အရောင်သို့
 အစဉ်လိုက်သော။ (ခ) ပါဠိတော်နည်းအား
 -လျော်-လျောက်ပတ်-သော (မာဂဓ-
 ဘာသာ)။ တန္တိနယာနုစ္ဆဝိကံ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂။
 မ၊ဌ၊၁။၁။ သံ၊ဌ၊၁။၂။ အံ၊ဌ၊၁။၂။ (က)
 တဿာ (တန္တိယာ) နယသင်္ခါတာယ ဂတိ-
 ယာ ဆဝိ* ဆာယံ အနုဂတာတိ တန္တိနယာ-
 နုစ္ဆဝိကာ။ သီ၊ဋီ၊သင်္ခါ၊၁။၃၀။ (ခ) ပါဠိဂတိ-
 ယာ အနုလောမိကံ ပါဠိစ္ဆာ(ဆာ)ယာနုဝိ-
 ဓာယိနိန္တိ အတ္ထော။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၇။ အံ၊ဋီ၊၁။
 ၁၉။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၆။ မ၊ဋီ၊၁။၁၇။)

တန္တိပဋိဗဒ္ဓ (တိ) [တန္တိ+ပဋိဗဒ္ဓ] အားထုတ်
 -ကြောင့်ကြစိုက် - ခြင်းနှင့် စပ်သော၊ သူ၊
 အားထုတ်သူ၊ ကြောင့်ကြစိုက်သူ။ တသ္မိ*
 အာဝါသေ ကတ္တဗ္ဗတာတန္တိပဋိဗဒ္ဓေါ။ ဝိ၊ဌ၊
 ၃။၄၂၇။ တန္တိပဋိဗဒ္ဓေါတိ တန္တိယာ ပဋိ-
 ဗဒ္ဓေါ။ ပါစိတ်၊ယော၊၁။၂၈၈။ (-သာရတ္ထ၊
 ၃။၃၄၆။) တန္တိဗဒ္ဓ-နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

တန္တိပဒ (န) [တန္တိ+ပဒ] ပါဠိတော်-ဒေသ-
 နာ-အစဉ်သို့ တင်ထားအပ်သော-ပုဒ်-
 ဝါကျ။ တန္တိပဒ (မ၊ဌ၊၃။၆၉) နှစ် တန္တိ*
 အာရောပေတွာ ဌပိတံ ပဒံ။ မ၊ဋီ၊၃။၄၂။
 (-သာရတ္ထ၊၁။၂၁။ ဝိမတိ၊၁။၇၊၆၆။ သီ၊ဋီ၊
 သင်္ခါ၊၁။၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၇၄။)

တန္တိပဝေဏိသဋ္ဌနက (တိ) [တန္တိ + ပဝေဏိ+
 သဋ္ဌနက] (အနွယ်) အစဉ် အဆက်ကို စပ်
 တတ်သော၊ သူ။ တန္တိပဝေဏိသဋ္ဌနကာ သာ-
 သနဇောတကာ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၇၆။ သာရတ္ထ၊၂။
 ၂၈၀။

တန္တိပါလက (တိ) [တန္တိ+ပါလက] (သူတော်
 ကောင်း တရား ဟူသော) အစဉ်ကို စောင့်
 ရှောက်တတ်သော၊ သူ။ တန္တိပါလကာ (သံ၊
 ဌ၊၂။၁၃၂) တိ သဒ္ဓမ္မတန္တိယာ ပါလကာ။
 သံ၊ဋီ၊၂။၁၄၀။

တန္တိပ္ပမာဏ (န) [တန္တိ+ပမာဏ] (အာဂုံ၊
 သာဓက) ပါဠိ-ဟူသော အတိုင်းအတာ
 ‘ပမာဏ’။ တံ ဣမိနာ တန္တိပ္ပမာဏေန
 သုဂုတ္တံ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၃၂၀။ (-ပဋိသံ၊ဌ၊၂။
 ၉။ မူလဋီ၊၃။၁၄၃။)

တန္တိဗဒ္ဓ (တိ) [တန္တိ+ဗဒ္ဓ] (၁) အားထုတ်-
 ကြောင့်ကြစိုက် - ခြင်းနှင့် စပ်သော၊ သူ။
 (၂) ညှို့၊ကြိုးဖြင့် ဖွဲ့အပ်သော (စည်၊
 စောင်း-စသည်)။ (၁) တန္တိဗဒ္ဓေါ (ဝိ၊ဌ၊
 ၄၃၀။ ဝိ၊ဌ၊၃။၄၂၇) တိ တန္တိ ဂုစ္စတိ ဗျာပါ-
 ရော၊ တတ္ထ ဗဒ္ဓေါ ပသုတော ဥဿုက္ကံ
 အာပန္နောတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၃။၃၄၆။
 ဝိမတိ၊၂။၂၀၅။ (၂) တန္တိဗဒ္ဓါ ဝိဏာ။ ဒီ၊ဌ၊
 ၂။၃၂။ မ၊ဌ၊၄။၁၃၃။ မ၊ဋီ၊၃။၃၄၀။ အညမ္ပိ
 တန္တိဗဒ္ဓံ (သံ၊ဌ၊၃။၁၀၈) စတုရဿအဗ္ဗဏာဝိ-
 ဒိတာဒိနိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၄၇။ (-ဒီ၊ဌ၊၂။၁၆၇။)
 တန္တိယာ ဂုဏေန ဗဒ္ဓါ တန္တိဗဒ္ဓါ။ ပါစိတ်၊
 ယော၊၁။၁၁၉။

တန္တိဗဒ္ဓဝိဏာ (ထိ) [တန္တိဗဒ္ဓါ+ဝိဏာ] ညှို့၊ကြိုး
 ဖြင့် ဖွဲ့အပ်သော စောင်း။ တန္တိဗဒ္ဓဝိဏာနံ
 သယံ ဝဇ္ဇနံ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၃၂။ မ၊ဌ၊၄။၁၃၄။
 အာတတဝိတတံ နာမ တန္တိဗဒ္ဓဝိဏာဒိ။
 သံ၊ဋီ၊၁။၂၂၅။

တန္တိဗန္ဓ (တိ) [တန္တိ+ဗန္ဓ] အားထုတ်-ကြောင့်
 ကြစိုက်-ခြင်းနှင့် စပ်သော၊ သူ၊ အားထုတ်
 သူ၊ ကြောင့်ကြစိုက်သူ။ တန္တိဗန္ဓော (သံ၊
 ဌ၊၃။၇၃) တိ ဗျာဝဇ္ဇော။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၃၁။
 (ဌ-၌ ‘တန္တိဗန္ဓ’၊ သီ၊သျှာ-မူတို့၌ ‘တန္တိဗဒ္ဓ’ ဟု
 ရှိ၏။)

တန္တိဗန္ဓနဌာန (န) [တန္တိ+ဗန္ဓနဌာန] (စောင်း
 ၏) ညှို့ကြိုးဖွဲ့ရာ အရပ်။ (ယင်းကို “ခင်တန်၊
 မှင်(ခင်)ရိုး” ဟု ခေါ်သည်။) တန္တိဗန္ဓနဌာနံ
 ဂါဝုတံ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၉၂။

တန္တိဘာသာ (ထိ) [တန္တိ+ဘာသာ] ဘုရား
 စကား-ပါဠိတော်-၏ တည်ရာ-ဘာသာ

-စကား၊ ပါဠိဘာသာ။ တန္တိဘာသာသံ မနော-
ရမံ။ ဓမ္မာဠာ ၁။ ၂။ သိဟဋ္ဌဘာသာယပိ
ဝိဝဇ္ဇိတံ ကတော တန္တိဘာသာယ သံယုတ္တံ။
မဟာဝံသဋီ။ ၂၉(သိ-မူ)။ ယင်း-ဘာသာကို
အရိယဝေါဟာရ (ဝိဠာ ၁။ ၂၂၁), ဓမ္မနိရုတ္တိ
(အဘိဝိ။ ၃၀၇), ပကတိဘာသာ (ဝဇီရ။
၂၉၁), ပါဠိဂတိဘာသာ(သိဋီသစ် ၁။ ၃၀),
ဗြဟ္မဝေါဟာရ (အဘိဠာ ၂။ ၃၇၂), မာဂဓ-
ဘာသာ (ဝိနယာလင်္ကာရ ၂။ ၃၆၀။ မူလဋီ။
၂။ ၁၉၂), မာဂဓိက, မာဂဓိကဘာသာ,
မာဂဓိကဝေါဟာရ (ဝိဠာ ၄။ ၅၆။ ဝိသင်္ဂဟ။
၄၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ။ ၂။ ၇၁။ သာရတ္ထ ၁။ ၂။ မဟာ-
ဝံသဋီ။ ၂၉(သိမူ), မာဂဓိ (ရူ။ ရူဋီ။ ၆၀။
ကာရိကာ။ ကာရိကာ။ ဋီ။ ၁၅၇), မူလဘာ-
သာ (ပဋိသံဠာ ၁။ ၅။ ဝိနိစ္ဆယဋီ။ ၁။ ၉။
မဟာဝံသဋီ။ ၂၄၄, ၉၆။ ၉၁), သကနိရုတ္တိ
(ဝိဠာ ၂။ ၁၀), သဘာဝနိရုတ္တိ (အဘိဠာ ၂။
၃၇၁-၂), သုဒ္ဓမ္မာဂဓိ (ဗာလာဝတာရဋီ။
၄၅၇) ဟု လည်း ခေါ်သည်။ ဝိသုဒ္ဓိသျှာပ။
၁၈၈-၉၅ ကား “ကမ္ဘာဦးသူတို့ တပြားတည်း
သုံးဆောင်ငြားသော်လည်း အခြားအရပ်မှာ
ကွယ်၍ မဂဓ-တိုင်း၌သာ အဖတ်တင်သည်”
ဟု မှာထား၏။

ပါဠိဘာသာသည် ပါဠိလိ မှ ပြောင်း
လာသော စကားဖြစ်ရာ ပါဠိလိပုတ်ပြည်၌
သုံးသော ဘာသာ ဖြစ်သည် (MAX-
WALLESE)။ ပါဠိဘာသာသည် ဘုရား
လက်ထက်ကလူတို့ ပြောသောဘာသာစကား
ဖြစ်သည် (အာရိစိ စိလ်ဒရစ်)။ ပါဠိဘာသာ
ကို မဂဓတိုင်းသုံးဘာသာ ဖြစ်သဖြင့် “ပါဠိ
ဘာသာ”ဟု သုံးသည်ထက် “မာဂဓိဘာ-
သာ”ဟု သုံးစွဲက ပို၍ ကောင်းသည်။
(ဇေ-မိ-သ်အလ်ဝိသ် ‘သီဟိဋ္ဌ’ ပညာရှိ)။
ပါဠိသည် ကာလိဂ်တိုင်းမှ သီဟိဋ္ဌသို့ ရောက်
လာသော ဘာသာ ဖြစ်သည် (စော်ဩလ်ဒန်
ဗရန် ‘ဂျာမန်’ ပညာရှိ)။

ပါဠိဘာသာ ပေါ်ထွန်းရာသည် ဝိဠာ-
တောင်တန်း၏ တောင်ဖက်သာ ဖြစ်သည်
(Srierson)။ ပါဠိဘာသာသည် မဟိန္ဒထေရ်
ယူလာသော ဥဇ္ဇေနိ၌ ဖြစ်သောဘာသာ ဖြစ်
သည် (Grierson)။ ဘုရားရှင်၏ တရားတော်
များသည် အဒ္ဓမ္မာဂဓိ ဘာသာဖြင့် ရေးသား
ရာ နောက်မှ ပါဠိဘာသာ ပြန်ထားသည်
(စော်လူဒရစ်)။ ပါဠိဘာသာအစ၏ နယ်ပယ်
သည် ဝိဠာတောင်၏အနီး ဖြစ်သည် (STEN
KONOW)။ ဘီ-စီ ၁၀၀၀-လောက်မှ စ၍
မဂဓတိုင်း စတင် ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ဘုရား
တရားတော်နှင့် ဂျိန်းတရားများ မဂဓတိုင်း
၌ ပေါ်ထွန်းခဲ့သည်။ မာဂဓိဟူသော အမည်
နှင့် တွဲဖက်၍ ဘုရားရှင်၏ သုဒ္ဓမ္မာဂဓိ၊
မဟာဝိရ၏ အဒ္ဓမ္မာဂဓိနှင့် မာဂဓိပြာကရိတ်-
စသော ဘာသာများစွာ မဂဓ-တိုင်း၌ ပေါ်
ထွန်းခဲ့သည်။ နာဠကျမ်းများ၌ မာဂဓဘာ-
သာကို ‘မာဂဓိဘာသာ’ ဟု ယူသည်။ မဂဓ-
တိုင်း ဘုရင်များနှင့် နန်းတော်သူများ သုံး
သော ဘာသာ ဖြစ်သည်-ဟု ဖော်ပြထား
သည် (SINHALAPRĀKRTAYA)။ ပါဠိ
ဘာသာကို အဒ္ဓမ္မာဂဓိဘာသာ၊ မဟာရာမ-
ဋီဘာသာ (Mahara Stri.), ဂေါရ-
သေနီဘာသာ၊ အပတြာဓာဘာသာ၊ ပြာက-
ရိတ်ဘာသာ၊ သီဟိဋ္ဌဘာသာ၊ သက္ကတဘာ-
သာစသည်တို့ဖြင့် (SINHALAPRĀ-
KRTAYA) ကျမ်း၌ နှိုင်းယှဉ် ဖော်ပြ ထား
သည်။ သီဟိဋ္ဌဖွယ်အကျယ်ကို ဤ ဓာနံ၊ အတွဲ
(၁), မောက်၊ သျှာ ၁။ နိဒါန်း-တို့၌ ကြည့်။

တန္တိမဂ္ဂ (ပု) [တန္တိ+မဂ္ဂ] (၁) ပါဠိတော် ဟူ
သော အကြောင်း၊ (သစ္စဉာဏ်၏) အကြောင်း
ဖြစ်သော ပါဠိတော်။ (၂) ပါဠိတော် ဟူ
သော စကားအစဉ်၊ ပါဠိတော်အစဉ်။ အဝိ-
မုတ္တော တန္တိမဂ္ဂေါ ယဿာတိ အဝိမုတ္တ-
တန္တိမဂ္ဂါ။ မဂ္ဂေါတိ စေတ္တ ပါဠိသင်္ခါတော
ဥပါယော၊ .... ပဗန္ဓော ဝါ။ သိဋီသစ် ၁။ ၃၂။

တန္တိဝိသယ (တိ) [တန္တိ+ဝိသယ] ပါဠိ-ဟူ
သော-လျှင်-အရာရှိစော၊ တန္တိဒေသနာ-
ကြည့်။

တန္တိသ (ပု) [တန္တိ+သ] တန္တိသ-အမည်ရှိ
သော (စကြာမင်း)။ တန္တိသော နာမ
ခတ္တိယော။ အပါ။ ၂၆၅။

တန္တိသဒ္ဓ (ပု) [တန္တိ+သဒ္ဓ။ တံ+ဣတိ+သဒ္ဓ။
တံ-ဝိစ္စာတ္ထ။] (စောင်း၏) ညို့သံ၊ တံ တံ
(တင် တင်) ဟူသော အသံ။ တန္တိသဒ္ဓ
အသုဏန္တော ဝိယ ပလာယတိယေဝ။ ဓမ္မာဠ၊
၁။ ၁၂၄။ တန္တိသဒ္ဓေ (ဇာ၊ ဠ၊ ၁။ ၃၀၅) တံ
“တံ တံ” ဣတိ သဒ္ဓေ ဥပ္ပန္နေ။ ဇာ၊ ဠ၊ ၁။ ၆၁။
(ဠ-၌ ‘ဓန္တိ-သဒ္ဓေ’ သီ၊ ဣ-မူတိ၌ ‘ဠန္တိ-သဒ္ဓေ’
သျှာ-မူ၌ ‘ထဒ္ဓ-သဒ္ဓေ’ ဟု ရှိ၏။)

တန္တိသန္တိသယ (ပု) [တန္တိ+သန္တိသယ] ဆရာ
အစဉ်အဆက် ဟူသော မှီရာ။ တန္တိဝသေ-
နာတိ တန္တိသန္တိသယေန အယံ အနုသာသနီ
နာမ။ သီ၊ ဠ၊ ၂။ ၂၀၂။

တန္တိသမုဒါယ (ပု) [တန္တိ+သမုဒါယ] ပါဠိ-
တော် အပေါင်း။ (စိတ်ဖြင့် မှတ်သားထား
အပ်သော သဒ္ဓါအစဉ်နှင့် နှုတ်ဖြင့် မြက်ဆို
အပ်သော သဒ္ဓါအစဉ်၏ အပေါင်းသည်
“တန္တိသမုဒါယ” မည်၏။) တန္တိသမုဒါယဿ
အဝယဝတန္တိယာ အာဓာရဘာဝတော။
ဒီ၊ ဠ၊ ၁။ ၂၉။ သီ၊ ဠ၊ ၁။ ၁၀၄။ မူလဠ၊ ၁။
၂၀။ မနသာဝဝတ္ထာပိတတန္တိသမုဒါယော၊
ဝစီဘေဒတန္တိသမုဒါယော ဝါ ဝုစ္စတိ။ မဇ္ဈိ၊
၁။ ၅၉။

တန္တိသရ (ပု) [တန္တိ+သရ] စောင်းညှို့သံ၊
စောင်းသံ။ ဝိဇာယ တန္တိသရေ (ဝိ၊ ၃။
၂၆၉။ အံ၊ ၂။ ၃၃၀) တံ ဝိဇာယ တန္တိယာ
သရေ။ ဝိ၊ ဠ၊ ၃။ ၃၆၅။ (- ဒီ၊ ၂။ ၂၃၃။ အံ၊ ဠ၊
၁။ ၂၁။ အံ၊ ဠ၊ ၃။ ၁၂၄။ အဘိ၊ ဠ၊ ၁။ ၃၃၃။
ဝိမာန၊ ဠ၊ ၂၆၁။ ထေရ၊ ဠ၊ ၂။ ၂၃၆။ ဇာ၊ ဠ၊
၅။ ၂၂၇။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၉၁။ ဒီ၊ ဠ၊ ၂။ ၂၄၈။)

တန္တိသရဝိရောဓ (ပု) [တန္တိသရ+ဝိရောဓ]
စောင်းသံ၏ ဆန့်ကျင်ခြင်း၊ ဆန့်ကျင်သော
စောင်းသံ။ (စည်းဝုံးမကိုက်သော စောင်း
သံ။) တန္တိသရဝိရောဓော သော။ သုဗောဓ။
၇၇။

တန္တိ (ပု) [တနု+တု။ တနု ဝိတ္ထာရေ၊ တု၊
တန္တိ၊ ပုမေ။ ဓာနံ၊ ဠ၊ ၅။ ၂၃။ တညတေတံ
တန္တိ၊ သုတ္တံ။ ဣ၊ ၃။ ၇၀။ (- ရှု၊ ၆။ ၈၁။
သုစိ။)] ချည်၊ ချည်ကြိုး၊ ချည်ချောင်း၊
ချည်မျှင်။ တန္တိ၊ သု (မူလဠ၊ ၂။ ၅၈) တံ
သုတ္တေသု။ အနုဠ၊ ၂။ ၆၇။ တန္တိ သုတ္တံ။ ဓာနံ၊
ဠ၊ ၈၈၂။ သုတြာဏိနရိတန္တံ။ အမရ၊ ၂။
၂၈။ (- သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၄၂။ ကခါ၊ ဠ၊ ၁။
၃၃၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဠ၊ ၂။ ၂၂၂၊ ၃၄၈။)

တန္တိဇ္ဈေဒ (ပု) [တန္တိ+ဆေဒ(=ဆိဒိ+ဏ)]
(၁) ချည်၏ပြတ်ခြင်း။ (တိ) (၂) ပြတ်
သောချည်ရှိသော၊ ချည်ပြတ်သော (သင်္ကန်း
စသည်)။ တန္တိဇ္ဈေဒါဒိသု တုနကမ္ပံ ဝါ
ကာတဗ္ဗံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၁၀။

တန္တိဗဒ္ဓ (တိ) [တန္တိ+ဗဒ္ဓ] ချည်ကြိုးဖြင့်-
ဖွဲ့ - ပတ် - ရစ် - အပ်သော (ကျင်လုံး-
စသည်)။ တန္တိဗဒ္ဓံ စိတ္တဂေဏှကံ ဂါဟာ-
ပေတွာ။ ဇာ၊ ဠ၊ ၅။ ၂၀၅။

တန္တိဘ (ပု) [တန္တိ+ဘာ+ကိ] မုံညင်း။ (မုံ
ညင်းစေ့၊ နွားငယ်။ P. S. D.။ အပွင့်ဝါ၍
အစေ့မည်း-(သို့မဟုတ်) အစေ့ဖြူ ရှည်သွယ်
-သောမုံညင်း။ Mustard-A-L-D-C-E
ကြည့်။) သမိပေတုဒေါ တန္တိဘ ကဒမ္မ-
ကော်။ အမရ၊ ၁။ ၉၁၇။ ကဠုသ္မေဟ (ဓာနံ၊
ဠ၊ ၄၅၀-၁) လည်း ကြည့်။

တန္တိ (န) [တနု+တြဏ်] (၁) ချည်၊ ချည်
မျှင်၊ ချည်ပင်။ (၂) ယက်ကန်း။ (၃)
ကျမ်းဂန်။ (ပြဓာန်းခြင်း၊ အဆုံးအဖြတ်
စကား၊ ယက်ကန်းသည်၊ အဆောက်အဦ

အခြံအရံ။ အမရ၊ ၂၃၊ ၁၀၄။ ဟိန္ဒိဘာသာ၊
ဂျိန်းဘာသာ၊ အချိုမဟာယာန ဗုဒ္ဓဘာသာ
ဝင်တို့အသုံးပြုကြသော မန္တန်ကျမ်းစသည်။
အကျယ် စိန္တာမဏိကြည့်။ (၁) (၂)
တနောတိ ဝိတ္တာရေတိတိ တန္တိ၊ တန္တိ။
တနိတဗ္ဗံ ဝိတ္တာရေတဗ္ဗန္တိ ဝါ တန္တိ၊ တန္တိ။
ကစည်း။ ၆၅၆။ (- ရှု၊ ၆၆၆။ နိတိ၊ သုတ္တ။
၁၂၉၆။) (၃) တန္တိန္တိ ဟိ ဂန္ထဿ ပရ-
သမညာ။ သံ၊ ၂၊ ၁၁၁။ ၃၇။ တန္တိ-အနက်
များလည်း ကြည့်။

တန္တိ (ကြိ) [တဒိ (တန္တိ) + အ + တိ] (၁)
စေ့ဆော် - အားထုတ် - ၏။ (၂) ညှဉ်းဆဲ -
နှိပ်စက် - ၏။ (၃) မေ့လျော့ - ပေါ့ဆ - ၏။
ရိုသေခြင်း ကင်း၏။ ပျင်းရိ၏။ (၁) တဒိ
စေတယံ။ တန္တိတိ။ တန္တိ။ နိတိ၊ ၁။ ၉။
(၂) (၃) တဒ္ဒါ - ကြည့်။

တန္တိ (နိ) ကတ (တိ) [တန္တိ (နိ) + ကတ]
ပြုအပ်သော ပျင်းရိခြင်း ရှိသော၊ ပျင်းရိ
ခြင်းကိုပြုသော၊ သူ၊ ပျင်းရိသူ။ တန္တိ (နိ) -
ကတော (မ၊ ၄၊ ၁။ ၈၃။ အံ၊ ၄၊ ၁။ ၃၆၀) တိ
တေန ဘောဇနေန တန္တိ (နိ) ဘူတော။ မ၊
၄၊ ၁။ ၃၀၀။ အံ၊ ၄၊ ၁။ ၂၁၀။ (- မိလိန္တ။
၂၃၂။ ဒီ၊ ၄၊ ၁။ ၈၇။ ဒီ၊ ၄၊ ၁။ ၈၄။)

တန္တိတ (တိ) [တန္တိ + တ] ပျင်းရိသော၊ သူ။
အတန္တိတ - ကြည့်။

တန္တိ (နိ) ဘူတ (တိ) [တန္တိ (နိ) + ဘူတ] ပျင်းရိ
သည် (ဖြစ်၍) ဖြစ်သော၊ ပျင်းရိခြင်းသို့
ရောက်သော၊ သူ၊ ပျင်းရိသူ။ တန္တိ (နိ) ကတ -
ကြည့်။

တန္တိဘူတစိတ္တ (တိ) [တန္တိဘူတ + စိတ္တ] ပျင်းရိ
ခြင်းသို့ရောက်သော စိတ်ရှိသော၊ သူ။ တန္တိ -
မနတာ - ကြည့်။

တန္တိမနကတာ (ထိ) [တန္တိ + မန + က + တာ]
ပျင်းရိသော စိတ်ရှိသူ၏အဖြစ်၊ ပျင်းရိခြင်း။

တန္တိမနကတာ (အဘိ၊ ဝိ၊ ၃၆၅။ မဟာနိ။
၂၉၅။ သံ၊ ၄၊ ၁။ ၁၇၈) တိ တန္တိယာ အဘိ-
ဘူတစိတ္တတာ။ အဘိ၊ ၄၊ ၂။ ၄၆၀။ မဟာနိ။
၄။ ၃၆၁။ သံ၊ ၄၊ ၁။ ၁၇၈။

တန္တိမနတာ (ထိ) [တန္တိ + မန + တာ] အထက်
ပုဒ်နက် ကြည့်။ တန္တိမနတာ (သံ၊ ၄၊ ၁။ ၃၄) -
တိ တန္တိဘူတစိတ္တတာ။ သံ၊ ၄၊ ၁။ ၇၉။ တန္တိ -
မနတာ (အံ၊ ၄၊ ၁။ ၂၆) တိ တန္တိယာ အဘိ-
ဘူတစိတ္တတာ။ အံ၊ ၄၊ ၁။ ၇၇။

တန္တိယနာ (ထိ) [တန္တိ + အယနာ] ပျင်းရိခြင်း၏
ဖြစ်ခြင်း၊ ပျင်းရိခြင်း၊ ပျင်းရိသော အမှု
အရာ။ တန္တိယနာ (အဘိ၊ ဝိ၊ ၃၆၅။ မဟာနိ။
၂၉၅၊ ၃၃၃) တိ တန္တိယနာကာရော။ အဘိ၊ ၄၊
၂။ ၄၆၀။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၆၁။ တန္တိယနာတိ
အာကာရနိဋ္ဌေသော။ သံ၊ ၄၊ ၁။ ၇၉။ (-
သံ၊ ၄၊ ၁။ ၄၁၆။ အံ၊ ၄၊ ၁။ ၇၇။)

တန္တိယနာကာရ (ပု) [တန္တိယနာ + အာကာရ]
ပျင်းရိခြင်း အခြင်းအရာ၊ ပျင်းရိသော အမှု
အရာ။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

တန္တိယိတတ္ထ (န) [တန္တိယိတ + တ္ထ] ပျင်းရိသည်
၏ အဖြစ်။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တန္တိ = တန္တိ (ထိ) [တဒိ + ဤ။ (နိတိ၊ ၁။ ၉။
၂၁၅ - ကြည့်။) တန္တိ + ဤ = ဣ။ (ဣဒိ။
၁၂။ သူစိ - ကြည့်။) အာလသျှေ နိဒြာယာဉ္ဇ။
ထောမ။ ဤမန္တိဒြာယာမံ၊ အာလသျှေ စ။
ဝါစပတိ။ (- စိန္တာမဏိ။ အမရ၊ ၇၊ ၃၇။ ၂၃၊
၁၇၅။) (တန္တိ - သံ) (၁) (ပင်ကိုယ်
သဘောအားဖြင့်) ပျင်းရိခြင်း၊ အားမထုတ်
ခြင်း၊ ကုသိုလ်ပြုမှု၌ နာမကာယ၏ - မပျံ့ပျူး
ခြင်း - တွန့်တိုခြင်း (လုံ့လ၏ ဆန့်ကျင်ဖက်
ဖြစ်သော အကုသိုလ် ခန္ဓာ ၄ - ပါး)။ (၂)
အိပ်ခြင်း၊ အိပ်ငိုက်ခြင်း၊ မှိန်းနေခြင်း။ (၃)
မေ့လျော့ခြင်း။ (အိပ်ပျော်ခြင်း၊ ငိုက်မျည်း
ခြင်း၊ မှိန်းခြင်း၊ အားအင် ကုန်ခန်းခြင်း။

မေ့မြောခြင်း။ P. S. D.။ လွန်စွာ ပင်ပန်းသဖြင့် အင်္ဂါကြီးငယ် ညှိုးနွမ်းခြင်း။ သက္ကတ၊ သီ၊ ဓာန်။ ဣန္ဒြေတို့၏ ညှိုးနွမ်းခြင်း၊ မလန်းမဆန်း ဖြစ်ခြင်း၊ အင်္ဂါကြီးငယ်တို့ ရော့ရဲရဲဖြစ်ခြင်း။ သဒ္ဒတ္ထပါရိဇာတ။)

(၁) တနို့ တနို့ယနာ တနို့ယိတတ္တံ။ အဘိဝိ။ ၃၆၅။ မဟာနိ။ ၂၉၅၊ ၃၃၃။ တနို့တိ ဇာတိအာလသိယံ။ အဘိဋ္ဌ။ ၂။ ၄၆၀။ မဟာနိ။ ၄၆၁။ = အတိစ္ဆာတာတိသိတာဒိကာလေသု ဥပ္ပန္နံ အာဂန္တုကံ အာလသိယံ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၄။ ကာယာလသိယပစ္စယာ ဝိရိယဿ ပဋိပက္ခဘူတာ စတ္တာရော အကုသလက္ခန္ဓာ တနို့ နာမ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၇၉။ = ဇာတိအာလသိယံ၊ ပကတိအာလသိယန္တိ အတ္တော။ တထာ ဟိ ကုသလကရဏေ ကာယဿ အဝိပ္ပါရိကတာ လိနတာ ဇာတိအာလသိယံ တနို့ နာမ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၇၇။ (- သံ၊ ၁။ ၇။ သံ၊ ၃။ ၅၉၊ ၉၁။ အံ၊ ၁။ ၃။ သုတ္တနိ။ ၄၂၂၊ ၄၂၄။ ထေရ။ ၃၅၄။ ဇာ၊ ၂။ ၁၀၄။ သုတ္တနိ။ ၄၂၂။ ၂၃၂။ စရိယာ၊ ၄။ ၃၀၇။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၇၁။ မဟာနိ။ ၄၇၇၊ ၃၇၂။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၄၁၆။)

(၂) တနို့တိ ပစလာယိကာ နိဒ္ဒါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၁။ ၆၁။ (၂) (၃) သောပေ ပမာဒေ တနို့ စ။ ဓာန်။ ၁၀၅။

တနွာမက (တိ) [တ + နာမ + နာမ + က။ (နာမ ၁-ပုဒ် ကျေ။) ထိ-၌ တနွာမိကာ] ထို... ၏ အမည်လျှင် အမည်ရှိသော၊ ထို...၏ အမည်နှင့်တူသော အမည်ရှိသော။ တနွာမက'မေဝါ (မ၊ ၄။ ၄။ ၄၁) တိ ကုသလံ ဝိယ အာနေဉ္ဇနာမကမေဝ သိယာ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၅၅။ တနွာမိကာ (ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၂၀၅) တိ တဿ နာမံယေဝ နာမံ တေဿာ မမာတိ တနွာမိကာ၊ သမာသန္တေ က-ပစ္စယော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၅။ ၂၀၅။

တနွာမဝိသေသိတ (တိ) [တနွာမ + ဝိသေသိတ] ထို...အမည်ဖြင့် အထူးပြုအပ်သော။ တနွာမဝိသေသိတော စ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၂။

တနို့ကန္တိ (ထိ) [တ + နိကန္တိ] ထို...ကို - လိုချင် - နှစ်သက် - သော (တဏှာ)။ တနို့ကန္တိယာ နိမိတ္တဘာဝါပတ္တိတော။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၄၇။

တနို့စ္ဆယ (ပု) [တ + နိစ္ဆယ] ထို... ကို ဆုံးဖြတ်ခြင်း။ တနို့စ္ဆယတ္တံ ပဏ္ဏတ္တိဝါရော ဝုတ္တော။ မူလ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၂။

တနို့တိတ္ထ (န) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] တနို့တိတ္ထ-အမည်ရှိသော (ရွာ)။ (ယင်း-ရွာသည် သီဟိုဠ်ကျွန်း၊ ပုလတ္တိပုရ-ခေတ်၌ ထင်ရှားသော ရွာဖြစ်၏။) တနို့တိတ္ထေ လဒ္ဓဇယော ပုန။ မဟာဝံသ၊ ၆။ ၁။ ၃၂၂။

တနို့နန္ဒမာနသ (တိ) [တနို့နန္ဒ + မာနသ] ထို... ၌ ညွတ်သော စိတ်ရှိသော၊ သူ။ တနို့နန္ဒမာနသောယေဝ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၃၆၅။ (- သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၉၂။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၂၄၅။)

တနို့နန္ဒာဝဇ္ဇန (န၊ ထိ) [တနို့နန္ဒ + အာဝဇ္ဇန] ထို... ၌ ညွတ်သော ဆင်ခြင်ခြင်း 'အာဝဇ္ဇန်း'။ တနို့နန္ဒာဝဇ္ဇနာဒိပဝတ္တိယာ အဘာဝံ ဒဿေတိ။ မူလ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၉။

တနို့ပ္ပါဒနပရ (တိ) [တနို့ပ္ပါဒန + ပရ] ထို ... ကို ပြီးစေခြင်းလျှင် အလွန်အကဲ ရှိသော၊ ထို... ကို ပြီးစေခြင်းလျှင် ပြဇာန်းသော (ဒေသနာ)။ တနို့ပ္ပါဒနပရ'ယံ ဒေသနာ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၅၁။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၅၃။

တနို့ဗွတ္တ (တိ) [တ + နိဗ္ဗတ္တ] (၁) ထို... ၌ ဖြစ်သော (ဉာဏ်-စသည်)။ (၂) ထို... ကြောင့် ဖြစ်သော (ဒုက္ခသစ္စာ-စသည်)။ (၁) တနို့ဗွတ္တံ ဝါ ဉာဏံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၂၉။ (၂) တနို့ဗွတ္တာ တေသံ အဓိဋ္ဌာနဂေါစရဘူတာ စ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ဒုက္ခသစ္စံ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၅၉။ အံ၊

ဇိုဝါ။၆၃။ (- ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၂၈။ မ၊ဇို၊၁။
၉၃။ မ၊ဇို၊၂။၆၉။ အနုဇို၊၂။၆၇။)

တန့်ဗွတ္တက (တိ) [တ + နိဗ္ဗတ္တက] ထို....ကို
ဖြစ်စေတတ်သော။ တန့်ဗွတ္တကပညာကမ္မဿ
ကာရဏဘူတော ကုသလစ္ဆန္ဒော။ ဝိမာန၊ဌ။
၁၀၄။ (- ကခါ၊ဇို၊သစ်။၁၂၀။ မ၊ဇို၊၃။
၃၉၂။ မူလဇို၊၂။၅၅။)

တန့်ဗွတ္တန (န) [တ+နိဗ္ဗတ္တန] (၁) ထို .... ကို
ဖြစ်စေခြင်း။ (၂) ထို....ကြောင့် ဖြစ်ခြင်း။
(၁) အာနန္တရိယကမ္မ (မ၊ဇို၊၁။၂၄၃။ မ၊ဇို၊
၂။၈၂။ မ၊ဇို၊၃။၂၉၄။ အံ၊ဇို၊၁။၂၁၂။ မူလဇို၊
၁။၄၆) ကြည့်။ (၂) တန့်ဗွတ္တနာ ပန
အရဟတ္တဿ မာနသတာ ဒဠဗ္ဗာ။ သံ၊ဇို၊၁။
၂၁၇။

တန့်ဗွတ္တိ (ထိ) [တ+နိဗ္ဗတ္တိ] (က) ထို....၏ ဖြစ်
ခြင်း။ (ခ) ထို....၌ ဖြစ်ခြင်း။ (က)
တန့်ဗွတ္တိတော ပဂေဝ သိဒ္ဓါ တဏှာ။ ဒီ၊ဇို၊
၃။၁၉၃။ (ခ) တန့်ဗွတ္တိဟေတုကမ္မပရိက္ခ-
ယေ ကာမာဘဝုပပတ္တိပစ္စယတာယ။ သံ၊ဇို၊၂။
၅၃၀။

တန့်ဗွတ္တိတဇ္ဈာန (န) [တန့်ဗွတ္တိတ + ဈာန] ထို....သည်
ဖြစ်စေအပ်သော ဈာန်၊ ထို....
ကြောင့်ဖြစ်သော ဈာန်။ တန့်ဗွတ္တိတဇ္ဈာန-
နေဝ အာယတိ* ပုနဗ္ဗဝါဘိနိဗ္ဗတ္တိ ဟောတိ။
မ၊ဇို၊၂။၃၁၅။

တန့်ဗ္ဗေဓက သဗ္ဗညုတညာဏဝိဘဇန (န) [တန့်-
ဗ္ဗေဓက+သဗ္ဗညုတညာဏ+ဝိဘဇန] ထို ....
ကို ဖောက်ခွဲ တတ်သော သဗ္ဗညုတညာဏကို-
ခွဲခြမ်း-ဝေဖန်-ခြင်း။ တန့်ဗ္ဗေဓကသဗ္ဗညု-
တညာဏဝိဘဇနေန သုလပိတံ။ သီ၊ဇို၊သစ်။
၁။၄၇၃။

တန့်မိတ္တ (န) [တ+နိမိတ္တ] (၁) (က) ထို....
အကြောင်း။ (ခ) ထို....သဏ္ဌာန် နိမိတ်။

(ဂ) ထို....၏ အကြောင်း။ (တိ) (၂)
ထို....အကြောင်းရှိသော(ဒေသနာ-စသည်)။
(၁) (က) ယံ ဘောဂမဘိဇ္ဈာယိ* သု၊
တန့်မိတ္တန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ။၂။
၅၅။ (- မ၊ဇို၊၁။၂၃၈။ မ၊ဇို၊၂။၃၀၂။ မ၊ဇို၊
၃။၄၀၂။) (ခ) တဉ္စ အဝယဝဘူတေန
သဏ္ဌာနနိမိတ္တေန ဂယတိ၊ တသ္မာ တန့်မိတ္တ-
မေဝ ပေါက္ခရတာတိ ဝုတ္တံ။ သီ၊ဇို၊သစ်။၂။
၂၈၅။ (ဂ) တေသု တန့်မိတ္တဿ အဘာဝါ။
ဒီ၊ဇို၊၃။၂၅၈။ အံ၊ဇို၊၃။၁၅၈။ (- ဥဒါန၊ဌ။
၂၁၅။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၆၆။ ဒီ၊ဇို၊၁။၉၁။ အံ၊ဇို၊
၃။၂၉၆။) (တိ) (၂) တန့်မိတ္တာနဉ္စ
ဒုဂ္ဂတိနံ၊ စရိယာ၊ဌ။၂၉၀။ တန့်မိတ္တကမ္မဿ
အနုပ္ပဇနတော။ သီ၊ဇို၊သစ်။၁။၃၂၅။ (-
ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၃၈၊၃၃၄။ စရိယာ၊ဌ။၂၀၄။
မ၊ဇို၊၁။၂၄၆။ မ၊ဇို၊၂။၂၈။ မ၊ဇို၊၃။၃၄၈။
သံ၊ဇို၊၁။၁၅၆။ အံ၊ဇို၊၁။၂၄၄။ အံ၊ဇို၊၃။၁၇။
အနုဇို၊၂။၉၃။ နေတ္တိ၊ဇို၊၅။၁။)

တန့်မိတ္တက (တိ) [တန့်မိတ္တ + က] (၁) ထို
....အကြောင်း ရှိသော။ (၂) ထို .... ၏
အကြောင်းဖြစ်သော (ကိလေသာ-စသည်)။
(၁) တန့်မိတ္တကာ အန္တရာယာ တဿေဝ
သမ္ပတ္တိဝိဗန္ဓာယ သံဝတ္တန္တိ။ သီ၊ဇို၊သစ်။၁။
၄၈၂။ (- ဒီ၊ဇို၊၃။၂၆၄။ သံ၊ဇို၊၁။၆၂။)
(၂) ကိလေသာ ပန တန့်မိတ္တကာ။ သံ၊ဇို၊
၁။၁၇၆။

တန့်ယာမက (တိ) [တ+နိယာမက] ထို .... ကို
သတ်မှတ်တတ်သော။ ဝိဘင်္ဂေ၊ တန့်ယာမ-
ကော တဿာ မာတိကာယ အဓိပ္ပေတတ္ထ-
နိယာမကော ဝိဘင်္ဂေ။ ဝဇီရ၊၇၇-ဂ။ ကခါ၊
ဇို၊၁၉။

တန့်ဝါသီ (တိ) [တ+နိဝါသီ] ထို....၌ နေ -
လေ့ရှိ - တတ် - သော၊ သူ။ ထို.... ၌ နေသူ။
ဝိသိခါဂဟဏေန စ တန့်ဝါသီနော ဂဟိတာ။
ဒီ၊ ဇို၊ ၁။ ၁၂၈။ ပုရ-သဒ္ဓေါ တန့်ဝါသီ-

ဝါစကော။ ဒီဇီဝ။၁၂၁။ သီဇီဝသစ်။၁။
၃၄၂။ မဇ္ဈိမ။၁၅၆။ (- ဥဒါနဋ္ဌ။၂၃။
သီဇီဝသစ်။၁၂၁။ ဒီဇီဝ။၁၂၂။ ဒီဇီဝ။
၈၂။ မဇ္ဈိမ။၄၁၄၅။၁၄၁။ မဇ္ဈိမ။၁၅၇။
မဇ္ဈိမ။၁၀၈။၂၉၇။ သီဇီဝ။၃၈။၇၄။ အံ
ဇီဝ။၂၁၆။ အံဇီဝ။၁၆၁။)

တန့်ယန္တဘာဝနာ (ထိ) [တန့်ယန္တ+ဘာဝနာ]
ထို...၏ အကျိုးဆက်ဖြစ်သော ပျားများခြင်း
'ဘာဝနာ'။ တန့်ယန္တဘာဝနာဝနတော။
စရိယာဋ္ဌ။၂၇၂။ ဒီဇီဝ။၇၀။ သီဇီဝသစ်။၁။
၂၅၁။

တန့်ယန္တ (ပု) [တ+နိယယ] (၁) ထို...မှီရာ။
(၂) ထို...၏ မှီရာ။ (တိ) (၃) ထို... မှီရာ
ရှိသော။ (၁) ဣတရေ ပန တန့်ယန္တယေန
ဇာတာ။ သာရတ္ထ။၁။၂၁၂။ (-မဇ္ဈိမ။
၂၀၅။ မဇ္ဈိမ။၂၀၅။) (၂) တန့်ယန္တနာမ-
ဇ္ဈယ။ ဝိမတိ။၁။၂၁၂။ (- သာရတ္ထ။၂။
၁၉၁။ ဝိမတိ။၁။၂၁၂။ သီဇီဝသစ်။၁။၃၂၂။
၄၅၅။ အနုဇီဝ။၁၆၃။) (တိ) (၃) တန့်-
ယန္တယသ လိဂ်ယ။ သာရတ္ထ။၂။၁၀၁။ (-
ဝိသုဒ္ဓိ။၂။၁၁၃။ ဣတိဝုတ်ဋ္ဌ။၃၂၉။ ပဋိသံ-
ဋ္ဌ။၁။၇၉။ ဒီဇီဝ။၆၇။ မဇ္ဈိမ။၃၆၆။ သံ-
ဇီဝ။၂။၁၃၆။)

တန့်ယရဏ (တိ) [တ+နိယရဏ] ထို... ၏ -
သည်-ထွက်သွား-ရာ-ဖြစ်သော။ တန့်-
ယရဏတော (ဝိဋ္ဌ။၁။၁၁၃) တိ တေသံ
ကာမာနံ နိယရဏတ္တာ။ ဝိမတိ။၁။၇၁။ (-
အဘိဋ္ဌ။၁။၂၀၈။ ဝိသုဒ္ဓိ။၁။၁၃၆။ ထေရဋ္ဌ။
၁။၁၈။ မဟာနိဋ္ဌ။၁၀၈။ သံဇီဝ။၂၈၇။
အနုဇီဝ။၂။၄၉။)

တန့်ယိတ (တိ) [တ+နိယိတ] (၁) (က)
ထို... ၌ မှီသော။ (ခ) ထို... ကို မှီသော။
(၂) ထို... သည် မှီအပ်သော။ (၁) (က)
တန့်ယိတလာလပ္ပနလက္ခဏာကြည့်။ (ခ) တံ
သောကံ သမုဋ္ဌာနဟေတု နိယိတံ တန့်ယိ-

တံ။ ဒီဇီဝ။၁၇၆။ (က) (ခ) တန့်ယိ-
တော ဝါ (အံဋ္ဌ။၂။၈၉)တိ ဝိပဉ္စိတညနိယိ-
တောဝ ဟောတိ။ အံဋ္ဌ။၂။၉၁။ (-မဇ္ဈိမ။
၅၁-၂။ သံဇီဝ။၃၂၃။ သံဇီဝ။၃၂၁-၂။ ဝိဋ္ဌ။၃။
၁၃၀။ မဇ္ဈိမ။၄၄၂။၃၀။ သံဋ္ဌ။၃။၃၆။
အံဋ္ဌ။၂။၇။ အဘိဋ္ဌ။၁။၁၂၄။ ဝိသုဒ္ဓိ။၂။
၁၁၃။ ဓမ္မဋ္ဌ။၂။၂၈၄။ ဥဒါနဋ္ဌ။၃၃၃။ ဣတိ-
ဝုတ်ဋ္ဌ။၃၂၉။ ပဋိသံဋ္ဌ။၁။၃၁။ ဝဇီရ။၁၇၈။
သာရတ္ထ။၂။၁၉၄။၃၁၃။ ကင်္ခါဇီဝသစ်။၃၅၈။
ဒီဇီဝ။၂၁၅။ သီဇီဝသစ်။၁။၁၅၅။၁၇၃။၃၂၂။
၃၄၄။ မဇ္ဈိမ။၂၇၃။ မဇ္ဈိမ။၂၅၈။၂၈၃။
သံဇီဝ။၂။၃၀၉။၅၁၅။ အံဋ္ဌ။၃။၇၀။ မူလဇီဝ။
၆။ ဝိဘာဝိနီ။၁၄၁-၂။ မဏိမဇ္ဈိမ။၁။၁၄၇။
၄၅၂-၃။)

(၂) တန့်ယိတ (အဘိဋ္ဌ။၁။၂၅၅)နိ
တေန နိယိတံ။ မူလဇီဝ။၁၀၉။

တန့်ယိတက (တိ) [တန့်ယိတ + က။ က-
အနက်မဲ့။] ထို...၌-ကို-မှီသော။ တန့်ယိ-
တကံ အပနေတွာ ကမ္မံ ကာတုံ ဝဇ္ဇတိ။
ဝဇီရ။၄၅၄။

တန့်ယိတ လာလပ္ပနလက္ခဏ (တိ) [တန့်ယိတ+
လာလပ္ပန+လက္ခဏ] ထို (သောက)-၌-
ကို-မှီသော ပြင်းစွာ မြည်တမ်းခြင်းဟူသော
မှတ်ကြောင်းရှိသော (ပရိဒေဝ)။ တန့်ယိတ-
လာလပ္ပနလက္ခဏော ပရိဒေဝေါ။ ဒီဋ္ဌ။၁။
၁၁၂။ တသ္မိံ သောကေ သမုဋ္ဌာနဟေတု-
ဘူတေ နိယိတံ တန့်ယိတံ။ ဘုသံ ဝိလပနံ
လာလပ္ပနံ၊ တန့်ယိတမေဝ လာလပ္ပနံ၊
တဒေဝ လက္ခဏမဿာတိ တန့်ယိတလာ-
လပ္ပနလက္ခဏော။ သီဇီဝသစ်။၁။၄၅၁။ (-
အဘိဋ္ဌ။၂။၄၈၈။ ဒီဇီဝ။၁၇၆။အံဋ္ဌ။၂။၅။)

တပ (ပုန) [တပ+အ။ (ဓာနံ။ ဓာနံဇီဝ။၄၃၀။
နိတိ။ဓာ။၁၂၂။၂၃၅။၃၂၆-၇။ ဓာတုတ္ထ။၁၅၆-
ကြည့်။) တပေါ (ပုပေါ) - ဒီဇီဝ။၄၂။

သံ၊၁။၃၇။ အံ၊၂။၃၀၄။ ခုဒ္ဒက။၄။ ဓမ္မ။၄၁။ သုတ္တနိ။၃၁၉။ ဇာ၊၁။၉၄၊၁၉၄။ ဒီ၊၄။၂။၆၉။ ခုဒ္ဒက။၄။၁၂၈။ သုတ္တနိ။၄။၁။၁၃၁။ တပံ (န၊ပ၊ဇ) — သံ၊၄။၁။၁၅၅။ သံ၊၄။၁။၂၀၂။ တပ၊ (ပ၊ဗ) — ဝိ၊၄။၁။၁၀၇။ တပေါ (ဒု၊ဇ) — သံ၊၁။၁၈၃။ ဇာ၊၁။၁၉၄။ ဇာ၊ ၄။၃။၄၉၃။ တပံ—ဒီ၊၁။၁၅၃။ ဒီ၊၃။၃၄။ သံ၊ ၁။၂၇။ အံ၊၃။၄၁။ တပေ (ဒု၊ဗ) — ဝိ၊ ၄။၁။၁၀၇။ အံ၊၄။၃။၂၀၂။ တပသာ (တ၊ဇ) — ပေတ။၁၂၈။ ဝိမာန၊၄။၁၀၂။ ပေတ၊ ၄။၁၄။ သံ၊ ၄။၁။၁၆၇။ တပေန — ဒီ၊၁။၅၁။ မ၊၁။၁၄၆။ မ၊၂။၁၈၆၊၄၁။ သံ၊၂။၁၇၄။ သုတ္တနိ။၃၇၉။ မဟာနိ။၂၆။ သံ၊၄။၂။၃၁၆။ ထေရ၊ ၄။၂။၂၂၈။ တပသိ (သ၊ဇ) — ဓာန၊၄။၈၁။ တပေ — ဒီ၊၄။ ၃။၂၀။ ဇာ၊၄။၅။၂၀၄။ တပသ္မိံ — ဒီ၊၃။ ၃၆။ ဒီ၊၄။၃။၂၂။]

(ပ) (၁) သီလ။ (က) ဣန္ဒြိယသံဝရ (ဣန္ဒြေစောင့်စည်းမှု) သီလ။ (ခ) သီလ-ပါရမီ။ (ဂ) ဥပုသ်စောင့်သုံးမှု (ဥပေါသထ သီလ)။ (ဃ) သုစရိတ် အကျင့်။ (င) ကျင့်ဝတ်၊ ခန္ဓကလာ ကျင့်ဝတ် (စာရိတ္တ-သီလ)။ (၂) နေက္ခမ္မပါရမီ။ (၃) သစ္စ-ပါရမီ။ (၄) အဓိဋ္ဌာနပါရမီ။ (၅) လုံ့လ (ဝီရိယ)။ (က) ဝီရိယပါရမီ။ (ခ) အစေလကတို့၏ အကျင့်မှားကို အားထုတ် ကြောင်း (ဝီရိယ)။ (၆) သည်းခံမှု။ (က) သူတပါးတို့၏ ပြစ်မှားမှု-စသည်ကို မိမိ အပေါ်၌ နေစေခြင်း၊ သည်းခံခြင်း (အဓိ-ဝါသနခန္တီ)။ (ခ) ဘုရားအလောင်းတော် တို့၏ အကျင့်ဖြစ်သော သည်းခံမှု (ခန္တိ-ပါရမီ)။ (၇) ဓုတင်အကျင့်၊ ဓုတင်တရား၊ ကိလေသာ အညစ်အကြေးကို ခါချခြင်း၏ အကြောင်း ဖြစ်သော အကျင့် ၁၃-ပါး၊ ခြိုးခြံ - ခေါင်းပါး - သော အကျင့်။

(ဂ) မြတ်သောအကျင့်၊ သူတော်ကောင်း တရား။ (က) သိက္ခာပုဒ်ကို ဖြည့်ကျင့်ခြင်း-စသော (သာသနဗြဟ္မစရိယ) အကျင့်။ (ခ) အရိယမဂ် ဟူသော (မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယ) အကျင့်။ (၉) ပြုနိုင်ခဲ့သော (ဒုက္ကရ) အကျင့်။ (အကျင့်မှား။) (က) အဝတ်မဆီးခြင်း-စသော (အစေလကာဒီ) အကျင့်။ (ခ) ၄-ရပ်မီးဖို နေကို ရှိခိုး ၅-မျိုးသော (ပဉ္စာ-တပ-ပဉ္စတပ) အကျင့်။ (ဂ) ဆူးထက်၌ အိပ်ခြင်း စသော (ကဏ္ဍကသေယျာဒီ) အကျင့်။ (၁၀) အရိအသေ မပြုခြင်း၊ အရိသေတန်ခြင်း။ (၁၁) အကုသိုလ်။ (၁၂) ကောင်းမှုတရား။ (၁၃) မီး။ (၁၄) ကိုယ်၏ ပင်ပန်းဆင်းရဲခြင်း (ကာယဓေဒန)။ (၁၅) ဘာဝနာကို နှလုံးသွင်းခြင်း (ဘာဝနာမနသိ-ကာရ)။ (၁၆) ဘုရားစကားတော်ကို-မှတ်ယူ-သင်ကြား-ခြင်း။ (၁၇) ဓုတင်ကို ဆောင်ခြင်း။ (၁၈) ရဟန်းတရားကိုပါးများ ခြင်း။ (၁၉) နွေဥတု။ (န) (၂၀) ပူသောဓမ္မ၊ ဓမ္မပူ။ (တိ) (၂၁) အကျင့် ရှိသော၊ သူ။

(ပ) (၁) သီလ။ တပသိ သီလ။ ဓာန၊ ၄။၈၁။ တပေါတိ အကုသလာနံ တာပန-ဌေန တပေါ၊ သီလံ။ နိတိ၊ဓာ။၃၂၇။ (က) ဣန္ဒြိယသံဝရ (ဣန္ဒြေစောင့်စည်းမှု) သီလ။ တပေါ နာမ အဘိဇ္ဈာဒေါမနဿာဒီနံ တပန-တော ဣန္ဒြိယသံဝရေ။ ခုဒ္ဒက၊၄။၁၂၈။ သုတ္တနိ၊၄။၂။၃၃။ တပေါ (သုတ္တနိ။၃၂၃)တိ ဣန္ဒြိယသံဝရေ။ သုတ္တနိ၊၄။၂။၅၂။ (- ခုဒ္ဒက။၄။ သုတ္တနိ။၃၁၉။ သုတ္တနိ၊၄။၁။၁၃၁။ ထေရ၊၄။၂။၂၂၈။ အနု၊၄။၁။၉၆။) (ခ) သီလပါရမီ။ တပတေဇ-ကြည့်။ (ဂ) ဥပုသ် စောင့်သုံးမှု (ဥပေါသထသီလ)။ ဥပေါသထ-ကမ္ပံ တပေါ။ ဇာ၊၄။၅။၄၀၃။ (-ဇာ၊၁။ ၉၁။ ဇာ၊၄။၂။၄၀၈။) (ဃ) သုစရိတ် အကျင့်၊ တပေါ (ဇာ၊၁။၂၄၈)တိ သုစရိတ်-

တပေါ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၀။ (င) ကျင့်ဝတ်၊ ခန္ဓကလာ ကျင့်ဝတ် (စာရိတ္တသီလ)။ တပေါ (အဘိ၊ဝိ။၃၉၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈၆)တိ ခန္ဓက-
ဝတ္တာနိ၊ ဝိရိယံ ဝါ။ မူလဋီ၊၂။၂၂၅။

(၂) နေက္ခမ္မပါရမီ။ တပတေဇ-ကြည့်။
(၃) သစ္စပါရမီ။ (၄) အဓိဋ္ဌာနပါရမီ။
တပသိဒ္ဓိ-ကြည့်။

(၅) လုံ့လ (ဝိရိယ)။ တပေါ နာမ....
ကောသဇ္ဇဿ ဝါ တပနတော ဝိရိယံ။ ခုဒ္ဒက၊
ဋ္ဌ။၁၂၈။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃။ တပေါတိ ဝိရိ-
ယာရမ္ဘော။ မ၊ဋီ၊၂။၅၄။ (-မဟာနိ၊၂၆။
မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၉၃။ သိ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၃၃။ ဒီ၊ဋီ၊
၃။၁၇။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၆၆။) (၁) (င) အနက်
လည်း ကြည့်။ (က) ဝိရိယပါရမီ။ တပ-
တေဇ-ကြည့်။ (ခ) အစေလကတို့၏ အကျင့်
မှားကို အားထုတ်ကြောင်း (ဝိရိယ)။
တပေါဇိဂုစ္ဆာ (၁) ကြည့်။

(၆) သည်းခံမှု။ (က) သူတပါးတို့၏
ပြစ်မှားမှု-စသည်ကို မိမိအပေါ်၌ နေစေခြင်း၊
သည်းခံခြင်း (အဓိဝါသန-ခန္တိ)။ ခန္တီ ပရမံ
တပေါ (ဒီ၊၂။၄၂။ ကခါ၊၉၄)တိ အဓိ-
ဝါသနခန္တိ နာမ ပရမံ တပေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၉။
ကခါ၊ဋီ၊သစ်၊၁၅၁။ (- ဓမ္မ၊၄၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၅၄။ သာရတ္ထ၊၁။၄၄၁။ ဝိမတိ၊၁။၉၂။
ဒီ၊ဋီ၊၂။၇၄။) (ခ) ဘုရားအလောင်းတော်
တို့၏ အကျင့်ဖြစ်သော သည်းခံမှု (ခန္တိ-
ပါရမီ)။ တပတေဇ-ကြည့်။

(၇) စုတင်အကျင့်၊ စုတင်တရား၊
ကိလေသာ အညစ်အကြေးကို ခါချခြင်း၏
အကြောင်းဖြစ်သော အကျင့် ၁၃-ပါး၊ ခြိုးခြံ
-ခေါင်းပါး-သော အကျင့်။ တပေနာ (မ၊
၂။၄၁၂) တိ စုတင်တပေနာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၁။
စုတဓမ္မာ ဝိသေသတော တဏှာယ သန္တတ္တ-

ဝသေန ဝတ္တန္တိတိ အာဟ “တပေနာတိ
စုတင်တပေနာ”တိ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၀၄။ (- အံ၊
၂။၃၀၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၈။)
တပသာတိ တပေါကမ္မတော၊ တေန မဂ္ဂါဓိ-
ဂမဿ ဥပါယဘူတံ သလ္လေခပဋိပဒံ ဒသေတိ။
ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၈၄။

(၈) မြတ်သော အကျင့်၊ သူတော်
ကောင်းတရား။ တပသာ (ပေတ၊၁၂၈)တိ
ဗြဟ္မစရိယေန။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၄။ (က) သိက္ခာ-
ပုဒ်ကို ဖြည့်ကျင့်ခြင်း စသော (သာသန-
ဗြဟ္မစရိယ) အကျင့်။ အပိ စ ခေါ အညတရံ
ဒေဝနိကာယံ ပဏိဓာယ ဗြဟ္မစရိယံ စရတိ
“ဣဒိနာဟံ သီလေန ဝါ ဝတေန ဝါ တပေန
ဝါ ဗြဟ္မစရိယေန ဝါ ဒေဝေါ ဝါ ဘဝိဿာမိ
ဒေဝညတရော ဝါ”တိ။ အံ၊၂။၄၃၉။ (- မ၊
၁။၁၄၆။ သံ၊၂။၃၈၇။ အံ၊၂။၂၁၈။ မဟာနိ၊
၂၆။ သိ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၃၃။) တပစရဏ (ခ)
လည်း ကြည့်။ (ခ) အရိယမဂ် ဟူသော
(မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယ) အကျင့်။ တပသိ^၂ (ခ)
ကြည့်။

(၉) ပြုနိုင်ခဲ့သော (ဒုက္ကရ) အကျင့်။
(အကျင့်မှား။) သဗ္ဗံ တပ (အံ၊၃။၄၁၁)န္တိ
သဗ္ဗမေဝ ဒုက္ကရကာရိကံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၀။
သဗ္ဗထာပိ ဒုက္ကရစရိယာ တပေါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊
၁။၈၄။ (- မူလဋီ၊၂။၉၈။ အနုဋီ၊၂။၁၀၆။)
တပေါဇိဂုစ္ဆာဟေတု-လည်း ကြည့်။

(၁၀), (၉) တပေါ ဓမ္မေ ဝတေ စေဝ။
ဇာန်၊၁၀၆၂။ (၁) (က) (၅) (၇) (၉)
တပေါ (သံ၊၁။၃၅)တိ ဣန္ဒြိယသံဝရစုတင်-
ဂုဏဝိရိယဒုက္ကရကာရိကာနံ နာမံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၈၈။ (- ၂၃၀။) (က) အဝတ်မဆီးခြင်း-
စသော (အစေလကာဒီ) အကျင့်။ တပံ
သမာဒိယတိ (ဒီ၊၃။၃၄-၅) တိ အစေလက-
ဘာဝါဒိကံ တပံ သမ္မာ အာဒိယတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊
၃။၂၀။ (- ဒီ၊၁။၅၁၁၅၃။ မ၊၂။၁၈၆။

ဒီ၊ဌ၊၁။၁၄၈။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၀။ မ၊ဌ၊၁။၁၆၁။
သံ၊ဌ၊၂။၁၁၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၄၂၃။ ပေတ၊ဌ။
၉၂။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၄၇။ သီ၊ဌ၊သစ်၊၂။၁၄၆။ သံ၊
ဌ၊၁။၂၀၂။ သံ၊ဌ၊၂။၁၃၄။ အံ၊ဌ၊၁။၁၄၉။
တပေါင်္ဂုစ္ဆာ (၂) လည်း ကြည့်။ (ခ)
၄-ရပ်မီးဖို နေကိရိခိုး ၅-မျိုးသော (ပဉ္စာ-
တပ=ပဉ္စတပ) အကျင့်။ (ဂ) ဆူးထက်၌
အိပ်ခြင်းစသော (ကဏုကသေယျာဒိ)
အကျင့်။ လူခံ တပ (သံ၊၁။၂၇) ၌ ပဉ္စာတပ-
တပနံ ကဏုကသေယျာဒိကံ တပံ။ သံ၊ဌ၊
၁။၇၆။

(၁၀) အရိအသေ မပြုခြင်း၊ အရိသေ
တန်ခြင်း။ တပဿိ (၁) (၄) ကြည့်။
(၁၁) အကုသိုလ်။ တပန္နိတိ တပါ၊ အကု-
သလဓမ္မာနမေတံ အဓိဝစနံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၀၇။
(၁၂) ကောင်းမှုတရား။ တပသင်္ခါတော
ပုညဓမ္မော။ နေတ္ထိ၊ဌ။၂၀၃-၄။ (-နေတ္ထိ၊ဌ။
၁၁၇။ နေတ္ထိဝိ။၂၆၆။) (၁၃) မီး။ တပ-
စရိယာ-ကြည့်။ (၁၄) ကိုယ်၏ ပင်ပန်း
ဆင်းရဲခြင်း (ကာယဓေဒန)။ တပနံ သန္တ-
ပနံ ကာယဿ ဓေဒနံ တပေါ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၄၇။
သီ၊ဌ၊သစ်၊၂။၁၄၆။ အံ၊ဌ၊၁။၁၄၉။ (၁၅)
ဘာဝနာကို နှလုံးသွင်းခြင်း (ဘာဝနာ-
မနသိကာရ)။ တပံ ကရေတိ (ဒီ၊ဌ၊၁။
၂၂) တိ ဘာဝနာမနသိကာရလက္ခဏံ တပံ
စရတိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၉။

(၁၆) ဘုရားစကားတော်ကို-မှတ်ယူ-
သင်ကြား-ခြင်း။ (၁၇) ဓုတင်ကို ဆောင်
ခြင်း။ (၁၈) ရဟန်းတရားကို ပွားများခြင်း။
သမဂ္ဂါနံ ပန ကေစိတ္တာနံ ယသ္မာ ဗုဒ္ဓဝစနံ
ဝါ ဥဂ္ဂဏိတုံ ဓုတင်္ဂါနံ ဝါ ပရိဟရိတုံ သမ-
ဏဓမ္မံ ဝါ ကာတုံ သက္ကာ၊ တသ္မာ “သမဂ္ဂါနံ
တပေါ သုခေါ” (ဓမ္မ၊၄၂) တိ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊၂။
၁၆၂။(၁၉) နေ့ဥတု။ နိဒါဗ္ဗေ ဥဓမ္မေပကမ-
ဥဏ္ဍိဗ္ဗိဂမတ္ထပး။ အမရာ၊၄၊၁၉။ (-စိန္တာ-

မဏိ။) (န) (၂၀) ပူသောရေ၊ ရေပူ။
တပေါဒ-ကြည့်။ (တိ) (၂၁) အကျင့်ရှိသော၊
သူ။ တပေါဝန (က) (သံ၊ဌ၊၁။၂၇၅) ကြည့်။

တပ (ပု၊ န) [တပ+စရဏ။ နောက်ပုဒ်ကျေ။]
ခြိုးခြံသောအကျင့်ကို ကျင့်ခြင်း။ တပေါတိ
တပစရဏံ။ မ၊ဌ၊၁။၁၇၃။ အံ၊ဌ၊၁။၇၈။
အဘိ၊ဌ၊၂။၄၈၆။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၃။

တပကဏ္ဍိက (ပု) [တပ+ကဏ္ဍိက] တပကဏ္ဍိက-
အမည်ရှိသော (သူကြွယ်)။ တဝကဏ္ဍိက-
(အံ၊ဌ၊၁။၁၄၃) ကြည့်။

တပကရဏ (န) [တပ+ကရဏ] (အတ္တဘော
ကို) ပူပန်-ဆင်းရဲ-စေတတ်သော (အတ္တ-
ကိလမထ) အကျင့်ကို ပြုခြင်း။ တပေါကမ္မ
(၁) ကြည့်။

တပစရဏ (န) [တပ+စရဏ] အကျင့်ကို ကျင့်
ခြင်း။ (က) (အတ္တဘောကို) ပူပန်-ဆင်းရဲ-
စေတတ်သော (အတ္တကိလမထ) အကျင့်
မှားကို ကျင့်ခြင်း။ (ခ) (ကိလေသာကို)
ပူပန်စေ-နှိပ်စက်-တတ်သော (ခန္ဓကဝတံ၊
ဝိရိယ) အကျင့်ကို-ကျင့်ခြင်း-အားထုတ်
ခြင်း။ (က) တဿေဝ ဗာဟိရသမယေ
သမာဒိန္နဿ တပစရဏဿ ဝိပါကေန နိရယေ
ဥပ္ပဋိတွာ သမ္ပရာယေပိ ဒုက္ခံ ဝိဟရတိ။ အံ၊
ဌ၊၁။၁၇၅။ (-၁၇၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၃၉၊၁၂၀။
ဇာ၊ဌ၊၄။၂၉၉။) (ခ) တပေါတိ ဝိရိယာ-
ရမ္ဘော။ သော ဟိ ကိလေသာနံ တပနဋ္ဌေန
နိဂ္ဂဏှနဋ္ဌေန တပစရဏန္တိ ဝုတ္တံ။ မ၊ဌ၊၂။
၅၄။ (- အံ၊ဌ၊၁။၁၉၁၊၂၃၀။) တပ-
လည်း ကြည့်။

တပစရိယာ (ထိ) [တပ+စရိယာ] မီးကို
လုပ်ကျွေးခြင်း။ တပစရိယ (မ၊ဌ၊၁။၁၀၃) ၌
အဂ္ဂိပရိစရဏံ။ မ၊ဌ၊၁။၂၀၆။

တပစာရ (န) [တပ+စာရ] ပူပန်စေတတ်
သော အကျင့်ကို ကျင့်ခြင်း၊ ခြိုးခြံစွာ ကျင့်

ခြင်း။ တပစာရ (အံဠာ၁။၂၅၇) နှိ တပစရ-
ဏံ။ အံဠာ၁။၁၉၁။

တ-ပစ္စယ (ပု) [တ+ပစ္စယ။ ကစ္စည်း။၅၅၆။
ရှူ။၆၂၂။ နျာသ။၅၅၆။ မောဂ်။၅။၅၆။
နိရုတ္တိ။၉။၄၇။ နိတိ။ဓာ။၁၅။ နိတိ။သုတ္တ။
၁၁၄၃။] တ-ပစ္စည်း၊ ပုဒ်၊ ရုပ်-ပြီးခြင်း၏
အကြောင်းဖြစ်သော တ-သဒ္ဓါ။ သုညမေဝ
သုညတံ တ-ပစ္စယဿ သကတ္ထဝုတ္တိဝသေန။
မဏိမဉ္ဇူ။၂။၂၂၄။ (- ပါစိတ်ယော၁။၂၇၀။
ကင်္ခါယောမဟာဠာ၄။၁၆၀။၁၀၁။)

တပတိ (ကြိ) [တပ+အ+တိ။ နိတိ။ဓာ။၁၂၂။
ဓာတုတ္ထ။၁၅၆။] (၁) ထွန်းလင်း - တောက်
ပ - တင့်တယ် - ၏။ (၂) မှုတ်လွင့် - ပယ်
ဖျောက် - ၏။ (၃) လောင်မြိုက် - ပူလောင်
- ၏။ (၄) ချုတ်ချယ်၏။ ညှဉ်းဆဲ - နှိပ်စက်
- ၏။ ပူပန် - ဆင်းရဲ - စိုးရိမ် - စေ၏။ (၅)
ပင်ပန်း - ဆင်းရဲ - ၏။ (၆) ထိတ်လန့်၏။

(၁) ထွန်းလင်း - တောက်ပ - တင့်
တယ် - ၏။ တပတိ(သံ၊၁။၄၇၁)တိ ဝိရော-
စတိ။ သံ၊ဠာ၂။၂၂၆။ တပတိ (ဝိမာန။၇၇)-
တိ ဒိဗ္ဗတိ။ ဝိမာန၊ဠာ၂။၂၁၇။ တပတိ ပဋိပက္ခ-
ဝိမမနေန ဝိဇ္ဇောတတိ။ သံ၊ဠာ၂။၂၀၀။ (-
သံ၊၁။၁၄။ ဓမ္မ။၆၉။ ဝိမာန။၅၁။ အပ၊၂။
၃၄၇။ စူဠနိ။၂၄၊၂၇။ ဣတိဝုတ်၊ဠာ၆။၁၉၁။
ဝိမာန၊ဠာ၁၄၆။ စူဠနိ၊ဠာ၁။ သံ၊ဠာ၁။၂၆၇။)
တပန္နိ (ဇာ၊၂။၃၆)တိ.... ဇလန္တိ။ ဇာ၊ဠာ၅။
၂၁၇။ (- ဝိ၊၄။၄၉၂-၃၊ အံ၊၁။၃၆၂-၃။
အံ၊ဠာ၂။၃၀၇။ သုတ္တနိ၊ဠာ၂။၁၃၃။ သာရတ္ထ၊
၃။၄၅၂။ သီ၊ဠာသစ်၊၂။၁၄။) တပတေ -
မ၊၁။၃၉၁။ မ၊၂။၂၂၄။ သံ၊၁။၆၄။ သံ၊၂။
၁၂၇။ သံ၊၃။၄၁။ အံ၊၁။၂၄၄။ အံ၊၃။၂၇၄။
ဣတိဝုတ်။၂၀၇-၉။ ပဋိသံ၊၁၇၃။ အံ၊ဠာ၂။
၁၇၁။ ပဋိသံ၊ဠာ၂။၇၇။ မ၊ဠာ၂။၂၉၇။
တပေယျံ - သုတ္တနိ။၃၃၀။ သုတ္တနိ၊ဠာ၂။
၇၁။

(၂) မှုတ်လွင့် - ပယ်ဖျောက် - ၏။
ပဋိပက္ခဓမ္မေ သဝိသေသံ တပတိ သန္တပတိ
ဝိမေတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၄၄၁။ ဒီ၊ဠာ၂။၇၄။ (-
သံ၊ဠာသစ်၊၂။၃၆၀။)

(၃) လောင်မြိုက် - ပူလောင် - ၏။ ပါပ-
ကေ ဓမ္မေ တပတိတိ တပေါ။ ခုဒ္ဒက၊ဠာ။
၁၂၇။ ဝေ သော နိရယော နိစ္စလေ သတ္တေ
တပတိ။ ဇာ၊ဠာ၅။၂၇၉။ အာဒိတော တပတိ
သန္တပတိ ကိလေသေ။ မ၊ဠာ၂။၅၃။ (- ဇာ၊
၁။၁၇၉။၁၇၀။ မိလိန္ဒ။၂၆၄ - ၆။ ဝိ၊ဠာ၁။
၁၀၆။ အံ၊ဠာ၂။၅။ အံ၊ဠာ၃။၂၀၁။ သုတ္တနိ၊
ဠာ၂။၃၃။ ဒီ၊ဠာ၃။၁၇။ အံ၊ဠာ၂။၃၆၆။)
တပန္နိ - အံ၊ဠာ၃။၂၀၂။ အဘိ၊ဠာ၁။၉၄။
ဒီ၊ဠာ၁။၇၁။ သီ၊ဠာသစ်၊၁။၂၆၇။ တပတေ -
(ဣတိဝုတ်။၂၀၇) တိ တတော ဝေ အနဝ-
သေသေ ပဋိပက္ခဓမ္မေ သန္တပတိ။ ဣတိဝုတ်၊
ဠာ၆။ တပေယျ - အဘိ၊ဠာ၁။၃၇၁။

(၄) ချုတ်ချယ်၏။ ညှဉ်းဆဲ - နှိပ်စက် -
၏။ ပူပန် - ဆင်းရဲ - စိုးရိမ် - စေ၏။ တပတိ-
တိ တပေါ။ ရောသေတိ ဝိဟေသေတိတိ
ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဠာ၁။၁၀၆။ အံ၊ဠာ၃။
၂၀၁။ အတ္တာနံ တပတိ ဒုက္ခာပေတိတိ
အတ္တန္တပေါ။ မ၊ဠာ၃။၇။ အံ၊ဠာ၂။၃၇၃။ န
တပတိ (ဥဒါန။၁၃၂) တိ .... န တပတိ န
ဗာဓေတိ။ ဥဒါန၊ဠာ၂။၄၄။ န မာ'ယမဂ္ဂိ
တပတိ (ဇာ၊၁။၅၇)တိ န မံ အယံ အဂ္ဂိ
တပတိ၊ န တာပံ ဇနေတိ၊ န သောစယတိတိ
အတ္ထော။ ဇာ၊ဠာ၂။၁၆၃။ (- သံ၊၁။၄၆။
ဇာ၊၁။၉၀။ သံ၊ဠာ၁။၂၃၀။၂၆၄။ ဇာ၊ဠာ၂။
၄၀၁။ ဇာ၊ဠာ၃။၃၅၃၊၄၂၆။ ဝဇီရ၊၇။ သံ၊ဠာ၊
၁။၂၇၀။) တပန္နိ (အံ၊ဠာ၂။၅) တိ ဝိဗာ-
ဓေန္တိ၊ ဝိဟေဌေန္တိတိ အတ္ထော။ အံ၊ဠာ၂။၃။
(- ဒီ၊ဠာ၂။၇၀။ အဘိ၊ဠာ၁။၄၁၉။ ဣတိ-
ဝုတ်၊ဠာ၉၇။ ဇာ၊ဠာ၃။၄၅၂။ ဒီ၊ဠာ၂။၇၇။)
တပတေ - ဇာ၊၁။၁၆၆။ တပေ တပေယျ

သန္တပေယျ ဒုက္ခာပေယျ။ အပါဠာ၁။၂၂၀။
တပိ—ဇာ၊ဠာ၊၄။၄၄၆။ တပိ—ဇာ၊၁။၂၃၃။
ဇာ၊ဠာ၊၄။၄၄၅။

(၅) ပင်ပန်း-ဆင်းရဲ-၏။ ပစ္စာ တံ
တပေယျ ကိလမေယျ။ ဇာ၊ဠာ၊၂။၁၄၉။ (-
ဇာ၊ဠာ၊၂။၁၇၅။)

(၆) ထိတ်လန့်၏။ တပ ဥဗ္ဗေဂေ။....
တပတိ။ နိတိ၊ဇာ၊၁။၂၂။

တပတေ (ကြိ) [တပ+အ+တေ] (၁) ထွန်း
လင်း - တောက်ပ - တင့်တယ် - ၏။ (၂)
လောင်မြိုက်-ပူလောင် - ၏။ (၃) ညှဉ်းဆဲ-
နှိပ်စက် - ၏။ တပတိ (၁), (၂), (၄) ကြည့်။

တပတေဇ (ပု၊န) [တပ+တေဇ] (ပူပန်စေ
တတ်သော) သီလ-နေက္ခမ္မ-ဝီရိယ-ခန္တီ-
ပါရမီ၏-တန်ခိုး-အာနုဘော်။ တဒါ မံ
တပတေဇေန။ စရိယာ။၂၇၅။ တပတေဇေန
ယာဝဗြဟ္မလောကံ သန္တာပေသုံ။ မိလိန္ဒ။
၁၂၉။ = သီလပါရမီတာနုဘာဝေန။ ...
နေက္ခမ္မဝီရိယပါရမီတာနုဘာဝေန ဝါ။ ....
“ခန္တီပါရမီတာနုဘာဝေနာ”တိပိ ဝတ္ထု ဝဇ္ဇ-
တေဝ။ စရိယာ၊ဠာ။၂၄။

တပန (ပု၊န) [တပ+ယု]။ (ပု) (၁) နေ။
(၂) “တပန” ငရဲ။ (န) (၂) ကိုယ်ကို-
ပူပန်-ဆင်းရဲ-စေခြင်း။ (၄) စိတ်၏-
ပူပန်-ဆင်းရဲ-ခြင်း-အကြောင်း၊ နှလုံး
မသာယာခြင်း၊ နောင်တတဖန် ပူပန်ခြင်း။
(၅) လောင်မြိုက်ခြင်း။ ပူစေခြင်း။ (၆)
ပူသောရေ၊ ရေပူ။ (နေ၊ နေ့ဥတု၊ သူရိယ-
ကန္တပတ္တမြား ကျောက်၊ တပနငရဲ၊ သိဝ၏
ဂုဏ်ပုဒ်၊ မုရိုးပင်-စသည်။ P. S. D. ။)

(ပု) (၁) နေ။ တပနော ရဝိ ဘာနုမာ။
ဓာန်။၆၃။ တပနး သဝိတာ ရဝိး။ အမရ၊၃။
၃၁။ (၂) “တပန” ငရဲ။ ကဒရိယာ တပနာ
မဟာနိရယာ စဝမာနာ မစ္စုနော ဘာယန္တိ။

မိလိန္ဒ။၁၅၀။ တဒ္ဒေဒါ ည္ဗပနာဝီစိ။ အမရ၊
၉၁။

(န) (၂) ကိုယ်ကို - ပူပန် - ဆင်းရဲ-
စေခြင်း။ တပဿိ^၁ (၅) ကြည့်။ (၄) စိတ်၏
-ပူပန်-ဆင်းရဲ-ခြင်း-ကြောင်း၊ နှလုံး
မသာယာခြင်း၊ နောင်တတဖန် ပူပန်ခြင်း။
ကတတ္တာ စ အကတတ္တာ စ တပနံ ဝေဒိ-
တဗ္ဗံ။ အဘိဠာ၊၁။၄၁၉။ တပနိယ (တိ)
(၂) (က), (ခ) တို့လည်း ကြည့်။

(၅) လောင်မြိုက်ခြင်း၊ ပူစေခြင်း။ သီလံ
ဟိ ဒုစ္စရိတသံကိလေသဿ တပနတော
‘တပေါ’တိ ဝုစ္စတိ။ စရိယာ၊ဠာ။၂၄။ ဥဏှ-
ဘာဝေန တပနတော တပံ ဥဒကံ။ သာရတ္ထ၊
၂။၂၉၅။ ဝိမတိ၊၁။၂၄၉။ (၆) ပူသောရေ၊
ရေပူ။ တပနောဒက-ကြည့်။

တပနဠ (ပု) [တပန+အတ္ထ] ပူပန်စေ-နှိပ်စက်
-ခြင်းဟူသော-အနက်-သဘော။ သော
ဟိ ကိလေသာနံ တပနဠေန နိဂ္ဂဏှဠေန။ မ၊
ဋီ၊၂။၅၄။ (-ဝဇ္ဇိ၊၇။)

တပနသီလ (တိ) [တပန+သီလ] ပူပန်စေခြင်း
အလေ့ရှိသော၊ သူ။ အမိတ္တတာပနာတိ
အမိတ္တာနံ တပနသီလာ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၁၉။

တပနိယ (န) [တပန+ဣယ။တပနံ ဒါဟမရ-
ဟတီတိ တပနိယော၊ ဣယော။ ဓာန်၊ဋီ။
၄၇၇။ တပန+ဣယ။ ဋီကာကာရမတေန
တပန-သဒ္ဓေါ ဣယ-ပစ္စယော တဒ္ဓိတန္တော။
မဓုဋီ၊၁။၁၁၉။ တပ+အနိယ။ ဤ-ကိုဣရဿ
ပြု။] (၁) ရှေ့ရှေ့တန်းဆား။ (တိ) (၂) ပူပန်
-ဆင်းရဲ-ခြင်း၏ အစီးအပျိုးဖြစ်သော (အ
ကုသိုလ်တရား)။ (၃) ပူပန်စေ-နှိပ်စက်-
ပယ်သတ်-အပ်သော (အကုသိုလ်တရား)။
(၁) တပနိယဝိတတ-ကြည့်။ (တိ) (၂)
တပနဿ ဝါ ဒုက္ခဿ ဟိတာတိ တပနိယာ။
မူလဋီ၊၁။၅၆။ (၃) ကုသလေဟိ တာပေ-
တဗ္ဗာတိ ဝါ တပနိယာ၊ တဒင်္ဂါဒိဝသေန

ဗာဓိတဗ္ဗာ ပဟာတဗ္ဗာတိ အတ္ထော။ အနုဋ္ဌိ
၁။၆၂။

တပနိယဝိတတ (တိ) [တပနိယ+ဝိတတ] ရွှေ
တန်းဆာဖြင့်-ဖြန့်ကြက်-ဆင်ယင် - အပ်
သော ကိုယ်အင်္ဂါရှိသော။ တပနိယဝိတတာ
သုဝဏ္ဏဆန္ဒာ။ ဝိမာနာ။၇၇။ ကနကစီရကာ-
ဒိဟိ ဝေဏီအာဒိသု ဩတတတာယ တပနိ-
ယဝိတတာ။ ဝိမာနာဌ။၂၁၉။

တပနိယိတ (တိ) [တပ+နိယိတ] အကျင့်ကို
မှီသော။ သူ။ သိလဝန္တံ ကလျာဏဓမ္မံ တပ-
နိယိတံ။ မိလိန္ဒ။၁၃၂။ (-ဝိမာနာဌ။၂၄၆။
ဇာဌ။၄၇။၇၃။ အံဋ္ဌိ။၁။၃၄၉။)

တပနိယိတက (တိ) [တပနိယိတ + က] (က)
အကျင့်ကိုမှီသော။ (ခ) မှီအပ်သော အကျင့်
ရှိသော။ (ဂ) အကျင့်ကို-မှီ-နည်းယူ-၍
ကျင့်တတ်သော။ (ဃ) အကျင့်ကို မှီ၍ တည်
သော။ သူ။ (က) (ခ) ယသ္မာ တထာဘူတော
တပံ နိဿိတော၊ တပေါဝါ တံ နိဿိတော။
တသ္မာ အာဟ “တပနိယိတက” (ဒိဌ။၁။
၂၇၇။)။ ဒိဌိ။၁။၃၄၇။ (-သိဋ္ဌိသစ်။၂။
၃၄၆။ အံဋ္ဌိ။၁။၃၄၉။) (ဂ) တပနိယိတ-
ကော (ဒိဌ။၁။၂၀)တိ အတ္တကိလမထာနု-
ယောဂသင်္ခါတံ တပံ နိဿာယ သမာဒါယ
ဝတ္တနကော။ ဒိဌိ။၁။၁၇။ (ဃ) သော ပန
တံ တပံ နိဿာယ ဌိတော နာမ ဟောတိတိ
ဝုတ္တံ “တပနိယိတက” (သံဌ။၁။၁၄၅)။ နိဌိ။
သံဋ္ဌိ။၂။၃၀၄။ (-မဌ။၁။၃၄၈။ မဌ။၁။
၃၀၅။ သံဌ။၁။၇၆။ အံဋ္ဌိ။၁။၃၃၀။ စရိယာ။
ဌ။၅၇။ ဇာဌ။၆။၁၂၃။ ဇာဌ။၇။၁၅၄။ မ-
ဋ္ဌိ။၁။၂၀၇။)

တပနိ (ထိ) [တပ+ယု+ဤ] မီး။ (ဂေါဒါဝရိ
မြစ်။ P. S. D. ။ စိန္တာမဏိ။ ထောမ။)
တပနိ (ဇာ။၂။၃၄) တိ ဝိသိဗ္ဗနအဂ္ဂိသင်္ခါတာ
တပနိပိ။ ဇာဌ။၅။၂၁၂။

တပနိယ (ပု၊န) [တပ+အနိယ။ (အဘယာ၊
တောင်ပေါက်၊ခန်း။၄၈၈။ သူစိ။ အမရ၊၁၉၊
၆၄-ကြည့်။) တပန+ဤယ။ (နိတိ၊သုတ္တ။
၇၇၅-ကြည့်။)] (၁) ရွှေ၊နီဗလံ ရွှေ။ (ရွှေ
အထူး - လျော်ပြီး - ဦးပြီး - စင်ကြယ်
ပြီး-ဖြစ်သော ရွှေ။ P. S. D.။) (တိ)
(၂) (က) အကုသိုလ်ဒုစရိတ်တရား၊ အကု-
သိုလ်ကံ။ (ခ) ပြုအပ်ပြီးသော ဒုစရိတ်တရား၊
မပြုလိုက်မိသော သုစရိတ်တရား။ (ဂ)
ဆင်းရဲ-နောင်တ တဖန် ပူပန်-နှလုံးမသာ
ယာ-ခြင်း၏ အစီးအပွား။ (၁) တပနိယ-
ကတ-ကြည့်။ (တိ) (၂) (က) တပနိယာ’ဟံ
ဗြာဟ္မဏ (သီဟ) ပါပကေ အကုသလေ ဓမ္မေ
ဝဒါမိ ကာယဒုစရိတ်ံ ဝစီဒုစရိတ်ံ မနောဒုစရိ-
တ်ံ။ ဝိ၊၁။၄။ ဝိ၊၁။၃၃၂။ အံ၊၁။၂၁။ ဘဂဝါ
ပန ယေ အကုသလာ ဓမ္မာ လောကံ တပ-
နတော တပနိယာတိ ဝုစ္စန္တိ။ ဝိ၊၁။၁။၁၀၆-၇။
အံ၊၁။၃။၂၀၂။ တပနိယာနိ (အံ၊၂။၄၇၁)-
တိ တာပဇနကာနိ။ အံ၊၁။၃။၁၇၈။ (-ပေဋ-
ကော။၃၀၆။ အဘိ၊၁။၁။၉၄။ မဟာနိဌ။
၁၇၅။) (ခ) (ဂ) ဒွေမေ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာ
တပနိယာ။... ကေစူဿ ကာယဒုစရိတ်ံ ကတံ
ဟောတိ၊ အကတံ ဟောတိ ကာယသုစရိတ်ံ။
အံ၊၁။၅။၁။ ဣဓ စေဝ သမ္ပရာယေ စ တပန္နိတိ
တပနိယာ။ အံ၊၁။၂။၅။ တပနံ ဝါ ဒုက္ခံ၊...
အထ ဝါ တပန္နိ တေနာတိ တပနံ၊ အနုတာ-
ပေါ၊ ဝိပုဋ္ဌိသာရေတိ အတ္ထော။ တဿ
ဟေတုဘာဝတော ဟိတာတိ တပနိယာ။
အံ၊၁။၂။၃။ (-ဣတိဝုတ်။၂၁၂။ ဣတိဝုတ်၊
ဌ။၉၇။)

တပနိယကတ (တိ) [တပနိယ+ကတ] ရွှေ-နီ
ဗလံရွှေ-ဖြင့်-ပြု - ထုလုပ် - စီရင် - အပ်
သော။ တပနိယကတာဝ ဓိတိကာ (ထေရိ။
၄၂၁)တိ ရတ္တသုဝဏ္ဏေန ဝိစရိတာ။ ထေရိ၊
ဌ။၂၆၀။

တပနိယကပ္ပန (တိ) [တပနိယ+ကပ္ပန] ရွှေ
(ဖြင့် ပြီးသော) - က-ကုန်းနှီး- ရှိသော
(မြင်း-စသည်)။ တပနိယကပ္ပနဟိ တုရဏေ-
ဟိ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၄၉။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၈။

တပနိယကမ္မ (န) [တပနိယ+ကမ္မ] ပူပန်စေ-
တတ်သော- အမှု- ကံ။ အတ္တိ န ခေါ် တေ
ကိဉ္စိ တပနိယကမ္မ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၅။

တပနိယကာရဏ (န) [တပနိယ+ကာရဏ] ပူပန်စေတတ်သော အကြောင်း၊ ပူပန်ခြင်း
၏ အကြောင်း။ ဣဒါနိ တာနိ ဒသ တပနိယ-
ကာရဏာနိ ပကာသေတုံ ဗောဓိသတ္တဿ
ဓမ္မကဿ ဟောတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၁၇၉။ (ယင်း-
သရုပ်အကျယ်ကို ဇာ၊ ၁။ ၂၄၇-ဂ-ကြည့်။)

တပနိယဃဏ (ပု၊ ထိ) [တပနိယ+ဃဏ] ရွှေ
ဖြင့် ပြုလုပ်အပ်သော ခေါင်းလောင်း၊ ရွှေ
ခေါင်းလောင်း။ ဧဝံ တေသံ သောဝဏ္ဏ-
ကံသာနံ တပနိယဃဏာနံ နိဋ္ဌေါသော
သုယျတိ။ ဝိမာန၊ ၄။ ၃၂။

တပနိယဒုကနိဒ္ဒေသ (ပု) [တပနိယ+ဒုက+
နိဒ္ဒေသ] တပနိယ-ဒုက၏ နိဒ္ဒေသ၊ ပူပန်စေ-
ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်-တတ်သော တရား ၂-ပါး
အပေါင်းကို အကျယ်ညှဉ်းပြရာ - အပိုင်း-
အခန်း-စကားရပ်။ တပနိယဒုကနိဒ္ဒေသေ
.... ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၄၁၉။

တပနိယဓမ္မပရိဝဇ္ဇန (န) [တပနိယဓမ္မ + ပရိ-
ဝဇ္ဇန] ပူပန်စေ - ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက် - တတ်
သောတရားမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း။ တပနိယဓမ္မ-
ပရိဝဇ္ဇနေန။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၄၅။

တပနိယဓမ္မာနုယောဂ (ပု) [တပနိယဓမ္မ + အနု-
ယောဂ] ပူပန်စေတတ်သော အကုသိုလ်
ဒုစရိတ်ကို အဖန်ဖန်-အားထုတ်ခြင်း- ပြု
လုပ်ခြင်း။ ပရလောကေ စ တပနိယဓမ္မာ-

နုယောဂတော။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၉၀။ ဒီ၊ ၄။ ၁။
ဂ။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁။ ၂၆၇။

တပနိယပဉ္စ (ပု) [တပနိယ+ပဉ္စ] ရွှေပြား၊
ရွှေချပ်။ တပနိယပဉ္စဟိ စ သာဓုဆန္ဒ-
(ဝိမာန၊ ၁၁၀။ ပေတ၊ ၁၉၅) နှိ တပနိယ-
မယေဟိ အနေကရတနမယေဟိ စဆဒနေဟိ
တတ္ထ တတ္ထ သုဠု ဆာဒိတံ။ ဝိမာန၊ ၄။
၃၁၉။

တပနိယဘာဝ (ပု) [တပနိယ+ဘာဝ] ပူပန်စေ
- ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်-တတ်သော (ဒုစရိတ်၊
သုစရိတ်) တရား၏ အဖြစ်။ ဣဒါနိ တေသံ
တပနိယဘာဝံ ဒေသေန္တော.... အာဟ။ ဣတိ-
ဝုတ်၊ ၄။ ၉၇။ (-၉၈။)

တပနိယမယ (တိ) [တပနိယ+မယ] ရွှေဖြင့်-
ပြီး - ပြုလုပ်အပ် - သော (အမိုး၊ အဖုံး-
စသည်)။ တပနိယပဉ္စ-ကြည့်။

တပနိယရံသိဓာရ (တိ) [တပနိယ+ရံသိ-
ဓာရ] ပူစေ-ထွန်းလင်းတောက်ပ - တတ်
သော အရောင် အယဉ်ရှိသော (နေ)။ နနု
သေ တပနိယရံသိဓာရော ပိဉ္စရကိရဏော
ဒိဝါကာရော ဥဂ္ဂတောတိ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၁။

တပနိယသုတ္တ (န) [တပနိယ+သုတ္တ] တပနိယ-
သုတ်၊ (က) ပြုအပ်ပြီးသော ဒုစရိတ်၊ မပြု
လိုက်မီသော သုစရိတ် တရား ၂-ပါးကို
အကြောင်းပြု၍ နောင်တဖန်ပူပန်မှု ‘ဝိပုဋ္ဌိ-
သာရ’ ဖြစ်ခြင်းကို ဟောပြောသုတ်။ အင်္ဂုတ္တ-
ရနိကာယ၊ ၂-နိပါတ်၊ ၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၁-ဝဂ်၊
၃-သုတ်။ အံ၊ ၁။ ၅၁။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဣတိ-
ဝုတ္တကပါဠိ၊ ၂-နိပါတ်၊ ၁-ဝဂ်၊ ၃-သုတ်။
ဣတိဝုတ်။ ၂၁၂။

(ခ) အမြင်မှား ‘မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ’-စသော တပ-
နိယ တရား ၁၀-ပါးနှင့် အမြင်မှန် ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’-
စသော အတပနိယတရား ၁၀-ပါးကို ဟော
ပြော သုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ ၁၀-နိပါတ်၊
၃-ပဏ္ဏာသက၊ ၄-ဝဂ်၊ ၈-သုတ်။ အံ၊ ၃။ ၄၅၄။

(ဂ) သူ့ အသက် သတ်ခြင်း 'ပါဏာတိ-
ပါတ'-စသော တပနိယတရား ၁၀-ပါးနှင့်
သူ့ အသက်သတ်မှုမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း 'ပါဏာ-
တိပါတဝိရတိ'-စသော အတပနိယတရား
၁၀-ပါးကို ဟောပြောသည်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာ-
ယ၊ ၁၀-နိပါတ်၊ ၄-ပဏ္ဏာသကာ၊ ၃-ဝဂ်၊
ဂ-သုတ်။ အံ၊ ၃။ ၄၈၄။

တပနိယသုဝဏ္ဏ (န) [တပနိယ + သုဝဏ္ဏ] လှော်
ပြီး-ဦးပြီး-သော ရွှေစင်ကြယ်-တောက်ပ
-သော ရွှေ။ ကဉ္စနမဏိဒဏ္ဍာနီ (ဇာ၊ ၂။
၂၄၁) တိ တပနိယသုဝဏ္ဏေန စ မဏိဟိ စ
ခမိတဒဏ္ဍာနီ။ ဇာ၊ ၄။ ၆၉။

တပနိယာနိဘာသုဘ (တိ) [တပနိယ + နိဘာ +
သုဘ။ ယ-၏ အ-ကို အာ-ပြု။] ရွှေနှင့် တူ
သော အရောင်ရှိသော။ တပနိယာနိဘာသု-
ဘာ (ဇာ၊ ၂။ ၉၄။ ဇာ၊ ၄။ ၁၂၆) တိ တပနိ-
ယံ ဝုစ္စတိ သုဝဏ္ဏံ၊ တေန နိဘာ သဒိသာ
သုဘာ အာဘာ တောသံ ရာဇိနန္တိ တပနိ-
ယာနိဘာသုဘာတိ ဝိဂ္ဂဟော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ....
တပနိယာနိဘာသုဘာတိ ပန ဝုတ္တဗ္ဗေ ဝါစာ-
သိလိဋ္ဌတ္တံ အ-ကာရဿ ဒိဃံ ကတွာ ဧဝံ
ဝုတ္တံ။ ဇာ၊ ၄။ ၂၁။ ၂။ ၅၃၄။

တပနေယျသန္နိဘ (တိ) [တပနေယျ + သန္နိဘ]
ရွှေနှင့်တူသော အရောင်ရှိသော (ဝေဇယန္တာ-
ရထား)။ ဇမ္ဗောနဒီသံ တပနေယျသန္နိဘံ။
ဇာ၊ ၂။ ၁၁၁။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၃၆။

တပနောဒက (တိ) [တပန + ဥဒက] ပူသောရေ
ရှိသော၊ ရေပူရှိသော။ တပနဘာဝေန တပ-
နောဒကတ္တာ တပေါဒါတိ တဿ ရဟဒဿ
နာမံ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၈၂။

တပ(ပွ)န္တ (တိ) [တပ + အ + အန္တ] (၁) ထွန်း
လင်း - တောက်ပ - သော။ (၂) ပူစေသော၊
မီးလှုံသော၊ နေဆာလှုံသော။ (၃) ကျင့် -

အားထုတ် - သော။ (၁) တပတ (ဝိ၊ ၃။
၃၄၄) န္တိ ဝိဇောတန္တာနံ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၉၁။
တပန္တာန (မ၊ ၄။ ၃။ ၂၇၈) န္တိ .... ဝိဇ္ဇလန္တာနံ။
မ၊ ၄။ ၃။ ၁၈၅။ (- မ၊ ၂။ ၃၅၃။ သံ၊ ၁။ ၁၄၊ ၈၁။
အံ၊ ၂။ ၂၀၉။ သုတ္တနိ၊ ၃၇၀။ ထေရ၊ ၂၇၇။
အပ၊ ၂။ ၂၈၈။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၆၈။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၉။
အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၆။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၅။
သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၇။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၇။ ထေရီ၊
၄။ ၆၀။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၂။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၈၇၊
၂၆၈။ ဝဇီရ၊ ၃။ ၁၆။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၆။ ဝိမတိ၊
၂။ ၂၂။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၁။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၆၁။) (၂)
ဗာလာတပံ တပန္တံ။ ဒိ၊ ၄။ ၃။ ၃၀။ အဂ္ဂိံ
တပန္တော နိသီဒတိ။ ဒိ၊ ၄။ ၃။ ၁၃၀။ အာတပံ
တပန္တော နိဒ္ဒါယတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၂၄။ (-
အံ၊ ၄။ ၂။ ၉၄။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၉၆-၇။) (၃) ကေ
ပဉ္စတပံ တပန္တံ ဗြဟ္မဏံ ဒိသု။ ထေရ၊ ၄။
၁။ ၃၃၅။ (- သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၆။)

တပန္တိ (ကြိ) [တပ + အ + အန္တိ] (၁) ထွန်းလင်း
- တောက်ပ - ကုန်၏။ (၂) ပူလောင်ကုန်၏။
(၃) ညဉ့်ဆဲ - နှိပ်စက် - ကုန်၏။ တပတိ (၁),
(၃) , (၄) ကြည့်။

တပပရိဟာနိ (ထိ) [တပ + ပရိဟာနိ] အကျင့်
၏ - ယုတ်လျော့ - ဆုတ်ယုတ် - ခြင်း။ တတ္ထ
ဂစ္ဆန္တော တပပရိဟာနိတော ဘာယာမိ။ ဓမ္မ၊
၄။ ၁။ ၄၂၃။

တပဗြဟ္မစာရီ (တိ) [တပ + ဗြဟ္မစာရီ] (၁)
မြတ်သော အကျင့်ကို ကျင့် - လေ့ရှိ - တတ် -
သော၊ သူ။ (၂) (ကိလေသာကို ပူပန်စေ
တတ်သော) - လုံ့လ - ဝီရိယ - ဖြင့် မြတ်
သော အကျင့်ကို ကျင့် - လေ့ရှိ - တတ် -
သော၊ သူ။ (၁) (၂) အညတရော တပ-
ဗြဟ္မစာရီ နိဂြောဓော နာမ။ ဒိ၊ ၁။ ၁၆၅။
ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၂၉၇။ (၁) တပဗြဟ္မစာရီတိ ဥတ္တမ-
တပစာရီ။ (၂) တပေန ဝါ ဝီရိယေန
ဗြဟ္မစာရီ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၃၆၅-ချည်း။

တပမာန (တိ) [တပ+ဏေ+မာန။ တပ+အ+မာန] (က) ပူစေသော၊ နေပူလှသော၊ နေဆာလှသော။ (ခ) ခန်းခြောက်သော။ (က) တံ ကေဒိဝသံ ပါတောဝ တောရဏဂ္ဂေ နိသိဒ္ဓိတွာ ဗာလာတပံ တပမာနံ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၃၅။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၃၄။ (ခ) သာပိ (အာပေါ-ဓာတု) တပမာနာ (တပမာနာ၊ သိ၊ သျှာ) ဥဏှာ ဟုတွာ တပဘိ (တပုကိ၊ သိ၊ သျှာ)။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၇၁။

တပယတိ (ကြိ) [တပ+ဏယ+တိ] (က) ကုန်ခန်း၏။ (ခ) နှစ်သက်၏။ (ဂ) လောင်မြိုက်၏။ ပူစေ၏။ (ဃ) ညှဉ်းပန်း-နှိပ်စက်-၏။ တပေတိ (က),(ခ), (ဂ) ကြည့်။

တပယန္တိ (ကြိ) [တပ+ဏယ+အန္တိ] လောင်မြိုက်ကုန်၏။ ပူစေကုန်၏။ တပေတိ (ဂ) ကြည့်။

တပသမ္ပန္န (တိ) [တပ + သမ္ပန္န] အကျင့်နှင့် ပြည့်စုံသော၊ သူ။ တပသမ္ပန္နေ ပဉ္စသတေ တာပသေ။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၈။

တပသိဒ္ဓိ (တိ) [တပ+သိဒ္ဓိ] အကျင့်၏ပြီးခြင်း။ သစ္စာဓိဋ္ဌာနပရိပူရဏေန စ တပသိဒ္ဓိ။ ဣတိ-ဝုတိ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၃။

တပသီလ (တိ) [တပ+သီလ] အကျင့်-သီလ-ရှိသော၊ သူ။ တပသိ^၁ (၁) (က)-ကြည့်။

တပသီလသမ္ပန္န (တိ) [တပသီလ + သမ္ပန္န] အကျင့် - သီလ - နှင့် ပြည့်စုံသော၊ သူ။ တပသိနန္တိ တပသီလသမ္ပန္နောတိ တံ မညတု။ ဇ၊ ဌ၊ ၄။ ၃၁၀။

တပသိတာ (တိ) [တပသိ+တာ။ (တပသိတာ-သံ)] ပူပန်စေတတ်သော အကုသိုလ်တရားတို့ကို-ပယ်ဖျောက်-ဖျက်ဆီး-တတ်သည့် အဖြစ်-ခြင်း။ တပသိ သမဏော ဂေါတမော တပသိတာယ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ ဝိ၊ ၂။

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၁၅-ပ-မ-ဗ-သ-၈

၃၃၀။ (-မ၊ ၁။ ၁၁၁-၂။ ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၀၇။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၄။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၀၂။) တပသိ^၂နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

တပသိယုဂ (န) [တပသိ+ယုဂ] (ကိလေသာ အညစ်အကြေးကို) ပူပန် - ကုန်ခန်း - စေပြီးသော အကျင့်ရှိသော အဂ္ဂသာဝက အစုံ။ တပသိယုဂ (ဝိမာန၊ ၂၇) နှိ ဥတ္တမေန တပသာ သဗ္ဗကိလေသမလံ တာပေတွာ သမုစ္ဆိန္နိတွာ ဌိတတ္တာ တပသိဘူတံ ယုဂံ။ ဝိမာန၊ ဌ၊ ၁၀၂။

တပသိရူပ (ပု) [တပသိ+ရူပ] ရဟန်း-တု-ယောင်၊ အရေခြုံ။ တပသိရူပေါ (ပေတ။ ၁၂၈)တိ သမဏပဋိရူပကော။ ပေတ၊ ဌ၊ ၁၄။

တပသိသံဃ (ပု) [တပသိ+သံဃ] အကျင့်ကောင်းရှိသော ရဟန်းအပေါင်း။ တပသိ-သံဃေဟိ နိသေဝိတံ ဝနံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ၊ ၃၄။

တပသိ^၃ (တိ) [တပ+သိ။ တပေါကမ္မဿတ္တိတိ တပသိ၊ တပါဒိတော သိ၊ ဒိတ္တံ။ ဓာနံ၊ ဌီ၊ ၄၃၃။ (- ရူ။ ရူ၊ ဌီ၊ ၃၉၉။ မောဂ်၊ ၄။ ၈၁။ နိတိ၊ သုတ္တံ၊ ၇၈၉။) ထိ-၌ တပသိနိ။ (တပသိ-သံ)] (၁) ကိလေသာကို ပူပန်စေတတ်သော အကျင့်ရှိသော၊ သူ။ (က) သီလရှိသော၊ သူ။ (ခ) ဣန္ဒြေစောင့်စည်းမှုရှိသော၊ သူ။ (ဂ) လုံ့လ - ဝီရိယ - ရှိသော၊ သူ။ (ဃ) ခြိုးခြံသောအကျင့်ရှိသော၊ သူ (ရသေ့၊ ရဟန်း)။ (၂) အရိုသေကင်းမဲ့သော၊ သူ။ (၃) ရဟန်းတု၊ ရဟန်းယောင်။ (၄) ဆင်းရဲသော အသက်မွေးမှုရှိသော၊ သူ။ (၅) အတ္တဘောကို-ပူပန်-ဆင်းရဲ-စေ-တတ်-ခြင်းဟူ-သော (အစေလက)အကျင့်ရှိသော၊ သူ။ (၆) ကိလေသာကို ကုန်စေတတ်သော (အရိယမဂ်) အကျင့်ရှိသော (ရဟန္တာ)။

(၁) ကိလေသာကို ပူပန်စေတတ်သော အကျင့်ရှိသော၊ သူ။ (က) သီလရှိသော၊ သူ။

တပယ်နိန္ဒာ တပယ်လံ။ သီလသမ္ပန္နောတိ နံ မညတု။ စရိယာဠာဠေ။ (-ဇာဠာဠာ ၃၁၀။)

(ခ) ဣန္ဒြေ စောင့်စည်းမှု ရှိသော၊ သူ။ တပယ်နော (သုတ္တနိ။၃၂၂)တိ ဣန္ဒြိယသံဝရတပယုတ္တာ။ သုတ္တနိ။၄၉။ ပုန တပယ်နော (ပေတ။၁၅၀)တိ သံဝရကာ။ ပေတ။၄၉။

(ဂ) လုံ့လ - ဝီရိယ - ရှိသော၊ သူ။ သမ္ပပ္ပဓာနယောဂတော ဝီရိယတာပေန တပယ်နော၊ သပ္ပယောဂါ ဂုဏ်ဒီပံ သန္တပနေန တပယ်နော။ ပေတ။၄၉။၂-၃။

(ဃ) ခြိုးခြံသော အကျင့်ရှိသော၊ သူ။ (ရသေ့၊ ရဟန်း)။ တပယ် (ဒီ။၃။၃၄။ ဇာ။ ၁။၂၀၃) တိ တပနိသိတကော။ ဒီ။၄။၃။ ၂၀။ ဇာဠာဠာ။၁၅၄။ ခမာပေသံ တပယ်နော။ မဟာဝံသ။၅၁။၂၂။ (-သုတ္တနိ။၃၂၂။ ဝိမာန။၈၈။ ပေတ။၁၅၀။ အပါ။၂။ ၁။ ၁။၁၉၇။ ဇာ။၂။၁၈၅။ မဠာဠာ။၃၀၅။ စရိယာဠာ။၅၇။ ပေတ။၄၉။ ဒီ။၄။၁။၂၀၀။)

(၂) အရှိသေကင်းမဲ့သော၊ သူ။ တပတိတိ တပေါ။ ရောသေတိ ဝိဟေသေတိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာမိစိကမ္မာကရဏသေတံ နာမံ။ တပေါ အဿ အတ္တိတိ တပယ်။ ဝိဠာ။ ၁၀၆။ အံဠာဠာ။၂၀၁။

(၃) ရဟန်းတု၊ ရဟန်းယောင်။ တပယ်နိယော ပဗ္ဗဇိတာ၊ မုဏ္ဍာ သံဃာဋီပါရုတာ။ ဇာ။၁။၂၄၈။ ဇာဠာဠာ။၁၈၅။

(၄) ဆင်းရဲသော အသက်မွေးမှု ရှိသော၊ သူ။ တတော စုတာ မနုဿေသု၊ ဥပပန္နာ တပယ်နိ။ အပါ။၂။၂၉၆။ ဝေရိဠာ။၂၂၁။

(၅) အတ္တဘောကို-ပူပန်- ဆင်းရဲ-စေ-တတ်-ခြင်းဟူ-သော (အစေလက)

အကျင့်ရှိသော၊ သူ။ သဗ္ဗံ တပယ် လူခါ-ဇီဝိံ ကေသေန ဥပက္ခောသတိ။ ဒီ။၁။၁၅၃။ သံ၊၂။၅၁၃။ ဣဓ နိဂြောဓ တပယ် အစေလကော ဟောတိ မုတ္တာစာရော။ ဒီ။၃။၃၃။ ကာယတပနသင်္ခါတော တပေါ ဇေတသံ အတ္တိတိ တပယ်နော။ ပေတ။၄၉။ တပနံ အတ္တပရိတာပနံ တပေါ။ သော ဇေတသံ အတ္တိတိ တပယ်။ သံ၊၄။၂။၃၈၄။ (-ဒီ။၃။၃၄။ ၃၅။ မာ။၁၁၁၀။ သံ၊၁။၂၇။ မဠာဠာ။၃၄၈။ သံ၊၄။၂။၂၀၈။ ဓမ္မဠာ။၁။၃၁၆။ ဣတိဝုတ်ဠာ။ ၁၀၃။ ဇာဠာဠာ။၄၁၃။ ဒီ။၄။၁။၃၄၇။ သီ၊၄။ ၁။၂။၃၄၆။ အံ၊၄။၃။၃၄၉။)

(၆) ကိလေသာကို ကုန်စေတတ်သော (အရိယမဂ်) အကျင့်ရှိသော (ရဟန္တာ)။ တပယ်နံ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃၇)နိ ကိလေသက္ခယကရော အရိယမဂ္ဂသင်္ခါတော တပေါ ယေသံ အတ္တိ၊ တေ တပယ်နော၊ တေသံ တပယ်နံ၊ ခိဏသဝါနိန္ဒာ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံဠာ။၂၀၉။ (-သံ၊၁။၂၀၃။ အပါ။၂။၅၅၀၊၇၄။ မိလိန္ဒ။ ၃၇၀။ ဓမ္မဠာ။၂။၄၁၄။)

တပယ် (တိ) [တပ+အယ် (=အသ+ဏိ)] အကုသိုလ်ကို-နှိပ်စက်-ဖျက်ဆီး-ပြီးသော၊ သူ။ (ဘုရား၊ ရဟန္တာ၊ အရိယာပုဂ္ဂိုလ်။) တပယ် သမဏော ဂေါတမော။ ဝိ။၁။၃။ ဝိ။၃။၃၃၂။ တေ တပေ အယ် နိရယ် ပဟာသိ ဝိဒ္ဓံသေသိတိ တပယ်။ ဝိဠာ။ ၁၀၇။ အံဠာဠာ။၂၀၂။ တပ (၁၁)နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

တပယ် (ပု) [အနိပ္ပန္နပါဠိပဒိကပုဒ်] (၁) (ဒိဃ) တပယ်အမည်ရှိသော၊ သူ။ (၂) အထီးကျန်ငြား သနားထိုက်သော၊ ဆင်းရဲသော၊ သူ၊ သူဆင်းရဲ။ (၁) ကတိ ပန တပယ် နိဂဏ္ဌော နာဠပုတ္တော ကမ္မာနိ ပညပေတိ။ မာ။၂။၃၅။ (-၃၆-ဂ။)

(၂) ဒုတိယေ အတ္ထဝိကပေ ဗျဉ္ဇနာနိ အဝိစာရေတွာ လောကေ ကပဏပုရိသော “တပဿိ”တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၀၁-၂။ ကပဏပုရိသောတိ ဂုဏဝိရဟိ-တတာယ ဒိနမနုဿော။ ဗျဉ္ဇနာနိ အဝိစာ-ရေတွာတိ တိဿဒတ္တာဒိသဒ္ဓေသု ဝိယ “ဣမသ္မိံ အတ္ထေ အယံ နာမ ပစ္စယော”တိ ဝေ ဗျဉ္ဇနံ ဝိစာရံ (ဗျဉ္ဇနဝိစာရံ၊ အံ၊ဋ္ဌ၊) အကတွာ အနိပ္ပန္နပါဠိပဒိကဝသေနာတိ ဝုတ္တိ-ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၄၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၃။

တပါပေဟိ (က၊ကြိ) [တပ+ဏာပေ+ဟိ] ပူစေလော။ သူရိယဇ္ဈေလံ နိဂ္ဂဏန္တော တပါပေဟိ။ ဇိနာလင်္ကာရ၊၃၁၇။

တပါရမ္မ (ပု) [တပ+အာရမ္မ] အတ္တဘောကိ -ပူပန်-ဆင်းရဲ-စေလျက် အားထုတ်အပ်သော (အကျင့်)။ တပေါပက္ကမာတိ တပါ-ရမ္မာ၊ တပေါကမ္မာနိတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၁။ တပေါယေဝ ဥပက္ကမိတဗ္ဗတော အာရ-ဘိတဗ္ဗတော တပေါပက္ကမာတိ အာဟ “တပါ-ရမ္မာ”တိ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၃၅၄။

တပိ (ကြိ) [တပ+အ+ဤ။ ဤ-ကို ဣ ရဿပြ။ (ရူ၊၄၆၇-ကြည့်။)] ပူပန်-ဆင်းရဲ-စေပြီ၊ ညှဉ်းဆဲ-နှိပ်စက်-ပြီ။ တပတိ (၄)-ကြည့်။

တပိတဗ္ဗ (တိ) [တပ+တဗ္ဗ] ခြိုးခြံစွာ ကျင့်အပ်သော (အကျင့်)။ နာဟံ ဂဟပတိ သဗ္ဗံ တပံ “တပိတဗ္ဗ”န္တိ ဝဒါမိ။ အံ၊၃။၄၁၁။

တပိ(ပေ)တွာန (က၊ကြိ၊ဝိ) [တပ+ဏေ+တွာန] ထွန်းလင်း - တောက်ပ - ပူစေ - ပြီး၍။ အတ္တံ တပေတွာန ပလေတိ သူရိ-ယော။ ဇာ၊၁။၁၂၀။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၃။) သူရိယော ....တပိတွာန (တေဇိတွာန၊ သိ၊ သျှာ) ပုန သာယံ အတ္ထံ ပလေတိ။ မဟာနိ၊ ၄။၂၁၉။

တပိ (ကြိ) [တပ+အ+ဤ] ပူပန်-ဆင်းရဲ-စေပြီ၊ ညှဉ်းဆဲ-နှိပ်စက်-ပြီ။ တပတိ(၄)-ကြည့်။

တပုဿ (ပု) [တပ+ဥဿ] တပုဿ-အမည်ရှိသော၊ သူ။ အထ ခေါ် တပုဿော ဂဟပတိ အာယသ္မတော အာနန္ဒဿ ပစ္စယောသိ။ အံ၊၃။၂၃၃။ (-အံ၊၂။၃၉၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၂။) (ဤ၌ တပုဿ၊ တပဿ၊ တပဿ၊ တပုဿ-ဟု မူ အမျိုးမျိုးရှိသည်၊အမည်မျှသာ ဖြစ်ကုန်၏။)

တပုဿဂဟပတိ (ပု) [တပုဿ + ဂဟပတိ] တပုဿ-အမည်ရှိသော - အိမ်ရှင် - သူကြွယ်။ တပုဿဂဟပတိနော ဣဓ ဌိတေန အာနန္ဒေန သဒ္ဓိံ ကထာသလ္လာပေါ ဘဝိဿတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၇၂။

တပုဿဘလ္လိက (ယ) (ပု) [တပုဿ+ဘလ္လိက- (ယ)] တပုဿ (နှင့်) ဘလ္လိက (ယ)၊ တပုဿ-အမည်ရှိသူ(နှင့်)ဘလ္လိက(ယ)အမည်ရှိသူ ကုန်သည်ညီနောင်။ (ထို ညီနောင်တို့သည် မြတ်စွာဘုရား ဘုရားဖြစ်ပြီးနောက် လင်းလွန်းပင်ရင်း၌ ခုနစ်ရက်သီတင်းသုံးနေတော်မူစဉ် ဥက္ကလာမြို့မှ ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ်လာကြရာ နတ်တို့၏ညွှန်ကြားချက်ဖြင့် ဘုရားထံမှောက် ဝင်ရောက် ချဉ်းကပ်ကြ၍ (မန္တ) ဆန်မုံ့ညက်နှင့် (မဓပိဏ္ဍိက) မုံ့ချိုများကို လှူဒါန်း ဆက်ကပ်ကြ၏။ သံဃာရတနာ မပေါ်သေးသဖြင့် ဗုဒ္ဓသရဏဂုံ၊ ဓမ္မသရဏဂုံ ၂-ပါးကိုသာ ဆောက်တည် ကြရ၏။ ဘုရားသာသနာတွင် (ဒွေဝါစိက) သရဏဂုံကို အစစွာ ဆောက်တည်သော ဥပါသကာ အဖြစ် မှတ်တမ်းတင်ခံရသူများ ဖြစ်ကြ၏။ ဝိ၊၃။၄၊၅။) တပုဿဘလ္လိကာ ဝါဏီဇာတိ တပုဿော စ ဘလ္လိကော စာတိ ဒွေ ဘာတရော ဝါဏီဇာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၁။ တပုဿ-ဘလ္လိကာနံ ပိဏ္ဍပါတံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။

၉၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၉။ တပုဿဘလ္လိယာ ရာဇ-
ဂဟံ ဥပဂတာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၉။ (-အံ၊၁။
၂၇။ အပါ၊၂။၃၂၃။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၇။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။
၅၀။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃၄၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၁။၉၃။)

တပုဿသုတ္တ (န) [တပုဿ+သုတ္တ] တပုဿ-
သုတ်၊ (က) ဘုရား၊ တရား၊ သံဃာ-၌ သက်
ဝင်ယုံကြည်မှု၊ မြတ်သော သီလ၊ ဉာဏ်အမြင်၊
(ကိလေသာတို့မှ) လွတ်မြောက်မှု (အရ-
ဟတ္ထဖိုလ်)၊ ဤတရား ၆-ပါးနှင့် ပြည့်စုံသော
တပုဿသုကြွယ်သည် မြတ်စွာဘုရား၌ ဆုံး
ဖြတ်ခြင်းသို့ ရောက်၏။ အမြိုက်နိဗ္ဗာန်ကို မြင်
၏။ အမြိုက်နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြု၍နေ၏-
ဟု ဟောပြရာ သုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊
ဆက္ကနိပါတ်၊ ၁၂-ဝဂ်၊ ၃-သုတ်။ အံ၊၂။
၃၉၂။

(ခ) နေက္ခမ္မဓာတ်အရာ၌ လူနှင့် ရဟန်း
ထူးမထူး၊ ဈာန်သမာပတ် ၉-ပါး အဆင့်ဆင့်
ပွားများပုံ၊ ယင်းကို မရသေးလျှင် “သမ္မာ-
သမ္မောဓိ” ဘုရားအဖြစ် ဝန်မခံနိုင်ပုံကို
တပုဿသုကြွယ်အား ဟောပြရာ သုတ်။
အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ နဝကနိပါတ်၊ ၁-ပဏ္ဏာ-
သက၊ ၄-ဝဂ်၊ ၁၀-သုတ်။ အံ၊၃။၂၃၃။

တပေ (ကြိ) [တပ+အ+ယေျ] ပူပန်-ဆင်းရဲ-
စေရ၏။ ညှဉ်းဆဲ-နှိပ်စက်-ရာ၏။
တပတိ(၄)-ကြည့်။

တပေတိ (ကြိ) [တပ+ဇေ+တိ] (က) ကုန်
ခန်း၏။ (ခ) နှစ်သက်၏။ (ဂ) လောင်မြိုက်
၏။ ပူစေ၏။ (ဃ) ညှဉ်းပန်း-နှိပ်စက်-၏။
(က) (ခ) (ဂ) တပ ခယေ (ပီဏနေ၊ဒါ-
ဟေ)။ တပေတိ၊ တပယတိ။ နိတိ၊ ဓာ။
၃၂၆-၇။ (ဂ) တပေန္တိ- အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၄။
မော၊ဇ္ဈေဒနီ၊၁၅။ တပယန္တိ-ဇာ၊၁။၁၈၀။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂၅။ (ဃ) တပေဿတိ-ဇာ၊၁။
၁၆၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၃။

တပေန္တိ (ကြိ) [တပ+ဇေ+အန္တိ] လောင်
မြိုက်ကုန်၏။ ပူပန်စေကုန်၏။ တပေတိ (ဂ)-
ကြည့်။

တပေယျ (ကြိ) [တပ+အ+ယေျ] (၁)လောင်
မြိုက်-ပူလောင်-ရာ၏။ (၂) ပူပန်-ဆင်း
ရဲ-စေရာ၏။ ညှဉ်းဆဲ-နှိပ်စက်-ရာ၏။ (၃)
ပင်ပန်း-ဆင်းရဲ-ရာ၏။ တပတိ (၃), (၄),
(၅)-ကြည့်။

တပေယျံ (ကြိ) [တပ+အ+ယေျ] ထွန်းလင်း-
လောက်ပ-တင့်တယ်-ကုန်ရာ၏။ တပတိ
(၁)-ကြည့်။

တပေဿတိ (ကြိ) [တပ+ဇေ+ဿတိ] ညှဉ်း
ပန်း-နှိပ်စက်-လတ္တံ့။ တပတိ(ဃ)-ကြည့်။

တပေါကမ္မ (န) [တပ+ကမ္မ။ တပ-၌ အ-ကို
ဩ-ပြု။ ကစ္စည်း။၁၈၃။ ရှု၊၄၈။ နိတိ၊သုတ္တ။
၃၇၅။] (၁) (အတ္တဘောကို) ပူပန်-ဆင်း
ရဲ-စေတတ်သော (အတ္တကိလမထ) အကျင့်
ကို ပြုခြင်း။ (၂) ပြုအပ်သော (အတ္တဘော
ကို) ပူပန်-ဆင်းရဲ-စေတတ်သော (အတ္တ-
ကိလမထ) အကျင့်။ (၃) ပြုအပ်သော
ခေါင်းပါးသော အကျင့်။

(၁) တပေါကမ္မေနာ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၈)တိ
တပကရဏေန။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၄၄။(-၃၅၄။)

(၁) (၂) တပေါကမ္မာ (သံ၊၁။၁၀၄။
သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၅)တိ အတ္တကိလမထာနုယောဂ-
တော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၂။ (- အပါ၊၂။၁၃။
ဇာ၊၂။၁။ မိလိန္ဒ၊၂၃၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၁။ မ၊ဋ္ဌ၊
၃။၁၆၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၆။
ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၄၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၅။၁၁၇၊၁၈၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၇၊၂၂၉၊၂၈၄။
မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၈။) (၃) တပ^၀
(၇)-ကြည့်။

တပေါကမ္မနိဿိတ (တိ) [တပေါကမ္မ+နိဿိတ]
အတ္တကိလမထ-အကျင့်ကို မှီသော။ တပေါ-

ကမ္မနိဿိတမေဝ ဂဏှာတိတိ စိန္တေတွာ ....
ဂါထမာဟ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄။

တပေါက်မ္မသုတ္တ (န) [တပေါက်မ္မ + သုတ္တ]
တပေါက်မ္မ-သုတ်။ အခါတပါး ဘုရားရှင်
သည် ဥရုဝေလတော နေရခူရာမြစ်ကမ်း
အနီး အပေါလညောင်ပင်၌ နေတော်မူလျက်
“ငါဘုရားသည် (တပေါက်မ္မ) ဒုက္ကရစရိယာ
အကျင့်မှ လွတ်ပေပြီ၊ သဗ္ဗညုတဉာဏ်ကို ရပေ
ပြီ”ဟု ဆင်ခြင်စဉ် မာရ်နတ်သည် “တပေါ-
က်မ္မအကျင့်မှ ဖွဲ့ခဲ့၍ စင်ကြယ်နိုင်ခြင်း မရှိ၊
သင်ရဟန်းသည် မစင်ကြယ်ပဲ စင်ကြယ်၏-ဟု
မှတ်ထင်နေဘိ၏”ဟု လျှောက်ရာ “ငါဘုရား
သည် တပေါက်မ္မ အလုံးစုံကို ပယ်ပြီးပြီ၊
မြတ်သော စင်ကြယ်ရာ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ပြီ”
ဟု တပေါက်မ္မ-နှင့် စပ်၍ ဖောပြရာ သုတ်။
သံယုတ္တနိကာယ၊ သဂါထာဝဂ္ဂ သံယုတ္တပါဠိ၊
၄-သံယုတ်၊ ၁-ဝဂ်၊ ၁-သုတ်။ သံ၊၁။၁၀၄။

တပေါက်ဂုဏ (ပု) [တပ+ဂုဏ] (က) အကျင့်
ဂုဏ်။ (ခ) သီလသာသနာ၊ သီလစောင့်
စည်းမှု။ (ဂ) အစေလကအကျင့်ကို ပြရာ
ကျမ်း။ (ဃ) အစေလက-တို့၏-အယူ-
ဝါဒ။ (င) သေရည်-အရက်-သောက်ခြင်း
မှ ရှောင်ကြဉ်မှု။ (စ) ဓုတင်တရား။ (ဆ)
ကုသိုလ်။

(က) အကျင့်ဂုဏ်။ တပသာ အတ္တနာ
ကတေန တပေါက်ဂုဏေန ပါပကမ္မံ ဧဟန္တိ။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၀။ (- ဇာ၊၁။၂၉၅။ ဇာ၊၂။
၃၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၃၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၁၉၊၂၂၀။)

(ခ) သီလသာသနာ၊ သီလစောင့်စည်း
မှု။ တပေါက်ဂုဏာ စာဝေယျံ။ ဝိ၊၁။၂၅၀၊
၂၆၀။ ယဒိ ဘိန္တေ တပေါက်ဂုဏ (အပ၊၂။
၄၀၅)န္တိ တေနောဿ ကုဇ္ဈနေန မယံ
တပေါက်ဂုဏံ သီလသံဝရံ ယဒိ ဝိနာသေယျံ။
စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၁၆၁။

(ဂ) အစေလကအကျင့်ကို ပြရာကျမ်း။
(ဃ) အစေလကတို့၏-အယူ-ဝါဒ။ (င)
သေရည် - အရက် - သောက်ခြင်းမှ ရှောင်
ကြဉ်မှု။ အညတရံ ဝါ ပန တပေါက်ဂုဏ (မ၊
၂။၂၂၇)န္တိ အစေလကပါဠိ (အစေလက-
လဒ္ဓိ၊ သိ၊သျှာ) သန္ဓာယာဟ၊ သုရာပါနဝိရ-
တိတိ အတ္တော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၉။ (မ၊ဋ္ဌ၊၃။
၁၃၂-လည်း ကြည့်။)

(စ) ဓုတင်တရား။ ဓုတင်သခါတံ တပေါ-
က်ဂုဏံ သမာဒါယ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၄။ တပေါ-
က်ဂုဏန္တိ ဓုတဓမ္မမာဟ။ သော ဟိ တဏှာ-
လောလုပ္ပဿ တပနတော တပေါ၊ သယံ
ဂုဏသဘာဝတ္တာ ဂုဏသန္တိဿယတော စ
ဂုဏန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၃။

(ဆ) ကုသိုလ်။ ဩဿဇိတွာ ကုသလံ
တပေါက်ဂုဏ်။ ဇာ၊၂။၁၃၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၉၁-၃။

တပေါစရဏဘာဝ (ပု) [တပ+စရဏ+ဘာဝ]
(အတ္တဘောကို) ပူပန် - ဆင်းရဲ-စေတတ်
သော အကျင့်ကို ကျင့်သည်၏ အဖြစ်။
တပေါစရဏဘာဝေန သမာဒိန္နတာယ ဝတံ။
အနုဋ္ဌိ၊၁။၁၇၆။

တပေါင်္ဂုစ္ဆန (န) [တပ+င်္ဂုစ္ဆန] လုံ့လ-
ဝီရိယ-ဖြင့် မကောင်းမှုကို - စက်ဆုပ်-ကဲ့ရဲ့
-ခြင်း။ အာယုတ္တ (သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၇)-ကြည့်။

တပေါင်္ဂုစ္ဆနိဿိတ (တိ) [တပေါင်္ဂုစ္ဆာ +
နိဿိတ] လုံ့လ-ဝီရိယ-ဖြင့် မကောင်းမှု
ကို-စက်ဆုပ်-ကဲ့ရဲ့-ခြင်း အကျင့်ကိုမှီသော၊
သူ။ သန္တေကေ သမဏဗြာဟ္မဏာ တပေါ-
င်္ဂုစ္ဆဝါဒါ တပေါင်္ဂုစ္ဆသာရာ တပေါင်္ဂုစ္ဆ-
နိဿိတာ။ မဟာနိ၊၂၄၄။

တပေါင်္ဂုစ္ဆာ (ထိ) [တပ + င္ဂုစ္ဆာ] (၁)
လုံ့လ-ဝီရိယ-ဖြင့် မကောင်းမှုကို - စက်
ဆုပ် - ကဲ့ရဲ့ - ခြင်း။ (၂) အစေလက
အကျင့်ဖြင့် မကောင်းမှုကို - စက်ဆုပ်-ကဲ့ရဲ့-

-ဆောက်တည်-ခြင်း။ (၃) ကိလေသာကို
-ပူပန်စေ-စက်ဆုပ်-ကဲ့ရဲ့ - တတ်သော
(ဝိပဿနာ, မဂ်, ဖိုလ်နှင့် ယှဉ်သော) ဝိရိယ။

(၁)တပေါင်္ဂုဏ္ဏ(ဒီ၊၃။၃၃)တိ ဝိရိယေ-
န ပါပဇိဂုဏ္ဏာ ပါပဝိဝဇ္ဇနာ (=ဝိရဇ္ဇနာ?)။
ဒီ၊၄။၃။၁၉။ ကာယဒဠိဗဟုလံ တပတိတိ
တပေါ။ အတ္တကိလမထာနယောဂဝသေန
ပဝတ္တံ ဝိရိယံ၊ တေန ကာယဒဠိဗဟုလတာနိ-
မိတ္တဿ ပါပဿ ဇိဂုဏ္ဏနံ၊ ဝိရဇ္ဇနမ္ပိ တပေါ-
ဇိဂုဏ္ဏာတိ အာဟ “ဝိရိယေန ပါပဇိဂုဏ္ဏာ” တိ။
ဒီ၊၄။၃။၁၇။ (- ဒီ၊၃။၃၄၊၃၇၊၃၉။ ဒီ၊၄။၃။
၂၀၊၂၄။)တပေါင်္ဂုဏ္ဏဟေတု-လည်း ကြည့်။

(၂) တပေါင်္ဂုဏ္ဏယာ (သံ၊၁။၆၆) တိ
ကာယကိလမထတပေန ပါပဇိဂုဏ္ဏနေန။ သံ၊
၄။၁။၁၁၆။ = တပသာ အစေလဝတာဒိနာ
ပါပတော ဇိဂုဏ္ဏနေန၊ “ပါပံ ဝိရာဇယာ-
မာ”တိ အစေလဝတာဒိသမာဒါနေနာတိ
အတ္ထော။ သံ၊၄။၁။၁၆၇။

(၃) တေ အနေကပရိယာယေန တပေါ-
ဇိဂုဏ္ဏယ ဝဏ္ဏံ ဘာသန္တိ။ ဒီ၊၁။၁၆၃။
အာရမ္မဝတ္ထုဝသေနပိ ဥပ္ပန္နာ ဝိပဿနာဝိရိ-
ယသင်္ခါတာ တပေါဇိဂုဏ္ဏာ တပေါဇိဂုဏ္ဏာဝ၊
မဂ္ဂဖလသမ္ပယုတ္တာ ပရမာ နာမ။ ဒီ၊၄။၁။
၂၉၆။ (-ဒီ၊၄။၁။၃၅၆။ သီ၊၄။သစ်၊၂။
၃၆၀။) တပေါဇိဂုဏ္ဏဝါဒ (တိ) (၂) (၁)
လည်း ကြည့်။

တပေါင်္ဂုဏ္ဏအလ္လီန (တိ) [တပေါဇိဂုဏ္ဏာ+
အလ္လီန] လုံ့လ-ဝိရိယ-ဖြင့် မကောင်းမှုကို
- စက်ဆုပ် - ကဲ့ရဲ့ - ခြင်း၌ ငြိက်သော၊
အတ္တကိလမထ-အကျင့်ကို အဖန်ဖန်-အား
ထုတ် - ပြုကျင့် - သော၊သူ။ မယံ ခေါ
ဘန္တေ တပေါဇိဂုဏ္ဏဝါဒါ တပေါဇိဂုဏ္ဏာ-
သာရာ တပေါဇိဂုဏ္ဏအလ္လီနာ ဝိဟရာမ။ ဒီ၊
၃။၃၃။ ကာယေနပိမှာ တမေဝ အလ္လီနာ

နာနပ္ပကာရကံ အတ္တကိလမထာနယောဂမနု-
ယုတ္တာ ဝိဟရာမ။ ဒီ၊၄။၃။၂၀။

တပေါင်္ဂုဏ္ဏ(စ္ဆ)ဝါဒ (ပု) [တပေါဇိဂုဏ္ဏာ+
ဝါဒ] (၁) လုံ့လ-ဝိရိယ-ဖြင့် မကောင်းမှု
ကို-စက်ဆုပ်-ကဲ့ရဲ့ - ခြင်းဟူသော- အယူ
‘ဝါဒ’။ (တိ) (၂) (က) လုံ့လ-ဝိရိယ-
ဖြင့် မကောင်းမှုကို-စက်ဆုပ်-ကဲ့ရဲ့ - ခြင်း
အကျင့်ကို ပြောဟောတတ်သော၊ သူ။ (ခ)
ကိလေသာကို- ပူပန်စေ-စက်ဆုပ်-ကဲ့ရဲ့ -
တတ်သော (ဝိပဿနာ, မဂ်, ဖိုလ်နှင့် ယှဉ်
သော) ဝိရိယကို ဟောပြောတတ်သော၊သူ။

(၁) တပေါဇိဂုဏ္ဏဝါဒံ သမာဒိယိတော....
န ပရိစ္စဇိ။ မ၊၄။၃။၉၂။

(တိ) (၂) (က) ယေ တေ သာဠ
သမဏဗြာဟ္မဏာ တပေါဇိဂုဏ္ဏဝါဒါ။ အံ၊၁။
၅၂။ (-ဒီ၊၃။၃၃။ ဒီ၊၄။၃။၂၀။ ဒီ၊၄။၃။
၁၆။ အံ၊၄။၂။၃၆၆။) တပေါဇိဂုဏ္ဏဝါဒါ-
(မဟာနိ။၂၄၄) တိ ကာယပိဋ္ဌနာဒိတပေန
ပါပဟိရိယနဝါဒါ။ မဟာနိ၊၄။၃၂၂။

(ခ) တပေါဇိဂုဏ္ဏဝါဒါ (ဒီ၊၁။၁၆၃)တိ
ယေ တပေါဇိဂုဏ္ဏံ ဝဒန္တိ၊ တတ္ထ တပတိတိ
တပေါ။ ကိလေသသန္တာပကဝိရိယဿေတံ
နာမံ၊ တဒေဝ တေ ကိလေသေ ဇိဂုဏ္ဏတိတိ
ဇိဂုဏ္ဏာ။ ဒီ၊၄။၁။၂၉၆။

တပေါဇိဂုဏ္ဏ(စ္ဆ)သာရ (တိ) [တပေါဇိဂုဏ္ဏာ+
သာရ] လုံ့လ-ဝိရိယ-ဖြင့်-စက်ဆုပ်-
ကဲ့ရဲ့ - ခြင်း ဟူသော အကျင့်လျှင် အမှန်
အမြတ် ရှိသော၊ သူ။ တပေါဇိဂုဏ္ဏသာရာ-
(မဟာနိ။၂၄၄) တိ တေနော တပေန ဟိရိ-
ယနသာရဝန္တော။ မဟာနိ၊၄။၃၂၂။ (-ဒီ၊
၃။၃၃။ အံ၊၁။၅၂။)

တပေါဇိဂုဏ္ဏဟေတု (ပု) [တပေါဇိဂုဏ္ဏာ+
ဟေတု] ပြုနိုင်ခဲ့သော (ဝိရိယ) အကျင့်ဖြင့်
မကောင်းမှုကို - စက်ဆုပ် - ကဲ့ရဲ့ - ခြင်း

ဟူသော အကြောင်း။ တပေါဒိဂုစ္ဆာဟေတု-
(အံ၊၁။၅၂၀) တိ ဒုက္ခရကာရိကသင်္ခါတေန
တပေန ပါပဇိဂုစ္ဆာဟေတု။ အံ၊၄။၂။၃၇၀။

တပေါဒ (တိ) [တပ+ဥဒက။ က-ကို ချေ။ ဥဏ္ဍ-
ဘာဝေန တပနတော တပံ ဥဒကံ အဿာတိ
တပေါဒကာတိ ဝတ္ထဗ္ဗေ က-ကာရလောပံ
ကတွာ “တပေါဒါ”တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိမတိ၊၁။
၂၄၉။ (နိတိ၊သုတ္တ။၂၅၇-လည်း ကြည့်။)
ဥဒက-ကို ဥဒ-ပြု။ (မောဂံ၊ သျ။ ၅၁၅-
ကြည့်။)] ပူသောရေရှိသော၊ (က)တပေါဒါ-
မြစ်။ (ခ) တပေါဒါ-အိုင်။ (ဂ) တပေါဒ-
ကျောင်းတိုက်။ (ဃ) တပေါဒါ-ချောက်။
(က) ယတာယံ အာဝုသော တပေါဒါ
သန္တတိ။ ဝိ၊၁။၁၄၉။ မ၊၄။၄။၁၇၂။ သံ၊၄။၁။
၃၇။ ဥဏ္ဍဘာဝေန တပနတော တပံ ဥဒကံ
တေဿာတိ အန္တတ္ထနာမဝသေန “တပေါ-
ဒါ”တိ ဝုစ္စတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၉၅။ (-ဥဒါန၊
ဋ္ဌ။၉၇။ မ၊၄။၃။၃၆၉။) (ခ) တေန ခေါပန
သမယေန ဘိက္ခု တပေါဒေ နဟာယန္တိ။ ဝိ၊
၂။၁၅၄။ ယေန တပေါဒေါ (တပေါဒါ၊ သိ)၊
တေနပသကံမိ။ မ၊၃။၂၃၁။ သံ၊၁။၈။
(-၁၀။ အံ၊၃။၄၁၅။) (ဂ) တပေါဒါ-
ရာမ-ကြည့်။ (ဃ) တပေါဒကန္ဓရ-ကြည့်။
ဝေဘာရတောင်အောက် နတ်ပြည်နှင့် တူ
သော ယူဇနာ-၅၀၀ ကျယ်သော နဂါးဘုံ
ရှိသည်။ ပတ္တမြားဖြင့်ပြီးသော ကျောက်မြေ
အပြင်၊ ဥယျာဉ်၊ ဗိမာန် တို့နှင့်လည်း ပြည့်စုံ
သည်။ ထိုနဂါးပြည်၌ နဂါးတို့ရေကစားရာ
ရေကန်ရှိ၏။ တပေါဒါမြစ်သည် ထိုရေကန်မှ
ကပ်၍ စီးလာပြီးလျှင် လောဟကုမ္ဘီလုံကြီး
၂-ခုတို့၏ အကြားအရပ်မှ စီးလာသဖြင့် ရေ
သည် ကျိုက်ကျိုက်ဆူ၍ ပူလေသည် (ဝိ၊၁။
၁၄၉။ ဝိ၊၄။၂။၁၀၀။ မ၊၄။၄။၁၇၂။ သံ၊၄။၁။
၃၇)။ ရာဇဂြိုဟ်မြို့ဟောင်းအနီး၌ စီးဆင်း
လျက်ရှိသော သရသုတီမည်သောမြစ်ငယ်ကို

တပေါဒါမြစ်ဟု ဆရာတဦး ဆို၏ (ဘာရတ-
ဗောဓ္ဓသိဒ္ဓဋ္ဌာန သီဟိုဠ်ဘာသာစာအုပ်)။

တပေါဒက (တိ) [တပ+ဥဒက] ပူသောရေရှိ
သော-အိုင်-မြစ်။တပေါဒ ဒေါင့်ကွင်းကြည့်။

တပေါဒကန္ဓရ (ပု၊ထိ) [တပေါဒါ + ကန္ဓရ]
တပေါဒါချောက်၊တပေါဒါရုံကျောင်းတိုက်၏
အနီးရှိ - ချောက်-ရှိမြောင်။ (ယင်း-သည်
တပေါဒ-ကျောင်းတိုက် အနီး၌ သဘာဝ
အလျောက် ကျောက်ဂူအသွင် ဖြစ်နေသော
လိုဏ်ဂူဖြစ်သည်။ ရေပူချောင်းငယ်၏အနီး၌
တည်ရှိ၏။ ယခုအခါ “တပေါဗာန်” အမည်
ဖြင့် ထင်ရှားသောအရပ်၌ တည်ရှိသည်-ဟု
‘ဝိမလစရဏလော’ သုတေသနပညာရှင်-က
ဆိုသည်။ ဘာရတဗောဓ္ဓသိဒ္ဓဋ္ဌာန သီဟိုဠ်
ဘာသာ စာအုပ်။) အမှောက် အာဝုသော
တပေါဒကန္ဓရာယံ သေနာသနံ ပညပေဟိ။
ဝိ၊၁။၂၄၅။ ဝိ၊၄။၁၉၃။

တပေါဒါနဒီ (ထိ) [တပေါဒါ+နဒီ] တပေါဒါ-
မြစ်၊ ရေပူမြစ်။ တတောတိ တပေါဒါနဒီ-
တော။ သံ၊၄။၁။၈၂။

တပေါဒါရာမ (ပု) [တပေါဒ + အာရာမ] တပေါ-
ဒါရုံ ကျောင်းတိုက်။ (ကျောင်းတိုက်၏ ရှေး
ရှု၊ တူရုအရပ်၌ရှိသော ရေပူအိုင်ကိုအစွဲပြု၍
တပေါဒါရုံ ကျောင်းတိုက် ဟု ခေါ်သည်။
မ၊၄။၄။၁၇၃။ သံ၊၄။၁။၃၇။ ဘုရားရှင်သည်
တပေါဒါရုံကျောင်းတိုက်၌ သီတင်းသုံးခိုက်
အရှင်အာနန္ဒာအား “ကိုယ်တော်မြတ်၏
အာယုကပ်ပတ်လုံးဖြစ်စေ၊ အာယုကပ်ထက်
လွန်၍ဖြစ်စေ တည်နေနိုင်ကြောင်း” မိန့်
တော်မူခဲ့ဘူးသည်။ ဒီ၊၂။၉၈။ သေနာသန-
ပညာပက တေဒဂ်ဘွေရ အရှင်ဗုဒ္ဓထေရ်ကို
“တပေါဒါရုံကျောင်းတိုက်၌ မိမိတို့အတွက်
ကျောင်း အိပ်ရာနေရာ ခင်းပေးရန်” ရဟန်း
များစွာတို့ တောင်းပန် လျှောက်ထားကြ
သည်။ ဝိ၊၁။၂၄၅။ ဝိ၊၄။၁၉၃။ တပေါဒါရုံ

ကျောင်းတိုက်သည်ဝေဘာရတောင်၏အရှေ့
 မြောက်ဖက်တွင် တွေ့မြင်ရသော မြင့်မောက်
 သော အရပ်ဖြစ်နိုင်သည်ဟု၎င်း၊ ရာဇဂြိုဟ်မြို့
 မြောက်ဖက် တံခါး အနီးအရပ် ဖြစ်သင့်သည်
 ဟု၎င်း ဆိုကြ၏။ ဘာရတဗောဓိသိဒ္ဓဌာန
 သီဟိုဠ်ဘာသာစာအုပ်။) တပေါဒါရာမေ (မ၊
 ၃။၂၃။ သံ၊၁။ဂ) တံ တပေါဒဿ တတ္ထော-
 ဒကဿ ရဟဒဿ ဝသေန ဝေ လဒ္ဓနာမေ
 အာရာမေ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇။
 (-ဒီ၊၂။၉၇-ဂ။ အံ၊၃။၄၁၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။
 ၁၄၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၉။)

တပေါဒါဝတ္ထု (န) [တပေါဒါ+ဝတ္ထု] တပေါဒါ
 မြစ်နှင့် စပ်သော (ဝတ္ထု) အကြောင်း အရာ။
 တပေါဒါဝတ္ထုသို့။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၁။

တပေါဓန (ပု) [တပ+ဓန။ တပေါ ဓနံ ယဿ။
 ဝါစပုတိ] (အကျင့်သိက္ခာလျှင် ဥစ္စာရှိသော)
 ရဟန်း။ စိရကာလံ တပေါဓနာ။ နာမဂ္ဂပပရိ-
 ဇ္ဈေဒ။၁၇၅။ ပဗ္ဗဇိတော တပေါဓနော။
 တပေါကမ္ပံ ဓနံ ယဿာတိ တပေါဓနော။
 ဓာနံ။ဓာနံ၊ဋ္ဌ၊၄၃၃။သုစိ။ (-အဘိ၊ဝတာရ။
 အဘိ၊ဝတာရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၇၄။ ရူ၊၃၅၂။)

တပေါဓနဂဏ (ပု) [တပေါဓန+ဂဏ] (အကျင့်
 သိက္ခာလျှင် ဥစ္စာရှိသော) ရဟန်းအပေါင်း။
 တပေါဓနဂဏာ သဗ္ဗေ။ မဟာဝံသ၊၇၇၅။

တပေါပက္ကမ (ပု) [တပ+ဥပက္ကမ] အတ္တဘော
 ကို - ပူပန် - ဆင်းရဲ - စေလျက် အားထုတ်
 အပ်သော အကျင့်။ တပါရမ္မ-ကြည့်။

တပေါပက္ကမဟေတုက (တိ) [တပေါပက္ကမ +
 ဟေတု + က] တပေါပက္ကမ-အကျင့် ဟူသော
 အကြောင်းရှိသော။ ယာ ကာစိ ပန မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ
 တပေါပက္ကမဟေတုကာ ဗြဟ္မစရိယေသနာ
 ဝေ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၁။

တပေါဝန (န) [တပ+ဝန။ ဓာနံ။၉၂၀။]
 အကျင့် - သီလ - ရှိသော သူ (ရသေ့

ရဟန်း) တို့ - နေ - မှီဝဲ - ဆည်းကပ် - ရာ၊
 (က) တော၊ တောရကျောင်း၊ ကျောင်း
 သင်္ခမ်း။ (ခ) (ဒိဗ္ဗဝိဟာရ) ရူပါဝစရဈာန်။
 (ဂ) သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာဇမြို့အနီးရှိ 'တပေါ-
 ဝန' ကျောင်းတိုက်။

(က) သီလသမ္ပတ္တိယာ ဘိက္ခု၊ သော-
 ဘမာနော တပေါဝနေ (ခြိုးခြံစွာ ကျင့်ရာ
 ဖြစ်သော သာသနာတော် တည်းဟူသော
 အင်ကြင်းတော၌။ သျှ)။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၅။
 (-၇၇၊၃၃၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၉၉။) တပေါဝနေ
 အဂ္ဂိဟုတ္တံ ပရိစရန္တော။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၁၄၀။ အရ-
 ညန္တိ ဘဂဝတော၊ ဘိက္ခုနဉ္စ ဝသနဋ္ဌာနဘူတံ
 တပေါဝနံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၅။

(ခ) ဒိဗ္ဗဝိဟာရသင်္ခါတေ တပေါဝနေ
 အဓိမုတ္တော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၆။ (ဂ) ပဝိသိံ သု
 တပေါဝနံ။ မဟာဝံသ၊၅၁၁၄။ (-၁၈။)
 တာပသသေဝေ ဝနဘေဒေ တန္နာမကေ
 တိထိဘေဒေ စ။ ဝါစပုတိ။ (-ထောမ။
 စိန္တာမဏိ။)

တပေါဝနလက္ခဏ (န) [တပေါဝန+လက္ခဏ]
 တော-တောရကျောင်း-သင်္ခမ်းကျောင်း-
 ၏ အမှတ် 'လက္ခဏာ'။ တပေါဝနလက္ခဏံ။
 သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၃။

တပေါဝုဋ္ဌိ (တိ) [တပ+ဝုဋ္ဌိ] ဣန္ဒြေ စောင့်စည်း
 မှ ဟူသော - မိုးရေ - မိုးပေါက်၊ မိုးရေ -
 မိုးပေါက် - နှင့်တူသော ဣန္ဒြေစောင့်စည်းမှု။
 သော သဒ္ဓါဗီဇာ တပေါဝုဋ္ဌိယာ အနုဂ္ဂဟိ-
 တာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၅။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၀။)

တပွက (တိ) [တပွ+ဏှ။ တပွ+က။ (တပီက-
 သံ)] (က) ရောင့်ရဲ - နှစ်သိမ့် - စေတတ်
 သော။ (ခ) ရောင့်ရဲ - နှစ်သိမ့် -
 ခြင်းကို ဖြစ်စေ တတ်သော။ အရိယပုဂ္ဂ-
 လေ တပေန္တိ သန္တပေန္တိတိ တပွကာ။ ....
 အရိယပုဂ္ဂလာနံ တပွံ တိတ္ထိံ ဇနေန္တိတိ
 တပွကာ။ ဟိနတိက်အဖွင့်-မဏိဒီပ၊ ဋီကာ။

ပေ။ အနုလကံရိတွာ^၁ (သုတ္တနိဋ္ဌာ၁။၁၀၀။
အပါဠာ၁။၂၀၈။ စူဠနိဋ္ဌာ၁။၂၇)လည်းကြည့်။

တပွကတ (တိ) [တ+ပကတ] ထို... ဖြင့် - ပြု
အပ်သော-ပြီးသော။ တမ္ပယော (မဟာနိ။
၁၅၈)တိ တပွကတော။ မဟာနိဋ္ဌာ၁။၂၇၂။
(-နိတိသုတ္တ။၇၉၈။)

တပွကတိယတ္ထ (ပု) [တ+ပကတိ+အတ္ထ] ထို...
မူလ-ပင်ကိုယ်-အလေ့သဘော- ဟူသော
အနက်၊တသိလ-အနက်။ တပွကတိယတ္ထော-
ပိ ကတ္ထုအတ္ထောဝ။ သိဒ္ဓါသစ်၊၁။၃၃၉။
(-၃၄၀၊၃၄၉။)

တပွကာရ (ပု) [တ+ပကာရ] (၁) ထို...
အပြား-အခြင်းအရာ။ (တိ) (၂) (က)
ထို...အပြား-အခြင်းအရာ-ရှိသော။ (ခ)
ထို... အပြား - အခြင်းအရာ - အားဖြင့်
တည်သော။ (၁) တပွကာရဘေဒ-ကြည့်။
(တိ) (၂) (က) တေ ပကာရ ဧတေသန္တိ
တပွကာရ။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၅၃။(-မဟာနိ။၁၁၇။
စူဠနိ။၁၀၈၊၁၆၇။ မ၊ဋ္ဌိ၊၂။၁၇၂။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။
၂၁၄။ မူလဋ္ဌိ၊၁။၄၉။ အနုဋ္ဌိ၊၂။၁၁။) (ခ)
တပွကာရော (မဟာနိ။၂၁)တိ တေန ပကာ-
ရေန ဌိတော။ မဟာနိဋ္ဌာ၁။၈၉။

တပွကာရဘေဒ (ပု) [တ + ပကာရ + ဘေဒ]
(၁) ထို...အခြင်းအရာအထူး။(တိ) (၂) ထို
...အခြင်းအရာ အထူးရှိသော။ (၁) တေသံ
တပွကာရဘေဒေဟိ ဓမ္မာနံ ဝိဘာဝနံ။
အနုဋ္ဌိ၊၁။၅၃။ (တိ) (၂) တေသံ တပွကာရ-
ဘေဒေဟိ ဓမ္မေဟိ...ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌိ၊၂။၉၀။

တပွကာသက (တိ) [တ+ပကာသက] ထို...ကို
ထင်ရှား ပြတတ်သော။ တပွကာသကဿ
ဗြဟ္မစရိယပဒဿ။ ဝိမတိ၊၁။၆၄။ (-၁၀၅၊
၁၂၁။ ဝိမတိ၊၂။၂၀။)

တပွကာသန (န) [တ+ပကာသန] (၁) ထို...
ကို ထင်ရှားပြခြင်း။ (တိ) (၂) ထို ... ကို
ထင်ရှားပြတတ်သော။ (၁) တပွကာသနော-
နေဝါ (မူလဋ္ဌိ၊၁။၁၁) တိ အဘိဓမ္မဿ
အတ္ထပူကာသနောနေဝ။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၁၁။ (တိ)
(၂) ပရိယတ္တိသဒ္ဓမ္မဿာပိ တပွကာသနတ္တာ
ဣဓ သင်္ဂဟော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဒိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၀။ မ၊ဋ္ဌိ၊
၁။၁၀။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၃။ (-သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၁၈။
ဒိ၊ဋ္ဌိ၊၂။၁၄၂။)

တပွက္ခ (ပု) [တ+ပက္ခ] ထို...၏ - အဖို့ - ဖက်
သား - အပေါင်းအသင်း-မိတ်ဆွေ။ တပွက္ခ-
တော ဟိ(ဇာ၊၁။၃၈၈)တိ ဣဒါနိ ဣဒံ ဘယံ
မမ တဿ အစေလကဿ ပက္ခတော
ကောဠာသတော သန္တိကာ အာဂတံ။ ဇာ၊
ဋ္ဌာ၊၅။၈၁။

တပွက္ခိက (တိ) [တပွက္ခ+ဣက] ထို... အဖို့၌ -
ဖြစ်-ပါဝင် - သော။ ထို... အဖို့ရှိသော။
တဗ္ဘာဂိယာ (ဝိ၊၅။၁၈၆)တိ ဝိဝါဒါဓိကရ-
ဏဿ ဝူပသမတော တပွက္ခိကာ။ သာရတ္ထ၊
၃။၄၆၆။ ဝိမတိ၊၂။၂၈၀။ တပွက္ခိကတ္တာ-
တိ တေသံ ခွိန္တံ ပက္ခေ ပဝတ္တဘာဝတော။
အဋ္ဌသာယော။၈၄။ (-အဘိဋ္ဌာ၊၁။၁၃၂၊
၂၆၄။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၆၆။ ဇာ၊ဋ္ဌာ၊၄။၁၆၁။
မူလဋ္ဌိ၊၁။၆၈။)

တပွက္ခိယ (တိ) [တပွက္ခ+ဣယ] အထက်ပုဒ်နက်
ကြည့်။ ဝိဝါဒါဓိကရဏံ ဝိဝါဒါဓိကရဏဿ
တဗ္ဘာဂိယံ တပွက္ခိယံ တံကောဠာသိယံ။ ဝိ၊
ဋ္ဌာ၊၂။၁၈၅။ (- ကဒါ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။၂၄၈။ မ၊ဋ္ဌိ၊၁။
၁၃၇-၈။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၇၂။)

တပွဂုဏ (တိ) [တ + ပဂုဏ] ထို... ကို အဝါး
ဝစွာ လေ့လာခြင်းရှိသော။ မဇ္ဈိမဘာဏက
(သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၇၈)-ကြည့်။

တပွစွနီက (တိ) [တ+ပစွနီက] ထို... ၏ ဆန့်
ကျင်ဖက်။ တပွစွနီကာန (ပဋိသံ၊၁၇၁)တိ

တေသံ ဈာနဝိပဿနာမဂ္ဂါနံ ပဋိပက္ခဘူတာနံ။
ပဋိသံဠာ ၂။၈၂။

တပုစ္ဆိက(ယ)ကိလေသ (ပု) [တပုစ္ဆိက(ယ)
+ ကိလေသ] ထို...၏ ဆန့်ကျင်ဖက်ဖြစ်သော
ကိလေသ။ တပုစ္ဆိယကိလေသေ စ ပဇာတိ။
မ၊ဠာ ၁။၁၀၉၊၁၁၀။ တပုစ္ဆိကကိလေ-
သာ သန္တိသိဒန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၆။ (- အံဠာ
၃။၁၆၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၇၅။)

တပုစ္ဆိကနိဝရဏဝစန (န) [တပုစ္ဆိက + နိဝရဏ
+ ဝစန] ထို...၏ ဆန့်ကျင်ဖက် ဖြစ်သော
နိဝရဏတို့ကို - ဆိုခြင်း - ဟောခြင်း။ တေသံ
အတ္တနော ဝိပဇ္ဇနိကာနံ ပဋိပက္ခဘာဝဒဿ-
နတ္ထံ တပုစ္ဆိကနိဝရဏဝစနံ။ မူလဋီ၊ ၁။၁၀၁။

တပုစ္ဆယ (ပု) [တ + ပုစ္ဆယ] (၁) 'တ' ပုစ္ဆည်း။
(၂) ထို... အကြောင်း။ (၃) ထို... ၏
အကြောင်း။ (တိ) (၄) ထို...၏အကြောင်း
ရှိသော။ (၅) ထို... အကြောင်းရှိသော။

(၁) ကတ္တရိ တပုစ္ဆယော ဟောတိ။
ရူ၊ ၆၀၆။ (- ၆၂၂။ ရူ၊ ၅၇၂။ ပဋိကာ၊
၅။၁၅၇။)

(၂) န တွေဝ တပုစ္ဆယာ ကာယဿ
ဘေဒါ... ဥပပဇ္ဇေယျ။ ဝိ၊ ၁။၂၄၊၁၁၄။ အံ၊
၂။၄၉၅။ န တွေဝ တပုစ္ဆယာ ဥပေါသထဿ
အန္တရာယော ကာတဗ္ဗော။ ဝိ၊ ၃။၁၆၉၊၁၇၀။
(- ဝိ၊ ၄။၈၃၊၈၉၊၂၈၁။ မ၊ ၃။၁၁၁။ သံ၊ ၃။
၁၁။ အပ၊ ၂။၃၈၆။ ပဋိသံ၊ ၁၀၄။ ဝိ၊ ၄။၁။
၃၀၁။ မ၊ ၄။၄၊၃၀။ သံ၊ ၄။၃၊၁၆၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၂။၂၃၈။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။၃၃၇။ ပေတ၊ ၄။၂၁၈။
စရိယာ၊ ၄။၂၄။ ဇာ၊ ၄။၁။၂၆၄။ ပဋိသံ၊ ၄။
၁။၃၀၁။ သာရတ္ထ၊ ၃။၂။)

(၃) တေသံ အာဟာရာနံ ပုစ္ဆယာ
တပုစ္ဆယ။ မရုဋီ၊ ၂။၆၁။ (- သံ၊ ၄။၁။၁၇၅။
မူလဋီ၊ ၁။၅၃၊၇၆။ အနုဋီ၊ ၁။၈၂။ မရုဋီ၊ ၁။
၁၁၅။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၂။၁၁၅။)

(တိ) (၄) တေသံ ပုစ္ဆယော ဧတိဿာ-
တိ တပုစ္ဆယာ။ မူလဋီ၊ ၁။၁၅၆။ (- ဝိသုဒ္ဓိ၊
၂။၁၅၂။ အဘိ၊ ဝတာရ၊ ၄။၂။၁၆၄။)

(၅) တေ သဒ္ဓါဒယော ပုစ္ဆယာ ဧတေ-
သန္တိ တပုစ္ဆယာ။ အနုဋီ၊ ၂။၁၂၅။ (- သံ၊ ၄။
၂။၅၄။ အံဠာ၊ ၂။၈၅။ ဇာ၊ ၄။၇။၁၂၄။ မူလဋီ၊
၁။၆၁။ အနုဋီ၊ ၁။၆၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။၁။၈၅။
မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။၃၆၈။)

တပုစ္ဆယတ္တဝေါဟာရ (ပု) [တပုစ္ဆယတ္တ + ဝေါ-
ဟာရ] ထို...၏ အကြောင်းရှိသည်၏ အဖြစ်
ဖြင့် ဖြစ်သော အမည်ပညတ်။ တေသံ ဓမ္မာနံ
ပုစ္ဆယာ ဧတိဿာတိ တပုစ္ဆယာ၊ တဿာ
ဘာဝေါ တပုစ္ဆယတ္တံ၊ တပုစ္ဆယတ္တေန ပဝတ္တော
ဝေါဟာရော တပုစ္ဆယတ္တဝေါဟာရော။ အဘိ၊
ဝတာရ၊ ၄။၂။၁၆၄။

တပုစ္ဆယဓမ္မ (ပု) [တပုစ္ဆယ + ဓမ္မ] ထို... ၏
အကြောင်းဖြစ်သော တရား။ တပုစ္ဆယဓမ္မာ
စ ယထာသကံ ပုစ္ဆယဝသေနော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။
ဒီ၊ ၄။၁။၁၈၁။ သီ၊ ၄။သစ်၊ ၁။၄၆၀။

တပုစ္ဆယဓမ္မဘေဒ (ပု) [တပုစ္ဆယဓမ္မ + ဘေဒ]
(၁) ထို...၏ အကြောင်း ဖြစ်သော တရား
အထူး။ (၂) ထို...အကြောင်းရှိသော တရား
အထူး။ (၃) တပုစ္ဆယဓမ္မဘေဒ (မူလဋီ၊
၂။၅၈) တိ အဇ္ဈောဟရဏီယဝတ္ထုသဠာ-
ယတနအဝိဇ္ဇာအဘိသင်္ခါရသင်္ခါတေ တေသံ
ပုစ္ဆယဘူတဓမ္မဝိသေသေ။ အနုဋီ၊ ၂။၆၇။ (၂)
တေ ပုစ္ဆယာ ဧတေသံ ဓမ္မဝိသေသာနန္တိ
တပုစ္ဆယဓမ္မဘေဒါ။ အနုဋီ၊ ၂။၆၇-၈။

တပုစ္ဆယပဋိလာဘ (ပု) [တပုစ္ဆယ + ပဋိလာဘ]
ထို...၏ အကြောင်းကို ရခြင်း။ တပုစ္ဆယပဋိ-
လာဘဟေတုတ္တာ။ ဒီ၊ ၄။၁။၄၄။ သီ၊ ၄။သစ်၊
၁။၁၆၆။ မ၊ ၄။၁။၃၄။ မူလဋီ၊ ၁။၆၀။

တပုစ္ဆယပရိဿယ (ပု၊ န) [တပုစ္ဆယ + ပရိဿယ]
ထို... လျှင် အကြောင်းရှိသော ဘေးရန်။

တပုစ္ဆယပရိယယဘာဝေါ စ။ ဒီ၊ ငို၊ ၁။ ၃၇။
သီ၊ ငို၊ သစ်၊ ၂။ ၄၀။

တပုစ္ဆယဘာဝေါဟာရ (ပု) [တပုစ္ဆယ+ဘာဝ
+ဝေါဟာရ] ထို.... ၏ အကြောင်းရှိသည်၏
အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်သော အမည်ပညတ်။ တပုစ္ဆ-
ယဘာဝေါဟာရော အနုမတော။ အဘိ၊ ငွ၊
၁။ ၃၇။ တေသံ ပစ္စယော တေဏာတိ
တပုစ္ဆယ၊ တပုစ္ဆယာယ ဘာဝေါ တပုစ္ဆ-
ယဘာဝေါ၊ တပုစ္ဆယဘာဝေန ပဝတ္တော
ဝေါဟာရော တပုစ္ဆယဘာဝေါဟာရော။
မူလ၊ ငို၊ ၁။ ၁၅။ (-အနု၊ ငို၊ ၁။ ၁၇။)

တပုစ္ဆိကမ္မ (တိ) [တ+ပုစ္ဆိကမ္မ] ထို....ကို ကုစား
ခြင်းရှိသော။ တပုစ္ဆိကမ္မော (အပုစ္ဆိကမ္မော၊
က) ဥက္ခိတ္တကော ပုစ္ဆိတဗ္ဗော “ပုစ္ဆိကမ္မ
ကံ” တေ ကတ”န္တိ။ ဝဇီရ၊ ၄၄၄။

တပုစ္ဆိကာရ (တိ) [တ+ပုစ္ဆိကာရ] ထို .... ၏
ဆန့်ကျင်ဖက်ကို ပြုတတ်သော၊ ထို .... ကို
ကုစားတတ်သော။ ဥက္ခယသိတာဒိသု တပုစ္ဆိ-
ကာရံ ဝိယ စ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၁။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ငို၊
၁။ ၅၉။)

တပုစ္ဆိက္ခေပ (ပု) [တ+ပုစ္ဆိက္ခေပ] ထို.... ကို-
တားမြစ်-ကန့်ကွက်-ခြင်း။ တပုစ္ဆိက္ခေပေါ-
(မူလ၊ ငို၊ ၁။ ၉၉) တိ တဿ ဇာတိနိဒ္ဒေသ-
ဘာဝဿ ပုစ္ဆိက္ခေပေါ။ အနု၊ ငို၊ ၁။ ၁၀၆။
(-ဝဇီရ၊ ၄၇၀။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၂။ ဒီ၊ ငို၊ ၃။
၂၄။ မ၊ ငို၊ ၂။ ၂၀။ မ၊ ငို၊ ၃။ ၂၇။ သံ၊ ငို၊ ၂။
၁၀၅၊ ၁၆၄၊ ၄၂။ အံ၊ ငို၊ ၃။ ၅၀၊ ၁၅၉။ မူလ၊ ငို၊
၁။ ၉၉။ အနု၊ ငို၊ ၂။ ၂၂။ နေတ္တိ၊ ငို၊ ၆၉။)

တပုစ္ဆိဂ္ဂဟ (ပု) [တ+ပုစ္ဆိဂ္ဂဟ] ထို.... ကို - ခံယူ
ခြင်း-သည်းခံခြင်း။ တပုစ္ဆိဂ္ဂဟော ဟိ ဣ
ခမနန္တိ အဓိပ္ပေတံ။ သံ၊ ငို၊ ၁။ ၁၀၈။

တပုစ္ဆိသာတတ္ထ (ပု) [တ+ပုစ္ဆိသာတ+အတ္ထ]
ထို....ကို - ပယ်ဖျောက်-တားမြစ် - ခြင်း

ဟူသော အကျိုး။ တပုစ္ဆိသာတတ္ထာယ
ပဝတ္တေမိ။ အဘိ၊ ငွ၊ ၃။ ၄၄၇။

တပုစ္ဆိစ္ဆာဒက (တိ) [တ+ပုစ္ဆိစ္ဆာဒက] ထို....ကို
ဖုံးလွှမ်းတတ်သော။ တဿေဝ ပုဗ္ဗေဒိဝါ-
သဿ အဝိဒိတကရဏဋ္ဌေန တပုစ္ဆိစ္ဆာဒကော
မောဟော ဝုစ္စတိ။ မ၊ ငွ၊ ၁။ ၁၃၀။ အံ၊ ငွ၊ ၂။
၁၄၆။ (-ဝိ၊ ငွ၊ ၁။ ၁၃၁၊ ၁၄၀။ သံ၊ ငွ၊ ၁။ ၁၂၅၊
၁၄၄။ အံ၊ ငွ၊ ၁။ ၄၀၃။ အံ၊ ငွ၊ ၂။ ၁၆။ အံ၊ ငွ၊
၃။ ၂၀၆။ အဘိ၊ ငွ၊ ၂။ ၁၀၇။ ဥဒါန၊ ငွ၊ ၂။ ၆၀။
ဣတိဝုတ်၊ ငွ၊ ၁။ ၂၆။ သုတ္တနိ၊ ငွ၊ ၁။ ၁၄၀။ အံ၊ ငို၊
၁။ ၂၆၄။ သံ၊ ငို၊ ၂။ ၂၉။ မူလ၊ ငို၊ ၁။ ၁၆၂။
မ၊ ငို၊ ၁။ ၂၃၇။)

တပုစ္ဆိစ္ဆာဒန (န) [တ+ပုစ္ဆိစ္ဆာဒန] ထို .... ကို
ဖုံးလွှမ်းခြင်း။ တပုစ္ဆိစ္ဆာဒနဝသေန။ မူလ၊ ငို၊
၂။ ၉၂။ နေတ္တိ၊ ငို၊ ၆၈။

တပုစ္ဆိပက္ခ (တိ) [တ+ပုစ္ဆိပက္ခ] ထို.... ၏ ဆန့်
ကျင်ဖက်။ တပုစ္ဆိပက္ခတော အနုသုရောပေါ။
အဘိ၊ ငွ၊ ၁။ ၄၂၄။ (-သံ၊ ငွ၊ ၁။ ၃၀၂။ အံ၊ ငွ၊ ၂။
၃၉၀။ အဘိ၊ ငွ၊ ၃။ ၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၆၄။ ဣတိ-
ဝုတ်၊ ငွ၊ ၄၂၊ ၄၆-၇၊ ၁၀၁၊ ၁၀၆၊ ၁၁၀၊ ၃၃၈။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၉။ သံ၊ ငို၊ ၁။ ၃၂၄-စသည်။)

တပုစ္ဆိပက္ခဂုဏဒီပက (တိ) [တပုစ္ဆိပက္ခဂုဏ +
ဒီပက။ ထိ-၌-ဒီပိကာ] ထို.... ၏ ဆန့်ကျင်
ဖက်ဂုဏ်ကို ပြုတတ်သော။ တပုစ္ဆိပက္ခဂုဏ-
ဒီပိကံ ဣမံ ဥဒါနဂါထံ အဘာသိ။ သုတ္တနိ၊
ငွ၊ ၁။ ၁၀၄။ အပါ၊ ငွ၊ ၁။ ၂၁၂။

တပုစ္ဆိပက္ခနာသနတ္ထ (ပု) [တပုစ္ဆိပက္ခနာသန +
အတ္ထ] (၁) ထို.... ၏ ဆန့်ကျင်ဖက် (တရား)
ကို ဖျက်ဆီးခြင်း အကျိုး။ (တိ) (၂) ထို....
၏ ဆန့်ကျင်ဖက် (တရား) ကို ဖျက်ဆီး
ခြင်း အကျိုးရှိသော။ တဒေတံ မဟာနိ-
ဒ္ဒေသံ....တပုစ္ဆိပက္ခနာသနတ္ထဉ္စ။ မဟာနိ၊ ငွ၊
၈။ (-ပုစ္ဆိသံ၊ ငွ၊ ၁။ ၈။)

တပွဉ်ပက္ခဝိရုဒ္ဓသဘာဝ (ပု) [တပွဉ်ပက္ခဝိရုဒ္ဓ + သဘာဝ] (၁) ထို....၏ ဆန့်ကျင်ဖက် အဖြစ် ဖြင့် ဆန့်ကျင်သော သဘော။ (တိ) (၂) ထို.... ၏ ဆန့်ကျင်ဖက်အဖြစ်ဖြင့် ဆန့်ကျင် သော သဘောရှိသော။ တပွဉ်ပက္ခဝိရုဒ္ဓ- သဘာဝတ္တာ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၁၉။

တပွဉ်ပက္ခိယ (တိ) [တပွဉ်ပက္ခ + ဣယ] ထို....၏ ဆန့်ကျင်ဖက် - အဖို့ရှိ - အဖို့ရှိ - ဖြစ် - ပါဝင် - သော။ ပစ္စိမေန တံသဟဂတေ၊ တပွဉ်- ပက္ခိယေ စ။ သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၅။

တပွဉ်ပတ္တိပတ္တ (တိ) [တပွဉ်ပတ္တိ + ပတ္တ] ထို .... အကျင့် - သို့ ရောက် - ကို ကျင့် - သော။ သူ။ တပွဉ်ပတ္တိပတ္တာနံ ဘိက္ခုဘာဝဒဿနတော စ “ဘိက္ခု” တိ အာဟ။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၂၄၂။

တပွဉ်ပဒ (တိ) [တ + ပဉ်ပဒါ] ထို (ရောက် ကြောင်း) အကျင့်ရှိသော။ တေသ္မိ အပရိ- ဟိနေ တဿ ဝိပါကော နိဗ္ဗတ္တမာနော တပွဉ်ပဒေါ ဘဝိတုံ အရဟတိ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၃၅။

တပွဉ်ပုဿဒ္ဓိ (ထိ) [တ + ပဉ်ပုဿဒ္ဓိ] ထို .... ၏ တဖန်ငြိမ်းအေးကြောင်း။ တပွဉ်ပုဿဒ္ဓိဘူတံ ဖလံ။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၆၀။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၆။

တပွဉ်ဗဒ္ဓ (တိ) [တ + ပဉ်ဗဒ္ဓ] ထို....နှင့် - ဖွဲ့စပ် - ဆက်သွယ် - သော (တရား)။ တပွဉ်ဗဒ္ဓေန ဝါ သံဟာရိမေန စ .... ပဉ်ဂဟိတံ။ ကခါ။ ၂၂၉။ (- လူတိဝုတ်၊ ၄။ ၃၄၆။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၇။ ဝဇီရ။ ၁၀၁။ ၃၂၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၁၉ - စသည်။)

တပွဉ်ဗဒ္ဓကိလေသပ္ပဟာန (န) [တပွဉ်ဗဒ္ဓ + ကိလေသ + ပဟာန] ထို.... နှင့် စပ်သော ကိလေသာကိုပယ်ခြင်း။ တပွဉ်ဗဒ္ဓကိလေသ- ပ္ပဟာနေန ဝါ တံ သမတိက္ကမိတွာ။ လူတိ- ဝုတ်၊ ၄။ ၂၀၂။ (- ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၅၄။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၆၄။ အံ၊ ဋီ၊ ၃။ ၁၀၀။ အနုဋီ၊ ၂။ ၈၀။)

တပွဉ်ဗဒ္ဓဇီဝိက (တိ) [တပွဉ်ဗဒ္ဓါ + ဇီဝိကာ] ထို....နှင့်စပ်သော အသက်မွေးခြင်း ရှိသော၊ သူ။ တပွဉ်ဗဒ္ဓဇီဝိကာ ဟောန္တိ။ ပေတ၊ ၄။ ၁၂၆။

တပွဉ်ဗဒ္ဓတာကရဏ (န) [တပွဉ်ဗဒ္ဓတာ + ကရ- ဏ] ထို....နှင့် စပ်သည်၏ အဖြစ်ကို ပြုခြင်း။ တပွဉ်ဗဒ္ဓတာကရဏဝသေန ပဝတ္တတ္တာ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၉၃။

တပွဉ်ဗဒ္ဓဓမ္မဂဝေသက (တိ) [တပွဉ်ဗဒ္ဓဓမ္မ + ဂဝေသက] ထို.... နှင့် စပ်သော တရားကို - ရှာမှီး - ရှာဖွေ - တတ်သော၊ သူ။ ရာဇာ ဝိယ ယောဂါဝစရော တပွဉ်ဗဒ္ဓဓမ္မဂဝေသ- ကတ္တာ။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၄၇။

တပွဉ်ဗဒ္ဓဝတ္တိ (ထိ) [တပွဉ်ဗဒ္ဓါ + ဝတ္တိ] ထို .... နှင့် စပ်သော ဖြစ်ခြင်းရှိသော (တရား)။ တပွဉ်ဗဒ္ဓဝတ္တိတော။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၇၄။ (- ဒီ၊ ဋီ၊ ၃။ ၃၂။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၆၃၊ ၂၇၄။ မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၃၀၅။ အံ၊ ဋီ၊ ၃။ ၁၂၄။ အနုဋီ၊ ၂။ ၄၀။)

တပွဉ်ဗန္ဓ (တိ) [တ + ပဉ်ဗန္ဓ] ထို....နှင့် - ဖွဲ့စပ် - ဆက်သွယ် - သော။ တပွဉ်ဗန္ဓေန သဒ္ဓိံ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁၃၁။ လူတိဝုတ်၊ ၄။ ၁၂၇။

တပွဉ်ဗိဓ္ဓ (တိ) [တ + ပဉ်ဗိဓ္ဓ] ထို .... နှင့် ပုံတူသော။ ပစ္စုပ္ပန် (မူလဋီ၊ ၁။ ၆၄) ကြည့်။

တပွဉ်ဘာဂ (တိ) [တ + ပဉ်ဘာဂ] (၁) ထို....နှင့် တူသော။ (၂) ထို....အဖို့ရှိသော။ (၃) တပွဉ်- ဘာဂေါ (စူဠနိ၊ ၂။ ၃၃) တံ တေန ပဉ်ဘာဂေါ တပွဉ်ဘာဂေါ၊ ဒေသောတိ အတ္ထော။ စူဠနိ၊ ၄။ ၉၃။ တပွဉ်ဘာဂ (ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၉၀) ၏ တေန ဒိဋ္ဌေန သဒ္ဓိံသံ။ သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၇၅။ (- မဟာနိ၊ ၁။ ၁၁၇။ စူဠနိ၊ ၁။ ၁၀၈။ မိလိန္ဒ၊ ၁။ ၆၈- ၉။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၆၁။ မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၃၀၄။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၃၊ ၇၇။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၇၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၂၀။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁၀၄။ လူတိဝုတ်၊ ၄။ ၁၄၅။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၈။

မဟာနိဋ္ဌာဂဇ္ဈာနဉာဏ်။ ဝဇ္ဇိဉာဏ်။ သာရတ္ထိ။
၂။၆၀။ ကဗျာဉာဏ်။ မဇ္ဈိမဉာဏ်။ ၂၅။ သံဃိဉာဏ်။
၁။၇၀။ အနုဉာဏ်။ ၂။၁၇၉။ ဝိသုဒ္ဓိဉာဏ်။ ၂။၁၇၉။
ဝိဘာဝိဉာဏ်။ ၂။၆၃။ မဇ္ဈိမဉာဏ်။ ၂။၄၇၇။ (၂)
တပွဲသုတေသန(မဟာနိဋ္ဌာ)တိ တံကောဋ္ဌာ-
သိကော။ မဟာနိဋ္ဌာဂဇ္ဈာနဉာဏ်။

တပွဲသုတေသနနိမိတ္တ (န) [တပွဲသုတေသန+နိမိတ္တ]
ထို...နှင့်တူ-အဓိပ္ပာယ်-သော အာရုံ 'နိမိတ်'။
ရာဇာ တံ ဒိသ္မာ တပွဲသုတေသနနိမိတ္တံ ဥပ္ပါ-
ဒေသိ။ သုတ္တနိဋ္ဌာဝါသဝဂ္ဂ။ အပါဠိဝါသဝဂ္ဂ။

တပွဲသုတေသန (ပ) [တပွဲသုတေသန] (၁) ထို...
နှင့် အတူယှဉ်တွဲခြင်း။ (တိ) (၂) ထို... နှင့်
အတူ ယှဉ်တွဲခြင်း ရှိသော။ သန္တာပဋ္ဌော
အာဝိဘူတော တပွဲသုတေသနတ္တာ။ ဝိမတိဝါသ။
၆၁။ (-သံဃိဉာဏ်။ ၁၀၀။)

တပွဲသုတေသန (တိ) [တပွဲသုတေသန+တိ] ထို...
နှင့်အတူ ယှဉ်တွဲခြင်းရှိသော။ ထို... နှင့်
ဖော် ယှဉ်ဖက် ဖြစ်သော။ တဒေဝ အဇ္ဈတ္တာ
ခန္ဓာတိ တပွဲသုတေသနိတယ။ မဇ္ဈိမဉာဏ်။
၂၆၅။

တပွဲသုတေသန (တိ) [တပွဲသုတေသန] ထို... နှင့်
တူသော သဘောရှိသော။ ထို...အား လျော်
သော။ သာသနော ပန တပွဲသုတေသနံ ပုဂ္ဂလံ
ဝါ အတ္ထံ ဝါ ဒေသေတုံ... အာဟရန္တိ။ အံဋ္ဌာ
၂။၂၂။

တပွဲသုတေသန (ပ) [တပွဲသုတေသန] ထို... ကို
ရခြင်း။ တပွဲသုတေသနာယ ဝိပဿနံ အာရ-
ဘတောပိ နေဝဿ တံ ဟောတိ အန္တရာ-
ယာယ။ မဇ္ဈိမဉာဏ်။ ၁၇၉။

တပွဲသုတေသန (ပ) [တပွဲသုတေသန] ထို... နှင့်
ဆန့်ကျင်ဖက်။ သဿတုစန္ဒေဒါဒိဂါဟော
တပွဲသုတေသနာတော ဝုတ္တော။ အနုဉာဏ်။
၁၇၇။

တပွဲသုတေသန(သံယုတ္တ) (တိ) [တ + ပဋိသုည-
(သံယုတ္တ) ထို... နှင့် စပ်ယှဉ်သော။ ထို...
လျှင် အာရုံရှိသော (တရား)။ တပွဲသုတေသန-
တ္တာ ဆန္ဒော။ အဘိဓာန်။ ၂၇၂-၄။ တပွဲသု-
သံယုတ္တောတိ ကာမဂုဏ်ပဋိသံယုတ္တော၊
ကာမဂုဏ်ရမ္မဏောတိ အတ္တော။ အဘိဓာန်၊
၃။၂၀၇။ (-ဥဒါနဉာဏ်။ ၂၁။)

တပွဲသုတေသန (တိ) [တ+ပဋိသုတေသန] ထို...
လည်းလျောင်းရာ ရှိသော။ သူ။ တပွဲသုတေသ-
နာနံ ကာမာဝစရသတ္တာနံ ပဋိသုတေသနဋ္ဌေန
ဂေဟာ ကာမဂုဏ်။ မဇ္ဈိမဉာဏ်။ ၁၇၅။
(-ဣတိဝုတ်ဉာဏ်။ ၂၁၄။)

တပွဲသုတေသန (ပ) [တ+ပဋိသုတေသန] ထို... ကို
တားမြစ်ခြင်း။ တပွဲသုတေသနော အနန္တော။
ဒိဋ္ဌိဝါသ။ ၁၆၀။ (-ဝဇ္ဇိဉာဏ်။ ၂၇၂။ မဇ္ဈိမဉာဏ်။
မဇ္ဈိမဉာဏ်။ ၄၇၉။ အံဋ္ဌာဉာဏ်။ ၂။၁၀၇။)

တပွဲတိ (ကြိ) [တပ + ယ + တိ။ (နိတိဓာ။
၂၃၅-ကြည့်။) တပ + အ + တိ။ (ဓာတုတ္ထ။
၁၅၇-ကြည့်။) တိပ + အ + တိ။ (ဓာနိဋ္ဌိ။
၄၆၈-ကြည့်။)] (၁) စိုးရိမ် - ပူပန် -
ပင်ပန်း - နှစ်။ (၂) ရောင့်ရဲ - တင်းတိမ် -
အားရ - နှစ်။ (၃) လောင်မြိုက် - လောင်
ကျမ်း - နှစ်။

(၁) စိုးရိမ် - ပူပန် - ပင်ပန်း - နှစ်။ ဣဓ
တပွဲတိ (ဓမ္မ။ ၁၅) တိ ဣဓ ကမ္မတပွဲနေန
ဒေါမနဿမတ္တေန တပွဲတိ။ ဓမ္မဉာဏ်။ ၉၇။
စိတ္တသန္တာသေန တပွဲတိ အနုတပွဲတိ အနု-
သောစတိ။ ဣတိဝုတ်ဉာဏ်။ ၉၇။ တပွဲတိ
သောစတိ ကိလမတိ။ ဇာဉာဏ်။ ၁၇၉။
(-အံဋ္ဌာဉာဏ်။ ၂။၄၇၇။ ဓမ္မဉာဏ်။ ဣတိ-
ဝုတ်။ ၂၁၂။ ဇာဉာဏ်။ ၂။၁၀၇။ မိလိန္ဒ။
၂၇၇။ ၁၇၉။ ဝိဇ္ဇာဉာဏ်။ ၁၀၇။ အံဋ္ဌာဉာဏ်။ ၂။
အဘိဓာန်။ ၄၁၉။ ဓမ္မဉာဏ်။ ၈၆။ ဓမ္မဉာဏ်။
၂။၄၁၉။ ၁၀၇။ စရိယာဉာဏ်။ ၁၀၇။ ဇာဉာဏ်။
၁၇၉။ ဇာဉာဏ်။ ၂။၁၇၉။ ဇာဉာဏ်။ ၂။၁၀၇။ ဇာ

ဌာ၎်၁၇၉၁၄၅၄။ မါဠီ၁။၇၈။ မူလဋီ၁။
၁၇၇။) အနုသောစတိ-လည်း ကြည့်။

(၂) ရောင့်ရဲ - တင်းတိမ် - အားရ -
၏။ တပုတိ (ဇာ၁။၇) တိ သပ္ပိအာဒိဟိ
အဘိသင်္ခတေန မဓရပါယာသေန တပုတိ
တိတ္ထော ဟောတိ။ ဇာ၁။၇။၂၀။ (-ဇာ
၁။၂။ ဇာ၁။၁၃၇။ မိလိန္ဒ။၃၆၄။ ဇာ၁။၇။
၂၀၀။ ဇာ၁။၇။၂၂၂။) တပုန္နိ - အပါ။
၂၂၅။ ဇာ၁။၂၆၆။ ဇာ၁။၁၃၇။ မိလိန္ဒ။
၃၆၄။ ဓမ္မဋ္ဌာ၁။၉၆။ ထေရီဋ္ဌာ၁။၁၃၇။ ဇာ၁။
၄။၂၄၀။ တပုရေ - အပါ။၈၀။ အပါ။
၁၈၁။ ထေရီဋ္ဌာ၁။၃၉၆။ တပုမ - ဝိမာန။
၁၁၈။ တပေတု - ဇာ၁။၂။၄၀၀-၁။ တပေ-
ဟိ - ပေတ။ ၁၉၂။ ပေတဋ္ဌာ၁။၂၂၂။ တပု-
မသေ - ဝိမာန။ ၂၀။ ဝိမာန။ ၄။ ၈၀-၁။
တပေ - ဇာ၁။၂။၂၃၂။ ဇာ၁။၇။၅၄။ တပေ-
ယျ - ဇာ၁။၂။၂၈၈။ ဇာ၁။၇။၅၇၁၈၉။
၂၀။

(၃) လောင်မြိုက် - လောင်ကျွမ်း - ၏။
န သော ကာမေဟိ တပုတိ။ ဇာ၁။၂၄၆။
ကာမေဟိ န ပရိသုတ္တံ။ ဇာ၁။၇။၁၇၅။
ယော ဟိ ပလာလင်္ဂိ အတိဥပသင်္ကမိတော
တပုတိ။ တဿ သရိရံ ဈာယတိ။ အံဋ္ဌာ၁။
၉၄။ (- ဒီဋ္ဌာ၁။၂၂။ အဘိဋ္ဌာ၁။၃၉၉။
ဇာ၁။၇။၁၇၃၁၇၅။ ဇာ၁။၇။၄၈၃။ အံဋ္ဌာ
၂။၂၀။)

တပုတိဋ္ဌ (တိ) [တ+ပတိဋ္ဌာ] ထို .... တည်ရာ
ရှိသော၊ ထို....၌ တည်သော၊ သူ။ ကိလေသ-
ဝတ္ထု (အဘိဋ္ဌာ၁။၄၁၆။ ပဋိသံဋ္ဌာ၁။၂။၃၂။
အဋ္ဌသာယော။၂၀၂)-ကြည့်။

တပုတိဋ္ဌိတောကာသ (ပု) [တ+ပတိဋ္ဌိတ+
သြကာသ] ထို....၏ တည်ရာအရပ်။ အဂ္ဂိစ္ဆိန္ဒ-
ပုန္နာဂဗလသဏ္ဌာန (ဓမ္မကဋ္ဌာ၁။၃၈)-ကြည့်။

တပုတိရူပ (တိ) [တ+ပတိရူပ။ ထိ-၌ တပုတိ-
ရူပံ] ထို .... နှင့် - တူ - လျော် - သော

သဘောရှိသော၊ ထို.... အား - သင့်လျော် -
လျောက်ပတ် - သော။ တပုတိရူပံ (မာ၃။
၄၁) တိ ကာမဂုဏသဘာဂါ။ မာဋ္ဌာ၁။၃၇။

တပုဓာန (တိ) [တ+ပဓာန] ထို .... လျင်
ပြဓာန်းသော အရာရှိသော၊ ထို .... အရာ
ပြဓာန်းသော။ မာရဂုဏဏေန တပုဓာနာ
တံသဒိသာ စ ဥပပတ္တိဒေဝါ သင်္ကယန္တိ။
ဝိမတိ၁။၆၃။ (- ဒီဋ္ဌာ၁။၂၇၉။ သီဋ္ဌာသစ်။
၁။၉၂။ မါဠီ၃။၂၇၇၊၂၆၄။ သံဋ္ဌာ၁။၂၂၇။
အနုဋ္ဌာ၁။၈၇။ ပဋိကာ၁။၆၀။)

တပုန (န) [တပ+ယု။ ဓာတုတ္ထ။၁၅၆။ တပု+
ယု။ ဓာတုတ္ထ။၁၅၇။ တိပိ+ယု။ ဓာနံ။ဓာနံ။
ဋီ။၄၆၈။] (၁) နှစ်သိမ်း - ရောင့်ရဲ - အားရ
- တင်းတိမ် - ခြင်း။ (၂) ပူလောင်ခြင်း။
(၃) ပူလောင်ရာ။ (၁) တပုနံ ကရောဇ္ဇေ
ဘဂဝတိ။ ဗုဒ္ဓဝံဋ္ဌ။၂၀၈။ (- ထေရီဋ္ဌာ
၉၁။) တပုနံ တု စ ပိဏနံ။ ဓာနံ။၇၅၉။
(၂) ပဉ္စာတပတပုနံ စတုသု ပဿေသု
အဂ္ဂိသန္တာပဿ ဥပရိ သုရိယသန္တာပဿ စ
တပုနံ။ အံဋ္ဌာ၁။၂၃၀။ (- ဒီဋ္ဌာ၁။၁၃၁။)
(၃) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တပုနဋ္ဌာန (န) [တပုန+ဋ္ဌာန] ပူလောင်ရာ
အရပ်။ တပုနဋ္ဌာနေယေဝ နိဗ္ဗတ္တော။ ဓမ္မဋ္ဌာ
၁။၉၆။

တပုန္နိ (ကြိ) [တပ + ယ + အန္နိ] ရောင့်ရဲ -
တင်းတိမ် - အားရ - ကုန်၏။ တပုတိ (၂)-
ကြည့်။

တပုဗ္ဗာရ (တိ) [တ+ပဗ္ဗာရ] (က) ထို .... ၌
ရှိသော၊ ထို ၌ လဲကျသကဲ့သို့ တည်
သော၊ ထို.... ဖက်သို့ ယိုင်လဲနေသော။ (ခ)
ထို .... ဖက်သို့ ရှေးရှုသော ကိုယ်ရှိသော။
(က) တေသု ကာမေသု အဝလမ္ပိတာ ဟုတွာ
တေသုယေဝ နမိတာ ဝသန္တိတိ တပုဗ္ဗာရာ။
မဟာနိဋ္ဌ။၉၄။ (- မဟာနိ။ ၂၇၊ ၃၃။)

ပဋိသံ။၃၇။ မိလိန္ဒ။၃၈။ မဋ္ဌ။၁။၄၃။ မဋ္ဌ။
၄။၃၄။၂၃၄။ သံဋ္ဌ။၃။၂။ အံဋ္ဌ။၁။၁၀၇။
၄၁၄။ အဘိဋ္ဌ။၁။၄၂။ ဣတိဝုတ်ဋ္ဌ။၅၈။
ထေရဋ္ဌ။၁။၃၄။ အပဋ္ဌ။၂။၂၃၉။ ပဋိသံဋ္ဌ။
၁။၂၄၁။ ပဋိသံဋ္ဌ။၂။၂၆၁။ နေတ္တိဋ္ဌ။၈။ မ
ဋ္ဌိ။၃။၂၄၈။ သံဋ္ဌိ။၂။၁၇၉။ အံဋ္ဌိ။၃။၁၉၉။
ဝိဝေကပဗ္ဗာရ(သံဋ္ဌ။၃။၁၃၆)လည်း ကြည့်။
(ခ) တပွဲဗ္ဗာရဿာ (မဟာနိ။၁၀၈)တိ
တသ္မိံ အဘိဓမ္မကာယဿ။ မဟာနိဋ္ဌ။၂၂။

တပွဲဘဝ (တိ) [တ+ပဘဝ] ထို.... ဟူသော-
အမှန်-အစ-စ၍ဖြစ်ရာ-ရှိသော၊ ထို.... မှ
စ၍ ဖြစ်သော၊ ထို့ကြောင့်ဖြစ်သော။ တပွဲ-
ဘဝံ သက္ကာရံ လဇ္ဇိယန္တော။ ဝဇီရ။၁၆၈။
တပွဲဘဝဿ အနုညထာဘာဝတော။ မူလဋ္ဌိ။
၁။၉။ (- ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။၁။ အနုဋ္ဌိ။၂။၃။)
အောက်ပုဒ်တို့လည်း ကြည့်။

တပွဲဘဝနန္ဒ (ပု) [တပွဲဘဝ+နန္ဒ] ထို့ကြောင့်
ဖြစ်သော အနံ့။ စန္ဒနရက္ခော ဝိယ ဗုဒ္ဓေါ။
တပွဲဘဝဂန္ဓော ဝိယ ဓမ္မော။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။၁၂။

တပွဲဘဝမရ (န) [တပွဲဘဝ+မရ] ထို့ကြောင့်
ဖြစ်သော-ပျားရည်-ပန်းဝတ်ရည်။ ဝိကသိ-
တပဒုမံ ဝိယ ဗုဒ္ဓေါ။ တပွဲဘဝမရ ဝိယ
ဓမ္မော။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။၁၃။

တပွဲဘဝါဘိနိဗ္ဗတ္တ (တိ) [တပွဲဘဝ+အဘိနိဗ္ဗတ္တ]
ထို (ပဌမအကြောင်း) လျှင် ဖြစ်ရာရှိသော
(ဒုတိယ) အကြောင်းကြောင့် ဖြစ်သော။
တပွဲဘဝါဘိနိဗ္ဗတ္တာနိ သေသင်္ဂါနိ။ မဋ္ဌ။၁။
၁၁၂။ သာ သမ္မာဒိဋ္ဌိ ပဘဝေါ တေဿာတိ
တပွဲဘဝေါ။ သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ။ .... တတော
အဘိနိဗ္ဗတ္တာနိတိ တပွဲဘဝါဘိနိဗ္ဗတ္တာနိ။
မဋ္ဌိ။၁။၂၀၃။

တပွဲဘဝေါသဓ (န) [တပွဲဘဝ + သြသဓ]
ထို့ကြောင့်ဖြစ်သော ဆေး။ ဟိမဝါ ဝိယ
ဗုဒ္ဓေါ။ တပွဲဘဝေါသဓမိဝ ဓမ္မော။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။
၁၂။

တပွဲဘဝိတ (တိ) [တ+ပဘဝိတ] ထို... သည်
ဖြစ်စေအပ်သော။ အာဟာရေဟိ ပဋိကူလာ-
ကာရဂ္ဂဟဏံ၊ တပွဲဘဝိတံ ဝါဥပစာရဇ္ဈာနံ
.... အဓိပ္ပေတံ။ အံဋ္ဌိ။၁။၂၇၃။

တပွဲဘေဒ (ပု) [တ+ပဘေဒ။ တ + တ +
ပဘေဒ] (၁) ထို.... အထူး-အပြား။ (တိ)
(၂) ထိုထို.... အထူး- အပြား- ရှိသော။
(၁) ကေနစိဝိညေယျဒုကော၊ တပွဲဘေဒေါ-
ယေဝ ဝါ။ အနုဋ္ဌိ။၁။၅၆။ (တိ) (၂) ယာ
ယာ ပဝတ္တာ တပွဲဘေဒါ။ မူလဋ္ဌိ။၁။၂။
တပွဲဘေဒါ ပညာ ပဝတ္တိတ္တာတိ သမ္ဗန္ဓော။
အနုဋ္ဌိ။၁။၅။

တပွဲမာဏ (န) [တ+ပမာဏ] (၁) ထို....
အတိုင်းအရှည်။ (တိ) (၂) ထို.... အတိုင်း
အရှည် ရှိသော။ (၁) တပွဲမာဏေန စ
ကတ္တဗ္ဗတော။ သံဋ္ဌ။၁။၂၂၉။ (တိ) (၂)
တပွဲမာဏောဝ ဒဏ္ဍော ဝါ ရဠု ဝါ လဒ္ဓါ
ဝနုတိ။ မဋ္ဌ။၂။၁၀၀။

တပွဲမာဏဝိဓာန (န) [တပွဲမာဏ + ဝိဓာန]
တို့ .... အတိုင်းအရှည်အားဖြင့် စီရင်ခြင်း။
တပွဲမာဏဝိဓာနတော စ။ သံဋ္ဌိ။၁။၂၆၈။

တပွဲမာဏာနုရူပ (တိ) [တပွဲမာဏ + အနုရူပ]
ထို .... အတိုင်း အရှည်အား - လျော် -
လျှောက်ပတ် - သော။ (ကြိ၊ ဝိ - စွာ၊
အောင်။) ပဌမံ တပွဲမာဏာနုရူပံ ဗန္ဓကဏ္ဍု-
သေ သဇေတော။ ဝဇီရ။၄၉၁။

တပွဲမာန (တိ) [တပ+ယ+မာန။ တပ+ယ+
ဏေ+မာန] (က) ပူသော။ (ခ) လောင်
မြိုက်-ပူစေ-အပ်သော။ (ဂ) ပူစေသော။
နေဆာလုံသော။ (က) တပွဲမာနေ စ
အာတပေ။ အပ။၁။၄၁၁။ (- သံဋ္ဌ။၂။
၂၆၈။ အဘိဋ္ဌ။၂။၅။) (ခ) ဥဒကံတပွဲမာ-
နံ သဒ္ဓါယတိ။ မိလိန္ဒ။၂၅၃။ တပွဲမာနေနာ-
(ထေရ။၂၂၇) တိ သန္တပွဲမာနေန၊ ရာဂါဒိဟိ
ကောဒသဟိ အဂ္ဂိဟိ ဒယုမာနေန။ ထေရဋ္ဌ။

၁။၁၁၅။ (ဂ) ဗာလသုရိယာတပံ တပွမာ-
နော နိပန္နော ဟောတိ။ သုတ္တနိဋ္ဌာ၁။၁၁၄။
အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၀။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၃။ ဓမ္မဋ္ဌ၊၁။
၁၀၄။ ဓမ္မဋ္ဌ၊၂။၃၆၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၀။)

တပွမုခ (တိ) [တ+ပမုခ] ထို... လျှင်-ကြီး-
မြတ်-ပြဇာနီး-သော အရာရှိသော။ ပတ္တိ
စ တပွမုခါ ဘဝေယျ။ မိလိန္ဒ၊၃၈။ တပွ-
မုခတ္တာ (မူလဋီ၊၁။၉၄) တိ သာ စေတနာ
ပမုခါ အဿာတိ တပွမုခေါ။ မဇ္ဈိ၊၁။၁၇၃။
(- သိ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၂၁။ ဝိဘာဝိနိ၊၂၅၈။
မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၄၇၆။)

တပွယ (ကာ၊ကြိ) [တပွ+ဏယ+ဟိ။ ဟိ-
ကျေ။] နှစ်သိမ့် - ရောင့်ရဲ - စေလော့။
တပွေတိ (က)-ကြည့်။

တပွယတိ (ကာ၊ကြိ) [တပွ+ဏယ+တိ] နှစ်
သိမ့် - ရောင့်ရဲ - ဇေဇ်။ တပွေတိ (က)-
ကြည့်။

တပွယန္တ (တိ) [တပွ + ဏယ + အန္တ။ ထိ-
တပွယန္တိ] (က) နှစ်သိမ့်-ရောင့်ရဲ-အားရ
-တင်းတိမ်-စေသော။ (ခ) ပြည့်စေသော။
(က) တပွယန္တဿ မေ မနံ။ အပ၊၂။၁၁၈။
ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၁။ (- အပ၊၂။၁၃၄။ ဗုဒ္ဓဝံ။
၃၄၃၊၃၆၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၂၀၈၊၂၂၉၊၂၇၃-၄။)
(ခ) မဟတိ မဟာမေသော အဘိဝဿေယျ
တပွယန္တော ဓရဏိတလံ။ မိလိန္ဒ၊၂၈၆။
တပွယန္တိ မဟောဒဓိ။ အပ၊၁။၂၅။ ထေရ၊
ဋ္ဌ၊၂။၃၈၄။

တပွယိ* (ကာ၊ကြိ) [တပွ+ဏယ+ဣ] နှစ်
သိမ့်-ရောင့်ရဲ-တင်းတိမ်-အားရ-စေပြီ။
တပွေတိ (က)-ကြည့်။

တပွယိ (ကာ၊ကြိ) [တပွ+ဏယ+ဣ] နှစ်သိမ့်
-ရောင့်ရဲ - တင်းတိမ် - အားရ - စေပြီ။
တပွေတိ (က)-ကြည့်။

တပွယိတွာ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [တပွ+ဏယ+တွာ]
နှစ်သိမ့်-ရောင့်ရဲ-တင်းတိမ်-အားရ-စေ
၍။ အဇ္ဈေနမဂ္ဂိ* ဣစ တပွယိတွာ။ ဇာ၊၂။
၂၃၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၅၄။

တပွယိတွာန (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [တပွ + ဏယ +
တွာန] နှစ်သိမ့် - ရောင့်ရဲ - တင်းတိမ် -
အားရ - စေ၍။ တေမာသံ တပွယိတွာန၊
(ဝါသယိတွာန၊သျှာ၊ဣ)အဒါသိ စ တိစိဝရံ။
အပ၊၂။၂၆၃။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၇၅။

တပွယိဿတိ (ကာ၊ကြိ) [တပွ+ဏယ+ဿတိ]
ပြည့်ဝစေလတ္တံ့။ တပွေတိ (ခ)-ကြည့်။

တပွယိ (ကာ၊ကြိ) [တပွ+ဏယ+ဣ(=ဩ)။
ဩ-ကို ဣ-ပြု။ (ရူ၊၄၆၉၊၄၈၈-ကြည့်။)]
နှစ်သိမ့် - ရောင့်ရဲ - တင်းတိမ် - အားရ-
စေပြီ။ တပွေတိ (က)-ကြည့်။

တပွယောဂ (ပု) [တ+ပယောဂ] (၁) ထို ...
နှင့်-ယှဉ်-စပ်-ခြင်း။ (တိ) (၂) ထို ...
နှင့်-ယှဉ်-စပ်-သော။ (၁) တပွယော-
ဂေန စာယံ “ဝိဟရာမိ”တိ ဝတ္တမာနပု-
ယောဂေါ။ သိ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၃၂။ (တိ) (၂)
တပွယောဂေန ပန ဓမ္မ-သဒ္ဓေန ဒီပိတာ။
သိ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၉၅။

တပွယောဇန (တိ) [တ+ပယောဇန] ထို ...
အကျိုးရှိသော။ အန္တရေ တပွယောဇနတာ
သမ္ဘဝတိ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၆၀။

တပွရိ* (တိ) [တ+ပရ။ တပွရမုတ္တမံ ယသျ။
ဝါစပုတိ။ (တတွရ-သံ)] (၁) (က) ထို...
လျှင်-လွန်ကဲ-မွန်မြတ်-ပြဇာနီး-သော
အရာရှိသော။ (ခ) ထို...လျှင်-နှောင်း-
နောက်ဖြစ်-သော အရာရှိသော။ (၂) ထို...
မှ-တမျိုး-တခြား-တပါး-သော။ (၃)
ထို...၌ ပြဇာနီးသည် (၏အဖြစ်=ဘာဝပု-
ဓာန်)။ (၁) (က) တပွရဘာဝ(က) ကြည့်။

(ခ) တပုရက-ကြည့်။ (၂) တတော ပရော
 တပုရော။ ရှု၊ ခို၊ နှာ-၇၅။ (- ရှု၊ နှာ-၁၂၆။)
 (၃) “နိမိတ္တုပဂပါသာဏေ ဌပေတော” တံ
 သဉ္စာရိမနိမိတ္တဿ တပုရတော ဝုတ္တံ။ ဝဇိရ။
 ၄၅၄။

တပုရ (ပ) [တ+တ+ပရ။ (တတုရ-သံ)]
 (က) ထိုထို...လျှင် - လွန်ကဲ - မွန်မြတ် -
 ပြဇာန်း-သော အရာရှိသော။ (ခ) ထိုထို...
 ခွဲ-အားစိုက်-ကြောင့်ကြပြု-ငဲ့ကောင်း-
 သော၊ သူ။ (အမှု၌ ကပ်ငြိ စွဲလမ်းသူ၊
 ကြောင့်ကြစိုက်သူ။ အဘယ၊ ဓာန်။ အမရ၊
 သျှ။) (က) တံ တံ ဝတ္ထု ပရံ ပဇာနံ အဿ
 တပုရော။ ဓာန်၊ ခို၊ ၇၂၆။ သူစိ။ (ခ) မယံ
 ဒဿနေ ဗျာဝဋ္ဌော တပုရော။ အပါ၊ ၂။ ၂၁၆။
 (- အပါ၊ ၂။ ၂၁၁-၂။ ထေရ်၊ ၁၅၂။) တတု-
 ရေ ပြသိတာ သက္ကာ။ အမရ၊ ၂၁၉။
 (- ထောမ၊ စိန္တာမဏိ။)

တပုရက (တိ) [တ+ပရ။ က-အာဂံ။] ထို ....
 လျှင်-နှောင်း- နောက်ဖြစ် - သော အရာ
 ရှိသော။ တပုရကောန္တေပိ သစေ။ ဝုတ္တော-
 ဒယ။ ၁၈။ တပုရကော သော သဗ္ဗလဟုနော
 ပရော အသ္မာတိ တပုရကော။ ဝစနတ္ထ-
 ဇောတိကာ။

တပုရဘာဝ (ပ) [တပုရ+ဘာဝ] (က)
 ထို....လျှင်-လွန်ကဲ - မွန်မြတ် - ပြဇာန်း -
 သော အရာရှိသူ၏ အဖြစ်။ (ခ) ထို.... ခွဲ-
 အားစိုက်-ကြောင့်ကြပြု-ငဲ့ကောင်း- သူ၏
 အဖြစ်။ (က) သုတ္တန္တဒေသနာယ တပုရ-
 ဘာဝယေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၇၀။
 သီ၊ ခို၊ သစ်၊ ၁။ ၉၂။ အနု၊ ခို၊ ၁။ ၂၁။ (- ဒီ၊
 ၁။ ၂၇။ အနု၊ ခို၊ ၁။ ၉၂၊ ၁၇၈။ အနု၊ ခို၊ ၁။ ၄၄၊
 ၂၂၅။) (ခ) တေသံ ဘိက္ခုနံ တပုရဘာဝ-
 တော သဝနေ အာဒရဒိပနေ သက္ကစ္စသဝနံ
 ဒဿေတိ။ ဥဒါန၊ ၁။ ၃၅၂။ တပုရဘာဝေန
 အနု အနု ယုတ္တော ပသုတော။ အံ၊ ခို၊ ၁။ ၉၆။

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၁၆-ပ-ပ-ဗ-သ-စ

(- မူလ၊ ခို၊ ၁။ ၆၃။ အနု၊ ခို၊ ၁။ ၆၉။ မရ၊ ခို၊ ၁။
 ၁၂၈။)

တပုရမ (တိ) [တ+ပရမ] (က) ထို .... လျှင်
 အမွန်အမြတ်ရှိသော။ (ခ) ထို .... လျှင် လွန်
 ကဲသော အပိုင်းအခြားရှိသော။ (က) (ခ)
 န တဏှာဝသေန ဒိဋ္ဌိဝသေန တမ္မယော
 ဟောတိ တပုရမော တပုရယဏော။ မဟာ-
 နိ၊ ၁၅၈။ (- ပေဋကော၊ ၃၀၃-၅။ ပဋိသံ၊ ၄၊
 ၁။ ၃၅။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၆၈။) (ခ) ပဋိကိပ္ပိ-
 တဗ္ဗဿ တပုရမတာဒိပနတော။ ဝဇိရ၊ ၄၈၂။

တပုရမသန (န) [တ+ပရမသန] ထို .... ကို
 -သုံးသပ်-ရွတ်ဖတ်-ခြင်း။ တပုရမသန-
 မတ္တေနေဝ .... နိဒ္ဒိသိတုံ န ဝဇ္ဇတိ။ ဝိမတိ၊
 ၂။ ၁၃၄။

တပုရယ (ဏ)န (တိ) [တ+ပရယ(ဏ)န။
 (တတုရယဏ-သံ)] ထို....လျှင်-ကိုးကွယ်-
 လည်းလျောင်း-ပုန်းအောင်း- မှီခို- အား
 ထား-ရာ ရှိသော။ တံ ရတနတ္ထယံ ပရာယနံ
 ပဋိသရဏံ တေဿာတိ တပုရယနော။
 ဒီ၊ ခို၊ ၁။ ၂၇၉။ တဒေဝ ရတနတ္ထယံ ပရာယဏံ
 ပရာဂတိံ တာဏံ လေဏံ တေဿာတိ တပု-
 ရယနော။ သီ၊ ခို၊ သစ်၊ ၂။ ၁၇၇။ (- သုတ္တနိ၊
 ၄၄၇။ စူဠနိ၊ ၁၆၇။ ဒီ၊ ခို၊ ၁။ ၂၀၆။ သုတ္တနိ၊
 ၄၂၊ ၁။ ၃၁၇။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၁၄။ ထေရ်၊ ၄၊
 ၂။ ၃၄၈၊ ၃၅၁။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂၇၁။ စူဠနိ၊
 ၅၃၊ ဝဇိရ၊ ၄၀၇။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၄၁၇-၈။
 ဒီ၊ ခို၊ ၁။ ၂၇၈။ သီ၊ ခို၊ သစ်၊ ၂။ ၁၈၀။ မ၊ ခို၊ ၁။
 ၂၃၅-၆။ မ၊ ခို၊ ၁။ ၄၁၀။ အံ၊ ခို၊ ၂။ ၁၉၂။)

တပုရယဏတာကာရ (ပ) [တပုရယဏတာ+
 အာကာရ] ထို .... လျှင်- ကိုးကွယ်- လည်း
 လျောင်း-ပုန်းအောင်း-မှီခို-အားထား-
 ရာ ရှိသည်၏အဖြစ် ဟူသော အခြင်းအရာ။
 တေဟိ တပုရယဏတာကာရဿ ပဝေဒိ-
 တတ္တာ တထာ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ ခို၊ ၁။ ၂၈၀။ မ၊ ခို၊ ၁။
 ၂၃၆။ အံ၊ ခို၊ ၂။ ၂၁။ (- မ၊ ခို၊ ၁။ ၁၃၆။ အံ၊

ဋ္ဌ၊၂။၁၇။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၁၃။ ဝဇိရ။၅၅။
ဝိမတိ၊၁။က၇။ ဒိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၇၈။ မ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၃၆။
အံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၁၉။)

တပွရာယဏတာသရဏဂမန (န) [တပွရာယဏ-
တာ+သရဏဂမန] ထို...လျှင်-ကိုးကွယ်-
လည်းလျောင်း- ပုန်းအောင်း- မှီခို-အား
ထား-ရာ ရှိသည်၏အဖြစ် ဟူသော - သရ-
ဏဂံ (ကိုးကွယ်ရာ ဟု-သိကြောင်း-ဆည်း
ကပ်ကြောင်း-စိတ္တပ္ပုဒ်)။ ကထံ တေသံ
တပွရာယဏတာသရဏဂမနံ ဝုတ္တန္တိ ?။ မ၊ဋ္ဌိ၊
၁။၂၃၆။

တပွရိက္ခာရဓမ္မ (ပု) [တ+ပရိက္ခာရ+ဓမ္မ] ထို....
၏ အခြံအရံဖြစ်သောတရား။ အဂ္ဂုလသမာ-
ဓိမှ တပွရိက္ခာရဓမ္မေသုယေဝ စ .... နိရုဋ္ဌော။
မ၊ဋ္ဌိ၊၂။၂၆၈။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၃။၉။

တပွရိစ္စာဂမယ (တိ) [တ+ပရိစ္စာဂ+မယ] ထို....
ကို - စွန့်ကြဲ - ပေးကမ်း - ခြင်းဖြင့်
ပြီးသော (ကောင်းမှု)။ တပွရိစ္စာဂမယဉ္စ
ပုညံ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၈၄။ ဒိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၇၅။

တပွရိစ္ဆေဒကဉာဏ (န) [တ+ပရိစ္ဆေဒက+
ဉာဏ] ထို.... ကို ပိုင်းခြား၍သိသော ဉာဏ်။
ဥေယျဓမ္မဿ ဂမ္ဘီရဘာဝဝသေန တပွရိစ္ဆေ-
ဒကဉာဏဿ ဂမ္ဘီရဘာဝဂ္ဂဟဏံ။ ဒိ၊ဋ္ဌိ၊၂။
၃၂၉။ မ၊ဋ္ဌိ၊၁။၃၈၆။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၄၃၅။ အံ၊ဋ္ဌိ၊
၁။၂၅၆။

တပွရိမာဏ (တိ) [တ+ပရိမာဏ] ထို....
အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ နိမ္မပဏ္ဏေ တပွရိမာ-
ဏော တိတ္ထကရသော ဝိယ။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။
၄၄၂။ (-သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၃၄၁။)

တပွရိယာပန္န (တိ) [တ+ပရိယာပန္န] ထို... ခွဲ-
အကျုံးဝင်- အတွင်းဝင်- ပါဝင်- သော။
ဩရံ ဝုစ္စတိ ကာမဓာတု၊ တပွရိယာပန္နာ
ဩရမ္ဘာဂါ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၂၉။ (-ဒိ၊ဋ္ဌိ၊၁။
၁၇၊၃၃၃။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၃၀။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။
၃၂၁။ ဒိ၊ဋ္ဌိ၊၂။၃၅၂။ ဒိ၊ဋ္ဌိ၊၃။၁၈၃၊၂၆၄။

မ၊ဋ္ဌိ၊၂။၃၂၀။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၂၅၈၊၃၄၃။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။
၁၇၊၁၂၃။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၆၃။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၀၊၁၅၁၊
၁၈၄။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၃။၂၉၃။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌိ၊၉၁။)

တပွရိယာပုဏန (န) [တ+ပရိယာပုဏန] ထို....ကို
သင်ယူခြင်း။ တပွရိယာပုဏနမပိ
တေသညေဝ အနုရူပံ။ ဝိမတိ၊၁။၂၈။

တပွရိယေသနရသ (တိ) [တ+ပရိယေသနာ+
ရသ] ထို.... ကို ရှာမှီးခြင်းဟူသော (ပြီးစေ
အပ်သော) ကိစ္စရှိသော။ သာ .... တပွရိယေ-
သနရသာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ။၂။၁၀၂။ ရသ (မဏိ-
မဉ္ဇူ၊၂။၅၄၀)လည်း ကြည့်။

တပွရိယောသာန (ပု၊န) [တ+ပရိယောသာန] (၁) ထို... ၏
အဆုံး။ (တိ) (၂) ထို.... လျှင် အဆုံးရှိသော။ (၁) တဒနန္တရော ဟိ
တပွရိယောသာနော ဝိယ ဟောတိ။ အနုဋ္ဌိ၊
၃။၄၈။ (တိ) (၂) တပွရိယောသာနတဉ္စ
သန္တာယေတံ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊၁။၄၅။

တပွရိဟာရ (ပု) [တ+ပရိဟာရ] ထို (တံခါး)
ကို စောင့်ရှောက်ခြင်း။ န တပွရိဟာရဿာတိ
ဂဟေတဗ္ဗံ။ ဝိမတိ၊၁။၁၆၁။

တပွရေ (ကြိ) [တပ+ယ+အန္တိ။ ရေ-ပြု။ ရူ။
၄၄၂၊၄၈၈။] ရောင့်ရဲ-တင်းတိမ်-အားရ-
ကုန်၏။ တပွတိ (၂) ကြည့်။

တပွဝတ္တစိတ္တဒီပက (ပု) [တ+ပဝတ္တ+စိတ္တ+
ဒီပက] ထို .... ဌှံ ဖြစ်သောစိတ်ကို-ပြုရာ-
ပြကြောင်း - ဖြစ်သော (အပိုင်းအခန်း)။
သော စ တပွဝတ္တစိတ္တဒီပကော။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။
၃၉၇။

တပွဝတ္တိ (ထိ) [တ+ပဝတ္တိ] ထို... ၏ ဖြစ်ခြင်း။
တပွဝတ္တိယာ ဟိ ဥဒ္ဓံ.... သမ္ဘဝန္တိ။ စရိယာ၊
ဋ္ဌ။၂၇၄။ ဒိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၇၂။

တပွဝတ္တိဇာနန (န) [တပွဝတ္တိ+ဇာနန] ထို...၏
- ဖြစ်ခြင်း - ဖြစ်ပုံ - ကို သိခြင်း။ သော

တပွဝတ္ထိဇာနနတ္ထံ မနုဿေ ပေသေသိ။ ဓမ္မ၊
ဌ၊ ၂။ ၅၉။

တပွသံသပကာရ (ပု) [တ+ပသံသာ+ပကာရ]
ထို... ကို ချီးကျူးခြင်း အခြင်းအရာ။ တပွ-
သံသပကာရန္တိ မေတ္တာနိသံသကိတ္တနာကာရံ။
မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၁၅၈။

တပွသင်္ဂ (ပု) [တ+ပသင်္ဂ] ထို... ဌ-ဌိကပ်-
စပ်လျဉ်း - ခြင်း၊ ထို... နှင့် - ပတ်သက် -
ဆက်သွယ် - ခြင်း။ တပွသင်္ဂေန တသ္မိ-
ဝေဟာသာဒိဂတေပိ အသမ္မောဟတ္ထံ ဝေ-
ဂဟေတဗ္ဗံ။ ဝဇီရ၊ ၁၂၉။ (- သာရတ္ထ၊ ၂။ ၈၆၊
၁၃၉။ ကခါ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁၃၅။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၅၄။
သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၀၈၊ ၃၅၈။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၂၅။
အနု၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၃၁။ နေတ္ထိ၊ ဋီ၊ ၃၄။)

တပွသင်္ဂသင်္ကာ (ထိ) [တပွသင်္ဂ+သင်္ကာ] ထို...
နှင့် ပတ်သက်သော ယုံမှားခြင်း။ မနော-
ဒွါရိကဇဝနေန တဿ သမ္ဘဝံ ဒဿေတုံ
မဂ္ဂဿ ဝသေန ဝုတ္တံ၊ န ပန တပွသင်္ဂသင်္ကာ-
နိဝတ္တနတ္ထံ။ မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၄၃၄။

တပွသင်္ဂါနတိက္ကမန (န) [တပွသင်္ဂ+အနတိက္က-
မန] ထို... ဌ-ဌိကပ်-စပ်လျဉ်း - ခြင်းကို
မလွန်နိုင်ခြင်း။ အညဿာ ဝုတ္တေသုပိ တပွ-
သင်္ဂါနတိက္ကမနတော။ ဝဇီရ၊ ၃၉၁။

တပွသုတ (တိ) [တ+ပသုတ] (က) ထို... ဌ-
အားထုတ် - လေ့ကျက် - လေ့လာ - သော၊
သု။ (ခ) ထို... ဌ-ကျော်စော - ထင်ရှား -
သော၊ သု။ (က) ယုတ္တပ္ပယုတ္တာတိ တပွ-
သုတတာ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၃။ ၁၃၁။ (က) (ခ) ယုတ္တ-
နာဒိကံ တပွသုတေဟိ အာစိက္ခိတဗ္ဗတော
အက္ခာနံ။ သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၅၉။

တပွဟာန (န) [တ+ပဟာန] ထို... ကို ပယ်
ခြင်း။ တံ သုတော တပွဟာနေ... ဘဝိတဗ္ဗံ။
နေတ္ထိ၊ ဌ၊ ၆၈။ (- ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၅၇။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။
၄။ မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၄။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၄၅။ အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၇-
စသည်။)

တပွဟာနကရ (ပု) [တပွဟာန+ကရ] ထို... ကို
ပယ်ခြင်းကို ပြုတတ်သော (မဂ်-စသည်)။
တပွဟာနကရမဂ္ဂေနေဝ စတုဗ္ဗိဓမ္မိ သြဿံ
တရေယျ။ မဟာနိ၊ ဌ၊ ၆၇။ (- နေတ္ထိ၊ ဌ၊
၄၄။)

တပွဟာနာဘိမုခဘာဝကရဏ (န) [တပွဟာန
+အဘိမုခဘာဝ+ကရဏ] ထို... ကို ပယ်
ခြင်း၌ ရှေးရှုသည်၏အဖြစ်ကို ပြုခြင်း။ တပွ-
ဟာနာဘိမုခဘာဝကရဏံ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၂၀။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၂၄။

တပွဟာနုပါယ (ပု) [တပွဟာန+ဥပါယ] ထို...
ကို ပယ်ခြင်း၏ အကြောင်း ‘ဥပါယ’။
တပွဟာနုပါယံ စ ဒဿေတော။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၁၀။

တပွဟေယျ (ပု) [တ+ပဟေယျ] ထို... သည်
ပယ်အပ်သော။ တပွဟေယျဘာဝတော စ
ဝေဒိတဗ္ဗော။ မူလ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၉။

တပွဟောနက (တိ) [တ+ပဟောနက] ထို...
အတွက် - စွမ်းနိုင် - လုံလောက် - သော။
တဒု(ဒ္ဓ)ပိယ-ကြည့်။

တပွါကဋိကရဏ (န) [တ + ပါကဋိကရဏ။
ဂန္ထဋီ၊ ၁။ ၁။ ဂန္ထဘရဏ၊ ဋီ၊ ၇။ နိရုတ္တိ၊ ဋီ၊ နာ-
၅၅၂။] (၁) ထို... ကို ထင်ရှားပြုခြင်း။ (၂)
ထို... ကို ထင်ရှားပြုကြောင်း (နောက်ဝါကျ-
စသည်)။ (၁) တပွါကဋိကရဏတ္ထ-ကြည့်။
(၂) “အယ”န္တိအာဒိ တပွါကဋိကရဏံ။
သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၅၄။ (- ၁၅၅။)

တပွါကဋိကရဏတ္ထ (ပု) [တပွါကဋိကရဏ +
အတ္ထ] (၁) ထို... ကို ထင်ရှားပြုခြင်း
ဟူသော အကျိုး။ (တိ) (၂) ထို... ကို
ထင်ရှားပြုခြင်းဟူသော အနက်ရှိသော။ (၁)
တပွါကဋိကရဏတ္ထံ အသကိ-ဂဟဏံ ကတံ။
နျာသ၊ ၃၈၈။ (တိ) (၂) “အယဉ္ဇေတော” တိ-
အာဒိ ဝုတ္တဿေဝတ္တဿ ပါကဋိကရဏံ။

တပွါကဋီကရဏတ္ထော ဟေတ္ထ ဟိ-သဒ္ဓေါ။
သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၅၁။

တပွါဒရဇောကိဏ္ဍ (တိ) [တ + ပါဒ + ရဇ +
ဩကိဏ္ဍ] ထို... ၏ ခြေတို့၌ (ကပ်ငြိသော)
မြို့တို့ဖြင့် ရောပြွမ်းသော။ ယေ တပွါဒရ-
ဇောကိဏ္ဍာ။ တပွါဒရဇေဟိ တေသံ ဂုရုနံ
ပါဒဇူလိဟိ ဩကိဏ္ဍာ ဩနဒ္ဓါ ဂဝစ္ဆိတာ။
သုဗောဓ။ သုဗောဓ၊ဋီ။၅။

တပွါမသေ (ကြိ) [တပ + ယ + အာမသေ]
ရောင့်ရဲ - တင်းတိမ် - အားရ - ကုန်၏။
တပွတိ (၂) ကြည့်။

တပွိတ (တိ) [တပွ+တ။ တပွ+ဏေ+တ။
ဣ-အာဂုံ။ (တပိတ-သံ)] (က) နှစ်သိမ့်-
ရောင့်ရဲ - တင်းတိမ် - အားရ - သော။
(ခ) နှစ်သိမ့်-ရောင့်ရဲ-တင်းတိမ်-အားရ
- စေအပ်သော၊ အလိုပြည့်စေ အပ်သော။
(က) သုခိတော ဓမ္မရသေန တပွိတော-
(ထေရ။၂၄၂) တိ...တပွိတော ပီဏိတော
သုခိတော ဥတ္တမေန သုခေန သုဟိတောတိ
အတ္ထော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၄။(-ဇာ၊၁။၁၃၆။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၂။) (ခ) တပွိတာ ပရမန္ဓေန။
အပါ၊၁။၃။ ဥတ္တမေန အန္ဓေန စ မယာ
တပွိတာ အပွိတာ ပရိပူရိတာ အဟေသုန္တိ
အတ္ထော။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၀။ (-ဇာ၊၂။၂၃၀။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၄၅။ မဟာဝံသ၊၁။၆၁။၅၊၇၄။)

တပွိတဗ္ဗ (တိ) [တပွ+တဗ္ဗ] (က) နှစ်သိမ့်-
ရောင့်ရဲ-အပ်သော။ (ခ) စိုးရိမ်-ပူဆွေး-
ထိုက်သော။ (က) နဝင်္ဂဇိနသာသနဝရံ
သုဏန္ဓေနာပိ န တပွိတဗ္ဗ။ မိလိန္ဒ။၃၆၄။
(ခ) ကုဝိတက္ကေ ဝိတက္ကေတွာ အရတိံ
ဥပုဒယိတွာ တပွိတဗ္ဗ သောစိတဗ္ဗ စိန္တယိ-
တဗ္ဗ။ မိလိန္ဒ။၃၉၁။

တပွိတုံ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [တပွ+ဏေ+တုံ] ပူစေ
-လုံ-ခြင်းငှါ။ တပိယတေ သန္တာပိယတေ

တပွိတုံ၊ တပ သန္တာပေ။ ကင်္ခါ၊ယော၊
မဟာဋီ၊၄။၁၅၄။

တပွိတုကာမ (တိ) [တပွိတုံ+ကာမ] ပူစေ-
လုံ-ခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊ လုံလိုသော၊ သူ။
ဝိသိဗ္ဗနာပေက္ခောတိ တပွိတုကာမော။ ဝိ၊၂။
၁၅၃။ ကင်္ခါ။၂၄၀။ တပွိတုံ ကာမေတိတိ
တပွိတုကာမော နိဂ္ဂဟိတလောပေန။ ကင်္ခါ၊
ယော၊မဟာဋီ၊၄။၁၅၄။

တပွိယ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [တပွ+ဏေ+တွာ။ တွာ-
ကိုယ-ပြု၊ ဣ-လာ။ ကစ္စည်း။၅၉၇။ ရှု။၆၄၁။
နီတိ၊သုတ္တ။၁၂၀။] နှစ်သိမ့်-ရောင့်ရဲ-စေ
၍။ တပွိယာ(မဟာဝံသ၊၅။၆၉)တိ သန္တပေ-
တွာ တံ သာမဏေရံ အပုစ္ဆိ။ မဟာဝံသ၊ဋီ။
၁၃၇ (သိ-မူ)။

တပွါရိသ (ပု) [တ+ပုရိသ။(တတ်ပုရုဗ-သံ)]
(၁) ထို... ၏ယောက်ျား။ (၂) တပွါရိသ်
(သမာသ်)၊ တပွါရိသ-သဒ္ဓါနှင့် (နောက်
ပုဒ်နက်ပြောင်းသည်၏ အဖြစ်ဖြင့်) တူသော
(သမာသ်)။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။ (ကစ္စည်း။
၃၂၆၊၃၃၃။ ရှု။၃၄၁၊၃၄၄-လည်း ကြည့်။)

တပွါရိသသမာသ (ပု) [တပွါရိသ+သမာသ]
တပွါရိသ် သမာသ်၊ တပွါရိသ-သဒ္ဓါနှင့်
(နောက်ပုဒ်နက် ပြောင်းသည်၏ အဖြစ်အား
ဖြင့်) တူသော သမာသ်။ ယင်း-အကျယ်
(ရှု။နှာ-၁၉၂။ နီတိ၊သုတ္တ။၇၀၄။ သမာသ်
ပုဒ်စစ်) ကြည့်။ ဇနပဒေ ထာဝရိယပုတ္တော-
တိ တပွါရိသသမာသံ ဒဿေတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊
၂။၂၃၄။ တဿ ပုရိသော တပွါရိသော၊
ဥတ္တရပဒပဓာနဌေန တပွါရိသော ဝိယာတိ
တပွါရိသော၊ ကော သော? တပွါရိသ-
သမာသော။ နိရုတ္တိ၊ဋီ။၄၂၆။

တပွေ (ကြိ) [တပ+ယ+ယေ။ -ပြု။ (ရှု။
၄၅၄။ မောဂ်၊၆။၇၅။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၀၈၈-
ကြည့်။)] နှစ်သိမ့် - ရောင့်ရဲ - အားရ -
တင်းတိမ် - ရ၏။ တပွတိ (၂) ကြည့်။

တပေတိ (က၊ကြိ) [တပွ + ဧ + တိ။
 ဓာတုတ္ထ။၁၅၇။] (က) နှစ်သိမ့်-ရောင်ရဲ-
 စေ၏။ (ခ) ပွါးစေ၏၊ ပြည့်ဝစေ၏။ (ဂ)
 စိုးရိမ်-ပင်ပန်း-စေ၏။ (သ) ပူစေ၏။

(က) တပေတိ အနုပါနေန။ ဣတိဝုတ်။
 ၂၄။ တပေတိ သမ္ပဝါရေတိ။ ဣတိဝုတ်။
 ၂၂။ (- အပါ။၁။၂၇။ ဇာ၊ဌာ၊၂။၂၃။
 ဝိဘာဝိနီ။၉၂။ မဏိမဉ္ဇူ။၁။၂၄။) ရာဇာ...
 ကာမေန တပွယတိ။ မိလိန္ဒ။၂၂။ တပေန္တိ
 — ဟိနတိက်-အဖွင့်- မဏိဒီပ၊ ဋီကာ။ ပေ။
 တပေထ — ဇာ၊၂။၃၂။ ဇာ၊ဌာ၊၂။၂၂။
 ဇာ၊ဌာ၊၂။၂၆။ တပေမိ-ထေရ၊ဌာ၊၂။၅၀၅။
 ဇာ၊ဌာ၊၄။၃၂။ တပေတု — ဝိ၊ဌာ၊၂။၁၇၂။
 ဝိ၊ဌာ၊၄။၂၆၄။ ဇာ၊ဌာ၊၂။၄၀။ တပေန္တိ —
 ဝိ၊၁။၁၄၂။ ဇာ၊၂။၂၁၉။ ဇာ၊ဌာ၊၆။၃၁၄။
 တပေတိ — ပေတ။၁၄၅။၁၉၂။ ပေတ၊ဌာ၊၇။
 ၂၂။ တပွယ — ထေရီ၊၄၂၇။ တပေသိ-
 မဟာဝံသ၊၅၇။၁၉။ အတပွယိ — ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌာ။
 ၂၅၅။ တပွယိ — အပါ၊၂။၁၇၀။ မဟာဝံသ၊
 ၄၉။၆၄။ တပွယိ — အပါ၊၂။၃၇၂။ တထေဝ
 တံ မဟာဝိရ၊ ဓမ္မေန တပွယိ မမံ။ အပါ။
 ၃၇၉။ ထေရ၊ဌာ၊၁။၂၇။ တပေသိ* — ဝိမာ-
 န။၄၉။ အပါ။၁။၃၅၊၃၇။ အပါ၊၂။၃၃၇။
 ထေရ၊ဌာ၊၁။၄၄၂။ ထေရ၊ဌာ၊၂။၄၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊
 ဌာ၊၁၇၂။၂၀၉။ အတပွယိ* — အပါ။၁။၃၉၂။
 အပါ၊၂။၁၇၀။ တပွယိ* — အပါ၊၂။၃၂၄၊
 ၃၃၇။ ထေရ၊ဌာ၊၁။၄၆၅။ ထေရ၊ဌာ၊၂။၁၃၃။
 ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌာ။၁၆၆။၁၇၂။

(ခ) ပိဏယတိတိ တပေတိ ဝဇေတိ ဝါ။
 ဝိမတိ၊၁။၇၂။ မ၊ဋီ၊၁။၁၇၅။ မူလဋီ၊၁။၈၈။
 (- ဇာ၊ဌာ၊၂။၂၉၄။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၅၀။)
 တပွယိဿတိ (အပါ။၁။၄၀၉) သန္တပေဿတိ
 သုဟိတဘာဝံ ကရိဿတိ အတ္ထော။ အပါ၊
 ဌာ၊၁။၂၇၃။

(ဂ) သာနိ ကမ္မာနိ တပေန္တိ (ဇာ၊၁။
 ၃၆) သောစေန္တိ ကိလမေန္တိ။ ဇာ၊ဌာ၊၂။၇။

(သ) ပညာတပေန တပေန္တိ (ဝိ၊ဌာ၊၁။
 ၄၀)တိ စတုသု ဌာနေသု... သူရိယာတပေန
 တပေန္တိ။ ဝိမတိ၊၁။၃၀။ ပညာတပံ တပေထ။
 ဇာ၊ဌာ၊၃။၂၂။

တပေတု (က၊ကြိ၊ဝိ) [တပွ+ဧ+တု]
 နှစ်သိမ့် - ရောင်ရဲ - စေခြင်းငှါ။ တပေတု
 န သုကရာ။ အံ၊ဌာ၊၂။၅၇။ (- အဘိ၊ဌာ၊၃။
 ၅၅။ အံ၊ဋီ၊၂။၅၆။)

တပေတု (က၊ကြိ) [တပွ + ဧ + တု]
 နှစ်သိမ့် - ရောင်ရဲ - စေလေ့။ တပေတိ
 (က) ကြည့်။

တပေတု (ပ) [တပွ+ဧ+တု] နှစ်သိမ့်-
 ရောင်ရဲ-စေတတ်သော။ တပေတာ (အံ၊ဌာ၊
 ၂။၅၇)တိ အညေသမ္ပိ တိတ္ထိကဗျေ။ အံ၊ဋီ၊
 ၂။၅၆။ (- အံ၊၁။၈၆။ အဘိ၊ပု၊၁၀၅။၁၂၉။
 အဘိ၊ဌာ၊၃။၅၆။)

တပေတုကာမ (တိ) [တပေတု + ကာမ]
 နှစ်သိမ့်-ရောင်ရဲ-စေခြင်းငှါ-အလိုရှိသော၊
 သူ။ ယေန မံ တုမေ တပေတုကာမာ “ပရိ-
 ပူရေဿာမာ”တိ ဝဒထ။ ထေရ၊ဌာ၊၁။၂၆၄။

တပေတွာ (က၊ကြိ၊ဝိ) [တပွ+ဧ+တွာ။
 တပွ+ဧ+တွာ] (က) အားရ-နှစ်သိမ့်-
 ရောင်ရဲ-စေ၍၊ အလိုဆန္ဒပြည့်ဝစေ၍။ (ခ)
 ထွန်းလင်းတောက်ပစေ၍။ (က) သန္တပေ-
 တွာ (ဝိ၊၁။၁၂)တိ သုဋ္ဌ၊ တပေတွာ ပရိပုဏ္ဏံ
 သုဟိတံ ယာဝဒတ္ထံ ကတွာ။ ဝိ၊ဌာ၊၁။၁၆၇။
 သာရတ္ထ၊၃။၁၉၇။ ဝေဇ္ဇံ တိကိစ္ဆကံ တပေ-
 တွာ အာရာဇေတွာ။ စရိယာ၊ဌာ။၄၅။ (-
 ပေတ။၁၄၅။ အပါ၊၂။၃၄၂၊၃၈၈-၉။ ပေတ၊
 ဌာ၊၇။) (ခ) ဟုတာသနောဝ တာပေတွာ-
 (အပါ၊၂။၃၃၆)တိ အဂ္ဂိ ဝိယ တပေတွာ။
 ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌာ။၂၀၄။

တပေထ (က၊ကြိ) [တပွ+ဧ+ထ] (က)
 နှစ်သိမ့် - ရောင်ရဲ - စေကုန်လေ့။ (ခ)

ပူစေကုန်လော့။ တပေတ္တိ (က), (သ)
ကြည့်။

တပေတ္တိ (တိ) [တပု+ဏေ+အန္တိ] နှစ်သိမ့်-
ရောင်ရဲ-စေသော၊ သူ။ တပေတ္တော ဓမ္မ-
ဝုဋ္ဌိယာ။ အပါ၊ ၂။ ၇၂။ ထေရ၊ ၁။ ၉၄။

တပေတ္တိ (ကာ၊ ကြိ) [တပု+ဏေ+အန္တိ] (က)
နှစ်သိမ့်-ရောင်ရဲ-စေကုန်၏။ (ခ) စိုးရိမ်-
ပင်ပန်း-စေကုန်၏။ (ဂ) ပူစေကုန်၏။
တပေတ္တိ (က), (ဂ), (သ) ကြည့်။

တပေတ္တိ (ကာ၊ ကြိ) [တပု+ဏေ+အန္တိ]
နှစ်သိမ့်-ရောင်ရဲ-တင်းတိမ်-စေကုန်လော့။
တပေတ္တိ (က) ကြည့်။

တပေတ္တိ (ကာ၊ ကြိ) [တပု+ဏေ+မိ] နှစ်သိမ့်-
ရောင်ရဲ-တင်းတိမ်-စေ၏။ တပေတ္တိ
(က) ကြည့်။

တပေတ္တိ (ကာ၊ ကြိ) [တပု+ဏေ+ဣ] နှစ်
သိမ့်-ရောင်ရဲ-တင်းတိမ်-စေပြီ။ တပေတ္တိ
(က) ကြည့်။

တပေတ္တိ (ကာ၊ ကြိ) [တပု+ဏေ+ဤ] နှစ်သိမ့်-
ရောင်ရဲ-တင်းတိမ်-စေပြီ။ တပေတ္တိ
(က) ကြည့်။

တပေတ္တိ (ကာ၊ ကြိ) [တပု+ဏေ+ဟိ] နှစ်သိမ့်-
ရောင်ရဲ-တင်းတိမ်-စေလော့။ တပေတ္တိ
(က) ကြည့်။

တပေတ္တိ (တိ) [တ+ပေါဏ] ထို...၌ (ကိုယ်၊
နှုတ်၊ စိတ်-အားဖြင့်)-ကိုင်း-ကွေး-သော။
ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိယာ ပူဇေန္တော ကာယေန၊
ဝါစာယ၊ မနသာ စ တန္တိန္ဒာ တပေတ္တိကာ
တပုဗ္ဗာရာ ဟောန္တိ။ ထေရ၊ ၁။ ၂၆၀။
တေသု ကာမေသု သန္တိန္ဒာ ဟုတော ဝသန္တိတိ
တပေတ္တိကာ။ မဟာနိ၊ ၁။ ၉၄။ (-မဟာနိ၊ ၂။
၉၇၊ ၃၃၁၊ ၃၉၃။ စူဠနိ၊ ၅၄၊ ၁၀၆၊ ၂၁၃၊
၂၁၅၊ ၂၁၉၊ ၂၇၆။ ပဋိသံ၊ ၃၇၇-ဂ။ မိလိန္ဒ။

၃၈။ မ၊ ၁။ ၄၃။ မ၊ ၁။ ၂၃၄။ သံ၊ ၁။ ၃။
၂။ အံ၊ ၁။ ၁၀၇၊ ၄၁၄။ အဘိ၊ ၁။ ၄၂၃။
ခုဒ္ဒက၊ ၁။ ၇။ ဣတိဝုတ်၊ ၁။ ၅၈။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၂။
၃၂။ ထေရ၊ ၁။ ၃၄။ ထေရ၊ ၁။ ၂။ ၁၃။
အပါ၊ ၁။ ၁၄။ အပါ၊ ၁။ ၂။ ၃၉။ ဘေ၊ ၁။
၁၄။ မဟာနိ၊ ၁။ ၉၄။ စူဠနိ၊ ၁။ ၇။ ပဋိသံ၊ ၁။
၁။ ၂၄၁။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၂။ ၂၆၁။ နေတ္တိ၊ ၁။ ၈။
ဒီ၊ ၁။ ၁၇၉။ သီ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၃၆၆။ အံ၊ ၁။
၂၈၄။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၁၉၉။)

တပေတ္တိ (ကြိ) [တပ+အ+တိ] နှစ်သိမ့်-ရောင်
ရဲ-အားရ-၏။ တပ တိတ္ထိယံ။ တိတ္ထိ
တပုနံ၊ တပေတ္တိ။ နိတိ၊ ၁။ ၁၂။

တဗ္ဗသဘောတ (တိ) [တ+ဝသ+ဘောတ] ထို...
အမျိုးအနွယ်၌ ဖြစ်သော၊ သူ။ တဗ္ဗသ-
ဘောတာ ပန တဗ္ဗပဏ္ဍိတိပေ ခတ္တိယာ။ သီ၊ ၁။
သစ်၊ ၁။ ၂။ (- ထေရ၊ ၁။ ၂။ ၁၆၉။ သီ၊ ၁။
သစ်၊ ၂။ ၂၆၂။ သံ၊ ၁။ ၁၆၆။)

တဗ္ဗစန (န) [တ+ဝစန] ထို... ကို - ဆိုခြင်း
-ဟောခြင်း။ တဗ္ဗစနေန ဝေဒနာဂတာ-
သတိအာဒိနံ ဝုတ္တဘာဝေါ ဒသိတော။
နေတ္တိ၊ ၁။ ၆၂။

တဗ္ဗစနိယ (တိ) [တ+ဝစနိယ] ထို... သည်
ဟောပြုအပ်သော(အနက်-စသည်)။ တဗ္ဗစနိ-
ယဘာဝေနာ (မူလ၊ ၁။ ၃၀) တိ တေဟိ
“သုခါယ ဝေဒနာယ သမ္ပယုတ္တာ ဓမ္မာ”-
တိအာဒိဝစနေဟိ အသိဓမ္မယုဘာဝေန။
အနု၊ ၁။ ၂၉။ (- သီ၊ ၁။ ၁။ ၃၀၉။ မဇ္ဈိ၊
၁။ ၇၅။ သုဗောဓ။ သုဗောဓ၊ ၁။ ၁၂။)

တဗ္ဗစနိယဘိန္နတ္ထ (ပု) [တဗ္ဗစနိယ + ဘိန္နတ္ထ]
ထို... သည် ဟောပြုအပ်သော-ထူးထွေး-
ကွဲပြား-ခြားနား-သော အနက်။ တဗ္ဗ-
စနိယဘိန္နတ္တာန (မူလ၊ ၁။ ၃၃) န္တိ တေဟိ
ကာလသဒ္ဓါဒိဟိ ဝတ္တဗ္ဗာနံ ဝိသိဋ္ဌတ္တာနံ။
အနု၊ ၁။ ၃၂။

တဗုတ္တ (န) [တ+ဝတ္ထု] (၁) ထို...၏ တည်ရာ။ (၂) ထို...၏အကြောင်း။ (၁) တဗုတ္တဘူတဿ တာလာဝတ္ထုသဒိဿသ စိတ္တသန္တာနဿ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၆၈။ (၂) သံသဒိသေသဒိသု ပန ဣတရာပတ္တိသုပိ တဗုတ္တသု စ နာနတ္တံ နတ္ထေဝ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၆၉။

တဗုတ္တက (တိ) [တ+ဝတ္ထု+က] (၁) ထို...၏-မှီရာ-တည်ရာ-အကြောင်း-အာရုံ-ဖြစ်သော။ (၂) ထို...လျှင်-မှီရာ-တည်ရာ-အကြောင်း-အာရုံ-ရှိသော။ (၃) ထို...လျှင်-မှီရာ-တည်ရာ-အကြောင်း-ဝတ္ထု-ရှိသော။

(၁) ကာမရာဂတဗုတ္တကဓမ္မာဝ သင်္ဂဟိတာ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၆၃။ တဿ ကာမရာဂဿ ဝတ္ထုကာ တဗုတ္တကာ၊ ကာမရာဂေါ စ တဗုတ္တကာ စ တထာ။ မဇ္ဈိ၊ ၁။ ၁၃၁။

(၂) အာသဝါဒိသု ပနေတ္ထ ကာမဘဝနာမေန တဗုတ္တကာ တဏှာ အဓိပ္ပေတာ။ သင်္ဂဟ၊ ၄၇။ (- မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၂၄၇။)

(၃) တသ္မိယေဝ ပနဿ အတ္တနိ သိနေဟံ၊ တဗုတ္တကဉ္စ မာနံ၊ မဉ္ဇူ၊ ၁။ ၂၉၊ ၄၀။ တဗုတ္တကာပိ ပန ဣဓ “တံဒွါရိကာ”-ဣစ္စေဝ ဝုတ္တာ။ အနုဋီ၊ ၂။ ၈၂။ (- မူလဋီ၊ ၁။ ၃၇။ မဏိဒီပ၊ ၂။ ပေ။)

တဗုတ္တကဝိပဿနာ (ထိ) [တဗုတ္တကာ + ဝိပဿနာ] ထို...လျှင် - အကြောင်း - အာရုံ - ရှိသော ဝိပဿနာဉာဏ်။ တဗုတ္တကဝိပဿနာ မနသိကာရပစ္စဝေက္ခဏဝသေန ... ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၁၈၉။

တဗုန္တကတ္တု (ပု) [တဗုန္တ + ကတ္တု] ထို (ကြိယာ)ရှိသော-ကတ္တုကာရက-ကတ္တား။ တထာပိ ကိရိယာဝသေန “တဗုန္တကတ္တု-ဝိသယော”တိ ဝုတ္တော။ သီ၊ ၃။ ၁။ ၁၅၃။

တဗုန္တဝတ္ထု (န) [တဗုန္တ+ဝတ္ထု] ထို(ကြိယာ)ရှိသော တည်ရာ ‘ဝတ္ထု’။ အနညာယေဝ ဟိ

တထာဝုတ္တိသင်္ခါတာ ကိရိယာ တဗုန္တဝတ္ထု-တော။ သီ၊ ၃။ ၁။ ၁၅၆။

တဗုပ္ပဗ္ဗယ (ပု) [တဗု + ပစ္စယ] တဗု-ပစ္စည်း။ ယင်း-သည် - (၁) ခြင်း၊ရာ = ဘာဝတ္ထု၊ (၂) အပ်=ကမ္မတ္ထု၊ (က) စေခိုင်း၊ တိုက်တွန်း=ပေသတ္ထု၊ (ခ) စီမံ၊ ခွင့်ပြု=အတိသဂ္ဂတ္ထု၊ (ဂ) အချိန်တန်=ပတ္တကာလတ္ထု၊ (ဃ) မချွတ်မယွင်း = အဝဿကတ္ထု၊ (င) ကြေးမြိဆပ်=အဓမ္မိကတ္ထု၊ (စ) ထိုက်၊သင့်=အရဟတ္ထု၊ (ဆ) စွမ်းနိုင်=သက္ကတ္ထု၊ (ဇ) တတ်=ကတုတ္ထ-တို့၌ ဖြစ်၏။

(၁) ခြင်း၊ရာ = ဘာဝတ္ထု။ ယထာ တေသု ပဋိပဋိတဗ္ဗံ (ကျင့်ခြင်း၊ကျင့်ရာ၏)။ မူလဋီ၊ ၃။ ၄၃။ ပဋိပဋိတဗ္ဗန္တိ ဘာဝဝါစကော တဗု-ပစ္စယော။ မဇ္ဈိ၊ ၂။ ၁၆၁။ (- သီ၊ ၃။ ၁။ ၁၅၆။)

(၂) အပ်=ကမ္မတ္ထု။ ကတ္တဗ္ဗံ(ပြုအပ်၏) ကုသလံ ဗဟံ။ ဓမ္မ၊ ၂။ (- ဝိ၊ ၃။ ၇၁။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၄။ ပေတ၊ ၄။ ၁၆၁-စသည်။)

(က) စေခိုင်း၊ တိုက်တွန်း = ပေသတ္ထု။ တူယာ ခလု ကဇ္ဇော ကတ္တဗ္ဗော (ပြုအပ်လော့၊ ပြုရမည်၊ ပြုပါလော့)။ မောဂ်၊ ၅။ ၃၂။

(ခ) စီမံ၊ ခွင့်ပြု = အတိသဂ္ဂတ္ထု။ ပါဏော န ဟန္တဗ္ဗော (မသတ်ကောင်း)။ ဒီ၊ ၂။ ၁၄၁-၂။ ဒီ၊ ၃။ ၅၁။ မ၊ ၃။ ၂၁။ (- ဝိ၊ ၃။ ၁၃၄။)

(ဂ) အချိန်တန်=ပတ္တကာလတ္ထု။ အဇ္ဈယိတဗ္ဗံ (သရဇ္ဈာယ်ချိန် - တန် - ရောက် - ပြီ) ဘဝတာ။ ရှု၊ ၅။ ၆၀။

(ဃ) မချွတ်မယွင်း = အဝဿကတ္ထု။ အာဂတော ဘာရော အဝဿံ ဝဟိတဗ္ဗော (မချွတ်မယွင်း ဆောင်အပ်၏)။ မူလဋီ၊ ၃။ ၁၁၇။ (- ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၄၉။)

(င) ကြွေးမြီဆပ်=အဓမ္မိကတ္ထ။ ဒါတဗ္ဗ (ဆပ်ပေးအပ်၏) မေ ဘဝတာ သတ်။ ရှု။၅၆၀။

(စ) ထိုက်၊ သင့်=အရဟတ္ထ။ ကမ္မံ ခေါ် မေ ကာတဗ္ဗံ (ပြုသင့်၊ ပြုထိုက်သည်) ဘဝိ- သတိ။ ဒီ။၂။၂၁-၂။(-ဝိ။၂။၁၃၁-စသည်။)

(ဆ) စွမ်းနိုင် = သက္ကတ္ထ။ ဘောတာ ဘာရော ဝဟိတဗ္ဗော (ဆောင်စွမ်းနိုင်၏)။ မောဂါ။၅။၂၂။

(ဇ) တတ်=ကတုတ္ထ။ ဝိဇာနာတိတိ ဝိညာတဗ္ဗံ (အထူးသိတတ်သော တရား)။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃။ ပါတဗျတံ ပိဝိတဗ္ဗတံ၊ ယထာ- ရုစိ ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗတံ (သုံးဆောင်-ခံစား- တတ်သည်၏ အဖြစ်သို့) အာပဇ္ဇန္တိတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၀။ (-မ၊ဇ။၂။ သိ၊ ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၃၄၈။ မ၊ဋ္ဌိ၊၂။၂၇၀။)

တဗ္ဗသဒ္ဒ (ပု) [တဗ္ဗ+သဒ္ဒ] တဗ္ဗ-ဟူသော သဒ္ဒါ၊ တဗ္ဗ-ပစ္စည်း။ တဗ္ဗ-သဒ္ဒေါ စ ဘာဝသာဓ- နော။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၃၄၈။

တဗ္ဗဟုလ (န) [တ+ဗဟုလ] (၁) ထို.... များသော။ (၂) ထို.... ခွံ များသော (လေ့ ကျက်မှု)။ (တိ) (၃) ထို....အများ ရှိ သော။ (၁) တဒေဝ ဗဟုလံ တဗ္ဗဟုလံ။ ရှု၊ဋ္ဌိ၊၃၈၄။ (-ဂဠုန်ပုံ။၃၅၉။) (၂) တသ္မိံ ဗဟုလံ အာစိန္တံ တဗ္ဗဟုလံ။ ဇာလိနီ၊ဇာလိနီ၊ ဋ္ဌိ၊၄၂။ (တိ)(၃) သာ ပညာ စရိတံ၊ ဂရုကာ၊ ဗဟုလာ အဿ ပုဂ္ဂလဿာတိ....တဗ္ဗဟုလော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၁။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၈၄။ တေ အဘိဇ္ဈာဒယော ဗဟုလာ ယဿာတိ တဗ္ဗဟု- လော။ သုတ္တနိဒ္ဒေသ။၃၅၉။ (-မဟာနိ။၂၇၊ ၁၀၈၊၁၁၀၊၁၃၉၃။ စူဠနိ။၅၄၊၁၀၆၊၂၁၃-၅၊ ၂၇၆။ ပဋိသံ၊၃၇၇-၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၄။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၁၁၆၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၂၇။ ဝိမတိ၊၂။၅။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၂။၅။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၂၂၇၊၅၁၆။)

တဗ္ဗဟုလ (ပု) [တဗ္ဗဟုလ+နယ။ နယ-နောက် ပုဒ် ကျေ။] ထို....ခွံ များသောလေ့ကျက်မှုကို သိကြောင်းနည်း။ တဗ္ဗဟုလနည်း။ တဗ္ဗဟု- လော ဝနစရော။ နယမုခ။၁၆။

တဗ္ဗဟုလစာရိတာ (ထိ) [တဗ္ဗဟုလ + စာရိ + တာ] ထို.... ခွံ များစွာ-ဖြစ်-လှည့်လည် -ကျက်စား-ခြင်း အလေ့ရှိသည်၏အဖြစ်။ ဝိသယဂေါစရာနံ ဝိသေသော အနညတ္တ- ဘာဝေါ တဗ္ဗဟုလစာရိတာ စ စက္ခုဝိညာ- ကဿ။ မူလဋ္ဌိ၊၁။၁၅၀။

တဗ္ဗဟုလစာရိတာပေက္ခ (တိ) [တဗ္ဗဟုလစာရိ- တာ+အပေက္ခာ] ထို.... ခွံ များစွာ-ဖြစ်- လှည့်လည်-ကျက်စား-ခြင်း အလေ့ရှိသည် ၏ အဖြစ်ကို ရှုငဲ့ခြင်းရှိသော။ ဂေါစရဝိသ- ယန္တိ ဧတ္ထ ကာမံ တဗ္ဗဟုလစာရိတာပေက္ခံ ဂေါစရဂ္ဂဟဏံ။ မ၊ဋ္ဌိ၊၂။၂၇၁။

တဗ္ဗဟုလနယ (ပု) [တဗ္ဗဟုလ + နယ] ထို....ခွံ များသော လေ့ကျက်မှုကို သိကြောင်းနည်း။ တဗ္ဗဟုလနည်း။ (ဌာနဖြင့် ဌာနီကို မှတ်၍ အများကိုဆိုသဖြင့် အနည်းကိုလည်း ရသော နည်းသည် “တဗ္ဗဟုလ”နည်း မည်၏။ နည်း လေးဆယ်။) တဗ္ဗဟုလနယေနာ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၇၅)တိ ကိရိယသမုဋ္ဌာနဿေဝ ဗဟုလ- ဘာဝတော။ ဒိဿတိ ဟိ တဗ္ဗဟုလနယေန တဗ္ဗောဟာရော ယထာ “ဗြာဟ္မဏဂါမော”- တိ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁၁၃။ (- ဝဇီရ။၂၉၁၊ ၃၅၂-၃-၇။ ဝိမတိ၊၂။၆၈။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌိ၊၁၀၉။ ပါစိတိ၊ယော၊၁။၁၀၉။ ဇာလိနီ၊ဋ္ဌိ၊၄၂။)

တဗ္ဗဟုလဝိဟာရီ (တိ) [တဗ္ဗဟုလ + ဝိဟာရီ] (က) ထို... ကို များစွာ ပြု၍ နေ-လေ့ရှိ- တတ်-သော။ (ခ) ထို....ဖြင့် များစွာနေ- လေ့ရှိ-တတ်-သော။ (က) တဗ္ဗဟုလ- ဝိဟာရိနော (မ၊ဇ။၄၉) တိ ကာမပဋိဗာ- ဟနေန တမေဝ ပဋိပဒံ ဗဟုလံ ကတော ဝိဟရန္တဿ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၉။ (- ၄၁-၃။)

(ခ) တဗုဟုလဝိဟာရီ (အံ၊၁။၂၇၀) တိ
 တေန ဗဟုလံ ဝိဟာရန္တော။ အံ၊၄။၂။၂၃၂။
 (- အံ၊၁။၂၇၁၊၄၄၁၊၄၇၈။ ပေဋကော။
 ၂၇၁။ အံ၊၄။၂။၂၃၂။)

တဗုဟုလဝုတ္တိ (ထိ) [တဗုဟုလ+ဝုတ္တိ] (၁)
 ထို... ခွံ များစွာဖြစ်ခြင်း။ (၂) ထို... ခွံ
 များစွာ ဖြစ်တတ်သော၊ ထို...ခွံ အဖြစ်များ
 သော။ (၁) တဗုဟုလဝုတ္တိယာ စ ဒွါရ-
 ကမ္မာနံ အညမညံ ဝဝတ္တာနံ ဝက္ခတိ။ အနုဋ္ဌိ၊
 ၁။၇၇။ (- သာရတ္ထ၊၂။၁၉၃။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၃။
 ၁၈၄-၅။ မူလဋ္ဌိ၊၁။၇၄။ မဏိမဇ္ဈ၊၂။၂၉။)
 (၂) တသ္မိံ ကာယဒွါရေ ဗဟုလံ ဝတ္တတိတိ
 တဗုဟုလဝုတ္တိ။ အဋ္ဌသ၊ယော။၈၉။ (-
 အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၇။)

တဗုဟုလဝုတ္တိနယ (ပု) [တဗုဟုလဝုတ္တိ+နယ]
 ထို... ခွံ များစွာ ဖြစ်ခြင်းကို သိကြောင်း
 နည်း၊ထို...ခွံ အဖြစ်များသည်ကို သိကြောင်း
 နည်း၊ တဗုဟုလဝုတ္တိနည်း။ (တဗုဟုလနည်း
 ကိုပင် “တဗုဟုလဝုတ္တိ” နည်းဟု ဆိုသည်။)
 တွေ စ တဗုဟုလဝုတ္တိနယေန ဌာနဝသေန
 ဌာနိ နာမံ လဘတိ။ မဏိမဇ္ဈ၊၂။၂၉။

တဗုဟုလိကာရ (ပု) [တ+ဗဟုလိကာရ] ထို...
 ကို များစွာပြုခြင်း။ တဗုဟုလိကာရ(မ၊၃။
 ၇၅)တိ တဿ ပဇာနနဿ ဗဟုလိကာရဏေန။
 မ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၁။ (- ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁၀။)

တဗုဟုလူပနိဓာ (ထိ) [တဗုဟုလ+ဥပနိဓာ]
 ထို... များသည်၏ အဖြစ်ကို ထောက်ဆ၍
 ဆိုအပ်သော ပညတ်၊ တဗုဟုလဥပနိဓာ-
 ပညတ်။ “ပဒုမဿရေ ပြာဟူဏဂါမော”တိ-
 အာဒိကာ တဗုဟုလံ ဥပနိဓာယ ဝုတ္တတာယ
 တဗုဟုလူပနိဓာ နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇။ (-
 သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၁၅၆။)

တဗုဟုလ္လ (န) [တ+ဗဟုလ+ဏျ] ထို... ၏
 များ - သည်၏အဖြစ် - ခြင်း။ တဗုဟုလ္လ-

တော တေသံ ဗာဟုလ္လေန “ခဒိရဝန”န္တိ-
 အာဒိသု ဝိယ တဗ္ဗောဟာရော။ ရှ၊ဋ္ဌိ၊၄၂၉။
 တဗ္ဗိကာရ (ပု) [တ+ဝိကာရ] (၁) ထို... အမူ
 အရာ - အခြင်းအရာ - ထူး။ (တိ) (၂) ထို...
 အမူအရာ - အခြင်းအရာ - ထူးရှိသော။ (၁)
 တဗ္ဗိကာရပတ္တိကြည့်။ (တိ) (၂) တဗ္ဗိကာ-
 ရာနဉ္စိ ဘူတာနံ အညမညဿ ပစ္စယဘာဝေါ။
 မူလဋ္ဌိ၊၁။၇၆။ (- အနုဋ္ဌိ၊၁။၈၂၊၈၄။)

တဗ္ဗိကာရဝန္တ (တိ) [တ + ဝိကာရ + ဝန္တ]
 ထို... အမူအရာ - အခြင်းအရာ - ထူးရှိသော။
 ဇာတိ ခိဏာတိ တွေ ဇာတိသိသေန တဗ္ဗိ-
 ကာရဝန္တော ခန္ဓာ ဝုတ္တာ။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၄၀။
 (- သံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၉၀။)

တဗ္ဗိကာရပတ္တိ (ထိ) [တ+ဝိကာရ+အာပတ္တိ]
 ထို... အမူအရာ - အခြင်းအရာ - ထူးသို့
 ရောက်ခြင်း။ တဗ္ဗိကာရပတ္တိယာ သော
 သဒ္ဓေါ ကာရဏဘာဝေန ဝုတ္တော။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၂။
 ၃၃၉။

တဗ္ဗိဂမ (ပု) [တ+ဝိဂမ] ထို... ၏ ကင်းစင်
 ခြင်း။ တဗ္ဗိဂမေနေဝ စဿာ ဒဿနိယတာ။
 ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၁၂။

တဗ္ဗိဿာ(ဣ)တ (ပု) [တ + ဝိဿာ(ဣ)တ]
 ထို... ကို - ပယ် - သတ် - ခြင်း။ တဗ္ဗိဿာ-
 (ဣ၊ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊) တဝစနေန .... ဝုတ္တောယေဝ
 ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။၄။ မ၊ဋ္ဌိ၊၁။၅။ (- သီ၊ဋ္ဌိ၊
 သစ်၊၁။၁၀။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၄။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၇။)

တဗ္ဗိဓုရ (တိ) [တ+ဝိဓုရ] (က) ထို... ၏
 ဆန့်ကျင်ဖက်ဖြစ်သော။ (ခ) ထို...မှ - ကင်း
 - ဝေးကွာ - သော။ (ဂ) ထို... ထက် -
 သာလွန် - မွန်မြတ် - သော။ (ဃ) ထို...နှင့်
 မတူသော၊ ထို... မှ ထူးခြားသော။ (က)
 သုက္ကပက္ခန္တိ တဗ္ဗိဓုရံ ဥပရိသုတ္တာဂတံ ဝေါဒါ-
 နပက္ခံ။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၂၀။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၃၅။
 တေသံ လောဘာဒီနံ ဝိဓုရာ ပဋိပက္ခာ တဗ္ဗိ-
 ဓုရာ။ မဏိမဇ္ဈ၊၂။၂၀၃။ (- နေတ္တိ၊ဋ္ဌ၊၅။)

ဝိမတိ၊၁။၆။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၃၃၉။ ဒိ၊ဋ္ဌိ၊၃။
 ၁၉၇။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၁၇၃။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၀၁။ အံ၊ဋ္ဌိ၊
 ၂။၁၅၆။ အနု၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၉၊၁၇၇။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌိ၊
 ၃၂။ မဇ္ဇိ၊၂။၅၁။) (ခ) တမ္ဗိဓရတာယ
 နတ္ထိ ဧတ္ထ ပါရန္တိ အပါရံ။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၄၀၈။
 (ဂ) ဈာနာဒိကံ ပန တမ္ဗိဓရန္တိ တတုတ္တရိ။
 ကခါ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၁၉။ (ဃ) တမ္ဗိဓရသဘာဝ
 (၁) ကြည့်။

တမ္ဗိဓရတာသဘာဝ (တိ) [တမ္ဗိဓရတာ +
 သဘာဝ] ထို... ၏ ဆန့်ကျင်ဖက်၏ အဖြစ်
 ဟူသော သဘောရှိသော။ ဧဝံ တံသဘာဝါနံ
 သင်္ခတဓမ္မာနံ ပဋိပက္ခဘူတေန တမ္ဗိဓရတာ-
 သဘာဝေန နိဿရဏေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ နေတ္ထိ၊
 ၄။၁၂၅။

တမ္ဗိဓရဓမ္မဒေသနာ (ထိ) [တမ္ဗိဓရ+ဓမ္မဒေသ-
 နာ] ထို...၏ ဆန့်ကျင်ဖက် ဖြစ်သော တရား
 ဒေသနာ။ နိဗ္ဗာနဿ တမ္ဗိဓရဓမ္မဒေသနာ-
 မုခေနေ ... ဥဒါနေသိ။ ဥဒါန၊၄။၃၅၂။

တမ္ဗိဓရဓမ္မန္တရနိဝတ္တန (န) [တမ္ဗိဓရဓမ္မန္တရ+
 နိဝတ္တန] ထို... ၏ ဆန့်ကျင်ဖက်ဖြစ်သော
 တရားတပါးကို - နစ်စေခြင်း - တားမြစ်
 ခြင်း။ န တမ္ဗိဓရဓမ္မန္တရနိဝတ္တနံ။ အနု၊ဋ္ဌိ၊၃။
 ၅၄။

တမ္ဗိဓရပစ္စယသမဝါယ (ပ) [တမ္ဗိဓရပစ္စယ +
 သမဝါယ] ထို... ၏ ဆန့်ကျင်ဖက်ဖြစ်သော
 အကြောင်း - ၏ - နှင့် - ပေါင်းဆုံ ညီညွတ်
 ခြင်း။ တဒဂ္ဂေန တမ္ဗိဓရပစ္စယသမဝါယေ
 ဥပက္ကိလေသတော ဝိမုတ္တန္တိ ဝုစ္စတိ။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၁။
 ၁၀၀။

တမ္ဗိဓရသဘာဝ (ပ) [တမ္ဗိဓရ+သဘာဝ] (၁)
 ထို... နှင့် မတူသော သဘော၊ ထို... မှ
 ထူးခြားသောသဘော။ (တိ) (၂) (က) ထို
 ...နှင့်မတူသော သဘောရှိသော၊ ထို... မှ
 ထူးခြားသောသဘောရှိသော။ (ခ) ထို...၏
 ဆန့်ကျင်ဖက် ဖြစ်သော သဘောရှိသော။

(၁) တမ္ဗိဓရသဘာဝေနာ(မူလဋ္ဌိ၊၂။၄၈)တိ
 ပဉ္စဝိညာဏဓာတူဟိ ဝိသဒိသသဘာဝေန။
 အနု၊ဋ္ဌိ၊၂။၅၈။ (တိ) (၂) (က) တမ္ဗိဓရ-
 သဘာဝေ ကေတ္တံ ဥပနေတွာ ဒဿနံ
 ယုဇ္ဇတိ။ မူလဋ္ဌိ၊၂။၄၈။ (ခ) သဗ္ဗေသမ္ပိ
 သင်္ခတဓမ္မာနံ ပဋိပက္ခဘူတေန တမ္ဗိဓရ-
 သဘာဝေန နိဿရဏေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ ဥဒါန၊
 ၄။၃၅၈။ အနု၊ဋ္ဌိ၊၂။၄၉။ (-ဣတိဝုတ်၊၄။၁၅၅။
 နေတ္ထိ၊၄။၁၂၅။ မ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၆၆။ မူလဋ္ဌိ၊၁။၉၇။
 အနု၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၀၁။)

တမ္ဗိဓရပေက္ခာယုတ္တ (တိ) [တမ္ဗိဓရ+ဥပေက္ခာ
 +ယုတ္တ] ထို... ၏ ဆန့်ကျင်ဖက်ဖြစ်သော
 ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် ယှဉ်သော။ တမ္ဗိဓရ-
 ပေက္ခာယုတ္တာနံ သင်္ဂဟိတတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။
 ၄၄၁။

တမ္ဗိနယ (ပ) [တ+ဝိနယ] ထို... ကို - ပယ်
 ဖျောက် - ဖျက်ဆီး - ခြင်း။ ဝိနယကုတ္တုစ္စ-
 သင်္ခါတာ ပန ကခါ တမ္ဗိနယေန ဝိနိတာ
 ဟောန္တိ။ ထေရ၊၄။၁။၄၃။

တမ္ဗိနာသ (ပ) [တ+ဝိနာသ] ထို... ၏ ပျက်စီး
 ခြင်း၊ ထို... ကို ဖျက်ဆီးခြင်း။ ကိလေသ-
 ဝိရုဒ္ဓအရိယမဂ္ဂက္ခယုဒနမေဝ တမ္ဗိနာသော။
 ဝိမတိ၊၁။၈၅။

တမ္ဗိနာသုပ္ပါဒန (န) [တ+ဝိနာသ+ဥပ္ပါဒန]
 ထို... ၏ ပျက်စီးခြင်းကိုဖြစ်စေခြင်း။ တမ္ဗိ-
 ရုဒ္ဓက္ခယုဒနမေဝ တမ္ဗိနာသုပ္ပါဒနံ။ ဝိမတိ၊
 ၁။၈၆။

တမ္ဗိနိစ္ဆယမုခ (န) [တ+ဝိနိစ္ဆယ+မုခ] ထို...
 အဆုံး အဖြတ်ကို - အဦး - အစ - ပဓာန
 - ပြုခြင်း။ တမ္ဗိနိစ္ဆယမုခေန သုတ္တာဒိနဉ္စ
 ဒဿေတုံ ... ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊၁။၁၂၄။

တမ္ဗိနိဗန္ဓက ကိလေသဝိဒ္ဓံသန (န) [တ+ဝိနိဗန္ဓ-
 က+ကိလေသ+ဝိဒ္ဓံသန] ထို...ကို တားမြစ်
 တတ်သော ကိလေသာကို ဖျက်ဆီးခြင်း။

တမ္ဗိနိဗန္ဓကကိလေသဝိဒ္ဓံသနဝသေန ဥပ္ပါဒန-
တော။ ဝိမတိဝါ။ ၇၀။

တမ္ဗိနိမုတ္တ (တိ) [တ+ဝိနိမုတ္တ] ထို... မှ လွတ်
သော (တရား)။ တမ္ဗိနိမုတ္တာယ အဘာဝ-
တော “ဒုက္ခ” နှိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ထေရီဌ။
၂၃၆။ တမ္ဗိနိမုတ္တန္တိ တတော .... ဝိနိမုတ္တံ။
မဏိမဉ္ဇူ။ ၂။ ၅၅၄။ (- နေတ္ထိဌ။ ၁၉၇။
သာရတ္ထ။ ၁။ ၁၅၁။ ၂၁၄။ ဝိမတိဝါ။ ၇၂။ ၁၂-
၁။ ဝိမတိ။ ၂။ ၁၁။ ဒီ၊ ဌိ၊ ဝါ။ ၁။ ၂၅၀။ ၁၇၂။
သီ၊ ဌိ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၉၈။ ဒီ၊ ဌိ၊ ၁။ ၂၁၆။ ၂၅၉။ မ၊
ဌိ၊ ၁။ ၂၁၄။ မ၊ ဌိ၊ ၂။ ၆၂။ ၉၉။ သံ၊ ဌိ၊ ၁။ ၁၄၈။
၂၂၈။ သံ၊ ဌိ၊ ၂။ ၁၇၁။ ၂၂၁။ ၄၉။ ၂၁၄။ ၄၆၅။
အံ၊ ဌိ၊ ၁။ ၂၂၂။ ၂၅၀။ မူလဌိ၊ ၁။ ၂၁။ အနုဌိ၊
၁။ ၁၇၅။ အနုဌိ၊ ၂။ ၁၇၈။ အနုဌိ၊ ၁။ ၁၃၁။ ၁၇၈။
မဇ္ဈိ၊ ၁။ ၆၀။)

တမ္ဗိပက္ခ (တိ) [တ+ဝိပက္ခ] (က) ထို... ၏ ဆန့်
ကျင်ဖက်ဖြစ်သော။ (ခ) ထို... မှ ပြောင်းပြန်
ဖြစ်သော။ (က) တမ္ဗိပက္ခတော ဝိရတိ-
သဘာဝါ သမ္မာဝါစာ။ သီ၊ ဌိ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၃၆။
(- မ၊ ဌိ၊ ၁။ ၁၁၇။ အံ၊ ဌိ၊ ၁။ ၂၄၁။ မူလဌိ၊ ၁။
၆၇။ ၇၀။ မဇ္ဈိ၊ ၁။ ၁၁၇။) (ခ) တမ္ဗိပက္ခတော
ဥဏ္ဏတော။ အဘိ၊ ဌိ၊ ၁။ ၇၉။ တမ္ဗိပက္ခတော
ဂမ္ဘီရဝိပရိတတော ဥတ္တာနံ နာမ။ ဓာန်။
ဓာန်၊ ဌိ၊ ၆၆၉။ (- ဝိ၊ ဌိ၊ ၂။ ၁၇၉။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၂၆။)

တမ္ဗိပက္ခဝိရတိသဘာဝ (တိ) [တမ္ဗိပက္ခ+ဝိရတိ-
သဘာဝ] ထို... ၏ ဆန့်ကျင်ဖက်မှ ရှောင်
ကြဉ်ခြင်း သဘောရှိသော။ တမ္ဗိပက္ခဝိရတိ-
သဘာဝါ သမ္မာဝါစာ .... ပရိဂ္ဂဏှနကိစ္စဝတိ
ဟောတိ။ ဒီ၊ ဌိ၊ ၁။ ၃၄၀။ အံ၊ ဌိ၊ ၁။ ၂၆၃။

တမ္ဗိပစ္စနိက (တိ) [တ+ဝိပစ္စနိက] ထို... ၏
ဆန့်ကျင်ဖက်။ တမ္ဗိပစ္စနိကဘူတာ (မ၊ ဌိ၊ ၁။
၈၂) တိ တဿာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယာ ပစ္စနိကဘူတာ။
မ၊ ဌိ၊ ၁။ ၅၂။

တမ္ဗိပရိကာမ (ပု) [တ+ဝိပရိကာမ] ထို... မှ -
ဖောက်ပြန် - ပြောင်းလဲ - သော။ တမ္ဗိပရိ-
ကာမဿ တဒါဓာရဿ တဿ စ ဥဒရိယ-
ဘူတဿ အတိဝိယ ဇေဂုစ္ဆတံ .... ဇာနာတိ။
သံ၊ ဌိ၊ ၂။ ၄၄၁။ (- အံ၊ ဌိ၊ ၁။ ၈၃။)

တမ္ဗိပရိယ (ယာ)ယ (ပု) [တ+ဝိပရိယ (ယာ)-
ယ] ထို... မှ - ရှေ့နောက် - ထက်အောက် -
ပြန်ခြင်း၊ ထို... မှ ဖောက်ပြန်ခြင်း။ တမ္ဗိ-
ပရိယယေနာ (ဝိဘာဝိနီ။ ၈၇) တိ တေဟိ
ယထာဝုတ္တကာရဏေဟိ ဝိပရိယယေန။ မဏိ-
မဉ္ဇူ။ ၁။ ၂၁၄-၅။ တမ္ဗိပရိယာယဉ္စ သောဗ္ဗေ-
သု စ ပဒရေသု စ ဇာနာထ။ သုတ္တနိ၊ ဌိ၊ ၂။
၂၁၇။ (- စရိယာ၊ ဌိ၊ ၃၀၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၁၇။
ဒီ၊ ဌိ၊ ၁။ ၈၉၊ ၃၂၃။ သီ၊ ဌိ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၀၂။ ဒီ၊ ဌိ၊
၂။ ၄၄၊ ၆၂၊ ၁၇၃၊ ၂၉၄။ ဒီ၊ ဌိ၊ ၁။ ၃၇၊ ၂၄၅။
မ၊ ဌိ၊ ၁။ ၁၄၀။ သံ၊ ဌိ၊ ၁။ ၅၈၊ ၉၂၊ ၁၁၉။ သံ၊ ဌိ၊
၂။ ၉၁၊ ၄၉၂။ အံ၊ ဌိ၊ ၁။ ၁၂၀။ အံ၊ ဌိ၊ ၂။ ၃၂။
မူလဌိ၊ ၂။ ၈၃။ အနုဌိ၊ ၁။ ၆၀။ အနုဌိ၊ ၂။ ၉၀။
နေတ္ထိ၊ ဌိ၊ ၂၅၊ ၄၅။ နေတ္ထိ၊ ဝိ၊ ၂၄၊ ၆၈။)

တမ္ဗိပရိတ (တိ) [တ+ဝိပရိတ။ တ+တမ္ဗိပရိ-
တ] (၁) ထို... ၏ - မှ - ဖောက်ပြန် -
ပြောင်းပြန်ဖြစ် - သော။ (တိ) (၂) ထို
(အဝ-ဥပသဂ္ဂ) ၏ ထို (သြ-သရ) မှ ဖောက်
ပြန်သော (ဥ-သရ)။ (၁) တမ္ဗိပရိတေ (ဝိ၊
ဌိ၊ ၁။ ၁၃၃) တိ တဿ ဟိဋ္ဌိတာဒိဘာဝဿ
ဝိပရိတေ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၄၀၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဌိ၊ ၂။
၅၇။ တမ္ဗိပရိတ (ဝိဘာဝိနီ။ ၇၈) နှိ တတော
သင်္ခါရဝန္တစိတ္တတော ဝိပရိတံ အသင်္ခါရဝန္တံ
စိတ္တံ။ မဏိမဉ္ဇူ။ ၁။ ၁၆၁။ (- ဝိ၊ ဌိ၊ ၁။ ၁၇၇။
ဝိ၊ ဌိ၊ ၂။ ၃၅။ ဝိ၊ ဌိ၊ ၁။ ၂၆၅။ မ၊ ဌိ၊ ၁။ ၇၅၊ ၁၉၃။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၈၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၅၄၊ ၈၁၊ ၁၅၇၊
၂၇၉။ ဓမ္မ၊ ဌိ၊ ၂။ ၁၇၉။ ဇာ၊ ဌိ၊ ၁။ ၃၅၇။
မဟာနိ၊ ဌိ၊ ၁။ ၅၀၊ ၂၅၉၊ ၃၃၂။ ပဋိသံ၊ ဌိ၊ ၁။ ၈၄၊
၉၂၊ ၂၄၀၊ ၂၅၁။ ပဋိသံ၊ ဌိ၊ ၂။ ၁၁၀၂၊ ၂၃၉။
နေတ္ထိ၊ ဌိ၊ ၁၇၂။ ဝဇီရံ၊ ၂။ ၃၃၊ ၅၁၇။ သာရတ္ထ၊
၁။ ၁၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၄၄၊ ၂၄၇၊ ၃၀၇။ သာ-

ရတ္တ၊ ၃။ ၂၄၀။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၅၈၊ ၁၁၁၊ ၁၃၂။
 ဝိမတိ၊ ၂။ ၅၅။ ကင်္ခါ၊ ၆။ ၆၀၊ ၆၆။ ကင်္ခါ၊ ၆။
 သစ်၊ ၁၉၄။ သိ၊ ၆။ ၁၁၂။ ၄၂၉။ ဒိ၊ ၆။ ၂။
 ၂၉၃။ မ၊ ၆။ ၁။ ၉၃၊ ၁၅၉။ မ၊ ၆။ ၃။ ၂၂၁။
 သံ၊ ၆။ ၁။ ၁၇၀။ အံ၊ ၆။ ၃။ ၆၅၊ ၈၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၆။
 ၁။ ၃၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၆။ ၂။ ၄၄၂။ နေတ္ထိ၊ ၆။ ၆၆။)
 (တိ) (၂) တဗွီပရိတောတိ ဝတ္တဗ္ဗေ
 ကေယျ တ-သဒ္ဓဿ... ကေယျသံ ကတော
 တဗွီပရိတောတိ ဝတ္တတ္တာ။ နျာသ၊ ၇၉။
 တဿ တဗွီပရိတောတိ ဝတ္တဗ္ဗေတိ တဿ
 အဝ-သဒ္ဓဿ တဿ ဩ-ကာရဿ ဝိပရိ-
 တောတိ ဝတ္တဗ္ဗေတုတ္ထော၊ တဿ ဩကာ-
 ရဿ ဝိပရိတောတိ စ ဥကာရော ဝုတ္ထော။
 နိရုတ္တိ၊ ၆။ ၇၉။

တဗွီပရိတကတ္တ (န) [တဗွီပရိတ + က + တ္တ]
 ထို...၏ - မှ - ဖောက်ပြန်သည်၏ အဖြစ်။
 တဗွီပရိတကတ္တာ။ ဝဇီရ၊ ၂၀၀။

တဗွီပရိတဂုဏသမ္ပဒါ (ထိ) [တဗွီပရိတ+ဂုဏ+
 သမ္ပဒါ] ထို...၏ - မှ - ဖောက်ပြန်သော
 ဂုဏ်-၏-နှင့်-ပြည့်စုံခြင်း၊ ထို...၏-မှ-
 ပြောင်းပြန် ဖြစ်သော ဂုဏ်-၏-နှင့်-ပြည့်
 စုံခြင်း။ မဇ္ဇိမနိကာယ ပန သံယမော တေသံ
 ဒေါသနံ ဝုပသမံ တဗွီပရိတဂုဏသမ္ပဒေ
 ပါပုဏာတိ။ ခုဒ္ဒက၊ ၁၂၀။ သုတ္တနိ၊ ၂။
 ၂၆။

တဗွီပရိတနယ (ပု) [တဗွီပရိတ+နယ] ထို...
 ၏-မှ-ဖောက်ပြန်သောနည်း။ တဗွီပရိတ-
 နယေန ဝိပဝါသလက္ခဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝဇီရ၊
 ၂၃၀။

တဗွီပရိတသဘာဝ (တိ) [တဗွီပရိတ+သဘာဝ]
 ထို...၏ - မှ - ဖောက်ပြန်သော သဘော
 ရှိသော။ တဗွီပရိတသဘာဝတာယ ပန
 သမ္မာပဋိပတ္တိယာ မတ္တကံ ပါပိတတ္တာ ပရိ-
 နိဗ္ဗာယတိ။ ထေရ၊ ၁။ ၂၆၁။

တဗွီပဿနာ (ထိ) [တ+ဝိပဿနာ] ထို...၏
 ဝိပဿနာ (ပကတိ အမြင်ထက် ထူးသော
 အမြင်မှန် ဉာဏ်ပညာ)။ မဂ္ဂပညာယ ပဋိ-
 လာဘသံဝတ္တနတော တဗွီပဿနာ နိဗ္ဗေဓိ-
 ကာ။ အံ၊ ၆။ ၃။ ၂။

တဗွီပါက (ပု) [တ+ဝိပါက] ထို...၏ အကျိုး
 ‘ဝိပါက’။ တဗွီပါကော (ဝိဘာဝိနီ၊ ၂၃၂) တိ
 တဿ ကမ္မဿ ဝိပါကော။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၃၂၃။
 (- ဣတိဝုတ်၊ ၆။ ၆၈။ စရိယာ၊ ၆။ ၂၉၃။
 နေတ္ထိ၊ ၆။ ၆၆။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၅၅။ ဒိ၊ ၆။ ၁။ ၅၊ ၈၆။
 ၁၆၀၊ ၁၆၅။ သိ၊ ၆။ ၁၁၂။ ၄၂၉။ သိ၊ ၆။ ၁၁၂။ ၄၂၉။
 သိ၊ ၆။ ၁၁၂။ ၄၂၉။ မ၊ ၆။ ၁။ ၉၃၊ ၁၅၉။ မ၊ ၆။ ၃။ ၂၂၁။
 ၁၁၂၊ ၂၂၁။ ၂၃၄။ သံ၊ ၆။ ၁။ ၁၇၀။ အံ၊ ၆။ ၃။ ၆၅၊ ၈၆။
 ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၆။ ၁။ ၃၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၆။ ၂။ ၄၄၂။ နေတ္ထိ၊ ၆။ ၆၆။)
 (ဝိ) (၂) တဗွီပရိတောတိ ဝတ္တဗ္ဗေ
 ကေယျ တ-သဒ္ဓဿ... ကေယျသံ ကတော
 တဗွီပရိတောတိ ဝတ္တတ္တာ။ နျာသ၊ ၇၉။
 တဿ တဗွီပရိတောတိ ဝတ္တဗ္ဗေတိ တဿ
 အဝ-သဒ္ဓဿ တဿ ဩ-ကာရဿ ဝိပရိ-
 တောတိ ဝတ္တဗ္ဗေတုတ္ထော၊ တဿ ဩကာ-
 ရဿ ဝိပရိတောတိ စ ဥကာရော ဝုတ္ထော။
 နိရုတ္တိ၊ ၆။ ၇၉။

တဗွီပါကာကရ (ပု) [တဗွီပါက+အာကရ]
 ထို...အကျိုး၏ တည်ရာ။ လောက (မ၊ ၆။ ၁။
 ၆၅) ကြည့်။

တဗွီဘာဂ (ပု) [တ+ဝိဘာဂ] (၁) ထို...ကို
 ခွဲခြား ဝေဖန်ခြင်း။ (၂) ထို...၏ ခွဲခြား
 ဝေဖန်ကြောင်း ဖြစ်သော အထူး အပြား။
 ထို...အထူးအပြား။ (၁) (၂) အာဓိပတေ-
 ယျဋ္ဌောတိအာဒိနံ တဗွီဘာဂါနဉ္စ။ ဥဒါန၊ ၄။
 ၁၁၉။ ဣတိဝုတ်၊ ၆။ ၁၁၇။ (- စရိယာ၊ ၆။
 ၃၁၂။ ဒိ၊ ၆။ ၁။ ၉၃။ သိ၊ ၆။ ၁၁၂။ ၄၂၉။
 နေတ္ထိ၊ ၆။ ၇၀။) (၂) သကလာဒိနံ ပဓာနံ
 တဗွီဘာဂေဟိ ကိ အညတ္တံ။ အနု၊ ၃။ ၆၃။

တဗွီဘာဂဘိန္န (တိ) [တဗွီဘာဂ+ဘိန္န] ထို...
 ကို ခွဲခြားဝေဖန်ခြင်းအားဖြင့် ကွဲပြားသော၊
 ထို... အပြားအားဖြင့် ကွဲပြားသော။ တဗွီ-
 ဘာဂဘိန္နာ ဟေတုအာဒယော ဝုစ္စမာနာ
 သုဝိညေယျာ ဟောန္တိ။ အနု၊ ၁။ ၃၄။

တဗွီဘာဂရဟိတ (တိ) [တဗွီဘာဂ+ရဟိတ]
 ထို...အထူး - အပြား - မှ ကင်းသော။

တဗြိဟ္မာဂရဟိတော ပန ကေသဘာဝေ နိစ္စေ
နိဗ္ဗာနေ ဝတ္တဗ္ဗမေဝ နတ္ထိ။ ဒီ၊ ဇီ၊ ၂။ ၁၇၁။
(- အနုဇီ၊ ၂။ ၇။)

တဗြိဟ္မာဂသမ္ပန္န (ပု) [တဗြိဟ္မာဂ+သမ္ပန္န] ထို...
အထူး-အပြား-နှင့် ဆက်စပ်ခြင်း။ တဗြိ-
ဟ္မာဂသမ္ပန္နတော စေတ္တ သက္ကာ အဘေ-
ဒေါပိ သုခေန ဒဿေတုံ။ သီ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ၂။
၁၈၃။

တဗြိဟ္မာဂန (န၊ ထိ) [တ+ဝိဟ္မာဂန] (၁)
ထို... ကို ထင်စွာပြခြင်း။ (တိ) (၂) ထို...
ကို ထင်စွာပြတတ်သော။ (၁) တဗြိဟ္မာဂ-
နတ္ထာယ ဥစ္စာရဏဝသေန ပရေသံ ဂါဟေတုံ။
မ၊ ဇီ၊ ၂။ ၁၂၇။ (တိ) (၂) အောက်ပုဒ်
ကြည့်။

တဗြိဟ္မာဂန ဗျဉ္ဇန သမ္ပတ္တိ (ထိ) [တဗြိဟ္မာဂန+
ဗျဉ္ဇန+သမ္ပတ္တိ] ထို... ကို ထင်စွာပြတတ်
သော သဒ္ဓါ၏ပြည့်စုံခြင်း။ တဗြိဟ္မာဂနဗျဉ္ဇန-
သမ္ပတ္တိယာ... သမန္နာဂတတ္တာ အတ္ထဗျဉ္ဇန-
သမ္ပန္နံ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၉။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၁၀။

တဗြိဟ္မာဂဘဝ (ပု) [တ+ဝိဟ္မာဂဘဝ] ထို... မှ
မျက်နှာလှည့်သည်၏အဖြစ်၊ ထို... ကို ငြင်းပယ်
သည်၏အဖြစ်။ ယာထာဝတော ပမာဏိ-
တေန တဗြိဟ္မာဂဘဝေါ န သုကရော။ အနုဇီ၊
၁။ ၁၁။

တဗြိဟ္မာဂတိ (ထိ) [တ+ဝိဟ္မာဂတိ] ထို... မှ ရှောင်ကြဉ်
ခြင်း။ ဒုရဗာရိ (သီ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၃၂) ကြည့်။

တဗြိဟ္မာဂတိအာရမ္မဏ (န) [တဗြိဟ္မာဂတိ+အာရမ္မဏ]
ထို... မှ ရှောင်ကြဉ်မှု 'ဝိရတိ' ၏ အာရုံ။
ပါဏာတိပါတာဒိနံ အာရမ္မဏာနေဝ တဗြိ-
ရတိအာရမ္မဏာနိ။ အနုဇီ၊ ၁။ ၉၀။

တဗြိဟ္မာဂတိဝိသိဋ္ဌ (တိ) [တဗြိဟ္မာဂတိ+ဝိသိဋ္ဌ] ထို... မှ
ရှောင်ကြဉ်မှု 'ဝိရတိ' သည် အထူးပြုအပ်
သော။ တဗြိဟ္မာဂတိဝိသိဋ္ဌာ စေတနာဝ ပါဏာ-

တိပါတဝိရတိအာဒိကာ ဟောန္တိ။ မူလဇီ၊ ၁။
၇၉။ (အနုဇီ၊ ၁။ ၈၆-လည်း ကြည့်။)

တဗြိဟ္မာ (ပု) [တ+ဝိဟ္မာ] ထို... မှ ကင်းခြင်း။
တဗြိဟ္မာဟေန ကထံ တေသံ အာပေါဓာတုယာ
နိဿယာဒိဘာဝေါ။ အနုဇီ၊ ၁။ ၁၆၈။ (-မူလဇီ၊
၂။ ၈။)

တဗြိဟ္မာတိ (တိ) [တ+ဝိဟ္မာတိ] ထို... မှ ကင်း
သော။ ကိလေသဝနတော တဗြိဟ္မာတိ နိဗ္ဗာနံ
ဥပဂတံ။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၆၀။ (-ဝိမတိ၊ ၁။ ၆၇။
သီ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၆၃၊ ၃၇၈။ ဒီ၊ ဇီ၊ ၂။ ၂၅၅။ မ၊
ဇီ၊ ၂။ ၃၈၁။ သံ၊ ဇီ၊ ၁။ ၃၄၂။)

တဗြိဟ္မာတိဋ္ဌာန (န) [တဗြိဟ္မာတိ+ဋ္ဌာန] ထို
... မှ ကင်းသော အရပ်။ တဗြိဟ္မာတိဋ္ဌာနဿ
အဘာဝါ။ မူလဇီ၊ ၂။ ၂၃၃။

တဗြိဟ္မာဒ္ဓ (တိ) [တ+ဝိဟ္မာဒ္ဓ] ထို... နှင့် ဆန့်ကျင်
သော၊ ထို... ၏ ဆန့်ကျင်ဖက် ဖြစ်သော။
သမ္ပဝေသီ (ဥဒါန၊ ၄။ ၈၃) ကြည့်။ (သံ၊ ဇီ၊ ၂။
၁၅၉-လည်း ကြည့်။)

တဗြိဟ္မာဒ္ဓက္ခယ (န) [တဗြိဟ္မာဒ္ဓ+ခဏ+ဥပ္ပါ-
ဒန] ထို... ၏ ဆန့်ကျင်ဖက်ဖြစ်သော (မဂ်)
ခဏကို ဖြစ်စေခြင်း။ တဗြိဟ္မာသုပ္ပါဒန-ကြည့်။

တဗြိဟ္မာမ (တိ) [တ+ဝိဟ္မာမ] ထို... အား
မလျော်သော၊ ထို... ၏ ဆန့်ကျင်ဖက် ဖြစ်
သော။ တဗြိဟ္မာမတော ဗာဟိရကသမ-
ယဿ အနိယျာနိကတဉ္စ ဝိဘာဝေတိ။ ထေရ၊
၄။ ၂။ ၂၁၂။

တဗြိဟ္မာမန (န) [တ+ဝိဟ္မာမန] ထို... အား
မလျော်ခြင်း၊ ထို... နှင့် ဆန့်ကျင်ခြင်း။ တဗြိ-
ဟ္မာမနဝသေန ပဝတ္တော အနုလောမပစ္စ-
နိကပဉ္စကော... ဝေဒိတဗ္ဗော။ အနုဇီ၊ ၁။ ၁၆။

တဗြိဟ္မာဂ (န) [တ+ဝိဟ္မာဂ] ထို... ကို ဖွင့်ပြ-
တတ်-ကြောင်းဖြစ်-သော၊ ထို... ၏ အဖွင့်
ဖြစ်သော။ "တတ္ထ ဟိ" တိအာဒိ တဗြိဟ္မာဂ။

သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၇၁။ (- ၁၉၂၊၂၀၀၊၃၇၂၊
သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၅၁၊၃၇၃။)

တဗွီဝရဏဝစန (န) [တဗွီဝရဏ+ဝစန] ထို....
ကို ဖွင့်ပြ- တတ်- ကြောင်းဖြစ်- သော -
စကား- သဒ္ဒါ၊ ထို .... ၏ အဖွင့်ဖြစ်သော -
စကား- သဒ္ဒါ။ ကာရဏေနေဝါတိ တဗွီဝရ-
ဏဝစန။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၆၇။

တဗွီဝေက (ပ) [တ+ဝိဝေက] ထို .... ၏-မှ-
ကင်းဆိတ်ခြင်း။ တဗွီဝေကေန ပယောဂ-
သုဒ္ဓိ ဝိဘာဝိတာ။ မူလဋီ၊၁။၁၀၁။ (- မဇ္ဈိ၊
၁။၁၇၂။)

တဗွီသဘာဂသာမည (န) [တ+ဝိသဘာဂ+
သာမည] ထို .... နှင့်တူသော အဖို့မရှိသော
ဉာဏ်နှင့် တူသည်၏ အဖြစ်။ ထို .... နှင့်
ဝိသဘာဂချင်း တူသည်၏အဖြစ်။ တဗွီသ-
ဘာဂသာမညေန သမ္မုတိမှိဉာဏမှိ ပဝိဋ္ဌတ္တာ
သမ္မုတိမှိဉာဏ နာမ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။
၂၃၅။

တဗွီသယ (ပ) [တ+ဝိသယ] (၁) ထို....ဖြစ်ရာ
- တည်ရာ။ (၂) ထို .... ၏ - ဖြစ်ရာ - တည်
ရာ။ (၃) ထို....အာရုံ။ (၄) ထို... ၏အာရုံ။
(တိ) (၅) ထို .. ဟူသော-လျှင်-ဖြစ်ရာ-
တည်ရာ-ရှိသော။ (၆) ထို .... လျှင် အာရုံ
ရှိသော။ (၁) ထို .... ဖြစ်ရာ - တည်ရာ။
တဗွီသယဝိသေသ-ကြည့်။ (၂) ထို .... ၏ -
ဖြစ်ရာ-တည်ရာ။ တဿ အတ္တဒွယာနုရူပံ
တဗွီသယဿတ-သဒ္ဓေန ပရာမသနံ ဒေသေတိ။
သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၆၀။ တဗွီသယပယောဂ-
လည်း ကြည့်။ (၃) ထို....အာရုံ။ တဗွီသယ-
နိစ္စယ၊ တဗွီသယဝိဇာနန-တို့ ကြည့်။ (၄)
ထို....၏ အာရုံ။ ဝိသယဝသေန တဗွီသယဿ
ဓမ္မဿ ဇောတိတတ္တာ။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၉၁။
တဗွီသယဒဿန-လည်း ကြည့်။

(တိ) (၅) ထို....ဟူသော-လျှင်-ဖြစ်
ရာ - တည်ရာ - ရှိသော။ ပစ္စုပ္ပန္နဘဝတော

ပဋ္ဌာယ အတိတဓမ္မာဘိမုခံ တဗွီသယံ
ဒေသနံ ကတာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၁။ တဗွီသယာယ
ဇာနာတိ-ကိရိယာယ သဗ္ဗညုတညာဏမေဝ
ကရဏံ ဘဝိတုမရဟတိ။ အနုဋီ၊၁။၁၇-ဂ။
(-ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၂၆၊၁၆၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၅၇။
မ၊ဋီ၊၃။၁၁၂၊၂၃၄။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၃၉။ အံ၊ဋီ၊၂။
၁၅၂။ မူလဋီ၊၁။၄၇။)

(၆) ထို....လျှင် အာရုံရှိသော။ ဣဒါနိ
တဗွီသယာနံ ဉာဏာနိ တေနေဝ ကမေန
ဥဒ္ဓိဋ္ဌာနိ။ ပဋိသိဋ္ဌ၊၁။၅၀။ တံ ရူပံ ဝိသ-
ယော အာရမ္မဏံ တေသာတိ တဗွီသယော။
မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၃၃၄။ (- ပေတ၊ဋ္ဌ။၆၇။ နေတ္တိ၊
ဋ္ဌ။၁၉၉။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၂၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၀၇။
ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၇၂။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၆၄။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၆၊
၁၀၂၊၁၅၆။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၆။ နေတ္တိ၊ဋီ၊၁။၁၀-၁။
မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၄၂။) တဗွီသယမောဟ-ဝိဒ္ဓံ-
သန-လည်း ကြည့်။

တဗွီသယ ဥဋ္ဌာရ ဂေါတ္တ သမ္ဘူတတာ ပရိကိတ္တန
(န) [တဗွီသယ+ဥဋ္ဌာရဂေါတ္တ+သမ္ဘူတ-
တာ + ပရိကိတ္တန] ထို .... ၏ ဖြစ်ရာ ဖြစ်
သော မြတ်သောအနွယ်၌ ဖြစ်သည်၏အဖြစ်
ကို-ထုတ်ဖော်-ကြွေးကြော်-ခြင်း။ တဗွီ-
သယ ဥဋ္ဌာရ ဂေါတ္တ သမ္ဘူတတာ ပရိကိတ္တန-
တော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၁၇။

တဗွီသယကင်္ခါပနောဒန (န) [တဗွီသယ+ကင်္ခါ
+ပနောဒန] ထို....လျှင် အာရုံရှိသော တေး
တော ယုံမှားခြင်းကို ပယ်နှုတ်ခြင်း။ တဗွီ-
သယကင်္ခါပနောဒနတော။ အနုဋီ၊၃။၁၇၁။

တဗွီသယကိလေသပ္ပဟာန (န) [တဗွီသယ+ကိ-
လေသ+ပဟာန] ထို .... လျှင်အာရုံရှိသော
ကိလေသာတို့ကို ပယ်ခြင်း။ တဗွီသယကိလေ-
သပ္ပဟာနေန အဘိဘုယျ အတိက္ကမိတော
ဌိတော။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၅၂။

တဗွီသယဉာဏပုတ္တိ (ထိ) [တဗွီသယ+ဉာဏ+
ပုတ္တိ] ထို....လျှင် အာရုံရှိသော ဉာဏ်၏ဖြစ်

ခြင်း။ တဗွိသယဉာဏပုတ္တိယာ စ ဒုက္ကရ-
ဘာဝတော ဒုက္ခောဂါဟတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။
ဒီဒ္ဓါ။ ၂၉။ သိဒ္ဓါသစ်။ ၁၀၅။ မူလဒ္ဓါ။
၂။ (-နေတ္တိဒ္ဓါ။ ၂။)

တဗွိသယဒဿန (တိ) [တဗွိသယ + ဒဿန] ထို...၏ အာရုံကို ရှုမြင်တတ်သော။ တဗွိ-
သယဒဿန ဉာဏံ ဥပ္ပါဒေသတိ။ မဒ္ဓါ။ ၂။
၆၆။

တဗွိသယနိစ္ဆယ (ပု) [တဗွိသယ + နိစ္ဆယ] ထို...
အာရုံကို ဆုံးဖြတ်ခြင်း။ တဗွိသယနိစ္ဆယေန
မနော ပဋိသရဏံ။ မူလဒ္ဓါ။ ၆၉။

တဗွိသယပယောဂ (ပု) [တဗွိသယ + ပယောဂ] ထို...၏ ဖြစ်ရာ (သီလဂုဏ်စသောအနက်) နှင့်
ယှဉ်သော။ ဂုဏာဒီသု ပန ကေဝလံ တဗွိ-
သယပယောဂဘာဝေနော ပဝတ္တိ။ အနုဒ္ဓါ။
၂။ ၆။

တဗွိသယဗဟုလ (တိ) [တ + ဝိသယ + ဗဟုလ] ထို... များသောအာရုံရှိသော။ တဗွိသယ-
ဗဟုလေ စ ဘဝေ ပတ္တေတိ။ နေတ္တိဒ္ဓါ။ ၂၀။
(-နေတ္တိဒ္ဓါ။ ၁၁၂။)

တဗွိသယမောဟဝိဒ္ဓသန (န) [တဗွိသယ +
မောဟ + ဝိဒ္ဓသန] ထို... အာရုံရှိသော
မောဟကိုဖျက်ဆီးခြင်း။ တဗွိသယမောဟ-
ဝိဒ္ဓသနေန ဓမ္မာဒီသု ပဝတ္တနတော။ ဝိမတိ။
၁။ ၂။

တဗွိသယဝိဇာနန (န၊ တိ) [တဗွိသယ + ဝိဇာနန] ထို... အာရုံကို သိခြင်း။ သော တဗွိသယ-
ဝိဇာနနဗ္ဗိ နိပ္ပါဒေတိ နာမ။ ဒီဒ္ဓါ။ ၂၅။

တဗွိသယဝိသေသ (ပု) [တဗွိသယ + ဝိသေသ] ထို... ဖြစ်ရာ - တည်ရာ - အထူး။ တဗွိသယ-
ဝိသေသဝသေန ဝါဒဒ္ဓယဿ ပဝတ္တတ္တာ။
ဒီဒ္ဓါ။ ၁။ ၁၅၄။

တဗွိသယသမိတ ပါပတာ ပရိကိတ္တန (န) [တဗွိ-
သယ + သမိတပါပတာ + ပရိကိတ္တန] ထို

(သမဏ-သဒ္ဓါ)၏ ဖြစ်ရာ အနက် ဖြစ်သော
ငြိမ်းစေအပ်ပြီးသော မကောင်းမှု ရှိသည်၏
အဖြစ်ကို - ထုတ်ဖော် - ကြွေးကြော် - ခြင်း။
တဗွိသယသမိတပါပတာပရိကိတ္တနတော။ သိ-
ဒ္ဓါသစ်။ ၂။ ၂၁။

တဗွိသိဋ္ဌ (တိ) [တ + ဝိသိဋ္ဌ] (၁) ထို... ဖြင့် -
သည် - အထူးပြုအပ်သော။ (၂) ထို... ကို
အထူးပြုတတ်သော။ (၃) တံသမိကိတာယ
တဗွိသိဋ္ဌေ ပုဂ္ဂလေ ဘာဏကောတိ ပညတ္တိ။
အနုဒ္ဓါ။ ၃။ ၄၀။ (၂) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တဗွိသိဋ္ဌပနိဓာ (ထိ) [တဗွိသိဋ္ဌာ + ဥပနိဓာ] ထို... ကို အထူးပြုတတ်သော ဝတ္ထုကိုထောက်
မှီ၍ ဆိုအပ်သော အမည်ပညတ်။ တဗွိသိဋ္ဌ-
ပနိဓာ - ပညတ်။ မဏိကဋကံ ဝဇီရကဋကန္တိ-
အာဒိကာ တဗွိသိဋ္ဌံ ဥပနိဓာယ ဝုတ္တတာယ
တဗွိသိဋ္ဌပနိဓာ နာမ။ အဘိဋ္ဌာ။ ၃။ ၂၇။
(-သိဒ္ဓါသစ်။ ၁။ ၁၅၆။)

တဗွိသေသ (ပု) [တ + ဝိသေသ] (၁) ထို...၏
အထူး။ (၂) ထို... ဟူသော အထူး။ (၃)
ထို... မှ - ထက် - ထူးသော။ (၄) တတ္ထ
တဗွိသေသေနာ (မူလဒ္ဓါ။ ၉၁)တိ တေသံ
ရာဂဒေါသာနံ ဝိသေသေန။ မဓုဒ္ဓါ။ ၁။ ၁၇၀။
(၂) သော ဝါ မိတ္တသန္တဝိရောဓသင်္ခါတော
ဝိသေသော တဗွိသေသော။ မဓုဒ္ဓါ။ ၁။ ၁၇၀။
(-မူလဒ္ဓါ။ ၈၆။ အနုဒ္ဓါ။ ၂။ ၆၉။) တဗွိသေသ-
ဝိရဟ-လည်း ကြည့်။ (၃) တဗွိသေသော
ဘဝါသဝေါ။ မဒ္ဓါ။ ၁။ ၈၅။

တဗွိသေသက (တိ) [တ + ဝိသေသက] ထို...ကို
အထူးပြုတတ်သော။ တဗွိသေသကတာ-
ဝေတ္တ ယုတ္တာ။ သိဒ္ဓါသစ်။ ၁။ ၈။

တဗွိသေသတာ (ထိ) [တ + ဝိသေသ + တာ] (၁) ထို...မှ - ထက် - ထူးသည်၏အဖြစ်။
(၂) ထို...ကို အထူးပြုတတ်သော ဝိသေသန-
၏ အဖြစ်။ (၃) တဗွိသေသတာယ သာတိ-

သယံ ပဋိပက္ခမေဟိ ဝိမုတ္တိဝသေန ပာတ္တန္တိ။
မာဠိ၁။၂၆၄။ (၂) တေသံ တဗ္ဘာဝါဒိနံ
ဝိသေသနဿ ဘာဝေါ တဗွီသေသတာ။
ကစ္စာယနဘေဒါဠိသစ်။၉၃။

တဗွီသေသန (န) [တ+ဝိသေသန] (၁) ထို....
၏ဝိသေသန (အထူးပြု-တတ်-ကြောင်း
ဖြစ်-သော သဒ္ဒါ)။ (တိ) (၂) ထို.... ဟူ
သော ဝိသေသန ရှိသော။ (၁) ဒါဌိနန္တိ
တဗွီသေသနံ။ ထေရ်ဌာ၁။၅။ တဗွီသေသန-
(မူလဠိ၁။၂) နှစ် စ တဿ “ယဿ”တိ
ပဒဿ ဝိသေသနန္တိ အတ္ထော။ မဇ္ဈိ၁။၁၄။
(-ဒိဠိ၁။၁၀။ သံဠိ၁။၉။ အံဠိ၁။၁၂။
မူလဠိ၁။၅။ ၄၂။) (တိ) (၂) တဗွီသေသ-
နပိ ဇနပဒသဒ္ဓေ ဇာတိသဒ္ဓေ (ဇာတိ-
သဒ္ဓတ္တာက) ကေဝစနမေဝ။ ဒီဠိ၁။၂၆။
တဗွီသေသနာနံ ဓမ္မာနံ ပုစ္ဆိတတ္တာ။ မူလဠိ
၁။၁၀၉။ (-သံဠိ၁။၁၀၉။)

တဗွီသေသနယောဂ (ပု) [တဗွီသေသန+ယော-
ဂ] ထို....ဝိသေသနနှင့်ယှဉ်ခြင်း။ တဗွီသေသ-
နယောဂဝိသေသံ ဒီပေတုံ သုဒ္ဓသစ္စဝါရော
ဝုတ္တော။ မူလဠိ၁။၂။၁၃၄။

တဗွီသေသဝိရဟ (တိ) [တဗွီသေသ+ဝိရဟ]
ထို.... အထူးမှ ကင်းသော။ တဗွီသေသဝိရ-
ဟာ မနောမတ္တာ ဓာတု မနောဓာတု။
မူလဠိ၁။၁၂၅။

တဗွီသေသိတ (တိ) [တ+ဝိသေသိတ] ထို ....
ဖြင့်-သည်-အထူးပြုအပ်သော။ တဗွီသေ-
သိတေပိ ဇနပဒ-သဒ္ဓေ ဇာတိသဒ္ဓတ္တာ ကေ-
ဝစနမေဝ။ သီဠိသစ်။၂။၂၀၁။ (-မူလဠိ
၃။၁၇၈။)

တဗွီသောနေတ္ထ (ပု) [တ+ဝိသောနေ+အတ္ထ]
ထို .... ကို - သုတ်သင် - ရှင်းလင်း - ခြင်း
အကျိုး။ တဗွီသောနေတ္ထံ သဉ္ဇာလေတွာ။
သီဠိသစ်။၁။၂၁၂။

တဗွီဟာရ (ပု) [တ+ဝေါဟာရ] (၁) ထိုသို့
ခေါ်ဆိုရခြင်း၊ ထိုအမည်ဖြင့် ခေါ်ဆိုရခြင်း။
(၂) ထို.... ၏ အမည်ပညတ်။ (တိ) (၃)
ထို.... အမည်ပညတ် ရှိသော။ (၁) န ဣဒ-
မေဝံ တဒေကဒေသေပိ တဗွီဟာရတော။
စရိယာဠိ၁။၁၇။ န, တံသဒိသေသု တဗွီ-
ဟာရတော။ သာရတ္ထ။၂။၅၅။ (- မဇ္ဈိ၂။
၁၀၃။ မာဠိ၃။၂၂၇။ မူလဠိ၁။၄၄။ အနုဠိ
၁။၄၇။ မဇ္ဈိ၁။၁၀၁။)

(၂) ဣဒ ပန တဗွီဟာရေန မဟလ္လ-
ကောပိ။ သီဠိသစ်။၁။၇၀။ တေသံ သစ္စာနံ
ဝေါဟာရော တထာ။ မဇ္ဈိ၂။၅၂။ (- သာ-
ရတ္ထ။၂။၂၆၄။ သီဠိသစ်။၁။၄၂၄။ သီဠိ
သစ်။၂။၃၁၅၊၃၃၀။ ဒီဠိ၂။၃၂၂။ ဒီဠိ
၃။၂၀၅။ မာဠိ၃။၁၉၅။ သံဠိ၁။၂၀၈။ သံ
ဠိ၂။၄၇၊၁၀၃။ အံဠိ၁။၂၂၃။ အံဠိ၂။
၁၁၀။ အံဠိ၃။၄၄။ အနုဠိ၂။၁၁၄။)

(၁) (၂) ဝဉ္စာဒိသု ပန တံသဒိသတာယ
တံသဘာဝါနတိဝတ္တနတော စ တဗွီဟာ-
ရော။ ထေရ်ဌာ၂။၁၇။ တဗွီဟာရေနာ-
(မူလဠိ၁။၁၄၉)တိ ဂန္ထဂဟနဝေါဟာရေန။
မဇ္ဈိ၁။၂၂၈။ (-သံဠိ၁။၁၉၄။ အံဠိ၂။
၃၁၆။ အနုဠိ၁။၁၆၂။) (တိ) (၃) ကတ္ထစိ
တဗွီဟာရတာ။ သီဠိသစ်။၁။၁၂၃။

တဗွီဟာရဗဟုလ္လ (န) [တဗွီဟာရ +
ဗဟုလ္လ] ထို အမည်ပညတ်၏ များသည်၏
အဖြစ်။ တေသု တဗွီဟာရဗဟုလ္လတော။
မူလဠိ၁။၆၉။

တဗွီဟာရာဘိသမယ (ပု) [တဗွီဟာရ+
အဘိသမယ] ထို....အမည်ပညတ်ကိုထိုးထွင်း
၍ သိခြင်း။ တဗွီဟာရာဘိသမယသင်္ခါ-
တာ.... ဓမ္မတ္ထဒေသနာပဋိဝေဓာ ဂမ္ဘီရာ။
ဥဒါနဠိ၁။၁၀။

တဗွီဟာရပစာရ (ပု) [တဗွီဟာရ+ဥပ-
စာရ] ထို....အမည်ပညတ်ကို တင်စားခေါ်ဆို

ခြင်း၊ တဗ္ဗောဟာရပစာ။ (ယင်း-သည့်ဥပစာ
၁၂-ပါးတွင် “သမိပ္ပူပစာ” အမည်ဖြင့် လာ
ရှိ၏။) တဗ္ဗောဟာရပစာရတော။ တဗ္ဗော-
ဟာရဿ ပစ္စုပ္ပန္နဝေါဟာရဿ ဥပစာရတော
ဥပစာရသမ္ဘဝတော သမာရောပနတော။ ရှု။
ရူ၊ ချီ။ ၄၂၈။

တမ္ဘက္ခ (တိ) [တ+ဘက္ခ] ထို...လျှင်-စားဖွယ်
-အစားအစာ - ရှိသော၊ သူ။ တမ္ဘက္ခ-
ကြည့်။ (သျှာ၊ မူကဲ့။)

တမ္ဘန္တရ (တိ) [တ+အမ္ဘန္တရ] ထို...၏ အတွင်း
၌ ဖြစ်သော။ ကဏ္ဏော တမ္ဘန္တရော တံနိဿ-
ယောယေဝ ဒဏ္ဏော။ သံ၊ ချီ။ ၂၆၉။

တမ္ဘာဂဝါစက (တိ) [တမ္ဘာဂ+ဝါစက] ထို...
၏ (ထက်ဝက်) အဖို့ကို ဟောတတ်သော
(သဒ္ဓါ)။ ယေန ဟိ ပယုတ္တော တမ္ဘာဂဝါစ-
ကော အစု-သဒ္ဓေါ။ သံ၊ ချီ။ သစ်။ ၂၆။

တမ္ဘာဂိယ (တိ) [တမ္ဘာဂ+ဣယ] (၁) ထို...
၏ အဖို့၏ ဥစ္စာဖြစ်သော။ (၂) ထို ...
အဖို့ရှိသော။ (၁) (၂) ဝိဝါဒါဓိကရဏံ
ဝိဝါဒါဓိကရဏဿ တမ္ဘာဂိယံ တပုက္ခိယံ
တံကောဋ္ဌာသိယံ။ ဝိ၊ ချီ။ ၂၁၈၅။ (-ဝိ၊ ၁။
၂၅၇-ဂ။ ဝိ၊ ချီ။ ၂၁၈၄။ ကချီ။ ၁၄၀။ ဝဇီရ။
၁၉၈၊ ၂၀၁-၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၅၈။ သာရတ္ထ၊ ၃။
၄၆၆။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၈၀။ ကချီ။ ချီ။ သစ်။ ၂၄၈။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ချီ။ ၂၀၃။) (၂) တမ္ဘာဂိယာ (ဝိ၊
၅။ ၁၈၆) တိ တံကောဋ္ဌာသိယံ။ ဝဇီရ။ ၅၄၈။

တမ္ဘာဂိယဝါရ (ပု) [တမ္ဘာဂိယ+ဝါရ] တမ္ဘာ-
ဂိယ-သဒ္ဓါဖြင့် ဟောအပ်သော - ဝါရ - ဒေ-
သနာ အလှည့်အကြိမ်။ တမ္ဘာဂိယဝါရေ ပန
ဝိဝါဒါဓိကရဏံ။ ဝိ၊ ချီ။ ၂၁၈၅။ (- ဝိ၊ ၅။
၁၈၆။ ဝဇီရ။ ၅၄၉။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၆၇။)

တမ္ဘာဂိယဝိစာရဏာ (ထိ) [တမ္ဘာဂိယ+ဝိစာ-
ရဏာ] ထို... အဖို့၏ ဥစ္စာ (ဖြစ်သော
ကဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၁၇-ပ-မ-ဗ-သ-ဝ

အာပတ္တာဓိကရဏံ)ကို စိစစ်ရာ စကားရပ်။
အာပတ္တာဓိကရဏဿ တမ္ဘာဂိယဝိစာရဏာ-
ယံယေဝ အယမတ္ထော အာဂမိဿတိ။ ဝိ၊ ချီ။
၂။ ၁၈၅။ (- ဝဇီရ။ ၂၀၂။)

တမ္ဘာဝ (ပု) [တ + ဘာဝ] (၁) တဗ္ဗော-
အနက်၊ ထို(တုံဖက်ပုဒ်)၏ အနက်။ (၂) ထို
(ကြံစည်ခြင်း-စသော) အနက်။ (၃) ထို...
၏ အဖြစ်။ (၄) ထို... ၏ ဖြစ်ခြင်း။ (၅)
ထို...ကြောင့် ဖြစ်ခြင်း။

(၁) တဗ္ဗောအနက်၊ ထို(တုံဖက်ပုဒ်)၏
အနက်။ သဟဂတ-သဒ္ဓေါ... နန္ဒိရာဂသဟ-
ဂတာတိ တမ္ဘာဝေ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အဘိ၊
ဠ၊ ၁။ ၁၁၁။ တဿ ဒိဋ္ဌိ-သဒ္ဓဿ ဘာဝေါ
အတ္ထော တမ္ဘာဝေါ။ ဘာဝ-သဒ္ဓေါ ဟိ
ပဒတ္ထေ ပဝတ္တတိ။ မဏိမဇ္ဈ၊ ၁။ ၁၅၆။
(- အပါ၊ ဠ၊ ၂။ ၁၄၃။ မဟာနိ၊ ဠ၊ ၂။ ပဋိသံ၊
ဠ၊ ၁။ ၁၁၆။ မဏိမဇ္ဈ၊ ၁။ ၁၅၅။ ဓာနံ၊ ဓာနံ၊
ဠ၊ ၈၃၃။ နိတိ၊ ဓာ၊ ၂၀၆။)

(၂) ထို (ကြံစည်ခြင်း-စသော) အနက်။
တမ္ဘာဝဇောတန-ကြည့်။

(၃) ထို ... ၏ အဖြစ်။ တမ္ဘာဝတော
ကလလဘာဝတော ကလလံ ဝိပရိဏမန္တံ။
သံ၊ ချီ။ ၃၀၇။ တမ္ဘာဝ (နေတ္ထိ၊ ဠ၊ ၁၂၈) နှိ
လောကုတ္တရပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဘာဝံ။ နေတ္ထိ၊ ဠ၊
၈၀။ (- သံ၊ ဠ၊ ၂၇၄။ ဝဇီရ။ ၂၃၇၊ ၃၉၉။
ဝိမတိ၊ ၁။ ၇၃၊ ၈၆။ ဒိ၊ ဠ၊ ၂၃၁။ သံ၊ ဠ၊ သစ်။
၂။ ၃၀၇။ ဒိ၊ ဠ၊ ၃၂၊ ၂၈၄။ မ၊ ဠ၊ ၂။ ၂၅။
သံ၊ ဠ၊ ၂၀၈၊ ၃၀၇။ အံ၊ ဠ၊ ၂။ ၁၃၆၊ ၂၂၇။
မူလ၊ ဠ၊ ၃၂၊ ၁၅၁။ အနု၊ ဠ၊ ၄၈၊ ၁၀၃၊ ၁၃၀။
အနု၊ ဠ၊ ၃။ ၈၂။ မဇု၊ ဠ၊ ၂၃၀။ မဇု၊ ဠ၊ ၂၆၅။
နေတ္ထိ၊ ဠ၊ ၁၁၁။)

(၄) ထို... ၏ဖြစ်ခြင်း။ တေသံ ဘာဝေါ
တမ္ဘာဝေါ။ ဇိနာလင်္ကာရ၊ ၁၁၆။ တမ္ဘာဝ-
ဘာဝိ-လည်း ကြည့်။

(၅) ထို့ .... ကြောင့် ဖြစ်ခြင်း။ ဘဝနံ ဘာဝေါ။ တေဟိ အာသဝေဟိ ဘာဝေါ တဗ္ဗာဝေါ။ မဓုဋ္ဌိ၊ ၁။ ၁၁၄။

တဗ္ဗာဝဇောတန (တိ) [တဗ္ဗာဝ+ဇောတန] ထို (ကြံစည်ခြင်း) အနက်ကို ထွန်းပြတတ်သော။ နုကာရ (မ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၃၂၄) - ကြည့်။

တဗ္ဗာဝတ္ထ (တိ) [တဗ္ဗာဝ+အတ္ထ] ထို (တုံဖက်ပုဒ်) ၏ အနက်လျှင် အနက်ရှိသော (သဟဂတ-စသော သဒ္ဒါ)။ တဗ္ဗာဝတ္ထော ဟိ အယံ သဟဂတ-သဒ္ဒေါ “နန္ဒိရာဂသဟဂတာ” တိအာဒိသု ဝိယ။ ဒိ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၈၈။ (- နေတ္ထိ၊ဋ္ဌိ၊ ၁၁၃။ နိရုတ္တိ၊ဋ္ဌိ၊ ၂၈။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၁၄။)

တဗ္ဗာဝဒီပက (တိ) [တဗ္ဗာဝ+ဒီပက] ထို.... ၏ အဖြစ်ကိုပြတတ်သော (စကား)။ အနာဂါမိ-မဂ္ဂဿ တဗ္ဗာဝဒီပကေန.... သမေတိ။ အနုဋ္ဌိ၊ ၃။ ၈၆။ (- အနုဋ္ဌိ၊ ၁။ ၁၃။ နေတ္ထိ၊ဝိ၊ ၈၂။)

တဗ္ဗာဝဒီပန (န) [တဗ္ဗာဝ+ဒီပန] ထို .... ၏ အဖြစ်ကို ပြခြင်း။ တဒတ္တဿ တဗ္ဗာဝဒီပန-ဝသေန။ မူလဋ္ဌိ၊ ၁။ ၃၆။

တဗ္ဗာဝနိမိတ္တ (န) [တဗ္ဗာဝ+နိမိတ္တ] ထို .... ၏ အဖြစ်ကို သိခြင်း၏ အကြောင်း။ တဗ္ဗာဝ-နိမိတ္တ (နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ၊ ၁၃) နှိ ဂေယျင်္ဂဘာဝနိမိတ္တံ၊ ဝေယျာကရဏဿ တဗ္ဗာဝနိမိတ္တံ။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၂။ (- ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊ ၃၀။ ဒိ၊ဋ္ဌိ၊ ၁။ ၃၂။ သိ၊ဋ္ဌိ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၂၄။ ၁၂၅။ မ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၈၆။ အနုဋ္ဌိ၊ ၁။ ၂၄။)

တဗ္ဗာဝနိဝတ္တိ (ထိ) [တဗ္ဗာဝ+နိဝတ္တိ] ထို.... ၏ အဖြစ်မှ - ပြန်လည် - ဆုတ်နှစ် - ခြင်း။ “အရူပိနော ဓမ္မာ၊ အစေတသိကာ ဓမ္မာ” တိ တဗ္ဗာဝနိဝတ္တိယံ။ မ၊ဋ္ဌိ၊ ၁။ ၆၀။ (- ၆၁။ အနုဋ္ဌိ၊ ၁။ ၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၂၆၄။)

တဗ္ဗာဝဘာဝိတာ (ထိ) [တဗ္ဗာဝဘာဝိ+တာ] ထို.... ၏ဖြစ်ခြင်းဖြင့် ဖြစ်လေ့ရှိသည်၏အဖြစ်။

တဗ္ဗာဝဘာဝိတာယ ဘိက္ခုဘာဝေါ ဝသတိ ဧတ္တာတိ ဝတ္ထု။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၉၈။ (- ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၉၆။ ကင်္ခါ၊ ဋ္ဌိ၊ ၆၄။ သံ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၃၇၃။ အနုဋ္ဌိ၊ ၁။ ၁၆၃။)။

တဗ္ဗာဝဘာဝိ (တိ) [တဗ္ဗာဝ+ဘာဝိ] ထို.... ၏ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်လေ့ရှိသော၊ ထို.... ဖြစ်သည်ရှိသော်ဖြစ်လတ္တံ့ သော။ တဗ္ဗာဝဘာဝိနံ ကာမာသဝဒိဋ္ဌာသဝါနဉ္စ စိရပရိဝုတ္တတာ ဒဿိတာ ဟောတိ။ မူလဋ္ဌိ၊ ၁။ ၅၂။ တေသံ ဘာဝေါ တဗ္ဗာဝေါ။ တသ္မိံ သတိ ဘဝိဿန္တိတိ တဗ္ဗာဝဘာဝိနော။ မဓုဋ္ဌိ၊ ၁။ ၁၁၄။ (- အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၈၆။ ဇိနာလင်္ကာရ၊ ၁။ ၁၆။)

တဗ္ဗာဝဘာဝိဘာဝ (ပု) [တဗ္ဗာဝဘာဝိ+ဘာဝ] ထို .... ၏ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်လေ့ရှိသည်၏ အဖြစ်။ တဿ ပစ္စယဓမ္မဿ ဘာဝေန ဘဝနသီလဿ ဘာဝေါ တဗ္ဗာဝဘာဝိဘာဝေါ။ ဝိဘာဝိနိ၊ ၂။ ၃၄။ (- အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၆၅။)

တဗ္ဗာဝမတ္တနိဝတ္တိ (ထိ) [တဗ္ဗာဝမတ္တ+နိဝတ္တိ] ထို .... ၏ အဖြစ်မျှကို တားမြစ်ခြင်း။ “အမနုဿောတိ တဗ္ဗာဝမတ္တနိဝတ္တိယံ။ မ၊ဋ္ဌိ၊ ၁။ ၆၀။ (- အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၁။ ၁၀၁။ အနုဋ္ဌိ၊ ၁။ ၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၂၆၄။)

တဗ္ဗာဝဝုတ္တိ (ထိ) [တဗ္ဗာဝ+ဝုတ္တိ] (၁) ထို (တုံဖက်သဒ္ဒါ) ၏ အနက်၌ ဖြစ်ခြင်း။ (တိ) (၂) ထို.... ၏အနက်၌ဖြစ်ခြင်းရှိသော။ (၁)၊ (တိ) (၂) အ-သဒ္ဒဿ စ တဗ္ဗာဝဝုတ္တိ-တောတိ အာဟ “သဒေါသာ” တိ။ သိ၊ဋ္ဌိ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၇၁။ (တိ) (၂) တဗ္ဗာဝဝုတ္တိတိ စ တဿ သုတ္တဿ ဘာဝေါ အတ္ထော တဗ္ဗာဝေါ။ တဗ္ဗာဝေ ဝုတ္တိ ယဿ သော တဗ္ဗာဝ-ဝုတ္တိတိ အတ္ထော။ မဏိဒီပ၊ ၁။ ၈၁။ (- မဏိ-မဉ္ဇူ၊ ၁။ ၁၅၆။)

တဗ္ဗာဝဝုတ္တိအတ္ထ (တိ) [တဗ္ဗာဝဝုတ္တိ+အတ္ထ] ထို (တုံဖက်သဒ္ဒါ) ၏ အနက်၌ ဖြစ်ခြင်း

ဟူသော အနက်ရှိသော(ဂုဏ-စသောသဒ္ဒါ)။
တဗ္ဗာဝသုတ္တိအတ္ထော ဂုဏဋ္ဌော။ သံ၊ဋီ၊၁။၆၆။

တဗ္ဗာဝသံဝတ္တနိယ (တိ) [တဗ္ဗာဝ+သံဝတ္တနိ-
ယ] ထို... ၏ အဖြစ်ကို ဖြစ်စေတတ်သော။
ဣတ္ထိရတနဿ တဗ္ဗာဝသံဝတ္တနိယဿ ပုရိမ-
ကမ္မဿ အာနုဘာဝေန။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၉၈။
(-မ၊ဋီ၊၃။၃၅၈။)

တဗ္ဗာဝသဟဂတ (န) [တဗ္ဗာဝ+သဟဂတ]
တဗ္ဗာဝ (ထို တွဲဖက်ပုဒ်၏ အနက်) ဌ
ဖြစ်သော သဟဂတ-သဒ္ဒါ။ တဗ္ဗာဝသဟဂတ
ဟိ ဣဓ အဓိပ္ပေတံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၄၃။ တဗ္ဗာ-
ဝသဟဂတံ ယထာ “သနိဒဿနာ ဓမ္မာ”တိ၊
န သံသဋ္ဌသဟဂတံ၊ နာပိ အာရမ္မဏသဟ-
ဂတံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၁၄။

တဗ္ဗာဝသာဓက (တိ) [တဗ္ဗာဝ+သာဓက]
ထို...၏ အဖြစ်ကို ပြီးစေတတ်သော။ တေသံ
ဝါ တဗ္ဗာဝသာဓကော ဓမ္မော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။
၂၃၆။

တဗ္ဗာဝါနတိဝတ္တိ (ထိ) [တဗ္ဗာဝ+အနတိဝတ္တိ]
ထို...၏အဖြစ်ကို မလွန်မြောက်ခြင်း။ တဗ္ဗာ-
ဝါနတိဝတ္တိ ပန ဟောတိ-သဒ္ဓေန ဝုတ္တာ။
အနုဋီ၊၁။၉၄။

တဗ္ဗာဝါပဇ္ဇန (န) [တဗ္ဗာဝ+အာပဇ္ဇန] ထို...
၏ အဖြစ်သို့ရောက်ခြင်း။ သမာပဇ္ဇနာယာတိ
တဗ္ဗာဝါပဇ္ဇနာယ အကုသလပ္ပတ္တိယာ။ သံ၊
ဋီ၊၂။၃၉၃။

တဗ္ဗာဝါဘာဝ (ပု) [တဗ္ဗာဝ+အဘာဝ] ထို...
၏ အဖြစ်၏မရှိခြင်း။ န ဇာတိပစ္စယာ ဇရာ-
မရဏန္တိ ဝိညာယမာနဿ စ တဗ္ဗာဝါဘာဝ-
တော။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၉။

တဗ္ဗာဝါဝဟ (တိ) [တဗ္ဗာဝ+အာဝဟ] ထို...
၏ အဖြစ်ကို ဆောင်တတ်သော။ တထာ
ဝိဇ္ဇာဝိမုတ္တိဖလသစ္စိကိရိယာဒယောပိ ပရေသံ

တဗ္ဗာဝါဝဟာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၄၁။
(-၂၂၇။)

တဗ္ဗာဝူပဂမန (န) [တဗ္ဗာဝ+ဥပဂမန] ထို
၏ အဖြစ်သို့ ကပ်ရောက်ခြင်း။ ဧဝံ ပဋိပန္နဿ
တဿ တတ္ထ သမထနိမိတ္တေ ပက္ခန္ဓနံ တဗ္ဗာ-
ဝူပဂမနံ ဟောတိ။ ဝဇီရ၊၁၄၅-၆။

တဗ္ဗူတ (တိ) [တ+ဘူတ] (က) ထို့ကြောင့်
ဖြစ်သော။ (ခ) ထို...ကိုဖြစ်စေတတ်သော။
တေဟိ ဥပ္ပန္နတ္တာ၊လောကဿ စ တဒုပ္ပါဒန-
တော တဗ္ဗူတော။ မူလဋီ၊၁။၁၆။

တဗ္ဗူမိက (တိ) [တဗ္ဗူမိ + ဣယ။ ယ-ကို
က-ပြု။] ထို...ဘုံ၌ ဖြစ်သော။ တဗ္ဗူမိကာ
စတ္တာရော ကုသလဝိပါကကိရိယာ ခန္ဓာ။
မ၊ဋီ၊၁။၃၈။

တဗ္ဗေဒ (တိ) [တ+ဘေဒ] ထို...၏ - အထူး -
အပြား။ သမထစတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနဝသေန
တဗ္ဗေဒဝသေန စ။ အနုဋီ၊၁။၁၀၀။ တဗ္ဗေဒါ
တဿ သုဝဏ္ဏဿ ဝိသေသာ။ ဓာန်။ ဓာန်၊
ဋီ၊၄၈၈။ (-၅၂၅၊၆၂၅၊၆၃၇၊၆၅၅။)

တဗ္ဗေဒနဇောတန (တိ) [တဗ္ဗေဒန+ဇောတန]
ထို... ကို - ဖောက်ခွဲ - ဖျက်ဆီး - တတ်သော
တရားကို ထွန်းပြတတ်သော။ တဗ္ဗေဒန-
ဇောတနာ ဝိဝဇ္ဇပုစ္ဆာ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၆၄။

တဗျ-ပစ္စယ (ပု) [တဗျ+ပစ္စယ] တဗျ-ပစ္စည်း။
ဘော၊ ကံ၊ကတ္တား-အနက်၌ - သက်အပ် -
စီရင်အပ်-သော တဗျ-ပစ္စည်း။ ကတ္တရိ စ
တဗျော ယထာတန္တိ။ ဘာဝကဓမ္မသု စေဝ
ကတ္တရိ စ တဗျ-ပစ္စယော ဟောတိ တန္တိယာ
အနုရူပေန။ နိတိ၊သုတ္တ။၁၁၃၀။

တဗျ-သဒ္ဒ (ပု) [တဗျ+သဒ္ဒ] တဗျ-သဒ္ဒါ။ တဗျ-
ပစ္စည်း။ ကတ္တု၊သာဓနော စ တဗျ-သဒ္ဓေါ။
ဒီ၊ဋီ၊၃။၄၇။ မ၊ဋီ၊၂။၂၉၁။

တမ (ပု၊ န) [တမ+အ။ တမတိတိ တမော၊
 အထ ဝါ တမန္တိ အာကခန္တိ ရတိ*
 လောကာ ဧတ္ထ တမော၊ တမ အာကခိယံ
 တမသဒ္ဓေါ အနိတ္ထိ။ ဓာန်၊ ဇီ။ ၇၀။ (- ၉၂။
 သူစိ။) တိမ+အ။ တိမ တေမနေ၊ အ။
 တေသု ဝုဒ္ဓိတိ-အာဒိနာ ဣဿ အ။ သူစိ။
 တမ+အ။ ဓာတုတ္ထ။ ၁၅၈။ ထောမ။ (ပု၊ ပ၊
 ဧ) တမော—ဝိ၊ ၁။ ၅။ မ၊ ၁။ ၂၇၊ ၃၁၅။ သံ၊ ၂။
 ၃၄၂။ အံ၊ ၃။ ၂၂-၃။ ဥဒါန၊ ၈၆။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၄၉-
 စသည်။ (ပု၊ ပ၊ ဗ) တယော တမာ—ဒီ၊ ၃။
 ၁၈၂။ (န၊ ပ၊ ဧ) တမံ—ဇ၊ ၂။ ၂၇၁။ မဟာ-
 နိ၊ ၁၂။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၅၂။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၁၇၈။ ဇ၊ ၄။
 ၇။ ၁၄၀။ သံ၊ ၃။ ၁။ ၁၂၂။ နေတ္ထိ၊ ဝိ။
 ၁၄၈။ ဓာန်၊ ဇီ။ ၇၂။ (န၊ ပ၊ ဗ) တိဏိ တမာ-
 နိ—အဘိ၊ ဝိ။ ၃၈၂။ (- ဓာန်၊ ဇီ။ ၉၂။)
 (ဒု၊ ဧ) တမံ—သုတ္တနိ၊ ၃၂၁။ အပ၊ ၁။ ၃၇၇။
 အပ၊ ၂။ ၁၃၄။ စရိယာ၊ ၄၀၉။ မ၊ ၄။ ၃။ ၂၃။
 သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၂။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၈။ အဘိ၊ ၄။ ၁။
 ၄၃၅။ မဟာဝံသ၊ ၁၂၈-စသည်။ (တ၊ ဧ)
 တမသ—ဥဒါန၊ ၁၇၆။ ဇ၊ ၂။ ၈၃။ နေတ္ထိ။
 ၅၃။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၂။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၈။
 တမေန—သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၉။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၂၁။
 အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၇၈။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၂၄၃။ သံ၊ ၄။
 ၁။ ၁၉၄။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၆။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁။ ၃၆။
 (မ၊ ဧ) တမာ—သုတ္တနိ၊ ၃၂၁။ သုတ္တနိ၊
 ၄။ ၂။ ၄၆။ တမတော—အပ၊ ၁။ ၄၅။ အပ၊
 ၄။ ၁။ ၃၁၄။ (ဆ၊ ဧ) တမဿ—သံ၊ ၄။ ၂။
 ၂၃၃။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၁၇၂။ စူဠ၊ ၄။ ၇၂။ မူလ၊ ၄။
 ၁။ ၁၁၁။ အနု၊ ၄။ ၁။ ၁၁၈။ (သ၊ ဧ) တမသံ—
 သံ၊ ၁။ ၄၉။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၀။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၀။
 ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၅၇။ ဒီ၊ ၄။ ၁။
 ၁၈၄။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၇။ ဝိဘာဝိနီ၊ ၂၃၆။
 တမေ—ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၄။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၄။ သံ၊ ၄။
 ၁။ ၁၂၅။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၅။ ဇ၊ ၄။ ၃။ ၄၁၂။ ဇ၊
 ၄။ ၅။ ၃၄၇။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၄။]

(၁) ပကတိ အမှိုက်မှောင်၊ (က) လက္ခယံ၊ သန်းခေါင်၊ တိမ်တောင်၊ တောအုပ်-
 ဟူသော အင်္ဂါ ၄-ပါးရှိသော အမှိုက်မှောင်။
 (ခ) လောကန္တရိုက် ငရဲ၌ ရှိသော အမှိုက်
 မှောင်။ (၂) မောဟ (အဝိဇ္ဇာ)။ (၃) တမလွန်လောက ခန္ဓာ။ (က) အသုရကာယ
 ခန္ဓာ။ (ခ) အဝိစိငရဲ-စသော ငရဲခန္ဓာ။
 (ဂ) ဒွန်းစက္ကာမုနိ-စသည်၏ ယုတ်နိမ့်သော
 ခန္ဓာ။ (၄) ထူးမြတ်သော အဆင့်အတန်း။
 (၅) (သင်္ချာကျမ်းလာ) တမ-ဂုဏ် (ဒေါသ၊
 မောဟ)။ (၆) ရာဟုဂြိုဟ်၊ အသုရိန်နတ်မင်း။
 (မှောင်မှိုက်ခြင်း၊ ခြေဖျား၊ ပန်းညှပ်ပင်၊
 ငရဲ၌ ဖြစ်သော အမှောင်၊ လွဲမှားခြင်း၊
 ပညာ-အသိဉာဏ်-ကင်းခြင်း၊ ဝမ်းနည်း-
 ပူဆွေး-ခြင်း-စသည်။ P. S. D. ။ ရှေးကျ
 သော ဘာသာ၊ မြင့်သော အဆင့်အတန်း၊
 များသော။ ဝိလျံ။)

(၁) ပကတိ အမှိုက်မှောင်။ တမသိ-
 (ဝိဘာဝိနီ၊ ၂၃၆) တိ အန္ဓကာရေ၊ မဏိမဉ္ဇူ၊
 ၂။ ၃၄၁။ အန္ဓကာရေ တမောနိတ္ထိ။ ဓာန်။
 ၇၀။ အန္ဓကာရေ .... တိမိရံ တမး။ အမရ၊
 ၈၃။ (- ၂၃၊ ၂၃၀။) (၂) လည်း ကြည့်။

(က) လက္ခယံ၊ သန်းခေါင်၊ တိမ်
 တောင်၊ တောအုပ်-ဟူသော အင်္ဂါ ၄-ပါး
 ရှိသော အမှိုက်မှောင်။ အန္ဓကာရေတိ
 ကာဠပက္ခ စာတုဒ္ဓသိ အစုရတ္ထ ဘန ဝနသဏ္ဌာ-
 မေဃပဋ္ဌလေဟိ စတုရဂေ တမေ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။
 ၂၀၄။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၄။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၅။ အံ၊ ၄။
 ၂။ ၁၅။ (- ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၀။ သာရတ္ထ၊ ၃။
 ၁၉၆။ ဓာန်၊ ဇီ။ ၇၁။) အန္ဓကာရ၊ အန္ဓတမ-
 တို့လည်း ကြည့်။

(ခ) လောကန္တရိုက်ငရဲ၌ရှိသော အမှိုက်
 မှောင်။ တဒါ သော တမော တိဗ္ဗော
 လောကန္တရိုကာသု ဌိတော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၄၄။
 (၃) (ခ)، (ဂ)-လည်း ကြည့်။

(၂) မောဟ (အဝိဇ္ဇာ)။ မောဟေ တု တိမိရေ သင်္ချာ-ဂုဏေ တမ' မနိတ္ထိယံ။ ဓာန်။ ၉၇၆။ တမသဒ္ဓ-လည်း ကြည့်။

(၃) တမလွန်လောကခန္ဓာ။ “ကာယဿ ဘေဒါ” တိအာဒိဟိသမ္ပရာယိကတမ္ပပဂမော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၇၈။

(က) အသုရကာယ် ခန္ဓာ။ ဂဗ္ဘာ ဂဗ္ဘံ တမာ တမံ (သုတ္တနိ။၃၂၁) .... အသုရကာ-ယတမာ တမဉ္စ သမာပန္နော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၄၆။

(ခ) အဝိစိဇရေ-စသော ဇရေခန္ဓာ။ (ဂ) ဒွန်းစက္ကာမ္ပါး - စသည်၏ ယုတ်နိမ့်သော ခန္ဓာ။တမံ ဝဇန္တိ ယေ၊....အဝံသိရာ (သုတ္တနိ။ ၃၁၇)တိ ယေ လောကန္တရိကန္တကာရသင်္ခါ-တံ နိစကုလတာဒိဘေဒံ ဝါ တမံ ဝဇန္တိ၊ ယေ စ ပတန္တိ သတ္တာ အဝိစိအာဒိဘေဒံ နိရယံ အဝံသိရာ အဓောဂတသီသာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၀၆။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၆။)

(၄) ထူးမြတ်သော အဆင့်အတန်း။ တမတဂ္ဂ-ကြည့်။ (၅) (သင်္ချာကျမ်းလာ) တမဂုဏ် (ဒေါသ၊ မောဟ)။ သတ္တရဇတမ-သင်္ခါတာနံ သုခဒုက္ခမောဟာနံ သမုဒါ-ယော ပကတိ ပဓာနန္တိ စ ဝုစ္စတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၅၈။ (-အနု၊ဋ္ဌ၊၃။၆၄။) မောဟရာဂ-ဒေါသာနံ ယထာသင်္ချံ သတ္တရဇောတမာနိ။ ဓာန်၊ဋ္ဌ၊ ၉၂။ (၂) လည်း ကြည့်။ ဂုဏား သတွံ ရဇတ္ထမး။ အမရ၊၄၊၂၉။ (-၂၊၃၊ ၂၃၀။)

(၆) ရာဟုဂြိုဟ်၊ အသုရိန် နတ်မင်း။ တမော၊ ဝိဓန္တုဒေါ၊ စန္ဒာဒေါ၊ သေဟိကေ-ယောတိပိ ရာဟုဿ နာမာနိ။ ဓာန်၊ဋ္ဌ၊၆၁။ တမတ္ထု ရာဟုး သွဘိာနး။ အမရ၊၃၊၂၆။ (-၂၊၃၊၂၃၀။)

တမ (တိ) [တမ+ဏ။ ယထာဝုတ္တတမော တဿ အတ္ထိတိ တမော၊ ပုဂ္ဂလော။ နေတ္ထိ၊ ဋ္ဌ၊၁၃၆။ တမ+အ။ သေဝ ဝိသယသဘာဝ-ပဋိစ္စာဒနတော အန္တကာရသရိက္ခတာယ တမော ဝိယာတိ တမော။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃။ (- သိ၊ဋ္ဌ၊သင်္ခ၊၁။၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆။) ထိ-၌ တမံ] (၁) ယုတ်နိမ့်သော ခန္ဓာရှိသော၊ သ၊ (က) အမျိုးယုတ်ညံ့သူ။ (ခ) ဆင်းရဲနွမ်းပါးသူ။ (ဂ) ကိုယ်အင်္ဂါချို့တဲ့သူ။ (၂) အမှိုက်မှောင်နှင့် တူသော၊ (က) မောဟ (အဝိဇ္ဇာ)။ (ခ) ရာဂ (တဏှာ)။ (ဂ) ဒေါသ။ (သ) မာန။ (င) ဒိဋ္ဌိ။ (စ) ကိလေသာ။ (ဆ) ဒုစရိတ်။ (ဇ) အယောနိသော မနသိကာရ (လမ်းမှန်မဟုတ်သော နှလုံးသွင်းမှု)။ (ဈ) ညဉ့်(ည)။ (၃) ထူးမြတ်သော အဆင့်အတန်း ရှိသော၊သူ။

(၁) ယုတ်နိမ့်သော ခန္ဓာရှိသော၊ သ၊ (က) အမျိုး ယုတ်ညံ့သူ။ (ခ) ဆင်းရဲနွမ်းပါးသူ။ (ဂ) ကိုယ်အင်္ဂါချို့တဲ့သူ။ ဣဓမဟာရာဇ (ဘိက္ခုဝေ၊ အံ) ကေစ္စော ပုဂ္ဂလော နိစေ ကုလေ ပစ္စာဇာတော ဟောတိ စက္ကာလကုလေ ဝါ ဝေန (ဏ၊ သိ၊သျှ၊ကံ၊ ဣ) ကုလေ ဝါ နေသာဒကုလေ ဝါ ရုထကာရကုလေ ဝါ ပုက္ကသကုလေ ဝါ ဒလိဒ္ဓေ အပ္ပန္နပါနဘောဇနေ ကသိရဝုတ္တိကေ၊ ယတ္ထ ကသိရေန ဃာသစ္စာဒေါ လဗ္ဘတိ။ သော စ ခေါ ဟောတိ ဒုဗ္ဗဏ္ဏော ဒုဒ္ဓသိကော ဩ-ကောဋိမကော ဗဝါ(ဟွာ၊က)ဗာဓော ကာ-ဏော ဝါ ကုဏိ ဝါ ခဉ္စော ဝါ ပက္ခဟတော ဝါ၊ န လာဘီ အန္ဓဿ ပါနဿ ဝတ္တဿ ယာနဿ မာလာဂန္ဓဝိလေပနဿ သေယျာ-ဝသထပဒီပေယျဿ။ သံ၊၁။၉၄-၅။ အံ၊၁။ ၃၉၇။ “နိစေ ကုလေ ပစ္စာဇာတော”တိ-အာဒိကေန တမေန ယုတ္တောတိ တမော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။

၇၈။ နေတ္တိဌ။ ၂၄၃။ တေန တမေန
ယုတ္တောတိ တမော ပုဂ္ဂလော ဝုစ္စတိ။ သံ၊ ၆။
၁။ ၁၉၄။ အံ၊ ၆။ ၂။ ၁၁၆။ (-နေတ္တိဌ။ ၁၃၆။)

(၂) အမိုက် မှောင်နှင့် တူသော။
မောဟော ပဋိစ္စာဒကဋ္ဌေန “တမော”တိ
ဝုစ္စတိ “တမော ဝိယာ”တိ ကတွာ။ မ၊ ၆။ ၁။
၂၂၄။ (-ဝိ၊ ၁။ ၁၃၁။ မ၊ ၁။ ၁၃၀။ အံ၊ ၁။
၂။ ၁၄၆။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၁၀၆။ အဘိ၊ ၁။ ၂။ ၄၇၇-ဂ။
ဣတိဝုတ်၊ ၁။ ၂၉၉။) တမသဒ္ဓုလည်း ကြည့်။

(က) မောဟ (အဝိဇ္ဇာ)။ (ခ) ရာဂ
(တဏှာ)။ (ဂ) ဒေါသ။ (ဃ) မာန။ (င)
ဒိဋ္ဌိ။ (စ) ကိလေသာ။ (ဆ) ဒုစရိုတ်။ သဗ္ဗံ
တမံ ဝိနောဒေတွာတိ သဗ္ဗံ ရာဂတမံ ဒေါသ-
တမံ မောဟတမံ မာနတမံ ဒိဋ္ဌိတမံ ကိလေ-
သတမံ ဒုစရိုတ်တမံ...ဝိနောဒေတွာ။ မဟာ-
နိ။ ၃၆။ (-၄၀၉။ စူဠနိ။ ၂၀၆။ ၂။ ၂။)

(ဇ) အယောနိသော မနသိကာရ(လမ်း
မှန်မဟုတ်သော နှလုံးသွင်းမှု)။ အန္တကာရော
တမော ဗျဂါ (ထေရ။ ၂၅၄) ယေန အယော-
နိသောမနသိကာရသင်္ခါတေန တမသာ ....
အဝိဇ္ဇာတမော ဝိဂတော။ ထေရ၊ ၁။ ၁၇၇။

(ဈ) ညဉ့် (ည)။ တမသိနိ-ကြည့်။

(ည) ထူးမြတ်သောအဆင့်အတန်းရှိသော၊
သူ။ တမော (မဟာဝံသာ၊ ၅၇) တိ ဝိသိဋ္ဌော။
ဝိသေသတ္ထော ဟိ သေ သဒ္ဓေါ။ မဟာဝံသာ၊ ၆။
၆၈ (သိ-မူ)။ တမတဂ္ဂ-လည်း ကြည့်။

တမအဂ္ဂ (တိ) [တမ + အဂ္ဂ] (က) အလွန်
အထူး မွန်မြတ်သည်၏ အဖြစ်။ (ခ) အဆင့်
အတန်း ထူးသူတို့ထက် မြတ်သည်၏ အဖြစ်။
တမတဂ္ဂ-ကြည့်။

တမဂဏ (ပု) [တမ + ဂဏ] အမိုက်-အမှောင်
-တိုက်-အပေါင်း-အစု။ ယထာ သဟဿ-
ကိရဏော ဒိဝသကရော သဗ္ဗံ တမဂဏံ
(တမဂတံ၊ သိ၊ ၇) ဝိဓမ္မိတွာ .... အတ္ထမုပ-
ဂစ္ဆတိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁။ ၁၈၄။

တမဂတ (တိ) [တမ + ဂတ။ ဂတ-သီးခြားနက်
မရှိ။] အမိုက်၊ အမှောင်။ အာကာသဂတံ
တမဂတ (မ၊ ၁။ ၁၉၁) နိ အာကာသဂတံ
တမံ။ မ၊ ၁။ ၂။ ၂၇၆။ တမယေဝ တမဂတံ။
မ၊ ၆။ ၂။ ၂၉၇။ (- သံ၊ ၁။ ၆၅။ သံ၊ ၂။ ၁၂၇။
သံ၊ ၃။ ၄၁။ အံ၊ ၁။ ၂၄၄။ အံ၊ ၃။ ၂၇၄။ စူဠနိ။
၁၄၄။ ဣတိဝုတ်၊ ၁။ ၆၆။ ထေရ၊ ၁။ ၄၃။
စူဠနိ၊ ၁။ ၄၁။)

တမဂ္ဂ (တိ) [တမ + အဂ္ဂ။ ဘာဝပုဓာန်။]
(က) အလွန် အထူး မွန်မြတ်သည်၏အဖြစ်။
(ခ) အဆင့်အတန်း ထူးသူတို့ထက် မြတ်သည်
၏ အဖြစ်။ တမဂ္ဂေတိ တမယောဂဿ အဂ္ဂေ
တဿ အတိက္ကန္တာဘာဝတော။ ဒီ၊ ၆။ ၂။ ၁၄၇။

တမဂ္ဂဟဏ (န) [တမ + ဂဟဏ] တမ-သဒ္ဓါ။
တမပရာယ(န)ဏ-ကြည့်။

တမဂ္ဂါဟ (ပု) [တမ + ဂါဟ] (၁) အမိုက်
မှောင်နှင့်တူသော ကိလေသာ၏ဖမ်းယူခြင်း။
(၂) ဖမ်းယူတတ်သော ကိလေသာ အမိုက်
မှောင်။ တမဂ္ဂါဟေန (အပ၊ ၁။ ၄၅) ကိလေ-
သန္တကာရဂါဟေန။ အပ၊ ၁။ ၁၃၄။

တမဿာတန (တိ) [တမ + ဿာတန] အမိုက်
မှောင်နှင့်တူသော မောဟကို ပယ်သတ်တတ်
သော (ဉာဏ်)။ ဝဇီရဂ္ဂသမံ ဉာဏံ၊ ဟောတိ
မေ တမဿာတနံ။ အပ၊ ၁။ ၃၆၀။

တမတဂ္ဂ (တိ) [တမ + အဂ္ဂ + ဘာဝ။ (ဘာဝ-
နောက်ပုဒ် ကျေ။) တမ + အဂ္ဂ။ (ဘာဝပု-
ဓာန်။)] (က) အလွန် အထူး မွန်မြတ်သည်
၏အဖြစ်။ (ခ) အဆင့်အတန်း ထူးသူတို့
ထက် မြတ်သည်၏အဖြစ်။ (တမ-တို့၏ ခေါင်
ဖျား၊ အမြတ်ဆုံး။ ဝိ၊ ဓာန်။) တမတဂ္ဂေ
မေ တေ အာနန္တ ဘိက္ခု။ ဘဝိဿန္တိ ယေ
ကေစိ သိက္ခာကာမာ။ ဒီ၊ ၂။ ၈၆။ သံ၊ ၃။
၁၃၄။ =တမအဂ္ဂေ။ မဇ္ဈေ တ-ကာရော ပဒ-
သန္တိဝသေန ဝုတ္တော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ -

“ဣမေ အဂ္ဂတမာတိ တမတဂ္ဂါ”တိ။ ဧဝံ သဗ္ဗံ တမယောဂံ (တမသောတံ၊ သံဠ) ဆိန္ဒိတော အတိဝိယ အဂ္ဂေ ဥတ္တမဘာဝေ.... ဘဝိယန္တိ။ ဒီ၊ဠ၊၂။၁၃၈။ သံဠ၊၃။၂၃၈။ တမအဂ္ဂေတိ တမယောဂါဘာဝေန သဒ္ဓေ-ဝကဿ လောကဿ အဂ္ဂေ။ သံဠ၊၂။၄၇၂။ (-ဒီ၊ဠ၊၂။၁၄၇။) တမ၂ (၃)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။ (ပဇ္ဇန္တု၊ ဒီ၊ ဠ၊ ၂။ သျ။ ၄၂၅-၇။ မောဂံ၊သျ။၈၆-လည်း ကြည့်။)

တမတိ (ကြံ) [တမ=တိမ=တမ+အ+တိ] (၁) (က) ပင်ပန်း၏၊ ဖုံးလွှမ်း၏၊ ကွယ်ကာ၏၊ ပိတ်ဆို့၏။ (ခ) တင့်တယ်၏။ (၂) စိုစွတ်၏။ (၃) အလိုရှိ၏။ (၄) ပြန့်ကျယ်ခြင်းသို့ရောက်၏။ (၁) (က) အပွကာသန-ဘာဝေန တမတိ။ သံဠ၊၁။၁၉၄။ အံဠ၊၂။ ၃၁၆။ တမတိတိ တမော။ ဓာန်၊ဠ၊၇၀။ တမန္တုကြာတိ တမော။ ဓာန်၊ဠ၊၉၂။ (ခ) တမတိသောဘတိတိတုမူလော။မဏိမဉ္ဇူ၊၂။ ၅၇၄။ (၂) တမန္တိ သတ္တာ ဧတေန။ သူစိ။ (၃) တမန္တိ အာကခန္တိ ရတိ။ ဓာန်၊ဠ၊၇၀။ (၄) အတမိ ဝိတ္တိဏ္ဏတ္တံ မဂမိတိ တုမူလော။ ဣဒါ။၁၉၃။

တမနာသက (တိ) [တမ+နာသက] အမှိုက်မှောင်နှင့်တူသော မောဟကို ဖျက်ဆီးတတ်သော၊ သူ။ သဗ္ဗညု တမနာသကံ။ အပါ၊၁။ ၁၇၃၊၁၇၈။ ထေရ၊ဠ၊၁။၂၀၃။

တမနိဋ္ဌေသ (ပု) [တမ+နိဋ္ဌေသ] (အတိတ်၊ အနာဂတ်၊ပစ္စုပ္ပန် ကာလ ၃-ပါး၌ဖြစ်သော) တမ (မောဟ) ၃-ပါးကို ညှဉ်းပြရာ ဒေသနာ အကျယ်။ တမနိဋ္ဌေသေ ဝိစိကိစ္ဆာသိသေန အဝိဇ္ဇာ ကထိတာ။ အဘိ၊ဠ၊၂။၄၇၇။

တမန္တိ (ကြံ) [တိမ=တမ+အ+အန္တိ] (၁) စိုစွတ်ကုန်၏။ (၂) အလိုရှိကုန်၏။ (၁) တမတိ (၂)-ကြည့်။ (၂) တမတိ (၃) ကြည့်။

တမန္တကာရ (ပု) [တမ+အန္တကာရ] မောဟ-ဟူသော အမှိုက်မှောင်။ တမန္တကာရ (ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၅၅)န္တိ တမသင်္ခါတံ မောဟန္တကာရံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဠ၊၂၆၀။ ဒီ၊ဠ၊၃။၁၉၆။ (- အပါ၊၁။၄၇၊ ၄၀၂။ အပါ၊၂။၁၉၊၄၃၊၅၆။ အဘိ၊ဠ၊၂။၄၇၇။ ထေရ၊ဠ၊၁။၃၇၆၊၄၅၀။ ထေရ၊ဠ၊၂။၆၉။ အပါ၊ဠ၊၁။၃၂၁။ ဇာ၊ဠ၊၁။၄၈။ ဇာ၊ဠ၊၃။ ၅၆။)

တမန္တကာရပိဟိတ (တိ) [တမန္တကာရ+ပိဟိတ] မောဟ အမှိုက်မှောင်သည်-ပိတ်ဆို့- ဖုံးလွှမ်း-အပ်သော၊ သူ။ တမန္တကာရပိဟိတာ- (အပါ၊၁။၈၂)တိ မောဟန္တကာရေန ပိဟိတာ ဆာဒိတာ။ အပါ၊ဠ၊၂။၄၀။

တမ-ပစ္စယ (ပု) [တမ+ပစ္စယ] တမ-ပစ္စည်း၊ အလွန်-အကဲ-အထူး-ဟူသော (ဝိသေသ) အနက်၌ - သက်အပ် - စီရင်အပ် - သော တမ-ပစ္စည်း။ အတိသယေန သန္တော ပဿ-တ္ထောတိ ဧတေန တမ-ပစ္စယတ္ထံ ဒဿေတိ။ မဇ္ဇိ၊၂။၂၃၁။

တမပရမ (တိ) [တမ + ပရမ] လွန်ကဲသော အဝိဇ္ဇာ အမှိုက်မှောင် ရှိသော၊ သူ။ သော တမာဘိဘူတော ပရာယနော တမပရမော စေဝ ဘဝတိ။ ပေဋကော။၃၀၄။

တမပရာယ(န)ဏ (တိ) [တမ+ပရာယ(န)ဏ] တမပရာယ(န)ဏ-ပုဂ္ဂိုလ်၊ ငရဲသူ-စသော ဆင်းရဲသူတို့၏ ခန္ဓာဟူသော အမှိုက်မှောင်လျှင် လည်းလျောင်းရာရှိသော၊ ငရဲသူ-စသော ဆင်းရဲသူတို့၏ ခန္ဓာဟူသော အမှိုက်မှောင်လျှင် အဆင့်ဆင့်-လားရာ- ပြီးဆုံးရာ-ရှိသော၊ သူ၊ အမှောင်ဘဝသို့ သွားမည့်သူ။ တမပရာယဏော (ဒီ၊၃။၁၉၄)တိ တမ-မေဝ ပရံ အယနံ ဂတိ အဿာတိ တမပရာယဏော။ ဒီ၊ဠ၊၃။၂၀၈။ ကာယဒုစ္စရိတာဒိဟိ ပုန နိရယတမူပဂမနတော တမပရာယဏော။ သံဠ၊၁။၁၄၉။ အံဠ၊၂။၃၂၁။ အဘိ၊ဠ၊၃။

၇၈။ နေတ္ထိ၊ ဌ။ ၂၄၃။ တမမေဝ ပရမ္ပရတော
 အယနံ ဂတိ နိဋ္ဌာ တေဿာတိ တမပရာယ-
 ဏော။ ဥဘယေနပိ တမဂ္ဂဟဏေန ခန္ဓ-
 တမော ကထိတော၊ န အန္တကာရတမော။
 အံ၊ ဌိ၊ ၂။ ၃၁၆။ (- ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၆။ အဘိ၊ ဌ၊ ၃။
 ၇၈။ သံ၊ ဌိ၊ ၁။ ၁၉၄။)

တမယောဂ (ပု) [တမ+ယောဂ] (က) ထူး
 သောဂုဏ်နှင့် ယှဉ်ခြင်း။ (ခ) ထူးသော
 အဆင့်အတန်းနှင့် ယှဉ်ခြင်း။ တမတဂ္ဂ-ကြည့်။

တမဝဇနနိရယပတန (န) [တမဝဇန+နိရယ+
 ပတန] လောကန္တရိက်ငရဲသူ-စသော ဆင်းရဲ
 သူတို့၏ ခန္ဓာ ဟူသော အမှိုက်မှောင်သို့
 ရောက်ခြင်း (နှင့်) အဝီစိ-စသော ငရဲသို့
 စောက်ထိုးကျခြင်း။ အာမဂန္ဓ(သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၁။
 ၃၀၆)-ကြည့်။

တမဝိဇ္ဈန (န) [တမ+ဝိဇ္ဈန] မောဟ-ဟူသော
 အမှိုက်မှောင်ကို ဖောက်ထွင်းခြင်း။ တမ-
 ဝိဇ္ဈနဌေန ဝိဇ္ဇာ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၀၈။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၁။
 ၁၂၆။ (- ဒီ၊ ဌိ၊ ၃။ ၂၁၆။)

တမဝိနောဒန (တိ) [တမ+ဝိနောဒန] အမှိုက်
 မှောင်ကို ဖျောက်ပယ် တတ်သော (နေ-
 စသည်)။ သဟဿရံသီ သတတေဇော၊
 သူရိယော တမဝိနောဒနော။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၇။

တမ-သဒ္ဓ (ပု) [တမ+သဒ္ဓ] တမ-သဒ္ဓါ။ သတိပိ
 တမ-သဒ္ဓဿ သဒ္ဓိသကပ္ပနမန္တရေန အဝိဇ္ဇာ-
 ဝါစကတ္တေ မောဟသဒ္ဓသန္တိဓာနေန တဗ္ဗိ-
 သေသကတာဝေတ္ထ ယုတ္တာ။ သိ၊ ဌိ၊ သစ်၊ ၁။ ၈။

တမသိတဂိရိသိခရ (န) [တမသိတ+ဂိရိသိခရ]
 အမှိုက်မှောင်သည် မှီအပ်သောတောင်ထွတ်၊
 အမှောင်တွင်း၌ တည်သော တောင်ထွတ်။
 အထ ဘဂဝါ တမသိတဂိရိသိခရမိဝ ပါဒ-
 မူလေ နိပန္နံ ဒိရဒဝရံ ဩလောကေတွာ။
 ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၂၄၉။

တမသောတ (န) [တမ+သောတ] (က) ထူး
 သောဂုဏ် အယဉ်။ (ခ) ထူးသော အဆင့်
 အတန်းတို့၏ အယဉ် အစဉ်။ သဗ္ဗံ တမ-
 သောတံ ဆိန္နိတွာ။ သံ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၃၈။

တမသိနိ (ထိ) [တမ+သိ+ဣနိ။ (တမသိနိ-
 သံ)] ညဉ့်(ည)။ တမသိနိ၊ ယာမိနိ၊ တမိ-
 ဣစ္စာဒိနိပိ ရတ္တိယာ နာမာနိ။ ဓာနံ၊ ဌိ၊ ၆၉။
 ဝိဘာဝရီ တမသိဇျော် ရဇနိ ယာမိနိ တမိ။
 အမရ၊ ၄၊ ၄။

တမာဘိဘူတ (တိ) [တမ+အဘိဘူတ] အဝိဇ္ဇာ
 အမှိုက်မှောင်သည် - လွှမ်းမိုး - နှိပ်စက် -
 အပ်သော၊ သူ။ တမပရမ-ကြည့်။

တမာလ (ပု) [တမ+အလ=အာလ။ ဓာနံ၊ ဌိ။
 ၅၇၃။ သူစိ။] ပန်းညိုပင်။ (ကွမ်းသောင်။
 ကျော်အောင်၊ ဓာနံ၊ သျ။ မှန်ကူ၊ သန်လျက်၊
 ဓားမြှောင်၊ ဝါးခွံ၊ ဝါးခေါက်။ P.S.D။)
 ပန်းညိုပင်၏ ပေါက်ရောက်ရာ အရပ်နှင့်
 ပုံသဏ္ဌာန်များကို (အဘယာ၊ ဓာနံ၊ သျ)
 ကြည့်။ ပတ္တဂန္ဓော တမာလဟိရိဝေရာဒိ။
 မ၊ ဌိ၊ ၃။ ၂၀။ အံ၊ ဌိ၊ ၃။ ၂၂၈။ တာပိဇ္ဇော စ
 တမာလော'ထ။ ဓာနံ၊ ၅၇၃။ ကာလဏ္ဍန္တတ္ထ-
 မာလး သျတ္တာပိစ္ဆောပျထ သိန္နုကေ။ အမရ၊
 ၁၄၊ ၆၈။ (- ၂၅၊ ၃၃။)

တမာလပတ္တ (န) [တမာလ+ပတ္တ။ (တမာလ-
 ပတြမ်-သံ)] ပန်းညိုရွက်။ တမာလပတ္တံ
 ပန အညေန မိဿမေဝ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၄။
 ၆၀။ (- ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၄၉၊ ၄၅၀။ ကခါ၊ ဌိ၊
 သစ်၊ ၃၊ ၆၃။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၂။ ၅၀။ ကခါ၊
 ယော၊ မဟာဌိ၊ ၃။ ၃၅၅။ မ၊ ဌိ၊ ၃။ ၁၀။ သံ၊ ဌိ၊
 ၂။ ၃၃၅။ အံ၊ ဌိ၊ ၁။ ၁၄၈။ ဓာနံ၊ ဌိ၊ ၃၀၀။)
 တာလီသပတ္တ-လည်း ကြည့်။

တမာလပုပ္ဖ (န) [တမာလ+ပုပ္ဖ] ပန်းညိုပွင့်။
 တမာလပုပ္ဖံ ပဂ္ဂယ၊ ဝိပုသန္ဓေန စေတသာ။
 အပါ၊ ၁။ ၂၂၀။

တမာလပုပ္ဖိယ (တိ) [တမာလပုပ္ဖ+ဣယ] တမာလပုပ္ဖိယ-အမည်ရှိသော၊ ပန်းညိုပွင့်ဖြင့် ပူဇော်ခဲ့ဘူးသော၊ ပန်းညိုပွင့်ကို တင်လှူခဲ့ဘူးသော (ထေရ်)။ (ယင်း-ထေရ်သည် သိခိမြတ်စွာဘုရားအား ပန်းညိုပွင့်ကို တင်လှူခဲ့ဘူးသော ကောင်းမှုကြောင့် ၃၁-ကမ္ဘာတိုင်တိုင် အပါယ်မလားပဲ ကမ္ဘာ ၂၀-ထက်၌ “စန္ဒတိတ္ထ” စကြာမင်းဖြစ်၍ နောက်ဆုံးဘဝ၌ ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တရဟန္တာအဖြစ်ဖြင့် ကျွတ်တမ်းဝင်လေသည်။) အာယသ္မာ တမာလပုပ္ဖိယော ထေရော။ အပါ။ ၂၂၀။

တမိ(မိ)ယတိ (ကမ္မ၊ က၊ ကြိ) [တမ+ဏေ+ယ+တေ။ တေ-ကို တိ-ပြု။] ဖောက်ပြန်စေအပ်၏။ တဏှုလ (ပါတိ၊ ပဒတ္ထ။ ၂၃၅။ ဣဒိ။ ၁၉၃) ကြည့်။

တမုဿန္တ (တိ) [တမ+ဥဿန္တ] အမှိုက်မှောင်များသော၊ များသော အမှိုက်မှောင်ရှိသော (ညဉ့်)။ တမော ဥဿန္တော ယဿ သာ တမုဿန္တာ၊ ရတ္တိ။ ဓာနံ၊ ဋီ၊ ၆၉။

တမောကာယ (ပု) [တမ+ကာယ] အဝိဇ္ဇာဟူသော အမှိုက်မှောင်အပေါင်း။ တမောကာယဿ ပဒါလန (မဟာနိ။ ၂၆၆) ၌ အဝိဇ္ဇာရာသိဿ ဝိဒ္ဓံသနံ၊ မဟာနိ၊ ဋီ၊ ၂၂၀။ (-သံ၊ ၃။ ၁၉၀။ စူဠနိ၊ ၁၇၀။ စူဠနိ၊ ဋီ၊ ၂၂။)

တမောဝ(ကွ)န္တ (ပု) [တမ+ခန္တ] (၁) အဝိဇ္ဇာဟူသော - အမှိုက်စု - အမှောင်စု။ (၂) ပကတိ - အမှိုက်စု - အမှောင်စု။ (၁) တမောခန္တေန အာဝုတာ(ဝိ၊ ၃။ ၆။ ဒီ၊ ၂။ ၃။ သံ၊ ၁။ ၁၃၀) တိ အဝိဇ္ဇာရာသိနာ အဇ္ဈောတ္ထဋ္ဌာ။ ဝိ၊ ဋီ၊ ၃။ ၂၄၃။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၅၇။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၀။ တမောက္ခန္တော (သံ၊ ၁။ ၁၃၁) တိ အဝိဇ္ဇာခန္တော။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၇၆။ (-ဝိ၊ ၃။ ၇။ ဒီ၊ ၂။ ၃၂။ မ၊ ၁။ ၂၂၄။ မ၊ ၂။ ၂၉၁။ ဣတိဝုတ်။ ၂၀။ ထေရ။ ၂၄၀၊ ၃၁၀။ ထေရီ။ ၃၇၇၊ ၃၈၂၊ ၃၈၄၊ ၃၈၆၊ ၃၉၃၊ ၃၉၅၊ ၃၉၈။ အပါ။ ၂။

၂၃၅။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၀။ ဣတိဝုတ်၊ ဋီ၊ ၅၇။ ထေရ။ ၃၁။ ၃၁၆-၇။ ထေရ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၂၅။ ထေရီ၊ ဋီ။ ၁။ ၁၃၅-၆၇။ ၁၂၊ ၁၄၀၊ ၁၆၅-၆။ သာ-ရတ္တ၊ ၃။ ၁၅၄။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၃။ ၁၉၆။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၃၃။) (၂) နိဟန္တာန တမောခန္တံ၊ ဥဒိတော'ယံ ဒိဝါကရော။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၅၃။

တမောဇောတိပရာယ(န)ဏ (တိ) [တမ+ဇောတိပရာယ(န)ဏ။ (သမာသံ၊ ဝါကျ ၂-ပါး သင့်၏။)] တမောဇောတိပရာယ(န)ဏ-ပုဂ္ဂိုလ်၊ ယုတ်နိမ့်သော အမှောင်ခန္ဓာရှိ၍ မြင့်မြတ်သော အလင်းခန္ဓာလျှင် လည်းလျောင်းရာ ရှိသော၊ သူ၊ အမှောင်ဘဝမှ အလင်းဘဝသို့ သွားမည့်သူ။ (ထိုသူသည် မျက်မှောက်ဘဝ၌ အမျိုးယုတ်သူ၊ ဆင်းရဲနွမ်းပါးသူ၊ ကိုယ်အင်္ဂါ ချို့တဲ့သူ ဖြစ်လျက် သုစရိတ်မှု၌ မွေ့လျော်သဖြင့် နောက်ဘဝ၌ အမျိုးမြတ်ခြင်း၊ ကြွယ်ဝချမ်းသာခြင်း၊ တင့်တယ် လှပခြင်း-စသော သမ္ပတ္တိဂုဏ်နှင့် ပြည့်စုံမည့်သူ ဖြစ်၏။ သံ၊ ၁။ ၉၄-၆။ အံ၊ ၁။ ၃၉၇။ အဘိ၊ ပု။ ၁၅၉။) တမောတမပရာယနော တမောဇောတိပရာယနော။ သံ၊ ၁။ ၉၄။ တမောဇောတိပရာယဏော ပုဗ္ဗကာရီ။ အဘိ၊ ဋီ၊ ၃။ ၅၅။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၅၆။ (-မူလဋီ၊ ၃။ ၃၉။)

တမောတမပရာယ(န)ဏ (တိ) [တမ+တမပရာယ(န)ဏ] တမောတမပရာယ(န)ဏ-ပုဂ္ဂိုလ်၊ ယုတ်နိမ့်သော အမှောင်ခန္ဓာ ရှိ၍ ယုတ်နိမ့်သော အမှောင် ခန္ဓာလျှင် လည်းလျောင်းရာရှိသော၊ သူ၊ အမှောင်ဘဝမှ အမှောင်ဘဝသို့ပင် သွားမည့်သူ။ (ထိုသူသည် ယုတ်နိမ့်သော ဘဝ၌ဖြစ်၍ ဒုစရိတ်မှု၌ မွေ့လျော်သဖြင့် ယုတ်နိမ့်သော ဘဝသို့ပင် သွားရမည့်သူ ဖြစ်၏။ သံ၊ ၁။ ၉၄။ အံ၊ ၁။ ၃၉၇။ အဘိ၊ ပု။ ၁၅၉။ အပြင်ပမှ အရောင်အလင်းကို မရမီ အမိဝမ်းထည်းမှာချည်းသေ၍ သေ၍ အပါယ်ဘုံ၌ ဖြစ်ကာဖြစ်ကာ

၁-ကမ္ဘာပတ်လုံး ကျင်လည်ရသော ပုဂ္ဂိုလ်
သည်လည်း “တမောတမပရာယဏ” ပုဂ္ဂိုလ်
ပင် မည်၏။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၂။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၈။) တမောတမပရာယဏ-
ဘာဝေ ဌိတော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၁။ တေသု
စတူသု တမောတမပရာယဏာဒိသု ပုဂ္ဂလေ-
သု။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၃၀၈။ (- ကခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။
၃၄၈။)

တမောတမသုတ္တ (န) [တမောတမ + သုတ္တ]
တမောတမသုတ်၊ အမှောင်ဘဝမှ အမှောင်
ဘဝသို့ပင် သွားမည့်ပုဂ္ဂိုလ်၊ အမှောင်ဘဝမှ
အလင်းဘဝသို့ သွားမည့် ပုဂ္ဂိုလ်၊ အလင်း
ဘဝမှ အမှောင်ဘဝသို့ သွားမည့် ပုဂ္ဂိုလ်၊
အလင်းဘဝမှ အလင်းဘဝသို့ပင် သွားမည့်
ပုဂ္ဂိုလ် ၄-ယောက်ကို အကျယ် ဟောပြော
သုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ စတုက္ကနိပါတ်၊ဋီ၊
၂-ပဏ္ဏာသက၊ ၄-ဝဂ်၊ ၅-သုတ်။ အံ၊၁။
၃၉၇။

တမောတ္ထဋ္ဌ (တိ) [တမ + ဩတ္ထဋ္ဌ] အဝိဇ္ဇာ
မှောင်သည် - လွမ်းမိုး - နှိပ်စက် - အပ်သော၊
သု။ တမောတ္ထဋ္ဌ (စရိယာ၊၄၁၁) နှိ အဝိဇ္ဇန္တ-
ကာရေန အဘိဘူတံ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၀၄။

တမောနုဒ (တိ) [တမ + နုဒ] (၁) ကိလေသာ
အမှိုက်မှောင်ကို - နုတ်ပယ် - စွန့်ပစ် - တတ်
- စေတတ် - သော၊သု။ (က) ဘုရား။
(ခ) ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ။ (ဂ) ရဟန္တာ၊ အရိယာ
ရဟန်း။ (ဃ) စကြာမင်း။ (င) မဟာ-
သမ္မတမင်း။ (စ) ဝိဓုရ - ပညာရှိ - သုခမိန်။
(၂) ပကတိ အမှိုက်မှောင်ကို - နုတ်ပယ် -
စွန့်ပစ် - တတ်သော၊ (က) လဗိမာန်။ (ခ)
နေဗိမာန်။ (ဘုရား၊ လ၊ နေ၊ မီး-စသည်။
စိန္တာမဏိ။)

(၁) ကိလေသာ အမှိုက်မှောင်ကို - နုတ်
ပယ် - စွန့်ပစ် - တတ် - စေတတ် - သော၊သု။

(က) ဘုရား။ (ခ) ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ။ တမောနု-
ဒေါတိ ဘဂဝါ ဓာဂတမံ ဒေါသတမံ မောဟ-
တမံ ဒိဋ္ဌိတမံ ကိလေသတမံ ဒုစ္စရိတတမံ ....
နဒိ ပနဒိ ပဇဟိ ဝိနောဒေသိ ဗျန္တိအကာသိ
အနဘာဝံ ဂမေသိ။ စူဠနိ။၂။၂။ ပရသန္တာ-
နေသု တမသခါတံ မောဟန္တကာရံ နဒိ
ခိပိတိ တမောနုဒေါ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၄၄။
ကိလေသတမန္တကာရံ အရိယမဂ္ဂပညာပဇ္ဇော-
တေန ဝိဒ္ဓိသိတတ္တာ ဘဂဝါ တမောနုဒေါတိ
ဝုစ္စတိ။.....ခိဏာသဝပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ပန ကိလေ-
သဝိဒ္ဓိသိတတ္တာ တမောနုဒေါတိ ဝုစ္စန္တိ။ မဟာ-
ဝံသ၊ဋီ၊၆၈(သိ-မူ) (- ဣတိဝုတ်။၂။၇။
သုတ္တနိ။၄၅၀။ စူဠနိ။၂၀၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆။
သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ။၂။၃၂၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၄။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။
၈၃။)

(ဂ) ရဟန္တာ၊ အရိယာရဟန်း။ ဝေရူပါ
စ တေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု “သတ္တာဓရေ”တိပိ
ဝုစ္စန္တိ။ .... တမောနုဒေါ”တိပိ ဝုစ္စန္တိ။ ဣတိ-
ဝုတ်။၂၆၇။ အဝိဇ္ဇာတမဿ ဝိနောဒနတော
ဝိနောဒါပနတော စ တမောနုဒေါတိပိ။ ဣတိ-
ဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၁၆။ (၁) (က),(ခ)လည်း ကြည့်။

(ဃ) စကြာမင်း။ ဧကော အာသိ*
တမောနုဒေါ၊ သတ္တရတနသမ္ပန္နော။ စက္ကဝတ္တိ
မဟဗ္ဗလော။ အပါ၊၁။၁၉၉၊၃၀၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၇၀။

(င) မဟာသမ္မတမင်း။ မဟာနုဘာဝေါ
ရာဇာသိ၊ မဟာသမ္မတနာမဧကော။ .... ဂုဏ-
ရံသိသမုဇ္ဇလော၊ တမောနုဒေါ ဝိရောစိတ္တံ။
ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၀၁။

(စ) ဝိဓုရ - ပညာရှိ - သုခမိန်။ အယ-
မေသော တမောနုဒေါ(ဇာ၊၂။၃၀၅)တိ....
အယမေဝ သော (ဝိဓုရပဏ္ဍိတော) သဗ္ဗ-
လောကဿ တမောနုဒေါ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၂၉။

(၂) ပကတိအမှိုက်မှောင်ကို - နုတ်ပယ် -
စွန့်ပစ် - တတ်သော၊ (က) လဗိမာန်။

(ခ) နေဗိမာန်။ စန္ဒော စ သူရိယော စ ဥဘော သုဒဿနာ။ သြဘာသယံ အနုပရိယန္တိ ယာဝတာ။ တမောနုဒေါ တေ ပန အန္တလိက္ခဂါ။ အံ၊ ၁။ ၂၁၅။ အံ၊ ၂။ ၈၄၊ ၈၆။
 (ခ) ဘာတိ စ ဒသ ဒိသာ နဘော သူရိယော သရဒေ တမောနုဒေါ သဟဿရံသိ။ ဝိမာန။ ၅၁။ ဝိမာန၊ ၁၄၄။ (- ၁၄၆။)

(၁) (က), (၂) (ခ) ဥဘောဟိ ရံသိမာလိ စ၊ ဘဂဝါ စ တမောနုဒေါ။ သုဗောဓ။ ၃၀၃။ (ယင်း-ဦးလည်း ကြည့်။)

တမောပရာယဏ (တိ) [တမ+ပရာယဏ] ငရဲသူ-စသော ဆင်းရဲသူတို့၏ ခန္ဓာ-ဟူသောလည်းလျောင်းရာ ရှိသော၊ သူ၊ အမှောင်ခန္ဓာဘဝသို့ သွားမည့်သူ။ ဆန္ဒ တမောပရာယဏော။ ပေဋကော။ ၁၉၆။ တမပရာယဏလည်း ကြည့်။

တမောရာသိ (ပု) [တမ+ရာသိ] မောဟ-ဟူသော - အမှိုက်စု - အမှောင်စု။ မောဟ-သင်္ခါတမေဝ တမောရာသိ ပဒါလယိ သူ။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၅၅။

တမ္ပ (ပု၊ န) [တမ္ပ+အ။ တမ္ပ+ဏ။ တဗ္ဗောတဗ္ဗော စ ဂတိယံ။ ဓာတုတ္ထ။ ၁၅၈။ တဗ္ဗော ဥဒ္ဓမ္မရသင်္ခါတော လောဟဝိသေသော၊ တဗ္ဗ-ဏ္ဏတာယတဗ္ဗော။ ဓာန်၊ ၉၅။ (တာမြ-သံ)] နိသော အဆင်း။ (န) (၂) ကြေးနီ။ (တိ) (၃) နိသောအဆင်းရှိသော၊ ကြေးနီအဆင်းရှိသော (တမ္ပဆင်-စသည်)။ ('ပု' အကွက် နိသော နှုနာရောဂါမျိုး။ 'န' ကြေးနီ။ 'တိ' ကြေးနီဖြင့်ပြုလုပ်အပ်သော၊ ကြေးနီရှိသော၊ နိသော အဆင်းရှိသော။ P.S.D.။) (၁) တမ္ပပဏ္ဍိ (၁)-ကြည့်။ (န) (၂) တမ္ပာဒိမယေ ပုဂ္ဂလိကေ တိဝိဓေပိ ကပ္ပိယထာလကေ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၆၇။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ ၁။ ၄၀။ (- ခုဒ္ဒသိက္ခာ။ ၇၁။)

(တိ) (၃) ဟေမဝတော စ တဗ္ဗော စ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၄။ ဒသပဏ္ဏရာနံ ဗလဓရောကော တဗ္ဗော။ ဇိနာလင်္ကာရ။ ၂၇၅။ ဝဏ္ဏဝေသနတမ္ပဝဏ္ဏတာယတဗ္ဗော။ ဓာန်၊ ၉၅။ ၃၆၁။ (- ဇာ၊ ၁။ ၂၇၉။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၃၁။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၄၁။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၉၃။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၉၃၊ ၃၈၀၊ ၄၃၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၇၇။ ဥဒါန၊ ၄။ ၃၆၄။ ထေရီ၊ ၄။ ၂၇၁၊ ၂၇၆။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၂၇၇။ စူဠနိ၊ ၄။ ၁၆၊ ၄၉။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၁။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၀။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၁၈။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၃။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၃။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၉။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၃၁၆။)

(န) (၂), (တိ) (၃) လောဟဘေဒေ မတံ တမ္ပံ၊ တဗ္ဗော ရတ္တေ တိလိဂီကော။ ဓာန်၊ ၉၆၄။ (- ဓာန်။ ဓာန်၊ ၉၅။ ၉၂၃။)

တမ္ပ (တိ) [ယဒိစ္စာ-နာမ်] (က) တမ္ပ-အမည်ရှိသောမင်း၊ တမ္ပ-မင်း။ (ခ) တမ္ပ-အမည်ရှိသော စစ်ဗိုလ်။ (ထိုစစ်ဗိုလ်သည် သာသနာသက္ကရာဇ် ၃၃၉-ခုနှစ်တွင် သီဟိုဠ်နှင့်နန်းတက်သော "ဌောရ" ဘုရင်၏ စစ်ဗိုလ်ဖြစ်၏။) (ဂ) (သီဟိုဠ်ကျွန်းရှိ) တမ္ပ-အမည်ရှိသော (ဒမိဋ္ဌ) မြို့။ (သ) တမ္ပ-အမည်ရှိသော ရွာ။ (က) တမ္ပာ (ဇာ၊ ၁။ ၁၂၆) တိရာဇာနံ အာလပတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၁၇၅။ (- ဇာ၊ ၁။ ၁၂၇။) (ခ) ဂဏိခါဏုံ ခါဏုဂါမေ၊ ဒေ တု တမ္ပ၊ ဣမေ ပန။ မဟာဝံသ၊ ၂။ ၁၄။ (ခ), (ဂ) တမ္ပ ပန ဒမိဋ္ဌနဂရေ တမ္ပနာမကဉ္စ ဥဏ္ဏမနာမကဉ္စာတိ ဣမေ ဒေ ဒမိဋ္ဌေ။ မဟာဝံသ၊ ၄။ ၃၄၂ (သိ-မူ)။ (သ) တတော တေ တမ္ပဂါမဝေ၊ ဌာနေ ပစ္စတ္တိနော ဗဟူ။ စူဠဝံသ၊ ၂။ ၉၀ (ဣ-မူ)။

တမ္ပကံသ (ပု၊ န) [တမ္ပ+ကံသ] ကြေးနီ။ ကုဋ္ဌ-ကဟာပဏ (ကခါ၊ ၄။ သစ်၊ ၂၀၃)-ကြည့်။ ကုဋ္ဌ (ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၃၄၂။ သိ၊ ၄။ သစ်၊ ၂။ ၃၃၈။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၅)-လည်း ကြည့်။

တမ္ဗက (ပု) [တမ္ဗ+ဣ။ တမ္ဗ ကခါယံ၊ ဣ၊ ဗန္ဓော စ။ ဓာနံ၊ ဣ၊ ၅၉၈။] (၁) ဟင်းနုနယ် = ဟင်းနုနယ်။ (ဟင်းချဉ်နီ။ ရွှေဥမင်။ ဝိ၊ ဥ၊ ၃၊ သု။ ဟင်းချေဖို။ ကျော်အောင်၊ ဓာနံ၊ သု။ ဟင်းကျစ်နီ။ ဝိ၊ ဓာနံ။) (၂) လင်းလေ (နေ)။ (၁) စစ္စ၊ တမ္ဗကော တဏှာလေယျကော။ ဝိ၊ ဥ၊ ၃၊ ၁၀၁။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၉၆။ (၂) တမ္ဗကံ ဝစံ။ ဝဇီရ။ ၃၁၉။

တမ္ဗကဏ္ဍ (တိ) [တမ္ဗ+ကဏ္ဍ။ ထိ-ဌ-ကဏ္ဍ။ (တာမြကဏ္ဍ-သံ)] နိသော နားရှိသော (ဆင်-စသည်)။ တမ္ဗကဏ္ဍ သုဘဒန္တိ။ ဓာနံ၊ ဣ၊ ၃၀။ အမရ၊ ၃၊ ၅။ တာမြော်ကဏ္ဍိယသျား။ ဗျာချာသုဓာဒိကာ။

တမ္ဗကဏ္ဍမိ (ထိ) [တမ္ဗကဏ္ဍ+ဘူမိ] မြေခို (နှင့်) မြေနက်။ ယထာ တမ္ဗဘူမိ ကဏ္ဍဘူမိတိ တမ္ဗကဏ္ဍဘူမိယောဝ ဝုစ္စန္တိ။ အဘိ၊ ဥ၊ ၁။ ၃၈၁။

တမ္ဗကပုပ္ဖ (န) [တမ္ဗက + ပုပ္ဖ] ဟင်းနုနယ် (နွယ်) ပွင့်။ စစ္စ၊ ပုပ္ဖံ တမ္ဗကပုပ္ဖံ ဝဇကလိပုပ္ဖံ။ ဝိ၊ ဥ၊ ၃၊ ၁၀၂။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၉၇။

တမ္ဗကမူလ (န) [တမ္ဗက+မူလ] ဟင်းနုနယ် (နွယ်)မြစ်။ တမ္ဗကမူလံ။ ဝိ၊ ဥ၊ ၃၊ ၉၉။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၉၄။

တမ္ဗကာမ (ပု) [တမ္ဗ+ကာမ] တမ္ဗ-မင်း၏ ကာမဂုဏ်၊ တမ္ဗ-မင်းသည် အလိုရှိအပ်သော ကာမဂုဏ်။ တမ္ဗကာမာ (ဇာ၊ ၁။ ၁၂၆) တိ တမ္ဗေန ကာမိတကာမာ တမ္ဗကာမာ နာမ။ ဇာ၊ ဥ၊ ၃၊ ၁၇၅။ တမ္ဗေန ကာမိတာတိ တမ္ဗရာဇေန ကာမိတာ လူစွိတာတိ ကာမာ၊ တမ္ဗကာမာ နာမာတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ ဣ၊ ၅။ ၁၊ ၃၆၀။

တမ္ဗကိပိလ္လိ(လ္လ)က (တိ) [တမ္ဗ+ကိပိလ္လိ(လ္လ)က။] ပိုးရွှနီ၊ ပရွှက်နီ၊ ခါချဉ်။ တမ္ဗကိပိလ္လိကာဟိ နံ ခါဒါပေသာမိ။ သံ၊ ဥ၊ ၃၊ ၃၉။

ဟန္တာဟံ တံ သမဏံ တမ္ဗကိပိလ္လကေဟိ (တမ္ဗကိမိလကေဟိ၊ က) ခါဒါပေသာမိ။ ဇာ၊ ဥ၊ ၄။ ၃၇၆။ တမ္ဗကိပိလ္လိကာနိ စ ပတိ သု။ ဇာ၊ ဥ၊ ၅။ ၃၉။ တတော တမ္ဗကိပိလ္လိကာနံ ပတ္တပုဋေန ပဋိစ္ဆန္တိ။ ဇိနာလကာရ။ ၁၂။

တမ္ဗကိပိလ္လိ(လ္လ)ကကုဋ(ဇ)ဝ (ပု) [တမ္ဗကိပိလ္လိ(လ္လ)က+ကုဋ(ဇ)ဝ] ခါချဉ်ထုပ်၊ ခါချဉ်အုံ။ ကိပိလ္လိကပုဋေတိ တမ္ဗကိပိလ္လိကကုဋ(ဇ)ဝေါ။ မ၊ ဣ၊ ၂။ ၂၆၉။ (အသိုက်၊ အအုံကို ဟောရာ၌— အံ၊ ဣ၊ ၂။ ၃၈၃။ ဝိလျံ- E. S. NEST-၌ ကုဋဝ-ဟု ရှိသည်။ ကုဋဇ-အသိုက် ဟော မထင်ရှား။ စာမူတို့၌ ကုဋဇ-အရှိများ၏။)

တမ္ဗကိပိလ္လိ(လ္လ)ကပုဋ (ပု) [တမ္ဗကိပိလ္လိ(လ္လ)က+ပုဋ] ခါချဉ်ထုပ်၊ ခါချဉ်အုံ။ အညတရသ္မိံ အသောကရက္ခေ တမ္ဗကိပိလ္လိကပုဋံ ဂဏ္ဍန္တော အတ္တနောဝ ဥပရိ ဝိကိရိ။ သုတ္တန်၊ ဥ၊ ၂။ ၂၃၁။ ကောဓဝသေန ထေရဿ သရီရေ တမ္ဗကိပိလ္လကပုဋံ ဘိန္နာပေသိ။ ဇာ၊ ဥ၊ ၄။ ၃၇၆။ (-အံ၊ ဣ၊ ၃။ ၁၀။)

တမ္ဗကိပိလ္လိ(လ္လ)ကပုဋက (န) [တမ္ဗကိပိလ္လိ(လ္လ)ကပုဋ+က] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ ကိပိလ္လကပုဋကံ တမ္ဗကိပိလ္လိကပုဋကံ။ မ၊ ဣ၊ ၂။ ၈၀။

တမ္ဗကိ (န) [တမ္ဗ+အက္ခိ] ရဲရဲနီသော - မျက်စိ - မျက်လုံး။ ရောဟိနီဟေဝ တမ္ဗကိ (ဇာ၊ ၂။ ၃၆၇) တိ တမ္ဗဝဏ္ဏေဟိ ဝိယ ရတ္တအက္ခိဟိ မမ ပိတာ တသ္မိံ ခဏေ အဿုနိ ပဝတ္တယိ။ ဇာ၊ ဥ၊ ၇။ ၃၆၃။

တမ္ဗစူဠ (ပု) [တမ္ဗ+စူဠ။ တမ္ဗာ စူဠာ ယဿ။ ဓာနံ၊ ဣ၊ ၆၄၀။ တာမြာ စူဠာ ယဿ၊ ကုက္ကုဋေ။ ထောမ။ (တာမြစူဠ-သံ)] (၁) ကြက်၊ ကြက်ဖ။ (တိ) (၂) နိသော ဦးစွန်းရှိသော၊ သူ။ သုစိတ္တပတ္တဆဒန၊ တမ္ဗစူဠ

ဝိဟင်္ဂမ။ ဇာ၊၁။၁၄၄။ ဇာ၊၁။၂၅၀။
ကုက္ကုဋေတိ တမ္မစူဠော။ ပါစိတ်၊ယော၊
၁။၄၂။ ကွက ဝါ ကုဿာမြစူး ကုက္ကုဋေရ-
ဏာယုဓး။ အမရ၊၁၅၊၁၇။

တမ္မစူဠက (တိ) [တမ္မစူဠ+က] အထက်ပုဒ်နက်
ကြည့်။ ကောကိလာ တမ္မစူဠက။ အပါ၊၁။
၁၈။ အပါ၊၁။၂၃၉။ ထေရ၊၁။၂၃၇။

တမ္မတလူပပန္န (တိ) [တမ္မ+တလ+ပပန္န]
ရဲရဲနီသော(-လက်-ခြေ-ဘဝါး)အပြင်နှင့်
ပြည့်စုံသော၊ သူ။ တမ္မတလူပပန္န (ဇာ၊၁။
၃၄၂)တိ အဘိရတ္တေဟိ ဟတ္ထပါဒတလေဟိ
သမန္နာဂတာ။ ဇာ၊၁။၄၄၆။

တမ္မဒိဋ္ဌိက (တိ) [တမ္မ+ဒိဋ္ဌိက။ တမ္မာ+
ဒိဋ္ဌာ+ဣက] (က) နိသောကျင်စွယ် (နှုတ်
ခမ်းမွေး)ရှိသော၊ ကျင်စွယ်(နှုတ်ခမ်းမွေး)နိ
ရှိသော၊ သူ။ (ခ) နိသော အစွယ်ရှိသော၊
သူ။ (က) ကော တမ္မဒိဋ္ဌိကော စောရ-
ဃာတကော။ ဥဒါန၊၁။၂၆၂။ (-ဓမ္မ၊၁။
၄၀၅။ ဇာ၊၁။၄၃၂။) (ခ) တမ္မဒိဋ္ဌိကန္တိ
တမ္မဝဏ္ဏာ ဒိဋ္ဌာ ယဿာတိ တမ္မဒိဋ္ဌိကော၊
သမာသန္တေဣက-ပစ္စယော။ဇာ၊၁။၅၁၄။

တမ္မဒိဋ္ဌိကစောရဃာတက (ပု) [တမ္မဒိဋ္ဌိက+
စောရဃာတက] တမ္မဒိဋ္ဌိက-အမည်ရှိသော
ခိုးသူသတ်သမား။ တမ္မဒိဋ္ဌိကစောရဃာတကံ
အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဓမ္မ၊၁။၄၀၅။(ထိုသူ
သည် နိသောကျင်စွယ် ‘နှုတ်ခမ်းမွေး’ သို့
မဟုတ် သွား အစွယ် ရှိသောကြောင့် “တမ္မ-
ဒိဋ္ဌိက”ဟုအမည်တွင်သည်။ ရွာ၊နိဂုံး၊ဇနပုဒ်
တို့ကို တိုက်ခိုက် လုယက် ဖျက်ဆီးနေသော
ခိုးသား ၅၀၀-တွင် ၁-ယောက် အပါအဝင်
ဖြစ်သည်။ သူ၏ ခိုးဖော်ခိုးဖက်တို့ကိုသတ်၍
ခိုးသူသတ်ရာထူးကို ရယူသည်။ နောက်ဆုံး၌
အရှင်သာရိပုတြာ၏ တရားကို နာရသဖြင့်
သောတာပတ္တိမဂ်၏ အနုလောမိကဉာဏ်ကို
ရ၍ တုသိတာနတ်ပြည်သို့ရောက်ရလေသည်။
ဓမ္မ၊၁။၄၀၅-၇။)

တမ္မဒိပ (ပု၊န) [တမ္မ+ဒိပ။ (တာမြဒိပ-သံ)]
တမ္မဒိပ-တိုင်း။ (ဣန္ဒြိယတောင်ပိုင်းရှိ ကျွန်း
အထူး။ ဝါစပုတိ။) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တမ္မဒိပရဋ္ဌ (န) [တမ္မဒိပ+ရဋ္ဌ] တမ္မဒိပ-တိုင်း။
(မြန်မာပြည်၌ခေါ်ဝေါ်ခဲ့ဘူးသည့် တိုင်းကြီး
၃-တိုင်း အနက် ၁-တိုင်း အပါအဝင် ဖြစ်
သည်။) ဇမ္ဗုဒိပတလေ ရမ္မေ၊ မရမ္မဝိသယေ
အကာ။ တမ္မဒိပရဋ္ဌေ ပုရ၊ အမရပုရနာမကံ။
သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၃၆။(-စိန္တာ။စိန္တာ၊မဟာဋီ။
၃၉၇။ ကာရိကာ။၅၆၇။) ရောဝတိမြစ်၏
အနောက်ဖက်ကို “တမ္မဒိပတိုင်း” ဟု ခေါ်
သည်။ ယင်း-သည် နိမြန်းသော မြေရှိ
သောကြောင့် “တမ္မဒိပ”မည်၏။ တနည်း
ဤတိုင်းသူတို့သည် ကြေးနီကို အသုံးများ
သောကြောင့် “တမ္မဒိပ” ဟု ခေါ်သည်
(စိန္တာ၊အနုဒိပနီ။၅၂၇)။ တမ္မဒိပေ ရဋ္ဌဒေ-
သေ၊ တမ္မဒိပတိုင်းဖြစ်သော။ ဝါ၊ မြန်မာ
လူမျိုးတို့၏ နေရာဖြစ်သော (သုဝဏ္ဏသာမ၊
ဇာတ်၊မြန်၊နိဂုံး။၄၀၃)။ မြန်တိုင်းထွတ်ထိပ်၊
တမ္မဒိပထက်၊ ဂိရိဗ္ဗဇ၊ နဂရသို့ (လောက
မာရဇိန်စေတီအတွင်းရှိ ကျောက်စာ မော်
ကွန်း သံပိုင်း။ ပေါရာဏဒိပနီ၊ ၁။ ၄၁၆)။
တမ္မဒိပ၊ ဗွေချက်ချာထက်၊ ရတနာပုရ၊ နန်း
ဌာနသို့ (ကဗျသင်္ဂဟမေဒနီ။၁၇၂)။ တမ္မ-
ဒိပ-သည် ဂေါတမဘုရား လက်ထက် ပုဂံ
ပြည်အမည် (ဦးကုလား၊ ရာဇဝင်၊၁။၁၄၀)။
ရောဝတိ-မြစ် အရှေ့ဖက်၊ တောင်ဖက်သည်
တမ္မဒိပ-တိုင်း (သာသနဗဟုသုတပုဂ္ဂာ-
သနီ။၂၄၀)။ ရောဝတိမြစ်၏ လက်ဝဲဖက်ကမ်း
ရှိ နယ်ပယ် ဌာနများကို ခေါ်သည်။ တနည်း
ပုဂံ၊ ပင်းယ၊ အင်းဝ၊ မန္တလေး-စသော ပြည်
ကြီးတို့၏တည်ရာ ရောဝတိမြစ်၏ အရှေ့ဖက်
ဒေသကို ခေါ်သည် (သုတေသန၊ဓာနံ)။

တမ္မနုခ (တိ) [တမ္မ+နုခ။ ထိ-၌-နခါ၊-နခိ]
နိသော ခြေသည်း လက်သည်း ရှိသော၊ သူ။

တဿ တမ္ပနခေ ပါဒေ။ ဝိမာန။၁၁၁။
ဒိဃဂုံလီ တမ္ပနခေ။ အပါ။၂။၂၁၁။ ကဒါဿ
မံ တမ္ပနခါ သုလောမာ။ ဇာ။၂။၄၀။ ဒိဃဂုံ-
လီ တမ္ပနခိ။ ဒါဠိ။၃။၁၅၆။ (- ဇာ။၂။၆၉။
၂၇၉။ ဝိမာနာဠ။၂၉၅။ ထေရီဠ။၁၅၂။ ဇာ။
ဠ။၇။၁၉၃။၂၂၆။၃၂၀။ သိဠိသစ်။၁။၁၉၃။
အံဠိ။၃။၂၉၀။)

တမ္ပနာမက (တိ) [တမ္ပ + နာမ + က] တမ္ပ-
အမည်ရှိသော(စစ်ဗိုလ်-စသည်)။ တမ္ပ^၂(ဂ)-
ကြည့်။

တမ္ပနေတ္တ (တိ) [တမ္ပ + နေတ္တ] နိသော မျက်
လုံးရှိသော၊ မျက်လုံးနိသော၊ သူ။ ပုတ္တာနိ
အာမန္တယ တမ္ပနေတ္တေ။ ဇာ။၂။၂၇၉။ ဇာ။
ဠ။၇။၁၉၃။ (- ဇာဠ။၅။၁၉၄။)

တမ္ပပဋ္ဌ (ပု) [တမ္ပ + ပဋ္ဌ။ (တာမြပဋ္ဌ-သံ)]
ကြေးနီပြား။ ဒွဂ်လဗဟလံ တမ္ပပဋ္ဌ။ ဇာဠ။
၅။၁၃၇။

တမ္ပပဋ္ဌဝဏ္ဏ (တိ) [တမ္ပပဋ္ဌ + ဝဏ္ဏ] ကြေးနီပြား
အဆင်းရှိသော (တံတိုင်း-စသည်)။ တမ္ပ-
ပဋ္ဌဝဏ္ဏေန(ဒါဠ။၁။၁၂၃)တိ တမ္ပလောဟ-
ပဋ္ဌဝဏ္ဏေန။ သိဠိသစ်။၂။၅။ (- မဠ။၃။
၃၂။)

တမ္ပပဏ္ဍိ (တိ) [တမ္ပ + ပါဏိ။ (တာမြပဏ္ဍိ-
သံ)] (၁) တမ္ပပဏ္ဍိကျွန်း၊ သီဟိုဠ်ကျွန်း။
(‘ဣန္ဒြိယ’ဒက္ခိဏဒေသ-ရှိ မြစ်ပတ်ဝန်းကျင်။
အရှင်အာဒိစ္စဝံသ၊ အသောက-ကျောက်စာ၊
မြန်။) (၂) ဝိဇယမင်းသားတို့ ကူးတက်ရာ
အရပ် (သုပ္ပါရကသဘောဆိပ်)။ (၃) ယင်း
ဆိပ်ကမ်းအနီး မြို့တည်ရာကုန်းပြင်။ (၄)
ဝိဇယမင်းသား အမျိုးရှိသော ၇၀၀-သော
လူအပေါင်း။ (၁) (၂) (၃) တမ္ပဘူမိရဇော
ဖုဠော၊ တမ္ပပါဏိ တတော အဟ။ သော
ဒေသော စေဝ ဒီပေါ စ၊ တမ္ပပဏ္ဍိ တတော
အဟ။ မဟာဝံသ၊၇။၄၁ (ဣ-မူ)။ (- မဟာ-

ဝံသ၊ဠိ။၁၇၀။) (၁) တမ္ပော ရတ္တော ပါဏိမှို
အဿ ရုဇပုတ္တဿ အာဒိဘူတဿာတိ တမ္ပ-
ပါဏိ၊ တမ္ပပါဏိ ရုဇော တ္တေ အတ္တိတိ တမ္ပ-
ပဏ္ဍိ၊ အာ-ကာရဿ ရဿတ္တံ၊ ဣ-ကာရဿ စ
ဒေဘာဝံ ကတာ တမ္ပပဏ္ဍိတိ ဝုတ္တံ။ မဇ္ဇိ။၁။
၄၀-၁။ (- မဏိဒီပ၊၁။၂၄၆။ အဠသ၊၁။ယော။
၇။ (၄) ပဿဝိယံ ဟတ္ထံ ဌပိတကာလေ တမ္ပ-
ဝဏ္ဏံ ပညာယတိ၊ တဿာ တမ္ပပါဏိတိ ဝတ္တဗ္ဗေ
အာ-ကာရဿ ရဿတ္တံ၊ ဣ-ကာရဿ စ
ဒေဘာဝံ ကတာ တမ္ပပဏ္ဍိတိ ဝုတ္တံ။ ဇာဠိ။
၂။၅။၁၉၆။ (မြို့ပြင်ကြီး၊ အဠသ၊၁။ဂဏ္ဍိသစ်၊
၅၇-လည်းကြည့်။) သီဟိုဠ်ကျွန်းသည် ဣန္ဒြိယ-
ပြည် တောင်ဖက် ဣန္ဒြိယပင်လယ်အတွင်းရှိ
ကျွန်းတခုဖြစ်၍ အလျား ၂၇၀၊ အနံ-၁၄၀မိုင်၊
အကျယ်စတုရန်း ၂၅၃၃၂-မိုင် ရှိ၏။ လူနေ
အိမ်ခြေ မရှိမီက ဘီလူးတို့နေရာ ဖြစ်သည်။
ဘုရားရှင်သည် ဘုရားဖြစ်ပြီးနောက် ၉-လ
မြောက်တွင် ထိုကျွန်း (မဟာဝံသ၊၁။၁၉၂၊
၅-ဝါရသောအခါ ထိုကျွန်းရှိ နာဂကျွန်း
(ယင်း-၁။၄၄၊၄၇)သို့ ကြွတော်မူသည်။ ၉-ဝါ
အရတွင် ကြွတော်မူပြန်၍ သမန္တကုဋ္ဌ-တောင်
ထိပ်၌ ခြေတော်ရာချလျက် ဒိဃဝါပီစေတီ
တည်ရာ-စသည်၌ သမာပတ် ဝင်စားတော်
မူသည် (ယင်း-၁။၇၂၊၇၇)။ ဘုရားရှင် ပရိ-
နိဗ္ဗာန်စံသောနေ့တွင် ဝိဇယမင်းသားသည်
ခမည်းတော် သီဟဗာဟုမင်းက နှင်ထုတ်
သဖြင့် ၇၀၀-သော အခြံအရံလူများနှင့်တကွ
ထိုကျွန်းသို့ဆိုက်ရောက်သည်(ယင်း-၆။၄၇)။
ထိုသူတို့ ရောက်ရာကျွန်းကို— သီဟဠ-မည်
သော မင်းသား၏ အနွယ်ဝင်တို့နေရာ ဖြစ်
ခြင်းကြောင့် သီဟဠ (သီဟိုဠ်) (သာရတ္ထ၊
၁။၁၉၂)၊ သဘော ၂-စင်းဖြင့် လာကြစဉ်
ဝိဇယမင်းသားတို့ သဘောပျက်၍ သုပ္ပါရက
ဆိပ် ရောက်သောအခါ အဝတ်မပါပဲတက်ကြ
ရခြင်းကြောင့် နဂ္ဂ (ဒီပဝံသ၊၉။၁၃။ မဟာ-
ဝံသ၊၆။၄၅)၊ ကုမာရောက္ကန္တ၊ ဘရိယောက္ကန္တ

(မဟာဝံသ၊ ၆။ ၄၅)၊ ကျွန်းပေါ်တက်စဉ် သစ်ပင်ရင်း၌ တွေ့မြင်ရသော ပရိမိုဇ်အသွင် ဆောင်သော ဥပ္ပလဝဏ်နတ်၏ လင်္ကာဒီပ-ဟူသောစကားကြောင့် လင်္ကာ(မဟာဝံသ၊ ၇။ ၇)၊ ကကုသန်ဘုရားလက်ထက် ဩဇ(ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၆၄။ ဒီပဝံသ၊ ၁၆။ ၃၄၊ ၃၆၊ ၃၇။ မဟာဝံသ၊ ၁၅။ ၅၉၊ ၆၄)၊ ကောဏာဂုံဘုရားလက်ထက် ဝရ (ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၆၄။ ဒီပဝံသ၊ ၁၆။ ၄၄၊ ၄၆။ မဟာဝံသ၊ ၁၅။ ၉၃၊ ၉၄)၊ ကဿပဘုရား လက်ထက် မဏ္ဍ (ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၆၄။ ဒီပဝံသ၊ ၁၆။ ၅၆၊ ၅၇။ မဟာဝံသ၊ ၁၅။ ၁၂၇၊ ၁၂၈)၊ မဟိလာ (ဒီပဝံသ၊ ၉။ ၁၄)၊ မဟိန္ဒ (မဟာဝံသ၊ ၆။ ၄၅)၊ သိန်းသို (ဦးကုလား၊ ရာဇဝင်၊ ၂။ ၆၂။ ယင်း-၃။ ၃၄၊ ၃၇)၊ သိဃို (သာသနာလင်္ကာရ စာတမ်း၊ ၁၀၀) ကျွန်း ဟု ခေါ်သည်။ ယခု အခါ သီဟိုဠ်သားတို့က (သို့ 'တြိ' လင်္ကာ၊ သီဟဠဒီပယ၊ ဟေလက်ဒီပ၊ ရတ်နဒီပ၊ လက်ဒီ-ဝ)၊ တရုတ်တို့က (လံယာ၊ သီလာမ်)၊ အာရဗီတို့က (သေယီလာန်၊ သရန်ဒီပ၊ သံဂလ်ဒီပ၊ သဟိလာန်)၊ တမိလ်-တို့က (ဣလားမ်၊ ဣလေနေယရ်၊ လေကေယီ)ဟု ခေါ်ကြသည်(Our land and world)။ အင်္ဂလိပ်အရေးအသားအခေါ်အဝေါ် Ceylon ။ ရာ သီဥ တု ကောင်း သော ကျွန်း ဖြစ် သည် (ဒီပဝံသ၊ ၁။ ၁၇)။ သာသနာသက္ကရာဇ် ၂၃၆-ခုနှစ်၌ နန်းတက်သော ဒေဝါနံပိယတိဿ-မင်း (သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၅၉။ မဟာဝံသ၊ ၁။ ၁၆) ၏ လက်ထက် နယုန်လပြည့်နေ့ မဟိန္ဒထေရ် သီဟိုဠ်သို့ကြွသည်(ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၅၃။ ဒီပဝံသ၊ ၁၂။ ၃၄။ မဟာဝံသ၊ ၁၃။ ၁)။ ၄၅၅-ခုနှစ်၌ နန်းတက်သော ဝဇ္ဇဂါမဏိမင်း(မဟာဝံသ၊ ၁။ ၁၀၂)၏ လက်ထက်တွင် စတုတ္ထသင်္ဂါယနာ-တင်၍ ၉၅၅-ခုနှစ်၌ နန်းတက်သော မဟာ-နာမမင်း၏ လက်ထက်၌ သီဟိုဠ်သို့ရောက်၍ အရှင်ဗုဒ္ဓဘေဿ အဋ္ဌကထာသစ်ကို ရေးကူး သည်(ယင်း-၃၇။ ၂၁၅)။ (အခြားထိုကျွန်းနှင့်

စပ်သောသိမှတ်ဖွယ်ကို ဒီပဝံသ၊ မဟာဝံသ-တို့ ကြည့်။)

တမ္ပပဏ္ဍိတလ (န) [တမ္ပပဏ္ဍိ+တလ] (၁) သီဟိုဠ်ကျွန်းမြေအပြင်။ (၂) သီဟိုဠ်ကျွန်း မြေအပြင်ရှိ သတ္တဝါအပေါင်း။ (ဌာနူပစာ။) တမ္ပပဏ္ဍိတလဿ ပရိဋ္ဌာဟံ ဝူပသမေတွာ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၆၆။

တမ္ပပဏ္ဍိဒီပ (ပ) [တမ္ပပဏ္ဍိ+ဒီပ။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၂၉၆။] တမ္ပပဏ္ဍိ-အမည်ရှိသော ကျွန်း၊ သီဟိုဠ်ကျွန်း။ တုမေ တမ္ပပဏ္ဍိဒီပံ ဂန္ဓာ တေ သာသနံ ပတိဋ္ဌပေထ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၄၇။ (-ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၅၂၊ ၂၂၇။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၄၁၇။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂၅၀။ ကခါ။ ၁၆၀။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၊ ၁၇၂၊ ၁၇၂၊ ၂၇၇၊ ၃၄၀။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၇၃။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၉။ မ၊ ၄။ ၁။ ၇၁၊ ၁၂၇၊ ၁၉၄၊ ၂၄၆။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၂။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၇၀။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၄၊ ၃၉၅။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၂၊ ၄၁၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၅၊ ၁၂၄၊ ၃၀၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၁။ မေ၊ ၄။ ၁။ ၁။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၀။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၉၇။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၆၊ ၁၁၇။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၉၄။ ဝဇ္ဇိ၊ ၂။ ၉။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၅။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၂။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၀၂။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၆။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁။ ၂၇-၉။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၉။ ၂၃၄၊ ၂၇၃။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၆။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၂။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၊ ၇၆။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၃၅၉။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၉၅။)

တမ္ပပဏ္ဍိဒီပ (တိ) [တမ္ပပဏ္ဍိဒီပ+ဏ] သီဟိုဠ် ကျွန်း၌နေသော၊ သူ။ သီဟိုဠ်ကျွန်း-သူ-သား။ တမ္ပပဏ္ဍိဒီပေဟိ မဟာထေရေဟိ.... ဌပိတော။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၉ (က၊ မူ-ကဲ့)။ (-မဟာဝံသ၊ ၄။ ၂၂၇ 'သိမူ'။)

တမ္ပပဏ္ဍိဒီပက (တိ) [တမ္ပပဏ္ဍိဒီပ + ကဏ်။ တမ္ပပဏ္ဍိဒီပ + က] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ တမ္ပပဏ္ဍိဒီပကာနံ မာတာပိတုနံ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၇၅။

တမ္ပပဏ္ဍိတိပပသာဒက (တိ) [တမ္ပပဏ္ဍိတိပ^၂+ပသာဒက] သီဟိန္ဒကျွန်းနေသူ လူအပေါင်းကို ကြည်ညိုစေတတ်သော။ သူ။ တမ္ပပဏ္ဍိတိပပသာဒကနံ။ ဝိ၊ ၄။ ၁၈၇။

တမ္ပပဏ္ဍိတိပဝါသိ (တိ) [တမ္ပပဏ္ဍိတိပ^၁+ဝသ+ဏိ] သီဟိန္ဒကျွန်း၌-နေလေ့ရှိ-နေတတ်-သော။ သူ။ တမ္ပပဏ္ဍိတိပဝါသိနမ္ပိ အတ္တယ။ အံ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၂၀။ (- ကခါ၊ ယော၊ မဟာဇ္ဇိ၊ ၃။ ၇၇။)

တမ္ပပဏ္ဍိနဂရ (န) [တမ္ပပဏ္ဍိ+နဂရ] (သီဟိန္ဒကျွန်းရှိ) တမ္ပပဏ္ဍိ-အမည်ရှိသောမြို့။ (သီဟိန္ဒကျွန်း၏ အစဦးဆုံးမင်းဖြစ်သော “ဝိဇယ” မင်းသားသည် ထိုကျွန်း၌ ရှေးဦးစွာ “တမ္ပပဏ္ဍိ” မြို့ကို တည်ထောင် ဖန်ဆင်း၍ “ကုဝေဏီ” ဘီလူးမနှင့် တကွ အမတ်ပေါင်းခြံရံလျက် မင်းပြုသည်။) မာပယိတော တမ္ပပဏ္ဍိ-နဂရံ ဝိဇယော တဟိံ။ ဝသိ ယက္ခိနိယာ သဒ္ဓိံ၊ အမစ္စပရိဝါရိတော။ မဟာဝံသ၊ ၇။ ၃၉။ (- ၇၄။ မဟာဝံသ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁၈၀၊ ၁၈၅။)

တမ္ပပဏ္ဍိနိဝါသိ (တိ) [တမ္ပပဏ္ဍိ+နိ+ဝသ+ဏိ] သီဟိန္ဒကျွန်း၌ အမြဲ နေလေ့ရှိသော။ သူ။ အပနေတွာ တတော ဘာသံ၊ တမ္ပပဏ္ဍိ-နိဝါသိနံ။ အဘိ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၂။ တမ္ပပဏ္ဍိယံ နိဗ္ဗဒ္ဓိံ ဝသန္တိ သီလေနာတိ တမ္ပပဏ္ဍိနိဝါသိနော။ အဋ္ဌသာ၊ ယော။ ၇။

တမ္ပပဏ္ဍိဘာသာ (ထိ) [တမ္ပပဏ္ဍိ+နိဝါသိ+ဘာသာ။ နိဝါသိ-အလယ်ပုဒ် ကျေ။ တမ္ပ-ပါဏိ ဝေ တမ္ပပဏ္ဍိ၊ တမ္ပပဏ္ဍိနိဝါသိနံ ဘာသာ တမ္ပပဏ္ဍိဘာသာ မဇ္ဈေပဒ-လောပေန။ မဏိဒိပ၊ ၁။ ၂၄၆။] သီဟိန္ဒကျွန်းနေသူတို့၏ ဘာသာစကား။ (သင်တိုင်းဦးစုပ်ကိုယ်ကြပ်အကျီနှင့်တူသော ကျစ်လစ်သိုသိပ်သပ်ယပ်သည့် သီဟိန္ဒဘာသာ။) တမ္ပပဏ္ဍိဘာသာယ ဝဏ္ဏနာနယော။ သီ၊ ဇ္ဇိ၊ သစ်၊

၁။ ၄၇၅။ တမ္ပပဏ္ဍိဘာသံ အပနေတွာ။ မူလဇ္ဇိ၊ ၁။ ၁၁။ ဘိ၊ စိ၊ ၁၈၀၀-လောက်က သီဟိန္ဒကျွန်း၌ လူနေအိမ်ခြေရှိ၍ သီဟိန္ဒဘုရင်သည် “ရာဇဏ” ဖြစ်ကြောင်း ဝါလမိကီ၏ ရာမာယဏ-၌ ဆိုထားသည်။ “ရာဇဏ” ဘုရင်ပြုစုသော “အင်္ဂါပြကာမမ်” ဟူသော သက္ကတ ဆေးကျမ်းတစောင် ရှိခဲ့ကြောင်းလည်း ဆိုထားလေသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုကာလကပင် သီဟိန္ဒကျွန်း၌ အာယံ (= အရိယာ) ဘာသာရှိသည်ဟု ယူဆသင့်သည်။ ဝိဇယ ရောက်ရာ ဘိ၊ စိ၊ ၅၄၃-မှစ၍ ဝိဇယနှင့်တကွ နောက်ပါပရိသတ်တို့ ပြောသော ဘာသာစကားသည် ဒေသိယမာဂဓိပြာက္ခတ်ဘာသာဖြစ်သင့်သည် (Rev. Theodoresperera - ၏ The Sinhalese Language)။ B.E. ၂၃၆-ခုနှစ် နယုန်လပြည့်နေ့တွင် သာသနာပြု ကြွ ရောက်သော မဟိန္ဒထေရ်သည် သီဟိန္ဒဘာသာဖြင့် တရားဟော၏ (မဟာဝံသ၊ ၁၄။ ၆၅)။

သီဟိန္ဒ ဘာသာသည် သက္ကတ၊ ပါဠိ-ဘာသာတို့နှင့် အများအားဖြင့် နီးစပ်သည်။ ပုံစံ-သက္ကတ-ပြာဏ၊ ပါဠိ-ပါဏ၊ သီဟိန္ဒ-ပဏ။ သက္ကတ-တမ္ပ၊ ပါဠိ-တဏှာ၊ သီဟိန္ဒ-တဏ။ သက္ကတ-စုဏီ၊ ပါဠိ-စုဏ္ဏ၊ သီဟိန္ဒ-သုဏု။ သက္ကတ-ဝဏီ၊ ပါဠိ-ဝဏ္ဏ၊ သီဟိန္ဒ-ဝဏ။ သက္ကတ-ဝုဏ၊ ပါဠိ-လုဏ၊ သီဟိန္ဒ-ဏယ။ သက္ကတ-ဝုက္ခ၊ ပါဠိ-ရုက္ခ၊ သီဟိန္ဒ-ရုဂ်-စသည်တို့ ဖြစ်သည်။ ပါဠိမှ ပြောင်းသော သီဟိန္ဒသည် ထပ်တူကဲ့သို့ကျ၍ သက္ကတမှပြောင်းသော သီဟိန္ဒသည် သက္ကတနှင့် ကွာခြားသည်။ ပုံစံ-ပါဠိ-အတ္ထ၊ သီဟိန္ဒ-ပြောင်း-အတ်။ သက္ကတ-အထိ၊ သီဟိန္ဒ-ပြောင်း-အရုတ်။ ပါဠိ-ဣတ္ထိ၊ သီဟိန္ဒ-ပြောင်း-ဣတ်။ သက္ကတ-သတြိ၊ သီဟိန္ဒ-ပြောင်း-ဣတိရိ။ ပါဠိ-ဓမ္မ၊ သီဟိန္ဒ-ပြောင်း-ဓမ်။ သက္ကတ-ဓမ္မ၊ သီဟိန္ဒ-ပြောင်း-ဒရုမ။ ပါဠိ-

မိတ္တ၊ သီဟိန္ဒ-ပြောင်း-မိတ်။ သက္ကတ-မိတြ၊
သီဟိန္ဒ-ပြောင်း-မိတုရ-စသည်တို့ ဖြစ်သည်။

ပြာကရိတ်ဘာသာနှင့်လည်း နီးစပ်သည်။
ပုံစံ-ပြာကရိတ်-ကုမရ၊ သီဟိန္ဒ-ကုမရ
(ကလေး=သုငယ်)။ ပြာကရိတ်-တဏ၊
သီဟိန္ဒ-တဏ = တွဏ (မြက်)။ ပြာက-
ရိတ်-ဒဟ၊ သီဟိန္ဒ-ဒဟ=ဒဟယ (တဆယ်)။
ပြာကရိတ်-ကဟာဝဏ၊ သီဟိန္ဒ-ကဟာဝဏ
(အသပြာ)-စသည်တို့ ဖြစ်သည်။

တမိလ် ဘာသာနှင့်လည်း နီး စပ် သည်။
ပုံစံ-တမိလ်-ဥရမ၊ သီဟိန္ဒ-ဥရမ (အမေ
အနှစ်)။ တမိလ်-ကလ်လ၊ သီဟိန္ဒ-ဂလ်
(ကျောက်)။ တမိလ်-ကုမ၊ သီဟိန္ဒ-ကုမ
(အမှုန့်)။ တမိလ်-နမ္မ၊ သီဟိန္ဒ-နမ္မ (ကျော်
စောခြင်း)-စသည်။ ပေါ်တူဂီ စကားအချို့
လည်း သီဟိန္ဒဘာသာ၌ ဝင်ရောက်နေသည်။
ယင်းတို့ကား အစွာရ = သနပ်၊ ချဉ်ဖတ်၊
အန္ဓာသီ = နာနတ်သီး၊ ကာမရ = အခန်း။
အလ်မာရီ = ဘီဒို-စသည်တို့တည်း။

၎င်းပြင် လန်ဒေသီ ဘာသာစကားများ
လည်း သီဟိန္ဒဘာသာ၌ ဝင်ရောက်နေသည်။
ပုံစံ-အာသီ = ချမ်းသာပါစေ။ ဗော်တလ် =
ပုလင်း-စသည်တို့ဖြစ်သည်။ ၎င်းပြင် အင်္ဂလိပ်
စကားများလည်း ရောနှောနေသည်။ ပုံစံ-
အေက၊ အော့ဖစ်စ်၊ ဒီပတမင့်တ်၊ တိကက်၊
စတေရှင်၊ ယူနီဗာစီတီ-စသည်တို့ ဖြစ်သည်။
သီဟိန္ဒဘာသာနှင့် အနီးစပ်ဆုံးမှာ ပါဠိ-
ဘာသာပင် ဖြစ်သည်။ သီဟိန္ဒ သဒ္ဒါကျမ်း
များကို ပါဠိသဒ္ဒါကျမ်းများကဲ့သို့ သဒ္ဓိ၊ နာမ်၊
ဝိဘတ်၊ သမာသ်၊ ပစ္စယ၊ ကိရိယာ၊ ဥပသာရ၊
နိပါတ်-ဟူ၍ စီစဉ် ရေးသားကြသည်။ ပါဠိ-
သဒ္ဒါကျမ်း၌ နာမ်ဂိုဏ်း၊ အာချာတ်ဂိုဏ်းတို့
ရှိသကဲ့သို့ သီဟိန္ဒ သဒ္ဒါကျမ်းများ၌လည်း
နာမ်ဂိုဏ်း၊ အာချာတ်ဂိုဏ်းတို့ ပါဝင်လေ
သည်။ အစောဆုံး သီဟိန္ဒသဒ္ဒါကျမ်းမှာ
အေ.ဒီ. ၁၃-ရာစုက ရသဝါဟိနီ၊ သမန္တကုဋ-

ဝဏ္ဏနာကျမ်းပြု ဝေဒေဟထေရ်ရေး သိဒတ်-
သံဂရာကျမ်းဖြစ်သည် (The Sinhalese
Language.)။

တမ္ပပဏ္ဍိယ (ပ) [တမ္ပပဏ္ဍိ+ဣယ] (၁) သီ-
ဟိန္ဒကျွန်း။ (တိ) (၂) သီဟိန္ဒကျွန်း၌-
ဖြစ်-မွေးဖွား-သော။ (၃) သီဟိန္ဒကျွန်း၌
-ကျော်စော-ထင်ရှား-သော။ (၄) သီဟိန္ဒ
ကျွန်းမှ ပြန်လာသော၊ သီဟိန္ဒပြန်ဖြစ်သော၊
သူ။ (၁) တမ္ပပဏ္ဍိယကေတု (က)-ကြည့်။
(တိ) (၂), (၃), (၄) တမ္ပပဏ္ဍိယေနာတိ
တမ္ပပဏ္ဍိမ္မိ ဇာတော၊ တတ္ထ ဝိဒိတော၊
တတော အာဂတောတိ ဝါ တမ္ပပဏ္ဍိယော။
ဝိနိစ္ဆယဒ္ဓိ။ ၂။ ၃။ ၇။ (- သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၉။
သီ၊ ၁။ ၁။ ၂၉။ ဒီ၊ ၁။ ၁၆၉။ နေတ္ထိ၊ ၁။
၅၆။)

တမ္ပပဏ္ဍိယကေတု (တိ) [တမ္ပပဏ္ဍိယ + ကေတု]
(က) သီဟိန္ဒကျွန်း၌- အလုံ-တံခွန်-မှန်
ကင်း-သဖွယ်ဖြစ်သော၊ သူ။ (၁) သီဟိန္ဒ
ကျွန်းသား ဟူသော - အမှတ် တံဆိပ် -
ကမည်းလိပ်-ရှိသော၊ သူ။ (က) တေန
ဓမ္မသိရိကေန၊ တမ္ပပဏ္ဍိယကေတုနာ။ ထေ-
ရေန ရစိတာ ဓမ္မ - ဝိနယညပသံသိတာ။
ခုဒ္ဒသိက္ခာ။ ၄၇၅။ တမ္ပပဏ္ဍိ ဝေ တမ္ပပဏ္ဍိ-
ယော၊ ကေတု ဝိယ ကေတု၊ တမ္ပပဏ္ဍိယေ
ကေတုတိ တပျရိသော။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ၁။ ၁၆။
၄၇၅။

(ခ) တမ္ပပဏ္ဍိမ္မိ ဇာတတ္တာ၊ တဒ္ဓိဝါသိ-
တတ္တာ တမ္ပပဏ္ဍိယသင်္ဂါတံ ကေတု စိဟနံ
အဿာတိ တမ္ပပဏ္ဍိယကေတု။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊
၄၇၅။ သျ-(ဗုဓ်)။

တမ္ပပဏ္ဍိယတ္ထေရ (ပ) [တမ္ပပဏ္ဍိယ + ထေရ]
သီဟိန္ဒကျွန်း၌ - မွေးဖွား - ကျော်စော -
ထင်ရှား - သောထေရ်။ တမ္ပပဏ္ဍိယတ္ထေရေဟိ
ဌပနပယောဇနံ ဒဿေတိ။ သီ၊ ၁။ ၁။ ၂၉။

တမ္ဗပဏ္ဍိတိသိ (တိ) [တမ္ဗပဏ္ဍိ + ဝသ + ဏိ] သိဟိန္ဒုကျန်း၌နေလေ့ရှိသော။ သူ။ သိဟိန္ဒု-ကျန်းသူ-ကျန်းသား။ တမ္ဗပဏ္ဍိတိသိနော လူတ္တိရူပံ လိခိတံ၊ ကဋိကပဋ္ဌန န ဆုပန္နိ ကိရ။ ဝဇီရ။ ၁၁၆။

တမ္ဗပဏ္ဍိသရ (ပု၊ န) [တမ္ဗပဏ္ဍိ + သရ] တမ္ဗပဏ္ဍိ-အမည်ရှိသော ရေအိုင်။ တမ္ဗပဏ္ဍိဒိပံ ဂန္ဓာ တတ္ထ တမ္ဗပဏ္ဍိသရေ (တမ္ဗပဏ္ဍိတလေ၊ က) ပလ္လလေ သယံဇာတသလိ ခါဒိတွာ ဂစ္ဆတိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၁၆။

တမ္ဗပဏ္ဍိ (တိ) [တမ္ဗပဏ္ဍိ + ဤ] သိဟိန္ဒုကျန်း၌-ဖြစ်-မွေးဖွား-သော။ သူ။ တမ္ဗပဏ္ဍိယာ ဇာတာ တမ္ဗပဏ္ဍိနော။ မဇုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၄၁။

တမ္ဗပါဏိ (တိ) [တမ္ဗ + ပါဏိ] (က) နိသော လက်ရှိသော။ သူ။ (ခ) သိဟိန္ဒု-ကျန်း-နိုင်ငံ-တိုင်းပြည်။ (က) တမ္ဗပဏ္ဍိ (၁) (၄) ကြည့်။ (ခ) တမ္ဗပါဏိ ဂစ္ဆတိ။ မဟာနိ၊ ၁။ ၂၀။

တမ္ဗပိဋ္ဌ (ပု) [တမ္ဗ + ပိဋ္ဌ] တမ္ဗပိဋ္ဌ-အမည်ရှိသော ဇနပုဒ်။ (ယင်း-သည် သိဟိန္ဒုကျန်း အနုရာဓမ္မိမ္မ ၇-မိုင်ဝေးကွာ၏။ မဟာဝါလုကမြစ် ကမ်း၌ တည်ရှိ၏။ B.E. ၃၈၄-ခုနှစ်ဒဋ္ဌဂါမဏိ မင်း မဟာစေတီတည်သောအခါ ၎င်းမှအလို အလျောက် ပေါ်ထွက်သော ကြေးနီမျှားကို ရရှိလေသည်။) ဂင်္ဂါပါရေ တမ္ဗပိဋ္ဌေ၊ တမ္ဗ-လောဟံ သမုဋ္ဌဟိ။ မဟာဝံသ၊ ၂၈။ ၁၆။ (D.P. လည်း ကြည့်။)

တမ္ဗပုပ္ဖ (န) [တမ္ဗ + ပုပ္ဖ] နိသောအဆင်း ရှိသော ပန်း၊ အဆင်းနိသော ပန်း၊ သော်က ပန်း၊ ပန်းသုန်းပင်၏ အပွင့်။ တမ္ဗပုပ္ဖံ ဂဟေ-တွာန၊ ဗောဓိယံ ဩကိရိ အဟံ။ အပါ၊ ၁။ ၁၉၄။ ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၈၃။

တမ္ဗပုပ္ဖိယ (တိ) [တမ္ဗပုပ္ဖ - ဣယ] သော်ကပန်း ဖြင့် ပူဇော်သော။ သူ။ အာယသ္မာ တမ္ဗပုပ္ဖိ-ယော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာ-သိတ္ထ။ အပါ၊ ၁။ ၁၉၅။

တမ္ဗပုပ္ဖိယတ္ထေရ (ပု) [တမ္ဗပုပ္ဖိယ + ထေရ] တမ္ဗ-ပုပ္ဖိယထေရ်၊ သော်ကပန်းဖြင့် ဗောဓိပင်ကို ပူဇော်သော (ဝနဝစ္ဆ-အမည်ရှိသော) ထေရ်။ (ဤထေရ်သည် ၉၁-ကမ္ဘာအထက် ပိယ-ဒဿီဘုရားရှင်၏ လက်ထက်တော် အခါ၌ သူဆင်းရဲဖြစ်စဉ် ပြစ်မှု ၁-ခုဖြင့် တောတွင်း တိမ်းရှောင် (တောခို) နေခိုက်၊ သခွတ်ဗော-ဓိပင်ကို နိမြန်းသောအဆင်းရှိသော ပန်းဖြင့် ပူဇော်ခဲ့ခြင်းကြောင့် ဤဘုရား သာသနာ တော်၌ ပဋိသမ္ဘိဒါ ၄-ပါး၊ အဘိညာဉ် ၆-ပါး၊ ဝိမောက္ခ ၈-ပါးနှင့်ပြည့်စုံသော ရဟန္တာဖြစ်ရ လေသည်။ အပါ၊ ၁။ ၁၉၄-၅။ အပါ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၆၃။ ဝိပဿီဘုရားရှင် လက်ထက်တော် အခါ၌ဆင်း ရဲသားဖြစ်စဉ် ပြစ်မှု ၁-ခုဖြင့် ထွက်ပြေးတိမ်း ရှောင်နေခိုက် ဗောဓိပင်ကို သော်ကပန်းဖြင့် ပူဇော်ခဲ့သော ကောင်းမှုကြောင့် ဤဘုရား သာသနာတော်၌ ရာဇဂြိုဟ်ပြည်တွင် ပုဏ္ဏား သူဌေးသားဖြစ်ပြီးလျှင် “ဝနဝစ္ဆ” ဟူသော အမည်ဖြင့် ထင်ရှားသော ရဟန္တာဖြစ်ရလေ သည်။ ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၈၂-၃။) အာယသ္မတော တမ္ဗပုပ္ဖိယတ္ထေရဿ အပဒါနံ။ အပါ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၆၃။

တမ္ဗပုပ္ဖိယတ္ထေရအပဒါန (န) [တမ္ဗပုပ္ဖိယတ္ထေရ + အပဒါန] တမ္ဗပုပ္ဖိယထေရ်၏ (အပဒါန) အကြောင်းအရာ - ဖြစ်စဉ် - အဋ္ဌ၊ ပုတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ထေရပဒါနပါဠိ၊ ၁၆-ဝဂ်၊ ၂-အပဒါနံ။ အပါ၊ ၁။ ၁၉၄-၅။ အပါ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၆၃။

တမ္ဗပုပ္ဖိ (တိ) [တမ္ဗပုပ္ဖ + ဏိ။ (တာမြပုပ္ဖိ-သံ)] နိသောအပွင့်ရှိသော (ပတ္တကျိပင်-စသည်)။ အယံ တမ္ဗပုပ္ဖိ မဇ္ဇောပယုတ္တာ။ ဓာနိ၊ ဋီ၊ ၅၈၉။ (-၅၅၉။)

တမ္ဗဖလ (တိ) [တမ္ဗ + ဖလ] နိသော အသီး ရှိသော (ခရမ်းပိမ့်ပင်-စသည်)။ ဒွယံ တမ္ဗ-ဖလေ။ ဓာနိ၊ ဋီ၊ ၅၆၀။

တမ္ဗဗိမ္ဗဝရောဋ္ဌ (ပု) [တမ္ဗ+ဗိမ္ဗ+ဝရ+ဩဋ္ဌ]
 (၁) ကျီးအာသီးမည့်ကဲ့သို့ နီသော၊ ချစ်ဖွယ်ကောင်းသော နှုတ်ခမ်း။ (တိ) (၂) ကျီးအာသီးမည့်ကဲ့သို့ နီသော၊ ချစ်ဖွယ်ကောင်းသော နှုတ်ခမ်းရှိသော (ခံတွင်းစသည်)။ တမ္ဗဗိမ္ဗဝရောဋ္ဌ တေ၊ ဝဒနံ တေကုဟိ ဂတံ။ အပါ ၂။ ၂၅၆။ ထေရီဌ။ ၈၈။

တမ္ဗဘာဇနပူရ (တိ) [တမ္ဗဘာဇန+ပူရ] ကြေးနီ-ခွက်-အိုး-ဖြင့် ပြည့်သော (လှည်းစသည်)။ တမ္ဗဘာဇနပူရနိ ပဉ္စ။ ဓမ္မာဌ။ ၁။ ၂၄၉။

တမ္ဗဘာဝ (ပု) [တမ္ဗ+ဘာဝ] နီမြန်းသည်၏ အဖြစ်။ သေတဘာဝံ တမ္ဗဘာဝံ ဝါ ပတ္တော အဓိဋ္ဌာနံ န ဝိဇဟတိ။ ဝဇီရ။ ၂၂၅။ ကင်္ခါ။ ဋီ။ ၇၀။

တမ္ဗဘူမိ (တိ) [တမ္ဗ+ဘူမိ] နီသောမြေ၊ မြေနီ။ တမ္ဗကဏ္ဍဘူမိ-ကြည့်။

တမ္ဗမတ္တိကလေပ (ပု) [တမ္ဗမတ္တိကာ+လေပ]
 (၁) မြေနီမှုန့်ဖြင့်လိမ်းကျံခြင်း။ (၂) လိမ်းကျံကြောင်း ဖြစ်သော မြေနီမှုန့်။ တမ္ဗမတ္တိကလေပံ ကတော။ မ၊ဋီ၊ ၃။ ၃၁၈။

တမ္ဗမတ္တိကာ (တိ) [တမ္ဗ+မတ္တိကာ] နီသော မြေညက်၊ မြေညက်နီ၊ မြေနီမှုန့်။ ပဏ္ဍုမတ္တိကာယာတိ တမ္ဗမတ္တိကာယ။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၄၀၇။ တေလတမ္ဗမတ္တိကာယာတိ တေလမိဿာယ တမ္ဗမတ္တိကာယ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၆၅။ (-ဓမ္မာဌ။ ၁။ ၂၁၂၊ ၄၃၁။ ဓမ္မာဌ။ ၂။ ၃၇၃။ ပေတ၊ဌ။ ၁၇၆။ ဝဇီရ။ ၁၂၀။)

တမ္ဗမတ္တိကာဒိကလလလေပ (ပု) [တမ္ဗမတ္တိကာ+အာဒိ+ကလလ+လေပ] (၁) မြေနီ-အစရှိသော-ရွှံ-ညွန့်-ဖြင့် လိမ်းကျံခြင်း။ (၂) လိမ်းကျံကြောင်း ဖြစ်သော မြေနီ-အစရှိသော-ရွှံ-ညွန့်။ ကေနစိ သိလေသေန ကတလေပေါ၊ တမ္ဗမတ္တိကာဒိကလလလေပေါ ဝါ။ သာရတ္ထ။ ၂။ ၃၃၄။

တမ္ဗမယ (တိ) [တမ္ဗ+မယ] ကြေးနီဖြင့်-ပြီး-ပြုလုပ်အပ်-သော (ခြေနင်းစသည်)။ မဏိမယာ တမ္ဗမယာ၊ သောဏ္ဏရဇတပါဒကော၊ နိဗ္ဗတ္တန္တိ ပဒုဒ္ဓါရေ။ အပါ၊ ၁။ ၃၆၃။ (-ဝဇီရ။ ၁၂၄။)

တမ္ဗမလ (န) [တမ္ဗ+မလ] ကြေးနီ ၏ အညစ်အကြေး၊ ကြေးနီ ကြေးညို။ သောတ္ထိသေနဿ ကုဋ္ဌံ အဓိဓိလေန ဓောတံ ဝိယ တမ္ဗမလံ တာဝဒေဝ အပဂစ္ဆိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၉၉။

တမ္ဗရဋ္ဌ (န) [တမ္ဗ+ရဋ္ဌ] (သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ B.E. ၁၇၈၉-ခုနှစ်လောက်က သုံးနှုန်းခဲ့သော) တမ္ဗတိုင်း၊ တမ္ဗစီရင်စု။ အထ သော တမ္ဗရဋ္ဌမှ၊ ဝိဟရန္တေသု သန္တတံ။ မဟာဝံသ၊ ၈၂။ ၁၁။

တမ္ဗရာဇ (ပု) [တမ္ဗ+ရာဇ] တမ္ဗ-အမည်ရှိသော မင်း၊ တမ္ဗ-မင်း။ အတိတေ ဗာရာဏသီယံ တမ္ဗရာဇာ နာမ ရဋ္ဌံ ကာရေသိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၃။ ၁၇၃။ တမ္ဗကာမ-လည်း ကြည့်။

တမ္ဗရာဇိ (တိ) [တမ္ဗ+ရာဇိ] နီသော-အရေး-အကြောင်း။ တိမိရတမ္ဗက္ခိ (ဝိမာန၊ဌ။ ၁၂၃)-ကြည့်။

တမ္ဗလဂါမ (ပု) [တမ္ဗလ+ဂါမ] (သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ B.E. ၁၆၀၈-ခုနှစ် မဟာဝိဇယဗာဟုမင်း လက်ထက်ကထင်ရှားခဲ့သော) တမ္ဗလ-အမည်ရှိသောရွာ။ တတော တမ္ဗလဂါမမှ၊ နိဝသိတ္ထ မဟာဗလော။ မဟာဝံသ၊ ၅၆။ ၁၀။

တမ္ဗလောဟ (ပု၊န) [တမ္ဗ+လောဟ] (က) ကြေးနီ။ (ခ) ကြေးနီရည်။ (က) လောဟမာသကောတိ တမ္ဗလောဟာဒိဟိ ကတမာသကော။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၆၉။ လောဟကုမ္ဘီ နာမ ကာဠလောဟေန ဝါ တမ္ဗလောဟေန ဝါ။ ဝိ၊ဌ၊ ၄။ ၇၇။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။ ၄၂၂။ (-မိလိန္ဒ။ ၂၅၉။ ဝိ၊ဌ၊ ၄။ ၅၁။ ဝိသင်္ဂဟ။ ၅၅၊ ၄၄၃။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၄၀၁။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၆၀။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၂၇၀။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၄၉။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။

၃၂၁။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၅။ မ၊ဋီ၊၁။၆၉။) (ခ)
တတ္တံ တမ္မလောဟံ မုခေ အာသိဉ္ဇန္တိ။
မ၊ဉ္ဇ။၂၂၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၉။ တံ ပထဝီယံ
ဥတ္တာနံ နိပဇ္ဇာပေတွာ ဝိလိနံ တမ္မလောဟံ
ဝိယ ပက္ကုထိတံ လောဟိတံ ပါယေန္တိ။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၅။၂၉၂။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၉။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၉၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၀၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၆၈။)

တမ္မလောဟကုဏ္ဍိကာ (ထိ) [တမ္မလောဟ+
ကုဏ္ဍိကာ] ကြေးနီကရား။ အယောကုဏ္ဍိ-
ကာ စေဝ တမ္မလောဟကုဏ္ဍိကာ စ။ ကခါ၊
ဋီ၊သစ်။၄၂၇။

တမ္မလောဟဗိဇ(န) [တမ္မလောဟ+ဗိဇ] ကြေးနီ
မျိုးစေ့၊ ကြေးနီထွက်သော ဓာတ် သတ္တု
အရိုင်း၊ တင်္ဂါမိကာ တမ္မလောဟ-ဗိဇမာ-
ဒါယ ပါတိယာ။ မဟာဝံသ၊၂၈။၁၇။

တမ္မလောဟထာလက (န) [တမ္မလောဟ+
ထာလက] ကြေးနီခွက်။ လောဟထာလကံ၊
မတ္တိကာထာလကံ၊ တမ္မလောဟထာလကန္တိ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၆၃။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။
၇၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၀၅။ ကခါ၊၂၆၁။)

တမ္မလောဟဒွါရ (န) [တမ္မလောဟ + ဒွါရ]
ကြေးနီတံခါး။ သော တမ္မလောဟဒွါရံ
ပိဒဟိတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၄။

တမ္မလောဟဓာရ (ပု) [တမ္မလောဟ + ဓာရ]
ကြေးနီရည်အယဉ်။ တမ္မလောဟဓာရေဟိ
မဟန္တေန လောဟကဋ္ဌာဟေန တမ္မလောဟံ
ဥပနေတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၉။

တမ္မလောဟနဒီ (ထိ) [တမ္မလောဟ + နဒီ]
ကြေးနီရည်ဖြင့် ပြည့်သော မြစ်၊ ဝေတရဏီ-
ငရဲ။ ဝေတရဏီ နာမ တမ္မလောဟနဒီ။ မ၊ဋ္ဌ၊
၄။၁၆၈။

တမ္မလောဟပနု (ပု) [တမ္မလောဟ + ပနု]
ကြေးနီပြား။ တထာ ဒွင်္ဂုလဗဟလံ တမ္မ-
လောဟပနု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၃။

တမ္မလောဟပနုဝဏ္ဏ (တိ) [တမ္မလောဟပနု+
ဝဏ္ဏ] ကြေးနီပြား အဆင်းနှင့် တူသော
အဆင်းရှိသော (တံတိုင်းစသည်)။ တမ္မပနု-
ဝဏ္ဏ-ကြည့်။

တမ္မလောဟပါတိ (ထိ) [တမ္မလောဟ+ပါတိ]
ကြေးနီခွက်။ လောဟပါတိယောတိ တမ္မ-
လောဟပါတိယော။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၄၉။

တမ္မလောဟပါန (န) [တမ္မလောဟ + ပါန]
(၁) ကြေးနီရည်ကို -သောက်စေ-တိုက်-
ခြင်း။ (၂) ကြေးနီရည်ကို သောက်စေရာ
အခါ။ (၃) ကြေးနီရည်ကိုသောက်ခြင်း။
(၁), (၂) ဝေ ပဉ္စဝိဗေဒနန္တတော ပဋ္ဌာယ
ယာဝ တမ္မလောဟပါနာ တမ္မလောဟပါန-
တော ပဋ္ဌာယ ပုန ပဉ္စဝိဗေဒနာဒီနိ ကာရေ-
တွာ မဟာနိရယေ ပက္ခိပန္တိ။ (၃) ကောစိ
တမ္မလောဟပါနေန မုစ္စတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၉-
ချည်း။ (-မ၊ဋီ၊၃။၃၆၅။)

တမ္မလောဟဗိန္ဒု (ပု၊န) [တမ္မလောဟ + ဗိန္ဒု]
ကြေးနီရည်ပေါက်၊ကြေးနီရည်စက်။ကေသ္မိ
တမ္မလောဟဗိန္ဒုမှိ ဌပိတေ အနုဒဟနဗလဝ-
တာယ တဒေဝ ပညာယတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၈။
(-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၈၈။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၇၅။)

တမ္မလောဟဘာဇန (န) [တမ္မလောဟ +
ဘာဇန] ကြေးနီ-ခွက်-အိုး။ တမ္မလောဟ-
ဘာဇနာဒီသု သုပ္ပဋိန္ဒန္တံ ကတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၈၅။

တမ္မလောဟမယ (တိ) [တမ္မလောဟ+မယ]
ကြေးနီဖြင့် ပြီးသော (သပိတ်စသည်)။ န
တမ္မလောဟမယာ ပါဒုကာ ဓာရေတဗ္ဗာ။
ဝိ၊ဉ္ဇ။၂၇၉။ န တမ္မလောဟမယော ပတ္တော
ဓာရေတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ။၂၄၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၃၉။
(-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၄၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၀၃-၄။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၈၉။)

တမ္မလောဟဝဏ္ဏမဿု (တိ) [တမ္မလောဟဝဏ္ဏ
+မဿု] ကြေးနီရောင် အဆင်းရှိသော မုတ်

ဆိတ်မွေးရှိသော၊ နိဗ္ဗာန်သော မုတ်ဆိတ်မွေးရှိသော၊ မုတ်ဆိတ်မွေးနီ စီရိပေါက်သော၊ သူ။ လောဟမဿတိ တမ္ဗလောဟဝဏ္ဏမဿ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၂၉။

တမ္ဗလောဟဝိလိန (တိ) [တမ္ဗလောဟ+ဝိလိန] အရည်ပျော်သော ကြေးနီ၊ ကြေးနီရည်။ တမ္ဗလောဟဝိလိနံ၊ ကာမာ ဒုက္ခတရတတော။ ဇာ၊၁။၂၃၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂။ (-ဇာ၊၂။၆၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၆။)

တမ္ဗလောဟိဋ္ဌကာ (တိ) [တမ္ဗလောဟ+မယ+ဣဋ္ဌကာ] ကြေးနီဖြင့်-ပြီး-ပြုအပ်-သော အုတ်၊ ကြေးနီအုတ်။ တမ္ဗလောဟိဋ္ဌကာ-ဟေသော၊ ပါသာဒေါ ဆာဒိတော အဟု။ မဟာဝံသ၊၂၀။၄၂။ သော ပါသာဒေါ ယသ္မာ တမ္ဗလောဟမယာဟိ ဣဋ္ဌကာဟိ ဆာဒိတော အဟု။ မဟာဝံသ၊ဋီ၊၃၆၅ (သိ-မူ)။

တမ္ဗဝဏ္ဏ (တိ) [တမ္ဗ+ဝဏ္ဏ] နီမြန်းသောအဆင်းရှိသော။ တမ္ဗဝဏ္ဏမုဒကံ ဟေဋ္ဌာ ဝိရဝန္တဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၀။ ပုန ဝါရေ တမ္ဗဝဏ္ဏေန ဥဒကေန အာလိင်္ဂမာနာ ဝိယ အာဂစ္ဆတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၅။ (-ဒုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၃။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၄။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၄၂။)

တမ္ဗဝိဋ္ဌိက (ပု) [ယဒိစ္စာနာမ်] (B.E.၁၆၀၈-ခုနှစ် သီဟိုဠ်၌ နန်းတက်သော မဟာဝိဇယဗာဟု မင်း၏ စစ်သည်တို့ စောဠဘုရင်ကို သတ်ဖြတ်အောင်နိုင်ရာ) တမ္ဗဝိဋ္ဌိက-အမည်ရှိသော ရွာ။ ဂဟေတွာန သိရံတဿ၊ ဂါမသ္မိ တမ္ဗဝိဋ္ဌိကေ။ မဟာဝံသ၊၅၆။၂။ (D.P.လည်း ကြည့်။)

တမ္ဗသိသ (တိ) [တမ္ဗ+သိသ] နီသော အနံ့ရှိသော (မြားမြက်-စသည်)။ မောရဂူတိဏံ တမ္ဗသိသံ မုဒကံ သုခသမ္ပဿံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇။

တမ္ဗဟံသ (ပု) [တမ္ဗ+ဟံသ] နီသော အဆင်းရှိသော ဟံသာ၊ ဟံသာနီ။ သော ယထာ ဟရိတဟံသ တမ္ဗဟံသ ခီရဟံသ ကာဠဟံသ-ပါကဟံသ သုဝဏ္ဏဟံသေသု ယှာယံ သုဝဏ္ဏဟံသော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၂။

တမ္ဗာယောမတ္တိကာမယ (တိ) [တမ္ဗာယော-မတ္တိကာ+မယ] ကြေးနီ၊သံ၊ မြေညက်တို့ဖြင့်-ပြီး-ပြုလုပ်အပ်-သော (ခွက်-စသည်)။ တမ္ဗာယောမတ္တိကာမယာ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊၇။

တမ္ဗပဓာန (တိ) [တမ္ဗ+ဥပဓာန] နီသော-ခေါင်းအုံး-ခြေအုံး-ရှိသော(ညောင်စောင်း-စသည်)။ တမ္ဗပဓာနေ (ဇာ၊၂။၁၄၆)တိ ရတ္တပဓာနေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၄၀။

တမ္ဗလ (န) [တမ+ဗူလ။ မုခံ တမေတိ ဘူသေတိတိ တမ္ဗလံ=မုခဘူသနံ။ ဣဒိ။ ၁၀၀။ (တမ္ဗလ-သံ)] ကွမ်း၊ ကွမ်းယာ။ (တောက်ရပ်နီ၊ ကွမ်းသီးပင်၊ ကွမ်းရွက်။ စိန္တာမဏိ။) စောရရညော သမ္မာဒိတံ ပဉ္စသုဂန္ဓိကသုပရိဘာဝိတံ တမ္ဗလံ အာဟရိတွာ အဒံသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၇။ တမ္ဗလံ နာမ ဖလ-ပတ္တစုဏ္ဏာဒိယောဂသမ္ပဟာနံ နာမံ၊ ဓာနံ၊ဋီ။ ၅၀၉။ (- ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၁၆၊ ၃၃၄။)

တမ္ဗလပဏ္ဏ (န) [တမ္ဗလ+ပဏ္ဏ။ (တမ္ဗလ-ပတြ-သံ)] ကွမ်းရွက်။ တမ္ဗလပဏ္ဏံ ပဒုမိနိ-ပဏ္ဏန္တိ ဧဝံ ဂဏနဝသေန အန္တော နတ္ထိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၉၇။ (-ဝိမတိ၊၁။၃၀၁။)

တမ္ဗလပသိဗ္ဗက (ပု၊န) [တမ္ဗလ+ပသိဗ္ဗက] ကွမ်း (ထည့်သော) အိတ်၊ ကွမ်းအိတ်၊ ကွမ်းအစ်။ တမ္ဗလပသိဗ္ဗကေ (စုဠပသိဗ္ဗကေ၊ သျာ) ဌပေတွာ အာဂတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၀၇။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၇။)

တမ္ဗလမုခဝါသ (ပု) [တမ္ဗလ+မုခ+ဝါသ] (၁) ကွမ်းဖြင့် ခံတွင်းကို ထုံခြင်း။ (၂)

ခံတွင်းကို ထုံကြောင်း ဖြစ်သော ကွမ်း။
မာလာ ဂန္ဓဝိလေပန တမ္ဗူလ မုခ ဝါသာဒိနိ
ဂဟေတွာ။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂၃၄။

တမ္ဗူလမုခဝါသာဒိရသ (ပ) [တမ္ဗူလမုခဝါသ
+ အာဒိ+ရသ] ခံတွင်းကို ထုံကြောင်းဖြစ်
သော ကွမ်း-စသည်တို့၏ အရည်။ အာဒိ-
သဒ္ဓေန သြဋ္ဌမံသမက္ခနော တမ္ဗူလမုခဝါ-
သာဒိရသော ဂယုတိ။ အံ၊ဋီ၊၁။၇၁။

တမ္ဗူလဝလ္လီ (တိ) [တမ္ဗူလ+ဝလ္လီ။ (တမ္ဗူ-
လဝလ္လီ-သံ)] အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တမ္ဗူလီ (တိ) [တမ္ဗူ+လာ+အ+တ္တိ။ တမ္ဗူလ
+တ္တိ။ (တမ္ဗူလီ-သံ)] ကွမ်းပင်၊ ကွမ်း
နွယ်၊ ကွမ်းရိုးနွယ်။ နာဂလတာ တု တမ္ဗူလီ။
ဓာန်။၅၇၉။ တမ္ဗူဝဏ္ဏံ လာတိတိ တမ္ဗူလီ။
အဿူ၊ နဒါဒိ။ တမ္ဗူလဿ အယံ ဝါ တမ္ဗူ-
လီ၊ တမ္ဗူလဝလ္လီ၊ နာဂဝလ္လီပိ။ ယင်း-ဋီ။

တမ္ဗူ(ဗ္ဗ)က္ခ (တိ) [တ+ဘက္ခ] ထို.... လျှင် -
စားဖွယ် - အစား - အစာ - ရှိသော၊ သူ။
အထခေါတေ ဝါသေဋ္ဌ သတ္တာ ရသပထဝီ
ပရိဘုဉ္ဇန္တာ တမ္ဗူက္ခာ (တမ္ဗူက္ခာ၊ သျှာ)
တဒါဟာရာ စိရံ ဒိဃမဒ္ဒါနံ အဋ္ဌသု။ ဒီ၊၃။
၇၁။ (-၇၂-၃။)

တမ္ဗူ (တိ) [တ+တ+မန+က္ခိ] ထိုထို(အတတ်-
အတတ်မျိုးစုံ-)ကို-သိ-မှီဝဲ-ပြန်ဆို-တတ်
သော၊ သူ။ တမ္ဗူက-ကြည့်။

တမ္ဗူတ္တ (န) [တ+မတ္တ=မတ္တာ။ တဒေဝ-
မာတြစ်၊ တဒါတွကေ၊ သာမာတြာယသ္မိနံ။
ထောမ။ (တန္ဒာတြ-သံ)] (၁)ထို(သဒ္ဓါရုံ-
စသည်) မျှ။ (သဒ္ဓါရုံ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ၊ ရူပါရုံ၊
ရသာရုံ၊ ဂန္ဓာရုံ။) (တိ) (၂) ထို (သဒ္ဓါရုံ-
စသည်) အတိုင်းအရှည် ရှိသော (ပထဝီ၊
အာပေါ၊ တေဇော၊ ဝါယော၊ အာကာသ
ဘုတ် ၅-ပါး)။ (၁) ရူပတမ္ဗူတ္တာဒယော
ပဉ္စ တမ္ဗူတ္တာ၊ အဟံကာရော စာတိ ဆ
အဝိသေသာ။ အနုဋီ၊၂။၆၇။ (၁),(တိ)(၂)

သဒ္ဓဗဿရူပရသဂန္ဓာ တမ္ဗူတ္တာနိ အညမည-
ဝိသိဋ္ဌာနံ ပထဝီအာဒိနံ ကေုတ္တရတာဒဿန-
တော ကေုတ္တရာနိ တမ္ဗူတ္တာနိ .... ဂန္ဓာဒိ-
တမ္ဗူတ္တေဟိ တန္တိဿယာနိ ပထဝီ အာပေါ-
တေဇော ဝါယော အာကာသ သင်္ခါတာနိ
ဘူတာနိ ဣစ္ဆိတာနိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၅၉။
(-၃၅၇။) အဝိသေသ၊ ပကတိ-တို့လည်း
ကြည့်။

တမ္ဗူတ္တပဉ္စက (တိ) [တမ္ဗူတ္တ+ပဉ္စက] တမ္ဗူတ္တ
၅-ပါးအပေါင်း၊ ၅-ပါးအတိုင်းအရှည်ရှိသော
တမ္ဗူတ္တတရား။ ဣတရံ တမ္ဗူတ္တပဉ္စကံ ဂန္ဓရသ-
ရူပဗဿသဒ္ဓဘာဝါနုဇာနနတော ရူပံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
ဋီ၊၂။၃၅၉။

တမ္ဗူယ (တိ) [တ + မယ။ တဒေဝမယဋ္ဌံ။
ထောမ။ (တန္ဓယ-သံ)] (၁) တဏှာဖြင့်
ဖြစ်သော၊ တဏှာပြဓာန်းသော၊ တဏှာနှင့်
ယှဉ်သော။ (၂) ထို(အာရုံ-စသည်)ကြောင့်
ဖြစ်သော၊ (က) တဏှာ။ (ခ) တဏှာ၊ ဒိဋ္ဌိ။
(ဂ) တဏှာ၊ ဒိဋ္ဌိ၊ မာန။ (ဃ) တေဘူမက
ဝဋ်။ (င) ပုထုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ်။ (စ) အာကိဉ္ဇ-
ညာယတနဈာန်ရပုဂ္ဂိုလ်။ (ထို....၏အဖြစ်သို့
ရောက်ခြင်း၊ မကွဲမပြား တသားတည်း ဖြစ်
ခြင်း။ ထောမ။)

(၁) တဏှာဖြင့် ဖြစ်သော၊ တဏှာ-
ပြဓာန်းသော၊ တဏှာနှင့်ယှဉ်သော။ တဏှာယ
ပရာမသန္ဓေ၊ .... တဏှံ အနတိဝတ္တနတော
သော တမ္ဗူယော နာမ။ မ၊ဋီ၊၂။၃၀၃။
တမ္ဗူယာ ဝါ တဏှာသမ္ဗယုတ္တာ ခန္ဓာ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၇၁။ (-မ၊၁။၃၉၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၇၆။) အတမ္ဗူယ-လည်း ကြည့်။ (တ-
ကော်လံ-၂ ကြောင်းရေ ၁၈-တွင် တမ္ဗူယ(၁)
ကြည့်-ဟု ရှိရမည့်အရာ၌ တမ္ဗူယ (ခ) ကြည့်
ဟု ပုံနှိပ်ချွတ်ယွင်းနေသည်။)

(၂) ထို (အာရုံ-စသည်) ကြောင့် ဖြစ်
သော၊ (က) တဏှာ။ တမ္ဗူယတာ (၁)-

ကြည့်။ (ခ) တဏှာ၊ ဒိဋ္ဌိ။ အတမ္ဗယ (အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၄၁) - ကြည့်။ (ဂ) တဏှာ၊ ဒိဋ္ဌိ၊ မာန။ အတမ္ဗယတာ (၁) (ခ) (မဟာနိဌ၊ ၇၇) - ကြည့်။ (ဃ) တေဘူမကဝဋ်။ ကာမတဏှာ - ဒီသု တာယ တာယ နိဗ္ဗတ္တတာ တမ္ဗယံ နာမ တေဘူမိကပ္ပဝတ္တံ။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၉၅။ တာယ ကာမရူပါရူပဘေဒါယ တဏှာယ နိဗ္ဗတ္တတိ တမ္ဗယာ၊ တေဘူမကဓမ္မာ။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၇၆။

(င) ပုထုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ်။ ကာမတဏှာဒိ - ကာယ တာယ တဏှာယ နိဗ္ဗတ္တတိ တမ္ဗ - ယာ၊ ပုထုဇနာ။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၇၇။ (- သုတ္တနိ။ ၄၁။ မဟာနိ၊ ၁၅၇-ဂ။ သုတ္တနိ၊ ၄၂။ ၂၆၂။ မဟာနိ၊ ၄၂။ ၂၇၁-၂။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၂၁။)

(စ) အာကိဉ္ဇညာယတနဈာန်ရပုဂ္ဂိုလ်။ တပ္ပရာယဏ (သုတ္တနိ၊ ၄၄၇။ စူဠနိ၊ ၁၆၇) နှိ တမ္ဗယံ။ သုတ္တနိ၊ ၄၂။ ၃၁၇။ စူဠနိ၊ ၄၂။ ၅၃။

တမ္ဗယတာ (ထိ) [တမ္ဗယ+တာ] (၁) ထို (အာရုံ) ကြောင့် ဖြစ်သော (တဏှာ)။ (တာ-အနက်မဲ့)။ (၂) တဏှာပြဓာန်းသည် ၏ အဖြစ်၊ တဏှာနှင့် ယှဉ်သည်၏ အဖြစ်။ (တဏှာ။) (၃) ထို (တဏှာ) ကြောင့် ဖြစ် သည်၏ အဖြစ်။ (၁) ယေ လောကီယေ သင်္ခါရေ အာရဗ္ဘ... ပဝတ္တတိ၊ တံသန္တိသိတာ တပ္ပဋိဗဒ္ဓါ တဏှာ တေဟိ ဝိနာ အပ္ပဝတ္တန - တော တမ္ဗယာ နာမ၊ တမ္ဗယာဝ တမ္ဗယ - တာ။ (၂) တမ္ဗယာ ဝါ တဏှာသမ္ဗယတ္တာ ခန္ဓာ၊ တေသံ ဘာဝေါ တမ္ဗယတာ၊ သာ ဝေ တဏှာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၇၁-ချည်း။ (၃) တမ္ဗယတာ ဝုစ္စတိ တဏှာ။ မ၊ ဌ၊ ၄။ ၆၈။ သဗ္ဗေ တေဘူမကဓမ္မေ တဏှာသင်္ခါတာယ တမ္ဗယတာယ အဘာဝေန အတမ္ဗယော ဝိဏာသဝမုနိ။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၃၁။ (- မ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၇၇၊ ၃၇၆။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၂၁။)

တမ္ဗယတ္တ (န) [တမ္ဗယ+တ္တ] ထို (အမူအရာ) ကြောင့် ဖြစ်သည်၏အဖြစ်။ ကာယာဒိကိရိ-

ယာနိဗ္ဗတ္တနေန တမ္ဗယတ္တာ .... ကိရိယမယ - ပဝတ္တံ နာမ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၅၃။ သီ၊ ဌ၊ သင်္ခါ၊ ၂။ ၁၁၀။

တမ္ဗာက (တိ) [တ+တ+မန+က] ထိုထို (အတတ်-အတတ်မျိုးစုံ-) ကို-သိ-မှီဝဲ- ပြန်ဆို-တတ်သော၊ သူ။ တံ တံ မနတိတိ “တမ္ဗော”တိ ဝတ္တဗ္ဗေ တမ္ဗာကော၊ တံ တံ သိပ္ပံ အာသေဝတိ ပရိဝတ္တေတိတိ အတ္တော။ အာစရိယသေဝတံ နာမံ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၀၄။ မာ-သဒ္ဓေါ စ မနတ္တောတိ ဒသေတိ။... မနတ္တော စ နာမ အာသေဝနတ္တောယေဝ၊ သော စ ပရိဝတ္တနတ္တောတိ အာဟ “တံ တံ သိပ္ပံ” နှိအာဒိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၃၁။

တမ္ဗ၊ ခ (န) [တ+မုခ] ထို .... ကို - အဦးပြု - ဦးတည် - ခြင်း။ တမ္ဗ၊ ခေန ပန သေသ - ဓမ္မာပိ။ သီ၊ ဌ၊ သင်္ခါ၊ ၁။ ၃၉၅။ (- ဝိမတိ၊ ၁။ ၉၂။)

တမ္ဗလ (န) [တ+မူလ] ထို.... ၏ အကြောင်း ရင်း။ ဝိတက္ကမူလဘေဒံ ပဗ္ဗန္တိ ဝိတက္ကမူ - လဿ တမ္ဗလဿ စ ဘေဒဝိဘာဝနံ ဝိတက္က - မူလဘေဒံ ပဗ္ဗံ။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၇၆။

တမ္ဗလကကိလေသပ္ပတ္တိ (ထိ) [တမ္ဗလကကိ - လေသ+ဥပ္ပတ္တိ] ထို....လျှင် အကြောင်းရင်း ရှိသောကိလေသာတို့၏ ဖြစ်ခြင်း။ တမ္ဗလ - ကကိလေသပ္ပတ္တိယာ ဝိရောဓိတစိတ္တော ဝိပ - သကော.... နပ္ပဇာနာတိ။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၉၁။

တမ္ဗလ(လိ)ကတ္တ (န) [တမ္ဗလ(လိ)က + တ္တ] ထို....လျှင် အကြောင်းရင်း ရှိသည်၏ အဖြစ်။ တမ္ဗလကတ္တာ (သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၀၃) တိ ဖဿမူလကတ္တာ။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၁၄။ သာ ပန တမ္ဗလိကတ္တာ....သင်္ချံ ဂတာ။ သီ၊ ဌ၊ သင်္ခါ၊ ၁။ ၂၀-၁။ (- မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၁၅။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၆။ ဣတိ - ဝုတ်၊ ဌ၊ ၂၉၈။ ပေတ၊ ဌ၊ ၁၂၂။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၅။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၂၁၊ ၂၃၇။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅၀။

သံ၊ဋီ၊၁။၂၊၁၂။ အံ၊ဋီ၊၁။၅။ နေတ္ထိ၊ဋီ၊၂။
နေတ္ထိ၊ဝိ၊၁၂။)

တမ္ဗူလကဒုက္ခဘာဝ (ပု) [တမ္ဗူလက +
ဒုက္ခ+အဘာဝ] ထို....လျှင် အကြောင်းရင်း
ရှိသော ဆင်းရဲ၏မရှိခြင်း။ “အနိဿ”တိ
ဗျာပါဒါဘာဝါ တမ္ဗူလကဒုက္ခဘာဝေါ။
ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၉။

တမ္ဗူလကပစ္စယပရိဘောဂ (ပု) [တမ္ဗူလက-
ပစ္စယ+ပရိဘောဂ] ထို .... လျှင်အကြောင်း
ရင်းရှိသော ပစ္စည်း ၄-ပါးကို သုံးဆောင်
ခြင်း။ တမ္ဗူလကပစ္စယပရိဘောဂေ ဒေါသာ-
ဘာဝံ ဒဿေတုံ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၈၀။

တမ္ဗူလကဗျာပါဒါဘာဝ (ပု) [တမ္ဗူလက +
ဗျာပါဒ+အဘာဝ] ထို....လျှင် အကြောင်း
ရင်းရှိသော ဗျာပါဒ(ဒေါသ)၏ မရှိခြင်း။
အဗျာပဇ္ဇာတိအာဒိသု ဝေရာဘာဝါ တမ္ဗူ-
လကဗျာပါဒါဘာဝေါ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၉။

တမ္ဗူလဂ္ဂ (ပု) [တမ္ဗူလ+အဂ္ဂ] ထို....၏-
အရင်း-အစ-ဖြစ်သောတန်ဖိုး၊ ထို....၏
တန်ဖိုးရင်း။ တမ္ဗူလဂ္ဂတော (ယထာကမ္မံ
အဂ္ဂတော၊က) န ပရိဟာယတိ။ ဝိမတိ၊၂။
၂၄၈။

တယ (န) [တိ+ဏ။ ရှု။၃၇၉။ တိ+အယ။
မောဂ်၊၄။၄၉။ (တြယ-သံ)] (၁) ပေါင်း
အပ်သော ၃-ခု၊ ၃-ခုတို့၏အပေါင်း။ (၂)
၃-ခုသောအစိတ်ရှိသော (အပေါင်း)။ ရတ-
နတ္ထယ(ကင်္ခါယော၊မဟာဋီ၊၃။၂၇၇။ သီ၊ဋီ၊
သစ်၊၁။၂၅။ မဏိဒီပါ၊၁။၅၁။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။
၃၁-၂။ နိရုတ္တိ၊ဋီ၊၁၇)-ကြည့်။

တယတိ (ကြိ) [တယ+အ+တိ။ တယော
ရက္ခာဂတျံ။ ဓာတုတ္ထ၊၁၅၉။] စောင့်ရှောက်
၏၊ သွား၏၊ ရောက်၏၊ ဖြစ်၏။ (နိတိ၊ဓာ။
၁၃၉-ကြည့်။)

တယီ (ထိ) [တယ+ဤ။ (တြယီ-သံ)] ၃-ခု
သောအစိတ်ရှိသော (ဗေဒင်ကျမ်း)၊ ဗေဒင်

၃-ကျမ်း-ပုံ။ (ဣရဝေဒ-စသော ဝေဒ ၃-
ကျမ်း၊ ဗြဟ္မ-စသော မုတ္တိ ၃-ပါး၊ သိကြား၊
ဘုရား၊ ဗကုစီ-မည်သော နွယ်ပင် ‘ကန်ဂလာ
ပင်’။ ထောမ။) ဧတေ ဝေ တယော ဝေဒါ
တယီ နာမ၊ တယော အဝယဝါ အသာတိ
တယီ။ အယံ တယီ-သဒ္ဓေါ နာရိ၊ ဣတ္ထိ-
လိင်္ဂေါ။ ဓာနံ၊ဋီ၊၁၀၈။

တယောဂ (ပု) [တုမ္မ+ယောဂ] (၁) တုမ္မ-
သဒ္ဓါနှင့် ယှဉ်ခြင်း။ (၂) တုမ္မ-သဒ္ဓါနှင့် ယှဉ်
သော(မဇ္ဈိမပုရိသံ)။ တိဝံဓော ကြိယာ-
ပဒေသု ယောဂေါ တ-ယောဂေါ၊ မ-ယော-
ဂေါ၊အည-ယောဂေါ စ။ နိတိ၊ပဒ။၃၅။

တယောဇနဝတ္ထု (န) [တယောဇန+ဝတ္ထု]
၃-ဦးသော ကျီးငှက်၊ မိန်းမ၊ ရဟန်း တို့၏
(ဝတ္ထု) အကြောင်းအရာ။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊
ဓမ္မပဒပါဠိ၊ ၉-ဝဂ်၊ ၁၁-ဝတ္ထု။ ဓမ္မ၊၃၂။ ဓမ္မ၊
ဋ္ဌ၊၂။၂၄-ဂ။

တယောဓမ္မဇာတက (န) [တယောဓမ္မ+ဇာ-
တက] တယောဓမ္မ-ဇာတ်၊ အလောင်းတော်
မျောက် မင်း ဖြစ်စဉ် ရေစောင့် ဘီလူး
(ဒကရက္ခိယံ)၏ “မျောက်မင်း— အကြင်
ပုဂ္ဂိုလ်အား ရင်ဆိုင်တွေ့ကြုံသောဘေးရန်ကို
ဖျက်ဆီးဖို့ရန် ပညာနှင့် ယှဉ်သော လုံ့လ၊
သူရဲဘောသတ္တိ၊ဥပါယပညာ တရား ၃-မျိုး
ရှိခဲ့အံ့၊ ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည် ရန်သူဟူသမျှကို လွှမ်း
မိုး နှိမ်နင်းနိုင်၏။ သင့် သန္တာန်မှာ ထိုတရား
များ ရှိလေယောင်တကား” ဟု ချီးမွမ်းခံရ
ပုံအကြောင်းကို ဟောပြော ဇာတ်။ ခုဒ္ဒက-
နိကာယ၊ ဇာတကပါဠိ၊ ၁-နိပါတ်၊ ၆-ဝဂ်၊
ဂ-ဇာတ်။ ဇာ၊၁။၁၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၈-၉၊
၃၀၀။

တယောဓမ္မသုတ္တ (န) [တယောဓမ္မ+သုတ္တ]
တယောဓမ္မ-သုတ်၊ ပဋိသန္ဓေနေခြင်း၊အိုခြင်း၊
သေခြင်း-ဟူသော တရား၃-မျိုးကို ပယ်နိုင်
သော အကြောင်းနှင့် မပယ်နိုင်သော အ

ကြောင်းတို့ကို အဆင့်ဆင့် ဟောပြောသုတ်။
အဂ္ဂတ္တရန်ကာယ၊ဒသကန်ပါတပါဠိ၊ ၂-ပဏ္ဏာ-
သက၊ ၃-ဝဂ်၊ ၆-သုတ်။ အံ၊ ၃။ ၃၇၀-၅။

တယျောဂ (ပု) [တုမ္မ+ယောဂ] (၁) တုမ္မ-
သဒ္ဓါနှင့်ယှဉ်ခြင်း။ (၂) တုမ္မ-သဒ္ဓါနှင့်ယှဉ်
သော (မဇ္ဈိမပုရိသ်)။ တုမ္မေန ယောဂေါ
တယျောဂေါ။ နိတိ၊ သုတ္တံ၊ ၇၀၄။ (-၅၄၅။
နိတိ၊ ပဒ၊ ၃၈၄-၅။ မောဂ်၊ ပဉ္စိက၊ ၃။ ၈၉။)

တရ (ပု၊ န) [တရ+အ။ တရော စ ပစ္စရိတ္တိ-
ယံ။ တရန္တိ အနေန တရော၊ တရ ပ္လဝ-
တရဏေသု။ ဓာန်၊ ၆။ ၆၆၅။] (၁) ဖောင်။
(၂) အစွမ်းသတ္တိ၊ ခွန်အား။ (န) (၃)
လှေ၊ သင်္ဘော၊ ရေယာဉ်။ (ရေ၊ အဟုန်၊
အဟုန်နှင့်တကွသွားခြင်း၊ အနာရောဂါ၊ ကမ်း၊
မျောက်၊ လျင်မြန်ခြင်းဂုဏ်၊ လှေ၊ သင်္ဘော။
စိန္တာမဏိ။ ထောမ။) (၁) တရံဝါတိ ဥဠုမ္ပံ
ဝိယ။ အဘိဝတာရ၊ ၁။ ၁၅၇။ တရေနာတိ
မဟာပစ္စရိယေန။ ဇိနာလင်္ကာရ၊ ၂။ ၂။ (၂)
ဒြဝိဏံ၊ တရော၊ ပရက္ကမော၊ ပါဏောပိ။ ဓာန်၊
၆။ ၃၉၈။ (- အမရ၊ ၁၈၊ ၁၀၂။) (န) (၃)
နာဝါ ပ္လဝေါတရံ ပေါတော။ နိတိ၊ ဓာ၊ ၁၅၀။

တရက (ပု) [တရ+အက] လှေ၊ သင်္ဘော၊
ရေယာဉ်။ တရန္တုနေနာတိ တရကော တရ-
ဏံ။ ဣဒံ၊ ၁။ ၁၈။

တရဂ္ဂဟဏ (န) [တရ+ဂဟဏ] တရ-သဒ္ဓါ။
တရဂ္ဂဟဏဉေတ္ထ အနုတ္တရောတိ ပဒဿ အတ္တ-
နိဒ္ဒေသဝသေနကတံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၅၆။ (-မဏိ-
မဉ္ဇူ၊ ၂။ ၂၂၄။)

တရဂ် (ပု) [တရ+ဂမ္မ+ကိ။ တိရ+ဂမ္မ+ကိ။
တရန္တော ဂစ္ဆတိ၊ တိရံဝါ ဂစ္ဆတိတိ တရဂေါ။
အလုတ္တသမာသော၊ ပရတြ ဤသတ္တံ။ ဓာန်၊
၆။ ၆၆၂။ ထိ-၌ တရဂ်နိ၊ တရဂ်ဏိ] (၁) လှိုင်း
တံပိုး၊ ကြီးသောလှိုင်းတံပိုး။ (ထိ) (၂) မြစ်။
(လှိုင်း၊ လုပ်ငန်း အစိတ်အပိုင်း၊ ခုန်ခြင်း၊
ကဆုံးပြေးခြင်း၊ အဝတ်ပုဆိုး၊ ထိုမှဤမှ ရွှေ့

ရှားခြင်း။ P. S. D.။) (၁) ခုဒ္ဒိကာ
ဦးမိယော ဝိစိယော။ မဟတိယော တရဂ်။
သာရတ္ထ၊ ၁။ ၃၆၆။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၇၃။ (-ဗုဒ္ဓဝံ၊
၄။ ၁၈၃။) (ထိ) (၂) တရဂ်နိယုတ္တံ။ ဓာန်၊
၆။ ၆၈၁။ တရဂ်ဏိဝိလိနိ၊ အမရ၊ ၁၀၊ ၃၀။

တရဂ်ဗ္ဗာဟတ (တိ) [တရဂ်+အဗ္ဗာဟတ]
လှိုင်းတံပိုးတို့-ဖြင့်-သည်- ရှေးရှုဆောင်-
ပုတ်ခတ်-အပ်သော(ရေမြှုပ်စိုက်)။ အဝဿ-
မေဝ ဘိဇ္ဇတိ တရဂ်ဗ္ဗာဟတံ ဟုတွာ။ သံ၊ ၆။
၂။ ၂၅၀။

တရဂ်ရာသိ (ပု) [တရဂ်+ရာသိ] လှိုင်းတံပိုးတို့၏
အစုအပေါင်း။ ဦးမိယော ဂါဝုတာဒိဘေဒါ
တရဂ်ရာသယော ဂဏနာတော အသိဝိယာ
သင်္ချာဝိရဟိတာ ယထာ ဟောန္တိ။ အပ၊ ၄။ ၁။
၂၅၄။

တရဂ်ဝတ္ထ (န) [တရဂ်+ဝတ္ထ (=ဝတု+တ)]
လှိုင်းတံပိုးကဲ့သို့ ရွတ်ဆိုရခြင်း၊ လှိုင်းတံပိုးကဲ့
သို့ ရွတ်ဆိုနည်း။ သရဘညေ ကိရတရဂ်ဝတ္ထ-
(တရဂ်ဘေဒဝတ္ထ၊ သိ) ဓောတကဝတ္ထ၊ ဂလိတ-
ဝတ္တာဒိနိ ဒွတ္တိ သ ဝတ္တာနိ အတ္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။
၄၆။ (-သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၈၁။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၂၈။)

တရဂ်ဝိစိ (ထိ၊ ပု) [တရဂ်+ဝိစိ] တရဂ်-မည်
သောလှိုင်းတံပိုး၊ ယူဇနာ ၅-ဆယ်တိုင်အောင်
တက်သောလှိုင်းတံပိုး၊ လှိုင်းတံပိုးကြီး။ မဟာ-
သမုဒ္ဒေ ကိရ မဟိန္ဒဝိစိ နာမ သဠိ ယောဇ-
နာနိ ဥဂ္ဂစ္ဆတိ၊ တရဂ်ဝိစိ နာမ (ဂင်္ဂါဝိစိ နာမ၊
သိ၊ သျှာ) ပဏ္ဏာသ ယောဇနာနိ ရောဟနဝိစိ
နာမ စတ္တာလိသ ယောဇနာနိ ဥဂ္ဂစ္ဆတိ။
မဟာနိ၊ ၄။ ၃၄၈။

တရစ္ဆ (ပု) [တရ+ဆ။ တရ တရဏောဆော။
ဓာန်၊ ၆။ ၆၁၁။ (တရက္ခ-သံ)] (၁)
တရစ္ဆ-သားကောင်။ (က) အောင်း(အဘိ၊
၄။ ၁။ သျှ။ ဓာန်၊ ၆။ ၆၁၂။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ သျှ။
(၁) ကျားသစ် (ကျော်အောင်၊ ဓာန်၊ သျှ။

ဝိဓာန်)။ (ဂ) ခွေးကျား (ဓာန်၊ ငွါ၊ သျှ)။
 (ဃ) သစ်ကျုတ် (အဘယ၊ ဓာန်၊ သျှ)။
 (င) ဝက်ဝံအထူး (ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ငွါ၊ သစ်၊ တောင်
 ပေါက်၊ ဓာန်၊ သျှ)။ (စ) ခြင်္သေ့နက်၊ ဝက်ဝံ
 နက် (ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ငွါ)။ (ဆ) သစ် (အမရ၊
 သျှ)။ (ခွေးသဏ္ဌာန်ရှိသော မည်းနက်သော
 အရေးအကြောင်းတို့ဖြင့် ပျောက်ကျားသော
 သားကောင်အထူး။ မဟေသုရဋ္ဌိကာ။ သစ်
 ကျုတ်။ ဝိလျံ - E. S. D.။ အာဖရိကတိုက်
 တွင်အရှိများ၍ မေးရိုးအထူးသန်မာပြီးလျှင်
 အပုပ်ကောင်ကို စားတတ်သည့် အသည်း
 ကြောင်သောခွေးအ (U.E.B.D.)။ အသား
 ကိုစားသည့် ရိုင်းသောသတ္တဝါ။ ၎င်းသတ္တဝါ
 သည် သန်မာ၏။ သို့သော် သူရဲတောနည်း၏။
 ခွေးကြီး သို့မဟုတ် ဝံပလွေနှင့် တူ၏။ အာရှ
 တိုက်နှင့်အာဖရိကတိုက်များတွင် တွေ့ရသည်။
 “HYENA, HYAENA” A.L.D. ကြည့်။ (၂) ဗောဓိပင်၏ ဘဏ္ဍာထိန်းဖြစ်
 သော “တရစ္ဆာ” အမည်ရှိသော မင်းမှုထမ်း။
 (သိဟဋ္ဌမဟာဂဏ္ဍိပုဒ်)။ နို့ညှစ် နွားမထိန်း
 ဖြစ်သော “တရစ္ဆာ” အမည်ရှိသော မင်းမှု
 ထမ်း။ (မာဂဓဂဏ္ဍိပုဒ်)။

(၁) တရစ္ဆာ ဟန္တာ တရစ္ဆာမသံ ပရိဘုဉ္ဇ
 န္တိ။ ဝိ၊ ၂။ ၃၁၄။ တရစ္ဆာတိ ကာဠသိဟာ။ ဝိ၊
 နိစ္ဆယ၊ ငွါ၊ ၁။ ၁၀၆။ သိသဂီဝါတရဂေန် (ဂီဝါ-
 ဘဂေန်၊ က) စရန္တာ အစ္ဆဝိသေသာဝတရစ္ဆာ။
 ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ငွါ၊ သစ်၊ ၂။ တရစ္ဆောတိ စာမ-
 ရော၊ ယော “အောင်း” လူတိ ဝုစ္စတိ။ တရတိ
 တံ တံဌာနံ ဥတ္တရိတွာ ဂစ္ဆတိတိ တရစ္ဆော။
 ဇာ၊ ငွါ၊ ၁။ ၅၁၆။ မဟာကုက္ကုရပ္ပမာဏော
 ကုက္ကုရုကတိ ကဏ္ဍလေခါစိတ္တသရိရော ဂေါ-
 မနုဿာဒိဟိ သက္ခမော ရဿမုခေါ တရစ္ဆော
 နာမ၊ သော “သုနုဗျဠေါ” တိ ဝုစ္စတိ။
 ဓာန်၊ ငွါ၊ ၆၁၁။ တရစ္ဆာ ကဗရဂေန် မိဂါဒနာ
 စမရဇာတိ။ ရှု၊ ငွါ၊ ၉၄။ (- ဝိ၊ ၁။ ၂၂၆။
 အံ၊ ၂။ ၈၉။ ဇာ၊ ၂။ ၁၁၃။ မဟာနိ၊ ၁၀၊ ၂၀၀။

၃၇၁။ စူဠနိ၊ ၂၄၉။ ဝိ၊ ငွါ၊ ၂။ ၂၉၂။ မ၊ ငွါ၊ ၁။
 ၃၁၉။ သံ၊ ငွါ၊ ၂။ ၂၂။ အဘိ၊ ငွါ၊ ၁။ ၃၆၇။ အဘိ၊
 ငွါ၊ ၂။ ၃၄၉။ အပ၊ ငွါ၊ ၂။ ၂၆၂။ ပဋိသံ၊ ငွါ၊ ၁။
 ၂၀။ ကခါ၊ ငွါ၊ သစ်၊ ၂၃၉။)

(၂) ဂေါပကာ ထုဇကမ္ပိနော တထာ
 “တရစ္ဆာ” တိ မဟာဂဏ္ဍိပဒေ ဝုတ္တံ။ ဂဏ္ဍိ-
 ပဒေ ပန .... ခီရဓေနပါလနတ္တာယ တရစ္ဆ-
 ကုလာနိ .... ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၈၃။ (- ဝိမတိ၊
 ၁။ ၃၅။ မဟာဝံသ၊ ၁၉။ ၂။)

တရစ္ဆာ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (သီဟိန္ဒူကျွန်း၌ ရှိခဲ့
 ဘူး၍မဟာနာဂ-မင်း ဆည်ဖို့ခဲ့သော) တရစ္ဆာ-
 မည်သော ရေကန်။ ဝါပိ တရစ္ဆာနာမ် သာ။
 မဟာဝံသ၊ ၂၂။ ၄။ (- မဟာဝံသ၊ ငွါ၊ ၃၀၆။)

တရစ္ဆက (ပု) [တရစ္ဆ+က။ (တရက္ခက-
 ဝိလျံ-E. S. D.)] တရစ္ဆ-သားကောင်၊
 အောင်း။ အစ္ဆကောကတရစ္ဆက (အပ၊ ၁။
 ၁၈၊ ၃၁၂။ ထေရ၊ ငွါ၊ ၁။ ၁၁၇) ကြည့်။

တရစ္ဆကုလ (န) [တရစ္ဆာ+ကုလ] “တရစ္ဆာ”
 မည်သော မင်းမှုထမ်းတို့၏ အမျိုးအနွယ်။
 အဋ္ဌ တရစ္ဆကုလာနိ။ ဝိ၊ ငွါ၊ ၁။ ၇၁။ တရစ္ဆာ
 (၂)-လည်း ကြည့်။

တရစ္ဆဓဋ္ဌတေမိတ (တိ) [တရစ္ဆာ+ဓဋ္ဌ+
 တေမိတ] အောင်း၏ တံတွေးဖြင့် စွတ်စိုစေ
 အပ်သော (သားချို-စသည်)။ ဝိသာဏာ-
 ဒီနံ တရစ္ဆဓဋ္ဌတေမိတာနံ .... သုဓမ္မတာ
 ဝုတ္တာ။ မူလ၊ ငွါ၊ ၁။ ၁၅၃-၄။ (- မ၊ ငွါ၊ ၁။
 ၃၀၈။ သံ၊ ငွါ၊ ၂။ ၂၆။)

တရစ္ဆမသ (န) [တရစ္ဆာ+မသ] အောင်းသား။
 န ဘိက္ခဝေ တရစ္ဆမသံ ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၂။
 ၃၁၄။ တရစ္ဆာ (၁)-လည်း ကြည့်။

တရစ္ဆမသဂန္ဓ (ပု) [တရစ္ဆမသ+ဂန္ဓ] အောင်း
 ၏ အသားအနံ့၊ အောင်းသားနံ့။ တရစ္ဆာ
 တရစ္ဆမသဂန္ဓန ဘိက္ခု ပရိပါတေန္တိ။ ဝိ၊ ၂။
 ၃၁၄။

တရစ္ဆဝိသာသ (ပု) [တရစ္ဆ + ဝိသာသ]
အောင်းစားကြင်း။ တရစ္ဆဝိသာသံ ပဿိ-
တွာ။ ဝိ။ ၁။ ၇၃။

တရစ္ဆိ (ပု) [တရ + ဆ + ဣ] တရစ္ဆ-သား
ကောင်၊ အောင်း။ တရစ္ဆိ ဓာဝန္တိတိ တရစ္ဆ-
ယော။ ဇာ၊ ၉။ ၂။ ၁၅၂။ အစ္ဆကောက-
တရစ္ဆိ (ဇာ၊ ၁။ ၃၈၂။ ဇာ၊ ၂။ ၁၀၉၊ ၃၆၀)-
လည်း ကြည့်။

တရစ္ဆု (ပု) [တရ + ဆ + ဥ။ (တရကျု- သံ)]
အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ တရကျု သ္မုမ္မိဒနး။
အမရ၊ ၁၅၊ ၁။ (- ဝိလျံ - E. S. D.)
(မောက်၊ သျှ၊ ၂။ ၄၁-လည်း ကြည့်။)

တရဏ (တိ) [တရ + ယု။ တရ ပ္လုဝနသရ-
ဏေသု။... တရဏံ ဝုစ္ဆတိ နာဝါ၊ တရတိ
ဥဒကပိဋေ ပ္လုဝတိ၊ တရန္တိ ဥတ္တရန္တိ ဝါ နဒိ*
ဧတေနာတိ အတ္တေန။ နိတိ၊ ဓာ။ ၁၅၀။]
(၁) လှေ၊ သင်္ဘော၊ ရေယာဉ်။ (၂) ဖြတ်
ကူးခြင်း၊ (က) မြစ်-စသည်၏ တဖက်ကမ်း
သို့ အရောက်ကူးသွားခြင်း။ (ခ) သံသရာ
၏ တဖက်ကမ်းသို့ အရောက်ကူးသွားခြင်း။
(၃) ကျော်လွှား - လွန်မြောက် - ခြင်း။
(၄) သက်ဝင်စေခြင်း၊ ချသွင်းခြင်း။ (၅)
သံသရာ၌ ငုပ်၊ ပေါ်သောအားဖြင့် နှစ်မွန်း
မျောပါးခြင်း။ (၆) ကူးမြောက်စေခြင်း၊
ကူးတို့ပို့ခြင်း။ (၇) အရိယမဂ်ဖြင့် နိဗ္ဗာန်ကို
ထိုးထွင်း၍သိခြင်း၊ အရိယမဂ်ဖြင့် နိဗ္ဗာန်သို့
ရောက်ခြင်း။ (၈) ယာဂု၊ ယက်မန်းရည်။
(လှေ၊ ဖောင်၊ နတ်ပြည်၊ ပေါလောပေါ်
ခြင်း၊ အရပ်တပါးသို့ သွားခြင်း၊ ကမ်းတဖက်
သို့ ကူးသွားခြင်း၊ ကျော်ဖြတ်လာခြင်း။
စိန္တာမဏိ။ ဝါစပုတိ။ ထောမ။ ဝိလျံ။ ကူး
သွားခြင်း၊ လွန်သွားခြင်း၊ ကမ်းပေါ်ရောက်
ခြင်း။ ပါဠိ-သိ၊ ဓာန်။)

(၁) လှေ၊ သင်္ဘော၊ ရေယာဉ်။ နာဝါ
ပ္ပဝေါ တရံ ပေါတော၊ တရဏံ ဥတ္တရံ

တထာ။ ဇလယာနန္တိ တောနိ၊ နာဝါနာမာနိ
ဟောန္တိ တု။ နိတိ၊ ဓာ။ ၁၅၀။

(၂) ဖြတ်ကူးခြင်း၊ (က) မြစ်-စသည်၏
တဖက် ကမ်းသို့ အရောက် ကူးသွားခြင်း။
အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ တိရိယံ တရဏာယ။
ဝိ၊ ၂။ ၉၀။ (- ဝိ၊ ၉။ ၂။ ၇၄။ ကင်္ခါ။ ၂။ ၄၄။
ဒီ၊ ၉။ ၂။ ၂၆။ သံ၊ ၉။ ၂။ ၅။ ဣတိဝုတ်၊ ၉။ ၁၄။
ဝိ၊ နိစ္ဆယ။ ၁။ ၁၈၉။)

(ခ) သံသရာ၏တဖက်ကမ်းသို့ အရောက်
ကူးသွားခြင်း။ ပါရမနသင်္ခါတံ ဟိ တရဏံ
ဒိဋ္ဌိဂတိကာနံ နတ္ထိ။ အံ၊ ၉။ ၂။ ၁၄၂။ (- မ၊
၉။ ၂။ ၄၀။ မ၊ ၉။ ၂။ ၁၃၉။ ဣတိဝုတ်၊ ၉။ ၁၄။
ထေရီ၊ ၉။ ၁၄။ သိ၊ ၉။ သင်္ခါ။ ၂။ သံ၊ ၉။ ၁။
၄၇။)

(၃) ကျော်လွှား - လွန်မြောက် - ခြင်း။
ဇရာမရဏသ တရဏာယ။ စူဠနိ၊ ၁၉၆၊ ၂၀။
ဝေ မရဏသ တရဏော ဘဝေယျ။ မဟာနိ၊
၉။ ၃၈၅။ (- သံ၊ ၉။ ၂။ ၁၇၀။ အံ၊ ၉။ ၁။ ၁၃၀။
သံ၊ ၉။ ၂။ ၁၆၅။ နေတ္ထိ၊ ၉။ ၁၃၂။)

(၄) သက်ဝင်စေခြင်း၊ ချသွင်းခြင်း။
တံ ပန ဩဂါဟေတွာ တရဏံ တတ္ထ ဩတ-
ရဏံ အနုပ္ပဝေသနံ ဟောတိ။ ဒီ၊ ၉။ ၂။ ၁၆၆။
အံ၊ ၉။ ၂။ ၃၅၅။ အနုပ္ပဝေသန-လည်း ကြည့်။

(၅) သံသရာ၌ ငုပ်၊ ပေါ် သောအား
ဖြင့် နှစ်မွန်းမျောပါးခြင်း။ ပါရမနသင်္ခါတံ
တရဏံ ဒိဋ္ဌိဂတိကာနံ တတ္ထ တတ္ထေဝ အပ-
ရာပရံ ဥမ္မုဇေနနိမုဇေနဝေသေန ပိလဝနန္တိ
အာဟ “တရန္တိ ဥပ္ပလဝန္တိ”တိ။ မ၊ ၉။ ၂။ ၆။
(- အံ၊ ၉။ ၂။ ၁၄၂။)

(၆) ကူးမြောက်စေခြင်း၊ ကူးတို့ပို့ခြင်း။
တရဏာယ ဣဒံ ဖလံ။ အပါ၊ ၁။ ၈၉၊ ၂၂၉။
အပါ၊ ၂။ ၆၈။ ထေရီ၊ ၉။ ၁။ ၅၇၊ ၇၃။ ယဒိဒံ
သမ္ပတ္တ သမ္ပတ္တ မဟာနုဘာဝါနံ တရဏန္တိ
အတ္ထော။ အပါ၊ ၉။ ၂။ ၄၅။ (- အပါ၊ ၂။ ၂၃၈။
ထေရီ၊ ၉။ ၁။ ၁၈။)

(၇) အရိယမဂ်ဖြင့် နိဗ္ဗာန်ကို ထိုးထွင်း၍ သိခြင်း၊ အရိယမဂ်ဖြင့် နိဗ္ဗာန်သို့ရောက်ခြင်း။ တရေယျာတိ ဧတ္ထ တရုဏံ နာမ အရိယမဂ္ဂ-ဗျာပါရောတိ အာဟာ “ပဋိဝိဇ္ဈေယျ ပါပု-ဏေယျာ”တိ။ တထာ ဟိ ဝက္ခတိ “ပဋိ-ဝေဓတရုဏံ နာမ ဝုတ္တ”န္တိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၇၁။

(၈) ယာဂု၊ ယက်မန်းရည်။ ဒွယံ ယာ-ဂုယံ၊ တရ ပ္လဝနတရဏေသု။ တရတိ ပ္လဝတိ ဗျာပိဘဝတိတိ တရုဏံ၊ ယု။ ဓာန်၊ဋီ၊၄၆၅။

တရုဏကိရိယာ (ထိ၊န) [တရုဏ+ကိရိယာ] ကူးခပ် - လွန်မြောက် - ခြင်း - အမူအရာ။ ကိဉ္ဇာပိ ဥဒတာရိတိ တရုဏကိရိယာ အတိတ-ဘာဝေန ဝုတ္တာ။ နေတ္ထိ၊ဋီ၊၁၃၂။

တရုဏဋ္ဌ (ပု) [တရုဏ+အတ္ထ။ ထွ-ကို ဋ္ဌ-ပြု။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၀၇။] (က) (သံသရာ၌) ပေါလောမျောခြင်း - အနက် - သဘော။ (ခ) (ကိလေသာ - သံသရာ - ခရီးခဲကို) လွန်မြောက်ခြင်း - အနက် - သဘော။ (က) (ခ) တရုဏဋ္ဌေန(ပဋိသံ၊၂၉၀)တိ အနော-သိဒ္ဓိတွာ ပိလဝနဋ္ဌေန၊ အတိက္ကမနဋ္ဌေန ဝါ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၉။ (- ပဋိသံ၊၃၀၅။) (ခ) တရုဏဋ္ဌော အဘိညေယျော။ ပဋိသံ၊၁၆။ ကိလေသကန္တာရသံသာရကန္တာရတိက္ကမနေ-န တရုဏဋ္ဌော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၈။

တရုဏတ္ထ (ပု) [တရုဏ + အတ္ထ] ကူးခြင်းအကျိုး၊ ကျော်ဖြတ်ခြင်း အကျိုး။ သေတု ကာရာပိ-တော မယာ၊ တရုဏတ္ထာယ လောကဿ။ အပါ၊၁။၂၆၉။ ကုလ္လော နာမ တရုဏတ္ထာယ ကလာပံ ကတွာ ဗဒ္ဒေါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅။

တရုဏပ္ပ(ပ)ယောဂ (ပု) [တရုဏ+ပယောဂ] ကူးခပ် - လွန်မြောက် - ခြင်းငှါ အားထုတ်ခြင်း။ အတရန္တော (သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈) တိ ဩဃာနံ အတိက္ကမနတ္ထံ တရုဏပ္ပယောဂံ အကရောန္တော။ သံ၊ဋီ၊၁။၄၇။ (-၅၃။)

တရုဏဝါရ (ပု) [တရုဏ+ဝါရ] ကူးခြင်း - အလှည့် - အကြိမ်။ ထောကမ္ပိ တရုဏဝါရေန န ဝနုတိ။ ဝဇီရ၊၃၅၉။

တရုဏာကာရ (ပု) [တရုဏ+အာကာရ] ကူးခပ် - လွန်မြောက် - ခြင်း၏ အကြောင်းခြင်းရာ။ တရုဏာကာရော ဣဓ ပုစ္ဆိတော၊ သော ပန တရုဏာကာရော အတ္ထတော ကာရုဏမေဝ။ သံ၊ဋီ၊၁။၄၄။

တရုဏိ (ပု) [တရ + အဏိ။ တရုဏ + ဣ။ ရှု၊၆၇၉။] (၁) လှေ၊ သင်္ဘော၊ ရေယာဉ်။ (၂) နေ။ (ရှားစောင်းလက်ပတ် ‘မညိုးပန်း’။ အမရ။ မရိုးပင်၊ ကြေးနီ။ ထောမ။) တရန္တု-နေနာတိ တရုဏိ = နာဝါ၊ သူရိယော စ။ ဣာဒိ၊၆၂။

တရုဏိ(ဏိ)ယ (တိ) [တရုဏ + ဣ (ဤ) ယ] (က) ကူးတို့ပို့သူ၊ ကူးတို့သမား (တရုဏိယ-ထေရ်-စသည်)။ (ခ) တံတားခင်းသူ၊ တံတားဒါယကာ (တရုဏိယထေရ်-စသည်)။ (က) အာယသ္မာ တရုဏိယော ထေရော။ အပါ၊၁။၂၂၉၊၂၆၄။ အပါ၊၂။၆၈။ (ခ) အာ-ယသ္မာ တရုဏိယော ထေရော။ အပါ၊၁။၂၆၉။

တရုဏိ(ဏိ)ယတ္ထေရ (ပု) [တရုဏိ(ဏိ) ယ+ထေရ] တရုဏိ(ဏိ)ယထေရ်၊ (က) ကမ္ဘာ ၁၈၀၀-ထက်၌ အတ္ထဒဿိမြတ်စွာဘုရားအမှူးရှိသော သံဃာတော်ကို ကူးတို့ပို့ခဲ့ဘူးသော ကောင်းမှုကြောင့် ကမ္ဘာ ၁၃၀၀-ထက်၌ ရတနာ ၇-ပါးနှင့်ပြည့်စုံသော ‘သဗ္ဗေဘဝ’မည်သော စကြာမင်း ၅-ကြိမ်တိုင်တိုင် ဖြစ်ပြီးနောက် ဤဘုရားရှင် လက်ထက်တော်၌ ‘တရုဏိယ’ဟူသောအမည်ဖြင့် ထင်ရှားသော ရဟန္တာထေရ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ထေရာပဒါန-ပါဠိ၊ ၂၁-ဝဂ်၊ ၄-အပဒါနိ။ ၄၉-ဝဂ်၊ ၈-အပဒါနိ။ အပါ၊၁။၂၂၈-၉။ အပါ၊၂။၆၇-၈။

(ခ) ဇာ-ကမ္ဘာထက်၌ ရဟန်းအပေါင်း အခြံအရံ ရှိသော ဝိပဿီမြတ်စွာဘုရားကို ကူးတို့ပို့ခဲ့ဘူးသော ကောင်းမှုကြောင့် ဤ ဘုရားရှင် လက်ထက်တော်၌ ‘တရုဏီယ’ ဟူသောအမည်ဖြင့် ထင်ရှားသော ရဟန္တာ ထေရ်။ ထေရပဒါနပါဠိ၊ ၂၇-ဝဂ်၊ ၁၀-အပဒါန်။ အပါ၊ ၁။ ၂၆၄။

(ဂ) ဇာ-ကမ္ဘာထက်၌ တံတားဆောက် လုပ်ခဲ့ဘူးသော ကောင်းမှုကြောင့် ၅၅-ကမ္ဘာထက်၌ ရတနာ ၇-ပါးနှင့်ပြည့်စုံသော ‘သမောဂဓ’ စကြာမင်း ၁-ကြိမ် ဖြစ်ပြီး နောက် ဤဘုရားရှင် လက်ထက်တော်၌ ‘တရုဏီယ’ဟူသောအမည်ဖြင့် ထင်ရှားသော ရဟန္တာ ထေရ်။ ထေရပဒါနပါဠိ၊ ၂၇-ဝဂ်၊ ၁၀-အပဒါန်။ အပါ၊ ၁။ ၂၆၉။

တရုဏီ (ထိ) [တရ+ယု+ဤ။ တရန္တိ ယာယ တရုဏီ၊ ယု၊ နဒါဒိ။ ဓာနံ၊ ခြုံ၊ ၆၆၆။] လှေ၊ သင်္ဘော၊ ရေယာဉ်။ တရုဏီသင်္ခါတာယ နာဝါယ မဟန္တ လောဏသဂရံ ပဝိသတိ။ မဟာနိဋ္ဌ၊ ၂၄၂။

တရုဏီယ (တိ) [တရ+အနိယ] (၁) လျင်မြန် စွာပြုသင့်သော (ကိစ္စ)။ (၂) ကူးခပ်-လွန်မြောက် - အပ်သော (ဥပယုတရားစသည်)။ (၁) တရုဏီယေစ ဒန္တယေ(ထေရ။ ၂၇၁) တိ ဂဟဋ္ဌဿ .... တရိတဗ္ဗေ သမ္ပတ္တေ သိသံ တံ ကိစ္စံ အနုယုဉ္ဇိတော။ ထေရ၊ ၂။ ၁၉-၂၀။ (-ဇာ၊ ၄၊ ၁။ ၁၂၉) (၂) သဗ္ဗညုတညာဏဿေဝ တရုဏီယတာယ ဒုတ္တရတာ။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၄။

တရုတိ (ကြိ) [တရ + အ + တိ။ ဓာနံ၊ ခြုံ၊ ၆၆၅၊ ၆၆၆။ နိတိ၊ ဓာ၊ ၁၅၀။] (၁) ကူး၏။ (၂) လွန်မြောက်၏၊ ကျော်လွှား၏၊ ကျော်လွန်သွား၏။ (၃) ပေါလောမျော၏၊ ငုပ်ချီ ပေါ်ချီပြု၏။ (၄) မရပ်မတည် ချာချာ

လည်၏။ (က) ပြေးသွား၏။ (ခ) အဆောတလျင်-အရေးတကြီး-ပြု၏။ (၅) အရိယမဂ်ဖြင့် ထိုးထွင်း၍ သိ၏၊ အရိယမဂ်ဖြင့် ရောက်၏။ (၆) အားထုတ်၍ - ကူးခပ် - ကူးယက် - ၏။

(၁) ကူး၏။ နာဝါ နာမ ယာယ တရုတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၆၀။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၀။ (- အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၀။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၄၃။) တရန္တိ-ဒိ၊ ၂။ ၇၆။ ဥဒါန၊ ၁၀၀။ ထေရ၊ ၃၀၃။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၀။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၄၀၃။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၃၅၄။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁။ ၉၆-၇။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၆၇။ တရသိ-ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၂။ တရမိ-ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၂။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၄၆။ တရေယျ-အပါ၊ ၂။ ၁၀၀။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၂။ တရေမု - ဇာ၊ ၁။ ၂၄၅။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၆၆။ တရိဿတိ - ဒီ၊ ၂။ ၇၆။ ဥဒါန၊ ၁၀၀။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၃။ တရိဿာမိ-အပါ၊ ၂။ ၁၀၀။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၂၄၃။ တရိဿာမ - ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၆၆။

(၂) လွန်မြောက်၏၊ ကျော်လွှား၏၊ ကျော်လွန် သွား၏။ တရုတိ - သံ၊ ၁။ ၅၁။ ၂၁၆-၇။ သုတ္တနိ၊ ၃၀၅-၆။ ပေတ၊ ၂၁၆။ နေတ္ထိ၊ ၁၂၅။ မိလိန္ဒ၊ ၃၁၇။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၆။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၃။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၄၆။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၆-၇။ ပေတ၊ ၄။ ၂၆၀။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၁၆။ မဟာနိဋ္ဌ၊ ၄၅။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂၂၆။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၅၇။ နေတ္ထိ၊ ဝိ၊ ၆၀၊ ၃၀၊ ၃၄၆။ တရုတိတိ အတိက္ကမတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၁၇။ တရန္တိ-သံ၊ ၁။ ၁၇၁၊ ၁၀၅။ သံ၊ ၃။ ၁၄၆၊ ၁၆၂။ သုတ္တနိ၊ ၃၂၁။ ဇာ၊ ၂။ ၁၄၀။ မဟာနိဋ္ဌ၊ ၇၀၊ ၃၆၂။ စူဠနိ၊ ၂၁၂၊ ၂၃၁။ ပဋိသံ၊ ၃၄၉။ နေတ္ထိ၊ ၁၆၃။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၊ ၂၇၉။ ဥဒါန၊ ၄။ ၃၀၂။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၄၁။ အပါ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၉။ မဟာနိဋ္ဌ၊ ၄၅။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၆။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၂၃၀၊ ၂၆၀။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၃၊ ၃၅၂။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁။ ၃၀။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၁၆၆၊ ၃၅၄။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၅၆၊ ၁၇၁။ နေတ္ထိ၊ ဝိ၊ ၃၄၆။

အဘိဝတာရ၊ ဦး၊ ၂၈။ တရထ—သုတ္တနိ။
၃၂။ သုတ္တနိ၊ ၂။ ၂။ တရထ—သုတ္တနိ။
၄၄၀။ စူဠနိ၊ ၁၀၃။ သုတ္တနိ၊ ၂။ ၃၀၈။
စူဠနိ၊ ၂။

တရေ (=တရ+အ+ယျ) — သုတ္တနိ။
၃၉၉။ ထေရီ။ ၃၇။ မဟာနိ၊ ၁၄၁၅၊ ၁၇။
စူဠနိ၊ ၁၁၇၆၊ ၇၈၊ ၉၉၊ ၁၀၀၊ ၁၂၆-၇။ နေတ္တိ။
၆၊ ၁၄၃-၄။ သုတ္တနိ၊ ၂။ ၂၃၀။ နေတ္တိ၊ ၄။
၄၄၊ ၂၅၂။ သံ၊ ၁။ ၅၆။ နေတ္တိ၊ ၀။ ၆၀။
တရေယျ — သုတ္တနိ၊ ၃၈၉။ မဟာနိ၊ ၁၅။
သံ၊ ၁။ ၂၆။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၂၊ ၂၃၀။
နေတ္တိ၊ ၄၄၊ ၂၅၂။ နေတ္တိ၊ ၀။ ၆၀။ တရေယျ၊
—ဥဒါန၊ ၁၇၁။ ပေဋကော၊ ၁၇၄၊ ၂၀၃၊ ၂၆၉၊
၂၇၂။ ဥဒါန၊ ၃၃၂။ သံသာရမဟောသံ
တရေ (=တရ+အ+ယျာသိ) အရိယမဂ္ဂ-
နာဝါယ တရေယျာသိ။ ထေရီ၊ ၄။ ၁၄။
(-စူဠနိ၊ ၉၆။) ဧဝံ တုဝံ ဩဃမိမံ တရေသိ။
အဘိ၊ က။ ၁၄၉။ သုတ္တနိ၊ ၄၃၉။ မဟာနိ၊ ၂၄။
စူဠနိ၊ ၁၁၉၄၊ ၉၆။ တရေသိ (=တရ+အ+
ယျာသိ) တံ တရေယျာသိ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။
၃၀၇။ မဟာနိ၊ ၄။ ၉၁။ စူဠနိ၊ ၂၆။ တရေ-
ယျ—စူဠနိ၊ ၁၀၀၊ ၁၀၁၊ ၁၀၃၊ ၁၂၇။ စူဠနိ၊ ၄။
၂။ အတာရ—စူဠနိ၊ ၅၄ (သိ၊ က။ မူ-ကွဲ)။
စူဠနိ၊ ၄။ ၁၂။

အတာရိ (= တရ+အ+ဤ) — အံ၊ ၁။
၃၅၄။ စူဠနိ၊ ၈၊ ၁၀၊ ၅၇-၈၊ ၆၂။ တရိံ သု—သံ၊
၃။ ၁၄၆၊ ၁၆၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၄၁။ မဟာနိ၊ ၃၆၂။
စူဠနိ၊ ၂၃၂၊ ၂၃၁။ နေတ္တိ၊ ၁၆၃။ အပါ၊ ၄။ ၁။
၁၄၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၂၂၁။ မဟာနိ၊ ၄၅။ နေတ္တိ၊
၄။ ၂၆၈။ ဒီ၊ ၁။ ၃၅၂။ သီ၊ ၁။ ၃၅၄။
သံ၊ ၁။ ၅၆။ နေတ္တိ၊ ၀။ ၃၄၆။ အတရိံ သု—
မဟာနိ၊ ၃၆၂ (သျှ၊ မူ-ကွဲ)။ စူဠနိ၊ ၅၄၊ ၂၃၂
(ကမူ-ကွဲ)။ သီ၊ ၁။ ၃၅၄။ အတရိံ သု-
တံ တရိံ သု—မ၊ ၁။ ၃၃၁။ နာ တရိံ သု
(စူဠနိ၊ ၈၊ ၅၅-၇) ဇာတိအာဒိဝဋ္ဋုကံ န
ဥတ္တရိံ သု။ စူဠနိ၊ ၄။ ၁၂။ အတာရိ—စူဠနိ။

၅၄-၅။ အတရိ (=တရ+အ+ဩ)—သံ၊ ၁။
၁။ ဇာ၊ ၁။ ၁၀၆။ သံ၊ ၁။ ၁၆-၇။ ဇာ၊ ၄။ ၃။
၈၄။ အတရိ—ဇာ၊ ၁။ ၁၀၆။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၈၄။
အတရိံ—သံ၊ ၁။ ၁။ ဇာ၊ ၁။ ၁၀၆။ သံ၊ ၁။
၁၇။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၈၄။

တရိသုတိ — အပါ၊ ၁။ ၃၈၆၊ ၄၀၄။ အပါ၊
၂။ ၆၇။ ပေဋကော၊ ၂၇၁။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၇၃။
တရိသန္တိ—သံ၊ ၃။ ၁၄၆၊ ၁၆၂။ မဟာနိ၊ ၃၆၂။
စူဠနိ၊ ၂၃၂၊ ၂၃၁။ နေတ္တိ၊ ၁၆၃။ ပေဋကော၊
၂၆၉၊ ၂၇၁။ ဒီ၊ ၁။ ၃၃၆။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၅။
အပါ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၆။ မဟာနိ၊ ၄၅။ နေတ္တိ၊ ၄။
၂၆၈။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂၅၄။ ဒီ၊ ၁။ ၃၅၂။ သီ၊
၁။ ၃၅၄။ မ၊ ၁။ ၁၆၆။ သံ၊ ၁။
၅၆။ နေတ္တိ၊ ၀။ ၃၄၆။

(၃) ပေါလောမျော၏။ ငှပ်ချီ ပေါ်ချီ
ပြု၏။ ယူဝတိတိ တရတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂။
(-ကင်္ခါ၊ ၂၃၉။ ဓာနံ၊ ၄၆၅။ နိတိ၊ ဓာ။
၁၅၀။) တရန္တိ—မ၊ ၄။ ၁။ ၃၃၃။ အဘိ၊ ၄။ ၁။
၂၉၅။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၃၆၊ ၂၆၉။ မ၊ ၄။ ၁။ ၆။
အံ၊ ၁။ ၁၂၆။ မူလ၊ ၁။ ၁၂၀။ ဓာနံ၊ ၄။
၆၆၅။ တရန္တိ—ဥပုလဝန္တိ ဥမ္မုဇနိမဇ္ဇံ ကရော-
န္တိ။ အံ၊ ၁။ ၁၄၂။

(၄) မရပ်မတည် ချာချာလည်၏။ တရ
သမ္ဘမေ၊ သမ္ဘမေ၊ အနဝဋ္ဌာနံ၊ တရတိ။
နိတိ၊ ဓာ။ ၁၅၀။ တိတ္ထံ ဝုစ္စတိ မိစ္ဆာလဒ္ဓိ၊
တတ္ထေဝ ဗာဟုလ္လေန ပရိတ္တမနတော တရန္တိ
ဗာလာ တောတံ ကတော။ သီ၊ ၁။ ၃၅၄။
၄၃၆။ (-မဟာနိ၊ ၄။ ၁၄၀။)

(က) ပြေးသွား၏။ တရတိ ဂစ္ဆတိတိ
တရစ္ဆော။ ဇာ၊ ၁။ ၁၆၊ ၅၁၆။ တရန္တိ ဓာ-
ဝန္တိ။ ဇာ၊ ၁။ ၁၂၃၅။ (ခ) အဆော
တလျှင်-အရေးတကြီး-ပြု၏။ တရတိ (ဇာ၊
၁။ ၁၁၆) တံ တရိတတရိတော ဝေဂေန တာနိ
ကမ္မာနိ ကရေတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၁၂၉။ (-ထေ-
ရ၊ ၂၇၁။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၁၉။)

(၅) အရိယမဂ်ဖြင့် ထိုးထွင်း၍ သိ၏။ အရိယမဂ်ဖြင့် ရောက်၏။ နိဗ္ဗာန် ပဋိဝိဇ္ဈန္တော တရတိတိ ပဋိဝေဓတရဏံ နာမ ဝုတ္တံ။ သံဌ၊ ၁။၂၆။ တရန္တံ ပါရံ ပါပုဏန္တံ။ ထေရ၊ ၁။၂။ ၁၈၈။ (-ဇာ၊ ၂။၁၄၀။ ဇာ၊ ၁။၅၂၂။) တရေယျာ (သံ၊ ၁။၄၊ ၂၇)တိ ပဋိဝိဇ္ဈေယျ၊ ပါပုဏေယျ ဝါ။...န တရေယျ န ပဋိဝိဇ္ဈေယျ၊ န ပါပုဏေယျာတိ။ သံ၊ ၁။၂၇။ (-၂၆။)

(၆) အားထုတ်၍ - ကူးခပ် - ကူးယက် - ၏။ ဟတ္ထေဟိ စ ပါဒေဟိ စ ဝါယမေယျ တရေယျ။ ဣတိဝုတ်၊ ၁။၂၇။

တရတိ (ကာ၊ ကြိ) [တရ+ဏေ+တိ။ ကာ ရှိတ် ကျေ။] (၁) ကျရောက်စေ၏။ ချသွင်း ၏။ (၂) ကူးမြောက်စေ၏။ (၁) တရတိတိ တေဿ နိပါတေတိတိ အတ္ထော။ သီ၊ ၁။၁၆။ ၁။၉၃။ (၂) သြရိမေ စ တရိံ အဟန္တိ။... သြရိမံ တိရံ အဟံ တရိံ၊ တာရေသိန္တိ အတ္ထော။ အပါ၊ ၁။၂၄၃။

တရထ (ကြိ) [တရ+အ+ထ] လွန်မြောက် - ကျော်လွှား - ကျော်လွန်သွား - ကုန်လော့။ တရတိ (၂) ကြည့်။

တရန္တံ (တိ) [တရ+အ+အန္တံ။ ထိ-၌ တရန္တံ] (က) ကူး - ကူးခပ် - ကူးယက် - သော။ (ခ) ကျော်လွှား - လွန်မြောက် - သော။ (ဂ) အဆောတလျင် - အရေးတကြီး - ဖြစ် - ပြု - သော။ (သမုဒ္ဒရာပင်လယ်၊ သည်းထန်စွာ - ရွာသွန်းသောမိုး - မိုးရွာခြင်း၊ ဖား၊ နတ် မိစ္ဆာ၊ ရက္ခိသ်ဘီလူး၊ ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်သူ။ P.S.D.။ ဝိလျံ - S.E.D.။ စိန္တာမဏိ။ ဝါစပုတိ။ ထောမ။ ကောတ္ထုဘ။) (က) တရန္တော (ပါ ဇ) - ဇာ၊ ၁။၂၇။ ဇာ၊ ၁။ ၅၂၂။ ဝဇီရ၊ ၉၂။ တရန္တာ (ပါ ဗ) - ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၁၂၊ ၃၂၅၊ ၃၇၇။ အဘိ၊ ၁။၄၅။ ထေရ၊ ၁။ ၂။၅၄၁။ အပါ၊ ၁။၂၁။ အပါ၊ ၁။၂၁၄၇။ တရန္တံ (ဒု၊ ဇ) - အပါ၊ ၁။၂၅၉။ ဇာ၊ ၁။၅။

၆၂။ တရန္တဿ (စ၊ ဇ) - ဇာ၊ ၁။၂၃၆။ (ဆ၊ ဇ) - ဝိ၊ ၁။၈၀။ ကခါ။ ၂၃၉။ အပါ၊ ၁။၅၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁။၈။ စရိယာ၊ ၁။၃၁၊ ၂၆၅။ ဇာ၊ ၁။၂။ ၂၂၆။ ဇာ၊ ၁။၄၅။ ၂၂၈။ ဇာ၊ ၁။၆။ ၄၄။ (ဆ၊ ဗ) - အစိရဝတိယာ နဒိယာ ဂါဝိနံ တရန္တံ ဝိသာ - ဏေသုပိ ဂဏန္တံ။ ဝိ၊ ၁။၂၇၉။ ဝိ၊ ၁။၂၅၉။ တရန္တေ (သ၊ ဇ) - အဘိ၊ ၁။၂၀၆။ (သ၊ ဗ) - ဂါဝိသု မဟောသံ တရန္တံသု။ နေတ္တိ၊ ၁။ ၂၂၄။ အံ၊ ၁။၂။ ၃၁၃။

(ခ) တရန္တော (ပါ ဇ) - ဝိ၊ ၁။၁၄၇။ ဝိ၊ ၁။၂၃၁။ သံ၊ ၁။၂၆၅။ တရန္တာ (ပါ ဗ) - သံ၊ ၁။၁၇။ ထေရ၊ ၁။၁၇၀။ တရန္တံ (ဒု၊ ဇ) - သုတ္တနိ၊ ၃၁၈။ ထေရ၊ ၃၀၀။ ဇာ၊ ၁။ ၁၂၈။ သုတ္တနိ၊ ၁။၃၁၂။ ထေရ၊ ၁။၁၆၈၊ ၁၇၀။ ဇာ၊ ၁။၁၈၂။ (ဆ၊ ဇ) - မာ မေ မာတာ တရန္တဿ၊ အန္တရာယကရာ အဟု။ ဇာ၊ ၁။၂၃၆။ ဇာ၊ ၁။၁၂၄။

(ဂ) ဧဝံ ဒန္တာယိတဗ္ဗေ တရန္တော တရိတဗ္ဗေ စ ဒန္တာယန္တော။ ထေရ၊ ၁။၂၀။

တရန္တိ (ကြိ) [တရ+အ+အန္တိ] (၁) ကူး ကုန်၏။ (၂) လွန်မြောက် - ကျော်လွှား - ကျော်လွန်သွား - ကုန်၏။ (၃) ပေါလော မျောကုန်၏။ ငုပ်ချီပေါ်ချီပြုကုန်၏။ (၄) မရပ် မတည်ချာချာလည်ကုန်၏။ ပြေးသွားကုန်၏။ (၅) အရိယမဂ်ဖြင့် ရောက်ကုန်၏။ (၁) တရတိ (၁) - ကြည့်။ (၂) တရတိ (၂) - ကြည့်။ (၃) တရတိ (၃) - ကြည့်။ (၄) တရတိ (၄) နှင့် (၄) (က) - ကြည့်။ (၅) တရတိ (၅) - ကြည့်။

တရန္တံ (ထိ) [တရ+အ+အန္တံ+ဤ] ကူး - ကူးခပ် - ကူးယက် - သော (လေ့။ P. S. D. စသည်။) တရန္တံ (က) - ကြည့်။

တရမာန (တိ) [တရ+အ+မာန] (က) ကူး သော။ (ခ) အဆောတလျင် - ရှောင်တ

ခင် - အရေးတကြီး - ဖြစ်သော။ (က) တရ-
မာနော (ပါး) - ဇာ၊ ၁။ ၂၃၆။ ဇာ၊ ၄။
၁၂၄။ တရမာနော (ဒု၊ ၁) - အပါ၊ ၂။ ၂၀၆။
တရမာနာနံ (ဆ၊ ၁) - အံ၊ ၁။ ၂၇၇။ ဇာ၊ ၁။
၁၁၀။ ဇာ၊ ၂။ ၄၅။ နေတ္ထိ၊ ၁၀၈၊ ၁၁၂။ ဇာ၊
၄။ ၂။ ၁၀၂။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၄။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၂၂၄။
သိ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၂။ နေတ္ထိ၊ ၁။ ၂၇၇။ (ခ)
တရမာနော (ပါး) - မ၊ ၁။ ၂၇၂။ ဇာ၊ ၁။
၂၃၆။ ဇာ၊ ၂။ ၇၆၊ ၁၅၅၊ ၁၇၇၊ ၂၃၅၊ ၂၃၆။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၀၂။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၄။ သိ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၄။
တရမာနာ (ပါး) - ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၂၀၂။ သိ၊ ၄။ ၂။
၇၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၆၆။ မ၊ ၄။ ၂။ ၄၁။ တရမာနော
(တ၊ ၆) - ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၂၇၀။ တရမာနာသ
(စ၊ ၆) - ဇာ၊ ၂။ ၂၀၇။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၂၇၀။ တရ-
မာနာသ (ဆ၊ ၆) - မ၊ ၁။ ၂၇၀။

တရမာနရူပ (တိ) [တရမာန+ရူပ] လျင်မြန်
သော - အခြင်းအရာ - သဘော - ရှိသော။
သု။ သုနက္ခတ္တော လိစ္ဆဝိပုတ္တော တရမာနရူ-
ပေါ ဝေသာလိ* ပဝိသိတာ....တေနုပသက်မိ။
ဒီ၊ ၁။ ၁၂။ ကော စ နာရီ တရမာနရူပါ။ ဇာ၊
၂။ ၂၀။ (- သံ၊ ၁။ ၄၈။ သုတ္တနိ၊ ၃၄၁။ ပေတ။
၁၄၉။ ဇာ၊ ၁။ ၂၂၃၊ ၂၃၆။ ဇာ၊ ၂။ ၁၈-၉၊ ၄၇၊
၅၉၊ ၂၉၆။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၀၂။
ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၄၁။ ဥဒါန၊ ၄။ ၇၇။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။
၁၉၅။ ပေတ၊ ၄။ ၈၉၊ ၁၆၇။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၈၅။
ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၃၃၊ ၁၇၇၊ ၁၈၀၊ ၂၄၄။ ဇာ၊ ၄။ ၆။
၂၆။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၂၀၇။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၈။ မ၊ ၄။ ၂။
၁၁၈။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၀။)

တရမာနာကာရ (တိ) [တရမာန+အာကာရ]
လျင်မြန်သော - အခြင်းအရာ - အမှုအရာ -
ရှိသော။ သု။ တရမာနရူပေါ (ဥဒါန၊ ၈၅) -
တိ တရမာနာကာရော။ ဥဒါန၊ ၄။ ၇၈။

တရယန္တိ (ကြိ) [တရ+ဏယ+အန္တိ] ကျော်လွန်
ကုန်၏။ အလျင်အမြန် သွားသကဲ့သို့ ဖြစ်
ကုန်၏။ တရယန္တိ ရတ္တိယော (သံ၊ ၁။ ၃၊ ၆၂) -

တိ ရတ္တိယော အတိက္ကမမာနာ ပုဂ္ဂလံ မရဏ္ဍ-
ပဂမနာယ တရယန္တိ သိဃံ သိဃံ ဂမယန္တိ။
သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၂။ တရယန္တိ (မ၊ ၄။ ၁။ ၃၆၀) တိ
တရမာနာ ယန္တိ ဂစ္ဆန္တိ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၄၁။
(- ဇာ၊ ၁။ ၃၇၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၆၂။ ဇာ၊ ၄။ ၄။
၄၉၂။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၆၆။)

တရလ (တိ) [တရ+အလ။ တရ+လာ+အ]
(၁) တုန်လှုပ်သော၊ မငြိမ်သက်သော။ (၂)
လျှပ်ပေါ် - လော်လည် - သော။ (ထိ) (၃)
ယာဂ၊ ယက်မန်းရည်။ (အမရ၊ ၁၆၊ ၁၀၂-၌
“ပုလဲသွယ်၏ အလယ်ချက်မ၌ တည်သော
ပဓာနကျောက်မျက်ရတနာ” ဟု ပုလ္လင်အရာ၌
လာသေး၏။ တောင်ပေါက်၊ ဓာန်၊ သျှ။
P. S. D.။ စိန္တာမဏိ။ ဝါစပုတိ။ ထောမ။
မေဒိနိကောသ၊ ၂၊ ၈၅-တို့လည်း ကြည့်။)
(၁) (၂) စတုတ္ထံ လောလေ။...တရံ လာ-
တိတိ တရလံ၊ ဧတေ စလနမတ္ထေပိ။ ဓာန်၊ ၄။
၇၁၃။ (- အမရ၊ ၂၊ ၁၇၅။) (ထိ) (၃) တရ-
လာ ယာဂ နာရိယံ။ ဓာန်၊ ၄၆၅။ (- အမရ၊
၁၉၊ ၅၀။)

တရ-သဒ္ဓ (ပ) [တရ+သဒ္ဓ] တရ-သဒ္ဓါ၊ တရ-
ပစ္စည်း။ အတိသယတ္ထဇောတနော တရ-
သဒ္ဓါ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၂၁။

တရသိ (ကြိ) [တရ+အ+သိ] ကူး၏။ တရတိ*
(၁) - ကြည့်။

တရဿ (ကြိ) [တရ+အ+ဿ] လွန်မြောက်-
ကျော်လွှား - ကျော်လွန်သွား - လော့။ တရ-
တိ* (၂) - ကြည့်။

တရာမိ (ကြိ) [တရ+အ+မိ] ကူး၏။ တရတိ*
(၁) - ကြည့်။

တရိ* (ကာ၊ ကြိ) [တရ+ဏေ+ဣ။ ကာရိတ်-
ကျေ။] ကူးမြောက်စေပြီး။ တရတိ* (၂) - ကြည့်။

တရိသု (ကြိ) [တရ+အ+ဉ်] လွန်မြောက်-
ကျော်လွှား-ကျော်လွန်သွား-ကုန်ပြီ။ တရ-
တိ (၂)-ကြည့်။

တရိ (ထိ) [တရ+ဣ] လှေ၊ သင်္ဘော၊ ရေယာဉ်။
(လှေ၊ အဝတ်ထည်ရန် သေတ္တာ၊ အဝတ်အ-
မြိတ်အနား၊ သစ်သား ခွက်ငယ်၊ လက်ရိုက်၊
ဆောက်ပုတ် စသည်။ P.S.D.) တရိ-ကြည့်။

တရိတ (တိ) [တရ+တ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၁၅၀။]
(၁) ကျော်လွန်-လွန်မြောက်-အပ်သော
(ယုံမှား=သံသယ-စသည်)။ (၂) ဆောလျင်
စွာ ပြေးသွားသော (နှားကျောင်းသား-
စသည်)။ (၃) ယထာပုစ္ဆိတေ အတ္ထေ သံ-
သယော တရိတော ဝိဂတော ဒေသနာ-
နုဿရဏမတ္တေန။ ဒီ၊ ဇီ၊ ၂။ ၂၅၆။ (-ဝိမာန၊
ဌ။ ၂၆၃။) (၂) တရိတော (ဝိမာန။ ၁၀၈) တိ
တရိတော သမ္ဘမန္တော။ ဝိမာန၊ ဌ။ ၂၆၂။
(ဤ၌ တရိတော-ဟု သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ-ပုဒ် ပျက်
နေ၏။ နိတိ၊ ဓာ။ ၁၀၅-နှင့် ယင်း-သျှ-ကြည့်။)

တရိတဗ္ဗ (တိ) [တရ+တဗ္ဗ] (က) ကူးခပ်-အပ်
-သင့်-ထိုက်-သော။ (ခ) လွန်မြောက်
-အပ်-သင့်-ထိုက်-သော။ (ဂ) အလျင်
အမြန်ပြု-အပ်-သင့်-ထိုက်-သော။ (က)
အန္တရာမဂ္ဂေ နဒီ တရိတဗ္ဗာ ဟောတိ။ ဝိ၊ ၂။
၂၆၄။ နဒီယာ သောတော...တရိတဗ္ဗာ။
ဣတ္တိဝုတ်၊ ဌ။ ၃၂၈။ (-သုတ္တနိ၊ ဌ။ ၃၁။)
(ခ) ကလျာဏမိတ္တေ နိဿာယ သမ္မာ ဝါယ-
မန္တေန တရိတဗ္ဗာ။ သံ၊ ဌ။ ၃။ ၆၄။ (ဂ) န
စောဒနာယ တရိတဗ္ဗန္တိ န စောဒနတ္ထာယ
ဝေဂါယိတဗ္ဗံ။ မ၊ ဌ။ ၄။ ၂၀။ (-ထေရ၊ ဌ။ ၂။
၂၀။)

တရိတဗ္ဗဌာန (န) [တရိတဗ္ဗ+ဌာန] ကူးခပ်-
အပ်-သင့်-ထိုက်-သောအရပ်။ ဩသံ တရ-
န္တာ နာမ ဌာတဗ္ဗဌာနေ တိဌန္တာ တရိတဗ္ဗ-
ဌာနေ အာယူဟန္တာ တရန္တိ။ သံ၊ ဌ။ ၁။ ၁၇။
(-ဝိမာန၊ ဌ။ ၃၁၄။)

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၁၉—ပ-မ-ဗ-ဆ-မ

တရိတုံ (ကြိ၊ ဝိ) [တရ+တုံ] (က) ကူး-ကူး
မြောက်-ခြင်းငှါ။ (ခ) လွန်မြောက်ခြင်းငှါ။
(က) အနုပသမ္ပန္နံ ဗာဟာယံ ဂဟေတွာ တရိ-
တုံ ဝဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ ဌ။ ၃။ ၁၁၆။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၁၉။
(-အံ၊ ဌ။ ၃။ ၁၀၂။ ဓမ္မ၊ ဌ။ ၁။ ၄၃၉။ ထေရ၊ ဌ။
၂။ ၁၇၀။ အပ၊ ဌ။ ၁။ ၃၄၃။ အပ၊ ဌ။ ၂။ ၅။
စရိယာ၊ ဌ။ ၃။ ၁။ ဇာ၊ ဌ။ ၄။ ၁၇။ သာရတ္ထ၊ ဌ။
၃၂၀။ မ၊ ဌီ၊ ၃။ ၉၅။ သံ၊ ဌီ၊ ၂။ ၉၉။) (ခ) တပု-
ဟာနကရမဂ္ဂေနေဝ စတုဗ္ဗိဓမ္မံ တရေ ဩသံ
တရေယျ တရိတုံ သက္ကုဏေယျ။ သုတ္တနိ၊
ဌ။ ၂။ ၂၃၀။ (-မဟာနိ၊ ဌ။ ၆၇။ နေတ္ထိ၊ ဌ။ ၄၄။
နေတ္ထိ၊ ဝိ။ ၆၀။)

တရိတုကာမ (တိ) [တရိတုံ+ကာမ] (က) ကူး
ခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊ ကူးလိုသော။ (ခ)
လွန်မြောက်ခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊ လွန်မြောက်
လိုသော။ (က) အထ ပုရိသော အာဂစ္ဆေယျ
.... ပါရံ တရိတုကာမော။ ဒီ၊ ၁။ ၂၃၀။ နဒီ
တရိတုကာမော တိဏံ ကုဌာရိံ အာဒါယ ဝနံ
ပဝိသေယျ။ အံ၊ ၁။ ၅၂၂။ (-အပ၊ ၁။ ၈၈။
စရိယာ။ ၃၈၆။ ဒီ၊ ဌ။ ၂။ ၇၆။ သံ၊ ဌ။ ၂။ ၈၁။ သံ၊
ဌ။ ၃။ ၆၄။ ဥဒါန၊ ဌ။ ၃၈၂။ ဣတ္တိဝုတ်၊ ဌ။ ၂၃၄။
ထေရ၊ ဌ။ ၁။ ၁၁၁။ အပ၊ ဌ။ ၂။ ၄၅။ စရိယာ၊
ဌ။ ၂၉။ ဇာ၊ ဌ။ ၃။ ၂၁၅။) (ခ) ယေ ဩသံ
တရိတုကာမာ။ ပေဋကော။ ၂၇၀။

တရိတွာ (ကြိ၊ ဝိ) [တရ+တွာ] (၁) ကူး-
ကူးခပ်-၍။ (၂) လွန်မြောက်-ကျော်လွှား-
-ကျော်လွန်သွား-၍။ (၃) သမုဒ္ဓံ
တရိတွာ။ ဒီ၊ ဌ။ ၃။ ၁၀၃။ မဟောသံ တရိတွာ
ပါရံ ဂစ္ဆန္တော ဝိယ။ မ၊ ဌ။ ၄။ ၄၄။ (-သုတ္တ-
နိ၊ ဌ။ ၁။ ၃၁။ အပ၊ ဌ။ ၁။ ၁၉။ ဇာ၊ ဌ။ ၅။ ၉။
ဇာ၊ ဌ။ ၆။ ၂၇၅။ အံ၊ ဌီ၊ ၃။ ၁၅၅။) (၂) ဩသံ
တရိတွာ (အံ၊ ဌ။ ၂။ ၂၅၁) တိ ကာမောဃာဒိ-
စတုဗ္ဗိဓံ ဩသံ အတိက္ကမိတွာ။ အံ၊ ဌီ၊ ၂။
၂၂၃။ (-သံ၊ ဌ။ ၃။ ၆၄-၆။ အံ၊ ဌ။ ၂။ ၃၈၅။
အံ၊ ဌ။ ၃။ ၁၄၈၊ ၃၃၇။ အဘိ၊ ဌ။ ၃။ ၁၀၂။ ဓမ္မ၊

ဌ၊၁။၃၇၀။ ဥဒါန၊ဌ။၁၄၉။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။
၁၄၄၊၃၃၁။ ထေရ၊ဌ။၂။၂၅၆။ ထေရီ၊ဌ။
၂၄၆၊၂၅၁။ မဟာနိ၊ဌ။၂၄၅။ သာရတ္ထ၊၃။
၃၂၀။ ဒီ၊ဌ။၂။၅၇။ မ၊ဌ။၃။၄၁။ သံ၊ဌ။၁။
၂၂၁။ အံ၊ဌ။၂။၃၇၀။ နေတ္တိ၊ဝိ။၆၀။)

တရိတွာန (ကြိဝိ) [တရ+တွာန] လွန်မြောက်-
ကျော်လွှား-ကျော်လွန်သွား-၍။ ဘဝဏ္ဏဝံ
တရိတွာန၊ ဗုဒ္ဓေါ အာသိ သဒေဝကေ။
အပ၊၂။၁၅၇။

တရိသုတိ (ကြိ) [တရ+အ+သုတိ] (၁) ကူး
လတ္တံ့။ (၂) လွန်မြောက်-ကျော်လွှား-
ကျော်လွန်သွား-လတ္တံ့။ (၁)တရတိ (၁)-
ကြည့်။ (၂) တရတိ (၂)-ကြည့်။

တရိသန္တိ (ကြိ) [တရ+အ+သန္တိ] လွန်
မြောက်-ကျော်လွှား-ကျော်လွန်သွား-
ကုန်လတ္တံ့။ တရတိ (၂)-ကြည့်။

တရိသာမ (ကြိ) [တရ+အ+သာမ] ကူးရ
ကုန်လိမ့်အံ့။ တရတိ (၁)-ကြည့်။

တရိသာမိ (ကြိ) [တရ+အ+သာမိ] ကူးရ
လိမ့်အံ့။ တရတိ (၁)-ကြည့်။

တရိ (ထိ) [တရ+ဤ] လှေ၊ သင်္ဘော၊
ရေယာဉ်။ တရဏီတရိနာဝါ စ။ ဣ-ပစ္စယေ
တရိ၊ ဤမှ တုတရိ။ ဓာန်။ ဓာန်၊ဌ။၆၆၆။

တရ (ပု) [တရ+ဏ။ ရှု။၆၅၁။ တရ+ဥ။ တရ
တရဏေ၊ ဥ။ ဓာန်၊ဌ။၅၄၀။] သစ်ပင်။
မူလေ တရံ ဆေတ္တု၊ တမေဝ ဣစ္ဆသိ။ ထေရ။
၃၅၇။ တရန္တိ အလ္လရက္ခံ။ ဝိနိစ္ဆယ၊ဌ။၁။
၁၅၂၉။ (-ပေဘ၊ဌ။၂၃၄။ထေရ၊ဌ။၂။၁၆၄။)

တရသဋ္ဌာ (ထိ) [တရ+သဋ္ဌာ] သစ်ပင်အပေါင်း၊
သစ်ပင်အုပ်။ တရုဏဝနသဋ္ဌာ-ကြည့်။ (သိ၊
ဣ၊မူကဲ့။)

တရုဏ (တိ) [တရ+ယု=ဥဏ။ ဓာန်၊ဌ။၂၃၁၊
၂၅၃။ ထိ-၌-ဏာ-၊-ဏိ] (၁) ပျံ့ရွယ်

သော။ (၂) အသစ်ဖြစ်သော၊ (က) နုသော။
(ခ) ငယ်သော။ (ဂ) အားနည်းသော။
(ဃ) လတ်ဆတ်-ပူနွေး-သော။ (င)
အပေါ့စားဖြစ်သော။ (စ) နူးညံ့-သိမ်မွေ့-
သော။ (ဆ) သေးသွယ်သော။ (ဇ) မခိုင်
မာသော။ (ဈ) မွေးဖွားစဖြစ်သော။ (ည)
ညစ်သစ်စ ဖြစ်သော။ (ဋ) တက်သစ်စ-
ထွက်သစ်စ-ဖြစ်သော။ (ဌ) (ဉာဏ်၌)
ထင်သစ်စဖြစ်သော။ (P.S.D.-၌- 'တိ'
တရုဏ = ငယ်သော၊ ဖွားမြင်စဖြစ်သော၊
ထုတ်လုပ်စဖြစ်သော၊ နုသော၊ နူးညံ့သော၊
တက်သစ်စ ဖြစ်သော၊ သစ်သော၊ လတ်ဆတ်
သော၊ ဖျတ်လတ်သော၊ သွက်လက်-ချက်ချာ
-သော၊ တောက်ပသော၊ ထင်ရှားသော။ 'ပု'
တရုဏ=ပျံ့မျှစ်သောသူ၊ ကြက်ဆူပင်၊ စမုံ
နက်စေ့ကြီး (LARGECUMIN-
SEED.)။ 'ထိ' တရုဏီ=မိန်းမပျို၊ အရိုးနု၊
အညောက်၊ အကင်း-ဟု ဆို၏။)

(၁) ပျံ့ရွယ်သော။ အယဉ် တရုဏော
ပဌမဝယေ ဌိတော။ မ၊ဌ။၁။၃၇၇။

(၂) အသစ်ဖြစ်သော။ နဝန္တိ တရုဏံ။
အံ၊ဌ။၂။၃၇၁။ (က) နုသော။ တရုဏညေဝ
အမ္မ (ဝိ၊၄။၂၄၄)န္တိ တရုဏံ အသဉ္ဇာတဗီဇံ
ဝေ အမ္မဗလံ။ ဝိမတိ၊၂။၂၂၉။ (- သံ၊၁။
၃၁၅။ သံ၊ဌ။၂။၇၉။) (ခ) ငယ်သော။
တရုဏပုတ္တ-ကြည့်။ (ဂ) အားနည်းသော။
ဒုဗ္ဗလပီတိ တရုဏာ န ဗလပ္ပတ္တာ။ သံ၊
ဌ။၂။၃၀၃။ (ဃ) လတ်ဆတ်-ပူနွေး-
သော။ တရုဏ (မ၊ဌ။၂။၂၇၅) န္တိ ဓာရာ-
ဝသေန နိပတန္တံ ဟုတွာ ဥဏံ။ မ၊ဌ။၂။၂၉၇။
တရုဏပုပ္ဖ-လည်း ကြည့်။ (င) အပေါ့စား
ဖြစ်သော။ လဟုကာတိ တရုဏာ။ ဒီ၊ဌ။၁။
၂၉၉။ သီ၊ဌ။သစ်၊၂။၂၅၂။

(စ) နူးညံ့-သိမ်မွေ့-သော။ သုခုမာတိ
တရုဏာ ပရိတ္တာ ကေသဂ္ဂမတ္တဘာဝတော။
သံ၊ဌ။၂။၁၂၇။ (ဆ) သေးသွယ်သော။

တရုဏသုလ-ကြည့်။ (ဇ) မခိုင်မာသော။
တရုဏပသန္န-ကြည့်။ (ဈ) မွေးဖွားခါစ
ဖြစ်သော။ တရုဏဝိဇာတိကာ-ကြည့်။ (ည)
ညစ်သစ်စဖြစ်သော။ တရုဏခိရ-ကြည့်။ (ဋ)
တက်သစ်စ-ထွက်သစ်စ-ဖြစ်သော။ တရု-
ဏဒိဝသကရ-ကြည့်။ (ဌ) (ဉာဏ်၌) ထင်
သစ်စဖြစ်သော။ တရုဏနိမိတ္တ-ကြည့်။

(ပု၊ ပ၊ ဇ) တရုဏော—ဝိ၊ ဝ၊ ဝဂ၊ ဝိ၊ ၂။
၂၇။ ဝိ၊ ၄။ ၃၄။ ဒိ၊ ၁။ ၁၀၇။ သံ၊ ၁။ ၃၁၅-
၆။ သံ၊ ၂။ ၃၇၀။ ပဋိသံ၊ ၃၉၅။ မိလိန္ဒ၊ ၄၀။
ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၆၁၅။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁၀၀။ ဒိ၊ ၄။ ၁။
၃၆-၇။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၇။ ၃၇၆။ ၃၇၇။ မ၊ ၄။ ၃။
၁၀၂။ မ၊ ၄။ ၄။ ၁၆၅။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၄၀၂။ ၄၀၃။ သံ၊
၄။ ၂။ ၂၃၃။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၇။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၄၄၊
၁၁၉။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၄၄၀။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၇၀။
ဥဒါန၊ ၄။ ၂။ ၃၃။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၄၂၊ ၁၁၂။ ဝိမာ-
န၊ ၄။ ၁။ ၂၆။ ပေတ၊ ၄။ ၄။ ၁၀၉။ ထေရ၊ ၄။ ၁။
၂၇၃။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၄၁။ ထေရီ၊ ၄။ ၁၀၀။ စရိ-
ယာ၊ ၄။ ၂။ ၂။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၂၀၃။ ဇာ၊ ၄။ ၄။
၄၅၅။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၇။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၆၂။ သာ-
ရတ္ထ၊ ၂။ ၁၇၉။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၃၉။ ဒိ၊ ၄။ ၁။
၃၂၂။ သိ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၄။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၀။
ဓာန်၊ ၂။ ၃။ (န၊ ပ၊ ဇ) တရုဏံ— မိလိန္ဒ။
၁၅၃။ ကင်္ခါ၊ ၁၉၉။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၅။ ဇာ၊ ၄။ ၆။
၁၀၆။ ကင်္ခါ၊ ယော၊ မဟာ၊ ၄။ ၃၄၃။ မ၊ ၄။ ၂။
၂၉၇။ (ထိ၊ ပ၊ ဇ) တရုဏာ— မ၊ ၁။ ၃၀၁။
ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၄၄။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၁၇၀။ မ၊ ၄။ ၂။ ၅၇။
ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၇၀။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၄၀၂။ ဝိမတိ၊ ၁။
၂၁။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၂၉၉။ သိ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၂၄၀။
၂၅၂။ မ၊ ၄။ ၂။ ၇၀။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၇၊ ၃၀၃။
တရုဏံ— မိလိန္ဒ၊ ၄၇။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁၀၃။ ထေရ၊
၄။ ၂။ ၂၃၁။ ထေရီ၊ ၄။ ၂။ ၄၇။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၁။
ဓာန်၊ ၂။ ၃။ (ပု၊ ပ၊ ဇ) တရုဏာ— ဝိ၊ ၄။
၃၆၄။ သံ၊ ၁။ ၄၅၉။ ဇာ၊ ၂။ ၂၇၉။ မ၊ ၄။ ၃။
၂၁၃။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၅။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၅။ စရိယာ၊
၄။ ၂၀၃။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၂၇၉။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၁၆၉။

(ထိ၊ ပ၊ ဇ) တရုဏာ— ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၃။ (ပု၊ ဒု၊
ဇ) တရုဏံ— ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၃၁၀။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။
၁၅၅။ ထေရီ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၆။ (န၊ ပ၊ ဇ)
တရုဏံ— ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၄၄။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၂၉။
(ထိ၊ ဒု၊ ဇ) တရုဏံ— အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၁။ တရုဏံ*
— ဝိ၊ ၁။ ၁၀၀။ အပ၊ ၂။ ၂၉၁။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၂၉၄။
(ပု၊ ဒု၊ ဇ) တရုဏေ— ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၂၉၇။ သာ-
ရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၅။ (န၊ တ၊ ဇ) တရုဏေန— ဝိ၊ ၃။
၃၄၁။ (ပု၊ ဆ၊ ဇ) တရုဏသ— မ၊ ၂။ ၁၂၁။
သံ၊ ၂။ ၇၅။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၁၀၀။ (ထိ၊ ဆ၊ ဇ)
တရုဏာယ— မ၊ ၁။ ၃၀၀-၁။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၄၄၇။
သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၇။ မူလ၊ ၄။ ၂။ ၉၀။ တရုဏံ-
ယာ— ဒိ၊ ၄။ ၃။ ၇၀။ အနု၊ ၄။ ၂။ ၁၀၇။
(ပု၊ ဆ၊ ဇ) တရုဏာနံ— ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၆။
(န၊ ဆ၊ ဇ) တရုဏာနံ— မ၊ ၂။ ၁၂၁။ သံ၊ ၂။
၇၅။ မ၊ ၄။ ၃။ ၁၂၂။ မ၊ ၄။ ၃။ ၇၉။ (ပု၊ သ၊ ဇ)
တရုဏေ— ဓာန်၊ ၄။ ၂။ ၃။ (ပု၊ သ၊ ဇ) တရု-
ဏေသု— အံ၊ ၄။ ၂။ ၄၃။

တရုဏအဗ္ဗုဒ္ဓိ (န) [တရုဏ+အဗ္ဗုဒ္ဓိ] နသော
သရက်သီး၊ သရက်သီးန။ အဗ္ဗိဇံ နာမ တရုဏ-
အဗ္ဗုဒ္ဓိလောဘီနိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၂။

တရုဏအဗ္ဗုဒ္ဓိ (ပ) [တရုဏ+အဗ္ဗုဒ္ဓိ] နပျိ
သော သရက်ပင်၊ သရက်ပင်ပျိ။ ယထာ ဟိ
သဖလော တရုဏအဗ္ဗုဒ္ဓိကော။ အံ၊ ၄။ ၂။
၂၇၆။

တရုဏအဗ္ဗုဒ္ဓိသဏ္ဌ (ပ) [တရုဏအဗ္ဗုဒ္ဓိ +
သဏ္ဌ] သရက်ပင်ပျိအစုအပေါင်း၊ သရက်ပင်
ပျိတောအုပ်။ တရုဏအဗ္ဗုဒ္ဓိသဏ္ဌ (ဒိ၊ ၄။ ၁။
၃၃၁) တိ တရုဏအဗ္ဗုဒ္ဓိသဏ္ဌဟေ။ ရုက္ခသမု-
ဒါယဿ ဟိ ဝနသမညာ။ သိ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၄၅၅။

တရုဏဇုတ္တိ (ထိ) [တရုဏာ+ဇုတ္တိ] နပျိသော
မိန်းမ၊ မိန်းမပျိ။ တရုဏဇုတ္တိ ဇုတ္တံ နာမ
ကရောန္တံ ဒိဋ္ဌာ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၃၄။

တရုဏဥဋ္ဌိတကာဋ္ဌဝ(လ္လိ)လ္လိ (ထိ) [တရုဏာ +
ဥဋ္ဌိတာ+ကာဋ္ဌဝ(လ္လိ)လ္လိ] နနု ထွတ်ထွတ်

ပေါ်ထွက်လာသော နွယ်ငန်း။ အဂ္ဂိဇ (ဇာ၊
ဌ၊၅။၄၃၁)။ကြည့်။

တရုဏက (တိ) [တရုဏ+က။ထိ-၌ တရုဏိကာ]
နုနယ်-ငယ်ရွယ်- သော။ တရုဏကာ ဟိ
ပုပ္ဖရက္ခာပိ ပုပ္ဖဂစ္ဆာပိ “မာလာဝစ္ဆာ” တွေဝ
ဝုစ္ဆန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၉၉။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။၂၅၆။
တရုဏကော (မဟာနိ၊၁၃၇) တိ ဆာပကော
မဟာနိ၊ဌ၊၂၅၃။ (-ဝိ၊၃။၂၇၁။မ၊၁။၁၁၂။)
တရုဏိကေ တံ ဓုတ္တပုရိသာနံ ကထံ န
ဘာယသိ။ ထေရ်၊ဌ၊၂၀၅။

တရုဏကဒလိက္ခန္ဓ (ပု) [တရုဏ+ကဒလိက္ခန္ဓ]
နုသော-ငှက်ပျောတုံး - ငှက်ပျောပင်စည်။
“တရုဏကဒလိက္ခန္ဓမေဝ ပိညာက” န္တိ ကေစိ။
သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။၂။၃၅၆။

တရုဏကဒလိ (ထိ) [တရုဏာ+ကဒလိ] နုပျို
သော ငှက်ပျောပင်၊ ငှက်ပျောပင်ပျို။
အထက်ပုဒ် ကြည့်။

တရုဏကဋ္ဌိရ (ပု၊န) [တရုဏ+ကဋ္ဌိရ] နုသော
အညွှောက်(အပင်ပေါက်)၊ အညွှောက်နု(မျှစ်
စို-စသည်)။ ပဌမဂ္ဂတော တရုဏကဋ္ဌိရော
ဒဿနိယော ဟောတိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၃၇၂။

တရုဏကာလ (ပု) [တရုဏ+ကာလ] ပျိုမျှစ်-
နုနယ်-ငယ်ရွယ်-သောအခါ။ မာဏဝေါတိ
ပန တံ တရုဏကာလေ ဝေါဟရိ*သု။ မ၊ဌ၊
၄။၁၇၅။ တုမေပိ တရုဏကာလေ ပမဇ္ဇိတွာ။
သံ၊ဌ၊၃။၂၇။ (-အံ၊ဌ၊၂။၃၉၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။
၃၂၀။ ထေရ်၊ဌ၊၁။၁၈၃။ ထေရ်၊ဌ၊၂။၉၃။
စရိယာ၊ဌ၊၂၀၅။ ဇာ၊ဌ၊၂။၁၂၁၊၂၅၅။ ဇာ၊
ဌ၊၃။၁၈၈။)

တရုဏကာဠဝ(လ္လိ)လ္လိ (ထိ) [တရုဏာ+ကာဠ-
ဝ(လ္လိ)လ္လိ] နုထွတ်သော နွယ်ငန်း။ ယထာ
သာ တရုဏကာဠဝလ္လိ ဝါတေရိတာ ဝိလာသ-
မာနာ သောဘမာနာ တိဋ္ဌတိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။
၄၃၁။

တရုဏကုမာရက (ပု) [တရုဏ+ကုမာရ+က။
ထိ-၌ -ကုမာရိကာ] နုပျိုသောသတိုးသား၊
သတိုးသားပျို၊ လုလင်ပျို။ တရုဏကုမာရိ-
ကာယ ကတကမ္ပံ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၃၁။ (-၄၇၄။)

တရုဏခဒိရ (ပု) [တရုဏ+ခဒိရ] နုပျိုသော
ရှားပင်၊ ရှားပင်ပျို။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တရုဏခဒိရဝန (န) [တရုဏ+ခဒိရဝန] နုပျို
သော-ရှားပင်အပေါင်း-ရှားတော။ တရု-
ဏခဒိရဝနေ ဒိဝါဝိဟာရံ ဝီတိနာမေတွာ။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ၊၂၇၅။

တရုဏခိရ(န) [တရုဏ+ခိရ] ညှစ်သစ်စနို့ ရည်။
ပယော ပိယတန္တိ တရုဏခိရံ ပိဝတု။ မ၊ဌ၊
၃။၂၉၃။

တရုဏဂစ္ဆ (ပု) [တရုဏ+ဂစ္ဆ] နုပျိုသော
သစ်ပင်ငယ်။ ဝိရုဠမူလေ နိလဘာဝံ အာ-
ပဇ္ဇိတွာ ဝဇုမာနကေ တရုဏဂစ္ဆေ ဒဿေတိ။
သာရတ္ထ၊၃။၁၉။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။၃၅၇။

တရုဏဂ္ဂဟဏ (န) [တရုဏ+ဂ္ဂဟဏ] (က) တရု-
ဏ-သဒ္ဓါ။ (ခ) တရုဏ-သဒ္ဓါကို-ယူခြင်း-ဆို
ခြင်း။ တရုဏရက္ခောတိ ဖလဒါယကဘာဝ-
ဒီပနတ္ထံ တရုဏဂ္ဂဟဏံ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၃၀၅။

တရုဏဇန (ပု) [တရုဏ+ဇန] လူပျို၊ ကာလ
သား။ တရုဏဇနော ယေဘုယျေန တဿံ
ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တော အဟောသိ။ ပေတ၊ဌ၊၄၃။

တရုဏဗျူဟလ (န) [တရုဏ+ဗျူဟလ] နုသော
သပြေသီး၊ သပြေသီးနု။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

တရုဏ ဗျူဟလသမာန တုဏ္ဏ (တိ) [တရုဏဗျူ-
ဟလ + သမာန + တုဏ္ဏ] သပြေသီးနုနှင့်
တူသော နှုတ်သီးရှိသော (ဗျူဟ-မည်သော
- ကျေး - ကြက်တူရွေး)။ ဘောန္တော
အမစ္စာ မမ ပုတ္တေန တရုဏဗျူဟလသမာန-
တုဏ္ဏေန ဗျူဟပဏ္ဍိတေန ဧဝံ ကထေန္တေန
ကေန ကတ္တဗ္ဗံ ကိစ္စံ ကတံ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၃၂။

တရုဏဇာတိက (တိ) [တရုဏ+ဇာတိ+က] နုပျိုသော သဘောရှိသော၊ သူ။ မိဂိ ယထာ တရုဏဇာတိကာ ဝနေ။ ထေရ။ ၂၄၃။ ထေရ၊ ၄၁။ ၂၇၅-၆။

တရုဏတရ (တိ) [တရုဏ+တရ] အလွန် နုပျိုသော၊ သူ။ ဝယသာ တရုဏတရော။ ထေရ၊ ၄၁။ ၂၁၃၉။

တရုဏ တရုသတ သမလင်္ကတ (တိ) [တရုဏ+တရုသတ+သမလင်္ကတ] နုပျိုသော သစ်ပင် များစွာတို့ဖြင့် တန်းဆာဆင်အပ်သော (အင်ကြင်းတော-စသည်)။ တရုဏတရုသတသမလင်္ကတေ တရုဏသာလဝနေ ဒိဝါဝိဟာရံ ဝိတိနာမေတွာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၂၅၄။

တရုဏတာပသ (ပု) [တရုဏ+တာပသ] ပျိုရွယ်သော ရသေ့၊ ရသေ့ပျို။ ဒေ တရုဏတာပသေ ပေသေတွာ။ ဇာ၊ ၄၁။ ၁၄၂။

တရုဏတာလ (ပု) [တရုဏ+တာလ] နုပျိုသော ထန်းပင်၊ ထန်းပင်ပျို။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တရုဏတာလက္ခန္ဓ (ပု) [တရုဏတာလ+ခန္ဓ] ထန်းပင်ပျို ပင်စည်၊ ပျိုနုသော ထန်းလုံး။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တရုဏတာလက္ခန္ဓပ္ပမာဏ (တိ) [တရုဏတာလက္ခန္ဓ+ပမာဏ] ပျိုနုသော ထန်းလုံး အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ (ရောင်ခြည်တော်-စသည်) တရုဏတာလက္ခန္ဓပ္ပမာဏာ ဟုတွာ ပုရတောဝေ ဓာဝန္တိ။ ဓမ္မ၊ ၄၁။ ၃၀၇။ (-ဓမ္မ၊ ၄၁။ ၄၃၇။ ပဋိသံ၊ ၄၁။ ၂၉၂။)

တရုဏတာလဋ္ဌိ (န) [တရုဏ+တာလဋ္ဌိ] နုသော ထန်းစေ့၊ ထန်းစေ့နု။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တရုဏတာလဋ္ဌိကူပက (ပု) [တရုဏတာလဋ္ဌိ+ကူပက] နုသော တန်းစေ့တွင်းငယ်၊ ထန်းစေ့နုတွင်းငယ်။ ယထာ ဥဒကပုဏ္ဏေသု တရုဏတာလဋ္ဌိကူပကေသု န တရုဏတာလဋ္ဌိကူပကာ ဇာနန္တိ “အမွေသု ဥဒကံ ဌိတ”န္တိ။ အဘိ၊ ၄၁။ ၆၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၅၇။

တရုဏတာလဋ္ဌိမိဉ္ဇ (န) [တရုဏတာလဋ္ဌိ+မိဉ္ဇ] နုသော ထန်းစေ့အဆံ၊ ထန်းစေ့နု အဆံ။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တရုဏတာလဋ္ဌိမိဉ္ဇဝဏ္ဏ (တိ) [တရုဏတာလဋ္ဌိ+မိဉ္ဇ+ဝဏ္ဏ] နုသော ထန်းစေ့ဆံ အဆင်းရှိသော၊ ထန်းစေ့နုဆံ အဆင်းရှိသော (နှပ်၊ နှာရည်-စသည်)။ သာ ဝဏ္ဏတော တရုဏတာလဋ္ဌိမိဉ္ဇဝဏ္ဏာ။ အဘိ၊ ၄၁။ ၂၃၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၅၅။

တရုဏတာလပဏ္ဏ (န) [တရုဏ+တာလပဏ္ဏ] နုသော ထန်းရွက်၊ ထန်းရွက်နု။ တာလပတ္တိကာယာတိ တရုဏတာလပဏ္ဏေန။ သံ၊ ၄၁။ ၁၆၄။

တရုဏတာလမိဉ္ဇဝဏ္ဏ (တိ) [တရုဏတာလမိဉ္ဇ+ဝဏ္ဏ] နုသော ထန်းစေ့ဆံ အဆင်းရှိသော၊ ထန်းစေ့နုဆံ အဆင်းရှိသော (နှပ်၊ နှာရည်-စသည်)။ သိဃိဏိကာ ဝဏ္ဏတော သေတာ တရုဏတာလမိဉ္ဇဝဏ္ဏာ။ ခုဒ္ဒက၊ ၄၁။ ၅၄။

တရုဏတိဏ (န) [တရုဏ+တိဏ] နုသော မြက်၊ မြက်နု။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တရုဏတိဏပိဋ္ဌ (န) [တရုဏတိဏ+ပိဋ္ဌ] နုသော မြက်ခင်းပြင်။ တရုဏတိဏပိဋ္ဌေ သပရိဝါရော နိသီဒိ။ ဇာ၊ ၄၁။ ၄၄၇။

တရုဏတိဏသဿခါဒန (န) [တရုဏ+တိဏသဿ+ခါဒန] နုသော မြက်ပင်၊ ကောက်ပင်တို့ကို စားခြင်း၊ မြက်နု၊ ကောက်နု-တို့ကို စားခြင်း။ သဿာနံ အာဟာရော သုခုမော တရုဏတိဏသဿခါဒနတော။ မ၊ ၄၁။ ၃၀၉။

တရုဏဒဗ္ဗတိဏ (န) [တရုဏ+ဒဗ္ဗတိဏ] နုသော-မြေစာ-နေဇာ-မြက်၊ မြေစာ-နေဇာ-မြက်နု။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တရုဏဒဗ္ဗတိဏပိဋ္ဌ (န) [တရုဏဒဗ္ဗတိဏ+ပိဋ္ဌ] နုသော နေဇာမြက်ခင်းပြင်။ တရုဏဒဗ္ဗတိဏပိဋ္ဌေ နိသီဒါပေတွာ။ ဇာ၊ ၄၁။ ၃၆၆၊ ၃၆၈။ (-ဇာ၊ ၄၁။ ၅၁။)

တရုဏဒဗ္ဗတိကပိဋ (န) [တရုဏဒဗ္ဗတိက + ပိဋ]
နုပျို၊ ငယ်ရွယ်-သူ၏ နေဇာမြက် - နေဇာမြက်နု - ဟူ
သော နေရာ အခင်း။ တရုဏဒဗ္ဗတိကပိဋ
နိပဇ္ဇာပေတွာ။ စရိယာ၊ ဌ။ ၁၀၉။

တရုဏဒါရက (ပု) [တရုဏ+ဒါရက။ ထိ-ဌ်-
ဒါရိကာ] ပျိုမျှစ်-နုနယ်-ငယ်-သော၊ သူ၊
နုပျိုသော သူငယ်။ (ပါ ၆) တရုဏဒါရ-
ကော - ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၇။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၄၆။
ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၂၂။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၁၃၇။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆။
၂၀၂။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၁၂။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၄၈။
ကောမာရိကာတိ တရုဏဒါရိကာ။ ဒိ၊ ဌ၊ ၂။
၃၉၉။ (-ဝဇိရ၊ ၁၈၈။) (ပါ ၆) တရုဏ-
ဒါရက - အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၂၄။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၇၇။
ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၈၇။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၆၅။ (ဒု၊ ၆) တိမ္မ-
ရတ္တနိန္ဒိ တိမ္မရုဗလသဒိသတ္တနိ တရုဏ-
ဒါရိကံ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၅၅။ (ဒု၊ ၆) တရုဏ-
ဒါရကေ - အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၇၆။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၇၂။
(တ၊ ၆) တရုဏဒါရကေဟိ - မ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၀၉။
(စ၊ ၆) တရုဏဒါရကနံ - သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅၇။

တရုဏဒါရကကာလ (ပု) [တရုဏဒါရက+ကာ-
လ] နုပျို၊ ငယ်ရွယ်-သူ၏ အချိန်အခါ၊ နုပျို၊
ငယ်ရွယ်-သော အခါ။ ဒုတိယံ တရုဏဒါရက-
ကာလေ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၈၆။ (-သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄။
မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၄၀။)

တရုဏဒါရကစာပလျ (န) [တရုဏဒါရက +
စာပလျ။ တရုဏဒါရကစာပလျ + အ] (က)
နုပျို၊ ငယ်ရွယ်-သူ၏ လျှပ်ပေါ်လော်လည်-
သည်၏ အဖြစ်-ခြင်း။ (ခ) နုပျို၊ ငယ်ရွယ်-
သူ၏ လျှပ်ပေါ်လော်လည်ခြင်းနှင့်တူသော
လျှပ်ပေါ်လော်လည်ခြင်း။ အောက်ပုဒ်
ကြည့်။ (သိ၊ သျှ၊ ၁။ မူကွဲ။)

တရုဏဒါရကာဝစာပလျ (န) [တရုဏဒါရက+
အဝစာပလျ။ တရုဏဒါရကာဝစာပလျ + အ]
(က) နုပျို၊ ငယ်ရွယ်-သူ၏ ကဲ့ရဲ့ဖွယ်ဖြစ်သော
လျှပ်ပေါ်လော်လည်-သည်၏ အဖြစ်-ခြင်း။

(ခ) နုပျို၊ ငယ်ရွယ်-သူ၏ ကဲ့ရဲ့ဖွယ်ဖြစ်သော
လျှပ်ပေါ်လော်လည်ခြင်းနှင့် တူသော လျှပ်
ပေါ်လော်လည်ခြင်း။ တရုဏဒါရကာဝ-
စာပလျေန (တရုဏဒါရကစာပလျေန၊ သိ၊
သျှ၊ ၁) သမန္နာဂတော။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၂၉။ အဝ-
စာပလျေနာတိ ဒဠဝါတာပဟတပလ္လဝသဒိ-
သေန လောလဘာဝေန။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၈၃။

တရုဏဒိဝသကရ (ပု) [တရုဏ+ဒိဝသကရ]
တက်သစ်စ-ထွက်ပြုစ-နေ။ တရုဏဒိဝသ-
ကရော ဝိယ သလိလဓရဝိဝရဂတော မာတု-
ကုစ္ဆိတော နိက္ခမိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၂၃၄။

တရုဏဒေဝတ (ပု၊ န) [တရုဏ + ဒေဝတ
(=ဒေဝတာ+အ)] နတ်ပြည်သို့ရောက်သစ်စ
နတ်။ ဟိမဝန္တာရဉ္စေ၊ ယာနိ ဘူတာနိ စေဝ
ဝုဗ္ဗိမရိယာဒပုတ္တာနိ ဘဗျာနိ စ တရုဏဒေဝ-
တာနိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၃၄၅။

တရုဏနာဂ (ပု) [တရုဏ+နာဂ] (၁) ဖြစ်
သစ်စ ရဟန္တာ။ (၂) နုပျိုသော ဆင်၊ ဆင်
ပျို။ (၃) နုပျိုသော နဂါး၊ နဂါးပျို။ (၄)
သုသုနာဂါတိ တရုဏနာဂါ။ ဒိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၇၄။
သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၇၃။ (၂) အထဿ၊ ကေဒိဝသံ
“မဟာသာလဝနံ ပုပ္ဖိတ”န္တိ တရုဏနာဂါ
အာဂန္တာ အာရောစယံ သု။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၃၉။
(-၄၃၇။) (၃) တရုဏနာဂါ အရိဋ္ဌဿ
အာစိက္ခံ သု။ ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၁၂။

တရုဏနာဋကိတ္တိ (ထိ) [တရုဏာ+နာဋကိတ္တိ]
နုပျိုသော ကချေသည်မ။ တရုဏနာဋကိတ္တိ
ဥပသင်္ကမိတွာ “ဒေဝ ကိန္နု စိန္တေသိ”တိ
အာဟ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၉၇။

တရုဏနိမိတ္တ (န) [တရုဏ+နိမိတ္တ] နု-ထင်
သစ်စဖြစ်-သော ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံ။ တသေဝံ
ကရေန္တဿ ဥဂ္ဂဟိတံ တရုဏနိမိတ္တံ နဿတိ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၈၂။

တရုဏပ(ပ)တ္တ (န) [တရုဏ + ပတ္တ] (၁) နသောသစ်ရွက်၊ သစ်ရွက်န။ (တိ) (၂) ပျံ ရွယ်သည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်သော၊ သူ။ (၁) အောက်ပုဒ် ကြည့် (တိ) (၂) ခေမေ တံ တရုဏပုတ္တာ။ ထေရီ၊ ၄။ ၁၃၉။

တရုဏပတ္တသမ္ပန္န (တိ) [တရုဏပတ္တ + သမ္ပန္န] နသော သစ်ရွက် - သစ်ရွက်န - နှင့် ပြည့်စုံ သော။ သမန္တတော ဝိရုဠပတ္တော တရုဏ- ပတ္တသမ္ပန္နော ဟုတော။ ဇာ၊ ၄။ ၁၃။ ၄၆၉။

တရုဏပဗ္ဗဇိတ (တိ) [တရုဏ + ပဗ္ဗဇိတ] နပျံ - ငယ်ရွယ် - စဉ်၌ ရဟန်း ပြုသော၊ သူ။ တာသု သုန္တရိနန္ဒာ ဘိက္ခုနီ တရုဏပဗ္ဗဇိတာ အဘိရူပါ ဟောတိ။ ဝိ၊ ၂။ ၂၇၃။ သမဏော ဂေါတမော တရုဏော စေတ တရုဏပဗ္ဗဇိ- တော စ။ ဒီ၊ ၁။ ၁၀၇။

တရုဏပရိယာယ (ပု) [တရုဏ + ပရိယာယ] တရုဏ-သဒ္ဓါ၏-ဝေဝဇ်-ပရိယာယ်-စကား လှယ် - စကားအပြောင်းအလဲ။ တရုဏပရိ- ယာယော လဠိကာ-သဒ္ဓေါ။ သီ၊ ၃။ ၁၁၁။ ၁၉၆။

တရုဏပလ္လဝ (ပု၊ န) [တရုဏ + ပလ္လဝ] န-ထွက် သစ်စဖြစ် - သော - ရွက်ညွန့်၊ ရွက်ညွန့်န။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တရုဏပလ္လဝဝဏ္ဏ (တိ) [တရုဏပလ္လဝ + ဝဏ္ဏ] န-ထွက်သစ်စဖြစ်-သော ရွက်ညွန့် (နှင့်တူ သော) အဆင်းရှိသော (သော်ကညွန့်-စ သည်)။ တရုဏပလ္လဝဝဏ္ဏ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၆၀) နှိ အမွှာဒိန် တရုဏပလ္လဝေန သမာနဝဏ္ဏံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၃။ ၂။ ၄၁၃။

တရုဏပလ္လဝဝဏ္ဏကာလ (ပု) [တရုဏပလ္လဝဝဏ္ဏ + ကာလ] န-ထွက်သစ်စဖြစ်-သော ရွက် ညွန့် (နှင့်တူသော) အဆင်းရှိသော အခါ။ မန္တရတ္တကာလေ ပဝတ္တရူပံ တရုဏပလ္လဝဝဏ္ဏ- ကာလံ။ တရုဏပလ္လဝဝဏ္ဏကာလေ ပဝတ္တံ ပရိဏတပလ္လဝဝဏ္ဏကာလံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၆၁။

တရုဏပသန္န (တိ) [တရုဏ + ပသန္န] မခိုင် မာသော သဒ္ဓါတရားဖြင့် ကြည်ညိုသော၊ ကြည်ညိုခါစ ဖြစ်သော၊ သူ။ တရုဏပသန္နေန မဟာမတ္တေန သွာတနာယ ဗုဒ္ဓဗ္ဗမုခေါ ဘိက္ခုသံသော နိမန္တိတော ဟောတိ။ ဝိ၊ ၃။ ၃၁၆။

တရုဏပီတိ (တိ) [တရုဏ + ပီတိ] နသော-ဖြစ် သစ်စ-ပီတိ (ကိုယ်စိတ်-ရွှင်လန်းမှု)၊ (က) အားနည်းသော ပီတိ။ (ခ) နူးညံ့-သိမ်မွေ့ -သော ပီတိ။ ခုဒ္ဓိကာဒိဘေဒါ တရုဏပီတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၉၀။ “တုဠာကာ- ရော”တိ ဣမိနာ ပါမောဇ္ဇံ နာမ တရုဏ- ပီတိ ဒဿေတိ။ သီ၊ ၃။ ၁၁၁။ ၁၃၃။ (- ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၈။ ဒီ၊ ၃။ ၁။ ၂၆၁။ ၂၆၆။ ဒီ၊ ၃။ ၂။ ၂၁၂။ မ၊ ၃။ ၁။ ၂၀၇။ သံ၊ ၃။ ၁။ ၁၆၉။ အံ၊ ၃။ ၂။ ၁၄။) (က) ပါမုဇ္ဇန္တိ ဗုဗ္ဗလာ တရုဏ- ပီတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၂၀၈။ (- သီ၊ ၃။ ၁၁၁။ ၁၃၄။ သံ၊ ၃။ ၂။ ၆၆။) (ခ) တရုဏပီတိ (ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၂၁၅။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၈) တိ သဉ္စာတမတ္တာ မုဒုကာ ပီတိ ဇာယတိ။ ဒီ၊ ၃။ ၃။ ၂၇၁။ အံ၊ ၃။ ၃။ ၁၀။

တရုဏပုဂ္ဂလ (ပု) [တရုဏ + ပုဂ္ဂလ] ပျံရွယ်သော ပုဂ္ဂိုလ်။ ကုမာရကာတိ တရုဏပုဂ္ဂလာ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၆၇။

တရုဏပုတ္တ (ပု) [တရုဏ + ပုတ္တ + ဓိတု။ ဓာနံ။ ဓာနံ၊ ၃။ ၂၄၉။] (၁) သားငယ်၊ သမီးငယ်။ (တိ) (၂) နို့စို့ သားငယ်၊ သမီးငယ် ရှိသော။ (၁) ကံမတ္တံ တုမေ တထာရူပေ ဂုဏဝတိ တရုဏပုတ္တေ မတေ န သောစထ။ ပေတ၊ ၄။ ၅။ (- ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၃၂၁။) (တိ) (၂) တရုဏ- ပုတ္တာယ ဣတ္ထိယာ ပုန အဝိဇာယနတ္ထံ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၈၆။ တရုဏပုတ္တာနံ ဣတ္ထိနံ ထနေ ဗန္ဓာပေတွာ လဉ္ဇာပေသိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၇။ တရုဏာ ထညပိဝနကာ ပုတ္တဓိတရော ယာသံ တာ တရုဏပုတ္တာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၃။ ၁။ ၆၈။ (- အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၈၇။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၅။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၆။)

တရုဏပုပ္ဖ (န) [တရုဏ+ပုပ္ဖ] န-လတ်ဆတ်-
သော ပန်း။ နာဠိကေရတာလကေတကာနံ
တရုဏပုပ္ဖါနိ သေတဝရဏပုပ္ဖံ .... ယာဝကာ-
လိကံ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၉၇။

တရုဏပုပ္ဖရုက္ခ (ပု) [တရုဏ+ပုပ္ဖရုက္ခ] နုပျို
သော ပန်းပင်၊ ပန်းပင်ပျို၊ ပန်းပင်ငယ်။
မာလာဝစ္ဆန္တိ တရုဏပုပ္ဖရုက္ခံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၉။
ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၅၆။

တရုဏပုရိသ (ပု) [တရုဏ+ပုရိသ] ပျိုရွယ်သော
ယောက်ျား၊ ယောက်ျား - ငယ် - ပျို။ ဗြဟ္မ-
ဒတ္တံ နာမ တရုဏပုရိသံ အာရဗ္ဗ။ သာရတ္ထ၊
၁။၆၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၈၃။

တရုဏပေါတက (ပု) [တရုဏ+ပေါတက] နုပျို၊
ငယ်ရွယ် သော၊ (က) ရဟန်းပျို၊ ရဟန်း
ငယ်။ (ခ) ကောက်ပင်ပျို၊ ကောက်ပင်ငယ်။
(ဂ) သား - သမင် ငယ်။ (သ) ဆင်ငယ်၊
ဆင်ရွှေ။ (က) စေဠကေတိ ဒါရကေ၊ တရုဏ-
ပေါတကေတိ ပေါရာဏာ။ ဝဇီရ။၃၁၀။ (ခ)
တင်္ခဏမ္ပိတိ တရုဏပေါတကေ အမိလာယိတွာ
ဝိရူပနဇာတိကေ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊၂။
၁၄၂။ (ဂ) ယထာ တထာ အာဂစ္ဆန္တေသု
ဟိ တရုဏပေါတကော ဝါ မဟလ္လကော ဝါ
ဒုဗ္ဗလော ဝါ ယူထပရိဟိနော ဝါ သက္ကာ
ဟောန္တိ လဒ္ဓိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၇။ (သ) ဟတ္ထိစ္ဆာ-
ပါတိ တရုဏပေါတကာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၂။
(-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၇၆။)

တရုဏဖလ (န) [တရုဏ+ဖလ] (၁) နုသော
သစ်သီး၊ သစ်သီးနု။ (တိ) (၂) နုသော
အသီးရှိသော။ (၁) အဗီဇ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၅)-
ကြည့်။ (ဝဇီရ။၃၂၀-လည်း ကြည့်။) (တိ)
(၂) တသ္မိံ အဗ္ဗဝနေ အဗ္ဗရုက္ခာ ပက္ကဖလာ
စ အဗ္ဗပက္ကဖလာ စ တရုဏဖလာ စ ဖုလ္လိ-
တာယေဝ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၇၉၊၁၈၀။

တရုဏဖလဋ္ဌိ (န) [တရုဏဖလ+အဋ္ဌိ] နုသော
သစ်သီး၏အစေ့၊ နုသောသစ်စေ့။ ခဠ၊ရိ-

ကေတကတိမ္မရသကာနံ တရုဏဖလဋ္ဌိ တိန္တိ-
ဏိကဋ္ဌိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၉၈။

တရုဏဗာလဒါရက (ပု) [တရုဏ+ဗာလဒါရက]
မွေးဖွားစဖြစ်သော ကလေးသူငယ်၊ အလွန်
ငယ်သော ကလေး။ ဣမဿ ပန တရုဏ-
ဗာလဒါရကဿ (တရုဏလလိတဒါရကဿ၊
သီ)ဝေရူပေါ ဣဒ္ဓါနုဘာဝေါ အတိဝိယ အစ္ဆ-
ရိယော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၉။

တရုဏဗိလ္လဖလမတ္တိယ (တိ) [တရုဏ+ဗိလ္လဖလ
+မတ္တာ+ဣယ] နုသော ဥသျှစ်သီး-ဥသျှစ်
သီးနု-အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ အောက်ပုဒ်
ကြည့်။

တရုဏဗေလုဝမတ္တိယ (တိ) [တရုဏ+ဗေလုဝ+
မတ္တာ+ဣယ] ဥသျှစ်သီးနု အတိုင်းအရှည်
ရှိသော။ တရုဏဗေလုဝမတ္တိယော (သံ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၀၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၈)တိ တရုဏဗိလ္လဖလ-
မတ္တိယော။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၄၇။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၄၇။
(-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၆။)

တရုဏဗေလုဝရုက္ခ (ပု) [တရုဏ+ဗေလုဝရုက္ခ]
ဥသျှစ်ပင်ပျို၊ ဥသျှစ်ပင်ငယ်။ ဗေလုဝလဋ္ဌိ-
ကာယာတိ တရုဏဗေလုဝရုက္ခဿ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၃၇၇။

တရုဏဗေလုဝရုက္ခမူလ (န) [တရုဏဗေလုဝ-
ရုက္ခ+မူလ] ဥသျှစ်ပင်ပျို၏-အနီး-အရင်း။
ဗေလုဝလဋ္ဌိကာယ မူလေတိ တရုဏဗေလုဝ-
ရုက္ခမူလေ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၅။

တရုဏဗေဠဝလဋ္ဌိ (တိ) [တရုဏ+ဗေဠဝလဋ္ဌိ]
ပျိုနုသော ဥသျှစ်ပင်ငယ်။ ဖုဿဝေဠဝလဋ္ဌိ-
(မဟာနိ၊၆၇)န္တိ ဖုဿနက္ခတ္တေန ဥပ္ပန္နံ တရု-
ဏဗေဠဝလဋ္ဌိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၁၈၇။

တရုဏဗောဓိရုက္ခ (ပု) [တရုဏ+ဗောဓိရုက္ခ]
နုပျိုသော ဗောဓိပင်၊ ဗောဓိပင်ပျို။ သဗ္ဗေသံ
ပဿန္တာနံ ယေဝ စတုတတ္ထပ္ပမာဏာ အဋ္ဌ
တရုဏဗောဓိရုက္ခာ ဥဋ္ဌဟိံသု။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၄။

တရုဏဗျဉ်ပေါတက (တိ) [တရုဏ+ဗျဉ်ပေါ-
တက။ ထိ-ဉ်—ပေါတိကာ] နုပျိုသောကျား
ငယ်။ ဗျဉ်ဝါတိ လီလာဝိလာသေန တရုဏ-
ဗျဉ်ပေါတိကာ ဝိယ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၅။

တရုဏဗြာဟ္မဏ (ပု) [တရုဏ+ဗြာဟ္မဏ] နုပျို
သော ပုဏ္ဏား၊ ပုဏ္ဏားလုလင်ပျို။ အညေန
တရုဏဗြာဟ္မဏေန သဒ္ဓိံ မိစ္ဆာစာရံ စရိ။
ဇာ၊ဌ၊၃။၃၂။ (-ဇာ၊ဌ၊၇။၂၉၂။)

တရုဏဘာဝ (ပု) [တရုဏ+ဘာဝ] (က) န-
အားနည်း-သည်၏ အဖြစ်။ (ခ) ငယ်ရွယ်
-နုပျို-သည်၏ အဖြစ်။ (ဂ) တက်သစ်စ
-ထွက်ပြုစ-၏အဖြစ်။ (က) သမထဝိပဿ-
နာနံ တရုဏဘာဝံ ဥတု။ မ၊ဌ၊၄။၉၇။
(ခ) တာဟိ “တရုဏဘာဝေယေဝ ပတိ-
ကုလဂမနတ္ထာယာ”တိ ဝုတ္တေ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။
၃၈။ (-ဇာ၊ဌ၊၆။၃၃။) (ဂ) သူရိယဿ
တရုဏဘာဝေါ ပန ဥဒယံ ပဋိစ္စ ဝုစ္စတိ။
ဗုဒ္ဓဝါဌ။၆၄။

တရုဏဘိက္ခံပမဏ္ဍလ (န) [တရုဏ+ဘိက္ခံ-
ပ+မဏ္ဍလ] နုပျိုသော ဆင်ငယ်အပေါင်း။
နေလမဏ္ဍလံ ဝုစ္စတိ တရုဏဘိက္ခံပမဏ္ဍလံ။
ဇာ၊ဌ၊၅။၄၄၇။

တရုဏမံသ (န) [တရုဏ+မံသ] ကလေး
သူငယ်၏ အသား။ တတ္ထာပိ တရုဏမံသံ။
မ၊ဋီ၊၁။၃၁၃။ (-မ၊ဌ၊၁။၂၁၆။ သံ၊ဌ၊၂။
၉၇။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၁၀။)

တရုဏမကု(လ)ဋ္ဌ (ပု၊န) [တရုဏ+မကု(လ)-
ဋ္ဌ] နုထွတ်သော-ပန်းငုံ-ပန်းဖူး။ တရုဏ-
မကုဋ္ဌာနိ စ....ဝဇ္ဇေတွာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၂၁၃။

တရုဏမကု(လ)ဋ္ဌသန္တာနသဉ္စန္ဒ (တိ) [တရုဏ
+မကု(လ)ဋ္ဌ+သန္တာန+သဉ္စန္ဒ] နုထွတ်
သော ပန်းငုံအစဉ်သည် ဖုံးလွှမ်းအပ်သော။
တရုဏမကုလသန္တာနသဉ္စန္ဒတ္တာ။ သံ၊ဋီ၊၂။
၃၄၂။

တရုဏမနုဿ (ပု) [တရုဏ+မနုဿ] နုပျိုသော
လူ၊ လူပျို။ တရုဏမနုဿာ အတ္တနော ဗလံ
ဒဿေန္တာ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၅၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၉။
(-ကခါ၊၁၁၅။ ပေတ၊ဌ၊၁၂၆။ ဇာ၊ဌ၊၂။
၂၆၀။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၉၅။)

တရုဏမဟာဗောဓိ (ပု၊ထိ) [တရုဏ+မဟာ-
ဗောဓိ] နုပျိုသော မဟာဗောဓိ (ညောင်
ဗုဒ္ဓဟေ)ပင်၊ မဟာဗောဓိပင်ပျို။ တရုဏ-
မဟာဗောဓိပူဇေဿာမိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၇၁။

တရုဏမာဏဝ (ပု) [တရုဏ+မာဏဝ] ငယ်ရွယ်
သောလုလင်၊ လုလင်ငယ်။ တရုဏမာဏဝေါ
တရုဏကာလေယေဝ မာတာပိတူဟိ ဝိပု-
ယုတ္တော မရဏပုတ္တော။ ဇာ၊ဌ၊၄။၅၀။
(-၁၇၂။)

တရုဏမိဂ (ပု) [တရုဏ+မိဂ။ ထိ-ဉ်—မိဂိ] နုပျို
သော သမင်၊ သမင်ပျို။ ဘရိယာပိဿ တရု-
ဏမိဂိ အဘိရူပါ အဟောသိ ဒဿနိယာ။ ဇာ၊
ဌ၊၃။၁၇၀။

တရုဏမေဏ္ဍက (ပု) [တရုဏ+မေဏ္ဍက] ငယ်
ရွယ်သော သိုး၊ သိုးငယ်။ ဥရဗ္ဘာတိ တရုဏ-
မေဏ္ဍကာ ဝုစ္စန္တိ။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၇၂။

တရုဏမောရ (ပု) [တရုဏ+မောရ] ငယ်ရွယ်
သော ဥဒေါင်း၊ ဥဒေါင်းငယ်။ တရုဏမော-
ရော'ဝ....ဝဒတိ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၃၉၆။

တရုဏမ္မဖလ (န) [တရုဏ+အမ္မဖလ] သရက်
သီးနု။ အဗိဇ (သာရတ္ထ၊၃။၂၂။ ကခါ၊ဋီ၊
သစ်။၃၆၀။ ကခါ၊ယော၊မဟာဋီ၊၃။၃၄၃)-
ကြည့်။

တရုဏမ္မရက္ခ (ပု) [တရုဏ+အမ္မရက္ခ] သရက်
ပင်ပျို။ ယထာ ဟိ သဖလော တရုဏမ္မ-
ရက္ခော။ မ၊ဌ၊၃။၁၇၅။ အံ၊ဌ၊၁။၃၈၆။ (-
သံ၊ဋီ၊သစ်။၁။၁၉၆၊၄၇၇။ မ၊ဋီ၊၃။၅၉။)

တရုဏမ္မရက္ခသမ္မဟ (ပု) [တရုဏမ္မရက္ခ + သမ္မဟ] သရက်ပင်ပျိုအပေါင်း။ တရုဏအမ္မရက္ခသဏ္ဌာ-
ကြည့်။

တရုဏယောဓ (ပု) [တရုဏ + ယောဓ] ပျိုရွယ်
သော - စစ်သည် - သူရဲ။ မာဏဝါတိ တရုဏ-
ယောဓာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၉၉။

တရုဏယောဗ္ဗနကာလ (ပု) [တရုဏ + ယောဗ္ဗန
+ ကာလ] ပျိုမျှစ် - နုနယ် - သော အရွယ်
ရှိသောအခါ။ တရုဏယောဗ္ဗနကာလေ ပနေ-
တံ သဗ္ဗံ သက္ကာ ကာတုံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀။

တရုဏရဇ္ဇ (န) [တရုဏ + ရဇ္ဇ] အသစ်ဖြစ်သော
မင်း၏အဖြစ်၊ မင်းပြုစ။ တဿ တရုဏရဇ္ဇေ-
ယေဝ သကလံ ဝိဒေဟရဋ္ဌံ .... သင်္ခတိတံ
အဟောသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၅၂။

တရုဏရဝိမဏ္ဍလာဘိရတ္တ (တိ) [တရုဏရဝိမဏ္ဍလ
+ အဘိရတ္တ] တက်သစ်စနေဝန်းကဲ့သို့ အလွန်
နီမြန်းသော။ တရုဏရဝိမဏ္ဍလာဘိရတ္တစရဏ-
ဂီဝါမုခပဋိမဏ္ဍိတဝိသုဒ္ဓသေတသရိရော သတ္တ-
ပတိဋ္ဌော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၉။

တရုဏရဝိဝဏ္ဏ (တိ) [တရုဏရဝိ + ဝဏ္ဏ] တက်
သစ်စ နေ၏ (အဆင်းနှင့်တူသော) အဆင်း
ရှိသော။ တရုဏရဝိဝဏ္ဏံ (တရုဏရဝိဝဏ္ဏံ၊
သျှာ) ရသံ အန္တရာမဂ္ဂေ ဒိသ္မာ.... ဂတော။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၇။

တရုဏရဝိသမာနရတ္တကမ္မလ (ပု၊န) [တရုဏရဝိ +
သမာန + ရတ္တကမ္မလ] တက်သစ်စ နေ
(၏ အဆင်း)နှင့် တူသော - နီမြန်းသော
ကမ္မလာ - ကမ္မလာနီ။ တရုဏရဝိသမာနရတ္တ-
ကမ္မလဂေဏ္ဍကပရိယန္တာ .... မုတ္တကလာပါ
ဩလမ္ပန္နိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၃။

တရုဏရက္ခ (ပု) [တရုဏ + ရက္ခ] နုပျိုသော
သစ်ပင်၊ သစ်ပင်ပျို။ သေယျထာပိတ္တေ တရု-
ဏရက္ခော အသဉ္စာတဖလော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။
၄၁။

တရုဏရက္ခဂစ္ဆပရိယာယနာမ (တိ) [တရုဏ-
ရက္ခဂစ္ဆ + ပရိယာယနာမ] တရုဏရက္ခ၊
တရုဏဂစ္ဆ-ဟူသော ပရိယာယ် အမည် ရှိ
သော။ တရုဏရက္ခဂစ္ဆပရိယာယနာမော
ပဂုဗ္ဗော အတိဝိယ သဿိရိကော ဟောတိ။
ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၁၆၁။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၉။

တရုဏရက္ခသုတ္တ (န) [တရုဏရက္ခ + သုတ္တ]
တရုဏရက္ခ-သုတ်၊ သံယောဇဉ်၏ အာရုံ
အကြောင်းဖြစ်သော တေဘူမကတရားတို့၌
သာယာဖွယ်-ဟု ရှုသူအား တဏှာ၊ ဥပါဒါန်-
စသည် ဖြစ်ပုံကို ပြုစုစောင့်ရှောက်အပ်သော
သစ်ပင်ပျိုနှင့် နှိုင်းယှဉ်၍၎င်း၊ ထိုတရားတို့၌
ရွှံ့မုန်းဖွယ်-ဟု ရှုသူအား တဏှာ၊ ဥပါဒါန်-
စသည် ချုပ်ပုံကို အမြစ်မကျန် တူးဖွီးအပ်
သော သစ်ပင်နှင့် နှိုင်းယှဉ်၍၎င်း ဟောပြော
သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ နိဒါနဝဂ္ဂ သံယုတ္တ-
ပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၆-ဝဂ်၊ ၇-သုတ်။ သံ၊၁။
၃၁၅-၆။

တရုဏရူပ (န) [တရုဏ + ရူပ] (၁) လှလင်ပျို
၏ အသွင်သဏ္ဌာန်။ (တိ) (၂) လှလင်ပျို၏
အသွင်သဏ္ဌာန်ရှိသော၊ သူ။ (၁) မာရော
ပါပိမာ တရုဏရူပေန ဥပသကံမိတွာ။ ထေရိ၊
ဋ္ဌ၊၁၃၉။ (တိ) (၂) သုသုတိ မဟလ္လက-
ကာလေပိ တရုဏရူပေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၈။

တရုဏလလိတဒါရက (ပု) [တရုဏ + လလိတ +
ဒါရက] နုနယ် စံပယ်သော ကလေးငယ်။
တရုဏဗာလဒါရက-ကြည့်။ (သီ၊မူကဲ့။)

တရုဏဝံသကဋ္ဌီရ (ပု၊န) [တရုဏ + ဝံသကဋ္ဌီရ]
နုထွတ်သော ဝါးညှောက်၊ မျှစ်နု၊ မျှစ်စို့။
ကုမာရဿတရုဏဝံသကဋ္ဌီရေဝိယဒ္ဓေ ဟတ္ထေ
ဆိန္နိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၆။

တရုဏဝတ္ထ (ပု) [တရုဏ + ဝတ္ထ] (၁) ငယ်သော
နှား၊ နှားကလေး။ (တိ) (၂) ငယ်သော

နွားရှိသော၊ နွားကလေးရှိသော။ (၁) ခီရ-
ပါယံ တရုဏဝတ္ထော အတ္တနော မာတရံ အနွေ-
တိ။ ဥဒါနာဠာ ၃၃၃။ (- မူလဋီ၊ ၂။ ၂၂၂။)
(တိ) (၂) သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဂါဝီ
တရုဏဝတ္ထာ ထမ္ပဉ္စ အာလုမ္ပတိ။ မ၊ ၁။ ၃၉၉။
(- မ၊ ၃။ ၁၀၀၊ ၁၀၂။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၀။ မ၊ ၄။ ၄။
၂၁၆။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၀။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၀။ ဓမ္မ၊ ၄။
၁။ ၃၀၃။ ဥဒါနာဠာ ၂၆၂။ ဝိမာနာဠာ ၉၅၊
၁၀၄။ အ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၀။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၃၇၇။)

တရုဏဝတ္ထက (ပု) [တရုဏ+ဝတ္ထ+က။] အလွန်
ငယ်သော နွား၊ မွေးဖွားစ နွားငယ်။ ဝတ္ထ-
ကေတိ ခုဒ္ဒကဝတ္ထေ၊ အပ္ပတ္တော ဟိ အယံ
က-သဒ္ဓေါ။ တေနာဟ “တရုဏဝတ္ထကေ”-
(မ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၀)တိ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၀။ (- မ၊
၄။ ၁။ ၃၇၂။ မ၊ ၄။ ၃။ ၀။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၁။ အံ၊
၄။ ၂။ ၂၉၁၊ ၃၇၃။ အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၀၄။ သုတ္တနိ၊
၄။ ၁။ ၃၇။)

တရုဏဝတ္ထဂါဝီ (ထိ) [တရုဏဝတ္ထာ+ဂါဝီ] နို့စို့
နွားငယ်ရှိသော နွားမ။ တရုဏဝတ္ထဂါဝီနံ
အဘိဓာဝိတွာ သိင်္ဂေန ပဟရဏဘယေန။
ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၂၀။

တရုဏဝတ္ထဓေနုရူပ (တိ) [တရုဏဝတ္ထာ+ဓေနု+
ရူပ] နို့စို့ နွားငယ်ရှိသော နွားမ၏ အသွင်
သဏ္ဌာန် ရှိသော (ဘိလူးမ-စသည်)။ ဂါဝီ
တရုဏဝတ္ထာတိ ကော ယက္ခိနိ တရုဏဝတ္ထ-
ဓေနုရူပါ။ ဥဒါနာဠာ ၈၅။

တရုဏဝဏ (ပုန) [တရုဏ+ဝဏ] အသားနု
တက်စ အနာ။ ယံ ပန ဇာတဿ တရုဏ-
ဝဏသဒိဿ သုကုမာရသရိရဿ .... ဒုက္ခံ
ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၉၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၃၁။
မဟာနိ၊ ၄။ ၆၁။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၄။

တရုဏဝနဃဋ္ဌာ (ထိ) [တရုဏာ + ဝနဃဋ္ဌာ]
နုပျိုသော - သစ်ပင်အပေါင်း - တောအုပ်။
တရုဏဝနဃဋ္ဌာယ (တရုဏဋ္ဌာယ၊ သီ၊ က္က)
သမန္နာဂတံ။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၁၅၂။

တရုဏဝယ (တိ) [တရုဏ+ဝယ] နုပျိုသော
အရွယ်ရှိသော၊ ငယ်ရွယ်-နုပျို-သော၊ သူ။
တရုဏဝယာ သဗ္ဗေ တဿေဝ အနုဝတ္တကာ
အဟေသံ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၃။

တရုဏဝိဇာတိကာ (ထိ) [တရုဏာ+ဝိဇာတိ-
ကာ] သားဖွားပြီးခါစ ဖြစ်သော၊ မွေးဖွား
ပြီးခါစ သားငယ်ရှိသော။ “တရုဏဝိဇာတိ-
ကာ”တိ ဝါ ပါဠော၊ အဘိနဝပ္ပသုတာ ဗာလ-
ဝတ္ထာတိ အတ္ထော။ ထေရီ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၆။

တရုဏဝိပဿက (တိ) [တရုဏ + ဝိပဿက] ဝိ-
ပဿနာ ပူးစဖြစ်သော၊ နုသော ဝိပဿနာ
ရှိသော၊ သူ။ တရုဏဝိပဿကဿ ... သမထ-
ဝိပဿနာဓမ္မံ သန္တုသေတိ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။
၆၇။

တရုဏဝိပဿနာ (ထိ) [တရုဏာ+ဝိပဿနာ]
နု-မရင့်ကျက် - အားသေး-သော ဝိပဿနာ
ဉာဏ်။ (နာမရူပပရိဂ္ဂဟဉာဏ်၊ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟ-
ဉာဏ်၊ သမ္ပသနဉာဏ်၊ မဂ္ဂါမဂ္ဂဝတ္ထုနဉာဏ်
၄-ပါးကို တရုဏဝိပဿနာဉာဏ်ဟု ခေါ်သည်။
အံ၊ ၄။ ၃။ ၁၁၆။) (ပ၊ ၄) တရုဏဝိပဿနာ—
ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၆၂။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၂၀၀။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၅၂။
ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၂၄၇။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၅၀၊ ၅၂။ အံ၊ ၄။ ၁။
၄၀။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၇၊ ၁၇၉၊ ၂၀၇။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၉၄။
ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၅၂။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၂၀၀။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၆၅။
အံ၊ ၄။ ၃။ ၁၁၆။ (ဒု၊ ၄) တရုဏဝိပဿနာ—သံ၊
၄။ ၂။ ၅၀။ ထေရီ၊ ၄။ ၃၄။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၄။ သံ၊
၄။ ၂။ ၇၉။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၁၁၆။ (တ၊ ၄) တရုဏ-
ဝိပဿနာယ—ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၆၉။ (စ၊ ၄) တရုဏ-
ဝိပဿနာယ—ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၂၀၀။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၅၀၊
၅၂။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၆၅။ (ဆ၊ ၄) တရုဏဝိပဿ-
နာယ—ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၃။ (သ၊ ၄) တရုဏ-
ဝိပဿနာယ—သံ၊ ၄။ ၂။ ၅၂။

တရုဏဝိပဿနာကာလ (ပု) [တရုဏဝိပဿနာ+
ကာလ] တရုဏဝိပဿနာ ဖြစ်ပေါ်သော

အခါ။ တရုဏဝိပဿနာကာလေ ... ဝေဒိ-
တဗ္ဗာ။ ပဋိသံဠာ ၂။ ၁၈၈။

တရုဏဝိပဿနာဉာဏ (န) [တရုဏဝိပဿနာ+
ဉာဏ] တရုဏဝိပဿနာဉာဏံ။ နုသော ဝိပ-
ဿနာဉာဏံ။ ယထာဘူတဒဿနန္တိ တရုဏ-
ဝိပဿနာဉာဏံ။ အံဠာ ၂။ ၁၁၈။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊
၂။ ၂၆၉။ စူဠနိဋ္ဌ၊ ၉၇။ ပဋိသံဠာ ၁။ ၄၃၊
၂၃၈။)

တရုဏဝိပဿနာပရိယောသာန (တိ) [တရုဏ-
ဝိပဿနာ+ပရိယောသာန] တရုဏဝိပဿနာ
ဉာဏ်ဟူသော အဆုံးရှိသော (ဝိပဿနာ
အဆင့်-စသည်)။ တောဝတာ တရုဏ-
ဝိပဿနာပရိယောသာနာ ဝိပဿနာဘူမိ
ဒဿိတာ။ ဣတိဝုတ်၊ ၁၅။ ၁၇၁။

တရုဏဝိပဿနာသမဂ္ဂီ (တိ) [တရုဏဝိပဿနာ+
သမဂ္ဂီ] တရုဏဝိပဿနာဉာဏ်နှင့် ပြည့်စုံခြင်း
ရှိသော၊ သူ။ တရုဏဝိပဿနာသမဂ္ဂီပိ ...
ပညဝါ ဝေ နာမ ဟောတိ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၂၉။
မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၈၅။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၄၃၅။ အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၅၆။

တရုဏဝေါဟာရ (ပု) [တရုဏ+ဝေါဟာရ]
ငယ်ရွယ်သူ၏ အမည်၊ ငယ်ရွယ်စဉ်ကအမည်။
မာဏဝေါတိ ပန မဟလ္လကကာလေပိ တရုဏ-
ဝေါဟာရေန နံ ဝေါဟာရတိ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။
၄၀၄။

တရုဏသက္က (ပု) [တရုဏ + သက္က] ဖြစ်သစ်စ
သိကြားမင်း၊ သိကြားမင်းသစ်။ တရုဏ-
သက္ကော(ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၂၄)တိ အဘိနဝေါ အဓု-
နာ ပါတုဘူတော သက္ကော။ သမ္ပတိ ပါတု-
ဘာဝဉ္စိ သန္ဓာယ “တရုဏသက္ကော”တိ ဝုတ္တံ။
န တဿ ကုမာရတာ၊ ဝုဘူတာ ဝါ အတ္ထံ။
ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၆၈-၉။ (-ဓမ္မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၇၅။)

တရုဏသဘာဝ (တိ) [တရုဏ+သဘာဝ] နုပျို
-ငယ်ရွယ် -သည်၏အဖြစ်ဟူသောသဘော
ရှိသော။ အယံ တရုဏသဘာဝါ မိဂိ ပုတ္တ-

သ္မေဟဿ အတ္ထိန္နတာယ ဝနေ ဒုက္ခံ အနု-
ဘဝတိ။ ထေရ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၇၆။

တရုဏသမထ (ပု) [တရုဏ+သမထ] နု-
မရင့်သေး - အားသေး - သော - သမထ-
ကမ္မဋ္ဌာန်း ‘သမာဓိဘာဝနာ’။ အညတရော
ဖာသုဝိဟာရောတိ တရုဏသမထော ဝါ။ ဝိ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၆၂။

တရုဏသမထဝိပဿနာ (ထိ) [တရုဏာ+သမထ-
ဝိပဿနာ] (၁) နုသော သမထ၊ ဝိပဿနာ-
ဘာဝနာ။ (တိ) (၂) နုသော သမထ၊
ဝိပဿနာ-ဘာဝနာရှိသော၊ သူ။ (၁) တရုဏ-
သမထဝိပဿနာသု ကမ္ပံ ကတွာ သမထ-
ဝိပဿနာ ထာမဇာတာ အကံသု။ မ၊ ဋီ၊ ၄။
၉၈။ (-ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၄၆။) (တိ) (၂) ဣမေ
တရုဏသမထဝိပဿနာ ဘိက္ခု၊ ဝိသေသံ
နိဗ္ဗတ္တေတုံ န သက္ခိယန္တိ။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၁၁။

တရုဏသမထဝိပဿနာလာဘီ (တိ) [တရုဏ-
သမထဝိပဿနာ+လာဘီ] နုသော သမထ၊
ဝိပဿနာ-ဘာဝနာကို ရခြင်းရှိသော၊ သူ။
တရုဏသမထဝိပဿနာလာဘိနော ပန သဗ္ဗေ
ဝါ ဟောန္တု။ ဝိ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၆၂။

တရုဏသလာဠုက (တိ) [တရုဏ+သလာဠုက]
နု - စိမ်း - မမှည့် - သော အသီးရှိသော။
တရုဏသလာဠုကဘာဝပ္ပတ္တိယာ တဏှာလဿ
ဗီဇဿ ဗီဇဘူတံ ခိရံ ဥပ္ပါဒေတွာ။ သံ၊ ဋီ၊
၁။ ၂၆၉။

တရုဏသဿ (န) [တရုဏ+သဿ] နု - မရင့်
သေး - သော၊ (က) ကောက်စပါး။ (ခ)
ကောက်ပင်။ (က) ကာရဏူပစာရေန
သဿေသု ဗီဇပရိယာယောတိ အာဟ
“ဗီဇာနံ တရုဏာနန္တိ တရုဏသဿာန”-
(မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၂၂)။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၇၉။ (-ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။
၁၈၀။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၉၃။ သာရတ္ထ၊ ၄။ ၁၆၂။) (ခ)
ကော သသော တရုဏသဿံ ခါဒိတုံ

အာဂတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၈။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၆။(-ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၃။ သာရတ္ထ၊
၂။၂၀၂။ ဝိမတိ၊၁။၁၈၆။)

တရုဏသဿကာလ (ပု) [တရုဏသဿ +
ကာလ] ကောက်ပင်နုချိန်။ တရုဏသဿ-
ကာလေ ဂဗ္ဘဂ္ဂဟဏကာလေ စ န ဝဿတိ။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၃။

တရုဏသလ (ပု) [တရုဏ+သလ] အင်ကြင်း
ပင်ပျို။ တကြာပိ ကော တရုဏသလော
သီသဘာဂဿ အာသန္နော ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊
၂။၁၆၄။ ဝဇီရ၊၂။ သာရတ္ထ၊၁။၂၈။ သီ၊ဋ္ဌ၊
သစ်၊၁။၃၄။

တရုဏသလရက္ခ (ပု) [တရုဏ+သလရက္ခ]
အထက်ပုဒ်နက်ကြည့်။ တရုဏသလရက္ခေသု
နိဗ္ဗတ္တာနံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၆။ (-၁၅၉။)

တရုဏသလဝန (န) [တရုဏ+သလဝန] နု
ပျိုသော အင်ကြင်းတော၊ အင်ကြင်းပင်ပျို
တော။ တရုဏသလဝနေ ဒိဝါဝိဟာရံ ဝိတိ-
နာမေတွာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၂၅၄။

တရုဏသိဟ (ပု) [တရုဏ+သိဟ] နုပျိုသော
ခြင်္သေ့၊ ခြင်္သေ့ပျို။ တရုဏသိဟော ဝိယ
ဂဇ္ဇန္တော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၁။ (-၁၃၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၂။၆၀။)

တရုဏသုရာ (ထိ) [တရုဏာ+သုရာ] နုသော-
မကျသေးသော-မထက်သေးသော-ယစ်မှူး
စေသည်၏ အဖြစ်သို့ မရောက်သေးသော-
သေရည်၊ သေနံ၊ ဇေဋ္ဌာဂီ (သာရတ္ထ၊၁။
၁၁၂။ ဝိမတိ၊၁။၂၅)-ကြည့်။

တရုဏသုကရ (ပု) [တရုဏ+သုကရ။ ထိ-ဌ-
သုကရီ] နုပျိုသော ဝက်၊ ဝက်ပျို။ တေသံ
အနန္တရာ မကုဋ္ဌဒါဋ္ဌေ တရုဏသုကရေ။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၄။၃၄၅။ ကေဉ္စ တရုဏသုကရိံ တဿ
အဂ္ဂမဟေသိံ အကံသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၇။

တရုဏသုရိယ (ပု) [တရုဏ+သုရိယ] နုသော
-တက်သစ်စဖြစ်သော-ထွက်သစ်စဖြစ်သော
-မမြင့်လွန်း မနိမ့်လွန်းသော-နေဗိမာန်။
တရုဏသုရိယံ ဥဂ္ဂတ(ဗုဒ္ဓဝံ၊၃၀၃)န္တိ အဘိ-
နဝေါဒိတာဒိစ္စမိဝ၊ .... သုရိယဿ တရုဏ-
ဘာဝေါ ပန ဥဒယံ ပဋိစ္စ ဝုစ္စတိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။
၆၄။ နာတိဥစ္စော နာတိနိစ္စော တရုဏသုရိ-
ယော နာမ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၆။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၁၅။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၁၀၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၁။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၃၄၊၂၃၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၂၃၊၅၁၄။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၄၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၅၉။ ဇိနာ-
လင်္ကာရ၊၁၄၀။)

တရုဏသုရိယပဘာသမ္ပဿ (ပု) [တရုဏသုရိယ
+ ပဘာ+သမ္ပဿ] တက်သစ်စနေရောင်နှင့်
ပေါင်းဆုံ တွေ့ထိခြင်း။ တရုဏသုရိယပဘာ-
သမ္ပဿေန ဖုလ္လိတသုဝဏ္ဏဝဏ္ဏပရာဂဗ္ဗံ သတ-
ပတ္တပဒ္ဓံ ဝိယ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၇၇။

တရုဏသုရိယသမညာ (ထိ) [တရုဏသုရိယ+
သမညာ] တက်သစ်စ နေဗိမာန် ဟူသော
အမည်။ နာတိဒုရောဒိတေ ဟိ အာဒိစ္စေ
တရုဏသုရိယသမညာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၃။

တရုဏသုလ (ပု၊န) [တရုဏ+သုလ] သေးငယ်
သော တံကျင်။ တရုဏသုလေန နာသာပုဋ်
ဝိဇ္ဇိတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၇၄။

တရုဏဟံသ (ပု) [တရုဏ+ဟံသ] ပျိုရွယ်သော
ဟင်္သာ၊ ဟင်္သာပျို။ ကေဿ တရုဏဟံသဿ
ဒွေ ကောဋ္ဌာသေ ဒေန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၀၉။

တရုဏဟတ္ထိ (ပု) [တရုဏ+ဟတ္ထိ] ပျိုရွယ်သော
ဆင်၊ ဆင်ပျို။ ယုဒ္ဓသမတ္ထေ တရုဏဟတ္ထိ
ဥစ္စိနိတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၄။

တရုဏာဇာနိယ (ပု) [တရုဏ+အာဇာနိယ]
ပျိုရွယ်သော မြင်းအာဇာနည်။ တရုဏာ-
ဇာနိယဥပမံ ကတွာ ဓမ္မံ ဒေသယိံ။ မ၊ဋ္ဌ၊
၃။၁၁၁။

တရုဏာဒိစ္စသပ္ပာ (တိ) [တရုဏာဒိစ္စ+သမာနာ +ပဘာ။ သမာန-ကို သ-ပြု။] ထွက်သစ်စ ဖြစ်သော နေ၏အရောင်နှင့်တူသော အရောင် ရှိသော။ တရုဏာဒိစ္စသပ္ပဘေ။ ထေရီ၊ ဌ။ ၁၅။

တရုဏာဓိဝစန (န) [တရုဏ+အဓိဝစန] လုလင် ပျို-လူပျို-၏ အမည်။ မာဏဝါတိ တရု-ဏာဓိဝစန။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆။ ၂၉၂။

တရုဏိတ္ထိရူပ (န) [တရုဏိတ္ထိ+ရူပ] မိန်းမပျို၏ အသွင်သဏ္ဌာန်။ ပုန ဘဂဝါ .... ကေံ တရု-ဏိတ္ထိရူပံ အဓနာမတံ အဝိနဋ္ဌစ္စဝိ* နိမ္မိတံ အသေတိ။ ထေရီ၊ ဌ၊ ၂။ ၉၁။

တရုဏိတ္ထိ (ထိ) [တရုဏိ+ဣတ္ထိ] နုပျိုသော မိန်းမ၊ မိန်းမပျို။ တာဟိ....ဝုတ္တေ တရုဏိတ္ထိ-သော ပုစ္ဆိ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၈။ (-ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၇၅၊ ၂၈၀-၁။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၄၃၉။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆။ ၁၇၀။)

တရုဏပမ (တိ) [တရုဏာ+ဥပမာ] ကလေး ငယ်လျှင်နှိုင်းယှဉ်စရာ ဥပမာရှိသော။ ဣမိနာ တရုဏပမေန ဥပါရမ္မေန ဥပါရမ္မိယန္တိ။ မ၊ ၂။ ၉၆။ (-မ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၀၂။)

တရုပဏ္ဏ (န) [တရု+ပဏ္ဏ] သစ်ပင်၏အရွက်၊ သစ်ရွက်။ ပဿန္တော တရုပဏ္ဏာနိ၊ နိစ္စသည် ပနုဒတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၇၂။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဌ၊ ၁။ ၉၉။)

တရုပဏ္ဏဝိကာရဒဿန (န) [တရုပဏ္ဏ+ဝိကာရ+ဒဿန] သစ်ရွက်တို့၌ ဖောက်ပြန်ခြင်းကို ရှုမြင်ခြင်း၊ သစ်ရွက်ဖောက်ပြန်ခြင်း (တခဏ ချင်း ပျက်စီးခြင်း)ကို ရှုမြင်ခြင်း။ တရုပဏ္ဏ-ဝိကာရဒဿနေနာ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၇၂)တိ အဘိ-က္ခန္ဓာ တရုသု၊ တရုနံ ဝါ ပဇဏ္ဏသု ဝိကာရဿ ခဏဘင်္ဂဿ ဒဿေနန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဌ၊ ၁။ ၉၉။ (-ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ၊ ၉၉။)

တရုရဇ္ဇ (န) [တရု+ရဇ္ဇ] သစ်ပင်တို့၏ မင်း အဖြစ်။ တရုရဇ္ဇံ ဝိယ ကုရုမာနော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၂။ ၁၉။

တရုရာဇ (ပု) [တရု+ရာဇ] သစ်ပင်တို့၏ မင်း၊ သစ်မင်း။ တရုနံ ရာဇာနော တရုရာဇာနော။ ဝိ၊ နိစ္စယ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၁၇၂။

တရုဝရ (ပု) [တရု+ဝရ] ကောင်းမြတ်သော သစ်ပင်။ တရုဝရမုပဂတံ မုနိဒိဝသကရမဒ္ဓသ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၈။ ဇိနာလင်္ကာရ၊ ၂၇၃။

တရုဝရဝနမတ္ထကာဝိဒူရ (တိ) [တရုဝရ+ဝန+မတ္ထကာ+အဝိဒူရ] ကောင်းမြတ်သော သစ်ပင် တောအုပ်၏ အထက်အရပ်နှင့် နီးကပ်သော၊ တောအုပ်၏ ထိပ်ဖျားနှင့် မနီးမဝေးသော။ တရုဝရဝနမတ္ထကာဝိဒူရေနာကာသေန....ပဋိ-ပဇ္ဇိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၁၉၉။

တရေ (ကြိ) [တရ + အ + ယေျ = ယေျာသိ။ ယေျ၊ ယေျာသိ-ကို ဖေ-ပြု။ ရှု၊ ၄၅၄၊ ၄၈၈။ နိတိ၊ သုတ္တံ။ ၁၀၀၇။] လွန်မြောက် - ကျော် လွှား - ကျော်လွန်သွား - ရု၏ - လော့။ တရတိ (၂) - ကြည့်။

တရေပု (ကြိ) [တရ+အ+ယေျာမ။ ယေျာမ-ကို မေ-ပြု။ နိတိ၊ သုတ္တံ။ ၁၀၀၇၀။] ကူးကုန် ရု၏။ တရတိ (၁) - ကြည့်။

တရေယျ (ကြိ) [တရ + အ + ယေျ] လွန်မြောက် - ကျော်လွှား - ကျော်လွန်သွား - ရု၏။ တရတိ (၂) - ကြည့်။

တရေယျ (ကြိ) [တရ + အ + ယေျ] (၁) ကူးရာ ၏။ (၂) လွန်မြောက် - ကျော်လွှား - ကျော် လွန်သွား - ရု၏။ (၃) အရိယမဂ်ဖြင့် ထိုး ထွင်း၍ သိရ၏။ (၄) အရိယမဂ်ဖြင့် ရောက် ရ၏။ (၅) အားထုတ်၍ - ကူးခပ် - ကူးယက် - ရု၏။ (၁) တရတိ (၁) - ကြည့်။ (၂) တရတိ (၂) - ကြည့်။ (၃) (၄) တရတိ (၅) - ကြည့်။ (၅) တရတိ (၆) - ကြည့်။

တရေယျာသိ (ကြိ) [တရ + အ + ယျောသိ] လွန်မြောက် - ကျော်လွှား - ကျော်လွန်သွား - ရု၏ - လော့။ တရတိ (၂) - ကြည့်။

တရေယျါ (ကြိ) [တရ + အ + ယျေါ] လွန်မြောက် - ကျော်လွှား - ကျော်လွန်သွား - ကုန်ရ၏။ တရတိ (၂) - ကြည့်။

တရေသိ (ကြိ) [တရ + အ + ယျောသိ] လွန်မြောက် - ကျော်လွှား - ကျော်လွန်သွား - ရု၏ - လော့။ တရတိ (၂) - ကြည့်။

တလ (န) [တလ + အ။ တဉ္စိ တာလယတိ ပတိ-ဌာတိ ဧတ္ထ ဝတ္ထုဇာတန္တိ တလံ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၃၄၁။ (- ကခါ၊ ယော၊ မဟာဋီ၊ ၂၁၆။ ဓာနံ၊ ဋီ၊ ၂၆၇။)] (၁) ညီညာသော တည်ရာ အပြင်၊ (က) သန်လျက် - သင်စုန်းဓား - ရွက် အပြင်။ (ခ) ထိုင်ခုံအထက်အပြင်။ (ဂ) (ပတ္တမြား) တလင်းအပြင်။ (ဃ) သိမ်အပြင်။ (င) မြေအပြင်။ (စ) အထက်အပြင်။ (ဆ) ကောင်းကင်အပြင်။ (ဇ) မီးကျိုးစု အပြင်။ (ဈ) အံစာမျက်နှာအပြင်။ (ည) လက်ဝါးအပြင်။ (ဋ) အုတ်ခုံအပြင်။ (၂) အောက်အဖို့။ (၃) မြောက်ချီအပ်သော ကိုယ်အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်း။ (မြေမျက်နှာပြင်၊ ကောင်းကင်ပြင်၊ လက်ဝါးအပြင်၊ ခြေဖဝါး အပြင်၊ လက်မောင်း (=FOREARM)၊ လက်ဖြင့် ပုတ်ခတ်ခြင်း၊ နိမ့်ခြင်း၊ နိမ့်သော အစိတ်အပိုင်း၊ အောက်ခြေ၊ သစ်ပင်အောက် ခြေမြေအပြင်၊ အပေါက်အခေါင်း၊ သန်လျက် - ဓားမြှောင် - အနှောင့် - အရိုး - စသည်။ P.S.D.။ အောက်၊ မိမိ - သဘော - သဏ္ဌာန်။ အမရ၊ ၂၃။ ၂၀၁။)

(ပါ) တလံ - ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆၁။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၈၉၊ ၄၂၉။ ဒိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၅။ ဝဇ်ရ။ ၃၃၆။ ကခါ၊ ယော၊ မဟာဋီ၊ ၂၁၆။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၁၂၂။ သိ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၁။ ၇၄။ နိတိ၊ ဓာ။ ၃၄၁။ (ပါ) တလာနိ - အံ၊ ဋီ၊

၂။ ၂၀၇။ (ဒါ) တလံ - ဒိ၊ ၂။ ၂၁၀။ အံ၊ ၂။ ၄၅၁။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၃၁၊ ၃၀၁။ ဒိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၃၁။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၂၊ ၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၉၃။ (တ) တလေန - ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၆၊ ၁၀၁။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁၇၂။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၇။ (တ) တလေဟိ - အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၄။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၀၇။ (မ) (မ) တလတော - ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၅၀။ (ဆ) (ဆ) တလဿ - အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၂၁။ (ဆ) (ဆ) တလာနံ - ဝိ၊ မာန၊ ဋ္ဌ။ ၁၄၅။ (သ) (သ) တလေ - ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၃၁။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၆။

(၁) ညီညာသော တည်ရာအပြင်၊ (က) သန်လျက် - သင်စုန်းဓား - ရွက် အပြင်။ တလေန ဝါ တုဏ္ဏေန ဝါ ထရုနာ ဝါ ကရေတိ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၆။ သုနိသိတရုဿ ကိရ တလံ ပညာယတိ။ ဒိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၅။ (ခ) ထိုင်ခုံအထက် အပြင်။ ယမ္ပိ တနုကေန ဝတ္ထေန ယထာ တလံ ဒိဿတိ။ ဝေ ပဋိစ္ဆန္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆၁။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၂၉။ (ဂ) (ပတ္တမြား) တလင်း အပြင်။ နာဂဘဝနံ ဒေဝလောကသဒိသံ မဏိမယေန (ရမဏိယေန၊ က) တလေန၊ အာရာမယျာနေဟိ စ သမန္နာဂတံ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀၁။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁၇၂။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၇။ (-ဝိ၊ မာန၊ ဋ္ဌ။ ၁၄၅။ သိ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၁။ ၇၄။) (ဃ) သိမ် အပြင်။ ပဗ္ဗတမတ္ထကေ တလံ ဟောတိ ကေဝိသတိယာ ဘိက္ခုနံ ဩကာသာရဟံ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၂၆။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၈၉။ (င) မြေ အပြင်။ ပါဏိနာ တလမာဟစွာ (ဒိ၊ ၂။ ၂၁၀) တိ ဟတ္ထေန ပထဝီတလံ ပဟရိတွာ။ ဒိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆။ (ည) လည်း ကြည့်။

(စ) အထက်အပြင်။ တလဿာတက-ကြည့်။ (ဆ) ကောင်းကင်အပြင်။ အနုပဟစူ တလ(အံ၊ ၂။ ၄၅၁)န္တိ အာကာသတလံ အနု-ပဟစူ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၂။ (-၁၇၃။) (ဇ) မီးကျိုးစု အပြင်။ အသိတိဟတ္ထဂမ္ဘိရာယ အင်္ဂါရကာသုယာ တလတော ဥပရူပရိ ဇာတံ....မဟာပဒမံ ဥဂ္ဂန္ဓာ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၅၀။

(ဈ) အံစာမျက်နှာအပြင်။ ဆဟိ တလေဟိ သမန္နာဂတော ပါသကော(အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၄)တိ စတုသု ပဿေသု စတ္တာရိ တလာနိ၊ ဒီသု ကောဋီသု ဒေ တလာနိတိဝေ ဆဟိ တလေဟိ သမန္နာဂတော။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၇။ (ည) လက်ဝါးအပြင်။ တလန္တံ ပါဏိတလဘူမိ-တလာဒိ။ နိတိ၊ဓာ။၃၄၁။ တလသတ္တိနှင့် တလသတ္တိက (၁),(၂)-လည်း ကြည့်။ (ဋ) အုတ်ခုံအပြင်။ တလာဝသာန-ကြည့်။

(၂) အောက်အဖို့။ ယဒိ ပန ပဿေသု ဝါ တလေ ဝါ အဖုသန္တော အာကာသဂတ-မေဝ ကတွာ ပဝေသေတွာ နိဟရတိ ဒုက္ကံဋ္ဌံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၂။ သရူပသ္မိံ အဓော တလံ။ ဓာနံ။ ၁၀၉၀။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၆။ သာရတ္ထ၊၂။၉၃။)

(၃) မြှောက်ချီအပ်သော ကိုယ်အင်္ဂါ အစိတ်အပိုင်း။ “ကာယံ ဝါ ကာယပ္ပဋိဗ္ဗံ ဝါ”တိ ဝစနတော ကာယာဒီသု ယံ ဥစ္စာရေ-တိ၊ တံ တလံ နာမ။ ဝဇီရ။၃၃၆။ တလ-သတ္တိက (၂)-လည်း ကြည့်။

တလကုဋကဝါသိခိဏာသဝတ္ထေရ (ပ) [တလကု-ဋက+ဝါသိ+ခိဏာသဝတ္ထေရ] တလကုဋက-အရပ်၌နေလေ့ရှိသောရဟန္တာထေရ်။ ကောကိရ ဝဿဝလာဟကဒေဝပုတ္တော တလကု-ဋကဝါသိခိဏာသဝတ္ထေရဿ....အဋ္ဌာသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၂။

တလသာတက(န) [တလ+သာတက] (ပဿာဝ-မဂ်၏) အထက်အပြင်၌ ပုတ်ခတ်ခြင်း။ တလ-သာတကေတိ....မုတ္တကရဏဿ တလသာတ-နေ မုတ္တကရဏမ္ပိ ပဟာရဒါနေ ပါစိတ္တိယံ။ ကင်္ခါ။၃၁၄။=မတ္တကေ ပဟာရဒါနေ။ ကင်္ခါ၊ ဋ္ဌ၊သစ်။၄၆၈။ (-ဝိ၊၂။၃၄၂။ ဝိ၊၅။၁၀၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၂။ ဝဇီရ။၃၆၈။)

တလသာတကရဏဝတ္ထု (န) [တလသာတ+ကရဏ+ဝတ္ထု] (ပဿာဝမဂ်၏) အထက်

အပြင်၌ ပုတ်ခတ်ခြင်းကို ပြုခြင်းဟူသော - အကြောင်း - အဋ္ဌ၊ပုတ် - ဝတ္ထု။ သာဝတ္ထိယံ ဒေ သိက္ခုနိယော အာရဗ္ဘ တလသာတ-ကရဏဝတ္ထုသ္မိံ ပညတ္တံ။ ကင်္ခါ။၃၁၄။

တလသာတကသိက္ခာပဒ (န) [တလသာတက + သိက္ခာပဒ] တလသာတက-သိက္ခာပုဒ်၊ ၂-ဦးသော ရဟန်းမတို့၏ ပဿာဝမဂ်အပြင်၌ ပုတ်ခတ်ခြင်းကြောင့် ပညတ်အပ်သော သိက္ခာပုဒ်။ ဝိနယပိဋက၊ ပါစိတ္တိယပါဠိ၊ သိက္ခုနိ-ဝိဘင်္ဂ၊ ၄-ကဏ္ဍ၊ ၁-ဝဂ်၊ ၃-သိက္ခာပုဒ်။ ဝိ၊၂။ ၃၄၁-၂။

တလသာတန (န) [တလ + သာတန] (ပဿာဝ-မဂ်၏)အထက်အပြင်၌ ပုတ်ခတ်ခြင်း။ တလ-သာတက-ကြည့်။ (ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၁၄၀-လည်း ကြည့်။)

တလင်္ဂရတိဿပဗ္ဗတ (ပ) [တလင်္ဂရတိဿ+ပဗ္ဗ-တ] တလင်္ဂရတိဿ-အမည်ရှိသော တောင်။ (ယင်း-တောင်ကို မဟာဝသဋ္ဌိကာ-၌ “ဝိ-လင်္ဂရတိဿပဗ္ဗတေ”ဟု ဖော်ပြထားသည်။ ထိုတောင်၌ “ဒေဝရက္ခိတ”လိုဏ် ခေါ်သော လိုဏ်ဂူလည်း ရှိသည်။ ၎င်းတောင်သည် သီဟိုဠ်ကျွန်း ရောဟဏတိုင်း တိဿမဟာ-ရာမကျောင်းတိုက်နေရာနှင့် စိတ္တလတောင်၏ အကြားတွင်ရှိသည်။ D.P.) တလင်္ဂရတိဿ-ပဗ္ဗတမေဝ အဂမာသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၉။

တလင်္ဂရတိဿ ပဗ္ဗတဝါသိ ဓမ္မဒိန္နတ္ထေရ (ပ) [တ-လင်္ဂရတိဿပဗ္ဗတ + ဝါသိ + ဓမ္မဒိန္နတ္ထေရ] တလင်္ဂရတိဿ-တောင်၌ - သီတင်းသုံး - နေထိုင် - သော ဓမ္မဒိန္နထေရ်။ (ယင်း-ထေရ်၏ တလင်္ဂရတိဿ တောင်၌ နေထိုင်ရာကာလကို ဘီ၊စိ၊ ၂၂၀-တွင် နန်းတက်သော “ကာက-ဝဏ္ဏတိဿ”မင်း လက်ထက်နှင့် ဘီ၊စိ၊ ၁၆၁-တွင် သီဟိုဠ်၌ နန်းတက်သည့် “ဒုဋ္ဌဂါမဏိ”မင်းလက်ထက်လောက် ဖြစ်ရာ၏ဟု(သီဟိုဠ်) သဒ္ဓမ္မာလင်္ကာရကျမ်း သာလိရာဇကုမာရ-

ဝတ္ထု၌ ဖော်ပြထားသည်။) အဓိမာနော ဥပ္ပဇ္ဇတိ တလက်ရ (ဝါဠုဂ်ရ၊က) တိဿပဗ္ဗတ- ဝါသိဓမ္မဒိန္နတ္ထေရေန သြဝဒိယတ္ထေရာနံ ဝိယ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၈။

တလက်ရဝါသိ(သိ)ဓမ္မဒိန္နတ္ထေရ (ပု) [တလက်ရ+ ဝါသိ + ဓမ္မဒိန္နတ္ထေရ] တလက်ရ-တောင် ကျောင်း၌ နေလေ့ရှိသော ဓမ္မဒိန္နထေရ်။ (တလက်ရ-ကား ကျောင်း၏ အမည်တည်း။ သီဟိုဠ် အခေါ်အားဖြင့် တလဂုရုဝေဟေရ ဖြစ်သည်။ သီဟိုဠ်အဋ္ဌကထာ ကထာဝတ္ထု ၈၁-၄၉။) ဘိက္ခုသံသော တလက်ရ(ဝါလက်ရ၊ က) ဝါသိဓမ္မဒိန္နတ္ထေရဿ သာသနံ ပေ- သေသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂။ သော ကိရ တလက်ရ- ဝါသိ(တဠုဂ်ရဝါသိ၊ သိ၊သျှာ။ ဝါဠုဂ်ရဝါသိ၊ က)ဓမ္မဒိန္နတ္ထေရဿ ဘာဂိနေယျော။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၇၃။

တလက်ရဝါသိ (တိ) [တလက်ရ+ဝါသိ] တလက်ရ- တောင်ကျောင်း၌ နေလေ့ ရှိသော၊ သူ။ တလက်ရဝါသိ ဓမ္မဒိန္နတ္ထေရော ကိရ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၄၇၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၇၀။(-၂၁။)

တလက်ဝါသိက (တိ) [တလက်ရ + ဝါသိက။ ရ-ကျေ။] တလက်ရ-ကျောင်း၌ နေလေ့ရှိ သော၊ သူ။ တလက်ဝါသိကော ဓမ္မ-ဒိန္နော ထေရော ပိယဂံကေ။ မဟာဝံသ၊၃၂။၅၂။

တလတိ (ကြိ) [တလ+အ+တိ] တည်၏။ တလတိ—ကခါ၊ ယော၊ မဟာဋီ၊၃။၃၅၅-၆။ ယင်း-၄။၂၁၆။ အသီတိ နိပါတ်၊ ကုဏာလ- ဇာတ်၊ဋီ။ပေ။ ဣာဒိ၊၂၁။ စိန္တာ၊မဟာဋီ။ ၃။ တလတိ တိဋ္ဌတိ။ ဓာန်၊ဋီ။၂၂၂။တလန္တိ— ဣာဒိ၊၁။

တလနိဂါမတိတ္ထ (န) [တလနိဂါမ + တိတ္ထ] တလနိ-အမည်ရှိသော ရွာဆိပ်။ (ယင်း-သည် B. E. ၁၇၀၇-တွင် သီဟိုဠ်၌ နန်းတက်သော ပရက္ကမဗာဟု-မင်းကြီး၏ လက်ထက်၌ ထင် ရှားသော ဆိပ်ကမ်း ၁-ခု ဖြစ်၏။) အထာပိ

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၂၀—ပ-မ-ဗ-သ-၈

တလနိဂါမ - တိတ္တာ ပစ္စုတ္တရိတု တံ။ မဟာ- ဝံသ၊၇၀။၄။

တလန္တိ(ကြိ) [တလ+အ+အန္တိ] တည်ကုန်၏။ တလတိ-ကြည့်။

တလမတ္တ (န) [တလ+မတ္တ] ရွှေခွက်-စသည်၏ အောက်ခြေအပြင်မျှ။ မုခဝနိယံ ဆိန္နိတော တလမတ္တံ ကတော ဌပိတကံသထာလံ ဝိယ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇။ (-အံ၊ဋီ၊၁။၁၇၆။)

တလမ္ဗိလဝုယ (တိ) [တလမ္ဗိလ+အဝုယ]တလမ္ဗိ- လ-အမည်ရှိသော(ဆိပ်ကမ်း)။ (ယင်း-သည် ဣန္ဒိယတောင်ပိုင်းပဏ္ဍုတိုင်း၌ ထင်ရှားသော ဆိပ်ကမ်းဖြစ်၏။) တိတ္ထံ သြရိမတိရေ သော၊ တလမ္ဗိလဝုယံ အဂါ။ မဟာဝံသ၊၃၄။၈၈။

တလသတ္တိ (ပု၊ဘိ) [တလ+သတ္တိ။ တလ+ သတ္တိ+ဥဂ္ဂိရဏ။ နောက်ပုဒ် ကျေ။] (၁) (က) လက်ဝါးအပြင် (နှင့်) လှံတံ။ (ခ) လက်ဝါးအပြင်၊ ယင်း-အလားတူ ကိုယ်အင်္ဂါ (နှင့်) လှံတံ၊ ယင်း-အလားတူ လက်နက်။ (၂) လက်ဝါး-စသော ကိုယ်အင်္ဂါ (နှင့်) လှံတံ-စသော လက်နက်ကို - မြှောက်ချီ- ရွယ်မိုး-ခြင်း။ တလန္တိ ဟတ္ထတလမဓိပေတံ။ တဂ္ဂဟဏေန ပန ကာယောဝ တလံ။ သတ္တိတိ ကာယပ္ပဋိဗဒ္ဓါ သတ္တိ အာဝုဓဓိသေသော၊ ဥပလက္ခဏတ္တာ ပန သဗ္ဗမ္ဗိ ကာယပ္ပဋိဗဒ္ဓံ သတ္တိ။ တလဉ္စ သတ္တိ စ တလသတ္တိ။ ဣဓ ပန ကောပေန ဘိက္ခုဿ တလသတ္တိဥဂ္ဂိရဏံ တလသတ္တိ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။၁၂၂။ တလ- သတ္တိက-အနက်များလည်း ကြည့်။

တလသတ္တိဥဂ္ဂိရဏ (န) [တလသတ္တိ+ဥဂ္ဂိရဏ] လက်ဝါး-စသော ကိုယ်အင်္ဂါ (နှင့်) လှံတံ- စသော လက်နက်ကို -မြှောက်ချီ-ရွယ်မိုး- ခြင်း။ အထက်ပုဒ်-ကြည့်။

တလသတ္တိက (န) [တလသတ္တိ+က] (၁) (က) လက်ဝါးအပြင် (နှင့်) လှံတံ။ (ခ) လက်ဝါး အပြင်၊ ယင်း-အလားတူ ကိုယ်အင်္ဂါ (နှင့်)

လုံတံ၊ ယင်း-အလားတူ လက်နက်။ (၂) မြောက်ချီအပ်သော လက်နက်။ (၃) လုံတံ လက်နက်နှင့် တူသော လက်ဝါးအပြင်။

(၁) (က) (ခ) တလသတ္တိကံ ဥဂ္ဂိရေ-ယျာတိ ကာယံ ဝါ ကာယပ္ပဋိဗဒ္ဓံ ဝါ အန္တမသော ဥပ္ပလပတ္တမ္ပိ ဥစ္စာရေတိ။ ဝိ၊ ၂။ ၁၉၄။ ကင်္ခါယောမဟာဋ္ဌိ၊ ၄။ ၂၁၆။ (-ဝိ၊ ၂။ ၁၉၃။ ဝိ၊ ၅။ ၃၇၊ ၇၀။ ဝိ၊ ၉။ ၃။ ၁၄၇။ ကင်္ခါ။ ၂၅၃။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၇။ ကင်္ခါ၊ ၄။ ၁၀၁။) တလသတ္တိ-လည်း ကြည့်။

(၂) တလိတဗ္ဗံ ဥစ္စာရိတဗ္ဗန္တိ တလံ၊ တလမေဝ ပေါထနသမတ္ထဋ္ဌေန သတ္တိကံ တလသတ္တိကံ။ ကင်္ခါယောမဟာဋ္ဌိ၊ ၄။ ၂၁၆။ (-ဝိ၊ ၉။ ၃။ ၁၄၇။)

(၃) တလတိ ယံ ကိဉ္စ ဂဟိတဝတ္ထု ပတိ-ဋ္ဌာတိ တောတိ တလံ။ ကိန္တံ? ဟတ္ထတလံ။ သကတိ ဝိဇ္ဈိတံ သမတ္ထေတိတိသတ္တိ။ ကာ သာ? ကုန္တော။ သတ္တိသဒိသတ္တာ သတ္တိကံ၊ က-ပစ္စယော ဟိ သဒိသတ္ထေ၊ တလမေဝ သတ္တိကံ တလသတ္တိကံ။...သသန္တိ ဟိ သန္တိ တောယာတိ သတ္တိ၊ အာဝုဇော။ ဗာဓန-သမတ္ထဋ္ဌေန သတ္တိ ဝိယာတိ သတ္တိကံ၊ တလ-မေဝ သတ္တိကံ တလသတ္တိကံ။ ကင်္ခါယော၊ မဟာဋ္ဌိ၊ ၄။ ၂၁၆။ (-သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၇။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၇။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၃၂။)

တလသတ္တိကဉ္စရဏသိက္ခာပဒ (န) [တလ-သတ္တိက+ဉ္စရဏ+သိက္ခာပဒ] အောက်ပုဒ် နက်ကြည့်။ ပဟာရေ ဥဂ္ဂိရေ စေဝါတိ ပဟာ-ရဒါနသိက္ခာပဒ၌ တလသတ္တိကဉ္စရဏသိက္ခာ-ပဒ၌။ ဝိ၊ ၉။ ၄။ ၁၄၂။

တလသတ္တိကသိက္ခာပဒ (န) [တလသတ္တိက+ဉ္စရဏ+သိက္ခာပဒ။ အလယ်ပုဒ် ကျေ။] တလသတ္တိကဉ္စရဏ-သိက္ခာပုဒ်၊ ဆဗ္ဗဂ္ဂိရဟန်း တို့၏ သတ္တရသဝဂ္ဂိရဟန်းတို့အပေါ်၌ လုံတံ နှင့်တူသော လက်ဝါးအပြင်ကို - မြောက်ချီ -

ရွယ်မိုး-ခြင်းကြောင့်ပညတ်အပ်သောသိက္ခာ ပုဒ်။ ဝိနယပိဋက၊ ပါစိတ္တိယပါဠိ၊ ၅-ကဏ္ဍ၊ ၈-ဝဂ်၊ ၅-သိက္ခာပုဒ်။ ဝိ၊ ၂။ ၁၉၃-၄။ ဝိ၊ ၉။ ၃။ ၁၄၇။ တလသတ္တိကသိက္ခာပဒ ပညာပေ-တွာ...လူမံ ဂါထမာဟ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၃၂။

တလသန္တရဏပူဇာ (ထိ) [တလ+သန္တရဏ+ပူဇာ] မြေအပြင်-၌-ကို-ပန်းတို့ဖြင့် ဖြန့် ခင်းပူဇော်ခြင်း။ တလသန္တရဏပူဇာ(အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၆၅)၌ ဘူမိတလဿ ပုပ္ဖေဟိ သန္တရဏ-ပူဇံ၊ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၁။ (-မ၊ ၄။ ၁။ ၇၇။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၄၂၀။)

တလာဝသာန (န) [တလ+အဝသာန] (အုတ် ခုံ)အပြင်၏ အဆုံး။ ယာဝ တလာဝသာနံ စိနိတဗ္ဗဝတ္ထုကံ အဓိဋ္ဌာနံ၊ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၇၆။

တလာဝုတ (တိ) [တလ+အာဝုတ] (လက်ဝါး) အပြင်တို့၌ နွယ်ကြိုးဖြင့် ဖောက်ထွင်း သီကုံး အပ်သောသူ။ တလာဝုတာ(ဇာ၊ ၂။ ၁၄၃၊ ၁၄၅)တိ ဟတ္ထတလေသု အာဝုတာ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၅၃၇။

တလိတဗ္ဗ (တိ) [တလ+တဗ္ဗ] မြောက်ချီ-အပ်-သင့်-ထိုက်-သော (ဝတ္ထု)။ တလ-သတ္တိက (၂)-ကြည့်။

တလုန (တိ) [တရ+ဥဏ။ ရ-ကို လ၊ဏ-ကို န-ပြု။ ရူ၊ ၄။ ၂။ ၃၉၆။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၇။ ၉၂။ တွ-ဥနန် ရသျလး၊ တလ ဥနန် ဝါ။ ထောမ။] နူးညံ့-ပျော့ပျောင်း-သော (လက်၊ခြေ-စသည်)။ (P.S.D.-၌ 'တိ' တလုန=ငယ်သော၊ နုပျိုသော။ 'ပု' တလုန=ပျို-ငယ်-နု-သော၊ သူ၊ လေ။ 'ထိ' တလုနို=မိန်းမငယ်၊ မိန်းမပျို-ဟု ခွဲခြားပြ၏။) တလု-နာ (ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၃၇)တိ သုခမာလာ။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၃၇။ (-ဒိ၊ ၄။ ၃။ ၁၀၇။ မ၊ ၄။ ၃။ ၂၅၇။ မ၊ ၄။ ၃။ ၁၇၃။)

တဝကဏ္ဍိက (ပု) [တပ+ကဏ္ဍိက။ ပ-ကို ဝ-ပြု။] တဝကဏ္ဍိက-အမည်ရှိသော (သူကြွယ်)

ယင်းသည် ဂုဏ်အင်္ဂါ ၆-ပါးနှင့် ပြည့်စုံသော အရိယာပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်၏။ အံ၊ ၂။ ၃၉၂။ D.P.-၌ တဝက္ကဋ္ဌာယူဏ၊ တဝက္ကဋ္ဌာယူဏ၊ တဝက္ကဋ္ဌာယူဏ-ဟု မူကွဲကို ဖော်ပြ၍ အဋ္ဌကထာ၌ တပက္ကဋ္ဌာယူဏ-ဟုလည်း ပါရှိကြောင်း မှာသည်။) တဝက္ကဋ္ဌာယူဏ(အံ၊ ၂။ ၃၉၂)တံ ဝေဒနာမကော ဂဟပတိ။ တပက္ကဋ္ဌာယူဏတံပိ ပါဠိ။ အံ၊ ၁။ ၃။ ၁၄၃။

တဝက္ကဋ္ဌာယူဏ (ပု) [တဝက္က+ဋ္ဌာယူဏ] တဝက္က-အမည်ရှိသော ပုဏ္ဏား။ ကေတဝက္ကဋ္ဌာယူဏဿ ဂါမဒ္ဒါရေ။ ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၇၄။

တဝေဓိက (တိ) [တ+ဝေဓိက] (အစိတ် အစိတ်ခွဲအပ်သော) သားမြီးထိပ်ဖျားကို မှန်အောင် ထိုးပစ်နိုင်သော (လေးသမား)။ တ+၄-ကြည့်။

တသ (တိ) [တသ+အ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၂။ ၃၉။ ဓာတုတ္ထ။ ၁၆၀။ (တမံ၊ ကြသ-သံ)] (၁) တုန်လှုပ်-ရွှေ့ရှား-တတ်သော(အရာဝတ္ထု)။ (၂) တောင့်တတတ်သော (ပုထုဇန်)။ (၃) ထိတ်လန့်-ကြောက်ရွံ့-တတ်သော (ပုထုဇန်)။ (၄) ဆာလောင်-မွတ်သိပ်-သော။ သူ။ (၅) ဆာလောင်-မွတ်သိပ်-ခြင်း 'တဏှာ'။ (၆) ထိတ်လန့်-ကြောက်ရွံ့-ခြင်း။ (ပျက်စီးခြင်း၊ ပစ်လွှင့်ခြင်း၊ အထက်-အောက်-သို့ ပစ်လွှင့်ခြင်း။ ဝိလျံ- S. E. D.။ တုန်လှုပ်သော၊ ကြိုးစားအားထုတ်သော။ ပါဠိ-သီ၊ ဓာန်။)

(ပ၊ ၆) တသံ-ဓာန်၊ ဓာန်၊ ဓာန်၊ ဓာန်။ ၇။ ၁။ (ပ၊ ၁) တသ-မဟာနိ၊ ၃၉၀။ ခုဋ္ဌနိ၊ ၂၂၉။ မ၊ ၁။ ၃။ ၂၃၆။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၁၉၀။ ခုဒ္ဒက၊ ၁၉။ ၂၀၉။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၁။ ၁၆။ အ၊ ၁။ ၁။ ၁၄၄။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၃၆၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၆။ မ၊ ၁။ ၁။ ၁၅၇။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၂၄၁။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၆၄။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၇၇။ (ဒု၊ ၆) တသံ-ဣတိဝုတ်၊ ၁၄၂။ (ဆ၊ ၁) တသနံ-ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၂၃၂။ ၂၃၇။ (သ၊ ၁)

တသေသု - မ၊ ၂။ ၄၁၀။ ဓမ္မ၊ ၇။ ၁။ မ၊ ၁။ ၃။ ၂၉၉။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၁။ ၄၁၆။

(၁) တုန်လှုပ် - ရွှေ့ရှား - တတ်သော (အရာဝတ္ထု)။ တသံ ဥပေဓိက၊ တသတိ စလတိတိ တသံ၊ တသ ဥပေဓိက၊ ဥပေဓိက ဘယံ၊ စလနဉ္စ၊ ဓာန်။ ဓာန်၊ ဓာန်။ ၇။ ၁။ စရိယုဇန်မံ ဂရံ ကြသမိက် စရာစရမ်။ အမရ၊ ၂။ ၁။ ၇၄။

(၂) တောင့်တတတ်သော (ပုထုဇန်)။ တသ ဝုစ္စန္တိ သတဏှာ။ မ၊ ၁။ ၃။ ၂၃၆။ တသန္တိ ဂတိ ပတ္တယန္တိတိ တသ ဘဝန္တရာဒိသု သံသရဏဘာဝတော။ မ၊ ၁။ ၃။ ၁၅၇။

(၃) ထိတ်လန့်-ကြောက်ရွံ့-တတ်သော (ပုထုဇန်)။ ပုထုဇန် တသ တဏှာမာန-ဒိဋ္ဌိပရိတ္တာသဝသေန တာသနတော။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၂၄၁။ တေ ဟိ တသန္တိ ဥဗ္ဗိဇန္တိတိ တသတိ ဝုစ္စန္တိ။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၇၇။

(၄) ဆာလောင်-မွတ်သိပ်-သော။ သူ။ အထညေ တသ ဝကာ ငွေကေ ဒုရတောဝ ဒိသ္မာ။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၃၆၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၆။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၆၄။ တသ ဝကာတိ ဟိ သမုဒိတဝသေန ဗျုပ္ပာဒိနံ နာမံ။ ဗျုပ္ပာ ဟိ တသန္တိ ပိပါသန္တိတိ တသ။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၇၇။

(၅) ဆာလောင်-မွတ်သိပ်-ခြင်း 'တဏှာ'။ တသိတ (၁) (ဂ)၊ (ဃ)၊ (င) ကြည့်။ (၆) ထိတ်လန့်-ကြောက်ရွံ့-ခြင်း။ တသိတ (၂) ကြည့်။

တသ (ကြိ) [တသ+အ+အာ။ အ-ရဿ ပြု။ ရူ၊ ၄၇၇။] ထိတ်လန့်-ကြောက်ရွံ့-ပြု။ တသတိ(၃) ကြည့်။

တသတိ (ကြိ) [တသ+အ+တိ။ (ကြသတိ-သံ)] (၁) တုန်လှုပ်-ရွှေ့ရှား-၏။ (၂) သုံးဆောင်-ခံစား-လို၏။ ဆာလောင်-

မုတ်သိပ်-၏။ တောင့်တ၏။ (၃) ထိတ်လန့်-
ကြောက်ရွံ့-၏။ (၄) ယူ၏။

(၁) တသတိ စလတိ- ဓာန်၊ ချီ၊ ၇၁။
(၂) တသတိ - ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၅၊ ၁၈၉။
ထေရ၊ ၄၁။ ၂၆၂။ နေတ္တိ၊ ၄၁။ သိ၊ ၄၊
သစ်၊ ၁။ ၁၀၂။ တသတိတိ တဏှာ၊ ပိပါသ-
တိတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ ၄၁။ ၇၂။ တသန္တိ-
မ၊ ၄၊ ၂။ ၁၅၈။ (၃) တသတိ-မဟာနိ၊ ၁၆၆။
မိလိန္ဒ၊ ၂၄၆။ ဒိ၊ ၄၊ ၂။ ၂၂၇။ သံ၊ ၄၊ ၂။ ၂၂၅။
အံ၊ ၄၊ ၂။ ၂၇၀။ တသန္တိ-ဓမ္မ၊ ၃၂-၃။ အပ၊
၁။ ၃၁။ မိလိန္ဒ၊ ၁၂၂၊ ၁၄၈၊ ၁၅၁။ မ၊ ၄၁။
၁၁၇။ ဓမ္မ၊ ၄၂။ ၃၁-၂။ အပ၊ ၄၁။ ၁၄၄။
ဇာ၊ ၄၁။ ၂၇၄။ ဇာ၊ ၄၊ ၁။ ၅၂၇။ တေ
တသန္တိ ဥတ္တသန္တိ ပရိတသန္တိ ဘာယန္တိ
သန္တာသံ အာပဇ္ဇန္တိ။ မဟာနိ၊ ၃၉၀။ စူဠနိ၊
၂၂၉။ တသသံ-ဇာ၊ ၁။ ၁၄၈။ ဇာ၊ ၄၁။
၂၇၁။ တသန္တိ-မိလိန္ဒ၊ ၁၅၀။ တသေယျ-
မဟာနိ။ ၂၈၉၊ ၃၇၁၊ ၃၈၅။ န တံ တသ-
(ဇာ၊ ၂။ ၁၇၅)တိ န တံ ဒိသ္မာ မိဂေါ တသ
(တသ+အ+အာ)၊ န ဘိတောတိ အတ္ထော။
ဇာ၊ ၄၁။ ၉၇။ တသိသတိ(စရိယာ၊ ၄၀၆)တိ
သော ယက္ခော အပိ တသေယျ။ စရိယာ၊ ၄၁။
၁၆၆။ (၄) တသရ-ဒေါင်ကွင်း ကြည့်။

တသထာဝရ (တိ) [တသ+ထာဝရ] တသ-
ပုဂ္ဂိုလ်(နှင့်)ထာဝရ-ပုဂ္ဂိုလ်၊ ကြောက်တတ်သူ
(နှင့်) မကြောက်တတ်သူ။ မေတ္တာယ ဖဿေ
တသထာဝရနီတိ တသေ စ ထာဝရေ စ
မေတ္တာယ ဖဿေယျ။ မဟာနိ၊ ၃၉၀။ (-
၃၈၉-၃၉၁။)

တသထာဝရဒုက (န) [တသထာဝရ+ဒုက]
တသ-ပုဂ္ဂိုလ်၊ ထာဝရ-ပုဂ္ဂိုလ် ၂-ယောက်တို့
၏ အပေါင်း၊ ကြောက်တတ်သူ၊ မကြောက်
တတ်သူ ၂-ယောက်တို့၏ အပေါင်း။ ဧတ္ထ ဟိ
တသထာဝရဒုကံ ဒိဋ္ဌာဒိဋ္ဌဒုကံ။ ခုဒ္ဒက၊ ၄၁။
၂၀၉။ သုတ္တနိ၊ ၄၁။ ၁၈၆။

တသန္တိ (တိ) [တသ+အ+အန္တိ] ထိတ်လန့်-
ကြောက်ရွံ့ - တတ်သော၊ သူ။ ဥဗ္ဗိဂ္ဂါတိ
တသန္တာ(သဘန္တာ၊ သိ)။ ထေရီ၊ ၄၁။ ၂၇၂။

တသန္တိ (ကြိ) [တသ+အ+အန္တိ] (၁) သုံး
ဆောင်-ခံစား-လိုကုန်၏။ ဆာလောင်-
မုတ်သိပ်-ကုန်၏။ တောင့်တကုန်၏။ (၂)
ထိတ်လန့်-ကြောက်ရွံ့-ကုန်၏။ (၁) တသ-
တိ(၂)-ကြည့်။ (၂) တသတိ(၃)-ကြည့်။

တသန္တိ (ကြိ) [တသ+အ+အန္တိ] ထိတ်လန့်
- ကြောက်ရွံ့ - ကုန်လော့။ တသတိ (၃)-
ကြည့်။

တသရ (ပု) [တသ+အရ။ တသတိ တန္တံ ဂဏှာ-
တိတိ တသရော = သုတ္တဝေဌနော။ ဣဒိ။
၁၅၉။ (တြသရ-သိ)] (က) ရက်ဖောက်။
(ခ) တညင်းလုံး၊ ယောက်လုံး။ (ဂ) ချည်
ဖြင့်-ရစ်-ယောက်-ခြင်း။ (ယောက်လုံး၌
ချည်ကို ရစ်ပတ်ခြင်း၊ ချည်ယောက်ခြင်း။
အမရ၊ သျ။ လွန်း၊ ယက်ကန်းလွန်း (=
Shuttle) P.S.D., P.T.S., ဝီလျံ- S.E.
D.။ (က) (ခ) တသရံ ပူရေတိ (ဥဒါန။
၁၁၀)တိ တသရဝဋ္ဋိ* ဝဇေန္တိ ဝိယ (တသရံ
ဗန္ဓေန္တိ ဝိယ၊ သျာ၊ က)။ ဥဒါန၊ ၄၁။ ၁၇၈။
(- သုတ္တနိ၊ ၃၁၀၊ ၃၄၇။ မ၊ ၄၁။ ၁၇၁-၂။
အဘိ၊ ၄၁။ ၂၈၁။ ဓမ္မ၊ ၄၁။ ၂၆၈၊ ၂၇၀။ သုတ္တ-
နိ၊ ၄၁။ ၁၄၂။) (ဂ) ဒွယံ တသရေ။ တသ
ဥဗ္ဗေဂေါ အဇော။ သုတ္တေန ဝေဌနံ သုတ္တ-
ဝေဌနံ။ ဓာန်၊ ၄၊ ၇၇၃။

တသရဒဏှက (ပု) [တသရ+ဒဏှက] ရက်ဖောက်
ယောက်တံ၊ ယောက်လုံးတံ။ အညံ ပဟရဏံ
အပဿန္တော တမေဝ တသရဒဏှကံ တသရ-
တော လုဉ္ဇိတော ခိပိ။ မ၊ ၄၁။ ၁၇၂။ အဘိ၊
၄၁။ ၂၈၁။

တသရပစ္စိ (ထိ) [တသရ+ပစ္စိ] ရက်ဖောက်
တောင်း၊ ယောက်လုံးတောင်း။ သာ တသရ-

ပစ္စိံ ဌပေတွာ သတ္ထု သန္တိကံ အဂမာသိ။
ဓမ္မာဠ ၂။ ၁၁၂။

တသရဝဋ် (ထိ) [တသရ+ဝဋ်] ရက်ဖောက်လုံး၊
ယောက်လုံး။ တသရ (က)၊ (ခ) - ကြည့်။

တသဝက (ပု) [တသ+ဝက] ဆာလောင် မှတ်
သိပ်သော ကျား-စသော သတ္တဝါ။ (ထိတ်
လန့်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော သစ်။ ညောင်
ကန်၊ ဇာတ်ဝတ္ထု။ ဝက-ကို 'ဝံပုလွေ' ဟု
အဘယာတောင်ပေါက်၊ သိဟိုဠ်၊ ဓာန်၊ သျှ။
C.P.D., 'သစ်ကြုတ်' ဟု ကျော်အောင်၊
ဓာန်၊ သျှ-၌ ဆို၏။) ငွေကာနံ ဘယေန
တသဝကာနံ ပလာယနကာလော ဝိယ ဘဝိ-
သတိ။ ဇာ၊ ဠ၊ ၁။ ၃၆၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၁၂။
အံ၊ ဠ၊ ၃။ ၆၉။ တသ^၃(၄) - လည်းကြည့်။

တသသိ (ကြိ) [တသ + အ + သိ] ထိတ်လန့် -
ကြောက်ရွံ့ - ၏။ တသတိ(၃) - ကြည့်။

တသိဏာ = တသိနာ (ထိ) [တသ + ဣဏ + အာ။
ဓာန်။ ဓာန်၊ ဠ၊ ၁။ ၂၃၉။] မှတ်
သိပ် - ဆာလောင် - မှ 'တဏှာ'။ တိဿော
ဣမာ ဘိက္ခဝေ တသိနာ။ သံ၊ ၃။ ၅၄။ (ဏ-ကို
န-ပြု။ ရူ၊ ၄၂။ ၃၉၆။ နိတိ၊ သုတ္တံ၊ ၉၂။) တသိ-
ဏာယ ပုရက္ခတာ ပဇာ။ ဓမ္မ၊ ၆၂။ တာသ-
ကရဏေန တသိဏာတိ သင်္ချံ ဂတာယ
တဏှာယ ပုရက္ခတာ ပရိဝါရိတာ ဟုတွာ။
ဓမ္မာဠ ၂။ ၃၃၄။ (- အပါ၊ ဠ၊ ၁။ ၁၄၄။)

တသိတ (တိ) [တသ + ဣတ။ မောက်။ ပဉ္စိကာ၊
၄။ ၄၅။ တသ + ဣ + တ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၂။ ၃၉။]
(၁) (က) ဖြစ်ပေါ်နေသော - သုံးဆောင်
- ခံစား - လိုခြင်းရှိသော။ (ခ) သုံးဆောင်
- ခံစား - လိုခြင်းသို့ ရောက်သော။ (ဂ)
ဖြစ်ပေါ်နေသော တဏှာရှိသော။ (ဃ)
တဏှာသို့ ရောက်သော။ (င) တဏှာသည်
- လွှမ်းမိုး - နှိပ်စက် - အပ်သော။ (၂) (က)
ဖြစ်ပေါ်နေသော - ထိတ်လန့် - ကြောက်ရွံ့ -
ခြင်း ရှိသော။ (ခ) ထိတ်လန့် - ကြောက်ရွံ့

- ခြင်းသို့ ရောက်သော။ (၃) ဆာလောင် -
မှတ်သိပ် - ခြင်း 'တဏှာ'။

(ပု၊ ပ၊ ၆) တသိတော - မ၊ ၁။ ၃၅၂။ သံ၊
၁။ ၃၃၂၊ ၃၃၉။ အံ၊ ၂။ ၁၆၅၊ ၂၀၈။ သုတ္တန်။
၄၂၉၊ ၄၃၂။ ပေတ။ ၁၅၇။ စရိယာ။ ၃၈၈၊
၄၀၃။ ဇာ၊ ၁။ ၃၈၁။ ဇာ၊ ၂။ ၂၇၃။ မိလိန္ဒ။
၃၁၀။ မ၊ ဠ၊ ၁။ ၃၄၃။ အံ၊ ဠ၊ ၃။ ၅၇။ အဘိ၊ ဠ၊
၁။ ၁၆၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၁၈။ သုတ္တန်၊ ဠ၊ ၂။ ၈၃။
ဝိမာန၊ ဠ၊ ၃၈။ ပေတ၊ ဠ၊ ၁။ ၁၈၇၊ ၂၄၂။ ထေ-
ရ၊ ဠ၊ ၂။ ၅၃၆။ စရိယာ၊ ဠ၊ ၄၃၊ ၁၄၄၊ ၁၆၄၊
၂၂၆။ (န၊ ပ၊ ၆) တသိတံ - ပေဠကော။ ၃၂၀။
(ထိ၊ ပ၊ ၆) တသိတာ - ပေတ။ ၁၆၁။ မဟာနိ။
၃၉၀။ ပေတ၊ ဠ၊ ၁။ ၃၃၃။ ဇာ၊ ဠ၊ ၄။ ၄၈။
(ပု၊ ပ၊ ၆) တသိတာ - ပေတ။ ၂၁၄။ ဗုဒ္ဓဝံ။
၃၁၉။ စရိယာ။ ၄၁၄။ ဇာ၊ ၂။ ၃၇၃။ ဒီ၊ ဠ၊
၁။ ၂၈၄။ အံ၊ ဠ၊ ၁။ ၃၃၂။ အဘိ၊ ဠ၊ ၁။ ၅၃။
ဝိမာန၊ ဠ၊ ၃၄။ အပါ၊ ဠ၊ ၁။ ၃၃၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဠ၊
၁၄၀ - ၁။ ဇာ၊ ဠ၊ ၁။ ၃၂၊ ၃၆၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။
၃၀၆။ သီ၊ ဠ၊ ၁။ ၂။ ၃၄၂။ အံ၊ ဠ၊ ၃။ ၆၄။
(ပု၊ ဒု၊ ၆) တသိတံ - ဝိမာန။ ၈၂၉။ ဇာ၊ ၁။
၂၀၆။ ဝိမာန၊ ဠ၊ ၃၉၊ ၂၇၃။ ဇာ၊ ဠ၊ ၄။ ၂၀။
အံ၊ ဠ၊ ၂။ ၂၂၈။ (ပု၊ ဒု၊ ၆) တသိတေ -
ဝိမာန။ ၇။ ဝိမာန၊ ဠ၊ ၃၅၊ ၃၇၊ ၄၀။ မ၊ ဠ၊ ၂။
၃၁၅။

(၁) (က) ဖြစ်ပေါ်နေသော - သုံး
ဆောင် - ခံစား - လိုခြင်းရှိသော။ (ခ) သုံး
ဆောင် - ခံစား - လိုခြင်းသို့ ရောက်သော။
သမ္ပပရေတော ကိလန္တော တသိတော
ပိပါသိတော။ မ၊ ၁။ ၃၅၂။ (- ဝိမာန။ ၉၉။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၁၈။ ဝိမာန၊ ဠ၊ ၂။ ၇၃။) (ဂ) ဖြစ်
ပေါ်နေသော တဏှာရှိသော။ (ဃ) တဏှာသို့
ရောက်သော။ တသိတော (မ၊ ၁။ ၁၀၆) တိ
ဇာတတဏှော။ မ၊ ဠ၊ ၁။ ၃၄၃။ တသိတော
ဘဝေသု အဘိလာသံ ကရေတိ ပိပါသိတော
ဝိယ ပါနိယေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၁၈။ (င) တဏှာ-
သည် - လွှမ်းမိုး - နှိပ်စက် - အပ်သော။

တသိတော (အံ၊၂။၁၆၅)တိ တဏှာဘိ-
ဘူတော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၇။

(၂) (က) ဖြစ်ပေါ်နေသော-ထိတ်လန့်-
-ကြောက်ရွံ့-ခြင်းရှိသော။တသိတာ(ဗုဒ္ဓဝံ။
၃၁၉)တိ သဉ္ဇာတတာသာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၄၁။
တသိတော (စရိယာ။၄၀၃)တိ ဥတြဿော။
စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၄၄။ (ခ) ထိတ်လန့်-ကြောက်
ရွံ့ - ခြင်းသို့ ရောက်သော၊ တသိတာ တာ-
သပ္ပတ္တာ ဟုတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၂။ သာရတ္ထ-
၂။၃၀၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၄။

(၃) ဆာလောင် - မှတ်သိပ် - ခြင်း
'တဏှာ'။ ယေသံ တသိတာ တဏှာ အပ္ပ-
ဟိနာ။ မဟာနိ။၃၉၀။ (-စူဠနိ။၂၂၉။)

တသိတဗ္ဗ (တိ) [တသ+တဗ္ဗ] ထိတ်လန့်-အပ်
-သင့် - ထိုက် - သော (အရာ)။ အတသိ-
တာယ (သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၅)-ကြည့်။

တသိတရူပ (တိ) [တသိတ+ရူပ] ဆာ
လောင် - မှတ်သိပ် - ခြင်းသို့ ရောက်သော
သဘောရှိသော၊သု။ နိဇ္ဈာမတဏှိက (ဝိမတိ၊
၁။၁၅၉)-ကြည့်။

တသိတဝေဓိတ (တိ) [တသိတ+ဝေဓိတ] ထိတ်
လန့်ခြင်းသို့ ရောက်သော စိတ်လည်းရှိ၊ တုန်
လှုပ်ခြင်းသို့ရောက်သော ကိုယ်လည်းရှိသော၊
သု။ တသိတဝေဓိတော (စရိယာ။၄၀၆၊
၄၁၅)တိ စိတ္တုတြာသေန တသိတော သရိရ-
ပရိကမ္ပေန ဝေဓိတော။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၆၄။
(-၂၂၆။)

တသိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [တသ+တွာ] ထိတ်လန့်-
ကြောက်ရွံ့-၍။ တသိတွာ ဥက္ကမန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၁၅၁။

တသိနာသုတ္တ (န) [တသိနာ+သုတ္တ] တသိနာ-
သုတ်၊ ကာမ၊ဘဝ၊ဝိဘဝ-တဏှာ ၃-ပါးကို
သိနိုင်၊ ပယ်နိုင်ရန် မဂ္ဂင် ဂ-ပါးကို ပွားများရ
မည်-ဟုအကျယ်ဟောပြရာ သုတ်။ သံယုတ္တ-

နိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊
၇-ဝဂ်၊ ၁၁-သုတ်။ သံ၊၃။၅၄။

တသိဿတိ (ကြိ) [တသ+အ+ဿတိ] (က)
ထိတ်လန့်-ကြောက်ရွံ့-လတ္တံ့။ (ခ) ထိတ်
လန့်-ကြောက်ရွံ့-ရာ၏။ တသတိ (၃)-
ကြည့်။

တသေယျ (ကြိ) [တသ+အ+ယေျ] ထိတ်
လန့်-ကြောက်ရွံ့-ရာ၏။တသတိ(၃)-ကြည့်။

တဿတိ (ကြိ) [တသ+ယ+တိ။ နိတိ၊ဓာ။
၂၃၉၊၂၅၀။] သုံးဆောင် - ခံစား - လို၏။
တဿတိ-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၀၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၀။
တဿန္တိ-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၇။

တဿန (န) [တသ+ယ+ယု] မှတ်သိပ်ခြင်း။
ပိပါသာ တု စ တဿနံ။ ဓာနံ၊၄၆၇။

တဿန္တိ (ကြိ) [တသ+ယ+အန္တိ] သုံးဆောင်
-ခံစား-လိုကုန်၏။ တဿတိ-ကြည့်။

တဿပါပိယသိကာ (ထိ) [တ+ပါပိယ+ဣက+
အာ။ တဿ ပါပိယဿ ကတာ ပါပိယ-
သိကာ တဿပါပိယသိကာ။ ကင်္ခါ၊ယော၊
မဟာဋ္ဌ၊၄။၃၇၀။] ထို(ဥပဝါဠ-ရဟန်း)ကဲ့သို့
အထူး ယုတ်မာသော ရဟန်းအား ပြုအပ်
သော။ ဒွိဟိ သမထေဟိ သမ္ပေယျ သမ္ပုခါ-
ဝိနယေန စ တဿပါပိယသိကာယ စ။
ဝိ၊၄။၂၃၂။ (-၂၃၀။ ဝိ၊၂။၂၇၂၊၄၇၀။ ဝိ၊၅။
၁၆၉၊၁၉၃။ မ၊၃။၃၆။ အံ၊၁။၉၇။ အံ၊၂။
၅၀၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၉၄-၅၊၂၁၀။ ကင်္ခါ၊၂၉၀။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၄-၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၆။
ဝဇီရ၊၅၄၉။ သာရတ္ထ၊၃။၄၆၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။
၂၄၅။ ပါတိ၊ပဒတ္ထ။၃၁၃။)

တဿပါပိယသိကာကမ္မ (န) [တဿပါပိယသိ-
ကာ+ကမ္မ] တဿပါပိယသိကာ-ကံ၊ ထို....
ကဲ့သို့အထူးယုတ်မာသောရဟန်းအား ပြုအပ်
သော (ဥတ္တိစတုတ္ထ)ကံ။ တေန ဟိ ဘိက္ခ-

ဝေ သံသော ဥပဝါဠဿ ဘိက္ခုနော တသ္မ-
ပါပိယသိကာကမ္မံ ကရေတု။ ဝိ၊၄။၂၀၅။
ဣဒံ ဟိ ယော ပါပုဿန္နတာယ ပါပိယော
ပုဂ္ဂလော၊ တသ္မ ကတ္တဗ္ဗတော တသ္မပါပိယ-
သိကာကမ္မန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊၄။၂၀၆။ တသ္မ-
ပါပိယသိကာကမ္မန္တိ စ အလုတ္တသမာသော-
ယေဝ။ ဝိမတိ၊၂။၂၂၃။ (-ဝိ၊၄။၂၀၆၊
၂၀၇-၈၊၂၃၃။ ဝိ၊၅။၂၀၈။ အံ၊၃။၁၅၉။
ဝိ၊၄။၄၄၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၉၂။ ဝဇီရ။၅၀၃၊
၅၁၆။)

တသ္မပါပိယသိကာကမ္မာရဟ (တိ) [တသ္မပါပိ-
ယသိကာကမ္မ + အရဟ]တသ္မပါပိယသိကာ-
ကံကို ထိုက်သော (ရဟန်း)။ ယင်းနှင့် စပ်
သော မှတ်ဖွယ်ကို (ဝိ၊၄။၂၀၅-၇) ကြည့်။
တသ္မပါပိယသိကာကမ္မာရဟဿာ (ဝိ၊၅။
၃၈၀)တိ ဥပဝါဠဘိက္ခုသဒိသဿ ဥဿန္တ-
ပါပဿ။ ဝိ၊၄။၂၄၄။

တဿာဓုကာရီ (တိ) [တ+သဓုကာရီ] ထို....
၌-ကောင်းစွာ - ရိုသေစွာ - ပြုခြင်းရှိသော၊
သူ။ တသ္မိံ ဓာတုတ္ထေ သဓုကာရဏံ သက္ကစ္စ-
ကရဏံ တဿာဓုကာရော၊ သော တေဿာတိ
တဿာဓုကာရီ။ မဏိဒီပ၊၂။ပေ၊ (- စိန္တ၊
မဟာဋီ။၂၉၅။) တဘိလ-လည်း ကြည့်။

တဿိလ (တိ) [တ+သိလ။ (တစ္ဆိလ-သံ)] ထို
....ပင်ကိုယ် အလေ့ရှိသော၊ သူ။ တံ သိလံ
ပကတိ တေဿာတိ တဿိလော။ အာဒိ-
သဒ္ဓေန တဒ္ဓမ္မံ တဿာဓုကာရီ ဂယန္တိ။ ရှု၊ဋီ။
၅၉၀။

တဿိလတ္ထ (ပု) [တဿိလ+အတ္ထ] တဿိလ-
အနက်၊ ထို....ပင်ကိုယ်အလေ့ရှိသည်၏အဖြစ်
ဟူသော အနက်။ နေမိတ္တိက (သိ၊ဋီ၊သင်္ဂဟ။
၃၆၉)ကြည့်။

တဟံ (ဗျ) [တ+ဟံ] ထိုအရပ်-၌-သို့-ကို။
တဟံ တဟံ ဥဇ္ဈိတာနိ။ ဝိ၊၁။၃၃၈။ ဘိက္ခု၊
တဟံ တဟံ ဥပဓာဝိ သူ။ ဝိ၊၂။၁၅၂။ ဘိက္ခု၊

တဟံ တဟံ ပက္ကမိ သူ။ ဝိ၊၄။၈၇။ တဟံ တဟံ
ဩလောကေန္တေန အန္တရသရေ ဂစ္ဆန္တဿ
ဒုက္ကဋ္ဌံ။ ဝိ၊၅။၄၄။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၉။ ထေရ၊
ဋ္ဌ၊၂။၂၁၅။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၅၅။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၇၇။)
တဟိံ* (ဗျ) [တ+ဟိံ*] ထို....၌။ တဟိံ(ခုဒ္ဒက။
ဂ)န္တိ တသ္မိံ ပေတ္တိဝိသယေ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၇၉။
(- ဝိ၊၄။၂၈၇၊၃၃၄။ အဘိ၊က။၈၅၊၂၆၁။
ဝိမာန။၁၂၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၅-စသည်။)

တဋ္ဌာ(လာ)က (ပု၊န) [တဋ္ဌ(လ) + အာက။
တဋ္ဌ အာသာတေ၊ တလ ပတိဋ္ဌာယံ ဝါ၊
အာကော၊ အပရပက္ခေ ဌတ္တံ။ ဓာနိ၊ဋီ၊၆၇၈။
(တဉ္စာဂ-သံ)] တဖက်ဆည်ကန်၊ ဆည်
(ဆယ်)။ (ပု၊ပ၊၆) တဋ္ဌာကော - ဓာနိ။
၆၇၈။ (န၊ပ၊၆) တဋ္ဌာကံ-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၈။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၅၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၅။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၇။ ဝဇီရ။၁၃၁။ သိ၊ဋီ၊သင်္ဂ၊
၂။၂၁၂။ (ပု၊ပ၊၆) တဋ္ဌာက- အပ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၄၁။ (န၊ပ၊၆) တဋ္ဌာကနိ- မ၊ဋ္ဌ၊၃။
၂၈၃။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၃။ (ပု၊န၊ဒု၊၆)
တဋ္ဌာကံ- ဗုဒ္ဓဝံ၊၃၀၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၅၄၊၁၅၀၊၂၆၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၊၃၃၅။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ။၁၆၅၇။ ကင်္ခါ၊၉၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၆။
သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၂၀၊၂၆၇။ ထေရ၊
ဋ္ဌ၊၁။၁၃၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၊၂၃၈။ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၊၆။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၈၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၆၅၅။ ဝဇီရ။
၁၃၁။ သာရတ္ထ၊၂။၄၁၀။ ဝိမတိ၊၁။၃၃၁။
ကင်္ခါ၊ဋီ၊သင်္ဂ၊၃၅၆။ သိ၊ဋီ၊သင်္ဂ၊၁။၁၂၉။
(ပု၊န၊ဆ၊၆) တဋ္ဌာကဿ - ဝိ၊၄။၄၄၇။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၈။
ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၊၂၃၈။ အပ၊ဋ္ဌ၊
၂။၁၂၉၊၂၉၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၊၃၆၀။ သာရတ္ထ၊
၂။၁၃၇၊၄၁၀။ သာရတ္ထ၊၃။၄၄၁။ (ပု၊န၊မ၊၆)
တဋ္ဌာကတော-သာရတ္ထ၊၂။၁၄၇။ ဝိမတိ၊၁။
၈၉။ (ပု၊န၊သ၊၆) တဋ္ဌာကေ- ဝိ၊၁။၆၃။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၆၅။

ဥဒါန၊ ဥ။ ၂၆၇။ အပါဠ၊ ၁။ ၅။ ၂၃၈-၉။ ဇာ၊
ဥ။ ၁။ ၅။ ကမ်၊ ၁။ ၄။

တဠာက (ပု၊ န) [တဠာက + အ] တဖက်ဆည်
ကန်နှင့် တူသော (နိဗ္ဗာန်)။ အမတန္တဋ္ဌေတိ
အမတသင်္ခါတဿ တဠာကဿ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဥ။
၉၃။ ဓမ္မော ဟိ တရန္တိ သြတရန္တိ ဧတေန
နိဗ္ဗာနံ နာမ တဠာကန္တိ “တိတ္ထ”န္တိ ဝုစ္စတိ။
အံ၊ ဥ။ ၁။ ၃။ ၆။ (-အပါဠ၊ ၁။ ၅။ ဇာ၊ ဥ။ ၁။
၅။)

တဠာကဂတ (တိ) [တဠာက + ဂတ] တဖက်
ဆည်ကန်သို့ရောက်သော၊ တဖက်ဆည်ကန်၌
တည်ရှိသော (ရေ-စသည်)။ ယသ္မာ တဠာက-
ဂတံ ဥဒကံ။ ဝဇီရ၊ ၁။ ၃။ ၁။ (-သာရတ္ထ၊ ၂။
၁၄၇။)

တဠာကတီရ (န) [တဠာက + တီရ] တဖက်ဆည်
ကန်၏ကမ်း။ တဠာကတီရံ ဂစ္ဆ။ ဝဇီရ၊ ၁။ ၆။ ၉။

တဠာကပါဠိ (ထိ) [တဠာက + ပါဠိ] တဖက်
ဆည်ကန်၏ - ကန်ဘောင် - ကန်သင်း။ နိဿ-
ဇ္ဇိတော ဝေဂေန တဠာကပါဠိ အာရုယျ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၉၀။ (-ဇာ၊ ဥ။ ၂။ ၃၃၅။)

တဠာကဗ္ဘန္တရ (တိ) [တဠာက + အဗ္ဘန္တရ]
တဖက်ဆည်ကန်၏ အတွင်း။ ဧကစေ့ ပဒုမာ
တဠာကဗ္ဘန္တရေ မကုဋ္ဌပုပ္ဖာယော ဂဏန္တိ။
အပါဠ၊ ၁။ ၂၃၈။

တဠာကမရိယာဒါ (ထိ) [တဠာက + မရိယာဒါ]
တဖက်ဆည်ကန်၏ - အပိုင်းအခြား - ကန်
ဘောင် - ကန်သင်း။ မဟောဒကံ အာဂန္ဓာ
တဠာကမရိယာဒံ မာ ဆိန္တိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။
၁၄၇။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၈၅။

တဠာကမာတိကာ (ထိ) [တဠာက + မာတိကာ]
တဖက်ဆည်ကန် - ၏ - မှ ဆင်းသော - ရေ
မြောင်း။ ကုဒ္ဓါလပိဋကနိ ဂါဟာပေတော
ဟေဠာ တဠာကမာတိကာသု ကတ္တဗ္ဗ-
ကိစ္စာနိ။ သံ၊ ဥ။ ၃။ ၇၇။

တဠာကရက္ခဏ (န) [တဠာက + ရက္ခဏ] တဖက်
ဆည်ကန်ကို စောင့်ရှောက်ခြင်း။ မရိယာဒံ
ဒုဗ္ဗလံ ကတွာ တဠာကရက္ခဏတ္ထာယ။ ဝိ၊ ဥ။
၁။ ၃၀၀။ (-ဝဇီရ၊ ၁။ ၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၄၇။
သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၇၅။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၈၅။)

တဠာကသမိပ (တိ) [တဠာက + သမိပ] တဖက်
ဆည်ကန်၏အနီး။ ဧကသ္မိ တဠာကသမိပေ
ရက္ခဒေဝတာ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ အပါဠ၊ ၂။
၁၂၉။

တာ—တံ-ဗျည်းနှင့် အာ-သရကို ယှဉ်ကပ် ရွတ်ဆို
အပ်သော ‘တာ’ သဒ္ဒါ။ ယင်း-သည်—
(၁) ဓာတ်၊ (၂) ပစ္စည်း၊ (၃) သဗ္ဗနာမ်၊
(၄) အာဒေသ ‘တာ’ ဟု ၄-မျိုးရှိ၏။ တာ တု၊
ဓာတုမှ ပစ္စယေ သဗ္ဗနာမိကေ။ ဧက။ ဧက၊ ၉။
၄၉။ သူစိ။

(၁) ဓာတ် ‘တာ’။ တာဏ၊ တာတ၊
တာတု-တို့ ကြည့်။

(၂) ပစ္စည်း ‘တာ’။ ထို ‘တာ’ သည်—
(၁) အနက်ရှိ=သာတ္ထက၊ (၂) အနက်မဲ့=
အနတ္တက-ဟု ၂-မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် (၁) ‘တာ’
သည်—(က) သဒ္ဓပ္ပဝတ္ထိနိမိတ် (သဒ္ဓါ ဖြစ်
ပေါ်လာခြင်း၏ အကြောင်း = ဘော)
အနက်၌ စီရင်အပ်သော ‘တာ’၊ (ခ) သမူဟ
(အပေါင်း) အနက်၌ စီရင်အပ်သော ‘တာ’ ဟု
၂-မျိုးပင် ရှိ၏။ (က) အပ္ပိစ္ဆတာ—(အံ၊ ၁။
၄၀)၊ အလဇ္ဇိတာ အညာဏတာ—(ကမ်၊
၁၀၀)၊ ကတညတာ—(ဒုဒ္ဓက။ ၄)၊ ပါရမိတာ
—(စရိယာ၊ ဥ။ ၂၇၃)၊ ဘဿာရာမတာ—
(အံ၊ ၂။ ၁၀၂)၊ ဟိနပ္ပဏိတတာ—(မ၊ ၃။
၂၄၃)-တို့ ကြည့်။ (ခ) ဇနတာ—(ပေတ။
၁၇၄။ ဇာ၊ ၁။ ၂၃၂။ ပေတ၊ ဥ။ ၁၈၄။ ဇာ၊ ဥ။
၄။ ၁၁၁)-တို့ ကြည့်။ (၂) ဇရတာ—(ဝိဘာ-
ဝိနီ။ ၂၀၂။ ဓာနံ၊ ဓာနံ၊ ၉။ ၂၅၁)၊ ဒေဝတာ—
(ဒုဒ္ဓက၊ ဥ။ ၉၆)၊ သန္တုဋ္ဌိတာ—(ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဇို၊ ၁။
၈၈)-တို့ ကြည့်။

(၃) သဗ္ဗနာမ် ‘တာ’။ တတော တာ-
တောဣမာတော။ ကစ္စည်း။၆၅။ ရူ။၂၁၅။
ယင်း ‘တာ’ သည်— (က) အခြား သဗ္ဗနာမ်
တပါးနှင့် ယှဉ်တွဲ၍ မပြဓာန်းသော ‘တာ’၊
(ခ) မယှဉ်တွဲပဲ ပြဓာန်းသော ‘တာ’ ဟု မျိုး
ရှိ၏။ ယာ ပန တာ သဗ္ဗပဌမာ ဒေမဟာ-
သိက္ခမာနာ၊ တာ အတိက္ကန္တဝိသတိဝဿာတိ
ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကင်္ခါ။၃၄၅။ ထို ‘တာ’ ၏ လိင်
၃-ပါး၊ ဝိဘတ် ၇-သွယ်တို့ကြောင့် ပြောင်းလဲ
သော နာမ်ပုဒ်အစဉ်ကို တကြည့်။

(၄) အာဒေသ ‘တာ’။ ထို ‘တာ’ သည်—
(က) တု၊ (ခ) န္တ၊ (ဂ) ရာတု၊ (ဃ) ရိတုမှ
ပြောင်းလဲ ရွတ်ဆိုအပ်သော ‘တာ’ ဟု ၄-မျိုး
ရှိ၏။ (က) ကတ္တာ (ဝိ၊၁။၂၄၈။ ဒီ၊၁။၁၇၊
၁၈။ မ၊၁။၁၉၉။ ဇ၊၁။၁၁၅။)၊ ခတ္တာ (ဓာနံ၊
ဋီ။၃၇၆။)၊ ဒါတာ (မ၊၃။၂၄၇။)၊ ဘတ္တာ
(ဓာနံ၊ဓာနံ၊ဋီ။၂၄၀။)၊ ဝတ္တာ (ဒီ၊၁။၁၃၂-၄။
ဒီ၊၅။၁။၂၆၈။) တို့ ကြည့်။ (ခ) ဂုဏဝတာ
(ကစ္စည်း။၁၂၇။ ရူ။၁၀၂။)၊ ဇာနတာ ပဿ-
တာ အရဟတာ (ဝိ၊၅။၁။ဒီ၊၁။၂) တို့ ကြည့်။
(ဂ) မာတာ (ဝိ၊၁။၃၁။ သာရတ္ထ၊၂။၄။
ဓာနံ၊ဓာနံ၊ဋီ။၂၄၄။) တို့ ကြည့်။ (ဃ) ပိတာ
(ဝိ၊၁။၃၁။ သာရတ္ထ၊၂။၄။ ဓာနံ၊ ဓာနံ၊ဋီ။
၁၅၊၂၄၃။ ဝိက္ခေတာ (ဓာနံ၊ ဓာနံ၊ဋီ။၄၇၀။)
တို့ ကြည့်။

တာဏ (ပု၊န) [တာ=တေ+ယု။ တာယတိ
ရက္ခတိ အပါယာဒိတောတိ တာဏံ။ ဓာနံ၊
ဋီ။၆။ (-၇၆၃။ နိတိ၊ဓာ၊၆၂၊၁၄၄၊၂၀၉၊
၂၂၅။ သူစိ။) တာ+ဏ။ ဣဒါ။၆၅။ သူစိ။
(တာန-သံ)] (၁) စောင့်ရှောက်-ကာကွယ်
-တတ်သော၊ (က) နိဗ္ဗာန်။ (ခ) အရဟတ္တ
ဖိုလ်။ (ဂ) သာသန ဗြဟ္မစရိယ။ (ဃ) ဘုရား။
(င) ရတနာ ၃-ပါး။ (စ) ဒါန။ (ဆ) သီလ။
(ဇ) မိမိကိုယ်။ (ဈ) ဆွေမျိုး၊ မိတ်
ဆွေစသော ပုဂ္ဂိုလ်။ (ည) ကောင်းမှု။ (ဋ) ဥရဂ-
သုတ် စသော ပါဠိတော်။ (ဌ) ပရိတ်

-အရံအတား - အကာအကွယ်။ (န)(၂)
စောင့်ရှောက်-ကာကွယ်-ခြင်း။

(၁) စောင့်ရှောက် - ကာကွယ် - တတ်
သော၊ (က) နိဗ္ဗာန်။ တာဏေ တိဋ္ဌတိ။
မဟာနိ။၃၄၀။ “သန္တမိဒံ ဘိက္ခဝေ နိဗ္ဗာနံ
နာမ ပဏိတံ တာဏံ လေဏ” န္တိ အာဒိနာ
နယေန နိဗ္ဗာနေ အာနိသံသံ ပကာသေသိ။
ဒီ၊၅။၂။၆၅။ သကလသံသာရဗျသနတော
တာယနတ္ထေန တာဏံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၇၃။ တာဏံ
လေဏံ မလ္လပဉ္စ။ ဓာနံ၊၆။ တာဏဂါမိ-လည်း
ကြည့်။

(ခ) အရဟတ္တဖိုလ်။ န ဟိ တာဏံ တဝ
ဝိဇ္ဇတေဝ အည (ထေရ၊၂၇) န္တိ... ယသ္မာ
တတော အဂ္ဂုလတော အညံ တဝ တာဏံ
နာမ ဣဓ ဝါ ဟုရံ ဝါန ဥပလဗ္ဗတိ၊ တသ္မာ
တံ အရဟတ္တသင်္ခါတံ သုဒ္ဓိပံ ကရေဟိ။
ထေရ၊၅။၂။၁၀၁။

(ဂ) သာသနဗြဟ္မစရိယ။ သာသနံ ဝါ
ဟေ မနုဿ “တာဏံလေဏ” န္တိ ပဝိသ ဥပ-
ဂစ္ဆ။ ဝိမတိ၊၁။၁၂၈။

(ဃ) ဘုရား။ တာဏော ပညာဝုဓော
သတ္တာ။ ထေရ၊၃၂၄။ ထေရ၊၅။၂။၂၇၂။
ဗုဒ္ဓေါ မေ သရဏံ လေဏံ တာဏံ။ ဒီ၊၅။၁။
၂၀၆-၇။ အံ၊၅။၂။၁၈။ ဣတိဝုတ်၊၅။၂၁၄။
ပါရံ နိဗ္ဗာနံ သေတော ဂဝေသတော
တာဏော။ ထေရ၊၅။၂။၂၇၇။

(င) ရတနာ ၃-ပါး။ တဒေဝ မေ ရတန-
တ္ထယံ တာဏံ လေဏံ ပရာယဏံ။ ဝိမတိ၊၁။
၈၇။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၇၈-စသည်။)

(စ) ဒါန။ (ဆ) သီလ။ ဒါနသဒိသော
(သီလသဒိသော) အဝဿယော .... တာဏံ
လေဏံ ဂတိ ပရာယဏံ နတ္ထိ။ ဒီ၊၅။၂။၆၂-၃။
မ၊၅။၃။၆၄။ အံ၊၅။၃။၂၁၃-၄။ တာဏန္တိ ရက္ခာ
တတော ပရိပါလနတော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၆၇။ မ၊
ဋီ၊၃။၃၆။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၂၂။

(ဇ) မိမိကိုယ်။ အတ္တဒီပ (ဒီ၊ဌ၊၂၊၃၀။ သံ၊ဌ၊၂၊၂၄၇)-ကြည့်။ (ဈ) ဆွေမျိုး၊ မိတ်ဆွေ-စသော ပုဂ္ဂိုလ်။ သာမိ မေ တာဏ် ဟောဟိတိ အာဟ။ ဓမ္မာဌ၊၁။၂၀။ န သန္တိ တာဏာ (ဇာ၊၁။၃၁၄)တိ န ဟိ ဇရာယ မရဏံ ဥပနိတဿ ပုတ္တာဒယော တာဏာ နာမ ဟောန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃၉၉။ (-သံ၊၁။၂၊၅၃။ သံ၊ဌ၊၁။၂။ သံ၊ဌ၊၁။၆၅-စသည်။)

(ဉ) ကောင်းမှု။ တံ တဿ ပေတဿ တာဏဉ္စ လေဏဉ္စ။ အံ၊၁။၁၅၄။ တံ ပုညံ တဿ ပရလောကံ ဂတဿ တာယနဋ္ဌေန တာဏံ။ အံ၊ဌ၊၂။၁၄၀။

(ဋ) ဥရဂ-သုတ် စသော ပါဠိတော်။ အတ္တာနံ သုဠု တာဏတော။ သုတ္တနိဌ၊ ၁။၁။

(ဌ) ပရိတ် - အရံအတား - အကာ အကွယ်။ ပရိတ္တာဏ (အံ၊ဌ၊၂။၃၁၆)-ကြည့်။

(န) (၂) စောင့်ရှောက်-ကာကွယ် - ခြင်း။ တာဏံ တု ရက္ခဏံ။ ဓာန်၊၇၆၃။

(ပု၊ပါဇ) တာဏော-ထေရ၊၃၂၄။ အပါ၊ ၁။၃၃၃။ ထေရ၊ဌ၊၂။၂၀၂၊၂၀၇။ (န၊ပါဇ) တာဏံ-သံ၊၂၊၅၄၂။ အံ၊၁။၁၅၄။ အဘိ၊ က။၂၃၉၊၂၄၀။ ထေရ၊၂၅။ ထေရီ၊၄၁၇။ ဇာ၊၁။၂၄၅၇။ နေတ္ထိ၊၄၇။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၀၇၊ ၂၃၇။ ဒီ၊ ဌ၊၂။၆၂-၃၊၆၅။ မ၊ဌ၊၂။ ၁၀၀။ မ၊ဌ၊၃။၆၄။ သံ၊ဌ၊၁။၂။ သံ၊ဌ၊ ၃။၁၄၂၊၁၄၉။ အံ၊ဌ၊၂။၁၀၊၁၄၀။ အံ၊ဌ၊၃။ ၂၃-၄။ ဓမ္မာဌ၊၁။၂၀၊၂၀၄၊၄၄၁။ ဓမ္မာဌ၊ ၂။၂၇၁။ ဣတိဝုတ်၊ဌ၊၂၁၄။ သုတ္တနိဌ၊ ၂။၂၀၀။ ဝိမာန၊ဌ၊၂၁၄။ ထေရ၊ဌ၊၂။ ၁၀၀-၁။ ထေရီ၊ဌ၊၅၉၊၂၄၆၊၂၅၀၊၂၉၀။ အပါ၊ဌ၊၂။၃၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ၊၁၃၊၁၄၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။၄၃၆။ ဇာ၊ဌ၊၂။၁၆၅။ နေတ္ထိ၊ဌ၊၁၂၀။ ဝိမတိ၊ ၁။၇၃၊၁၂၀။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၇၀၊၃၀၃။ သီ၊ဌ၊သစ်၊၂။၁၇၇။ ဒီ၊ဌ၊၂။၆၇၊၇၃၊၁၄၇။

မ၊ဌ၊၃။၃၆။ သံ၊ဌ၊၁။၆၅။ သံ၊ဌ၊၂။၃၀။ အံ၊ဌ၊၂။၁၉။ အံ၊ဌ၊၃။၂၂၂။ အနုဌ၊၂။၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ၊၁။၃၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ၊၂။၄၄၇။ အဘိ၊ ဝတာရ။ အဘိ၊ဝတာရ၊ဌ၊၂။၇၇၂။ (ပု၊န၊ ပ၊ဗ) တာဏာ-မ၊၂။၂၆၀။ သံ၊၁။၂၊၅၃။ အံ၊၁။၁၅၄။ ထေရ၊၃၂၆။ ဇာ၊၁။၃၁၄။ ဇာ၊၂။၁၉၃-၄။ မဟာနိ၊၂၀၃။ ထေရ၊ဌ၊၂။ ၂၉၇။ အပါ၊ဌ၊၂။၂၂။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃၉၀-၉။ ဇာ၊ဌ၊၆။၁၄၂။ သံ၊ဌ၊၁။၆၅။ အံ၊ဌ၊၁။၁၉၄။ (န၊ပါဗ) တာဏာနိ-အဘိ၊က။၁၇၃၊၂၃၉၊ ၂၄၀-၂။ အဘိ၊ဌ၊၃။၁၉၂။ (ပု၊န၊ဒု၊ဇ) တာဏံ-ဒီ၊၁။၈၉။ သံ၊၁။၁၀၀။ သံ၊၂၊၅၄၂။ သုတ္တနိ၊၃၀၃။ မဟာနိ၊၁၂၄၊၃၂၃။ စူဠနိ၊ ၁၃၇၊၁၃၉။ နေတ္ထိ၊၃။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၃၇။ ဒီ၊ဌ၊ ၃။၃၀။ မ၊ဌ၊၂။၁၀၀။ သံ၊ဌ၊၁။၁၅၉။ သံ၊ဌ၊ ၂။၂၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅။ ဣတိဝုတ်၊ဌ၊၁၁၀။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၂၀၀။ မဟာနိ၊ဌ၊၃၇၇။ သီ၊ဌ၊ သစ်၊၂။၂၆၁။ သံ၊ဌ၊၁။၂၀၆။ (ပု၊န၊စ၊ဇ) တာဏာယ-ဓမ္မ၊၅၄။ အပါ၊၂။၂၃၀။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃၃၀။ မ၊ဌ၊၁။၂၃၇။ အံ၊ဌ၊၁။၂၇၇။ ဓမ္မ၊ ၄၂။၂၇၁။ ထေရ၊ဌ၊၂။၁၃၇။ ထေရီ၊ဌ၊ ၁၁၅။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၀၂။ မ၊ဌ၊၁။၃၃၃။ အံ၊ဌ၊ ၁။၁၉၄။ (ပု၊န၊မ၊ဇ) တာဏတော - သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁။ (ပု၊န၊သ၊ဇ) တာဏေ - မဟာနိ၊၃၄၀။

တာဏ^၂ (ပု၊န) [တာဏ+ဘာဝ။ နောက်ပုဒ် ကျေ။ ဘာဝပုဓာန်-လည်း ဆိုသင့်၏။] စောင့် ရှောက်-ကာကွယ်-တတ်သည်၏အဖြစ်။ န သန္တိ ပုတ္တာ တာဏာယ။ ဓမ္မ၊၅၄။ အပါ၊၂။ ၂၃၀။ ဒီ၊ဌ၊၂။၃၃၀။ မ၊ဌ၊၁။၂၃၇။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၇၇။ ထေရ၊ဌ၊၂။၁၃၇။ ထေရီ၊ဌ၊၁၁၅။ = တာဏဘာဝါယ ပတိဋ္ဌာနတ္ထာယ။ ဓမ္မာဌ၊၂။ ၂၇၁။ အံ၊ဌ၊၁။၁၉၄။ (-ဇာ၊၂။၂၃၃။ ဇာ၊ ၄၇၊၅၇-စသည်။) တာဏတ္ထ-လည်း ကြည့်။ တာဏဂတ (တိ) [တာဏ+ဂတ] (မဂ်ဖြင့်) နိဗ္ဗာန်-သို့ရောက် - ခွံ တည် - သော၊သု။

တာဏဂတော (မဟာနိ။၁၆) တိ မဂ္ဂေန
တယနံ ဂတော။ မဟာနိ။၁၆။ (စူဠနိ။
၆၄၊၆၅၊၁၅၆။)

တာဏဂဝေသီ (တိ) [တာဏ+ဂဝေသီ] စောင့်
ရှောက်တတ်သူကို ရှာမှီး - လေ့ရှိ - တတ် -
သောသူ။ ရာဇာ သံဝိဂ္ဂဟဒယော မဟာ-
သတ္တဉ္စေတိ တာဏဂဝေသီ ဟုတွာ အာဟ။
ဇာ၊၁၅။၁၄၄။

တာဏဂါမိ (တိ) [တာဏ+ဂါမိ] (စောင့်ရှောက်
တတ်သော) နိဗ္ဗာန်သို့-သွားရောက်-တတ်-
ကြောင်းဖြစ်-သော (အရိယမဂ်)။ တာဏဉ္စ
ဝေါဘိက္ခဝေ ဒေသေဿာမိ တာဏဂါမိဉ္စ မဂ်။
သံ၊၂။၅၄၂။

တာဏတ္ထ (ပု) [တာဏ+အတ္ထ] စောင့်ရှောက်
တတ်သည်၏ အဖြစ် ဟူသော အကျိုး။
တာဏတ္ထာယ လေဏတ္ထာယ န သန္တိ နာမ။
အံ၊၁။၁၁၉၄။

တာဏပဒ (န) [တာဏ+ပဒ] စောင့်ရှောက်
တတ်သော နိဗ္ဗာန်။ တာဏပဒံ လေဏပဒံ။
စူဠနိ။၁၂၀။

တာဏပ္ပတ္တ (တိ) [တာဏ+ပတ္တ] (ဖိုလ်ဖြင့်)
နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ပြီးသော၊ သူ။ တာဏ-
ပ္ပတ္တော(မဟာနိ။၁၆)တိ ဖလေန တယနံ
ပတ္တော။ မဟာနိ။၁၆။ (မဟာနိ။၆၄။
စူဠနိ။၆၄၊၆၅၊၁၅၆။ မဟာနိ။၁၆၅။)

တာဏရဟိတ (တိ) [တာဏ+ရဟိတ] စောင့်
ရှောက်တတ်သောတရားမှ ကင်းသော၊ သူ။
အတာဏန္တိ စဝနသဘာဝိဒိတယ တာဏ-
ရဟိတံ။ မ၊၁။၁၄၀၀။

တာဏလာဘမတ္တ (န) [တာဏ+လာဘ+မတ္တ]
စောင့်ရှောက်ခြင်း - အစောင့်အရှောက် -
ကို ရခြင်း-မျှ-သာလျှင်။ သင်္ခမ္ဘာဟူဏဿ
ဒါနေ တာဏလာဘမတ္တံ ဝိယ နိဿန္နော။
သီ၊၁။သစ်၊၂။၄၅။

တာဏဝါဒ (ပု) [တာဏ+ဝါဒ] (စောင့်ရှောက်
တတ်သော) နိဗ္ဗာန်ကို ဟောဆိုတတ်သော၊
သူ။ တာဏဝါဒေါ လေဏဝါဒေါ။ မဟာနိ။
၁၅၆။

တာဏသမတ္တ (တိ) [တာဏ + သမတ္တ]
စောင့်ရှောက်ခြင်း-၌ - ငါ-စွမ်းနိုင်သော၊
သူ။ သိနေဟဝသေန တာဏသမတ္တတယ
မိတ္တော။ ပေတ၊၁။၂၀။ (- ခုဒ္ဒက၊၁။၁၀၀။)

တာဏာဘာဝ (ပု) [တာဏ+အဘာဝ] စောင့်
ရှောက်တတ်သူ၏ မရှိခြင်း။ ဇရူပနိတဿ
တာဏာဘာဝေါ။ သံ၊၁။၁၂၁။

တာတ (ပု၊န) [တာ+တ=တ္ထ။ ဓာနိ၊၁။၂၄၃၊
၇၅၄။ ရှု၊၆၅၁။ တာယတိတိ တာတော=
ပိတာ။ ဣဒိ၊၁။၂။] (၁) စောင့်ရှောက်-
ကာကွယ်-တတ်သော (အဖ-စသော) သူ။
(န) (၂) စောင့်ရှောက် - လုံခြုံစေ -
အပ်သော (အရာ၊ဝတ္ထု)။ (၁) တဿ မမံ
သုဏှမဒါသိ တာတော (ထေရီ၊၄၂၅)တိ...
ပိတာ မံ အဒါသိ။ ထေရီ၊၄။၂၇၂။ တာတော
တု ဇနကော ပိတာ။ ဓာနိ၊၁။၂၄၃။ (ယင်း-
သည် သားအဘအချင်းချင်းဖြစ်စေ၊ အခြား
ချစ်မြတ်နိုးသူကိုဖြစ်စေ ခေါ်ဝေါ် ပြောဆို
သောအရာ၌ သုံးနှုန်းသော 'ဝေါဟာရ' ဖြစ်
၏။ နိတိ၊ပဒ။၁၀၉၊၁၉၀။)

တာတော (ပ၊ဇ) - ထေရီ၊၄၂၅-၇။
အပ၊၂။၂၃၃၊၂၄၀။ ဇာ၊၁။၁၄။ ဇာ၊၂။၁၊
၂၅၂၊၃၅၂။ ထေရီ၊၄။၁၀၊၁၉၉၊၂၆၀-၉၊
၂၇၀၊၂၇၂၊၂၇၄။ ဇာ၊၁။၁၂၀၂။ ဇာ၊၁။၅။
၁၁၇။ ဇာ၊၁။၇။၉၆။ တာတ(အာ၊ဇ) -
မ၊၂။ ၄၂၅။ သံ၊၃။ ၃၀၀။ ထေရီ၊ ၄၁၁။
အပ၊၂။၄၀၉။ ဝိ၊၁။၁။၃၆၊၃၈-၉၊၄၂၊၁၇၆။
ဒီ၊၁။၁။၂၂။ မ၊၁။၁။၁၁၃-၄၊၂၂၀။ သံ၊၁။
၁။၂၀၀။ အံ၊၁။၁။၂၉၊၁၁၀၊၁၆၂။ အဘိ၊၁။
၁။၃၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၀၊၁၃၃။ ဓမ္မ၊၁။၁။၄၊
၄၃။ သာရတ္ထ၊၂။၀။ တာတာ (အာ၊ဗ)-

ဝိမာန။၁၂၀။ ပေတ။၁၉၈။ မိလိန္ဒ။၁၄၅။
 ဒီဌာ။၁၇၇။ မဋ္ဌာ။၁၆၀။ မဋ္ဌာ။၁၆၁။၇၉။
 ၁၂၅။ သံဌာ။၁၂၄။ သံဌာ။၁၇၃-၄။
 ၂၂၄။ သံဌာ။၁၇၇။ အံဌာ။၁၁၇၅။၁၆၁။
 ၃၅၁။ အံဌာ။၁၁၂၂။ အဘိဌာ။၁၁၅၉။ ဓမ္မာ
 ဌာ။၁၅၉။၆၀။ ဓမ္မာဌာ။၁၄၀။၆၁။ ဝိမာနဌာ။
 ၃၂၃။ ထေရဌာ။၁၂၀။ ထေရဌာ။၁၁၈၀။
 ဇာဌာ။၁။ ၁၄၄။ ၁၅၅။၁၆၀။၁၈၆။ ၂၈၀-၁။
 ၃၃၆။ ၃၉၃။ ၄၆၇။ ၅၃၇။ သာရတ္ထ။၁။ ၂၉။
 အံဌိ။၁၁၁၇။ မဟာဝံသာ။၁၆။ တာတံ
 (ဒု၊ဇ) - ထေရီ။၄၂၆-၇။ ထေရီဌာ။၂၆၉။
 ၂၇၀။ (န)(၂) တာတံ ဂေါပါယိတာ ဝိတာ။
 ဓာန်။၇၇၄။

တာတု (ပု) [တာ+တု။ တာယတိ အဝဿယံ
 ကရေတိတိ တာတာ။ သီဠိသစ်။၂။၁၇၀။]
 (မကောင်းမှုမှ) စောင့်ရှောက်-ကာကွယ်-
 တတ်သော၊ အားကိုး-မှီခို-ရာ ဖြစ်သော
 (ဘုရားစသည်)။ အဿာ တာတာ။ ဝိဌာ
 ၁။ ၁၄၀။ ဒီဌာ။၁၂၀၅။ မဋ္ဌာ။၁၁၃၅။
 အံဌာ။၁၁၆။ ဥဒါနဌာ။၂၆၁။ သာရတ္ထ။၁။
 ၄၁၄။ (- ဝိမတိ။၁။၈၆။ မဋ္ဌိ။၁။၂၃၂။)

တာဒိဂုဏ (ပု) [တာဒိ + ဂုဏ] တာဒိ-ပုဂ္ဂိုလ်
 ၏ ဂုဏ်၊ တာဒိ-ဂုဏ်၊ (က) (အကောင်း၊
 အဆိုး အမျိုးမျိုး၌) ထို့အတူ ရှုမြင်တတ်သူ
 ၏ဂုဏ်။ (ခ) (အကောင်း၊အဆိုး အမျိုးမျိုး
 ၌) ထို့အတူ ရှုမြင်ခြင်း ဟူသော ဂုဏ်ကျေး
 ဇူး။ (ဂ) ထို(ထေရ-စသ့်တို့) ကဲ့သို့ ရှုမြင်
 အပ်သောသူ၏ ဂုဏ်ကျေးဇူး။ တထာ တာဒိ-
 ဂုဏေဟိ ယုတ္တာတိ ထေရီ။ အပါဌာ။၁။၁၁၃။
 (-၂၆၄။ စူဠနိဌာ။၈၃။) တာဒိ (၁),(၂),
 (၅)-လည်း ကြည့်။

တာဒိဂုဏယုတ္တ (တိ) [တာဒိဂုဏ + ယုတ္တ]
 တာဒိ-ဂုဏ်နှင့် ယှဉ်သော၊ ဣဋ္ဌာရုံ၊ အနိဋ္ဌာရုံ-
 တို့၌ တုန်လှုပ်ခြင်းသဘော မရှိသော၊ သူ။
 တာဒိနော ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌေသု အကမ္မိယသဘာ-

ဝတ္တာ တာဒိဂုဏယုတ္တဿ လောကဇေဋ္ဌဿ
 ဗုဒ္ဓဿ။ အပါဌာ။၂။၂၇။

တာဒိဂုဏလက္ခဏ (န) [တာဒိဂုဏ+လက္ခဏ]
 တာဒိ-ဂုဏ် ဟူသော မှတ်ကြောင်း ‘လက္ခ-
 ဏာ’၊ ဂ-ပါးသော လောကဓံ တို့ကြောင့်
 တုန်လှုပ်ခြင်းမရှိသည်၏ အဖြစ်ဟူသော မှတ်
 ကြောင်း ‘လက္ခဏာ’။ အဋ္ဌဟိ လောက-
 ဓမ္မေဟိ အကမ္မိယဘာဝေန ပဋိလဒ္ဓံ တာဒိ-
 ဂုဏလက္ခဏံ။ ဝိဌာ။၁။၁၀၈။ (-သာရတ္ထ။၁။
 ၃၄၉။ ဝိမတိ။၁။၆၉။)

တာဒိဂုဏသမင်္ဂီ (တိ) [တာဒိဂုဏ + သမင်္ဂီ]
 တာဒိ-ဂုဏ်နှင့် ပြည့်စုံခြင်းရှိသော (ဘုရား)။
 လောကဗန္ဓုဿ တာဒိနောတိ သကလ-
 လောကဗန္ဓုသဒိဿာ တာဒိဂုဏသမင်္ဂီဿ
 ဗုဒ္ဓဿ ဓာရေသိ။ အပါဌာ။၂။၅၅။ (-ဂဇ။)

တာဒိနာမဝန္တ (တိ) [တာဒိနာမ + ဝန္တ]
 တာဒိ-ဟူသော အမည်ရှိသော (ဘုရား)။
 ဣဋ္ဌာဒိသု တာဒိဘာဝပ္ပတ္တိယာ တာဒိနာမ-
 ဝတာ ဟေတုဘူတေန။ ထေရဌာ။၂။၂၈။

တာဒိဘာဝဒီပက (တိ) [တာဒိဘာဝ+ဒီပက]
 (ကောင်း ဆိုး မဟု) ထို့ အတူ ရှုမြင်တတ်
 သူ၏အဖြစ်ကို ပြတတ်သော။ ဣမံ တဿ
 ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာဒိသု တာဒိဘာဝဒီပကံ ဥဒါနံ ဥဒါ-
 နေသိ။ ဥဒါနဌာ။၆၆။

တာဒိဘာဝပ္ပတ္တ (တိ) [တာဒိဘာဝ + ပတ္တ]
 (ကောင်း ဆိုး မဟု) ထို့ အတူ(အလားတူ)
 ရှုမြင်တတ်သူ၏ အဖြစ်သို့ ရောက်သော၊ သူ။
 ဣဋ္ဌာဒိသု တာဒိဘာဝပ္ပတ္တေန သမ္မာ-
 သမ္ဗုဒ္ဓေန။ ထေရဌာ။၂။၃၃၃။ (-ဥဒါနဌာ။
 ၆၇။ ထေရဌာ။၂။၁၄၂။၂၃၈။၃၆၇။ ထေရီ၊
 ဌာ။၂၁၃။ ဗုဒ္ဓဝံဌ။၂၃၉။ အနုဠိ။၁။၁၄၁။)

တာဒိဘာဝပ္ပတ္တိ (ထိ) [တာဒိဘာဝ + ပတ္တိ]
 (ကောင်း ဆိုး မဟု) ထို့ အတူ (အလားတူ)
 ရှုမြင်တတ်သူ၏အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်း။ ဣဋ္ဌာ-

ဒီသု တၢ်ဒိဘၢဝပုတ္တိယၢ လောကဓမ္မေဟိ
အကမ္မနိယော။ထေရ်ဌာဝ။၅၅။(-ဥဒါန၊ဌ။
၁၆၀၊၁၆၂၊၁၇၀။ ဝိမာန၊ဌ။၉၅။ ထေရ်ဌာ
၂။၂၇။)

တၢ်ဒိဘၢဝပုတ္တိဒိပက (တိ) [တၢ်ဒိဘၢဝပုတ္တိ+
ဒိပက] (ကောင်းဆိုးမဟူ) ထိုအတူ
(အလားတူ) ရှုမြင်တတ်သူ၏ အဖြစ်သို့
ရောက်ခြင်းကို ပြတတ်သော။ တဿေဝ
တၢ်ဒိဘၢဝပုတ္တိဒိပကံ လုမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။
ဥဒါန၊ဌ။၂၂၄။

တၢ်ဒိဘၢဝယုတ္တ (တိ) [တၢ်ဒိဘၢဝ+ယုတ္တ]
(ကောင်းဆိုးမဟူ)ထိုအတူ (အလားတူ)
ရှုမြင်တတ်သူ၏ အဖြစ်နှင့် ယှဉ်သော။ သူ။
တၢ်ဒိနာတိ တၢ်ဒိဘၢဝယုတ္တေန။ နေတ္ထိ၊ဌ။
၁၄။

တၢ်ဒိဘၢဝလက္ခဏ (န) [တၢ်ဒိဘၢဝ+လက္ခဏ]
(ကောင်းဆိုးမဟူ) ထိုအတူ(အလားတူ)
ရှုမြင်တတ်သူ၏အဖြစ်ဟူသော မှတ်ကြောင်း
'လက္ခဏာ'။ ဟေဋ္ဌာ ဟိ တၢ်ဒိဘၢဝလက္ခဏံ
ဒဿိတံ။ မ၊ဌာ၊၃။၉၇။ (- သိ၊ဌိ၊သစ်၊၂။
၃၃၆။)

တၢ်ဒိဘၢဝဝိဘာဝန (တိ) [တၢ်ဒိဘၢဝ+ဝိဘာ-
ဝန](ကောင်းဆိုးမဟူ)ထိုအတူ (အလား
တူ) ရှုမြင်တတ်သူ၏အဖြစ်ကို ထင်စွာပြတတ်
သော။ တဿ တၢ်ဒိဘၢဝဝိဘာဝနံ လုမံ
ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ ဥဒါန၊ဌ။၂၄၄။

တၢ်ဒိဘၢဝသဏ္ဌိတ (တိ) [တၢ်ဒိဘၢဝ+သဏ္ဌိ-
တ] (ကောင်းဆိုးမဟူ)ထိုအတူ (အလား
တူ) ရှုမြင်တတ်သူ၏ အဖြစ်၌ ကောင်းစွာ
တည်သော။ သူ။ တၢ်ဒိနောတိ တၢ်ဒိဘၢဝ-
သဏ္ဌိတဿ တထာရူပဿ ဒေဝိပိ ပိဟယန္တိ။
ဓမ္မ၊ဌာ၊၁။၃၉၀။

တၢ်ဒိ(ဒိ)ဘၢဝါနုဘာဝဒိပက (တိ) [တၢ်ဒိ(ဒိ)-
ဘၢဝ+အာနုဘာဝ+ဒိပက] (ကောင်းဆိုး
မဟူ) ထိုအတူ (အလားတူ) ရှုမြင်တတ်

သူ၏အဖြစ်ဟူသော အာနုဘော် အစွမ်းကို
ပြတတ်သော။ တၢ်ဒိ(ဒိ)ဘၢဝါနုဘာဝဒိပကံ
ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ ဥဒါန၊ဌ။၅၇၊၁၀၀။

တၢ်ဒိဘၢဝါပတ္တိ (ထိ) [တၢ်ဒိဘၢဝ+အာပတ္တိ]
(ကောင်းဆိုးမဟူ) ထိုအတူ ရှုမြင်တတ်
သူ၏ အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်း။ ဝိနေယျာနံ
တၢ်ဒိဘၢဝါပတ္တိအာဒိကံ ယထာဝုတ္တဝိဘာကံ
ပယောဇနမေဝ ဖလံ။ ဒိ၊ဌိ၊၁။၁၉၁။

တၢ်ဒိဘၢဝါဝဟ (တိ) [တၢ်ဒိဘၢဝ+အာဝဟ]
(ကောင်းဆိုးမဟူ) ထိုအတူ ရှုမြင်တတ်
သူ၏အဖြစ်ကို ဆောင်နိုင်သော။ ပညတ္တရ-
တော ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ သာဝ ကလျာ-
ဏာ လုဋ္ဌာနိဋ္ဌေသု တၢ်ဒိဘၢဝါဝဟတ္တာ။
ထေရ်ဌာ၊၁။၁၄။

တၢ်ဒိဘၢဝါဝဟန (န) [တၢ်ဒိဘၢဝ+အာဝ-
ဟန] (ကောင်းဆိုးမဟူ) ထိုအတူ ရှုမြင်
တတ်သူ၏အဖြစ်ကို ဆောင်ခြင်း။ တၢ်ဒိ-
ဘၢဝါဝဟနတော(ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅)တိ ...တဿ
(တၢ်ဒိနော) ဘာဝေါ တၢ်ဒိဘာဝေါ၊ တဿ
အာဝဟနတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌိ၊၁။၁၉။ (-ဝိ၊ဌ၊
၁။၉၉။ ဥဒါန၊ဌ။၂၂၄။ စူဠနိ၊ဌ။၂။ သာ-
ရတ္ထ၊၁။၃၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌိ၊၁။၂၇၀။)

တၢ်ဒိဘူမိ (ထိ) [တၢ်ဒိ + ဘူမိ] တၢ်ဒိ-
ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏-ဖြစ်-တည်-ရာ အဆင့်အတန်း၊
(ကောင်းသော အာရုံ ဖြစ်စေ၊ မကောင်း
သော အာရုံ ဖြစ်စေ ကြုံလာသမျှ အာရုံတို့
ကြောင့် တုန်လှုပ်ခြင်းမရှိ ပကတိပင်ကိုယ်)
ထိုသဘောအတိုင်း ရှုမြင်အပ်သော ရဟန္တာ-
ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏-ဖြစ်-တည်-ရာ အဆင့်အတန်း။
တောဝတာ တၢ်ဒိဘူမိ နာမ ကထိတာ။
အံ၊ဌ၊၂။၂၇၄။

တၢ်ဒိလက္ခဏ (န) [တၢ်ဒိ + လက္ခဏ] (က)
တၢ်ဒိ (ရဟန္တာ) ပုဂ္ဂိုလ်၏ မှတ်ကြောင်း
'သဘော၊ လက္ခဏာ'၊ မည်သည့်အကြောင်း
ကြောင့်မျှ မတုန်လှုပ်သော ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်၏

မှတ်ကြောင်း ‘သဘော, လက္ခဏာ’။ (ခ) ထိုကဲ့သို့ (ကောင်း, ဆိုး မဟူ အလားတူ) ရှုမြင်နိုင်ခြင်းဟူသောမှတ်ကြောင်း ‘သဘော, လက္ခဏာ’။ တမိဝံ ဒိဿတိတိ တာဒိ၊ ဣဋ္ဌမိဝံ အနိဋ္ဌမိ ပဿတိတိ အတ္ထော။ တဿ လက္ခဏံ တာဒိလက္ခဏံ၊ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌေသု သမပေက္ခနသဘာဝေါ။ အထ ဝါ တမိဝံ ဒိဿတေ (ရှုမြင်ခြင်း) တာဒိ၊ သော ဝေ သဘာဝေါ၊ တဒေဝ လက္ခဏံ တာဒိလက္ခဏံ။ သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၂။ (- ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၅။ ဒိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၀။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၁၀။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၀။ ဒိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၁၀။ သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၉။ အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၆၅။ အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၁၅။ နေတ္ထိ၊ ဝိ၊ ၃၁၉။)

တာဒိလက္ခဏပုတ္တ (တိ) [တာဒိလက္ခဏ+ပုတ္တ] တာဒိ (ရဟန္တာ) ပုဂ္ဂိုလ်၏ မှတ်ကြောင်း ‘သဘော, လက္ခဏာ’သို့ ရောက်သော (ရဟန္တာ)။ တတော ဝေ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာဒိသု တာဒိလက္ခဏပုတ္တံ ခိဏာသဝံ သက္ကာဒယော ဒေဝါ ပိဟယန္တိ ပထေန္တိ။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ၊ ၁၀၂။ (- ဒိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉၅။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၃၆။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၈-၉။ ပေတ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၃၀။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၄။ နေတ္ထိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂၄၈။ နေတ္ထိ၊ ဝိ၊ ၃၁၄။)

တာဒိလက္ခဏပုတ္တိ (ထိ) [တာဒိလက္ခဏ+ပုတ္တိ] တာဒိ (ရဟန္တာ) ပုဂ္ဂိုလ်၏ မှတ်ကြောင်း ‘သဘော, လက္ခဏာ’သို့ ရောက်ခြင်း။ ဧဝံ ဝိဇီတသင်္ဂါမော ပန ဣဋ္ဌာဒိသု သဗ္ဗေသု ဝိကာရာဘာဝေန တာဒိလက္ခဏပုတ္တိယာ တာဒိ အရဟာ...ဥပေတိ။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ၊ ၁၉၅။ (- သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၆၀။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၁၉။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁၄၊ ၁၇၃၊ ၄၆၇။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၅၉။)

တာဒိလက္ခဏယောဂ (ပု) [တာဒိလက္ခဏ + ယောဂ] တာဒိ (ရဟန္တာ) ပုဂ္ဂိုလ်၏ မှတ်ကြောင်း ‘သဘော, လက္ခဏာ’နှင့် ယှဉ်ခြင်း။ ဗောဓိသတ္တော တာဒိလက္ခဏယောဂတော န ကိဉ္စိ အာဟ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၉၀။

တာဒိလက္ခဏသမန္နာဂတ (တိ) [တာဒိလက္ခဏ + သမန္နာဂတ] တာဒိ (ရဟန္တာ) ပုဂ္ဂိုလ်၏ မှတ်ကြောင်း ‘သဘော, လက္ခဏာ’နှင့် ပြည့်စုံသော၊ သူ။ တာဒိလက္ခဏသမန္နာဂတဿ ဝေရူပဿ မုနိနော သောကာ န ဘဝန္တိ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၆၇။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ၊ ၂၃၂။ (- သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၆။)

တာဒိလက္ခဏသမ္ပတ္တိ (ထိ) [တာဒိလက္ခဏ + သမ္ပတ္တိ] တာဒိ (ရဟန္တာ) ပုဂ္ဂိုလ်၏ မှတ်ကြောင်း ‘သဘော, လက္ခဏာ’နှင့် ပြည့်စုံခြင်း။ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာဒိသု တာဒိလက္ခဏသမ္ပတ္တိယာ တာဒိနော ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော ဩရသပုတ္တော။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၃၅။ (- ဝိမာန၊ ဋ္ဌ၊ ၈၅။)

တာဒိလက္ခဏာဘာဝ (ပု) [တာဒိလက္ခဏ+အဘာဝ] တာဒိ (ရဟန္တာ) ပုဂ္ဂိုလ်၏ မှတ်ကြောင်း ‘သဘော, လက္ခဏာ’၏ မရှိခြင်း။ ကနိဋ္ဌော ပနဿ တာဒိလက္ခဏာဘာဝါ တံ မက္ကဋ္ဌဿ သက္ကာရံ အသဟန္တော။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၉၀။

တာဒိသံ (တိ) [တ+ဒိသ+ကိ။ တမိဝံ နံ ပဿတိ၊ သော ဝိယ ဒိဿတိတိ ဝါ တာဒိသော၊ တာဒိသ၊ တာဒိသိ၊ တာဒိသံ။ ရူ။ ၅၈။ (- နိတိ၊ သုတ္တ၊ ၁၂၆၉။) တ+ဒိသ+က။ မောဂ်၊ ၅။ ၄၃။ သ ဣဝ ဗ္ဗေတေ တာဒိဓကး။ မုဂ္ဂဗောဓ၊ ၁၀၄၈။ (တာဒိဓက-သံ)] ထို...ကဲ့သို့ - ရှုမှတ် - ညွှန်းဆို - အပ်သော၊ ထို...လုံ အမျိုးအစား၊ ထို...နှင့် အလားတူသော၊ ထို...သဘောရှိသော။ ဥဗ္ဘတံ တာဒိသမေဝ ဟောတိ။ မ၊ ၃။ ၂၂၂။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁၆၇။ တာဒိသိ ဟောမိ၊ ယာဒိသိ ခေမာ စ ဘိက္ခုနီ ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ စ။ အံ၊ ၁။ ၈၇။ တာဒိသော ပေါသော(ဇာ၊ ၁။ ၇၃)တိ ယာဒိသော သေ ဒိဿတိ၊ တာဒိသော မက္ကဋ္ဌဇာတိကော သတ္တော န ဘရေယျ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၂။

၂၃၅။ ကင်္ခါ။ ၂၆၆။ မဋ္ဌာ ၂။ ၄၈။ မဋ္ဌာ ၄။ ၈၇။
အံဋ္ဌာ ၂။ ၂၂၆။ ထေရဋ္ဌာ ၂။ ၃၃၄။ ဗုဒ္ဓဝံဋ္ဌာ။
၃၀၉။ စရိယာဋ္ဌာ ၁၉၁။ ဇာဋ္ဌာ ၄။ ၁၂၀။
ဇာဋ္ဌာ ၇။ ၅၈။ သာရတ္ထာ ၂။ ၁၄၃။ ဝိမတိ ၁။
၂။ ဝိမတိ ၂။ ၃၂။ ကင်္ခါ။ ၂၆၆။ ၄၂၉။
ဝိနိစ္ဆယဋ္ဌာ ၁။ ၁၂၇။ ဒီဋ္ဌာ ၁။ ၂၁။ ဒီဋ္ဌာ
၂။ ၁၃၈။ ဒီဋ္ဌာ ၃။ ၆၇။ မဋ္ဌာ ၃။ ၂၃၅။

(ထိဒါဇ) တာဒိသံ — ပေတ။ ၁၇၄။
မဟာနိ။ ၁၇၄။ ပေတဋ္ဌာ ၁၈၃။ တာဒိသံ —
သံဋ္ဌာ ၂။ ၁၈၁။ အံဋ္ဌာ ၁။ ၁၄၁။

(ပုဒါဗ) တာဒိသေ — ဓမ္မဋ္ဌာ ၂။ အပ။ ၁။
၁၄၇။ ဝိဋ္ဌာ ၃။ ၁၀၄။ ဓမ္မဋ္ဌာ ၂။ ၁၆၄။ ဇာဋ္ဌာ
၄။ ၃၆၈။ သာရတ္ထာ ၁။ ၄၅-၆။ ဒီဋ္ဌာ ၁။ ၂၄။
(နာဒါဗ) တာဒိသာနိ — ဝိဋ္ဌာ ၁။ ၁၃၈။ ဒီဋ္ဌာ
၂။ ၁၈၁။ ကင်္ခါ။ ၂၆၆။ မူလဋ္ဌာ ၁။ ၁၀၀။

(ပုဒါဇ) တာဒိသေန — ဝိဋ္ဌာ ၃။ ၂၀၁။
မဋ္ဌာ ၁။ ၁၄၉။ သံဋ္ဌာ ၃။ ၈၃။ အဘိဋ္ဌာ ၃။ ၅၇။
ပေတဋ္ဌာ ၁၀၇။ ထေရဋ္ဌာ ၂။ ၁၅။ ထေရီဋ္ဌာ
၄၀။ ဇာဋ္ဌာ ၁။ ၃၀၀။ ဝိမတိ ၁။ ၁၂၇။ ဝိမတိ
၂။ ၈။ ဒီဋ္ဌာ ၂။ ၁၃၂။ သံဋ္ဌာ ၂။ ၁၅၇။ အံဋ္ဌာ
၂။ ၂၀၃။ ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌာ ၁။ ၃၂၁။ နေတ္ထိဝိ။ ၇၂။

(နာတဇ) တာဒိသေန — ဝိဋ္ဌာ ၃။ ၁၃၃။
ပေတဋ္ဌာ ၁၈၅။ အံဋ္ဌာ ၃။ ၃။ (ထိဒါဇ)
တာဒိသာယ — ကင်္ခါ။ ယောမဟာဋ္ဌာ ၄။ ၂၀၂။
မူလဋ္ဌာ ၁။ ၁၅၄။ အနုဋ္ဌာ ၁။ ၁၆၇။

(ပုဒါဗ) တာဒိသေဟိ — ဝိဋ္ဌာ ၃။ ၇၂။
ဝိမာနဋ္ဌာ ၃၇။ (နာတဗ) တာဒိသေဟိ —
သံဋ္ဌာ ၁။ ၇၆။ သံဋ္ဌာ ၁။ ၁၁၆။

(ပုဒါဇ) တာဒိသဿ — မဋ္ဌာ ၂။ ၅၉။ ဇာ
ဋ္ဌာ ၁။ ၄၇၁။ ၅၀၇။ သာရတ္ထာ ၂။ ၃၁။ (ပုဒါဇ)
တာဒိသဿ — ဝိဋ္ဌာ ၃။ ၆၇၁။ ၁၆၁။ ဝိဋ္ဌာ ၄။
၁၆၆။ ဝိသင်္ဂဟ။ ၄၄။ မဋ္ဌာ ၂။ ၅၉။ သံဋ္ဌာ ၂။
၁၁၁၇၂။ ဓမ္မဋ္ဌာ ၂။ ၄၂။ ဥဒါနဋ္ဌာ ၂။ ၃၂။
ထေရီဋ္ဌာ ၂။ ၂၇။ ဗုဒ္ဓဝံဋ္ဌာ ၁၇။ ဇာဋ္ဌာ ၄။
၄၅၃။ ပဋိသံဋ္ဌာ ၁။ ၆၈။ ကင်္ခါ။ ၂၆၆။ ကင်္ခါ။

ဋ္ဌာသင်္စ။ ၁၂၄။ အနုဋ္ဌာ ၁။ ၁၃၁။ ၁၄၄။ ဝိဘာ-
ဝိနိ။ ၁၆၂။ မဏိမဇ္ဈ။ ၂။ ၃။

(နာဆါဇ) တာဒိသဿ — ထေရီဋ္ဌာ ၁။ ၂၆။
ဝိမတိ ၁။ ၉၀။ အံဋ္ဌာ ၁။ ၅၀။ မူလဋ္ဌာ ၁။ ၁၀၃။
အနုဋ္ဌာ ၂။ ၇၃။ (ထိဒါဇ) တာဒိသာယ — ဇာ
၁။ ၂၉၀။ ဇာဋ္ဌာ ၄။ ၃၂၃။ သံဋ္ဌာ ၁။ ၁၈၇။
မူလဋ္ဌာ ၁။ ၁၃၆။ အနုဋ္ဌာ ၁။ ၁၄၃။

(ပုဒါဗ) တာဒိသာနံ — အပ။ ၂။ ၂၂၇။
မဋ္ဌာ ၁။ ၁၈၉။ သံဋ္ဌာ ၂။ ၁၁။ ထေရီဋ္ဌာ ၁၃၈။
အပ။ ၂။ ၅၁။ အနုဋ္ဌာ ၁။ ၁၃၁။ (နာဆါဗ)
တာဒိသာနံ — ပဋိသံဋ္ဌာ ၂။ ၂၃၈။ အနုဋ္ဌာ ၁။
၁၃၁။ (ထိဒါဗ) တာဒိသာနံ — ဇာဋ္ဌာ ၁။
၂၄၆။

(ပုဒါဇ) တာဒိသေ — ဝိဋ္ဌာ ၃။ ၈၀။ ၁၀၄။
ဝိဋ္ဌာ ၄။ ၁၃၁။ ၂၅၅။ ဝိသင်္ဂဟ။ ၃၈၈။ ကင်္ခါ။
၁၁၅။ သံဋ္ဌာ ၁။ ၃၃။ ဝိသုဒ္ဓိ ၂။ ၁၉၁။ ဝိမာန
ဋ္ဌာ ၉၈။ ထေရဋ္ဌာ ၁။ ၁၀။ ဇာဋ္ဌာ ၁။ ၄၂၃။
ဇာဋ္ဌာ ၅။ ၃၉၇။ သာရတ္ထာ ၂။ ၂၆၄။ ဝိမတိ
၁။ ၈၈။ ၁၈၉။ ဝိမတိ ၂။ ၁၄၂။ အနုဋ္ဌာ ၁။
၁၆၃။ ၁၆၈။ အနုဋ္ဌာ ၂။ ၆၅။ ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌာ ၂။ ၃၁၇။

(နာသါဇ) တာဒိသေ — ပေဋကော။ ၂၉၉။
ဝိဋ္ဌာ ၃။ ၁၈၆။ ကင်္ခါ။ ၂၆၇။ ဇာဋ္ဌာ ၄။ ၄၅၃။
သာရတ္ထာ ၂။ ၂၉၄။ သာရတ္ထာ ၃။ ၇။ ဝိမတိ ၂။
၇၃။ ကင်္ခါ။ ၂၆၆။ ၄၂၉။ ခုဒ္ဒသိက္ခာဋ္ဌာ ၂။ ၂၆၆။

(ပုဒါဗ) တာဒိသေသု — ဇာဋ္ဌာ ၄။ ၅၇။
(နာသါဗ) တာဒိသေသု — ဇာဋ္ဌာ ၁။ ၄၆၃။
အနုဋ္ဌာ ၁။ ၁၄၄။

တာဒိသ^၂ (တိ) [တုမှ + ဒိသ + က။ မောဂ်။ ၃။
၈၈။] သင်ကဲ့သို့-သင်တို့ကဲ့သို့-ရှုမှတ်-ညွှန်း
ဆို-အပ်သောသူ၊ သင်လိုလူစား၊ သင်တို့လို
လူစား၊ သင်နှင့်အလားတူသောသူ။ ယေ
မယံ အာယသုန္တံ တာဒိသံ သဗြဟ္မစာရိ^{*}
ပဿာမ။ ဒီဉာ။ ၁၀၇။ တာဒိသန္တိ တုမှာဒိသံ။
ဒီဉာ။ ၃။ ၉၅။ တာဒိသာ(ဇာ။ ၂။ ၉၁)တိ တုမှာ-
ဒိသာ ဉာဏဝိရိယသမ္ပန္နာ။ ဇာဋ္ဌာ ၅။ ၃၈၄။

တၢ်သု (၁၅၂၂၂)တိ တုမာသု။
၁၅၂၂၂။ တၢ်သု (၁၅၂၂၂)တိ
တယာ သုသု။ ၁၅၂၂၂ (—မၤ။
၂၅၂။ ၁၅၂၂၂။)

တၢ်သုတေသန (ပု) [တၢ်သု+တုမာ
အာနုဘာဝ] ထို...ကဲသို-ထို...အတု-ရုမုတ်
-ညွနးဆို-အပ်သော-တန်ခိုး-အာနုဘော်
-အစုမ်းသတ္တိ။ တၢ်သုတေသနတၢ်သုတေသန
မယော ပယောဂေါ။ ၁၅၂၂၂။

တၢ်သုတေသန (ပု) [တၢ်သု+တုမာ
ယောဂ] ထို...ကဲသို-ထို...အတု-ရုမုတ်-
ညွနးဆို-အပ်သော တန်ခိုးနှင့် ယှဉ်ခြင်း။
တၢ်သုတေသနတၢ်သုတေသန မယော ပယော-
ဂေါ။ ၁၅၂၂၂။ (—သိၤသု။ ၁၅၂၂၂။)

တၢ်သုတေသန (တိ) [တၢ်သု+တုမာ
နိဗ္ဗာန်] ထို...ကဲသို-ထို...အတု-ရုမုတ်-
ညွနးဆို-အပ်သော လုံလံကြောင့်ဖြစ်သော
(အနာ-စသည်)။ ဩပက္ခမိကော အတ္တနော
ပရဿ ဝါ တၢ်သုတေသနနိဗ္ဗာန်တော။ ၁၅၂၂၂။

တၢ်သုက (တိ) [တၢ်သု + က။ ထိ-၌
တၢ်သုက] ထို...ကဲသို-ထို...အတု-
ရုမုတ်-ညွနးဆို-အပ်သော။ ထို...သို
သဘောရှိသော။ (ပၤ) တၢ်သုကော—
ဝိၤ၂၅၂၂။ ဝိၤ၂၅၂၂။ အံၤ၂၅၂၂။ တုတိ-
ဝတ်ၤ၂၅၂၂။ သုတ္တနိၤ၂၅၂၂။ ထေရုၤ၂၅၂၂။
၂၅၂၂။ ၁၅၂၂၂။ ၁၅၂၂၂။ ဝိၤ၂၅၂၂။
၂၅၂၂။ တုတိဝတ်ၤ၂၅၂၂။ သုတ္တနိၤ၂၅၂၂။
ထေရုၤ၂၅၂၂။ ထေရုၤ၂၅၂၂။ ၁၅၂၂၂။
၁၅၂၂၂။ ယာသုကော တေသံ ဝဏ္ဏော
ဟောတိ။ တၢ်သုကော မယံ ဝဏ္ဏော
ဟောတိ။ ၁၅၂၂၂။ အံၤ၂၅၂၂။ မၤ၂၅၂၂။
၁၅၂၂၂။ တၢ်သုကော— ဝိၤ၂၅၂၂။
၁၅၂၂၂။ ၁၅၂၂၂။ ၁၅၂၂၂။ ၁၅၂၂၂။
ဝိၤ၂၅၂၂။ ၁၅၂၂၂။ ၁၅၂၂၂။ ၁၅၂၂၂။
ဝိၤ၂၅၂၂။ ၁၅၂၂၂။ ၁၅၂၂၂။ ၁၅၂၂၂။

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၂၁—ပ-မ-ဗ-သ-စ

သုရတ္ထုၤ၂၅၂၂။ (ပၤ) တၢ်သုကော—
သံၤ၂၅၂၂။ တၢ်သုကော— သံၤ၂၅၂၂။
(ဒုၤ) တၢ်သုကော— အံၤ၂၅၂၂။ ဝိၤ၂၅၂၂။
၁၅၂၂။ တၢ်သုကော— ဝိၤ၂၅၂၂။
၁၅၂၂။ ၁၅၂၂။ ၁၅၂၂။ ၁၅၂၂။
ထေရုၤ၂၅၂၂။ (ဒုၤ) တၢ်သုကော—
အံၤ၂၅၂၂။ ၁၅၂၂။ ၁၅၂၂။ ၁၅၂၂။
(တၤ) တၢ်သုကော— ဝိၤ၂၅၂၂။
မိလိန္ဒ။ ၁၅၂၂။ (တၤ) တၢ်သုကော—
သံၤ၂၅၂၂။

တၢ်သုက (တိ) [တၢ်သု+က] သင်ကဲသို
- သင်လို - ရုမုတ် - ညွနးဆို-အပ်သော။
သင်နှင့် အလားတူသော။ တုမာတၢ်
တၢ်သုက တၢ်သုက (သံၤ၂၅၂၂) ယထာ
တံၤ တုမာတၢ် ကိၤ၂၅၂၂။ သိၤနောဝါ
န လာသိ။ ဝေမေဝံ တေပိ တယာဝ သု-
သု တၢ်သုက။ သံၤ၂၅၂၂။

တၢ်သုကိစ္စ (တိ) [တၢ်သု+ကိစ္စ] ထို...
ကဲသို-ထို... အတု-ရုမုတ်-ညွနးဆို-အပ်
သော ကိစ္စရှိသော (ဥပေက္ခာ-စသည်)။
တၢ်သုကောလေ ဥပေက္ခာနိဗ္ဗာန်နုဗ္ဗာ-
နန ဥပကာရာ သမာဓိသု သမဝါဟိတာ-
ဝသေန တၢ်သုကိစ္စာဝ(သုသုကိစ္စာဝါက)
ဥပေက္ခာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ၁၅၂၂၂။

တၢ်သုသုရိကပက္ခေပ (ပု) [တၢ်သု+
သုရိက+ပက္ခေပ] ထို...ကဲသို-ထို...အတု-
ရုမုတ်-ညွနးဆို-အပ်သောပြာကို-ထည့်
-ဖြူး-ခြင်း။ တၢ်သုသုရိကပက္ခေပန
သိထိလမူလံ ကေသမယံ အဂ္ဂိလိဟိ လုဉ္ဇာ-
ပေသိ။ ထေရုၤ၂၅၂၂။

တၢ်သုသုတေသန (တိ) [တၢ်သု+အတ္တ-
ဘာဝ+သမ္မိ] ထို...ကဲသို-ထို...အတု-
ရုမုတ်-ညွနးဆို-အပ်သော အတ္တဘောနှင့်
ပြည့်စုံခြင်း ရှိသော။ ဗာလောယေဝ

တာဒိသတ္တဘာဝသမင်္ဂီ မဟုတ္တမ္ပိ အာရောဂျံ
ပဋိဇာနန္တော။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၀၂။

တာဒိသဒိဋ္ဌိသမုပ္ပါဒက (တိ) [တာဒိသာ+ဒိဋ္ဌိ+
သမုပ္ပါဒက] ထို....ကဲ့သို့ ရှုအပ်သော အယူ
ကို ဖြစ်စေတတ်သော။ ဣမသ္မိ* ကပ္ပေ သဗ္ဗ-
ပဌမံ တာဒိသဒိဋ္ဌိသမုပ္ပါဒကာ။ သံ၊ဋီ၊၂။
၂၂၈။

တာဒိသ ဒုက္ခာဝဟ ပယောဂ ကာလ (ပု) [တာဒိ-
သ + ဒုက္ခ + အာဝဟ + ပယောဂ + ကာလ]
ထို....ကဲ့သို့ ရှုအပ်သော ဆင်းရဲမှုကို ဆောင်
တတ်သော လုံ့လရှိရာ အချိန်အခါ။ ကာယ-
ဒုက္ခာဘိဘူတဿ ပတိကာရာဘိလာသာယ
တာဒိသ ဒုက္ခာ ဝဟ ပယောဂ ကာလာ ဒီသု
ကာယိကဒုက္ခဿ တဒုပနိဿယတာ ဝေဒိ-
တဗ္ဗာ။ အနု၊ဋီ၊၂။၇၂။

တာဒိသနိကန္တိဝိနာမိတ (တိ) [တာဒိသာ +
နိကန္တိ + ဝိနာမိတ] ထို....ကဲ့သို့ ရှုအပ်သော
(အတ္တဘောကို) တပ်မက် နှစ်သက်ခြင်းသည်
ညွတ်စေအပ်သော(ကံ)။ အတ္တဘာဝံ နိဗ္ဗ-
တ္တန္တံ ကမ္ပံ တာဒိသနိကန္တိဝိနာမိတံ နိရယ-
ဌာနေယေဝ နိဗ္ဗတ္တေတိ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၆၁။

တာဒိသပစ္စယသမဝါယ (ပု) [တာဒိသ+ပစ္စယ
+သမဝါယ] ထို....ကဲ့သို့-ရှုမှတ်-ညွှန်းဆို
-အပ်သော အကြောင်းတို့၏ အညီအမျှ
ဖြစ်ခြင်း။ ယဒဂ္ဂေန ဘဝဂ်စိတ္တံ တာဒိသ-
ပစ္စယသမဝါယေ ဥပက္ကိလိဋ္ဌံ နာမ ဝုစ္စတိ။
အံ၊ဋီ၊၁။၁၀၀။

တာဒိသ ပယောဂ သမုဋ္ဌာပက (တိ) [တာဒိသ+
ပယောဂ + သမုဋ္ဌာပက။ ထိ-ဋ္ဌိ -သမုဋ္ဌာ-
ပိကာ] ထို....ကဲ့သို့-ရှုမှတ်-ညွှန်းဆို-အပ်
သောလုံ့လကို ဖြစ်စေတတ်သော(စေတနာ-
စသည်)။ သာ တာဒိသပယောဂသမုဋ္ဌာပိ-
ကာ ဝဓကစေတနာ ပါဏာတိပါတော။
သာရတ္ထ၊၂။၂၅၆။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၁၂။ ဒီ၊ဋီ၊
၁။၁၁၂။ အနု၊ဋီ၊၁။၈၈။

တာဒိသဝစန (တိ) [တာဒိသ+ဝစန] ထို....ကဲ့သို့
ရှုအပ်သော စကားရှိသော၊ ထိုအလားတူ
စကားရှိသော၊ သူ။ တာဒိသဝစနော ကစ္စိ န
သော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၁။

တာဒိသဝဉ္ဇနကာသု (ထိ) [တာဒိသာ+ဝဉ္ဇနာ
+ ကာသု] ထို....ကဲ့သို့-ရှုအပ်-ဆိုအပ်-
သော စဉ်းလဲကောက်ကျစ်သောတွင်း (ဆင်
ကျုံး)။ တာဒိသဝဉ္ဇနကာသုယာ ဝါ အတ္တော
ပယောဇနံ နတ္ထိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၁၁၂။

တာဒိသသင်္ကရရဟိတ (တိ) [တာဒိသ+သင်္ကရ
+ရဟိတ] ထို....ကဲ့သို့-ထို....အတူ-ရှုမှတ်
-ညွှန်းဆို-အပ်သော(အပြစ်တို့နှင့်)-ရော
နှော-ထွေးရှက်-ခြင်းမှ ကင်းသော။ အသံ-
ကိဏ္ဍံ တာဒိသသင်္ကရရဟိတံ အနာကုလံ။
နေတ္ထိ၊ဋီ၊၁၆။

တာဒိသသင်္ခါရပုတ္တိ (ထိ) [တာဒိသ+သင်္ခါရ+
ပုတ္တိ] ထို....ကဲ့သို့-ရှုအပ်-ဆိုအပ်-သော
(သိမ်မွေ့သော) သင်္ခါရ (သမာပတ်)သို့
ရောက်ခြင်း။ နေဝသညာနာသညာယတနံ
ပတ္တဗ္ဗံ နာမ ဟောတိ တာဒိသသင်္ခါရပုတ္တိယံ
တဗ္ဗောဟာရတော။ မ၊ဋီ၊၃။၂၂၇။

တာဒိသသုစရိတဝိသေသနိဗ္ဗတ္တ (တိ) [တာဒိသ
+ သုစရိတဝိသေသ + နိဗ္ဗတ္တ] ထို....ကဲ့သို့
ရှုအပ်သော သုစရိတ် အထူးကြောင့် ဖြစ်
သော။ တာဒိသသုစရိတဝိသေသနိဗ္ဗတ္တတာ-
ယ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၁၅၁။

တာဒိသာကာရ (ပု) [တာဒိသ+အာကာရ]
ထို....ကဲ့သို့-ရှုအပ်-ဆိုအပ်-သော အခြင်း
အရာ။ တထာပကာရေတိ တာဒိသာ-
ကာရော (တာဒိသော ပကာရော၊ က)။
ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၂၄၉။

တာဒိ (တိ) [တ+ဒိသ+ကိ။ သ်-ကို ဤ-ပြု။
ရှု။၅၈၈။ တ+ဒိသ+ရိ။ မောင်နှင့် ပဋိကာ။
ယင်း-သျှ၊၅။၄၃။ တမိဝ ဒိဿတိတိ တာဒိ၊

ဣဋ္ဌမိဝ အနိဋ္ဌမိ ပဿတိတိ အတ္ထော။...အထ
ဝါ တမိဝ ဒိဿတေ တာဒီ။ သိဋ္ဌိသစ်။ ၁။
၂၂၇။ တ + ဒိသိ + ကိ။ နိတိ။ ဓာ။ ၁၈၇။
တာဒီသ^၁-နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။] (၁)
ထို...ကဲ့သို့-ထို...အတိုင်း- (မပြောင်းလဲ-
ထပ်တူ) ရှုမြင်တတ်သော၊ (က) ကောင်း
သောအာရုံကို မကောင်းသော အာရုံကဲ့သို့-
မခြားနား-ထပ်တူ-ရှုမြင်နိုင်သော (ဘုရား၊
ရဟန္တာ)။ (ခ) မကောင်းသော အာရုံကို
ကောင်းသော အာရုံကဲ့သို့ - မခြားနား -
ထပ်တူ-ရှုမြင်နိုင်သော။ (၂) ထို...ကဲ့သို့-
ထို...အတိုင်း- (မပြောင်းလဲ-ထပ်တူ) ရှုမြင်
အပ်သော၊ (က) ကောင်းသောအာရုံနှင့်
ကြုံခိုက်၍ မကောင်းသောအာရုံ ကြုံခိုက်ကဲ့သို့
- မခြားနား-ထပ်တူ-တွေ့မြင်အပ်သော။
(ခ) မကောင်းသော အာရုံနှင့် ကြုံခိုက်၍
ကောင်းသောအာရုံ ကြုံခိုက်ကဲ့သို့ - မခြား
နား-ထပ်တူ-တွေ့မြင်အပ်သော။ (၃) ထို
(ရာဂ၊ ဒေါသ-စသည်)တို့ကို ရွံ့မုန်းသော၊
(က) ထို (ရာဂ၊ ဒေါသ-စသည်)တို့ကို စွန့်
ပယ်ပြီးသော။ (ခ) ထို (ဩဇာ ၄-ပါး)ကို-
ကျော်လွန် - ကူးမြောက် - ပြီးသော။ (ဂ)
ထို(ကိလေသာ)တို့မှ လွတ်မြောက်ပြီးသော။
(၄) ထို (သီလ၊ သဒ္ဓါ-စသော ဂုဏ်)တို့ဖြင့်-
ညွှန်းဆို-ချီးကျူး-ထိုက်သော။ (၅) ထို...
ကဲ့သို့ (ကောင်းဆိုးမဟူ အလားတူ) ရှုမြင်
နိုင်ခြင်း။

တာဒီတိ အရဟာ ပဉ္စဟာကာရေဟိ
တာဒီ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌေ တာဒီ၊ စတ္တာဝိတိ တာဒီ၊
တိဏ္ဏာဝိတိ တာဒီ၊ မုတ္တာဝိတိ တာဒီ၊ တံနိဒ္ဒေ-
သာ တာဒီ။ မဟာနိ။ ၈၈။

(၁) (က) (ခ) ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌေ တာဒီတိ
ဣဋ္ဌာရမ္မဏေ စ အနိဋ္ဌာရမ္မဏေ စ အနုနယ-
ပဋိသံ မုဉ္ဇိတော ဌိတတ္တာ ဒွိသု သဒိသော။
မဟာနိ။ ၂၁၂။ ယာဒိသောဝ အနိဋ္ဌေ
တာဒိသောဝ ဣဋ္ဌေတိ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌေ နိဗ္ဗိ-

ကာရေန တာဒီ။ မဇ္ဈိမ။ ၁၅၈။ (၂) (က)
(ခ) ယာဒိ (မောဂ်။ ၄၃) နှင့် ယှဉ်ကြည့်။
(၃) (က) (ခ) (ဂ) ယေသံ ပန ကာမာ-
မိသာဒိနံ ဝန္တတ္တာ ဓာဂါဒိနံ စတ္တာ
ကာမောဃာဒိနံ တိဏ္ဏတ္တာ တာဒိဘာဝေါ
ဘဝေယျ။ တေသံ ဘဂဝတာ သဗ္ဗသော ဝန္တော
စတ္တာ တိဏ္ဏာ၊ တသ္မာ ဘဂဝါ...တာဒီ။ မဇ္ဈိ
မ။ ၁၅၈။ (၄) တံနိဒ္ဒေသာ တာဒီတိ တေန
တေန သီလသဒ္ဓါဒိနာ နိဗ္ဗိသိတော နိဗ္ဗိသိတော
ကထေတဗ္ဗတော သဒိသော။ မဟာနိ။ ၂၁၂။
တေဟိ ဂုဏေဟိ ယာထာဝတော
နိဗ္ဗိသိတဗ္ဗတောပိ တာဒီ။ မဇ္ဈိမ။ ၁၅၈။ (၅)
တာဒိလက္ခဏ (ခ)-ကြည့်။

တာဒီ (ပါဠိ) - မဇ္ဈိမ။ ၁၅၈။ အံ။ ၁။ ၃၃၄။
အပါ။ ၁။ ၆၇။ အပါ။ ၁။ ၁၆။ မဟာနိ။ ၈၇-ဂ၊
၃၆၇။ ပေဋကော။ ၃၁၄။ ဝိဇ္ဇာ။ ၃။ ၃၆၆။ မဇ္ဈိ
မ။ ၂၂၈။ မဇ္ဈိမ။ ၃၈၇။ ၂၃၆။ ၂၃၁။ အံဠာ။ ၂။
၂၇၄။ ဥဒါနိဋ္ဌ။ ၁၆၇။ သုတ္တနိဋ္ဌ။ ၁။ ၁၆၈-၉၊
၂၆၀။ သုတ္တနိဋ္ဌ။ ၂။ ၁၅၂။ ထေရ်ဋ္ဌာ။ ၂။ ၂၂။
အပါဠိ။ ၂။ ၄၆။ မဟာနိဋ္ဌ။ ၂။ ၂၁၂။ ၂၁၃။ ဒီဇ္ဈိ
၁။ ၂၁၈။ သိဋ္ဌိသစ်။ ၂၂၆။ ၂၂၇။ သိဋ္ဌိ
သစ်။ ၂။ ၂၇။ မဇ္ဈိမ။ ၃၀၁။ မဇ္ဈိမ။ ၁၅၈။
ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌိ။ ၁။ ၁၆။ နေတ္ထိဝိ။ ၃၁၄။ တာဒိ-
စူဠနိ။ ၁၄၁။ ဝိဇ္ဇာ။ ၄။ ၂၃၇။ ဓမ္မာဋ္ဌာ။ ၁။ ၃၉၂။
ထေရ်ဋ္ဌာ။ ၂။ ၃၁။

တာဒီ* (ဒါဠိ) - သုတ္တနိ။ ၂၉၄။ အပါ။
၁။ ၈၉။ စူဠနိ။ ၂၀၉။ သုတ္တနိဋ္ဌ။ ၁။ ၁၄၆။
၂၆၀။ ထေရ်ဋ္ဌာ။ ၂။ ၄၅၃။ ထေရ်ဋ္ဌာ။ ၁၉၈။
စူဠနိဋ္ဌ။ ၈၃။ တာဒိနံ-ထေရ်ဋ္ဌာ။ ၄၀၇။ ထေရ်
ဋ္ဌာ။ ၂။ ၁၀၊ ၂၁၃၊ ၂၂၄-၅။

တာဒိနာ (တါဠိ) - ဝိသုဒ္ဓိ။ ၂၉၃။ ဝိဇ္ဇာ။
၁၄၊ ၃၇၀။ မဇ္ဈိမ။ ၃၀၈။ ဣတိဝုတ်။ ၂၂။
သုတ္တနိ။ ၃၈၈။ ထေရ်ဋ္ဌာ။ ၂။ ၃၃၇။ အပါ။
၂။ ၃၃၇။ ဝိဇ္ဇာ။ ၄။ ၂၃၇။ မဇ္ဈိမ။ ၃၈၇။
ဝိသုဒ္ဓိ။ ၂။ ၂၀၀။ ဣတိဝုတ်ဋ္ဌာ။ ၁၅၉။ သုတ္တနိ
ဋ္ဌာ။ ၂။ ၂၀၈။ ထေရ်ဋ္ဌာ။ ၂။ ၂၇-ဂ၊ ၃၃၃။ အပါဠိ။

၁။၂၆၄။ သာရတ္ထုပ။၁၀၄။ အဘိဝတာရ၊
ဇီဝ။၂၂၂။၁၁၄။ နေတ္ထိဇီဝ။၁၄။

တာဒိဟိ (တဖ) — ထေရဌ။၂။၄၆၇။
အပဌ။၁။၂၂။ တာဒိဟိ — ဗုဒ္ဓဝံ။၂၄၈။
ထေရဌ။၁။၁။ ဗုဒ္ဓဝံ။၂၄၉။ တာဒိဘိ—
ထေရ။၂၄၄။ အပ။၁။၂၂။၁၄၉။ ထေရဌ။၁။
၃၇။ ထေရဌ။၂။၇၉။၁၄၁။၂။ ထေရိဌ။၈၇။
အပဌ။၁။၂၂။

တာဒိနော (စ၊ဇ) — ဒီ။၂။၁၂၉။ သံ။၁။
၁၆၁။၁၆၄။ အံ။၁။၂၃၂။ အံ။၂။၃၁။ ဓမ္မ။
၂၇။ ဥဒါန။၁၀၀။ ဣတိဝုတ်။၂၃၂။ ထေရ။
၂၆၀။၂၈။ အပ။၁။၁၆။ ဗုဒ္ဓဝံ။၂၉၉။ ဇာ။
၂။၂။ နေတ္ထိ။၁၄၀။ ပေဋကော။၂၀၀။
ဝိဌ။၃။၆၇။ အံဌ။၁။၁၈။ ဝိသုဒ္ဓိ။၁။၆၄။
ခုဒ္ဒကဌ။၆၁။ ဓမ္မဌ။၁။၃၉၀။ ဓမ္မဌ။၂။
၃၈၆။ ဥဒါနဌ။၁၅၀။၂၃၂။ ဣတိဝုတ်။၆၇။
၁၉၉။ ထေရဌ။၁။၄၁၉။ ထေရဌ။၂။၁၁၃-
၄။ အပဌ။၁။၂၉၇။ ဗုဒ္ဓဝံဌ။၁၆-၇။ ဇာဌ။
၅။၁၁၈။၁၂၀။ မဟာနိဌ။၁၆၁။ ပဋိသံဌ။
၂။၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိဌ။၁။၉၄။ နေတ္ထိဝိ။၃၁၉။

တာဒိနော (စ၊ဆ၊ဇ) — ဝိ။၂။၇၇။ သံ။၁။
၁၆၄။ ဥဒါန။၂၃၂။ အပ။၁။၇၀။ ဝိဌ။၃။
၆၇။ သံဌ။၁။၂၁၀။ အံဌ။၃။၂၀။ ဥဒါနဌ။
၂၃၂။ အပဌ။၂။၂၇။ တာဒိမှာ (မ၊ဇ) —
အံ။၁။၃၃၄။ အံဌ။၂။၂၇၄။

တာဒိနော (ဆ၊ဇ) — ဝိ။၃။၂၇၂။ သံ။၂။
၇၁။ အံ။၁။၃၄၃။ အံ။၂။၃၄။ အဘိက။၇၇။
ဓမ္မ။၂၇။ သုတ္တန်။၃၀၂။ ဝိမာန။၂၂။ ထေရ။
၃၀၁။၃၁၃။ ထေရိ။၄၀၄။ အပ။၁။၃၆၇။
၇၈။၇၉။၃၁၀၄။၁၁၃။၂၂၄။၂၂၈။ အပ။၂။
၁၃။၃၀။၃၄။၉၃။၁၅၁။၂၈။ ဝိဌ။၃။၃၆၆။
ဝိဌ။၄။၂၆၇။ ဒီဌ။၃။၂၇၁။ မဌ။၄။၂၇၄။
သံဌ။၂။၁၀။၂၆၆။ သံဌ။၃။၃၄၁။ အံဌ။
၂။၂၉၆။ အံဌ။၃။၂၀။ အဘိဌ။၂။၅၀။
အဘိဌ။၃။၄၉၉။ ဝိသုဒ္ဓိ။၂။၃၇၆။ ခုဒ္ဒကဌ။

၁၂၉။၂၁၆။ ဓမ္မဌ။၁။၃၉၇။ ဓမ္မဌ။၂။၄၇၆။
သုတ္တန်။၄။၁။၁၉၈-၉။ သုတ္တန်။၄။၂။၃၇။
ဝိမာနဌ။၈၇။ ထေရဌ။၁။၁၁၃၄-၅။၁၉၄။
ထေရဌ။၂။၂၁။၁၁၄။၁၆၆။၁၇၃။၂၃၄။၂၃၈။
ထေရိဌ။၉။၆၁။၇၁။၂၀၁။ အပဌ။၂။၂၇၄၂။
၅၅။၅၈။၅၉၆။၈၆။ ကမ်။၆။သစ်။၄၈။
သုဗောဓ။သုဗောဓဇီ။၃၁။

တာဒိနံ (ဆ၊ဗ) — ထေရ။၃၄၃။ ထေရ။
၄။၂။၃၆၁။၃၆၇။ ထေရိဌ။၂။၃၃။ တာဒိနံ—
ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၆။ ဇာ။၁။၂၃၈။ ဗုဒ္ဓဝံဌ။၂၃၆။
၃၁၀။ ဇာဌ။၄။၁၃၇-၈။

တာဒိမ္ပိ=တာဒိနိ (သ၊ဇ) — အရဟန္တမ္ပိ
တာဒိနိ (ဝိမာန။၂) တိ...တာဒိမ္ပိ။ ဝိမာန။
၄။၉၇။ တာဒိသု (သ၊ဗ) — ဒီ။၂။၂၃၃။ အံ။
၂။၃၇။ ပေတ။၁၆၀။ ဇာ။၁။၉၄။ ဒီဌ။၂။
၂၉၇။ ပေတဌ။၁၃၀။ အပဌ။၂။၁၉၆။ ဇာ။
၄။၃။၁၁။

တာဒိ (တိ) [တုမ္ပ+ဒိသ+ရိ။ မောဂ်။၃။၈။]
(က) သင်ကဲ့သို့ ရှုမြင်အပ်သော။ (ခ) သင်
ကဲ့သို့ ဆိုအပ်သော။ (ဂ) သင်နှင့်တူသော။
တူမိဝံ ဒိသတေ, အဟမိဝံ ဒိသတေတိ ဝိဂ္ဂ-
ဟော။ ပဉ္စိကာ။၃။၈။ တာဒိသု (ဇာဌ။
၇။၇။ ဒီဌ။၃။၉၇)-နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

တာန (ပု) [တန+ဏ။ တန+သဉ်။ ထောမ။]
(၁) (အသံကို အမျိုးမျိုး ပြောင်းလဲ)
ချဲ့ထွင် - သိဆို - တီးမှုတ် - ခြင်း။ (၂)
(အမျိုးမျိုး ပြောင်းလဲ) ချဲ့ထွင် - သိဆို -
တီးမှုတ် - အပ်သော(အသံ)။ ('ပု' ချည်မျှင်,
လျှော်မျှင်, ဆွဲအပ်သော ရှည်လျားသော
အသံ အနေ အထား တမျိုးတည်း ဖြစ်၍
ရိုးသောအသံ။ 'န' ချဲ့ခြင်း, ကျယ်စေခြင်း,
အာရုံ ဝတ္ထု။ P.S.D.။ အကျယ်ချဲ့ခြင်း,
ဉာဏ်အထူး။ စိန္တာမဏိ။) တာနာ စေကုန-
ပညာသ၊ ဣစ္စေတေ သရမဏ္ဍလာ(လံ)။ ဒီ။
ဇီ။၂။၂၄၇။ ဓာန်။၁၃၁။ (အံဌ။၃။၁၂၄။

သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၉၁-တို့၌ 'ဌာနာ' ဟုရှိ၏။ ယင်း-
နှင့် စပ်သော သိမှတ်ဖွယ် အကျယ်ကို ဒီ၊ ဌီ၊
၂။ ပဒုက္ကု၊ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ သျ။ အဘယာ၊ ဓာန်၊
သျ-တို့ ကြည့်။)

တာနဘေဒ (ပု) [တာန+ဘေဒ] (အမျိုးမျိုး
ပြောင်းလဲ) ချဲ့ထွင် - သိဆို - တီးမှုတ် -
အပ်သော အသံ - အထူး - အပြား။ ကေ-
ကဿေဝ စ သရဿ သတ္တ သတ္တ တာန-
ဘေဒါ။ ဒီ၊ ဌီ၊ ၂။ ၂၄၇။

တာနဝိသေသ (ပု) [တာန+ဝိသေသ] (အမျိုး
မျိုး ပြောင်းလဲ) ချဲ့ထွင် - သိဆို - တီးမှုတ်
- အပ်သော အသံအထူး။ တေ ကေနပညာသ
တာနဝိသေသာ။ ဒီ၊ ဌီ၊ ၂။ ၂၄၇။

တာပ (ပု) [တပ+ဏ။ တပ, ဓပ သန္တာပေ၊
တပတိ စိတ္တမေတေနာတိ တာပေါ၊ ဧာ။
ဓာန်၊ ဌီ၊ ၁၆၉။ (- နိတိ၊ ဓာ။ ၁၂၂၊ ၂၂၇။)
တပ+သဉ်။ ထောမ။] (၁) ပူပန်ခြင်း၊
နောင်တ တဖန် ပူပန်ခြင်း။ (၂) ထွန်းလင်း
- တောက်ပ - သော၊ (က) နေ။ (ခ) နေပူ။
(ဂ) မီး။ (ဃ) အရောင်အလင်း။ (အပူ၊
ပူခြင်း၊ တောက်ပခြင်း၊ နာကျင်စေခြင်း၊
ပြင်းထန်သောဝေဒနာ၊ ဝမ်းနည်း ပူဆွေး
ခြင်း။ P.S.D။) (၁) တာပကရ၊
တာပဇနက-တို့ ကြည့်။ (၂) (က) နဘေ စ
သုရော မုဒုကောဝ တာပေါ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၃၄။
(ခ) တာပေါ သူရိယသန္တာပေါ။ ဓာန်၊ ဌီ။
၁၀၄၅။ (ဂ) တာပဒဟန-ကြည့်။ (ဃ)
တာပေန အတိရောစတိ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၅၄။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၁၄၃။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၄။ တာပေနာ-
(ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၂၀) တိ ပတာပေန၊ အာလော-
ကေန။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၁၄၄။

တာပကရ (တိ) [တာပ+ကရ] (နောင်တတဖန်)
ပူပန်ခြင်းကို ပြုတတ်သော (အမှု)။ ပစ္ဆာ
တာပကရံ ကမ္ပံ ကတံ ဟောတိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။
၁၁၉။

တာပဇနက (တိ) [တာပ+ဇနက] ပူပန်ခြင်းကို
ဖြစ်စေတတ်သော (အမှု)။ တပနီယ (တိ)
(၂) (က) - ကြည့်။

တာပဒဟန (န) [တာပ+ဒဟန] မီးဖြင့် ပူစေ
ခြင်း။ စုက္ကမမက္ခိတန္တိ ဒေါသနိဟရဏေဟိ
တာပဒဟနာဒိဟိ ကတာဘိသင်္ခါရမုခံ ....
မက္ခိတံ။ မ၊ ဌီ၊ ၃။ ၁၄၃။

တာပန (န) [တပ+ဏ+ယ] (၁) ပူစေခြင်း၊
(က) ချွေး စ(ဇ) ရုံးခြင်း၊ ချွေးအောင်း
ခြင်း။ (ခ) မီးပြောင်းဖြင့် မှုတ်ခြင်း။ (ဂ)
မီးကင်ခြင်း။ (ဃ) ပူပန်-ဆင်းရဲ-စေခြင်း။
(တိ) (၂) ပူပန် - ဆင်းရဲ - ပင်ပန်း - စေ
တတ်သော၊ (က) ညှစ်နှိမ်းမှု = ကိလေသာ။
(ခ) သီလပျက်ခြင်း (ဒုဿိလျ) စေတနာ။
(ဂ) ပျံ့လွင့်ခြင်း = ဥဒ္ဓစ္စ။ (ဃ) တွေဝေ
ခြင်း = မောဟ။ (င) အကုသိုလ်ကံ။ (စ)
ဘုရားရှင်၏ စကားတော်၊ ပိဋက ၃-ပုံ။ (ဆ)
တိတ္ထိ-တို့၏ အယူနှင့် စပ်သော စကား။ (ဇ)
စိတ်ပင်ပန်းကြောင်း ဖြစ်သော ကုန်းချော
စကား။ (ဈ) ရသေ့၊ ရဟန်းတို့၏ အကျင့်။
(ည) သီလ၊ ဣန္ဒြေစောင့်စည်းမှု = ဣန္ဒြိယ-
သံဝရသီလ။ (ဋ) ဓုတင်ဂုဏ်ကျေးဇူး။ (ဌ)
လုံ့လ = ဝီရိယ။ (ဍ) ပြုနိုင်ခဲ့သော (ဒုက္ကရ)
အကျင့်၊ အကျင့်မှား။ (ဎ) တည်ကြည်မှု =
သမာဓိ။ (ဏ) ဝိပဿနာဉာဏ်ပညာ။ (တ)
အရိယာမဂ်-ကုသိုလ်။ (ထ) တာပန ငရဲ။
(ဒ) တာပနာ-အမည်ရှိသော မိန်းမ။ (င)
ပူသော ရေ၊ ရေပူ။

(၁) ပူစေခြင်း၊ (က) ချွေးစ(ဇ) ရုံးခြင်း၊
ချွေး အောင်းခြင်း။ (ခ) မီးပြောင်းဖြင့်
မှုတ်ခြင်း။ အဂ္ဂိမ္ပိ တာပနံ။ ဝိမာန၊ ဌ။ ၁၇။
ဒီ၊ ဌီ၊ ၃။ ၁၀၁။ သေဒန္တိ သေဒနံ၊ တာပနန္တိ
အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၉၅။ သံ၊ ဌီ၊ ၂။ ၁၈၅။
ဓမ္မာနန္တိ တပယမာနံ၊ တာပနဉ္စေတ္ထ ဂဂ္ဂရိ-
ယာ ဓမ္မာပနသီသေန ဝဒတိ။ ဒီ၊ ဌီ၊ ၃။ ၆၀။

သံ၊ဋီ၊၂။၄၇၅။ (ဂ) မီးကင်ခြင်း။ တာပန-
ဝတ္ထု-ကြည့်။ (ဃ) ပူပန်-ဆင်းရဲ-စေခြင်း။
တာပနဝသေနာ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၈)တိ ဒုက္ခာ-
ပနဝသေန။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၂၅။

(တိ) (၂) ပူပန်-ဆင်းရဲ-ပင်ပန်း-
စေတတ်သော၊ (က) ညစ်နွမ်းမှု=ကိလေ-
သာ။ တာပနာ (ထေရီ၊၄၁၈)တိ သန္တာပန-
ကာ၊ တပနိယာတိ အတ္တော။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။
၂၅၀။ (ခ) သီလပျက်ခြင်း(ဒုဿိလျ)စေတ-
နာ။ တမ္ပိ (ဒုဿိလျ) ဟိ သန္တာနံ တာပန-
တော တေဇော နာမ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၃။

(ဂ) ပျံလွင့်ခြင်း=ဥဒ္ဓစ္စ။ (ဃ) တွေဝေ
ခြင်း=မောဟ။ (င) အကုသိုလ်ကံ။ (စ)
ဘုရားရှင်၏ စကားတော်၊ ပိဋက ၃-ပုံ။
(ဆ) တိတ္ထိ-တို့၏ အယူနှင့်စပ်သော စကား။
အဂုဏတေဇ၊ ဒုပ္ပညတေဇ၊ အပ္ပညတေဇ၊
ဓမ္မတေဇ၊ အဓမ္မတေဇ (ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၃-
၄)တို့နှင့် အစဉ်အတိုင်း ယှဉ်ကြည့်။

(ဇ) စိတ်ပင်ပန်းကြောင်း ဖြစ်သော
ကုန်းချောစကား။ တာပနာ စေတ္တ သမ္ပတိ
အာယတိ စ ဝိသာဒနာ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၇၇။
(ဈ) ရသေ့၊ ရှဟန်းတို့၏ အကျင့်။ ဥဂ္ဂ-
တာပန (စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၄၉)-ကြည့်။

(ည) သီလ၊ ဣန္ဒြေ စောင့်စည်းမှု =
ဣန္ဒြိယသံဝရသီလ။ တဒေဝ (သီလံ) ပဋိ-
ပက္ခတာပနဋ္ဌေန တေဇော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၉၃။ ဣန္ဒြိယသံဝရာဒိကိလေသာနံ တာပန-
တော တပေါ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၃၀။ တပ (သံ၊ဋ္ဌ၊
၁။၈၈)-နှင့် ယှဉ်တွဲကြည့်။

(ဋ) ရတင်ဂုဏ်ကျေးဇူး။ (ဌ) လုံ့လ=
ဝီရိယ။ (ဍ) ပြုနိုင်ခဲ့သော(ဒုက္ကရ) အကျင့်၊
အကျင့်မှား။ (ဎ) အနက်(ဣန္ဒြိယသံဝရာဒိ)
ပြန်ကြည့်။

(ဝ) တည်ကြည်မှု = သမာဓိ။ (ဏ)
ဝိပဿနာဉာဏ်ပညာ။ (တ) အရိယာ မဂ်

ကုသိုလ်။ ဂုဏတေဇ၊ ပညာတေဇ၊ ပုည-
တေဇ (ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၃)-တို့နှင့် အစဉ်
အတိုင်း ယှဉ်ကြည့်။

(ထ) တာပန-ငရဲ။ နိစ္စလေ သတ္တေ
တပတိတိ တာပနော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၇၉။
(- အဘိ၊က။၄၅၁။ ဇာ၊၂။၆၀၊၆၂-၄။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၉၄။ အနုဋီ၊၂။၂၂၇။ နေတ္ထိ၊ဋီ။
၉၄။ ဓာန်။ဓာန်၊ဋီ။၆၅၇။)

(ဇ) တာပနာ-အမည်ရှိသော မိန်းမ။
ကနိဋ္ဌဘဂိနီ တာပနာ နာမ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃၂၇။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၉။
သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄။)

(င) ပူသောရေ၊ ရေပူ။ ဥဏှောဒကေ-
နာတိ တာပနဘာဝံ ဒီပေတိ။ ဝဇီရ။၂၆၉။

တာပနကမ္မကရဏ(န) [တာပန+ကမ္မ+ကရဏ]
ပူပန်-ဆင်းရဲ-စေမှုကို ပြုခြင်း။ ကမ္မကရ-
ဏတ္ထာယာ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၅)တိ တာပနကမ္မ-
ကရဏတ္ထမေဝ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၇။ (တာပန-
ကမ္မကာရဏ? ပူပန်-ဆင်းရဲ-စေမှုဖြင့် နှိပ်
စက်ခြင်း-ဟု ပြန်။)

တာပနကိလေသ (ပ) [တာပန+ကိလေသ]
ပူပန်စေ-လောင်မြိုက်-တတ်သောညစ်နွမ်း
မှု'ကိလေသာ'။ သီတိဘူတ (မ၊ဋ္ဌ၊၃။၇။ အံ၊
ဋ္ဌ၊၂။၁၁၇၊၃၇၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၄)-ကြည့်။

တာပနဂေဟ (ပု၊န) [တာပန+ဂေဟ] ပူပန်-
ဆင်းရဲ-စေရာဖြစ်သော အိမ်၊ နောင်အိမ်။
သော ပိတရံ တာပနဂေဟ ပက္ခံပါပေသိ၊
တာပနဂေဟံ နာမ ကမ္မက(ကာ?)ရဏတ္ထာ-
ယ ကတံ ဓမ္မသရံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၅။ (-သီ၊ဋီ၊
သစ်၊၂။၇။)

တာပနဋ္ဌ (ပ) [တာပန+အတ္တ] ပူလောင်စေ
တတ်သည်၏အဖြစ်ဟူသော အနက်သဘော၊
ပူလောင်စေခြင်း အနက်သဘော။ သဒါ
တာပနဋ္ဌေန သန္တာပါ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၅၄။
(-၁၀၊၃၈၃။)

တပနတလ(ဌ)နစ္ဆေဒနက္ခမ (တိ) [တပန+တလ(ဌ)န+ဆေဒန+ခမ။ တပနတလ(ဌ)နစ္ဆေဒန+ခမ] မီးတိုက်ခြင်း၊ ထုရိုက်ခြင်း၊ ဖြတ်တောက်ခြင်းငှါ ခဲ့သော (ရွှေ)။ တံ တပနတလနစ္ဆေဒနက္ခမံ သုဝဏ္ဏမေဝ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၅။

တပနမဟာနိရယ (ပု) [တပန+မဟာနိရယ] တပန-ငရဲကြီး၊ မီးဖြင့် လောင်မြိုက်တတ်သော ငရဲကြီး။ တပနေတိ ဝေံ သာ.... တပနမဟာနိရယေ ပစ္စတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၉၄။

တပနဝတ္ထု (န) [တပန+ဝတ္ထု] မီးကင်ခြင်း၏- အကြောင်းအရာ- အဋ္ဌပ္ပတ်- ဝတ္ထု၊ မီးကင်ခြင်း၏- အကြောင်းအရာ- အဋ္ဌပ္ပတ်-ကို ပြရာ - အပိုင်းအခန်း။ တပနဝတ္ထု-သို့မို့ ငေသေ နယော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၄။

တပနသဘာဝ (တိ) [တပန+သဘာဝ] ပူပန်စေ-လောင်မြိုက် - ခြင်း သဘောရှိသော (ဒုက္ခဝေဒနာ)။ တိဗ္ဗာနန္တိ ဗဟလာနံ တပနသဘာဝါနံ ဝါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၀။

တပယတိ (ကာ၊ကြိ) [တပ+ဏယ+တိ] ပူလောင်စေ၏၊ လောင်မြိုက်၏။ တပေတိ (က)-ကြည့်။

တပယန္တိ (ကာ၊ကြိ) [တပ+ဏယ+အန္တိ] ပူပန်- ဆင်းရဲ- စေကုန်၏၊ ညှဉ်းပန်း- နှိပ်စက်-ကုန်၏။ တပေတိ(ခ)-ကြည့်။

တပယမာန (တိ) [တပ+ဏယ+မာန] (က) ညှဉ်းပန်း-နှိပ်စက်-တတ်သော။ (ခ) မီးဖြင့်-ပူစေ-မှုတ်-အပ်သော။ (က) ပစမာနာတိ တပယမာနာ ပိဋ္ဌယမာနာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄၁။ (ခ) တပန (၁) (က)، (ခ) ကြည့်။

တပယိတော (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [တပ+ဏယ+တော] လောင်ကျွမ်းစေ၍၊ မီးလောင်စေ၍။ တပ-

ယိတော ဇနပဒံ၊ တပနေ ပေစ္စ ပစ္စတိ။ ဇာ၊၂။၆၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၇၄။

တပသ (ပု) [တပ+ဏ+သ။ တပေါ ဇေတသမတ္တိတံ တပသာ တ-ကာရဿ ဒီဃံ ကတွာ။ “လောမသာ”တိအာဒိသု ဝိယ ဟိ သ-ပစ္စယမိစ္ဆန္တိ သဒ္ဓဝိဒု။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၂၆၈။ တပ+သဏ်။ တပေါ ယောဂါ တပသော၊ သဏ်။ ဓာန်၊ဋီ၊၄၃၃။ တပ+ဏ။ သ-အာဂုံ။ မောဂ်၊၄။၈၅။ သူစိ။ ထိ-၌ တပသိ] ပူပန်-လောင်မြိုက် - တတ်သော အကျင့်ရှိသော၊ ခြိုးခြံသောအကျင့်ရှိသော၊ (က) ဘုရား။ (ခ) ရသေ့။ (ဂ) ကမ္မဝါဒီပုဂ္ဂိုလ်။ (သ) ကမ္မဝါဒီ၊ကိရိယဝါဒီပုဂ္ဂိုလ်။ (င) မီးကို-လုပ်ကျွေး-ပူဇော်-သူ။ (ခြိုးခြံသော အကျင့်ရှိသူ။ အမရ၊သျှ။ အသားစားရှောင်ကြဉ်ခြင်း-အစရှိသော မြတ်သော အကျင့်နှင့် ယှဉ်သော ရသေ့။ သက္ကတ-သီ၊ဓာန်။)

ပူပန်-လောင်မြိုက်-တတ်သော အကျင့်ရှိသော၊ ခြိုးခြံသော အကျင့်ရှိသော၊ (က) ဘုရား။ ပါပုဏိတွာ ဇိနော ဗောဓိံ... ဗောဓေသိ တပသော တဟိံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၁။

(ခ) ရသေ့။ ဇဋ္ဌိလောတိ တပသော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၂။ ဒုက္ခလေန တပသေန ပါရိကာယ တပသိယာ ဥတုနိကာလေ ဒက္ခိဏေန ဟတ္ထဂုံဋ္ဌေန နာဘိ ပရာမဋ္ဌာ။ မိလိန္ဒ၊၁၂။ (-၁၂၉၊၁၃၀၊ ၁၃၂။ သာရတ္ထ၊၃။၂၀၇-စသည်။)

(ထိုရသေ့သည်— (၁) သား၊ မယားရှိသော ‘သပုတ္တဘရိယ’ ရသေ့၊ (၂) အစာရှာခြင်း အကျင့်ရှိသော ‘ဥဉ္ဇာစရိယ’ ရသေ့၊ (၃) မီးဖြင့်ချက်အပ်သော ထမင်းကို မစားပဲ ဆန်ကိုသာစားတတ်သော ‘အနဂ္ဂိပက္ကိက’ ရသေ့၊ (၄) ကိုယ်တိုင်မချက်ပဲ သူတပါးချက်ပြီးထမင်းကိုသာ စားသော ‘အသာမပါက’ ရသေ့၊ (၅) တဆုပ်မျှသောကျောက်

ဖြင့် သစ်ခွံ သစ်ခေါက်ကို ထုနှက် ခွါထုတ်၍ စားတတ်သော ‘အသွမ္ပုဋ္ဌိက’ ရသေ့၊ (၆) သွားဖြင့်သာ သစ်ခွံ သစ်ခေါက်ကို ကိုက်ဖြတ် စားတတ်သော ‘ဒန္တဝက္ကလိက’ ရသေ့၊ (၇) ခဲ၊ တုတ်-စသည်ဖြင့် ပစ်ပေါက် ရိုက်ခတ်၍ ကြွေ ကျသော သစ်သီးကို စားတတ်သော ‘ပဝတ္တ-ဖလဘောဇန’ ရသေ့၊ (၈) အလိုအလျောက် ကြွေကျသော သစ်ပွင့်၊ သစ်သီး၊ သစ်ရွက် ခြောက်-စသည်ကိုသာ စားတတ်သော ‘ပဏ္ဍိ-ပလာသိက’ ရသေ့ဟူ၍ ၈-မျိုးရှိ၏။ ဒီဌ၊ ၁။ ၂၄၁-၂။ သုတ္တနိဌ၊ ၁။ ၃၁၀-၁။ ဒီဌ၊ ၁။ ၃၀၆-၇။ သီဌ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၆၉၊ ၂၇၀။ သုတ္တနိဌ-နှင့် အနည်းငယ် အမည်ကွဲလွဲ၏။ အကျယ် ယင်း-တို့၌ ကြည့်။)

(ဂ) ကမ္မဝါဒီ ပုဂ္ဂိုလ်။ ကပ္ပန္နိ ကပ္ပေ-တွာ ကပ္ပေတွာ ပဝတ္တိတာနံ အဘိညာသမာ-ပတ္တိနံ လာဘိံ ကမ္မဝါဒီ တာပသံ။ ဇာဌ၊ ၆။ ၇၄။

(ဃ) ကမ္မဝါဒီ၊ ကိရိယဝါဒီ ပုဂ္ဂိုလ်။ တာပသာ နာမ ကမ္မဝါဒီကိရိယဝါဒီနော။ ဒီဌ၊ ၁။ ၃၀၆။ ပဗ္ဗဇ္ဇာတိ ကမ္မကိရိယဝါဒီသု တာပသေသု၊ ဘိက္ခုသု ဝါ ပဗ္ဗဇ္ဇာ။ မာဠိ၊ ၃။ ၃၀၁။ အံဌ၊ ၁။ ၂၂၀။ (-စူဠနိဌ၊ ၄၉၊ ၁၁၂။)

(င) မီးကို-လုပ်ကျွေး-ပူဇော်-သူ။ တံ ဥရုဝေလဝါသိအဂ္ဂိပရိစာရကာနံ တာပ-သာနံ သယံ ဩဝါဒါစရိယော သမာနော ကိံ ဒိသွာ ပဟာသိ။ ဝိဌ၊ ၃။ ၂၅၃။

(ပ) တာပသော-အပါသ။ ၁၉၊ ၂၃၊ ၄၁၊ ၉၈။ အပါ၊ ၂။ ၆၄၊ ၁၀၉၊ ၁၁၃၊ ၁၆၄၊ ၁၇၈၊ ၁၈၅၊ ၄၁၄။ ဇာ၊ ၂။ ၇၅။ မိလိန္ဒ၊ ၁၂၇၊ ၁၂၉၊ ၁၃၀။ ဝိဌ၊ ၁။ ၄၅၊ ၂၁၉။ ဝိဌ၊ ၂။ ၁၈၁။ ဝိဌ၊ ၃။ ၂၅၃၊ ၂၅၇။ ဒီဌ၊ ၁။ ၂၁၈၊ ၂၄၀-၁။ မာဠိ၊ ၃။ ၃၅၅-၆။ မာဠိ၊ ၃။ ၄၂၄၊ ၄၄၆၊ ၆၀-၁၊ ၂၂၄၊ ၂၇၃။ သံဌ၊ ၁။ ၁၉၂-၄၊ ၂၇၂။ သံဌ၊ ၂။ ၂၂၁။ သံဌ၊ ၃။ ၂၄။ အံဌ၊ ၁။ ၁၉၈၊ ၂၆၇-၈။ အံဌ၊

၃။ ၈၅။ အဘိဌ၊ ၁။ ၆၇။ ခုဒ္ဒက၊ ၁။ ၁၃၃-၄။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၂၆၊ ၁၀၄၊ ၁၉၆။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၂။ ၄၀၃-၄။ သုတ္တနိဌ၊ ၁။ ၄၄။ သုတ္တနိဌ၊ ၂။ ၁၆၂၊ ၂၀၂။ ပေတ၊ ၁။ ၁၄၂၊ ၁၅၂-၃။ ထေရီဌ၊ ၁။ ၂၁။ ထေရီဌ၊ ၁။ ၁၉၁။ အပါဌ၊ ၁။ ၁၉၊ ၅၀၊ ၆၆၊ ၂၄၁-၂၊ ၂၅၁။ အပါဌ၊ ၂။ ၁၁-၂၊ ၆၂။ ဗုဒ္ဓဝံဌ၊ ၃၂၂-၃။ စရိယာဌ၊ ၂။ ၁၂၄၊ ၁၁၉၊ ၂၂၃၊ ၂၂၅။ ဇာဌ၊ ၁။ ၄၇၊ ၆၄၊ ၁၅၇-၈၊ ၂၆၂-၃၊ ၃၁၅၊ ၃၂၃၊ ၃၅၂၊ ၃၆၄၊ ၃၉၆၊ ၄၅၇၊ ၄၇၅၊ ၅၀၆-၇၊ ၅၂၃။ ဇာဌ၊ ၂။ ၁၂-၃၊ ၅၂၊ ၂၅၂။ ဇာဌ၊ ၃။ ၆၊ ၇၊ ၂၁၇။ ဇာဌ၊ ၄။ ၈၈၊ ၃၇၁၊ ၃၈၉။ ဇာဌ၊ ၅။ ၃။ ဇာဌ၊ ၆။ ၇၀၊ ၇၂၊ ၇၄၊ ၂၆၉။ မဟာနိဌ၊ ၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၁၃၊ ၁၇၀-၁။ သီဌ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၆၈။ မာဠိ၊ ၃။ ၁၅၃။ တာပသိ-မိလိန္ဒ၊ ၁၂၉၊ ၁၃၀။ မဟာဝံသ၊ ၇။ ၁၁။ (ပ၊ ဗ) တာပသ- စူဠနိဌ၊ ၄၉၊ ၁၁၂။ ဒီဌ၊ ၁။ ၂၄၁။ မာဠိ၊ ၃။ ၄၆-၇၊ ၂၀၀။ သံဌ၊ ၃။ ၉၊ ၃၁၄-၅။ အံဌ၊ ၁။ ၁၉၇။ ပေတ၊ ၁။ ၁၄၂။ ဇာဌ၊ ၁။ ၂၆၃၊ ၄၉၉။ ဇာဌ၊ ၂။ ၉။ ဇာဌ၊ ၃။ ၃၅၊ ၁၀၉၊ ၂၄၂။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၀၇။ ဒီဌ၊ ၁။ ၃၀၆။ သီဌ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၆၂၊ ၂၆၈။ (အ၊ ဇ) တာပသ- ဇာဌ၊ ၁။ ၃၉၆။

(ဒ၊ ဇ) တာပသံ-အပါ၊ ၁။ ၄၁၊ ၃၇၂။ အပါ၊ ၂။ ၃၁၁၊ ၃၅၈။ ဝိဌ၊ ၁။ ၄၅။ ဒီဌ၊ ၁။ ၂၃၇။ မာဠိ၊ ၃။ ၄၂၄၊ ၄၄၆၊ ၆၀၊ ၂၂၄။ အံဌ၊ ၁။ ၂၆၈။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၁၀၄။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၂။ ၄၀၃။ ပေတ၊ ၁။ ၁၄၂။ ထေရီဌ၊ ၁။ ၁၉၁။ အပါဌ၊ ၁။ ၁၉၊ ၅၀၊ ၆၆၊ ၂၄၁-၂။ အပါဌ၊ ၂။ ၁၁၊ ၁၉။ ဗုဒ္ဓဝံဌ၊ ၃၂၃။ စရိယာဌ၊ ၁။ ၁၉။ ဇာဌ၊ ၁။ ၆၄၊ ၁၅၇၊ ၃၂၃၊ ၃၄၃၊ ၃၅၂၊ ၃၆၄၊ ၄၅၇၊ ၅၀၆၊ ၅၂၃။ ဇာဌ၊ ၂။ ၂၄၉၊ ၂၅၀။ ဇာဌ၊ ၃။ ၆၊ ၇။ ဇာဌ၊ ၄။ ၈၈။ ဇာဌ၊ ၅။ ၃။ ဇာဌ၊ ၆။ ၇၄၊ ၂၆၈-၉။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၁၄-၂။ မာဠိ၊ ၃။ ၃၅၅။ သံဌ၊ ၂။ ၁၉၈။ (ဒ၊ ဗ) တာပသ-မာဠိ၊ ၃။ ၄၄၄၊ ၄၈၈။ သံဌ၊ ၃။ ၃၁၅။ ဇာဌ၊ ၁။ ၁၅၇၊ ၄၅၇။ ဇာဌ၊ ၃။ ၂၂၁။

(တၤစ) တပသေန—မိလိန္ဒ။၁၂၇။ မ၊
ဌၤ၁။၆၁။ စရိယာဌၤ၁။၆၂။၆၃။ ဇာဌၤ၁။
၃၇။ သာရတ္ထၤ၁။၁၄၂။ သီဇီသစ်။၂။
၂၀၉။ (တၤဗ) တပသေဟိ—မဌၤ၁။၄၆။
ဇာဌၤ၁။၁၅၇။ မူလဇီၤ၁။၂၅။

(စၤစ) တပသဿ—မိလိန္ဒ။၁၃၀။ မ၊
ဌၤ၁။၃၂၅။ မဌၤ၁။၄၆ၤ၄၇။ ခုဒ္ဒကဌၤ
၁၃၄။ ဓမ္မဌၤ၁။၁၀၄။ ဇာဌၤ၁။၃၂၃။၃၅၂။
၅၀၆။ ဇာဌၤ၁။၆၆။ ဇာဌၤ၁။၃၇၁။ သာ-
ရတ္ထၤ၁။၁၇၀။ တပသိယာ—မိလိန္ဒ။၁၃၀။
(စၤဗ) တပသာနံ—ဝိဌၤ၁။၂၅၃။

(ဆၤစ) တပသဿ—မိလိန္ဒ။၁၂၈။ ဝိ၊
ဌၤ၁။၁၈၀။ မဌၤ၁။၄၂၄၃၄၄၆၀။၂၂၄။
အံဌၤ၁။၂၆၈။ ပေတဌၤ၁။၁၅၅။ ထေရီဌၤ
၁၉၁-၂။ အပဌၤ၁။၆၆။ ဗုဒ္ဓဝံဌၤ၁။၃၂၃။
စရိယာဌၤ၁။၆၉။ ဇာဌၤ၁။၆၄၂၆၂၃၉၉။
၅၀၇။ ဇာဌၤ၁။၂၆၉။ သီဇီသစ်။၂။၂၆၈။
တပသိယာ — မိလိန္ဒ။၁၂၇။၁၃၀။၁၃၂။
(ဆၤဗ) တပသာနံ—မိလိန္ဒ။၁၂၇။ ဝိဌၤ၁။
၂၃၆။၂၉၉။ ဝိဌၤ၁။၂၅၃။ မဌၤ၁။၄၆ၤ၄၇။
ထေရီဌၤ၁။၂။ဇာဌၤ၁။၁၀၆၆။ ဇာဌၤ၁။
၂၂၁။၂၄၂။ အံဌၤ၁။၁၆၉။

(သၤစ) တပသေ—ဒီဌၤ၁။၂၃၇။ ဇာ၊
ဌၤ၁။၃၄၂၅၀၆။ (သၤဗ) တပသေသု—မ၊
ဌၤ၁။၂၀၀။ ဇာဌၤ၁။၄၇၅။ မဇီဌၤ၁။၃၀၁။
အံဌၤ၁။၂၂၀။

တပသကာလ (ပု) [တပသ+ကာလ] ရသေ့
ပြုရာအခါ။ အထဿ တပသကာလေ ကတာ
ပဏ္ဏသာလာ။ ထေရီဌၤ၁။၁၄၀။ (- အပ၊
ဌၤ၁။၁၁၂၈၈။ ဝိမတိၤ၁။၈၀။)

တပသကုမာရ (ပု) [တပသ+ကုမာရ] ပျို
ရွယ်သော ရသေ့၊ ရသေ့ပျို။ သာမော
နာမ တပသကုမာရော။ စရိယာဌၤ၁။၂၄၉။
(- ဇာဌၤ၁။၂၆၄။၂၄၇။ ဇာဌၤ၁။၂၂၁။)

တပသကုမာရက (ပု) [တပသကုမာရ+က]
ပျိုမျစ်-ငယ်ရွယ် - သော ရသေ့၊ ရသေ့
ငယ်။ ပုတ္တောပိ'ဿ တပသကုမာရကော
ပိတု ပါဒေ သမ္မာဟန္တောဝ နိသီဒိ။ ဇာဌၤ၁။
၆၂။ (- စရိယာဌၤ၁။၉၀။ ဇာဌၤ၁။၂၄၆။
ဇာဌၤ၁။၂၉၁။)

တပသဂဏ (ပု) [တပသ+ဂဏ] ရသေ့တို့၏
အပေါင်း။ တေ ဒွေပိ ဇနာ တပသဂဏံ
မဇ္ဈေ ဘိန္နိတွာ ဥပဋ္ဌဟိ'သု။ မဌၤ၁။၂၀၀။
(- ထေရီဌၤ၁။၃၅၅။ စရိယာဌၤ၁။၁၃၂။)

တပသဂဏပရိဝုတ (တိ) [တပသဂဏ+ပရိ-
ဝုတ] ရသေ့တို့၏ အပေါင်းသည်-ဝိုင်းအံ့-
ခြံရံ-အပ်သော။ သော ဝဿကာလေ ဟိမ-
ဝန္တတော နိက္ခမိတွာ တပသဂဏပရိဝု-
တော....ဝါသံ ကပ္ပေသိ။ ဇာဌၤ၁။၁၅၇။

တပသစရဏ (န) [တပသ+စရဏ] ရသေ့တို့
၏အကျင့်။ သော တပသစရဏံ(တပစရဏံ၊
သီဇီ)စရန္တော ဝိယ....အဋ္ဌာသိ။ ဇာဌၤ၁။
၆၆။

တပသစရိယာ (ထိ) [တပသ + စရိယာ]
အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ တပသစရိယာယ
ကိသသရိရတ္တာ။ ဝိဌၤ၁။၂၅၃။ သာရတ္ထၤ၁။
၂၁၄။

တပသဏှကရဏ (န) [တပ+သဏှ+ကရဏ]
တောက်ပြောင်သော အရောင်အလင်းကို ပြု
ခြင်း(နှင့်) ချောမွတ်အောင် ပြုခြင်း။ တပ-
သဏှကရဏာဒိနံ သင်္ဂဟော အာဒိသဒ္ဓေန။
ဒီဇီၤ၁။၂၆၆။ (- သီဇီသစ်၊ ၂။၁၄၅။ မဇီ၊
၃။၁၂၅။)

တပသတရ (ပု) [တပသ+တရ] လျှော်ပင်
(ကျော်အောင်၊ ဓာန်၊သျှ)၊ သစ်ပလ္လေပင်
(အဘယာ၊ ဓာန်၊ သျှ)၊ လျှော်တေပင်
(တောင်ပေါက်၊ဓာန်၊သျှ)။ ဣဂုံဒီ တပသ-
တရ။ တပသော ပယုဇ္ဇမာနဖလကတာယ

တာပသတရ။ ဓာန်။ ဓာန်။ ငို။ ၅၆၅။ ဣဂုံဒီ
တာပသတရ ဘိုဇီ စမိဗ္ဗဒုတေဝေ။ အမရ၊
၁၄။ ၄၆။ (- ထောမ။)

တာပသဒသသဟဿ (န) [တာပသ + ဒသ
သဟဿ] ရသေ့တို့၏ တသောင်း၊ ၁-သောင်း
သောရသေ့။ တာပသဒသသဟဿေန သဒ္ဓိံ
ဣဒ္ဓိယာ တတ္ထ ဂန္ဓာ ကေမန္တံ နိသီဒိ။ ဇာ၊
၄၅။ ၄၅၄။

တာပသဒါရက (ပု) [တာပသ + ဒါရက။ ထိ-ဌ်
-ဒါရိကာ] ရသေ့သုဇယ်၊ ရသေ့ဇယ်ကလေး။
သာ တေန ဂဗ္ဘံ ဂဏိတော သာမံ တာပသ-
ဒါရကံ ဝိဇာယိ။ ဝိ၊ ၄၁။ ၁၀၀။ ပရိဗ္ဗာဇိကာ-
ယာတိ ပဗ္ဗဇံ ဥပဂတာယ တာပသဒါရိကာ-
ယ။ ဒီ၊ ၄၁။ ၁၄၇။ (- သီ၊ ၄၁။ ၂။ ၁၄၇။)

တာပသဓမ္မ (ပု) [တာပသ + ဓမ္မ] ရသေ့တို့၏
ကျင့်ဝတ်တရား။ အတ္တနောဝ တာပသဓမ္မ
ကရောတု။ ဇာ၊ ၄၅။ ၂၃၄။

တာပသပဗ္ဗဇိတ (တိ) [တာပသ + ပဗ္ဗဇိတ] ရသေ့
ဖြစ်သော ရဟန်း၊ ရသေ့ ရဟန်း။ မနုဿာ
အနုပုဇ္ဇေ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ တာပသပဗ္ဗဇိတေ ဒိသ္မာ
ပသန္တာ....အဒိသု။ မ၊ ၄၁။ ၄၆။ (- အပ၊ ၄၁။ ၂။
၂၇၇။)

တာပသပဗ္ဗဇာ (ထိ) [တာပသ + ပဗ္ဗဇာ] ရသေ့
တို့၏ ရောက်အပ်သော အကျင့်၊ ရသေ့ပြုခြင်း။
ယင်း-၏ သာသနာပျက်စီးနိုင်ကြောင်း ဖြစ်
ပုံ အကျယ်မှတ်ဖွယ်ကို (ဒီ၊ ၄၁။ ၂၄၀ - ၂)
ကြည့်။ တာပသပဗ္ဗဇံ ပဗ္ဗဇန္တာပိ ဟိ ပဌမံ
ကေသမဿံ ဩဟာရေန္တိ။ ဒီ၊ ၄၁။ ၂။ ၃၃။
မ၊ ၄၁။ ၂။ ၁၅။ ဓနရက္ခဏတ္ထာယ ပန တာပ-
သပဗ္ဗဇံ သမာဒါယ။ မ၊ ၄၁။ ၂။ ၃၃။ သုတ္တနိ၊
၄၁။ ၁၆၂။ ၂၀၃။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၂။ (- ဝိ၊ ၄၁။
၃။ ၂၃၄။ မ၊ ၄၁။ ၂။ ၇၇။ အံ၊ ၄၁။ ၂။ ၂၆၃။ အဘိ၊
၄၁။ ၃၃၂။ ၃၆။ ဓမ္မ၊ ၄၁။ ၂။ ၃၂။ ပေတ၊ ၄၁။ ၂။ ၇၀။
ထေရ၊ ၄၁။ ၂။ ၇၁။ ထေရ၊ ၄၁။ ၂။ ၅၂။ ထေရီ၊
၄၁။ ၇၀ - ၁။ အပ၊ ၄၁။ ၃။ ၁၁၁။ ၁၃၄။ အပ၊ ၄၁။ ၂။

၆၁။ ၁၀၁။ ၁၁၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄၁။ ၆၇။ စရိယာ၊ ၄၁။
၁၃။ ၂၀၅။ ၂၃၄။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၄၁။ သီ၊ ၄၁။
သစ်၊ ၂။ ၂၆၇ - ၆။)

တာပသပဗ္ဗဇူပဂတ (တိ) [တာပသပဗ္ဗဇာ +
ဥပဂတ] ရသေ့တို့၏ ရောက်အပ်သော အကျင့်
သို့ ကပ်ရောက်သော၊ ရသေ့ပြုသော၊ သူ။
တာပသပရိဗ္ဗာဇက (တိ) (၂) - ကြည့်။

တာပသပဗ္ဗဇူပဂမန (န) [တာပသပဗ္ဗဇာ +
ဥပဂမန] ရသေ့တို့၏ ရောက်အပ်သော
အကျင့်သို့ ကပ်ရောက်ခြင်း၊ ရသေ့ပြုခြင်း။
တာပသပဗ္ဗဇူပဂမနေန အနေကာဒိနဝါကု-
လာ ဂဟဋ္ဌဘာဝါ အဘိနိက္ခမိတော ဂတော။
စရိယာ၊ ၄၁။ ၁၃၁။ (- နေတ္တိ၊ ၄၁။ ၆၂။)

တာပသပရိက္ခာရ (ပု) [တာပသ + ပရိက္ခာရ]
ရသေ့တို့၏ - အသုံးအဆောင် - ဘဏ္ဍာ - ပရိက္ခာ-
ရာ (ပွတ်ခုံ၊ ပွတ်ကျည် - စသည်)။ ခါရိတိ အရ-
ဏိကမဏ္ဍလုသုဇာစာမရာဒယော တာပသ-
ပရိက္ခာရာ။ ဒီ၊ ၄၁။ ၂၄၀။ (- အဘိ၊ ၄၁။
၃၇။ အပ၊ ၄၁။ ၁။ ၁၀၂၄၇။ ဇာ၊ ၄၁။ ၁။ ၁၀။
ဝဇီရ၊ ၄၁။ ၄၄။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၀၇။ ဝိမတိ၊ ၂။
၆၇။ သီ၊ ၄၁။ ၁။ ၂။ ၂၆၇။ အံ၊ ၄၁။ ၁။ ၁၆၆။)

တာပသ ပရိက္ခာရ ပရိပုဏ္ဏ ကာဇ ဓရ (တိ)
[တာပသပရိက္ခာရ + ပရိပုဏ္ဏ + ကာဇ + ဓရ]
ရသေ့တို့၏ - အသုံးအဆောင် - ဘဏ္ဍာ -
တို့ဖြင့် ပြည့်သော ထမ်းပိုးကို ထမ်းဆောင်
သောသူ။ ခါရိဘာရဓရ (အပ၊ ၄၁။ ၂။ ၂၇၇) -
ကြည့်။

တာပသပရိက္ခာရဘရိတ (တိ) [တာပသပရိက္ခာ-
ရ + ဘရိတ] ရသေ့တို့၏ - အသုံးအဆောင် -
ဘဏ္ဍာ - ကို ထမ်းဆောင်ကြောင်း ဖြစ်သော
(ထမ်းပိုး)။ ခါရိံ တာပသပရိက္ခာရဘရိတံ
ကာဇံ ပုရတော ပေသေန္တိ။ အပ၊ ၄၁။ ၂။ ၄၅။

တာပသပရိဗ္ဗာဇက (ပု) [တာပသ + ပရိဗ္ဗာဇက။
ထိ-ဌ် - ပရိဗ္ဗာဇိကာ] (၁) ရသေ့ (နှင့်) ပရိ

ဗိုင်း။ (တိ) (၂) ရသေ့၏အဖြစ်သို့ကပ်ရောက်
သော၊ ရသေ့ပြုသော၊ သူ။ (၁) တပသ-
ပရိဗ္ဗာဇကောဒိန္နံ အာဒါသဘူတေ ပါသဏ္ဍေ
တေ တေ သမယန္တရေ နေဝ ရောစေသိ။
ထေရီ၊ ဌ။ ၁၇၀။ (တိ) (၂) မဟိဒ္ဓိကာ ဟိ
မဟာနုဘာဝါ တပသပရိဗ္ဗာဇကော သရ-
ဘင်္ဂသတ္တာရာဒယောပိ “အနိစ္စံ ဒုက္ခံ”န္တိ ဝတ္ထု
သက္ကောန္တိ။ အဘိ၊ ဌ။ ၂။ ၄၆။ တပသပရိဗ္ဗာ-
ဇိကာဟိ (မ၊ ဌ။ ၂။ ၂၇၀) တိ တပသပဗ္ဗဇူပ-
ဂတာဟိ။ မ၊ ဌ။ ၂။ ၂၉၁။

တပသပဿာဝပါန (န) [တပသ+ပဿာဝ
+ပါန] ရသေ့၏ ကျင်ငယ်ရေကို သောက်
ခြင်း။ အသုစိပါနေ ပန ဟတ္ထိနိယာ တပ-
သပဿာဝပါနေန ဝါလကာဗျော နာမ
ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဝဇီရ။ ၇၁။

တပသပေါသိတ (တိ) [တပသ+ပေါသိတ]
ရသေ့ သည် - မွေးမြူ - မွေးစား - အပ်သော။
ဣမေ နိမ္မာတာပိတိကာ တပသပေါသိတာ။
မ၊ ဌ။ ၁။ ၃၂၆။ ခုဒ္ဒက၊ ဌ။ ၁၃၄။ သုတ္တနိ၊ ဌ။ ၁။
၂၆၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၇၁။

တပသဘာဇန (န) [တပသ+ဘာဇန] ရသေ့
တို့၏ - အိုး - ခွက်။ ခါရိယော ပူရယိတွာ-
နာတိ တပသဘာဇနာနိ လသုဏေန ပူရ-
ယိတွာ။ အပ၊ ဌ။ ၂။ ၆၂။

တပသဘိသိကာသဏ္ဌာန (တိ) [တပသ +
ဘိသိကာသဏ္ဌာန] ရသေ့တို့၏ - ဘုံလျှို -
ဘုံပြတည်း - သဏ္ဌာန်ရှိသော (ခါးရိုး)။
ကဋ္ဌိဋ္ဌိနိ ဒွေပိ ကောဗဒ္ဓါနိ ဟုတွာ...တပ-
သဘိသိကာသဏ္ဌာနာနိ။ ခုဒ္ဒက၊ ဌ။ ၃၈။

တပသဘူတကာလ (ပ) [တပသဘူတ +
ကာလ] ရသေ့ (ဖြစ်၍) ဖြစ်ရာ အခါ။ အရ-
ညာဝါသေ တဒါ တပသဘူတကာလေ
အဟံ ဝိဟရာမိ။ အပ၊ ဌ။ ၁။ ၂၄၁။

တပသရူပ (န) [တပသ + ရူပ] ရသေ့၏ -
အသွင် - သဏ္ဌာန်။ အရေ ဒုဋ္ဌဇဋိလ တံ

ရတ္တိ* စောရိကံ ကတွာ ဒိဝါ တပသရူပေန
စရသိ။ ဇာ၊ ဌ။ ၄။ ၂၉။

တပသလိင်္ဂ (န) [တပသ+လိင်္ဂ] ရသေ့၏ -
အသွင် - အပြင်။ ကေဝလံ ဇီဝိတဿေဝ
ဟေတု အယံ တပသလိင်္ဂေန စရတိ။ စရိ-
ယာ၊ ဌ။ ၁၈၄။

တပသဝေသ (ပ) [တပသ+ဝေသ] ရသေ့
၏ - အသွင် - သဏ္ဌာန်။ ပရိဝသိတိ ပဗ္ဗဇိ-
တွာ တပသဝေသေန ဝသိ။ သုတ္တနိ၊ ဌ။ ၂။
၂၀၉။ သယံ ပန...တပသဝေသေန နာဂ-
ဘဝနတော နိက္ခမိ။ စရိယာ၊ ဌ။ ၁၂၂-၃။
(-၂၁၉၊ ၂၃၅။ ဇာ၊ ဌ။ ၂။ ၆၂။ ဇာ၊ ဌ။ ၄။
၃၂၂။ ဇာ၊ ဌ။ ၅။ ၄၅၉။ ဇာ၊ ဌ။ ၇။ ၃၆၊ ၂၉၇။
မ၊ ဌ။ ၂။ ၁၃၃။)

တပသဝေသဓာရက (တိ) [တပသဝေသ+
ဓာရက] ရသေ့ အသွင်ကိုဆောင်တတ်သော၊
သူ။ ဇဋ္ဌိလောတိ အာဟရိမဇဋ္ဌာဓရော
တပသဝေသဓာရကော။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၉၁။

တပသဝေသဓာရိ (တိ) [တပသဝေသ +
ဓာရိ] ရသေ့အသွင်ကို - ဆောင်လေ့ရှိ -
ဆောင်တတ် - သော၊ သူ။ ဇဋ္ဌိလောတိ ဇဋ္ဌာ-
ဝန္တော တပသဝေသဓာရိနော။ ဥဒါန၊ ဌ။
၃၀၀။

တပသသတ (န) [တပသ+သတ] ရသေ့တို့
၏တရာ၊ တခုသောရသေ့။ တိဟိ တပသ-
သတေဟိ သဒ္ဓိ* နေရဉ္စရာယ နဒိယာ တိရေ
အဿမံ မာပေတွာ ဝိဟရတိ။ ထေရီ၊ ဌ။ ၂။
၅၂။ (-ဒိ၊ ဌ။ ၁။ ၂၃၈။ ဇာ၊ ဌ။ ၁။ ၁၅၇။ ဇာ၊
ဌ။ ၃။ ၁၃၁။)

တပသသန္တိက (န) [တပသ+သန္တိက] ရသေ့
၏ - အထံ - အနီးအပါး။ ဂစ္ဆတ ဘော
တပသသန္တိကံ။ မ၊ ဌ။ ၃။ ၆၁။

တာပသသဟဿပရိဝါရ (တိ) [တာပသသဟ-
ဿ + ပရိဝါရ] ရသေ့ ၁-ထောင် အခြံအရံ
ရှိသော (မောသရာဇာ-ရသေ့)။ တာပသ-
သဟဿပရိဝါရော အဇိတာဒိဟိ သဒ္ဓိံ....
အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ အပါဠာ ၂။ ၆။

တာပသသာသန (န) [တာပသ + သာသန]
ရသေ့တို့၏ - အဆုံးအမ - သာသနာ
(ဈာန်, အဘိညာဉ် တရား။) သာသနေတိ
တ္ထေ တာပသသာသနံ ဈာနဘိညာ စ။
မူလဋီ ၁။ ၂။

တာပသာကပ္ပသမ္ပန္န (တိ) [တာပသ + အာ-
ကပ္ပ + သမ္ပန္န] ရသေ့တို့၏ - အသွင်အပြင် -
အမူအရာ - နှင့်ပြည့်စုံသောသူ။ တာပသာ-
ကပ္ပသမ္ပန္နော ဘိက္ခုယ နဂရံ ပဝိသိတော
ရာဇဏံ ပါပုဏိ။ ဇာ ၁။ ၅၃၂။

တာပိဉ္ဇ (ဉ) (ပ) [တာပိ + ဆ(ဇ)။ တာပိ +
ဆဒ(ဇိ) + ၃။ ထောမ။ (တာပိစ္ဆ-သံ)] ပန်း
ညှိပင်။ တာပိဉ္ဇပတ္တဝါစကမေဝ။ ကင်္ခါ၊
ယော၊ မဟာဋီ ၂။ ၃၅။ တာပိယံ ဇာယ-
တိတိ တာပိဉ္ဇော (ဉော)၊ အညတ္ထေ
ဆော(ဇော)၊ ဗိန္နာဂမော။ ဓာန်၊ ဋီ ၅၇၃။
သုစိ။ (-အမရ၊ ၁၄။ ၆။)

တာပိတ (တိ) [တပ + တ + တ] ပူစေ - ကျို
ချက် - အပ်သော (ရေ-စသည်)။ တေနေဝ
ဘိက္ခုနာ တာပိတေန ဥဒကေန.... သဟ
အာမိသံ ဘုဉ္ဇန္တသာပိ သာမပါကာဒိ-
ဒေါသော န ဟောတိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၃၅။

တာပိတဥဒက (န) [တာပိတ + ဥဒက] ပူစေ -
ကျိုချက် - အပ်သော ရေ၊ ရေနွေး။ တာပိတ-
ဥဒကေနာပိ ဓောဝိတုံ ဝဇ္ဇတိ။ အံ၊ ဋီ ၂။
၂၀။ စူဠနိ၊ ၁။ ၁၁။

တာပိ (ထိ) [တပ + ဏိ] မြစ်အထူး။ (SURAT-
၏ အနီး သမုဒ္ဒရာနှင့်စပ်သော 'တာပိ'မြစ်၏
အမည်၊ ယမုနာမြစ်။ P.S.D.) တာပိ တု
သရိတာန္တရေ။ ဓာန်၊ ဋီ ၅၇၃။

တာပိယတိ (ကာ၊ ကမ္မ၊ ကြိ) [တပ + ယ + ဏယ
+ တေ။ ယ-ကျေ၊ တေ-ကို တိ-ပြု။] ပူပန်
စေအပ်၏။ လောင်မြိုက်အပ်၏။ စိတ္တံ ကိလိဿ-
တိတိ....တာပိယတိ၊ ဗာဓိယတိတိ အတ္ထော။
ပဋိသံ၊ ၁။ ၂၅။

တာပေတဗ္ဗ (တိ) [တပ + ဧေ + တဗ္ဗ] ပူပန်စေ
- လောင်မြိုက် - အပ်သော (အကုသိုလ်
တရား)။ တပနိယ (တိ) (၃) - ကြည့်။

တာပေတိ (ကာ၊ ကြိ) [တပ + ဧေ + တိ] (က)
ပူ - ပူလောင် - စေ၏။ ကျိုချက်၏။ မီးကင်၏။
မီးမြိုက်၏။ (ခ) ပူပန် - ဆင်းရဲ - စေ၏။
ညှိုးပန်း - နှိပ်စက် - ၏။ (က) တာပေတိ
- အပါ ၁။ ၄၁။ ဝိ၊ ၁။ ၁၁၇-ဂ။ ဝိ၊ သင်္ဂ-
ဟ။ ၁၂၀။ သံ၊ ၁။ ၂၇၅။ အဘိ၊ ၁။ ၃၇၁။
ပဋိသံ၊ ၁။ ၇၇။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၃၅။ တာပယတိ
- မဟာနိ၊ ၁။ ၆၂။ တာပေန္တိ - ဝိ၊ ၁။ ၄၀။
တာပေတိ - ဝိ၊ ၁။ ၁၀၀။ အံ၊ ၁။ ၂၂။
ဓမ္မာ၊ ၁။ ၁၃၅။ ထေရီ၊ ၁။ ၁၀၀။ တာပေ-
ယျာသိ - အံ၊ ၁။ ၂၂။ ဇာ၊ ၁။ ၅၆။
န တာပေသိ သသိ ယထာ။ အပါ၊ ၂။ ၂၁၉။
ထေရီ၊ ၁။ ၁၆၁။ (ခ) တာပေတိ - စရိယာ၊
၁။ ၄၉။ သီ၊ ၁။ ၁၁၁။ တာပေန္တိ -
ဝိ၊ ၁။ ၁၀၆။ အံ၊ ၁။ ၂၀။ တာပယန္တိ -
အပါ၊ ၁။ ၄၁၆။ ဇာ၊ ၁။ ၂၃။ ဇာ၊ ၁။ ၄၁၃။
၁၃၂။ တာပယန္တိ (ဇာ၊ ၁။ ၉၅) တိ ဒုက္ခာ-
ပေန္တိ။ ဇာ၊ ၁။ ၁၅။ တာပေယျ - သုတ္တနိ၊
၁။ ၁၂၆။ ထေရီ၊ ၁။ ၅၅၆။ တာပယေ -
သုတ္တနိ၊ ၁။ ၃၄၄။ ထေရီ၊ ၁။ ၃၇၀။ န တာပယေ-
(သံ၊ ၁။ ၁၉၀) တိ ဝိပဋိသာရေန န တာပေ-
ယျ န ဝိဗာဓေယျ (န ဝိဟေဋ္ဌေယျ၊ သိ၊
သျှာ)။ သံ၊ ၁။ ၂၅။ = စိတ္တဉ္စ ကာယဉ္စ
န တာပေယျ။ သံ၊ ၁။ ၂၇။

တာပေတုံ (ကာ၊ ကြိ၊ ဝိ) [တပ + ဧေ + တုံ] ပူစေ
ခြင်းငှါ၊ ကျိုချက်ခြင်းငှါ၊ ကျိုချက်အပ်သော
ငှါ။ ဥဒကံ ဝါ တာပေတုံ ဝဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၂။

၂၀၈။ ကင်္ခါဒီသစ်။ ၂၂၀။ (-မဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၊ ၈။
ဇာ၊ ၅။ ၂၇၂။)

တာပေတွာ (ကာ၊ ကြိ၊ ဝိ) [တပ+ဏေ+တွာ]
(၁) ပူစေ၍၊ (က) မီးကင်၍။ (ခ) ရှိ၊ -
မြိုက်-ညို-ထွန်း-၍။ (ဂ) နွေးစေ၍၊
နွေး၍။ (ဃ) ကျို-ချက်-၍။ (င) ထွန်း
တောက်ပစေ၍။ (စ) မီးပြောင်းဖြင့် မှတ်၍။
(၂) ပူပန် - ခြောက်သွေ့ - စေ၍။ (၃)
ကျေမှု - အရည်ပျော် - စေ၍။

(၁) ပူစေ၍။ အဂ္ဂိနာ တာပေတွာ။
ဝိ၊ ၅။ ၂၇၂။ ဥက္ကာယ တာပေတွာ။ သံ၊ ၃၊
၁။ ၁၆၆။ (- မဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၃၆။ ဓမ္မ၊ ၅။ ၁။ ၁၀၂။
ဥဒါန၊ ၅။ ၂၂၇။ ဝိမာန၊ ၅။ ၁၇။ ဇာ၊ ၅။ ၆။ ၈။
သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၆။ ဒီ၊ ၃။ ၁။ ၁၀။ သံ၊ ၃၊ ၁။
၂၉၃။)

(က) မီးကင်၍။ သာ တာပေတွာ ဂဗ္ဘံ
ပါတေသိ။ ဝိ၊ ၁။ ၁၀၈။ (- ဝိ၊ ၅။ ၂။ ၂၇၂။
ဝိ၊ ၅။ ၃။ ၁၁၃။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၅။ ၁၁၇။ ထေရ၊
၅။ ၁။ ၉၀။ ထေရ၊ ၅။ ၂။ ၃၃၃။ မဋ္ဌ၊ ၁။ ၇၀။
အနု၊ ၃။ ၂။ ၅၂။)

(ခ) ရှိ၊ -မြိုက်-ညို-ထွန်း-၍။ အလာ-
တေသု တာပေတွာ။ မဋ္ဌ၊ ၄။ ၉။ (ဂ) နွေး
စေ၍၊ နွေး၍။ အဂ္ဂိမှိ ဥစ္ဆာ တာပေတွာ
ကတံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၇၃။

(ဃ) ကျို-ချက်-၍။ ဥဒကံ တာပေ-
တွာ။ သံ၊ ၃၊ ၁။ ၂၂၄။ ကမ္မံ ကတွာတိ စေတ္တ
တာပေတွာ ဘူတိ။ မဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၁၈။ သတဝါရံ
တာပေတွာ ဥဒကေ ပက္ခိပိတွာ ဥဒ္ဓဋ္ဌသပ္ပံ
သတဓောတသပ္ပံ။ မဋ္ဌ၊ ၁။ ၇၈။ မူလ၊ ၃။ ၂။
၄၄။ နေတ္ထိ၊ ၃။ ၈၂။ ဖလံ ပိဋေတွာ တာပေတွာ
ဂဟေတဗ္ဗရသန္တိ အတ္ထော။ သံ၊ ၃၊ ၁။ ၃၂၂။
(-ဓမ္မ၊ ၅။ ၁။ ၂၉၃၊ ၃၂၃၊ ၃၂၉။ ဝိမာန၊ ၅။
၃၀၄။ ဇာ၊ ၅။ ၃။ ၆၆။ နေတ္ထိ၊ ၅။ ၂၇၀။ ဝိမတိ၊
၂။ ၁၈၆။ မဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၃။ နေတ္ထိ၊ ဝိ၊ ၃။ ၈။)

(င) ထွန်းတောက်ပစေ၍။ ဟုတာသ-
နောဝ တာပေတွာ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၃၆)တိ အဂ္ဂိ
ဝိယ တပေတွာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၅။ ၂၀၄။

(စ) မီးပြောင်းဖြင့် မှတ်၍။ သုဝဏ္ဏံ
တာပေတွာ ကောဇေတွာ။ ဓမ္မ၊ ၅။ ၂။ ၁၇။
ပုနပျုနံ တာပေတွာ ကောဇေတွာ။ မူလ၊ ၃။
၂။ ၈၇။ (-စရိယာ၊ ၅။ ၁၄၁။ သံ၊ ၃၊ ၁။ ၄၂၇။)

(၂) ပူပန် - ခြောက်သွေ့ - စေ၍။
ကာယိကစေတသိကဝိရိယေန တာပေတွာ
.... နိဗ္ဗိသေဝနံ ကရေတိ။ ဓမ္မ၊ ၅။ ၁။ ၁၈၃။

(၃) ကျေမှု - အရည်ပျော် - စေ၍။
တာပေတွာ နုပသမ္ပန္နော၊ ဒေတိ ဝဋ္ဋတိ
သာမိသံ။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၇။ ၂။ တာပေတွာတိ
ဝိလိယာပေတွာ။ ယင်း-ဒီ။

တာပေန္တိ (တိ) [တပ+ဏေ+အန္တိ။ ထိ-၌ တာ-
ပေန္တိ] (၁) ပူစေသော၊ (က) မီးကင်သော၊
သူ။ (ခ) ကျိုချက်သော၊ သူ။ (၂) ပူပန် -
ဆင်းရဲ-စေသော၊ သူ။ (၃) သတ္တာ တေဇံ
တာပေန္တော နိသိန္နော။ သံ၊ ၃၊ ၁။ ၂၇၂။ (က)
ဇန္တာသရေ ဥဒရဝဋ္ဋိ တာပေန္တဿ အသုစိ
မုစ္စိ။ ဝိ၊ ၁။ ၁၆၇-၈။ (-ဝိ၊ ၅။ ၂။ ၁၁၈။ ဝိမတိ၊
၁။ ၂၇၇။) (ခ) နဝနိတံ တာပေန္တဿ ဟိ
သာမံပါကော န ဟောတိ။ ဝိ၊ ၅။ ၂။ ၂၉၀။
ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၁။ ၁၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၃၀။

(၂) သုရာမေရယပါနမနုယုတ္တပုဂ္ဂလဿ
သုရာပါနတော ဝိရတိ တဿ ကာယံ စိတ္တဉ္စ
တာပေန္တိ သံဝတ္တတိတိ သုရာပါနဝိရတိ။ မ၊
၃။ ၁။ ၁၃၂။

တာပေန္တိ (ကာ၊ ကြိ) [တပ+ဏေ+အန္တိ] (က)
ပူစေကုန်၏။ (ခ) ပူပန်စေကုန်၏။ ညှဉ်း
ပန်း-နိပ်စက်-ကုန်၏။ တာပေတိ (က) ,
(ခ)-ကြည့်။

တာပေယျ (ကာ၊ ကြိ) [တပ + ဏေ + ယေျ]
ပူပန်-ဆင်းရဲ-စေရာ၏။ တာပေတိ (ခ)-
ကြည့်။

တာပေယျာသိ (ကာကြိ) [တပ + ဧ + ယျာသိ] ပူစေလော့၊ ကျိချက်လော့။ တာပေတိ (က)-ကြည့်။

တာပေသိ (ကာကြိ) [တပ + ဧ + ဤ] ပူစေပြီ။ တာပေတိ (က)-ကြည့်။

တာပေဟိ (ကာကြိ) [တပ + ဧ + ဟိ] ပူစေလော့၊ မီးကင်လော့။ တာပေတိ (က)-ကြည့်။

တာမရ (န) [တာမ + ရ + အ။ တာမံ ရဝတေ။ ဝါစပုတိ-ကြည့်။] ရေ။ (စစ်ပြီး-ချက်ပြီး-သော ထောပတ်။ P. S. D.) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

တာမရသ (န) [တာမရ + သိ + ရ] (၁) ကြာ။ (၂) (န, ဇ, ဇ, ယ ၄-ဂိုဏ်းရှိသော ၁၂-လုံး) တာမရသ-အမည်ရှိသော ဂါထာ၊ ကြာဂါထာ။ (ကြာနိ၊ ရွှေ၊ ကြေးနိ။ P. S. D., သိ-ဓာန်။) (၁) တာမရသမ္ပိ၊ တာမရံ ဇလံ၊ “တာမရံ သတမဏ္ဍော စေ”-တိ တန္တတန္တရံ၊ တတြ သေတိ တိဋ္ဌတိတိ တာမရသံ၊ ရော။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၆၇။ ပကေရုဟံ တာမရသံ၊ သာရသံ သရသိရဟမ်။ အမရ၊ ၁၀။ ၄၀။ တာမံ စ တဒြသံ စ တာမရသံ ပဒ္ဒမေ။ ဗျာချာသုဓာ၊ ဋီ။ (၂) ဘဝတိဟ တာမရသံ နဇဇာယော။ ဆန်း။ ၈၆။ ဣဟ ဝဒ “တာမရသံ” နဇဇာ ယး။ ဆန္ဒောမဉ္ဇရိ။ ၁၃။ (-ယင်း-ဗျာချာ။)

တာမလိ (န) [ယာဒိစ္စက-နာမ်] “တာမလိ” အမည်ရှိသော (တိုင်း၊ နိုင်ငံ)။ တာမလိ (ကမလိ၊ သျှာ၊ တမလိ၊ က) ဂစ္ဆတိ။ မဟာနိ။ ၁၂၀၊ ၃၂၆။ တိဂုဗ္ဗ-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

တာမလိတ္တိ (န) [ယာဒိစ္စက-နာမ်] “တာမလိတ္တိ” အမည်ရှိသော (သင်္ဘောဆိပ်)။ တာမလိတ္တိ (တာမလိတ္တိ၊ သျှာ) အနုပုတ္တော- (ဝိ၊ ၄၊ ၁။ ၇၂) တိ တာမလိတ္တိ နာမ တိတ္ထိ

သမ္ပတ္တော။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၇၃။ (-ဝိ၊ ၄၊ ၁။ ၇၄။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၅။) တာမလိတ္တိ အနုပုတ္တော၊ သတ္တာဟေနေဝ ဘူပတိ။ မဟာဝံသ၊ ၁၉။ ၆။ (-၁၁။ ၃၈။) (တာမလိတ္တိ-သည် သိရိဓမ္မာသောက-မင်းကြီး သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ ဒက္ခိဏသာခါ မဟာဗောဓိ တင်ပို့ရာ ရေဆိပ်ဖြစ်၏။ တမောလိတ္တိ-နှင့် တာမြလိပ္ပိ-ကား သင်္ခတဘာသာဝေါဟာရတည်း။ ၎င်းအမည်ဖြင့်ပင် (TAMRALIPTI) ဟု ခရစ်မပေါ်မီ ၃၂၇-ခုနှစ်လောက်က ဣန္ဒိယ ရှေးဟောင်းမြေပုံနှင့် ဟိမ အင်ပါရာမြေပုံများ၌ ရေးသားပါရှိသည်။ ၎င်းမြို့တည်ရာမှာ ယခုအခါ တမလုက် (TAMLUK) ခေါ် မြို့၏တည်ရာ လောင်ဂျီတွဒ် (၈၀) လတ္တီတွဒ် (၂၂) နှင့် (၂၃) အကြားအရပ်ပင်တည်း။ ပါကတဘာသာ၌လည်း မာဂဓဘာသာနှင့်အတူ တာမလိတ္တိ-ဟု လာရှိသည်။ ဗုဒ္ဓသာသနိကပဌဝိဝင်။ ၁၉၀။ D. P.-၌ တာမလိတ္တိ၊ တာမလိတ္တိ-ဟု ၂-ပုဒ် ခွဲတည်သည်။ A.D. ၄-ရာစုအစပိုင်းက တရုတ်ရဟန်းတော် ဖာဟိယန် သီဟိုဠ်ကျွန်းလာစဉ် (TAMLUK) မှ ရွက်သင်္ဘောဖြင့် လာခဲ့သည်။ D.P.။ WILHELM. GEIGER-၏ အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်၊ မဟာဝံသ၊ ၈၀။)

တာမလိတ္တိပဋန (န) [တာမလိတ္တိ + ပဋန] “တာမလိတ္တိ” အမည်ရှိသော သင်္ဘောဆိပ်။ ဥပဂစ္ဆာမိ ပဋနန္တိ တာမလိတ္တိပဋနံ ဥဒ္ဓိသဂစ္ဆာမိ။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၉။

တာမလိတ္တိယ (န) [ယာဒိစ္စက-နာမ်] တာမလိတ္တိယ-မြို့။ (ထိုမြို့၌ သုဒ္ဓိန္ဒမင်း၏ သားမြေးစဉ်ဆက်ဖြစ်ကြသူ ၉-ယောက် မင်းပြုဘူးသည်။) တေသံ ပစ္စိမကော ရာဇာ၊ သုဒ္ဓိန္ဒောနာမ ခတ္တိယော။ ပုတ္တာ ပပုတ္တကာ တဿ၊ နဝ ရာဇာ စ ခတ္တိယာ။ မဟာရဇ္ဇံ ကာရယိ သု၊ နဂရေ တာမလိတ္တိယေ။ ဒိပဝံသ၊ ၃။ ၃၃။

တမလိန္ဒတ္ထေရ (ပု) [တမလိန္ဒ+ထေရ] တမလိန္ဒ-ထေရ။ (ထိုထေရသည် ကောဇာသက္ကရာဇ် ၅၅၃-ခုနှစ် ဆပဋ္ဌ-ထေရ် သီဟိုဠ်မှ မြန်မာပြည် ပုဂံသို့ ပင့်ဆောင် လာခဲ့သော သီလိထေရ်၊ တမလိန္ဒထေရ်၊ အာနန္ဒာထေရ်၊ ရာဟုလာထေရ် ၄-ပါးတို့တွင် အပါအဝင်ဖြစ်၏။ ပုဂံ၌ သီဟိုဠ်ဂိုဏ်း၊ တမလိန္ဒ-ဂိုဏ်းတို့ကိုလည်း စတင်တည်ထောင်သည်။) သီလိထေရဉ္စ တမလိန္ဒထေရဉ္စ အာနန္ဒထေရဉ္စ ရာဟုလထေရဉ္စ အာနေသိ။ သာသနဝံသပုဒ်ပိကာ။ ၇၃။ (D. P. လည်းကြည့်။)

တမလိတ္တိ (န) [ယာဒိစ္စက-န-မ်] “တမလိတ္တိ အမည်ရှိသော (သင်္ဘောဆိပ်)။ တမလိတ္တိ-ကြည့်။ (သျှာ မူကဲ့။)

တယက (တိ) [တယု=တယ=တေ+ကျ] စောင့်ရှောက်-ကကွယ် - တတ်သောသူ။ အယမေဝ သမဏော ဂေါတမော ... မမတယကော။ ဒီ၊ ၁။ ၃၀၃။ သီ၊ ၁။ သစ်၊ ၂။ ၂၆၁။

တယတိ (ကြိ) [တယု=တယ=တေ (သန္တာနပါလနေ) + အ+တိ။ တာ+ယ+တိ။ နိတိ-ဓာ။ ၆၂၊ ၁၄၄၊ ၂၂၅။ ဓာတုတ္ထ။ ၁၆၁။] (၁) စောင့်ရှောက်တတ်၏။ (က) စောင့်စွမ်းနိုင်၏။ (ခ) ထောက်တည်-အားထား-ရာကို ပြု၏။ (ဂ) လုံခြုံစေ၏။ (၂) ချဲ့-ဖြန့်-၏။

(၁) စောင့်ရှောက်တတ်၏။ တယတိ-ဇာ၊ ၁။ ၅၆။ ဇာ၊ ၂။ ၁၃၇။ ဝိ၊ ၁။ ၁၅။ ဒီ၊ ၁။ ၁၁၀၊ ၂၃၇။ မ၊ ၁။ ၂။ ၁၀၀။ အဘိ၊ ၁။ ၂။ ၁၅၅။ ၂၃၇။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၁၀၉။ ပေတ၊ ၁။ ၇။ စရိယာ၊ ၁။ ၃၀။ ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၁၅၂။ ဇာ၊ ၁။ ၅၅၂။ ဇာ၊ ၁။ ၅၅၇။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၃၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၃၁။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၇၁။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၄၄၂။ ကင်္ခါ၊ ၁။ ၅၆။ ကင်္ခါ၊ ၁။ ၂၆၀။ ဒီ၊ ၁။ ၂၇၊ ၂၉၀၊ ၃၀၃။ သီ၊ ၁။ သစ်၊ ၁။ ၉၃။

၃၇၁။ သီ၊ ၁။ သစ်၊ ၂။ ၂၁၆။ မ၊ ၁။ ၂။ ၂၄၄။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၇၀၊ ၁၇၂၊ ၂၅၄။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၁၅၁၊ ၁၆၆။ အဘိ၊ ၀။ တာရ၊ ၁။ ၂။ ၁၃၂။ မဏိ-မဉ္ဇူ၊ ၁။ ၁၂၉။ နေတ္ထိ၊ ၁။ ၁၂။ တယတိတိယထူပဋိတဘယတော ပါလေတိ။ တေနာဟ “ရက္ခတိ” တိ။ ကတ္တု၊ သာဓနမေတံ။ သီ၊ ၁။ သစ်၊ ၂။ ၂၆၂။ တယန္တိ - မိလိန္ဒ၊ ၁။ ၁၀၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၂။ တယထမ(ဇာ၊ ၂။ ၂၅၅)န္တိ ရက္ခထ မံ။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၁၀၁။ တယတေ-သုတ္တနိ၊ ၁။ ၃၇၁။ ဇာ၊ ၂။ ၂၃၃။ မဟာနိ၊ ၁။ ၉၃။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၁၀၀။ ဇာ၊ ၁။ ၅၅၂။ ၁၀။ ဇာ၊ ၁။ ၅၅၇။ မဟာနိ၊ ၁။ ၂၁၆။ တယန္တု-ဇာ၊ ၂။ ၂၀၉။ ဇာ၊ ၁။ ၅၅၇။ တယသု-ဓမ္မ၊ ၁။ ၁၃၉။ တယိသမိ-ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၂၃၁။

(က) စောင့်စွမ်းနိုင်၏။ နေဝ ရူပဗလံ တယတိ(သံ၊ ၂။ ၄၄၃)တိ နေဝ ရူပဗလံ တယိတုံ ရက္ခိတုံ သက္ကောတိ။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၁၂၆။ (-ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၃၁၂။ ဇာ၊ ၁။ ၅၅၇။ ၃၀၇။)

(ခ) ထောက်တည်-အားထား-ရာကို ပြု၏။ (ဂ) လုံခြုံစေ၏။ တယတိ အဝဿယ ကရေတိတိ တာတာ။ သီ၊ ၁။ သစ်၊ ၂။ ၁၇၀။ န တာယတေ'ဘာဝသုပနိတ(ဇာ၊ ၁။ ၂၂၀)-န္တိ အဘာဝဿ အဝုဗ္ဗိယာ ဝသံ ဥပနိတံ တံ န ရက္ခတိ န ဂေါပေတိ။ ပတိဋ္ဌာ ဟောတုံ န သက္ကောတိ။ ဇာ၊ ၁။ ၅၅၇။ ၂၁၆။

(၂) ချဲ့-ဖြန့်-၏။ ပုနာတိ စ ကုလ-ဝံသံ တယတိ စာတိ (ပုနာတိ ကုသဝံသံ တယတိတိ ဝါ သီ၊ ၁။) ပုတ္တော။ ထေရ၊ ၁။ ၁။ ၁၉။

တယတိ (ကမ္မ၊ ကြိ) [တာ + ကျ + တေ။ တေ-ကို တိ-ပြု။ မောဂ်၊ ၅။ ၁၃၇။] စောင့်ရှောက်အပ်၏။ ကမ္မေ ကျော၊ ဝေ ဉာယတိ တယတိ။ ပဋိကာ၊ ၅။ ၁၃၇။ (ယင်း-ကို

အဘယာဆရာတော် ကတ္တုရုပ် ဆုံးဖြတ်၏။
မောင်၊ သျှကြည့်။)

တာယတိ (ကမ္မကြံ) [တနု+ယ+တေ။ တနု+
ကျ+တေ] (၁) ချဲ့-ဖြန့်-အပ်၏။ (၂)
ဖြစ်၏။ (၃) ထွက်၏။ (၁) (ရူ။၅၂။ မောင်၊
၅။၁၃၈-နှင့် ယင်း-သျှကြည့်။) (၂) ပတာ-
ယတိ (အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၈)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။ (၃)
ပတာယန္တိ (ဒိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၆)-
နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

တာယတေ (ကြံ) [တေ+အ+တေ] (၁)
စောင့်ရှောက်၏။ (က) ထောက်တည်-အား
ထား-ရာကို ပြ၏။ (ခ) လုံခြုံစေ၏။ တာယ-
တိ (၁)(ခ)(ဂ)-ကြည့်။

တာယတေ (ကမ္မကြံ) [တနု+ယ+တေ။ တနု
+ကျ+တေ] ချဲ့-ဖြန့်-အပ်၏။ (ရူ။၅၂။
မောင်၊၅။၁၃၈-နှင့် ယင်း-သျှကြည့်။)

တာယထ (ကြံ) [တေ+အ+ထ] စောင့်ရှောက်
ကုန်လေ့။ တာယတိ (၁)-ကြည့်။

တာယန (န) [တာယ=တာယ=တေ + ယု]
(၁) စောင့်ရှောက် - ကာကွယ် - ခြင်း။
စောင့်ရှောက် - ကာကွယ် - မူ။ (တိ)(၂)
စောင့်ရှောက် - ကာကွယ် - တတ်သော။
(က) နိဗ္ဗာန်။ (ခ) ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ။ (၁)
တတော တာယနံ ရက္ခဏကမ္မံ ကတံ တယာ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆။ တာယနတော ရက္ခဏတော
ခတ္တာ နိရုတ္တိနယေန။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၇။
(-မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၇။၁။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၁၉။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊
၂။၁၆။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၁၃၊၃၂၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။
၃၀၄။)

(တိ)(၂)(က) တာဏဂတ၊ တာဏပုတ္တ-တို့
ကြည့်။ (ခ) နတ္ထိ တာယိတာ (မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၃) တိ
တာယနော ရက္ခဏော နတ္ထိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။
၁၃၂။

တာယန (ပ) [ယာဒိစ္ဆက-နာမ်] “တာယန”
အမည်ရှိသော (နတ်သား)။ တာယနော

ဒေဝပုတ္တော။ သံ၊၁။၄၆-၇။ အောက်ပုဒ်လည်း
ကြည့်။

တာယနဂါထာ (တိ) [တာယန+ဂါထာ] “တာ-
ယန” နတ်သား - ရွတ်ဆို - လျှောက်ထား -
အပ်သော ဂါထာ။ ဥဂ္ဂဏှာထ ဘိက္ခဝေ
တာယနဂါထာ။ သံ၊၁။၄၇။

တာယနဋ္ဌ (ပ) [တာယန+အတ္ထ] စောင့်ရှောက်
- ကာကွယ် - ခြင်း ဟူသော - အနက် -
သဘော။ တာယနဋ္ဌနာ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၀) တိ
ရက္ခနဋ္ဌေန။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၂၇။ (- သံ၊ဋ္ဌ၊၃။
၁၄၉။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၈၁၊၃၈၈။)

တာယနတ္ထ (ပ) [တာယန+အတ္ထ] အထက်
ပုဒ်နက် ကြည့်။ သကလသံသာရဗျသနတော
တာယနတ္ထေန တာဏံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၇၃။

တာယနသုတ္တ (န) [တာယန+သုတ္တ] တာယန
သုတ်။ တဏှာအလျဉ်-နှင့် ကာမတရားတို့
ကို မဖြတ်တောက်၊ မပယ်နုတ်ခဲ့ပါလျှင် ဈာန်
တရားမရနိုင်ကြောင်း၊ ရော့ရဲရဲ လုံ့လရှိသော
ရဟန်းအဖြစ်သည် ကိလေသာမြှူကို မိမိ
အပေါ် သွန်းလောင်းနေသည်မည်ကြောင်း၊
မကောင်းမှုကို ရှောင်ရှား၍ နောင်တတဖန်
မပူပန်ရသော ကောင်းမှုကို ပြုကျင့်ခြင်းသာ
မြတ်ကြောင်း၊ မကောင်းသဖြင့် ကိုင်ဆွဲအပ်
သော သမန်းမြက်သည် လက်ကို ရှသကဲ့သို့
မကောင်းသဖြင့် သုံးသပ်အပ်သော ရဟန်း
အဖြစ်သည် ငရဲသို့ ဆွဲချတတ်ကြောင်း၊ ရော့
ရဲရဲပြုသောအမှု၊ ညစ်ညူးသောအကျင့်၊ ယုံ
မှားသဖြင့် အောက်မေ့အပ်သော ဗြဟ္မ-
စရိယတို့ အကျိုးမများကြောင်း စသည်ဖြင့်
တာယန-နတ်သား လျှောက်ထားအပ်သော
စကားကို လက်ခံဟောပြော သုတ်။ သံယုတ္တ-
နိကာယ၊ သဂါထာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၂-သံ
ယုတ်၊ ၁-ဝဂ်၊ ၈-သုတ်။ သံ၊၁။၄၆-၇။ သံ၊
ဋ္ဌ၊၁။၉၉၊၁၀၀။

တယန္တ (တိ) [တေ+အ+အန္တ။ ထိန္ဒ တာ-
ယန္တ] စောင့်ရှောက် - ကာကွယ် - တတ်
သောသူ။ တတော တယန္တာ န သန္တိ။
သံဋီ၊ ၁။ ၆၅။ တာရ-ဒေါင်ကွင်းလည်းကြည့်။

တယန္တ(ကြိ) [တေ+အ+အန္တ] စောင့်ရှောက်
ကုန်၏။ တာယတိ (၁)-ကြည့်။

တယန္တ(ကြိ) [တေ + အ + အန္တ] စောင့်
ရှောက်-ကာကွယ်-ကုန်လော့။ တာယတိ
(၁)-ကြည့်။

တယသု(ကြိ) [တေ+အ+သု] စောင့်ရှောက်
-ကယ်တင်-လော့။ တာယတိ (၁)-ကြည့်။

တယိတုံ (ကြိ၊ ဝိ) [တေ+တုံ] စောင့်ရှောက်-
ကာကွယ် - ခြင်းငှါ။ တယိတုံ (မ၊ ဌ၊ ၃။
၂၁) နှိ ဇာတိအာဒိဗျသနတော ရက္ခိတုံ။
မ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၄၅။ (-သံ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၂၆။ ဇာ၊ ဌ၊ ၃။
၁၉၈။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၃၈၈။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၉၆။)

တယိတု (တိ) [တေ+တု] စောင့်ရှောက်-
ကာကွယ်-တတ်သော၊ အားထား-မှီခို-
ရာဖြစ်ထိုက်သောသူ။ ယော တာယိတာ၊
သော သဟသံ ကရေတိ (ဇာ၊ ၁။ ၂၄) တိ
ယောမယံ တာယိတာ ရက္ခိတာ အဝဿယော
ဘဝိတုံ အရဟတိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၃၆။ (-မဟာနိ။
၃၃။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၆၅။ မဟာနိ၊ ဌ၊ ၁၃၂။ ပဋိသံ၊
ဌ၊ ၂။ ၂၀။)

တယိဿာမိ (ကြိ) [တေ+အ+ဿာမိ] စောင့်
ရှောက်-ကယ်တင်-ရလိမ့်အံ့။ တာယတိ
(၁)-ကြည့်။

တယေတု (တိ) [တယ+တု။ အာဂုံ လူ-ကို
ပေး-ပြု။] စောင့်ရှောက် - ကာကွယ် - တတ်
သောသူ။ တာယေတာ (ပဋိသံ၊ ၁၂၄) တိ
ရက္ခိတာ။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၀။

တာရ (န၊ ထိ) [တရ+ဏ။ တာ+အရ+အ။
တာယတိ အဝိဇဟနဝသေန အာကာသံ
အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၂၂—ပ-ပ-ဗ-သ-စ

ပါလေတိတိ တာရာ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၉၃။
ကတ္တဗ္ဗံ တရန္တိ လောကာ တောယာတိ
တာရာ၊ အတ္တနော ဝိထိ တာယန္တိ အရတိ
ဂစ္ဆတိတိ ဝါ တာရာ၊ တာရေတိ ဝါ လော-
ကေ အဟိတတောတိ တာရာ၊ အယဉ္ဇ
တာရကာ ဥဋ္ဌ၊ စ ဧတေ တယော အပုမေ။
ဓာန်၊ ဋီ၊ ၅၇။ တာရယတိ ဗောဓယတိတိ
တာရော။ ယင်း-၁၃၇။ (-မောဂ်။ ပဋိကာ၊ ၅။
၄၉။ သူစိ။) (၁) (က) မျက်နှက်ဝန်း။
(ခ) မျက်စိနာ၊ တိမ်သလာ။ (၂) (က)
နက္ခတ်။ (ခ) (ယင်း-မှကြွင်းသော) - ကြယ်
-တာရာ-ဂြိုဟ်။ (ဂ) ကြယ်-တာရာ-ပုံ
သဏ္ဌာန်။ (တိ) (၃) အလွန်မြင့် - အလွန်
ကျယ် - မြင့်လွန်း - ကျယ်လွန်း - သော
(အသံ)။ ('တိ' တောက်ပ - ကြည်လင် -
ကောင်း - အရသာရှိ - သော။ 'ပု' လှပ -
စင်ကြယ် - ကြီး - သော ပုလဲ၊ ဗိဿဏိုး၊
သိဝ-တို့၏ ဂုဏ်ရည် ဂုဏ်ပုဒ်၊ နားလည်ရန်
ခက်သော ဝဏ္ဏ = အက္ခရာ။ 'န' ပုလဲ။
P.S.D. ။)

(၁), (၂) (က), (ခ) တာရာ'ကိုမဇ္ဈေ
နက္ခတ္တေ။ အက္ခိမဇ္ဈေ ယာ "သူလာ" တိ
ဂုတ္တာ။ နက္ခတ္တေ သတ္တဝိသတိဝိဓေ၊ တဒ-
ညေသု စ တာရာ လူတ္တိ။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ဋီ၊ ၉၀၄။
(၂) တာရာဝ သူရိယောဒယေ။ အပ၊ ၂။
၂၁၉။ ပဘာတေ ဝိယ တာရာယော၊ န ဒိဿန္တိ
ဇိနောရသာ။ ဝေရီ၊ ဌ၊ ၁၄၉။ (-ဓာန်၊ ၅၇။)
(ဂ) တာရာ စ မုတ္တကာ မယာ။ မဟာဝံသ၊
၂၇။ ၃၃။

(တိ) (၃) ဥစ္စတရေ ရဝေ တာရော။
တာရာဒယော တယော ဝါစ္စလိဂ်တ္တာ တိသု။
တာရော ဓနိ၊ တာရာ ဝါဏိ၊ တာရံ ရုတံ
လူစ္စာဒိ။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ဋီ၊ ၁၃၇။ (- ၉၀၄။)
တာရော ဘျူစုံ။ အမရ၊ ၇။ ၂။

တာရက (န၊ ထိ) [တရ+ဏ္ဍ။ တာရာ ဝေ
ဏ္ဍ။ တာရကာ။ ဓာန်၊ ဋီ၊ ၅၇။] (၁) (က)

မျက်နှာဝန်း။ (ခ) မျက်စိနာ၊ တိမ်သလာ။
(၂) (က) နက္ခတ်။ (ခ) (ယင်း-မှ ကြွင်း
သော) - ကြယ်-တာရာ - ဂြိုဟ်။ (တိ) (၃)
ကြယ်-တာရာ - နက္ခတ် - ဂြိုဟ်-၌ဖြစ်သော
(အရောင်, အဆင်း)။ (၄) စောင့်ရှောက်-
ကာကွယ်-ကယ်တင်-ပို့ဆောင်-တတ်သော၊
သူ။ (လှေသမား၊ ပဲ့သူကြီး=ပဲ့ကိုင်၊ အသူရာ
အထူး၊ မျက်နှာဝန်း။ ထောမ။ စိန္တာမဏိ။)

(ခ) (၂) ဘေ တာရကာ နေတ္ထမဇ္ဈေ။
ဘေ နက္ခတ္တေ။ နေတ္ထမဇ္ဈေ “သူလာ”တိ
ချာတေ။ ဓာနံ၊ ဓာနံ၊ ခု။ ၁၀၀၂။ (၂) (က)
(ခ) ဧတ္ထကံ ဌာနံ ဂတေ စန္ဒေ ဝါ တာရ-
ကာယ ဝါ ဥဋ္ဌဟိဿာမိ။ အံ၊ ဌ။ ၂။ ၈၄။
(က) တာရကာ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၁၃)တိ နက္ခတ္တာနိ။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၁၂၆။ (-အမရ၊ ၃။ ၂။)

(တိ) (၃) နတ္ထိ (အတ္ထိ) တာရကာနိ
ရူပါနိ၊ နတ္ထိ (အတ္ထိ) တာရကာနံ ရူပါနံ
ဒဿာဝီ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၆၂။ (၄) တာရကော သဗ္ဗ-
ပါဏိနံ။ အပါ၊ ၂။ ၂၅၃၊ ၂၅၂။ တာရကော
(ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၄၄)တိ စတုရောသတာရကော။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၂၃၀။

တာရကော (ပု၊ ပါ၊ ၆) - အပါ၊ ၁။ ၃၇၉။
အပါ၊ ၂။ ၅၉၁၊ ၂၊ ၅၃၂၊ ၂၅၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၄၄။
ထေရ၊ ဌ။ ၁။ ၂၈၆။ ထေရီ၊ ဌ။ ၈၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။
၂၃၀။

တာရကာ (ထိ၊ ပါ၊ ၆) - ဝိမာနံ၊ ၁၀၊
၁၊ ၃၉၊ ၆။ ပေတံ၊ ၁၃၉။ ဇာ၊ ၁။ ၃၃၈။ ဇာ၊
၂။ ၁၃။ ဓမ္မ၊ ဌ။ ၁။ ၂၃။ ဝိမာန၊ ဌ။ ၄၆။ ပေတ၊
ဌ။ ၆၆။ ဇာ၊ ဌ။ ၁။ ၅၂၉။ ဇာ၊ ဌ။ ၆။ ၂၉၉။
တာရကာ (ထိ၊ ပါ၊ ၆) - အပါ၊ ၂။ ၁၅၁၊ ၂၊ ၃၉။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၁၃၊ ၃၅၀။ ဇာ၊ ၁။ ၁၂။ ဇာ၊ ၂။ ၂၅။
အဘိ၊ ဌ။ ၁။ ၄၇။ ထေရီ၊ ဌ။ ၁၆၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။
၁၂၂၊ ၁၂၆၊ ၂၄၄။ ဇာ၊ ဌ။ ၁။ ၂၂၊ ၂၇၆။ ဒီ၊ ဌ။
၂။ ၃၁။ ဒီ၊ ဌ။ ၃။ ၄၃။ မ၊ ဌ။ ၃။ ၃၄၁။ နေတ္ထိ၊ ဝိ။
၃၀၅။ တာရကာနိ (န၊ ပါ၊ ၆) - ဒီ၊ ၂။ ၂၆၂။

တာရကံ (ထိ၊ ဒု၊ ၆) - အပါ၊ ၁။ ၁၈၄။ ပေဋ-
ကော၊ ၃၂၆။ ဇာ၊ ဌ။ ၁။ ၁၂၃။ တာရကာနိ (န၊
ဒု၊ ၆) - နေတ္ထိ၊ ဝိ။ ၁၀၈။ တာရကာယ (ထိ၊ တ၊
၆) - ဝိ၊ ဌ။ ၂။ ၁၀၆။ တာရကာယ (ထိ၊ ဆ၊
၆) - သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၁၈။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၁၈။ ဒီ၊
ဌ။ ၂။ ၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဌ။ ၁။ ၃၃၅။ တာရကာနံ (ထိ၊
ဆ၊ ၆) - ဇာ၊ ၁။ ၂၂၉။ ဇာ၊ ၂။ ၁၀။ ဝိမာန၊
ဌ။ ၂၉၆။ အပါ၊ ဌ။ ၂။ ၁၆၆။ ဇာ၊ ဌ။ ၅။ ၁၅၇၊
၄၅၅။ မဟာနိ၊ ဌ။ ၂၂၉။ တာရကာယ (ထိ၊
သ၊ ၆) - အံ၊ ဌ။ ၂။ ၈၄။

တာရကံ (ပု) [ယာဒိစ္စက-နာမ်] “တာရကံ”
အမည်ရှိသော (စက္ကဝတ်မင်း)။ အဋ္ဌပညာသ-
ကပ္ပ (အပါ၊ ၁။ ၅၆။ အပါ၊ ဌ။ ၁။ ၃၄၄) - ကြည့်။

တာရကံ (န၊ ထိ) [တာရကံ + ဂဏ။ နောက်ပုဒ်
ကျေ။] ကြယ် - တာရာ - နက္ခတ် - ဂြိုဟ်-
တို့၏ အပေါင်း။ တာရကာနံ (ဇာ၊ ၁။ ၂၂၉) နှိ
တာရကဂဏမဇ္ဈေ။ ဇာ၊ ဌ။ ၄။ ၁၀၁။

တာရကဂဏံ (ပု) [တာရကံ + ဂဏံ] အထက်
ပုဒ်နက် ကြည့်။ ယထာ ဟိ တာရကဂဏာ
စန္ဒံ ပရိဝါရေန္တိ။ ဇာ၊ ဌ။ ၅။ ၁၅၈။ (- သာ-
ရတ္ထ၊ ၁။ ၁၂၅။)

တာရကဂဏမဇ္ဈံ (ပု၊ န) [တာရကဂဏံ + မဇ္ဈံ]
ကြယ် - တာရာ - နက္ခတ် - ဂြိုဟ် - အပေါင်း
၏ အလယ်။ တာရကံ - ကြည့်။

တာရကဇာတံ (န) [တာရကံ + ဇာတံ] ကြယ်
- တာရာ - နက္ခတ် - ဂြိုဟ် - တို့၏ အပေါင်း။ ဥဒ္ဓံ
တာရကဇာတာဝါ (ဇာ၊ ၂။ ၂၀၄) တိ ... ဥဒ္ဓံ
တာရကဇာတာ ဝိယ ခါယတိ။ ဇာ၊ ဌ။ ၆။
၂၄၄။ ဇာတ-သဒ္ဓေါ သမူဟတ္ထော။ မဟာ-
နိပါတ်၊ ဥမင်္ဂ-ဇာတ်၊ ဌ။ ပေ။

တာရကရာဇံ (ပု) [တာရကံ + ရာဇံ] ကြယ် -
တာရာ - နက္ခတ် - ဂြိုဟ် - တို့၏ မင်း၊ လဗိမာနံ။
ဒီပေ တာရကရာဇာဝံ။ ဝိ၊ ၅။ ၃၊ ၇။ ဝိ၊ ဌ။ ၁။

၄၇။ တာရကရာဇာ နာမ စန္ဒော။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။
၆။ (-အပါဠာ၊၁။၂၅၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၀၃။
သာရတ္ထ၊၂။၂၁၆။ ဝိမတိ၊၁။၃၂။)

တာရကရာဇသန္နိဘ (တိ) [တာရကရာဇ+သန္နိ-
ဘ] လဗိမာန်နှင့်တူသော။ တာရကရာဇ-
သန္နိဘော(ဇာ၊၁။၃၅၅)တိ ယထာ တာရက-
ရာဇာ ကာဠပက္ခေ ခိဏော၊ ပုန ဇုဏ္ဍပက္ခေ
ပူရတိ၊ န ဧဝံ သတ္တာနံ ဝယော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။
၅၀၃။

တာရကရူပ (န) [တာရက^၁+ရူပ] (၁)
(နက္ခတ်မှ ကြွင်းသော) -ကြယ်-တာရာ-
ဂြိုဟ်။ (၂) ကြယ်၊ တာရာ၊ နက္ခတ်၊ ဂြိုဟ်။
(ယင်း တို့သည် နတ်ဗိမာန်ချည်း ဖြစ်ကြ၏။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၅။) (၃) ကြယ်-
တာရာ-နက္ခတ် - ဂြိုဟ် - အပေါင်း။ (၄)
ကြယ် - တာရာ - နက္ခတ် - ဂြိုဟ် - ၏ -
အရောင် - အဆင်း။

(၁) နက္ခတ္တာနိ တာရကရူပါနိ (ဒီ၊၃။
၇၁)တိ ကတ္တိကာဒိနက္ခတ္တာနိ စေဝ သေသ-
တာရကရူပါနိ စ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၂။ ယေသု ကတ္တိ-
ကာဒိနက္ခတ္တသမညာ၊ တာနိပိ တာရကရူပါ-
နိယေဝါတိ ဝုတ္တံ “သေသတာရကရူပါနိ
စာ”တိ၊ နက္ခတ္တသညိတတာရကရူပတော
အဝသိဋ္ဌတာရကရူပါနိတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။
၄၅။ (-အံ၊၁။၃၈၆-၇။ အံ၊၂။၄၆၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၂။၃၁၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၄၈။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၉။)

(၂) ယာ ကာစိ တာရကရူပါနံ ပဘာ။
သံ၊၂။၁၂၇။ သံ၊၃။၄၁။ အံ၊၂။၃၂၁။ အံ၊၃။
၂၇၄။ ဣတိဝုတ်။၂၀၈။ တာရကရူပါနန္တိ
ဇောတိနံ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၈၆။ (-မ၊၂။၁၇၆။
အဘိ၊က။၂၄၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၊၁၅။ သာ-
ရတ္ထ၊၃။၁၄၇။)

(၃) ဂေါရူပ (ကင်္ခါ၊ယော၊မဟာဋ္ဌိ၊၂။
၆)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

(၄) တာရကရူပံ ဝိယာ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၇၇)တိ တာရကာယ ပဘာရူပံ
(သရူပံ)ဝိယ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၁၈။ ဝိမတိ၊၁။
၂၁၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၃၃၅။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၆။
ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၂၁၈။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၉။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။
၇၄။ ဝဇီရ၊၁၅၂၊၁၅၃။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၅၁၈။
နေတ္ထိ၊ဋ္ဌိ၊၁၃၄။)

တာရကရူပပွဘာ (ထိ) [တာရကရူပ + ပဘာ]
ကြယ် - တာရာ - နက္ခတ် - ဂြိုဟ် - တို့၏
အရောင်။ တာရကရူပေသု တာရကရူပပွဘာ
နတ္ထိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။ သာရတ္ထ၊၃။၁၄၇။

တာရကဝဏ္ဏာဘ (တိ) [တာရက^၁ + ဝဏ္ဏ +
အာဘာ] ကြယ် - တာရာ - နက္ခတ် -
ဂြိုဟ်-တို့၏ အဆင်း၊ အရောင် ရှိသော။ နှုန
တာရကဝဏ္ဏာဘော၊ ယံ ကိဉ္စိ မနသိစ္ဆသိ။
ဇာ၊၁။၃၉၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၉၄။

တာရကသညာ (ထိ) [တာရက^၁ + သညာ]
ကြယ်-တာရာ-နက္ခတ်-ဂြိုဟ် - ဟူသော
အမှတ် ‘သညာ’။ သော တာရကသညာယ
သတ္တံ တာရေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၃။ (-မဟာနိ၊
ဋ္ဌ။၂၄၂။)

တာရကသမူဟ (ပု) [တာရက^၁ + သမူဟ]
ကြယ် - တာရာ - နက္ခတ် - ဂြိုဟ် - တို့၏
အပေါင်း။ သဗ္ဗေ တာရကသမူဟေ အာ-
ဘာယ မဒ္ဒမာနော။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၀။

တာရကာကိဏ္ဍ (တိ) [တာရက^၁ + အာကိဏ္ဍ]
ကြယ် - တာရာ - နက္ခတ် - ဂြိုဟ် - တို့ဖြင့်
ရောပြွမ်းသော (ကောင်းကင်)။ နဘံ စ
တာရကာကိဏ္ဍံ။ ပဋိသံ၊၄၁၉။

တာရကာဂဏ (ပု) [တာရကာ + ဂဏ] ကြယ် -
တာရာ - နက္ခတ် - ဂြိုဟ် - တို့၏ အပေါင်း။
နက္ခတ္တရာဇာရိဝ တာရကာဂဏံ။ ဝိမာန၊၂၀။
(-ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၈၀။)

တာရကာဓိပ (ပု) [တာရက + အဓိပ] ကြယ်-
တာရာ - နက္ခတ် - ဂြိုဟ် - တို့၏ - တို့တွင် -
အကြီးအကဲဖြစ်သော (လဗိမာန်)။ “တာ-
ရကာဓိပ ဒိဿတိ” တိ ကေစိ ပဌန္တိ၊ တေသံ
တာရကာဓိပါတိ အဝိဘတ္တိကနိဒ္ဒေသော၊
တာရကာနံ အဓိပေါ ဟုတွာ ဒိဿတိ။
ဝိမာနာဌ။ ၂၉၆။

တာရကာဓိပတိ (ပု) [တာရက + အဓိပတိ]
အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ တာရကာဓိပတိ-
(ဝိမာန။ ၁၀၉) တိ တာရကာနံ အဓိပတိ။
ဝိမာနာဌ။ ၂၉၆။

တာရကိတ (တိ) [တာရကာ + ကိတ] ဖြစ်သော
- ကြယ် - တာရာ - နက္ခတ် - ဂြိုဟ် - ရှိသော
(ကောင်းကင်)။ တာရကာ သဉ္ဇာတာ အဿ
တာရကိတံ၊ ဂဂနံ။ မောဂ်၊ ၄။ ၄၅။

တာရကဏပရိဝေဌိတရူပ (တိ) [တာရကဏ +
ပရိဝေဌိတ + ရူပ] ကြယ် - တာရာ - နက္ခတ် -
ဂြိုဟ် - အပေါင်းသည် - ရပ်ပတ် - ခြံရံ -
သိုင်းဝိုင်း - အပ်သည်၏ အဖြစ် ဟူသော
သဘောရှိသော (လဗိမာန်)။ ဂစ္ဆတိ နိလ-
ပထေ ဝိယ စန္ဒော၊ တာရကဏပရိဝေဌိတ-
ရူပေါ။ ဝဇီရ။ ၄၂၆။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၄၇၊
(ဏာ-၌ ဆန်းကြောင့် ဒိဿ။)

တာရကိတ (တိ) [တာရ + အကိတ] ကြယ် -
တာရာ - နက္ခတ် - ဂြိုဟ် - တို့ဖြင့် မှတ်သား
အပ်သော (ကောင်းကင်)။ ကရေန္တာ ဂဂနံ
သဗ္ဗံ၊ ဒိဝါ တာရကိတံ ဝိယ။ မဟာဝံသ၊
၇၃။ ၁၁၀။ (- ဂ၃။ ၄၁။)

တာရဏ (န) [တရ + ဏေ + ယု] လွန်မြောက်စေ
ခြင်း။ တထာ ကရုဏာဂ္ဂဟဏေန ပရေသံ
တာရဏံ။ ဒီ၊ ၁။ ၁၉။ အံ၊ ၁။ ၁၁။ နေတ္ထိ၊ ၆။
ဂ။ (- ဣတိဝုတ်၊ ၁၄၄။)

တာရဏသမတ္ထ (တိ) [တာရဏ + သမတ္ထ] လွန်
မြောက်စေခြင်းငှါစွမ်းနိုင်သော။ လောကာနံ

တာရဏသမတ္ထော ဗုဒ္ဓဘာဝေါ။ နေတ္ထိ၊ ၆။
၁၅၉။

တာရဏိယ (တိ) [တရ + ဏေ + အနိယ] လွန်
မြောက်စေ - အပ် - သင့် - ထိုက် - သော၊
ကယ်တင် - ပို့ဆောင် - အပ် - သင့် - ထိုက် -
သော။ သူ။ တာရဏိယေ တာရယိတွာ၊ ဗော-
ဓနိယေ စ ဗောဓယိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၃။ = တာရ-
ယိတဗ္ဗေ၊ တာရယိတံ ယုတ္တေ သဗ္ဗေ ဗုဒ္ဓဝေ-
နေယျေတိ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁၉၁။

တာရန္တရ (န) [တာရာ + အန္တရ] နက္ခတ်အထူး၊
စိတြ-နက္ခတ်။ တာရန္တရေ စိတ္တနက္ခတ္တေ။
ဓာနံ၊ ၆။ ဂ၃၈။

တာရယ (ကာ၊ ကြိ) [တရ + ဏယ + ဟိ] လွန်
မြောက်စေလော့၊ ကယ်တင် - ပို့ဆောင် -
လော့။ တာရေတိ (၂) - ကြည့်။

တာရယတိ (ကာ၊ ကြိ) [တရ + ဏယ + တိ] (၁)
ကူးသွားစေ၏၊ (မြစ်-စသည်၏ တဖက်ကမ်း
သို့) - ရောက်စေ - ပို့ဆောင် - ၏၊ ကူးတို့ပို့၏။
(၂) လွန်မြောက်စေ၏၊ (ဘေးမရှိရာအရပ်
သို့) - ရောက်စေ - ပို့ဆောင် - ၏၊ ကယ်တင်
၏။ တာရေတိ (၁)၊ (၂) - ကြည့်။

တာရယန္တ (တိ) [တရ + ဏယ + အန္တ] ကူး -
လွန်မြောက် - စေသော၊ ကယ်တင် - ပို့
ဆောင် - သော။ သူ။ တာရယန္တော (ပါဠိ) -
အပါ၊ ၂။ ၁၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၀၅။ ထေရီ၊ ၁။ ၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊
၄။ ၇၂-၃။ တာရယန္တံ (ဒါဠိ) - အပါ၊ ၁။ ၂။
၁၆၂။ တာရယန္တဿ (ဆါဠိ) - မ၊ ၂။ ၄၉။
အပါ၊ ၂။ ၁၉၀။ ထေရီ၊ ၁။ ၉။ တာရယတံ (ဆါ
ဗ) - အံ၊ ၁။ ၃၃၃။ ဣတိဝုတ်၊ ၂၇၇။ အပါ၊ ၁။
၇၂။ အပါ၊ ၁။ ၂။ ၃၀။ တာရယန္တာနံ (ဆါဗ) -
အပါ၊ ၁။ ၂။ ၃၀။

တာရယသိ (ကာ၊ ကြိ) [တရ + ဏယ + သိ] လွန်
မြောက်စေ၏၊ ပို့ဆောင် - ကယ်တင် - ၏။
တာရေတိ (၂) - ကြည့်။

တာရယံ (ကာကြိ) [တရ+ဏယ+ဤ။ ဣ-
ရဿ ပြု။ ရှု။ ၄၆၉၊ ၄၇၀။] (က) လွန်မြောက်
စေပြီ။ ကယ်တင် - ပို့ဆောင် - ပြီ။ (ခ)
လျင်မြန်စေ၏။ လျင်မြန်စွာ ပြု၏။ (က)
တာရေတိ (၂)-ကြည့်။ (ခ) တာရယံ (ဇာ၊
၁။ ၁၁၆) တိ တုရိတကာတဗ္ဗာနိ ကမ္မာနိ
တုရိတောဝ ကရေတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၉။

တာရယံတဗ္ဗ (တိ) [တရ+ဏယ+တဗ္ဗ] လွန်
မြောက်စေ - အပ် - သင့် - ထိုက် - သော။
ကယ်တင် - အပ် - သင့် - ထိုက် - သော။
သဒေဝကော လောကော တာရယံတဗ္ဗော။
မိလိန္ဒ။ ၃၅၉။ တာရဏိယ-လည်း ကြည့်။

တာရယံတုံ (ကာကြိ၊ ဝိ) [တရ+ဏယ+တုံ]
လွန်မြောက်စေခြင်းငှါ။ ကယ်တင်ခြင်းငှါ။
ကယ်တင်အံ့သောငှါ။ ဥဿဟတေ တာရယံ-
တုံ။ မိလိန္ဒ။ ၂၃၆။ တာရဏိယ-လည်း ကြည့်။

တာရယံတု (တိ) [တရ+ဏယ+တု] လွန်
မြောက်စေ - ကယ်တင် - ပို့ဆောင် - တတ်
သော။ သူ။ တာရိတတရိတတာရယံတုနံ အနု-
ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါနံ။ စရိယာ၊ ၄။
၃၂။ ဒီ၊ ၁။ ၁၂၉။

တာရယံတွာ (ကာကြိ၊ ဝိ) [တရ+ဏယ+တွာ]
လွန်မြောက်စေပြီး၍။ ကယ်တင်-ပို့ဆောင်-
ပြီး၍။ တာရယံတွာ ဗဟူ သတ္တေ။ အပါ၊ ၂။
၂၀။ (- မိလိန္ဒ။ ၃၁၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၁၅၇။)

တာရယံသံ (ကာကြိ) [တရ+ဏယ+သံ] လွန်
မြောက်စေရလိမ့်အံ့။ ကယ်တင်-ပို့ဆောင်-
ရလိမ့်အံ့။ တာရေတိ (၂)-ကြည့်။

တာရယံသတိ (ကာကြိ) [တရ+ဏယ+သတိ]
လွန်မြောက်စေလတ္တံ့။ ကယ်တင်-ပို့ဆောင်
-လတ္တံ့။ တာရေတိ (၂)-ကြည့်။

တာရယံသာမိ (ကာကြိ) [တရ+ဏယ+
သာမိ] လွန်မြောက်စေရလိမ့်အံ့။ ကယ်တင်

-ပို့ဆောင်-ရလိမ့်အံ့။ တာရေတိ (၂)-
ကြည့်။

တာရယံ (ကာကြိ) [တရ+ဏယ+ဤ] လွန်
မြောက်စေပြီ။ ကယ်တင် - ပို့ဆောင် - ပြီ။
တာရေတိ (၂)-ကြည့်။

တာရယေ (ကာကြိ) [တရ+ဏယ+ယေ] ကူး
သွားစေရာ၏။ (ကမ်းတဖက်သို့) ရောက်စေ-
ပို့ဆောင်-ရာ၏။ ကူးတို့ပို့ရာ၏။ တာရေတိ
(၁)-ကြည့်။

တာရယေတုံ (ကာကြိ၊ ဝိ) [တရ+ဏယ+တုံ]
ကူးမြောက် စေခြင်းငှါ။ ပို့ဆောင်ခြင်းငှါ။
ကံ သော ပရေ သက္ခတိ တာရယေတုံ။
သုတ္တနိ။ ၃၂၆။

တာရဝရ (တိ) [တာရ+ဝရ] ကြယ်-တာရာ-
တို့တွင်-တို့ထက်-မြတ်သော (သောက်ရှုး-
သောကြာ-ကြယ်)။ တာရဝရာ (ဇာ၊ ၂။
၁၀၅) တိ တာရကာနံ ဝရာ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၅၅။

တာရာ(ရ)ဂဏ (ပု) [တာရာ(ရ) + ဂဏ]
ကြယ် - တာရာ - နက္ခတ် - ဂြိုဟ် - တို့၏
အပေါင်း။ တာရာဂဏာ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၁၄) တိ
ဂဟနက္ခတ္တာဒယော သဗ္ဗေ တာရာဂဏာ။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၁၂၆။ (- အံ၊ ၁။ ၂၁၆။ အံ၊ ၂။ ၂၀။
အံ၊ ၃။ ၂၀၄။ ဣတိဝုတ်။ ၂၀၉။ ပေတ။ ၁၆၀။
ဇာ၊ ၁။ ၃၇၀။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၄၇။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။
၉၀။ ဝိမာန၊ ၄။ ၈၀။ ပေတ၊ ၄။ ၁၃၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊
၄။ ၂၃၀-၉။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၀။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၀၅။)

တာရာဂဏကိရဏဇာလသမုဇ္ဈလ (တိ) [တာရာ-
ဂဏ+ကိရဏ+ဇာလ+သံ+ဥဇ္ဈလ] ကြယ်
- တာရာ - နက္ခတ် - ဂြိုဟ် - အပေါင်းတို့၏
အရောင် တည်းဟူသော ကွန်ရက်ဖြင့် လွန်
စွာ တောက်ပြောင်သော (ကောင်းကင်ပြင်)။
တမ္ဗိ ဟိ တာရာဂဏကိရဏဇာလသမုဇ္ဈလ-
တာယ သမန္တတော ဝိရောစတိ။ သံ၊ ၄။ ၁။
၂၆၇။

တာရာဂဏပဋိမဏ္ဍိတ ဂဂနတလ (န) [တာရာ-
ဂဏ+ပဋိမဏ္ဍိတ+ဂဂနတလ] ကြယ်-တာ
ရာ-နက္ခတ်-ဂြိုဟ်-အပေါင်းတို့ဖြင့် တန်ဆာ
ဆင်အပ်သော ကောင်းကင်အပြင်။ တာရာ-
ဂဏပဋိမဏ္ဍိတဂဂနတလမိဝ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၅။

တာရာဂဏပရိဗ္ဗုဋ္ဌ (တိ) [တာရာဂဏ+ပရိဗ္ဗုဋ္ဌ]
ကြယ်-တာရာ-နက္ခတ်- ဂြိုဟ်- အပေါင်း
သည်- သိုင်းဝိုင်း- ခြံရံ- အပ်သော (လ-
ဗိမာန်)။ တာရာဂဏပရိဗ္ဗုဋ္ဌော၊ သရဒေ
ဝိယ စန္ဒိမာ။ မဟာဝံသ၊၇၂။၁၈၇။

တာရာဂဏပရိဝစိတရူပ (တိ) [တာရာဂဏ+ပရိ-
ဝစိတ+ရူပ] ကြယ်- တာရာ- နက္ခတ်-
ဂြိုဟ်-အပေါင်းသည် ဝန်းရံ ကြီးပွား စေအပ်
သော သဘော ရှိသော (လဗိမာန်)။
တာရာဂဏပရိဝစိတရူပေါ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၅။

တာရာဂဏပရိဝရိတ (တိ) [တာရာဂဏ+ပရိဝ-
ရိတ] ကြယ်-တာရာ-နက္ခတ်- ဂြိုဟ် -
အပေါင်းသည်-သိုင်းဝိုင်း-ခြံရံ-အပ်သော
(လပြည့်ဝန်း)။ တာရာဂဏပရိဝရိတော
ဝိယ ပုဏ္ဏစန္ဒော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။
၉၀။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၃၇၁။

တာရာ(ရ)ဂဏပရိဝုတ (တိ) [တာရာ(ရ)ဂဏ+
ပရိဝုတ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ တာရာ-
ဂဏပရိဝုတော ဝိယ ပုဏ္ဏစန္ဒော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။
၂၅၄။ သာရတ္ထ၊၃။၃၀၉။ တာရာဂဏပရိဝုတံ
သရဒသမယေ ပရိပုဏ္ဏံ ဝိယ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၆၃။
(- ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။
၂၂၉။)

တာရာစိတ (တိ) [တာရာ+စိတ] ကြယ်-တာ
ရာ-နက္ခတ်-ဂြိုဟ်-တို့ဖြင့် စီခြယ်အပ်သော
(ကောင်းကင်)။ နဘံ တာရာစိတာမိဝ။ ဇာ၊
၂။၃၄၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၀၄။

တာရာပထ (ပု) [တာရာ+ပထ] ကောင်းကင်။
တာရာ ငွေ့နီ နက္ခတ္တာဒယော၊ တေသံ

(တာသံ) ပထော တာရာပထော။ ဓာနံ၊ဋီ။
၄၆။ သူစိ။

တာရာမဏိဝိတာန (တိ) [တာရာ+မဏိဝိတာန]
ကြယ်-တာရာ-နက္ခတ်-ဂြိုဟ်-ဟူသော-
ပတ္တမြားဖြင့် ပြီးသော- ဗိတာန် - မျက်နှာ
ကြက် - ရှိသော (လွင်တီးခေါင် အရပ်)။
တာရာမဏိဝိတာနမှိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၃။

တာရာမရိစိဝိကသိတ (တိ) [တာရာ + မရိစိ +
ဝိကသိတ] ကြယ်-တာရာ-နက္ခတ်-ဂြိုဟ်-
တို့၏ အရောင်ဖြင့်- ပွင့်လင်း-တောက်ပ -
သော (ကောင်းကင်ပြင်)။ တာရာမရိစိဝိ-
ကသိတံ စ ဂဂနတလံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၃။ အံ၊ဋီ၊
၃။၁၁၀။

တာရာမရိစိဝိရာဇိတ (တိ) [တာရာ+မရိစိ+ဝိရာ-
ဇိတ] ကြယ်- တာရာ- နက္ခတ်- ဂြိုဟ်-
တို့၏ အရောင်ဖြင့် - တင့်တယ် - တောက်
ပြောင်-ခြင်းသို့ ရောက်သော (ကောင်းကင်
ပြင်)။ တာရာမရိစိဝိရာဇိတမိဝ ဂဂနတလံ။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၅၉။

တာရာမရိစိဝိရောစ (တိ) [တာရာ + မရိစိ +
ဝိရောစ] ကြယ်-တာရာ-နက္ခတ်-ဂြိုဟ်-
တို့၏ အရောင်ဖြင့် - တောက်ပြောင် - တင့်
တယ်-သော (ကောင်းကင်ပြင်)။ တာရာ-
မရိစိဝိရောစမိဝ ဂဂနတလံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၁။

တာရာသဘ (ပု) [တာရာ+အာသဘ] ကြယ်-
တာရာ-နက္ခတ်- ဂြိုဟ်-တို့တွင်-တို့ထက်-
မြတ်သော (လဗိမာန်)။ တာရာသဘံဝါ-
(သုတ္တနိ၊၃၈၆)တိ တာရာနံ ဥသဘသဒိသံ၊
စန္ဒန္တိ အဓိပ္ပါယော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၆။

တာရာသဟိတ (တိ) [တာရာ+သဟိတ] ကြယ်-
တာရာ - နက္ခတ် - ဂြိုဟ် - တို့နှင့် တကွဖြစ်
သော(လဗိမာန်)။ သသိ ဝ တာရာသဟိတံ။
အပ၊၂။၁၂၀။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၃။

တာရိတ (တိ) [တရ+ဏေ+တ] လွန်မြောက်
စေအပ်သော။ တာရိတာ ဘဝသာဂရာ။
အပါ၂။၂၀၉။ ထေရိဋ္ဌ။၁၅၀။

တာရိတုံ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [တရ+ဏေ+တုံ] လွန်
မြောက်စေခြင်းငှါ၊ လွန်မြောက်စေအံ့သော
ငှါ။ အနိဿိတော နော ဝိသဟာမိ တာရိတုံ။
သုတ္တနိ။၄၃၉။ စူဠနိ။၁၁၁၀၁-၂။

တာရုက္ခ (ပု) [ယာဒိစ္စက-နာမ်] “တာရုက္ခ”
အမည်ရှိသော(ပုဏ္ဏား)။ တာရုက္ခော ပြာဟူ-
ဏော။ ဒီ၊၁။၂၂၂။ မ၊၂။၄၀၆။ သုတ္တနိ။
၃၇၂။ (-မ၊၂။၄၀၇။ ဒီ၊၁။၂၃၁။ မ၊၁။
၃။၂၉၄။ သုတ္တနိ။၂။၁၀၃။)

တာရုက္ခသမ (တိ) [တာရုက္ခ+သမ] တာရုက္ခ-
ပုဏ္ဏားနှင့် တူသော၊ သူ။ အယံ တာရုက္ခ-
သမော။ ဒီ၊၁။၂။၁၁၇။

တာရေတဗ္ဗ (တိ) [တရ + ဏေ + တဗ္ဗ] သက်
ရောက်စေ - ချသွင်း - အပ်သော။ သုတ္တေ
ဩတာရေတဗ္ဗာနိတိ ဉာဏေန သုတ္တေ ဩဂါ-
ဟေတွာ တာရေတဗ္ဗာနိ။ ဒီ၊၁။၂။၁၆၆။ အံ၊
၁။၂။၃၅၅။

တာရေတိ (ကာ၊ကြိ) [တရ+ဏေ+တိ] (၁)
ကူးသွားစေ၏။ (မြစ်-စသည်၏ တဖက်ကမ်း
သို့)ရောက်စေ-ပို့ဆောင်-၏။ ကူးတို့ပို့၏။
(၂) လွန်မြောက်စေ၏။ (ဘေးမရှိရာ အရပ်
သို့) ရောက်စေ-ပို့ဆောင်-၏။ ကယ်တင်၏။
(က) ငြိမ်းအေးစေ၏။ (ခ) ကင်းလွတ်
စေ၏။

(၁) တာရယတိ-မိလိန္ဒ။၃၅၉။ တာ-
ရေထ-ဝိ၊၂။၂၉၄။တာရေဟိ-ဇာ၊၁။၁၃၅။
ဓမ္မာဋ္ဌ၊၂။၃၄၆။ ဇာ၊၁။၂။၂၀၇။ တာရယေ-
သုတ္တနိ။၃၂၆။ တာရေသိ (တရ + ဏေ +
ဤ)-အပါ၂။၆၇။ ယော သော တာရေသိ
သမ္ပုဒ္ဓ(အပါ၁။၅၆)။ ယော သော နာဝိ-
ကော ဂင်္ဂါသောတာယ သမ္ပုဒ္ဓိ အတာရေသိ။

အပါ၊၁။၁။၃၄၄။ တာရေသိ- အပါ၊၁။၈၈-
၉။ အပါ၊၁။၁။၃၄၃။ တာရေဿာမိ-အပါ၊
၁။၈၈။

(၂) တာရေတိ-အပါ၊၁။၅၁။ မဟာနိ။
၃၅၃။ ဝိ၊၁။၁။၉၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၀၂။ အပါ၊၁။
၂။၄၅-၆။ စရိယာ၊၁။၂၇၁။ ဇာ၊၁။၁။၁၂၃။
မဟာနိ၊၁။၃၈၈။ ဝိမတိ၊၁။၅၇။ သိ၊၁။၁။၁၆။
၁။၃၀၊၂၅၈။ သိ၊၁။၂။၁၁၀။ တာရေတိတိ
အဓမ္မန္တဌာနံ အတိက္ကမေတိ။ မဟာနိ၊၁။
၃၈၇။ သာရတ္ထ၊၁။၂၉၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၇။
တာရယတိ-ဗုဒ္ဓဝံ၊၃၂၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၁။၇၃၊၁၄၈၊
၁၅၀။ ဇာ၊၁။၁။၃၅။ တာရေန္တိ-ဓမ္မာဋ္ဌ၊၂။
၁၆၂။ သာရတ္ထ၊၁။၂၉၃။ ဝိမတိ၊၁။၅၇။ ဒီ၊
၁။၂။၅၉။ သိ၊၁။၁။၁၆။၂။၁၂၉။ မ၊၁။၂။
၂၃၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၇။ ကံတာရေန္တိ နယန္တိ
ဧတောတိ ဟိ ကန္တာရော။ ဝိမာန၊၁။၃၁၄။
တာရယသိ-အပါ၊၁။၂၅၅။ တာရေမိ-ဝိ၊
၁။၈၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၃၁၁။ ဝိ၊၁။၂။၇။ အဘိ၊၁။၁။
၄၄။ ဥဒါန၊၁။၁၁၇။ ဣတိဝုတ်၊၁။၁၆။
ဗုဒ္ဓဝံ၊၁။၁၁၄။ အပါ၊၁။၁။၁၈။ ဇာ၊၁။၁။၁၇။
တာရေဟိ - ထေရ၊၁။၃၅၉။ အပါ၊၁။၃၀၇။
အပါ၊၂။၃။ ထေရ၊၁။၂။၄၆၃၊၄၇၇။ တာရ-
ယ-အပါ၊၁။၁။၇၇။ တာရေယံ-ဗုဒ္ဓဝံ၊၁။
၁၂။ စရိယာ၊၁။၁၄၊၂၇၄။ ဒီ၊၁။၁။၂၂။
သိ၊၁။၁။၁၆။၂။၃။ တာရေသိ(တရ+ဏေ
+ဤ) - အပါ၊၁။၃၁၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၃၃၁၊၃၃၆။
ထေရိ၊၁။၁။၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၁။၁၅၆၊၁၉၁၊၂၀၄၊
၂၁၀၊၂၁၆၊၂၂၄၊၂၃၃၊၂၃၈၊၂၄၄၊၂၇၆၊
၂၈၄၊၂၈၉၊၂၉၅၊၃၀၀၊၃၀၆၊၃၁၂၊၃၄၆။
ဇာ၊၁။၁။၂။၃၀၃။ ဝဇီရ။၁၆။ တာရယံ =
တာရယံ-ဗုဒ္ဓဝံ၊၁။၇၃၊၂၀၄။ အတာရေသိ
(တရ+ဏေ+ဩ)-သုတ္တနိ။၃၆၂။ သုတ္တနိ၊
၁။၂။၁၅၉။ တာရေသိ(တရ+ဏေ+ဩ)-
သုတ္တနိ။၃၆၂၊၃၇၀။ ထေရ၊၁။၃၃၂။ အပါ၊၂။
၅၉။ သုတ္တနိ၊၁။၁၅၉။ ထေရ၊၁။၂။၃၂၀။
တာရယံသတိ - အပါ၊၁။၁၄၀။ အပါ၊၁။၂။

၁၀၆။ တာရေသာမိ—အပါ၁။၈၈။ ဒီဌ၊ ၂။
 ၅၇။ မ၊ဌ၊ ၂။၈၁။ သံ၊ဌ၊ ၁။၁၈၁။ ဥဒါန၊ဌ။
 ၁၁၇။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၁၁၅။ စရိယာ၊ဌ။၂၇။
 ဇာ၊ဌ၊ ၁။၇၃။ သာရတ္ထ၊ ၃။၁၅၄။ တာရယိ-
 သာမိ—အပါ၊ ၂။၆၇။ ဝိမာန၊ဌ။၂၉၇။ ထေရ၊
 ဌ၊ ၁။၇၂။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၁၃၆။ အပါ၊ဌ၊ ၁။၇၅။
 တာရယိသံ—ဝိမာန၊ ၁။၁၀။ မ၊ဌ၊ ၂။၈၁။ သံ၊
 ဌ၊ ၁။၁၈၁။ ဝိမာန၊ဌ။၂၉၄၊ ၂၉၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။
 ၁၃။ သာရတ္ထ၊ ၃။၁၅၄။

(က) တာရေတိ (အပါ၊ ၁။၅၁) အတိက္က-
 မာပေတိ နိဗ္ဗာပေတိ။ အပါ၊ဌ၊ ၁။၃၃၁။ (ခ)
 အတိက္ကေ တာရေသိ(ဝိ၊ ၁။၈၇)တိ သံသာရ-
 တော .... တာရေသိ (တရ + ဧ + သိ)
 ပရိမောစေသိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၇။

တာရေတုံ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [တရ+ဧ+တုံ] (က)
 ကူးစေ-ပို့ဆောင်-ကူးတို့ပို့-ခြင်းငှါ။ (ခ)
 လွန်မြောက်စေ-ကယ်တင်-ခြင်းငှါ။ (က)
 နာယျေ သက္ကာ ဥဘော သက် တာရေတုံ။
 ဝိ၊ ၂။၂၉၄။ (-မ၊ဌ၊ ၂။၁၆၇။ သံ၊ဌ၊ ၂။၂၉၃။
 မ၊ဌ၊ ၂။၁၉၉။) (ခ) ပဟောမိ ခါဟံ တိက္ကော
 တာရေတုံ။ ပဋိသံ၊ ၁၂၅။ ဥဒါန၊ဌ။၁၂၇။
 ဣတိဝုတ်၊ဌ။၁၄၀။ (-ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။၃၅။)

တာရေတု (တိ) [တရ+ဧ+တု] (က) လွန်
 မြောက်စေတတ်သော၊ ထုတ်ဆောင်-ကယ်
 တင်-တတ်သော၊ သူ။ (ခ) သံသရာ၏တဖက်
 ကမ်းသို့အရောက်ကူးသွားစေတတ်သော၊ သူ။
 (က) တိက္ကော တာရေတာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၁၅။
 ကန္တာရံ တာရေတာ (ပဋိသံ၊ ၁၂၃) ကန္တာ-
 ရာ တာရေတာတိ ဝါပါဌော။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။
 ၂၀။ (-အပါ၊ ၂။၁၀၉။) (ခ) သဒေဝကဿ
 လောကဿ နေတာ ဂမယိတာ တာရေတာ၊
 ပါရံ သမ္မာပေတာတိ အတ္ထော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊
 ၁။၁၄၆။

တာရေတုကာမ (တိ) [တာရေတုံ+ကာမ] (က)
 ကူးစေ-ပို့ဆောင်-ကူးတို့ပို့-ခြင်းငှါ အလို

ရှိသော၊ သူ။ (ခ) လွန်မြောက်စေ - ကယ်
 တင်-ခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊ သူ။ (က) ဗုဒ္ဓံ
 တာရေတုကာမောဟံ၊ ဥပေသိ* လောကနာ-
 ယကံ။ အပါ၊ ၂။၆၇။ ထေရ၊ဌ၊ ၁။၇၂။ (-အပါ၊
 ဌ၊ ၂။၅။) (ခ) မမံ တာရေတုကာမော
 သော၊ သမ္မုဋိန္ဒြိယမဟာမုနိ။ အပါ၊ ၁။၃၅၆။

တာရေတွာ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [တရ+ဧ+တွာ]
 (က) ကူးစေ-ပို့ဆောင်-ကူးတို့ပို့-ပြီး၍။
 (ခ) လွန်မြောက်စေ-ကယ်တင်-ပြီး၍။
 (က) သော ဂင်* တရိတုကာမံ ဇနံ ပဌမံ
 တာရေတွာ ပစ္စာ ဝေတနံ ယာစတိ။ ဇာ၊ဌ၊
 ၃။၂၁၅။ (ခ) သတ္တေ သံသာရမဟောသ-
 တော တာရေတွာ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၃၇၀။
 အပါ၊ဌ၊ ၁။၂၂၉။

တာရေတွာန (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [တရ+ဧ+
 တွာန] အထက်ပုဒ် (က) အနက် ကြည့်။
 ပုဗ္ဗေ ဇနံ တာရေတွာန၊ ပစ္စာ ယာစတိ
 ဝေတနံ။ ဇာ၊ ၁။၁၃၇။

တာရေထ (ကာ၊ကြိ) [တရ+ဧ+ထ] ကူး
 မြောက်စေကုန်လော့၊ ရောက်စေကုန်လော့၊
 ပို့ဆောင် ကုန်လော့၊ ကူးတို့ ပို့ကုန်လော့။
 တာရေတိ (၁)-ကြည့်။

တာရေန္တိ (ကာ၊ကြိ) [တရ+ဧ+အန္တိ] လွန်
 မြောက်စေကုန်၏၊ (ဘေးမရှိရာ အရပ်သို့)
 ရောက်စေ - ပို့ဆောင် - ကုန်၏၊ ကယ်တင်
 ကုန်၏။ တာရေတိ(၂)-ကြည့်။

တာရေမိ (ကာ၊ကြိ) [တရ+ဧ+မိ] လွန်
 မြောက်စေ၏၊ ကယ်တင် - ပို့ဆောင် - ၏။
 တာရေတိ(၂)-ကြည့်။

တာရေယျံ (ကာ၊ကြိ) [တရ+ဧ+ယျံ] လွန်
 မြောက်စေရာ၏၊ ကယ်တင်-ပို့ဆောင်-ရာ
 ၏။ တာရေတိ(၂)-ကြည့်။

တာရေသိ* (ကာ၊ကြိ) [တရ+ဧ+သိ] ကူး
 သွားစေပြီ၊ (ကမ်းတဖက်သို့) ရောက်စေ-

ပို့ဆောင်-ပြီ၊ ကူးတို့ပို့ပြီ။ တာရေတိ (၁)-
ကြည့်။

တာရေသိ^၁ (ကာကြိ) [တရ+ဏေ+သိ] လွန်
မြောက်စေ၏၊ ကင်းလွတ်စေ၏။ တာရေတိ
(၂)(ခ)-ကြည့်။

တာရေသိ^၂ (ကာကြိ) [တရ+ဏေ+ဤ] (၁)
ကူးသွားစေပြီ၊ (တဖက်ကမ်းသို့) ရောက်စေ-
ပို့ဆောင်-ပြီ၊ ကူးတို့ပို့ပြီ။ (၂) လွန်မြောက်
စေပြီ၊ ကယ်တင်-ပို့ဆောင်-ပြီ။ တာရေတိ
(၁),(၂)-ကြည့်။

တာရေသိ^၃ (ကာကြိ) [တရ+ဏေ+ဩ] လူ-
ပြု။ ရှု။ ၄၆၉၊ ၄၇၀။ လွန်မြောက်စေပြီ၊ ကယ်
တင်-ပို့ဆောင်-ပြီ။ တာရေတိ(၂)-ကြည့်။

တာရေသာမိ (ကာကြိ) [တရ+ဏေ+သာမိ]
(၁) ကူးသွားစေအံ့၊ (ကမ်းတဖက်သို့) ရောက်
စေ-ပို့ဆောင်-အံ့။ ကူးတို့ပို့အံ့။ (၂) လွန်
မြောက်စေအံ့၊ ကယ်တင်-ပို့ဆောင်-အံ့။
တာရေတိ(၁),(၂)-ကြည့်။

တာရေဟိ (ကာကြိ) [တရ+ဏေ+ဟိ] (၁)
ကူးသွားစေလေ့၊ (ကမ်းတဖက်သို့) ရောက်
စေ-ပို့ဆောင်-လေ့၊ ကူးတို့ပို့လေ့။ (၂)
လွန်မြောက်စေလေ့၊ ကယ်တင်-ပို့ဆောင်-
လေ့။ တာရေတိ (၁),(၂)-ကြည့်။

တာလ (ပု၊န) [တာ+အလ။ တလ+ဏ။ တာ-
ယတိ ရက္ခတိတိ တာလော၊ အလော။ တလ-
တိ တိဋ္ဌတိ ဧတေနာတိ ဝါ တာလော၊ တလ
ပတိဋ္ဌာယံ။ ဓာန်၊ ဇွီ။ ၂၂၂။ တလ+အ။
ကန်၊ ယော၊ မဟာဇွီ၊ ၄။ ၁၀၀။ ဓာန်၊ ဇွီ။
၆၀၃။ နိတိ၊ ဓာ။ ၃၄၁။ တာလော (ပု၊ပ၊ဇ)-
ဝိ၊ ၃။ ၁၃၅။ ဝိ၊ ၅။ ၂၆၀။ ဒီ၊ ၂။ ၁၄၉။
ဇာ၊ ၂။ ၆၁။ ဝိ၊ ၄။ ၁၉၀။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၁။
ပေတ၊ ၄။ ၉၄။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၃၄၁။ သံ၊ ဇွီ။
၂။ ၈၀။ အံ၊ ဇွီ၊ ၂။ ၁၀၉။ အံ၊ ဇွီ၊ ၃။ ၂၁။
ဓာန်၊ ၉၀။ ဓာန်၊ ဇွီ။ ၂၂၂၊ ၂၆၇။ ရှု၊ ဇွီ။

၉၄။ နိတိ၊ ဓာ။ ၃၄၁။ တာလံ (န၊ပ၊ဇ)-
ဝိ၊ နိစ္ဆယ။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ဇွီ၊ ၂။ ၂၆၉။ သမ္မော၊
ယော။ ၁၉၉။ တာလာ (ပ၊ဗ)- ဝိမာန။
၆၁။ ဇာ၊ ၁။ ၃၃၅၊ ၃၅၉။ ဇာ၊ ၂။ ၃၃၊ ၉၄၊
၃၄၅။ အဘိ၊ ဇွီ၊ ၂။ ၂၁၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၃၇။
ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၀၊ ၃၉၆။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၅၊ ၃၁၄။
တာလံ (ဒ၊ဇ)- ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁၁၅။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၁၉၀။
ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၁၉။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၄၄။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၁။
အဘိ၊ ဇွီ၊ ၂။ ၄၃၀။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၂၅၁။ ဇာ၊ ၄။ ၅။
၁၃၇။ တာလေ (ဒ၊ဗ)- မဟာဝံသ၊ ၂။
၄၆။ တာလေန (တ၊ဇ)- ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၃၇။
တာလေဟိ (တ၊ဗ)- ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၇၅။
တာလတော (မ၊ဇ)- ဓာန်၊ ဇွီ။ ၆၀၄။
တာလဿ (ဆ၊ဇ)- ဒီ၊ ၂။ ၁၄၀၊ ၁၅၁။
ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၄။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၁၉၀။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၁။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၃၇။ ထေရီ၊ ဇွီ။ ၂၉၁။ သာရတ္ထ၊ ၁။
၃၄၀။ အံ၊ ဇွီ၊ ၃။ ၂၁။ သမ္မော၊ ယော။ ၅၆။
၁၆၅။ တာလာနံ (ဆ၊ဗ)- ဝိမတိ၊ ၁။ ၆၈။
မဟာဝံသ၊ ၂။ ၅၉။ တာလေ (သ၊ဇ)-
အဘိ၊ ဇွီ၊ ၂။ ၂၁၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၃၇-ဂ။ အံ၊ ဇွီ၊
၂။ ၁၀၉။ အံ၊ ဇွီ၊ ၃။ ၂၁။ ဓာန်၊ ဇွီ။ ၆၀၃။
မဟာဝံသ၊ ၂။ ၁၉၊ ၂။ ၄၆။]

(၁) သံကောက်၊ သေ့။ (၂) (လင်း
ကွင်း၊ မောင်း၊ ကြေးနင်း-စသော) တူရိယာ။
(၃) ထန်းပင်၊ (က) ထန်းပင်၏ ပင်စည်
အရင်း။ (ခ) ထန်းလျှော်=ထန်းရှော်။ (၄)
အတောင်ခတ်ခြင်း၊ အတောင်ခတ်သံ။ (၅)
လက်လယ်အထွာ။ (၆) အရေးအကြောင်း
(ဟင်္သာမင်း၏လည်၌ ထင်ရှားသော အရေး
အကြောင်း-စသည်)။ (၇) မြားသွား။ (န)
(ဂ) (က) ထန်းသီး။ (ခ) ထန်းသီးမူ၌။
(ဂ) ထန်းရွက်။ (ထန်းပင်၊ လက်ဝါးပြင်၌
ထင်သော အလံအမှတ်အသား၊ လက်အုပ်၊
လက်ခုပ်တီးခြင်း၊ လက်ခုပ်တီးသံ၊ သာမန်
ပုတ်ခတ်ခြင်း၊ ဆင်တို့၏ နားရွက်ခတ်ခြင်း၊
တူရိယာတီးချိန်၊ ကြေးနီ၊ သံတို့ဖြင့် ပြီးသော

တူရိယာ၊ လက်ဝါးအပြင်၊ မင်းတုပ်၊ တံခါး
ကျည်-စသည်။ P.S.D.။)

(၁) သံကောက်၊ သေ့။ တၢ်လစွဲဒွဲ-
ကြည့်။ (၂) (လင်းကွင်း မောင်း ကြေးနင်း-
စသော) တူရိယာ။ သမ္မတၢ်လသမာဟိတေ-
(ဇာ၊ ၂။ ၁၇၁) တိ သမ္မေဟိ စ တၢ်လေဟိ စ
သမန္နာဂတေ။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၇။

(၃) ထန်းပင်။ သေယျထာပိ နာမ
တၢ်လော မတ္တကစွဲဒွဲ။ ဝိ၊ ၃။ ၁၃၅။
တၢ်လော တၢ်လရက္ခော။ ခု၊ ၃။ ၉၄။ (၁)
(၂) (၃) တၢ်လော တု ကုဉ်ကာယဉ္စ၊
တူရိယဂေံ ဒုမန္တရေ။ ဓာန်၊ ၉၀။

(က) ထန်းပင်၏ ပင်စည်အရင်း။ တၢ်-
လသဒိသ (၁) ကြည့်။ တၢ်လမူလကပဗ္ဗတ-
လည်း ကြည့်။ (ခ) ထန်းလျှော်=ထန်းရှောင်။
တၢ်လဝေတ္တက-ကြည့်။

(၄) အတောင်ခတ်ခြင်း၊ အတောင်ခတ်
သံ။ “ဉာတကာ မေ အာဂတာ” တိ မည-
မာနော ပက္ခေန တၢ်လံ ဒတွာ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၄၄။

(၅) လက်လယ်အထွာ။ မဇ္ဈိမယုတေ
အဂ္ဂိဋ္ဌေ တတေ တၢ်လော။ ဓာန်၊ ၃။ ၂၆၇။
(-အမရ၊ ၁၆။ ၈၃။)

(၆) အရေးအကြောင်း (ဟင်္သာမင်း၏
လည်၌ ထင်ရှားသော အရေးအကြောင်း-
စသည်)။ တၢ်လ(ဇာ၊ ၂။ ၉၄) တိ ရာဇိယော-
(ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၃၉၆) တိ ဧတ္ထ ရာဇိယော ယေဝ
တၢ်လကွၢ်သဒိသတ္တာ တၢ်လာတိ ဝုစ္စန္တိ။
အသိတိနိပါတိ၊ မဟာဟံသ-ဇာတ်၊ ၃။ ပေ။

(၇) မြူးသွား။ ဗောဓိကောဋ္ဌကံ ပန
ပရိက္ခိပန္နော ဝိယ တၢ်လေန တၢ်လံ ဝါလေန
ဝါလံ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၃၇။

(၈) (ဂ) (က) ထန်းသီး။ တၢ်လိပဏ္ဏ-
ကြည့်။ တၢ်လကဏ္ဍိကာ၊ တၢ်လပဏ္ဏ-တို့
လည်း ကြည့်။ (ခ) ထန်းသီးမှည့်။ တၢ်လ-

ဂုဠပဋ္ဌလ၊ တၢ်လပိဋ္ဌ၊ တၢ်လပုဋ္ဌ-တို့ ကြည့်။
(ဂ) ထန်းရွက်။ တၢ်လဝဏ္ဏ-ကြည့်။

တၢ်လက (ပ) [တၢ်လ+က] ထန်းပင်ငယ်။
အာလကာ တၢ်လကာ စေဝ၊ ဝိဇ္ဇန္တိ အဿ-
မေ မေ။ အပါ၊ ၁။ ၄၀၆။

တၢ်လကဏ္ဍိကာ (ထိ) [တၢ်လ+ကဏ္ဍိကာ]
(၁) ထန်းသီးခိုင်။ (တိ) (၂) ထန်းသီးခိုင်၌
ပါဝင်သော (ထန်းသီး)။ တၢ်လပိဏ္ဏိ-ကြည့်။

တၢ်လကန္တ (ပ) [တၢ်လ+ကန္တ] ထန်းမြစ်အဖျား၊
ထန်းမြစ်ဥ၊ ထန်းပင်မြစ်။ ကဋ္ဌမ္မာနိတိ
တၢ်လကန္တာ။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၄၅။ တၢ်လကန္တော
(တၢ်လကန္တော၊ သီ၊ ဣ၊ က) ဝိယ နိလ္လောမ-
သရီရော ဟုတွာ နိက္ခမိ။ ယင်း-၃၂၇။
(-ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁၀၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၉၅။ ဇာ၊ ၄။ ၄။
၃၇၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၃။ ၂။ ၃၄၂။)

တၢ်လကန္တသဒိသ (တိ) [တၢ်လကန္တ+သဒိသ]
ထန်းမြစ်ဥ - ထန်းပင်မြစ် - နှင့် တူသော။
တၢ်လကန္တသဒိသ-ကြည့်။ (က၊ မူ-ကံ။)

တၢ်လကုဋ္ဌိ (ထိ) [တၢ်လ+ကုဋ္ဌိ] လက်ပံပင်
(မြန်)။ တၢ်လကုဋ္ဌိ (တၢ်လကုဋ္ဌာ၊ သီ၊ သျှာ။
တၢ်လကုဋ္ဌာ၊ ဣ) စ ပုပ္ဖိတာ။ အပါ၊ ၁။ ၄၀၅။

တၢ်လကွၢ် (ပ) [တၢ်လ+ခန္တ] ထန်းပင်၏
ပင်စည်၊ ထန်းတုံး၊ ထန်းလုံး။ တၢ်လမူလံ
အပဿိတောတိ တၢ်လကွၢ် နိဿာယ
ဌိတော။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၆၃။ (-ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။
၃၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၃။ ၂။ ၅၂။)

တၢ်လကွၢ်ပရိမာဏ (တိ) [တၢ်လကွၢ်+ပရိ-
မာဏ] ထန်းတုံး-ထန်းလုံး-အတိုင်းအရှည်
ရှိသော။ တၢ်လကွၢ်ပရိမာဏေဟိ အယ-
သုလေဟိ။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၆၄။ (-ဝိမာန၊ ၄။
၂၁၀။)

တၢ်လကွၢ်ပု(ပ)မၢၤ (တိ) [တၢ်လကွၢ်+
ပမၢၤ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ တၢ်လကွၢ်-

ပမာဏော (ပုပါဠ) - ပေတဠာ ၉၄။ တလကန္တပမာဏာ (ထိပါဠ) - ဇာဠာ ၁၁၂၄။ ဇာဠာ ၄၁၂၅။ တလကန္တပမာဏာ (ပုပါဠ) - ဒီဠာ ၂၂၁၀။ မဠာ ၄၁၂၄။ တလကန္တပမာဏာနိ (နုပါဠ) - ဇာဠာ ၆၁၂၁။ တလကန္တပမာဏာ (ထိပါဠ) - ဓမ္မဠာ ၂၂၃၉။ တလကန္တပမာဏာ (ပုဒါဠ) - ဇာဠာ ၂၂၀၈။ တလကန္တပမာဏာ (ထိဒါဠ) - ဇာဠာ ၁၁၄၉၇။ တလကန္တပမာဏော (နုဒါဠ) - ဇာဠာ ၂၂၀၉။ တလကန္တပမာဏာနံ (နုဆါဠ) - ထေရဠာ ၂၂၄၉၄။

တလကန္တမူလ (န) [တလကန္တ + မူလ] ထန်းပင်စည်ရင်း၊ ထန်းလုံးအရင်းပိုင်း။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တလကန္တမူလသဒိသ (တိ) [တလကန္တမူလ + သဒိသ] ထန်းပင်စည်ရင်းနှင့်တူသော၊ ထန်းလုံး အရင်းပိုင်းနှင့် တူသော (တောင်)။ တလမူလကပဗ္ဗတေတိ တလကန္တမူလသဒိသေ ဟေဋ္ဌာ ထူလော ဟုတွာ ကမေန ကိသော ဟုတွာ ဥဂ္ဂတော ဟိ တလသဒိသော နာမ ဟောတိ။ ဝိမတိ။ ၂။ ၁၄၆။

တလကန္တသဒိသ (တိ) [တလကန္တ + သဒိသ] ထန်းတုံး - ထန်းလုံး - နှင့် တူသော။ သော တလကန္တသဒိသေန (တလကန္တသဒိသေန၊ က) နိလ္လောမေန သရီရေန ဥဗ္ဗိဂ္ဂစိတ္တော။ ဇာဠာ ၁၁၅၂၉။ တလ (၆) - လည်း ကြည့်။

တလက္ခေတ္တကဂါမ (ပု) [တလက္ခေတ္တ + က + ဂါမ] (သီဟိုဠ်ကျွန်း မလယ 'ယခုအခေါ် မာတလေ့' နယ်၌ တည်ရှိခဲ့ဘူးသော) "တလက္ခေတ္တ" အမည်ရှိသောရွာ။ တလက္ခေတ္တကဂါမမှ၊ ကတွာ ဝါရဒ္ဓယံ ရဏံ။ မဟာဝံသ၊ ၈၆။ ၁၀။

တလဂစ္ဆ (ပု) [တလ + ဂစ္ဆ] ထန်းပင်ငယ်တောအုပ်။ ကေဿ တလဂစ္ဆဿ ဟေဋ္ဌာ

ဝသတိ။ ဇာဠာ ၃၁၆၉။ (- ၇၀။ မဟာဝံသ၊ ၂၃။ ၄၆။ မဟာဝံသ၊ ၂၃၄။) = တလရက္ခပေါတကာနံ သမ္မဟဝသေန ဌိတတ္တာ ဂစ္ဆသဒိသတ္တာ တလဂစ္ဆန္တိ ဝုတ္တံ။ စတုက္ကနိပါတ်၊ ဒုဒ္ဒါဘ-ဇာတ်၊ ၆။ ပေ။

တလဂဠ (ပု) [တလ + ဂဠ] ထန်းသီးမှည့်တင်လဲ၊ ထန်းသီးမှည့် အစေး။ တလဂဠပဋ္ဌလသဏ္ဌာန-ကြည့်။

တလဂဠပဋ္ဌလ (န) [တလဂဠ + ပဋ္ဌလ] ထန်းသီးတင်လဲပြား၊ ထန်းသီးမှည့် အစေးခြောက်လွှာ၊ ထန်းသီးနှစ် လွှာ။ (ထန်းသီးမှည့် အစေးကို ထန်းရွက်ဖျာ၌ လိမ်းကျ၍ နေလှန်းခွါယူအပ်သော အလွှာအပြား။) တလဂဠပဋ္ဌလံ နာမ ပက္ကတလဗလသိကံ တလပဋိကာယ (တလပဋိကာဒိသ) လိမ္မိတွာ သုက္ခာပေတွာ ဥဒ္ဓရိတွာ ဂဟိတပဋ္ဌလံ။ မူလ၊ ၂။ ၁၅၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၀၆။ (- စရိယာ၊ ၄။ ၇၅။) အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

တလဂဠပဋ္ဌလသဏ္ဌာန (တိ) [တလဂဠပဋ္ဌလ + သဏ္ဌာန] ထန်းသီးမှည့် - တင်လဲ - အစေး - ပြား သဏ္ဌာန်ရှိသော၊ ထန်းသီးနှစ်လွှာ သဏ္ဌာန်ရှိသော (ကျောက်ကုန်းသားစသည်)။ ပိဋိမံသံ တလဂဠပဋ္ဌလသဏ္ဌာနံ။ အဘိဋ္ဌာ၊ ၂။ ၂၂၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄၄။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌ၊ ၃၆။ = တလဗလဿ ဂဠော တလဂဠော၊ တလဂဠဿ ပဋ္ဌလံ တလဂဠပဋ္ဌလံ ပက္ကတလဗလဿ လသိကံ တလပဏ္ဍေန လိမ္မိတွာ သုက္ခာပေတွာ ဥဒ္ဓရိတွာ ဂဟိတပဋ္ဌလေန သဒိသန္တိ အတ္ထော။ သမ္မော၊ ယော။ ၁၅၈။

တလဂ္ဂ (န) [တလ + အဂ္ဂ] ထန်းပင်၏ ထိပ်ဖျား၊ ထန်းပင်ဖျား။ အသုကသ္မိံ နာမ ဌာနေ ကေသ္မိံ တလဂ္ဂေ ဝသန္တိ။ ဇာဠာ၊ ၂။ ၃၅။

တာလဂ္ဂလ္လကဝါပိကာ (ထိ) [တာလဂ္ဂလ္လက+ဝါပိ+က+အာ] (သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ B.E. ၁၇၀၇-တွင် နန်းတက်သော “ပရက္ကမဗာဟု” မင်းကြီး ပြင်ဆင် ဆည်ဖို့အပ်သော) “တာလဂ္ဂလ္လက”အမည်ရှိသော ရေနန်။ မဟာဂလ္လကဝါပိဉ္စ၊ တာလဂ္ဂလ္လကဝါပိကံ။ စူဠဝံသ၊ ၇၉။ ၆၆ (ဣ-မူ)။ (D.P.-လည်း ကြည့်။)

တာလစတုက္က (တိ) [တာလ+စတုက္က] ထန်းငှ-ပင်ရှိရာ (တာလစတုက္က) အရပ်။ (ယင်းသည်— သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာဓမြို့၌ မဟာမဟိန္ဒထေရ် သမုတ်သော မဟာသိမ်၏ နယ်နိမိတ်အပါအဝင် ဖြစ်၏။) တတော တာလစတုက္ကဂေါ။ မဟာဝံသ၊ ၁၅။ ၂၀၅။

တာလစ္ဆာဒိ (ထိ) [တာလ+ဆာဒိ] ထန်းပင်၏ အရိပ်၊ ထန်းရိပ်။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တာလစ္ဆာယာ (ထိ) [တာလ+ဆာယာ] ထန်းပင်၏အရိပ်၊ ထန်းရိပ်။ တာလစ္ဆာယာ (သံ၊ ၁။ ၆၁။ သံ၊ ၄။ ၁၁။ ၁၀၈) ၏ တာလစ္ဆာဒိ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၉။ တာလစ္ဆာဒိ (အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၅) ၏ တာလစ္ဆာယံ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၃။ (-မ၊ ၁။ ၁၁၇။ အံ၊ ၁။ ၃၅၇။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၂။)

တာလ(ဋ္ဌ)စ္ဆိဂ္ဂလ(ဋ္ဌ) (ပု) [တာလ(ဋ္ဌ)+ဆိဂ္ဂလ(ဋ္ဌ)။ တဋ္ဌဿ ပဝေသနဋ္ဌာနဘူတော ဆိဂ္ဂဋ္ဌော ဆိဒ္ဓံ တာလစ္ဆိဂ္ဂဋ္ဌော။ ဓာန၊ ၄။ ၂၂၂။] သံကောက်ပေါက်၊ သေ့ပေါက်။ ယထာ တာလစ္ဆိဂ္ဂဋ္ဌေန စ အဂ္ဂဋ္ဌန္တရိကာယ စ အစုံ နိက္ခမိတော တိဏာနိ ဈာပေသိ။ သံ၊ ၂။ ၄၇၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၂။ တဋ္ဌစ္ဆိဂ္ဂလေနာ- (ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၆) တိ ကုဉ္ဇိကာဆိဒ္ဓေန။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၂။ (-သံ၊ ၃။ ၃၉၅။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၆၉။ မ၊ ၄။ ၄။ ၁၂၆။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၁၅၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၃၁။ ၁၄၇။ မဟာနိ၊ ၄။ ၆၁။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၃။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၉။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၂။ ၅။)

တာလ(ဋ္ဌ)စ္ဆိဂ္ဂဋ္ဌပမသုတ္တ (န) [တာလ(ဋ္ဌ)-စ္ဆိဂ္ဂဋ္ဌပမ + သုတ္တ] တာလ(ဋ္ဌ)စ္ဆိဂ္ဂဋ္ဌပမသုတ်၊ သံကောက်ပေါက် - သေ့ပေါက် - ဟူသော နှိုင်းယှဉ်ဖွယ်ရာ ‘ဥပမာ’ ရှိသော သုတ်။ သံကောက်ပေါက်-သေ့ပေါက်-မှ မြားတံကို အဆင့်ဆင့် စွပ်ကာ စွပ်ကာ ဝင်သွားအောင် အဝေးမှ မြားကို ပစ်လွှတ်ခြင်းကို ဥပမာပြု၍ “သစ္စာ ငှ-ပါး တရားကို ထိုးထွင်း၍ သိခြင်းသည် ထို့ထက် ခက်ခဲ၏” ဟု အရှင်အာနန္ဒာအား ဟောပြော သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁၂-သံယုတ်၊ ၅-ဝဂ်၊ ၅-သုတ်။ သံ၊ ၃။ ၃၉၅။ (ယင်း-၌ ‘ဝါလ’သုတ် ဟု ခေါင်းစည်းတပ်ထားသည်။ တဋ္ဌစ္ဆိဂ္ဂလူပမသုတ္တ (D.P.) လည်း ကြည့်။)

တာလ(ဋ္ဌ)စ္ဆိဂ္ဂဋ္ဌပမသုတ္တဒေသနာ (ထိ) [တာလ(ဋ္ဌ)စ္ဆိဂ္ဂဋ္ဌပမသုတ္တ+ဒေသနာ] တာလ(ဋ္ဌ)စ္ဆိဂ္ဂဋ္ဌပမသုတ် ဒေသနာ၊ တာလ(ဋ္ဌ)စ္ဆိဂ္ဂဋ္ဌပမသုတ်ကို ဟောခြင်း၊ တာလ(ဋ္ဌ)စ္ဆိဂ္ဂဋ္ဌပမသုတ် ဟူသော ဟောကြောင်း (စကားအစဉ်)။ တဋ္ဌစ္ဆိဂ္ဂဋ္ဌပမသုတ္တဒေသနာယ သောတာပန္နော ဟုတွာ။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၃။

တာလ(ဋ္ဌ)စ္ဆိဒ္ဓ (ပု) [တာလ(ဋ္ဌ) + ဆိဒ္ဓံ] သံကောက်ပေါက်၊ သေ့ပေါက်။ တဋ္ဌစ္ဆိဒ္ဓ အင်္ဂဇာတံ ပဝေသေန္တဿ။ ဝိ၊ ၁။ ၁၆၉။ နနုယဒါ ဘိက္ခု၊ တာလစ္ဆိဒ္ဓါဒီဟိ နိက္ခမတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၇။ (- ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၊ ၂၃၊ ၂၉၂၊ ၃၀၀။ အဘိ၊ က။ ၂၄၇။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၀။ မ၊ ၄။ ၄။ ၁၃၁။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၉။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၂၈။ အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၁၉၄။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၆။)

တာလဇာတိ (ထိ) [တာလ+ဇာတိ] ထန်းပင်၏ အမျိုးအနွယ်။ တိဏေသုပိ အညာ တာလဇာတိ။ မ၊ ၄။ ၃။ ၂၉၅။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၅။

တာလဠိ (န) [တာလ+အဠိ] ထန်းသီးစေ့၊ ထန်းစေ့။ တာလဠိနာ ကေသေ လုဠိတွာ ပဗ္ဗာဇေသုံ။ အံ၊ဠ၊၁။၂၇၆။ ထေရီ၊ဠ၊၁၀၄။ သကန္တာ တာလဠိတိ သကန္တာလဠိ။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဠ၊၁။၁၀၁။ (- ဝိ၊ဠ၊၂။၂၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၇၉။ အဘိ၊ဠ၊၁။၃၇၁။ ထေရီ၊ဠ၊၁၁၀။)

တာလဠိက (န) [တာလဠိ+က] ထန်းစေ့ငယ်။ တာလဠိကေန ကေသေ လုဠာပေတုံ။ ဓမ္မ၊ဠ၊၁။၃၁၃။

တာလဠိကုပက (ပ) [တာလဠိ+ကုပ+က] (ထိပ်၌ ဖောက်အပ်သော) ထန်းစေ့ တွင်းငယ်။ တရုဏတာလဠိကုပက-ကြည့်။

တာလဠိခဏ္ဍ (ပ) [တာလဠိ+ခဏ္ဍ] ထန်းစေ့ပိုင်း၊ ထန်းစေ့ခြမ်း။ တာလဠိခဏ္ဍေန ကေသေ လုဠိ သု။ ဓမ္မ၊ဠ၊၁။၃၁၅။

တာလတရုဏ (ပ) [တာလ+တရုဏ] ငယ်-ပျို-သော ထန်းပင်၊ ထန်းပင်-ငယ်-ပျို။ တာလတရုဏေ ဆေဒါပေတွာ။ ဝိ၊ဥ၊၂။၇၇။

တာလတာလဝဏ္ဏ (န) [တာလ+တာလဝဏ္ဏ] ထန်းရွက်ယပ်ဝန်း။ တာလဝဏ္ဏ-ဒေါင့်ကွင်းကြည့်။

တာလန (န) [တလ+ဏ+ယု] (၁) စည်း တီးခြင်း။ (၂) ထုခတ်-ရိုက်နှက်-ခြင်း။ (၃) (တံ ဃဏံ) ဝါဒေန္တော တာလနေန သဒ္ဓိကရောန္တော။ မ၊ဠ၊၂။၃၃။ (၂) ပဘိဇ္ဇနသဘာဝန္တိ တာပေတွာ တာလနေ ပဘဂုံတံ (ပဘဂုံနံ၊က)။ သံ၊ဠ၊၂။၄၂၇။

တာလန္တရိကာ (ထိ) [တာလ + အန္တရိကာ (= အန္တရ + ဣက + အာ)] ထန်းပင်၏ အကြား၊ ထန်းပင်ကြား။ ယံ န္တနာဟံ ဣမာသု တာလန္တရိကာသု ဓနုသတေ ဓနုသတေ ပေါက္ခရဏိယော မာပေယျံ။ ဒီ၊၂။၁၄၆။

တာလပက္က (န) [တာလ+ပက္က] မှည့်ရင့်သော ထန်းသီး၊ ထန်းသီးမှည့်။ တာလပက္က (အံ၊ ၁။၁၇၂)။ သုပရိပက္ကတာလဖလံ။ အံ၊ဠ၊၂။၁၇၁။ တာလပက္ကံ ဗန္ဓနာ (ဣတိဝုတ်။ ၂၅၂)တိ တာလဖလံ ဝိယ။ ဣတိဝုတ်၊ဠ၊၂၆၄။ (- ဝိ၊ဠ၊၁။၃၄၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၄၃၂။ ကင်္ခါ၊၂၆၃။ မ၊ဠ၊၁။၃၅၄။ မ၊ဠ၊၄။၂၀။ အဘိ၊ဠ၊၂။၄၃၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၀၇။)

တာလပက္ကစောရက (တိ) [တာလပက္က+စောရ+က] ထန်းသီးမှည့်ကို ခိုးတတ်သော၊ သူ၊ ထန်းသီးမှည့်သူခိုး။ တာလပက္ကစောရကာ။ ဝိ၊၁။၇၆။

တာလပက္ကပါလက (တိ) [တာလပက္က+ပါလ+က] ထန်းသီးမှည့်ကို စောင့်တတ်သော၊ သူ၊ ထန်းသီးမှည့်စောင့်။ တာလပက္ကပါလကာ။ ဝိ၊၁။၈၂။

တာလပက္ကပ္ပ(ပ)မာဏ (တိ) [တာလပက္က+ပမာဏ] ထန်းသီးမှည့်ခန့် အတိုင်းအရှည် 'ပမာဏ'ရှိသော။ ဂုဠပိဏ္ဍိ တာလပက္ကပ္ပမာဏံ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၀၉။ တာလပက္ကပ္ပမာဏန္တိ ကေဠိတာလဖလပမာဏာပိ။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဠ၊၂။၂၇၇။ (- ဝိမတိ၊၁။၂၇၄။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊၂။၅၀။ သီ၊ဠ၊သစ်၊၁။၃၅၈။)

တာလပက္ကမတ္တ (တိ) [တာလပက္က+မတ္တာ] ထန်းသီးမှည့်ခန့် အတိုင်းအရှည်ရှိသော၊ ထန်းသီးမှည့်မျှ လောက်သော (မြေညက်-စသည်)။ ရက္ခိတဂေါပိတံ တာလပက္ကမတ္တံ ဂရုဘဏ္ဍံ ဟောတိ။ ကင်္ခါ၊၂၆၃။ ဂုဠပိဏ္ဍိ တာလပက္ကမတ္တံ။ ဝဇီရ၊၅၃၁။

တာလပက္ကဝဏ္ဏ (တိ) [တာလပက္က+ဝဏ္ဏ] ထန်းသီးမှည့် အဆင်းရှိသော။ သင်္ကာရဋ္ဌာနေ ဆဒ္ဓိတဉ္စ ဥဒ္ဓါမာတကကာဠသုနသမရိရံ ဝဏ္ဏတော တာလပက္ကဝဏ္ဏံ။ အဘိ၊ဠ၊၂။၂၂၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၂။ သာရတ္ထ၊၂။၁၇၃။ သာရတ္ထ၊၃။၂၀၂။

တာလပဋိကာ (ထိ) [တာလ+ပဋိကာ] ထန်း
ပတ်ဖျာ။ ထန်းလျှော်ဖျာ။ တာလပဋိကာ
တာလပတ္တဝိလိဝေဟိ ကတကဋ္ဌသာရကော။
အနုဋီ၊ ၂။ ၁၅၅။ တာလဂုဋ္ဌပဋ္ဌလ-လည်း
ကြည့်။

တာလပဏ္ဏ (န) [တာလ+ပဏ္ဏ။ (တာလပဏ္ဏိ-
သံ)] (၁) ထန်းရွက်။ (၂) ထန်းရွက်ယပ်
ဝန်း။ (၁) တာလပဏ္ဏံ (ပါး) - ဝိဠာ၊ ၂။ ၇၁။
ဝိဠာ၊ ၄။ ၄၄။ ဝိသင်္ဂဟ။ ၄၃၆။ အံဠာ၊ ၃။ ၃၄၆။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၀၇။ ဓမ္မဠာ၊ ၂။ ၃၀၂။ ဇာဠာ၊ ၁။
၅၀၉။ မဟာနိဠာ၊ ၃၅၁။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၇၃။
ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၃၈။ တာလပဏ္ဏံ (ဒါး) - အဘိ၊
ဠာ၊ ၂။ ၄၃၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၂၀။ ဓမ္မဠာ၊ ၁။ ၄၃၀။
ထေရီဠာ၊ ၁။ ၃၁။ ဇာဠာ၊ ၁။ ၅၀၉။ ဇာဠာ၊ ၃။
၁၂၉၊ ၄၂၅။ ဇာဠာ၊ ၄။ ၄၉၆။ သာရတ္ထ၊ ၃။
၁၀၈။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၄၇။ ဝိနိစ္ဆယဠာ၊ ၂။ ၂၄၉။
တာလပဏ္ဏေန (တါး) - ဝိဠာ၊ ၂။ ၂၆၉။
ဝိသင်္ဂဟ။ ၅၅။ ထေရီဠာ၊ ၁။ ၃၁။ ကင်္ခါဠာ၊ သစ်။
၃၂၂။ သမ္မောယော။ ၁၅၈။ တာလပဏ္ဏေဟိ
(တါး) - ဝိဠာ၊ ၃။ ၄၁။ ဝိဠာ၊ ၄။ ၅၂။ အဘိ၊
ဠာ၊ ၁။ ၁၀၅။ အဘိဠာ၊ ၂။ ၆၇။ ထေရီဠာ၊ ၁။
၃၁၆။ ဇာဠာ၊ ၆။ ၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၁၉။ မဠာ၊
၁။ ၇၉။ တာလပဏ္ဏဿ (ဆါး) - ဇာဠာ၊ ၃။
၆၉၊ ၇၀။ ဇာဠာ၊ ၄။ ၄၉၆။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊
၁။ ၅၉။ (၂) တာလပဏ္ဏန္တိ တာလပဏ္ဏေဟိ
ကတမဏ္ဍလဗိဇနိ။ ဒုကနိပါတ်၊ ဂုတ္တလ-
ဇာတ်၊ ၃။ ပေ။ တာလပဏ္ဏဂါဟက၊ တာလ-
ပဏ္ဏဝါတ-တို့လည်း ကြည့်။

တာလပဏ္ဏဂါဟက (တိ) [တာလပဏ္ဏ+ဂါဟက]
ထန်းရွက်ယပ်ပန်းကိုစွဲကိုင်သောသူ။ တာလ-
ပဏ္ဏဂါဟက-ကြည့်။ (သိ၊ သျှာ၊ မူ-ကဲ့။)

တာလပဏ္ဏဂုဋ္ဌက (န) [တာလပဏ္ဏ+ဂုဋ္ဌ+က]
(ပန်းပွင့်ထိုးစိုက်ရန် ပြုအပ်သော) ထန်းရွက်
-လုံး-လိပ်။ (ထန်းရွက်နုပေ။ ရွှေဥမင်၊
မအူ၊ သျှ။ ထန်းရွက်ဖြင့်ပြီးသော ပန်းယှက်။

ဝဇီရ၊ ပေ၊ သျှ။) တာလပဏ္ဏဂုဋ္ဌက (ဝိဠာ၊ ၂။
၂၀၃) နှိ တာလပဏ္ဏမယံ ပုန ကတမ္ပိ
ပဋိဆိဇ္ဇကမေဝ။ ဝဇီရ၊ ၂၀၇။

တာလပဏ္ဏစ္ဆတ္တ (န) [တာလပဏ္ဏ + ဆတ္တ]
ထန်းရွက် (ဖြင့် ပြုအပ်သော) ထီး။ ကေစိ
တာလပဏ္ဏစ္ဆတ္တံ အန္တော ဝါ ဗဟိ ဝါ...
ကရေန္တိ။ ဝိဠာ၊ ၁။ ၂၅၁။ ဝိသင်္ဂဟ။ ၄။
ဝိနိစ္ဆယဠာ၊ ၂။ ၃၀၃။

တာလပဏ္ဏပစ္ဆိ (ထိ) [တာလပဏ္ဏ+ပစ္ဆိ] ထန်း
ရွက်တောင်း။ တာလပဏ္ဏပစ္ဆိ ဒေတု။ မဠာ၊
၃။ ၅၁။

တာလ ပဏ္ဏ ပုဋ္ဌ ဘတ္တ သဏ္ဌာန (တိ) [တာလ-
ပဏ္ဏ+ပုဋ္ဌ+ဘတ္တ+သဏ္ဌာန] ထန်းရွက်ဖြင့်
ဖွဲ့ထုပ်အပ်သော ထမင်းသဏ္ဌာန် ရှိသော၊
ထန်းရွက်ထမင်းထုပ် သဏ္ဌာန်ရှိသော (သလုံး၊
မြင်းခေါင်းသား-စသည်)။ သဏ္ဌာနတော
ဇသံပိဏ္ဍိကမံသံ တာလပဏ္ဏပုဋ္ဌဘတ္တသဏ္ဌာနံ။
အဘိဠာ၊ ၂။ ၂၂၅။ = တာလပဏ္ဏေန ပုဋ္ဌ
တာလပဏ္ဏပုဋ္ဌ၊ တာလပဏ္ဏပုဋ္ဌေ တံ ဘတ္တဉ္စာတိ
တာလပဏ္ဏပုဋ္ဌဘတ္တံ၊ တာလပဏ္ဏပုဋ္ဌဘတ္တ-
သဏ္ဌာနန္တိ ပါဠော၊ သောယေဝတ္ထော။
သမ္မောယော။ ၁၅၈။

တာလပဏ္ဏဗန္ဓန (န) [တာလပဏ္ဏ+ဗန္ဓန] ထန်း
ရွက်ကိုဖွဲ့ခြင်း၊ ထန်းရွက်လက်ဖွဲ့အရံအတား။
အမနုဿာ တာလပဏ္ဏဗန္ဓနေန ပလာယန္တိ။
ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၃၈။

တာလပဏ္ဏဗိဇနိ (ထိ) [တာလပဏ္ဏ+ဗိဇနိ]
ထန်းရွက် (ဖြင့် ပြုအပ်သော) လေးထောင့်
ယပ်။ တာလပဏ္ဏဗိဇနိအာဒိသု “ဝဏ္ဏမဋ္ဌကမ္ပံ
ဝဇ္ဇတိ” တိ ဂုတ္တံ။ ဝဇီရ၊ ၁၂၃။

တာလပဏ္ဏမယ (တိ) [တာလပဏ္ဏ+မယ] ထန်း
ရွက်ဖြင့် - ပြီး - ပြုအပ် - သော (မဲလိပ်-
စသည်)။ ယော ဘိက္ခု ဝိလိဝမယံ ဝါ
တာလပဏ္ဏမယံ ဝါ ကတသညာဏံ ယံ ကိဉ္စိ

ကုသံ ပါတေတွာ။ ကင်္ခါ။ ၁၁၉။ (-ဝဇိရ။ ၁၈၆၊ ၂၀၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၆၂။)

တာလပဏ္ဏမုဒ္ဒိကာ (ထိ) [တာလပဏ္ဏ+မုဒ္ဒိကာ] ထန်းရွက်(ဖြင့်-ပြီး-ပြုအပ်-သော) လက်စွပ်။ တာလပဏ္ဏမုဒ္ဒိက (ဝိ၊ ၄၊ ၂။ ၁၂၉) နှိတာလပဏ္ဏမယံ အင်္ဂုလိမုဒ္ဒိကံ။ ဝဇိရ။ ၁၈၆။ = တာလပဏ္ဏေဟိ ကတအင်္ဂုလိမုဒ္ဒိကံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၂၉။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ ၁။ ၈၁။

တာလပဏ္ဏဝါတ (ပု) [တာလပဏ္ဏ+ဝါတ] ထန်းရွက်ယပ်ဝန်းလေ၊ ထန်းရွက်ယပ်ဝန်းခတ်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော လေ။ သုပဏ္ဏဝါတာ တာလပဏ္ဏဝါတာ (တာလဝဏ္ဏဝါတာ၊ က) ဝိဓူပနဝါတာ။ စူဠနိ၊ ၁၀၉၊ ၂၆၆၊ ၃၀၂။

တာလပဏ္ဏာဒိမယ (တိ) [တာလပဏ္ဏာဒိ+မယ] ထန်းရွက် အစရှိသည်တို့ဖြင့်-ပြီး-ပြုအပ်-သော (ကမည်းစာရွက်၊ မဲပြားစသည်)။ ကုသံ ပါတေတွာတိ ဝိလိဝမယံ ဝါ တာလပဏ္ဏာဒိမယံ ဝါ ကတသညာဏံ ပါတေတွာ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၀၀။

တာလပဏ္ဏာဒိရူပ (န) [တာလပဏ္ဏာဒိ+ရူပ] ထန်းရွက်အစရှိသည်တို့၏-အဆင်း-ရူပါရုံ။ တာလပဏ္ဏာဒိရူပါနိ ဒိသွာ။ မူလဒီ၊ ၁။ ၇၃။

တာလပဏ္ဏာဒိ သညာဏာကာရ (ပု) [တာလပဏ္ဏာဒိ+သညာဏာ+အာကာရ] ထန်းရွက်အစရှိသော အမှတ်အသား၏ ထူးခြားသော အခြင်းအရာ။ (ဤ၌ 'ရေရှိ၏'ဟု သိမှတ်ကြောင်း ဖြစ်သော ထန်းရွက်-စသည်၏-အမူအရာထူး-ခြားနားသော အခြေအနေ။) တာလပဏ္ဏာဒိသညာဏာကာရော ဝိယ။ မူလဒီ၊ ၁။ ၇၃။

တာလပဏ္ဏိပုဋ္ဌဘတ္တသဏ္ဌာန (တိ) [တာလပဏ္ဏိ+ပုဋ္ဌ+ဘတ္တ+သဏ္ဌာန] ထန်းရွက်ဖြင့် ဖွဲ့ထုပ်အပ်သော ထမင်းသဏ္ဌာန်ရှိသော၊ ထန်းရွက်ထမင်းထုပ် သဏ္ဌာန်ရှိသော (သလုံး၊ မြင်း

ခေါင်းသား-စသည်)။ တာလပဏ္ဏပုဋ္ဌဘတ္တသဏ္ဌာန-ကြည့်။

တာလပတ္တ (န) [တာလ+ပတ္တ။ (တာလပတြမ်-သံ)] (က) ထန်းရွက်။ (ခ) ထန်းရွက်ထီး။ (ဂ) ထန်းရွက် နားခောင်း။ (သ) ထန်းပတ်ပြား။ (က) တိဏ္ဍံ မေ တာလပတ္တာနံ၊ ဂင်္ဂါတီရေ ကုဋိ ကတာ (ထေရ။ ၂၄၈) တိ တာလရုက္ခတော ပတိတေဟိ တိဟိ တာလပဏ္ဏေဟိ မယံ ဝဿနပရိဟရဏတ္ထံ ဂင်္ဂါယနဒိယာ တီရေ ကုဋိကာ ကတာ။ ထေရ၊ ၄၊ ၁။ ၁၁၆။ (-ဝိမာန၊ ၄။ ၁၃၄။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၄)။ (ခ) သေ တာဝ ကိ သုကပတ္တကဏ္ဍပိဋနန္ဒ-တာလပတ္တာဒိသု ဝိနိစ္ဆယော။ အဘိ၊ ၄၊ ၂။ ၃၂၁။ မုဒ္ဒိပဏ္ဏန္တိ တာလပတ္တံ။ တံ ဟိ မုဒ္ဒိနာ ဂဟေတွာ ပရိဟရန္တိတိ "မုဒ္ဒိပဏ္ဏ" နှိ ဝုစ္စတိ။ ကင်္ခါ၊ ၄။ ၁၆။ ကေပဏ္ဏတ္ထံ နာမ တာလပတ္တန္တိ ဂဏ္ဍိပဒေသု ဝတ္တံ။ ဝိနိစ္ဆယ၊ ၄။ ၂။ ၂၈၃။ (ဂ) အဟံ ခဒိရပတ္တာနံ... ပုဋ္ဌကရိတွာ ဥဒကံ ဝါ တာလပတ္တံ ဝါ အာဟရိဿာမိတိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတိ။ သံ၊ ၃။ ၃၈၄။ (သ) ပတ္တမဏ္ဍလိကာ ပတ္တပစ္စိကာ တာလပတ္တာဒိဟိ ကတာ။ ဝဇိရ။ ၅၂၃။ (-သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၉၀။)

တာလပတ္တပါဒုကာ (ထိ) [တာလပတ္တ+ပါဒုကာ] ထန်းပတ်ခြေနင်း။ တာလပတ္တပါဒုကာယော ဓာရေဿန္တိ။ ဝိ၊ ၃။ ၂၇၇။ (-၂၇၈။)

တာလ ပတ္တ ပုဋ္ဌ ဘတ္တ သဏ္ဌာန (တိ) [တာလပတ္တ+ပုဋ္ဌ+ဘတ္တ+သဏ္ဌာန] ထန်းရွက်(ဖြင့် ထုပ်အပ်သော) ထမင်းထုပ်သဏ္ဌာန်ရှိသော (သလုံး၊ မြင်းခေါင်းသား-စသည်)။ ဇေမံသံ တာလပတ္တပုဋ္ဌဘတ္တသဏ္ဌာနံ။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၃၆။

တာလပတ္တမုဒ္ဒိ (ထိ) [တာလပတ္တ+မုဒ္ဒိ] လက်ဖြင့် ဆုပ်ကိုင်၍ ဆောင်းအပ်သော ထန်းရွက်ထီး။ ပဏ္ဏတ္တကန္တိ တာလပတ္တမုဒ္ဒိ။ မ၊ ၄။ ၃။ ၃၉၅။

တာလပတ္တဝိလီ(လိ)ဝ (န) [တာလပတ္တ+ဝိလီ-
(လိ)ဝ] ထန်းပတ်ပြား နီး၊ ထန်းလျော်
နီးပြား။ တာလပဋိကာ-ကြည့်။

တာလပတ္တဝေဌက (ပု) [တာလပတ္တ+ဝေဌက]
ခွေ-လိပ်-သော ထန်းရွက်၊ ထန်းရွက်-ခွေ-
-လိပ်။ ကေဝါရံ တာလပတ္တဝေဌကော ဝိယ
ဇာတော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃၀။

တာလပတ္တသဒိသ (တိ) [တာလပတ္တ + သဒိသ]
ထန်းရွက်နှင့်တူသော။ အာယတိ* တာလ-
ပတ္တသဒိသေ ဝိပါကက္ခန္ဓေ နိဗ္ဗတ္တေတုံ အသ-
မတ္တာ ဇာတော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁။

တာလပတ္တိကာ (ထိ) [တာလ+ပတ္တိကာ။ (တာ-
လပတ္တိကာ-သံ)] ထန်းရွက်ငယ်။ တာလ-
ပတ္တိကာယာ(သံ၊၁။၄၁၇)တိ တရုဏတာလ-
ပဏ္ဍေန။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၄။ (-သံ၊၁။၄၂၁။)

တာလပန္နိ (ထိ) [တာလ+ပန္နိ] ထန်းပင်-
အစဉ်-အတန်း၊ ထန်းပင်တန်း။ တာလပန္နိ-
ဟိ (အပ၊၁။၃၇) တာလပါဠိဟိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၉၈။ (-ဒိ၊၂။၁၄၀-၁၊၁၅၁။ အပ၊၂။
၄၉။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၈၊၂၂၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၀။
စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၄၁၊၄၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၇။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၉၃။)

တာလပန္နိသဒိသ (တိ) [တာလပန္နိ + သဒိသ]
ထန်းပင်အစဉ်နှင့် တူသော။ အာယတိ*
တာလပန္နိသဒိသေ ဝိပါကက္ခန္ဓေ နိဗ္ဗတ္တေတုံ
အသမတ္တာ ဇာတော။ ဝဇီရ။၄၄။

တာလပါဠိ (ထိ) [တာလ + ပါဠိ] ထန်းပင်စဉ်၊
ထန်းပင်တန်း။ တာလပန္နိ-ကြည့်။

တာလပိဋ္ဌ (န) [တာလ+ပိဋ္ဌ] ထန်းသီးမှည့်မှု၊
ထန်းသီးမှည့်အနှစ်။ အဓောတကံ တာလပိဋ္ဌ
....ယာဝဇီဝိကာနိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။
၉၈။ (- ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၈၅။) ဓောတံ
တာလပိဋ္ဌန္တိ တာလဖေဂ္ဂံ ကောနေတွာ
ဥဒကေ မဒ္ဒိတွာ ပရိဿာဝေတွာ ကလလေ

တာဇနတလံ ဩတိဏ္ဏေ ပသန္နောဒကံ
အပနေတွာ ဂဟိတတာလပိဋ္ဌ။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋ္ဌ၊
၁။၁၃၆။

တာလပိဋ္ဌိကနာမက (တိ) [တာလပိဋ္ဌိက +
နာမ + က] “တာလပိဋ္ဌိက” အမည်ရှိသော
(ကျောင်းတိုက်)။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တာလပိဋ္ဌိကဝိဟာရ (ပု) [တာလပိဋ္ဌိက +
ဝိဟာရ] “တာလပိဋ္ဌိက” အမည်ရှိသော
ကျောင်းတိုက်။ (ဂေါပကသီဝလိ တည်ထား
ကိုးကွယ်သော စေတီရှိရာ သီဟိုဠ်ကျွန်းရှိ
“တာလပိဋ္ဌိက”ကျောင်းတိုက်။ D.P.။ ၎င်း
ကျောင်းတိုက်ကို “တလပိဋ္ဌိဝိဟာရယ”ဟု
သီဟိုဠ် အဋ္ဌကထာ ကထာဝတ္ထု ၁၅၅-၌
ဖော်ပြသည်။) ဂေါပကသီဝလိ ကိရ နာမ
တာလပိဋ္ဌိကဝိဟာရေ စေတိယံ ကာရေသိ။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၈။ တာလပိဋ္ဌိကနာမကေ
ဝိဟာရေ။ သဓမ္မာ၊ယော။၉၈။

တာလပိဏ္ဍ (ပု) [တာလ + ပိဏ္ဍ] ထန်းသီး-
ခိုင် - ပြတ်။ တာလပိဏ္ဍံ ဆိန္ဒိထုံ အာရဘိ။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၀။

တာလပိဏ္ဍိ (ထိ) [တာလ+ပိဏ္ဍိ] (က) ထန်းသီး
ခိုင်၊ ထန်းသီးပြတ်။ (ခ) ထန်းသီးခိုင်၌ ရှိ
သော ထန်းသီး။ (က) တတ္ထဇာတကံ ပန
တာလပိဏ္ဍိ* စာလေန္တဿ ထုလ္လစ္စယံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၈၅။ (ခ) တာလပိဏ္ဍိန္တိ တာလကဏ္ဍိကံ
ဖလံ။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၈။

တာလပုဋ္ဌ (ပု) [တာလ+ပုဋ္ဌ] “တာလပုဋ္ဌ”
အမည်ရှိသော (ဇာတ်ဆရာ)။ (ထိုသူကို
အညာကြွေပြီးစ ထန်းသီးမှည့်အဆင်းကဲ့သို့
အလွန်ကြည်လင်သော မျက်နှာ အဆင်း
ရှိသောကြောင့် “တာလပုဋ္ဌ”ဟု မှည့်ခေါ်
သည်။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၉။)
အထ ခေါ် တာလပုဋ္ဌော (တာလပုဏ္ဏော၊

သီ၊သျှ၊ကံ) နန္ဒဂါမဏိ .... တေနပသကံမိ။
သံ၊၂။၄၉၄။ (-၄၉၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၇။)

တာလပုဋ္ဌတ္ထေရ(ပု) [တာလပုဋ္ဌ+ထေရ] “တာ-
လပုဋ္ဌ” အမည်ရှိသော ထေရ်။ ကဒါ နုဟန္တိ-
အာဒိကာ အာယသ္မတော တာလပုဋ္ဌတ္ထေ-
ရဿ ဂါထာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၇။

တာလပုဋ္ဌသုတ္တ (န) [တာလပုဋ္ဌ+သုတ္တ] တာလ-
ပုဋ္ဌ-သုတ်။ “တာလပုဋ္ဌ” အမည်ရှိသော
ဇာတ်ဆရာကြီးအား သဘင်သည်တို့၏ ‘ပ-
ဟာသဓရံ’၌ ကျရောက်ပုံကို ဟောပြောသုတ်။
ရှေးဘုရားရှင်တို့ အထံ၌ ဆည်းပူးခဲ့သော
သာဝကပါရမီရှိလျက် ရာဇဂြိုဟ်ပြည် သဘင်
သည် အမျိုး၌ ပေါက်ဖွားခဲ့သည်။ သဘင်
သည်အတတ်၌ တဖက်ကမ်းခတ်အောင် တတ်
မြောက်ကျွမ်းကျင်၍ ကချေသည်မ (၅၀၀)
နှင့်တကွ မြို့ရွာ၊ နိဂုံးတို့၌ လှည့်လည်ကပြ
သည်။ နောက်ဆုံး၌ ဘုရားရှင်အထံရောက်၍
“သဘင်သည်များသည် ‘ပဟာသ’ နတ်ဘုံသို့
ရောက်သည်ဟု ကြားဘူးပါသည်။ အဘယ်
သို့ မှတ်ရပါမည်နည်း”ဟု မေးလျှောက်ရာ
၃-ကြိမ်တိုင် ပယ်မြစ်သော်လည်း ထပ်မံမေး
လျှောက်ခြင်းကြောင့် ၄-ကြိမ် မြောက်၌
သဘင်သည်များ “ပဟာသဓရံသို့ ရောက်ရ
သည်”ဟု ဟောတော်မူရာ သံဝေဂ ရ၍
ရဟန်းပြုပြီးလျှင် မကြာမီ အရဟတ္တဖိုလ်သို့
ရောက်ကာ ကျွတ်တမ်းဝင်ပုံကို ပြောသုတ်။
သံယုတ္တနိကာယ၊ သဠာယတနဝဂ္ဂသံယုတ္တ-
ပါဠိ၊ ဂ-သံယုတ်၊ ၂-သုတ်။ သံ၊၂။၄၉၄-၅။
သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၀-၁။

တာလပု(ပ)မာဏ (တိ) [တာလ + ပမာဏ]
ထန်းပင်မျှလောက် မြင့်သော၊ ထန်းပင်၏
အမြင့်အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ ဘဂဝန္တံ ဝနိ-
တော တာလပုမာဏံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တော။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၄၀။ တာလပမာဏာ ရာသိယော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၄။၄၇၂။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၇။
အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၂၃-ပ-မ-ဗ-သ-စ

အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၃၊၃၄၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊
၁။၃၁၉၊၃၆၆။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊ဂဝ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။
၁၆၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၃၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၃၄။)

တာလဖလ (န) [တာလ+ဖလ] ထန်းသီး။
တာလဖလံ (ပါဠိ) - ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၂၆၄။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၈။ တာလဖလာနံ (ပါဠိ) -
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၅၆။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၀၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၄၃၁။ တာလဖလံ (ဒါဠိ) - အပ၊၂။၉၁။
ဇာ၊၁။၁၈၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၀။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၆၊၈၈။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၇။၃၀၁။ တာလဖလာနံ (ဒါဠိ) - အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၂။၄၃၀-၁။

တာလဖလဋ္ဌိ (န) [တာလဖလ+အဋ္ဌိ] ထန်းသီး
တို့၏အစေ့၊ ထန်းသီးစေ့။ တာလဖလဋ္ဌိတိ
တရုဏဖလာနံ အဋ္ဌိ။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၃၆။

တာလဖလဒါယက (တိ) [တာလဖလ+ဒါယက]
“တာလဖလဒါယက” အမည်ရှိသော၊ ထန်း
သီးကို ပေးလှူဘူးသော(ထေရ်)။ (ထို
ထေရ်သည် ၉၄-ကမ္ဘာထက်က “သတရံသီ”
အမည်ရှိသော မြတ်စွာဘုရားအား ထန်းသီး
ကို ပေးလှူခဲ့ခြင်းကြောင့် ဒုဂ္ဂတိဘဝမလား
ရပဲ ဤဘုရားရှင်လက်ထက်၌ ပဋိသမ္ဘိဒါ-
ပတ္တ၊ ဆဋ္ဌာဘိည-ရဟန္တာ ဖြစ်ရသည်။) အာ-
ယသ္မာ တာလဖလဒါယကော ထေရေ ဣမာ
ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၂။၉၁။

တာလဖလပက္ကမတ္တ (တိ) [တာလဖလပက္က +
မတ္တ] ထန်းသီးမှည့်-ခန့်-အတိုင်းအရှည်-ရှိ
သော(မြေညက်-စသည်)။ တတ္ထဇာတကံ ဝါ
ရက္ခိတဂေါပိတံ တာလဖလပက္ကမတ္တံ ဂရုဘဏ္ဍံ
ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၀၇။ ဝိ၊
နိစ္ဆယ၊ဋ္ဌိ၊၂။၂၈၇။

တာလဖလပိဏ္ဍိသဒ္ဒါသ (တိ) [တာလဖလပိဏ္ဍိ+
သဒ္ဒါသ] ထန်းသီးခိုင်-ထန်းသီးပြတ် - နှင့်တူ
သော (ဦးခေါင်း-စသည်)။ တာလဖလပိဏ္ဍိ-

သဒိသေန သိသေန သမန္နာဂတော။ ဝိ၊ဠ၊၃။
၃၁၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၄၂။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဇ္ဇိ၊၂။
၂၄၉။ တေနာဟ “တာလဖလပိဏ္ဍိသဒိ-
သေနာ” တိ။ တာလဖလာနံ မဉ္ဇရိ ပိဏ္ဍိ နာမ။
ဝိနယာလင်္ကာရ၊၁။၂၃၅။

တာလဖလမုခ (န) [တာလဖလ+မုခ] ထန်းသီး
၏ မျက်နှာဝ၊ ထန်းသီးမျက်နှာပြင်။ တာလ-
ဖလမုခဿ ဝဏ္ဏသမ္ပဒါသဒိသတ္တာ။ သံ၊ဇ္ဇိ၊၁။
၇၂။

တာလဖေဂ္ဂ (န) [တာလ+ဖေဂ္ဂ] ထန်းသီးမှည့်
အကာ။ တာလပိဋ-ကြည့်။

တာလမတ္တ (တိ) [တာလ+မတ္တ] ထန်းပင်
အတိုင်းအရှည်ရှိသော၊ ထန်းပင်မျှလောက်
မြင့်သော။ သော ယက္ခော တာလမတ္တော
ဟုတွာ....အာဟ။ ဇာ၊ဠ၊၁။၂၉၀။=ဥဗ္ဗေဓေ-
န တာလပမာဏော ဟုတွာ။ ဧကနိပါတ်၊
မဟာသီလဝ-ဇာတ်၊ဇ္ဇိ၊ပေ။

တာလမိဉ္ဇ (န) [တာလ + မိဉ္ဇ] ထန်းသီးဆံ။
တာလမိဉ္ဇံ ပက္ခိပိတွာ။ အဘိ၊ဠ၊၂။၄၃၁။
(-စရိယာ။၃၉၁။ စရိယာ၊ဠ၊၇၂။ ဇာ၊ဠ၊
၄။၄၀၇။)

တာလမူလ (န) [တာလ+မူလ] (၁) ထန်းပင်
အနီး၊ ထန်းပင်အောက်။ (၂) ထန်းပင်၏
အရင်းပိုင်း။ (၁) ဣမသ္မိ* တာလမူလေ
သတ္တ နိဓိကုမ္ဘိယော (ဓနကုမ္ဘိယော၊ သိ)
အတ္ထိ။ မ၊ဠ၊၄။၅။ (-အဘိ၊ဠ၊၂။၂၄၇။)
(၂) တာလမူလံ အပဿိတော (ဇာ၊၁။၄၄)-
တိ တာလက္ခန္ဓံ နိဿာယ ဌိတော။ ဇာ၊ဠ၊၂။
၆၃။

တာလမူလကပဗ္ဗတ (ပု) [တာလမူလက + ပဗ္ဗ-
တ] ထန်းပင်စည်ရင်းနှင့် တူသော တောင်၊
ထန်းပင်အရင်းပိုင်းကဲ့သို့ အောက်ပိုင်းကြီး၍
အထက်ပိုင်း သေးသွယ်သော တောင်။
တာလမူလကပဗ္ဗတ(ဝိ၊ဠ၊၃။၃၂၆)တိ တာ-

လမူလသဒိသေ ပဗ္ဗတေ။ သော စ ဟေဠာ
မဟန္တော ဟုတွာ အနုပုဗ္ဗေန တနုကော
ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၇၂။ (-ဝိသင်္ဂဟ။
၁၈၉။ ဝဇိရ၊၄၅၄။ ဝိမတိ၊၂။၁၄၆။ ဝိနယာ-
လင်္ကာရ၊၁။၃၁၂။) တာလက္ခန္ဓမူလသဒိသ-
လည်း ကြည့်။

တာလမူလသဒိသ (တိ) [တာလမူလ + သဒိသ]
ထန်းပင်စည်ရင်း-ထန်းပင်အရင်းပိုင်း-နှင့်
တူသော (တောင်)။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

တာလရက္ခ (ပု) [တာလ+ရက္ခ] ထန်းပင်။
တာလရက္ခော (ပ၊ဇ) - မ၊ဠ၊၃။၂၇၃။
သုတ္တနိ၊ဠ၊၂။၁၆၃။ သာရတ္ထ၊၃။၃၂၉။ ရှ၊ဇ္ဇိ။
၉၄။ တာလရက္ခာ (ပ၊ဗ) - ဇာ၊ဠ၊၅။၂၁၀။
တာလရက္ခံ (ဒု၊ဇ) - ဝိ၊ဠ၊၁။၁၀၄။ ဝိ၊ဠ၊၂။
၅၁။ အံ၊ဠ၊၃။၁၉၉။ ဇာ၊ဠ၊၂။၆၃။ ဇာ၊ဠ၊
၄။၂၅၁။ မဟာနိ၊ဠ၊၁၄၆။ တာလရက္ခတော
(မ၊ဇ) - ထေရ၊ဠ၊၁။၃၁၆။ တာလရက္ခာနံ
(ဆ၊ဗ) - သာရတ္ထ၊၃။၂၃၃။ တာလရက္ခေ
(သ၊ဇ) - အဘိ၊ဠ၊၂။၄၃၀။ ဇာ၊ဠ၊၆။၁၈၃။
မဟာဝံသ၊၂။၁၉။

တာလရက္ခပေါတက (ပု) [တာလရက္ခ+ပေါတ-
က] ထန်းပင်ငယ်။ တာလဂစ္ဆ-ကြည့်။

တာလလဠိဝန (န) [တာလ+လဠိ+ဝန] ထန်း
ငယ်တောဥယျာဉ်။ တာလလဠိဝနေ ဗိမ္ဗိ-
သာရပ္ပမုခါ.... ပတိဠဟိ* သု။ အံ၊ဠ၊၁။၇၈။
“(လဠိဝနေ (ဝိ၊၃။၄၅)တိ တာလုယျာနေ
(ဝိ၊ဠ၊၃။၂၅၃) လဠိ-သဒ္ဓေါ တရုဏရက္ခဝါစ-
ကော ‘အမ္မလဠိကာယ’န္တိအာဒီသု။ ဣဓာပိ
တရုဏတာလရက္ခော လဠိ နာမာတိ ဒဿေ-
န္တော အာဟ ‘တာလုယျာနေ’တိ (ပါစိတ်၊
ယော၊၁။၁၅၃)” အဖွင့်ကို ထောက်၍ ဤ
အံ၊ဠ-၌ “တာလဠိဝနေ”ဟု မရှိသင့်။)

တာလဝဏ္ဏ (န) [တာလ+ဝဏ္ဏ။ ဝဠိ ဝိဘာဇနေ၊
တာလဝဏ္ဏေဟိ ကတတ္တာ တာလဝဏ္ဏံ။ ဝဏ္ဏံ

နာမ....တာလပတ္တာဝယဝေါ။တာလဝဏ္ဏသဒ္ဓ-
 သ....သညာသဒ္ဓတ္တာ ဗီဇနိသာမညေ ပဝတ္တိ
 ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယဒါ ပန တာလဝဏ္ဏေဟိ
 ကတဗီဇနိမေဝ ဝတ္ထုမိစ္ဆတိ။ တဒါ ဧကေန
 တာလသဒ္ဓေန ဝိသေသေတွာ “တာလ-
 တာလဝဏ္ဏ”န္တိ ဝတ္ထုဗ္ဗံ ယထာ— တိလဿ
 တေလံ၊ သုဂတဿ သုဂတစိဝရန္တိ။ ဓာန်၊ဋီ။
 ၃၁၆။ ဝုဇနံ တာလဝဏ္ဏကမ်။ အမရ၊၁၆။
 ၁၄၀။ တာလေ ကရတလေ ဝဏ္ဏံ ဗန္ဓနမသျ၊
 တာလသျေဝ ဝဏ္ဏံ မသျ ဝါ။ ဝုဇနေ
 (ပါကာ)။ ထောမ။ ပါကတဘာသာ-ဌ်သက္က-
 တ-လာ‘တာလဝဏ္ဏ’ပုဒ်ကို ‘တာလဝဏ္ဏ’ဟု
 ပုဒ်ပြီး စီရင်၏။ တောင်ပေါက်၊ ဓာန်၊သျ။
 (တာလဝဏ္ဏမ်-သံ)။ တာလဝဏ္ဏံ (ပါ ၆) —
 ဝိ၊၄။၂၇၇-ဂ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၂၇၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။
 ၃၀၈။ ကင်္ခါ။၂၆၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။
 ၅၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊
 ၁။၁၀၅။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၂၇၈၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်။
 ၂။၂၀၃။ ဝိ၊သုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၉၆။ ဓာန်။ ဓာန်၊ဋီ။
 ၃၁၆။ တာလဝဏ္ဏာနိ (ပါ ၁) — ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၆။
 ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၃၀၇၇။ တာလဝဏ္ဏံ (ဒု၊၆) —
 ဝိ၊မာန၊၄၇။ အပါ၊၂။၄၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁၊၁၉၈။
 ဝိ၊သင်္ဂဟ။၉၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၀၊၂၄၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။
 ၆၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၄၊၂၇၀။
 အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၅။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။
 ၁၉၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၃၊၃၃၉၊၄၄၀။ သုတ္တနိ၊
 ဋ္ဌ၊၁။၂၅၇။ ဝိ၊မာန၊ဋ္ဌ၊၃၇၊၁၂၉၊၁၃၄။ ထေရ၊
 ဋ္ဌ၊၁။၄၆၀-၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၀၉။ သာရတ္ထ၊၃။
 ၃၉၀။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၂၁၅၆။ မ၊ဋီ၊၂။၁၄။
 တာလဝဏ္ဏေန (တ၊၆) — ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၉။
 မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။
 ၂၂၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၆။
 ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၂၊၃၇၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၇။
 ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၆။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၄၆၉။ တာလ-
 ဝဏ္ဏေဟိ (တ၊၁) — ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၇၆။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊
 ဋီ၊၂။၂၇၈၉။ ဓာန်၊ဋီ။၃၁၆။ တာလဝဏ္ဏဿ

(ဆ၊၆) — အပါ၊၂။၄၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၆၁။
 တာလဝဏ္ဏေ (သ၊ ၆) — ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၄။
 ဝိ၊သင်္ဂဟ။၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၇။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။
 ၂၇၈၉။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၁၁။]

(၁) ထန်းရွက် အစိတ်အပိုင်း၊ ထန်းရွက်
 ခြမ်း။ (၂) ယပ်တောင်၊ ယပ်-ဝန်း-ဝိုင်း၊
 (က) ထန်းရွက်ဖြင့် ပြုအပ်သော ယပ်-ဝန်း-
 ဝိုင်း။ (ခ) ဝါးနီး-စသည်ဖြင့် ပြုအပ်သော
 ယပ်-ဝန်း-ဝိုင်း၊ ထန်းရွက်ယပ်ဝန်းနှင့် တူ
 သော ယပ်ဝန်း။ (၃) ယပ်တောင် - ယပ်
 ဝန်း-နှင့်တူသော (စက်လက္ခဏာ)၊ ယပ်
 တောင်-ယပ်ဝန်း-ပုံသဏ္ဌာန်။(၁) (၂)ကွင်း
 တွင်းပြန်ကြည့်။ (က) တာလဝဏ္ဏံ (ဝိ၊မာန။
 ၄၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၃)န္တိ တာလပတ္တေဟိ ကတ-
 မဏ္ဍလဗီဇနိ။ ဝိ၊မာန၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄။ မ၊ဋီ၊၂။၁၄။
 (ခ) ယထာ ဟိ တာလပတ္တေဟိ အကတွာ
 ကိလဉ္စာဒိဟိ ကတမ္ပိ တံသရိက္ခတ္တာ ရုဋ္ဌိသဒ္ဓေ-
 န “တာလဝဏ္ဏ”န္တေဝ ဝုစ္စတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။
 ၁၀၅။ (က) (ခ) တာလဝဏ္ဏံ (ဝိ၊၄။၂၆၈-
 ၉)န္တိ တာလပတ္တာဒိဟိ ကတံ မဏ္ဍလိကဗီဇ-
 နိ။ သာရတ္ထ၊၃။၃၉၀။ (၃) တာလဝဏ္ဏံ
 မောရဟတ္ထကော .... သဗ္ဗေ စက္ကလက္ခဏ-
 သေဝ ပရိဝါရေ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။
 ၂၅၈။ (-ဇိနာလင်္ကာရ၊၁၈၉။)

တာလဝဏ္ဏက (န) [တာလဝဏ္ဏ+က။ (တာလ-
 ဝဏ္ဏကမ်-သံ)] ယပ်တောင်-ယပ်ဝန်း-နှင့်
 တူစွာဝတ်ခြင်း၊ ယပ်တောင်-ယပ်ဝန်း-နှင့်
 ပုံစံတူအောင်-ပုဆိုး-ထဘီ-ကို တွဲလျှား
 ချ၍ ဝတ်ခြင်း။ တာလဝဏ္ဏကံ (ဝိ၊၄။၂၇၇)
 နာမ တာလဝဏ္ဏာကာရေန သာဓုကံ ဩ-
 လဗ္ဗေတွာ နိဝါသနံ (နိဝတ္တံ)။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၄။
 ကင်္ခါ။၂၇၆။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၂၇၁၄။ ဝိနယာ-
 လင်္ကာရ၊၂။၃၅၇။ တာလဝဏ္ဏံ ဝိယာတိ
 တာလဝဏ္ဏကံ။ တေနာဟ “တာလဝဏ္ဏကံ
 နာမာ”တိအာဒိ။ ကင်္ခါ၊ ယော၊ မဟာဋီ၊၄။
 ၃၁၅။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၁။)

တာလဝဏ္ဏကရဏသတ္တက (န) [တာလဝဏ္ဏ-
ကရဏ+သတ္တ+က] ယပ်တောင်-ယပ်ဝန်း-
-ကို ပြုလုပ်ကြောင်း ဖြစ်သော ဓားငယ်။
ကပ္ပါသပိစုမ္ဗိ ဌပိတံ တာလဝဏ္ဏကရဏသတ္တ-
ကံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၇။

တာလဝဏ္ဏဂါဟက (တိ) [တာလဝဏ္ဏ+ဂါဟက]
ယပ်တောင်-ယပ်ဝန်း-ကို စွဲကိုင်သော၊ သူ။
တာလဝဏ္ဏဂါဟကော (တာလပဏ္ဏဂါဟ-
ကော၊သိ၊သျှာ)။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။
၁၅၆။

တာလဝဏ္ဏဒါယက (တိ) [တာလဝဏ္ဏ+ဒါယက]
“တာလဝဏ္ဏဒါယက” အမည်ရှိသော၊ ယပ်
တောင်-ယပ်ဝန်း-ကို ပေးလှူဘူးသော
(ထေရ်)။ (ထိုထေရ်သည် ၉၂-ကမ္ဘာထက်က
“တိဿ” မြတ်စွာဘုရားအား-ယပ်တောင်-
ယပ်ဝန်း-ကို ပေးလှူခဲ့ခြင်းကြောင့် အပါယ်
၄-ပါး မလားရပဲ ၆၃-ကမ္ဘာထက်၌ “မဟာ-
နာမ်” အမည်ရှိသော စကြာမင်းဖြစ်ပြီးလျှင်
ဤဘုရားရှင်လက်ထက်၌ ပဋိသမ္ဘိဒါ ၄-ပါး၊
ဝိမောက္ခ ၈-ပါး၊ အဘိညာဉ် ၆-ပါးနှင့်
ပြည့်စုံသော ရဟန္တာ ဖြစ်ရလေသည်။)
အာယသ္မာ တာလဝဏ္ဏဒါယကော ထေရော။
အပ၊၁။၂၃၆။

တာလဝဏ္ဏဝါတ (ပု) [တာလဝဏ္ဏ+ဝါတ] ယပ်
တောင်-ယပ်ဝန်း-လေ၊ (က) ထန်းရွက်
ယပ်ဝန်းလေ။ (ခ) ထန်းရွက်ယပ်ဝန်းကဲ့သို့
ဝန်းဝိုင်းသော ယပ်ဖြင့် ဖြစ်စေအပ်သော
လေ။ တာလဝဏ္ဏဝါတာ (အဘိ၊ဝိ၊၈၆)တိ
တာလပဏ္ဏဟိ ဝါ အညေန ဝါ ကေနစိ
မဏ္ဍလသဏ္ဌာနေန သမုဋ္ဌာပိတာ ဝါတာ။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၇။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၊၃၅၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၇၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄၅။
နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ၊၁၃၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၉။)

တာလဝဏ္ဏဝါတဒါယက (တိ) [တာလဝဏ္ဏဝါတ
+ဒါယက] ယပ်တောင်-ယပ်ဝန်း-လေကို

ပေးတတ်သော၊ ယပ်ခပ်သော၊သူ။ တဿ
တာလဝဏ္ဏဝါတဒါယကော ဝိယ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၂၆။

တာလဝဏ္ဏဝေါဟာရ (ပု) [တာလဝဏ္ဏ+ဝေါ-
ဟာရ] “တာလဝဏ္ဏ”ဟူသော အမည်၊
ယပ်တောင်-ယပ်ဝန်း-ဟူသော အမည်။
ဝိလိမ္မယေပိ ဗိဇ္ဇနိဝိသေသေ တာလဝဏ္ဏ-
ဝေါဟာရော ဝိယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၀၃။ ပဋိသံ၊
ဋ္ဌ၊၂။၂၀၈။ (-သာရတ္ထ၊၂။၁၁၇။ သိ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊
၂။၂၃၁။)

တာလဝဏ္ဏကာရ (ပု) [တာလဝဏ္ဏ+အာကာ-
ရ] ယပ်တောင်-ယပ်ဝန်း-၏ ပုံသဏ္ဌာန်
(အဝန်း အဝိုင်း)။ တာလဝဏ္ဏကာရေန
သီဟဋ္ဌိတ္တိနံ ဝိယ။ ခဗိရ၊၅၂၄။ တာလဝဏ္ဏ-
က-လည်း ကြည့်။

တာလဝဏ္ဏ (န) [တာလ+ဝဏ္ဏ] ထန်းပင်၏
တည်ရာအရပ်၊ ထန်းပင်၏ တည်ဘူးရာအရပ်။
တာလဿ ဝဏ္ဏ၊ တာလဝဏ္ဏ၊.... တာလဿ
ပတိဋ္ဌိတောကာသော သမ္မုလံ ဥဒ္ဓရိတေ
တာလေ ပဒေသမတ္တေ ဌိတေ တာလဿ
ဝဏ္ဏ၊ဘူတပုဗ္ဗတ္တာ “တာလဝဏ္ဏ”တိ ဝုစ္စတိ။
သာရတ္ထ၊၁။၃၄၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၁။ (-ဇာ၊
၂။၆၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၃။၁၉၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၁၄၆။ ဝိမတိ၊၁။၆၈။)

တာလဝဏ္ဏကတ (တိ) [တာလဝဏ္ဏ(=တာလ+
ဝဏ္ဏ)+ကတ။ (အလယ်ပုဒ် ကျေ။)
တာလ+အဝဏ္ဏ+ကတ။ (သရကျေသော်
လည်း ဒီဃမရောက်။) တာလ+အဝဏ္ဏ+
ကတ။ (အလယ်ပုဒ်လည်း ကျေ၊ သရ-
ကျေရာ၌ ဒီဃ-လည်း မရောက်။) တာလာ
ဝဏ္ဏကတ-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။ (က) ထန်းပင်ရာ
ကဲ့သို့ ပြုအပ်သော တည်ဘူးရာရှိသော။ (ခ)
လည်ဆစ်ပြတ် (အရွက်၊ အသီး-စသည်တို့၏
တည်နိုင်ရာ မဟုတ်)သော ထန်းပင်ကဲ့သို့ ပြု
အပ်သော။ (ဂ) လည်ဆစ်ပြတ်သော ထန်း

ပင်ကဲ့သို့ ပြုအပ်သော တည်ရာရှိသော(ရာဂ-
စသည်)။ (က) တာလဝတ္ထုကတာ (ထေရီ။
၄၃၁)တိ တာလဿ ပတိဋ္ဌာနသဒ္ဓိသာ (ဋီတ-
ဋ္ဌာနသဒ္ဓိသာ၊ သိ၊ ဆိန္နိတဋ္ဌာနသဒ္ဓိသာ၊ ဣ)
ကတာ။ ထေရီ၊ ၂၉၁။ (ခ) (ဂ) ကေစိ ပန
“တာလဝတ္ထုကတာနိ”တိ ပဋ္ဌန္တိ။ အဝတ္ထု-
ဘူတတာယ ဟာလော ဝိယ ကတာနိတိ
အတ္ထော။ သံ၊ ၃၊ ၂။ ၈၀။

တာလဝတ္ထုဝိဟာရ (ပု) [တာလဝတ္ထု+ဝိဟာရ]
“တာလဝတ္ထု” အမည်ရှိသောကျောင်းတိုက်။
(ယင်း-သည် B.E. ၁၂၆၉-တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း
အနုရာဇမြို့၌ နန်းတက်သော ပဉ္စမ အဂ္ဂ-
ဗောဓိမင်း ဆောက်လုပ် လှူဒါန်းခဲ့သော
ကျောင်းတိုက်ဖြစ်၏။) တာလဝတ္ထုဝိဟာရဉ္စ၊
ကာရေတွာ ပဏ္ဏာဘတ္တကံ။ မဟာဝံသ၊ ၄၆။ ၈။

တာလဝတ္ထုသမူပမ (တိ) [တာလဝတ္ထု+သမူ-
ပမ] ထန်းပင်ရာလျှင် တူသော ဥပမာရှိသော။
တာလဝတ္ထုသမူပမာ (ဝိ၊ ၅။ ၂၆၀)တိ သဗ္ဗံ
တာလံ ဥဒ္ဓရိတွာ တာလဿ ဝတ္ထုမတ္တကရ-
ဏေန သမူပမာ။ ဝိ၊ ၄၊ ၄။ ၁၉၀။

တာလဝန (န) [တာလ+ဝန] ထန်း-တော-
ဥယျာဉ်။ တာလဝနံ(ဒု၊ ၆) - ဒီ၊ ၂။ ၁၄၉။
တာလဝနေ(သ၊ ၆)- ဒီ၊ ၂။ ၁၅၅။ အဘိ၊ ၄၊
၂။ ၂၁၇-ဂ၊ ၂၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၃၇။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။
၅၉။ ဇာ၊ ၄၊ ၁။ ၄၁၅။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၅၁။

တာလဝနမက္ကဋ္ဌ (ပု) [တာလဝန+မက္ကဋ္ဌ] ထန်း-
တော၌-နေ-ကျက်စား-သော မျောက်။
တတ္ထ တာလဝနမက္ကဋ္ဌောဝ ဩပမ္ပံ။ အဘိ၊
၄၊ ၂။ ၂၄၇။

တာလဝေတ္တက (ပု) [တာလ+ဝေတ္တက] ထန်း-
လျှော်(နှင့်)ကြိမ်လျှော်= ထန်းရှောင်(နှင့်)
ကြိမ်ရှောင်။ ဝိလိဝမဉ္ဇကောတိ တာလဝေတ္တ-
ကာဒိဟိ ဝိတမဉ္ဇကော။ မ၊ ၃၊ ၂။ ၇၆။

တာလဝေဠိမဂ္ဂ (ပု) [တာလဝေဠိ+မဂ္ဂ] (မဟာ-
ဂါမ၊ အနုရာဇမြို့၏အကြား၌ တည်ရှိသော)

“တာလဝေဠိ” အမည်ရှိသော လမ်း။ (ဒုဋ္ဌ-
ဂါမဏိ-မင်း၏ ခမည်းတော် “ကာကဝဏ္ဏ-
တိဿ” မင်းကြီး၏ နန်းစိုက်ရာ အရပ်ကို
“မဟာဂါမ” ဟု ခေါ်၏။ သီဟိုဠ်ကျွန်း၏
တောင်ဖက်အစွန်မှာ ရှိသည်။ ယခုအခါ၌
“မာဂဓ”ဟု ခေါ်တွင်လျက် ရွာကလေးတခု
အဖြစ်ဖြင့် တည်ရှိနေ၏။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၃၊ ၁။
တာလဝေဠိ-လမ်းသည် မဟာဂါမ (ယခု
အခေါ် တိဿမဟာရာမ) နှင့် အနုရာဇမြို့
အကြားတွင် တည်သော လမ်းဖြစ်သည်။
ထိုလမ်းဘေး၌ တိဿအမတ်၏ မယ်တော်
နေရာ အိမ်ရှိသည်။ D.P.။) တာလဝေဠိ-
မဂ္ဂေါ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၆၀) နာမ မဟာဂါမေ
ကော ဝိထိ၊ အနုရာဇပုရေတိ စ ဝဒန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၃၊ ၁။ ၉၁။

တာလသဒ္ဓိသ (တိ) [တာလ+သဒ္ဓိသ] (၁)
ထန်းပင်(၏ ပင်စည်အရင်း)နှင့် တူသော၊
အရင်းကျယ်၍ အဖျားသွယ်သော(တောင်-
စသည်)။ (၂) ကြွေပြီးစ ထန်းသီးမှည့်နှင့်
တူသော(မျက်နှာ-စသည်)။ (၃) ထန်းပင်နှင့်
ပုံသဏ္ဌာန်တူသော (ပေပင်-စသည်)။ (၁)
ဟေဋ္ဌာ ထူလော ဟုတွာ ကမေန ကိသော
ဟုတွာ ဥဂ္ဂတော ဟိ တာလသဒ္ဓိသော နာမ။
ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၄၆။ (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။ (၃)
တာဠ (ထိ) (ဂ)-ကြည့်။

တာလသဒ္ဓိသမုခဝဏ္ဏ (တိ) [တာလသဒ္ဓိသ+
မုခဝဏ္ဏ] ကြွေပြီးစ ထန်းသီးမှည့်နှင့်တူသော
မျက်နှာအဆင်း ရှိသော၊ သူ။ သော ပန
တာလသဒ္ဓိသမုခဝဏ္ဏတ္တာ တာလပုဋ္ဌောတိ
ဝေနာမကော။ သံ၊ ၃၊ ၂။ ၃၇၉။

တာလသလာဋ္ဌက (တိ) [တာလ+သလာဋ္ဌ-
က] စိမ်းသော (မရင့်သေးသော) ထန်းသီး
စေ့။ တရုဏတာလဋ္ဌိကူပက-ကြည့်။

တာလသာလက္ခဏန္တပုမာဏ (တိ) [တာလ+သာ-
လ+ခန္တ+ပမာဏ] ထန်းပင်, အင်ကြင်းပင်

တို့၏ ပင်စည် အတိုင်းအရှည် ရှိသော၊ ထန်း
ပင်လုံး၊ အင်ကြင်းပင်လုံးခန့် ရှိသော (ရေ
အယဉ်၊ ရေတံခွန်-စသည်)။ မဟာဓာရ
(ဝိသုဒ္ဓိ၊ ခု၊ ၂။ ၅၃) - ကြည့်။

တာလသုစိ (ပု) [တာလ + သုစိ] ထန်းဖူးစို့၊
ထန်းဖူးတိုင်။ တာလသုစိ နိဿာယ တိဋ္ဌတိ။
ခုဒ္ဒက၊ ခု၊ ၅၉။

တာလဟတ္ထ (ပု) [တာလဝဏ္ဏ + ဟတ္ထ] လက်ဖြင့်
ကိုင်ယူအပ်သော ထန်းရွက်ယပ်ဝန်း။ တာလ-
ဟတ္ထဝဏ္ဏ - ကြည့်။

တာလဟတ္ထဝဏ္ဏ (တိ) [တာလဝဏ္ဏ + ဟတ္ထ +
ဝဏ္ဏ] လက်ဖြင့် ကိုင်ယူအပ်သော ထန်းရွက်
ယပ်ဝန်းသဏ္ဌာန်ရှိသော (ပန်းတောင်း၊ ပန်း
ကလပ်)။ တာလဟတ္ထဝဏ္ဏ နာမ စင်္ကောဋ္ဌကံ။
တာလဟတ္ထော ဝုစ္စတိ တာလဝဏ္ဏံ၊ တာလ-
ဝဏ္ဏံ ဟိ ဟတ္ထေန ဂဏှိတဗ္ဗတာယ “တာလ-
ဟတ္ထော” တိ ဝုစ္စတိ။ တဒါကာရေန ပန
ကတတ္တာ စင်္ကောဋ္ဌကံ “တာလဟတ္ထဝဏ္ဏ” န္တိ
ဝုစ္စတိ။ တိ သနိပါတ်၊ ဆဒ္ဒန္တ-ဇာတ်၊ ခု၊ ပေ။
(ဇာ၊ ခု၊ ၅၅၅-၅၅၆ “မဏိတာလဝဏ္ဏေန” ဟု
ရှိ၏။)

တာလဟိရ (ပု) [တာလ + ဟိရ] ထန်းကြော
မျှင်။ တာလဟိရဒီနိ ဝါ ပဝေသေတွာ။ ဝိ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၃။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၂၀။ (- သာရတ္ထ၊ ၂။
၃၇၃။)

တာလဟိရက (ပု) [တာလ + ဟိရ + က]
“တာလဟိရက” အမည်ရှိသော ပိုးကောင်၊
ထန်းကြောမျှင်နှင့်တူသော ပိုးကောင်ငယ်။
(ယင်းသည် အစာအိမ်အတွင်းရှိ ၃၂-မျိုး
သော ပိုးတို့၌ အပါအဝင်ဖြစ်၏။) ဂဏှုပ္ပါ-
ဒကာ တာလဟိရကာ။ အဘိ၊ ခု၊ ၂။ ၂၃၀။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၅၀။ ခုဒ္ဒက၊ ခု၊ ၄၅။ တာလဟိရ-
ကာတိ တာလဿ ဟိရေန သဒိဿာ။ သမ္မော၊
ယော၊ ၁၆၅။

တာလဟိရသဒိသ (တိ) [တာလဟိရ + သဒိသ]
ထန်းကြောမျှင်နှင့် တူသော။ တာလဟိရ-
သဒိသေဟိ ကေသေဟိ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၁၀။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ၊ ၁၄၂။ (- ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ခု၊ ၂။ ၂၄၉၂။)

တာလာဝတ္ထု (န) [တာလ + ဝတ္ထု။ (ဗျည်း
ကြောင့် ဒီသရောက်။) တာလ + အဝတ္ထု။
(သရကျေရာ၌ ဒီသရောက်။)] (က) ထန်း
ပင်၏ တည်ဘူးရာ မြေအရပ်၊ ထန်းပင်ရာ။
(ခ) အရွက်၊ အသီး-စသည်တို့၏ တည်ရာ
မဟုတ် (လည်ဆစ်ပြတ်)သော ထန်းပင်၊
ထန်းပင်ငုတ်တို့။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

တာလာဝတ္ထုကတ (တိ) [တာလာဝတ္ထု (= တာ-
လ + ဝတ္ထု + ကတ။ (ဝတ္ထု-တပုဒ်ကို
ချေ၊ လ-၌ အ-ကို အာ-ပြု။) တာလ + အဝတ္ထု
+ ကတ။ (သရကျေရာ၌ ဒီသရောက်။) တာလ
+ အဝတ္ထု + ဝတ္ထု + ကတ။ (သရကျေရာ၌
ဒီသလည်းရောက်၊ ဝတ္ထုတပုဒ်ကိုလည်း ချေ။)
တာလာဝတ္ထုကတော (ပု၊ ပါ၊ ၆) - ဒီ၊ ၃။
၂၂၅။ မ၊ ၁။ ၁၉၂-၃။ မ၊ ၂။ ၃၃။ မ၊ ၃။ ၂၀၉။
သံ၊ ၁။ ၃၁၅-၆၊ ၃၁၈။ သံ၊ ၂။ ၄၄၈။ အံ၊ ၂။ ၇၄-
၆။ အံ၊ ၃။ ၂၀၁-၂။ မဟာနိ၊ ၄၀။ တာလာ-
ဝတ္ထုကတံ (န၊ ပါ၊ ၆) - မ၊ ၂။ ၁၅၅-၆။ သံ၊ ၂။
၂၃။ သံ၊ ၃။ ၂၀၅။ အံ၊ ၁။ ၁၃၄-၅။ အံ၊ ၂။
၄၀၁။ အံ၊ ၃။ ၂။ ၁၁၄။ တာလာဝတ္ထုကတ
(ထိ၊ ပါ၊ ၆) - မ၊ ၁။ ၁၉၂။ မ၊ ၂။ ၁၅၅။ သံ၊ ၂။
၂၃၄၈၂။ အံ၊ ၁။ ၅၂၀၊ ၅၂၂။ အံ၊ ၂။ ၇၄-၅။
စူဠနိ၊ ၁၆၅၊ ၂၇၂။ မ၊ ၃။ ၂။ ၂၁။ တာလာ-
ဝတ္ထုကတော (ပု၊ ပါ၊ ၆) - ဝိ၊ ၁။ ၂၂၄။ မ၊ ၁။
၃၇၂-၃။ မ၊ ၂။ ၁၂၇-၈၊ ၁၅၆။ မ၊ ၃။ ၂၀၈။
သံ၊ ၂။ ၉၊ ၂၃၄၈၂။ သံ၊ ၃။ ၂၀၅။ အံ၊ ၁။
၂၀၅၊ ၃၄၇။ အံ၊ ၃။ ၁၉။ မဟာနိ၊ ၆၉။ စူဠနိ၊
၁၂၁၊ ၁၅၄-၅၊ ၂၀၃၊ ၂၀၇။ ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၁၀၄။ အံ၊
၃။ ၃။ ၁၉၉။ မဟာနိ၊ ၁၄၆။ စူဠနိ၊ ၁၄။ ၈၉။
ဝဇီရ၊ ၄၄-၅။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၃၄၀-၁။ ဝိမတိ၊ ၁။
၆၈။ အံ၊ ၃။ ၂။ ၁၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၃။ ၂၂၆။
တာလာဝတ္ထုကတနိ (န၊ ပါ၊ ၆) - မ၊ ၁။ ၁၉၂။

သံ၊၁။၂၉၂။ အံ၊၂။၇၅-၆။ သံ၊၄။၂။၆၄။ သံ၊
ဇို၊၂။၈၀။ တာလာဝတ္ထုကတေ (ပု၊သ၊၆) -
မ၊၃။၄၃။]

(က) ထန်းပင်၏ တည်ဘူးရာ မြေအရပ်
(ထန်းပင်ရာ)ကဲ့သို့ ပြုအပ်သော တည်ရာ
ရှိသော။ (ခ) အရွက်၊ အသီး-စသည်တို့၏
တည်ရာမဟုတ် (လည်ဆစ်ပြတ်)သော ထန်း
ပင်ငုတ်တို့ကဲ့သို့ ပြုအပ်သော။ (ဂ) အရွက်၊
အသီး-စသည်တို့၏ တည်ရာမဟုတ် (လည်ဆစ်
ပြတ်)သော ထန်းပင်ငုတ်တို့ကဲ့သို့ ပြုအပ်
သော တည်ရာရှိသော။

တေ တထာဂတဿ ပဟိနာ ဥစ္ဆန္တိမူလာ
တာလာဝတ္ထုကတာ။ ဝိ၊၁။၂။ သံ၊၂။၉။ အံ၊
၃။၁၉။

(က) တာလဝတ္ထု ဝိယ နေသံ ဝတ္ထု
ကတန္တိ တာလာဝတ္ထုကတာ။ ဝိ၊၄။၁။၁၀၄။
အံ၊၄။၃။၁၉၉။ မဟာနိ၊၄။၁၄၆။ “တာလ-
ဝတ္ထုဝတ္ထုကတာ”တိ ဝတ္ထုဗ္ဗေ “ဩဠမုခေါ”-
တိ အာဒိသု ဝိယ မဇ္ဈေပဒလောပံ ကတွာ
အကာရဉ္စ ဒီဃံ ကတွာ “တာလာဝတ္ထုက-
တာ”တိ ဝုတ္တံ။ ...ဧဝံ တာလဿ ပတိဋ္ဌိတော-
ကာသော သမူလံ ဥဒ္ဓရိတေ တာလေ ပဒေသ-
မတ္တေ ဌိတေ တာလဿ ဝတ္ထုဘူတပုဗ္ဗတ္တာ
“တာလဝတ္ထု”တိ ဝုစ္စတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၄၀။
အံ၊ဇို၊၃။၂၁။ တာလဝတ္ထု ဝိယ ယေသံ
ဝတ္ထု ကတံ တေ “တာလာဝတ္ထုကတာ”တိ
ဝိသေသနဿ ပရနိပါတော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ကတ-
တာလဝတ္ထုကတံ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊၁။၆၈။

(ခ) မတ္တကစ္ဆိန္နော တာလော ပတ္တဖလာ-
ဒီနံ အဝတ္ထုဘူတော တာလာဝတ္ထုတိ အာဟ
“မတ္တကစ္ဆိန္နတာလော ဝိယ ကတာ”တိ။
ဧတေန “တာလာဝတ္ထု ဝိယ ကတာတိ
တာလာဝတ္ထုကတာ”တိ အယံ ဝိဂ္ဂဟော
ဒဿိတော။ ဧတ္ထ ပန အဝတ္ထုဘူတော
တာလော ဝိယ ကတာတိ အဝတ္ထုတာလာ-
ကတာတိ ဝတ္ထုဗ္ဗေ ဝိသေသနဿ ပဒဿ

ပရနိပါတံ ကတွာ “တာလာဝတ္ထုကတာ”တိ
ဝုတ္တန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၄၁။ (- အံ၊ဇို၊
၃။၂၁။)

(ခ) (ဂ) အဝိရုဠိဓမ္မတ္တာ ဝါ မတ္တကစ္ဆိန္န-
တာလော ဝိယ ကတာတိ တာလာဝတ္ထု-
ကတာ။ ဝိ၊၄။၁။၁၀၄။ အံ၊၄။၃။၁၉၉။ မတ္တ-
ကစ္ဆိန္နတာလောယေဝ ပတ္တဖလာဒီနံ အကာ-
ရဏတာယ အဝတ္ထုတိ တာလာဝတ္ထု။ တံ
ဝိယ ယေသံ ဝတ္ထု ကတံ တေ ဂ္ဂပရသာဒ-
ယော တာလာဝတ္ထုကတာ၊ အယံ အည-
ပဒတ္တဝသေန အတ္တဂ္ဂါဟော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တ-
နယေန သုဂမော။ ... တာလာဝတ္ထု ဝိယ
ကတာတိ ဝိသေသနသမာသဝသေန အတ္တဂ္ဂ-
ဟဏေပိ န ကောစိ ဒေါသော။ ဝိမတိ၊၁။
၆၈-၉။

တာလာဝတ္ထုသဒိသ (တိ) [တာလာဝတ္ထု + သ-
ဒိသ] (က) ထန်းပင်၏ တည်ရာနှင့်တူသော။
(ခ) အရွက်၊ အသီး-စသည်တို့၏ တည်ရာ
မဟုတ်သော ထန်းပင်ငုတ်တို့နှင့် တူသော။
တာလာဝတ္ထုသဒိသဿ စိတ္တသန္တာနဿ။
ဝိမတိ၊၁။၆၈။

တာလိပဏ္ဏ (န) [တာလိ + ပဏ္ဏ] ထန်းရွက်၊
ပရွက်။ တာလံ တာလဖလံ တေသ္မိံ အတ္တိတိ
တာလိ၊ တာလိဿ ပဏ္ဏံ တာလိပဏ္ဏံ၊ တာလ-
ပဏ္ဏန္တိပိ ပါဌော။ သမ္မော၊ယော။၁၉၉။

တာလိပဗ္ဗတ (ပု) [ယာဒိစ္စက-နာမ်] “တာလိ-
ပဗ္ဗတ”အမည်ရှိသော (ပုဏ္ဏား)။ (ထိုပုဏ္ဏား
သည် B.E. ၂၃၆-တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း အနု-
ရာဇမြို့၌ နန်းတက်သော ဒေဝါနံပိယတိဿ
မင်း၏ ဓမ္မာသောကမင်းထံ စေလွှတ်သော
အရိဋ္ဌအမတ် ခေါင်းဆောင်သည့် သံတမန်
အဖွဲ့တွင် တဦးအပါအဝင် ဖြစ်သည်။) ဒိဇ-
(မဟာဝံသ၊၁။၂၀) ၌ တာလိပဗ္ဗတံ နာမ
ဗြာဟ္မဏံ။ မဟာဝံသဇို၊ ၂၁။ (D.P.-လည်း
ကြည့်။)

တာလိ(ဋ္ဌိ)ယမာန (တိ) [တလ(ဋ္ဌ) + ဣယ + မာန] (က) (ကြိမ်လုံးစသည်ဖြင့်) ရိုက်နှက် - ပုတ်ခတ် - အပ်သော။ (ခ) (ခြေဖြင့်) ကန်ကျောက်အပ်သော။ သူ။ (က) သောကသာဟိ တာဠိယမာနော အညံ ကိဉ္ဇိ အဝတွာ.... ဝဒန္တော ဂစ္ဆတိ။ ဓမ္မာဠာသ။ ၃၀၅။ (-မာဠိသ။ ၂၁၁။) (ခ) ရတ္တော ဟိ ရာဂ-ဝတ္ထုနာ ပါဒေန (ပရေန) တာလိ(ဋ္ဌိ)ယမာနောပိ သဟတိ။ မဟာနိဋ္ဌ။ ၃၅။ မာဠိ။ ၂။ ၁၂၄။ အံဠိ။ ၂။ ၃၇၃။ မူလဠိသ။ ၁၆၈။ နေတ္ထိဠိ။ ၅၇။

တာလိ (တိ) [တာလ+ဤ] ထန်းပင်၊ ပေပင်။ (ထန်းစေးဖြင့် မြွေယုက်အပ်သော အရာ၊ ထန်းရည်ခါး=အရက်၊ ထန်းပင်၏-အရင်း-အမြစ်၊ သေ့။ ထောမ။ တာလိပဏ္ဏ-ကြည့်။

တာလိ(လိ)သ (န) [တလ + ဤသ။ တမာ-လော ဟိ တလတိ သတ္တာနံ ပတိဋ္ဌာနံ ဘဝ-တိတိ တာလိသန္တိ ဝုစ္ဆတိ။ ကင်္ခါယော၊ မဟာဠိ။ ၃။ ၃၅၅။ တလိဿ ဒိဃော၊ တလတိ သတ္တာနံ ပတိဋ္ဌာနံ ဘဝတိတိ တာလိသံ=ဩသဓိဝိသေသော။ ဣဒိ။ ၂၁၁။ တာလိ+သိ + အ။ တာလိဝရောဂါနိဿတိ၊ သောဉ္ဇသ္မနာမချာတေ ဝုက္ခေ။ ထောမ။ ဝါစပတိ။ (တာလိဂ-သံ) (၁) ပန်းညို၊ ပန်းညိုပင်။ (၂) ပန်းညိုရွက်။ (ကရမက်ပင်၊ ဝိ၊ ၃။ ဆင်တဲ၊ သျှ။ ပညာလင်္ကာ၊ ဟင်သုံးဆင့်။ ဇာ၊ ၃။ တာလိဂ-မည်သော သစ်ပင်။ ထောမ။ ဝါစပတိ။ တောင်။ P.S.D.။ ဝိလျံ။) (၁) တာလိသံ ဘဒ္ဒမုတ္တကံ။ ဝိ၊ ၃။ ၂၉၄။ ဝိနယာ-လင်္ကာရ၊ ၂။ ၄၁၀။ တာလိသာ စာ (ဇာ၊ ၂။ ၃၄၆) တိ အာဒိကာ သဗ္ဗာ ဂန္ဓဇာတိယော။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၃၁၅။ တာလိသာ (ဇာ၊ ၂။ ၁၁၅) တိ တာလိသပတ္တရုက္ခာ (ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၅၃) တိ စတ္တာလိသပမာဏပတ္တာ ရုက္ခာ။ .... မရမ္မ-ဝေါဟာရေန ပန “ပညာလင်္ကာ” ဣတိ၊ “ဟင်

သုံးဆင့်” ဣတိ စ ဝေါဟရန္တိ။ အသိတိ-နိပါတ်၊ ဇာတ်၊ ၃။ ပေ။ တာလိသံ နာမ ဧကော ဩသဓိဝိသေသော၊ ယော “ပညာလင်္ကာ”-ဣတိ ဝုစ္ဆတိ။ တလတိ သတ္တာနံ ပတိဋ္ဌာနာ-ဘဝေန ဘဝတိတိ တာလိသံ။ ပကိဏ္ဏက-နိပါတ်၊ ကုဏာလ-ဇာတ်၊ ၃။ ပေ။ (၂) တာလိသတဂရဘောဇန-ကြည့်။

တာလိသ (ထိ) [ဒသ (စတုဒသတ္ထဝါစက)+ယော။ အစဉ်အတိုင်း စတ္တာရ၊ ဤသံ-ပြု၊ စ-ချေ၊ တာလိသံ-ဟု နိဂ္ဂဟိတန္တ ပကတိ ဖြစ်၏။ ကစ္ဆည်း။ ၃၇၉၊ ၃၉၀။ ရူ။ ၂၅၆၊ ၄၁၃-၄။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၈၂၄-၇၊ ၈၅၉။ စတ္တာလိသ (လောကပသိဒ္ဓသညာ) သဒ္ဓါ၌ စ-ကို ချေ၊ တာလိသ-ဖြစ်၏။ ကေစိ(ကစ္ဆာယနာဒယော) ဝိသတိအာဒယောပိ နိပ္ပါဒေန္တိ။ တေ ပနိဓလောကပသိဒ္ဓါ သညာသဒ္ဓါယေဝါတိ န နိပ္ပါဒိယန္တေ။ ပဉ္စိကာ၊ ၃။ ၉၆။ ယင်း-အလို— (၁) ရောနှောယူရသော ‘မိဿက’ - (၂) မြှောက်ပွားယူရသော ‘ဂုဏိတ’ - (၃) ဆက်စပ်ယူရသော ‘သမ္ပန္န’ - (၄) လူတို့ အမှတ်အသား ပြုအပ်သော ‘သင်္ကေတ’ - (၅) အမျှားဟူသော အနက်ကိုဟောသော ‘အနေက’ - သင်္ချာ ၅-မျိုးတို့တွင် ‘သင်္ကေတ’ သင်္ချာဟု ဆိုလို၏။ အထက်နည်း အလို ‘ဂုဏိတ’ သင်္ချာ ဖြစ်၏။ (စတုရံ ဂတ်-သံ) လေးဆယ်၊ ၄၀-သော။ ဂါထာ တာလိသမေဝ စ။ အပါ။ ၃၂၉၊ ၃၃၄။ (-သံ၊ ၂။ ၂၀၆၊ ၂၀၉။) တာလိသဟတ္ထသတိက-လည်း ကြည့်။

တာလိသတဂရဘောဇန (တိ) [တာလိသတဂရ + ဘောဇန] ပန်းညိုရွက်၊ တောင်ဇလပ်ရွက်ဟူသော ဘောဇဉ်(အစာ)ရှိသော (သမင်မ-စသည်)။ တာလိသတဂရဘောဇနာ (ဇာ၊ ၁။ ၂၇၈) တိ တံ တာလိသပတ္တတဂရပတ္တဘောဇနာ မိဂီ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၇၅။

တာလိ(လိ)သပဏ္ဏ (န) [တာလိ(လိ)သ + ပဏ္ဏ] (၁) ပန်းညိုရွက်။ (တိ) (၂) ပန်းညို

ပင်။ တလိသ(ဇာ၊ဌ၊၇။၃၁၅)တိ တလိ-
သပတ္တရက္ခာ။ မဟာနိပါတ်၊ ဝေဿန္တရာ-
ဇာတိ၊ဋီ။ပေ။

တလိသပတ္တ (ပု၊န) [တလိသ + ပတ္တ။
တလိဝံ ရောဂနာဂကံ ပတြံ ယသျ၊ သုနာ-
မချာတေ ဝုက္ခေ။ ဝါစပ္ပတိ။ တလိဝံ တလိ-
ဝံ ရောဂနာဂကံ ပတြံ ယသျ၊ သုနာမချာတေ
ဝုက္ခေ၊ ဘူမျာမလကျာဉ္ဇ။ ထောမ။ (တလိ-
ပတြ-သံ)] (၁) ပန်းညိုပင်။ (န) (၂) ပန်းညို
ရွက်။ (၁) တလိသပတ္တရက္ခာ-ကြည့်။ (န)
(၂) တလိသပတ္တ (ကင်္ခါ။၂၀၁) နှိ သုဒ္ဓံ
တမာလပတ္တံ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၆၃။ (-ဇာ၊ဌ၊
၄။၂၇၅-၇။ ကင်္ခါ၊ယော၊မဟာဋီ၊၃။၃၅၅။)

တလိသပတ္တ တဂရပတ္တ ဘောဇန (တိ) [တလိ-
သပတ္တတဂရပတ္တ + ဘောဇန] ပန်းညိုရွက်၊
တောင်လေပိရွက်-ဟူသော ဘောဇန (အစာ)
ရှိသော (သမင်မ-စသည်)။ တလိသတဂရ-
ဘောဇန-ကြည့်။

တလိသပတ္တရက္ခ (ပု) [တလိသပတ္တ + ရက္ခ]
ပန်းညိုပင်။ တလိသ (၁) -ကြည့်။

တလိသဟတ္ထသတိက (တိ) [တလိသဟတ္ထ-
သတ + တိက] အတောင်-၁၄၀ - ရှိ - မြင့် -
သော (အဘယဂိရိစေတီ)။ (သီဟိုဠ်ကျွန်း
အနုရာဇမြို့ရှိသော မဟာစေတီ အတောင်-
၁၂၀, ဇေတဝန်စေတီ ၁၆၀, အဘယဂိရိစေတီ
၁၄၀ မြင့်သည်။) တလိသဟတ္ထသတိကော၊
ထူပေါ်ဘယဂိရိဝုယော။ မဟာဝံသ၊၇၆။၉၈။

တလု (န) [တလ = တရ + ဣ။ တလန္တိ ပတိ-
ဌဟန္တိ ဧတ္ထ ဒန္တာတိ တလု = ဝဒနောဒေ-
သော။ ဣဒါ။ (-စိန္တာ၊ မဟာဋီ။ ၃။)
တရ တရဏေ၊ တလု၊ လော ရဿ။ ရှူ။
၆၅၁။ တရန္တု၊နေန ဝဏ်း ကွ-ညုဏ်ရသျလး၊
ဗိဝိန္နိယာဓိဗ္ဗာနေ (တေလော) သ္မာနဘေဒေ။
ထောမ။] အာစောက် - အာခေါင် - အရပ်။
(ဣ-ဝဏ်, စ-ဝဂ်, ယ-အက္ခရာကို ရွတ်ဆိုရာ၌

လျှာလယ်ဖြင့်ထိမိရာ အထက် ခံတွင်းတစိတ်
အရပ်သည် “အာစောက်” မည်၏။ ရှူဋီ။၂။)
တလု အာဟစ္စာ (သံ၊ဌ၊၁။၃၅) တိ တလု-
ပဒေသမာဟနိတွာ ဝိယ။ သံ၊ဋီ၊၁။၈၀။ (-
မ၊၁။၁၇၀၊၃၀၉။ မ၊၂။၂၇၅၊၄၃၂။ သုတ္တနိ။
၃၉၀။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၄။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၁၉။ မ၊ဌ၊၁။
၂၇၄။ သံ၊ဌ၊၃။၂၃၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၆၃။
သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၂၁၆။ နေတ္တိ၊ဌ၊၂၂၆။ ဝဇီရ။
၁၅၀။ သာရတ္ထ၊၂။၁၈၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၁၇။)

တလုက (န) [တလု + က] အာစောက်အရပ်။
စတ္တာရိ ပဿာနိ တလုကဉ္စ အဆုပန္နော။
ဝိ၊ဌ၊၁။၂၄၂။ (- ဝဇီရ။၁၁၆။ သာရတ္ထ၊၂။
၁၀၆။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၉၂။)

တလုဇ (တိ) [တလု + ဇန + ကိ] အာစောက်
(အရပ်)၌ ဖြစ်သော (ဣ-ဝဏ်, စ-ဝဂ်, ယ-
အက္ခရာ)။ စ-ကာရေ တာလုဇော။ ဝိနယာ-
လင်္ကာရ၊၂။၂၈၆။ ဣဝဏ္ဏ စဝဂ္ဂ ယကာရာ
တာလုဇော။ ရှူ။၂။ နိတိ၊သုတ္တ။၂၃။

တလုတလ (န) [တလု + တလ] (၁) အာ
စောက်၏ အောက်(ခံတွင်း)။ (၂) အာ
စောက်အပြင်။ (၁) အလေ့ရှိကံ ပစ္စိယံ
(မက္ခိကံ၊သီ၊ဣ) ပဝေသေန္တော ဝိယ တာလု-
တလမ္ပိယေဝ ပါတေတိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၄၄၄။
(၂) ကဏ္ဍောဌတာလုတလ(ဂလ၊သိ)သော-
သဇမပ္ပသယံ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၉၈။ မဟာနိ၊ဌ။
၆၃။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၁၃၆။

တလုပဒေသ (ပု) [တလု + ပဒေသ] အာ
စောက် - အာခေါင် - အရပ်။ တာလု-ကြည့်။

တလုမတ္တက (န) [တလု + မတ္တက] အာ
စောက်၏ အထက်။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တလုမတ္တကဝိဝရ (န) [တလု + မတ္တက +
ဝိဝရ] အာစောက်၏ အထက်၌ဖြစ်သော -
အပေါက် - အခေါင်း (နှာခေါင်း အတွင်း
ပေါက်)။ တာလုမတ္တကဝိဝရေန ဩတရိတွာ-
(ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅၅) တိ မတ္တကဝိဝရတော အာ-

ဂန္ဓာ တာလုမတ္တကေန ဩတရိတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
ဋီ၊ ၁။ ၃၀၉။ (-အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၅။ ခုဒ္ဒက၊ ၁။
၅၄။ ပဋိသိဋ္ဌ၊ ၁။ ၇၈။ ကခါ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၃၉၄။)

တာလုယျာန (န) [တာလ+ဥယျာန] ထန်း
ဥယျာဉ်။ တာလုယျာနေ(ဝိ၊ ၁။ ၂၅၃)တိ
တာလရုက္ခာနံ ဗဟုဘာဝတော ဧဝံ လဒ္ဓ-
နာမေ ဥယျာနေ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၃။

တာလူပနိဘ (တိ) [တာလ+ဥပနိဘ] (ရွှေကဲ့သို့
ဝါဝင်းသောအဆင်းရှိသော) ထန်းသီးမှည့်
နှင့်တူသော။ တာလူပနိဘေ(ဇာ၊ ၂။ ၆၉)တိ
သုဝဏ္ဏတာလဖလသဒိသေ။ ဇာ၊ ၁။ ၅။ ၃၂။

တာလေသိ (ကြိ) [တလ+ဏေ+ဤ] ရိုက်နှက်-
ပုတ်ခတ်-ပြီ။ အထ နံ အညော ဝေဠုပေသိ-
ကာယ ပိဋိယံ တာလေသိ။ ဇာ၊ ၁။ ၆။ ၂၅။

တာဝ (ဗျ) [ပဌမ၊ ကမစသော အနက်ရှိ နိပါတ်
ပုဒ်။ ပဌမတ္ထေ ကမတ္ထေ စ၊ ဝတ္ထုဗ္ဗန္တရပေက္ခ-
နေ။ အနုညာတေ တေသုတ္တေသု၊ တာဝ-
သဒ္ဓေါ ပဝတ္တတိ။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၁။ ၃၀။ (-၁၃၉။
သဒ္ဓဝုတ္တိ၊ ဋီ။ နှာ-၁၆။ သမ္ဗန္ဓ၊ ဋီ။ နှာ-
၂၉၂။) ပရိမာဏနိယမနကမပဒပူရဏမတ္တာ-
ဒိသုပိ တာဝ-သဒ္ဓေါ ဒိသတိ။ အနုဋီ၊ ၂။
၁၀၇။ ယာဝတ္တာဝစသကလျဝဓောမာနေ-
ဝဓာရဏေ။ အမရ၊ ၂။ ၂၄၅။ (ဓာနံ၊ ၁၁၄၁၊
၁၁၉၃။ ရူ၊ နှာ-၁၃၄။ နီတိ၊ သုတ္တ။ နှာ-
၃၈၃-တို့လည်းကြည့်။) (တာဝတ်-သံ)

(၁) အစစ၊ အစ-အဦး-၌၊ အစ-
အဦး-ဖြစ်သော (=ပဌမတ္ထ=အာဒျတ္ထ)။
(၂) အစဉ်အားဖြင့်၊ အစဉ်အတိုင်း (=
ကမတ္ထ)။ (၃) ရှေးဦးစွာ၊ ရှေးအဖို့၌၊ ရှေး
အဖို့ဖြစ်သော၊ မဆိုသေးမီ၊ မဆိုခင် (=
ဝတ္ထုဗ္ဗန္တရပေက္ခတ္ထ = ပုဗ္ဗဘာဂတ္ထ = ဝက္ခမာ-
နာပေက္ခတ္ထ)။ (၄) ဖြစ်ပါစေ၊ ရှိပါစေ၊ ကျေ
နပ်၏၊ ခွင့်ပြု၏ (=အနုညာတတ္ထ=သမ္ဗုဒ္ဓိစ္စ-
နတ္ထ=အဝဓာရဏတ္ထ)။ (၅) အပြည့်အစုံ၊

အားလုံး၊ လိုချင်သလောက် (=သက-
လျတ္ထ)။ (၆) ထို....တိုင်အောင် (=နိယ-
မာဝဓပတ္ထ)။ (၇) ထို....မျှလောက်၊ ထို....
အတောအတွင်း၊ သို့ကလောက် (=နိယမ-
ပရိစ္ဆေဒတ္ထ)။ (၈) အလွန်အကဲ၊ အတိုင်း
အရှည်ထက်လွန်၍ (=အတိသယတ္ထ)။ (၉)
ရွတ်လွယ်ဆိုလွယ် ပုဒ်ပြည့်ရုံ(=ပဒပူရဏတ္ထ=
သုခစွာရဏတ္ထ=ပဒသောဘနတ္ထ)။ (အလုံးစုံ၊
နှိုင်းယှဉ်တိုင်းတာခြင်း၊ ပိုင်းခြားကန့်သတ်
ခြင်း၊ ချီးမွမ်းခြင်း၊ အဖို့တပါးကို ပြဆို
ခြင်း၊ ဝါကျကို တန်းဆာဆင်ခြင်း၊ ထိုအခါ။
ထောမ။ ထိုမျှလောက်၊ ရှေးဦးစွာ၊ ထို
အတောအတွင်း၊ ယခု၊ မကြာသေးခင်၊
အမှန်စင်စစ်၊ ပြည့်စုံလုံလောက်စွာ-စသည်။
P.S.D.။)

(၁) အစစ၊ အစ-အဦး-၌၊ အစ-
အဦး-ဖြစ်သော (=ပဌမတ္ထ=အာဒျတ္ထ)။
ဗြာဟ္မဏော တာဝါ(ဇာ၊ ၂။ ၂၄၆)တိ ပဌမံ
တာဝ ခဏ္ဍဟာလော ယဇတု သကေဟိ
ပုတ္တေဟိ။ ဇာ၊ ၁။ ၇။ ၇။ ကောဓော တာဝ
ဝတ္ထဗ္ဗော(မဟာနိ၊ ၁၆၅)တိ ပဌမံ ကောဓော
ကထေတဗ္ဗော။ မဟာနိ၊ ၁။ ၂၇၉။ တာဝ(ဝိ၊
၁။ ၁။ ၄)သဒ္ဓေါ ပဌမန္တိ ဣမသ္မိံ အတ္ထေ
ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၉။ (-ဝိ၊ ၁။ ၃၆၂။ ဝိ၊ ၃။
၂၆၀၊ ၂၆၃။ ဝိ၊ ၄။ ၄၈၈၊ ၅၀၄။ အံ၊ ၃။ ၄၀၇။
အပ၊ ၁။ ၂၃။ ဇာ၊ ၂။ ၂၈၄။ နေတ္ထိ၊ ၈၂။
ပေဋကော။ ၂၆၂။ မိလိန္ဒ၊ ၃၊ ၄၊ ၁၀၁၊ ၁၂၃၊
၁၂၄၊ ၁၂၅၊ ၁၂၆၊ ၁၂၇၊ ၁၂၈၊ ၁၂၉၊ ၁၃၀။ ဝိ၊ ၁။
၁။ ၂၀၂။ မ၊ ၁။ ၁။ ၂၀၂။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၄၊ ၂၅။
အဘိ၊ ၁။ ၂။ ၄၄။ ဇာ၊ ၁။ ၇။ ၁၇၉။ ဝိနယာ-
လင်္ကာ၊ ၂။ ၂၂။ သီ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၂၆၀။ ဝိဘာ-
ဝိနီ၊ ၉၀။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၁။ ၁၃၉၊ ၁၃၅။ မဏိမဉ္ဇူ၊
၂။ ၁၀၂၊ ၅၂။) (ရှေးဦးဆုံး၊ ငဲ့တုံပါ၊
သဒ္ဓါတာဝ၊ ပဌမတ္ထ။ ဋီကာကျော်-မန်လည်။
၃၇။)

(၂) အစဉ်အားဖြင့်၊ အစဉ်အတိုင်း (= ကမတ္တ)။ ဣမိနာ တာဝါ(ဒိဋ္ဌါ၂။၈၇)တိ တွေ တာဝ-သဒ္ဓေါ ကမတ္တော။ ဒိဋ္ဌိ၊၂။၉၁။ (-မိလိန္ဒ။၁၂၂။ ခုဒ္ဒက၊၄။၂၉။ ဝိမာန၊၄။၂။ ဝိနယာလင်္ကာ၊၂။၂၂။ အနုဋ္ဌိ၊၂။၁၀၇။)

(၃) ရှေးဦးစွာ၊ ရှေးအဖို့၌၊ ရှေးအဖို့ဖြစ်သော၊ မဆိုသေးမီ၊ မဆိုခင် (= ဝတ္တဗုဒ္ဓရာပေက္ခတ္တ = ပုဗ္ဗဘာဂတ္တ = ဝက္ခမာနာပေက္ခတ္တ)။ ပစ္စယဝသေန တာဝ စတုဝိသတိဝိဓေန ဝိဘတ္တံ။ အဘိ၊၄။၁။၉။ (တာဝ၊ ရှေးဦးစွာ၊ စတုဝိသတိဝိဓေန၊ ဖြင့်၊ ဝိဘတ္တံ၊ ၎င်း-ဟူ၍။ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ ၎င်း။ တာဝ-ကား ဝတ္တဗုဒ္ဓရာပေက္ခ-ဖြစ်၍ “ဝေဒိတဗ္ဗံ” ထည့်သည်။ လက်ဦးစွာ သိနှင့်ဦး၊ နောက်မှ ဆိုမည်-ဟူလို။ ယင်း-သျှ။) တာဝါ(အဘိ၊၄။၂။၁၃၉)တိ ဝတ္တဗုဒ္ဓရာပေက္ခော နိပါတော၊ တဿ “အဝိဇ္ဇာ သင်္ခါရာနံ ပစ္စယော”တိ ဣဒံ တာဝ သိဒ္ဓိ၊ ဣဒံ ပန အပရံ ဝတ္တဗုဒ္ဓိ အတ္တော။ မူလဋ္ဌိ၊၂။၉၉။ န တာဝ အတ္တော ဝုတ္တော(ဝိ၊၄။၂။၄၂)တိ “ဣတိစိတ္တမနော”-တိ ဥဒ္ဓရိတောပိ ဣတိ-သဒ္ဓနိဒဿိတဿ မရဏဿ အပရာမဋ္ဌဘာဝတော ဝုတ္တံ။ တာဝ-သဒ္ဓေန ပန ပရတော “စိတ္တသင်္ကပ္ပေါ”တိ ဣမဿ ပဒဘာဇနေ “မရဏသညိ”တိအာဒိနာ ဣတိ-သဒ္ဓတ္တဿ ဝက္ခမာနတံ ဝိဘာဝေတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၅၉။ တာဝါတိ ပုဗ္ဗဘာဂတ္တ နိပါတော။ သံပျင်၊၄။၁၀။ (-မိလိန္ဒ။၂၀၉။ မ၊၄။၁။၂၂၂၊၂၄၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၆၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၆၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၄။၂။၂၆၆။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၃၀။) (ဆိုလတ္တံ့အား၊ ငဲ့တုံငြား၊ မှတ်သား-ဝတ္တဗုဒ္ဓရ။ ဋီကာကျော်-မန်လည်။၃၈။)

(၄) ဖြစ်ပါစေ၊ ရှိပါစေ၊ ကျေနပ်၏၊ ခွင့်ပြု၏ (=အနုညာတတ္တ=သမ္ပုဋ္ဌိန္ဒနတ္တ=အဝဓာရဏတ္တ)။ တာဝါ(ဝိဘာဝိနိ၊၁၉၀)တိ အနုဇာနနတ္တ နိပါတော၊ ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္ပဏံ

ဂတိနိမိတ္တံ တာဝ ယုဇ္ဇတိ၊ ယုတ္တံ ဟောတုတိ အတ္တော။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၉၈။ (-ဝိဘာဝိနိ၊၉၀။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၂၃၁။) တာဝကာလိကံ (၄)-လည်း ကြည့်။(ခွင့်ပြုရာမှာ၊ တာဝပါမ၊ သဒ္ဓါတာဝ နုညာတ။ ဋီကာကျော်-မန်လည်။၉၈။)

(၅) အပြည့်အစုံ၊ အားလုံး၊ လိုချင်သလောက် (=သာကလျတ္တ)။ ယာဝ-တာဝ-တူတိ ယာဝ-တာဝ-သဒ္ဓါ သာကလျေ နိရဝသေသေ။ ယာဝဒတ္တံ၊ တာဝ ဂဟိတံ။ ဓာနံ၊၄။၁၁၉၃။

(၆) ထို...တိုင်အောင် (=နိယမာဝ-ဓျတ္တ)။ ယာဝ ပဉ္စဒ္ဓါရကာယော ပဝတ္တတိ၊ တာဝ ပဝတ္တံ ပဉ္စဒ္ဓါရိကဝေဒနန္တိ အတ္တော။ သံ၊၄။၂။၇၃။ တာဝ-သဒ္ဓေါ အဝဓိမ္မိ၊ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊၄။သစ်။နာ-၂၉၀။ (- အံ၊၃။၄၀၆။ ဇာ၊၄။၂။၂၆၇။ သံ၊၄။၁။၂၁၄။) တာဝ-ကာလိကံ(၃)-လည်း ကြည့်။

(၇) ထို...မျှလောက်၊ ထို...အတောအတွင်း၊ သို့ကလောက် (=နိယမပရိစ္ဆေဒတ္တ)။ တေန ဟိ တုမေ အာယသ္မန္တော မဟုတ္တံ ဣဓေ တာဝ ဟောထ၊ ယာဝါဟံ ဘဂဝန္တံ ပဋိဝေဒေမိ။ ဝိ၊၃။၂၆၆။ ဝိ၊၄။၂၂၂။ တာဝ တတ္ထကေန ကာလေန တဿ ခိဏာသဝဘိက္ခုနော။ အဘိ၊ဝတာရ၊၄။၁။၅၇-၉။ တာဝတာ၊ တာဝ၊ တောဝတာတိ နိယမပရိစ္ဆေဒတ္တဝါစကာ။ ဓာနံ၊၄။၁၁၄၁။ (-ဝိ၊၁။၁၀၂၄၇။ ဝိ၊၃။၁၆။ ဝိ၊၄။၁၉၅။ ဝိ၊၅။၃၆။ ဒိ၊၂။၈၈။ ဒိ၊၃။၁၆။ မ၊၁။၂၅။ မ၊၂။၉၂။ သံ၊၁။၂၄၀၊၃၈၀-၁-၂။ သံ၊၂။၂၄၂၆။ သံ၊၃။၁၃၃၊၃၈၇။ အံ၊၁။၂၂၈။ အံ၊၂။၄၂၆။ ၃၄၇၊၃၅၃၊၄၅၄-၅။ အံ၊၃။၁၀၂၊၃၇၉၊၄၂၄-၅-၆။ အဘိ၊က၊၄၃၁။ မဟာနိ၊၁၆၅။ ပဋိသံ၊၂၉၈၊၃၃၁။ မိလိန္ဒ၊၆၉၊၉၁၊၁၁၀၊၁၉၇၊၃၁၈။ ဝိ၊၄။၁။၁၅၉။ ဒိ၊၄။၂။၁၇၄။ ဒိ၊၄။၃။၁။

ပဋိသန္ဓေ၊ ၂။ ၂၉၈။ သံဋီ၊ ၁။ ၂၁၄။) တာဝ-
ကာလိက^၁ (၁)-လည်း ကြည့်။

(ဂ) အလွန်အကဲ၊ အတိုင်းအရှည်ထက်
လွန်၍ (=အတိသယတ္တ)။ န စေတံ ဒါနိ
ဘန္တေ ဘဂဝတော တာဝ ပရိသုဒ္ဓေါ ဆဝိ-
ဝဏ္ဏော ပရိယောဒါတော။ သံ၊ ၃။ ၁၉၀။
သံ၊ ၄။ ၂၇၆။ တာဝ ဒဠေပန္နံ မေ အာသိ-
(ဇာ၊ ၂။ ၂၅၄)တိ အတိဝိယ ထိရဗန္ဓနံ မေ
ဟဒယံ ဘဝိဿတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၁၀၀။ တာဝ-
ဒုက္ခရကာရကလည်း ကြည့်။

(ဇ) ရွတ်လွယ်ဆိုလွယ်ပုဒ်ပြည့်ရုံ(=ပဒပု-
ရဏတ္ထ=သုခစ္စာရဏတ္ထ=ပဒသောဘနတ္ထ)။
ပဌမံ တာဝါ(ဒိ၊ ၄။ ၁၇၀)တိ ပဒသောဘ-
နတ္ထံ ပရိယာယဝစနံ။ သိ၊ ၄။ သစ်၊ ၂။ ၈၈။
(-မ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၃။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၂။ အဘိ၊ ၄။
၂။ ၃၃၇။)

တာဝက (တိ) [တုမှ+ဏ။ တုမှ-ကို တာဝက-
ပြု။] သင်တို့၏ဥစ္စာ။ (မောဂ်၊ ၄။ ၃၃။ သျ-
ကြည့်။) မာမက-နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

တာဝကာလိက^၁ (တိ) [တာဝ+ကာလ+ဏိက။
ယာဝ တဿ ဒါနံ၊ တာဝကာလော အဿာတိ
တာဝကာလိကံ။ ဏိကော သမာသန္တေ။
ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ၄။ သစ်၊ ၃။ ၃၇၅။] (၁) ထို...
ပိုင်းခြားအပ်သော အချိန်အခါရှိသော (=
ပရိစ္ဆေဒတ္ထ)။ (၂) အချိန်အခါ၏ ထို...မျှ
လောက် အတိုင်းအရှည်ရှိသော (=ပရိမာ-
ဏတ္ထ)။ (၃) ထို...တိုင်ရုံအချိန်အခါရှိသော
(=အဝဓုတ္တ)။ (၄) လက်ခံ-ခွင့်ပြု-အပ်
သောအချိန်အခါရှိသော(=အနုဇာနနတ္ထ)။
(က) အခိုက်အတန့်-ငါး-ယူ-ပေး-အပ်
သော (ဝတ္ထုပစ္စည်း-စသည်)။ (ခ) ဥပါဒ်၊
ဌိ၊ ဘင် - စိတ္တက္ခဏ - မျှ အသက်ရှိသော
(ရုပ်-စသော ပရမတ်တဏှး)။

တာဝကာလိကော (ပု၊ ပါ၊ ၆) - ဝိ၊ ၄။ ၃။
၂၇၃။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၃၉။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၁၁။

တာဝကာလိကံ(န၊ ပါ၊ ၆) - ဝိ၊ ၁။ ၆၇၊ ၆၈။ ဝိ၊
၄။ ၂။ ၆၅၊ ၁၅၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၇။ ကင်္ခါ၊ ၁၃၄။
မ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၃။ မ၊ ၄။ ၄။ ၂၁။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၂၀။
အံ၊ ၄။ ၁။ ၄၀၂။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။
၂၉၁။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၂။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၁၂၄။
ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၇၀။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၇၄။ စူဠနိ၊ ၄။
၁၂၈။ ပဋိသန္ဓေ၊ ၂။ ၁၆၆။ ဝဇီရ၊ ၅။ ၂၆။ သာ-
ရတ္ထ၊ ၂။ ၁၂၈။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၇၂၊ ၁၉၇၊ ၂၇၃။
ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၇။ မ၊ ၄။ ၂။ ၇၄။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၃။
၄၄၁။ တာဝကာလိက (ထိ၊ ပါ၊ ၆) - ဒီ၊ ၄။ ၃။
၂၂၀။ တာဝကာလိက (ပု၊ ပါ၊ ၆) - ပေတ၊ ၄။
၈၂။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၁၆။ တာဝကာလိကနိ
(န၊ ပါ၊ ၆) - ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၇။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၂၇၇။
ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၀။ သိ၊ ၄။ သစ်၊ ၂။ ၉၅။ သံ၊ ၄။ ၂။
၄၆၅။ တာဝကာလိကံ (ပု၊ ဒု၊ ၆) - ဝိ၊ ၄။ ၄။
၄၈၈။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၂။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၈။ သာ-
ရတ္ထ၊ ၂။ ၃၃၁။ တာဝကာလိကံ (န၊ ဒု၊ ၆) -
ဝိ၊ ၁။ ၃၁။ ဝိ၊ ၂။ ၈၄၊ ၂၃၃၊ ၃၇၇။ ဝိ၊ ၄။ ၃၂၈။
ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၂။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၂၅၄။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၉၊
၄၀၄။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၂၊ ၃၈၇။ မ၊ ၄။ ၄။ ၁၇၉။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၉၁။ ဝဇီရ၊ ၂။ ၆၀၊ ၂၇၆။ သာရတ္ထ၊
၂။ ၂၀၁၊ ၃၁၉။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၇၇။ ဝိမတိ၊ ၁။
၃၇။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၆၁၊ ၂၃၁။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၆။
တာဝကာလိကံ (ထိ၊ ဒု၊ ၆) - ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၂၈၊
၃၄၁။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂၁၂။ ကင်္ခါ၊ ၄။ သစ်၊ ၁၅၅။
အံ၊ ၄။ ၂။ ၅၁။ တာဝကာလိကေန(န၊ တ၊ ၆) -
ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၉၂။ တာဝကာလိကေန(ပု၊ န၊ တ၊
၆) - ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၀၇။ တာဝကာလိကတော
(ပု၊ မ၊ ၆) - ဥဒါန၊ ၄။ ၂၁၄။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။
၂၅၄။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၅။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၂၇၇။ မ၊ ၄။
၃။ ၆၈။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၀။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၇၂၊ ၂၉၈၊
၃၂၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၇၃၊ ၂၈၉။ တာဝကာလိ-
ကတော(န၊ မ၊ ၆) - အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၄၇။ ထေရ၊
၄။ ၁။ ၂၈၀။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၄၇၁။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၃။
မူလဒီ၊ ၂။ ၃၇။ တာဝကာလိကတော (ထိ၊ မ၊
၆) - ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၇။ တာဝကာလိက

(န၊သ၊ဇ) - ဝိ၊၁။၆၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၇၊၃၄၂။
ကင်္ခါ။၁၂၀၊၁၆၅။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သင်္စ။၂၀၉။

(၁) ထို...ပိုင်းခြား အပ်သော အချိန်
အခါရှိသော (=ပရိစ္ဆေဒတ္တ)။ ဥဒယဗ္ဗယ-
ပရိစ္ဆိန္နော တာဝတကော(တတ္တကော) ကာ-
လော တေသန္တိ တာဝကာလိကနိ။ ဒီ၊ဋီ၊
၁။၂၅၀။ သီ၊ဋီ၊သင်္စ။၂။၉၅။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၆၅။

(၂) အချိန်အခါ၏ ထို...မျှလောက် အ
တိုင်းအရှည်ရှိသော (=ပရိမာဏတ္တ)။ ကာ-
လဿ တာဝ တတ္တကော ပရိစ္ဆေဒေါ တာဝ-
ကာလံ။ တမဿတ္တိတိ တာဝကာလိကံ။ “ပဋိ-
ဒဿာမိ ပဋိကရိဿာမိ”တိ ဧဝံ ဂဟိတ-
ဘဏ္ဍဿေတံ အဓိဝေဒနံ။ ကင်္ခါ၊ယော၊မဟာဋီ၊
၂။၃၃။

(၃) ထို...တိုင်ရုံ အချိန်အခါရှိသော (= အဝဓမ္မတ္တ)။ ယာဝ ဣစ္ဆတိ၊ တာဝ ဣစ္ဆာဝဓိ-
ဘူတော ကာလော တေဿာတိ တာဝကာ-
လိကံ။ တာဝ-သဒ္ဓေါ ဟိ အဝဓိမ္ပိ။ ကင်္ခါ၊
ယော၊မဟာဋီ၊၂။၃၃။ တာဝ-သဒ္ဓေါအဝဓိမ္ပိ။
တာဝ ဘောဇနာဝဓိဘူတော ကာလော
တေသန္တိ တာဝကာလိက။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊
သင်္စ။နာ-၂၉၀-၁။

(၄) လက်ခံ-ခွင့်ပြု - အပ်သော အချိန်
အခါရှိသော (=အနုဇာနနတ္တ)။ တာဝ
သမ္ပုဋ္ဌိစ္ဆိတော ကာလော တေဿာတိ တာဝ-
ကာလိကံ။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၂၂၃၈။ (က) အ
ခိုက်အတန့် - ငှါး - ယူ - ပေး - အပ်သော
(ဝတ္ထုပစ္စည်း-စသည်)။ သံဃဿ ဒါရုံ တာဝ-
ကာလိကံ ဟရိတွာ... ဥပထမေဿိ။ ဝိ၊၁။၈၂။
တာဝကာလိကေ (ဝိ၊၁။၆၉)တိ “ပဋိဒဿာမိ
ပဋိကရိဿာမိ”တိ ဧဝံ ဂဏန္တဿ တာဝကာ-
လိကေပိ ဂဟဏေ အနာပတ္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၇။
(-ဝိ၊၁။၈၃။ ဝိ၊၄။၃၂၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၃။ ဝိ၊
ဋ္ဌ၊၃။၃၀၇။ သာရတ္ထ၊၂။၃၃၁။ ဝိမတိ၊၁။၂၀၄၊
၂၇၃၊၃၀၃၊၃၂၃။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊၁။၆၈။)

(ခ) ဥပါဒ်၊ ဌီ၊ ဘင် - စိတ္တက္ခဏ - မျှ
အသက်ရှိသော(ရုပ်-စသော ပရမတ်တရား)။
ဣတ္တရာနိ တာဝကာလိကနိ ဟောန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊
၁။၁၇၅။ အနိစ္စံ အဓုဝံ အသဿတံ တာဝ-
ကာလိကံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၁၁။ အထ ခေါ ခဏေ
ခဏေ ဘိဇ္ဇနသဘာဝတာယ တာဝကာလိကံ။
မ၊ဋီ၊၃။၄၀၀။ (- သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။
၂၆၈။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၈။ သာရတ္ထ၊၃။၁၈၄။
မ၊ဋီ၊၂။၉၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၀၆။)

တာဝကာလိက^၂ (တိ) [တာဝကာလိက+စိတ္တ။
နောက်ပုဒ် ကျေ။] အခိုက်အတန့် - ငှါး -
ယူ - ခြင်း၌ ဖြစ်သော စိတ်ရှိသော၊သူ။
တာဝကာလိကစိတ္တ-ကြည့်။

တာဝကာလိကကာလ (ပု) [တာဝကာလိက^၁+
ကာလ] ထို...ပိုင်းခြားအပ်သော အချိန်
အခါရှိသော ဝတ္ထုပစ္စည်း၏ အခိုက်အတန့်
အခါ ‘ကာလ’။ တာဝကာလိကကာလေန။
ဝဇီရ။၅၀၁။

တာဝကာလိကကိစ္စ (န) [တာဝကာလိက^၁+
ကိစ္စ] ထို...ပိုင်းခြားအပ်သော အချိန်အခါ
ရှိသော အမှု ‘ကိစ္စ’။ ဂရူဟိပိတာဝကာလိက-
ကိစ္စတ္ထမေဝ ပေသလဒဟရာ ပေသိတဗ္ဗာ။
ဝိမတိ၊၂။၁၂၉။

တာဝကာလိကဂ္ဂဟဏ (န) [တာဝကာလိက^၁+
ဂဟဏ] အခိုက်အတန့် ယူခြင်း၊ တခဏ ယူ
ခြင်း၊ ငှါးယူခြင်း။ တာဝကာလိကဂ္ဂဟဏေပိ
တထေဝ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၆။

တာဝကာလိကစိတ္တ (တိ) [တာဝကာလိက^၁+
စိတ္တ] အခိုက်အတန့် ယူ - ငှါး - ခြင်း၌
ဖြစ်သော စိတ်ရှိသော၊သူ။ တာဝကာလိ-
ကော အဟံ ဘဂဝါ (ဝိ၊၁။၈၂)တိ တာဝ-
ကာလိကစိတ္တော အဟံ ဘဂဝါတိ ဝတ္ထု-
ကာမေန ဝုတ္တံ၊ တာဝကာလိကစိတ္တောတိ ပုန
အာဟရိတွာ ဒဿာမိတိ ဧဝံစိတ္တော အဟန္တိ
ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၂။

တာဝကာလိကဋ္ဌ (ပု) [တာဝကာလိက+အတ္ထ။
(တာဝကာလိက-၌ ဘာဝလောပ။)] (က)
အခိုက်အတန့် - ယူ - ငါး - အပ်သော ဝတ္ထု
ပစ္စည်းနှင့်တူသည်၏ အဖြစ်ဟူသော အနက်
သဘော။ (ခ) တမုဟုတ် - တခဏ - မှ
အသုံးပြုအပ်သည်၏ အဖြစ်ဟူသော အနက်
သဘော။ (ဂ) မခိုင်မြဲသည်၏ အဖြစ်ဟူသော
အနက်သဘော။

(က) ယာစိတကူပမာ တာဝကာလိက-
ဋ္ဌေန။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။
၃၅။

(ခ) မုဟုတ္တရမဏိယတာယ တာဝကာ-
လိကဋ္ဌေန။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀။ (-သာရတ္ထ၊၃။
၈၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၃။)

(ဂ) တာဝကာလိကဋ္ဌေနာ (မဟာနိ၊၅)-
တိအနိဗ္ဗန္ဓနဋ္ဌေန။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ (-ထေရီ၊
ဋ္ဌ၊၂၉၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၆။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။
၄၁၁။)

တာဝကာလိကဒါန (န) [တာဝကာလိက+ဒါန]
ထို...ပိုင်းခြားအပ်သော အချိန်အခါရှိသော
ပေးခြင်း၊ ဥစ္စာချေးငှားခြင်း၊ အတိုးပေး
ခြင်း။ တာဝကာလိကဒါနံ ဥဒ္ဓါရော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊
၁။၁၃၀။

တာဝကာလိကနယ (န) [တာဝကာလိက+နယ]
ထို...ပိုင်းခြားအပ်သော အချိန်အခါရှိသော
-ငှားယူနည်း - ငှားယူပုံ၊ အခိုက်အတန့်
ချေးငှားသောနည်း။ တာဝကာလိကနယေန
သဗ္ဗတ္ထ ဝနုတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၇။

တာဝကာလိကဘာဝ (ပု) [တာဝကာလိက+
ဘာဝ] တခဏမျှသာရှိသည်၏အဖြစ်၊ ဥပါဒ်၊
ဌီ၊ဘင် - စိတ္တက္ခဏတချက် - မျှသာ အသက်
ရှိသည်၏အဖြစ်။ ဧဝံတာဝကာလိကဘာဝေန
ကာမာနံ မာယာကတဘာဝံ ဒဿေတော။ မ၊
ဋ္ဌ၊၃။၂၅၁။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃၄၂။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၃၂၃။)

တာဝကာလိကဘာဝပစ္စဝေက္ခဏ (န) [တာဝ-
ကာလိကဘာဝ+ပစ္စဝေက္ခဏ] ဥပါဒ်၊ဌီ၊ဘင်
- စိတ္တက္ခဏတချက် - မျှ အသက်ရှိသည်၏ အ
ဖြစ်ကို ဆင်ခြင်ခြင်း၊ အခိုက်အတန့် - တခဏ
- မျှတည်သည်အဖြစ်ကို ဆင်ခြင်ခြင်း။ တာ-
ဝကာလိကဘာဝပစ္စဝေက္ခဏေန။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃၈၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၂။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၂။၂၇၂။

တာဝကာလိကဝတ္ထု (န) [တာဝကာလိက+
ဝတ္ထု] ထို... ပိုင်းခြားအပ်သော ကာလရှိ
သောပစ္စည်း 'ဝတ္ထု'၊ အခိုက်အတန့်ဖြစ်သော
ပစ္စည်း 'ဝတ္ထု'။ အနာဒိယဒါနံ တာဝကာလိ-
ကဝတ္ထု။ ဝဇီရ၊၅၇၂။

တာဝကာလိကသကဋ္ဌ (ပု၊န) [တာဝကာလိက
+သကဋ္ဌ] ထို...အလိုတိုင်ရုံ သုံးစွဲရန်ကာလ
ရှိသော လှည်း၊ ငှားယူအပ်သော လှည်း။
သကဋ္ဌန္တိ ဂိဟိဝိကတံ ကတွာ တာဝကာလိ-
ကသကဋ္ဌံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၅။

တာဝခရ (တိ) [တာဝ+ခရ] ထို...မျှလောက် -
သို့ကလောက် - ကြမ်းထမ်း - ပြင်းပြ - သော
(ဝေဒနာ-စသည်)။ တာဝခရမ္ပိ (အတိတိဗ္ဗ-
တရမ္ပိ၊က)တံ ဝေဒနံ အဂဏေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၂။၄၀၀။

တာဝဂရုတရ (တိ) [တာဝ+ဂရုတရ] ထို...
မျှလောက် - သို့ကလောက် - အထူးသဖြင့်
အလေးပြုအပ်သော (အကျိုးအာနိသင်-
စသည်)။ တာဝဂရုတရေဟိ ဖလာနိသံသေဟိ
အနုဂတော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၂။

တာဝစ္ဆဒနသမ္ပန္န (တိ) [တာဝစ္ဆဒန+သမ္ပန္န]
ထို(ပရိသတ်) တိုင်အောင် (ကြာပန်း) အမိုး
နှင့် ပြည့်စုံသော။ တာဝစ္ဆဒနသမ္ပန္နော၊ အ-
ဂမာသိ တထာဂတော။ အပ၊၁။၂၀၇။

တာဝတက (တိ) [တ+အာဝတက။ တာဝန္တု+
က။ (မောဂ်၊၄။၄၂-၃-နှင့် ယင်း-သျှ-ကြည့်။)]

ထိ-၌ တာဝတိကာ။ (တာဝတ္ထံသံ)။ ထို...မျှ
 အတိုင်းအရှည် ရှိသော။ တာဝတကော(ပု၊
 ပါး)။— ဒီ၊၂။၁၅။ ဒီ၊၂။၁၁၈။ မ၊၂။၃၃၇။
 သံ၊၂။၅၀၅။ တာဝတကံ (န၊ပါး)။—ဒီ၊၂။
 ၁၉၆။ အံ၊၂။၂၂၇။ မဟာနိ၊၁၃၉၊၃၇၈။
 ပဋိသံ၊၃၇၆။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၃၀၁။ ဒီ၊၄။၂။
 ၂၆၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။၂၇၂။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊၄။၂။၇၂၅။
 ဒီ၊၄။၂။၂။ မဟာဝံသ၊၄။၁၂။ တာဝတိကာ
 (ထိ၊ပါး)။—သံ၊၂။၉၈၊၁၀၉။ သံ၊၄။၂။၂၉၂။
 သံ၊၄။၂။၂၄၈။ တာဝတကာ (ပု၊ပါး)။—
 သံ၊၄။၃။၁၄၀။ တာဝတကံ (ပု၊န၊ဒု၊)။—
 ဝိ၊၁။၃။၁၆။ ဝိ၊၂။၁၀၈။ ဒီ၊၃။၁၁၁။ စူဠနိ၊
 ၁၆၄၊၁၇၅။ မိလိန္ဒ၊၂၄၀။ ဝိ၊၄။၂။၂၄၈။ ဝိ၊၄။
 ၃။၉၇၊၃၅၆။ ဒီ၊၄။၃။၉၇။ သုတ္တနိ၊၄။၂။၁၄၅။
 ပဋိသံ၊၄။၁။၂၇၅။ ကင်္ခါ၊၄။၁၆။၂၇၇။ တာဝ-
 တိကံ (ထိ၊ဒု၊)။— အံ၊၁။၁၁၀။ ဝိ၊သုဒ္ဓိ၊၂။
 ၁၅၈။ မဟာနိ၊၄။၁၉၂။ ပဋိသံ၊၄။၁။၅၇။
 တာဝတကံ— မဟာနိ၊၂၇၇။ မဟာနိ၊၄။
 ၃၃၇။ တာဝတကော (ပု၊ဒု၊)။— ဝိ၊၃။၁၁၇။
 သံ၊၄။၁။၁၄၀။ သံ၊၄။၁။၁၈၅။ တာဝတကောန
 (ပု၊န၊တ၊)။— ဒီ၊၁။၁၉၂၊၁၉၇။ မ၊၁။၂၂၀၊
 ၂၂၂၊၃၃၉။ မ၊၂။၂၅၉၊၄၂၈။ အံ၊၂။၁၈၂။
 မိလိန္ဒ၊ ၁၁၃၊၁၂၀၊၁၂၉၊၁၄၅၊၁၅၆-၇၊၂၁၈၊
 ၂၃၅။ ဝိ၊၄။၄။၂၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၃၃၂။ ဒီ၊၄။
 ၂။၃၀၂။ သံ၊၄။၁။၂၃၈။ သံ၊၄။၃။၁၄၄။
 အံ၊၄။၂။၁၂၇။ အဘိ၊၄။၃။၁၀၁။ ဓမ္မ၊၄။၂။
 ၉၃။ ဥဒါန၊၄။၈၆။ သုတ္တနိ၊၄။၂။၂၁၅။
 တာဝတကောသု (ပု၊သ၊)။— ဓမ္မ၊၄။၁။၂၇၈။

တာဝတာ (ဗျ) [တာဝ + တာ။ (ဓာနံ။
 ဓာနံ၊၄။၁၁၄။ ရူ၊နာ-၁၃၄။ နီတိ၊သုတ္တ။
 နာ-၃၈၃-ကြည့်။)] (က) ထို(အတိုင်းအရှည်
 -အပိုင်းအခြား)မျှဖြင့်။ (ခ) ထို...အတိုင်း
 အရှည်တိုင်အောင်။ (ဂ) ထို...အတိုင်းအရှည်
 ရှိသော။

(က) ဘိက္ခု ဟောတိ န တာဝတာ။ သံ၊
 ၁။၁၈၄။ နနု သော တာဝတာ ဟတော-

(ဇာ၊၁။၅၁)တိ နနု သော အဓမ္မိကော ရာဇာ
 ဧတ္ထကေန ဟတော ဟောတိ။ အထ ဝါ...
 ဧတ္တာဝတာ ဟတော။ ဇာ၊၄။၂။၁၁၃။
 တာဝတာ တံမတ္ထေန။ သုဗောဓ၊၄။၄။၂၇၁။
 (-ဒီ၊၁။၉၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၂။ သီ၊၄။၁၆၊၁။
 ၃၄၄။ မူလ၊၄။၁။၃၉။ ဒီပဝံသ၊၄။၂၃။)

(ခ) တာဝတာ(ဇာ၊၁။၁၈၅)တိ ဧတ္ထကံ
 ဌာနံ မမ နဂုံဌံ ပရိက္ခိပိတွာ ဂတန္တိ ဝဒတိ။
 ဇာ၊၄။၃။၄၅၆။ (-ခုဒ္ဒက၊၄။၂၁၄။)

(ဂ) ယာဝတာ အစွံ၊ တာဝတာ ဝဏ္ဏော။
 ပဋိသံ၊၃။၁။ ယာဝတာ သညာ သမာပတ္တိ-
 ယော၊ တာဝတာ အညာ ပဋိဝေဓော။ မ၊၄။
 ၂။၂၄၅။ တာဝတာ ပပဉ္စဿ ဂတိ (အံ၊၁။
 ၄၈၁)တိ... တတ္ထကာဝ တဏှာဒိဋ္ဌိမာနပ္ပဘေ-
 ဒဿ ပပဉ္စဿ ဂတိ။ အံ၊၄။၂။၃၅၁။ တာဝ-
 တာ တတ္ထကာနိ အဟာနိ တဿ ပရိဝါ-
 သော ဟောတိ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊၄။၁၆။နာ-၂၆၆။
 (-အပ၊၂။၁၂၂၊၂၇၃။ မိလိန္ဒ၊၁။၁၂။ အဘိ၊
 ၄။၁။၅၆။ ထေရ၊၄။၂။၇၉။)

တာဝတိံသ (န) [တိ + တိံသ။ (တေတ္ထိံသ-
 ဆိုလိုလျက် တေ-ကို တာဝ-ပြု၊ တ-တလုံး
 ချေ၍ 'တာဝတိံသ' ဟု ပြီးရသည်။)
 တေတ္ထိံသ သဟပုညကာရိနော ဧတ္ထ
 နိဗ္ဗတ္တာတိ တံသဟစရိတဌာနံ တေတ္ထိံသံ၊
 တဒေဝ တာဝတိံသံ၊ တံနိဝါသော ဧတေ-
 သန္တိ တာဝတိံသာ။ နိဝါသဘာဝေါ စ
 တေသံ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တနုပုဗ္ဗကောတိ အာဟ
 “ဒေဝါနံ တာဝတိံသာနန္တိ တာဝတိံသ-
 ဘဝနေ နိဗ္ဗတ္တဒေဝါန”န္တိ။ မ၊၄။၃။၁၄၈။
 (- အဘိ၊၄။၂။၅၀၂။ ထေရီ၊၄။၁၇၄-၅။
 မဟာနိ၊၄။၁၃၃။ ပဋိသံ၊၄။၂။၂၁၈။ သံ၊၄။
 ၁။၇၃-၄။ အံ၊၄။၂။၃၁။ ဝိ၊သုဒ္ဓိ၊၄။၁။၂၈၄။
 ဝိဘာဝိနိ၊၁၆၂။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၇။(တြယသြိ-
 ၈-သံ)] (၁) တာဝတိံသာနတ်ဘုံ။ (တိ)
 (၂) တာဝတိံသာနတ်။

(၁) တာဝတိံသေ (ပေတ။ ၁၅၉)ကိ
တာဝတိံသဘဝနေ။ ပေတ။ ၁၂၉။ အဟံ
တာဝတိံသံဒေဝလောကံ။ အပ။ ၁၁၂၄။

(တိ) (၂) ဒေါနံ တာဝတိံသာ-
နန္တိ ပဌမံ အဘိနိဗ္ဗတ္တေ တေတ္ထိံ သ ဒေဝ-
ပုတ္တေ ဥပါဒါယ ဝေံ လဒ္ဓနာမာနံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၂၃။ တာဝတိံသာနံ ဒေါနံ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။
၁၂၀။ တိဒသောပပဇ္ဇကာတိ တာဝတိံသော
ဟုတ္တာ ဥပပဇ္ဇိံ။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၂၃၂။

တာဝတိံသံ(နုပ၊ဇ)—အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၀၂။
ထေရိ၊ဋ္ဌ၊၁၇၄။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၁၄၈။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၇၄။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၈၄။ တာဝတိံသော (တိ၊ပ၊
ဇ)—နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ၊၂၃၂။ တာဝတိံသော (တိ၊ပ၊
ဗ)—ဝိ၊၁။၂၁။ ဝိ၊၃။၁၇။ ဒီ၊၁။၂၀၉။ ဒီ၊
၂။၁၇၊၁၆၈။ မ၊၂။၃၃၂။ သံ၊၁။၁၃၄။ အံ၊
၂။၂၅၄။ အံ၊၃။၇၊၅၃၃။ ဝိမာန၊၅၄။
ထေရိ၊၄၀၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၃၀၀။ ဇာ၊၁။၃၀၀။
ဇာ၊၂။၁၂၊၁၆၊၁၈၆၊၂၀၃၊၃၆၃။ ပဋိသံ၊
၃၃၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၊၁၃၀၊၁၇၁။
မ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၅၊၂၄၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၂။ ထေရိ၊
ဋ္ဌ၊၁၇၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၅၄။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၁။၂၈၈။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၁၃၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၈၈။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၁၄၈။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၃၊၁၇၈။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၈၄။

[illegible]

၅။ ၂၉၅။ သာဓုတ္ထုပ။ ၄၉၆။ တာဝတိံ-
သေဟိ(တိ၊ တ၊ ဗ) — ဝိ၊ ပ။ ၃၂၃။ ဒီ၊ ၂။ ၇၄။
ဝိ၊ ဌ၊ ပ။ ၃၇၇။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၃၀။ ဥဒါန၊ ဌ၊ ၃၀၀။
ဒီ၊ ဌီ၊ ၂။ ၁၄၄။

တာဝတိံသနံ (တိ၊စ၊ဗ) — ဒီ၊၂။၂၃။
ပေတ၊၁၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁။ သ၊ရတ္ထ၊၂။
၃၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄။ တာဝတိံသ = တာ-
ဝတိံသတော (န၊မ၊ဇ) — အ၊ပ၊၁။၃၀။ ဒီ၊
ဋ္ဌ၊၂။၁၄၂။ သံဋ္ဌ၊၃။၂၅။ တာဝတိံသသ-
(တိ၊ဆ၊ဇ) — ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇။ တာဝတိံသနံ
(တိ၊ဆ၊ဗ) — ဒီ၊၂။၁၇၊၂၆၀-၁။ မ၊၁။
၃၁၉၊၃၅။ မ၊၂။၂၆။ သံ၊၁။၂၂၄။ သံ၊၃။
၂၀၊၂၉။ အံ၊၁။၁၄၁၊၂၄၂၂။ အံ၊
၃။၃၀၃။ အဘိ၊က၊၁၅။ ဝိမာန၊၃၄။
မဟာနိ၊၃၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၊၃၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၂။၁၂၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂။
ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၁၁၂။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၁၂။ ထေရ၊
ဋ္ဌ၊၂။၅၀၂။ အ၊ပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။
၁၃၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀။ တာဝတိံသေ (န၊
သ၊ဇ) — အဘိ၊က၊၄၄၀။ ပေတ၊၁၅။
ဝိသင်္ဂဟ၊၄၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။ ပေတ၊ဋ္ဌ။
၁၂၇-၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၄၊၃၂၇။ သ၊ရတ္ထ၊
၃။၄၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇။ တာဝတိံသေသု
(တိ၊သ၊ဗ) — ဒီ၊၂။၁၄။ မ၊၃။၂၄၀။ သံ၊
၁။၂၀၂။ သံ၊၃။၃၁၉၊၃၇။ အံ၊၃။၁။
အ၊ပ၊၁။၂၀။ မိလိန္ဒ၊၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၊၃၃၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃။ ဝိ-
သုဒ္ဓိ၊၁။၂၀။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၃၄။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။
၉၆၊၁၀၃၊၁၁၀၊၁၅၀၊၁၆၀၊၁၉၀၊၁၉၂၊၂၂၊
၂၃၂၊၂၃၆၊၂၄၁၊၂၅၂၊၂၆၅၊၂၆၀၊၂၇၂၊၂၇၅၊
၂၈၀၊၂၉၂၊၂၉၃၊၃၀၄။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၁၂၊၁၃၉၊
၂၄၃။ သ၊ရတ္ထ၊၃။၂၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၃။၃၁၅။

(မကဓတိုင်း မဆလလင်နှင့် ကောင်းမှုပြု
ဖက် ၃-ကျိပ် ၃-ယောက်သောမစလ-ရွာသား
အမျိုးသားတို့အဖြစ်မှ စုတေ၍ ရှေးဦးစွာဖြစ်

ကြသော နတ်သားသစ်တို့ကိုစွဲ၍ “တာဝတိံသာ” ဟူသော အမည် ဖြစ်ပေါ်လာရသည် (သံ၊ ၄၊ ၁။ ၂၇။ အဘိ၊ ၄၊ ၂။ ၅၀၂။ ထေရီ၊ ၄။ ၁၇၄-၅။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁၃၃။ ပဋိသံ၊ ၄၊ ၂။ ၂၁၈။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၆၇)။ ဤစကြဝဠာမှ တပါး အခြား စကြဝဠာများ၌လည်း တာဝတိံသာ နတ်ပြည်ရှိသေးသည် (အံ၊ ၁။ ၂၂၇။ သံ၊ ၄၊ ၁။ ၂၇။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၆၇။ ဝိဘာဝိနီ၊ ၁၆၂။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၂။ ၇)။ တာဝတိံသာ နတ်ပြည်သည် ယူဇနာ ၁-သောင်း ကျယ်ဝန်းသည် (ဝိ၊ ၄၊ ၁။ ၉၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၀၀။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၆၇)။ မြင့်မိုရ်တောင်၏ အထက်အပြင် ယူဇနာ ၁-သောင်း ကျယ်ဝန်းသော အရပ်၌ တည်ရှိသည်။ အရှေ့ အနောက် တံခါး ၂-ခု တို့၏အကြား၊ တောင်မြောက်တံခါး ၂-ခုတို့၏ အကြား ယူဇနာ ၁-သောင်းစီ ကျယ်ဝန်းသည်။ တံခါးပေါင်း ၁-ထောင်ရှိ၍ ဥယျာဉ်၊ ရေကန်တို့ဖြင့် တန်းဆာဆင်ထား၏။ အလယ်၌ ယူဇနာ ၃-ရာ မြင့်စောက်သော တံခွန်တို့ဖြင့် တန်းဆာဆင်ထားသော ရတနာ ၇-ပါးဖြင့် ပြီး၍ ယူဇနာ ၇-ရာ မြင့်မားသော ဝေဇယန္တာပြာသာဒ်ရှိသည် (ဓမ္မ၊ ၄၊ ၁။ ၁၇၃။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၆၇)။ ယူဇနာ ၅၀ (၅၀၀) ကျယ်ဝန်းသော နန္ဒာရေကန် ရှိ၍ နတ်သစ်ပင် အထောင်တို့ဖြင့် တန်းဆာဆင်ထားသော ယူဇနာ-၆၀ (၅၀၀) ရှိသော စိတ္တလတာ ဥယျာဉ်၊ နန္ဒနဥယျာဉ်၊ ဗာရုသကဥယျာဉ်တို့ ရှိလေသည်။ အဝန်းယူဇနာ ၃-ရာ၊ လုံးပတ် ယူဇနာ-၁၅၊ အမြင့်ယူဇနာ ၁-ရာ ရှိသော ပင်လယ်ကသစ်ပင်ရင်း၌ အလျား ယူဇနာ-၆၀၊ အနံယူဇနာ ၅၀-ကျယ်ဝန်း၍ ၁၅-ယူဇနာ မြင့်လျက် လယ်ခေါင်ရမ်းပွင့် အသွေးကဲ့သို့ နီတွေးသော အဆင်းရှိသော ပဏ္ဍုကမ္မလာ မြကျောက်ဖျာ တည်ရှိလေသည်။ ယင်းသည် အလွန်နူးညံ့သဖြင့် သိကြားမင်း ထိုင်လိုက်လျှင် ခန္ဓာကိုယ်တဝက် နစ်မြုပ်ဝင်သွား၏။

တာဝတိံသဒေဝ (ပု) [တာဝတိံသ+ဒေဝ]
တာဝတိံသာ (ဘုံ၌ဖြစ်သော)နတ်။ တေသံ
တာဝတိံသဒေဝါနံ အာယုပ္ပမာဏမေဝ ဝဒ-
တိ။ ဝိမာနာဌ။ ၂၂၉။ (-ဂု။ ပေတဌ။
၁၆၃။ ဒီ၊ဋီ၊ဉ။၁၂၄။)

တာဝတိံသဒေဝကာယ (ပု) [တာဝတိံသဒေဝ+
ကာယ] တာဝတိံသာ-နတ်အပေါင်း။ တာ-
ဝတိံသုပဂ-ကြည့်။

တာဝတိံသဒေဝနဂရ (န) [တာဝတိံသ+ဒေဝ-
နဂရ] တာဝတိံသာ-အမည်ရှိသော နတ် - မြို့
- ပြည်။ ဒသယောဇနသဟဿံ တာဝတိံသ-
ဒေဝနဂရံ နာမ နိဗ္ဗတ္တိ။ ဓမ္မဌ၊ ၁။ ၁၇၃။
(ယင်း-နှင့်စပ်သော အကြောင်းအရာ တာဝ-
တိံသ-ကြည့်။)

တာဝတိံသဒေဝနိကာယ (ပု) [တာဝတိံသ-
ဒေဝ+နိကာယ] တာဝတိံသာနတ်အပေါင်း။
သုဓမ္မာ ဒေဝတာ နာမ တာဝတိံသဒေဝ-
နိကာယဿေဝ အညတရဒေဝနိကာယော။
ဝိမာနာဌ။ ၂၄၀။

တာဝတိံသဒေဝနိကာယုပဂ (တိ) [တာဝတိံသ-
ဒေဝနိကာယ+ဥပဂ (= ဥပ + ဂမု+ကံ)]
တာဝတိံသာနတ် - အပေါင်း - ပြည် - သို့
ကပ်ရောက်သော၊ သူ။ တာဝတိံသုပဂေါ
အဟူတိ သော အကုရော အာယုပရိယော-
သာနေ မနုဿတ္တဘာဝံ ပဟာယ ပဋိသန္တိဂ္ဂ-
ဟဏဝသေန တာဝတိံသဒေဝနိကာယုပဂေါ
အဟောသိ။ ပေတဌ။ ၁၂၇။

တာဝတိံသဒေဝရာဇ (ပု) [တာဝတိံသဒေဝ+
ရာဇ] တာဝတိံသာနတ်တို့၏ မင်း၊ သိကြား
မင်း။ သက္ကော ဒေဝါနုမိန္ဒော တာဝတိံသ-
ဒေဝရာဇာ အဟောသိ။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၇၃။

တာဝတိံသဒေဝလောက (ပု) [တာဝတိံသ
+ ဒေဝလောက] တာဝတိံသာ နတ်ပြည်။
တာဝတိံသဒေဝလောကော - ဇာဌ၊ ၂။

၂၈၂။ တာဝတိံသဒေဝလောကံ—စရိယာ၊
ဌ။ ၁၁၇။ တာဝတိံသဒေဝလောကာ (မ၊ဇ)
—ဇာဌ၊ ၅။ ၂၀။ သံ၊ဋီ၊ ၁။ ၃၀၀။ တာဝတိံသ-
ဒေဝလောကဿ (ဆ၊ဇ) - ဥဒါနာဌ။ ၁၅၄။
တာဝတိံသဒေဝလောကေ - ဓမ္မဌ၊ ၁။ ၁၇။
ဓမ္မဌ၊ ၂။ ၆၊ ၃၅၁။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၂၁၉။ စရိယာ၊
ဌ။ ၇၈။ ဇာဌ၊ ၂။ ၈၅။ ဇာဌ၊ ၃။ ၂၃၅။
မဟာနိ၊ဌ။ ၃၈၇။

တာဝတိံသဒေဝလောကပ္ပမာဏ (တိ) [တာ-
ဝတိံသဒေဝလောက+ပမာဏ] တာဝတိံ-
သာ-နတ်ပြည်အတိုင်းအရှည်ရှိသော (အသုရာ
ဘုံ)။ အသုရဘဝနံ နာမ သိနေရဿ ဟေဋ္ဌိ-
မတလေ တာဝတိံသဒေဝလောကပ္ပမာဏ-
မေဝ။ ဇာဌ၊ ၁။ ၂၁၈။

တာဝတိံသဒေဝလောကာဘိမုခ (တိ) [တာဝ-
တိံသဒေဝလောက+အဘိမုခ] တာဝတိံ-
သာ နတ်ပြည်သို့ - ရှေးရှု - မျက်နှာမူ -
သော၊ သူ။ အထ (ခေါ်) ဘဂဝါ...ပဉ္စဟိ
ဘိက္ခုသတေဟိ သဒ္ဓိံ တာဝတိံသဒေဝ-
လောကာဘိမုခေါ ပါယာသိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၈။
ထေရဌ၊ ၂။ ၅၀၂။ အပ၊ဌ၊ ၁။ ၂၇၈။

တာဝတိံသနာမက (တိ) [တာဝတိံသ+နာမ
+က] တာဝတိံသာ-နတ်ဟူသော အမည်ရှိ
သော (နတ်)။ တန္နိဝါသိနောပိ တာဝတိံသ-
နာမကာ သဟစရဏဉာယေန။ သံ၊ဋီ၊ ၁။ ၇၄။

တာဝတိံသပရိသာ (တိ) [တာဝတိံသ+ပရိ-
သာ] တာဝတိံသာ-နတ်ပရိသတ်၊ တာဝတိံ-
သာ-နတ်အပေါင်း။ ဥပသံဟရထ ဘိက္ခဝေ
လိစ္ဆဝိပရိသံ တာဝတိံသပရိသံ။ ဝိ၊ ၃။ ၃၂၇။
ဣမံ လိစ္ဆဝိပရိသံ တုမ္မာကံ စိတ္တေန တာဝ-
တိံသပရိသံ ဟရထ၊ တာဝတိံသဿ သမကံ
ကတွာ ပဿထာတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၇၈။
(-ဒီ၊ ၂။ ၉၁-၂။ မ၊ ၁။ ၁၀၄။ အံ၊ ၃။ ၁၂၇။
ဒီ၊ဋီ၊ ၁။ ၃၅၆။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၂၆။)

တာဝတိံသပုရ (န) [တာဝတိံသ+ပုရ] တာဝတိံသ-နတ်မြို့ (သုဒဿန-မြို့)။ တာဝတိံသပုရ (သံဠာဉာဉ်)၌ သုဒဿနမဟာနဂရံ။ သံဠာဉာဉ်။ ၂။ ၃၁၄။ (-အံဠာဉာဉ်။ ၃၂၂။)

တာဝတိံသဘဝန (န) [တာဝတိံသ+ဘဝန] တာဝတိံသနတ်-ဘုံ-ပြည်။ တေသံ(တာဝတိံသနံ) ဘဝနံ တာဝတိံသဘဝနံ။ သာရတ္ထာ။ ၂။ ၆၇။ တာဝတိံသဘဝနံ(ပါဠိ) -ဝိဠာဉာဉ်။ ၆၂။ ဒီဠာဉာဉ်။ ၂။ ၇၂။ ဝိသုဒ္ဓိ။ ၂။ ၁၀၀။ စူဠနိဋ္ဌာ။ ၃။ ၉။ သာရတ္ထာ။ ၂။ ၆၆-၇။ ဝိမတိ။ ၁။ ၅၆။ ဒီဠာဉာဉ်။ ၁၂၄။ အနုဠာဉာဉ်။ ၁၆၀။ (ဒါဠိ) -ဒီဠာဉာဉ်။ ၇၂-၃။ ဒီဠာဉာဉ်။ ၁၀၄။ မဠာဉာဉ်။ ၂။ ၁၀။ အံဠာဉာဉ်။ ၁၉၈။ ဝိသုဒ္ဓိ။ ၂။ ၂၈၄။ ဥဒါနဠာဉာဉ်။ ၁၇၂။ ဝိမာနဠာဉာဉ်။ ၁၂၈။ ပေတဠာဉာဉ်။ ၁၂၈။ ထေရဠာဉာဉ်။ ၂။ ၅၀၂။ ဇာဠာဉာဉ်။ ၁၅၂။ ပဋိသံဠာဉာဉ်။ ၁။ ၃၂၈။ အံဠာဉာဉ်။ ၂။ ၃၉။ တာဝတိံသဘဝနာ (မဠိ) - အပါဠာဉာဉ်။ ၃၃၇။ တာဝတိံသဘဝနတော-ဇာဠာဉာဉ်။ ၂၃၄။ တာဝတိံသဘဝနေ (သဠိ) -ဒီဠာဉာဉ်။ ၃၀၇။ မဠာဉာဉ်။ ၂။ ၁၆။ မဠာဉာဉ်။ ၁၇၄။ သံဠာဉာဉ်။ ၅၃၈။ သံဠာဉာဉ်။ ၅၅၂။ အံဠာဉာဉ်။ ၇၈၉။ အံဠာဉာဉ်။ ၂။ ၁၀၁။ အဘိဠာဉာဉ်။ ၁၆။ ဓမ္မဠာဉာဉ်။ ၁၇၂။ ၁၇၂-၃။ ဓမ္မဠာဉာဉ်။ ၅။ ဝိမာနဠာဉာဉ်။ ၃၈၁။ ၁၃၅။ ၂။ ၁၆။ ပေတဠာဉာဉ်။ ၄၉၆။ ၁၀၅။ ၁၅၂။ ၁၂၉။ ၁၈၀။ ထေရဠာဉာဉ်။ ၂။ ၃၃၄။ ထေရီဠာဉာဉ်။ ၂။ ၆၂။ အပါဠာဉာဉ်။ ၇၈၁။ ၂။ ၂၃၂။ အပါဠာဉာဉ်။ ၃၉။ ဗုဒ္ဓဝံဠာဉာဉ်။ ၄။ စရိယာဠာဉာဉ်။ ၁၁၆။ ၂။ ၀၉။ ဇာဠာဉာဉ်။ ၆၄။ ၂။ ၁၈။ ဇာဠာဉာဉ်။ ၃၁၄။ ဇာဠာဉာဉ်။ ၂။ ၉၈။ ဇာဠာဉာဉ်။ ၂။ ၆၆။ နေတ္တိဠာဉာဉ်။ ၂။ ၃၂။ သီဠာဉာဉ်။ ၂။ ၁၇၂။ ၃၄၁။ မဠာဉာဉ်။ ၁၄၈။ ၂။ ၀၅။ အံဠာဉာဉ်။ ၁၆၀။ (ထိုဘုံနှင့်စပ်သော သိမှတ်ဖွယ်ကို တာဝတိံသ-ကြည့်။)

တာဝတိံသဘဝနပုဂ (တိ) [တာဝတိံသဘဝန + ပုဂ] တာဝတိံသနတ်ဘုံ-သို့ကပ်ရောက်-၌ဖြစ်-သော။ သူ။ တဿ တာဝတိံသဘ-

ဝနပုဂဿ တိံသယောဇနိကံ ဝိမာနံ ဆတ္တမာဏဝကဝိမာနံ။ သီဠာဉာဉ်။ ၂။ ၁၇၃။

တာဝတိံသဝါသိ (တိ) [တာဝတိံသ+ဝါသိ (=ဝသ+ဇိ)] တာဝတိံသ-နတ်တို့၌ နေ-လေ့ရှိ-တတ်-သော။ သူ။ အသုရာ ဟိ ပုဗ္ဗေ တာဝတိံသဝါသိနော။ အံဠာဉာဉ်။ ၂။ ၈၁။

တာဝတိံသသညိတ (တိ) [တာဝတိံသ + သညိတ] တာဝတိံသ-နတ်ဟု သိမှတ်အပ်သော၊ တာဝတိံသ-နတ်ဟူသော အမည်ရှိသော (နတ်အပေါင်း)။ တာဝတိံသ-ကာယောတိ တာဝတိံသသညိတော ဒေဝနိ-ကာယော။ သံဠာဉာဉ်။ ၇၃။

တာဝတိံသသဒိသ (တိ) [တာဝတိံသ+သဒိသ] တာဝတိံသ-နတ်နှင့် (အဆင်း၊ ဂုဏ်-စသည်အားဖြင့်) တူမျှသော၊ (က) လိစ္ဆဝိမင်းပရိသတ်။ (ခ) အသုရာ။ (ဂ) ဥပသံဟရထ ဘိက္ခုဝေ လိစ္ဆဝိပရိသံ တာဝတိံသ-သဒိသံ။ ဒီဠာဉာဉ်။ ၇၃။ (ခ) တေ ပန အသုရာ အာယုဝဏ္ဏယသဏ္ဌာရိယသမ္ပတ္တိဟိ တာဝတိံသသဒိသာဝ။ သံဠာဉာဉ်။ ၃၁၀။ အံဠာဉာဉ်။ ၃၀၂။

တာဝတိံသဓိပတိ (ပု) [တာဝတိံသ + အဓိပတိ] တာဝတိံသ-နတ်တို့၏-အရှင်-သခင်၊ တာဝတိံသ-နတ်တို့ကို အစိုးရသူ၊ သိကြားမင်း။ တာဝတိံသဓိပတိမှို ဣန္ဒ-သဒ္ဓေါ ပဝတ္တော။ ထေရဠာဉာဉ်။ ၂။ ၇၀။

တာဝတိံသဘိမုခ (တိ) [တာဝတိံသ+အဘိမုခ] တာဝတိံသ-နတ်ပြည်သို့-ရှေးရှု-မျက်နှာမူ-သော (မန္တာတ်မင်းစသည်)။ မန္တာတာ....တာဝတိံသဘိမုခေါ ပါယာသိ။ ဇာဠာဉာဉ်။ ၂။ ၂၈၂။

တာဝတိံသပုဂ (တိ) [တာဝတိံသ+ပုဂ] (က) တာဝတိံသ နတ်အပေါင်း-သို့ကပ်ရောက်-၌ဖြစ်-သော။ (ခ) တာဝတိံသ

နတ်ဘုံ-သို့ ကပ်ရောက်-၌ ဖြစ်-သော၊ သူ။
တာဝတိ သူပဂေါ (ဝိမာန။၈၂) တိ တာဝ-
တိ သဒေဝကာယံ၊ တဝတိ သဘဝနံ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇ-
နဝသေန ဥပဂတော။ ဝိမာန၊ ဌ။၂၃။
(-အပါ။၂။၂၉၀။ ပေတ၊ ဌ။၁၂၅။)

တာဝတိ (ဗျ) [တတ္တက-နှင့် အနက်တူ နိပါတ်။]
ထို.... - မျှလောက် - အတိုင်းအရှည်ရှိ -
သော။ တာဝတိဟ-ကြည့်။

တာဝတိက (တိ) [တာဝ+တိက။ တ-လာ။
(မောဂ်၊ ၄။၄၂၊ သျှ-ကြည့်။ ရှု၊ ဘာသာ-ဋီ။
၃၈၃-လည်း ကြည့်။) တာဝန္တ + ကန်။ လူ-
လာ။ (ပါဏိနီ။ ကာသိကာ၊ ၅၊ ၁၊ ၂၂-၃
ကြည့်။) ယာဝတိက-နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။
ထို.... - မျှလောက် - အတိုင်းအရှည်ရှိ-
သော။ တာဟိ ဝုဠာယ အဓိဂန္ထဗ္ဗတ္တာ
တာဝတိကာ (ကော?) ဝေနေယျာနံ အညာ-
ပဋိဝေဓော။ မ၊ ဋီ၊ ၂။၂၆၇။

တာဝတိဟ (န) [တာဝတိ+အဟ] ထို....-မျှ
လောက်-အတိုင်းအရှည် ရှိ-သော ရက်။
တာဝတိဟံ တေန ဘိက္ခုနာ အကာမာ ပရိ-
ဝတ္ထဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၁။၂၃။ ပါတိမောက္ခ။၇။ တာဝ-
တိဟန္တိ တတ္တကာနိ အဟာနိ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။၂၁၂။
က၊ ခါ။၁၄၅။ ကိတ္တကံ ကာလန္တိ အာဟ
“တာဝတိဟ”န္တိ၊ တတ္တကာနိ အဟာနိတိ
ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ဋီ၊ ၁။၅၀၄။ ယာဝ-
တိဟ (က၊ ခါ။ယော၊ မဟာဋီ၊ ၂။၃၁၁) - နှင့်
ယှဉ်ကြည့်။

တာဝတ္ထ (န) [တာဝ+တ္ထ] ထို....-မျှလောက်-
အတိုင်းအရှည် ရှိသည်-၏အဖြစ်။ တာဝတ္ထ-
တောတိ တာဝဘာဝတော။ မော၊ စန္ဒေဒနီ။
၁၇၇။ (-၂၂၇-ဂ။)

တာဝတ္တက (တိ) [တာဝ+တ္တက။ တတ္တက
(ရှု။၃၈၄။ မောဂ်၊ ၄။၄၂-နှင့် ယင်း-သျှ-
ကြည့်။) ထို....-မျှလောက်-အတိုင်းအရှည်ရှိ

-သော။ ယာဝဒတ္ထစိဝရန္တိ ယာဝတ္တကေန
စိဝရေန အတ္ထော၊ တာဝတ္တကံ အနုဓိဋ္ဌိတံ
အဝိကပ္ပိတံ ကပ္ပိဿတိတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။
၃၈၈။ (-က၊ ခါ။၁၆၆။ မ၊ ဌ၊ ၂။၄။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။
၃၉၊ ၄၆။ အပါ၊ ဌ၊ ၁။၁၇၉။ အပါ၊ ဌ၊ ၂။၂၃၈။
ဝိမတိ၊ ၂။၆၁။)

တာဝတ္တ (န) [တာဝ+တ္တ] ထို....-မျှလောက်-
အတိုင်းအရှည်ရှိသည်-၏ အဖြစ်။ တာဝတ္တ-
တောတိ တာဝဘာဝတော။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။၄၃၊
၇၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၁၃၊ ၁၁၇။ တာဝတ္တတောတိ
တတ္တကတော။ အနုဋီ၊ ၂။၄၀။ (-အဘိ၊ ဌ၊
၂။၄၂၊ ၄၄၊ ၇၂၊ ၇၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၁၂၊ ၁၁၄-၅၊
၁၁၈။ မူလဋီ၊ ၂။၃၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၂။၁၈၅။)

တာဝဒုက္ကရကာရက (တိ) [တာဝ+ဒုက္ကရ+
ကာရက] အလွန်အကဲ-လွန်စွာ-ပြုနိုင်ခဲ့
သော အမှုကို ပြုတတ်သော၊ သူ။ တာဝဒုက္ကရ-
ကာရကာ (ဇာ၊ ၁။၃၈၃) တိ မယိ အပရဇ္ဈ-
နေန အတိဒုက္ကရကမ္မကာရက။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။၇၆။

တာဝဒုရဖလ (န) [တာဝ+ဒုရ+ဖလ] ထိုမျှ
လောက် (အနှစ် ၁-ထောင်တိုင်တိုင်) -ဝေး-
-ကြာမြင့်-သော ကာလရှိသော၊ အနှစ်
၁-ထောင်ကြာမှ ၁-ကြိမ်သာသီးသော (အာ-
သာဝတိ နွယ်နီ) အသီး။ တာဝဒုရဖလေ
သတိ။ အပါ၊ ၁။၄၅။ တာဝဒုရဖလံ တတ္တကံ
စိရကာလံ အတိက္ကမိတ္တာ ဖလံ ဂဏန္တိ သံ-
ဝိဇ္ဇမာနံ။ အပါ၊ ဌ၊ ၁။၃၁၆။

တာဝဒေ (ဗျ) [တာဝဒေဝ-နှင့် အလားတူ နိ
ပါတ်ပုဒ်။ ယာဝဒေ (သာရတ္ထ၊ ၁။၄၀။ ဝိမတိ၊
၁။၁၂။ ပါရာ၊ ဂဏ္ဍိ၊ သစ်၊ ၁။၉၂) -နှင့် ယှဉ်
ကြည့်။] (က) ထို....အခါ-ခဏ-၌။ (ခ)
ထို....အခါ-ခဏ-၌သာ၊ မကြာ-ခင်-မီ။
(ဂ) ထို....မျှလောက် အတိုင်းအရှည်ရှိသော
(ကာလ-စသည်)။

(က) တာဝဒေ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၀၂) တိ တသ္မိံ
ကာလေ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ၊ ၅၈။ တာဝဒေ (ဇာ၊ ၁။

၁၃၉)တိ တသ္မိံ သမယေ။ ဇာဠာပ။၂၃၀။
(-ပေတဠာ။၂၃၀။ အပါဠာ။၂၃၇။ မဟာနိ
ဠာ။၄၁၈။)

(ခ) တာဝဒေ(ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၉)တိ တဒါ၊
တံဇ္ဇေယေဝါတိ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၉။
တာဝဒေတိ တဒါ ဝေ၊ အစိဓာယိတောတိ
အတ္ထော။ ဝိနိစ္ဆယာဠိ။၄၂၂။ (-ပေတ။
၁၅၄။၂၀၄။ ထေရီ။၄၂၄။ အပါ။၅၅၆။
၁၁၆။၁၂၀။၂၄၅။၃၅၁။၃၇၁။ အပါ။၁၁၈။၂၁
၄၆။၁၉၃။၂၅၃။၄၀၅။ ဇာ။၁။၁၃၉။၂၅၉။ ဇာ
၂။၈၈။၃၇၂။ ပေတဠာ။၁၀၃။ ထေရီ။၁၃၇။
၂၆၆။ စရိယာဠာ။၁၆၂။ ဇာဠာ။၁၁၄။ ဇာ
ဠာ။၅။၃၇၂။ ဇာဠာ။၇။၃၇၂။ အဘိဝတာရဠိ
၁။၁၂၄။ အဘိဝတာရဠိ။၂။၂၄၀။ မိလိန္ဒ။
၁၇၃။)

(က), (ဂ) တာဝဒေ(ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃၆)တိ
တသ္မိံ ကာလေ၊ တာဝတကံ ကာလန္တိ
အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ။၂၀၄။ (-ထေရီ။၃၁၄။
မိလိန္ဒ။၁၇၃။)

တာဝဒေဝ (ဗျ) [တာဝ+ဝေ။ ဒ-လာ။] (က)
ထို....ခဏ၌သာ၊ မကြာ-ခင်-မီ။(ခ)ထို....
နေ့၌သာ။ (ဂ) ထို....၏ အခြားမဲ့၌သာ၊
(ဃ) ထို....-မျှလောက်-အတိုင်းအရှည်ရှိ
-သော။

(က) တာဝဒေဝါ (ဝိဠာ။၆၂)တိ တံ-
ခဏယေဝ။ သာရတ္ထာ။၁။၁၇၁။ (-ဒိဠာပ။
၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ။၂။၁၇။ ဥဒါနဠာ။၇၆။၈၄။ သုတ္တနိ
ဠာ။၁။၃၇။ ထေရီ။၄။၈၁။၁၁၂။၁၂၀။ ဇာဠာ
၁။၄၀။၇၂။၁၃၅။၅၀၅။)

(ခ) တာဝဒေဝါတိ တံဒိဝသမေဝ။ ဝိန-
ယာလင်္ကာရ။၁။၃၈၆။ တာဝဒေဝ ဥပေါသ-
ထောတိ တံဒိဝသမေဝ ဥပေါသထက္ခန္ဓကေ....
ကာတဗ္ဗော။ ဝိဠာပ။၄၃၅။ (-မဠာ။၂။
၁၆၈။ ကင်္ခါဠိ။သစ်။၁၃၅။)

(ဂ) တာဝဒေဝါ (ဝိပ။၁၃၃)တိ ဥပ-
သမ္ပန္နသမနန္တရမေဝ။ ဝိဠာပ။၃၁၆။ ဝိနယာ-
လင်္ကာရ။၁။၂၆၉။ (-ဝိပ။၅၀၇။ ဝိပ။
၄၆၇။ ဒီ။၁။၁၀၀။ မာ။၁။၁၁၆။ သံ။၁။၂၃။
သံ။၃။၃၀၆။ အံ။၁။၃၉၀။ အံ။၂။၃၄၅။ အပါ
၁။၂၃။ အပါ။၂။၁၆၂။ ဇာ။၁။၁၆၇။ နေတ္ထိ။
၁၁၅။ ဝိဠာ။၁။၃၀။၄၂၂။ ဝိဠာပ။၁၃၈။
မဠာ။၁။၂၀၈။၂၇၆။ မဠာ။၂။၇၈။ မဠာ။၄။၈၈။
၁၃၆။ သံဠာ။၂။၁၃၉။၁၇၄။ သံဠာပ။၇၀။
၁၀၃။၁၁၆။ အဘိဠာ။၁။၁၃။၁၄၆။ ဓမ္မဠာ။
၅၄။ ဥဒါနဠာ။၈၄။ ဝိမာနဠာ။၁၃၈။၂၀၁။
ထေရီ။၄။၂၂၃။၄၀။ စရိယာဠာ။၂၃၇။ ဇာ
ဠာ။၁။၁၅၁။၁၆၈။ ဇာဠာ။၄။၁၄၈။ စူဠနိဠာ
၃၈။ ပဋိသံဠာ။၂။၂၇၀။ ဝဇီရ။၄၄၃။ ဝိသုဒ္ဓိ
ဠိ။၁။၂၀၂။)

(ဃ) တာဝဒေဝ တတ္ထကာနိ စတုဓာသိ-
တိသဟဿာနိ။ အပါဠာ။၂၅၁။ (-ဝိသုဒ္ဓိ
၂။၃၀၃။ ဇာဠာ။၁။၃၄၄။ ဇာဠာပ။၃၆၆။
ဇာဠာ။၅။၃၆၅။)

တာဝန္တ (တိ) [တ+ဝန္တ။ (ရူ။၃၈၄- ကြည့်။)
တ+အာဝန္တ။ (မောဂါ။၄။၄၃-ကြည့်။)]ထို
....-မျှလောက်-အတိုင်းအရှည်ရှိ-သော။
တာဝန္တော(ဇာ။၁။၃၅၀)တိ တေ ဂုယုဇာန-
နကေ ပဋိစ္စ တတ္ထကာ တဿ ဥဗ္ဗေဂါ သန္တာ-
သာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဇာဠာ။၆။၂၃၃။ (-ဇာ။၁။
၃၈၃။ ဇာဠာ။၅။၇၄။၈၅။)

တာဝဗဟုက (တိ) [တာဝ+ဗဟု+က] ထိုမျှ
လောက် - သို့ကလောက် - များပြားသော
(သား, မြေး-စသည်)။ အလံ မေ ဘန္တေ
တာဝဗဟုကေဟိ ပုတ္တေဟိ စ နတ္တာရေဟိ စ။
ဥဒါနဠာ။၁၉၀။ ဥဒါနဠာ။၃၈၅။

တာဝဘာဝ(ပု) [တာဝ+ဘာဝ]ထို... မျှလောက်
၏အဖြစ်၊ ထို....အတိုင်းအရှည် ရှိသည်၏
အဖြစ်။တာဝဘာဝတော(ဝိသုဒ္ဓိ။၂။၁၁၃)တိ

တတ္တကတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဝိ၊ ၁၇၃။ (-အဘိ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၃။)

တာဝမဟန္တ (တိ) [တာဝ+မဟန္တ] (က)
ထိုမျှလောက်-သို့ကလောက်-ကြီးမားသော
(အတ္တဘော)။ (ခ) ထိုမျှလောက်-သို့က
လောက်-ဟိန်း- ကျယ် - ပြင်းပြ - သော
(အသံ)။ (က) ကိ* ပန ဘဂဝါ .... တာဝ-
မဟန္တံ ဝါ အတ္တဘာဝံ နိမိနိတိ?။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ။
၇၇။ (ခ) ယာဝဗြဟ္မလောကာ အဗ္ဘုဂ္ဂ-
တောပိ ဒေဝါနံ တာဝမဟန္တော သဒ္ဓေါ....
န ဟောတိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၀၂။

တာဝိ-သဒ္ဓ (ပု) [တာဝိ+သဒ္ဓ] (ပစ္စည်းဖြစ်
သော) တာဝိ-သဒ္ဓါ။ သဒ္ဓဝိဒ္ဓဟိ အတိတေ
တာဝိ-သဒ္ဓမိစ္ဆန္တိ။ သိ၊ ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၂၃၄။

တာသ (ပု၊ န) [တသ+ဏ=သဉ်။ တသ ဥဗ္ဗေ-
ဇေ၊ .... ဏော။ ဓာနံ၊ ဝိ၊ ၁။ ၁၆၆။ တသ ပိပါသာ-
ယံ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၂၃၉၊ ၂၅၈။ ဩသိ ဥဗ္ဗေဂေ
သဉ်။ စိန္တာမဏိ။ တာသ+အ။ နိတိ၊ ဓာ။
၃၄၇။ (ဩသ-သံ)။ တာသော(ပု၊ ပ၊
ဇေ)- သံ၊ ၂။ ၄၇။ အပါ၊ ၁။ ၁၆၆၊ ၃၆၂၊ ၃၇၆။
စရိယာ။ ၄၁၂။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၄၊ ၂၆၆။ ထေရ၊
ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၈။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။ ၂။ ၁။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၂။
သုဗောဓ။ သုဗောဓ၊ ဝိ၊ ၃၄၄။ တာသံ (န၊ ပ၊
ဇေ)-ဇာ၊ ၂။ ၂၅၁။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၇။ ၉၃-၄။ (ဒ၊ ဇေ)
-သံ၊ ၂။ ၄၇။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၄။ တာသဿ
(ဆ၊ ဇေ) - သုဗောဓ၊ ဝိ၊ ၃၄၄။] (၁)
ထိတ်လန့်-ကြောက်ရွံ့ - တုန်လှုပ် - ခြင်း၊
စိတ်ချောက်ချားခြင်း (စိတ္တုတြာသ-ဘေး)။
(၂) ထိတ်လန့်-ကြောက်ရွံ့ - ဖွယ်ရာ (အာ
ရုံ)၊ ထိတ်လန့် - ကြောက်ရွံ့ - ခြင်း၏
အကြောင်း။ (၃) ဆာလောင်-မုတ်သိပ်-
ခြင်း၊ သုံးဆောင်-ခံစား-လိုခြင်း။

(၁) တာသံ အာပဇ္ဇတိ(သံ၊ ၂။ ၄၇)တိ
ဘယံ အာပဇ္ဇတိ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၄။ တာသော
ဥပ္ပဇ္ဇိ ဘေရဝေါ(စရိယာ။ ၄၁၂)တိ သုပရိ-

ဝိဒိတာဒိနဝတ္တာ ဘယာနကော စိတ္တုတြာ-
သော ဥဒပါဒိ။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။ ၂။ ၁။ တာသော
စိတ္တုက္ခောဘော။ သုဗောဓ၊ ဝိ၊ ၃၄၄။ (-အ-
မရ၊ ၇။ ၂။ ၁။) (၂) တာသဟေတု-ကြည့်။ (၃)
အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

တာသကရဏ (န) [တာသ+ကရဏ] ဆာလောင်
-မုတ်သိပ်-မူကို ပြုခြင်း။ ဣမေ သတ္တာ
တာသကရဏေန တသိဏာတိ သင်္ချံ* ဂတာ-
ယ တဏှာယ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၃၄။

တာသကာရက (တိ) [တာသ + ကာရက] ထိတ်
လန့် - ကြောက်ရွံ့ - အောင် ပြုတတ်သော၊
ချောက်လှန့် တတ်သော၊ သူ။ အာဝုသော
ဒေဝဒတ္တော တာသကာရကောပိ ဘဝိတုံ
နာသက္ခိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀၈။

တာသတဿနာ (ထိ) [တာသ+တဿနာ] ထိတ်
လန့်ခြင်းဟူသော (စိတ်၏) တုန်လှုပ်ခြင်း
(စိတ္တုတြာသ-ဘေး)။ တာသတဿနာ စိတ္တု-
တြာသော။ ဒီ၊ ဝိ၊ ၁။ ၁၅၇။ (-သိ၊ ဝိ၊ ၁။
၁။ ၄၁၈။)

တာသန (န) [တသ+ယု] (၁) ဆာလောင်-
မုတ်သိပ် - ခြင်း။ (၂) ထိတ်လန့်-ကြောက်ရွံ့
-ခြင်း။ ပုထုဇ္ဇနာ တသာ တဏှာမာနဒိဋ္ဌိ-
ပရိတ္တာသဝသေန တာသနတော။ သံ၊ ဝိ၊
၁။ ၂၄၁။

တာသနိယ (တိ) [တသ+အနိယ။ တာသန+
ဤယ] ထိတ်လန့်ဖွယ်ရာ (အကြောင်း၊
အာရုံ)။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တာသနိယဋ္ဌာန (န) [တာသနိယ+ဋ္ဌာန] ထိတ်
လန့်ဖွယ်ရာအကြောင်း။ မရဏန္တိ ခေါ မဟာ-
ရာဇ ဧတံ အဒိဋ္ဌသစ္စာနံ တာသနိယဋ္ဌာနံ။
မိလိန္ဒ၊ ၁၅၁။

တာသပ္ပတ္တ (တိ) [တာသ + ပတ္တ] ထိတ်လန့်-
ကြောက်ရွံ့-ခြင်းသို့ရောက်သော၊ သူ။ အထ-
ညေ တသာ ဝကာ ငွေကေ ဒူရတောဝ
ဒိသ္မာ တသိတာ တာသပ္ပတ္တာ ဟုတ္တာ....

နိလိယံသု။ ဇာဠာ၁။၂၆၂။ သာရတ္ထ၊၂။
၃၀၆။ အံ၊ဋီ၊၂။၆၄။

တသယတိ (ကြိ) [တသ+ဏယ+တိ] တား
မြစ်-ပိတ်ပင်-၏။ တသေတိ-ကြည့်။

တသယေယျ (ကာ၊ကြိ) [တသ+ဏယ+
ယျ] ထိတ်လန့်-ကြောက်ရွံ့-စေရာ၏။
တသေတိ-ကြည့်။

တသဟေတု (ပု) [တသ+ဟေတု] ထိတ်
လန့်-ကြောက်ရွံ့-ခြင်း၏ အကြောင်း
(ဒုဗ္ဗလ၊ ဗလဝ-ဝိပဿနာအာရုံ)။ တသော-
တိ တသဟေတု “တသတိ တေသ္မာ”တိ
ကတွာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၂၅။

တသိတ (တိ) [တသ+ဣတ။ တသ+ဏ+
တ] (က) ဖြစ်သော-ထိတ်လန့်-ကြောက်
ရွံ့-ခြင်းရှိသော။ (ခ) ထိတ်လန့်-ကြောက်
ရွံ့-ခြင်းသို့ ရောက်သောသူ။ တေ တသိ-
တာ မဟာထေရ်။ မဟာဝံသ၊၁၉။၂၀။

တသိ (တိ) [တသ+ဣ] ကြောက်ခြင်းအလေ့
ရှိသူ၊ ကြောက်တတ်သူ။ တသိ (မဟာနိ။
၁၆၆)တိ ဘာယနသီလော ဟောတိ။မဟာနိ၊
၄။၂၈၁။

တသုပ္ပါဒန (န) [တသ+ဥပ္ပါဒန] ထိတ်လန့်
ခြင်း၏ ဖြစ်ခြင်း၊ ထိတ်လန့်ခြင်းကို ဖြစ်စေ
ခြင်း။ တေန တဿ တသုပ္ပါဒနေန မယံ
သီလံ ဝိနဿတိ သံကိလိဿတိ။ စရိယာဠ။
၁၆၆။

တသေတိ (ကာ၊ကြိ) [တသ+ဏေ+တိ] ထိတ်
လန့်-ကြောက်ရွံ့-တုန်လှုပ်-စေ၏။ တာ-
သေတိ-အပ၊၁။၃၁။ ဇာဠာ၊၅။၂၅၉။ တာ-
သေသိ (တသ+ဏေ+သိ)- ဝိ၊၁။၂၂၁။
ဇာ၊၁။၇၂။ ဝိ၊ဠာ၊၂။၁၅၂။ ဇာဠာ၊၂။၂၆၀။
တာသေထ-ဇာဠာ၊၂။၃၅၈။ တသေယျ-
မိလိန္ဒ။၂၀၅။ ဝိ၊ဠာ၊၂။၁၅၂။ တသယေယျ-
ဝိ၊ဠာ၊၁။၄၉။ မဟာဝံသ၊၁၂။၁၆။ တသေ-
ယျ-မိလိန္ဒ။၂၀၄-၅။ တသေသိ(တသ+

ဏေ+ဤ)- ဇာဠာ၊၄။၂၇၃။ မဟာဝံသ၊
၁၉။၁၉။ တသေသန္တိ - မ၊ဋီ၊၂။၁၂၂။
တာသေသမိ-ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၃၅၀-၁။

တသေတိ (ကြိ) [တသ+ဏေ+တိ] တား
မြစ်-ပိတ်ပင်-၏။ တသ ဝါရဏေ။ ဝါရဏံ
နိဝါရဏံ။ တသေတိ၊ တသယတိ။ နိတိ၊
ဓာ၊၃၄၇။

တသေတုံ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [တသ+ဏေ+တုံ]
ထိတ်လန့်စေခြင်းငှါ၊ ချောက်လှန့်ခြင်းငှါ။
တာသေန္တောပိ တသေတုံ အသက္ကောန္တော
အပဂမိ။ ဇာဠာ၊၆။၈။ (-ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။
၃၅၀-၁။)

တသေတွာ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [တသ+ဏေ+
တွာ] (က) ထိတ်လန့်စေ၍၊ ချောက်လှန့်
၍။ (ခ) ထက်သန်စေ၍။ (က) တဇ္ဇေ-
တွာတိ ယောဗ္ဗနမဒါဒိမတ္တာ ဘိက္ခုနိယော
သံသာရဘယေန တသေတွာ။ သာရတ္ထ၊
၃။၄၂။ (-ဒိ၊ဠာ၊၁။၂၃၆။ ဓမ္မ၊ဠာ၊၁။၁၄၂။
ဥဒါန၊ဠာ၊၆၀။ သုတ္တနိ၊ဠာ၊၂။၈၆။ စရိယာဠ။
၆၁။ ဇာဠာ၊၂။၂၂၄။ ဇာဠာ၊၄။၁၈၂။ ဇာ၊
ဠာ၊၅။၁၂၀။ ဇာဠာ၊၆။၃၁၁။ ဝိမတိ၊၁။၃၃၁။
ဒိ၊ဋီ၊၁။၃၀၃။ သိ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၆၁-၂။) (ခ)
တာသေတွာ တသေတွာ(ဒိ၊ဠာ၊၂။၆၄)တိ
ပရိဗျတ္တဘာဝါပါဒနေန တေဇေတွာ တေ-
ဇေတွာ။ ဒိ၊ဋီ၊၂။၇၂။

တသေထ (ကာ၊ကြိ) [တသ+ဏေ+ထ] ထိတ်
လန့်စေကုန်လေ့။ တသေတိ-ကြည့်။

တသေန္တ (တိ) [တသ+ဏေ+အန္တ] ထိတ်လန့်
စေတတ်သော၊ ချောက်လှန့်တတ်သောသူ။
တာသေန္တော-ဇာဠာ၊၅။၃၅၇။ ဇာဠာ၊၆။၈။
သာရတ္ထ၊၂။၂၇၉။ တသေန္တာ-ဇာဠာ၊၂။
၃၈၄။

တသေယျ (ကာ၊ကြိ) [တသ+ဏေ+ယျ]
ထိတ်လန့်-ကြောက်ရွံ့-စေရာ၏။ တသေ-
တိ-ကြည့်။

တသေယျံ (ကာ၊ ကြိ) [တသ + ဇော + ယျေ] ထိတ်လန့်စေကုန်ရာဇ်။ တသေတိ-ကြည့်။

တသေသိ (ကာ၊ ကြိ) [တသ + ဇော + သိ] ထိတ်လန့်-ကြောက်ရွံ့ - စေဇ်။ တသေ-တိ-ကြည့်။

တသေသိ (ကာ၊ ကြိ) [တသ + ဇော + ဤ] ထိတ်လန့်-ကြောက်ရွံ့-စေဗြီ။ တသေတိ-ကြည့်။

တသေသိ (ကာ၊ ကြိ) [တသ + ဇော + သိန္နိ] ထိတ်လန့်စေကုန်လတ္တံ့။ တသေတိ-ကြည့်။

တသေသိ (ကာ၊ ကြိ) [တသ + ဇော + သိမိ] ထိတ်လန့်စေအံ့။ တသေတိ-ကြည့်။

တၢ် (တိ) [တၢ် + ဇော။ နီတိ၊ ဇော။ ၃၅၀။ ထိ-ဉ် တၢ် (တၢ်-သံ) (ပ) (ခ) မောင်းကြေး နင်း-စသော တူရိယာ။ (၂) ရိုက်နှက် - ထုခတ် - ခြင်း။ (န) (၃) သံကောက်၊ သေ့။ (၄) သံကောက် - သေ့ - နှင့် တူသော။ (၅) ကျည်ရှင်ယန္တရား၊ သေ့ ခလောက်၊ သေ့အိမ်။ (၆) တူရိယာ တီးခေါက်သံ၊ တူရိယာသံ။ (၇) လက်ခုပ် တီးသံ။ (ထိ) (ဂ) ပေပင်။

(ပ) (ခ) မောင်း ကြေးနင်း-စသော တူရိယာ။ တၢ်ဍုၢ် ကံသတၢ်ဍုၢ်ဒွါဒိ။ နီတိ၊ ဇော။ ၃၅၀။ တၢ်ဍုၢ်သဒ္ဒါ၊ တၢ်ဍုၢ်ဝေဇာ-တို့လည်း ကြည့်။ (၂) ရိုက်နှက် - ထုခတ် - ခြင်း။ တၢ်ဍုၢ်က-ကြည့်။

(န) (၃) သံကောက်၊ သေ့။ တီဏိ တၢ်ဍုၢ်နီ(ဝိ၊ ၄။ ၂၉၂)တိ တိဏိ ကုဉ်ကာ-ယော။ ဝိ၊ ၄။ ၅၉။ (-၆၇။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂၀၄။ နီတိ၊ ဇော။ ၁၅၆။) တၢ်လ(ဋ)စိဂ္ဂလ(ဋ) (က)-လည်း ကြည့်။

(၄) သံကောက် - သေ့ - နှင့်တူသော။ တၢ်ဍုၢ် ကုဉ်ကာ၊ ကုဉ်ကာသဒ္ဒါအတ္ထော။ အဘိဝတၢ်ရ၊ ၁။ ၁၅၆။

(၅) ကျည်ရှင်ယန္တရား၊ သေ့ခလောက်၊ သေ့အိမ်။ တၢ် (ကခါ၊ ၂၆၁)ယန္တိ။ ကခါ၊ ၃။ သင်္ဂဟ။ ၄၂၅။ ယန္တက (ဝိ၊ ၄။ ၅၉)နှင့်-လည်း ယှဉ်-ကြည့်။

(၆) တူရိယာတီးခေါက်သံ၊ တူရိယာသံ။ တတ္ထ နစေတိ ဂီတေဟိ၊ တၢ်ဍုၢ်ဟိ (တၢ်-လေဟိ) ဝါဒိတေဟိ စ ရမာမိ။ အပ၊ ၂။ ၁၇၂။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၆။ တၢ်ဍုၢ်ဂတ၊ တၢ်ဍုၢ်တ (၂) (က)၊ (ခ)-တို့လည်း ကြည့်။

(၇) လက်ခုပ်တီးသံ။ နယီဇ နစိဂ္ဂိတံ ဝါ၊ တၢ်ဍုၢ် ဝါ သုသမာဟိတံ။ ဇာ၊ ၁။ ၁၃၅။ ဝါဒေန္တဿ သုသမာဟိတံ ဟတ္ထတာလံ ဝါ နတ္ထိ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၈။

(ထိ) (ဂ) ပေပင်။ သဏ္ဌာနတော တၢ်လသဒ္ဒါသတၢ်ယ တၢ်ဍုၢ်ဍုၢ်ဍုၢ်၊ ဥပမာနေ ဤ။ တၢ်ဍုၢ် အာဃာတေ ဝါ၊ စုရာဒိ၊ နဒါဒိ၊ တၢ်ဍုၢ် ဓာနိ၊ ၃။ ၆၀၄။

တၢ်ဍုၢ်က (ပ) [တၢ်ဍုၢ် + က] ရိုက်နှက် - ထုခတ် - ခြင်း။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တၢ်ဍုၢ်ကဇ္ဇနပဘဂ္ဂံရ (တိ) [တၢ်ဍုၢ်က + ဇန + ပဘဂ္ဂံရ] ရိုက်နှက် - ထုခတ် - ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော ကွဲအက်ခြင်းရှိသော (ရွှေ-စသည်)။ ပဘိဇ္ဇနသဘာဝန္တိ တၢ်ပေတုာ တၢ်ဍုၢ်ကဇ္ဇန-ပဘဂ္ဂံရ။ အံ၊ ၃။ ၂။ ၇။

တၢ်ဍုၢ်ဂတ (တိ) [တၢ်ဍုၢ် + ဂတ] တူရိယာသံနှင့် တကွဖြစ်သော (သီချင်းသံ)။ ဂီတ(ဒိ၊ ၃။ ၁၃၂-၃) ကြည့်။

တၢ်ဍုၢ်ဒွါဒိဝတ္ထု (န) [တၢ်ဍုၢ်ဒွါဒိ + ဝတ္ထု] သံကောက်ပေါက်ဉ် အင်္ဂါဇာတ်ကိုသွင်းသော ရဟန်း-စသည်တို့၏ အကြောင်း ‘ဝတ္ထု’။

တာဠိဒ္ဓါဒိဝတ္ထံနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ။ ဝိဠ၊
၂။၁၁၉။

တာဠန (န) [တဠ+ဏေ+ယု။ (တာဠန-သံ)]
(၁) တီး-ခေါက်-ခြင်း။ (၂) ထု-နှက်-
ရိုက်-ပုတ်-ခြင်း။ (၁) ဘနသခါတာနံ
တူရိယဝိသေသာနံ တာဠနံ ဘနတာဠနံ နာမ။
...ဝါဒိတဘဏ္ဍာယ တာဠနံ။ သီဠိသစ်၊၁။
၃၇၉။ (၂) ဂေါဏဿ ကိဋ္ဌာဘိမုခကာလေ
ဒဏ္ဍေန တာဠနံ ဝိယ။ သံဠ၊၃။၁၀၇။ ဝါမ-
ဟတ္ထံ ဥရေ ဌပေတွာ ဒက္ခိဏေန ပါဏိနာ
တတ္ထ တာဠနေန(ဟတ္ထတာဠနေန၊က)သဒ္ဓံ
ကဓေန္တိ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၇၃။ (-ထေရ၊
ဋ္ဌ၊၂။၂၉၈။ သာရတ္ထ၊၂။၂၇၀၊၂၇၉။)

တာဠနသဒ္ဓ (ပု) [တာဠန+သဒ္ဓ။ (တာဠနဓဗ္ဗ-
သံ)] တီး-ခေါက်-ခြင်းကြောင့်ဖြစ်သော
အသံ၊ တီး-ခေါက်-သံ။ တဿ တာဠန-
သဒ္ဓန္တိ အတ္ထော။ သီဠိသစ်၊၁။၃၇၉။

တာဠနသရ (ပု) [တာဠန+သရ] တီးခြင်း
ကြောင့် ဖြစ်သောအသံ၊ တီးသံ။ ပါဏိနံ
တာဠနသရံ။ သီဠိသစ်၊၁။၃၇၉။

တာဠယိတွာန (ကြိ၊ဝိ) [တဠ+ဏယ+တွာန]
ရိုက်နှက် - တီးခတ် - ချီ။ တာဠယိတွာန
တတြဋ္ဌာ၊ အဋ္ဌ သောဝဏ္ဏဘေရိယော။
မဟာဝံသ၊၃၄။၈၃။

တာဠယု (ကြိ) [တဠ+ဏယ+ဥ] ထု-နှက်-
ရိုက်-ပုတ်-ကုန်ပြီ၊ ထိုးဆွဲကုန်ပြီ။ တာဠေ-
တိ (က)-ကြည့်။

တာဠသဒ္ဓ (ပု) [တာဠ+သဒ္ဓ။ (တာဠဓဗ္ဗ-သံ)]
တီး - ခေါက် - အပ်သော တူရိယာသံ။
တာဠသဒ္ဓေန...အဝိဝိတ္တံ အဟောသိ။ အပါဠ၊
၁။၃။ ဇာဠ၊၁။၃။ ကံသတာဠာဒိသဗ္ဗတာဠာ-
ဝစရသဒ္ဓေါ တာဠသဒ္ဓေါ။ ဒီဠိ၊၂။၁၈၁။

တာဠာပေတွာ (ကာ၊ ကြိ၊ဝိ) [တဠ+ဏာပေ+
တွာ] ထု - နှက် - ရိုက် - ပုတ် - စေ့၍ ကုမာ-

ရော အမစုံ ဒဏ္ဍေန တာဠာပေတွာ နိက္ကဗျာ-
ပေသိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၀။ အပါဠ၊၁။၁၇၂။
(-ဇာဠ၊၃။၁၆၅။ ဇာဠ၊၅။၁၅၃။)

တာဠာပေန္တ (တိ) [တာဠ + ဏာပေ + အန္တ]
ထု-နှက်-ရိုက်-ပုတ်-စေတတ်သော၊သူ။
ကသာဟိ တာဠာပေန္တော။ ဇာဠ၊၃။၅၅။

တာဠာဝစရ (တိ) [တာဠ+အဝစရ] (၁) တီး
ခေါက်အပ်သော (အစိတ်အစိတ်သော) တူရိ
ယာဇ်ဖြစ်ရာတူရိယာဘဏ္ဍာအပေါင်း(တဖက်
ပိတ်စည်းစသော တူရိယာမျိုးစုံ)။ (၂) တူရိ
ယာမျိုးစုံနှင့် တကွ ဖြစ်တတ်သော အတီး
သမား။(၁) သဗ္ဗေ တာဠာဝစရ(ဒီ၊၂။၁၃၁)-
န္တိ သဗ္ဗံ တူရိယာဏ္ဍံ။ ဒီဠိ၊၂။၁၈၈။ ကံသ-
တာဠာဒိ တာဠံ အဝစရတိ တ္ထောတိ“တာဠာ-
ဝစရ” န္တိ ဝုစ္စတိ အာတတာဒိ တူရိယာဏ္ဍံ။
ဒီဠိ၊၂။၁၈၇။ (-သာရတ္ထ၊၁။၁၇၀-၁။) (၂)
တာဠေဟိ သဟ အဝစရန္တိတိ တာဠာဝစရာ။
မ၊ဠိ၊၃။၃၉၄။ (-မ၊ဠ၊၄။၂၀၀။ ဗုဒ္ဓဝံဠ။
၂၂၂။ ဇာဠ၊၇။၁၇၆။) (၁) (၂) သဗ္ဗတာ-
ဠာဝစရေ (ဝိဠ၊၁။၆၂)တိ သဗ္ဗာနိ တူရိယ-
ာဏ္ဍာနိ၊ တံသဟစရိတေ ဝါဝါဒကေ။ ဝိမတိ၊
၁။၃၄။ (-သာရတ္ထ၊၁။၁၇၁။)

တာဠာ(လာ)ဝစရသံဟိတ (တိ)[တာဠာ(လာ)-
ဝစရ+သံဟိတ] တူရိယာဘဏ္ဍာအပေါင်းနှင့်
စပ်ယှဉ်သော၊သူ။ သေတစ္ဆတ္တံ ဓာရယန္တော၊
တာလာဝစရသံဟိတော။ မဟာဝံသ၊၁၇။၇။

တာဠာဝစရသဒ္ဓ (ပု) [တာဠာဝစရ+သဒ္ဓ] တီး
-ခေါက်-အပ်သော (မောင်း၊ ကြေးနင်း-
စသော) တူရိယာမျိုးစုံတို့၏ အသံ။ တာဠာ-
ဝစရသဒ္ဓါနံ၊ကာဟဠာနံ ရဝေန စ။ မဟာဝံသ၊
၄၆။၁၀၁။

တာဠိတ (တိ) [တဠ+တ] (၁) တီး-ခေါက်-
အပ်သောတူရိယာ။ (၂) တီး-ခေါက်-သံ၊
တူရိယာသံ၊ (က) တူရိယာ ဟူသမျှတို့၏

ရှေးဦးစွာသော-တီး-ခေါက်-သံ။ (ခ) စည်ကြီး၊ မုရိုးစည်၊ ထက်စည်-စသည် တို့၏ -တီး-ခေါက်-သံ။ (၃) တူဖြင့်-ထု-ခတ်-အပ်သော (ကြေး၊ သံ-စသည်)။ (၄) ကြိမ်-စသည်ဖြင့်-ရိုက်-နှက်-အပ်သော (မြင်း၊ နွား-စသည်)။ (၅) ခြေဖြင့် ကန် ကျောက်အပ်သော။ သူ။

(၁) တီး-ခေါက်-အပ်သော တူရိယာ။ တာဠိတာန (သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၇၀) နှိ အာရဒ္ဒလ-ယာနုရူပံ ပဟဋ္ဌာနံ။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၀၃။ ဘေရိ-ယာဒိနံ တူရိယာနံ တာဠိတာနံ နိဋ္ဌေါသံ ဝိဏာဒိနဉ္စ ဝါဒိတာနံ သဒ္ဓံ သုတော။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၇၈။

(၂) တီး-ခေါက်-သံ၊ တူရိယာသံ၊ (က) တူရိယာဟူသမျှတို့၏ရှေးဦးစွာ-တီး-ခေါက်-သံ။ တတ္ထ ပဌမံ သံသန္ဓနံ တာဠိတံ နာမ ဟောတိ၊ တတော ပရံ ဝါဒိတံ။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၁၀။ တူရိယာနံ တာဠိတဝါဒိတံ တူရိယ-တာဠိတဝါဒိတံ။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၁၁။

(ခ) စည်ကြီး၊ မုရိုးစည်၊ ထက်စည်-စသည်တို့၏-တီး-ခေါက်-သံ။ အထ ဝါ ဘေရိမုဒိဂံပဏဝါဒိတူရိယာနံ တာဠိတံ၊ ဝိဏာဝေဠုဂေါမုခိအာဒိနံ ဝါဒိတဉ္စ တူရိယ-တာဠိတဝါဒိတံ။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၁၁။

(၂) (က)၊ (ခ) တူရိယတာဠိသဗ္ဗံဋ္ဌေ- (ဇာ၊ ၂။ ၁၇၁) တံ တူရိယာနံ တာဠိတေဟိ သဗ္ဗံဋ္ဌေ ဥယျာနေ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆။ ၇၅။ (-ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၁၇၆။)

(၃) တူဖြင့် -ထု -ခတ် -အပ်သော (ကြေး၊ သံ-စသည်)။ တာပေတွာ တာဠိတံ ပန ဘိန္တံ ဘိန္တံ (ဆိန္တံ ဆိန္တံ) ဟုတွာ ဝိသရတိ။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၇၀။ အနု၊ ဌ၊ ၂။ ၅၂။

(၄) ကြိမ်-စသည်ဖြင့် - ရိုက် - နှက် - အပ်သော (မြင်း၊ နွား-စသည်)။ သော

တေန ကသာဟိ တာဠိတော အာဇာနိယော ဝိယ သဉ္ဇာတသံဝေဂေါ။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၂၀။

(၅) ခြေဖြင့်ကန်ကျောက်အပ်သော။ သူ။ တဠိတာ ပါဒါဒိဟိ စ တာဠိတာဝ ဟုတွာ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၄၉၃။

တာဠိတ ပဉ္စဂီက ဒိဗ္ဗ တူရိယ နိဋ္ဌေါသ (ပ) [တာဠိတ + ပဉ္စဂီက + ဒိဗ္ဗ + တူရိယ + နိဋ္ဌေါ-သ] တီး-ခေါက်-အပ်သော အင်္ဂါ ၅-မျိုး ရှိသော နတ်၌ဖြစ်သော တူရိယာတို့၏ အသံ။ တူရိယတာဠိတနိဋ္ဌေါသောတိ တာဠိတပဉ္စဂီ-ကဒိဗ္ဗတူရိယနိဋ္ဌေါသော အတ္တာနံ ဥဒ္ဓိသ ပဝဇ္ဇမာနဒိဗ္ဗတူရိယသဒ္ဓေါ။ ဝိမာန၊ ဌ၊ ၂။ ၃၉။

တာဠိတဗ္ဗ (တိ) [တဠ+ဏ+တဗ္ဗ] (လက်ဖြင့်) တီးအပ်သော (အသံ)၊ လက်ခုပ်တီးသံ။ ပါဏိနာ တာဠိတဗ္ဗံ သရံ ပါဏိဿရံ။ သိ၊ ဌိ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၅၉။

တာဠိယတေ(ကမ္မ၊ ကြိ) [တဠ+ဏေ+ယ+တေ] တီး-ခေါက်-အပ်၏။ အာတောဇ္ဇ (ဓာနံ၊ ဌိ၊ ၁၄၂) -ကြည့်။

တာဠိတိ (ကြိ) [တဠ+ဏေ+တိ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၃၅၀။ ဓာတုတ္ထ။ ၁၆၁။] ထု-နှက်-ရိုက်-ပတ်-၏။ (က) ထိုးဆွ၏။ (ခ) ဒူးဖြင့်တိုက်၏။ (က) တာဠိတိ-မဟာနိ။ ၃၁၆။ စူဠနိ။ ၂၃၆။ မဟာနိ၊ ဌ၊ ၃၇၄။ တာဠိန္တိ- မ၊ ၁။ ၁၂၁။ မ၊ ၃။ ၂၀၂၊ ၂၀၉။ အံ၊ ၁။ ၅၀။ စူဠနိ။ ၁၉၀၊ ၂၆၄။ သိ၊ ဌိ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၆၈။ သိ၊ ဌိ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၂၄။ ကသာဟိပိ တာဠိန္တိ(မဟာ-နိ။ ၁၂၀) တိ ကသာဒဏ္ဍကေဟိပိ ဝိတဇ္ဇေန္တိ။ မဟာနိ၊ ဌ၊ ၂၄၁။ တာဠိတ- မဟာဝံသ၊ ၇၅၊ ၅၈။ တာဠိယ- သံ၊ ၂။ ၄၀၀။ တာဠိ-ယျံ- မ၊ ၃။ ၂၀၃။ အံ၊ ၁။ ၄၃၇။ တာဠိသိ (တဠ+ဏေ+ဤ)- မဟာဝံသ၊ ၃၈၊ ၈၂။ တာဠိယံ- မဟာဝံသ၊ ၇၈၊ ၆၆။ တာဠိသိ (တဠ + ဏေ + ဩ)- ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၅၅။ တာဠိသံ- ထေရ၊ ၅၇၈။ ထေရ၊ ဌ၊ ၁။

၄၁၁။ (ခ) ဒဏ္ဍမဂ္ဂရဇာဏမုဋ္ဌိဟိ တာဠေန္တိ ပေါထေန္တိ။ မိလိန္ဒ။ ၁၅၅။

တာဠေတွာ (ကြိဝိ) [တဠ+ဏေ+တွာ] (က) လက်ပန်းပေါက်ခတ်၍။ (ခ) ရင်ကိုထ၍။ (ဂ) ထိုးဆွ၍။ (ဃ) ကန်ကျောက်၍။ (က) အပေါင်၌တိ ဒွိဂုဏ်တဝါမဟတ္ထေ ဒက္ခိဏ-ဟတ္ထေန တာဠေတွာ သဒ္ဓံ ကရေန္တိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၀၂။

(ခ) ဥရံ တာဠေတွာ (မ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၆၂) တိ ဝက္ခပုဒေသံ ပဟရိတွာ။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၂။ (-အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၃၆။ မဟာနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၇။ စူဠနိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂။)

(ဂ) ဒဏ္ဍေန သုတာဠိတံ တာဠေတွာ သြသဇ္ဇေယျ။ သံ၊ ၂။ ၄၀၀။ စတုမဟာပထေ ပဟာရသတေန တာဠေတွာ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၆၄။ သကဏ္ဍကာဟိ ကသာဟိ တာဠေတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၉၅။ (-သံ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၀၇။ ဇာ၊ ဌ၊ ၃။ ၄၁၄။)

(ဃ) ကိဉ္စိဒေဝ ဒေါသံ ဒိသွာ တာဠေ-တွာ ဗန္တိတွာ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၇၇။ (-၄၇၄။)

တာဠေထ (ကြိ) [တဠ+ဏေ+ထ] ထု-နှက်-ရိုက်-ပုတ်-ကုန်၏။ ထိုးဆွကုန်၏။ ထိုးဆွကုန်လော့။ တာဠေတိ (က)-ကြည့်။

တာဠေန္တိ (တိ) [တဠ+ဏေ+အန္တိ] ထု-နှက်-ရိုက်-ပုတ်-ထိုး-ဆွ-တတ် သော၊ သူ။ တာဠေန္တော- အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၇၄။ ပေတ၊ ဌ၊ ၄။ တာဠေန္တော-ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၀၅။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၃၆။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၁၂။ တာဠေန္တေ (ဒု၊ ဗ)- မ၊ ၃။ ၂၀၂၊ ၂၀၉။ အံ၊ ၁။ ၄၉၊ ၄၃၇။

တာဠေန္တိ (ကြိ) [တဠ+ဏေ+အန္တိ] ထု-နှက်-ရိုက်-ပုတ်-ကုန်၏။ (က) ထိုးဆွကုန်၏။ (ခ) ဒူးဖြင့်တိုက်ကုန်၏။ တာဠေတိ-ကြည့်။

တာဠေယျ (ကြိ) [တဠ+ဏေ+ယျ] ထု-နှက်-ရိုက်-ပုတ်-ရာ၏။ ထိုးဆွရာ၏။ တာဠေတိ (က)-ကြည့်။

တာဠေယျ၊ (ကြိ) [တဠ+ဏေ+ယျ] ထု-နှက်-ရိုက်-ပုတ်-ကုန်ရာ၏။ ထိုးဆွကုန်ရာ၏။ တာဠေတိ (က)-ကြည့်။

တာဠေသိ (ကြိ) [တဠ+ဏေ+ဤ] ထု-နှက်-ရိုက်-ပုတ်-ပြီ။ တာဠေတိ (က)-ကြည့်။

တာဠေသိ (ကြိ) [တဠ+ဏေ+ဩ] ဣ-ပြု။ ရှု၊ ၄၆၊ ၇၊ ၄၇၇။ ထု-နှက်-ရိုက်-ပုတ်-ပြီ။ ထိုးဆွပြီ။ တာဠေတိ (က)-ကြည့်။

တာဠေသံ (ကြိ) [တဠ+ဏေ+သံ] ထု-နှက်-ရိုက်-ပုတ်-အံ၊ ထိုးဆွအံ။ တာဠေတိ (က)-ကြည့်။

တိသ (ထိ) [ဒသ + ယော (တိ + ဤသံ)]။ နိဂ္ဂဟိတံ ကျေ။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၇၂။ လောက-ပုသိဒ္ဓိ (လောက၌ ထင်ရှားပြီးသော) သညာ-သဒ္ဓါ၊ သင်္ကေတသင်္ချာ။ ကေစိ ဝိသတိ-အာဒယောပိ နိပ္ပါဒေန္တိ။ တေ ပနိဓ လော-ကပုသိဒ္ဓါ သညာသဒ္ဓါယေဝါတိ န နိပ္ပါဒိ-ယန္တေ။ ပဉ္စိကာ၊ ၃။ ၉၆။ “တိသနာဝုတျော”-တိ ဣဒံ လောကသင်္ကေတရူဠံ ဝစနံ၊ သင်္ကေ-တရူဠဿ ပန ဝစနဿ’တ္ထော ယသ္မာ ဂဟိတ-ပုဗ္ဗသင်္ကေတေဟိ သုတွာ ဉာယတေ၊ န ဥပ-ဒေသတော၊ တသ္မာ....ဝိနာပိ ဥပဒေသေန ဝစနတ္ထံ ဇာနန္တိတိ ဂဟေတဗ္ဗံ။ နိတိ၊ ပဒ။ ၄၀၉။ (ကစည်း။ ၃၇၉။ ရှု။ ၄၁၃။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၇၂-တို့ အရ “တိသံ” ဟု နိဂ္ဂဟိတန္တ-အဖြစ်ဖြင့် အနိပ္ပန္နတ္တာပေက္ခ ပကတိ တည်ပုဒ် ဖြစ်၏။ “တိသာ” ဟု ဣတ္ထိလိင်္ဂဇောတက အာ-ပစ္စည်းနှင့်တကွလည်း တည်နိုင်၏။) (တြိ-ရတ်-သံ) (၁) သုံးဆယ်၊ ၃၀-ပါး၊ ၃၀-ယောက်-စသည်။ (၂) သုံးသောင်း-၃၀၀၀၀ - (အရေအတွက်ရှိ) သော။

(၁) (ပ၊ ဇ) ဣမေ ခေါ ပနာယသ္မန္တော တိသ နိဿဂ္ဂိယာ ပါစိတ္တိယာ ဓမ္မာ ဥဒ္ဓေသံ အာဂစ္ဆန္တိ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၉၄။ (-၃၇၁။ ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၂။ ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၁၇၀။ အဘိ၊ ဝတာရ၊ ဌ၊ ၂။

၁၀၀၁၀၃။) တိသမ္ပိ ဘန္တေ ပုရိသာ.... န ပဟောန္တိ။ မ၊ ၂။၄၁။ တိသမ္ပိ ဘိက္ခု ကော-
ဟေန သတ္တံ အာဟရန္တိ။ သံ၊ ၃။၂၇။ (-အံ၊
၁။၆၆။ ဝိ၊ ၄။၃။၂၇။) (ဒ၊ ၆) တိသမ္ပိ
ဇာတိယော (အနုဿရာမိ)။ ဝိ၊ ၁။၅။ ဝိ၊ ၅။
၂၄။ ဒီ၊ ၁။၁၂။၃။ ဒီ၊ ၃။၉၀-၁။ မ၊ ၁။၂၇၊
၄၂။ မ၊ ၂။၁၁၊ ၁၆၃။ သံ၊ ၃။၂၃။ အံ၊ ၁။
၁၆၄၊ ၂၅၇။ အံ၊ ၂။၁၅။ အံ၊ ၃။၂၂၊ ၄၁၈။
စူဠနိ၊ ၁၆၃။ ပဋိသံ၊ ၁၁၀။ နေတ္ထိ၊ ၈၄။ (-
မဟာနိ၊ ၂၇၇။) တိသမ္ပိ ဘိက္ခု ကော-
ဟေန ဇိဝိတာ ဝေါရောပေသိ။ ဝိ၊ ၁။၈၇။
ဒိဿတာယံ ဘိက္ခုဝေ စာတမဟာဘူတိ-
ကော ကာယော တိသမ္ပိ ဝဿာနိ
တိဋ္ဌမာနော။ သံ၊ ၁။၃၂၀။ တိသမ္ပိ (ပုရိ-
သေ ပဿာမိ)။ မိလိန္ဒ၊ ၂၂။ (-ဝိ၊ ၄။၄၈၄။
အဘိ၊ က။၁၅၇။ အပ၊ ၁။၅၃၊ ၁၂၂၊ ၂၃၄။ ဝိ၊
၄။၁။၅၄။ ဓမ္မ၊ ၄။၁။၅၅။) (တ၊ ၆) တိ-
သာယ ဘိက္ခုဝေ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော။
အံ၊ ၃။၅၀၈-၉။ (သ၊ ၆) တိသာယ ယောဇ-
နေသု။ မ၊ ၂။၂၇။

(၂) တိသ မေ ပုရိသနာဝုတျော (ဇ၊
၂။၂၁၅) တိ ပုရိသာနံ တိသသဟဿာနိ
နဝုတိသတာနိ “တိသနာဝုတျော” တိ
ဝုစ္စန္တိ။ ဇ၊ ၄။၆။ ၂၉။ “ပုရိသာနံ တိသ-
သဟဿာနိ နဝုတိသတာနိ တိသနာဝု-
တျောတိ ဝုစ္စန္တိ” တိ ဣမိနာ ‘တိသ မေ
ပုရိသနာဝုတျော’ တိ ဣဒံ သင်္ကေတသင်္ချာ-
ဝစနံ၊ န တိသသဒ္ဓတော သဟဿသဒ္ဓဿ
လုတ္တံ ဒဋ္ဌဗ္ဗာတိ။ မဟာနိပါတ်၊ ဥမင်္ဂ-ဇာတ်၊
၆။ပေ။

တိသ^၂ (တိ) [တိသ+ဝန္တိ။ (မောဂ်၊ ၄။၇၀-
သျှ-ကြည့်။) (တြိ၊ ၈-သံ)] ၃၀-ရှိသော၊
၃၀-အလွန်ရှိသော (စောဒနာ-စသည်)။
တာ ဒိဋ္ဌေန စောဒေန္တဿ ဒသုတ္တရသတံ၊
သုတေန စောဒေန္တဿ ဒသုတ္တရသတံ၊ ပရိ-
သင်္ကိတေန စောဒေန္တဿ ဒသုတ္တရသတန္တိ

တိသာနိ တိဏိ သတာနိ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ ၄။၂။
၁၇၄။ တိသာနိ တိသဝန္တာနိ။ ဝဇီရ၊ ၁၉၈။
တိသာနိတိ တိသ တေသမတ္တိတိ
တိသာနိ၊ တိသဝန္တာနိတိ အတ္ထော၊
တိသာဓိကာနိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဂုဏဝေ-
နတ္တာ တဒ္ဓိတလောပံ ကတွာ “တိသာနိ”-
တိ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၅။ (- ဝိ၊ ၅။
၂၅။ အပ၊ ၂။၁၉၂။ ထေရီ၊ ၄။၃၈။ ဝိမတိ၊
၁။၂၈၆။) (မအူ၊ ပါရာ၊ ၄။၁၄၊ ၅၄၆-၌
“သုံးဆယ်” ဟု ပြန်ဆို၍ အပေါင်း အရေ
အတွက်ဟော-ဟု ဆို၏။ အကျယ် ယင်း-၌
ကြည့်။)

တိသ^၃ (တိ) [တိသ + အ = ၃။ မောဂ်၊
ပဋိကာ၊ ၄။၅၁။ (တြိ၊ ၈-သံ)] ၃၀-၏
ပြည့်ကြောင်း၊ ၃၀-မြောက်။ အဇ္ဇ တိသံ
တတော ကပ္ပိ (နေတ္ထိ၊ ၁၁၆) တိ တတော
ကပ္ပတော အဇ္ဇ သမ္ပတိ အယံ ကပ္ပေါ
တိသတိမော။ နေတ္ထိ၊ ၄။၂၃၀။

တိသ^၄ (တိ) [တိသ + ၃။ မောဂ်၊ ၄။၅၀။]
၃၀-အလွန်ရှိသော။ တိသာနိ တိဏိ သတာ-
နိ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ ၄။၂။၁၇၄။ အထ ဝါ တိသ
စောဒနာ အဓိကာ တေသုတိ တိသာနိ၊
တသ္မိံ (တဒသ္မိံ၊ သျှ) အဓိကမိတိ ၃-
ကာရပစ္စယေ သတိ ရူပမိဒံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သာရတ္ထ၊
၂။၃၅။

တိသ^၅ (တိ) [တိသ + တိသ။ ၁-ခုကြွင်း ပြု။]
၃၀-၃၀-သော (ဂါထာ-စသည်)။ တိသ-
နိပါတ်-ကြည့်။

တိသက (တိ) [တိသ + က။ ကစ္စည်း။ ၃၆။
ရူ၊ ၄၁၈။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၈၃။] သုံးဆယ်၊ ၃၀-
(အတိုင်းအရှည်ရှိ) သော (သိက္ခာပုဒ်-
စသည်)။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တိသကကဏ္ဍ (ပု) [တိသက + ကဏ္ဍ] တိသ-
က-အပိုင်း-အခန်း၊ ၃၀ (အတိုင်းအရှည်

ရှိ)သော သိက္ခာပုဒ်တို့၏ - အပိုင်း - အခန်း၊
နိဿဂ္ဂိယ ပါစိတ္တိယ သိက္ခာပုဒ်တို့၏ - အပိုင်း
- အခန်း။ ဒွါဒသမေ သဗ္ဗံ တိသကကဏ္ဍေ
ပရိကာမနသိက္ခာပဒေ ဝုတ္တနယမေဝ။ ကင်္ခါ။
၂၆၅။ ဘိက္ခုနီဝိဘဂေ တိသကကဏ္ဍံ ပတွာ
ဝဂ္ဂကမဿ အဝုတ္တတ္တာ။ ဝဇီရ။ ၃၆၆။

တိသကပ္ပသဟဿ (န) [တိသ + ကပ္ပ +
သဟဿ] ကပ်ကမ္ဘာတို့၏ သုံးသောင်း၊
၃၀၀၀၀ (အတိုင်းအရှည်ရှိ)သော ကပ်ကမ္ဘာ။
တိသကပ္ပသဟဿာနံ၊ ဒေဝရဇံ ကရိဿတိ။
အပါ။ ၁၁၁၆။ တိသကပ္ပသဟဿမ္ပိ၊ (“မတ္ထ-
ကေ”တိ စေတ္ထ ဝစနသေသော။ နိတိ၊
ပဒ။ ၄၀၃။) အယံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ။
အပါ။ ၂။ ၃၄၉။ (- အပါ။ ၁။ ၃၅၊ ၂၂၄၊ ၂၅၇။
အပါ။ ၂။ ၃၁၊ ၆၀၊ ၆၃။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၃၉။)
(ပူရဏ-အနက်၌ အ-ပစ္စည်း သက်၍လည်း
“တိသကပ္ပသဟဿ” ဟု ပြီးနိုင်၏။ ၃-
သောင်းမြောက် ကပ်ကမ္ဘာ-ဟု အနက်ပြန်။)

တိသကပ္ပသဟဿမတ္ထက (ပု၊န) [တိသကပ္ပ-
သဟဿ + မတ္ထက] ၃၀၀၀၀- (အတိုင်း အ
ရှည်ရှိ)သော ကပ်ကမ္ဘာတို့၏ အထက်ကာလ
(ရှေးကာလ)။ တဿ အပရဘာဂေ သတ္တ-
တိကပ္ပသဟဿာနံ အတိက္ကမိတွာ ဣတော
တိသကပ္ပသဟဿမတ္ထကေ .... နိဗ္ဗတ္တိသု။
အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၆၅။

တိသကဝဏ္ဏနာ (ထိ) [တိသက + ဝဏ္ဏနာ]
၃၀ (အတိုင်းအရှည်ရှိ)သော သိက္ခာပုဒ်တို့ကို
ဖွင့်ပြရာ (အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာ)။ သေသမေတ္ထ
တိသကဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တနယတ္တာ ဥတ္တာန-
မေဝ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၃၂။

တိသကောဋိ (ထိ) [တိသ + ကောဋိ] ကုဋေ
သုံးဆယ်၊ ကုဋေ-၃၀ (အတိုင်းအရှည် ရှိ)
သော (ဥစ္စာ-စသည်)။ အပရေ တသ္မိ-
ယေဝ ပဒေသေ တိသကောဋိယော နိဒဟိ-

တွာ ဓနတဏှာယ တတ္ထေဝ ဥန္တုရော ဟုတွာ
နိဗ္ဗတ္တိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၄၂။

တိသကောဋိသဟဿ (န) [တိသ + ကောဋိ
+ သဟဿ] ကုဋေ ၃၀၀၀၀ (အတိုင်း အ
ရှည် ရှိ)သော (နတ်၊ လူ-စသည်)။ တိသ-
ကောဋိသဟဿာနံ၊ ဗောဓေသိ ဒေဝမာနု-
သေ။ အပါ။ ၂။ ၃၇၁။

တိသက္ခတ္တု (ဗျ) [တိသ + က္ခတ္တု] အကြိမ်
သုံးဆယ်၊ ၃၀-သော အကြိမ်။ တထေဝ
ဘဒ္ဒကေ ကပ္ပေ၊ တိသက္ခတ္တု အဟော-
သဟံ။ အပါ။ ၁။ ၃၇။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၄၅။

တိသဂုဏဝရ (န) [တိသဂုဏ + ဝရ] ၃၀
(အတိုင်းအရှည် ရှိ) သော မြတ်သော ဂုဏ်
ကျေးဇူး။ အရိယသာဝကော တိသဂုဏ-
ဝရေဟိ သမုပေတော ဟောတိ။ မိလိန္ဒ။
၃၄၁။

တိသဇန (ပု) [တိသ + ဇန] လူ သုံးဆယ်၊ ၃၀
(အတိုင်းအရှည် ရှိ)သော လူ။ ဘဒ္ဒဝဂ္ဂိယာနံ
တိသဇနာနံ (ဒါတု ဝနုတိ)။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။
၆၁။

တိသတိ (ထိ) [တိသ + တိ။ ကစွည်း။ ၃၇၈။
ရှု။ ၄၁၄။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၈၀၈။] သုံးဆယ်၊ ၃၀
(အတိုင်းအရှည်ရှိ)သော (နတ်-စသည်)။
တာသံ ပရတော တိသတိ တိသတိ (ဒေဝ-
တာ အဋ္ဌံသု)။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၀။ (- ဇာ၊ ၁။
၁၅၅။ ဇာ၊ ၂။ ၂၈၄။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၉၉။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊
၇။ ၁၇၉၊ ၁၈၀။)

တိသတိ (ထိ) [တိသတိ + တိသတိ။ ၁-ခု
ကြွင်း ပြု။] ၃၀-၃၀-သော (ဂါထာ-စသည်)။
တိသတိနိပါတ-ကြည့်။

တိသတိကပ္ပ (ပု၊န) [တိသတိ + ကပ္ပ] ကပ်
ကမ္ဘာ သုံးဆယ်၊ ၃၀- (အတိုင်းအရှည် ရှိ)
သော ကပ်ကမ္ဘာ။ ဣတော တိသတိကပ္ပမ္ပိ၊

ပဋိသခါရသုတ္တံ။ အပါ။ ၁။ ၁၄၇။ (တိသတိကပ္ပမ္ပိ၊ ကမ္မာသုခံ၊ မတ္တကေ၊ ဌိဟူ၍ ပါဌသေသ ဆောင်၍ အနက်ဆိုရန် နိတိ၊ ပဒ။ ၄၀၃၊ ၃၀၆-၌ မှာထား၏။)

တိသတိနိပါတ (တိ) [တိသတိ+တိသတိ+နိပါတ] တိသတိနိပါတ်၊ ၃၀-၃၀-သော (ဂါထာတို့ကို) - ထားရာ - ထားခြင်းရှိရာ - ဒေသနာတော်။ တိသနိပါတ-ကြည့်။ (သိ၊ မူ-ကဲ့။)

တိသတိမ (တိ) [တိသတိ+မ။ ကစ္စည်း။ ၃၇၃။ ရူ။ ၄၀၆။ မောဂ်၊ ၄။ ၅၂။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၈၀၂။] ၃၀-တို့၏ ပြည့်ကြောင်း၊ ၃၀-မြောက်။ တိသတိမေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ရာဇာ အာသိ ဇနာဓိဘူ။ အပါ။ ၁။ ၈၈။ (-နေတ္ထိ၊ ၂၃၀။ မဟာဝံသ။ ၃၁-၁၆၀။)

တိသတိဝဿ (တိ) [တိသတိ+ဝဿ] အနှစ် ၃၀ - ရှိသော၊ ၃၀ - သော နှစ်ရှိသော။ တိသတိဝဿမ္ပိ မတော (ထေရီ၊ ၄၂၇) တိ နပုံသကော ဟုတွာ တိသဝဿကာလေ မတော။ ထေရီ၊ ၄၂၇။ ၂၇၆။

တိသနုတိ (ထိ) [တိသ+နုတိ။ နိတိ၊ ပဒ။ ၄၀၉။] သုံးသောင်း ကိုးထောင်၊ ၃၉၀၀၀- (အရေအတွက်ရှိ) သော (ယောက်ျားစသည်)။ တိသ (၂)-ကြည့်။

တိသနိပါတ (တိ) [တိသ+တိသ+နိပါတ] တိသနိပါတ်၊ ၃၀-၃၀ သော (ဂါထာတို့ကို) - ထားရာ - ထားခြင်းရှိရာ - ဒေသနာတော်။ ဝိသတိနိပါတော တိသနိပါတော (တိသတိနိပါတော၊ သိ) စတ္တာလိသနိပါတော။ ထေရီ၊ ၄၂၁။ ၃။ (- ထေရီ၊ ၃၄၁၊ ထေရီ၊ ၄၂၀။ ဇာ၊ ၁။ ၃၇၇။ ထေရီ၊ ၄၂၂။ ၃၇၇။ ထေရီ၊ ၄၂၂။ ၃၇၇။ ဇာ၊ ၄၂၅။ ၁။) ကေ-နိပါတ(ထေရီ၊ ၄၂၁။ ၃)-နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

တိသနိရယသတ (န) [တိသ+နိရယ+သတ] ငရဲ သုံးသောင်း၊ ၃၀၀၀၀-(အတိုင်းအရှည်

ရှိ) သော ငရဲ။ တိသေ နိရယသတေတိ တိသနိရယသတာနိ။ မ၊ ၄၂၁။ ၁၆၁။

တိသနိဿဂ္ဂိယ (န) [တိသ+နိဿဂ္ဂိယ] ၃၀-သော နိဿဂ္ဂိယသိက္ခာပုဒ်။ တေရသသံဃာဒိသေသ ဒွေ အနိယတ တိသနိဿဂ္ဂိယေသု ဝိဇ္ဇမာနေသုပိ... ဝုတ္တံ။ အပါ၊ ၄၂၁။ ၁၁၄။

တိသပတ္တ (ပု) [တိသ + ပတ္တ] သပိတ် သုံးဆယ်၊ ၃၀-(အတိုင်းအရှည် ရှိ) သော သပိတ်။ တိသပတ္တေဟိ အာသိတ္တဥဒက-တော အစုပသတမတ္တမ္ပိ ပရဂလံ ဂတံ။ သံ၊ ၄၂၂။ ၂၆၈။

တိသပလဂ္ဂပ္ပိဏ္ဍပုမာဏ (တိ) [တိသပလဂ္ဂ-ပိဏ္ဍ+ပမာဏ+ပမာဏ] ပို-၃၀ အလေးချိန် ရှိသော တင်းလဲခဲ၏ အတိုင်း အရှည်နှင့် တူသော အတိုင်းအရှည်ရှိသော (မြေညက် စိုင်းစသည်)။ သာပိ ဟေဋ္ဌိမကောဋိယာ တိသပလဂ္ဂပ္ပိဏ္ဍပုမာဏာဝ။ အဘိ၊ ၄၂၂။ ၃၂၃။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၇၃။

တိသပါရမိသမ္ပုဏ္ဏ (တိ) [တိသပါရမိ + သမ္ပုဏ္ဏ] ၃၀-သော ပါရမိတို့နှင့် ပြည့်စုံသော (ဘုရားရှင်)။ တိသပါရမိသမ္ပုဏ္ဏာ၊ ဓမ္မရာဇာ အသမိယာ။ အပါ။ ၁။ ၂။ တာဟိ သံသုဋ္ဌ၊ ပုဏ္ဏာ သမ္ပုဏ္ဏာ သမန္နာဂတာ သမဂီ-ဘူတာ အဇ္ဈာပန္နာသံယုတ္တာတိ တိသပါရမိ-သမ္ပုဏ္ဏာ။ အပါ၊ ၄၂၁။ ၁၁၅။

တိသပ္ပ(ပ)မာဏ (တိ) [တိသ+ပမာဏ] ၃၀-အတိုင်းအရှည် 'ပမာဏ' ရှိသော။ တိသ-မတ္တ-ကြည့်။

တိသဗျာမဋ္ဌာန (န) [တိသဗျာမ + ဌာန] အလံ-၃၀-ရှိ-နက်-သော အရပ်။ တိသ-ဗျာမယောတ္တေန တိသဗျာမဋ္ဌာနေ ဉာတ-ဥဒကံ ဝိယ အနာဂါမိနာ ဒိဋ္ဌဗုဒ္ဓဂုဏာ။ ဒိ၊ ၄၂၁။ ၆၀။

တိသဗျာမယောတ္တ (န) [တိသဗျာမ +
ယောတ္တ] အလံ ၃၀ - ရှိ-ရှည်- သော
ကြီးလွန်။ အထက်ပုဒ်-ကြည့်။

တိသဘဒ္ဒဝဂ္ဂိယဝတ္ထု (န) [တိသ + ဘဒ္ဒဝဂ္ဂိယ
+ ဝတ္ထု] ၃-ကျိပ်သော ဘဒ္ဒဝဂ္ဂိ (ညီနောင်)
တို့၏ အကြောင်း ‘ဝတ္ထု’။ တိသဘဒ္ဒဝဂ္ဂိယ-
ဝတ္ထုမှ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၀၃။

တိသဘိက္ခုသဟဿ (န) [တိသ + ဘိက္ခု +
သဟဿ] ထောင်ပေါင်း ၃၀-သော ရဟန်း။
ရဟန်း ၃-သောင်း။ တိသဘိက္ခုသဟဿာနိ
အဟေသံ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၇၀။

တိသမဂ္ဂ (ပု) [တိသ + မဂ္ဂ] မဂ်-၃၀၊ (ကျင်
ကြီး၊ ကျင်ငယ်၊ အစာအာဟာရ-တို့၏ သွား
ရာ) လမ်းပေါက် ၃၀။ (ယင်း-၃၀-ကား—
လူ၊ နတ်၊ တိရစ္ဆာန် အားဖြင့် အမျိုး ကွဲ
သော မိန်းမ ၃-ယောက်၊ ဥဘတောဗျည်း
၃-ယောက်တို့၌ ၁-ယောက် ၁-ယောက်လျှင်
ဝစ္စမဂ်(ကျင်ကြီးပေါက်)، ပဿာဝမဂ် (ကျင်
ငယ်ပေါက်)، မုခမဂ် (ခံတွင်းပေါက်) -ဟု
၃-မဂ်စီ ရှိ၍ မဂ်ပေါင်း-၁၀ ဖြစ်၏။ ထိုနည်း
တူ ယောက်ျား ၃-ယောက်၊ ပဏ္ဍုက်-၃
ယောက်တို့၌ ဝစ္စမဂ်၊ မုခမဂ်ဟု ၂-မဂ်စီ ရှိ၍
မဂ်ပေါင်း ၁၂-ဖြစ်၏။ (၁၀+၁၂) ၂-ရပ်
ပေါင်းသော် ၃၀-ဖြစ်၏။ ဝိ၊ ၁။ ၃၄-၅။ ဝိ၊ ၄။
၁။ ၂၂၅။ ကခါ။ ၁၀၉။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ၄။ ၁။
ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ၄။ ၁။) ဝုတ္တပ္ပကာရေ တိသ-
မဂ္ဂေ။ ကခါ။ ၄။ ၁။ ၁၉၁။

တိသမတ္တ (တိ) [တိသ + မတ္တ] ၃၀-အတိုင်း
အရှည် ရှိသော။ တိသမတ္တာ (ပု၊ ပ) —ဝိ၊ ၃။
၃၀၊ ၃၅၁။ သံ၊ ၁။ ၄၁၀။ မ၊ ၄။ ၃။ ၁၇၂။ သံ၊ ၄။
၂။ ၂၆၀။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၅၊ ၂၇၂။ ဇာ၊ ၄။ ၁။
၃၃၄။ တိသမတ္တာတိ တိသပမာဏာ။
သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၀၄။ တိသမတ္တာ (ထိ၊ ပ) —
ထေရီ၊ ၃။ ၉၃။ တိသမတ္တာနိ (န၊ ပ) —သံ၊ ၂။
၄၇၉။ တိသမတ္တေ — သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၀။ အံ၊ ၄။

၁။ ၁၁၅၊ ၃၇၄။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၅။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။
၃၀၁။ ထေရီ၊ ၄။ ၃။ ကခါ။ ၄။ ၁။ ၂၇၄။
တိသမတ္တာနိ — မိလိန္ဒ၊ ၁၄။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၂၄။
တိသမတ္တေဟိ — ဒီ၊ ၃။ ၃၀။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၅။
တိသမတ္တာနံ — သံ၊ ၁။ ၃၉၅။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၀။
အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၅။ ထေရီ၊ ၄။ ၁။ ၂။ တိသမတ္တေ-
သု — အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၂။

တိသမတ္တသုတ္တ (န) [တိသမတ္တ + သုတ္တ]
တိသမတ္တ-သုတ်၊ ၃-ကျိပ်သော ပါဝေယျက
တိုင်းသား ရဟန်းတို့ကို ဟောပြောသုတ်၊ ထို
၃-ကျိပ်သော ရဟန်းတို့ ပိဏ္ဍပါတ်၊ အာရညိ-
ကုတေစီဝရိက-စသော အကျင့်ပျားကို ကျင့်
သုံး ဆောက်တည် ကြပြီးနောက် မြတ်စွာ
ဘုရားရှိရာ ရာဇဂြိုဟ်မြို့ ဝေဠုဝန်ကျောင်းသို့
သွားရောက်၍ ဘုရားရှင်ကို ဖူးမြင်ကြရာ
ဘုရားရှင်က “အနုမတဂ္ဂေါ” ယံ ဘိက္ခုဝေ
သံသာရေ — စသော ဒေသနာတော်ဖြင့်
သံသရာ၌ ကျင်လည်ရသော သတ္တဝါ
၁-ယောက်၏ ဦးခေါင်းအဖြတ်ခံရသော ဘဝ
တို့၌ ယိုထွက်သော သွေးသည် သမုဒ္ဒရာ
၄-စင်းရှိ ရေထက် များ၏”ဟု ဟောပြော
သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ နိဒါနဝဂ္ဂ သံယုတ္တ-
ပါဠိ၊ ၄ သံယုတ်၊ ၂-ဝဂ်၊ ၃-သုတ်။ သံ၊ ၁။
၃၉၄-၅။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၀။

တိသမူလက (ပု) [တိသ + မူလ + က] တိသ-
မူလက-နည်း၊ ၃၀-သော အရင်းခံတည်ပုဒ်ရှိ
သော နည်း။ ယာဝ တိသမူလကာ၊ တာဝ
ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၀၀။

တိသယောဇန (တိ) [တိသ + ယောဇန]
ယူဇနာ ၃၀ - ရှိ - ဝေး - သော (သင်္ခမ်း
ကျောင်း-စသည်)။ ကေကောဝ ဂစ္ဆန္တော
တိသယောဇနံ ပတုာ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၇။
(- အပ၊ ၂။ ၄၉။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၃၃၃။)

တိသယောဇနမဂ္ဂ (ပု) [တိသယောဇန + မဂ္ဂ]
ယူဇနာ ၃၀ - ရှိ - ဝေး - သော လမ်းခရီး။

ကေဒိဝေနေဝ တိသယောဇနမဂ္ဂံ ပဒသာ
ဂန္ဓာ ရာဇဂဟံ ပါဝိသိ။ အပါဠာ၁။ ၇၉။ ဇာ၊
ဠာ၁။ ၇၇။ (-မာဠာ၄။ ၁၃၆။)

တိသယောဇနမတ္တ (တိ) [တိသယောဇန +
မတ္တ] ယူဇနာ-၃၀ အတိုင်းအရှည် ရှိသော
(တောအုပ်-စသည်)။ တိသယောဇနမတ္တာ
အဋ္ဌဝိ ကေ ပဓာနသရံ အဟောသိ။ မာဠာ
၃။ ၁၉၀။ (-အပါဠာ၁။ ၇၇။ မာဠာ၃။ ၁၃၂။)

တိသယောဇနမတ္တက (ပုန) [တိသယောဇန
+ မတ္တက] ယူဇနာ ၃၀-၏ အထက်။ တိသ-
ယောဇနမတ္တကေ အနောမာနဒိတိရံ ပါပုဏိ။
အပါဠာ၁။ ၇၇။

တိသယောဇနဝိတ္တတ (တိ) [တိသယောဇန +
ဝိတ္တတ] ယူဇနာ-၃၀ ပြန့်ကျယ်သော (ဗိမာန်-
စသည်)။ သဠိယောဇနမုဗ္ဗိဒ္ဓံ၊ တိသယော-
ဇနဝိတ္တတံ။ အပါဠာ၁။ ၃၁၀။ အပါဠာ၁။ ၁၁၁၇၄၊
၁၉၆။ ထေရါဠာ၁။ ၃၀၆။ ထေရီဠာ၁။ ၅၇။

တိသယောဇနာယာမ (တိ) [တိသယောဇန
+ အာယာမ] ယူဇနာ-၃၀ - အလျား - ရှိ -
ရှည် - သော (သင်္ခမ်း ကျောင်း-စသည်)။
တိသယောဇနာယာမံ ပဉ္စသယောဇနဝိတ္တ-
တံ အဿမပဒံ မာပေဟိ။ ဇာ၊ ဠာ၁။ ၂၀၁။

တိသယောဇနိက (တိ) [တိသယောဇန +
ဏိက] ယူဇနာ-၃၀ ရှိသော။ တိသယော-
ဇနိကော - အပါဠာ၁။ ၂၅၀။ တိသယောဇ-
နိကံ (န၊ ပ) - ဇာ၊ ဠာ၁။ ၂၀၁။ သီဠိသစ်၊
၂။ ၁၇၃။ တိသယောဇနိကာ (ထိ၊ ပ) -
ဒီဠာ၁။ ၂၇၈။ သံဠာ၁။ ၂၈၂။ တိသယောဇနိကံ
(ပုန၊ ဒု) - အံ၊ ဠာ၁။ ၁၇၈။ ဓမ္မဠာ၁။ ၁၇၄။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဠာ၁။ ၃၃၂။ အံ၊ ဠာ၁။ ၂၇၈။ တိသယော-
ဇနိကေ (န၊ သ) - ဓမ္မဠာ၁။ ၁၇၈။ ဓမ္မဠာ၁။
၅။ ဝိမာန၊ ဠာ၁။ ၂၁၆။

တိသရတ္တိ (တိ) [တိသ + ရတ္တိ] သုံးဆယ်သော
ညဉ့်၊ ညဉ့်-၃၀။ တာယ ရတ္တိယာ တိသရတ္တိ-

ယော မာသော။ ဒီ၊ ၂။ ၂၆၁။ အံ၊ ၁။ ၂၃၂။
အံ၊ ၃။ ၈၂။ အဘိဝိ၊ ၄၃၇။ (-ဝိဠာ၁။ ၅၄။
ပါရာယော၊ ၄၃။ ဒီပဝံ၊ ၁။ ၂။ ၃၁။)

တိသရတ္တိက (ပု) [တိသရတ္တိ + က] ညဉ့်-၃၀
ရှိသော (လ)။ တာယ ရတ္တိယာ တိသရတ္တိ-
ကော မာသော။ ဝိမာန၊ ဠာ၁။ ၂၂၉။

တိသရတ္တိန္ဒိဝ = တိသရတ္တိဒိဝ (ပု) [တိသ +
ရတ္တိန္ဒိဝ = ရတ္တိဒိဝ] သုံးဆယ်သော ညဉ့်၊ နေ၊
ညဉ့်၊ နေ-၃၀။ တိသရတ္တိန္ဒိဝေါ၊ တံ ပဋိစ္ဆန္တန္တိ
အတ္ထော။ ကင်္ခါ၊ ဠာ၁။ ၂၆၀။ တိသရတ္တိ-
ဒိဝေါ မာသော။ ဝိဘာဝိနီ၊ ၁၆၆။ (-ဝိမတိ၊
၂။ ၄၇။)

တိသလက္ခဏ (န) [တိသ + လက္ခဏ] ၃၀-
သော (ယောကျ်ားမြတ်ဟု) မှတ်ကြောင်း
'လက္ခဏာ'။ (ကောသောဟံ တဝတ္ထဂုယုတာ-
လက္ခဏာ၊ ပဟူတဇိဝုတာလက္ခဏာ-မှ တပါး
သော လက္ခဏာတော်-၃၀။) လက္ခဏေ ဒွေ
စ ကင်္ခါမိ၊ ပဿာမိ တိသလက္ခဏေ။ အပါ
၁။ ၃၇၅။

တိသဝဂ္ဂ (ပု) [တိသ + ဝဂ္ဂ] ၃၀-သော (အရာ
ဝတ္ထုတို့၏) အစု။ တတော တတ္ထ တတ္ထ ဒသ-
ဝဂ္ဂံ ဝိသတိဝဂ္ဂံ တိသဝဂ္ဂဉ္စ ကတွာ ဗလဂုဗ္ဗံ
ဠာပေသိ။ ဇာ၊ ဠာ၁။ ၃၄၅။

တိသဝန္တ (တိ) [တိသ + ဝန္တ] ၃၀-ရှိသော
(စောဒနာ-စသည်)။ တိသ-ကြည့်။

တိသဝဿ (န) [တိသ + ဝဿ] (၁) အနှစ်
၃၀။ (တိ) (၂) အနှစ် ၃၀-ရှိသော (အချိန်
အခါ-စသည်)။ (၁) သာရိပုတ္တတ္ထေရော
ကိရ တိသဝဿာနိ မဉ္ဇေ ပိဋိံ န ပဿာ-
ရေသိ။ ဒီဠာ၁။ ၃၂၈။ (တိ) (၂) အောက်
ပုဒ် ကြည့်။

တိသဝဿကာလ (ပု) [တိသဝဿ + ကာလ]
၃၀-သော နှစ်ရှိရာ အခါ၊ အနှစ်-၃၀ ရှိရာ
အခါ။ တိသတိဝဿ-ကြည့်။

တိသဿသဟဿ (န) [တိသဿ + သဟ-
ဿ] (၁) ထောင်ပေါင်း ၃၀-သောနှစ်၊ အနှစ်
၃-သောင်း။ (တိ) (၂) အနှစ် ၃-သောင်း
ရှိသော (အချိန်အခါ-စသည်)။ (၁)
ကောဏာဂမနဿ ဘိက္ခဝေ ဘဂဝတော
အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ တိသဿ-
သဟဿာနိ အာယုပ္ပမာဏံ အဟောသိ။
ဒီ၊ ၂။ ၃။ (-သံ၊ ၁။ ၃၉၇။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၇၁။
ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၂၄။) (တိ) (၂) အောက်ပုဒ်
ကြည့်။

တိသဿသဟဿကာလ (ပု) [တိသဿ-
သဟဿ + ကာလ] အနှစ် ၃-သောင်းရှိရာ-
အချိန် - အခါ။ တံ အာယု ပရိဟာယမာနံ....
တိသဿသဟဿကာလေ ဌိတံ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။
ဂ။

တိသဿိက (တိ) [တိသဿ + ဣက] အနှစ်
၃၀-ရှိသော။ တိသဿိကမ္ပိ နဝကမ္ပိ ဒေန္တိ။
ဝိ၊ ၄။ ၃၂၄။ (-မဟာနိ၊ ၉၂။)

တိသဝိဓ (ပု) [တိသ + ဝိဓ] (၁) ၃၀-သော
- အပြား - အဖို့အစု။ (တိ) (၂) ၃၀-
သော - အပြား - အဖို့အစု-ရှိသော (ဂေါဇ္ဈ-
ကပဒ-စသည်)။ (၁) သတ္တာ ဟိ ဣမသ္မိ
အဘိဓမ္မဘာဇနီယေ.... တိသဝိဓေန ဗဟု-
ဝိဓေနာတိ သဗ္ဗထာပိ ဗဟုဝိဓေန ဝေဒနာက္ခန္ဓံ
ဒဿေသိ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၄။ (တိ) (၂) ဥဒ္ဓံ
ပုန ကောဒသ၊ ဂေါဇ္ဈကပဒမေတ္တ တိသဝိဓံ။
အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၂။ တိသဝိဓေပိ မဂ္ဂေ မေထုနံ
ဓမ္မံ သေဝန္တဿ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၀၀။ (-အဘိ၊
၄။ ၂။ ၃၆။)

တိသဝိဓဝါရ (ပု) [တိသဝိဓ + ဝါရ] ၃၀-
သော - အပြား - အဖို့အစု - ရှိသော ဝါရ
(ဒေသနာ အလှည့်အကြိမ်)။ တိသဝိဓ-
ဝါရော ကောယေဝ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၆။

တိသသတပဉ္စ (တိ) [တိသသတ + ပဉ္စ] ၁၃၀-
သော - အမေး - ပုစ္ဆာ - ပြဿနာ။ ဣတိ

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၂၅-ပ-မ-ဗ-သ-စ

ဆဗ္ဗိသတိယာ ပဉ္စကာနံ ဝသေန တိသ-
သတပဉ္စေ ကထေန္တော ထေရော သာမဏိရသံ
ဒဿေသိ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၆။

တိသသတမတ္တ (တိ) [တိသသတ + မတ္တ]
၃-ထောင် အတိုင်းအရှည် ရှိသော (ပရိဗိုဇ်-
စသည်)။ သတမတ္တေဟိ တုတ္တကေဟိ ဝိယ
တိသသတမတ္တာ ပရိဗ္ဗာဇကော ဝါစာ-
ပတောဒနေဟိ တုဒိသု။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၆။

တိသသတသင်္ချ (တိ) [တိသသတ + သင်္ချာ]
၃-ထောင် အရေအတွက်ရှိသော (ပရိဗိုဇ်-
စသည်)။ တိသသတသင်္ချာ ပရိဗ္ဗာဇကော။
ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၅။

တိသသဟဿ (တိ) [တိသ + သဟဿ]
ထောင်ပေါင်း ၃-ဆယ် (အရေအတွက်) ရှိ
သော၊ ၃-သောင်း (အရေအတွက်) ရှိသော။
ဂါထာပရိယောသာနေ တိသသဟဿာ
ဘိက္ခု သဟ ပဋိသမ္ဘိဒါဟိ အရဟတ္တံ ပါပု-
ဏိသု။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၁၆။ (-ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၂၂။
သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၀။)

တိသဟတ္တ (တိ) [တိသ + ဟတ္တ] အတောင်
၃၀-ရှိသော။ တိသဟတ္တော ဝေဏု ဟောတိ။
ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၁၄။ ကေသရံ
တိသဟတ္တံ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၇၉။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၈၃။
အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၆။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၇။ တိသ ဟတ္တာ
ရတနာနိ ဣမဿာတိ တိသဟတ္တော။
ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၆၅။ (-အပ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၀။
ဇော၊ ၄။ ၂။ ၃၈။)

တိသဟတ္ထပတ္တ (တိ) [တိသဟတ္တ + မတ္တ]
အတောင် - ၃၀ အတိုင်းအရှည် ရှိသော။
တိသဟတ္ထမတ္တံ ဌာနံ ပဋိသင်္ကာယာ ပရိက္ခိ-
ပါပေတွာ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၃။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၈၈။ တေ
ကိရ အတ္တနော သိပ္ပါနဘာဝေန ဟေဋ္ဌာ-
ပထဝိယံ တိသဟတ္ထမတ္တေ ဌာနေ.... ဇာ-
နန္တိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၁၇။ (-ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၀။)

တိသဟတ္ထာယတ (တိ) [တိသဟတ္ထ + အာ-
ယတ] အတောင်-၃၀ အလျား-၅-ရှည်-
သော(ပြာသာဒ်-စသည်)။ တိသဟတ္ထာယ-
တံ သုဘံ၊ ဒိဋ္ဌိဘူမံ ဒိဋ္ဌိပါသဒံ။ မဟာဝံသ၊
ဂဂ။၈၉။

တိသဟတ္ထုဗ္ဗေဓ (တိ) [တိသဟတ္ထ + ဥဗ္ဗေဓ]
အတောင်-၃၀ အမြင့်-အစောက်-ရှိသော
(ဘုရားရှင်၏ ကိုယ်တော်-စသည်)။ သရီရံ
တိသဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ အဟောသိ။ အဘိဋ္ဌာ၊၁။
၇၁။

တိသမိက (တိ) [တိသ + အမိက] ၃၀-အလွန်
ရှိသော (စောဒနာ-စသည်)။ တိသ-ကြည့်။

တိ-တ်-ဗျည်းနှင့် ဣ-သရ ယှဉ်တွဲ ပေါင်းစပ်
ရွတ်ဆိုအပ်သော 'တိ' သဒ္ဒါ။ ယင်း-တိ-သည်-
(၁) ဓာတ်, (၂) ပစ္စည်း, (၃) အာချာတ်
ဝိဘတ်, (၄) အာဒေသ, (၅) အာဂမ, (၆)
ဒွေဘာဝ, (၇) လောပ, (၈) ဓာတုနိဒ္ဒေသ,
(၉) နိပါတ်, (၁၀) သင်္ချာ 'သဗ္ဗနာမ်'-တိ-
ဟု ၁၀-မျိုးရှိ၏။ တိ တု ဓာတုမှ ပစ္စယေ၊
သင်္ချာယ စ ပကိတ္တိတော။ ဧကေ။ ဧကေဋီ။
၅၀။ သူစိ။

(၁) ဓာတ်-တိ။ ရတ္တိ = ရာ + တိ + ကွံ
(ဒီဋ္ဌိ၊ ၃။ ၄၅။ ကင်္ခါယော၊ မဟာဋီ၊ ၂။ ၃၂၉။
ပါတိ၊ ပဒတ္တ၊ ၁၅၄။ နိရုတ္တိ၊ ၂။ ၂၆၄။ နိတိ၊ ဓာ။
၁၄၅။) ကြည့်။

(၂) ပစ္စည်း-တိ။ ယင်း-တိ-သည်-(က)
“တတ်” ဟု အနက်ပြန်ရသော (သုဒ္ဓကတ္တု-
တ္ထ) ‘တိ’၊ (ခ) “စေတတ်” ဟု အနက်ပြန်ရ
သော (ဟေတုကတ္တုတ္ထ) ‘တိ’၊ (ဂ) “အပ်”
ဟု အနက်ပြန်ရသော (သုဒ္ဓကမ္မတ္ထ) ‘တိ’၊
(ဃ) “စေအပ်” ဟု အနက်ပြန်ရသော
(ဟေတုကမ္မတ္ထ) ‘တိ’၊ (င) “ကြောင်း” ဟု
အနက်ပြန်ရသော (ကရဏတ္ထ) ‘တိ’၊ (စ)
“ရာ” ဟု အနက်ပြန်ရသော (သမ္ပဒါနတ္ထ)
‘တိ’၊ (ဆ) “ရာ” ဟုပင် အနက်ပြန်ရသော

(အပါဒါနတ္ထ) ‘တိ’၊ (ဇ) “ရာ” ဟုပင်
အနက်ပြန်ရသော (အဓိကရဏတ္ထ) ‘တိ’၊
(ဈ) “ခြင်း” ဟု အနက်ပြန်ရသော (ဘာ-
ဝတ္ထ) ‘တိ’ ဟူ၍ ၉-မျိုးရှိ၏။

(က) “တတ်” (သုဒ္ဓကတ္တုတ္ထ) ‘တိ’။ အန-
ဘိရတိ (ဓာန်၊ ၁။ ၁၆၄)၊ အာယတိ (ဓာန်။
ဓာန်၊ ၁။ ၈၆)၊ ဤတိ (သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၅၇)၊
တန္တိ (အဋ္ဌသာယော၊ ၈)၊ ဓာတိ (ဝိ၊ ၂။
၄၁၈။ ဝိ၊ ၃။ ၃၇၈။ ဒီ၊ ၂။ ၁၇၂။ အံ၊ ၂။ ၅။
ကစ္စည်း၊ ၆၅၈။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ၁။ ၂၄၄)၊ ပါတိ
(အံ၊ ၁။ ၂။ ၂၇၂။ ပါတိ၊ ပဒတ္တ၊ ၅။ သမ္မော၊
ယော၊ ၁။ ၉၇)၊ သတိ (အဘိဋ္ဌာ၊ ၁။ ၉၅၊ ၁၇၅။
ဓာန်။ ဓာန်၊ ၁။ ၁၅၈)၊ သမိတိ (ဓာန်။ ဓာန်၊
၁။ ၆၃၀) ကြည့်။

(ခ) “စေတတ်” (ဟေတုကတ္တုတ္ထ) ‘တိ’။
အနဘိရဒ္ဓိ = န + အဘိ + ရာဓ + တိ (ဒီ၊ ၁။
၁။ ၅၂)၊ ဇနေတ္တိ (ဓာန်။ ဓာန်၊ ၁။ ၂၄၄)၊
ပညတ္တိ (အဘိ၊ ဝိဘာရ၊ ၁။ ၂။ ၂၀၀။ မဏိမဉ္ဇူ၊
၂။ ၄၇၀)၊ ပါတိ (အံ၊ ၁။ ၂။ ၂၇၂)၊ ပီတိ (အဘိ၊
ဋ္ဌာ၊ ၁။ ၁၅၈။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ၁။ ၈၇) ကြည့်။

(ဂ) “အပ်” (သုဒ္ဓကမ္မတ္ထ) ‘တိ’။ ဂတိ
(ဒီ၊ ၁။ ၁။ ၆။ သီ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ၁။ ၁။ ၆။
၇။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၆။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၆။ ဉာတိ (ဓာန်။
ဓာန်၊ ၁။ ၂၄၄)၊ ဘိတ္တိ (အဋ္ဌသာယော၊ ၉၂)၊
ဝိညတ္တိ (အဘိဋ္ဌာ၊ ၁။ ၃၆၁)၊ သမ္ပတိ (မဏိ-
မဉ္ဇူ၊ ၂။ ၄၆၃)၊ သုတိ (သာရတ္ထ၊ ၃။ ၉၄။
ဝိမတိ၊ ၂။ ၅၂။ ကင်္ခါယော၊ ၄၁၆။ ဓာန်။
ဓာန်၊ ၁။ ၁၂၈) ကြည့်။

(ဃ) “စေအပ်” (ဟေတုကမ္မတ္ထ) ‘တိ’။
နိဗ္ဗတ္တိ (ဓာန်၊ ၂။ ၅၂)၊ ပညတ္တိ (အဘိဋ္ဌာ၊ ၁။ ၄၂၀။
အဘိ၊ ဝိဘာရ၊ ၁။ ၂။ ၂၀၀) ကြည့်။

(င) “ကြောင်း” (ကရဏတ္ထ) ‘တိ’။ ဥန္တ-
တိ (ဓာန်။ ဓာန်၊ ၁။ ၁၆၈)၊ တုဋ္ဌိ = တုသ + တိ
(ဓာန်။ ဓာန်၊ ၁။ ၈၇)၊ ဒတ္တိ (ဒီ၊ ၁။ ၁။ ၃၇၃။
မ၊ ၁။ ၂။ ၃၅)၊ နေတ္တိ (နေတ္တိ၊ ၁။ ၂)၊ ပညတ္တိ

(မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၄၆၄)၊ ဝိတ္တိ(ဓာန်။ ဓာန်၊ ၇၇)၊ ဝိရတိ(ခုဒ္ဒက၊ ၁၁၉)၊ သုတိ(ဓာန်။ ဓာန်၊ ၁၅၀)၊ သုဒ္ဓိ(ဓာန်။ ဓာန်၊ ၉) - ကြည့်။

(စ) “ဓု” (သမ္ပဒါနတ္ထ) ‘တိ’။ သံကိတ္တိ (ဒီ၊ ၁။ ၂၇၃။ မ၊ ၁။ ၂၇၂) - ကြည့်။

(ဆ) “ဓု” (အပါဒါနတ္ထ) ‘တိ’။ နိဝတ္တိ (မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၃၂၇)၊ ဝိမတိ(ဓာန်။ ဓာန်၊ ၁၇၀)၊ သန္တတိ(ဓာန်။ ဓာန်၊ ၃၃၂) - ကြည့်။

(ဇ) “ဓု” (အဓိကရဏတ္ထ) ‘တိ’။ အနုမတိ(ဓာန်၊ ၇၃)၊ ဥပ္ပတ္တိ(အဋ္ဌသာယော။ ၁၅၇)၊ ဝိဘတ္တိ(ယင်း-၁၃) - ကြည့်။

(ဈ) “ခြင်း” (ဘာဝတ္ထ) ‘တိ’။ အာပတ္တိ (ဝိ၊ ၁။ ၃၅။ ဝိ၊ ၁။ ၂၂၆)၊ ခန္တိ(ဒီ၊ ၁။ ၃၇၅။ အဋ္ဌသာယော။ ၇၉။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ၁၆၁)၊ ဇိတိ(ဓာန်။ ဓာန်၊ ၇၆၁)၊ တတိ (မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၁၅၅)၊ ဒိဋ္ဌိ = ဒိသ + တိ(ဒီ၊ ၁။ ၃၇၅)၊ ပသုတိ(ဓာန်။ ဓာန်၊ ၇၆၁)၊ ဘိတိ (ယင်း-၁၆၆)၊ သန္တုဋ္ဌိ(သုတ္တနိ၊ ၅။ ၂၆) - ကြည့်။

(၃) အာချာတ် ဝိဘတ် ‘တိ’။ ထို တိ-သည်—(၁) ပစ္စုပ္ပန်ကာလ၌ဖြစ်သော ‘တိ’၊ (၂) အတိတ်ကာလ၌ဖြစ်သော ‘တိ’၊ (၃) အနာဂတ်ကာလ၌ဖြစ်သော ‘တိ’ဟူ၍ ၃-မျိုး ရှိ၏။

(၁) “ပစ္စုပ္ပန်” တိ။ ဥပ္ပဇ္ဇတိ(ယမကာ။ ၃၁-၂၊ ၃၆၊ ၃၇)၊ ဂစ္ဆတိ(ကခါ။ ၂၁၇)၊ ဇိဝတိ (မဟာနိ။ ၃၂။ မဟာနိ၊ ၁၂၇) - ကြည့်။

(၂) “အတိတ်” တိ။ ယင်း-တိ-သည်— (က) ပစ္စုပ္ပန်မဖက် အတိတ်သက်သက် ဖြစ်သော ‘တိ’၊ (ခ) ပစ္စုပ္ပန်၏အနီး အတိတ် ကာလ၌ဖြစ်သော ‘တိ’ဟု ၂-မျိုးရှိ၏။ (က) အဒ္ဓါနမဂ္ဂပ္ပဋိပန္နော ဟောတိ။... ဗုဒ္ဓဿ အ-ဝဏ္ဏံ ဘာသတိ။ ဒီ၊ ၁။ ၁။ အဒ္ဓါနမဂ္ဂပ္ပဋိပန္နော ဟောတိတိ ဣတ္ထ ဟောတိ-သဒ္ဓေါ ဝိယ

အတိတကာလတ္ထော ဘာသတိ-သဒ္ဓေါ စ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဒီ၊ ၁။ ၄၉။ အတိတကာလတ္ထော ပါဠိယံ ဟောတိ-သဒ္ဓေါ ယောဂဝိဘာဂေန။ သိ၊ ၁။ ၁။ ၁၇၄။ သြဝဒတိ(အဘိ၊ ၁။ ၅၅)တိ သြဝဒိ၊ ကာလဝိပရိယာယေန ဝုတ္တံ။ အဋ္ဌသာယော။ ၄၆။ (ခ) အာဂစ္ဆတိ(ဓူ၊ ၁။ ၄၂၇)၊ ဝိဟရတိ(ဝိ၊ ၁။ ၁၅၁။ ဝိ၊ ၂။ ၁။ ဒီ၊ ၁။ ၁၆၇။ မ၊ ၁။ ၇။ သံ၊ ၁။ ၁။ အံ၊ ၁။ ၁။ ခုဒ္ဒက။ ၃။ ဥဒါန။ ၇၀။ သုတ္တနိ။ ၂၉၇-စသည်) - ကြည့်။

(၃) “အနာဂတ်” တိ။ ယင်း-တိ-သည် လည်း—(က) ပစ္စုပ္ပန်မဖက် အနာဂတ်သက်သက် ဖြစ်သော ‘တိ’၊ (ခ) ပစ္စုပ္ပန်၏အနီး အနာဂတ်ကာလ၌ဖြစ်သော ‘တိ’ဟူ၍ ၂-မျိုး ပင် ရှိ၏။ (က) ဟောတိ(ဖြစ်လတ်။ ရွှေဥမင်၊ မအူ၊ သျှ) သံဝဏ္ဏနာ အယံ။ ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၁။ ဘဝတိ (ဝိ၊ ၁။ ၃။ ၁။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၁။)၊ ရမတိ(ဒီ၊ ၂။ ၂၂၇။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၃၃၁)၊ ဟောတိ (မဇ္ဈိ၊ ၁။ ၁။ မဏိဒီပ၊ ၁။ ၆၉) - လည်းကြည့်။ (ခ) ဒိပ္ပတိ(ဝိ၊ ၄။ ၄၇၁။ ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၆။ ဒီ၊ ၁။ ၄။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၄၇။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁။ ၄။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ သိ၊ ၁။ ၁။ ၅၅) - ကြည့်။

(၄) အာဒေသ (အခြားအက္ခရာမှ - ပြောင်းလဲ - ပြုပြင် - စီရင် - ရွတ်ဆို - အပ်သော) တိ။ ထို တိ-သည်— (က) သ္မိံ-ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလဲသော ‘တိ’၊ (ခ) သ္မိံ-ဝိဘတ်နှင့်တကွ နန္တ-ပစ္စည်းမှ ပြောင်းလဲသော ‘တိ’၊ (ဂ) ယော-ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလဲသော ‘တိ’၊ (ဃ) ဧတေ-ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလဲသော ‘တိ’ဟူ၍ ၄-မျိုးရှိ၏။

(က) ပရိသတိ (ဒီ၊ ၃။ ၉။ မ၊ ၁။ ၉၇-ဂ။ အံ၊ ၁။ ၄၉၉။ မ၊ ၁။ ၃၂၇။ မ၊ ၁။ ၄။ ၂၅၀။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၃၆၁) - ကြည့်။

(ခ) ဘဂဝတိ (မ၊ ၁။ ၂၀၁။ ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၄။ ဒီ၊ ၁။ ၃။ ခုဒ္ဒက၊ ၁။ ၇၆) - ကြည့်။

(ဂ) သတ္တတိ(ဝိ၅။၁၅၉။ ဥဒါန။၁၉၀။ ရူ။၄၁၃-၄။ နိတိပဒ။၃၉၅)-ကြည့်။

(ဃ) ပါပုဏိယတိ (သာရတ္ထ။၁။၁၃၈။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၂၁)၊ လဗ္ဘတိ (သာရတ္ထ။၁။၁၃၈။ မ၊ဋီ၊၂။၂၄၉။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၃၉။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၂၁)၊ ဝုစ္ဆတိ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၄။ ကင်္ခါ။၉၅။ ၁၃၃၊၁၃၆။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၆)-ကြည့်။

(၅) အာဂမ(အာဂံ)တိ။ တိသတိ (ကစ္စည်း။၃၇၈)၊ ဝိသတိ(မ၊၂။၂၅၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၅။ ရူ။၄၁၄) ကြည့်။

(၆) ဒွေဘာဝ(ဒွေဘော)တိ။ တိ-တိက္ခတိ (ဓမ္မ၊၅၉။ မဟာနိ။၁၈၇။ စူဠနိ။ ၆၆။)၊ တိတိက္ခာ(ဒီ၊၂။၄၂။ ဓမ္မ၊၄၁။ ကင်္ခါ။ ၆။သင်္ခ။၁၅၀)-ကြည့်။

(၇) လောပ (ချေ-ကျစေ-ရသော) တိ။ ရတိ တနောတိတိ ရတနံ။ ကမ္မာဒိမ္ပိ ကော၊ တိ-လောပေါ။ ဓာနံ၊ဋီ၊၄၈၉။ တိ-စိဝရ-လည်း ကြည့်။

(ဂ) ဓာတုနိဒ္ဒေသ(ဓာတ်ကို-ဓာတ်ဟု -ညွှန်းပြတတ်သော)တိ။ “ဟနတိ”တိ တိ-ကာရန္တဓာတုနိဒ္ဒေသော။ ကစ္စာယနဝဏ္ဏနာ။ ၅၃၆။ (ကစ္စည်း။ နိဒ္ဒေသ။၄၈၀၊၅၃၆၊၅၆၇၊ ၅၉၄။ ရူ။၄၉၀၊၅၇၂၊၅၉၄။ နိတိ၊သုတ္တ။၉၆၁-လည်း ကြည့်။)

(၉) နိပါတ်-တိ။ တသ္မာတိဟ တေ ကဿပ။ သံ၊၁။၄၂၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၆။တိကာရ-လည်း ကြည့်။

(၁၀) သင်္ချာ‘သဗ္ဗနာမ်’တိ။ ယင်း-သည် သဗ္ဗနာမ် ၂၇-ပုဒ်တွင် ၁-ပုဒ်အပါအဝင် ဖြစ်၏။ လိင် ၃-ပါး၊ဗဟုဝဇ္ဇံ၌ ဖြစ်သည် (ရူ။နာ-၉၇၊၁၀၉။ မောဂ်၊၂။၉၉။ နိတိပဒ။၃၅၃)။ ရူ-၌ သင်္ချာ၊ သင်္ချေယျ-ပဓာန၊ နိတိ၊ ပဒ-၌ သင်္ချာပဓာန-ဟု ဆို၏။ ထို တိ-ကို (က) (အရာ၊ဝတ္ထု) ၃-ခု။ (ခ) ၃-ခုသော(အရာ၊ ဝတ္ထု)ဟု အနက်ပြန်ရ၏။

လိင် ၃-ပါး၊ဗဟုဝဇ္ဇံ ဝိဘတ်ကြောင့် တိ-မှ ပြောင်းလဲသော နာမ်ပုဒ်အစဉ်—

တယော (ပု၊ပ) — ဝိ၊၁။၂၆၈၊၃၅၃။ ဝိ၊ ၂။၁၀၁၊၁၄၃၊၃၁၈။ ဝိ၊၃။၅၄။ ဝိ၊၄။၈၇၊ ၂၂၇။ ဒီ၊၃။၁၈၀-၄။ မ၊၁။၂၇၁။ မ၊၂။၄။ သံ၊၁။၃၂၊၂၄၅။ သံ၊၂။၅၉။ အံ၊၂။၃၅၈၊ ၃၈၆-၇။ အံ၊၃။၁၉၈-၉၊၃၇၁-၄။ အဘိ၊ပု။ ၁၀၆၊၁၃၀၊၁၃၈။ အဘိ၊က။၂၃၆။ ဣတိဝုတ်။ ၂၂၉။ အပ၊၁။၁၄၁၊၁၅၇၊၁၈၂၊၂၃၉။ အပ၊ ၂။၄၁၆။ ပဋိသံ၊၆၊၁၅၉၊၁၆၉၊၂၀၀၊၂၃၀၊ ၂၈၆၊၃၆၀။ နေတ္ထိ။၁၊၉၂၊၁၀၅။ ပေဋကော။ ၂၄၉၊၂၆၂၊၂၇၀၊၂၈၈။ မိလိန္ဒ။၁၃၀၊၁၃၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၂၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၈၅။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၂၉။

တိဏိ (န၊ပ) — ဝိ၊၁။၃၁၆။ ဝိ၊၄။ ၂၀၂၊ ၂၁၂။ ဒီ၊၃။၄၆။ မ၊၁။၁၂။ မ၊၂။ ၁၄၉။ သံ၊၁။၃၅၃-၅။ သံ၊၃။၁၄၊၁၇၉၊ ၃၁၁၊၄၀၁။ အံ၊၁။၁၀၁၊၁၉၇။ အံ၊၂။၁၀၇။ အံ၊၃။၇၂။ အဘိ၊ဓ၊၂၀၅။ အဘိ၊ပု။၁၁၅၊ ၁၃၈။ အဘိ၊က။၅၄၊၁၄၃၊၃၇၂၊၃၉၈။ ဥဒါန။ ၁၉၀-၁။ ဣတိဝုတ်။၂၂၆၊၂၃၀၊၂၃၄၊၂၄၁။ အပ၊၁။၃၃၅။ ပဋိသံ၊၁၆၇၊၂၆၄၊၂၈၅၊၂၉၇၊ ၃၄၂၊၃၆၁။ နေတ္ထိ။၃၊၅၊၁၄၆၊၈၊၁၀၅၊၁၆၂-၃။ ပေဋကော။၂၇၀-၁၊၂၈၁။ မိလိန္ဒ။၁၃၆၊၃၄၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၆၊၁၇၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၀၊၁၄၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၁၂-၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၈၅။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၇၂။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၅၈။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၉၊ ၂၀၀။ အဘိ၊ဝတာရ၊ဋီ၊၁။၅၉။ ဒွေ ဝါ တိ ဝါတိ ဒွေ ဝါ တိဏိ ဝါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၉။ ပါဠိယံ ဝိဘတ္တိလောပေန နိဒ္ဒေသောတိ တမတ္ထံ ဒဿေန္တော “တိဏိ ဝါ”တိ အာဟ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၂၈။(ဝိ၊၂။၁၅၇။ သံ၊၁။၃၅၃-တို့၌ ‘တိဏိ ဝါ’ဟူ၍ပင် ရှိကြ၏။)

ကောနုဿာဝနာ ဝဇ္ဇတိ။ ဝိဠာဋ္ဌာ ၂၂၉။
တိဏ္ဍိ (န၊စ) - ဝိဠာဋ္ဌာ ၁၇၅။ ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌာ ၁၉၃။
ဝိမတိဋ္ဌာ ၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌာ ၂၂၂။

တိဟိ (ပ၊မ) - ပါစိတ်ယောဂါ ၁၆၀။
(န၊မ) - မဠာဋ္ဌာ ၃၄၅။ (ထိ၊မ) - ဝိဠာဋ္ဌာ ၂၁၇။

တိဏ္ဍိ (ပ၊ဆ) - ဒိ၊ဠာဋ္ဌာ ၂၆၆။ မ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၅၇။
သံ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၀၀။ သံ၊ဠာဋ္ဌာ ၂၆၁။ အံ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၃။
အဘိ၊ဠာဋ္ဌာ ၃၇၄-၅။ ဥဒါန၊ဠာဋ္ဌာ ၂၅၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊
ဠာဋ္ဌာ ၁၇၁။ နေတ္ထိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၀၅။ ဝိဠာဋ္ဌာ ၂၆၃။ မဠာဋ္ဌာ ၁၁၇။
သံ၊ဠာဋ္ဌာ ၂၆၆။ အံ၊ဠာဋ္ဌာ ၂၁၄၅။ သုတ္တနိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။ ထေရ၊ဠာဋ္ဌာ ၂၀၇။ စူဠနိ၊
ဠာဋ္ဌာ ၁၃၁။ သာရတ္ထ၊ဠာဋ္ဌာ ၂၆၁။ ဝိမတိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၇၄။
ဝိမတိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။ ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌာ ၄၅၅။ တိဏ္ဍိ -
ဝိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၅။ သံ၊ဠာဋ္ဌာ ၂၆၆။ မိလိန္ဒ၊ဠာဋ္ဌာ ၂၆၇-၈။
ဝိဠာဋ္ဌာ ၂၂၉။

တိဏ္ဍိ (န၊ဆ) - ဝိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၅၇-၆။ ဝိ၊ဠာဋ္ဌာ ၂၆၁။ မ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၇၄-၅။ အံ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၃။
အဘိ၊ဠာဋ္ဌာ ၃၇၄-၅။ ထေရ၊ဠာဋ္ဌာ ၂၀၇။ ထေရ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။ မဟာနိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၃၁။ ပဋိသံ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၁၇။
နေတ္ထိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၀၅။ ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌာ ၁၉၃။ တိဏ္ဍိ - ပဋိသံ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၁၇။ ပဋိသံ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၇၄။

တိဿန္တံ (ထိ၊ဆ) - ဝိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။ ဝိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၁၇-၈။ ဝိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။ သံ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၃။ သံ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၃။ အဘိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။ ဝိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။

တိသု (ပ၊သ) - မ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၇၄။ ပေဋကော၊ဠာဋ္ဌာ ၁၇၀။ မဠာဋ္ဌာ ၁၇၅။ မဠာဋ္ဌာ ၁၇၅။ ပဋိသံ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၁၇။ အဘိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။ ဇာနိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၇-၈။ (န၊သ) - အံ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၃။ အံ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၃။ အပ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၃။ မဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။ မဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။ ဝိမာန၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။ (ထိ၊သ) - သံ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၃-၄။ သံ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။ အံ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၃။ အံ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆-၇။ သုတ္တနိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၇၀။ သုတ္တနိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။ တိသု ဝိမာသု-

(သံ၊ဠာဋ္ဌာ)တိ တိသု မာနေသု။ သံ၊ဠာဋ္ဌာ ၄၄။

တိက (တိ) [တိ+က။ ရူ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၇၅။ (တြိက-သံ)]
တိက။ (၁) ၃- ပါး-ခု - အတိုင်းအရှည်
ရှိသော (အပေါင်း)။ (၂) ၃-ပါး-ခု-တို့၏
အပေါင်း။ (၃) ၃-ပါး-ခု။ (က-အနက်မဲ့)။
(၁) (၂) တိဏ္ဍိ ပရိမာဏမဿာတိ တိက။
သာရတ္ထ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၇၀။ တိက (ဝိဘာဝိနီ၊ဠာဋ္ဌာ ၂၅၆)တိ
စ တိပမာဏေ သမုဒါယေ၊ တိသမ္ပဟေတိ ဝါ
အတ္တော။ မဏိမဉ္ဇူ၊ဠာဋ္ဌာ ၄၇၄။ တိကပါစိတ္တိ-
ယ-လည်း ကြည့်။ (၃) တိကဘောဇန (၁)-
ကြည့်။

တိကော (ပ၊ပါဠ) - ဝိ၊ဠာဋ္ဌာ ၂၆၆။
သံ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၃၂။ ဝဇ္ဇိ၊ဠာဋ္ဌာ ၂၆၄-၅။ မူလဋ္ဌာ ၁၆၆။
မူလဋ္ဌာ ၁၆၆။ တိက (န၊ပါဠ) -
အဘိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၁၁။ အဘိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၇၀။ ဝဇ္ဇိ၊
ဠာဋ္ဌာ ၁၇၀။ သာရတ္ထ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၇၀။ တိက (ပ၊ပါဠ)
- ဝိ၊ဠာဋ္ဌာ ၄၄၅။ သံ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၃၂။ အဘိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။
အဘိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၄၄၇။ မူလဋ္ဌာ ၁၆၆။ တိက =
တိကနိ (န၊ပါဠ) - မ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၇၄။ ပေဋကော၊
ဠာဋ္ဌာ ၁၇၀။ ဝဇ္ဇိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။ တိက (ဒု၊ဇ) - အဘိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။
သာရတ္ထ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။ မူလဋ္ဌာ ၁၆၆။ သံ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။
မူလဋ္ဌာ ၁၆၆။ တိက (ဒု၊ဇ) - အဘိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။
သံ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။ သုတ္တနိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။ မဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။ တိကန (တ၊ဇ) - ပေဋကော၊
ဠာဋ္ဌာ ၁၇၀။ မူလဋ္ဌာ ၁၆၆။ တိကဟိ (တ၊ဇ) -
အနုဋ္ဌာ ၁၆၆။ တိကတော (မ၊ဇ) - ဒိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။
တိကဿ (ဆ၊ဇ) - မူလဋ္ဌာ ၁၆၆။
၁၆၆။ အနုဋ္ဌာ ၁၆၆။ တိကန (ဆ၊ဇ) -
အဘိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။ ဝဇ္ဇိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။ မူလဋ္ဌာ ၁၆၆။
အနုဋ္ဌာ ၁၆၆။ တိက (သ၊ဇ) - အဘိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။
၁၆၆။ ဝဇ္ဇိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။ အနုဋ္ဌာ ၁၆၆။ ဝိဘာဝိနီ၊
ဠာဋ္ဌာ ၂၅၆-၇။ မဏိမဉ္ဇူ၊ဠာဋ္ဌာ ၄၇၄။ တိကသု (သ၊
ဇ) - ဝိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။ အဘိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။ ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌာ ၁၆၆။
သုတ္တနိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။ သုတ္တနိ၊ဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။ မဠာဋ္ဌာ ၁၆၆။
အနုဋ္ဌာ ၁၆၆။

တိက (တိ) [တိက+တိက။ ၁-ခုကြွင်း ပြု။]
 ၃-ပါးစီ ၃-ပါးစီ အတိုင်း အရှည် ရှိသော
 (ဂါထာ-စသည်)။ တိကနိပါတ်-ကြည့်။

တိကက (တိ) [တိက+က] တိက၃-ပါး အတိုင်း
 အရှည်ရှိသော (အပေါင်း)၊ ၃-ပါးအပေါင်း၊
 ၃-ပုံပြု၍ ဟောအပ်သော (တရားဒေသနာ)။
 ဥဒ္ဓါန် တိကကေ ဣဒံ၊ ဝိ၊ ၅။ ၂၂၄။ ကမ္မ-
 ပထေသု ပေယျာလံ၊ တိကကေန နိယောဇ-
 ယေ။ အ၊ ၁။ ၃၀၄။

တိကစတုက္ကဇ္ဈာ(ဈာ)န(န) [တိက+စတုက္က+
 ဈာန] တိကဈာန(နှင့်)စတုက္ကဈာန၊ စတုက္က-
 နည်း၌ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယ-ဈာန ၃-ပါး
 အပေါင်း (နှင့်) ပဉ္စကနည်း၌ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊
 တတိယ၊ စတုတ္ထ-ဈာန ၄-ပါး အပေါင်း။
 တိကစတုက္ကဇ္ဈာနံ—အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၇၄။ တိက-
 စတုက္ကဇ္ဈာနာနိ—အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁၁။ ပဋိသံ၊
 ၄။ ၁။ ၁၅၄။ တိကစတုက္ကဇ္ဈာနံ (ဒု၊ ၆) —
 ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၇။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၈။ တိကစတုက္က-
 ဇ္ဈာနာနိ—သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၉။ တိကစတုက္ကဈာ-
 နေန—စူဠနိ၊ ၄။ ၄၃။ တိကစတုက္ကဇ္ဈာနတော
 —ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၉။

တိကစတုက္ကဇ္ဈာနဘူမိ (ထိ) [တိကစတုက္ကဇ္ဈာန+
 ဘူမိ] တိကဈာနဘုံ(နှင့်) စတုက္ကဈာနဘုံ၊
 စတုက္ကနည်း၌ အောက်ဈာန ၃-ပါး၏အကျိုး
 ‘ဝိပါက’ဖြစ်ရာဘုံ(နှင့်)ပဉ္စကနည်း၌ အောက်
 ဈာန ၄-ပါး၏ အကျိုး‘ဝိပါက’ ဖြစ်ရာဘုံ။
 (ပဌမဈာန် ၃-ဘုံ၊ ဒုတိယဈာန် ၃-ဘုံ၊
 တတိယဈာန် ၃-ဘုံ။) တိကစတုက္ကဇ္ဈာန-
 ဘူမိယံ နိဗ္ဗတ္တမာနံ ဒိသ္မာ “ကေန္တသုခံ”တိ
 ဂဏှာတိ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၀။ စတုက္ကနယေ
 တိကဇ္ဈာနဿ၊ ပဉ္စကနယေ စတုက္ကဇ္ဈာနဿ
 ဝိပါကဋ္ဌာနတ္တာ တိကစတုက္ကဇ္ဈာနဘူမိယော
 နာမ။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၄၃။

တိကစတုက္ကဇ္ဈာနသမာဓိ (ပု) [တိကစတုက္က-
 ဇ္ဈာန + သမာဓိ] တိကဇ္ဈာနသမာဓိ (နှင့်)

စတုက္ကဇ္ဈာနသမာဓိ၊ စတုက္ကနည်း အောက်
 ဈာန် ၃-ပါး၌ ယှဉ်သောသမာဓိ(နှင့်)ပဉ္စက-
 နည်း အောက်ဈာန် ၄-ပါး၌ ယှဉ်သော
 သမာဓိ။ သာတသဟဂတန္တိ တိကစတုက္ကဇ္ဈာန-
 သမာဓိ။ မ၊ ၄။ ၄။ ၁၄၉။ (-မ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၂။)

တိကစတုက္ကဇ္ဈာနိက (တိ) [တိကစတုက္ကဇ္ဈာန+
 နိက] တိကဈာန်(နှင့်)စတုက္ကဈာန်-ရှိ-၌
 ယှဉ် - သော။ တောသု ပုရိမာ တိဿော
 တိကစတုက္ကဇ္ဈာနိကာဝ ဟောန္တိ။ အဘိ၊ ၄။
 ၁။ ၂၄၁။ အဟံ တိကစတုက္ကဇ္ဈာနိကာဟိ
 မေတ္တာကရုဏာဟိ... အာရုဋ္ဌော။ ဇာ၊ ၄။ ၁။
 ၃၇၂။ (-အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၇။ အနုဋီ၊ ၂။ ၇။
 ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၀။)

တိကစ္ဆေဒ (ပု) [တိက+ဆေဒ] တိကအပိုင်း
 အခြား၊ ၃-ပါး အတိုင်းအရှည်ရှိသော အာ
 ပတ်-စသည်တို့၏ အပိုင်းအခြား။ တိကစ္ဆေ-
 ဒေါတိ တိကပါစိတ္တိယာဒိတိကပရိစ္ဆေဒေါ။
 ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၃-၄။ တိကစ္ဆေဒေါ (ပါ၊ ၆) — ဝိ၊
 ၄။ ၁။ ၂၃။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၅။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၈။
 ဝဇီရ၊ ၂၄၃၊ ၃၇၆။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၀၇။ ဝိမတိ၊
 ၁။ ၂၃။ ကခါ၊ ၄။ ၉၄။ ကခါ၊ ၄။ ၁၁၈။ သီ၊ ၄။ ၁။
 ၁။ ၁၃၅။ တိကစ္ဆေဒါ—ဝဇီရ၊ ၂၄၄။ တိ-
 ကစ္ဆေဒံ—ဝဇီရ၊ ၂၅၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၁၄။
 တိကစ္ဆေဒေ (သ၊ ၆) — အပါ၊ ၁။ ၄၆။ ထေရ၊
 ၄။ ၁။ ၄၆၉။ အပါ၊ ၄။ ၁။ ၃၁၈။ ဝဇီရ၊ ၂၆၄။
 တိကစ္ဆေဒေသု—ဝဇီရ၊ ၂၁၉၊ ၂၂၀။

တိကစ္ဆေဒမုတ္တ (တိ) [တိကစ္ဆေဒ+မုတ္တ] တိက
 အပိုင်းအခြားမှ ကင်းလွတ်သော (အာပတ္တိ-
 ဝါရ-စသည်)။ တံတံသိက္ခာပဒါနုရူပံ ဝုတ္တော
 တိကစ္ဆေဒမုတ္တော အာပတ္တိဝါရော။ သီ၊ ၄။
 ၁။ ၁၃၅။

တိကဇ္ဈာန (န) [တိက+ဈာန] (၁) ၃-ပါး
 အတိုင်းအရှည်ရှိသောဈာန်။ (ပု၊ ဒု၊ တ-ဈာန်
 ၃-ပါးအပေါင်း။) (တိ) (၂) ၃-ပါးသော

ဈာန်ရှိသော၊ ဈာန် ၃-ပါးရှိသော။ (၁)
တိကစတုက္ကဗျာနဘူမိ-ကြည့်။ (တိ) (၂)
တိကဗျာနာနိတိ တိကဗျာနိကာ၊ “တိကဗျာ-
နာ”တိ ဝတ္ထဗ္ဗေ လိင်္ဂဝိပလ္လာသေန ဝေ ဝုတ္တံ။
ဝိနိစ္ဆယ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၁၃၃။

တိကဗျာနစေတနာ (ထိ) [တိကဗျာန+စေတ-
နာ] တိကဈာန်စေတနာ၊ ပ, ဒု, တ-ကုသိုလ်
ဈာန် ၃-ပါးအပေါင်း၌ ယှဉ်သော စေတနာ-
စေတသိက်။ ဟေဋ္ဌာ တိကဗျာနစေတနာ (မ၊
ဋီ၊ ၄။ ၁၀၂) တိ ဧတ္ထ ‘ကုသလတော’တိ အဓိ-
ကာရတော ဂ္ဂပါဝစရကုသလတော ဟေဋ္ဌာ
တိကဗျာနစေတနာတိ အတ္ထော။ မ၊ ဋီ၊ ၃။
၃၇၈။

တိကဗျာနဝဟ (တိ) [တိကဗျာန+ဝဟ] ဈာန်
၃-ပါး အပေါင်းကို ဆောင်တတ်သော
(မေတ္တာ, ကရုဏာ, မုဒိတာ-ဟူသော ဗြဟ္မ-
ဝိဟာရတရား ၃-ပါး)။ တိကဗျာနဝဟာ-
(အဘိ၊ ဝတာရ၊ ၈၁၉) တိ စတုက္ကနယေန
တိကဗျာနဝဟာ။ အဘိ၊ ဝတာရ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၂၂။

တိကဗျာနိက (တိ) [တိကဗျာန+ဏိက] ၃-ပါး
သော ဈာန်ရှိသော၊ ဈာန် ၃-ပါးရှိသော။
တိကဗျာန (တိ) (၂)-ကြည့်။

တိကဋ္ဌက (တိ) [တိ+ကဋ္ဌက။ (တြိကဋ္ဌ-သံ)]
၃-မျိုးသောစပ်သောအရသာရှိသော(ဆေး)၊
စပ်သောအရသာရှိသော ဆေး ၃-မျိုး၊ တြိ-
ကဋ္ဌက (တြိတ်, ပိတ်ချင်း, ချင်း)။ ထဝိကာယ
ပက္ခိပိတွာ သိထိလဗဒ္ဓဂဠုဗဒ္ဓေသု တိကဋ္ဌ-
ကာဒိသု ဘေသဇ္ဇေသုပိ ဇေသေ နယော။
ဝိ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၀၁။ တိကဋ္ဌကာတိ ပိပ္ပလိမရိစနာ-
ဂရာ။ ပါရာ၊ ယော၊ ၃၀၂။ (-ဒိ၊ ဋီ၊ ၂။ ၄၄။
အမရ၊ ၁၉။ ၁၁၁။)

တိကဏ္ဍကရပုပ္ဖိယ (ပု) [တိ+ကဏ္ဍကရပုပ္ဖ+
ဣယ] တိကဏ္ဍကရပုပ္ဖိယ-အမည်ရှိသော
ထေရ် မဟာလောကားပန်း ၃-ပွင့်ကို လှူ

ဒါန်းခဲ့ဘူးသော (ထေရ်)။ (ထိုထေရ်သည်
ဝိဇ္ဇာဓိရ်ဖြစ်စဉ် “သုမေဓာ” ဘုရားရှင်အား
မဟာလောကားပန်း ၃-ပွင့်ကို လှူဒါန်းခဲ့ဘူး
သောကောင်းမှုကြောင့် တာဝတိံသာ နတ်
ပြည်၌ ရတနာတို့ဖြင့်တန်းဆာဆင်ထားသော
“ကဏ္ဍကရီ” ဗိမာန်ရှင် နတ်သား ဖြစ်ရလေ
သည်။ ထိုမှနောက်၌ သိကြားမင်း၊ စကြာမင်း၊
ပဒေသရာဇ်မင်း အကြိမ်ကြိမ်ဖြစ်၍ နောက်
ဆုံးဘဝ၌ သာဝတ္ထိမြို့ အလွန် ကြွယ်ဝချမ်း
သာသော ‘မဟာသာလ’ အမျိုး၌ ဖြစ်လျက်
၇-နှစ်သားအရွယ်ကပင် တေဝိဇ္ဇာ၊ ဆဋ္ဌာဘိည၊
ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တ ရဟန္တာ ဖြစ်ရ လေသည်။)
အာယသ္မာ တိကဏ္ဍကရပုပ္ဖိယော ထေရော။
အပ၊ ၂။ ၈၇။

တိကဏ္ဍကိဝန (န) [တိကဏ္ဍကိ+ဝန] (၁)
တိကဏ္ဍကိ-အမည်ရှိသော တော။ (ဆူးလေ
ရှိသော တော၊ ဆူးလေတော။ သျှ၊ မြန်။)
(၂) ၃-ခုသော ခံချုံ့ရှိသော တော၊ ခံချုံ့
တော။ (၁) ကေ သမယံ ဘဂဝါ သာကေ-
တေ ဝိရဟတိ တိကဏ္ဍကိဝနော။ အံ၊ ၂။ ၁၄၉။
(၂) ကဏ္ဍကိဝန (သံ၊ ဋီ၊ ၃။ ၂၉၃။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။
၅၁၆)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

တိကဏ္ဍကိသုတ္တ (န) [တိကဏ္ဍကိ + သုတ္တ]
တိကဏ္ဍကိ-သုတ်၊ အခါတပါး မြတ်စွာဘုရား
သာကေတမြို့အနီး ဆူးလေ (ခံပင်) တော
အတွင်း၌ သီတင်းသုံး နေတော်မူစဉ် ရံဖန်
ရံခါ စက်ဆုပ်ရွံရှာဖွယ် မရှိသော အာရုံ၌
စက်ဆုပ်ရွံရှာဖွယ်၊ စက်ဆုပ်ရွံရှာဖွယ်ရှိသော
အာရုံ၌ စက်ဆုပ်ရွံရှာဖွယ်မရှိ၊ စက်ဆုပ်ရွံရှာ
ဖွယ် ရှိ-မရှိသော အာရုံ၌ စက်ဆုပ်ရွံရှာဖွယ်၊
ယင်း-အာရုံ ၂-ပါး၌ပင် စက်ဆုပ်ရွံရှာဖွယ်မရှိ-
ဟု အမှတ် ‘သညာ’ ရှိသူများနှင့် ထိုအမှတ်
‘သညာ’ ၂-ပါးကို ကြဉ်ဖယ်၍ လျစ်လျူရှု
လျက် အောက်မေ့မှု ‘သတိ’၊ ဆင်ခြင်ဉာဏ်
‘သမ္မဇဉ်’ ရှိသူ၏ အကျိုးထူးတရားများကို
ခွဲခြား၍ ရဟန်းတို့အား ဟောပြော သုတ်။

အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ ပဉ္စကနိပါတ်ပါဠိ၊ ၃-ပဏ္ဏာသက၊ ၅-ဝဂ်၊ ၄-သုတ်။ အံ၊ ၂။ ၁၄၉၊ ၁၅၀။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၅၂။

တိကဏ္ဍ (ပ) [တိ + ကဏ္ဍ] တိကဏ္ဍ-ပုဏ္ဏား။ အဋ္ဌမေ တိကဏ္ဍော (အံ၊ ၁။ ၁၆၃) တိ တဿ နာမံ။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၁၄၄။

တိကဏ္ဍသုတ္တ (န) [တိကဏ္ဍ + သုတ္တ] တိကဏ္ဍသုတ်။ ပုဏ္ဏားတို့ ချီးမွမ်းပြောဆိုအပ်သော တေဝိဇ္ဇ-ပုဂ္ဂိုလ်၏ မြတ်စွာဘုရားသာသနာတော်တွင်း၌ ဖြစ်သော တေဝိဇ္ဇ-ပုဂ္ဂိုလ်မှ တပါး တခြားဖြစ်ပုံနှင့် ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိ၊ ဒိဗ္ဗစက္ခု၊ အာသဝက္ခယ-ဉာဏ် ၃-ပါးနှင့် ပြည့်စုံသူကိုသာ “တေဝိဇ္ဇ” ခေါ်ဆိုထိုက်၍ သူတပါးတို့ ပြောဆိုအပ်သောစကားကို အတုလိုက်၍ ပြောဆိုတတ်ကာမျှဖြစ်သူကို “တေဝိဇ္ဇ” မခေါ်ဆိုထိုက်ပုံ အကြောင်းကို တိကဏ္ဍ-ပုဏ္ဏားအား ခွဲခြားဟောပြောသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ တိကနိပါတ်ပါဠိ၊ ၂-ပဏ္ဏာသက၊ ၁-ဝဂ်၊ ၈-သုတ်။ အံ၊ ၁။ ၁၆၃-၆။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၁၄၄-၉။

တိကဏ္ဍိပုပ္ဖ (န) [တိကဏ္ဍိ = တိ + ကဏ္ဍိ + ပုပ္ဖ] တိကဏ္ဍိ-အမည်ရှိသော ပန်း(ခရမ်း ၃-ပွင့်?)။ (ဆည်းလည်းပန်း။ မြန်။) တိကဏ္ဍိပုပ္ဖ ပဂ္ဂယ၊ သကံ စိတ္တံ ပသာဒယိ။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၁၇။

တိကဏ္ဍိပုပ္ဖိယ (တိ) [တိကဏ္ဍိပုပ္ဖ + ဣယ] တိကဏ္ဍိပုပ္ဖိယ-အမည် ရှိသော၊ တိကဏ္ဍိ (ဆည်းလည်း) ပန်းဖြင့် ပူဇော်ခဲ့ဘူးသော၊ ထေရ်။ (ထိုထေရ်သည် ဤဘဒ္ဒကမ္ဘာမှ ၉၁-ကမ္ဘာထက်၌ ပွင့်တော်မူသော ဝိပဿီမြတ်စွာဘုရားအား ဆည်းလည်းပန်းဖြင့် ပူဇော်ခဲ့ဘူးသော ကောင်းမှုကြောင့် အပါယ် ၄-ပါး မလားရပဲ ၇၃-ကမ္ဘာထက်၌ ရတနာ ၇-ပါးနှင့် ပြည့်စုံသော “ရမတ္ထမ” မည်သော စကြာမင်း ၄-ကြိမ် ဖြစ်ပြီးနောက် ဤဘုရားရှင်လက်ထက်၌ ဆဋ္ဌာဘိည၊ ပဋိသမ္ဘိဒါ-

ပတ္တ ရဟန္တာ ဖြစ်ရလေသည်။) အာယသ္မာ တိကဏ္ဍိပုပ္ဖိယော ထေရော။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၁၈။

တိကတိက (န) [တိက + တိက။ တိက + ဥပ-လက္ခိတ = ဝိသိဋ္ဌ + တိက။ အလယ်ပုဒ် ကျေ။] တိကတိက-ပဋ္ဌာန်း၊ (က) တိက် (တရား-၃ ပါး) ဖြင့်-မှတ်-အထူးပြု-အပ်သော တိက် (တရား ၃-ပါး)။ (ခ) တိက်ဖြင့်-မှတ်-အထူးပြု-အပ်သော တိက်ကိုပြရာ ပဋ္ဌာန်းကျမ်း။ တိကတိကဉ္စေ ခုကဒုကဉ္စေ။ ပဋ္ဌာန၊ ၁။ ၁၅ — ၈။ အံ၊ ၁။ ၄၊ ၁။ ၁၀။ ဒီ၊ ၁။ ၁။ ၁၃။ တိကတိကဉ္စေဝါတိ တိကတိကပဋ္ဌာနံ။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၄၀၆။ (-၄၁။) တိကဒုက-လည်း ကြည့်။

တိကတိကပဋ္ဌာန (န) [တိကတိက + ပဋ္ဌာန] တိကတိက-ပဋ္ဌာန်း၊ (က) တိက်တို့ကို တိက်တို့၌ ထည့်သွင်း၍ ဟောအပ်သော ပဋ္ဌာန်းကျမ်း။ (ခ) တိက်တို့ကို တိက်တို့ဖြင့် အထူးထူး အပြားပြား ဝေဖန်ရာ ပဋ္ဌာန်းကျမ်း။ (ဂ) တိက်တို့ကို တိက်တို့နှင့် နှိုင်းနှိုင်း ဉာဏ်၏ဖြစ်ရာ ပဋ္ဌာန်းကျမ်း။ (က) တိကေ တိကေသုယေဝ ပက္ခိပိတာ တိကတိကပဋ္ဌာနနာမ။ အံ၊ ၁။ ၄၊ ၁။ ၁၀။ (-အံ၊ ၄၊ ၂။ ၂၄၁၊ ၄၉၃။ မော၊ စန္ဒေဒနီ။ ၄၇၁။) (ခ) (ဂ) ဒုကတိကပဋ္ဌာန (မူလဋီ၊ ၂။ ၂၀၃။ အနုဋီ၊ ၂။ ၂၇၃) နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

တိကတ္တယ (န) [တိက + တယ] တိက် ၃-ပါး အပေါင်း။ ကတာဒိတိ တိကတ္တယဿ ဝတ္တဗ္ဗ-ပယောဇနံ န ဘဝိဿတိ။ ဝဇီရ။ ၂၆၄။

တိကဒုက (န) [တိက + ဒုက။ တိက + ဥပလက္ခိ-တ = ဝိသိဋ္ဌ + ဒုက။ အလယ်ပုဒ် ကျေ။] (က) တိက်ဖြင့်-မှတ်-အထူးပြု-အပ်သော ဒုက် (တရား ၂-ပါး)။ (ခ) တိက်ဖြင့်-မှတ်-အထူးပြု-အပ်သော ဒုက်ကို ပြရာ ပဋ္ဌာန်းကျမ်း။ ဒုကတိကဉ္စေ တိကဒုကဉ္စေ။ အံ၊ ၄၊ ၁။ ၁၀။ မော၊ စန္ဒေဒနီ။ ၄၇၁ — ၄။ န တိက-

ဒုက (မူလဋီ၊ ၃။ ၁၉၈) နှိ တိကေန ဥပလက္ခိ-
တံ ဒုကံ တိကဒုကံ၊ တိကဝိသိဋ္ဌံ ဝါ ဒုကန္တိ
တထာ၊ မဇ္ဈိ၊ ၂။ ၂၆၃။ (- အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၇၉။
ဒီ၊ ၁။ ၁၃၈။ မ၊ ၁။ ၂။ ၁၆၅။ မူလဋီ၊ ၁။ ၃၃။)

တိကဒုကဗျာန (န) [တိကဒုက+ဗျာန] တိက-
ဗျာန(နှင့်) ဒုကဗျာန၊ ပဉ္စကနည်း၌ ပ, ဒု,
တ-ဗျာန ၃-ပါးအပေါင်း (နှင့်) စတုက္ကနည်း
၌ ပ, ဒု, ဗျာန ၂-ပါး အပေါင်း။ အာရမ္မ-
ဏေတိ ပီတိဖရဏတာသုခဖရဏတာသိသေန
ဝုတ္တာနံ တိကဒုကဗျာနာနံ အာရမ္မဏေ။
အနုဋီ၊ ၂။ ၂၀၅။

တိကဒုကပဋိမဏ္ဍိတ (တိ) [တိကဒုက+ပဋိမဏ္ဍိ-
တ] တိကံ, ဒုကံ-တို့ဖြင့် တန်းဆာဆင်အပ်
သော (ဓမ္မသင်္ဂဏီကျမ်း-စသည်)။ တိက-
ဒုကပဋိမဏ္ဍိတံ ဓမ္မသင်္ဂဏီပကရဏံ။ မိလိန္ဒ။
၁၂။

တိကဒုကပဋ္ဌာန (န) [တိကဒုက+ပဋ္ဌာန] တိက-
ဒုက-ပဋ္ဌာနံ၊ (က) တိကံတို့၌ ဒုကံတို့ကို
ထည့်သွင်း၍ ဟောအပ်သော ပဋ္ဌာနံကျမ်း။
(ခ) တိကံတို့ကို ဒုကံတို့ဖြင့် အထူးထူး အ
ပြားပြား ဝေဖန်ရာ ပဋ္ဌာနံကျမ်း။ (ဂ)
တိကံတို့ကို ဒုကံတို့နှင့် နှိုင်းနှိုင်း ဉာဏ်၏ ဖြစ်
ရာ ပဋ္ဌာနံကျမ်း။ (က) ဒုကသတံ ဂဟေ-
တွာ ဒွါဝိသတိယာ တိကေသု ပက္ခိပိတွာ
တိကဒုကပဋ္ဌာနံ နာမ ဒသိတံ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။
၁၀။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၃၄၁၊ ၄၀၅၊ ၄၉၃။ (-မော၊
စန္ဒေဒနီ၊ ၄၈၂-၄။) (ခ) (ဂ) ဒုကတိက-
ပဋ္ဌာန (မူလဋီ၊ ၃။ ၂၀၃။ အနုဋီ၊ ၃။ ၂၇၃)-နှင့်
ယှဉ်ကြည့်။

တိကဒုကပဒ (န) [တိကဒုက+ပဒ] တိကပုဒ်
(နှင့်) ဒုကပုဒ်။ တိကဒုကပဒေဟိ စက္ခု-
ဝိညာဏာဒိဝစနေဟိ, ဖဿာဒိဝစနေဟိ စ
ကထိတာ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၃၀။ (-မ၊ ၁။ ၂။ ၁၆၅။)

တိကဒုကဘာဇန (န) [တိကဒုက+ဘာဇန]
(က) တိကံ, ဒုကံတို့ကို ဝေဖန်ခြင်း။ (ခ)

တိကံ, ဒုကံတို့ကို ဝေဖန် - ရာ - ကြောင်း
(နိက္ခေပကဏ္ဍ-စသည်)။ အဘိဓမ္မေ ကေ-
မေကံ တိကဒုကဘာဇနံ ကေမေကဉ္စ စိတ္တ-
ဝါရဘာဇနံ ကော ဓမ္မက္ခန္ဓော။ အဘိ၊ ၄။ ၁။
၂၇။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၃။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၅။ နိက္ခေပကဏ္ဍ-
အဋ္ဌကထာကဏ္ဍံ တိကဒုကဘာဇနံ နာမ။
အဋ္ဌသာ၊ ယော။ ၃။ တိကဒုကဘာဇနံ
နိက္ခေပကဏ္ဍအဋ္ဌကထာကဏ္ဍဝသေန ဝေဒိ-
တဗ္ဗံ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၀၅။ (- ၁၀၆။ ဝိမတိ၊
၁။ ၂၃။ သီ၊ ၁။ ၁။ ၁၃၄။)

တိကဒုကဘာဇနီယပဒ (န) [တိကဒုက + ဘာ-
ဇနီယ+ပဒ] တိကံ, ဒုကံတို့ကို ဝေဖန် - ရာ -
ကြောင်း - ဖြစ်သော ပုဒ်။ သဗ္ဗေသမ္ပိ တိက-
ဒုကဘာဇနီယပဒါနံ အတ္ထော။ အဘိ၊ ၄။ ၁။
၄၃၈။

တိကဒုက္ကဋ္ဌ (န) [တိက+ဒုက္ကဋ္ဌ] တိကဒုက္ကဋ္ဌ
အာပတ်၊ ၃-ပါးအတိုင်းအရှည်ရှိသော ဒုက္ကဋ္ဌ
အာပတ်၊ ဒုက္ကဋ္ဌအာပတ်တို့၏ ၃-ပါး အ
ပေါင်း။ အဓမ္မကမ္မေ တိကဒုက္ကဋ္ဌံ။ ကင်္ခါ။
၁၉၉၊ ၂၀၀။ (-ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၁။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၃၂၅။ ကင်္ခါ။ ၂၀၃။ ဝိ၊ ၄။ ၂၅၇၊ ၃၇၆။ ဝိမတိ၊
၁။ ၁၂၅။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ ၂။ ၁၉၃။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊
ဋီ၊ ၂။ ၁၉၉၆၊ ၂၀၇၄။ သီ၊ ၁။ ၁။ ၁၃၅။)
တိကပါစိတ္တိယ-လည်း ကြည့်။

တိကဒွယ (န) [တိက+ဒွယ] တိကံတို့၏ ၂-ပါး
တို့၏ အပေါင်း၊ ၃-ပါးစီ အတိုင်း အရှည် ရှိ
သော တရား ၂-ပါး အပေါင်း၊ တရားတို့၏
၃-ပါးတွဲ ၂-တွဲ။ မဇ္ဈေ တိကဒွယံ ဖလဝသေ-
နေဝ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၆၄။

တိကဒွယဝိမိ (ပု) [တိကဒွယ+ဝိမိ] (ကုသလ,
ဝေဒနာ)တိကံ ၂-ပါးအပေါင်းတို့၏ အထူး
အပြား။ ဝဇ္ဇကမ္မပဘေဒဉ္စ၊ တိကဒွယဝိမိ
တထာ။ ကင်္ခါ။ ၁၀၉။ တိကဒွယဝိမိန္တိ ကု-
သလတ္တိကဝေဒနာတ္တိကဝိမိ။ ကင်္ခါ။ ၁၁၂။
တထာ တိကဒွယဝိမိ ကုသလတ္တိကဝေဒ-

နာတ္တိကာနံ ဒိန္နံ ပကာရဉ္စ။ ကင်္ခါယော၊
မဟာဋီ၊ ၁။ ၃၄၀။

တိကနယ (ပု) [တိက^၁ + နယ] ၃-ပါးအတိုင်း
အရှည်ရှိသောဝါရတို့ကိုသိကြောင်းဖြစ်သော
အစီအရင်‘နည်း’။ အာဝါသိကေန အာဝါသိ-
ကာ ကေသတပဉ္စသတ္တတိ တိကနယတော။
ဝိ၊ ၃။ ၂၄၄။

တိကနိဒ္ဒေသ (ပု) [တိက^၁ + နိဒ္ဒေသ] (၁) ၃-ပါး
အတိုင်းအရှည်ရှိသော နည်းတို့ကို အကျယ်
ညွှန်းပြကြောင်း(ပါဠိတော်)။ (၂) ၃-ပါး အ
တိုင်းအရှည်ရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို အကျယ်
ညွှန်းပြရာ (ပါဠိတော်)။ (၁) သဗ္ဗေကုသ-
လာ ဓမ္မာ တိဟိ တိကနိဒ္ဒေသေဟိ နိဒ္ဒိသိ-
ယန္တိ။ ပေဋကော။ ၃၃၆။ (၂) တိကနိဒ္ဒေသေ
ဒုဿီလောတိ နိဿီလော။ အဘိ၊ ၁။ ၁၂၇။

တိကနိပါတ (တိ) [တိက^၁ + နိပါတ] တိကနိပါတ်၊
၃-ပါး ၃-ပါးသော ဂါထာ-စသည်တို့ကို -
ကျစေ - ချသွင်း - ခြင်း ရှိသော (စကား၊
ကျမ်း၊ အပိုင်း အခန်း)။ (ယင်း-နိပါတ်
သည်—အင်္ဂုတ္တိုရ်၊ ဣတိဝုတ်၊ ထေရဂါထာ၊
ထေရီဂါထာ၊ ဇာတ်-တို့၌ ၃-ခုမြောက်နိပါတ်
ဖြစ်သည်။ အံ၊ ၁။ ၉၉-၃၀၅။ ဣတိဝုတ်။ ၂၂၆-
၂၆၃။ ထေရ။ ၂၆၃-ဂ။ ထေရီ။ ၃၈၄-၆။ ဇာ၊
၁။ ၇၁-၉၂။) တိကနိပါတတော ပဋ္ဌာယ
ဟေဋ္ဌာ (ဝိ၊ ၁။ ၁၂၅)တိ ကေနိပါတ ဒုက-
နိပါတေ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၁။
(-ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၆၄။ အံ၊ ၁။ ၁၂။ အံ၊ ၁။ ၂။
၆၉၊ ၃၁၄။ ဓမ္မာ၊ ၁။ ၂။ ၃၆၁။ ဣတိဝုတ်၊ ၁။ ၂။
ထေရ၊ ၁။ ၃၁၄၃၄။ ထေရီ၊ ၁။ ၄၇။ သီ၊ ၁။
သင်္ဂဟ။ ၁။ ၃၂။ သီ၊ ၁။ သင်္ဂဟ။ ၁။ ၁၇။ ဒီ၊ ၁။ ၃။
၁၉၀။ မ၊ ၁။ ၂။ ၂၃။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၇၅။) ကေ-
နိပါတ (ထေရ၊ ၁။ ၁။ ၃)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

တိကန္တ (တိ) [တိက^၁ + အန္တ] ပုဒ် ၃-ခုတို့၏-
အပေါင်း-အစု-လျှင် အဆုံးရှိသော(အမေး

ပုစ္ဆာ)။ ပုန တဒေဝါဒိ* ကတွာ တိကန္တာ စ။
အဘိ၊ ၁။ ၁။ ၃၉၆။

တိကန္တရ (န) [တိက + အန္တရ] တိက်တပါး၊
တပါးတခြားသော တိက်။ န စ ကေဝလံ
တိကန္တရေယေဝ။ မူလဋီ၊ ၃။ ၂၀၅။ (-ဒီ၊ ၁။
၃။ ၁၈၉။)

တိကန္တရဒေသနာ (ထိ) [တိကန္တရ + ဒေသနာ]
တိက်တပါးကိုဟောခြင်း၊ တပါးတခြားသော
တိက်ကို ဟောခြင်း။ အပိ စ အဝယဝါနံ
အနေကဘေဒတာဒဿနတ္ထာ တိကန္တရဒေသ-
နာ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၄၀။

တိကန္တရပဒ (န) [တိကန္တရ + ပဒ] တိက် တပါး
၌-ဖြစ်-ပါဝင်-သော ပုဒ်၊ တပါးတခြား
သော တိက်၌ - ဖြစ် - ပါဝင် - သော ပုဒ်။
သံယောဂေါတိတိကန္တရပဒဝသေန သံယော-
ဇနံ၊ တထာ သင်္ဂဟောတိ အတ္ထော။ အနုဋီ၊
၂။ ၁၀၆။

တိကန္တရပါဠိ (ထိ) [တိကန္တရ + ပါဠိ] တိက်တပါး
၌-ဖြစ်-လာ-သော ပါဠိ၊ တပါး တခြား
သော တိက်၌ - ဖြစ် - လာ - သော ပါဠိ၊
တပါး တခြားသော တိက်၏ ပါဠိ။ တံ ပါဠိ-
ဂတိ* တိကန္တရပါဠိယာ ဒဿေန္တော “ကုသ-
လတ္တိကေပိ ဟိ”တိအာဒိမာဟ။ အနုဋီ၊ ၃။
၃၁၅။

တိကပဋ္ဌာန (န) [တိက + ပဋ္ဌာန] တိကပဋ္ဌာန်း၊
(က) တိက်တို့ဖြင့် အထူးထူး အပြားပြား
(ဟေတု၊ အာရမ္မဏ-စသော အားဖြင့်) ထင်
စွာပြ-ရာ-ကြောင်း-ကျမ်း။ (ခ) တိက်တို့
၏ အစွမ်းအားဖြင့် သဗ္ဗညုတဉာဏ်၏ ဖြစ်ရာ
ကျမ်း။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ဟိ အနုလောမပဋ္ဌာ-
နေ ဒွါဝိသတိ တိကေ နိဿာယ တိကပဋ္ဌာနံ
နာမ နိဒ္ဒိဋ္ဌံ။ အဘိ၊ ၁။ ၁။ ၁၀။ အဘိ၊ ၁။ ၃။
၃၄၁။ မော စန္ဒေဒနီ၊ ၄၆၁။ (-အဘိ၊ ၁။ ၃။
၃၉၄၊ ၄၀၅၊ ၄၀၆၊ ၄၁၀။ မူလဋီ၊ ၃။ ၁၆၆။ သီ၊

ဋီ၊သစ်၊၁။၃၇။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၇) ဧတ္ထ စ ဒုက-
တိကပဋ္ဌာနာဒိသု ဝိသေသိတဗ္ဗေဟိ တိကေဟိ
ပဋ္ဌာနံ တိကပဋ္ဌာနံ။ မူလဋီ၊၃။၂၀၃။ (က)
တိကေဟိ ပဋ္ဌာနန္တိ တိကေဟိ နာနပ္ပကာရ-
တော ပစ္စယဝိဘာဝနံ။ (ခ) တိကေဟိ ဝါ
ဉာဏဿပဝတ္တနဋ္ဌာနံ။ အနုဋီ၊၃။၂၇၃-ချည်း။

တိကပဒ (န) [တိက+ပဒ] တိကံပုဒ်၊ ၃-ပါး
အတိုင်းအရှည် ရှိသော ပုဒ်၊ ၃-ပါးတွဲ ပုဒ်။
အယံ ဆသဋ္ဌိ တိကပဒါနိ ဒွေ စ ဒုကပဒ-
သတာနိ သဒ္ဓိပိတော နိက္ခိတ္တာ ဗာဟိရမာတိ-
ကာ နာမ။ အဘိဋ္ဌ၊၃။၂။ (- နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။
၂၆၉။ အနုဋီ၊၃။၂၉။)

တိကပဒနာနတ္ထ (န) [တိကပဒ+နာနတ္ထ] တိကံ
ပုဒ်၏-ထူးထူး-ခြားနား-သည်၏ အဖြစ်။
တိကပဒနာနတ္ထမတ္ထေန ဝိနာ မူလာဝသာန-
ဝသေန သဒ္ဓိသတံ သန္ဓာယ“န တာယေဝါ”-
တိ ဝုတ္တံ။ မူလဋီ၊၃။၂၀၄-၅။

တိကပဒဝစန (န) [တိကပဒ+ဝစန] ပုဒ် ၃-ခု
အပေါင်း - ၃-ပါးတွဲပုဒ် - ကို ဟောဆိုခြင်း။
ကတ္ထစိ တိကပဒဝစန။ ဝဇီရ။၂၅၉။

တိကပရိစ္ဆေဒ (ပု) [တိက+ပရိစ္ဆေဒ] တိကံ
အပိုင်း အခြား၊ ၃-ပါး အတိုင်းအရှည်ရှိ
သော (သံဃာဒိသေသ် အာပတ်-စသည်
တို့၏) အပိုင်းအခြား။ တိကပရိစ္ဆေဒေါ
ဩလောကေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၁။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ။၃၂၄။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။
၃၂၅။ သိ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၃၅။)

တိကပါမိတ္တိယ (န) [တိက+ပါမိတ္တိယ] တိက
ပါမိတ်အာပတ်၊ ၃-ပါး အတိုင်းအရှည်ရှိသော
ပါမိတ်အာပတ်၊ ပါမိတ်အာပတ် ၃-ပါး
အပေါင်း။ တိကပါမိတ္တိယံ ဝါ တိကဒုက္ကဋ် ဝါ
အညတရံ ဝါ အာပတ္တိ* တိကပရိစ္ဆေဒ
ပဿတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၂၅။
တိကပါမိတ္တိယ (ကခါ။၁၆၄) နှိ တိဏိ ပရိမာ-

ဏာနိ အဿာတိ တိကံ၊ တိကဉ္စ တံ ပါမိတ္တိ-
ယဉ္ဇာတိ တိကပါမိတ္တိယံ။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၀၄။
ကခါ၊ယော၊မဟာဋီ၊၃။၉၈။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၄။
ကခါ။၁၉၉။ ဝဇီရ။၂၁၉။၂၂၀။၂၄၃။၂၅၇။
၂၇၆။၃၂၈။ သာရတ္ထ၊၂။၄၀၁။ ဝိမတိ၊၁။
၃၂၄။)

တိကပါဋိဒေသနီယ (န) [တိက+ပါဋိဒေသနီယ]
၃-ပါး အတိုင်းအရှည် ရှိသော ပါဋိဒေသနီယ
အာပတ်။ တိကပါဋိဒေသနီယံ။ ကခါ။၂၇၂။
အညာတိကာယအညာတိကသညီဝေမတိက-
ဉာတိကသညီနံ ဝသေန တိကပါဋိဒေသနီယံ။
ကခါ၊ယော၊မဟာဋီ၊၄။၂၉၈။

တိကပေယျာလ (ပု) [တိက+ပေယျာလ] ၃-
ပါးတွဲတရားတို့ကို - ချဲ့ - စောင့် - စွမ်းနိုင်
သော (မိဂပဒဝဋ္ဋေန ဒေသနာတော်နည်း)။
အယံ တိကပေယျာလော နာမ။ သိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၃၂။

တိကဘောဇန (န) [တိက+ဘူဠိတဗ္ဗ+ဘောဇ-
န။ တိက+အနုညာတ+ဘောဇန။ အလယ်
ပုဒ်ကျေ။] တိက-ဘောဇဉ်။ (၁) ၃-ပါးသော
ရဟန်းတို့ (တပေါင်းတည်း ခံယူ၍) စား -
သင့် - ထိုက် - ကောင်း - သော ဘောဇဉ်။
(၂) ၃-ပါးသော အကျိုးထူးတို့ကို - စွဲယူ -
အကြောင်းပြု - ၍ ခွင့်ပြုအပ်သောဘောဇဉ်။
(၁) တိကဘောဇန(ဝိ၊၄။၃၅၇) နှိ ဧတ္ထ တိဟိ
ဇနေဟိ ဘူဠိတဗ္ဗဘောဇနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၁။
တိကဘောဇနန္တိ တိဟိ ဘူဠိတဗ္ဗဘောဇနံ။
“တိကဘောဇနီယ” နှိပိ ပါဌော။ ဝဇီရ။
၅၃၂။ (-သာရတ္ထ၊၃။၄၁၅။ ဝိမတိ၊၂။၂၅၄။)
(၂) တယော အတ္ထဝသေ ပဋိစ္စ အနုညာ-
တတ္တာပိ “တိကဘောဇန” နှိ ဝဒန္တိ။ သိ၊ဋီ၊
၂။၁၆၄။ (၁) သိလမရှိသော ရဟန်းတို့ကို
နှိပ်ခြင်း၊ (၂) သံဃာသင်းကဲ့မဲ့ မရှိပဲ သိလ
ရှိသော ရဟန်းတို့ ချမ်းသာစွာနေခြင်း၊ (၃)
အမျိုးဒါယကာတို့၏ သဒ္ဓါတရားကို စောင့်

ရှောက်ခြင်း (ဝဇီရ)၊ (၁) သီလမရှိသော ရဟန်းတို့ကို နှိပ်ခြင်းဖြင့် သီလရှိသော ရဟန်းတို့ ချမ်းသာစွာနေခြင်း၊ (၂) သံဃာသင်း မခွဲနိုင်ခြင်း၊ (၃) အမျိုးဒါယကာတို့၏ သဒ္ဓါတရားကို စောင့်ရှောက်ခြင်း (သံဠုဒ္ဓိ)၊ ဤအကျိုးထူး ၃-ပါးကို စွဲယူပညတ်အပ်သောဘောဇဉ်ကို “တိကဘောဇဉ်” ဟု ခေါ်သည် (ဝိ၊ ၄။ ၃၅၈။ ဝိ၊ ၅။ ၂၂၂-၃။ သံ၊ ၁။ ၄၁၈။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၅-၆။ ဝဇီရ၊ ၅၃၃။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၄)။ ထမင်းစားကြွပါစသည်ဖြင့် ရဟန်းတို့အား မအပ်သော ပင့်ဖိတ်ခြင်းကို သာယာ၍ ရဟန်း ၃-ပါး တပေါင်းတည်း အလှူခံယူအပ်သော (ထမင်း၊ ဆန်၊ မှည့်က်၊ မုယောမုံ၊ ငါး၊ အမဲ အားဖြင့်) ဘောဇဉ် ၅-ပါးတို့တွင် တပါးပါးကို စားသော်လည်း အာပတ်အပြစ်မရှိ၊ ၄-ပါး၊ ၄-ပါးထက်လွန်သော ရဟန်းတို့ခံယူ စားသော်သာ ဂဏဘောဇဉ် (ဝိ၊ ၂။ ၉၇—၁၀၂) ဖြစ်၍ အာပတ်အပြစ် ရှိသည် (ဝဇီရ၊ ၅၅၇-၈။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၄)။

တိကဘောဇနိယ (န) [တိက + ဘူတိတဗ္ဗ + ဘောဇနိယ] တိက ဘောဇဉ်၊ ၃ ပါးသော ရဟန်းတို့ (တပေါင်းတည်း ခံယူ၍) စား - သင့် - ထိုက် - ကောင်း - သော ဘောဇဉ်။ တိကဘောဇန(၁)-ကြည့်။

တိကမာတိကာ (ထိ) [တိက + မာတိကာ] တိကတို့၏ အကျဉ်းချုပ် ‘မာတိကာ’၊ ၃-ပါးတို့တရားတို့၏ အဓိအလား မျိုးပြန့်ပွားသော စကားခေါင်းစဉ်။ တတ္ထ တိကမာတိကာ အာဒိ၊ တိကမာတိကာယပိ ကုသလတ္တိကံ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၇၉။ (- အနုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၉၈။) မာတိကာ (မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၁၀၄။ ဝိနယာလင်္ကာ၊ ၁။ ၁၀) - နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

တိကမုတ္တက (တိ) [တိက + မုတ္တက] တိကမုတ်၊ ၃-ပါးတို့ တရား - မှလွတ် - ချွံမပါဝင် - သော (တရား)။ ဝေဒနာရူပနိဗ္ဗာနာနိ ပန တိက-

မုတ္တကာနိ ပဋိစ္စာဒိနိယမံ ပစ္စယုပ္ပန္နဝစနဉ္စ န လဘန္တိ။ မူလဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၃၈။

တိကမူလကောဝသာန (တိ) [တိကမူလ + ကောဝသာန] ၃-ပဒ အစ၊ ၁-ပဒ အဆုံး ရှိသော (ပုစ္ဆာ)။ (သိယာ ကုသလဉ္စ အကုသလဉ္စ အဗျာကတဉ္စ ဓမ္မံ ပဋိစ္စ ကုသလော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇေယျ ဟေတုပစ္စယာ-စသော ပုစ္ဆာ။) တိကမူလကောဝသာနာ တိဿော။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၉၇။

တိကမူလက (တိ) [တိကမူလ + က] ၃-ပါးတို့ တရား ဟူသော - အရင်းခံ - မူတည်ပုဒ် - ရှိသော (ဝါရ)။ ဒုကေ အာဒါယ တိကေသု ပက္ခိပိတော ဒေသိတဝါရေ တိကမူလကောနာမ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၅။ (- ယမက၊ ၂။ ၅၉။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၈။)

တိကမူလတိကာဝသာန (တိ) [တိကမူလ + တိကာဝသာန] ၃-ပဒ အစ၊ ၃-ပဒ အဆုံး ရှိသော (ပုစ္ဆာ)။ တိကမူလတိကာဝသာနာ ကောတိ ဝေမေတာ မူလဝသေနာပိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၉၇။

တိကမူလဒုကာဝသာန (တိ) [တိကမူလ + ဒုကာဝသာန] ၃-ပဒ အစ၊ ၂-ပဒ အဆုံး ရှိသော (ပုစ္ဆာ)။ တိကမူလဒုကာဝသာနာ တိဿော။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၉၇။

တိကယောဇနာ (ထိ) [တိက + ယောဇနာ] တိကတို့ကို ယှဉ်တွဲခြင်း၊ ဒုက်တို့၌ ဒုက်ပုဒ်တို့ကို ထည့်သွင်း၍ တိက်ဖြစ်အောင် ယှဉ်တွဲခြင်း။ ဒုကာနံ ဒုကန္တရေဟိ လဗ္ဗမာနာ တိကယောဇနာ ဝိညာတုံ။ မူလဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၄၂။ (- အနုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၄၉။)

တိကဝါရဝဏ္ဏနာ (ထိ) [တိကဝါရ + ဝဏ္ဏနာ] တိကဝါရ-၏အဖွင့်၊ ၃-ပါးတို့ တရားတို့ကို အလှည့်ကျဟောရာ ပါဠိတော်၏အဖွင့် (အဋ္ဌကထာ၊ ၄၊ ၄၊ ၁)။ တိကဝါရဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၇။ သာရတ္ထ၊၃။၄၇၃။ ဝိမတိ၊၂။၂၀၈။

တိကဝိနိမုတ္တ (တိ) [တိက+ဝိနိမုတ္တ] တိကမုတ်၊ ၃-ပါးတုံတရား - မှလွတ် - ခွဲမပါဝင် - သော (တရား)။ မဂ္ဂဖလာနိ ဣဒ တိကဝိနိမုတ္တဓမ္မာ နာမ ဇာတာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၁၇၄။

တိကသံဃာဒိသေသ (ပု) [တိက+သံဃာဒိ-သေသ] တိကသံဃာဒိသေသ၊ ၃-ပါးအတိုင်း အရှည်ရှိသော သံဃာဒိသေသ၊ သံဃာဒိသေသ ၃-ပါး။ တိကပရိစ္ဆေဒံ ဩလောကေန္တောပိ တိကသံဃာဒိသေသံ ဝါ တိကပါစိတ္တိယံ ဝါ ... ပဿတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၂။ (-ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၂၀၇၄။)

တိကသန္နိပါတ (ပု) [တိက+သန္နိပါတ] (စက္ခု-ပသာဒ၊ ရူပါရုံ၊ စက္ခုဝိညာဉ်-စသော) ၃-ပါးအတိုင်းအရှည်ရှိသော တရားတို့၏ - ပေါင်းဆုံကျရောက် - အညီအညွတ်စုဝေး - ခြင်း။ တိကသန္နိပါတသင်္ခါတဿ ပန အတ္တနောကာရဏဿ ဝသေန ပဝေဒိတတ္တာ သန္နိပါတပစ္စုပ္ပန်နော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၉၃။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၄၁။)

တိကသန္နိပါတပစ္စုပ္ပန် (တိ) [တိကသန္နိပါတ+ပစ္စုပ္ပန်] (စက္ခုပသာဒ၊ ရူပါရုံ၊ စက္ခုဝိညာဉ်-စသော) ၃-ပါးအတိုင်းအရှည်ရှိသော တရားတို့၏ - ပေါင်းဆုံ ကျရောက် - အညီအညွတ်စုဝေး - ခြင်း အခြင်းအရာအားဖြင့် ရှေးရှုထင်သော။ “တိကသန္နိပါတပစ္စုပ္ပန်နော”တိ ဝုတ္တတ္တာ သမောဓာနဋ္ဌေန အဘိညေယျော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၀။ သန္နိပါတပစ္စုပ္ပန် (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၂) - နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

တိကသမုဋ္ဌာန (တိ) [တိက+သမုဋ္ဌာန] ၃-ပါးသောတရားတို့ကြောင့်ဖြစ်သော၊ ၃-ပါးသော ဖြစ်ကြောင်း ‘သမုဋ္ဌာန်’ရှိသော၊ (ကာယစိတ္တ၊ ဝါစာစိတ္တ၊ ကာယဝါစာစိတ္တ-ဟူသော)

သမုဋ္ဌာန် ၃-ပါးရှိသော (သိက္ခာပုဒ်)။ သမုဋ္ဌာနာ တိကာ ကတာတိ တိကသမုဋ္ဌာနာ ကတာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၄။ သမုဋ္ဌာနာ တိကာ ကတာတိ ဧတ္ထ တိကသမုဋ္ဌာနာတိ ဝတ္တဗ္ဗေ ပဒဝိပရိယာယဝသေန က-ကာရဿ ဒိသ-ဝသေန သမုဋ္ဌာနာ တိကာတိ ဝုတ္တန္တိ ဒဿေန္တော အာဟ “တိကသမုဋ္ဌာနာ ကတာ”တိ။ ပါစိတ်၊ယော၊၂။၁၁၇။

တိ-ကာရ (ပု) [တိ+ကာရ] တိ-သဒ္ဓါ။ တိ-ကာရ ဟ-ကာရ နိပါတာ။ သာရတ္ထ၊၂။၅၂။ (-သာရတ္ထ၊၃။၅၉။ ဝိမတိ၊၂။၂၉။) တိ-ကာရေတိ တိ-သဒ္ဓါ။ ရူ၊ဋီ၊၄၁၄။

တိကာလပုသာဒ (ပု) [တိကာလ+ပုသာဒ] ၃-ပါးသော(မလှူမိ၊ လှူဆဲ၊ လှူပြီး)ကာလ၌ ကြည်ညိုခြင်း။ တိဝိဇ္ဇန္တိ တိကာလပုသာဒ သန္ဓာယာဟ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၄။

တိကာလဝါစိ (တိ) [တိကာလ+ဝါစိ] (အတိတ်၊ အနာဂတ်၊ ပစ္စုပ္ပန်) ကာလ ၃-ပါးကို ဟော-တတ်-လေ့ရှိ-သော(ကိတ်ပစ္စည်း-စသည်)။ ကိတသဒ္ဓေါ တိကာလဝါစိ။ သိ၊ဋီ၊၂။၄၀၈။

တိကာလိက (တိ) [တိကာလ+လိက(လုက)] (၁) ၃-ပါးသော ကာလိက၊ ရဟန်းတို့ သုံးဆောင်ကောင်းရာအခါဖြင့် ပိုင်းခြားအပ်သော အာဟာရ ၃-ပါး။ (၂) ၃-ပါးသော ကာလ-ရှိ-၌ယှဉ်-သော (တရား)။ (၁) တိကာလိကာ ယာဝကာလိကာ ယာမ-ကာလိကာ သတ္တာဟကာလိကာတိ တယော ကာလိကာ။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၂၆၈၃။ (၂) တယော တိကာလိကာ စေဝ၊ ဝိမုတ္တာ စာပိ ကာလတော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅၃။ (-ဝိဘာ-ဝိနိ၊၂၅၂-၃။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၄၆၀။ အဘိ-ဝတာရ၊ဋီ၊၁။၆၁။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၄၃။)

တိကာလိကပစ္စယ (ပု) [တိကာလိက+ပစ္စယ] (အတိတ်၊ အနာဂတ်၊ ပစ္စုပ္ပန်) ကာလ ၃-ပါး-ရှိ-၌ယှဉ်-သော ပစ္စည်း (အာရမ္မဏ၊

အဓိပတိ၊ ဥပနိဿယ-စသော ပစ္စည်း။ န
တိကာလိကပစ္စယေ ဝေ ဂဟေတွာ (ဝတ္ထံ)။
မဏိမဉ္ဇူ။ ၂။ ၄၅၉။

တိကာဝသာနိက (တိ) [တိက+အဝသာန+ဣ-
က] (စုဒ္ဒသမနယ-၌ ရကောင်းသော) တိကံ
တို့၏အဆုံး၌ဖြစ်သော (အဗ္ဗတ္တဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏ-
ပုဒ်)။ တိကာဝသာနိကံ ကေ၊ သတ္တ စူဠန္တရေ
ပဒါ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၂။

တိကိကံဏိပုပ္ဖိယ (ပု) [တိကိကံဏိပုပ္ဖိယ=တိ+
ကိကံဏိ + ပုပ္ဖိယ + ဣယ] တိကိကံဏိပုပ္ဖိယ-
အမည်ရှိသော၊ ၃-ပွင့်သော နရဲ(ဆည်းလည်း၊
မြန်)ပန်းတို့ဖြင့် ပူဇော်ခဲ့ဘူးသော (ထေရ်)။
(ထိုထေရ်သည် ဤဘဒ္ဒကမ္ဘာမှ ဇာကမ္ဘာ
ထက်၌ ပွင့်တော်မူသော ဝိပဿီ-မြတ်စွာ
ဘုရားအား နရဲ(ဆည်းလည်း)ပန်း ၃-ပွင့်ကို
ကပ်လှူပူဇော်ခဲ့ဘူးသော ကောင်းမှုကြောင့်
သေသည်၏ အခြားမဲ့၌ တာဝတိံသာ နတ်
ပြည်၌ ဖြစ်ပြီးနောက် ဒုဂ္ဂတိဘဝ မလားရပဲ
ဤ မြတ်စွာဘုရား သာသနာ၌ ဆင်ပြောင်
ကြီးသည် အနှောင်အဖွဲ့ကို ဖြတ်တောက်သကဲ့
သို့ အာသဝအနှောင်အဖွဲ့ကို ဖြတ်တောက်
ပယ်နုတ်၍ တေဝိဇ္ဇာ၊ ဆဋ္ဌာဘိည၊ ပဋိသမ္ဘိဒါ-
ပတ္တ ရဟန္တာ ဖြစ်ရလေသည်။) အာယသ္မာ
တိကိကံဏိပုပ္ဖိယော ထေရော ဣမာ ဂါထာ-
ယော အဘာသိတ္ထ။ အပါ၊ ၂။ ၇၄။

တိကိကံဏိပူဇက (တိ) [တိကိကံဏိ+ပူဇ+ဣ]၊
တိကိကံဏိပူဇက-အမည်ရှိသော၊ ၃-ပွင့်သော
နရဲ (ဆည်းလည်း) ပန်းတို့ဖြင့် ပူဇော်ခဲ့ဘူး
သော (ထေရ်)။ (ထိုထေရ်သည် ဤဘဒ္ဒ
ကမ္ဘာမှ ၃-ကမ္ဘာထက်၌ ဟိမဝန္တာတောင်
၏အနီး၌တည်ရှိသော “ဘူတဂဏ”မည်သော
တောင်၌ပေါက်သော သစ်ပင်ဖျား၌ ဆွဲထား
သောပံသုကသင်္ကန်းအား နရဲ(ဆည်းလည်း)
ပန်း ၃-ပွင့်ဖြင့် လှူဒါန်းပူဇော်ပြီးရာ အခါမှ
စ၍ အပါယ် ၄-ပါး မလားရပဲ နောက်ဆုံး

ဘဝ၌ ပဋိသမ္ဘိဒါ ၄-ပါး၊ အဘိညာဉ် ၆-ပါး၊
ဝိမောက္ခ ၈-ပါးကို မျက်မှောက်ပြုရသော
ရဟန္တာဖြစ်လေသည်။) အာယသ္မာ တိကိကံ-
ဏိပူဇကော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော
အဘာသိတ္ထ။ အပါ၊ ၁။ ၃၂၀။

တိကိစ္စ (တိ) [တိ+ကိစ္စ] ၃-ကိစ္စ - ရှိ - တပ် -
သော (စိတ်-စသည်)။ မဟဂ္ဂတဝိပါကာနိ
နဝ ပဋိသန္ဓိဘဝဂ်စုတိဝသေန တိကိစ္စာနိ
နာမ။ အဘိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၁၈။ ကေဿ သမ္မာ-
သင်္ကပ္ပဿ တိကိစ္စတာ။ အနုဋီ၊ ၂။ ၇၆။

တိကိစ္စ(ကြိ) [ကိတ+ဆ+ဟိ။ ဟိ-ဝိဘတ်ကျေ။
ကစ္စည်း။ ၄၇၉။] ကုစားလော့၊ ကိလေသာ
အနာရောဂါကို ပယ်ရှားလော့။ တိကိစ္စတိ
(ခ) - ကြည့်။

တိကိစ္ဆက (ပု) [ကိတ+ဆ+ဣ။ ကိတ ရောဂါ-
ပနယနေ၊ ဘူဝါဒိ။ တိကိစ္ဆတိတိ တိကိစ္ဆ-
ကော၊ ဆ-ပစ္စယော၊ ဣ၊ ဒွိတ္တာဒိ။ ဓာနံ၊
ဋီ။ ၃၂၉။ (စိကိမက-သံ)။ တိကိစ္ဆကော
(ပါး) - အပါ၊ ၁။ ၂၁၊ ၃၄၉။ အပါ၊ ၂။ ၄။
မိလိန္ဒ။ ၁၇၂။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၄၁။ အံ၊ ၃။ ၃၃၇။
ဓာနံ။ ဓာနံ၊ ၃။ ၃၂၉။ တိကိစ္ဆကာ-အံ၊ ၃။
၄၃၃-၄။ ဇာ၊ ၁။ ၃၅၆။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၇။ ဇာ၊
၄။ ၄။ ၅၀၀၊ ၅၀၃။ တိကိစ္ဆကံ-မိလိန္ဒ။ ၂၉၁။
စရိယာ၊ ၄။ ၄၇။ တိကိစ္ဆကေ-ပေတ၊ ၄။ ၂၁၆။
တိကိစ္ဆကေဟိ (တ၊ ဗ) - ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၇၅။
တိကိစ္ဆကာနံ (စ၊ ဗ) - ပေတ၊ ၄။ ၂၂၁။
တိကိစ္ဆကဿ (ဆ၊ ဇ) - မိလိန္ဒ။ ၃၄၇။
တိကိစ္ဆကာနံ - ပေတ၊ ၁။ ၁၉၁။ မိလိန္ဒ။ ၂၆၃။
တိကိစ္ဆကေ-ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၀၇။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၃၅။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၉၃။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၆။] ကုစားတတ်
သော၊ ဆေးကုတတ်သော၊ (က) ပကတိ
အနာရုပ်ရောဂါကို ပယ်ရှားတတ်သော (ဆေး
သမား=ဆေးဆရာ။) (ခ) ကိလေသာ
အနာစိတ်ရောဂါကို ပယ်ရှားတတ်သော (မြတ်
စွာဘုရား)။ (ဂ) တိကိစ္ဆက-အမည်ရှိသော

(ထေရ်)။ (က) တိကိစ္ဆကာ ဘိက္ခဝေ
ဝိရေစနံ (ဝမနံ) ဒေန္တိ။ အံ၊ ၃။ ၄၃၃-၄။
တိကိစ္ဆကာ (ဇာ၊ ၁။ ၃၅၆) တိ ဝိသဝေဇာ။
ဇာ၊ ၄။ ၅၀၃။ (ခ) သလ္လကတ္တော မဟာ-
ဝီရ၊ အာတုရာနံ တိကိစ္ဆကော၊ အပ၊ ၂။ ၄။
(ဂ) အာယသ္မာ တိကိစ္ဆကော ထေရော
ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊ ၁။
၂၁။

တိကိစ္ဆကထောရ (ပု) [တိကိစ္ဆက + ထေရ] တိကိစ္ဆက-အမည်ရှိသော ထေရ်၊ ဆေးဆရာ ဖြစ်ခဲ့ဘူးသော ထေရ်။ (ထိုထေရ်သည် ဤ ဘဒ္ဒကမ္ဘာမှ ဇာ-ကမ္ဘာထက်၌ ဝိပဿီဘုရား ရှင်ပုဂံတော်မူစဉ်အခါ ဗန္ဓုမတိမြို့၌ ဆေးကု ခြင်းအတတ်၌ ကမ်းတဖက်ရောက် တတ် မြောက်ကျွမ်းကျင်သည့် (ဘိသက္ကပါရဂူ) ဆေးဆရာတစ်ဦးဖြစ်ခဲ့သည်။ ဝိပဿီဘုရားရှင် ၏ အလုပ်အကျွေးဖြစ်သော “အသောက” ထေရ်အား ဆေးကု လှူဒါန်းခဲ့ရသော ကောင်းမှုကြောင့် ဘဝတိုင်း ဘဝတိုင်း အနာ ရောဂါ ကင်းခြင်း-စသော ကောင်းကျိုးချမ်း သာတို့ကို ရရှိခဲ့လေသည်။ ဤဘဒ္ဒကမ္ဘာ မှ ဂ-ကမ္ဘာထက်၌ “သဗ္ဗေသဓ”မည်သော စကြာမင်း ဖြစ်ခဲ့ပြီး ဤဘုရား သာသနာ၌ သာဝတ္ထိမြို့ဝယ် ကြွယ်ဝသော အမျိုးသား ဖြစ်၍ ဘုရားရှင်အထံ၌ ရဟန်းပြုလေရာ မကြာမြင့်မီပင် အရဟတ္တဖိုလ်ကို မျက်မှောက် ပြုနိုင်ခဲ့သည်။ အတိတ်ဝတ္ထု၏ အစွမ်းဖြင့် “တိကိစ္ဆကထေရ်” ဟု ကျော်စောထင်ရှား လေသည်။ အပ၊ ၁။ ၂၁။ အပ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၃-၄။) နဂရေ ဗန္ဓုမတိယာတိအာဒိကံ အာယ- သ္မတော တိကိစ္ဆကထောရဿ အပဒါနံ။ အပ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၃။

တိကိစ္ဆကသမ (ပု) [တိကိစ္ဆက + သမ] ဆေး ဆရာနှင့်တူသော၊ သူ။ တိကိစ္ဆကသမာ (ဇာ၊ ၁။ ၃၀၃) တိ ဝေဇာသဒိသာ။ ဇာ၊ ၄။ ၃၆၆။

တိကိစ္ဆကသုတ္တ(န) [တိကိစ္ဆက + သုတ္တ] တိကိစ္ဆ- က-သုတ်၊ ဆေးသမားတို့၏ ဝမ်းနှုတ်ဆေးကို ဥပမာပြု၍ ဟောပြော သုတ်၊ ရဟန်းတို့— ဆေးသမားတို့သည်သည်းခြေ၊ သလိပ်၊ လေ- ကြောင့်ဖြစ်သော အနာရောဂါတို့ကို ပျောက် ကင်းစေရန် ပေးအပ်၊ ကျွေးအပ်သော ဝမ်း နှုတ်ဆေးသည် အကျိုးပြီးသည်လည်းရှိ၊ မပြီး သည်လည်းရှိသကဲ့သို့ မှန်ကန်သော အမြင်ရှိ သူသည် မှားယွင်းသောအမြင်၊ မှန်ကန်သော အကြံရှိသူသည် မှားယွင်းသောအကြံ၊ မှန် ကန်သော စကားရှိသူသည် မှားယွင်းသော စကား၊ မှန်ကန်သောအလုပ်ရှိသူသည် မှား ယွင်းသောအလုပ်၊ မှန်ကန်သောအသက်မွေး မှုရှိသူသည် မှားယွင်းသော အသက်မွေးမှု၊ မှန်ကန်သောလုံ့လရှိသူသည် မှားယွင်းသော လုံ့လ၊ မှန်ကန်သော အောက်မေ့မှုရှိသူသည် မှားယွင်းသော အောက်မေ့မှု၊ မှန်ကန်သော တည်ကြည်မှုရှိသူသည် မှားယွင်းသော တည် ကြည်မှု၊ မှန်ကန်သော အသိရှိသူသည် မှား ယွင်းသောအသိ၊ မှန်ကန်သော လွတ်မြောက် မှုရှိသူသည် မှားယွင်းသော လွတ်မြောက်မှုကို ပယ်ရှား ထုတ်ဆောင်နိုင်၍ အပြစ်(ဒေါသ) ကို ပယ်ရှား ထုတ်ဆောင်တတ်သော မြတ် သော တရားတည်းဟူသော ဝမ်းနှုတ်ဆေး သည်ကား ပဋိသန္ဓေနေခြင်း၊ အိုခြင်း၊ သေ ခြင်း၊ စိုးရိမ်ပူဆွေးခြင်း၊ ငိုကြွေးမြည်တမ်း ခြင်း၊ ကိုယ်ဆင်းရဲခြင်း၊ စိတ်ဆင်းရဲခြင်း၊ ပြင်းစွာပင်ပန်းခြင်း-တို့မှ လွတ်မြောက်နိုင်၏- ဟု ရဟန်းတို့အား ဟောပြော သုတ်။ အံ၊ ၃။ ၄၃၃-၄။ အံ၊ ၄။ ၃၃၅။

တိကိစ္ဆတိ (ကြိ) [ကိတ + ဆ + တိ။ (ကစည်း။ နှာသ။ ၄၃၃။ ရှု၊ ၅၃၂-ကြည့်။) တိတိက္ခတိ၊ ပဗ္ဗတာယတိ (ရှု၊ ၅၃၆)-နှင့်လည်း ယှဉ် ကြည့်။ ကိတ + ဆ + လ = အ + တိ။ (မောက်။ ပဉ္စိကာ၊ ၅။ ၂-နှင့် ယင်း-သျှ-ကြည့်။) (စိကိစ္ဆ- တိ-သံ)] ကုစား၏၊ ဆေး - ကု - ပေး -

ကျေး - ဇါ၊ (က) ပကတိအနာရုပ်ရောဂါကို - ပယ်ရှား - ပျောက်ငြိမ်း - စေ၏။ (ခ) ကိလေသာအနာရုပ်ရောဂါကို - ပယ်ရှား - ပျောက်ငြိမ်း - စေ၏။ (ဂ) အကျိုးကိုပြီးစေ၏။ (က) တိကိစ္ဆတိ - ဓာန်၊ ဇီ၊ ၃၂၉။ တိကိစ္ဆန္တိ - ဇာ၊ ၂။ ၁၈၃။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၁၁၅။ တိကိစ္ဆသိ - ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၆။ တိကိစ္ဆမိ - ဝိ၊ ၃။ ၃၈၀။ ဇာ၊ ၄။ ၁၇၂။ တိကိစ္ဆ (ကိတ + ဆ + ဟိ) - ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၇။ တိကိစ္ဆဟိ - ဝိ၊ ၃။ ၁၀၁။ ၃၈၀။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၆။ ဇာ၊ ၄။ ၁၇၂။ တိကိစ္ဆဿ - ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၉။ ၁၆၀။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၆။ တိကိစ္ဆ (ကိတ + ဆ + ဤ) - ဝိ၊ ၃။ ၁၀၂။ ၃။ အပါ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၄။ တိကိစ္ဆဿတိ - ဝိ၊ ၃။ ၁၀၂။ မိလိန္ဒ၊ ၂၄၁။ တိကိစ္ဆဿမိ - ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၇။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၅။ ၆။ ဇာ၊ ၄။ ၁၇၂။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၉၈။ (ခ) ယေဟိ ဩသဓေဟိသော ဘဂဝါ ဒေဝမနုဿေ တိကိစ္ဆတိ။ မိလိန္ဒ၊ ၃၁၉။ တိကိစ္ဆ (ကိတ + ဆ + ဟိ) - သံ၊ ၁။ ၂၄၀။ ဇာ၊ ၁။ ၆၂။ တိကိစ္ဆဿမိ - သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၂၄။ (ဂ) ဥဘိန္နမတ္တံ စရတိ တိကိစ္ဆတိ သာဓေတိ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၀။ တိကိစ္ဆန္တိ (သ) - နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

တိကိစ္ဆန (န) [ကိတ + ဆ + ယု] (၁) ဆေး - ကု - ပေး - ကျေး - ခြင်း။ (က) ပကတိအနာရုပ်ရောဂါကို - ပယ်ရှား - ပျောက်ငြိမ်းစေ - ခြင်း။ (ခ) အကျိုးမဲ့ဘေးရန်ကို - ပယ်ရှား - ပျောက်ငြိမ်းစေ - ခြင်း။ (ဂ) ထိတ်လန့်စေခြင်းဟူသောကုစားခြင်း။ (ဃ) ကြည်လင် - ရှင်လန်း - စေခြင်းဟူသော ကုစားခြင်း။ (င) ကိလေသာအနာရုပ်ရောဂါကို - ကုစား - သည်းခံ - ခြင်း။ (တိ) (၂) ကိလေသာ အနာ ရောဂါကို - ကုစား - သည်းခံ - ခြင်း သဘောရှိသောသူ။

(၁) (က) အသပ္ပိယာဟာရဝိစာရဿ ဝိယ ဝေဇဿ တိကိစ္ဆနံ။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၇၇။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၇၈။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၅၆။ (-မဟာ-

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၂၆-ပ-ပ-ဗ-သ-ဝ

ဝံသ၊ ၇။ ၃၉။) (ခ) တိကိစ္ဆနတ္ထ (ခ) - ကြည့်။ (ဂ) (ဃ) တဿ သံဝေဂပ္ပါဒနံ၊ ပသာဒပ္ပါဒနဉ္စ တိကိစ္ဆနံ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၄။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၉၁။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၄၃၉။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၁။ (င) အပုနပဝတ္တိပါဒနေန တိကိစ္ဆနတော။ မ၊ ၄။ ၃။ ၁၈၄။ (တိ) (၂) တိကိစ္ဆနန္တိပိ ပဌန္တိ၊ တိကိစ္ဆနသဘာဝန္တိ အတ္ထော။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၅။

တိကိစ္ဆနတ္ထ (ပ) [တိကိစ္ဆန + အတ္ထ] (က) ပကတိအနာ ရုပ်ရောဂါကို - ပယ်ရှား - ပျောက်ငြိမ်းစေ - ခြင်းဟူသောအကျိုး။ (ခ) အကျိုးမဲ့ဘေးရန်ကို - ပယ်ရှား - ပျောက်ငြိမ်းစေ - ခြင်းဟူသော အကျိုး။

(က) ဧကေစော ပန ပဏ္ဍိတော အမနုဿသရိယပါဒီဟိ ဥပဒ္ဓုတာနံ မနုဿာနံ တိကိစ္ဆနတ္ထာယ... ဝိဇ္ဇာဌာနာနိ ဥပ္ပါဒေတိ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၉၄။ ဝေဇုဗြာဟ္မဏော တုမ္မာကံ တိကိစ္ဆနတ္ထာယ အာဂတော။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၆။ (-ဥဒါန၊ ၄။ ၁၄၉။)

(ခ) ဣဒံ ပန အစွာယိကကိစ္စေ ဝါ ဘယေ ဝါ ဥပ္ပန္နေ တဿ တိကိစ္ဆနတ္ထံ။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၁၈၇။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၁၄၅။ တဿ တိကိစ္ဆနတ္ထန္တိ အစွာယိကဿ ကိစ္စဿ ဘယဿ ဝါ ပရိဟရဏတ္ထံ။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၂၁၆။

တိကိစ္ဆနသဘာဝ (တိ) [တိကိစ္ဆန + သဘာဝ] ကိလေသာအနာ စိတ်ရောဂါကို - ကုစား - သည်းခံ - ခြင်းသဘောရှိသောသူ။ တိကိစ္ဆန (တိ) (၂) - ကြည့်။

တိကိစ္ဆနသမတ္ထ (တိ) [တိကိစ္ဆန + သမတ္ထ] အကျိုးမဲ့ဘေးရန်ကို - ပယ်ရှား - ပျောက်ငြိမ်းစေ - ခြင်းငှါစွမ်းနိုင်သော (အကြောင်း)။ အစွာယိကေ ကိစ္စေ ဝါ ဘယေ ဝါ ဥပ္ပန္နေ တဿ တိကိစ္ဆနသမတ္ထံ ဌာနုပ္ပတ္တိကာရဏံ။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၇၈။ တိကိစ္ဆနသမတ္ထေ ဌာနုပ္ပတ္တိယကာရဏေ ကောဝိဒတ္တာ။ နေတ္ထိ၊ ၀။ ၁၁၃။

တိကိစ္ဆန္တ (တိ) [ကိတ+ဆ+အန္တ။ တိ-
ကိစ္ဆန္တော (ပ၊ဇ) -ဝိ၊ဠ၊၁။၁၆၀။ ဥဒါန၊ဠ၊
၁၅၄။ အပ၊ဠ၊၁။၁၄၁။ အပ၊ဠ၊၂။၁၈၄။ တိ-
ကိစ္ဆန္တ -ဇာ၊ဠ၊၇။၃၇၅။ တိကိစ္ဆန္တ (ဒု၊ဇ)
-ထေရ၊၂၈၈။ သံ၊ဠ၊၁။၂၀၊၃၁၄။ ထေရ၊
ဠ၊၂။၁၁၃၊၁၁၅။ နေတ္ထိ၊ဠ၊၂၇။ သံ၊ဠ၊၁။
၂၅၊၃၃၃။ တိကိစ္ဆန္တနံ (ဆ၊ဗ) - သံ၊၁။
၁၆၄-၅၊၂၂၄-၅။ နေတ္ထိ၊၁၅၀။ သံ၊ဠ၊၁။
၂၀၊၃၁၄။ နေတ္ထိ၊ဝိ၊၂၂၈။ တိကိစ္ဆတံ -
သံ၊ဠ၊၁။၂၀ (သျှာ-မူကွဲ)။] ကုစားတတ်
သော၊ (က) ပကတိအနာရုပ် ရောဂါကို -
ပယ်ရှား - ပျောက်ငြိမ်းစေ - တတ်သော။
(ခ) ကိလေသာ အနာစိတ်ရောဂါကို -
ပယ်ရှား - ပျောက်ငြိမ်းစေ - တတ်သော။
(ဂ) အကျိုးမဲ့ ဘေးရန်ကို တားမြစ် တတ်
သော။ (ဃ) အကျိုးစီးပွားကို ပြီးစေတတ်
သော။ (င) အမျက် 'ဒေါသ'ကို သည်းခံ
တတ်သော။

(က) ကုသလော ဝေဇ္ဇော ဥပ္ပန္နံ ဂဏ္ဍံ
ဖာလနုလေပနဗန္ဓနဓာဝနာဒီဟိ တိကိစ္ဆ-
န္တော ရောဂံ ဝုပသမေတွာ။ ဝိ၊ဠ၊၁။၁၆၀။

(ခ) ဥဘိန္နံ တိကိစ္ဆန္တနံ၊ အတ္တနော စ
ပရဿ စ။ ဇနာ မညန္တိ ဗာလောတိ၊ ယေ
ဓမ္မဿ အကောဝိဒိ။ သံ၊၁။၁၆၄-၅၊၂၂၄-၅။
=ဥဘိန္နံ ဥပ္ပန္နကောသေခါတံ ကိလေသ-
ဗျာဓိံ တိကိစ္ဆန္တံ ဝုပသမေန္တံ တံ ပုဂ္ဂလံ။
သံ၊ဠ၊၁။၂၅၆။

(ဂ) တိကိစ္ဆန္တ (သံ၊ဠ၊၁။၃၁၄) နိစ္ဆိ အနတ္တ-
ပဋိဗာဟနမုခေန ပဏ္ဍိတကိစ္စကရဏေန ပဋိ-
သေဓေန္တံ။ သံ၊ဠ၊၁။၃၃၃။

(ဃ) ဥဘိန္နံ အတ္တံ တိကိစ္ဆန္တံ နိပ္ပိဒေန္တံ
ပုဂ္ဂလံ....မညန္တိ။ သံ၊ဠ၊၁။၃၁၄။

(င) ဥဘိန္နံ တိကိစ္ဆန္တံ တ(ထေရ၊၂၈၈) နိစ္ဆိ
တံ အတ္တနော စ ပရဿ စာတိ ဥဘိန္နံ ဒိန္နံ
ကောဗျာဓိတိကိစ္ဆာယ တိကိစ္ဆန္တံ ခမန္တံ
ပုဂ္ဂလံ....မညန္တိ။ ထေရ၊ဠ၊၂။၁၁၅။

တိကိစ္ဆန္တ (ကြိ) [ကိတ + ဆ + အန္တိ] ကုစား
ကုန်၏။ ဆေးကုကုန်၏။ အနာရောဂါကို -
ပယ်ရှား - ပျောက်ငြိမ်းစေ - ကုန်၏။ တိကိ-
စ္ဆတိ (က) - ကြည့်။

တိကိစ္ဆသိ (ကြိ) [ကိတ+ဆ+သိ] ကုစား၏။
ကုစားလေ့၊ ဆေးကုလေ့၊ အနာရောဂါ
ကို - ပယ်ရှား - ပျောက်ငြိမ်းစေ - လေ့။
တိကိစ္ဆတိ (က) - ကြည့်။

တိကိစ္ဆဿု (ကြိ) [ကိတ + ဆ + သု] ကုစား
လေ့၊ ဆေးကုလေ့၊ အနာရောဂါကို -
ပယ်ရှား - ပျောက်ငြိမ်းစေ - လေ့။ တိကိ-
စ္ဆတိ (က) - ကြည့်။

တိကိစ္ဆာ (ထိ) [ကိတ + ဆ + အာ။ ကစ္စည်း။
၆၃၈။ နိတိ၊သုတ္တ။၁၂၅၀။ ကိတ+ဆ+အ+
အာ။ ရူ၊၅၉၉။ မောဂ်၊၅။၂။ ဓာန်၊ဠ၊၃၃၀။
သုစိ။ (စိကိတ္တာ-သံ)] (၁) ကုစားခြင်း၊
(က) ပကတိအနာရုပ်ရောဂါကို ပျောက်ကင်း
စေခြင်း။ (ယင်း-သည် - (၁) မျက်စိနာ
တိမ်သလာကို ကုစားခြင်း၊ (၂) စူးဝင်သော
ငြောင်ကို နုတ်ပယ်ခြင်းငှါ ကုစားခြင်း၊ (၃)
ပြဓာန်းသော ကိုယ်သဖွယ်ဖြစ်သော မူရင်း -
ဆေးတို့ဖြင့် - ရောဂါကို - ကုစားခြင်း၊ (၄)
မြေတုတ်ဘီလူး ဖမ်းစားသူကို ကုစားခြင်း၊
(၅) သတိုးသားငယ်ကို မွေးမြူခြင်းကို ပြီးစေ
တတ်သော ကုစားခြင်း အားဖြင့် ၅-မျိုး
ရှိ၏။ (ခ) ကိလေသာအနာစိတ်ရောဂါကို
ပျောက်ကင်းစေခြင်း။ (၂) ဆေးကုမှုအတတ်
ကို ပြဆိုရာကျမ်း၊ ဆေးကျမ်း။ (၃) ကုစား
ကြောင်း - ဆေး - မန္တန်။

(၁) တိကိစ္ဆာ (မဟာနိ၊၂၉၇) တိ ပဉ္စ
တိကိစ္ဆာ သာလာကိယံ သလ္လကတ္တိယံ ကာယ-
တိကိစ္ဆံ ဘူတိယံ ကောမာရဘစ္စံ။ မဟာနိ။
၂၉၈။ (- ၂၉၉။) တိကိစ္ဆာ တု ပတိကြိယာ။
ဓာန်၊၃၃၀။

(က) ပဋိက္ခိတ္တော တိကိစ္ဆာယ၊ ဝေဇ္ဇေနာပိ ဝိဝဇ္ဇိတော။ ဓမ္မဋ္ဌာဝါဂ။ (-သုတ္တန်။ ၄၂၃။ မိလိန္ဒ။ ၂၆၄၊ ၃၃၄။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။ ၂၉။ ထေရီဋ္ဌ။ ၁၂၈။)

(ခ) ဩက္ကန္တသုက္ကဿ ဟိ ကာ တိကိစ္ဆာ- (ဇာ၊ ၁။ ၆၂) တိ ဩက္ကန္တသုက္ကဿ အဝက္ကန္တဿ ကုသလဓမ္မမရိယာဒံ အတိက္ကန္တဿ အကုသလဓမ္မေ ပတိဋ္ဌိတဿ ပုဂ္ဂလဿ မန္တောသဓာဒိဟိ ကာ နာမ တိကိစ္ဆာ၊ န သက္ကာ ဩသဓေဟိ တိကိစ္ဆိတုံ။ ဇာ၊ ၄။ ၁၉၇။ (-အပ၊ ၂။ ၄။ ထေရီဋ္ဌ။ ၂။ ၂၇။ ဒိ၊ ၆။ ၁။ ၂၂၈။ သိ၊ ၆။ ၁။ ၂။ ၄၈။ မ၊ ၆။ ၁။ ၂။ ၁၅။)

(၂) ဗဟူနိ စဿ သတ္တာနိ ဥဂ္ဂဟိတာနိ ဟောန္တိ။ သေယျထိဒံ၊ သုတိ သမ္ပုတိ သင်္ချာယောဂါ နိတိ ဝိသေသိကာ ဂဏိကာ ဂန္ဓဗ္ဗာ တိကိစ္ဆာ စတုဗ္ဗေဒါ ပုရာဏာ ဣတိဟာသာ။ မိလိန္ဒ။ ၄။ (၃) တိကိစ္ဆာဝုဋ္ဌာပန-ကြည့်

တိကိစ္ဆာနိမိတ္တ (န) [တိကိစ္ဆာ + နိမိတ္တ] ဆေးကုခြင်းဟူသော အကြောင်း။ အထဿ တိကိစ္ဆာနိမိတ္တံ သန္နိပတိတေ ဉာတကေ အာဟ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၄၀။

တိကိစ္ဆာပဋိယတ္တ (တိ) [တိကိစ္ဆာ + ပဋိယတ္တ] ဆေးကုခြင်းငှါ - စီရင် - အားထုတ် - အပ်သော၊ စီရင် - အားထုတ် - အပ်သော ဆေးကုမှု ရှိသော (ဂုဏ်ကျေးဇူးစသည်)။ ဒေဝဟိတဗြာဟ္မဏဿ တံသမ္ဘာဝိတံ ဘဝိဿတိ တိကိစ္ဆာပဋိယတ္တံ။ သံ၊ ၆။ ၁။ ၂၇၅။ ၆။

တိကိစ္ဆာပေတိ (ကာ၊ ကြိ) [တိကိစ္ဆာ + ကာပေ + တိ] ဆေးကုစေ၏၊ အနာရောဂါကို ပယ်ရှားစေ၏။ တိကိစ္ဆာပေတိ - ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၀၇။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၃၅။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၅။ ၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၉၂။ ၃။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၅။ ၆။ တိကိစ္ဆာပေယျ - ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၉၃။ တိကိစ္ဆာပေသိ (တိကိစ္ဆာ + ကာပေ + ဤ) - ဓမ္မဋ္ဌာဝါ၊ ၂။ ၁၈။ မဟာဝံသာ၊ ၅။ ၂။ ၁။

တိကိစ္ဆာပေဟိ - ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၀။ ဓမ္မဋ္ဌာဝါ၊ ၁၆။

တိကိစ္ဆာပေတွာ (ကာ၊ ကြိ၊ ဝိ) [တိကိစ္ဆာ + ကာပေ + တွာ] ဆေးကုစေ၍၊ အနာရောဂါကို ပယ်ရှားစေ၍။ တိကိစ္ဆာပေတွာ ပဗ္ဗာဇေန္တေနာပိ ပကတိဝဏ္ဏေ ဇာတေယေဝ ပဗ္ဗာဇေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၂၇၇။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁။ ၃၃။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၆။ ၂။ ၂၄၈၄။

တိကိစ္ဆာပေယျ (ကာ၊ ကြိ) [တိကိစ္ဆာ + ကာပေ + ယျေ] ဆေးကုစေ - ရ၏ - ငြားအံ့၊ အနာရောဂါကို ပယ်ရှားစေ - ရ၏ - ငြားအံ့။ တိကိစ္ဆာပေတိ - ကြည့်။

တိကိစ္ဆာပေသိ (ကာ၊ ကြိ) [တိကိစ္ဆာ + ကာပေ + ဤ။ သ - လာ၊ ဣ - ရဿ၊ ပြု။ (ရှု၊ ၄၈၉ - ကြည့်။)] ဆေးကုစေပြီ၊ အနာရောဂါကို ပယ်ရှားစေပြီ။ တိကိစ္ဆာပေတိ - ကြည့်။

တိကိစ္ဆာပေဟိ (ကာ၊ ကြိ) [တိကိစ္ဆာ + ကာပေ + ဟိ] ဆေးကုစေလော့၊ အနာရောဂါကို ပယ်ရှားစေလော့။ တိကိစ္ဆာပေတိ - ကြည့်။

တိကိစ္ဆာဘာဝ (ပ) [တိကိစ္ဆာ + အဘာဝ] ကုစားနိုင်ခြင်း၏ မရှိခြင်း၊ မကုစားနိုင်ခြင်း။ အတေကိစ္ဆ (ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၆၅) - ကြည့်။

တိကိစ္ဆာမိ (ကြိ) [ကိတ + ဆ + မိ] ဆေးကုအံ့၊ အနာရောဂါကို ပယ်ရှားအံ့၊ အနာရောဂါကို ပယ်ရှား၏။ တိကိစ္ဆတိ (က) - ကြည့်။

တိကိစ္ဆာဝုဋ္ဌာပန (န) [တိကိစ္ဆာ + ဝုဋ္ဌာပန] ကုစားကြောင်း - ဆေး - မန္တန် - ဖြင့် (သုသေကောင် - စသည်ကို) ထစေခြင်း။ တိကိစ္ဆာဝုဋ္ဌာပနေ ပန ဆဝသရီရံ အနုပဝိသိတွာ။ မ၊ ၆။ ၁။ ၂။ ၃၁၂။

တိကိစ္ဆာဟိ (ကြိ) [ကိတ + ဆ + ဟိ] ဆေးကုလော့၊ အနာရောဂါကို ပယ်ရှားလော့။ တိကိစ္ဆတိ (က) - ကြည့်။

တိကိစ္ဆိ (ကြိ) [ကိတ+ဆ+ဤ] ဆေးကုပြီ၊
အနာရောဂါကို ပယ်ရှားပြီ။ တိကိစ္ဆိတိ(က)-
ကြည့်။

တိကိစ္ဆိတ (တိ) [ကိတ+ဆ+တ (စိကိစ္ဆိတ-
သံ)] ဆေးကုအပ်ပြီးသော (အနာရောဂါ)။
“မဟာရောဂေါ တေ မယာ တိကိစ္ဆိတော၊
ဒေဟိ မေ ဒေယျဓမ္မ”န္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၀။
(-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၁။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၁။ သိ၊ဋ္ဌ၊
သစ်၊၁။၃၇၇။)

တိကိစ္ဆိတဗ္ဗ (တိ) [ကိတ+ဆ+တဗ္ဗ] ကုစား-
သင့်-ထိုက်-သော(အနာရောဂါ-စသည်)။
ဉာဏောသဓေနေဝ တိကိစ္ဆိတဗ္ဗော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၂။၁၉၇။ တံ ဒုက္ခံ....တိကိစ္ဆိတဗ္ဗံ ဟောတိ။
နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ၊၂၄၆။ (-နေတ္ထိ၊ဝိ၊၃၁၂။) ဗိသုဒ္ဓိ
ပန နိစ္စကာလံ တိကိစ္ဆိတဗ္ဗာယေဝ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၇၁။

တိကိစ္ဆိတုံ (ကြိ၊ဝိ) [ကိတ+ဆ+တုံ] ကုစား
ခြင်းငှါ၊ (က) ပကတိအနာ ရုပ် ရောဂါကို
ကုစားခြင်းငှါ။ (ခ) ကိလေသာ အနာစိတ်
ရောဂါကို ကုစားခြင်းငှါ။ (ဂ) အပြစ်အနာ
(အပါယ်ဘေး) ကို ကုစားခြင်းငှါ။ (က)
နာဟံ သက္ကောမိ တိကိစ္ဆိတုံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၂။ န
စ တံ ပုဂ္ဂလံ တိကိစ္ဆိတုံ သမတ္ထော ဟောတိ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၄။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၇-ဂ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။
၅၁၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၅-၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၇။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၉၂။)

(ခ) ကိ* ပန သက္ကော တဿ ကောဓံ
တိကိစ္ဆိတုံ သက္ကုဏေယျ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၄။
နာညေန မန္တာဂဒပ္ပယောဂေန ဝိစိကိစ္ဆိတံ
သလ္လံ တိကိစ္ဆိတုံ သက္ကာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၅။
ဒုဝေ ရောဂါ သိယံ တေသု၊ စိတ္တရောဂေ
တိကိစ္ဆိတုံ။ မဟာဝံသ၊၉၇။၁၇၇။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊
၁။၃၀။)

(ဂ) အတေကိစ္ဆိ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၂။ မ၊ဋ္ဌ၊
၃။၇၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၂။၃၆၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၅။)-ကြည့်။

တိကိစ္ဆိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ကိတ+ဆ+တွာ] ကုစား
၍၊ (က) အနာရောဂါကို ပယ်ရှား၍။ (ခ)
အဆိပ်ကို ပယ်ရှား၍။ (က) ဘေသဇ္ဇံ ကတွာ
တိကိစ္ဆိတွာ....ဝမနဝိရေစနံ အကာသံ။ အပ၊
ဋ္ဌ၊၁။၁၄၁။ (-မဟာဝံသ၊၇၁။၄၅။) (ခ)
ဣမေ သပ္ပေန ခံသာပေတွာ တိကိစ္ဆိ-
တွာ အာဟာရံ လဘိဿာမိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁။
(-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၈။)

တိကိစ္ဆိဿတိ (ကြိ) [ကိတ+ဆ+ဿတိ] ဆေး
ကုလိမ့်လတ္တံ့၊ အနာရောဂါကို ပယ်ရှားလိမ့်
လတ္တံ့။ တိကိစ္ဆိတိ(က)-ကြည့်။

တိကိစ္ဆိဿာမိ (ကြိ) [ကိတ+ဆ+ဿာမိ] ဆေး
ကုရလိမ့်အံ့၊ အနာရောဂါကို ပယ်ရှားရလိမ့်
အံ့။ တိကိစ္ဆိတိ(က)-ကြည့်။

တိကုဋိက (တိ) [တိ+ကုဋိ+က] ၃-အိမ်ရှိသော
(ရွာ)။ ဂါမော နာမ .... တိကုဋိကောပိ
ဂါမော။ ဝိ၊၁။၅၆။ (-ကင်္ခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၁၉၄။)

တိကူဋ (တိ) [တိ+ကူဋ။ (တြိကူဋ-သံ)] (၁)
တိကူဋ-အမည်ရှိသော (မြစ်)။ (၂) ၃-ခု
သော အထွတ်ရှိသော၊ အထွတ် ၃-ခုရှိသော
(တောင်)၊ တိကူဋ-တောင်။ (သမုဒ္ဒရာ
ဆား၊ တောင်အထူး။ ဗျာချာသုဓာ-ဋီကာ။)
(၁) ဣမံ မလ္လဂိရိ* စ ပဏ္ဍရကဉ္စ တိကူဋဉ္စ
ဣမာ စ နဇ္ဇော အနုဝိစရာမ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၄၁။
(-ဇာ၊၁။၃၃၁။) (၄င်းမြစ်သည် ဟိမဝန္တာ
တောင်၌ တည်ရှိသည်၊ ပဿေနဒီကောသလ
မင်းအလောင်း ကိန္နရာနှင့် မလ္လိကာမိဖုရား
အလောင်း ကိန္နရီမတို့ လှည့်လည်ရောက်ရှိရာ
မြစ် ဖြစ်သည်။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၄၁၊၄၄၆။) (၂)
တိဏိ ကူဋာနုဿ တိကူဋော။ ဓာနိ၊ဋ္ဌ၊၆၀၇။
သုစိ။ တြိကူဋတြိကကုတ္တမော။ အမရ၊၁၃။၂။

(၎င်းတောင်သည် သီဟိုဠ်ကျွန်းရှိ တောင်ဖြစ်၍ ထိုတောင်ထိပ်၌ ဘိ-စိ- ၁၈၀၀-ခန့်က ရာဇဏ-ဘုရင် နေရာ လက်မြို့ တည်ရှိခဲ့ဘူးသည်။ P.S.D.။ ဝိလျံ-ကြည့်။)

တိကောဋိ (ထိ) [တိ+ကောဋိ] (က) ၃-ပါးသော အကြောင်း၊ အကြောင်း ၃-ပါး။ (ခ) ၃-ပါးသောအဖို့၊ အဖို့ ၃-ပါး။ (ဂ) ၃-ခုသော အစွန်း၊ အစွန်း ၃-ခု။ (ဃ) ၃-ခုသော အထောင့်၊ အထောင့် ၃-ခု၊ ၃-ထောင့်။ (င) ၃-ကုဋေ (သိန်းပေါင်း ၃၀၀)။ (က) တိကောဋိပရိသုဒ္ဓ-ကြည့်။ (ခ) တိကောဋိက (က)-ကြည့်။ (ဂ) တိကောဋိက (ခ)-ကြည့်။ (ဃ) တိကောဋိသဏ္ဌာန-ကြည့်။ (င) တိကောဋိပုပ္ဖပူဇာ၊ တိကောဋိသင်္ခ-တို့ ကြည့်။

တိကောဋိက (တိ) [တိ+ကောဋိ+က] (က) ၃-ပါးသော အဖို့ရှိသော။ (သုညတ တရားစသည်)။ (ခ) ၃-ခုသော အစွန်းရှိသော၊ အစွန်း ၃-ခုရှိသော (အံသွားစသည်)။ (က) တိကောဋိကံ သုညတံ ဒဿေတုံ “တံ ဘိက္ခဝေ ပရိဂ္ဂဟ” န္တိ အာဒိမာဟ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၈။ (- ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။ ၃၄။) (ခ) တတော ဒွေ ဒွေ တိမူလာ တိကောဋိကာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၃။

တိကောဋိပရိသုဒ္ဓ (တိ) [တိကောဋိ+ပရိသုဒ္ဓ] ၃-ပါးသော အကြောင်းတို့မှ - စင်ကြယ် - သန့်ရှင်း - ကင်းလွတ် - သော (သား၊ ငါး)။ (ယင်းသည်— (၁) ရဟန်းတို့အတွက် ရည်ရွယ်သတ်ဖြတ်ယူဆောင်သည်ကို မြင်မှု၊ (၂) ရဟန်းတို့အတွက် ရည်ရွယ်သတ်ဖြတ်သည်-ဟု ကြားမှု၊ (၃) ရဟန်းတို့အတွက် ရည်ရွယ်သတ်ဖြတ် လေသလော-ဟု ယုံမှားမှု အကြောင်း ၃-ပါးမှ စင်ကြယ်ကင်းလွတ်သော သား၊ ငါး ပင်ဖြစ်၏။ ထိုကို သုံးဆောင်ခြင်းသည် တော၌ ပေါက်သော ဟင်းရှက်ကို သုံးဆောင်ခြင်းနှင့် အလားတူ၏။ သို့ဖြစ်၍ သုံးဆောင်သော ရဟန်းတော်မှာ အပြစ်မရှိ၊ ဘုရားရှင် ခွင့်ပြု

တော်မူသည်။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၄-၅။) တိကောဋိ-ပရိသုဒ္ဓ (ဝိ၊ ၁။ ၂၆၄) န္တိ တိဟိ ကောဋိဟိ ပရိသုဒ္ဓ၊ ဒိဋ္ဌာဒီဟိ အပရိသုဒ္ဓိဟိ ဝိရဟိတန္တိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၈၉။ တိဟိ ကောဋိဟိတိ တိဟိ အာကာရေဟိ၊ တိဟိ ကာရဏေဟိဟိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၅၉။ (- ဝိ၊ ၂။ ၃၃၅။ ဝိ၊ ၄။ ၃၅၉။ သံ၊ ၃။ ၃၀၈-၉၊ ၃၁၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀၆-၇။ ဝဇီရ။ ၂၀၄၊ ၅၆၅။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅။)

တိကောဋိပရိသုဒ္ဓကထာ (ထိ) [တိကောဋိပရိသုဒ္ဓါ+ကထာ] အကြောင်း ၃-မျိုးမှ ကင်းလွတ် စင်ကြယ်သော သား၊ ငါးကို ပြဆိုရာ စကားရပ်။ တိကောဋိပရိသုဒ္ဓကထာ သံသ-ဘေဒသိက္ခာပဒဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၇၉။

တိကောဋိ ပရိသုဒ္ဓ မစ္ဆမံသ ပရိဘောဂ (ပု) [တိကောဋိပရိသုဒ္ဓ + မစ္ဆမံသ + ပရိဘောဂ] အကြောင်း ၃-ပါးမှ ကင်းလွတ်စင်ကြယ်သော ငါး(နှင့်)အသားကို သုံးဆောင်ခြင်း။ ဧတ္ထ စကာရဏံ နာမ တိကောဋိပရိသုဒ္ဓမစ္ဆမံသပရိဘောဂေါ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၂။ (- မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄။)

တိကောဋိပုပ္ဖပူဇာ (ထိ) [တိကောဋိပုပ္ဖ+ပူဇာ] ၃-ကုဋေသောပန်းဖြင့် ပူဇော်ခြင်း။ တိကောဋိပုပ္ဖပူဇာဟိ၊ ပုညရာသီ၊ စ သဉ္ဇယိ။ မဟာဝံသ၊ ၉၆။ ၆၄။

တိကောဋိသင်္ခ(တိ) [တိကောဋိ+သင်္ခါ] ၃-ကုဋေ အရေအတွက် သင်္ချာရှိသော (လူပရိသတ်-စသည်)။ တိကောဋိသင်္ခေ ဇနေ ဥပနိဿယ-သမ္ပန္နေ ဒိသွာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၂၀၇။

တိကောဋိသဏ္ဌာန (န) [တိကောဋိ+သဏ္ဌာန] ၃-ထောင့်သဏ္ဌာန်။ သဏ္ဌာနန္တိ တိကောဋိ-သဏ္ဌာနံ။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၂၅၆။

တိကောဋ္ဌာသ (တိ) [တိ+ကောဋ္ဌာသ] ၃-မျိုးသောအဖို့ရှိသော (ပုဂ္ဂိုလ်-စသည်)။ ဒွေ ပုဂ္ဂလာ၊ တယော ပုဂ္ဂလာ၊ စတ္တာရော ပုဂ္ဂလာတိ

ပုဂ္ဂလာ တိကောဋ္ဌာသာ ဘဝန္တိ။ နေတ္ထိဝိ။
၂၇၃။

တိကောဏ (တိ) [တိ+ကောဏ (တြိကောဏ-
သံ)] ၂-ခုသော - အထောင့် - ထောင့်စွန်း
- ရှိသော၊ ၃-ထောင့်ရှိသော (လမ်းဆုံ-စ
သည်။) သိသာဋကန္တိ စတုက္ကောဏံ ဝါ တိ-
ကောဏံ ဝါ မဂ္ဂသမောဓာနဋ္ဌာနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။
၁၅၇။ ကခါ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။၄၃၃။ သိသာဋကသန္တာ-
နာတိ တိကောဏာ။ ဝိမတိ၊၂။၁၄၃။ (-ဝိ၊
ဋ္ဌ၊၃။၃၂၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၉၁။ ဝိ၊နိစ္ဆယ။
ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋ္ဌိ၊၂။၂၅၆။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၃၁၇။ အံ၊ဋ္ဌိ၊
၂။၂၆၇။)

တိကောဏမာလတိတ္ထ (န) [တိကောဏမာလ+
တိတ္ထ] သီဟိုဠ်ကျွန်း တိကောဏမာလမြို့ရှိ
သင်္ဘောဆိပ်။ (ယခုအခေါ် တရိန်ကောမာလိ
(TRINCOMALI) ဆိပ်။) (D.P.လည်း
ကြည့်။) တိကောဏမာလတိတ္ထံ သာ၊ မဟာ-
နာဝါ အပါပုဏ်။ မဟာဝံသာ၊၉၈။၇၇။

တိကောဏရစ္ဆာ (ထိ) [တိကောဏာ+ရစ္ဆာ]
၃-ထောင့်ရှိသော ခရီးလမ်းဆုံ။ သိသာဋ-
ကန္တိ တိကောဏရစ္ဆာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၃၅။
သိသာဋကေတိ တိကောဏရစ္ဆာယံ။ မ၊ဋ္ဌိ၊
၂။၃။

တိကောဏရစ္ဆာသန္တာန (တိ) [တိကောဏရစ္ဆာ
+သန္တာန] ၃-ထောင့်ရှိသော ခရီးလမ်းဆုံ
သန္တာန်ရှိသော (သိမ်-စသည်။) သိသာဋက-
သန္တာနာတိ တိကောဏရစ္ဆာသန္တာနာ။
သာရတ္ထ၊၃။၂၇၁။

တိက္ခ (တိ) [တိဇ + ခ + အ။ (တိက္ခဏ-
သံ)] ထက်သော၊ (က) ထက်မြက် - စူးရှ -
သော။ (ခ) လျင်မြန်သော။ (ဂ) အဟုန်
ပြင်းသော၊ ရေစီးကြမ်းသော။ (ဃ) အပူ
ရှိန်ပြင်းသော။ (င) ရုန်ရင်းသော။ (စ)
ရဲရင့်သော။ (ဆ) ကြည်လင်သော။ (ဇ)
လွန်ကဲသော။ (ဈ) ထက်သန် - အားရှိ -

သော။ (ည) ရင့်ကျက် - ခက်မာ - သော။
(ဋ) ချွန်ထက်သော။ (ထက်မြက်သော၊ ပူ
သော၊ နွေးသော၊ မီးရှိသော၊ ခဲခက်သော၊
ခက်မာသော၊ ပြင်းထန်သော၊ မတရား
သော၊ မမှန်သော၊ စိတ်အားသန်သော၊
ဉာဏ်ထက်သော၊ ဉာဏ်ကောင်းသော၊ လိမ်
မာ ကျမ်းကျင်သော-စသည်။ P. S. D.။
'န' အပူ၊ အဆိပ်၊ စစ်ထိုးခြင်း၊ သံသတ္တု။
'တိ' ချွန်ထက်သော။ အမရ။)

တိက္ခော (ပု၊ပ၊ဇ) - သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၆၇။
နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၅၁။ မူလဋ္ဌိ၊၂။၁၄၇။ တိက္ခေန (ပု၊
တ၊ဇ) - ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၃၂။ တိက္ခေဟိ (ပု၊တ၊ဗ)
- ဇာ၊၂။၂၇၂။ ဝိမတိ၊၁။၅၅။ တိက္ခဿ
(ပု၊စ၊ဆ၊ဇ) - ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၄။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၅။ တိက္ခံ (န၊ပ၊ဇ) - အပ၊၁။
၁၃၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၅၇။
နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၁၆၉။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၃။၃၁။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၂၆၁။
တိက္ခာနိ (န၊ပ၊ဗ) - ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။
၅၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၄၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၄၈။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁။
သာရတ္ထ၊၂။၂၂၀။ သာရတ္ထ၊၃။၁၅၈။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊
၂။၆၂။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၃၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၂။၃၉၈။
တိက္ခံ (န၊ဒု၊ဇ) - ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၂။၁၅၇။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၃။
၂၆၁။ တိက္ခာနိ (န၊ဒု၊ဗ) - ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၄၈။
တိက္ခာနံ (န၊စ၊ဆ၊ဗ) - ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၇။
သံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၄၈၇။ တိက္ခေ (န၊သ၊ဇ) -
မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၆၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၊၉၈။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။
၅၄၄။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၆၆။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၊
၈၂။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၂။၅၅။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၃၈၃။ အနုဋ္ဌိ၊၂။
၈၂။ တိက္ခာ (ထိ၊ပ၊ဇ) - ဇာ၊၁။၁၈၇။ ဇာ၊
၂။၂၇၃။ ပေဋကော။၃၃၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။
၃၄၇-၈။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁။
အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၅။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၂၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၇။၁၄၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၇။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၀၀။
သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၆၁။ တိက္ခံ (ထိ၊ဒု၊ဇ) - အံ၊၃။

၁၃၈။ ဇာ၊ ၂။ ၆၃။ နေတ္ထိ။ ၈၃။ ၁၀၄။ ဇာ၊ ၄။
၅။ ၂၈၆။ တိက္ခာယ (ထိ၊ တ၊ ဇ) - ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။
၃၅၂။ တိက္ခာနံ (ထိ၊ ဆ၊ ဗ) - အ၊ ဇ၊ ၃။ ၄၆။

ထက်သော၊ (က) ထက်မြက် - စူးရှ -
သော။ တိက္ခေ (မ၊ ဌ၊ ၄။ ၁၈၆) တိ ဘာဝနာ-
ဗလေန ဣန္ဒြိယာနဉ္စ သမတာယ တိဗ္ဗေ။ မ၊
ဇ၊ ၃။ ၃၈၃။ (- သံ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၂၉။ ဥဒါန၊ ၄။
၁၇၂။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၁၆၆။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၉၈။
ဒီ၊ ဇ၊ ၂။ ၅၅၊ ၆၂၊ ၁၅၇။ သံ၊ ဇ၊ ၁။ ၂၃၄။)
တိက္ခတာ (က) - လည်း ကြည့်။

(ခ) လျင်မြန်သော။ တိက္ခေန ဝေဂေန
ပက္ခန္ဓော တံ အတိက္ခမိတ္တာ ပဋိနိဝတ္တေန္တော။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၃၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၃၀။ တိက္ခ-
ပညာ၊ တိက္ခမာယ-တို့လည်း ကြည့်။

(ဂ) အဟုန်ပြင်းသော၊ ရေစီးကြမ်း
သော။ တေဟိ ပတ္တေဟိ သာ နဒီ တိက္ခာ
ဟုတွာ သန္တတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၁၄၃။

(ဃ) အပူရှိန်ပြင်းသော။ တိက္ခဂ္ဂိ၊ တိက္ခ-
ဓာတုက၊ တိက္ခဘာဝဘာသုရ-တို့ ကြည့်။

(င) ရုန့်ရင်းသော။ န တိဓိဏ (ဒီ၊ ၄။ ၂။
၂၉၅) နှိ န တိက္ခံ၊ န လူခံ၊ န ကက္ခဋ္ဌံ။ ဒီ၊ ဇ၊
၂။ ၂၄၉။

(စ) ရဲရင့်သော။ တိက္ခဘာဝ (ဂ) -
ကြည့်။ (ဆ) ကြည်လင်သော။ တိက္ခ-
ဝိသဒတာ (ခ) - ကြည့်။ (ဇ) လွန်ကဲသော။
တိက္ခတာ (ခ) - ကြည့်။

(ဈ) ထက်သန် - အားရှိ - သော။ ဗလဝံ
“တိက္ခ” နှိ ဝုစ္စတိ။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၆၉။ ယဒါ
သဒ္ဓါဒီနိ ဣန္ဒြိယာနိ သုဝိသဒါနိ တိက္ခာနိ။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၂၀။ တိက္ခဘာဝပရိပါလက (ခ) -
လည်း ကြည့်။

(ည) ရင့်ကျက် - ခက်မာ - သော။
တိက္ခဘာဝ (ဃ) - ကြည့်။ (ဋ) ချွန်ထက်
သော။ တိက္ခသတ္တိ - ကြည့်။

တိက္ခကမ္မကရဏ (န) [တိက္ခကမ္မ + ကရဏ]
ထက်မြက် - စူးရှ - မှုကို ပြုခြင်း။ သမာပဋိ-
တွာ ဝိပဿနာယ တိက္ခကမ္မကရဏံ သမထ-
ဝိပဿနာဝိဟာရေန။ မ၊ ဇ၊ ၃။ ၃၂၇။

တိက္ခဂ္ဂ (တိ) [တိက္ခ + အဂ္ဂ] ထက်သောအဖျား
စွန်းရှိသော (မြွှား၊ ချွန်း - စသည်)။ ဝစ္ဆဒန္တမုခါ
သေတာ၊ တိက္ခဂ္ဂါ အဋ္ဌိဝေဓိနော။ ဇာ၊ ၂။
၂၁၄။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၂၉၈။ ဧတ္ထ စ အင်္ဂသော
နာမ .... ဝဇီရာဒိမယော တိက္ခဂ္ဂေါ ဥဇ္ဇ-
ဝက်ဘူတော ဒဗ္ဗသမ္ဘာရဝိသေသော။ နေတ္ထိ၊
ဝိ။ ၄၄။

တိက္ခဂ္ဂိ (ပု) [တိက္ခ + အဂ္ဂိ] (တိက္ခဏအဂ္ဂိ-သံ)
အရှိန်ပြင်းသောမီး။ တိက္ခဂ္ဂိနာ ပစ္စမာနဿ။
အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၀။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၂။ ၁၃၅။ မဟာနိ၊ ၄။ ၆၄။

တိက္ခဇေနနိဗ္ဗေဓိကပညာ (တိ) [တိက္ခဇေန-
နိဗ္ဗေဓိက + ပညာ] ထက်မြက်၊ လျင်မြန်၊
ဖောက်ခွဲနိုင်သော ဉာဏ် ‘ပညာ’ ရှိသော။
သု။ တိက္ခဇေနနိဗ္ဗေဓိကပညတာယ ဝါလ-
ဝေဓိရူပေါ သတ္တုကပ္ပေါ တုမ္မာကံ မာတု-
လတ္တေရော အာဂတော။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၈။
အပ၊ ၄။ ၁။ ၃၄၅။

တိက္ခဉာဏ (တိ) [တိက္ခ + ဉာဏ] ထက်မြက် - စူးရှ
- သော ဉာဏ်ရှိသော။ သု။ မာဒိသေနာပိ
တိက္ခဉာဏေန ကိစ္ဆေနေဝါယံ ဓမ္မော ပဋိ-
ဝိဒ္ဓေါ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၅၇။ မ၊ ၄။ ၂။ ၈၂။ သာရတ္ထ၊
၃။ ၁၅၅။

တိက္ခဏသမ္ပတ္တ (တိ) [တိက္ခဏ + သမ္ပတ္တ] (ဥပါဒ်၊
ဌိ၊ ဘင်-ဟူသော) ခဏ ၃-ပါး - သို့ရောက် -
နှင့် ပြည့်စုံ - သော။ ခဏ ၃-ပါး၌ - အကျုံး
ဝင် - ပါဝင် - သော။ တိက္ခဏသမ္ပတ္တိ
ဥပါဒ်သို့တိဘင်္ဂဝသေန ခဏတ္တယပရိယာပနံ။
အဘိ၊ ဝတာရ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၂၆။

တိက္ခတရ (တိ) [တိက္ခ + တရ] အသွေးသဖြင့် -
ထက်မြက် - စူးရှ - သော။ သင်္ခါရုပေက္ခာ -

ဉာဏ် တိက္ခတရံ ပဝတ္တတိ။ ပဋိသံဠာသ။ ၂၄။
အာသေဝန္တဿ တိက္ခတရာ သင်္ခါရပေက္ခာ
ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ စူဠနိဠာသ။ ၁၀၀။ (-မာဠိ၊ ၃။ ၉။
သံဠာသ။ ၂၆။)

တိက္ခတာ (တိ) [တိက္ခ+တာ] (က) ချွန်ထက်-
စူးရှ-သည်၏အဖြစ်။ (ခ) ထက်သန်-လွန်
ကဲ - သည်၏ အဖြစ်။ (က) ကဏ္ဍကဿ
တိက္ခတာ။ မာဠိ၊ ၃။ ၅၄။ သံဠာ၊ ၂။ ၂၆။
(ခ) တိက္ခတာ (နေတ္တိ၊ ၄၁) တိ တိဓိဏ-
တာ။ သာ စ ခေါ် နှ သတ္တကဿ ဝိယ
နိသိတကရဏတာ၊ အထ ခေါ် ဣန္ဒြိယာနံ
ပဋ္ဌာဘာဝေါတိ ဒဿေတုံ “အဓိမတ္တတာ” တိ
အာဟ။ နေတ္တိ၊ ၄။ ၁၀၉။ ပသာဒါဓိမတ္တ-
တာ ပိတ္တာဒိဝိဗန္ဓာဘာဝေန ပသာဒဿ
တိက္ခတာ။ အနုဠာ၊ ၁။ ၁၆၇။ (-နေတ္တိ၊ ၄။
၁၁၀။ ဒီ၊ ၃။ ၃၁။ အံဠာ၊ ၃။ ၂၁၇။ နေတ္တိ၊
၃။ ၈၁။)

တိက္ခတေ (တိ) [တိက္ခ+တေ] ထက်မြက်
သော တန်ခိုးရှိသော (မဂ်ဉာဏ်-စသည်)။
ဥဂ္ဂတေဇန္တိ သမထဝိပဿနာဝသေန နိသိတ-
တာယ တိက္ခတေဇံ။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၄၆၇။

တိက္ခတ္ထ (န) [တိက္ခ+တ္ထ] ထက်-သည်၏အဖြစ်
-ခြင်း၊ အားရှိ-အားပြည့်-အားကောင်း-
-သည်၏ အဖြစ်-ခြင်း။ စက္ခုဝိညာဏာဒိ-
ပဝတ္တိယံ ဟိ စက္ခာဒိနံ သိဒ္ဓမာဓိပစ္စံ။ တသ္မိပ္ပိ
တိက္ခေ တိက္ခတ္တာ မန္တေ စ မန္တတ္တာ။ အဘိ၊ ၄။
၂။ ၁၁၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၂၃။ ပဋိသံဠာသ။ ၈၂။
(-အံဠာ၊ ၂။ ၈၈။ အနုဠာ၊ ၂။ ၈၂။)

တိက္ခတ္ထံ (ဗျ) [တိ+က္ခတ္ထံ။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ၃။
၁၂၀၂။ ရှု။ ရှု၊ ၃။ ၄၁၉။ မောဂ်၊ ၄။ ၁၁၄။
နိတိ၊ သုတ္တံ၊ ၁၂၀၂။ ကစ္စာယနသရ၊ ၄၆။ တိ
+သကံ။ သကံ-ကို က္ခတ္ထံ-ပြု။ ကစ္စည်း။
၆၄၆။ (တြိက္ခတုမ်-သံ) ၃-ကြိမ်၊ ၃-ခါ၊
၃-ထပ်၊ ၃-ပြန်။ ပုရာဏဒုတိယိကာယ
တိက္ခတ္ထံ မေထုနံ ဓမ္မံ အဘိဝိညာပေသိ။

ဝိ၊ ၁။ ၂။ တိက္ခတ္ထံ အနုတာဠယံ (ဇော၊ ၁။
၇၁) တိ တယော ဝါရေ ဝေဠုလဋ္ဌိယာ တာ-
ဠေသိ။ ဇော၊ ၄။ ၂။ ၂၅။ (-ဝိ၊ ၁။ ၂၂။
ဒီ၊ ၂။ ၁၃၄။ မာ၊ ၁။ ၂၃၅။ သံ၊ ၁။ ၇၈။ အံ၊ ၁။
၆၇။ ဝိဠာ၊ ၁။ ၄၄။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၃၁၅၉-
စသည်။)

တိက္ခဒေါသ (တိ) [တိက္ခ+ဒေါသ] ထက်-လွန်
ကဲ - ပြင်းထန်-သော အမျက် ‘ဒေါသ’ ရှိ
သော၊ သူ။ အဒေါသေန ဇရာဒုက္ခံ န ဟောတိ
တိက္ခဒေါသဿ ခိပ္ပံ ဇရာသမ္ဘဝတော။ အဘိ၊
၄။ ၁။ ၁၇၁။

တိက္ခဓာတုက (တိ) [တိက္ခ + ဓာတု + က]
ထက်-အပူရှိန်ပြင်း-သော သဘောရှိသော။
အတိတိဓိဏ (၂) (သံဠာ၊ ၂။ ၃၇၂) ကြည့်။

တိက္ခပညာ (တိ) [တိက္ခပည+တာ] ထက်
မြက်-လျင်မြန်-သော ပညာရှိသူ၏အဖြစ်။
တိက္ခပညတာယ သံဝတ္တန္တိ။ သံ၊ ၃။ ၃၆၁။
အံ၊ ၁။ ၄၆။ ပဋိသံ၊ ၃၇၁၊ ၃၈၀။ အံဠာ၊ ၁။
၄၁၅။ (-ဥဒါန၊ ၄။ ၂၅၇။ အပါဠာ၊ ၂။ ၁၀၂။
သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၉၅။ ဒီ၊ ၃။ ၂၇၀။ မာဠိ၊ ၃။ ၃၉။
သံဠာ၊ ၁။ ၁၆၄။)

တိက္ခပညသမထယာနိက (တိ) [တိက္ခပည +
သမထယာနိက] ထက်မြက် - လျင်မြန် -
သော ပညာလည်းရှိ၊ သမထ-ဟူသော ယာဉ်
လည်း ရှိသော၊ သူ။ တိက္ခပညသမထယာနိ-
ကော ဩဠာရိကာရမ္ပဏံ ပရိဂ္ဂဏန္တော။ မာဠိ၊
၁။ ၃၃၉။

တိက္ခပညာ (တိ) [တိက္ခာ+ပညာ] (ခ) ထက်
မြက်-လျင်မြန်-သောဉာဏ် ‘ပညာ’။ (တိ)
(၂) ထက်မြက်-လျင်မြန် - သော ဉာဏ်
‘ပညာ’ ရှိသော၊ ဉာဏ် ‘ပညာ’ ထက်မြက်သော၊
သူ။ (ခ) ကတမာ တိက္ခပညာ။ ခိပ္ပံ ကိလေ-
သေ ဆိန္ဒတိတိ တိက္ခပညာ။ ပဋိသံ၊ ၃၈၀။
ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၁၁၅။ မာဠာ၊ ၄။ ၅၈။ သံဠာ၊ ၁။ ၁၁၂။
အံဠာ၊ ၁။ ၄၁၅။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၄၀၈။ မဟာနိ၊

ဌ။၂၀၁။ တိက္ခပညံ ပရိပူရေတိ။ ပဋိသံဌာ
၂။၂၄၇။ ဉာဏဿ တိက္ခဘာဝေါ နာမ
သဝိသေသံ ပဋိပက္ခသမုတ္တိန္ဒနေန ဝေဒိ-
တဗ္ဗောတိ“ခိပ္ပံ ကိလေသေ ဆန္ဒတိတိ တိက္ခ-
ပညာ”တိ။ မဇ္ဈိမ။၂၇၃။ (- ဒိဋ္ဌိပ။၁၁၆။
သံဋ္ဌိပ။၁၁၆၄။)

(တိ) (၂) တိက္ခပညော ဟိ ခိပ္ပါဘိညော
ဟောတိ။ မဇ္ဈိမ။၂၇၃။ တိက္ခပညော(ပ) -
ဒိဋ္ဌိပ။၁၁၆။ မဇ္ဈိမ။၂၇၃။ “သံဌာ။၆၃၁၆။
အပ။၁၂။၁၇၁။၆၀၁၆၆။ အပ။၂။၆၀။
မဟာနိ။၇၃၁၃၇၁၂၇။ စူဠနိ။၁၄၄၁၇၂။
၂၁၆။ ဝိဇ္ဇာ။၂။၂၂။ သံဌာ။၁။၂၂၇။ သံဌာ။၃။
၂၅၅။ ဥဒါနာဌ။၂၄၇။ သုတ္တနိဌာ။၁။၁၂၇။
ထေရ။ဌ။၂။၃၇၄။၄၀၅။ အပ။ဌ။၂။၁၀၂။
၁၁၆။ ဇာ။ဌ။၂။၁၅၇။၂၇၀။ ဇာ။ဌ။၆။
၁၆၃။ ဇာ။ဌ။၇။၁၅၁။ ပဋိသံဌာ။၂။၆၇။
နေတ္ထိဌ။၁၆၇။ သာရတ္ထ။၁။၄၃၆။ ဝိမတိ။
၁။၆၁။ ဒိဋ္ဌိပ။၂၂။၁၁၆။ မဇ္ဈိမ။၂၂၆။
၂၇၃။ သံဋ္ဌိပ။၁၁၆၄။၂၆၇။ အံဋ္ဌိပ။၁၄၆။
အံဋ္ဌိပ။၃၇၆။ တိက္ခပညံ(ဒု) - ဒိဋ္ဌိပ။
၃၆၅။ မဇ္ဈိမ။၁၇၀။ တိက္ခပညဿ (စ) -
ဒိဋ္ဌိပ။၁၁၆။ မဇ္ဈိမ။၁၂၁။ အံဋ္ဌိပ။၂၆၆။
အံဋ္ဌိပ။၂၄၆။ (ဆ) - သံဌာ။၂။၅၅။
ဝိသုဒ္ဓိ။၁။၃၄၃။ ခုဒ္ဒက။ဌ။၃၁။ ပဋိသံဌာ။၂။
၁၆၆။ သာရတ္ထ။၂။၁၇၄။

တိက္ခပညာနိဒ္ဒေသ (ပ) [တိက္ခပညာ + နိဒ္ဒေသ]
ထက်မြက် - လျင်မြန် - သော ပညာကို
အကျယ်ညွှန်းပြရာ (စကားရပ်)။ တိက္ခ-
ပညာနိဒ္ဒေသော ဝိရိယဿ ဥဿုကာပန-
ဝသေန.... ပဝတ္ထော။ အံဋ္ဌိပ။၂၇၅။

တိက္ခပညာသုတ္တ (န) [တိက္ခပညာ + သုတ္တ]
တိက္ခပညာ-သုတ်။ “ရဟန်းတို့— (၁) သူ
တော်ကောင်းကို မှီဝဲဆည်းကပ်ခြင်း၊ (၂)
သူတော်ကောင်းတရားကို ကြားနာခြင်း၊
(၃) သင့်မြတ်သော အကြောင်းအားဖြင့်

နှလုံးသွင်းခြင်း၊ (၄) လောကုတ္တရာတရား
၉-ပါးအား လျော်သော ကျင့်ဝတ်တရားကို
ကျင့်ခြင်း၊ ဤတရား ၄-ပါးတို့ကို ပွားများ
အပ်၊ ကြိမ်ဖန်များစွာ အလေ့အလာပြုအပ်
ကုန်သည်ရှိသော် ပညာထက်မြက်ခြင်းငှါ ဖြစ်
ကုန်၏”ဟု ရဟန်းတို့အား ဟောပြောသုတ်။
သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁၁-
သံယုတ်၊ ၇-ဝဂ်၊ ၁၂-သုတ်။ သံဋ္ဌိပ။၃၆၁။

တိက္ခပဝတ္တိ (ထိ) [တိက္ခာ + ပဝတ္တိ] ထက်မြက်
- လျင်မြန် - သော ဖြစ်ခြင်း။ နိပုဏာတိ
ဥေယျေသု တိက္ခပဝတ္တိယာ ဆေကာ။ သိ
ဋ္ဌိသစ်။၁။၃၇၀။

တိက္ခဗုဒ္ဓိ (တိ) [တိက္ခာ + ဗုဒ္ဓိ။ (တိက္ခဏဗုဒ္ဓိ-
သံ)] ထက်သန်-အားရှိ-သောဉာဏ်ရှိသော၊
ဉာဏ်ထက်သောသူ။ ယော ပနေတ္ထ ဗလဝ-
ဉာဏော တိက္ခဗုဒ္ဓိ ဉာဏတ္ထရော ယောဂါဝစ-
ရော... အရဟတ္တမေဝ ဂဏာတိ။ သံဌာ။၂။
၂၇၂။ (- သံဌာ။၃။၁၁၇။)

တိက္ခဘာဝ (ပ) [တိက္ခာ + ဘာဝ] (က) ထက်
မြက် - လျင်မြန် - သည်၏အဖြစ်။ (ခ) ထက်
သန် - အားရှိ - သည်၏ အဖြစ်။ (ဂ) ရဲရင့်
သည်၏ အဖြစ်။ (ဃ) ရင့်ကျက် - ခက်မာ
- သည်၏ အဖြစ်။

(က) သင်္ခါရုပေက္ခာယ တိက္ခဘာဝေ
သတိ ကိလေသပ္ပဟာနေ သမတ္တဿ မဂ္ဂဿ
သမ္ဘဝတော။ ပဋိသံဌာ။၁။၂၅၂။ ဉာဏဿ
ဟိ သဘာဝတော သတိနေပက္ကတော စ
တိက္ခဘာဝေါ။ သံဋ္ဌိပ။၂၅၄။ (- ဝဇီရ။
၄၅။ ဒိဋ္ဌိပ။၁၁၆။ မဇ္ဈိမ။၂၇၃။ သံဋ္ဌိပ။
၉၄၁၂၂။ အံဋ္ဌိပ။၁၆၄။ မူလဋ္ဌိပ။၄၃။
ဝိသုဒ္ဓိ။ဋ္ဌိပ။၄၃၀။) တိက္ခပညာ (၁)-လည်း
ကြည့်။

(ခ) ဘုတ္တဘုတ္တော အာဟာရော ဇီရတိ
ဂဟဏိယာ တိက္ခဘာဝေန။ မဇ္ဈိမ။၁၄၄။
ယသ္မာ ကဿစိ မုဒုကာနိပိ ဣန္ဒြိယာနိ ပစ္စယ-

ဝိသေသေန တိက္ခာဘဝံ အာပဇ္ဇေယျံ။ အနု-
ဋ္ဌိ၊ ၃။ ၁၃၅။ (- သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၄၈၉။)

(ဂ) သူရဘာဝန္တိ တိက္ခာဘဝံ။ အံ၊ ဋီ၊ ၁။
၁၉၅။

(ဃ) ထဒ္ဓဘာဝန္တိ ဝိပက္ခဘာဝံ၊ တိက္ခာ-
ဘာဝန္တိ အတ္ထော။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၀၇။

တိက္ခာဘဝကရဏ (န) [တိက္ခာဘဝ+ကရဏ]
ထက်မြက်-လျင်မြန်-သည်၏အဖြစ်ကို ပြု
ခြင်း။ ဗုဒ္ဓိနိဿာနံ ပညာယ တေဇနံ တိက္ခာ-
ဘာဝကရဏံ။ နေတ္ထိ၊ ဋီ၊ ၄၇။

တိက္ခာဘဝပရိပါလက (တိ) [တိက္ခာဘဝ+ပရိ-
ပါလက] (က) ထက်မြက်-စူးရှ-သည်၏
အဖြစ်ကိုစောင့်ရှောက်တတ်သော(သန်လျက်
အိမ်-စသည်။) (ခ) ထက်သန်-အားရှိ-
သည်၏ အဖြစ်ကို စောင့်ရှောက်တတ်သော
(စစ်သည်-စသည်။) (က) ယထာ ဟိ အသိ-
နော တိက္ခာဘဝပရိပါလကော ပရိစ္ဆဒေါ
“ကောသော”တိ ဝုစ္စတိ။ (ခ) ဧဝံ ရညော
တိက္ခာဘဝပရိပါလကတ္တာ စတုရဂီနီ သေနာ
“ကောသော”တိ ဝုစ္စတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၅၀-
ချည်း။

တိက္ခာဘဝပရိဟရဏ (တိ) [တိက္ခာဘဝ+
ပရိဟရဏ] ထက်သန် - အားရှိ - သည်၏
အဖြစ်ကိုစောင့်ရှောက်တတ်သော(စစ်သည်-
စသည်။) ဧဝံ ရညော တိက္ခာဘဝပရိဟရ-
ဏတ္တာ စတုရဂီနီ သေနာ “ကောသော”တိ
အာဟ။ ဒိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၂၃။

တိက္ခာဘဝပရိဟာရ (ပု) [တိက္ခာဘဝ+ပရိဟာ-
ရ] (က) ထက်မြက်-စူးရှ-သည်၏ အဖြစ်
ကို စောင့်ရှောက်ခြင်း။ (ခ) ထက်သန်-
အားရှိ-သည်၏အဖြစ်ကို စောင့်ရှောက်-
ခြင်း။ (က) ယထာ အသိနော တိက္ခာဘဝ-
ပရိဟာရတော ပရိစ္ဆဒေါ “ကောသော”တိ
ဝုစ္စတိ။ ဒိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၂၃။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၀၃။
(ခ) ဧဝံ ရညော တိက္ခာဘဝပရိဟာရံ ကတ္တာ

စတုရဂီနီ သေနာ “ကောသော”တိ အာဟ။
အံ၊ ဋီ၊ ၃။ ၄၆။

တိက္ခာဘဝပရိဟာရက (တိ) [တိက္ခာဘဝ+ပရိ-
ဟာရက] (က) ထက်မြက်-စူးရှ-သည်၏
အဖြစ်ကိုစောင့်ရှောက်တတ်သော(သန်လျက်
အိမ်-စသည်။) (ခ) ထက်သန်-အားရှိ-
သည်၏အဖြစ်ကို စောင့်ရှောက်တတ်သော
(စစ်သည်-စသည်။) (က) တတ္ထ ယထာ အ-
သိနော တိက္ခာဘဝပရိဟာရကော ပရိစ္ဆဒေါ
“ကောသော”တိ ဝုစ္စတိ။ အံ၊ ဋီ၊ ၃။ ၄၅-၆။
(ခ) ဧဝံ ရညော တိက္ခာဘဝပရိဟာရကတ္တာ
စတုရဂီနီ သေနာ “ကောသော”တိ အာဟ။
သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၀၃။

တိက္ခာဘဝပုတ္တိ (ထိ) [တိက္ခာဘဝ+ပုတ္တိ] ထက်
သန်-အားရှိ-သည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်း။
သာဒီနဝဝသေန စေတနာယ တိက္ခာဘာ-
ဝပုတ္တိယာ ပါဏာတိပါတာဒီနံ မဟာသာ-
ဝဇ္ဇတာ။ မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၉၈။

တိက္ခာဘဝဘာသုရ (တိ) [တိက္ခာဘဝ+ဘာ-
သုရ] အပူရှိန်ပြင်းသည်၏အဖြစ်ဖြင့် တောက်
ပခြင်းရှိသော(အရောင်အဆင်း)။ ဥက္ကဘာဝ-
ဝိသိဋ္ဌာ တိက္ခာဘဝဘာသုရာ စ ဝဏ္ဏနိဘာ။
ဝိမာန၊ ဋ္ဌ၊ ၃၀၇။

တိက္ခာဘဝါပါဒန (န) [တိက္ခာဘဝ+အာပါဒန]
ထက်သန်-အားရှိ-သည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်
စေခြင်း။ ဣန္ဒြိယာနံ တိက္ခာဘဝါပါဒနံ တေ-
ဇနံ။ အနုဋ္ဌိ၊ ၂။ ၁၆၀။

တိက္ခမန္တပုပ္ဖတ္တိကာလ (ပု) [တိက္ခမန္တပုပ္ဖတ္တိ+
ကာလ] ထက်သန်- အားရှိ-၊ နံ့၊ နှေး -
အားသေး - စွာ ဖြစ်ရာအခါ၊ ထက်ထက်
သန်သန် ဖြစ်ရာအခါ (နှင့်) နံ့၊ နံ့၊ နှေးနှေး
ဖြစ်ရာအခါ။ တဿ ပါဏာတိပါတာဒီသု
တိက္ခမန္တပုပ္ဖတ္တိကာလေ ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၈၄။ (-အဘိ၊ ဝတာရ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၅၂။)

တိက္ခမနွဘာဝ (ပု) [တိက္ခမနွ+ဘာဝ] ထက် သန်-အားရှိ-သည်၏အဖြစ်(နှင့်)နဲ့ နှေး-အားသေး-သည်၏အဖြစ်။ စက္ခုဒိန္နံ တိက္ခမနွဘာဝေ စက္ခုဝိညာဏာဒိန္နံ တိက္ခမနွဘာဝါ ဝိသေသပစ္စယတာ စ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၂၄။

တိက္ခမနွဘာဝါနုပဝတ္တန (န) [တိက္ခမနွဘာဝ+အနုပဝတ္တန] ထက်သန်-အားရှိ-သည်၏အဖြစ်(နှင့်) နဲ့ နှေး-အားသေး-သည်၏အဖြစ်အား လျော်စွာဖြစ်စေခြင်း။ စက္ခုသမ္ပယာဒိန္နံ အတ္တနော တိက္ခမနွဘာဝါနုပဝတ္တနေန ဣန္ဒြိယံ ကာရေတိ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၄၆။

တိက္ခမာယ (တိ) [တိက္ခာ+မာယာ] လျင်မြန်သော - လှည့်စား- စဉ်းလဲ-ခြင်းရှိသော။ တိက္ခမာယာ (ဇာ၊ ၁။ ၂၄၂။ ဇာ၊ ၂။ ၁၂၅) တိတိဓိဏမာယာ သိဃမာယာ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၇၃။

တိက္ခမုဒတာဇာနန (န) [တိက္ခမုဒတာ + ဇာနန] (၁) ထက်သည်၏အဖြစ်(နှင့်)နဲ့ သည်၏အဖြစ်ကို သိခြင်း။ (တိ) (၂) ထက်သည်၏အဖြစ် (နှင့်) နဲ့ သည်၏အဖြစ်ကို သိတတ်သော (ဉာဏ်)။ သဒ္ဓါဒိဣန္ဒြိယာနံ တိက္ခမုဒတာဇာနနံ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁၃၁။ ဣတိဝုတိ၊ ၄။ ၁၂၇။

တိက္ခမုဒဘာဝဇာနန (န) [တိက္ခမုဒဘာဝ+ဇာနန] (၁) ထက်သည်၏အဖြစ်(နှင့်)နဲ့ သည်၏အဖြစ်ကို သိခြင်း။ (တိ) (၂) ထက်သည်၏အဖြစ် (နှင့်) နဲ့ သည်၏အဖြစ်ကို သိတတ်သော (ဉာဏ်)။ သဒ္ဓါဒိန္နံ ဣန္ဒြိယာနံ တိက္ခမုဒဘာဝဇာနနမတ္တံ သန္ဓာယ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၇၄။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

တိက္ခမုဒဘာဝဇာနနဉာဏ (န) [တိက္ခမုဒဘာဝ+ဇာနန+ဉာဏ] ထက်သည်၏အဖြစ် (နှင့်) နဲ့ သည်၏အဖြစ်ကို သိတတ်သော ဉာဏ်။ ပုရိသိန္ဒြိယဉာဏာနီတိ ပုရိသပုဂ္ဂလာနံ .... ဣန္ဒြိယာနံ တိက္ခမုဒဘာဝဇာနနဉာဏာနီတိ အတ္ထော။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၄။

တိက္ခမုဒဘာဝဒဿန (န) [တိက္ခမုဒဘာဝ+ဒဿန] ထက်-ရင့်-သည်၏အဖြစ် (နှင့်) နဲ့ -န-သည်၏အဖြစ်ကို မြင်ခြင်း။ ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တံ ပဿတိ သဒ္ဓါဒိန္နံ တိက္ခမုဒဘာဝဒဿနတော။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၈။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၅။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၆။

တိက္ခမိပဿက (တိ) [တိက္ခာ+ဝိပဿက] ထက်သော ဉာဏ်ဖြင့် ရှုမှတ်တတ်သော၊ ထက်သော ဝိပဿနာဉာဏ် ရှိသော၊ သူ။ အယံ တိက္ခမိပဿကဿ မဟာပညဿ ဘိက္ခုနော ဝိပဿနာ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၁။ (-အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၄၁၁။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၁။)

တိက္ခမိပဿနာဉာဏ (န) [တိက္ခာ+ဝိပဿနာ+ဉာဏ] ထက်သော ဝိပဿနာဉာဏ်။ တေဘင်္ဂါနုပဿနာဒိဝသေန ပဝတ္တံ တိက္ခမိပဿနာဉာဏ်။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၄၃။ (-ယင်း- ၂။ ၁၂၁။)

တိက္ခမိပဿနာသမယ (ပု) [တိက္ခာ+ဝိပဿနာ+သမယ] ထက်သော ဝိပဿနာဉာဏ်၏ဖြစ်ရာ အချိန်အခါ။ တိက္ခမိပဿနာသမယေ တေသံ အနုပ္ပတ္တိဒေသေ အာရုပ္ပေ စ ဥပ္ပဇနတော။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၁။

တိက္ခမိသဒဉာဏ (တိ) [တိက္ခာ+ဝိသဒ+ဉာဏ] ထက်မြက်သန့်ရှင်းသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ သူ။ သာရိပုတ္တတ္ထေရတောပိ ဧကော ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ တိက္ခမိသဒဉာဏော။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၅၇။

တိက္ခမိသဒတာ (ထိ) [တိက္ခာ+ဝိသဒ+တာ] (က) ထက်မြက်သန့်ရှင်းသည်၏အဖြစ်။ (ခ) အလွန်ကြည်လင်သည်၏ အဖြစ်။ (က) အဓိဂန္ထဗ္ဗဝိသေသေန စ အဓိဂမပဋိပဒါယ သက္ကသုခမတာ တိက္ခမိသဒတာ စ ဝိညာယတိ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၄။ (ခ) တိက္ခမိသဒတာ ဟိ တေသံ ဣန္ဒြိယာနံ သပ္ပသန္ဓတာ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၆။

တိက္ခမိသဒတာပါဒန (န) [တိက္ခာ+ဝိသဒတာ+အပါဒန] ထက်မြက် သန့်ရှင်း သည်၏

အဖြစ်သို့ ရောက်စေခြင်း။ ပုနပျုန် သမာ-
ပဋိတဗ္ဗံ ဝိပဿနာယ တိက္ခဝိသဒတာပါဒ-
နာယ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၇။

တိက္ခဝိသဒပဝတ္ထ (တိ) [တိက္ခဝိသဒ+ပဝတ္ထ]
ထက်မြက်၊ သန့်ရှင်းသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်
သော (ဝိပဿနာဉာဏ်-စသည်)။ ဝိပဿနာ-
ကုဏေတိ ဝိပဿနာပညာယ တိက္ခဝိသဒပု-
ဝတ္တာယ ဝိသယတော ဒဿနကုဏေ။ သာ-
ရတ္ထ၊ ၂။ ၂၄၁။

တိက္ခဝိသဒဘာဝ (ပု) [တိက္ခဝိသဒ+ဘာဝ]
ထက်မြက်၊ သန့်ရှင်းသည်၏ အဖြစ်။ သမုတ္တေ-
ဇေတွာတိ .... တိက္ခဝိသဒဘာဝံ အာပါဒေ-
တွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၀။ သွာယမတ္ထော ကမ္မဿ-
ကတညာဏဿ တိက္ခဝိသဒဘာဝေန ဝေဒိ-
တဗ္ဗော။ ယင်း-၃၂၅။ (- ဝိမတိ၊၁။၉၇။
ကင်္ခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၁၁၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊
သစ်၊၂။၃၀၇၊၃၁၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၊၉၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊
၃။၅၇၊၉၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၉၊၃၃၂၊၃၇၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊
၂။၁၀၃၊၄၉၀၊၅၂၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၃၊၂၆၅။
အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁။)

တိက္ခဝိသဒဝုတ္တိ (ထိ) [တိက္ခဝိသဒ+ဝုတ္တိ] ထက်
မြက်၊ သန့်ရှင်းသော ဖြစ်ခြင်း။ နိပုဏာတိ
ဥေယျေသု တိက္ခဝိသဒဝုတ္တိယာ ဆေကာ။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၃။

တိက္ခဝိသဒသဘာဝ (ပု) [တိက္ခဝိသဒ+သဘာ-
ဝ] ထက်မြက်၊ သန့်ရှင်းသော သဘော။
ကိလေသဿ ပရိစ္စေတိ နိဗ္ဗာနဉ္စ ပက္ခန္ဓိတုံ
တိက္ခဝိသဒသဘာဝေါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၈။ (-သံ၊
ဋ္ဌ၊၁။၃၁၆။)

တိက္ခဝိသဒသုရဘာဝ (ပု) [တိက္ခဝိသဒသုရ+
ဘာဝ] ထက်မြက်၊ သန့်ရှင်း၊ ရဲရင့်သည်၏
အဖြစ်။ အန္တရန္တရာ သမာပဋိတွာ ဉာဏဿ
တိက္ခဝိသဒသုရဘာဝံ သမ္ပာဒေတုံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။
၅၆။ (- သာရတ္ထ၊၃။၂၆၀။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။
၁၇၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၊၂၇၆၊၂၉၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅။)

တိက္ခသတ္တိ (ထိ) [တိက္ခာ+သတ္တိ] ချွန်ထက်
သော-လုံ-လုံမ။ တိက္ခသတ္တိဟိ ဖာလိယတိ။
မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၈။

တိက္ခသဘာဝ (ပု) [တိက္ခာ+သဘာဝ] ထက်မြက်
သော သဘော။ တိက္ခသဘာဝံ အာပါဒိတံ
ဝိပဿနာဉာဏံ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ၊၁၉၆။

တိက္ခသလ္လ (န) [တိက္ခာ+သလ္လ] မြေချွန်ထက်
သော ငြောင့်။ တိက္ခသလ္လေဟိ ဘလ္လေဟိ
(မြား)၊ ခဏ္ဍသော ခဏ္ဍယိ သု တေ။ မဟာ-
ဝံသ၊၈။၄၅။

တိက္ခသိသထာမ (တိ) [တိက္ခသိသ + ထာမ]
ထက်မြက်၊ လျင်မြန်သော အားအစွမ်းရှိသော၊
သူ။ ဝေဂဿ တိက္ခသိသထာမဘာဝတော။
သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၉။

တိက္ခသုရာ (ထိ) [တိက္ခာ+သုရာ] ထက်မြက်-
စူးရှ-ပြင်းပြ-သော-သေ-အရက်။ တိက္ခ-
သုရံ ပဋိယာဒေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၂။

တိက္ခဟာသလဟုပည (တိ) [တိက္ခဟာသလဟု
+ပညာ] ထက်မြက်၊ ရှင်ပျံ့၊ လျင်မြန်သော
ဉာဏ် 'ပညာ' ရှိသော၊ သူ။ တိက္ခဟာသလဟု-
ပညော၊ မဟာပညော တထေဝဟံ။ အပါ၊ ၂။
၁၆၀။

တိက္ခာနုပဿနာနုဘာဝ (ပု) [တိက္ခာနုပဿနာ
+အာနုဘာဝ] ထက်မြက်သော အနုပဿနာ-
ဉာဏ် ဘာဝနာ၏ - အစွမ်းသတ္တိ - တန်ခိုး
ရှိန်စော် အာနုဘော်။ ဣမ ပန တိက္ခာ-
နုပဿနာနုဘာဝေန အကုသလပ္ပတ္တိယာ
အသမ္ဘဝဝသေန။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၀။

တိက္ခာနုလောမိက (တိ) [တိက္ခာ+အနုလောမိ-
က] ထက်-ရင့်သန်-သော အနုလောမိက
(မဂ်အား လျော်သော)ဉာဏ်။ အနုလောမိ-
ဉာဏံ တိက္ခာနုလောမိကာ ခန္တိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။
၃၁၅။

တိက္ခိန္ဒြိယ (န) [တိက္ခာ+ဣန္ဒြိယ] (၁) တိက္ခိန္ဒြိယ
-သုတ်။ (တိ) (၂) ထက်သန်-အားရှိ-

သော လူနေရုံသောသူ။ (၁) ရာဇောဝါဒ-
သုတ္တံ၊ တိက္ခိန္ဒြိယံ၊ စတုပရိဝဋ်။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉။

(တိ) (၂) ယေသံ သဒ္ဓါဒီနိ လူန္ဒြိယာနိ
တိက္ခာနိ၊ တေ တိက္ခိန္ဒြိယာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၄။
တိက္ခိန္ဒြိယော (ပါ) (၆) — ပဋိသံ၊၁၁၆။၂၂၉။
နေတ္ထိ။ဂဃ။ ပေဋကော။၁၈၈-၉။၂၈၄၊၃၂၀။
ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၄။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၅၂။ စရိယာ၊
ဋ္ဌ။၂၈။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၄။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၆။ မ၊ဋ္ဌ၊
၁။၁၃၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၄။
တိက္ခိန္ဒြိယာ (ပါ) (၁၂) — နေတ္ထိ။၉၃။ ပေဋကော။
၃၂၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၄။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။
၈၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄၀။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၃။၁၄၂။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၅၈၊၃၃၇။ နေတ္ထိ၊
ဋ္ဌ။၂၀၈-၉။ သာရတ္ထ၊၃။၁၅၈။ ဝိမတိ၊၁။၅၅။
မူလဋ္ဌိ၊၃။၆၄။ အနုဋ္ဌိ၊၂။၅။ အနုဋ္ဌိ၊၃။၈၄။
တိက္ခိန္ဒြိယံ (ဒါ) (၆) — နေတ္ထိ။ဂဃ။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။
၂၀၈-၉။ တိက္ခိန္ဒြိယော (ဒါ) (၁၂) — ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ဒိ၊
၂။၃၃။ မ၊၁။၂၂။ မ၊၂။၂၉၃။ သံ၊၁။၁၃၉။
၁၄၀။ အဘိ၊က။၄၂၇။ မဟာနိ၊၃။၃၉၊၂၇၈၊
၃၅၉။ စူဠနိ၊၁၇၆။ ပဋိသံ၊၁၁၆။၂၂၉၊၃၇၆။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။
၁၉၉။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၈၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၄။
စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၃၇။ သာရတ္ထ၊၁။၂၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၄။ တိက္ခိန္ဒြိယဿ (စါ) (၆)
— နေတ္ထိ။ဂဃ။ ပေဋကော။၃၂၀။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။
၁၆၉။ (စါ) (ဆ) (၆) — အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။၈၄။

တိက္ခိန္ဒြိယတာ (ထိ) [တိက္ခိန္ဒြိယ+တာ] ထက်
သန် - အားရှိ - သော လူနေရုံသူ၏ အဖြစ်။
ဥဋ္ဌဋ္ဌိတညူ တိက္ခိန္ဒြိယတာယ ဒဿနဘူမိမာ-
ဂဗ္ဗ သောတာပတ္တိဖလံ ပါပဏာတိ။ ပေဋ-
ကော။၂၈၄။ (- အံ၊ဋ္ဌိ၊၃။၁၅၇။)

တိက္ခိန္ဒြိယမုဒိန္ဒြိယနိဒ္ဒေသ (ပု) [တိက္ခိန္ဒြိယမုဒိန္ဒြိ-
ယ+နိဒ္ဒေသ] ထက်သော လူနေရုံသူ (နှင့်)
နဲ့သောလူနေရုံသူတို့ကို အကျယ်ညွှန်းပြရာ

(အပိုင်းအခန်း)။ တိက္ခိန္ဒြိယမုဒိန္ဒြိယနိဒ္ဒေ-
သေ ဥပနိဿယလူန္ဒြိယာနိ နာမ ကထိတာနိ။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄၂။

တိက္ခိန္ဒြိယမုဒိန္ဒြိယဘာဝဒဿန (န) [တိက္ခိန္ဒြိယ-
မုဒိန္ဒြိယဘာဝ+ဒဿန] ထက်သော လူနေရုံ
ရှိသည်၏အဖြစ်(နှင့်) နဲ့သောလူနေရုံသည်၏
အဖြစ်ကို ပြခြင်း။ လူမ သတ္တာနံ တိက္ခိန္ဒြိယ-
မုဒိန္ဒြိယဘာဝဒဿနတ္ထံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄၂။

တိဓိဏသ (တိ) [တိဓိဏ+အံသ] မြမြထက်
သော - အဖို့ - အစိတ်အပိုင်း - အသွား - ရှိ
သော (သံပြားဝိုင်းစသည်)။ တိဓိဏသနိ
အယဂုဋ္ဌမဏ္ဍလာနိ...ခဏ္ဍခဏ္ဍကာနိ အကံသု။
မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၃၅။

တိဓိဏ (တိ) [တိဇ+လုန။ တိဇ နိသာနေ၊
လူနေ၊ ဇဿ ခေါ၊ ကတ္တံ၊ တိဓိဏံ။ ဓာနံ၊
ဋ္ဌိ။၇၁။ သုစိ။ တိဇ+ကိဏ။ ဣဒိ။ ၆၀။
(တိက္ခဏ-သံ)] ထက်သော၊ (က) မြမြ
ထက်သော၊ ထက်ထက်သွေးအပ်သော။ (ခ)
ထက်မြက် - စူးရှ - သော။ (ဂ) လွန်
ကဲသော။ (ဃ) ပြင်းထန် - ပြင်းပြ - သော။
(င) ချွန်သော၊ မတုံးသော။ (စ) လျင်မြန်
သော။ (ဆ) ထက်သန် - အားအစွမ်းရှိ
- သော။ (ဇ) ဆင်းရဲသော၊ မသာယာအပ်
သော။ (ဈ) ပူသော။ (ည) ကြီးမား -
များပြား - သော။ (ဋ) တောက်ပြောင်
သော။ (ဌ) မြင့်စောက်သော။ (ဍ) ကြမ်း
ထမ်း - ခက်မာ - သော။ (ဎ) ကြည်လင်
သော။ (ကြိ) ဝိ - ထက်သန်စွာ၊ ထက်ထက်
သန်သန်၊ စူးစူးစိုက်စိုက်။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၅။)
(‘တိ’ ထက်သော၊ ကြမ်းထမ်းသော၊ သိမ်မွေ့
သော။ ‘န’ သေခြင်း၊ စစ်တိုက်ခြင်း၊ အဆိပ်၊
သံသတ္တု၊ လက်နက်၊ သမုဒ္ဒရာဆား၊ စူးစိုက်
ကြည့်ခြင်း။ သိ-ဓာနံ။)

တိဓိဏော (ပု၊ပါ) (၆) — မ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၈။ သံ၊
ဋ္ဌ၊၂။၁၉၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၈။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။

၁၆၅။ ဝိမတိဝါသ၁၁၇။ ဒီဇ္ဈိ၁၁၁၅။ မာဇ္ဈိ
 ၂။၂၂။ မာဇ္ဈိ၁၁၅၅၂၂။ သံဇ္ဈိ၁၁၆၁။
 အံဇ္ဈိ၁၁၂၇၆။ အံဇ္ဈိ၁၁၃၁၆။ တိဓိဏ(နာပ)
 ၆) — ဒီဇ္ဈိ၁၁၂၇၅။ ဒီဇ္ဈိ၁၁၇၄။ မာဇ္ဈိ၁၁
 ၁၃၂။ သံဇ္ဈိ၁၁၅၄။ အံဇ္ဈိ၁၁၁၄၇။ အဘိ
 ဌာ၁၁၄၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၁၁၂၇၁။ ဗုဒ္ဓဝံဌ၁၁၂၆။
 ဇာဋ္ဌာ၁၁၄၀၃။ ဇာဋ္ဌာ၁၁၁၇၇။ သာရတ္ထ
 ၃။၂၁၁။ ဒီဇ္ဈိ၁၁၂၄၆။ မာဇ္ဈိ၁၁၂၄၀။ သံ
 ဇ္ဈိ၁၁၄၆၁။ အံဇ္ဈိ၁၁၃၄၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၁၁၂၇
 ၄၃၀။ တိဓိဏာ (ထိပါဓ) — မာဇ္ဈိ၁၁၁၇၂။
 သံဇ္ဈိ၁၁၂၆၇။ အဘိဌာ၁၁၂၇၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၁၁
 ၂၇၃။ စူဠနိဌာ၁၁၆၇။ သံဇ္ဈိ၁၁၁၇၃၁၄၆၆။
 တိဓိဏာ (ပုပါဓ) — ဝိဇ္ဈာ၁၁၃၂။ တိဓိ
 ဏာနိ(နာပါဓ) — ဇာဋ္ဌာ၁၁၁၃၁။ ပါစိတ်
 ယောဝါသ၁၁၄၅။ တိဓိဏာ(ထိပါဓ) — ဇာဝါ
 ၂၆၂။ ဝိသင်္ဂဟ၁၁၇၂။ သံဇ္ဈိ၁၁၇၄။ ဇာဋ္ဌာ
 ၄။၃၃၀။ မာဇ္ဈိ၁၁၃၂။ သံဇ္ဈိ၁၁၄၆၆။
 (ပုဒါဓ) — အံဇ္ဈိ၁၁၃၆၇။ ထေရဋ္ဌာ၁၁
 ၄၅၇။ ဇာဋ္ဌာ၁၁၇၆။ သာရတ္ထ၁၁၂၂။ (နာ
 ဒါဓ) — ထေရဋ္ဌာ၁၁၇၄။ မိလိန္ဒ၁၁၁၁။ သံဇ္ဈိ
 ၁၁၆၄။ (ထိဒါဓ) — အံဇ္ဈိ၁၁၁၇၆။ တိဓိ
 ဏေန (ပုတါဓ) — ဝိဇ္ဈာ၁၁၁၄၂။ မာဇ္ဈာ
 ၁၁၁၄၁။ သံဇ္ဈိ၁၁၁၂၆။ အံဇ္ဈိ၁၁၂၂။
 အဘိဌာ၁၁၁၄၇။ အဘိဌာ၁၁၄၃။ ဓမ္မဋ္ဌာ၁၁
 ၇၁။ ဥဒါနဋ္ဌာ၁၁၁၁။ ဇာဋ္ဌာ၁၁၃၀၃။ ဇာ
 ဋ္ဌာ၁၁၂၁၀။ သာရတ္ထ၁၁၁၆၇။ မာဇ္ဈိ၁၁၁၃၇။
 ၃၆၄။ အံဇ္ဈိ၁၁၂၇၀။ (နာတါဓ) — ဓမ္မဋ္ဌာ
 ၁၁၁၄၃။ ဝဇီရဋ္ဌာ၁၁၇၂။ တိဓိဏာယ (ထိတါ
 ၆) — သံဇ္ဈိ၁၁၁၃၆။ သံဇ္ဈိ၁၁၅၁။ အံဇ္ဈာ
 ၁၁၃၂၆။ ဓမ္မဋ္ဌာ၁၁၁၁၃၃၆၃။ ဓမ္မဋ္ဌာ၁၁
 ၂၁၇။ ဇာဋ္ဌာ၁၁၂၆၂။ တိဓိဏေဟိ (နာတါ
 ၆) — ဝိဇ္ဈာ၁၁၆၇။ သံဇ္ဈိ၁၁၂၀၀။ သာရတ္ထ
 ၂။၂၆၃။ တိဓိဏာဟိ (ထိတါဓ) — ဝိသုဒ္ဓိ
 ၁၁၂၆၇။ ဥဒါနဋ္ဌာ၁၁၀၄။ သာရတ္ထ၁၁၂၆၃။
 တိဓိဏဿ (ပုဆါဓ) — ဒီဇ္ဈာ၁၁၆၇။ တိဓိ
 ဏာနံ(ထိဆါဓ) — ဝိဇ္ဈာ၁၁၁၃၅။ အံဇ္ဈာ၁၁

၁၃၇။ တိဓိဏေ (ပုသါဓ) — ဇာဝါ၁၁၇၇။
 ဇာဋ္ဌာ၁၁၄၁၂။ (နာသါဓ) — သံဇ္ဈာ၁၁၁၅၆။
 ထက်သော။ တိဏံ တု တိဓိဏံ တိဓိဏံ။
 ဓာနံ။၇၁။ (က) မြဲထက်သော။ ထက်
 ထက်သွေးအပ်သော။ သဗေပိ မေ တိဓိဏေန
 အသိနာ သိသံ ဆိန္ဓေယျ။ ဝိဇ္ဈာ၁၁၁၄၂။ မာ
 ဋ္ဌာ၁၁၁၄၁။ အံဇ္ဈာ၁၁၂၂။ တိဓိဏာရဓာရာ၊
 တိဓိဏသတ္တ-တို့လည်း ကြည့်။

(ခ) ထက်မြက် - စူးရှ - သော။ သာ
 ဟိဿ....သူရာ တိဓိဏာ ဟုတော့ ဝဟတိ။
 ဝိသုဒ္ဓိ၁၁၂၇၃။ တိဓိဏာဏကုန္တိမန္တ-လည်း
 ကြည့်။

(ဂ) လွန်ကဲသော။ တိဓိဏမဒ-ကြည့်။
 တိဓိဏကောပ, တိဓိဏသမုဒါစာရ-တို့လည်း
 ကြည့်။ (ဃ) ပြင်းထန် - ပြင်းပြ - သော။
 တိဓိဏဝေရမ္ဘဝါတသိခါ-ကြည့်။ တိဓိဏဋ္ဌာ
 တိဓိဏတရ (ခ)-တို့လည်း ကြည့်။

(င) ချွန်သော၊ မတုံးသော။ ကဏ္ဍ-
 ကော နာမ ဇာတကာလတော ပဋ္ဌာယ တိဓိ-
 ဏောဝ ဟောတိ။ မာဋ္ဌာ၁၁၇၇။ တိဓိဏ(ဝိ-
 သုဒ္ဓိ၁၁၂၇၁)န္တိ အကုဏ္ဏံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၁၁၄၃၀။
 တိဓိဏကဏက, တိဓိဏဘာဂ, တိဓိဏသိရ-
 တို့လည်း ကြည့်။

(စ) လျင် မြန် သော။ တိဓိဏမာယ-
 ကြည့်။ တိဓိဏမန္တိ-လည်း ကြည့်။ (ဆ)
 ထက်သန် - အားအစွမ်းရှိ - သော။ တိက္ခာ-
 နိတိ တိဓိဏာနိ။ ပါစိတ်ယောဝါသ၁၁၄၅။ တိ-
 ဓိဏဘေသဇ္ဇ, တိဓိဏဝိပါက-တို့လည်း ကြည့်။

(ဇ) ဆင်းရဲသော၊ မသာယာအပ်သော။
 တိဓိဏဖလ-ကြည့်။ (ဈ) ပူသော။ သမ္မ-
 သဘာဝတာယ ပန ရသ္မိနံ ပရိတော ဖရန္တိ
 သူရိယာဘာ တိဓိဏာ ဥဏ္ဍာ။ သံဇ္ဈိ၁၁၄၆၆။
 တိဓိဏဘာဝ (က)-လည်း ကြည့်။

(ည) ကြီးမား - များပြား - သော။
 တိဓိဏဒုက္ခ-ကြည့်။ (ဋ) တောက်ပြောင်

သော။ ဥဏှော စ ဝါတော တိဓိဏာ စ
ရသ္မိယော။ ဇာ၊ ၁။ ၂၉၂။ ဇာ၊ ၄။ ၃၃၀။

(၄) မြင့်စောက်သော။ တုဂေတိ တိဓိ-
ဏေ။ ဇာ၊ ၄။ ၃၁၄။ ၂။

(၃) ကြမ်းထမ်း - ခက်မာ - သော။
တိက္ခ(င)-ကြည့်။ (ခ) ကြည်လင်သော။ တိ-
ဓိဏစက္ခု-ကြည့်။

တိဓိဏအယသုလ (ပု၊ န) [တိဓိဏ+အယသုလ]
ချွန်ထက်သော - သံတံကျင် - သံစို။ တိဓိဏ-
အယသုလရက္ခသုလဒီဟိ ဝိဇ္ဇိယမာနာ။ စူဠ-
နိ၊ ၄။ ၁၂၂။

တိဓိဏကဏ္ဍက (တိ) [တိဓိဏ+ကဏ္ဍက။ (တိ-
က္ခဏကဏ္ဍက-သံ)] ချွန်ထက်သော ဆူးရှိ
သော (ငရဲ-စသည်)။ ဧတေ ဝဇန္တိ နိရယေ၊
တတ္ထေ တိဓိဏကဏ္ဍကေ။ ဇာ၊ ၂။ ၆၄။ ဇာ၊
၄။ ၂၂၆။

တိဓိဏကသာပတောဒ (ပု) [တိဓိဏ+ကသာ-
ပတောဒ] ချွန်ထက်သော ကျာပုတ်တံ(နှင့်)
နှင့်တံ တံဖျာ။ အညမညံ တိဓိဏကသာ-
ပတောဒါဘိသာတာဒိဒုက္ခေဟိ ဒုဿဟာ-
ယပိ။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၄၇၂။

တိဓိဏကောဋိက (တိ) [တိဓိဏ+ကောဋိ+က]
ချွန်ထက်သော အစွန်းရှိသော (အရိုး-စ
သည်)။ တိဓိဏကောဋိကံ အဋ္ဌိံ ဂဟေတွာ။
ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၁၄၉။ (- မ၊ ၄။ ၃။ ၃၆၅။)

တိဓိဏကောပ (တိ) [တိဓိဏ+ကောပ] ပြင်း
ထန်-လွန်ကဲ-သော အမျက်ဒေါသရှိသော။
သု။ သာ စ အဟိနံ တိဓိဏကောပတာယ ...
သရီရဿ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၇၉။ မ၊ ၄။
၁။ ၂၅၂။

တိဓိဏခါဏုက (ပု၊ န) [တိဓိဏ+ခါဏုက] ချွန်
ထက်သော - သစ်ငုတ် - ဖြောင့်ခလုတ်။ တိ-
ဓိဏခါဏုကေ ပါဒေန အဝတ္ထာသိ။ အံ၊ ၄။ ၁။
၂၅၄။

တိဓိဏဓုရဓာရာ (ထိ) [တိဓိဏဓုရ+ဓာရာ] မြေ
ထက်သော သင်ဓုန်းဓားသွား။ တာ တိဓိဏ-
ဓုရဓာရာသု ခဏှာဏှေကာ ဟုတွာ...ပတန္တိ။
ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၃။

တိဓိဏဓုရပ္ပ (န) [တိဓိဏ+ဓုရပ္ပ] ချွန်ထက်သော
မြား။ တိဓိဏဓုရပ္ပံ နခေဟိ ပရိဝတ္တယမာ-
နော။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၇၀။

တိဓိဏဂ္ဂ (တိ) [တိဓိဏ+အဂ္ဂ] ချွန်ထက်သော
အဖျားရှိသော၊ အဖျားချွန်သော (အပ်-
စသည်)။ အဂ္ဂဿ တိဓိဏတာယ တိဓိဏဂ္ဂံ။
ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၆။ တုဂ်ဂီတိ ဥစ္စာနိ တိဓိဏဂ္ဂါ-
နိ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၂။ (- ဇာ၊ ၁။ ၁၄၇။ ဇာ၊ ၄။
၃။ ၂၆၅။ မ၊ ၄။ ၃။ ၃၆၅။)

တိဓိဏစက္ခု (တိ) [တိဓိဏ+စက္ခု] ထက်မြက်-
စူးရှ - ကြည်လင် - သော မျက်စိရှိသော။ သူ။
ဒိဋ္ဌော ဝတမ္ပိ မညေ တိဓိဏစက္ခုနာ သမ္မာ-
သမ္ဗုဒ္ဓေန။ မ၊ ၄။ ၃။ ၂၃၀။

တိဓိဏဉာဏကုန္တိမန္တိ (တိ) [တိဓိဏဉာဏကုန္တိ+
ဣမန္တိ] ထက်မြက်-စူးရှ-သော(ဝိပဿနာ)
ဉာဏ်ဟူသော လှံတံရှိသော။ သူ။ တိဓိဏ-
ဉာဏကုန္တိမ(ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၇၉)န္တိ ပဋိဝေဓသမတ္ထံ
တိဓိဏဝိပဿနာဉာဏကုန္တိဝန္တိ၊ ဝိပဿနာ-
ဉာဏနိသိတကုန္တိဝရန္တိ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။
၃၁၄။

တိဓိဏဋ္ဌ (ပု) [တိဓိဏ+အတ္ထ] ထက်သန် - ပြင်း
ပြ - သည်၏အဖြစ်ဟူသော အနက်သဘော။
ကဇ္ဈက (၇) (မ၊ ၄။ ၁။ ၇၂။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၁၂၇)-
ကြည့်။

တိဓိဏဋ္ဌိက (တိ) [တိဓိဏ+အဋ္ဌိ+က] (က)
ချွန်ထက်သောအရိုးစွန်းရှိသော။ (ခ) ကြမ်း
ထမ်း - ခက်မာ - သော အရိုးရှိသော (လိပ်-
စသည်)။ (က) အဋ္ဌိကစ္ဆပကုလ (သံ၊ ၄။ ၂။
၁၇၃) - နှင့် ယှဉ်ကြည့်။ (ခ) အဋ္ဌိကုမ္မောတိ
ပိဋ္ဌိယံ တိဓိဏဋ္ဌိကော ကုမ္မော။ သံ၊ ၄။ ၂။
၃၃၁။

တိဗိဏတရ (တိ) [တိဗိဏ+တရ] (က) အထူးသဖြင့် ချွန်ထက်သော (လုံ-စသည်)။ (ခ) အထူးသဖြင့် - ထက်သန် - ပြင်းပြ - သော (ရာဂ-စသည်)။ (က) သော “ကေပုဟာ-ရေနေဝ မရိယန္တိ” တိ တိဗိဏတရံ ဝါ ကရေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၆။ (ခ) အထဿာ အန္တောရာဂေါ တိဗိဏတရော ဟုတော ဥပ္ပန္နော။ သာရတ္ထ၊၃။၂၁။ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၉-၌ ‘တိဗိဏ-ကရော’ဟု ပါဌ်ပျက်နေ၏။)

တိဗိဏတရဒုက္ခာနုဗန္ဓ (တိ) [တိဗိဏတရ+ဒုက္ခ+အနုဗန္ဓ] အထူးသဖြင့် - အလွန် - ထက်သန်-ပြင်းပြ - သော ဆင်းရဲမှုသည် အစဉ်လိုက်အပ်သော။ ပရိယေသနာ ပရိဂ္ဂဟော အာရက္ခာ ပရိဘောဂေါ ဝိပါကော စာတိ ပဉ္စသုပ္ပိဋ္ဌာနေသု တိဗိဏတရဒုက္ခာနုဗန္ဓတာယ သဝိသာတတ္တာ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၂၉၆။

တိဗိဏတာ (ထိ) [တိဗိဏ+တာ] ချွန်ထက် - သည်၏အဖြစ် - ခြင်း။ ကဏ္ဍကဿ တိဗိဏတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၂။ အနုဋ္ဌိ၊၂။၆၄။)

တိဗိဏထိရဝိသဒသင်္ခါရ (တိ) [တိဗိဏထိရဝိသဒ+သင်္ခါရ] ထက်သန်၊ မြဲမြံခိုင်ခံ့၊ သန့်ရှင်းစင်ကြယ်သော သင်္ခါရက္ခန္ဓာရှိသော။ ကုသလ-သင်္ခါရော ဝါ တိဗိဏထိရဝိသဒသင်္ခါရော ဝါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၃။

တိဗိဏဒဏ္ဍဝါသိ(သိ) (ထိ) [တိဗိဏ+ဒဏ္ဍဝါ-သိ(သိ)] ထက်ထက်သွေးအပ်သော အရိုးတပ်ပြီး ပဲခွပ်။ အံသေ ဌပိတံ တိဗိဏဒဏ္ဍဝါသိ အရညေ ဆဇ္ဇေသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၇။

တိဗိဏဒန္တ (တိ) [တိဗိဏ+ဒန္တ။ (တိက္ခဏဒဗ္ဗ၊ တိက္ခဏဒန္တ-သံ)] ချွန်ထက်သော အသွားရှိသော(ငြောင့်၊တံကျင်-စသည်)။ (ကျား။ P.S.D.။ ဝါစပုတိ။) ယဿ တိဗိဏဒန္တာနိ

အနေကသတာနိ မူလာနိ ဟောန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃။

တိဗိဏဒါဌ (တိ) [တိဗိဏ+ဒါဌာ] ချွန်ထက်သော အစွယ်ရှိသော။ တိဗိဏဒါဌာ သုဝဇ္ဇိတဂီဝါ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၂၇။

တိဗိဏဒုက္ခ (တိ) [တိဗိဏ+ဒုက္ခ] ထက်သန် - ကြီးမား - သော ဆင်းရဲခြင်းရှိသော (ငရဲ-စသည်)။ ကေန္တတိဗ္ဗန္တိ ကေန္တေနော တိဗိဏဒုက္ခံ၊ နိယတမဟာဒုက္ခန္တိ အတ္ထော။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၀၆။

တိဗိဏဓာရ (တိ) [တိဗိဏ+ဓာရာ။ (တိက္ခဏ-ဓာရ-သံ)] ထက်သော အသွားရှိသော (သန့်လျက်-စသည်)။ ပဏ္ဏကံ တိဗိဏဓာရံ၊ အသိ သမ္ပန္နပါယိနံ။ ဇာ၊၁။၁၅၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၈။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၂။)

တိဗိဏဓာရကဏ္ဍက (တိ) [တိဗိဏ + ဓာရ + ကဏ္ဍက] ချွန်ထက်သော အသွား၊ ချွန်ထက်သော ဆူး ရှိသော (ကြိမ်နှယ်-စသည်)။ ဝေတ္တလတာယော စ တိဗိဏဓာရကဏ္ဍကာ အယောမယာ ဝေ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၅။

တိဗိဏပည (တိ) [တိဗိဏ+ပညာ] ထက်မြက် - လျန်မြန် - သော ဉာဏ်‘ပညာ’ရှိသော၊ဉာဏ်‘ပညာ’ ထက်မြက်သော။ တိဗိဏမန္တိ-ကြည့်။

တိဗိဏပရိယန္တ (တိ) [တိဗိဏ+ပရိယန္တ] မြဲမြံထက်သော - အစွန်း - အဖျား - ရှိသော (ကြာရှက်-စသည်)။ အယောပေါက္ခရသဉ္စန္တ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၄၃)-ကြည့်။

တိဗိဏဖရသု (ပု) [တိဗိဏ+ဖရသု] ထက်ထက်သွေးအပ်သော - ပုဆိန် - ရဲတင်း။ တသ္မိ ခဏေ စောရဃာတကော တိဗိဏဖရသု ဂဟေတွာ.....ဆိန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၆။

တိဗိဏပလ (တိ) [တိဗိဏ+ပလ] ဆင်းရဲ - မသာယာအပ် - သော အကျိုးရှိသော (အကုသိုလ်

ကံ။ ကဋကပ္ပလ (တိ)(၂)(က) (ဓမ္မ၊ဌ၊
၁။၃၀၄။ နေတ္တိ၊ဌ။၂၂ ၅)-ကြည့်။

တိဓိဏဘာဂ (ပ) [တိဓိဏ+ဘာဂ] မြမြထက်
သောအဖို့ (သန်လျက်သွား-စသည်)။ အသိ-
ဓာရာ (သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၁၈၇)-ကြည့်။

တိဓိဏဘာဝ (ပ) [တိဓိဏ+ဘာဝ] (က) ပူပြင်း
သည်၏အဖြစ်။ (ခ) ချွန်ထက်သည်၏အဖြစ်။
(က) တံသမုဋ္ဌာနာ တေဇောဓာတု အတိဝိယ
တိဓိဏဘာဝေန သဒ္ဓိံ အတ္တနာ သဟဇာတ-
ဓမ္မေဟိ ဟဒယပူဒေသံ ဈာပေသိ။ သာရတ္ထ၊
၃။၂၁၁။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၃။၁၉၉။ (- မူလဋ္ဌိ၊၂။
၅၀။ အနုဋ္ဌိ၊၂။၅၃။) (ခ) သသဝိသာဏဿ
တိဓိဏဘာဝံ ဝိယ တံ အသမ္ပုဋ္ဌိစ္စန္ဓော....
အာဟ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၉၇။ န တဿ တိဓိဏဘာ-
ဝေါ ကေနစိ ကာတဗ္ဗော သဘာဝသိဒ္ဓတ္တာ။
မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၅၉။

တိဓိဏဘာဝကရဏ (န) [တိဓိဏဘာဝ + ကရဏ]
ထက်မြက်-စူးရှ-သည်၏အဖြစ်ကို ပြခြင်း။
အတိဓိဏဗုဒ္ဓိနံ အနေကဝိဓေန ဉာဏဿ တိဓိ-
ဏဘာဝကရဏဉ္စပညတ္တိ နာမ။ မဟာနိ၊ဌ။၄။

တိဓိဏဘေသဇ္ဇ (န) [တိဓိဏ+ဘေသဇ္ဇ] အစွမ်း
ထက်သောဆေး၊ ဆေးစွမ်းကောင်း။ တထာ-
ဂတဿ ပါဒေ တိဓိဏဘေသဇ္ဇံ ဒတွာ ဝဏံ
ဗန္ဓိံ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၃၈၂။

တိဓိဏဘေသဇ္ဇပရိဘာဝိတ (တိ) [တိဓိဏဘေ-
သဇ္ဇ + ပရိဘာဝိတ] ထက်သော (သေနှင့်
ရောသော) ဆေးဖြင့်-ထုံ-စိမ်း-အပ်သော
(နို့၊ရည်-စသည်)။ တိဓိဏဘေသဇ္ဇပရိဘာဝိ-
တ (ဇာ၊ဌ၊၁။၄၈၄) နှိ တိဓိဏေန သုရမိဿိ-
တေန ဘေသဇ္ဇေန ပရိဘာဝိတံ။ ဇာ၊ဋ္ဌိ၊၁။
၁၃၂။

တိဓိဏမတိ (တိ) [တိဓိဏာ+မတိ] ထက်မြက်-
လျင်မြန်-သောဉာဏ် 'ပညာ' ရှိသောသူ။
တိဓိဏမန္တိ-ကြည့်။ (သိ၊မူ-ကဲ့။)

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၂၇-ပ-မ-ဗ-သ-စ

တိဓိဏမဒ (တိ) [တိဓိဏ+မဒ] ထက်-လွန်ကဲ
-သော မုန် (သုက်)ရည် ရှိသော (ဆင်)။
ကဋကဘေဒန (ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၃၁၄)-ကြည့်။

တိဓိဏမန္တာ (ထိ) [တိဓိဏာ+မန္တာ] ထက်မြက်
-လျင်မြန်-သော ဉာဏ် 'ပညာ'။ တိဓိဏ-
မန္တိ-ကြည့်။

တိဓိဏမန္တိကုမာရ (ပ) [တိဓိဏမန္တိ+ကုမာရ]
ထက်မြက်- လျင်မြန်- သော ဉာဏ်'ပညာ'
ရှိသော မင်းသား၊ တိဓိဏမန္တိ-အမည်ရှိသော
မင်းသား။ တုမ္မာကံ မာတာ စ နန္ဒာဒေဝီ စ
တိဓိဏမန္တိကုမာရေ စ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၃၂၁။
(-၃၂၆။)

တိဓိဏမန္တိ (တိ) [တိဓိဏမန္တာ+ဤ] ထက်မြက်
- လျင်မြန်- သော ဉာဏ်'ပညာ'ရှိသော၊
ဉာဏ် 'ပညာ' ထက်မြက်သောသူ။ တေသု-
ကော တိဓိဏမန္တိ (တိဓိဏမတိ၊ သိ) ဝေ-
မာဟ။ ဥဒါန၊ဌ။၂၃၃။ တိဓိဏမန္တိန(ဇာ၊၁။
၃၈၅) နှိ တိဓိဏပညံ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၃၂၇။

တိဓိဏမာယ (တိ) [တိဓိဏာ+မာယာ] လျင်မြန်
သော- လှည့်စား- စဉ်းလဲ-ခြင်း ရှိသော၊
သူ။ တိက္ခမာယ-ကြည့်။

တိဓိဏရုက္ခသုလ (ပု၊န) [တိဓိဏ + ရုက္ခသုလ]
ချွန်ထက်သော သစ်သား- တံကျင် - စို့။
တိဓိဏရုက္ခသုလေ ဘိတွာ ပစိတွာ ပဿယု
ဗလက္ကာရေန ခါဒေယျ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၂၈။

တိဓိဏဝံသကောဋိ (ထိ) [တိဓိဏာ+ဝံသကော-
ဋိ] ချွန်ထက်သော ဝါးစွန်း။ တိဓိဏဝံသ-
ကောဋိ....ဘိန္နိတွာ ဂစ္ဆေယျ။ သံ၊ဌ၊၃။၂၅၈။

တိဓိဏဝါသိ (သိ) (ထိ) [တိဓိဏာ+ဝါသိ (သိ)]
မြမြထက်သော ပဲခွံ။ ဣမာယဿ တိဓိဏ-
ဝါသိယာ သီသံ ဆိန္ဒာမိ။ မ၊ဌ၊၁။၂၀၇။ (-
အံ၊ဌ၊၁။၂၅၅။)

တိဓိဏဝိပဿနာဉာဏကုန္တဝန္တ (တိ) [တိဓိဏ-
ဝိပဿနာဉာဏကုန္တ+ဝန္တ] ထက်မြက်-စူးရှ

- သော ဝိပဿနာဉာဏ်-ဟူသော လုံတံ ရှိသောသူ။ တိဓိဏဉာဏကုန္တိမန္တု-ကြည့်။

တိဓိဏဝိပါက (တိ) [တိဓိဏ+ဝိပါက] ထက်သန် - အားရှိ-သော အကျိုး 'ဝိပါက' ရှိသော (အကြောင်းကံ)။ တေန လောဘေန ပကတံ ကာမဟေတုကံ ပါပကံ၊ တံ ကဋ္ဌကံ တိဓိဏဝိပါကံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၉၂။

တိဓိဏဝေဒန (တိ) [တိဓိဏာ + ဝေဒနာ] ထက်သန်-ပြင်းထန်-သော (ဒုက္ခ)ဝေဒနာ ရှိသော (ငရဲ-စသည်)။ ကဋ္ဌကန္တိ တိဓိဏ-ဝေဒနံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၅၄။

တိဓိဏဝေရမ္ဘဝါတ (ပု) [တိဓိဏ+ဝေရမ္ဘဝါတ] ထက်သန်-ပြင်းထန်-သော ဝေရမ္ဘ-အမည် ရှိသော လေမုန်တိုင်း။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တိဓိဏဝေရမ္ဘဝါတသိခါ (ထိ) [တိဓိဏဝေရမ္ဘ-ဝါတ+သိခါ။ တိဓိဏာ + ဝေရမ္ဘဝါတ + သိခါ] ထက်သန် - ပြင်းထန် - သော ဝေရမ္ဘ-အမည်ရှိသော လေမုန်တိုင်း၏ အစွန် အဖျား၊ ဝေရမ္ဘ-အမည်ရှိသော လေမုန်တိုင်း ၏ - ထက်သန် - ပြင်းထန် - သော အစွန် အဖျား။ တဉ္စ ဝါတသိခါ တိက္ခာတိ....တိဓိဏ-ဝေရမ္ဘဝါတသိခါ အစွာဟာသိ အတိဟရိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၆၁။

တိဓိဏသက္ခရာ (ထိ) [တိဓိဏာ+သက္ခရာ] ချွန် ထက်သော - ကျောက်စရစ်-ကျောက်ပြုတ်။ တိဓိဏသက္ခရံ ဂဟေတွာ....ခိပိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၄၂။

တိဓိဏသတ္တိ (ထိ) [တိဓိဏာ+သတ္တိ] ချွန်ထက် သော လုံ။ တိဓိဏသတ္တိ* ဂဟေတွာ ဝိဒ္ဓံ ဝိယ အဟောသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၇။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈။

တိဓိဏသတ္တိပဟာရ (ပု) [တိဓိဏသတ္တိ+ပဟာရ] ချွန်ထက်သော လုံဖြင့် ထိုးဆွခြင်း။ အောက် ပုဒ် ကြည့်။

တိဓိဏသတ္တိပဟာရသဒိသ (တိ) [တိဓိဏသတ္တိ-ပဟာရ + သဒိသ] ချွန်ထက်သော လုံဖြင့် ထိုးဆွခြင်းနှင့် တူသော (စကား-စသည်)။ ဘိက္ခဝေ ပိသုဏာ ဝါစာ နာမ တိဓိဏသတ္တိ-ပဟာရသဒိသ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၈။

တိဓိဏသတ္တိသလ္လ (ပု၊န) [တိဓိဏ+သတ္တိသလ္လ] ချွန်ထက်သောလုံ(နှင့်)ချွန်ထက်သော-မြား - ငြောင့်။ တိဓိဏသတ္တိသလ္လံ စေပိ ဥရသ္မိ* စာရယေယျ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၉။

တိဓိဏသတ္တ (န) [တိဓိဏ+သတ္တ] ထက်ထက် သွေးအပ်သော ဓားလက်နက်။ သုနိသိတေ-နာတိ သုဋ္ဌ နိသိတေန တိဓိဏသတ္တေန။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၅။၃၁၆။ (-ကင်္ခါ။၁၉၈။)

တိဓိဏသတ္တကစ္ဆေဒန (န) [တိဓိဏသတ္တက+ ဆေဒန] ထက်ထက်သွေးအပ်သော ဓားငယ် ဖြင့် ခုတ်ဖြတ်ခြင်း။ တိဓိဏသတ္တကစ္ဆေဒနေန ....တာသော ဥပ္ပဇ္ဇေယျ။ မိလိန္ဒ။၁၅၁။

တိဓိဏသပ္ပိ (န) [တိဓိဏ+သပ္ပိ] ထက်-အာနု ဘော်ပြင်း-သော ထောပတ်။ အဇ္ဇ တေန တိဓိဏသပ္ပိ ပိဝိတံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၅၈။

တိဓိဏသမုဒါစာရ (တိ) [တိဓိဏ+သမုဒါစာရ] ထက်သန် - လွန်ကဲ - စွာ မပြတ်ဖြစ်သော (ဒေါသ-စသည်)။ တိဓိဏသမုဒါစာရေ နိဿ-ယဒဟနရသော ကောဓော ဥပ္ပဇ္ဇမာနော.... ဝိနာသေတိ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၁၁-၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၅၉။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၄၂၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၇။

တိဓိဏသိခရ (န) [တိဓိဏ+သိခရ] ချွန်ထက် သော သံစူး။ တိဓိဏသိခရေန နိဗ္ဗုတိတံ ဝိယ စ....သိသံ အဟောသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၂။

တိဓိဏသိင်္ဂ (တိ) [တိဓိဏ+သိင်္ဂ] ချွန်ထက်သော ဦးချိုရှိသော (နှား-စသည်)။ တိဓိဏသိင်္ဂေ* ဝိယ ဂေါဏော ဒုဋ္ဌစိတ္တော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၈။ (-သာရတ္ထ၊၃။၃၅၄။)

တိဓိဏသိင်္ဂအယောသနသဒိသ (တိ) [တိဓိဏ-
သိင်္ဂအယောသန+သဒိသ] ချွန်ထက်သော
ဦးချို၊ ချွန်ထက်သော သံတုံးသံခဲနှင့် တူ
သော။ တိဓိဏသိင်္ဂအယောသနသဒိသ
မဟန္တံ လေ့ချို။ ဒီဇို၊ ၂။ ၂၅။

တိဓိဏသုရာ (ထိ) [တိဓိဏ+သုရာ] ထက်မြက်
- စူးရှ - ပြင်းပြ - သော - သေ - အရက်။
တိဓိဏသုရံ ပိဝန္တာ မရမသံ ခါဒန္တာ ဝိစရိ-
ယာမ။ ဓမ္မာဠာ၊ ၂။ ၇၇။ (-ဇာဠာ၊ ၅။ ၃၅၊
၅၀၅။ ဇာဠာ၊ ၆။ ၁၁၁။)

တိဓိဏသုလ (ပုန) [တိဓိဏ+သုလ] ချွန်ထက်
သော - တံကျင် - တံစို။ ဘူမိယံ ပါတေတွာ
တိဓိဏသုလေဟိ အဋ္ဌသု ဌာနေသု ဝိဇ္ဇိတွာ။
စရိယာဠာ၊ ၁၇၁။ (-၁၇၂။)

တိဓိဏသောတ (တိ) [တိဓိဏ+သောတ] ထက်
မြက် - လျင်မြန် - သော (ဉာဏ်ပညာ
ဟူသော) နားရှိသော၊ သူ၊ နားပါးသူ။
သုတော ဘဝိဿတိ အမှကံ သဒ္ဓေါ
တိဓိဏသောတေန ပုရိသေန။ မာဠာ၊ ၃။ ၁၄၇။
တိဓိဏသောတေန ပုရိသေနာတိ ဘဂဝန္တံ
သန္ဓာယာဟ။ မာဠာ၊ ၃။ ၁၀၄။

တိဓိဏာယတကထိနဒါဌ (တိ) [တိဓိဏာယတ-
ကထိနာ+ဒါဌ] ချွန်ထက်၊ ရှည်လျား၊ တုတ်
ခိုင်-သော အစွယ်ရှိသော (ခွေး-စသည်)။
ဆိန္နကဏ္ဍော တိဓိဏာယတကထိနဒါဌော။
ပေတ၊ ၄။ ၁၄၁။

တိဂိဝုတ (န) [တိ+ဂိဝုတ] (၁) ဂ-ဂိဝုတ်။
(တိ) (၂) ဂ-ဂိဝုတ်ရှိသော (အတ္တဘော-
စသည်)။ (ဂိဝုတ်ပမာဏကိုအဘိဋ္ဌ၊ ၂။
၃၂၇။ ဓာနံ၊ ဓာနံ၊ သျှ၊ ၁၉၆-ကြည့်။) (၁)
ကေသဉ္စိ တိဂိဝုတ် အတ္တဘာဝေါ ဟောတိ။
စူဠနိဋ္ဌ၊ ၅၄။ ပဋိသံဠာ၊ ၁၀၅။ (တိ) (၂)
တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တသတ္တာနံ တိဂိဝုတော အတ္တ-
ဘာဝေါ ဟောတိ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၄။ တိဂိဝု-

တဉ္စိဿ သရီရံ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၁၄။ တိဂိ-
ဝုတော (ပု၊ ပ၊ ၆) - ဒီဠာ၊ ၃။ ၅။ သံဠာ၊ ၁။
၇၁။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၄။ အပါဠာ၊ ၁။ ၉၇။ ဇာဠာ၊
၁။ ၉၇။ တိဂိဝုတ် (န၊ ပ၊ ၆) - စူဠနိဋ္ဌ၊ ၅၄။
ပဋိသံဠာ၊ ၁၀၅။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၆၄၊ ၄၁၄။
(ဒု၊ ၆) - မာဠာ၊ ၄။ ၁၅၀။ သံဠာ၊ ၂။ ၁၅၇။
အံဠာ၊ ၁။ ၁၁၇။ အံဠာ၊ ၂။ ၁၂၁။ ဓမ္မာဠာ၊
၆၉၊ ၂၅၀။ ထေရဠာ၊ ၁။ ၂၁။ အပါဠာ၊ ၁။ ၂၃၁။
အပါဠာ၊ ၂။ ၃၂။ မဟာနိဋ္ဌ၊ ၃၇၄။ သာရတ္ထ၊
၂။ ၅၂။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၇၆။ တိဂိဝုတေန
(တ၊ ၆) - ဓမ္မာဠာ၊ ၂။ ၅။ တိဂိဝုတေ (သ၊ ၆)
- ဒီဠာ၊ ၂။ ၁၆။ ဓမ္မာဠာ၊ ၂။ ၅၀။ ဇာဠာ၊ ၅။
၂၉၁။

တိဂိဝုတအဗုယောဇနပ္ပမာဏ (တိ) [တိဂိဝုတ+
အဗုယောဇန+ပမာဏ] (အချို့) ဂ-ဂိဝုတ်
အတိုင်း အရှည်ရှိ၊ (အချို့) ယူဇနာဝက်
အတိုင်း အရှည် ရှိသော (ဆင်ဦးကင်း-
စသည်)။ တေတ္ထိံ သ ကုဗ္ဗေ မာပေသိ
အာဝဇ္ဇေန တိဂိဝုတအဗုယောဇနပ္ပမာဏေ။
ဓမ္မာဠာ၊ ၁။ ၁၇၃-၄။

တိဂိဝုတန္တရ (တိ) [တိဂိဝုတ+အန္တရ] ဂ-ဂိ
ဝုတ် ကွာခြားသော (မြို့-စသည်)။ ကုသိနာ-
ရတော တိဂိဝုတန္တရေ နဂရေ ဝသန္တိ။
ဒီဠာ၊ ၂။ ၁၉၉။ (- ဝဇီရ၊ ၄၀၀။ သာရတ္ထ၊
၃။ ၁၆၃။)

တိဂိဝုတပ္ပ(ပ)မာဏ (တိ) [တိဂိဝုတ+ပမာ-
ဏ] ဂ-ဂိဝုတ် အတိုင်းအရှည် 'ပမာဏ'
ရှိသော (အတ္တဘော-စသည်)။ တဿ တိဂိ-
ဝုတပ္ပမာဏော သုဝဏ္ဏက္ခန္ဓသဒိသော အတ္တ-
ဘာဝေါ အဟောသိ။ ဒီဠာ၊ ၂။ ၂၄၀။ သော
တိဂိဝုတပမာဏဿ နဂရဿ ပိဓာနံ ဝိယ
ပညာယိ။ ဓမ္မာဠာ၊ ၂။ ၁၃၂။ တိဂိဝုတပ္ပမာ-
ဏော (ပု၊ ပ၊ ၆) - ဒီဠာ၊ ၂။ ၂၄၀။ သံဠာ၊ ၁။
၂၉။ သံဠာ၊ ၃။ ၂၅၂။ ဓမ္မာဠာ၊ ၁။ ၇၅။ တိဂိဝု-
တပ္ပမာဏံ (န၊ ပ၊ ၆) - ဓမ္မာဠာ၊ ၂။ ၂၇၇။

ဇာဠာ၅၁၅၃။ တိဂိဝုတပ္ပမာဏာ(ထိပါဇ)
 — ဒီဠာ၂။၂၉၂။ မဠာ၃။၂၆။ ဇာဠာ၁။၆၄။
 တိဂိဝုတပ္ပမာဏံ (ဒါဇ) — ဝိဠာ၄။၆၃။
 မဠာ၄။၂၃။ ဓမ္မဠာ၁။၁၇။ အပါဠာ၁။၁၁၀။
 ဗုဒ္ဓဝိဠာ၂။၂၂။ ဇာဠာ၁။၁၁၀။ ဇာဠာ၆။
 ၁၃၃။ ဇာဠာ၇။၁၆၂။ တိဂိဝုတပ္ပမာဏေန
 (တဇ) — ဓမ္မဠာ၁။၂၃။၂၃။ တိဂိဝုတပ္ပ-
 (ပ)မာဏဿ (ဆာဇ) — ဓမ္မဠာ၂။၁၃၂။
 သာရတ္ထိ၃။၃၇၆။ တိဂိဝုတပ္ပမာဏေ(သဇ)
 — ဝိမာနဠာ၂။၁၀။ အပါဠာ၁။၇၂။ ဗုဒ္ဓဝိဠာ
 ၃၂၇။

တိဂိဝုတမဂ္ဂ (ပု) [တိဂိဝုတ + မဂ္ဂ] ဂ-ဂိဝုတ်
 ရှိသော ခရီး၊ ဂ-ဂိဝုတ် ခရီး။ တိဂိဝုတမဂ္ဂ
 ပစ္စုပ္ပန် ကတွာ။ အပါဠာ၁။၂၉၅။ သီဠာ
 သစ်၂။၁၈၀။ (-အံဠာ၂။၁၅၁။)

တိဂိဝုတမတ္တ (တိ) [တိဂိဝုတ + မတ္တ] ဂ-ဂိဝုတ်
 အတိုင်းအရှည် ရှိသော (စောင်း-စသည်)။
 တိဂိဝုတမတ္တံ ဗေဠဝပဏ္ဍိတိဏံ ဂဟေတွာ။
 ဝိသုဒ္ဓိ၂။၂၀။

တိဂိဝုတမတ္တက (ပု) [တိဂိဝုတ + မတ္တက]
 ဂ-ဂိဝုတ်ရှိသော ခရီး၏-အထက်-အဆုံး။
 တိဂိဝုတမတ္တကေ အသုကာ နာမ ကန္တရာ
 အတ္ထိ။ အံဠာ၁။၃၁၆။

တိဂိဝုတိက (တိ) [တိဂိဝုတ + ဣက] ဂ-ဂိဝုတ်
 ရှိသော (အတ္တဘော-စသည်)။ တေသံ
 အတ္တဘာဝေါ တိဂိဝုတိကော ဟောတိ။
 မဠာ၄။၁၂၇။ (- မဠာ၃။၂၇၇။ သံဠာ၁။
 ၁၀၂။ အံဠာ၂။၃၃၄။)

တိဂုဏ (တိ) [တိ + ဂုဏ။ (တြိဂုဏ-သံ)]
 (က) ဂ-ဖွဲ့ ရှိသော၊ ဂ-ဆ တက်သော။ (ခ)
 ဂ-ခုဖြင့် မြှောက်ပိုးအပ်သော။ (ဂ) ဂ-ခုဖြင့်
 ရေတွက်အပ်သော။ (ဃ) ဂ-ခေါက်ချိုးအပ်
 သော။ (င) ဂ-ထပ်-ဂ-လွှာ-ရှိသော။ ('တိ'
 ဂ-ကြိုး - ဂ-မျှင် - ဂ-ထပ် - ရှိသော၊ ဂ-ကြိမ်

ဖြစ်သော၊ သတ္တံ ရဇ၊ တမ-ဂုဏ် ဂ-ပါး
 ရှိသော။ 'န'အချိန် ဂ-မျိုး၊ နည်းလမ်း ဂ-ခု။
 P. S. D.။)

(က) (ခ) ဒိဂုဏံ တိဂုဏံ လာဘံ ပတ္တယ-
 မာနာ။ ဝိဠာ၁။၁၄၄။ တိဂုဏာနိ ကတာနိ
 နဂုတာနိ နဝသတာနိ ဟောန္တိ။ ဝိဠာ၂။
 ၁၇၄။ ဝိသင်္ဂဟ။၃၁၀။ န ဒိဂုဏံ ဝါ တိဂုဏံ
 ဝါ ဥဿာဟော ကရဏီယော။ ဒီဠာ၁။၃၃၄။

(ဂ) ဧဝံ ဣမသ္မိံ ဝိပါကနိဒ္ဒေသေ
 ကုသလစိတ္တေဟိ တိဂုဏာနိ ဝိပါကစိတ္တာနိ
 ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ အဘိဠာ၁။၃၂၉။ = တိဟိ
 ဂဏေတဗ္ဗာနိ။ အဠာသယော။၁၄၇။

(ဃ) ဧကမေဝ ဝုဇ္ဇတိတိ ဧတ္ထ ဧက-
 ရဇ္ဇုဏံ ဒိဂုဏံ တိဂုဏံ ကတွာပိ ဗန္ဓိတုံ န
 ဝုဇ္ဇတိ။ ဝိမတိ၁။၁၆၈။

(င) န တိဂုဏာ ဥပါဟနာ ဓာရေတဗ္ဗာ။
 ဝိဠာ၂။၂၇၂။ တိဂုဏာတိ တိပဋ္ဌလာ။ ဝိဠာ၃။
 ၃၆၇။ (- ဝိသင်္ဂဟ။၄၅၃။ အဘိဠာ၂။
 ၂၃၄။)

တိဂုဗ္ဗ (န) [တိ+ဂုဗ္ဗ] တိဂုဗ္ဗ-တိုင်း-ပြည်
 -နိုင်ငံ။ ခုပ္ပိပါသာယ မိယျမာနော တိဂုဗ္ဗ
 ဂစ္ဆတိ။ မဟာနိ။၁၂၀။ တိဂုဗ္ဗ ဂစ္ဆတိတိ-
 အာဒိနိ မူလပဒံ ဂစ္ဆတိတိ ပရိယောသာနာနိ
 စတုဝိသတိ ပဒါနိ ရဋ္ဌနာမေန ဝုတ္တာနိ။
 မဟာနိဠာ၂။၄၂။

တိစမ္ပကပုပ္ဖိယ (ပု) [တိစမ္ပကပုပ္ဖ+ဣယ] တိ-
 စမ္ပကပုပ္ဖိယ-အမည် ရှိသော၊ ဂ-ပွင့်သော
 စကားဝါပန်းကို လှူဒါန်း ပူဇော်ခဲ့ဘူးသော
 (ထေရ်)။ (ထိုထေရ်သည် ဤဘဒ္ဒကမ္ဘာမှ
 ဇော-ကမ္ဘာထက်၌ ဟိမဝန္တာတောင် အနီး
 “ဝိကတ” မည်သော တောင်၏ အလယ်၌
 သီတင်းသုံးနေသော ရဟန်း ၁-ပါးအား
 စကားဝါပန်း-ဂ-ပွင့်ကို လှူဒါန်း ပူဇော်ခဲ့ရ
 သော ကောင်းမှုကြောင့် အပါယ်-ဂ-ပါး
 မလားရပဲ တေဝိဇ္ဇေ, ဆဋ္ဌာဘိည, ပဋိသမ္ဘိဒါ-

ပတ္တ ရဟန္တာ ဖြစ်ရလေသည်။) အာယသ္မာ
တိစမ္ပကပ္ပိယော ထေရော။ အပါ။ ၂၅၆။

တိစရ (တိ) [တိ+စရ] ၃-ယောက် (ပေါင်း၍)
-ကျင့်-လှည့်လည်-ကျက်စား-တတ်သော
(ရဟန်းအပေါင်းစသည်)။ စတုစရ (သံ၊ ၄၊
၂။ ၄) -ကြည့်။ ဒွိစရ-လည်း ကြည့်။

တိစိတ္တ (တိ) [တိ + စိတ္တ] ၃-ပါးသော စိတ်ရှိ
သော (ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်၊ အဗျာကတ
စိတ် ၃-ပါးတွင် ၁-ပါးပါးဖြင့် ကျူးလွန်
လျှင် အာပတ်သို့ရောက်နိုင်သော သိက္ခာပုဒ်-
စသည်)။ တိစိတ္တ(ကင်္ခါ၊ ၂၀၉) နှ့် ကုသလာ-
ကုသလာဗျာကတဝသေန တိစိတ္တံ။ ကင်္ခါ၊
ယော၊ မဟာ၊ ဇီ၊ ၃။ ၄၀၃။ (-ဝိ၊ ၄၊ ၂။ ၁၆၀၊
၂၄၃-ဂ။ ဝိ၊ ၄၊ ၃။ ၂၁၅။ ကင်္ခါ၊ ၁၅၇၊ ၁၆၄၊
၁၉၇၊ ၂၁၅၊ ၂၄၇ - ဂ၊ ၂၅၀၊ ၃၃၅၊ ၃၃၇၊ ၃၄၂၊
၃၄၈။ ဝဇီရ၊ ၃၃၄၊ ၃၅၇။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၁၀၊
၁၅၃။)

တိစိဝရ (န) [တိ+စိဝရ။ တိတ္ထံ စိဝရနံ သမာ-
ဟာရေတိ တိစိဝရံ။ ကင်္ခါ၊ ဇီ၊ သင်္ခ၊ ၂၀၈။]
(၁) (က) (သင်းပိုင်၊ ကိုယ်ရုံ၊ ဒုက္ခဋ္ဌိ
'ဂုဏ်' ဟူသော) ၃-ထည်သော သင်္ကန်း၊
သင်္ကန်း ၃-ထည်။ (ခ) (အဓိဋ္ဌာန် တင်အပ်
သော) သင်္ကန်း ၃-ထည်တို့တွင် ၁-ထည်ထည်
သော သင်္ကန်း။ (တိ) (၂) (အဓိဋ္ဌာန်တင်
အပ်သော) သင်္ကန်း ၃-ထည်ရှိသော၊ တိစိ-
ဝရိက် အဓိဋ္ဌာန်တင်၍ သုံးဆောင်သော
(ရဟန်း)။

(၁) (က) တိစိဝရေန အစ္ဆာဒေသိ-
(ဝိ၊ ၁။ ၁၂) တိ တိစိဝရံ ဘဂဝတော အဒါသိ။
ဝိ၊ ၄၊ ၁။ ၁၆၇။ တိစိဝရ(ဝိ၊ ၁။ ၂၉၄) နှ့် အန္တ-
ရဝါသကော ဥတ္တရာသင်္ကေ၊ သင်္ခာဋီတိ ဣဒံ
စိဝရတ္ထယံ ပရိဘုဉ္ဇိတုံ အနုညာတံ ဟောတိ။
ဝိ၊ ၄၊ ၂။ ၂၁၉။ သံဃာဋီဥတ္တရာသင်္ကေအန္တရဝါ-
သကသင်္ခါတာနိ တိဏိ စိဝရနိ တိစိဝရံ။
ဥဒါန၊ ၄။ ၂၂၉။

(ခ) တိစိဝရေနာ (ဝိ၊ ၁။ ၂၉၇) တိ အဓိ-
ဋ္ဌိတေသု တိသု စိဝရေသု ယေန ကေနစိ။
ဝိ၊ ၄၊ ၂။ ၂၃၃။ တိစိဝရန္တိ.... ဧဝံ အဓိဋ္ဌိတေသု
တိသု စိဝရေသု အညတရံ “တိစိဝရ” နှ့်
ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ဇီ၊ ၁။ ၅၅၃။ (-၅၆၅-၆။)

(တိ) (၂) တတ္ထ နာမေနာဓိဋ္ဌိတာနိ
တိဏိ စိဝရနိ တေဿာတိ တိစိဝရော၊ တဿ
ဝိနယတေစိဝရိကဿာတိ အတ္ထော။ ခုဒ္ဒ-
သိက္ခာ၊ ဇီ၊ သင်္ခ၊ ၅၃။

တိစိဝရံ (ပါး) - ဝိ၊ ၁။ ၂၉၄။ ဝိ၊ ၃။
၄၁၁။ မ၊ ၂။ ၃၁၉။ ဝိ၊ ၄၊ ၁။ ၂၀၅။ ဝိ၊ ၄၊ ၂။
၂၁၉။ ဝိ၊ ၄၊ ၄။ ၁၈၃။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၅၁။ ဒီ၊ ၄၊ ၁။
၁၈၄။ မ၊ ၄၊ ၂။ ၁၁၆။ မ၊ ၄၊ ၃။ ၂၃၁။ အံ၊ ၄၊
၂။ ၃၈၀။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၂၉။ အပါ၊ ၄၊ ၁။ ၇၈။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၃၃၃။ ဇာ၊ ၄၊ ၁။ ၇၆။ မဟာနိ၊ ၄။
၄၀၉။ ဝဇီရ၊ ၂။ ၁၄၂၊ ၁၆၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၈၇။
သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၂၅။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ဇီ၊ ၁။ ၅၅၃၊ ၅၆၅-
၆၊ ၅၈၈။ ကင်္ခါ၊ ဇီ၊ သင်္ခ၊ ၂၀၈။ ကင်္ခါ၊ ယော၊
မဟာ၊ ဇီ၊ ၃။ ၆၂။ အံ၊ ဇီ၊ ၂။ ၆၉။ ဝိ၊ သုဒ္ဓိ၊ ဇီ၊ ၁။
၈၉။ တိစိဝရနိ - ဓမ္မာ၊ ၄၊ ၂။ ၄၆။ တိစိဝရံ
(ဒု၊ ၆) - မ၊ ၂။ ၃၁၉။ အပါ၊ ၂။ ၂၆၃။ ဝိ၊ ၄၊
၁။ ၁၆၇။ ဝိ၊ ၄၊ ၂။ ၃၀၀။ ကင်္ခါ၊ ၁၅၃။ မ၊ ၄၊
၄။ ၁၃၈။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၁၃၃။ ဓမ္မာ၊ ၄၊ ၂။ ၂၃၃၊
၃၁၉။ ထေရ၊ ၄၊ ၁။ ၃၅။ ထေရ၊ ၄၊ ၂။ ၁၈၂။
ထေရိ၊ ၄။ ၇။ စရိယာ၊ ၄။ ၄၁။ ဝဇီရ၊ ၂။ ၁၄၊
၂၂၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၈၇၊ ၄၀၄။ ကင်္ခါ၊ ဇီ၊ ၇၁။
ကင်္ခါ၊ ဇီ၊ သင်္ခ၊ ၂၀၈။ တိစိဝရနိ - မ၊ ၄၊ ၄။
၂၄၁။ အံ၊ ၄၊ ၁။ ၁၂၉။ အပါ၊ ၄၊ ၁။ ၂၃၁။
ဝဇီရ၊ ၃၅၉။ တိစိဝရေ - အပါ၊ ၂။ ၂၆၃။
ထေရိ၊ ၄။ ၇။ တိစိဝရေန (တ၊ ၆) -
ဝိ၊ ၁။ ၁၂၊ ၂၉၇-၉။ ဝိ၊ ၃။ ၁၄၈။ ဝိ၊ ၅။ ၁၅၊
၅၈။ အံ၊ ၃။ ၅၄၆။ မိလိန္ဒ၊ ၃၀။ ဝိ၊ ၄၊ ၁။ ၁၆၇။
ဝိ၊ ၄၊ ၂။ ၆၆၊ ၂၁၉၊ ၂၃၃။ ဝိ၊ ၄၊ ၃။ ၃၃၁-၂။ ဝိ၊
၄၊ ၄။ ၁၇၂၊ ၂၅၉။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၁၁၁။ ကင်္ခါ၊
၁၅၈။ ဒီ၊ ၄၊ ၃။ ၉၁။ ထေရ၊ ၄၊ ၁။ ၂၉၅။
ထေရိ၊ ၄။ ၅။ ဇာ၊ ၄၊ ၄။ ၃၁၈။ ဝဇီရ၊ ၂။ ၁၄။

သာရတ္ထ၊ ၂။၄၄၆။ ကင်္ခါဋီ၊ ၂။ ကင်္ခါယော၊
မဟာဋီ၊ ၃။ ၆၂။ သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၅။
တိစိဝရေဟိ - အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၆၁။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။
ဂဂ။ အပါ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၂၊ ၁၂၀။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၁။
တိစိဝရတော (မာဗ) - သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၀၄။
တိစိဝရဿ (သ၊ ဇ) - သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၀၄။
ကင်္ခါဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၀။ တိစိဝရေ (သ၊ ဇ) -
ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆၇။ ဝဇီရ၊ ၃၇၇။

တိစိဝရ (န) [တိ + တိစိဝရ၊ 'တိ' ၂-ခုကို ၁-ခု
ကြွင်း ပြု။] ၃-မျိုးသော သင်္ကန်း ၃-ထည်တို့
၏အပေါင်း၊ သင်္ကန်း ၃-ထည် ၃-လီအပေါင်း၊
သင်္ကန်း ၉-ထည်။ တိဏ္ဍံ စိဝရနံ သမာဟာ-
ရော တိစိဝရံ၊ တိဏ္ဍံ တိစိဝရနံ သမာဟာ-
ရောတိ “တိတိစိဝရ” နှစ် ဝတ္ထုဗ္ဗေ ကေဒေသ-
သရူပေကသေသနယေန “တိစိဝရ” နှစ် နဝ
စိဝရနိ သင်္ဂဟိတာနိ။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ဋီ၊ ၁။ ၅၀၈။

တိစိဝရ (န) [တိစိဝရ + ဓာရဏ။ နောက်ပုဒ်
ကျေ။] သင်္ကန်း ၃-ထည်ကို - ဆောင် -
ဝတ်ရုံ - ခြင်း။ တိစိဝရဿ ဓာရဏံ တိစိဝရံ။
ဥဒါန၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉။ တိစိဝရဓာရဏံ တိစိဝရံ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၈၉။ ပံသုကုလ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၁။
၈၉) နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

တိစိဝရက (တိ) [တိ + စိဝရ + က] သင်္ကန်း
၃-ထည်ရှိသော (ရဟန်း-စသည်)။ တိစိဝရ-
ကေနာ(ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၉) တိ ဟိ အတ္ထိန္ဒနသမ-
ယေ တိစိဝရဿ သန္နိဟိတာဘဝံ သန္ဓာယ
ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၀၄။ တိဏ္ဍံ စိဝရကနိ
တေဿာတိ တိစိဝရကော။ ပါရာ၊ ယော။
၂။ ၂၀။ တိစိဝရိက-လည်း ကြည့်။

တိစိဝရနာမ (န) [တိစိဝရ + နာမ] သင်္ကန်း
၃-ထည်၏ (သင်္ဃာဋီ၊ ဥတ္တရာသင်္ဂ၊ အန္တရ-
ဝါသက-ဟူသော) အမည်။ တိစိဝရနာမေန
အဓိဋ္ဌာနံ။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ဋီ၊ ၁။ ၅၉၀၊ ၅၉၂။

တိစိဝရနိဟာရ (ပု) [တိစိဝရ + နိဟာရ] ၃-ထည်
သော သင်္ကန်းကို ဆောင် - ပုံ - နည်း -

အခြင်းအရာ၊ ၃-ထည်သော သင်္ကန်းကို
အဓိဋ္ဌာန်တင်နည်း။ တိစိဝရိကံ အဓိဋ္ဌာန်
တင်နည်း။ တိစိဝရသင်္ခေပ-ကြည့်။

တိစိဝရပရမ (တိ) [တိစိဝရ + ပရမ] ၃-ထည်
သော သင်္ကန်းဟူသော လွန်သော အတိုင်း
အရှည်ရှိသော၊ အလွန်ဆုံး သင်္ကန်း ၃-ထည်
သာရှိသော။ တိစိဝရပရမေန သန္တောသေန
သန္တုဋ္ဌော အာစရိယုပဏ္ဍာယာနံ ဝတ္ထုပဋိ-
ဝတ္တံ ကတော...ပါပုဏာတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၇။
တိစိဝရံ ပရမံ ပမာဏံ ယဿ သော တိစိဝရ-
ပရမော။ သမ္မော၊ ယော။ ၂။ ၃။

တိစိဝရပရိက္ခာရ (ပု) [တိစိဝရ + ပရိက္ခာရ]
သင်္ကန်း ၃-ထည်၏ အခြံအရံ။ တတော
ဂဟေတွာ တိစိဝရပရိက္ခာရော ဒါတဗ္ဗော။ ဝိ၊
ဋ္ဌ၊ ၃။ ၄၁၅။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂။ ၆၁။ တိဏ္ဍံ စိဝရနံ
ပရိဝါရော။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၂။ ၈၃။

တိစိဝရပရိဝါရ (တိ) [တိစိဝရ + ပရိဝါရ] (၁)
သင်္ကန်း ၃-ထည်ဖြင့် ခြံရံအပ်သော။ (၂)
သင်္ကန်း ၃-ထည်ဟူသော အခြံအရံရှိသော။
တဉ္စ လူခံ ဝါ လဘတု၊ ပဏိတံ ဝါ တိစိဝရ-
ပရိဝါရံ ဝါ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၉၁။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂။ ၆၆။ =
တိစိဝရေန ပရိဝါရိတံ၊ တိစိဝရပရိဝါရဝန္တံ
ဝါ၊ ဥဒ္ဓေသဘတ္တန္တိ အတ္ထော။ ပါစိတ်၊ ယော၊
၂။ ၇၉။ (-ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၉၃။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂။ ၆၈။
ဝဇီရ။ ၅၂၉။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၀၆။)

တိစိဝရပရိဝါရဝန္တု (တိ) [တိစိဝရပရိဝါရ +
ဝန္တု] သင်္ကန်း ၃-ထည် ဟူသော အခြံအရံ
ရှိသော။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

တိစိဝရပရိဟာရ (ပု) [တိစိဝရ + ပရိဟာရ]
သင်္ကန်း ၃-ထည်၌ အစောင့် အရှောက်၊
သင်္ကန်း ၃-ထည်နှင့် ညှဉ်ကင်း၍ နေခြင်း
အပြစ်မှ အကာအကွယ်။ သော တောယ
ကမ္မဝါစာယ တိစိဝရပရိဟာရံ န လဘေယျ။
ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၃၁။

တိစိဝရပု(ပ)ဟောနက (တိ) [တိစိဝရ + ပဟောနက] သင်္ကန်း ၃-ထည် အကျိုးငှါ (ပြုချုပ်) လောက်သော (ပုဆိုး-စသည်)။ တိစိဝရပဟောနက ဝဂ်ပဋိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၇။ တိစိဝရပဟောနက သာဠကံ ဒတာ။ ယင်း-၃၂၃။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅။ အပါဠ၊၂။ ၂၃၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၇၀။)

တိစိဝရမတ္တက (တိ) [တိစိဝရ + မတ္တက] သင်္ကန်း ၃-ထည် - မျ - သာ - ရှိသော (ရဟန်း-စသည်)။ တိစိဝရမတ္တကေနော ဘိက္ခုနာ ဝေ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ ကခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။ ၃၀၇။

တိစိဝရမရိယာဒါ (ထိ) [တိစိဝရ + မရိယာဒါ] သင်္ကန်း ၃-ထည်၌ ကျင့်စဉ် 'စည်းမျဉ်း'။ တိစိဝရာဓိဋ္ဌာနပညတ္တိ-ကြည့်။

တိစိဝရဝိပ္ပဝါသ (ပု) [တိစိဝရ + ဝိပ္ပဝါသ] သင်္ကန်း ၃-ထည်နှင့် ညဉ့်ကင်း၍ နေခြင်း၊ သင်္ကန်း ၃-ထည်တွင် ၁-ထည်ထည်နှင့် ညဉ့် ကင်း၍နေခြင်း။ တိစိဝရဝိပ္ပဝါသေ တေစိဝရဿ အာပတ္တိ။ ဝဇီရ။၂၃၄။ ကခါ၊ဋ္ဌ၊၇၄။ (-ဝဇီရ။၂၃၃။ ကခါ၊ဋ္ဌ၊၇၂။)

တိစိဝရဝိပ္ပဝါသပရိဟာရ (ပု) [တိစိဝရဝိပ္ပဝါသ + ပရိဟာရ] သင်္ကန်း ၃-ထည်နှင့် ညဉ့်ကင်း၍ နေခြင်း၌ အစောင့်အရှောက်၊ သင်္ကန်း ၃-ထည်နှင့် ညဉ့်ကင်း၍ နေခြင်းဟူသော အပြစ်မှ အကာအကွယ်။ ကေဝလံ ပန တိစိဝရဝိပ္ပဝါသပရိဟာရံ န လဘန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၃၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၉၅။ (-ဝဇီရ။၄၅၇။ ကခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၁၄၅။)

တိစိဝရသင်္ခေပ (ပု) [တိစိဝရ + သင်္ခေပ] သင်္ကန်း ၃-ထည်၌ ထည့်သွင်းခြင်း အခြင်းအရာ၊ သင်္ကန်း ၃-ထည်ကို အဓိဋ္ဌာန် တင်နည်း၊ တိစိဝရိကံအဓိဋ္ဌာန်တင်နည်း။ တိစိဝရသင်္ခေပေနာ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၁)တိ တိစိဝရနိဟာရေန၊

သင်္ခေပိအာဒိအဓိဋ္ဌာနဝသေန။ သာရတ္ထ၊၂။ ၃၉၂။

တိစိဝရသန္တုဋ္ဌ (တိ) [တိစိဝရ + သန္တုဋ္ဌ] သင်္ကန်း ၃-ထည်ဖြင့် တင်းတိမ် ရောင်ရဲသော၊ သူ။ နိပ္ပရိယာယတော ပန တိစိဝရသန္တုဋ္ဌေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၅၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂။

တိစိဝရာဓိဋ္ဌာန(န) [တိစိဝရ + အဓိဋ္ဌာန] သင်္ကန်း ၃-ထည်ကို (သင်္ခေပိ၊ ဥတ္တရာသင်္ဂ၊ အန္တရဝါသက-ဟူ၍) ဆောက်တည်ခြင်း၊ တိစိဝရိကံ အဓိဋ္ဌာန်တင်ခြင်း။ တဿ တိစိဝရာဓိဋ္ဌာနံ ပစ္စုဒ္ဓရိတွာ ဝိပ္ပဝါသသုခတ္ထံ ဝိကပ္ပနာယ ဩကာသော ဒိန္နော ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၃၁။ တိစိဝရာဓိဋ္ဌာနေန အဓိဋ္ဌိတာနံ တိတ္ထံ စိဝရာနံ အညတရေန ဝိပ္ပဝါသော။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၄၁။ ကခါ၊ဋ္ဌ၊၇၀။ (-ဝဇီရ။၂၁၄၊၂၁၆၊၂၂၁၊၂၂၃။ သာရတ္ထ၊၂။၄၀၄။ ဝိမတိ၊၁။ ၃၁၆၊၃၁၇။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၇၇။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊၁။၇၇၊၉၃၊၁၀၆။)

တိစိဝရာဓိဋ္ဌာနနယ (ပု) [တိစိဝရာဓိဋ္ဌာန + နယ] သင်္ကန်း ၃-ထည်ကို (မိမိအမည်ဖြင့်) အဓိဋ္ဌာန် တင်နည်း၊ တိစိဝရိကံ အဓိဋ္ဌာန် တင်နည်း။ (ယင်း-နည်းကို-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၆။ ကခါ၊၁၅၃-၄-ကြည့်။) တိစိဝရေနာတိ တိစိဝရာဓိဋ္ဌာနနယေန အဓိဋ္ဌိတေသု သင်္ခေပိအာဒိသု ယေန ကေနစိ။ ကခါ၊၁၅၇။ (-ကခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။ ၂၉၂၊၃၀၇။ သာရတ္ထ၊၂။၃၉၃။)

တိစိဝရာဓိဋ္ဌာနပညတ္တိ (ထိ) [တိစိဝရာဓိဋ္ဌာန + ပညတ္တိ] တိစိဝရိကံအဓိဋ္ဌာန်ကို ပညတ်ခြင်း၊ တိစိဝရိကံအဓိဋ္ဌာန်တင်ရန်ပိုင်းခြားသတ်မှတ်၍ ထားခြင်း။ တိစိဝရာဓိဋ္ဌာနပညတ္တိယေဝ တိစိဝရမရိယာဒါ ဟောတိ။ ဝဇီရ။၂၂၃။

တိစိဝရာဘာဝ(ပု) [တိစိဝရ + အဘာဝ] သင်္ကန်း ၃-ထည်၏ မရှိခြင်း။ တိစိဝရာဘာဝေန။ ဝဇီရ။၂၄၂။

တိစိဝရာဝိပွဝါသသိမာ (ထိ) [တိစိဝရ + အဝိပွ-
ဝါသသိမာ] တိစိဝရိကံနှင့် ကင်း၍နေခြင်း
မရှိရာသိမ်၊ သင်္ကန်း ၃-ထည်တွင် ၁-ထည်
ထည်နှင့် ညဉ့်ကင်း၍နေခြင်းကြောင့် အပြစ်
မရှိရာသိမ်။ တိစိဝရာဝိပွဝါသသိမ် ဗဒ္ဒသိမ်
ဝေမညန္တိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၅၇။

တိစိဝရိက (တိ) [တိစိဝရ + ဣက] သင်္ကန်း
၃-ထည်-ရှိ-ကိုဆောင်-သော (ရဟန်း)။
တိစိဝရိကေနောဝါ (ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၄၉) တိ ဝိနယ-
တိစိဝရိကေန။ ဝဇီရ၊ ၂၄၃။ (- ဝိမတိ၊ ၁။
၃၂၆။)

တိဆဒနဂေဟ (ပု၊ န) [တိ + ဆဒန + ဂေဟ]
၃-ထပ်သော အမိုးရှိသော - အိမ် - ကျောင်း၊
အမိုး ၃-ထပ်ရှိသော - အိမ် - ကျောင်း။
“တိဆဒနဂေဟော” တိပိ ဧကေ။ မဟာနိ၊ ၄။
၁၇၁။

တိဇ (တိ) [တိ + ဇန + ကိ] (ဥတု၊ စိတ် အာဟာရ-
ဟူသော) အကြောင်း ၃ ပါးကြောင့် ဖြစ်
သော (ရုပ်-စသည်)။ ယံ ဥတုစိတ္တာဟာရေဟိ
ဇာတံ၊ တံ တိဇံ နာမ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၈၂။

တိဋ္ဌ (ကြိ) [ဋ္ဌာ + အ + ဟိ။ ဟိ-ကို ချေ။
(ကစည်း။ ၄၇၉။ ရှု၊ ၄၅၂။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၉၆၀-
ကြည့်။)] (က) တည်နေလော့။ (ခ) ရပ်-
မတ်တတ်ရပ်-လော့။ (ဂ) သည်းခံလော့။
တိဋ္ဌတိ (၁) (က)၊ (စ)-ကြည့်။

တိဋ္ဌဂု (န) [တိဋ္ဌန္တ + ဂေါ။ အန္တ-ချေ၊ ဂေါ-၏
ဩ-ကို ဥ-ပြု။ (မောင်၊ ပဋိကာ၊ ၃။ ၇-နှင့်
ယင်း-သျှ ကြည့်။) (တိဗ္ဗဒ္ဓါ-သံ)] (က) ရပ်
တည်သော နွားတို့ရှိရာ။ (ခ) နွားတို့၏ ရပ်
တည်ရာ (အခါ၊ အရပ်)။ (နိ၊ ညှစ်စဉ် နိ၊ ညှစ်
နွားမ၏ ရပ်တည်ချိန် ညနေတနာရီနောက် -
သို့မဟုတ် တနာရီခွဲ နောက် - အချိန်၊ ညဉ့်၏
ညဉ့်ဦးယာမ်။ P. S. D.။) တိဋ္ဌန္တိ ဂါဝေါ
အသ္မိံ ဌာနေ ကာလေ ဝါ တိဋ္ဌဂု။ နိတိ၊
သုတ္တ။ ၇၂၂၊ ၇၃၅။ (-၆၉၇။ နျာသ။ ၃၁၉။)

(ကာသိကာ၊ ၂။ ၁၁၁၆။ သိဒ္ဓန္တကောမုဒိ။
စိန္တာမဏိ။ ထောမ။ ကောတ္ထုဘ-တို့လည်း
ကြည့်။)

တိဋ္ဌဌာန (န) [တိဋ္ဌန္တ + ဌာန] ရပ်တန့်သော
ဝတ္ထု၏ တည်ရာ အရပ်၊ ရပ်တန့်ရာအရပ်။
ပကတိယာ ဥဒကဿ တိဋ္ဌဌာနဿ တတော
ဥပရိ ဂစ္ဆန္တော။ သံ၊ ဇိ၊ ၂။ ၁၂၃။

တိဋ္ဌတိ (ကြိ) [ဋ္ဌာ + အ + တိ။ (ကစည်း။ ၄၆၈။
ရှု၊ ၄၉၂။ မောင်၊ ၅။ ၁၇၅။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၉၄၉-
ကြည့်။) (တိဗ္ဗတိ-သံ)] (၁) တည်နေ၏။
(က) ရပ်၏။ မတ်တတ်ရပ်၏။ (ခ) တက်
ရောက် တည်နေ၏။ (ဂ) ရပ်တန့်၏။ (သ)
အပန်းဖြေနားနေ၏။ (င) ထင်ရှားတည်ရှိ
၏။ မပျောက်မကွယ်၊ မစုတေ၊ မရွေ့လျော့။
(စ) သည်းခံ၏။ (ဆ) (အယူကို မစွန့်လွှတ်
ပဲ) နေမြဲနေ၏။ (အယူကို) ဖြစ်စေမြဲဖြစ်
စေ၏။ (ဇ) ဖြစ်၏။ (ဈ) သဘောကိုရ၏။
(ည) ထင်ရှားရှိ၏။ (၂) လှည့်လည်သွား
လာနေ၏။ (၃) ကျင့်၏။ (၄) မပျက်ပဲ
တည်၏။ အပျက်ရပ်၏။ ပျက်ခြင်းသို့မရောက်။
(၅) မမေ့မပျောက်၊ ခိုင်ခိုင်မြဲမြဲ တည်၏။

(၁) တည်နေ၏။ တိဋ္ဌတိ—မ၊ ၂။ ၆၅။ မ၊
၃။ ၅၁။ သံ၊ ၂။ ၁၂-၃။ သံ၊ ၃။ ၅၉။ အံ၊ ၁။ ၁၊
၂။ အံ၊ ၂။ ၄။ အံ၊ ၃။ ၈။ အဘိ၊ က။ ၅၄။ ဓမ္မ။
၆၂၊ ၇၉။ ဣတိဝုတ်။ ၂၀၆။ ဇာ၊ ၁။ ၂၇၁။
ဇာ၊ ၂။ ၁၂၃။ နေတ္ထိ။ ၁၃၀။ မိလိန္ဒ။ ၇၁၊
၁၃၆။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၇၇။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၃။ ဝိ၊ ဌ၊ ၄။
၁၉။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၅၇။ ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၅၀။ မ၊ ဌ၊ ၃။
၅။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၂၃၊ ၁၇၄။ သံ၊ ဌ၊ ၃။ ၇၅။ အံ၊
ဌ၊ ၁။ ၁၅။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၂။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၈။
အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၆၆။ ခုဒ္ဒက၊ ဌ။
၄၆၊ ၄၉။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၀။ ဥဒါန၊ ဌ။ ၄၆။ ဣတိ-
ဝုတ်၊ ဌ။ ၃၉။ ဝိမာန၊ ဌ။ ၃၇၊ ၄၆၊ ၂၁၈။ ပေတ၊
ဌ။ ၄၈၊ ၆၆။ ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၃။ အပ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၀၊
၆၀။ အပ၊ ဌ၊ ၂။ ၈၊ ၁၄၅။ စရိယာ၊ ဌ။ ၅၅။

၃၂၆။ ဇာဠာသ။ ၂၉၅၈။ ဇာဠာ၃၂၅။ ဇာ
 ဠာ၄။ ၂၂၉၂၅၈။ ဇာဠာ၅။ ၃၉၂၃၉၅။ ဇာ
 ဠာ၆။ ၂၅။ မဟာနိဠာ၄၃။ ပဋိသံဠာသ။ ၁၆။
 ဝဇိရ။ ၁၁၆။ ၁၃၁။ ၂၄၁။ သာရတ္ထ။ ၂။ ၃၅၂။
 သာရတ္ထ။ ၃။ ၂၆၂။ ဝိမတိ။ ၂။ ၆၁၀။ ဒီဠိသ။
 ၂၅။ သီဠိသစ်။ ၁၁၀။ သီဠိသစ်။ ၂။ ၂၃၀။
 ဒီဠိ။ ၂။ ၂၉။ ဒီဠိ။ ၃။ ၈၃။ မာဠိ။ ၃။ ၄၇။ သံဠိ
 ၂။ ၁၄။ အံဠိသ။ ၅၀-၁။ အံဠိ။ ၂။ ၄၁။ ၃၆၀။
 အံဠိ။ ၃။ ၆။ မူလဠိသ။ ၁၄၅။ မူလဠိ။ ၂။ ၂၆။
 နေတ္ထိဝိဠာ။ တိဋ္ဌန္တိ—ဝိသ။ ၃၀၃။ ဒီသ။ ၁၆။
 ဒီ။ ၃။ ၂၃။ မသ။ ၁၆။ မ။ ၂။ ၃၅၄။ မာ။
 ၂၇၀။ သံသ။ ၁၇။ သံ။ ၂။ ၁၄။ သံ။ ၃။ ၅၉
 ၂၆၄။ အံသ။ ၆၆။ ပေတ။ ၁၃၀။ ဝိဠာသ။ ၆၂။
 ၁၅၉။ ဝိ။ ၆။ ၂။ ၁၉၃။ ဝိ။ ၆။ ၃။ ၂၄။ ဝိ
 သင်္ဂဟ။ ၄၀၅။ ဒီဠိ။ ၂။ ၇၂။ ဒီဠိ။ ၃။ ၅။ မ
 ဠာသ။ ၃၅၃။ မဠာ။ ၃။ ၂၆၃။ မဠာ။ ၄။ ၁၂။ သံ
 ဠာ။ ၅၉၄။ သံဠာ။ ၃။ ၉။ အံဠာသ။ ၄၈။ အံဠာ
 ၂။ ၄၁။ အံဠာ။ ၃။ ၄၈။ အံဠာသ။ ၃၃၈။
 ဥဒါနာဠာသ။ ၅၇။ ဣတိဝုတ်ဠာသ။ ၁၆။ သုတ္တနိ
 ဠာ။ ၂။ ၁၇၇။ ပေတဠာသ။ ၁၆။ ထေရဠာသ။ ၂။
 ၂၃၉။ ထေရဠာ။ ၂။ ၁၂။ ထေရိဠာ။ ၁၀၁။
 အပဠာ။ ၂။ ၁၈၂။ ဗုဒ္ဓဝံဠာ၅၄။ ဇာဠာ၆။ ၂၈၃။
 မဟာနိဠာ၃၃၇။ စူဠနိဠာ။ ၂၀။ ဝဇိရ။ ၂၄၁။
 သာရတ္ထ။ ၁၆။ သာရတ္ထ။ ၃။ ၁၅၈။ ဒီဠိသ။
 ၁၆၈။ ဒီဠိ။ ၂။ ၂၁။ ဒီဠိ။ ၃။ ၄၂။ သီဠိသစ်
 ၂။ ၂၄၀။ မာဠိသ။ ၁၈၀။ အံဠိသ။ ၄၄၅၀။
 အံဠိ။ ၂။ ၄၂။ မူလဠိသ။ ၁၁၁။ မူလဠိ။ ၂။ ၅၇။
 အနုဠိသ။ ၁၁၈။ အနုဠိ။ ၂။ ၄၄။ အနုဠိ။ ၃။ ၉၇။
 တိဋ္ဌရေ—အပသ။ ၂၁၀။ ဝိသုဒ္ဓိ။ ၂။ ၂၃၂။
 တိဋ္ဌသိ—သံသ။ ၄၈။ ဓမ္မာ၄၇။ ဝိမာနာ၆၇။
 ပေတ။ ၁၂၈။ ဇာသ။ ၂၅၉။ သံဠာသ။ ၂၈၃။
 ဓမ္မာဠာသ။ ၂၃။ ဝိမာနာဠာသ။ ၁၈၄၆။ ပေတဠာ။
 ၁၃။ ထေရဠာ။ ၂။ ၁၉၄။ ထေရိဠာ။ ၂၀၅။ ဇာ
 ဠာ၄။ ၂၀၉။ ဇာဠာ၅။ ၁၄၄။ တိဋ္ဌထ—ဝိ။ ၂။
 ၁၉၇။ ဒီသ။ ၁၁၅။ အပသ။ ၃၅၅။ ဇာ။ ၂။ ၅။
 မိလိန္ဒ။ ၁၂။ သံဠာသ။ ၅၄။ သံဠာ။ ၃။ ၂၄၉။

ဓမ္မာဠာ။ ၂။ ၅။ သုတ္တနိဠာသ။ ၇၂။ ဇာဠာ၄။
 ၂၂၁။ ဇာဠာ၅။ ၁၄၃။ သာရတ္ထ။ ၂။ ၃၄၀-၁။
 မာဠိ။ ၂။ ၁၈၄။ တိဋ္ဌာမိ—မဟာနိ။ ၂၀၃။ ဝိဠာ
 ၄။ ၂၅၂။ ဒီဠိ။ ၂။ ၃၅၇။ ပေတဠာ။ ၂၅၀။
 ထေရဠာ။ ၂။ ၁၆၈။ ၁၇၀။ ထေရိဠာ။ ၂၀၅။
 အပဠာ။ ၂။ ၅၇။ ဗုဒ္ဓဝံဠာ၃၇။ ဇာဠာ၄။ ၉၈။
 တိဋ္ဌာမ—ဝိဠာ၄။ ၁၉၅။ ကခါဠိသစ်။ ၄၄၆။
 တိဋ္ဌတေ—ဇာသ။ ၂၇၀။ သံဠာ။ ၃။ ၁၀၇။ အံ
 ဠာ။ ၃။ ၂၃၈။ ဇာဠာ၄။ ၂၅၈။ နေတ္ထိဠာ။ ၂။
 တိဋ္ဌတု—ဒီသ။ ၁၁၅။ ဒီ။ ၂။ ၈၆။ မသ။
 ၁၃၁။ မ။ ၂။ ၅၀။ ၁၅၇-၈။ သံ။ ၂။ ၄၉၄။ သံ။ ၃။
 ၂၂၇။ အံ။ ၃။ ၂၂၆။ ဥဒါနာသ။ ၅၂။ ဝိဠာ။ ၂။
 ၁၅၄။ ဝိဠာ၄။ ၂၆၄။ မဠာ၄။ ၂၅၄။ သံဠာ။ ၂။
 ၁၇၄။ သံဠာ။ ၃။ ၁၄၀။ အံဠာသ။ ၂၃၄။ အံဠာ
 ၃။ ၂၄၈။ အံဠာ။ ၂။ ၅၀၇-၈။ ဓမ္မာဠာ။ ၂။ ၂၂၇။
 သုတ္တနိဠာ။ ၂။ ၆၂။ ပေတဠာ။ ၆၉။ ထေရဠာ။ ၂။
 ၁၈၈။ ဒီဠိသ။ ၆၅။ ဒီဠိ။ ၃။ ၉။ မာဠိသ။ ၁၆၂။
 မာဠိ။ ၂။ ၃၁၈။ သံဠိ။ ၂။ ၂၃၂။ တိဋ္ဌန္တိ—ဒီသ။
 ၁၅၄။ မ။ ၂။ ၁၅၈။ အပသ။ ၄။ ဝိဠာသ။ ၁၄၇။
 သံဠာ။ ၂။ ၁၈၇။ သံဠာ။ ၃။ ၈၆။ အံဠာသ။ ၂၀၇။
 ဝိမာနာဠာ။ ၂၁၈။ အပဠာသ။ ၁၂၁။ အပဠာ
 ၂။ ၅၁။ ဇာဠာ။ ၂။ ၂၂၄။ ဇာဠာ၄။ ၁၁၄။ ဇာ
 ဠာ၇။ ၃၇၀။ သာရတ္ထ။ ၂။ ၃၂။ ဒီဠိ။ ၂။ ၃၄၄။
 မာဠိသ။ ၂၉၅။ မာဠိ။ ၂။ ၃၉။ မာဠိ။ ၃။ ၂၅။
 သံဠိ။ ၂။ ၃၅၇။ အံဠိ။ ၂။ ၃၆၀။ တိဋ္ဌ—ဝိဠာ
 ၁။ ၁၅၉။ ဓမ္မာဠာသ။ ၄၁။ ဓမ္မာဠာ။ ၂။ ၃၁၇။
 ထေရဠာ။ ၂။ ၁၂၅။ ဝိမတိ။ ၂။ ၂၀၉။ တိဋ္ဌာဟိ
 —ဝိဠာ၅၀၀။ ထေရဠာ။ ၂။ ၁၂၄။ ဇာဠာသ။
 ၈၁။ ဇာဠာ၅။ ၄၁၀။ ဝဇိရ။ ၁၃၉။ ယထာ
 ဓမ္မော၊ တထာ တိဋ္ဌာဟိ (ဝိ။ ၃။ ၅၀၁)-
 တိ ယထာ ဓမ္မော စ ဝိနယော စ ဌိတော၊
 တထာ တိဋ္ဌ၊ ဓမ္မဝါဒီပက္ခေ တိဋ္ဌာတိ အတ္ထော။
 ဝိမတိ။ ၂။ ၂၀၉။
 တိဋ္ဌေ—အံ။ ၂။ ၃၇။ သုတ္တနိ။ ၄၄၀။
 မဟာနိ။ ၂၇၂-၃။ စူဠနိ။ ၉၁၂။ ၁၀၅။ တိဋ္ဌေ-
 ယျ—ဝိ။ ၂။ ၁၉၇-၈။ ဒီ။ ၂။ ၈၆။ မ။ ၂။ ၂၃၄။

မဉ္ဇူ၂၇။ သံသယာ၂၇။ သံသယာ၂၇။ သံသယာ၂၇။
 ၂၂၇။ ဥဒါနံ၂၇။ ဣတိဝုတ်၂၇။ သုတ္တနံ၂၇။
 ၄၄၀။ မဟာနိမ္မိ၂၇။ စူဠနိမ္မိ၂၇။ ဝိဇ္ဇာ၂၇။
 ၁၆၀။ ကင်္ခါ၂၇။ မဉ္ဇူ၂၇။ မဉ္ဇူ၂၇။ မဉ္ဇူ၂၇။
 ၁၂။ သံသယာ၂၇။ အံသယာ၂၇။ အံသယာ၂၇။
 ၃၂၇။ အံသယာ၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၂၇။ ခုဒ္ဒကဉ္စာ၂၇။
 ၂၇။ ဣတိဝုတ်၂၇။ သုတ္တနံ၂၇။ သုတ္တနံ၂၇။
 ၂၇။ သာရတ္ထာ၂၇။ သာရတ္ထာ၂၇။ သာရတ္ထာ၂၇။
 ၂၇။ သာရတ္ထာ၂၇။ ဝိမတိ၂၇။ ဒီဇ္ဈိ၂၇။
 ၁၄၇။ ဒီဇ္ဈိ၂၇။ မဉ္ဇူ၂၇။ မဉ္ဇူ၂၇။
 ၃၇။ သံသယာ၂၇။ အံသယာ၂၇။ မူလဇ္ဈိ၂၇။
 ၂၇။ မူလဇ္ဈိ၂၇။ တိဋ္ဌယျာမိ—သံသယာ၂၇။
 ၃၇။ သံသယာ၂၇။ သံသယာ၂၇။ ဇာတိ၂၇။
 ၃၇။ သံသယာ၂၇။ သံသယာ၂၇။ တိဋ္ဌယျာမိ
 (မဉ္ဇူ၂၇) တိ အတ္တနော အဇာနနကောဋ္ဌာသေယေဝ တိဋ္ဌယျာမိ။ မဉ္ဇူ
 ၄၇။ (- အံသယာ၂၇) တိဋ္ဌယျာမိ—မဉ္ဇူ၂၇
 (ကမ္မ-ကံ)။ အံသယာ၂၇ (သျှာမ-ကံ)။ တိဋ္ဌယျာမိ—
 ဝိသုဒ္ဓိ၂၇။ တိဋ္ဌယျာမိ—မဉ္ဇူ၂၇။

(က) ရပ်၏။ မတ်တတ်ရပ်၏။ တိဋ္ဌတိ—
 ဝိသုဒ္ဓိ၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၂၇။ မဟာနိမ္မိ
 ၁၇။ စူဠနိမ္မိ၂၇။ ပဋိသံသယာ၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၂၇။
 ၁၇။ ဒီဇ္ဈိ၂၇။ ဒီဇ္ဈိ၂၇။ မဉ္ဇူ၂၇။
 ၃၇။ သံသယာ၂၇။ သံသယာ၂၇။ အံသယာ၂၇။
 ၂၇။ ဓမ္မဉ္စာ၂၇။ ဓမ္မဉ္စာ၂၇။ ထေရဉ္စာ၂၇။
 ၂၇။ ပဋိသံသယာ၂၇။ သတ္တာ တိဋ္ဌတိ
 နိမ္မိတော စက်မတိ ဝါ နိသိဒ္ဓတိ ဝါ သေယျ
 ဝါ ကပ္ပေတိ။ ဒီဇ္ဈိ၂၇။ ဌာတိတိ တိဋ္ဌတိ။
 ဒီဇ္ဈိ၂၇။ တိဋ္ဌန္တိ—ဝိသုဒ္ဓိ၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၂၇။
 ၁၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၂၇။ သံသယာ၂၇။ ဓမ္မဉ္စာ၂၇။
 ၄၇။ သာရတ္ထာ၂၇။ ဝိမတိ၂၇။ သံသယာ၂၇။
 ၁၇။ သံသယာ၂၇။ အံသယာ၂၇။ တိဋ္ဌသိ—
 ပေတံ၂၇။ ထေရိ၂၇။ ဇာတိ၂၇။ တိဋ္ဌထ —
 သံသယာ၂၇။ အံသယာ၂၇။

ဓမ္မဉ္စာ၂၇။ ထေရဉ္စာ၂၇။ စရိယာ၂၇။
 ၄၇။ ဇာတိ၂၇။ ဇာတိ၂၇။ တိဋ္ဌာမိ—မဉ္ဇူ၂၇။
 ၄၇။ ဒီဇ္ဈိ၂၇။ အံသယာ၂၇။ စရိယာ၂၇။
 ၄၇။ တိဋ္ဌတေ — အံသယာ၂၇။
 ၄၇။ စရိယာ၂၇။ ဇာတိ၂၇။ စရိယာ၂၇။
 ၄၇။ တိဋ္ဌတေ—ဝိသုဒ္ဓိ၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၂၇။
 ၄၇။ တိဋ္ဌ—ဝိသုဒ္ဓိ၂၇။ မဉ္ဇူ၂၇။ မဟာနိမ္မိ၂၇။
 ၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၂၇။ မဉ္ဇူ၂၇။ အံသယာ၂၇။
 ၄၇။ အံသယာ၂၇။ တိဋ္ဌာမိ—ဝိသုဒ္ဓိ၂၇။ သံသယာ
 ၁၇။ အံသယာ၂၇။ တိဋ္ဌ—အံသယာ၂၇။
 ၄၇။ ဣတိဝုတ်၂၇။ ဒီဇ္ဈိ၂၇။ တိဋ္ဌ—
 (ဣတိဝုတ်၂၇) တိ တိဋ္ဌယျာမိ ဌာန
 ကပ္ပေယျ။ ဣတိဝုတ်၂၇။ (- ၂၇)။
 တိဋ္ဌ(ဒီဇ္ဈိ၂၇) တိ တိဋ္ဌယျာမိ။ ဒီဇ္ဈိ
 ၂၇။ တိဋ္ဌတိ—သံသယာ၂၇။ တိဋ္ဌမ္မ—
 ဝိသုဒ္ဓိ၂၇။ တိဋ္ဌသန္တိ—ဝိသုဒ္ဓိ၂၇။ ဝိသု
 ၃၇။ တိဋ္ဌသထ—ဝိသုဒ္ဓိ၂၇။

(ခ) တက်ရောက်တည်နေ၏။ တိဋ္ဌတေ
 ပါရိဂတော ထလေ တိဋ္ဌတိ ပြာဟူကော။
 အဘိပု၂၇။ မဟာနိမ္မိ၂၇။

(ဂ) ရပ်တန့်၏။ “ဝေ မေ သုတ”န္တိ-
 အာဒိသုတ္တံ အဏာပိယမာနော ဧကာရံ
 ဝတ္တာ တိဋ္ဌတိ စေ၊ အန္တက္ခရေန ပါစိတ္တိယံ။
 ဝဇီရံ၂၇။ သာရတ္ထာ၂၇။ (- ၁၇)။ ဥပရိ
 ဥန္တပဒေသတော ဥဒကံ အာဂန္တာ တိဋ္ဌတိ
 စေဝ သန္တတိ စ။ မဉ္ဇူ၂၇။

(ဃ) အပန်းဖြေ နားနေ၏။ အမှောက်
 အာရက္ခဒေဝတာ သဗ္ဗကာဋ္ဌကော ကိလ-
 မန္တော ဟုတွာ တိဋ္ဌတိ။ ဇာတိ၂၇။

(င) ထင်ရှား တည်ရှိ၏။ မပျောက်
 မကွယ်၊ မစုတေ၊ မရွေ့လျော။ တိဋ္ဌတိ—
 မဉ္ဇူ၂၇။ ဥဒါနံ၂၇။ ဣတိဝုတ်၂၇။
 ထေရိဉ္စာ၂၇။ ဝိမတိ၂၇။ တိဋ္ဌတေဝ

နိဗ္ဗာန (မဟာနိ။၂၅)၌ အမတမဟာနိဗ္ဗာနံ
 တိဋ္ဌတိယေဝ။ မဟာနိ။၉။ တိဋ္ဌတိ-
 (ပဋိသံ။၁၅၂)တိ သဿတတ္တာ တိဋ္ဌတိ၊ န
 စဝတိတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ။၉။၂။၅၀။ တိဋ္ဌ-
 သံ-မ၊၂။၅၇။ တိဋ္ဌာမိ-မ၊၂။၅၇။ တိဋ္ဌာ-
 မ'ဟံ သမာဒပေတာ (မဟာနိ။၂၅)တိ အဟံ
 ဂဏှာပေတာ ပတိဋ္ဌာပေတာ တိဋ္ဌာမိ။
 မဟာနိ။၉။ တိဋ္ဌေယျ - ဝိ၊၄။၄၄၆။
 အံ၊၂။၁၀၅။ ဝိ၊၄။၄။၁၂၇။ အံ၊၄။၂။၂၃၀။
 ဝဇိရ။၅၉။ တိဋ္ဌေယျာ (ဥဒါန။၁၅၂)တိ
 တသ္မိံ တသ္မိံ ကာလေ ယံ မနုဿာနံ
 အာယုပ္ပမာဏံ၊ တံ ပရိပုဏ္ဏံ ကတွာ တိဋ္ဌေယျ
 ဓရေယျ။ ဥဒါန။၉။၂၉၄။

(စ) သည်းခံ၏။ အာဂမေဟိ တွနန္တိ
 တိဋ္ဌ တာဝ တံ၊ အဓိဝါသေဟိ တာဝ တွနန္တိ
 ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊၄။၁။၁၅၉။ (- ဝိ၊၄။၂။
 ၂၅၂။ သံ၊၄။၂။၁၆၃။)

(ဆ) (အယူကို မစွန့်လွှတ်ပဲ) နေမြဲ
 နေ၏။ (အယူကို) ဖြစ်စေမြဲ ဖြစ်စေ၏။
 တိဋ္ဌေယျာတိ န ပဋိနိဿဇ္ဇေယျ။ ဝိ၊၁။၂၆၅။
 တိဋ္ဌေယျာတိ ယထာသမာဒိန္နံ ယထာပဂ္ဂ-
 ဟိတမေဝ စ ကတွာ အစ္စ္စေယျ။ ဝိ၊၄။၂။
 ၁၉၃။ (အစ္စ္စေယျာတိ ဝိဟရေယျ၊ ပဝတ္ထေ-
 ယျာတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ။၂။၃၆၁။)

(ဇ) ဖြစ်၏။ တိဋ္ဌတိ (ပဋိသံ။၃၁၁) တိ
 ပဝတ္တတိ။ ပဋိသံ၊၄။၂။၂၀၇။ ယာဝ တိဋ္ဌတိ
 သေလိန္ဒော၊ .... တာဝ တိဋ္ဌတု သဒ္ဓမ္မော။
 ဥဝိနိစ္စယ။၉၆၄။ ယာဝ တိဋ္ဌတိ ယာဝ
 လောကေ ပဝတ္တတိ၊ .... တိဝိဓော သဒ္ဓမ္မော
 တိဋ္ဌတု ပဝတ္တတု။ ယင်း-ဋီ။ တိဋ္ဌာမိ - ဒီ၊ဋီ။
 ၂။၂၂၀။ (ဈ) (ည) အနက်တို့လည်း
 ကြည့်။

(ဉ) သဘောကို ရ၏။ (ည) ထင်ရှား
 ရှိ၏။ ယသ္မာ တတ္ထ ဖလံ တိဋ္ဌတိ တဒါယတ္တ-
 ဝုတ္တိတာယ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စေဝ ပဝတ္တတိ စ၊

တသ္မာ ဌာနန္တိ ဝုတ္တတိ။ မ၊၄။၁။၃၃၄။ “တိဋ္ဌ-
 တိ”တိ ဝုတ္တံ၊ .... ဌာနန္တိ စေတ္ထ အတ္တလာ-
 ဘော၊ ဓရမာနတာ စ န ဂတိနိဝတ္တိတိ
 အာဟ “ဥပ္ပဇ္ဇတိ စေဝ ပဝတ္တတိ စာ”တိ။
 မ၊ဋီ။၂။၂၀။ (- သံ၊ဋီ။၂။၄၉။)

(၂) လှည့်လည်သွားလာနေ၏။ ကာ န
 တံ လူဓ တိဋ္ဌသိ(ပေတ။၁၃၀)တိ ကာ နာမ
 ဝေရူပါ လူမသ္မိံ ဌာနေ တိဋ္ဌသိ၊ လူတော
 စိတော စ ဝိစရသိတိ အတ္ထော။ ပေတ။၄။
 ၃၀။

(၃) ကျင့်၏။ သမဓိဂယျ တိဋ္ဌတိ(ဣတိ-
 ဝုတ်။၂၀၆)တိ သမ္မာ ပရိဂ္ဂဟေတွာ အဝိ-
 ဇဟိတွာ ဝတ္တတိ။ ဣတိဝုတ်၊၄။၇၅။

(၄) မပျက်ပဲ တည်၏။ အပျက်ရပ်၏။
 ပျက်ခြင်းသို့ မရောက်။ တိဋ္ဌေယျာ (အဘိ၊
 ၄။၃။၃၀)တိ ဝိနာသော၊ နပွဝတ္ထေယျာတိ
 အတ္ထော။ မူလဋီ၊၃။၃၄။ တိဋ္ဌေယျာတိ
 န ဥပဂစ္ဆေယျ။ ဌာနံ ဟိ ဂတိနိဝတ္တိ။ တေန
 ဝုတ္တံ “နပွဝတ္ထေယျာ”တိ။ အနုဋီ၊၃။၄၆။

(၅) မမေ့မပျောက်၊ ခိုင်ခိုင်မြဲမြဲ တည်၏။
 တိဋ္ဌတိ (အံ၊၄။၂။၂၆၇)တိ န သမ္ပယတိ။
 အံ၊ဋီ။၂။၂၄၇။ (ဌာ-ဓာတ်၌ အ-လာ၍ ပြီးရ
 သော အဋ္ဌသု၊ အဋ္ဌ၊ အဋ္ဌာ၊ အဋ္ဌာသိ၊
 အဋ္ဌာသိ၊ အဋ္ဌာဟိ-စသော ပုဒ်များကို ဌာတိ-
 ကြည့်။)

တိဋ္ဌတု (ကြိ) [ဌာ+အ+တု] (က) တည်ပါ
 စေ၊ ထားလိုက်ပါ။ (ခ) ရပ်တန့်လော့။
 (ဂ) ဖြစ်ပါစေသတည်း။ တိဋ္ဌတိ (၁)(က)،
 (င)-ကြည့်။

တိဋ္ဌတေ (ကြိ) [ဌာ+အ+တေ] (က) တည်
 နေ၏။ (ခ) မတ်တတ်ရပ်၏။ တိဋ္ဌတိ (၁)
 (က)-ကြည့်။

တိဋ္ဌထ (ကြိ) [ဌာ+အ+ထ] (က) တည်နေ
 ကုန်-၏-လော့။ (ခ) မတ်တတ်ရပ်ကုန်-
 ၏-လော့။ တိဋ္ဌတိ (၁) (က)-ကြည့်။

တိဋ္ဌန (န) [ဌာ+ယူ။ (သ္တာန-သံ)] (၁) တည်နေခြင်း။ (တိ) (၂) (က) တည်နေသော။ (ခ) မတ်တတ်ရပ်သော၊ မထိုင်သော။ (ဂ) တည်လတ္တံ့သော။ (ဃ) ရပ်တည်ရာဖြစ်သော။ (င) တည်နေတတ်သည်၏ အဖြစ်။

(၁) တည်နေခြင်း။ ရောစိတာနိယေဝ ပဝိသိတွာ တိဋ္ဌနတော အဓိဋ္ဌာနံ။ ပဋိသံဠု၊ ၂။၂၄၅။ အတ္တနာ ဝါ ယက္ခပေတာဒိဝေသံ ဂဟေတွာ တိဋ္ဌနံ။ ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂၁၄။ (- ဝိမတိ၊ ၂။၁၄၈။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။၂၀၇၊ ၂၆၄။ နေတ္ထိ၊ ဝိ၊ ၁၈၆၊ ၃၁၄။) (တိ) (၂) (က) တည်နေသော။ တိဋ္ဌနပဒမ-ကြည့်။ (ခ) မတ်တတ်ရပ်သော၊ မထိုင်သော။ တိဋ္ဌနက (ဃ) ကြည့်။ (ဂ) တည်လတ္တံ့သော။ တိဋ္ဌနကပါဠိဟာရိယ-ကြည့်။ (ဃ) ရပ်တည်ရာဖြစ်သော။ တိဋ္ဌနဌာန (ခ)-ကြည့်။ (င) တည်နေတတ်သည်၏အဖြစ်။ တိဋ္ဌနဌ (ခ)-ကြည့်။

တိဋ္ဌနက (တိ) [ဌာ+ယူ+က။ က-အနက်မဲ့။] (က) တည်နေသော။ (ခ) တည်နေခြင်းရှိသော။ (ဂ) တည်နေလတ္တံ့သော။ (ဃ) မတ်တတ်ရပ်သော၊ မထိုင်သော။ (င) စောင့်ဆိုင်းနေသော။ (က) အာမာသယသ ဥပရိ တိဋ္ဌနကော ပိတ္တာဒိကော။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၅၂။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။၄၆၆။ (-အဘိ၊ ဝတာရ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။၂၃၀။) (ခ) တိဋ္ဌနကဓမ္မ-ကြည့်။ (ဂ) တိဋ္ဌနကပါဠိဟာရိယ-ကြည့်။ (ဃ) ဥဒ္ဓံယေဝ တိဋ္ဌနကာ နိသဇ္ဇာယ ဝုဋ္ဌိတကာလတော ပဌာယ ကေဌာနေနေဝ တိဋ္ဌနကာ။ မ၊ ဋီ၊ ၂။၄၇။ (င) ပါရိပန္နကာတိ ပရိပန္န တိဋ္ဌနကာ ပန္နဃာတစောရာ (သန္နိဃာတစောရာ၊ သျှာ)။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။၁၄၈။

တိဋ္ဌနကဓမ္မ (ပု) [တိဋ္ဌနက+ဓမ္မ] တည်ခြင်းရှိသော သဘော။ တထာ တိဋ္ဌနကဓမ္မော သတိ နာမာတိ အတ္တော။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၀၉။

တိဋ္ဌနကပစ္စတ္တရဏ (န) [တိဋ္ဌနက+ပစ္စတ္တရဏ] တည်နေသော အပေါ်လွှမ်းအခင်း။ တတြဋ္ဌကပစ္စတ္တရဏ-ကြည့်။

တိဋ္ဌနကပါဠိဟာရိယ (န) [တိဋ္ဌနက+ပါဠိဟာရိယ] တည်လတ္တံ့ဖြစ်သော တန်ခိုးပြာဠိဟာ။ ယာဝ ကပ္ပါ တိဋ္ဌနကပါဠိဟာရိယံ ကိရေတံ။ မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၂၃၃။

တိဋ္ဌနဌ (ပု) [တိဋ္ဌန+အတ္ထ] (က) တည်နေခြင်း - အနက် - သဘော။ (ခ) တည်နေတတ်သည်၏ အဖြစ် ဟူသော - အနက် - သဘော (ဘာဝပုဓာန)။ (က) အပ္ပတွာ၊ န ဥပဂန္ဓာ တိဋ္ဌနဌေန။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။ ၂၇။ (ခ) အကမ္ပိယေ အစလဌာနေ တိဋ္ဌနဌေန ပရိသနိသဘံ။ စူဠနိ၊ ဋ္ဌ။ ၈၂။

တိဋ္ဌနဌာန (န) [တိဋ္ဌန+ဌာန] (က) တည်နေရာအရပ်။ (ခ) ရပ်တည်ရာအရပ်။ (က) ဘဒ္ဒေ ဣဒံ စောရာနံ တိဋ္ဌနဌာနံ။ ဇာ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၈၆။ (ခ) မဟာဝနေ ယော ကောစိ ပဒေသော ဝနမဟိ သာနံ တိဋ္ဌနဌာနံ ဟောတိ။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။ ၁၃၈။ (-ဓမ္မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၂၀။)

တိဋ္ဌနတ္ထ (ပု) [တိဋ္ဌန+အတ္ထ] တည်နေခြင်း ဟူသော အကျိုး။ ဒီသံ အဒ္ဓါနံ တိဋ္ဌနတ္ထာယ။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၁။

တိဋ္ဌနပဒမ (န) [တိဋ္ဌန+ပဒမ] တည်နေသော ပဒုမ္မာကြာ။ ဟေဌာ ဩလောကေန္တာနိ ဝိယ တိဋ္ဌနပဒမာနိ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၇၆။

တိဋ္ဌနပမာဏ (တိ) [တိဋ္ဌန+ပမာဏ] တည်နိုင်လောက်သော အတိုင်းအရှည် 'ပမာဏ' ရှိသော (ကျောက်ခဲ-စသည်)။ အန္တောမုဋ္ဌိယံ တိဋ္ဌနပမာဏံ ပါသာဏံ ဂဟေတွာ။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၁၇။ (-မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၂၂။)

တိဋ္ဌနဝတ္ထု (န) [တိဋ္ဌန+ဝတ္ထု] တည်နေခြင်း ဟူသော အကြောင်း၊ (သိက္ခာပုဒ်ပညတ်ခြင်း

၏) အကြောင်း ဖြစ်သော တည်နေခြင်း။
ဘုဉ္ဇန္တဿ ဝေတိဋ္ဌနဝတ္ထုသ္မိံ ပညတ္တံ၊ ကင်္ခါ။
၃၁၅။

တိဋ္ဌနသန္ဓနကိရိယ (န၊ထိ) [တိဋ္ဌန+သန္ဓန+
ကိရိယ] တည်ခြင်းအမှုအရာ(နှင့်) စီးဆင်း
ခြင်း အမှုအရာ။ တိဋ္ဌနသန္ဓနကိရိယာနံ အ-
ဝိစ္ဆေဒမုပါဒါယ။ မ၊ဋ္ဌါ၊၂။၁၄၈။

တိဋ္ဌနသာလာ (ထိ) [တိဋ္ဌန+သာလာ] တည်
နေရာ-တင်းကုပ်-တဲ။ ဝဿာနကာလေ ဂုန္တံ
တိဋ္ဌနသာလာတိ ဧကေ။ ဒီ၊ဋ္ဌါ၊၁။၂၁၄။

တိဋ္ဌနသီလ (တိ) [တိဋ္ဌန+သီလ] (ဥပါဒ်-မှ
ဘင်-တိုင်အောင်) တည်ခြင်း အလေ့ရှိသော
(သင်္ခတတရား)။ တေန တိဋ္ဌနသီလာ ဥပ္ပဇ္ဇိ-
တွာ ယာဝ ဘင်္ဂါ ပဝတ္တနသီလာတိ အာ-
ဟာရဋ္ဌိတိကာ။ ဝိမတိ၊၁။၅၂။

တိဋ္ဌနဟေတု (ပု) [တိဋ္ဌန+ဟေတု] တည်နေ
ခြင်း၏အကြောင်း။ တဏှာ သတ္တာနံ တိဋ္ဌန-
ဟေတုတ္တာ ဌိတိ နာမ။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၁၄၉။

တိဋ္ဌနာကာရ (ပု) [တိဋ္ဌန+အာကာရ] ရပ်ခြင်း
-ရပ်ပုံ-အခြင်းအရာ-အမှုအရာ။ တိဋ္ဌနာ-
ကာရေ အတ္ထိ။ မ၊ဋ္ဌါ၊၂။၇၁။ (-မဟာနိဋ္ဌ။
၁၈၈။)

တိဋ္ဌန္တ (တိ) [ဌာ+အ+အန္တ။ ထိ-၌ တိဋ္ဌန္တိ]
(က) ရပ်သော။ (ခ) တည်နေသော။ (ဂ)
ထင်ရှားရှိသော၊ မပျောက်-မကွယ်-သေး
သော။ (က) စရံ ဝါ ယဒိ ဝါ တိဋ္ဌံ၊
နိသိန္နော ဥဒ ဝါ သယံ။ အံ၊၁။၃၂။
ထေရေ ဂဏ္ဍိကပဋိမုဉ္ဇနဌာနေပိ တိဋ္ဌန္တော
ပါဒေန ကစဝရံ ဝိယူဟိတွာဝ တိဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၄။၁၇၆။ (ခ) တိဋ္ဌန္တမေန ဇာနာတိ(သုတ္တနိ။
၄၄၇)တိ ကမ္မာဘိသင်္ခါရဝသေန တိဋ္ဌန္တံ တေ
ပုဂ္ဂလံ ဇာနာတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၆-၇။
တတော ဥဒ္ဓမ္မိ ယာဝတာယုကံ တိဋ္ဌန္တော
သဗ္ဗံ ဗုဒ္ဓကိစ္စံ ကတွာ။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅။ (ဂ)

တိဋ္ဌန္တေ နိဗ္ဗုတေ စာပိ၊ သမေ စိတ္တေ သမံ
ဖလံ။ ဝိမာန၊၆၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၄။ ဝိမာန၊
ဋ္ဌ။၁၈၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၇။ တိဋ္ဌန္တေ နော-
(ဇာ၊၁။၂၃၈)တိ တိဋ္ဌန္တေ န၊ ဓရမာနေ-
ယေဝ န္တတိ ပုစ္ဆတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၇။ တိဋ္ဌန္တ-
ဿေဝါ(မဟာနိ။၄)တိ ဓရန္တဿေဝ။မဟာနိ၊
ဋ္ဌ။၂၃။

တိဋ္ဌံ = တိဋ္ဌန္တော (ပု၊ပါ၊၉) - ဝိ၊၅။၇၀။
သံ၊၁။၁၇၇။ အံ၊၁။၃၂။ ခုဒ္ဒက၊၁။၁။ ဣတိ-
ဝုတ်။၂၅၀။ သုတ္တနိ။၃၉၉။ အပါ၊၁။၄၁၂။
ဇာ၊၁။၁၄၄။ မဟာနိ။၁၇။ မိလိန္ဒ၊၂၉၇၊
၃၅၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၀၂။ ဥဒါန၊
ဋ္ဌ။၂၉၂။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၄၉၊၂၅၇။ သုတ္တနိ၊
ဋ္ဌ၊၂။၂၃၂။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၀၁၊၂၀၃။ ပေတ၊ဋ္ဌ။
၁၆၇၊၁၉၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၄။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၊၁၈၀။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၇၈။
သာရတ္ထ၊၁။၃၀။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌါ၊သင်္ခ၊၄၁၇။ ဒီ၊ဋ္ဌါ၊
၁။၂၅၃။ သီ၊ဋ္ဌါ၊သင်္ခ၊၁။၄၁။ ဒီ၊ဋ္ဌါ၊၂။၂၂၀၊
၂၂၈။ မ၊ဋ္ဌါ၊၁။၈၂။ တိဋ္ဌန္တံ (န၊ပါ၊၉) -
မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၈၁။ သံ၊ဋ္ဌါ၊၂။၁၀၆။ တိဋ္ဌန္တိ
(ထိ၊ပါ၊၉) - ပေတ၊၁။၃၃။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၄၅။
အနုဋ္ဌါ၊၁။၉၆။ တိဋ္ဌန္တော(ပု၊ပါ၊၉) - သံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၇။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၂။

တိဋ္ဌန္တံ (ဒု၊၉) - ဒီ၊၁။၇၉၊၂၀၃။ မ၊၂။
၂၁၃။ သံ၊၃။၆၅။ အံ၊၁။၈။ သုတ္တနိ။၄၄၇။
အပါ၊၁။၁၆၈၊၂၅၂။ ဇာ၊၂။၂၁၉။ စူဠနိ။
၁၇၀-၁။ ပဋိသံ၊၃။၁၀-၁။ နေတ္ထိ။၅၇။ အံ၊
ဋ္ဌ၊၁။၄၃-၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၆-၇။ တိဋ္ဌန္တိ -
သံ၊၁။၁၃၃။ ထေရိ၊၄၀၄။ ဇာ၊၂။၄၀။ သံ၊
ဋ္ဌ၊၁။၁၇၆။ ထေရိ၊ဋ္ဌ။၂၀၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၂၆-
၇။ တိဋ္ဌန္တေ (ဒု၊၉) - ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၁၇၂။
တိဋ္ဌတာ - ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၃။ တိဋ္ဌန္တေန - ဝိမတိ၊
၂။၁၆၂။ မ၊ဋ္ဌါ၊၃။၉၃။ တိဋ္ဌန္တေဟိ - ဝိမတိ၊
၂။၁၆၀။

တိဋ္ဌတော = တိဋ္ဌန္တဿ (စ၊ဆ) - ဝိ၊၅။
၃၈။ ဒီ၊၁။၄၉။ မ၊၁။၁၃၀၊၁၇၇၊၂၅၀။ မ၊၂။

၉၈။ မဉ္ဇု၊ ၅၁၊ ၂၃၅၊ ၂၆၇။ သံ၊ ၂၊ ၁၂-၃၊
 ၂၆၄၊ ၅၂၇။ သံ၊ ၃၊ ၁၄၁။ အံ၊ ၁၊ ၂၂၁။ အံ၊ ၃။
 ၂၂၅၊ ၄၄၀။ အပ၊ ၂၊ ၁၅။ ဇာ၊ ၁၊ ၂၄၂။
 မဟာနိ၊ ၄။ ဝိ၊ ၄၊ ၂၊ ၅၆။ မဉ္ဇု၊ ၁၊ ၃၆၈။
 အဘိ၊ ၄၊ ၃၊ ၂။ မဟာနိ၊ ၄၊ ၂။ ပဋိသံ၊ ၄၊ ၁။
 ၃၀၂။ ကင်္ခါ၊ ၄၊ သင်္ခါ၊ ၂၊ ၄၄။ ဒီ၊ ၄၊ ၁၊ ၇၇။
 ဒီ၊ ၄၊ ၂၊ ၁၆၇။ ဒီ၊ ၄၊ ၃၊ ၉၄။ သံ၊ ၄၊ ၂၊ ၁၉၀။
 တိဋ္ဌတံ=တိဋ္ဌန္တနံ—သုတ္တနိ၊ ၄၄၄။ စူဠနိ၊
 ၁၅။ သုတ္တနိ၊ ၄၊ ၂၊ ၃၂။ စူဠနိ၊ ၄၊ ၃၊ ၂။ မဉ္ဇု၊
 ၃၊ ၃၃၁။ တိဋ္ဌန္တေ—ဝိ၊ ၅၊ ၂၊ ၇။ ဝိမာန၊ ၆၆။
 ထေရ၊ ၃၊ ၃၈။ ဇာ၊ ၁၊ ၂၊ ၃၈။ ဓမ္မဉ္ဇု၊ ၂၊ ၁၆၄။
 ဝိမာန၊ ၄၊ ၁၈၆။ အပ၊ ၄၊ ၂၊ ၄၉။ ဇာ၊ ၄၊ ၃။
 ၃၈၇။ ဇာ၊ ၄၊ ၄၊ ၁၃၇။ မဟာနိ၊ ၄၊ ၂၄။
 တိဋ္ဌန္တေသု—သံ၊ ၄၊ ၂၊ ၁၈၇။ ဒီ၊ ၄၊ ၂၊ ၁၂။

တိဋ္ဌန္တိ (ကြိ) [ဌာ+အ+အန္တိ] (က) ရပ်-
 တန့်-ကုန်၏။ တည်နေကုန်၏။ (ခ) မတ်
 တတ်ရပ်ကုန်၏။ တိဋ္ဌတိ (၁) (က)-ကြည့်။

တိဋ္ဌန္တိ (ကြိ) [ဌာ+အ+အန္တိ] ရပ်-တန့်-
 ကုန်လော့၊ တည်နေကုန်လော့၊ တည်နေစေ
 ကုန်သတည်း။ တိဋ္ဌတိ (၁)-ကြည့်။

တိဋ္ဌမာန (တိ) [ဌာ+အ+မာန] (က) ရပ်
 သော။ (ခ) တည်နေသော။ (ဂ) ထင်ရှား
 ရှိသော၊ မပျောက်-မကွယ်-သေးသော။
 (ဃ) ဖြစ်တည်သော။ (င) တည်နေခြင်း။

တိဋ္ဌမာနော (ပု၊ ပ၊ ဇ) — ဝိ၊ ၁၊ ၂၂၆။
 သံ၊ ၁၊ ၃၂၀။ အံ၊ ၁၊ ၄၆၅။ အပ၊ ၂၊ ၁၂၂။
 ဝိ၊ ၄၊ ၄၊ ၁၅၂။ သံ၊ ၄၊ ၂၊ ၄၃။ အံ၊ ၄၊ ၁၊ ၃၅၀။
 အံ၊ ၄၊ ၂၊ ၂၅၃။ အံ၊ ၄၊ ၃၊ ၂၉၄။ အဘိ၊ ၄၊ ၂။
 ၃၈၁။ ထေရ၊ ၄၊ ၁၊ ၃၅။ ထေရ၊ ၄၊ ၂၊ ၇၉။
 ထေရီ၊ ၄၊ ၈၅။ မဉ္ဇု၊ ၂၊ ၁၉။ သံ၊ ၄၊ ၂၊ ၅၆။
 အံ၊ ၄၊ ၂၊ ၂၂၆။ မူလဋီ၊ ၂၊ ၁၉၈။ တိဋ္ဌမာနံ
 (န၊ ပ၊ ဇ)—ဒီ၊ ၃၊ ၁၉၀။ သံ၊ ၂၊ ၄၃။ မဟာနိ၊
 ၁၉။ စူဠနိ၊ ၁၆၇။ မဉ္ဇု၊ ၄၊ ၁၉၀။ မဟာနိ၊ ၄။
 ၈၁။ မဉ္ဇု၊ ၃၊ ၃၇၁၊ ၃၈၈။ သံ၊ ၄၊ ၂၊ ၁၀၆။
 မူလဋီ၊ ၂၊ ၁၀၅။ တိဋ္ဌမာနာ (ထိ၊ ပ၊ ဇ)—

ဇာ၊ ၄၊ ၃၊ ၃၃၃။ ပဋိသံ၊ ၄၊ ၁၊ ၇၈။ တိဋ္ဌမာ-
 နဿ—ဒီ၊ ၂၊ ၂၂၇။ မဟာနိ၊ ၃၂။ မဉ္ဇု၊ ၁။
 ၂။ မဉ္ဇု၊ ၂၊ ၁၀၄။ သံ၊ ၄၊ ၁၊ ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။
 ၂၆၀။ ဣတိဝုတ်၊ ၄၊ ၆၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄၊ ၁၅။
 မဟာနိ၊ ၄၊ ၁၃၀။ စူဠနိ၊ ၄၊ ၆၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။
 ၁၈၇။ ဒီ၊ ၄၊ ၁၊ ၂၃၄။ သံ၊ ၄၊ ၁၊ ၆၄။ မူလဋီ၊
 ၁၊ ၁၆၁။ တိဋ္ဌမာနာနံ—သုတ္တနိ၊ ၄၊ ၂၊ ၃၂။
 စူဠနိ၊ ၄၊ ၃၃။ တိဋ္ဌမာနာယ (ထိ၊ စ၊ ဆ)—
 အပ၊ ၄၊ ၁၊ ၆၄။ ဇာ၊ ၄၊ ၁၊ ၆၂။ တိဋ္ဌမာနေ—
 ဝိ၊ ၂၊ ၉၁။ ဇာ၊ ၁၊ ၂၂၇။ ဝိ၊ ၄၊ ၃၊ ၇၇။ သုတ္တနိ၊
 ၄၊ ၂၊ ၉၉။ ဇာ၊ ၄၊ ၄၊ ၉၈။ သံ၊ ၄၊ ၁၊ ၄၂။
 တိဋ္ဌမာနေသု—ဝိ၊ ၄၊ ၃၊ ၇၇။ တိဋ္ဌမာနာယ
 (ထိ၊ သ)—ပေတ၊ ၁၊ ၆၇။ ပေတ၊ ၄၊ ၁၅၇။

(က) ရပ်သော။ တုတိတုတော ဥဒ္ဓိဿ
 တိဋ္ဌမာနော တံ စိဝရံ အဘိနိပ္ပါဒေယျ။
 ဝိ၊ ၁၊ ၃၂၆။ ပရိသပရိယန္တေ တိဋ္ဌမာနော
 ဣမိဿာ ကာတိယာနိယာ ပိဋ္ဌိပဿေ
 အဋ္ဌာသိ။ အံ၊ ၄၊ ၁၊ ၃၅၀။

(ခ) တည်နေသော။ ဣဓေဝ တိဋ္ဌ-
 မာနဿ၊ ဒေဝဘူတဿ မေ သတော။ ဒီ၊ ၂။
 ၂၂၇။ စူဠနိ၊ ၄၊ ၆၉။ ဝိညာဏံ တိဋ္ဌမာနံ
 တိဋ္ဌတိ (မဟာနိ၊ ၁၉) တိ တသ္မိံ အာရမ္မ-
 ဏေ ရူပါရမ္မဏံ ဝိညာဏံ တိဋ္ဌန္တံ တိဋ္ဌတိ။
 မဟာနိ၊ ၄၊ ၈၁။ တိဋ္ဌတ(စူဠနိ၊ ၁၃၄)န္တံ တိဋ္ဌ-
 မာနာနံ။ စူဠနိ၊ ၄၊ ၃၃။ (—အဘိ၊ ၄၊ ၂။
 ၃၈၁။ မူလဋီ၊ ၂၊ ၁၉၈။) တိဋ္ဌမာနတ္ထ-လည်း
 ကြည့်။

(ဂ) ထင်ရှား ရှိသော၊ မပျောက်-
 မကွယ်-သေးသော။ မဟာနာဂေ တိဋ္ဌ-
 မာနေ (ဝိ၊ ၂၊ ၉၁)တိ ဘုမ္မတ္ထေ ဥပယောဂ-
 ဝစနံ၊ မဟာနာဂေသု တိဋ္ဌမာနေသုတိ
 အတ္ထော။ ဝိ၊ ၄၊ ၃၊ ၇၇။ တိဋ္ဌမာနဿ ဝါ-
 (မဟာနိ၊ ၃၂)တိ ဓရမာနဿ ဝါ။ မဟာနိ၊
 ၄၊ ၁၃၀။ တိဋ္ဌမာနဿ ဝါ ဣဓာ (သံ၊ ၄၊ ၁။
 ၂)တိ ယေ ဝါ ဣဓ ပဝတ္တိယံ တိဋ္ဌမာနဿ

ဓရန္တဿ ဘင်္ဂပုတ္တိယာ နိရုဒ္ဓါ ခန္ဓာ။ သံ၊ဋီ၊
၁။၆၄။

(ဃ) ဖြစ်တည်သော။ တိဋ္ဌမာန (မ၊ဋ္ဌ၊
၄။၁၉၀) နှိ ပဝတ္တမာနံ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၀၈။ (င)
တည်နေခြင်း။ တိဋ္ဌမာနာကာရ(က)-ကြည့်။

တိဋ္ဌမာနတ္ထ (န) [တိဋ္ဌမာန+တ္ထ] တည်နေ-
သည်၏အဖြစ်-ခြင်း။ တသ္မာ တဏှာယ စိတ္တံ
ပရိယာဒါယ သန္တာနေ တိဋ္ဌမာနတ္တာ။ နေတ္တိ၊
ဝိ။၁၄၈။

တိဋ္ဌမာနာကာရ (ပ) [တိဋ္ဌမာန+အာကာရ]
(က) တည်နေခြင်း၏အကြောင်း။ (ခ) တည်
နေသောအခြင်းအရာ၊ တည်နေပုံ။ သမ္ပတိ
ဂုဏမဿ ကထာယိတွာ တိဋ္ဌမာနာကာရံ ကရိ-
ယာမိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၆။

တိဋ္ဌမှ (ကြိ) [ဌာ+အ+မှာ။ ယင်း-၏ အာ-ကို
အ-ပြု။ (ကစုည်း။၅၁၇။ ရှူ၊၄၆၉၊၄၈၈။
မောဂ်၊၆။၃၃။ နိတိ၊သုတ္တ။၁၀၄၁-ကြည့်။)]
ရပ် - တန့် - ကုန်ပြီ။ မတ်တတ်ရပ်ကုန်ပြီ။
တိဋ္ဌတိ (၁) (က)-ကြည့်။

တိဋ္ဌရေ (ကြိ) [ဌာ+အ+အန္တိ။အန္တိ-ကိုရေ-ပြု။
(ရှူ၊၄၄၇။ မောဂ်၊၆။၇၄-ကြည့်။)] ရပ်-တန့်
-ကုန်၏။ တည်နေကုန်၏။ တိဋ္ဌတိ (၁)-
ကြည့်။

တိဋ္ဌသိ (ကြိ) [ဌာ+အ+သိ] (၁) ရပ်-တန့်-
တည်နေ-၏။ (က) မတ်တတ်ရပ်၏။ (ခ)
ထင်ရှား တည်ရှိ၏။ မကွယ်မပျောက်သေး။
(၂) လှည့်လည်သွားလာ၏။ (၁) (က)
တိဋ္ဌတိ (၁) (က)-ကြည့်။ (ခ) တိဋ္ဌတိ
(၁) (င) ကြည့်။ (၂) တိဋ္ဌတိ (၂)-ကြည့်။

တိဋ္ဌဟမာန (တိ) [ဌာ+အ+မာန။ ကစုည်း။
၅၁၇-ဖြင့် ဟ-လာ။ (ရှူ၊၄၉၂-ကြည့်။)] ရပ်
-တည်-သော။ သတိသမာဓိနာပိ တိဋ္ဌဟ-
မာနာ ပဝတ္တတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၇။

တိဋ္ဌဟိံသု (ကြိ) [ဌာ+အ+ဉံ] ရပ်-တန့်-
ကုန်ပြီ။ မတ်တတ်ရပ်ကုန်ပြီ။ တိဋ္ဌတိ (၁)
(က)-ကြည့်။

တိဋ္ဌာနိက (တိ) [တိ+ဌာန+ဣက] ပဋိသန္ဓေ၊
ဘဝင်၊ စုတိ-ဌာန အားဖြင့် ၃-ပါးသော ဖြစ်
တည်ရာဌာနရှိသော(ဝိပါကစိတ်-စသည်။)
တိဋ္ဌာနိက (မူလဋီ၊၂။၉၅) နှိ ပဋိသန္ဓိဘဝင်-
စုတိဝသေန ဌာနတ္ထယဝန္တိ။ အနုဋီ၊၂။၁၀၁။

တိဋ္ဌာမ (ကြိ) [ဌာ+အ+မ] ရပ်-တန့်-ကုန်
၏။ တည်နေကုန်၏။ တိဋ္ဌတိ (၁)-ကြည့်။

တိဋ္ဌာမိ (ကြိ) [ဌာ+အ+မိ] (က) တည်နေ၏။
(ခ) မတ်တတ်ရပ်၏။ (ဂ) ထင်ရှားတည်ရှိ
၏။ မပျောက် မကွယ်သေး။ (ဃ) ဖြစ်၏။
တိဋ္ဌတိ (၁) (က), (င), (ဇ)-ကြည့်။

တိဋ္ဌာဟိ (ကြိ) [ဌာ+အ+ဟိ] (က) တည်နေ
လော့။ (ခ) မတ်တတ်ရပ်လော့။ တိဋ္ဌတိ (၁)
(က)-ကြည့်။

တိဋ္ဌိတုံ (ကြိ၊ဝိ) [ဌာ+အ+တုံ] ရပ်-တည်-
ခြင်းငှါ။ န အညော ကောစိ ပစ္စယော
ဟောတိ ဥပဿတိ တိဋ္ဌိတုံ။ ဝိ၊၂။၁၉၈။

တိဋ္ဌိဿထ (ကြိ) [ဌာ+အ+ဿထ] ရပ်-တန့်
-ကုန်လတ္တံ့။ မတ်တတ် ရပ်ကုန်လတ္တံ့။
တိဋ္ဌတိ (၁) (က)-ကြည့်။

တိဋ္ဌိဿန္တိ (ကြိ) [ဌာ+အ+ဿန္တိ] ရပ်-တန့်
-ကုန်လတ္တံ့။ မတ်တတ် ရပ်ကုန်လတ္တံ့။
တိဋ္ဌတိ (၁) (က)-ကြည့်။

တိဋ္ဌိဿာမိ (ကြိ) [ဌာ+အ+ဿာမိ] ရပ်-တန့်
-ရတော့အံ့။ တည်နေရတော့အံ့။ တိဋ္ဌတိ
(၁)-ကြည့်။

တိဋ္ဌေ (ကြိ) [ဌာ+အ+ယေ] (က) တည်နေ
ရာ၏။ (ခ) မတ်တတ်ရပ်ရာ၏။ တိဋ္ဌတိ (၁)
(က)-ကြည့်။

တိဋ္ဌေယျ (ကြိ) [ဌာ+အ+ယျ] (၁) (က) တည်နေရာ၏။ (ခ) မတ်တတ်ရပ်ရာ၏။ (ဂ) ထင်ရှား တည်ရှိရာ၏။ မပျောက် မကွယ် သေးရာ။ (ဃ) (အယူကို မစွန့်လွှတ်ပဲ) နေမြဲနေရာ၏။ (အယူကို) ဖြစ်စေမြဲ ဖြစ်စေ ရာ၏။ (၂) မပျက်ပဲတည်ရာ၏။ အပျက်ရပ် ရာ၏။ ပျက်စီးခြင်းသို့ မရောက်ရာ။ (၁) (က) တိဋ္ဌတိ (၁)-ကြည့်။ (ခ) တိဋ္ဌတိ (၁) (က)-ကြည့်။ (ဂ) တိဋ္ဌတိ (၁) (င) ကြည့်။ (ဃ) တိဋ္ဌတိ (၁)(ဆ)-ကြည့်။ (၂) တိဋ္ဌတိ (၄)-ကြည့်။

တိဋ္ဌေယျာမ (ကြိ) [ဌာ+အ+ယျာမ] ရပ်- တန့်-ကုန်ရာ၏။ တည်နေကုန်ရာ၏။ တိဋ္ဌတိ (၁)-ကြည့်။

တိဋ္ဌေယျာမိ (ကြိ) [ဌာ+အ+ယျာမိ] ရပ်- တန့်- ရာ၏။ တည်နေရာ၏။ တိဋ္ဌတိ (၁)- ကြည့်။ (က၊ သျှာမု-ကွဲ။)

တိဋ္ဌေယျာသိ (ကြိ) [ဌာ+အ+ယျာသိ] ရပ်- တန့်-ရာ၏။ တည်နေရာ၏။ တည်နေလော့။ တိဋ္ဌတိ (၁)-ကြည့်။

တိဋ္ဌေယျံ (ကြိ) [ဌာ+အ+ယျံ] ရပ်-တန့်- ကုန်ရာ၏။ တည်နေကုန်ရာ၏။ တိဋ္ဌတိ(၁)- ကြည့်။

တိဌာနသုတ္တ (န) [တိဌာန+သုတ္တ] တိဌာန- သုတ်။ အကြောင်း ၃-မျိုးစီဖြင့် လွှမ်းမိုး သာလွန်ပုံကို ဟောပြောသုတ်။ မြောက်ကျွန်း သူတို့၏ အဝတ်၊ တန်းဆာ-စသည်တို့၌ တပ် မက်မှု 'တဏှာ' မရှိခြင်း၊ မိန်းမကို သိမ်းပိုက် မှု မရှိခြင်း၊ အနှစ် ၁-ထောင် အသက်တမ်းမြဲ သော ဂုဏ်ထူးရှိခြင်း၊ ဤအကြောင်း ၃-မျိုး ဖြင့် တာဝတိံသာနတ်၊ ဇေမ္ဗုဒ္ဓိပ် ကျွန်းသူတို့ ကို လွှမ်းမိုးသာလွန်ပုံနှင့် တာဝတိံသာ နတ် တို့၏ နတ်၌ဖြစ်သော အသက်၊ အဆင်း၊ ချမ်း သာ-ဟူသော ၃-မျိုးသော အကြောင်းဖြင့်

မြောက်ကျွန်းသူ၊ ဇေမ္ဗုဒ္ဓိပ် ကျွန်းသူတို့ကို လွှမ်းမိုး သာလွန်ပုံ၊ ဇေမ္ဗုဒ္ဓိပ် ကျွန်းသူတို့၏ ရံစမ်းသတ္တိရှိခြင်း၊ လွန်ကဲခိုင်မြဲသော သတိ ရှိခြင်း၊ ဤဇေမ္ဗုဒ္ဓိပ် ကျွန်း၌သာ အဋ္ဌဂီက- မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယ-ကို ကျင့်သုံးရခြင်း၊ ဤ အ ကြောင်း ၃-မျိုးဖြင့် တာဝတိံသာနတ်၊ မြောက်ကျွန်းသူတို့ကို လွှမ်းမိုးသာလွန်ပုံကို ဟောပြော သုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ နဝက- နိပါတ်ပါဠိ၊ ၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၃-ဝဂ်၊ ၁-သုတ်။ အံ၊ ၃။ ၁၉၈။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၃။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၈၉။

တိဏ္ဍ (န) [တိဇ +ဏ။ ဏာဒိ။ ၆၇။ သူစိ။ တိဏ္ဍ =တိဏ္ဍ+အ။ ဓာနံ၊ ၆။ ၆၀၄။ သူစိ။ နိတိ။ ဓာ။ ၂၆၃။ (တွဏ-သံ)] မြက်။ (က) သက် ငယ်မြက်။ (ခ) ပေါင်းမြက်။ (ဂ) (နှား- စသည်တို့၏)အစာမြက်။ (ဃ) (နေဇာမြက် စသော)မွေရာ အဆာမြက်။ (င) မြက်မှိုက်။ (စ) မြက်စည်း မြက်ထုံး။ (ဆ) မြက်နှင့် တူသော (ခြင်္သေ့-စသည်)။

မြက်။ တိဏ္ဍ (ဝိ၊ ၄။ ၃၂၂)။ မူ၌ ပဗ္ဗဇေ ဌပေတွာ အဝသေသံ ယံ ကိဉ္စိ တိဏ္ဍ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၈၂။ (ယင်း-သည် အတွင်း၌ အကာ၊ အပ၌ အနှစ်ရှိသော ထန်း၊ အုန်း၊ ဝါး၊ ကျူ-စသည် ဖြစ်၏။ မ၊ ၄။ ၃။ ၂၉၅။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၁၈၀။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၆၀။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၅။ မ၊ ၄။ ၁။ ၇၁။)

(က) သက်ငယ်မြက်။ တိဏ္ဍကရဋ္ဌဂဏ- နာ၊ တိဏ္ဍမုဋ္ဌိဂဏနာ-တို့ ကြည့်။ (ခ) ပေါင်း မြက်။ တိဏ္ဍဒေါသ၊ တိဏ္ဍမူလသဘာ-တို့ ကြည့်။ (ဂ) (နှား-စသည်တို့၏)အစာမြက်။ တိဏ္ဍဒါန(၂)-ကြည့်။

(ဃ) (နေဇာမြက်-စသော) မွေရာ အဆာမြက်။ တိဏ္ဍ နာမ ဒဗ္ဗတိဏာဒိ။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၅၀။

(င) မြက်မှိုက်။ တိဏ္ဍာ ဘိယျော န မညတိ။ ဒီ၊ ၃။ ၁၅၁။ =တိဏ္ဍတောပိ ဥတ္တရိ။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၁၃၁။ ယသံ တိဏ္ဍာယပိ အမည-

မာနော နိရပေက္ခော ပဟာယ။ ဥဒါနာဠာ
၂၃။ သံဠာဠာ၂၃။

(စ) မြက်စည်း၊ မြက်ထုံး။ တိဏ္ဍ
(ထေရ်၂၅)တိ တိဏ္ဍာနံ ခန္ဓေ။ ထေရ်ဠာ
၂၅၄၆။ (ဆ) မြက်နှင့်တူသော (ခြင်္သေ့-
စသည်)။ တိဏ္ဍသိဟ^၂၊ တိဏ္ဍဟံသ-တို့
ကြည့်။

တိဏ္ဍ (ပါဠိ) — ဝိဠာသော။ ဝိဠာ၂၅၅၊
၃၂၂၄၅။ ဒီဠာ၂၅၅။ မဠာ၂၅၄။ အံဠာ
၁၄၄။ အဘိဏ္ဍာ၂၅၅၂၃၀။ ဇာဠာ၂၅၁၄။
ဝိဠာသံသရာ။ ဝိဠာသံသရာ။ ဝိဠာသံသရာ။
မဠာသံသရာ။ သံဠာ၂၅၄၄။ သံဠာ၂၅၁၄၄။
အဘိဠာ၂၅၆၀။ ဝိဠာသံသရာ။ သံဠာ၂၅၁၄၄။
သံဠာ၂၅၁၄၄။ တိဏ္ဍ (ပါဠိ) — မဠာ၂၅၅။ အံ
ဠာ၂၅၁၄၀။ သုတ္တနိဠာ၂၅၁၄၀။ တိဏ္ဍာနိ-
မိလိန္ဒ။ ဝိဠာသံသရာ။ မဠာ၂၅၅။
သံဠာ၂၅၁၄၆။ အဘိဠာ၂၅၄၆။ ခုဒ္ဒကဠာ
၁၆၇။ သုတ္တနိဠာ၂၅၁၄၀။ ဇာဠာ၂၅၁၄၀။
ကဠာဠာသစ်။ ၃၅၅။

တိဏ္ဍ (ဒါဠိ) — ဝိဠာ၂၅၁၄၀။ ဝိဠာ
၆၀-၉။ ဝိဠာ၂၅၆။ မဠာ၂၅၄၀၄၆၅၄၀၉။
မဠာ၂၅၄၄၂၅၅။ ပေတဠာ၂၅၅။ အပါဠာ၂၅၄၄
၂၅၀။ ဇာဠာ၂၅၁၄၀။ မိလိန္ဒ။ ၄၇။ မဠာ၂၅
၆၅။ မဠာ၂၅၁၄၀-၉။ မဠာ၄၁၄၀။ အံ
ဠာ၂၅၆။ ဝိဠာသံသရာ။ မဠာ၂၅၁၄၀။
သုတ္တနိဠာ၂၅၁၄၀။ ပေတဠာ၂၅၅။ ထေရ်ဠာ
၉၆။ ထေရ်ဠာ၂၅၄၄။ အပါဠာ၂၅၁၄၀။ အပါ
ဠာ၂၅၁၄၀။ ဇာဠာ၂၅၁၄၀၄၆၅၅။ ဇာဠာ၂၅
၃၀၆။ ပဋိသံဠာ၂၅၁၄၀။ ကဠာဠာသစ်။ ၃၅၅။
မဠာ၂၅၁၄၆။ တိဏ္ဍာနိ (ဒါဠိ) — ဝိဠာ
၃၉၀။ ဝိဠာ၂၅၅။ မဠာ၂၅၄၇။ သံဠာ၂၅၄၀။
အံဠာ၂၅၄၇၅၅။ ဥဒါနာ၂၅၅-၆။ ဝိဠာ၂၅
၄၃၄။ ဝိဠာ၂၅၅၆။ ဒီဠာ၂၅၄၄၆၆။ မဠာ၂၅
၇၁၂၆၃။ သံဠာ၂၅၁၄၃၃။ အံဠာ၂၅၁၄၆။ အံ
ဠာ၂၅၁၄၇၀။ မဠာ၂၅၁၄၇၅၄။ မဠာ၂၅
၇၅၅။ အပါဠာ၂၅၁၄၇၅။ သာရဏ္ဍာ၂၅၅၆။

တဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၂၈—ပ-မ-ဗ-သ-စ

ဒီဠာ၂၅၄၃။ မဠာ၂၅၄၃။ အံဠာ၂၅၁၄
၂၆၀။ တိဏ္ဍ — ထေရ်ဠာ၂၅၅။ ထေရ်ဠာ၂၅
၄၅၅၄၆၆။

တိဏ္ဍာနိ—ဝိဠာ၂၅၁၄၄။ အပါဠာ၂၅၁၄၅၆။
ဝိဠာ၂၅၁၄၅၆။ ဝိဠာ၂၅၁၄၆၆။ ဝိဠာ၂၅၁၄၆၆။
၁၆၀။ ဝိဠာ၂၅၁၄၆၆။ ဝိဠာ၂၅၁၄၆၆။
ပေတဠာ၂၅၁၄၆၆။ ထေရ်ဠာ၂၅၁၄၆၆။
ဠာ၂၅၁၄၆၆။ သာရဏ္ဍာ၂၅၁၄၆၆။ တိဏ္ဍာနိ—ဝိဠာ
၄၅၅၄၆၆။ မဠာ၂၅၁၄၆၆။ ထေရ်ဠာ၂၅၁၄၆၆။
၁၅၁၄၆၆။

တိဏ္ဍာယ (စာ) — ဥဒါနာဠာ၂၅၅။ မဠာ
၂၅၅၅။ သံဠာ၂၅၁၄၀၄၀၄၅၅။ သံဠာ၂၅
၃၀၄။ အံဠာ၂၅၁၄၄။ တိဏ္ဍ (မဠာ) — ဒီဠာ
၁၅၁။ ထေရ်ဠာ၂၅၄၆။ ဒီဠာ၂၅၁၄၃။ သံဠာ
၃၀၄။ ထေရ်ဠာ၂၅၁၄၄၆။ တိဏ္ဍာနိ —
စရိယာ၂၅၄၀၄။ ဒီဠာ၂၅၁၄၃။ ထေရ်ဠာ၂၅
၄၄၆။ စရိယာ၂၅၁၄၃။ တိဏ္ဍာနိ—ဥဒါနာ
၁၅၅။ ဇာဠာ၂၅၁၄၇၅။ တိဏ္ဍာနိ—ဒီဠာ၂၅
၆၆။ သံဠာ၂၅၁၄၆။ ထေရ်ဠာ၂၅၁၄၆၆။ သံဠာ
သစ်။ ၂၅၁၄၃။ တိဏ္ဍာနိ—ထေရ်ဠာ၂၅၁၄၆။
၃၅၅။ ထေရ်ဠာ၂၅၁၄၆၆။ ကဠာဠာသစ်။
၃၅၅။ တိဏ္ဍာနိ — ဝိဠာ၂၅၁၄၇၅။ မဠာ၂၅
၅၅၅။ သံဠာ၂၅၁၄၆။ မဠာ၂၅၁၄၃။ သုတ္တ-
နိဠာ၂၅၁၄၇၅။

တိဏ္ဍ (န) [တိဏ္ဍ+အဂ္ဂ။ နောက်ပုဒ် ကျေ။
တိဏ္ဍ+ဂဟ+ကွံ] (က) မြက်ဖျား၊ မြက်
ညွန့်။ (ခ) မြက်တော (ကျူတော၊ ဝါးတော၊
ဗုဒ္ဓဝံ၊ မြန်)။ (က) တိဏ္ဍာနာ (ပေတ။
၁၇၇)တိ တိဏ္ဍာနာပိ။ ပေတဠာ၂၅၄။ (ခ)
တိဏ္ဍပန္နနိဝါသိ-ကြည့်။

တိဏ္ဍ (န) [တိဏ္ဍ+ပရိစ္စာဂ] မြက်-မြက်တို့
မြက်စ-ကို စွန့်ခြင်း။ တိဏ္ဍာနာ လဟုကော
မမာ(စရိယာ၂၅၄၀၄)တိ အတ္တနော ဇီဝိတ-
ပရိစ္စာဂေါ တိဏ္ဍာနာလဟုကောပရိစ္စာဂတောပိ
လဟုကော ဟုတွာ မမ ဥပဋ္ဌာတိ။ စရိယာ
ဠာ၂၅၅။

တိဏှာ (န) [တိဏှာ+ပဏ္ဏ] မြက်(နှင့်)သစ်ရွက်။
တိဏှာသန္တာရက (၁)-ကြည့်။

တိဏှာကစဝရရဟိတ (တိ) [တိဏှာကစဝရ+ရဟိ-
တ]မြက်၊ အမှိုက်တို့မှ ကင်းပြီးသော၊ ကင်းပြီး
သော မြက်၊ အမှိုက် ရှိသော။ ယထာ တိဏှာ-
ကစဝရရဟိတေ ကဒ္ဒမာဒိသမ္ပန္နေ သုခေတ္တေ
ဝုတ္တဗီဇာနိ သာဒုဖလာနိ နိပ္ပါဒေန္တိ။ အပါဠာ၊
၂။၈၀။

တိဏှာကဋ္ဌနိဿိတ (တိ) [တိဏှာကဋ္ဌ+နိဿိတ]
မြက်၊ ထင်း၌ - မြက်၊ ထင်းကို - မှီနေသော။
ဝေံ ဟိ ဘိက္ခဝေ ယေ တိဏှာကဋ္ဌနိဿိတာ
ပါဏာ၊ တေ အနယဗျသနံ အာပဇ္ဇေယျ။
သံ၊ ၁။၃၆၅။ (-သံ၊ ၂။၁၂၆။)

တိဏှာကဋ္ဌပုဉ္ဏ (ပု) [တိဏှာကဋ္ဌ+ပုဉ္ဏ] မြက်၊ ထင်း
အစုအပုံ၊ မြက်ပုံ၊ ထင်းပုံ။ တိဏှာကဋ္ဌပုဉ္ဏေ
ပတိတော တံ ဝိပုလံ တိဏှာကဋ္ဌပုဉ္ဏံ ဈာပေတွာ
နိဗ္ဗာယတိ။ အဘိ၊ ၁။၂။၅၀။

တိဏှာကဋ္ဌသမ (တိ) [တိဏှာကဋ္ဌ+သမ] မြက်၊
ထင်းနှင့် တူသော။ (ကြိ၊ ၀ - စွာ၊ အောင်။)
တိဏှာကဋ္ဌသမံ လောကံ၊ ယဒါ ပညာယ ပဿ-
တိ။ ထေရ၊ ၂။၂၁။ မဟာနိ၊ ၃၄၇။ စူဠနိ၊
၁၈၆။ ထေရ၊ ၁။၂။၂၆၆။ (- ထေရ၊ ၁။၂။
၂၆၉။ စူဠနိ၊ ၁။၆၈။)

တိဏှာကဋ္ဌသမူပမ (တိ) [တိဏှာကဋ္ဌ+သမူပမာ]
မြက်၊ ထင်းလျှင် တူမျှသော ဥပမာရှိသော။
သုညဘူတော အယံ ကာယော၊ တိဏှာကဋ္ဌ-
သမူပမော။ ခုဒ္ဒက၊ ၁။၆၁။

တိဏှာကဋ္ဌသာဒိသ (ပု) [တိဏှာကဋ္ဌ+သာဒိသ]
မြက်၊ ထင်းနှင့်တူသော။ ဒုက္ခဿ ပုဉ္ဏော တိ-
ဏှာကဋ္ဌသာဒိသော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၃၀။ တိဏှာ-
ကဋ္ဌသာဒိသောတိ အတ္တသုညတာယ တိဏှာ-
ကဋ္ဌသမော။ အဘိ၊ ၀တာရ၊ ၁။ သစ်၊ ၂။
၁၂၃။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂။၃၆၄။)

တိဏှာကဋ္ဌသုတ္တ (န) [တိဏှာကဋ္ဌ+သုတ္တ] တိဏှာ-
ကဋ္ဌသုတ်၊ သံသရာ၏ အစမထင် ရှည်လျားပုံ
ကို မြက်၊ ထင်း၊ သစ်ခက်၊ သစ်ရွက်တို့ဖြင့် ဥပမာ
ပြု၍ ဟောပြော သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊
နိဒါနဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၄-သံယုတ်၊ ၁-ဝဂ်၊ ၁-
သုတ်။ သံ၊ ၁။၃၇၇။

တိဏှာကဋ္ဌပါဒါန (န) [တိဏှာကဋ္ဌ+ဥပါဒါန] (၁)
မြက်၊ ထင်း-ဟူသော - လောင်စာ - မီးစာ။
(တိ) (၂) မြက်၊ ထင်း-ဟူသော - လောင်စာ -
မီးစာ - ရှိသော။ (၁) အယံ အဂ္ဂိ တိဏှာကဋ္ဌ-
ပါဒါနံ ပဋိစ္စ ဇလတိ။ မ၊ ၂။၁၅၅။ (-မိလိန္ဒ၊
၁၀၄။ မ၊ ၁။၂။၃၀၄။) (တိ) (၂) သော
အပရော တိဏှာကဋ္ဌပါဒါနော အဂ္ဂိ ယဒိ
ဘဝေယျ။ မ၊ ၁။၂။၂၀၆။

တိဏှာကဋ္ဌောဒကဘဏ္ဍက (န) [တိဏှာကဋ္ဌောဒက
+ ဘဏ္ဍ + က] မြက်၊ ထင်း၊ ရေ-ဟူသော
ဘဏ္ဍာ။ ယထာဘတေန ဘဏ္ဍေနာတိ ယံ
ဝေါ တိဏှာကဋ္ဌောဒကဘဏ္ဍကံ အာရောပိတံ။
ဒိ၊ ၁။၂။၄၀၀။

တိဏှာကဋ္ဌောဒကဟရဏ (န) [တိဏှာကဋ္ဌောဒက +
ဟရဏ] မြက်၊ ထင်း၊ ရေကို ဆောင်ယူခြင်း။
သမဏဗြာဟ္မဏာနံ တိဏှာကဋ္ဌောဒကဟရဏံ
သန္တာယ မယာ တေ ဘာသိတံ။ ဝိ၊ ၁။၁။
၂၅၆။

တိဏှာကရဋ္ဌ (န) [တိဏှာ + ကရဋ္ဌ] (က) မြက်
ကရွတ်ခွေ။ (ခ) မြက်ဆုပ်။ (က) တတော
ပဇ္ဇလိတံ တိဏှာကရဋ္ဌံ ဥဋ္ဌဟိတွာ အာကာ-
သေန ဂစ္ဆတော ကာကဿ ဂိဝါယ ပဋိမုဉ္ဇိ။
အဘိ၊ ၁။၁။၃၁၃။ (-ဓမ္မ၊ ၁။၂။၂၅။) (ခ)
အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

တိဏှာကရဋ္ဌဂဏနာ (ထိ) [တိဏှာကရဋ္ဌ+ဂဏနာ]
သက်ငယ်မြက်ဆုပ်တို့၏ အရေအတွက်၊ သက်
ငယ်ပျစ်တို့၏ အရေအတွက်။ တိဏှာမုဋ္ဌိဂဏ-
နာ-ကြည့်။

တိဏ္ဍကလာပ (ပု) [တိဏ္ဍ + ကလာပ] မြက်စည်း၊ မြက်ထုံး။ တေန ဟိ တံ ဂဟပတိ အာဠိန္ဒေ ဥတ္တရာသင်္ဂ ပညာပေတွာ တိဏ္ဍကလာပံ ဩကာသေဟိ။ သံ၊ ၂။ ၄၇၁။ ငိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၂။ ကေကံ တိဏ္ဍကလာပံ ဒိဂုဏံ ကတွာ အာဟရာပေသိ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၁။ (-ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၇၀။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၇။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၁။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၉။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၁၀၉။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၂။)

တိဏ္ဍကလာပသတ (န) [တိဏ္ဍကလာပ + သတ] မြက်စည်း - မြက်ထုံး - တို့၏ တရာ၊ ၁-ရာ သော - မြက်စည်း - မြက်ထုံး။ တေ 'သာဓူ' တိ သမ္ပုဋ္ဌိတွာ ပဉ္စ တိဏ္ဍကလာပသတနိ အာဟရိတွာ တဿ ဃရေ ပါပယိ သု။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၀။

တိဏ္ဍကလာပသဟဿ (န) [တိဏ္ဍကလာပ + သဟဿ] မြက်စည်း - မြက်ထုံး - တို့၏ တထောင်၊ ၁-ထောင်သော - မြက်စည်း - မြက်ထုံး။ အထ သော အဿာနံ နဂရံ ပဝိဋ္ဌဝေလာယ တိဏ္ဍကလာပသဟဿံ အန္တရဒ္ဓါရေ ရာသိ ကတွာ နိသီဒိ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၁။

တိဏ္ဍကလာပိယ (ပု) [တိဏ္ဍကလာပ + ဣယ] မြက်စည်း၊ မြက်ထုံး။ ကလာပိယသတ (အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၅) - ကြည့်။

တိဏ္ဍကာဇ (ပု) [တိဏ္ဍ + ဝဟန + ကာဇ] မြက်တို့ကို ထမ်းဆောင်ကြောင်း ဖြစ်သော ထမ်းပိုး၊ မြက်ထမ်း ထမ်းပိုး။ တိဏ္ဍကာဇံ ဆဇ္ဇေတွာ ဝေဂေန ဂေဟံ ဂန္ဓာ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၃။ တိဏ္ဍဝဟနကာဇံ နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

တိဏ္ဍကိစ္စ (န) [တိဏ္ဍ + ကိစ္စ] မြက်ဖြင့်ပြုအပ်သောကိစ္စ။ ကိန္နု တေ တိဏ္ဍကိစ္စံတ္ထိ (ဇာ၊ ၁။ ၁၁၁) တိ ကိန္နု တဝ တိဏ္ဍေန ကိစ္စံ ကာတဗ္ဗံ အတ္ထိ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၇။

တိဏ္ဍကုဒ္ဓိ (ထိ) [တိဏ္ဍဆဒနာ + ကုဒ္ဓိ။ (တုဏ္ဍကုဒ္ဓိသံ)] မြက်ဖြင့်မိုးအပ်သော ကျောင်း

ငယ်၊ မြက်ကျောင်းငယ်။ တိဏ္ဍကုဒ္ဓိယော ကရိတွာ (ဝိ၊ ၁။ ၅၀) တိ တိဏ္ဍဆဒနာ သဒ္ဓါရဗန္ဓာ ကုဒ္ဓိယော ကတွာ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၇။ တိဏ္ဍဆဒနာ ကုဒ္ဓိယော မဇ္ဈေပဒလောပိသမာသံ ကတွာ၊ ကေဒေသေ ဝါ သမုဒါယဝေါဟာရဝသေန "တိဏ္ဍကုဒ္ဓိယော" တိ ဝုတ္တာ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၁၄။ (-အပ၊ ၁။ ၃၁၂။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၉။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၁။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၀။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၅၁၁။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၅။ ကင်္ခါ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၀။)

တိဏ္ဍကုဒ္ဓိကာ (ထိ) [တိဏ္ဍဆဒနာ + ကုဒ္ဓိကာ။ တိဏ္ဍဆဒနာ ဘိတ္တိကာ + ကုဒ္ဓိကာ] မြက်ကျောင်းငယ်၊ (က) မြက်ဟူသော အမိုးရှိသော ကျောင်းငယ်။ (ခ) မြက်ဟူသော အမိုး အကာရှိသော ကျောင်းငယ်။ အာယသ္မာပိ ဓနိယော ကုမ္မကာရပုတ္တော တိဏ္ဍကုဒ္ဓိကံ ကရိတွာ ဝဿ ဥပဂစ္ဆိ။ ဝိ၊ ၁။ ၅၀။ (က) တိဏ္ဍကုဒ္ဓိကာယာ (ဝိ၊ ၁။ ၂၃၆) တိ သတ္တဘူမိကောပိ ပါသာဒေါ တိဏ္ဍဗန္ဓုဒေနာ တိဏ္ဍကုဒ္ဓိကာတိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၉။ (ခ) တိဏ္ဍေဟေဝ ကတဆဒနာဘိတ္တိကာ ကုဒ္ဓိ တိဏ္ဍကုဒ္ဓိကာတိ ဝိညာယတိတိ တိဏ္ဍဆဒနာ ကုဒ္ဓိကာ တိဏ္ဍကုဒ္ဓိကာ။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၁။ (-ဝိ၊ ၁။ ၂၃၆။ ဝိ၊ ၂။ ၆၉။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၉။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၇၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၀၄။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၀၇။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၇။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၃၃၅။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၇၉။)

တိဏ္ဍကုဒ္ဓိဒါယက (ထိ) [တိဏ္ဍကုဒ္ဓိ + ဒါယက] တိဏ္ဍကုဒ္ဓိဒါယက-အမည် ရှိသော၊ မြက်မိုးကျောင်းငယ်ကို ပေးလှူဘူးသော (ထေရ်)။ (ထိုထေရ်သည် လွန်ခဲ့သော ၉၁-ကမ္ဘာထက်၌ သံဃာတော်အား မြက်မိုးကျောင်းငယ်ကို ပေးလှူခဲ့ဘူးသောကောင်းမှုကြောင့် တာဝတိံသာနတ်ပြည်၌ ဖြစ်ရ၍ နတ်စည်းစိမ်၊ လူ့စည်းစိမ်ကို ခံစားပြီးနောက် ဤဘုရားရှင်၏ တရားတော်ကို မျက်မှောက် ပြု၍

“တိဏကုဋိဒါယက” ဟူသော အမည်ဖြင့် ထင်ရှားသော ရဟန္တာအရှင်မြတ် ဖြစ်ရလေသည်။) အာယသ္မာ တိဏကုဋိဒါယကော ထေရော။ အပါ။ ၁။ ၃၁။

တိဏခါဒက (တိ) [တိဏ+ခါဒက] မြက်ကိုစားတတ်သော။ တိဏခါဒကော စေဝ ပဏ္ဏခါဒကော စ။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၁၉၃။

တိဏခါဒနဋ္ဌာန (န) [တိဏခါဒန+ဋ္ဌာန] မြက်ကို ခဲစားရာအရပ်။ မိဂဿ တိဏခါဒနဋ္ဌာနေ ရုက္ခတော ဘမရမဓုံ ဂဟေတွာ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၀။

တိဏခေတ္တ (န) [တိဏ+ခေတ္တ] မြက်ခင်း။ အညတရော ဘိက္ခု တိဏခေတ္တံ ဂန္ဓာ။ ဝိ၊ ၁။ ၈။ (-ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ၄။ ၁၇၉။)

တိဏဂစ္ဆ (ပု၊ န) [တိဏ+ဂစ္ဆ] မြက်-ချို-တော။ တိဏဂစ္ဆာဒီနံ မူလသန္တာနဂဟဏေန တံ ဌာနံ သောဓေတိ နာမ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၉၈။ ဂစ္ဆ(မ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၁)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

တိဏဂစ္ဆဇာတိက (တိ) [တိဏဂစ္ဆ+ဇာတိက] မြက်-ချို-တော- အမျိုးအစား၌ ပါဝင်သော။ ပေါဋ္ဌကိတူလ(ဝိမတိ၊ ၂။ ၅၆)-ကြည့်။

တိဏဂဏ္ဍိ (ပု) [တိဏ+ဂဏ္ဍိ] မြက်ထုံး၊ မြက်ဖုတ်။ တိဏဂဏ္ဍိ* ဂဏ္ဍာမိ ဥပါသက။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၄၃၁။

တိဏဂဟန (န) [တိဏ+ဂဟန] (ခ) မြက်တို့ဖြင့် ရှုပ်ထွေးသောအရပ်၊ မြက်တော။ (တိ) (၂) မြက်တောရှိသော၊ မြက်တော၌ ဖြစ်သော။ (ခ) ယံ နူန မယံ တိဏဂဟနံ ဝါ ဝနဂဟနံ ဝါ။ ဒီ၊ ၃။ ၆။ ၁။ တိဏဂဟန(အံ၊ ၁။ ၁၅၂)။ တိဏေန ဝဇိတွာ သဉ္ဇနံ ဒုတ္တိယောဇနဋ္ဌာနံ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၉။ (-ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၂။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၄။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၃။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၆။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၃။ ဥဒါန၊ ၄။ ၃၄၉။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၅၃၉။) တိဏဒါယ-လည်း ကြည့်။ (တိ)

(၂) တေန ခေါ ပန သမယေန ဝိဟာရာ တိဏဂဟနာ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၇၉။

တိဏဂုဗ္ဗ (ပု၊ န) [တိဏ+ဂုဗ္ဗ] မြက်ချိုငယ်။ တိဏဂုဗ္ဗာဒိရဟိတံဝိဝိတ္တံ အဗ္ဗောကာသဘူမိ-ဘာဂံ။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၁၇၆။ ဂုဗ္ဗ (မ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၁)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

တိဏဂေါစရ (တိ) [တိဏ+ဂေါစရ] မြက်-ဟူသော အစာရှိသော၊ မြက်ကိုစားသော(သားသမင်-စသည်)။ မိဂိပိ ဝေ ကိဋ္ဌန္တိ၊ အရညေ တိဏဂေါစရာ။ မဟာဝံသ၊ ၅။ ၁၅၅။

တိဏဂ္ဂံ (န) [တိဏ+အဂ္ဂ] မြက်ဖျား၊ မြက်ညှန့်။ ဟတ္ထိပိ....ပုရတော ဂန္ဓာ တိဏဂ္ဂါနိ ဆိန္ဒန္တိ။ အံ၊ ၃။ ၂။ ၃၀။ ဥဿာဝေါဝ တိဏဂ္ဂမ္ပိ၊ သူရိယဂ္ဂမနံ ပတိ။ ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၃၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၂၄။ (-အံ၊ ၂။ ၅၀၂။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၂။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၂။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၉။ ပေတ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၅၈။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၁၂၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၁။ ၂၉၃။)

တိဏဂ္ဂု (န) [တိဏ+ဂဟ+ကွံ] မြက်ကိုယူရာ အရပ်၊ မြက်တော၊ မြက်ခင်း။ (ကျူတော၊ ဝါးတော၊ ဗုဒ္ဓဝံ၊ မြန်) တိဏပန္နနိဝါသိ-ကြည့်။

တိဏဂ္ဂဟဏ (န) [တိဏ+ဂဟဏ] (က) တိဏသဒ္ဓါ။ (ခ) မြက်ကိုယူခြင်း။ သဗ္ဗံ တိဏဂ္ဂဟဏေန ဝဂဟိတံ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၉၉။

တိဏဂ္ဂိ (ပု) [တိဏ+အဂ္ဂိ] မြက်ကြောင့်-မြက်ကိုစွဲ၍-ဖြစ်သော မီး၊ မြက်မီး။ တိဏဉ္စပဋိစ္စ အဂ္ဂိ ဇလတိ၊ ‘တိဏဂ္ဂိ’တွေဝ သချီ ဂစ္ဆတိ။ မ၊ ၁။ ၃၂၆။ မ၊ ၂။ ၃၉၂။ ဥပါဒါန-သမ္ပူတာ ဝါ ခန္ဓာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ယထာ တိဏဂ္ဂိ ထုသဂ္ဂိ။ စူဠနိ၊ ၄။ ၈၀။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၃။

တိဏသရ (န) [တိဏ+သရ] မြက်ဖြင့်ပြုအပ်သော-အိမ်-အသိုက်၊ မြက်အိမ်၊ မြက်သိုက်။

ယာပိ ဟိ တာ သကုဏိယော၊ ဝသန္တိ တိဏ-
ဃရာနိ ကတွာန။ ဇာ၊ ၂။ ၂၄၅။ ဇာ၊ ၄။ ၇။
၇၃။

တိဏဿာသ (ပု) [တိဏ+ဿာသ] စားအပ်
သော မြက်၊ မြက်အစား။ တိဏဿာသ(မ၊ ၃။
၁၇၃)န္တိ ဃာသိတဗ္ဗံ တိဏံ၊ ခါဒိတဗ္ဗန္တိ
အတ္ထော။ မ၊ ၄။ ၄။ ၁၄၁။

တိဏစလနသညာ (ထိ) [တိဏစလန+သညာ]
မြက်၏ တုန်လှုပ်ခြင်း၌ ဖြစ်သော အမှတ်
အသား၊ မြက်လှုပ်ခြင်းဟူသောမှတ်ကြောင်း။
တိဏစလနသညာယ “မိဂေါနု ခေါသော”-
တိ သာမဏေရဿ သန္တိကံ ဂန္ဓာ။ အဘိ၊ ၄။
၂။ ၄၃၁။

တိဏစုဏ္ဏ (န) [တိဏ+စုဏ္ဏ] မြက်၏-အမှုန့်-
အကျိုး-အကြေ-အစအန၊ မြက်မှုန့်၊ မြက်
မှုက်။ တိဏစုဏ္ဏဟိပိ ပံသုကေဟိပိ ဩကိရိ-
ယန္တိ။ ဝိ၊ ၃။ ၂၉၄။ ကထိနသာလာယ တိဏ-
စုဏ္ဏံ ပရိပတတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂၅၄။ (-၂၅၇၊
၂၆၀၊ ၂၇၃-၄၊ ၂၇၆၊ ၂၉၉၊ ၃၃၄။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၉။
သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၄။)

တိဏစုဏ္ဏရဇာနကိဏ္ဏ (တိ) [တိဏစုဏ္ဏရဇ +
အနကိဏ္ဏ] မြက်မှုက်၊ မြက်မှုန့်တို့ဖြင့် ရောပြွမ်း
သော၊ ရောပြွမ်းသော မြက်မှုက်၊ မြက်မှုန့် ရှိ
သော (ရေ-စသည်)။ တိဏစုဏ္ဏရဇာနကိဏ္ဏံ
အလောဏံ သိတလံ။ ဝိမာန၊ ၄။ ၉၀။

တိဏစုမ္ပဋက (န) [တိဏ+စုမ္ပဋက] (က) မြက်
ကရွတ်ခွေ။ (ခ) မြက်ခေါင်းခု။ တိဏဏ္ဍု-
ပက(က)၊ (ခ)-ကြည့်။

တိဏစ္ဆ(ဆ၊ ဣ)ဒန (န) [တိဏ+ဆ(ဆာ)-
ဒန] (၁) မြက်ဟူသော အမိုး၊ မိုးစရာ သက်
ငယ်မြက်။ (တိ) (၂) မြက်ဟူသော အမိုး
ရှိသော၊ မြက်မိုးသော (ကျောင်း၊ အိမ်-
စသည်)။ (၁) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ပဉ္စ
ဆဒနာနိ ဣဋ္ဌကာဆဒနံ သိလာဆဒနံ သုဓာ-

ဆဒနံ တိဏစ္ဆဒနံ ပဏ္ဏစ္ဆဒနန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၃၀၁။
(-၂၉၈။ မ၊ ၂။ ၂၄၃။) (တိ) (၂) တေန
ခေါ ပန သမယေန ဝိဟာရာ တိဏစ္ဆဒနာ
ဟောန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂၉၃။ ဘိက္ခု သညာစိကာယ
ကုဋိန္တိ အယံ ပဉ္စာ တိဏစ္ဆဒနံ ကုဋိ သန္ဓာ-
ယ ဝုတ္တာ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၂၃၇။ (-ဝိ၊ ၄။ ၂၅၇။
ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၈။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၁၄၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။
၁၁၄။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၅၂။) တိဏကုဋိ၊ တိဏ-
ကုဋိကာ (ခ)-တို့လည်း ကြည့်။

တိဏစ္ဆဒနဂေဟ (ပု၊ န) [တိဏစ္ဆဒန+ဂေဟ]
မြက်မိုးကျောင်း၊ မြက်မိုးအိမ်။ မဟန္တမ္ပိ
တိဏစ္ဆဒနဂေဟံ ကာတုံ ဝနုတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။
၁၅၉။

တိဏစ္ဆဒနသင်္ခေပ (ပု) [တိဏစ္ဆဒန+သင်္ခေပ]
မြက်မိုးအိမ်၌ ပေါင်းထည့်ခြင်း၊ မြက်မိုးအိမ်
အသွင်သဏ္ဌာန်။ နဋ္ဌေဟိ ဆန္ဒပဋိစ္ဆန္နာတိ
နဋ္ဌေဟိ တိဏစ္ဆဒနသင်္ခေပေန ဥပရိ ဆာဒေ-
တွာ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၇၅။

တိဏဆဒနပတိဿယ (ပု) [တိဏဆဒန+ပတိ-
ဿယ] မြက်မိုးကျောင်း၊ မြက်မိုးအိမ်။ ကုဋိ
နာမ ဥလ္လိတ္တာ ဝါ ဟောတိ အဝလိတ္တာ ဝါတိ-
အာဒိသု တိဏဆဒနပတိဿယော။ ထေရ၊
၄။ ၁။ ၃၀။

တိဏဇာတ (တိ) [တိဏ+ဇာတ] မြက်၌ ဖြစ်
သော၊ မြက်မျိုး၌ပါဝင်သော။ ကာသာတိ-
အာဒိနိ သဗ္ဗာနိ တိဏဇာတာနိ။ သံ၊ ၄။ ၂။
၂၉၂။

တိဏဇာတိ (ထိ) [တိဏ+ဇာတိ။ (တွဏဇာတိ-
သံ)] (က) မြက်သာမန်၊ မြက်မျိုး (ဝါး၊
ကျူ-စသည်)။ (ခ) မြက်အထူး(နေဇာမြက်
စသည်)။ (က) ရေဂူ မောရဂူ မဇ္ဇာရူ ဇန္တိ-
တိ ဣမာ စတဿောပိ တိဏဇာတိယော။
ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၇၀။ အညာ တိဏဇာတိ၊ အညာ
ရုက္ခဇာတိ။ မ၊ ၄။ ၃။ ၂၉၅။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁၇၅။

(-ဝိမာန၊ဌ။၁၄၇။သာရတ္ထ၊၃။၁၀၁၊၃၉၅။)
 (ခ) တိရိယာ နာမ တိဏဇာတိ (အံ၊၂။
 ၂၁၀)တိ ဒဗ္ဗတိဏံ ဝုစ္ဆတိ။ အံ၊ဌ။၃။၇၃။
 တိရိယာ နာမ တိဏဇာတိ....ဌိတာ အဟော-
 သိတိ ဧတ္ထ ပညတ္တိယံ။ အဘိ၊ဌ။၂။၈၉။
 တိဏာကာရော တိဏဇာတိ။ မူလဋ္ဌိ၊၂။၆၁။
 တိဏာကာရောတိ တိဏဝိကပ္ပေါ၊ တိဏဝိ-
 သေသောတိ အတ္ထော။ အနုဋ္ဌိ၊၂။၆၉။ (-
 စရိယာ၊ဌ။၁၄၂။ ဇာ၊ဌ။၄။၂၅၈။ မဟာနိ၊
 ဌ။၅၉။ ပဋိသံ၊ဌ။၁။၁၃၂။ သာရတ္ထ၊၂။၃၀၃။
 ဝိမတိ၊၁။၂၅၄။)

တိဏဇာတိက (တိ) [တိဏဇာတိ+ဣယ။ ယ-ကို
 က-ပြု။] မြက်မျိုး၌ - ဖြစ် - ပါဝင် - သော
 (ကြုံကျ-စသည်။) ပေါဋကိတူလန္တိ ပေါဋ-
 ကိတိဏာဒီနံ ယေသံ ကေသဉ္စိ တိဏဇာတိ-
 ကာနံ အန္တမသော ဥစ္ဆုနဋ္ဌာဒီနမ္ပိ တူလံ။
 ဝိ၊ဌ။၄။၅၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၄၉။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋ္ဌိ၊၂။
 ၂၈၃။ (-သာရတ္ထ၊၃။၃၉၅။ ကင်္ခါယော၊
 မဟာဋ္ဌိ၊၄။၂၈၈။)

တိဏဇ္ဈာပက (တိ) [တိဏ+ဈာပက] မြက်ကို
 မီး-တိုက်-ရှို့- သော၊သူ။ ဝိနိတဝတ္ထုမ္ပိ
 တိဏဇ္ဈာပကော ဝိယ ဌာနာ အစာဝေတု-
 ကာမောဝ ကေဝလံ ဘိန္နတိ။ ဝိ၊ဌ။၁။၂၈၀။

တိဏဇ္ဈာပန (န) [တိဏ+ဈာပန] မြက်ကို
 မီး-တိုက်-ရှို့-ခြင်း။ တဒိပိ တိဏဇ္ဈာ-
 ပနာဒီသု ဝိယ အဝဟာရော နတ္ထိ။ ဝိမတိ၊
 ၁။၁၇၇။

တိဏဋ္ဌာန (န) [တိဏ+ဋ္ဌာန] မြက်၏တည်ရာ
 -မြက်ပေါက်ရာ - အရပ်။ တိဏဋ္ဌာနေ တိဏံ။
 မ၊ဌ။၃။၄၅။

တိဏဏ္ဍုပက (န) [တိဏ+ကတ+အဏ္ဍုပက။
 (ကတ-ပုဒ် ကျေ။) တိဏမယ+အဏ္ဍုပက။
 (မယ-ပုဒ် ကျေ။) တိဏေန ကတံ အဏ္ဍုပကံ
 တိဏဏ္ဍုပကံ။ အထ ဝါ တိဏေန ပကတံ

တိဏမယံ၊ တိဏမယံ အဏ္ဍုပကံ တိဏဏ္ဍု-
 ပကံ မယ-သဒ္ဓလောပေန။ ကင်္ခါယော၊
 မဟာဋ္ဌိ၊၄။၃၆၇။] (က) မြက်ဖြင့် ပြုအပ်
 သော ကရုတ်ခွေ။ (ခ) မြက်ဖြင့် ပြီးသော
 ခေါင်းခု။ (ဂ) မြက်စု၊ မြက်ပုံ။ (က) (ခ)
 အထ ခေါ် အာယသ္မာ ပိလိန္ဒဝစ္ဆော အည-
 တရံ တိဏဏ္ဍုပကံ ဂဟေတွာ တံ အာရာ-
 မိကနိ* တေဒဝေါစ။ ဝိ၊၁။၃၆၁။ ဝိ၊၃။
 ၃၀၁။ တိဏဏ္ဍုပကန္တိ တိဏဗုဒ္ဓကံ။ ဝိ၊ဌ။
 ၂။၂၈၈။ တိဏဏ္ဍုပက (ဝိ၊ဌ။၂။၁၂၉)န္တိ
 ဟိရိဝေရာဒိမူလေဟိ ကတစုမ္ပဋကံ။ သာ-
 ရတ္ထ၊၂။၃၁၉။ (- ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂။၈။ ဝဇီရ။
 ၁၈၆။ ဝိမတိ၊၁။၂၆၀၊၃၄၉။ ဝိနယာ-
 လင်္ကာရ၊၁။၈၁။) (ခ) (ဂ) အပ္ပဟရိတံ
 အလဘန္တေန တိဏဏ္ဍုပကံ ဝါ ပလာလဏ္ဍု-
 ပကံ ဝါ ဌပေတွာ ကတောပိ ပစ္ဆာ ဟရိတံ
 ဩတ္ထရတိ၊ ဝဇီတိယေဝ။ ဝိ၊ဌ။၃။၁၇၁။
 ကင်္ခါ၊၂၈၈။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊၂။၃၃၄။ (-
 ပါစိတိယော၊၁။၁၀၆။) (ဂ) တိဏဏ္ဍုပကန္တိ
 တိဏကောဋ္ဌာသံ တိဏရာသိန္တိပိ ဝဒန္တိ။ ကင်္ခါ၊
 ယော၊မဟာဋ္ဌိ၊၄။၃၆၇။

တိဏတူလ (ပု၊န) [တိဏ+တူလ] မြက်ပင်၌
 ဖြစ်သောလံ၊ မြက်လဲ။ ပေါဋကိတူလန္တိ ယံ
 ကိဉ္စိ တိဏတူလံ။ ဝဇီရ။၃၄၁။

တိဏတ္ထတ (န) [တိဏ+အတ္ထတ] ဖြန့်ခင်းအပ်
 သော မြက်၊ မြက်အခင်း(မြက်ဖျာ-စသည်။)
 တိဏသန္တရ-ကြည့်။ (က၊မူ-ကွဲ။)

တိဏတ္ထရ (န) [တိဏ+အတ္ထရ] အထက်ပုဒ်နက်
 ကြည့်။ တိဏတ္ထရေ နိသိန္နဿ၊ ဥပသန္တဿ
 တာဒိနော။ အပါ၊၁။၁၅၇။ ထေရ၊ဌ။၁။၁၆၅။
 (-အပါ၊၂။၂၆။) တိဏသန္တရ (သျှာ၊မူ-ကွဲ)-
 လည်း ကြည့်။

တိဏတ္ထိက (တိ) [တိဏ+အတ္ထိက] မြက်ဖြင့် -
 မြက်ကို - အလိုရှိသော၊ လိုအပ်သော မြက်ရှိ

သော၊ သူ။ တိဏံ တိဏတ္ထိကေန ပရိယေသိ-
တဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၄။ ၄၉၅။

တိဏဒဗ္ဗသမ္ဘာရ (ပု) [တိဏ+ဒဗ္ဗ+သမ္ဘာရ]
မြက်(နှင့်) သစ် အဆောက်အဦ၊ မြက်
အဆောက်အဦ(နှင့်) သစ်အဆောက်အဦ။
သာပိ တိဏဒဗ္ဗသမ္ဘာရေဟိ...ကတော ဝနုတိ။
ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၆၅။

တိဏဒလ (န) [တိဏ+ဒလ] (က) မြက်အစိတ်
အပိုင်း။ (ခ) မြက်၊ သစ်ရွက်။ တံ တိဏ-
ဒလမိဝ ပရိစ္စေတော။ အပါ၊ ၄။ ၂။ ၁၇။

တိဏဒါန (န) [တိဏ+ဒါန] (ခ) (က) သက်ငယ်
မြက်ကို ပေးလှူခြင်း။ (ခ) သက်ငယ်မြက်ကို
ပေးလှူကြောင်း (စေတနာ)။ (၂) အစာ
မြက်ကို - ပေး - ကျွေး - ခြင်း။ (၁) ဒုဂ္ဂတိ
နာဘိဇာနာမိ၊ တိဏဒါနသိဒ္ဓံ ဖလံ။ အပါ၊
၁။ ၂၂၀။ (၂) ဇဂ္ဂိတောတိ တိဏဒါနာဒိဟိ
ဇဂ္ဂိတော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၃။

တိဏဒါယ (ပု) [တိဏ+ဒါယ] မြက်တို့ဖြင့် ရှုပ်
ထွေးသော အရပ်၊ မြက်တော။ တိဏဒါယေ-
(သံ၊ ၁။ ၃၆၅) တိတိဏဂဟနေ အရညေ။ သံ၊
၄။ ၂။ ၁၂၆။ တိဏဂဟနေ အရညေတိ တိ-
ဏေဟိ ဂဟနဘူတေ အရညေ။ သံ၊ ၄။ ၂။
၁၃၅။ (- အံ၊ ၃။ ၅၃၇။)

တိဏဒေါသ (တိ) [တိဏ+ဒေါသ] ပေါင်းမြက်
ဟူသော အပြစ်ရှိသော။ တိဏဒေါသနိ
ခေတ္တာနိ၊ ရာဂဒေါသ အယံ ပဇာ။ ဓမ္မ၊
၆၄။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၄၊ ၃၅၆။ မ၊ ၄။ ၂။ ၄၀၈။
(- အပါ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၆။)

တိဏဓညဇာတိ (ထိ) [တိဏဓည+ဇာတိ] မြက်
စပါး အမျိုးအစား။ ကုဗြူသက(ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၁၂၄။ ကင်္ခါ၊ ၄။ သစ်၊ ၃၀၄)၊ သာမာက
(သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၁) - ကြည့်။

တိဏနိဿိတ (တိ) [တိဏ + နိဿိတ] မြက်ကို
မှီနေသော (ပိုးငယ်-စသည်)။ သဟ တိဏ-

နိဿိတေဟိ ပါဏေဟိ တိဏာနံ ပါဏကာနဉ္စ
အနုရက္ခဏတ္တာယ ဧတံ ဝုတ္တံ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။
၁၃၈။

တိဏပံသုဇာန (န) [တိဏပံသု+ဇာန] မြက်
(နှင့်) မြေမှုန့်ကို - တူးဆွ - ကန်ကျောက် -
ခြင်း။ ခုရေဟိ တိဏပံသုဇာနေန။ ဇာ၊ ၄။
၁။ ၁၈၀။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၀။

တိဏပစ္စတ္တရဏ (န) [တိဏ+ပစ္စတ္တရဏ] မြက်
အခင်း။ တံ တိဏပစ္စတ္တရဏံ မုဒုသုခသမ္ပဿံ။
ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၄၇၆။

တိဏပဋိစ္ဆန္တ (တိ) [တိဏ+ပဋိစ္ဆန္တ] မြက်ဖြင့်
ဖုံးလွှမ်းအပ်သော။ တိဏပဋိစ္ဆန္တံ ကဏ္ဍကံ
အက္ကမိ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၂။

တိဏပဏ္ဏကသဋ္ဌ (န) [တိဏပဏ္ဏ+ကသဋ္ဌ] မြက်၊
သစ်ရွက်ဟူသော အမှိုက်။ တိဏပဏ္ဏကသဋ္ဌ
ဥဿာရိတံ ဟောတိ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၅။ =
တိဏပဏ္ဏမေဝ ဥဏ္ဍာပံ။ အဋ္ဌသာ၊ ယော။
၈၂။

တိဏပဏ္ဏစ္ဆဒန (န) [တိဏပဏ္ဏ+ဆဒန] (ခ)
မြက်၊ သစ်ရွက်ဟူသော အမှီး။ (တိ) (၂)
မြက်၊ သစ်ရွက်ဟူသော အမှီးရှိသော။ (ခ)
ဆန္ဒာတိ တိဏပဏ္ဏစ္ဆဒနေဟိ အနောဝဿ-
ကာ ကတော။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၂၆။ (တိ) (၂)
တိဏပဏ္ဏစ္ဆဒနံ အနောဝဿကံ “မဏ္ဍလမာ-
ဋ္ဌော” တိ ဝဒန္တိ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁၈၂။ တိဏပဏ္ဏစ္ဆ-
ဒနာ ကုဋိကာဝ ဝုတ္တာ။ ဝဇီရ၊ ၁၉၄။ သာ-
ရတ္ထ၊ ၂။ ၃၃၆။ တိဏကုဋိကာ (က) - လည်း
ကြည့်။

တိဏပဏ္ဏသန္တာရ (ပု) [တိဏပဏ္ဏ+သန္တာရ]
မြက်၊ သစ်ရွက်ဟူသော အခင်း။ တိဏပဏ္ဏ-
သန္တာရံ ကောစိ အန္တရန္တရာ ပဋိဇဂ္ဂန္တော နတ္ထိ။
သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၉။ (- ဝိမာန၊ ၄။ ၅။)

တိဏပဏ္ဏသန္တာရသင်္ဂ (ပု) [တိဏပဏ္ဏသန္တာရ+
သင်္ဂ] မြက်၊ သစ်ရွက်အခင်းနှင့် စပ်လျဉ်း

ခြင်း။ ဣတရထာ တိဏပဏ္ဏသန္တာရသင်္ဂေပိ သိယာ။ သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၂။

တိဏပဏ္ဏသကမလဘက္ခ (တိ) [တိဏပဏ္ဏသကမလ + ဘက္ခ] မြက်၊ သစ်ရွက်၊ ဟင်းရွက်၊ သစ်သီး-ဟူသောအစာ-ရှိ-ကို စားတတ်-သော။ တိဏပဏ္ဏသကမလဘက္ခော၊ ပရဟေဌနဝိဝဇ္ဇိတော။ စရိယာ။ ၃၉၆။ ဒဗ္ဗာဒိ-တိဏာနိ၊ ရုက္ခဂစ္ဆေသု ပဏ္ဏာနိ၊ ယံ ကိဉ္စိသကံ၊ ရုက္ခတော ပတိတဖလနိ စ ဘက္ခောတေသာတိ တိဏပဏ္ဏသကမလဘက္ခော။ စရိယာ၊ ၄။ ၁၀၄။

တိဏ ပဏ္ဏ သက မလ ဖလ သမုဋ္ဌာန ဌာန (န) [တိဏပဏ္ဏသကမလဖလသမုဋ္ဌာန + ဌာန] မြက်၊ သစ်ရွက်၊ ဟင်းရွက်၊ သစ်သီးငယ်၊ သစ်သီးကြီးတို့၏-ဖြစ်ရာ-ပေါက်ရောက်ရာ-အရပ်။ ဝတ္ထု(ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၃) ကြည့်။

တိဏပဏ္ဏာဒိစ္ဆာ (ဆာ) ဒိတ (တိ) [တိဏပဏ္ဏာ + အာဒိ + ဆာဒိတ] မြက်၊ သစ်ရွက်-စသည်တို့ဖြင့် - ဖုံးလွှမ်း - မိုး - အပ်သော။ ပဋိစ္ဆန္တိ တိဏပဏ္ဏာဒိစ္ဆာဒိတံ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၄။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၀။ ပဋိစ္ဆန္တိ တိဏပဏ္ဏာဒိဆာဒိတံ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၅။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၅။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၉၆။

တိဏပဏ္ဏာဒိပဋိစ္ဆာဒိတ (တိ) [တိဏပဏ္ဏာဒိ + ပဋိစ္ဆာဒိတ] အထက်ပုဒ်နက်ကြည့်။ ပဋိစ္ဆန္တိ တိဏပဏ္ဏာဒိပဋိစ္ဆာဒိတံ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၀။

တိဏပန္နနိဝါသီ (တိ) [တိဏပန္န + နိဝါသီ] မြက်တော၊ (ကျူ - ဝါး - တော၊ မြန်) လမ်းခရီးတို့၌ နေလေ့ရှိသော။ တိဏပန္နနိဝါသီနော - (ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၀၂) တိ တိဏဂေသု စေဝ ပန္နေသု စ နိဝါသီနော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၅၇။

တိဏပရိသာသ (ပ) [တိဏ + ပရိသာသ] မြက်ဟူသောစားကြွင်း၊ မြက်စားကြွင်း၊ စားကြွင်းမြက်ငုတ်။ ဘုတော တိဏပရိသာသ(ဇာ၊ ၁။

၇၂) နိ တံ ပုဗ္ဗေ မဟလ္လိကာယ ဒိန္နံ တေသံ တေသံ ခါဒိတာဝသေသံ ဝိသာသတိဏသင်္ခါ-တံ ပရိသာသံ ဘုတော ဝဓိတော။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၄။ (-ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၈။)

တိဏပါဒပ (ပ) [တိဏ + ပါဒပ] မြက်ပင်အမျိုးအစား။ တိန္ဒလာဒယော သတ္တနိဿာရတာယ တိဏာနိ စ တာနိ မူလေန ဇလပါနသာမညတော ပါဒပါ စေတိ တိဏ-ပါဒပါ ဝုစ္စန္တိ။ ဓာနံ၊ ၄။ ၆၀၄။

တိဏပါဒက (ထိ) [တိဏ + ကတာ + ပါဒက။ အလယ်ပုဒ် ကျေ။] မြက်ဖြင့် ပြုအပ်သော-ခြေနင်း-ဘိနပ်၊ မြက်ဘိနပ်။ တိဏပါဒက - (ဝိ၊ ၃။ ၂၇၇) တိ ယေန ကေနစိ တိဏေန ကတပါဒက။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၃၆၈။ (-ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၃။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၄၅၅။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၂။)

တိဏပုဉ္ဇ (ပ) [တိဏ + ပုဉ္ဇ] မြက်တို့၏ - အစု - အပုံ၊ မြက်စု၊ မြက်ပုံ။ သေယျထာပိ အာနန္ဒအင်္ဂါရာနိ သိတာနိ နိဗ္ဗုတာနိ သုက္ခေ တိဏပုဉ္ဇေ ဝါကဗ္ဗပုဉ္ဇေ ဝါနိက္ခိတ္တာနိ။ အံ၊ ၂။ ၃၅၇။ (-အံ၊ ၂။ ၄၅၁။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၅၂။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၇။)

တိဏပုပ္ဖ (န) [တိဏ + ပုပ္ဖ] မြက်ပွင့်၊ မြက်နှံ။ သော သန္တရဗာဟိရံ သာဝတ္ထိ ဝိစိနန္တော ကိဉ္စိ တိဏပုပ္ဖမ္ပိ အပရိဘုတ္တပုဗ္ဗံ နာဒ္ဒသ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၂။

တိဏပုပ္ဖကဇရ (ပ) [တိဏပုပ္ဖက + ဇရ] မြက်ပွင့် - မြက်နှံ - ကြောင့်ဖြစ်သော အဖျားရောဂါ၊ မြက်ပွင့်နှံကိုဆောင်လာသော ဆန့်ကျင်သော လေဖြင့် တွေ့ထိခြင်းကြောင့်ဖြစ်သော အဖျားရောဂါ။ တိဏပုပ္ဖကဇရော ဝိသမဝါတသမ္ဘယဇရောဂေါ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၉၀။ အောက်ပုဒ်နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

တိဏပုပ္ဖကရောဂ (ပ) [တိဏပုပ္ဖက + ရောဂ] မြက်ပွင့်-မြက်နှံ-ကြောင့် ဖြစ်သော အဖျား

ရောဂါ။ (ဟိမဝန်၌ အဆိပ်ပန်းနံ့ကြောင့် ဖြစ်သော- သို့မဟုတ် ဆောင်းအခါ အဆိပ် ပန်းနံ့ကြောင့်ဖြစ်သော- ခေါင်းခဲ၊ နှာစေး နှာ ဟူ၏။ ၎င်းပန်းကား “ပြောင်းစာပန်း” ဟု တွင်လတ်သတည်း။ မိလိန္ဒ၊ သျှ။ ၃၅၆။) အဋ္ဌသဋ္ဌိယာစ ဘိက္ခုသတသဟဿာနံ တိဏ- ပုပ္ဖကရောဂေ ဥပ္ပန္နေ။ မိလိန္ဒ၊ ၂၊ ၂။ ဘိက္ခု- သတသဟဿာနမ္ပိ တိဏပုပ္ဖကရောဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇ- တိ။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၄၊ ၁၃၉။ (- အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၃၇။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၄၀။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၃။)

တိဏပုရိသ (ပု) [တိဏ+ကတ+ပုရိသ] အောက် ပုဒ်နက်ကြည့်။ ဝနမိဂေါ တိဏပုရိသံ “ပုရိ- သော” တိ ဂဏှန္တော အယထာဘုစ္စနိမိတ္တဂ္ဂါ- ဟကော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၈၃။

တိဏပုရိသက (ပု) [တိဏ+ကတ+ပုရိသက] မြက်ဖြင့်ပြုအပ်သော ယောက်ျားရုပ်၊ စာ- ငှက်- သမင်- ချောက် ရုပ်။ ယထာဥပဋ္ဌိတ- ဝိသယပဒဋ္ဌာနာ၊ တိဏပုရိသကေသု မိဂပေါ- တကာနံ ပုရိသတိ ဥပ္ပန္နသညာ ဝိယ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၅၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၉၂။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁၄၉။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၅။ တိဏပုရိသကေသု တိဏေန ကတပုရိသရူပေသု။ အဋ္ဌသာ၊ ယော။ ၉၅။ (- နေတ္ထိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁၄၂။)

တိဏပုရိသရူပက (န) [တိဏပုရိသ+ရူပ+ က။ က-အနက်မဲ့။] မြက်ဖြင့် ပြုအပ်သော -ယောက်ျားရုပ်-ငှက်ချောက်ရုပ်။ တိဏ- ပုရိသရူပကေ ဝါ(အံ၊ ၃။ ၂၂၀)တိ တိဏ- ပေါတ္ထကရူပေ ဝါ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၇၉။

တိဏပေါတ္ထကရူပ (န) [တိဏ+ပေါတ္ထက+ရူပ] မြက်၊ အဝတ်အထည်ဖြင့် ပြုအပ်သောအရုပ်၊ ငှက်ချောက်ရုပ်။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

တိဏဗန္ဓနရဇ္ဇ (ပု၊ ထိ) [တိဏဗန္ဓန+ရဇ္ဇ] မြက် ကို-ဖွဲ့-စည်း-ချည်း-နှောင်-သောကြိုး၊ မြက်စည်းကြိုး၊ မြက်ချည်ကြိုး။ တိဏဗန္ဓန-

ရဇ္ဇံ စ ဒွါရန္တရေ ဆဋ္ဌေတွာ ပလာယိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၁၉။

တိဏဗိဇ (န) [တိဏ+ဗိဇ။ (တွဏဝိဇ-သံ)] မြက်မျိုးစေ့၊ မြက်သီးဆန် (သလေးဆန်- စသည်)။ လူခါနိ တိဏဗိဇာနိ၊ အပ္ပသွေဟာ- နိ ဘုဉ္ဇသိ။ ဇာ၊ ၁။ ၁၅၃။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၉၄။ တိဏဗိဇာနိ (မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆၅) တိ နိဝါပတိဏ- ဗိဇာနိ။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၂၁။ တိဏဗိဇာနိ (သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၈၉) တိ သာလိတဏ္ဍုလာဒိနိ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၄၀။ (- ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၆၀။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၂၉။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၀၉။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆။)

တိဏဗိဇဘောဇန (တိ) [တိဏဗိဇ+ဘောဇန] မြက်သီးဆန်-ဟူသောအစာရှိ-ကိုစားတတ် -သော (ခိုငှက်-စသည်)။ သာမာကဘော- ဇနာတိ တိဏဗိဇဘောဇန။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၂၉။

တိဏဘက္ခ (တိ) [တိဏ+ဘက္ခ] မြက်-ဟူသော အစာရှိ- ကိုစားတတ် -သော၊ သူ။ တိဏ- ဘက္ခော ဝါ ဟောတိ။ ဒီ၊ ၁။ ၁၅၇။ ဒီ၊ ၃။ ၃၃။ မ၊ ၂။ ၅။ အဘိ၊ ပု၊ ၁၆၄။ မဟာနိ၊ ၃၂၇။ သန္တိ ဘိက္ခဝေ တိရစ္ဆာနဂတာ ပါဏာ တိဏ- ဘက္ခာ။ မ၊ ၃။ ၂၀၅။ (- အံ၊ ၁။ ၂၄၃၊ ၃၀၀၊ ၅၂၇။ ဇာ၊ ၁။ ၂၅၂။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၁။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၁။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉၁။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂၅၃။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၆။ ၁၉၃။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၂။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၈၂။)

တိဏဘက္ခသိဟ (ပု) [တိဏဘက္ခ+သိဟ] မြက် ကို စားတတ်သောခြင်္သေ့၊ မြက်စားခြင်္သေ့။ တိဏသိဟံ-ကြည့်။

တိဏဘိသိ (ထိ) [တိဏ+ဘိသိ] မြက်ကို-ထည့် -သွင်း-၍ ပြုအပ်သော ဘုံလျှို၊ မြက်ဘုံ လျှို၊ မြက်မွေရာ။ ဘိသိ နာမ ပဉ္စ ဘိသိယော ဥဏ္ဏဘိသိ စောဠဘိသိ ဝါကဘိသိ တိဏဘိသိ ပဏ္ဏဘိသိ။ ဝိ၊ ၂။ ၅၉။ ယံ ကိဉ္စိ တိဏံ ပက္ခိပိ- တွာ ကတာ တိဏဘိသိ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၆၀။ (- ဝိ၊ ၄။ ၂၉၅။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၅၀။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀၅။

အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၉။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။၃၆၃။ ဝိန-
ယာလင်္ကာရ၊၂။၁၅၀။)

တိဏဘူမိ (ထိ) [တိဏ+ဘူမိ] မြက်၏-ဖြစ်-
ပေါက်-ဆုမြေအရပ်၊ မြက်ခင်း။ ပုနဒိဝသေ
ဂေါစရတ္ထာယ တိဏဘူမိ အာနေတွာ....နိဒ္ဒ
ဩက္ကမိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၆၈။ (-၂၀၉။) တိဏ-
ဝတ္ထု (၂)-လည်း ကြည့်။

တိဏမတ္တိကပက္ခိပနဝိဓာန (န) [တိဏမတ္တိကပက္ခိ-
ပန+ဝိဓာန] မြက်၊မြေညက်တို့ကို ထည့်သွင်း
ခြင်း အစီအရင်။ ဣဒန္တိ တိဏမတ္တိကပက္ခိပန-
ဝိဓာနံ။ ဝိမတိ၊၂။၁၉။

တိဏမတ္တက (ပု) [တိဏ+မတ္တက] မြက်ပင်၏
အထက်၊ မြက်ပင်ပေါ်။ ခေဋ္ဌံ ပါတေန္တဿ
အဿတိယာ တိဏမတ္တကေ ပတတိ။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၂။၄၅၆။

တိဏမယ (တိ) [တိဏ+မယ] မြက်ဖြင့်-ပြီး-
ပြုအပ်-သော။ တာတ ယထာ မယံ တိဏ-
မယံ ဝါ ဝါကမယံ ဝါ စီရကံ ဓာရေမ၊ န
တထာ သော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၁၆။ တိဏဏ္ဍုပက-
ဒေါင်ကွင်းလည်း ကြည့်။

တိဏမုဋ္ဌိ (ပု၊ထိ) [တိဏ+မုဋ္ဌိ] မြက် တလက်
ဆုပ်၊ မြက်တဆုပ်၊ လက်တွင်းတဆုပ်ရှိ မြက်။
နိသီဒနတ္ထံ ဗုဒ္ဓဿ၊ တိဏမုဋ္ဌိမဒါသဟံ။ အပါ၊
၁။၃၂၃။ ကရဋ္ဌေ ကရဋ္ဌေတိ တိဏမုဋ္ဌိယံ
တိဏမုဋ္ဌိယံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၁။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၅။
မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၄။
သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၀။ အပါ၊
ဋ္ဌ၊၁။၈၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၉။၂၁၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၂။
ပါစိတ်၊ယော၊၁။၂၉။)

တိဏမုဋ္ဌိဂဏနာ (ထိ) [တိဏမုဋ္ဌိ+ဂဏနာ] သက်
ငယ်မြက်ဆုပ်တို့၏ အရေအတွက်၊ သက်ငယ်
ပျစ်တို့၏အရေအတွက်။ တိဏမုဋ္ဌိဂဏနာယာ-
(ကင်္ခါ။ ၂၀၈)တိ တိဏကရဋ္ဌဂဏနာယ။

ကင်္ခါ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။၃၇၁။ ကင်္ခါ၊ယော၊မဟာဋ္ဌိ၊၃။
၃၉၈။

တိဏမုဋ္ဌိဒါယက (တိ) [တိဏမုဋ္ဌိ + ဒါယက]
တိဏမုဋ္ဌိဒါယက-အမည်ရှိသော၊ သက်ငယ်
မြက်ဆုပ်ကို ပေးလှူခဲ့ဘူးသော (ထေရ်)။
(ထိုထေရ်သည် လွန်ခဲ့သော ၉၄-ကမ္ဘာထက်၌
သားမုဆိုးဖြစ်စဉ် “ဥပတိဿ” ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ
အား နေရာထိုင်ခင်း အကျိုးငှါ သက်ငယ်
မြက်ဆုပ်ကို ပေးလှူခဲ့ဘူး၏။ ထိုကောင်းမှု
ကြောင့် ခြင်္သေ့ကိုက်သတ်၍ သေသည့်အခါ
လေးမလွတ်အပ်သော မြားအဟုန်ကဲ့သို့ နတ်
ပြည်၌ ဖြစ်ရ၍ အပါယ် ၄-ပါး မလားရပဲ ဤ
ဘုရားရှင်၏ သာသနာ၌ “တိဏမုဋ္ဌိဒါယက”
ထေရ် ဟူသော အမည်ဖြင့် ထင်ရှားသော
ရဟန္တာ အရှင်မြတ် ဖြစ်ရလေသည်။) အာ-
ယသ္မာ တိဏမုဋ္ဌိဒါယကော ထေရော။ အပါ၊
၁။၃၂၃။

တိဏမုဋ္ဌိမတ္တဒါနကုသလ (ပု၊န) [တိဏမုဋ္ဌိမတ္တ
+ဒါန+ကုသလ] မြက်တဆုပ်မျှကို ပေးလှူ
ကြောင်းဖြစ်သော ကုသိုလ်။ ဝေမေဝ အပ္ပ-
မတ္တကံ တိဏမုဋ္ဌိ(ပဏ္ဍမုဋ္ဌိ၊သီ၊သျှာ)မတ္တဒါန-
ကုသလံ ဝါ ဟောတု။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃။

တိဏမူလသုတ (န) [တိဏ+မူလ+သုတ]
ပေါင်းမြက်ပင်၏ အမြစ်ကို ဖြတ်ပယ်ခြင်း။
ဓရဓောရယံ ဝဟန္တံ ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နံ တိဏမူလ-
သုတဉ္စေ သဿသမ္ပတ္တိဉ္စ သာဓေတိ။ သံ၊
ဋ္ဌ၊၁။၂၃၄။

တိဏရာဇ (ပု) [တိဏ+ရာဇ။ (တွဏရာဇ-သံ)]
ထန်းပင်။ (အုန်းပင်၊ ထန်းပင်။ စိန္တာမဏိ။
အုန်းပင်၊ ဝါးပင်၊ ကြံပင်၊ ကြံပင်မျိုး၊ ထန်းပင်။
P.S.D.။ ဝိလျံ။) တိဏရာဇာပိ။ ဓာနံ၊ဋ္ဌိ။
၆၀၃။ (- အမရ၊၁၄။၁၆၈။ ထောမ။ မဟေ-
သုရ-ဋ္ဌိ။ ဗျာချာသုဓာ-ဋ္ဌိ။)

တိဏရာသိ (ပု) [တိဏ+ရာသိ] မြက်တို့၏-
အပေါင်း- အစု - အပုံ၊ မြက်စု၊ မြက်ပုံ။ တံ

တိဏဂဟဏံဒိသ္မာ “တိဏရာသီ”တိသညာယ
တံ ပရိဝါရေတွာ ဌိတာ အဂ္ဂိ အဒံသု။ ဓမ္မ၊
ဌ၊၁။၁၄၃။ (-ဉဒါန၊ဌ၊၁၄၉။) တိဏဏ္ဍု-
ပက(ဂ)-လည်း ကြည့်။

တိဏရက္ခသံသဂ္ဂ (ပု) [တိဏရက္ခ+သံသဂ္ဂ] ကျိုး-
ပဲ့-ပျက်စီး-သော မြက်၊ သစ်ပင်။ ဉဒ-
ကာဒိမဂ္ဂေသု တိဏရက္ခသံသဂ္ဂတာဒယော
ဝိယ။ မ၊ဌ၊၁။၃၁၆။ သံ၊ဌ၊၂။၁၃။ မူလဌ၊၁။
၁၅၃။

တိဏလတာကုလ (တိ) [တိဏလတာ+အာကု-
လ] မြက်၊ နွယ်တို့ဖြင့်- ရှုပ်ထွေး- မြွေးရှက်
-သော။ အဒ္ဓသံ ဝိပိနေ ထူပုံ၊ လှုပ် တိဏ-
လတာကုလံ။ အပ၊၁။၃၁၀။

တိဏလာယနအသိတ (ပု၊ န) [တိဏ+လာယန
+အသိတ] မြက်ကို ရိတ်ဖြတ်ကြောင်းဖြစ်
သော တံစဉ်၊ မြက်ရိတ်တံစဉ်။ အသိတဗျာ-
ဘဂီ(မ၊ဌ၊၃။၂၉၂။ အံ၊ဌ၊၃။၂)-ကြည့်။

တိဏလာဝန (န) [တိဏ+လာဝန] မြက်ကို
ရိတ်ဖြတ်ခြင်း။ ကေဒိဝသံ တိဏလာဝနတ္ထံ
အရညံ ဂတော။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄၁၀။

တိဏဝ (ပု) [တနု+အဝ။ တနု ဝိတ္ထာရေ၊
အဝေါ၊ အဿ လတ္တံ၊ဏတ္တဉ္စ၊ တိဏဝေါ။
ဓာနံ၊ဌ၊၁၄၃။] (က) စည်တို့၊ စည်ငယ်။
(ဒုဏ္ဍိမ-စည် ‘စည်ငယ်၊စည်တို့’။ အဘယာ၊
ဓာနံ၊ဌ။ အဝ ၂-ဖက်ကျယ်၍ ခါးလယ်သေး
သော စည်ငယ်၊စည်တို့။ တောင်ပေါက်၊ဓာနံ၊
ဌ။) (ခ) ထက်စည်။ (ထက်စည် ‘ပတ်
သာ’။ ကျော်အောင်၊ဓာနံ၊ဌ။) (က) တိ-
ဏဝေါ(အံ၊၁။၄၃၂)တိ ဒုဏ္ဍိမော။ အံ၊ဌ၊၂။
၃၂၉။ ဒုဏ္ဍိမာတိ တိဏဝါ ခုဒ္ဒကဘေရိယော
ဝုစ္စန္တိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၅၈။ (-အံ၊၂။၁၃၉။) (ခ)
တိဏဝါဒိနိ စတ္တာရိ ပဏဝဿ နာမာနိ။ ဓာနံ၊
ဌ။၁၄၃။ ဒုဏ္ဍိမ-လည်း ကြည့်။

တိဏဝနိ (ထိ) [တိဏ+ဝနိ] မြက်မှိုက်- အစု-
အလုံး၊ စုရုံးလုံးထွေးအပ်သော မြက်မှိုက်။

ပဟရဏမုခါနိ တိဏဝနိယာ ပူရာပေတွာ။
ဒိ၊ဌ၊၂။၃၄၀။ အံ၊ဌ၊၁။၈၆။

တိဏဝနိကအန္တရ (န) [တိဏဝနိကာ+အန္တရ]
စုရုံးလုံးထွေးအပ်သော မြက်မှိုက်၏အကြား။
တိဏဝနိကအန္တရေ ဌပေသိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။
၃၄၅။

တိဏဝတ္ထာရ (တိ) [တိဏ+အဝတ္ထာရ (=အဝ
+ထရ+ဏ)] (၁) မြက်တို့ဖြင့်-ဖုံး-လွှမ်း-
-အုပ်-ဖိ- အပ်သော (မစင်၊ကျင်ငယ်)။
(၂) (မစင်၊ကျင်ငယ်ကို) ဖုံး-လွှမ်း-အုပ်-
-ဖိ-ကြောင်းဖြစ်သော (မြက်)။ တိဏေဟိ
အဝတ္ထရိတဗ္ဗန္တိ တိဏဝတ္ထာရံ၊ ဂူထမုတ္တံ။
ပါစိတိ၊ ယော၊၂။၂၇။ အောက်ပုဒ်-လည်း
ကြည့်။

တိဏဝတ္ထာရက (တိ) [တိဏ+အဝတ္ထာရက
(=အဝ+ထရ+ဏ္ဍ)]။ တိဏဝတ္ထာရက+
အ။ တိဏဝတ္ထာရ+က။ တိဏေဟိ အဝတ္ထရိ-
တဗ္ဗန္တိ တိဏဝတ္ထာရကံ၊ ဂူထမုတ္တံ။ တံ
ဝိယာတိ တိဏဝတ္ထာရကော၊ သမထော။
သော စ ဖလူပစာရတော၊ မုချတော ပန
အဓိကာရဏမေဝ။ .... တိဏေဟိ အဝတ္ထရိ-
တဗ္ဗန္တိ တိဏဝတ္ထာရံ။ တံ ဝိယာတိ တိဏ-
ဝတ္ထာရကော။ သဒိသတ္ထေ က-ပစ္စယောတိ
ကတော။ တိဏဉ္စ တံ အဝတ္ထာရကဉ္စာတိ တိ-
ဏဝတ္ထာရကံ၊ တိဏဝတ္ထာရကေန သဒိသော
သမထော တိဏဝတ္ထာရကော၊ ယဒါဒိနာ
က-ပစ္စယော၊ တေသု ဝုဒ္ဓိတျာဒိနာ က-
လောပေါတိပိ ဝဒန္တိ။ ကခါ၊ယော၊ မဟာဌ၊
၄။၃၇၉။] (၁) မြက်တို့ဖြင့်-ဖုံး-လွှမ်း-
-အုပ်-ဖိ- အပ်သော(မစင်၊ကျင်ငယ်)။ (၂)
မြက်တို့ဖြင့်- ဖုံး-လွှမ်း-အုပ်-ဖိ-အပ်သော
မစင်၊ ကျင်ငယ်နှင့် တူသော ကံ။ (၃) မြက်
တို့ဖြင့်- ဖုံး- လွှမ်း-အုပ်-ဖိ-အပ်သော
မစင်၊ ကျင်ငယ်နှင့် တူသော အဓိကရုဏ်း။
(၄) (မစင်၊ကျင်ငယ်ကို) ဖုံး-လွှမ်း-အုပ်

-ဖိ-ကြောင်း ဖြစ်သော (မြက်)။ (၅)
 (မစင်, ကျင်ငယ်ကို) ဖုံး-လွှမ်း-အုပ်-ဖိ
 -ကြောင်းဖြစ်သော မြက်နှင့်တူသော ကံ။
 (၆) (မစင်, ကျင်ငယ်ကို) ဖုံး-လွှမ်း-အုပ်
 -ဖိ-ကြောင်းဖြစ်သော မြက်နှင့် တူသော
 အဓိကရုဏ်း။

အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဝေရူပံ အဓိကရုဏ်
 တိဏ္ဍိတရကေန ဝူပသမေတုံ။ ဝိ၊ ၄။ ၂၀၈။
 ဣဒံ ကမ္မံ တိဏ္ဍိတရကသဒိသတ္တာ တိဏ္ဍိ-
 တ္တာရကောတိ ဝုတ္တံ။ ဝိ၊ ၄။ ၂၀၈။ မ၊ ၄။ ၄။
 ၃၃။ တိဏ္ဍိတရကသဒိသတ္တာတိ တံသဒိ-
 သတာယ တဗ္ဗောဟာရောတိ ဒသေတိ။
 သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၇၅။ မ၊ ၄။ ၂၄၆။ တိဏ္ဍိ-
 တ္တာရကောတိ တိဏ္ဍိတရကသမထေ။ ဝိ၊
 နိစ္ဆယ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၉။ ဒုဂ္ဂန္တံ ဂူထံ တိဏ္ဍေန
 ပဋိစ္ဆာဒေန္တော ဝိယ ဥတ္တိယာ ကတ္တဗ္ဗကမ္မံ
 ဥပစာရတော ပုလ္လိဂံဝသေန “တိဏ္ဍိတရ-
 ကော”တိ ဝုစ္စတိ။ ပါတိ၊ ပဒတ္ထ။ ၃၁၃။

တိဏ္ဍိတရကော (ပု၊ ပ၊ ၆) — ဝိ၊ ၂။
 ၂၇၂၊ ၄၇၀။ ဒီ၊ ၃။ ၂၀၀။ မ၊ ၃။ ၃၅၊ ၃၇-ဂ။
 အံ၊ ၂။ ၅၀၈။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၃၈။ မ၊ ၄။ ၂၊ ၁၊ ၃၊
 ၃၃။ အံ၊ ၄။ ၂၊ ၆၆။ အံ၊ ၄။ ၃၊ ၁၆၀။ အ၊ ပ၊ ၄။
 ၁။ ၃၃၃။ ဝဇီရ၊ ၃၅၀။ ကင်္ခါ၊ ၄။ ၁၆၁။ ၄၄၅။
 ကင်္ခါ၊ ယော၊ မဟာ၊ ၄။ ၃၇၉။ တိဏ္ဍိတရကံ
 (န၊ ပ၊ ၆) — ကင်္ခါ၊ ယော၊ မဟာ၊ ၄။ ၃၇၉။
 တိဏ္ဍိတရကံ (ဒု၊ ၆) — သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၆၇။
 တိဏ္ဍိတရကေန — ဝိ၊ ၄။ ၂၀၈-၉၊ ၂၁၀။ ဝိ၊
 ၅။ ၁၂၊ ၈၁၊ ၉၃။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၃၈။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
 ၄၁၀။ ကင်္ခါ၊ ၂၉၁။ မ၊ ၄။ ၄။ ၃၀၊ ၃၃။ ဝိ၊ မတိ၊
 ၂။ ၂၇၇။ ကင်္ခါ၊ ၄။ ၁၆၁။ ၄၄၅။ ကင်္ခါ၊ ယော၊
 မဟာ၊ ၄။ ၃၇၉။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၇၂။ အံ၊ ၄။ ၃။
 ၂၀၁။ တိဏ္ဍိတရကေ — ဝိ၊ နိစ္ဆယ။ ဝိ၊
 နိစ္ဆယ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၉။

တိဏ္ဍိတရကမ္မ (န) [တိဏ္ဍိတရက +
 ကမ္မ] (၁) မြက်တို့ဖြင့်-ဖုံး-လွှမ်း-အုပ်-

ဖိ-အုပ်-သော မစင်, ကျင်ငယ်နှင့် တူသော
 ဝိနည်းကံ။ (၂) (မစင်, ကျင်ငယ်ကို) ဖုံး-
 လွှမ်း-အုပ်-ဖိ-ကြောင်းဖြစ်သော မြက်နှင့်
 တူသော ဝိနည်းကံ။ ယဒါ တိဏ္ဍိတရက-
 ကမ္မံ ကရေန္တိ။ ကင်္ခါ၊ ၂၉၁။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၂၅၅။
 မ၊ ၄။ ၄။ ၃၀။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၀၁။ အာကာရမတ္တ-
 မေဝ တိဏ္ဍိတရကမ္မံ နာမ။ မ၊ ၄။ ၃။
 ၂၄၆။ (-ဝဇီရ၊ ၃၅၆။)

တိဏ္ဍိတရကမ္မဝါစာ (ထိ) [တိဏ္ဍိတရက-
 ကမ္မ + ဝါစာ] တိဏ္ဍိတရက-ကံကို ရွတ်ဆို
 ကြောင်းစကား၊ တိဏ္ဍိတရက-ကံဟူသော
 ရွတ်ဆိုကြောင်း စကား “ကမ္မဝါစာ”။ ဧဝံ
 တိဏ္ဍိတရကမ္မဝါစာယ ကတာယ။ ဝိ၊ ၄။
 ၄။ ၃၈။ ကမ္မဝါစာ(ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၁၆) -နှင့် ယှဉ်
 ကြည့်။

တိဏ္ဍိတရကသဒိသ (တိ) [တိဏ္ဍိတရက +
 သဒိသ] (၁) မြက်တို့ဖြင့်-ဖုံး-လွှမ်း-အုပ်-
 ဖိ-အုပ်သော မစင်, ကျင်ငယ်နှင့် တူသော။
 (၂) (မစင်, ကျင်ငယ်ကို) ဖုံး-လွှမ်း-
 အုပ်-ဖိ-ကြောင်း ဖြစ်သော မြက်နှင့်တူ
 သော။ တိဏ္ဍိတရကသဒိသတ္တာ တိဏ္ဍိ-
 တ္တာရကော။ ကင်္ခါ၊ ၄။ ၁၆၁။ ၄၄၅။ တိဏ္ဍိ-
 တ္တာရက-လည်း ကြည့်။

တိဏ္ဍိတရကသမထ (ပု) [တိဏ္ဍိတရက +
 သမထ] (၁) မြက်တို့ဖြင့်-ဖုံး-လွှမ်း-အုပ်-
 -ဖိ-အုပ်သော မစင်, ကျင်ငယ်နှင့် တူသော
 အဓိကရုဏ်းငြိမ်းမှု ‘သမထ’။ (၂) (မစင်,
 ကျင်ငယ်ကို) ဖုံး-လွှမ်း-အုပ်-ဖိ-ကြောင်း
 ဖြစ်သော မြက်နှင့်တူသော အဓိကရုဏ်း
 ငြိမ်းမှု ‘သမထ’။ (ယင်း-အဓိကရုဏ်းငြိမ်းပုံ
 အကျယ်ကို-ဝိ၊ ၄။ ၂၀၈-၉၊ ၂၃၅-ဂ-တို့ ကြည့်။)
 ဘိန္နဿ ဟိ သံသဿ သမဂ္ဂကရဏကာလေ
 တိဏ္ဍိတရကသမထေ ဣမသ္မိဉ္စ ပဝါရဏာ-
 သင်္ဂဟေတိ ဣမေသု တီသု ဌာနေသု ဆန္တံ
 ဒါတုံ န ဝဇီရ။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၆၂။ (-ဝိ၊ ၄။ ၄။

၁၆၂၊ ၁၆၅၊ ၁၆၆။ ကင်္ခါ။ ၂၅၇။ ဝဇီရ။ ၅၁၆။
ကင်္ခါ၊ ဇွါသစ်။ ၄၂၀။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ဇွါ။ ၃၇၆။ အံ၊
ဇွါ။ ၂။ ၇၂။

တိဏဝတ္ထာရကသမထဋ္ဌာန (န) [တိဏဝတ္ထာရက-
သမထ+ဋ္ဌာန] တိဏဝတ္ထာရကသမထ-ဖြင့်
အဓိကရုဏ်းကို ငြိမ်းစေရာ အရပ် (သံသာ
စည်းဝေးရာ သိမ်အပြင်)။ တိဏဝတ္ထာရက-
သမထဋ္ဌာနံ ဂတော ပရဿ ကမ္မဝါစာယ
ဝဋ္ဌာတိ။ ဝိ၊ ၄၊ ၄။ ၁၆၇။ =တိဏဝတ္ထာရက-
သမထေန အဓိကရုဏ်ပသမိတဋ္ဌာနံ။ ပါစိတ်၊
ယော၊ ၂။ ၁၃၂။

တိဏဝတ္ထု (န) [တိဏ+ဝတ္ထု] (၁) မြက်နှင့်စပ်
သော အကြောင်း'ဝတ္ထု'၊ မြက်ကို ခိုးယူမီး
ရှို့သောရဟန်းတို့၏ အကြောင်း 'ဝတ္ထု'။ (၂)
မြက်၏ - ဖြစ်ပွား - ပေါက်ရောက် - ရာ အရပ်၊
မြက်ခင်း။ (၁) ဒွေ တိဏဝတ္ထုနိ ဥတ္တာနတ္ထာ-
နေဝ။ ဝိ၊ ၄၊ ၁။ ၃၃၉။ (- ၃၄၃။) (၂)
သံသော တိဏဝတ္ထု ဇဂ္ဂိတော သံသိကံ အာဝါ-
သံ ဆာဒေတိ။ ဝိ၊ ၄၊ ၁။ ၃၄၃။ တိဏဝတ္ထု-
(ဇာ၊ ၄၊ ၃။ ၁၁၉) နှိ တိဏဘူမိ။ ဇာ၊ ၄၊ ၄။
၃၄၀။ (- ဝိ၊ ၄၊ ၄။ ၁၂။ ကင်္ခါ။ ၂၆၃။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၂၂။ မဟာနိဋ္ဌ။ ၃၅၁။)

တိဏဝန (န) [တိဏ+ဝန] (က) မြက်တို့၏
တော။ (ခ) မြက်ဟူသောတော၊ မြက်တော။
ဝနနိမိတ္တေ တိဏဝနံ ဝါ တစသာရတာလ-
နာဋိကေရာဒိရုက္ခဝနံ ဝါ န ဝနတိ။ ဝိ၊ ၄၊ ၃။
၃၁၉။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၁၂။ ဣမိနာ တိဏဝနံ
ရုက္ခဝနန္တိ တိဏာနံ ဝနန္တိ ဝါ ရုက္ခာနံ
ဝနန္တိ ဝါ အတ္တံ ဒဿေတိ၊ တိဏမေဝ ဝနံ၊
ရုက္ခောယေဝ ဝနန္တိ အတ္ထောပိ ယုဇ္ဇတေဝ။
ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၂၀၆။ (- ဝိ၊ ၄၊ ၄။ ၅၆။ ကင်္ခါ၊
ဇွါသစ်။ ၁၃၉။)

တိဏဝလ္လိဒဗ္ဗသမ္ဘာရ (ပု) [တိဏဝလ္လိဒဗ္ဗ+သ-
မ္ဘာရ] မြက်၊ နွယ်၊ သစ်-ဟူသော (အိမ်၏)

အဆောက်အဦ။ တိဏဝလ္လိဒဗ္ဗသမ္ဘာရ နာမ
ဒုဿမောဓာနိယာ။ မ၊ ၄၊ ၃။ ၁၁၈။

တိဏဝလ္လိဝေဌိတ (တိ) [တိဏဝလ္လိ+ဝေဌိတ]
မြက်၊ နွယ်တို့ဖြင့် ရစ်ပတ်အပ်သော (ကျေး-
ငှက်-စသည်)။ တတ္ထ ဂီဝံ ပဝေသေတော တိဏ-
ဝလ္လိဝေဌိတော ဈာယိတော ဂါမမဇ္ဈေ ပတိ။
ဓမ္မ၊ ၄၊ ၂။ ၂၅။

တိဏဝဟနကာဇ (ပု) [တိဏဝဟန+ကာဇ]
မြက်ကို ထမ်းဆောင်ကြောင်းဖြစ်သော ထမ်း-
ပိုး၊ မြက်ထမ်း ထမ်းပိုး။ အသိတဗျာဘဂီ
(အံ၊ ၄၊ ၃။ ၂) - ကြည့်။

တိဏဝါကစောဋ္ဌ (ပု) [တိဏဝါက+စောဋ္ဌ]
မြက်၊ လျှော်တို့ဖြင့် ရက်အပ်သော အဝတ်
အထည်။ တိဏဝါကစောဋ္ဌေသု အကပ္ပိယံ
နာမ နတ္ထိ။ ကင်္ခါ၊ ဇွါသစ်။ ၃၆၃။

တိဏဝိကပ္ပ (ပု) [တိဏ+ဝိကပ္ပ] မြက်အထူး
(နေဇာမြက်-စသည်)။ တိဏဇာတိ (ခ) -
ကြည့်။

တိဏဝိသေသ (ပု) [တိဏ+ဝိသေသ] မြက်
အထူး၊ (က) ဖြူဆံ့မြက်။ (ခ) နေဇာမြက်။
(က) မုခွံ နာမ တိဏဝိသေသော။ သိ၊ ဇွါ၊
သစ်၊ ၂။ ၁၄၉။ (ခ) တိဏဇာတိ (ခ) - ကြည့်။

တိဏသင်္ဂဟ (ပု) [တိဏ+သင်္ဂဟ] မြက်၌-မြက်
ဟူ၍ - ပေါင်းယူ - ရေတွက် - ခြင်း။ တသ္မာ
တာလနာဋိကေရာဒယောပိ တိဏသင်္ဂဟံ
ဂစ္ဆန္တိ။ သုတ္တနိ၊ ၄၊ ၂။ ၁၈၅။

တိဏသဉ္ဇန (တိ) [တိဏ+သဉ္ဇန] မြက်တို့ဖြင့် -
ဖုံးလွှမ်း - ဖုံးအုပ် - အပ်သော (ချုံ-စသည်)။
ဧကံ တိဏသဉ္ဇနံ ဂုမ္မံ ဒိသော။ ထေရီ၊ ၄။ ၁၁၂။

တိဏသဒိသဟရိတဝဏ္ဏ (တိ) [တိဏသဒိသ+
ဟရိတဝဏ္ဏ] မြက်နှင့်တူသော စိမ်းသော
အဆင်းရှိသော (ခြင်္သေ့)။ တိဏသီဟ-
ကြည့်။

တိဏသဒ္ဒ (ပ) [တိဏ+သဒ္ဒ] မြက်၏အသံ၊ မြက်
ချင်းရိုက်ခတ်၍မြည်သံ။ အပ္ပမတ္တကမ္ပိ တိဏ-
သဒ္ဒ ဝါ ပဏ္ဏသဒ္ဒ ဝါ သုတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၇။

တိဏသန္တရ (ပ) [တိဏ+သန္တရ] မြက်အခင်း။
တိဏသန္တရံ (တိဏတ္ထရံ၊သျှာ။ တိဏတ္ထတံ၊
က။) ပညာပေတွာ သာလပုပ္ဖေဟိ ဩကံရိံ ။
အပါ၊၁။၄၀၈။ တိဏသန္တရံ သန္တရိတွာ။ သံ၊
ဋ္ဌ၊၂။၂၆၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၄၂။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၉၄။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၈။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၁၊၁၂၅၊
၂၀၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၅။)

တိဏသန္တရက ဝ (ပ) [တိဏသန္တရ+က] မြက်
ဖြင့် ပြုလုပ်အပ်သော အခင်း၊ မြက်အခင်း။
နိဗ္ဗိကပေါ သုခံ သေတိ၊ တိဏသန္တရကေသု-
ပိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၆။

တိဏသန္တရက ဂ (ပ) [တိဏ+သန္တရက] တိဏ-
သန္တရက-အမည်ရှိသော (စကြာမင်း)။ တိဏ-
သန္တရကာ နာမ၊ သတ္တေ တေ စက္ကဝတ္တိနော။
အပါ၊၁။၁၅၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၅။

တိဏသန္တရဏ (န) [တိဏ+သန္တရဏ] မြက်ဖြင့်
ပြုလုပ်အပ်သော အခင်း၊ မြက်အခင်း။ တိဏ-
သန္တရဏံ ကတံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၄၂။

တိဏသန္တရဒါယက (တိ) [တိဏသန္တရ + ဒါ-
ယက] တိဏသန္တရဒါယက-အမည်ရှိသော၊
မြက်အခင်းကို ပေးလှူခဲ့ဘူးသော (ထေရ်)။
(ထိုထေရ်သည် တိဏသန္တရဒါယကအား မြက်
အခင်းကို ပေးလှူခဲ့ဘူးသော ကောင်းမှု
ကြောင့် နိဗ္ဗာနရတိ-ဘုံသို့ ရောက်ရ၍ အပါယ်
၄-ပါးမလားရပဲ ဤဘဒ္ဒကမ္ဘာမှ ၂-ခုမြောက်
ကမ္ဘာထက်၌ ရတနာ ၇-ပါးနှင့်ပြည့်စုံသော
“မိဂသမ္ပတ” အမည်ရှိသော စကြာမင်း ဖြစ်
ခဲ့၍ ဤဘုရားရှင်၏ လက်ထက်၌ ရဟန္တာ
ဖြစ်ရလေသည်။) အာယသ္မာ တိဏသန္တရ-
ဒါယကော ထေရော။ အပါ၊၁။၁၃၅။ (-အပါ၊
ဋ္ဌ၊၂။၁၀၁။)

တိဏသန္တာရ ဝ (ပ) [တိဏ+သန္တာရ] မြက်တို့
၏ အခင်း၊ မြက်အခင်း။ တိဏသန္တာရေတိ
ယေသံ ကေသဉ္စိ တိဏာနံ သန္တာရော။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၈၇။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။
၃၆၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၂၁။ (- ဝိ၊၂။၆၁။
ဇာ၊၂။၃၂၈။ မဟာနိ၊၁၀၁၊၂၉၄၊၃၇၁။
မိလိန္ဒ၊၃၄၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၃။ ကင်္ခါ၊၂။၁၃၃။ မ၊
ဋ္ဌ၊၄။၁၁၀၊၂၀၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၂၅၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၈၀။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၂။
ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၅။ သာရတ္ထ၊၃။၃၉၂။)

တိဏသန္တာရ ဂ (ပ) [တိဏပဏ္ဏ+ သန္တာရ။
ပဏ္ဏ-ပုဒ် ကျေ။] မြက်၊ သစ်ရွက်-အခင်း။
တိဏသန္တာရက (၁)-ကြည့်။

တိဏသန္တာရက (ပ) [တိဏသန္တာရဂ+က]
(၁) မြက်၊ သစ်ရွက်-တို့ဖြင့် ခင်းအပ်သော
အခင်း၊ မြက်၊ သစ်ရွက်-အခင်း။ (တိ) (၂)
တိဏသန္တာရက-အမည်ရှိသော၊ မြက်အခင်း
ကို ပေးလှူခဲ့ဘူးသော (ထေရ်)။ (ထိုထေရ်
သည် လွန်ခဲ့သော ၉၄-ကမ္ဘာထက်၌ ပွင့်တော်
မူသော “သိဒ္ဓတ္ထ” ဘုရားရှင်လက်ထက်၌
တောနေရသေး ဖြစ်ခဲ့၏။ ထိုတောသို့ ကြွလာ
သော သိဒ္ဓတ္ထဘုရားရှင်အား မြက်အခင်းကို
ပေးလှူခဲ့ဘူးသည်။ ထိုကောင်းမှုကြောင့်
အပါယ် ၄-ပါး မလားရပဲ ဤဘုရားရှင် လက်
ထက်၌ “တိဏသန္တာရက” ဟူသော အမည်
ဖြင့် ထင်ရှားသော ရဟန္တာအရှင်မြတ် ဖြစ်ရ
လေသည်။)

(၁) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခုဝေ တိဏသန္တာ-
ရကန္တိ။ တိဏသန္တာရကော ဥပစိကာဟိ
ခဇ္ဇတိ။ ဝိ၊၃။၃၉၉။ ဝိ၊၄။၂၄၉။ တိဏ-
သန္တာရကော (အံ၊၃။၆၅)တိ တိဏေဟိ ဝါ
ပဏ္ဏေဟိ ဝါ ဘူမိယံ ဝါ ဖလကပါသာဏ-
တလာနိ ဝါ အညတရသ္မိံ သန္တတသန္တ-
တော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၇။ (- ဝိ၊၄။၂၉၃။
မ၊၂။၁၆၉။ အံ၊၃။၈၀၊၁၉၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈။

မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၁။၂၂၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၆၀။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၂၀၈။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၆။
သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၈။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၂၄၃။ ထေရ၊
ဋ္ဌ၊၁။၂၈။ အပါဠ၊၁။၁၉၅။ အပါဠ၊၂။၂၇၆။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၂၈၈။ သာရတ္ထ၊
၂။၂၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၇။)

(တိ)(၂) အာယသ္မာ တိဏသန္တာရကော
ထေရေ ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။
အပါ၊၁။၂၂၁။

တိဏသန္တာရကသယနာသန (န) [တိဏသန္တာ-
ရက + သယနာသန] မြက်အခင်း ဟူသော
အိပ်ရာ၊ နေရာ။ ဝေမေဝံ တေ တိဏသန္တာ-
ရကသယနာသနံ ခါယိသတိ။ အံ၊၂။၆၅။

တိဏသန္တိစယသန္တာပ (ပ) [တိဏ + သန္တိစယ +
သန္တာပ] (က) မြက်စု - မြက်ပုံ - ရာ၌ ဖြစ်
သော - အပူငွေ - တေဇောဓာတ်။ (ခ)
မြက်စု - မြက်ပုံ - ကို စွဲ၍ဖြစ်သော - အပူငွေ
- တေဇောဓာတ်။ ကဋ္ဌသန္တိစယသန္တာပေါ
တိဏသန္တိစယသန္တာပေါ။ အဘိ၊ဝိ၊၈၅။ မ၊ဋ္ဌ၊
၁။၃၂။ ကဋ္ဌသန္တိစယသန္တာပ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၆၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၈) - နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

တိဏသလာက (န၊ထိ) [တိဏ + သလာက]
(၁) မြက် (နှင့်) ဝါးခြမ်းစိတ်။ (၂) မြက်
အစိတ်အပိုင်း၊ အပိုင်း အပိုင်း ခုတ်စဉ်းအပ်
သော မြက်။ (၁) အန္တမသော တိဏသလာ-
ကံ ဥပါဒါယ။ ဝိ၊၃။၁၃၄။ (၂) တိဏသလာ-
က (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၉) နှ့် တိဏပဏ္ဏမေဝ ခဏ္ဍံ
ခဏ္ဍံ ဆိန္နိတတ္တာ သလာကန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၁။၈၉။

တိဏသကိယ (ပ) [တိဏ + သကိယ] တိဏ-
သကိဝင်၊ မြက်ကို - ကိုက် - ဝါး - နေသော
သကိဝင်။ တေသု တိဏံ ခံသိတွာ ဌိတာ
တိဏသကိယာ နာမ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၇။

တိဏသိဟ^၁ (ပ) [တိဏ + ဘက္ခ + သိဟ။ တိဏ-
ဘက္ခော သိဟော တိဏသိဟော၊ ပုရိမပဒေ

ဥတ္တရပဒလောပေန။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၈၂။ (တွဏသိဟ - သံ) မြက်ကိုစားတတ်
သော ခြင်္သေ့၊ မြက်စားခြင်္သေ့။ (ဓားမမြက်
ခုတ်ဓား။ စိန္တာမဏိ။ ပေါက်ဆိန်၊ ရဲတင်း
P. S. D. ။) စတ္တာရော သိဟာ တိဏ-
သိဟော စ ကာဠသိဟော စ ပဏ္ဍုသိဟော
စ ကေသရသိဟော စ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁။ သုတ္တနိ၊
ဋ္ဌ၊၁။၁၁၃။ အပါဠ၊၁။၂၁၉။ စုဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ၊၁၃၆။
တေသု တိဏသိဟော ကပေါတဝဏ္ဏဂါဝိ-
သဒိသော တိဏဘက္ခော စ ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊
၂။၂၆၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၁။ တိဏသိဟောတိ
တိဏဘက္ခသိဟော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၂။

တိဏသိဟ^၂ (ပ) [တိဏ + သိဟ] မြက်နှင့်
တူသော ခြင်္သေ့၊ မြက်ကဲ့သို့ စိမ်းညိုသော
အဆင်း ရှိသော ခြင်္သေ့။ တိဏသိဟော-
(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁) တိ တိဏသဒိသဟရိတဝဏ္ဏော
သိဟော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၉။

တိဏသုလ = တိဏသုည (န) [တိဏ + သုလ =
သုည။ (တွဏဂူချ - သံ)] (၁) စမ္ပယ်ပင်၊
ကြက်ရုံးပင်။ (၂) စမ္ပယ်ပန်း၊ ကြက်ရုံး
ပန်း။ (၃) ဆပ်သွားသီး။ (စမ္ပယ်၊ ဆပ်
သွားသီး။ ဝိမုမေဒိနီ။ ဝါစပုတိ။ ဆပ်သွား
ပင်၊ ကြက်ရုံးပင် P. S. D.။ ‘စမ္ပယ်’
မွေးသော အပွင့်ဖြူပွင့်သည့် ချုံပင်၊ နယုန်လ
ရာသီပန်းဟု အမှတ်ပြုသည်။ စမ္ပယ်အမျိုး
မျိုးစွာ ရှိသည်။ တက္ကသိုလ်-မြန်၊ ဓာန်။
‘ကြက်ရုံး’ အပြင် နီကြင်ကြင်ရှိ၍ အတွင်း
ဖြူသောပန်းပွင့်သည့် စမ္ပယ်ပင်တမျိုး။ ယင်း-
ဓာန်။ (၁) တိဏသုလံ (တိဏသုညံ၊က)
တု မလ္လိကာ။ တိဏာနိ သုလန္တိ ယသ္မိန္တိ
တိဏသုလံ။ သုလ ရူဇာယံ။ ယတြ တံ
ဇာယတိ၊ တတြ တိဏာနိ ရောဂီနိ ဘဝန္တိ-
တုတ္ထော။ ဓာန်။ ဓာန်၊ဋ္ဌ၊၅၇၄။ တွဏဂူချ
တု မလ္လိကာ။ အမရ၊၁၄။၆၉။ တိဏသုလဝန-
လည်း ကြည့်။ (၂) တိဏသုလံ ဂဟေတွာန၊
ဗုဒ္ဓဿ အဘိရောပယိ။ အပါ၊၁။၁၉၇။

ထေရ်ဌာဝါ။ ၂၇၄။ (- အပ။ ၁။ ၄၃၆။)
 (၁) (၃) တိဏသုလံ မလ္လိကာယံ၊ ပဏ္ဍကံ
 ကေတကိဗလေ (ဆပ်သွားဖူး၌ သျှ)။ ဓာနံ၊
 ခြံ။ ၂၇၄။ (- မဟေသုရ-ခြံ။)

တိဏသုလက (ပု) [တိဏသုလ + က] တိဏ-
သုလက-အမည်ရှိသော၊ သိခိမြတ်စွာဘုရား
အား-စမ္ပယ်-ကြက်ရိုး- ပန်းကို ပေးလှူ
ခဲ့ဘူးသော (ထေရ်)။ အာယသ္မာ တိဏ-
သုလကော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော
အဘာသိတ္တံ။ အပ၊ ၁။ ၁၃၈။

တိဏသုလကဆာဒနိယ (ပု) [တိဏသုလက+
ဆာဒနိယ] တိဏသုလကဆာဒနိယ-အမည်
ရှိသော၊ တိဿမြတ်စွာဘုရားအား-စမ္ပယ်-
ကြက်ရိုး-ပန်းတို့ဖြင့် ဖုံးလွှမ်း ပူဇော်ခဲ့ဘူး
သော (ထေရ်)။ အာယသ္မာ တိဏသုလက
ဆာဒနိယော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော
အဘာသိတ္တံ။ အပါ။၁။၄၃၇။

တိဏသုလပုပ္ဖ (န) [တိဏသုလ+ပုပ္ဖ] စမ္ပယံပွင့်၊
ကြက်ရုံးပွင့်။ ပဿန္နမာနသော တိဏသုလ-
ပုပ္ဖေဟိ(တိဏမူလပုပ္ဖေဟိ၊ က) ပူဇံ အကာ-
သိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊။ ၂၃။ (- အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆၆။)

တိဏသုလပုပ္ဖဇာကရဏဖလ (န) [တိဏသုလ-
ပုပ္ဖ + ဇာ + ကရဏ + ဖလ] စမ္ပယံပွင့်-
ကြက်ရုံးပွင့်-တို့ဖြင့် ပူဇော်မှုကို ပြုခြင်း၏
အကျိုး။ တေန တိဏသုလပုပ္ဖဇာကရဏ-
ဖလေန နိရန္တရံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊။၁၆၇။

တိဏသုလဝန (န) [တိဏသုလ+ဝန] စမ္ပယ်
တော၊ ကြက်ရုံးတော။ ကုဋေ ဟုပိတ
တတ္တ၊ တိဏသုလဝနာနိ စ။ အပါ။ ၄၀၅။

တိဏသုလိက (န) [တိဏသုလ+ဣက။ ဣက-
အနက်မဲ့] စမ္ပယံပင်၊ ကြက်ရုံးပင်။ ကေ-
တကာ ကန္ဒလိ စေ၊ ဂေါဓုကာ တိဏ-
သုလိကာ။ အပါ။ ၁။ ၁၇။ ထေရ်ဌ။ ၂။ ၃၇။
အပါဌ။ ၁။ ၂၇။

တိဏသုလိကဂစ္ဆ (ပုန) [တိဏသုလိက+ဂစ္ဆ]
စမ္ပယ်-ချို-တော၊ ကြက်ရိုး-ချို-တော။
တိဏသုလိကဂစ္ဆ၊ စ ဇေတေ သဗ္ဗေ ရုက္ခဇာ-
တိကာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃။

တိဏဟံသ (ပု) [တိဏ+ဟံသ] မြက်နှင့်
တူသော ဟံသ၊ မြက်အဆင်းနှင့် တူသော
အဆင်းရှိသော ဟံသ။ (တိဏဟံသမျိုး၊
ညောင်ကန်၊ ဇာတ်ဝတ္ထု။) ပဌမံ တာဝ
တိဏဟံသာ အာဂမိံသု။ ဇာ၊ ငွ၊ ၅။ ၃၇၉။
တိဏဟံသာတိ တမ္မတိဏဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ ဟံသာ
ယေ တမ္မဟံသာတိ ဝုစ္ဆန္တိ။ ဇာ၊ ဇူ၊ ၂။
၅၃၄။

တိဏဟရဏ (၄) [တိဏ+ဟရဏ] မြက်ကို
ဆောင်ယူခြင်း။ တေန တိဏဟရဏေန
အကမ္မိတံ အသ္မာလိတံ။ မိလိန္ဒ။ ၂၁၈။

တိဏဟာရ (ပု) [တိဏ+ဟာရ] မြက်ကို ထမ်း
ဆောင်ခြင်း၊ မြက်ထမ်းခြင်း။ တိဏဟာရေန
ဇီဝိမိ။ အပ။ ၁။ ၃၀၆။

တိဏဟာရက (တိ) [တိဏ+ဟာရက] မြက်ကို
ထမ်းဆောင်တတ်သော၊ သူ၊ မြက်ထမ်း
သမား။ တိဏဟာရကော—အပါ၊ ၁။ ၃၀၆။
အပါ၊ ၂။ ၂။ ဓမ္မာဠ၊ ၂။ ၃၇၊ ၂။ ၃၇၆။ အပါဠ၊ ၁။
၇၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁။ ၃၃၇။ ဇာဠ၊ ၁။ ၇၂။ ဇာဠ၊
၃။ ၁၁၉။ တိဏဟာရက—ဇာ၊ ၂။ ၁၁၄၊
၁၁၆။ ထေရဠ၊ ၂။ ၃၁၃။ ဇာဠ၊ ၅။ ၄၄၆။
တိဏဟာရကံ—မာ၊ ၁။ ၁၁၂။ တိဏဟာရကေ
—အံ၊ ၁။ ၁၇၁။ ဇာဠ၊ ၁။ ၁၃၇။ တိဏ-
ဟာရကေန—ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁။ ၉။ (၈၁၂) တိဏ-
ဟာရကနံ—အံ၊ ၁။ ၁၇၁။

တိဏဟာရကဗြာဟ္မဏ (ပု) [တိဏဟာရက+
ဗြာဟ္မဏ] မြက်ကို ထမ်းဆောင်တတ်သော
ပုဏ္ဏား၊ မြက်ထမ်းသမား ပုဏ္ဏား။ သောတ္ထိ-
ယေန နာမ တိဏဟာရကဗြာဟ္မဏေန ဒိန္နာ။
သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။ ၂၄၀။

တိဏဟာရီ (တိ) [တိဏ+ဟာရီ] မြက်ကို ထမ်း
ဆောင်တတ်သော၊ သူ၊ မြက်ထမ်းသမား။
ဂါမံ ပိဏ္ဏာယ ပဝိဋ္ဌဿ တိဏဟာရီယော
ကဋ္ဌဟာရီယော။ ဝိ၊ ၁။ ၅။

တိဏဟီရ (ပု) [တိဏ+ဟီရ] မြက်အမျှင်။
တတော တတော တိဏဟီရဒိကေ အာနေ-
တွာ။ ဒီ၊ ၆။ ၂။ ၉။ (-သံ၊ ၆။ ၂။ ၁၀၄။ အံ၊ ၆။
၂။ ၃၀၄။)

တိဏာကာရ (ပု) [တိဏ+အာကာရ] မြက်
အထူး (နေဇာမြက်-စသည်)။ တိဏဇာတိ
(ခ)-ကြည့်။

တိဏာဂါရ (န) [တိဏ+ပရိစ္ဆန္န+အ(အာ)ဂါရ]
မြက်ဖြင့် - မိုး - ကာ - အပ်သော - အိမ် -
ကျောင်း။ သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ နဋ္ဌာဂါရ
ဝါ တိဏာဂါရ ဝါ။ မ၊ ၂။ ၁၀၇။ အံ၊ ၁။ ၉။
ခုဒ္ဒက၊ ၁။ ၁၀၆။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၂။ ၁။ တိဏာဂါ-
ရေပိ ဧသေဝ နယော။ မ၊ ၁။ ၄။ ၇။ အံ၊ ၁။ ၂။
၆။ ဧသေဝ နယောတိ ဣမိနာ တိဏေဟိ
ဆန္နတံ၊ သေသသမ္ဘာရာနံ ရုက္ခမယတဉ္စ အတိ-
ဒိသတိ။ မ၊ ၆။ ၂။ ၇။ အံ၊ ၆။ ၂။ ၇။ (-သံ၊
၂။ ၃၉။ ဝိမာန၊ ၇။ စူဠနိ၊ ၂။ ၇။ ဝိမာန၊ ၁။
၂။ ၃၉။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၁၀၇။) နဋ္ဌာဂါရ-နှင့်
လည်း ယှဉ်ကြည့်။

တိဏာသန (န) [တိဏ+အာသန] မြက်ဟူသော
နေရာ၊ မြက်အခင်း။ အညတ္တ စ "တိဏာသနေ
စုဒ္ဓသဟတ္ထသမ္ပတေ" တိ။ သီ၊ ၆။ သစ်၊ ၁။ ၂။ ၄။

တိဏုက္ကဓာရိယ (ပု) [တိဏုက္က+ဓာရိယ]
တိဏုက္ကဓာရိယ - အမည်ရှိသော၊ ပဒုမုတ္တရ
မြတ်စွာဘုရားအား - မြက်မီးရှူး - မြက်မီး
စည်း - မြက်မီးတိုင် - ကို ဆောင်၍ ပူဇော်ခဲ့
ဘူးသော (ထေရ်)။ အာယသ္မာ တိဏုက္က-
ဓာရိယော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော
အဘာသိတ္ထ။ အပ၊ ၂။ ၃၄။

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၂၉-ပ-မ-ဗ-သ-စ

တိဏုက္က (ထိ) [တိဏ+ဥက္ကာ။ တိဏ+ကတာ
= ဗဒ္ဒါ = မယာ + ဥက္ကာ။ (တုဏဥက္ကာ-
သံ)] မြက်မီးရှူး၊ မြက်မီးစည်း၊ မြက်မီးတိုင်၊
(က) မြက်ဖြင့် ပူအပ်သော မီးတိုင်။ (ခ)
မြက်ဖြင့် ဖွဲ့စည်းအပ်သော မီးတိုင်။ (ဂ) မြက်
ဖြင့် ပြီးသော မီးတိုင်။ (မြက်ခြောက် မီးရှူး၊
မြက် ခြောက် မီးတိုင်၊ ကောက်ရိုး မီးစ။
P. S. D.။) အဟံ ဣမာယ အာဒိတ္တာယ
တိဏုက္ကာယ ဂင်္ဂံ နဒီံ သန္တာပေဿာမိ။
မ၊ ၁။ ၁၀။ (-မ၊ ၂။ ၂။ သံ၊ ၁။ ၃၆၅။ သံ၊
၂။ ၃၉။ စူဠနိ၊ ၂။ ၇။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၇။ သံ၊ ၁။
၃။ ၉။ အဘိ၊ ၁။ ၂။ ၁၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၅။ ဓမ္မ၊
၁။ ၁။ ၁။ ထေရီ၊ ၁။ ၂။ ၇။ မဟာနိ၊ ၁။ ၂။ ၇။
ပဋိသံ၊ ၁။ ၁။ ၁။ မ၊ ၆။ ၂။ ၇။ သံ၊ ၆။ ၂။
၁၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၆။ ၂။ ၆။ အဘိ၊ ၀။ ၁။ ၁။ ၂။
၇။) (က) တိဏုက္က (ထေရီ၊ ၄။ ၃။) တိ
တိဏေဟိ ကတာ ဥက္ကာ။ ထေရီ၊ ၁။ ၉။
(ခ) တိဏုက္ကန္တိ တိဏေန ဗဒ္ဓဥက္ကံ။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊
၆။ ၁။ ၉။ (ဂ) တိဏုက္က (ဝိ၊ ၁။ ၃။ ၂။ ၄။) နိ
တိဏမယံ ဥက္ကံ။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၁။

တိဏုက္ကပမာ (ထိ) [တိဏုက္က+ဥပမာ] (၁)
မြက်မီးရှူး - မြက်မီးစည်း - မြက်မီးတိုင် -
ဟူသော ဥပမာ။ (တိ) (၂) မြက်မီးရှူး -
မြက်မီးစည်း - မြက်မီးတိုင် - ဟူသော ဥပမာ
ရှိသော (ဝတ္ထုကာမ-စသည်)။ (၁) သွာယ-
မတ္တော တိဏုက္ကပမာယ ဝိဘာဝေတဗ္ဗော။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၆။ ၂။ ၆။ (တိ) (၂) တိဏုက္ကပမာ
ကာမာ ဝုတ္တာ ဘဂဝတာ။ ဝိ၊ ၂။ ၁။ ၇။ ဝိ၊ ၄။
၆။ မ၊ ၁။ ၁။ မ၊ ၂။ ၂။ အံ၊ ၂။ ၇။
စူဠနိ၊ ၂။ ၇။ အာဒိတ္တံ တိဏုက္ကံ (အာဒိတ္တာ
တိဏုက္ကာ?) ဥပမာ ဧတေသန္တိ တိဏုက္က-
ပမာ။ မဟာနိ၊ ၁။ ၂။ (-မဟာနိ၊ ၅။ ဝိ၊ ၁။
၃။ ၁။ ၃။ မ၊ ၁။ ၂။ ၁။ အံ၊ ၁။ ၃။ ၁။ ၃။ ထေရီ၊
၁။ ၂။ ၉။ ဇာ၊ ၁။ ၅။ ၂။ ၁။ ကင်္ခါ၊ ၆။ သစ်၊
၄။ ၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၆။ ၁။ ၁။ ၄။ အဘိ၊ ၀။ ၁။ ၁။ ၂။
၇။)

တိဏှာဒကဒတ္တိ (ထိ) [တိဏှာဒက+ဒတ္တိ]
 မြက်(နှင့်)ရေကို ပေးလှူခြင်း။ ကေသာ ဝါ
 တိဏှာဒကဒတ္တိယာ ဝိမာနိတော (အံ၊ ၂။
 ၁၃၉)တိ ကေဒိဝသံ တိဏှာဒကဒါနေန
 ဝိမာနိတော။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၄၉၊ ၅၀။

တိဏှာဒကဒါန (န) [တိဏှာဒက+ဒါန] မြက်
 (နှင့်) ရေကို ပေးလှူခြင်း။ အထက်ပုဒ်-
 ကြည့်။

တိဏှာဒကသင်္ခယ (ပု) [တိဏှာဒက+သင်္ခ-
 ယ] (၁) မြက်(နှင့်)ရေတို့၏ ကုန်ခန်းခြင်း။
 (တိ) (၂) မြက်(နှင့်)ရေတို့၏ ကုန်ခန်းရာ
 ဖြစ်သော။ တေသံ ဂိမ္မာနံ ပစ္စိမေ မာသေ
 တိဏှာဒကသင်္ခယေ အဓိမတ္တကသိမာနံ
 ပတ္တော ကာယော ဟောတိ။ မ၊ ၁။ ၂။ ၂။

တိဏှာ (ပု) [တရ+တ။ ကစ္စည်း။ ၅၀။ ရှု၊ ၆။
 မောဂ်၊ ၅။ ၁၅၃။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၁၁၀၄။ (တိဏှာ-
 သံ)] (၁) ကူးခြင်း။ ကူးမြောက်-ကျော်
 လွန်-ခြင်း။ (တိ) (၂) ကူး-ထွက်မြောက်
 -ကျော်လွန်-ပြီးသော။ (က) သံသရာ-မှ
 -ကို-ကူးမြောက်-ကျော်လွန်-ပြီးသော။
 (ခ) ကိလေသာ - မှ -ကို-ကူးမြောက်-
 ကျော်လွန်-ပြီးသော။ (ဂ) ရေအယဉ်-မှ
 -ကို-ကူးမြောက်-ကျော်လွန်-ပြီးသော။
 (ဃ) ကူးခပ်နေဆဲ ဖြစ်သော၊ ပေါလောပေါ်
 သော။ (၃) ရောက်ပြီးသော။ (က) နိဗ္ဗာန်သို့
 ရောက်ပြီးသော။ (ခ) သဗ္ဗညုတ-ဉာဏ်သို့
 ရောက်ပြီးသော။ (ဂ) (သံသရာ၏) ကမ်း
 တဖက်-သို့ရောက်-၌တည်-ပြီးသော။ (၄)
 ကင်းပြီးသော။ (၅) ကူးမြောက် - ကျော်
 လွန် - အပ်ပြီးသော (ဝိစိကိစ္ဆာ-စသည်)။

(၁) ကူးခြင်း၊ ကူးမြောက်-ကျော်လွန်-
 ခြင်း။ ကေစိ ပန ထာမဒဿနပုရိသေန
 ကေန တိဏှေန တရဏေန မမ ကိံ ပယော-
 ဇနံ အတ္တိတိ ဝဒန္တိ။ မဇ္ဈိမ၊ ၂။ တိဏှာ-
 ကာရ-လည်း ကြည့်။

(တိ) (၂) ကူး-ထွက်မြောက်-ကျော်
 လွန် - ပြီးသော။ အတာရိတိ တိဏှော
 ဥတ္တိဏှော သမတိဏှော။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၁။

(က) သံသရာ-မှ-ကို-ကူးမြောက်-
 ကျော်လွန်-ပြီးသော။ ကိံ မေ ကေန
 တိဏှေန၊ ပုရိသေန ထာမဒဿနာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။
 ၃၁၀။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၄၄။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁၁၇။
 ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၁၁၆။ အပါ၊ ၄။ ၁။ ၁၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။
 ၁၁၄။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၇။ မူလဋီ၊ ၁။ ၄။ ထာမ-
 ဒဿနသီလေန ကေန သံသာရတော
 တိဏှေန ပုရိသေန မေ မမ ကိံ ပယောဇနံ
 အတ္တိ။ မဇ္ဈိမ၊ ၂။ ၂။ တိဏှော ပါရဂူတော-
 (သံ၊ ၂။ ၃၇၂)တိ တရိတော ပါရံ ဂတော။
 သံ၊ ၄။ ၂။ ၆၄။ အဟဉ္ဇမ္ပိ တိဏှော (ပဋိသံ၊
 ၁၂၅)တိ....သံသာရသမုဒ္ဓံ ဝါ တိဏှော အမ္ပိ
 ဘဝါမိ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၂၅။ (-အပါ၊ ၄။ ၂။
 အပါ၊ ၄။ ၂။ ၃၀။)

(ခ) ကိလေသာ-မှ-ကို-ကူးမြောက်
 -ကျော်လွန်-ပြီးသော။ တိဏှော (ဒိ၊ ၃။ ၄၅။
 သုတ္တနိ၊ ၃၇၇)တိ စတ္တာရေ ဩဃေ တိဏှော။
 ဒိ၊ ၄။ ၃။ ၂၆။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၀။ တိဏှာ (အံ၊
 ၃။ ၂။ ၁၀၉) တိ ကာမတော တိဏှာ။ အံ၊ ၄။ ၃။
 ၂၇၆။ တိဏှော အမညိတ္တာ (ဇာ၊ ၂။ ၁၇၀)-
 တိ....ကိလေသသိမံ တိဏှော အတိက္ကန္တော-
 သ္မိတိ မာ အမညိတ္တ။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၇၁။ (-ဒိ၊
 ၂။ ၇၆။ မဟာနိ၊ ၁၂။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၉။)

(ဂ) ရေအယဉ်-မှ-ကို-ကူးမြောက်-
 ကျော်လွန် - ပြီးသော။ တိဏှော နဒီပါရ-
 ဂတောဝ ကုလ္လံ။ ဇာ၊ ၁။ ၂၄၁။ ဇာ၊ ၂။ ၁၂၄။
 ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၀၁။ တိဏှော ဟိယျော ရာဇာ
 ဂင်္ဂံ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၁၆။ =ဟိယျောဝ ဥတ္တိဏှော။
 ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၃၀၂။

(ဃ) ကူးခပ်နေဆဲဖြစ်သော၊ ပေါလော
 ပေါ်သော။ တိဏှော (အဘိ၊ ဝိ၊ ၂၆၅) တိ
 ဣဒံ ဝိစိကိစ္ဆာယ အနိမုဂ္ဂဘာဝဒဿနဝသေန
 ဝုတ္တံ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၅၄။

(၃) ရောက်ပြီးသော၊ (က) နိဗ္ဗာန်သို့
ရောက်ပြီးသော။ ယဿ နိတ္တိဏ္ဏော ပကော-
တိ .... နိဗ္ဗာနပါရဂမနေန တိဏ္ဏော။ ဥဒါန၊
ဌ။၁၆၀။ တိဏ္ဏော (သုတ္တနိ။၂၀၂) ပုဗ္ဗေ
ပတ္ထိတံတိရပုဒေသံ ဂတော။ ဂစ္ဆန္တောပိ စ န
သောတာပန္နာဒယော ဝိယ ကဉ္စိဒေဝ ပဒေ-
သံ ဂတော၊ အထ ခေါ ပါရဂတော သဗ္ဗာ-
သဝက္ခယံ သဗ္ဗဓမ္မပါရံ ပရမံ ခေမံ နိဗ္ဗာနံ
ဂတော။ သုတ္တနိ။ဌ။၁။၃၁။

(ခ) သဗ္ဗညုတဉာဏ်သို့ ရောက်ပြီးသော။
တိဏ္ဏော (သုတ္တနိ။၂၀၂)တိ ဝါ သဗ္ဗညုတံ
ပတ္တော။ သုတ္တနိ။ဌ။၁။၃၁။

(ဂ) (သံသရာ၏) ကမ်းတဖက် - သို့
ရောက် - ခြံတည် - ပြီးသော။ ဝိနာ ဧဝ
ကုလ္လေန တိဏ္ဏာ(ဝိဌ။၃။၃၇၈)တိ ဣဒံ အပ္ပ-
မတ္တကဉ္စကမ္ပိ အယုသိတွာ ဝိနာ ကုလ္လေန
ပါရပုတ္တာ။ ဝိမတိ။၂။၁၈၈။ တိဏ္ဏာ မေဓာ-
ဝိနော ဇနာ(ဥဒါန။၁၈၈) တိ.... ဗုဒ္ဓါ စ ဗုဒ္ဓ-
သာဝကာ စ ဝိနာ ဧဝ ကုလ္လေန တိဏ္ဏာ
ပရတိရေ ပတိဋ္ဌိတာ။ ဥဒါန။ဌ။၃၇၂။ (-သာ-
ရတ္ထ။၃။၃၂၀။)

(၄) ကင်းပြီးသော။ တိဏ္ဏာ မေတ္တ
ကင်္ခါ။ ဒီ။၂။၂၂၀။ ဒီဌ။၂။၃၁၁။ ကင်္ခါ
တိဏ္ဏာတိ ယထာပုစ္ဆိတေ အတ္ထေ သံသ-
ယော တရိတော ဝိဂတော ဒေသနာနုဿ-
ရဏမတ္တေန။ ဒီဌိ။၂။၂၅၆။

(၅) ကူးမြောက် - ကျော်လွန် - အပ်ပြီး
သော (ဝိစိကိစ္ဆာ-စသည်)။ တိဏ္ဏာ ဝိစိ-
ကိစ္ဆာ (ဒီဌ။၁။၂၄၈)တိ.... တိဏ္ဏာ ဝိတိဏ္ဏာ
ဝိစိကိစ္ဆာ။ ဒီဌိ။၁။၃၁၂။ (-မဒ္ဓိ။၃။၄၀။
အံဌိ။၃။၂၂၅။) တိဏ္ဏကင်္ခ-စသည်တို့လည်း
ကြည့်။

တိဏ္ဏော (ပု၊ပ၊၆) - ဝိ၊၃။၄၉။ ဒီ၊၃။
၄၅။ မ၊၁။၂၁၅။ မ၊၂။၃၅၄၊၄၁၁။ သံ၊၂။
၃၆၇၊၃၈၂။ အံ၊၁။၃၁၁၊၃၃၃။ အံ၊၂။၄၀၃၊
၄၀၅။ အံ၊၃။၂၂၈။ အဘိ၊ပု၊၁၁၀၊၁၇၂။

၁၈၂-၃။ ဓမ္မ။၇၂။ ဣတိဝုတ်။၂၃၅၊၂၇၇။
သုတ္တနိ။၂၀၂၊၃၇၈၊၃၆၂၊၃၇၇။ ထေရ။၃၁၇၊
၃၃၂။ အပ၊၁။၇၂၊၁၄၀။ အပ၊၂။၁၂၀။ ဇာ၊
၁။၂၄၁။ ဇာ၊၂။၁၂၄၊၁၇၀၊၂၁၆။ မဟာနိ။
၁၆၊၈၉၊၃၆၅။ စူဠနိ။၁၀၊၈၄-၅၊၁၈၈။ ပဋိသံ။
၁၂၅။ နေတ္ထိ။၁၃၄။ ပေဋကော။၃၁၇။ ဒီဌ၊
၃။၂၆။ မ၊ဌ။၂။၄၀၊၆၉၊၈၁၊၁၈၃။ မ၊ဌ။၃။
၂၉၉။ သံ၊ဌ။၃။၆၄၊၆၆။ အံ၊ဌ။၂။၁၀၁၊၂၇၁။
အံ၊ဌ။၃။၁၄၈။ အဘိ၊ဌ။၂။၃၅၄။ အဘိ၊ဌ။
၃။၉၅၊၁၀၂။ ဥဒါန၊ဌ။၁၁၇၊၁၆၀။ ဣတိဝုတ်၊
ဌ။၁၁၅။ သုတ္တနိ။ဌ။၁။၃၁။ သုတ္တနိ။ဌ။၂။
၁၅၀၊၁၉၀။ ထေရ၊ဌ။၁။၁၇၂။ ထေရ၊ဌ။၂။
၂၅၅-၆၊၃၂၀။ အပ၊ဌ။၂။၃၀၊၁၀၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။
၁၂။ စရိယာ၊ဌ။၂။ ဇာ၊ဌ။၁။၉၇။ ဇာ၊ဌ။
၅။၄၈၁။ ဇာ၊ဌ။၆။၇၁၊၃၀၂။ စူဠနိ။ဌ။၂။
ပဋိသံ၊ဌ။၂။၃၅။ သာရတ္ထ၊၃။၁၅၄။ ဒီဌိ။၁။
၇၂။ သီ၊ဌိ။သစ်၊၂။၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌိ။၁။၃၄၈။
ဇိနာလင်္ကာရ။၃၀၈။ တိဏ္ဏာ (ထိ၊ပ၊၆) -
ဒီ၊၂။၂၂၀။ ဒီဌ။၂။၃၁၁။ ဒီဌိ။၁။၃၁၂။
ဒီဌိ။၂။၂၅၆။ မ၊ဌိ။၃။၄၀။ အံ၊ဌိ။၃။၂၂၅။
တိဏ္ဏာ (ပု၊ပ၊၆) - ဝိ၊၃။၃၅။ ဒီ၊၂။၇၆။
သံ၊၁။၂၃၊၃၂။ အံ၊၃။၂၀၉-၂။ ထေရိ။၄၁၈။
စူဠနိ။၁၂၉။ ဝိ၊ဌ။၃။၃၇၈။ သံ၊ဌ။၁။၆၂။
အံ၊ဌ။၃။၂၇၆။ ဥဒါန၊ဌ။၃၇၂။ ထေရိ၊ဌ။
၂၄၆၊၂၅၂။ အပ၊ဌ။၁။၂၂၅။ သာရတ္ထ၊၃။
၁၆၆၊၃၂၀။ ဝိမတိ၊၂။၁၈၈။ ဒီဌိ။၂။၁၃၉။

တိဏ္ဏံ (ပု၊ဒု၊၆) - သံ၊၁။၁။ သုတ္တနိ။
၃၃၂။ မဟာနိ။၃၄၆။ ဒီဌ။၂။၂၇၇။ သံ၊ဌ။၁။
၁၉။ သုတ္တနိ။ဌ။၂။၉၃။ အပ၊ဌ။၁။၁။ ဒီဌိ။၂။
၂၃၈။ တိဏ္ဏေ(ပု၊ဒု၊၆) - သံ၊၁။၃၃။ တိဏ္ဏေန
(ပု၊တ) - ဗုဒ္ဓဝံ၊၃၁၀။ အဘိ၊ဌ။၁။၄၄။
ဥဒါန၊ဌ။၁၁၇။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၁၁၆။ အပ၊ဌ။
၁။၁၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၁၄။ ဇာ၊ဌ။၁။၁၇။ မူလဋီ၊
၁။၄။ မဓုဋီ၊၁။၂၁၊၂၂။ တိဏ္ဏေဟိ - ဝိ၊၃။
၄၉။ ဇာ၊ဌ။၁။၉၇။ တိဏ္ဏဿ (ပု၊ဆ၊၆) -
မ၊၂။၄၉။ ဇာ၊၁။၁၃၇။ မဟာနိ။၁၂၃။ ဇာ၊

ဌာ၃။၂၁၆။ မဟာနိဌ။၂၄၅။ သာရတ္ထ။၂။
၇၃။

တိဏ္ဏကခံ (တိ) [တိဏ္ဏာ+ကခံ] ကူးမြောက်-
ကျော်လွန်-အပ်ပြီးသော ယုံမှားမှုရှိသော၊
ယုံမှားမှုကို-ကူးမြောက်-ကျော်လွန်-ပြီး
သော၊ ယုံမှားမှုမှကင်းပြီးသောသူ။ န မဂ္ဂ-
ဝသေန တိဏ္ဏကခံတံ ဒီပေတိ။ ဒီဌ။၂။၃၁၁။

တိဏ္ဏကထံကထ (တိ) [တိဏ္ဏာ+ကထံကထာ] ကူးမြောက်-
ကျော်လွန်-အပ်ပြီးသော သို့လော သို့လော တွေးတော ယုံမှားမှု
ရှိသောသူ။ အနိဿော တိဏ္ဏကထံကထော
ဝိသလ္လော။ သုတ္တနိ။၂၀။ ကထံကထာယ
တိဏ္ဏတ္တာ တိဏ္ဏကထံကထော။ သုတ္တနိဌ။၁။
၂၂။ (-သုတ္တနိ။၂၉၄၊၃၃၃။ သုတ္တနိဌ။၁။
၂၃၊၁၄၅။)

တိဏ္ဏကန္တာရ (တိ) [တိဏ္ဏ+ကန္တာရ] ကူး
မြောက်အပ်ပြီးသော(သံသရာ)ခရီးခဲရှိသော၊
(သံသရာ) ခရီးခဲကို ကူးမြောက်ပြီးသော
(သံသရာ-စသည်)။ သံသော စေ တိဏ္ဏကန္တာ-
ရော။ အပါ။၂။၁၂၀။ ထေရီဌ။၂။၁၀၃။

တိဏ္ဏဝန္တ (တိ) [တရ+တဝန္တ] ကူးမြောက်
-ကျော်လွန်-ပြီးသော သူ။ (မောဂ်။၅။
၁၅၃-ကြည့်။)

တိဏ္ဏဝိစိကိစ္ဆ (တိ) [တိဏ္ဏာ+ဝိစိကိစ္ဆာ] ကူး
မြောက်-ကျော်လွန်-အပ်ပြီးသော ယုံမှား
မှု 'ဝိစိကိစ္ဆာ'ရှိသော၊ ယုံမှားမှု 'ဝိစိကိစ္ဆာ'
ကို-ကူးမြောက်-ကျော်လွန်-ပြီးသော၊
သူ။ တိဏ္ဏဝိစိကိစ္ဆော ဝိဂတကထံကထော
ဝေသာရဇ္ဇပ္ပတ္တော။ ဝိဉာ။၁၇။၂၃၊၄၇။ ဝိဉာ။
၃၀၄၊၃၅၂။ ဒီဌ။၁၀၂။ မာ။၂၉၇။ မာ။၂။
၄၃။ အံ။၃။၃၀။ ဥဒါန။၁၃၅။ တိဏ္ဏဝိစိကိစ္ဆာ
ဝိဂတကထံကထာ ဝေသာရဇ္ဇပ္ပတ္တော။ ဝိဉာ။
၂၆၇။ ဒီဌ။၂။၃၅။ = ဝိစိကိစ္ဆ တရိတွာ အတိ-
က္ကမိတွာ ဌိတော။ ဒီဌ။၁။၁၀၉။ မာဌ။၂။

၁၂၀။ အံဌ။၂။၃၀၅။ အဘိဌ။၂။၃၅၄။
တိဏ္ဏာ တရိတွာ ဝိစိကိစ္ဆာ အသာတိ
တိဏ္ဏဝိစိကိစ္ဆော။ ဒီဌ။၂။၂၅၀။ = သဗ္ဗသော
အတိက္ကန္တဝိစိကိစ္ဆာကန္တာရော။ ဒီဌ။၂။
၂၂၃။ (-ဒီဌ။၆၀၊၁၉၃။ ဒီဌ။၁၀၁၊၁၀၅။
ဒီဌ။၄၀။ မာ။၂။၃၄၃။ မာ။၂။၁၀၊ မာ။
၁၄၊၅၅။ အံ။၁။၅၃။ အံ။၂။၁၀။ အံ။၃။
၂၃၊၂၄၂၄။ မိလိန္ဒ။၃၂၆။ ဒီဌ။၁။၂၄၀။
'သံဌ။၂။၀။ အံဌ။၁။၀။ အံဌ။၃။၂၁၅။
အဘိဌ။၁။၉၀။ ဥဒါန။၂၅၉။ ဝိမာနာဌ။
၃၀၀။ သာရတ္ထ။၃။၁၀၂။ ဒီဌ။၁။၃၄၃၊
၃၄၅။ သီဌိသစ်။၂။၃၄၄။ အံဌိ။၃။၉၇။)

တိဏ္ဏသံသာရ (တိ) [တိဏ္ဏ+သံသာရ] ကူး
မြောက်-ကျော်လွန်-အပ်ပြီးသော ကျင်
လည်မှု 'သံသရာ' ရှိသော၊ ကျင်လည်မှု
'သံသရာ'ကို-ကူးမြောက်-ကျော်လွန်-ပြီး
သော၊ သူ။ နိဗ္ဗုတော တိဏ္ဏသံသာရော။
အပါ။၂။၁၂၄။ (-၁၄၆၊၁၅၅၊၂၂၇။ ထေရီ
ဌ။၁။၄၁။ ထေရီဌ။၁။၁၃၀။)

တိဏ္ဏသံသာရကန္တာရ (တိ) [တိဏ္ဏ+သံသာရ-
ကန္တာရ] ကူးမြောက်-ကျော်လွန်-အပ်ပြီး
သော သံသရာခရီးခဲ ရှိသော၊ သံသရာခရီးခဲ
ကို-ကူးမြောက်-ကျော်လွန်-ပြီးသော၊ သူ။
တိဏ္ဏသံသာရကန္တာရာ၊ သုဝါကျေန သိရိမ-
တော။ အပါ။၂။၂၁၁။ ထေရီဌ။၁။၁၅၂။

တိဏ္ဏသံသာရသာဂရ (တိ) [တိဏ္ဏ+သံသာရ-
သာဂရ] ကူးမြောက်-ကျော်လွန်-အပ်ပြီး
သော သံသရာ ဟူသော သမုဒ္ဒရာ ရှိသော၊
သမုဒ္ဒရာနှင့်တူသော သံသရာကို-ကူးမြောက်
-ကျော်လွန်-ပြီးသော၊ သူ။ န သောစိယာ
ပရေသံ သာ၊ တိဏ္ဏသံသာရသာဂရာ။ အပါ။
၂။၂၂၁။ ထေရီဌ။၁။၆၂။

တိဏ္ဏသောကပရိဒ္ဓဝ (တိ) [တိဏ္ဏ+သောက-
ပရိဒ္ဓဝ] ကူးမြောက်-ကျော်လွန်-အပ်ပြီး

သော စိုးရိမ်ပူဆွေးခြင်း (နှင့်) ငိုကြွေးမြည်
တမ်းခြင်းရှိသော၊ စိုးရိမ်ပူဆွေးခြင်း(နှင့်)
ငိုကြွေး မြည်တမ်းခြင်းကို - ကူးမြောက် -
ကျော်လွန် - ပြီးသော၊ သူ။ တိဏ္ဍာသောက-
ပရိဒ္ဓဝေ(ဓမ္မ၊ ၄၂)တိ အတိက္ကန္တသောကပရိ-
ဒ္ဓဝေ၊ ဣမေ ဒွေ အတိက္ကန္တတိ အတ္ထော။
ဓမ္မ၊ ၄၂။ ၁၆၃-၄။ (-အပါ၊ ၁။ ၁၄၇။ သာ-
ရတ္ထ၊ ၁။ ၄။ သီ၊ ၂။ ၁။ ၁။ ၅။ အံ၊ ၂။ ၁။ ၄။)

တိဏ္ဍာကာရ (ပု) [တိဏ္ဍ+အာကာရ] (က) ကူး
မြောက် - ကျော်လွန် - ခြင်း၏အကြောင်း။
(ခ) ကူးမြောက်-ကျော်လွန်-ပုံ အခြင်း
အရာ။ တိဏ္ဍာကာရသု ဩဃာနံ အနိစ္စိတ-
ဘာဝတော ဝေ။ သံ၊ ၂။ ၁။ ၅။

တိဏ္ဍာဝိ (တိ) [တရ+တာဝိ] ကူးမြောက် -
ကျော်လွန်-ပြီးသော၊ သူ။ တိဏ္ဍာဝိ(မဟာ-
နိ၊ ၈၈)တိ သံသာရံ အတိက္ကမိတဝါ။ မဟာနိ၊
၄။ ၂။ ၂။ (-မဟာနိ၊ ၃၆၅။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂။ ၃၆။)

တိဏ္ဍောယ (တိ) [တိဏ္ဍ+ဩဃ] ကူးမြောက် -
ကျော်လွန်-အပ်ပြီးသော ကိလေသာ ရေ
အယဉ် 'ဩဃ'ရှိသော၊ သံသရာ ဝဲဩဃ-မှ
-ကူးမြောက်-ကျော်လွန်-ပြီးသော၊ သူ။
ဝိတိဏ္ဍကခေါ် သမ္မုဒ္ဓေါ၊ တိဏ္ဍောယေဟိ
ပုရက္ခတော။ အပါ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ၃။ (-သံ၊ ၄။ ၁။ ၁။ ၆။
သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၁။ ၅။ ၀။ ၂။ ၃။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁။ ၄။)

တိဏ္ဍ (တိ) [တိဇ+ဟ။ ဓာန်၊ ၂။ ၁။ သူစိ။
တိဇ+ဏာ။ ဓာတုတ္ထ၊ ၁။ ၁။ ၆။ ၂။ (တိက္ခဏာ=
တိက္ခ-သံ)] (က) မြမြထက်သော (ဓား
သွား-စသည်)။ (ခ) ချွန်ထက်သော (လုံ-
စသည်)။ (ဂ) အစွမ်းထက်မြက်သော (ဆေး-
စသည်)။ ('ပု' မုယော ဆား၊ စိမ်းစိုသော
မုယောစပါးပင်၏ ပဉ္စငါးပါးကို ပြာချပြီးချက်
၍ရသော ဆား၊ သာလက္ခိပင်။ 'န' သမ္ပုဒ္ဓရာ
ဆား၊ အဆိပ်၊ သံ၊ စစ်တိုက်ခြင်း၊ သေခြင်း၊
ကြမ်းထမ်းခြင်း။ ထက်မြက်ခြင်း၊ ဓားလက်
နက်၊ လျင်မြန်ခြင်း၊ နက္ခတ် အထူးတို့၏

အပေါင်း-စသည်။ စိန္တာမဏိ။) (က) ဝရံ
တုမေဟိ မောသပုရိသာ တိဏ္ဍေန ဂေါဝိကန္တ-
နေန (ဂေါဝိကတ္တနေန၊ သီ၊ ၈) ကုစ္ဆိပရိ-
ကန္တော။ ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ၄။ (ခ) တိဏ္ဍာယ
သတ္တိယာ။ အံ၊ ၂။ ၄။ ၆။ တိဏ္ဍေန ကဏ္ဍကေန
ဝါ။ မိလိန္ဒ၊ ၁။ ၁။ ၇။ (ဂ) န ဟိ ဘန္တေ
တိဏ္ဍာနိ လေခနိယာနိ ဘေသဇ္ဇာနိ ဒေတိ။
မိလိန္ဒ၊ ၁။ ၇။

တိဏ္ဍ (န၊ ပါ၊ ၆) - မ၊ ၂။ ၁။ ၁။ ၆။ ဓာန်၊ ဓာန်၊
ဦး၊ ၇။ ၁။ သူစိ။ တိဏ္ဍာနိ - ဒီ၊ ၂။ ၆။ ၀။ တိဏ္ဍံ
(ဒု၊ ၆) - ဝိ၊ ၁။ ၈။ မ၊ ၂။ ၂။ ၆။ သံ၊ ၂။ ၁။ ၅။
အံ၊ ၁။ ၅။ ၂။ အံ၊ ၂။ ၁။ ၇။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄။ ၇။
တိဏ္ဍာနိ - အံ၊ ၁။ ၁။ ၆။ ၀။ မိလိန္ဒ၊ ၁။ ၇။
တိဏ္ဍေန - ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၄။ ဒီ၊ ၂။ ၆။ ၀။ မ၊ ၁။
၃။ ၀။ ၁။ မ၊ ၂။ ၁။ ၁။ ၁။ ၇။ ၂။ ၆။ မ၊ ၂။ ၃။ ၀။ ၂။
၃။ ၀။ ၁။ ၇။ သံ၊ ၂။ ၆။ ၂။ ၁။ ၇။ ၆။ အံ၊ ၂။
၃။ ၃။ မိလိန္ဒ၊ ၁။ ၁။ ၇။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃။ ၀။ အဘိ၊
၄။ ၁။ ၇။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၆။ အပါ၊ ၄။ ၁။ ၅။ ၇။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၈။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၅။ ၇။ ပဋိသံ၊ ၄။
၁။ ၁။ ၄။ ၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃။ ၄။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၃။ ၃။
အံ၊ ၄။ ၁။ ၇။ ၆။ တိဏ္ဍာယ - သံ၊ ၂။ ၃။ ၁။
အံ၊ ၂။ ၄။ ၆။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၅။ ၃။
စရိယာ၊ ၄။ ၁။ ၃။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၆။ ၀။ တိဏ္ဍေ-
ဟိ (တ၊ ၁) - ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂။ ၆။ တိဏ္ဍာဟိ -
အံ၊ ၄။ ၂။ ၂။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂။ ၄။

တိဏ္ဍာရုဂ္ဂ (ပု) [တိဏ္ဍ+ရုဂ္ဂ+အဂ္ဂ] ချွန်ထက်
သော-ခွါစွန်း-ခွါဖျား။ ပါဒေန စ နံ တိဏ္ဍ-
ရုဂ္ဂေန ယထာ ဧတ္ထေဝ မရတိ၊ ဝေ အက္ကမ။
ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃။ ၆။

တိဏ္ဍာရုပ္ပ (ပု) [တိဏ္ဍ+ရုပ္ပ] မြမြထက်သော
မြား။ တိဏ္ဍာရုပ္ပေါ ဝိယ အနိစ္စသညာ။ သံ၊
၄။ ၂။ ၃။ ၀။

တိဏ္ဍဓာရ (တိ) [တိဏ္ဍာ+ဓာရာ။ (တိက္ခဏဓာရ-
သံ)] မြမြထက်သော အသွားရှိသော (သင်

ဓုန်းဓား-စသည်။ (ဓား၊ သန်လျက်။ P.S. D.။) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တိဏ္ဍာရဓရဓာရ (တိ) [တိဏ္ဍာရ+ဓရဓာရ] မြဲမြဲထက်သော အသွားရှိသော သင်ဓုန်းဓား အစဉ်ရှိသော (ကြိမ်ပိုက်ချောင်း ငရဲ)။ (သင်ဓုန်းဓားသွားကဲ့သို့ ထက်သော အသွား ရှိသော၊ မြန်။) တိဏ္ဍာရဓရဓာရ(သုတ္တနိ။ ၃၈၄)။ တိဏ္ဍာရဓရဓာရ၊ တိဏ္ဍာရဓရဓာရဝတိန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တဿာ ကိရ နဒိယာ ဥဒ္ဓမ္မဓော ဥဘယတိရေသု စ တိဏ္ဍာရဓရဓာရ ပဋိပါဠိယာ ဌပိတာ ဝိယ တိဋ္ဌန္တိ။ တေန သာ 'တိဏ္ဍာရဓရဓာရ'တိ ဝုစ္စတိ။ သုတ္တနိ၊ ၄၂။ ၂၀၁။

တိဏ္ဍာရဓယသုလ (န) [တိဏ္ဍာရဓယ+သုလ] ချွန်ထက်သော အသွားရှိသော ငြောင့် တံ ကျင်။ အယောသကံသမာဟတဋ္ဌာနံ၊ တိဏ္ဍာရဓယသုလမူပေတိ။ သုတ္တနိ၊ ၃၈၃။ (- သုတ္တနိ၊ ၄၂။ ၁၉၉။)

တိဏ္ဍာရဓလ (တိ) [တိဏ္ဍာ+ဓလ။ (တိကွဏဓလ- သံ)] ချွန်ထက်သော အသွားရှိသော (လုံ- စသည်)။ (နံ၊ နံနံပင်၊ နံနံစေ၊ မုန့်ညင်း နက်၊ မုန့်ညင်းနက်ပင်၊ မုန့်ညင်းနက်စေ။ P. S. D.။) သေယျထာပိ တိကွဓေ သတ္တိ တိဏ္ဍာရဓလ။ သံ၊ ၁။ ၄၅၅။

တိဏ္ဍာရဓသတ္တိ (တိ) [တိဏ္ဍာရဓ+သတ္တိ] ချွန် ထက်သော အသွားရှိသော လုံ။ တိဏ္ဍာရဓ- သတ္တိယာ အဂ္ဂေ ဟတ္တေန ဝါ မုဋ္ဌိနာ ဝါ ပဟာရံ ဒတွာ။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၁၈၈။

တိဏ္ဍာသတ္တိ (တိ) [တိဏ္ဍာ+သတ္တိ] ချွန်ထက်သော လုံ။ ကောဇေယျ တိဏ္ဍာသတ္တိယာ။ အပါ၊ ၂။ ၄၀၂။ (- ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၅၄။)

တိတာလ (န) [တိ+တာလ] (၁) ထန်း ၃-ဆင့်၊ ထန်း ၃-ပြန်။ (တိ)(၂) ထန်း ၃-ဆင့်-ပြန် -ရှိသော။ (၁) ကေတာလံ ဒွိတာလံ တိတာ-

လန္တိ ယာဝ သတ္တတာလပ္ပမာဏံ သတ္တကုတ္တံ၊ ဝေဟာသံ အဗ္ဗုဂ္ဂန္တာ။ အပါ၊ ၄။ ၁။ ၉၈။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၁၀၅။ (တိ)(၂) တိတာလမ္ပိ ဥဒကံ သဏ္ဌာတိ။ မ၊ ၁။ ၂။ ၄၅။ တိတာလမ္ပိ ဒွိတာ- လမ္ပိ တာလမတ္တမ္ပိ မဟာသမုဒ္ဓေ ဥဒကံ သဏ္ဌာတိ။ အံ၊ ၂။ ၄၇၅။

တိတိကွ (ကြိ) [တိဇ+ခ+အံ] သည်းခံပြီ၊ မိမိ အထက်သို့ ဝန်တက်၍ နေစေပြီ။ တိတိကွတိ (၁)-ကြည့်။

တိတိကွ (တိ) [တိတိကွာ+ဏ] သည်းခံခြင်းရှိ သော၊ သည်းခံသော၊ သူ။ အသေဝါတိ တိတိကွဿ။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၅၆။ (- ဂဝ။)

တိတိကွတိ (ကြိ) [တိဇ+ခ+တိ။ (ကစည်း။ ချာသ။ ၄၃၃၊ ၄၅၅၊ ၄၇၃။ ရှု။ ၅၂၈-၉၊ ၅၃၀။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၉၀၆၊ ၉၃၆၊ ၉၅၃။ ရှု၊ ၆။ ၅၃၆- ကြည့်။) တိဇ+ခ+လ+အ+တိ။ (မောဂ်၊ ၅။ ၁-နှင့် ယင်း-သျှ-ကြည့်။) (တိတိကွတေ- သံ)] (၁) သည်းခံ၏။ မိမိအထက်သို့ ဝန် တက်၍ နေစေ၏။ (၂) မတုန်လှုပ်။ (၃) ဆန့်ကျင်ဖက်မပြု။ (၄) မဆင်းရဲ၊ မပင်ပန်း။

(၁) တိတိကွတိ—သံ၊ ၁။ ၂။ ၂၃၊ ၂၂၅။ အံ၊ ၂။ ၄၆၈။ ဓမ္မ၊ ၅၉။ သုတ္တနိ၊ ၃၇၆။ ဇာ၊ ၁။ ၃၄၉။ ဇာ၊ ၂။ ၉၃။ မဟာနိ၊ ၁၈၇။ နေတ္ထိ၊ ၁၄၉။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၃၃။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၁၂၆။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၆။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၉၊ ၄၀၈။ သုတ္တနိ၊ ၄၂။ ၃၁။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၅။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၃၆။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၃၉၁။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၂၅၆။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၅၇။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၇၄။ နေတ္ထိ၊ ၀။ ၃၂၇။ ရှု၊ ၆။ ၅၃၀။ တိတိကွတိ(မ၊ ၂။ ၄၁၀)တိ ခမတိ။ မ၊ ၄။ ၃။ ၂၉၈။ တိတိကွတိ(ဇာ၊ ၁။ ၃၄၉)တိ တဿ အက္ကောသမ္ပိ ပရိဘာသမ္ပိ ပဟာရမ္ပိ ဒါသော ဝိယ ဟုတွာ အဓိဝါသေတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၂၃၃။ တိတိကွန္တိ(ဇာ၊ ၁။ ၁၉၅)တိ သိ- တာဒိနိ အဓိဝါသေန္တိ။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၄၉၉။ တိတိကွသိ—သံ၊ ၁။ ၂။ ၂၃။ ဇာ၊ ၁။ ၈၂။ ဇာ၊

ဌ၊ ၂။ ၃၄၆။ တိတိကွံ (တိတိကွံ၊ လှ) - ဇာ၊
 ၂။ ၂၂။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၀၄။ တိတိကွံသံ - ဓမ္မ၊
 ၅။ ၉။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၆။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၈။ ဇာ၊ ၄။
 ၅။ ၃၂၇။ ဝေရူပံ အတိဝါကျံ တိတိကွံသံ
 သဟိဿာမိတိ အတ္တော။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၉။
 တိတိကွံသံ (ဇာ၊ ၂။ ၂၂) နှိ အဓိဝါသေမိ။ ဇာ၊
 ၄။ ၅။ ၃၂၈။ (သံ-၌ ဆန်းကြောင့် သ-ကျေ။)

(၂) (၃) (၄) ဝေရူပံ အတိကမ္မဝစနံ
 ပုနပျုနံ ဝုစ္စမာနမ္ပိ တိတိကွတိ န ပဋိပ္ပန္နတိ
 (န ပဋိပ္ပရတိ၊ သိ၊ သျာ။ နပုတိပ္ပရတိ၊ စူဠနိ၊
 ၄) န ဝိဟညတိ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၀၄။ စူဠနိ၊
 ၄။ ၁၈။

တိတိကွန (န) [တိတိကွ+ယု] သည်းခံခြင်း။
 တိတိကွနံ ခမနံ တိတိကွာ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၄၄၁။
 ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၇၄။ တိတိကွာ-လည်း ကြည့်။

တိတိကွန္တ (တိ) [တိတိကွ+အန္တ] သည်းခံတတ်
 သော၊ သူ။ တဒါ နံ တိတိကွန္တ ပုဂ္ဂလံ။ နေတ္ထိ၊
 ဝိ။ ၃၂၇။

တိတိကွန္တိ (ကြိ) [တိ+ခ+အန္တိ] သည်းခံကုန်
 ၏၊ မိမိအထက်သို့ ဝန်တက်၍ နေစေကုန်၏။
 တိတိကွတိ (၁)-ကြည့်။

တိတိကွန္တိ (တိ) [တိတိကွ+အန္တိ] သည်းခံခြင်း
 ရှိသော၊ သည်းခံတတ်သော၊ သူ။ တိတိကွာ
 ယဿတ္တိတိ တိတိကွဝါ။ ဓာနိ၊ ၄။ ၇၃၂။

တိတိကွသိ (ကြိ) [တိ+ခ+သိ] သည်းခံ၏၊
 မိမိအထက်သို့ ဝန်တက်၍ နေစေ၏။ တိ-
 တိကွတိ (၁)-ကြည့်။

တိတိကွာ (ထိ) [တိတိကွ+အ+အာ။ မောဂ်၊
 ၅။ ၁-နှင့် ယင်း-သျှ။ တိ+ခ+အာ။
 တိတိကွနံ ခမနံ တိတိကွာ။ တိ+ခန္တိယံ၊
 ခေါ၊ ဒွိတ္ထံ၊ ကတ္တာဒိ၊ အာ။ ဓာနိ၊ ၄။ ၁၆၁။
 (တိတိကွာ-သံ)] သည်းခံခြင်း၊ မိမိအထက်
 သို့ ဝန်တက်၍ နေစေခြင်း၊ ချုပ်တည်းခြင်း၊
 အောင်အည်းခြင်း။ ယာ တိတိကွာ ဝိဇာန-

တော အဓိဝါသနာယ ဂုဏံ ဝိဇာနန္တဿ
 တိတိကွာ အဓိဝါသနာ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၀။
 တိတိကွာ (သံ၊ ၃။ ၅) တိ ဒုရုတ္တာနံ ဒုရဂတာနံ
 ဝစနပထာနံ အဓိဝါသနက္ခန္တိ။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၁၅၉။
 ကွာန္တိ သွိတိကွာ။ အမရ၊ ၇။ ၂၄။ (-ဒီ၊ ၂။ ၄၂။
 ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ နေတ္ထိ၊ ၁။ ၄၉။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၄။ ကင်္ခါ။
 ၉၄။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၆၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၇၇။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။
 ၁၅၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၂၈၁။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၇၁။
 ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၈၆။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၄၄၁။ ဝိမတိ၊ ၁။
 ၉၂။ ကင်္ခါ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၁။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊
 ၁။ ၃၈၈။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၆၉။ သိ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၁၂၉။
 ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၇၄။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၈၀၊ ၂၅၆။)

တိတိကွာ (ကွ) ကာရဏ (န) [တိတိကွာ+ကာ-
 ရဏ] သည်းခံခြင်း၏အကြောင်း။ တိတိကွာ-
 (ကွ) ကာရဏဉ္စိဿ သော ကာမစ္ဆန္တော
 ဟောတိ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၁။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၅၇။
 လုတ္တိနံ ကာမစ္ဆန္တော တိတိကွာကာရဏံ
 ဟောတိ ဝိယ။ သိ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၁၂၉။

တိတိကွာဂဟဏ (န) [တိတိကွာ+ဂဟဏ] (က)
 တိတိကွာ-သဒ္ဓါ။ (ခ) သည်းခံမှုကို - ယူ
 ခြင်း - ဆိုခြင်း။ တိတိကွာဂဟဏေန ပရေသု
 အနုပရဇ္ဈနာ ဒဿိတာ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၇၅။

တိတိကွာနိဇ္ဈာနသမ္ဘဝ (ပု) [တိတိကွာနိဇ္ဈာန+
 သမ္ဘဝ] သည်းခံခြင်း (နှင့်) အကြွင်းမဲ့ ရှုဆင်
 ခြင်တတ်သော ပညာ၏ ဖြစ်သင့်ခြင်း။
 ဥပေက္ခတော ဝေ တိတိကွာနိဇ္ဈာနသမ္ဘဝ-
 တော...ဥပေက္ခာနုဘာဝေန သမ္ပဇ္ဇန္တိ။ စရိ-
 ယာ၊ ၄။ ၂၉၃။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၈၃။ သိ၊ ၄။ ၁။ ၁။
 ၂၇၀။

တိတိကွာဘာဝ (ပု) [တိတိကွာ+ဘာဝ] သည်း
 ခံခြင်း၏ ဖြစ်ခြင်း။ အဒုဋ္ဌဿေဝ တိတိကွာ-
 ဘာဝတော (တိတိကွာဘာဝတော၊ သည်းခံ
 သည်၏အဖြစ်ကြောင့်၊ သျှ) တထာပဝတ္တာ
 ခန္ဓာတိ အဒေါသပ္ပဓာနာ ဝုတ္တာ။ အနု၊ ၄။ ၁။
 ၁၇၇။

တိတိကွာလင်္ကာရ (တိ) [တိတိကွာ+အလင်္ကာ-
ရ] သည်းခံခြင်းဟူသော တန်းဆာရှိသော
(ဝိရိယ-စသည်)။ ဝိရိယဿ တိတိကွာလင်္ကာ-
ရဘာဝတော။ စရိယာ၊ ဌ။ ၂၇။ ဒီ၊ ဌီ၊ ဝ။
၆၉။ သီ၊ ဌီ၊ သစ်၊ ဝ။ ၂၅။

တိတိကွာသိဒ္ဓိ (တိ) [တိတိကွာ+သိဒ္ဓိ] သည်းခံ
ခြင်း၏ ပြီးခြင်း။ ဝိရိယေန တိတိကွာသိဒ္ဓိ-
တော။ စရိယာ၊ ဌ။ ၂၇။ ဒီ၊ ဌီ၊ ဝ။ ၆၉။ သီ၊
ဌီ၊ သစ်၊ ဝ။ ၂၅။

တိတိက္ခိ (ကြိ) [တိဇ+ခ+လုံ] သည်းခံပြီး
တိတိက္ခိ(ဝ)-ကြည့်။ (ဣ၊ မူ-ကွဲ။)

တိတိက္ခိတုံ (ကြိ၊ ဝိ) [တိဇ+ခ+တုံ] သည်းခံ
ခြင်းငှါ။ မာတုဂါမော ဟိ ဥပ္ပန္နံ ဒုက္ခဝေဒနံ
တိတိက္ခိတုံ အဓိဝါသေတုံ န သက္ကောတိ။
သံ၊ ဌ။ ၂။ ၁၀၃။ (-ဇာ၊ ၂။ ၇။ ဇာ၊ ဌာ၊ ၅။ ၁၄၉။)

တိတိက္ခိသံ (ကြိ) [တိဇ+ခ+သံ] သည်းခံရ
လိမ့်အံ့။ တိတိက္ခိ(ဝ)-ကြည့်။

တိတိက္ခိ (တိ) [တိတိကွာ+ဤ] သည်းခံခြင်းရှိ
သော၊ မိမိအထက်သို့ ဝန်တက်၍နေစေခြင်းရှိ
သော၊ သူ။ သုဿူသိ စ တိတိက္ခိ စာ(ဇာ၊ ဝ။
၁၉၅)တိ တဝ ဝစနံ သုဿူသာယ စေဝ
ဝစနာဓိဝါသနေန စ သမန္နာဂတော ဘဝေ-
ယျာတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ ဌာ၊ ၃။ ၅၀၀။ (-ဇာ၊ ဝ။
၁၁၇။ ဇာ၊ ဌာ၊ ၃။ ၁၃၇။)

တိတိစိဝရ (န) [တိ+တိစိဝရ] ၃-မျိုးသော
သင်္ကန်း ၃-ထည်တို့၏ အပေါင်း၊ သင်္ကန်း
၃-ထည် ၃-လီအပေါင်း၊ သင်္ကန်း ၉-ထည်။
တိစိဝရ-ကြည့်။

တိတ္ထ (ပု) [တိဇ+တ။ တိဇ နိသာနေ၊ တော။
တိတ္ထော၊ ကဋ္ဌ။ ဓာန်၊ ဌီ၊ ၁၄၇။ သူစိ။ (တိတ္ထ-
သံ)] အခါး၊ ခါးသောအရသာ။ (ကောင်း
သောအနံ့၊ ခံတက်ပင်၊ လက်ထုတ်ပင်၊ အနာ
ရောဂါကင်းပျောက်စေတတ်သော ဆေးစွမ်း

ကောင်း။ စိန္တာမဏိ။) တိတ္ထက (၁)-လည်း
ကြည့်။

တိတ္ထ (တိ) [တိတ္ထ+ဏ။ တဗ္ဗတိ တိသု။
တဗ္ဗတိ ဒဗ္ဗေ ကသာဝါဒိသဒ္ဓါ တိသု လိဂေ-
သု ဝတ္ထန္တိ။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ဌီ၊ ၁၄၇။ ရသား ပုံသိ
တဒ္ဓတ္ထုမဉ္ဇမိတြိမု။ အမရ၊ ၅။ ၉။] ခါးသော
အရသာရှိသော (ဝတ္ထု)။ တိတ္ထတော တိတ္ထ-
ရသယေဝ ဖလံ ဟောတိ။ ဒီ၊ ဌာ၊ ၂။ ၂၅။
တိတ္ထတော ဗီဇတောတိ ယောဇနာ။ ဒီ၊ ဌီ၊ ၂။
၂၅။ ဣမာယ နာမ ဓာတုယာ ဥဿန္နာယ
ဖလံ .... တိတ္ထံ မဓရံ ကဋ္ဌကံ အဓိလံ
ကသာဝံဟောတိ။ နေတ္ထိ၊ ဌ။ ၁၆၅။ (-အဘိ၊
ဌာ၊ ၂။ ၂၃၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၅။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၅၃။)

တိတ္ထ (တိ) [တိပ+တ။ ဓာတုတ္ထ။ ၁၆၃။
တိသ+တ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၁၇၄။ ဓာတုတ္ထ။ ၁၆၄။]
(၁) ပြည့်သော။ (၂) အားရ-တင်းတိမ်
-ရောင်ရဲ -နှစ်သက် -ကျေနပ်-သော၊
(က) မဆင်းရဲသော။ (ခ) ဝန်မတိုသော။
(ဂ) အပြီးသို့ရောက်သော။ (ဃ) အားထုတ်
ခြင်းမရှိသော၊ ကြောင့်ကြမဲ့သော။ (င)
အလိုပြည့်သော။

(၁) ပြည့်သော။ သမတိတ္ထိကာတိ
တိရသမံ (တဋ္ဌသမံ၊ သျှာ) ဥဒကဿ တိတ္တာ
ဘရိတာ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၁၉။

(၂) အားရ-တင်းတိမ်-ရောင်ရဲ -နှစ်
သက်-ကျေနပ်-သော။ ယာဝဒတ္ထံ ဘူမိတွာ
ပဋိက္ခိတ္တဘောဇနော တိတ္ထောဝါတိ ဝုတ္တံ
ဟောတိ။ မ၊ ဌာ၊ ၁။ ၉၇။ ပိဏိတာတိ တုဋ္ဌာ၊
ပိတိရသဝသေန ဝါ တိတ္တာ။ ဝိမာန၊ ဌ။ ၇၇။
ဒါနပိတိယာ တိတ္ထော ဝိယ ဟုတွာ တသ္မိံ
ဒိဝသေ ပုန အာဟာရပရိယေဋ္ဌိံ အကတွာ။
စရိယာ၊ ဌ။ ၂၄။ (- မိလိန္ဒ၊ ၂၄၂။ ပေတ၊ ဌ။
၄၃၊ ၅၅။ မ၊ ဌီ၊ ၁။ ၁၇၅။)

(က) မဆင်းရဲသော။ (ခ) ဝန်မ
တိုသော။ ဂဗ္ဘေ တိတ္ထ (ဇာ၊ ၁။ ၁၃၀) န္တိ

သုဘောဇနရသေန မာတုကုစ္ဆိယံယေဝ
အလင်္ကတပဋိယတ္တေ သယနဂဗ္ဘေယေဝ ဝါ
တိတ္တံ ဘောဂါသာယ အကပဏံ။... တထာ-
ရူပေန ကုလဇာတေန တိတ္တေန အကပဏေန
အမစ္ဆရိနာ သဒ္ဓိံ ပဏ္ဍိတော သန္တာတုံ ပုန
သဋ္ဌေတုံ အရဟတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၅။

(ဂ) အပြီးသို့ ရောက်သော။ တိတ္တော-
(အဘိ၊ပု။၁၂၉။ အံ၊၁။၈၆)တိ သုဟိတော
ပရိယောသိတော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၆။ အံ၊ဋီ၊
၂။၅၆။

(ဃ) အားထုတ်ခြင်းမရှိသော၊ ကြောင့်
ကြမဲ့သော။ တိတ္တော (အံ၊၁။၈၆။ အဘိ၊
ပု။၁၂၉)တိ နိဋ္ဌိတကိစ္စတာယ နိရုဿုက္ခော။
အံ၊ဋီ၊၂။၅၆။ မူလဋီ၊၃။၄၀။ တိတ္တ-သဒ္ဓဿ
သုဟိတတ္ထံ နိဝတ္တေတုံ “နိရုဿုက္ခော”တိ
ဝုတ္တံ။ မဓဋီ၊၂။၁၅၇။

(င) အလိုပြည့်သော။ ပညာယ တိတ္တံ
ပရိသံ။ ဇာ၊၁။၂၄၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၃။ ဂုဏ-
ပါရိပူရိယာ ဟိ ပရိပုဏ္ဏော ယာဝဒတ္တော ဣဓ
တိတ္တော ဝုတ္တော။... ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ နဝလော-
ကုတ္တရဓမ္မဟိ သယံ တိတ္တော ပရိပုဏ္ဏော။
အံ၊ဋီ၊၂။၅၆။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၆။ ဒီ၊ဋီ၊
၁။၁၇၇။ အနုဋီ၊၃။၅၀။)

တိတ္ထအလာဗု (ပု၊ထိ) [တိတ္တံ+အလာဗု] ခါး
သောအရသာရှိသော ဗူးပင်၊ ဗူးခါးပင်။
တတော တသ္မိံ ခေတ္တေ တိတ္ထအလာဗု
နိရုဒ္ဓါ ပဟိနာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၀၆။

တိတ္ထအလာဗုဝလ္လီ(လ္လိ) (ထိ) [တိတ္ထအလာဗု+
ဝလ္လီ(လ္လိ)] ခါးသောအရသာရှိသော ဗူးပင်
၏အနွယ်၊ ဗူးခါးနွယ်။ တိတ္ထအလာဗုဝလ္လီ
ဒိသ္မာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၆။
(-မူလဋီ၊၂။၇၀။ အနုဋီ၊၂။၇၅။)

တိတ္ထက (ပု) [တိတ္တံ+က။ တိတ္ထရသတာယ
တိတ္ထကော၊ သကတ္ထေ ကော။ ဓာန်၊ဋီ။

၅၉၅။(တိတ္ထက-သံ)] (၁) အခါး၊ ခါးသော
အရသာ။ (တိ) (၂) ခါးသော၊ ခါးသော
အရသာရှိသော၊ (က) ရှောက်သီး-စသော
သစ်သီး။ (ခ) စားဖွယ် အာဟာရ။ (ဂ)
အမြိုက်ဆေး။ (ဃ) တမာရွက်-စသောသစ်
ရွက်။ (င) အပွင့်။ (ပ) မနှစ်သက်- မလို
လား-အပ်သောအရသာရှိသော(သရက်သီး
စသည်)။ (ဖြူးတား။ ကျော်အောင်၊ဓာန်၊
သျှ။ ဖြူးတား၊ ဗုံလုံခါး။ အဘယာ၊ ဓာန်၊
သျှ။ဖြူးတားပင်၊ ပဲလင်းမြေပင်။ တောင်
ပေါက်၊ဓာန်၊သျှ။)

(၁) အခါး၊ ခါးသောအရသာ။ အမ္ဗိ-
လမ္ဗိ ဝိဇာနာတိ။ တိတ္ထကမ္ဗိ ဝိဇာနာတိ။
သံ၊၂။၇၂။ တိတ္ထကန္တိ နိဗ္ဗပဋ္ဌောလာဗိ-
နာနပ္ပကာရံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၉။

(တိ) (၂) ခါးသော၊ ခါးသောအရသာ
ရှိသော။ အညေ တိတ္ထကာ အညေ ကဋ္ဌ၊ကာ။
မိလိန္ဒ၊၆၇။ သဗ္ဗာနိ မေ ဇိဝှိယ ဌပိတမတ္တာနိ
တိတ္ထကာနေဝ သမ္ပဇန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅။

(က) ရှောက်သီး-စသော သစ်သီး။
ဣမာယ နာမ ဓာတုယာ ဥဿန္နာယ ဖလံ
ခုဒ္ဓကံ ဟောတိ။ .... တိတ္ထကံ အမ္ဗိလံ ကဋ္ဌ၊ကံ
ကသာဝံ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၇။ မဟာ-
ရာဇ ဣမံ ခါဒိတုံ အဇာနန္တာ တိတ္ထကံ ဝါ
ကရောန္တိ အမ္ဗိလံ ဝါ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၉။
(-ဇာ၊၁။၁၅၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၁၊၂၀၀။)

(ခ) စားဖွယ် အာဟာရ။ ဗောဓိသတ္တ-
မာတာပိ .... ဥဏှသီတလောဏိကတိတ္ထက-
ကဋ္ဌ၊ကာဟာရ အဇ္ဈောဟရဏကာလေ သု
စ ဂဗ္ဘဿ ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇။
မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၉။ ဣဒံ တိတ္ထကံ၊... ဣဒံ ကသာ-
ဝန္တိ သူပရသံ န ဇာနတိ။ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၀၁။
ရသေသ္မတိ အမ္ဗိလမဓရတိတ္ထကကဋ္ဌ၊က-
လောဏိကခါရိကကသာဝါဒိဘေဒေသု သာ-
ယနိယေသု။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၃၂။

(ဂ) အမြိုက်ဆေး။ ယထာ မဟာရာဇ
အမတ် ဝိသမာသဇ္ဇ တိတ္ထကံ ဟောတိ။
မိလိန္ဒ။ ၂၁၇။

(ဃ) တမာရ်-စသောသစ်ရွက်။ တိတ္ထ-
က (အဘိဓမ္မာ။ ၁၆၇။ မဟာနိ။ ၁၈၅) နိဗ္ဗာ-
နိဗ္ဗာဒိ။ ဣမေ သဗ္ဗေပိ ရသာ ဝတ္ထုဝသေ-
န ဝတ္ထာ။ အဘိဓမ္မာ။ ၁၆၇။ မဟာနိဗ္ဗာ။
၃၀၀။ ဧဝံ ခုဒ္ဒကောပိ သမာနော ဝေရူပေန
တိတ္ထကေန ပဏ္ဏေန သမန္နာဂတော။ ဇာ၊ ဌ၊
၁။ ၅၃၃။ (- အဘိက။ ၂၈၀။ မဟာနိ။
၂၈၇။ စူဠနိ။ ၂၉၁။)

(င) အပွင့်။ ဣဿ ပုပ္ဖံ နိလံ.... တိတ္ထ-
ကံ။ အဗ္ဗိလံ။ ဒီ၊ ဌိ၊ ၁။ ၁၁၅။ မ၊ ဌိ၊ ၂။ ၂၂။
သံ၊ ဌိ၊ ၁။ ၁၆၃။ အံ၊ ဌိ၊ ၁။ ၂၇၉။ အံ၊ ဌိ၊ ၃။
၃၁၆။

(စ) မနုဿိ-မလိုလား-အပ်သော
အရသာရှိသော (သရက်သီး-စသည်)။
တေနမော ကဋ္ဌကပ္ပလောတိ အာဂတဋ္ဌာနေ
ဝိယ ဟိ ဣဓာပိ ကဋ္ဌကန္တိ တိတ္ထကံ ဝေဒိ-
တဗ္ဗံ။ အံ၊ ဌိ၊ ၁။ ၃၇၁။ တိတ္ထကံ ကဋ္ဌကန္တိ စ
ဥဘယံ ဣဓ အနိဋ္ဌပရိယာယံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ အံ၊ ဌိ၊
၁။ ၂၂၇။ နိဗ္ဗရုက္ခေန သဒ္ဓိံ သန္တိဝါသမာဂမ္မ
.... အမုရုက္ခောပိ အမုရော တိတ္ထကော
ဇာတော။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၉၂။

တိတ္ထကု (ပ) [တိတ္ထက+အဂ္ဂ] ခါးသော အရ-
သာ ရှိသော (ခဲဖွယ်) အဖို့အစု။ “အဗ္ဗိလဂ္ဂံ
ဝါ မဓရဂ္ဂံ ဝါ တိတ္ထကဂ္ဂံ ဝါ၊ အနုဇာနာမိ
ဘိက္ခဝေ ဝိဟာရဂ္ဂေန ဝါ ပရိဝေဏဂ္ဂေန ဝါ
ဘာဇေတု” နိဗ္ဗာဒိသု ကောဋ္ဌာသေ။ ဝိ၊ ဌ၊
၁။ ၁၄၂။ ဒီ၊ ဌိ၊ ၁။ ၂၁၀။ မ၊ ဌိ၊ ၁။ ၁၄၁။ အံ၊
ဌိ၊ ၁။ ၉၆။ အံ၊ ဌိ၊ ၂။ ၂၂။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ၊ ၂၆၈။
(- သံ၊ ၃။ ၁၃၁။ ထေရ၊ ၃၂၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။
၁၄၆။ ထေရ၊ ၄၅၂။ ၂၇၂။ အံ၊ ဌိ၊ ၁။ ၉၃။)
အဗ္ဗိလဂ္ဂံ (သီ၊ ဌိ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၉၁။ သံ၊ ဌိ၊ ၂။

၄၇၀) , မဓရဂ္ဂံ (ထေရ၊ ၄၅၂။ ၂၇၆) -နှင့်
လည်း ယှဉ်ကြည့်။

တိတ္ထကတ္ထ (န) [တိတ္ထက+တ္ထ] ခါးသောအရ-
သာရှိသည်၏အဖြစ်၊ ခါးသောအရသာ။ သဗ္ဗ
တံ တိတ္ထကတ္ထာယ ကဋ္ဌကတ္ထာယ အသာ-
တတ္ထာယ သံဝတ္ထတိ။ အံ၊ ၁။ ၃၄။ အံ၊ ၃။
၄၂၉။ ပဋိသံ၊ ၁၃၅။ (- မိလိန္ဒ။ ၅၇၆။
ပဋိသံ၊ ၄၂။ ၄၉။)

တိတ္ထကပ္ပ (တိ) [တိတ္ထ+ကပ္ပ] အခါးနှင့်တူ
သော၊ ခါးသောအရသာရှိသောဝတ္ထုနှင့် တူ
သော။ အတိတိတ္ထကံ ဝုစ္စတိ တိတ္ထကပ္ပေါ။
စူဠနိ။ ၂၃၃။ အပ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၄၈။ ပုစိမန္နာဒိ-
ကပ္ပေါ တိတ္ထကသဒ္ဓိသောတိ ဝုစ္စတိ။ စူဠနိ၊
၄။ ၉၃။

တိတ္ထကရသ (ပု) [တိတ္ထက+ရသ] (၁) ခါး
သောအရသာ။ (တိ) (၂) ခါးသောအရသာ
ရှိသော။ (၁) နိဗ္ဗပဏ္ဏေ တိတ္ထကရသော ဝိယ
သရီရပရိမာဏော အရူပိ အတ္တာ တတ္ထ
တိဋ္ဌတိ။ ဒီ၊ ဌိ၊ ၁။ ၁၇၁။ (- သီ၊ ဌိ၊ သစ်၊ ၁။
၄၄၂။) (တိ) (၂) ဗောဓိသတ္တောပိဿ
တထေဝ ဝတော နိဂြောဓေက္ကံ အဒါသိ။ တံ
တဿ တိတ္ထကရသံ အဟောသိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၃။
၁၀၁။ (- မ၊ ဌိ၊ ၂။ ၂၉၇။)

တိတ္ထကရသအလာဗု (ပု၊ တိ) [တိတ္ထကရသ +
အလာဗု] ခါးသော အရသာရှိသောဗူးပင်၊
ဗူးခါးပင်။ တိတ္ထကာလာဗု-ကြည့်။

တိတ္ထကလာဗုသဒ္ဓိသ (တိ) [တိတ္ထက+လာဗု +
သဒ္ဓိသ] ခါးသော အရသာရှိသောဗူးသီးနှင့်
တူသော၊ ဗူးခါးသီးနှင့် တူသော (ဦးခေါင်း-
စသည်)။ သီသံ စဿာ တိတ္ထကလာဗုသဒ္ဓိသံ
အဟောသိ။ ပေတ၊ ၄။ ၄၄။

တိတ္ထကသဒ္ဓိသ (တိ) [တိတ္ထက+သဒ္ဓိသ] အခါး
နှင့်တူသော၊ ခါးသောအရသာရှိသော ဝတ္ထု
နှင့်တူသော။ တိတ္ထကပ္ပ-ကြည့်။

တိတ္ထကာလာဗု (ပုထိ) [တိတ္ထက+အလာဗု] ခါးသော အရသာရှိသော ဗူးပင်။ ဗူးခါးပင်။ သေယျထာပိ နာမ တိတ္ထကာလာဗု အာမကစ္ဆိန္ဒော ဝါတာတပေန သံဖုဋ္ဌိတော ဟောတိ သမ္ဗုလ္လာတော။ မ၊၁။၁၁၄၊၃၁၂။ မ၊၂။၂၀၈။ တိတ္ထကာလာဗု (မ၊၁။၃၉၀)တိ တိတ္ထကရသအလာဗု (တိတ္ထကော အလာဗု၊ သိ၊သျှာ)။ မ၊၄။၂။၂၇၂။ ဥပဘုတ္တဿ ဥဗ္ဗာဒါဒိပါပနေန ကုစ္ဆိတတိတ္ထကရသော အလာဗု။ မ၊၄။၂။၂၉၇။ တတော တသ္မိံ ခေတ္တေ တိတ္ထကာလာဗု နိရုဒ္ဓါ ပဟိနာတိ ဝုစ္စေယျ။ ပဋိသံ၊၄။၁။၁၄၈။

တိတ္ထကာလာဗုဗိဇ (န) [တိတ္ထကာလာဗု+ဗိဇ] ခါးသော အရသာရှိသောဗူးစေ့၊ ဗူးခါးစေ့။ သေယျထာပိ ဘိက္ခုဝေ နိဗ္ဗဗိဇံ ဝါ ကောသာတကိဗိဇံ ဝါ တိတ္ထကာလာဗုဗိဇံ ဝါ အလ္လာယ ပထဝိယာ နိက္ခိတ္တံ။ အံ၊၁။၃၄။ အံ၊၃။၄၂၈။ ပဋိသံ၊၁။၁၃၅။

တိတ္ထကာလာဗုဝလ္လိ(လ္လိ) (ထိ) [တိတ္ထက+အလာဗု+ဝလ္လိ(လ္လိ)] ခါးသော အရသာရှိသော ဗူးနွယ်၊ ဗူးခါးနွယ်။ တိတ္ထကာလာဗုဝလ္လိံ ဒိသ္မာ။ ပဋိသံ၊၄။၁။၁၄၈။

တိတ္ထဂ္ဂဟဏ (န) [တိတ္ထိ+ဂ္ဂဟဏ] ခါးသော အရသာဟူ၍ မှတ်ယူခြင်း၊ အခါးဟုမှတ်ထင်ခြင်း။ ပိတ္တုပ္ပတ္တာဒိနံ ခိရသက္ကရာဒိသု .... တိတ္ထဂ္ဂဟဏံ ဝိယ။ မူလဋီ၊၂။၆။

တိတ္ထစိတ္တ (တိ) [တိတ္ထိ+စိတ္တ] တင်းတိမ်-ရောင်ရဲ-သော စိတ်ရှိသော၊ အားရ-ကျေနပ်-အလိုပြည့် - သော စိတ်ရှိသော၊ သူ။ ပိဏိတမနဿာတိ ပဿဒ္ဓိအာဝဟေဟိ ဥဋ္ဌာရေဟိ ပိတိဝေဂေဟိ တိတ္ထစိတ္တဿ။ မ၊၄။၁။၂၇၇။

တိတ္ထဋ္ဌ (ပု) [တိတ္ထိ+အတ္ထ] တင်းတိမ်-ရောင်ရဲ-သည်၏ အဖြစ်ဟူသော-အနက်-သဘော။ အတိတ္ထဋ္ဌ(ပဋိသံ၊၆၁)-ကြည့်။

တိတ္ထတ္တ (န) [တိတ္ထိ+တ္တ] တင်းတိမ် - ရောင်ရဲ - သည်၏ အဖြစ် - ခြင်း။ ဝိတရာဂေါ သင်္ခါရပေက္ခာတိတ္ထတ္တာ ဝိပဿတိ။ ပဋိသံ၊၆၁။ တဗ္ဗိပရိတေန တိတ္ထတ္တာ။ ပဋိသံ၊၄။၁။၂၅၁။

တိတ္ထရသ (တိ) [တိတ္ထိ+ရသ] ခါးသောအရသာရှိသော။ တိတ္ထိ ကြည့်။ တိတ္ထကဒေါင်ကွင်းလည်း ကြည့်။

တိတ္ထသာက (ပု) [တိတ္ထိ+သာက။ (တိတ္ထ-ဝါခ-သံ)] ရေခံတက်ပင်။ ဝရုဏော၊ တိတ္ထသာကောပိ။ ဓာနံ၊၄။၅၅၃။ ဝရုဏော ဝရဏး သေတု၊ သ္မိတ္တဝါခး ကုမာရကး။ အမရ၊၁၄။၂၅။ (-ထောမ။ စိန္တာမဏိ။)

တိတ္ထိ (ထိ) [တိပိ+တိ။ တိပိ ပိဏနော၊ တိ၊ ဘုဇာဒိ။ ဓာနံ၊၄။၄၆၈။ တိသ+တိ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၁၈၄။ (တွတ္ထိ-သံ)] (၁) ရောင်ရဲ-တင်းတိမ်-အားရ-ကျေနပ်-ခြင်း၊ အလိုပြည့်ခြင်း။ (ကျေနပ်ခြင်း၊ အာရုံပြေခြင်း၊ နှစ်မြို့-သာယာ-သဘောကျ-ခြင်း၊ ရေ။ P. S. D.။) (တိ) (၂) ရောင်ရဲ-တင်းတိမ်-အားရ-ကျေနပ်-သော၊ အလိုပြည့်သော၊ သူ။ (၁) ပဋိသေဝနာယ နတ္ထိ တိတ္ထိ (အံ၊၁။၂၆၃)တိ ယထာ ယထာ ပဋိသေဝတိ၊ တထာ တထာ ရုစတိယေဝါတိ တိတ္ထိ နာမ နတ္ထိ။ အံ၊၄။၂။၂၃၁။ ဧဝံ ဒါနံ (ဒိန္နဒါနံ) နိဿာယ ဗောဓိသတ္တာနံ တိတ္ထိ နာမ နတ္ထိ။ အဘိ၊၄။၁။၆၁။ အပ၊၄။၁။၄၂။ ဇာ၊၄။၁။၄၀။ (-မ၊၂။၂၆၀။ အံ၊၁။၂၆၄၊၂၃၁။ ဓမ္မ၊၄။၁။ထေရ၊၃၂၆။ အပ၊၂။၂၁၁။ ဇာ၊၁။၇၃၊၂၄၆။ ဇာ၊၂။၁၃၇။ မ၊၄။၃။၆၅၊၆၈၊၇၉။ သံ၊၄။၂။၃၀။ အဘိ၊၄။၁။၃၉၇။ ဓမ္မ၊၄။၂။၁၅၆၊၂၃၀။ သုတ္တနိ၊၄။၁။၁၆၊၉၈။ ပေတ၊၄။၃၀၊၅၁။ ထေရီ၊၄။၂၀၄။ အပ၊၄။၁။၂၀၆။ စရိယာ၊၄။၄၇။ ဇာ၊၄။၂။၂၀၄။ ဇာ၊၄။၃။၃၉၁။ ဇာ၊၄။၄။၁၇၃၊၂၄၀။ ဇာ၊၄။၅။၅၂၆။ ဇာ၊၄။၆။၁၈၁။ မဟာနိ၊၄။၁၅။ သာရတ္ထ၊

၃။၁၉၃။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၆၇။ မူလဋီ၊၁။၄၅။
အနုဋီ၊၁။၄၈။) (တိ) (၂) တိတ္ထိပုဗ္ဗ၊
တိတ္ထိဘာဝ-တို့ ကြည့်။

တိတ္ထိအာဝဟန္တ (တိ) [တိတ္ထိ+အာဝဟန္တ] နှစ်
သက်-အားရ-ခြင်းကို ဆောင်သော(ဗြဟ္မ-
စရိယ)။ သုဘိက္ခံ ပဏိတဓမ္မာမတတာယ
တိတ္ထိအာဝဟံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၁၉။

တိတ္ထိက (တိ) [တိတ္ထိ+ဣက။ (တိတ္ထိက-သံ)]
ခါးသော အရသာရှိသော (သပုတ်ခါးနွယ်-
စသည်)။ ကောသာတကီ နာမ လတ'တ္ထိ
ဘန္တေ၊ တိတ္ထိကာ အနဘိစ္ဆိတာ။ ဝိမာန။၆၆။
ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၈၄။

တိတ္ထိကရ (တိ) [တိတ္ထိ+ကရ+အ] နှစ်သက်-
ရောင်ရဲ-ခြင်းကို ပြုတတ်သောသူ။ တပေ-
တု-ကြည့်။

တိတ္ထိန (တိ) [တိတ္ထိ+ဣန။ (မောင်၊၄။၉၂-
သျှ-ကြည့်။)] ပြည့်စုံခြင်းရှိသောသူ။ (ပြည့်
သောသူ၊ ညောင်ကန်၊ဇာတ်-ဝတ္ထု။) ပညာ-
ယ တိတ္ထိနံ (တိတ္ထိနံ၊သီ၊သျှ) သေဋ္ဌ (ဇာ၊
၁။၂၄၆) နှိ ပညာယ တိတ္ထိနံ အယံ ပရိပုဏ္ဏ-
သေဋ္ဌော (ပရိပုဏ္ဏော သေဋ္ဌော၊ သီ။ ပရိ-
ပုဏ္ဏံ သေဋ္ဌော၊ က)။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၅။ (ယင်း-
ဋီကာ-၌ “ပညာယ တိတ္ထိနံ ဧတ္ထ တပုနံ
တိတ္ထိ၊ တိတ္ထိယေဝ တိတ္ထိကံ၊ တိတ္ထိကံယေဝ
တိတ္ထိနံ နိ ပဒသိဒ္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ” ဟု ဖွင့်ဆို၏။
“ပြည့်စုံခြင်း”ဟု ဆိုလိုသည်။)

တိတ္ထိပုဗ္ဗ (တိ) [တိတ္ထိ+ပုဗ္ဗ] ရှေး၌-တင်းတိမ်
-ရောင်ရဲ-အားရ-သော၊ တင်းတိမ်-ရောင်
ရဲ-အားရ-ဘူးသော (မျက်စိ-စသည်)။ န
တိတ္ထိပုဗ္ဗံ တဝ ဒဿနေန၊ စက္ခု န သောတံ
တဝ ဘာသိတေန။ အပ၊၂။၂၁၁။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။
၁၅၁။

တိတ္ထိဘာဝ (ပု) [တိတ္ထိ+ဘာဝ] တင်းတိမ်-
ရောင်ရဲ-အားရ-သူ၏အဖြစ်။ တိတ္ထိဘာဝ-

တော အတ္ထိကဇနေဟိ ပဝိဝိတ္တံ ဝိရဋ္ဌံ ဒါနဂံ
အဟောသံ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၁၉။

တိတ္ထိရ (တိ) [တရ+ဣရ။ တရတိသ္တာ ဣရော၊
ဒိတ္တမိတ္တဉ္စ၊ တိတ္ထိရော။ ဓာနံ၊ဋီ၊၆၂၅။ တိတ္ထိ
+ရ။ တိတ္ထိရောတိ တိတ္ထိ တပုနံ ဧတဿ
အတ္ထိတိ တိတ္ထိရော၊ အဿတ္ထိအတ္ထေ ရ-ပစ္စ-
ယော။ ကေနိပါတ်၊ တိတ္ထိရ-ဇာတ်၊ဋီ။ ပေ။
(တိတ္ထိရ၊ တိတိရ၊တိတ္ထိရိ-သံ)] (၁) ခါငှက်
(ခါရစ်၊ တောင်ပေါက်၊ဓာနံ၊သျှ)။ (၂)
ကြက်ငယ်။ (၁) မောရော ဝါ ကပိဉ္ဇရော ဝါ
တိတ္ထိရော ဝါ ဝဋ္ဋကော ဝါ...ပတတိ။ ဝိ၊၁။၅၉။
ဒဒ္ဓရောတိ တိတ္ထိရော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၁၄။ ကပိဉ္ဇ-
ရာ တိတ္ထိရယော (ဇာ၊၂။၃၄၇) တိ ကပိဉ္ဇရာ
စ တိတ္ထိရာ စ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၁၆။ တိတ္ထိရောတိ စ
ကော သကဏ္ဍဝိသေသော။ ပါစိတ်၊ယော၊
၁။၂၄၇။ (၁) (၂) တိတ္ထိရာ စာတိ မဟာ-
တိတ္ထိရာ၊ ခုဒ္ဒကကုက္ကုဋ္ဌာတိပိ ဝဒန္တိ။ မဟာ-
နိပါတ်၊ဝေဿန္တရာ-ဇာတ်၊ဋီ။ ပေ။

တိတ္ထိရော - ဝိ၊၁။၅၉။ ဝိ၊၄။၃၁၀-၁၊
မိလိန္ဒ၊၁၉၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၄-၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။
၅၁၁-၂၊၅၁၄။ သာရတ္ထ၊၂။၂၉၄။ သံ၊ဋီ၊၂။
၁၈၃။ ပါစိတ်၊ယော၊၁။၂၄၇။ တိတ္ထိရာ-
အပ၊၂။၁၆၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၁၆။ ဇာ၊ဋီ၊၂။
၅၄၇။ တိတ္ထိရံ - အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၃၅၊၄၅၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၁၃-၄။ တိတ္ထိရေ-
သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၀-၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၉။ တိတ္ထိရဿ
(စ၊ဇ)-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၁၂။ တိတ္ထိရဿ(အ၊ဇ)
- အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၁၃။

တိတ္ထိရံ (တိ) [တိတ္ထိရံ+ဣ] တိတ္ထိရိ-အမည်ရှိ
သော ရသေ့သည် ပြုစီရင်အပ်သော(ဗေဒင်၊
မန္တန်-စသည်)။ တိတ္ထိရိယံ (၂)-ကြည့်။

တိတ္ထိရဇန (ပု) [တိတ္ထိရံ+ဇန] ခါငှက်တို့၏
အပေါင်း၊ ခါငှက်အပေါင်း။ အယံ တိတ္ထိရ-
ဇနော န အာဂစ္ဆေယျ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၀။

တိတ္ထိရဇာတက (န) [တိတ္ထိရံ + ဇာတက] တိတ္ထိ-
ရ-ဇာတ်၊ ခါငှက်ကို အကြောင်းပြု၍ ဟော
ပြရာ ဇာတ်၊ (က) ရှေးအခါ၌ ခါ၊ မျောက်၊
ဆင် ၃-ဦးတို့သည် တခုသော ညောင်ပင်ကြီး
ကို မှီ၍ အချင်းချင်း ရိုသေ ကိုင်းရှိုင်း
ခြင်း မရှိပဲ နေကြရာ ထိုသို့နေခြင်းကို အပြစ်
မြင်ကြ၍ အရွယ်ကြီးသူ ခါ၏ အဆုံးအမကို
လိုက်နာလျက် ရိုသေ ကိုင်းရှိုင်းခြင်းဖြင့်
သုဂတိဘဝသို့ လားရောက်ရခြင်း-စသော
ဂုဏ်ကျေးဇူးနှင့် စပ်၍ ဟောပြရာ ဇာတ်။
ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဇာတကပါဠိ၊ ၁-နိပါတ်၊ ၄-ဝဂ်၊
၇-ဇာတ်။ ဇာ၊ ၁။ ၉။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၃။

(ခ) ရှေးအခါ၌ ဘုရားအလောင်း ရသေ့
၏ သင်္ခမ်းကျောင်းအနီးရှိ တောင်ပို့ တခု၌
ခါတကောင်သည် အမြဲနေလေ၏။ ထိုခါသည်
နံနက် ညနေတိုင်း တောင်ပို့ ထိပ်၌ နားလျက်
အလွန်ကျယ်လောင်သော အသံဖြင့် တွန်လေ
၏။ ထိုအခါ မုဆိုးတယောက်သည် ခါတွန်သံ
အမှတ်ဖြင့် ခါရှိရာတောင်ပို့ သို့ သွား၍ ခါကို
ဖမ်းယူသွားလေ၏။ ဘုရားအလောင်းရသေ့
သည် ထိုအကြောင်းကိုသိ၍ “ကျယ်လောင်
စွာတွန်သောခါကို ကျယ်လောင်သောအသံ
က သတ်သကဲ့သို့ အလွန်အကျွံပြောဆိုသော
စကားသည် ပညာမဲ့သော ထိုပြောဆိုသူကို
သတ်၏” ဟု မိန့်ဆိုခဲ့ဘူးသောအကြောင်းကို
ဟောပြရာ ဇာတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဇာတက-
ပါဠိ၊ ၁-နိပါတ်၊ ၁၂-ဝဂ်၊ ၇-ဇာတ်။ ဇာ၊ ၁။
၂၇။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၅၆-၇။

(ဂ) ရှေးအခါ၌ ငှက်မုဆိုးတယောက်
သည် အခြားခါရိုင်းများကို ဖြားယောင်း
များယူရန် သင်ပြထားသော ခါယဉ် (တိမ်
ညင်ခါ) တကောင်ဖြင့် ခါထောင် ရောင်းစား
လျက် အသက်မွေးမြူ၏။ တနေ့သောအခါ
တိမ်ညင်ခါသည် “ငါ့ကိုမှီ၍ ငါ့ဆွေမျိုးများ
သေကြေပျက်စီးရ၏၊ ငါ့မှာ အပြစ်ရှိ၏” ဟု
ထင်မှတ်၍ အသံမပြု မတွန်ပဲ ဆိတ်ဆိတ်

နေလေ၏။ ထိုအခါ မုဆိုးက ဦးခေါင်းကို
ဝါးခြမ်းစိတ်ဖြင့် ရိုက်နှက်သဖြင့် အသံပြု
တွန်ပေးနေရလေ၏။ အသံမြည်တိုင်း လာ
လာသမျှ ခါငှက်တို့၏ အသက်သေခြင်းကို
မြင်၍ “စေတနာမရှိသော်လည်း ငါ့ပယော-
ဂ မကင်းသောကြောင့် ငါ၌ အပြစ်ရှိလေ
သလော” ဟု ယုံမှား ‘သံသယ’ ရှိနေစဉ်
ဘုရားအလောင်းရသေ့နှင့် တွေ့ကြုံ၍ မေး
လျှောက်ရာ “စေတနာမပါလျှင် အပြစ်မရှိ
ကြောင်း” ဖြေဆိုဘူးသော ဝတ္ထုသက်သေ
ကို အရှင်ရာဟုလာအား ဟောပြရာ ဇာတ်။
ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဇာတကပါဠိ၊ ၄-နိပါတ်၊ ၂-
ဝဂ်၊ ၉-ဇာတ်။ ဇာ၊ ၁။ ၁၀၂။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၅၉၊
၆၀။ တမေဝတ္ထံ ပရိဒီပေတုံ တိတ္ထိရဇာတကံ
အာဟရိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၄၅။ (- ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၆။ မ၊
၄။ ၁။ ၃၄၇။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၄။ ဝဇီရ။ ၁။ ၁၆။ အံ၊
၄။ ၂။ ၂၅၆။)

တိတ္ထိရပဏ္ဍိတ (ပ) [တိတ္ထိရံ + ပဏ္ဍိတ] ပညာရှိ
သော ခါငှက်၊ ခါပညာရှိ။ မာဏဝါ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌာ
ဟုတွာ တိတ္ထိရပဏ္ဍိတဿ သန္တိကေ သိပ္ပံ ပဋ္ဌ-
ပေသုံ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၅၁၂။

တိတ္ထိရပတ္တသဒိသ (တိ) [တိတ္ထိရံ + ပတ္တ + သဒိ-
သ] ခါတောင်နှင့်တူသော (ဘိနပ် သည်းကြိုး-
စသည်)။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တိတ္ထိရပတ္တိက (တိ) [တိတ္ထိရံ + ပတ္တ + ဣက] ခါ
တောင်နှင့် တူသော (ဘိနပ် သည်းကြိုး-
စသည်)။ တိတ္ထိရပတ္တိကာ (ဝိ၊ ၃။ ၂၇၃) တံ
တိတ္ထိရပတ္တသဒိသာ ဝိစိတ္တဗဒ္ဓါ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၃၆၇။
ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၅၅။ တိတ္ထိရပတ္တသဒိသာတိ ဣမိ-
နာ တိတ္ထိရဿ ပတ္တံ ဝိယ တိတ္ထိရပတ္တိကာတိ
ဝစနတ္တံ ဒဿေတိ။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၂၄၇။

တိတ္ထိရမံသ (န) [တိတ္ထိရံ + မံသ] ခါ၏အသား၊
ခါသား။ သောယေဝ ပန ရဇာ ဧကဒိဝသံ
တိတ္ထိရမံသံ ခါဒိတုကာမော စိန္တေသိ။ သံ၊

ဌ၊၃။၆၉။ (-အံ၊ဌ၊၁။၃၇၄။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၃၀၁။)

တိတ္ထိရလောမပိဏ္ဏ (ပု) [တိတ္ထိရလောမ+ပိဏ္ဏ] ခါမေးအပေါင်း။ သေ တေဿ ဇဋ္ဌန္တရေ တိတ္ထိရလောမပိဏ္ဏောပိ ဒိဿတိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၅၁၆။

တိတ္ထိရသကုဏ (ပု) [တိတ္ထိရ+သကုဏ] ခါငှက်။ တိတ္ထိရသကုဏာနံ ဒီပကတိတ္ထိရော ဒိဝသမ္ပိ ဝဿန္တော အညေ သကုဏေ န မာရေတိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၃၃၆။

တိတ္ထိရသကုဏရာဇ (ပု) [တိတ္ထိရသကုဏ+ရာဇ] ခါငှက်မင်း။ တိတ္ထိရိယ (၁)-ကြည့်။

တိတ္ထိရသမုဋ္ဌိတ (ပု) [တိတ္ထိရ+သမုဋ္ဌိတ] ခါတို့ ကို သတ်ဖြတ်ခြင်း။ သမန္တာ ယောဇနဌာနေ တိတ္ထိရသမုဋ္ဌိတံ ကရိဿန္တိ။ သံ၊ဌ၊၃။၆၉။

တိတ္ထိရိ (ပု) [တရ+ဣ] ခါငှက်။ တရ တရ-ဏေ၊ တိတ္ထိရာဒေသော၊ တရိတော တရတိ ယာတိတိ တိတ္ထိရိ၊ ပက္ခိဝိသေသော။ ဣ၊ဒိ။ ၈။

တိတ္ထိရိ (ပု) [ယဒိစ္စာနာမ်] တိတ္ထိရိ-အမည်ရှိ သော(ရသေ့)။ တိတ္ထိရိယ (၂)-ကြည့်။

တိတ္ထိရိဣသိ (ပု) [တိတ္ထိရိ+ဣသိ] တိတ္ထိရိ- အမည်ရှိသော ရသေ့။ တိတ္ထိရိယ (၂)-ကြည့်။

တိတ္ထိရိယ (ပု) [တိတ္ထိရ+ဣယ] ခါငှက်။ ကိဉ္စိက္ခ (အံ၊ဌ၊၂။၉၅)-ကြည့်။

တိတ္ထိရိယ (တိ) [တိတ္ထိရိ+ဣယ] (၁) ခါငှက် မင်းသည် ပြောဟောအပ်သော (ငါးပါး သီလ)။ (၂) တိတ္ထိရိ-အမည်ရှိသော ရသေ့ ပြုစီရင်အပ်သော မန္တန်တို့ကို ရွတ်ဖတ် သရဏ္ဍာယ်တတ်သော၊ သူ(ယဇဗေဒင်ဆောင် ပုဏ္ဏား)။ (၁) ဧဝံ ခေါ် တံ ဘိက္ခဝေ တိတ္ထိ-ရိယံ နာမ ဗြဟ္မစရိယံ အဟောသိ။ ဝိ၊၄။ ၃၁၁။ မ၊ဌ၊၁။၃၄၇။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၅၆။ (-ဇာ၊

ဌ၊၁။၂၃၅။) တိတ္ထိရိယ (ဒီ၊ဌ၊၁။၁၆၁) နှိ တိတ္ထိရသကုဏရာဇေန ဘာသိတံ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၂။၇၃။ (-ဣတိဝုတ်၊ဌ၊၁၀၃။) (၂) တိတ္ထိရိယာ ဗြာဟ္မဏာ။ ဒီ၊၁။၂၂၃။ ယေ စ တိတ္ထိရိဣသိနာ ကတေ မန္တေ သဗျာယန္တိ၊ တေ တိတ္ထိရိယာ၊ ယဇဗေဒိနော ဧဝံ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။၄၀၀။ တိတ္ထိရိနာ နာမ ဣသိနာ ကတာ မန္တာတိ တိတ္ထိရာ၊ တေ သဗျာယန္တိတိ တိတ္ထိ-ရိယာ၊ ယဇဗေဒိနော ဧဝံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၄၂၇။

တိတ္ထောဒက (န) [တိတ္ထိ+ဥဒက] ခါးသော ရေ၊ ရေခါး။ အတိလောဏတာယ တိတ္ထော-ဒကန္တိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၈၈။

တိတ္ထ (န) [တရ+ထ=ထက်။ တရ တရဏေ၊ အဿ ဣတ္ထိ၊ ပရရုပါဒိ၊ တရန္တုနေနာတိ တိတ္ထိ၊ နဇ္ဇာဒိ ယေနာဝတရန္တိ၊ တံ။ ဣ၊ဒိ။ ၈။ (-နိတိ၊ဓာ၊၁၅၀။ သူစိ။ ဓာတုတ္ထ။ ၁၅၉။) (တိထိ-သံ)]

(၁) ဆိပ်။ (က) ရေဆိပ်။ ရေချိုးဆိပ်။ ရေခပ်ဆိပ်။ (ခ) ရေသောက်ဆိပ် (ရေအိုးစင်-စသည်)။ (ဂ) လှေ-စသော ရေယာဉ် ဆိုက် ကပ်ရာရေစပ်(လှေ-သင်္ဘော-ဆိပ်-စသည်)။ (ဃ) လှည်း-စသော ကုန်းယာဉ် စခန်းချရာ ကုန်းဆိပ် (လှည်း-ကား-ဆိပ်-စသည်)။ (၂) ဆိပ်ကမ်း (ရေ၏ အဆုံး၌တည်သော ကုန်းမြေ)။ (၃) ရေဆိပ်နှင့်တူသော (၃၈-ပါး သော ကမ္မဋ္ဌာန်း၊ နိဗ္ဗာန် ဆိပ်ကမ်း)။ (၄) ရေ၊ (က) ဆိပ်ကမ်း၏ အနီး၌ဖြစ်သော ရေ။ (ခ) စင်ကြယ်-သန့်ရှင်း-သော ရေ။ (၅) ၆၂-ပါးသော မိစ္ဆာအယူ၊ အယူ-ဝါဒ-လမ်းစဉ်-မှား။ (၆) အယူ-ဝါဒ-လမ်း စဉ်-မှန်။ (၇) ရေချိုးဆိပ်၌ စွန့်ပစ်အပ် သော-အဝတ်ဟောင်း-အဝတ်ပိုင်း (ပုံသု ကုသကန်း)။ (၈) စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလ (စင် ကြယ်သော သီလ-၄-ပါး)။ (၉) အရိယမဂ်။

အရဟတ္တမဂ်။ (၁၀) နာယု-သင်ကြား-
 အပ်သော ပရိယတ်တရား။ (၁၁) ပရိယတ်
 တရားရှိသူ၊ အကြားအမြင်များသူ၊ ဗဟု-
 သုတပုဂ္ဂိုလ်၊ ဆရာ။ (၁၂) အကြောင်း
 ‘ဥပါယ်’။ (၁၃) ရေဆိပ်ပမာ သက်ဝင်သင့်
 သော အရာ။ (၁၄) ကျမ်းဂန်။ (စိန္တာမဏိ-၌
 “ယဇ်ပူဇော်ခြင်း၊ လယ်ယာ ကောင်းမှုပြုရာ
 ဌာန၊ မိန်းမတို့၏ ဥတုရာသီပန်း၊ ရသေ့တို့မှီဝဲ
 အပ်သော-မြူစင်-သန့်ရှင်း-သော ရေ၊
 အိုးခွက်၊ မူးမတ်-ဘုရင်-၏ ကိုယ်စားလှယ်
 မိတ်ဆွေ၊ အမျိုး၊ အခွန်ကောက်ရာဆိပ်၊ သေ
 ရည်သေရက်၊ ပုဏ္ဏား၊ ဇင်္ဂမ-မာနသ-ထာဝရ-
 အားဖြင့် တိတ္ထ-၃-ပါး” P.S.D.-၌ “လမ်း၊
 တူးမြောင်း၊ ရေမြောင်း၊ ဆေးဝါး၊ အရင်း
 အမြစ်” ထောမ-၌ “မီး၊ အသက်” အမရာ၁၇။
 ၅၁၌ “ဒီဝတီထီ = လက်ချောင်းဖျားအပြင်၊
 ပြဇာပတိတီထီ = လက်သူကြွယ်၊ လက်သန်း
 တို့၏ အရင်း အပြင်၊ ပိတုတီထီ = လက်မ၊
 လက်ညှိုးတို့၏ အလယ်အပြင်၊ ဗြဟ္မတီထီ =
 လက်မ၏ အရင်းအပြင်” ဟု လာသေး၏။
 အကျယ် ယင်းတို့၌ ကြည့်။)

တိတ္ထံ (ပ၊ ၆) — မ၊ ၁။ ၅၃။ ပေဋကော။
 ၁၇၉။ မိလိန္ဒ။ ၉၉။ ၁၉၂။ ဝိ၊ ၁။ ၃၁၇။ ဒီ၊ ၁။
 ၃။ ၁၉၂။ မ၊ ၁။ ၁၆။ ၁၉၆။ ၃၁၃။ သံ၊ ၁။
 ၉၉။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၁၅၅။ ၂၇၈။ အဘိ၊ ၁။ ၂၉၅။
 အဘိ၊ ၁။ ၄၇၈။ ဥဒါန၊ ၁။ ၆၇။ သုတ္တနိ၊ ၁။
 ၂။ ၃၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁။ ၂၃၂။ ဇာ၊ ၁။ ၄။ ၂၃၈။ ဇာ၊
 ၁။ ၄၇၂။ မဟာနိ၊ ၁။ ၁၄၀။ စူဠနိ၊ ၁။ ၁၁၀။
 ပဋိသံ၊ ၁။ ၆၅။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၃၆။ ၂၆၉။
 ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၄၀။ ကင်္ခါ၊ ၁။ ၁၅၀။ ဝိနယာ-
 လင်္ကာ၊ ၂။ ၃၆၁။ ဒီ၊ ၁။ ၂၃၃။ သီ၊ ၁။ ၁၅၀။
 ၁။ ၄၃၆။ သီ၊ ၁။ ၁၆၁။ ၃၀၈။ ဒီ၊ ၁။ ၂။
 ၂၅၅။ မ၊ ၁။ ၆၁၆။ ၇။ သံ၊ ၁။ ၁၇၁။
 အံ၊ ၁။ ၄၆၁။ ၂၃၆။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၁၄၂။ ၂၆၈။
 အံ၊ ၁။ ၃၆၇။ မဏိမဇ္ဈ၊ ၁။ ၄၈၀။ ပါတိ၊
 ပဒတ္ထ၊ ၂။

တိတ္ထံ (ဒု၊ ၆) — အံ၊ ၁။ ၅၄၆။ ၇၅၄၉။
 မ၊ ၁။ ၄၉။ အံ၊ ၁။ ၃၅၀။ ၃၅၄။ ဓမ္မ၊ ၁။
 ၂၉၃။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၂။ ၁၈၄။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၆၁။
 အပ၊ ၁။ ၁၇၂။ ဇာ၊ ၁။ ၂၀၀။ ၃၅၉။ ဇာ၊
 ၁။ ၄၅၇။ တိတ္ထေန-ဒီ၊ ၂။ ၇၆။ ဥဒါန၊ ၁။ ၈၈။
 ဝိ၊ ၁။ ၃၁၇။ ကင်္ခါ၊ ၁။ ၉၀။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၂၂။ အံ၊
 ၁။ ၂၄၉။ ခုဒ္ဒက၊ ၁။ ၁၃၂။ ထေရ၊ ၁။
 ၁၈၀။ အပ၊ ၁။ ၂။ ၁။ စရိယာ၊ ၁။ ၂။ ၁။
 ၁။ ၂၀။ ဇာ၊ ၁။ ၄။ ၂၃၈။ ကင်္ခါ၊ ၁။ ၁၅၀။
 တိတ္ထေဟိ-ဇာ၊ ၁။ ၇။ ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၁၀၁။ မ၊ ၁။
 ၂။ ၇၉။ ဇာ၊ ၁။ ၁၉၈။ ၂၀၀။ ဇာ၊ ၁။ ၆။
 ၁၃၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၉၅။

တိတ္ထာယ (စ၊ ၆) — ဇာ၊ ၁။ ၂၄၂။
 တိတ္ထတော (မ၊ ၆) — ဥဒါန၊ ၁။ ၂၇။ တိတ္ထသ
 (ဆ၊ ၆) — ဒီ၊ ၁။ ၃၂၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁။ ၉။ ဒီ၊
 ၁။ ၃၉၃။ သီ၊ ၁။ ၁၅၀။ ၂။ ၄၈၈။ မ၊ ၁။ ၂။
 ၃၈၈။ တိတ္ထေ-အပ၊ ၂။ ၃၇၇။ ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၉၀။
 မ၊ ၁။ ၁၀၃။ အဘိ၊ ၁။ ၄၇၅။ ပေတ၊ ၁။
 ၂၀၉။ အပ၊ ၁။ ၂။ ၁။ ဇာ၊ ၁။ ၂၀၀။ ၁။
 ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၁၀၁။ ဇာ၊ ၁။ ၂၄၂။ ဇာ၊ ၁။ ၅။
 ၄၁၃။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၃၆။ ဝိ၊ ၁။ ၆။ ၁။ ဝိ၊ ၁။ ၆။
 ၁။ ၁၂၈။ မ၊ ၁။ ၂။ ၂၅၆။ မူလ၊ ၁။ ၁၂၀။
 မဓု၊ ၁။ ၂၀၂။ တိတ္ထသ္မိံ — ပေတ၊ ၁။ ၁၈၄။
 ပေတ၊ ၁။ ၂၀၉။ တိတ္ထေသု — ပေတ၊ ၁။ ၁၇၅။
 ၂၁၄။ ဝိ၊ ၁။ ၃၂၈။ ပေတ၊ ၁။ ၁၈၆။ ၇။ ၂၇၃။

(၁) ဆိပ်၊ (က) ရေဆိပ်၊ ရေချိုးဆိပ်၊
 ရေခပ်ဆိပ်။ ယေန တိတ္ထေန ဂင်္ဂံ နဒီံ တရိ-
 သတိံ။ ဒီ၊ ၂။ ၇၆။ ဥဒါန၊ ၁။ ၈၈။ တိတ္ထေန ဝါ
 အတိတ္ထေန ဝါ သြတရိတော။ ဝိ၊ ၁။ ၃၁၇။
 ကင်္ခါ၊ ၁။ ၉၀။ သဋ္ဌံ အာဒါယ တိတ္ထံ ဂစ္ဆတိ။ ဓမ္မ၊
 ၁။ ၂၉၃။ အနာဝဇ္ဇေသု တိတ္ထေသု (ပေတ၊
 ၁။ ၁၇၅) တိ ကေနစိ အနိဝါရိတေသု နဒီတဋ္ဌာ-
 ကာဒိနံ တိတ္ထပဒေသေသု၊ ယတ္ထ မနုဿာ
 နာယန္တိ ဥဒကကိစ္စံ ကရေန္တိ၊ တာဒိသေသု
 ဌာနေသု။ ပေတ၊ ၁။ ၁၈၇။ တရန္တိ တောတံ

တိတ္ထံ၊ နဒိတဋ္ဌာကာဒိနံ နဟာနာဒိအတ္ထံ
 ဩတရဏဋ္ဌာနံ။ မ၊ဋ္ဌိ၊၂။၁၉၆။ (- အံ၊ဋ္ဌိ၊၃။
 ၃၆၇။)တရန္တိ ဧတ္ထာတိ တိတ္ထံ၊ ဥဒကတိတ္ထံ။
 နေတ္ထိ၊မဟာဋ္ဌိ၊ပေ။ (၁၁) အနက်လည်း
 ကြည့်။

(ခ) ရေသောက်ဆိပ် (ရေအိုးစင်-
 စသည်)။ န တိတ္ထံ ဇာနာတိ (အံ၊၃။၅၄၆)တိ
 တိတ္ထမ္ပိ သမန္တိ ဝါ ဝိသမန္တိ ဝါ သဂါဟန္တိ ဝါ
 နိဂါဟန္တိ ဝါ န ဇာနာတိ။ အံ၊ဋ္ဌာ၊၃။၂၅၀။
 ယထာ ပိပါသိတဂါဝေါ တိတ္ထံ ဩတရိတော
 မုခပူရံဥဒကံပိဝန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌာ၊၄။၅၇။တိတ္ထဿာ-
 (ဒိ၊ဋ္ဌာ၊၁။၃၂၅)တိ ပါနတိတ္ထဿ။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊
 ၂။၄၁၈။ ပါနတိတ္ထ-လည်း ကြည့်။

(ဂ) လှေ-စသော ရေယာဉ်ဆိုက်ကပ်ရာ
 ရေစပ် (လှေ - သင်္ဘော - ဆိပ်-စသည်)။
 ဟေဋ္ဌာ တိတ္ထေ ဂဟေတွာန၊ ဥတ္တရန္တိ မဟာ-
 နဒိ။ အပ၊၂။၃၇၇။ အဘိ၊ဋ္ဌာ၊၁။ ၄၅။ အပ၊
 ဋ္ဌာ၊၁။၂။တိတ္ထေသုနိစ္စသဉ္စရဏနာဝါ အဿ။
 ဝိ၊ဋ္ဌာ၊၃။၂၂၈။ တိတ္ထေ ဌပိတာ နာဝါ (ဌပိတ-
 နာဝါ) ဝိယ။ မ၊ဋ္ဌာ၊၁။၁၀၃။ မ၊ဋ္ဌိ၊၂။၂၅၆။
 တိတ္ထေ နာဝံ အဒိသ္မာ။ ဇာ၊ဋ္ဌာ၊၂။၁၀၁။ (- ဝိ၊
 ဋ္ဌာ၊၁။၂၉၀။ ထေရ၊ဋ္ဌာ၊၂။၁၈၀။ စရိယာ၊ဋ္ဌာ၊
 ၂၂။ ဇာ၊ဋ္ဌာ၊၄။၂၃၈။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊၂။
 ၃၆၁။)

(ဃ) လှည်း-စသော ကုန်းယာဉ် စခန်းချ
 ရာ ကုန်းဆိပ် (လှည်း-ကား-ဆိပ်-စသည်)။
 သာကဋိကဿ ပုဗ္ဗေဝ အနာဂတံ တိတ္ထံ
 ဩလောကေတဗ္ဗံ ဟောတိ။ မိလိန္ဒ၊၁၉၂။

(၂) ဆိပ်ကမ်း(ရေ၏အဆုံး၌တည်သော
 ကုန်းမြေ)။ တိတ္ထဂါမ-ကြည့်။

(၃) ရေဆိပ်နှင့်တူသော (၃၈-ပါးသော
 ကမ္မဋ္ဌာန်း၊ နိဗ္ဗာန်ဆိပ်ကမ်း)။ ပဘန္တိ (ပန
 ဇေတံကိရ) တိတ္ထဿ နာမံ၊....အဋ္ဌတိ သာယ
 ကမ္မဋ္ဌာနေသု ယေန ယေန မုခေန နိဗ္ဗာနံ
 ဩတရိတုကာမာ ဟောန္တိ၊ တံ တဒေဝ

တိတ္ထံ၊ နိဗ္ဗာနဿ အတိတ္ထံ နာမ ကမ္မဋ္ဌာနံ
 နတ္ထိ။ ဒိ၊ဋ္ဌာ၊၁။၃၂၅။ မ၊ဋ္ဌာ၊၂။၃၁၀။

(၄) ရေ။ တိတ္ထသမ္ပတ-ကြည့်။ (က)
 ဆိပ်ကမ်း၏ အနီး၌ဖြစ်သော ရေ။ တိတ္ထေတိ
 တိတ္တာသန္ဓေလေ။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၂၈။
 တရန္တိတိ တိတ္ထေ ဝိယ ပိလဝန္တိ။ မူလဋ္ဌိ၊၁။
 ၁၂၀။ တိတ္ထေ ဝိယာတိ အာသန္ဓေ ဥဒကေ
 ဝိယ ပိလဝန္တိ။ မဓုဋ္ဌိ၊၁။ ၂၀၂။ (ခ) စင်
 ကြယ်-သန့်ရှင်း-သော ရေ။(၁၁) အနက်
 ကြည့်။

(၅) ၆၂-ပါးသော မိစ္ဆာအယူ၊ အယူ -
 ဝါဒ - လမ်းစဉ် - မှား။ တိတ္ထံ နာမ ဒွါသဋ္ဌိ
 ဒိဋ္ဌိယော။ ဧတ္ထ ဟိ သတ္တာ တရန္တိ ဥပ္ပလဝန္တိ
 ဥဗ္ဗုဇနိမုဇံ ကရေန္တိ၊ တဿာ “တိတ္ထ”န္တိ
 ဝုစ္စန္တိ။ မ၊ဋ္ဌာ၊၁။၃၁၃။ သာရတ္ထ၊၃။၂၃၆။
 အံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၁၆။ (- သံ၊ဋ္ဌာ၊၁။၉၉။ အံ၊ဋ္ဌာ၊၂။
 ၁၅၅။) တိတ္ထံ ဝုစ္စတိ မိစ္ဆာလဒ္ဓိ တတ္ထေဝ
 ဗာဟုလ္လေန ပရိဗ္ဗမနတော တရန္တိ ဗာလာ
 ဧတ္ထာတိ ကတွာ။ သိ၊ ဋ္ဌိ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၃၆။
 တိတ္ထကရံ (က)-လည်း ကြည့်။

(၆) အယူ - ဝါဒ - လမ်းစဉ် - မှန်။
 တိတ္ထကရံ (ခ)-ကြည့်။

(၇) ရေချိုးဆိပ်၌ စွန့်ပစ်အပ်သော -
 အဝတ်ဟောင်း - အဝတ်ပိုင်း (ပုံသုက္က -
 သင်္ကန်း)။ တိတ္ထစောဠ၊ တိတ္ထစောဠက-တို့
 ကြည့်။

(၈) စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလ (စင်ကြယ်သော
 သီလ ၄-ပါး)။ တိတ္ထဉ္စ သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ၊ တဿာ
 သီလံ ဝိသောဓယေ။ ထေရ၊၃၀၉။ သီလ-
 တိတ္ထောတိ တဿ ပန မေ ဓမ္မရဟဒဿ စတု-
 ပါရိသုဒ္ဓိသီလံ တိတ္ထန္တိ ဒဿေတိ။ သံ၊ဋ္ဌာ၊၁။
 ၂၁၇။ (- ထေရ၊ဋ္ဌာ၊၂။၂၂၁။)

(၉) အရိယမဂ်၊ အရဟတ္တမဂ်။ တိတ္ထမ-
 ဒ္ဒန္တိမုတ္တမံ၊ ထေရ၊၃၂၅။ တိတ္ထံ နိဗ္ဗာနသင်္ခါ-

တဿ အမတမဟာပါရဿ တိတ္ထဘူတံ အရိယ-
မဂ္ဂဒဿနံ... အဒက္ခိန္ဒိ။ ထေရါဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇-ဂ။
တရန္တိ အတိက္ကမန္တိ ဧတေနာတိ တိတ္ထံ၊ အဂ္ဂ-
မဂ္ဂေါ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁၃။

(၁၀) နာယူ - သင်ကြား - အပ်သော
ပရိယတ် တရား။ ဣဒါနိ တမေဝ ဓမ္မံ နိပ္ပရိ-
ယာယတော “တိတ္ထ”န္တိ ဒဿေတုံ “ယထာ
ဝါ”တိ အာဒိ ဝုတ္တံ။ ဓမ္မော ဟိ တရန္တိ (ဩ-
တရန္တိ) ဧတေန နိဗ္ဗာနံ နာမ တဋ္ဌာကန္တိ
“တိတ္ထ”န္တိ ဝုတ္တတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၉၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။
၃၆၈။ ဓမ္မတိတ္ထ-လည်း ကြည့်။

(၁၁) ပရိယတ်တရားရှိသူ၊ အကြား
အမြင်များသူ၊ ဗဟုဿုတပုဂ္ဂိုလ်၊ ဆရာ။ န
တိတ္ထံ ဇာနာတိ(မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၅၄၇)တိ
တိတ္ထဘူတေ ဗဟုဿုတဘိက္ခုနံ န ဥပသင်္က-
မတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၆၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၅၄။ ကမ္မ-
ဋ္ဌာနောဂါဟကဿ ဩတရဏဋ္ဌာနတာယ
ဗဟုဿုတော တိတ္ထံ နာမ။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ၊ ၉၃။
ယဿ ဓမ္မဿ ဝသေန ဗဟုဿုတော “တိတ္ထ”န္တိ
ဝုတ္တာ ပရိယာယတော။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၉၇။ ဗဟု-
ဿုတော သဗ္ဗသိဿာဒိနံ ပတိဋ္ဌာနတ္တာ တိတ္ထံ
ဝိယာတိ တိတ္ထံ။ နေတ္ထိ၊ဝိ။ ၁၃၂။ (-မ၊ဋ္ဌ၊
၂။ ၁၉၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၆၇။) ဂုရုပါယာဝတာ-
ရေသု၊ တိတ္ထံ ပုတဗ္ဗဒိဋ္ဌိသု။ ဓာန်၊ဂဂ၄။
တိတ္ထည-လည်း ကြည့်။

(၁၂) အကြောင်း ‘ဥပါယ်’။ တိတ္ထေ
ယောဇေတိ ပါဏိနေ(အပ၊ ၂။ ၁၅၆)တိ သဗ္ဗ-
သတ္တေ နိဗ္ဗာနပဝေသနုပါယေ ကုသလပထေ
မဂ္ဂေ ဓမ္မဒေသနာယ ယောဇေတိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊
၂။ ၂၆၆။ (၁၁) အနက်လည်း ကြည့်။

(၁၃) ရေဆိပ်ပမာ သက်ဝင်သင့်သော
အရာ။ တိတ္ထကုသလ-ကြည့်။

(၁၄) ကျမ်းဂန်။ အာဂမေပိ တိတ္ထံ။
ဓာန်၊ဋ္ဌိ။ဂဂ၄။

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၃၀—ပ-မ-ဗ-သ-စ

တိတ္ထက (ပ) [တိတ္ထ+က] တိတ္ထက-အမည်ရှိ
သော၊ သူ။ တိတ္ထကာဇိဝက-ကြည့်။

တိတ္ထကရိ (ပ) [တိတ္ထ+ကရ+အ။ တိထိ*
ဟိတဓါသနမာဂမံ ကရေတိ၊ က္ခ+ဋ္ဌက၊
ဂေါတမ ကပိလာဒိမ္ပ။ ထောမ။ (တိထိကရ-
သံ)]။ အယူ-ဝါဒ-ကိုပြုတတ်သော၊ သူ(က)
အယူ-ဝါဒ-လမ်းစဉ်- မှားကို-ချမှတ်-
တီထွင်- ဖြစ်စေ- တတ်သော (တိတ္ထိဂိုဏ်း
ဆရာ)။ (ခ) အယူ-ဝါဒ-လမ်းစဉ်-မှန်
ကို-ချမှတ်- တီထွင်- ဖြစ်စေ- တတ်
သော (ဘုရား၊ သုနေတ္တ-စသော ဆရာ)။

“တရန္တိ ဧတေန သံသာရောသ”န္တိ ဧဝံ
သမ္မတတ္တာ တိတ္ထံ ဝုတ္တတိ လဒ္ဓိတိ အာဟ
“တိတ္ထကရော(ဒီ၊ ၁။ ၄၄။ သံ၊ ၁။ ၆၈)တိ လဒ္ဓိ-
ကရော (ဒီ၊ ၁။ ၁၃၁။ သံ၊ ၁။ ၁၂၀)”တိ။
ဒီ၊ ၁။ ၂၃၂။ သံ၊ ၁။ ၁၇၁။

(က) တိတ္ထံ နာမ ဒွါသဋ္ဌိ ဒိဋ္ဌိယော၊
တိတ္ထကရော နာမ တာသံ ဥပ္ပါဒကော
သတ္တာ၊ သေယျထိဒံ? နန္ဒော ဝစ္ဆော
(မစ္ဆော၊ သျှာ၊ က) ကိသော သံကိစ္ဆော။
သံ၊ ၁။ ၁၉၉။ သဿတာဒိဒိဋ္ဌိဝသေန တရန္တိ
ဧတာတိ တိတ္ထံ၊ လဒ္ဓိ။ တဿာ လဒ္ဓိယာ
ဥပ္ပါဒကော တိတ္ထကရော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁။ ၂၃၂။

(ခ) ဘူတပုဗ္ဗံ ပြာဟူဏ မိမိက
သုနေတ္တော နာမ သတ္တာ အဟောသိ တိတ္ထ-
ကရော ကာမေသု ဝိတရာဂေါ။ အံ၊ ၂။ ၃၂၆။
(-၄၇၆၊ ၅၀၀။) ဘဂဝါ ပန ယသ္မာ အဋ္ဌ-
တိသ အာရမ္မဏာနိ ဝိဘဇန္တော ဗဟူနိ
နိဗ္ဗာနဩတရဏတိတ္တာနိ အကာသိ၊ တသ္မာ
“တိတ္ထကရော”တိ ဝတ္ထု ဝုတ္တတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။
၁၆၄။ တိတ္ထကရော(အံ၊ ၂။ ၃၂၆)တိ သုဂတိ-
ဩဂါဟနတိတ္ထဿ ကာရကော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။
၁၂၁။

တိတ္ထကရော - ဒီ၊ ၁။ ၄၄။ မ၊ ၂။ ၁၉၅။
သံ၊ ၂။ ၅၆၃။ အံ၊ ၂။ ၃၂၆၊ ၄၇၆၊ ၅၀၀။ ဒီ၊ ၁။

၁။၁၃၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၄။ သံ၊
 ဋ္ဌ၊၁။၉၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၁။
 ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၃၂။ သာရတ္ထ၊၁။၂၃၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။
 ၂၃၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၆။ ၂၂၉။ တိတ္ထကရာ—ဒီ၊
 ၂။၁၂၄။ မ၊၁။၂၅၀။ မ၊၂။၁၉၅။ သံ၊၁။၆၀။
 သုတ္တနိ။၃၅၅။ မိလိန္ဒ။၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၄။ သံ၊
 ဋ္ဌ၊၁။၁၂၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၅။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၇၀။
 အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၁။
 တိတ္ထကရံ— မ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၀။
 အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁၀။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၁၅၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။
 ၂၀၁။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၁၇၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၀။
 မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃။ တိတ္ထကရေ—
 အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၉။ တိတ္ထက-
 ရဿ(စ၊ဇ)—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၅။ တိတ္ထကရာနံ—
 မ၊၂။၁၉၅။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၁၄၅။ တိတ္ထကရဿ
 (ဆ၊ဇ)—မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၁။ တိတ္ထကရာနံ—ဒီ၊ဋ္ဌ၊
 ၁။၂၅၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၂၇။
 ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၀။ သီ၊ဋ္ဌ၊
 သစ်၊၂။၂၉၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၁။ တိတ္ထကရေသု—
 နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၁၀၄။

တိတ္ထကရ (တိ) [တိတ္ထကရ+ဏ] အယူ-ဝါဒ-
 ကို ပြုတတ်သော ဆရာရှိသောသူ၊ အယူ-
 ဝါဒ-ကို ပြုတတ်သော ဆရာ၏ တပည့်။
 အယံ မေ သတ္တာတိ ဂဟဏဝသေန တိတ္ထ-
 ကရော အဿ အတ္ထိတိ ပုဗ္ဗေ တိတ္ထကရော၊
 အတိတတ္တဘာဝေ တိတ္ထကရသာဝကော။
 သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၇။

တိတ္ထကရမတ (န) [တိတ္ထကရ+မတ] အယူ-
 ဝါဒ - လမ်းစဉ် - မှားကို ပြုတတ်သူ၏ -
 အလို - အယူ - ဝါဒ။ တိတ္ထကရမတဿ စ
 စာလနတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၁။

တိတ္ထကရမတနိဿိတ (ပု) [တိတ္ထကရမတ +
 နိဿိတ] အယူ-ဝါဒ - လမ်းစဉ် - မှားကို
 ပြုတတ်သူ၏- အလို-အယူ-ဝါဒ-၌-ကို-

မှီသောသူ။ ဥပ္ပန္နေ ဗုဒ္ဓေ တိတ္ထကရမတနိဿိ-
 တာနံ ဈာနဘာဝနာယ အသိဇ္ဈနတော
 “အနုပ္ပန္နေ ဗုဒ္ဓေ”တိ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၀။
 အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၄။

တိတ္ထကရမတဟရဝိဘာဝိနီ (ထိ) [တိတ္ထကရ-
 မတ+ဟရ+ဝိဘာဝိနီ] အယူ- ဝါဒ - လမ်း
 စဉ်-မှားကို ပြုတတ်သူ၏- အလို-အယူ-
 ဝါဒ - ကို ဖယ်ရှားခြင်းငှါ ထင်စွာပြု-တတ်-
 ကြောင်းဖြစ်-သော (သာမညဖလသုတ္တန်
 ဒေသနာ)။ တိတ္ထကရမတဟရဝိဘာဝိနီ ....
 သာမညဖလဒေသနံ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၁၆၄။

တိတ္ထကရသတ္တု (ပု) [တိတ္ထကရ+သတ္တု] အယူ
 -ဝါဒ-လမ်းစဉ်-မှားကို-ပြု-စီရင်- တတ်
 သော ဆရာ။ သတ္တာ(မ၊၃။၁၅၇)တိ ဗာဟိ-
 ရကော တိတ္ထကရသတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၇။

တိတ္ထကရသာဝက (ပု) [တိတ္ထကရ+သာဝက]
 အယူ-ဝါဒ-ကို ပြုတတ်သော ဆရာ၏
 တပည့်။ တိတ္ထကရ-ကြည့်။

တိတ္ထကာက (ပု) [တိတ္ထ+ကာက] ရေဆိပ်
 (၌ အမြဲတည်နေသော) ကျီးငှက်။ တိတ္ထ-
 ကာကော ဝိယာ(မ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၀)တိ တိတ္ထေ
 ကာကော တိတ္ထကာကော၊ နဒိယာ သမ-
 တိက္ကမနတိတ္ထေ နိယတဋ္ဌိတိကော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။
 ၁၆၅။

တိတ္ထကာဇီဝက (ပု) [တိတ္ထက + အာဇီဝက]
 တိတ္ထက-အမည်ရှိသော တက္ကတွန်း။ သာယ-
 နသမယေ တိတ္ထကာဇီဝကေန ဒိန္နာ အဋ္ဌ
 တိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၁၂။

တိတ္ထကာရ (ပု) [တိတ္ထ + ကရ + ဏ] အယူ-
 ဝါဒ-ကို-ပြု-စီရင်-သောသူ။ အောက်ပုဒ်
 ကြည့်။

တိတ္ထကာရပဋိည (တိ) [တိတ္ထကာရ + ပဋိညာ]
 အယူ-ဝါဒ - ကို-ပြု -စီရင် - သူဟု ဝန်ခံ

သော၊ သူ။ ဣမသ္မိံ လောကေ တိတ္ထကာရ-
ပဋိညေသု သမဏဗြာဟ္မဏေသု ကော န ခေါ
သော သံသာရဿ ပါရိ နိဗ္ဗာနံ ဥပဂတော။
ထေရါဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၃။

တိတ္ထကိဋ္ဌာ (ထိ) [တိတ္ထ + ကိဋ္ဌာ] ရေဆိပ်၌ -
မြူးတူး - ပျော်ပါး - ကစား - ခြင်း။ အဂါ
န တိတ္ထကိဋ္ဌာယ န ပဗ္ဗတကိဋ္ဌာယ န နဒိ-
ကိဋ္ဌာယ န ဂိရိဒဿနတ္ထံ။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၂၆၇။ သံ၊
၄။ ၁။ ၆၆။

တိတ္ထကုသလ (ပု) [တိတ္ထ + ကုသလ] ရေဆိပ်
ပမာ သက်ဝင်သင့်ရာ (မေး၊ ပြေသင့်ရာ) ၌ -
လိမ်မာ - ကျွမ်းကျင် - သော၊ သူ။ တိတ္ထ-
ကုသလော ဝါ ပန ဟုတွာ ဝိသယသ္မိံ ပုစ္ဆိ....
ဝိသယေသိ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၆၃။ ပုစ္ဆိတဋ္ဌာနေယဝ
ပုစ္ဆနေန ကိံ တိတ္ထကုသလော ဝါ ပန ဟုတွာ
ဝိသယသ္မိံ ပုစ္ဆိ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၀။

တိတ္ထဂမနကာလ (ပု) [တိတ္ထ + ဂမန + ကာလ]
မြစ်ဆိပ်သို့သွားရာအခါ။ တသ္မိံ မမ တိတ္ထ-
ဂမနကာလေ သိဒ္ဓတ္ထော ဘဂဝါ .... နဒိတိရံ
ဥပါဂမိ။ အပ၊ ၄။ ၂။ ၄၅။

တိတ္ထဂါမ (ပု) [တိတ္ထ + ဂါမ] တိတ္ထ-အမည်ရှိသော
ရွာ၊ ဆိပ်ကမ်း (၌တည်သော) ရွာ။ (ယင်း-
ရွာသည် ပရက္ကမဗာဟု-မင်း လက်ထက်
တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း အနောက်တောင်ပိုင်း၌
တည်ရှိခဲ့ဘူး၏။) တိတ္ထဂါမေ မဟာမစ္စော၊
ကော ရက္ခယ ယောဇိတော။ မဟာဝံသ၊
၇၀။ ၄၂။ (D. P. - လည်း ကြည့်။)

တိတ္ထဂါမဝိဟာရ (ပု) [တိတ္ထဂါမ + ဝိဟာရ]
သီဟိုဠ်ကျွန်း တိတ္ထ-အမည်ရှိသောရွာ၌ တည်
ရှိခဲ့ဘူးသော ကျောင်းတိုက်။ (ယင်း-ကျောင်း
တိုက်ကို ယခုအခါ “တောဋ္ဌဂမုဝိဟာရ” ဟု
ခေါ်သည်။ စတုတ္ထမဟာဝိဇယဗာဟုမင်း
ဆောက်လုပ်လှူဒါန်း၏။) တိတ္ထဂါမဝိဟာ-

ရသ္မိံ ၊ မဟာဝိဇယဗာဟုနာ။ မဟာဝံသ၊ ၈၈။
၈၈။ (D. P. - လည်း ကြည့်။)

တိတ္ထစောဋ္ဌ (ပု၊ န) [တိတ္ထ + စောဋ္ဌ] ရေချိုး
ဆိပ်၌ စွန့်ပစ်အပ်သော - အဝတ်ဟောင်း -
အဝတ်ပိုင်း။ တိတ္ထ (အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၈) ၌ တိတ္ထ-
စောဋ္ဌံ၊ သိနာနတိတ္ထေ ဆဋ္ဌိတပိလောတိကာ။
အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၈။ တိတ္ထစောဋ္ဌန္တိ နာနတိတ္ထ
ဆဋ္ဌိတပိလောတိကာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၆၀။

တိတ္ထစောဋ္ဌက (ပု၊ န) [တိတ္ထစောဋ္ဌ + က] အထက်
ပုဒ်နက်ကြည့်။ တိတ္ထ (ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၂) ၌ တိတ္ထ-
စောဋ္ဌကံ သိနာနတိတ္ထေ ဆဋ္ဌိတပိလောတိ-
ကာ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၅။

တိတ္ထဇာတက (န) [တိတ္ထ + ဇာတက] တိတ္ထ-
ဇာတ်။ (ယင်း ဇာတ်ကား— အာသယာ-
နသယဉာဏ် အရှင်သာရိပုတြာ၌ မရှိပုံနှင့်
ဘုရားရှင်၌သာ ရှိပုံကို အကြောင်းပြု၍
ဟောတော်မူသောဇာတ်ဖြစ်၏။ ရှေးအခါက
အလောင်းတော်သည် အရှင်အာနန္ဒာ၏ အ
လောင်းဖြစ်သော ဗာရာဏသီမြဟ္မဒတ်မင်း၏
အမတ်ပညာရှိဖြစ်စဉ် မင်္ဂလာသိန္နောမြင်းကို
အစဉ်ရေချိုးမြဲဖြစ်သော ရေဆိပ်၌ မြင်းထိန်း
က ရေချိုးသက်ဆင်းစေရာ မဆင်းပဲ ရုန်းကန်
ငြင်းဆန်နေသောကြောင့် အကြောင်းကို
မသိသဖြင့် အလောင်းတော် ပညာရှိကို
မင်းက စုံစမ်းစေသည်။ အလောင်းတော်
သည်လည်း မင်္ဂလာမြင်း၌ ရောဂါ တစုံ
တရာမျှမရှိကြောင်း သိရှိပြီးနောက် “ရေဆိပ်
မှသာအပြစ်ရှိရာ၏” ဟုဆင်ခြင်မိ၍ စုံစမ်းရာ
ယုတ်ကြမ်းသော မြည်းတကောင်ကို ထိုရေ
ဆိပ်၌ ရေချိုးပေးမိကြောင်း သိရ၍ ဥပါယ်
တမျှည်ဖြင့် “မွန်မြတ်သော နို့ ယနာကို အမြဲ
သုံးစွဲနေရ၍ ဝလင်နေသူသည် ထိုနို့ ယနာ၌
နောက်ထပ် အာသာဆန္ဒ မဖြစ်တော့သကဲ့သို့
ထိုရေဆိပ်၌ အကြိမ်ကြိမ် ရေချိုးခဲ့ရသဖြင့်
မြင်း၌ ဆန္ဒမရှိ၊ အခြားရေဆိပ်၌ ရေချိုးစား

ရမည်”ဆို၍ မြင်း၏အလိုကို နှစ်ဦးဘဝကပင် သိခဲ့ဘူးကြောင်းကို အတိတ်ဆောင်သော ဇာတ် ဖြစ်၏။) ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဇာတကပါဠိ၊ ၁-နိပါတ်၊ ၃-ဝဂ်၊ ၅-ဇာတ်။ ဇာ၊ ၁။ ၇။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၈-၂၀၁။

တိတ္ထညူ (ပု) [တိတ္ထ+ည+ရူ] (ရေဆိပ်ပမာ သက်ဝင်ဆည်းကပ်ရာ) အကြားအမြင်များသူ ကို-သိ - ဆည်းကပ် - တတ်သော၊ သူ။ တိတ္ထညူတာ ပီတညူတာယ ပဒဋ္ဌာနံ။ နေတ္တိ။ ၂၆။ နေတ္တိ၊ ၆။ ၆၁။ (-နေတ္တိ။ ၆၇။) ကမ္မ-ဋ္ဌာနောဂါဟကဿ ဩတရဏဋ္ဌာနတာယ ဗဟုဿတော တိတ္ထံ နာမ၊ တဿ သမ္မာ-ပယံရူပါသနာ တိတ္ထညူတာ။ နေတ္တိ၊ ၄။ ၉၃။ ဗဟုဿတော သဗ္ဗသိဿာဒိနံ ပတိဋ္ဌာနတ္တာ တိတ္ထံ ဝိယာတိ တိတ္ထံ၊ ဇာနာတိတိ ၂။ တိတ္ထံ ၂။ တိ တိတ္ထညူ၊ တိတ္ထညူနော ဘာဝေါ တိတ္ထညူတာ၊ သမ္မာပယံရူပါသနာ။ နေတ္တိ၊ ၀။ ၁၃၂။

တိတ္ထနာဝါ (ထိ) [တိတ္ထ + နာဝါ] ရေဆိပ် (၌)တည်သော) လှေ၊ ကူးတို့လှေ။ ဟံသဝတိ-နဂရေ တိတ္ထနာဝိကကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ မဟာ-ဂင်္ဂါယ ပယာဂတိတ္ထေ တိတ္ထနာဝါယ ကမ္ပံ ကရောန္တော....ပဏိဓာနံ အကာသိ။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၃၄၂။

တိတ္ထနာဝါကမ္မ (န) [တိတ္ထနာဝါ+ကမ္မ] ကူးတို့ လှေဖြင့် ပို့ ဆောင်ခြင်းအမှု။ ဟံသဝတိ-နဂ-ရေ တိတ္ထနာဝိကကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ မဟာ-ဂင်္ဂါယ ပယာဂတိတ္ထေ တိတ္ထနာဝါကမ္ပံ ကရောန္တော....မဟာဒါနံ ပဝတ္တေသိ။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၅။

တိတ္ထနာဝိက (ပု) [တိတ္ထ+နာဝိက (= နာဝါ+ဏိက)] တိတ္ထနာဝါ+ဏိက] ဆိပ်ကမ်း၌ နေသော-လှေသူကြီး-လှေသမား၊ ကူးတို့-လှေသူကြီး-လှေသမား။ ဧကံ တိတ္ထနာဝိကံ အာရမ္ဘ ကထေသိ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၄။

တိတ္ထနာဝိကကုလ (န) [တိတ္ထနာဝိက + ကုလ] ကူးတို့လှေသမားအမျိုး။ တိတ္ထနာဝါ၊ တိတ္ထ-နာဝါကမ္မ-တို့ ကြည့်။

တိတ္ထန္တရလဒ္ဓိက (တိ) [တိတ္ထန္တရ+လဒ္ဓိ+က] တပါး-တခြား -သော ဂိုဏ်းဆရာတို့၏-အယူ-ဝါဒ-ရှိသော၊ တပါး - တခြား -သော ဂိုဏ်းဆရာတို့၏-အယူ-ဝါဒ-ကို-ယုံကြည် - လက်ခံ - သော၊ သူ။ တတ္ထ နိသိန္နော ကောစိ တိတ္ထန္တရလဒ္ဓိကော အစေ-လကတ္တံ န ခေါ ကထန္တံ စိန္တေသိ။ မ၊ ၆။ ၂။ ၂၄၁။

တိတ္ထနာန (န) [တိတ္ထ+နာန] ရေဆိပ်၌ ရေချိုးခြင်း။ ဖဂ္ဂုဏမာသေ ဥတ္တရဖဂ္ဂုဏိယုတ္တ-ဒိဝသေ တိတ္ထနာနံ ကရောန္တဿ သံဝစ္ဆရမ္ပိ ကတပါပပဝါဟနံ ဟောတိ။ ဒိ၊ ၆။ ၁။ ၂၁၁။ သိ၊ ၆။ ၁။ ၂။ ၁၁။

တိတ္ထပဋိတိတ္ထ (န) [တိတ္ထ+ပဋိတိတ္ထ] ဤမှာဖက် ဆိပ်ကမ်း(နှင့်) ထိုမှာဖက်ဆိပ်ကမ်း။ တေ ဥဘောပိ အတ္တမနာ ဟုတွာ တိတ္ထပဋိတိတ္ထေ နဂရာနိ မာပေတွာ ဝသိသု။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၇၉။

တိတ္ထပ္ပ(ပ)ဋိပါဒန (န) [တိတ္ထ + ပဋိပါဒန] (လိုရာ)ဆိပ်ကမ်းသို့ ရှေးရှု၊ ရောက်စေခြင်း၊ (တဖက်ကမ်း)ရေဆိပ်သို့ ဖြောင့်ဖြောင့် မတ်မတ်-ရောက်စေ-ကူးသွား-ခြင်း။ ယံ ပန တိတ္ထပ္ပဋိပါဒနတ္တံ ဥဒ္ဓံ ဝါ အဓော ဝါ ဟရန္တိ၊ ဧတ္ထ အနာပတ္တိ။ ကင်္ခါ။ ၂။ ၁၄။ တိတ္ထပဋိပါဒ-နတ္တန္တိ တိတ္ထဿ ပဋိမုခံ ပါဒနတ္တံ၊ ပရတိရေ တိတ္ထံ ဥဇုကံ ပါပေတုန္တိ အတ္ထော။ ကင်္ခါ၊ ယော၊ မဟာဋီ၊ ၄။ ၂၆။

တိတ္ထပ္ပ(ပ)ဒေသ (ပု) [တိတ္ထ+ပဒေသ] (က) ဆိပ်ကမ်းအရပ်။ (ခ) ရေချိုးဆိပ်အရပ်။ (က) တံ တိတ္ထပ္ပဒေသံ အာဂန္နာ တသ္မိံ ဇူကိတမဉ္ဇေ နိသိဒိ သူစိလောမဿ ယက္ခဿ

ဘဝနေ။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၈။ (ခ) နဒိတဋ္ဌာ-
ကာဒိနံ တိတ္ထပဒေသေသု၊ ယတ္ထ မနုဿာ
နာယန္တိ၊ ဥဒကကိစ္စံ ကရေန္တိ၊ တာဒိသေသု
ဌာနေသု။ ပေတ၊ ၄။ ၁၈၇။

တိတ္ထမဂ္ဂ (ပု) [တိတ္ထ+မဂ္ဂ] ရေဆိပ်သို့ သွားရာ
လမ်းခရီး၊ ရေဆိပ်လမ်းခရီး။ ပုန ကုဋ်
ဂဟေတွာ အာဂမ္မ တိတ္ထမဂ္ဂေ ဌတွာ အာဂ-
တာ အဝသေသဒါသိယော.... အာဟ။ မ၊ ၄။
၄။ ၂၄၁။ (-ဓမ္မ၊ ၄။ ၁၈၄။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၀၁။)

တိတ္ထမ္မဒမိဋ္ဌ (ပု) [တိတ္ထမ္မ+ဒမိဋ္ဌ] တိတ္ထမ္မ-အမည်
ရှိသော ဒမိဋ္ဌ (တမိလ်) မင်း။ (ယင်း-မင်းကို
သာသနာသက္ကရာဇ် ၃၈၃-၌ နန်းတက်သော
သီဟိုဠ်ဘုရင် ဒုဋ္ဌဂါမဏိမင်းသည် မဟိယင်္ဂဏ-
အရပ်၌ မိခင် ဝိဟာရမဟာဒေဝီ-နှင့် ဖြား
ယောင်း (မျှား) ၍ ဖမ်းယူ တိုက်ခိုက် သတ်
ဖြတ် အောင်မြင်သည်။) ဂင်္ဂါပရိခါသမ္ပန္နံ၊
တိတ္ထမ္မဒမိဋ္ဌံ ပန။ ယုတ္တံ စတူဟိ မာသေဟိ၊
ကတဟတ္ထံ မဟဗ္ဗလံ။ မာတရံ ဒဿယိတွာန၊
တေန လေသေန အဂ္ဂဟိ။ မဟာဝံသ၊ ၂။
၈၉။ ဗာလိသိကဿ ဟတ္ထတော မစ္ဆော ဝိယ
တိတ္ထမ္မဒမိဋ္ဌံ အဂ္ဂဟိ။ မဟာဝံသ၊ ၄။ ၃၄၁။

တိတ္ထဝါသ (ပု) [တိတ္ထ+ဝါသ] (ရေဆိပ်ပမာ
ဖြစ်သော) ဆရာအထံ၌-နေ-သင်ကြား-
နာယူ-ခြင်း။ တိတ္ထဝါသေန ယောနိသော။
မိလိန္ဒ၊ ၁၀၀။ တိတ္ထဝါသောတိ ပုနပုနံ (ပန)
ဂဇ္ဈနံ သန္တိကေ ဥဂ္ဂဟဏသဝနပရိပုစ္ဆန-
ဓာရဏာနိ ဝုစ္စန္တိ။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၈၃။ သံ၊ ၄။ ၂။
၈၇။ (-ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၇၈။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၈၃။ မဟာနိ၊
၄။ ၆။ ဝဇီရ၊ ၃။)

တိတ္ထဝါသသမ္ပဒါ (ထိ) [တိတ္ထဝါသ+သမ္ပဒါ]
(ရေဆိပ်ပမာ ဖြစ်သော) ဆရာအထံ၌-နေ-
သင်ကြား - နာယူ - ခြင်း၏ ပြည့်စုံခြင်း။
(ယင်း-သည် သမ္ပဒါ ၇-ပါးတွင် ၁-ပါး အပါ
အဝင် ဖြစ်၏။) အတ္တတ္ထပရိပုစ္ဆာသမ္ပဒါ (ဇာ၊
၄။ ၄။ ၉၇) - ကြည့်။

တိတ္ထဝိသင်္ကေတ (ပု၊ န) [တိတ္ထ+ဝိသင်္ကေတ]
ဆိပ်ကမ်း၌ အချိန်းအချက် အမှတ် 'သင်္ကေ-
တ' လွဲမှားခြင်း။ တိတ္ထဝိသင်္ကေတေန ပန
နာဝိဝိသင်္ကေတေန ဝါ ဂစ္ဆန္တဿ အာပတ္တိ-
ယေဝ။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၇၅။ ကခါ၊ ၄။ သစ်၊ ၃၇၇။
ကခါ၊ ယော၊ မဟာ၊ ၄။ ၂။ ၂၈။

တိတ္ထဝိသေသ (ပု) [တိတ္ထ+ဝိသေသ] ဆိပ်ကမ်း
အထူး။ ပယာဂပတိဋ္ဌာနန္တိ ဂင်္ဂါယ ဧကဿ
တိတ္ထဝိသေသဿာပိ တံသမိပေ ဂါမဿာပိ
နာမံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၉၇။

တိတ္ထသံဝါသ (ပု) [တိတ္ထ+သံဝါသ] (ရေဆိပ်
ပမာ ဖြစ်သော) ဆရာအထံ၌-ကောင်းစွာ
နေ-သင်ကြား-နာယူ-ခြင်း၊ (ရေဆိပ်ပမာ
ဖြစ်သော) ဆရာနှင့်တကွ ပေါင်းသင်း နေ
ထိုင်ခြင်း။ တိတ္ထသံဝါသေန ဗုဒ္ဓိ ပရိဏမတိ
ပရိပါကံ ဂစ္ဆတိ။ မိလိန္ဒ၊ ၁၀၀။

တိတ္ထသမ (တိ) [တိတ္ထ+သမ] ရေချိုးဆိပ်နှင့်
တူသောသူ။ တိတ္ထသမာ (ဇာ၊ ၂။ ၁၂၃) တံ
ယထာ တိတ္ထံ ဥတ္တမာဓမေသု န ကဉ္စိ နာယန္တိ
ဝါရေတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၇၂။ (-ဇာ၊ ၁။ ၁၁၄။
ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၆၉၊ ၄၇၅။)

တိတ္ထသမ္ပုပ္ပါဒန (န) [တိတ္ထ + သမ္ပုပ္ပါဒန]
(လိုရာ) ဆိပ်ကမ်းသို့ ကောင်းစွာ ရှေးရှု
ရောက်စေခြင်း၊ (တဖက်ကမ်း) ရေဆိပ်သို့
ဖြောင့်ဖြောင့်မတ်မတ်-ရောက်စေ-ကူးသွား
-ခြင်း။ ယံ တိတ္ထသမ္ပုပ္ပါဒနတ္ထံ ဥဒ္ဓံ ဝါ
အဓော ဝါ ဟရန္တိ၊ ဧတ္ထ အနာပတ္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၃။
၇၄။ သမ္ပုပ္ပါဒန (ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၄၃) -
နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

တိတ္ထသမ္မတ (တိ) [တိတ္ထ + သမ္မတ] ရေဆိပ်-
ဟု သမုတ်အပ်သော။ ကေစိ တသ္မိံ တိတ္ထ-
သမ္မတေ ဥဒကေ ပဌမံ နိမ္မဂ္ဂသကလသရိရာ

တတော ဥမ္မုဇ္ဇန္တိ(န္တ) ဝုဠဟန္တိ ဥပ္ပိလဝန္တိ။
ဥဒါနုဋ္ဌ။၆၇။ သာရတ္ထ၊၃။၂၀၇။

တိတ္ထသရ (ပု၊န) [တိတ္ထ+သရ] တိတ္ထ-အမည်ရှိ
သော ရေအိုင်။ (ယင်း-ရေအိုင်သည် သာသ-
နာ သက္ကရာဇ် ၃၈၃-၌ နန်းတက်သော သီဟိုဠ်
ဘုရင် ဒုဠဂါမဏိ-မင်း၏ ဆဒ္ဒန်မျိုး ကဏ္ဍုလ-
ဆင် တွေ့ရှိသောအိုင် ဖြစ်၏။) တံ တိတ္ထသရ-
တိရမ္မိ၊ ဒိသ္မာ ဂုဗ္ဘန္တရေ ဌိတံ။ မဟာဝံသ၊
၂၂။၆၂။

တိတ္ထာဘိမုခ (တိ) [တိတ္ထ + အဘိမုခ။ ထိ-၌
တိတ္ထာဘိမုခိ] ရေဆိပ်သို့-ရှေးရှု-တူရ-
မျက်နှာမူ-သော။ သဋ္ဌိ အာဒါယ တိတ္ထာ-
ဘိမုခိ ပါယာသိ။ ဓမ္မ၊၄။၂။၂၀၇။

တိတ္ထာဘိသေက (ပု) [တိတ္ထ+အဘိသေက]
ရေဆိပ်၌ သွန်းလောင်းခြင်း၊ ရေချိုးခြင်း။
ဂယာယံ တိတ္ထာဘိသေကံ ကရေတိ။ ဝေရ၊
၄။၂။၁၅။(-၁၆။)

တိတ္ထာယတန (န) [တိတ္ထ+အာယတန။ တိတ္ထိ
+အာယတန။ တိတ္ထဉ္စ တံ အနတ္တာနဉ္စ
အာယတနန္တိ တိတ္ထာယတနံ၊ တိတ္ထိယာနံ ဝါ
သဉ္ဇာတိဒေသဋ္ဌေန နိဝါသဋ္ဌာနဋ္ဌေန စ အာ-
ယတနန္တိပိ တိတ္ထာယတနံ။ အဘိ၊၄။၁။၂၉၅။
မဟာနိ၊၄။၁၄၀။ ဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိသင်္ခါတံ တိတ္ထ-
မေဝ အာယတနန္တိ တိတ္ထာယတနံ၊ တိတ္ထိ ဝါ
တေသံ အတ္ထိတိ တိတ္ထိနော၊ တိတ္ထိယာ၊
တေသံ အာယတနန္တိပိ တိတ္ထာယတနံ။ အာ-
ယတနန္တိ စ ...သဉ္ဇာတိဋ္ဌာနံ...သမောသရဏ-
ဋ္ဌာနံ .... ကာရဏံ၊ တံ ဣဓ သဗ္ဗမ္ပိ လဗ္ဘတိ။
.... တိတ္ထိနံ အာယတနန္တိပိ တိတ္ထာယတနံ။
သာရတ္ထ၊၃။၂၃၆-၇။ ဒိဋ္ဌိသင်္ခါတတိတ္ထမေဝ
အာယတနံ ဒုက္ခပ္ပတ္တိဋ္ဌာနန္တိ တိတ္ထာယတနံ။
ဝိမတိ၊၂။၁၀၅။] (ခ) မိစ္ဆာအယူသည်ပင်
(ထိုအယူရှိသူတို့၏၎င်း၊ အကျိုးမဲ့တို့၏၎င်း၊
ဆင်းရဲအပေါင်း၏၎င်း) ဖြစ်ထွန်းရာ-စုဝေး
ရာ-တည်နေရာ-အခြေခံအကြောင်း(မိစ္ဆာ

အယူ=အယူမှား)။ (၂) (က) တိတ္ထိတို့၏-
ဖြစ်ထွန်းရာ-စုဝေးရာ-တည်နေရာ-အခြေခံ
အကြောင်း (မိစ္ဆာအယူ=အယူမှား)။ (ခ)
တိတ္ထိတို့၏ နေထိုင်ရာကျောင်း။ (ဂ) တိတ္ထိ
တို့၏ တည်နေရာ သာသနာ။

အညတရောပိ အညတိတ္ထိယပုဗ္ဗော....တံ-
ယေဝ တိတ္ထာယတနံ သင်္ကမိ။ ဝိ၊၃။၇၅။(၁)،
(၂) (က) တိတ္ထာယတနာနိ (အံ၊၁။၁၇၄။
အဘိ၊ဝိ။၃၈၂) တိ တိတ္ထဘူတာနိ အာယတ-
နာနိ၊ တိတ္ထိယာနံ ဝါ အာယတနာနိ....တိတ္ထာ-
ယတနာနိ။ အံ၊၄။၂။၁၅၅။ အဘိ၊၄။၂။၄၇၈။
တိတ္ထိ ဝုဇ္ဇတိ မိစ္ဆာလဒ္ဓိ တတ္ထေဝ ဗာဟုလ္လေန
ပရိပ္ပမနတော တရန္တိ ဗာလာ တောတိ
ကတွာ၊ တဒေဝ အနုပ္ပကာနမနတ္တာနံ၊ တိတ္ထိ-
ယာနဉ္စ သဉ္ဇာတိဒေသဋ္ဌေန၊ နိဝါသဋ္ဌေန ဝါ
အာယတနန္တိ တိတ္ထာယတနံ၊ တသ္မိံ၊ အည-
တိတ္ထိယသမယေတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။
၄၃၆။ (-ဒီ၊၄။၁။၁၀၈။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၆၆။
အံ၊ဋီ၊၂။၁၄၂၊၁၄၄။)

(ခ) သာမဏေရော သလိင်္ဂေန တိတ္ထာ-
ယတနံ ဂတောပိ ပုန ပဗ္ဗဇ္ဇဉ္စ ဥပသမ္ပုဇ္ဈ
လဘတိ။ ဝိ၊၄။၃။၃၀၃။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။
၂၅၃၅။ တိတ္ထာယတနန္တိ တိတ္ထိနံ နိဝါသဋ္ဌာနံ၊
တိတ္ထိယာနံ ဥပဿယန္တိ အတ္ထော။ ပါစိတ်၊
ယော၊၁။၁၉၂။ (-သုတ္တနိ၊၄။၂။၂၅၄။)

(ဂ) ဧကေစ္စ ဟိ တိတ္ထာယတနေ ပဗ္ဗဇိ-
တွာ....နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ အဘိ၊၄။၂။၅၀၄။ တိတ္ထာ-
ယတနေတိ တိတ္ထိယဋ္ဌာနေ၊ တိတ္ထိယသာသ-
နေတိ အတ္ထော။ သမ္မော၊ယော။၂၆၈။
(-ဓမ္မ၊၄။၁။၃၁၉။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၂၄။)

တိတ္ထာယတနသင်္ကန္တ (တိ) [တိတ္ထာယတန+
သင်္ကန္တ] အကျိုးမဲ့၏တည်ရာ မိစ္ဆာအယူသို့
ပြောင်းရွှေ့သောသူ။ တိတ္ထာယတနသင်္က-
န္တာယ အာဗ္ဗဘာဝူပဂမနတော န လဘတိ။
သာရတ္ထ၊၃။၄၄၅။

တိတ္ထာယတနသမိက (ပု) [တိတ္ထာယတန+သမိက] (အကျိုးမဲ့၏တည်ရာ) မိစ္ဆာအယူ၏ အရှင်၊ (တိတ္ထိတို့၏ တည်ရာ) မိစ္ဆာအယူ၏ အရှင်၊ တိတ္ထိဆရာကြီး။ တဿ သတ္တုနောတိ တဿ တိတ္ထာယတနသမိကဿ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၇၅။ ယံဒိဋ္ဌိကော သတ္တာတိ ယံလဒ္ဓိကော တိတ္ထာယတနသမိကော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၀၈။

တိတ္ထာယတနသုတ္တ (န) [တိတ္ထာယတန+သုတ္တ] တိတ္ထာယတန-သုတ်။ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါတို့၏ ဝေဒနာခံစားခြင်းသည် - (၁) ပုဗ္ဗေကတ-ဟေတု=ရေးဘဝက ပြုအပ်ခဲ့ဘူးသော ကံကြောင့် ဖြစ်၏။ (၂) ဣဿရနိဗ္ဗာနဟေတု=ဗိဿဏိုးနတ်၊ ထာဝရဘုရားတို့ ဖန်ဆင်းခြင်းကြောင့် ဖြစ်၏။ (၃) အဟေတု အပစ္စယ=တစုံတရာ အကြောင်းမရှိပဲ ဖြစ်၏ ဟု မိစ္ဆာအယူ(အယူမှား) ၃-ပါးကို အကျယ်ဟောပြုရာသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ တိကနိပါတ်ပါဠိ၊ ၂-ပစ္ဆာသက၊ ၂-ဝဂ်၊ ၁-သုတ်။ အံ၊၁။ ၁၇၄-၁၈၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၅၅-၁၆၄။ ဣမသ္မိံ ပန တိတ္ထာယတနသုတ္တေ ဣဒံ သင်္ခေပတော ဆဓာတုဝသေန ကမ္မဋ္ဌာနံ အာဂတံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၅၉။

တိတ္ထာရာမ (ပု) [တိတ္ထိ+အာရာမ] (ဂိရိ-အမည်ရှိသော) တိတ္ထိ တက္ကတွန်း၏ ကျောင်းတိုက် 'အာရာမ'။ (ယင်း-ကို B.E. ၁၀၇-တွင် သီဟိုဠ်၌ နန်းတက်သော ပဏ္ဍုကာဘယမင်း ဆောက်လုပ်ခဲ့သည်။ တဖန် ၄၅၅-တွင် ဒုတိယ အကြိမ် နန်းတက်သော အဘယဝဋ္ဋဂါမဏိမင်းက ဖျက်ဆီး၍ ဗုဒ္ဓဘာသာကျောင်းတိုက်အဖြစ် ပြောင်းလဲ တည်ဆောက်ခဲ့၏။ ဂိရိတက္ကတွန်း နေခဲ့သည်ကိုစွဲ၍ ဂိရိ၊ ကျောင်းဒါယကာ အဘယဝဋ္ဋဂါမဏိ-နာမည်မှ အဘယ၊ ယင်း-၂-ပုဒ် တွဲစပ်၍ 'အဘယဂိရိ' ကျောင်းတိုက်ဟု မှည့်ခေါ်၏။ မဟာပံသ၊ ၃၃။ ၈၄။) တိတ္ထာရာမဒုဝါရေန၊ ရထာရုဋ္ဌော

ပလာယတိ။ ပဏ္ဍုကာဘယရာဇေန၊ တိတ္ထာရာမော ဟိ ကာရိတော။ မဟာပံသ၊ ၃၃။ ၄၃။ တိတ္ထာရာမဒုဝါရ(န) [တိတ္ထာရာမ+ဒုဝါရ] (ဂိရိ-အမည်ရှိသော) တိတ္ထိတက္ကတွန်း-ကျောင်းတိုက်၏ တံခါး။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

တိတ္ထိက (ပု) [တိတ္ထ+ဣက။ (တဲထီက-သံ)] (၁) (က) မိစ္ဆာအယူရှိသော။ (ခ) မိစ္ဆာအယူ၌ ဖြစ်သော။ (ဂ) မိစ္ဆာအယူ၌ ယှဉ်သော။ (ဃ) မိစ္ဆာအယူ၌ - ကောင်း-တော်-သော၊ သူ။ (၂) မိစ္ဆာအယူကို - ပြုလုပ် - စီရင် - တီထွင် - ဖြစ်စေ - တတ်သော၊ သူ။ တိတ္ထိယ-ကြည့်။

တိတ္ထိကာကိဏ္ဍ (တိ) [တိတ္ထိက+အာကိဏ္ဍ] တိတ္ထိယ(အယူမှားရှိသူ) တို့နှင့် ရောပြွမ်းသော၊ သူ။ ဗိနော တေ တိတ္ထိကာကိဏ္ဍေ၊ အဘိဘုယျကုတိတ္ထိယေ။ အပ၊ ၂။ ၁၁၁။

တိတ္ထိကာစရိယ (ပု) [တိတ္ထိက+အာစရိယ] အယူမှားရှိသော ဆရာ။ ယံ န ဒိဋ္ဌိ ပုရာဏေဟိ၊ တိတ္ထိကာစရိယေဟိပိ။ အပ၊ ၂။ ၂၁၂။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။ ၁၅၃။

တိတ္ထိယ (ပု) [တိတ္ထ+ဣယ = ဣက။ က-ကိုယ-ပြု။ တိတ္ထေ ဇာတာတိ တိတ္ထိယာ၊ ယထာ-ဝုတ္တံ ဝါ ဒိဋ္ဌိဂတသင်္ခါတံ တိတ္ထိံ ဧတေသံ အတ္ထိတိ တိတ္ထိကာ၊ တိတ္ထိကာ ဝေ တိတ္ထိယာ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၃၆။ မ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၆။ အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၁။ ၂၁၆။ အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၁၄၂။ တိတ္ထေ နိယုတ္တာတိ တိတ္ထိကာ၊ တေ ဝေ တိတ္ထိယာတိ ဝုတ္တာ က-ကာရဿ ယ-ကာရံ ကတွာ။ သံ၊ဋ္ဌိ၊ ၁။ ၁၄၈။ (-ပါတိ၊ ပဒတ္ထ။ ၂၅။) (တဲထီ-သံ)] (၁) (က) မိစ္ဆာအယူရှိသော။ (ခ) မိစ္ဆာအယူ၌ ဖြစ်သော။ (ဂ) မိစ္ဆာအယူ၌ - ကောင်း-တော်-သော။ (ဃ) မိစ္ဆာအယူ၌ ယှဉ်သော၊ သူ။ (၂) မိစ္ဆာအယူကို - ပြုလုပ် - စီရင် - တီထွင် - ဖြစ်စေ - တတ်သော၊ သူ။ (၃) တိတ္ထိ-ဖြစ်ဘူးသော၊ သူ။ (၄) တိတ္ထိယ-သဒ္ဓါ။

(၁) ယန္တုနာဟံ တိတ္ထိယော အသံ။ဝိ။
 ၁။၂၉။ အယံ ကာလော ရညော ရာဇမဟာ-
 မတ္တာနံ တိတ္ထိယာနံ။ ဒီ။၂။၁၁၉။ တိတ္ထိယေဟိ
 တိတ္ထိယသာဝကေဟိ။ သံ။၂။၂၆၄။ အံ။၁။
 ၂၇၃။ အံ။၂။၃၄၅။ ဥဒါနံ။၁၂၅။ တိတ္ထိယာနံ
 တိတ္ထိယသာဝကာနံ ဝဏ္ဏံ ဘာသတိ။ အဘိ။
 ပု။၁၅၆။

(က) တိတ္ထံ ဝုစ္စတိ လဒ္ဓိံ၊ တံ ဧတေသံ
 အတ္ထိတိ တိတ္ထိကာ၊ တိတ္ထိကာ ဧဝံ တိတ္ထိယာ၊
 ဣတော အညလဒ္ဓိကာတိ အတ္ထော။ ကင်္ခါ၊
 ဒ္ဓိံသစ်။၁၅၀။

(ခ) တိတ္ထိယာ(သုတ္တနိ။၃၃၆) တိ နန္ဒ-
 ဝစ္စသံကိစ္စေဟိ အာဒိပုဂ္ဂလေဟိ တိဟိ တိတ္ထ-
 ကရေဟိ ကတေ ဒိဋ္ဌိတိတ္ထေ ဇာတာ။ သုတ္တနိ၊
 ၄၂။၁၀၂။ တိတ္ထေ ဘဝါ တိတ္ထိယာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။
 ၂၃၂။ (-မဟာနိ။၃၇၇။ မဟာနိ။၄၀၀။
 သာရတ္ထ၊၃။၂၃၆။ မ၊ဇ္ဇိ။၂။၆။)

(က) (ဂ) တိတ္ထိယော(ပဋိသံ။၁၅၉)တိ
 တိတ္ထံ ဝုစ္စတိ ဒိဋ္ဌိံ၊ တံ ပဋိပန္နတ္တာ တိတ္ထေ
 သာရ၊တိတ္ထိယဿ အတ္ထိတိ ဝါ တိတ္ထိယော၊
 ဣတော ဗဟိဒ္ဓါ ပဗ္ဗဇူပဂတော။ ပဋိသံ။
 ၂။၆၅။

(က) (ဃ) တိတ္ထေ နိယုတ္တာ၊ တမေ-
 တေသမတ္ထိတိ ဝါ တိတ္ထိယာ၊ ဝိပရိတဒဿနာ
 ပုဂ္ဂလာ။ မဏိမဉ္ဇူ။၁။၄၇၀။

(၂) ယေ ကေစိ ပုထု အနေကာ တိတ္ထိ-
 ယာ မိစ္ဆာ တိတ္ထကရာ....ဒိဋ္ဌိယာ မောဟိတာ
 ပိဟိတာ သန္တိ။ အပါဠာ။၁။၂၅၁။ (၃)
 တိတ္ထိယပရိဝါသ-ကြည့်။ (၄) တိတ္ထိယဝေဝ-
 စန-ကြည့်။

တိတ္ထိယော — ဝိ။၁။၂၉။ ပဋိသံ။၁၅၉။
 ဝိဠာ။၁။၂၃။ ဝိဠာ။၁။၂၃၁၃၀၂-၃။ ဝိဠာ။
 ၂၄၁။ ကင်္ခါ။၁၀၇။ ပဋိသံ။၄၂။၆၅။ ဝဇီရ။
 ၂၄၄။ သာရတ္ထ၊၂။၆၇။ သာရတ္ထ၊၃။၇၅။
 ဝိမတိ။၁။၂၉၂။ ကင်္ခါ။ဇ္ဇိ။၄၅။ ဒီဇ္ဇိ။၁။၁၄၅။

မ၊ဇ္ဇိ။၃။၂၂၉။ အံ၊ဇ္ဇိ။၂။၃၇၉။ မူလဒ္ဓိ။၁။၁၇၂။
 တိတ္ထိယာ—ဝိ။၁။၃၅၅။ ဝိ။၂။၁၁၁၂၃။ ဝိ။၄။
 ၅၂၊၆၃၊၅၁၊၃၃၃။ အံ၊၃။၆၆။ သုတ္တနိ။
 ၃၃၆။ အပါ။၁။၂၆၂၃။ အပါ။၂။၂၀၉၊၃၄၄။
 မဟာနိ။၄၇။ မိလိန္ဒ။၁၀၃၊၁၀၇၊၁၇၀၊၂၅၁။
 ဝိဠာ။၁။၇။ ဝိဠာ။၃။၂၇၆။ ဝိသင်္ဂဟ။၂၃၄။
 ကင်္ခါ။၉၃။ ဒီဇ္ဇိ။၂။၂။ ဒီဇ္ဇိ။၃။၆၁၄၊
 ၁၇၊၇၅၊၂၂၂။ မ၊ဠာ။၁။၃၃၃။ မ၊ဠာ။၃။၁၀၄၊
 ၂၂၂။ သံ၊ဠာ။၁။၉၉၊၂၇၇။ သံ၊ဠာ။၃။၃၃၃-၄။
 အံ၊ဠာ။၂။၁၅၅၊၁၇၃။ အံ၊ဠာ။၃။၇၅။ အဘိ၊ဠာ။
 ၂။၃၂၅၊၄၇၇။ အဘိ၊ဠာ။၁။၀၉။ ဝိသုဒ္ဓိ။၂။
 ၂၃၇။ ခုဒ္ဒက၊ဠာ။၇၀။ ဓမ္မ၊ဠာ။၂။၄၁၊၆၄၊
 ၁၁၆။ ဥဒါန၊ဠာ။၁။၇၉၊၂၃၄။ ဣတိဝုတ်၊ဠာ။
 ၁၉။ သုတ္တနိ။ဠာ။၂။၁၀၂။ ထေရ၊ဠာ။၂။၃၇၆။
 ၃၉၀-၁။အပါဠာ။၁။၄၇၊၁၂၉၊၂၅၁၊၂၅၅။ဗုဒ္ဓဝံ၊
 ၄၂၂။ ဇာ၊ဠာ။၁။၄၅။ ဇာ၊ဠာ။၄။၁၇၇။
 မဟာနိ။ဠာ။ ၁၆၄၊၁၆၆၊၄၀၀။ သာရတ္ထ၊၃။
 ၁၇၇၊၂၀၆၊၂၃၆။ ဝိမတိ။၁။၇၀။ ကင်္ခါ၊ဇ္ဇိ။၉၄။
 ကင်္ခါ၊ဇ္ဇိ။သစ်။၁၅၀၊၃၉၇။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊
 ၂။၃၆၁။ ဒီဇ္ဇိ။၁။၁၆၆။ သီ၊ဇ္ဇိ။သစ်။၁။၁၄၅၊
 ၄၃၆။ သီ၊ဇ္ဇိ။သစ်။၂။၄၁၊၃၅၀၊၃၇၇။ ဒီဇ္ဇိ။
 ၂။၂။ ဒီဇ္ဇိ။၃။၅၉၊၄၁၆၇။ မ၊ဇ္ဇိ။၂။၆။ မ၊ဇ္ဇိ။
 ၃။၂၅။ သံ၊ဇ္ဇိ။၁။၂၃။ အံ၊ဇ္ဇိ။၁။၂၆၂၃။ အံ၊
 ဇ္ဇိ။၂။၂၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဇ္ဇိ။၁။၄၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဇ္ဇိ။၂။
 ၄၅-၆။ မူလဒ္ဓိ။၁။၇၊၆၀။ အနုဒ္ဓိ။၁။၁၇။ အနု-
 ဇ္ဇိ။၂။၁၆၃။ မဇ္ဇိ။၁။၃၀။ မဇ္ဇိ။၂။၁၅၇။
 မဏိမဉ္ဇူ။၁။၄၇၀။ တိတ္ထု၊ (စိရင်ပုံကို နိတိ၊
 သုတ္တ။၁၂၀-ကြည့်။)—သုတ္တနိ။၄၁၇။ သုတ္တနိ၊
 ၄၂။၂၇၂။

တိတ္ထိယံ— မ၊ဠာ။၁။၁၃၇။ အံ၊ဠာ။၂။၁၉။
 ဣတိဝုတ်၊ဠာ။၂၁၅။ ဝိမတိ။၁။၇၇။ တိတ္ထိယေ—
 ဝိ။၄။၅၅-၆၆၅-၆။ အပါ။၁။၂၆၂၃၇။ အပါ။၂။
 ၁၂၂၊၃၂၄။ မိလိန္ဒ။၃၂၇။ ဝိဠာ။၃။၇၇။ထေရ၊
 ဠာ။၁။၃၅။ ထေရ၊ဠာ။၂။၃၇၅။အပါဠာ။၁။၂၅၅။
 ၃၂၁။ ဗုဒ္ဓဝံ။ဠာ။၁၇၇။ ဇာ၊ဠာ။၃။၁၁၅။ ဇာ၊ဠာ။
 ၅။၁၃၃၊၃၅၆။ မဟာနိ။ဠာ။၁၆၆။ ဒီဇ္ဇိ။၁။၁၅။

သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂။ တိတ္ထိယေဟိ (တ၊ဗ) —
 ဝိ၊၂။၁။ ဝိ၊၅။၂။ သံ၊၂။၂၆၄။ အံ၊၁။၂၇။
 အံ၊၂။၃၄၅။ အံ၊၃။၂၃၂။ ဥဒါနံ၊၁၂။
 မဟာနိ၊၃၇၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၆။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။
 ၄၂၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။
 ၁၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၀၅။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၇၉။ ဝဇီရ။
 ၂၇၆။ သာရတ္ထ၊၃။၃၇။ ဝိမတိ၊၂။၂၆။ ကင်္ခါ၊
 ဋီ၊သစ်၊၃၄၆။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၄၂။ မူလဋီ၊၂။၇၁။
 အနုဋီ၊၂။၇၇။ တိတ္ထိယာနံ (စ၊ဗ) — ဇာ၊၁။
 ၁၁၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၂။ တိတ္ထိယေဟိ (မ၊ဗ) —
 ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅။

တိတ္ထိယဿ (ဆ၊ဇ) — ကင်္ခါ၊ဋီ၊၉၄။
 ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်၊၃၉၇။ တိတ္ထိယာနံ (ဆ၊ဗ) —
 ဝိ၊၄။၂၆၆။ ဝိ၊၅။၂၇၂။၂၆၉။ ဒီ၊၂။၁၁၉။
 အဘိ၊ပု။၁၅၆-၇။ ထေရ၊၃၄၂။ မိလိန္ဒ၊၁၀၄။
 ၁၂၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၄၁။ ဝိ၊သင်္ဂ-
 ဟ။၁၁၀၊၃၂၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၁။
 သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၉၊၁၅၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊
 ၁။၂၉၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆။ ဥဒါနံ၊ဋ္ဌ၊၃၂၅။
 ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၈၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၁၊၃၆၅။
 ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၁၀၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၄။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။
 ၁၄၀၊၁၇၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၇၊၂၉၄။ ဝဇီရ။
 ၁၄၉၊၁၇၀၊၁၉၈၊၃၇၄။ ဝိမတိ၊၁။၁၆၅။ ဝိမ-
 တိ၊၂။၉၇၊၁၂၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၃၆။ သီ၊ဋီ၊
 သစ်၊၂။၁၉၁။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၀-၁၊၂၅၈။ မ၊ဋီ၊၂။
 ၁။ မ၊ဋီ၊၃။၁၅၂၊၁၀၂။ သံ၊ဋီ၊၁။၆၆။ သံ၊ဋီ၊
 ၂။၄၄။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၅၈၊၂၀၅။ တိတ္ထိယေ—
 ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၁။ တိတ္ထိယေသု—ဝိ၊၃။၈၇၊၁၁၈။
 ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၁၊၃၀၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၁၇။ ကင်္ခါ။
 ၂၉၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၊၄၁၊မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၂၅။
 ဝဇီရ။၁၄၂။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊၄၇၊၈၉။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။
 ၁၇၁၊၃၈၁။

တိတ္ထိယဂုဏ (ပု) [တိတ္ထိယ+ဂုဏ] တိတ္ထိယ (အယူ
 မှားရှိသူ) တို့၏ ဂုဏ်ကျေးဇူး။ ဣတရော
 တိတ္ထိယဂုဏေ ဥဒ္ဓိသိတွာ...ခိပတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊
 ၂။၂၇၄။

တိတ္ထိယဇန (ပု) [တိတ္ထိယ+ဇန] အယူမှားရှိ
 သော လူအပေါင်း။ ယာယံ ဒိဋ္ဌိ တိတ္ထိယ-
 ဇနဿ “သုန္နရိ” မာရေတွာ .. သက္ကာရံ
 သာဒိယိဿာမာ”တိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၆။
 မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၁၆၆။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၇။)

တိတ္ထိယဇယ (ပု) [တိတ္ထိယ+ဇယ] တိတ္ထိတို့ကို-
 အောင်-နိုင်-ခြင်း။ စတုန္နံ ပရိသာနံ တိတ္ထိ-
 ယဇယတ္တံ ပါဠိဟာရိယကရဏဿက္ကနိဝါရဏံ။
 သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၅။

တိတ္ထိယဓ(ဒ္ဓ)ဇ (ပု၊န) [တိတ္ထိယ + ဓဇ]
 တိတ္ထိတို့၏ - အလံ - တံခွန် - သဖွယ် ဖြစ်
 သော (အသုံးအဆောင်=ပရိက္ခရာ)။ န
 ဘိက္ခဝေ အဓိနက္ခိပံ တိတ္ထိယဓဇ ဓာရေတဗ္ဗံ။
 ဝိ၊၃။၄၂၂။ န တိတ္ထိယဒ္ဓဇော(ဝိ၊၄။၅၂)တိ
 ကုသစံရာဒိနိ န ဓာရေတဗ္ဗာနိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၄။
 တိတ္ထိယဓဇော(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၁)တိ တိတ္ထိယာ-
 နမေဝ သညာဏဘူတတ္တာ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊၁။
 ၁၆၅။ (-ဝိ၊၃။၄၂၂။ ဝိ၊၄။၅၅-၆၆၅-၆။
 ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၃။ သာရတ္ထ၊၂။
 ၁၁၈၊၄၀၂။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၂၇၄၉။ ဝိနယာ-
 လင်္ကာရာ၊၂။၃၀၈။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။၅၀။
 အနုဋီ၊၂။၁၆၃။)

တိတ္ထိယဓမ္မနိမ္မထန (န) [တိတ္ထိယဓမ္မ + နိမ္မထန]
 တိတ္ထိတို့၏-အကျင့်မှား - အယူမှား - ကို-
 နှိမ်နင်း-ဖြိုခွင်း-ဖျက်ဆီး-ခြင်း။ တိတ္ထိယ-
 ဓမ္မနိမ္မထနံ ဗုဒ္ဓဓမ္မပတိဋ္ဌာပနံ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၂၀။
 အံ၊ဋီ၊၁။၅၃။

တိတ္ထိယနာမ (န) [တိတ္ထိယ+နာမ] တိတ္ထိယ-
 ဟူသော အမည်။ တဿာ တိတ္ထိယနာမေန၊
 တိကစ္ဆေဒေါ ကတော။ ကင်္ခါ၊ဋီ။ ၉၄။
 ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၉၇။ ကင်္ခါ၊ယော၊ မဟာဋီ၊
 ၄။၁၁၈။

တိတ္ထိယပက္ခန္ဓ (တိ) [တိတ္ထိယ+ပက္ခန္ဓ] အောက်
 ပုဒ်နက်ကြည့်။ န ပန ဝိမုစ္စတိ တိတ္ထိယ-

ပက္ခန္ဓဘာဝတော။ ဝိနိစ္ဆယာဋီ၊ ၂။ ၂၇၃၂။
(-ကခါ၊ ဋီ၊ ၄၇။)

တိတ္ထိယပက္ခန္ဓက (တိ) [တိတ္ထိယ + ပက္ခန္ဓ + က။ ထိ-ဌ-ပက္ခန္ဓိကာ] တိတ္ထိ-တိဌ-တိဌိ-
-ရွှေ့ပြောင်း-ဝင်သွား-သော၊ တိတ္ထိတို့၏
အယူဝါဒကို လက်ခံကျင့်သုံးသောသူ။ (တိတ္ထိ
တို့၏ မိစ္ဆာအယူကို ယူခြင်း၊ ‘တိတ္ထိယပဗ္ဗဇာ-
ကို မြတ်၏’ဟု ကြံ၍ တိတ္ထိအသွင်ကို ယူခြင်း
အားဖြင့် တိတ္ထိဘောင်သို့ ပြောင်းရွှေ့ ကူး
သွားသော ရဟန်းသည်သာ တိတ္ထိယပက္ခန္ဓက
မည်၏။ လူနှင့်သာမဏေများကား တိတ္ထိယ-
ပက္ခန္ဓက မမည်။ အကျယ်ကို ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၀၂-
၃။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၅၀-၁။ ဝဇီရ။ ၄၂၂။ ၄၃၂။
သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၅။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၂၂-ကြည့်။) တိ
တ္ထိယပက္ခန္ဓကော ဘိက္ခဝေ(ဝိ၊ ၃။ ၁၂၀)တိ
တ္ထေ ပန တိတ္ထိယေသု ပက္ခန္ဓော ပဝိဋ္ဌောတိ
တိတ္ထိယပက္ခန္ဓကော။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၀၂။ ဝိ၊ သင်္ဂ-
ဟ။ ၁၅၀။ (-ကခါ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၁၇၁။) ယော
ပန ဥပသမ္ပန္နော တိတ္ထိယဘာဝံ ပတ္တယမာနော
သယံ ဝါ ကုသစိရောဒိကံ တိတ္ထိယလိင်္ဂံ
အာဒိယတိ၊ တေသံ ဝါ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇတိ၊
နဂေါ ဝါ ဟုတ္တာ အာဇီဝကာနံ သန္တိကံ
ဂန္ဓာ တေသံ ဝတာနိ (ဝတ္တာနိ၊ သျှာ၊ ကံ)
အာဒိယတိ၊ အယံ တိတ္ထိယပက္ခန္ဓကော နာမ။
ကခါ၊ ၁၀၅။

တိတ္ထိယပက္ခန္ဓကော (ပု၊ ပ၊ ၆) - ဝိ၊ ၃။
၁၆၃။ ဝိ၊ ၄။ ၃၂၆-၇။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀၃၊ ၁၀၄။ ဝိ၊
ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၀၂-၃။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၄၅၊ ၁၅၀၊ ၂၃၃၊
၂၆၂။ ကခါ၊ ၉၃၊ ၁၀၅။ ဝဇီရ။ ၁၁၁။ သာ-
ရတ္ထ၊ ၂။ ၄၀၂။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၇၉။ ကခါ၊ ဋီ၊
သစ်။ ၁၇၁၊ ၂၂၃။ ဝိ၊ နိစ္ဆယာဋီ၊ ၁။ ၃၂၂။ ဝိ၊
နိစ္ဆယာဋီ၊ ၂။ ၂၇၃-၂။ ဝိ၊ နယာလင်္ကာရ၊ ၂။
၂၆၇၊ ၃၀၈၊ ၃၁၀။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ဋီ၊ ၇၂။ ခုဒ္ဒ-
သိက္ခာ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၂၅၆။ တိတ္ထိယပက္ခန္ဓိကာ
(ထိ၊ ပ၊ ၆) - ကခါ၊ ဋီ၊ ၂၅။ တိတ္ထိယပက္ခန္ဓက
(ပု၊ ပ၊ ၆) - ဝိ၊ ၃။ ၄၂၃။ ဝိ၊ ၄။ ၃၂၆။ တိတ္ထိ-

ယပက္ခန္ဓကံ - ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၃၉၂။ တိတ္ထိယ-
ပက္ခန္ဓကဿ (စ၊ ၆) - ဝိ၊ နိစ္ဆယာဋီ၊ ၂။ ၂၇၃၂။
(ဆ၊ ၆) - ဝိ၊ ၃။ ၁၉၀။ တိတ္ထိယပက္ခန္ဓကေ
(သ၊ ၆) - ဝဇီရ။ ၃၅၆။

တိတ္ထိယပက္ခန္ဓကကထာ (ထိ) [တိတ္ထိယပက္ခန္ဓ-
က + ကထာ] တိတ္ထိယပက္ခန္ဓက-ပုဂ္ဂိုလ်ကို ပြဆို
ရာ စကားရပ်။ တိတ္ထိယပက္ခန္ဓကကထာသံ...
ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၅။

တိတ္ထိယပက္ခန္ဓန (န) [တိတ္ထိယ + ပက္ခန္ဓန] တိတ္ထိ
ဘောင်သို့-ပြောင်းသွား-ဝင်ရောက်-ခြင်း။
ယသ္မာ တိတ္ထိယပက္ခန္ဓနံ သံဃဘေဒနဉ္စ ဥပ-
သမ္ပန္နဿေဝ ဟောတိ။ ဝဇီရ။ ၄၃၀။

တိတ္ထိယပက္ခန္ဓန (န) [တိတ္ထိယ + ပက္ခန္ဓန] တိတ္ထိ
ဘောင်သို့ - ရွှေ့ပြောင်း - ပြေးဝင် - ခြင်း။
ပုထုဇ္ဇနဿ သီလံ ပဉ္စဟိ ကာရဏေဟိ ဘိဇ္ဇတိ
ပါရာဇိကာပဇ္ဇနေန သိက္ခာပစ္စက္ခာနေန တိတ္ထိ-
ယပက္ခန္ဓနေန အရဟတ္တေန မရဏေနာတိ။
အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၂၃။

တိတ္ထိယပက္ခန္ဓသင်္ကန္တိ (တိ) [တိတ္ထိယပက္ခ +
သင်္ကန္တိ] တိတ္ထိတို့၏ - အသင်းအပင်း -
အပေါင်းအဖော် - ဖက်သို့ - ရွှေ့ပြောင်း -
ကူးသွား - သော၊ (သာသနာတော်၏) ဆန့်
ကျင်ဖက်ဖြစ်သော တိတ္ထိအပေါင်းသို့ - ရွှေ့
ပြောင်း - ကူးသွား - သောသူ။ တိတ္ထိယ-
ပက္ခန္ဓသင်္ကန္တေသု (ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၆၆) တိ တိတ္ထိယ-
သခါတံ သာသနဿ ပဋိပက္ခံ သင်္ကမန္တေသု။
ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၁၆၅။

တိတ္ထိယပဏိပါတ (ပု) [တိတ္ထိယ + ပဏိပါတ]
တိတ္ထိတို့သို့ မှန်မြတ်သော ရှိခိုးခြင်း-စသည်
တို့ကို ကျရောက်စေခြင်း၊ တိတ္ထိတို့ကို - တုပ်ကွ
- ရိုကျိုး - ရှိခိုး - ခြင်း။ ပဌမော မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ-
ပုဗ္ဗကေဟိ တိတ္ထိယပဏိပါတာဒိဟိ ဟောတိ။
ဝိမတိ၊ ၁။ ၈၇။

တိတ္ထိယပဗ္ဗဇာ (ထိ) [တိတ္ထိယ + ပဗ္ဗဇာ] အယူ
မှား ရှိသူတို့၏ ရဟန်းအဖြစ်၊ တိတ္ထိ တို့၏

ပရိပိုင်ရဟန်းအဖြစ်။ သောဘတိ နှ ခေါ မေ
တိတ္ထိယပဗ္ဗဇ္ဇာ။ ဝိဠာဉာ။ ၃၀၃။ ဝိသင်္ဂဟ။
၁၅၁။

တိတ္ထိယပရိကပ္ပိတ (တိ) [တိတ္ထိယ + ပရိ-
ကပ္ပိတ] တိတ္ထိတို့သည်-ကြံစည်-တွေးဆ-
အပ်သော(သဿတ-အယူနှင့် ဥစ္ဆေဒ-အယူ)။
တိတ္ထိယပရိကပ္ပိတံ ယံ ကိဉ္စိ သဿတုစ္ဆေဒ-
ဒိဋ္ဌိံ ဒဋ္ဌံ ဂဟေတွာ ဝေါဟရတိ။ ဝိမတိ။ ၂။
၁၁၈။

တိတ္ထိယပရိဒေဝိတ (န) [တိတ္ထိယ+ပရိဒေဝိတ]
(၁) တိတ္ထိ-တို့၏-ငိုကြွေး - မြည်တမ်း-
ခြင်း။ (၂) တိတ္ထိ-တို့၏ - ငိုကြွေး -
မြည်တမ်း-သံ။ တိတ္ထိယပရိဒေဝိတေ (မာဠ၊
၁။ ၃၀၇) တိ တိတ္ထိယာနံ “ကိ” ဘော
သမဏောယေဝ ဂေါတမော သမဏော”တိ-
အာဒိနာ ဝိပလပနိမိတ္တံ။ မာဠိ။ ၂။ ၁။

တိတ္ထိယပရိမဒ္ဒန (န) [တိတ္ထိယ+ပရိမဒ္ဒန] တိတ္ထိ
တို့ကို - ဖိနှိပ် - နှိမ်နင်း - ခြင်း။ “ကရိ-
ဿာမာ”တိ ပုဗ္ဗေ ဥဋ္ဌိတတ္တာ တိတ္ထိယပရိ-
မဒ္ဒနံ။ ဒီ၊ ၁။ ၆၄။

တိတ္ထိယပရိဝါသ (ပု) [တိတ္ထိယ + ပရိဝါသ]
(က) တိတ္ထိဖြစ်ဘူးသူတို့၏ ပရိဝါသအကျင့်။
(ခ) တိတ္ထိဖြစ်ဘူးသူတို့အား ပေးအပ်သော
ပရိဝါသ အကျင့်။ (ဂ) တိတ္ထိ-ဖြစ်ဘူးသူ
တို့သည် ပိုင်းခြား၍ ကျင့်သုံးအပ်သော
အကျင့်။ (ယင်း-အကျင့်ကား - ဘုရား
သာသနာသို့ ဝင်လိုသော တိတ္ထိ ဖြစ်ဘူး
သူတို့ ကျင့်ရသည့် ကျင့်ဝတ်ဖြစ်၏။ တိတ္ထိတို့
ဟူသည်လည်း ဤ၌ အကိရိယဝါဒီ-ဖြစ်သော
အာဇီဝကနှင့် ကိရိယဝါဒီ-ဖြစ်သော နိဂဏ္ဌ-
တို့ အပါအဝင် နဂ္ဂပရိပိုင်တို့ပင် ဖြစ်၏။
ကမ္မဝါဒီ၊ ကိရိယဝါဒီ-ဖြစ်သော အဂ္ဂိပရိစရက
ရသေ့ပရိပိုင်တို့ မဟုတ်ကုန်။ ယင်း-တို့သည်
အဝတ်ဆီးပဲ နဂ္ဂအသွင်ဖြင့် ရှင်၊ ရဟန်း
အဖြစ်ကို တောင်းလာမှသာပရိဝါသအကျင့်

ကို ကျင့်သုံးရသည်။ ကိုယ်ကို ဖုံးလွှမ်း၍
တောင်းလာလျှင် ကျင့်ဖွယ်မရှိ။ ဝိဠာဉာ။
၂၇၂။ ပရိဝါသ-ပေးပုံ-ကျင့်ရပုံ-ကို ဝိ၊ ၃။
၉၈-ကြည့်။) တိတ္ထိယပရိဝါသော အပ္ပဋိစ္ဆန္န-
ပရိဝါသော နာမ။ ဝိဠာဉာ။ ၆။ ဝိနယာ-
လင်္ကာရ၊ ၂။ ၂၀၈။ တိတ္ထိယပရိဝါသောတိ
တိတ္ထိယာနံ ပရိဝါသော၊ တိတ္ထိယာနံ ဝါ
ဒါတဗ္ဗော ပရိဝါသော၊ တိတ္ထိယေဟိ ဝါ
ပရိဝသိတဗ္ဗော ပရိဝါသော တိတ္ထိယပရိဝါ-
သော။ ပါစိတိယော၊ ၂။ ၆။ (-ဒီ၊ ၁။
၂၉၈။ ဒီ၊ ၁။ ၄၄။ မာဠ၊ ၂။ ၇၄။ သံ၊ ၁။
၃၅။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၀၈။ ဒီ၊ ၁။ ၃၀၆။ သီ၊
၁။ ၁၆၈။ ၂။ ၂၆၈။ ဒီ၊ ၁။ ၃၆။ မာဠိ၊ ၂။ ၄၇။)

တိတ္ထိယပရိဝါသကထာ (ထိ) [တိတ္ထိယပရိဝါသ +
ကထာ] တိတ္ထိဖြစ်ဘူးသူတို့၏ ပရိဝါသအကျင့်
ကို ပြဆိုရာ စကားရပ်။ တိတ္ထိယပရိဝါသ-
ကထာယံ အာဇီဝကဿ ဝါတိအာဒိသု
အကိရိယဝါဒီ အာဇီဝကော နာမ။ ဝိမတိ၊ ၂။
၁၀၈။

တိတ္ထိယပရိဝါသသဒိသ (တိ) [တိတ္ထိယပရိဝါသ
+ သဒိသ] တိတ္ထိ ဖြစ်ဘူးသူတို့၏ ပရိဝါသ
အကျင့်နှင့် တူသော (သာရဏိယတရား)။
တိတ္ထိယပရိဝါသသဒိသော ဟေသ။ ဒီ၊ ၁။
၁၂၃။ အံ၊ ၁။ ၃၁။

တိတ္ထိယဗ္ဗတ (ပု၊ န) [တိတ္ထိယ + ဝတ] တိတ္ထိ
တို့၏ (စကားမပြောခြင်း-စသော) အကျင့်။
မူဂဗ္ဗတာဒိကံ နေဝ၊ ဂဏှေယျ တိတ္ထိယဗ္ဗတံ။
ဝိ၊ နိစ္ဆယ။ ၃၀၇၈။ (-ခုဒ္ဒသိက္ခာ။ ၁၉၂။)

တိတ္ထိယဘာဝ (ပု) [တိတ္ထိယ + ဘာဝ] တိတ္ထိ
တို့၏အဖြစ်၊ တိတ္ထိတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း ဖြစ်ရာ
(အသွင်အပြင်-စသည်)။ ယော ပန ဥပ-
သမ္ပန္နော တိတ္ထိယဘာဝံ ပတ္တယမာနော သယံ
ဝါ ကုသစီရုဒိကံ တိတ္ထိယလိင်္ဂံ အာဒိယတိ။
ကင်္ခါ။ ၁၀၅။

တိတ္ထိယဘာဝပုဂ္ဂလမန (န) [တိတ္ထိယဘာဝ + ဥပ-
ဂမန] တိတ္ထိအဖြစ်သို့ ကပ်ရောက်ခြင်း။ တဿ
ဟိ တိတ္ထိယဘာဝပုဂ္ဂလမနံ ပတိ သန္နိဋ္ဌာနေ ဝိဇ္ဇ-
မာနေပိ...ဒုက္ကဋ္ဌမေဝ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၂။
(- ၁၂။)

တိတ္ထိယဘာသိတ (တိ) [တိတ္ထိယ+ဘာသိတ]
တိတ္ထိတို့သည် ပြောဟောအပ်သော (တရား
စကား)။ တိတ္ထိယဘာသိတံ ဝါ ကရောန္တော
အာလောလေသတိ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၇။

တိတ္ထိယမတဝဉ္စိတ (တိ) [တိတ္ထိယမတ +
ဝဉ္စိတ] တိတ္ထိတို့၏အယူဝါဒသည် - လှည့်ပတ်
- ပြားယောင်း - အပ်သော။ တဿာ ယံ
အဟံ တိတ္ထိယမတဝဉ္စိတော အယောဂေ
ယုဉ္စိ။ ထေရီ၊ ၁။ ၂။ ၄။

တိတ္ထိယမထန (န) [တိတ္ထိယ + မထန] တိတ္ထိ
တို့ကို - နှိမ်နင်း - ဖျက်ဆီး - ခြင်း။ တိတ္ထိယ-
မဒ္ဒန-ကြည့်။ (သီ၊ မူ-ကွဲ။)

တိတ္ထိယမဒနိမ္မထန (န) [တိတ္ထိယ+မဒ+နိမ္မ-
ထန] တိတ္ထိတို့၏ မာန်ယစ်ခြင်းကို အကြွင်းမဲ့
- မေ့နှောက် - ဖျက်ဆီး - ခြင်း။ အဟံ ပါဠိ-
ဟာရိယံ ကရိဿာမိ တိတ္ထိယမဒနိမ္မထနာယ
(နိမ္မဒနာယ၊ သီ) အနုဇာနာထ။ ထေရီ၊ ၁။
၂၀၄။

တိတ္ထိယမဒနိမ္မဒန (န) [တိတ္ထိယ+မဒ+နိမ္မဒန]
တိတ္ထိ တို့၏ မာန်‘မာန်’ဖြင့် မာန်မမူနိုင်ခြင်း၊
တိတ္ထိတို့၏ မာန်‘မာန်’၏ ပျက်စီးခြင်း။
အထက်ပုဒ် ကြည့်။ (သီ၊ မူ-ကွဲ။)

တိတ္ထိယမဒမာနမဒ္ဒန (တိ) [တိတ္ထိယမဒမာန
+ မဒ္ဒန] တိတ္ထိ တို့၏ အလွန်မာန်မူခြင်းကို
နှိမ်နင်း - နှိင် - ကြောင်းဖြစ် - သော
(တန်ခိုးပြာဋိဟာ)။ တိတ္ထိယမဒမာနမဒ္ဒနံ
ယမကပါဠိဟာရိယံ ကတွာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁။ ၁၇။

တိတ္ထိယမဒ္ဒန (တိ) [တိတ္ထိယ+မဒ္ဒန] တိတ္ထိ-
တို့ကို နှိမ်နင်း-နှိင်- ကြောင်းဖြစ် - သော

(တန်ခိုးပြာဋိဟာ)။ ကေသျှိ* ဟိ သမယေ
သတ္တာ ဇေတဝနမဟာဝိဟာရေ ဝိဟရန္တော
ကဏ္ဍမ္ပရုက္ခမူလေ တိတ္ထိယမဒ္ဒနံ (တိတ္ထိယ-
မထနံ၊ သီ) ယမကပါဠိဟာရိယံ ဒေသေတွာ...
တာဝတိ* သဘဝနေ ပစ္စုဋ္ဌာသိ။ အံ၊ ၁။ ၁၇။
တိတ္ထိယမဒ္ဒန (ဒီ၊ ၁။ ၁၇) နှိ “ပါဠိဟာရိယံ
ကရိဿာမာ” တိ ကုဟာယနဝသေန ပုဗ္ဗေ
ဥဋ္ဌိတာနံ တိတ္ထိယာနံ မဒ္ဒနံ။ သီ၊ ၁။ ၁၈။
၂၃၅။ (- အပ၊ ၂။ ၂၂။ အပ၊ ၁။ ၁၇။
ဇာ၊ ၁။ ၁၇။ ၂၆၄။)

တိတ္ထိယမာနဒ္ဒဇ (ပု၊ န) [တိတ္ထိယ+မာန+ဇ]
တိတ္ထိတို့၏ မာန် ‘မာန်’ ဟူသော - တံခွန်
- အလံ။ တိတ္ထိယမာနဒ္ဒဇံ ပါတေန္တော...
ဓမ္မာမတေန တပေသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁။ ၂၆။

တိတ္ထိယမာနမဒ္ဒန (တိ) [တိတ္ထိယမာန+မဒ္ဒန]
တိတ္ထိတို့၏ မာန် ‘မာန်’ ကို - နှိမ်နင်း - ချေ
ဖျက် - နှိင်သော (တန်ခိုးပြာဋိဟာ)။ တိတ္ထိယ-
မာနမဒ္ဒနံ ယမကပါဠိဟာရိယံ ကရောန္တော
ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁။ ၁၆၄။

တိတ္ထိယလဒ္ဓိ (ထိ) [တိတ္ထိယ+လဒ္ဓိ] တိတ္ထိတို့၏
အယူ။ နဂ္ဂါ ဟုတွာ တိတ္ထိယလဒ္ဓိမေဝ သုလဒ္ဓိ*
ဝိယ ဒီပေန္တော ဝိစရေယျ။ ဝဇီရ၊ ၁၄၂။

တိတ္ထိယလိဂီ (န) [တိတ္ထိယ+လိဂီ] တိတ္ထိတို့၏
- အသွင်အပြင် - ပုံသဏ္ဌာန် - အမူအရာ။
အာကာရပုစ္ဆာတိ ဂိဟိလိဂီ ဝါ တိတ္ထိယ-
လိဂီ ဝါ ပဗ္ဗဇိတလိဂီ ဝါ။ ဝိ၊ ၅။ ၂၀၁။
ရာဇာယာဒီဟိ ဝါ တိတ္ထိယလိဂီ* ဂဏှန္တော။
ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၅၁။ ကင်္ခါ၊ ၃။ သစ်။ ၁၇၁။
(- ကင်္ခါ၊ ၁၀၅။ ဝဇီရ၊ ၁၁၁။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၁၄။
ကင်္ခါ၊ ၃။ ၄၇။ ဒီ၊ ၃။ ၂၆။)

တိတ္ထိယလိဂီ (တိ) [တိတ္ထိယလိဂီ+ဤ] တိတ္ထိ
တို့၏ - အသွင်အပြင် - ပုံသဏ္ဌာန် - အမူအရာ
- ရှိသော၊ တိတ္ထိအသွင် ဆောင်သော၊ သူ။
အတိတ္ထိယဿ နဂ္ဂဿ၊ တထာ တိတ္ထိယလိဂီ-

နော။ ကင်္ခါဋီ။၉၄။ ကင်္ခါဋီသစ်။၃၉၇။
ကင်္ခါယော၊မဟာဋီ၊၄။၁၁၀။

တိတ္ထိယဝတ (ပု၊န) [တိတ္ထိယ + ဝတ] တိတ္ထိ
တို့၏ - အကျင့် - ကျင့်ဝတ်။ တိတ္ထိယဝတ
သမာဒိယတိ။ ဝဇီရ။၁၁၁။ (- သာရတ္ထ၊၂။
၁၁၀။ ကင်္ခါဋီ။၄၇။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။
၃၇၂။)

တိတ္ထိယဝတ္ထ (န) [တိတ္ထိယ + ဝတ္ထ] (ဘုရား
သာသနာဘောင်သို့ ဝင်လိုသော) တိတ္ထိ-
ဖြစ်ဘူးသူတို့ ကျင့်ရသည့် ကျင့်ဝတ်။ (ယင်း-
ကျင့်ဝတ်သည်—(၁) အလွန်စောစွာ ရွာ
တွင်းသို့ မဝင်ခြင်း၊ အလွန်နေမမြင့်ခင် ရွာ
တွင်းမှ ဖဲ့ခဲခြင်း၊ ‘ကျောင်းသို့ ပြန်လာခြင်း’၊
(၂) ပြည့်တန်းဆာမ၊ မုဆိုးမ၊ အပျိုကြီး၊
ပဏ္ဍုက်၊ ရဟန်းမ-ဟူသော လှည့်လည်ကျက်
စားရာမရှိခြင်း၊ ယင်းတို့နှင့် မဆက်ဆံခြင်း၊
(၃) သီတင်းသုံးဖော်တို့၏အမှုကိစ္စတို့၌ လိမ်
မာကျွမ်းကျင်၍ ဌာနပုတ္တိကဉာဏ်ပညာနှင့်
ပြည့်စုံခြင်း၊ (၄)ပါဠိကိုသင်ယူခြင်း၊အနက်ကို
မေးမြန်းခြင်း၊ မြတ်သော-သီလ-သမာဓိ-
ပညာ-၌ထက်မြက်သောအလို ‘ဆန္ဒ’ရှိခြင်း၊
(၅) တိတ္ထိတို့၏ ကျေးဇူးမဲ့ ကဲ့ရဲ့စကားကို
ပြောဆိုခြင်း၌ နှစ်သက်သော စိတ်ရှိခြင်း၊
(၆) ဘုရား၊ တရား၊ သံဃာ၏ ကျေးဇူးမဲ့
ကဲ့ရဲ့စကားကိုပြောဆိုခြင်း၌ မနှစ်သက်သော
စိတ်ရှိခြင်း၊ (၇) တိတ္ထိတို့၏ ဂုဏ်ကျေးဇူးကို
ပြောဆိုခြင်း၌ မနှစ်သက်သော စိတ်ရှိခြင်း၊
(၈) ဘုရား၊ တရား၊ သံဃာ၏ ဂုဏ်ကျေးဇူး
ကိုပြောဆိုခြင်း၌ နှစ်သက်သော စိတ်ရှိခြင်း
ဟူ၍ ၈-ပါးရှိ၏။ ဝိ၊၃။၁၀၀-၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။
၂၇၂။) အဋ္ဌ တိတ္ထိယဝတ္တာနိ။ ဝိ၊၅။၂၄၄။
အဋ္ဌ တိတ္ထိယဝတ္တာနိ မဟာခန္ဓကေ ဝတ္တာနိ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၃၃။ (- ဝိ၊၅။၃၆၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၁။
၂၄၁။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၉။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၄။)

တိတ္ထိယဝါဒ (ပု) [တိတ္ထိယ + ဝါဒ] (က) တိတ္ထိ
တို့၏ အယူဝါဒ။ (ခ) တိတ္ထိတို့၏ ကဲ့ရဲ့ပြစ်တင်
ပြောဆိုခြင်း။ (က) ဥမ္မတ္တကပစ္ဆိမသဒိသော
ဟိ တိတ္ထိယဝါဒေါ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၅၄။ သံ၊ဋီ၊သစ်။
၂။၃၅၈။ တိတ္ထိယဝါဒေသု သမယန္တရေသု
ပရိစယေန စ။ နေတ္ထိ၊ဝိ၊၉၂။ (- ထေရ၊ဋ္ဌ၊
၂။၇၆။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၈၆။ သံ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၇၁။)
(ခ) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တိတ္ထိယဝါဒပရိမောစန (န) [တိတ္ထိယဝါဒ +
ပရိမောစန] တိတ္ထိတို့၏ ကဲ့ရဲ့ပြစ်တင် ပြော
ဆိုခြင်းမှ လွတ်စေခြင်း။ တိတ္ထိယဝါဒပရိ-
မောစနတ္ထု...စိန္တေသုံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈။ ခုဒ္ဒက၊
ဋ္ဌ၊၈၀။

တိတ္ထိယဝိဟာရ (ပု) [တိတ္ထိယ + ဝိဟာရ] တိတ္ထိ-
တို့၏ ကျောင်း။ တိတ္ထိယသေယျာ-ကြည့်။

တိတ္ထိယဝေဝစန (န) [တိတ္ထိယ + ဝေဝစန] တိတ္ထိ-
ယ-သဒ္ဓါ၏ - ဝေဝစ - ပရိယာယ် - စကားလှယ်
- ဖြစ်သော သဒ္ဓါ၊ တိတ္ထိတို့၏ ပရိယာယ်
ဖြစ်သော အမည်။ “ပဏ္ဍရဂေါတိ မံ ဓာရေ-
ဟိ”တိ ဝေ တိတ္ထိယဝေဝစနေန သိက္ခာ-
ပစ္စက္ခာနံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၉။

တိတ္ထိယဝေသ (ပု) [တိတ္ထိယ + ဝေသ] တိတ္ထိ
တို့၏ - အသွင်အပြင် - ပုံသဏ္ဌာန်။ တံလဒ္ဓိန္နိ
တိတ္ထိယဝေသေ သေဋ္ဌဘာဝဂ္ဂဟဏမေဝ
သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊၂။၁၂၃။

တိတ္ထိယသညီ (တိ) [တိတ္ထိယ + သညာ + ဤ]
တိတ္ထိ-ဟု (ဖြစ်သော) အမှတ် ‘သညာ’
ရှိသော၊ တိတ္ထိ-ဟု မှတ်ထင်သော၊သူ။ တိတ္ထိ-
ယေ တိတ္ထိယသညီ သဟတ္တာ ခါဒနီယံ ဝါ
ဘောဇနီယံ ဝါ ဒေတိ။ ဝိ၊၂။၁၂၄။ အတိတ္ထိ-
ယေ တိတ္ထိယသညီသ၊ ဝေမတိကဿ စ
ဒုက္ကဋ်။ ကင်္ခါ။၂၃၂။ (- ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။
၁၅၃၆။ ကင်္ခါယော၊မဟာဋီ၊၄။၁၁၇။)

တိတ္ထိယသတ (န) [တိတ္ထိယ + သတ] တိတ္ထိ
တို့၏ တရာ၊ ၁-ရာသော တိတ္ထိ။ ပဉ္စ တိတ္ထိယ-

သတာနိပိ မမ ပုတ္တေ အပ္ပဒုဋ္ဌေ ပဒုဿိတွာ
အနုရူပမေဝ မရဏံလဘိံ သု။ ဓမ္မာဠာ ၂။ ၄၄။

တိတ္ထိယသတ္တ (န) [တိတ္ထိယ+သတ္တ] (လော-
ကာယတ-အမည်ရှိသော) တိတ္ထိတို့၏ ကျမ်း
ဂန်။ လောကာယတံ နာမ...ဝေမာဒိနိရတ္တက-
ကာရဏပဋိသံယုတ္တံ တိတ္ထိယသတ္တံ။ ဝိ၊ ဠာ၊
၄။ ၅၆။ (-ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၄၇။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊
၂။ ၃၆၁။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၃၅၅။ ပါစိတံ၊
ယော၊ ၂။ ၄၆။)

တိတ္ထိယသမယ (ပု) [တိတ္ထိယ+သမယ] တိတ္ထိ
တို့၏ အယူဝါဒ။ အယံ ကိရ ပညော တိတ္ထိယ-
သမယေ ဥပ္ပန္နော။ ဒီ၊ ဠာ၊ ၂။ ၂၂။ အံ၊ ဠာ၊
၁၅၀။ (-သံ၊ ဠာ၊ ၂။ ၁၁၆။ ထေရ၊ ဠာ၊ ၂။ ၂၃၂။
ပဋိသံ၊ ဠာ၊ ၆၈။ မ၊ ဠာ၊ ၂။ ၂၇။ သံ၊ ဠာ၊ ၅၂။
အံ၊ ဠာ၊ ၂။ ၂၆၈။ အံ၊ ဠာ၊ ၁၃၈။)

တိတ္ထိယသမာဒါန (န) [တိတ္ထိယ+သမာဒါန]
တိတ္ထိတို့သည် - ကောင်းစွာယူ - ဆောက်
တည် - အပ်သော (ကျင့်ဝတ်)။ န ဘိက္ခဝေ
မူဂဗ္ဗတံ တိတ္ထိယသမာဒါန (ဝိ၊ ၂။ ၂၂၃) နှိ
ဣမံ တေမာသံ န ကထေတဗ္ဗန္တိ ဝေရူပံ ဝတ-
သမာဒါနံ န ကာတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ဠာ၊ ၂။ ၃၅၆။ တိတ္ထိ-
ယသမာဒါနန္တိ တိတ္ထိယေဟိ သမာဒါတဗ္ဗံ။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၇၇။ (-ဝိနယာလင်္ကာရ၊ ၂။
၃၇၆။)

တိတ္ထိယသာဝက (ပု) [တိတ္ထိယ + သာဝက]
တိတ္ထိတို့၏ တပည့်၊ တိတ္ထိတို့၏ အယူဝါဒကို
အတုလိုက်၍ ကျင့်သူ၊ တိတ္ထိတို့၌ မြဲမြံစွာ
ဆည်းကပ်တတ်သော ပစ္စည်း ၄-ပါး ဒါယ-
ကာ။ ယန္တူ နာဟံ တိတ္ထိယသာဝကော အဿံ။
ဝိ၊ ၁။ ၂၉။ တိတ္ထိယသာဝကော (ပဋိသံ၊ ၁၅၉)-
တိ တေသံ ဒိဋ္ဌာနဂတိမာပန္နော ဂဟဋ္ဌော။
ပဋိသံ၊ ဠာ၊ ၂။ ၆၅။ တိတ္ထိယသာဝကာ (အဘိ၊
ဝိ၊ ၂။ ၅၅။ မဟာနိ၊ ၂။ ၇၇) တိ ဘတ္တိဝသေန
တေသံ ပစ္စယဒါယကာ၊ ဧတေဟိ သဒ္ဓိ-
သံသဂ္ဂဇာတော ဟောတီတိ အတ္ထော။

အဘိ၊ ဠာ၊ ၂။ ၃၂၅။ မဟာနိ၊ ဠာ၊ ၄၀၀။ တိတ္ထိယ-
သာဝကာ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၇) တိ တေသု ဒဠ္ဇ-
ဘတ္တာ ပစ္စယဒါယကာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဠာ၊ ၄၂။
(-ဝိ၊ ၃။ ၂၅၆။ ဝိ၊ ၅။ ၂၇၂။ ၂၉၉။ ဒီ၊ ၂။ ၁၁၉။
မ၊ ၃။ ၁၅၃။ အံ၊ ၁။ ၂၇၃။ အံ၊ ၃။ ၆၆၊ ၂၃၂။
အဘိ၊ ပု၊ ၁၅၆-၇။ ဥဒါန၊ ၁၂၅။ ဝိ၊ ဠာ၊ ၁။ ၂၃၊
၂၃၉။ ဝိ၊ ဠာ၊ ၂။ ၁၇၃။ မ၊ ဠာ၊ ၁။ ၃၁၃။ မ၊ ဠာ၊
၃။ ၄။ သံ၊ ဠာ၊ ၁။ ၁၁၃။ အံ၊ ဠာ၊ ၂။ ၅၉။ ခုဒ္ဒက၊
ဠာ၊ ၂၀၂။ ဓမ္မာဠာ၊ ၂။ ၃၀၆။ သုတ္တနိ၊ ဠာ၊ ၁။ ၁၇၉။
သုတ္တနိ၊ ဠာ၊ ၂။ ၁၀၃။ ဇာ၊ ဠာ၊ ၁။ ၁၁၁။ သာရတ္ထ၊
၂။ ၆၇။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၇၊ ၂၃၆။ ဒီ၊ ဠာ၊ ၂။ ၃၂၇။
သံ၊ ဠာ၊ ၂။ ၄၃၄၊ ၄၄၃။ အံ၊ ဠာ၊ ၁။ ၂၅၅။)

တိတ္ထိယသာဝကပရိယောသာန (တိ) [တိတ္ထိယ-
သာဝက + ပရိယောသာန] တိတ္ထိတို့၏ တပည့်
ဟူသော အဆုံးရှိသော (စောဒနာတတ်သူ =
တရားလို-စသည်)။ တေဟိ တိတ္ထိယသာဝက-
ပရိယောသာနေဟိ ပဌမစောဒကေဟိ သမ္ပ-
ဋိစ္ဆာပေတုဉ္စ လဘတိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၇၅။ ဝိန-
ယာလင်္ကာရ၊ ၂။ ၁၆၃။

တိတ္ထိယသာဝကဝေဝစန (န) [တိတ္ထိယသာဝက
+ ဝေဝစန] တိတ္ထိယသာဝက-သဒ္ဓါ၏ - ဝေ-
ဝဇ် - ပရိယာယ် - စကားလှယ် - ဖြစ်သော
သဒ္ဓါ၊ တိတ္ထိယသာဝကတို့၏ ပရိယာယ်ဖြစ်
သော အမည်။ ဧဝံ တိတ္ထိယသာဝကဝေဝစ-
နေန သိက္ခာပစ္စက္ခာနံ ဟောတိ။ ဝိ၊ ဠာ၊
၂။ ၂၃၉။ နိဂဏ္ဌ၊ ပဋ္ဌာကောတိအာဒိနိပိ တိတ္ထိယ-
သာဝကဝေဝစနာနိ (ဝိ၊ ၁။ ၃၃) တိ ဒဠ္ဇဗ္ဗံ။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၈၀။

တိတ္ထိယသေယျာ (ထိ) [တိတ္ထိယ + သေ-
ယျာ] တိတ္ထိတို့၏ (အိပ်ရာ၊ နေရာ-ဖြစ်သော)
ကျောင်း။ တိတ္ထိယသေယျံ ဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊ ၂။
၁၃၅၊ ၂၃၆။ တိတ္ထိယသေယျ (ကင်္ခါ၊ ၂။ ၃) နှိ
တိတ္ထိယဝိဟာရံ။ ကင်္ခါ၊ ယော၊ မဟာဠာ၊ ၄။ ၂၂။
(-ဝိ၊ ၂။ ၂၂၉။ ဝိ၊ ဠာ၊ ၂။ ၇၂။ ဝဇီရ၊ ၃။ ၃၉ '၊
ကင်္ခါ၊ ဠာ၊ ၂။ ၃၇။)

တိတ္ထိယာစာရ (ပု) [တိတ္ထိယ+အာစာရ]တိတ္ထိ-
တို့၏ အကျင့်။ သာသနာစာရတော ဗာဟိ-
ရကေန တိတ္ထိယာစာရေန ယုတ္တော။ သီ၊ဋီ၊
သစ်၊၂။၃၄၈။

တိတ္ထိယာစာရယုတ္တ (ဘိ) [တိတ္ထိယာစာရ +
ယုတ္တ] တိတ္ထိတို့၏ အကျင့်-နှင့် စပ်ယှဉ်-၌
ကြိုးစားအားယုတ်-သော (ရသေ့၊ ပရိဗိုဇ်-
စသည်)။ ဗာဟိရကာစာရယုတ္တော တိတ္ထိ-
ယာစာရယုတ္တော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၄၈။

တိတ္ထိယာနုဗန္ဓန (န) [တိတ္ထိယ + အနုဗန္ဓန]
တိတ္ထိတို့၏(မြတ်စွာဘုရားနောက်သို့)-အစဉ်
-တကောက်ကောက်-လိုက်ခြင်း။ ဘဂဝ-
တော သာဝတ္ထိဂမနံ၊တိတ္ထိယာနုဗန္ဓနံ။သုတ္တနိ၊
၄၊၂။၂၇၅။

တိတ္ထိယာရာမ (ပု) [တိတ္ထိယ+အာရာမ] တိတ္ထိ
တို့၏ - အာရာမ - ကျောင်းတိုက်။ မယံ
ဇေတဝနသမိပေ တိတ္ထိယာရာမံ ကရောမ။
သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၃။ အထ သာ တိတ္ထိယာရာမံ
ဂန္ဓာ ဝန္နိတွာ အဋ္ဌာသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၆။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၈။(-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊
၁။၃၃၅။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၇။၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၅-၆၊
၃၇၃။ ဝဇီရ၊၃၇၄။ မ၊ဋီ၊၃။၉၁။)

တိတ္ထိ (တိ) [တိတ္ထ+ဤ] (ရေဆိပ်နှင့်တူသော)
၆၂-ပါးသော မိစ္ဆာအယူရှိသောသူ။ တိတ္ထ-
မေတေသမတ္တိတိ တိတ္ထိနော။ ပါစိတ်၊ယော၊
၁။၁၇၁။ တိတ္ထာယတန-လည်း ကြည့်။

တိထိ (ပု၊ထိ) [တန=တာ+ဣထိ။ တနောတိတိ
တိထိ၊ အထ ဝါ တာ ပါလနေ ဣထိ။ တိထိ-
သဒ္ဓေါ ဒီသု။ဓာနံ၊ဋီ၊၇၂။ တာယတိ ပါလေ-
တိတိ တိထိ၊ ပါဠိပဒါဒိ။ ဣဒါ၊ဋီ၊၉၃။ အတ+
ဣထိနံ။ ပုမေဒရာဒိတွာတ် (၆၊၃၊၁၀၉)
အလ္လောပး။ ဗျာချာသုဓာ-ဋီကာ။ (အမရ၊၄။
၁။ဝါစပုတိ-လည်းကြည့်။) (၁) (လဆန်း၊

လဆုတ် ၁-ရက်၊၂-ရက်-စသော)ရက်။ (၂)
တိထိ-သဒ္ဓါ။ (၁) ပဉ္စသန္နံ တိထိနံ ပူရဏ-
ဝသေန ပန္နရသော။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၃၃။ ဒီ၊
ဋီ၊၁။၂၁၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၂။ ကတိနံ တိထိနံ
ပူရဏိ ကတိမိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၈၈။ (-ပဋိသံ၊
ဋ္ဌ၊၂။၂၉၅။ ဝိမတိ၊၂။၁၈၁။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊
၁။၃၈၄၊၄၂၁-၂။) (ယင်း-တိထိ-သည် နန္ဒာ-
တိထိ၊ ဘဒြာတိထိ၊ ဇေယာတိထိ၊ ရိတ္တာ-
တိထိ၊ ပုဏ္ဏာတိထိ-ဟု ငါးမျိုးရှိ၏။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
သု၊၁။၄၅၉၊၄၆၀။ လဆန်းသည်မှစ၍ တရက်၊
နှစ်ရက်စသည်ဖြင့် ရေတွက်ရသော ရက်တို့ကို
တိထိရက်ခေါ်သည်။ တိထိရက် ၅-မျိုးရှိသည်။
ရှိသော တိထိရက်ကို တည်၊၅-ခုနှင့်စား၊ (၁)
တစ်ကြွင်းလျှင် နန္ဒာတိထိ၊ (၂) ၂-ကြွင်းလျှင်
ဘဒြာတိထိ၊ (၃) ၃-ကြွင်းလျှင် ဇေယျာတိ-
ထိ၊ (၄) ၄-ကြွင်းလျှင် ရိတ္တာတိထိ၊ (၅)
သုဉ်းလျှင် ပုဏ္ဏာတိထိ-ခေါ်သည်။ ဤတွင်
လဆန်းတရက်နေ့မှ ၁၅-ရက် လပြည့်နေ့အထိ
လမင်းသည် တနေ့တခြား တိုးပွားလာသည်
ကို ဗေဒင်ကြောင်းဖြင့်တန်းဆာဆင်၍ဖွဲ့ထား
ခြင်းဖြစ်သည်။ ဥမ္မာဒန္တိပျို့။ ၁၀၁။ အကျယ်
ယင်းနှင့် ယင်း-အဖြေကြည့်။ အခါပေး၊ဝေဒ-
ကျမ်းများလည်း ကြည့်။) (၂) တိထိပေက္ခာ၊
တိထိသဒ္ဓါပေက္ခာ-တို့ ကြည့်။

တိထိကရဏနက္ခတ္တယောဂ (ပု) [တိထိကရဏ-
နက္ခတ္တ+ယောဂ] နန္ဒာ-စသော တိထိ'ရက်'
ဗဗ၊ ဗာလဝ-စသော ကရိုဏ်း၊ အဿယုဇ-
စသော နက္ခတ်နှင့်(စန်း)ယှဉ်ခြင်း။ (ဗဗ၊
ဗာလဝ-စသော ကရိုဏ်းအပြားကို စိန္တာမဏိ
'ကရဏမ်'ကြည့်။) ကိ* အာစရိယ အဇ္ဇေ တေ
တိထိကရဏနက္ခတ္တယောဂေါ ဩလောကိ-
တော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၁။

တိထိက္ကမ (ပု) [တိထိ+ကမ] (လဆန်း၊လဆုတ်
၁-ရက်-စသော) ရက်အစဉ်။ ဥပဝုတ္တက္ကမေ-
နေဝ ဝုတ္တံ၊ န တိထိက္ကမေန။ ဝိမတိ၊၂။၁၈၁။
ဝိနယာလင်္ကာရ၊၁။၃၈၄။

တိထိနက္ခတ္တယောဂ (ပု) [တိထိနက္ခတ္တ+ယော-
ဂ] ပုဏ္ဏာတိထိ-စသော ‘ရက်’ အာသာဠိ-
စသော နက္ခတ်နှင့် (စန်း) ယှဉ်ခြင်း။ တိထိ-
နက္ခတ္တယောဂေ ဝေ ဝဿူပဂမနံ။ ဝိနယာ-
လင်္ကာရါ။ ၄၁၇။ (-၄၁၈၊ ၄၂၁။)

တိထိပေက္ခာ (ထိ) [တိထိ+အပေက္ခာ] တိထိ-
သဒ္ဒါကို ရှုငဲ့ခြင်း။ ပဉ္စမိယ (ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၁) နှိ
တိထိပေက္ခာယ ဝုတ္တံ။ သီ၊ ဌ၊ သစ်၊ ၁။ ၇၆။

တိထိဘေဒ (ပု) [တိထိ+ဘေဒ] နေ- ရက်-
အထူး၊ နေထူးရက်ထူး (အဋ္ဌမိ၊ စာတုဒ္ဒသိ၊
ပန္နရသိ၊ အမာဝသိ)။ တိထိဘေဒေ စ သာ-
ခါဒိ၊ ဖလုမိ ပဗ္ဗမုစ္စတေ။ ဓာန်။ ၈၈၉။ တိထိ
ဘေဒေက္ခဏေ ပဝိ။ အမရ၊ ၂၃။ ၁၂၁။

တိထိယောဂ (ပု) [တိထိ+ယောဂ] နန္ဒာ-စသော
တိထိ ‘ရက်’ နှင့် ယှဉ်ခြင်း။ တိထိယောဂံ ဝါ
နက္ခတ္တယောဂံ ဝါ အနောလောကေတွာ။
ဝိနယာလင်္ကာရါ။ ၄၂၄။

တိထိသဒ္ဒါပေက္ခာ (တိ) [တိထိသဒ္ဒါ+အပေက္ခာ]
တိထိ-သဒ္ဒါကို ရှုငဲ့ခြင်း ရှိသော (ကတိမိ-
စသော သဒ္ဒါ)။ ကတိမိ (ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၇၁)-
ကြည့်။

တိဒဏ္ဍ=တိဒဏ္ဍက (ပု၊ န) [တိ+ဒဏ္ဍ=ဒဏ္ဍက။
ကစ္စည်း။ ၂၂၅။ ရှု။ ရှု၊ ဌ၊ ၂၉၅၊ ၃၄၉။ မောက်။
ပဉ္စိကာ၊ ၂။ ၁၈။ နိတိ၊ သုတ္တံ၊ ၅၉၈၊ ၇၀၃။ (တြိ-
ဒဏ္ဍ=တြိဒဏ္ဍက-သံ)] (၁) ရသေ့ပရိက္ခရာ
အပါအဝင်ဖြစ်သော တိဒဏ္ဍ၊ (က) ကရား
တင်ရာဖြစ်သော ဉ-ချောင်းထောက်ခုံ။ (ခ)
အရင်း၊ အဖျား၌ အခွ ဉ-ခုစီရှိသော တုတ်
ချောင်း။ (ဂ) အရင်း၌သာ အခွ ဉ-ခုရှိသော
-တပင်တိုင်ခုံ-ဆီမီးတိုင်။ (ဃ) (ဝါး)
တောင်ပေး ဉ-ချောင်း။ (ကရားတင်စရာ သုံး
ချောင်းထောက်ကလပ်။ ပုဏ္ဏ၊ သီလက္ခန္ဓာ၊
ဌ၊ ၁။ လုံကန်သုံးခု။ ချောင်းကောက်၊ သီ-
လက္ခန္ဓာ၊ ၈။ သစ်သားသုံးခု။ နေရင်း၊ သီ-

လက္ခန္ဓာ၊ ဌ၊ ၁။ ပြည်၊ အဋ္ဌသာ၊ ၁။ အချို့
ကား ခက်ရင်းကဲ့သို့ အရင်း၌ သုံးခုရှိသော
တောင်ပေးကို “တိဒဏ္ဍ” ဟူ၏။ ကတ္တရဒဏ္ဍ-
ဟူလတ္တံ့ ဖြစ်၍မသင့်။ အရှင်သီလဝံသ-လည်း
“ဇောဂီ ပုဏ္ဏား၊ သုံးစွဲထားသည်၊ သစ်သား
သုံးခု၊ တိဒဏ္ဍ-နှင့်” ဟူ၍ပင် ဆို၏။ ဝန်းသော
သဏ္ဌာန်ရှိသော ပျဉ်ချပ်ငယ် စသည်တို့၏
အလယ်၌ တခုတည်းသောတပင်တိုင် ခြေတပ်
၍ တိမ်းပါးယိမ်းယိုင်မရှိစိမ့်သောငှါ ထိုတပင်
တိုင်ခြေ၏ အရင်း၌ တဖန် ခြေသုံးခု တပ်ပြန်
သော ယခုကာလ ‘တပင်တိုင်ခုံ’ ဟု ခေါ်ဝေါ်
ကြသော ခုံကို “တိဒဏ္ဍ” ဟု ယူ၊ မြို့ပြင်ကြီး၊
အဋ္ဌသာ၊ ၈၈။ ၂၂၀။ လှိုင်ကန်သုံးခု၊ ကက္ကု
ဆူး။ ဗုဓ၊ ရှု၊ ၁။ ကရားတင်စရာ တုတ်
ချောင်းသုံးခု။ ‘အဋ္ဌကထာ’။ တောင်ပေးသုံး
ချောင်း၊ စလွယ်ကြိုးသုံးသွယ်။ ‘လောက’
မောက်၊ ၁။ ကရားတင်ရန် လုံကန်သုံးခု။ နိတိ၊
သုတ္တံ၊ ၁။ မြင့်သော သစ်သီးမှည့်ကို ချူ
သောအခါ တက်ဖို့ရာ သုံးချောင်းထောက်
ခွေးခြေ။ ဝိ၊ ပုဒ်စစ်၊ ၈၈။ (၂) တိုင် ဉ-လုံး။
(၃) အချင်းချင်းထောက်မရှိ၍ ထားအပ်သော
တုတ်ချောင်း ဉ-ခု။ (သစ်သားသုံးချောင်း။
ပြည်၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ လုံသုံးခု။ ဂူကြီး၊ အဘိ၊ ဌ၊
၃။ ၁။ လှန်ဒဏ်သုံးခု။ ဗားကရာ၊ ဝိဘာဝိနီ။
၁။) (၄) လှည်း-ရထား-စည်းကုံး၊ လှည်း
သံအစုံကို လှည်းထမ်းပိုး၌ ချည်တုပ်ရသော
တုတ်ချောင်း ဉ-ခု။ (ရထားဦး၌ စိုက်အပ်
သော သုံးချောင်းသော လှံတံ။ ဗားကရာ၊
အံ၊ ၁။) (လှည်းဦး၌ လှည်းသံနှစ်ချောင်း
နှင့် ထမ်းပိုးကို ပေါင်းကွပ် ချည်တုပ်ရာ၌
ခိုင်မြဲစေရန် စည်းကုံးတုပ်=စည်းကုံးချင်ကို
သွင်း၍ထားရာဖြစ်သော တုတ်ချောင်းသုံးခု။
ယခုခေတ်၌ ယင်းတုတ်ချောင်းအစား သား
ရေလွန်ကြိုးကို အသုံးပြုကြ၏။) (၅) တုတ်
ချောင်း ဉ-ခုဖြင့် ပြုအပ်သော သပိတ်ခြေ။
(၆) ခရုသင်းခွက်တင်ထားရာဖြစ်သော-သုံး

ချောင်းထောက် - အခြေခံခုံ။ (၇) အရင်း၌ အခွ ၃-ခုရှိသော လှည်းထောက်။ (သုံး ချောင်းသော ရထားထောက်ရာ လှင်ကန်။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ပေ။) (၈) ကာယ၊ ဝစီ၊ မန-ဟူ သော အဇ္ဈတ္တဒဏ္ဍ ၃-ပါး။ (တိ)(၉) တိဒဏ္ဍ- အမည်ရှိသော ပရိပိုင်။ (၁၀) အရင်း၌ အခွ ၃-ခုရှိသော လှည်းထောက်နှင့် တူသော (ရဲရင့် သည်၏ အဖြစ်)။ (ကာယ၊ ဝစီ၊ မန-ဟူသော ဒဏ္ဍ ၃-ပါး။ သီ-ဓာန်။ ဝါစာ၊ မန၊ ကာယ-ဟူ သော ဒဏ္ဍ ၃-ပါး။ ယင်း-ဒဏ္ဍ ၃-ပါးဖြင့် မှတ် အပ်သော - ရသေ့ - ရဟန်း။ ထောမ။)

(၁) ရသေ့ပရိက္ခရာ အပါအဝင်ဖြစ်သော တိဒဏ္ဍ။ အန္တောပဏ္ဏသာလာယံ ဇေဋ္ဌမဏ္ဍ- လဝါကစီရတိဒဏ္ဍကုဏ္ဍိကာဒိကေ တာပသ- ပရိက္ခရာရေ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈။ (-၄၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၀၆။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၂၆၇။)

(က) ကရားတင်ရာဖြစ်သော ၃-ချောင်း ထောက်ခုံ။ တေဒဏ္ဍိကောတိ ကုဏ္ဍိကဌပ- နတ္ထာယ တိဒဏ္ဍကံ ဂဟေတွာ စရန္တော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၆။ တိဒဏ္ဍပရိဓာရက-လည်း ကြည့်။

(ခ) အရင်း၊ အဖျား၌ အခွ ၃-ခုရှိသော တုတ်ချောင်း။ မူလေ၊ အဂ္ဂေ စ တိဓာ ကတော ဒဏ္ဍော တိဒဏ္ဍော။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။ ၁၉၅။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂။)

(ဂ) အရင်း၌သာ အခွ ၃-ခုရှိသော - တပင်တိုင်ခုံ - ဆီမီးတိုင်။ တိဒဏ္ဍကေ ဂဟေ- တွာန၊ အဗ္ဗောကာသေ ဌပေသဟံ။ အပ၊ ၁။၃၉၃။ (ဃ) (ဝါး) တောင်ဇွေး ၃- ချောင်း။ တိဒဏ္ဍိ-ကြည့်။

(၂) တိုင် ၃-လုံး။ တိဒဏ္ဍကေ ဌပေတွာန၊ အကံ တိဏကုဋ် အဟံ။ အပ၊၁။၃၁၂။

(၃) အချင်းချင်းထောက်မှီ၍ ထားအပ် သော တုတ်ချောင်း ၃-ခု။ အညမညပတ္တမ္ဘ- ကံ တိဒဏ္ဍံ (တိဒဏ္ဍကံ) ဝိယ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၃၁-ပ-မ-ဗ-သ-စ

၃၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၆၇။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၁။ တိဒဏ္ဍ (ဝိဘာဝိနီ၊၂၄၂)၌ ရဇ္ဈအာဒိဟိ အဗန္ဓိတွာ ဗုန္နေ ဘူမိယံ ပတိဌပေတွာ အည- မညံ အဂ္ဂေ ဖုသာပေတွာ အာကာသေ ဌဿာပိတာနံ တိဏ္ဍံ ဒဏ္ဍာနမဓိဝစနံ။ တိဒဏ္ဍိ သင်္ခပုဋိပါဒကန္တိ ကေစိ။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။၃၈၃-၄။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇။အဘိ၊ဝတာရ၊ ဋီ၊၂။၃၆၆။ မော၊စန္ဒေဒနီ၊၄၄၅။)

(၄) လှည်း - ရထား - စည်းကုံး၊ လှည်း သံအစုံကို လှည်းထမ်းပိုး၌ ချည်တုပ်ရသော တုတ်ချောင်း ၃-ခု။ တိဒဏ္ဍံ ဘဉ္ဇတိ (အံ၊ ၃။၃၃)တိ ရထဿ ပုရတော တယော ဒဏ္ဍ- ကာ ဟောန္တိ၊ တေ ဘဉ္ဇတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၆။

(၅) တုတ်ချောင်း ၃-ခုဖြင့် ပြုအပ်သော သပိတ်ခြေ။ တိဒဏ္ဍေ န ဝဇ္ဇတိ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ဋီ၊၆၈။

(၆) ခရုသင်းခွက် တင်ထားရာဖြစ်သော - ၃-ချောင်းထောက် - အခြေခံခုံ။ (၃) အနက် ပြန်ကြည့်။

(၇) အရင်း၌ အခွ ၃-ခုရှိသော လှည်း ထောက်။ တိဒဏ္ဍေနာ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၄၈)တိ မူလေ တိဓာ ဌိတေန ဒဏ္ဍေန။ မဟာနိပါတ်၊ မဟာနာရဒ-ဇာတ်၊ဋီ၊ပေ။ (၈) ကာယ၊ ဝစီ၊ မန-ဟူသော အဇ္ဈတ္တဒဏ္ဍ ၃-ပါး။ တိဒဏ္ဍိ(၂)- ကြည့်။

(တိ) (၉) တိဒဏ္ဍ-အမည်ရှိသော ပရိ- ပိုင်။ ကာဇက၊ တိဒဏ္ဍ၊ မောနဝတ။ မ၊ဋီ၊၂။ ၁၂။ (၁၀) အရင်း၌ အခွ ၃-ခုရှိသော လှည်း ထောက်နှင့်တူသော (ရဲရင့်သည်၏အဖြစ်)။ ဝေသာရဇ္ဇတိဒဏ္ဍက (ဇာ၊၂။၂၇၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၇။၁၄၈)-ကြည့်။

တိဒဏ္ဍပရိဓာရက (တိ) [တိဒဏ္ဍ + ပရိဓာရက] ကရားတင်ရာဖြစ်သော သုံးချောင်းထောက် ခုံကို ဆောင်သော၊ သူ။ တိဒဏ္ဍပရိဓာရကော-

(အပါ ၁။ ၁၀၂) တိ ကုဏ္ဍိကဋ္ဌပနတ္ထာယ
တိဒဏ္ဍံ ဂဟေတွာ ဓာရေန္တောတိ အတ္ထော။
အပါဌ၊ ၂။ ၆၇။

တိဒဏ္ဍဝေါဟာရ (ပု) [တိဒဏ္ဍ+ဝေါဟာရ] တိ-
ဒဏ္ဍ-ဟူသော အမည်။ တယော ဒဏ္ဍေ ဥပါ-
ဒါယ ပဝတ္ထော တိဒဏ္ဍဝေါဟာရော တေသု
သဗ္ဗေသု ဟောတိ။ အနုဋီ၊ ၃။ ၁၃၄။

တိဒဏ္ဍိ (တိ) [တိဒဏ္ဍ + ဤ] (၁) အခွ ၃-ခု
ပါသော ဝါးတောင်ဝှေး-ရှိ-ကို ဆောင်-
သော၊ သူ။ (၂) ကာယ၊ ဝစီ၊ မန-ဟူသော
အဇ္ဈတ္တဒဏ္ဍ ၃-ပါး-ရှိ-နှင့်ယှဉ်-သော၊ သူ။
ဝေဏဝေန တိဒဏ္ဍေန၊ န တိဒဏ္ဍိတိ ကထျ-
တေ။ အဇ္ဈတ္တဒဏ္ဍယုတ္တော ယော၊ သော
တိဒဏ္ဍိတိ ကထျတေ။ ယတိဓမ္မသင်္ဂဟကျမ်း။
(၂) ဝါဂ္ဂုဏ္ဍောထမနောဒဏ္ဍေ၊ ကာယဒဏ္ဍတ္ထ-
ထဝစ။ ယသျေတေ နိဟိတာဗုဒ္ဓေ၊ ဤဒဏ္ဍိ-
တိ သဉ္ဇေတေ။ မနုသမ္မတိ။ ၁၂။ ၁၀။
ကောတ္တုဘ။ ဝါစပုတိ။ စိန္တာမဏိ။ P.S.D.။
(ယင်း-နှင့်စပ်သော သိမှတ်ဖွယ်ကို အဘယာ၊
ဓာန်၊ သျ။ ၄၄၁။ မောက်၊ ၂။ ၁၈။ သျ-အဓိပ္ပါယ်
အမှာအထားတွင် ကြည့်။)

တိဒသ^၁ (န) [တိ+ဒသ] သုံးဆယ်၊ ၃၀-သော
(ပါရမီ-စသည်)။ တိဒသတိ ဒိဂုသမာ-
သတ္တာ တယော ဒသ၊ သမတိ^၁ သပါရမိ-
ယောတိ အတ္ထော။ ဇိနာလင်္ကာရ။ ၅။

တိဒသ^၂ (တိ) [တိ+ဒသ။ တိဏိ ဒသ ပရိမာ-
ဏမေတေသန္တိ တိဒသ၊ ဒေဝါ။ သမာ-
သန္တဿ အတ္တံ။ ဣဓ ပရိမာဏ-သဒ္ဓဿ သန္တိ-
ဓာနတော ဒသ-သဒ္ဓေါ သင်္ချာနေ ဝတ္တတေ။
ရူ။ ၃၅၂။ (-မောက်၊ ၃။ ၁၇။) တွတိယာ
ယော်ဝနာချာဒဂါသဒါယေမါမ်။ ဗျာချာ-
သုဓာ-ဋီ။ တိ+တိ+ဒသ။ ဒသ စ ဒသ စ
ဒသ စ ဒသ၊ တိဟိ အဓိကာ ဒသ တိဒသ။
တိတိဒသတိ ဝတ္တဗ္ဗေ တိ-သဒ္ဓလောပေါတိပိ
ဝဒန္တိ။ မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၁။ တိ+ဒသ။ ဇာတိ-

သတ္တာဝိနာသသင်္ခါတာ တိဿော ဒသ၊ အ-
ဝတ္တာ တေသန္တိ တိဒသ။ အဋ္ဌသာယော။
၂။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၁၁။ ဤဓဗ္ဗသျ တွတိယာ ထံတာ
ဤဘာဂဝတ်။ ဇနုသတ္တာဝိနာဂါချာ သ္မိ-
ဩဒါဒဂါယေဂါမိတိ ဝါ။ ဗျာချာသုဓာ-ဋီ။
တိ+ဒသ+အ။ ဤနိတာပါနိ ဒဂန္တိ (ဒဂ
ဒဂနေ၊ ဘွာ၊ ပါအ)။ ဗျာချာသုဓာ-ဋီ။ (ဤဒ-
ဂ-သံ)။ (က) နတ်။ (ခ) တာဝတိံသာနတ်။
(ယင်း-နတ်တို့သည် အရင်းအစ၌ သုံးဆယ်
သို့မဟုတ် သုံးဆယ်သုံး အတိုင်းအရှည်ရှိသော
ကြောင့်၎င်း၊ သုံးပါးသော အခိုက်အတန့်
သာ ရှိသောကြောင့်၎င်း “တိဒသ” အမည်
ရကုန်၏။ လူ-စသည်တို့၌ “မွေးဖွားခိုက်=
ဇာတိ၊ ကြီးပွားခိုက်=ဗုဒ္ဓိ၊ ရပ်တည်ခိုက်=
သတ္တာ၊ ဖောက်ပြန် ပြောင်းလဲခိုက်=ဝိပရိ-
ဏာမ၊ ကုန်လွန်ခိုက်=ခယ၊ သေခိုက်=
ဝိနာသ” ဟု အခိုက်အတန့် ခြောက်မျိုး ရှိ
သော်လည်း နတ်တို့၌ “ဇာတိ၊ သတ္တာ၊
ဝိနာသ” ဟု အခိုက်အတန့် သုံးမျိုးသာ ရှိ၏။
လူ-စသည်တို့ကဲ့သို့ တဖြည်းဖြည်း ကြီးပြင်း
ရခြင်း၊ ဖောက်ပြန် ယိုယွင်းရခြင်း၊ ကုန်ခန်း
ရခြင်း-တို့မရှိပဲ ဖြစ်ခိုက်၊ တည်ခိုက်၊ ပျက်ခိုက်-
သုံးပါးလုံး၌ နှစ်ဆယ့်ငါးနှစ်အရွယ်သာ ရှိကြ
သည်။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၁၁။)

(က) တိဒသဒိစတုဒ္ဓသကံ ဒေဝတာ-
သာမညဿ နာမံ။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၁၁။ အမရာ
နိဇီရာ ဒေဝါ သြဝိဒဂါ ဝိဗုဓား သုဗ္ဗာ။ အမရ၊
၁။ ၇။ (-၁။ ၆။ မဟေဇ္ဇရ။ ဗျာချာသုဓာ-ဋီ။)

(ခ) တိဒသန (သံ၊ ၁။ ၆) နှိ တိက္ခတ္တု
ဒသန္တံ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၉။ တိဒသန မဟာဝန-
(ဝိမာန။ ၂၃) နှိ တာဝတိံသဒေဝါနံ မဟန္တံ
မဟနိယဉ္စ ဥယျာနံ။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။ ၈၇။ တိဒ-
သောပပဇ္ဇထာ(နေတ္ထိ။ ၁၂၀) တိ တာဝတိံ-
သော ဟုတွာ ဥပပဇ္ဇိ။ နေတ္ထိ၊ ဋ္ဌ။ ၂၃၂။
တိဒသော ဒေဝေါ အဟံ...ဥပပဇ္ဇထ။ နေတ္ထိ၊
ငိ။ ၂၉၅။ (-သံ၊ ၁။ ၂၀၂၊ ၂၃၆။ ဝိမာန။ ၃၄။

၆၇-ဂါသ၄။ ပေတ။၁၄၇။၁၆၈။ ထေရီ။၃၉၃။
 ၃၉၉။ အပါ။၃၈။၁၆၈။၄၀၃။ ဇာ။၁။၁၅၁။
 ၃၀၂။ ဇာ။၂။၁၆၈။၁၀၁။၁၀၂။၁၅။ဓမ္မာ။၄၁။
 ၂၀-၁။ ဝိမာနာ။၄၁။၁၁၃။၁၈၇။ ပေတ။၄။
 ၁၆၈။၁၆၉။ ထေရီ။၄၁။၁၈၈။ ထေရီ။၄၂။
 ၄၄၅။ ထေရီ။၄၂။၁၂၂-၃။၁၆၈။ ဇာ။၄၁။
 ၂၈၆။ ဇာ။၄၁။၁၇၁။)

တိဒသ ? (တိ) [တိဒသ+ဏ] (က) နတ်ဘုံ။
 (ခ) တာဝတိံသာနတ်ဘုံ။ (က) တြိဒဂး
 ဒေဝေ, နိဇ္ဈိရေ။ စိန္တာမဏိ။ တိဒသလယ
 (က)-လည်း ကြည့်။ (ခ) တိဒသာ (အပါ
 ၁။၅၃)တိ တာဝတိံသဘဝနာ။ အပါ။၄။
 ၁။၃၃၇။ တိဒသေ ဝါ တာဝတိံသဘဝနေ
 ဥပပဇ္ဇိ။ နေတ္ထိ။၄၂။၂။(-အပါ။၁။၅၂။
 ၅၃။၅၆။၂၉၉။ အပါ။၈၅။၁၆၈။၁၇၂။၂၃၄။
 ၃၈၄။ ထေရီ။၄၁။၁၃၇။ ထေရီ။၄၂။၂၅၂။
 အပါ။၄၁။၁၂၃။၂၉၉။)တိဒသ^၂(ခ)-လည်း
 ကြည့်။

တိဒသဂဏ (ပ) [တိဒသ^၂+ဂဏ] တာဝတိံသာ
 နတ်အပေါင်း။ အာနန္ဒ ဇာတေ တိဒသဂဏေ
 ပတိတေ။ သုတ္တနိ။၃၈၅။ (-ဝိမာန။၅၈။
 ၁၁၃။ ဝိမာနာ။၄၁။၁၆၇။၃၀၀-၁။)

တိဒသဂတ (တိ) [တိဒသ^၂+ဂတ] တာဝတိံသာ
 နတ်ဘုံသို့ - သွား - ရောက် - သော။သူ။
 တိဒသဂတာ (ဝိမာန။၅၂)တိ တိဒသဘဝနံ
 ဂတာ, တာဝတိံသံ ဒေဝနိကာယံ ဥပပန္နာ။
 ဝိမာနာ။၄၁။၁၄၉။

တိဒသဂ်ဏ (ပ) [တိဒသ^၂+ဂဏ။ ဆန်းကြောင့်
 နိဂ္ဂဟိတ်လာ။] တာဝတိံသာနတ်အပေါင်း။
 ရတ္တိန္ဒြိယံ န ဇာနာမိ။ ဣန္ဒြေဝ တိဒသဂ်ဏေ။
 အပါ။၁။၄၂၀။

တိဒသစရ (တိ) [တိဒသ^၂+စရ] တာဝတိံသာ
 နတ်တို့၌ ချမ်းသာစွာ နေရသော။သူ။
 တိဒသစရာ (ဝိမာန။၉၇)တိ တိဒသေသု

သုခါစာရာ သုခဝိဟာရိနိယော။ ဝိမာနာ။၄။
 ၂၇၀။

တိဒသပုရ (န) [တိဒသ+ပုရ] တာဝတိံသာ -
 နတ်ပြည် - နတ်ဘုံ။ သဗ္ဗေပိ ဘဂဝါ....တိဒသ-
 ပုရံ ဝါ ဂန္ဓာ ဝဿံ ဥပဂစ္ဆေယျ။ ဝိ။၄၁။
 ၁၄၇။ တာဝတိံသဘဝနန္တိ တိဒသပုရံ။
 ဝိမတိ။၁။၅၆။ (-စရိယာ။၃၈၄။ မိလိန္ဒ။
 ၂၈၁။ ဒီ။၄၂။၁၆၇။၃၀၀။ သံ။၄၁။၉၆။
 အဘိ။၄၁။၁၀၅။ စရိယာ။၄၁။၁၆၈။ ဇာ။၄၁။
 ၃။၃၉၂။ ဇာ။၄၁။၄၃၇။ ဝိမတိ။၁။၈၉။)

တိဒသဘဝန (န) [တိဒသ+ဘဝန] တာဝတိံသာ -
 နတ်ပြည် - နတ်ဘုံ။ အတိတေ မာနု-
 သကေနေဝ သရီရဒေဟေန တိဒသဘဝနံ
 ဂတာ။ မိလိန္ဒ။၁၂၀။ တိဒသဂတ-လည်း
 ကြည့်။

တိဒသဘဝနစရ (တိ) [တိဒသဘဝန+စရ] တာ-
 ဝတိံသာ - နတ်ပြည် - နတ်ဘုံ - ၌ ချမ်းသာ
 စွာ နေရသော။သူ။ တိဒိဝေါက (ဣ) စရ-
 ကြည့်။

တိဒသဓိပတိ (ပ) [တိဒသ+အဓိပတိ] တာဝ-
 တိံသာ နတ်တို့၏ - အရှင် - အကြီးအကဲ။
 သိကြားမင်း။ ဣဒံ သုတော တိဒသဓိပတိ။
 မဃဝါ ဒေဝကုဉ္ဇရော။ ဝိမာန။၆၆။ ဝိမာနာ။
 ၄။၁၈၆။

တိဒသလယ (ပ) [တိဒသ+အာလယ။ တိဒ-
 သာနံ ဒေဝါနံ အာလယော ဌာနန္တိ တိဒ-
 သာလယော။ ဓာနံ။၃။၁၀။ (-အဋ္ဌသာ၊
 ယော။၂။) (တြိဒဂါလယ-သံ)] (က) နတ်
 ပြည်။ (ခ) မြင့်မိုရ်တောင်။ (ဂ) တာဝ-
 တိံသာ နတ်ပြည်။ (က) (ခ) တြိဒဂါလယး
 သုလောကေ တြိဒဂါနာမ် အာလယး၊ သုမေရု
 ပတိတေ။ စိန္တာမဏိ။ တိဒသ^၂(က)-နှင့်လည်း
 ယှဉ်ကြည့်။ (ဂ) ဝသန္တော တိဒသလယေ။

အဘိဋ္ဌာ၁။၁။ (-အဘိဋ္ဌာ၁။၁၀၃။ မူလဋီ
၁။၇၂။၈။)

တိဒသပုဂ (တိ) [တိဒသ+ဥပဂ (= ဥပ+ဂမ္မ
+ကိ)] တာဝတိံသာနတ်ဘုံသို့ ကပ်ရောက်
သောသူ။ တတော စုတာ မယံ သဗ္ဗေ၊
အဟုမ္မ တိဒသပုဂါ။ ထေရဋ္ဌာ၁။၁၈၂။

တိဒိဝံ (ပု၊န) [တိ+ဒေဝ။ တယော ဒေဝါ
ဒိဗ္ဗန္တု၊ဤတိ တိဒိဝေါ။ ပဓာနတော ဟိ
တိဟိ ဟရိဟရဗြဟ္မေဟိ ဗျပဒေသော။ ဓာနံ၊
ဋီ။၁၀။ ဩယော ဗြဟ္မဝိဇ္ဇုရုဒြား ဒိဗ္ဗန္တု-
ဤတိ တိဒိဝံ။... သာတ္ထိကရာဇသတာမ-
သဘေဒေန တြိဝိဓာ ဒိဗ္ဗန္တိ ဝျဝဟရန္တိ
ပြကာရန္တေ ဝါ။ စိန္တာမဏိ။ (- အမရါ။
၆။) တိ+ဒိဝံ။ တိဒိဝါတိ မနုဿစာတုမဟာ-
ရာဇိကလောကေ ဥပါဒါယ တတိယလောက-
ဘူတာ ဒေဝဋ္ဌာနာ၊ နာမမေဝ ဝါတေ တဿ
ဒေဝဋ္ဌာနဿ။ အနုဋီ၊၁။၁၁၁။ (တြိဒိဝ-
သံ)] (၁) နတ်ဘုံ၊ (က) တာဝတိံသာ
နတ်ဘုံ။ (ခ) တုသိတာနတ်ဘုံ။ (ဂ) စတု-
မဟာရာဇ်နတ်ဘုံ။ (၂) ဗြဟ္မဘုံ။ (၃)
ကောင်းကင်။ ('ပု' နတ်ပြည်၊ 'န' ကောင်း
ကင်၊ ချမ်းသာ။ စိန္တာမဏိ။ 'ထိ' တိဒိဝံ-မည်
သောမြစ်အထူး။ မေဒိနီကောသ။ စိန္တာမဏိ။
ဝါစပတိ။ နတ်ပြည်၊ ကောင်းကင်၊ နတ်နန်း၊
သုခဘုံ၊ ဝမ်းသာပျော်ရွှင်ရာ။ P.S.D.။)

(၁) ဥပေတိ တိဒိဝံ ဌာနံ။ သံ၊၁။၉၆-၇။
တေ ဒိဗ္ဗရတ္တံ တိဒိဝေ ပတိဋ္ဌိတာ။ အံ၊၂။
၃၄။ တိဒိဝေတိ ဒေဝလောကေ။ ဇိနာလင်္ကာ-
ရ။၃၃၁။ (-ဝိမာန။၇၇၊၇၉။ ဇာ၊၁။၁၂၈။
ဇာ၊၂။၉၆၊၂၃၇။ ဝိမာနဋ္ဌာ။၂၁၇-ဂ၊၂၂၁။
ဇာ၊ဋ္ဌာ၊၁။၁၈၀-၁။ ဇာ၊ဋ္ဌာ၊၅။၄၀၀။ ဇာ၊ဋ္ဌာ၊၇။
၅၉၊၆၃။)တိဒိဝါဘိဘူလည်း ကြည့်။

(က) တိဒိဝါ နာမိ (ဇာ၊၁။၃၆၁) တိ
ကိံ တာဝတိံသဘဝနာ အာဂန္တာ ဣဓ
နာမိ အာကာသေ ပါကဇော ဇာတောသိ။

ဇာ၊ဋ္ဌာ၊၅။၁၅။ တိဒိဝါ (ဇာ၊၁။၃၆၄) တိ
တာဝတိံသဒေဝလောက။ ဇာ၊ဋ္ဌာ၊၅။၂၀။
(-ဝိမာန။၉၇။ အပါ၊၁။၅၃။ အပါ၊၂။၈၀။
ဇာ၊၁။၂၇၄၊၂၉၀၊၃၆၄။ ဇာ၊၂။၁၁၂၊၂၃၂၊
၃၆၃-၄။ ဒီ၊ဋ္ဌာ၊၂။၃၀၀။ အံ၊ဋ္ဌာ၊၂။၁၁၀။ ဝိမာ-
နဋ္ဌာ။၂၆၉၊၂၇၀။ ထေရဋ္ဌာ၊၁။၃၂၈။ ထေရ၊
ဋ္ဌာ၊၂။၂၅၂။ ထေရိဋ္ဌာ၊၆၀။ စရိယာဋ္ဌာ။၉၉။
ဇာ၊ဋ္ဌာ၊၄။၂၇၄၊၃၂၃။ အနုဋီ၊၁။၁၁၁။ မဓုဋီ၊
၁။၃၄။) တိဒိဝပုရဝရ-လည်း ကြည့်။ (ခ)
တိဒိဝမ္ပိ (ထေရ။ ၃၀၁) တိ တုသိတဒေဝ-
လောကေ။ ထေရဋ္ဌာ၊၂။၁၇၁။ (ဂ) တိဒိဝါ-
ဓာရ-ကြည့်။

(၂) တိဒိဝံ အနုတ္တရ (သံ၊၁။၁၈၃)န္တိ
ဣဒံ ဗြဟ္မလောကမေဝ သန္တာယာဟ။ သံ၊ဋ္ဌာ၊
၁။၂၄၃။ (၃) တိဒိဝဂ်ဏ-ကြည့်။

(၁),(၂) တိဒိဝေ ဒေဝလောကေ၊ဗြဟ္မ-
လောကေ စ။ ဓာနံ၊ဋီ။နာ-၆၁၇။

တိဒိဝံ (တိ) [တိဒိဝံ+ဏ] နတ်ပြည်၌ ဖြစ်
သော၊ (က) နတ်ချမ်းသာ။ (ခ) တာဝ-
တိံသာ-စသော နတ်။ (က) တိဒိဝံ သုခ-
(ထေရ။၂၆၅)န္တိ ဒေဝလောကပရိယာပန-
သုခံ။ ထေရဋ္ဌာ၊၁။၄၅၇။ (ခ) ကော ဟိ
ဒါဌာ တိဒိဝေဟိ ပူဇိတာ။ ဒီ၊၂။၁၃၈။

တိဒိဝက္ကမ (ပု) [တိဒိဝံ+ကမ] တာဝတိံသာ
နတ်ပြည်သို့ ကြွသွားခြင်း။ တိဒိဝက္ကမော
(တိဝိက္ကမောသိ။ ဒိဝိက္ကမော၊က) ပါကဇော။
အဘိဋ္ဌာ၊၁။၃၀။

တိဒိဝဂမန (န) [တိဒိဝံ+ဂမန] အထက်ပုဒ်
နက် ကြည့်။ သတ္ထု တိဒိဝဂမနေန သုပါကဋ်
ကာတုံ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၇၂။

တိဒိဝဂ်ဏ (န) [တိဒိဝံ+အဂ်ဏ] ကောင်းကင်
အပြင်။ သိဒ္ဓတ္ထံ ဇိနမဒ္ဒကိံ၊ ဂစ္ဆန္တိ တိဒိဝဂ်-
ဏေ။ အပါ၊၁။၂၈၉။

တိဒိဝပုရ (တိ) [တိဒိဝ + ပုရ] တာဝတိံသာ-
ဟူသော မြို့တော်ရှိသော နတ်၊ တာဝတိံ-
သာနတ်။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တိဒိဝပုရဝရ (ပု) [တိဒိဝပုရ + ဝရ] တာဝတိံ-
သာ နတ်တို့တွင် မြတ်သော၊ နတ်၊ သိကြား
မင်း။ တိဒိဝပုရဝရသမော (ဒီ၊ ၂။ ၁၄၄) တိ
တိဒိဝပုရဝရေန သက္ကေန သမော။ ဒီ၊ ၄။ ၃။
၁၂၃။ တိဒိဝ တာဝတိံသာဝနံ ပုရံ နဂရံ
ဧတေသန္တိ တိဒိဝပုရ၊ တာဝတိံသဒေဝါ၊
တေသံ ဝရော တိဒိဝပုရဝရော၊ ဣန္ဒော။ ဒီ၊
၄။ ၃။ ၁၂၄။

တိဒိဝပုရဝရသမ (တိ) [တိဒိဝပုရဝရ + သမ]
သိကြားမင်းနှင့် တူသော၊ သူ။ အထက်ပုဒ်
ကြည့်။

တိဒိဝါဓာရ (ပု) [တိဒိဝ + အာဓာရ] (စတုမဟာ-
ရာဇ်၊ တာဝတိံသာ) နတ်ဘုံတို့၏ တည်ရာဖြစ်
သော တောင်၊ မြင့်မိုရ်တောင်။ တိဒိဝါနံ
ဒွိန္ဒ ဒေဝလောကာနံ အာဓာရော ပတိဋ္ဌာတိ
တိဒိဝါဓာရော။ ဓာနံ၊ ၄။ ၂။

တိဒိဝါမိဘူ (ပု) [တိဒိဝ + အမိဘူ] စတုမဟာ-
ရာဇ်၊ တာဝတိံသာ-နတ်တို့ကို အစိုးရသော
နတ်၊ သိကြားမင်း။ ဒွိန္ဒ ဒေဝလောကာနံ
အမိပတိဘူတတ္တာ တိဒိဝါမိဘူ။ ဓာနံ၊ ၄။ ၁၉။

တိဒိဝါဘိဘူ (ပု) [တိဒိဝ + အဘိဘူ] နတ်ပြည်ကို
လွှမ်းမိုးအုပ်ချုပ်သူ၊ သိကြားမင်း။ တိဒိဝါ-
ဘိဘူ (စရိယာ၊ ၃၈၅) တိ ဒေဝလောကာ-
မိပတိ သက္ကောတိ အတ္ထော။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၄။

တိဒိဝုပပန္န (တိ) [တိဒိဝ + ဥပပန္န] တာဝတိံသာ
နတ်ပြည် - ခြံဖြစ် - သို့ရောက် - သော၊ သူ။
တိဒိဝုပပန္နော (ဒီ၊ ၂။ ၂၁၇) တိ တိဒိဝေ တိဒိ-
သပုရေ ဥပပန္နော။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၀။

တိဒိဝေသ (ပု) [တိဒိဝ + ဤသ။ (တြိဒိဝေဓ-
သံ)] နတ်။ တိဒိဝေသာ၊ အာဒိတေယျာ....
နဘောသဒါဏ္ဍာဒိနိပိ ဒေဝတာနံ သာမည-

နာမာနေဝ။ ဓာနံ၊ ၄။ ၁၁-၂။ ဒေဝေ နိဇီရေ
တြိဒိဝသျှ ဤဂး။ စိန္တာမဏိ။ အမရာ နိဇီရာ
.... တြိဒိဝေဝါ ဒိဝေါကသး။ အမရာ၊ ၁။ ၇။
(-မဟေဇ္ဇရ။ ဗျာချာသုဓာ-၄။)

တိဒိဝေါက(ဣ) (ပု၊ န) [တိဒိဝ + ဩက(ဣ)။
(တြိဒိဝေါက-သံ)] တာဝတိံသာ နတ်
ဗိမာန်။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တိဒိဝေါက(ဣ)စရ (တိ) [တိဒိဝေါက(ဣ) +
စရ] တာဝတိံသာ နတ်ဗိမာန်၌ ချမ်းသာစွာ
နေသော (နတ်)။ တိဒိဝေါကစရာ (ဇာ၊ ၂။
၂၇၉) တိ တိဒိသဘဝနစရာ။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၁၆၉။
တိဒိဝေါက္ကစရာတိ တိဒိဝေါ ဝုစ္စတိ တာ-
ဝတိံသဘဝနံ၊ တိဒိဝေ ဩက္ကံ ဂေဟံ တိဒိ-
ဝေါက္ကံ။ တိဒိဝေါက္ကေ စရာ တိဒိဝေါက္ကစရာ။
တာဝတိံသဘဝနစရာတိ အတ္ထော။ မဟာ-
နိပါတ်၊ ဝိဓရ-ဇာတ်၊ ၄။ ပေ။

တိဒိဝေါရောဟဏ (န) [တိဒိဝ + ဩရောဟဏ]
(၁) တာဝတိံသာနတ်ပြည်မှ သက်ဆင်း
ခြင်း။ (တိ) (၂) တာဝတိံသာနတ်ပြည်မှ
သက်ဆင်းသော။ (၁) တတော ပရံ
တိဒိဝေါရောဟဏေ ဘဂဝတော ပညာသ-
သတသဟဿာနံ ဒုတိယော သန္နိပါတော
အဟောသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၂၄၁။ (၁), (တိ) (၂)
တိဒိဝေါရောဟဏေ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၄၉) တိ သဂ္ဂ-
လောကတော ဩတရန္တေ ကတ္ထုကာရကေ
ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ကာရကဝိပလ္လာသေန ဝုတ္တံ။ အထ
ဝါ တိဒိဝေါရောဟဏေတိ တိဒိဝတော ဩ-
တရဏေ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၂၄၂။

တိဓတ္တ (န) [တိဓာ + ဣ] ၃-ပါးအပြား ရှိသည်
၏ အဖြစ်။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တိဓတ္တမဏ္ဍ (ပု၊ န) [တိဓတ္တ + မဏ္ဍ] ၃-ပါးအပြား
ရှိသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်သော ညစ်ကြေး
ကင်းစင် ကြည်လင်သော သာသနာတော်။
၃-ပါးပြားပုံကို မဏ္ဍပေယျ (ပဋိသံ၊ ၂၇၇-ဂ။

သံ၊ဌ၊၂။၄၈။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၁၈၂။ သံ၊ဋိ၊၂။
၆၂)-ကြည့်။ တိဓတ္တမဏ္ဍော(ပဋိသံ၊၂၇၇)တိ
တိဓာဘာဝေါ တိဓတ္တံ။ တိဓတ္တေန မဏ္ဍော
တိဓတ္တမဏ္ဍော၊တိဝိဓေန မဏ္ဍောတိအတ္ထော။
ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၁၈၁။

တိဓာ (တတိယန္တ-ဗျ) [တိ+ဓာ။ (တြိဓာ-သံ)]
(၁) ဂ-ပါးအပြားအားဖြင့်၊ ဂ-ဖို-ဂ-စု-
အားဖြင့်။ (၂) ဂ-ပါးအပြားရှိသော။ (၁)
တိဓာ ပတိန္ဒမာတင်္ဂါ၊ ဥပဇိဝန္တိ တံ သရံ။
အပါ၊၁။၁၈။ အပါ၊ဌ၊၁။၂၄၀။ ဧဝံ ကမ္မံ
တိဓာ ဝိပစ္စတိ။ နေတ္ထိ။ ၃၃။ ခန္တဝိဘင်္ဂေါ....
တိဓာ ဝိဘတ္တော။ အဘိ၊ဌ၊၁။၈။ (-အပါ၊၁။
၁၅၄။ မိလိန္ဒ၊၂၇၄။ သံ၊ဌ၊၁။၂၉၄။ အဘိ၊
ဌ၊၁။၁၈၅။ ဓမ္မာ၊ဌ၊၁။၁၇၁။ အပါ၊ဌ၊၁။၃၅၂။
ဝဇီရ၊၁၇၇။ သာရတ္ထ၊၂။၂၅၉။ သံ၊ဋိ၊၁။
၃၁၉။ မူလဋီ၊၂။၁၆၄။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၂၈။
အနုဋီ၊၂။၁၆၃။ အဘိ၊ဝတာရ၊ ဋီ၊၁။၁၇၂။
ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၁၀၆။) (၂) တိဓာ
သလာကဂါဟေနာတိ တိဝိဓဿ သလာက-
ဂါဟဿ အညတရေန။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ဋီ၊ ၂။
၂၇၇၆။ တိဓာ တိပ္ပကာရံ ဟောတိ။ အဘိ၊
ဝတာရ၊ဋီ၊၁။၃၇၀။ (- ကင်္ခါ၊၁၁၁။ ကင်္ခါ၊
ယော၊မဟာဋီ၊၁။၃၅၁။)

တိဓာကပ္ပ (တိ) [တိဓာ+ကပ္ပ] ဂ-ပါးအပြား
အားဖြင့် ခွဲထွက်သော-ပင်စည်-ခက်မ-
ရှိသော (သစ်ပင်)။ တိဓာကပ္ပေါ(ဇာ၊ဌ၊၅။
၁၃)တိ တိဝိဓေန ခန္ဓော အဟောသိ။ ခန္ဓော
ဟိ ကပ္ပနတ္ထေန ဆိန္ဒိတဗ္ဗတ္ထေန ကပ္ပေါတိ
ဝုစ္စတိ။ ကပ္ပ-သဒ္ဓေါ သာဓပရိယာယောတိပိ
ဝေန္တိ။ တိ*သနိပါတ်၊ကုမ္မ-ဇာတ်၊ဋီ။ပေ။

တိဓာတုကလောကသန္နိဝါသ (ပု) [တိဓာတုက+
လောက+သန္နိဝါသ](ကာမဓာတ်၊ရူပဓာတ်၊
အရူပဓာတ်-အားဖြင့်) ဂ-ပါးသော ဓာတ်၌
ရှိသော သတ္တလောက၏ စုဝေး တည်နေရာ
(အပေါင်း သတ္တလောက)။ လောကစိတြေ-

သုတိ တိဓာတုကလောကသန္နိဝါသသင်္ခါတေ-
သု လောကစိတြေသု။ အံ၊ဌ၊၃။၁၆၇။

တိဓာပတိန္ဒ (တိ) [တိဓာ+ပတိန္ဒ] ဂ-ပါးအပြား
အားဖြင့် ယှဉ်စီးသော မုန်ရည်ရှိသော (ဆင်)။
(ဂ-ပါးအပြားဟူသည်-- ခါးအရပ်၊ သိုအိမ်၊
နား-တို့ ဖြစ်၏။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၁၉။ မျက်စိ၊သို
အိမ်၊နား-တို့ ဖြစ်၏။ သံ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၈၇။)
တိဓာပတိန္ဒာ မာတင်္ဂါ။ ထေရ၊ဌ၊၂။၄၁၇။
(-မာ၊ဌ၊၁။၁၈၈။)

တိဓာပတိန္ဒမတ္တဝါရဏ (ပု) [တိဓာပတိန္ဒ+မတ္တ-
ဝါရဏ] ဂ-ပါးအပြားအားဖြင့် ယှဉ်စီးသော
မုန်ရည်ရှိသော အမုန်ယစ်သော ဆင်။ တိဓာ-
ပတိန္ဒမတ္တဝါရဏသမိပေ ဘိက္ခံပေါတကော
ဝိယ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၁၇။

တိဓာပတိန္ဒမာတင်္ဂ (ပု) [တိဓာပတိန္ဒ+မာတင်္ဂ]
ဂ-ပါးအပြားအားဖြင့် ယှဉ်စီးသော မုန်ရည်ရှိ
သော ဆင်။ တိဓာပတိန္ဒမာတင်္ဂံ၊ ကုဉ္ဇရဝ
မဟေသိနံ။ အပါ၊၁။၁၇၀။ ထေရ၊ဌ၊၁။၂၂၄။
(-အပါ၊၁။၂၉၃။)

တိနိ(နိ)သ (ပု) [တနု+ဣ(ဤ)သ။ (တိနိရ-
သံ)] စစ်ကြီးပင်။ ရထံ တနောတိ ယေန
(သော) တိနိ(နိ)သော၊ ဣ (ဤ) သော။
ဓာန်၊ဋီ။၅၅၅။ သူစိ။ အတိရယေန နေဂတိ၊
ယဒ္ဓါ အတိကြန္တော နိဂါး (တိနိဂါး)။ ဗျာ-
ချာသုဓာ-ဋီ။ စိန္တာမဏိ။ (-အမရ၊၁၄။၁၆။
ဝါစပတိ။)

တိန္ဒ (တိ) [တိမ=တိမု+တ။ တိမ အဒ္ဓဘာဝေ
နိစ္စလေပိ။ (တော)၊ ပက္ခမာဒိဟိ နန္တော။
ဓာန်၊ဋီ။၇၅၃။ သူစိ။ တိမု အဒ္ဓဘာဝေ။
အဒ္ဓဘာဝေါ တိန္ဒဘာဝေါ။ တေမတိ၊
တိန္တော။ နိတိ၊ဓာ။၁၃၁။ (-ဓာတုတ္ထ။
၁၆၃။)(သ္မိမိတ၊တိမိတ-သံ)] (က) စိုသော။
(ခ) နူးသော။ (ဂ) စို-နူး-ရာဖြစ်သော။
(သ) ဆွတ်-စိုစေ-အပ်သော။ (င) စို-
နူး-ခြင်း။ (က) ဝါလေ တိန္တေ ရညော

အင်္ဂေ ဥဒကံ ပါတေယျ။ မ၊ဠာ၊၂။၁၁၂။ သံ၊
ဠာ၊၁။၂၃။ ဥဒကေန တိန္ဒာယ ဘူမိယာ
ရေပိတံ။ ပဋိသံ၊ဠာ၊၂။၄၉။ (-ဝိ၊ဠာ၊၂။
ဝိ၊သင်္ဂဟ။၇၆။ သံ၊ဠာ၊၂။၂၅၂။ သံ၊ဠာ၊၂။၅၀။
အံ၊ဠာ၊၂။၇၇၊၂၃၊၂၄၀။ အဘိ၊ဠာ၊၂။၅၇။
ဓမ္မ၊ဠာ၊၁။၁၉၇။ ထေရ၊ဠာ၊၂။၃၂၅။ မဟာနိ၊
ဠာ၊၂။၉၅။ စူဠနိ၊ဠာ၊၁၂။ ဝိမတိ၊၁။၂၉၂။
ဝိမတိ၊၂။၁၀။ ဒီ၊ဠာ၊၁။၂၆၃။ သီ၊ဠာ၊သစ်၊၂။
၁၃၇။ မ၊ဠာ၊၂။၂၃၇။ သံ၊ဠာ၊၂။၃၃၂။ အံ၊ဠာ၊
၂။၁၂။ မူလသိက္ခာ၊ဠာ၊၂။)

(က)(ခ) အဝဿုတာတိ ကာယသံသဂ္ဂ-
ရာဂေန အဝဿုတာ၊ တိန္ဒာ ကိလိန္ဒာတိ
အတ္ထော။ ဝိ၊ဠာ၊၂။၁၇၄။ ကင်္ခါ၊၂။၉၄။
အဝဿုတာနန္တိ လောကဿာဒမိတ္တသန္တဝ-
သေန ဥပ္ပန္နမေတုနရာဂေန တိန္ဒာနံ။
သာရတ္ထ၊၂။၈၂။ (-ဝိ၊ဠာ၊၂။၂၆၀။ သံ၊ဠာ၊၂။
၈၅။ ဇာ၊ဠာ၊၁။၄၄၄။ မဟာနိ၊ဠာ၊၂။၂၇။
ပဋိသံ၊ဠာ၊၁။၁၃။ ဝိမတိ၊၁။၁၃၈။ မဇ္ဈိ၊၁။
၁၃၇။) (ဂ) တိန္ဒပုဒေသ-ကြည့်။

(သ)သုခေန အဘိသန္ဓာတိ ဒုတိယဠာန-
သုခေန တိန္ဒာ။ ပရိသန္ဓာတိ သမန္တတော
တိန္ဒာ။ ဒီ၊ဠာ၊၂။၁၈၃။ တိန္ဒာတိ တေမိတာ။
ဒီ၊ဠာ၊၂။၂၀၉။ (- ဝိ၊ဠာ၊၂။၃၇။) တိန္ဒ-
ကိသုကကုသုမသဒိသဝဏ္ဏ-လည်း ကြည့်။

(င) တိန္ဒကာရဏ-ကြည့်။

တိန္ဒအသုမုခသမ္ပိယ (တိ) [တိန္ဒအသုမုခ+
သမ္ပိယ] စိုသောမျက်ရည်ရှိသော-မျက်နှာ
-မျက်နှာရှိသူ-နှင့်ရောသော (ယဇ်အလှူ)။
အသုမုခါတိ တိန္ဒအသုမုခသမ္ပိယာ ပရံ
ရောဒါပေတွာ။ သံ၊ဠာ၊၁။၁၀၃။

တိန္ဒကာကပက္ခဝဏ္ဏ (တိ) [တိန္ဒကာကပက္ခ-
ဝဏ္ဏ+ဝဏ္ဏ။ ဝဏ္ဏာ-ပုဒ် ကျေ။] ရေစိုသော
ကျီးငှက်၏ အတောင်အဆင်းနှင့် တူသော
အဆင်းရှိသော။ အဒ္ဓါရိဋ္ဌကဝဏ္ဏာတိ အလ္လာ-
ရိဋ္ဌဗလဝဏ္ဏာ၊ တိန္ဒကာကပက္ခဝဏ္ဏာတိပိ
ဝဒန္တိ။ ဝိမတိ၊၂။၁၈၃။

တိန္ဒကာကပတ္တဝဏ္ဏ (တိ) [တိန္ဒကာကပတ္တ-
ဝဏ္ဏ+ဝဏ္ဏ] ရေစိုသော ကျီးငှက်၏အတောင်
အဆင်းနှင့်တူသော အဆင်းရှိသော။ အဒ္ဓါ-
ရိဋ္ဌကဝဏ္ဏ (သာရတ္ထ၊၂။၂၉၄)-ကြည့်။

တိန္ဒကာကသဒိသ (တိ) [တိန္ဒကာက+သဒိသ]
ရေစိုသော ကျီးငှက်နှင့်တူသော။ “အဒ္ဓါရိဋ္ဌ-
ကသမာန”န္တိပိ ပါဠိ၊ တဿာ တိန္ဒကာက-
သဒိသန္တိ အတ္ထော။ မဟာနိ၊ဠာ၊၂။၃၃။

တိန္ဒကာရဏ (န) [တိန္ဒ+ကာရဏ] စို-နူး-
ခြင်း၏အကြောင်း။ အဝဿုတပရိယာယဉာ-
တိ ကိလေသေဟိ တိန္ဒကာရဏဉ္စ။ စူဠနိ၊ဠာ၊
၁၃။

တိန္ဒကိသုကကုသုမသဒိသဝဏ္ဏ (တိ) [တိန္ဒကိ-
သုကကုသုမသဒိသ + ဝဏ္ဏ] (ချိပ်ရည်ဖြင့်)
ဆုတ်-စိုစေ-အပ်သော ပေါက်ပွင့်နှင့် တူ
သော အဆင်းရှိသော (ပုံသုကူ သက်န်းစ-
သည်)။ လာခါရသေန တိန္ဒကိသုကကုသုမ-
သဒိသဝဏ္ဏံ ရတ္တဝရပသုကူလစိဝရံ ပါရု-
ပိတွာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဠာ၊၁။၁၀။

တိန္ဒကုဏပကံသဋ္ဌ (တိ) [တိန္ဒ+ကုဏပ+က-
သဋ္ဌ] စိုသောအကောင်ပုပ်၊ အမှိုက်ဆွေး ရှိ
သော (ရေ-စသည်)။ အထ ဝါ ကသမ္ပု
ဝုစ္စတိ တိန္ဒကုဏပကသဋ္ဌံ ဥဒကံ။ အံ၊ဠာ၊၂။
၈၀။

တိန္ဒကုဏပကသဋ္ဌဥဒကသဒိသ (တိ) [တိန္ဒ-
ကုဏပကသဋ္ဌ + ဥဒက + သဒိသ] စိုသော
အကောင်ပုပ်၊ အမှိုက်ဆွေးရှိသော ရေနှင့်တူ
သော၊သူ။ ကသမ္ပုဇာတ (အဘိ၊ဠာ၊၂။၅၇။
အံ၊ဠာ၊၂။၈၀)-ကြည့်။

တိန္ဒကုဏပဂတ (တိ) [တိန္ဒ+ကုဏပဂတ] စို
သောအကောင်ပုပ် ကျသော (ရေ-စသည်)။
ကသမ္ပုဇာတ (အဘိ၊ဠာ၊၂။၅၇)-ကြည့်။

တိန္ဒကေသ (တိ) [တိန္ဒ+ကေသ] ရေစိုသော
ဆံပင်ရှိသော၊သူ။ တိန္ဒဝတ္ထုဥတ္တရာသင်္ဂ-
ကြည့်။

တိန္တစိတ္တ (တိ) [တိန္တ+စိတ္တ] စို-နူး-သော
စိတ်ရှိသော။ ဗဟလေန ဆန္ဒရာဂေန
တိန္တစိတ္တာ။ ထေရီ၊ ၁။ ၂၉။ ပီတိဝေဂေဟိ
တိန္တစိတ္တဿ။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၁၉၄။

တိန္တစိဝရက (တိ) [တိန္တ+စိဝရက] ရေစိုသော
သင်္ကန်းရှိသော (ရဟန်း-စသည်)။ တိန္တစိဝရ-
ကေ ဘိက္ခု။ ဒိသ္မာ...အာရောစေသိ။ ဓမ္မာ၊ ၁။
၂။ ၂၁၇။

တိန္တတ္တ (န) [တိန္တ+တ္တ] စို-နူး-သည်၏အဖြစ်။
စို-နူး-ခြင်း။ ဆဟိ ဒွါရေဟိ ရာဂါဒိကိလေ-
သာနဝဿနေန တိန္တတ္တာ အဝဿတဿ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၈၆။

တိန္တပံသု (ပု) [တိန္တ+ပံသု] ရေစိုသော မြေမှုန့်။
တိန္တပံသု ဂဟေတွာ။ ဝဇီရ၊ ၁။ ၂၈။

တိန္တပ္ပဒေသ (ပု) [တိန္တ + ပဒေသ] စိုသော
အရပ်။ ပကတိဝါတေန အသမ္ပုဋ္ဌေ တိန္တပ္ပ-
ဒေသေ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၃၈။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ၁။ ၁၁။
၁-၂။

တိန္တဘာဝ (ပု) [တိန္တ+ဘာဝ] စို-နူး-သည်၏
အဖြစ်။ တေလေန တေမေတွာ မလဿ
တိန္တဘာဝံ ဥ တွာ။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၁၉၆။ (-မ၊ ၁။
၂။ ၂၃၇။)

တိန္တဘာဝါပါဒန (န) [တိန္တဘာဝ+အာပါဒန]
စို-နူး-သည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်စေခြင်း၊
ခက်မာကြမ်းတမ်းခြင်းမှ ကင်းစေခြင်း။ တံ
ပန ဈာနမယေန ပီတိသုခေန ကရဇ-
ကာယဿ တိန္တဘာဝါပါဒနံ သဗ္ဗတ္ထကမေဝ
လူခဘာဝါပနယနံ။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၂၆။ (-သိ၊ ၁။
၁။ ၁၃၆။)

တိန္တမာသ (ပု) [တိန္တ+မာသ] (ရေဖြင့်) စို-
နူး-သော မတ်ပဲ။ ယသ္မာ မာသာ တိန္တ-
ဝိသေသေန ဂရုကာ ဟောန္တိ။ တသ္မာ “ယထာ
တိန္တမာသော” (ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၂၆။ အံ၊ ၁။ ၁။

၂၂၂) တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၂၆။ အံ၊ ၁။
၂။ ၂၆၅။

တိန္တမုခ (တိ) [တိန္တ+မုခ] (မျက်ရည်ဖြင့်)
စိုသော မျက်နှာရှိသော။ သူ။ ယဿ အဿဟိ
တိန္တမုခေါ ရောဒန္တော ဝိပါကံ အနဘောတိ။
ဓမ္မာ၊ ၁။ ၁။ ၁၀၆။ နေတ္တိ၊ ၁။ ၂၂၅။

တိန္တရတ္တကောဝိဋ္ဌာရပုပ္ဖဝဏ္ဏ (တိ) [တိန္တရတ္တ+
ကောဝိဋ္ဌာရပုပ္ဖ+ဝဏ္ဏ] (ချိပ်ရည်ဖြင့်) ဆွတ်
အပ်သည်ဖြစ်၍ တွေးတွေးနီသော ပင်လယ်
ကသစ်ပွင့် အဆင်းရှိသော။ ဘဂဝါ လာခါ-
ရသေန တိန္တရတ္တကောဝိဋ္ဌာရပုပ္ဖဝဏ္ဏံ သုရတ္တံ
ဒုပဋ္ဌံ ကတ္တရိယာ ပဒုမံ ကန္တေန္တော ဝိယ
...အတ္တနာ နိသိန္နတရသဏ္ဌတော နိက္ခမိ။
သာရတ္တ၊ ၁။ ၁။ ၁၀၈။ (-မ၊ ၁။ ၁။ ၁၄။ ဥဒါန၊
၁။ ၁။ ၁၇၀။)

တိန္တဝတ္ထ (တိ) [တိန္တ+ဝတ္ထ] ရေစိုသောအဝတ်
ရှိသော။ သူ။ အလ္လဝတ္ထာတိ ဥဒကေန တိန္တ-
ဝတ္တာ။ ဥဒါန၊ ၁။ ၁။ ၁၀၅။

တိန္တဝတ္ထဥတ္တရာသင်္က (တိ) [တိန္တ+ဝတ္ထ+ဥတ္တရာ-
သင်္က] ရေစိုသော ခါးဝတ်အထည်၊ အပေါ်ရုံ
ခြုံထည် ရှိသော။ သူ။ သဗ္ဗေ ဇနာ အလ္လဝတ္ထာ
ဥဒကေန တိန္တဝတ္ထဥတ္တရာသင်္ကံ အလ္လသိရာ
တိန္တကေသာ...လုဒံ ဝစနမဗြဝံ။ အပါ၊ ၁။ ၁။
၁၂၇။

တိန္တသိထိလဗန္ဓနတာ (တိ) [တိန္တသိထိလဗန္ဓန+
တာ] စိုနူး၊ လျှော့ပါးသော-အဖွဲ့-အညွှာ-
ရှိသည်၏ အဖြစ်။ စိုနူးသည်ဖြစ်၍ လျှော့ပါး
သော-အဖွဲ့-အညွှာ-ရှိသည်၏ အဖြစ်။
အာပေါရသေန တိန္တသိထိလဗန္ဓနတာယ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁။ ၂၈၉။

တိန္တဏ္ဍ (န) [တိမု+ဏ္ဍန?] (၁) (အထုံ
အကျင့်ပါ-အလေ့အလာများ- အလင်ရ-
ခြင်း အားဖြင့်) ခံတွင်း- ပါးစပ်- စိုခြင်း၊
သွားရည်ယိုခြင်း၊ အလိုရမ္မက် ငမ်းငမ်းတက်

ခြင်း၊ ချင်ရဲပြင်းပြ အငမ်းမရခြင်း၊ အလွန်
အကဲ-စား-သောက်-သုံးဆောင်-လိုခြင်း
(အလို=အာသာ၊ တဏှာ=လောဘ)။ (၂)
“ငါဟာ ငါ့ဥစ္စာ” ဟု ဆိုလာသူကို-ရှုတ်ချ-
ကဲ့ရဲ့ - မခံမရပ်နိုင် - ကြောင်း ဖြစ်သော၊
“သူ့ဟာ ငါ့ဟာ” ဟု-ငြင်းခုံ-လုယက်-
စားမာန်ထ-ကြောင်း ဖြစ်သော (လောဘ၊
ဒေါသ)။ (၃) အလုအယက် အလွန် မက်
မောခြင်း၊ အလွန်မက်မောကြောင်း (လော-
လုပ္ပတဏှာ)။ (၄) ယုံမှား ‘သံသယ’ ဖြစ်
ခြင်း၊ “သုံးဆောင်ခံစားရလိမ့်အံ့” ဟု-မဆုံး
ဖြတ် - မဝေခွဲ - နိုင်ခြင်း၊ ငဝေငဝါဖြစ်ခြင်း၊
မချင့်မရဲဖြစ်ခြင်း။

(၁) တေမနကရဏတ္ထေ တိန္တိက-သဒ္ဓေါ
ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ မူလဋီ၊ ၂။ ၂၁၈။ စိရကာလပရိဘာ-
ဝိတတ္ထေန တေမနကရဏံ အလ္လဘာဝကရဏံ၊
လောဘဝသေန အဝဿဝနန္တိ အတ္ထော။
အနုဋီ၊ ၂။ ၂၁၆။

(၂) တိန္တိက (အဘိဝိ၊ ၃၅၉၊ ၃၆၄) န္တိ
ခိယနံ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၅၉။ (ခိယနန္တိ စ ယေန
လောဘေန ပရံ မမန္တိ ဝဒန္တိ ခိယတိ၊ သော
ဝုတ္တော။ ခိယနံ ဘဏ္ဍနန္တိ စ ဝဒန္တိ။ မူလဋီ၊
၂။ ၂၁၈။) တိန္တိကန္တိ ခိယနံ၊ တံ အတ္တတော
နိဝါသဋ္ဌာနေ သုနခါနံ ဝိယ အညမညံ
သတ္တာနံ “တဝ သန္တကံ၊ မမ သန္တက” န္တိ
ခိယနာကာရပဝတ္ထော ဒေါသောဝ။ မော၊
စ္ဆေဒနီ၊ ၂၉၅။

(၃) တိန္တိကန္တိ ဝါ လောလုပ္ပမိစ္ဆေဝ
ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သညာ-သဒ္ဓေါ ဟိ သော
လောလုပ္ပဝါစကောတိ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၂၁၈။

(၄) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တိန္တိက (တိ) [တိန္တိက+က] (၁) အလု
အယက် အလွန်မက်မောခြင်း ရှိသော။ (၂)
ယုံမှား ‘သံသယ’ ဖြစ်ခြင်း ရှိသော၊ “သုံး
ဆောင်ခံစားရလိမ့်အံ့” ဟု-မဆုံးဖြတ်-မဝေ

ခွဲ-နိုင်ခြင်းရှိသော၊ သူ။ တိန္တိကော (အံ၊ ၃။
၃၇၅) တိ တိန္တိကံ ဝုစ္စတိ တဏှာ၊ တာယ
သမန္နာဂတော၊ အာသကာဗဟုလော ဝါ။
အံ၊ ၄။ ၃။ ၃၂၄။

တိန္တိကနိဒ္ဒေသ (ပု) [တိန္တိက + နိဒ္ဒေသ]
လောလုပ္ပတဏှာ-ကို အကျယ်ညွှန်းပြကြောင်း
ဖြစ်သော (ဒေသနာတော်)။ တိန္တိကနိဒ္ဒေ-
သေ....ကထိတော။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၅၉။

တိန္တိကန္တ (တိ) [တိန္တိက + အန္တ။ အန္တ-အနက်
မဲ့။] (၁) အလုအယက် အလွန် မက်မော
ခြင်းရှိသော။ (၂) ယုံမှား ‘သံသယ’ ဖြစ်
ခြင်းရှိသော၊ “သုံးဆောင်ခံစားရလိမ့်အံ့” ဟု
-မဆုံးဖြတ်-မဝေခွဲ-နိုင်ခြင်းရှိသော၊ သူ။
ရတ္တိ တိန္တိကန္တော နိပဇ္ဇိ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၀။
(သီ၊ ဣ၊ မူ-ကဲ့။)

တိန္တိက-သဒ္ဓ (ပု) [တိန္တိက + သဒ္ဓ] တိန္တိက-
သဒ္ဓါ။ တိန္တိကံ (၁) ကြည့်။

တိန္တိကသမဂီ (တိ) [တိန္တိက + သမဂီ]
လောလုပ္ပတဏှာ-နှင့် ပြည့်စုံခြင်းရှိသော၊ သူ။
တိန္တိကာယိတတ္ထ-ကြည့်။

တိန္တိကာယန (န၊ ထိ) [တိန္တိက + အာယ + ယု
(=ဣ + ယု၊ အာ + ဣ + ယု)] (၁) လော-
လုပ္ပတဏှာ-ကို ပြုခြင်း။ (မောဂါ၊ ၅။ ၁၀-
ကြည့်။) (၂) လောလုပ္ပတဏှာ-၏ - ဖြစ်
ခြင်း - အာရုံသို့ ကပ်ရောက်ခြင်း၊ လောလုပ္ပ-
တဏှာကို-ရခြင်း-ဖြစ်စေခြင်း။ မေတ္တာ-
ယန (အနုဋီ၊ ၁။ ၁၈၂) ကြည့်။ (၃) လောလုပ္ပ-
တဏှာ-ကို-ဆောင်-ဖြစ်စေ-ခြင်း။ ကခါ-
ယန (အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၁) ကြည့်။ တိန္တိကာယ-
နာကာရော တိန္တိကာယနာ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။
၄၅၉။ = တေမိယနာကာရော။ သမ္မော၊
ယော။ ၅၅၀။

တိန္တိကာယနာကာရ (ပု) [တိန္တိကာယန + အာ-
ကာရ] အလုအယက် အလွန်မက်မောခြင်း -
အခြင်းအရာ-အမူအရာ။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

တိန္တိကာယိတတ္ထ (န) [တိန္တိက+အယိတ+တ္ထ]
 လောလုပ္ပတဏှာ - ဖြင့်ဖြစ်တတ် - နှင့် ပြည့်စုံ
 - သောသု၏ အဖြစ် (လောလုပ္ပတဏှာ)။
 တိန္တိကာယိတတ္ထ။ အဘိဝိ။၃၆၄။ တိန္တိ-
 ဏေန အယိတဿ တိန္တိကသမဂီနော ဘာ-
 ဝေါ တိန္တိကာယိတတ္ထ။ အဘိဋ္ဌ။၂။၄၅၉။
 တိန္တိဏေနာတိ တေမနေန။ အယိတဿ
 သမန္နာဂတဿ။ သမ္ပောယော။၂၅၀။

တိန္တိဏိကာ (ထိ) [တိန္တိဏိ+က+အာ။ သုတ္ထ-
 က-ပစ္စယဝသေန တိန္တိဏိကာ(ကခါ။၂၃၁)တိ
 ဝတ္ထ။ ကခါ။ ယော။ မဟာဋီ။ ၄။၁၁၀။]
 (က) မန်ကျည်းပင်။ (ခ) မန်ကျည်းသီး။
 ('န' အစာ မစားရ၍ အသံသံသ့ဖြင့် -
 မကျေနပ်သဖြင့် - ညည်းညူ - ညည်းတား -
 ခြင်း။ အဒ္ဓမာဂဓီဇာန်။) (က) တိန္တိဏိ-
 ကာဒိရက္ခာနံ ဖလဗီဇေန ကတော။ သာ-
 ရတ္ထ။၂။၄၁၇။ တိန္တိဏိကာတိ စိဉ္ဇာ။ ဝိ။
 နိစ္ဆယ။ဋီ။၁။၁၄၂၀။ (- ဝိ။ ဋ္ဌ။ ၃။ ၁၁။
 ဝိ။ သင်္ဂဟ။ ၁၁၄။) (ခ) အဝသေသာနိ
 ဝေတ္တတိန္တိဏိကမာတုလင်္ကကပိတ္တကောသမ္ပ-
 ကရမန္တာဒိ ခုဒ္ဒကဖလပါနာနိ အဋ္ဌ ပါနဂတိ-
 ကာနေဝ။ ဝိ။ဋ္ဌ။၃။၃၇၅။ ဝိ။သင်္ဂဟ။၉၉။
 (-ဝိ။ဋ္ဌ။၃။၁၀၂။)

တိန္တိဏိ (ထိ) [တနု+တ္ထိ။ တနု ဝိတ္ထာရေ၊
 အဗ္ဗိလရသံ တနောတိတိ တိန္တိဏိ၊ ဒိတ္တမိတ္တံ၊
 ဏတ္တဉ္စ၊ နဒါဒိ။ ဓာန်၊ဋီ။၅၆၂။ သူစိ။ (တိန္တိ-
 ခို-သံ)] (က) မန်ကျည်းပင်။ (ခ) မန်
 ကျည်းသီး။ (ချဉ်ရည်၊ လက်လုပ်ချဉ်၊ တယ်
 ချဉ်၊ဆော့။ P.S.D.) (က) တိန္တိခို စိဉ္ဇာ'ဗ္ဗိ-
 ကာ။ အမရ၊၁၄။၄၃။ ဒေါင်ကွင်းလည်း
 ကြည့်။ (ခ) တိန္တိဏိကာ (ခ)-ကြည့်။

တိန္တောကာသ (ပု) [တိန္တ+ဩကာသ] စိုစွတ်
 သော အရပ်။ စတုမာသစ္စယေန တိန္တော-
 ကာသော ပုဉ္ဇပထဝိသင်္ခမေဝ ဂစ္ဆတိ။ ကခါ။
 ၁၉၆။ (- ကခါ။ဋီ။သစ်။၁၇၅။)

တိန္တုက=တိဏ္ဍုက (ပု၊န) [တနု+ဥက။ တိဒိ+
 ဥ+က။ တနု ဝိတ္ထာရေ၊ ဥကော၊ ဒန္တော စ။
 (တိန္တုကော)။ တိဒိ ဟိ*သာယံ ဝါ၊ ဥ၊
 သညာယံ ကော။ ဓာန်၊ဋီ။၅၆၀။ သူစိ။] (၁)
 တည်ပင်။ (တည်ကြီး၊ တရပ်တယ်။ အဘယာ၊
 ဓာန်၊သျှ။ အမရ၊သျှ။) (န) (၂) တည်သီး။
 (၃) တိန္တုက-ဇာတ်။ (ခြင်တွယ် တိုင်းတာ
 ရန် ကိရိယာ အမျိုးအစား။ P.S.D.။
 အစေ့ များသော အသီးရှိသော သစ်ပင်၊
 တည်ပင် များစွာ ရှိသော ဗာရာဏသီမြို့ရှိ
 တိန္တုက-ဥယျာဉ်၊ သာဝတ္ထိမြို့ပြင်ရှိ တိန္တုက
 ဥယျာဉ်၊ ၁၁-ခုမြောက် အယူဝါဒကို တည်
 ထောင်သူ၏ အထိမ်းအမှတ် သစ်ပင်။ အဒ္ဓ-
 မာဂဓီဇာန်။) (၁) တိန္တုကံ သဖလံ ဒိသ္မာ။
 အပါ။၁။၃၂၄။ တိန္တုကာ (ဇာ၊၂။၁၀၉) တိ
 တိမ္မရုရက္ခာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ။၅။၄၃၃။ တိန္တုကော
 (ဒိ၊ဋ္ဌ။၁။၃၀၀) နာမ ကာဠကန္တရက္ခော။
 သီ၊ဋီ။သစ်။၂။၃၆၉။ (- အပါ။၁။ ၁၇၊၂၂၃၊
 ၄၀၆။ ဇာ၊၂။၁၉၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ။၂။၃၇၈။
 အပါ၊ဋ္ဌ။၁။၂၄၀။ အပါ၊ဋ္ဌ။၂။၂၆၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ။၅။
 ၇၂၊၄၃၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ။၆။၁၅၂။)

(၂) တိန္တုကာနိ (တိဏ္ဍုကာနိ) ပိယာ-
 လာနိ၊....ဘုဇ္ဇရာဇ ဝရံ ဝရံ။ဇာ၊၂။၇၀၊၁၇၈၊
 ၁၇၃၊၃၄၂၊၃၄၉၊၃၆၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ။၄။၄၃၆။ ဇာ၊
 ဋ္ဌ။၅။၃၄၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ။၆။၁၀၅၊၁၁၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ။၇။
 ၃၀၈၊၃၂၁၊၃၅၅။ ခဇ္ဇေညေဝ တိန္တုက-
 (ဇာ၊၁။၄၅)န္တိ တိန္တုကဖလံ ခဇ္ဇေညေဝ။
 ဇာ၊ဋ္ဌ။၂။၇၁။

(၃) ကဋ္ဌာယမုဋ္ဌိ တိန္တုကံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ။၂။၇၉။
 တိန္တုကဇာတက-လည်း ကြည့်။

တိန္တုကကန္တရ (ပု၊ထိ) [တိန္တုက+ကန္တရ] တည်
 ပင်ပေါက်ရောက်ရာ ဖြစ်သော ချောက်၊ တိန္တု-
 ကချောက်။ (တိန္တုကလိုက်။ ယင်း-သည်—
 ရာဇဂြိုဟ်မြို့ပြင်၌ တည်ရှိ၏။ နံဘေး၌ ပေါက်
 သော တည်ပင်ကို အစွဲပြု၍ “တိန္တုကကန္တရ”

ဟု ခေါ်ဝေါ်ကြ၏။ အာဂန္တုက ရဟန်းတော်
တို့ တည်းခိုနေထိုင်ရာ လိုက်ဖြစ်သည်။ ဘာရ-
တဗောဓိသိဒ္ဓဋ္ဌာန - သိဟိန္ဒုဘာသာ စာအုပ်။
D.P.-လည်း ကြည့်။) အမှန်အာရုံသော
တိန္ဒြကကန္တရာယံ သေနာသနံ ပညပေဟိ။
ဝိ၊ ၁။ ၂၄၅။ ဝိ၊ ၄။ ၁၉၃။

တိန္ဒြကခါဏ (ပု) [တိန္ဒြက+ခါဏ] တည်ပင်၏
အငုတ်၊ တည်ပင်ငုတ်။ သေယျထာပိ သာရိ-
ပုတ္တ တိန္ဒြကခါဏ နေကဝဿဂဏိကော သန္တိ-
စိတော ဟောတိ ပပဋိကဇာတော။ မ၊ ၁။
၁၁၂။

တိန္ဒြကခါဏ (ခါဏက) ပရိဗ္ဗာဇကရာမ (ပု)
[တိန္ဒြကခါဏ (ခါဏက) + ပရိဗ္ဗာဇကရာမ]
တိန္ဒြကခါဏ-အမည်ရှိသော ပရိဗိုဇ် - အာ-
ရာမ - ကျောင်းတိုက်၊ တည်ပင်ငုတ်ရှိရာ ဖြစ်
သော ပရိဗိုဇ် - အာရာမ - ကျောင်းတိုက်။
ယေန တိန္ဒြကခါဏပရိဗ္ဗာဇကရာမော၊
တေနပသကံမိ။ ဒီ၊ ၃။ ၁၃။ တိန္ဒြကခါဏက-
ပရိဗ္ဗာဇကရာမံ အဂမာသိ။ ဒီ၊ ၄။ ၁၁၀။
(-ဒီ၊ ၃။ ၁၄၊ ၁၀။ ဒီ၊ ၄။ ၁၁၁။)

တိန္ဒြကဇာတက (န) [တိန္ဒြက+ဇာတက] တိန္ဒြ-
က-ဇာတ်။ (ယင်း-ဇာတ်ကိုဘုရားအလောင်း
တော်တို့၏ အသိဉာဏ် ပညာကြီးပုံကို အ
ကြောင်းပြု၍ ဟောတော်မူ၏။ အလောင်း
တော်သည် မျောက် ရှစ်သောင်းတို့၏ ခေါင်း
ဆောင်ဖြစ်၍ ဟိမဝန္တာ၌နေစဉ် တခုသော
ရွာငယ်အလယ်ရှိ ချိုမြိန်သော အသီးရှိသော
တည်ပင်၏ အသီး မှည့်ချိန်၌ လူနေ မရှိစဉ်
(လူမနေခင်)က စားနေကျဖြစ်၍ လူနေရှိ
ချိန်၌ တည်သီးမှည့်ကို စားရန် ညဉ့်သန်း
ခေါင်ယာမ် လူတို့အိပ်ချိန်တွင် တိတ်တဆိတ်
ဝင်ရောက်ကာတည်သီးမျှားကိုတက်စားခိုက်
လူတို့နိုး၍ လက်နက်မျိုးစုံဖြင့် ဝန်းရံထားကြ
ရာပြေးပေါက်မရှိဖြစ်နေ၏။ အလောင်းတော်
မျောက်မင်းသည်သေဘေးဖြင့် ကြောက်လန့်

သောမျောက်တို့ကို စည်းဝေးစေလျက် မဟာ
နန်မင်းကြီး၏ အလောင်းတော် သေနက-
အမည်ရှိသော မျောက်ငယ်၏ အကူအညီဖြင့်
ဘေးရန်မှ လွတ်နိုင်ကြောင်းကို ဆင်ခြင်မြော်
မြင်၍ မျောက်တို့ကို နှစ်သိမ့်စေသည်။ မြော်
မြင်သည့်အတိုင်း သေနက-မျောက်ငယ်သည်
လေညာမှ လူနေအိမ်ကို မီးတိုက်သဖြင့် သေ
ဘေးမှ လွတ်မြောက်ဘူးသည့် အကြောင်းကို
အတိတ်ဆောင်ရာ ဇာတ်တော်ဖြစ်၏။) ခုဒ္ဒက-
နိကာယ၊ ဇာတကပါဠိ၊ ၂-နိပါတ်၊ ၃-ဝဂ်၊
၇-ဇာတ်။ ဇာ၊ ၁။ ၄၅။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၆၉-၇၂။

တိန္ဒြကဒါယက (တိ) [တိန္ဒြက+ဒါယက] တည်
သီးကို ပေးလှူခဲ့ဘူးသောကြောင့် “တိန္ဒြက-
ဒါယက” အမည်ရှိသော (ထေရ်)။ အာယ-
ဿာ တိန္ဒြကဒါယကော ထေရော ဣမာ
ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊ ၁။ ၂၂၄။

တိန္ဒြ(ဏ္ဍ)ကဖလ (န) [တိန္ဒြ(ဏ္ဍ)က +
ဖလ] တည်သီး။ တိမ္မရသကန္တိ တိန္ဒြ(ဏ္ဍ)က-
ဖလံ။ ဝိမာန၊ ၄။ ၁၃၄။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၄။ မယံ
ပုဗ္ဗေ အသုကဂါမေ တိန္ဒြကဖလာနိ ခါဒါမ။
ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၇၀။

တိန္ဒြကဖလဒါယက (တိ) [တိန္ဒြကဖလ + ဒါ-
ယက] တည်သီးကို ပေးလှူ ခဲ့ဘူးသော
ကြောင့် “တိန္ဒြကဖလဒါယက” အမည်ရှိ
သော (ထေရ်)။ အာယဿာ တိန္ဒြကဖလ-
ဒါယကော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော
အဘာသိတ္ထ။ အပ၊ ၁။ ၂၂၄။

တိန္ဒြ(ဏ္ဍ)ကမတ္တ (တိ) [တိန္ဒြ(ဏ္ဍ)က + မတ္တာ။
ထိ-၌-မတ္တိ] တည်သီး-ခန့် - အတိုင်းအရှည်
'ပမာဏ' - ရှိသော၊ တည်သီးမျှလောက်ရှိ
သော (အဖွဲ့အပိမ့်စသည်)။ အာမလက-
မတ္တိယော ဟုတွာ တိန္ဒြကမတ္တိယော အ-
ဟေသံ။ အံ၊ ၃။ ၃၉၄။

တိန္ဒြကရက္ခ (ပု) [တိန္ဒြက + ရက္ခ] တည်ပင်။
ကော တိန္ဒြကရက္ခော အတ္ထိ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။

၇၀။ (-ဇာ၊ ၁။ ၉၇။ ဇာ၊ ၂။ ၂၃။ ဇာ၊ ၅။ ၇၀။)

တိန္ဒကရက္ခအလာတ(န) [တိန္ဒကရက္ခ+အလာ-
တ] တည်သား ထင်းမီးစ။ တိန္ဒကာလာတ-
ကြည့်။

တိန္ဒကာစီရ (န၊ ထီ) [တိန္ဒက + စီရ။ ကာ-၌
အာ-ဝါစာသိလိဌ။ တိန္ဒက+အာစီရ] (၁)
တည်ပင်တို့၏ - အစဉ် - အတန်း၊ တည်ပင်
တော။ (တိ) (၂) တည်ပင်တို့၏ - အစဉ် -
အတန်း - တည်ပင်တော - ရှိသော၊ တည်
ပင် တို့ဖြင့် ကာရံ အပ်သော (အာရာမ)။
တိန္ဒကော နာမ ကာဠကန္ဓရက္ခော။ စီရန္တိ
ပန္နိ။ တိန္ဒကာ စီရံ ထွေ သန္တိတိ တိန္ဒကာ-
စီရော။ သိ၊ ဌိ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၆၉။ (-ဒိ၊ ဌိ၊ ၁။
၃၆၁။) တိန္ဒကာနံ စီရေန ပန္နိယာ ပရိ-
က္ခိတ္တော တိန္ဒကာစီရော။ အထ ဝါ တိန္ဒကာ
စီရ ပန္နိ ယသ္မိံ သော တိန္ဒကာစီရော။
အဋ္ဌသာယော။ ၇၂။ (တိ) (၂) ပေါဋ္ဌပါဒေါ
ပရိဗ္ဗာဇကော သမယပ္ပဝါဒကေ တိန္ဒကာ-
စီရေ...အာရာမေ ပဋိဝသတိ။ ဒိ၊ ၁။ ၁၆၇။
(-မ၊ ၂။ ၂၁၄။ ဝိ၊ ၁။ ၁၀၀။ ဒိ၊ ၁။ ၂၂၊
၃၀၀။ မ၊ ၁။ ၁၉။ မ၊ ၁။ ၁၇၃။ သံ၊ ၁။
၉။ အံ၊ ၁။ ၁၀။ အဘိ၊ ၁။ ၁၀၀။ ခုဒ္ဒက၊
၁။ ၁၉။ ဥဒါန၊ ၁။ ၁၀။ ဝဇီရ၊ ၁။ ၃၄။ ဝိမတိ၊
၁။ ၃၉။ သိ၊ ဌိ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၆၇။)

တိန္ဒကာလာတ(န) [တိန္ဒက+အလာတ] တည်
သား ထင်းမီးစ။ တိန္ဒကာလာတ(အံ၊ ၁။
၁၂၄။ အဘိ၊ ၁။ ၁၄၁) နှိ တိန္ဒကရက္ခအလာ-
တံ။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၉၄။ အဘိ၊ ၁။ ၁၆၉။

တိပက္ခဝသန (န) [တိပက္ခ+ဝသန] ၃-ခုသော
အဝတ်ပိုင်းတို့ကို ချုပ်စပ်၍ ပြုအပ်သော
အဝတ်ပုဆိုး၊ ၃-ခုသော အဝတ်ပိုင်းတို့ဖြင့်
ပြုအပ်သော အဝတ်ပုဆိုး။ (သုံးလွှာစပ်၍
ချုပ်သောအဝတ်၊ မြန်။) တိပက္ခဝသန(သံ၊ ၁။
၉၀) နှိ တိဏိ ခဏ္ဍာနိ ဒိဋ္ဌိ သု နေသု သိဗ္ဗိတွာ

ကတနိဝါသနံ။ သံ၊ ၁။ ၁၄၆။ တိဟိ ပက္ခေ-
ဟိ ဝတ္ထုခဏ္ဍေဟိ ကတနိဝါသနံ တိပက္ခဝသနံ။
သံ၊ ဌိ၊ ၁။ ၁၉၂။

တိပစ္စယဋ္ဌိက (တိ) [တိ+ပစ္စယ+ဋ္ဌာ+ဣက]
၃-ပါးသောအကြောင်းဖြင့် တည်ခြင်းရှိသော
(သင်္ခါရ)။ တတ္ထ သင်္ခါရံ တိပစ္စယဋ္ဌိကာ။
ပေဋကော။ ၂၄၀။

တိပဉ္စ (တိ) [တိ + ပဉ္စ။ (တြိပံစ-သံ)] (က)
၃-ခုဖြင့် မြှောက်အပ်သော ငါးခု၊ တဆယ့်
ငါးခု၊ ၁၅-ခုသော (ပစ္စည်း-စသည်)။ (ခ)
၁၅-ခုမြှောက်သော (နေ့-စသည်)။ (က)
တိပဉ္စ စာတိ ပန္နရသ စ။ အဘိ၊ ဝတာရ၊ ၃။ ၁။
၁၃၉၇။ (ခ) တိပဉ္စရတ္တုပဂတ-ကြည့်။

တိပဉ္စစရဏာယုတ (တိ) [တိပဉ္စစရဏ+အာယု-
တ] ၁၅-ပါးသော စရဏ-တို့နှင့် ယှဉ်သော၊
စရဏ ၁၅-ပါးနှင့်ယှဉ်သော(ဘုရား-စသည်)။
သဗ္ဗေပိ သီလသမ္ပန္နာ....တိပဉ္စစရဏာယုတာ။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁။ ၁၁၀။

တိပဉ္စယောဇနက္ခန္ဓပရိက္ခေပ (တိ) [တိပဉ္စယော-
ဇန+ခန္ဓ+ပရိက္ခေပ] ၁၅-ယူဇနာ ပမာဏ-ရှိ
သော ပင်စည်လုံးပတ်ရှိသော၊ ပင်စည်လုံး
ပတ် ၁၅-ယူဇနာရှိသော(သပြေပင်-စသည်)။
တိပဉ္စယောဇနက္ခန္ဓ-ပရိက္ခေပါ နဂဝုယာ။ ဝိ၊
၁။ ၁။ ၉၂။ အဘိ၊ ၁။ ၁၃၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၀၀။
စူဠနိ၊ ၁။ ၃၀။ = ပန္နရသယောဇနပုမာဏက္ခ-
န္ဓပရိက္ခေပါ၊ ခန္ဓဿ ပရိဏာဟော ပန္နရသ-
ယောဇနပုမာဏောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ (တိ-
ပဉ္စယောဇနပုမာဏော ခန္ဓဿ ပရိက္ခေပေါ
ယဿာတိ တိပဉ္စယောဇနက္ခန္ဓပရိက္ခေပါ။)
သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၅၉။ အဋ္ဌသာယော။ ၁၅၁။
(-ဝိမတိ၊ ၁။ ၅၅။)

တိပဉ္စယောဇနပုမာဏ (တိ) [တိပဉ္စယောဇန+
ပမာဏ] ၁၅-ယူဇနာ အတိုင်းအရှည် 'ပမာဏ'
ရှိသော (ပင်စည်လုံးပတ်-စသည်)။ အထက်
ပုဒ် ကြည့်။

တိပဋ္ဌရတ္တပုဂ္ဂဟ (တိ) [တိပဋ္ဌရတ္တိ + ဥပဂဟ] ၁၅-ရက်မြောက် ညဉ့်သို့ ရောက်သော (လ ဗိမာန်-စသည်)။ တိပဋ္ဌရတ္တပုဂ္ဂဟမိ(တိပဋ္ဌ-ရတ္တပုဂ္ဂဟမိ၊ သီ၊ ဣ) စန္ဒေ။ ဇာ၊ ၁။ ၂၄၄။ ဇာ၊ ၄။ ၁၆၃။ = စန္ဒေ ပန္နရသဒိဝသဿ ရတ္တိဘာဂံ ဥပဂစ္ဆန္တေ။ ဒွါဒသကနိပါတ်၊ သမုဒ္ဒဝါဏိဇ-ဇာတ်၊ ၆။ ပေ။

တိပဉ္စာဟ (န) [တိပဉ္စ+အဟ] ၁၅-ရက်။ ဝိသု တိပဉ္စာဟ(မူလဋီ၊ ၂။ ၁၅၁)န္တိ အနုလောမ-တော ပဉ္စာဟံ၊ ပဋိလောမတော ပဉ္စာဟံ၊ အနုလောမပဋိလောမတော ပဉ္စာဟန္တိ ဧဝံ ပဉ္စကဆက္ကေသု ပစ္စေကံ တိပဉ္စာဟံ။ အနုဋီ၊ ၂။ ၁၅၄။

တိပဋ္ဌလ (တိ) [တိ+ပဋ္ဌလ] ၃-ထပ်-လွှာ-ရှိ သော(ဘိနပ်-စသည်)။ တိဂုဏ(c)-ကြည့်။

တိပဋ္ဌ (တိ) [တိ+ပဋ္ဌ] ၃-ထပ်-လွှာ-ရှိသော (သစ်နက်ရေ-စသည်)။ ဒုပဋ္ဌတိပဋ္ဌာနိ ကတွာ သိဗ္ဗန္တိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၈၄။ ဒိ၊ ၆။ ၁။ ၁၂၈။ အံ၊ ၆။ ၂။ ၁၅၈။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

တိပဋ္ဌစိဝရ (န) [တိပဋ္ဌ+စိဝရ] ၃-ထပ်-လွှာ-ရှိသော သင်္ကန်း။ တိပဋ္ဌစိဝရဿ ဝါ မဇ္ဈေ ဒါတဗ္ဗာနိ။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၅၈။ (-ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၀၁။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ ၂။ ၃၇၇။)

တိပဒ (တိ) [တိ+ပဒ။ (တြိပဒ-သံ)] (က) ၃-ပုဒ်ရှိသော (သမာသ)။ (ခ) ၃-ပါဒ ရှိ သော(ဂါထာ)။ (ဗိဿဏိုးနတ်၊ အဖျားရောဂါ။ P.S.D.။)(ယင်း-ဂါထာကား ပရမတ္ထ-ဝေဒ-ခေါ်သော ပိဋက ၃-ပုံ၏ ကျမ်းဦးအစ ဖြစ်၍ ပရမတ္ထဗြာဟ္မဏ-ခေါ်သော ဘုရားရှင် တို့သည် ပြအပ်သော အနက်သဒ္ဒါနှင့် ပြည့်စုံ သော အရိယ သာဝိတ္တိဂါထာ ဖြစ်၏။ “ဗုဒ္ဓ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ၊ ဓမ္မံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ၊ သံဃံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ” ဟူသော ၃-ပါဒ၊ အက္ခရာ ၂၄-လုံး ရှိသော သရဏဂမနဂါထာ-ပင်တည်း သုတ္တန်၊ ၄။ ၂။ ၁၃၀။ သာဝိတ္တိ ဆန္ဒသော

မုခံ(မ၊ ၂။ ၃၅၃။ သုတ္တန်၊ ၃။ ၇၀)၌ လာသော သာဝိတ္တိဂါထာ-ကား လောကီဝေဒ-ကျမ်းဦး လာ ဂါထာသာ ဖြစ်၏။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ၆။ ၄၁၇။ မနုသမ္မတိ၊ ၂။ ၈၀။ အဘယာ၊ ဓာန်၊ သျ-အပေါ်ယံအမှာအထားလည်း ကြည့်။) (က) အောက် ၂-ပုဒ် ကြည့်။ (ခ) တံ တံ သာဝိတ္တိ ပုစ္ဆာမိ၊ တိပဒံ စတုဝိသတက္ခရံ၊ သုတ္တန်၊ ၃၄၆။ စတုပ္ပ(ပ)ဒ (မ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၂။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂၆၁)လည်း ကြည့်။

တိပဒကမ္မဓာရယသမာသ (ပု) [တိပဒ + ကမ္မ-ဓာရယသမာသ] ၃-ပုဒ်ရှိသော ကမ္မဓာရည်း သမာသ။ အာစရိယာ ပန မာ-ဂ-ဓ-သဒ္ဓါနံ ဧကေကဿ နာနတ္ထံ နိဗ္ဗါရေတွာ တိပဒကမ္မ-ဓာရယသမာသံ ဝဒန္တိ။ မရဋီ၊ ၁။ ၄၁။

တိပဒဗဟုဗ္ဗိဟိ (ပု) [တိပဒ+ဗဟုဗ္ဗိဟိ] ၃-ပုဒ် ရှိသော ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ။ သမတ္တပုဗ္ဗာ-ရမ္ဘေနာတိ သမတ္တော နိဗ္ဗိတော ပုဗ္ဗေသု ဥတ္တရာသင်္ကေသကရဏာဒိသု အာရမ္ဘော ယဿာတိ တိပဒဗဟုဗ္ဗိဟိ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ၆။ သစ်။ ၄၂၁-၃။ (-ဝိနယာလင်္ကာရ၊ ၂။ ၃၉၅။ ပါတိ၊ ပဒတ္ထ။ ၁၇၄။)

တိပဒုမ (န) [တိ+ပဒုမ] ၃-ပွင့်သော ပဒုမ္မာ ကြာပန်း၊ ပဒုမ္မာကြာပန်း ၃-ပွင့်။ တိပဒုမာ-နိဒ္ဒိ ဖလံ။ အပါ၊ ၁။ ၁၃၈။

တိပဒုမိယ (ပု) [တိပဒုမ + ဣယ] ၃-ပွင့်သော ပဒုမ္မာကြာပန်းကိုလှူဒါန်းခဲ့ဘူးသောကြောင့် “တိပဒုမိယ” အမည်ရှိသော (ထေရ်)။ (ထို ထေရ်သည် ဤဘဒ္ဒကမ္ဘာမှ ကမ္ဘာတသိန်း ထက်၌ ပွင့်တော်မူသော ပဒုမုတ္တရဘုရားရှင် အား ပဒုမ္မာကြာပန်းသုံးပွင့်ကို လှူဒါန်းပူဇော်ခဲ့သော ကောင်းမှုကြောင့် ဤဘုရားရှင် လက်ထက်တော်၌ “တိပဒုမိယ” ဟူသော အမည်ဖြင့် ထင်ရှားသော ရဟန္တာ ဖြစ်ရ၏။) အာယသ္မာ တိပဒုမိယော ထေရော ဣမာ

ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပါဝ။၁၃၉။
(- အပါဝ။ ၂။၁၀၄-၅။)

တိပဗ္ဗဂဏ္ဍိပရိသုဒ္ဓ (တိ) [တိပဗ္ဗ + ဂဏ္ဍိပရိသုဒ္ဓ]
အမျက်အဖုမှ စင်ကြယ်သော အဆစ် ၃-ခုရှိ
သော(ဝါး)။ ဝံသနာဠာယ တိပဗ္ဗဂဏ္ဍိပရိ-
သုဒ္ဓဿ။ မိလိန္ဒ။၁၁၀။

တိပရိခ (တိ) [တိ+ပရိခ။ (တြိပရိခ-သံ)]
(ညွှန်, ရေ, ချောက်-အားဖြင့်) ၃-မျိုးသော
ကျိုး-ရှိ-တို့ဖြင့် ကာရံအပ်-သော(မြို့)။
နဂရံ တံ တိပရိခံ၊ ဥစ္စပါကာရဂေါပိတံ။
မဟာဝံသ၊ ၂၅။ ၂၈။ တိပရိခန္တိ ဧတ္ထ တိဿော
ပရိခါ တေဿာတိ တိပရိခန္တိ၊... ကဒ္ဒမပရိခါ-
ဒီဟိ တိဟိ ပရိခါဟိ ပရိက္ခိတ္တန္တိ အဓိပ္ပါ-
ယော။ မဟာဝံသ၊ ၃၄၄။

တိပရိဝန (တ္တ) (ပု) [တိ+ပရိဝန(တ္တ)။ တိဟိ
အာကာရေဟိ ပရိဝနောတွာ စတုန္နံ သစ္စာနံ
ဒေသိတတ္တာ တယော ပရိဝနော တေဿ
အတ္ထိတိ တိပရိဝနံ။ အံ၊ ၃။ ၁။ ၁၄၈။] (၁)
(က) ၃-ခေါက် ပြန်လှည့် ဟောပြခြင်း။ (ခ)
၃-ခေါက် ပြန်လှည့် ဟောပြကြောင်း (သစ္စ-
ဉာဏ်-စသည်)။ (တိ) (၂) ၃-ခေါက် ပြန်
လှည့် ဟောပြ-ခြင်း-ကြောင်း-ရှိသော၊
(က) (သစ္စ, ကိစ္စ, ကတ-အားဖြင့်) ၃-ခေါက်
ပြန်လှည့် ဟောပြ-ခြင်း-ကြောင်း-ဉာဏ်
အစိတ်အပိုင်း ရှိသော (ဉာဏ်အပေါင်း =
ပဋိဝေဇဉာဏ်)။ (ခ) (သစ္စ, ကိစ္စ, ကတ-
ဉာဏ် အားဖြင့်) ၃-ခေါက် ပြန်လှည့် ဟောပြ-
ခြင်း-ကြောင်း- ဒေသနာအစိတ်အပိုင်း
ရှိသော (အပေါင်း ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တန်
ဒေသနာတော်)။ (ဂ) (တေ မမ-စသော
ဂါဟ ၃-ပါးအားဖြင့်) ၃-ခေါက် ပြန်လှည့်
ဟောပြ-ခြင်း-ကြောင်း- ဒေသနာ အစိတ်
အပိုင်းရှိသော (အပေါင်း ပိဏ္ဍောလှသုတ်
ဒေသနာတော်-စသည်)။ (ဃ) အနိစ္စတာ-
စသော လက္ခဏာ ၃-ပါးအားဖြင့်) ၃-ခေါက်

ပြန်လှည့် ဟောပြ-ခြင်း-ကြောင်း- ဒေသ-
နာ အစိတ်အပိုင်းရှိသော (အပေါင်း အလ-
ဂဒ္ဒုပမသုတ် ဒေသနာတော်-စသည်)။ (င)
(သုတ္တန္တဘာဇနီယ အဘိဓမ္မဘာဇနီယ, ပဉ္စာ-
ပုစ္ဆက-နည်း အားဖြင့်) ၃-ခေါက် ပြန်လှည့်
ဟောပြ-ခြင်း-ကြောင်း- ဒေသနာအစိတ်
အပိုင်းရှိသော (အပေါင်း ခန္ဓဝိဘင်းဒေသ-
နာတော်)။

(၁) (က) ၃-ခေါက် ပြန်လှည့် ဟောပြ
ခြင်း။ (ခ) ၃-ခေါက် ပြန်လှည့် ဟောပြ
ကြောင်း (သစ္စဉာဏ်-စသည်)။ ဉာဏဒဿ-
နန္တိ တေသံ တိပရိဝနာနံ ဒွါဒသန္တိ အာ-
ကာရာနံ ဝသေန ဥပ္ပန္နဉာဏသင်္ခါတံ ဒဿနံ။
သံ၊ ၄။ ၃။ ၂၂၈။

(တိ) (၂) ၃-ခေါက် ပြန်လှည့် ဟောပြ-
ခြင်း-ကြောင်း-ရှိသော၊ (က) (သစ္စ, ကိစ္စ,
ကတ-အားဖြင့်) ၃-ခေါက် ပြန်လှည့် ဟောပြ-
ခြင်း-ကြောင်း- ဉာဏ်အစိတ်အပိုင်း
ရှိသော (ဉာဏ်အပေါင်း = ပဋိဝေဇဉာဏ်)။
တိပရိဝနံ ဒွါဒသကာရံ ယထာဘူတံ ဉာဏ-
ဒဿနံ န သုဝိသုဒ္ဓိ အဟောသိ။ ဝိ၊ ၃။ ၁၆။
သံ၊ ၃။ ၃၇၀။ တိပရိဝနန္တိ သစ္စဉာဏ်ကိစ္စဉာဏ-
ကတဉာဏသင်္ခါတာနံ တိတ္ထံ ပရိဝနာနံ
ဝသေန တိပရိဝနံ။ သစ္စဉာဏာဒိဝသေန ဟိ
တယော ပရိဝနော တေဿာတိ တိပရိဝနန္တိ
ဝုစ္စတိ၊ ဉာဏဒဿနံ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၇၉။ (-
ပဋိသံ၊ ၃၃၁။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၂၂၈။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။
၂၁၆။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၉၁။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၅၄၁။)

(ခ) (သစ္စ, ကိစ္စ, ကတ-ဉာဏ် အားဖြင့်)
၃-ခေါက် ပြန်လှည့် ဟောပြ-ခြင်း-ကြောင်း-
- ဒေသနာ အစိတ်အပိုင်းရှိသော (အပေါင်း
ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တန် ဒေသနာတော်)။ ပဉ္စ-
ဝဂ္ဂိယတ္ထေရေ အာမန္တေတွာ တိပရိဝတ္တံ
ဒွါဒသကာရံ ဆဉာဏ(သညာဏ၊ သီ၊ ၈)-
ဝိဇ္ဇာနံ အနုတ္တရံ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တန္တံ
ဒေသေသိ။ အပါဝ။ ၁။ ၉၆။ တိပရိဝနန္တိ

“ဣဒံ ဒုက္ခ”န္တိ ၈, “ပရိညေယျ”န္တိ ၈,
“ပရိညာတ”န္တိ ၈ ဝေ တိပရိဝုဒ္ဓံ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။
၂၃၅။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၀၄။ (- မိလိန္ဒ၊ ၃၆၀။
သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၆၆။ အံ၊ဋီ၊ ၁။ ၈၉။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၉၆။
သုတ္တနိ၊ ၁။ ၁၉၆။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။ ၅၄။)

(ဂ) (ဧတံ မမ-စသော ဂါဟ ၃-ပါး
အားဖြင့်) ၃-ခေါက်ပြန်လှည့် ဟောပြ-ခြင်း
-ကြောင်း-ဒေသနာ အစိတ်အပိုင်းရှိသော
(အပေါင်း ပိဏ္ဏောလျသုတ် ဒေသနာတော်-
စသည်)။ တိပရိဝုဒ္ဓဒေသနာ-ကြည့်။

(ဃ) (အနိစ္စတာ-စသော လက္ခဏာ
၃-ပါးအားဖြင့်) ၃-ခေါက် ပြန်လှည့်-ဟောပြ-
ခြင်း-ကြောင်း-ဒေသနာ အစိတ်အပိုင်း
ရှိသော(အပေါင်းအလဂဒ္ဒူပမသုတ်ဒေသနာ
တော်-စသည်)။ ဣဒါနိ ဣမေ ပဉ္စက္ခန္ဓေ
“အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တံ”တိ ဝေ တိပရိဝုဒ္ဓ-
ဝသေန အဂ္ဂဏှန္တော။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၉။ (-သံ၊ဋီ၊
၂။ ၂၀၅၊ ၃၁၇။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၉၉။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၇၂။)

(င) (သုတ္တန္တဘာဇနီယ၊ အဘိဓမ္မဘာ-
ဇနီယ၊ ပဉ္စပုစ္ဆက-နည်း အားဖြင့်) ၃-ခေါက်
ပြန်လှည့်ဟောပြ-ခြင်း-ကြောင်း-ဒေသ-
နာ အစိတ်အပိုင်း ရှိသော (အပေါင်း ခန္ဓ-
ဝိဘင်းဒေသနာတော်)။ ပရိဝုဒ္ဓ (အဘိ၊ဋီ၊ ၂။
၄၁။ မူလဋီ၊ ၂။ ၃၃) -နှင့် ယှဉ်တွဲကြည့်။

တိပရိဝုဒ္ဓဒေသနာ (တိ) [တိပရိဝုဒ္ဓာ+ဒေသ-
နာ] (ဧတံ မမ-စသော ဂါဟ ၃-ပါး အား
ဖြင့်) ၃-ခေါက်ပြန်လှည့် ဟောပြ-ခြင်း -
ကြောင်း-ဒေသနာ အစိတ်အပိုင်း ရှိသော
အပေါင်း (ပိဏ္ဏောလျသုတ်-စသော) ဒေသ-
နာ။ တံဒေသေတွာ မတ္ထကေ တိပရိဝုဒ္ဓဒေသနံ
ဒေသေဿာမိ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၇၇။ အနာဒိသတ္တ-
သန္တာနဂတဂါဟတ္ထယလက္ခိတာ ဟိ သတ္ထု
တိပရိဝုဒ္ဓဒေသနာ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၉၀။ (-၂၄၁။)

တိပရိဝုဒ္ဓဒေသနာဝသာန (တိ) [တိပရိဝုဒ္ဓဒေသ-
နာ + အဝသာန] တိပရိဝုဒ္ဓဒေသနာ-၏

ပြီးဆုံးရာအခါ။ တိပရိဝုဒ္ဓဒေသနာဝသာနသ္မိံ*
ဟိ ထေရော သောတာပန္နော ဇာတော။ သံ၊
ဋီ၊ ၂။ ၂၀၅။ (- ၂၀၉။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၄၅။)

တိပရိဝုဒ္ဓဓမ္မဒေသနာ (တိ) [တိပရိဝုဒ္ဓာ+ဓမ္မ-
ဒေသနာ] တိပရိဝုဒ္ဓတရားဒေသနာ (ဧတံ
မမ-စသော ဂါဟ ၃-ပါးအားဖြင့်) ၃-ခေါက်
ပြန်လှည့် ဟောပြ-ခြင်း-ကြောင်း-ဒေသ-
နာ အစိတ်အပိုင်းရှိသော အပေါင်း (ဣန္ဒြိယ-
သုတ်-စသော) တရားဒေသနာ။ ဣဒါနိ
ထေရဿ တိပရိဝုဒ္ဓဓမ္မဒေသနံ အာရတန္တော
“တံ ကိံ မညသိ”တိအာဒိမာဟ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။
၂၀၈။

တိပရိဝုဒ္ဓနယ (ပု) [တိပရိဝုဒ္ဓ+နယ] (ဧတံ
မမ-စသော ဂါဟ ၃-ပါးအားဖြင့်) ၃-ခေါက်
ပြန်လှည့်-ဟောပြခြင်း-ဟောပြပုံ-နည်း။
ဧတံ မမာတိအာဒိတိ တိဟိ တိဟိ ပဒေဟိ
တဏှာမာနဒိဋ္ဌိဂါဟေ ဒေသေတွာ တိပရိဝုဒ္ဓ-
နယေန ဒေသနာ ကတာ။ သံ၊ဋီ၊ ၃။ ၁၁။

တိပရိဝုဒ္ဓသုညတာပကာသန (တိ) [တိပရိဝုဒ္ဓာ
+ သုညတာ + ပကာသန] (ဧတံ မမ-စသော
ဂါဟ ၃-ပါးအားဖြင့်) ၃-ခေါက် ပြန်လှည့်
ဟောပြ-ခြင်း-ကြောင်း-ဒေသနာအစိတ်
အပိုင်းရှိသော အတ္တ၊ အတ္တနိယ-မှ ဆိတ်
သုဉ်းသည်၏အဖြစ်ကိုပြရာ (အပေါင်းဒေသ-
နာတော်)။ အလဂဒ္ဓေ ဟေဋ္ဌာ ဒိဋ္ဌိပရိဒီပ-
နေန ဥဋ္ဌိတာ၊ ဥပရိ တိပရိဝုဒ္ဓသုညတာပ-
ကာသနာ အာဂတာ။ မ၊ဋီ၊ ၁။ ၁၈၀။

တိပလ (တိ) [တိ+ပလ] ၃-ပိုလ်ရှိသော၊ ၃-ပိုလ်
အလေးချိန်စီးသော၊ ၁၂-ကျပ်သားအလေး
ချိန်ရှိသော(ပုဆိုး-စသည်)။ စတုပလ(အဘိ၊
ဋီ၊ ၁။ ၂၅၅) -ကြည့်။

တိပလ္လတ္ထ (တိ) [တိ+ပလ္လတ္ထ] (ဝဲ၊ ယာ-နံပါး
မှောက်စင်းသော အားဖြင့်) ၃-ပါးသော
အခြင်းအရာတို့ဖြင့် အိပ်ခြင်းရှိသော၊ ၃-မျိုး

သော အိပ်ခြင်းရှိသော (သမင်-စသည်)။
 တိပလ္လတ္ထ (ဇာ၊၁။၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၂) ၏
 ပလ္လတ္ထံ ဝုစ္စတိ သယနံ၊ ဥဘောဟိ ပဿေဟိ
 ဥဇကမေဝ စ နိပန္နကဝသေနာတိ တိဟာ-
 ကာရေဟိ ပလ္လတ္ထံ အဿ၊တိဏိ ဝါ ပလ္လတ္ထာနိ
 အဿာတိ တိပလ္လတ္ထော၊ တံ တိပလ္လတ္ထံ။
 ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၀။

တိပလ္လတ္ထဇာတက (န) [တိပလ္လတ္ထ+ဇာတက]
 တိပလ္လတ္ထမိဂ-ဇာတ်။ ဝတ္ထု ဟေဋ္ဌာ တိပလ္လတ္ထ-
 ဇာတကေ ဝိတ္တာရိတမေဝ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၉။

တိပလ္လတ္ထမိဂဇာတက (န) [တိပလ္လတ္ထမိဂ+ဇာ-
 တက] တိပလ္လတ္ထမိဂ-ဇာတ်။ (ယင်း-ဇာတ်
 ကား အရှင်ရာဟုလာ၏ အကျင့်‘သိက္ခာ’လို
 လားပုံကို အကြောင်းပြု၍ ဟောတော်မူ
 သောဇာတ်ဖြစ်၏။ ရှေးအခါက အလောင်း
 တော်သည် သမင်မျိုး၌ ဖြစ်စဉ် တူဖြစ်သော
 ရာဟုလာအလောင်း သမင်ငယ်ကို သမင်တို့
 ၏ လှည့်စားဖြားယောင်းနည်း ‘မိဂမာယာ’
 ကို သင်ပေးရာ အချိန်မှန်စွာ သင်ယူ၍ တတ်
 မြောက်ပြီးသောအခါ ကျော့ကွင်း ဖွဲ့မိသည်
 ရှိသော် မတုန်မလှုပ် မြေ၌ နံပါးဖြင့် ခြေကို
 စန့်စန့်ထား၍ အိပ်ခြင်း၊ ခြေ၏အနီး၌ ခွါတို့
 ဖြင့် မြေမှုန့်၊ မြက်ပင်တို့ကို တူးယက်ဖြတ်ထုတ်
 ခြင်း၊ ကျင်ကြီး၊ ကျင်ငယ် စွန့်ခြင်း၊ ခေါင်း
 ငိုက်စိုက်ချ၍ လျှာထုတ်ခြင်း၊ ကိုယ်ကို တံ
 တွေး သွားရည်တို့ဖြင့် လိမ်းကျံ ညစ်နွမ်းစေ
 ခြင်း၊ ဝမ်းကို ဖူးရောင် ဖောင်းပွ စေခြင်း၊
 အထက်နှာခေါင်းပေါက်ဖြင့် ထွက်လေဝင်လေ
 ကို ချုပ်တည်းပိတ်ဆို့၍ တကိုယ်လုံး တောင်
 တင်းစေလျက် သေနေဟန် ဆောင်ခြင်းဖြင့်
 မူဆိုးကို လှည့်စား ဖြားယောင်း၍ ကျော့
 ကွင်းမှ လွတ်မြောက်ပုံကို အတိတ်ဆောင်၍
 ဟောပြရာ ဇာတ် ဖြစ်၏။) ခုဒ္ဒကနိကာယ၊
 ဇာတကပါဠိ၊ ၁-နိပါတ်၊ ၂-ဝဂ်၊ ၆-ဇာတ်။
 ဇာ၊၁။၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၇-၁၈၁။

တိပသတ (တိ) [တိ+ပသတ] ခု-လက်ဖက်-
 ခု-လက်ခုပ်-ခု-လက်ဆွမ်း-ရှိ-ဝင်-ဆုံး-
 သော(စလယ်=ကွမ်းစား)။ ပုရိမာနံ မတေန
 တိပသတာယ နာဠိယာ ဒွေ နာဠိယောကော
 မဂဓနာဠိ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၄၂။

တိပါကာရ (ပု) [တိ+ပါကာရ] (၁) ခု-ခု-
 ခု-ထပ်-သော-တံတိုင်း-မြို့ရိုး၊ တံတိုင်း-
 မြို့ရိုး-ခု-ထပ်။ (တိ) (၂) တံတိုင်း-မြို့ရိုး-
 ခု-ထပ်ရှိသော။ (၁) တိပါကာရန္တရ၊ တိပါ-
 ကာရပရိက္ခေပ-တို့ ကြည့်။ (တိ) (၂) တိပုရ
 (က)-ကြည့်။

တိပါကာရန္တရ (န) [တိပါကာရ+အန္တရ] ခု-ခု-
 သောတံတိုင်း-တံတိုင်း-ခု-ခု-တို့၏-အတွင်း-
 -အကြား-အရပ်။ ဝေသာလိယာ တိ-
 ပါကာရန္တရေ ဝိစရန္တော ပရိတ္တံ ကရေဟိ။
 ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၁၃၈။

တိပါကာရပရိက္ခေပ (ပု) [တိပါကာရ + ပရိ-
 က္ခေပ] ခု-ခုသော တံတိုင်း-တံတိုင်း-ခု-ခု-
 အကာ အရံ၊ ကာရံကြောင်း ဖြစ်သော
 တံတိုင်း-ခု-ခု။ တိပါကာရပရိက္ခေပေန ဝိသာ-
 လဘာဝမ္ပပဂတတ္တာ“ဝေသာလီ”တွေဝ နာမံ
 ဇာတ်။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၂၉။

တိပါဠိဒေသနိယ (န) [တိ+ပါဠိဒေသနိယ] ခု-
 ချက်သော ပါဠိဒေသနီအာပတ်၊ (ဂါရယံ
 အာဝုသော-စသည်ဖြင့်) သီးခြားထုတ်ဖော်
 ပြောဆိုအပ်သောအာပတ် ခု-ချက်။ တိပါဠိ-
 ဒေသနိယန္တိ အဂိလာနာ အဂိလာနသညာ၊
 ဝေမတိကာ ဂိလာနသညာတိ တိသု
 ဝိကပ္ပေသု တိဏိ ပါဠိဒေသနိယာနိ။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊
 ဋီ၊၂။၂၄၃၃။

တိပါဠိဟိရ (န) [တိ+ပါဠိဟိရ။(တြိပြာတိဟာ-
 ယံ-သံ)] ခု-ပါးသော တန်ခိုးပြာဠိဟာ။
 (ပြာဠိဟာ-ဟူသည်—ပါဠိဟေရ၊ ပါဠိဟာ-
 ရိယ-သဒ္ဒါမှ ပြောင်းလဲသော မြန်မာ ဝေါ-

ဟာရ ဖြစ်၏။ ယင်းသည် (၁) ဣဒ္ဓိ=အရာ၊ အထောင် ဖန်ဆင်းနိုင်ခြင်းစသော ဣဒ္ဓိ-ဝိမာဘိညာဉ်ဉာဏ်၊ (၂) အာဒေသနာ— သူတပါးစိတ်ကို သိ၍ ဟောပြောနိုင်ခြင်း ပရ-စိတ္တဝိဇာနဉာဏ်၊ (၃) အနုသာသနီ=ဤသို့ ကျင့်၊ ဤသို့ကြံစသည်ဖြင့် လျော်စွာ ဆုံးမ နိုင်ခြင်း ဒေသနာဉာဏ်အားဖြင့် သုံးပါးရှိ၏။ ယင်းကို ဆန့်ကျင်ဖက်ကို ပယ်နိုင်ခြင်း စသော အကြောင်းကြောင့် ပါဠိဟိရ၊ ပါဠိ-ဟာရိယ-ဟု ဆိုအပ်၏။ ဒီ၊ဠ၊၁။၂၂။ သီ၊ဠ၊ သစ်၊၂။၄၁၂။) တိပါဠိဟိရေ(ဗုဒ္ဓဝံ၊၂၀၀)တိ ဧတေသု တိသု ပါဠိဟာရိယေသုတိ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဠ၊၅၁။ (-ဇိနာလင်္ကာရ၊၂၁၀၊၂၂၈။)

တိပိဋက (န) [တိ+ပိဋက] (က) ၃-ပုံသော ပိဋကတို့၏ အပေါင်း။ (ခ) ၃-ပုံသောပိဋက၊ ပိဋက ၃-ပုံ။ (က) တိဏ္ဍံ ပိဋကနံ သမာဟာ-ရော တိပိဋကံ။ သာရတ္ထ၊၁။၄၅။ ဝိမတိ၊၁။ ၁၄။ သီ၊ဠ၊သစ်၊၁။၅၆။ (ခ) တိဏ္ဍံ ဝါပိဋကနိ တိပိဋကံ။ အံ၊ဠ၊၂။၅၅။ အဋ္ဌသာ၊ယော။ ၂၂။ တယော ပိဋကတိ တိပိဋကံ။ ပါစိတ်၊ ယော၊၂။၁၉၄။ (က) (ခ) တိဏ္ဍံ ပိဋကနိ သမာဟာရနိ၊ တိဏ္ဍံ ပိဋကနံ သမာဟာရော ဝါ တိပိဋကံ။ ဝိနိစ္ဆယ၊ဠ၊၂။၃၁၇။ (-ကခါ။ ၁၉၂။ ဝဇီရ။၂။၅၇၂။ ဒီ၊ဠ၊၂။၁၆၃။ ခုဒ္ဒ-သိက္ခာ၊ဠ၊၁၂။) (ပိဋက ၃-ပုံဟူသည်— ဝိနည်း၊ သုတ္တန်၊ အဘိဓမ္မာ ဖြစ်၏။ ထိုတွင် ဝိနည်း ၅-ကျမ်းသည် ဝိနည်းပိဋက၊ အဘိ-ဓမ္မာ ၇-ကျမ်းသည် အဘိဓမ္မာပိဋက၊ ယင်းမှ ကြွင်းသော နိကာယ် ၅-ရပ်သည် သုတ္တန်-ပိဋက-မည်၏။ ဝိနည်းပိဋကကို (၁) အာ-ဏာဒေသနာ၊ (၂) ယထာပရာဓဒေသနာ၊ (၃) သံဝရာသံဝရကထာ - သုတ္တန်ပိဋကကို (၁) ဝေါဟာရဒေသနာ၊ (၂) ယထာ-နုလောမသာသနာ၊ (၃) ဒိဋ္ဌိဝိနိဝေဌန-ကထာ - အဘိဓမ္မာပိဋကကို (၁) ပရမတ္ထ-ဒေသနာ၊ (၂) ယထာဓမ္မဒေသနာ၊ (၃)

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၃၂-ပ-ပ-ဗ-သ-၈

နာမဇ္ဈပပရိစ္ဆေဒကထာ-ဟု ခေါ်ဆို၏။ ထို့ပြင်— ဝိနည်းပိဋက-၌ (၁) အဓိသီလ-သိက္ခာ၊ (၂) ဝိတိက္ကမပဟာနံ၊ (၃) တဒင်္ဂ-ပဟာနံ၊ (၄) ဒုစ္စရိတသံကိလေသပဟာနံ-သုတ္တန်ပိဋက-၌ (၁) အဓိစိတ္တသိက္ခာ၊ (၂) ပရိယုဋ္ဌာနပဟာနံ၊ (၃) ဝိက္ခမ္ဘနပဟာနံ၊ (၄) တဏှာသသံကိလေသပဟာနံ-အဘိ-ဓမ္မာပိဋက-၌ (၁) အဓိပညာသိက္ခာ၊ (၂) အနုသယပဟာနံ၊ (၃) သမုစ္ဆေဒပဟာနံ၊ (၄) ဒိဋ္ဌိသံကိလေသပဟာနံ-ကို ဟောတော် မူသည်။ ဝိ၊ဠ၊၁။၁၄-ဂ။ ဒီ၊ဠ၊၁။၁၇-၂၀။ အဘိ၊ဠ၊၁။၁၉-၂၃။)

တိပိဋက (တိ) [တိပိဋက+ဏ] ပိဋက ၃-ပုံကို နှုတ်ငုံဆောင်သော။ တိပိဋကေ စ ဓမ္မ-ကထိကေ စ ဘိက္ခုသတေနပိ သဒ္ဓိ-နိမန္တေန္တိ။ ဝိ၊ဠ၊၄။၉၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၇၂။ (-အဘိ၊ဠ၊၂။၂၁၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၉၊၂၃၃။)

တိပိဋကစူဠနာဂတ္ထေရ (ပု) [တိပိဋက+စူဠ-နာဂတ္ထေရ] တိပိဋကစူဠနာဂ-ထေရ်၊ ပိဋက ၃-ပုံကို နှုတ်ငုံဆောင်သော စူဠနာဂ-ထေရ်။ (ထိုထေရ်သည် B. E. ၄၇၅-၅၃၀ လောက် တွင် သီဟိုဠ်၌ ပေါ်ထွန်းခဲ့၏။ သီဟိုဠ် အဋ္ဌ-ကထာ ကထာဝတ္ထု။ဂ။ တိပိဋကစူဠသုမ-ထေရ်၏ တပည့်။ ဒီ၊ဠ၊၂။၃၃၆။ မ၊ဠ၊၁။ ၂၃၅။ ဒီပဝိဟာရဝါသီ သုမ္မထေရ်၏ တပည့်။ အံ၊ဠ၊၂။၃၇။ ဒီဝါ (ဒီဗ္ဗ၊က) ဝိဟာရဝါသီ သုမ္မထေရ်၏ တပည့်။ အဘိ၊ဠ၊၂။၃၂၇။ သီဟိုဠ်ကျွန်း အဓိလကာဠက-ကျောင်းတိုက် ၌ ဆဆက္က-သုတ်ကို ဟောရာ လူပရိသတ် တဂါဝုတ်၊ နတ်ပရိသတ် တယူဇနာ ရှိ၍ ရဟန်းတထောင် အရဟတ္တဖိုလ်တရားထူး ရ ကြ၏။ နတ်ပရိသတ်တွင်မူ တယောက်တလေ မျှသာ ပုထုဇဉ်ဖြစ်ရစ်သည်။ မ၊ဠ၊၄။၂၄၇။) တိပိဋကစူဠနာဂတ္ထေရံ အန္တေဝါသိကာ အာ-ဟံသု။ အဘိ၊ဠ၊၁။၂၇၃။ (-ဝိ၊ဠ၊၂။၂၇၈။ ဝိ၊ဠ၊၃။၁၆၄။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၅၄။ သံ၊ဠ၊၂။၅၅၄။

သံဃဉ္စ၊ ၂၆၂၊ ၂၆၆၊ ၃၀၈။ အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၇၄၊ ၃၀၇၊ ၃၂၃။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၅။ အဘိဋ္ဌ၊ ၃။ ၄၁၊ ၇၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၇။ ပဋိသံဃဉ္စ၊ ၂။ ၁၇၄။ ဒီ၊ ၅။ ၂။ ၃၄၈။ ဒီ၊ ၅။ ၂။ ၇၂။ သံဃဉ္စ၊ ၂။ ၄၈၄။ အံ၊ ၅။ ၂။ ၃၃၄။ အံ၊ ၅။ ၂။ ၁၄၉။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၁။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၅။ ၂။ ၂၈။ အဘိ၊ ဝတာရ၊ ၅။ ၂။ ၅၅၊ ၂၆၁။ အဘိ၊ ဝတာရ၊ ၅။ ၂။ ၅၅၊ ၂။ ၅၅။)

တိပိဋကစူဠသုမထွေရ (ပ) [တိပိဋက+စူဠသုမ-
ထွေရ] တိပိဋကစူဠသုမ-ထေရ်၊ ပိဋက ၃-ပုံကို
နှုတ်ငုံဆောင်သော စူဠသုမ-ထေရ်။ အာ-
စရိယော ပနဿ တိပိဋကစူဠသုမထွေရော
“မိဿကမဂေါ”တိ အာဟ။ ဒီ၊ ၅။ ၂။ ၃၃၆။
မ၊ ၅။ ၁။ ၂။ ၃၅။

တိပိဋကစူဠသုမနထွေရ (ပ) [တိပိဋက+စူဠသု-
မနထွေရ] တိပိဋက စူဠသုမန ထေရ်၊ ပိဋက
၃-ပုံကို နှုတ်ငုံဆောင်သော စူဠသုမန-ထေရ်။
တိပိဋကစူဠသုမနထွေရဿ ဝဏ္ဏနံ နိဿယ
စိရေန ဝိနိစ္ဆယံ ပတ္တော။ ဒီ၊ ၅။ ၂။ ၁၀၄။

တိပိဋကစူဠဘယထွေရ (ပ) [တိပိဋက+စူဠ-
ဘယထွေရ] တိပိဋကစူဠဘယ-ထေရ်၊ ပိဋက
၃-ပုံကို နှုတ်ငုံဆောင်သော စူဠဘယ-ထေရ်။
(ထိုထေရ်သည် B. E. ၄၇၅-၅၃၀-လောက်
တွင် သီဟိုဠ်၌ ပေါ် ထွန်းခဲ့၏။ သီဟိုဠ် အဋ္ဌက-
ထာ၊ ကထာဝတ္ထု။ ၈၅။ မဟာဝိဟာရကျောင်း
တိုက်အတွင်း “လောဟပါသာဒ” ခေါ်သော
ကြေးပြာသာဒ်ကြီး၏ အောက်၌ ရဟန်းတို့
အား ဝိနည်းကို ပို့ချသင်ပြပေးဘူးသည်။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ။ ၃၁၂။ မဓုရတ္ထပူကာသိနီ အမည်ရှိ
သော မိလိန္ဒဋီကာကျမ်းပြု ဆရာသည်လည်း
တိပိဋကစူဠဘယ-အမည်ရှိသောထေရ်တပါး
ဖြစ်၏။ ယင်း-ထေရ်သည် A. D. ၁၄-၁၅
ရာစုနှစ်လောက်တွင် သီဟိုဠ်မှ ယိုးဒယား
နိုင်ငံသို့ ကြွရောက်သောထေရ်တို့တွင် ပါဝင်၍
မဟာတိပိဋကစူဠဘယ-ထေရ်ဟု ထင်ရှား
၏။ မိလိန္ဒဋီကာ။ ၄၄၅။) တိပိဋက စူဠ-

ဘယထွေရော အာဟ။ မ၊ ၅။ ၄။ ၆၄။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၅။ (- ဒီ၊ ၅။ ၂။ ၃၄၈၊ ၁၂၀။ မ၊ ၅။
၄။ ၁၀၅၊ ၁၃၅။ သံဃဉ္စ၊ ၂။ ၂၆၆၊ ၃၀၈။ အံ၊ ၅။
၁။ ၃၆၉။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀၊ ၄၃၉။ အဘိဋ္ဌ၊ ၃။
၄၁၊ ၇၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၆၆၊ ၉၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၇။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၉။ ဒီ၊ ၅။ ၂။ ၃၄၈။ ဒီ၊ ၅။ ၂။ ၇၂။
မ၊ ၅။ ၂။ ၁၄၅။ အံ၊ ၅။ ၂။ ၃၃၄။ အံ၊ ၅။ ၂။
၁၄၉။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၅။ ၂။ ၂၈။ ဝိန-
ယာလင်္ကာရ၊ ၂။ ၂၀၀။ အဘိ၊ ဝတာရ၊ ၅။ ၂။
၅၅။) တံ ကထံ အာဟရိတာ တိပိဋက-
စူဠဘယထွေရဿ ပုန ကထယံ သု။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂။ ၇၄။

တိပိဋကတိဿထွေရ (ပ) [တိပိဋက+တိဿထွေ-
ရ] တိပိဋကတိဿ-ထေရ်၊ ပိဋက ၃-ပုံဆောင်
တိဿ-ထေရ်။ တိပိဋကတိဿထွေရော .. ပရ-
တီရံ ဂတော။ သံဃဉ္စ၊ ၃။ ၂။ ၂၂။

တိပိဋကထေရဝါဒ (ပ) [တိပိဋက+ထေရ+ဝါဒ]
ပိဋက ၃-ပုံဆောင် (စူဠနာဂ) ထေရ်၏ အယူ
‘ဝါဒ’။ ပဌမထေရဝါဒေါတိ တိပိဋကထေရ-
ဝါဒေါ။ မဓုဋီ၊ ၂။ ၁၅၅။

တိပိဋကဓရ (တိ) [တိပိဋက+ဓရ] ၃-ပုံသော
ပိဋက-ပိဋက ၃-ပုံ-ကို ဆောင်နိုင်သော၊
ပိဋက ၃-ပုံကို-နှုတ်တက်ရွှေ-အာဂုံ-ရသော၊
သု။ တိပိဋကဓရော အဟောသိ။ ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၃၂။
အာနန္ဒော စ ဗဟုဿတော တိပိဋကဓရော။
မ၊ ၅။ ၃။ ၂၀။ သံဃဉ္စ၊ ၂။ ၁၁၅။ အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆။
(- ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၂၆၊ ၂၈၊ ၃၂။ ဒီ၊ ၅။ ၂။ ၉၅။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၇၆၊ ၄၅၆။ ဓမ္မ၊ ၅။ ၁။ ၁၃၄၊ ၂၄၀-၁။
ဓမ္မ၊ ၅။ ၂။ ၂၄၃-၄။ ဣတိဝုတ်၊ ၅။ ၂။ ၉။ အပ၊ ၅။
၂။ ၃၀၃။ ဇာ၊ ၅။ ၂။ ၃၉၅။ ပဋိသံဃဉ္စ၊ ၁။ ၂။ ၇၇။
ပဋိသံဃဉ္စ၊ ၂။ ၂၈၉။ နေတ္ထိဝိ၊ ၃။ ၂။)

တိပိဋကနယ (ပ) [တိပိဋက+အာဂတ+နယ။
အလယ်ပုဒ် ကျေ။] ပိဋက ၃-ပုံ၌ လာသော
နည်း။ တိပိဋကေ အာဂတာ နယာ တိပိဋက-
နယာ။ ဝိနိစ္ဆယ၊ ၅။ ၂။ ၃၅၈။

တိပိဋကနယဝိမိ (ပု) [တိပိဋကနယ+ဝိမိ] ပိဋက-
ဉ-ပုံ၌ လာသော နည်းတို့၏ အစီအရင်။
တိပိဋကနယာနံ ဝိမိ တိပိဋကနယဝိမိ။ ဝိ-
နိစ္ဆယ၊ ဋီ၊ ၂။ နှာ-၃၉၈။

တိပိဋကနယဝိမိကုသလ (တိ) [တိပိဋကနယဝိမိ
+ကုသလ] ပိဋက ဉ-ပုံ၌ လာသောနည်းတို့
၏ အစီအရင်၌--လိမ္မာ-ကျမ်းကျင်-သော
(ဝိနယ ဝိနိစ္ဆယ ကျမ်းပြု ဗုဒ္ဓဒတ္တထေရ်-
စသည်)။ တိပိဋကနယဝိမိကုသလေန...ဗုဒ္ဓ-
ဒတ္တေန ရစိတောယံ ဝိနယဝိနိစ္ဆယော။ ဝိ-
နိစ္ဆယ။ နှာ-၃၀၄။ တိပိဋကနယဝိမိမိ ကုသ-
လော တိပိဋကနယဝိမိကုသလော။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊
ဋီ၊ ၂။ နှာ-၃၉၈။

တိပိဋကပရိယတ္တိဓမ္မပ္ပဘောဒ (တိ) [တိပိဋက+
ပရိယတ္တိဓမ္မ+ပဘောဒ] ပိဋက ဉ-ပုံဟူသော
သင်ယူအပ်သော ပါဠိတော်၏ အထူးအပြား
ရှိသော။ တိပိဋကပရိယတ္တိဓမ္မပ္ပဘောဒေ သာ-
ဌကထေ သတ္တုသာသနေ။ ခုဒ္ဒက၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၆။

တိပိဋကပရိယတ္တိဓရ (တိ) [တိပိဋက+ပရိယတ္တိ+
ဓရ] ပိဋက ဉ-ပုံဟူသော ပရိယတ်ကိုဆောင်
နိုင်သော။ တိပိဋကပရိယတ္တိဓရနံ...ဘိက္ခုနံ
သဟဿမေကံ ဂဟေတွာ။ ဝိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၄၆။
အဘိ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၁၀။

တိပိဋကပရိယတ္တိပ္ပဘောဒ (တိ) [တိပိဋက+ပရိ-
ယတ္တိ+ပဘောဒ] ပိဋက ဉ-ပုံဟူသော ပရိယတ်
၏ အထူးအပြားရှိသော။ တိပိဋကပရိယတ္တိ-
ပ္ပဘောဒေ သာဌကထေ သတ္တုသာသနေ။ ဝိ၊
ဋီ၊ ၄။ ၂၆၄။ ကင်္ခါ၊ ၂၅၇။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၅၀။ မ၊ ဋီ၊
၄။ ၂၅၃။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၄၀။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၅၇။
အဘိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၄၅၃။ အဘိ၊ ဋီ၊ ၂။ ၅၀၇။ အဘိ၊
ဋီ၊ ၃။ ၄၉၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၅၅။ ဓမ္မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၄၅၅။
သုတ္တန်၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၂၄။ တိပိဋကသင်္ခါတာယ ပရိ-
ယတ္တိယာ ပဘောဒေါ တိပိဋကပရိယတ္တိပ္ပဘော-
ဒေါ။ ဝဇီရ၊ ၅၇၂။ တမေဝ ပရိယာပုဏိ-
တဗ္ဗတ္တာ ပရိယတ္တိတိ တိပိဋကပရိယတ္တိ။

တဿာ ပဘောဒေါ ဧတ္ထ သတ္တုသာသနေတိ
တိပိဋကပရိယတ္တိပ္ပဘောဒံ။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၂။
၁၉၄။

တိပိဋကမဟာဓမ္မရက္ခိတတ္ထေရ (ပု) [တိပိဋက+
မဟာဓမ္မရက္ခိတတ္ထေရ] တိပိဋကမဟာဓမ္မ-
ရက္ခိတ-ထေရ်၊ ပိဋက ဉ-ပုံကို နှုတ်ငုံဆောင်
သော မဟာဓမ္မရက္ခိတ-ထေရ်။ ယင်း-ထေရ်ကို
ဂင်္ဂါမြစ်တဖက်ကမ်း ရောဟဏဇနပုဒ် တုလာ-
ဓာရ တောင်ကျောင်းနေ ပရိယတ်အလုံးစုံ
နှုတ်ငုံဆောင် မဟာဓမ္မရက္ခိတထေရ် (ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။ ၉၃)၊ တိပိဋကမဟာရက္ခိတထေရ် (အံ၊ ဋီ၊
၃။ ၁၄၉)၊ 'တိပိဋက-မပါပ' မဟာဓမ္မရက္ခိတ
ထေရ် (အဘိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၅၅) ဟု သုံးစွဲထား
သည်ကို တွေ့ရသည်။ တိပိဋကမဟာဓမ္မ-
ရက္ခိတတ္ထေရော အာဟ။ အဘိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၀၇။
(-အဘိ၊ ဋီ၊ ၃။ ၄၁။ ပဋိသံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၇၄။ ဒီ၊
ဋီ၊ ၃။ ၇၂။ အဘိ၊ ဝတာရ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၇။)

တိပိဋကမဟာသိ(သိ)တ္ထေရ (ပု) [တိပိဋက+
မဟာသိ(သိ)တ္ထေရ] တိပိဋကမဟာသိ(သိ)-
ဝ-ထေရ်၊ ပိဋက ဉ-ပုံကို နှုတ်ငုံဆောင်သော
မဟာသိ(သိ)ဝ-ထေရ်။ တိပိဋကမဟာသိ-
(သိ)တ္ထေရော ပနာဟ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၈၁။ ဒီ၊ ဋီ၊
၂။ ၂၃။ မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၇၃။ မ၊ ဋီ၊ ၄။ ၁၂၄။ (-ဒီ၊
ဋီ၊ ၁။ ၃၇၂။ သီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂။ ၃၈၄။)

တိပိဋကသင်္ဂဟိတ (တိ) [တိပိဋက+သင်္ဂဟိတ]
ပိဋကဉ-ပုံဖြင့် - သင်္ဂြိုဟ် - ရေတွက် - အပ်
သော။ တိပိဋကသင်္ဂဟိတံ သာဌကထံ သဗ္ဗ
ထေရဝါဒံ။ ဝိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၉။ (-ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၀။)

တိပိဋကသဗ္ဗပရိယတ္တိပ္ပဘောဒဓရ (တိ) [တိပိဋက
+သဗ္ဗပရိယတ္တိပ္ပဘောဒ+ဓရ] ပိဋက ဉ-ပုံဟု
ဆိုအပ်သော အလုံးစုံသော ပရိယတ်၏ အ
ထူးအပြားကို ဆောင်သော၊ သူ။ တိပိဋက-
သဗ္ဗပရိယတ္တိပ္ပဘောဒဓရေ...ခီဏာသဝဘိက္ခု-
ယေဝ ဧကေနပဉ္စသတေ ပရိဂ္ဂဟေသိ။ ဝိ၊ ဋီ၊
၁။ ၆။ ခုဒ္ဒက၊ ဋီ၊ ၇၈။ တိပိဋကမေဝ သဗ္ဗပရိ-

ယတ္တိပ္ပဘေဒံ ဓာရေန္တိတိ တိပိဋကသဗ္ဗပရိ-
ယတ္တိပ္ပဘေဒဓရာ။ ဝဇီရ။ ၂၂။ (-သာရတ္ထ၊
၁။ ၄၅။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၄။ သီ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ၁။ ၅၆။)

တိပိ(ဝိ)ဌပ (ပု၊ န) [တိပသ+ပိ(ဝိ)ဌပ။ ဒသ-
ချေ။ တိ+ပိ(ဝိ)ဌပ။ (တြိပိဝိဗ္ဗု-သံ)]
နတ်ဘုံ၊ ၃-ခုမြောက်ဘုံ။ တောပိ နာက၊
သုရလောက၊ တိပိဌပ....နဘာဒီနိ ဒေဝ-
လောကသာမညာနိ။ ဓာနိ၊ ဇီ၊ ၁၀။ (-အမရ၊
၁။ ၆။ ဗျာချာသုဓာ။ စိန္တာမဏိ။ ဝါစပုတိ။
ကောတ္တုဘ။ ဝိလျံ။ P. S. D. ။)

တိပု (န) [တိပု=တိပ=တပ+ဉ။ တိပု ပိဋနေ၊
ဉ။....တပ သန္တာပေ ဝါ၊ ဉ။ အသိတ္တံ။ ဓာနိ၊
ဇီ၊ ၄၉၃။ တိပ ပိဋနေ၊ ဉ။ တပ သန္တာပေ ဝါ၊
အသိတ္တံ။ တာပိယတိတိ။ သူစိ။ တပ+က။
သမ္မေ၊ ယော။ ၃၅။ က္ခာဒိ၊ ၅။ (တြိပု-သံ)]
သလုံ၊ ခဲ၊ (က) သလုံဖြူ၊ ခဲမဖြူ၊ သံဖြူ၊
သလုံစင်၊ ဘင်။ (ခ) သလုံမည်း၊ သလုံပုပ်၊
ခဲမပုပ်၊ ခဲနက်၊ နာ။ (ဂ) သလုံ-ခဲ-တန်ဆာ
-ဘဏ္ဍာ။

(က) ပဟူတံ တိပုံ ဆဋ္ဌိတံ ဒိသ္မာ။ ပဟူတံ
သီသံ ဆဋ္ဌိတံ ဒိသ္မာ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၇၈။ တိပု ဘိက္ခဝေ
ဇာတရူပဿ ဥပက္ကိလေသော။ ပ။ သီသံ
ဘိက္ခဝေ ဇာတရူပဿ ဥပက္ကိလေသော။ သံ၊
၃။ ၈၂။ တိပု (အဘိ၊ ဝိ။ ၈၄။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၇။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၆၀) တိ သေတတိပု။ သီသန္တိ
ကာဠတိပု။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၆၀။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၇၀။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဇီ၊ ၂။ ၄၁၃။ (-အံ၊ ၂။ ၁၃။ မူလဇီ၊ ၁။
၁၇၄။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ဇီ၊ သစ်။ ၆၉။)
(ခ) တိပုမိ ကာဠလောဟေ။ ဓာနိ၊ ဇီ။
၁၀၄၆။ (ဂ) တိပုကဏ္ဍပိဋ၊ တိပုကဏ္ဍဝိဒ္ဓ၊
တိပုလောဟကရ-တို့ ကြည့်။

တိပုကဏ္ဍပိဋ (တိ) [တိပု+ကဏ္ဍ+ပိဋ] သလုံ-
ခဲ - တန်ဆာဖြင့် တန်ဆာဆင်အပ်သော
နားရွက်အပြင်ရှိသော၊ သူ။ တိပုကဏ္ဍပိဋောတိ

တိပုပိဋန္တနေန ပိဋန္တိတပိဋိကဏ္ဍော ကဏ္ဍ-
ပိဋော။ စရိယာ၊ ဌ။ ၂၀၀။

တိပုကဏ္ဍဝိဒ္ဓ (တိ) [တိပု+ကဏ္ဍ+ဝိဒ္ဓ] သလုံ-
ခဲ - တန်ဆာဖြင့် တန်ဆာဆင်အပ်သော၊
နားပေါက်ရှိသော၊ သူ။ တိပုကဏ္ဍဝိဒ္ဓေါ (ဇာ၊
၁။ ၂၈၇) တိ တိပုပိဋန္တနေန ပိဋန္တကဏ္ဍော။
ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၃၁၁။

တိပုကာရ (ပု) [တိပု+ကာရ] သလုံ-ခဲ-
တန်ဆာကို ပြုလုပ်သော၊ သူ၊ သံဖြူသမား။
တိပုကာရာ စ တေ သဗ္ဗေ၊ အာဂစ္ဆန္တိ မမံ
သရံ။ အပ၊ ၁။ ၄၂၁။ (-မိလိန္ဒ၊ ၃၁၅။)

တိပုကောဋက (ပု) [တိပု+ကောဋက] သလုံ-
ခဲ-ဖြတ်သမား။ တိပုကောဋကသုဝဏ္ဏကာရ-
စမ္မကာရဥပကရဏေသု(ကခါ၊ ၂၆၂) တိ တိပု-
ကောဋကော စ သုဝဏ္ဏကာရော စ စမ္မ-
ကာရော စ။ ကခါ၊ ယော၊ မဟာဇီ၊ ၄။ ၂၅၆။
အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

တိပုကောဋကဥပကရဏ (န) [တိပုကောဋက+
ဥပကရဏ] သလုံ-ခဲ-ဖြတ်သမားတို့၏-
အဆောက်အဦ - အသုံးအဆောင်။ တိပု-
ကောဋကဥပကရဏေသုပိ တိပုစ္ဆေဒန(စ္ဆေ-
ဒနက)သတ္တကံ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၄။ ၈၁။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၃၀၆။ ကခါ၊ ၂၆၂။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ဇီ၊ သစ်။ ၃၂၉။

တိပုက္ခလ (ပု) [တိ+ပုက္ခလ။ တိပု+ခလ။ တိပု
ဝိယ ခလတိတိ၊ သောဝ တိပုက္ခလော
မတော။ ဇာလိနီ၊ ၅၆။ (ယင်း-ဇီ-လည်း
ကြည့်။)] (ကုသိုလ်ဆိုင်ရာ၌ ကုသိုလ်မူလ၊
အကုသိုလ်ဆိုင်ရာ၌ အကုသိုလ်မူလ-ဟူသော)
၃-ပါးသော - အစိတ်အပိုင်း - ဟိတ် - တို့ဖြင့်
တင့်တယ်သော (သံဝဏ္ဏနာအထူး)။ (ယင်း-
သည် - နေတ္တိ၊ ပေဋကောပဒေသ-ပါဠိတော်
လာ နည်း၅-မျိုးတို့တွင် ၂-ခုမြောက်ဖြစ်သော
'တိပုက္ခလ'နည်း ဖြစ်၏။) ပဌမော နန္ဒိယာ-
ဝဇ္ဇော၊ ဒုတိယော စ တိပုက္ခလော။ နေတ္တိ။

၂။ ပေဋကော။၁၆၉။ တိဟိ အဝယဝေဟိ
 လောဘာဒီဟိ သံကိလေသပက္ခေ၊ အလော-
 ဘာဒီဟိ စ ဝေါဒါနပက္ခေ ပုက္ခလော သော-
 ဘနောတိတိပုက္ခလော။နေတ္ထိ။ဌ။၁၇။ နေတ္ထိ။
 ဝိ။၂၃။ တိဟိ ဟေတုဟိ ပုက္ခလော သော-
 ဘနောတိ တိပုက္ခလော၊ အကုသလာဒိကော
 အတ္တနယော သံဝဏ္ဏနာဝိသေသောတိ ဌာန-
 ပစာရတော တိပုက္ခလနယော နာမ။ နေတ္ထိ။
 ဝိ။၄၃။ (-နေတ္ထိ။၄၁၀၆။ ပေဋကော။
 ၃၃၃-၆၊ ၃၄၀။ နေတ္ထိ။ဌ။၃၀၊ ၂၁၇-ဂ။ ဒီ၊ ၃၊
 ၁။ ၂၀၅။ သီ၊ ၃၊ ၁။ ၄၉၈။ မ၊ ၃၊ ၁။ ၁၃၈။
 သံ၊ ၃၊ ၁။ ၆၀။ အံ၊ ၃၊ ၁။ ၆၃။ အနု၊ ၃၊ ၁။ ၃၈။
 နေတ္ထိ၊ ၃၊ ၁။ ၁၃၊ ၁။ ၂၁၊ ၁။ ၂၇။ နေတ္ထိ၊ ဝိ။ ၂၅၅၊
 ၂၇၂။) (ဒုတိယနည်းသည် “တိဟိ အဝယ-
 ဝေဟိ ပုက္ခလော သောဘနောတိ တိပုက္ခ-
 လော” ဟူသော ဝစနတ္ထနှင့် အညီ သံ-
 ကိလေသပက္ခ-၌ လောဘ-စသော သုံးပါး
 သော အစိတ်၊ ဝေါဒါနပက္ခ-၌ အလောဘ-
 စသော သုံးပါးသော အစိတ်တို့ဖြင့် တင့်
 တယ်တတ်သောကြောင့် ‘တိပုက္ခလ’ နည်း
 မည်၏။ နေတ္ထိ၊ ဒီပနီ။ဂ။၆။)

တိပုက္ခလနယ (ပု) [တိပုက္ခလ+နယ] တိပုက္ခလ
 နည်း၊ (ကုသိုလ်ဆိုင်ရာ၌ ကုသိုလ်မူလ၊ အကု-
 သိုလ် ဆိုင်ရာ၌ အကုသိုလ် မူလ-ဟူသော)
 ၃-ပါးသော - အစိတ်အပိုင်း - ဟိတ် - တို့ဖြင့်
 တင့်တယ်သော (ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ် တရား
 တို့ကို သိစေတတ်သော) နည်း။ ဣဒါနိ ဥဋ္ဌိ-
 တညအာဒိပုဂ္ဂလတ္တယဝသေန တိပုက္ခလနယ-
 သ ဘူမိ* ဝိဘာဝေတုကာမော....အာရဒ္ဓံ။
 နေတ္ထိ၊ ဌ။ ၂၀၆။ (- ၂၁၂။ နေတ္ထိ၊ ဝိ။ ၂၇၂။)
 အထက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

တိပုက္ခလနယနိဒ္ဒေသ (ပု) [တိပုက္ခလနယ +
 နိဒ္ဒေသ] တိပုက္ခလ-နည်းကို အကျယ်ညွှန်းပြ
 ရာ (စကားရပ်)။ တိပုက္ခလနယနိဒ္ဒေသော
 နိဒ္ဒိဋ္ဌော။ နေတ္ထိ၊ ဝိ။ ၄၃။

တိပုက္ခလနယဘူမိ (ထိ) [တိပုက္ခလနယ+ဘူမိ]
 တိပုက္ခလ-နည်း၏-ဖြစ်ရာ ‘ဘုံ’ - ဖြစ်ခြင်း၏
 အကြောင်း (ဥဋ္ဌိတည ပုဂ္ဂိုလ်-စသည်ကို
 တုတ်ဆောင်ဟောပြခြင်း)။ တိပုက္ခလနယ-
 ဘူမိ* ဝိဘာဝေတုကာမော။ နေတ္ထိ၊ ဝိ။ ၂၆၉။
 အယံ ဝုတ္တပ္ပကာရနိဒ္ဓါရဏာ တိပုက္ခလသ ဝ
 နယဿ....ဘူမိ သမုဋ္ဌာနံ ပဝတ္တိဟေတု နာမ။
 ယင်း- ၂၇၂။

တိပုက္ခလနယဘူမိဘာဝနာ (ထိ) [တိပုက္ခလနယ-
 ဘူမိ+ဘာဝနာ] တိပုက္ခလနည်း၏-ဖြစ်ရာ
 ‘ဘုံ’ - ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်း-ကို ထင်စွာ
 ပြခြင်း။ တိပုက္ခလနယဘူမိဘာဝနာ ပန ဥဋ္ဌိ-
 တညအာဒိပုဂ္ဂလတ္တယဝသေန ပဝတ္တော။ နေတ္ထိ၊
 ဝိ။ ၂၆၉။

တိပုက္ခလနန္တရ (တိ) [တိပုက္ခလ+အနန္တရ]
 တိပုက္ခလနည်း၏ အခြားမဲ့၊ တသွာ တိပုက္ခ-
 လာနန္တရံ သိဟဝိက္ကိဋ္ဌိတနယော ဒဿိတော။
 နေတ္ထိ၊ ဝိ။ ၅၁။

တိပုစ္ဆဏဘရိတ (တိ) [တိပုစ္ဆဏ+ဘရိတ] သလ္လံ
 -ခဲ- မှန်တို့ဖြင့် ပြည့်သော (ကျည်တောက်-
 စသည်)။ ဒသယောဇနသဟသော ဟိ နိရ-
 ယော တိပုစ္ဆဏဘရိတာ နာဠိ ဝိယ သတ္တေဟိ
 နိရန္တရော။ မ၊ ၄။ ၁၁၁။

တိပုစ္ဆေဒန (န) [တိပု+ဆေဒန] သလ္လံဖြတ်-
 ကြောင်း-စရာ-ဓားငယ်၊ သလ္လံဖြတ်ဓား
 ငယ်။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တိပုစ္ဆေဒနက (န) [တိပုစ္ဆေဒန+က] သလ္လံဖြတ်
 ဓားငယ်။ တိပုစ္ဆေဒနကသတ္တက-ကြည့်။

တိပုစ္ဆေဒနကသတ္တ (န) [တိပုစ္ဆေဒနက+သတ္တ]
 အထက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ တိပုစ္ဆေဒနကသတ္တ
 သုဝဏ္ဏေစ္ဆေဒနကသတ္တ ကတပရိကမ္မဓမ္မစိဒ္ဓန-
 ကဒုဒ္ဓကသတ္တ။ ကခါ၊ ၃၊ ၁။ ၄၂၅။ ဝိနယာ-
 လင်္ကာရ၊ ၂။ ၁၆၀။

တိပုစ္ဆေဒနကသတ္တက (န) [တိပုစ္ဆေဒနကသတ္တ +က] သလ္လံဖြတ်စားငယ်။ တိပုံ ဆိန္ဒတိ အနေနာတိ တိပုစ္ဆေဒနံ၊ တမေဝ တိပုစ္ဆေဒနကံ။ တမေဝ သတ္တကန္တိ တိပုစ္ဆေဒနကသတ္တကံ။ ကခါ၊ ယော၊ မဟာဋီ၊ ၄။ ၂၅၆။ တိပုကောနုကဥပကရဏ-လည်း ကြည့်။

တိပုစ္ဆေဒနသတ္တက (န) [တိပုစ္ဆေဒနသတ္တ+က] အထက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ တိပုကောနုကဥပကရဏသုပိ တိပုစ္ဆေဒနသတ္တကံ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၄။ ၈၁။ (-ပါစိတ်၊ ယော၊ ၂။ ၇၀။)

တိပုဋ္ဌာ (ထိ) [တိ+ပုဋ္ဌာ။ (တြိပုဋ္ဌာ-သံ)] ကြံဟင်းဖြူ။ (ဖာလာငယ်။ အမရ၊ သျှ။) တိဿော ပုဋ္ဌာ တစရာဇိယော ယဿာ တိပုဋ္ဌာ။ ဓာနံ၊ ၄။ ၅၉၀။ သူစိ။

တိပုပုဋ္ဌ (ပု) [တိပု+ပုဋ္ဌ] သလ္လံပြား၊ ခဲပြား၊ သလ္လံချပ်၊ ခဲချပ်။ တံ ဗန္ဓနံ အာမိသဿ အလဂ္ဂနတ္တံ တိပုပုဋ္ဌေန ဝါ ကေနစိ ဝါ ဗဒ္ဒသိလေသေန ပဋိစ္စာဒေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၀။ (-ကခါ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၃၂၇။)

တိပုပုဋ္ဌက (ပု) [တိပုပုဋ္ဌ+က] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ တံ ဗန္ဓနံ အာမိသဿ အလဂ္ဂနတ္တံ တိပုပုဋ္ဌကေန ဝါ ကေနစိ ဗဒ္ဒသိလေသေန ဝါ (ဗဒ္ဒသိလေသာဒိနာ ဝါ) ပဋိစ္စာဒေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၇၇။ ကခါ။ ၁၇၉။ (-မ၊ ဌ၊ ၃။ ၅၁။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၄၉။)

တိပုပရိခါ (ထိ) [တိပု+ပုဏ္ဏာ+ပရိခါ။ အလယ် ပုဒ် ကျေ။] သလ္လံ-ခဲ-ဖြင့်ပြည့်သောကျုံး၊ သလ္လံ-ခဲ-ကျုံး။ ဥမင်္ဂံ ဘိန္ဒိတော တိပုပရိခါယ စ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၁-၂။

တိပုပိဋ္ဌန (န) [တိပု+ပိဋ္ဌန] သလ္လံ-ခဲ-တန်ဆာ။ တိပုကဏ္ဍပိဋ္ဌ၊ တိပုကဏ္ဍဝိဋ္ဌ-တို့ ကြည့်။

တိပုပ္ဖိယ (ပု) [တိပုပ္ဖ+ဣယ] တိပုပ္ဖိယ-ထေရ်၊ ပန်း ၃-ပွင့်ကို ဝိပဿီဘုရားရှင်၏ သခွတ်ဗောဓိအား တင်လှူခဲ့ဘူးသော-ထေရ်။ အာယသ္မာ

တိပုပ္ဖိယော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပါ၊ ၁။ ၁၅၀။ (-အပါ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၇။)

တိပုဘဏ္ဍ (န) [တိပု+ဘဏ္ဍ] သလ္လံ-ခဲ-ဘဏ္ဍာ။ တိပုဘဏ္ဍေပိ ဒေသေ နယော။ ဝိ၊ ဌ၊ ၄။ ၈၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၃၀၅။ ကခါ။ ၂၆၁။

တိပုမဏ္ဍလ (န) [တိပု+မဏ္ဍလ] (က) သလ္လံ-ခဲ-ဖြင့် ပြုအပ်သော သပိတ်ခြေ ဂွေဝန်း။ (ခ) သလ္လံ-ခဲ-ပြား အဝိုင်း။ (က) တိပု-မဏ္ဍလဿ မကရဒန္တစ္ဆေဒနေနာပိ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၆၇။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၃၁၆။ ကခါ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၂၀၇။ (ခ) သုဒိဋ္ဌံ ဘန္ဓေ၊ န ပနေသော ကဟာ-ပဏော၊ တိပုမဏ္ဍလံ တေ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၄။

တိပုမယ (တိ) [တိပု+မယ] သလ္လံ-ခဲ-ဖြင့်ဖြင့်-ပြီး-ပြုလုပ်အပ်-သော (ခြေနင်း-စသည်)။ န တိပုမယာ ပါဒကော ဓာရေတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ ၃။ ၂၇၉။ ဒွေ မဏ္ဍလာနိ တိပုမယံ သိသမယံ။ ဝိ၊ ၅။ ၂၁၄။ (-ဝိ၊ ၄။ ၂၄၈။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၅၆။)

တိပုမလ (န) [တိပု+မလ] သလ္လံ-ခဲ-၏အညစ်အကြေး။ စမ္မကာရာ ဥဒကေ တိပုမလံ အယ-ဂူထဉ္စ ပက္ခိပိတော စမ္ပံ ကာဠံ ကရေန္တိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၈၂။

တိပုရ (တိ) [တိ+ပုရ။ (တြိပုရ-သံ)] (က) ၃-ခု-၃-ထပ် - သော - တံတိုင်း-မြို့ရိုး-ရှိသော။ (ခ) ၃-ကြိမ် (လူနေအိမ်တို့ဖြင့်) ပြည့်သော (မိထိလာမြို့-စသည်)။ (က) တဒါဟံ မိထိလံ ဖိတံ၊ တိပုရံ ရာဇဗန္ဓုနိ။ ဇာ၊ ၂။ ၁၆၂။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၅၇။ တိပုရန္တိ တိဟိ ပုရေဟိ သမန္နာဂတံ၊ တိပါကာရန္တိ အတ္ထော။ (ခ) အထ ဝါ တိပုရန္တိ တိက္ခတ္တံ ပုဏ္ဏံ (တိပုရံ ဝါ တိက္ခတ္တံ ပုဏ္ဏန္တိ အတ္ထော။ သိ၊ ဣ)။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၆၅-ချည်း။

တိပုရန္တက (ပု) [တိပုရ+အန္တက (=အန္တ+ကရ +ရ)] (တြိပုရန္တက-သံ)] ပရမိသ္မာ -

သီဝ - မဟာဒေဝ - မဟေသရ - နတ်။
 (သုဝဏ္ဏမယ၊ ရော်ပူမယ၊ လောဟမယ-
 အမည်ရှိသော ၃-မျိုးသော အသုရာတို့၏
 တိုင်းပြည်ကို ဖျက်ဆီး တတ်သောကြောင့်
 “တိပုရာန္တက” မည်၏။ စိန္တာမဏိ။) တိပု-
 ရန္တကော၊ ဂင်္ဂါဝရော...ဓမ္မဝါဟနော ဣစ္စာ-
 ဒီနိပိ ဟရနာမာနိ။ ဓာနံ၊ ဇီ။ ၁၆-၇။ (အမရ၊
 ၁။ ၃၅-လည်း ကြည့်။)

တိပုရိသ (န) [တိ + ပုရိသ။ (တြိပုရုသ-သံ)] (၁)
 ၃-သု၊ လူ ၃-ရပ် (၁၅-တောင်)။ (တိ)(၂)
 ၃-ယောက်သော ယောက်ျား-ယောက်ျား
 ၃-ယောက် - ရှိသော (စစ်မြင်း-စသည်)။
 (၃) ၃-ခုသော ပုရိသရှိသော (ပုရိသ-အမည်
 ရသော ဝိဘတ် ၃-မျိုးရှိသော အာချာတ်
 ကြိယာ)။ (၁) အောက်ပုဒ် ကြည့်။ (တိ)
 (၂) တိပုရိသော အသော(ဝိ၊ ၂။ ၁၄၀)တိ
 ကော အာရောဟကော ဒွေ ပါဒရက္ခကာတိ
 ဧဝံ တိပုရိသော ဟောတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၅။
 (-ကခါ။ ၂၃၇။ ကခါ၊ ဇီ။ သစ်။ ၄၀၀။ ဓာနံ။
 ဓာနံ၊ ဇီ။ ၃၇၂။) တိပုရိသောတိ တယော
 ပုရိသ အဿာတိ ဝိဂ္ဂဟော။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ဇီ။
 ၁။ ၁၅၇၁။ (၃) ယံ တိကာလံ တိပုရိသံ။
 ရူ။ နှာ-၂၅၇။ နိတိ၊ ပဒ။ ၁၄။ သုတ္တနိဒ္ဒေသ။
 ၂၁၂။ ကစ္စာယနဝဏ္ဏနာ။ နှာ-၃၃၂။ နိရုတ္တိ။
 ၇၁။

တိပုရိသပ္ပမာဏ (တိ) [တိပုရိသ + ပမာဏ] ၃-
 သု-လူ ၃-ရပ် (၁၅-တောင်) - အတိုင်းအ
 ရှည် ‘ပမာဏ’ရှိသော (တုရိဏ်းတိုင်-စသည်)။
 တိပုရိသဗ္ဗေဓာနီ(သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၂)တိ ဥဗ္ဗေဓေ-
 န တိပုရိသပ္ပမာဏာနိ နာနာဘိတ္တိဝိစိတ္တာနိ။
 သံ၊ ဇီ။ ၂။ ၃၄၃။

တိပုရိသုဗ္ဗေဓ (တိ) [တိပုရိသ + ဥဗ္ဗေဓ] ၃-သု-
 လူ ၃-ရပ် (၁၅-တောင်) - အစောက်ရှိ -
 မြင့်-သော (တုရိဏ်းတိုင်-စသည်)။ အထက်
 ပုဒ် ကြည့်။

တိပုရူပ (န) [တိပု + ရူပ] သလွဲ-ခဲ-ဖြင့် ပြုအပ်
 သော အရုပ်၊ သလွဲ-ခဲ-ရုပ် (မိန်းမရုပ်-
 စသည်)။ ဣတ္ထိသဏ္ဌာနေန ကတံ....တိပုရူပဗ္ဗိ
 ပေါတ္တကရူပဗ္ဗိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၉။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
 ၂၈။

တိပုလောဟကရ (ပု) [တိပုလောဟ + ကရ + အ]
 သလွဲ - ခဲ - (နှင့်) ကြေး - သံ - ဘဏ္ဍာကို
 ပြုတတ်သော၊ သူ။ (သလွဲသမား သံဖြူ
 သမား၊ ကြေးသွန်းသမား။ မြန်။) ကမ္မာ-
 ရာ သောဏ္ဏကာရာ စ၊ တိပုလောဟ-
 ကရာ တထာ။ အပ၊ ၁။ ၃၇၁။ ထေရ၊ ၄။ ၂။
 ၃၁၃။

တိပုသ (န) [တိပ + ဥသ + ကိ။ (ထောမ-ကြည့်။)
 (တြိပုသ-သံ)] (၁) သခွါးဆစ်ပင်။ (ယင်း-
 သည် အကြီးအငယ် ၂-မျိုးရှိ၏။) (၂) သခွါး
 ဆစ်သီး၊ ကဆစ်သခွါးသီး။ (သခွါး ငပြုတ်
 သီး။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ရွှေဥမင်-သျှ။ စလင်း၊ ဂဏ္ဍိ။
 ယော၊ ကခါ၊ သျှ။ တောင်ပေါက်၊ ဓာနံ၊ သျှ။
 ၅၉၆။) (၁) ကဏ္ဍာရိကာနှင့် ဝလ္လိပက္က(မ၊ ဇီ။
 ၂။ ၁၄)-ကြည့်။ တိမ္မရသ-လည်း ကြည့်။ (၂)
 သတ္တု ပန ပါဒမူလေ တိပုသမတ္တံ အနန္တံ
 မဏိရတနံ ဌပေသိ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၄၃၅။ အာဒိ-
 သဒ္ဓေန နာဠိကေရ လဗုဇ တိပုသ အလာဗု-
 ကုမ္မဏ္ဍ ပုဿဖလ ဧဋ္ဌာလုကဖလာနံ သင်္ဂ-
 ဟော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၁၉။ (-ဝိ၊ ၄။
 ၂။ ၃၈၄။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၉၇။ ကခါ။ ၂၃၁။
 ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဇီ။ ၂။ ၂၃၄။)

တိပုသက (န) [တိပုသ + က] သခွါးဆစ်ပင်။
 လာဗုတိပုသကာဒိဝပေ ကတေပိ ဒေသဝ
 နယော။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၇။ တိပုသကာဒိတိ ဧတ္ထ
 အာဒိသဒ္ဓေန ကမလုပ္ပလာဒီနိပိ သင်္ဂဟံ
 ဂစ္ဆန္တိ။ ဝဇီရ။ ၄၆၀-၁။

တိပုသမလ (န) [တိပုသ + ဖလ] သခွါးဆစ်သီး၊
 ကဆစ်သီး။ တာလ နာဠိကေရ ပနသ
 လဗုဇ အလာဗု ကုမ္မဏ္ဍ ပုဿဖလ တိပုသမလ

ဌောလုကာနိ နဝ မဟာဖလာနိ သဗ္ဗဉ္စ
အပရုဏ္ဏံ ခညဂတိကမေဝ။ ဝိဠာဉ္စ။ ၂၃၇။
(-ကခါ။ ၂၃၁။)

တိပုသသဒိသ (တိ) [တိပုသ+သဒိသ] သခါး
ဆစ်ပင်နှင့်တူသော (နှယ်မျိုး)။ တိမ္မရူသက
(၃)-ကြည့်။

တိပုသိသာဒိမယ (တိ) [တိပုသိသ+အာဒိ+
မယ] သလွဲ-ခဲ-ဖြူ (နှင့်) သလွဲ-ခဲ-ပုပ်-
စသည်ဖြင့် - ပြီး-ပြုအပ် - သော (သပိတ်
ခြေ ဂွေဝန်း-စသည်)။ ပတ္တမဏ္ဍလေတိ တိပု-
သိသာဒိမယေ ပတ္တမဏ္ဍလေ။ သာရတ္ထ။ ၂။
၁၂၀။

တိပုသုတ္တက (န) [တိပု+သုတ္တ+က] သလွဲ-ခဲ-
ကြိုးငယ်။ ပစိတွာ သုတ္တရဇ္ဇကမကစိရဇ္ဇက-
ဒိဟိ ဝါ တိပုသုတ္တကေန ဝါ ဗန္ဓိတဗ္ဗော။ ဝိ
ဠာ ၂။ ၂၇၇။ (-ဝိသင်္ဂဟ။ ၄၀။ ကခါ။ ၁၇၉။
သာရတ္ထ။ ၂။ ၄၂၉။ ကခါ။ ဇီသစ်။ ၃၂၇။)

တိပူရ (တိ) [တိ+ပူရ] ၃-ကြိမ် (လူနေအိမ်တို့
ဖြင့်) ပြည့်သော (မိထိလာမြို့-စသည်)။ တိပူရ
(ခ)-ကြည့်။ (သီလူမူကဲ့။)

တိပေဋက (တိ) [တိ+ပိဋက] ပိဋက ၃-ပုံကို
နှုတ်ငုံဆောင်နိုင်သူ။ ခေမနာမော တိပေဋ-
ကော။ ဝိ၊ ၅။ ၃၊ ၇၊ ၁၃၊ ၉၈။ ဝိဠာ၊ ၁။ ၄၇။
တိပေဋကောတိ တိဏိ ပိဋကနိ တေဿ
အတ္ထိတိ တိပေဋကော၊ တေပိဋကောတိ ဝုတ္တံ
ဟောတိ၊ တိပိဋကပရိယတ္တိဓရောတိ အတ္ထော။
သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၄၉။ တိဏိ ပိဋကနိ သွာဂတာ-
နိ အဿာတိ “တေပိဋကော”တိ ဝုတ္တဗ္ဗေ
“တိပေဋကော”တိ ဆန္ဒာနုရက္ခဏတ္ထံ ဝုတ္တံ။
ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၂။ (-မိလိန္ဒ။ ၉၇။)

တိပေါရိသ (တိ) [တိ+ပေါရိသ။ (တြိပေါရုဗ-
သံ)] ၃-သူ-၃-ရပ် (၁၅-တောင်) - အတိုင်း
အရှည်ရှိသော (ခုံအကျည်-စသည်)။ ဓမ္မဿ
အာနန္ဒ ပါသာဒဿ တိပေါရိသံ ဥစ္စတရေန

ဝတ္ထု စိတံ အဟောသိ စတုန္တံ ဝဏ္ဏာနံ
ဣဋ္ဌကာဟိ။ ဒီ၊ ၂။ ၁၄၇။ (- အံ၊ ၂။ ၄၇၅။
အဘိဠာ၊ ၃။ ၇၆။ ဒီ၊ ၃။ ၁၉၃။ အံ၊ ၃။ ၂။
၃၂၃။)

တိပေါရိသင်္ဂ (တိ) [တိပေါရိသ+အင်္ဂ] ၃-သူ-
၃-ရပ် (၁၅-တောင်) - အဝန်းလုံးပတ်ရှိသော
(တံခါးတိုင်-စသည်)။ သေကာ နိခါတာ
အဟောသုံ တိပေါရိသင်္ဂါ တိပေါရိသနိခါတာ
ဒွါဒသပေါရိသာ ဥဗ္ဗေဓေန။ ဒီ၊ ၂။ ၁၄၀။
တိပေါရိသင်္ဂါတိ ကေပေါရိသံ မဇ္ဈိမပုရိသဿ
အတ္တနော ဟတ္ထေန ပဉ္စဟတ္ထံ၊ တေန တိပေါ-
ရိသပရိက္ခေပါ ပန္နရသဟတ္ထပရိမာဏာတိ
အတ္ထော။ ဒီ၊ ၃။ ၂။ ၂၀၈။ အင်္ဂိယတိ ဉာယတိ
ပုထုလဘာဝေါ ဧတေနာတိ အင်္ဂံ၊ ပရိက္ခေ-
ပေါ။ တိပေါရိသံ အင်္ဂံ တေဿာတိ တိပေါ-
ရိသင်္ဂါ။ ဒီ၊ ၃။ ၂။ ၁၉၃။

တိပေါရိသနိခါတ (တိ) [တိပေါရိသ+နိခါတ]
၃-သူ-၃-ရပ် (၁၅-တောင်) - မြေဝင်ရှိသော
(တံခါးတိုင်-စသည်)။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

တိပေါရိသပရိက္ခေပ (တိ) [တိပေါရိသ+ပရိက္ခေ-
ပ] ၃-သူ-၃-ရပ် (၁၅-တောင်) - အဝန်းလုံး
ပတ်ရှိသော (တံခါးတိုင်-စသည်)။ တိပေါရိ-
သင်္ဂ-ကြည့်။

တိပုကာရ (ပု) [တိ+ပုကာရ] (၁) ၃-ပါး
သော - အပြား - အခြင်းအရာ။ (တိ) (၂)
၃-ပါးသော - အပြား - အခြင်းအရာ -
ရှိသော။ (၁) တိဝိဓန္တိ တိပုကာရံ၊ တိဟိ
အာကာရေဟိတိ အတ္ထော။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၅၅။
(တိ) (၂) တိပုကာရေပိ အယုတ္တဂေါစရော
အဂေါစရောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အဘိဠာ၊ ၂။
၃၂၆။ သာ တိပုကာရပိ ပေါနောဘဝိကာတိ
နာမံ လဘတိ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၆။ တိပုကာရံ
အနုသယာနံ အနုသယဋ္ဌာနံ ဝုတ္တံ။ မူလဇီ၊ ၃။
၁၄၃။ (-ဝိဠာ၊ ၄။ ၂၄၅။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၄၇၄။
ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၂၉၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၃၇၊ ၁၃၈။

ဒီ၊ဋီ၊ဝ။၁၂၉၊၃၀၉။ မ၊ဋီ၊၂။၁၆၇။ သံ၊ဋီ၊
၁။၇၃၊၁၅၆။ သံ၊ဋီ၊၂။၉။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၈၃။
အဘိ၊ဝတာရ၊ဋီ၊၁။၃၇။)

တိပွဘေဒ (တိ) [တိ + ပဘေဒ။ တယော ပဘေ-
ဒါ ယဿ တံ တိပွဘေဒံ။ ပါရာ၊ယော။၂၂။]
၃-ပါးအပြားရှိသော။ သဗ္ဗမေဝ ဟိဒံ...တိပွ-
ဘေဒံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄။ သာ ပနာယံ
နေတ္ထိပကရဏပရိစ္ဆေဒတော တိပွဘေဒါ။
နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၂။ ဧဝံ ယထာလာဘာဒိဝသေန
တိပွဘေဒေါ သန္တောသော။ သာရတ္ထ၊၂။
၂၈။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၈၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄။ ဣတိ-
ဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၄၀။ ဝဇီရ၊၅၅၆။ သာရတ္ထ၊၂။၂၆။
ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၄၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၉၄။ အံ၊ဋီ၊
၃။၃၄။)

တိဖလ (န) [တိ + ဖလ။ (တြိဖလ-သံ)] (၁)
၃-မျိုးသော အကျိုး။ (၂) ၃-လုံးသော
သစ်သီး၊ သစ်သီး ၃-လုံး (ဆီးဖြူ၊ဖန်ခါး၊
သစ်ဆိမ့်သီး-စသည်)။ (တြိဖိုလ်-ဟူသည်ကို
မြန်မာတို့အခေါ်အားဖြင့် ဆီးဖြူ၊ သျှစ်သျှား၊
ဖန်ခါး ယင်းသုံးပါးကိုခေါ်ကြ၏။ရခိုင်လူမျိုး
တို့ အခေါ်အားဖြင့် ကြဇု၊ ဆီးဖြူ၊ ဖန်ခါး
ယင်း သုံးပါးကို ခေါ်ကြ၏။ ဆီးဖြူနှင့် သျှစ်
သျှား၊ကြဇုနှင့်ဖန်ခါးအမျိုးတူသောကြောင့်
တြိဖိုလ်ဟူ၍ မမှတ်အပ်။ အမှန်ကား “သစ်
ဆိမ့် ဆီးဖြူ၊ ကြဇု-ဟူ၊ သုံးဆူ တြိဖိုလ်”ဟူ၍
ဣန္ဒိယနိုင်ငံနှင့် သီဟိုဠ်ကျွန်းသုံး တြိဖိုလ်ကို
သာ အမှန်ဟု မှတ်။ တောင်ပေါက်၊ ဓာန်၊
သျှ။၅၉၁။) (၁) အောက်ပုဒ် ကြည့်။ (၂)
တိဖလဒီဟိ (ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၂၆ ‘ဣ၊က’)တိ
အဘယာမတာမလကိဖလဒီဟိ တိဖလဒီဟိ
နာမ။ စတုက္ကနိပါတ်၊ အဓမ္မ-ဇာတ်၊ဋီ၊ပေ။
တြိဖလာ တု ဖလတြိကမ်။ အမရ၊၁၉။၁၁၁။

တိဖလဒါန (န) [တိဖလ + ဒါန] ၃-မျိုးသော
အကျိုးကိုပေးခြင်း။ (မျက်မှောက် ‘ပစ္စက္ခ’

ဘဝ၌ ဖြစ်သောအကျိုး၊ တမလွန်လောက
‘နောက်ဘဝ’၌ ဖြစ်သောအကျိုး၊ တတိယ
ဘဝမှစ၍ အဆက်ဆက်သောဘဝ၌ဖြစ်သော
အကျိုးအားဖြင့် ၃-မျိုးသောအကျိုးကို ပေး
ခြင်း။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၁၅၀။) တိဖလဒါနဝသေန
တိဝိဓာ သင်္ခါရာ။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၁၅၀။

တိဗန္ဓန (တိ) [တိ + ဗန္ဓန] (၁) ၃-ခုသော -
အဖွဲ့ - အဖာ - အထေး - ရှိသော၊ အဖွဲ့ -
အဖာ - အထေး - ၃-ခုရှိသော (သပိတ်-
စသည်)။ (၂) ၃-ခုသော - ဖွဲ့ - ဖာ - ထေး
- ရာ (အရပ်)။ (၁) စတုဗန္ဓန (ဝိ၊၁။၃၅၇-၉။
ကင်္ခါ၊၁၈၀။ သာရတ္ထ၊၂။၄၂၉) - ကြည့်။ (၂)
အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တိဗန္ဓနောကာသ (တိ) [တိဗန္ဓန + ဩကာသ]
၃-ခုသော - ဖွဲ့ - ဖာ - ထေး - ရာ အရပ်ရှိသော
(သပိတ်-စသည်)။ တိဗန္ဓနောကာသံ ပတ္တံ။
ဝိ၊၁။၃၅၉။

တိဗုဒ္ဓက္ခေတ္တ (န) [တိ + ဗုဒ္ဓက္ခေတ္တ] ၃-ပါးသော
ဗုဒ္ဓဓေတ်၊ ဘုရားရှင်တို့၏ အာနုဘော် ပျံ့နှံ့
ရာ နယ်ပယ် ၃-ပါး။ (ယင်း-အကျယ် တိဝိဓ-
ဗုဒ္ဓက္ခေတ္တ-ကြည့်။) တိဗုဒ္ဓက္ခေတ္တံ တိသေတ-
ဆတ္တံ။ ဇိနာလင်္ကာရ၊၂၆၈၊၂၇၀။

တိဗ္ဗ (တိ) [တရ + အ။ တရတိ အတိက္ကမတီတိ
တိဗ္ဗံ၊ ရဿ ဝေါ၊ အဿ ဣ။ ဓာန်၊ဋီ၊၄၁။
တိဇ + ဝ = ဗ။ တိဇတောယေဝ ဝေါ၊ ဇဿ
ဝေါ၊ ဗတ္တံ၊ တိဗ္ဗံ။ ယင်း-၇၁။ တိဇ နိသာနေ၊
ဗော၊ ဇဿ ဝေါ၊ ဗတ္တံ။ သူစိ။ (ဝါစပုတိ-
လည်း ကြည့်။) (တိဋ္ဌ-သံ)]

(၁) ထက်သော။ (၂) ထူထဲသော၊ (က)
များသော။ (ခ) အကြိမ်ကြိမ် ဖြစ်တတ်
သော။ (ဂ) မပြတ်မစဲဖြစ်တတ်သော၊ မကျဲ
သော။ (ဃ) မြဲမြံ - ခိုင်ခံ့ - သော။ (င)
တခဲနက်ထူပိန်းသော။ (စ) အားရှိ - အား
ကြီး - သော။ (ငှ) မချမ်းသာသော၊ အလို
မရှိအပ်သော။ (၅) ဆင်းရဲသော။ (၆) ကြမ်း

ကြုတ်-ရက်စက်-သော။ (၇) ကြောက်ဖွယ်
ဖြစ်သော၊ ကြောက်စရာကောင်းသော။ (၈)
ပူပန်စေတတ်သော။ (၉) ရှုပ်ထွေးသော။
(၁၀) လွန်ကဲသော။ (၁၁) ကြာမြင့်စွာ-
ပေါင်းစု-ဆည်းပူး-အပ်သော။ ('တိ'သည်း
ခံနိုင်ခဲ့သော အရာ၊ အလွန် ကျော်စောခြင်း
ရှိသော၊ အလွန်အကဲ။ 'ထိ' ဆောင်းမေးခါး
- မုံညင်းနက် - မုံညင်းနီ - နွယ်နီကြီး - ပင်၊
မြစ် အထူး-စသည်။ ထောမ။ 'တိ' ပြင်းထန်
- ကြပ်တည်း - တင်း - ထက် - ချန် - စူးရှ -
ထိခိုက် - စိတ် - သန်မာ - ပူ - နွေး - ကြောက်
မက်ဖွယ်ကောင်း - သော။ 'ပု' သိဝနတ်။ 'န'
သံ၊ သံမဏိ၊ ခဲမဖြူ၊ ဘင်။ P.S.D။)

တိဗ္ဗာ (ပု၊ပ၊ဇ) - ဒီ၊ပ၊၆၀။ မ၊၁။
၁၁၀။ မ၊၂။၂၉။ အံ၊၁။၂၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၃၀၀။
မဟာနိ၊၂၇၆၊၂၅၆။ စူဠနိ၊၁၇၃။ ဒီ၊ဌ၊၃။
၃၇။ အံ၊ဌ၊၂။၂၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ၊၄၄။ မဟာနိ၊
ဌ၊၃၃။ နေတ္ထိ၊ဌ၊၁၉၉။ နေတ္ထိ၊ဌ၊၁၁။
တိဗ္ဗ (နု၊ပ၊ဇ) - ဒီ၊ပ၊၆၀၊၂၄၄။ သံ၊၁။၄၂၀။
အံ၊၁။၃၉၀။ အံ၊ပ၊၂။ စူဠနိ၊၁၃၆။ ဝိ၊ဌ၊၁။
၂၀၆။ ဒီ၊ဌ၊၃။၃၇၊၂၄၆။ သံ၊ဌ၊၂။၁၄၅။
၁၈၃။ အံ၊ဌ၊၂။၃၁၈။ အံ၊ဌ၊၃။၁၉၅။ စူဠနိ၊
ဌ၊၃၃။ သာရတ္ထ၊၂။၅၂။ ဒီ၊ဌ၊၃။၃၁။ မ၊ဌ၊
၁။၁၇၀။ သံ၊ဌ၊၂။၁၅၀။ အံ၊ဌ၊၂။၇၀။ တိဗ္ဗာ
(ထိ၊ပ၊ဇ) - ပဋိသံ၊၁၁၇။ သံ၊ဌ၊၁။၁၈၄။
ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၄။ (ထိ၊ပ၊ဗ) - မ၊ဌ၊၁။၈၂။
သံ၊ဌ၊၁။၇၄။ အံ၊ဌ၊၃။၁၂၈။ အံ၊ဌ၊၃။၁၃၀။
တိဗ္ဗ (ပု၊ဒု၊ဇ) - သံ၊၂။၈၈။ ဇာ၊၂။၃၁။
စရိယာ၊ဌ၊၁၉၇၊၁၉၉။ ဇာ၊ဌ၊၇။၂၃၈၊၂၃၉။
(ထိ၊ဒု၊ဇ) - ဥဒါန၊၁၀၀။ ဇာ၊၁။၂၇။
ဥဒါန၊ဌ၊၁၄၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ၊၂၀၃။ ဇာ၊ဌ၊၄။
၃၀၈။ တိဗ္ဗာနိ (နု၊ဒု၊ဗ) - ဇာ၊၁။၂၆၃။
ဇာ၊၂။၃၁။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၂၆-၇။ ဇာ၊ဌ၊၇။
၂၃၈-၉။ တိဗ္ဗာ (ထိ၊ဒု၊ဗ) - မ၊၁။၁၀၆။
သံ၊၁။၅၂၊၂၆။ မ၊ဌ၊၁။၃၄၂။ မ၊ဌ၊၂။၃၂။
တိဗ္ဗာဟိ (ထိ၊တ၊ဗ) - ဥဒါန၊၉၂။ ဥဒါန၊ဌ။

၁၀၄။ တိဗ္ဗာနံ (ထိ၊ဆ၊ဗ) - ဝိ၊၂။၁၇၀။
မ၊၁။၁၃။ အံ၊၁။၁၅၁။ အံ၊၂။၁၄၄၊ ၃၄၁။
ဝိ၊ဌ၊၃။၁၃၅။ အံ၊ဌ၊၂။၁၃၈။ အံ၊ဌ၊၃။၅၀။
အံ၊ဌ၊၂။၁၂၅။ အံ၊ဌ၊၃။၄၆။

(၁) ထက်သော။ တိဗ္ဗ (ဒီ၊ပ၊၆၀) ၏
တိက္ခံ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၃၁။ တိဗ္ဗာ (မ၊၁။၁၀၆) တိ
ဝါ တိခိဏာ။ မ၊ဌ၊၂။၃၂။ (- အံ၊၂။၁၄၄။
မ၊ဌ၊၁။၂၀၂။ သံ၊ဌ၊၂။၁၃၄။ အဘိ၊ဌ၊၁။
၁၄၀။ ခုဒ္ဒက၊ဌ၊၁၉။ ဣတိဝုတ်၊ဌ၊၂၁၇။
မဟာနိ၊ဌ၊၉၈။ သီ၊ဌ၊သစ်၊၁။၃၃၄။ မ၊ဌ၊၁။
၃၀၁။ အံ၊ဌ၊၃။၄၆။)

(၂) ထူထဲသော။ တိဗ္ဗာနံ (ဝိ၊၂။၁၇၀) ၏
ဗဟလာနံ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၃၅။ တိဗ္ဗာ (မ၊၁။
၁၀၆။ သံ၊၁။၅၂) တိ ဗဟလာ။ မ၊ဌ၊၁။
၃၄၂။ သံ၊ဌ၊၁။၇၄။ တိဗ္ဗာ (အံ၊၁။၂၃၀) တိ
ဗဟလော။ အံ၊ဌ၊၂။၂၃။ (- ၃၁၈။ အံ၊ဌ၊
၃။၁၉၅။ စူဠနိ၊ဌ၊၃၃။) (ဂ) အနက်လည်း
ကြည့်။ (၁), (၂) တိဗ္ဗာဟိ (ဥဒါန၊၉၂) တိ
ဗဟလာဟိ၊ တိခိဏာဟိ ဝါ။ ဥဒါန၊ဌ။၁၀၄။
တိဗ္ဗ (ဥဒါန၊၁၀၀) ၏ တိခိဏံ၊ အဘိဘဝိတွာ
ပဝတ္တိယာ ဗဟလံ ဝါ။ ဥဒါန၊ဌ။၁၄၈။

(က) များသော။ တိဗ္ဗ (သံ၊၁။၄၂၀။
ဝိ၊ဌ၊၁။၂၀၆) ၏ (ဗဟလံ) မဟန္တံ။ သံ၊ဌ၊၂။
၁၈၃။ သာရတ္ထ၊၂။၅၂။ ဝိမတိ၊၁။၁၂၉။
တိဗ္ဗာနိ (ဇာ၊၂။၃၁) တိ ဗဟလာနိ မဟန္တာ-
နိ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၂၃၉။

(ခ) အကြိမ်ကြိမ်ဖြစ်တတ်သော။ တိဗ္ဗာ
အာသာတော ပစ္စုပ္ပန်တော ဘဝိဿတိ (ဒီ၊
ပ၊၆၀) တိ ဗလဝကောပေါ ပုနပုနံ ဥပ္ပတ္တိ-
ဝသေန ပစ္စုပ္ပန်တော ဘဝိဿတိ။ ဒီ၊ဌ၊၃။
၃၇။ တိဗ္ဗကိလေသ (၁)-လည်း ကြည့်။

(ဂ) မပြတ်မစဲ ဖြစ်တတ်သော။ မကျဲ
သော။ ဗဟလ (မ၊ဌ၊၂။၃၁။ အံ၊ဌ၊၂။၁၅၅)-
ကြည့်။ (ဆ) မြဲမြံ-ခိုင်ခံ့-သော။ တိဗ္ဗ-

(ဇာ၊ ၂။ ၃၁) ၏ ဂါဠု။ ဇာ၊ ၄။ ၂၃၉။
တိဗ္ဗန္တိ၊ တိဗ္ဗနိက္ကမ (က)-လည်း ကြည့်။

(င) တခဲနက်ထူပိန်းသော။ တမော စ
တိဗ္ဗော ဝိဟတော တဒါ အဟု။ ဗုဒ္ဓဝံ။
၃၀၀။ တိဗ္ဗောတိ ဗဟလော ဃနော။ ဗုဒ္ဓဝံ။
၄၄။

(စ) အားရှိ-အားကြီး-သော။ တိဗ္ဗ-
(ဒီ၊ ၃။ ၂၄၄) ၏ ဗလဝံ။ ဒီ၊ ၄။ ၂၄၆။ တိဗ္ဗာ
ဘယသညာ (ပဋိသံ၊ ၁၁၇) တိ ဗလဝတိ ဘယ-
သညာ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၄။ (-သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၇။
အံ၊ ၄။ ၂။ ၇၀။)

(ဆ) မချမ်းသာသော၊ အလိုမရှိအပ်
သော။ အသုခဋ္ဌေန ဝါ တိဗ္ဗာ။ ယံ ဟိ န
သုခံ၊ တံ အနိဋ္ဌံ “တိဗ္ဗ” ၏ ဝုစ္စတိ။ မ၊ ၄။ ၁။
၁၇၀။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၀။

(ဇ) ဆင်းရဲသော။ တိဗ္ဗာနိ (ဇာ၊ ၁။
၂၆၃) တိ ဒုက္ခာနိ။ ဇာ၊ ၄။ ၂၂၇။ တိဗ္ဗ-
(သံ၊ ၁။ ၃၇၇။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၅) ၏ ဒုက္ခပရိယာ-
ယော။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၀။

(ဇ) ကြမ်းကြုတ် - ရက်စက် - သော။
တိဗ္ဗာန (အံ၊ ၁။ ၁၅၁) ၏ ကုရုရာနံ။ အံ၊ ၄။ ၂။
၁၂၅။

(ဇ) ကြောက်ဖွယ်ဖြစ်သော၊ ကြောက်
စရာကောင်းသော။ ဥဂ္ဂန္တိ တိဗ္ဗံ သောရံ။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၂၀၃။ တိဗ္ဗတပ-လည်း ကြည့်။

(ဂ) ပူပန်စေတတ်သော။ တိဗ္ဗာန (အံ၊
၁။ ၁၅၁) ၏ ဗဟလာနံ၊ တာပနဝသေန ဝါ
တိဗ္ဗာနံ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၇။ တိဗ္ဗာန (အံ၊ ၂။
၁၄၄) ၏ ဗဟလာနံ၊ တာပနသဘာဝါနံ ဝါ။
အံ၊ ၄။ ၂။ ၅၀။

(ဇ) ရှုပ်ထွေးသော။ တိဗ္ဗော စ ဝန-
သဏ္ဍော (မဟာနိ၊ ၂။ ၆။ ၂၅၆) တိ ဂဟနော
စ ရုက္ခရာသိ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂။ ၂။ (-မ၊ ၁။
၁၁၀။ မ၊ ၂။ ၂၉။ သံ၊ ၂။ ၇၀။)

(၁၀) လွန်ကဲသော။ ဒေါဋ်ကွင်း ပြန်
ကြည့်။ (ဓာနံ၊ ၄၁-လည်း ကြည့်။)

(၁၁) ကြာမြင့်စွာ - ပေါင်းစု - ဆည်းပူး
- အပ်သော။ တိဗ္ဗနိက္ကမ (ခ)-ကြည့်။

တိဗ္ဗကိစ္စ (တိ) [တိဗ္ဗ+ကိစ္စ] လွန်ကဲ- များပြား
- သော အမှု ‘ကိစ္စ’ ရှိသော (ကာမတ္တန္တ-
စသည်)။ သော ဟိ ... တတော တိဗ္ဗကိစ္စ-
တာယ “ဥက္ကဋ္ဌနိဝရဏ” ၏ ဝုစ္စတိ။ အနုဋီ၊ ၁။
၁၇၀။

တိဗ္ဗကိလေသ (ပ) [တိဗ္ဗ+ကိလေသ] (၁) ထက်
သန်- ပြင်းထန် - လွန်ကဲ - အားရှိ - သော
ကိလေသာ၊ အကြိမ်များစွာ ဖြစ်တတ်သော
ကိလေသာ။ (တိ) (၂) ထက်သန်- ပြင်း
ထန် - လွန်ကဲ - အားကြီး - သော ကိလေသာ
ရှိသော၊ အကြိမ်များစွာ ဖြစ်တတ်သော
ကိလေသာရှိသော။ (၁) ဣဓ ပန နာ-
နပ္ပကာရာ တိဗ္ဗကိလေသာ “အဂ်ဏ” ၏
အဓိပ္ပေတာ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၄။ ဒေါသာဒိနံ
ပဝတ္တိအာကာရဝိသေသတာယ နာနပ္ပကာရာ
ဗဟုလပ္ပဝတ္တိယာ တိဗ္ဗကိလေသာ။ မ၊ ၄။ ၁။
၂၄၅။ (-အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၄၇၉။) (တိ) (၂)
တိဗ္ဗကိလေသဿ ဟိ မုဒိန္ဒိယဿ ဒုက္ခာ ပဋိ-
ပဒါ ဟောတိ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။
၇၄။ တိဗ္ဗကိလေသော ရာဂစရိတောတိ
အဓိပ္ပေတာ။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၇။ (-ဒီ၊ ၄။ ၂။
၂၀၄။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၆၆။)

တိဗ္ဗဂါရဝ (တိ) [တိဗ္ဗ+ဂါရဝ] ထက်သန်-
ပြင်းထန်- လွန်ကဲ - များပြား - သော (အ
လေးပြုတတ်သူ၏ - ဖြစ်ကြောင်း - ဖြစ်ရာ -
ဖြစ်သော) အလေးပြုခြင်းအမှုအရာ ကြိယာ
ရှိသော၊ အလွန်အကဲ ရှိသေးလေးစားခြင်း
ရှိသော။ သိက္ခာယ န တိဗ္ဗဂါရဝါ (မ၊ ၁။
၃၇) တိ သိက္ခာပဒေသု ဗဟုလဂါရဝါ န
ဟောန္တိ၊ အာပတ္တိဝိတိက္ကမဗဟုလာ ဝါ။ မ၊ ၄။
၁။ ၁၅၇။ တိဗ္ဗဂါရဝေါ (အံ၊ ၂။ ၂၉၁) တိ ဗဟ-

လဂါရဝေါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၅။ (-မ၊၃။၅၇။
သံ၊၁။၃၂။ အံ၊၂။၁၇၄။ ထေရီ၊၄၁၂။ အပ၊
၂။၂၆။ နေတ္တိ၊၉၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။
၂၄၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၁၅၈။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄၅။
မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၉။ နေတ္တိ၊ဋီ၊၁၁၀။ နေတ္တိ၊ဝိ။
၂၆၁။)

တိဗ္ဗတ္ထနန္ဒ=တိဗ္ဗဆန္ဒ (တိ) [တိဗ္ဗ+ဆန္ဒ] ထက်
သန်-မြဲမြဲ-အားရှိ-သော အလို 'ဆန္ဒ'၊
(က) ကတ္တုကမ္ပတာ ကုသိုလ်ဆန္ဒ။ (ခ)
တဏှာဆန္ဒ။ (က) န တိဗ္ဗတ္ထန္တော ဟောတိ-
(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁၀၀)တိ ဗလဝတ္ထန္တော န ဟောတိ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၄။ သိက္ခာသမာဒါနေ တိဗ္ဗတ္ထန္တော
ဟောတိ (ဒီ၊၃။၂၀၉။ အံ၊၂။၄၀၇) တိ
သိက္ခတ္တယပူရဏေ ဗဟလ (ဗလဝ) ဧန္တော
ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၀။
(ဗဟလ 'ဗလဝ'ဧန္တောတိ ဒဠ္ဇဧန္တော။ ဒီ၊ဋီ၊
၃။၂၅၈။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၅၈။) သမ္မောဓိယံ တိဗ္ဗ-
ဆန္ဒတာယ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၁၃။ တိဗ္ဗတ္ထန္တ(သံ၊
ဋ္ဌ၊၂။၃၅)န္တိ....တိဗ္ဗတ္ထန္တံ ဒဠ္ဇတရာဘိရုစိတံ။
သံ၊ဋီ၊၂။၄၄။ (-ဒီ၊၃။၂၄၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၁။
မ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၈။ ဝဇီရ၊၆၈၊
၄၃၂။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၅၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၆၅။
အနုဋီ၊၂။၁၇၂။) (ခ) တိဗ္ဗတ္ထန္တော(မ၊၃။၉)-
တိ ဗဟလဧန္တော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၈။(ဗဟလဧန္တော-
တိ ဗဟလတဏှာဆန္တော။ မ၊ဋီ၊၃။၂၁၇။)

တိဗ္ဗတပ (တိ) [တိဗ္ဗ+တပ] လွန်ကဲ-ပြင်း
ထန်-သော အကျင့်ရှိသော (မိဂသိင်္ဂရသေ့-
စသည်။) ဒုက္ကရတပတာယ ဘောရတပေါ
တိဗ္ဗတပေါ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၇၄။

တိဗ္ဗတရ (တိ) [တိဗ္ဗ+တရ] အထူးသဖြင့်-
ထက်သန်-လွန်ကဲ-သော (အပရစေတနာ-
စသည်။) အပကာရစေတနာ (ဣတိဝုတ်၊
ဋ္ဌ၊၂၈။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၁၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၂၂)-
ကြည့်။ (အနုဋီ၊၁။၈၈-လည်း ကြည့်။)

တိဗ္ဗတိဗ္ဗ (တိ) [တိဗ္ဗ+တိဗ္ဗ] အလွန်-ထူထဲ-
မြဲမြဲ-သော (ကိလေသာ-စသည်။) ဗဟလ-
ဗဟလာတိ တိဗ္ဗတိဗ္ဗာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၃၀။

တိဗ္ဗဒေါသဇာတိက (တိ) [တိဗ္ဗ+ဒေါသ+ဇာတိ
+က] ထက်သန်-လွန်ကဲ-သော အမျက်
ထွက်ခြင်း 'ဒေါသ'သဘောရှိသော၊ ဒေါသ
ကြီးသော သဘောရှိသော၊သူ။ ပကတိယာ
တိဗ္ဗဒေါသဇာတိကော ဟောတိ။ မ၊၁။၃၈၃။
အံ၊၁။၄၆၇။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၁။)

တိဗ္ဗနိက္ကမ (တိ) [တိဗ္ဗ+နိက္ကမ] (က) မြဲမြဲ-
ခိုင်ခံ့-သော လုံ့လရှိသော၊သူ။ (ခ) ကြာ
မြင့်စွာ ပေါင်းစု ဆည်းပူးအပ်သော လုံ့လ
ရှိသော၊သူ။ (က) တိဗ္ဗနိက္ကမော (ထေရ။
၃၁၇၊၃၇၁)တိ ဒဠ္ဇဝီရိယော ထိရပရက္ကမော။
ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၅။ (-၅၃၁။) (က) (ခ)
တိဗ္ဗနိက္ကမော (သံ၊၁။၁၉၅)တိ ဗာဠဝီရိ-
ယော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၈။ (ဗာဠဝီရိယောတိ
စတုန္တံ သမ္ပပ္ပဓာနာနံ ဝသေန စိရနိစိတ-
ဝီရိယော။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၉၃။)

တိဗ္ဗန္ဓကာရ (တိ) [တိဗ္ဗ+အန္ဓကာရ] လွန်ကဲ-
ထူထဲ-သော အမှိုက်မှောင်ရှိသော (အမိ
ဝမ်းတိုက်-စသည်။) တိဗ္ဗန္ဓကာရေ (ဝိသုဒ္ဓိ၊
၂။၁၃၀)တိ ဗဟလန္ဓကာရေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။
၁၉၈။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၃၂။
မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၆၀၊၆၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၃-၄။
သာရတ္ထ၊၃။၁၇၃။)

တိဗ္ဗန္ဓကာရနိမုဂ္ဂ (တိ) [တိဗ္ဗန္ဓကာရ+နိမုဂ္ဂ]
လွန်ကဲ-ထူထဲ-သော အမှိုက်မှောင်၌-
သက်ဝင်-နစ်မြုပ်-သော၊သူ။ တိဗ္ဗန္ဓကာရ-
နိမုဂ္ဂေါ ဝိယ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၄။
အံ၊ဋီ၊၂။၃၃၄။

တိဗ္ဗန္ဓကာရသိတနရက (တိ) [တိဗ္ဗ+အန္ဓကာရ
+သိတ+နရက] လွန်ကဲ-ထူထဲ-သော
အမှိုက်မှောင်(နှင့်) အအေးဓာတ် ရှိသော

ငရဲဘုံ။ တိဗ္ဗန္ဓကာရသိတနရကာပိ ဇေတေသ္မေဝ အန္တောဂဓာ။ ဥဒါန၊ ဌ။ ၁၂။ ဣတိ-ဝုတိ၊ ဌ။ ၁၂။

တိဗ္ဗမောဟဇာတိက (တိ) [တိဗ္ဗ+မောဟ+ဇာတိ+က] ထက်သန်-လွန်ကဲ-သော တွေဝေခြင်း 'မောဟ' သဘောရှိသော၊ မောဟကြီးသော သဘောရှိသော။ ပကတိယာ တိဗ္ဗမောဟဇာတိကော ဟောတိ။ မ၊ ၁။ ၃၇။ အံ၊ ၁။ ၄၆၇။

တိဗ္ဗရာဂ (တိ) [တိဗ္ဗ+ရာဂ] ထက်သန်-လွန်ကဲ-အားကြီး-သော တပ်မက်မှု 'ရာဂ' ရှိသော။ ယေဘုယျေန ဘိက္ခဝေ မာတုဂါမော တိဗ္ဗရာဂေါ။ အံ၊ ၂။ ၂၇။ တိဗ္ဗရာဂေါ- (အံ၊ ၃။ ၁၄) တိ ဗဟလ(ဗလဝ၊ သိ) ရာဂေါ။ အံ၊ ၃။ ၁၄၆။ (-ဓမ္မ၊ ၆၃။ ပေဋကော။ ၂၀၉။ ဓမ္မ၊ ၅။ ၃၄၇။ ဇာ၊ ၅။ ၁။ ၃၅၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၇၊ ၃၁။ အံ၊ ၃။ ၁၆၄၊ ၆၈။)

တိဗ္ဗရာဂဇာတိက (တိ) [တိဗ္ဗ+ရာဂ+ဇာတိ+က] ထက်သန်-လွန်ကဲ-သော တပ်မက်ခြင်း 'ရာဂ' သဘောရှိသော၊ ရာဂကြီးသော သဘောရှိသော။ တိဗ္ဗရာဂဇာတိကော- (မ၊ ၁။ ၃၇) တိ ဗဟလရာဂသဘာဝေါ။ မ၊ ၅။ ၂။ ၇၁။ (-အံ၊ ၁။ ၄၆၇။ ထေရ၊ ၅။ ၉။ ၁။ ၃၆၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၁။ အံ၊ ၃။ ၁၆၈။)

တိဗ္ဗဝေဒနာ (ထိ) [တိဗ္ဗ+ဝေဒနာ။ (တိဗ္ဗ-ဝေဒနာ-သံ)] (၁) ထက်သန်-လွန်ကဲ-ဆင်းရဲ-သော ခံစားမှု 'ဝေဒနာ'။ (ငရဲသူတို့၏ ဆင်းရဲ၊ လွန်ကဲသော ဆင်းရဲ။ အမရ၊ သျှ။ ထက်-ပြင်းထန်-သော ရောဂါ ဝေဒနာ။ P.S.D.။) (တိ) (၂) ထက်သန်-လွန်ကဲ-ဆင်းရဲ-သော ခံစားမှု 'ဝေဒနာ' ရှိသော (အင်္ဂါကြီးငယ်စသည်)။ (၁) တိဗ္ဗဝေဒနာ-ပျတြ။ ဓာန၊ ၅။ ၄၀၇။ ကာရဏာ တု ယာ-တနာ တိဗ္ဗဝေဒနာ။ အမရ၊ ၉။ ၃။ (-ထောမ။

စိန္တာမဏိ။) (တိ) (၂) ဂဗ္ဘသေယျကဿ အင်္ဂါနိ တိဗ္ဗဝေဒနာနိ ဟောန္တိ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၅၃။ အပါ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၄။

တိဗ္ဗသာပေက္ခ (တိ) [တိဗ္ဗ+သာပေက္ခ] လွန်ကဲသော-ရှုငဲ့-တောင့်တ-ခြင်း ရှိသော။ အတ္တနိ တိဗ္ဗသာပေက္ခတာယ ဝေ။ မ၊ ၅။ ၁။ ၂၁၄။

တိဗ္ဗသာရာဂ (တိ) [တိဗ္ဗ+သာရာဂ] (က) ထူထဲ-မြဲမြံ-သော ပြင်းစွာ တပ်မက်မှု 'ရာဂ' ရှိသော။ (ခ) အားကြီးသော ပြင်းစွာတပ်မက်မှု 'ရာဂ' ရှိသော။ (က) ကာမေသု တိဗ္ဗသာရာဂါ (မ၊ ၁။ ၂) တိ ဝတ္ထုကာမေသု ဗဟလကိလေသရာဂါ။ မ၊ ၅။ ၁။ ၁၁၉။ တိဗ္ဗသာရာဂေါ (သံ၊ ၂။ ၇၆။) တိ ဗဟလရာဂေါ။ သံ၊ ၅။ ၂။ ၇၈။ (-အံ၊ ၁။ ၃၃၉။ အံ၊ ၅။ ၂။ ၇၈။ ထေရီ၊ ၅။ ၃၀၃။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၂။ မ၊ ၅။ ၁။ ၂၁၃။) (ခ) တိဗ္ဗသာရာဂေါ- (ဣတိဝုတိ။ ၂၅၅-၆) တိ ဗလဝရာဂေါ။ ဣတိ-ဝုတိ၊ ၅။ ၂၇။ (-၂၇၀။)

တိဗ္ဗာပေက္ခ (တိ) [တိဗ္ဗ+အပေက္ခာ] ထူထဲ-မြဲမြံ-သော-ရှုငဲ့-တောင့်တ-ခြင်းရှိသော။ တိဗ္ဗာပေက္ခော ဟောတိ (မ၊ ၁။ ၃၉၉) တိ ဗဟလပတ္တနော ဟောတိ။ မ၊ ၅။ ၂။ ၃၀၀။ (ဗဟလပတ္တနောတိ ဒဠဆန္ဒော။ မ၊ ၅။ ၂။ ၃၀၉။) (-မ၊ ၃။ ၉။ မ၊ ၅။ ၄။ ၈။)

တိဗ္ဗိဓ (တိ) [တိ+ဝိဓ။ (တြိဝိဓ-သံ)] ၃-ပါး အပြားရှိသော (ပိဋက-စသည်)။ တေသု တိဗ္ဗိဓေသု ပိဋကေသု။ သီ၊ ၅။ ၁။ ၈၉။ (-၁၄၄။)

တိဘင်္ဂဘာ(ဘ)ကုဋ် (ထိ) [တိဘင်္ဂ+ဘာ(ဘ)-ကုဋ်] ၃-ခုသော အကောက်အကွေး (အရေလှိုင်း) ရှိသော မျက်မှောင်ကုပ်ခြင်း၊ နဖူးရေ ၃-တွန့်ထင်အောင် မျက်မှောင်ကုပ်ခြင်း။ တိ-ဝိသာခါ-ကြည့်။

တိဘင်္ဂဝလိက (တိ) [တိဘင်္ဂ+ဝလိက] ၃-ခု
သော အကောက်အကွေး (အရေလွှဲင်း)-
ဟူသော အတွန့်အလိပ်ရှိသော၊ နဖူး၌ အရေ
လွှဲင်း ၃-ခုဟူသော အတွန့်အလိပ် ရှိသော
(မျက်မှောင်ကုပ်ခြင်း-စသည်)။ တိဘင်္ဂဝလိ-
ကံ နလာဋေ ကတုတိ အတ္ထော။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။
၂၁၅။

တိဘဏ္ဍိ (ထိ) [တိ+ဘဏ္ဍ+ဤ] (တြိဘဏ္ဍိ-သံ)
ကြံဟင်းဖြူ။ (ဖာလာဇယ်။ အမရ၊ သျ။)
သရလာ၊ တိဘဏ္ဍိ၊ ရောစနိပိ(ဒေဝနိပိ၊ က)။
ဓာန်၊ ဋီ၊ ၅၉၀။

တိဘဝ (ပု၊ န) [တိ+ဘဝ] ၃-ပါးသော ဘဝ၊
ဘဝ ၃-ပါး (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ-ဘဝ)။
တိဘဝါ ဥပဗ္ဗုတာ (ထေရ၊ ၂၊ ၆၀)တိ သဗ္ဗေ
ကာမဘဝါဒယော တယော ဘဝါ အနိစ္စာ
စေဝ...ပိဋိတာ စ။ ထေရ၊ ၁၊ ၂၊ ၄၇၅။ တိဘဝံ
တိသကဋ္ဌံ။ မ၊ ဋီ၊ ၂၊ ၃၄။ (-သာရတ္ထ၊ ၁။
၂၁၈။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၄၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၂၀။
ဇိနာလင်္ကာရ၊ ၃၃၁။ သစ္စသင်္ခေပ၊ ၃၃၈။)

တိဘဝနိဗ္ဗတ္တက (တိ) [တိဘဝ + နိဗ္ဗတ္တက]
၃-ပါးသော (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ-ဟူသော)
ဘဝတို့ကို ဖြစ်စေတတ်သော(ကံ၊ ကိလေသာ-
စသည်)။ တိဘဝနိဗ္ဗတ္တကမ္မကိလေသာ
တယော ဘဝါတိ အဓိပ္ပေတာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁။ ၁၁၅။

တိဘဝန္တဂ (တိ) [တိဘဝန္တ+ဂမု+ကိ] ၃-ပါး
သော ဘဝ - ဘဝ ၃-ပါး - ၏ အဆုံး
(နိဗ္ဗာန်) သို့ ရောက်သော၊ သူ။ တေဝိဇ္ဇော
တိဘဝန္တဂေါ၊ အပါ၊ ၁။ ၃၇၉။ ထေရ၊ ၁၊ ၁။
၂၈၆။ (-အပါ၊ ၂။ ၂၁၂။ ထေရီ၊ ၁။ ၁၅၃။)

တိဘဝန္တဂ္ဂ (တိ) [တိဘဝန္တ+ဂမု+ရ] အထက်
ပုဒ်နက် ကြည့်။ ပသန္နစိတ္တော သုမနော၊
သိဒ္ဓတ္ထံ တိဘဝန္တဂံ။ အပါ၊ ၁။ ၂၂၃။

တိဘဝဘဉ္ဇန (န) [တိဘဝ + ဘဉ္ဇန] ဘဝ
၃-ပါးကို ဖျက်ဆီးခြင်း။ ဝိဝေဒနိယိတံ

အာသဝက္ခယဂါမိပဋိပဒံ ကတုာ တိဘဝ-
ဘဉ္ဇနတော။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၅၂။

တိဘဝရထ (ပု) [တိဘဝ+ရထ] ဘဝ ၃-ပါး
သာလျှင်ဖြစ်သော ယာဉ်ရထား။ တိဘဝ-
ရထေ သမာယောဇိတံ။ ဝိ၊ ၁။ ၁၈၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။ ၁၉၂။ ဥဒါန၊ ၁။ ၇၆။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၁၆၃။
မဟာနိ၊ ၁။ ၁၆၀။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၁၉၇။ ဝိပါက-
ကဋ္ဌတ္တာရူပပုဗ္ဗဘေဒေါ ကာမဘဝါဒိကော တိ-
ဘဝေါ ဝေ ရထော၊ တသ္မိံ* တိဘဝရထေ။
သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၁၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁။ ၂၂၀။
(-ဝိမတိ၊ ၁။ ၄၄။)

တိဘဝါဘိနိဿဋ္ဌ (တိ) [တိဘဝ + အဘိနိဿဋ္ဌ]
ဘဝ ၃-ပါးမှ - ကျွတ်လွတ် - ထွက်မြောက် -
သော၊ ဘဝ ၃-ပါးနှင့် မယှဉ်သော၊ သူ။ တိ-
ဘဝါဘိနိဿဋ္ဌော (ထေရ၊ ၁၊ ၂၊ ၃) ဘဝတ္ထယ-
တော ဝိနိဿဋ္ဌော ဝိသံယုတ္တော။ ထေရ၊ ၁၊
၂၊ ၄၅၆။

တိဘဝူပဂ (တိ) [တိဘဝ + ဥပ+ဂမု + ကိ]
(၁) ဘဝ ၃-ပါးသို့ ကပ်ရောက်သော၊ သူ။
(၂) ဘဝ ၃-ပါးသို့ ကပ်ရောက်ကြောင်း
ဖြစ်သော (ကံ-စသည်)။ (၁) တေနာဟ
“တိဘဝူပဂေ သတ္တေ” (ဒိ၊ ၁။ ၁၅၈) တိ၊
တေဓာတုကသင်္ခါတေ တယော ဘဝေ ဥပ-
ဂတသတ္တေတိ အတ္ထော။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၆၈။
(-အံ၊ ၁။ ၂။ ၁၆၇။ မဟာနိ၊ ၁။ ၂၆၀။ ပဋိသံ၊
၁။ ၂။ ၃၈။) (၂) တိဘဝူပဂံ ကမ္မံ ကမ္မက္ခယ-
ကရဉာဏေန ဝိဒ္ဓိသေတွာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁။ ၂၀၆။

တိဘာဂ (ပု) [တိ+ဘာဂ] (၁) ၃-ပါးသော-
အဖို့-အစု။ (တိ) (၂) ၃-ပါးသော-အဖို့-
အစု - ရှိသော။ (၁) သဗ္ဗော ဝါ တေန
လောကော နိယတိ ဥပဇ္ဈော ဝါ တိဘာဂေါ
ဝါ။ အံ၊ ၃။ ၄၁၃။ တေသံ ကိရ တိဘာဂံ
အဂ္ဂတိ ရုဒြဒါမကော။ ဝဇီရ၊ ၁။ ၂၃။ သော
ကိရ နီလကဟာပဏဿ တိဘာဂံ အဂ္ဂတိ။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၂၃။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၆၉။ (တိ)

(၂) တိဘာဂဗောဓိသတ္တ၊ တိဘာဂလက္ခဏာ-
တို့ ကြည့်။

တိဘာဂ (ပု) [တတိယ+ဘာဂ။ တိယ-ပစ္စည်း
ချေ။(တြိဘာဂ-သံ)] ၃-ခုတို့၏ပြည့်ကြောင်း
- ၃-ခုမြောက်-ဖြစ်သော အဖို့၊ ၃-ဖို့ ၁-ဖို့။
တိဘာဂံ ဝါ ဥပစုဘာဂံ ဝါ ဒတွာပိ ဇဂ္ဂါပေ-
တဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၅။ (-ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၉၅။)
တိဘာဂန္တိ တတိယဘာဂံ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၀၅။
ဝိမတိ၊၂။၂၄၇။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊၂။၄၉။

တိဘာဂဗောဓိသတ္တ (ပု) [တိဘာဂ+ဗောဓိ-
သတ္တ] ၃-ဖို့ - ၃-စု - သာ (ဘုရား
အလောင်းအဖြစ်)ရှိသော ဘုရားအလောင်း။
“၃-ပါးသော လက္ခဏာတော်ကြီး တို့နှင့်
ပြည့်စုံသူသည်သာ ‘ဗောဓိသတ္တ’ ဘုရား
အလောင်း ဖြစ်၏” ဟု ဥတ္တရာပထက-ဂိုဏ်း
သားတို့ အယူရှိ၏။ ယင်း-အယူကို ပယ်
ဖျက်ရန် လက္ခဏာတော်ကြီး ၃-ပါးကို ၄-ပုံ
ပုံ၍ ၃-ပုံမျှသာ ရှိလျှင် ‘တိဘာဂဗောဓိသတ္တ’
၄-ဖို့မပြည့် ၃-ဖို့သာ ဘုရားအလောင်း
အဖြစ် ရှိမည်လော? ဟု သကဝါဒီ ပုစ္ဆာ
ထုတ်၏။ အဘိ၊က။၂၁၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၁။
တိဘာဂလက္ခဏေဟိ သမန္နာဂတော တိ-
ဘာဂဗောဓိသတ္တော။ အဘိ၊က။၂၁၄။

တိဘာဂလက္ခဏ (န) [တိဘာဂ+လက္ခဏ]
၃-ပါးသော အဖို့ရှိသော မဟာပုရိသ-ကို
မှတ်ကြောင်း‘လက္ခဏာ’။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

တိဘုဝန (န) [တိ+ဘုဝန။ (တြိဘုဝန-သံ)]
၃-ပါးသော လောက၊ လောက ၃-ပါး။ ပဉ္စ-
ပတ္တံ စတုယုဂံ တိဘုဝနံ။ အနုဋီ၊၂။၁။

တိဘူမ (န) [တိ+ဘူမိ။ သမာသန္တဂတတ္တာ
“ဝိသာလက္ခော”တိအာဒိသု ဝိယ လူ-ကာ-
ရဿ အ-ကာရံ ကတွာ “တိဘူမ”န္တိ ဝုတ္တံ။
မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၃၂၂-၃။ (မောဂ်၊၃။၄၂-လည်း
ကြည့်။) (တြိဘူမ-သံ)] (၁) ၃-ပါးသော

ဘုံ၊ ဘုံ ၃-ပါး။ (တိ) (၂) ၃-ပါးသော ဘုံ
ရှိသော၊ ဘုံ ၃-ပါး ရှိသော၊ ဘုံ ၃-ပါး၌
ဖြစ်သော (တရား)။ (၁) တိသော ဘူမိ-
ယော တိဘူမံ။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၄၁၂-၃။ ယင်း-
၂။၃၆၅။ (တိ) (၂) တိသော ဘူမိယော
ဣမဿာတိ တိဘူမံ၊ တိဘူမိယေဝ တေဘူ-
မကံ။ ဝိဘာဝိနီ၊၂၃၂။

တိဘူမက (တိ) [တိ+ဘူမိ+က] (က) ဘုံ
ဆောင်-၃-ဆင့်-၃-ထပ်-ရှိသော(ပြာသာဒ်
စသည်)။ (ခ) ဘုံ၃-ပါး-ရှိ-၌ဖြစ်-သော
(တရား)။ (က) တိဘူမကေပိ ပါသာဒေ
ဒွါရံ ဇဂ္ဂိတဗ္ဗမေဝ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၅။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ။၃။ (ခ) သောမနသိန္ဒြိယံ ဌပေတွာ
အရူပါဝစရံ သေသံ တိဘူမကံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။
၂၇၃။ တိဘူမကော ဧဝ တေဘူမကော။
သံ၊ဋီ၊၁။၇၂။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅၉။)

တိဘူမကပရိယာပန္န (တိ) [တိဘူမက+ပရိယာ-
ပန္န] ဘုံ ၃-ပါး၌ ဖြစ်သော သတ္တဝါတို့၌-
အကျုံးဝင်-အတွင်းဝင်-ပါဝင်-သော၊သူ။
တိဘူမကပရိယာပန္နာပိ သတ္တာ အဝိဇ္ဇာ-
ကောသဿ အန္တော ပဝိဋ္ဌာ၊ အံ၊ဋီ၊၃။၂၁၅။

တိဘူမိက (တိ) [တိ+ဘူမိ+က] ဘုံဆောင်-
၃-ဆင့်-၃-ထပ်-ရှိသော။ တိဘူမိကံ မဟာ-
ဥဠုမ္ပံ ဗန္ဓာပေသိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၇။ တိသော
ဘူမိယော တေဿာတိ တိဘူမိကော။ တံ
တိဘူမိကံ။ သမ္မော၊ယော။၂၄၂။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၃။၄၈။)

တိဘူမိကကုဋိ (ထိ) [တိဘူမိကာ+ကုဋိ] ဘုံ
ဆောင်-၃-ဆင့်ရှိသော - ကျောင်း-အိမ်။
ဥပရိ အစ္ဆန္နတလာယ ဒွိဘူမိကကုဋိယာ ဝါ
တိဘူမိကကုဋိယာ ဝါ။ ကင်္ခါ၊၂၀၆။(-ကင်္ခါ၊
ဋီ၊သစ်။၃၆၉။)

တိမဏ္ဍလ (န) [တိ+မဏ္ဍလ။ မဏ္ဍယတိ ပရိ-
စ္ဆေဒကရဏဝသေန ဘူသယတိတိ မဏ္ဍလံ၊
မဏ္ဍ ဘူသနေ၊ အလော။ တိဏိ မဏ္ဍလာနိ

တိမ္မဏ္ဍလံ။ ကင်္ခါယောမဟာဠိ။ ၁။ ၁၃၂။
 (၁) ဂု-ပါးသော (ကိုယ်အင်္ဂါ) အဝန်း၊
 (ကိုယ်အင်္ဂါ) အဝန်း ဂု-ပါး။ (ယင်းသည်
 —(၁) သင်းပိုင် ဝတ်ရာ၌ အဝန်း ဂု-ပါး၊
 (၂) ကေစွိ ခြုံရုံရာ၌ အဝန်း ဂု-ပါးဟု ၂-မျိုး
 ရှိ၏။ ထိုတွင် ပုဆစ်-ဒူး-ဟူသော အဝန်း
 ၂-ပါး နှင့် ချက်အဝန်းသည် သင်းပိုင်ဖြင့်
 ဖုံးလွှမ်းအပ်သော အဝန်း ဂု-ပါး ဖြစ်၏။
 ပုဆစ်-ဒူး-ဟူသောအဝန်း ၂-ပါးနှင့်လည်ချိုင့်
 အဝန်းသည် ကေစွိ 'ကိုယ်ရုံ' ဖြင့် ဖုံးလွှမ်း
 အပ်သော အဝန်း ဂု-ပါး ဖြစ်၏။ ဒီဠိ၊ ၃။
 ၂၂၆။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၂၀၈။) (၂) ဂု-ပါး
 သော ရွာ၊ နိဂုံး၊ နယ်မြေအဝန်း၊ ရွာ၊ နိဂုံး၊
 နယ်မြေ အဝန်း ဂု-ပါး။ (ယင်းသည်—
 (၁) မဟာမဏ္ဍလ=သီတင်းကျွတ် လပြည့်
 ကျော် ၁-ရက်နေ့မှ စ၍ ဝါဆိုလပြည့်နေ့
 အထိ ၉-လပတ်လုံး ဘုရားရှင်တို့၏ ဒေသ-
 စာရီလှည့်လည်ရာ ၉-ယူဇနာကျယ်ဝန်းသော
 ရွာ၊ နိဂုံး၊ နယ်မြေအဝန်း၊ (၂) မဇ္ဈိမမဏ္ဍလ
 =တန်ဆောင်မုန်းလပြည့်ကျော် ၁-ရက်နေ့မှ
 စ၍ ဝါဆိုလပြည့်နေ့အထိ ၈-လပတ်လုံး
 ဘုရားရှင်တို့၏ ဒေသစာရီလှည့်လည်ရာ ၆-
 ယူဇနာကျယ်ဝန်းသော ရွာ၊ နိဂုံး၊ နယ်မြေ
 အဝန်း၊ (၃) အန္တော(စူဠ)မဏ္ဍလ=
 နတ်တော်လပြည့်ကျော် ၁-ရက်-သို့မဟုတ်
 ပြာသိုလပြည့်ကျော် ၁-ရက် - သို့မဟုတ်
 တပို့တွဲ လပြည့်ကျော် ၁-ရက် - သို့မဟုတ်
 တပေါင်းလပြည့်ကျော် ၁-ရက်နေ့မှစ၍ ဝါဆို
 လပြည့်နေ့အထိ ၇-လ သို့မဟုတ် ၆-လ သို့
 မဟုတ် ၅-လ သို့မဟုတ် ၄-လ ပတ်လုံး
 ဘုရားရှင်တို့၏ ဒေသစာရီလှည့်ရာ ၃-ယူဇနာ
 ကျယ်ဝန်းသော ရွာ၊ နိဂုံး၊ နယ်မြေအဝန်း
 တို့ ဖြစ်၏။ ဒီဠိ၊ ၁။ ၂၁၅-၆။ မ၊ ၁။ ၂။ ၅၆-၇။
 သောတတ္ထကီ။ ၅၃၇ — ၅၄၁။ (၁) တိ-
 မဏ္ဍလံ ပဋိစ္စာဒေတု။ ဝိ၊ ၂။ ၂၉၆။ ဝိ၊ ၁။ ၃။
 ၃၂၁၊ ၃၃၄။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၈၃၊ ၁၉၆။ ကင်္ခါ။

၉၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁၁၀။ ဝဇီရ၊ ၉၆။ ကင်္ခါဠိ၊
 သစ်။ ၁၄၅။ (- ဝိ၊ ၃။ ၅၈။ ဝိ၊ ၄။ ၄၁၂-၃၊
 ၄၁၅။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၃၆။ မ၊ ၁။ ၃။ ၁၄။ သံ၊ ၁။
 ၃။ ၈၉။ ဥဒါန၊ ၁။ ၃၇၀။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၀၈။
 မ၊ ၁။ ၃။ ၁၀။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၃၃၅။) တိမ္မဏ္ဍလံ
 ပဋိစ္စာဒေန္တေန။ ဝိ၊ ၃။ ၇၇။ ဝိ၊ ၄။ ၃၈၀၊
 ၃၈၃-၆၊ ၃၉၃။ ဝိ၊ ၁။ ၄။ ၅၅။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
 ၂၂၃၊ ၂၃၄၊ ၂၃၇။ ဝိနယာလင်္ကာ၊ ၂။ ၃၉၅။
 (၂) တိမ္မဏ္ဍလပုဒေသ၊ တိမ္မဏ္ဍလဝိစာရီ-တို့
 ကြည့်။

တိမ္မဏ္ဍလပဋိစ္စာဒန (န) [တိမ္မဏ္ဍလ+ပဋိစ္စာဒန]
 ဂု-ပါးသော ကိုယ်အင်္ဂါ အဝန်းကို (သင်းပိုင်၊
 ကေစွိ တို့ဖြင့်) ဖုံးလွှမ်းခြင်း။ ယထာ
 တိမ္မဏ္ဍလပဋိစ္စာဒနံ ဟောတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၃။ ၁၈၇။
 ကင်္ခါဠိ၊ သစ်။ ၁၄၅။ (- ဒီဠိ၊ ၃။ ၁၉၄။ အံ၊ ၁။
 ၂။ ၂၈၀။ စူဠနိ၊ ၁။ ၁၁၁။ ဒီဠိ၊ ၃။ ၂၂၆။)

တိမ္မဏ္ဍလပုဒေသ (ပု) [တိမ္မဏ္ဍလ+ပုဒေသ]
 ဂု-ပါးသော ရွာ၊ နိဂုံး၊ နယ်မြေအရပ်။ တိ-
 မဏ္ဍလပုဒေသမ္ပိ၊ သတ္တာနံ ဟိတကာရဏာ။
 သောတတ္ထကီ။ ၅၄၂။

တိမ္မဏ္ဍလဝတ္ထ (တိ) [တိမ္မဏ္ဍလ+ဝတ္ထ] အဝန်း
 ဂု-ပါး ညီစွာ ဝတ်ရုံသော (ရဟန်း)။ တိ-
 မဏ္ဍလဝတ္ထဿ...ပဗ္ဗာဇေတုံ ဝနုတိ။ ဝိ၊ ၁။
 ၃။ ၂၈၀။

တိမ္မဏ္ဍလဝိစာရီ (တိ) [တိမ္မဏ္ဍလ + ဝိစာရီ]
 ဂု-ပါးသော ရွာ၊ နိဂုံး၊ နယ်မြေအဝန်း၌
 လှည့်လည်ခြင်း အလေ့ရှိသောသူ။ တတော
 သဗ္ဗေပိ သမ္ပုဒ္ဓါ၊ တိမ္မဏ္ဍလဝိစာရီနော။ သော-
 တတ္ထကီ။ ၅၃၇။

တိမတိ (ကြိ) [တိမ+အ+တိ] စွတ်စို၏။ တိမိ-
 ဒေါင်ကွင်း ကြည့်။

တိမတ္တ (တိ) [တိ+မတ္တာ။ (တြိမာတြ-သံ)]
 (က) ဂု-လိ အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ (ခ) ဂု-
 ခုသော မတြာကာလရှိသော။ (က) ဝေ

တိမတ္တာနိ အဋ္ဌိသတာနိ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၆။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄၆။ တယော မတ္တာ ပမာဏာ
ဧတေသန္တိ တိမတ္တာနိ။ သမ္မော၊ ယော။
၁၅၉။ (-မူလဋီ၊ ၂။ ၁၅၂။ အနုဋီ၊ ၂။ ၁၅၅။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၀၆။) (ခ) တိမတ္တော တု ယူ-
တော ဧညေယျော။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ ၂။ ၂၇၂။

တိမတ္တဒိဝသ (ပု) [တိမတ္တ+ဒိဝသ] ၃-ပါး
အတိုင်း အရှည်ရှိသော - နေ့ - ရက်။ တံ
သကလံ တိမတ္တဒိဝသံ ဝိတိနာမေမိ။ စရိယာ၊
၄။ ၂၅။

တိမတ္တဘာဏဝါရ (ပု) [တိမတ္တ+ဘာဏဝါရ]
၃-ခု - မျှ - အတိုင်းအရှည်ရှိ - သော ဘာဏ-
ဝါရ - ၃-ဘာဏဝါရမျှ - ရှိသော (နိက္ခေပ-
ကဏ္ဍ-စသည်)။ တံ (နိက္ခေပကဏ္ဍ) ဝါစနာ-
မဂ္ဂတော တိမတ္တဘာဏဝါရ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၇။

တိမတ္တိက (တိ) [တိ+မတ္တာ+ဣက] ၃-မတြာ-
ကာလရှိသော (ယူတ-အက္ခရာ)။ ယူတာ
တိမတ္တိကာ ဝုတ္တာ။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ ၂။ ၂၇၃။

တိပန္နိ (ကြိ) [တိပု+အ+အန္တိ] စွတ်စိုကုန်၏။
တိမိရ-ဒေါင်းကွင်း ကြည့်။

တိမလ (တိ) [တိ + မလ] (ရာဂ၊ ဒေါသ၊
မောဟ-ဟူသော) ၃-ပါးသော အညစ်
အကြေးရှိသော (သံသရာဝဋ်-စသည်)။ ကေ-
မူလံ ဒွိရာဝဋ်၊ တိမလံ ပဉ္စပတ္ထရံ။ သံ၊ ၁။ ၃၀။
သာ စ ရာဂါဒိဟိ တိဟိ မလေဟိ တိမလာ။
သံ၊ ၁။ ၇၉။

တိမိ (ပု) [တိမ+ဣ။ တိမ အဒ္ဓဘာဝေ၊ တိမ-
တိတိ တိမိ၊ ဣ။ တိမိ မစ္ဆမတ္တေပိ။ ဓာန်၊ ၁။
၆၇၃။] တိမိ-အမည်ရှိသော ငါး။ (ဝေလ
ငါး။ အဘယာ၊ တောင်ပေါက်၊ ဓာန်၊ သျှ။
P.S.D.)။ ဤငါးသည် ယူဇနာ ၂၀၀ (ဒီ၊
၄။ ၂။ ၇၇။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၈၁) ရှိ၍ ငါးကြီးဂ-မျိုး
(ယင်းဌ-မျှား) ၇-မျိုး (ဓာန်၊ ၆၇၃) တွင်
အပါအဝင် ဖြစ်၏။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၅၀၀-၁-၌

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၃၃ - ပ-မ-ဗ-သ-၈

ဆိုသော ငါးကြီး ၆-မျိုးတွင် မပါဝင်။
အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တိမိဂ်လ (ပု) [တိမိ + ဂိရ+ဏ။ ရ-ကို လ-
ပြု၊ ဣ-ကို အ-ပြု။ ဂိရ နိဂ္ဂိရဏေ၊ ဧတာ၊
လတ္တံ၊ ဣဿတ္တံ။ တိမိနော ဂလော တိမိဂ်-
လော။ နိဂ္ဂဟိတာဂမော။ ဓာန်၊ ၁။ ၆၇၃။
(တိမိဂ်လ-သံ)] တိမိဂ်လ-အမည်ရှိသော
ငါး၊ တိမိ-အမည်ရှိသောငါးကို စားမျှီနိုင်
သော ငါး။ ဤငါးသည်လည်း ယူဇနာ ၃၀၀
(ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၇၇။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၈၁) ရှိ၍ ငါးကြီးအမျိုးအစားပင်ဖြစ်၏။
တဤမေ ဘူတာ၊ တိမိ၊ တိမိဂ်လော၊ တိမိရ-
ပိဂ်လော၊ (တိမိတိမိဂ်လာ တိမိရပိဂ်လာ၊ သိ။
တိမိတိမိဂ်လာ တိမိရပိဂ်လာ၊ သျှ။ ဣ)
အသုရာ နာဂါဂန္ဓဗ္ဗာ။ အံ၊ ၃။ ၄၀၊ ၄၃။ ဥဒါနံ။
၁၄၁၊ ၁၄၃-၄။ တိမိ၊ တိမိဂ်လော၊ တိမိတိမိဂ်-
လောတိ တိသော မစ္ဆဇာတိယော။ တိမိ-
ဂိလနသမတ္တော တိမိဂ်လော၊ တိမိဉ္စ တိမိဂ်-
လဉ္စ ဂိလနသမတ္တော တိမိတိမိဂ်လောတိ
ဝဒန္တိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၂၉။ အံ၊ ၃။ ၂၂၈။
(-ဝိ၊ ၄။ ၄၂၁၊ ၄၂၃။ အပ၊ ၂။ ၆၉။ မဟာနိ။
၁၃၉၊ ၂၇၈၊ ၃၅၉။ စူဠနိ။ ၁၇၆။ ပဋိသံ၊ ၃၇၆။
ဥဒါန၊ ၄။ ၂၇၄။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၉၀။ မဟာနိ၊ ၄။
၂၆၀။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၇။)

တိမိဂ်လမဟာမစ္ဆ (ပု) [တိမိဂ်လ+မဟာမစ္ဆ]
တိမိဂ်လ-အမည်ရှိသော ငါးကြီး။ တတော
စုတော သမုဒ္ဒေ တိမိဂ်လမဟာမစ္ဆော ဟုတွာ
နိဗ္ဗတ္တော။ အပ၊ ၄။ ၂။ ၂၁။

တိမိတိမိဂ်လ (ပု) [တိမိတိမိဂ်လ+ဂိလ။ ဂိလ-
ပုဒ်ကျေ။] တိမိတိမိဂ်လ-အမည်ရှိသော ငါး၊
တိမိ ငါး၊ တိမိဂ်လ ငါး ၂-မျိုးကို စားမျှီနိုင်
သော ငါးကြီး။ (ဤငါးကြီးသည် ယူဇနာ
၅၀၀-ရှိ၏။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂၆၀။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။
၂၅၇။) ယထာ ယေ ကေစိ မစ္ဆကစ္ဆပါ အန္တမ-
သော တိမိတိမိဂ်လံ ဥပါဒါယ အန္တောမဟာ-

သမုဒ္ဒေ ပရိဝတ္တန္တိ။ မဟာနိ။ ၁၃၉၊ ၂၇၀၊ ၃၅၉။
စူဠနိ။ ၁၇၆။ ပဋိသံ။ ၃၇၆။ အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၇၂။
(-မိလိန္ဒ။ ၂၅၃။) တိမိဂ်လ-လည်း ကြည့်။

တိမိနန္ဒ (ပ) [တိမိ+နန္ဒ] တိမိနန္ဒ-အမည်ရှိ
သော ငါး၊ တိမိ-ငါးတို့ကို နှစ်သက်တတ်
သော ငါးကြီး။ ဤငါးကြီးကား ယူဇနာ
၅၀၀ (ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၅။ ၅၀၁)၊ ၁၀၀၀ (ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။
၇၇။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၈၁) ရှိ၏။ တိမိနော မစ္ဆေ
နန္ဒတိတိ တိမိနန္ဒော။ ဓာန်၊ ဋီ၊ ၆၇၃။

တိမိန္ဒ (ပ) [တိမိ+ဣန္ဒ] တိမိန္ဒ-အမည်ရှိသော
ငါး၊ တိမိ-ငါးတို့ကို အစိုးရသော ငါးကြီး။
တိမိနံ မစ္ဆာနံ ဣန္ဒော တိမိန္ဒော။ ဓာန်၊ ဋီ၊
၆၇၃။ သူစိ။

တိမိပိဂ်လ (ပ) [တိမိ+ပိဂ်လ] တိမိပိဂ်လ-အမည်
ရှိသော ငါး။ တိမိပိဂ်လော စတုယောဇန-
သတိကော။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၇။

တိမိရ (ပု၊ န) [တိမု+ဣရ။ တိမု တေမနေ
(အဒ္ဒဘာဝေ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၁၃၁)။ တိမန္တိ ဧတ္ထ
ရာဂေနာတိ တိမိသံ၊ တိမိရံ။ ပုဗ္ဗေဝ ဣရ-
ပစ္စယော။ ဓာန်၊ ဋီ၊ ၇၀။ တိမ+ကိရ။ တေ-
မေတိတိ တိမိရံ၊ အန္တကာရံ၊ အာပေါ စ။
ဣဒိ။ ၁၄၉။] (၁) ကျည်းပင်။ (၂) တိမိရ-
ဝဂ်။ (န) (၃) အမိုက် - မှောင် - တိုက်။
(၄) ကျည်း-ပွင့် - ပန်း။ (၅) ဆီးနှင်း။
(၆) မျက်စိရောဂါ။ (၇) ရေ။ (၈) မီးခိုး။
(ကန်းခြင်း၊ မမြင်ခြင်း၊ သံချေး။ P.S.D.။)

(၁) ကျည်းပင်။ တိမိရာ ပုပ္ဖိတာ တတ္ထ၊
အသောကာ ခုဒ္ဒမာလကာ။ အပါ၊ ၁။ ၄၀၅။
(-၄၂၅။) (၂) တိမိရ-ဝဂ်။ နာဂသမာလော
တိမိရော၊ သုဓာဝဂ္ဂေန တေ ဒသ။ အပါ၊ ၁။
၁၅၃။

(န) (၃) အမိုက် - မှောင် - တိုက်။ ထူပေါ
ဒွိယောဇနဗ္ဗေဓော၊ တိမိရံ ဗျပဟန္တိ သော။
အပါ၊ ၁။ ၇၈။ အပါ၊ ၂။ ၁၇၉။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၉၄။

ယထာ မဟာရာဇ တိမိရေ အန္တကာရေ... န
ဒိသတိ။ မိလိန္ဒ။ ၂၇၈။ (- ၂၇၀။ စူဠနိ၊
ဋ္ဌ။ ၇၅။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၈။ မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၂၇၀။
အနု၊ ဋီ၊ ၃။ ၂၇၀။)

(၄) ကျည်း-ပွင့်-ပန်း။ ဝါတိ ဂန္ဓော
တိမိရာနံ။ ဇာ၊ ၁။ ၁၂၆။ ဂဟေတွာ တိမိရံ
ပုပ္ဖ (အပါ၊ ၁။ ၃၃၃) နန္တိ သကလံ ဝနန္တံ နီလ-
ကာဠရံသီဟိ အန္တကာရံ ဝိယ ကုရုမာနံ ခါယ-
တိတိ တိမိရံ ပုပ္ဖံ တံ ဂဟေတွာ။ အပါ၊ ၁။ ၂။
၁၀၆။ (၅) ဆီးနှင်း။ တိမိရဝလာဟက-ကြည့်။
(၆) မျက်စိရောဂါ။ တိမိရကာစ-ကြည့်။ (၇)
ရေ။ ဒေါင်ကင်း ပြန်ကြည့်။ (၈) မီးခိုး။
တိမိရပိဂ်လ-ကြည့်။

တိမိရက (တိ) [တိမိရ+ကရ+ကံ] မျက်စိ
ရောဂါကို ပြုတတ်သော။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တိမိရကဝါတ (ပ) [တိမိရက+ဝါတ] မျက်စိ
ရောဂါကိုပြုတတ်သောလေ။ တိမိရကဝါတာ-
ဒီဟိ ဥပဟတပသာဒေါ.... ဥပဂစ္ဆတိ နာမ။
သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၈၄။

တိမိရကာစ (ပ) [တိမိရ+ကာစ] မျက်စိရောဂါ
(နှင့်)တိမ်သလာ။ တိမိရကာစဒီဟိ ဥပဒ္ဓါ-
တံ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆၅။

တိမိရတမ္ပကံ (တိ) [တိမိရ+တမ္ပ+အကံ။ ထိ-၌
-တမ္ပကံ] ကျည်းပွင့်၏ ဝတ်ဆံရောင် အဆင်း
နှင့်တူသော နီသော အရေး အကြောင်း
ရှိသော မျက်စိရှိသော၊ သူ။ တိမိရတမ္ပကံ-
(ဝိမာန။ ၃၈) တိ နိစုလကေသရဘာသသဒိ-
သေဟိ တမ္ပရာဇီဟိ သမန္နာဂတကံ။ ဝိမာန၊
ဋ္ဌ။ ၁၂၃။

တိမိရပိဂ်လ (ပ) [တိမိရပိဂ်လ+အ။ ဝဏ္ဏေန
ပိဂ်လတိမိရသဒိသတာယ တိမိရပိဂ်လော။
ဓာန်၊ ဋီ၊ ၆၇၃။] တိမိရပိဂ်လ-အမည်ရှိသော
ငါး။ (ကြောင်သောမီးခိုးနှင့်တူသောအဆင်း

ရှိသော ငါး။ ဓာန်၊ ခြံ။ သူ။) ဤငါးသည် ယူဇနာ ၅၀၀ (ဒီ၊ ၅၂၇၇။ သံ၊ ၅၂၇၈)၊ ၁၀၀၀ (ဇာ၊ ၅၂၇၀) ရှိ၏။ ယထာစ တိမိရပိဂ်လော မစ္ဆရာဇာ... ဥပဇ္ဇတိ။ မ၊ ၅၂၁။ ၁၂၁၃။ အံ၊ ၅၂၁။ ၂၂၉၂။ (- အံ၊ ၁၂၁၄၀။ သံ၊ ၅၂၁။ ၁၀၀။) တိမိဂ်လ-လည်း ကြည့်။

တိမိရပိဂ်လမဟာမစ္ဆ (ပု) [တိမိရပိဂ်လ+မဟာ-မစ္ဆ] တိမိရပိဂ်လ-အမည်ရှိသောငါးကြီး။ တိ-မိရပိဂ်လမဟာမစ္ဆော... မဟာသမုဒ္ဒေယေဝ ဩကာသံလဘတိ။ အဘိ၊ ၅၂၁။ ၁၄။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၄၅။

တိမိရပုဉ္ဇ (ပု) [တိမိရ+ပုဉ္ဇ] အမိုက်-မှောင်-တိုက်-အစု-အပေါင်း။ ဓမ္မရာသိဝိယ တိမိရ-ပုဉ္ဇော ဝိယ စဟုတော... သမန္နေသတိ။ ဓမ္မ၊ ၅၂၁။ ၂၇၃။

တိမိရပုပ္ဖ (န) [တိမိရ+ပုပ္ဖ] ကျည်း-ပန်း-ပွင့်။ ဂဟေတွာ တိမိရပုပ္ဖ။ အပါ၊ ၁။ ၁၄၀။ အပါ၊ ၅၂၁။ ၁၀၆။

တိမိရပုပ္ဖိယ (ပု) [တိမိရပုပ္ဖ+ဣယ] တိမိရပုပ္ဖိယ-အမည်ရှိသော (ထေရ်)။ (က) ထိုထေရ်သည် ၉၄-ကမ္ဘာထက်၌ ပွင့်တော်မူသော သိဒ္ဓတ္ထဘုရားရှင်အား ကျည်းပန်းကို တင်လှူခဲ့ဘူးသော ကောင်းမှုကြောင့် ဤဘုရားရှင်၏ သာသနာတော်၌ “တိမိရပုပ္ဖိယ” ဟူသော အမည်ဖြင့် ထင်ရှားသော ရဟန္တာဖြစ်လှ၏။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ထေရာပဒါနပါဠိ၊ ၉-ဝဂ်၊ ၁-အပဒါနံ။ အပါ၊ ၁။ ၁၄၀။ အပါ၊ ၅၂၁။ ၁၀၅-၆။ (ခ) ထိုထေရ်သည် ၉၁-ကမ္ဘာထက်၌ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါအရှင်မြတ် ၁-ပါးအား ကျည်းပန်းကို လှူဒါန်းပူဇော်ခဲ့ဘူးသော ကောင်းမှုကြောင့် ဤဘုရားရှင်၏ သာသနာတော်၌ “တိမိရပုပ္ဖိယ” အမည်ဖြင့် ကျွတ်တမ်းဝင်ရသော ရဟန္တာဖြစ်လှ၏။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ထေရာပဒါနပါဠိ၊ ၃၇-ဝဂ်၊ ၉-အပဒါနံ။ အပါ၊ ၁။ ၃၃၃-၄။

တိမိရဝလာဟက (ပု) [တိမိရ+ဝလာဟက] ဆီးနှင်းနှင့်တူသော မိုးတိမ်။ တိမိရဝလာဟကာ ဝိယ စ ဥဠဟိ သု။ သံ၊ ၅၂၁။ ၁၆၉။ (-သံ၊ ၅၂၁။ ၂၇၉။) တိမိရဝလာဟကာ၊ ယေ မဟိကာ “တိမိရ” နှိ ဝုစ္စန္တိ။ သံ၊ ၅၂၁။ ၂၁၉။ ဓမ္မဝလာဟက-နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

တိမိရဝါတ (ပု) [တိမိရ+မိဿ+ဝါတ။ အလယ်ပုဒ် ကျေ။] ဆီးနှင်းနှင့်ရောသော လေ၊ ဆီးနှင်းပါသော လေ။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တိမိရဝါတထဒ္ဓဂတ္တ (တိ) [တိမိရဝါတ+ထဒ္ဓ+ဂတ္တ] ဆီးနှင်းပါသော လေကြောင့်-ခက်မာ-တောင့်တင်း-သော ကိုယ်ရှိသော၊ သူ။ တိမိရဝါတထဒ္ဓဂတ္တော စာဟံ န စ ဖဿံ ပဋိ-ဝိဇာနာမိ။ ဝဇီရ၊ ၁၁၇။

တိမိရာယန (န၊ ထိ) [တိမိရ+အာယ=ဣ+ယု] အမိုက်မှောင်ကဲ့သို့ ပြုတတ်သော။ တထာ တိမိရာယနဘာဝေါ။ သံ၊ ၅၂၁။ ၂၄၆။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

တိမိရာယိတတ္တ (န) [တိမိရ+အာယ+တ္တ+တ္တ။ မောက်။ ပဋိကာ၊ ၄။ ၆၉။ (ယင်း-သျှ-လည်း ကြည့်။) တိမိရ+အာယိတတ္တ။ ကစ္စည်း။ ၃၅၇။ ရူ၊ ၃၇၂။ နိတိ၊ သုတ္တ၊ ၇၇၇။] (က) အမိုက်မှောင်ကဲ့သို့ ပြုတတ်သည်၏ အဖြစ်။ (ခ) အမိုက်မှောင်ကဲ့သို့ ပြုတတ်သော အရာ။ (ဂ) အမိုက်မှောင်ကဲ့သို့ ရှုမြင်အပ်သော အရာ၊ အမိုက်မှောင်နှင့် တူသောအရာ။ ဓမ္မာယိတတ္တံ တိမိရာယိတတ္တံ ဂစ္ဆတေဝ ပုရိမံ ဒိသံ။ သံ၊ ၁။ ၁၂၂။ သံ၊ ၂။ ၁၀၁။ တိမိရာယိ-တတ္တန္တိ တိမိရာယနဘာဝံ။ သံ၊ ၅၂၁။ ၂၇၉။

တိမိသ (န) [တမု=တိမု+ဣသ။ ဓာန်၊ ၅၂၀။ တိမ+ကိသ။ ဣဒါ၊ ၂၀၉။ (တမိဩ-သံ)] (၁) အားကြီးသော-အမိုက်မှောင်-အမိုက်တိုက်၊ အမှောင်ထု။ (အမျက်-ဒေါသ။ စိန္တာမဏိ။) (တိ)(၂) အားကြီးသောအမိုက်

မှောင်ရှိသော၊ (က) လောကန္တရိုက် ငရဲ။
 (ခ) ဓူမရောရူဝ ငရဲ။ (၁) ရတ္တန္တကာရတိမိသ
 (သံ၊ ၁။ ၁၀၅။ မိလိန္ဒ။ ၂၇၄။ သံ၊ ၁။ ၁၅၆)။
 ကြည့်။ (တိ) (၂) (က) အန္တကာရတိမိသ
 (အံ၊ ၁။ ၄၄၇။ အံ၊ ၁။ ၂၃၄)။ ကြည့်။ (ခ)
 အန္တံ တိမိသမာယန္တိ (သုတ္တနိ။ ၃၇၃) တိ
 အန္တကာရဏေန အန္တမေဝ ဗဟလန္တကာရတ္တာ
 “တိမိသ”န္တိ သညိတံ ဓူမရောရူဝံ နာမ
 နရကံ ဂစ္ဆန္တိ။ သုတ္တနိ။ ၁။ ၂၀၀။

တိမိ(မိ)သိကာ (တိ) [တိမိ(မိ)သ + လူက။
 တိမိသံဥဿန္တိတ္ထောတိ တိမိသိကာ၊ ဥပဓာယ
 လူတ္တဉ္စ။ ဓာနံ၊ ၆။ ၆၉။] ထူထပ် - အားကြီး -
 များပြား - သော - အမှိုက်တိုက် - အမှိုက်
 မှောင် - ရှိသော ညဉ့်။ တေနာဟ “ယော
 အန္တကာရမှိ တိမိသိကာယ” (ဝိမာန။ ၁၁)။ နိ။
 ဗဟလေ မဟန္တကာရေတိ အတ္ထော။ ဝိမာန။
 ၄၆-၇။ တိမိသိကာယ (ဇာ၊ ၁။ ၂၂၇)။ နိ။
 ဗဟလတိမိရာယံ ရတ္တိယံ။ ဇာ၊ ၁။ ၄၁၀၀။

တိမ္မလ (န) [တိ+မ္မလ] (၁) ခုသော အမြစ်၊
 အမြစ် ၃-ခု။ (တိ) (၂) (က) ၃-ပါးသော
 အကြောင်းရှိသော (ကမ္မပထ-စသည်)။ (ခ)
 ၃-ခုသော အခြေအမြစ် ရှိသော (အံသွား
 စသည်)။ (၁) တိမ္မလာဒိဂတအဝယဝဂန္ဓာနံ
 ဂန္ဓေ။ သံ၊ ၁။ ၂၇၆။ (တိ) (၂) (က)
 ဉာဏသမ္ပယုတ္တစိတ္တေန ဝိရမန္တဿ အလောဘ-
 အဒေါသအမောဟဝသေန တိမ္မလာ ဟောန္တိ။
 သံ၊ ၁။ ၂၁၄၀။ အဘိ၊ ၁။ ၁၄၇။ ပဋိသံ၊ ၁။
 ၁။ ၂၀၉။ တိမ္မလန္တိ နိဒါနပုဂ္ဂလဝတ္ထုသင်္ခါ-
 တာနိ တိဏိ မ္မလာနိ တေဿာတိ တိမ္မလံ။
 ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၁။ ၂။ ၃၁၂၃။ (-ဇာ၊ ၁။ ၁၃၇။ မ၊ ၁။
 ၂။ ၃၆။ ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၂၆။ မ၊ ၁။ ၂။ ၁၀၅။) (ခ)
 တတော ဒွေ ဒွေ တိမ္မလာ တိကောဋိကာ။
 အဘိ၊ ၁။ ၂။ ၂၃။

တိမ္မလက (တိ) [တိမ္မလ + က] ၃-ပါးသော
 ပုဒ်လျှင် အရင်းအစ ရှိသော (ဒေသနာဝါရ-

စသည်)။ စတုမ္မလက (ဝိ၊ ၁။ ၁၅၇၊ ၂၀၅။
 ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၇၇။ အဘိ၊ ၁။ ၂။ ၃၉၇)။ ကြည့်။

တိမ္မလကနယ (ပု) [တိမ္မလက + နယ] တိမ္မလက
 နည်း၊ ၃-ပါးသောပုဒ်လျှင် အရင်းအစရှိသော
 နည်း။ တိမ္မလကနယော အာရဒ္ဒေါ။ အဘိ၊
 ၁။ ၂။ ၃၉၇။

တိမ္မလိက (ပု) [တိမ္မလ + လူက] ၃-ခုသော
 အခြေအမြစ် ရှိသော (အံသွား-စသည်)။
 အဋ္ဌဒန္တာ တိကောဋိကာ တိမ္မလိကာ သိသာ-
 ဋကသဏ္ဌာနာ။ ခုဒ္ဒက၊ ၁။ ၃၄။

တိမ္မရ(ရူ) (ပု၊ န) [တိမ + ဥ(ဦး)။ ဓာနံ၊ ၁။
 ၅၆၀။ သူစိ။ တိမ + ဝရ + ဦး။ ဝိ၊ ဓာနံ။]
 (၁) တည်ပင်၊ တရုပ်တည်ပင်၊ တည်ပင်ကြီး။
 (၂) တိမ္မရ(ရူ)-အမည်ရှိသော၊ (က) ဂန္ဓဗ္ဗ
 နတ်မင်း။ (ခ) ရေဆိပ်။ (န) (၃) တည်
 သီး။ (၁) တိမ္မရူသက (၁)-ကြည့်။ (၂)
 (က) တိမ္မရူ (ဒီ၊ ၂။ ၂၀၇) တိ တိမ္မရူ နာမ
 ဂန္ဓဗ္ဗဒေဝရာဇာ။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၂၇၁။ (-ဒီ၊ ၂။
 ၂၁၂၊ ၂၁၄။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၂၉၃။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၂၄၇။)
 (ခ) တိမ္မရူနာမက-ကြည့်။ (န) (၃) တိမ္မ-
 ရုတ္တနိ-ကြည့်။

တိမ္မရူက (ပု) [တိမ္မရူ + က] တိမ္မရူက-အမည်ရှိ
 သော ပရိဗိုဇ်။ တိမ္မရူကော ပရိဗ္ဗာဇကော။
 သံ၊ ၁။ ၂။ ၆၁။ ပေဋကော။ ၁၇၇။ (-သံ၊ ၁။
 ၂။ ၆၅။ ပေဋကော။ ၁၇၃။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၃၆။ သံ၊
 ၁။ ၂။ ၄၅။ မူလဒီ၊ ၂။ ၂၂၅။)

တိမ္မရူကဒိဋ္ဌိ (ထိ) [တိမ္မရူက + ဒိဋ္ဌိ] တိမ္မရူက-
 အမည်ရှိသော ပရိဗိုဇ်၏ အယူ။ ဒိဋ္ဌိစတုက္ကေ
 တိမ္မရူကဒိဋ္ဌိ နာမ ကထိတာ။ အဘိ၊ ၁။ ၂။
 ၄၇၄။ (-မူလဒီ၊ ၂။ ၂၂၅။ အနုဒီ၊ ၂။ ၂၂၁။)

တိမ္မရူကသုတ္တ (န) [တိမ္မရူက + သုတ္တ] တိမ္မရူက
 သုတ်၊ “သယံကတံ သုခဒုက္ခံ” ဟူသော
 အယူ၊ “ပရံကတံ သုခဒုက္ခံ” ဟူသော အယူ

၂-ပါးသို့ ချဉ်းကပ်တော်မမူပဲ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်
တရားကို “ဝေဒနာ-သည် အတ္တ-မည်၏”ဟု
အယူရှိသော တိမ္မရုက-ပရိဗိုဇ်အား ဟောပြု
ရာသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ နိဒါနဝဂ္ဂသံယုတ္တ-
ပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၂-ဝဂ်၊ ၈-သုတ်။ သံ၊ ၁။
၂၆၁-၂။ သံ၊ ၄၁၂။ ၃၆။ သံ၊ ၄၁၂။ ၄၅။

တိမ္မရုတိတ္ထ (န) [တိမ္မရု+တိတ္ထ] တိမ္မရု-အမည်
ရှိသော ရေဆိပ်၊ တည်ပင်ဆိပ်။ ဒေါဏေ တိမ္မ-
ရုတိတ္ထသို့၊ သီသသောတေ မဟာဝဟေ။
ဇာ၊ ၁။ ၂၅၀။ ဇာ၊ ၂။ ၉၉။ ဇာ၊ ၄၁၅။ ၄၁၃။

တိမ္မရုတ္တနိ (ထိ) [တိမ္မရု+ထန+ဤ] တည်သီး
နှင့်တူသော သားမြတ်ရှိသော (မိန်းမပျို)။
တိမ္မရုတ္တနိ (သုတ္တနိ။ ၂၉၆) နှ့် တိမ္မရုဖလသဒိ-
သတ္တနိ တရုဏဒါရိကံ။ သုတ္တနိ၊ ၄၁၁။ ၁၅၅။
(-ဇာ၊ ၂။ ၂၁၈။ ဇာ၊ ၄၁၆။ ၃၀၇-၈။)

တိမ္မရုနာမက (တိ) [တိမ္မရု+နာမ+က] တိမ္မရု-
အမည်ရှိသော၊ (က) ရေဆိပ်။ (ခ) နတ်
မင်း။ (က) ဒေါဏနာမကေ စ တိမ္မရုနာမ-
ကေ စ တိတ္ထေ။ ဇာ၊ ၄၁၅။ ၄၁၃။ (ခ) တိမ္မ-
ရုတိ တိမ္မရုနာမကော ကော ဒေဝရာဇာတိပိ
ဝဒန္တိ။ မဟာဝံသ၊ ၄၁၆။ ၄၁၈။

တိမ္မရုဖလသဒိသတ္တနိ (ထိ) [တိမ္မရုဖလ+သဒိသ
+ထန+ဤ] တည်သီးနှင့်တူသော သားမြတ်
ရှိသော (မိန်းမပျို)။ တိမ္မရုတ္တနိ-ကြည့်။

တိမ္မရုရက္ခ (ပု) [တိမ္မရု+ရက္ခ] တည်ပင်။ တိန္ဒြ-
က (၁)-ကြည့်။

တိမ္မရုသ (န) [တိမ+ဥသ။ ဓာန်၊ ၄။ ၅၆၀။]
သခွါးငဆစ်ပင်နှင့် တူသော နွယ်ပင်တမျိုး။
တိမ္မရုသက (၃)-ကြည့်။

တိမ္မရု(ရူ)သက (ပု၊န) [တိမ + ဥိသ + က။
တိမ အဒ္ဒဘာဝေ၊ ဥိသော၊ သကတ္ထေ ကော၊
ဝရန္တော စ။ ဓာန်၊ ၄။ ၅၆၀။ တိမ+ဝရ+
ဥိသ+က။ ဝိ၊ ဓာန်။] (၁) တည်ပင်၊ တရုပ်

တည်ပင်၊ တည်ပင်ကြီး။ (န) (၂) တည်
သီး။ (၃) သခွါးငဆစ်ပင်နှင့် တူသော
နွယ်ပင်တမျိုး၏ အသီး။ (၁) ခဇ္ဇူရိကေတ-
ကတိမ္မရုသကာနံ တရုဏဖလဋ္ဌိ။ ဝိ၊ ၄၁၂။
၁၀၃။ (-၁၀၂။) တိမ္မရုသကပါလက-လည်း
ကြည့်။ (န) (၂) သံဃဿ တိမ္မရုသကေ
ဘာဇီယမာနေ။ ဝိ၊ ၁။ ၇၄။ (-၇၆၊ ၈၂။
ဝိ၊ ၄၁၂။ ၁၁၅။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၁၉။ မ၊ ၄၁၁။
၃၂၃။ ဝိ၊ မာန၊ ၄၁၂။ ၁၂၉။) တိန္ဒြကဖလ-လည်း
ကြည့်။ (၃) တိပုသသဒိသာ ကော ဝလ္လိ-
ဇာတိ တိမ္မရုသံ၊ တဿ ဖလံ တိမ္မရုသကန္တိ
ဝဒန္တိ။ ဝိ၊ မာန၊ ၄၁၂။ ၁၃၄။ မ၊ ၄၁၂။ ၁၄၇။

တိမ္မရုသကစောရက (ပု) [တိမ္မရုသက+စောရ
+က] တည်သီးကို ခိုးဝှက်တတ်သောသူ။
တည်သီးသူခိုး။ တိမ္မရုသကစောရကာ တိမ္မ-
ရုသကေ ဥစ္စနိတော ဘဏ္ဍိကံ အာဒါယ အဂ-
မံသု။ ဝိ၊ ၁။ ၇၆။

တိမ္မရုသကပါလက(ပု) [တိမ္မရုသက+ပါလ+က]
တည်ပင်-တည်သီး-ကို စောင့်ရှောက်တတ်
သောသူ။ တည်ပင်စောင့်၊ တည်သီးစောင့်။
တိမ္မရုသကပါလကာ ဘိက္ခုနံ တိမ္မရုသကံ
ဒေန္တိ။ ဝိ၊ ၁။ ၈၂။

တိမ္မရုသကရက္ခပန္နိ (ထိ) [တိမ္မရုသကရက္ခ+ပန္နိ]
တည်ပင်-အစဉ်-အတန်း။ တိန္ဒြကာစီရသခါ-
တာယ တိမ္မရုသကရက္ခပန္နိယာ ပရိက္ခိတ္တတ္တာ။
မ၊ ၄၁၂။ ၁၈၃။ ဝိ၊ မတိ၊ ၁။ ၃၉။ သိ၊ ၄။ သစ်၊ ၁။
၁၆၇။

တိမ္မရုသကဝဏ္ဏာဘ (တိ) [တိမ္မရုသက+ဝဏ္ဏ+
အာဘာ] တည်သီးမှည့် အဆင်းနှင့်တူသော
အဆင်းရှိသောသူ။ တိမ္မရုသကဝဏ္ဏာဘော၊
အပ္ပမေယျော အနူပမော။ အပါ၊ ၁။ ၂၅၊ ၃၇၃။
ထေရ၊ ၄၁၁။ ၂၄။ ထေရ၊ ၄၁၂။ ၃၁၅။

တိယဂ္ဂ(လ)ဋ္ဌ (တိ) [တိ+အဂ္ဂ(လ)ဋ္ဌ] တိယဂ္ဂ-
(လ)ဋ္ဌ-အမည်ရှိသော၊ (က) ကျောက်ဖျာ။

(ခ) ရေကန်၊ ငှ-ထောင့်ကန်၊ ရေအိုင်။
(ယင်းသည် ရေအိုင်ကြီး ၇-အိုင်တွင် တခု
အပါအဝင် ဖြစ်၏။) (ဟိမဝန္တာ-တောင်၌
ရှိသော 'တိယဂ္ဂု' ရေအိုင်။ ယင်းသည် အန-
ဝတတ်အိုင်၏ အရှေ့ဖက်ဘေးမှစ၍ စီးဆင်း
၏။ D.P.) တိယဂ္ဂ (လေ) ငွေ နာမ
ပါသာဏေ ပတိတာ (ပတိ)။ .... တိယဂ္ဂ-
(လာ) ငွေ နာမ ပေါက္ခရဏီ ဇာတာ။
မ၊ ငွေ၊ ၃။ ၂၆။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၇။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။
၁၆။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၅-၇။ ဇိနာလင်္ကာရ။
၇။ (ခ) တိယဂ္ဂု အနောတတ္တိ ကုဏာလ-
ဒဟန္တိ သတ္တဒဟေ ဒဿေသိ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။
၄၄၄။ တိယဂ္ဂုန္တိ ပါဌော။ တိယဂ္ဂုန္တိ
တဿေဝ နာမန္တရံ။ အသီတိနိပါတ်၊ ကုဏာ-
လ-ဇာတ်၊ ၆။ ပေ။

တိယဂ္ဂုပါသာဏ (ပု) [တိယဂ္ဂု + ပါသာဏ]
တိယဂ္ဂု - အမည်ရှိသော ကျောက်ဖျာ။
အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တိယဂ္ဂုပေါက္ခရဏီ (တိ) [တိယဂ္ဂု + ပေါက္ခ-
ရဏီ] တိယဂ္ဂု-အမည်ရှိသော - ရေကန် -
ငှ-ထောင့်ကန်။ တိယဂ္ဂုပါသာဏေ ပညာ-
သယောဇနောကာသေ ဌိတာ တိယဂ္ဂု-
ပေါက္ခရဏီ။ မ၊ ငွေ၊ ၃။ ၂၆။ အံ၊ ငွေ၊ ၃။ ၂၀။
ဥဒါန၊ ၄။ ၂၇။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၁၆။ သာရတ္ထ၊
၁။ ၂၅။

တိယဂ္ဂို (ပု) [တိ + အဂ္ဂို] (ရာဂ၊ ဒေါသ၊ မောဟ-
ဟူသော) ဂု-မျိုးသောမိး၊ မိး ဂု-မျိုး။ တိ-
ယဂ္ဂို နိဗ္ဗတာ မယံ၊ ဘဝါ သဗ္ဗေ သမူဟတာ။
အပ၊ ၂။ ၃၃၊ ၆၀။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၀။ ထေရ၊
၄။ ၂။ ၁၆။

တိယဒ္ဓ (ပု) [တိ + အဒ္ဓ] (၁) (အတိတ်၊ ပစ္စုပ္ပန်၊
အနာဂတ်-ဟူသော) ဂု-မျိုးသော - အဓိဋ္ဌိ -
ကာလ၊ အဓိဋ္ဌိ - ကာလ - ဂု-မျိုး။ (၂)
(ပဌမ၊ မဇ္ဈိမ၊ ပစ္ဆိမ-ဟူသော) ဂု-ပါးသော

အရွယ်၊ အရွယ် ဂု-ပါး။ (တိ) (ဂု) ဂု-မျိုး
သော - အဓိဋ္ဌိ - ကာလ - ရှိသော (ပဋိစ္စ-
သမုပ္ပါဒ်တရား)။ (၁) စတုသင်္ခေပတိယဒ္ဓ-
တိသန္ဓယော ဒဿေတွာ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၂၂။
(၂) တိယဒ္ဓဂတ-ကြည့်။ (တိ) (ဂု) အတိ-
တပစ္စုပ္ပန္နာနာဂတဝသေန တယော အဒ္ဓါ
ကာလာ တေဿာတိ တိယဒ္ဓံ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၉။
သီ၊ ၄။ ၁။ ၁။ ၃၇။ (-ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၈၆။ မ၊ ငွေ၊
၁။ ၅၅။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁။ ၂။)

တိယဒ္ဓက (တိ) [တိယဒ္ဓ + က] (အတိတ်၊
ပစ္စုပ္ပန်၊ အနာဂတ်-ဟူသော) ဂု-မျိုးသော
- အဓိဋ္ဌိ - ကာလ - ရှိ - ဌိ - ဖြစ် - သော (သင်္ခါရ
တရား)။ တိယဒ္ဓကေသု သင်္ခါရေသု။ နေတ္တိ၊
၄။ ၁၃၄။

တိယဒ္ဓဂတ (တိ) [တိယဒ္ဓ + ဂတ] (၁) (က)
(ပဌမ၊ မဇ္ဈိမ၊ ပစ္ဆိမ-ဟူသော) အရွယ်
ဂု-ပါးသို့ ရောက်ပြီးသော၊ သူ။ (ခ)
အရွယ် ဂု-ပါးကို ကျော်လွန်ပြီးသော၊ သူ။
(၂) ကာလ ဂု-ပါး - သို့ ရောက် - ဌိ - ဖြစ် -
သော (တရား)။ (၁) တိယဒ္ဓဂတော-
(သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၉) တိ ပဌမော မဇ္ဈိမော
ပစ္ဆိမောတိ တယော အဒ္ဓေ ဂတော။ သံ၊
၄။ ၂။ ၂၀။ အဒ္ဓဂတ (ဂ) (အံ၊ ၄။ ၂။
၁၄၀၊ ၂၆၆) - နှင့် လည်း ယှဉ်ကြည့်။ (၂)
သဗ္ဗညု (စုဋ္ဌနိ၊ ၄။ ၄၁) - ကြည့်။

တိယဒ္ဓဂတရူပ (န) [တိယဒ္ဓဂတ + ရူပ] ဂု-ပါး
သော - အဓိဋ္ဌိ - ကာလ - သို့ရောက် - ဌိ - ဖြစ်
- သော ရူပ။ တိယဒ္ဓဂတရူပံ လက္ခဏတ္ထယံ
အာရောပေတွာ ဝုတ္တံ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၉၅။

တိယဒ္ဓဇာနနဉာဏ (န) [တိယဒ္ဓ + ဇာနန +
ဉာဏ] ကာလ ဂု-ပါးကို သိနိုင်သော ဉာဏ်၊
ကာလ ဂု-ပါး၌ ဖြစ်သော တရားကို သိနိုင်
သော ဉာဏ်။ ကိမဿ တိယဒ္ဓဇာနနဉာဏံ
အတ္ထိ။ မ၊ ၄။ ၃။ ၃။

တိယဒ္ဒပရိယာပန (တိ) [တိယဒ္ဒ+ပရိယာပန]
 ကာလ ၃-ပါး၌-အကျုံးဝင်-အတွင်းဝင်-
 ပါဝင်-သော (သတ္တဝါ-စသည်)။ တော-
 ဝတာ အတိတာဒိဝသေန တိယဒ္ဒပရိယာ-
 ပန (ပဋိသန္ဓိပရိယာပန၊ သီသျှာ) သတ္တေ
 အနဝသေသတော ပရိယာဒိယတိ။ ဥဒါန၊
 ဌ။ ၂၅၂။

တိယဒ္ဒပရိယာပနဓမ္မဝိစာရ (ပု) [တိယဒ္ဒပရိ-
 ယာပန+ဓမ္မ+ဝိစာရ] ကာလ ၃-ပါး၌
 အကျုံးဝင်သော တရားကို စိစစ်ခြင်း။ တိ-
 ယဒ္ဒပရိယာပနဓမ္မဝိစာရတော။ နေတ္ထိ၊ ဋီ။
 ၁၉။

တိယဒ္ဒသင်္ဂဟိတ (တိ) [တိယဒ္ဒ+သင်္ဂဟိတ]
 ကာလ ၃-ပါးဖြင့် ပေါင်းယူအပ်သော (ဘဝ-
 စသည်)။ တိယဒ္ဒသင်္ဂဟိတေ သဗ္ဗသ္မိံ ဘဝေ
 ဝိပ္ပမုတ္တော။ ဥဒါန၊ ဌ။ ၃၂၈။

တိယာမ (ပု) [တိ+ယာမ။ ပဌမဓမ္မိမပစ္စိမ-
 ယာမဝသေန တယော ယာမာ ပဟာရာ
 ယဿာ တိယာမာ။ ဓာန၊ ဋီ။ ၆၉။ (-သူစိ။)
 (တြိယာမ-သံ)] (၁) (ပဌမ၊ မဇ္ဈိမ၊ ပစ္စိမ-
 ဟူသော) ၃-ခုသော ညဉ့်-အဖို့-အပိုင်း-
 ပဟိရံ၊ ညဉ့်-၃-ယာမ်။ (တိ) (၂) ညဉ့် ၃-
 ယာမ်ရှိသော (တညဉ့်ကာလ)။ (၁) တိယာမံ
 ဝိတိနာမယံ။ အပ၊ ၂။ ၈၁။ (တိ) (၂) ဘန္တေ
 ကေရတ္တိ နာမ တိယာမာ ဟောတိ။ သံ၊ ဌ။
 ၁။ ၁၃၃။

တိယာမမတ္တ (တိ) [တိယာမ+မတ္တ] ၃-ဖို့-
 ပိုင်း-ပဟိရံ - ဟူသော အတိုင်း အရှည်ရှိ
 သော (တညဉ့်)။ ရတ္တိ နာမေသာ တိ-
 ယာမမတ္တာဝ။ ဓမ္မ၊ ဌ။ ၁။ ၂၈၈။

တိယာမရတ္တိ (တိ) [တိယာမ+ရတ္တိ] ၃-ဖို့-
 ပိုင်း-ပဟိရံ-ရှိသောညဉ့်၊ ညဉ့် ၃-ယာမ်။
 တိယာမရတ္တိံ သမ္မာဓေ ဩကာသေ ဒုက္ခံ
 ဝုတ္တဂေါဂဏော နိက္ခမန္တော။ ဝိ၊ ဌ။ ၂။ ၂၃။

ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၇၁။ ပဋိသံ၊ ဌ။ ၂။ ၉၄။ (-ဒိ၊ ဌ။ ၂။
 ၃၃၉။ မ၊ ဌ။ ၁။ ၂၈၈။ မ၊ ဌ။ ၃။ ၁၂၂၄။ သံ၊
 ဌ။ ၁။ ၃၂၃။ သံ၊ ဌ။ ၂။ ၁၄၂၊ ၁၇၆၊ ၂၈၀။ သံ၊ ဌ။
 ၃။ ၈၇၊ ၉၄၊ ၁၁၂။ အံ၊ ဌ။ ၁။ ၁၃၆၊ ၁၃၉။ အံ၊
 ဌ။ ၂။ ၁၃၆။ အဘိ၊ ဌ။ ၁။ ၃၅၂။ ဥဒါန၊ ဌ။ ၁၆၈၊
 ၂၆၉၊ ၃၇၈။ ထေရ၊ ဌ။ ၂။ ၄၃၇၊ ၄၄၀။ အပ၊ ဌ။
 ၁။ ၂၉၀။ စရိယာ၊ ဌ။ ၂၃၃။ ဇာ၊ ဌ။ ၁။ ၁၁၈။
 ဇာ၊ ဌ။ ၃။ ၃၈၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၁။ သရတ္ထ၊
 ၃။ ၄၂၆။ ဒိ၊ ဋီ။ ၂။ ၂၈၃။ မ၊ ဋီ။ ၂။ ၁၀၉။ မ၊ ဋီ။
 ၃။ ၁၀။ သံ၊ ဋီ။ ၂။ ၃၃၅။ အံ၊ ဋီ။ ၁။ ၈၇။ အံ၊ ဋီ။
 ၃။ ၂၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ။ ၁။ ၃၂၈။)

တိယောဇန (န) [တိ+ယောဇန] (၁) ၃-ယူ
 ဇနာ။ (တိ) (၂) ၃-ယူဇနာရှိသော (သိမ်-
 စသည်)။ (၁) ဇေကလောမာနိ ပဋိဂ္ဂ-
 ဟေတာ တိယောဇနံ အတိက္ကာမေန္တဿ
 နိဿဂ္ဂိယံ ပါစိတ္တိယံ။ ဝိ၊ ၅။ ၁၈။ တိယော-
 ဇနန္တိ အစူန္တသယောဂေ ဥပယောဂဝစနံ။
 သံ၊ ဋီ။ ၁။ ၃၁၉။ (- ဝိ၊ ဌ။ ၁။ ၃၁၅။ ဝိ၊ ဌ။ ၃။
 ၃၂၇။ ဝိ၊ ဌ။ ၄။ ၂၄၈။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၇၈၊ ၃၉၉။
 ကခါ၊ ၈၈။ ဝဇီရ၊ ၂၅၆၊ ၂၇၈၊ ၅၁၉။ ကခါ၊
 ဋီ။ ၅။)

(တိ) (၂) ကေသ္မိံ ဌာနေ ခန္ဓာဝါရံ
 ဗန္ဓိတော သမန္တာ တိယောဇနံ ဥဗ္ဗာသေတွာ
 ဝသတိ။ ဝိ၊ ဌ။ ၂။ ၆၈။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၃။ အဝိပ္ပ-
 ဝါသသီမာ နာမ တိယောဇနာပိ ဟောတိ။
 ဝဇီရ၊ ၄၂၀။ (-မ၊ ဌ။ ၃။ ၂၈၈။ သံ၊ ဌ။ ၂။ ၂၁၈။
 ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၇၀။ စရိယာ၊ ဌ။ ၂၄၁။ ဝဇီရ။
 ၄၂၀-၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၃၇၊ ၂၇၆၊ ၄၁၅။ အံ၊
 ဋီ။ ၁။ ၂၀၃။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ ၂။ ၁၁၈။)

တိယောဇနဌာန (န) [တိယောဇန+ဌာန] ၃-
 ယူဇနာ-ရှိ-ဝေးကွာ-သော အရပ် 'ဌာန'။
 ရထော....တိယောဇနဌာနံ ဂတော။ စရိယာ၊
 ဌ။ ၂။ ၁၆။

တိယောဇနပဒေသ (ပု) [တိယောဇန+ပဒေသ]
 ၃-ယူဇနာ-ရှိ-ကျယ်ဝန်း-သော ရပ်ကွက်။

သဒ္ဓေါ သမန္တာ တိယောဇနပဒေသံ ကေ-
နိန္နာဒံ ကရေတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၆၂။

တိယောဇနပရ (တိ) [တိယောဇန+ပရ] ဂု-ယူ
ဇနာ-ဟူသော လွန်သော အပိုင်းအခြား ရှိ
သော။ တိယောဇနံ ပရံ ဥက္ကဋ္ဌော ပရိစ္ဆေ-
ဒေါ ဧတိဿာတိ တိယောဇနပရာ။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊
ဋီ၊၂။၂၅၆။

တိယောဇနပရမ (တိ) [တိယောဇန+ပရမ]
ဂု-ယူဇနာ - အတိုင်းအရှည် 'ပမာဏ' - ရှိ
သော (ကျောင်းစသည်)။ သစေပိ ဝိဟာ-
ရော တိယောဇနပရမော ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၀၈။ တိယောဇနပရမ (ဝိ၊၂။၁၄၅) နိစ္ဆေ
တိယောဇနံ ပရမံ ပမာဏမေတိဿာတိ တိ-
ယောဇနပရမာ၊ တံ တိယောဇနပရမံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၂၇၂။ (-ဝိ၊၁။၂၄၀-၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၈။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ၊၁၉၁။ ကင်္ခါ၊၁၇၄။ ဝဇီရ၊၂၅၅-၆၊
၂၅၈။ သာရတ္ထ၊၂။၄၁၅။ ဝိမတိ၊၂။၁၄၁။
ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၂၅၆။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊၈၃။ ကင်္ခါ၊
ဋီ၊သစ်။၂၅၆။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။၂၈၆။)

တိယောဇနပ္ပမာဏ (တိ) [တိယောဇန+ပမာ-
ဏ] ဂု-ယူဇနာ အတိုင်းအရှည် 'ပမာဏ' ရှိ
သော (အရပ်စသည်)။ တိယောဇနပရမန္တိ
ဂဟိတဋ္ဌာနတော တိယောဇနပ္ပမာဏံ ဒေသံ။
ကင်္ခါ၊၁၇၄။ သာရတ္ထ၊၂။၄၁၅။ စက္ကရတနံ
တိယောဇနပ္ပမာဏံ (တိယောဇနသတပ္ပမာ-
ဏံ၊သျှာ) အာကာသံ အာရောဟတိ။ ခုဒ္ဒက၊
ဋ္ဌ၊၁၄၈။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၁။ ဝဇီရ၊၄၂၁။)

တိယောဇနဗ္ဗန္တရ (န) [တိယောဇန+အဗ္ဗန္တရ]
ဂု-ယူဇနာရှိသော အရပ်၏ အတွင်း။ န ပန
ဟာရကေ ဝိဇ္ဇမာနေ တိယောဇနဗ္ဗန္တရေ
သဟတ္တာ ဟရန္တဿ အာပတ္တိဒဿနတ္ထံ။
သာရတ္ထ၊၂။၄၁၅။

တိယောဇနဗ္ဗန္တရဂတ (တိ) [တိယောဇန+
အဗ္ဗန္တရ+ဂတ] ဂု-ယူဇနာရှိသော အရပ်၏

အတွင်း - သို့ရောက် - ဌိ တည်ရှိနေ - သော
(သတ္တဝါ)။ တိယောဇနဗ္ဗန္တရဂတာ ဒွိပဒ-
စတုပ္ပဒဂဏာ ယထာဋ္ဌာနေ ဌာတုံ န
သက္ကောန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၂။

တိယောဇနမဂ္ဂ (ပု) [တိယောဇန+မဂ္ဂ] ဂု-ယူ
ဇနာရှိသော - လမ်း - ခရီး။ တိယောဇနမဂ္ဂံ
ပဋိပဇ္ဇိတော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။
၂၃၆။ (-အံ၊ဋီ၊၁။၂၀၃။)

တိယောဇနမတ္တ (တိ) [တိယောဇန+မတ္တာ]
ဂု-ယူဇနာ အတိုင်းအရှည်ရှိသော(လမ်းခရီး-
စသည်)။ ကေဝေဂနေဝ တိယောဇနမတ္တံ
မဂ္ဂံ ဂန္ဓာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၁၇။

တိယောဇနမတ္တက (န) [တိယောဇန+မတ္တက]
ဂု-ယူဇနာ၏ - အထက် - ပြင်ဖက် - အရပ်။
သာ စ ပေါက္ခရဏီ ဝေသာလိယာ တိယော-
ဇနမတ္တကေ ဟောတိ။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀။
(-စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၁၆၄။)

တိယောဇနဝိတ္တတ (တိ) [တိယောဇန+ဝိတ္တတ]
ဂု-ယူဇနာ - အပြန့်ကျယ် - ကျယ်ဝန်း - သော
(ထီးမြို့စသည်)။ ဗြဟ္မာ စ သဟမ္ပတိ တိ-
ယောဇနဝိတ္တတံ.... သေတစ္ဆတ္တံ ဘဂဝတော
ဥဒ္ဓံ ဓာရေတွာ အဋ္ဌာသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၇။

တိယောဇနဝိတ္တာရ (တိ) [တိယောဇန+ဝိတ္တာရ]
ဂု-ယူဇနာဟူသော အကျယ်အဝန်းရှိသော၊
ဂု-ယူဇနာအနံကျယ်သော(စစ်တပ်စသည်)။
တိယောဇနဝိတ္တာရာယ မဟတိယာ သေနာယ
ပါဠိလိပုတ္တတော နိက္ခမိတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၉။

တိယောဇနဝေဂ (တိ) [တိယောဇန+ဝေဂ]
ဂု-ယူဇနာ (တိုင်အောင် ပြေးသွားနိုင်သော)
အဟုန်ရှိသော၊ တဟုန်တည်း ဂု-ယူဇနာပြေး
သွားနိုင်သော (ဧကံသားကောင်စသည်)။
ဧကံမိဂါ စ တိယောဇနဝေဂါ ဝေ ဟောန္တိ။
သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၀။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၃။ အံ၊ဋီ၊
၁။၂၀၃။)

တိယောဇနသတ (န) [တိ+ယောဇန+သတ]
(၁) ယူဇနာ ၃-ရာ။ (တိ) (၂) ယူဇနာ ၃-ရာ
ရှိသော။ (၁) တိယောဇနသတပရိမာဏ၊ တိ-
ယောဇနသတဘာယာမ-တို့ကြည့်။ (တိ) (၂)
ဧကေကဿ ရညော ရဋ္ဌံ တိယောဇနသတံ
ဟောတိ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၅၅။ နလာဋ္ဌံ တိယော-
ဇနသတံ။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၈၈။ တိယောဇနသတ-
န (ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၃၅) နှိ ပစ္စေကံ တိယောဇန-
သတပရိမဏ္ဍလာနံ။ သီ၊ ဌီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၃။ (-
အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၇၆။)

တိယောဇနသတပရိမဏ္ဍလ (တိ) [တိယောဇန-
သတ + ပရိမဏ္ဍလ] ယူဇနာ ၃-ရာ အဝန်း
အဝိုင်းရှိသော၊ အဝန်းယူဇနာ ၃-ရာရှိသော။
ကောဝိဋ္ဌာရရက္ခဿ နိဿန္နေန သမန္တာ တိ-
ယောဇနသတပရိမဏ္ဍလော ပဉ္စသယောဇန-
ပရိဏာဟက္ခန္ဓော ပါရိစ္ဆတ္တကော နိဗ္ဗတ္တိ။ ဒီ၊
ဌ၊ ၂။ ၃၀၇။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၇၃။ အထက်ပုဒ်
လည်း ကြည့်။

တိယောဇနသတပရိမာဏ (တိ) [တိယောဇန-
သတ+ပရိမာဏ] ယူဇနာ ၃-ရာ အတိုင်း
အရှည် 'ပမာဏ' ရှိသော (အရပ်-စသည်)။
ဗဟုပ္ပဘေဒေါ ဟိ သော ပဒေသော တိ-
ယောဇနသတပရိမာဏတာယ။ ဒီ၊ ဌီ၊ ၁။ ၂၈၆။
(- သီ၊ ဌီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၀၁။)

တိယောဇနသတပ္ပမာဏ (တိ) [တိယောဇန-
သတ + ပမာဏ] ယူဇနာ ၃-ရာ အတိုင်း
အရှည် 'ပမာဏ' ရှိသော (ကောင်းကင်-စ
သည်)။ တိယောဇနပ္ပမာဏ-ကြည့်။ (သျှ၊
မူ-ကွဲ။)

တိယောဇနသတဘာယာမ (တိ) [တိယောဇန-
သတ+အာယာမ] ယူဇနာ ၃-ရာ အလျား -
ရှို-ရှည်-သော၊ အလျား ယူဇနာ ၃-ရာ-
ရှို-ရှည်-သော။ တဒေဝ ပမာဏံ ဒီဂုဏံ
ကတွာ တိယောဇနသတဘာယာမော။ သံ၊ ဌ၊
၁။ ၃၁၂။

တိယောဇနသတိက (တိ) [တိယောဇနသတ+
ဏိက] ယူဇနာ ၃-ရာ (အတိုင်းအရှည်) ရှိသော
(အရပ် စသည်)။ အန္တိမဏ္ဍလံ တိယောဇန-
သတိကံ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၆၄။ တိမိဂ်လော တိ-
ယောဇနသတိကော။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၇၇။ သံ၊ ဌ၊ ၂။
၈၁။ တိယောဇနသတိကာ သုဓမ္မာ ဒေဝ-
သဘာ နိဗ္ဗတ္တိ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၀၈။ (- ဝိ၊ ဌ၊ ၄၂။
အံ၊ ၃။ ၄၀။ ဥဒါနံ၊ ၁၄၁။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၉၉။ ဒီ၊
ဌ၊ ၂။ ၇၈၊ ၂၉၀။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၉၆။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၈၂။
အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၄၉။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၅၅။ စရိယာဌ။
၂၄၆၊ ၂၅၄။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၄၁။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၄၄၊
၃၄၆၊ ၃၈၅။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၁၃၉။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၄၁၊
၅၈။ မ၊ ဌီ၊ ၂။ ၂၁၇။)

တိယောဇနသတုဗ္ဗိဒ္ဓ (တိ) [တိယောဇနသတ+
ဥဗ္ဗိဒ္ဓ] ယူဇနာ ၃-ရာ - အစောက်ရှိ - မြင့် -
သော။ တိယောဇနသတုဗ္ဗိဒ္ဓံ ဒီယဓုသတ-
ဝိတ္တတံ။ အပါ၊ ၁။ ၁၃၈။

တိယောဇနသတုဗ္ဗေဓ (တိ) [တိယောဇနသတ
+ ဥဗ္ဗေဓ] အထက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ တိယော-
ဇနသတုဗ္ဗေဓဟိ ဓဇေဟိ ပဋိမဏ္ဍိတော။
ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၇၃။

တိယောဇနသမုဗ္ဗိဒ္ဓ (တိ) [တိယောဇန+သံ+
ဥဗ္ဗိဒ္ဓ] ၃-ယူဇနာ - အစောက်ရှိ - မြင့် -
သော။ တိယောဇနသမုဗ္ဗိဒ္ဓံ၊ အာလောက-
ကရဏံ တဒါ။ အပါ၊ ၁။ ၇၉။

တိယောဇနသမုဗ္ဗေဓ (တိ) [တိယောဇန+သံ+
ဥဗ္ဗေဓ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ တိယောဇန-
သမုဗ္ဗေဓံ၊ အာလောကကရဏံ တဒါ။ အပါ၊
၂။ ၁၈၀။ ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၉၄။

တိယောဇနသဟဿ (န) [တိ + ယောဇန +
သဟဿ] (၁) ယူဇနာ ၃-ထောင်။ (တိ) (၂)
ယူဇနာ ၃-ထောင် (အတိုင်းအရှည်) ရှိသော
(အရပ်-စသည်)။ (၁) တိယောဇနသဟဿ-
ဝိတ္တတံ၊ တိယောဇနသဟဿဝိတ္တာရ-တို့ကြည့်။

(တိ) (၂) တိယောဇနသဟဿံ ဟိမဝန္တံ ပုနပုနံ အာဝိဇ္ဇိံသု။ သံဠာသ။ ၂၅၉။ တိယောဇနသဟဿမ္ပိ (အပါသ။ ၅၀) တိ .... တိယောဇနသဟဿပုမာဏေ ပဒေသေ ပုရိသေ သန္တိပါတယိံ။ အပါသ။ ၂၂၇။ (- အံဠာသ။ ၁၇၇။ အံဠာသ။ ၁၆၄။)

တိယောဇနသဟဿပုမာဏ (တိ) [တိယောဇနသဟဿ + ပမာဏ] ယူဇနာ ခု-ထောင် - အတိုင်းအရှည် - ပမာဏ - ရှိသော (အရပ်စသည်)။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

တိယောဇနသဟဿဝိတ္တတ (တိ) [တိယောဇနသဟဿ + ဝိတ္တတ] ယူဇနာ ခု-ထောင် ကျယ် ပြန့်သော၊ အကျယ် - အပြန့် - ယူဇနာ ခု-ထောင် ရှိသော (ဟိမဝန္တာတောင်)။ တိယောဇနသဟဿဝိတ္တတေ ဟိမဝန္တေ။ ဒီ၊ ၁၂၆။ သံဠာသ။ ၆၆၊ ၇၀။ ဇာ၊ ၁၅၊ ၄၄၃။ (- ဒီ၊ ၁၂၆။ သံဠာသ။ ၂၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂၊ ၂၇၈။ သုတ္တနိ၊ ၁၁၊ ၂၁၈။ ဇာ၊ ၁၅၊ ၄၄၄။ ပဋိသံဠာသ။ ၂၁။ အံဠာသ။ ၂၂၄၊ ၂၃၂။)

တိယောဇနသဟဿဝိတ္တာရ (တိ) [တိယောဇနသဟဿ + ဝိတ္တာရ] ယူဇနာ ခု-ထောင် - အကျယ် - အပြန့် - ရှိသော၊ အကျယ် - အပြန့် - အားဖြင့် ယူဇနာ ခု-ထောင် ရှိသော (ဟိမဝန္တာတောင်)။ တိယောဇနသဟဿဝိတ္တာရဿ ဟိမဝတော သန္တိကေ ဌပိတာ။ သံဠာသ။ ၂၂၁။

တိယောဇနာတိက္ကမ (ပု) [တိယောဇန + အတိက္ကမ] (၁) ခု-ယူဇနာကို ကျော်လွန်ခြင်း။ (တိ) (၂) ခု-ယူဇနာကို ကျော်လွန်သော (အခါစသည်)။ နိဿယပဋိပန္နဿ တိယောဇနာတိက္ကမေ နိဿယော ပဋိပဿမ္ပိဿတိ။ ဝိ၊ ၁၂၊ ၄၁၉။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂၅၀။ ဝဇီရ။ ၄၂၁။ တိယောဇနာတိက္ကမေ အာပတ္တိံ ဒေသေတိ။ ဝဇီရ။ ၂၅၆။ (- ၂၅၇။ သာရတ္ထ၊ ၂၊ ၄၁၆။ ကခါ၊ ၁၊ ၈၃-၄။)

တိယောဇနာတိက္ကမန (န) [တိယောဇန + အတိက္ကမန] ခု-ယူဇနာကို ကျော်လွန်ခြင်း။ ယာနေ ပကိစ္စိတော ဝါ တိယောဇနာတိက္ကမနံ။ ကခါ၊ ၁၇၄။ သာရတ္ထ၊ ၂၊ ၄၁၆။ (- ဝဇီရ။ ၂၅၇။)

တိယောဇနိက (တိ) [တိယောဇန + ကိက] ခု-ယူဇနာ (အတိုင်းအရှည်) ရှိသော (ထီးမြူစသည်)။ တိယောဇနိကေ သေတစ္ဆတ္ထေ ဓာရိယမာနေ။ ဒီ၊ ၁၂၊ ၂၀၈။ တိယောဇနိကံ သေတစ္ဆတ္ထံ မတ္တကေ ဌပိတံ။ သံဠာသ။ ၂၁၂။ (- အံဠာသ။ ၂၇၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂၊ ၂၀။ ထေရီ၊ ၁၂၊ ၂၉၁။ ဇာ၊ ၁၅၊ ၂၁၀၊ ၄၄၄။ ဇာ၊ ၁၅၊ ၂၅၂၊ ၃၆။ သီ၊ ၁၊ ၁၁၂၊ ၁၂၉။ ဇိနာလင်္ကာရ။ ၂၃၃။)

တိယောဇနဗ္ဗေဓ (တိ) [တိယောဇန + ဥဗ္ဗေဓ] ခု-ယူဇနာ - အစောက်ရှိ - မြင့် - သော (ပန်းမဏ္ဍပ်စသည်)။ သော ပဗ္ဗတော တိယောဇနဗ္ဗေဓော ဇာတော။ သံဠာသ။ ၁၄၉။ ယောဇနပုမာဏော မဏိပလ္လင်္ကော တိယောဇနဗ္ဗေဓေ ပုပ္ဖမဏ္ဍပေ အတ္တရိယတိ။ သုတ္တနိ၊ ၁၂၊ ၁၀၀။ (- အံဠာသ။ ၂၃၂။)

တိရံသိယ (တိ) [တိ + ရံသိ + ဣယ] တိရံသိယ - အမည်ရှိသော (ထေရ်)။ “နေ၊ လ၊ ဘုရား ဤ ခု-ပါးကား လောက၌ အမှောင်ခွင်း၍ အလင်းကို ပေးနိုင်၏”ဟု နေ၊ လ ၂-ပါးကို ဥပမာပြု၍ ဘုရားရှင်အား ချီးကျူးပူဇော်ခဲ့ဘူးသော (ထေရ်)။ (ယင်း-ထေရ်သည် သိဒ္ဓတ္ထဘုရားရှင် ပွင့်ရာအခါ၌ တောနေရသေ့ ဖြစ်ခဲ့၏။ အခါတပါး တောင်ကြား အတွင်း၌ ရောင်ခြည် ခြောက်သွယ်ဖြင့် တင့်တယ်တော်မူသော သိဒ္ဓတ္ထ ဘုရားရှင်ကို ဖူးမြင်ရ၍ အလွန် နှစ်သက်ကြည်ညိုစွာ အထက်ပါအတိုင်း နေ၊ လတို့နှင့် ပုံနှိုင်း၍ ချီးကျူး ပူဇော်ခဲ့ဘူးသည်ကို စွဲ၍ ယခု ဤဘုရားရှင် လက်ထက်၌ “တိရံသိယ” ဟူ

သောအမည်ဖြင့် ထင်ရှားသော ရဟန္တာ ဖြစ်
ရလေ၏။) အာယသ္မာ တိရိသိယော ထေရော
ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပါ။
၂၉၂။

တိရစ္ဆာန် (ပု) [တိရော+ကာရ။ (တိရညာရ-
သံ)] မရိမသေ-မထိမဲ့မြင်-ပြုခြင်း။ (က)
ရိသေမှုမှကွယ်ပခြင်း။ (ခ) (ရိသေအပ်သူမှ)
ခြားကွယ်သည်ကို ပြုခြင်း။ မျက်ကွယ်ပြုခြင်း။
(ဂ) ဖိလာ-ကန့်လန့်-ပြုလုပ်ခြင်း။ အဝ-
မာနံ တိရစ္ဆာရော။ ဓာန်။ ၁၇၂။ (က) (ခ)
တိရ-သဒ္ဓေါ အန္တရဓာနေ ဝတ္တမာနော
သဗ္ဗဠတေတိ တိရောဓာနကရဏံ တိရစ္ဆာ-
ရော။ ယင်း-ဦး။

တိရစ္ဆ (ပု၊ထိ) [တိရ+ဆ=အစ္ဆ=စ္ဆ။ ကစ္ဆည်း။
နျာသ။ ၆၃၈။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၁၂၅၀-၁။ တိရိယ
+ အဉ္စ(ဉ) = အဉ္စ + ဣ။ တိရိယံ အဉ္စယတိတိ
တိရစ္ဆော၊ တိရိယဿ တိရော၊ အဉ္စတိဿ
စ္ဆော။ ဓာန်၊ ၆၄၈။ တိရိယံ အဉ္စတိတိ
တိရစ္ဆော။ အဉ္စ အာယာမေ၊ ဣ။ သုစိ။
(တိယိင်္ဂ၊ တိယျိက်-သံ)] တိရစ္ဆာန်၊ (က)
အောက်တန်းကျသော (သတ္တဝါ)။ (ခ)
ဖိလာ(အထောင်လိုက်မဟုတ်သော)အားဖြင့်
-ဖြစ်-ပွား-ရှည်လျား-သော (သတ္တဝါ)။
ဒုက္ခံ တိရစ္ဆေသု ကသာပတောဒဏ္ဍာဘိ-
ဃာတာဒိဘဝံ အနေကံ။ အဘိ၊ ၄၂။ ၉၁။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၃၂။ မဟာနိ၊ ၄။ ၆၅။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။
၁၃၄။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၇၃။ (က) တိရ အဓော-
ဂတိယံ။ တိရတိ။ တိရစ္ဆာနော၊ တိရစ္ဆာ
ဝါ။ နိတိ၊ ၁။ ၁၅၈။ (ခ) ဒေါဋ်ကွင်း ပြန်
ကြည့်။

တိရစ္ဆာန် (ပု၊ထိ) [တိရ + အစ္ဆာန် = ဣာန်။
ကစ္ဆည်း။ နျာသ။ ၆၃၈။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၁၂၅၁။
တိရိယ + အဉ္စ(ဉ) = အဉ္စ + ယု။ တိရိယံ အဉ္စ-
တာ(အဉ္စတ၊ သိ၊ အဉ္စတ၊ က)တိ တိရစ္ဆာ-
နာ၊ ဒေဝမနုဿာဒယော ဝိယ ဥဒ္ဓံ ဒီဃာ
အဟုတ္တာ တိရိယံ ဒီဃာတိ အတ္ထော။ သာ-

ရတ္ထ၊ ၂။ ၁၉။ (အဘိ၊ ၄၂။ ၄၃၅။ အံ၊ ၆။ ၂။
၁၄၇။ ဝိဘာဝိနီ၊ ၁၆၁။ ပါတိ၊ ပဒတ္ထ။ ၇၂။
ဓာန်၊ ၆၄၈။ နိတိ၊ ၁။ ၁၅၈။ လည်း ကြည့်။)
တိရော + အဉ္စ + ယု။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၇၄။] (ခ)
တိရစ္ဆာန် (က) အောက်တန်းကျသော
(သတ္တဝါ)။ (ခ) ဖိလာ (အထောင်လိုက်
မဟုတ်သော) အားဖြင့်-ဖြစ်-ပွား - ရှည်
လျား - သော (သတ္တဝါ)။ (၂) (နတ်ပြည်
ခရီး၊ နိဗ္ဗာန်ခရီးကို) ပိတ်ဆီး-ကွယ်ခြား-
ဟန့်တား - သော အားဖြင့် ဖြစ်သော
(စကား)။ (၃) တိရစ္ဆာန်ဘုံ။ (၁)(က)
အထက်ပုဒ်(က)ကြည့်။

(ခ) ကိမိ ကိဋ္ဌ သရိသပ ပက္ခိ သောဏ-
သိင်္ဂါလာဒယော တိရိယံ အဉ္စိတဘာဝေန
တိရစ္ဆာနာ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁၂၃။ တိရစ္ဆာနောတိ
တိရိယံ အဉ္စိတိဂစ္ဆတိတိ “တိရစ္ဆာနော”တိ
ဂဟိတော နာဂသုပဏ္ဍာဒိကော သဗ္ဗတိ-
ရစ္ဆာနယောနိကော စ။ ယက္ခာဒယော
သဗ္ဗေ အမနုဿာပိ ဣဓ တိရစ္ဆာနယောဝ
သင်္ဂဟိတာ။ ဝိနိစ္ဆယ၊ ၆။ ၁။ ၁၂၁။

တိရစ္ဆာနော-ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၅။ ဓာန်၊ ဓာန်၊
ဦး၊ ၆၄၈။ တိရစ္ဆာနာ - ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၂။ ဒီ၊
၄။ ၂။ ၂၆၆။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၄၂။ မ၊ ၄။ ၂။ ၃၉။ သံ၊
၄။ ၁။ ၆၅။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၈။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၀။
ဥဒါန၊ ၄။ ၁၂၃။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၁၂၂။ သုတ္တနိ၊
၄။ ၂။ ၈၉။ စရိယာ၊ ၄။ ၉၁။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၇၅။
ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၉၄။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၄၁။ စုဋ္ဌနိ၊ ၄။ ၆၃။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၉။ မ၊ ၄။ ၃။ ၃၄၁။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၈၊
၁၄၇။ ဝိဘာဝိနီ၊ ၁၆၁။ ပါတိ၊ ပဒတ္ထ။ ၇၂။
ဇိနာလင်္ကာရ၊ ၇၉။ တိရစ္ဆာနံ - ဣတိဝုတ်။
၂၅၇။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၃။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၂၂။
ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၂၀၀။ တိရစ္ဆာနော - ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၉၁။
တိရစ္ဆာနောန-သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၁၁။ ၂၇၄။ ကင်္ခါ၊
၄။ ၆။ ကင်္ခါ၊ ၄။ ၁၁၆။ တိရစ္ဆာနောဟိ-
အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၃၆၀။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၈။ ဒီ၊ ၄။
၂။ ၃၂၉။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၄၃၆။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၇။

တိရစ္ဆာန်နာနံ (စ၊ဗ) - စရိယာ၊ဌ။၅၅၊၁၀၄။
 ဝိမတိ၊၁။၅၇၊၁၉၈။ တိရစ္ဆာန်ဿ (ဆ၊ဇ) -
 မ၊ဌ။၂။၂၆၂။ဇာ၊ဌ။၁။၁၉၈၊၂၀၁။ တိရစ္ဆာ-
 နာနံ - ကခါ။၁၁၄။ မ၊ဌ။၂။၄၅၊၂၉၇။
 အဘိ၊ဌ။၁။၂၆၀။ ဇာ၊ဌ။၂။၆၄။ သာရတ္ထ၊
 ၃။၁၇၉။ ကခါ၊ဌ။သစ်။၁၉၂၊၂၇၉။ အနုဋ္ဌိ၊၂။
 ၁၃။ တိရစ္ဆာနေ - ဝဇိရ။၁၆၇။ သာရတ္ထ၊၂။
 ၁၈။ ဝိနိစ္ဆယ၊ဌ။၁။၂၂၁။ တိရစ္ဆာနေသု -
 ဝိ၊ဌ။၁။၂၂၃။ ကခါ။၁၀၉။ ဒီ၊ဌ။၂။
 ၁၀၁။ ဒီ၊ဌ။၂။၂၀၇။ အံ၊ဌ။၃။၁၆၄၊၁၈၀။
 အဘိ၊ဌ။၂။၁၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၉၀။ မဟာနိ၊ဌ။
 ၁၃၊၆၄။ ပဋိသံ၊ဌ။၁။၁၀၅။ သာရတ္ထ၊၂။၈၄။
 ကခါ၊ဌ။သစ်။၁၈၃။

(၂) တိရစ္ဆာန်ကထာ-ကြည့်။ (၃) တိ-
 ရစ္ဆာနုပပတ္တိဟေတုက-ကြည့်။ အတိရစ္ဆာနု-
 ဂါမိ-လည်း ကြည့်။

တိရစ္ဆာန်ကထာ (ထိ) [တိရစ္ဆာနာ+ကထာ]
 (နတ်ပြည်ခရီး၊ နိဗ္ဗာန်ခရီးကို) ပိတ်ဆီး-
 ကွယ်ခြား-ဟန့်တား - သောအားဖြင့် ဖြစ်
 သော စကား၊ နတ်ပြည် ရောက်ကြောင်း၊
 နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း မဟုတ်သော စကား၊
 အကျိုးမပြီး - အချည်းနှီးဖြစ် - သော
 စကား။ (ယင်း-စကားသည်—(၁) မင်းနှင့်
 စပ်သောစကား=ရာဇကထာ၊ (၂) ခိုးသူနှင့်
 စပ်သောစကား=စောရကထာ၊ (၃) အမတ်
 ကြီးနှင့်စပ်သော စကား = မဟာမတ္တကထာ၊
 (၄) စစ်သည်နှင့်စပ်သော စကား = သေနာ-
 ကထာ၊ (၅) ဘေးဥပဒ်နှင့်စပ်သော စကား
 = ဘယကထာ၊ (၆) စစ်ထိုးခြင်းနှင့်စပ်သော
 စကား=ယုဒ္ဓကထာ၊ (၇) အစားအစာနှင့်
 စပ်သော စကား=အန္တကထာ၊ (၈) အဖျော်
 နှင့် စပ်သော စကား = ပါနကထာ၊ (၉)
 အဝတ်၊ ပုဆိုးနှင့် စပ်သော စကား = ဝတ္ထ-
 ကထာ၊ (၁၀) အိပ်ရာ၊ နေရာနှင့် စပ်သော
 စကား=သယနကထာ၊ (၁၁) ပန်းနှင့် စပ်
 သော စကား=မာလာကထာ၊ (၁၂) နံ့သာ

နှင့်စပ်သော စကား=ဂန္ဓကထာ၊ (၁၃) ဆွေ
 မျိုးနှင့်စပ်သော စကား=ဉာတိကထာ၊ (၁၄)
 ယာဉ်နှင့် စပ်သော စကား = ယာနကထာ၊
 (၁၅) ရွာနှင့်စပ်သော စကား = ဂါမကထာ၊
 (၁၆) နိဂုံးနှင့်စပ်သောစကား=နိဂမကထာ၊
 (၁၇) မြို့နှင့်စပ်သော စကား = နဂရကထာ၊
 (၁၈) ဇနပုဒ်နှင့်စပ်သော စကား = ဇနပဒ-
 ကထာ၊ (၁၉) မိန်းမနှင့်စပ်သော စကား=
 ဣတ္ထိကထာ၊ (၂၀) သူရဲ(သေ)နှင့်စပ်သော
 စကား=သူရ(သူရာ)ကထာ၊ (၂၁) မြို့တွင်း၊
 ရွာတွင်း ခရီးနှင့်စပ်သော စကား = ဝိသိခါ-
 ကထာ၊ (၂၂) အိုး၏တည်ရာရေဆိပ်-သို့မ
 ဟုတ် အိုးထိန်းသည် ကျွန်မ-နှင့် စပ်သော
 စကား=ကုမ္မဋ္ဌာနကထာ၊ (၂၃) ရှေး၌ သေ
 လေပြီးသောမိဘဘိုးဘွားနှင့်စပ်သောစကား
 =ပုဗ္ဗပေတကထာ၊(၂၄) ရှေးစကား နောက်
 စကားတို့မှတစ်ပါး အထူးထူးသော သဘော
 ရှိသောအကြောင်းနှင့်စပ်သောစကား=နာ-
 နတ္ထကထာ၊ (၂၅) လောကကို ပြောဆို
 ကြောင်းဖြစ်သော လောကဿတ-အမည်ရှိ
 သော ဝိတဏှကျမ်းစကား = လောကက္ခာ-
 ယိကကထာ၊ (၂၆) သမုဒ္ဒရာကို ပြောဆို
 ကြောင်းဖြစ်သော စကား=သမုဒ္ဒက္ခာယိက-
 ကထာ，“(၂၇) ကြီးပွားခြင်းနှင့် စပ်သော
 စကား=ဝုဇ္ဈိကထာ၊ (၂၈) ဆုတ်ယုတ်ခြင်း
 နှင့် စပ်သော စကား=ဟာနိကထာ၊ (၂၉)
 သဿတအယူနှင့်စပ်သောစကား=သဿတ-
 ကထာ၊ (၃၀) ဥစ္ဆေဒအယူနှင့် စပ်သော
 စကား = ဥစ္ဆေဒကထာ၊ (၃၁) ကာမဂုဏ်
 ချမ်းသာ၌ ငြိတွယ်သောအားဖြင့် အဖန်တလဲ
 လဲ အားထုတ်ခံစားခြင်းနှင့် စပ်သော စကား
 = ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂကထာ၊ (၃၂)
 ကိုယ်စိတ်၏ ပင်ပန်းကြောင်းအကျင့်၌ အဖန်
 တလဲလဲ အားထုတ်ခြင်းနှင့်စပ်သောစကား=
 အတ္တကိလမထာနုယောဂကထာ”(၂၇-မှ၂-
 အထိ ဣတိဘဝါဘဝကထာ ၆-ပါး) အားဖြင့်

၃၂-ပါးဖြစ်၏။ သို့မဟုတ်— (၂၇) ကြီးပွားခြင်းနှင့်စပ်သော စကား=ဣတိဘဝကထာ၊ (၂၈) မကြီးပွားခြင်း ‘ဆုတ်ယုတ်ခြင်း’နှင့်စပ်သော စကား=ဣတိအဘဝကထာ၊ (၂၉) တောနှင့် စပ်သော စကား=အရညကထာ၊ (၃၀) တောင်နှင့် စပ်သောစကား=ဗုဒ္ဓတကထာ၊ (၃၁) မြစ်နှင့်စပ်သောစကား=နဒီကထာ၊ (၃၂) ကျွန်းနှင့် စပ်သောစကား=ဒီပကထာအားဖြင့် ၃၂-ပါး ဖြစ်၏။ ဝိ၊ ၂။ ၂၁၃-၄။ ဝိ၊ ၂။ ၂၇၆။ ဒီ၊ ၁။ ၇၊ ၁၆၇။ ဒီ၊ ၂။ ၃၀-၁။ မ၊ ၂။ ၁၈၁။ သံ၊ ၂။ ၃၆၈။ အံ၊ ၂။ ၃၅၈။ မဟာနိ၊ ၁၆၉။ ဝိ၊ ၄။ ၂၊ ၁၅၃။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၈၅-၆။ မ၊ ၄။ ၂၊ ၁၅၅-၆။ သံ၊ ၄။ ၂၊ ၃၂၅-၆။ အံ၊ ၄။ ၂၊ ၃၁၈-၉။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၀၀။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၅၅။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၃၆၈။ အံ၊ ၄။ ၂၊ ၃၃၈-၉။)

တိရစ္ဆာန်ကထ(ဝိ၊ ၂။ ၇၁)၌ သဂ္ဂမဂ္ဂမ-နေပိ တိရစ္ဆာန်ဘူတံ ဂုဏ်ကထာဒီမနေကဝိဓံ နိရုတ္တကကထံ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၅၃။ အနိယျာနိကတ္တာ သဂ္ဂမောက္ခမဂ္ဂါနံ တိရစ္ဆာန်ဘူတာ ကထာ တိရစ္ဆာန်ကထာ...တိရစ္ဆာန်ဘူတံ၌ တိရောကရဏဘူတံ၊ ဗာဓိကံ၌ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ လဒ္ဓါသေဝနာ ဟိ တိရစ္ဆာန်ကထာ သဂ္ဂမောက္ခာနံ ဗာဓိကံဝ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၄။ (-ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၈၈။ အံ၊ ၂။ ၂၂၄။ အံ၊ ၃။ ၄၀၆၊ ၄၁၀။ အဘိ၊ က။ ၄၃၂။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၂၀၅။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၈၊ ၄၈၉။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၃။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၁။ ဥဒါန၊ ၄။ ၉၄၊ ၂၁၆။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၉။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၇။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၄၉၆။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၂။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၆။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၄။ ဝဇီရ၊ ၁၉၅၊ ၃၇၃။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၄၊ ၉၈-၉။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၄၃။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၃၆၃။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၃၆၈။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၃။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၃၆၈။ ၂။ ၁၁၀၊ ၃၇၁။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၇။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၄။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၉၀။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၅။) အနိယျာနိကတ္တာ သဂ္ဂမောက္ခမဂ္ဂါနံ တိရစ္ဆာန်-

ဘူတာ ကထာတိ တိရစ္ဆာန်ကထာ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၄၅။

တိရစ္ဆာန်ကထာကထိက (တိ) [တိရစ္ဆာန်ကထာ + ကထိက] တိရစ္ဆာန်ကထာကို ပြောဆိုခြင်း အလေ့ရှိ-တတ်-သော၊ သူ။ အဟမ္ပိ ပဗ္ဗဇိတော န တိရစ္ဆာန်ကထာကထိကော ကာယဒဠိဗဟုလော ဟုတော ဝိဟာသိ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၄၃။

တိရစ္ဆာန်ကထာပဝတ္တနိက (တိ) [တိရစ္ဆာန်ကထာပဝတ္တန+ဣက] တိရစ္ဆာန်ကထာကို ဖြစ်စေ-တတ်-ခြင်းရှိ-သော၊ သူ။ တိရစ္ဆာန်ကထာပဝတ္တနိကော ဟောတိ။ အံ၊ ၂။ ၂၂၄။

တိရစ္ဆာန်ကထာဗဟုလ (တိ) [တိရစ္ဆာန်ကထာ + ဗဟုလ] များသော တိရစ္ဆာန်ကထာ ရှိသော၊ အကျိုးမပြီး အချည်းနှီးစကားကို အပြောများသော၊ သူ။ တိရစ္ဆာန်ကထာဗဟုလတာယ နိရုတ္တကဝစနပလာပိနော။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၃။

တိရစ္ဆာန်ကထာရတိ (ထိ) [တိရစ္ဆာန်ကထာ + ရတိ] တိရစ္ဆာန်ကထာ-၌-မွေ့လျော်-ပျော်ပိုက်-နှစ်ခြိုက်-ခြင်း။ ဣမာယ သဂ္ဂမဂ္ဂဿ တိရစ္ဆာန်ဘူတာယ တိရစ္ဆာန်ကထာရတိယာ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၄။ (-ဝဇီရ၊ ၁၉၅။)

တိရစ္ဆာန်ကထာသုတ္တ (န) [တိရစ္ဆာန်ကထာ + သုတ္တ] တိရစ္ဆာန်ကထာ-သုတ်၊ အကျိုးစီးပွားနှင့် မစပ်သွယ်သော တိရစ္ဆာန်ကထာကို မပြောဆိုဘဲရန်နှင့် အကျိုးစီးပွားနှင့် စပ်သွယ်သော စတုသစ္စကထာကိုသာ ပြောဆိုဖို့ရန် ရဟန်းတို့အား ဟောပြော သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁၂-သံယုတ်၊ ၁-ဝဂ်၊ ၁၀-သုတ်။ သံ၊ ၃။ ၃၆၈။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၂၅-၆။

တိရစ္ဆာန်ကထိက (တိ) [တိရစ္ဆာန် + ကထိက] (နတ်ပြည်ခရီး၊ နိဗ္ဗာန်ခရီးကို) ပိတ်ဆီး-

ကွယ်ခြား-ဟန့်တား-သော အားဖြင့် ဖြစ်
သောစကားကို ပြောဆို-ခြင်း အလေ့ရှိ-
တတ်-သော၊ သူ။ ယေတေဘိက္ခု။ တိရစ္ဆာ-
နကထိကာ ကာယဒဠိဗဟုလာ ဝိဟရန္တိ။ ဝိ
၁။ ၂၄၅။ ဝိ၊ ၄။ ၁၉၃။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၂၄။
ထေရ၊ ၄။ ၂၂၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၂၂။ ဒီ၊ ၄။
၂။ ၃၃၀။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၇။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၄၃၆။)

တိရစ္ဆာန်ဂတ (တိ) [တိရစ္ဆာန်+ဂတ။ တိရစ္ဆာ-
နောယေဝ တိရစ္ဆာန်ဂတံ၊ တဗ္ဗာဝံ ဝါ ဂတံ
ပတ္တံ၊ တေသုဝါဂတံအန္တောဂဓန္တိ တိရစ္ဆာန်-
ဂတံ။ ဓာန်၊ ၄။ ၆၄၈။ သုစိ။] (က) တိရစ္ဆာန်။
(ခ) တိရစ္ဆာန်၏ အဖြစ်သို့ရောက်သော၊ သူ။
(ဂ) တိရစ္ဆာန်တို့၌-အတွင်းဝင်-ပါဝင်-
သော၊ သူ။ အန္တမသော တိရစ္ဆာန်ဂတာ-
ယပိ ပါရာဇိကော ဟောတိ အသံဝါသော။ ဝိ၊
၁။ ၂၇၈။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၂။ တိရစ္ဆာန်ဂတာယ-
ပိတိ ပဋိသန္ဓိဝသေန တိရစ္ဆာနေသု ဂတာ-
ယပိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၂။ က၊ ၁။ ၁၀၉။

တိရစ္ဆာန်ဂတော (ပု၊ ပ၊ ၆) - ဝိ၊ ၂။ ၉၊
၁၄။ ဝိ၊ ၃။ ၁၂၁။ ဝိ၊ ၄။ ၃၂၆။ အဘိ၊ က၊ ၃။
ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁၀၉၊ ၁၃၃၊ ၃၀၄။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၁။ ၁၃၊
၁၄၅၊ ၁၅၁၊ ၂၁၃-၄။ က၊ ၁။ ၉၃၊ ၁၀၅။ သံ၊ ၄။
၁။ ၃၁၃။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၃၄၁။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၆။
ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၈။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၅။ စရိယာ၊
၄။ ၃၉။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၄၈။ မဟာနိ၊ ၄။ ၄၀၀။
ဝဇီရ၊ ၁။ ၁၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၁၇။ သာရတ္ထ၊
၃။ ၂၇၉။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၇၁။ က၊ ၁။ ၄။ ၇၁၅၊
၃၅၁။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၉-၅။ ၃။ ဝိ၊
နိစ္ဆယ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၇။ ဝိ၊ နယာလင်္ကာရ၊ ၂။ ၂၆၇။
တိရစ္ဆာန်ဂတာ (ထိ၊ ပ၊ ၆) - ဝိ၊ ၁။ ၁၉၄၊
၂၈၆။ ဝိ၊ ၂။ ၃၁၁၂၉။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၁၇၂။
ဝဇီရ၊ ၁။ ၁၂-၃၊ ၂၉၄။ က၊ ၁။ ၄။ ၅၊ ၁၈၃၊ ၂၃၆။
တိရစ္ဆာန်ဂတာ (ပု၊ ပ၊ ၆) - ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁။ မ၊ ၃။
၂၀၅။ သံ၊ ၂။ ၇၀၊ ၁၂၃။ သံ၊ ၃။ ၂၀၀။ အံ၊ ၁။
၃၄၂။ အဘိ၊ က၊ ၄။ ၃။ ထေရ၊ ၃။ ၅၉။ ဝိ၊ ၄။ ၁။
၂။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၄-၅။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၄။ မ၊ ၄။ ၃။

၄၊ ၁။ ၉၀။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၀။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၊
၁၀၈။ အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၂၇၃။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၂။ ဓမ္မ၊
၄။ ၁။ ၁၄၇၊ ၁၇၃။ စရိယာ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၊ ၂၅၁။ ဇာ၊
၄။ ၁။ ၂၂၄။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၂၁၇။ ဇာ၊ ၄။ ၅။
၃၇၈။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၃၇။ ဝဇီရ၊ ၁။ ၁၉၁၊ ၂၉၄၊ ၄၀၉။
သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၊ ၄၀၀။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၄။ ၂။ ၉၂၉။
သီ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၂။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၃။

တိရစ္ဆာန်ဂတံ (ဒု၊ ၆) - ဝိ၊ ၂။ ၁၄။ ဝိ၊ ၄။
၄၅၈။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၄၄။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၃။ ၉၂။ ထေရ၊
၄။ ၂။ ၂၅၈။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၃။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၁၂။
ဝဇီရ၊ ၂။ ၅၆။ မ၊ ၄။ ၃။ ၃၇၂။ တိရစ္ဆာန်ဂတေ
(ပု၊ ဒု၊ ၆) - စူဠ၊ ၃။ ၃၀၃။ စရိယာ၊ ၄။ ၃၁၀။
ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၂။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၁။ သီ၊ ၄။ ၁။
၁။ ၂၇၇။

တိရစ္ဆာန်ဂတေန (ပု၊ တ၊ ၆) - မိလိန္ဒ။
၂။ ၆။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁၂။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၈။ ၄။ ဇာ၊ ၄။
၂။ ၃၂၈။ ဝဇီရ၊ ၃။ ၅၅။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၁၄။
တိရစ္ဆာန်ဂတာယ (ထိ၊ တ၊ ၆) - ဝိ၊ ၂။ ၁၂၉။
တိရစ္ဆာန်ဂတေဟိ (ပု၊ တ၊ ၆) - အဘိ၊ ၄။ ၃။
၉၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၄၉။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၄၇၁။ ဒီ၊ ၄။
၁။ ၂၅၆။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၁၁၈။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၁။

တိရစ္ဆာန်ဂတဿ (ပု၊ စ၊ ၆) - မိလိန္ဒ။ ၂။ ၉၈။
ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၂၂၇။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၈၃။ တိရစ္ဆာ-
န်ဂတာနံ (စ၊ ၆) - ဝိ၊ ၁။ ၂၂၂။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၄၁။
စရိယာ၊ ၄။ ၅၅။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၂၈။ အံ၊ ၄။ ၁။
၂၃၁။ တိရစ္ဆာန်ဂတေဟိ (ပု၊ မ၊ ၆) - သံ၊
၂။ ၁၂၃။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၈။

တိရစ္ဆာန်ဂတဿ (ပု၊ ဆ၊ ၆) - ဝိ၊ ၅။ ၅၇၊
၉၀။ မိလိန္ဒ။ ၁။ ၉၈။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁၂။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၂၂၈။
ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၄၄။ စရိယာ၊ ၄။ ၃၉။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၄။
ဝဇီရ၊ ၂။ ၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၆၉။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ။
ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၆။ ဝိ၊ နယာလင်္ကာရ၊ ၂။
၁၇၀။ တိရစ္ဆာန်ဂတာယ (ထိ၊ ဆ၊ ၆) - အံ၊
၄။ ၁။ ၇၁။ တိရစ္ဆာန်ဂတာနံ (ဆ၊ ၆) - ဝိ၊ ၁။
၂၂၆။ သံ၊ ၂။ ၇၀။ အံ၊ ၁။ ၃၄၂။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၉၄။
၃၂၈။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၅။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၅၊ ၂၃၆။

အံဠာ၁။၂၀။ အဘိဠာ၁။၂၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၁။
၂၀။ ခုဒ္ဒကဠာ၁။၂၇။ သုတ္တနိဠာ၁။၂၇။
ဇာဠာ၁။၂၄။ ဇာဠာ၁။၂၄။ ဝဇိရ၁။၁၀၄။
ဝိမတိ၁။၁၄၅။ ကင်္ခါဠာ၁။၂၇။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊
ဠာ၁-၂။ ဒီဠာ၁။၂၅။ သီဠာသစ်၊၂။၁၁။
ဒီဠာ၁။၂၇။ အံဠာ၁။၂၇။

တိရစ္ဆာန်ဂတေ(ပုသါး)- မာဉ္ဇူ၁။၂၇။
အံဠာ၁။၂၇။ မာဠာ၁။၂၇။ ဣတိဝုတ်ဠာ၁။၂၇။
စရိယာဠာ၁။၂၇။ သာရတ္ထ၊၂။၂၇။ သီဠာ၊
သစ်၊၂။၄၇။ ဒီဠာ၁။၁၀၄။ တိရစ္ဆာန်-
ဂတယ(ထိသါး)- ဝိသု၁။၂၇-၇။ ဝိသု၊
၁၃၄။ ဝိသု၁။၂၇။ ဝိသု၁။၁၃၇။ ဝဇိရ၊
၇၅-၈၇။ ကင်္ခါဠာ၁။၁၇၁။၁၇၀။ ဒီဠာ၊၂။
၃၀။ တိရစ္ဆာန်ဂတေသု(ပုသါး)- အဘိ၊
ကဏ္ဍ၁။၂၇။ ဝိသု၁။၂၇။ ကင်္ခါဠာ၁။၁၇။ အဘိ၊
ဠာ၁။၂၇။ ဇာဠာ၁။၂၇။ သာရတ္ထ၊၂။၁၇။

တိရစ္ဆာန်ဂတဉာတောဗျဉ္ဇနက (ပု) [တိရစ္ဆာန်-
ဂတ+ဉာတောဗျဉ္ဇနက] တိရစ္ဆာန် ဉာ-
တောဗျဉ္ဇနက၊ အမ၊ အထီး-နိမိတ်ကို ဖြစ်စေ
တတ်သော ကံ ၂-ပါးကြောင့် ဖြစ်သော
ဗျဉ္ဇနက 'အင်္ဂါဇာတ်' ၂-မျိုး-ရှိ-ပါ-သော
တိရစ္ဆာန်။ တိရစ္ဆာန်ဂတဉာတောဗျဉ္ဇနက
ဒုက္ခဒုက္ခကဏ္ဍက။ ဝဇိရ၊၁၇၁။ (-သာရတ္ထ၊
၃။၂၇။)

တိရစ္ဆာန်ဂတစိတ္တ (န) [တိရစ္ဆာန်ဂတ+စိတ္တ]
တိရစ္ဆာန် (အပေါင်း)၏ ဆန်းကြယ်ခြင်း။
တိရစ္ဆာန်ဂတစိတ္တတော စိတ္တတရမေဝ ဝေဒိ-
တဗ္ဗံ။ သံဠာ၊၂။၃၀၀။ (-သံဠာ၊၂။၂၇။)

တိရစ္ဆာန်ဂတပက္ခိက (တိ) [တိရစ္ဆာန်ဂတပက္ခိ+
ဣက] တိရစ္ဆာန်တို့၏ အဖွဲ့၌-ဖြစ်-ပါဝင်-
သောသူ။ နာဂမာဏဝကဏ္ဍယောတိရစ္ဆာန်-
ဂတပက္ခိက။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဠာ၁။၄၂၇-၄၃၀။

တိရစ္ဆာန်ဂတပဏ္ဍက (ပု) [တိရစ္ဆာန်ဂတ+ပဏ္ဍ-
က] တိရစ္ဆာန်ဖြစ်သော ပဏ္ဍုက်။ တယော

ပဏ္ဍက။ .... တိရစ္ဆာန်ဂတပဏ္ဍကော။ ဝိသု၊
၃၄-၅။ (-ဝဇိရ၊၁၇၁။)

တိရစ္ဆာန်ဂတပရိဂ္ဂဟ (ပု) [တိရစ္ဆာန်ဂတ+ပရိ-
ဂ္ဂဟ] တိရစ္ဆာန်တို့သည် - ယူငင် - သိမ်း
ဆည်း-အပ်သော (ဥစ္စာ)၊ တိရစ္ဆာန်တို့၏
ဥစ္စာ။ တိရစ္ဆာန်ဂတပရိဂ္ဂဟေ (ဝိသု၊၇၃။
ကင်္ခါဠာ၊၁၂၀)တိ (နာဂသုပဏ္ဍာဒိနံ) တိရစ္ဆာန်-
ဂတာနမ္ပိ ပရိဂ္ဂဟေ။ ဝိသု၊၁။၃၂၇။ ကင်္ခါဠာ၊
သစ်၊၂၀။ (-ဝိသု၊၁၇၁။ ဝဇိရ၊၁၄၅။)

တိရစ္ဆာန်ဂတပရိဂ္ဂဟိတ (တိ) [တိရစ္ဆာန်ဂတ+
ပရိဂ္ဂဟိတ] တိရစ္ဆာန်တို့သည် - ယူငင် - သိမ်း
ဆည်း-အပ်သော။ တိရစ္ဆာန်ဂတပရိဂ္ဂဟိတမ္ပိ
ပံသုကုလမ္ပိ န ဝဇ္ဇတိယေဝ။ ဝိသု၊၂။၂၇။

တိရစ္ဆာန်ဂတပါဏ (ပု) [တိရစ္ဆာန်ဂတ+ပါဏ]
တိရစ္ဆာန်ဖြစ်သော သတ္တဝါ။ ပါဏော နာမ
တိရစ္ဆာန်ဂတပါဏော ဝုစ္စတိ။ ဝိသု၊၁။၁၆၄။
(-ကင်္ခါဠာ၊၂၄၅။ ဝဇိရ၊၅၄၄။)

တိရစ္ဆာန်ဂတပုရိသ (ပု) [တိရစ္ဆာန်ဂတ +
ပုရိသ] တိရစ္ဆာန်ယောက်ျား၊ တိရစ္ဆာန်
အထီး။ တယော ပုရိသ။ ....တိရစ္ဆာန်ဂတ-
ပုရိသော။ ဝိသု၊၁။၃၅။ (-ဝဇိရ၊၇၈၁။၁၇၄။
သာရတ္ထ၊၂။၃၁၇။ ကင်္ခါဠာ၊၁၇။)

တိရစ္ဆာန်ဂတမနုဿဝိဂ္ဂဟ (ပု) [တိရစ္ဆာန်ဂတ+
မနုဿဝိဂ္ဂဟ] တိရစ္ဆာန်ဖြစ်လျက် လူ၏ခန္ဓာ
ကိုယ်ရှိသော (နဂါး၊ ဂဠုန်-စသော သတ္တဝါ)၊
လူ၏ ခန္ဓာကိုယ်ရှိသော တိရစ္ဆာန်၊ လူ
ယောင် - ဆောင် - ဖန်ဆင်း - ထားသော
တိရစ္ဆာန်။ တိရစ္ဆာန်ဂတမနုဿဝိဂ္ဂဟော ဝါ
တသ္မိံ ပပတတိ။ ဝိသု၊၁။၆၇။ မနုဿဝိဂ္ဂဟော
နာဂသုပဏ္ဍာဒိသဒိသော တိရစ္ဆာန်ဂတော
တိရစ္ဆာန်ဂတမနုဿဝိဂ္ဂဟော။ ကင်္ခါဠာ၊သစ်၊
၂၁၇။ (-ဝိသု၊၂၇၈။၃၀၃။ ဝိသု၊၁။၆၈။ ဝဇိရ၊
၁၆၇။၁၇၄။ သာရတ္ထ၊၂။၂၆၇။)

တိရစ္ဆာန်ဂတမနုဿဝိဂ္ဂဟိတ္ထိ (ထိ) [တိရစ္ဆာန်-ဂတ+ မနုဿဝိဂ္ဂဟ + ဣတ္ထိ] လူယောင်-ဆောင်-ဖန်ဆင်း-ထားသော တိရစ္ဆာန်မ။ တိရစ္ဆာန်ဂတမနုဿဝိဂ္ဂဟိတ္ထိ စ ထုလ္လစ္စယ-ဝတ္ထုမေဝ။ ဝဇီရ။ ၁၈၂။ (- ၁၈၄၊ ၂၉၅။)

တိရစ္ဆာန်ဂတရတန (န) [တိရစ္ဆာန်ဂတ+ ရတန] တိရစ္ဆာန်ရတနာ၊ မွေလျော်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော တိရစ္ဆာန်။ သဝိညာဏကရတနမှိ ဒုဝိခံ တိရစ္ဆာန်ဂတရတနံ မနုဿရတနဉ္စ။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၁၄၉။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၈။

တိရစ္ဆာန်ဂတရူပ (န) [တိရစ္ဆာန်ဂတ+ ရူပ] (က) တိရစ္ဆာန်-ရုပ်-ရုပ်ပုံ-ရုပ်လုံး။ (ခ) တိရစ္ဆာန်၏-အသွင်-သဏ္ဌာန်။ (က) ဣတ္ထိ-သဏ္ဌာနေန ကတံ တိရစ္ဆာန်ဂတရူပမှိ အနာမာသံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၁၉။ (ခ) တိရစ္ဆာန်ရူပ (ခ)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

တိရစ္ဆာန်ဂတဝတ္ထု (န) [တိရစ္ဆာန်ဂတ+ ဝတ္ထု] တိရစ္ဆာန် (နှင့် စပ်သော) အကြောင်းအရာ။ တိရစ္ဆာန်ဂတဝတ္ထုသ္မိံ .... ဒုက္ကဋ္ဌမေဝ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၂။ (- ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၃-၄။ ဝဇီရ။ ၄၃၂။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၅၉။)

တိရစ္ဆာန်ဂတဝဿိတ (န) [တိရစ္ဆာန်ဂတ+ ဝဿိတ] တိရစ္ဆာန်တို့၏-မြည်-တုန်-သံ။ ဒုဗ္ဗိဇာနတရံ တတောတိ တတော တိရစ္ဆာန်ဂတဝဿိတတောပိ ဒုဗ္ဗိဇာနတရံ။ ဇာ၊ ၄။ ၂၂၇။

တိရစ္ဆာန်ဂတဝိဂ္ဂဟ (ပု) [တိရစ္ဆာန်ဂတ+ ဝိဂ္ဂဟ] တိရစ္ဆာန်၏ ခန္ဓာကိုယ်၊ တိရစ္ဆာန်ကိုယ်။ တိရစ္ဆာန်ဂတဝိဂ္ဂဟော ဝိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၆၉။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၃၁။

တိရစ္ဆာန်ဂတဝိသ (တိ) [တိရစ္ဆာန်ဂတ+ ဝိသ] ၂-ကျိပ် တို့၏ ပြည့်ကြောင်း ဖြစ်သော တိရစ္ဆာန် - ရှိ - ပါဝင် - သော၊ တိရစ္ဆာန်လျှင် ၂၀-မြောက်ရှိသော၊ တိရစ္ဆာန်နှင့်တကွ

၂၀-ပြည့်သော (သံဃာ)။ တိရစ္ဆာန်ဂတဝိသော ကမ္မံ ကရေယျ။ ဝိ၊ ၃။ ၄၄၁။

တိရစ္ဆာန်ဂတသညိ (တိ) [တိရစ္ဆာန်ဂတ+ သညိ] တိရစ္ဆာန်-ဟု အမှတ် 'သညာ' ရှိသော၊ တိရစ္ဆာန်-ဟု မှတ်ထင်သော၊ သူ။ ဣတ္ထိ စ ဟောတိ တိရစ္ဆာန်ဂတသညိ။ ဝိ၊ ၁။ ၁၇၅၊ ၁၉၅။ (- ဝဇီရ။ ၁၈၃၊ ၁၈၇။)

တိရစ္ဆာန်ဂတသမ္ပန္န (ပု) [တိရစ္ဆာန်ဂတ+ သမ္ပန္န] တိရစ္ဆာန်တို့နှင့် - ဆက်စပ်-စပ်သွယ်-ရောနှော-ဆက်ဆံ-ခြင်း။ အမေ မနုဿဇာတိ-ကာ သမာနာ ကထံ တိရစ္ဆာန်ဂတသမ္ပန္နံ ကရောမ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၇။

တိရစ္ဆာန်ဂတိ (ထိ) [တိရစ္ဆာန်+ ဂတိ] တိရစ္ဆာန်ဟူသော လားရောက်အပ်သော ဘဝအထူး။ တိရိယံ အဋ္ဌိတဘာဝေန တိရစ္ဆာနာ၊ တေ ဝေ ဂတိတိ တိရစ္ဆာန်ဂတိ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁၂၃။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၁၂၂။ (- ဝဇီရ။ ၁၀၅။)

တိရစ္ဆာန်ဂတိက (တိ) [တိရစ္ဆာန်+ ဂတိ+ က] တိရစ္ဆာန်အလားရှိသော၊ တိရစ္ဆာန်နှင့် အလားတူသော၊ သူ၊ တိရစ္ဆာန်အလား ပျင်းရိခြင်းမျှားသူ။ တိရစ္ဆာန်ဂတိကာနံ ပုဂ္ဂလာနံ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၈။

တိရစ္ဆာန်ဂတိတ္ထိ (ထိ) [တိရစ္ဆာန်ဂတ+ ဣတ္ထိ] တိရစ္ဆာန်မိန်းမ၊ တိရစ္ဆာန်မ။ တိရစ္ဆာန်ဂတိတ္ထိယာပိ မေထုနံ ဓမ္မံ ပဋိသေဝိတွာ အဿမဏော ဟောတိ အသကျပုတ္တိယော။ ဝိ၊ ၁။ ၃၄။ (- ၃၅၊ ၃၈။ ဝိ၊ ၂။ ၃၁။ အဘိ၊ က။ ၃၄၃။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၃၊ ၂၂၃၊ ၂၂၆၊ ၂၂၈။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁၆။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၈၆။ ဝဇီရ။ ၈၁၊ ၁၀၅၊ ၁၈၂၊ ၃၁၈၈။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၈၄၊ ၉၂၊ ၃၁၇။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၁၈၊ ၁၄၅။ ဝိနိစ္ဆယ၊ ၄။ ၁။ ၉၃၂။ ကင်္ခါ၊ ၄။ ၂၀။ ကင်္ခါ၊ ၄။ သစ်။ ၁၈၃၊ ၃၅၃။ ခုဒ္ဒ-သိက္ခာ၊ ၄။ ၁။ ၂။)

တိရစ္ဆာန်ဂုဏ်တော်ပျဉ်းက (ပု) [တိရစ္ဆာန်-
ဂုဏ်+တော်ပျဉ်းက] တိရစ္ဆာန်ဂုဏ်-
တော်ပျဉ်းက၊ ဣတ္ထိ၊ ပုရိသ-နိမိတ် 'အင်္ဂါဇာတ်'
၂-မျိုးပါရှိသော တိရစ္ဆာန်။ တယော ဥာ-
တော်ပျဉ်းက... တိရစ္ဆာန်ဂုဏ်တော်ပျဉ်း-
နကော။ ဝိ၊ ၁။ ၃၄။

တိရစ္ဆာန်ဆဂလကဘာဂ (ပု) [တိရစ္ဆာန်ဆဂလ-
က+ဘာဂ] တိရစ္ဆာန်၊ ဆိတ်ဖိုဟူသော အဖို့
(ဇာတ်)။ တိရစ္ဆာန်ဆဂလကဘာဝဿ ဣဒ္ဓိ
ဆဂလကဇာတ် အဓိကရဏံ။ .... သိလာပုတ္တ-
ကဿ သရီရန္တိ နိဒဿနံ၊ ပဌမံ ပနေတ္ထ
နိဗ္ဗဓနံ ဇာတိပဒစ္ဆောတိ ဝါဒီနံ မတေန
ဝုတ္တံ။ ဝဇီရ။ ၂၀၀။

တိရစ္ဆာန်ဇာတိ (ထိ) [တိရစ္ဆာန်+ဇာတိ] တိ-
ရစ္ဆာန်တို့၏ - အမျိုး - ဇာတ်။ တိရစ္ဆာန်-
ဇာတိယာ စေဝ ဆဂလကဘာဝဿ စ။
ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၄။ ကခါ။ ၁၄၀။ ကခါ၊ ချီ၊ သစ်။
၂၄၆။ (- ၂၄၅။)

တိရစ္ဆာန်ဇာတိက (တိ) [တိရစ္ဆာန်ဇာတိ+က]
တိရစ္ဆာန်ဇာတ်ရှိသော၊ တိရစ္ဆာန်မျိုး၌ပါဝင်
သော (တိရစ္ဆာန်သတ္တဝါ)။ တိရစ္ဆာန်ဇာတိ-
ကာနံ ဝါ ဣတ္ထိပုရိသနံ ဒုဒ္ဒါဒြယော ဒုက္ခုပ္ပတ္တိ
မာ အာသိ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၂၅။ (- သာရတ္ထ၊
၃။ ၃၃၁။)

တိရစ္ဆာန်ဇာတိဆဂလကဘာဝ (ပု) [တိရစ္ဆာန်-
ဇာတိဆဂလက+ဘာဝ] တိရစ္ဆာန်ဇာတ်၊
ဆိတ်ဖို၏ အဖြစ်။ အညဘာဂိယ (ခ) (သာ-
ရတ္ထ၊ ၂။ ၂၅၆။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၉၃။ ကခါ၊ ချီ၊ သစ်။
၂၄၆။)-ကြည့်။

တိရစ္ဆာန်နာဂ (ပု) [တိရစ္ဆာန်+နာဂ] တိရစ္ဆာန်
ဖြစ်သော (နာဠာဂီရိ)ဆင်။ အဇ္ဇ ကိရ ဗုဒ္ဓ-
နာဂဿ တိရစ္ဆာန်နာဂေန သင်္ဂါမော ဘ-
ဝိဿတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၅၇။

တိရစ္ဆာန်ပဋိဂ္ဂဟိတ (တိ) [တိရစ္ဆာန် + ပဋိဂ္ဂ-
ဟိတ] တိရစ္ဆာန်တို့သည် ယူငင်အပ်သော

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၃၄-ပ-ပ-ဗသ-စ

(သင်္ကန်း-စသည်)။ တိရစ္ဆာန်ပဋိဂ္ဂဟိတမ္ပိ
ပံသုကုလမ္ပိ န ဝနုတိယေဝ။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၆၆။

တိရစ္ဆာန်ပဋိသံယုတ္တဝါရ (ပု) [တိရစ္ဆာန်+ပဋိ-
သံယုတ္တ+ဝါရ] တိရစ္ဆာန်နှင့် - စပ်ယှဉ် - စပ်
သယ် - ပတ်သက် - သော (အာပတ္တိ) ဝါရ။
တိရစ္ဆာန်ပဋိသံယုတ္တဝါရပိ နာဂတာ။ ဝဇီရ။
၁၇၃။

တိရစ္ဆာန်ပဗ္ဗတ (ပု) [တိရစ္ဆာန်+ပဗ္ဗတ] ဖိလာ
ဖြစ်သောတောင်၊ တောင်ဖိလာ၊ ကန့်လန့်
ဖြစ်တောင်။ တိရိယတော ဒီသံ ဥဂ္ဂတကုဋန္တိ
“တိရစ္ဆာန်ပဗ္ဗတ” (မ၊ ၄။ ၁။ ၂၆။ အံ၊ ၄။ ၁။
၂၁၉။) အာဟ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၀။ အံ၊ ၄။ ၁။
၂၂၇။ (- ဥဒါန၊ ၄။ ၂၇၃-၄။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၃၄၃။
ဇိနာလင်္ကာရ။ ၇၃။)

တိရစ္ဆာန်ပရိဂ္ဂဟ (ပု) [တိရစ္ဆာန်+ပရိဂ္ဂဟ]
တိရစ္ဆာန်တို့သည် - ယူငင် - သိ-ဆည်း -
အပ်သော (ဝတ္ထု=ပစ္စည်း)။ တိရစ္ဆာန်-
ပရိဂ္ဂဟေတိ တိရစ္ဆာန်ဟေတိ ပရိဂ္ဂဟိတဝတ္ထုမ္ပိ။
ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ချီ၊ ၁။ ၂၃၇။

တိရစ္ဆာန်ပုရိသ (ပု) [တိရစ္ဆာန် + ပုရိသ]
တိရစ္ဆာန် ယောက်ျား၊ တိရစ္ဆာန် အထီး။
အဒန္တာ ဒမေတုံ ယုတ္တာ တိရစ္ဆာန်ပုရိသာပိ။
ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၉၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၀၁။ (- သာရတ္ထ၊ ၁။
၂၉၀။)

တိရစ္ဆာန်ဗလ (န) [တိရစ္ဆာန်+ဗလ] တိရစ္ဆာန်
- အင်အား - အစုအဝေး။ ဧဝံ အနုက္ကမေန
ယောဇနမတ္တံ တိရစ္ဆာန်ဗလံ အဟောသိ။
ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၇၀။

တိရစ္ဆာန်ဘူတ (တိ) [တိရစ္ဆာန်+ဘူတ] (က)
(နတ်ပြည်ခရီး၊ နိဗ္ဗာန်ခရီး၏) အပိတ်အဆီး -
အဟန့်အတား - (ဖြစ်၍) ဖြစ်သော၊ နတ်ပြည်
ရောက်ကြောင်း၊ နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း မ
ဟုတ်သည် (ဖြစ်၍) ဖြစ်သော (စကား)။
(ခ) တိရစ္ဆာန် (ဖြစ်၍) ဖြစ်သော (အမိ၊

အဖ စသည်။ (က) တိရစ္ဆာန်ဘူတ(ဝိဠာ
 ၃။၅၃) နှိ တိရောကရဏဘူတံ၊ ဗာဓိကန္တံ
 ဝုတ္တံ ဟောတိ။ လဒ္ဓါသေဝနာ ဟိ တိရစ္ဆာန်-
 ကထာ သဂ္ဂမောက္ခာနံ ဗာဓိကာဝ ဟောတိ။
 သာရတ္ထ၊ ၃။၃၄။ တိရစ္ဆာန်ဘူတ(ဝိဠာ၊ ၃။
 ၁၅၃) နှိ တိရောကရဏဘူတံ ဝိဗန္ဓနဘူတံ။
 သာရတ္ထ၊ ၃။၉၀။ (-ဒိဠ၊ ၁။၈၅။ မ၊ ၁။၃။
 ၁၅၅။ သံ၊ ၁။၃။၃၅။ အံ၊ ၁။၃။၃၀။ မဟာနိ၊
 ၄။၂၈၅။ ၃၄၅။ သာရတ္ထ၊ ၃။၂၆၀။ ဝိမတိ၊ ၂။
 ၂၀။ ဒိဠ၊ ၁။၁၂၈။ သိဠ၊ ၁။၁၂၈။ ၂။၃၂၆။
 မ၊ ၁။၃။၁၀၈။ သံ၊ ၁။၂။၅၃၉။ အံ၊ ၁။၃။၃၃၈။)
 (ခ) ယေန သယံ တိရစ္ဆာန်ဘူတေန
 မနုဿိတ္တိဘူတာ မာတာ သာတိတာ။ ဝိဠာ၊
 ၃။၃၀၅။ ဝိသင်္ဂဟ၊ ၁။၅၂။ ကင်္ခါ၊ ၁။၁၂၈။
 ၁၇၂။ (-မ၊ ၁။၄။၇၆။ အံ၊ ၁။၃။၅၄၀။ ဇာ၊
 ၄။၁။၄၈၄။ ဇာ၊ ၄။၁။၂၇၉။)

တိရစ္ဆာန်မာတာပိတု (ပ) [တိရစ္ဆာန်+မာတာ-
 ပိတု] တိရစ္ဆာန်ဖြစ်သော အမိ (နှင့်) အဖ။
 အယံပညာ....တိရစ္ဆာန်မာတာပိတရော သန္ဓာ-
 ယ ဝုတ္တာ။ ဝိဠာ၊ ၄။၂၃၉။ (-ဝိဠာ၊ ၃။၃၅။)

တိရစ္ဆာန်ယောနိ (ထိ) [တိရစ္ဆာန်+ယောနိ။
 (တိယျိကယောနိ-သံ)] (က) တိရစ္ဆာန်တို့၏
 ခန္ဓာအဖို့အစု။ (ခ) တိရစ္ဆာန်သာလျှင်ဖြစ်
 သော ခန္ဓာအဖို့အစု။ (ဂ) တိရစ္ဆာန်တို့၏
 ဖြစ်ရာအရပ်၊ တိရစ္ဆာန်ဘုံ။ (က) (ခ) ဒွိန္ဒ
 ဂတိနံ အညတရာ ဂတိ ပါဠိကင်္ခါ နိရယော
 ဝါ တိရစ္ဆာန်ယောနိ ဝါတိ။ အံ၊ ၁။၆၁-၂။
 တိရစ္ဆာန်ယောနိ နာမ ဝိသု ပဒေသဝိသေ-
 သော နတ္ထိတိ အာဟ “တိရစ္ဆာန်ယောနိယံ
 ခန္ဓာဝ လဗ္ဘန္တိ (အံ၊ ၁။၂။၂၆) တိ။ အံ၊ ၁။၂။
 ၂၇။ (-ဒိဠ၊ ၁။၂၃၇။ မ၊ ၁။၅၀။ သံ၊ ၁။၂။၃၇၂၊
 ၄၉၅၊ ၄၉၇။ ဒိဠ၊ ၁။၃၂၈။ မ၊ ၁။၃။၂၂။)
 (ခ) တိရစ္ဆာန်သာ တိရစ္ဆာန်ယောနိ။ နေတ္ထိ၊
 ၄။၁၂၉။ (က) (ဂ) တိရစ္ဆာန်ယောနိဉ္စာဟံ
 သာရိပုတ္တ ပဇာနာမိ။ မ၊ ၁။၁၀၆။ တေသံ
 (တိရစ္ဆာန်နာနံ) ယောနိတိရစ္ဆာန်ယောနိ။....

နိရယောတိ သဒ္ဓိ* သြကာသေန ခန္ဓာ။ တိ-
 ရစ္ဆာန်ယောနိ* စာတိ အာဒိသုပိ သေဝ
 နယော။ မ၊ ၁။၁။၃၄၂။ (က)(ခ)(ဂ) တိ-
 ရစ္ဆာန်ယောနိယာ ဥပ္ပဋိဿသိ။ ဝိဠာ၊ ၃။
 ၂၀၄။ ကင်္ခါ၊ ၁။၁၂၈။ ၄၇၃။ ပုဗ္ဗေ တိရစ္ဆာန်-
 ယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တောပိ။ ဇာ၊ ၄။၁။၁၇၈။

တိရစ္ဆာန်ယောနိ (ပါဠိ) - မ၊ ၁။၁၀၆။
 မ၊ ၂။၄၀၄။ မ၊ ၃။၇၂။ အံ၊ ၁။၆၁၊ ၄၂၇။ အံ၊
 ၂။၂၉၈။ အံ၊ ၃။၂၅၁၊ ၄၇၅။ အံ၊ ၁။၂။၆၈။
 စူဠနိ၊ ၄၇။ ပဋိသံ၊ ၁။၃၄။ ဝိဠာ၊ ၁။၁၃၆။ မ၊
 ၄။၁။၃၄၂။ မ၊ ၄။၁။၈၇။ အံ၊ ၁။၃။၂။
 ၄၃၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၅၇။ ဥဒါန၊ ၄။၁၂၄၊ ၃၇၆။
 ဣတိဝုတ်၊ ၄။၆၉။ ပေတ၊ ၄။၂၅၅။ စူဠနိ၊ ၄။
 ၆၃။ ပဋိသံ၊ ၄။၁၈၊ ၄၈။ နေတ္ထိ၊ ၄။၁၂၉။
 သာရတ္ထ၊ ၃။၃၁၄။ မ၊ ၁။၃။၃၇၁။ အံ၊ ၁။၂။
 ၂၇။ အံ၊ ၁။၃။၈၇။ ဝိဘာဝိနိ၊ ၁။၁၆၁။ တိ-
 ရစ္ဆာန်ယောနိ* (ဒုဇ) - ဒိဠ၊ ၁။၂၃၇။ ဒိဠ၊
 ၂။၄၉။ မ၊ ၁။၁၀၆။ မ၊ ၂။၅၀။ သံ၊ ၁။၃။
 သံ၊ ၂။၃၇၂၊ ၄၉၅၊ ၄၉၇။ အံ၊ ၁။၂။၃၂၇။
 အံ၊ ၃။၆၀။ အပ၊ ၁။၄၂၇။ ဇာ၊ ၂။၂၈။
 စူဠနိ၊ ၁။၆၉။ နေတ္ထိ၊ ၂။၁၅၂။ ဝိဠာ၊ ၁။၁၃၆။
 မ၊ ၄။၁။၁၇၂၊ ၃၄၂။ သံ၊ ၄။၂။၁၉၀။ သံ၊ ၄။
 ၃။၃၃၁။ အံ၊ ၄။၃။၁၁၆။ ဓမ္မ၊ ၄။၁။၂၃၈။
 ဇာ၊ ၄။၅။၁၉၈။ စူဠနိ၊ ၄။၆၃။ သာရတ္ထ၊ ၃။
 ၃၁၄။ ဒိဠ၊ ၁။၂။၇၂။ ဒိဠ၊ ၁။၁၀၁၊ ၁၅၇။ မ၊
 ၁။၂။၁၃၃၊ ၃၁။ သံ၊ ၁။၁၂၆။ အံ၊ ၁။၃။၂၉၁။
 နေတ္ထိ၊ ၁။၃၃၂။ တိရစ္ဆာန်ယောနိယာ (တ၊
 ၆) - ဝိ၊ ၂။၃၆၄။ စရိယာ၊ ၄။၁၅၅။ (မ၊ ၆)
 - သံ၊ ၃။၂၉၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၆၉။ တိရစ္ဆာန်-
 ယောနိတော-မ၊ ၄။၃။၇၂။ တိရစ္ဆာန်ယော-
 နိယာ (သ၊ ၆) - အံ၊ ၁။၃၉။ ထေရီ၊ ၄။၃၁။
 မဟာနိ၊ ၃။၂၉။ ဝိဠာ၊ ၃။၂၀၄။ အံ၊ ၄။၁။၃၆၄။
 ကင်္ခါ၊ ၁။၁၂၈။ ၄၇၃။ သံ၊ ၁။၂။၃၂၃။ ဝိနိစ္ဆယ၊
 ၁။၂။၂၂၁။ တိရစ္ဆာန်ယောနိယံ - ဇာ၊ ၂။
 ၁၃၀။ ဒိဠ၊ ၁။၃၂၈။ မ၊ ၄။၁။၂၉၇။ မ၊ ၄။၃။
 ၉၃။ မ၊ ၄။၄။၁၁၁။ သံ၊ ၄။၃။၁၉၅။ အံ၊ ၄။၂။

၂၆၊ ၃၉။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၊ ၃၇။ အဘိဋ္ဌ၊
 ၃။ ၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၀၆။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၉၂၊ ၁၇၄။
 ဓမ္မ၊ ၁။ ၄၄၉။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၄၅၊ ၉၁။ ထေရ၊
 ၁။ ၄၇၂။ ထေရီ၊ ၁။ ၂၆၇။ အပါ၊ ၁။ ၁၅၇၊
 ၂၀၀။ စရိယာ၊ ၁။ ၁၀၄၊ ၁၁၅၊ ၁၆၇။ ဇာ၊ ၁။
 ၁၇၇၊ ၂၂၀။ ဇာ၊ ၁။ ၂၃၂။ ဇာ၊ ၁။ ၄၉။
 ဇာ၊ ၁။ ၂၃၄၊ ၄၉။ ပဋိသန္ဓေ၊ ၁။ ၅၊ ၂၃၂။
 သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၇၉၊ ၂၂။ မ၊ ၁။ ၂။ ၁။ အံ၊ ၁။
 ၁။ ၁၇၂။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၃၄၉။ အံ၊ ၁။ ၃။ ၃၄၇။
 တိရစ္ဆာန်ယောနိသု (သ၊ ၁) - နေတ္တိ၊ ၇၀။

တိရစ္ဆာန်ယောနိက (တိ) [တိရစ္ဆာန်ယောနိ +
 က] တိရစ္ဆာန်တို့၏ ခန္ဓာ အဖို့အစု၌
 ဖြစ်သော (သတ္တဝါ၊ ဆင်းရဲစသည်)။
 ယော တိရစ္ဆာန်ယောနိကာနံ သတ္တာနံ
 အာဟာရော။ အံ၊ ၁။ ၄၇၇။ ခုဒ္ဒက၊ ၁။ ၁၇၇။
 တိရစ္ဆာန်ယောနိကံ ဒုက္ခ (မဟာနိ၊ ၁၃)။
 တိရစ္ဆာန်နေသု... အနေကဝိဓံ ဒုက္ခံ အန္တေတိ။
 မဟာနိ၊ ၁။ ၆၄။ (-မဟာနိ၊ ၁၃၇၊ ၁၄၅။ ၁၁၁။
 အံ၊ ၁။ ၂။ ၃၃၇။ မဟာနိ၊ ၁။ ၁၇၄၊ ၂၂၃။)

တိရစ္ဆာန်ယောနိကထာ (ထိ) [တိရစ္ဆာန်ယောနိ +
 ကထာ] တိရစ္ဆာန်တို့၏ ခန္ဓာအဖို့အစုနှင့်
 စပ်သော စကား။ အနေကပရိယာယေနပိ
 ခေါ အဟံ ဘိက္ခဝေ တိရစ္ဆာန်ယောနိကထံ
 ကထေယျံ။ မ၊ ၁။ ၂၀၇။

တိရစ္ဆာန်ယောနိဂတ (တိ) [တိရစ္ဆာန်ယောနိ +
 ဂတ] တိရစ္ဆာန်တို့၏ ခန္ဓာ အဖို့အစု - သို့
 ရောက်-၌ဖြစ်-၌ပေါက်ဖွား-သော (သတ္တ-
 ဝါ)။ တိရစ္ဆာန်ယောနိဂတာ နပုဋ္ဌိလဘန္တိ။
 မိလိန္ဒ၊ ၂၇၄။

တိရစ္ဆာန်ယောနိဂဗ္ဗ (ပု) [တိရစ္ဆာန်ယောနိ +
 ဂဗ္ဗ] တိရစ္ဆာန်သာလျှင်ဖြစ်သော ခန္ဓာ
 အဖို့အစုဟူသော ကိလိယဝန် (ပဋိသန္ဓေ
 ခန္ဓာ)။ ဂဗ္ဗော စ နာမေသ နိရယဂဗ္ဗော
 တိရစ္ဆာန်ယောနိဂဗ္ဗော။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၁၆၂။ တေ
 ဝေ (တိရစ္ဆာန်) ခန္ဓကောဠာသဘာဝေန

ယောနိ စ သော ဂုတ္တနယေန ဂဗ္ဗော စာတိ
 တိရစ္ဆာန်ယောနိဂဗ္ဗော။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၁၄၇။

တိရစ္ဆာန်ယောနိဂမနိယ (တိ) [တိရစ္ဆာန်ယော-
 နိ + ဂမ + ဇာ + အနိယ] တိရစ္ဆာန်တို့၏ခန္ဓာ
 အဖို့အစုသို့ရောက် - စေတတ် - ကြောင်း ဖြစ်
 - သော (အာသဝေါတရား)။ အတ္ထိ အာသ-
 ဝါ တိရစ္ဆာန်ယောနိဂမနိယာ။ အံ၊ ၂။ ၃၆၂။
 အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၀၁။ ဣတိဝတိ၊ ၁။ ၁၀၉။ (မ၊ ၁။
 ၁။ ၆၄။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၇၂-တို့၌ ဂါမိနိယာ-ဟု ပါဠိ
 ရှိ၏။)

တိရစ္ဆာန်ယောနိဂါမိ (တိ) [တိရစ္ဆာန်ယောနိ +
 ဂမ + ဇာ + ဂါမိနိ] တိရစ္ဆာန်တို့၏ ခန္ဓာ
 အဖို့အစုသို့ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော။ နိရယ-
 ဂါမိ မဂ္ဂေါ တိရစ္ဆာန်ယောနိဂါမိ မဂ္ဂေါ။
 နေတ္တိ၊ ၆၂။ ဣမဿ စေတနာ နိရယဂါမိနိ
 ဘဝိဿတိ၊ ဣမဿ (စေတနာ) တိရစ္ဆာန်-
 ယောနိဂါမိနိ။ မ၊ ၁။ ၂။ ၃၃၇။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၂၉၆။
 အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၇၃။ ပဋိသန္ဓေ၊ ၂။ ၂၃၃။ သံ၊ ၁။
 ၂။ ၅၄။ (-မ၊ ၁။ ၁၀၆။)

တိရစ္ဆာန်ယောနိဒုက္ခ (တိ) [တိရစ္ဆာန်ယောနိ +
 ဒုက္ခ] တိရစ္ဆာန်တို့၏ ခန္ဓာအဖို့အစု၌ဖြစ်သော
 ဆင်းရဲ။ တိရစ္ဆာန်ယောနိဒုက္ခံ... ကေဒေသ-
 တော ကထေတိ။ မ၊ ၁။ ၁။ ၆၃။

တိရစ္ဆာန်ယောနိပဒ (န) [တိရစ္ဆာန်ယောနိ +
 ပဒ] တိရစ္ဆာန်တို့၏ ခန္ဓာအဖို့အစုသို့ ရောက်
 ကြောင်း အကျင့်။ ဝေရူပဿ ဘိက္ခုနော
 “နိရယပဒေန ဝါ ဂတော၊ တိရစ္ဆာန်ယောနိ-
 ပဒေန ဝါ”တိ အာဒိနာ နယေန ပဒံ ပညာ-
 ပေတုံ နာမ န သက္ကောတိ။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၄၇၇။

တိရစ္ဆာန်ယောနိလောက (ပု) [တိရစ္ဆာန်ယောနိ
 + လောက] တိရစ္ဆာန်တို့၏ ခန္ဓာအဖို့အစုဟူ
 သောလောက (ဖောက်ပြန် ပျက်စီး တတ်
 သော သဘော)။ လောကောတိ နိရယ-
 လောကော တိရစ္ဆာန်ယောနိ လောကော။
 မဟာနိ၊ ၁။ ၂။ ၂။ (-၃၂၂။)

တိရစ္ဆာန်ယောနိသံဝတ္တနိက (တိ) [တိရစ္ဆာန်-
ယောနိ + သံဝတ္တနိက] တိရစ္ဆာန်တို့၏ ခန္ဓာ
အဖို့အစုအလုံငါ့ ဖြစ်တတ်သော (စေတနာ-
စသည်)။ ပါဏာတိပါတော ဘိက္ခဝေ အာ-
သေဝိတော .... တိရစ္ဆာန်ယောနိသံဝတ္တနိ-
ကော။ အံ၊ ၃။ ၇၇။ (- ၇။ အဘိ၊ က။ ၄၄၇။
မဟာနိ။ ၁၄၂။ ၃၉၁။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၁၄၆။)

တိရစ္ဆာန်ရတန (န) [တိရစ္ဆာန်+ရတန] တိ-
ရစ္ဆာန်ရတနာ၊ မွေ့လျော်ခြင်းကို ဖြစ်စေ
တတ်သော တိရစ္ဆာန်။ သဝိညာဏကမ္မိ ဒုဝိဓံ
တိရစ္ဆာန်ရတနံ မနုဿရတနန္တိ။ မ၊ ၄။ ၄။
၁၉၇။

တိရစ္ဆာန်ရူပ (န) [တိရစ္ဆာန်+ရူပ] (က) တိ-
ရစ္ဆာန်၏ - ရုပ်ပုံ - ရုပ်လုံး၊ တိရစ္ဆာန်ရုပ်။
(ခ) တိရစ္ဆာန်၏ - အသွင် - သဏ္ဌာန်။ (က)
တိရစ္ဆာန်ရူပမ္ပိ....သယံ ကာတုံ ဝါ “ကရော-
ဟိ”တိ ဝတ္ထု ဝါ န ဝဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၂၄။
(ခ) တိရစ္ဆာန်ရူပေန မရတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၅၄။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၆၉။ တိရစ္ဆာန်ရူပေန မတေ
မရဏရူပဝသေန ပါစိတ္တိယံ။ ဝဇ္ဇိ၊ ၁။ ၁၆၆။

တိရစ္ဆာန်ရူပက (န) [တိရစ္ဆာန်ရူပ+က] တိ-
ရစ္ဆာန် - ရုပ် - ရုပ်ပုံ - ရုပ်လုံး။ ဓမ္မနေတ္ထ....
တိရစ္ဆာန်ရူပကာနိ ပန အညာနိ ဝါ ဘိတ္တိစ္ဆ-
ဒနကဝါဒဒါသု ဥပနေတဗ္ဗာနိ။ ကခါ၊ ၂။ ၆၁။

တိရစ္ဆာန်လောက (ပု) [တိရစ္ဆာန်+လောက]
တိရစ္ဆာန်အပေါင်း။ လောကောတိ နိရယ-
လောကော တိရစ္ဆာန်လောကော။ စူဠနိ။
၂၅။ (- ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၇၂။)

တိရစ္ဆာန်ဝဏ္ဏီ (တိ) [တိရစ္ဆာန်ဝဏ္ဏီ+ဤ] တိ-
ရစ္ဆာန်တို့၏ - အသွင် - သဏ္ဌာန် - ရှိသော
(နတ်သား-စသည်)။ တိရစ္ဆာန်ဝဏ္ဏီနော
ဒေဝပုတ္တေ ဒိသု။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၇၃။

တိရစ္ဆာန်ဝိဇ္ဇာ (ထိ) [တိရစ္ဆာန်+ဝိဇ္ဇာ] နတ်
ပြည်၊ နိဗ္ဗာန် လမ်း၏ - ဖိလော - ကန့်လန့် -

ဆန့်ကျင်ဖက် - ဖြစ်သော အတတ်၊ နတ်ပြည်
ရောက်ကြောင်း၊ နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း မ
ဟုတ်သော အတတ် (လက္ခဏာဗေဒင်ကျမ်း
အတတ်၊ နိမိတ္တဗေဒင်ကျမ်းအတတ်-စသည်)။
ယင်း-အကျယ် (ဒိ၊ ၁။ ၈-၁၀၊ ၆၃-၄၊ ၁၉၁။
မဟာနိ။ ၂၉၀။ စူဠနိ။ ၂၅၈။ ကခါ၊ ၃၃၄)-
ကြည့်။ တိရစ္ဆာန်ဝိဇ္ဇာ နာမ အနိယျာနိ-
ကတ္တာ သဂ္ဂမောက္ခမဂ္ဂါနံ တိရစ္ဆာန်ဘူတာ
အင်္ဂသတ္တနိမိတ္တာဒိကာ အဝသေသဝိဇ္ဇာ။
မဟာနိ၊ ၄။ ၃၇၂။ (- ဝိ၊ ၂။ ၄၀၂။ ဝိ၊ ၄။ ၂၈၀။
ဝိ၊ ၅။ ၁၁၄-၅၊ ၁၃၅၊ ၁၆၁။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၁၄၉။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ။ ၄၄၇။ ကခါ၊ ၃၃၅။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၉။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၉။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၁၊ ၂၃၁၆။)
န တိရစ္ဆာန်ဝိဇ္ဇာ ပရိယာပုဏ္ဏိတဗ္ဗာတိ ဧတ္ထ
တိရစ္ဆာန်ဝိဇ္ဇာ နာမ ယာ ကာစိ ဗာဟိရကာ
အနတ္တသဉ္စိတာ။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ ၂။ ၃၆၁။

တိရစ္ဆာန်ဝိဇ္ဇာပရိယာပုဏ္ဏသိက္ခာပဒ (န) [တိ-
ရစ္ဆာန်ဝိဇ္ဇာပရိယာပုဏ္ဏန + သိက္ခာပဒ] တိ-
ရစ္ဆာန်ဝိဇ္ဇာပရိယာပုဏ္ဏန-သိက္ခာပဒ၊ ဆဗ္ဗဂ္ဂိ
ရဟန်းမတို့၏ နတ်ပြည်၊ နိဗ္ဗာန်-လမ်း၏ -
ဖိလော - ကန့်လန့် - ဆန့်ကျင်ဖက် - ဖြစ်သော
အတတ်မျိုးကို သင်ယူခြင်းကြောင့် ပညတ်
အပ်သော သိက္ခာပုဒ်။ ဝိနယပိဋက၊ ပါစိတ္တိ-
ယ ပါဠိ၊ ဘိက္ခုနီဝိဘင်္ဂ၊ ၄-ကဏ္ဍ၊ ၅-ဝဂ်၊ ၉-
သိက္ခာပုဒ်။ ဝိ၊ ၂။ ၄၀၁-၂။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၅။
ကခါ၊ ၃၃၄။

တိရစ္ဆာန်ဝိဇ္ဇာဝါစနသိက္ခာပဒ (န) [တိရစ္ဆာန်-
ဝိဇ္ဇာဝါစန + သိက္ခာပဒ] တိရစ္ဆာန်ဝိဇ္ဇာဝါစန
သိက္ခာပုဒ်၊ ဆဗ္ဗဂ္ဂိ ရဟန်းမတို့၏ နတ်ပြည်၊
နိဗ္ဗာန်-လမ်း၏ - ဖိလော - ကန့်လန့် - ဆန့်ကျင်
ဖက် - ဖြစ်သော အတတ်မျိုးကို - ပို့ချ - သင်
ပြ - ခြင်းကြောင့် ပညတ်အပ်သော သိက္ခာ
ပုဒ်။ ဝိနယပိဋက၊ ပါစိတ္တိယပါဠိ၊ ဘိက္ခုနီ-
ဝိဘင်္ဂ၊ ၄-ကဏ္ဍ၊ ၅-ဝဂ်၊ ၁၀-သိက္ခာပုဒ်။ ဝိ၊ ၂။
၄၀၂-၃။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၅။ ကခါ၊ ၃၃၄-၅။

တိရစ္ဆာန်ဝေဒနီယ (တိ) [တိရစ္ဆာန်+ဝေဒနီယ]
တိရစ္ဆာန်တို့၌ ခံစားအပ်သော အကျိုးရှိသော
(ကံ)။ ဣဒံ တိရစ္ဆာန်ဝေဒနီယံ။ နေတ္ထိ။ ၈၂။

တိရစ္ဆာန်သီဟ (ပု) [တိရစ္ဆာန်+သီဟ] တိ-
ရစ္ဆာန်ဖြစ်သော ခြင်္သေ့။ ယဒိ တိရစ္ဆာန်-
သီဟဿ နာဒေါ။ မ၊ ဇီ၊ ၂။ ၅။ အံ၊ ဇီ၊ ၂။ ၁၆၄။

တိရစ္ဆာန်သီဟနာဒ (ပု) [တိရစ္ဆာန်သီဟ+
နာဒ] တိရစ္ဆာန်ဖြစ်သော ခြင်္သေ့၏-ဟိန်း-
ဟောက်-သံ။ ယဒိ တိရစ္ဆာန်သီဟနာဒဿ
သေဋ္ဌနာဒတာ။ မ၊ ဇီ၊ ၂။ ၅။ အံ၊ ဇီ၊ ၂။ ၁၆၅။

တိရစ္ဆာန်ဟတ္ထဂတ (တိ) [တိရစ္ဆာန်+ဟတ္ထ+
ဂတ] တိရစ္ဆာန်၏ လက်-သို့ရောက်-၌တည်
-သော (ဥစ္စာ=ဘဏ္ဍာ)။ တိရစ္ဆာန်ဟတ္ထ-
ဂတံ ဘဏ္ဍံ (တိရစ္ဆာန်ဟတ္ထပဂတဘဏ္ဍကံ၊
သိ) ဒဿယိ သု။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၀၇။

တိရစ္ဆာန်ဟတ္ထိ (ပု) [တိရစ္ဆာန်+ဟတ္ထိ] တိရစ္ဆာန်
ဖြစ်သော ဆင်။ နာဠာဂိရိ တံ တိရစ္ဆာန်-
ဟတ္ထိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၅။ ၃၅၈။

တိရစ္ဆာန်ဟတ္ထပဂတဘဏ္ဍက (န) [တိရစ္ဆာန်+
ဟတ္ထ+ဥပဂတ+ဘဏ္ဍ+က] တိရစ္ဆာန်၏
လက်-သို့ရောက်-၌ တည်-သော ဥစ္စာ
'ဘဏ္ဍာ'။ တိရစ္ဆာန်ဟတ္ထဂတ-ကြည့်။ (သျှ၊
မူ-ကံ။)

တိရစ္ဆာန်နိတ္ထိ (ထိ) [တိရစ္ဆာန်+နိတ္ထိ] တိရစ္ဆာန်
-မ-မိန်းမ။ တိရစ္ဆာန်နိတ္ထိယော ဣဒ ဝုက္ကဋ္ဌ-
ဝတ္ထုကာ ဟောန္တိ။ ကခါ။ ၁၉၃။

တိရစ္ဆာန်ပပတ္တိ (ထိ) [တိရစ္ဆာန်+ဥပပတ္တိ]
တိရစ္ဆာန်မျိုး-တိရစ္ဆာန်ဘုံ-၌-ဖြစ်ခြင်း-
ပဋိသန္ဓေနေခြင်း။ တိရစ္ဆာန်ပပတ္တိယံ ကုသ-
လာဒိဓမ္မေ ကုသလာဒိတော ယထာဘူတာ-
ဝဗောဓော။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁၀၉။ (-အံ၊ ဇီ၊ ၃။
၁၂၉။)

တိရစ္ဆာန်ပပတ္တိဟေတုက (တိ) [တိရစ္ဆာန်+
ဥပပတ္တိ+ဟေတု+က] တိရစ္ဆာန်ဘုံသို့ ကပ်

ရောက်ရခြင်းလျှင် အကြောင်းရှိသော (ဆင်း
ရဲမှု 'သံဝေဂဝတ္ထု')။ တတ္ထပိ နိရယူပပတ္တိ-
ဟေတုကံ၊ တိရစ္ဆာန်ပပတ္တိဟေတုကံ၊ ....သံ-
ဝေဂဝတ္ထုနိ ပစ္စဝေက္ခိတာ....အနုယုဉ္ဇဿ။ သံ၊
ဇီ၊ ၂။ ၃၁၄။

တိရတနမတ္တာပဂတ (တိ) [တိရတနမတ္တာ+အပ-
ဂတ] ၃-တောင် အတိုင်းအရှည်ရှိသော အရပ်
တိုင်ရုံ-ဖဲခွါ-ထွက်သွား-သော၊ (လေး
ညှိမှ) ၃-တောင်မျှသာကွာသော (မြား)။
တတိယံ တိရတနမတ္တာပဂတံ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၉။

တိရတ္တ (န) [တိ+ရတ္တိ။ တိဿော ရတ္တိယော
တိရတ္တိ။ ရူ၊ ၃၄၉။ (တြိရာတြိမ်-သံ)] ၃-ညှို့။
တိရတ္တံ သဟသေယျံ ကပ္ပေတိ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၂။
ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၈၄။ တိရတ္တတော ဥတ္တရိ။ ကခါ။
၂၃၇။ (-သာရတ္ထ၊ ၃။ ၇။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၃၃။
အနုဇီ၊ ၂။ ၁၁၃။ ဥပိနိစ္ဆယ၊ ဇီ၊ ၇၀။)

တိရတ္တဂ္ဂဟဏ (န) [တိရတ္တ+ဂဟဏ] ၃-ညှို့ကို
ယူခြင်း။ တိရတ္တဂ္ဂဟဏတ္ထံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၃၃။

တိရတ္တဒဿန (န) [တိရတ္တ+ဒဿန] ၃-ညှို့ကို
ပြခြင်း။ နိရန္တရံ တိရတ္တဒဿနတ္ထံ ဝါ ဒိရတ္တဂ္ဂ-
ဟဏံ ကတံ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၇။

တိရတ္တပရိဟာရ (ပု) [တိရတ္တ+ပရိဟာရ] ၃-
ညှို့တိုင်အောင်-စောင့်ရှောက်-ကာကွယ်
-ခြင်း၊ ၃-ညှို့အစောင့်အရှောက်။ တိရတ္တ-
ပရိဟာရံ အဒါသိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၇။

တိရတ္တာတိက္ကမ (ပု) [တိရတ္တ+အတိက္ကမ] ၃-
ညှို့ကို ကျော်လွန်ခြင်း။ တိရတ္တာတိက္ကမော။
ကခါ။ ၂၃၇။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၇။

တိရတ္တိ (ထိ) [တိ+ရတ္တိ] ၃-ညှို့။ သယိတနာ
တိရတ္တိယံ။ မူလသိက္ခာ။ ၃၂။ (ယင်း-ဇီလည်း
ကြည့်။)

တိရိစ္ဆာန်(တိရိ)ဝေဒနာန (န) [တိရိစ္ဆာန်(တိရိ)ဝေဒ+
နာန] ကြာမြက်တော။ တိရိစ္ဆာန်(တိရိ)ဝေဒ-
နာန (ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၅။ ၄၇) နာမ ကာဠတိဏဝနံ

ယံ ဣမသ္မိံ “ကြာမြက်” ဣတိ ဝုစ္စတိ။ ဇာ၊
ဋီ၊၁၆။၅၁၄။

တိရိယံ (ဗျ) [သတ္တမုန္တနိပါတ်။ ရှု၊ နှာ-၁၃၃။
နိတိ၊သုတ္တ။နှာ-၃၈၀။ ဓာန်။၁၁၅၉။ သူစိ။
ပဉ္စမုန္တနိပါတ်။ တတိယန္တနိပါတ်။ တိရိယန္တိ
တ္ထေ ပဉ္စမုတ္တေ ဥပယောဂဝစနံ၊ ကရုဏတ္ထေ-
တိပိ ဝဒန္တိ။ ကင်္ခါယော၊မဟာဋီ၊၂။၂၃၈။
(တိရိယံ-သံ)] (၁) ဖိလော၊ ကန့်လန့်။ (၂)
အနံ။ (၃) အထောင့်အရပ်။ (၄) နံပါး၊
နံဘေး။ (၅) ထက်ဝန်းကျင်-ပတ်ပတ်လည်
-အရပ်မျက်နှာအဖို့။ (၆) အမြင့်၊အစောက်။
(၇) အပိတ်၊အဆီး။ (၈) အလယ်၊အကြား၊
(က) ပစ္စုပ္ပန်ကာလ။ (ခ) ပစ္စုပ္ပန်ခန္ဓာ။
(ဂ) အမျှာကတတရား။ (ဃ) လူ့ဘုံ။ (င)
ရှုပဘုံ။ (စ) ဥပေက္ခာဝေဒနာ။ (ဆ)
ဆံဖျား၊ ခြေဖျားတို့၏ အလယ်ပိုင်းကိုယ်။

(၁) ဖိလော၊ ကန့်လန့်။ အနုဇာနာမိ
ဘိက္ခဝေ တိရိယံ တရဏာယ ဘိက္ခုနိယာ
သဒ္ဓိံ သံဝိဓာယ။ ဝိ၊၂။၉၀။ တိရိယံ တရ-
ဏာယာတိ ဥပယောဂတ္ထေ နိဿက္ကဝစနံ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၄။ ဥဒ္ဓံ ဒိဃာ အဟုတ္တာ တိရိယံ
အဉ္စိတာ ဒိဃာတိ တိရစ္ဆာနာ။ အံ၊ဋီ၊၂။
၁၄၇။ (-ဒိ၊၁။၂။ မ၊၁။၁၁၇၊၂၇-ဂ။ မ၊
၂။၉၈။ သံ၊၁။၆၁၁၂၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၄။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊
၃။၅၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၂၊၃၈၆၊၃၈၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄။
သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၇၊၇၅၊၈၂။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၁။၂၀၅။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၊၄၀၊၁၁၀၊၁၁၂၊
၂၇၄။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၁၀၈။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၀။
ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၅။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၂၄၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။
၇၀။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ၊၁၂၉။ ဝဇီရ၊၁၆၈။ သာရတ္ထ၊
၂။၁၉၊၁၄၀၊၁၆၅၊၂၄၉၊၃၁၇။ သာရတ္ထ၊၃။
၂၇၊၁၇၉။ ဝိမတိ၊၁။၁၆၂။ ဝိမတိ၊၂။၁၅၃။
ဒိ၊ဋီ၊၁။၃၃၄။ သိ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၂၄၊၃၃၀။ ဒိ၊
ဋီ၊၂။၁၉၆။ ဒိ၊ဋီ၊၃။၄၃။ မ၊ဋီ၊၂။၃၀၊၂၂၃။
မ၊ဋီ၊၃။၂၀၊၇၆၊၁၅၆။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၃၂။ အံ၊ဋီ၊
၃။၂၂၈။ မူလဋီ၊၁။၈၆။)

(၂) အနံ။ တိရိယံ သတ္တန္တရာ။ ဝိ၊၁။
၂၂၄။ တိရိယန္တိ ဝိတ္တာရတော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၅၄။ ကင်္ခါ၊၁၃၄။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၅၇၀။ ဝိ၊
နိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၂၃၀။ အန္တရဝါသကော ....
တိရိယံ ဒွိဟတ္ထောပိ ဝနုတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၆။
ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၃၂။ ကင်္ခါ၊၁၅၄။ (-ဝိ၊၂။၂၂၁၊
၂၂၃။ ဝိ၊၅။၂၃၇။ မ၊၁။၂၃၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၀။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၂။ ကင်္ခါ၊၁၈၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၄၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၂။ ဝဇီရ၊၁၉၂၊
၃၄၂၊၃၈၇၊၅၂၅။ သာရတ္ထ၊၂။၄၄၂။ ဝိမတိ၊
၁။၁၆၇။ ဝိမတိ၊၂။၆၄၊၂၃၂။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။
၄၃၁။ သိ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၆၅။ ဒိ၊ဋီ၊၃။၃၃။
ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၂၄၂၈-၉။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊
၂။၁၅၂။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊၃၇-ဂ။ မူလသိက္ခာ၊
ဋီ၊၁၇။)

(၃) အထောင့်အရပ်။ ဣတိ ဥဒ္ဓမဓော
တိရိယံ သဗ္ဗမိ သဗ္ဗတ္တတာယ သဗ္ဗာဝန္တံ
လောကံ .... ဖရိတ္တာ ဝိဟရတိ။ ဒိ၊ဃ၊၄၁။
တိရိယန္တိ အနုဒိဿာယ။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၈။
တိရိယံ (အဘိ၊ဝိ၊၂၇၄။ စူဠနိ၊၂၄၈။ ပဋိသံ၊
၂၃၅) နိ အနုဒိဿာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၁။
စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၁၀၈။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၃။ (-ဒိ၊၁။
၁၄၆။ ဒိ၊၂။၁၅၃၊၂၀၀။ ဒိ၊ဃ၊၁၈၇။ မ၊၁။
၄၆-၇၊၃၇၂။ မ၊၂။၁၄၊၃၃။ မ၊ဃ၊၁၈၅။ သံ၊
၂။၄၈၅-၆။ သံ၊ဃ၊၁၀၁။ အံ၊၂။၁၉၈။ အံ၊
၃။၁၉၃။ မိလိန္ဒ၊၃၁၂။ သာရတ္ထ၊၃။၂၆၄။
ဝိမတိ၊၂။၁၂၇။ အနုဋီ၊၂။၁၈၈။)

(၄) နံပါး၊ နံဘေး။ ဥဒ္ဓိနံယေဝ တိရိယံ
ပတိဋ္ဌိတဋ္ဌာနဿ အတိက္ကမေန ပါရာဇိကံ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၂။ တိရိယံ နမနာ ဝိနမနာ။
ဝဇီရ၊၁၅၁။ (-မဟာနိ၊၃၁၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၈၆၊၂၉၀။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၇၅။)

(၅) ထက်ဝန်းကျင်-ပတ်ပတ်လည်-
အရပ်မျက်နှာအဖို့။ တိရိယံ (မ၊၂။၂၀၇။
အံ၊၃။၂၉၃) နိ ခေတ္တမဏ္ဍလမိဝ သမန္တာ
ပရိစ္ဆိန္နိတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၀။

တိရိယံ (အံ၊ဌ၊၂။၂၅၉) နှိ ပရိတော၊ ပုရိတ္တိ-
မဒိသာဒိဝသေန သမန္တတော ဒိသာဘာဂေ-
သုတိ အတ္ထော။ အံ၊ဌ၊၂။၂၃၇။(-အဘိ၊က။
၄၃။ မိလိန္ဒ။၃၁၉။ ဒီ၊ဌ၊၃။၂၃၀။ မ၊ဌ၊၃။
၂၇၅။ မ၊ဌ၊၄။၁၅၊၁၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၄၊၁၇။
၂၄၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၄၇။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၂။၂။ ဣတိ-
ဝုတ်၊ဌ။၁၁၄၊၃၄၄။ သုတ္တနိ၊ဌ။၁။၁၈၉။ သုတ္တ-
နိ၊ဌ။၂။၁၇၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂။၁၄၅-၆။ ပဋိသံ၊ဌ။
၁။၁၂၀၊၁၉၆။ ပဋိသံ၊ဌ။၂။၆၁။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၀၉။
သီ၊ဌ၊သစ်၊၁။၄၂၉။ သီ၊ဌ၊သစ်၊၂။၁၀၃။
မ၊ဌ၊၃။၁၂၄။ အံ၊ဌ၊၂။၂၅၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ။၁။
၃၀၅။)

(၆) အမြင့်၊အစောက်။ တိရိယံ ယော-
ဇနံ အာသိ၊ အဒ္ဓယောဇနဝိတ္တတံ။ အပ၊၂။
၃၀။ တိရိယဘာဂ (၁)-လည်း ကြည့်။

(၇) အပိတ်၊ အဆီး။ တိရိယံ-တိရော-
သဒ္ဓါ ပိဓာနေ ဝတ္တန္တိ။ ဓာန်၊ဌ။၁၂၀။

(ဂ) အလယ်၊ အကြား၊ (က) ပစ္စုပ္ပန်
ကာလ။ တိရိယံ ဝါပိ မဇ္ဈေ (သုတ္တနိ၊၃၆၁)-
တိ ပစ္စုပ္ပန်။ တဉ္စိ န ဥဒ္ဓံ န အဓော၊ တိရိယံ
ဥဘိန္နန္တ အန္တရာ၊ တေန မဇ္ဈေတိ ဝုတ္တံ။
သုတ္တနိ၊ဌ။၂။၁၇၇။ တိရိယဉ္စာပိ မဇ္ဈေ(စူဠနိ၊
၉) တိ ပစ္စုပ္ပန်ဒ္ဓါ။ စူဠနိ၊ဌ။၂။ (- သံ၊
၂။၆၉။ ဣတိဝုတ်။၂၇၅။ သုတ္တနိ၊၃၀၁။
မိလိန္ဒ။၃၃၈။ မ၊ဌ၊၃။၁၇။ သံ၊ဌ၊၂။၂၆၀။
အဘိ၊ဌ။၂။၂၁၂။ နေတ္ထိ၊ဌ။၂၄၇၊ ၂၅၂။
သာရတ္ထ၊၃။၃၁။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၃၁၃၊၃၂၂။)

(ခ) ပစ္စုပ္ပန်ခန္ဓာ။ တိရိယံ (အံ၊၁။
၃၂၂) နှိ မဇ္ဈံ။ အပါစိနန္တိ အဓော။
ဧတာဝတာ အတိတာ ပစ္စုပ္ပန္နာ အနာဂတာ
စ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ကထိဘာ။ အံ၊ဌ၊၂။၂၅၉။

(ဂ) အဗျာကတတရား။ တိရိယဉ္စာပိ
မဇ္ဈေတိ အဗျာကတာ ဓမ္မာ။ စူဠနိ၊၇၈။
တဒုဘယဝိမုတ္တတ္တာ အဗျာကတာ ဓမ္မာ တိရိ-
ယဉ္စာပိ မဇ္ဈေတိ ဝုတ္တန္တိ။ စူဠနိ၊ဌ။၂။

(ဃ) လူ့ဘုံ။ တိရိယဉ္စာပိ မဇ္ဈေတိ
မနုဿလောကော။ စူဠနိ၊၇၈။ တိရိယံ (ဇာ၊
၁။၄၂) နှိ မနုဿလောကော။ ဇာ၊ဌ၊၂။၅၆။
(-သံ၊ဌ၊၂။၂၆၀။)

(င) ရူပဘုံ။ တိရိယဉ္စာပိ မဇ္ဈေတိ ရူပ-
ဓာတု။ စူဠနိ၊၇၈။ တိရိယံ (ခုဒ္ဒက။၁။
သုတ္တနိ၊၃၀၁) နှိ ဝေမဇ္ဈံ။ တေန ရူပဘဝံ
ဂဏှာတိ။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၂။၂။ သုတ္တနိ၊ဌ။၁။
၁၈၉။

(စ) ဥပေက္ခာဝေဒနာ။ တိရိယဉ္စာပိ
မဇ္ဈေတိ အဒုက္ခမသုဝေဒနာ။ စူဠနိ၊၇၈။

(ဆ) ဆံဖျား၊ခြေဖျား-တို့၏ အလယ်
ပိုင်း ကိုယ်။ တိရိယဉ္စာပိမဇ္ဈေတိ ဝေမဇ္ဈေတိ
ဥဒ္ဓံ အဓော တိရိယဉ္စာပိ မဇ္ဈေ။ စူဠနိ၊၇၈-
၉။ ဥဒ္ဓံ ဝုတ္တတိ ကေသမတ္တကော၊ အပါစိနံ
ပါဒတလံ၊ တိရိယံ ဝေမဇ္ဈံ။ သံ၊ဌ၊၂။၂၆၀။
(-စူဠနိ၊ဌ။၂။)

တိရိယံ (ကြိ၊ဝိ) [တရ+တု။ နိဂ္ဂဟိတံလာ။
ဥပဝဿံ၊ ဥပသမ္ပဗ္ဗံ (ဝိ၊ဌ၊၂။၃၀၈။ ကင်္ခါ။
၁၈၇။ ကင်္ခါယော၊မဟာဋီ၊၃။၂၅၆)-တို့နှင့်
ယှဉ်ကြည့်။] ကျော်လွန်၍၊ ဝိတေယျာတိ
ဝိရူပံ တိရိယံ၊ဝိညုနံ ဩလောကနက္ကမံ ဝိတိက္က-
မိတွာတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၂၁။

တိရိယံကတွာ (ကြိ၊ဝိ) [တိရိယံ + ကတွာ]
(၁)ဖိလာ-ကန့်လန့်-ပြု၍၊ (၂)ပိတ်ဆီး-
ခြားကွယ်-၍။ တိရိယံကတွာ ကဏ္ဍက်တော။
ဓာန်၊ဌ။၁၂၀။

တိရိယံဂမနပါဒ (ပ) [တိရိယံ + ဂမန + ပါဒ]
(၁) ဖိလာ-ကန့်လန့်-ဖြစ်သော ခြေ၊
နံပါး-နံဘေး-သို့လှည့်သောခြေ။ (တိ)(၂)
ဖိလာ - ကန့်လန့် - ဖြစ်သောခြေ ရှိသော၊
နံပါး-နံဘေး-သို့ လှည့်သော ခြေရှိသော၊
သု။ (၁) ဝိကဋ္ဌောတိ တိရိယံဂမနပါဒေဟိ
သမန္နာဂတော။ သာရတ္ထ၊၃။၂၆၄။ (တိ)
(၂) ဝိကဋ္ဌောတိ တိရိယံဂမနပါဒေါ၊ ယဿ

စက်မတော ဇာဏုကာ ဗဟိ နိဂစ္ဆန္တိ။ ဝိမတိ။
၂။၁၂၇။

တိရိယံဒိသာ (ထိ) [တိရိယံ + ဒိသာ] ဖီလာ-
အထောင့် - အကြား - အရပ် မျက်နှာ။
အစောဒိသမှ တိရိယံဒိသမှ ဝေမေဝ။ အဘိ၊
ဌ၊၂။၃၆၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၀၁။ စူဠနိ၊ဌ။၁၀၈။
ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၁၅၃။

တိရိယ (တိ) [တိရော + ဣယ] (၁) အနံ။ (၂)
နေဇာမြက်။ (၃) ဖီလာ - ကန့်လန့် - ဖြစ်
သော (တောင်-စသည်)။ (၁) ဆဒနံ ဒိသ-
တော တိရိယတော စ ဌပိတဒဏ္ဍကေဟိ
ဇာလံ ဝိယ ဗန္ဓိတော။ သာရတ္ထ၊၂။၃၃၆။
(-ကင်္ခါ၊ ယော၊ မဟာဋ္ဌ၊၃။၄၇။) တိရိယန္တ-
လည်း ကြည့်။ (၂) တိရိယာ နာမ တိဏ-
ဇာတိ (အံ၊၂။၂၁၀-၁) တိ ဒဗ္ဗတိဏံ ဝုစ္စတိ။
အံ၊ဌ၊၃။၇၃။ ပုန စပရံ ဒဗ္ဗတိဏသင်္ခါတာ
တိရိယာ နာမ တိဏဇာတိ။ သာရတ္ထ၊၂။
၃၀၃။ (- အဘိ၊ဌ၊၂။၈၉။ မဟာနိ၊ဌ။၅၉။
ဝိမတိ၊၁။၂၅၄။) (၃) တိရိယော နာမ
ပဗ္ဗတော။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊၂။၄၃၂။

တိရိယဂတပါဒ (တိ) [တိရိယ + ဂတ + ပါဒ]
ဖီလာ - ကန့်လန့် - ဖြစ်သော - ခွင်သော -
ခြေရှိသော၊သူ။ ခဉ္စန္တိ ခဉ္စပါဒံ တိရိယဂတ-
ပါဒံ။ မဟာနိ၊ဌ။၁၀၈။

တိရိယဂတိက (တိ) [တိရိယံ + ဂတိ + ဣက]
နံပါး - နံဘေး - သို့ - သွား - ရောက် - ခြင်း
အား - လျော် - ကျေးဇူးပြုတတ် - သော။
တိရိယဂတိကာယ ဟိ ဝါယောဓာတုယာ။
ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၄၇။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၆၂။

တိရိယင်္ဂမ (တိ) [တိရိယ + ဂမ - အ] ဖီလာ -
ကန့်လန့် - ဖြစ် - သွား - သော (အမြစ်-
စသည်)။ အစောဂမ (သံ၊၁။၃၁၄၊၃၁၆)-
ကြည့်။

တိရိယန္တ (ပု) [တိရိယ + အန္တ] (က) အနံ
၏ - အစွန့်အဖျား - အဆုံး။ (ခ) အနံ။
(က) တိရိယန္တတော စတုရင်္ဂလပမာဏဿ
ပဒေသဿ သြရတော ဆိဒ္ဓံ အဓိဋ္ဌာနံ ဘိန္နတိ။
ဝိ၊ဌ၊၂။၂၂၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၃၅။ (- ကင်္ခါ၊
၁၅၅။ အဘိ၊ဌ၊၂။၂၁၃။) (က) (ခ) တိရိ-
ယန္တေန ဝဇ္ဇတိ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊၃၈။ တိရိ-
ယဿ အန္တောတိ ဆဋ္ဌိတပ္ပုရိသော၊ တိရိယ-
မေဝ အန္တောတိ ဝါ ကမ္မဓာရယော
“ဂါမန္တော” တိအာဒိသု ဝိယ။ ယင်း-ဋီ၊သစ်။
တိရိယန္တတောတိ ဝိတ္ထာရန္တတော။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊
ဋီ၊၁။၅၅၈။

တိရိယဘာဂ (ပု) [တိရိယံ + ဘာဂ] (၁)
အမြင့် - အစောက် - ထောင်လိုက် - ဦးထိပ်
စွန်း - အဖို့။ (၂) ထက်ဝန်းကျင်အဖို့။ (၁)
စူဠသေန ဆာဒေတွာတိ တိရိယဘာဂေန
ဌပနဝသေန သဗ္ဗံ ဝိဟာရဋ္ဌာနံ ဆာဒေတွာ။
ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၅။ (၂) တိရိယဘာဂေဟိ အနန္တာ
လောကဓာတုယော ပက္ခန္ဓိ သူ။ အဘိ၊ဌ၊၁။
၁၅။ သာရတ္ထ၊၃။၁၄၇။

တိရိ(ရိ)ဒု(တ) (ပု၊န) [တရ + ကိဋ္ဌ = ဤတ
= ဣတ။ ဣဒါဒိ၊၅။ ဓာနိ၊ဋီ၊၄၄၂။ သူစိ။
တိရော + ဣ + တ။ ဝက္ကလဉ္စ နိဝသနာနံ အင်္ဂ-
ပစ္စင်္ဂံ တိရောဘာဝံ ပဋိစ္ဆန္တဘာဝံ တေ ဂစ္ဆတိ
အနေနာတိ ဝါ၊ ရုက္ခံ တိရော ပဋိစ္ဆန္တံ ဟုတွာ
တေ ပဝတ္တတိတိ ဝါ “တိရိဋ္ဌ” န္တိ ဝုစ္စတိ။
ပါစိတ်၊ယော၊၁။၂၈၃။ (တု + ဤဋ္ဌက်။ လော-
ခြဋ္ဌက္ခေ။ ထောမ။)] (၁) တောက်ရပ်ပင်။
(၂) တောက်ရပ် - ခေါက် - ခွံ။ (န) (၃)
လျော်တေ။ (က) သစ် - ခေါက် - ခွံ - ဖြင့်
ပြီးသော အဝတ်အထည်။ (ခ) တောက်ရပ်
- ခေါက် - ခွံ - ဖြင့်ပြီးသော အဝတ်အထည်။
(၄) တိရိဋ္ဌ-အမည်ရှိသော နတ်ဝတ်ပုဆိုး။
(၅) မကိုဋ်၊ သရဖူ။ (၆) ဦးရစ်၊ ခေါင်း
ပေါင်း။

(၁) တောက်ရပ်ပင်။ တိရိစ္ဆာန်ရုက္ခတစ-
ဝတ္ထုကြည့်။ (၂) တောက်ရပ်-ခေါက်-ခွံ။
တိရိစ္ဆာန်ဝါတိ ဝေန်နာမကေ ရုက္ခတစ။ ဝိ၊
နိစ္ဆယ၊ ဝိ၊ ၁၁၅၆-ဂ။

(န) (၃) လျှော်တေ၊ (က) သစ်-
ခေါက်-ခွံ-ဖြင့် ပြီးသော အဝတ်အထည်။
(ခ) တောက်ရပ်-ခေါက်-ခွံ-ဖြင့် ပြီးသော
အဝတ် အထည်။ တိရိစ္ဆာန်ပိ ဓာရေတိ။
ဒီ၊ ၁၂၃၄။ မ၊ ၂၁၆၊ ၃၆ဂ။ အံ၊ ၁၁၂၀၀၊
၅၂၇။ မဟာနိ၊ ၂၃၇။ (က) တိရိစ္ဆာန် (ဒီ၊
၁၁၁၅၇။ အံ၊ ၁၁၂၄၂။ အဘိ၊ ပု၊ ၁၆၄) တိ
ရုက္ခတစဝတ္ထာနိ။ ဒီ၊ ၁၁၂၄၂။ အံ၊ ၁၁၂၄၂။
၂၂၁။ အဘိ၊ ၁၁၂၄၂။ တိရိတာနိ (မ၊ ၁၁၊
၁၁၁) တိ ရုက္ခတစဝတ္ထာနိ။ မ၊ ၁၁၁၊ ၁၂၀။
(ခ) တိရိစ္ဆာန်တိ တိရိစ္ဆာန်ရုက္ခတစဝတ္ထာနိ။
ဒီ၊ ၁၁၂၄၂။ (သိ၊ မူ၊ ကွဲ။)

(၄) တိရိစ္ဆာန်အမည်ရှိသော နတ်ဝတ်ပုဆိုး။
တိရိစ္ဆာန်ကြည့်။ (၅) မကိုဋ်၊ သရဖူ။ တိရိစ္ဆာ-
(ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၄၅၆) နိ မကိုဋ်။ တဿ ဝိသေသံ
ဒဿေတုံ “တိရိစ္ဆာန် ပနာ” တိအာဒိမာဟ။
ဝိနယာလင်္ကာရ၊ ၂၊ ၃၇၇။

(၆) ဦးရစ်၊ ခေါင်းပေါင်း။ တရန္တိ
ယန္တိ သုဗ္ဗပတ္တမနေနာတိ တိရိစ္ဆာန်၊ ဝေဠုနံ။
ဣဒိ၊ ၅၂။ (- အမရ၊ ၂၅၊ ၃၀။)

တိရိစ္ဆာန်ဥပသေ (ပု၊ န) [တိရိ (ရိ) ဥပသေ + က။ ဓာန်။
ဓာန်၊ ဝိ၊ ၄၄၂။ သူစိ။] (၁) တောက်ရပ်ပင်။
(၂) တောက်ရပ်-ခေါက်-ခွံ။ (န) (၃)
လျှော်တေ၊ (က) သစ်-ခေါက်-ခွံ-ဖြင့်
ပြီးသော အဝတ်အထည်။ (ခ) တောက်ရပ်-
ခေါက်-ခွံ-ဖြင့် ပြီးသော အဝတ်အထည်။
(ဂ) ဘုဇပတ် (စလ) ခေါက်-စသည်ဖြင့်
ပြီးသော အဝတ်အထည်။ (၄) မကိုဋ်၊
သရဖူ။ (၅) တိရိစ္ဆာန်ရုက္ခတစဝတ္ထုကြည့်။
(၂) တိရိစ္ဆာန်ကေတိ တံနာမကရုက္ခတစ။
ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ဝိ၊ သစ်၊ ၅၇။ (န) (၃) (က)

(ခ) (ဂ) တိရိစ္ဆာန် ဓာရေန္တိ။ ဝိ၊ ၁၂၄၂။
ဝိ၊ ၄၄၅၆။ (က) တိရိစ္ဆာန် ပန ရုက္ခဆ-
(စ) လွယ်ယံ။ ဝိ၊ ၄၄၂၊ ၄၄၆။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၄၅၆။ တိရိစ္ဆာန်တိ ရုက္ခတစဝတ္ထာနိ။ အံ၊
၄၄၂၊ ၄၄၂။ (သိ၊ သျှာ၊ မူ၊ ကွဲ။) (ခ) အောက်ပုဒ်
ကြည့်။ (ဂ) ဘုဇပတ်တစာဒိမယံ ရုက္ခဒုဿံ၊
တိရိစ္ဆာန် အတ္ထော။ အံ၊ ၄၄၂၊ ၄၆၇။ (- ဒီ၊
ဝိ၊ ၁၂၄၂။) (၄) တိရိစ္ဆာန် (၅) ကြည့်။

တိရိစ္ဆာန်ရုက္ခတစဝတ္ထ (န) [တိရိစ္ဆာန် + ရုက္ခ +
တစ + ဝတ္ထ] တောက်ရပ်ပင်၏ အခေါက်ဖြင့်
ပြီးသော အဝတ်အထည်၊ တောက်ရပ်
လျှော်တေ။ တိရိစ္ဆာန် (န) (၃) (ခ) ကြည့်။

တိရိ (ရိ) ဥ (ဝိ) ဝတ္ထ (ပု) [တိရိ (ရိ) ဥ (ဝိ) +
ဝတ္ထ] တိရိ (ရိ) ဥ (ဝိ) ဝတ္ထ-အမည်ရှိသော
(သုဋ္ဌေး)။ (တောက်ရပ်ပင်၏ အနီး၌ မွေး
ဖွား ခြင်းကြောင့် “တိ ရိ (ရိ) ဥ (ဝိ)”
ဟူသော အမည်ကိုရင်း၊ အနွယ်၏ အစွမ်း
အားဖြင့် “ဝတ္ထ” ဟူသော အမည်ကိုရင်း
ရသော သုဋ္ဌေး။ ပဏ္ဏာသနိပါတ်၊ ဥမ္မာဒန္တိ-
ဇာတ်၊ ဝိ၊ ၁၁။) မိတာ တိရိစ္ဆာန်ဝတ္ထ။
ဥမ္မာဒန္တိ မနောဟရာ။ အပ၊ ၂၊ ၂၃၃။ တိရိစ္ဆာ-
(ဝိ၊ သျှာ၊ က) ဝတ္ထော (ဇာ၊ ၁၁၊ ၇၄) တိ တဿ
နာမံ။ ဇာ၊ ၁၁၊ ၂၂၆။ တိရိစ္ဆာန်ဝတ္ထ နာမ
အသိတိကောဋိဝိဘဝဿ သေဋ္ဌနော။ ဇာ၊ ၁၁၊
၅၂၊ ၂၂၁။ (- အပ၊ ၂၊ ၁၁၄။ ထေရ၊ ၁၁၊
၁၄၆။)

တိရိစ္ဆာန်ဝတ္ထကုမာရ (ပု) [တိရိစ္ဆာန်ဝတ္ထ + ကုမာရ]
တိရိစ္ဆာန်ဝတ္ထ-အမည်ရှိသော - သတိုးသား -
သုဋ္ဌယ်။ တိရိစ္ဆာန်ဝတ္ထကုမာရေတိ ကတနာ-
မော။ ဇာ၊ ၁၁၊ ၂၂၇။

တိရိစ္ဆာန်ဝတ္ထနိဝတ္ထ (တိ) [တိရိစ္ဆာန်ဝတ္ထ + နိဝတ္ထ]
တိရိစ္ဆာန်အမည်ရှိသော - နတ်ဝတ်ပုဆိုး - လျှော်
တေ - ကို ဝတ်ဆင်သောသူ။ တိရိစ္ဆာန်ကြည့်။

တိရိ (ရိ) ဥ (ပု) [တရ + ကိဋ်။ တရန္တိ ဝတ္ထန္တိ
အတ္တနော အဘိရဝနေနယေဝ ဇီဝိတက္ခယံ

ပပေါန္တိတိ တိရိစ္ဆာန်နော။ တရ တရဏေတိ
ဓာတုတော ကိရိ-ပစ္စယဝသေန အ-ကာရဿ
စ ဣ-ကာရာဒေသဝသေန ပဒသိဒ္ဓိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။
ဇာဒ္ဓိ၊ ဝဂ။ ၅၂၆။ (၁) ပုစဉ်းကြီး၊ ပုစဉ်း
ရင်ကဲ့၊ ဒေါရင်းကောင်။ ယင်း-အကြောင်း
(စွယ်စုံ၊ ၆။ ၃၄၀။ ဝေါ၊ လိနတ္ထ။ ၂၄၃။) ကြည့်။
(၂) ဘောက်ရပ်ပင်။ (၃) တိရိစ္ဆာန်-အမည်
ရှိသော - သူဌေး - သူကြွယ်။ (၁) တိရိစ္ဆာန်-
နာမကာ မက္ခိကဝိသေသ နှုတ်ရက္ခာဒိသု
နိလိယိတော ဝိရဝန္တိ။ ယေ 'စိရိ'တိ ဝုစ္စန္တိ။
ဇာဒ္ဓိ၊ ဝဂ။ ၅၂၆။ (၂) တိရိစ္ဆာန် (ဇာ၊ ၂။ ၁၁၅) -
တိ ကော ရက္ခဇာတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၅၅၂။ (၁)
(၂) အယံ ပန တိရိစ္ဆာန်-သဒ္ဓေါ ရက္ခဝိသေသံ၊
မက္ခိကဝိသေသဉ္စ ဝဒတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၅၅၂။
(၃) ဓိတာ တိရိစ္ဆာန် ဝိလဂ္ဂမဇ္ဈာ။ ဇာ၊ ၂။
၄၀။ ဇာ၊ ၄။ ၅၅၂။ (၂) (၃) တိရိစ္ဆာန် နာမ
ကော ရက္ခဝိသေသော၊ ယော လောဒ္ဓေါ-
ဣတိ ဝုစ္စတိ၊ တဿ ပန သမိပေ ဇာတတ္တာ
သေဋ္ဌိပိ "တိရိစ္ဆာန်"တိ ဝုစ္စတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၅၅၂။
၅၂၇။

တိရိစ္ဆာန်သိပ္ပံ (ပု) [တိရိစ္ဆာန်+သိပ္ပံ] ပုစဉ်း
ကြီး-ပုစဉ်းရင်ကဲ့-ဒေါရင်းကောင်-တို့၏
အပေါင်း။ တိရိစ္ဆာန်သိပ္ပံဝိသိ ပါဝသမ္ပိ။ ဇာ၊
၂။ ၃၅။ ဇာ၊ ၄။ ၅၅၂။ (- ၂၁၆။)

တိရိစ္ဆာန် (တိ) [တိရိစ္ဆာန်+တိ] တိရိစ္ဆာန်-အမည်ရှိသော
လျှော်တေအဝတ်ကို ဝတ်သောသူ၊ နတ်ဝတ်
ပုဆိုးရှိသူ။ တိရိစ္ဆာန်နော (ဇာ၊ ၁။ ၁၁၀) တိ
တိရိစ္ဆာန်ဝတ္ထုနိဝတ္ထဿ။ ဇာ၊ ၄။ ၅၅၂။ =တိရိစ္ဆာန်-
(ဦး)နာမကေန ဒိဗ္ဗဝတ္ထေန နိဝတ္ထဿာတိ
အတ္ထော။ ယင်း-ဦး။ (- ဇာ၊ ၂။ ၄၀။)

တိရိတရ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] တိရိတရ-အမည်
ရှိသော (ဒမိဋ္ဌ 'တမိလ်'မင်း)။ (ယင်း-သည်
B.E. ၉၇၉-တွင် သီဟိုဠ်၌မင်းပြုသော ဒမိဋ္ဌ-
မင်း ၆-ဆက်တို့တွင် ၄-ဆက်မြောက်ဖြစ်၍ ၂-
လ မင်းပြုခဲ့သူဖြစ်၏။) တိရိတရော တတော

အာသိ၊ ရာဇာ မာသဒ္ဓယေန တံ။ မဟာဝံသ၊
၃၈။ ၃၂။

တိရော (ဗျ) [သမန္တာ-စသည်ကဲ့သို့ သတ္တမ္ပန္တ-
အနက်၌ ဖြစ်သော နိပါတ်။ ရှု၊ နှာ-၁၃၄။
နိတိ၊ သုတ္တ။ နှာ-၃၈၀။ (တိရသ်-သံ)] (၁)
ဖိလာ၊ ကန့်လန့်။ (၂) ပိတ်ဆီး-ခြားကွယ်
- သော။ (၃) အတွင်း။ (၄) အပြင်အပ
အရပ်၊ ပြင်ဖက်၊ တဖက်၊ တဖက်သော အဖို့၊
ဟိုမှာဖက်အရပ်။ (၅) တပါး - တခြား -
သော။ (၁) ပကာရေန တိရော ဟုတွာ
ပတိဋ္ဌဟတိတိ ပဗ္ဗတော။ အပ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၇။
တိရော တု တိရိယဉ္စ၊ ဓာန်၊ ၁၁၅၉။ တိရော-
ကရ (ရိ) ဏီ-လည်း ကြည့်။ (၂) ပဋိစ္ဆန္တံ
တိရောဘူတံ။ မဟာနိဋ္ဌ၊ ၃၇၀။ ပိဓာနေ
တိရိယံ တိရော။ ဓာန်၊ ၁၂၀၁။ တိရိယံ
တိရော-သဒ္ဓါ ပိဓာနေ ဝတ္ထန္တိ။ ယင်း-ဦး။ တိ-
ရောဋ္ဌိတ-လည်း ကြည့်။ (၃) တိရောကုစ္ဆိကတ၊
တိရောဝနသဏ္ဌကတ-တို့ ကြည့်။ (၄) တိရော-
ကုန(၁)-နှင့် တိရောနဂ၊ တိရောပါကာရ-တို့
ကြည့်။ (၅) တိရောဂါမ၊ တိရောရဋ္ဌ-တို့
ကြည့်။

တိရောကတွာ (ကြိ၊ ဝိ) [တိရော+ကတွာ] (၁)
ဖိလာ - ကန့်လန့် - ပြု၍။ (၂) ပိတ်ဆီး -
ကွယ်ကာ - ၍။ တိရောကတွာ ဝါ။ ဓာန်၊ ၄။
၁၂၀၁။

တိရောကရဏ (န) [တိရော+ကရ+ယု] ဖိလာ
- ကန့်လန့် - ပြုခြင်း၊ ဖုံးကွယ် - ပိတ်ဆို့ -
ခြင်း။ အာဝရဏန္တိ ပဋိစ္ဆာဒနံ တိရောကရဏံ။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၂၃၃။ (- ၁၂၇။)

တိရောကရ(ရိ)ဏီ (ထိ) [တိရော+ကရ+ယု+
ဤ။ တိရော ကရေန္တိ တောယာတိ တိရော-
ကရဏီ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၉။ တိရော ကရိယတိ
ပိဓိယတိ ယာယ၊ သာ တိရောကရဏီ၊
ယု။ ဓာန်၊ ၄။ ၂၉၈။ (တိရညရိဏီ-သံ)] (၁)
တင်းထိမ် 'တိမ်'၊ ကန့်လန့်ကာ (ကာရံ

သော အထည်)။ (၂) တိရောက်ရက်-ဟူ
သော (သဒ္ဒါ)။ (၁) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခုဝေ
တိရောက်ရက်။ ဝိ၊ ၄။ ၂၉။ (-ထေရ၊ ၄။
၁။ ၇၂။) (၁) (၂) သာဏိပါကာရဝစနော
အယံ တိရောက်ရက်-သဒ္ဒါ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၉။

တိရောကရဏီ(ဏီ) ယ (န) [တိရော+ကရ+
အနီယ] (၁) တင်းထိမ် 'တိမ်'၊ ကန့်
လန့်ကာ (ကာရံသော အထည်)။ (၂)
တိရောကရဏီယ-ဟူသော (သဒ္ဒါ)။ (၁)
တိရောကရဏီယ (ဝိ၊၁။၁၈) န္တိ.... တိရော
ကရောန္တိ ဧတေနာတိ တိရောကရဏီယံ။ ဝိ၊
ဌ၊၁။၁၇၆။ ဒုဿမေတ္ထ တိရောကရဏီယံ။ သိ၊
ဋီ၊သစ်၊၂။၂၇၂။ (၁) (၂) တိရောကရဏီယ-
သဒ္ဒေါ ဝါ အယံ သာဏိပါကာရပရိယာ-
ယော။ သာရတ္ထ၊၂။၉။

တိရောကုစ္ဆိဂတ (တိ) [တိရော + ကုစ္ဆိ + ဂတ]
 ဝမ်း-ပိုက်-၏ အတွင်းသို့ရောက်သော၊ ဝမ်း-
 -ပိုက်-၏ အတွင်း၌-တည်-ကိန်း-သော
 (သားငယ်)။ မာတုကုစ္ဆိဂတော နရောတိ
 မာတုယာ တိရောကုစ္ဆိဂတော၊ ကုစ္ဆိယာ
 အဗ္ဘန္တရဂတောတိ အတ္ထော၊ သံ၊ဋ္ဌ၊၊ ၂၇။
 မာတု တိရောကုစ္ဆိဂတော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၊ ၃၀၈။
 (-ဒီ၊ ၂။ ၁၁-၂။ မ၊ ၃။ ၁၆၃။ အပ၊ ၂။ ၁၆၄။
 ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၈။ မ၊ ၄။ ၄။ ၂၉။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၇။ မ၊
 ၄။ ၃။ ၃၃၇။) အန္တောကုစ္ဆိဂတ-လည်း ကြည့်။

တိရောကုဋ္ဌ(၃) (န) [တိရော+ကုဋ္ဌ(၃)။ ကုဋ္ဌဿ
တိရော တိရောကုဋ္ဌံ။ ဝိနိစ္ဆယ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၁၆၉။
(တိရညုဉျ-သံ)] (၁) နံရံ၏ - အပြင်အပ
အရပ် - ပြင်ဖက် - တဖက် - တဖက်သော အဖို့
- ဟိုမှတဖက်အရပ်။ (၂) တိရောကုဋ္ဌ-သုတ်။

(၁) တိရောကုန္တံ ဝါ တိရောပါကာရံ ဝါ-
(အံ၊ ၂။ ၄၃၉) တိ ပရကုန္ဒေ ဝါ ပရပါကာရေ
ဝါ။ အံ၊ ၄။ ၁၆၇-၈။ = ပရကုန္တံ၊ ကုန္တဿ ပရ-
ဘာဂန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၃။ ပဋိသံ၊
၄။ ၁။ ၃၀၉။ အံ၊ ၄။ ၁၈၂။ တိရောကုန္တမ္ပိ (၁။

၁။၂၄၅)တိ သယနဂစ္ဆကုဋ္ဌဿ ဗဟိ။ ဇာ
ဋ္ဌာ၄။၄၇၆။ (-ဝိ၊၂။၂၄၇။ ဝိ၊၂။၁၀၆။ ဒီ၊
၁။၇၃၊၁၉၉။ ဒီ၊၂။၉၃၊၂၃၉။ မ၊၁။၉၈။
မ၊၂။၆၂။ သံ၊၁။၂၄၂၊၂၄၆၊၄၁၄။ သံ၊၂။
၂၃၁။ အံ၊၁။၁၇၀၊၂၅၆။ အံ၊၂။၁၄၊၂၄၈၊
၄၃၉။ အံ၊၂။၄၁၇။ ခုဒ္ဒက။၈။ ပေတ။၁၃၇။
အပ၊၁။၁၂၀၊၄၃၉။ အပ၊၂။၂၃၁။ ဇာ၊၁။
၃၁၈။ ပဋိသံ၊၃၈၅-၆။ ဝိ၊ဋ္ဌာ၄။၁၄၅။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ။၄၃၄။ ကင်္ခါ၊၃၁၆။ သံ၊ဋ္ဌာ၊၂။၁၁၆။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၅၉။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌာ၊
၁၆၊၈၊၁၇၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌာ၊၁။၆၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌာ၊၂။
၇၈။ ထေရီ၊ဋ္ဌာ၊၉၆၊၁၅၄။ စရိယာ၊ဋ္ဌာ၊၇၄။
ဇာ၊ဋ္ဌာ၊၁။၄၇၂။ ဇာ၊ဋ္ဌာ၊၄။၄၁၁-၂။ ဇာ၊ဋ္ဌာ၊၆။
၂၃၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌာ၊၁။၃၃၅။ သာရတ္ထ၊၁။၃၈။
သာရတ္ထ၊၃။၁၂၄။ ဝိမတိ၊၂။၇၆။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌိ၊
သစ်။၄၇၀။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၃၃၃။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊
၂။၂၉၄။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၆၈၊၉၁။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၃။၁၇၄။)
တိရောကုဋ္ဌေ(ဋ္ဌေ၊သိ၊သျှာ၊ဣ)သု (ပေတ။
၁၂၉)တိ ကုဋ္ဌာနံ ပရဘာဂေသု၊ ပေတ၊ဋ္ဌာ၊
၂။

(၂) ဣဒါနိ ဣမဿ တိရောကနဿ
ယထာဏ္ဏမံ အတ္ထဝဏ္ဏနံ ကရိယာမ။ ခုဒ္ဒက၊
၄။ ၁၇။ (-၁၆-၉၊ ၁၇။ သာရတ္ထ၊ ၃။
၃၉။)

တိရေကုဋ္ဌအနုမောဒန (န၊ထိ) [တိရေကုဋ္ဌ+
အနုမောဒန] တိရေကုဋ္ဌ-သုတ် ဟူသော
ဝမ်းမြောက်ဖွယ် တရားဒေသနာ။ တိရေ-
ကုဋ္ဌအနုမောဒနာဝသာနေ စတုရသီတိယာ
ပါဏသဟဿေဟိ အမတပါနံ ပီတံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၁။၇၈။

တိရေကုဏ္ဍပါဠိဟာရိယ (န) [တိရေကုဏ္ဍ +
ပါဠိဟာရိယ] တိရေကုဏ္ဍ-တန်ခိုးပြာဠိဟာ၊
တိရေကုဏ္ဍ-သုတ်ကို ဟောစဉ်အခါ ပြအပ်
သော တန်ခိုးပြာဠိဟာ။ တိရေကုဏ္ဍပါဠိ-
ဟာရိယေ ဝုတ္တနယေနဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၆။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၇။ (-၂၈။)

တိရောကုဋ္ဌပေတဝတ္ထု (န) [တိရောကုဋ္ဌ+ပေတ
+ဝတ္ထု] နံရံ-တဖက်-ပြင်ဖက်-၌ တည်
နေသော ပြိတ္တာတို့၏ အကြောင်း ‘ဝတ္ထု’၊
“ဤအလှူသည် ငါ၏ဆွေမျိုးဟောင်းပြိတ္တာ
တို့အား ဖြစ်ပါစေ”ဟု နံရံတဖက်၌တည်နေ
သော ပြိတ္တာတို့ကိုရည်ညွှန်း၍လှူဒါန်းသော
ဗိမ္ဗိသာရမင်းကြီး၏ အလှူသည် ရည်ညွှန်း
တိုင်းဖြစ်၍ ထိုပြိတ္တာတို့ မိုးရေပမာ ထင်ရှား
စွာ ကောင်းကျိုးခံစားရပုံကို ဟောပြော
အကြောင်း‘ဝတ္ထု’။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ပေတ-
ဝတ္ထု ပါဠိ၊ ၁-ဝဂ်၊ ၅-ဝတ္ထု။ ပေတ။၁၂၉၊
၁၃၀။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၈-၂၉။

ပရဒတ္တုပဇီဝိပြိတ္တာတို့သည် ဤလှူပြည်၌
ဆွေမျိုးမိတ်သက်ဟုတို့က သူတို့အတွက် ရည်
မှတ်၍ ကောင်းမှုပြုရာအခါ၌ ဝမ်းမြောက်စွာ
သာဓုခေါ်နိုင်မှု ကောင်းကျိုးရနိုင်၏ (အံ၊
ဋ္ဌ၊၃။၃၃၈)သေသူတို့ကို ရည်ညွှန်း၍ ကောင်း
မှု ပြုသော်လည်း နတ်ဘုံ၊ ငရဲဘုံ၊ တိရစ္ဆာန်ဘုံ
စသော သာဓုမခေါ်နိုင်သော ဘုံဘဝတို့၌
ဖြစ်လျှင်လည်း ကောင်းကျိုးမရ။ ရည်မှတ်
ရင်း ဆွေမျိုးမဟုတ်သော အခြားပြိတ္တာတို့
လည်း အမျှဝေရာအခါ၌ သာဓုခေါ်နိုင်လျှင်
“ဤလောက၌ ဆွေမျိုး မတော်စပ်သောသူ
ဟူ၍ မရှိကောင်း သောကြောင့်” ကောင်း
ကျိုးရနိုင်၏။ ကောင်းမှုရှင်၌ ရည်မှန်းသူတို့
မခံစားရသော်လည်း အကျိုးမဲ့ အချည်းနှီး
မဖြစ် (အံ၊၃။၄၇၈)။ ပြိတ္တာတို့ကို ရည်ညွှန်း
ပေးလှူအပ်သော ကောင်းမှုသည် ကောင်းမှု
ရှင်အား၎င်း၊ ပြိတ္တာအား၎င်း ကောင်းကျိုး
ပေးနိုင်၏။ အခြားသူကို ရည်ညွှန်းမှုမရှိလျှင်
ကောင်းမှုရှင်အားသာ ကျေးဇူးပြုပေ၏။
(ပေတ၊ဋ္ဌ။၈)။ (၁) ပြိတ္တာတို့၏ ဝမ်းမြောက်
စွာ သာဓုခေါ်ခြင်း၊ (၂) ကောင်းမှုရှင်တို့၏
ရည်မှတ်ခြင်း၊ (၃) အလှူခံပုဂ္ဂိုလ်၏ သီလ-
စသော ဂုဏ်ရှိခြင်း ဤအကြောင်း ၃-ချက်
ညီလျှင် အကာလိက=အချိန်မဆိုင်းပဲ လတ်

တလော တခဏချင်း ကောင်းကျိုးရ၏။
အခြားသူပြုသော ကောင်းမှုသည် အခြားသူ
တယောက်အား အကျိုးမပေးနိုင်သော်လည်း
ထိုကောင်းမှုသည် ဝမ်းမြောက် ဝမ်းသာ
သာဓုခေါ်ခြင်းဟူသော “ပတ္တာနုမောဒန”
ကုသိုလ်ကံသစ်ကို အခြားသူသန္တာန်၌ဖြစ်ပေါ်
စေနိုင်၏ (ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၅)။ ယင်းသို့ ပြိတ္တာတို့၌
တခဏချင်း ကာလမခြားပဲ အကျိုးခံစားခွင့်
ရခြင်းသည် ဓမ္မတာသဘော အထူးဖြစ်၏
(မ၊ဋီ၊၃။၄၁၃)။

တိရောကုဋ္ဌသမာဂမ (ပု) [တိရောကုဋ္ဌ+သမာ-
ဂမ] တိရောကုဋ္ဌ-အစည်းအဝေး၊ တိရောကုဋ္ဌ-
သုတ်ကို ဟောရာအခါ ပေါင်းဆုံစည်းဝေး
မိသော ပရိသတ်။ တိရောကုဋ္ဌသမာဂမေ ....
ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ မိလိန္ဒ။၃၃၂။

တိရောကုဋ္ဌသုတ္တ (န) [တိရောကုဋ္ဌ + သုတ္တ]
တိရောကုဋ္ဌသုတ်၊ နံရံတဖက်၌ တည်နေသော
ဗိမ္ဗိသာရမင်းကြီး၏ ဆွေမျိုးဟောင်း ပြိတ္တာ
တို့ကို အကြောင်းပြု၍ ဟောပြော သုတ်။
ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ခုဒ္ဒကဝတ္ထုပါဠိ၊ ၇-သုတ်။
ခုဒ္ဒက။၈။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၆၈ — ၁၈၂။ (ဤ
သုတ်၏အဆုံး၌ ၈-သောင်း ၄-ထောင်သော
သတ္တဝါတို့ ကျွတ်တမ်းဝင်ကြသည်။ သံ၊ဋ္ဌ၊
၂။၁၀၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၈။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၆။)

တိရောကုဋ္ဌာဒိဂတ (တိ) [တိရောကုဋ္ဌ+အာဒိ+
ဂတ] နံရံ၏-တဖက်-ပြင်ဖက်-ဟိုမှာဖက်
-အစရှိသော အရပ်-သို့ရောက်-၌ တည်-
သော (ရူပါရုံ-စသည်)။ တိရောကုဋ္ဌာဒိ-
ဂတာနိ စာပိ ရူပါနိ အတိဝိသုဒ္ဓေန မံသစက္ခု-
နာ စ ပဿတာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၇။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄။
မ၊ဋ္ဌ၊၃။၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၆-၇။ (- ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၃၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၅၄။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၉၇။
မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၃၀။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၁၇၁။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊
၁။၅၀။ အံ၊ဋီ၊၃။၈၆။)

တိရောကုဋာနန္တရံ (ဗျ) [တိရောကုဋာ + အနန္တရံ]
တိရောကုဋာသုတ်၏ အခြားမဲ့၌။ ဣဒါနိ ယဒိဒံ
တိရောကုဋာနန္တရံ .... နိမိကဏ္ဍံ နိက္ခိတ္တံ။
ခုဒ္ဒက၊ ဌ။ ၁၀၂။

တိရောကုဋာနမောဒန (န၊ ထိ) [တိရောကုဋာ +
အနမောဒန] တိရောကုဋာသုတ်-ဟူသော ဝမ်း
မြောက်ဖွယ် တရားဒေသနာ။ တိရောကုဋာ-
နမောဒနံ အကာသိ။ ဓမ္မ၊ ဌ။ ၁။ ၆၆။ (-သံ၊
ဌ။ ၂။ ၁၀၉။)

တိရောက္ခ (န) [တိရော + အက္ခ] (၁) ဣန္ဒြေ
တို့၏ ဖြစ်ရာမှ အပြင်အပါ မျက်ကွယ်၊ ခြား
ကွယ်ရာ။ (တိ) (၂) မျက်ကွယ်-ခြားကွယ်
ရာ-၌ တည်သောသူ။ (၁) ကာမံ တိ-
ရောက္ခတာ၊ ပစ္စက္ခတာ ဝုစ္စတိ။ ဒီ၊ ဌ။ ၂။ ၈၉။
တိရောက္ခာတိ.... အထ ဝါ အက္ခာ ဣန္ဒြိယ-
ဝိသယတော တိရော၊ ဗဟိတိ အတ္ထော။ ခုဒ္ဒ-
သိက္ခာ၊ ဌ။ ၂။ ၁၀၈။ (တိ) (၂) တိရောက္ခ
“အာယသ္မာ”တိ (သမုဒါစရန္တိ)။ မ၊ ဌ။ ၂။
၁၀၁။

တိရောက္ခကတ (တိ) [တိရောက္ခ + ကတ] မျက်
ကွယ်၌-ပြု-ပြောဆို-အပ်သော (စကား-
စသည်)။ တိရောက္ခဝါစ-ကြည့်။

တိရောက္ခကာလ (ပု) [တိရောက္ခ + ကာလ]
မျက်ကွယ်ကာလ၊ ကွယ်ရာအခါ။ တိရောက္ခ-
ကာလေ (မ၊ ဌ။ ၁။ ၁၅၃) အသမ္ပုဓကောလေ
သူယန္တိ နာမ။ မ၊ ဌ။ ၁။ ၂၅၁။

တိရောက္ခဝါစ (တိ) [တိရောက္ခ + ဝါစ] မျက်
ကွယ်၌-ပြောဆိုအပ်-ဖုံးလွှမ်းအပ်-သော
စကားရှိသောသူ။ တိရောက္ခဝါစော (ဇာ၊
၁။ ၃၈၈)တိ အတ္ထနော ယံ ဝါစံ ကထေတု-
ကာမော၊ တဿာ တိရောက္ခကတတ္တာ ပဋိစ္ဆန္တ-
ဝါစော။ ဇာ၊ ဌ။ ၅။ ၈၂။

တိရောက္ခာ (ဗျ) [သမ္ပုဓါ-နှင့် အနက်တူ သတ္တ-
မျှန္တ-နိပါတ်။ တိရောက္ခာတိ ပရမ္ပုဓါ။ သော
သမ္ပုဓါ-သဒ္ဓေါ ဝိယ နိပါတော။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊

ဌ။ ၁။ ၂၀၈။] မျက်ကွယ်၊ ခြားကွယ်ရာ။
တိရောက္ခာ (ဝိ၊ ၁။ ၂၈၁) တိ ပရမ္ပုဓါ။ ဝိ၊ ဌ။
၂။ ၂၁၂။ (-ဇာ၊ ၁။ ၁၀၆။ ဇာ၊ ဌ။ ၃။ ၈၂။)

တိရောဂါမ (ပု) [တိရော + ဂါမ] အပဖြစ်သော
ရွာ၊ တပါး တခြားသော ရွာ၊ ရွာ တပါး။
တိရောဂါမော (ဝိ၊ ၁။ ၁၉၈)တိ ဗဟိဂါမော၊
အညော ဂါမောတိ အဓိပ္ပာယ်။ ဝိ၊ ဌ။ ၂။
၁၃၉။ (-ဝိ၊ ဌ။ ၃။ ၂၈၅။ ဝဇီရ။ ၄၁၉။)

တိရောဂါမက (တိ) [တိရောဂါမ + က] တပါး
သော ရွာ - ရွာတပါး - ၌ နေသောသူ။
တိရောဂါမကာ အာဇီဝကသာဝကာ အာ-
ဂန္ဓာ တံ ဂဏကိ* တေဒဝေါစံ။ ဝိ၊ ၁။ ၁၉၇။

တိရောစ္ဆဒ (တိ) [တိရော + ဆဒ] (ဖုံးကွယ်
ကြောင်းဖြစ်သော) တံတိုင်း၏ ထိုမှားဖက်၌
-ဖြစ်-ပေါက်-သော၊ (ဥယျာဉ်၏အတွင်း၌
တည်သော)တံတိုင်း၏အပြင်အပအရပ်ကိုမှီ၍
-ဖြစ်-ပေါက်-သော(သရက်ပင်-စသည်)။
တိရောစ္ဆဒ(ဇာ၊ ၂။ ၁၇၁)န္တိ တိရောပါကာရံ
ဥယျာနဿ အန္တော ဌိတံ ဗဟိ ပါကာရံ
နိဿာယ ဇာတံ အဓမ္မရက္ခံ။ ဇာ၊ ဌ။ ၆။ ၇၅။

တိရောဇနပဒ (ပု) [တိရော + ဇနပဒ] တပါး
တခြားသော ဇနပဒ်။ သမဏံ ခလု ဘော
ဂေါတမံ တိရောရဋ္ဌာ တိရောဇနပဒါ ပဉ္စ
ပုစ္ဆိတုံ(သမ္ပုစ္ဆိတုံ) အာဂစ္ဆန္တိ။ ဒီ၊ ၁။ ၁၀၉။
မ၊ ၂။ ၃၇၉။ တိရောဇနပဒါတိ ပရဇနပဒ-
တော။ ဒီ၊ ဌ။ ၁။ ၂၅၅။ မ၊ ဌ။ ၃။ ၂၈၉။ (-ဝိ၊
ဌ။ ၃။ ၁၄၃။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၆၅။ ဒီ၊ ဌ။ ၂။ ၁၃။
သံ၊ ဌ။ ၂။ ၂၃၁။ အံ၊ ဌ။ ၁။ ၂၂၉။ ဇာ၊ ဌ။ ၄။
၉၆၊ ၁၃၅။ ဇာ၊ ဌ။ ၆။ ၂၇၁။ မ၊ ဌ။ ၃။ ၁၉၂။)

တိရောဇနပဒါဂတ (တိ) [တိရောဇနပဒ + အာ-
ဂတ] တပါးတခြားသော ဇနပဒ်မှလာသော၊
သူ။ ယော တေ သာတံ န ဝိန္နာမိ၊ တိရော-
ဇနပဒါဂတော။ ဇာ၊ ဌ။ ၅။ ၃၁၃။

တိရောဋ္ဌိတ (တိ) [တိရော + ဋ္ဌိတ] (တိုက်၊ နံရံ)
ပိတ်ဆီး - ကွယ်ခြား - ရာအရပ်၌တည်သော၊

တိုက်-နံရံ-၏ တဖက်၌တည်သော(ရူပါရုံ-စသည်)။ ဒိဗ္ဗံ မာနုသမ္ပိ ဒုရံ တိရောဠိတံ အတိသုဒ္ဓမဉ္ဇ ရူပံ ဝိဘာဝေတုံ။ ထေရေဌ၊ ၂။ ၈၄။

တိရောဒုဿ (န) [တိရော+ဒုဿ] (၁) တင်းထိမ်-ကန့်လန့်ကာ-၏ အတွင်းအရပ်။ (၂) တင်းထိမ်-ကန့်လန့်ကာ-၏ ပြင်ပအရပ်။ (တိ) (၃) ခြားကွယ်သော-တင်းထိမ်-ကန့်လန့်ကာ-ရှိသော၊ တင်းထိမ်-ကန့်လန့်ကာ-ခြားသော၊ သူ။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တိရောဒုဿန္တံ=တိရောဒုဿအန္တံ (န) [တိရော-ဒုဿ+အန္တံ။ အန္တံ-သီးခြားနက် မရှိ။ သီ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၇၂။] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ သာဏိပါကာရဿ အန္တော ဌတော ဗဟိဌိတေန တေန သဒ္ဓိံ မန္တေတိ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “တိရောဒုဿန္တေန မန္တေတိ” (ဒီ၊ ၁။ ၉၇) တိ။ တတ္ထ တိရောဒုဿန္တေနာတိ တိရောဒုဿေန (တိရောဒုဿအန္တေန၊ သျှာ)။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၃။

တိရောဓာန (န) [တိရော+ဓာ+ယု။ (တိရော-ဓာနမ်-သံ)] (၁) အဖုံး၊ အပိတ်။ (၂) ကွယ်ပခြင်း။ (၃) တိရော ဓရတိ (ဒဟတိ ?) ပိဒဟတိတိ တိရောဓာနံ။ (ဓာ ဓာရဏေ၊ ယု။) ဓာနံ၊ ဇီ၊ ၅။ ၁။ သစ်။ (-အမရ၊ ၃။ ၁၃။) (၂) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တိရောဓာနကရဏ (န) [တိရောဓာန+ကရဏ] (ရိသေအပ်သူမှ) ခြားကွယ်သည်ကို ပြုခြင်း၊ မရိမသေ-မထေမမြင်-ပြုခြင်း။ တိရက္ကာရ-ကြည့်။

တိရောနဂ (န) [တိရော+နဂ] တောင်ဖြင့်-ပိတ်ဆီး-ကွယ်ခြား-ရာ အရပ်၊ တောင်၏ ဟိုမှတဖက် အရပ်။ အာဝိဘာဝံ တိရောဘာဝံ၊ တိရောကုဋ် တိရောနဂံ။ အပ၊ ၂။ ၂၁၃။ ထေရီ၊ ၄။ ၁၅၄။

တိရောပဗ္ဗတ (န) [တိရော+ပဗ္ဗတ] တောင်ဖြင့်-ပိတ်ဆီး-ကွယ်ခြား-ရာအရပ်၊ တောင်၏ တဖက်သော အဖို့။ အာဝိဘာဝံ တိရောဘာဝံ တိရောကုဋ် တိရောပါကာရံ တိရောပဗ္ဗတံ အသဇ္ဇမာနော ဂစ္ဆတိ သေယျထာပိ အာကာသေ။ ဒီ၊ ၁။ ၇၄၊ ၁၉၉။ ဒီ၊ ၃။ ၉၃၊ ၂၃၉။ မ၊ ၁။ ၄၁၊ ၉၈။ မ၊ ၃။ ၆၂။ သံ၊ ၁။ ၃၄၂၊ ၃၄၆၊ ၄၁၄။ သံ၊ ၃။ ၂၃၁။ အံ၊ ၁။ ၁၇၀၊ ၂၅၆။ အံ၊ ၂။ ၁၄၊ ၂၄၈။ အံ၊ ၃။ ၄၁၈။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၀။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၉၁။ (-ပဋိသံ၊ ၃၈၆။ အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၁၇၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၃။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၁၇၂။) တိရောကုဋ်-နင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

တိရောပါကာရ (ပု) [တိရော+ပါကာရ] တံတိုင်း၏ တဖက်သောအဖို့၊ တံတိုင်းပြင်ဖက်။ တိရောပါကာရေတိ ပါကာရဿ ပရတော။ ဝိ၊ ၂။ ၃၄၈။ တိရောပါကာရေတိ ပရိက္ခေပပါကာရဿ တိရောဘာဝေ။ ကင်္ခါ၊ ဇီ၊ သစ်။ ၄၇၀။ (-ဝိ၊ ၂။ ၃၄၈။ ဝိ၊ ၅။ ၁၃၁။ ဒီ၊ ၁။ ၇၃၊ ၁၉၉။ ဒီ၊ ၃။ ၉၃၊ ၂၃၉။ မ၊ ၁။ ၄၁၊ ၉၈။ မ၊ ၃။ ၆၂။ သံ၊ ၁။ ၃၄၂၊ ၃၄၆၊ ၄၁၄။ သံ၊ ၃။ ၂၃၁။ အံ၊ ၁။ ၁၇၀၊ ၂၅၆။ အံ၊ ၂။ ၁၄၊ ၂၄၈၊ ၄၃၉။ အံ၊ ၃။ ၄၁၈။ ပဋိသံ၊ ၃၈၆။ ဝိ၊ ၄။ ၁၄၄။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၄၃၄။ ကင်္ခါ၊ ၃။ ၁၆။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၀။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၅၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၃။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၁၇၂။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၇၅။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၉။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၃၈။ သီ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၃၃။ သီ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၉၄။ အံ၊ ဇီ၊ ၁။ ၆၈၊ ၉၁။ အံ၊ ဇီ၊ ၃။ ၁၇၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဇီ၊ ၁။ ၈၄။)

တိရောဘာဂ (ပု) [တိရော+ဘာဂ] တဖက်သော အဖို့၊ ပြင်ဖက်အဖို့။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

တိရောဘာဝ (ပု) [တိရော+ဘာဝ] မျက်ကွယ်၏ အဖြစ်၊ ပိတ်ဆီး-ဖုံးကွယ်-ခြား-အပ်သည်၏ အဖြစ်။ တိရောဘာဝန္တိ ကေနစိ အာဝဋ်ဟောတိ ပဋိစ္စန္တံ ပိဟိတံ ပဋိကုဋိတံ။ ပဋိသံ၊ ၃၈၆။ အံ၊ ဇီ၊ ၃။ ၈၂။ တိရောဘာဝ (ပဋိသံ။

၁၀၇) နှိ ပဋိစ္စန္ဓဘာဝံ ကရောတိတိ အတ္ထော။
 ပဋိသံဠာသ။ ၃၀၉။ တိရောဘာဝန္တိ အန္တရိတ-
 ဘာဝံ (အန္တရိကဘာဝံသိ) ကရောတိ။ ပဋိသံ၊
 ဌ၊ ၂။ ၂၇၂။ (- ဒီ၊ ၁။ ၇၃၊ ၁၉၉။ ဒီ၊ ၃။ ၉၃၊
 ၂၃၉။ မ၊ ၁။ ၄၁၊ ၉၀။ မ၊ ၃။ ၆၂။ သံ၊ ၁။ ၃၄၂၊
 ၃၄၆၊ ၄၁၄။ သံ၊ ၃။ ၂၃။ အံ၊ ၁။ ၁၇၀၊ ၂၅၆။
 အံ၊ ၂။ ၁၄၊ ၂၄၀။ အံ၊ ၃။ ၄၁၇။ အပ၊ ၂။ ၂၃၃။
 ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၀။ ထေရီ၊ ၄။ ၁၅၄။ သာရတ္ထ၊ ၁။
 ၃၀။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၀၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၂။ ၂၃-၄။
 သုဗောဓ၊ ၄။ ၃၄၃။)

တိရောဘာဝုပဂမန (န) [တိရောဘာဝ+ပဂ-
 မန] မျက်ကွယ်၏အဖြစ်သို့ ကပ်ရောက်ခြင်း။
 စက္ခုပထာတိက္ကမေန တိရောဘာဝုပဂမန-
 တော။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၅၄။

တိရောရဋ္ဌ (န) [တိရော+ရဋ္ဌ] တပါးတခြား
 သော - တိုင်း - ပြည် - နိုင်ငံ။ တိုင်းတပါး၊
 နိုင်ငံခြား။ တိရောရဋ္ဌေတိ ယဿ ဝိဇိတေ
 ဝိဟရတိ၊ တံ ဌပေတွာ အညဿ ရဋ္ဌေ။ ဝိ၊
 ၂။ ၃၀၉။ က၊ ၁။ ၃၂၉။ တိရောရဋ္ဌေသု ဗဟူ
 ကုလပုတ္တာ ဘဂဝန္တိ အဒိသ္မာဝ ပဗ္ဗဇန္တိ။ ဝိ၊
 ၄။ ၂။ ၁၆၂။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၀။ တိရောရဋ္ဌာ (ဒီ၊
 ၁။ ၁၀၉။ မ၊ ၂။ ၃၇၉) တိ ပရရဋ္ဌတော။ ဒီ၊ ၄။
 ၁။ ၂၅၅။ မ၊ ၄။ ၃။ ၂၇၉။ (- ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၂၊ ၁၃၄။
 ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁၄၃၊ ၃၄၇။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၁၄၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
 ၁၃၀၊ ၄၆၅။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၊ ၄၀၀။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၄။
 သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၃။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၂၂။ အံ၊ ၄။ ၂။
 ၃၂။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၀၊ ၂၅၃။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၉၆။
 ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၃၁၃။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၃၂၃။ မ၊ ၄။ ၃။
 ၁၉၂။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၂။)

တိရောရဋ္ဌဝါသိက (ပု) [တိရောရဋ္ဌ + ဝသ +
 ကိက] တိုင်းတပါး၌ နေလေ့ရှိသောသူ။
 အထေကော တိရောရဋ္ဌဝါသိကော ဗြာဟ္မဏ-
 မာဏဝကော အာဂန္ဓာ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၃၁၇။

တိရောရဋ္ဌသိက္ခာပဒ (န) [တိရောရဋ္ဌ + သိက္ခာ-
 ပဒ] တိရောရဋ္ဌသိက္ခာပုဒ်၊ ဘေးအန္တရာယ်ရှိ

သော တိုင်းတပါးသို့ အဖော်မပါပဲ လှည့်
 လည်သွားလာသော ရဟန်းမတို့ အဖျက်ဆီး
 ခံရခြင်းကို အကြောင်းပြု၍ ပညတ်အပ်သော
 သိက္ခာပုဒ်။ ဝိနယပိဋက၊ ပါစိတ္တိယပါဠိ၊
 ဘိက္ခုနီဝိဘင်္ဂ၊ ၄-ကဏ္ဍ၊ ၄-ဝဂ်၊ ၈-သိက္ခာပုဒ်။
 ဝိ၊ ၂။ ၃၀၉။

တိရောရာဇ (ပု) [တိရော+ရာဇ] တပါးတခြား
 သော မင်း၊ တိုင်း-ဇနပုဒ်-တပါး၌နေသော
 မင်း။ တိရောရာဇာနော (ဒီ၊ ၂။ ၂၇၂၊ ၂၇၅) တိ
 တိရောရဋ္ဌေ အညသ္မိမ္မိ ဇနပဒေ ရာဇာနော
 ဇာနန္တိ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၄၀၀။

တိရောဝနသဏ္ဌဂတ (တိ) [တိရောဝနသဏ္ဌ+
 ဂတ] တောအုပ်အတွင်းရှိ ကျောင်းတိုက်သို့
 ဝင်ရောက်ပြီးသောသူ။ တိရောဝနသဏ္ဌဂတ-
 သာ (ဒီ၊ ၁။ ၁၁၁) တိ အန္တောဝနသဏ္ဌေ ဂတ-
 သာ၊ ဝိဟာရဗ္ဗန္တရံ ပဝိဋ္ဌဿာတိ အတ္ထော။
 ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၇။ န ဣဓ တိရော-သဒ္ဓေါ “တိ-
 ရောကုဋေ ဝါ တိရောပါကာရေ ဝါ ဆဇ္ဈေယျ
 ဝါ ဆဇ္ဈာပေယျ ဝါ” တိ အာဒိသု ဝိယ ဗဟိ-
 အတ္ထောတိ အာဟ “အန္တောဝနသဏ္ဌေ ဂတ-
 သာ” တိ။ တတ္ထ ဝိဟာရေပိ ဝနသဏ္ဌပရိ-
 ယာပန္နောတိ ဒဿေတိ “ဝိဟာရဗ္ဗန္တရံ ပဝိ-
 ဋ္ဌဿာ” တိ ဣမိနာ။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၂၉၄။

တိရောဝဿ (န) [တိရော+ဝဿ] တပါးတခြား
 သော နှစ်။ တေရောဝဿိက-ကြည့်။

တိရောဝိဟာရ (ပု) [တိရော+ဝိဟာရ] တပါး
 တခြားသော ကျောင်းတိုက်။ တိရောဝိဟာ-
 ရေပိ ပရိက္ခိတ္တေ၊ အပရိက္ခိတ္တေ ဝါ ဝသိတုံ
 ဝဇ္ဇတိ။ ဝဇ္ဇိရ၊ ၄၂၀။ (- ၄၇၃။ သာရတ္ထ၊ ၃။
 ၂၀၂။)

တိရောသေလ (န) [တိရော+သေလ] ကျောက်
 တောင်-မှ-၏-တဖက်သော အဖို့၊ ကျောက်
 တောင် - မှ - ၏ - ပြင်ဖက်။ တိရောကုဋုံ
 တိရောသေလံ၊ သမတိဂ္ဂယ ပဗ္ဗတံ။ အပ၊ ၁။
 ၁၂၀၊ ၄၃၉။ ဇာ၊ ၁။ ၃၁၀။ ထေရီ၊ ၄။ ၉၆။

ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၁။ တိရောသေလန္တိ ပရသေလံ။
စရိယာ၊ဋ္ဌ။၇၄။

တိရောဟိတ (တိ) [တိရော+ဓာ+တ။ ဓာ-ကို
ဟိ-ပြု။ (ရူ၊၆၃၃။ မောဂ်၊၅။၁၀၈-ကြည့်။)]
ပိတ်ဆီး - ဖုံးကွယ် - ဖုံးလွှမ်း - ထားအပ်
သော၊ ခြားဆီး-ကွယ်ကာ-အပ်သော၊ သူ။
ကေနစိ တိရောဟိတံ ယဉ္ဇ အတိဒ္ဓရေ၊ တံ
သဗ္ဗရူပံ ဒုပ္ပဋိဝိဇ္ဇံ နာမ နတ္ထိ။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၇၂။
(-သာရတ္ထ၊၁။၇၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊
၁။၉၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၁။၁၆၆။ အနုဋ္ဌ၊၁။၂၁။
အနုဋ္ဌ၊၂။၂၀၆။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၁၀၄။)

တိလ (ပု၊န) [တိလ + အ။ နိတိ၊ဓာ။၁၆၉၊
၃၄၀။] (၁) နှမ်းပင်။ (၂) (က) နှမ်းသီး၊
နှမ်းစေ့အိမ်။ (ခ) နှမ်းစေ့၊ နှမ်းလုံး။ (ဂ)
နှမ်းစေ့နှင့်တူသော၊ နှမ်းစေ့သဏ္ဌာန်ရှိသော
(မဲ့-စသည်)။ (သဒိသုပစာ။) (၁) တိလ-
ခါဏုက-ကြည့်။ (၁)၊ (၂) (က) တိလောတိ
တိလဂစ္ဆော။ တိလန္တိ တပုလံ။ နိတိ၊ဓာ။
၃၄၀။ (ခ) ယထာ တိလမှိ တေလံ အနုဂတံ
အနုပဝိဋ္ဌံ။ အဘိ၊က။၂၇၃။ ကိလဉ္ဇမှိ တိလေ
ပတ္ထရန္တေန ဝိယ ဝိတ္တာရတော ကထိတာ။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၃။ (ဂ) တိလကာဋ္ဌက-ကြည့်။

တိလော(ပု၊ပ၊ဇ)- နိတိ၊ဓာ။၃၄၀။
တိလံ(န၊ပ၊ဇ)-ဓာန်၊ဋ္ဌ၊၃၂၈။ နိတိ၊ဓာ။
၃၄၀။ တိလာ(ပု၊ပ၊ဗ)-ဒီ၊၂။၂၃၄။ မ၊၁။
၇၃။ အံ၊၁။၁၂၈။ အဘိ၊ပု။၁၃၇။ စရိယာ။
၃၉၆။ ဇာ၊၁။၁၀၁။ တိလံ(ဒု၊ဇ)- ဝိ၊၃။
၃၀၄။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၀၀။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၄၇။ တိလေ
(ဒု၊ဗ)- ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၃။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၄၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။
၂၈၈။ တိလာနိ-ပေတ၊ဋ္ဌ။၄၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃။
တိလေဟိ(တ၊ဗ)- ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၄။ (မ၊ဗ)
- အနုဋ္ဌ၊၂။၁၄၀။ တိလဿ(ဆ၊ဇ)- သီ၊
ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃၇၁။ တိလာနံ(ဆ၊ဗ)- ဒီ၊၂။
၂၃၄။ မ၊၁။၇၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၈။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊

၂။၉၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆၃။ တိလေ(သ၊ဇ)-
အပ၊၂။၂၆၃။ အနုဋ္ဌ၊၃။၉၀။ တိလမှိ- အဘိ၊
က။၂၇၃။ မူလဋ္ဌ၊၃။၈၃။

တိလက (ပု၊န) [တိလ+ကဏ်။ တိလက+အ။
ဓာန်၊ဋ္ဌ၊၃၀၀။ သူစိ။ တိလ+ဏ္ဍ။ ဓာန်၊ဋ္ဌ၊
၅၆၁။ တိလသဏ္ဌာနံ ဝိယ ဇာယတိတိ ဟိ
တိလကော။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၁၁၈။ ဓာန်၊ဋ္ဌ၊
၃၂၈။] (၁) နှမ်းစေ့သဏ္ဌာန်ရှိသော၊ (က)
မှန်ကူပြောက် (မှန်ကူခြင်း၊ မှန်ကူ ညှင်း
ပေါက်၊ နဖူး နှာတံ၌ နံသာပြောက်-ချခြင်း
-ကြောင်ခြင်း။ အဘယာ၊ဓာန်။သျှ။မှန်ကူ
ခြင်း၊ မျက်နှာ၌ နံသာ-စသည်ဖြင့် ရေးဆွဲ
ခြင်း၊ အပြောက်အစက် ချခြင်း။ တောင်
ပေါက်၊ ဓာန်။သျှ။) (ခ) မဲ့၊ ညှင်း၊ ဝက်ခြံ=
ဝက်ခြင် (အမဲ။ ကျော်အောင်၊ဓာန်။သျှ။
လူတို့ပါးပြင်-စသည်၌ ပေါက်တတ်သော မဲ့
'မဲ့မည်း'။ တောင်ပေါက်၊ဓာန်။သျှ။) (ဂ)
အမဲကွက်၊ အမဲပြောက်။ (၂) မဲ့နှင့်တူသော၊
(က) မိစ္ဆာဝိတက်-စသော ငယ်သောအပြစ်။
(ခ) အဆစ်သဏ္ဌာန်ရှိသော - အဖု - အပိမ့်။
(၃) ပြည့်စင်ပင် (ချဉ်ပစ်ပင်။ ကျော်အောင်၊
ဓာန်။သျှ။ တိလက-ပင်၊ တောသစ်ကြံပိုး။
အဘယာ၊ဓာန်။သျှ။ ရွေးကြီးပင်။ သီဟိုဠ်၊
ဓာန်။သျှ။) (၄) တန်းဆာ။ (၅) နှမ်းစေ့။
(န) (၆) ဆားပုပ်။ (အမရ၊သျှ၊၁၆။၆၅-၌
လက်ဝဲဖက်အဆုတ်၊ မေဒိနီကောသ-၌ မြင်း
အထူး-ဟုလည်း ပြဆိုသေး၏။)

(၁) နှမ်းစေ့သဏ္ဌာန်ရှိသော၊ (က) မှန်
ကူပြောက်။ ဧကေနဝ တိလကေန နလာဋ္ဌံ
န သောဘတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃။ နလာဋ္ဌေ တိ-
လကေ ကတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၉၁။ စိတ္တကေ
ရုက္ခဘေဒေ စ၊ တိလကော တိလကာဋ္ဌကေ။
ဓာန်။၉၄၅။ တိလကာကတိ-လည်း ကြည့်။

(ခ) မဲ့၊ ညှင်း၊ ဝက်ခြံ=ဝက်ခြင်။ တိလ-
ကာ ပိဋ္ဌကာ တထာ၊ န ဟောန္တိ ကာယေ

ဒဋ္ဌ၊ စ။ အပ၊ ၂။ ၁၀၆။ သိက္ခာပစ္စက္ခာနဿ သဉ္ဇာနနဟေတုတော မနုဿာနံ တိလကာဒိနိ ဝိယ နိမိတ္တာနိတိ ဝုစ္စန္တိ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၁၉။ တိ-
လက (မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၇၁) န္တိ ကာဠတိလသေတ-
တိလာဒိတိလကံ။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၅၁။ (-မိလိန္ဒ။
၂၇၈။ ဝိ၊ ဌ၊ ၄။ ၄၅။) (က) အနက်လည်း
ပြန်ကြည့်။

(ဂ) အမဲကွက်၊ အမဲပြောက်။ ကာဠ-
တရေဟိ တိလကေဟိ အာဟတံ ကောကိလံ။
ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၁၇။ တိလကာဟတ-လည်း
ကြည့်။

(၂) မဲ့နှင့်တူသော၊ (က) မိစ္ဆာဝိတက်-
စသော ငယ်သောအပြစ်။ သော ဟိ အတ္တ-
နော သိလံ ပစ္စဝေက္ခန္ဓော ကိဉ္စိ ကာဠကံ
ဝါ တိလကံ ဝါ အပဿန္တော ပီတိံ ဥပ္ပါ-
ဒေတွာ။ ဒိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၁၇။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၁၈။ အံ၊
ဌ၊ ၂။ ၃၇၂။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၉၃။ တိလကသဒိ-
သတ္တာ တိလကံ၊ (မိစ္ဆာဝိတက္ကသင်္ဂါတံ)
အဏုမတ္တဝဋ္ဌံ၊ ဒိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၅၆။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၇၉။
(-အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၂။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၁၃-၄။ သိ၊ ဌ၊
သစ်၊ ၂။ ၁၁၈။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၆၁။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၈၂။)

(ခ) အဆစ်သဏ္ဌာန်ရှိသော-အဖု-အ
ပိမ့်။ တိလကဿ ဝါ (ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၆၅) တိ မနု-
ဿေသု တိလကဿ ဝိယ ပဗ္ဗာကာရေန
ဌိတဿ တိလကဿ။ ဆက္ကနိပါတ်၊ သူစိ-
ဇာတ်၊ ဌ၊ ပေ။

(၃) ပြည့်စင်ပင်။ တိလကာ(ဝိမာန။
၇) တိ ဗန္ဓုဇိဝကပုပ္ဖသဒိသပုပ္ဖါ ကော ရုက္ခ-
ဇာတိ။ ဝိမာန၊ ဌ၊ ၂။ ၃၇။ တိလကာ(အပ၊ ၁။
၁၇) တိ တိလကရုက္ခာ စ။ အပ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၃၆။
တိလကာ(ဇာ၊ ၂။ ၁၀၈) တိ ခုရကရုက္ခာ၊
ယေသံ ဖလာနိ မရိစပ္ပမာဏာနိ အမ္ဗိလာနိ
ဟောန္တိ။...မရမ္ပဝေါဟာရေန ပန “ပြည့်စင်”
ဣတိ ဝုစ္စန္တိ။ အသီတိနိပါတ်၊ သုခဘောဇန-
ဇာတ်၊ ဌ၊ ပေ။ (-ဝိမာန၊ ၈၊ ၁၀။ ဇာ၊ ၁။

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၃၅-ပ-ပ-ဗ-သ-စ

၃၄၂။ ဇာ၊ ၂။ ၃၃၊ ၁၁၅၊ ၂၇၈။) (က) အနက်
လည်း ပြန်ကြည့်။

(၄) တန်းဆာ။ တိလကဘူတေ(ဝိ၊ ဌ၊ ၁။
၇၃) တိ အလင်္ကာရဘူတေ။ သာရတ္ထ၊ ၁။
၁၈၆။ (-ကင်္ခါ၊ ဌ၊ သစ်၊ ၁၁၉။ ဇိနာလင်္ကာ-
ရ၊ ၁၉၇။) (၅) နှမ်းစေ့။ တိလကာကတိ-
ကြည့်။

(န)(၆) ဆားပုပ်။ “တိလကံ တတြ
မေစကေ”(အမရ၊ ၁၉။ ၄၃) တိ ဝုတ္တတ္တာ တိ-
လကမ္ပိ။ ဓာနံ၊ ဌ၊ ၄၆၁။

တိလကက္က (ပ) [တိလ+ကက္က] နှမ်းမှုန့်။ တိလ-
ကက္ကေန အတ္ထော(ဝိ၊ ၃။ ၂၉၈) တိ ပိဋေဟိ
တိလေဟိ အတ္ထော။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၇၄။ (-မဟာနိ၊
ဌ၊ ၃၆၃။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၃၂၁။)

တိလကမာလာဘရဏ (န) [တိလက+မာလာ-
ဘရဏ] မှန်ကူပြောက်ကဲ့သို့ ကျောက်တို့ဖြင့်
ခြယ်စီအပ်သော ရွှေပန်းကုံးတန်းဆာ။ မုခ-
ဖုလ္လန္တိ နလာဋ္ဌန္တေ တိလကမာလာဘရဏံ။
ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၃၈၂။

တိလကမ္ပ (န) [တိလ+ကမ္ပ] နှမ်း၌ပြုအပ်သော
အမှု။ မာ တိလကမ္ပပဏ္ဍကမ္ပာဒိနိ ကရေဟိ။
ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၆၆။

တိလကရုက္ခ (ပ) [တိလက+ရုက္ခ] ပြည့်စင်ပင်။
တိလက (၃)-ကြည့်။

တိလကသဒိသ (တိ) [တိလက+သဒိသ] မဲ့နှင့်
တူသော (သေးငယ်သောအပြစ်-စသည်)။
တိလက(၂)(က)-ကြည့်။

တိလကာကတိ (တိ) [တိလက+အာကတိ] နှမ်း
စေ့သဏ္ဌာန်ရှိသော (မှန်ကူပြောက်-စသည်)။
တိလကာကတိ တိလကော။ ဓာနံ၊ ဌ၊ ၃၀၀။
သုစိ။

တိလကာဟတ (တိ) [တိလက+အာဟတ] ခတ်
နှိပ်အပ်သော အမဲကွက်၊ အမြွေကွက်-ဟူသော
အမှတ်တံဆိပ်ရှိသော ကိုယ်ရှိသော၊ အမဲ

ကွက်, အဖြူကွက်-တို့သည် - နှိပ်စက် - ဖျက်
ဆီး - အပ်သော ကိုယ်ရှိသော၊ အမဲကွက်,
အဖြူကွက်-တို့ဖြင့် - ပြွမ်း - ဖြန့်အပ် - သော
ကိုယ်ရှိသော၊ ညှင်း - မွဲ - စွဲသော ကိုယ်ရှိ
သော၊ သူ။ တိလကာဟတ(သံ၊ ၁။ ၁၇၂) တိ
ကာဠသေတာဒိဝဏ္ဏေဟိ တိလကေဟိ အာ-
ဟတဂတ္တာ။ သံ၊ ၁။ ၂၂၀။ = အာဟတ-
တိလကာ၊ တိလပုမာဏေဟိ ဗိန္နုဟိ သမန္တ-
တော သန္တတသရီရာ။ သံ၊ ၁။ ၂၆၄။
တိလကာဟတော (ဇာ၊ ၂။ ၃၅၂) တိ ကာဠ-
တိလကေဟိ ပရိကိဏ္ဏော။ ဇာ၊ ၁။ ၂၇၂။
(-ဇာ၊ ၁။ ၇၈။ ဇာ၊ ၁။ ၂၂၁။)

တိလကာဟတဂတ္ထ (န) [တိလကာဟတ+ဂတ္ထ]
အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ တိလကာဟတဂတ္ထ-
(မ၊ ၁။ ၁၂၃။ အံ၊ ၁။ ၁၃၇။ မဟာနိ၊ ၉၃။) နှိ
သေတကာဠတိလကေဟိ ဝိကိဏ္ဏသရီရံ။ မ၊ ၁။
၁။ ၃၆၅။ အံ၊ ၁။ ၁၁၉။ မဟာနိ၊ ၁၂၆။
(-မ၊ ၁။ ၂၁၈။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၁၉၇။ သုတ္တနိ၊ ၁။
၁။ ၂၃၅။ မ၊ ၁။ ၄၅။ အံ၊ ၁။ ၁၆၃။)

တိလကာဠက (ပ) [တိလ+ကာဠက။ (တိလ-
ကာလက-သံ)] နှမ်းကဲ့သို့ (နှမ်းသဏ္ဌာန်
ရှိသည်ဖြစ်၍) မည်းနက်သောအဆင်းရှိသော
မွဲ၊ မွဲ၊ မည်း။ တိလံ ဝိယ ကာဠော ဟုတွာ
ဇာယတိတိ တိလကာဠကော။ ဓာနိ၊ ၁။ ၂၂၈။
တိလကာဠကေ တံတံသရီရာဝယဝေ သဉ္ဇာတ-
တိလသဏ္ဌာနေ ကာဠကေ။ ယင်း-၉၄၅။

တိလကုမ္ဘ (ပ) [တိလ+ကုမ္ဘ] (က) နှမ်း
ဖြင့်ပြည့်သော အိုး၊ နှမ်းအိုး။ (ခ) အိုး၌
ပြည့်သောနှမ်း။ တယော တိလကုမ္ဘေ ပတ္တ-
ရာပေတွာ။ သံ၊ ၁။ ၁၇၉။ အံ၊ ၁။ ၁၄၀။
ထေရ၊ ၁။ ၄၄၁။ အပ၊ ၁။ ၂၉၄။

တိလက္ခဏ (န) [တိ+လက္ခဏ] (၁) ၃-ပါး
သော မှတ်ကြောင်း 'လက္ခဏာ'။ (တိ)(၂)
၃-ပါးသောမှတ်ကြောင်း 'လက္ခဏာ'ရှိသော။
(၁) တိလက္ခဏံ အာရောပေတွာ(ဝိ၊ ၁။ ၂။

၈၀။ ကင်္ခါ၊ ၁၂၅) တိ ကလာပသမ္ပသန-
ဝသေန တိလက္ခဏံ (အနိစ္စာဒိလက္ခဏတ္ထယံ)
အာရောပေတွာ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၈၂။ ကင်္ခါ၊
ဋီ၊ သင်္ခါ၊ ၂၂၁။ (- ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၃၂။ ဝိ၊ ၁။ ၃။
၂၇၆။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၃၁၅၊ ၃၅၅။ မ၊ ၁။ ၃။ ၁၀၂။
မ၊ ၁။ ၄။ ၁၃၇။ သံ၊ ၁။ ၁၀၃။ သံ၊ ၁။ ၂။
၆၆။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၃၃၃။ အဘိ၊ ၁။ ၄၇၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၂။ ၂၅၃၊ ၂၅၉၊ ၂၆၀၊ ၃၀၃-၄။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၁။
၄။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၂။ ၃၃၆။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၁။ ၂၀၈။
ထေရ၊ ၁။ ၁။ ၁၀။ ထေရီ၊ ၁။ ၄၂။ ဇာ၊ ၁။ ၃။
၂၂၅။ ဇာ၊ ၁။ ၄။ ၃၄၀။ မဟာနိ၊ ၁။ ၁၈၁။
စူဠနိ၊ ၁။ ၉၆။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၁။ ၁၉၊ ၂။ သာရတ္ထ၊
၂။ ၂၅၁။) တိလက္ခဏံ အာရောပေတွာ (မ၊
၁။ ၂။ ၂၃၈) တိ....တိဝိဓမ္မိ သာမညလက္ခဏံ
အာရောပေတွာ။ မ၊ ၁။ ၂။ ၂၅၇-၈။ (တိ)
(၂) တိလက္ခဏသန္ဓေသ-ကြည့်။

တိလက္ခဏဒဿန (န) [တိလက္ခဏ + ဒဿန]
(၁) ၃-ပါးသော မှတ်ကြောင်း 'လက္ခဏာ' ကို
ရှုမြင်ခြင်း။ (၂) ၃-ပါးသော မှတ်ကြောင်း
'လက္ခဏာ' ကို ရှုမြင် - တတ် - ကြောင်းဖြစ်
- သော (သမ္ပသန၊ ၃ ဒယဗ္ဗယ-ဉာဏ်)။ သင်္ခါ-
ရေသု တိလက္ခဏဒဿနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၆၀။

တိလက္ခဏ ပဋိဝေဓ သမ္ပသန ဉာဏ (န) [တိ-
လက္ခဏ+ပဋိဝေဓ+သမ္ပသန+ဉာဏ] ၃-ပါး
သော မှတ်ကြောင်း 'လက္ခဏာ' ကို ထိုးထွင်း၍
သိတတ်, သုံးသပ် ဆင်ခြင်တတ်-သော ဉာဏ်။
တ္ထောဝတာနေန သော တိလက္ခဏပဋိဝေဓ-
သမ္ပသနဉာဏသင်္ခါတယ တိရဏပရိညာယ
ပရိညာတော ဟောတိ။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၁၀၁။

တိလက္ခဏဗျာဟတ (တိ) [တိလက္ခဏ+အဗျာ-
ဟတ] (က) (ဥပါဒ်, ဌိ, ဘင်-ဟုဆိုအပ်သော)
၃-ပါးသော မှတ်ကြောင်း 'လက္ခဏာ' တို့
သည် - ရှေးရှု - ပြင်းစွာ - နှိပ်စက် - ထိုး
ဖောက်-စူးဝင်-အပ်သော (သင်္ခါတတရား)။
(ခ) (အနိစ္စတာ-စသော) ၃-ပါးသော မှတ်

ကြောင်း ‘လက္ခဏာ’တို့ဖြင့်-မှတ်-ခတ်နှိပ်-
 အပ်သော (သင်္ခတတရားနှင့် ဒေသနာတော်-
 စသည်)။ ပစ္စိမာနိ တိဏိ နိပ္ပန္နာနိ တိ-
 လက္ခဏဗျာဟတာနိ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၉၆။
 မဟာနိ၊ ဌ၊ ၂၂၀။ တိလက္ခဏဗျာဟတ(ဝိသုဒ္ဓိ၊
 ၁။ ၁၂၂)န္တိ ဥပ္ပါဒါဒိလက္ခဏတ္တယာနုပဝိဋ္ဌံ၊
 အနိစ္စတာဒိလက္ခဏတ္တယကိတံ ဝါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
 ဋီ၊ ၁။ ၁၄၇။ (-အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၉၄။ ဝိမတိ၊ ၁။
 ၁၃၀။) (ခ) ဒေသနာ ဂမ္ဘိရာ ဟောတိ
 တိလက္ခဏဗျာဟတာ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၇၆။ (-ဒီ၊
 ဋီ၊ ၁။ ၃၇၃။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၇၅။)

တိလက္ခဏဗျာဟတဓမ္မဝိသယ (တိ) [တိလက္ခ-
 ဏဗျာဟတ+ဓမ္မ+ဝိသယ] ၃-ပါးသော မှတ်
 ကြောင်း ‘လက္ခဏာ’တို့ဖြင့်-မှတ်-ခတ်နှိပ်-
 အပ်သော သင်္ခတတရားလျှင် ဖြစ်ရာရှိသော
 (ပြဿနာ-စသည်)။ တိလက္ခဏဗျာဟတဓမ္မ-
 ဝိသယတာယ တိလက္ခဏာဟတော၊ မ၊ ဋီ၊ ၂။
 ၂၇၉။

တိလက္ခဏမုတ္တ (တိ) [တိလက္ခဏ+မုတ္တ] (အ-
 နိစ္စတာ-စသော) ၃-ပါးသော မှတ်ကြောင်း
 ‘လက္ခဏာ’တို့မှ လွတ်သော (ဒေသနာ-
 စသည်)။ ဗုဒ္ဓါနုဉ္စ ဓမ္မဒေသနာ နာမ တိ-
 လက္ခဏမုတ္တာ (တိလက္ခဏဝိနိမုတ္တာ၊ သျှာ)
 နတ္ထိ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၂။ မ၊ ဌ၊ ၄။ ၁၂၂။ အပါ၊ ဌ၊ ၁။
 ၅၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ၊ ၇၃၊ ၃၁၇။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၅၇။

တိလက္ခဏဝိနိမုတ္တ (တိ) [တိလက္ခဏ+ဝိနိမုတ္တ]
 (အနိစ္စတာ-စသော) ၃-ပါးသော မှတ်
 ကြောင်း ‘လက္ခဏာ’တို့မှ အထူး လွတ်သော
 (ဒေသနာ-စသည်)။ အထက်ပုဒ်-ကြည့်။
 (သျှာ၊ မူ-ကဲ့)။

တိလက္ခဏသန္တောသ (ပု) [တိလက္ခဏ+သန္တော-
 သ] ၃-ပါးသော မှတ်ကြောင်း ‘လက္ခဏာ’ ရှိ
 သော ရောင့်ရဲခြင်း (အတိတ်ကိုစွဲ၍ မစိုးရိမ်
 ခြင်း၊ အနာဂတ်ကို စွဲ၍ မတောင့်တခြင်း၊
 ပစ္စုပ္ပန် ရရသမျှဖြင့် မျှတခြင်းအားဖြင့် ၃-

ပါး)။ တိလက္ခဏသန္တောသနိမိတ္တံ။ သံ၊ ဋီ၊
 ၁။ ၇၃။

တိလက္ခဏသမန္နာဂတ (တိ) [တိလက္ခဏ+သ-
 မန္နာဂတ] ၃-ပါးသော ဝိနည်းဓိရ် အင်္ဂါ
 ‘လက္ခဏာ’နှင့်-ကောင်းစွာလျော်စွာယှဉ်-
 ပြည့်စုံ-သော (ဝိနည်းဓိရ်ပုဂ္ဂိုလ်)။ ယင်း-
 အင်္ဂါ ‘လက္ခဏာ’သည်- (၁) ဝိနည်း၌ ကျွမ်း
 ကျင် လိမ္မာခြင်း၊ (၂) ဝိနည်းအကျင့်၌ လဇ္ဇီ-
 အဖြစ်ဖြင့် မတုန်မလှုပ် ရပ်တည်ခြင်း၊ (၃)
 ‘အာစရိယပရမ္ပရ’ ခေါ်သော ဆရာစဉ်ဆက်
 ဖြတ်ထုံးကို သိခြင်း အားဖြင့် ၃-ပါးရှိ၏ (ဝိ၊
 ဌ၊ ၁။ ၁၉၉။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၂။ ၃၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။
 ၄၉။) ဝိနယဓရေန ပုဂ္ဂလေန တိလက္ခဏ-
 သမန္နာဂတေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၉၉။ ဝိ၊
 သင်္ဂဟ၊ ၂။ ၂၂။

တိလက္ခဏသမာယောဂပရိဒီပန (တိ) [တိလက္ခ-
 ဏ + သမာယောဂ+ပရိဒီပန။ ထိ-၌-ပရိ-
 ဒီပနိ] (အနိစ္စတာ-စသော) ၃-ပါးသော မှတ်
 ကြောင်း ‘လက္ခဏာ’နှင့်-ပေါင်း - ယှဉ်-
 ခြင်းကို ပြတတ်သော (သာသနာတော်)။
 တိလက္ခဏသမာယောဂပရိဒီပနိ .... သာသန-
 သမ္ပတ္တိ ပကာသိတာ ဟောတိ။ နေတ္ထိ၊ ဌ၊ ၆၂။

တိလက္ခဏသမ္ပတ္တိ (ထိ) [တိလက္ခဏ+သမ္ပတ္တိ]
 (ဟိတ်၊ ဥပမာ၊ ဥဒါဟရဏ်-ဟူသော) ၃-ပါး
 သော မှတ်ကြောင်း ‘လက္ခဏာ’နှင့် ပြည့်
 စုံခြင်း။ (ဟေတုပမောဒါဟရဏဝသေန)
 တိလက္ခဏသမ္ပတ္တိယာ ယထာပဋိညာတေ
 အတ္ထေ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၅၀။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၅၀။

တိလက္ခဏသမ္ပန္န (တိ) [တိလက္ခဏ+သမ္ပန္န]
 ၃-ပါးသော မှတ်ကြောင်း ‘လက္ခဏာ’နှင့်
 ပြည့်စုံသော၊ (က) ဝိနည်းဓိရ်ပုဂ္ဂိုလ်။
 (ယင်း-၏လက္ခဏာ တိလက္ခဏသမန္နာဂတ-
 ကြည့်။) (ခ) စျာန်၊ ဝိပဿနာ၊ မင်္ဂ။ ယင်း-
 တို့၏ အစလက္ခဏာကား- (၁) စိတ်၏

နိဝရဏ-စသော ဘေးရန်မှကင်းစင်ခြင်း၊ (၂) စိတ်၏ လိန-ဥဒ္ဓစ္စကင်းသော အပ္ပနာသမာဓိ ‘သမထနိမိတ်’ကို ရခြင်း၊ (၃) စိတ်၏ အပ္ပနာအာရုံ၌ - ပြေးဝင်ခြင်း - ကပ်၍တည်ခြင်း အားဖြင့် ၃-ပါး။ အလယ်လက္ခဏာကား— (၁) နိဝရဏ-စသည်မှ ကင်းစင်ပြီးသော စိတ်ကို လျစ်လျူရှုခြင်း၊ (၂) သမထနိမိတ်ကို ရပြီးသောစိတ်ကို လျစ်လျူရှုခြင်း၊ (၃) အပ္ပနာအာရုံ၌ ကပ်၍တည်သောစိတ်ကိုလျစ်လျူရှုခြင်းအားဖြင့် ၃-ပါး (ပဋိသံ။၁၆၇-၉။ ပဋိသံ။၄၅၂။၇၆-၇။ သာရတ္ထ။၂။၁၇၆-၇။ ဝိမတိ။၁။၂၀၇-၈)။ (ဂ) ဘုရားရှင်လျှာတော်။ (ယင်း-၏ လက္ခဏာကား— (၁) နူးညံ့ခြင်း=မုဒ္ဒ၊ (၂) ရှည်လျားခြင်း=ဒီဃ၊ (၃) ပြန့်ကျယ်ခြင်း = ပုထုလ-အားဖြင့် ၃-ပါး။) (ဃ) သာရဏီယ-ဝတ် ကျင့်သော ရဟန်းတော်။ (ယင်း-၏လက္ခဏာကား— (၁) ဆွမ်းကို မခံယူမီ ရှေးအဖို့၌ သံဃာနှင့်တကွ ခွဲဝေသုံးဆောင်ရန် ရည်မှတ်ခြင်း၊ (၂) ခံယူဆဲ၌ အလားတူရည်မှတ်ခြင်း၊ (၃) ခံယူပြီးနောက် ခွဲဝေသုံးဆောင်ခြင်း အားဖြင့် ၃-ပါး။) (င) ရဟန်းတော်တို့၏ ဥပုသ်ပြုခြင်း။ (ယင်း-၏ လက္ခဏာကား— (၁) စာတုဒ္ဓသိ-စသောနေ့၊ (၂) သံဃာ-စသော ကာရက ‘ဥပုသ်ပြု’ ပုဂ္ဂိုလ်၊ (၃) ပါတိမောက် ရွတ်ဆိုခြင်း ‘သုတ္တုဒ္ဓေသ’-စသော ပြုပုံအခြင်းအရာ အားဖြင့် ၃-ပါး။)

၃-ပါးသော မှတ်ကြောင်း ‘လက္ခဏာ’နှင့် ပြည့်စုံသော၊ (က) ဝိနည်းဓိုရ်ပုဂ္ဂိုလ်။ တိလက္ခဏသမ္ပန္နော .... အဓိကရဏံ ဝူပသမေဿတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၂၅။

(ခ) ဈာန်၊ဝိပဿနာ၊မဂ်။ အာဒိကလျာဏဉ္စေဝ ဟောတိ တိလက္ခဏသမ္ပန္နဉ္စ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃။ ကျမ်းရင်း (ပဋိသံ)နှင့် ယှဉ်ကြည့်။ ယင်း-၌ “တိဝတ္ထဂတ”ရှိသည်။

(ဂ) ဘုရားရှင်လျှာတော်။ ဧဝံ တိလက္ခဏသမ္ပန္နံ ဇိဝံ သန္ဓာယ “ပဟူတဇိဝေါ”တိ ဝုတ္တံ။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၂။

(ဃ) သာရဏီယဝတ် ကျင့်သော ရဟန်းတော်။ ဧဝံ တိလက္ခဏသမ္ပန္နံ ကတော.... သာဓာရဏဘောဂီ အပ္ပဋ္ဌိဝိဘတ္တဘောဂီ စ ဟောတိ။ အံ၊ဋီ၊၃။၉၁။

(င) ရဟန်းတော်တို့၏ ဥပုသ်ပြုခြင်း။ ဧဝံ တိလက္ခဏသမ္ပန္နော ဥပေါသထော ဣဓ နိဒ္ဓိ-ဋ္ဌော။ ကခါ။၉၅။ (-ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၀၁။)

တိလက္ခဏသလ္လက္ခဏ(န) [တိလက္ခဏ + သလ္လက္ခဏ] (အနိစ္စတာ-စသော) ၃-ပါးသော မှတ်ကြောင်း ‘လက္ခဏာ’ကို ကောင်းစွာမှတ်ခြင်း။ တိလက္ခဏသလ္လက္ခဏေန တဿေဝ မဂ္ဂဿ သုဝိသဒကရဏတ္ထံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၉။

တိလက္ခဏာကာရပရိစ္ဆေဒက (တိ) [တိလက္ခဏာကာရ + ပရိစ္ဆေဒက] (အနိစ္စတာ-စသော) ၃-ပါးသော မှတ်ကြောင်း ‘လက္ခဏာ’၏ အခြင်းအရာကို ပိုင်းခြား၍ သိတတ်သော (ဝိပဿနာဉာဏ်)။ တိလက္ခဏာကာရပရိစ္ဆေဒက(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၀)၌ အနိစ္စာဒိလက္ခဏတ္ထုယဿ ဟုတွာ အဘာဝါဒိအာကာရပရိစ္ဆိန္နနကံ။ သာရတ္ထ၊၂။၆၃။ (-မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၁၀၄။ ဝိမတိ။၁။၁၃၂။)

တိလက္ခဏာရမ္မဏ (တိ) [တိလက္ခဏ + အာရမ္မဏ] (အနိစ္စတာ-စသော) ၃-ပါးသော မှတ်ကြောင်း ‘လက္ခဏာ’ ဟူသော အာရုံရှိသော (ဝိပဿနာဉာဏ်)။ တာယ တိလက္ခဏာရမ္မဏာယ ဝိပဿနာယ ဌိတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၃။

တိလက္ခဏာရမ္မဏိက (တိ) [တိလက္ခဏာရမ္မဏ + ဣက] အထက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ တိလက္ခဏာ-ရမ္မဏိကဝိပဿနာယ တဒါရမ္မဏံ န လဗ္ဘတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၇။

တိလက္ခဏာရောပန (န) [တိလက္ခဏ + အာ-
ရောပန] (အနိစ္စတာ-စသော) ဥ-ပါးသော
မှတ်ကြောင်း 'လက္ခဏာ' သို့ (စိတ်ကို) ရှေးရှု
တင် - တက်ရောက်စေ - ခြင်း။ တိလက္ခဏာ-
ရောပန အပရဝိသေသော နာမ။ သံ၊ ၄၊ ၃။
၂၃၉။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၅၀၊ ၂၉၀။ ထေရ၊ ၄၊
၂။ ၅၂၃။ ပဋိသံ၊ ၄၊ ၁။ ၂၉။)

တိလက္ခဏာဟတ (တိ) [တိလက္ခဏ + အာဟတ]
(က) (ဥပါဒ်၊ ဌီ၊ ဘင်-ဟု ဆိုအပ်သော) ဥ-
ပါးသော မှတ်ကြောင်း 'လက္ခဏာ' တို့သည်
ပြင်းစွာ - နှိပ်စက် - ထိုးဖောက် - စူးဝင် -
အပ်သော (သင်္ခတတရား)။ (ခ) (အနိစ္စတာ-
စသော) ဥ-ပါးသော မှတ်ကြောင်း 'လက္ခဏာ'
တို့ဖြင့် - မှတ် - ခတ်နှိပ် - အပ်သော (သင်္ခတ
တရားနှင့် ဒေသနာတော်)။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေ
ဝနုဒေါသံ ဒေသေတွာ တိလက္ခဏာဟတံ
ကတွာ ဓမ္မံ ဒေသေန္တေ ဉာဏဘယံ နာမ
ဩက္ကမတိ။ သံ၊ ၄၊ ၂။ ၂၆၆။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၂၉၆။
ပစ္ဆိမာနိတိဏိ နိပ္ပန္နာနိ တိလက္ခဏာဟတာနိ။
မဟာနိ၊ ၄။ ၆၇။ (-ဒီ၊ ၄၊ ၁။ ၂၁။ ဒီ၊ ၄၊ ၁။
၂၄၆။)

(ခ) တိဟိ လက္ခဏေဟိ အင်္ဂုယတ္တာ
တိလက္ခဏာဟတာ။ သံ၊ ၄၊ ၂။ ၁၁၉။ တိလက္ခ-
ဏာဟတ (သံ၊ ၄၊ ၂။ ၂၅၄) နှိ အနိစ္စာဒိလက္ခ-
ဏတ္ထယလက္ခိတံ။ သံ၊ ၄၊ ၂။ ၂၂၅။ (-ဒီ၊ ၄၊ ၁။
၇။ မ၊ ၄၊ ၂။ ၂၅၉။ မ၊ ၄၊ ၄။ ၁၇၄၊ ၂၁၂။ သံ၊
၄၊ ၂။ ၁၁၀၊ ၁၂၉။ အံ၊ ၄၊ ၁။ ၂၉၂။ ထေရ၊ ၄၊
၂။ ၂၅၃။ အပ၊ ၄၊ ၁။ ၃၃၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၇၇။ ဒီ၊
၄၊ ၁။ ၁၃၇။ သီ၊ ၄၊ ၁။ ၁၁၈၊ ၃၀၅-၆။ ဒီ၊ ၄၊ ၁။
၆။ မ၊ ၄၊ ၂။ ၂၇၉။)

တိလက္ခဏပနိဇ္ဈာန (န) [တိလက္ခဏ + ဥပနိဇ္ဈာ-
န] (အနိစ္စတာ-စသော) ဥ-ပါးသော မှတ်
ကြောင်း 'လက္ခဏာ' ကို - ကပ်၍ရှု - ကြံ-
ခြင်း။ ဈာယာတိ တိလက္ခဏပနိဇ္ဈာနေန
ဈာယ။ အပ၊ ၄၊ ၂။ ၂၉၀။

တိလက္ခဏ(ခေ)တ္တ (န) [တိလ + ခေတ္တ] နှမ်းခင်း။
ခေတ္တန္တိ...တိလက္ခဏတ္တံ။ မဟာနိ၊ ၈။ တိလ-
ခေတ္တေ ဝပိတေ။ သံ၊ ၄၊ ၁။ ၂၁၉။

တိလခါဏုက (ပု) [တိလ + ခါဏု + က] နှမ်းပင်
ငုတ်။ ပါပကာတိ လာမကာ တိလခါဏုကာ။
သံ၊ ၄၊ ၁။ ၂၁၉။ (-သံ၊ ၄၊ ၁။ ၂၆၄။)

တိလဂစ္ဆ (ပု) [တိလ + ဂစ္ဆ] နှမ်းပင်ငယ်။ တိလ
(၁)၊ (၂)၊ (က) - ကြည့်။

တိလစုဏ္ဏ (ပု) [တိလ + စုဏ္ဏ။ (တိလစုဏ္ဏီ - သံ)]
နှမ်းမှုန့်၊ နှမ်းထောင်း။ တိလပိဋ္ဌ - ကြည့်။

တိလတဏ္ဍုလ (ပု၊ န) [တိလ + တဏ္ဍုလ။ တိလ +
သံသဋ္ဌ + တဏ္ဍုလ။ အလယ်ပုဒ်ကျေ။] (၁)
နှမ်း(နှင့်)ဆန်။ (၂) နှမ်းနှင့်ရောသော ဆန်။
(ယင်း-ဟူရာ၌ ကာရဏပစာအားဖြင့် ချက်
ပြီးထမင်းကို ယူ။ ထိုထမင်းထဲ၌ နှမ်းပါလာ၍
ရဟန်းတော်များ ကပွဲခဲသော် ဆွမ်းလုံးကို
ထိုးမိစေကာမူ ကပွဲရာ ရောက်၏။) (၁) နနု
စ ခိဏာသဝဿ ဝသနဋ္ဌာနေ တိလတဏ္ဍု-
လာဒယော ပညာယန္တိ။ မ၊ ၄၊ ၁။ ၁၆၂-၃။
(-ဒီ၊ ၄၊ ၁။ ၇၇။ သံ၊ ၄၊ ၁။ ၃၃၀။ အံ၊ ၄၊ ၂။
၃၇၈။ အဘိ၊ ၄၊ ၁။ ၉၀။ သုတ္တနိ၊ ၄၊ ၁။ ၃၁၀။
ဝဇီရ၊ ၁၃၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၆၁။) (၂)
တိလတဏ္ဍုလာဒိသုပိ (တိလတဏ္ဍုလေသုပိ)
သေဝ နယော။ ဝိ၊ ၄၊ ၁။ ၃၃။ ကင်္ခါ၊ ၁၉၉။

တိလတေလ (န) [တိလ + တေလ။ (တိလတဲလ-
သံ)] နှမ်းဆီ။ တေလံ နာမ တိလတေလံ
သာသပတေလံ။ ဝိ၊ ၁။ ၃၆၃။ ဝိ၊ ၂။ ၁၁၉၊
၄၆၆။ (-ဝိ၊ ၅။ ၂၃၀။ ဝိ၊ ၄၊ ၂။ ၃၈၊ ၂၉၁။
ဝိ၊ ၄၊ ၄။ ၁၀၈။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၀၀။ ဒီ၊ ၄၊ ၁။ ၈၈။
ဒီ၊ ၄၊ ၂။ ၁၇၁။ သံ၊ ၄၊ ၂။ ၂၇၁။ အဘိ၊ ၄၊ ၂။
၂၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၂၆။ ဓမ္မ၊ ၄၊ ၂။ ၁၉။ ဥဒါန၊
၄။ ၁၀၃။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂၁၄၊ ၃၄၉။ သီ၊ ၄၊ ၁။ ၁၁၈၊
၁။ ၃၇၁။ မ၊ ၄၊ ၂။ ၂၆၅။)

တိလတေလဝဏ္ဏ (တိ) [တိလတေလ + ဝဏ္ဏ] နှမ်း
ဆီ အဆင်းရှိသော (နှလုံးသွေး-စသည်) ။

ပသန္တံ ဟောတိ တိလတေလဝဏ္ဏံ။ ပဋိသံ၊
ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၁၅။

တိလဒက္ခိဏဝိမာန (ပု၊ န) [တိလဒက္ခိဏာ +
ဝိမာန + ဝတ္ထု။ နောက်ပုဒ်ကျေ။] နှမ်းကိုပေး
လှူခြင်းကြောင့် ရအပ်သော နတ်ဗိမာန်၏
အကြောင်းအရာ ‘ဝတ္ထု’။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊
ဝိမာနဝတ္ထုပါဠိ၊ ၁-ဝိမာန၊ ၁-ဝဂ်၊ ၁၀-ဝတ္ထု။
ဝိမာန၊ ၁၁-၂။ ဝိမာန၊ ၄၇-၉။

တိလဒက္ခိဏ (ထိ) [တိလ + ဒက္ခိဏာ] (၁) နှမ်း
ကို ပေးလှူခြင်း။ (၂) နှမ်းကို ပေးလှူ
ကြောင်း (စေတနာ)။ တိလဒါနံ သန္ဓာ-
ယာဟ “အာသဇ္ဇဒါနံ အဒါသိ၊ အကာမာ
တိလဒက္ခိဏ” (ဝိမာန၊ ၁၂) နှိ။ ဝိမာန၊ ၄၉။

တိလဒဏ္ဍက (ပု) [တိလ + ဒဏ္ဍ + က] နှမ်းရိုး
ခြောက်။ တိလဒဏ္ဍကာရိဝါ (ထေရီ၊ ၄၁၀)-
တိ အပ္ပမံသလောဟိတတ္တာ ကိသဘာဝေန
လူနာဝသိဋ္ဌဝိသုက္ခတိလဒဏ္ဍကာ ဝိယ အဟေ-
သံ။ ထေရီ၊ ၄၁၀။ ၂၂၀။

တိလဒါန (န) [တိလ + ဒါန] (၁) နှမ်းကို ပေး
လှူခြင်း။ (၂) နှမ်းကို ပေးလှူကြောင်း
(စေတနာ)။ တိလဒက္ခိဏာ-ကြည့်။

တိလပဏ္ဏ (န) [တိလ + ပဏ္ဏ] (၁) နှမ်းရွက်။
(၂) နှမ်းရွက်နှင့် တူသော။ (သဒိသုပစာ။)
အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တိလပဏ္ဏိ (တိ) [တိလပဏ္ဏ + ဤ။ (တိလပဏ္ဏိ-
သံ)] နံ၊ သာနီ၊ စန္ဒကူးနီ။ တိလပဏ္ဏပုမာဏ-
ပဏ္ဏယုတ္တတာယ တိလပဏ္ဏိ။ ဓာန၊ ၉။ ၃၀၁။
(- အမရ၊ ၁၆။ ၁၃၂။)

တိလပါဏက (ပု) [တိလ + ပါဏက] နှမ်းပိုးငယ်။
ကာကေ တိလပါဏကေ ခါဒမာနေ ဒိသ္မာ။
သံ၊ ၄၂။ ၁၇၉။ အံ၊ ၄၁။ ၁၄၀။ ထေရီ၊ ၄၂။
၄၄၁။ အပ၊ ၄၁။ ၂၉၄။

တိလပိညာက (န) [တိလ + ပိညာက] နှမ်းမှုန့်၊
နှမ်းမုံညက်၊ နှမ်းထောင်း။ ကော တိလ-
ပိညာကံ အဒါသိ။ ဝိမာန၊ ၄။ ၁၂၉။ (- ၁၃၄။)

တိလပိဋ္ဌ (န) [တိလ + ပိဋ္ဌ (တိလပိဋ-သံ)]
အထက်ပုဒ်နက်ကြည့်။ ပိညာကံ နာမ တိလ-
ပိဋ္ဌ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ ၂။ ၄၅၆။ တိလပိဋ္ဌ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။
၂၂၆) နှိ တိလစုဏ္ဏံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၂။ ၃၅၅။ (- ဝိ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉၁။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၁၀၃။ ကခါ၊ ၃၅၁။
ဓမ္မ၊ ၄၁။ ၄၄။ ဇာ၊ ၄၁။ ၄၀၃။ ဇာ၊ ၄၁။ ၆။
၁၆၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၁။)

တိလပိဋ္ဌပရိယာယ (ပု) [တိလပိဋ္ဌ + ပရိယာယ]
နှမ်းမုံညက်၏ - ပရိယာယသဒ္ဓါ - စကား
အပြောင်းအလဲ။ ပိညာက-သဒ္ဓေါ တိလပိဋ္ဌ-
ပရိယာယော။ သိ၊ ၄။ သင်္ဂဟ၊ ၂။ ၃၅၆။

တိလပ္ပမာဏ (တိ) [တိလ + ပမာဏ] နှမ်းစေ့-
ခန့် - အတိုင်းအရှည် - ရှိသော (အပြောက်
လုံးစသည်)။ တိလပ္ပမာဏာ ဗိန္ဒုဝေါ တိလ
ကာနိ။ ဒီ၊ ၄။ ၂၆၇။ သိ၊ ၄။ သင်္ဂဟ၊ ၂။ ၁၅၁။
မ၊ ၄။ ၃။ ၁၂၆။ တိလပ္ပမာဏေဟိ ဗိန္ဒုဟိ
သမန္တတော သန္တတသရီရာ။ သံ၊ ၄။ ၁။
၂၆၄။

တိလဖလ (န) [တိလ + ဖလ] နှမ်းစေ့။ တိလ-
ဖလန္တိ သာသပမတ္တံ တိလဗိဇ္ဇံ အဓိပ္ပေတံ။
ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၃၈။ (- မဟာနိ၊ ၂၇၆၊ ၃၅၆။
မဟာနိ၊ ၄။ ၃၃၂။)

တိလဖလပ္ပမာဏ (တိ) [တိလဖလ + ပမာဏ]
နှမ်းစေ့ - ခန့် - အတိုင်းအရှည် - ရှိသော
(ကိုယ်တစိတ်အရပ်စသည်)။ တထာဂတော
ပန တိလဖလပ္ပမာဏေန သရီရပဒေသေန
ဩဘာသံ မုဉ္ဇိတွာ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၂။

တိလဖလမတ္တ (တိ) [တိလဖလ + မတ္တ = မတ္တာ]
(က) နှမ်းစေ့၏အစိတ်အပိုင်းရှိသော (အင်္ဂါ
ဇာတ်စသည်)။ (ကြိ၊ ဝိ - စွာ၊ အောင်။ သွင်း
ခြင်းကြိယာစသည်)။ (ခ) နှမ်းစေ့အတိုင်း

အရှည်ရှိသော၊ နှမ်းစေ့ခန့်ရှိသော။ (က) အန္တမသော တိလဗလမတ္တမ္ပိ ပဝေသေတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၃၄။ (- သာရတ္ထ၊ ၂။ ၈၄။ ကင်္ခါ၊ ၆။ သစ်၊ ၁၈၃၊ ၁၉၂။) (ခ) တိလဗလမတ္တောပိ အာဟာရော ဇိဝုဂ္ဂေ ဌပိတော သဗ္ဗကာယံ အနုဖရတိ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၄၁။ (- ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၄၊ ၂၂၆။ ကင်္ခါ၊ ၂၉၃။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၉။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၁။ ဇ၊ ၄။ ၁။ ၄၁၆။ ဒီ၊ ၆။ ၁။ ၁၂၀။) တိလမတ္တ-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

တိလဗိဇ (န) [တိလ+ဗိဇ] (၁) မှော်သေး၊ မှော်ညှင်း။ (၂) နှမ်းစေ့။ (၁) တိလဗိဇဗ္ဗမာဏံ ဇလသဏ္ဌိတံ နီလာဒိဝဏ္ဏယုတ္တံ တိလဗိဇံ နာမ။ ဓာနံ၊ ၆။ ၆၉၀။ (၂) ဂေါယုသေ ပန တိလဗိဇာနိ ပက္ခိပိတ္တာ ပက္ခတ္တာ သြဋ္ဌာရိကမိဿကံ ဇာတံ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၆။ တိလဗလ-လည်း ကြည့်။

တိလဗိဇက (န) [တိလဗိဇ+က] နှမ်းစေ့အတိုင်း အရှည်ရှိသော (မှော်သေး၊ မှော်ညှင်း-စသည်)။ တိလဗိဇက (ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၇) ၏ သုခမမူလပဏ္ဏကံ ဟုတွာ ဥဒကပိဋေ ပတ္ထရိတံ ဥဒကပပ္ပဋကံ နိဿာရေတိ။ ဝဇီရ၊ ၂၀၇။ (- ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၈။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၀။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၆၈။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၃၄၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၉၅။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၄၉။ သံ၊ ၆။ ၂။ ၄၄၇။ အံ၊ ၆။ ၁။ ၅၉။) သင်္ခန္တိ ခုဒ္ဒကသေဝါလံ၊ ယံ “တိလဗိဇက” ၏ ဝုစ္စတိ။ အံ၊ ၆။ ၁။ ၉၈။

တိလဗိဇဗ္ဗမာဏ (တိ) [တိလဗိဇ+ဗမာဏ] နှမ်းစေ့အတိုင်းအရှည်ရှိသော၊ နှမ်းစေ့ခန့် ရှိသော။ တိလမတ္တ-ကြည့်။

တိလဗိဇမတ္တ (တိ) [တိလဗိဇ+မတ္တ = မတ္တာ] (က) နှမ်းစေ့၏ အစိတ်အပိုင်းရှိသော (အင်္ဂါဇာတ်-စသည်)။ (ကြိ၊ ဝိ—စွာ၊ အောင်။ သွင်းခြင်းကြိယာ-စသည်)။ (ခ) နှမ်းစေ့အတိုင်းအရှည်ရှိသော၊ နှမ်းစေ့ခန့် ရှိသော။ (က) အလ္လောကာသံ ဟေဋ္ဌိမ-

တလံ တိလဗိဇမတ္တမ္ပိ အတ္တနော နိမိတ္တေန ဆုပတိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၃၈။ (ခ) တိလဗိဇမတ္တေန ကာယပ္ပဒေသေန သြဘာသံ မုဉ္ဇန္တော။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၂။ (- ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ၆။ ၆၂။ ယင်း-သစ်၊ ၆။ ၂၄၂။ ဥ၊ ဝိနိစ္ဆယ၊ ၆။ ၂။) တိလမတ္တ-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

တိလဘက္ခ (တိ) [တိလ+ဘက္ခ] နှမ်း-ဟူသော အစာရှိသော၊ နှမ်းကိုစားသော၊ သူ။ တိလဘက္ခော ဝါ ဟေတိ။ မဟာနိ၊ ၃၂၇။

တိလဘိက္ခာပဋိဂ္ဂဟဏ (န) [တိလဘိက္ခာ + ပဋိဂ္ဂဟဏ] နှမ်း-ဟူသော စားဖွယ်ကို ခံယူခြင်း၊ နှမ်းဆွမ်းခံခြင်း။ ယန္တု၊ နာဟံ တိလဘိက္ခာပဋိဂ္ဂဟဏေန တံ သဂ္ဂူပကံ ကရေယျံ။ ဝိမာန၊ ၄။ ၄၇။

တိလဘေဒလက္ခဏ (န) [တိလဘေဒ+လက္ခဏ] (လှော်အပ်သော) နှမ်းတို့၏ ပေါက်ကွဲခြင်းကို မှတ်ကြောင်း ‘လက္ခဏာ’၊ (ဖျစ်ဖျစ်မြည်သံ)။ တိလဘေဒလက္ခဏံ ပဋုပဋ္ဌာယနံ ဝိယ။ သီ၊ ၆။ ၁။ ၂။ ၉၂။

တိလမတ္တ (တိ) [တိလ + မတ္တ = မတ္တာ] (က) နှမ်းစေ့၏ အစိတ်အပိုင်းရှိသော (အင်္ဂါဇာတ်-စသည်)။ (ကြိ၊ ဝိ—စွာ၊ အောင်။ သွင်းခြင်းကြိယာ-စသည်)။ (ခ) နှမ်းစေ့အတိုင်းအရှည် ရှိသော။ တိလဿ မတ္တံ သာကလ္လံ ယဿ တံ တိလမတ္တံ။ “မတ္တံ သာကလ္လံ နိစ္ဆယေ”တိ ဟိ နိသဏ္ဌု။ တ္တောပိ အဝယဝေန ဝိဂ္ဂဟော သမုဒါယော သမာသတ္တော၊ တိလဗိဇဗ္ဗမာဏမ္ပိတိ ဝုတ္တံ ဟေတိ။ ကိံ တံ? နိမိတ္တံ၊ ပဝေသနံ ဝါ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ၆။ ၆၂။ နာ-၂၄၂။ (ခ) တတော တိလမတ္တာ ကဏမတ္တာ.... ဥဒကဓာရာ ဟုတွာ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၅။ သမန္တာ ယောဇနဋ္ဌာနေ တိလမတ္တမ္ပိ သင်္ခါရံ မံသစက္ခုနာဝ ပဿတိ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၁။ (- မ၊ ၆။ ၁။ ၃၇၇။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၆။ ၁။ ၆။)

တိလမုဋ် (ထိ) [တိလ+မုဋ်] (က) နှမ်း ၁-ဆုပ်။
 (ခ) နှမ်း ၁-ဆုပ်ကို လှူဒါန်းခြင်း။ (က)
 တိလမုဋ် ထေယျစိတ္တော အဝဟရိ။ ဝိ၊ ၁။
 ၈၁။ (-အပါ၊ ၁။ ၂၆၅။ ဇာ၊ ၁။ ၂၅၅။)
 (ခ) တိလမုဋ်ယိဒ် ဖလံ။ အပါ၊ ၁။ ၂၆၅။

တိလမုဋ်ဒါယက (တိ) [တိလမုဋ် + ဒါယက]
 တိလမုဋ်ဒါယက-ဟူသော အမည်ရှိသော
 (ထေရ်)။ (ယင်း-ထေရ်သည် ၉၁-ကမ္ဘာ
 ထက်၌ ဝိပဿိမြတ်စွာဘုရားအား နှမ်း
 ၁-ဆုပ်ကို လှူဒါန်းခဲ့ဘူးသော ကောင်းမှု
 ကြောင့် ဤဘုရားရှင် လက်ထက်တော်၌
 “တိလမုဋ်ဒါယက”ဟူသော အမည်ဖြင့် ထင်
 ရှားသော ရဟန္တာ ဖြစ်ရလေသည်။) အာ-
 ယသ္မာ တိလမုဋ်ဒါယကော ထေရော။ အပါ၊
 ၁။ ၂၆၅။

တိလရာသိ (ပု) [တိလ+ရာသိ] နှမ်း-အစု-
 အပုံ။ အောက်ပုဒ် (ခ),(ဂ),(ဃ)-ကြည့်။

တိလဝါဟ (ပု) [တိလ+ဝါဟ] (က) နှမ်းလှည်း
 ၁-စီး-တိုက်-တင်-ဝန်။ (ခ) နှမ်းလှည်း
 ၂-စီး-တိုက်-တင်-ဝန်။ (ဂ) ၁-ကုမ္ဘ -
 အလွန်-အပို-ရှိသော လှည်း ၂-စီးတိုက်
 နှမ်း။ (ဃ) နှမ်း-အစု-အပုံ။ (က) တိလ-
 ဝါဟော(သံ၊ ၁။ ၁၅၃။ အံ၊ ၃။ ၃၉၅)တိ မာဂ-
 ကောနံ သုခမတိလာနံ တိလသကဋ်။ သံ၊ ၁။
 ၁။ ၂၀၀။ အံ၊ ၁။ ၃။ ၂၉။ တိလသကဋ် တိလ-
 ဝါဟောတိ ဝုတ္တော။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၂၄၈။ (-သုတ္တ-
 နိ၊ ၃၈၁၊ ၃၈၄။ နေတ္ထိ၊ ၁၅၃။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၄၅။
 သုတ္တနိ၊ ၁။ ၂။ ၁၉၇။ နေတ္ထိ၊ ၁။ ၂၅၉။ သံ၊ ၁။
 ၁။ ၂၄၃။ နေတ္ထိ၊ ၁။ ၃၃၃။) (ခ) (ဂ) တိလ-
 ဝါဟေ ပက္ခိပေယျာ(မဟာနိ၊ ၂၇၆)တိ ဒေ-
 သကဋေ တိလရာသိမ္ပိ ခိပေယျ။ ကေစိ ပန
 “ဝါဟော နာမ ကုမ္ဘာတိရေက ဒေသကဋ်”-
 နိ ဝဒန္တိ။ မဟာနိ၊ ၁။ ၃၃၂။ (-မဟာနိ၊
 ၃၅၆။ စူဠနိ၊ ၁၇၄။) (က) (ဃ) တိလဝါဟ-
 (မဟာနိ၊ ၆၈)နိ တိလသကဋ် တိလရာသိ*
 ဝါ။ မဟာနိ၊ ၁။ ၁၈၉။

တိလသံဂုဋ်ကာ=တိလသင်္ဂုလိကာ (ထိ) [တိလ+
 သံဂုဋ်ကာ=သင်္ဂုလိကာ] နှမ်းနှင့်ရောသော-
 သကာမ္ပ - တင်လဲမ့် - နှမ်းပျစ်မှု။ ကော
 စ ခေါ် ဣဓ နတ္ထိ ယဒိဒ် တိလသံဂုဋ်ကာ-
 (ဝိ၊ ၄။ ၃၉)တိ ယာ အယံ တိလသက္ခလိကာ
 နာမ ဝုစ္စတိ၊ သာ နတ္ထိတိ အတ္တော။ ဝိ၊ ၄။ ၄။
 ၃။ သေဋ္ဌိ* တိလသင်္ဂုလိကာဝါဒေန ခုံသေ-
 တ္တာ။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၂၉၈။ (- ဓမ္မာ၊ ၁။ ၃၂၈။
 မ၊ ၁။ ၃။ ၂၄၆။)

တိလသံဂုဋ်ကာဝစန (န) [တိလသံဂုဋ်ကာ+ဝစ-
 န] နှမ်းပျစ်မှု-ဟူ-နှင့်စပ်-သော စကား။
 ကိဉ္စိဒေဝ တိလသံဂုဋ်ကာဝစနံ ဘာသိတံ။
 ဝိ၊ ၄။ ၄။

တိလသကဋ (ပု၊ န) [တိလ+သကဋ] လှည်းဖြင့်
 တိုက်ဆောင်အပ်သော နှမ်း၊ လှည်း ၁-စီး
 တိုက် နှမ်း။ တိလဝါဟ(က),(ဃ)-ကြည့်။

တိလသက္ခလိကာ (ထိ) [တိလ + သံသဋ္ဌာ +
 သက္ခလိကာ။ အလယ်ပုဒ် ကျေ။] နှမ်းနှင့်
 ရောသော-သကာမ္ပ-တင်လဲမ့်၊ နှမ်းပျစ်မှု။
 တိလသက္ခလိကာ (ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၃)တိ တိလေန
 သံသဋ္ဌာ သက္ခလိကာ။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၂။ ၄။
 တိလသံဂုဋ်ကာ-လည်း ကြည့်။

တိလသဏ္ဌာန (န) [တိလ+သဏ္ဌာန] နှမ်းစေ့
 သဏ္ဌာနံ။ တိလက-ဒေါင်ကွင်း ကြည့်။

တိလိဂ် (န) [တိ+လိဂ်။ တာနောဝ တိဏိ လိဂ်၊ နိ
 အဿာတိ တိလိဂ်*။ ရှု၊ ၁။ ၃။ ၈၆။ (တြိ-
 လိဂ်-သံ)] (၁) (ပုလ္လိင်၊ ဣတ္ထိလိင်၊ နပုးလိင်-
 ဟူသော) ၃-ပါးသော လိင်၊ လိင် ၃-ပါး။
 (တိ) (၂) လိင် ၃-ပါးရှိသော (သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်-
 စသည်)။ (၁) အောက်ပုဒ်ကြည့်။ (တိ) (၂)
 တာနိ သဗ္ဗနာမတ္တာ တိလိဂ်၊ နိ။ ရှု၊ ၃။ ၉၇။
 (-၁၃၆။)

တိလိဂီက (တိ) [တိလိဂ်+ဣက] ၃-ပါးသော
 လိင်ရှိသော၊ လိင် ၃-ပါးရှိသော၊ လိင် ၃-ပါး

ဆက်ဆံသော (သဒ္ဒါ)။ သေဋ္ဌာသဟာယ-
သင်္ချာည-တုလျေသွေကော တိလိဂိကော။
ဓာန်။၇၅၀။

တိလိစ္ဆ (ပု) [တိလ+ဣသု+အ။ တိရ+အဉ္ဇ+
အ။ (တိလိတ္တ-သံ)] ငန်းကျွဲ(ဓာန်၊ဋီ။ကျော်
အောင်၊ ဓာန်၊သျှ)၊ စပါးအုံး (အဘယ၊
ဓာန်၊သျှ)၊ မြေပွေး (တောင်ပေါက်၊ဓာန်၊
သျှ)၊ စပါးကြီး(ထောမ)။ ဒွယ် ဂေါနသ-
သပေ “ငန်းကျွဲ” ဣတိ ချာတေ။...တိလံ
ဣစ္ဆတိတိ တိလိစ္ဆော၊ တိရိယံ အဉ္ဇတိတိ ဝါ
တိလိစ္ဆော၊ ယဒါဒိ။ ဓာန်၊ဋီ။၆၅၁။

တိလောက (ပု၊န) [တိ+လောက။ ကစ္စည်း။
၃၂၁၊၃၂၅။ ရှူ။၃၄၇-၉။ (တြိလောက-သံ)]
၃-ပါးသော လောက၊ (က) (သတ္တ၊ သင်္ခါရ၊
ဩကာသ-အားဖြင့်)လောက ၃-ပါး။ (ခ)
(ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ-အားဖြင့်) ဩကာသ-
လောက ၃-ပါး။ (ဂ) (ကာမ၊ရူပ၊ အရူပ-ဘုံ
သား အားဖြင့်) သတ္တလောက ၃-ပါး။
(နတ်ပြည်၊ လူ့ပြည်၊ နဂါးပြည်-ဟူသော
လောက ၃-ပါး။ အဒ္ဓမာဂဓိ၊ ဓာန်။) (က)
(ခ) သေဋ္ဌဘူတော တိလောကေတိ တယော
လောကာ သမာဟဋ္ဌာ တိလောကံ၊ တသ္မိံ
သတ္တသင်္ခါရဩကာသဝသေန တိလောကေ၊
ကာမရူပါရူပဝသေန ဝါ တိလောကေ ဉာ-
ဏတ္ထရိယတံ ပတ္တော။ ဇိနာလင်္ကာရ။၅။
(-သီ၊ဋီ၊သစ်။၁။၁၂။) (ဂ) တိလောက-
သ သရဏံ သိဝိံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ။ အပါ၊ဋ္ဌ၊
၂။၉၇။ တိလောကေန သဒါ ပူဇေတဗ္ဗဿ။
နေတ္ထိ၊ဝိ။၂။ (-သုဗောဓ၊ဋီ၊သစ်။၃၃၄။)
အောက်ပုဒ်တို့လည်း ကြည့်။

တိလောကဂ(ဂ)ရ (ပု) [တိလောက+ဂ(ဂ)ရ]
လောက ၃-ပါး၏ဆရာ၊ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ-
ဘုံသား) ၃-ပါးသော သတ္တဝါအပေါင်း
'သတ္တလောက'သည် အလေးပြုအပ်သော၊
သူ။ တိလောကဂရုနော တဿ။ အပါ၊၁။၂၂၁။

(-အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၇။) တိလောကဂရုနော
ဘုဝနတ္တယာနုသာသကဿ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ
ပါဒါ။ သုဗောဓ၊ဋီ၊သစ်။၃၃၆။ ဂရု၊ဂရု-ပုဒ်
အဆုံးအဖြတ်ကို (ဓာန်၊ဋီ။၇၄၀။ နိတိ၊ဓာ။
၁၅၇)-ကြည့်။

တိလောကဂ္ဂ (တိ) [တိလောက+အဂ္ဂ] ၃-ပါး
သော သတ္တလောက-ထက်-၌-မြတ်သော
(ဘုရား)။ မဟပူဘော တိလောကဂ္ဂေါ၊ နာ-
မေန ပဒုမုတ္တရော။ အပါ၊၂။၁၂၇။ (-၁၄၆၊
၂၅၄။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၉။)

တိလောကတိလက (တိ) [တိလောက+တိလက]
၃-ပါးသော သတ္တလောက၏-မှန်ကူ-တန်း
ဆာ-သဖွယ်ဖြစ်သော(ဘုရား)၊ ၃-လောက
မှန်ကူ သယမ္ပူ။မြတ်ဘုရား။တိလောကတိလ-
ကံ ဗုဒ္ဓံ၊ ဝန္နေ သုဒ္ဓဂုဏာကရံ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။
၁၁၉။ (-ဇိနာလင်္ကာရ။၁၉၇။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊
သစ်။၂၃၇။)

တိလောကဗန္ဓု (ပု) [တိလောက+ဗန္ဓု] ၃-ပါး
သော သတ္တလောက၏ အဆွေအမျိုး
(ဘုရား)။ တိလောကဗန္ဓုဿ စ ဝတ္တမာနေ။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃၃၇။ ဇိနာလင်္ကာရ။၂၇၇။

တိလောကမလ္လ (ပု) [တိလောက + မလ္လ] တိ-
လောကမလ္လ-အမည်ရှိသော (မင်းသား)။
(ယင်း-သည် ဒုတိယ ပရက္ကမဗာဟု-မင်း၏
သားတော် ဖြစ်၏။ တိဘုဝန မလ္လ-ဟုလည်း
ခေါ်သည်။ ဇမ္ဗုဒ္ဓေါဏီ (ဒမ္မဒေဏိယ)မြို့မှ
တောင်ဖက် သမုဒ္ဒရာအတွင်းရှိ စစ်တပ်ကို
ဦးစီးအုပ်ချုပ်၍ မဟာဝတ္ထလ-ရွာ၌ နေ၏။)
တတော တိလောကမလ္လဉ္စ၊ ပက္ခောသေတွာ
နိဇာနုဇံ။ မဟာဝံသ၊၇၆။၂၀။(D.P.-လည်း
ကြည့်။)

တိလောကမဟိတ (တိ) [တိလောက+မဟိတ။
တယော လောကာ တိလောကံ၊ တေန
မဟိတံ တိလောကမဟိတံ။ နျာသ။နာ-၃။]
၃-ပါးသော သတ္တလောကသည် ပူဇော်အပ်

သော (ဘုရား)။ တိလောကမဟိတော
ဟိတော။ အပါ။ ၁။ ၂၉၇။ နိတိ။ ပဒ။ ၅၃။

တိလောကဝိဇယ (ပု) [တိလောက + ဝိဇယ]
တိလောက ဝိဇယ-အမည်ရှိသော (စကြာ
မင်း)။ (ယင်း-သည် ဤ ဘုရားရှင်၏
အလောင်းတော်ပင် ဖြစ်၏။ အရာမက များ
သော ဘုံဆင့်ရှိသော ရတနာပြာသာဒ်ကို
ဖန်ဆင်းလျက် ပွင့်ပြီး ပွင့်ဆဲဖြစ်သော ဘုရား
ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ၊ အရိယသာဝက-တို့ကို စိတ်ဖြင့်
ပင့်ဆောင်၍ အထူးထူးသော လှူဖွယ်ဝတ္ထု
တို့ကို ပေးလှူပူဇော်ခြင်း-စသည်ဖြင့် ဘုရား
ဖြစ်ကြောင်း ကောင်းမွန်ပါရမီတို့ကို ဖြည့်ကျင့်
ဆည်းပူးခဲ့၏။) တဒါ အဟံ တိလောက-
ဝိဇယော နာမ စက္ကဝတ္တိရာဇာ ဟုတွာ....
သဗ္ဗံ ဓဇံ ဥဿာပေမိ။ အပါ။ ၁။ ၁၂၃။
(-၁၂၃။ ၁၂၆။)

တိလောကသရဏ (န) [တိလောက + သရဏ။
တိလောကဿ သရဏံ တိလောကသရဏံ
နာထော။ မဏိဒီပ။ ၂။ ကုသလတိက်အဖွင့်၊
ပေ။] ဂု-ပါးသော သတ္တလောက၏ ကိုးကွယ်
ရာ (ဘုရား)။ သိခိ တိလောကသရဏံ။
အပါ။ ၁။ ၁၃၀။ (-အပါ။ ၂။ ၂၅၃၊ ၂၉၅။)

တိလောကသရဏုတ္တမ (တိ) [တိလောကသရ-
ဏ+ဥတ္တမ] (က) ဂု-ပါးသော သတ္တလော-
က၏ ကိုးကွယ်ရာတို့ - ထက် - ဌ - တွင် -
မြတ်သော။ (ခ) ဂု-ပါးသော သတ္တလောက
၏ မြတ်သော ကိုးကွယ်ရာ(ဘုရား)။ ဂုဏေ-
ဟိ ဝေမာဒီဟိ၊ တိလောကသရဏုတ္တမံ။
အပါ။ ၂။ ၁၁၀။

တိလောကသုန္ဒရီ (ထိ) [တိလောက + သုန္ဒရီ]
တိလောကသုန္ဒရီ-အမည်ရှိသော (ကာလိင်္ဂ
မင်းသမီး)။ (ယင်း-သည် B. E.-၁၆၀၈-တွင်
သီဟိုဠ်၌ မင်းပြုသော မဟာဝိဇယဗဟု
မင်းကြီး၏ ဒုတိယမိဖုရား ဖြစ်၏။ နောက်၌

မိဖုရားခေါင်ကြီး ဖြစ်လှသည်။ ယင်း-၌
သုဘဒ္ဒါ၊ သုမိတ္တာ၊ လောကနာထာ၊ ရတနာ-
ဝလံ၊ ရူပဝတိ-အားဖြင့် သမီး ၅-ယောက်နှင့်
ဝိရဗာဟု-အမည်ရှိသော သား ၁-ယောက်
ရှိ၏။) တိလောကသုန္ဒရီ နာမ၊ သုကုမာရံ
ကုမာရိကံ။ မဟာဝံသ၊ ၅၇။ ၂၉။ (D. P.-
လည်း ကြည့်။)

တိလောကေကဂတိ (ပု) [တိလောက + ကေ +
ဂတိ] ဂု-ပါးသော သတ္တလောက၏ ပြိုင်ဖက်
မရှိ ၁-ဆူတည်းသော ကိုးကွယ် လည်း
လျောင်းရာ (ဘုရား)။ တိလောကေကဂတိ
တိဘဝဿ အသဟာယသရဏဘူတော နာ-
ထော လောကသာမိ။ သုဗောဓ၊ ဇီ၊ သစ်။
၃၃၄။

တိလောစန (ပု) [တိ+လောစန။ (တြိလောစန-
သံ)] (နေ၊ လ၊ မီး-နှင့်တူသော) ဂု-မျိုးသော
မျက်စိရှိသော၊ သူ၊ သိဝ - မဟာဒေဝ - နတ်။
တိလောစနော၊ သဗ္ဗညူ....ဓမ္မဝါဟနော ဣစ္စာ-
ဒီနိပိ ဟရနာမာနိ။ ဓာန်၊ ဇီ၊ ၁၆-၇။ အမရ၊
၁။ ၃၄။

တိလောဒန (ပု) [တိလ + သံသဋ္ဌ + ဩဒန။
အလယ်ပုဒ် ကျေ။ (တိလော်ဒန-သံ)] နှမ်း
နှင့်ရောသော တမင်း၊ နှမ်းထမင်း။ တိလော-
ဒနော ဟေဟိတိ ကိဿဟေတု။ ဇာ၊ ၁။ ၁၇၅။
ဇာ၊ ၁။ ၁၇၄။

တိဝက္ကဋ္ဌာဟ္မဏဂါမ (ပု) [တိဝက္ကဋ္ဌာဟ္မဏ +
ဂါမ] တိဝက္က-အမည်ရှိသော ပုဏ္ဏားရွာ။ (ထို
ရွာ၌ သံသမိတ္တာ ဆောင်ယူခဲ့သော ဗောဓိပင်
ပွား ၁-ပင်ကို စိုက်ပျိုးသည်။ ယင်း-ရွာကို
ယခုအခါ “ဂျပုနာ”ဟု ခေါ်ကြ၏။) တိဝက္က-
ဋ္ဌာဟ္မဏဂါမေ၊ ထူပါရာမေ တထေဝ စ။
မဟာဝံသ၊ ၁၉။ ၆၀။ (မြန်မာ ပိဋကမူတို့၌
“တဝက္က”ဟု ရှိ၏။)

တိဝဂ္ဂ (ပု) [တိ+ဝဂ္ဂ။ (တြိဝဂ္ဂ-သံ)] (၁)
ဂု-ပါးသော ရဟန်း-စသည်တို့၏ အပေါင်း။

(၂) ဂု-ပါးသော အပေါင်းအစု'ဝဂ်'၊ ဂု-ပါး
 အတိုင်းအရှည်ရှိသော အပေါင်း။ (တိ) (ဂ)
 ဂု-ပါးသော အပေါင်းအစု'ဝဂ်'ရှိသော။ (ခ)
 (၂) တိဝဂ္ဂေနာပိ ဂဏေန ဥပသမ္မာဒေန္တိ။
 ဝိ၊ ဂု၊ ၇၄။ (-ဝိ၊ ၄။ ၂၂၀။) (တိ) (ဂ)
 တယော ဝဂ္ဂါ အဿ သင်္ဂဟဿာတိ တိဝဂ္ဂေါ။
 အဋ္ဌသာယော။ ၂၉။ (-ပါရာယော။ ၂၉။)
 အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

တိဝဂ္ဂတ္ထ (န) [တိ + အဂ္ဂ + အတ္ထ] ဂု-ပါးသော
 ကောင်းမြတ်သော အမှုကိစ္စ။ အညမည်
 အဝိရောဓေန အညမည် အဗာဓနေန တိဝဂ္ဂတ္ထံ
 အနုယုဉ္ဇေယျ။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၈။

တိဝဂ္ဂသင်္ဂဟ (တိ) [တိ + ဝဂ္ဂ + သင်္ဂဟ] (က)
 ဂု-ပါးသော ဝဂ် (သုတ်အပေါင်း) တို့ဖြင့် ရေ
 တွက်ခြင်းရှိသော။ (ခ) ဂု-ပါးသော ဝဂ်
 (သုတ်အပေါင်း) တို့ဖြင့် ရေတွက်အပ်သော။
 (ဂ) ဂု-ပါးသော ဝဂ် (သုတ်အပေါင်း) ကို
 ရေတွက်ခြင်းရှိသော။ (က) တိဝဂ္ဂသင်္ဂဟာနိ
 ဗြဟ္မဇာလာဒိနိ စတုတ္ထိ သ သုတ္တာနိ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊
 ၁။ ၂၁။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၃။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၅။
 သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ မဟာဝဂ္ဂ ပါထိကဝဂ္ဂ သင်္ခါတေ-
 ဟိ တိဟိ ဝဂ္ဂေဟိ သင်္ဂဟော ဧတေသန္တိ
 တိဝဂ္ဂသင်္ဂဟာနိ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၉၁။ သီ၊ ဋ္ဌ၊
 သင်္ခါ၊ ၁။ ၁၂။ အဋ္ဌသာယော။ ၂၉။ (-သာ-
 ရတ္ထ၊ ၁။ ၆၃။ သီ၊ ဋ္ဌ၊ သင်္ခါ၊ ၁။ ၈၃။ ပါရာ-
 ယော။ ၂၉။) (ခ) (ဂ) မအူ၊ ပါရာ၊ သျှ-
 ကြည့်။

တိဝဂ္ဂေါသင်္ဂဟ (ပု) [တိ + ဝဂ္ဂ + သင်္ဂဟ။ အ-ကို
 သြ-ပြု၊ သို့မဟုတ် သြ-လာ။ သမာသ်စပ်ပုံကို
 ပါရာ၊ အဋ္ဌသာ၊ ယော-နှင့် ဂဏ္ဍိ-တို့လည်း
 ကြည့်။] ဂု-ပါးသော ဝဂ်ရှိသော (ရေတွက်
 အပ်သော) နိကာယ်။ တိဝဂ္ဂေါ ယဿ သင်္ဂ-
 ဟော။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၁။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၃။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊
 ၁။ ၂၅။ တယော ဝဂ္ဂါ အဿ (ယဿ) သင်္ဂ-

ဟဿာတိ တိဝဂ္ဂေါသင်္ဂဟော။ သာရတ္ထ၊ ၁။
 ၉၂။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၃။ သီ၊ ဋ္ဌ၊ သင်္ခါ၊ ၁။ ၁၂။

တိဝဂ် (န) [တိ + အဂ်] (က) ဂု-ပါးသော -
 ဂုဏ်-အစိတ် 'အဂ်'။ (ခ) ဂု-ပါးသော
 အကြောင်း 'အဂ်'။ (က) ဝေမနေန ဒွဂ်-
 ဝိပ္ပဟိနံ တိဝဂ်သမန္နာဂတံ... ဒုတိယံ ဈာနံ
 အဓိဂတံ ဟောတိ ပထဝီကသိဏံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
 ၁။ ၁၅၁။ (ခ) အသုစိမောစနေ တိဝဂ်-
 သမန္နာ ဂရုကာပတ္တိ ဝုတ္တာ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁၃။
 (-၁၂၇၊ ၁၄၃။ ဝဇီရ၊ ၁၈၀-၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။
 ၃၂၈။ ကင်္ခါ၊ ဋ္ဌ၊ ၅၀။ ကင်္ခါ၊ ဋ္ဌ၊ သင်္ခါ၊ ၂၃၅။)

တိဝဂ်က (တိ) [တိဝဂ် + ဣက] (က) ဂု-ပါး
 သော - ဂုဏ် - အစိတ် 'အဂ်' ရှိသော
 (ဈာန်-စသည်)။ (ခ) ဂု-ပါးသော အကြောင်း
 'အဂ်' ရှိသော (ဝိနည်း-စသည်)။ (က)
 တိဝဂ်ကံ ဈာနံ ဟောတိ။ အဘိ၊ ဓ၊ ၄၄။
 နိပ္ပရိယာယေန တိဝဂ်ကမေဝေတံ ဟောတိ။
 ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၁၉။ (-သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၂၃။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။
 ၇၃။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၁၅၊ ၂၇၀။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။
 ၃၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၈၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၀၅။ ပဋိသံ၊
 ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၈၀၊ ၂၇၁။) (ခ) ဓမ္မဝိနယပုဂ္ဂလသမ္မု-
 ခတာဟိ တိဝဂ်ကော သမ္မုခါဝိနယော။
 ဝဇီရ၊ ၅၄၉။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၆၇။ (-ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။
 ၈၉။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂၄၀။ ဝဇီရ၊ ၁၇၂၊ ၂၀၆။)
 တိဝဂ်က (ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၉၅) နိ ကာယဝါစာစိတ္တ-
 ဝသေန တိဝဂ်ကံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၆၂။

တိဝဂ် (တိ) [တိဝဂ် + ဤ။ ထိ-၌ တိဝဂ်နိ]
 ဂု-ပါးသော အစိတ် 'အဂ်' ရှိသော (စစ်သည်-
 စသည်)။ ဒုဝဂ်နိပိ တိဝဂ်နိပိ သေနာ သင်္ဂ-
 ယုတိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၄၁။

တိဝဂ်လ (န) [တိ + အဂ်လ] (ခ) ဂု-ခုသော
 လက်သစ်၊ လက် ဂု-သစ်။ (တိ) (၂) လက်
 ဂု-သစ်ရှိသော (အရပ်-စသည်)။ (ခ)
 အောက်ပုဒ် ကြည့်။ (တိ) (၂) ပုန ဥပရူပရိ

တိဝဂ်လေ တိဝဂ်လေ အညာ နဝ လေခါ
ပရိစ္ဆိန္နံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၀။

တိဝဂ်လမတ္တ (တိ) [တိဝဂ်လ + မတ္တာ] လက်
၃-သစ် အတိုင်းအရှည်ရှိသော (အရပ်-
စသည်)။ တိဝဂ်လမတ္တ ပန သတ္တဝါရေ
ဝိဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၀။
စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။
၂၂၆။)

တိဝန (ပု၊န) [တိ+ဝန။တယောဝနော တေဿာ-
တိ တိဝနံ။ သမ္မော၊ ယော။ ၁၂၉။] (၁)
(ကမ္မ၊ကိလေသ၊ ဝိပါက-ဟူသော) ၃-ပါး
သော ဝနံ။ (တိ) (၂) ၃-ပါးသော ဝနံရှိ
သော (ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်-စသည်)။ (၃) ၃-လွန်း
ရှိသော ကြိုး၊ ၃-လွန်းတင်ကြိုး။ (၁) စတု-
သစ္စန္တိ နပုံသကနိဒ္ဒေသော “တိဝန”န္တိ အာ-
ဒိသု ဝိယ။ အနုဋီ၊၂။၁။ (တိ) (၂) တိဝနံ
တိယဒ္ဓံ တိသန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၅။ ကမ္မကိလေသ-
ဝိပါကဝသေန တိဏိ ဝနာနိ ယဿာတိ
တိဝနံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၇၉။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၁၇၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၁၄၊၂၁၆။) (၃) တိ-
ဝနာယ ရဇ္ဇုယာ ဗန္ဓိတွာ ဩလမ္ဗေယျ။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉။

တိဝဏ္ဏိပုပ္ဖိယ (တိ) [တိဝဏ္ဏိပုပ္ဖ+ဣယ] တိဝဏ္ဏိ-
ပုပ္ဖိယ-ဟူသော အမည်ရှိသော၊ အညာ ၃-ခု
ရှိသော ပန်းကို ဓမ္မဒဿိမြတ်စွာဘုရား၏
တပည့်ဖြစ်သော သုနန္ဒရဟန်းတော်အား
ကပ်လှူပူဇော်ခဲ့ဘူးသောကြောင့် “တိဝဏ္ဏိ-
ပုပ္ဖိယ”ဟူသော အမည်ရှိသော (ထေရ်)။
အာယသ္မာ တိဝဏ္ဏိပုပ္ဖိယော ထေရော။ အပ၊
၁။၂၁၉။

တိဝတ္တဂတ (တိ) [တိဝတ္တ (=တိ+ဝါ+တ္တ)+
ဂတ] ၃-ပါးအပြားရှိသည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်
သော။ (သုံးဆင့် သုံးတန်း ရှိသော၊ သျှ။)
ဧဝံ တိဝ(ခ?)တ္တဂတ (ပဋိသံ။ ၁၆၇)န္တိ ဧဝံ
ယထာဝုတ္တေန ဝိဓိနာ ပဋိပဒါဝိသုဒ္ဓိ ပက္ခန္ဓန-

ဥပေက္ခာနုဗြူဟနာဉာဏသမ္ပဟံသနာဝသေန
တိဝိဘောဝံ ဂတံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၇။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၃။ သာရတ္ထ၊၂။၁၇၇-တို့၌ “တိဝိတ္တဂတ”
ဟု ရှိ၏။)

တိဝရနာမက (တိ) [တိဝရာ+နာမ+က] တိဝရ-
အမည်ရှိသော (မြို့-စသည်)။ တိဝရနာမကေ
နဂရေ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၅။

တိဝရာ (တိ) [တိ+ဝရာ+အာ။ တိဟိ ပါကာ-
ရေဟိ ပရိဝါရိတာ ပရိက္ခိတ္တာတိ တိဝရာ။
အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၇။] (၁) တိဝရာ-အမည်ရှိ
သော မြို့၊ ၃-ကြိမ် ၃-ထပ် ပြုပြင် စီရင် ကာရံ
အပ်သော မြို့၊ တံတိုင်း ၃-ထပ် ရှိသော မြို့။
(တိ) (၂) တိဝရာမြို့၌နေသော(လူ-စသည်)။
(ဌာနူပစာ။) (၁) တိဝရာယံ ပုရေ ရမ္မေ။
အပ၊၁။၂၀၅၊၂၂၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၅။ တိဝ-
ရာ(အပ၊၁။၁၅၅)တိ တိဟိ ဝါရေဟိ ကာရိတံ
သဉ္ဇရိတံ ပဋိစ္ဆန္တံ နဂရံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၂။
(တိ) (၂) တိဝရာနံ ဘိက္ခဝေ မနုဿာနံ
စတ္တာရိသဝဿသဟဿာနိ အာယုပ္ပမာဏံ
အဟောသိ။ သံ၊၁။၃၉၆။ (၁), (တိ) (၂)
“တိဝရာ ရောဟိတဿာ သုပ္ပိယာ”တိ
မနုဿာနံ တသ္မိံ တသ္မိံ ကာလေ သမညာ
တတ္ထ ဒေသနာမဝသေန ဇာတာတိ ဝေဒိ-
တဗ္ဗာ ယထာ တေရဟိ မာဂဓာတိ။ သံ၊ဋီ၊
၂။၁၅၄။

တိဝဿ (ပု၊န) [တိ+ဝဿ] (၁) ၃-ခုသော နှစ်၊
၃-နှစ်။ (တိ) (၂) ၃-နှစ်-၃-ဝါ-ရှိသော
(ရဟန်း-စသည်)။ (၁) ဧဝံ တိဝဿံ ပရိ-
ဝုတ္တဿ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၆။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၇၉။)
(တိ) (၂) ယဒါ သော တိဝဿော ဘိက္ခု၊
နာမ ဟောတိ။ အံ၊ဋီ၊၁။၇၁။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃၆၈။)

တိဝဿဆဒ္ဒိတ (တိ) [တိဝဿ+ဆဒ္ဒိတ။ တိဏိ
ဝဿာနိ တိဝဿံ၊ တိဝဿံ ဆဒ္ဒိတာနိ
တိဝဿဆဒ္ဒိတာနိ။ အဋ္ဌသ၊ယော။၁၇၃။]

၃-နှစ်တိုင်တိုင် စွန့်ထားအပ်သော၊ စွန့်ထား
အပ်သည်ဖြစ်၍ ၃-နှစ်ကြာသော (အရိုး-
စသည်)။ တေ ကိရ တိဝယဆဋ္ဌိတာနိ
ဝိသာဏာနိ စေဝ အဋ္ဌိနိ စ ခါဒန္တိ။ မဋ္ဌ၊
၁။၂၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၇။
(-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆။)

တိဝယန္တရံ (န) [တိဝယ+အန္တရ] ၃-နှစ်-
၃-ဝါ-တို့၏အတွင်း။ တိဏ္ဍိ ဝယာနံ အန္တရံ
တိဝယန္တရံ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋ္ဌ၊၁၉၅။ အောက်
ပုဒ်လည်း ကြည့်။

တိဝယန္တရံ (တိ) [တိဝယန္တရ+ဏ။ တိဝယန္တ-
ရိကကထာယံ တိဏ္ဍိ ဝယာနံ တိဝယံ၊ တိဏ္ဍိ
ဝါ ဝယာနံ တိဝယာနံ၊ တိဝယာနံ အန္တရံ
တိဝယန္တရံ၊ တိဝယန္တရေ ဌိတောတိ
တိဝယန္တရော၊ တေန တိဝယန္တရေန၊ အန္တရ-
သဒ္ဓေါ မဇ္ဈတ္တဝါစကော၊ ဏ-ပစ္စယော
ဌိတတ္ထေ။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊၂။၃၂၁။] (၁)
၃-နှစ်-၃-ဝါ-တို့၏-အလယ်-အတွင်း-ရှိ-
၌တည်-သော(ဝါတု-နှင့်-၁-ဝါကြီး-၁-ဝါငယ်၊
၂-ဝါကြီး ၂-ဝါငယ်ဖြစ်၍ နေရာတူနေရသော
ရဟန်း။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၆။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၄၂၆။) (၂)
၃-နှစ်-၃-ဝါ-တို့၏ - အလယ် - အတွင်း-ရှိ-
-၌တည်-သော ရဟန်းရှိသော (မိမိထက်
၃-ဝါအထိ မကြီး၊ မိမိအောက် ၃-ဝါအထိ
မငယ်သော '၂-ဝါကြီး ၂-ဝါငယ်' ရဟန်းတို့
နေနိုင်သော နေရာ၊ အခင်း-စသည်)။ (၁)
တိဝယန္တရေနာ(ဝိ၊၄။၃၁၉)တိ တိဏ္ဍိ ဝယာ-
နံ အန္တော ဌိတေန။ ဝဇိရ၊၅၂၈။ ဝိနယာ-
လင်္ကာရ၊၂။၃၂၁-၂။ (၁),(၂) တိဏ္ဍိ ဝယာ-
နမန္တရမေတဿာတိ တိဝယန္တရော၊.... သော
အဿ အတ္ထိတိ တိဝယန္တရံ၊ တိဝယန္တရ-
ဝန္တန္တိ အတ္ထော။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၁၉၅။

တိဝယန္တရဝန္တ (တိ) [တိဝယန္တရံ + ဝန္တ]၊
၃-နှစ်- ၃-ဝါ-တို့၏-အလယ်-အတွင်း-ရှိ-
-၌တည်-သော ရဟန်းရှိသော (နေရာ၊

အခင်း-စသည်)။ အထက်ပုဒ် (၁), (၂)-
ကြည့်။

တိဝယန္တရိက (တိ) [တိဝယန္တရံ + ဣက]
၃-နှစ်-၃-ဝါ-တို့၏-အလယ်-အတွင်း-၌
တည်သော ရဟန်းရှိသော (နေရာ၊ အခင်း-
စသည်)။ တိဝယန္တရံ ဒေါင်ကွင်း ကြည့်။

တိဝယဘိက္ခု (ပု) [တိဝယ + ဘိက္ခု] ၃-ဝါ-
ရှိ-ရ-သော ရဟန်း။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တိဝယဘိက္ခုကာလ (ပု) [တိဝယဘိက္ခု +
ကာလ] ရဟန်း ၃-ဝါရသောအခါ၊ (က)
၃-ဝါ-ရှိ-ရ-သော ရဟန်း၏ ဖြစ်ရာအခါ။
(ခ) ၃-ဝါ-ရှိ-ရ-သော ရဟန်းဖြင့် မှတ်
အပ်သောအခါ။ တိဝယဘိက္ခုကာလေ (အံ၊
ဋ္ဌ၊၁။၂၉)တိ ဥပသမ္ပဒတော တိဏ္ဍိ ဝယာနံ
အဿာတိ တိဝယော၊ တိဝယော စ သော
ဘိက္ခု စာတိ တိဝယဘိက္ခု၊ တဿ၊ တေန
ဝါ ဥပလက္ခိတော ကာလော တိဝယဘိက္ခု-
ကာလော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၀။

တိဝယမတ္ထက (ပု) [တိဝယ+မတ္ထက] ၃-နှစ်
တို့၏အထက်ကာလ၊ ရှေး ၃-နှစ်ကျော်အခါ။
တိဝယမတ္ထကေ မတကာနံ သီသံ အာဟရာ-
ပေတွာ နခေန အာကောဇေတွာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၀၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၀၈။
အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၄။

တိဝယသမ္ပတ္တကာလ (ပု) [တိဝယသမ္ပတ္တ +
ကာလ] ၃-နှစ်- ရောက်- ကြာ - သော
အခါ။ တိဝယသမ္ပတ္တကာလေ ကောဋ္ဌကံ
ဝိဝရန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၄။

တိဝယိက (တိ) [တိဝယ+ဣက။ (တြိဝဇီက-
သံ)] (က) ၃-နှစ်ရှိသော၊ သူ၊ ၃-နှစ်သား။
(ခ) ၃-နှစ်တိုင်အောင် သိုလှောင်အပ်သော
(ကောက်မွေးသလေးထမင်း-စသည်)။ (က)
တိဝယိကောပိ....စဝတိ။ မဟာနိ၊၉၂။ (ခ)
အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

တိဝိမ္ဗိကဂန္ဓသလိဘတ္တ (န) [တိဝိမ္ဗိက + ဂန္ဓ
သလိ + ဘတ္တ] ၃-နှစ်တိုင်အောင် သိုလှောင်
အပ်သော ကောက်မွေး သလေးထမင်း။
ဒေဝသိကံ တိဝိမ္ဗိကဂန္ဓသလိဘတ္တံ နာနဂ္ဂ-
ရသေဟိ ဘုဉ္ဇန္တာ ဝိစရိဿာမ။ ဓမ္မာဠာသ။
၂၈၇။

တိဝိမ္ဗိကဂန္ဓသလိဘောဇန (န) [တိဝိမ္ဗိက +
ဂန္ဓသလိ + ဘောဇန] ၃-နှစ် သိုလှောင်
အပ်သော ကောက်မွေး သလေးဆန်ဖြင့် ပြီး
သော စားဖွယ် 'ဘောဇဉ်'။ တိဝိမ္ဗိကဂန္ဓ-
သလိဘောဇန(ဇာဠာသ။၇၇)န္တိလသိတော
ကောဠေ ဌပိတကာလတော ပဌာယ တိဏိ
ဝဿာနိ စိရိ ကတော နိဒဟိတဗ္ဗံ သုဂန္ဓသလိ-
ဘောဇနံ။ အဝိဒ္ဓရေ-နိဒါနိးအဖွင့် - ဇာဠိ။
ပေ။ (- အပါဠာသ။၇၉။ ဇာဠာသ။၁၉၄၊ ၂၀၁။
ဇာဠာသ။၁၃၀။ ဧကနိပါတ်၊ ဘောဇာဇာနိယ-
ဇာတ်၊ဠိ။ပေ။)

တိဝိမ္ဗိကဒါရက (ပု) [တိဝိမ္ဗိက + ဒါရက]
၃-နှစ်ရှိသောသူငယ်၊ ၃-နှစ်သားလူကလေး။
တိဝိမ္ဗိကဒါရကာ နာမ ကိဋ္ဌနဘဏ္ဍကံ ပိ-
ယာယန္တိ။ ဇာဠာသ။၆။

တိဝိတ္တတ (တိ) [တိ + ဝိတ္တတ] ၃-တောင် အနံ
ကျယ်ပြန့်သော၊ အနံ ၃-တောင်ရှိသော
(ဆင်-စသည်)။ ဟတ္ထိနာဂံ တိဓာ ပဘိန္နံ
နဝါယတံ တိဝိတ္တတံ။ မိလိန္ဒ။၃၀၀။

တိဝိဒတ္တိပမာဏ (တိ) [တိဝိဒတ္တိ + ပမာဏ]
၃-ထွာ အတိုင်းအရှည် ပမာဏရှိသော (နိသီ
ဒိုင်-စသည်)။ တိဝိဒတ္တိပမာဏဉ္စေ၊ အဒသံ
တံ နိသီဒနံ။ ဝဇီရ။၅၄၂။

တိဝိဓ (တိ) [တိ + ဝိဓ။ တယော ဝိဓာ ပကာရာ
တေဿာတိ တိဝိဓာ။ ကင်္ခါ၊ယော၊မဟာဠိ၊
၄။၄၅။ (တြိဝိဓ-သံ)] (ခ) (က) ၃-ပါးသော
အပြား။ (ခ) ၃-ပါးသော-အဖို့-အစု။ (တိ)
(၂) ၃-ပါး အပြားရှိသော။ (ခ) (က)

စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနေ တိဝိဓေန ဘာဝေ-
ယျာသိ။ သံ၊ဥ။၁၂၄။ (- အဘိဓ။၁၄၈၊
၁၉၂။ အဘိဝိ။၃၂၅၊၃၄၀။ မဟာနိ။၆၁။
ဝိဠာသ။၂၁။ အဘိဠာသ။၈။ အဘိဠာ။၂။
၃၉၅။ မဟာနိဠာသ။၂၃၁။) (ခ) တိဝိဓ(မာသ။
၃၅၅)န္တိ တိဟိ ကောဠာသေဟိ။ မာဠာ။၂။
၂၂၉။

(တိ) (၂) တိဝိဓော(ပု၊ပါဠ) - နေတ္တိ။
၁၁၊၁၈။ ပေဋကော။၁၈၂။ ဝိဠာသ။၁၄၄၊
၂၉၈။ ဝိဠာသ။၁၈။ ဝိသင်္ဂဟ။၃၅၃။ ကင်္ခါ။
၈၉။ မာဠာသ။၃။ သံ၊ဥ။၂။၄၈။ သံ၊ဥာသ။၂၇၂။
ဒီ၊ဠိသ။၅။ သံ၊ဠိသင်္ခါသ။၁၁။ တိဝိဓံ (န၊ပါ
ဠ) - အံ၊ဥ။၄၇၃-၅။ ပေဋကော။၁၈၂။ သံ၊
ဠာသ။၃၉။ အပါဠာသ။၁၄၄။ ဇာဠာသ။၅၈။
စူဠနိဠာသ။၆၈။ ပဋိသံ၊ဠာသ။၂၀။ ဝဇီရ။၅၅၉။
သာရတ္ထ။၂။ ၆၂။ ၂၈၀။ တိဝိဓ (ဝိ၊ဠာသ။
၁၅၀)န္တိ .... တိပုကာရံ။ ပါမိတ်၊ယော၊၂။
၁၁၈။ တိဝိဓာ(ထိ၊ပါဠ) - အဘိက။၂၉၀။
သာရတ္ထ။၂။၂၀၊၂၃၂။ ဒီ၊ဠိသ။၇။ ကင်္ခါ၊
ယော၊ မဟာဠိ၊၄။၄၅။ (ပု၊ပါဠ) - ပေ-
ဋကော။၂၇၆၊၂၈၄၊၃၁၀။ ဇာဠာသ။၁၄၉။
တိဝိဓာနိ (န၊ပါဠ) - မော၊စန္ဒေဒနိ။၃၇။
တိဝိဓာ (ထိ၊ပါဠ) - ဝိဠာသ။၂၀။ သံ၊ဠာ
သ။၁၂၂။ တိဝိဓံ (ပု၊ဒါဠ) - အံ၊၂။၃၆၃။
အံ၊ဥ။၄၇၀။ ဇာ၊၂။၂၆၈။ ဝိဠာသ။၃၀၉။
ဝိဠာသ။၇၂။ (န၊ဒါဠ) - မာဠာ။၂၀၂၊၂၈၈။
အံ၊ဥ။၄၇၁။ နေတ္တိ။၃၃၊၇၆။ သံ၊ဠာသ။၂၁။
အံ၊ဠာသ။၁၃၉။ ဓမ္မာဠာသ။၁၅၊၂၄။ (ထိ၊ဒါဠ)
- ဒီ၊သ။၁၂၁။ အံ၊ဥ။၄၇၁။ မော၊စန္ဒေဒနိ။
၅၂။ တိဝိဓေန (န၊တ၊ဠ) - သံ၊ဠာသ။၂၇။
အံ၊ဠာသ။၂၃၀။ ဝဇီရ။၁၄၅။ သံ၊ဠိသ။၇၃။
တိဝိဓဿ (ပု၊ဆ၊ဠ) - ဝိသင်္ဂဟ။၄၆၇။
သံ၊ဠာသ။၃၃။ ဇာဠာသ။၃၈၉။ တိဝိဓာယ (ထိ၊
ဆ၊ဠ) - ထေရီ၊ဠာသ။၁။ တိဝိဓာနံ (ပု၊ဆ၊
ဗ) - ပေဋကော။၂၇၆။ တိဝိဓော (ပု၊သ၊ဠ) -
ကင်္ခါ။၉၃။ အံ၊ဠာသ။၁၃၉။ မော၊စန္ဒေဒနိ။

၂၁၆။ တိဝိဓာယ (ထိသ၊ဇ) - မော၊ဇ္ဈေဒနီ။
၆၅။

တိဝိမေလျာဏ (တိ) [တိဝိမ + ကလျာဏ]
(အစ, အလယ်, အဆုံး-အားဖြင့်) ဂ-ပါး
အပြားရှိသော အကောင်းရှိသော၊ ဂ-ပါးလုံး
ကောင်းသော (ဈာန်-စသည်)။ တိဝိမ-
ကလျာဏံ ဒသလက္ခဏသမ္ပန္နံ ပဌမံ ဈာန်
ပဋိလဘတိ။ ဝိ၊ဠ၊၂။၂။ (- ဂ၊ဥ၊၁။ မ၊ဠ၊၄။
၂၅၂။ သံ၊ဠ၊၃။၂၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၄၊၆၊၁၃၅၊
၃၀၁။ ယေရ၊ဠ၊၁။၃၉။ ယေရ၊ဠ၊၁။၆။ မဟာနိ၊
ဠ၊၁။၁၂။ သာရတ္ထ၊၂။၁၇၅။ နေတ္ထိ၊ဝိ၊၁။၈၀-၁။)

တိဝိမေလျာဏက (တိ) [တိဝိမေလျာဏ+က]
အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ စိတ္တံ တိဝိမေလျာ-
ဏကံ။ ပဋိသံ၊၁၆၇။

တိဝိမေကိစ္စကာရီ (တိ) [တိဝိမေကိစ္စ + ကရ+ဏီ]
ဂ-ပါးအပြားရှိသော အမှု 'ကိစ္စ'ကို ပြုလေ့
ရှိသော (သမ္မာသင်္ကပ္ပ-စသည်)။ န နာနာ
လတ္တတိတိ ဣမိနာ တိဝိမေကိစ္စကာရီတံ သမ္မာ-
သင်္ကပ္ပဿ ဒဿေတိ။ မ၊ဠ၊၃။၄၀၆။

တိဝိမေကိရိယာကရဏ (န) [တိဝိမေကိရိယာ +
ကရဏ] ဂ-ပါးအပြားရှိသော-အမှုအရာ-
အမှုကိစ္စ-ကို ပြုခြင်း။ ကုက္ကုဋိယာ တိဝိမ-
ကိရိယာကရဏေန။ ဝိ၊ဠ၊၁။၁၁၀။ အံ၊ဠ၊၃။
၂၀၄။ (- မ၊ဠ၊၃။၂။ သံ၊ဠ၊၂။၃၀၁။ မ၊ဠ၊
၂။၅၅။ အံ၊ဠ၊၃။၂၁၆။)

တိဝိမေကိရိယာသမ္ပာဒန (န) [တိဝိမေကိရိယာ +
သမ္ပာဒန] ဂ-ပါးအပြားရှိသော အမှုအရာကို
ပြီးစေခြင်း။ ကုက္ကုဋိယာ တိဝိမေကိရိယာ-
သမ္ပာဒနေန။ ဝိ၊ဠ၊၁။၁၁၀။ သံ၊ဠ၊၂။၃၀၁။
အံ၊ဠ၊၃။၂၀၄။

တိဝိမေစာဂပရိဂ္ဂဟိတ (တိ) [တိဝိမေစာဂ + ပရိဂ္ဂ-
ဟိတ] ဂ-ပါး အပြားရှိသော စွန့်ကြဲခြင်းဖြင့်
ပိုင်းခြား၍ ယူအပ်သော။ တိဝိမေစာဂပရိဂ္ဂ-
ဟိတံ ဒေါသတ္တယဝိရောဓိစာဂါမိဋ္ဌာနံ။ စရိ-
ယာ၊ဠ၊၃။၁၅။ ဒီ၊ဠ၊၁။၉၆။

တိဝိမေဇာဏပရိဂ္ဂဟိတ (တိ) [တိဝိမေဇာဏ+ပရိဂ္ဂ-
ဟိတ] ဂ-ပါးအပြားရှိသော ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်း
ခြား၍ ယူအပ်သော။ တိဝိမေဇာဏပရိဂ္ဂဟိတံ
ဒေါသတ္တယဝိရောဓိပညာမိဋ္ဌာနံ။ စရိယာ၊ဠ။
၃။၁၅။ ဒီ၊ဠ၊၁။၉၆။ သီ၊ဠ၊၁။၁၁။၂၉၂။

တိဝိမေဒိဋ္ဌိက (တိ) [တိဝိမ+ဒိဋ္ဌိ+က] (အဟေ-
တုက, အကိရိယ, နတ္ထိက-အားဖြင့်) ဂ-ပါး
အပြားရှိသော အယူရှိသောသူ။ ပစ္စေကံ
တိဝိမေဒိဋ္ဌိကာ ဝေ ဥဘယပဋိဗာဟကတ္တာ။
ဒီ၊ဠ၊၁။၂၂၇။ မ၊ဠ၊၃။၅၅။

တိဝိမေနာဠက (ပု၊န) [တိဝိမ+နာဠက] (အငယ်,
အလတ်, အကြီး-အားဖြင့်) ဂ-ပါးအပြား
ရှိသော ကချေသည်။ ယင်း-အကျယ် (သုတ္တနိ၊
ဠ၊၁။၁၀၁။ မ၊ဠ၊၂။၃။ အံ၊ဠ၊၃။၂၆၈) ကြည့်။
တိဝိမေနာဠကေဟိ စေဝ နာဂပရိသာယ စ
ပရိဝုတော။ ယေရ၊ဠ၊၂။၅၀၁။ အပ၊ဠ၊၁။
၂၇၈။ (- အံ၊ဠ၊၃။၂၅၉။)

တိဝိမေပရိစ္ဆေဒ (တိ) [တိဝိမ+ပရိစ္ဆေဒ] (ထက်,
အောက်, ဖီလာ-အားဖြင့်) ဂ-ပါးပြားသော
အပိုင်းအခြားရှိသော။ မေတ္တံ မာနသံ ဥဒ္ဓံ
အဓော တိရိယဉ္ဇာတိ တိဝိမေပရိစ္ဆေဒေ သဗ္ဗ-
လောကသ္မိံ ဘာဝယေ ဝစယေ။ ခုဒ္ဒက၊ဠ။
၂။၃။

တိဝိမေပါဠိဟာရိယသမ္ပတ္တိဒဿန (န) [တိဝိမ-
ပါဠိဟာရိယသမ္ပတ္တိ+ဒဿန] (ဣဒ္ဓိ, အာဒေ-
သနာ, အနုသာသနီ-အားဖြင့်) ဂ-ပါးအပြား
ရှိသော တန်ခိုး၏ ပြည့်စုံခြင်းကို ပြခြင်း။
ဣဒါနိ ဘဂဝတော တိဝိမေပါဠိဟာရိယ-
သမ္ပတ္တိဒဿနတ္ထံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဠ။၅။၁။

တိဝိမဗုဒ္ဓက္ခေတ္တ (န) [တိဝိမ+ဗုဒ္ဓက္ခေတ္တ (=ဗုဒ္ဓ
+ခေတ္တ)] ဂ-ပါး အပြားရှိသော ဗုဒ္ဓခေတ်၊
ဘုရားရှင်တို့၏ ဂ-ပါး အပြားရှိသော အာနု
ဘော်ပျံ့နှံ့ရာနယ်ပယ်။ (ယင်း-ဟူသည်—
(၁) ဘုရားအလောင်းဖွားမြင်တော်မူရာခဏ
၌ပင် စကြာဝဠာလောကဓာတ် ၁-သောင်း

တုန်လှုပ်ရခြင်း ဟူသော အာနုဘော်ပျံ့နှံ့ရာ
 နယ်ပယ် = ဇာတိခေတ်, (၂) ရတနသုတ်-
 စသော အမိန့်အာဏာတော်၏ စကြာဝဠာ-
 ကုဋေ ၁-သိန်းတိုင်အောင် ပျံ့နှံ့ရခြင်း ဟူ
 သော = အာဏာခေတ်, (၃) သဗ္ဗညုတ ဉာဏ်
 တော်၏ အနန္တစကြာဝဠာ တိုင်အောင် ပျံ့နှံ့
 နိုင်ခြင်းဟူသော = ဝိသယ 'အာရုံပြုနိုင်ရာ'
 ခေတ်အားဖြင့် ၃-ပါးတည်း။ ဇိနာလင်္ကာရ။
 ၂၇၀ ခ။) (ဝိဠာ ၁။ ၁၂၉။ အံဠာ ၁။ ၃၅၇။
 အဘိဠာ ၂။ ၄၁၁-လည်း ကြည့်။) တိဝိဓ-
 ဗုဒ္ဓက္ခေတ္တ တဿာ သေတစ္ဆတ္တ ဥဿာ-
 ပေတွာ။ ဇိနာလင်္ကာရ။ ၂၆၇။

တိဝိဓဗောဓိသတ္တ (ပု) [တိဝိဓ + ဗောဓိသတ္တ]
 (သဒ္ဓါဓိက, ဝီရိယဓိက, ပညာဓိက-အား
 ဖြင့်) ၃-ပါးအပြားရှိသော ဘုရားလောင်း။
 တိဝိဓဗောဓိသတ္တာနံ ပူဇာမင်္ဂလသဘာဝ-
 တော။ အပါဠာ ၁။ ၁၁၁။

တိဝိဓယာန (န) [တိဝိဓ + ယာန] (အနိစ္စတာ-
 စသော) ၃-ပါး အပြားရှိသော (နိဗ္ဗာန်
 သွားကြောင်း) ယာဉ်။ တိဝိဓယာနမုခေန
 ဝိမုတ္တိဓမ္မဒေသနာ။ ဒီဠာ ၁။ ၇။ သံဠာ ၁။ ၇။
 အံဠာ ၁။ ၁၀။ (- အနုဠာ ၁။ ၁။ နေတ္တိဝိ။ ၈။)

တိဝိဓလက္ခဏ (တိ) [တိဝိဓ + လက္ခဏ] (တူသော
 အာရုံ, မှီရာ, ချုပ်မှု-အားဖြင့်) ၃-ပါးအပြား
 ရှိသော အမှတ် 'လက္ခဏာ' ရှိသော (နာမ်
 ခန္ဓာ ၄-ပါး-စသည်)။ ကိ* ပန နာနုပ္ပါဒါပိ
 ဝေ တိဝိဓလက္ခဏာ ဟောန္တိ။ မူလဠာ ၁။ ၃၈။

တိဝိဓဝဋ္ဋာစယ (ပု) [တိဝိဓဝဋ္ဋ + အာစယ] (ကံ,
 ကိလေသာ, ဝိပါက်-အားဖြင့်) ၃-ပါးအပြား
 ရှိသော ဝဋ်ဆင်းရဲကို ပွားစေခြင်း။ အာစ-
 ယာယာတိ တိဝိဓဝဋ္ဋာစယာယ။ အံဠာ ၂။
 ၃၅၆။

တိဝိဓသတ္တိယောဂဖလ (န) [တိဝိဓသတ္တိ +
 ယောဂ + ဖလ] (တန်ခိုး, လုံ့လ, ဉာဏ်-အား

ဖြင့်) ၃-ပါးအပြားရှိသော အစွမ်း 'သတ္တိ' နှင့်
 ယှဉ်သော အကျိုး။ တိဝိဓသတ္တိယောဂဖလံ
 ပရိပုဏ္ဏံ ဟောတိ။ သီဠာ ၁။ ၂၂၈။ (- မ၊
 ဠာ ၂။ ၂၅၁။ သုတ္တနိဋ္ဌာ ၂။ ၁၇၁။ ဣတိဝုတ်ဠာ
 ၇၄။ မ၊ဠာ ၂။ ၁၆၈။)

တိဝိဓသန္တတိ (ထိ) [တိဝိဓ + သန္တတိ] ၃-ပါး
 အပြားရှိသော (ရုပ်) အစဉ်။ တိသန္တတိ (၁)-
 ကြည့်။

တိဝိဓသမ္ပတ္တိယုတ္တ (တိ) [တိဝိဓသမ္ပတ္တိ + ယုတ္တ]
 (နိမိတ်, ပရိသတ်, ကမ္မဝါစာ-အားဖြင့်)
 ၃-ပါးအပြားရှိသော ပြည့်စုံခြင်းနှင့်ယှဉ်သော
 (သိမ်)။ တိဝိဓသမ္ပတ္တိယုတ္တာ (နာမ) တိ
 နိမိတ္တသမ္ပတ္တိယာ ပရိသာသမ္ပတ္တိယာ ကမ္မ-
 ဝါစာသမ္ပတ္တိယာ စ ယုတ္တာ။ ဝိသင်္ဂဟ။
 ၁၈၀။ ကခါ။ ၈၈။ (- ဝိသင်္ဂဟ။ ၁၇၈။ ကခါ။
 ၆။ ၄။)

တိဝိဓသီလပါရိပုရီ (ထိ) [တိဝိဓသီလ + ပါရိပုရီ]
 (သမ္ပတ္တ, သမာဒါန, သမုဇ္ဈေဒ - ဝိရတီ
 အားဖြင့်) ၃-ပါးအပြားရှိသော သီလ၏
 ပြည့်စုံခြင်း။ တိဝိဓသီလပါရိပုရိယံ ဌိတဿ။
 ဒီဠာ ၁။ ၂၇၄။ သီဠာ ၁။ ၂၂၅။

တိဝိဓသီလာလင်္ကတ (တိ) [တိဝိဓသီလ +
 အလင်္ကတ] (အကျဉ်းဟောအပ်သော 'စူဠ'
 သီလ, အလတ်စားဟောအပ်သော 'မဇ္ဈိမ'
 သီလ, အကျယ်ဟောအပ်သော 'မဟာ' သီလ-
 အားဖြင့်) ၃-ပါးအပြားရှိသော သီလဖြင့်
 တန်းဆာဆင်အပ်သော (ဗြဟ္မဇာလသုတ်-
 စသည်)။ ဗြဟ္မဇာလသုတ္တံ နာမ ဘန္တေ
 တိဝိဓသီလာလင်္ကတံ။ ဒီဠာ ၁။ ၁၄။ သာရတ္ထ။
 ၁။ ၆၁။ (- ဒီဠာ ၁။ ၅၁။ ၂၇၂။ သီဠာ ၁။
 ၁။ ၈၂။)

တိဝိဓသေတစ္ဆတ္တ (န) [တိဝိဓ + သေတ + ဆတ္တ]
 (လူ, နတ်, အရဟတ္တဖိုလ်-ထီးဖြူ-အားဖြင့်)
 ၃-ပါးအပြားရှိသော ထီးဖြူ။ မာနုသိကသေ-

တစ္ဆတ္တံ ဒိဗ္ဗသေတစ္ဆတ္တံ ဝိမုတ္တိသေတစ္ဆတ္တန္တိ
တိဝိဓသေတစ္ဆတ္တံ။ ဇိနာလင်္ကာရ။ ၂၇၁။

တိဝိဓာနပဿန (န၊ထိ) [တိဝိဓ+အနပဿန]
(အနိစ္စာနပဿနာ-စသော) ဂု-ပါးအပြားရှိ
သော အနပဿနာဉာဏ်။ “အနိစ္စ”န္တိ ဝါ
“ဒုက္ခ”န္တိ ဝါ “အနတ္တ”တိ ဝါ တိဝိဓာ-
နပဿနာဝသေန။ စူဠနိဌာနဇ္ဇ။ (-ဝိဌာ၊ ၁။
၁၁၀-၁။ အံ၊ ဌာ၊ ၁။ ၁၇၂၊ ၂၀၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၉၅။
သာရတ္ထ၊ ၁။ ၃၅၂။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၁၆။)

တိဝိသာခါ (ထိ) [တိ+ဝိသာခါ] (၁) ဂု-ခုသော
အခက်အနွယ်နှင့် တူသော - အတုန်အလိပ် -
အရေးအကြောင်း၊ (နဖူး၌ထင်သော) အတုန်
အလိပ် ဂု-ခု။ (တိ) (၂) (နဖူး၌ထင်သော)
အတုန်အလိပ် ဂု-ခုရှိသော။ တိဝိသာခ(မ၊ ၁။
၁၅၅)န္တိ တိသာခံ။ .... တိဿော ရာဇိယော
ဒဿေန္တော ဝလိဘင်္ဂံ ဝုဠာပေတာတိ
အတ္တော။ မ၊ ဌာ၊ ၁။ ၂၇၇။ တိဝိသာခန္တိ ဝိဘင်္ဂ-
ဘာကုဋိ ဝိယ။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၅၉။ တိသာခါ-လည်း
ကြည့်။

တိဝုတာ (ထိ) [တိ+ဝုတာ။ (တြိဝုတာ-သံ)]
ကြံဟင်းဖြူပင်။ ဒွယံ သုက္ကတိဝုတာယံ။
တိဿော ဝုတာ တစရာဇိယော ယဿာ
တိဝုတာ။ ဓာနံ၊ ဋီ၊ ၅၉၀။ (-အမရ၊ ၁၄။
၁၀၈။ ဗျာချာသုဓာ။)

တိဝုတာလတာ (ထိ) [တိဝုတာ + လတာ]
ကြံဟင်းဖြူနွယ်။ စတုရဿဝလ္လိ (သံ၊ ဋီ၊ ၂။
၂၃၇) - ကြည့်။

တိဝေဒ (တိ) [တိ+ဝေဒ။ (တြိဝေဒ-သံ)]
(သာမ၊ ဣရ၊ ယဇု-အားဖြင့်) ဂု-ပုံသော
ဗေဒင်ရှိသော၊ ဗေဒင် ဂု-ပုံတတ်သော၊ သူ။
တေဝိဇ္ဇာနန္တိ တိဝေဒါနံ ဗြာဟ္မဏာနံ။ မ၊ ဌာ၊
၃။ ၂၉၄။

တိဝေဒန (တိ) [တိ+ဝေဒနာ] (သုခ၊ ဒုက္ခ၊
ဥပေက္ခာ-အားဖြင့်) ဂု-ပါးသော ဝေဒနာရှိ
အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၃၆—ပ-မ-ဗ-သ-စ

သော (သိက္ခာပုဒ်-စသည်)။ မုသာဝါဒေါ
တိဝေဒနော။ ဒီ၊ ဌာ၊ ၃။ ၂၃၃။ သံ၊ ဌာ၊ ၂။ ၁၃၇။
အဘိ၊ ဌာ၊ ၁။ ၁၄၅။ အဘိ၊ ဌာ၊ ၂။ ၃၆၆။ အဒိန္နာ-
ဒါနံ တိဝေဒနံ။ ဒီ၊ ဌာ၊ ၃။ ၂၃၃။ (-ဝိ၊ ဌာ၊ ၁။
၂၃၅။ ဝိ၊ ဌာ၊ ၂။ ၂၄၃၊ ၂၇၈။ ဝိ၊ ဌာ၊ ၃။ ၄၇၂၊ ၁၀၊
.... ၂၂၉၊ ၂၃၀။ ကင်္ခါ၊ ၁။ ၂၀၊ ၁၅၇၊ .... ၃၄၂၊
၃၄၇။ သံ၊ ဌာ၊ ၂။ ၁၃၇။ အဘိ၊ ဌာ၊ ၁။ ၁၄၅။
အဘိ၊ ဌာ၊ ၂။ ၃၆၆။ ဝဇီရ၊ ၃၄၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။
၉၈။ ကင်္ခါ၊ ယော၊ မဟာဋီ၊ ၂။ ၇၂။)

တိသကဋ (ပု၊ န) [တိ+သကဋ] ဂု-စီးသော
လှည်း၊ လှည်း ဂု-စီး။ တိဘဝ-ကြည့်။

တိသင်္ခေပ (တိ) [တိ+သင်္ခေပ] (အကြောင်း-
အကျိုး) ဂု-စု-ပုံ-လွှာ-ရှိသော (ပဋိစ္စ-
သမုပ္ပါဒ်)။ (ကတ္ထစိ) ဒွိသန္တိ တိသင်္ခေပေါ။ ဒီ၊
ဌာ၊ ၂။ ၈၃။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၈၅။

တိသတ (န) [တိ+သတ။ သတဿ တိကံ
တိသတံ။ ရှု၊ ၄၁၅။] သုံးရာ၊ ဂု-ရာသော
(ပုဏ္ဏား-စသည်)။ ဗြာဟ္မဏာ တိသတာ
ဣဓေ။ မ၊ ၂။ ၃၅၂။ ပထဗျာ ရဇ္ဇံ တိသတံ၊
ဝသုခံ အာဝသိဿတိ။ အပ၊ ၁။ ၁၀၃။
(-၃၇၂၊ ၃၇၇။ ဇာ၊ ၁။ ၃၀၀။ ဇာ၊ ၂။ ၂၀။)

တိသတပဉ္စ (တိ) [တိသတ+ပဉ္စ] ဂု-ရာသော -
ပဉ္စာ-အမေး-ပစ္စာ-ပြဿနာ - သိလိုသော
အနက်သဘော။ စတူဟိ အဓိကာ တိသတ-
ပဉ္စာ ဟောန္တိ။ မိလိန္ဒ၊ ၄၀၇။

တိသတပရိဝါရ (တိ) [တိသတ+ပရိဝါရ] ဂု-ရာ
သော(လုလင်)-အခြံအရံ-အသိုင်းအဝိုင်း-
ရှိသော၊ သူ။ တိသတပရိဝါရော သေလော
ဗြာဟ္မဏော။ ဝိ၊ ဌာ၊ ၁။ ၂၀၆။

တိသတသင်္ချ (တိ) [တိသတ + သင်္ချာ]
၃၀၀-အရေအတွက်ရှိသော (ပရိပိုင်ရဟန်း-
စသည်)။ တိသတသင်္ချာ ပရိဗ္ဗာဇကော။ ဒီ၊ ဌာ၊
၃။ ၂၅ (သီ၊ မူ-ကွဲ)။

တိသတ္တတိပရိမာဏ (တိ) [တိသတ္တတိ+ပရိမာ-
ဏ] ၇၃-ပါး အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ ဣမ
ကေဠိ သင်္ဂဟံ အာရဇ္ဇာ “တိသတ္တတိပရိ-
မာဏာ”တိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၃၀၀။

တိသတ္တိသတ (န) [တိ+သတ္တိသတ] ၃-ရာသော
လှံချက်၊ လှံချက် ၃-ရာ။ ဒိဝသေ ဒိဝသေ
တိသတ္တိသတနိ နဝနဝါ ပတေယျိ ကာယမ္ပိ။
ထေရီ၊ဋ္ဌ။၄၃၁။ (-ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၉၀။)

တိသန္တတိ (ထိ) [တိ+သန္တတိ] (၁) ၃-ပါးသော
(ရုပ်) အစဉ်။ (တိ) (၂) ၃-ပါးသော (ရုပ်)
အစဉ်ရှိသော။ (၁) တိသန္တတိဝသေနာ (မ၊
ဋ္ဌ။၁။၂၁၈။ သံ၊ဋ္ဌ။၂။၂၄)တိ ကာယဒသကံ
ဘာဝဒသကံ ဝတ္ထုဒသကန္တိ တိဝိသေန္တတိ-
ဝသေန။ မ၊ဋ္ဌ။၁။၃၁၀။ သံ၊ဋ္ဌ။၂။၂၈။
(-ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၄၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ။၂။၃၉၉။ အဘိ၊
ဝတာရ၊ဋ္ဌ။၂။၁၇၃။) (တိ) (၂) ပဝတ္ထေ ပန
တိသန္တတိရူပါနမ္ပိ။ အနုဋ္ဌိ၊၃။၂၄၃။

တိသန္တတိရူပသမုဋ္ဌာပက (တိ) [တိသန္တတိရူပ+
သမုဋ္ဌာပက] ၃-ပါးသော အစဉ်ရှိသောရုပ်ကို
ဖြစ်စေတတ်သော။ တိသန္တတိရူပသမုဋ္ဌာပ-
ကေဟိ ဥတုစိတ္တာဟာရေဟိ ဥပတ္တမ္ဘိယမာနံ
(ဟုတွာ) တိဋ္ဌတိ။ သံ၊ဋ္ဌ။၂။၂၇၂။ မူလဋ္ဌိ၊၁။
၁၄၅။

တိသန္ဓိ (ပု) [တိ+သန္ဓိ။ တယော သန္ဓယော
အသာတိ တိသန္ဓိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ။၁။၂၂၅။ (-ဒီ၊
ဋ္ဌိ၊၁။၁၃၉။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၃၇၉။) (တြိသန္ဓိ-
သံ) (၁) ၃-ပါးသော - အဆက် - အစပ်၊
အဆက် - အစပ်-၃-ပါး။ (ယင်း-သည်-
(၁) အတိတ်အကြောင်းနှင့် ပစ္စုပ္ပန်အကျိုး
တို့၏ အစပ်=ဟေတုဖလသန္ဓိ၊ (၂) ပစ္စုပ္ပန်
အကျိုးနှင့် (အနာဂတ်၏ အကြောင်းဖြစ်
သော) ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်းတို့၏ အစပ်=
ဖလဟေတုသန္ဓိ၊ (၃) ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်းနှင့်
အနာဂတ်အကျိုးတို့၏ အစပ်=ဟေတုဖလ-

သန္ဓိ-အားဖြင့် ၃-ပါးတည်း။ သံ၊ဋ္ဌ။၂။၂၈၁။
ပဋိသံ၊ဋ္ဌ။၁။၂၂၅။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၃၉။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊
၁။၃၇၉။ ဝိဘာဝိနီ၊၂။၃၉။) (တိ) (၂) ၃-ပါး
သော - အဆက် - အစပ် - ရှိသော (ပဋိစ္စ-
သမုပ္ပါဒ်)။ (၃) ၃-ပါးသော အထောင့်
ရှိသော (ထက်ဝယ်ဖွဲ့ခွေ ထိုင်နေခြင်း)။
(၁) တယော သန္ဓိ တိသန္ဓိ။ သမ္မော၊ယော။
၁၂၉။ (တိ) (၂) တိသန္ဓိ...ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်
ဇာနာတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ။၅။၁။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ။၁။၈၆။ ဒီ၊
ဋ္ဌ။၁။၉၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ။၂။၁၇၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၃၉။
အဘိ၊သင်္ဂဟ။၅၃။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၂။၈၅။ မ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၁၂။
မူလဋ္ဌိ၊၂။၁၂၆။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၃၅၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
ဋ္ဌိ၊၂။၃၄၅။) (၃) တိသန္ဓိပလ္လင်္က (၁)-ကြည့်။

တိသန္ဓိကာလဗန္ဓ (တိ) [တိသန္ဓိကာလ + ဗန္ဓ]
၃-ပါးသော - အဆက် - အစပ် ၃-ပါးသော
ကာလ-နှင့်-စပ်-ဖွဲ့-သော (ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်)။
တိသန္ဓိကာလဗန္ဓဿ...ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဿ။ သံ၊
ဋ္ဌိ၊၂။၆။

တိသန္ဓိပရိဝါရိတ (တိ) [တိသန္ဓိ + ပရိဝါရိတ]
၃-ခုသော (စစ်အင်္ဂါ) - အဆက် - အစပ် -
တို့ဖြင့် ခြံရံအပ်သော (မိထိလာမြို့)။ (ယင်း
အစပ်ကား - (၁) ဆင်၊ ရထား-တို့၏ အဆက်
အစပ်၊ (၂) ရထား၊ မြင်း-တို့၏ အဆက်အစပ်၊
(၃) မြင်း၊ ခြေသည်သူရဲ-တို့၏ အဆက်အစပ်
အားဖြင့် ၃-ခုတည်း။ ဇာ၊ဋ္ဌ။၆။၂၄၄။) တာယ
သေနာယ မိထိလာ၊ တိသန္ဓိပရိဝါရိတာ။ ဇာ၊
၂။၂၀၄။

တိသန္ဓိပလ္လင်္က (ပု) [တိသန္ဓိ+ပလ္လင်္က။ တယော
သန္ဓယော၊ သဏ္ဌာနဝသေန ဝါ တယော
ကောဏာ ယသာတိ တိသန္ဓိ၊ သွေဝ
ပလ္လင်္ကော...တိဟိ ဝါ သန္ဓိဟိ လက္ခိတော
ပလ္လင်္ကော တိသန္ဓိပလ္လင်္ကော။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊
၁။၂၄၁။] (က) ၃-ပါးသော - အဆက် -
အစပ် - ရှိသော ထက်ဝယ်ဖွဲ့ခွေထိုင်နေခြင်း။
(၁) ၃-ပါးသော အထောင့်ရှိသော ထက်ဝယ်

ဖွဲ့ခွေထိုင်နေခြင်း။ (ဂ) ၃-ပါးသော - အစပ်
- အထောင့် - တို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော ထက်
ဝယ်ဖွဲ့ခွေထိုင်နေခြင်း။ (ယင်း အစပ်ကား
— ပေါင်နှင့် ဒူးတို့၏ အစပ် ၂-ပါး၊ ပေါင်
ရင်းနှင့် ခါးတို့၏ အစပ် ၁-ပါး အားဖြင့် ၃-
ပါးတည်း။) တိသန္နိပလ္လင်* အာဘုဇိတော။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၀။
စရိယ၊ဋ္ဌ၊၉။

တိသမုဋ္ဌာန (တိ) [တိ+သမုဋ္ဌာန] (က) ၃-ပါး
သောဖြစ်ကြောင်းရှိသော။ (ခ) ၃-ပါးသော
အကြောင်းကြောင့်ဖြစ်သော။ (က) အတ္ထိ
တိသမုဋ္ဌာန(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၅)နိ... တိဏိ သမု-
ဋ္ဌာနာနိ တေသာတိ တိသမုဋ္ဌာနံ။ သာရတ္ထ၊
၂။၉၅။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၀၊၉၂၊
၁၃၆၊ ၂၁၀၊၃၀၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၊.....၁၃၇၊ ၂၁၇။
ကင်္ခါ၊၁၁၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၃။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၂။၁။
သာရတ္ထ၊၂။၃၀၁။ ဝိမတိ၊၂။၃။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌ၊
သစ်။၂၂၇၊၂၃၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၅။) (ခ)လဟု-
တာဒိတ္တယံ ပန ဥတုစိတ္တာဟာရေဟိ သမု-
ဋ္ဌာတိတိ တိဏိ တိသမုဋ္ဌာနာနိ နာမ။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၁။၃၇၆။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၆။)

တိသမုဋ္ဌာနိက (တိ) [တိသမုဋ္ဌာန + ကိက]
အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ စိတ္တသမုဋ္ဌာနိကေ
ပန ကာယေ စလန္တေ တိသမုဋ္ဌာနိကော
စလတိ န စလတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၆။ (-မ၊
ဋ္ဌ၊၄။၆၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၊
၁၆၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၂၊၃၈၂-၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။
၁၉၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၁။)

တိသမ္ပတ္တိယုတ္တ (တိ) [တိသမ္ပတ္တိ+ယုတ္တ] (နိမိတ်၊
ပရိသတ်၊ ကမ္မဝါစာ-အားဖြင့်) ၃-ပါးသော
ပြည့်စုံလုံလောက်ခြင်းနှင့် ယှဉ်သော (သိမ်)။
တိသမ္ပတ္တိယုတ္တာ ဝဇ္ဇိ-တေကာဒသ ဝိပတ္တိ-
ကာ။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၁၄၀။

တိသမ္ပဒါ (ထိ) [တိ+သမ္ပဒါ] (နတ်၊ စက္ကဝတ်၊
ပဒေသရာဇ်-စည်းစိမ်အားဖြင့်) ၃-ပါးသော

စည်းစိမ်။ အနုဘောသိ* တိသမ္ပဒါ။ အပ၊၁။
၁၃၀။

တိသမ္ပဒါသမ္ပန္န (တိ) [တိသမ္ပဒါ+သမ္ပန္န] ၃-ပါး
သော အကျိုးပြီးကြောင်းနှင့် ပြည့်စုံသော၊
သု။ (ယင်း-သည်—(၁) အလောဘ-စသည်
ကို ပူးစေခြင်း=ဘာဝနာ၊ (၂) စိတ်ကို
တည်ငြိမ်စေခြင်း=အဓိဋ္ဌာန၊ (၃) စင်ကြယ်
စွာ အသက်မွေးခြင်း = အာဇီဝ-အားဖြင့်
၃-ပါးတည်း။ ပဋိသံ၊၄၁၀။) ယသ္မာ ဝေ
တိသမ္ပဒါသမ္ပန္နော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၁။

တိသရဏ (န) [တိ+သရဏ] ၃-ပါးသော ကိုး
ကွယ်ရာ။ တိသရဏံ ဂတော ဥပါသကောပိ။
မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၂၃။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၁။ ဝိမတိ၊၁။
၈၇၊၁၂၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁၀။)

တိသရဏဂတ (တိ) [တိသရဏ + ဂတ] ၃-ပါး
သော ကိုးကွယ်ရာဟူ၍ - သိမှတ် - ဆည်း
ကပ် - တတ်သော၊ သူ။ ယော ကောစိ တိ-
သရဏဂတော ဂဟဋ္ဌော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၀။
(-၁၉၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၄၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇။ သိ၊
ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၁၈၉။)

တိသရဏဂမနိယ (တိ) [တိသရဏ + ဂမနိယ]
တိသရဏဂမနိယ-အမည်ရှိသော (ထေရ်)။
(ယင်း-ထေရ်သည်—ဤဘဒ္ဒကမ္ဘာမှ ကမ္ဘာ
၁-သိန်းထက်၌ ပွင့်တော်မူသော ဝိပဿီ
မြတ်စွာဘုရား၏ လက်ျာတော်ရံ အဂ္ဂ-
သာဝက နိသဘ-အမည်ရှိသော ရဟန်းတော်
၏ အထံ၌ ခံယူဆောက်တည်ခဲ့ဘူးသော သရ-
ဏဂုံ သီလ ကုသိုလ် ကောင်းမှုကြောင့် ဤ
ဘုရားရှင်လက်ထက်တော်၌ “တိသရဏဂမ-
နိယ”ဟု ထင်ရှားသော ရဟန္တာဖြစ်လှ၏။)
အာယသ္မာ တိသရဏဂမနိယော ထေရော။
အပ၊၁။၈၄။

တိသဿသမ္မာဒနက (တိ) [တိသဿ+သမ္မာဒန-
က] ၃-သီးသောကောက်ကို ပြီးစေတတ်

သော (တဖက်ဆည်ကန်-စသည်)။ မယုံ
တိသဿသမ္မာဒနကံ မဟာတဠာကံ အတ္ထိ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၅၆။

တိသဟဿန္တနက (တိ) [တိသဟဿ + အန္တန-
က] အဖိုး ၃-ထောင် ထိုက်သော။ တိသ-
ဟဿန္တနကံ တိစိဝရမဒါသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၇။

တိသဟဿမတ္တ (တိ) [တိသဟဿ + မတ္တာ]
၃-ထောင် အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ တိသ-
ဟဿမတ္တေဟိ (တိ သသဟဿမတ္တေဟိ၊ ဣ၊
က) ပုပ္ဖေဟိ ဒေဝသိကံ ပူဇံ ကရောန္တော။
ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၇။

တိသဟဿယောဇနပ္ပမာဏ (တိ) [တိသဟဿ-
ယောဇန + ပမာဏ] ယူဇနာ ၃-ထောင်
အတိုင်း အရှည်ရှိသော (အရပ်-စသည်)။
တိသဟဿယောဇနပ္ပမာဏေ မနုဿာဝသန္တိ။
မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၈။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၇၂။

တိသဟဿိမဟာသဟဿိလောကဓာတု (ထိ)
[တိသဟဿိ + မဟာသဟဿိ + လောက-
ဓာတု] တိသဟဿိ မဟာသဟဿိ လောက-
ဓာတ်၊ စကြာဝဠာ ကုဋေ ၁-သိန်း၊ ၁-ထောင်
တည်၍ ၁-ထောင်စီဖြင့် ၃-ကြိမ် မြှောက်ပိုး
ရေတွက်အပ်သော စကြာဝဠာလောကဓာတ်။
(၃၁ - ဘုံ အလုံးစုံသော ဩကာသလောက-
သည် ၁-ခုသော လောကဓာတ်မည်၏။ ယင်း
သည်— (၁) သဟဿိ = စူဠနိကာလောက
ဓာတ်, (၂) ဒွိသဟဿိ = မဇ္ဈိမိကာလောက
ဓာတ်, (၃) တိသဟဿိ, မဟာသဟဿိ =
မဟာ လောကဓာတ်-ဟူ၍ ၃-ပါးရှိ၏။ ထို
တွင် စကြာဝဠာလောကဓာတ် ၁-ထောင်
သည် သဟဿိ-သို့မဟုတ် စူဠနိကာ-လောက
ဓာတ် မည်၏။ သာဝကတို့၏ အာနုဘော်
ပျံ့နှံ့ ရာခေတ်လည်းမည်၏။ စူဠနိကာ လော-
ကဓာတ်ပေါင်း ၁-ထောင်သည် ဒွိသဟဿိ-
သို့မဟုတ် မဇ္ဈိမိကာ-လောကဓာတ် မည်၏။
ဘုရားရှင်တို့၏ အာနုဘော် ပျံ့နှံ့ ရာ ဇာတိ-

ခေတ်လည်း မည်၏။ စကြာဝဠာ အရေ
အတွက်အားဖြင့် ၁-သန်း ဖြစ်၏။ “ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။
၈၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၄၁၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၄၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၆။
အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၈။ ဇိနာလင်္ကာ-
ရ။၁၀၉-တို့၌ စကြာဝဠာတိုက် ၁-သောင်းကို
ဇာတိခေတ်ဟုဖွင့်ပြ၏။” မဇ္ဈိမိကာလောက-
ဓာတ်ပေါင်း ၁-သန်းသည် တိသဟဿိ-
မဟာသဟဿိ လောကဓာတ် မည်၏။ အာ-
ဏာခေတ်လည်း မည်၏။ စကြာဝဠာ အရေ
အတွက်အားဖြင့် ကုဋေ ၁-သိန်း ဖြစ်၏။
ဂဏကပုတ္တထေရ်၏အလိုအားဖြင့် စကြာဝဠာ
ကုဋေ ၁-သန်းသည် တိသဟဿိ မဟာသ-
ဟဿိ လောကဓာတ်မည်၏။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၀။
မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၃၆။ တသ္မိံ* (ဒသသတသဟ-
ဿေ) ဧကမေကံ ပန ဒသသတသဟဿံ
ကတွာ ဒသသတသဟဿေန ဂဏိတေ တိ-
သဟဿိမဟာသဟဿိလောကဓာတု နာမ
ဟောတိ။ သုညဋ္ဌာနာနိ ဒွါဒသရာသိ ဧကန္တိ
တေရသ ဌာနာနိ။ တမေဝ ကောဋိသတ-
သဟဿံ နာမ-ဟု ဇိနာလင်္ကာရ။ ၁၀၉-၌
“မဇ္ဈိမိကာ လောကဓာတ်ခေါ်သော စကြာ
ဝဠာ ၁-သန်းကို ၁-သန်းဖြင့် မြှောက်ရမည်”
ဟု ဆို၏။ ၁-သန်းကို ထောင်ဖြင့် ၂-ကြိမ်
မြှောက်သည်နှင့် အတူပင်ဖြစ်သည်။ ဗားကရာ
အံ၊သျှ-နှင့် အဋ္ဌသာ၊ဂဏ္ဍိ။ ဘာသာဋီ-တို့
လည်း ကြည့်။)

ဣဓာနန္ဒ တထာဂတော တိသဟဿိ-
မဟာသဟဿိလောကဓာတု ဩဘာသေန
ဖရေယျ။ အံ၊၁။၂၂၉။ တိသဟဿိမဟာ-
သဟဿိလောကဓာတုယော အာလောက-
ဖရဏသမတ္ထော မဟာဗြဟ္မာပိ သူရိယုဂ္ဂမနေ
ခဇ္ဇောပနကော ဝိယ အဟောသိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊
၁။၁၅။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၁-၂။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၅၇။ သာရတ္ထ၊၃။၁၄၇။ အဋ္ဌသာ၊
ယော။၂၀။)

တိသဟဿိလောကဓာတု (တိ) [တိသဟဿိ + လောကဓာတု] တိသဟဿိ လောကဓာတ်။ စကြာဝဠာ ကုဋေ ၁-သိန်း၊ ၁-ထောင်တည်၍ ၁-ထောင်စီဖြင့် ၃-ကြိမ် မြောက်ပိုး ရေတွက် အပ်သော စကြာဝဠာ လောကဓာတ်။ တိသဟဿိလောကဓာတု ဝိညာပေဿိ။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၅။ (- အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၇၅။)

တိသဟဿိ (တိ) [တိသဟဿ + ဤ] တိသဟဿိ-လောကဓာတ်။ စကြာဝဠာ ကုဋေ ၁-သိန်း။ အယံ ဝုစ္စတာနန္တ တိသဟဿိ-မဟာသဟဿိလောကဓာတု။ အံ၊ ၁။ ၂၂၉။ သဟဿိတော ပဋ္ဌာယ တတိယာတိ တိသဟဿိ။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၁၀။

တိသာခါ (တိ) [တိ+သာခါ] (၁) ၃-ခုသော အခက်အန္တယ်နှင့် တူသော-အတွန့်အလိပ်-အရေးအကြောင်း၊ (နဖူး၌ထင်သော) အတွန့်အလိပ် ၃-ခု။ (တိ) (၂) (နဖူး၌ထင်သော) အတွန့်အလိပ် ၃-ခုရှိသော။ တိဝိသာခန္တိ တိသာခံ။ .... နလာဋေ ဥဋ္ဌိတံ ဝလိတ္တယန္တိ အတ္တော။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၆၇။ တိသာခန္တိ တိဘဂ်-ဘကုဋိ ဝိယ .... တိဘဂ်ဝလိကံ နလာဋေ ကတာတိ အတ္တော။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၁၅။ တိဝိသာခါ-လည်း ကြည့်။

တိသိက္ခာဂဗ္ဘ (တိ) [တိသိက္ခာ+ဂဗ္ဘ] (က) ၃-ပါးသော သိက္ခာဟူသော သားသန္ဓေရှိသော၊ သားသန္ဓေနှင့်တူသော သိက္ခာ ၃-ပါးရှိသော၊ သိက္ခာ ၃-ပါးအတွင်းဝင်သော။ (ခ) သိက္ခာ ၃-ပါး၏ တည်ရာ တိုက်ခန်းသဖွယ်ဖြစ်သော (ဂါထာ-စသည်)။ “သဗ္ဗဒါ သီလသမ္ပန္နော”-တိ ဣမံ တိသိက္ခာဂဗ္ဘံ ဂါထမာဟ။ သုတ္တနိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၁၀။

တိသုလ (ပု၊ န) [တိခိဏ+သုလ။ တိ+သုလ] (၁) ချွန်ထက်သော- ငြောင့်- တံကျင်- လှံတံ။ (၂) ၃-ခုသော-ငြောင့်-တံကျင်-

လှံတံ။ (၃) ၃-ခုသော-ငြောင့်-တံကျင်-လှံတံ - ၏ ပုံသဏ္ဌာန်။ (၁) တိသုလ သုကတံ ဂယှာ (အပ၊ ၂။ ၁၇၄) တိ တိခိဏ သုလံ အဂ္ဂံ အာဝုဓံ။ အပ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၉၃။ (- အပ၊ ၁။ ၄၁၆။) (၂), (၃) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တိသုလဒိအင်္ဂကရဏ (န) [တိသုလဒိအင်္ဂ+ကရဏ] ၃-ခုသော-ငြောင့်-တံကျင်-လှံတံ-ပုံသဏ္ဌာန်-စသော-အမှတ်အသား-တံဆိပ်ကို-ပြု-ခတ်နှိပ်-ခြင်း။ အဏ္ဏစ္ဆေဒက(ဇာ၊ ဋီ၊ ၄။ ၃၆၇)-ကြည့်။

တိဿိ (ပု) [တိ+ဿ။ စက္ခုဿ (မောဂ်၊ ၄။ ၇၁)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။] တိဿ-အမည်ရှိသော၊ (က) (အမိဝမ်းမှိုင်း၊ လူဝတ်ကြောင်အဖြစ်မှိုင်း၊ ခန္ဓာ ၅-ပါးမှိုင်း လူဝတ်မြောက်မှု) ၃-ကြိမ်ဖြစ်သော။ (ခ) ၃-ပါးသော ဘဝစည်းစိမ်ကို ပေးနိုင်သူဖြစ်သော။ (ဂ) ၃-ပါးသော သရဏဂုံ ‘ကိုးကွယ်ကြောင်း စိတ္တုပ္ပါဒ်’ ဖြင့်နတ်ရွာ၊ နိဗ္ဗာန်၌ တည်စေနိုင်သူဖြစ်သော (ဘုရား)။ ယင်း-၏ မြို့တော်-ခေမက၊ ခမည်းတော်-ဇနသန္ဓ၊ မယ်တော်-ပဒုမာဒေဝီ၊ ဖွားမြင်ရာ ဥယျာဉ်တော်-အနောမ၊ မိဖုရား-သုဘဒ္ဒါဒေဝီ၊ သားတော်-အာနန္ဒာ၊ ဒုက္ကရစရိယာ ကျင့်ရာကာလ-ရှစ်လ ဖြစ်၏ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋီ၊ ၂၆၇)။ ဗောဓိ-ပိတောက်ပင် (ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋီ၊ ၂၇၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋီ၊ ၂၆၇)။ အဂ္ဂသာဝက-ဗြဟ္မဒေဝနှင့် ဥဒယ၊ အဂ္ဂသာဝိကာ-ဖုဿာနှင့် သုဒတ္တာ ထေရီမ၊ အရပ်တော်-အတောင်-၆၀၊ သက်တော်-အနှစ် ၁-သိန်း၊ ပရိနိဗ္ဗာန်စံရာမြို့ - သုနန္ဒဝတီမြို့ အနီး သုနန္ဒအရံ ဖြစ်၏ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋီ၊ ၂၇၉၊ ၃၆၀။ အဘိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၆၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋီ၊ ၂၇၁။ ဓမ္မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၆၄။ ဇာ၊ ဋီ၊ ၁။ ၄၇-၉)။ ၉၂-ကမ္ဘာထက်၌ ပွင့်တော်မူသော ဘုရား ၂-ဆူတို့တွင် အစအဦး ပွင့်တော်မူသော ဘုရားဖြစ်သည် (ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋီ၊ ၂၇၉၊ ၃၆၀။ အဘိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၆၇။ ဓမ္မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၆၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋီ၊ ၂၆၇။

ဇာဠာ၁၁၄၈)၊ ဒီပင်္ကရာမြတ်စွာဘုရားမှစ၍
၂၄ - ဆူသော မြတ်စွာဘုရားတို့တွင် ၁၇-ဆူ
မြောက် ဖြစ်၏(ဓမ္မာဠာ၁၁၅၃)။

(က) တိဿဿာဟံ ဘဂဝတော (အပ၊
၁၁၁၂၂)တိ တိက္ခတ္ထံ ဇာတောတိ တိဿော၊
သော မာတုဂဗ္ဘတော၊ မနုဿဇာတိတော၊
ပဉ္စက္ခန္ဓတော စ မုတ္တော ဟုတွာ ဇာတော
နိဗ္ဗတ္တော ဗုဒ္ဓေါ ဇာတောတိ အတ္ထော။
အပ၊ဠာ၊ ၂။ ၈၆။

(ခ) (ဂ) တိဿောပိ ဘဝသမ္ပတ္တိယော
ဒဒမာနော ဇာတောတိ မာတာပိတုဟိ
ကတနာမဝသေန တိဿော။ အထ ဝါ တိဟိ
သရဏဂမနေဟိ အဿာသေန္တော ဩဝဒန္တော
ဟေတုသမ္ပပုဂ္ဂလေ သဂ္ဂမောက္ခဒ္ဓယေ ပတိ-
ဠာပေန္တော ဗုဒ္ဓေါ ဇာတောတိ တိဿော။
အပ၊ဠာ၊ ၂။ ၁၇၁။ (- အပ၊ ၂။ ၅၅၊ ၅၅၊ ၁၀၁၊
၁၉၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄၆၁။ ထေရ၊ဠာ၊ ၁။ ၉၉၊ ၁၀၀၊
၁၂၀ - ၁၊ ၁၃၃၊ ၁၄၈-၉၊ ၂၆၁၊ ၂၆၉၊ ၃၄၁-၃၊
၃၇၉။ ထေရ၊ဠာ၊ ၂။ ၁၂၁၅။ ထေရီ၊ဠာ၊ ၄၀။
အပ၊ဠာ၊ ၁။ ၅၀။ အပ၊ဠာ၊ ၂။ ၇၅၊ ၈၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဠာ၊
၂၆၈-၉၊ ၂၇၀-၂။)

တိဿ (တိ) [အနိပ္ပန္နပါဠိပဒိက။ သာရတ္ထ၊ ၁။
၃၄၈။ အံ၊ဠာ၊ ၂။ ၁၃။ နိတိ၊ဇာ၊ ၃၇၁။ ကိတ္တိမ-
နာမ်။ အဘိ၊ဠာ၊ ၁။ ၄၂၁။ ယာဒိစ္စက-နာမ်။
ကစ္စာယနဘေဒ၊ ဠာ၊သစ်၊ ၃၈။ ရှုဠာသုဒ္ဓနာမ်။
ကစ္စာယနဘေဒ၊ဠာ၊ ၂၆။ နာမ်၊ပုဒ်စစ်။]တိဿ-
အမည်ရှိသော (သု-စသည်)။ (၁) တိဿ-
ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ။ တိဿပတိဿာ ဘဝဗန္ဓနန္တိဒါ။
မ၊ဠာ၊ ၁၁၅။

(၂) တိဿ-အဂ္ဂသာဝက၊ ဒီပင်္ကရာမြတ်
စွာဘုရား၏ ဒုတိယ အဂ္ဂသာဝက တိဿ
(ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၂၃။ အဘိ၊ဠာ၊ ၁။ ၅၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဠာ၊ ၁၅၅။
ဇာ၊ဠာ၊ ၁။ ၃၆)၊ ဝိပဿီ မြတ်စွာဘုရား၏
ဒုတိယအဂ္ဂသာဝက တိဿ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၆၅။ အံ၊
ဠာ၊ ၁။ ၁၀၉။ အဘိ၊ဠာ၊ ၁။ ၆၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဠာ၊ ၂၈၃။

ဇာ၊ဠာ၊ ၁။ ၄၉)၊ ကဿပမြတ်စွာဘုရား၏ ပဌမ-
အဂ္ဂသာဝက တိဿ (ဒီ၊ ၂။ ၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၇၈။
ဒီ၊ဠာ၊ ၂။ ၁၀။ အဘိ၊ဠာ၊ ၁။ ၇၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဠာ၊ ၃၁၂။
ဇာ၊ဠာ၊ ၁။ ၅၂)။

(၃) တိဿ-ထေရ်-ရဟန်း (ဝိ၊ ၅။ ၇။
ဝိ၊ဠာ၊ ၁။ ၄၇။ ဝိ၊ဠာ၊ ၄။ ၁၇၄။ ကင်္ခါ၊ ၂၄၃။ မ၊
ဠာ၊ ၃။ ၂၆၉။ သုတ္တနိ၊ဠာ၊ ၂။ ၁၂၄။ ခုဒ္ဓသိက္ခာ။
၂၂၅)၊ အရှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လာန်၏ သဒ္ဓိဝိဟာ-
ရိက တပည့် တိဿ (အံ၊ ၂။ ၂၉၂၊ ၄၅၃-၄။
အံ၊ဠာ၊ ၃။ ၁၀၆။ သုတ္တနိ၊ဠာ၊ ၂။ ၁၂၄)၊ အ-
သောကမင်း၏ ညီတော် တိဿ(ဣတိဝုတ်၊ဠာ၊
၃၁၅)၊ ဓမ္မာနုဓမ္မ-အကျင့်ကျင့်၍ ဘုရားရှင်၏
ချီးကျူးခံရသော ဝေသာလီမြို့သား တိဿ
(ဓမ္မ၊ဠာ၊ ၂။ ၁၇၃-၄)၊ ဘုရားရှင်နှင့် ညီအစ်ကို
တော် အမိတာမိဖုယား၏သား ကပိလဝတ်
မြို့သား တိဿ (သံ၊ ၂။ ၈၇-၉။ သံ၊ဠာ၊ ၂။ ၂၈၄။
ဓမ္မ၊ဠာ၊ ၁။ ၅၅-၉။ ထေရ၊ဠာ၊ ၁။ ၁၃၁-၂)၊ ရွှေထွင်း
သမား၏ ဆရာ တိဿ (ဓမ္မ၊ဠာ၊ ၂။ ၂၂)၊
သင်္ကန်း၌ တပ်မက်သဖြင့် သန်းဖြစ်ရသော
သာဝတ္ထိမြို့သား တိဿ (ဓမ္မ၊ဠာ၊ ၂။ ၂၁၈-၉)၊
သူကြွယ်၏သား တိဿ (ဒီ၊ဠာ၊ ၂။ ၃၃၉၊ ၃၄၁။
မ၊ဠာ၊ ၁။ ၂၃၇၊ ၂၄၀။ အံ၊ဠာ၊ ၁။ ၃၈။ အံ၊ဠာ၊
၁။ ၈၆)၊ သူကြွယ်တိဿ (မဟာဝံသ၊ ၂။ ၄၅)၊
အသုဘကမ္ပိက တိဿ (အံ၊ဠာ၊ ၁။ ၈၄)၊ ကဋ-
မောဒကတိဿ (သုတ္တနိ၊ဠာ၊ ၂။ ၁၁)၊ ကလမ္မ-
ဒါယကတိဿ (ဓမ္မ၊ဠာ၊ ၁။ ၃၃၇-၈။ သံ၊ဠာ၊ သစ်၊
၂။ ၂၀၄)၊ ကရဝိက တိဿ (ဝိ၊ဠာ၊ ၃။ ၃၈၂။
ဝိ၊သင်္ဂဟ၊ ၁။ ၁၂)၊ ကာကဝဏ္ဏတိဿ (အံ၊ဠာ၊ ၁။
၃၉၈)၊ ကုတ္တိကုလ မဟာတိဿ ‘ဗဟလ-
မဿတိဿ၏ ဆရာ’ (မဟာဝံသ၊ ၃၃။ ၉၆)၊
ကောဠပဗ္ဗတဝိဟာရဝါသီ တိဿ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။
၄၀၊ ၄၄)၊ ကောန္တပုတ္တတိဿ (ဝိ၊ဠာ၊ ၁။ ၃၉)၊
ကောလဠိက ဝိဟာရဝါသီ စတုနိကာယိက-
တိဿ (အံ၊ဠာ၊ ၂။ ၇၄)၊ ကောသမ္ပိဝါသီ တိဿ
(ဓမ္မ၊ဠာ၊ ၁။ ၃၉၂)၊ ဂဏပုတ္တတိဿ (အံ၊ဠာ၊ ၂။
၂၁၀။ မဟာနိ၊ဠာ၊ ၃၃၆။ အဋ္ဌသာ၊ ယော။

၂၀), စိတ္တလပဗ္ဗတဝါသီ တိဿ (အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၄), စိရုမ္မဝါသိက အဗ္ဗခါဒက မဟာတိဿ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၄၀၊၄၄), စူဠပိဏ္ဍပါတိက တိဿ (အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၀), စေတိယပဗ္ဗတဝါသိ မဟာတိဿ (သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၀၊၁၀၀), တိဿမေတ္တေယျ ရဟန်းနှင့်လူ ဖြစ်စဉ်အခါ သူငယ်ချင်းဖြစ်ခဲ့သော တိဿ (သုတ္တနိ၊၄၀၆။ မဟာနိ၊၁၀၇။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၅၀။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆), တေပိဋက တိဿ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၆), ဒါရုဘဏ္ဍက မဟာတိဿ (အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၅), ဓမ္မပဒဘာဏက မဟာတိဿ (ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၅), နာဂပဗ္ဗတဝါသီ-ပဓာနိယတိဿ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၂၄), နိဂမဝါသီ-‘သိက’ တိဿ (ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၉), ပိဏ္ဍပါတ-ဒါယက တိဿ (ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၆၊၃၃၇။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၂။၂၀၄။), ပိဏ္ဍပါတိက ‘ယ’ တိဿ (အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၊၃၉၅-၆), ပိလောတိက တိဿ (ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၃), ပုဏ္ဏဝလ္လိ‘က’ဝါသီ တိဿ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၃၉), ပုနဗ္ဗသု-သုကြွယ်၏ သားတိဿ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၂), ပုတိဂတ္တတိဿ (ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၂-၃), ဗဟလမဿတိဿ (မဟာဝံသ၊၃၃။၉၇), B.E. ၃၈၄-တွင် သီဟိုဠ်နှင့်နန်းတက်သော ဒုဠဂါမဏိ-မင်းလက်ထက်၌ ထင်ရှားသော ဗောဓိမာတု မဟာတိဿ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၆။ သီဟိုဠ်အဋ္ဌကထာ၊ ကထာဝတ္ထု။ ၁၀၀), မင်္ဂလဝါသိကုဋ္ဌ တိဿ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၄), မာလကတိဿ (အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇), မိလက္ခတိဿ (အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၊၃၇။ အံ၊ဋီ၊ ၁။၁၈၅), B.E. ၂၁၃-တွင် ပါဠိလိပုတ်မြို့၌ နန်းတက်သော ဓမ္မာသောက-မင်းလက်ထက်၌ ထင်ရှားသော မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၈-၉၊၄၂), ဝနဝါသီ-သိက’တိဿ (ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၃-၄။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၃၊၃၃၇။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၂၀၄။), သာကေတ တိဿ (အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၉), သေနဂိရိဝါသီ တိဿ (ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၉၂), B. E. ၈၁၉-တွင် နန်းတက်သော မဟာ

သေနမင်းကြီး ဆောက်လုပ် လှူဒါန်း အပ်သော ဇေတဝန်-ကျောင်းတိုက်ကြီး၏ ဦးစီး နာယက ဇေတဝန်ဝါသီ-ဂိုဏ်းကြီးကို စတင် တည်ထောင်သူ တိဿထေရ် (မဟာဝံသ၊၃၇။ ၃၂)။

(၄) သာမဏေ - ကိုရင် - တိဿ။ တိဿော သာမဏေရော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁-၂။ (- ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၇၊၃၄၁-၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၂၀၄။ အံ၊ဋီ။၂။၁၅၁။)

(၅) ရသေ့တိဿ၊ တိဿရသေ့။ တိဿ-ဿ တာပသဿ အဿမံ ပတွာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၉၉။

(၆) တိဿဘုရားလောင်း။ တိဿော နာမ မဟာပုရိသော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၂၆၇။

(၇) (ပုဏ္ဏားမျိုး၌ ဖြစ်သော) တိဿ လုလင်။ နိဗ္ဗတ္တိ တိဿော နာမ နာမေန။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၁။ (- ၃၄၇။)

(၈) တိဿမင်း (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၅။ အံ၊ ဋီ၊၃။၃၄၆။ သမ္မော၊ယော။၂၄၉)၊ ဒေဝါနံ-ပိယတိဿမင်း (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၅), ကာကဝဏ္ဏ-တိဿမင်း (အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၈။ အံ၊ဋီ၊၁။၅၁), စန္ဒမုခတိဿမင်း (ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၃၁၈။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၆၆။ သာရတ္ထ၊၂။၂၈၅), သဒ္ဓါတိဿမင်း (ယင်း-သည် B. E. ၄၀၇-မှ စ၍ ၁၈-နှစ် ပတ်လုံး သီဟိုဠ်နှင့်မင်းပြု၏။ ကာကဝဏ္ဏတိဿ မင်းနှင့် ဝိဟာရမဟာဒေဝီတို့၏ သားတော် အငယ်ဖြစ်၍ ဒုဠဂါမဏိမင်း၏ ညီတော်ဖြစ်သည်။ မဟာဝံသ၊၃၃။၄-၁၀။ သမ္မော၊ယော။ ၂၄၉-လည်း ကြည့်။ အရိမေတ္တေယျ မြတ်စွာ ဘုရား၏ ဒုတိယ အဂ္ဂသာဝက ဖြစ်လတ္တံ့။ မဟာဝံသ၊၃၂။၈၂), B. E. ၂၉၇-တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာဓမြို့၌ နန်းတက်သော သူရတိဿမင်း (မဟာဝံသ၊၂။၃၉), သီဟိုဠ် ကျွန်း ကလျာဏီမြို့၌ မင်းပြုသော တိဿမင်း (ယင်း-သည်— ဝိဟာရမဟာဒေဝီ၏ဘခင်,

ဒုဋ္ဌဂါမဏိ-သဒ္ဓါတိဿ-မင်းတို့၏ ဘိုးတော်၊ ဥတ္တိယမင်းသား၏ အစ်ကိုတော် ဖြစ်၏။ မဟာဝံသ၊ ၂၂။ ၁၄-၁၈)၊ B. C. ၅၉-၅၀-တွင် ညီတော်ထုလွှတ္တနမင်းကို လုပ်ကြံသတ် ဖြတ်လျက် မင်းပြုသော သဒ္ဓါတိဿ၏သားတော် အကြီးဆုံးဖြစ်သော လဇ္ဇိတိဿမင်း (ယင်း-၃၃။ ၂၀)၊ (D.P. လည်း ကြည့်။) B. E. ၄၉၃-မှစ၍ ၃-နှစ်မင်းပြုသော “ခုဇ္ဇ-တိဿ-ဟုလည်း သိဟိန္ဒရာဇဝင်တွင် ထင်ရှားသော” မဟာစူဠမင်း၏ သားတော် တိဿမင်း (ယင်း-၃၄။ ၁၅)၊ ၄၉၇-လောက်တွင် ၁-နှစ် ၁-လ မင်းပြုရသော ဒါရုဘတိကတိဿမင်း(ယင်း-၃၄။ ၂၂)၊ ၅၉၅-မှစ၍ ၇-နှစ် ၈-လ ပတ်လုံး မင်းပြုသော ယသဋ္ဌာလက တိဿမင်း (ယင်း-၃၅။ ၄၉-၅၂)၊ ၇၀၇-မှစ၍ ၂၈-နှစ် ပတ်လုံး မင်းပြုသော ကဏိဋ္ဌတိဿမင်း (ယင်း-၃၆။ ၆-၈)၊ ၆၈၃-မှစ၍ ၂၄-နှစ်ပတ်လုံး နန်းစံခဲ့သော ဘာတိက‘ယ’တိဿမင်း (ယင်း-၃၆။ ၁၅)၊ ၈၀၉-မှစ၍ ၁၀-နှစ်မင်းပြုသော ပဌမဇေဋ္ဌတိဿမင်း(ယင်း-၃၆။ ၁၁၈)၊ ၈၇၅-မှစ၍ ၉-နှစ်မင်းပြုသော ဒုတိယဇေဋ္ဌ-တိဿမင်း (ယင်း-၃၇။ ၁၀၀။ D.P.)၊ A.C. ၂၆၉-၉၁-တွင် သိဟိန္ဒ၌ နန်းတက်၍ ၂၂-နှစ် ကြာသော “နာမည်ရင်းကား တိဿ ဖြစ်၍ တရားဆုံးဖြတ်မှု ‘ဓမ္မဝေါဟာရ’၌ လိမ်မာကျွမ်းကျင်သဖြင့် ဝေါဟာရတိဿ-ဟု အမည်ရသော” ဝေါဟာရတိဿမင်း (ယင်း-၃၆။ ၂၇-၈)၊ B. E. ၇၉၀-မှစ၍ ၄-နှစ်မင်းပြုသော သံဃတိဿမင်း (ယင်း-၃၆။ ၆၃)၊ ၁၁၅၀-တွင် သိဟိန္ဒ၌ မင်းပြုသော “အသိဂါ-ဟက သံဃတိဿ-ဟုလည်း သိဟိန္ဒရာဇဝင်၌ ထင်ရှားသော” ဒုတိယ သံဃတိဿမင်း (ယင်း-၄၂။ ၁)၊ ၁၁၈၃-မှစ၍ ၁၂-နှစ်မင်းပြုသော သာသနာဖျက် ဒါဠောပတိဿမင်း (ယင်း-၄၂။ ၁၄၅)။

(၉) တိဿမင်းသား။ တိဿကုမာရ (၁)-ကြည့်။ ပဏ္ဍကဘယမင်း၏ဦးရီးတော် တိဿမင်းသား(မဟာဝံသ၊ ၁၀။ ၅၁။ D.P.)၊ ဒေဝါနံပိယတိဿမင်း၏ သားတော် ၁၀-ယောက်တို့တွင် ၉-ယောက်မြောက်သားတော် သုဝဏ္ဏတိဿမင်းသား (ဒီပဝံသ၊ ၁၇။ ၇၈)။

(၁၀) တိဿအမတ်။ တိဿာမစွ-ကြည့်။

(၁၁) တိဿ-သတိုးသား။ တိဿကုမာရ (၂)-ကြည့်။

(၁၂) (သိဟိန္ဒကျွန်း မဟာဂါမရွာသား) ဒါရုဘဏ္ဍကမဟာတိဿ ဒါယကာ။ ဘန္တေဣမသ္မိ မဟာဂါမေ ဝလ္လိယဝီထိယံ ဒါရုဘဏ္ဍကမဟာတိဿော နာမ ဥပါသကော။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၉၇။ (- ၃၉၈။)

(၁၃) တိဿသူငယ်။ တိဿော နာမ ဒဟ-ရော အတ္ထိ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၂၈။ (-ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၃၅။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၂၇။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၁။ ၆၂။ စူဠနိ၊ ဌ၊ ၁၀၂။)

(၁၄) သူကြွယ်၏သား တိဿ။ သာဝတ္ထိ-ယံ ကိရ တိဿော နာမ ကုဠုမ္ပိက‘ယ’-ပုတ္တော။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၃၉။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၃၈။

(၁၅) ပုရောဟိတ် သား ‘ဝိပဿီ မြတ်စွာ ဘုရား၏ဒုတိယအဂ္ဂသာဝကဖြစ်လတ္တံ့သော’ တိဿ။ အယံ ခေါ ခဏ္ဍော စ ရာဇကုမာ-ရော တိဿော စ ပုရောဟိတပုတ္တော။ ဒီ၊ ၂။ ၃၄။ (-အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၀၉။)

(၁၆) မင်းခစား ယောက်ျား တိဿ။ တိဿော နာမ သော အခဏ္ဍသီလံ ရက္ခတိ။ သံ၊ ဌ၊ ၃။ ၆၉။

(၁၇) အရှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လာန်၏ သဒ္ဓိဝိ-ဟာရိကတပည့်ဖြစ်ခဲ့ဘူးသော တိဿ-မဟာဗြဟ္မာ-ဗြဟ္မာကြီး။ သနကုံမာရော တိဿော စ၊ (ဒီ၊ ၂။ ၂၀၉)တိ သနကုံမာရော စ တိဿ-မဟာဗြဟ္မာ စ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၈၅။ တိဿော-

(အံ၊၂။၄၅၃)တိ ထေရဿ သဒ္ဓိဝိဟာရိက-
ဗြဟ္မာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၃။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈-၉၊
၃၀။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၄၃၄။)

(၁၈) တိဿပုဏ္ဏား။ တိဿော ဗြာဟ္မ-
ဏော....ဝန္တိ။ သုတ္တန်၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၈။ (-၃၀၉။)

(၁၉) တိဿကျောင်းတိုက်။ တိဿာ-
ရာမံ အဂါ ထေရော။ မဟာဝံသ၊၁၅။၁၇၉။
ယင်း-အကျယ် တိဿမဟာဝိဟာရ-ကြည့်။
B. E. ၆၈၃-တွင် သီဟိုဠ်၌ နန်းတက်သော
ဘာတိယတိဿမင်း ဆောက်လုပ် လှူဒါန်း
အပ်သော ဘာတိယတိဿ ကျောင်းတိုက်
(မဟာဝံသ၊၃၆။၃)၊ ၂၃၆-တွင် နန်းတက်
သော ဒေဝါနံပိယတိဿမင်း ကောင်းမှု
စောလကတိဿ ကျောင်းတိုက် (ယင်း-၁၇။
၉၅)၊ ၄၅၀-တွင် နန်းတက်သော ဝဇ္ဇဂါမဏီ
မင်း၏ တိဿအမတ် ဆောက်လုပ်လှူဒါန်း
အပ်သောဥတ္တရတိဿကျောင်းတိုက် (ယင်း-
၃၃။၉၂)၊ ကုလသလိတိဿ ကျောင်းတိုက်။
မဟာနာဂတိဿကျောင်းတိုက်။(၂၀)အနက်
ကြည့်။ နာဂ-ကျွန်းရှိ တိဿကျောင်းတိုက်
(မဟာဝံသ၊၃၆။၃၆။ D.P.)၊ B.E. ၃၁၅၊
B.C. ၂၂၈-တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း ရောဟဏဇန
ပုဒ် မဟာဂါမ 'မာဂမ်ပူရ'၌ နန်းတက်သော
ကာကဝဏ္ဏတိဿမင်း(ဒုဠဂါမဏီ၊သဒ္ဓါတိဿ-
တို့၏ဘခင်) ဝိဟာရမဟာဒေဝီတို့ ဆောက်
လုပ်လှူဒါန်းအပ်သော တိဿကျောင်းတိုက်
ကြီး “ယင်း-၌ လုံးပတ် ၅၁၄၊ ဉာဏ်တော်
အမြင့် ၁၈၀-ပေရှိ တိဿာမဟာရာမစေတီကြီး
ယခုတိုင် တည်ရှိ၏” (ဂြိုဟ်ကာဗောဒ္ဓသိဒ္ဓ-
ဋ္ဌာန-သမိုင်း။၂၀၄)။

(၂၀) တိဿစေတီ။ ကုလသလိတိဿ
ကျောင်းတိုက် အတွင်းရှိ ကုလသလိတိဿ
စေတီ၊ မဟာနာဂ တိဿ ကျောင်းတိုက်
အတွင်းရှိ မဟာနာဂတိဿစေတီ။ ယင်း-တို့
သည် B. E. ၇၅၇-တွင် သီဟိုဠ်၌ နန်းတက်

သော ဝေါဟာရတိဿမင်း ထီး တင်လှူခဲ့
ဘူးသော စေတီတော်များဖြစ်၏(မဟာဝံသ၊
၃၆။၃၃-၄)။

(၂၁) ပါစိနတိဿတောင် (မိဿက-
တောင်၊ စေတီယတောင်?)။ ပါစိနတိဿ-
ပဗ္ဗတေ၊ ပါဒါသိ ဘိက္ခုသံဃဿ။ ဒီပဝံသ၊
၂၂။၆၁။

(၂၂) တိဿရွာ။ တိဿမဟာဂါမ-ကြည့်။

(၂၃) တိဿ-ရေကန်-အိုင်။ တိဿဝါပိ-
ကြည့်။

(၂၄) တိဿာ - ထေရီမ - ရဟန်းမ။
တိဿာယ ဘိက္ခုနီယာ ဝိကပ္ပေမိ။ ကင်္ခါ။
၂၄၃။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ။၂၂။ တဿာ ဝတ္ထု
တိဿာထေရီယာ ဝတ္ထုသဒိသံ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။
၂။ (-ထေရီ၊၃၇၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၃။ ထေရီ၊
ဋ္ဌ။၁၂။) ကောဏ္ဍည-မြတ်စွာဘုရား၏ ပဌမ
အဂ္ဂသာဝိကာ တိဿာထေရီမ (ဗုဒ္ဓဝံ၊၃၂၆။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၇)၊ ဂေါတမ မြတ်စွာဘုရား၏
တပည့်မ တိဿာ(ထေရီ၊၃၇၇)၊ သီဟိုဠ်သာ
သနာဝင်တွင် ထင်ရှား ထူးကဲ ပြောင်မြောက်
သော ဝိနည်းကျမ်းဂန်တတ် ထေရီမ တိဿာ
(ဒီပဝံသ၊၁၂။၃၀။ D.P.)၊ ဂမိကအမတ်
၏ သမီး ပညာရှိရဟန်းမ တိဿာ (ဒီပဝံသ၊
၁၈။၄၀)။

(၂၅) တိဿာ သာမဏေမ။ တိဿာယ
သာမဏေရီယာ ဝိကပ္ပေမိ။ ကင်္ခါ။၂၄၃။
ခုဒ္ဒသိက္ခာ။၂၂။

(၂၆) တိဿာ သိက္ခမာန်။ တိဿာယ
သိက္ခမာနာယ ဝိကပ္ပေမိ။ ကင်္ခါ။၂၄၃။
ခုဒ္ဒသိက္ခာ။၂၂။ (- ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၁-၂။)

(၂၇) တိဿာ-မိဖုရား၊ သီဟိုဠ်ဘုရင်
စတုတ္ထကဿပ၏ သမီးတော် “ဒုတိယ ဥဒယ
မင်း၏ မိဖုရား” တိဿာ (စူဠဝံသ၊၅၁။၉၄။
D. P.)၊သီဟိုဠ်ဘုရင် ကဿပ၏ သမီးတော်

“စတုတ္ထကဿပ၏ မိဖုရား” တိဿာ (ယင်း-
၅၂။၂။ D. P.)။

(၂၀) တိဿာ သီတင်းသည်မ။ တိဿာ
ဥပါသိကာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅။

(၂၉) တိဿာ သတိုးသမီးငယ်။ တိဿံ
နာမ အညံ ကညံ အာနေသိ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။
၇၆။

(၃၀) တိဿာ ပြိတ္တာမ။ အဟံ မတ္တာ
တုဝံ တိဿာ။ ပေတ။၁၄၁။၁၄၄။ (-ပေတ၊
ဋ္ဌ။၇၇။၈၀-၁။)

တိဿကုမာရ (ပု) [တိဿ+ကုမာရ] (၁)
(အသောကမင်းကြီး၏ အမေတူ ညီဖြစ်သူ)
တိဿမင်းသား။ (၂) (က) (ရာဇဂြိုဟ်
သူဌေးသား စူဠပိဏ္ဍပါတိက တိဿထေရ်
အလောင်း) တိဿသတိုးသား။ (ခ) (ဝိပဿီ
မြတ်စွာဘုရား၏ ဒုတိယ အဂ္ဂသာဝက
အလောင်း ပုရောဟိတ်၏သား) တိဿ-သတိုး
သား။ (၁) တေ သဗ္ဗေ အသောကော အတ္တ-
နာ သဒ္ဓိံ ကေမာတိကံ တိဿကုမာရံ ဌပေ-
တွာ သာတေသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂။ (-၃၉၊၄၁။
ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၄။) တိဿ-
ကုမာရဿာ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈) တိ ရညော ကေ-
မာတုကဿ ကနိဋ္ဌဿ။ ဝိမတိ၊၁။၂၉။ ယဒါ
စ တိဿကုမာရော ပဗ္ဗဇိတော။ သာရတ္ထ၊
၁။၁၃၅။ (၂) (က) သတ္တရိံ ကိရ ရာဇဂဟံ
ဥပနိဿယ ဝေဠုဝနေ ဝိဟရန္တေ တိဿ-
ကုမာရော နာမ မဟာဝိဘဝဿ သေဋ္ဌိကု-
လဿ ပုတ္တော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၂။ (ခ) ပုရော-
ဟိတပုတ္တဿ တိဿကုမာရဿ စ ဥပနိဿယ-
သမ္ပတ္တိံ ဩလောကေတွာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၇။

တိဿတလာ(ဋ္ဌာ)က (ပု) [တိဿ+တလာ-
(ဋ္ဌာ)က] တိဿ-အမည် ရှိသော-တဖက်-
ဆည်ကန် - ဆည်။ (B. E.-၂၃၆-တွင်
သီဟိုဠ်၌ နန်းတက်သော ဒေဝါနံပိယတိဿ

မင်း ဆည်ဖို့ခွဲသော ကန်ဖြစ်၏။ ပိဋကကျမ်း
စာသမိုင်း၌ ‘တိဿဝါပိ’ ဟု သုံးစွဲလျက်ရှိ
သည်။ သီဟိုဠ်သားတို့က ‘တိဿဝယ်ဝ’ ဟု
ခေါ်ဝေါ် သုံးနှုန်း၏။) တိဿတလာက-
သာမန္တေ။ ဒီပဝံ၊၁၅။၇၆။ (-၁၇။၁၂။)

တိဿဒတ္တ (တိ) [အနိပ္ပန္နပါဠိပဒိကပုဒ်] တိဿ-
ဒတ္တ-အမည်ရှိသော (ထေရ်)။ တိဿဒတ္တော
စ ပဏ္ဍိတော။ ဝိ၊၅။၃၊၁၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇။
(-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၃၇၁-၃။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၂။၃၂၄။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၅၂။
အံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၃၄၈။)

တိဿဗြဟ္မာသုတ္တ (န) [တိဿဗြဟ္မာ+သုတ္တ]
တိဿဗြဟ္မာသုတ်။ “မိတ္ထေတော် ဂေါတမီ
နှင့်အတူ ရဟန်းပြုကြသော ရဟန်းမ ၅-ရာတို့
အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနဓာတ်ဖြင့် ပရိနိဗ္ဗာန်ဝင်
စံကြပြီ”ဟု ၂-ဦးသော ဗြဟ္မာတို့က လာ
ရောက်လျှောက်ထားသည့် အကြောင်းကို
ရဟန်းတို့အား ဘုရားရှင်က မိန့်တော်မူရာ
အရှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လာန်သည် “အဘယ်ဗြဟ္မာ
တို့အား သဉ္ဇပါဒိသေသ၊ အနုပါဒိသေသ-
နိဗ္ဗာနဓာတ်ကို သိနိုင်သောဉာဏ် ရှိသနည်း”
ဟု အကြံ ဖြစ်၍ မိမိတပည့် ဖြစ်ဘူးသော
တိဿဗြဟ္မာကြီးအထံသို့ သွားရောက်စုံစမ်း
မေးမြန်းသည်ရှိသော် အချို့ဗြဟ္မာများ၌ ဤ
သည့်ဉာဏ်မျိုးရှိနိုင်ပုံကို ဝန်ခံ၍ ဉာတော-
ဘာဂဝိမုတ္တ-စသော အရိယာပုဂ္ဂိုလ် ၆-မျိုးကို
ဝေဖန်လျက် တိဿဗြဟ္မာကြီးက လျှောက်
လိုက်ပုံကို ဘုရားရှင်အား တဆင့်လျှောက်ပြန်
ရာ ဘုရားရှင်က ကြွင်းကျန်နေသော သဒ္ဓါနု-
သာရိပုဂ္ဂိုလ်ကို ဖြည့်စွက် ဟောပြော သုတ်။
အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ သတ္တကနိပါတ်ပါဠိ၊ ၆-ဝဂ်၊
၃-သုတ်။ အံ၊၂။၄၅၃-၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၃။

တိဿဘူတိတ္ထေရ (ပု) [တိဿဘူတိ + ထေရ]
တိဿဘူတိ-အမည်ရှိသော ထေရ်။ ယင်း-
သည်—သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာဇမြို့ မဟာဝိ-

ဟာရကျောင်းတိုက်၌ ဂန္ထဓုရ ‘ကျမ်းဂန်ကို သင်ယူမှု’ဖြင့် ကြာမြင့်စွာ ကိလေသာကို ပယ်ခွါထားခဲ့လေရာ အခါတပါး ဆွမ်းခံဝင် ခိုက် ဝိသဘာဂ မာတုဂါမ အာရုံကို ကြည့်မိ၍ ကာမဝိတက် ဖြစ်ပေါ်လာသဖြင့် သပိတ်၌ ရပြီး ယာဂ ဆွမ်းကို နောက်လိုက် တပည့် အား စွန့်ခဲ့၍ ကမ္မဋ္ဌာန်းဆရာအထံသို့ ချဉ်း ကပ်လျက် အသုဘကမ္မဋ္ဌာန်းကိုတောင်းယူ၍ “ရဟန်းကိစ္စမပြီးလျှင်ဆရာအထံပြန်မရောက် နိုင်ပါ”ဟု လျှောက်ကာ ရိသေစွာ ရှိခိုးဦးချ ထွက်သွားပြီးလျှင် ကိုယ်နှင့်အသက်ကို မငဲ့ တော့ပဲ ရဟန်းတရားပွားများ အားထုတ်လေ ရာ နံနက်မလင်းမီ ရဟန်းကိစ္စပြီးမြောက်၍ နောက်တနေ့ သင်ယူမြဲ ကျမ်းဂန်ကို ဆက် လက် သင်ယူနိုင်သော စာသင်သား မထေရ် တပါး ဖြစ်၏ (အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀-၁)၊ သီဟိုဠ်ကျွန်း ကာလကရွာ မဏ္ဍလာရာမ ကျောင်းတိုက်၌ သံဃထေရ် ဖြစ်၏ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁။ ယင်း- ၂။၄၂၉)၊ B. E.-၄၅၀-တွင် ဒုတိယအကြိမ် နန်းတက်သော ဝဇ္ဇဂါမဏိ ‘ဝလဂမ္မာ’မင်း လက်ထက်၌ ထင်ရှားသော မထေရ် ဖြစ်၏ (သီဟိုဠ် အဋ္ဌကထာ၊ ကထာဝတ္ထု။၁၀၀)။ တိဿဘူတိတ္ထေရော.... အာဟ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၄၃၀။ (- အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၁။)

တိဿမဟာဂါမ (ပု) [တိဿ+မဟာဂါမ] တိဿ- မည်သော ရွာကြီး။ (ယင်း-သည် မဟာဂါမ- ဟု ထင်ရှားသော ရောဟဏတိုင်း၏မြို့တော် ဖြစ်၏။ ဒုဠဂါမဏိမင်း မွေးဖွားရာလည်း ဖြစ်သည်။ ယင်း-မှပင် ဒမိလတို့ကို စတင် တိုက်ခိုက်ကြ၏။ ရောဟဏမင်းဆက်ကို စတင် တည်ထောင်သူ ဒေဝါနံပိယတိဿ-၏ညီတော် မဟာနာဂ စတင်တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ D. P.။) တိဿမဟာဂါမေ တိဿမဟာဝိဟာရ- ဝါသီ ကော ဖဟရော သုတွာ....အာဂတော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၄-၅။

တိဿမဟာဗြဟ္မ (ပု) [တိဿ + မဟာဗြဟ္မ] တိဿ - အမည်ရှိသော - မဟာဗြဟ္မာ - ဗြဟ္မာကြီး၊ (B.E. ၂၃၅-တွင် တတိယသံဂါ- ယနာခေါင်းဆောင် အရှင်မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿ ထေရ်၏) အလောင်းတော် တိဿဗြဟ္မာကြီး။ တိဿမဟာဗြဟ္မာနံ အာဏာပေတွာ အနုပါဒိ- သေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂။ (- ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၄။)

တိဿမဟာဝိဟာရ (ပု) [တိဿ+မဟာဝိဟာရ] တိဿ - အမည်ရှိသော ကျောင်းတိုက်ကြီး၊ (က) ဒေဝါနံပိယတိဿ-မင်း ဆောက်လုပ် လှူဒါန်းအပ်သော တိဿ - ကျောင်းတိုက် ကြီး။ (ခ) ကာကဝဏ္ဏတိဿ-မင်း ဆောက် လုပ် လှူဒါန်းအပ်သော တိဿ - ကျောင်း တိုက်ကြီး။

(က) တိဿမဟာဝိဟာရ၌ ပါမီနာရာမ- မေဝ စ။ မဟာဝံသ၊၂၀။၂၅။ ယင်း-ကို ဒေဝါနံပိယတိဿ - မင်း လှူဒါန်းသော ကြောင့် တိဿ (ဒီပဝံသ၊၁၄။၁၃၊၁၉-နှင့် ယင်း-ဋီ။ မဟာဝံသ၊၁၅။၁၇၄၊၁၇၉)၊ B.E. ၁၇၇ - တွင် သီဟိုဠ်ဘုရင် မုဋ္ဌသိဝသည် ကျောင်းတိုက်မတည်မီ ထိုနေရာကို ဥယျာဉ် တော်အဖြစ် ပြုလုပ်စီမံစဉ် မိုးသည်းထန်စွာ ရွာသွန်း သောကြောင့် မဟာမေဃဝန (မဟာဝံသ၊၁၁။၃)၊ ပရိဝေဏများစွာ ‘၃၆၄’ တို့ဖြင့် ကျယ်ပြန့်လာသောကြောင့် မဟာ- ဝိဟာရ (သီဟိုဠ်သမိုင်းများ)ဟု ခေါ်ဆို ရသည်။ ကကုသန်ဘုရား လက်ထက် မဟာ- တိတ္ထာရာမ၊ ကောဏာဂုံဘုရား လက်ထက် မဟာနာမာရာမ၊ ကဿပဘုရား လက်ထက် သာဂရာရာမ၊ ဂေါတမဘုရား လက်ထက် မဟာမေဃဝန-ဟု ခေါ်ဆိုကြ၏ (ဒီပဝံသ၊ ၁၇။၁၇၊၂၁။ မဟာဝံသ၊၁၅။၈၅၊၇၃-၄၊၉၂၊ ၁၀၇၊၁၄၂)။ B.E. ၂၃၆-နှစ် နယုန်လဆုတ် ၂-ရက်နေ့တွင် ဒေဝါနံပိယတိဿ - မင်းက

မဟိန္ဒ-ထေရ်၏ လက်ပေါ်၌ ရေစက်သွန်းချ၍ သံသိကလှူဒါန်းခဲ့သည် (ဝိဠာ၁။၆၀။ ဒီပ-ဝံသ၊ ၁၃။၃၀။ မဟာဝံသ၊ ၁၅။၂၅)။ ယင်းသည် သီဟိုဠ်ကျွန်း မြို့တော် ကိုလံဘိုမှ ၁၂၆-မိုင်ဝေးကွာသော အနုရာမမြို့၌ တည်ရှိ၏ (ဗြိလံကာဗောဒ္ဓသိဒ္ဓဋ္ဌာနသမိုင်း)။ ယင်း၌ သံယုတ္တနိကာယ်ဆောင်စူဠသီဝထေရ် ဒေသစာရီ လှည့်လည်ရောက်ရှိခိုက် သံဃာမှ ဆိတ်သုဉ်း၏ (အဘိဋ္ဌ၊ ၂။၄၂၇)။ တရုတ်ရဟန်းတော် ဖာဟိယန် သီဟိုဠ်ရောက်စဉ် A.D. ၄၀၀-ခန့်က သံဃာ ၃၀၀၀-ခန့် သီတင်းသုံးဘူး၏ (Arecord Of The Buddhist Countries.။ ၈၃)။ အဋ္ဌကထာကျမ်းပြု အရှင်မဟာဗုဒ္ဓစောသ B.E. ၉၅၅-၌ မင်းပြုသော မဟာနာမမင်းလက်ထက် မဟာဝိဟာရသို့ရောက်၍ အဋ္ဌကထာသစ်ကို ရေးကူးသည် (မဟာဝံသ၊ ၁၃၇။၂၃၂)။ တိဿ (၁၉) နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

(ခ) ကော ဒဟရဘိက္ခု တိဿမဟာဝိဟာရာ အာဂတော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၅။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၁၀၆။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂၈၁။) ယင်းသည် မဟာဝေလိဂင်္ဂမြစ်၏ ထိုဖက်ကမ်းနေ ရဟန်းတော်တို့ ကမ္မဋ္ဌာန်းတောင်းယူရန်နှင့် တရားထူးပြောကြားရန် ဝါဝင်၊ ဝါထွက် အစဉ်းအဝေး ကျင်းပရာဌာန ဖြစ်၏။ ယင်း၌ပင် နိကာယ် ၅-ရပ်ပါရှိ အဋ္ဌကထာကို ရွတ်ဖတ်သရဇ္ဈာယ် သုတ်သင်ကြား၏ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇၂-၃)။ ပြာဟုဏတိဿ 'တိယ' ခိုးသူဘေး ဖြစ်စဉ် သံဃာ ၁-သောင်း ၂-ထောင်မျှ သီတင်းသုံးခဲ့ဘူးသည် (အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၂၆)။ တလင်္ဂရတိဿ တောင်ကျောင်းနေ ဓမ္မဒိန္နထေရ် ပြဿနာ ခဖြဆိုဘူး၏ (မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၈၉)။ မာလေယျဒေဝထေရ် (မ၊၃။၃၂၇-၃၃၅-လာ) ဆဆက္ကသုတ်ကို ဟောရာ မထေရ် ၆-ကျိပ် ရဟန္တာ ဖြစ်ဘူး၏ (မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၂၄၇)။ ဂါမန္တပဗ္ဗာရဝါသီ မဟာသီဝထေရ်ဂိုဏ်းကြီး ၁၈-ဂိုဏ်းအား ပိဋ-

က ပို့ချ အဆုံးအမပေးရာ ရဟန်း ၆-သောင်း အရဟတ္တဖိုလ် တရားထူးရဘူး၏ (အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၁)။ တလင်္ဂရဝါသီ ဓမ္မဒိန္နထေရ် (အံ၊ ၁။၁၁၁-လာ) အပဏ္ဏကသုတ်ကိုဟောရာ တရားထူးရသူများကြ၏ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၁)။ ဘဝတဏှာကြောင့် ကကုသန် ဘုရားလက်ထက် ကြက်မ၊ ဤဘုရားလက်ထက် အစစ ၀က်ငယ်မ-စသည် ဖြစ်၍ နောက်ဆုံးဘဝ၌ သုမန-အမည်ရသော သတိုးသမီး ဘိက္ခုနီမပြု၍ (ဒီ၊ ၂။၂၃၁-၂၅၂။ မ၊ ၁။၇၀-၉၁-လာ) မဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ်ကို ကြားနာရသည့် အခါ သောတာပန် ဖြစ်ဘူး၏ (ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၃၅)။ အဓမ္မရိယဝိဟာရဝါသီ ပိဏ္ဍပါတိယတိဿထေရ် “ဒါရုဘဏ္ဍကမဟာတိဿ-ဒါယကာ၏ဆရာ” ကမ္မဋ္ဌာန်းအားထုတ်ရာနေ့မှ ၇-ရက်မြောက် သောနေ့၌ ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တရဟန္တာ ဖြစ်ဘူး၏ (အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၉၇)။ ဒပ္ပုလမင်း ကတ္တိကပဗ္ဗတရွာကို ဝတ္ထုကံအဖြစ်ဖြင့် လှူဒါန်းခဲ့ဘူး၏ (မဟာဝံသ၊ ၄၃။၅၉။ D.P.)။ တိဿ (၁၉) နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

တိဿမဟာဝိဟာရဝါသီ (တိ) [တိဿမဟာဝိဟာရ + ဝသ + ဇာ] တိဿ-အမည်ရှိသော ကျောင်းတိုက်ကြီး၌ နေလေ့ရှိသောသူ။ တိဿမဟာဂါမ-ကြည့်။

တိဿမေတ္တေယျ (ပ) [တိဿ + မေတ္တေယျ]
(၁) တိဿ-အမည်ရှိသူ (နှင့်) မေတ္တေယျ-အမည်ရှိသူ (သူငယ်ချင်း ၂-ယောက်)။ (ယင်း-တွင် မေတ္တေယျ-သည် တိဿမေတ္တေယျ-ဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော်လည်း အမိ၊အဖတို့ မှည့်ခေါ်အပ်သော တိဿ-အမည် မထင်ရှားပဲ အနွယ်အားဖြင့်လာသော မေတ္တေယျ-အဖြစ်ဖြင့်သာထင်ရှား၏။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၅၀။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၆။) (၂) တိဿမေတ္တေယျ-ထေရ်၊ အမည်အားဖြင့် တိဿ၊ အနွယ်အားဖြင့် မေတ္တေယျ-ဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော

ထေရ်၊ (က) သာဝတ္ထိပြည်သား တိဿ-ရဟန်းလူထွက်နှင့်အတူရဟန်းပြုသောတိဿ-မေတ္တယု ထေရ်။ (ခ) ဗာဝရီပုဏ္ဏားရသေ့ဆရာကြီး၏ တပည့် ဖြစ်သော တိဿ-မေတ္တယု ထေရ်။ (ဂ) တိဿ-မေတ္တယုမှာ နာမ ဒွေ သဟာယာ။ သုတ္တနိ၊ ၁၊ ၂၊ ၂၄၉၊ ၂၅၀။ (၃) (က) အာယသ္မာ တိဿ-မေတ္တယော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္တ။ အပါ၊ ၁၊ ၃၉၉။ (-သုတ္တနိ။ ၄၀၆။ မဟာနိ၊ ၁၀၇-ဂ။) (ခ) တိဿ-မေတ္တယော (သုတ္တနိ။ ၄၃၁) တိ ကော-ယေဝ သေ နာမဂေါတ္တဝသေန ဝုတ္တော။ သုတ္တနိ၊ ၁၊ ၂၊ ၂၉၈။ (- စူဠနိ၊ ၇၊ ၂၊ ၁၄၀-၁၊ ၁၉၇။ သုတ္တနိ၊ ၁၊ ၂၊ ၃၀၃။ စူဠနိ၊ ၁၊ ၉။ အံ၊ ၁၊ ၂၊ ၁၃၂။)

တိဿမေတ္တယုပဉ္စ (တိ) [တိဿမေတ္တယု + ပဉ္စ] တိဿမေတ္တယု ပဉ္စာ၊ တိဿမေတ္တယုလုလင် မေးအပ်သော ပြဿနာ ‘သိလိုသောအနက်သဘော’။ ဧကမေကဿ စေပိ တိဿမေတ္တယုပဉ္စဿ။ စူဠနိ၊ ၁၊ ၉၆။

တိဿမေတ္တယုမာဏဝပုစ္ဆာ (ထိ) [တိဿ-မေတ္တယုမာဏဝ + ပုစ္ဆာ] တိဿမေတ္တယုလုလင်၏ အမေးပုစ္ဆာ၊ ဗာဝရီပုဏ္ဏားရသေ့ဆရာကြီး၏တပည့် တိဿမေတ္တယုလုလင်၏ “ဤလောက၌ အဘယ်သူသည် အားရကျေနပ်နေပါသနည်း၊ တဏှာ၊ ဒိဋ္ဌိ-တို့ဖြင့် တုန်လှုပ်ခြင်း မရှိပဲ တည်ငြိမ်နေပါသနည်း၊ ဝိ-ယာစွန်းသို့ မယိမ်းပဲ အလယ် လမ်းကြောင်း၌ ရပ်တည်နေပါသနည်း၊ ထူးမြတ်သော ယောကျ်ားဟု ဆိုသင့်ပါသနည်း၊ တဏှာနယ်ကို ကျော်လွန်နိုင်ပါသနည်း”ဟု မေးအပ်သော အမေးပုစ္ဆာ။ သုတ္တနိပါတ်၊ ၅-ဝဂ်၊ ၂-ပုစ္ဆာ။ သုတ္တနိ၊ ၄၃၅။ သုတ္တနိ၊ ၁၊ ၂၊ ၃၀၃။ (တိဿမေတ္တယုပဉ္စ-သည်လည်း ဤပုစ္ဆာပါဠိပင် ဖြစ်၏။)

တိဿမေတ္တယုသုတ္တ (န) [တိဿမေတ္တယု + သုတ္တ။ တိဿ + တိဿမေတ္တယု + သုတ္တ] တိဿမေတ္တယုသုတ်၊ တိဿ-အမည်ရှိသူနှင့် တိဿမေတ္တယု-အမည်ရှိသူမိတ်ဆွေ ၂-ဦးတို့ ဘုရားရှင်အထံ၌ ရဟန်းပြုကြရာ တိဿ-မေတ္တယု-သည် ရဟန်းတရားပွားများစေ၍ မကြာမြင့်မီ ရဟန်းကိစ္စပြီး၏။ တိဿ-ကား လူထွက်၍ လူ့ဘောင်၌ မွေ့လျော်ပျော်နေ၏။ တနေ့သ၌ တိဿမေတ္တယုထေရ်သည် ချစ်မိတ်ဆွေ တိဿ-ကို ခေါ်ခဲ၍ ဘုရားရှင်အထံ၌ “မေထုနမနုယုတ္တဿ” စသည်ဖြင့် ကာမဂုဏ်မေထုန်၌ ပျော်မွေ့သူ၏အပြစ်ကို ဟောပြရန် လျှောက်ရာ စာသင်မှု၊ ဘာဝနာပွားမှုတို့ကို တာဝန်ပြုလုပ် အားထုတ်ကျင့်သုံးခြင်း ဟူသော ရဟန်းကိစ္စမှ ဖွဲ့၍ ပြန်ဆုတ်လျက် မေထုန်မှုကို ခုရပြုလုပ် အားထုတ်ကျင့်သုံးသော (မေထုနမနုယုတ္တ) ရဟန်းလူထွက်၌ မိမိ လက်ရှိဖြစ်ခဲ့သော စာသင်မှု ပရိယတ္တိသာသနာ့တာဝန်ကွယ်ပခြင်း၊ ဘာဝနာပွားမှု ပဋိပတ္တိ သာသနာ့တာဝန် ကွယ်ပခြင်း၊ ပါဏဗာတ-အဒိန္နာဒါန-ပါရဒါရိက-မုသာဝါဒ-သုရာပါန-ဟူသော မိစ္ဆာပဋိပတ်ကို ရဲရဲရင့်ရင့် ကျင့်သုံးခြင်းများနှင့် ဆင်ရိုင်း၊ မြင်းရိုင်းပမာ နက်စွာသော ချောက်ကမ်းပါး၌ ကျရောက်တတ်ခြင်း၊ ပုထုဇဉ်အများထဲ၌ ဟိနပုထုဇဉ်-ဟု အသမုတ်ခံရခြင်း၊ အထူးသဖြင့် အမိကြောင့်၊ နှမကြောင့်-စသည်ဖြင့် မုသား ပို၍ ပြောတတ်ခြင်း-စသော ရဟန်းလူထွက်အပြစ်များကိုဟောပြရာသုတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ သုတ္တနိပါတ်၊ ၄-ဝဂ်၊ ၇-သုတ်။ သုတ္တနိ၊ ၄၀၆-၇။ သုတ္တနိ၊ ၁၊ ၂၊ ၂၄၉-၂၅၂။ (-မဟာနိ၊ ၁၀၇။ စူဠနိ၊ ၁၊ ၉။)

တိဿရက္ခာ (ထိ) [တိဿာ + ရက္ခာ] တိဿ-ရက္ခာ အမည်ရှိသော (မိဖုရား)။ (ယင်းသည် B. E.-၂၁၈-တွင် ဣန္ဒြိယနိုင်ငံ၌ နန်းတက်သော ဓမ္မာသောကမင်းကြီး၏ မိဖုရား

ဖြစ်၍ အသန္နိမိတ္တာမိဖုရားကြီး ကွယ်လွန်
ပြီးနောက် ၄-နှစ်မြောက်တွင် မိဖုရားခေါင်
ကြီး ဖြစ်လာ၏။) တိဿရက္ခာ မဟေ-
သိတ္ထေ၊ ဌပေသိ ဝိသမာသယံ။ မဟာဝံသ၊
၂၀။၃။ (-၄၂၅။)

တိဿဝါပိ (တိ) [တိဿာ+ဝါပိ] (က) သီဟိဋ္ဌ
ကျွန်း အနုရာဓမြို့ရှိ တိဿ-အမည်ရှိသော
ရေကန်။ (ဒေဝါနိပိယတိဿ-မင်း ဆည်ဖို့ခံ၍
အနုရာဓ၌ နန်းတက်သော သီဟိဋ္ဌဘုရင်တို့
အဘိသိက်ခံ ရေကစားရာကန် ဖြစ်၏။) (ခ)
မဟာဂါမ-အနီး၌ တည်ရှိသော တိဿ-
အမည်ရှိသော ရေကန်။ (B. E.-၅၈၀-
လောက်တွင် သီဟိဋ္ဌဘုရင် ဣဠနာဂ ဆည်ဖို့ခံ
သော ရေကန်ဖြစ်၏။) (က) တိဿဝါပိ-
ပါဠိ အာရဠကလေ စ။ အဘိဠ၊ ၂။၄၂၈။
(-သမ္မော၊ ယော၊ ၂၄၃။) တိဿဝါပိန္န၊
သတ္တမံ။ မဟာဝံသ၊ ၂၀။၂၀။ (-၂၁။၁၆။)
(D. P.-လည်း ကြည့်။) (ခ) တိဿဝါပိဉ္စ
ကာရေသိ၊ တထာ ဒုရဝုဝါပိကံ။ မဟာဝံသ၊
၃၅။၃၂။

တိဿသုတ္တ (န) [တိဿ + သုတ္တ] တိဿသုတ်၊
ဘုရားရှင် ဘထွေးတော်၏ သား ဖြစ်သော
တိဿထေရ်ကို အကြောင်းပြု၍ ဟောပြော
သုတ်၊ သာသနာ၌ မမ္မေလျော်ပဲ တရားကျင့်
နေရ၍ တရားရ၊ မရ ယုံမှားမှုရှိနေကြောင်းကို
ရဟန်းတို့အား ပြောကြားသော တိဿထေရ်
အား ခန္ဓာ ၅-ပါး၌ တပ်မက်မှု 'ရာဂ' မကင်း
သမျှ စိုးရိမ်ပူဆွေးမှု 'သောက'၊ ငိုကြွေးမြည်
တမ်းမှု 'ပရိဒေဝ'၊ ကိုယ်ဆင်းရဲမှု 'ဒုက္ခ'၊ စိတ်
ဆင်းရဲမှု 'ဒေါမနဿ'၊ ပြင်းစွာပင်ပန်းမှု 'ဥပါ-
ယာသ' တို့ ဖြစ်၍ ခန္ဓာ ၅-ပါး၌ တပ်မက်မှု
'ရာဂ' ကင်းခဲ့သော် ယင်း-တရားတို့ မဖြစ်နိုင်ပုံ
နှင့် ခန္ဓာ ၅-ပါး မမြဲပုံကို ဟောပြောသုတ်။
သံယုတ္တနိကာယ၊ ခန္ဓဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-
သံယုတ်၊ ၄-ဝဂ်၊ ၂-သုတ်။ သံ၊ ၂။၈၇-၉။ သံ၊

၁။၂။၂၈၄။ (ထေရါဠ၊ ၁။၁၃၂-၌ တိဿ-
ထွေရသုတ်ဟု ညွှန်းဆို၏။)

တိဿမစ္စ (ပု) [တိဿ+အမစ္စ] တိဿ-အမတ်။
(ယင်း-သည် B. E.-၄၅၀-တွင် သီဟိဋ္ဌ၌ မင်း
ပြုသော ဝဇ္ဇဂါမဏိမင်း၏ တိုင်းပြည် ပြုဖော်
ပြုဖက် အမတ် ဖြစ်၏။ ဥတ္တရတိဿာရာမ
ကျောင်းတိုက်ကို ဆောက်လုပ်၍ တိဿထေရ်
အား လှူဒါန်းသည်။ မဟာဝံသ၊ ၃၃။၉၂။)
တဿ စူဠပဋ္ဌာကော တိဿာမစ္စော နာမ
ဧကကောဝ ပစ္စတော အဟောသိ။ အံဠ၊
၂။၁၀၅။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၆၀။)

တိဟ (ဗျ) ယင်း-သည်—အနက်မဲ့ "တိ+ဟ"
နိပါတ် ၂-ပုဒ်အပေါင်း ဖြစ်၏။ သို့မဟုတ်
ဣဟ-ပုဒ်၊ တ-အာဂုံ။ ဤ(သာသနာတော်)၌-
ဟု ပြန်။ တိဟာ (ဥဒါန၊ ၈၅) တိ နိပါတ-
မတ္တံ။ ဥဒါန၊ ၁၁။ တိ-ကာရ ဟ-ကာရာ
နိပါတာ။ ဣဟာတိ ဝါ ဣမသ္မိံ သာသနေ၊
တ-ကာရာ ပဒသန္နိဝေနေ အာဂတော။
သာရတ္ထ၊ ၂။၅၂။

တိဟတ္ထ (တိ) [တိ+ဟတ္ထ] (အနံ) ၃-တောင်
ရှိသော (ကျောင်းငယ်-စသည်)။ တိဟတ္တာ-
(ဝိဠ၊ ၂။၁၅၄) တိ ဝဇ္ဇကီဟတ္ထေန တိဟတ္တာ။
သာရတ္ထ၊ ၂။၃၃၄။ (-ဝဇ္ဇရ၊ ၁၉၂။ ဝိမတိ၊
၁။၂၇၅။ ကခါ၊ ၉။၅၂။ ကခါ၊ ယော၊ မဟာဋီ၊
၂။၂၃၉။)

တိဟတ္ထပ္ပမာဏဝိတ္တာရ (တိ) [တိဟတ္ထပ္ပမာဏ+
ဝိတ္တာရ] ၃-တောင်-အတိုင်းအရှည်ရှိသော-
အကျယ်-အချင်း-ရှိသော (ရွှေဖျဉ်းအိုး-
စသည်)။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တိဟတ္ထဝိက္ခမ္ဘ (တိ) [တိဟတ္ထ+ဝိက္ခမ္ဘ] ၃-
တောင် - အတိုင်းအရှည်ရှိသော-အကျယ်-
အချင်း - ရှိသော၊ အကျယ် - အချင်း -
၃-တောင် ရှိသော (ရွှေဖျဉ်းအိုး-စသည်)။
တိဟတ္ထဝိက္ခမ္ဘ(ဝိဠ၊ ၁။၆၉) ၌ တိဟတ္ထပ္ပမာ-
ဏဝိတ္တာရံ။ သာရတ္ထ၊ ၁။၁၇၉။

တိဟတ္ထဝိတ္ထာရ (တိ) [တိဟတ္ထ + ဝိတ္ထာရ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ တိဟတ္ထဝိက္ခမ္ဘန္တိ တိဟတ္ထဝိတ္ထာရံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၅။

တိဟေတု (ပုဒ်) [တိ+ဟေတု] (၁) ၃-ပါး သော ဟိတ်၊ ဟိတ် ၃-ပါး။ (တိ) (၂) ဟိတ် ၃-ပါးရှိသော။ တိဟေတုပဋိသန္ဓိက-ကြည့်။

တိဟေတုက (တိ) [တိဟေတု + က] ၃-ပါး သော ဟိတ် ရှိသော။ ရူပါဝစရာရူပါဝစရံ ပန တိဟေတုကမေဝ ဉာဏသမ္ပယုတ္တမေဝ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၅။ (-ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၀။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၂။ ၁၇၅။ ၃၀၇။ ၃၀၉။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၀၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၂၂၇-စသည်။)

တိဟေတုကဂဗ္ဘသေယျက (တိ) [တိဟေတုက + ဂဗ္ဘသေယျက] (အလောဘ၊ အဒေါသ၊ အမောဟ) ဟိတ် ၃-ပါးရှိသည်ဖြစ်၍ အဓိဝမ်း၌ ကိန်းသော၊ သူ။ တိဟေတုကဂဗ္ဘသေယျကေ စ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၇။

တိဟေတုကပ(ပု)ဋိသန္ဓိ (တိ) [တိဟေတုက + ပဋိသန္ဓိ] (၁) (အလောဘ၊ အဒေါသ၊ အမောဟ) ဟိတ် ၃-ပါးရှိသော ပဋိသန္ဓေ၊ တိဟိတ် ပဋိသန္ဓေ။ (တိ) (၂) တိဟိတ် ပဋိသန္ဓေရှိသော၊ သူ။ (၁) တိဟေတုက-ကမ္မေန တိဟေတုကပဋိသန္ဓိ ဟောတိ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၄။ (-အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၉။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၄။ ၃၀၄။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၆၅။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၁၁၀။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၁၆။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၁။ ၂၃၆။ သာရတ္ထ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၀။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၉။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၉၃။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၉။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၈၉။) (တိ) (၂) ဟေတုတိ တိဟေတုကပဋိသန္ဓိတာ။ မူလ၊ ၄။ ၁။ ၂၆။

တိဟေတုကပ(ပု)ဋိသန္ဓိက (တိ) [တိဟေတုက + ပ(ပု)ဋိသန္ဓိ + က] တိဟိတ်ပဋိသန္ဓေရှိသော၊ သူ။ ဒေဝတာ နာမ မဟာပညာ တိဟေတုက-ပ(ပု)ဋိသန္ဓိကာ အတိဓိပုံ ဇာနန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။

၂၂၀။ ကခါ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၁။ (- သာရတ္ထ၊ ၂။ ၈၁။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၃၅။ မူလ၊ ၄။ ၂။ ၃၃။ အနု၊ ၄။ ၁။ ၁၃၉။ အနု၊ ၄။ ၂။ ၄၅။)

တိဟေတုကပဋိသန္ဓိသိဒ္ဓသာဘာဝိကပညာ (တိ) [တိဟေတုကပဋိသန္ဓိသိဒ္ဓါ + သာဘာဝိကာ + ပညာ] တိဟိတ်ပဋိသန္ဓေဖြင့် ပြီးသည်ဖြစ်၍ မိမိသဘောအားဖြင့် ပေါ်လာသော ဉာဏ် 'ပညာ'။ ဝိသာရဒါ နာမ တိဟေတုကပဋိသန္ဓိသိဒ္ဓသာဘာဝိကပညာ၊ တာယ သမန္နာ-ဂတာ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၈၉။

တိဟေတုပဋိသန္ဓိက (တိ) [တိဟေတု + ပဋိသန္ဓိ + က] တိဟိတ်ပဋိသန္ဓေရှိသော၊ သူ။ ဒေဝါ သုဗေဟုလာ တိဟေတုပဋိသန္ဓိကာဝ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၆၅။

တိဏ္ဍိကုတ္တု (ဗျ) [တိဏ္ဍိ + ကုတ္တု။ ဝိဘာဟုန္တ-ပုဒ်နောင် ကုတ္တု-ပစ္စည်း သက်။ ရူပဘေဒ-ပကာသနီ၊ သစ်။ ၃။ ၁၅။ မောဂ်၊ ၄။ ၁။ ၁၄-သျှ။] ၃-ကြိမ်၊ ၃-ခါ၊ ၃-လှည့်။ တိဏ္ဍိကုတ္တု စက္ကဝတ္တိ။ အပါ၊ ၁။ ၈၉။ (- ၃။ ၉။ ၃၃၆။ အပါ၊ ၂။ ၁။ ၁။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၃၆။)

တိဏ္ဍပုလမာလိယ (တိ) [တိ + ဥပုလမာလာ + ဣယ] ကြာပန်း ၃-ပွင့်ကို ပေးလှူခဲ့ဘူး၍ တိဏ္ဍပုလမာလိယ-အမည်ရှိသော (ထေရ်)၊ (က) ဝိပဿိမြတ်စွာဘုရားအား ကြာပန်း ၃-ပွင့် တင်လှူပူဇော်ခဲ့ဘူးသောထေရ်။ (ခ) ဖုဿမြတ်စွာဘုရားအား ကြာပန်း ၃-ပွင့် တင်လှူခဲ့ဘူးသော ထေရ်။ (ယင်း-တို့သည် စန္ဒဘာဂါမြစ်ကမ်းအနီး မျောက်ဖြစ်ကြစဉ် အသီးအသီး ကြာပန်း ၃-ပွင့်ကို တပါးက ဝိပဿိ မြတ်စွာဘုရားအား တင်လှူခဲ့ဘူးသည်၊ တပါးက ဖုဿမြတ်စွာဘုရားအား တင်လှူခဲ့ဘူးသည်။ ယင်း-ကောင်းမှုကြောင့် လူ့ပြည်၊ နတ်ပြည် ကျင်လည်၍ အပါယ် မလားပဲ ဤဘုရားလက်ထက်၌ ပဋိသမ္ဘိဒါ-

ပတ္တ, ဆဋ္ဌာဘိည ရဟန္တာချည်း ဖြစ်ကြ၏။
အာယသ္မာ တိဏ္ဍပုလမာလိယော တေရော။
အပါဝ။ ၃၁၉၊ ၃၃၇။

တိယ (ပု) [ယဒိစ္စာနာမ်] တိယ-အမည်ရှိသော၊
သူ။ ('တိ' လွန်ခဲ့ပြီး - အချိန် - နေ့။ 'န' -
၃-ခုသင်္ချာ၊ ၃-နံပါတ်။ အဒ္ဓမာဂမိဓာန်။)
(ယင်း-သည် ရောဟဏတိုင်း နကုလမြို့သား
ပုဏ္ဏားတဦး၏သား ဖြစ်၏။ B. E.- ၄၄၀-
လောက်တွင် ပြာဟူဏတိယ-အမည်ဖြင့် ပုန်
ကန်တော်လှန်သူ-ဟု ထင်ရှားလှသည်။ ထို့
နောက် ပုလဟတ္တက-စသော ဒမိဋ္ဌမင်းတို့
၏ လက်ချက်ဖြင့် ကျဆုံး ကွယ်လွန်ရ၏။)
တိယော နာမ ပြာဟူဏဿ၊ ဝစော သုတွာ
အပဇ္ဈိတော။ မဟာဝံသ၊ ၃၃။ ၃၈။ ပြာဟူဏ-
တိယ-နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

တိယတိ (ကြိ) [တိ + ယ + တိ] ပြတ်စဲ - တိတ်
ဆိတ်-၏။ ရတ္တိ(ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၂၆၆) - ကြည့်။

တိရ (န) [တိရ + အ။ ဓာန်၊ ဋီ၊ ၆၆၄။ နိတိ၊ ဓာ။
၃၃၆။ ဓာတွတ္ထ။ ၁၆၄။ တာ + ရ = ရက်။
ဏ္ဍာဒိ။ ၁၄၅။] (၁) ကမ်း၊ (က) ဤဖက်ကမ်း။
(ခ) ဟိုဖက်ကမ်း။ (၂) ဤဖက်ကမ်းနှင့်
တူသော၊ (က) တေဘူမကဝဋ်။ (ခ) အဇ္ဈတ္တိ-
ကာယတန ၆-ပါး။ (ဂ) သက္ကာယဒိဋ္ဌိ =
ထင်ရှားရှိသော ခန္ဓာ ၅-ပါးအပေါင်း၌ ဖြစ်
သော အယူ။ (ဃ) မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ-စသော အဓမ္မ
၁၀-ပါး။ (င) လောကီတရား။ (စ) ဟိုဖက်
ကမ်းနှင့် တူသော၊ (က) နိဗ္ဗာန်။ (ခ)
ဗာဟိရာယတန ၆-ပါး။ (ဂ) သူတော်ကောင်း
တရား။ (ဃ) သမ္မာဒိဋ္ဌိ-စသော ဓမ္မ ၁၀-ပါး။
(င) လောကုတ္တရာတရား။ (စ) အဆုံး၊
အပိုင်းအခြား။ (တိ) (၅) ကမ်းရှိသော
(မြစ်-စသည်)။

(၁) ကမ်း။ ဂန္တု န ဟိ တိရမပတ္တိ-
(သုတ္တန်၊ ၃၈၄) တိ အပဂန္တု န ဟိ တိရံ အတ္တိ။
သုတ္တန်၊ ၄၁၂။ ၂၀၁။ အပဿ တိရမာယူဟေ-

(ဇာ၊ ၂။ ၁၅၉) တိ တိရံ အပဿန္တော အာယူ-
ဟတိ။ ဇာ၊ ၄၆။ ၄၄။ ပေါက္ခရဏိယာ တိရံ။
ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၉။

(က) ဤဖက်ကမ်း။ ဩရိမဉ္စ ဘိက္ခဝေ
တိရံ သမုဒ္ဒဿ ပါရိမဉ္စ တိရံ၊ ဣဒံ ဒုတိယံ
သုဝိဒူရဝိဒူရံ။ အဘိ၊ က။ ၂၅၈။ (ခ) ဟိုဖက်
ကမ်း။ ယေန ဟိရညဝတိယာ နဒိယာ ပါရိမံ
တိရံ။ ဒီ၊ ၂။ ၁၁၃။

(၂) ဤဖက်ကမ်းနှင့် တူသော၊ (က)
တေဘူမကဝဋ်။ တိရံ ဝုစ္စတိ ဝဋ် ဩရိမ-
တိရန္တိ ကတွာ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၉။

(ခ) အဇ္ဈတ္တိကာယတန ၆-ပါး။ “ဩရိမံ
တိရံ” နှစ် ခေါ် ဘိက္ခု ဆန္နေတံ အဇ္ဈတ္တိကာနံ
အာယတနာနံ အဓိဝစနံ။ သံ၊ ၂။ ၃၈၇။ (- ဒီ၊
ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၁၃။)

(ဂ) သက္ကာယဒိဋ္ဌိ = ထင်ရှားရှိသော ခန္ဓာ
၅-ပါးအပေါင်း၌ ဖြစ်သော အယူ။ “ဩရိမံ
တိရံ သာသကံ သပ္ပဋိဘယ” နှစ် ခေါ် ဘိက္ခဝေ
သက္ကာယဿေတံ အဓိဝစနံ။ သံ၊ ၂။ ၃၈၃။
(- သုတ္တန်၊ ၄၁၁။ ၂၂။) တိရမေဝါ နုဓာဝတိ-
(အံ၊ ၃။ ၄၄၅-၆) တိ သက္ကာယဒိဋ္ဌိတိရံယေဝ။
အံ၊ ၄။ ၃။ ၃၃၆။

(ဃ) မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ-စသော အဓမ္မ ၁၀-ပါး။
(င) လောကီတရား။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ ခေါ် ပြာဟူဏ
ဩရိမံ တိရံ၊ ... မိစ္ဆာဝိမုတ္တိ ဩရိမံ တိရံ။
အံ၊ ၃။ ၄၄၅-၆။ ဩရိမံ တိရန္တိ လောကိယံ
ဩရိမတိရံ။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၃၃၆။

(စ) ဟိုဖက်ကမ်းနှင့်တူသော၊ (က)
နိဗ္ဗာန်။ “ပါရိမံ တိရံ ခေမံ အပ္ပဋိဘယ” နှစ်
ခေါ် ဘိက္ခဝေ နိဗ္ဗာနဿေတံ အဓိဝစနံ။
သံ၊ ၂။ ၃၈၃။ (- ဣတိဝုတ်။ ၂၇၁။)

(ခ) ဗာဟိရာယတန ၆-ပါး။ “ပါရိမံ
တိရံ” နှစ် ခေါ် ဘိက္ခု ဆန္နေတံ ဗာဟိရာနံ
အာယတနာနံ အဓိဝစနံ။ သံ၊ ၂။ ၃၈၇။ (- ဒီ၊

ဌာဝါသ၃။ (ဂ) သူတော်ကောင်းတရား။
တီရဂေါစရ-ကြည့်။

(ဆ) သမ္မာဒိဋ္ဌိ-စသော ဓမ္မ ၁၀-ပါး။
(င) လောကုတ္တရာတရား။ သမ္မာဒိဋ္ဌိ ပါရိမံ
တီရံ။ .... သမ္မာဝိမုတ္တိ ပါရိမံ တီရံ။ အံ၊ ၃။
၄၄၅-၆။ ပါရိမံ တီရန္တိ လောကုတ္တရံ
ပါရိမတီရံ။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၃။

(၄) အဆုံး၊ အပိုင်းအခြား။ ဥတ္တာနိ-
ကရောဟိတိ တီရံ ပါပေဟိ။ မဟာနိဌာ၊ ၂၂။
တီရန္တရူဟဝါတီရ-လည်း ကြည့်။

(တိ) (၅) ကမ်းရှိသော(မြစ်-စသည်)။
တိရာယာ(ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၁၅၁)တိ သုတိဋ္ဌိတံ
တီရံ ဧတိဿာတိ တိရာ၊ နဒီ။ တာယ တိရာ-
ယ။ မဟာနိပါတ်၊ နိမိ-ဇာတ်၊ ၆။ ပေ။

တီရံ (ပါး) — ဒိ၊ ၂။ ၁၃။ သံ၊ ၂။ ၃၇၂-
၃၊ ၃၇၇။ အံ၊ ၃။ ၄၄၅-၆။ အဘိက။ ၂၅။
သုတ္တန်၊ ၃၇။ ဇာ၊ ၂။ ၁၅၇။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၇၄။ အံ၊
၄။ ၂။ ၃၇၃။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၃။ သုတ္တန်၊ ၄။ ၂။
၂၀။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၄၅။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၅။ သိဋ္ဌိ၊
သစ်၊ ၁။ ၄၅၆။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၆။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၆။
ဥဘော တိရာနိ ဘိဋ္ဌိ သု၊ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၂။

တီရံ (ဒု၊ ၆) — ဝိ၊ ၂။ ၆၆။ ဝိ၊ ၄။ ၄၂၀။
ဒီ၊ ၁။ ၄၆။ ဒီ၊ ၂။ ၁၄၄။ မ၊ ၁။ ၁၇၇။ မ၊ ၂။
၆၆-၇၊ ၁၇၃-၄။ သံ၊ ၂။ ၃၇၂-၃၊ ၃၇၆-၇။ အံ၊
၂။ ၃၃၃-၄။ ဥဒါန၊ ၁၄၀။ အပါ၊ ၂။ ၆၇။ ဇာ၊
၁။ ၃၅၁။ ဇာ၊ ၂။ ၁၅၆။ မိလိန္ဒ၊ ၁၆၂၊ ၂၄၃။
ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁၇၇။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁၂၃။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၁။
မ၊ ၄။ ၂။ ၇၇။ မ၊ ၄။ ၃။ ၂၇၆။ မ၊ ၄။ ၄။ ၂၃၆။
သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၄။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၂၅။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၇။
ဥဒါန၊ ၄။ ၇၀။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၃၄။ အပါ၊ ၄။ ၁။
၇၃၊ ၃၄၃။ အပါ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၆၊ ၁၄၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။
၆။ စရိယာ၊ ၄။ ၁၄၃။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၁၇၇။ ဇာ၊ ၄။
၆။ ၄၄။ မဟာနိဌာ၊ ၂၂။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁၁၄။

တီရေန—ဇာ၊ ၂။ ၃၁၆။ တိရာ (မ၊ ၆) —
အပါ၊ ၄။ ၁။ ၃၄၃။ တီရတော— ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၁၂၃။

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၃၇-ပ-မ-ဗ-သ-စ

အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၁၇။ တီရဿ (ဆ၊ ၆) — သုတ္တန်၊
ဌာ၊ ၁။ ၁၂။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၇။

တီရေ (သ၊ ၆) — ဝိ၊ ၁။ ၁၁၂။ ဝိ၊ ၂။ ၃၇။
ဝိ၊ ၃။ ၁။ ဒီ၊ ၂။ ၆၄။ ဒီ၊ ၃။ ၃။ မ၊ ၁။ ၂၇၆။
မ၊ ၂။ ၁။ သံ၊ ၁။ ၁၆၆။ သံ၊ ၂။ ၃၇၆၊ ၄၅၅။ သံ၊
၃။ ၁၄၁၊ ၁၄၅၊ ၃၆၀။ အံ၊ ၁။ ၇၊ ၃၂၇။ အံ၊ ၂။
၄၄၁။ အံ၊ ၃။ ၁၆၆၊ ၃၆၆၊ ၄၀၆။ ဥဒါန၊ ၇၇။
ဣတိဝုတ်။ ၂၇။ အပါ၊ ၁။ ၇၃၊ ၁၇၇။ အပါ၊
၂။ ၆၄၊ ၂၇၂။ ဇာ၊ ၁။ ၂၁၆၊ ၂၇၃၊ ၃၃၀၊ ၃၅၆။
ဇာ၊ ၂။ ၂၃၃၊ ၂၃၆။ မိလိန္ဒ၊ ၃၇။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၇။
ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁၇၇၊ ၂၃၃။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၁၂။ မ၊ ၄။ ၂။
၇၇။ မ၊ ၄။ ၃။ ၁၅၇။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၂။ သံ၊ ၄။ ၂။
၂၇၆၊ ၁၁၄။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၁၅။ အံ၊ ၄။ ၃။
၃၅၁။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၇၇။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၅၀၅၄။ ဓမ္မ၊
၄။ ၂။ ၂၇၇။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၅၊ ၁၆၅။ သုတ္တန်၊ ၄။ ၁။
၁၆။ ဝိမာန၊ ၄။ ၁၄၇။ ပေတ၊ ၄။ ၁။ ၃၂၊ ၁၄၁-၂။
ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၆၆။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၁၇။ ထေရီ၊ ၄။
၃၄။ အပါ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၊ ၁၇၂။ အပါ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၆-
၇၊ ၁၇၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၇၊ ၆၇၊ ၁၁၇။ စရိယာ၊ ၄။
၂၀၊ ၂၂၀၊ ၂၄၆။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၆။ ဇာ၊ ၄။ ၄။
၃၃၃။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၆၊ ၂၀၆။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၁၅၇၊
၁၇၂။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂၆။ ဝဇီရ၊ ၃၆၂။ သာရတ္ထ၊
၂။ ၂၇၄။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၄၃။ ကင်္ခါ၊ ၄။ ၁၆။ ၄၀၃။
သိဋ္ဌိ၊ ၁၆။ ၁။ ၂၃၆။ သိဋ္ဌိ၊ ၁၆။ ၂။ ၂၃၃။ ဒီ၊
၄။ ၃။ ၁၅၆။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၂။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၃၃၄။
တီရမိ — အပါ၊ ၂။ ၃၁၁၊ ၃၆၄၊ ၃၇၇။ ဇာ၊ ၂။
၂၃၃။ တီရေသု—သံ၊ ၂။ ၁၁၂။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၄၃။
မ၊ ၄။ ၃။ ၁၆၇။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၃။ ဇာ၊ ၄။ ၆။
၁၅၇။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၄၆။

တီရဂါမ (ပု) [တီရ + ဂါမ] ကမ်း၌တည်သော
ရွာ၊ ကမ်းနားရွာ။ ဥဘိန္နံ တီရဂါမာနံ မဇ္ဈေ
နိသိန္နော ဟောတိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၆၅။

တီရဂေါစရ (တိ) [တီရ + ဂေါစရ] (သူတော်
ကောင်းတရား၏) ဤဖက်ကမ်းသာ ကျက်
စားရာရှိသူ၊ သူတော်ကောင်းတရား၌မကျက်
စားနိုင်သူ။ အညာတမာနိနော ဓမ္မေ၊ ဂမ္ဘီရေ

ညာယ ဘူမိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၄၁။ စူဠနိ၊ ၄။
၉၅။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၂။ (၂) (က) တိရစ္ဆာ-
နပရိညာ (မ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၁။) တိရစ္ဆာနဝသေန ပရိ-
ဇာနနကပညာ။ သာ ဟိ .... တိရစ္ဆာနဝသေန
သမ္ပသနဝသေန တံ ပရိစ္ဆိဇ္ဇ ဇာနာတိ။ မ၊
၄။ ၁။ ၇။ ၆။ (ခ) ကိစ္စသမာပနဋ္ဌေန တိရစ္ဆာ-
နပရိညာ ဝုတ္တာ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁။ ၁။

တိရစ္ဆာန်ပရိညာဓိဋ္ဌာန (တိ) [တိရစ္ဆာန်ပရိညာ +
အဓိဋ္ဌာန] တိရစ္ဆာန်ပရိညာဉ်လျှင် တည်ရာရှိ
သော (ပဟာနပရိညာဉ်)။ သာ (ပဟာန-
ပရိညာ) စ တိရစ္ဆာန်ပရိညာဓိဋ္ဌာနာ။ ဣတိ-
ဝုတ်၊ ၄။ ၂။ ၉။

တိရစ္ဆာန်ပရိညာဗျာပါရ (ပု) [တိရစ္ဆာန်ပရိညာ +
ဗျာပါရ] တိရစ္ဆာန် ပရိညာဉ်၏ - အားစိုက်-
သိမြင် - ဆင်ခြင် - မူ။ ဣမိနာ တိရစ္ဆာန်ပရိ-
ညာဗျာပါရမာဟ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂။ ၆။ ၇။

တိရစ္ဆာန်ဗဟုလ္လ (န) [တိရစ္ဆာန် + ဗဟုလ္လ] စူးစမ်း-
ဆင်ခြင် - သုံးသပ် - ခြင်း၏ များသည်၏
အဖြစ်။ ခန္ဓာဒီသု တိရစ္ဆာန်ဗဟုလ္လတော။
မူလဋီ၊ ၂။ ၁။ ၄။ ၁။

တိရစ္ဆာန်ရသ (တိ) [တိရစ္ဆာန် + ရသ] (က) ဆုံး-
ဖြတ် - ပြီးဆုံးစေ - ခြင်း - ကိစ္စရှိသော။ (ခ)
စူးစမ်း - ဆင်ခြင် - သုံးသပ် - ခြင်း ကိစ္စရှိ
သော (ဉာဏ် = ပညာ)။ အသမ္မောဟလက္ခဏံ
သမ္ပဇညံ တိရစ္ဆာန်ရသံ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁။ ၂။ အဘိ၊
၄။ ၁။ ၂။ ၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁။ ၅။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁။ ၂။

တိရစ္ဆာန်ဝိပဿနာ (တိ) [တိရစ္ဆာန် + ဝိပဿနာ]
စူးစမ်း - ဆင်ခြင် - သုံးသပ် - ခြင်းအားဖြင့်
အထူးရှုမှတ်ခြင်း 'ဝိပဿနာဉာဏ်'။ တိရစ္ဆာ-
န်ဝိပဿနာယ တုလယန္တော (မ၊ ၄။ ၁။ ၁။ ၃။) တိ
တိရစ္ဆာန်ပရိညာယ ဇာနိတော ဥပရိ ပဟာန-
ပရိညာယ ဝသေန ပရိတုလယန္တော ပဋိဇာ-
နန္တော။ မ၊ ၄။ ၁။ ၉။ ၀။

တိရစ္ဆာန်ဝိဘူတ (တိ) [တိရစ္ဆာန် + ဝိဘူတ] ရုပ်ကို -
သုံးသပ် - ဆင်ခြင် - ၍ ရုပ်ကို ကျော်လွန်

ခြင်း (ဆန္ဒ၊ ရာဂ - ဖြင့် မငြိတုယ်ခြင်း)။ တိရစ္ဆာ-
န်ဝိဘူတေနာ (မဟာနိ၊ ၂။ ၁။ ၄။) တိ အနိစ္စာ-
ဒိတော တိရယိတော ဝိတိဝိတ္တေန။ မဟာနိ၊
၄။ ၁။ ၃။ ၁။

တိရစ္ဆာန်သန (တိ) [တိရ + သန] နိဗ္ဗာန်ဟူသော
သံသရာ၏ - အဆုံး - ဟိဖက်ကမ်း - ကို မြင်
တော်မူသော (ဘုရား)။ အထ တိရစ္ဆာန်သနော
နာရဒေါ သတ္တာ .... နိဝါသဋ္ဌာနမဂမာသိ။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၂။ ၀။

တိရစ္ဆာန်သိ (တိ) [တိရ + သိ + သိ] (က)
(သမုဒ္ဓရာ) ကမ်းကို - ရှုမြင် - တတ် - လေ့ရှိ-
သော (ကျိုးငှက်)။ (ခ) ဝဋ်ဆင်းရဲဟူသော
ဤဖက်ကမ်းကို 'ဝဋ်ဆင်းရဲဟူ' - ရှုမြင် -
တတ် - လေ့ရှိ - သောသူ။ (က) တိရစ္ဆာန်သိ
သကုဏ (အံ၊ ၂။ ၂။ ၂။) နိဗ္ဗာနကာကံ။ အံ၊
၄။ ၁။ ၁။ ၂။ (- ဒိ၊ ၁။ ၂။ ၂။) (ခ) တိရစ္ဆာန်သိ
ပါရဒသိ ပရိမုတ္တော။ သံ၊ ၂။ ၁။ ၃။ သံ၊ ၄။
၂။ ၂။ ၉။

တိရစ္ဆာန်နု (ပု) [တိရ + အနု] (က) ကမ်း၏ - အ-
ဆုံး - အနီး၊ ကမ်းစပ်၊ ကမ်းနား။ (ခ) ကမ်း-
သာလျှင် ဖြစ်သော အဆုံး (ကမ်းပါးအရပ်)။
တိရစ္ဆာန် အနော တိရန္တော။ တိရမေဝ ဝါ
အနော တိရန္တော။ .... ကုလပုဒေသော။
ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၄။ ၂။ ၁။ ၆။ ၇။

တိရစ္ဆာန်ရူပ (ပု) [တိရစ္ဆာန် + ရူပ] ကမ်းနားသစ်
ပင်။ တိရန္တေ ရူပိသု ဇာယိ သူတိ တိရန္တ-
ရူပာ။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၄။ ၂။ ၁။ ၆။ ၇။

တိရစ္ဆာန်ရူပဝါတိရ (ပု) [တိရစ္ဆာန်ရူပ + အတိရ]
အဆုံးအပိုင်းအခြားမထင် များသော ကမ်း-
နားသစ်ပင်။ တိရန္တရူပာ စ တေ ဗဟုတ္တာ
အတိရ အပရိစ္ဆေဒါ စာတိ တိရန္တရူပဝါ-
တိရ၊ ဝ - ကာရော သန္နိဇော။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၄။
၂။ ၁။ ၆။ ၇။

တိရစ္ဆာန်ပရိယာယ (ပု) [တိရ + ပရိယာယ] တိရ-
သဒ္ဓါ၏ ပရိယာယ်၊ တိရ - သဒ္ဓါနှင့် အနက်

တူသော သဒ္ဓါ (ဝေလာ-စသည်)။ ဝေလာ-
သဒ္ဓါ တိရပရိယာယော။ ဝိမတိ။ ၂။ ၈၃။

တိရပါတိက (တိ) [တိရ+ပါတိက] နယ်အဆုံး
တိုင်အောင် - ပြေးစေ - လိုက် - အပ်သော
(စစ်သည်အပေါင်း=စစ်တပ်)။ တိရပါတိကံ
(တံ?) မဒ္ဒိတံ ဟုတွာ။ မ၊ ဇ္ဇိ၊ ၃။ ၆၀။

တိရပုဒေသ (ပု) [တိရ+ပဒေသ] (က) (နိဗ္ဗာန်-
ဟူသော) ဟိုဖက်ကမ်းအရပ်။ (ခ) (မြစ်-
စသော) ကမ်း၏ အစိတ်အပိုင်းဖြစ်သော
အရပ်။ (က) ပတ္တိတံ တိရပုဒေသံ ဂတော။
သုတ္တနိ၊ ၁။ ၃။ (ခ) တိရပုဒေသေသု
ဒ္ဓိပဒစတပ္ပဒါနံ အက္ခမဋ္ဌာနေ။ ဇာ၊ ၁။ ၁။
၃၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀။ အံ၊ ဇ္ဇိ၊ ၃။ ၆၃။
(-ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၃၅။ မ၊ ဇ္ဇိ၊ ၂။ ၃၀။ မ၊ ဇ္ဇိ၊ ၃။
၃၂။ သံ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၃၃။)

တိရမရိယာဒဗန္ဓ (တိ) [တိရမရိယာဒါ + ဗန္ဓ]
ကမ်း-ဟူသော အပိုင်းအခြားဖြင့် ပိတ်ဖွဲ့အပ်
သော (ရေ)။ တံ ဥဒကံ တိရမရိယာဒဗန္ဓံ
ဝါတာပဟတံ ဥလ္လုဋ္ဌိတံ ဟုတွာ တိဋ္ဌတိ။
ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၃၃။

တိရယတိ (ကြိ) [တိရ+ဏယ+တိ] (က) ဆုံး
ဖြတ်-ပြီးစေ-၏။ (ခ) ကြံစည်၏။ (ဂ)
စူးစမ်း-ဆင်ခြင်-၏။ (က) တိရေတိ(ခ)-
နှင့် ယှဉ်ကြည့်။ (ခ) တိရေတိ(သ)-ကြည့်။
(ဂ) တိရေတိ(က)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

တိရယန္တ (တိ) [တိရ+ဏယ+အန္တ] စူးစမ်း-
ဆင်ခြင်-တတ်သောသူ။ တုလယန္တော တိရ-
ယန္တော ဝိဘာဝယန္တော ဝိဘူတံ ကရော-
န္တော။ မဟာနိ၊ ၁၄၃၊ ၃။ (-စူဠနိ၊ ၁၈၀၊
၁၈၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၇၇။ ပဋိသန္ဓ၊ ၂။ ၁၉၁။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၃၇။)

တိရယိတွာ (ကြိ) [တိရ+ဏယ+တွာ] (က)
စူးစမ်း - ဆင်ခြင် - ဆုံးဖြတ် - ၍။ (ခ)
ချိန်ဆ၍။ (ဂ) ချဲ့ဖြန့်၍။ (သ) ဝေဖန် -
ခွဲခြမ်း - ၍။ (က) တိရယိတွာ(သံ၊ ၁။ ၁။

၁၁၂။ အံ၊ ၁။ ၁၄၅) တိ တာယ ဧဝံ တိရဏ-
ဘူတာယ တိရေတွာ။ သံ၊ ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၁၆၄။ အံ၊
ဇ္ဇိ၊ ၁။ ၂၈။ (- မဟာနိ၊ ၃၈၊ ၄၀၊ ၅၈၊ ၉၅၊
၁၁၅၊ ၁၄၁၊ ၃၁၂၊ ၃၂၀။ စူဠနိ၊ ၁၂၂၊ ၁၂၄၊
၁၄၀၊ ၁၇၁။ ဒီ၊ ၁။ ၁၁၅။ မ၊ ၁။ ၁၄၅။ မ၊
၁။ ၅၇-၈။ သံ၊ ၁။ ၁၄၃။ ခုဒ္ဒက၊ ၁။ ၁၄၆။
ဣတိဝုတ်၊ ၁။ ၅၀၊ ၅၈။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၂၄၊
၂၅။ ထေရ၊ ၁။ ၄၀၈။ မဟာနိ၊ ၁။ ၇၁၊
၂၀။ ပဋိသန္ဓ၊ ၂။ ၂၆၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂။
ဒီ၊ ၁။ ၁၁၆။ မ၊ ၁။ ၂၃။) (ခ) တုလ-
ယိတွာတိ တိရယိတွာ။ ဒီ၊ ၁။ ၁၁၉။ (ဂ)
တိရယိတွာ (မဟာနိ၊ ၃၈) တိ ဂုဏာဂုဏံ
ဝိတ္တာရေတွာ (ဝိတာရေတွာ=ဆုံးဖြတ်၍?)။
(သ) ဝတ္ထုဒေါသံ မောစေတွာ ဝိဘာဂ-
ကရဏဝေသေန တိရယိတွာ။ မဟာနိ၊ ၁။
၁၄၀-ချည်း။

တိရသမ (တိ) [တိရ+သမ] ကမ်းနှင့်ညီမျှသော။
(ကြိ) ဝိ-အညီအမျှ၊ စွာ၊ အောင်။) သမ-
တိတ္ထိကာတိ တိရသမံ ဥဒကဿ တိတ္ထာ
ဘရိတာ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၁။

တိရသမိပ (တိ) [တိရ + သမိပ] ကမ်း၏
အနီးအရပ်။ တိရသမိပေ ဥဒကံ ကရောဟိ။
ဝိ၊ ၁။ ၂၅။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၅၈။ (-ထေရ၊ ၁။
၁။ ၁၁၀။ အပ၊ ၁။ ၄၄၊ ၁၄၇၊ ၁၈၃။)

တိရိတ (တိ) [တိရ+တ] (က) စူးစမ်း-ဆင်
ခြင်-အပ်သော။ (ခ) ဆုံးဖြတ်-ပြီးဆုံး
စေ-အပ်သော။ တိရိတာ ဟောန္တိ(ပဋိသံ။
၈၅)တိ.... ဥပပရိက္ခိတာ သမာပိတာ နာမ
ဟောန္တိ။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၂၇။ (-မဟာနိ။
၂၆၃။ စူဠနိ၊ ၁၅၁။ သံ၊ ၁။ ၁။ အံ၊ ၁။
၇၉။ အဘိ၊ ၁။ ၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၃၄-၅။
ဣတိဝုတ်၊ ၁။ ၃၇။ မဟာနိ၊ ၁။ ၃၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၂။ ၅၀၈။) (ခ) ပရိညာတာ စေဝ ဟောန္တိ
တိရိတာ စာ(ပဋိသံ။ ၂၃) တိ....တိရတာ စ
နာမာတိ အတ္ထော။ ဧဝံ ကိစ္စသမာပနတ္ထ-

ဝသေန ပရိညာတတ္ထော ဝုတ္တော ဟောတိ။
ပဋိသန္ဓေသန္တရံ။ (သံ၊ ၂၊ ၁၁၉။)

တိရိစ္ဆာန် (တိ) [တိရိ+ဓမ္မ] စူးစမ်း-
ဆင်ခြင် - အပ်ပြီးသော တရားရှိသော
(ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်)။ ဉာတဓမ္မာ တုလိတဓမ္မာ
တိရိစ္ဆာန် ဝိညာတဓမ္မာ။ စူဠနိ။ ၃၄၊ ၁၂၉၊
၁၄၀။ သံ၊ ၂၊ ၁၂၉။

တိရိစ္ဆာန် (တိ) [တိရ+ဇာ+တဗ္ဗ] (က)
စူးစမ်း - ဆင်ခြင် - အပ်သော။ (ခ)
ဆုံးဖြတ် - ပြီးဆုံးစေ - အပ်သော။ (ဂ)
လွန်မြောက်အပ်သော။ (က) အတ္တနာဝ
အတ္တာ အနုမေတဗ္ဗော တုလေတဗ္ဗော တိရေ-
တဗ္ဗော။ မ၊ ၁၊ ၁၂၇။ (မ၊ ၁၊ ၂၁၁။)
(ခ) တံ ကိစ္စံ တိရိစ္ဆာန်ဗျာဓိ။ ထေရ၊ ၂၊
၁၅၀။ (သံ၊ ၂၊ ၁၂၉။) (ဂ) အတိရ-
ဇာယျ (ဇာ၊ ၁၊ ၁၂၇။) ကြည့်။

တိရိစ္ဆာန် (ကြိ) [တိရ + ဇာ + တိ။ နိတိ၊
ဓာ၊ ၃၃၆။] (က) စူးစမ်း - ဆင်ခြင် - နိ။
(ခ) ဆုံးဖြတ် - ပြီးဆုံးစေ - နိ။ (ဂ) ချိန်ဆ
နိ။ (သ) ကြံစည်၏။ (က) တိရိစ္ဆာန်-
မဟာနိ၊ ၄၀။ စူဠနိ၊ ၁၂၄။ မဟာနိ၊ ၁၂၇။
သံ၊ ၂၊ ၁၂၉။ မူလ၊ ၂၊ ၂၀။ အနု၊ ၂၊
၃၄။ တိရိစ္ဆာန်-မ၊ ၁၊ ၁၂၇။ (ခ) န တိရေ-
တိ(ဥဒါန၊ ၉၇)တိ န နိဗ္ဗာပေတိ။ ဥဒါန၊
၁၄၁။ တိရိစ္ဆာန် (မ၊ ၁၊ ၁၂၇)တိ...ဉာဏ-
ကိရိယာသမာပနဝသေန တိရိစ္ဆာန်။ မ၊ ၁၊
၃၀၈။ တိရိစ္ဆာန် - တိရိစ္ဆာန် (တိရ +
ဇာ + ဤ) - ဇာ၊ ၁၊ ၁၂၇။ (ဂ) တိရိစ္ဆာန်
- မ၊ ၁၊ ၁၂၇။ တိရိစ္ဆာန် - ထေရ၊ ၂၊
၄၆၈။ (သ) တိရိစ္ဆာန် တိရိစ္ဆာန် ဥပရိ-
ဝတ္တဗ္ဗာကာရေန စိန္တေတိ။ မဟာနိ၊ ၁၄၇။

တိရိစ္ဆာန် (ကြိ) [တိရ + ဇာ + တံ] ဆုံးဖြတ် -
အပြီးသတ် - ပြီးဆုံးစေ - ခြင်း - အံ့သော -
ငါ။ တိရိစ္ဆာန် အသက္ကုဏေယျတ္တာ။ ဒီ၊ ၁၊
၃၊ ၂၇။

တိရိစ္ဆာန် (ကြိ) [တိရ + ဇာ + တံ] (က)
စူးစမ်း - ဆင်ခြင် - ခြင်း။ (ခ) ဆုံးဖြတ် -
ပြီးဆုံးစေ - ခြင်း။ (က) ဝိစိနိတ္တာ တိရိစ္ဆာန်
ဥပရိက္ခိန္တာ တစ္ဆံ ဂဏှာတိ။ ဇာ၊ ၁၊ ၁၂၉။
ပရိဂ္ဂဟေတုတိ တုလေတု တိရိစ္ဆာန်၊ ပဋိ-
သန္ဓေယာတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ ၁၊ ၂၄၃။ သံ၊ ၂၊
၁၂၉။ (ဇာ၊ ၁၊ ၂၂၉။ မ၊ ၁၊ ၂၊
၂၀၇။ မ၊ ၁၊ ၂၂၉။ သံ၊ ၂၊ ၁၂၉။ အံ၊ ၁၊
၁၊ ၂၀၆။) (ခ) တံ ကရဏိယံ တိရိစ္ဆာန်-
(ဝိ၊ ၁၊ ၁၄)တိ...တံ ကရဏိယံ နိဗ္ဗာပေတု။
ဝိ၊ ၁၊ ၁၇၁။ တိရိစ္ဆာန် (ဥဒါန၊ ၉၇)တိ
နိဗ္ဗာပေတု။ ဥဒါန၊ ၁၀၂။ (ဝိ၊ ၂၊ ၂၉၇၊
၄၀၇။ ဝိ၊ ၂၊ ၂၉၇။ ဝိ၊ ၄၊ ၂၀၆။ မ၊ ၂၊ ၁၂၊
အံ၊ ၂၊ ၅၄၃။ မိလိန္ဒ၊ ၇။ ဝိ၊ ၁၊ ၂၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁၊ ၉၁။ ဥဒါန၊ ၂၀၈။ ပေတ၊ ၁၊ ၁၀၈။ ဇာ၊
၁၊ ၁၂၇။ ဇာ၊ ၁၊ ၁၂၇။ ဇာ၊ ၁၊ ၁၂၇။
သာရတ္ထ၊ ၂၊ ၂၀၁။ သာရတ္ထ၊ ၃၊ ၂၉၇။

တိရိစ္ဆာန် (တိ) [တိရ + ဇာ + အန္တ] (က)
ချိန်ဆတတ်သော။ (ခ) စူးစမ်း - ဆင်ခြင် -
တတ်သော။ တုလန္တိ တုလေန္တော (တုလ-
ယန္တော) တိရိစ္ဆာန်။ ဒီ၊ ၁၊ ၁၄၇။ သံ၊ ၂၊
၃၊ ၂၀၇။ အံ၊ ၁၊ ၁၂၇။ ဥဒါန၊ ၂၉၉။
နေတ္ထိ၊ ၁၂၃။ တိရိစ္ဆာန်တံ “ဥပုဒေါ
ဘယံ၊ အနုပုဒေါ ခေမ”န္တိ အာဒိနာ ဝိမံ-
သန္တော။ ဒီ၊ ၁၊ ၁၂၇။ သံ၊ ၂၊ ၁၂၉။ အံ၊
၁၊ ၁၂၇။ (ခ) ရူပါရူပဓမ္မေ တုလယန္တဿ
တိရိစ္ဆာန်...ဉာဏံ ဥပုဇ္ဈတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂၊ ၂၇၁။

တိရိစ္ဆာန် (ကြိ) [တိရ + ဇာ + ယေ] ချိန်ဆရာ
၏။ တိရိစ္ဆာန် (ဂ) ကြည့်။

တိရိစ္ဆာန် (ကြိ) [တိရ + ဇာ + ယေ] (က)
စူးစမ်း - ဆင်ခြင် - ရာ၏။ (ခ) ဆုံးဖြတ် -
ပြီးဆုံးစေ - ရာ၏။ တိရိစ္ဆာန် (က)၊ (ခ) ကြည့်။

တိရိစ္ဆာန် (ကြိ) [တိရ + ဇာ + ယေ] တိရိစ္ဆာန်
ဆုံးဖြတ် - ပြီးဆုံးစေ - ကုန်လော့။ တိရိစ္ဆာန်
(ခ) ကြည့်။

တီရေသိ (ကြိ) [တိရ+ဏေ+ဟိ] ဆုံးဖြတ်-
ပြီးဆုံးစေ-ပြီ။ တီရေတိ (ခ)-ကြည့်။

တိဟ (န) [တိ+အဟ] ၃-ရက်၊ ၃-နေ့။ ဝက်-
ကံ ပဗ္ဗတံ တိဟေန အာရောဟန္တိ၊ တိဟေန
ဩရောဟန္တိ။ သံ၊ ၁။ ၃၉၇။ (-ဇာ၊ ၂။ ၂၀၈၊
၂၉၆၊ ၃၀၁။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၉။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၁၉၁။)

တိဟပဋိဂ္ဂဟိတ (တိ) [တိဟ+ပဋိဂ္ဂဟိတ] အကပ်
ခံအပ်ပြီးသော သတ္တဝါဟာကာလိက-အား
၃-ရက်ရှိသော၊ အကပ်ခံပြီးသည်ဖြစ်၍
၃-ရက် - ရှိ - ကြာ - သော(ထောပတ်-
စသည်)။ တိဟပဋိဂ္ဂဟိတေန ပဉ္စာဟံ။ ဝိ၊ ၄။
၃။ ၃၀၆။ (-ကခါ။ ၂၂၆။)

တိဟပဋိစ္ဆန္တ (တိ) [တိဟ+ပဋိစ္ဆန္တ] (က) ၃-
ရက်တိုင်အောင် ဖုံးလွှမ်းအပ်သော။ (ခ)
၃-ရက်ဖြင့် ဖုံးလွှမ်းအပ်သော။ ကောဟပု-
ဋိစ္ဆန္တ (ပါစိတ်၊ ယော၊ ၂။ ၁၇) -နှင့် ယှဉ်ကြည့်။
(ဂ) ဖုံးလွှမ်းအပ်သည်ဖြစ်၍ ၃-ရက် - ရှိ - ရ
- သော(အာပတ်)။ မာသဇာတ (ဇူ။ ၃၅၂) -
နှင့် ယှဉ်ကြည့်။ တိဟပဋိစ္ဆန္တ။ ဝိ၊ ၄။ ၁၁၂။
ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၂။ (- ဝိ၊ ၄။ ၁၃၄။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၃၃၃၊ ၃၇၃။)

တိဟမတ (တိ) [တိဟ + မတ] သေပြီးသော
သူအား ၃-ရက်ရှိသော၊ သေပြီးသည်ဖြစ်၍
၃-ရက် - ရှိ - လွန် - သော (အလောင်း
ကောင်)။ ကောဟမတံ ဝါ ဒွိဟမတံ ဝါ
တိဟမတံ ဝါ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၃၅။ တိဟံ မတဿ
အဿာတိ တိဟမတံ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၆၁။
(- မ၊ ၁။ ၇၃၊ ၁၂၃။ အံ၊ ၁။ ၁၃၉။ အံ၊ ၂။
၂၀၅။)

တိဟိဓမ္မဟိသုတ္တ (န) [တိဟိဓမ္မဟိ+သုတ္တ]
တိဟိဓမ္မဟိသုတ်၊ နံနက်၌ ဝန်တိုမှု၊ နေ
လည်၌ ငြူစူမှု၊ ညချမ်း၌ တပ်မက်စွဲလမ်းမှု
အားဖြင့် ၃-ပါးသောတရားဆိုးတို့ဖြင့် လွှမ်း
မိုးနှိပ်စက်အပ်သော မိန်းမတို့ သေသည်၏
အခြားမဲ့၌ ငရဲသို့ လားရောက်ခြင်း များ၏။

ဟု ဟောပြောသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဠာ-
ယတနဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၃-သံယုတ်၊ ၁-ဝဂ်၊
၄-သုတ်။ သံ၊ ၂။ ၄၃၇။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၁၂၅။

တုံ-ပစ္စယ (ပု) [တုံ+ပစ္စယ] တုံ-ပစ္စည်း။ တုံ-
ပစ္စယော တွာ-ပစ္စယတ္ထော။ ပါစိတ်၊ ယော၊
၁။ ၅၀။ ကခါ၊ ယော၊ မဟာဋီ၊ ၄။ ၇၂။ တုံ-
ပစ္စယော ဟိ ကတုတ္ထဇောတကော။ ပါစိတ်၊
ယော၊ ၂။ ၁၃၄။ တုံ-ဣတိ သမ္ပဒါနတ္ထော။
မဟာဝံသ၊ ၄။ ၅၆။ ယင်းသည် - (က)
တွာ-ပစ္စည်း၊ (ခ) ကတ္တား၊ (ဂ) ကံ၊
(ဃ) သမ္ပဒါန-အနက်တို့၌ ဖြစ်၏။ (က)
အဘိဟဋ္ဌံ = ရှေးရှုဆောင်၍ (ဝိ၊ ၂။ ၁၁၃။
ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၉၇။ ကခါ၊ ၂၂၄။ ကခါ၊ ယော၊ မဟာ-
ဋီ၊ ၄။ ၇၂။) (ခ) ဂက္ခိတုံ = ယူခြင်းသည်
(အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၄၅၂။ သမ္မော၊ ယော၊ ၂၄၈၊
ဒီပေတုံ (ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၁၇၁။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၂။
၁၃၄။) (ဂ) ဝတ္တံ = ပြောဆို - ခြင်း - ခွင့် -
ကို (သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၆။) (ဃ) ဇေတု = အောင်
- ခြင်း - အံ့သော - ငါ (သံ၊ ၁။ ၁၀၂။)
ဒါတုံ (အံ၊ ၂။ ၂၀)၊ နိန္ဒိတုံ (ဓမ္မ၊ ၄၇)၊
သောတုံ (ဝိ၊ ၃။ ၁၉၄) - ကြည့်။ (ဘုရားကြီး။
၂၄၅။ စံကျောင်း။ ၁၅၉ - နိယံနှင့် ယင်း-အဖြေ
တို့လည်း ကြည့်။) ထို့ပြင် ကာလ ၃-ပါး
ကတ္တား (ကစ္စည်း။ ၅၆။ ဇူ။ ၆၃၆။ နိတိ၊
သုတ္တ။ ၁၁၄၈)၊ အနာဂတ်ကာလ၊ ဘော
(မောဂ်၊ ၅။ ၆။ စိန္တာ။ စိန္တာ၊ မဟာဋီ၊ ၃၇၃)၊
ဘော၊ ကံ၊ ကတ္တား (ဇာလိနီ၊ ဇာလိနီ၊ ၄။
၄၉၈) - အနက်တို့၌ ဖြစ်ပုံပြဆိုသေး၏။ အကျယ်
ယင်းတို့၌ ကြည့်။

တု - တ်-ဗျည်းနှင့် ဥ-သရကို ယှဉ်ကပ် ရွတ်ဆို
အပ်သော 'တု' သဒ္ဒါ။ ယင်းသည် - (၁)
နိပါတ်၊ (၂) အာချာတ်ဝိဘတ်၊ (၃) ပစ္စည်း၊
(၄) ဓာတ် 'တု' ဟု ၄-မျိုးရှိ၏။ တု-ကာရာ
ပစ္စယေဗျယေ၊ ပဝတ္ထတိ ယထာရဟံ။ ကေ။
ကေ၊ ၄။ ၅၀။ (- သူစိ။) ထိုတွင် - (၁)
နိပါတ် 'တု' သည် - (၁) အထူးအပြား =

ဘေဒ=ဝိသေသ, (၂) ပိုင်းခြား-သတ်မှတ်-ခြင်း=အဝဇာရဏ, (က) ဆုံးဖြတ်-မြဲစေ-ခြင်း=သန္နိဋ္ဌာနာဝဇာရဏ, (ခ) တားမြစ်-နှစ်စေ-ခြင်း=နိဝတ္တာပနာဝဇာရဏ, (၃) စင်စစ်=ကေသ, (၄) ပုဒ်ပြည့်ရုံမျှ=ပဒပူရဏ=နိပါတမတ္တ=ဝစနာလင်္ကာရ, (၅) ကာရက, ကာလ, ကြိယာ ၃-ပါး တူမျှရာ၌ ဆည်းခြင်း=သမုစ္စယ, (၆) ကာရက, ကာလ, ကြိယာ ၃-ပါးတွင် ၁-ပါး၎င်း, ၂-ပါး၎င်း, ၃-ပါးစုံ၎င်း မတူမျှရာ၌ ပေါင်းခြင်း=သမ္ပိဏ္ဏန, (၇) အကျယ်ချဲ့ခြင်း=ဝိတ္ထာရ, (ဂ) (အကြောင်းကို) မေးမြန်းခြင်း=(ကာရဏ)ပုစ္ဆန, (၈) (က) အဖို့တပါး=ပက္ခန္ဓရ, (ခ) “ဤကားရှေ့, ဤကားနောက်”ဟု ရှေ့နောက်ကို သိစေခြင်း=ပဗ္ဗာပရဂမန, (၁၀) အလျော် = အနွယ, (၁၁) ပြောင်းပြန် - ဆန့်ကျင်ဖက် = ဗျတိရေက, (၁၂) ချီးမွမ်းခြင်း = သမ္ဘာဝနာ, (၁၃) ကဲ့ရဲ့ခြင်း = ဂရဟာ, (၁၄) အပြစ်တင် - စောဒနာ - ခြင်း = စောဒနာ, (၁၅) ဆိုပြီးသောစကားနှင့်စပ်၍ ဆက်လက်ပြဆိုခြင်း = ဝါကျာရမ္မ-အနက်တို့၌ ဖြစ်၏။ တု-ဣတိ ကေသေ ဝါ, ဝစနာလင်္ကာရေ ဝါ, ဝိသေသနိဝတ္တနေ ဝါ။ နိတိသုတ္တ။ နှာ-၃၇၈။ အဗျယန္တိ အဗျယဘူတော ပန တု-သဒ္ဓေါ ဘေဒေ ဝိသေသတ္ထေ စ အဝဇာရဏတ္ထေ စ ကေသတ္ထေ စ ပဒပူရဏတ္ထေ စ ဟောတိတိ ပကိတ္တိတော။ ကေဋီ။ ၅၀။ (-ရှု။ နှာ-၁၃၃။ ဓာန်။ ၁၁၉၇။)

(၁) အထူးအပြား = ဘေဒ = ဝိသေသ။ တု-သဒ္ဓေါ ဘေဒေ။ အဇ္ဇ တု ဣဒါနိ ပန (ဤအခါ၌ကား)။ သုဗောဓါဋီ။ ၁၇၄။ (-၉။ ၇၄။) သအမာဒိ တု (အထူးကို ဆိုဦးအံ့) ကာရကံ။ စိန္တာ။ ၉၀။ တု ကာရကသာဓနာနံ ဝိသေသံ ဝက္ခာမိ။ ယင်း-မဟာဋီ။ တု(သမ္ပန္န။ ၁၀၁)သဒ္ဓေါ ပက္ခန္ဓရတ္ထော ဝိသေသတ္ထော ဝါ။ ယင်း-ဋီ။ သစ်။

(၂) ပိုင်းခြား-သတ်မှတ်-ခြင်း=အဝဇာရဏ(ပင်လျှင်, သာလျှင်)။ (က) ဆုံးဖြတ်- မြဲစေ- ခြင်း= သန္နိဋ္ဌာနာဝဇာရဏ။ ရူပဿတွေဝ (ရူပက္ခန္ဓာ၏ပင်လျှင်) ဘိက္ခဝေ အနိစ္စတံ ဝိဒိတာ။ သံ၊ ၂။ ၃၅။ (-၃၆။ ဝိနိစ္ဆယ။ ဝိနိစ္ဆယ၊ ၁။ ၁၃၇၃။) (ခ) တားမြစ်-နှစ်စေ- ခြင်း=နိဝတ္တာပနာဝဇာရဏ။ “မဟာသမုဒ္ဓေါ”တွေဝ (မဟာသမုဒ္ဓရာ-ဟူ၍ သာလျှင်) သင်္ခံ ဂစ္ဆန္တိ။ အံ၊ ၃။ ၃၉။ တု- (နေတ္ထိ။ ၄)သဒ္ဓေါ အဝဇာရဏေ။ နေတ္ထိ။ ၂၆။ အဝဇာရဏတ္ထော ဝါ တု(အဘိသင်္ဂဟ။ ၆၈) သဒ္ဓေါ။ ဝိပုလေနေ န အပ္ပမတ္တကေနာတိ အတ္ထော။ မဏိမဉ္ဇူ။ ၂။ ၅၇၄။ (-ဝိနိစ္ဆယ။ ဝိနိစ္ဆယ၊ ၁။ ၁၃၇၅။ ကစ္စည်း။ ၈၃။ ရူ။ ၆၇။) (၃) စင်စစ်=ကေသ။ န တွေဝ (တု ‘စင်စစ်’ + ဧဝ) မိတ္တော မတိဝိပုဟိနော။ ဇာ၊ ၁။ ၁၁။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၅။ နိတိသုတ္တ။ နှာ-၃၉၀။ ခန္ဓသဒ္ဓေါ တု(စင်စစ်။ ဝါ၊ ခန္ဓသဒ္ဓေါ တု၊ သည် “ဝစနာလင်္ကာရ”။ ရှုဋီယာ တု၊ အထင်အားဖြင့်သာလျှင် “ဝိသေသနိဝတ္တန”။ နိတိသုတ္တ။ ရှုဋီယာ။ သစ္စသံဓေပ။ ၆။ နိတိသုတ္တ။ နှာ-၃၇၈။ (-နေတ္ထိ။ ၂။ ပေဋကော။ ၂၆၂။)

(၄) ပုဒ်ပြည့်ရုံမျှ=ပဒပူရဏ= နိပါတမတ္တ=ဝစနာလင်္ကာရ။ တု(ဣတိဝုတ်။ ၂၆၆)-သဒ္ဓေါ နိပါတမတ္တံ။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၃၁၂။ တု(ဝိဘာဝိနီ။ ၁၉၈) သဒ္ဓေါ ပဒပူရဏမတ္ထေ နိပါတော, ပန-သဒ္ဓတ္ထော ဝါ။ မဏိမဉ္ဇူ။ ၂။ ၁၃၁။ (-အပါ။ ၁၂၇၊ ၁၈၁၊ ၂၀၂။ စရိယာ။ ၄၀၀။ စရိယာ၊ ၄။ ၁၁၇။)

(၅) ကာရက, ကာလ, ကြိယာ ၃-ပါး တူမျှရာ၌ ဆည်းခြင်း = သမုစ္စယ။ (လည်း, လည်းကောင်း, သည်လည်း, သည်လည်းကောင်း။) တု(ကစ္စည်း။ ၁၀၉)တိ သမုစ္စယ-နိဒ္ဒေသော။ ကစ္စာယနဝဏ္ဏနာ။ (- ကစ္စည်း။ ၂၀၅၊ ၃၈၀။ ရူ။ ၂၅၅၊ ၃၀၄။)

(၆) ကာရက၊ ကာလ၊ ကြိယာ ၃-ပါး တွင် ၁-ပါး၎င်း၊ ၂-ပါး၎င်း၊ ၃-ပါးစုံ၎င်း မတူမျှရာ၌ ပေါင်းခြင်း=သမ္ပိဏ္ဏန။ (လည်း၊ သည်လည်း။) တု (စိန္တာ။ ၂၄၂) သဒ္ဓေါ ဒုတိယတ္ထသမ္ပိဏ္ဏနတ္ထော။ ယင်း-မဟာဋီ။

(၇) အကျယ်ချဲ့ခြင်း=ဝိတ္ထာရ။ (အကျယ် ချဲ့အံ့၊ ချဲ့ဦးအံ့။) တု (သမ္ပန္န။ ၃၄) သဒ္ဓေါ ဝိတ္ထာရဇောတကော နိပါတော။ ယင်း-ဋီ။ သစ်။

(၈) (အကြောင်းကို) မေးမြန်းခြင်း= (ကာရက) ပုစ္ဆန။ (အမေးပုစ္ဆာကို ဆိုဦးအံ့၊ အဘယ်သို့နည်း၊ အဘယ်ကြောင့်နည်း။) တု (မဟာဝံသ။ ၂။ ၉) သဒ္ဓေါ ပနေတ္ထ ကာရက-ပုစ္ဆနတ္ထော။ ယင်း-ဋီ။ ၉၃။

(၉) (က) အဖို့တပါး=ပက္ခန္ဓရ။ (ထိုမှ တပါး၊ ထို့ပြင်၊ အဖို့တပါးကို ဆိုဦးအံ့။) တု (ဝိပ။ ၁) သဒ္ဓေါ ပက္ခန္ဓရတ္ထဇောတကော၊ အနုလောမပက္ခတော ပဋိလောမသင်္ခါတံ ပက္ခန္ဓရံ မနသာကာသိတိ အတ္ထော။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၁၃၄။ တု (စိန္တာ။ ၁၇) ပက္ခန္ဓရံ ဝက္ခာမိ။ ယင်း-မဟာဋီ။ (-အဘိ၊ သင်္ဂဟ။ ၇။ မဏိမဉ္ဇူ။ ၁။ ၄၉၃။ ယင်း-၂။ ၁၃၁။ အင်္ဂုရ။ ၇၀။ စိန္တာ။ စိန္တာ၊ မဟာဋီ။ ၉၀၊ ၁၆၊ ၈၊ ၁၇၄။) (၁) နှင့် (၄)-အနက်တို့လည်း ပြန်ကြည့်။ (ခ) “ဤကား ရှေ့၊ ဤကား နောက်”ဟု ရှေ့-နောက်-ကို သိစေခြင်း=ပုဗ္ဗာပရဂမန။ (တဖန်၊ တပါးတုံ။) တု (ဓာန်။ ၂၀၇) သဒ္ဓေါ သမာဂတာနံ ဒွိန္ဒ ပုဗ္ဗာပရဂမနတ္ထော။ ယင်း-ဋီ။

(၁၀) အလျော်=အနွယ်။ (အနွယ်-အလျော်-ကိုဆိုဦးအံ့။) တု (အဘိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၅) သဒ္ဓေါ စေတ္ထ အနွယ်တ္ထော။ အင်္ဂုရ။ ၃၀၇။ တု (စိန္တာ။ ၂၄၀) တိ အနွယ်ံ ဝက္ခာမိ။ ယင်း-မဟာဋီ။

(၁၁) ပြောင်းပြန် - ဆန့်ကျင်ဖက် = ဗျတိရေက။ (ဗျတိရိက် - ဆန့်ကျင်ဖက် - အပြန်-ကို ဆိုဦးအံ့။) တု (စိန္တာ။ ၃၀၂) တိ ဗျတိရေကံ ဝက္ခာမိ။ ယင်း-မဟာဋီ။

(၁၂) ချီးမွမ်းခြင်း=သမ္ဘာဝနာ။ (သော်လည်း၊ မူလည်း၊ စေကာမူ၊ လင့်ကစား။) တု (စိန္တာ။ ၁၆၄) သဒ္ဓေါ သမ္ဘာဝနတ္ထော။ ယင်း-မဟာဋီ။ (-စိန္တာ။ စိန္တာ၊ မဟာဋီ။ ၁၈၃။)

(၁၃) ကဲ့ရဲ့ခြင်း=ဂရဟာ။ (သော်လည်း၊ မူလည်း၊ စေကာမူ၊ လင့်ကစား။) တဒေဝ ပေါရာဏံ အဂ္ဂဉာ အက္ခရံ အနုသရန္တိ၊ န တေဝဿ အတ္ထံ အာဇာနန္တိ။ ဒီ၊ ၂။ ၇၁။

(၁၄) အပြစ်တင်-စောဒနာ-ခြင်း=စောဒနာ။ (စောဒနာဦးအံ့၊ အပြစ်တင်ဦးအံ့။) တု (စိန္တာ။ ၁၈) စောဒေဿာမိ။ ယင်း-မဟာဋီ။

(၁၅) ဆိုပြီးစကားနှင့်စပ်၍ ဆက်လက်ပြဆိုခြင်း=ဝါကျာရမ္မ။ (ဆက်ဦးအံ့၊ သည်သာမကသေး၊ စဉ်းငယ်ဆိုဖွယ် ရှိသေး၏။) တု (စိန္တာ။ ၁၇) နိပါတော.... မစ္ဆိမတ္ထဝသေန ဝါကျာရမ္မတ္ထဇောတကော။ ယင်း-မဟာဋီ။

(၂) အချာတ်ဝိဘတ် ‘တု’။ ထိုတုသည်— (၁) ပြောင်းလဲ-ပြုပြင်-စီရင်-ခြင်းမရှိသော (ပကတိ) ‘တု’၊ (၂) တံ-ဝိဘတ်မှ-ပြောင်းလဲ-ပြုပြင်-စီရင်-ရွတ်ဆို-အပ်သော (အာဒေသ=ကာရိယ) တု-ဟု ၂-မျိုးရှိ၏။ ယင်း-တို့သည်— (က) စေခိုင်းခြင်း=အာဏတ္တိ၊ (ခ) တောင့်တခြင်း=အာသိဋ္ဌ=အာသိသန၊ (ဂ) ကျိန်စာဆို - ကျိန်ဆဲ - ခြင်း - သပထ၊ (ဃ) ဆရေးခြင်း=အက္ခောသ၊ (င) တိုက်တုန်းခြင်း=အဠိဋ္ဌ၊ (စ) စီရင်ခြင်း=အဓိဋ္ဌာန=ဝိဓိ၊ (ဆ) ရှေးရှုခေါ်ဝေါ်ခြင်း=အာမန္တန၊ (ဇ) ပင့်ဖိတ်ခြင်း=နိမန္တန၊ (ဈ) တောင်းပန်ခြင်း=ယာစန=အာယာစန၊ (ည) ဆုတောင်း

ခြင်း=ပတ္တနာ, (၄) မေးမြန်းခြင်း=ပုစ္ဆာ-
အနက်တို့၌ ဖြစ်ကုန်၏။

(က) စေခိုင်းခြင်း=အာဏတ္တိ။ ဝကေ
ဝသတု (နေလော, နေရမည်, နေလေ, နေ
ချေ) ပဗ္ဗတေ။ ဇာ၊ ၂။ ၃၁၄။ ဇာ၊ ၄။ ၂၅၅။

(ခ) တောင့်တခြင်း=အာသိဋ္ဌ=အာသိ-
သန။ ဒီဃာယုကော ဟောတု (ဖြစ်ပါစေ)
အယံ ကုမာရော။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂၃၂။ ဒေတူ-
(သုဗောဓါ၊ ၁၀၆) တိ ဝိဒဓာတု။ ယင်း-ဋီ။

(ဂ) ကျိန်စာဆို - ကျိန်ဆဲ - ခြင်း =
သပထ။ ဧကိကာ သယနေ သေတု (အိပ်ရ
ပါစေသတည်း, အိပ်ရပါစေသား)။ ဇာ၊ ၁။
၁၁၆။ ဇာ၊ ၄။ ၁၂၇။ မုဒ္ဓါ တေ ဖလတု
(ကွဲပါစေသတည်း, ကွဲပါစေသား) သတ္တ-
ဓာ။ ဇာ၊ ၁။ ၃၉၂။ ဇာ၊ ၄။ ၅၈၁။ (- သံ၊ ၁။
၂၂၉။)

(ဃ) ဆဲရေးခြင်း=အက္ခောသ။ “စက္ကာ
တံ မဟိံ သီ အနုဗန္ဓတူ” (လိုက်ပါစေ၊
လိုက်ပါစေဟယ်, လိုက်ခတ်ပါစေဟယ်) တံ
အက္ခောသိ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၇၃။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၄။
အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၃။ (- ဇာ၊ ၁။ ၂၇၈၊ ၃၉၇-၉။
ဇာ၊ ၄။ ၂၀၄-၅။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၆၊ ၁၀၉။)

(င) တိုက်တွန်းခြင်း=အဇ္ဈိဋ္ဌ။ ဒေသေ-
တု (ဟောတော်မူပါ, ဟောတော်မူပါလော့)
ဘန္တေ ဘဂဝါ ဓမ္မံ၊ ဒေသေတု သုဂတော
ဓမ္မံ။ ဝိ၊ ၃။ ၆။ သံ၊ ၁။ ၁၃၉။

(စ) စီရင်ခြင်း=အဓိဋ္ဌာန=ဝိဓိ။ “ယံ
ယဿ သန္တကံ၊ တံ တဿေဝ ဟောတူ”-
(ဖြစ်စေသတည်း) တိ အဓိဋ္ဌာသိ။ သံ၊ ၄။ ၁။
၁၉၃။ ဣဒံ အန္ဓကာရဋ္ဌာနံ အာလောက-
ဇာတံ ဟောတူ (ဖြစ်စေသတည်း, ဖြစ်စေ
လော့, ဖြစ်ပါစေ) တိ ဝါ, ဣဒံ ပဋိစ္ဆန္တံ ဝိဝဋ္ဌံ
ဟောတူ တိ ဝါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၈။

(ဆ) ရှေးရှုခေါ်ဝေါ်ခြင်း=အာမန္တန။
တေု (လာလော့) ခေါ် ဘဝံ အာနန္တော။

မ၊ ၃။ ၅၈။ (- ဇာ၊ ၂။ ၃၂၊ ၃၆၉။ ဇာ၊ ၄။ ၅။
၂၀၇။)

(ဇ) ပင့်ဖိတ်ခြင်း=နိမန္တန။ အဓိဝါသေ-
တု (လက်ခံပါ, သာယာပါ) စ မေ ဘန္တေ
ဘဂဝါ သွာတနာယ ဘတ္တံ။ ဝိ၊ ၃။ ၄၈။ (- ဒီ၊
၁။ ၁၆၈။ မ၊ ၃။ ၅၈။ ဇာ၊ ၂။ ၃၂။ ဇာ၊ ၄။ ၅။
၂၀၇။)

(ဈ) တောင်းပန်ခြင်း = ယာစန =
အာယာစန။ ပဋိဂ္ဂဏှာတူ (မ၊ ၂။ ၁၀၁) တံ
ခမတု (သည်းခံပါလော့, သည်းခံစေလိုပါ၏,
သည်းခံစေချင်ပါ၏)။ မ၊ ၄။ ၃။ ၁၀၆။ (- မ၊
၂။ ၁၀၂-၃။ မ၊ ၄။ ၃။ ၁၂၂။)

(ည) ဆုတောင်းခြင်း = ပတ္တနာ။
ဟောတု (ဖြစ်ပါစေသတည်း, ဖြစ်ပါစေသား)
သဗ္ဗော သုခိ လောကော။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၂၅၀။
(- မ၊ ၄။ ၄။ ၂၅၃-၄။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၃၄၀-၁။ အံ၊ ၄။
၃။ ၃၅၆-၇။ အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၄၉၈-၉။)

(ဋ) မေးမြန်းခြင်း=ပုစ္ဆာ။ “ပါနီယံ
ဘန္တေ အာဟရိယတူ” (ဆောင်-အပ်-
သင့် - ထိုက် - ပါသလော့, ဆောင်ရပါမည်
လော့) တိ ပါနီယေန ပုစ္ဆိတဗ္ဗော။ ဝိ၊ ၄။ ၃။
၂၆၀။ အာဟရိယတူ တိ ဧတ္ထ တု-ဝိဘတ္တိ
ပုစ္ဆာယံ ဟောတိ၊ အာဟရိယတူ ကိန္တိ
အက္ခော။ ပါစိတိယော၊ ၁။ ၁၆၀။

(ဌ) (ဓာတ်အားလုံးနောင် - စီရင် -
သက်ရောက်စေ - အပ်သော ကိတ်) ပစ္စည်း
'တု'။ ယင်း-သည်— (၁) တတ် (ကတ္တု),
(၂) အပ် (ကမ္မ), (၃) ပင်ကိုယ် အလေ့
သဘော (တပုကတိယ) - ဟု အနက်ပြန်ရသော
'တု' ဟူ၍ ၃-မျိုးရှိ၏။ (၁) တတ် (ကတ္တု)။
သရသိ တံ ဒဗ္ဗ ဝေရူပံ ကတ္တာ (ပြုမိသလော့,
ပြုတတ်သူလော့)။ ဝိ၊ ၁။ ၂၄၈။ (- ဣတိဝုတ်။
၂၄၀။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၂၆။) (၂) အပ် (ကမ္မ)။
ပဋိနိဿဇ္ဇေတာ = စွန့်အပ်၏ (ဝိ၊ ၃။ ၄၄၅-၆) -
တိ ဧတ္ထ တု-ပစ္စယဿ ကမ္မတ္ထေ ပဝတ္တဘာဝံ

ဒသေန္တော အာဟ “ပဋိနိဿဇ္ဇိတဗ္ဗာ” (ဝိ၊
ဋ္ဌ၊ ၃။ ၄၂၉) တိ။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၂၉၀။ (၃)
ပင်ကိုယ် အလေ့သဘော (တပွကတိယ)။
နိဒ္ဒါယိတာ = အိပ်လေ့ရှိ၏ (နေတ္ထိ၊ ၄။ ၂၂၂) တိ
ဧတ္ထ တု-သဒ္ဓေါ တပွကတိယတ္ထော။ နေတ္ထိ၊
မဟာဋီ၊ ပေ။

(၄) ဓာတ်‘တု’။ တု ဟိ သာပူရဏေသု
စ ဝုတ္တိယံ။ ဓာတုတ္ထ။ ၁၆၅။

တုကာ (ထိ) [တုစ+က+အာ] ခါးသော အစေး
ရှိသော သစ်ပင်၊ တုကာပင်။ (ဝက်အူလိမ်ပင်၊
ဆိတ်ချိုပင်၊ နပဲပင်လည်း-ဟူကြ၏။ ခိုရံ၏။
ဝိ၊ ဓာန်။) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

တုကာပိဋ္ဌ (န) [တုကာ+ပိဋ္ဌ] တုကာပင်၏
အမှုန့်။ (လင်းလွန်းမှုန့်။ ပခုက္ကူ၊ ဒီ၊ ၄။ ၂။
သျှ။ ဝါးလုံးခေါင်းအတွင်းရှိ အမှုန့်။ သီ၊
ဓာန်။) တုကာ ဝုစ္စတိ ခိုရံ၏။ ယာ ‘တုကာ’-
(တုဂါ=ဝါးပုလဲ?) တိပိ ဝုစ္စတိ၊ တဿာ စုဏ္ဏံ
တုကာပိဋ္ဌ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၈။

တုဂံ (ပု) [တုဇ=တုဇိ+အ။ ဓာန်၊ ၄။ ၇၀၈။
ဓာတုတ္ထ။ ၁၆၅။] (၁) ပုန်းညက်ပင်။ (တိ)
(၂) (က) မြင့်-မောက်-ချွန်ထွက်-သော။
(ခ) ရှည်လျားသော။ (‘တိ’ မြင့်-မြတ်-
သော၊ ရှည်လျားသော၊ ဦးစီးခေါင်းဆောင်
ဖြစ်သော၊ သန်မာသော။ ‘ပု’ မြင့်-မြတ်-
ခြင်း၊ တောင်၊ တောင်ထိပ်၊ ပုန်းညက်ပင်၊ ကြံ
သတ္တဝါ၊ အုန်းပင်၊ ပညာရှိ။ ‘န’ ကြာဝတ်ဆံ။
P.S.D.။) (၁) ဒွယံ တုဂေ။...ပုန္နာဂေ ပုရိ-
သော တုဂေ။ ဓာန်၊ ၄။ ၅၅၆။ (-အမရ၊ ၁၄။
၂၅။) (တိ) (၂) (က) တုဂေ (ဇာ၊ ၁။
၁၇၇) တိ တိခိဏေ။ ဇာ၊ ၄။ ၁၂။ ၄၁၂။ တုဂါနိ-
(ဇာ၊ ၁။ ၂၇၉) တိ ဥစ္စာနိ တိခိဏဂါနိ။ ဇာ၊ ၄။
၄။ ၂၀၇။ (ခ) တုဂံနာသာ (၁), (တိ) (၂)-
ကြည့်။

တုဂံနာသာ (ထိ) [တုဂံ+နာသာ] (၁) မြင့်-
ရှည်-သော နှာတံ၊ နှာတံရှည်၊ နှာတံသွယ်။

(တိ) (၂) မြင့်-ရှည်-သော နှာတံရှိသော၊
သု။ (၁) “တုဂံနာသာ” တိ လဒ္ဓဝေါဟာရံ
သာနံ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၉။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၁။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀၄။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁၄၇။ (တိ) (၂)
တုဂံနာသာ...သာ ဥတ္တမိတ္ထိ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၂၇။
(-ဇိနာလင်္ကာရ၊ ၁၉၈။) (၁), (တိ) (၂)
တုဂံ ဥစ္စာ ဒီဃာ နာသိတာ တုဂံနာသာ၊
ဧဝံ လဒ္ဓဝေါဟာရံ အတ္တနော သာနံ။...တသ္မိံ
သတိ တုဂံ နာသာ ယေသံ တေ တုဂံနာ-
သာ၊ ဧဝံ လဒ္ဓဝေါဟာရ သတ္တာ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။
၃၄၁။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၀။

တုဂံနာသိကာ (ထိ) [တုဂံ+နာသိကာ]
အထက်ပုဒ်နက်တို့ ကြည့်။ (၁) ကုဟိံ တေ
တုဂံနာသိကာ။ အပ၊ ၂။ ၂၅၆။ ထေရီ၊ ၄။ ၈၈။
(တိ) (၂) ပဿထ နော တုမေ ဘိက္ခဝေ
တေ ဘိက္ခံ...တုဂံနာသိကံ။ သံ၊ ၁။ ၄၇၁။
သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၂။ (၁), (တိ) (၂) တုဂံ ဥစ္စာ
ဒီဃာ နာသိကာ တုဂံနာသိကာ၊ ဧဝံ လဒ္ဓ-
ဝေါဟာရံ အတ္တနော သာနံ။...တသ္မိံ သတိ
တုဂံ နာသိကာ ယေသံ တေ တုဂံနာသိကာ၊
ဧဝံ လဒ္ဓဝေါဟာရ သတ္တာ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၆၉။

တုဂံပဗ္ဗတသိခရ (န) [တုဂံ+ပဗ္ဗတ+သိခရ] မြင့်
မောက် - ချွန်ထွက် - သော တောင်ထွတ်။
သော ဟိ တာယ သဒ္ဓိံ ကေဒိဝသံ တုဂံပဗ္ဗ-
တသိခရံ အာရဟိ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၁၁။

တုဂံဘဒ္ဒါ (ထိ) [တုဂံ+ဘဒ္ဒါ] တုဂံဘဒ္ဒါ-အမည်
ရှိသော တူးမြောင်း။ (ဣန္ဒိယ-တောင်ပိုင်းရှိ
ထင်ရှားသော တုဂံဘဒ္ဒါ-မြစ်အထူး။ စိန္တာ-
မဏိ။) (ယင်း-သည် သီဟိုဠ်ကျွန်း၏ ရှေးမြို့
တော် ပုလတ္တိ ‘ပေါလောန်နရဝ’ မြို့၏ B.E.
၁၇၀၇-၌ နန်းတက်သော ပရက္ကမ ဗာဟုမင်း
ကြီး ဆည်ပို့ခဲ့သော “ပရက္ကမသမုဒ္ဒ” ရေကန်
ကြီး၏ တောင်ဖက်-ရေလွှဲပေါက်-ရေတံခါး-
မှ ထုတ်ယူ တူးဖော်အပ်သော တူးမြောင်း
ဖြစ်၏။) တုဂံဘဒ္ဒဉ္စ နိက္ခန္တံ ဒက္ခိဏာယ

ပဏာဠိယာ။ မဟာဝံသ၊ ၇၇။ ၄၅။ (D.P. လည်း ကြည့်။)

တုဂ်ဝဏ္ဏက (ပု) [တုဂ်+ဝဏ္ဏ+က] ရှည်သော အညှာရှိသော (သစ်ပင်)၊ ပိန္နန္ဒယပင်?။ ဗဟုကာ တုဂ်ဝဏ္ဏကာ (တုဂ်ဝလ္လိကာ၊ က)။ ဇာ၊ ၂။ ၃၄၆။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၃၁၄။

တုဂ်ဝလ္လိက (ပု) [တုဂ်+ဝလ္လိ(ဝလ္လိ)+က] ပိန္နန္ဒယပင်။ တုဂ်ဝလ္လိကာ(ဇာ၊ ၂။ ၃၄၆)တိ တုဂ်-ဟာရကာ၊ သကဏ္ဍကရုက္ခဝိသေသာ၊ ယေသံ ဟရိတာလဝဏ္ဏံ ခန္ဓရဇနံ ဟောတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၅၄၇။

တုဂ်သရီရ (တိ) [တုဂ်+သရီရ] ရှည်-မြင့်-သော ကိုယ်ရှိသော၊ သူ။ သော ဟိ တုဂ်သရီ-ရတာယ ဒီဃော။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၆၀။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၀။

တုဂ်ဟာရ (ပု) [တုဂ်+ဟာရ] ပိန္နန္ဒယပင်။ တုဂ်-ဟာရော နာမ ဧကော သကဏ္ဍကရုက္ခော။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၄၀၇။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၅။ (ဝိ၊ ၄-၌ “တုဂ်-ဟာရ” ဟုလည်း ရှိ၏။)

တုဂ်ဟာရက (ပု) [တုဂ်+ဟာရက] အထက်ပုဒ် နက် ကြည့်။ တုဂ်ဟာရကော နာမ ဧကော သကဏ္ဍကရုက္ခော၊ တဿ ဟရိတာလဝဏ္ဏံ ခန္ဓရဇနံ ဟောတိ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ၄။ ၅၉။ (- ဝိ၊ နိစ္ဆယ။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၄၄။) တုဂ်ဝလ္လိ-က-လည်း ကြည့်။

တုစ္စ (တိ) [တုစ+ဆ။ ဓာနံ၊ ၄။ ၆၉၀။ တုဒ+ဆ။ တုဒနံ တုစ္စာ။ ကစ္စည်း။ ၆၃၀။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၁၂၅၀။ တုဒ ဗျထနေ၊ တုစ္စာ။ ရှု။ ၆၆၀။ တုသ+ဆ။ ဣဒါ၊ ၄၄။ ဓာတုတ္တ။ ၁၆၉။] (၁) အချည်းနှီးသော၊ (က) ကင်းသော။ (ခ) ဆိတ်သုဉ်းသော။ (ဂ) အကျိုးမရှိသော။ (ဃ) အနှစ်မရှိသော။ (င) တစုံတခု ဘာမျှမရှိသော (ကောင်း ကင်-စသည်)။ (၂) ချွတ်ယွင်း - ဖောက်ပြန် - မဟုတ်မမှန် - သော။ (၃) နည်း -

အနည်းငယ်-သော။ (၄) ယုတ်ညံ့-အောက် ကျ-သော။ (ထိ) (၅) ထိုးဆွ-စူးဝင်-ခြင်း။ ('တိ' အချည်းနှီးဖြစ်-ပေါ့ပါး-ငယ်-နည်း- သေးနပ်- သိမ်ဖျင်း - ဆိုးသွမ်း - ညစ်ညမ်း - စွန့်ပစ်ထား - နိမ့်ကျ - မရေရာ - အဓိပ္ပါယ်မရှိ - အသုံးမကျ - သနားဖွယ်ဖြစ် - သော။ 'န' ဖွဲ့ကြမ်း၊ ပြောင်လှောင်သော စကား-စသည်။ P.S.D.။)

(၁) အချည်းနှီးသော၊ (က) ကင်းသော။ ဝစနတ္ထဝိရဟတော တုစ္စံ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၈၄။ တုစ္စာ (မ၊ ၃။ ၄၀)တိ နိစ္စသာရဓဝသာရ-အတ္တသာရဝိရဟိတတ္တာ ရိတ္တာ။ မ၊ ၄။ ၄။ ၃၀။ တုစ္စဉ္စ ရိတ္တကံ သုညံ။ ဓာနံ၊ ၆၉၀။

(ခ) ဆိတ်သုဉ်းသော။ ရိတ္တတ္တာဝ တုစ္စော။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၀။ တုစ္စော ပိဟိတော- (အံ၊ ၁။ ၄၁၀)တိ ရိတ္တကော ပိဟိတမုခေါ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၂၇။ (- အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၇၆။) (က) အနက်လည်း ပြန်ကြည့်။

(ဂ) အကျိုးမရှိသော။ တုစ္စံ မုသာ ဟောတိ (မ၊ ၂။ ၄၃၀)တိ တုမှာကံ ကထာ အဖလာ နိပ္ပလာ ဟောတိ။ မ၊ ၄။ ၃။ ၃၀၉။

(ဃ) အနှစ်မရှိသော။ တုစ္စာ (အံ၊ ၃။ ၃၂၂)တိ သာရရဟိတာ။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၃၁၂။ တုစ္စော ဂစ္ဆတိ ပေါဠိလော(ထေရ၊ ၃။ ၆၄)တိ အဓိသိလသိက္ခာဘာဝတော တုစ္စော အသာ-ရော ဟုတုာ။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၄၉၂။ တုစ္စာ (မ၊ ၄။ ၃။ ၃၁၁)တိ နိဿာရာ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၄။

(င) တစုံတခုဘာမျှမရှိသော (ကောင်း ကင်-စသည်)။ ယဿ ပန အဗ္ဗန္တရေ ကိဉ္စိ နတ္ထိ၊ သော ဝုစ္စတိ တုစ္စော။ မ၊ ၄။ ၄။ ၃၀။ ယထာ ပန သဗ္ဗသော သဘာဝရဟိတံ အာကာသံတုစ္စံ ရိတ္တန္တိ ဝုစ္စတိ။ မ၊ ၄။ ၃။ ၂၅၁။

(၂) ချွတ်ယွင်း - ဖောက်ပြန် - မဟုတ် မမှန် - သော။ တုစ္စော (ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၃၁၄) တိ မုသာ အဘူတော။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၀။ သိ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၃၉၆။

(၃) နည်း-အနည်းငယ်-သော။ (၄) ယုတ်ညံ့-အောက်ကျ-သော။ ပရိတ္တတော၊ လာမကတ္တာဝါတုစ္ဆတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ချီ၊ ၂။ ၄၅၇။

(၁) (ခ)၊ (၃) ရိတ္တတော တုစ္ဆတော သညတော။ မဟာနိ၊ ၄၀။ ပဋိသံ၊ ၄၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၄၆။ ရိတ္တတ္တာ ယေဝ တုစ္ဆတော၊ အပ္ပကတ္တာ ဝါ။ အပ္ပကမ္ပိ ဟိ လောကေ ‘တုစ္ဆ’န္တိ ဝုစ္ဆတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၄၇။ မဟာနိ၊ ၄၁။ ၁၄၆။ ပဋိသံ၊ ၄၁။ ၂။ ၁၄၆။

(ထိ) (၅) ထိုးဆွ-စူးဝင်-ခြင်း။ ဒေါင်ကွင်း ပြန်ကြည့်။

တုစ္ဆော (ပု၊ ပါ၊ ၆) - မ၊ ၁။ ၂၆၆။ မ၊ ၂။ ၁၀၃။ အံ၊ ၁။ ၄၁၈-၉။ အဘိ၊ ပု၊ ၁၅၂။ ထေရ၊ ၂၅၄၊ ၃၆၄။ စရိယာ၊ ၃၉၇။ မိလိန္ဒ၊ ၅၊ ၁၃၊ ၁၉၊ ၉၉။ ဒီ၊ ၄၊ ၁။ ၃၁၄။ မ၊ ၄၊ ၁။ ၂၆၁။ မ၊ ၄၊ ၂။ ၁၈၀။ မ၊ ၄၊ ၄။ ၃၈။ သံ၊ ၄၊ ၂။ ၂၄၀။ သံ၊ ၄၊ ၃။ ၂၂။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၃၅၊ ၃၂၇။ အံ၊ ၄၊ ၃။ ၁၈၀။ အဘိ၊ ၄၊ ၂။ ၄၇၆။ အဘိ၊ ၄၊ ၃။ ၇၆။ ထေရ၊ ၄၊ ၁။ ၃၇၈၊ ၃၈၀။ ထေရ၊ ၄၊ ၂။ ၄၉၂။ အပါ၊ ၄၊ ၁။ ၂၅၅၊ ၂၆၆။ စရိယာ၊ ၄၊ ၅၄၊ ၁၀၆။ ဇာ၊ ၄၊ ၂။ ၉။ ဇာ၊ ၄၊ ၃။ ၃။ ဇာ၊ ၄၊ ၄။ ၁၈၇၊ ၃၃၉။ ဇာ၊ ၄၊ ၅။ ၅၁၂။ ဇာ၊ ၄၊ ၆။ ၁၂၀။ မဟာနိ၊ ၄၊ ၂။ ၀။ ဒီ၊ ၄၊ ၁။ ၃၈၀-၁။ သိ၊ ၄၊ ၁။ ၂။ ၈၇၊ ၃၆၆-၇။ သံ၊ ၄၊ ၁။ ၁၅၈။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၄၀၊ ၂၀၅၊ ၃၂၃။ အံ၊ ၄၊ ၃။ ၁၈၉။

တုစ္ဆော (ထိ၊ ပါ၊ ၆) - မ၊ ၂။ ၁၈၂၊ ၄၃၈။ အံ၊ ၄၊ ၃။ ၂၂။ ပေတ၊ ၄၊ ၁၈၇။ ဒီ၊ ၄၊ ၃။ ၂၂၀။ မူလ၊ ၄၊ ၂။ ၅၃။ တုစ္ဆံ (န၊ ပါ၊ ၆) - ဒီ၊ ၁။ ၅၂။ မ၊ ၂။ ၇၇၊ ၃၈၂။ သံ၊ ၂။ ၁၇၀။ ဇာ၊ ၁။ ၁၉၁။ ဝိ၊ ၄၊ ၃။ ၂၅၅။ ဒီ၊ ၄၊ ၂။ ၃၉၆။ မ၊ ၄၊ ၁။ ၃၆၂။ မ၊ ၄၊ ၃။ ၁၅၉၊ ၂၂၂၊ ၃၀၉။ မ၊ ၄၊ ၄။ ၄၂၊ ၁၈၁။ အဘိ၊ ၄၊ ၂။ ၇၈၊ ၉၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၄၇။ ဓမ္မ၊ ၄၊ ၂။ ၁၄၁။ ဇာ၊ ၄၊ ၃။ ၁၈၁၊ ၁၈၃၊ ၇၇။ ဇာ၊ ၄၊ ၅။ ၃၀၇။ ဇာ၊ ၄၊ ၆။ ၂၅၄။ မဟာနိ၊ ၄၊ ၁။ ၄၆၊ ၁၆၇၊ ၂၂၁-၂။ ပဋိသံ၊ ၄၊ ၂။

၃၁၆။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၇၁၊ ၂၈၇၊ ၃၅၆။ ကင်္ခါ၊ ၄၊ ၁။ ၂၂၀။ ဒီ၊ ၄၊ ၃။ ၉၇။ မ၊ ၄၊ ၃။ ၂၅၁၊ ၃၇၆။

တုစ္ဆော (ပု၊ ပါ၊ ၆) - မ၊ ၃။ ၄၈။ အံ၊ ၃။ ၃၂၂။ ထေရ၊ ၄၊ ၂။ ၆။ မိလိန္ဒ၊ ၁၀။ ဒီ၊ ၄၊ ၂။ ၁၈၁။ မ၊ ၄၊ ၁။ ၃၁၁။ မ၊ ၄၊ ၄။ ၃၈။ အံ၊ ၄၊ ၃။ ၃၁၂။ ထေရိ၊ ၄၊ ၂။ ၈၁၊ ၂၈၇။ မ၊ ၄၊ ၂။ ၄။ မ၊ ၄၊ ၃။ ၂၅၁။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၃၈၉။

တုစ္ဆံ (ပု၊ ဒု၊ ၆) - ဝိ၊ ၃။ ၂၂၀။ ဝိ၊ ၄။ ၃၈၇။ မ၊ ၁။ ၂၆၈။ မ၊ ၂။ ၇၇။ ထေရ၊ ၂။ ၄။ ဇာ၊ ၂။ ၅၁၊ ၂၃၈။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၂၃၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၄၇။ ဓမ္မ၊ ၄၊ ၁။ ၆၀။ ဓမ္မ၊ ၄၊ ၂။ ၃၇၂။ ထေရ၊ ၄၊ ၂။ ၉၂-၃။ ဇာ၊ ၄၊ ၁။ ၅၁၇။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၆၇၊ ၁၇၁။ (န၊ ဒု၊ ၆) - မ၊ ၂။ ၇၇။ အံ၊ ၄၊ ၁။ ၂၅၆။ ဓမ္မ၊ ၄၊ ၂။ ၁၈၆။ (ပု၊ န၊ ဒု၊ ၆) - ဒီ၊ ၄၊ ၂။ ၄၀၂။ ဒီ၊ ၄၊ ၂။ ၃၇၇။ (ထိ၊ ဒု၊ ၆) - ဝိ၊ ၁။ ၁၁၆။ သံ၊ ၂။ ၅၂၃။ ဝိ၊ ၄၊ ၂။ ၈၄။ ကင်္ခါ၊ ၁၂၅။ မ၊ ၄၊ ၁။ ၁၉၂။ သံ၊ ၄၊ ၂။ ၁၃၃။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၄၂။ ဓမ္မ၊ ၄၊ ၁။ ၈၆။ ဇာ၊ ၄၊ ၄။ ၄၄၄၊ ၄၉၃။

တုစ္ဆော (တ၊ ၆) - ဒီ၊ ၄၊ ၃။ ၁၅။ မ၊ ၄၊ ၁။ ၃၃၀။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၁၆၈။ အံ၊ ၄၊ ၃။ ၁၃၇။ တုစ္ဆဿ (စ၊ ၆) - မဟာနိ၊ ၄။ ၂၄၄။ တုစ္ဆော (မ၊ ၆) - ဝိ၊ ၃။ ၃၃၄။ ဒီ၊ ၃။ ၂။ အံ၊ ၁။ ၅၁၄။ အံ၊ ၃။ ၃၁၁၈၃။ တုစ္ဆော (မ၊ ၁။ ၁၉၃)တိ ကရဏေ နိဿက္ကဝစနန္တိ အာဟ “တုစ္ဆ-ကေနာ” (မ၊ ၄၊ ၂။ ၂၃)တိ။ မ၊ ၄၊ ၂။ ၉၈။ တုစ္ဆတော - မဟာနိ၊ ၄၀။ ပဋိသံ၊ ၄၁။ မိလိန္ဒ၊ ၄၀၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၄၆-၇။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၆၉။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁၄၆။ ပဋိသံ၊ ၄၊ ၂။ ၁၄၆။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၂၃။ မ၊ ၄၊ ၃။ ၆၉။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၃၃၁။ အံ၊ ၄၊ ၃။ ၂၈၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄၊ ၂။ ၄၅၇။ တုစ္ဆော (သ၊ ၆) - အဘိ၊ ၄၊ ၂။ ၇၈။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၇၁။ တုစ္ဆဿ (ထိ၊ သ၊ ၆) - အံ၊ ၄၊ ၂။ ၁၈၁။ တုစ္ဆသု (သ၊ ၆) - အံ၊ ၄၊ ၁။ ၂၉၈။

တုစ္ဆဥပပါန (ပု) [တုစ္ဆ + ဥပပါန] အချည်းနှီး - ရေမရှိ - သော ရေတွင်း။ တုစ္ဆဥပပါနေ ပူရိယမာနော။ အဘိ၊ က။ ၂၄၇။

တုစ္ဆက (တိ) [တုစ္ဆ+က] အချည်းနှီးသော၊
 ကင်း-ဆိတ်သုဉ်း-သော။ တုစ္ဆကော (ပု၊
 ပါး) - မဋ္ဌ၊ ၃။ ၆၇။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၄၈။ မ၊
 ဇီ၊ ၃။ ၄၁။ တုစ္ဆကံ (န၊ ပါး) - ဝိ၊ ၁။ ၁၁၈။
 ၂၅၀။ မ၊ ၁။ ၄၀၅။ မ၊ ၂။ ၂၃၄၊ ၄၁၇။ သံ၊ ၂။
 ၁၁၄-၆၊ ၃၈၃။ ဝိ၊ ၅။ ၂။ ၈၄၊ ၁၈၀။ ကခါ။
 ၁၃၈။ ရိတ္တကတ္တာယေဝ တုစ္ဆကံ။ ဒီ၊ ၅။ ၁။
 ၃၃၃။ တုစ္ဆက (ပု၊ ပါး) - ဓမ္မ၊ ၅။ ၂။ ၁၀၇။
 ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၅။ ၂။ ၁။ တုစ္ဆကံ (ပု၊ ဒါး) - ထေရီ၊
 ၅။ ၂။ ၅။ (န၊ ဒါး) - သံ၊ ၂။ ၃၈၂။ အံ၊
 ၃။ ၃၈၄။ မိလိန္ဒ၊ ၂။ ၄၀။ မဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၀၄။ သံ၊
 ၅။ ၂။ ၅။ (ထိ၊ ဒါး) - အံ၊ ၅။ ၁။ ၁၄၈။ အပါ၊
 ၅။ ၁။ ၃၀၂။ တုစ္ဆကေန (န၊ တါး) - မဋ္ဌ၊
 ၂။ ၂။ မဇ္ဈိ၊ ၂။ ၉၈။

တုစ္ဆကသာသန (န) [တုစ္ဆက+သာသန] မမှန်သောသတင်းစကား။ တုစ္ဆကသာသနံ တံ ဘဝိဿတိ။ မဋ္ဌ၊ ၄။ ၇၁။ အံ၊ ၅။ ၂။ ၆၉။

တုစ္ဆကုဋ (ပု၊ န) [တုစ္ဆ+ကုဋ] ရေမရှိသော အိုး။ တုစ္ဆကုဋံ အာဒါယ။ ဓမ္မ၊ ၅။ ၂။ ၇။

တုစ္ဆကုမိန (န) [တုစ္ဆ+ကုမိန] ငါးမရှိသော မြူး။ တုစ္ဆကုမိနဿ မုခံ ဝါ ဝိဝရတိ။ ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၃၃၉။

တုစ္ဆကုမ္မ (ပု၊ ထိ) [တုစ္ဆ+ကုမ္မ၊ ထိ-ဉ်-ကုမ္မ] ရေ-မရှိ-နည်း-သောအိုး။ ဘန္တေ ရာဇဒွါ-ရေ ဗဟူဟိ တုစ္ဆကုမ္မဟိ ပရိဝါရေတွာ ဌပိတံ ကေ မဟန္တံ ပူရိတကုမ္မံ အဒ္ဓသံ။ ဇာ၊ ၅။ ၁။ ၃၅၈။ (-သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၅။ အံ၊ ၅။ ၂။ ၆၃၊ ၆၆။) တုစ္ဆကုမ္မိဝ န (ဒီ၊ ၃။ ၃။ ၁၄၄) နှိ ရိတ္တ-သဉ်ဝိယနံ။ ဒီ၊ ၅။ ၁။ ၁၈။ (-အဘိ၊ က။ ၂၄၇။)

တုစ္ဆကုမ္မိနိဒဿန (န) [တုစ္ဆကုမ္မိ+နိဒဿန] အချည်းနှီး-ရေမရှိ-သော အိုးဟူသော ဥပမာ။ တဒတ္ထံ တေန တုစ္ဆကုမ္မိနိဒဿနံ ကတံ။ ဒီ၊ ၅။ ၁။ ၁၆။

တုစ္ဆကုဋာဂါရ (န) [တုစ္ဆ+ကုဋာဂါရ] နေသူ ရဟန်းမရှိသော ပြာသာဒ်ကျောင်း။ ကေ

တုစ္ဆကုဋာဂါရံ အဟောသိ။ မဋ္ဌ၊ ၄။ ၂၃၈။ (-သံ၊ ၅။ ၂။ ၅၄။)

တုစ္ဆကောဋ (ပု၊ န) [တုစ္ဆ+ကောဋ] အချည်းနှီး-အလွတ်-အားလပ်-သော - စပါးကျို - ဘဏ္ဍာတိုက်။ တေ တုစ္ဆကောဋေ (တုစ္ဆ-ကောဋာနိ၊ က) ပဝိသိတွာ။ သံ၊ ၅။ ၁။ ၂၁၉။ (-သံ၊ ၁။ ၁၇၂။ အဘိ၊ က။ ၂၄၇။ ဇာ၊ ၅။ ၁။ ၃၅၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၉။ အံ၊ ၅။ ၂။ ၆၆။)

တုစ္ဆကောဋက (ပု၊ န) [တုစ္ဆကောဋ+က] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ တုစ္ဆကောဋကေ ပူရေတွာ။ ဇာ၊ ၅။ ၁။ ၂၄၇။

တုစ္ဆဂဇိတ (န) [တုစ္ဆ+ဂဇိတ] အကျိုးမပြီး အချည်းနှီး ကြိုးဝါးအပ်သော စကားသံ။ နာနပ္ပကာရံ တုစ္ဆဂဇိတံ ဂဇိ။ ဒီ၊ ၅။ ၁။ ၁၈။

တုစ္ဆဂဗ္ဗ (ပု) [တုစ္ဆ+ဂဗ္ဗ] အချည်းနှီး-အလွတ် - ဖြစ်သော တိုက်ခန်း။ တုစ္ဆဂဗ္ဗေ ပူရေတွာ။ ဓမ္မ၊ ၅။ ၂။ ၉။

တုစ္ဆဂဟဏ (န) [တုစ္ဆ+ဂဟဏ] (၁) အချည်းနှီး-မမှန် - မှား - သောအားဖြင့် - မှတ်ယူခြင်း။ (တိ) (၂) အချည်းနှီး-မမှန်-မှား-သော အားဖြင့် - မှတ်ယူ တတ်သော (သဘော)။ တုစ္ဆဂဟဏဘာဝေန စ...မိစ္ဆာ-ဒိဋ္ဌိ ဟောတိ။ ဓမ္မ၊ ၅။ ၂။ ၃၀၆။

တုစ္ဆဇိဏ္ဏ (တိ) [တုစ္ဆ+ဇိဏ္ဏ] ဂုဏ် (ကိုယ်တွင်း တရား) မရှိ-အနှစ်မဲ့-အချည်းနှီး-အိုမင်းသူ။ မောသဇိဏ္ဏောတိ အန္တော ထေရကရာနံ ဓမ္မာနံ အဘာဝေန တုစ္ဆဇိဏ္ဏော နာမ။ ဓမ္မ၊ ၅။ ၂။ ၂၄၅။ (-အံ၊ ၅။ ၂။ ၃၈။)

တုစ္ဆတုစ္ဆကုမ္မ (ပု၊ ထိ) [တုစ္ဆတုစ္ဆ+ကုမ္မ၊ ထိ-ဉ်-ကုမ္မ] ရေမရှိ၊ ရေမရှိသော အိုး၊ ရေမရှိသမျှသော အိုးအားလုံး။ တုစ္ဆတုစ္ဆကုမ္မေ အနောလောကေတွာ ပူရိတကုမ္မပူရဏသဒိ-သမေဝ ဘဝိဿတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၉။

တုစ္ဆပဉ္စ (တိ) [တုစ္ဆ+ပဉ္စ] အချည်းနှီး-အဖြေ
ကင်းမဲ့-သော-အမေး-ပုစ္ဆာ-ပြဿနာ။
တုစ္ဆပဉ္စောတိပိ ဝုစ္စတိ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၉၉။

တုစ္ဆပတ္တ (ပု) [တုစ္ဆ+ပတ္တ] (၁) အချည်းနှီး-
-အလွတ်ဖြစ်-သော သပိတ်။ (တိ) (၂)
အချည်းနှီး-အလွတ်ဖြစ်-သော သပိတ်ရှိ
သောသူ။ (၁) တုစ္ဆပတ္တံ န ပေသေသာမိ။
အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၇။ (-အံ၊ ၄။ ၃။ ၄၅။) (တိ) (၂)
အထ ဘုဉ်တော တုစ္ဆပတ္တာဝ အာဂစ္ဆန္တိ။
ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၉၃။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂၆၈။ တုစ္ဆပတ္တာဝ
နိက္ခမတိ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၈၅။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၇။
(-အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၂။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၉။ ဝိမတိ၊
၂။ ၂၃၁။)

တုစ္ဆပတ္တဟတ္တ (တိ) [တုစ္ဆပတ္တ+ဟတ္တ] အချည်း
နှီး-ဆွမ်းမပါ-သော သပိတ်-လက်၌ရှိ-
လက်စွဲ-သောသူ။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ တုစ္ဆပတ္တ-
ဟတ္တံ ဒိသ္မာ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၅။ (-ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။
၃၈၂။)

တုစ္ဆပလ္လကံ (ပု) [တုစ္ဆ+ပလ္လကံ] အချည်းနှီး-
အခင်းနှီးမရှိ-သော ခုံ 'ပလ္လင်'။ တုစ္ဆ-
ပလ္လကေယေဝ နိသီဒါပေသုံ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။
၂၄၂-၃။

တုစ္ဆပုဋ္ဌ (ပု) [တုစ္ဆ+ပုဋ္ဌ] အချည်းနှီး-ထမင်း
မပါ-သော-ထမင်းပုံး-ထမင်းထုပ်။ သဗ္ဗံ
ဘတ္တံ ဘုဉ်တော တုစ္ဆပုဋ္ဌံ ဒေသေတော။ ဇာ၊ ၄။
၂။ ၁၈၆။

တုစ္ဆပုရိသ (ပု) [တုစ္ဆ+ပုရိသ] အချည်းနှီး-
ဂုဏ်မှဆိတ်-အနှစ်မဲ့-သော ယောက်ျား။
တုစ္ဆပုရိသာ (ဒိ၊ ၄။ ၃။ ၂) တိ ဈာနမဂ္ဂါဒိသု
ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မေသု ကဿစိ အဘာဝါ ရိတ္တ-
ပုရိသာ။ ဒိ၊ ၄။ ၃။ ၂။ ဂုဏသရရဟိတတာယ
တုစ္ဆပုရိသာ။ သံ၊ ၄။ သစ်၊ ၁။ ၁၁၂။ (-ဝိ၊ ၄။
၃။ ၃၆၆။ ဒိ၊ ၄။ ၃။ ၂။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၂၉။ သံ၊ ၄။ ၂။
၁၈၈။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၂။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၃၊ ၃၈၉။ အံ၊
၄။ ၃။ ၄၁၊ ၂၄၁။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၅၆။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၉။)

တုစ္ဆပေါက္ခရ (ပု၊ န) [တုစ္ဆ+ပေါက္ခရ] အချည်း
နှီး-သားရေမကြက်-သော-စည်ခေါင်း-
စောင်းခွက်။ တုစ္ဆပေါက္ခရ(ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၁) နိ
အဝိနဒ္ဒစမ္ပံ ဘေရိပေါက္ခရံ၊ ဝိဇာပေါက္ခရဉ္စ။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၂။ (-ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၃၁။ ဝိမတိ၊
၁။ ၂၆၃။)

တုစ္ဆပေါဋ္ဌိလ (ပု) [တုစ္ဆ+ပေါဋ္ဌိလ] အချည်း
နှီး-ဂုဏ်မှဆိတ်-အနှစ်မဲ့-သော ပေါဋ္ဌိလ-
ထေရ်။ ဟေိ တုစ္ဆပေါဋ္ဌိလ၊ ဝန္တ တုစ္ဆ-
ပေါဋ္ဌိလ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၂။

တုစ္ဆပ္ပသန္န (တိ) [တုစ္ဆ+ပသန္န] (က) အချည်း
နှီး ကြည်ညိုသော၊ လူဖွယ်ဝတ္ထုမပါ ဗလာ
သက်သက် ကြည်ညိုသော။ (ခ) ကြည်ညို
လောက်သော ဂုဏ်-မရှိ-မဲ့-သော အရာ၌
ကြည်ညိုသော၊ သူ။ (က) မုဒ္ဒပ္ပသန္နာတိ
တုစ္ဆပ္ပသန္နာ နိရတ္တကပ္ပသန္နာ။ သံ၊ ၄။ သစ်၊ ၂။
၃၆၃။ (ခ) မုဒ္ဒပ္ပသန္န (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၄။ ၁။ ၁၅၃) နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

တုစ္ဆဗျဉ္စန (န) [တုစ္ဆ+ဗျဉ္စန] အချည်းနှီး-
အနက်မရှိ-သော သဒ္ဓါ။ အတ္ထတော အပ-
ဂတာတိ သာမဂ္ဂိအတ္ထဝိရဟိတာ၊ တုစ္ဆဗျဉ္စ-
နာတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၁၀။

တုစ္ဆဘာသန (န) [တုစ္ဆ+ဘာသန] အချည်း
နှီး-မဟုတ်မမှန် လုပ်ကြံ-ပြောဆိုခြင်း၊
စွပ်စွဲခြင်း။ “တံ သတံ သုဝဏ္ဏံ ဓာရယသိ”-
ဣတျာဒိကံ တုစ္ဆဘာသနံ အဘူတဘာသနံ
အဗ္ဘက္ခာနံ နာမ။ ဓာနံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆။

တုစ္ဆမနုဿ (ပု) [တုစ္ဆ+မနုဿ] အချည်းနှီး-
ဂုဏ်မှကင်းဆိတ်-သော လူ။ ယဒိဒံ တယာ
မောဃပုရိသ တုစ္ဆမနုဿ ကမ္ပံ ကတံ။ ဝိ၊ ၄။
၁။ ၁၈၅။ (-အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၇။)

တုစ္ဆမဟလ္လက (ပု) [တုစ္ဆ+မဟလ္လက] အချည်း
နှီး အရွယ်ကြီးမှုကို ရယူတတ်သောသူ။
ဂဏှထေတံ တုစ္ဆမဟလ္လကံ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၉။

တုစ္ဆမာန (ပု) [တုစ္ဆ+မာန] အချဉ်းနှီး (သုတ-
စသော အကြောင်းမှ ကင်းသော) ထောင်
လွှားခြင်းမာန် 'မာန'။ တုစ္ဆမာနံ ဥက္ခိပိတော
ဌိတော။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၃၃။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၆၇။
အံ၊ ဌိ၊ ၂။ ၂၀၅။ သုတဒိဝတ္ထုရဟိတော တုစ္ဆ-
မာနော။ မူလ၊ ဌိ၊ ၂။ ၄၁။ (-အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၇၅။
ဣတိဝုတ်၊ ဌ၊ ၃၂၅။ အံ၊ ဌိ၊ ၂။ ၂၆၂။)

တုစ္ဆမုခ (တိ) [တုစ္ဆ+မုခ] အချဉ်းနှီး (ကိုက်
ချီအပ်သော သလေးနဲ့ မပါသော) နှုတ်သီး
ရှိသော (ကျေးဇူး)။ သေသာ သုဝါ ယာဝ-
ဒတ္တံ သာလိ* ခါဒိတော တုစ္ဆမုခါဝ ဂစ္ဆန္တိ။
ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၂၇၇။

တုစ္ဆမုဋ္ဌိ (ပု၊ ထိ) [တုစ္ဆ+မုဋ္ဌိ] အချဉ်းနှီး-
တစုံတခု ဘာမျှမရှိ-သော လက်ဆုပ်။ န ဟိ
တုစ္ဆမုဋ္ဌိတိ ဝုတ္တေ မုဋ္ဌိ နာမ နတ္ထိတိ ဝုတ္တံ
ဟောတိ။ မ၊ ဌ၊ ၄။ ၃၀။ (-မ၊ ဌိ၊ ၃။ ၂၅၁။)

တုစ္ဆရဝ (ပု) [တုစ္ဆ+ရဝ] အချဉ်းနှီး-အနက်
မဲ့-သော စကားသံ။ အာစရိယော နော
တုစ္ဆရဝံ ရဝတိ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၉၁။

တုစ္ဆရူပ (တိ) [တုစ္ဆ+ရူပ] အချဉ်းနှီး-
အကျိုးမဲ့-သော သဘောရှိသော၊ သူ။
တုစ္ဆရူပါ (ဇာ၊ ၂။ ၂၃၀) တိ တုစ္ဆသဘာဝါ
နိပ္ပလာ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၆၄။ မုဇ္ဈရူပေါတိ တုစ္ဆ-
ရူပေါ။ မဟာနိ၊ ဌ၊ ၁၆၂။

တုစ္ဆလာဗု (န) [တုစ္ဆ+လာဗု] အချဉ်းနှီး-
အနှစ်မဲ့-သော ဗူးတောင်း။ ဘန္တေ တုစ္ဆ-
လာဗုနိ ဥဒကေ သိဒန္တာနိ အဒ္ဓသံ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။
၃၆၁။ (-သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၁၀။ အံ၊ ဌိ၊ ၃။ ၆၇-ဂ။)

တုစ္ဆဝစန (န) [တုစ္ဆ+ဝစန] အချဉ်းနှီး-
မဟုတ်မမှန်-သော စကား။ မုသာဝါဒါတိ
အလိကဝစနာ တုစ္ဆဝစနာ။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၉၇။

တုစ္ဆဝန (န) [တုစ္ဆ+ဝန] အချဉ်းနှီး-လူနေ
ကင်း-သော တော။ သုညဝနေတိ တုစ္ဆဝနေ။
ဒိ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၃။

တုစ္ဆသင်္ခါရသမနုပဿန (န၊ ထိ) [တုစ္ဆသင်္ခါရ+
သမနုပဿန] အချဉ်းနှီး-အနှစ်မဲ့-သော
သင်္ခါရတို့ကို ကောင်းစွာ အဖန်ဖန်ရှုခြင်း။
တုစ္ဆသင်္ခါရသမနုပဿနာဝသေန ဝါ။ စူဠနိ၊
၁၀၁။ (-သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၁၀။ မဟာနိ၊ ဌ၊
၃၀၅။ စူဠနိ၊ ဌ၊ ၆၅။)

တုစ္ဆသဘာဝ (ပု) [တုစ္ဆ+သဘာဝ] (၁)
အချဉ်းနှီး-ဂုဏ်မဲ့-သော သဘော။ (တိ)
(၂) အချဉ်းနှီး-ပညာမဲ့-သော သဘော
ရှိသော၊ သူ။ (၁) တုစ္ဆသဘာဝေန မာနော။
မ၊ ဌိ၊ ၁။ ၂၅၃။ (တိ) (၂) တုစ္ဆသဘာဝေါ
ပန အဝိညူ စ ဟောတိ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၅၀။
(-ဝိမာန၊ ဌ၊ ၁၉၀။)

တုစ္ဆဟတ္ထ (တိ) [တုစ္ဆ+ဟတ္ထ] အချဉ်းနှီး-
လက်ဆောင်မပါ-သော လက်ရှိသော၊ သူ။
မာ တုစ္ဆဟတ္တာ ဂစ္ဆန္တိ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၄။ ၉၃။ တုစ္ဆ-
ဟတ္တာဝ အာဂတာ။ ဒိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၀၉။ (-ဒိ၊
ဌ၊ ၃။ ၁၃၁။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၃။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၇၃။ မ၊ ဌ၊
၄။ ၂၃၀။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၉၀။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၇။
သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၆၀။ စရိယာ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၆။ ဇာ၊
ဌ၊ ၁။ ၂၅၅၀၃။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၀၄၊ ၃၆၅။ ဇာ၊
ဌ၊ ၃။ ၉၅၆၊ ၄၁၄။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၁၀၉။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆။
၄၃။)

တုစ္ဆဟတ္ထက (တိ) [တုစ္ဆဟတ္ထ+က] အထက်
ပုဒ်နက်ကြည့်။ ဗြာဟ္မဏာ တုစ္ဆဟတ္ထကာနံ
အာဂတာနံ န ဒဿေန္တိ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၄၀။
(-ဇာ၊ ဌ၊ ၃။ ၄၅၁။)

တုစ္ဆာကာသ (ပု) [တုစ္ဆ+အာကာသ] အချဉ်း
နှီး-အရာဝတ္ထုမဲ့-သော ကောင်းကင်။
“တုစ္ဆာကာသော” တိပိတဿေဝ (အဇ္ဈာ-
ကာသဿ) နာမံ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၉၄။

တုစ္ဆာသာရ (တိ) [တုစ္ဆ+အသာရ] အချဉ်း
နှီး-အနှစ်မဲ့သော (မိစ္ဆာအယူ)။ ထုသကော-
နန-ကြည့်။

တုဇ္ဇတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [တုဒ+ယ+တေ] (၁) နှိပ်စက်-ထိုးဆွ-ထွင်းဖောက်-အပ်၏။ (၂) နှိပ်စက်-ထိုးဆွ-စူးဝင်-တတ်၏။ (၁) (ရူ၊၄၇။ နိတိ၊ဓာ။၁၀၅-ကြည့်။) (၂) သတ္တာနံ ဟဒယံ သောကော၊ ဝိသသလ္လံ ဝတုဇ္ဇတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၃၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၆။ တုဇ္ဇတိ(အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၇)တိ တုဒတိတိဝတ္ထဗ္ဗေ ဗျတ္တယဝသေန ဝုတ္တံ။ မူလဋီ၊၂။၆၅။

တုဇ္ဇတေ (ကမ္မ၊ကြိ) [တုဒ+ယ+တေ။ ရူ၊၄၇။] နှိပ်စက်-ထိုးဆွ-ထွင်းဖောက်-အပ်၏။ တုတ္တ-ဒေါင်ကွင်း ကြည့်။

တုဇ္ဇန (န) [တုဒ+ယ+ယု] ထိုးဆွ-နှိပ်စက်-ခြင်း။ တုဇ္ဇနတ္ထေန ဝါစာ ဝေ သတ္တိယော။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၉၇။

တုဇ္ဇမာန (တိ) [တုဒ+ယ+မာန။ ရူ၊၆၄၆။] နှိပ်စက်-ထိုးဆွ-အပ်သော။ သော ဥယျာတိ သူလေဟိ တုဇ္ဇမာနော။ မ၊၂။၂၆၀။ ထေရ။ ၃၂၆။ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၅၊၂၉၇။အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂။

တုဇ္ဇတေ (ကြိ) [တုဇ္ဇိ+အ+တေ။ နိတိ၊ဓာ။၄၄။] (၁) အားထုတ်၏။ (၂) ညှဉ်းဆဲ-နှိပ်စက်-၏။ တုတ္တ (ခ)-ကြည့်။

တုဇ္ဇ (တိ) [တုသ+တ။ ကစ္စည်း။၅၇၃။ ရူ၊၆၂၆။ မောဂ်၊၅။၁၄၀။ နိတိ၊သုတ္တ။၁၁၇၆။ (တုမု-သံ)] (၁) တုဇ္ဇ-အမည်ရှိသောသူ။ (၂) အားရ-ကျေနပ်-တင်းတိမ်-ရောင့်ရဲ-သောသူ။ (၃) နှစ်သက်-ဝမ်းမြောက်-သော (စိတ်-စသည်)။ (၄) ကြည်လင်-ရွှင်ပျ-သော၊ သူ။ (၅) နှစ်သက်-ဝမ်းမြောက်-အပ်သော၊ နှစ်သက်ဖွယ်ကောင်းသော။ (၆) နှစ်သက်-ဝမ်းမြောက်-ခြင်း။ (၇) အားရ-နှစ်သက်-ကျေနပ်-ရာ (အခါ-စသည်)။

(၁) တုဇ္ဇ-အမည်ရှိသောသူ။ တုဇ္ဇောနာမ ဘန္တေ ဥပါသကော။ ဒီ၊၂။၇၈။ (-၇၉။)

(၂) အားရ-ကျေနပ်-တင်းတိမ်-ရောင့်ရဲ-သောသူ။ တုဇ္ဇော အာဓာရကော ဟောတိ။ ဝိ၊၅။၃၇၈။ တုဇ္ဇဿာ (ဝိ၊၃။၄။ ဥဒါန။၈၈)တိ စတုမဂ္ဂဉာဏသန္တောသေန သန္တုဋ္ဌဿ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၀။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၉၀။ တုဇ္ဇော (ဣတိဝုတ်။၂၆၅။ အံ၊၁။၃၃၅)တိ သန္တုဋ္ဌော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၀၉။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၆၃။

(၃) နှစ်သက်-ဝမ်းမြောက်-သော၊ (စိတ်-စသည်)။ တုဇ္ဇေန စိတ္တေနာ (ထေရ။၂၇၉)တိ.... အတ္တမနောပမုဒိတော ဟုတွာတိ အတ္တော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၈။ တုဇ္ဇဿာ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၄)တိ ပါမောဇ္ဇသင်္ခါတာယ တရုဏ-ပိတိယာ ဝသေန တုဇ္ဇဿ။ သံ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၃၃။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၆၁။)

(၄) ကြည်လင်-ရွှင်ပျ-သောသူ။ တုဇ္ဇော(မဟာဝံသ၊၃၄။၉၃)တိ တဿပိ သာမဏေရဿ သက္ကစ္စပါနီယ'မူပနယနုပ-သမေန ပသန္တော။ မဟာဝံသ၊ဋီ၊၄၆၅။ တုဇ္ဇ-စိတ္တ-လည်း ကြည့်။

(၅) နှစ်သက်-ဝမ်းမြောက်-အပ်သော၊ နှစ်သက်ဖွယ်ကောင်းသော။ တုဇ္ဇမုခ-ကြည့်။

(၆) နှစ်သက်-ဝမ်းမြောက်-ခြင်း။ သုဇနဿ စ တုဇ္ဇတ္ထံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂။ မ၊ဋီ၊၁။၁၉။ အံ၊ဋီ၊၁။၂။ တုဇ္ဇာကာရ-လည်း ကြည့်။

(၇) အားရ-နှစ်သက်-ကျေနပ်-ရာ (အခါ-စသည်)။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တုဇ္ဇော (ပု၊ပ၊ဇေ)- ဝိ၊၅။၃၇၈။ ဒီ၊၂။၇၈-၉။ သံ၊၃။၃၁၂။ အံ၊၁။၃၃၅။ ဣတိဝုတ်။၂၆၅။ ဝိမာန။၈၆၊၈၉၊၁၁၆။ ပေတ။၁၉၂။ ထေရ။၃၂၀၊၃၅၅-၆။ အပ၊၁။၁၁၂၊၃၅၅။ အပ၊၂။၂၅၊၁၂၁၊၁၂၈၊၁၄၂၊၂၂၉။ ဇာ၊၁။၂၀၄၊၃၂၃၊၃၃၄။ ဇာ၊၂။၈၅။ စူဠနိ၊၄၀။ မိလိန္ဒ။၂၂၊၄၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၀၊၆၃၊၁၇၂၊၃၂၈။

ဒီဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၉။ မဋ္ဌ၊ ၄။ ၁၇၆၊ ၁၇၇။ သံဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၃၉။ သံဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၊ ၃၁၅။ အံဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၂၄၊ ၂၃၀။ အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၂။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌ၊ ၁၆၉။ ဓမ္မဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၆၊ ၄၉။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၃၀၉။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊ ၂။ ၈၅၊ ၃၀၃။ ဝိမာနဋ္ဌ၊ ၂၃၇။ ပေတဋ္ဌ၊ ၁၈၊ ၂၂၂-၃။ ထေရဋ္ဌ၊ ၁။ ၅၄။ ထေရဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၆၊ ၂၆၈။ ထေရီဋ္ဌ၊ ၁၇။ အပဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆။ စရိယာဋ္ဌ၊ ၁၀၇။ ဇာဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆။ ဇာဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၂၁။ ဇာဋ္ဌ၊ ၄။ ၁၄၁၊ ၃၂၇၊ ၄၄၉။ ဇာဋ္ဌ၊ ၅။ ၂၊ ၃၇၅။ ဇာဋ္ဌ၊ ၆။ ၅၉။ စူဠနိဋ္ဌ၊ ၉။ ပဋိသံဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၉။ ဝဇီရဋ္ဌ၊ ၂၇၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၄၁။ ကခါဋ္ဌိသစ်၊ ၂၀။ အံဋ္ဌိ၊ ၁။ ၂၀။ အံဋ္ဌိ၊ ၂။ ၂၆၃။

တုဋ္ဌာ (ထိပါဇ) - ဝိမာန၊ ၁၄။ သံဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၈၊ ၂၈။ ဝိမာနဋ္ဌ၊ ၇၇၊ ၁၆၇။ ထေရီဋ္ဌ၊ ၁၅၆။ ဇာဋ္ဌ၊ ၅။ ၄၆၀။

တုဋ္ဌာ (ပ၊ဗ) - ဝိ၊ ၅။ ၃၈၇။ ဇာ၊ ၂။ ၇၃။ မဟာနိ၊ ၃၇၄။ ဝိဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၅၊ ၁၈၃။ ဝိသင်္ဂဟ၊ ၃၁၀။ အံဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၀။ ဓမ္မဋ္ဌ၊ ၁။ ၆၄၊ ၃၄၀။ ဇာဋ္ဌ၊ ၁။ ၆၄။ ဇာဋ္ဌ၊ ၅။ ၃၃၀။ ဇာဋ္ဌ၊ ၆။ ၃။ မဟာနိဋ္ဌ၊ ၁၃၃။ ပဋိသံဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၂၆။ ပဋိသံဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၈၅၊ ၂၁၈။ အံဋ္ဌိ၊ ၂။ ၁၇၉။

တုဋ္ဌံ (ဒု၊ဇ) - ဗုဒ္ဓဝံဋ္ဌ၊ ၁၀၉။ တုဋ္ဌေ (ဒု၊ဗ) - သုတ္တနိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၃။ တုဋ္ဌေန (တ၊ဇ) - ထေရ၊ ၂၇၉။ ကခါ၊ ၁၈၄။ သံဋ္ဌ၊ ၃။ ၅၅။ ဓမ္မဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၄၈။ ဓမ္မဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၄၆။ ထေရဋ္ဌ၊ ၂။ ၆၈။ ဇာဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၆၃၊ ၃၈၆။ မဟာနိဋ္ဌ၊ ၄၁၅။ တုဋ္ဌေဟိ (တ၊ဗ) - သံဋ္ဌ၊ ၃။ ၈။ တုဋ္ဌဿ (စ၊ဇ) - ဝိ၊ ၃။ ၄။ အဘိ၊ က၊ ၁၆၃။ ဥဒါန၊ ၈၈။ ပေဋကော၊ ၂၀၂၊ ၂၀၈။ ဝိဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၄၀။ ဒီဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၄။ ဥဒါနဋ္ဌ၊ ၉၀။ ပဋိသံဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၇၄။ ပဋိသံဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၆၁။ ဒီဋ္ဌိ၊ ၁။ ၂၆၁။ သီဋ္ဌိသစ်၊ ၂။ ၁၃၃။ တုဋ္ဌဿ (စ၊ဆ၊ဇ) - အံ၊ ၁။ ၃၃၅။ ဣတိဝုတ်၊ ၂၆၅။

တုဋ္ဌကာလ (ပု) [တုဋ္ဌ+ကာလ] အားရ-နှစ်သက် - ကျေနပ် - ရာ အခါ။ ယာစိတကဋ္ဌိ

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၃၈ - ပ-ပ-ဗ-သ-စ

တုဋ္ဌကာလေ ဒေန္တိ။ ဇာဋ္ဌ၊ ၄။ ၃၅၈။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၉၀။)

တုဋ္ဌစိတ္တ (တိ) [တုဋ္ဌ+စိတ္တ] အားရ-နှစ်သက်-ကျေနပ် - ရွှင်လန်း - ဝမ်းမြောက် - သော စိတ်ရှိသောသူ။ ဂဟိတေ စ အတ္တမနောတိ ဂဟိတေ တုဋ္ဌစိတ္တော ဟောတိ။ ဝိဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၂၇။ တထာဘူတာ စ ဟဋ္ဌစိတ္တာ နာမ ဟောန္တိတိ အာဟ “တုဋ္ဌစိတ္တာ” - (သံဋ္ဌ၊ ၂။ ၉)တိ။ သံဋ္ဌိ၊ ၂။ ၁၂။ (-ဝိဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၆။ ဝိဋ္ဌ၊ ၃။ ၉၈။ ဝိသင်္ဂဟ၊ ၇၂။ ဒီဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၇၊ ၃၃၃၊ ၄၀၁။ မဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၀၊ ၁၅၁။ မဋ္ဌ၊ ၃။ ၆၈၊ ၇၄။ အပဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၃၆။) အတ္တမန-လည်း ကြည့်။

တုဋ္ဌဗ္ဗ (တိ) [တုဋ္ဌ + တဗ္ဗ။ မောဂ်၊ ၅။ ၁၄၀။] နှစ်သက်-အပ်-သင့်-ထိုက်-သော။ တုဋ္ဌဗ္ဗ- (ဇာ၊ ၁။ ၃၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၇၅) န္တိ တုဿိတဗ္ဗ။ ဇာဋ္ဌ၊ ၁။ ၅၀၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၃။ ၁၀၂။ တုဋ္ဌဗ္ဗ-နေဝ တုဋ္ဌော ဟောမိ။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၀။ (-ဝိ၊ ၂။ ၃၄၀။)

တုဋ္ဌမန (တိ) [တုဋ္ဌ+မန] နှစ်သက်-ဝမ်းမြောက် - သော စိတ်ရှိသောသူ။ သဗ္ဗေ ဒေဝါ တုဋ္ဌမနာ။ အပ၊ ၁။ ၅၃။ ထေရဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၁။ (-မဟာနိ၊ ၂။ စူဠနိ၊ ၅၅၆။ ဒီဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၀၊ ၅၆။ သုတ္တနိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၇။ ဝိမာနဋ္ဌ၊ ၁၈။ ထေရဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၁။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၉၀။ သီဋ္ဌိသစ်၊ ၁။ ၅၀။ မဋ္ဌိ၊ ၁။ ၁၇၉။)

တုဋ္ဌမာနသ (တိ) [တုဋ္ဌ+မာနသ] နှစ်သက်-ဝမ်းမြောက်-သောစိတ်ရှိသောသူ။ ဥဒဂေါ တုဋ္ဌမာနသော။ အပ၊ ၁။ ၃၇၁။ တုဋ္ဌမာနသော နိက္ခမိတွာ။ ဝိဋ္ဌ၊ ၁။ ၇၃။ (-အပ၊ ၁။ ၂၇။ သံဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၅၃။ သံဋ္ဌ၊ ၃။ ၆၆။ အံဋ္ဌ၊ ၁။ ၅၁။ အံဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁၀။ အံဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၄။ အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၂။ ဇာဋ္ဌ၊ ၁။ ၆၄။ ပဋိသံဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၈၆။ ဇိနာလင်္ကာရ၊ ၂၀၃။)

တုဠမုခ (တိ) [တုဠ+မုခ။ ထိ-ဦး-မုခိ] (က) နှစ်သက်ဖွယ်သော မျက်နှာရှိသော။ (ခ) (ကြည်လင်ဖြူဖွေးသော အရပ်မျက်နှာရှိသည် ဖြစ်၍) နှစ်သက် - အပ် - စေတတ် - သော မျက်နှာရှိသကဲ့သို့ ဖြစ်သော (ညဉ့်=ညဉ့် မိုးသောက်ချိန်၊ အရုဏ်တက်ချိန်)။ နန္ဒိ-မုခိယာတိ တုဠမုခိယာ။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၂။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၄၀။ (- ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၆။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ ၁။ ၂၂။) နန္ဒိမုခ-နှင့် ယှဉ်တွဲ ကြည့်။

တုဠရဝ (ပု) [တုဠ+ရဝ] အားရ-နှစ်သက် - ဝမ်းမြောက် - သူတို့၏ အော်ဟစ်သံ။ တုဠ-ရဝံ ရဝိ။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၁၀။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၁၀။ (- သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၆။)

တုဠရူပ (တိ) [တုဠ+ရူပ] နှစ်သက်ခြင်း သဘောရှိသော၊ သူ။ တုဠရူပေါ ဂတော။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၀၀။ (- ၂၀၃။)

တုဠဟဋ္ဌမာနသ (တိ) [တုဠဟဋ္ဌ+မာနသ] နှစ် သက်၊ ရှင်လန်းသော စိတ်ရှိသော၊ သူ။ တုဠ-ဟဋ္ဌမာနသော သဟတ္ထေန ဒါနံ ဒေန္တော။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ၊ ၂၂၇။

တုဠဟဒယ (တိ) [တုဠ+ဟဒယ] နှစ်သက်သော စိတ်နှလုံးရှိသော၊ သူ။ တုဠဟဒယော ရာဇာနိ သဗ္ဗကိစ္စာနုသာသနေန ပဝါရေတိ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၂၀။ မ၊ ဌ၊ ၄။ ၁၆၃။ (- ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၃၉။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၃၂၉၊ ၃၃၂။ ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၄၄။)

တုဠာကာရ (ပု) [တုဠ + အာကာရ] (၁) နှစ်သက်ခြင်း အခြင်းအရာ။ (တိ) (၂) နှစ် သက်ခြင်း အခြင်းအရာ ရှိသော၊ သူ။ (၁) ပါမောဇံ ဇာယတီတိ တုဠာကာရော ဇာယ-တိ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၉၄။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၂၆။ တုဠေန နာမ တုဠာကာရော ကတ္တဗ္ဗော။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆။ ၁၉၄။ (- အပ၊ ၂။ ၁၀၁။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၃၆။ ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၁၅။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၀။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၆၂။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၂၀။ ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၇၁။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၄၁။

အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၇၅။) (တိ) (၂) စတ္တာရေပိ ဟေတေ တုဠာကာရာ ဝေ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၅၃၆။ (- ၁၇၂၊ ၃၆၀။)

တုဠာကာရမတ္တ (န) [တုဠာကာရ + မတ္တ] နှစ်သက်ခြင်း အခြင်းအရာမျှ။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တုဠာဝတ္ထာ (ထိ) [တုဠာ+အဝတ္ထာ] နှစ်သက် ခြင်း အခိုက်အတန့်။ သာ ဟိ တရုဏတာယ ကထဉ္စိပိ တုဠာဝတ္ထာ တုဠာကာရမတ္တံ။ သီ၊ ဌ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၃၃။ (- ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၆။)

တုဠိ (ထိ) [တုဠ+တိ။ တုဠိန္ဒိ တောယာတိ တုဠိ။ ဓာနံ၊ ဌ၊ ၇။ (- ရူ၊ ၆၂၇။ မောဂ်၊ ၅။ ၁၄၀။) (တုဠိ-သံ)] (၁) နှစ်သက် - ဝမ်းမြောက် - ခြင်း - ကြောင်း - တတ်သော (သဘော၊ ပီတိ၊ သောမနဿ)။ (၂) အားရ - တင်းတိမ် - ရောင့်ရဲ - ခြင်း။ (၃) နှစ်သက်အပ်သော၊ နှစ်သက်ဖွယ်ကောင်း သော။

(၁) တုဠိ (မဟာနိ၊ ၂) တိ သဘာဝ-သဏ္ဌိတာယ ပီတိယာ တေ နာမံ။ မဟာနိ၊ ဌ၊ ၁၈။ တုဠိ(ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၂) နိ... အဗ္ဗနုမောဒန-ဝသပ္ပဝတ္တံ ပီတိသောမနဿံ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၀၃။

(၂) တာဝတကေနော တုဠိ* အာပဇ္ဇေ-ယျာထ။ မ၊ ၁။ ၃၃၉။ တုဠိ (သံ၊ ၁။ ၄၅။ နေတ္ထိ၊ ၁၂၇) တိ စတုပစ္စယသန္တောသော။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၉၈။ နေတ္ထိ၊ ဌ၊ ၂၃၈။ ပဗ္ဗဇိတဿ တုဠိ စတုပစ္စယသန္တောသော သုခါဝဟာ ဟောတိ။ နေတ္ထိ၊ ဝိ၊ ၃၀၃။ (၃) တုဠိမုခ-ကြည့်။

တုဠိ-သံ၊ ၁။ ၄၅။ အံ၊ ၂။ ၁၀၂။ ဓမ္မ၊ ၆၀။ မဟာနိ၊ ၂။ စူဠနိ၊ ၂၁၉။ နေတ္ထိ၊ ၁၂၇။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၆၃။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၀၄။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၆၆။ ဥဒါန၊ ဌ၊ ၂၀၇။ မဟာနိ၊ ဌ၊ ၁၆၊ ၁၈။ နေတ္ထိ၊ ဌ၊ ၂၃၈။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၇။ သီ၊ ဌ၊ သစ်၊ ၂။

၃၀၂။ ဒီ၊ဇီ၊၃။၁၈၃။ မ၊ဇီ၊၁။၁၇၂။ သံ၊ဇီ၊၁။
 ၁၄၅၊၁၅၄။ အံ၊ဇီ၊၁။၁၁၄။ နေတ္တိ၊ဝိ။၃၀၃။
 တုဠိ - မ၊၁။၃၃၉။ ဇ၊၁။၁၃၅။ ဝိ၊ဠ၊
 ၁။၂၂။ မ၊ဠ၊၁။၃၈၉။ သံ၊ဠ၊၁။၁၈။ သံ၊ဠ၊
 ၂။၁၁၁။ အံ၊ဠ၊၁။၃၀၀၊၃၁၄။ အံ၊ဠ၊၂။
 ၂၃၃၊၂၃၇၊၃၃၁။ အံ၊ဠ၊၃။၂၄၂။ အဘိ၊ဠ၊၁။
 ၂၇၊၆၀။ ဝိ၊သုဒ္ဓိ၊၁။၂၁၉၊၂၈၉။ ဓမ္မ၊ဠ၊၁။၂။
 ဓမ္မ၊ဠ၊၂။၁၄၇၊၂၅၇။ ဥဒါန၊ဠ၊၅၉။ ပေတ၊ဠ။
 ၁၃၀။ အပ၊ဠ၊၁။၄၂၊၇၃။ အပ၊ဠ၊၂။၆၀၊
 ၁၈၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဠ၊၃၂၈။ ဇ၊ဠ၊၁။၄၀၊၇၁။ ဇ၊
 ဠ၊၃။၂၁။ မဟာနိ၊ဠ၊၉၂၊၂၃၄၊၂၄၉၊၂၇၈။
 စူဠနိ၊ဠ၊၇၇။ သာရတ္ထ၊၁။၁၀၃။ ဝိမတိ၊၁။၂။
 ဝိမတိ၊၂။၂၇၅။ မ၊ဠ၊၃။၃၉၃။ အံ၊ဠ၊၃။၁၇၃။
 တုဠိယာ (တ၊ဇ) - သံ၊ဠ၊၃။၁၈၃။ အံ၊ဠ၊၂။
 ၂၃၇။ (စ၊ဇ) - အံ၊၁။၂၈၀။ အဘိ၊က။၄၀၇။
 မဟာနိ။၂၁၀။ မ၊ဠ၊၁။၆၁။ (ဆ၊ဇ) - ဒီ၊ဇီ၊
 ၁။၃၀၂။ ဒီ၊ဇီ၊၃။၇။

တုဠိအာဝဟ (တိ) [တုဠိ+အာဝဟ] နှစ်သက်-
 ဝမ်းမြောက်-ခြင်းကို ဆောင်တတ်သော။
 သုစိရမ္ပိ ဝေလံ ဩလောကေန္တဿ တုဠိ-
 အာဝဟော။ သံ၊ဠ၊၂။၁၉၆။

တုဠိကရဏ (တိ) [တုဠိ+ကရဏ] (က) နှစ်
 သက်-ဝမ်းမြောက်-ခြင်းကို ပြုတတ်သော။
 (ခ) နှစ်သက် - ဝမ်းမြောက် - ကြောင်း
 ‘ချမ်းသာမှု’ကို ပြီးစေတတ်သော။ ဝိတ္ထုပ-
 ကရဏဿ တုဠိကရဏဿ ပဟူတတာယ
 ပဟူတဝိတ္ထုပကရဏာ။ သံ၊ဠ၊၁။၁၂၆။ (ခ)
 တုဠိကရဏဿာတိ ပါသာဒသိဝိကာဒိသုခ-
 သာဓနဿ။ သံ၊ဠ၊၁။၁၇၅။

တုဠိကာရဏ (န) [တုဠိ+ကာရဏ] နှစ်သက်-
 ဝမ်းမြောက်-ခြင်း၏ အကြောင်း။ ဝိတ္ထုပ-
 ကရဏဿ တုဠိကာရဏဿ ပဟူတတာယ
 ပဟူတဝိတ္ထုပကရဏေ။ အဘိ၊ဠ၊၃။၇၉။
 (-ဒီ၊ဠ၊၁။၂၆၃။ ဇ၊ဠ၊၇။၁၆၅။)

တုဠိဇနန (တိ) [တုဠိ+ဇနန] နှစ်သက်ခြင်းကို
 ဖြစ်စေတတ်သော။ သူ။ ဝိတ္ထိသဉ္ဇနနောတိ
 တုဠိဇနနော။ အံ၊ဠ၊၃။၃၀။

တုဠိဇာတ (တိ) [တုဠိ+ဇာတ] ဖြစ်သော-
 နှစ်သက်-ဝမ်းမြောက်-ခြင်း ရှိသော။ သူ။
 တုဠိဇာတော ဟာသဇာတော ဟုတု။
 သုတ္တနိ၊ဠ၊၂။၂၇၁။ မဟာနိ၊ဠ၊၃၁၈။ (-အံ၊
 ဠ၊၂။၃၁၁။)

တုဠိဒါန (န) [တုဠိ+ဒါန] (က) ဆုလာဘ်၊
 ဆရာစား၊ ဆရာတုက်။ (ခ) လက်ဆောင်
 (စကား-စသည်)။ (က) တဿှာ ဘောတိ
 ဣမံ သာဠကံ တုဠိဒါနံ အာစရိယဘာဂံ တုယံ
 ဒဒါမိ။ ထေရီ၊ဠ၊၂။၂။ (-၂၄၂။ သာရတ္ထ၊
 ၃။၁၆၂။ မ၊ဠ၊၂။၁၄၀။) (ခ) ပိယက္ခာနံ
 အက္ခာယိကာ မယံ တုဠိဒါနံ ဒေဟိ။ ဇ၊ဠ၊
 ၃။၅၀၉။

တုဠိဒါယ (ပု) [တုဠိ+ဒါယ] နှစ်သက်-ဝမ်း
 မြောက်-ခြင်း ရှိသူသည် ပေးအပ်သော။
 နှစ်သက် - ဝမ်းမြောက် - ခြင်း - ဖြင့် -
 ကြောင့်-ပေးအပ်သော။ (က) အပိဆုလာဘ်၊
 ဆရာစား၊ ဆရာတုက်။ (ခ) လက်ဆောင်
 (စကား-စသည်)။ (က) အယံ တေ တုဠိ-
 ဒါယော။ ဓမ္မ၊ဠ၊၁။၃၆၂။ တုဿနံ တုဠော၊
 သောဿတ္ထိတိတုဠိ၊ တေန ဒါတဗ္ဗောဒါယော
 တုဠိဒါယော၊ အာကာရန္တာနမာယော။ ဓာနံ၊
 ဇီ၊၃၅၅-၆။ (-သီ၊ဠ၊သစ်၊၂။၂၅၈။) (ခ)
 တုဠိဒါယ (ဇ၊ဠ၊၆။၁၉) နိ ပဏ္ဏာကာရံ၊
 ပဏ္ဏာကာရော ဟိ တုဠိဝသေန ဒါတဗ္ဗတာ
 “တုဠိဒါယော” တိ ဝုစ္စတိ။ မဟာနိပါတ်၊
 မူဂပက္ခ-ဇာတ်၊ဇီ။ပေ။

တုဠိနန္ဒီ (ထိ) [တုဠိ+နန္ဒီ] တုဠိ (ပီတိ၊ သော-
 မနဿ)-ဟူသော နှစ်သက်ခြင်း။ တဏှာ-
 သင်္ခါတာ နန္ဒီ တဏှာနန္ဒီ၊န တုဠိနန္ဒီယေဝ။
 သံ၊ဠ၊၂။၂၉၂။

တုဠိန္ဒြိယ (တိ) [တုဠ+တုဠိယ] ရှင်လန်းသော
ဣန္ဒြိယရှိသော။ သူ။ တုဠိန္ဒြိယာ ဘဝေယျာထ။
ဇာ၊ဌ၊၂။၁၉၀။

တုဠိပဋိပက္ခ (ပု) [တုဠ+ပဋိပက္ခ] နှစ်သက်ခြင်း
၏ ဆန့်ကျင်ဖက် (အမျက်=ဒေါသ၊ ယင်း-နှင့်
ယှဉ်သော စိတ်)။ အတုဠိတိ တုဠိပဋိပက္ခော
တထာပဝတ္တော စိတ္တုပ္ပါဒေါ၊ ကောဓော ဝေ
ဝါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၈။

တုဠိပဋိလာဘ (ပု) [တုဠ+ပဋိလာဘ] နှစ်သက်
ခြင်းကို ရခြင်း။ ဝေဒပဋိလာဘန္တိ တုဠိပဋိ-
လာဘံ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၃၃၊၂၃၁။

တုဠိပ (ပု) ဣ (တိ) [တုဠ+ပတ္တ] နှစ်သက်-
ဝမ်းမြောက် - ခြင်းသို့ ရောက်သော။ သူ။
အဿာသပတ္တာတိ တုဠိပ(ပု)တ္တာ သော-
မနဿပတ္တာ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆။

တုဠိပရိယာယ (ပု) [တုဠ+ပရိယာယ] တုဠိ-
သဒ္ဓါ၏ - ပရိယာယ် - စကားလွယ်။ ဝိတ္တံ၊
ဝိတ္တိတိ စ တုဠိပရိယာယာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇။

တုဠိဗဟုလ (တိ) [တုဠ+ဗဟုလ] နှစ်သက်ခြင်း
များသော။ များသော နှစ်သက်ခြင်းရှိသော။
သူ။ တုဠိဗဟုလော (ပဋိသံ၊၂၇၉။ အံ၊ဌ၊၁။
၄၁၅)တိ နာတိဗလဝပီတိယာ တုဠာကာရ-
ဝသေန (နိဒ္ဒေသပဒံ)။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၂၆၂။
အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၅။ (-ဒီ၊ဌ၊၂။၁၁၄။ မ၊ဌ၊၄။
၅၇။ သံ၊ဌ၊၁။၁၁၁။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၁၆၁။)

တုဠိမတ္တ (န) [တုဠ+မတ္တ] နှစ်သက်ခြင်း-မျှ-
သာလျှင်။ ပေမမတ္တ (မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၀)-ကြည့်။

တုဠိမုခ (တိ) [တုဠ+မုခ။ ထိ-ဦး-မုခိ] (က)
နှစ်သက်ဖွယ်သော မျက်နှာရှိသော။ (ခ)
(ကြည်လင်ဖြူဖွေးသော အရပ်မျက်နှာရှိသည်
ဖြစ်၍) နှစ်သက် - အပ် - စေတတ် - သော
မျက်နှာရှိသကဲ့သို့ ဖြစ်သော (ညဉ့်=အရုဏ်
တက်ချိန်)။ နန္ဒီမုခိယာတိ တုဠိမုခိယာ၊

(ပသန္နဒိသာမုခိယာတိ အတ္တော)။ သာရတ္ထ၊
၃။၄၂၆။ ဝိမတိ၊၂။၁၉၈။ နန္ဒီမုခ-နှင့် ယှဉ်
ကြည့်။

တုဠိရဝ (ပု) [တုဠ+ရဝ] အားရ - နှစ်သက်-
ခြင်း ရှိသူတို့၏ ဟစ်အော်သံ။ သဗ္ဗေ ဗန္ဓနာ
မုစ္စိတာ တုဠိရဝံ ရဝန္တာ သကဋ္ဌာနမေဝ
အဂမိံ သူ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၄၁။

တုဠိလက္ခဏ (တိ) [တုဠ+လက္ခဏ] နှစ်သက်ခြင်း
ဟူသော မှတ်ကြောင်း 'လက္ခဏာ'ရှိသော။
နှစ်သက်တတ်သော တရားဟူ၍ မှတ်အပ်
သော။ သာ (ပီတိ) ဖရဏလက္ခဏာ၊ တုဠိ-
လက္ခဏာ ဝါ။ မ၊ဌ၊၁။၈၇။ အံ၊ဌ၊၁။၂၉၀။

တုဠိလာဘ (ပု) [တုဠ+လာဘ] နှစ်သက်ခြင်း
ကို ရခြင်း။ ဝိတ္တိလာဘန္တိ တုဠိလာဘံ။ ထေရ၊
ဌ၊၂။၂၂၀။

တုဠိသဘာဝသဏ္ဌိတ (တိ) [တုဠ+သဘာဝ+
သဏ္ဌိတ] နှစ်သက်ခြင်း သဘော - ဦး -
အားဖြင့် - တည်သော။ တုဠိသဘာဝသဏ္ဌိ-
တာယ (ဟိ) ပီတိယာ တေ နာမံ။ အဘိ၊ဌ၊
၁။၁၈၇။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၁၁၆။

တုဠိ (တိ) [တုဠ+ဤ] နှစ်သက်-ငမ်းမြောက်-
ခြင်း ရှိသော။ သူ။ တုဠိဒါယ(က)-ကြည့်။

တုဠတိ (ကြိ) [တုဠ+အ+တိ။ ဓာန်၊ဋ္ဌ၊၂၆၀။
နိတိ၊ဓာ။၅၈။] ထိုးဆွ - နှိပ်စက် - ၏။ တုဏှ-
ဒေါင့်ကွင်း ကြည့်။

တုဠေန္တိ (ကြိ) [တုဠ+အ+အန္တိ] ထိုးဆွ-နှိပ်
စက်-ကုန်၏။ တုဏှိယ (ခ)-ကြည့်။

တုဏတိ (ကြိ) [တုဏ+အ+တိ] (၁) ကောက်
ကွေး၏။ (၂) ညှဉ်းဆဲ - နှိပ်စက် - ၏။ (၁)
(နိတိ၊ဓာ။၆၁။ ဓာတုတ္ထ။၁၆၇-ကြည့်။) (၂)
တုဏိရ-ဒေါင့်ကွင်း ကြည့်။

တုဏှ (န) [တုဠ+အ။ တန=တန+၃။ ဓာန်၊
ဋ္ဌ၊၂၆၀။ ဣဒါ၊၅၉။ နိတိ၊ဓာ။၅၈။ တုဠတိ

ဝိတုဏှတိ တာဠေတိ ဧတေနာတိ တုဏှံ။ ကေ-
နိပါတ်၊ သီလဝိမံသက-ဇာတ်၊ ဣ။ပေ။ (တုံ-
သံ)] (၁) (ငှက်-စသည်တို့၏) နှုတ်သီး-
ပါးစပ်။ (၂) (က) (သန်လျက်-စသော လက်
နက်၏) အဦး-အဖျား-အစွန်း-ထိပ်ဖူး။
(ခ) (သလေးစပါး၏) အဦး-အဖျား-
အစွန်း-ထိပ်ဖူး။ (၃) ချွန်ထက်သော
(လက်နက်)။ (ပါးစပ်၊ မျက်နှာ၊ နှုတ်သီး၊
ဝက်-နှာတ်-နှာယောင်၊ ဆင်နှာမောင်း၊
အပ်-စသော တန်ဆာပလာတို့၏ ထိပ်ဖျား
အချွန်၊ သိဝနတ်၏ အမည်။ P.S.D.။)

(၁) (ငှက်-စသည်တို့၏) နှုတ်သီး-
ပါးစပ်။ တုဏှေန (အပါး၊ ၁၂၅) မယံ မုခ-
တုဏှေန။ အပါး၊ ၂၊ ၉၀။ တုဏှံ ပက္ခိနံ မုခံ။
ရှု၊ ၁၉၆။ (-သိ၊ ၁၆၊ ၁၂၇။)

(၂) (က) (သန်လျက်-စသော လက်နက်
၏) အဦး-အဖျား-အစွန်း-ထိပ်ဖူး။
တုဏှေနာ (ဝိ၊ ၁၂၊ ၄၆) တိ ခဂ္ဂကောဋိယာ
(အဂ္ဂကောဋိယာ၊ ဝိမတိ၊ သျှာ၊ က)။ သာ-
ရတ္ထ၊ ၂၊ ၂၆၄။ ဝိမတိ၊ ၁၊ ၂၂၀။ တုဏှေနာတိ
ခဂ္ဂတုဏှေန။ ဝိနိစ္ဆယ၊ ၁၊ ၂၇၁-၂။ (ခ)
(သလေးစပါး၏) အဦး-အဖျား-အစွန်း-
ထိပ်ဖူး။ သာလိသုက (အံ၊ ၁၊ ၁၆၆) ကြည့်။

(၃) ချွန်ထက်သော (လက်နက်)။
တုဏှိက-နှင့် တုဏှိသရ-ကြည့်။

တုဏှံ (ပါး) - ဓမ္မာဠာ၊ ၂၄၉။ ဇာ၊ ၁၊ ၁၊
၅၂၄။ ဇာ၊ ၁၊ ၂၊ ၁၃၇၊ ၁၄၉။ ဇာ၊ ၁၊ ၄၊ ၃၃၃။
ရှု၊ ၁၉၆။ (ဒု၊ ၆) - အပါး၊ ၂၊ ၂၆၆။ ဒီ၊ ၁၊
၂၊ ၁၂၀။ အဘိ၊ ၁၊ ၁၂၇။ ဇာ၊ ၁၊ ၄၊ ၃၉၂။
တုဏှေန-သံ၊ ၁၊ ၁၂၉။ အပါး၊ ၁၂၅၊ ၂၇၁။
ဇာ၊ ၁၊ ၁၀၅၊ ၂၇၆။ ဝိ၊ ၁၊ ၂၊ ၄၆။ ဝိ၊ ၁၊ ၂၊ ၃၂။
ကနီ၊ ၁၁၉၀။ ဒီ၊ ၁၊ ၃၊ ၁၃၄။ သံ၊ ၁၊ ၂၊ ၂၁၀။
အံ၊ ၁၊ ၁၁၅။ ခုဒ္ဒက၊ ၁၊ ၅၉။ ထေရ၊ ၁၊ ၁၊
၆၆။ ထေရ၊ ၁၊ ၂၊ ၁၂၆။ အပါး၊ ၂၊ ၁၉၊ ၉၀၊
၁၀၀။ စရိယာဠာ၊ ၂၃၁။ ဇာ၊ ၁၊ ၁၊ ၂၃၉။ ဇာ၊
၁၊ ၂၊ ၁၄၀-၉။ ဇာ၊ ၁၊ ၂၊ ၁၅၁၆၃-၄၊ ၂၇၇။

၄၅၃။ ဇာ၊ ၁၊ ၄၊ ၂၇၇၊ ၃၄၃၊ ၃၉၂။ မဟာနိ။
ဠာ၊ ၁၄၀။ သာရတ္ထ၊ ၂၊ ၂၆၄။ ဝိမတိ၊ ၁၊ ၂၂၀။
ဝိနိစ္ဆယ။ ဝိနိစ္ဆယ၊ ၁၊ ၂၇၁-၂။ ဓာနိ၊ ၁၊ ၁၊
၆၅၅-၆။ တုဏှေဟိ (တ၊ ၁) - ဇာ၊ ၁၊ ၁၄၅။
စရိယာဠာ၊ ၂၂၉။ ဇာ၊ ၁၊ ၁၊ ၃၄၀၊ ၅၂၆။ ဇာ၊ ၁၊
၂၊ ၁၉၁။ ဇာ၊ ၁၊ ၂၊ ၂၇၄။ ဇာ၊ ၁၊ ၆၊ ၁၃၃။
ဝိမတိ၊ ၁၊ ၂၄၀။ တုဏှေ (သ၊ ၆) - သာရတ္ထ၊
၃၊ ၃၂၄။ အံ၊ ၁၊ ၁၊ ၁၆၆။

တုဏှက (န) [တုဏှ + က] နှုတ်သီး၊ ပါးစပ်။
တုဏှကေန ကောဠေတွာ။ ဇာ၊ ၁၊ ၁၊ ၉၄။
(-သာရတ္ထ၊ ၂၊ ၂၉၃။ သံ၊ ၁၊ ၁၊ ၁၂၇။)

တုဏှိက (တိ) [တုဏှ + က] ချွန်ထက်သော
လက်နက်ဖြင့်-လုယက်-တိုက်ဖျက်-သော၊
သူ။ (ခိုးသား၊ ဓားပြ၊ သူပုန်။ မြန်။)
ဩတာရာ တုဏှိကာ စေ။ အပါး၊ ၁၊ ၄၁၅။

တုဏှိကီရ (န) [တုဏှိက + ဤရ] ထမင်းချက်
အိုး။ တုဏှိကီရေ ပစိတွာနာ (ဒီ၊ ၁၊ ၁၆၂) တိ
ဥက္ကလိယံ အာကိရိတွာ နိဗ္ဗုမဂ်ါရေန အဂ္ဂိ-
နာ ပစိတွာ။ ဒီ၊ ၁၊ ၁၄၆။ တုဏှိကီ(ကိ?) -
ရန္တိ ပစနဘာဇနဿ နာမန္တိ ဝုတ္တံ “ဥက္က-
လိယ”န္တိ။ ဒီ၊ ၁၊ ၁၅၅။ (-သိ၊ ၁၊ ၁၂၇။
၁၂၈။)

တုဏှိကေရီ (ထိ) [တုဏှိက + ဤရ + ဤ။ တုဏှ +
ကရ + ဤ။ တုဏှံ လပနံ၊ တံ ဝိယ ကဓေ-
တိတိ တုဏှိကေရီ၊ အသေ။ ဓာနိ၊ ၁၊ ၁၊ ၁၂၇။
ကျီးအာပင်။ (ဝါပင်။ အမရ၊ သျှ။ အာခေါင်
၌ ပေါက်သော အဖုအပိမ့်ကြီး။ P. S. D.။)
တုဏှိကေရီ၊ ပိလုပဏှိပံ။ ဓာနိ၊ ၁၊ ၁၊ ၅၉၁။
(-အမရ၊ ၁၄၊ ၁၃၉။)

တုဏှိယ (တိ) [တုဏှ + ဣက။ က-ကို ယ-ပြ။
တုဋ္ဌိ + ဣ] (က) ချွန်ထက်သော လက်နက်
ဖြင့်-လုယက်-တိုက်ဖျက်-တတ်သော၊ သူ။
(ခ) ညှဉ်းဆဲ - နှိပ်စက် - တတ်သော၊ သူ။
(သူခိုး၊ ဓားပြ၊ သူပုန်။) (က) တုဏှိက-နှင့်

ယှဉ်ကြည့်။ (ခ) တုဏှိယာ(ဇာ၊ ၁။ ၃၉၈)တိ
တုဇေန္တိ ဝိတုဇေန္တိ ဗာဓေန္တိတိ တုဏှိယာတိ
အာဟ “တုဏှိယာတိ ဝဓဗန္ဓာဒီဟိ ပိဋေ-
တွာ အဓမ္မေန ဗလိသာကော” (ဇာ၊ ၄။ ၅။
၁၀၇)တိ။ တိ သနိပါတ်၊ ဂန္ဓတိန္ဒြက-ဇာတ်၊
ဋီ။ ပေ။

တုဏှိလ (တိ) [တုဏှ + လုလ။ တုဏှံ အဿ
အတ္တိတိ တုဏှိလော။ ဆက္ကနိပါတ်၊ တုဏှိလ-
ဇာတ်၊ ဋီ။ ပေ။ (-ရူ၊ ၃၉၈။)] နှုတ်သီး-
ရိ - ကောင်း - သော၊ သူ။ (က) တုဏှိလ-
ဝက်။ (ခ) တုဏှိလ-အမည်ရှိသော (ကာဠိ-
ပြည့်တန်ဆာမ၏ မောင်)။ (က) အပွေယျ-
ဏှော ဘုဉ် တုဏှိလ။ ဇာ၊ ၁။ ၁၄၈။ ဇာ၊ ၄။
၃။ ၂၇၁။ (ခ) တဿာ (ဂဏိကာယ)
တုဏှိလော နာမ ဘာတာ။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၂၄၉။
(-ဇာ၊ ၁။ ၂၆၈။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၂၇၀။)

တုဏှိလဇာတက (န) [တုဏှိလ + ဇာတက]
တုဏှိလ-ဇာတ်၊ မဟာတုဏှိလ-နှင့် စူဠတုဏှိလ
ဝက်ညီနောင် ၂-ကောင်တို့သည် ဗာရာဏသီ
ပြည် အမယ်အို ၁-ဦး၏ သားများအမှတ်ဖြင့်
မွေးမြူခြင်းဖြင့် အလွန် ဆူပွားသောကိုယ် ရှိ
ကြ၏။ အခါတပါး လပြည့်နေ့၌ သေသောက်
ကြူးတို့သည် ဝက်သားဖြင့် ပျော်ပွဲစားရန်
ဝက်ပိုင်ရှင် အမယ်အိုထံ ညီငယ်စူဠတုဏှိလ-ကို
ဝယ်ယူကြသည်။ သေဘေးမှ ကြောက်လန့်
သဖြင့် မိမိအထံသို့ ပြေးလာသော ညီငယ်
စူဠတုဏှိလ-အား အလောင်းတော် အစ်ကို
မဟာတုဏှိလ-သည် ဤသို့ဆုံးမ၏— ငါတို့ကို
မွေးမြူခဲ့သော ငါတို့မိခင်ကြီးသည် ယနေ့ သူ့
အလို ပြည့်လေပြီ၊ အသားကို ရောင်းစားရန်
မွေးမြူခဲ့သည် မဟုတ်လော၊ မကြောက်လင့်၊
အကယ်၍ ကြောက်လျှင် သင် ညီငယ်သည်
ညွှန်ကင်းသော ရေကန်တွင်းသို့ သက်ဆင်း
လော့၊ သင့်ကိုယ်၌ ငြိတွယ်နေသော ချွေး
အညစ်အကြေးကို သုတ်သင် ဆေးလျော်
လော့၊ မွေးကြိုင်သော နံသာပျောင်းဖြင့်

လိမ်းကျံလော့-ဟု ပဟေဠိစကားဖြင့် ဟစ်
အော် ဆုံးမလေ၏။ ၁၂-ယူဇနာကျယ်ဝန်း
သော ဗာရာဏသီ ၁-ပြည်လုံး ကြားစေ၏။

ထိုအသံကြောင့် မင်းနှင့်တကွ လူအ-
ပေါင်းတို့ စုဝေးလာရောက်ကြ၏။ ယင်း-
အဆုံးအမ ပဟေဠိစကား၏ အနက်အဓိပ္ပါယ်
ကို မသိသဖြင့် မေးကြရာ သေဘေးမှ လွတ်
လိုသူသည် နိဗ္ဗာန်တည်းဟူသော ရေကန်သို့
သက်ဆင်းရမည်၊ နိဗ္ဗာန် ရောက်ကြောင်း
အကျင့်ကို ကျင့်ရမည် ဆိုလို၏။ မကောင်းမှု
အကုသိုလ် တည်းဟူသော ချွေး အညစ်
အကြေးကို မဂ်ရေစင်ဖြင့် ဆေးလျော်ရမည်၊
သီလ-တည်းဟူသော မွေးကြိုင်သော နံသာ
ပျောင်းကို လိမ်းကျံခြယ်သရမည်၊ လောက၌
အသားစားကြူးသူတို့သည် သူ့ အသက်ကို
သတ်ဖြတ်ခြင်းမှ မကြောက်လန့်ကုန်၊ သူ့
အသက်သတ်မှုကို နှစ်သက်မေ့လျော့ကြကုန်
သော်လည်း မိမိတို့သေဘေးကြုံသော အခါ
၌ကား အလွန်ကြောက်လန့်ကြကုန်၏။ ငါတို့
ကဲ့သို့ ကိုယ်တွင်းသီလရှိသူတို့သည် သေဘေး
ကိုကြောက်စရာမလိုပါ၊ ပျော်ရွှင်ဝမ်းမြောက်
စွာ အသတ်ခံလိုက်ပါ-ဟု ညီငယ်အား ပွင့်
လင်းစွာ ဆုံးမလိုက်လေ၏။

ထိုအဆုံးအမကို အကြောင်းပြု၍ ညီငယ်
လည်း သေဘေးမှ လွတ်ရုံမျှမက မင်းနှင့်
တကွ တိုင်းသူပြည်သားတို့အား ၅-ပါးသီလ၌
တည်စေ၍ သီတင်းနေတို့၌ တရားဟောခြင်း၊
ဝိနိစ္ဆယရုံး၌ အဆုံးအဖြတ်ပေးခြင်းဖြင့် တိုင်း
ပြည်ကို သာယာပွင့်လန်းစေလျက် တုဏှိလဓမ္မ-
သတ်ဖြတ်ထုံးကို ပေ၌ရေးစေ၍ ဤဖြတ်ထုံး
အတိုင်း ဆုံးဖြတ်ကြရန် ဩဝါဒပေးလျက်
ညီငယ်နှင့်တကွ တောသို့ ဝင်သွားသော
အလောင်းတော် မဟာတုဏှိလ-ဝက်မင်း၏
အကြောင်းကို ဟောပြော ဇာတ်။ ခုဒ္ဒက-
နိကာယ၊ ဇာတက ပါဠိ၊ ၆-နိပါတ်၊ ၂-ဝဂ်၊
၃-ဇာတ်။ ဇာ၊ ၁။ ၁၄၇-၈။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၂၆၉-

၂၇၅။ တေ ကိရ တုဏှိလောဝါဒကေ တိ သ
ဓုတ္တာ အဟေသံ။ ဝိဇ္ဇာ၃။၂၅၂။ (-ဓမ္မာဠာ
၁။၃၀၁။)

တုဏှိလောဝါဒ (ပု) [တုဏှိလ + ဩဝါဒ]
အလောင်းတော် တုဏှိလ-ဝက်၏ အဆုံးအမ
‘ဩဝါဒ’။ အထ တုဏှိလောဝါဒ သုတ္တာ ပဉ္စ-
သီလာနိ ရက္ခိ သု။ ဝိဇ္ဇာ၃။၂၅၂။ (-ဓမ္မာဠာ
၁။၆၃။)

တုဏှိသရ (တိ) [တုဏှိ + သရ] ချန်ထက်သော
မြားရှိသော (မြားပုံး၊ မြားတောင့်)။ တုဏှိ-
သရံ (သျှာ၊က) ဗန္ဓိတွာ (ဇာ၊ဠာ၊၇။၇၁)တိ
သရတုဏှိ ဗန္ဓိတွာ။ မဟာနိပါတ်၊ စန္ဒကုမာရ-
ဇာတ်၊၉။ပေ။

တုဏှိ (တိ) [တုဏှ + ဤ] ချန်ထက်သော
အသွားရှိသော (မြား-စသော လက်နက်)။
အထက်ပုဒ် ကြည့်။

တုဏှောတာရဏမတ္တ (န) [တုဏှ + ဩတာရဏ +
မတ္တ] နှုတ်သီးကို-သက်ရောက်စေ-ချ-ကာ
မျှ။ ပဌမာဂတာ ကေဝါရမေဝ တုဏှော-
တာရဏမတ္တံ လဘိ သု။ ဇာ၊ဠာ၊၄။၃၄၇။

တုဏှံ (ဗျ) လျင်စွာ၊ လျင်လျင်၊ မြန်မြန်။ ခိပုံ
အရံ လဟု အာသုံ တုဏှံ အစိရံ (တုဝဋ်
ဣစ္စေတေ) သိသတ္ထေ။ ရူ။နာ-၁၃၆။ နိတိ၊
သုတ္တ။နာ-၃၉၁။

တုဏှ (န) [တုရ=တုရ + တ။ ရူ။၆၁၆။ ဓာ-
တွတ္ထ။၁၇၀။] (၁) လျင်မြန်စွာ၊ အလျင်
အမြန်။ (တိ) (၂) လျင်မြန်သော။ (၁)
တုဏှမရဉ္စာဝိလမ္ဗိတံ။ ဓာနံ။၄၀။ (တိ) (၂)
(ကစည်း။၅၇၁။ နိတိ၊သုတ္တ။၁၁၀၄-ကြည့်။)

တုဏှ (ပု) [တုဟ+ဏှ] ဆိတ်ဆိတ်နေခြင်း၊
မပြောမဆိုခြင်း။ တုဏှိ (က)-ကြည့်။

တုဏှိက (တိ) [တုဏှိ+ဣက] ဆိတ်သောစကား
ရှိသော၊ ဆိတ်ဆိတ်နေသော၊ စကားမပြော

သော၊သု။ ယထာ ပလိကော တုဏှိကော
သဇ္ဈာယံ ကရေတိ။ ပေဋကော။၂၆၂။

တုဏှိကတ (တိ) [တုဏှိ+ကတ] ပြုအပ်သော
ဆိတ်ဆိတ်နေခြင်း ရှိသော၊ စကားမပြော
သော၊သု။ တုဏှိကတော(ဇာ၊၁။၂၀၇)တိ
ကိဉ္စိ အဝဒန္တော။ ဇာ၊ဠာ၊၄။၂၅။

တုဏှိ (တိ) [တုဏှ+ဤ။ တုဟ + ဣ] ဆိတ်
ဆိတ်နေသော၊ (က) စကားမဆို-မတုန်
မလှုပ်နေ - ခြင်း ဟူသော ညှဉ်းဆဲခြင်း ရှိ
သော။ (ခ) စကားမဆို-မတုန်မလှုပ်နေ-
ခြင်းဖြင့် ညှဉ်းဆဲတတ်သော၊သု။ (က) တုဟ
အဒနေ၊ ဣ-ပစ္စယော၊ ဟ-လောပေါ စ၊
တုဏှော မောနမေတဿတ္ထိတိ တုဏှိ၊.... (ခ)
တောဟတိတိ တုဏှိ၊ တုဟ အဒနေ၊ အဒနံ
ဟိ သာ၊ ဣ-ပစ္စယော၊ ဝဏ္ဏဝိပရိယယော။
ဓာနံ၊ ဋီ။၄၂၉။ ကင်္ခါ၊ယော၊ မဟာဋီ၊ ၁။
၂၁၉-ချည်း။

တုဏှိ (ဗျ) [အဘာသန-အနက်ရှိသော နိပါတ်
ပုဒ်။ ဒီဃေ ဝတ္တဗ္ဗေ ရဿန္တိ သော တုဏှိ
အဿာတိ ဝတ္တဗ္ဗေ သော တုဏှိ အဿာတိ
ဝစနံ။ ဝဇီရ။၅၇၉။ (ရူ။နာ-၁၃၆။ ဓာနံ။
ဓာနံ၊ဋီ။၁၁၄၉။ နိတိ၊သုတ္တ။ နာ-၃၇၆-လည်း
ကြည့်။) (တုဏှိမံ-သံ)] (၁) တိတ်ဆိတ်စွာ၊
တိတ်တိတ်ဆိတ်ဆိတ်၊ (က) စကားမဆို-
နှုတ်မမြှက်မူ-၍။ (ခ) မတုန်မလှုပ်၊ ငြိမ်
သက်စွာ။ (၂) တိတ်ဆိတ်သော၊ ဆိတ်ဆိတ်
နေသော၊ (က) စကားမဆို-နှုတ်မမြှက်-
သော။ (ခ)မလှုပ်မရှက်-ငြိမ်သက်-သော။

(၁) တိတ်ဆိတ်စွာ၊ တိတ်တိတ် ဆိတ်
ဆိတ်။ တုဏှိ(ဒီ၊ဠာ၊၁။၁၅)တိ အဘာသနတ္ထေ
နိပါတော။ ဘာဝနပုံသကော စေသ။ သီ၊ဋီ၊
သစ်၊၁။၂၂၃။ (က) စကားမဆို-နှုတ်မမြှက်
-မူ၍။ သဒ္ဓါယတနဿ ပဝတ္တနံ ဘာသနံ၊
အပ္ပဝတ္တနံ တုဏှိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သီ၊ဋီ၊
သစ်၊၂။၁၀၇။ တုဏှိဘူတ(က)-လည်း ကြည့်။

(ခ) မတုန်မလှုပ်-ငြိမ်သက်စွာ။ တုဏှိဘူတ (ခ)-ကြည့်။

(၂) တိတ်ဆိတ်သော၊ ဆိတ်ဆိတ်နေသော၊ (က) စကားမဆို - နှုတ်မမြွက်-သော။ တုဏှိ အဟောသိ (ဝိ၊၁။၁၆) တိ ကထာနုပုဗ္ဗန္တရိစ္ဆေဒနတ္ထံ နိရုဏာပသလ္လာပေါ အဟောသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇။ တုဏှိ အဟောသု- (ဒိ၊၁။၁၆၇။ မ၊၂။၁၈၀) နိဿိသ္မိ နိဿိသ္မိ သု။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၇။ တုဏှိ နိရုဏေါ (ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၀) တိ ပရိယာယဝစန-မေတံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၇။ (-ဝိ၊၁။၁၄၁။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၃။) တုဏှိဘူတ (က)-လည်း ကြည့်။ (ခ) မလှုပ်မရှက်-ငြိမ်သက်-သော။ တုဏှိဘူတ (ခ)-ကြည့်။

တုဏှိ (ပ၊၆) - ဝိ၊၁။၁၅-၆။ ဝိ၊၂။၂၉၊၅၃၊ ၃၀၆။ ဝိ၊၁။၇၁၊၁၃၃။ ဝိ၊၄။၄၊၁၂-၃၊၄၆၉။ ဒိ၊၁။၄၄။ မ၊၁။၂၉၃။ မ၊၁။၂၂။ သံ၊၁။၁၆၅။ သံ၊၂။၄၇၆။ သံ၊၃။၂၀။ အံ၊၁။၁၃၉။ အံ၊၂။၂၀၄။ ဥဒါန၊၈၂။ အပ၊၁။၃၇၉။ အပ၊၂။၆၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၄၊၃၄၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၁၁၀၊၁၂၇။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၁၊၁၄၀၊၁၈၂၊၂၃၆။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၉၊၂၀၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၆၊၁၁၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၁၊၁၃၀၊၂၃၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၁၆၈။ ဝိမတိ၊၂။၁၃၇။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၇၊၁၀၈။ မ၊ဋီ၊၁။၁၅၅၊၃၆၄။ (ပ၊၆) - ဝိ၊၂။၄၇၀။ ဝိ၊၁။၁၄၀။ ဒိ၊၁။၃၁။ မ၊၂။၁၂၆။ အံ၊၁။၄၀၆။ ဇာ၊၁။၄၃။ နေတ္ထိ၊၁၄၉။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၂။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၂။ (တ၊၆) - ဝိ၊၁။၃၁၄၁။ ကင်္ခါ၊၁၀၁။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၂၃။ ပါတိ၊ပဒတ္ထ၊၄၅။ (စ၊၆) - သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၀။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၂။

တုဏှိဘာဝ (ပ) [တုဏှိ+ဘာဝ။ ဓာန်။ ဓာန်၊ဋီ၊၄၂၉။ (တုဏှိဗ္ဗာဝ-သံ)] ဆိတ်ဆိတ်နေသူ၏ အဖြစ်၊ ဆိတ်ဆိတ်နေခြင်း၊ စကား

မဆိုခြင်း။ (၁) စကားမဆို - နှုတ်မမြွက် - သူ၏အဖြစ်၊ (က) သမထဘာဝနာနှင့် ဝိပဿနာဘာဝနာကို ပူးစေခြင်း။ (ခ) ဈာန်ဝင်စားခြင်း။ (၂) မတုန်မလှုပ် - ငြိမ်သက်စွာ - နေသူ၏ အဖြစ်။

ဆိတ်ဆိတ်နေသူ၏ အဖြစ်၊ ဆိတ်ဆိတ်နေခြင်း၊ စကားမဆိုခြင်း။ တုဏှိဘာဝ (မ၊၁။၇၂) တိ အကထနေ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၃။

(၁) စကားမဆို - နှုတ်မမြွက် - သူ၏အဖြစ်၊ (က) သမထဘာဝနာနှင့် ဝိပဿနာဘာဝနာကို ပူးစေခြင်း။ (ခ) ဈာန်ဝင်စားခြင်း။ အရိယံ ဝါ တုဏှိဘာဝ (အံ၊၃။၄) နိဗ္ဗာနံ အရိယတုဏှိဘာဝေါ နာမ စတုတ္ထဇ္ဈာန်သေသကမ္မဋ္ဌာနမနုသိကာရောပိ ဝဇ္ဇတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၅။ တုဏှိဘာဝေါ (ဥဒါန၊၈၉) တိ သမထဝိပဿနာဘာဝနာဘူတံ အကထနံ၊ ကေစိ ပန “ဝစီသင်္ခါရပဋိပက္ခဘာဝတော ဒုတိယဇ္ဈာန် အရိယော တုဏှိဘာဝေါ” တိ ဝဒန္တိ။ အပရေ “စတုတ္ထဇ္ဈာန် အရိယော တုဏှိဘာဝေါ” တိ ဝဒန္တိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၉၄။ စတုတ္ထဇ္ဈာန်နိ ဥက္ကဋ္ဌနိဒ္ဒေသေနေတံ ဝုတ္တံ၊ ပဌမဇ္ဈာနာဒိနိပိ အရိယော တုဏှိဘာဝေါ-တေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆန္တိ။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၀၅-၆။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၄၆၈။)

(၂) မတုန်မလှုပ်-ငြိမ်သက်စွာ-နေသူ၏အဖြစ်။ တုဏှိဘူတ (ခ)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

(၁), (၂) အဓိဝါသေသိ ဘဂဝါ တုဏှိဘာဝေနာ (ဝိ၊၁။၇) တိ (အထဿ ဝစနံ သုတွာ) ဘဂဝါ ကာယင်္ဂံ ဝါ ဝါစင်္ဂံ ဝါ အစောပေတွာ အဗ္ဘန္တရေယေဝ ခန္တိံ စာရေတွာ (ကရောန္တော) တုဏှိဘာဝေန အဓိဝါသေသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၂။ သာရတ္ထ၊၁။၁၉၇။

တုဏှိဘာဝေါ-ဝိ၊၅။၂၇၇၊၃၁၈။ သံ၊၁။၄၆၂။ ဥဒါန၊၈၉၊၁၁၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀၅။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၀၊၁၉၅။

ဥဒါန၊ဌ။၉၄။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၆၈။ တုဏှိဘာဝံ—
 အံ၊ဉာ၊၄၅။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၅။ မ၊ဌ၊၂။၁၁။ အံ၊ဌ၊
 ၂။၁၇၉။ တုဏှိဘာဝေန—ဝိ၊သ၊၇၊၁၈။ ဝိ၊၂။
 ၂၉၊၁၀၀။ ဝိ၊၄၊၂၈။ ဒီ၊၂။၇၁။ မ၊၂။၅၆။
 သံ၊၂။၇၆။ အံ၊သ၊၆၅။ အံ၊၂။၃၁။ အံ၊ဉာ၊၃၀။
 သုတ္တနိ၊၃၆၄။ ထေရ၊ဉာ၊၃၄။ မိလိန္ဒ၊၉။ ဝိ၊ဌ၊
 ၁။၁၄၂၊၁၆၆။ ဝိ၊ဌ၊၃၊၃၆။ ကခိ၊၁၀၁။ ဒီ၊
 ဌ၊၂။၂၂။ အံ၊ဌ၊၁။၁၂။ ဝဇိရ၊၄၄၉။
 သာရတ္ထ၊၃။၁၉၇။ မ၊ဋီ၊၃၊၄၂။ တုဏှိဘာဝ-
 သ (ဆ၊ဇ) — ဒီ၊သ၊၈၉။ မ၊သ၊၂၉၄။ ဒီ၊
 ဋီ၊သ၊၂၁၇။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၆။ တုဏှိ-
 ဘာဝေ—ဒီ၊သ၊၆၇။ မ၊သ၊၇၂။ မ၊ဉာ၊၁၄၅၄။
 သံ၊ဉာ၊၁၂၄။ အဘိ၊ပု၊၁၆၈။ မဟာနိ၊၃၉၃။
 နေတ္ထိ၊၁၉။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၈၁။ မ၊ဌ၊၁။၂၇၃။
 သံ၊ဌ၊၃။၂၃၃။ အဘိ၊ဌ၊၂။၃၄၈။ မဟာနိ၊ဌ။
 ၄၀၇။ ဝဇိရ၊၄၄၉။ မ၊ဋီ၊၁။၃၆၄။

တုဏှိဘူတ (တိ) [တုဏှိ+ဘူတ] ဆိတ်ဆိတ်
 နေသည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်သော၊ (က)
 စကားမဆို - နှုတ်မမြှောက် - ခြင်းသို့ ရောက်
 သော၊ သူ။ (ခ) မလှုပ်မရှက်-ငြိမ်သက်စွာ-
 နေခြင်းသို့ ရောက်သော၊ သူ။ (က) အာပ-
 တိယာ အနုယုဉ္ဇိယမာနော တုဏှိဘူတော
 သံသံ ဝိဟေသေတိ။ ဝိ၊၂။၅၄။တုဏှိဘူတော-
 (ဒီ၊ဉာ၊၄၄။ အံ၊သ၊၁၇၈) တိ တုဏှိဘာဝံ ဥပ-
 ဂတော။ ဒီ၊ဌ၊၃။၂၅။ အံ၊ဌ၊၂။၁၇၉။ (က)
 (ခ) တုဏှိဘူတံ တုဏှိဘူတ (ဒီ၊သ၊၄၇) နိဗ္ဗာ...
 တတော တတော တုဏှိဘူတမေဝါ တိ
 အတ္ထော။ တတ္ထ ဟိ ကေဘိန္ဒုဿပိ ဟတ္ထ-
 ကုက္ကုစ္စံ ဝါ ပါဒကုက္ကုစ္စံ ဝါ ခိပိတသဒ္ဓေါ ဝါ
 နတ္ထိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၃၉။=အတိဝံ တုဏှိဘူတံ...
 တုဏှိဘူတံ ဝါစာယ၊ ပုန တုဏှိဘူတံ ကာယေ-
 န။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၂၁၉-၂၀။ တဒါ (တသ္မိံ)
 ဘိက္ခုသံသေ တုဏှိဘာဝဿ အနဝသေသ-
 တော ဗျာပိတဘာဝံ ဒသေတုံ “တုဏှိဘူတံ
 တုဏှိဘူတံ” နိဗ္ဗာ (ဝိဇ္ဇာဝစနံ) ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဋီ၊သ။
 ၂၁၇။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၆။

တုဏှိဘူတော (ပု၊ပ၊ဇ) —ဝိ၊သ၊၃၂၆။ ဝိ၊
 ၂။၅၄။ ဒီ၊သ၊၄၆။ မ၊၂။၃၆၁။ မ၊ဉာ၊၃၄၈။
 သံ၊သ၊၁၆၆။ သံ၊၂။၃၈၅။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၄၄။
 ၁၆၃။ ဝိ၊ဌ၊၄။၉၂၊၉၅။ ဒီ၊ဌ၊၂။၇၆၊၁၇၃။
 ဒီ၊ဌ၊၃။၂၅။ မ၊ဌ၊၁။၂၇၄။ မ၊ဌ၊၄။၁၇၅။
 သံ၊ဌ၊၂။၈၀။ အံ၊ဌ၊၂။၁၇၉။ အဘိ၊ဌ၊၁။
 ၁၃၅။ မ၊ဋီ၊၃။၃၀၇။ ပါတိမောက္ခ၊၁၀။
 တုဏှိဘူတာ (ထိ၊ပ၊ဇ) — သံ၊ဌ၊၁။၂၈၄။
 ပါတိမောက္ခ၊၅၀။ ဇိနာလင်္ကာရ၊၂၈၅။

တုဏှိဘူတာ (ပု၊ပ၊ဗ) —ဝိ၊ဉာ၊၄၆။ ဝိ၊၄။
 ၁၉၆။ ဒီ၊သ၊၁၁၂။ ဒီ၊၂။၁၇၀။ မ၊သ၊၃၅၄။
 မ၊ဉာ၊၃၄၀။ အံ၊၂။၆၇။ အံ၊ဉာ၊၄၀၉၊၄၁၁။
 အံ၊ဌ၊၂။၄၄၊၁၇၀။ မ၊ဋီ၊၃။၃၄၉။ သံ၊ဋီ၊သ။
 ၃၄၂။

တုဏှိဘူတံ (ပု၊ဒု၊ဇ) — ဒီ၊သ၊၄၇။ ဒီ၊ဉာ။
 ၄၄။ မ၊၂။၁။ မ၊ဉာ၊၁၂၂-၃။ သံ၊ဉာ၊၁၄၁။
 သုတ္တနိ၊၃၉၁။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၃၉။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၅၅။
 မ၊ဌ၊၃။၂။ မ၊ဌ၊၄။၅၃။ သံ၊ဌ၊၁။၂၇၃။ အံ၊
 ဌ၊၃။၃၁၈။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၂၂၀။ တုဏှိဘူတေ
 (ပု၊ဒု၊ဗ) — အံ၊၂။၆၇။ အံ၊ဉာ၊၄၀၉၊၄၁၁။

တုဏှိဘူတေန (ပု၊တ၊ဇ) — ဝိ၊သ၊၃၂၆။
 ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၆၂။ သံ၊ဌ၊၁။၁၅၇။ ဝဇိရ၊၅၈၄။
 ပါတိမောက္ခ၊၁၀။ ပါရာယော၊၂၂။ တုဏှိ-
 ဘူတာယ (ထိ၊တ၊ဇ) — ပါတိမောက္ခ၊၅၀။

တုဏှိဘူတဿ (ပု၊ဆ၊ဇ) — ဝိမာန၊၂၄။
 ဝိ၊ဌ၊၃။၃၅။ ဝိမာန၊ဌ။၉၁။ ဝဇိရ၊၂၉၈။
 သာရတ္ထ၊၃။၂၃။ ဝိမတိ၊၂။၁၃။

တုဏှိဘူတကာလ (ပု) [တုဏှိဘူတ+ကာလ]
 ဆိတ်ဆိတ်နေသည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်ရာ
 အခါ။ တုဏှိဘူတကာလေ ပဝတ္တာ ရူပါရူပ-
 ဓမ္မာ ဧတ္ထေဝ နိရုဒ္ဓါ။ မ၊ဌ၊၁။၂၇၄။ သံ၊ဌ၊၃။
 ၂၃၃။ (-ဇာ၊ဌ၊၂။၆၁။)

တုတ္တ (န) [တုဒ=တုဇိ+တ။ ဟတ္ထိနော ကဏ္ဍ-
 မူလမှ ဝိဇ္ဇနကဏ္ဍကော “တုတ္တ” မိတ္တုစုံတေ။

တုဇ္ဇတေနေနတိ တုတ္တံ၊ တော။ ဓာနံ၊ ငြိ။
 ၃၆၇။ (- ၄၄၈။) (တောကြ-သံ)] (က)
 (ဆင်၏ နားရင်း၌ ထိုးကြောင်းဖြစ်သော
 သံချွန် တပ်သော) နားရင်းတုတ်။ (ကျာ
 ပွတ်-လည်း ဟူ။ အမရ၊ သျ။) (ခ) (အရိုး
 ရှည်သော) ခက်ရင်း။ (ဂ) (သံချွန် တပ်
 သော) နှင်တံ၊ တံဖျာ။ (က) တုတ္တံ ဝုစ္စတိ
 ကဏ္ဍမူလေ ဝိဇ္ဇနအယဒဏ္ဍကော။ ဒီ၊ ငွါ၊ ၂။
 ၂၉၄။ (ဓာနံ၊ ၃၆၇-လည်း ကြည့်။) (ခ)
 တုတ္တေဟိ (ဇာ၊ ၁။ ၂၇၇) တိ ဒွိကဏ္ဍကဟိ
 ဒီသလဠိဟိ။ စရိယာ၊ ငွါ၊ ၂၀၀။ ဇာ၊ ငွါ၊ ၄။
 ၃၁၁။ တုဇ္ဇတေ အနေနာတိ တုတ္တံ၊ ဟတ္ထိနံ
 ကဏ္ဍမူလမ္ပိဝိဇ္ဇနဒဏ္ဍကော။ ပကိဏ္ဍကနိပါတ်၊
 ဘိသ-ဇာတ်၊ ငြိ။ ပေ။ (- စရိယာ၊ ငွါ၊ ၁၉၉။
 ဇာ၊ ငွါ၊ ၄။ ၃၀၉။ ဇာ၊ ငွါ၊ ၅။ ၂၉၁။) (ဂ)
 တုတ္တဝေဂဟတ-ကြည့်။ (က)، (ဂ) တော-
 ကြန္တု ပြာဇနေ ဝေဏုကေ အပိ စ။ မေဒိနိ-
 ကောသ။ ၂၇၊ ၄၆။

တုတ္တက (န) [တုတ္တ+က] အထက်ပုဒ်နက်တို့
 ကြည့်။ တုတ္တကေဟိ ဝိယ ဝိဝိဓေဟိ ပရိဗ္ဗာ-
 ဇကာ ဝါစာတောဒနေဟိ တုဒိ သု။ သိ၊ ငြိ၊
 သစ်၊ ၂။ ၃၉၀။ (- ဒီ၊ ငြိ၊ ၁။ ၃၇၆။)

တုတ္တနိတ (တိ) [တုတ္တ+အနိတ] သံချွန်တပ်
 သော - နားရင်းတုတ် - နှင်တံ - ခက်ရင်း -
 ဖြင့် - နှိပ်စက် - ထိုးဆွ - အပ်သော။ တုတ္တ-
 နိတော (ဇာ၊ ၂။ ၆၂) တိ အာနေဉ္ဇကာရဏံ
 ကာရိယမာနော တုတ္တေဟိ ဝိဒ္ဓေါ နာဂေါ
 ယထာ နဒတိ။ ဇာ၊ ငွါ၊ ၅။ ၂၉၁။ (- အပ၊ ၂။
 ၈၀။ ထေရ၊ ငွါ၊ ၁။ ၃၂၈။ ဇာ၊ ငွါ၊ ၅။ ၂၇၅။)

တုတ္တဝေဂဟတ (တိ) [တုတ္တ+ဝေဂဟတ] နှင်
 တံ - တံဖျာ - ဖြင့် အဟုန်ပြင်းစွာ - ထိုး - နှိပ်
 စက် - အပ်သော။ တုတ္တဝေဂဟတံ ဝိယာ-
 (စရိယာ၊ ၄၁၁) တိ တုတ္တံ ဝုစ္စတိ အယော-
 ကဏ္ဍကသိသော ဒီသဒဏ္ဍော၊ ယော “ပတော-
 ဒေါ” တိ ဝုစ္စတိ၊ တေန ဝေဂသာ အဘိဟတော

ယထာ ဟတ္တာဇာနိယော၊ သံဝေဂပတ္တော
 ဟောတိ။ စရိယာ၊ ငွါ၊ ၂၀၄။

တုတ္တ (န၊ ထိ) [တုဒ+ထ=ထက်။ ရောဂံ တုဒတိ
 ပိဋေတိတိ တုတ္တံ = သြသဓံ။ ဣဒိ၊ ၈၈။]
 (၁) ဒုတ္တာ။ (ထိ) (၂) ဖာလာငယ်။ (၃)
 မဲပင်။ (၁) သုဝဏ္ဏဂေရုက (ဝိမတိ၊ ၂။
 ၁၈၆)၊ အာရကုဋ္ဌလောဟ (ဝိနယာလင်္ကာရ၊
 ၁။ ၈၅) - ကြည့်။ (ထိ) (၂)၊ (၃) တုတ္တာ
 သုရမေလာယ နိလိယံ။ ဓာနံ၊ ငြိ၊ ၅၇၅။ (-
 အမရ၊ ၁၄။ ၉၅၊ ၁၂၅။)

တုဒ (တိ) [တုဒ+အ] ထိုးဆွအပ်သော။ ဝိဒ္ဓု-
 သာတိ တုဒသ။ မ၊ ငြိ၊ ၂။ ၂၁၄။

တုဒတိ (ကြိ) [တုဒ+အ+တိ။ ရှု၊ ၄၈၉။ နိတိ၊
 ဓာ၊ ၁၀၅။] (က) ထိုးဆွ၏။ (ခ) ပယ်
 ဖျောက်၏။ (ဂ) နှိပ်စက်၏။ (က) တုဒတိ -
 မူလငြိ၊ ၂။ ၆၅။ တုဒန္တိ - ဥဒါန၊ ၁၃၁။ ဇာ၊
 ၁။ ၁၂၆။ အဘိ၊ ငွါ၊ ၂။ ၄၀၀။ ဥဒါန၊ ငွါ၊ ၂၃၈။
 ဇာ၊ ငွါ၊ ၃။ ၁၇၅။ အံ၊ ငြိ၊ ၃။ ၁၄၃။ တုဒန္တိတိ
 ဝိဇ္ဇန္တိ။ ဇာ၊ ငွါ၊ ၆။ ၁၃၈။ တုဒိ သု - ဒီ၊ ငြိ၊ ၁။
 ၃၇၆။ သိ၊ ငြိ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၉၀။ အံ၊ ငြိ၊ ၂။ ၁၆၅။
 (ခ) ဝိနောဒေတိတိ တုဒတိ။ မဟာနိ၊ ငွါ၊
 ၁၄၆။ (က)၊ (ခ) တုဒတိ - မ၊ ငွါ၊ ၁။ ၈၄။
 အံ၊ ငွါ၊ ၃။ ၁၃၀။ (ဂ) တုဒတိ (ဇာ၊ ၁။ ၃၄) ....
 မံ ဗာဓတိ။ ဇာ၊ ငွါ၊ ၁။ ၅၂၆။

တုဒန (န) [တုဒ+အ+ယု] ထိုးဆွခြင်း။ တဿ
 အညေန တုဒနံ ဝါ ပိဋာ ဝါ အာဗာဓော ဝါ
 နတ္ထိ။ ဒီ၊ ငွါ၊ ၃။ ၁၂၃။ (- မ၊ ငွါ၊ ၄။ ၁၀၁။ သံ၊
 ငွါ၊ ၃။ ၃၀၅။ ထေရ၊ ငွါ၊ ၁။ ၃၁၃။ ထေရ၊ ငွါ၊ ၂။
 ၁၁၈။ ထေရီ၊ ငွါ၊ ၅၉။ မ၊ ငြိ၊ ၃။ ၃၁၄။ အံ၊ ငြိ၊
 ၃။ ၃၅၁။ အဋ္ဌသာယော၊ ၄၀။)

တုဒန္တိ (တိ) [တုဒ + အ + အန္တိ] ထိုးဆွတတ်
 သော၊ သူ။ တုဒန္တော ဝိယ န လဂ္ဂိ။ ဒီ၊ ငွါ၊
 ၃။ ၁၁၆။

တုဒန္တိ (ကြိ) [တုဒ+အ+အန္တိ] ထိုးဆွကုန်၏။
 တုဒတိ (က) - ကြည့်။

တုဒိသု (ကြိ) [တုဒ+အ+ဉ်] ထိုးဆွကုန်ပြီ။
တုဒတိ (က)-ကြည့်။

တုဒိဂါမ (ပု) [တုဒိ+ဂါမ] တုဒိ-အမည်ရှိသော
ရွာ၊ တုဒိရွာ။ သာဝတ္ထိယာ အဝိဒူရေ တုဒိ-
ဂါမော နာမ အတ္ထိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၅။ (-သိ၊
ဋီ၊သစ်၊၂။၄၀၄။ မ၊ဋီ၊၃။၂၀၄။)

တုဒိဂါမဝါသိက (တိ) [တုဒိဂါမ+ဝသ+ဏိက]
တုဒိ-အမည်ရှိသောရွာ၌ နေလေ့ရှိသောသူ။
တုဒိရွာသား။ တောဒေယျဿာတိ တုဒိဂါမ-
ဝါသိကဿ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၁။ (-အံ၊ဋီ၊၂။
၃၅၉။)

တုဒိဂါမဝါသိ (တိ) [တုဒိဂါမ + ဝသ + ဏိ]
အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ တောဒေယျပုတ္တော-
တိ တုဒိဂါမဝါသိနော တောဒေယျဗြာဟ္မဏ-
ဿ ပုတ္တော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၂။ (-အံ၊ဋီ၊၂။
၃၅၉။)

တုဒိတူ (ကြိ၊ဝိ) [တုဒ+တူ] ထိုးဆွ၍။ တုဒိ-
တူ... နိသီဒန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၈။ (-မဟာနိ၊
ဋ္ဌ၊၂၆၁။)

တုဒိသညာတ (ပု) [တုဒိ+သညာတ] တုဒိ-ဟူ၍
-သိ-မှတ်-အပ်သော။ တုဒိသညာတော
ဂါမော။ မ၊ဋီ၊၃။၂၀၄။

တုဒိသညိတ (ပု) [တုဒိ+သညိတ] အထက်ပုဒ်
နက် ကြည့်။ တုဒိသညိတော ဂါမော။ ဒီ၊ဋီ၊
၁။၃၈၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၀၂။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၅၉။

တုဒေန္တိ (ကြိ) [တုဒ+အ+အန္တိ] ထိုးဆွကုန်၏။
တုဒတိ (က)-ကြည့်။

တုန္ဒ (န) [တုဒ+တ။ “တုဒ တုဒနေ”တိ ဓာတု-
တော တ-ပစ္စယဿ အန္တာဒေသဝသေန
“တုန္ဒ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ ဒသကနိပါတ်၊ နိဂြောဓ-
ဇာတ်၊ဋီ၊ပေ။] (၁) အပ်-လျှို-ချုပ်-
ခြင်း။ (၂) (ချုပ်စပ်ကြောင်း)အပ်။ (၃)
နှိပ်စက်ခြင်း။ (တိ) (၄) ချုပ်စပ်အပ်သော
အဝတ်အထည်။ (၅) နှိပ်စက်အပ်သော။
(‘ပု’ သစ်ကတိုးပင်။ ‘တိ’ ဖြတ်အပ်-၂-ဖြာ

ပြုအပ်- သော၊ ဆင်းရဲ-ပင်ပန်း-သော။
စိန္တာမဏိ။ အနာ၊ ဒဏ်ရာ=ဒဏ်ချက်၊ နာ
ကျင်ခြင်း၊ ဖြတ်ခြင်း၊ အပ်ချုပ်သမား၊ ကျိုး
ပဲ့သော၊ ထိုးဖောက်အပ်သော။ P.S.D။)

(၁) ဇိက္ကဿ ဟိ တုန္ဒ ဝါ အဂ္ဂဋ္ဌဒါနံ ဝါ
ကာတဗ္ဗံ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉။ အပါ၊ဋ္ဌ၊
၁။၁၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀။ တုန္ဒ ဝါတိ တုဒနံ တုန္ဒ၊
သုစိကမ္မန္တိ အတ္တော။ အဋ္ဌသာ၊ယော။၄၁။
သုစိဝါနကမ္မံ ဒုဝိဓံ သူစနံ၊ တုန္ဒဉ္စာတိ။ ဓာနံ၊
ဋီ၊၅၀၇။

(၂) တုန္ဒဝါယဥပကရဏ-ကြည့်။ တုန္ဒတ္ထ-
လည်း ကြည့်။ (၃) ဝိတုန္ဒ (ဓာနံ၊ဋီ၊၅၉၆)-
ကြည့်။

(တိ) (၄) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ အဂ္ဂဋ္ဌံ
တုန္ဒံ သြဝဋ္ဌိကံ ကဏ္ဍသကံ ဒဠိကမ္မန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၄၀၄။ သုတ္တေန သံသိဗ္ဗိတံ တုန္ဒံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။
၄၀၉။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊၂။၃၇၅။ (၅) အဘိ-
တုန္ဒ (မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄)-ကြည့်။

တုန္ဒကမ္မ (န) [တုန္ဒ+ကမ္မ] အပ်ချုပ်ခြင်း အမှု၊
အပ်ချုပ်မှု။ ဇိက္ကစိဝရေသု ဒဠိကမ္မံ ဝါ တုန္ဒ-
ကမ္မံ ဝါ ကာတဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၁၉။ (-သာ-
ရတ္ထ၊၂။၂၁၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၉၈။ ဒီ၊ဋီ၊၂။
၁၇၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၄၁။)

တုန္ဒကရဏ (န) [တုန္ဒ+ကရဏ] (၁) အပ်ချုပ်
မှုကိုပြုခြင်း။ (တိ) (၂) အပ်ချုပ်မှုကိုပြုရာ
(အချိန် = အခါ)။ (၁) တုန္ဒကရဏံ ဝါ
အဂ္ဂဋ္ဌဒါနံ ဝါ ကာတဗ္ဗံ ဟောတိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။
၉၈။ သံသိဗ္ဗနံ တုန္ဒကရဏံ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၀။
(-ဝိမတိ၊၁။၂၁၅။ ဇိနာလင်္ကာရ၊၁၃၇။)
(တိ) (၂) မဋ္ဌသာဓုကဿ တုန္ဒကရဏ-
ကာလေ သူစိပိ သုခမာ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၇၆။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၈။

တုန္ဒကာရ (ပု) [တုန္ဒ + ကာရ] အပ်ချုပ်မှုကို
ပြုလုပ်သူ၊ အပ်ချုပ်သွား။ တုန္ဒကာရော ဝိယ
ပိလောတိကာယ ပိလောတိကံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။

၃၉၆။ မဟာနိဂ္ဂါဠာ ၂။ တုန္ဒကရဿာ (ဇာ၊
ဠာ ၄။ ၃၈) တိ သူစိကမ္မကာရကဿ။ ဒသက-
နိပါတ်၊ နိဂ္ဂေါဓ-ဇာတ်၊ ဣ။ ပေ။ (-အဘိ၊
ဠာ ၂။ ၄၇၂။ ပေတ၊ ဠာ ၁၁၃။)

တုန္ဒကရက (ပု) [တုန္ဒ + ကာရက] အထက်
ပုဒ်နက် ကြည့်။ ကော တုန္ဒကရကော
ဝိဟာရပေက္ခကော ဟုတွာ ဝေဠုဝနံ ဂတော။
ဝိမာန၊ ဠာ ၂။ ၃၃။ တုန္ဒဝါနကမ္မ-လည်း ကြည့်။

တုန္ဒကရကမ္မ (န) [တုန္ဒကာရ + ကမ္မ] အပ်ချုပ်
သမားတို့၏ အမှုလုပ်ငန်း၊ အပ်ချုပ်မှု။ မယံ
တာတ တုန္ဒကရကမ္မေန ဇီဝိဿာမ။ ဇာ၊ ဠာ
၄။ ၄၀။

တုန္ဒတ္ထ (ပု) [တုန္ဒ + အတ္ထ] ချုပ်စပ်ကြောင်း
‘အပ်’ဟူသော အနက်။ ကေစိ ပန ဣမမတ္ထ-
မဝိစာရေတွာ တုန္ဒတ္ထမေဝ ဂဟေတွာ “သူစိ”
တိ ပဌန္တိ။ သီ၊ ဣ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၆၇။

တုန္ဒဝါန (န) [တုန္ဒ + ဝါန] အပ်ဖြင့်ချုပ်ခြင်း၊
အပ်ချုပ်ခြင်း။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တုန္ဒဝါနကမ္မ (န) [တုန္ဒဝါန + ကမ္မ] အပ်ဖြင့်
ချုပ်ခြင်းအမှု၊ အပ်ချုပ်မှု။ သူစိကမ္မဉ္စ နာမ
ဒဝိဓံ သူစိဝါနံ တုန္ဒဝါနဉ္စာတိ။ တတ္ထ တုန္ဒ-
ဝါနကမ္မေန ပဝတ္တိနိမိတ္တေန “တုန္ဒဝါယော၊
တုန္ဒကရကော” တိ စ ဝုစ္စတိ။ ဒသက-
နိပါတ်၊ နိဂ္ဂေါဓ-ဇာတ်၊ ဣ။ ပေ။ (-ဓာနံ၊
ဣ။ ၅၀၇။)

တုန္ဒဝါယ (ပု) [တုန္ဒ + ဝါယ] အပ်ဖြင့် ချုပ်စပ်
သောသူ၊ အပ်-လျှို-ချုပ်-သွား။ တုန္ဒ-
ဝါယော (ပေတ၊ ၁၅၅) တိ တုန္ဒကာရော။
ပေတ၊ ဠာ ၁၁၃။ (-ဝိ၊ ၄။ ၃၀၈။ အပါ၊ ၁။
၄၂။ မိလိန္ဒ၊ ၃၄၈။ ပေတ၊ ဠာ ၁၀၅၊ ၁၁၁။
ထေရ၊ ဠာ ၂။ ၇၀။ ဇာ၊ ဠာ ၆။ ၂၀၆။) အောက်
ပုဒ်လည်း ကြည့်။

တုန္ဒဝါယဥပကရဏ (န) [တုန္ဒဝါယ + ဥပကရဏ]
အပ်ချုပ်သွားတို့၏ - အဆောက်အဦ - အသုံး
အဆောင်။ တုန္ဒဝါယဥပကရဏာနိ ဂဟေ-

တွာ။ ဇာ၊ ဠာ ၆။ ၂၀၄။ = တုဒတိ ဇေတေနာ-
တိ တုန္ဒ၊ သူစိ။ တုန္ဒေန ဝါယတိတိ တုန္ဒ-
ဝါယော၊ သူစိကမ္မောပဇီဝိတဿ ဥပ-
ကရဏာနိ တုန္ဒဝါယဥပကရဏာနိ။ မဟာ-
နိပါတ်၊ ဥမဂ်-ဇာတ်၊ ဣ။ ပေ။

တုန္ဒဝါယကမ္မ (န) [တုန္ဒဝါယ + ကမ္မ] အပ်ချုပ်
သွားတို့၏ အမှုလုပ်ငန်း၊ အပ်ချုပ်မှု။ တုန္ဒ-
ဝါယကမ္မံ ကရေန္တော ဝိစရာမိ။ ပေတ၊ ဠာ
၁၄၉။ (-ဇာ၊ ဠာ ၆။ ၂၀၇။)

တုန္ဒဝါယကာလ (ပု) [တုန္ဒဝါယ + ကာလ] အပ်
ချုပ်သွား ဖြစ်-ရာ-စဉ်-အခါ။ ထေရော
ကိရ ပုဗ္ဗေ တုန္ဒဝါယကာလေ (တုန္ဒဝါယ-
ကုလေ၊ က).... အဒါသိ။ အံ၊ ဠာ ၁။ ၃၄၀။

တုန္ဒဝါယကုလ (န) [တုန္ဒဝါယ + ကုလ] အပ်ချုပ်
သွားမျိုး။ အထက်ပုဒ် (က၊ မူ-ကွဲ)-ကြည့်။

တုန္ဒဝါယဝေသ (ပု) [တုန္ဒဝါယ + ဝေသ]
အပ်ချုပ်သွား - အသွင်အပြင် - အမူအရာ
-ပုံသဏ္ဌာန်။ တုန္ဒဝါယဝေသံ ဂဟေတွာ။
ပေတ၊ ဠာ ၁၄၉။ ဇာ၊ ဠာ ၆။ ၂၀၉။

တုန္ဒဝါယသိပ္ပ (န) [တုန္ဒဝါယ + သိပ္ပ] အပ်ချုပ်
သွားတို့၏ အတတ်၊ အပ်ချုပ်မှုအတတ်။
တုန္ဒဝါယသိပ္ပေန ဇီဝိတံ ကပေသိ။ ပေတ၊ ဠာ
၁၀၅။

တု-ပစ္စယ (ပု) [တု + ပစ္စယ] တု-ပစ္စည်း။ ယင်း-
အကျယ် တု (၃)-ကြည့်။ ဝဒ-သဒ္ဓေန ဟိ
တု-ပစ္စယေန စ “ဝတ္တာရော” တိ ပဒသိဒ္ဓိ။
သီ၊ ဣ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၇၃။

တုမ (ပု) [‘တ၊ တေ’ဟူသော သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်နှင့်
အနက်တူ ရုဠိ-ပုဒ်။ ‘တုမော’တိ ရုဠိသဒ္ဓေါ၊
ဣဓ သောတိ သဗ္ဗနာမသဒ္ဓေန သဒိသတ္ထော။
ပါစိတ်၊ ယော၊ ၂။ ၉၀။] (က) ထို.... သူ။
(ခ) ဤ.... သူ။ (မြင့်မြတ် - ဂုဏ်ပြုထိုက် -
သော သူ၊ မိမိကိုယ်တိုင်၊ မိမိနှင့်တူသော၊
မိမိ၏အရိပ်။ သီ၊ ဓာနံ။) (က) ယံ တုမော

ကရိယတိ (ဝိ၊၄။၃၄၄)တိ ယံ သော
ကရိယတိ။ ဝိ၊၄။၁၁၁။ (-သုတ္တနိ။၄၁၇။
မဟာနိ။၂၃၂။ သုတ္တနိ။၄၂။၂၇၁။ မဟာနိ။
၄။၃၁၈။) (ခ) ယံ တုမော ကရိယတိ-
(အံ၊၂။၁၀၉)တိ ယံ သေ ကရိယတိ။
သောဝ တေန ကမ္မေန ပါကဋ္ဌော ဘဝိ-
ယတိ။ အံ၊၄။၃။၄၂။

တုမု(မူ)လ (ပု) [တမ+ဥလ။ တမ ခေဒနေ၊
အဿု၊ အတမိ ဝိတ္တိဏ္ဏတ္တမဓိတိ တုမုလော
=ပတ္တဋ္ဌော။ ဣဒါ။၁၉၃။ (-ဓာတုတ္ထ။
၁၅၈။) တု+မူလက်။ ထောမ။] (၁) ကြီး
- ကျယ် - သော အသံ၊ (က) အုတ်အုတ်
ကျက်ကျက် ဆူဆူညံညံ အသံ။ (ခ) မိုးကြိုး
သံနှင့်တူသော အသံ။ (ဂ) ကြောက်ဖွယ်
ကောင်းသော အသက်ရှူ အသံ။ (ဃ) ကြောက်ဖွယ်ကောင်းသော စစ်ပွဲ။ (၂)
ထူထဲ - ကြီးမား - သော အမိုက်တိုက်။
(သစ်ဆိမ့်ပင်။ စိန္တာမဏိ။ မေဒိနီကောသ။
စစ်ထိုးခြင်း၏ လုံးထွေးရစ်ပတ် ရှုပ်ရှက်ခတ်
ခြင်း၊ အပြင်းအထန်စစ်တိုက်ခြင်း။ အမရ၊
သျှ။ အချင်းချင်း တိုက်ခိုက် ထိုးခုတ် သတ်
ဖြတ်ခြင်း။ ဝါစပုတိ။ ကြီးကျယ်သော၊ အုတ်
အုတ်ကျက်ကျက်ဖြစ်ခြင်း။ သီ၊ဓာနံ။ ဆူ
'ကျက်ကျက်'ညံ - ကြမ်းတမ်း - ကြမ်း
ကြုတ် - ပြင်းထန် - နှိုးဆော် - ထကြွ -
လှုပ်ရှား - ရှုပ်ထွေး - သော။ P.S.D.။)

(၁) တုမုလော ဗဘူဝါ(ဇာ၊၂။၂၇၅)တိ
....မဟန္တော သဒ္ဓေါ အဟောသိ။ ဇာ၊၄။၇။
၁၈၃။ (-ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။၃၃၉။) (က) တုမု-
(မူ) လော (စရိယာ။ ၃၉၃) တိ ကေ-
ကောလာဟလီဘူတော။ စရိယာ၊၄။၈၆။
တုမုလော(ဇာ၊၄။၇။၂၅၃)တိ ကောလာဟ-
လော ဘေရဝေါ မဟာသဒ္ဓေါ။ မဟာနိ-
ပါတ်၊ ဝေဿန္တရာ-ဇာတ်၊ ဋီ၊ပေ။(-ဇာ၊၂။
၃၂၂-၄။ ဇာ၊၄။၇။၂၆၉၊၂၇၂။) (ခ) တု-
မုလော ယောသော(ဇာ၊၁။၆၃)တိ ဝတ္တတု

အဇ္ဇ တုမုလော မဟန္တော အသနိသဒ္ဓသဒ္ဓိ-
သော ယောသော။ ဇာ၊၄။၂။၁၉၉။ (ဂ)
တုမုလ(ဇာ၊၁။၃၇၂)န္တိ ဘိသနက် မဟာ-
သဒ္ဓါနုဗန္တံ အဿာသံ မုဉ္ဇန္တာ တိဋ္ဌန္တိ။ ဇာ၊
၄။၅။၄၄။ (ဃ) ပဝတ္တေ တုမုလေ ယုဒ္ဓေ-
(မဟာဝံ၊၂။၈၃)တိ ဘိသနကမဟာ-
ယုဒ္ဓေ။ မဟာဝံသ၊ဋီ၊၃၇၁။

(၂) သဒါ တုမုလော (ဇာ၊၂။၂၇၁)တိ
သော နိရယော နိစ္စံ ဗဟလန္တကာရော။ ဇာ၊
၄။၇။၁၄၀။

တုမုလသောမဝိဟာရ (ပု) [တုမုလသောမ +
ဝိဟာရ] (သီဟိန္ဒုကျန်း၌ ရှိခဲ့ဘူးသော)
တုမုလသောမ-အမည်ရှိသော - ကျောင်း -
ကျောင်းတိုက်။ သီဟဋ္ဌဒီပေ တုမုလသောမ-
ဝိဟာရေ သံဃဿ ပါကဝတ္တမ္ပိ တာလပဏ္ဍိ
ဝိက္ကိဏိတော ကရိယတိ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊၃၂၆-
၈။ (မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၅၇၄-၌ တု-ကို 'နိပါတ-
မတ္တ၊ အဝဓာရဏတ္ထ' ဟု၎င်း၊ 'တမ+ဥလ၊
တုမ+ဥလ၊ တုဇ္ဇ+မူလ'ဟု ခွဲ၍၎င်း ပြဆို
ထား၏။ သာရတ္ထဒီပနီ ဋီကာဆရာ အသျှင်
သာရိပုတ္တရာရေးသီဟိန္ဒုသဂြိုဟ်နိဿယ-၌ တု-ကို
နိပါတ်ပြု၍ 'မူလသောမ - ကျောင်းတိုက်'
ဟူ၍ပင် ပြဆိုထားသည်။)

တုမ္မ (တိ) [တုမ္မ+အ။ ဇာ၊ဋီ၊၁။၁၃၁။ ဓာနံ၊
ဋီ၊၄၈၄၊၅၉၆။ တုဗိ+အ။ ဇာ၊ဋီ၊၁။၄၅၉။
နိတိ၊ဓာ၊၁၂၃။ ဓာတုတ္ထ။၁၆၈။ ထောမ။
ထိ-၌ တုမ္မိ] (ပု) (န) (၁) ဗူး၊ ခွက်၊
ကျည်တောက်၊ (က) သံဗူး၊ ကြေးဗူး။
(ခ) သစ်သားဗူး။ (ဂ) သစ်သီးဗူး။ (ဃ)
သားရေဗူး။ (င) ဆီဗူး။ (စ) ရေဗူး။
(န) (ထိ) (၂) ဗူးပင်။ (န) (၃) ပြည်
တောင်း။ (ပု) (၄) ၁-ပြည်ပမာဏ။ (၅)
ကရား။ (၆) ဗူးသီးနှင့်တူသော (ဦးခေါင်း-
စသည်)။ (ဗူးပင်=ဗူးရှည်ပင်၊ ဗူးသီး=
ဗူးရှည်သီး၊ နွဲ့စားနွဲ့မား၊ နွဲ့ခိုးနွဲ့အိုး၊ နွဲ့ခိုး
နွဲ့ခွက်။ P.S.D.။)

(ပ) (န) (၁) ဗူးခွက်၊ ကျည်တောက်
 (က) သံဗူး၊ ကြေးဗူး။ (ခ) သစ်သားဗူး၊
 (ဂ) သစ်သီးဗူး။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ
 တိဏိ တုမ္မာနိ လောဟတုမ္မံ ကဋ္ဌတုမ္မံ ဖလ-
 တုမ္မံ။ ဝိ၊ ၃။ ၂၉၇။ (- ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၇။
 ဝိ၊ ၃။ ၅။ ၁။ ၇၅။) (ဆ) သားရေဗူး။
 တုမ္မာနိ (ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၇) တိ စမ္မမယတေလ-
 ဘာဇနာနိ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၄၅၉။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၉၇။

(င) ဆီဗူး။ သတပါကသဟဿပါကာ-
 နုဉ္ဇ ဘေသဇ္ဇတေလာနုဉ္ဇ တုမ္မာနိ ပူရေတွာ။
 ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၇။

(စ) ရေဗူး။ တုမ္မာ (ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၇) တိ
 ဘာဇနာနိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၃၃-၄။ ဝိမတိ၊ ၂။
 ၁၉၂။ ဒါရုမယော တုမ္မောတိ ဒါရုမယော
 ဥဒကတုမ္မော။ ကင်္ခါ၊ ၁။ ၁၀၃။

(န) (ထိ) (၂) ဗူးပင်။ တုမ္မန္တိ ဟိ သန္တိ
 ပိတ္တန္တိ တုမ္မာနိ။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၄၅၉။ တုမ္မတိ
 ဟိ သတိ ပိတ္တန္တိ တုမ္မိ၊ နဒါဒိ။ ဓာန်၊ ၁။ ၅၉၆။

(န) (၃) ပြည်တောင်း။ ဣမံ မေ
 ဘောန္တော တုမ္မံ ဒေန္တိ။ အဟမ္ပိ တုမ္မဿ
 ထူပဉ္စ မဟဉ္စ ကရိဿာမိ။ ဒီ၊ ၂။ ၁၃၇။ နာ-
 ဌိယာတိ တုမ္မေန၊ အာဠကေန ဝိ။ သိ၊ ၁။
 သစ်၊ ၁။ ၂၀၃။ (- ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၁။) တုမ္မံ (ဝိသုဒ္ဓိ၊
 ၂။ ၁၂) နာမ အာဠကံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂။ ၁၅။

(ပ) (၄) ၁-ပြည်ပမာဏ။ ဝိဟိသတ္တမ္မ-
 ဏာနိ ဒွေ စ တုမ္မာ ကေစ္ဆရက္ခဏေ... ပရိ-
 ယာဒါနံ ဂစ္ဆေယျ။ မိလိန္ဒ၊ ၁။ ၁၀၉။ သံ၊ ၄။
 ၂။ ၉၂။ စတဿော စ နာဠိယော တုမ္မော
 နာမ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၉၃။ (- အံ၊ ၄။ ၁။ ၄၅။
 အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၅။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၂။ သံ၊ ၄။ ၂။
 ၁၀၇။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၉၉။) (၅) အနက်လည်း
 ကြည့်။

(၅) ကရား။ ကုဏ္ဍိကာယာ' ဣကေ
 တုမ္မော။ ဓာန်၊ ၁။ ၁၁၂၄။

(၆) ဗူးသီးနှင့်တူသော (ဦးခေါင်း-
 စသည်) တုမ္မသိသ-ကြည့်။

တုမ္မက (ပု၊ ၃) [တုမ္မ+က] ဗူးငယ်၊ ခွက်ငယ်။
 တုမ္မကေ စ ကရဏေ စ။ အပါ၊ ၁။ ၃၅၂။ ၃၆၅။

တုမ္မကဋ္ဌာဟ (ပု၊ ၃) [တုမ္မ+ကဋ္ဌာဟ] ဗူးအုံ၊
 ဗူးခုံ။ န ဘိက္ခဝေ တုမ္မကဋ္ဌာဟေ ပိဏ္ဏာယ
 စရိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၄။ ၂၅၁။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၄၄၀။
 တုမ္မကဋ္ဌာဟန္တိ လာဗုကဋ္ဌာဟံ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊
 ၄။ ၄။ ၄၈။ (- ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ၁။ ၇၀။)

တုမ္မတိ (ကြိ) [တုမ္မ+အ+တိ] ညှဉ်းဆဲ၏။
 တုမ္မ (၂)-ကြည့်။

တုမ္မဒါန (န) [တုမ္မ+ဒါန] (၁) ဗူး-ခွက်-
 ကို ပေးလှူခြင်း။ (၂) ဗူး-ခွက်-ကို ပေး
 လှူကြောင်း (စေတနာ)။ တာနိ မေ န
 ဝိနဿန္တိ၊ တုမ္မဒါနေ ဣဒံ ဖလံ။ အပါ၊ ၁။
 ၃၆၅။

တုမ္မန္တိ (ကြိ) [တုမ္မ+အ+အန္တိ] ညှဉ်းဆဲကုန်
 ၏။ တုမ္မ (၂)-ကြည့်။

တုမ္မဗိဇေဏ္ဍာန (တိ) [တုမ္မဗိဇ+သဏ္ဌာန]
 ဗူးစေသဏ္ဌာန်ရှိသော (သွား)။ အဋ္ဌ ဒန္တာ
 ကေကောဋိကာ ကေမူလိကာ တုမ္မဗိဇေဏ္ဍာ-
 နာ။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၃၄။

တုမ္မမတ္တ (တိ) [တုမ္မ+မတ္တ] ၁-ပြည် အတိုင်း
 အရှည်ရှိသော (စပါးဖျင်း-စသည်)။ တုမ္မ-
 မတ္တေ ပလာပေ ဒါပေသိ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၉၂။
 (- ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၀။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၁၉၃။ သံ၊ ၄။ ၂။
 ၁၀၄။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၉။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၃၅။
 ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၂။ သိ၊ ၄။ သစ်၊ ၁။ ၄၇၊ ၄၇၄။ မ၊ ၄။
 ၂။ ၃။ မ၊ ၄။ ၃။ ၁၁၄။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၉၃။)

တုမ္မရကန္တရ (ပု၊ ထိ) [တုမ္မရ+ကန္တရ] တုမ္မရ-
 ကန္တရ-အမည်ရှိသော (တောအုပ်)။ (ယင်း-
 သည် သီဟိုဠ်ကျွန်း ဥပတိဿရွာနှင့် ဒွါရ-
 မဏ္ဍလက- ရွာတို့၏အကြား၌ တည်ရှိခဲ့ဘူး
 ၏။) ရာဇပုတ္တာ စ မိဂဝံ၊ ဂတာ တုမ္မရ-
 ကန္တရေ။ မဟာဝံသာ၊ ၁၀။ ၂။ (D.P. လည်း-
 ကြည့်။)

တုမ္မရိယင်္ဂဏ (ပု) [တုမ္မရိယ+အင်္ဂဏ] တုမ္မရိယင်္ဂဏ-အမည်ရှိသော၊ တုမ္မရိယ-လွင်ပြင်၌ တည်ရှိသော (ရေကန်)။ သရေ တုမ္မရိယင်္ဂဏ။ မဟာဝံသ၊ ၁၀၊ ၁၅။

တုမ္မရုမာလက (ပု) [တုမ္မရု+မာလက] တုမ္မရု-အမည်ရှိသော သိမ်တန်ဆောင်းဝန်း။ (ယင်း-သည် သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာဇမြို့၏အရှေ့ဖက်၌ တည်သော စေတီယတောင်တွင် ရှိခဲ့ဘူး၏။ သီဟိုဠ်၌ အစဆုံးသိမ် ဖြစ်သည်။ ယင်း-၌ပင် မဟာအရိဋ္ဌ-စသော ရဟန္တာ အရှင်မြတ်တို့ ရဟန်းခံကြ၏။) သဗ္ဗေသံ သဗ္ဗပဌမံ၊ ဗဒ္ဒေ တုမ္မရုမာလကေ။ မဟာဝံသ၊ ၁၆၊ ၁၆။ (ယင်း-ဦးနှင့် D.P. လည်း-ကြည့်။)

တုမ္မလ (ပု) [တု+ပလ+အ။ တုမ္မ+လာ+အ?] (က) ပိတုန်း။ (ခ) ပျားတူ။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

တုမ္မလ(ဋ္ဌ)နာမိက (တိ) [တုမ္မလ (ဋ္ဌ) + နာမ+ဣက] တုမ္မလ-အမည်ရှိသော၊ (က) ပိတုန်း။ (ခ) ပျားတူ။ (ပျားတူ-အမည်ရှိ ကုန်သော။ ရွှေဥမင်၊ သျှ။ တုမ်-ဟူသော အသံကို ပြုကုန်၍ ပျံတတ်ကုန်သည်တို့၏ အဖြစ်ကြောင့် တုမ္မလ-ဟူသော အမည်ရှိ ကုန်သော။ တုန္တိ သဒ္ဓိ ကတွာ ပလေန္တိ ပက္ခန္တိတိ တုမ္မလာ၊ တုမ္မလာတိ နာမံ ဧတေ သန္တိ။ မအူ၊ သျှ။) တုမ္မလ(ဋ္ဌ)နာမိကာ စ အဋ္ဌိပက္ခာ (အဋ္ဌိပက္ခိကာ) ကာဠမဟာဘမ-ရာ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂၊ ၂၉၄။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၀၅။

တုမ္မသိသ (တိ) [တုမ္မ+သိသ] ဗူးသီးနှင့်တူသော ဦးခေါင်းရှိသောသူ။ တုမ္မသိသာ- (ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂၊ ၄၃။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၃၊ ၂၆၄) တိလာဗုသဒိသ-သိသာ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂၊ ၄၂။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၃၊ ၁၇၆။ (- သာရတ္ထ၊ ၃၊ ၂၄၅။)

တုပ္ပ (အ-လိင်) [သဗ္ဗနာမ် ၂၇ (ရူ၊ ၂၀၀။ နီတိ၊ ပဒ၊ ၃၅၂)၊ ၂၄ (မောဂ်၊ ၂၊ ၉၉)၊ ၃၅ (သု-

ဗောဓိနိ၊ ၆)။ ပုဒ်တွင် ၁ ပုဒ်။] သင်၊ နင်၊ မင်း၊ အရှင်။

တုံ (ပ၊ ဧ) — ဝိ၊ ၁။ ၂၊ ၁၉၆၊ ၁၉၉။ ဒီ၊ ၁။ ၈။ မ၊ ၂၊ ၄။ သံ၊ ၁။ ၉။ အံ၊ ၁။ ၂၀၆။ သုတ္တနိ၊ ၃၆၃-၄။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၆။ ၇၇။ ဝိမတိ၊ ၂၊ ၆၅။ တုဝံ—ဒီ၊ ၂၊ ၁၉၅။ ဒီ၊ ၃။ ၂၇၃။ မ၊ ၁။ ၁၅၆။ ၂၂၂။ မ၊ ၂။ ၂၀၁၊ ၃၀၃၊ ၃၇၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၀၁။ ဇာ၊ ၂၊ ၁၇၂။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂၊ ၂၆၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၅၅။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၆။ ၇၇။ တုမေ (ပ၊ ဗ) — ဝိ၊ ၁။ ၂၇၁၊ ၃၂၀။ ဝိ၊ ၃။ ၂၉၊ ၄၉၈။ ဝိ၊ ၄။ ၂၈။ ဝိ၊ ၅။ ၁၀၂။ ဒီ၊ ၁။ ၃။ ဒီ၊ ၂။ ၂။ ဒီ၊ ၃။ ၂၅၊ ၂၆။ မ၊ ၁။ ၂၆၇။ မ၊ ၂။ ၉၅။ မ၊ ၃။ ၁၉၄။ ဝေါ—ဝိ၊ ၃။ ၄၉၈-၉။ မ၊ ၁။ ၂၆၆-၇။ မ၊ ၃။ ၁၉၅-၆။

တံ (ဒု၊ ဧ) — ဝိ၊ ၁။ ၁၂။ ဝိ၊ ၃။ ၁၃၁။ သံ၊ ၁။ ၁၃၃။ သုတ္တနိ၊ ၃၆၂။ ဇာ၊ ၁။ ၃၅၀။ ဇာ၊ ၂။ ၁၄၂။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂၀၁။ တုံ — မ၊ ၃။ ၂၂၀။ တစ္ဆတုံ သုသိမ အစ္စယော အစ္စဂမာ။ သံ၊ ၁။ ၃၄၇။ တုဝံ — အပ၊ ၁။ ၈၈။ အပ၊ ၂။ ၄၀၉။ ဇာ၊ ၁။ ၂၅၈၊ ၃၁၉။ ဝိမာန၊ ၄။ ၁၁၅။ တုဝ- (ဝိမာန၊ ၃၆) နှိ တံ။ ဝိမာန၊ ၄။ ၁၁၆။ အာ-တုရော တျာနု ပုစ္ဆာမိ (ဇာ၊ ၂။ ၁၇၅) တိ ဗာဠဂိုလာနော ဟုတွာ အဟံ တံ အနု-ပုစ္ဆာမိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၆။ ၉၆။ တုမ္မိမိ (ဇာ၊ ၁။ ၃၉၅) တိ ရတ္တိ သန္ဓာယ တမ္ပိ အမ္ပိတိ အာဟ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၅။ ၉၇။ တုမေ (ဒု၊ ဗ) — ဝိ၊ ၁။ ၁၉၈၊ ၂၀၁၊ ၂၇၁။ မ၊ ၁။ ၁၃၂။ သံ၊ ၂။ ၃၈၆။ သံ၊ ၃။ ၂၃၆။ ဝေါ—ဒီ၊ ၂။ ၁၂၈။ မ၊ ၂။ ၁၂၀။ သံ၊ ၁။ ၁၅၉။ အပ၊ ၂။ ၂၆၅။

တယာ (ကရိုဏ်း) — ဇာ၊ ၁။ ၁၀၆။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၈၄။ (ကတ္တား) — ဝိ၊ ၁။ ၁၂၊ ၃၀၉။ ဝိ၊ ၂။ ၇။ ဝိ၊ ၄။ ၂၆၃၊ ၃၀၅။ မ၊ ၂။ ၁၅၄။ မ၊ ၃။ ၂၂၀။ (သဟယောဂ) — ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁၀၁။ (သဟာဒိယောဂ) — ဝိ၊ ၁။ ၁၉၈။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁၀၁။ (သဟတ္ထ) — ဇာ၊ ၁။ ၂၂၉။ တေ (ကတ္တား) — သုတ္တနိ၊ ၃၆၂။ တုမေဟိ (ကတ္တား) — ဝိ၊ ၁။ ၇။ သံ၊ ၃။ ၃၇၇။ အံ၊ ၂။

၁၈၃-၄၂၆၅။ ပေတ။၁၃၀။ မိလိန္ဒ။၁၈၂။
ဝိဇ္ဇာ၄။၂၅၇။ မဇ္ဈိမ။၅။ သံဠာသ။၅။ ဝေါ
— မဇ္ဈိမ။၁၂၀။ ဇာတိ။၁၇၀။

တုယံ (စာ) — ဝိဇ္ဇာ။၁၆၀။ မဇ္ဈိမ။
၂၄၁။ သံဠာသ။၇၄၁၃၂။ သံဠာသ။၄၈၉။ ဝိ
ဇ္ဇာ။၄၂၃။ တေ — သံဠာသ။၁၆၄။ သုတ္တန်။
၃၆၂။ ဝိမာန။၃၃။ တေ — ဇာတိ။၂၂၉။
တုမ္မာကံ (စာ) — ဝိဇ္ဇာ။၁၂၆။ ဝိဇ္ဇာ။၂၄၁။
ဓမ္မဇ္ဇာသ။၂။ ဝိမာန။၃၃။ တုမ္မာ — အပေါ။
၅၁။ ဝေါ — ဝိဇ္ဇာ။၁၂၆။ မဇ္ဈိမ။၁၄၉။ မဇ္ဈိမ။
၈၆။ သံဠာသ။၂၄၃-၆။ ဝိဇ္ဇာသ။၄၅။ ဝိဇ္ဇာ
သ။၃။ တုမ္မေဟိ (မဇ္ဈိမ) — သံဠာသ။၃၈၆။

တုယံ (သမ္ပန္န) — ဝိဇ္ဇာ။၂၀။ ဝိဇ္ဇာ။
၂၄၆၂၃၁။ ဝိဇ္ဇာ။၇၃-၈။ မဇ္ဈိမ။၅၇။ အံဇ္ဇာ။
၁၇၀။ အံဇ္ဇာ။၃၅။ ပေတ။၁၄၈၂၀၆။ ပေတ။
ဠာသ။၁၀၀၂၃၃။ (ကတ္တား) — အံဇ္ဇာ။၂၃၂။
တေ (သမ္ပန္န) — ဝိဇ္ဇာ။၁၆၇။ မဇ္ဈိမ။၃၅၂။
သံဠာသ။၁၈၂။ အံဇ္ဇာ။၂၆၂။ ဝိမာန။၂၅။
အပေါ။၁၁၈။ ပေတ။ဠာသ။၁၀၀။ (သမ္ပန္န၊
ကံ) — ဝိမာန။၃၃။ အပေါ။၂၈။ တုဝံ(သမ္ပန္န)
— ပေတ။၁၅၂။ ပေတ။ဠာသ။၁၀၀။ တေ —
မဇ္ဈိမ။၁၅၄။ ဇာတိ။၁၆၆၁၃၈။ တုမ္မာကံ
(သမ္ပန္န) — ဝိသင်္ဂဟ။၈။ မဇ္ဈိမ။၄၁။
ဝိမာန။၃၃။ ၂၆၁၂၆။ ဇာတိ။၅၄၇၃။ သံ
ဠာသ။၁၁၂၂။ (စာ) — ဝိဇ္ဇာ။၂၄၁။
(နိဒ္ဒါရဏ) — ဝိဇ္ဇာ။၂၈။ တုမ္မာ — ဇာတိ။
၂၄၄။ ဇာတိ။၅၄၇၃။ ဝေါ — ဝိဇ္ဇာ။၄၉၈။
ဝိဇ္ဇာ။၁၂၇။ မဇ္ဈိမ။၂၆၆၂၈။ မဇ္ဈိမ။၁၉၄။
ဇာတိ။၈၉။ ဝိဇ္ဇာသ။၅။ ဝိဇ္ဇာသ။၃။ (ကတ္တား)
— ဝိဇ္ဇာ။၁၂၆။ (စာ) — ဝိဇ္ဇာ။၄။ တယံ —
ဝိဇ္ဇာ။၂၃၃။ ထေရီ။၄၃၃။ ဇာတိ။၆၅။ ဇာ
တိ။၄၅၂၈။ တယံ — သုဗောဓ။ သုဗောဓ။
ဠာသ။၃၀၁။ တုမ္မေသု — မဇ္ဈိမ။၁၅။ ဇာတိ။၁၄၂။

တုမ္မာဒိသ (တိ) [တုမ္မာ+ဒိသ+ကံ=က။ ရှ။
၅၈၈။ မောဂ်။၃၈၈။ (ယုမ္မာဒ္ဓိ-သံ၊တုမ္မာ-

ရိသ - အဒ္ဓမာဂမိ)] (က) သင်္ကုသို -
ရှုမ္မာ - ညွှန်းဆို - အပ်သော။ သင်္ကုလူ။
(ခ) သင်္ကုသို - ရှုမ္မာ - ညွှန်းဆို - အပ်
သော။ သင်္ကုလူ။ (သင်္ကုတူသော။
အဒ္ဓမာဂမိဇာနံ) (က) တာဒိသ (ဝိ
ဇ္ဇာ။၅၅) - ကြည့်။ (ခ) တုမ္မာဒိသော -
ဇာတိ။၄၈၆။ ဇာတိ။၅၂၀။ တုမ္မာဒိသော -
မိလိန္ဒ။၁၀၁။ အံဇ္ဇာ။၂၇၃။ ထေရီ။၁၆၆။
တုမ္မာဒိသံ - ဝိဇ္ဇာ။၅၅။ မဇ္ဈိမ။၅၂။ တုမ္မာ-
ဒိသော - အံဇ္ဇာ။၅၆။ ဇာတိ။၃၀၃။
တုမ္မာဒိသေန - ဝိဇ္ဇာ။၁၇၆။ ဝိသင်္ဂဟ။
၃၁၂။ တုမ္မာဒိသေဟိ - မဇ္ဈိမ။၆၄။ သံ
ဠာသ။၈၃။ သာရတ္ထ။၂၃၈။ မဇ္ဈိမ။၂၆၁။
တုမ္မာဒိသသ (စာ) - ထေရီ။၅၆။
ဇာတိ။၂၆၀။ တုမ္မာဒိသနံ - ဝိဇ္ဇာ။
၁၆၆။ ဝိဇ္ဇာ။၂၃၈။ သံဠာသ။၁၆၇။ (ဆာ) -
စရိယာ။၇၆။ (ဆာ) - ဝိဇ္ဇာ။၃၃၃။
မဇ္ဈိမ။၄၂။ သံဠာသ။၁၇၀။ အံဇ္ဇာ။၂၆။ သုတ္တန်။
၃၄၆။ ဝိဇ္ဇာ။၂၆၆။ မဇ္ဈိမ။၆၃၂၃။ အံ
ဠာသ။၃၁၄။

တုရ (တိ) [တုရ+အ။ (တုရ-သံ)] လျင်မြန်
သော။ (ကြိဝိ—စွာ, လျင်လျင်,မြန်မြန်။)
(အဆောတလျင် လမ်းလျှောက်ခြင်း။ အဒ္ဓ-
မာဂမိဇာနံ။ တိုးတက် - အားပေးကူညီ -
လျင်မြန် - ပေါ့ပါး - နာကျင် - ဒဏ်ရာရ
- ကြယ်ဝ - ကုံထံ - ပြည့်စုံ - သော။
P. S. D.။) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တုရဂ (ပု) [တုရ+ဂမ္မ+ကံ။ ကစွန်း။၆၃၉။
ရှု။၅၈၆။ နိတိ။သုတ္တ။၁၂၆၆။] မြင်းလျင်မြန်
စွာ သွားတတ်သော။ အသွားလျင်မြန်သော
(သတ္တဝါ)။ (မြင်းမြင်းယုတ်=မြင်းကြမ်း၊
စိတ်။ P. S. D.။) အာမောဒမာနာ တုရ-
ဂါနမုတ္တမာ။ ဝိမာန။၉၁။ ဝိမာန။၂၃။
အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

တုရင် (ပု) [တုရ+ဂမ+ကိ။ တုရံ သိသံ ဂစ္ဆတိတိ တုရင်္ဂါ။ ကိ။ ဗိန္ဒာလောပေါ။ လောပေ သတိ တုရင်္ဂေါ။ ဓာန်၊ ဇွိ။ ၃၆၈။ (-နိတိ၊ သုတ္တ။ ၁၂၆၆။)] အထက်ပုဒ်နက်ကြည့်။ တုရင်္ဂဿ ဒွေ အင်္ဂါနိ ဂဟေတဗ္ဗာနိ။ မိလိန္ဒ။ ၃၄၆။ ခုရဿ နာဒေါတိ တုရင်္ဂါနိ ခုရနိပါတသဒ္ဓေါ။ ဝိမာနာဌ။ ၂၅၉။ (-ဇာ၊ ၂။ ၂၄၉။ ဇာဌ၊ ၇။ ၈၉။ ဝိနိစ္ဆယ၊ ဇွိ။ ၂၃၆။ အမရ၊ ၁၈။ ၄၃။)

တုရင်မ (ပု) [တုရ+ဂမ+အ] မြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

တုရင်မဝိသာဏ (န) [တုရင်မ+ဝိသာဏ] မြင်းဦးချို။ (တိတ္ထိတို့ ကြံဆအပ်သော အတ္တ၏ ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားမရှိခြင်းကို မြင်း၏ ဦးချို မရှိကောင်းသကဲ့သို့ နှိုင်းခိုင်း ဖွင့်ပြသည်။) န စ သော ပရမတ္ထတော အတ္တိပမာဏေဟိ အနုပလဗ္ဗမာနတ္တာ တုရင်မဝိသာဏံ ဝိယ။ မ၊ ဇွိ။ ၂။ ၉၃။

တုရင်ဝရ (ပု) [တုရင်+ဝရ] ကောင်းမြတ်သော မြင်း။ တုရင်ဝရမာရယု။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၂၆၈။ (-ဉ၊ ၃၃၀။ ဇိနာလင်္ကာရ။ ၂၀၈။)

တုရင်ဝရယာန (န) [တုရင်ဝရ+ယာန] ကောင်းမြတ်သော မြင်းယာဉ်။ တုရင်ဝရယာနေန နိက္ခမိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၂၄၃။

တုရန္တိ (ကြိ) [တုရ+အ+အန္တိ] လိပ်ထားကုန်၏။ တုရိ(ရိ) ဒေါင်ကွင်းကြည့်။

တုရိတ (န) [တရ+တ။ တရတိတိ တုရိတံ။ ဓာန်၊ ဇွိ။ ၄၀။ တုရ+ဣ+တ။ တုရမေတိ ဂစ္ဆတိတိ တုရိတော၊ ဣ ဂတိယံ၊ တော။ ယင်း-၃၇၇-၉။ တုရ+တ။ ရှူ၊ ၆၁၆။ ဓာတုတ္ထ။ ၁၆၈။ (တုရိတ-သံ)] (၁) အလျင်အမြန်၊ အဆောတလျင်၊ ရှောင်တခင်။ (တိ) (၂) လျင်မြန်သော၊ အလျင်အမြန် - လျင်မြန်စွာ - သွား - ဖြစ် - တတ်သော။

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၃၉-ပ-မ-ဗ-သ-စ

(၁) တုရိတံ အာဂစ္ဆတု။ ပေတ၊ ဌ။ ၅၇။ (-ထေရီ၊ ၄၃၁။ ဝိ၊ ဌ။ ၁။ ၁၃၉။ မ၊ ဌ။ ၁။ ၁၃၄။ အံ၊ ဌ။ ၂။ ၁၅။ ထေရီ၊ ဌ။ ၂၇၃။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၄၁။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၉၆။ ဒိ၊ ဇွိ။ ၁။ ၂၇၃။ သိ၊ ဇွိ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၆၆။ မ၊ ဇွိ၊ ၁။ ၂၃၀။ မ၊ ဇွိ၊ ၂။ ၁၀၃။ အံ၊ ဇွိ၊ ၁။ ၁၈၃။ အံ၊ ဇွိ၊ ၂။ ၁၅။)

(တိ) (၂) တုရိတာတ္ထာ(ဒိ၊ ဌ။ ၁။ ၂၇၄)-တိ တုရိတာ အတ္ထ၊ သိသယာယိနော ဘဝထာတိ အတ္ထော။ သိ၊ ဇွိ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၄၃။ တုရိတဿ မေ သတော(ဝိမာန၊ ၁၀၈)တိ သမ္ဘမန္တဿ မေ သမာနဿ၊ သဟသာ ဂမနေန မဂ္ဂေ ကဏ္ဍသပ္ပံ အနောလောကေတွာ ဂတဿာတိ အဓိပ္ပါယော။ ဝိမာန၊ ဌ။ ၂၉၂။ (-ဝိ၊ ၂။ ၁၉၈။ ဝိ၊ ၅။ ၂၇၉။ သုတ္တနိ၊ ၄၃၂။ ဇာ၊ ၂။ ၉၁။ ၁၀၄။ ၁၁၀။ စူဠနိ၊ ၄။ သံ၊ ဌ။ ၁။ ၁၀၀။ သုတ္တနိ၊ ဌ။ ၂။ ၂၉၉။ ပေတ၊ ဌ။ ၁၆၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၆၆။ ဇာ၊ ဌ။ ၂။ ၇။ ဇာ၊ ဌ။ ၅။ ၃၈၄။ ၄၃၅။ ဇာ၊ ဌ။ ၆။ ၂၇၀။)

တုရိတကိရိယ (န၊ ထိ) [တုရိတ + ကိရိယ] လျင်မြန်စွာ - အဆောတလျင် - အရေးတကြီး - ပြုခြင်း။ နတ္ထိ ဝေဂါယိတတ္တန္တိ တုရိတကိရိယာ နတ္ထိ။ ဒိ၊ ဇွိ၊ ၃။ ၅၄။ (-၁၉၈။ မူလဇွိ၊ ၂။ ၂။)

တုရိတဂမန (န) [တုရိတ+ဂမန] လျင်မြန်စွာ - အဆောတလျင် - အရေးတကြီး - သွားခြင်း။ တုရိတဂမနေပိ (ကခါ၊ ၂၅၅) တိ ပစ္ဆတော ဂစ္ဆန္တဿ ပုရတော ဂစ္ဆန္တာနံ သဒ္ဓသဝနတ္ထံ သိသဂမနေပိ။ ကခါ၊ ဇွိ၊ သစ်၊ ၄၁၇။ (-သုတ္တနိ၊ ဌ။ ၂။ ၁၇၂။ စရိယာ၊ ဌ။ ၃၇။ ဇာ၊ ဌ။ ၂။ ၃၃၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၄၁။)

တုရိတဂမနစာရိကာ (ထိ) [တုရိတဂမန + စာရိကာ] အဆောတလျင် သွားခြင်းဟု ဆိုအပ်သော လှည့်လည်ခြင်း၊ အလျင်ရောက်အောင် သွားလင့်ခြင်း။ အပရိက္ခိကာယုကံ ပုဏ္ဏုသတိကုလပုတ္တံ ဥဒ္ဓိဿ ဂမနန္တိ ကတွာ ဝုတ္တံ

“တုရိတဂမနုပ္ပါဒ” (မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၉၄) နိ။ မ၊
ဋ္ဌ၊၂။၃၉၃။

တုရိတဂမနုပ္ပါဒန (န) [တုရိတဂမနု+ဥပ္ပါဒန]
အလျှင် အမြန် သွားခြင်းကို ဖြစ်စေခြင်း။
ပကတိဂမနုတော တုရိတဂမနုပ္ပါဒနာဒိနာ
ဣဓ နိဒဿနေန ဘဝိတဗ္ဗန္တိ အမှာကံ ခန္တိ။
ဝိမတိ၊၁။၁၀၀။

တုရိတစာရ (ပု) [တုရိတ+စာရ] အလျှင်အမြန်
- သွား - လှည့်လည် - ခြင်း။ တုရိတစာရံ
ဂစ္ဆတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၉။

တုရိတစာရိကာ (ထိ) [တုရိတ+စာရိကာ]
အထက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ ဒုရေပိ ဗောဓနေယျ-
ပုဂ္ဂလံ ဒိသ္မာ တဿ ဗောဓနတ္ထာယ သဟသာ
ဂမနံ တုရိတစာရိကာ နာမ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၅။
အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၁၆၅။ သာရတ္ထ၊၁။
၄၅၂။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၂။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၇။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၂၀၅။)

တုရိတစာရိ (တိ) [တုရိတ+စာရ+တိ] အလျှင်
အမြန် - လှည့်လည် - သွား - လေ့
ရှိသော၊သု။ ဝေဂေန ဂစ္ဆန္တော တုရိတစာရိ
ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၀။

တုရိတတုရိတ (တိ) [တုရိတ + တုရိတ] လျှင်
မြန်လျှင်မြန်သော၊ အလွန်လျှင်မြန်သော။
(ကြိ၊ဝိ-စွာ။) သာ တာဝဒေဝ တုရိတ-
တုရိတာ ရညော သန္တိကံ ဂန္တော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၈။
တုရိတတုရိတံ နိက္ခမိတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၉။
ရာဇာ တုရိတတုရိတော အာဂန္တော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၁၇။ (-မိလိန္ဒ၊၁၂၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၁၊၂၆၄။
မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၃။
အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၃၀။၃၃၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅၀။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၄၆။
ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၆၂။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၆၅။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊
၁။၅၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၂၊
၁၆၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၀၊၁၀၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၉။

၂၂၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၉၀၊၃၁၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၁။
ဝဇီရ၊၁၄၀။ သာရတ္ထ၊၂။၃၇၆။ သာရတ္ထ၊၃။
၄၁။)

တုရိတတ္ထ (ပု) [တုရိတ+အတ္ထ] အဆောတလျှင်
ဟူသော အနက်။ သမ္ဘမအတ္ထဝသေနာတိ
တုရိတတ္ထဝသေန။ သာရတ္ထ၊၃။၃၄၈။ ဝိမတိ၊
၂။၂၀၇။

တုရိတာဘိနိပါတီ (တိ) [တုရိတ+အဘိနိပါတီ]
အဆောတလျှင် - ရှောင်တခင် - ဝင်ရောက် -
လေ့ရှိ - တတ် - သော၊သု။ အသမေက္ခိက-
ကမ္မန္တံ၊ တုရိတာဘိနိပါတီန(ဇာ၊၁။၃၆) နိ။...
တုရိတော ဟုတွာ ဝေဂေနေဝ တံ ကမ္မံ
ကာတံ အဘိနိပါတတိ ပက္ခန္ဓတိ ပဋိပဇ္ဇတိ။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၇။

တုရိတာယတိ (ကြိ) [တုရိတ+အာယ+တိ။
မောဂ်၊၅။၁၀။] အလျှင်အမြန်ပြု၏။ ဝေဂါ-
ယတိတံ တုရိတာယတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၈။

တုရိတာလပန (န) [တုရိတ+အာလပန] အလျှင်
အမြန်ခေါ်ဝေါ်ခြင်း။ တုရိတာလပနဝသေ-
နာ(မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃)တိ တုရိတံ အာလပနဝသေ-
န။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၃။

တုရိတ္ထော (ကြိ) [တုရ+အ+ထော] လျှင်မြန်
ပြီ။ မာ တုရိတ္ထော အနာဂတေ။ ဇာ၊၂။
၂၆၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၁၇။

တုရိ(ရိ) (ထိ) [တုရ+ဤ(ဣ)။ တုရန္တိ သံဟ-
ရိတွာ ဌပေန္တိ ဧတ္ထာတိ တုရိ။ ကင်္ခါ၊ယော၊
မဟာဋ္ဌ၊၃။၂၃၇။] လက်လိပ်၊ လိပ်တုံး (ရက်
ကန်း၌ ယက်ပြီး ယက်ပြီးသော အဝတ်
အထည်ကို ရစ်ပတ် လိပ်ထားရာ ၄-ထောင့်
တုတ်ချောင်း)။ ဝိတဝိတဌာနံ ယသ္မိံ စတု-
ရဿဒါရုမိ ပလိဝေဌေန္တိ၊ တဿ တုရိတိ
နာမံ။ ဝိမတိ၊၁။၃၅၈။ တုရိတိ ဝါယန္တပက-
ရဏော ဧကော ဒဏ္ဍော၊ ဝိတဝိတဌာနံ ယတ္ထ
သံဟရိတွာ ဌပေန္တိ။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၃၃၈။

(-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၀၈။ ကင်္ခါ။
၁၈၅။ သာရတ္ထ၊၂။၄၄၂။ နိတိ၊သုတ္တ။ နှာ-
၄၂၂။)

တုရုက္ခ (ပု) [တရု+ခ။ တရုတော ဇာတော
တုရုက္ခော၊ ခေါ၊ ဥတ္တဉ္စ၊ သလ္လကီဒဝေါ ဟိ
“တုရုက္ခော”တိ ဝုတ္တော။ ဓာနံ၊ဋ္ဌ၊၁၄၇။
(တုရုမ္မ-သံ)] ကမ္ပည်းနံသာ။ (ကမ္ပည်း
‘လောဗန်း’။ အဘယာ၊ ဓာနံ၊သု။ ကမ္ပည်း
နံသာ‘နံပပင်မ’ ထွက်သော အဆီအစေး’။
တောင်ပေါက်၊ ဓာနံ၊သု။ အထူးထူးသော
နံသာမျိုးတို့ဖြင့် ရော၍ ပြုအပ်သော နံပဲ
စေး။ ဓာနံ၊ဋ္ဌ၊သု။ ‘ပု’ တုရုကီအမည်ရှိသော
နံသာမျိုး။ ‘တိ’ တုရုကီတိုင်းပြည်နှင့် စပ်
သော။ပါဠိ၊သီ၊ဓာနံ။ ကက္ကုကမည်း။ လော-
ဗာန “လိဗန်း-ဟိန္ဒူဘာသာ” အမရ၊သု။
လောဗန်း၊ နံသာစေး = မုရန်စေး-အမျိုး
အစား။ အဒ္ဓမာဂဓိ၊ဓာနံ။ လူရိုင်းမျိုး၊
တုရုမ္မ-အရပ်အထူး။ မေဒိနီကောသ။ တုရုကီ
လူမျိုး။ P.S.D.။ တုရုကီလူမျိုး၊ တုရုကီ
တိုင်းပြည်နေ လူမျိုး၊ တုရုကီ လူမျိုးတို့၏
အရပ်ဒေသ တိုင်းပြည်။ သဒ္ဓသာဂရ။ နံသာ
ဒြပ်အထူး။ ထောမ။ တုရုကီ-ပြည်၊ တုရုကီ
မင်းသား-စသည်။ ဝိလုံ။ S. E. D.။)
စတုဇ္ဇာတိ (ခ) (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။
၃၅၇)-နှင့် စတုဇ္ဇာတိယဂန္ဓ (သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၅)-
ကြည့်။

တုရုတ္တေရ (ပု) [တုရု+ထေရ] တုရု-အမည်ရှိ
သော ထေရ်။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

တုရု (ပု) [တရု+ဦ] တုရု-အမည်ရှိသော၊ (က)
စူဠကောကာလိက၏ ဥပဇ္ဈာယ်ထေရ်။ (ခ)
မကျန်းမာသော စူဠကောကာလိကအား
ဆုံးမသော အနာဂါမ် ဗြဟ္မာ။ (က) တုရု-
(သံ၊၁။၁၅၁)တိ ကောကာလိကဿ ဥပဇ္ဈာ-
ယော တုရုတ္တေရော နာမ အနာဂါမိဖလံ
ပတွာ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။

၁၉၇။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၆။) (ခ) အထ
ခေါ တုရု ပစ္စေကဗြဟ္မာ အဘိက္ကန္တယ
ရတ္တိယာ.... တေနုပသင်္ကမိ။ သံ၊၁။၁၅၁။
အထဿ ဥပဇ္ဈာယော တုရု နာမ ဗြဟ္မာတံ
ကာရဏံ ဥတွာ....အာဟ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၄၆။

တုရုဗြဟ္မသုတ္တ (န) [တုရုဗြဟ္မ+သုတ္တ] တုရု-
ဗြဟ္မ-သုတ်၊ သာသနာတော်၌ စူဠကော-
ကာလိကနှင့် မဟာကောကာလိက ဒေဝဒတ်
၏တပည့်ဟု ၂-ပါးရှိရာ စူဠကောကာလိက
သည် အရှင်သာရိပုတြာနှင့်အရှင်မောဂ္ဂလ္လာန်
တို့ကို အန္တိမဝတ္ထု ‘ပါရာဇိက’ဖြင့် စွပ်စွဲဆဲရေး
ခြင်းကြောင့် တကိုယ်လုံး၌ အဖုအပိမ့်ထွက်
လျက် ပေါက်ပြဲသော ကိုယ်ရှိသည် ဖြစ်၍
ဇေတဝန်ကျောင်း တံခါးမုခ်အနီး ငှက်ပျော
ဖက်အခင်းပေါ်၌ ဆင်းရဲစွာ ဝေဒနာခံစားရ
၏။ ထိုအခါ ယင်း-၏ ဥပဇ္ဈာယ်ဖြစ်ဘူးသော
တုရုဗြဟ္မာသည် ကောကာလိကအထံသို့ လာ
၍ “သီလ ချစ်သော အဂ္ဂသာဝကတို့ကို သင်
မစွပ်စွဲလင့်၊ တောင်းပန်ဝန်ချလိုက်”ဟု ဆုံးမ
ပါသော်လည်း မရသဖြင့် “လူမိုက်၏ခံတွင်း
ပါးစပ်တွင်း၌ အသွားထက်သော ဓားလက်
နက်လည်း ရှိ၏၊ လောက၌ အကြီးဆုံးဖြစ်
သော ဆုံးရှုံးခြင်းကိုလည်း ခံတွင်း၌ ငုံ့လျက်
ရှိ၏”ဟု ပြဆိုရာ သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊
သဂါထာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၆-သံယုတ်၊ ၁-ဝဂ်၊
၉-သုတ်။ သံ၊၁။၁၅၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၇-၈။

တုလဂဏနာ (ထိ) [တုလာ+ဂဏနာ] အလေး
ချိန် အရေအတွက်။ ဒွတ္တိ*သပလဂုဠပိဏ္ဍပု-
မာဏတာ ထူလတာယ ဂဟေတဗ္ဗာ၊ န
တုလဂဏနာယ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၇၀။ (-ဝဇီရ။
၄၅၂။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌ၊၅။ ယင်း-သစ်။၁၃၉။)

တုလတိ (ကြိ) [တလ+အ+တိ] တည်၏။
တုလာ-ဒေါင့်ကွင်း ကြည့်။

တုလဒဏ္ဍ (ပု) [တုလာ+ဒဏ္ဍ] ချိန်တံ၊ ချိန်ရိုး။
တုလဒဏ္ဍေ (တုလမဏ္ဍလေ၊ သီ၊ ဣ) ဌပေ-

တူနာ၊ မဟိ* သက္ကာ ဓရေတဝေ။ အပါ၂။
၅၉။ ထေရါဌ၊ ၁။ ၃၆၉။ (-ခုဒ္ဒက၊ ၁။ ၃၂။)

တုလန (န၊ ထိ) [တုလ+ယ] (၁) (ချိန်ခွင်-
စသည်ဖြင့်) ချိန်-တယ်-ဆ-စက်-ခြင်း။
(၂) (ဉာဏ်ပညာဖြင့်) နှိုင်းချိန်ခြင်း။ (၃)
နှိုင်းချိန်ကြောင်း (ဉာဏ်ပညာ)၊ (က) သုတ-
မယဉာဏ်။ (ခ) သမ္မသနဉာဏ်။ (ဂ) ဝိပ-
ဿနာဉာဏ်။ (ဃ) တိရဏပရိညာဉ်။ (င)
ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာဉာဏ်။ (စ) (ဉာဏ်ပညာ
နှင့်တူသော လောဘသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ဖြင့်)
နှိုင်းချိန်ခြင်း။ (၅) နှိုင်းချိန်ကြောင်း (ဉာဏ်
ပညာနှင့် တူသော လောဘသဟဂုတ်စိတ္တု-
ပ္ပါဒ်)။ (၆) (ဉာဏ်ပညာဖြင့်) နှိုးနှော-တိုက်
ဆိုင်-ခြင်း။ (၇) နှိုးနှော-တိုက်ဆိုင်-
ကြောင်း (ဉာဏ်ပညာ)။ (ချိန်ခြင်း၊ မြှောက်
ပင့်-ချိမ-ခြင်း၊ နှိုင်းယှဉ်-တိုက်ဆိုင်-
ကြည့်ရှု-ခြင်း။ ဥပမာဆောင်၍ ပြခြင်း၊
တန်ဖိုးဖြတ်ခြင်း၊ စည်းကြပ်ခြင်း၊ ခန့်မှန်း
ခြင်း၊ စစ်ဆေးခြင်း။ P.S.D.။)

(၁) (ချိန်ခွင်-စသည်ဖြင့်) ချိန်-တယ်-
ဆ-စက်-ခြင်း။ ဓညံ မိနန္တယ မာနန္တိ တုလ-
နေ တုလာ၊ မိနနေ စ မာနံ ပမာဏံ ဟောတိ။
အံ၊ ၁။ ၂။ ၅၀။

(၂) (ဉာဏ်ပညာဖြင့်) နှိုင်းချိန်ခြင်း။
တုလနာယာ (မဟာနိ၊ ၂။ ၆၃) တိ တုလနတ္ထာ-
ယ။ မဟာနိ၊ ၁။ ၃၂၇။ ဥဿဟန္တယ ယာ
တုလနာ။ နေတ္ထိ၊ ၁။ ၇၂။ (-ပေဋကော၊ ၂။ ၃၈-
၉။ ဝိ၊ ၁။ ၄။ ၂၀၀၊ ၂၀၇။ အံ၊ ၁။ ၇၉။ အဘိ၊
၁။ ၉၇။ ဣတိဝုတ်၊ ၁။ ၃၇။ ဇာ၊ ၁။ ၅။ ၁၂၀။
ပဋိသံ၊ ၁။ ၅၆။ ဒီ၊ ၁။ ၁၁၁။)

(၃) နှိုင်းချိန်ကြောင်း (ဉာဏ်ပညာ)။
“တ္ထေကံ ဣဒ” န္တိ တုလနဘူတေန ဉာဏေန န
တုလိတတံ။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၁၂။ သဘာဂလက္ခဏ-
ရသပစ္စုပ္ပန်နုပဋ္ဌာနာနံ တုလေတွာ ဝိယ
ဂဟဏပညာ တုလနံ နာမ။ နေတ္ထိ၊ ၁။ ၇၃။

(-ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၃၃။ သံ၊ ၁။ ၁၁၁။ ၂။ ၅၉။ မ၊ ၁။
၁။ ၅၀။ မ၊ ၁။ ၂။ ၂၇၄။ မ၊ ၁။ ၃။ ၃၀၈။ သံ၊ ၁။
၂။ ၁၀။)

(က) သုတမယဉာဏ်။ တတ္ထ ယာ ဝိမံသာ
ဥဿဟန္တတုလနာ ဥပပရိက္ခာ၊ အယံ သုတ-
မယိ ပညာ။ နေတ္ထိ၊ ၁။ ၇၂။ တုလနဝသေန တုလ-
နာ။ နေတ္ထိ၊ ၁။ ၅၃။ (-၅၄။)

(ခ) သမ္မသနဉာဏ်။ သာပိ နာမ ဘိက္ခ-
ဝေ တုလနာ နာဟောသိ။ မ၊ ၂။ ၁၄၆။

(ဂ) ဝိပဿနာဉာဏ်။ တုလနာ (မ၊ ၂။
၃၈၆) တိ ဝိပဿနာ။ မ၊ ၁။ ၃။ ၁၉၅။
(-ပေဋကော၊ ၂။ ၁၀။) တုလေတွာ (၂)-
လည်း ကြည့်။

(ဃ) တိရဏပရိညာဉ်။ အနိစ္စာဒိတော
တုလနံ တိရဏပရိညာ။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၁၀၃။

(င) ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနာဉာဏ်။ ဥဒယ-
ဗ္ဗယာဘယာနုပဿနမေဝေတ္ထ တုလနံ၊ တိရဏဉ္စ
ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂။ ၄၃၀။

(စ) (ဉာဏ်ပညာနှင့်တူသော လောဘ-
သဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ဖြင့်) နှိုင်းချိန်ခြင်း။ (၅)
နှိုင်းချိန်ကြောင်း (ဉာဏ်ပညာနှင့်တူသော
လောဘသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်)။ သာပနေတ္ထ
အတ္ထတော ပညာပတိရူပကော လောဘသဟ-
ဂတစိတ္တုပ္ပါဒေါ၊ .... တေနောဟ “တုလနာ
ရစ္စနာ ခမနာ” (ဒီ၊ ၁။ ၉၈) တိ။ ဒီ၊ ၁။
၁၄၅။ (-သံ၊ ၁။ ၁၁၁။ ၂။ ၉၉။)

(၆) (ဉာဏ်ပညာဖြင့်) နှိုးနှော-တိုက်
ဆိုင်-ခြင်း။ (၇) နှိုးနှော-တိုက်ဆိုင်-
ကြောင်း (ဉာဏ်ပညာ)။ တုလယိတွာ (၂)
(ဂ)-ကြည့်။

တုလနသဒိသ (တိ) [တုလန+သဒိသ] ချိန်-
တယ်-ဆ-စက်-ခြင်းနှင့်တူသော။ ဟတ္ထေန
တုလနသဒိသံ ဟောတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၁၇၃။

တုလန္တ (တိ) [တုလ+အ+အန္တ] (က) (ဉာဏ်
ပညာဖြင့်) နှိုင်းချိန်တတ်သော။ (ခ) ပိုင်း

ခြား-ဆုံးဖြတ်-တတ်သောသူ။ တုလယန္တ
(၂)(က),(ဂ)-ကြည့်

တုလန္တရိက (တိ) [တုလ+အန္တရိက] ထုတ်-
ယက်မ-တို့၏ အကြား၌ဖြစ်သော (အရပ်-
စသည်)။ တုလန္တရိကာဒိနံ (တုလ+နန္တရိက-
ဒိနံ၊ က) ဥပလဗ္ဗိ* နိဿာယ ပဋိဇာနာတိ။
အဘိဋ္ဌာ၁။၁၉၄။

တုလပဉ္စရ (ပုန) [တုလ+ပဉ္စရ] ချိန်ချိုင့်၊
ချိန်ခွင်။ ချိန်ခွက်။ တုလမဏ္ဍလေ (အပါ၁။
၂၂) တုလပဉ္စရေ ဌပေတွာ ပထဝိ* မေဒနိ*
ဓာရေတုံ သက္ကာ။ အပါဌာ၁။၂၅၀။

တုလမဏ္ဍလ (န) [တုလ+မဏ္ဍလ] အထက်
ပုဒ်နက်-ကြည့်။ ဩဟိတေ တုလမဏ္ဍလေ-
(ဇာ၊၂။၂၆၅) တိ ဘဏ္ဍပဋိစ္ဆနတ္ထာယ တုလ-
မဏ္ဍလေ လဂေတွာ ဌပိတေ။ ဇာ၊ဌာ၂။၁၂၅။
(-ထေရ၊ဌာ၂။၃၇၂။)

တုလယတိ (ကြိ) [တုလ+ဏယ+တိ] (ဉာဏ်
ပညာဖြင့်) နှိုင်းချိန်-သုံးသပ်-၏။ တုလေ-
တိ (၁) (က)-ကြည့်။

တုလယန္တ (တိ) [တုလ+ဏယ+အန္တ။ ထိ-၌
တုလယန္တိ] (၁) (ချိန်ခွင်-စသည်ဖြင့်)
ချိန်-တွယ်-ဆ-စက်-တတ်သော။ (၂)
(က) (ဉာဏ်ပညာဖြင့်) နှိုင်းချိန်တတ်သော။
(ခ) စူးစမ်း-ဆင်ခြင်-တတ်သော။ (ဂ)
ပိုင်းခြား-ဆုံးဖြတ်-တတ်သော၊ သူ။

(၁) ပမာဏဘူတာယ တုလယ ဓာရယ-
မာနော ဝိယ ဟောတိတိ အာဟ “တုလယ
တုလယန္တောဝိယာ” (ဒိ၊ဌာ၁။၁၁၂) တိ။ ဒိ၊ဋီ၊
၁။၁၇၉။ သိ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၅၄။ တုလံ ပဟာယ
ဟတ္ထေန တုလယန္တိ ဝိယ။ သံ၊ဌာ၁။၁၇၉။

(၂) (က) တုလယန္တော ပဒဟတိ။ ခုဒ္ဒ-
က၊ဌာ၁။၁၁၃။ သုတ္တနိ၊ဌာ၂။၁၇။ တုလံ တုလ-
ယန္တော။ နေတ္ထိ၊ဝိ၊၁၉၂။ (ခ) “သဗ္ဗေ
သင်္ခါရာ အနိစ္စာ” တိ ပစိနန္တော ဝိစိနန္တော

ပဝိစိနန္တော တုလယန္တော။ မဟာနိ၊၁၄၃။
တုလယန္တော ပရိဝိမံသန္တော။ နေတ္ထိ၊၆၃။

(ဂ) တုလ (နေတ္ထိ၊၅၂) နိ တုလယန္တော
တိရေန္တော။ နေတ္ထိ၊ဌာ၁၂၃။ တိရဏဝိပ-
ဿနာယ တုလယန္တော (မ၊ဌာ၁။၁၃၄) တိ....
ပရိတုလယန္တော ပဋိ(ရိ?) ဇာနန္တော။ မ၊ဋီ၊
၃။၉၀။ တုလယန္တော (ပါဇ) - မဟာနိ၊
၁၄၃၊၃၁၂။ နေတ္ထိ၊၆၃။ ဒိ၊ဌာ၁။၁၁၂။ မ၊ဌာ၊
၃။၁၃၄။ မ၊ဌာ၊၄။၁၉၆။ ခုဒ္ဒက၊ဌာ၁။၁၁၃။ သုတ္တ-
နိ၊ဌာ၂။၁၇။ ဇာ၊ဌာ၊၆။၂၁၅။ နေတ္ထိ၊ဌာ၁၂၃။
ဒိ၊ဋီ၊၁။၁၇၉။ သိ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၅၄။ မ၊ဋီ၊၃။
၉၀။ နေတ္ထိ၊ဝိ၊၁၉၂။ တုလယန္တိ-သံ၊ဌာ၁။
၁၇၉။ တုလယန္တိ-စူဠနိ၊၁၇၀၊၁၇၂။ တုလ-
ယန္တဿ(စ၊ဇ)- ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၇၁။ နေတ္ထိ၊ဝိ။
၇၂။ တုလယတော(ဆ၊ဇ)-ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၇၂။
တုလယန္တဿ(စ၊ဆ၊ဇ)- သာရတ္ထ၊၂။၂၃၇။

တုလယမာန (တိ) [တုလ+ဏယ+မာန] ချိန်-
တွယ်-ဆ-စက်-သော၊ သူ။ သမ္မာသမ္ဗု-
ဒ္ဓေါ မဟာတုလယ တုလယမာနော ဝိယ....
ဒဿေသိ။ အဘိ၊ဌာ၁။၂၀၅။

တုလယိ* သု (ကြိ) [တုလ+ဏယ+ဉ်] (ဉာဏ်
ပညာဖြင့်) နှိုင်းချိန်ကုန်ပြီ၊ စူးစမ်း-ဆင်
ခြင်-ထောက်လှမ်း-ကုန်ပြီ။ တုလေတိ (၁)
(ခ)-ကြည့်။

တုလယိတဗ္ဗ (တိ) [တုလ+ဏယ+တဗ္ဗ] ဉာဏ်
ဖြင့်-နှိုင်းချိန်-စူးစမ်း-ဆင်ခြင်-အပ်သော။
ပရိပဋ္ဌိတဗ္ဗန္တိ စိန္တေတဗ္ဗံ တုလယိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၂။
၁၇၇။ ကင်္ခါ၊၂၅၁။

တုလယိတုံ (ကြိ၊ဝိ) [တုလ+ဏယ+တုံ] (၁)
(ချိန်ခွင်-စသည်ဖြင့်) ချိန်-တွယ်-ဆ-
စက်-ခြင်းငှါ။ (၂) (က) (ဉာဏ်ပညာဖြင့်)
နှိုင်းချိန်ခြင်းငှါ။ (ခ) စူးစမ်း-ဆင်ခြင်-
ခြင်းငှါ။ (၁) သက္ကာပန မဟာရာဇ လောဏံ
တုလယ တုလယိတုန္တိ။ မိလိန္ဒ၊၆၆။ (၂)
(က) ဒွိဟိ ကာရဏေဟိ အတုလံ န စ သက္ကာ

တုလယိတုံ။ ပေဋကော။ ၂၁၅။ တုလဝိရဟိတ-
လည်း ကြည့်။ (ခ) အလံ ပမေတုန္တိ ဝိမံသိတုံ
တံ တံ ကာရဏံ ပညာယ တုလယိတုံ သမ-
တ္ထော။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၄၃၆။

တုလယိတ္ထ (ကြိ) [တုလ+ဏယ+ထ] (ချိန်ခွင်-
စသည်ဖြင့်) ချိန်တွယ်-ကုန်၏-ကုန်လော့။
တုလေတိ (၂)-ကြည့်။

တုလယိတ္တာ (ကြိ၊ ဝိ) [တုလ+ဏယ+တာ]
(၁) (ချိန်ခွင်-စသည်ဖြင့်) ချိန် - တွယ်-
ဆ-စက်-၍၊ တန်ဖိုးဖြတ်၍။ (၂) (ဉာဏ်
ပညာဖြင့်) နှိုင်းချိန်၍။ (က) စူးစမ်း-ဆင်
ခြင်-ထောက်လှမ်း-၍။ (ခ) ပိုင်းခြား-
ဆုံးဖြတ်-၍။ (ဂ) နှိုးနှော-တိုက်ဆိုင်-
၍။ (ဃ) သုံးသပ်၍။ (၃) (ဉာဏ်ပညာနှင့်
တူသော လောဘသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်ဖြင့်)
နှိုင်းချိန်၍။ (၄) တိုင်းတာ၍။

(၁) (ချိန်ခွင်-စသည်ဖြင့်) ချိန် - တွယ်-
ဆ-စက်-၍၊ တန်ဖိုးဖြတ်၍။ တုလယိတ္တာ-
(ဝိ၊ ၃။ ၃၉၈) တံ ဣဒံ တွေ့ကံ အတ္တတိ၊ ဣဒံ
တွေ့ကန္တိ အတ္တပရိစ္ဆေဒံ ကတွာ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၄၀၅။
တေသု တုလယိတ္တာ ဒွေ ကောဋ္ဌာသာ ကာဠ-
ကာနံ ဂဟေတဗ္ဗာ။ ကင်္ခါ။ ၁၇၃။ ယဿ န
သက္ကာ တုလယိတ္တာ တိရယိတ္တာ အတ္ထေါ
ကာတုံ “သတံ ဝါသဟသံ ဝါ အတ္တတိ ကောဋ္ဌိ
ဝါ” တိ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၇၅။ (- ၂၄၁။)

(၂) (ဉာဏ်ပညာဖြင့်) နှိုင်းချိန်၍။ တုလ-
ယိတ္တာ ပဉ္စ ဌာနာနိ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၆၅၊ ၂၆၈။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ။ ၃။ ၃၁၃။ ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ သင်္ခ၊ ၂၀၆၊ ၂၀၈။
တုလယိတ္တာ (အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၁၅) တံ တုလ-
ဘူတာယ ဝိပဿနာပညာယ တုလေတွာ။
အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၈၆။ (- မ၊ ၂။ ၁၄၅၊ ၃၈၅။ အပ၊ ၂။
၁၅၆။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၅။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၁၄-၅။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။
၂၈၊ ၁၃၄၊ ၃၀၄။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၅၇-၈။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။
၁၁၂။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ၊ ၁၄၆။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ၊ ၁၅၈။
သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၃၁။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁၄၀။ ပဋိသံ၊

ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၂၇။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၃။ ၁၁၆။
မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၂၀၆၊ ၂၇၃။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၆၄။)

(က) စူးစမ်း-ဆင်ခြင်-ထောက်လှမ်း-
၍။ ကတေပိ ဩကာသေ ပုဂ္ဂလံ တုလယိတ္တာ-
(ဝိ၊ ၃။ ၁၅၄) တံ “အတ္ထိ န ခေါ မေ ဣတော
ဥပဒ္ဒဝေါ နတ္ထိ” တံ ဧဝံ ဥပပရိက္ခိတွာ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။
၃၄၀။ တုလယိတ္တာတိ ဥပပရိက္ခိတွာ။ သာရ-
တ္ထ၊ ၂။ ၁၃၀။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၇၄။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊
၂။ ၁၇၄။ ပရိဂ္ဂဟေတွာတိ တုလယိတ္တာ တိရေ-
တွာ၊ ပဋိသင်္ခါယာတိ အတ္ထော။ သံ၊ ဋီ၊ သင်္ခ၊
၂။ ၈၂။ (- ဝိ၊ ၃။ ၁၅၃။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၇၈။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ။ ၄၆၀။)

(ခ) ပိုင်းခြား-ဆုံးဖြတ်-၍။ တုလယိ-
တ္တာ (ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၁၈) တံ တိရယိတ္တာ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၃။
၁၁၉။ (- မဟာနိ၊ ၃။ ၈၅၊ ၈၉၅၊ ၁၁၅၊ ၁၄၁၊
၃၁၂၊ ၃၂၁။ စူဠနိ၊ ၁၄၀၊ ၁၇၁၊ ၂၂၅။ ထေရ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၀၈။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁။)

(ဂ) နှိုးနှော-တိုက်ဆိုင်-၍။ တုလနာ-
တိ ပဒေန ပဒန္တရံ၊ ဒေသနာယ ဝါ ဒေသ-
နန္တရံ တုလယိတ္တာ သံသန္နိတွာ ဂဟဏပညာ။
နေတ္ထိ၊ ဋ္ဌ၊ ၅၄။

(ဃ) သုံးသပ်၍။ တုလယိတ္တာ (ပဋိသံ။
၃၈၀။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၁၅) တံ ကလာပသမ္မသန-
ဝသေန တုလေတွာ။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၂။ အံ၊
ဋီ၊ ၁။ ၂၈၆။

(၃) (ဉာဏ်ပညာနှင့်တူသော လောဘ-
သဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ဖြင့်) နှိုင်းချိန်၍။ “တုလ-
ယိတ္တာ” (ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၉၈) တံ အာဒိသုပိ ယထာ-
ဏ္ဏမံ “လောဘသဟဂတစိတ္တုပ္ပါဒေနာ” တိ-
အာဒိနာ ယောဇေတဗ္ဗံ။ သံ၊ ဋီ၊ သင်္ခ၊ ၁။ ၃၉၉။

(၄) တိုင်းတာ၍။ နိမ္မိနိတွာတိ တဿ
ဟတ္ထိနော ပမာဏေန တုလယိတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊
ဋ္ဌ၊ ၂၈၈။

တုလယိတွာန (ကြိဝိ) [တုလ + ဣယ + တွာန] (ဉာဏ်ပညာဖြင့်) နှိုင်းချိန် - စူးစမ်း - ဆင်ခြင် - ရှိ။ ပဗ္ဗဇိ တုလယိတွာနာ (ထေရ။ ၂၄၃) တိ .... တုလဘူတာယ ပညာယ ဝိစာရေတွာ၊ ဝိမံသိတွာတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၇၃။

တုလယိမှ (ကြိ) [တုလ + ဣယ + မှာ] (ဉာဏ်ပညာဖြင့်) နှိုင်းချိန်ကုန်ပြီ၊ စူးစမ်း - ဆင်ခြင် - ထောက်လှမ်း - ကုန်ပြီ။ တုလေတိ (၁) (ခ) - ကြည့်။

တုလယိဿာမ (ကြိ) [တုလ + ဣယ + ဿာမ] (ဉာဏ်ပညာဖြင့်) နှိုင်းချိန်ကုန်အံ့၊ စူးစမ်း - ဆင်ခြင် - ထောက်လှမ်း - ကုန်အံ့။ တုလေတိ (၁) (ခ) - ကြည့်။

တုလရဟိတ (တိ) [တုလ + ရဟိတ] (ချိန်သဖွယ် ဖြစ်သော) ဂုဏ်အားဖြင့် တုလှိုင်းအပ်သူမှ ကင်းသော၊ ဂုဏ်ရည်တူမရှိသော၊ သူ။ အတုလန္တိ တုလရဟိတံ၊ ပမာဏာတိတံ အပ္ပမာဏန္တိ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ၊ ၁၇၆။

တုလဝိရဟိတ (တိ) [တုလ + ဝိရဟိတ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ အတုလန္တိ တုလဝိရဟိတံ၊ တုလယိတုံ အသက္ကုဏေယျံ။ စူဠနိ၊ ဌ၊ ၈၃။

တုလသိဂစ္ဆ (ပု) [တုလသိ + ဂစ္ဆ] (၁) ရှုံးရိုင်း - ပင်ငယ် - ချုံဖုတ်၊ ပင်စိမ်းရိုင်း - ပင်ငယ် - ချုံဖုတ်။ (၂) မြက်နံ့သာ - မြက်မွှေး - ပင်ငယ် - ချုံဖုတ်။ (၃) သရက်သမ္ပန် - ပင်ငယ် - ချုံဖုတ်။ တုလ(သိ)သိ - ကြည့်။

တုလသိဂဟန (န) [တုလသိ + ဂဟန] ရှုံး - ပင်စိမ်း - ရိုင်း တော။ တုလသိဂဟနံ သရဂဟနံ တိရိစ္ဆဂဟနန္တိ ဆ ဂဟနာနိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၄၇။

တုလ(သိ)သိ (ပု၊ ထိ) [တုလ + သိ + (ဣ) ဤ] (၁) တောရှုံးပင်၊ တောပင်စိမ်းပင်၊ ရှုံးရိုင်းပင်၊ ပင်စိမ်းရိုင်းပင်။ (၂) မြက်နံ့သာပင်၊ မြက်

မွှေးပင်။ (၃) သရက်သမ္ပန်ပင်။ (ကျွန်ုပ်တို့ ခေါင်းပင်။ မင်းပူး၊ ဇာတ်ဝတ္ထု။ ပင်စိမ်းပင်၊ စင်ကြယ်သောခွက်။ သီ၊ ဓာန်။ ဘူတနတ်နန်း၏ ရွှေမျက်နှာစာရှိ ကိုးကွယ်ရာသစ်ပင်။ အဒ္ဓမာဂဓိ၊ ဓာန်။ လက္ခိနတ်သွီး၊ တုလသိ - အမည်ရှိသော ထင်ရှားသော နတ်သစ်ပင်။ သဒ္ဓတ္ထပါရိဇာတ။ ဟိန္ဒူလူမျိုးတို့ ကြည်ညိုလေးမြတ် ကိုးကွယ်သည့် ပင်စိမ်းပင် “အထူးသဖြင့် ဗိဿဏိုး ကိုးကွယ် သူတို့ မြတ်နိုးကြသည်”။ P.S.D.) (၁) ဖဏိဇွက်တုလသိ။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၂၃။ (၂) ဘူတိဏကဿတုလသိဿ။ မဇ္ဈိ၊ ၂။ ၉၃။ (၁), (၃) တုလသိဟိ စာ(ဇာ၊ ၂။ ၃၄၅) တိ တုလသိဂစ္ဆေဟိ စ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၃၁၃။ တုလသိဂစ္ဆေဟိ စာတိ ဝေဒနာမကေဟိ ဂစ္ဆေဟိ၊ ယေ လောကေ “သရက်သမ္ပန်” ဣတိ ဝုစ္စန္တိ။ ဇာ၊ ဋီ၊ ၂။ ၅၄၇။

တုလ (ထိ) [တုလ = တုလ + အ + အာ။ တုလတိ သဃာဋေသု ပတိဋ္ဌာတိတိ တုလ၊ တလပတိဋ္ဌာယံ၊ အဿုတ္တံ။ ပက္ခာနံ ဝါ သမဝါဟိတဘာဝကရဏတော တုလယတိ မိနာတိ တောယာတိ တုလ၊ တုလ ဥမ္မာနေ။ ကခါ၊ ယော၊ မဟာဋီ၊ ၃။ ၃၈၆။ ဓာန်၊ ဋီ၊ ၂၂၃။ (- ၄၇၉၊ ၄၈၀ - ၁။)] (၁) ထုတ်(တိုင်ထိပ်ပေါ်၌ အနံ့လိုက် ကန့်လန့် တင်ထားသော သစ်သား)။ (ထုတ်၊ ယက်မ။ အဘယာ၊ ဓာန်၊ သျ။ ထုတ်လျက်။ တောင်ပေါက်၊ ဓာန်၊ သျ။ မြာတိုင်။ ဓာန်၊ ဋီ၊ သျ။) (၂) ယက်မ (တိုင်ကို ထွင်းဖောက်၍ ၎င်း၊ ညှပ်၍ ၎င်း ထားအပ်သော ပျဉ်ပြား)။ (၃) (၁၂ - ရာသီတွင် ၇ - ခုမြောက်) တူရာသီ၊ သီတင်းကျွတ်လ၊ သံတုလ။ (၄) ပိုလ် တရာ၊ (အလေးချိန်) ၁ - ချိန်။ (၅) (က) ချိန်၊ ချိန်ခွင်၊ ရာဇ၊ စင်း၊ ကပ္ပယ် 'ကပ်ပယ်'၊ ကတ္တား။ (ခ) ချင့်တောင်းခြင်ခွက်။ (၆) နိုင်းခိုင်း - အတုယူ - စရာ ချိန်နှင့်တူသော၊ ချိန်သဖွယ်ဖြစ်သော။ (၇)

တူသည်၏အဖြစ်၊ တူခြင်း။ (ဂ) ချိန်တံ၊ ချိန်ရိုး။ (ဇ) ရေငင်မောင်း (ရေငင်စရာမောင်း၊ စံကျောင်း၊ ဝိ၊ ငှ။ သျ။ မောင်းလက်၊ မြန်)။ (ခ) ချိန်တွယ်အပ်သော ဝတ္ထု။ (သ) ကောက်-ကွေး-သော။ (၁၂) စက်တိုင်၊ လည်ဆွဲတိုင်၊ ကြိုးစင်။ (တိ) (၁၃) အလေးချိန်ပမာဏ။ (၁၄) တူသော။ (၁၅) ပိုင်းခြားအပ်သော (ကံ)၊ (က) ကာမာဝစရကံ။ (ခ) ကာမာဝစရ၊ ရူပါဝစရ-ကံ။ (ဂ) နည်းသောအကျိုးရှိသော ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ-ကံ။

တုလာ (ပါဠိ) — သံ၊ ၁။ ၄၃၁။ အံ၊ ၁။ ၈၇-၈၊ ၄၈၃။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၆၆။ မ၊ ၄။ ၁။ ၅၃။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၈၆။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၅၈။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁။ ၁၆။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၁။ ၁၄။ စူဠနိ၊ ၄။ ၆၂။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၁။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၂။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၃။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၅၂။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၁။ ၇။ ဇိနာလင်္ကာရ၊ ၇။ ၂။ ၂။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၁။ ၈၄။ ဓာန၊ ၄။ ၆။ ၁။ တုလော (တိ၊ ပါဠိ) — သီ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၁။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၂။ ၇။ ၁။ ၁။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၁။ ၈၄-၆။ တုလံ—ဒီ၊ ၂။ ၉၀။ အံ၊ ၃။ ၁။ ၁၃။ ဥဒါန၊ ၁။ ၁၅။ နေတ္ထိ၊ ၅။ ၂။ ပေဋကော၊ ၂။ ၅။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၇။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၅၇။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၅၄။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂။ ၉။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၁။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၅၀။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၅၈။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁။ ၁၇။ တုလာ (တိ၊ ပါဠိ) — ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၃၃၂။ ဝဇီရ၊ ၂။ ၁။ ၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၁၃-၄။

တုလံ (ဒု၊ ဇ) — ဝိ၊ ၁။ ၇။ ၈။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၉။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၅၁။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၇၇၊ ၃၃၂။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၄။ မ၊ ၄။ ၂။ ၅၇။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၁။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၇။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၈။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၉၀။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၅၀။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၂။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၅။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၂။ ၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၆၁၊ ၁၆၄။ ကခါ၊ ၄။ ၁။ ၂။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၁။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၁။ ၇။ တုလံ (တိ၊ ဒု၊ ဇ) — ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၃၃၂-၃။ ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၇။ ကခါ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၃၃၇။ တုလာ (ဒု၊ ဇ) — ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၇၇။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၄။

သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၃၇။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၈။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၉၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၆၁။ ကခါ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၃၃၇။ တုလေ (တိ၊ ဒု၊ ဇ) — ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၃၃၂။ ကခါ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၃၃၇။

တုလာယ (တ၊ ဇ) — ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၄၀၆။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂။ ၅၇။ ဝဇီရ၊ ၂။ ၅၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၁၄။ ကခါ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၃၃၇။ ယင်း-သစ်၊ ၃၁၇။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၉။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၁။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၂။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၁။ ၈၄-၅။ တုလာဟိ— ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၅၆၃။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၄၈။ ကခါ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၅၀။ ကခါ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၃၆၉။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၁။ ၇။

တုလာယ (ဆ၊ ဇ) — ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၇။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၂။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၁။ ၇။ တုလာနံ— ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၃၂၅။ ကခါ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၅၀။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၄၅။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၁၀။

(၁) ထုတ်(တိုင်ထိပ်ပေါ်၌ အနံလိုက် ကန့်လန့်တင်ထားသော သစ်သား)။ တုလာယ အတ္ထန္တရေ သယံတွာ တေနော သုသိရေန နိက္ခမိတွာ ဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂။ တုလာတိ ဧတ္ထ တုလာ နာမ ထမ္ဘာနမုပရိ ဒက္ခိဏတ္တရ-ဝိတ္တာရဝသေန ဌပိတော ဒါရုဝိသေသော “တလတိ ထမ္ဘေသု ပတိဋ္ဌာတိ” တိ ကတွာ။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၁။ ၇။

(၂) ယက်မ(တိုင်ကို ထွင်းဖောက်၍ ၎င်း၊ ညှပ်၍ ၎င်း ထားအပ်သော ပျဉ်ပြား)။ ပမာ-ဏမဇ္ဈိမဿ ပုရိသဿ သဗ္ဗဟေဋ္ဌိမာဟိ (သဗ္ဗ-သော ဟေဋ္ဌိမာဟိ) တုလာဟိ သီသံ န သဇ္ဇေတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၄၈။ ကခါ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၅၀။ သစေပန ဗဟူသု ထမ္ဘေသု တုလာနံ ဥပရိ ကတ-ပါသာဒဿ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၃၂၅။

(၃) (၁၂-ရာသီတွင် ၇-ခုမြောက်) တု-ရာသီ၊ သီတင်းကျွတ်လ၊ သံတုလ။ ကညာ၊ တုလာ၊ မိနံ၊ အဇောတိ စတ္တာရော နာဂဝိသိနာမ။ ဇိနာလင်္ကာရ၊ ၇။ ၂။ တုလာ၊ ဝိမ္မိက၊

မနု၊ မကရ၊ ကုမ္ဘ၊ မိနေ သင်္ကတံ။ ဓာန်၊ ငို။ ၆၁။

(၄) ပိုလ် တရာ၊ (အလေးချိန်) ၁-ချိန်။ သော ဂန္ဓာ အာဠကံ သပ္ပိံ၊ တုလံ၊ ဂုဠံ၊ ဒေါဏ် တဏှုလံ အာဟာရပေတွာ။ ဝိ၊ ၁။ ၇၀။ တုလန္တိ ပလသတံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၆၄။ တုလာ ပလသတူ။ ဓာန်၊ ၄၇၁။ (၅)၊ (၇) - အနက်တို့လည်း ကြည့်။

(၅) (က) ချိန်၊ ချိန်ခွင်၊ ရာဇု၊ စင်း၊ ကပ္ပယ်၊ ကပ်ပယ်၊ ကတ္တား။ တုလာယ တုလိ-တမိဝ် ဟိ သမသမံ ဒါတုံ န သက္ကာ။ ဝိ၊ ၁။ ၃။ ၄၀၆။ ဒွေ တုလာ သမရူပါ ကတွာ။ ဒိ၊ ၁။ ၁။ ၇၇။ မ၊ ၁။ ၂။ ၁၁၄။ သံ၊ ၁။ ၃။ ၃၃၇။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၃၇၇။ အဘိ၊ ၁။ ၃။ ၉၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၆၁။ ကခါ၊ ၁။ ၁။ ၂၀၃။ မယံ ဣမံ တုလဉ္စ ပသိဗ္ဗကဉ္စ အဋ္ဌ ကဟာပဏေ ဒေထ။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၂၀။ (-ဇာ၊ ၁။ ၃။ ၃၅၂။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၂၁၅။) မာနဘဏ္ဍေ ပလသတေ၊ သဒိသတ္ထေ(တ္ထေ) တုလာ တထာ။ ဂေဟာနံ ဒါရုဗန္ဓတ္ထ-ပိဋိ-ကာယဉ္စ ဒိဿတိ။ ဓာန်၊ ၈၂၃။ (ခ) - အနက်လည်း ကြည့်။

(ခ) ချင့်တောင်း၊ ခြင်ခွက်။ တုလ(ဒိ၊ ၁။ ၁။ ၃၃၂)န္တိ မာနပတ္ထတုလံ။ သိ၊ ၁။ ၁။ ၅၆။

(၆) နှိုင်းခိုင်း - အတုယူ - စရာ ချိန်နှင့် တူသော၊ ချိန်သဖွယ်ဖြစ်သော။ သော ဘိက္ခု-ဝေ တုလာ၊ တေ ပမာဏ(အံ၊ ၁။ ၈၇)န္တိ ယထာ ဟိ သုဝဏ္ဏံ ဝါ ဟိရုညံ ဝါ တုလေန္တိ-ဿ တုလာ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာ၊ ခည မိနန္တိဿ မာနန္တိ တုလနေ တုလာ၊ မိနနေ စ မာနံ ပမာဏံ ဟောတိ။ ဝေမေဝ မေ သာဝကောနံ ဘိက္ခုနံ သော တုလာ၊ တေ ပမာဏံ၊ ယဒိဒံ သာရိ-ပုတ္တမောဂ္ဂုလ္လာနာ။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၅၈။

(၇) တူသည်၏အဖြစ်၊ တူခြင်း။ ဂေဟာနံ ဒါရုဗန္ဓာယ၊ ပိဋိကာယံ တုလာ ထိယံ။

မာနဘဏ္ဍေ စ သဒိသော၊ ရာသိပလသတေသု စ။ ဓာန်၊ ၄၇၁။ (၅) အနက်လည်း ပြန် ကြည့်။ (မောက်၊ ၂။ ၄၀-သျလည်း ကြည့်။)

(ဂ) ချိန်တံ၊ ချိန်ရိုး။ တုလံ သုသိရံ ကတွာ အန္တော အယဇ္ဇန္တံ ပက္ခိပိတွာ။ ဒိ၊ ၁။ ၁။ ၇၇။ မ၊ ၁။ ၂။ ၁၁၄။ သံ၊ ၁။ ၃။ ၃၃၇။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၃၇၇။ အဘိ၊ ၁။ ၃။ ၉၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၆၁။ ကခါ၊ ၁။ ၁။ ၂၀၃။ တုလာ တုလာဒဏ္ဍော။ ရူ၊ ၁။ ၁။ ၁၀၀။

(၉) ရောင်မောင်း။ တုလ(ဝိ၊ ၄။ ၂၅၉)န္တိ ပဏ္ဍိကာနံ ဝိယ ဥဒကဥဗ္ဗာဟနကတုလံ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၅၁။

(၁၀) ချိန်တယ်အပ်သောဝတ္ထု။ တု-လာတိ ဘာရပုမာဏနိဗ္ဗိတဝတ္ထုဝိသေသော။ ကာရိကာ၊ ၁။ ၂။ ၁၀၆။ (၁၁) ကောက်-ကွေး-သော။ တုလာကောဠိ-ကြည့်။ (၁၂) စက်တိုင်၊ လည်ဆွဲတိုင်၊ ကြိုးစင်။ တုလာရဠ-ကြည့်။

(တိ) (၁၃) အလေးချိန်ပမာဏ။ အနာ-ဒိယိတွာ ဒွေ တုလေ သုဒ္ဓကာဠကောနံ ဠေက-လောမာနံ တုလံ သြဒါတာနံ တုလံ ဂေါစရိယာနံ။ ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၃၃၂။ (-ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၇၅၉။) ဒွေ တုလာ အာဒါတဗ္ဗာ(ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၃၃၂)တိ စတူဟိ တုလာဟိ ကာရေတုကာမံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၂၆၃။

(၁၄) တူသော။ တုလောတိ သဒိသော။ သိ၊ ၁။ ၁။ ၃၁၆။ (-မဏိမဉ္ဇူ၊ ၁။ ၈၅။) အတုလံ(ခ) - လည်း ကြည့်။

(၁၅) ပိုင်းခြားအပ်သော (ကံ)၊ (က) ကာမာဝစရကံ။ (ခ) ကာမာဝစရ၊ ရူပါဝစရ-ကံ။ (ဂ) နည်းသောအကျိုးရှိသော ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ-ကံ။ အတုလံ(ခ) (ဒိ၊ ၂။ ၉၀။ သံ၊ ၃။ ၂၃၀။ အံ၊ ၃။ ၁၃၁။ ဥဒါနံ၊ ၁။ ၅၅။ နေတ္တိ၊ ၅၂-နှင့် ယင်း-ဠ၊ ဇိ-တို့) ကြည့်။

တုလကုဋ (န) [တုလ+ကုဋ] (၁) ချိန်စဉ်းလဲ၊ စဉ်းလဲသောချိန်။ (၂) ချိန်ဖြင့် - ကောက်ကျစ် - စဉ်းလဲ - ခြင်း။ (ယင်းသည်—(၁) မိမိက ယူရသည်ရှိသော် ချိန်ကြီးဖြင့်ယူ၍ ပေးရသည်ရှိသော် ချိန်ငယ်ဖြင့် ပေးခြင်းဟူသော အသွင်တူ ပုံတူ ပြုလုပ်အပ်သော ချိန်ဖြင့် ကောက်ကျစ်စဉ်းလဲခြင်း=ရူပကုဋ, (၂) မိမိကယူရလျှင် ချိန်၏ နောက်အဖို့၊ ပေးရလျှင် ရွှေအဖို့၌ လက်ဖြင့် ဖိနှိပ်ခြင်းဟူသော ချိန်၏အစိတ်အပိုင်း သို့မဟုတ် ကိုယ်၏အစိတ်အပိုင်းဖြင့် ကောက်ကျစ်စဉ်းလဲခြင်း = အင်္ဂကုဋ, (၃) မိမိကယူရလျှင် ချိန်၏အရင်းပိုင်း၊ ပေးရလျှင် အဖျား ‘အထက်’ပိုင်း၌ ချိန်ကြီးကို ဆွဲကိုင်ခြင်းဟူသော ယူခြင်းဖြင့် ကောက်ကျစ်စဉ်းလဲခြင်း=ဂဟဏကုဋ, (၄) ချိန်တံ ချိန်ရိုးကို အပေါက်ဖောက်၍ အတွင်း၌ သံမှုန့်ထည့်သွတ်လျက် မိမိက ယူရလျှင် ယင်း-သံမှုန့်ကို ချိန်၏နောက်အဖို့၊ ပေးရလျှင် အဖျားအဖို့၌ ထားခြင်းဟူသော ဖုံးလွှမ်းအပ်သော ဝတ္ထုဖြင့် ကောက်ကျစ်စဉ်းလဲခြင်း=ပဋိစ္ဆန္တကုဋဟူ၍ ၄-မျိုးရှိ၏။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၀။ သာရတ္ထ၊၂။၁၆၁။ ကခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၂၀၃။)

(၁) အောက်ပုဒ် ကြည့်။ (၂) တုလကုဋကံသကုဋမာနကုဋာ ပဋိဝိရတော။ ဒီ၊၁။၅။ မ၊၁။၂၃၈၊၃၃၅။ မ၊၃။၁၃။ အံ၊၁။၅၃၀။ အံ၊၃။၄၂၃။ အဘိ၊ပု။၁၆၇။ တုလ နာမ ယာယ တုလိယတိ ပမိယတိ၊ တာယ ကုဋ “တုလကုဋ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃၅၁။ (-ဒီ၊၁။၆၁။ ဒီ၊၃။၁၄၃။ မ၊၂။၉၊၃၇၁။ မ၊၃။၈၄။ သံ၊၃။၄၁၁။ မိလိန္ဒ၊၂၇၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၃၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၄၁။ ဝဇီရ၊၁၃၇-၈။ သာရတ္ထ၊၂။၁၃၀။

ကခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၂၀၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၅။)

တုလကုဋကံသကုဋဝဉ္ဇန (န၊ထိ) [တုလကုဋ+ကံသကုဋ+ဝဉ္ဇန] ချိန်စဉ်းလဲဖြင့်-ကောက်ကျစ်-စဉ်းလဲ-ခြင်း (နှင့်) ခွက်စဉ်းလဲဖြင့်-ကောက်ကျစ်-စဉ်းလဲ-ခြင်း။ ကုဋမာန-ကုဋကဟာပဏာဒီဟိတိ အာဒိ-သဒ္ဒေန တုလကုဋကံသကုဋဝဉ္ဇနာဒိ သင်္ဂဏှာတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၆၀။

တုလကုဋမာနကုဋဒါန (န၊ထိ) [တုလကုဋ+မာနကုဋ+ဒါန] ကောက်ကျစ်-စဉ်းလဲ-သော ချိန်ဖြင့် ပေးခြင်း (နှင့်)ကောက်ကျစ်-စဉ်းလဲ-သော-ချင့်အိုး-ချင့်တောင်း-တာကြိုး-ဖြင့် ပေးခြင်း။ တုလကုဋမာန-ကုဋဒါနံ အန္တေန နာဂသေန ... အဒါနသမ္ပတံ ဟောတိ။ မိလိန္ဒ၊၂၇၀။

တုလကောဋိ (ပု၊ထိ) [တုလ+ကောဋိ။ တုလကာရံ ကောဋိ အဂြမဿ။ ဗျာချာသုဓာဒီ။] ခြေကျင်း ‘ချင်း’။ တုလကောဋိ၊ ဟံသကောယုတြ။ တုလ ဂတိကောဋိလျေ၊ ကုဋိလကောဋိတ္တာ တုလကောဋိ၊ ပုမေ။ ဓာန်၊ဋ္ဌ၊၂၈၈။ (-အမရ၊၁၆။၁၀၉။)

တုလဒဏ္ဍ (ပု) [တုလ+ဒဏ္ဍ] ချိန်တံ၊ ချိန်ရိုး။ နိဝါသနပါရူပနံ ပဟာယ တုလဒဏ္ဍံ မုဂ္ဂရံ ကတာ.... အာဟ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၈။ တုလ (ဂ)-လည်း ကြည့်။

တုလဒဏ္ဍသဏ္ဌာန (တိ) [တုလဒဏ္ဍ+သဏ္ဌာန] ချိန်တံ-ချိန်ရိုး-သဏ္ဌာန်ရှိသော (ဆံပင်စသည်)။ သဏ္ဌာနတော ဒီသဝဋ္ဌလိကာ တုလဒဏ္ဍသဏ္ဌာနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၁။ (-ဝဇီရ၊၁၂၂။)

တုလဒဏ္ဍသဒ္ဒါ (တိ) [တုလဒဏ္ဍ+သဒ္ဒါ] ချိန်တံ-ချိန်ရိုး-နှင့် တူသော။ (ကြိဝိ—စွာ။) တုလဒဏ္ဍသဒ္ဒိသံ ပဝေသေန္တဿာ-

(ဝိဠာ၁။၂၂၃)တိ (အသမိဉ္ဇိတွာ) ဥဇုကံ ပဝေသေန္တဿ။ သာရတ္ထ၊၂။၇၃။ ဝိမတိ၊၁။ ၁၃၉။ တုလာ။ပ။သန္တိ ပဒံ ကြိယာဝိသေသနံ။ ပါရာယော။၁၃၅။

တုလာဓာရ (ပု) [တုလာ + ဓရ + က] (၁) (က) ချိန်ခွင်ဖြင့် ချိန်တွယ်တတ်သော။ (ခ) ချိန်ခွင်ကို ကိုင်ဆောင်တတ်သော (ကုန်သည်-စသည်)။ (၂) ပန်းထိမ်သမား။ (၃) တုလာဓာရ-အမည်ရှိသော၊ (က) တောင်။ (ခ) ကျေး-တော-ရွာ။ (၁) သေယျထာပိ ဗျဉ္ဇပဇ္ဇ တုလာဓာရော ဝါ တုလာဓာရန္တေ ဝါသိ ဝါတုလံ ပဂ္ဂဟေတွာ ဇာနာတိ။ အံ၊၃။ ၁၀၈။ အောက်ပုဒ်နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။ (၂) တုလာဓာရမုဏ္ဍက-ကြည့်။ (၃) (က) တုလာဓာရပဗ္ဗတဝိဟာရ-ကြည့်။ (ခ) ကတကဉ္စ တုလာဓာရံ။ မဟာဝံသ၊၄၄။၁၂။

တုလာဓာရဏ (န) [တုလာ + ဓာရဏ] ချိန်ခွင်ဖြင့် ချိန်တွယ်ခြင်း။ ယထာ တုလာဓာရဏာယ ကာဠကာ အဓိကာ န ဟောန္တိ။ ဝဇီရ။၂၅။ (-သာရတ္ထ၊၂။၄၁၃-၄။ ကခါ၊ ၆။၈၁။)

တုလာဓာရနဂ (ပု) [တုလာဓာရ + နဂ] တုလာဓာရ အမည်ရှိသော တောင်။ (ယင်း-သည် သီဟိုဠ်ကျွန်း ရောဟဏဇနပုဒ်၌ တည်ရှိ၏။ မဟာဝံသ၊၂၃။၉၀။ B.E. ၅၈၀-လောက်က သီဟိုဠ်၌ ထင်ရှားသော ဇာတကဘာဏီအရှင် ပဒုမထေရ် ယင်း-၌ သီတင်းသုံးဘူးသည်။ မဟာဝံသ၊၃၅။၃၀။ ဒုဠဂါမဏိမင်း၏ သူရဲကောင်း တဦးဖြစ်သူ လဘိယျဝသဘ-သည် ယင်း-အနီး ဝိဟာရဝါပိရွာ၌ ဖွားမြင်၏။) တုလာဓာရနဂါသန္ဓေ၊ ဝိဟာရဝါပိဂါမကေ။ မဟာဝံသ၊၂၃။၉၀။ (D.P.လည်း ကြည့်။)

တုလာဓာရန္တေဝါသိ (ပု) [တုလာဓာရ + အန္တေ-ဝါသိ] (က) ချိန်ခွင်ဖြင့် ချိန်တွယ်တတ်သော ကုန်သည်၏ အနီးနေတပည့်။ (ခ) ပန်းထိမ်

သမား၏ အနီးနေတပည့်။ (က) တုလာဓာရ (၁)-ကြည့်။ (ခ) တုလာဓာရမုဏ္ဍကနှင့် ယှဉ်ကြည့်။

တုလာဓာရပဗ္ဗတဝိဟာရ (ပု) [တုလာဓာရ + ပဗ္ဗတ + ဝိဟာရ] တုလာဓာရ-အမည်ရှိသော တောင်(၌ဆောက်လုပ်အပ်သော)ကျောင်း။ တုလာဓာရပဗ္ဗတဝိဟာရေ သဗ္ဗပရိယတ္တိကော မဟာဓမ္မရက္ခိတတ္ထေရော နာမ ဝသတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၃။

တုလာဓာရမုဏ္ဍက (ပု) [တုလာဓာရ + မုဏ္ဍက] (က) ရွှေပန်းထိမ်သည်၏ သားငယ်။ (ခ) ဦးညောင်မထုံး ဦးပြည်းကတုံး ဖြစ်သော ရွှေပန်းထိမ်သမား။ (ရွှေချိန်ခွင်ကို ဆောင်တတ်သော ရွှေပန်းထိမ်၏ ငယ်ရွယ်သည် ဖြစ်၍ ဦးပြည်းခြင်းငှါထိုက်သော သား။ တုလံ ဓရတီတိ တုလာဓာရေ။ ခုဒ္ဒကော မုဏ္ဍော မုဏ္ဍကော။ တုလာဓာရဿ မုဏ္ဍကော တုလာဓာရမုဏ္ဍကော၊ ဆံပင် အမြဲမထားသေး၊ အသက်ငယ်၍ မကြာမကြာ ဦးပြည်းရသော အရွယ်။ မအူ၊သျှ။) (က) ကမ္မာရဘဏ္ဍာတိ တုလာဓာရမုဏ္ဍကော သုဝဏ္ဏကာရပုတ္တော၊ ပဉ္စသိခေါ တရုဏဒါရကောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိဠာ၊၃။၂၇၄။ (ခ) တုလာဓာရမုဏ္ဍကောတိ ဧတ္ထ တုလာဓာရတိ တမ္မသုဝဏ္ဏာဒိနံ တုလံ ဟတ္ထေန ဓာရေတီတိ ကမ္မာရာ “တုလာဓာရ”တိ ဝုတ္တာ၊ တေသု ဧကော မုဏ္ဍိကသီသော ဒဟရေတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊၂။၁၁၁-၂။ ပါစိတ်၊ယော၊ ၁။၁၇၉။

တုလာဓာရရူပဝန္တ (တိ) [တုလာဓာရ + ရူပ + ဝန္တ] ရွှေပန်းထိမ်သည်-အသွင်-သဏ္ဌာန်-ရှိသော၊သူ။ သ တုလာဓာရရူပဝါ(မဟာဝံသ၊၁၈။၂၄)တိ သော ဝိဿကမ္မော တုလာဓာရဝဏ္ဏော ဝိယ အာဂန္တာ ရာဇတုလာ-

ကာရော ဝိယ ဝိဿကမ္ပော စ အာဂန္တော။
မဟာဝံသ၊ ၂၇။

တုလာဓာရဝဏ္ဏ (တိ) [တုလာဓာရ + ဝဏ္ဏ]
အထက်ပုဒ် ကြည့်။

တုလာပေတွာ (ကာ၊ ကြိ၊ ဝိ) [တုလ + ကာပေ
+ တွာ] ချိန်ခွင်ဖြင့် - ချိန် - တွယ် - ဆ -
စက် - စေ၍။ သုဝဏ္ဏသဋ္ဌိယော မဟာတုလာ-
ယ တုလာပေတွာ.... ဒါပေတိ။ သံ၊ ၄၊ ၃။
၂၅၂။

တုလာဗီဇ (န) [တုလာ + ဗီဇ။ (တုလာဝိဇ-
သံ)] ချင်ရွေးပင်၊ ရွေးငယ်ပင်။ ကာကစိဉ္စိ
တုလာဗီဇ။ ဓာန၊ ၄၊ ၅၇။ (-ထောမ။)

တုလာဘူတ (တိ) [တုလာ + ဘူတ] (က) ချိန်တံ
သဖွယ် (ဖြစ်၍) ဖြစ်သော။ (ခ) ချိန်တံနှင့်
တူသည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်သော။ သဗ္ဗေသံ
တုလာဘူတော သမာနဘူတော မဇ္ဈတ္တော
ဟောတိ(ဟုတွာ)။ ဝိ၊ ၄၊ ၃၊ ၄၀၅။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၂၄၇။ တုလာဘူတော (ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၊ ၉) တိ
မဇ္ဈတ္တဘာဝေ ဌိတော၊ ယထာ တုလာယ
ဒဏ္ဍော သမံ တုလိတော သမံ တိဋ္ဌတိ၊
န နမတိ န ဥန္နမတိ၊ ဝေမေဝ တွမ္ပိ
သုခဒုက္ခေသု တုလာသဒိသော ဟုတွာ။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄၊ ၁၃၈။ = တုလာယ သဒိသော
ဟုတွာ ဘူတော၊ တုလာယ သဒိသဘာဝံ
ပတ္တော ဝါ။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၂၇၆။ (-
အပါ၊ ၂။ ၃၊ ၉၊ ၄၁၉။ အဘိ၊ ၄၊ ၁။ ၅၁-၂။ အပါ၊
၄၊ ၁။ ၂၉။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၆၁။ ဇာ၊ ၄၊ ၁။ ၂၉၊
၃၀။ ဇာ၊ ၄၊ ၃။ ၃၀၁။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၄၉။ သာ-
ရတ္ထ၊ ၃။ ၃၃၉။ မ၊ ၄၊ ၃။ ၂၇၃။ သံ၊ ၄၊ ၁။ ၁၆၄။
မူလ၊ ၄၊ ၁။ ၅၈။)

တုလာယုဂဋ္ဌ (န၊ ထိ) [တုလာ + ယုဂဋ္ဌ] ထုတ်၊
လျှောက်အစုံ။ တုလာသင်္ဘာ (တ) ဋ-ကြည့်။

တုလာရုက္ခ (ပု) [တုလာ + ရုက္ခ] ထုတ် 'ယက်မ'
ဖြစ်သော သစ်သား။ ဝေ ဥဋ္ဌဟိတွာ တုလာ-

ရုက္ခေဟိ ကေသမ္ပဒ္ဓေါ ဌိတော။ ဝိ၊ ၄၊ ၃။
၃၂၅။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၈၉။ (-ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၄၅။)
= တုလာသင်္ခါတေဟိ ရုက္ခေဟိ။ ပါစိတ်၊
ယော၊ ၁။ ၂၁၀။

တုလာရုဋ္ဌ (တိ) [တုလာ + အာရုဋ္ဌ] စက်တိုင် -
လည်ဆွဲတိုင် - ကြိုးစင် - သို့ တက်ရောက်
သော၊ သူ၊ ကြိုးမိန့်ကျသူ။ (several too
hanged on the gallows. C.V. TR-
S.) ကတွာ ကေစိ တုလာရုဋ္ဌေ၊ ဈာပေ-
တွာ ဘသ္မသေသကံ။ မဟာဝံသ၊ ၇၃။ ၁၆၃။
(-၇၃။ ၁၉၁။)

တုလာဝဋ္ဋ (န) [တုလာ + ဝဋ္ဋ] (က) လုံးသော
- ချိန်တံ - ချိန်ရိုး။ (ခ) လုံးသော - ချိန်တံ
- ချိန်ရိုး - နှင့်တူသော (လေးကိုင်း - စသည်။)
သမ္ပာ လိခိတံ ဓနု အနုန္တတမဇ္ဈိ တုလာဝဋ္ဋံ
(ဂုဠာဝဋ္ဋံ၊ သီ၊ လူ) သမံ ဟောတိ။ ဇာ၊ ၄၊
၃။ ၂၄၆။

တုလာဝိဋ္ဌသင်္ဘာဋ္ဌ (ပု) [တုလာ + ဝိဋ္ဌသင်္ဘာဋ္ဌ]
ထုတ် (နှင့်) သားရဲရုပ်တို့ဖြင့် ပြုအပ်သော
လျှောက် 'ယောက်'။ တုလာဝိဋ္ဌသင်္ဘာဋ္ဌာ-
ဒိသု ကပေါတာဒယော သယန္တိ။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၈၅။ ဝိဋ္ဌသင်္ဘာဋ္ဌ (သာရတ္ထ၊ ၃။ ၈။ ဝိမတိ၊ ၂။
၆) - နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

တုလာသင်္ဘာ (တ) ဋ (ပု) [တုလာ + သင်္ဘာ-
(တ) - ဋ] ထုတ်၊ လျှောက်အစုံ။ ဥက္ခိပိတွာ
ဝါ တုလာသင်္ဘာဋ္ဌေ ဌပေတွာ အဋ္ဌံ
ကတွာ ပရိဘူတိ။ ဝိ၊ ၄၊ ၃။ ၁၅၅။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၄၅၁။ တုလာသင်္ဘာဋ္ဌာ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၊ ၁၀) တိ
တုလာယုဂဋ္ဌာ၊ တာ နာနာရတနမယာတိ
ဝေဒိတဗ္ဗာ။ .... တုလာသင်္ဘာတနံ ဥပရိ
သုဝဏ္ဏမယော ပဒရစ္ဆဒေါ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၅၂။
(-သံ၊ ၄၊ ၁။ ၁၅၄။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၃၅။ အဘိ၊ ၄၊
၁။ ၂၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၁၄။)

တုလာသဒိသ (ပု) [တုလာ + သဒိသ] ချိန်နှင့်
တူသော။ ရညာ နာမ ကာရဏကဝေသကေန

တုလသသိသန ဘဝိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။
၁၉၂။ (-မဟာနိ၊ ၁၄၇။)

တုလသိသ (န) [တုလ + သိသ] (၁) ထုတ်
'ယက်မ' - အစွန့် - အဖျား။ (၂) ချိန်တံ -
ချိန်ရိုး - အစွန့် - အဖျား။ (၁) ဘိတ္တိယာ
ဥပရိ ဌိတသုသိရတုလသိသသ သုသိရေန
ပဝိသိတွာ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၂။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၇၄။ (၂)
ဥန္တမေတိ တုလသိသံ၊ ဘာရေ ဩရောပိတေ
သတိ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၆၅။ ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၁၂၅။

တုလိတံ (တိ) [တုလ + တ] (၁) (ချိန်ခွင်-
စသည်ဖြင့်) ချိန် - တွယ် - ဆ - စက် - အပ်
သော။ (၂) (က) (ဉာဏ်ပညာဖြင့်) နှိုင်း
ချိန်အပ်သော။ (ခ) ပိုင်းခြားအပ်သော။
(၃) နှိုင်းချိန်ကြောင်း (ဉာဏ်-စသည်)။
(နှိုင်းချိန်အပ်သော၊ အညီအမျှ 'အတူ' ပြု
အပ်သော။ စိန္တာမဏိ။ ထောမ။ ဝါစပုတိ။)

(၁) တုလယ တုလိတမိဝ ဟိ သမသမံ
ဒါတုံ န သက္ကာ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၀၆။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၂၄၇။ ကေတုလယ တုလိတံ ဝိယ စ တထ-
မေဝ ဟောတိ အဝိတထံ။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၅၂။ အံ၊
ဌ၊ ၁။ ၇၅။ မဟာနိ၊ ၁။ ၁၅၇။ (-မ၊ ဌ၊ ၂။
၁၅၃။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၃၅၀။ ပေတ၊ ၄။ ၄၉။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၂၀။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၂၇။ စူဠနိ၊ ၄။ ၆၂။
ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၅။)

(၂) (က) ပကတိယာ လက္ခဏံ ဉာတံ
ဟောတိ ဒိဋ္ဌံ တုလိတံ တိရိတံ ဝိဘူတံ ဝိဘာ-
ဝိတံ။ မဟာနိ၊ ၂။ ၆၃။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၇။ အံ၊ ဌ၊
၁။ ၇၉။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၉၇။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၃၇။
(-စူဠနိ၊ ၁။ ၁၅၁။ ပေဋကော၊ ၂။ ၁၅။ သံ၊ ဌ၊ ၂။
၁၂။)

(ခ) ယတ္ထကံ တုလိတာ သော (ထေရီ။
၃၉၆) တိ .... တုလိတာ လက္ခဏညဟိ ပရိ-
စ္ဆန္တာ။ ထေရီ၊ ၄။ ၁၄၃။ (-ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅၃။
သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၅၀၉။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၅၇။) (၃) တုလိ-
တဉာဏ-ကြည့်။

တုလိတံ (တိ) [တုလ + တ + တ] ချိန် -
ကဲ့သို့ - သဖွယ် - ဖြစ်သော၊ ချိန်နှင့် တူသော၊
သူ။ သဗ္ဗတ္ထ တုလိတော ဟောမိ။ မ၊ ဌ၊
၁။ ၃၅၄။ တုလိတောတိ တုလသသိသော။
မ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၆။ (-အပ၊ ၂။ ၂၆၇။)

တုလိတဉာဏ (တိ) [တုလိတံ + ဉာဏ] နှိုင်း
ချိန်ကြောင်း ဉာဏ်ရှိသော၊ သူ။ မေဓာဝိတိ
အနိစ္စာဒိဟိ တုလိတဉာဏော။ မဟာနိ၊ ၄။
၁၉၁။

တုလိတဓမ္မ (တိ) [တုလိတံ + ဓမ္မ] (ဉာဏ်
ပညာဖြင့်) နှိုင်းချိန်အပ်ပြီးသော (သစ္စာ
၄-ပါး) တရားရှိသော၊ သူ။ တေ သင်္ခတ-
ဓမ္မာ ဉာဏဓမ္မာ တုလိတဓမ္မာ တိရိတဓမ္မာ
ဝိဘူတဓမ္မာ ဝိဘာဝိတဓမ္မာ။ စူဠနိ၊ ၃။ ၄။
(-၁၂၉၊ ၁၄၀။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၅၆။ သံ၊ ဌ၊ ၂။
၁၁၇။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၃၁၉။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၅၆။)

တုလိယံ (ကြိ၊ ဝိ) [တုလ + အ + တွာ။ ယ-
ပြု။ ကစွည်း၊ ၅၉၇။ ရှု၊ ၆၄၁။ မောဂ်၊ ၅။
၁၆၄။ နိတိ၊ သုတ္တံ၊ ၁၂၀၁။] (ဉာဏ်ပညာဖြင့်)
ပိုင်းခြား - ဆုံးဖြတ် - ရှိ။ တုလိယာ (ဒီ၊ ၃။
၁၃၃) တိ တုလယိတွာ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၁၇။ တုလ-
ယိတွာတိ တိရယိတွာ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၁၉။

တုလိယံ (ပ) [တုလ + ဣယ။ ဓာနံ။ ဓာနံ၊
ဋီ၊ ၆၄၂။] ရှု (ကျော်အောင်၊ ဓာနံ၊ သျှ)၊
ခင်ပုတ်ကြီး၊ လင်ကောင်ပိုး (အဘယာ၊
ဓာနံ၊ သျှ)၊ ရှုပျံ၊ ခင်ပုတ်ကြီး - ဒီးတုတ် -
ငှက် "ငင်းငှက်ကား ကြောင်မျက်နှာနှင့် တူ
သောမျက်နှာရှိသည်" (တောင်ပေါက်၊ ဓာနံ၊
သျှ)၊ သျှ၊ သျှ၊ ပျံငှက် (ဓာနံ၊ ဋီ - နှင့် ယင်း -
သျှ)၊ လင်းဆွဲ (P.T.S.)၊ သစ်သီးစား
လင်းနို့ငှက်မျိုး (Flying-Fox. A-L-
D-C-E)။ တုလိယာ (ဇာ၊ ၂။ ၃၄၆) တိ
ပက္ခိမိဋ္ဌာရာ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၃၁၆။ (-အပ၊ ၁။
၄၀၇။) ပက္ခိမိဋ္ဌာလ (ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၇၃) - နှင့်
လည်း ယှဉ်ကြည့်။

တုလိ(လိ)ယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [တုလ + ယ + တေ] (၁) (ချိန်ခွင်-စသည်ဖြင့်) ချိန်-တုလ်-ဆ-စက်-အပ်၏။ (၂) (ဉာဏ်ပညာဖြင့်) ပိုင်းခြားအပ်၏။ (၃) ဂရုဘာဝေါတုလယ တုလိယတိ။ မိလိန္ဒ။ ၆၆။ (၂) တုလိယတိတိ တုလ်။ ဒီ၊ ၂။ ၁၅၃။ သံ၊ ၂။ ၅၀၉။ အံ၊ ၂။ ၁၂၇။ တုလိယတိ ပရိစ္ဆိဋ္ဌိယတိတိ တုလ်။ နေတ္ထိ၊ ၁။ ၁၉၁။

တုလေတဗ္ဗ (တိ) [တုလ + ဧ + တဗ္ဗ] (က) (ဉာဏ်ပညာဖြင့်) နှိုင်းချိန်-ဆုံးဖြတ်-အပ်သော။ (ခ) နှိုင်းခိုင်း-ထပ်တူပြု-အပ်သော။ (က) ဝေ အတ္တနာဝ အတ္တာ အနုမေတဗ္ဗော တုလေတဗ္ဗော တိရေတဗ္ဗော။ မ၊ ၁။ ၁၂၃။ မ၊ ၂။ ၁၅၁။ (ခ) သတ္တဝိဓေန ရတနေန သဒ္ဓိံ န တုလေတဗ္ဗော။ ဇာ၊ ၁။ ၇၁၇။

တုလေတိ (ကြိ) [တုလ + ဧ + တိ] (၁) (ဉာဏ်ပညာဖြင့်) နှိုင်းချိန်၏။ (က) သုံးသပ်၏။ (ခ) စူးစမ်း-ဆင်ခြင်-ထောက်လှမ်း-၏။ (ဂ) ပိုင်းခြား-ဆုံးဖြတ်-၏။ (ဃ) အညီအမျှပြု၏။ (၂) (ချိန်ခွင်-စသည်ဖြင့်) ချိန်-တုလ်-ဆ-စက်-၏။ (၁) (ဉာဏ်ပညာဖြင့်) နှိုင်းချိန်၏။ (က) သုံးသပ်၏။ တုလေတိ-မ၊ ၂။ ၃၇၆။ ထေရ၊ ၁။ ၁၃၄။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၁၀။ တုလယတိ-ခုဒ္ဒက၊ ၁။ ၁၁၃။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၁၇၁။ တုလေတိ (မ၊ ၂။ ၁၄၅)တိ “အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာ”တိ တုလယတိ။ မ၊ ၁။ ၁၃၄။ တုလယတိ သမ္မသနဝသေန သင်္ခါရေ။ မ၊ ၂။ ၃၈၀။ တုလေယျာ (မ၊ ၂။ ၃၇၆။ မ၊ ၁။ ၁၉၀)တိ တုလနဘူတာယ ပညာယ တဿ ဓမ္မဿ ပဂ္ဂဟာဒိဝိဓိနာ ပရိတုလေယျ။ မ၊ ၂။ ၃၇၇။ (ခ) စူးစမ်း-ဆင်ခြင်-ထောက်လှမ်း-၏။ တုလေတိ-အံ၊ ၁။ ၂။ ၁၇၂။ အနု၊ ၂။ ၁၇၀။

တိရေတိ တုလေတိ ဝိမံသတိ။ သံ၊ ၂။ ၁။ ၇၂။ တုလယံ သု - အဘိ၊ ၁။ ၁၃၃။ စူဠနိ၊ ၁။ ၇၇။ တုလယံမှ-ဇာ၊ ၁။ ၁၃၃။ တုလယံ-ဿာမ-အဘိ၊ ၁။ ၁၃၃။ ၁၃၅။

(ဂ) ပိုင်းခြား-ဆုံးဖြတ်-၏။ တုလေတိ-ထေရ၊ ၁။ ၁၃၄။ ထေရ၊ ၁။ ၁၃၄။ ၁၃၅။ တုလေတိ (မ၊ ၂။ ၃၇၅)တိ အနိစ္စာဒိဝသေန တိရေတိ။ မ၊ ၁။ ၁၂၉။ သမံ တုလေယျာ (ထေရ၊ ၁။ ၁၃၅)နိ အနိစ္စာဒိဝသေန စေဝ အသာရာဒိပမာဝသေန စ သဗ္ဗံ သမမေဝ ကတာ တိရေယံ။ ထေရ၊ ၁။ ၁၃၆။ (ဃ) အညီအမျှပြု၏။ တုလေယျ သမံ ကရေယျ။ အပ၊ ၁။ ၁၂၀။

(၂) (ချိန်ခွင်-စသည်ဖြင့်) ချိန်-တုလ်-ဆ-စက်-၏။ တုလေန္တိ - ဒီ၊ ၂။ ၂၆၆။ တုလေထ-ဒီ၊ ၂။ ၂၆၆။ တုလေယျ-ဒီ၊ ၂။ ၂၆၇။ မာ တုလံ ဆဉ္ဇေတွာ ဟတ္ထေန တုလယိတ္ထ (တုလ + ဣယ + ထ)။ သံ၊ ၁။ ၁၂၃။

တုလေတုံ (ကြိ၊ ဝိ) [တုလ + ဧ + တုံ] (ဂုဏ်အားဖြင့်) တုနှိုင်း-ပိုင်းခြား-နှိုင်းရှည့်-ခြင်းငှါ။ န သက္ကာ ကေနစိ အတ္ထုပေတုံ တုလေတုံ ပရိမေတုံ။ မိလိန္ဒ၊ ၁။ ၁၉၀။ ပမိနန္တိ-တိ ပမေတုံ တုလေတုံ အာရတန္တိ။ အံ၊ ၁။ ၁၃၄။ ၁၃၅။ ဂုဏတော “တ္ထေကော”တိ တုလေတုံ အသက္ကုဏေယျတာယ။ ထေရီ၊ ၁။ ၁၇၆။ တုလေတု(သံ၊ ၁။ ၁၇၂)နိ ပရိစ္ဆိန္တိတုံ။ သံ၊ ၁။ ၁၂၇။ (-အံ၊ ၁။ ၁၂၇။ အံ၊ ၁။ ၁၃၂။ ၁၃၃။)

တုလေတွာ (ကြိ၊ ဝိ) [တုလ + ဧ + တွာ] (၁) (ချိန်ခွင်-စသည်ဖြင့်) ချိန်-တုလ်-ဆ-စက်-၍။ (၂) (ဉာဏ်ပညာဖြင့်) နှိုင်းချိန်၍။ (က) သုံးသပ်၍။ (ခ) ပိုင်းခြား-ဆုံးဖြတ်-၍။ (ဂ) စူးစမ်း-ဆင်ခြင်-ထောက်လှမ်း-၍။ (၃) ဇီဝန္တယေဝ တုလယ တုလေတွာ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၆၆။ (-ဝိ၊ ၁။ ၁၃၀။) (၂)

တုလယိတွာတိ တုလန(တုလာ)ဘူတာယ
ဝိပဿနာပညာယ တုလေတွာ။ ဒီ၊ဋီ၊ဉ္စ၊
၁၁၆။ မ၊ဋီ၊ဉ္စ၊၂၇၃။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၀၆။
(-နေတ္တိ၊ဝိ၊၇၃။) (က) တုလယိတွာ (၂)
(သ)-ကြည့်။ (ခ) ယေ ဝါ ပန ရာဇာနော
ဥတွာတုလေတွာတိရေတွာသယံကရောန္တိ။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၃၉။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၇။ ဒီ၊ဋီ၊
၁။၂၄၃။) (ဂ) သင်္ခါယာတိ ဇာနိတွာ
တုလေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၄၀။ “သရာဝါသော
စ နာမေသ အတိဂရုကော”တိ စိန္တေတွာ
တုလေတွာ ကာတဗ္ဗော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၇၀။

တုလေထ (ကြိ) [တုလ+ဏေ+ထ] (ချိန်ခွင်-
စသည်ဖြင့်) ချိန်တွယ်-ကုန်၏-ကုန်လော့။
တုလေတိ (၂)-ကြည့်။

တုလေန္တိ (တိ) [တုလ+ဏေ+အန္တိ] (ခ)
(ချိန်ခွင်-စသည်ဖြင့်) ချိန်-တွယ်-ဆ-စက်
-တတ်သော၊သူ။ (၂) (ဉာဏ်ပညာဖြင့်)
နှိုင်းချိန်-ဆုံးဖြတ်-ဆင်ခြင်-တတ်သော၊
သူ။ (၁)တုလာ (၆)-ကြည့်။ (၂) တုလန္တိ
တုလေန္တော တိရေန္တော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၇။
သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၀။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။
၂၉၉။ (တိရေန္တောတိ “ဥပ္ပါဒေါ ဘယံ၊
အနုပ္ပါဒေါ ခေမန္တိ” အာဒိနာ ဝိမံသန္တော
ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၅၄။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၀၉။ အံ၊ဋီ၊၃။
၂၅၀။)

တုလေန္တိ (ကြိ) [တုလ+ဏေ+အန္တိ] (ချိန်ခွင်
စသည်ဖြင့်) ချိန်တွယ်ကုန်၏။ တုလေတိ
(၂)-ကြည့်။

တုလေယံ (ကြိ) [တုလ+ဏေ+ယေ] (ဉာဏ်
ပညာဖြင့်) နှိုင်းချိန်-ရာ၏-ငြားအံ့၊ ပိုင်း
ခြား-ဆုံးဖြတ်-ရာ၏-ငြားအံ့။ တိရေတိ
(၁) (ဂ)-ကြည့်။

တုလေယျ (ကြိ) [တုလ+ဏေ+ယေ] (ခ)
(ဉာဏ်ပညာဖြင့်) နှိုင်းချိန်-ရာ၏-ငြားအံ့၊

(က) သုံးသပ်-ရာ၏-ငြားအံ့။ (ခ) အညီ
အမျှပြု-ရာ၏-ငြားအံ့။ (၂) (ချိန်ခွင်-
စသည်ဖြင့်) ချိန်-တွယ်-ဆ-စက်-ရာ၏
-ငြားအံ့။ (၁) (က) တိရေတိ (၁)(က),
(ခ) တိရေတိ (သ), (၂) တိရေတိ (၂)-
ကြည့်။

တုလေယျ (ကြိ၊ဝိ) [တုလ+ဏေ+တွာ]
(ဉာဏ်ပညာဖြင့်) နှိုင်းချိန်-ပိုင်းခြား-ဆုံး
ဖြတ်-၍။ တုလေယျာ (ဇာ၊၁။၁၆၃)တိ
တုလေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၇။

တုလျ (တိ) [တုလာ+ယ။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၈၄။
ဓာန်၊ဋီ၊၅၃၀။] (ချိန်နှင့်တူသော ဂုဏ်ဖြင့်)
နှိုင်းချိန်-ပိုင်းခြား-အပ်သော၊ (ဂုဏ်ရည်)
တူသော။ န စတ္တိ တုလျော (သုတ္တနိ၊
၃၃၅)တိ တယာ သဒိသော နတ္ထိ။ သုတ္တနိ၊
၄၂။၉၉။ တုလျန္တိ သမာနံ၊ ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။
၂၂၅။(-သံ၊၁။၄၆၇။ ဝိမာန၊၁။၁၆။ ပေတ။
၁၉၄။ ဇာ၊၁။၅၃၊၉၄။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၄၃။ သံ၊
ဋ္ဌ၊၂။၂၁၈။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၄။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။
၃၁၃၊၃၁၅။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၈၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၂၃။
စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၅၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၃။၁၃-၄။ ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၁၆၉၇။ ယင်း-၂။
၁၉၅၈-၉။ မဇ္ဈိမ၊၁။၁၂။ အဘိ၊ဝတာရ၊ဋီ၊
သစ်၊၂။၄၅။ ဇိနာလင်္ကာရ၊၁၀။) တုလျာ-
သွာ(ဇာ၊၂။၈၅)တိ သမာနာ ဟောမ။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၅။၃၆၅။

တုလျတ္တ (တိ) [တုလျ + အတ္တ] တူသော
အနက်ရှိသော။ န စ တုလျတ္တတာ သိယာ။
သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၇၁။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၇၆။)

တုလျတ္တသမာသ (ပ) [တုလျတ္တ+သမာသ]
တူသော အနက်ရှိသော သမာသံ၊ ကမ္မ-
ဓာရည်း သမာသံ။ ရတနံ တုလျတ္တသမာသ-
ဝသေန။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၅။

တုလျဒသနိယဘာဝ (တိ) [တုလျ+ဒသနိယ
+ဘာဝ] တူသော နိဗ္ဗာန်ကိုမြင်တတ်သည်၏

အဖြစ်ရှိသော၊ တူသော သောတာပတ္တိမဂ် ဉာဏ်ရှိသော (သောတာပန်ရဟန်း)။ အထ ခေါ်သော ပစ္စာ သောတာပန္နဿပိမဂ္ဂဒဿ- နေန တုလျဗေဗုဒ္ဓဿနိယဘာဝဿာပိ ဘိက္ခုနော ဇဝေန နာနကရေတိ။ သုတ္တနိ၊ ၁၁။ ၂၆၂။

တုလျဗေဗုဒ္ဓဿန (န၊တိ) [တုလျဗေဗု + ဗုဒ္ဓဿန] တူသော ဂုဏ်ကို ညွှန်းပြခြင်း။ တုလျဗေဗု- ဗုဒ္ဓဿနာ အတိသုန္ဓရမိတိ သမာနဂုဏဒဿ- နေန ဓမ္မောပမာ နာမ ဟောတိ။ သုဗောဓ၊ ၉။ ၁၈၆။

တုလျဗေဗုဒ္ဓဿန (ပု) [တုလျ + ဗေဗုဒ္ဓဿန] (၁) တူ သောယှဉ်ပြခြင်း။ (၂) တူသော ယှဉ်ဖက် ဖြစ်သော (အနက်-စသည်)။ (၁) ပီတိ စ သောမနဿဉ္စ ပီတိသောမနဿန္တိ ပီတိသော- မနဿာနံ တုလျဗေဗုဒ္ဓဿနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၉၇။ (-အနုဋီ၊ ၂။ ၇၄၊ ၁၆၂။) (၂) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

တုလျဗေဗုဒ္ဓဿနဝိသယ (တိ) [တုလျဗေဗုဒ္ဓဿန + ဝိသယ] တူသော ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော အနက် ဟူသော တည်ရာရှိသော။ ဝိညာယတိ တုလျ- ဗေဗုဒ္ဓဿနဝိသယတ္တာ တေသံ။ ဒီ၊ ၉။ ၁။ ၂၃၆။ သီ၊ ၉။ ၁။ ၂၂၆။ မ၊ ၉။ ၂။ ၁၄၉။ သံ၊ ၉။ ၁။ ၂၃၈။ အံ၊ ၉။ ၂။ ၁၅၄၊ ၂၄၄။

တုလျဗေဗုဒ္ဓဿန (တိ) [တုလျဗေဗုဒ္ဓဿန + ဤ] (က) တူသော - တကွနက် - ယှဉ်ပြခြင်းရှိသော။ (ခ) တူသောဂုဏ်နှင့် ယှဉ်ပြခြင်းရှိသော၊ တူ သော ဂုဏ်ရှိသော၊ ဂုဏ်တူသော။ (က) န တိကဒုကန္တိ တုလျဗေဗုဒ္ဓဿနံ န တိက- ဒုကန္တိ အတ္ထော။ အနုဋီ၊ ၂။ ၂၆၇။ (-၂၃၄။) (ခ) တုလျဗေဗုဒ္ဓဿနပဒတ္တာနံ တဂ္ဂုဏသမ္ပ- န္ဓဿ တုလျဗေဗုဒ္ဓဿနတာဘာဝတော....တုလျ- ဗေဗုဒ္ဓဿနတာတိ ဧယျာ။ သုဗောဓ၊ ၉။ ၂။ ၂၀၂။ (-သုဗောဓ၊ ၁၇၀။)

တုလျဗေဗုဒ္ဓဿန (တိ) [တုလျ + ဝယ] တူသော အရွယ်ရှိသော၊ အရွယ်တူသော (မယား-

စသည်)။ တုလျဗေဗုဒ္ဓဿန (ဇာ၊ ၁။ ၂၂၂)တိ သမာနဝယာ။ ဇာ၊ ၁။ ၂၂၂။ ၇၈။

တုလျဗေဗုဒ္ဓဿန (တိ) [တုလျ + သိ + ဤ] (ဂုဏ်အား ဖြင့်) တူသောသူကို မှီဝဲလေ့ရှိသော၊ သူ။ တုလျဗေဗုဒ္ဓဿန (အံ၊ ၁။ ၁၂၃)တိ အတ္တနာ သမာနသေဝီ။ အံ၊ ၁။ ၁၂၃။ တုလျဗေဗုဒ္ဓဿန (ဇာ၊ ၁။ ၁၅၇) တိ သီလာဒီပံ အတ္တနာ သဒိသံ သေဝမာနော နဟာယတိ။ ဇာ၊ ၁။ ၁၅၇။ ၂၀၄။

တုလျဗေဗုဒ္ဓဿန (တိ) [တုလျ + အဓိကရဏ] တုလျ သမာနံ အဓိကရဏံ အတ္ထော ယဿ ပဒေသယတိ တုလျဗေဗုဒ္ဓဿန။ ရှု၊ ၃၃၉။ တူသော တည်ရာအနက်ရှိသော (ပုဒ်)။ တံ မဟာဝါဒိ* မဟာမတိ* သမ္ပုဗ္ဗန္တိ ဣမိနာ တုလျဗေဗုဒ္ဓဿန။ အပ၊ ၁။ ၂။ ၄၆။ (-နေတ္ထိ၊ ၄။ ၆။ သီ၊ ၉။ ၁။ ၂၂၆။ ၉၃၊ ၁၂၊ ၁၃၇၊ ၄၅၁။ သီ၊ ၉။ ၁။ ၂၂၆။ ၉၃၊ ၂၃၇၊ ၂၈၆၊ ၂၉၇၊ ၃၆၂။)

တုလျဗေဗုဒ္ဓဿနသမာသ (ပု) [တုလျဗေဗုဒ္ဓဿန + သမာသ] တုလျဗေဗုဒ္ဓဿနသမာသ၊ ကမ္မ- ဓာရည်းသမာသ၊ တူသော တည်ရာအနက် ရှိသော ပုဒ်တို့ကို အကျဉ်းချုံးခြင်း။ “တဒေ- ဝါ”တိ ဣမိနာ တုလျဗေဗုဒ္ဓဿနသမာသမာ- ဟ။ သီ၊ ၉။ ၁။ ၂၂၆။ ၉၃၊ ၁၂၊ ၁၃၇၊ ၄၅၁။ သီ၊ ၉။ ၁။ ၂၂၆။ ၉၃၊ ၂၃၇၊ ၂၈၆၊ ၂၉၇၊ ၃၆၂။

တုတံတု (န) [တုတံတု (အာမေဋိတ်။ နီတိ၊ ပဒ၊ ၅၅) + ဝစန။ နောက်ပုဒ် ကျေ။] (၁) နင်နင်ဟု - မရိမသေပြောဆို - ဆဲရေး - ခြင်း။ (၂) နင်နင်ဟု - မရိမသေပြောဆို - ဆဲရေး - ကြောင်း၊ (က) စေတနာ။ (ခ) ဒေါသ- သဟဂုဏ်စိတ္တပေါဒ်။ (၃) တုတံတု (အဘိ၊ ၈။ ၄၀၄) နှိ အဂါရဝဝစနံ။ အဘိ၊ ၈။ ၄၀၄။ အဂါရဝဝသေန တုတံတုဝစနံ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၂။ (-ဒီ၊ ၃။ ၂၇၃။ မ၊ ၂။ ၇၃။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၁။ ပါမိတ်၊ ၂။ ၁၄၁။)

(၂) (က) တုံတုံ (မ၊၁။၁၅၆) ၏ ဧဝံ ပဝတ္ထိ တုံတုံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၉။ ဧဝံ ပဝတ္ထိ ၏ ဂရုကာတဗျေသုပ် ဂါရဝံ အကတွာ “တုံ-
တုံ” ၏ ဧဝံ ပဝတ္ထိ သာရမ္ပကထံ၊ ယာယ
စေတနာယ ယံ ကဓေတီ၊ သာ တုံတုံ။
မ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၁။ (ခ) တုံတုံ (အံ၊၃။၂၀၁) ၏
အဂါရဝဝသေန တုံတုံဝစနံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။
၂၇၄။ “တုံတုံ” ၏ အဂါရဝဝစနသဟစရ-
ဏတောတုံတုံ၊ သဗ္ဗေပိ တေ တထာပဝတ္ထိ-
ဒေါသသဟဂတာ စိတ္တုပ္ပါဒါ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အံ၊
ဋ္ဌ၊၃။၂၉၃။ (- ဒီ၊၂။၅၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၀။ ဒီ၊
ဋ္ဌ၊၂။၉၉။)

တုံတုံဝေဒန (န) [တုံတုံဝ+ဝေဒန] (၁)
 နှင်နှင် ဟု-မရှိမသေပြောဆို-ဆဲရေး-ခြင်း။
 (၂) နှင်နှင် ဟု-မရှိမသေပြောဆို-ဆဲရေး-
 ကြောင်း (ဒေါသသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်)။
 အထက်ပုဒ် (၁), (၂) (ခ)-ကြည့်။

တုဝဋ် (ဗျ) [လျင်မြန်ခြင်း အနက်ရှိသော နိပါတ်
ပုဒ်။ နီတိ၊ သုတ္တ။ နှာ-၃၉၁။ (တူရိတ-သံ)]
အလျင် အမြန်၊ လျင်မြန်စွာ။ တုဝဋ် စိတ္တံ
သမာဓိယတိ (ဝိ၊ ၅။ ၂၄၉။ အံ၊ ၁။ ၅၄၂။
ပဋိသံ၊ ၁၁၄) တိ (မေတ္တာဝိဟာရိနော ခိပ္ပ-
မေဝ) ခိပ္ပံ စိတ္တံ သမာဓိယတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁၁၄။
အံ၊ ၄။ ၁။ ၃၄၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၀၇။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။
၂၀၈။ (- အပ၊ ၂။ ၁၂၉။ မိလိန္ဒ၊ ၁၉၅။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၉၉။ ဓမ္မာဋ္ဌ၊ ၁။ ၇၄။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။
၂၅၉။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၇။ အပ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၇။
စရိယာ၊ ၄။ ၂၇၉။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၆။ ဇာ၊ ၄။ ၂။
၅၅၊ ၁၃။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၈၆။ တုဝဋ် (ဥဒါန၊
၁၀၁။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၉၀။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၄) န္တိ သိသံ။
ဥဒါန၊ ၄။ ၁။ ၁၅၃။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၄၉။ ဝိမတိ၊
၂။ ၁၁၄။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၇။

တုဝဋ်(န) (န) [တုရိတ + ဝဋ် + အ။ တုဝဋ် + အ။
 တု + အဋ္ဌ။ ဝိ-လာ။ ဝိ၊ ဓာန်။] လျှင်မြန်သော။
 လမ္ဗိတံ တုဝဋ်ပီ စ။ တုဝဋ်တိ သယတိတိ
 တုဝဋ်၊ တုရိတဘာဝေန ဝတ္တတိတိ ဝါ တုဝဋ်၊

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၄၀—ပ-မ-ဗ-သ-စ

ရိတ်-လောပေါ့။ ဓာန်။ ဓာန်ဦး၄၀။ (-
သ္မိစိ။)

တုဝဋ္ဌက (န) [တုဝဋ္ဌ+က] တုဝဋ္ဌက-သုတ်။
ယင်း-အကျယ် တုဝဋ္ဌ(န)ကသုတ္တံ-ကြည့်။
တုဝဋ္ဌကံ ဣဒမေဝ သမ္မာပရိဗ္ဗာဇနိယံ။ သုတ္တံ-
နိဌ၊ ၂။ ၉၃။ (-မိလိန္ဒ၊ ၃၃၁။)

တုဝဋ္ဌ(န)ကပဋိပဒါ (ထီ) [တုဝဋ္ဌ (န)က+ပဋိ-
ပဒါ] တုဝဋ္ဌ (န) က-သုတ်၌ ဟောအပ်သော
(သီလ၊သမာဓိ၊ပညာ-သိက္ခာ ၃-ပါး)အကျင့်။
သဒ္ဓါစရိတာနံ တုဝဋ္ဌကပဋိပဒံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၂။
တုဝဋ္ဌကပဋိပဒ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၈၉)၌ “မူလံ ပပဉ္စ-
သင်္ခါယာ” တိ အာဒိနာ ဘဂဝတာ ဒေသိတ-
ပဋိပဒံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၁၇။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၆။
မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄။)

တုဝဋ္ဌ (န)ကသုတ္တ (န) [တုဝဋ္ဌ (န)က + သုတ္တ]
 တုဝဋ္ဌ (န) က-သုတ်။ ဝဋ္ဌ်ဆင်းရဲမှ အလျင်
 အမြန် ထွက်မြောက်၍ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်
 ကြောင်းအကျင့်ကို ဟောပြောသုတ်။ (ယင်း-
 သုတ်ကို စကြဝဠာ တိုက် ၁-သောင်းမှ စုဝေး
 လာကြသော နတ်ဗြဟ္မာအစည်းအဝေးကြီး၌
 သဒ္ဓါစရိုတ်ရှိသော နတ်ဗြဟ္မာတို့အား ဟော
 တော်မူ၏။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၁၊၂၇၂။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။
 ၂၇၂။ ထိုစဉ်က မရေမတွက်နိုင်သော နတ်
 ဗြဟ္မာတို့ ကျွတ်တမ်းဝင်ကြသည်။ မိလိန္ဒ။
 ၃၃၁။) ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ သုတ္တနိပါတ်ပါဠိ၊
 ၄-ဝဂ်၊ ၁၄-သုတ်။ သုတ္တနိ။၄၂၁-၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊
 ၂။၂၇၂-၂၇၁။ အာကခေယျသုတ္တံ တုဝဋ္ဌက-
 သုတ္တံ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၃၃။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂။
 ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။
 ၂၃၃။ သာရတ္ထ၊၁။၉၆။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၁၂၇။)

တုဝဋ္ဌကသုတ္တနိဒ္ဒေသ (ပု) [တုဝဋ္ဌကသုတ္တနိဒ္ဒေသ] တုဝဋ္ဌကသုတ်ကို အကျယ်ညွှန်းပြရာ - ကြောင်း - ဖြစ်သော(စကားအစဉ်)။ အထ တုဝဋ္ဌကသုတ္တနိဒ္ဒေသံ ဝက္ခတိ။ မဟာနိ။ ၂၆၃။ (-မဟာနိ၊ ၂၆၃။)

တုဝနုတိ, တုဝနုတိ (ကြိ) [တုဝနု + အ =
 ဇာ + တိ] အိပ်၏။ လျောင်း၏။ တုဝနုတိ—
 ဓာန်၊ ငွေ။ ၄၀။ သူ၏။ တုဝနုတိ၊ တုဝနုယတိ
 —နိတိ၊ ဓာ။ ၂၉၇။ တုဝနုနိ—ဝိ၊ ၁။ ၂၇၄။
 ဝိ၊ ၂။ ၃၇၇-၃၈၀။ ဝိ၊ ၄။ ၂၃၊ ၂၅၊ ၂၆၊ ၂၇။
 တုဝနုနိတိ နိပဇ္ဇနိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၄။ တုဝ-
 နုမိ—အပါ၊ ၁။ ၁၅၊ ၁၄၁။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၅။
 တုဝနုယ—ဝိ၊ ၄။ ၂၆၂။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၄၄။ န
 တုဝနုယနိ န နိပဇ္ဇယျ။ ခုဒ္ဒသိက္ခ၊ ၄။ သစ်။
 ၃၉၅။ တုဝနုယျ—ဝိ၊ ၂။ ၃၇၉၊ ၃၈၀။ ဝိ၊ ၄။
 ၂၇၇။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၁၄၈။ ကင်္ခါ၊ ၄။ ၁၇။ ပါစိတ်၊
 ယော၊ ၁။ ၁၂၂။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၇။ ၂။
 ဝိ၊ နိစ္ဆယ။ ၂။ ၂။ ၂၄၆။ တုဝနုသု—
 ဝိ၊ ၅။ ၁၁၁။ တုဝနုသုနိ—ဝိ၊ ၄။ ၂။ အပါ၊ ၁။
 ၁၃၈။ တုဝနုသုနိ—ဝိ၊ ၂။ ၃၇၉၊ ၃၈၀။

တုဝနုန (န) [တုဝနု + ယု] အိပ်ခြင်း။ ခွံနံ တုဝ-
 နုနံ။ ကင်္ခါ၊ ၃၂၇။

တုဝနုနဝတ္ထု (န) [တုဝနုန + ဝတ္ထု] အိပ်ခြင်း
 ဟူသော အကြောင်း ဝတ္ထု။ ခွံနံ ကေမဉ္ဇေ
 တုဝနုနဝတ္ထုသ္မိ (နိပဇ္ဇနဝတ္ထုသ္မိ၊ သိ) ပည-
 တ္တံ။ ကင်္ခါ၊ ၃၂၇။

တုဝနုယတိ (ကြိ) [တုဝနု + ဇာ + တိ] အိပ်-
 လျောင်း-၏။ တုဝနုတိ, တုဝနုတိ-ကြည့်။

တုဝနုယံ (ကြိ) [တုဝနု + အ + ယျ] အိပ်ကုန်-
 ရ၏ - ငြားအံ့။ တုဝနုတိ, တုဝနုတိ-
 ကြည့်။

တုဝနုဝဂ္ဂ (ပု) [တုဝနု + ဝဂ္ဂ] တုဝနုဝဂ္ဂ၊ တုဝနု-
 သိက္ခာပုဒ်ဖြင့် မှတ်အပ်သော သိက္ခာပုဒ်
 အပေါင်း။ ဝိနယပိဋက၊ ပါစိတ္တိယပါဠိ၊
 ဘိက္ခုနီဝိဘင်္ဂ၊ ၄-ကဏ္ဍ၊ ၄-ဝဂ္ဂ။ ဝိ၊ ၂။ ၃၇၇-
 ၃၉၁။ တုဝနုဝဂ္ဂသ ဟူသောသိက္ခာပဒေ။ ဝိ၊ ၄။
 ၃။ ၂၀၉။ ကင်္ခါ၊ ၃၂၇။ (-ဝိ၊ ၂။ ၃၉၁။
 သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၂၆။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၁၂၂။)

တုဝနုမိ (ကြိ) [တုဝနု + အ + မိ] အိပ်-
 လျောင်း-၏။ တုဝနုတိ, တုဝနုတိ-ကြည့်။

တုဝနုတဗ္ဗ (တိ) [တုဝနု + တဗ္ဗ] အိပ်-သင့်-
 ထိုက်-သော။ န ကေမဉ္ဇေ တုဝနုတဗ္ဗ။ ဝိ၊
 ၄။ ၂၆၂။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၄၄။

တုဝနုသုနိ (ကြိ) [တုဝနု + အ + သုနိ] အိပ်-
 လျောင်း-ကုန်လတ္တံ့။ တုဝနုတိ, တုဝနု-
 တိ-ကြည့်။

တုဝနုနိ (တိ) [တုဝနု + အနိ +။ ထိ-၌ တုဝ-
 နုနိ] အိပ်-လျောင်း-သော၊ သူ။ သယ-
 နေဟံ တုဝနုနိ။ ပဿာမိ နိရယေ တဒါ။
 အပါ၊ ၁။ ၄၁၆။ ခွံနံ ဘိက္ခုနီနံ ကေမဉ္ဇေ တုဝ-
 နုနိနံ ပါစိတ္တိယံ ကတ္ထ ပညတ္တံ။ ဝိ၊ ၅။ ၁၁၁။
 (-၁၃၄။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၂၀၉။ ကင်္ခါ၊ ၃၂၇။ ဝဇီရ။
 ၃၇၈။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၀။)

တုဝနုနိ (ကြိ) [တုဝနု + ဇာ + အနိ] အိပ်-
 လျောင်း - ကုန်၏။ တုဝနုတိ, တုဝနုတိ-
 ကြည့်။

တုဝနုယျ (ကြိ) [တုဝနု + ဇာ + ယျ] အိပ်-
 ရ၏ - ငြားအံ့။ တုဝနုတိ, တုဝနုတိ-ကြည့်။

တုဝနုယျံ (ကြိ) [တုဝနု + ဇာ + ယျ] အိပ်
 ကုန် - ရ၏ - ငြားအံ့။ တုဝနုတိ, တုဝနုတိ-
 ကြည့်။

တုဝနုသု (ကြိ) [တုဝနု + ဇာ + ဉ] အိပ်ကုန်
 ပြီ။ တုဝနုတိ, တုဝနုတိ-ကြည့်။

တုဝနုသုနိ (ကြိ) [တုဝနု + ဇာ + သုနိ] အိပ်
 ကုန်လတ္တံ့။ တုဝနုတိ, တုဝနုတိ-ကြည့်။

တုဝရ (တိ) [တု + ဝရ။ ထိ-၌ တုဝရိ] (ထိ)
 (၁) ပဲစင်းခံပင်။ (ပု၊ န) (၂) ပဲစင်းခံ
 အစေ့။ (အင်္ဂတိုင်းရှိ တုဝရ-မြစ်အနီး၌ ပေါက်
 ရောက်သော အစေ့၊ ကတုကနက်စေ့။ အပါ၊
 မြန်။ 'တိ' ချုပ်စေတတ်-ဖန်-သော အရသာ
 ရှိသော၊ မုတ်ဆိတ်မွေး မပါသော။ 'ထိ'
 နှစ်ခြိုက်ဖွယ်ကောင်း - မွေးကြိုင် - သော
 မြေဓာတ်၊ ကျောက်ချဉ် (=ALUM)။
 P.S.D.။ နံသာဆိတ်မျိုး၊ လောဗန်၊ စပါး

အမျိုးအစားတမျိုး၊ တာရား၊ ကန်ဘောင်ရိုး။ သီ၊ ဓာန်။ အချဉ်၊ ချဉ်ရည်၊ အပုပ်ရည်၊ သစ်သီးစိမ်း၊ ကျေနပ်-နှစ်သက်-ခြင်း။ အဗ္ဗမာဂဓိဓာန်။ ဦးချိုမရှိသေးသော နွားငယ်၊ ရောက်လာသော အချိန်အခါ၊ အရသာရှိသော ဟင်းလျာ။ ဗျာချာသုဓာ။ (ထိ) (၁) သမိယန္တ၊ တုဝရိယံ (ပဲစင်းခုံဟူသော အနက်၌)။ တောင်ပေါက်၊ ဓာန်၊ သျှ။ ၂၀။ (ပု၊ န) (၂) ဘရိတော တုဝရမာဒါယာ (အပ၊ ၁။ ၂၅၀) တိ တုဝရအဋ္ဌိ မုဂ္ဂကလယသဒိသံ တုဝရဋ္ဌိ ဘဇ္ဇိတော ပုပ္ဖေတော ဘာဇနေန အာဒါယ သံဃဿ...အဒါသိ။ အပ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၈။

တုဝရ (ပု၊ န) [တုဝရ+ဒါန] (၁) ပဲစင်းခုံစေ့ကို ပေးလှူခြင်း။ (၂) ပဲစင်းခုံစေ့ကို ပေးလှူကြောင်း (စေတနာ)။ ဒုဂ္ဂတိ နာဘိဇာနာမိ၊ တုဝရဿ ဣဒံ ဖလံ။ အပ၊ ၁။ ၂၅၀။

တုဝရအဋ္ဌိ (န) [တုဝရ+အဋ္ဌိ] ပဲစင်းခုံအစေ့၊ တုဝရ (၂) ကြည့်။

တုဝရဋ္ဌိ (န) [တုဝရ+အဋ္ဌိ] အထက်ပုဒ် ကြည့်။

တုဝရဒါယက (တိ) [တုဝရ+ဒါယက] ပဲစင်းခုံစေ့ကို ပေးလှူခဲ့ဘူးသော (ထေရ်)။ (ယင်း-ထေရ်သည် ၉၁-ကမ္ဘာထက်၌ တောမုဆိုးဖြစ်စဉ် ပဲစင်းခုံစေ့ကို ပေါက်ပေါက်ပွင့်ပြု၍ ပေးလှူခဲ့သဖြင့် အပါယ် ၄-ပါး မလားရတော့ပဲ ဤဘုရားသာသနာ၌ တုဝရဒါယက-ထေရ်ဟု ထင်ရှားသော ရဟန္တာ ဖြစ်လှသည်။) အာယသ္မာ တုဝရဒါယကော ထေရော။ အပ၊ ၁။ ၂၅၀။

တုဝရာဓိပ(ဓိပတိ)စေဋ္ဌာရ (ပု) [ယဒိစ္စာနာမ်] တုဝရာဓိပ (ဓိပတိ) စေဋ္ဌာရ-အမည်ရှိသော (ကုလသေခရ-၏ မဟာမိတ် ဒိမိဋ္ဌ-ခေါင်းဆောင်)။ တုဝရာဓိပ (ဓိပတိ) စေဋ္ဌာရော၊ ဝီရပွေရယရာ ယရော။ မဟာဝံသ၊ ၇၄။ ၁၃၉။ (D.P.-လည်း ကြည့်။)

တုဝိယ=တုဝိယ (တိ) [တဝ+ဣယ။ (နိတိ၊ သုတ္တ။ ၈၄၃-ကြည့်။) တုမ+ဣယ။ (မောက်၊ ၄၊ ၃၃။ သျှ-ကြည့်။)] သင်၏ဥစ္စာ၊ သင့်ဟာ။ တုဝိယ(ဇာ၊ ၁။ ၃၆၇) နို့ တဝ သန္တကံ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၇။

တုသ (ပု) [တုသ+အ။ ထိ-၌ တုသ၊ တုသိ။ (တုမ-သံ)] နှစ်သက်-အားရ-ဝမ်းမြောက်-ကျေနပ်-ခြင်း (ပီတိ)။ (ဖွဲ့။ ဓာတုတ္ထ၊ သျှ။ သစ်ဆိမ့်ပင်၊ ဖွဲ့။ တုသ-အမည်ရှိသော ခြံဝတ္ထု။ ထောမ။ အခွံ၊ မှော်။ အဗ္ဗမာဂဓိဓာန်။) တုသိတ-ဒေါင့်ကွင်း ကြည့်။

တုသတိ (ကြိ) [တုသ+အ+တိ] အသံပြု၏၊ မြည် - တွန်-၏။ တုသ ဟသ ဟိသ ရသ သဒ္ဓေ။ တုသတိ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၁၇၅။

တုသိတ (တိ) [တုသ+တ။ တုသာ=တုသိ+ဣတ။ (ဒိဗ္ဗာယ သမ္ပတ္တိယာ) တုဋ္ဌာ ပဟ-ဋ္ဌာတိ တုသိတာ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၅၀၂။ ထေရီ၊ ၄။ ၁၇၅။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁၃၃။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၁၈။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၉။ တုသာယ ပီတိယာ ဣတာ ပဝတ္တာ(ဥပဂတာ)တိ တုသိတာ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၄၄။ တုသံ ဣတာ ဂတာတိ တုသိတာ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၁။ (တုမိတ-သံ)] (၁) နှစ်သက်-အားရ-တင်းတိမ်-ကျေနပ်-သော။ (၂) နှစ်သက်-အားရ-တင်းတိမ်-ကျေနပ်-ခြင်းဖြင့် ဖြစ်သော။ (၃) နှစ်သက်-အားရ-တင်းတိမ် - ကျေနပ်-ခြင်းသို့ ရောက်သော၊ (က) ဘုရား။ (ခ) ရဟန္တာ။ (ဂ) သုဘကိဏှာ ဗြဟ္မာ။ (သ) တုသိတာနတ်။ (င) နှစ်သက်-အားရ-တင်းတိမ်-ကျေနပ်-ရာဖြစ်သော၊ (က) တုသိတာနတ်-ဘုံ-အပေါင်း။ (ခ) တုသိတာပြာသာဒ်။

(၁) နှစ်သက်-အားရ-တင်းတိမ်-ကျေနပ်-သော။ ဒေါင့်ကွင်း ပြန်ကြည့်။

(၂) နှစ်သက် - အားရ - တင်းတိမ် - ကျေနပ် - ခြင်းဖြင့် ဖြစ်သော။ တုသိတဿာ - (မ၊၂။၄၈)တိ တုဋ္ဌစိတ္တဿ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၈။ = ကရုဏာယနဝသေန တုသိယာ လူတဿ သံဝတ္တဿ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁။

(၃) နှစ်သက် - အားရ - တင်းတိမ် - ကျေနပ် - ခြင်းသို့ရောက်သော။ အတ္တနော သိရိသမ္ပတ္တိယာ တုသံ ပီတိံ လူတာ ဂတာတိ တုသိတာ။ ဝိဘာဝိနီ။၁၆၃။

(က) ဘုရား။ တုသိတော ဝန္တဒေါသော'သိ။ အပါ၊၁။၃၇၉။ (-သာရတ္ထ၊၂။၇၂။)

(ခ) ရဟန္တာ။ တုသိတာ(အံ၊၁။၃၂၃)-တိ တေ ခိဏာသဝါ တုဋ္ဌာ နာမ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၀။

(ဂ) သုဘကိဏှာ ဗြဟ္မာ။အတ္ထာဝုသော သုဘကိဏှာ နာမ ဒေဝါ၊ တေ သန္တယေဝ တုသိတာ သုခံ ပဋိဝေဒေန္တိ။ အံ၊၂။၁၇၇။ (-ဒီ၊၃။၁၈၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၃။)

(ဃ) တုသိတာနတ်။ ခေမိယာ တုသိတာယာမာ (ဒီ၊၂။၂၀၉)တိ ခေမိယာ ဒေဝါ တုသိတပုရဝါသိနော စ ယာမာဒေဝလောကဝါသိနော စ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၄။ (၄)(က)-လည်းကြည့်။

(၄) နှစ်သက် - အားရ - တင်းတိမ် - ကျေနပ် - ရာ ဖြစ်သော။ (က) တုသိတာနတ် - ဘုံ - အပေါင်း။ တုသိတာ ဂဏိမာဂတောတိ ဘဂဝါ တုသိတကာယာ စဝိတွာ.... အထ ဝါ ဒေဝါ ဝုဇ္ဇန္တိ တုသိတာ၊....အထ ဝါ အရဟန္တာ ဝုဇ္ဇန္တိ တုသိတာ။ မဟာနိ။၃၅၄။ = တုသိတကာယာ စဝိတွာ မာတုကုဏ္ဍိံ အာဂတတ္တာ တုသိတာ အာဂတော။ ....သန္တုဋ္ဌဋ္ဌေန ဝါ တုသိတသင်္ခါတာ ဒေဝလောကာ ဂဏိံ အာဂတော၊ တုသိတာနံ

ဝါ အရဟန္တာနံ ဂဏိံ အာဂတော။ မဟာနိ။ဋ္ဌ။၃၈၆-၇။ တုသိတေ ကာယေ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၅)တိ တုသိတသင်္ခါတေ ဒေဝနိကာယေ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၇၂။ (-ပရမတ္ထဒီပနီ။၁၉၈။)

(ခ) တုသိတာပြာသာဒ်။ တုသိတသန္တုဋ္ဌိသိတသံတုဋ္ဌနာမကာ ပနဿ တယော ပါသာဒါ အဟေသံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃၀၂။ (-ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၄။)

တုသိတော (ပါ၊၆) - အပါ၊၁။၃၇၉။ တုသိတာ - ဝိ၊၁။၂။ ဝိ၊၃။၁၇။ ဒီ၊၁။၂။၁၀။ ဒီ၊၂။၂၀၉။ ဒီ၊၃။၁၈၃။ မ၊၁။၂၇၁။ မ၊၃။၁၄၁။ သံ၊၁။၁၃၄။ သံ၊၃။၃၅၈၊၃၇၁။ အံ၊၁။၂။၁၀၊၃၂၃။ အံ၊၂။၁၇၇၊၂၅၄။ အံ၊၃။၅၃၃။ ထေရီ၊၄၀၁။ ပဋိသံ၊၃၃၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၀၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂။၁၈။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၇၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၃၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂။၁၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂။၁၈။ ဝိဘာဝိနီ။၁၆၃။ ပရမတ္ထဒီပနီ။၁၉၈။ တုသိတံ - အံ၊၂။၃၀၅-၆။ ဥဒါန၊၁၃၄။ အပါ၊၁။၅၇၊၁၆၂။ အပါ၊၂။၂၂၊၃၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၄။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၅၀။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၃။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၇၁။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၂။၂။ တုသိတာ (မ၊၆) - သုတ္တနိ။၄၂၆။ အပါ၊၁။၅၃၊၆၇၊၉၃-၄၊၁၀၃၊၁၂၃၊၃၉၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၅၂၊၃၅၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၇။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၊၂၅၂။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၈၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၀။ တုသိတတော - အပါ၊၂။၆၃။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၅။ တုသိတဿ(ဆ၊၆) - မ၊၂။၄၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၈။ သာရတ္ထ၊၂။၇၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁။ တုသိတာနံ - အံ၊၁။၂။၁၄၊၂၂၈။ အံ၊၂။၄၇၆။ အံ၊၃။၃၀၃။ အဘိ၊က။၁၅၉။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၈၇။ တုသိတေ - အဘိ၊က။၄၄၀။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၅။ ဇာ၊၂။၂၀၄။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၇၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၇၉။ တုသိတေသု - ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၅၁။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၇၅။

တုသိတကာယ (ပု) [တုသိတ+ကာယ] တုသိ-
တာနတ်တို့၏ အပေါင်း၊ တုသိတာနတ်ပြည်။
တုသိတကာယာ စဝိတွာ။ မဟာနိ။၃၅၄။
မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၅။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊
၁။၃၅၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၇၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၀။
(-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၂၇၅။)

တုသိတကာယိက (တိ) [တုသိတကာယ+ဣက]
တုသိတာနတ်အပေါင်း၌ - ဖြစ် - ပါပင်-
သော၊ တုသိတာနတ်ပြည်၌ - ဖြစ်-နေ-
သော။ ယာဝ တုသိတကာယိကာနဉ္စ ဒေဝါ-
နံ ကာမာ ပစ္စုပဋ္ဌိတကာမာ နာမ။မဟာနိ၊
ဋ္ဌ၊၁၃။

တုသိတဂေါတ္တ (န) [တုသိတ+ဂေါတ္တ] တုသိ-
တာနတ်တို့၏ အနွယ်။ ဧကဂေါတ္တောတိ
တုသိတဂေါတ္တေန ဧကဂေါတ္တော။ ဝိမတိ၊၁။
၈၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၄။

တုသိတဒေဝ (ပု) [တုသိတ + ဒေဝ] တုသိတာ
နတ်။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တုသိတဒေဝဂဏ (ပု) [တုသိတဒေဝ + ဂဏ]
တုသိတာနတ်တို့၏အပေါင်း။ တေဟိ တုသိတ-
ဒေဝဂဏေဟိ၊ တေဟိ ဝါ ကာမဂုဏေဟိ။
ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၂။

တုသိတဒေဝတာ (ထိ) [တုသိတာ+ဒေဝတာ]
တုသိတာနတ်။ တုသိတဒေဝတာဟိ ပရိဝု-
တော တုသိတပုရေ နန္ဒနဝနံ ပါဝိသိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊
၂။၂၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၁။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၁။၅၉။

တုသိတဒေဝလောက (ပု) [တုသိတဒေဝ +
လောက] တုသိတာနတ်တို့၏ အပေါင်း၊
တုသိတာနတ်ပြည်။ ဣမိဿာ ဇာတိယာ
ပုဗ္ဗေ တုသိတဒေဝလောကေ ကတကမ္မပဋ္ဌိ-
က္ခေပဝစနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၈။ တိဒိဝံ(၁)(ခ)-
လည်း ကြည့်။

တုသိ(သိ)တပုရ (န) [တုသိ(သိ)တ + ပုရ]
တုသိတာနတ်ပြည်။ ယင်း-၌ ဘုရားအလောင်း
တော်ဟူသမျှ ပါရမီဖြည့်ကျင့်ပြီး၍ အသက်
ထက်ဆုံး တည်နေရမဲ့ ဖြစ်၏ (ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊
၂၅၁။)။ မယ်တော် မဟာမာယာသည် အ
လောင်းတော်ကို ဖွားမြင်ပြီးနောက် ၇-ရက်
မြောက်နေ့၌ စုတေ၍ ယင်း-၌ပင် ဖြစ်ရသည်
(အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၃။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊
၃၁၉။)။အလောင်းတော်သည် ယင်း-၌ နေစဉ်
ပင် လူ့ပြည်၌ ဗုဒ္ဓကောလာဟလ-ဖြစ်၏
(အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၃၁၇။)။ ဤစကြာ-
ဝဠာမှ တပါးသော စကြာဝဠာတို့၌လည်း
တုသိတာနတ်ပြည် ရှိသေး၏ (အံ၊၁။၂၂၈။
အံ၊၃။၃၀၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇)။ ဘုရားဖြစ်ရန်
အခွင့် မြော်လင့်နေသော အရိမေတ္တေယျ-ဘု
ရားအလောင်းတော်သည် ယင်း-၌ စံနေတော်
မူဆဲ ဖြစ်၏ (မဟာဝံသ၊၃၂။၇၃)။ သီဟိုဠ်
ကျွန်း B. E. ၃၈၃-မှ စ၍ ၂၄-နှစ်တိုင်တိုင်
မင်းပြုခဲ့သော လောဟမဟာပါသာဒ-ပြာ
သာဒ်ကြီးနှင့် မရိစဝဋ္ဌိစေတီ၊ မဟာစေတီ
တော်ကြီးတို့၏ ဒါယကာ ဒုဋ္ဌဂါမဏိမင်း
မြတ်သည် ယင်း-မှ ရောက်ရှိလာသော နတ်ရ
ထားအသစ်ဖြင့် ယင်း-သို့လိုက်ပါ၍ နတ်စည်း
စိမ်ကို ခံစားရလေသည် (မဟာဝံသ၊၃၂။
၈၇၅)။

တုသိတပုရံ-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၁။ မူလဋီ၊
၃။၁၀၈။ တုသိတပုရ-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၅။ အံ၊
ဋ္ဌ၊၁။၈၉၊၁၀၉၊၁၄၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၈။ အပ၊
ဋ္ဌ၊၁။၁၂၉၊၃၀၂။ တုသိတပုရတော-အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၁။၇၈။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၅။ တုသိတပုရေ-
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၂၊၂၄၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၈၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၇၊၈၈၊၂၂၇၊၂၆၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊
၃။၂၆၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၃၊၉၉။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၁၃၂၊
၂၅၁။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၁၂၈။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၈၊
၆၁၊၆၃၊၃၄၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၁၀၁။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။
၁၀၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၆၊၆၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၅၉။

၃၈၇။ သီ၊ဇ္ဇိ၊သစ်၊၁။၆၂။ ဒီ၊ဇ္ဇိ၊၂။၂၂၀။
ဇိနာလင်္ကာရ။၁၈၆။ တုသိတပုရေတိ တုသိ-
တဗ္ဗတာယ ဝေဒနာမကေ ဒေဝပုရေ။ မဟာ-
နိပါတ်၊ ဝေဿန္တရာ-ဇာတ်၊ဇ္ဇိ။ပေ။

တုသိတပုရဝါသီ (တိ) [တုသိတပုရ+ဝသ+ဏီ]
တုသိတာနတ်ပြည်၌ နေ - လေ့ရှိ - တတ်-
သော။ တုသိတ (၃) (ဂ)-ကြည့်။

တုသိတဘဝ (ပု) [တုသိတ+ဘဝ] တုသိတာ-
နတ်တို့၏ ဥပပတ္တိဘဝ၊ တုသိတာနတ်တို့၏
ခန္ဓာ။ တဿာ စ တုသိတဘဝေ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိ-
ပစ္စနဘဝနံ။ ဒီ၊ဇ္ဇိ၊၂။၂၃။ မ၊ဇ္ဇိ၊၃။၃၃၅။

တုသိ(သိ)တဘဝန (န) [တုသိ(သိ)တ+
ဘဝန] တုသိ(သိ) တာ နတ်-ပြည်-ဘုံ။
တုသိတဘဝန-မ၊ဇ္ဇိ၊၁။၁၂၉။ အံ၊ဇ္ဇိ၊၃။၂၀၈။
တုသိတဘဝနတော-မ၊ဇ္ဇိ၊၁။၁၃၀။ မ၊ဇ္ဇိ၊၄။
၁၉၈။ သံ၊ဇ္ဇိ၊၂။၄၄။ အံ၊ဇ္ဇိ၊၂။၂၅၄။ အံ၊ဇ္ဇိ၊
၃။၂၁၀၊၂၉၅။ အဘိ၊ဇ္ဇိ၊၂။၃၈၃။ အပ၊ဇ္ဇိ၊၁။
၂၊၉၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဇ္ဇိ၊၆။ စရိယာ၊ဇ္ဇိ၊၃။ ဇာ၊ဇ္ဇိ၊
၁။၂။ ဇာ၊ဇ္ဇိ၊၇။၃၆၀။ ပဋိသံ၊ဇ္ဇိ၊၂။၂၃၃။
သာရတ္ထ၊၃။၃၂၄။ မ၊ဇ္ဇိ၊၃။၃၉၄။ သံ၊ဇ္ဇိ၊၂။
၅၈။ အံ၊ဇ္ဇိ၊၃။၁၄၀။ ဇိနာလင်္ကာရ။၁၈၀။
တုသိတဘဝနေ - မ၊ဇ္ဇိ၊၁။၁၂၉။ မ၊ဇ္ဇိ၊၄။
၁၂၀၊၂၃၁။ သံ၊ဇ္ဇိ၊၁။၂၉၄။ အံ၊ဇ္ဇိ၊၁။၈၈။
အံ၊ဇ္ဇိ၊၃။၁၁၄။ အဘိ၊ဇ္ဇိ၊၁။၇၅။ အဘိ၊ဇ္ဇိ၊၃။
၂၆၁။ ဓမ္မ၊ဇ္ဇိ၊၂။၇၆။ ဣတိဝုတ်၊ဇ္ဇိ၊၂၄၉။
သုတ္တနိ၊ဇ္ဇိ၊၁။၁၉၆၊၂၁၇။ ထေရ၊ဇ္ဇိ၊၁။၁၀။
ထေရီ၊ဇ္ဇိ၊၁။ အပ၊ဇ္ဇိ၊၁။၅၈-၉၊၁၂၈-၉။ အပ၊
ဇ္ဇိ၊၂။၁၀၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဇ္ဇိ၊၆။ စရိယာ၊ဇ္ဇိ၊၃။၄။
ဇာ၊ဇ္ဇိ၊၁။၅၆။ တုသိတဘဝနေတိ တုသိတ-
ဒေဝလောကေ။ ကေနိပါတ်၊ နိဒါန်း၊ ဇာတ်၊
ဇ္ဇိ။ပေ။

တုသိတဘဝနပရိယာပန္န (တိ) [တုသိတဘဝန+
ပရိယာပန္န] တုသိတာ နတ်-ပြည်-ဘုံ-၌
အကျုံးဝင်သော (ဝတ္ထုကာမ-စသည်)။
ဒိဗ္ဗေဟိ ကာမေဟိတိ တုသိတဘဝနပရိယာ-

ပန္နေဟိ ဒိဗ္ဗေဟိ ဝတ္ထုကာမေဟိ။ ထေရ၊ဇ္ဇိ၊
၂။၁၇၁။

တုသိတဘဝနသမ္ပတ္တိ (တိ) [တုသိတဘဝန+
သမ္ပတ္တိ] တုသိတာ နတ်-ပြည်-ဘုံ-၌ ဖြစ်
သော နတ်စည်းစိမ်။ တုသိတဘဝနသမ္ပတ္တိ
အနုဘောသတိ။ အပ၊ဇ္ဇိ၊၁။၃၅၁။

တုသိတဘဝပပတ္တိ (တိ) [တုသိတဘဝ+ဥပပတ္တိ]
(၁) တုသိတာ-နတ်ဘဝသို့ ရောက်ခြင်း၊
တုသိတာနတ်ဘဝ၌ - ဖြစ် - ပဋိသန္ဓေနေ -
ခြင်း။ (၂) တုသိတာနတ်ဘဝ၌ ပဋိသန္ဓေ
နေရာ(အခါ)။ န ဟိ မဟာသတ္တာနံ တုသိတ-
ဘဝပပတ္တိတော ပဋ္ဌာယ ဗောဓိသမ္ဘာရသမ္ဘ-
ရဏံ နာမ အတ္ထိ။ မ၊ဇ္ဇိ၊၂။၁၄၈။

တုသိတဝိမာန (ပု၊န) [တုသိတ+ဝိမာန] တုသိ-
တာ နတ်တို့၏ဘုံ 'ဗိမာန်'။ ဣတော စတော
တုသိတဝိမာနေ နိဗ္ဗတ္တော။ ဓမ္မ၊ဇ္ဇိ၊၁။၄၀၇။
(- ဓမ္မ၊ဇ္ဇိ၊၂။၁၁၃၊၁၄၂၊၂၁၉၊၂၇၀။ ဇိနာ-
လင်္ကာရ။၃၂၇။)

တုသိတာဓိဝါသ (ပု) [တုသိတ+အဓိဝါသ]
တုသိတာနတ်တို့၏နေရာ၊ တုသိတာနတ်ပြည်။
အာဂမ္မ ရမ္မံ တုသိတာဓိဝါသံ၊ ဂတာ ပဝါသံ
သဃရံ ယထေဝ။ အပ၊၂။၁၂၆။ ထေရ၊ဇ္ဇိ၊၁။
၄၁၄။

တုသက (တိ) [တုသ+ယ+ဏူ] နှစ်သက်-
အားရ-တင်းတိမ်-ကျေနပ်-သော။ သန္တု-
ဿက (ခုဒ္ဒက၊ဇ္ဇိ၊၂၀၅။ သုတ္တနိ၊ဇ္ဇိ၊၁။၁၈၂)-
ကြည့်။

တုသတိ (ကြိ) [တုသ+ယ+တိ။ ရူ။၅၁။
(တုဗျတိ-သံ)] နှစ်သက် - အားရ-တင်း
တိမ် - ရောင့်ရဲ-ဝမ်းမြောက် - ကျေနပ် - ၏။
တုသတိ-ဇူနီ၊၂၃၅-၆။ ဝိ၊ဇ္ဇိ၊၃။၄၀၇။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ။၂၄၈။ မ၊ဇ္ဇိ၊၁။၁၀၀။ မ၊ဇ္ဇိ၊၂။၄၈။
သံ၊ဇ္ဇိ၊၁။၃၀၊၁၅၇။ အံ၊ဇ္ဇိ၊၁။၆၁။ အဘိ၊ဇ္ဇိ၊
၁။၄၀၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၃၀။ ခုဒ္ဒက၊ဇ္ဇိ၊၂၀၅။

ဓမ္မာဠာသေဝါ ၂၂။ ဥဒါနာဠာသေဝါ ၂၂။ သုတ္တ-
နိဠာသေဝါ ၂၂။ သုတ္တနိဠာသေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ
၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။
၂၂။ ၂၂။ သာရတ္ထာ ၂၂။ သာရတ္ထာ ၂၂။ သာရတ္ထာ ၂၂။
၂၂။ ၂၂။ အံဠာသေဝါ ၂၂။ ဝိသုဒ္ဓိဠာသေဝါ ၂၂။
(မိလိန္ဒ ၂၁၁-၂၂ တုသတိ-ဟု ရှိနေ၏။)
တုသန္တိ- ဝိဠာသေဝါ ၂၂။ ဝိသုဒ္ဓိဠာသေဝါ ၂၂။
အံဠာသေဝါ ၂၂။ အံဠာသေဝါ ၂၂။ သုတ္တနိဠာ-
သေဝါ ၂၂။ အပါဠာသေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။
ဠာသေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။ မဟာနိ-
ဠာသေဝါ ၂၂။ ပဋိသန္ဓေဠာသေဝါ ၂၂။ ဝိဠာသေဝါ ၂၂။
ကေနိပါတ်၊ နိဒါနိ၊ ဇာတိဠာသေဝါ ၂၂။ တေန
တေန န တုသန္တိ (မဟာနိ ၂၂) တိ တေန
တေန အဓိဠာသေဝါ ရသေန န သန္ဓေသံ
အာပဇ္ဇန္တိ။ မဟာနိဠာသေဝါ ၂၂။ အထောပိ တံ
စိတ္တ န မယု တုသသိ- (ထေရဠာသေဝါ ၂၂) တိ တံ
အနုဝတ္တိတော ဌိတမ္ပိ မံ နာရာဓေသသိတိ
အတ္ထော။ ထေရဠာသေဝါ ၂၂။ တုသထ-
ဠာသေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။ တုသမိ-
ဠာသေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။ တုသန္တိ-
စရိယာဠာသေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။ တုသသု-
ဠာသေဝါ ၂၂။ တုသေယျ-ထေရဠာသေဝါ ၂၂။
ထေရဠာသေဝါ ၂၂။ ထေရဠာသေဝါ ၂၂။ တုသိ
(တုသ+ယ+တ္တိ) -ဓမ္မာဠာသေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ
၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။
ဘေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။
ဘေဝါ ၂၂။ သာရတ္ထာ ၂၂။ သာရတ္ထာ ၂၂။ မဟာဝံသာဝါ
၂၂။ တုသိသု-ဓမ္မာဠာသေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။
ဘေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။
အဘိနန္ဒိသုတိ တုသိသု။ ဒီဠာသေဝါ ၂၂။
(စရိယာဠာသေဝါ ၂၂။ တုသိသု-ဟုရှိ၏။) တုသိ
(တုသ+ယ+တ္တိ) -ဘေဝါ ၂၂။ တုသိ-
သတိ-ဓမ္မာဠာသေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။

ဠာသေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။ (အံဠာသေဝါ ၂၂။
တုသိသတိ-ဟု ရှိ၏။)
တုသထ (ကြိ) [တုသ+ယ+ထ] နှစ်သက်-
အားရ - တင်းတိမ် - ရောင့်ရဲ - ကုန်၏ -
ကုန်လော့။ တုသတိ-ကြည့်။
တုသန (န) [တုသ+ယ+ယ] (၁) နှစ်သက်-
အားရ-တင်းတိမ်-ရောင့်ရဲ-ခြင်း။ (တိ)
(၂) နှစ်သက် - အားရ-တင်းတိမ်-ရောင့်
ရဲ-သော၊ သူ။ (၁) ကဏ္ဍသပုံ ဒဠ် ဂဟေ-
တော တုသနံ ဝိယ။ ပဋိသန္ဓေဠာသေဝါ ၂၂။ တေ
သေက္ခာ ဒုလ္လဘံ ဝါပိ တုသနံ လတန္တိ။ နေတ္တိ၊
ဝိ ၂၀၀။ (-ဝိမာနဠာသေဝါ ၂၂။) သန္တဠာသေဝါ (ဒီ
ဠာသေဝါ ၂၂။ အံဠာသေဝါ ၂၂။ အံဠာသေဝါ ၂၂။
မူလဠာသေဝါ ၂၂။-လည်း ကြည့်။ (တိ) (၂)
တုသနက, တုသနဘာဝ-တို့ ကြည့်။
တုသနက (တိ) [တုသန+က] နှစ်သက်-
အားရ - တင်းတိမ် - ရောင့်ရဲ-သော၊ သူ။
သန္တဠာသေဝါ (ဒီဠာသေဝါ ၂၂။ သီဠာသေဝါ ၂၂။
၁၁၆), သန္တဠာသေဝါ (သံဠာသေဝါ ၂၂။) ကြည့်။
တုသနကရဏ (န) [တုသန+ကရဏ] နှစ်
သက်-အားရ-ခြင်း၏ အကြောင်း။ တေသံ
တုသနကရဏံ နာမ ပဏ္ဍိတေန ကာတုံ န
ဝဋ္ဋတိ။ ဘေဝါ ၂၂။ ဘေဝါ ၂၂။ (-၄၂၆။)
တုသနဘာဝ (ပ) [တုသန+ဘာဝ] နှစ်သက်-
အားရ - တင်းတိမ် - ရောင့်ရဲ - တတ်သူ၏
အဖြစ်။ တေနော တုသနဘာဝေါ သန္တဠာသေဝါ
နာမ။ ဓမ္မာဠာသေဝါ ၂၂။
တုသန္တိ (တိ) [တုသ+ယ+အန္တိ] နှစ်သက်-
အားရ - တင်းတိမ် - ရောင့်ရဲ - ကျေနပ် -
သော၊ သူ။ ဒါနေန တုသန္တိ ဒါနေန သင်္ဂ-
ဏာမိ။ အံဠာသေဝါ ၂၂။ (-ဓဒ္ဒကဠာသေဝါ ၂၂။
သုတ္တနိဠာသေဝါ ၂၂။) (၂)
တုသန္တိ (ကြိ) [တုသ+ယ+အန္တိ] နှစ်သက်-
အားရ - တင်းတိမ် - ရောင့်ရဲ-ဝမ်းမြောက်-
ကျေနပ်-ကုန်၏။ တုသတိ-ကြည့်။

တုယန္တ (ကြိ) [တုသ+ယ+အန္တ] နှစ်သက်-
အားရ-တင်းတိမ်-ရောင်ရဲ-ကျေနပ်-
စေ့ကုန်-သတည်း-လော့။ တုယတိ-ကြည့်။

တုယမာန (တိ) [တုသ+ယ+မာန] နှစ်သက်-
အားရ-ဝမ်းမြောက်-သော။ သူ။ ပိယန္တ
ပိယမာနော တုယမာနော၊ မောဒမာနောတိ
အတ္ထော။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၅၁။ သမ္မောဒ-
မာနာတိ စိတ္တေန သုဉ္ဇ၊ မောဒမာနာ တုယ-
မာနာ။ မဟာနိ၊ ဌ၊ ၂၂၃။ (-အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၀၈။
သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၉၁၀။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၅၂။)

တုယသိ (ကြိ) [တုသ+ယ+သိ] နှစ်သက်-
အားရ-၏။ တုယတိ-ကြည့်။

တုယဿ (ကြိ) [တုသ+ယ+ဿ] နှစ်သက်-
အားရ-တင်းတိမ်-ရောင်ရဲ-လော့။ တုယ-
တိ-ကြည့်။

တုယာမ (ကြိ) [တုသ+ယ+မ] နှစ်သက်-
အားရ-တင်းတိမ်-ရောင်ရဲ-ကုန်၏။
တုယတိ-ကြည့်။

တုယာမိ (ကြိ) [တုသ+ယ+မိ] နှစ်သက်-
အားရ-တင်းတိမ်-ရောင်ရဲ-၏။ တုယတိ-
ကြည့်။

တုယိ*သု (ကြိ) [တုသ+ယ+ဉ်] နှစ်သက်-
အားရ-ကျေနပ်-ကုန်ပြီ။ တုယတိ-ကြည့်။

တုယိ° (ကြိ) [တုသ+ယ+ဤ] နှစ်သက်-
အားရ-ကျေနပ်-ပြီ။ တုယတိ-ကြည့်။

တုယိ^၂ (ကြိ) [တုသ+ယ+ဩ] နှစ်သက်-
အားရ-ကျေနပ်-ပြီ။ တုယတိ-ကြည့်။

တုယိတ (တိ) [တုသ+ယ+တ] တုယိတာ
နတ်ဘုံ။ သော ဟိ တုယန္တိ မောဒန္တိ ဒေဝါ
တ္ထောတိ တုယိတာတိ ဝုစ္စတိ။ တုသ ပမော-
ဒနေတိ ဓာတု၊ တဿ ပန ဒိဝါဒိဂဏိကတ္တာ
သ-ကာရဒ္ဒယသံယောဂဝသေန ရူပသိဒ္ဓိ ဘဝ-
တိ။ ကေနိပါတ်၊ နိဒါန်း၊ ဇာတ်၊ ၉။ ပေ။

တုယိတဗ္ဗ (တိ) [တုသ+ယ+တဗ္ဗ] နှစ်သက်-
ရောင်ရဲ-အပ်-သင့်-ထိုက်-သော။ တုဗ္ဗဗ္ဗ-
ကြည့်။

တုယိတဗ္ဗဌာန (န) [တုယိတဗ္ဗ+ဌာန] နှစ်
သက်-ရောင်ရဲ-ထိုက်သော အရာ 'ဌာန'။
တုယိတဗ္ဗဌာနေ တုဌိ°။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၇၅။

တုယိတွာ (ကြိ၊ ဝိ) [တုသ+ယ+တွာ] နှစ်
သက်-အားရ-ဝမ်းမြောက်-ကျေနပ်-၍။
တုယိတွာ ဝါသဘဓတ္တိယာယ စ ပုတ္တဿ စ
ပကတိပရိဟာရမေဝ ဒါပေသိ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။
၂၂၂။ (-၂၉၂။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၀၈။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။
၃၃၇။ အပါ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၀၂။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၄၈။ ဇာ၊ ဌ၊
၂။ ၁၅၂။ ၁၆၀။ ၂၆၅။ ၂၈၉။ ဇာ၊ ဌ၊ ၃။ ၈၂၆၄။
၃၁၂။ ၃၅၁။ ၃၈၂။ ၃၈၉။ ၄၇၈။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၄၃၃။
၁၃၅။ ၁၇၆။ ၂၄၀။ ၂၅၁။ ၃၉၉။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၁၁၅။
၁၃၆။ ၂၁၁။ ၅၁၄။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆။ ၄၃၆။ ၁၀၈။ ၂၀၈။
ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၂၃။ မဟာဝံသာ၊ ၁။ ၂၂။) ရာဇာ
တုယိတွာ “သာဓူ” တိ သမ္ပုဋ္ဌိန္တိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆။
၂၃၇။

တုယိဿတိ (ကြိ) [တုသ+ယ+ဿတိ] နှစ်
သက်-အားရ-ကျေနပ်-လိမ့်လတ္တံ့။ တုယ-
တိ-ကြည့်။

တုယေယျ (ကြိ) [တုသ+ယ+ယေျ] နှစ်
သက်-အားရ-တင်းတိမ်-ရောင်ရဲ-ရာ၏။
တုယတိ-ကြည့်။

တုဟတိ (ကြိ) [တုဟ=တုဟိ+အ+တိ] (က)
စွတ်စို၏။ (ခ) ညှဉ်းဆဲ၏။ (က) တုဟိ ဒုဟိ
အဒ္ဓနေ။ တုဟတိ။ ဒုဟတိ။ နိတိ။ ဓာ။
၁၉၆။ (ခ) ကောတုဟလ (အဋ္ဌသာယော။
၁၃၄)-ကြည့်။

တုဟိန (န) [တုဟ=တုဒ+ဣန] ဆီးနှင်း။
(‘တိ’ အေးသော၊ ချမ်းသော။ ‘န’ မိုးပွင့်၊
ဆီးနှင်း၊ ရေခဲ၊ ဆီးနှင်းခဲသော ဥတုရာသီ၊
လရောင်၊ ပရုပ်၊ ဖုံးမသိန်။ P.S.D.) တုဟ

အဒနေ၊ တောဟတိ ဟိံသတိတိ တုဟိနံ၊
ဣနော။ ဓာနံ၊ ဇိ။ ၅၆။ တုဒ ဗျထနေ၊ ဒဿ
ဟော၊ တုဒတိ သတ္တေ ပိဋေတိတိ တုဟိနံ၊
ဟိမံ။ ဣဒိ။ ၁၀၃။ (-အမရ၊ ၃။ ၁၈။)

တူဏ (ပု) [တူဏ+အ။ ထိ-၌ တူဏာ၊ တူဏိ]
မြားတောင့်၊ မြားထည့်စရာ ပုံး (မြားကို
ထောင်ထည့်ရသော ကျည်တောက်)။ (တူရိ-
ယာ တန်ဆာပလာ အမျိုးအစား။ အဒ္ဓ-
မာဂဓိ၊ ဓာနံ။) အာဒါယ တူဏိဉ္စ ဓနုဉ္စ
လုဒ္ဓေါ။ ဇာ၊ ၁။ ၃၇၃။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၈။
တူဏိတ္ထိယံ ကလာပေါ စ၊ တူဏော တူဏိရ
ဝါဏဓိ။ “တူဏာ” တိပိ ဣတ္ထိလိဂ်ပုကရဏေ
ဝုတ္တော။ ဓာနံ။ ဓာနံ၊ ဇိ။ ၃၈၉။ တူဏ
ပူရဏေ။ တူဏေတိ၊ တူဏယတိ။ တူဏိ။ ဧတ္ထ
တူဏိတိ သရကလာပေါ။ သာ ဟိ တူဏေန္တိ
ပူရေန္တိ သရေ ဧတ္ထာတိ တူဏိ။ နိတိ၊ ဓာ။
၃၀၂။ (-အမရ၊ ၁။ ၈၈။)

တူဏယတိ (ကာ၊ ကြိ) [တူဏ+ဏယ+တိ] ပြည့်
စေ၏။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

တူ(တု)ဏိ(ဏိ)ရ (ပု) [တူ(တု)ဏ+ဣ(ဤ)-
ရ။ ဓာနံ။ ဓာနံ၊ ဇိ။ ၃၈၉၊ ၈၆၃။ တုဏ+ရ။
ဣ-အာဂုံ။ တုဏိရန္တိ သရကလာပံ။ သော
ဟိ တုဏတိ ဟိံသတိ ဧတေနာတိ တုဏိ-
ရောတိ ဝုစ္စတိ။ တုဏ ဟိံသယန္တိ မုဒ္ဓဇ-
ပဉ္စမက္ခရန္တဓာတုတော ရ-ပစ္စယဝသေန ပဒ-
သိဒ္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဇာ၊ ဇိ။ ၁၇။ ၅၂၂။] မြား
တောင့်၊ မြားထည့်စရာပုံး။ တုဏိရံ (တုဏိ-
သရံ၊ သျှာ၊ က) ဗန္ဓိတွာ။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၇၁။
ဓနုကလာပံ သန္ဓယိတွာတိ ဓနုဉ္စေ တူဏိရဉ္စ
သန္ဓယိတွာ သဇ္ဇေတွာ။ အံ၊ ဇိ။ ၃။ ၂၉။ တူဏိ-
ရော (အဘိ၊ ၄။ ၂၂၄) တိ သရပရိတ္တာနံ၊
ကလာပေါတိ အတ္ထော။ သမ္မော၊ ယော။ ၁၅၇။
(-ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၃၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၀၅။ နိတိ၊
သုတ္တံ၊ ၃။ ၄၂၂။)

တူဏိ(ဏိ)ရေနဒ္ဓစ္စဗ္ဗသဏ္ဌာန (တိ) [တူဏိ(ဏိ)-
ရေနဒ္ဓစ္စ+ဗ္ဗ+သဏ္ဌာန] မြားတောင့် -
မြားပုံး - ၌ - ကို - မြေးရှက် - ဖွဲ့ကြက် -
တတ်သော သားရေသဏ္ဌာန်ရှိသော (လက်
မောင်းရေစသည်)။ ဥဘယဗာဟုတ္တစော
တူဏိ(ဏိ)ရေနဒ္ဓစ္စဗ္ဗသဏ္ဌာနော။ အဘိ၊ ၄။
၂။ ၂၂၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄၄။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၃၅။

တူဏေတိ (ကာ၊ ကြိ) [တူဏ+ဏေ+တိ] ပြည့်
စေ၏။ တူဏ-ကြည့်။

တူဏေန္တိ (ကာ၊ ကြိ) [တူဏ+ဏေ+အန္တိ]
ပြည့်စေကုန်၏။ တူဏ-ကြည့်။

တူရ (န) [တူရ+အ။ တူရ-နှင့် တူရိယ-သဒ္ဓါ
တို့သည် အချင်းချင်း ပရိယာယ် ဖြစ်ကုန်၏။
(နိတိ၊ သုတ္တံ၊ ၅၃၉။ မောဂ၊ ၄။ ၁၂၂-သျှ
ကြည့်။)] တူရိယာ တန်ဆာပလာ။ ဝဇ္ဇ-
မာနေသု တူရေသု (အပ၊ ၁။ ၃၅) တိ မနုဿ-
နာဂတူရိယေသု ပဉ္စဂိကေသု ဝဇ္ဇမာနေသု။
အပ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၇။

တူရသဟဿ (န) [တူရ+သဟဿ] တူရိယာ
တထောင်၊ ၁-ထောင်သော တူရိယာ။ သဠိ
တူရသဟဿာနိ (တူရိယသဟဿာနိ၊ သိ၊
သျှာ)၊ ဘေရိယော သမလက်တာ။ အပ၊ ၁။
၄၃။

တူရိ (ထိ) [တူရ+ဣ။ ဓာတုတ္ထံ။ ၁၇၀။] သမင်
-ငယ်-ပျို-မ။ အက္ခိနိ စ တူရိယာရိဝိ-
(ထေရီ၊ ၄၂၂) တိ တူရိ ဝုစ္စတိ မိဂိ၊ .... မိဂစ္ဆာ-
ပါယ ဝိယ တေ အက္ခိနိတိ အတ္ထော။ ထေရီ၊
၄။ ၂၆၂။

တူ(တု)ရိယ (န) [တူ(တု)ရ+ဣ။ ထောမ။
P.S.D.။ (တူယိ-သံ)] (၁) တူရိယာတန်
ဆာပလာ။ (၂) တူရိယာသံ။ (၁) တူရိယံ
(ပ၊ ၆) - အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၄၂။
ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၇၂။ သုတ္တန်၊ ၄။ ၂။ ၁၀၈။ မဟာနိ၊ ၄။
၅၇။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၈၊ ၁၄၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။

၁၇၄။ ဒီ၊ ဣ၊ ဣ၊ သံ၊ ဣ၊ ၂၂။ (လက္ခဏ-
 ဝန္တ) - ဝိမာန၊ ၅၃၊ ၉၁။ ဝိမာန၊ ၁၅၁-၂၊
 ၂၅၃။ တူရိယာနိ (ပ၊ ဗ) - ဒီ၊ ၂၊ ၁၁၄။ ဝိမာန၊
 ၉၃။ ဝိ၊ ၁၅၁။ ၇၂။ ဒီ၊ ၂၊ ၁၄၆၊ ၁၆၇၊ ၁၇၈။ မ၊
 ၁၅၁။ ၁၅၀။ သံ၊ ၁၅၁။ ၂၂၄။ အံ၊ ၁၅၁။ ၄၉။ အံ၊
 ၁၅၁။ ၁၂၈။ သုတ္တနိ၊ ၁၅၁။ ၁၂၀။ သာရတ္ထ၊
 ၃၊ ၁၉၂။ ဒီ၊ ၂၊ ၁၁၈။ တူရိယာ - အပ၊ ၂၊
 ၁၇၈။ ထေရ၊ ၁၅၁။ ၇၁။ ဇာ၊ ၁၅၁။ ၄၆၈။
 တူရိယံ (ဒု၊ ဧ) - အပ၊ ၁၅၁။ ၃၄။ ဇာ၊ ၂၊ ၁၄၇။
 အပ၊ ၁၅၁။ ၂၆၇။ ဇာ၊ ၁၅၁။ ၅၄၇။ တူရိယာနိ
 - သံ၊ ၁၅၁။ ၈၁။ သံ၊ ၁၅၁။ ၁၇၄။ သံ၊ ၁၅၁။
 ၃၉။ အံ၊ ၁၅၁။ ၁၃၄၊ ၁၉၈။ ပေတ၊ ၁၅၁။ ၆၈-၉။
 ဇာ၊ ၁၅၁။ ၃၇၆။ တူရိယေန - ဝိမာန၊ ၅၆။
 ဝိမာန၊ ၁၅၁။ ၁၆၁။ စရိယာ၊ ၁၅၁။ ၂၉၉။ သံ၊ ဣ၊
 သံ၊ ၁၅၁။ ၂၇၇။ တူရိယေဟိ (ကရိ၊ ဏ) - ဝိ၊
 ၃၊ ၂၊ ၁၅၁။ ၃၃၆။ ဒီ၊ ၂၊ ၁၈၈။ မ၊ ၂၊ ၁၇၂။
 အံ၊ ၁၅၁။ ၁၄၄။ အပ၊ ၁၅၁။ ၁၃၃။ သာရတ္ထ၊ ၂၊
 ၁၇၁။ တူရိယေဟိ - မဟာဝံသ၊ ၁၅၁။ ၁၈၁။
 (လက္ခဏဝန္တ) - ခုဒ္ဒက၊ ၁၅၁။ ၁၃၄။ သုတ္တနိ၊ ၁၅၁။
 ၁၅၆။ ဇာ၊ ၁၅၁။ ၂၂၄။ သာရတ္ထ၊ ၂၊ ၁၇၁။
 တူရိယဿ (ဆ၊ ဧ) - ဒီ၊ ၂၊ ၁၄၀။ အပ၊ ၁၅၁။
 ၄၁။ ဇာ၊ ၁၅၁။ ၄၀။ ပဉ္စဂီကဿ တူရိယဿ
 (တူရိယဿ၊ သိ၊ သျှ၊ ၁၊ ၇) သုဝိနိတဿ ....
 သဒ္ဓေါ ဟောတိ ဝဂ္ဂ၊ စ။ အံ၊ ၃၊ ၉၁။
 တူရိယာနံ - ဓမ္မ၊ ၁၅၁။ ၂၈၈။ ဇာ၊ ၁၅၁။ ၇၅။
 အံ၊ ၁၅၁။ ၁၁၁။ တူရိယာနံ - မဟာဝံသ၊ ၁၅၁။
 ၁၉၁။ တူရိယေ (လက္ခဏဝန္တ) - ဝိမာန၊
 ၅၅၅၊ ၆၀၊ ၆၉။ အပ၊ ၁၅၁။ ၃၈၆။ ဝိမာန၊ ၁၅၁။
 ၃၂၊ ၁၉၃။ ထေရ၊ ၁၅၁။ ၂၂၃။ တူရိယေသု
 (လက္ခဏဝန္တ) - ထေရ၊ ၁၅၁။ ၁။ ဇာ၊ ၁၅၁။
 ၇၅။ သာရတ္ထ၊ ၂၊ ၃၃၃။ အံ၊ ၁၅၁။ ၇၁။ (၂)
 တူရိယသန္တိသိတ-ကြည့်။

တူရိယဂဏ (ပု) [တူရိယ + ဂဏ] တူရိယာ
 (၅-ပါး) အပေါင်း။ တူရိယဂဏာ (ဝိမာန၊
 ၅၈) တိ ပဉ္စဂီကတူရိယသမူဟာ။ ဝိမာန၊ ၁၅၁။
 ၁၆၆။ (-ဝိမာန၊ ၈၅။ ဝိမာန၊ ၁၅၁။ ၂၃၄။)

တူရိယဂဏပဗောဓန (တိ) [တူရိယဂဏ +
 ပဗောဓန] တူရိယာအပေါင်းသည် ပြုအပ်
 သော နှစ်သက်ရှင်လန်းစွာ နှိုးခြင်းရှိသော၊
 တူရိယာမျိုးစုံကြောင့် ကြည်ကြည်လင်လင်
 နိုးသောသူ။ တူရိယဂဏပဗောဓနော (ဝိမာ-
 န၊ ၉၃) တိ ဒိဗ္ဗတူရိယသမူဟေန ကတပီတိ-
 ပဗောဓနော။ ဝိမာန၊ ၁၅၁။ ၂၆၂။

တူရိယဗောသ (ပု) [တူရိယ + ဗောသ]
 တူရိယာတို့၏အသံ။ မေဃဂဠိတဗောသော
 ဝိယ တူရိယဗောသော အဟောသိ။ ဇာ၊
 ၁၅၁။ ၃၈၀။

တူရိယင်္ဂ (န) [တူရိယ + အင်္ဂ] တူရိယာ (၅-
 မျိုး) ၏ အစိတ်အပိုင်း 'အင်္ဂါ' (တူရိယာ
 ၁-မျိုး၊ ၂-မျိုးစသည်)။ (၁) အိုးစည်-
 စသော အာတတ-စည်၊ (၂) မုရိုးစည်-
 စသော ဝိတတ-စည်၊ (၃) ထက်စည်-စသော
 အာတတဝိတတ-စည်၊ (၄) နံ၊ ပြွေ-စသော
 သုသိရ-စည်၊ (၅) မောင်း၊ ကြေးနင်း-
 စသော သန-စည် အားဖြင့် ၅-မျိုးအပေါင်း
 သည် တူရိယာမည်၏။ ယင်း-တွင် ၁-ပါး၊
 ၂-ပါး-စသော အစိတ်အပိုင်းသည် တူရိယာ
 လည်း မည်၊ တူရိယင်္ဂလည်း မည်၏ (မ၊ ၁၅၁။
 ၂၀၀။ သံ၊ ၁၅၁။ ၁၇၆။ အံ၊ ၁၅၁။ ၂၃၃-၄။
 ထေရ၊ ၁၅၁။ ၉၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁၅၁။ ၁၂။ မ၊ ၁၅၁။
 ၂၂၀။ သံ၊ ၁၅၁။ ၂၂၅။ အံ၊ ၁၅၁။ ၂၄၀။ ဓာန်။
 ဓာန်၊ ၁၅၁။ ၁၃၉-၁၄၂။ အာတတဝိတတာဒိ-
 ဘေဒေန ပဉ္စ တူရိယင်္ဂါနိ။ ဝိမာန၊ ၁၅၁။ ၈၆။

တူရိယဇာတိ (ထိ) [တူရိယ + ဇာတိ] တူရိယာ
 အမျိုးအစား။ လောဟမယော တူရိယ-
 ဇာတိဝိသေသော ကံသော။ သိ၊ ၁၅၁။ ၁။
 ၃၅၉။

တူရိယတာဠ (ပု) [တူရိယ + တာဠ] (၁)
 တူရိယာတို့ကို - တီး - မှတ် - ခြင်း။ (တိ) (၂)
 တူရိယာတို့၏ - တီး - မှတ် - သံ။ အောက်ပုဒ်
 ကြည့်။

တူရိယာတဋ္ဌသဃ်ဋ္ဌ (တိ) [တူရိယာတဋ္ဌ + သဃ်ဋ္ဌ] (၁) တူရိယာတို့ကို - တီး - မှတ် - ခြင်းတို့ဖြင့် ကြွေးကြော်ရာဖြစ်သော။ (၂) တူရိယာတို့၏ - တီး - မှတ် - သံတို့ဖြင့် ကြွေးကြော်ရာဖြစ်သော (ဥယျာဉ်-စသည်)။ တူရိယာတဋ္ဌသဃ်ဋ္ဌ (ဇာ၊ ၂။ ၁၇၁) တိ တူရိယာနံ တာဠိတေဟိ သဃ်ဋ္ဌေ ဥယျာနေ။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၇၅။

တူရိယာတဋ္ဌတ (န) [တူရိယာ + တာဠိတ] (၁) တူရိယာတို့ကို - တီး - မှတ် - ခြင်း။ (တိ) (၂) တီး - မှတ် - အပ်သော တူရိယာ။ (၁) တူရိယာတဋ္ဌတသဃ်ဋ္ဌ-ကြည့်။ (တိ) (၂) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

တူရိယာတဋ္ဌတနိဂ္ဂေါသ (ပု) [တူရိယာတဋ္ဌတ + နိဂ္ဂေါသ] (၁) တီး - ခေါက် - အပ်သော တူရိယာတို့၏ အသံ။ (တိ) (၂) တီး - မှတ် - အပ်သော တူရိယာသံရှိသော။ သူ။ (၁) တူရိယာတဋ္ဌတဝါဒိတနိဂ္ဂေါသသဒ္ဓ - ကြည့်။ (တိ) (၂) တူရိယာတဋ္ဌတနိဂ္ဂေါသော - (ဝိမာန။ ၈၆) တိ တာဠိတပဉ္စဂီကဒိဗ္ဗတူရိယ - နိဂ္ဂေါသော အတ္တာနံ ဥဒ္ဓိဿ ပဝဇ္ဇမာန - ဒိဗ္ဗတူရိယသဒ္ဓေါ။ ဝိမာန။ ၂၃၉။

တူရိယာတဋ္ဌတဝါဒိတ (န) [တူရိယာ + တာဠိတ + ဝါဒိတ] (၁) တူရိယာတို့ကို ရှေးဦးစွာ - တီး - မှတ် - ခြင်း (နှင့်) နောက်၌ - တီး - မှတ် - ခြင်း။ (၂) (စည်ကြီး-အစရှိသော) တူရိယာတို့ကို - တီး - ခေါက် - ခြင်း (နှင့်) (စောင်း-အစရှိသော) တူရိယာတို့ကို - တီး - မှတ် - ခြင်း။ (၁) မဟာတူရိယာတဋ္ဌတဝါဒိ - တေနာ (အံ၊ ၂။ ၃၀၃) တိ မဟန္တေန တူရိယ - တာဠိတဝါဒိတေန။ တတ္ထ ပဌမံ သံဃနုနံ တာဠိတံ နာမ ဟောတိ၊ တတော ပရံ ဝါဒိတံ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၀။ (၁)၊ (၂) တာဠိတဉ္စ ဝါဒိတဉ္စ တာဠိတဝါဒိတံ၊ တူရိယာနံ တာဠိတဝါဒိတံ တူရိယာတဋ္ဌတဝါဒိတံ။ .... အထ ဝါ ဘေရိ-

မုဒိဂံပဏဝါဒိတူရိယာနံ တာဠိတံ၊ ဝိကာ - ဝေဠုဂေါမုဒိအာဒိနံ ဝါဒိတဉ္စ တူရိယာတဋ္ဌ - တဝါဒိတံ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၁။

တူရိယာတဋ္ဌတဝါဒိတနိဂ္ဂေါသသဒ္ဓ (ပု) [တူရိယာ + တာဠိတ + ဝါဒိတ + နိဂ္ဂေါသသဒ္ဓ] တီး - ခေါက် - အပ်သော (စည်ကြီး-အစရှိသော) တူရိယာ (နှင့်) တီး - မှတ် - အပ်သော (စောင်း-အစရှိသော) တူရိယာတို့၏ ကြွေး ကြော်သံ။ တူရိယာတဋ္ဌတဝါဒိတနိဂ္ဂေါသ - သဒ္ဓ (သံ၊ ၁။ ၂၀၃) နိ ဘေရိအာဒိတူရိယာနံ တာဠိတနံ ဝိကာဒိနဉ္စ ဝါဒိတနံ နိဂ္ဂေါသ - သဒ္ဓ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၀။ (-ဓမ္မေ၊ ၂။ ၂၇၇။)

တူရိယာတဋ္ဌတသဃ်ဋ္ဌ (တိ) [တူရိယာတဋ္ဌတ + သဃ်ဋ္ဌ] တူရိယာတို့ကို - တီး - မှတ် - ခြင်းတို့ ဖြင့် ကြွေးကြော်သော။ သူ၊ တူရိယာတီး သမား။ တူရိယာတဋ္ဌတသဃ်ဋ္ဌ (ဇာ၊ ၂။ ၂၇၃) နိ နာနာတူရိယာနံ တာဠိတေဟိ သဃ်ဋ္ဌေ။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၁၇၆။

တူရိယနိဂ္ဂေါသ (ပု) [တူရိယာ + နိဂ္ဂေါသ] တူရိယာ - တီး - မှတ် - သံ။ ပဉ္စဂီကတူရိယ - နိဂ္ဂေါသော စ.... မုဒသမ္ဘာသာ ဝိယ အဟေသံ။ ဥဒါန။ ၄။ ၃၇၂။

တူရိယန္တရ (န) [တူရိယာ + အန္တရ] (နိ၊ ပြေ၊ ခရုသင်း- အစရှိသော) တူရိယာအထူး။ တူရိယန္တရေ ဝံသသင်္ခါဒိကေ။ ဓာနိ၊ ၄။ ၉၁၅။

တူရိယဘဏ္ဍ (န) [တူရိယာ + ဘဏ္ဍ] တူရိယာ ဘဏ္ဍာ၊ တူရိယာအဆောက်အဦ။ သဗ္ဗဉ္စ တာဠာဝစရန္တိ သဗ္ဗံ တူရိယဘဏ္ဍံ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၈။ (-အပ၊ ၄။ ၁။ ၇၄။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၇၂။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၇။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၇။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၉၁။)

တူရိယရဝ (ပု) [တူရိယာ + ရဝ] တီး - မှတ် - အပ်သော တူရိယာသံ၊ တူရိယာ - တီး - မှတ် - သံ။ အာလမ္မရော တူရိယရဝေ။ ဓာနိ၊ ၄။ ၁၄၄။

တူရိယဝါဒက (တိ) [တူရိယ+ဝါဒက] တူရိယာတို့ကို -တီး - မှတ် - တတ်သောသူ၊ တူရိယာတီးသမား။ တူရိယဝါဒကာနံ ဒေဝပုတ္တာနံ။ ဝိမာန၊ ဌ။ ၇၇။

တူရိယဝိသေသ (ပု) [တူရိယ+ဝိသေသ] တူရိယာအထူး။ တူရိယဝိသေသေ။ ဒီ၊ ဌီ၊ ၃။ ၂၂။ အံ၊ ဌီ၊ ၂။ ၂၆၄။ နေရဉ္စရာ နာမ တူရိယဝိသေသော။ ဓာနံ၊ ဌီ၊ ၆၈၃။

တူ(တု)ရိယသံသုဋ္ဌ (တိ) [တူ(တု) ရိယ+သံသုဋ္ဌ] (၅-မျိုးသော) တူရိယာတို့၏ ကြွေးကြော် သံရှိသော၊ ကြွေးကြော်အပ်သော (၅-မျိုးသော) တူရိယာသံရှိသော။ တူရိယသံသုဋ္ဌော (မဟာဝံသ၊ ၂၅။ ၂၉) တိ ဘေရိသဒ္ဓသံသုဋ္ဌော၊ ပဉ္စဂီကတူရိယနိဋ္ဌေါသသဒ္ဓသဟိတောတိ အတ္ထော၊ ပဂ္ဂဟိတပဉ္စဂီကတူရိယနိဋ္ဌေါသသဒ္ဓနိယုတ္တော ဟုတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မဟာဝံသ၊ ဌီ။ ၃၇၅။

တူရိယသတ (န) [တူရိယ+သတ] တူရိယာတရာ၊ ဘ-ရာသော တူရိယာ။ ဒိဗ္ဗေဟိ ပဉ္စဟိ တူရိယသတေဟိ (တူရိယသတေဟိ၊ သိ၊ သျှ၊ ၁။ ကံ၊ ဣ) သမပ္ပိတော သမဂီဘူတော ပရိစာရေတိ။ မ၊ ၁။ ၃၁၉။

တူရိယသတသဟဿ (န) [တူရိယ+သတသဟဿ] တူရိယာ တသိန်း၊ ဘ-သိန်းသော တူရိယာ။ တူရိယသတသဟဿာနိ၊ ဘေရိယော သမလင်္ကာတာ။ အပါ၊ ၁။ ၄၂၃။ (-အပါ၊ ၁။ ၇၇။)

တူရိယသဒ္ဓ (ပု) [တူရိယ+သဒ္ဓ] တူရိယာ-တီး-မှတ်-သံ။ ဒေဝနာဋကေဟိ တူရိယသဒ္ဓေန ပဗောဓိတာ။ မ၊ ၁။ ၄၁၂။ (-ဇာ၊ ၄၂။ ၂၂၄။ ဇာ၊ ၄၅။ ၂၆၁။ ဇာ၊ ၄၆။ ၄၉။ မဟာဝံသ၊ ၇။ ၃၀။ မဟာဝံသ၊ ဌီ။ ၁၇၉။)

တူရိယသန္နိသိတ (တိ) [တူရိယ+သန္နိသိတ] တူရိယာ-၌-ကို-မှီသော။ တူရိယသန္နိသိ-

တော ဟိ သဒ္ဓေါ “တူရိယာနိ” တိ ဝုတ္တော နိဿယဝေါဟာရေန။ ဝိမာန၊ ဌ။ ၂၅၉။

တူရိယသဟဿ (န) [တူရိယ+သဟဿ] တူရိယာ တို့၏ တထောင်၊ ဘ-ထောင်သော တူရိယာ။ သဋ္ဌိ တူရိယသဟဿာနိ၊ သာယံ ပါတော ပဝဇ္ဇရေ။ အပါ၊ ၁။ ၃၉၁။ (-၃၅၇။)

တူရိယဟတ္ထ (တိ) [တူရိယ+ဟတ္ထ] တူရိယာ လက်၌ရှိသော၊ တူရိယာလက်စွဲသော၊ သူ။ ဝါရေန ဝါရေန တူရိယဟတ္တာ မမ သန္တိကံ အာဂန္နာ။ ဇာ၊ ၄၅။ ၁၃။

တူလ=တုလ (တိ) [တူလ=တုလ+အ။ ဓာနံ၊ ဌီ။ ၄၉၄။ နိတိ၊ ဓာ။ ၁၆၄။ ဓာတုတ္ထ။ ၁၇၀။ ထိ-၌ တူလိနိ] (၁) လဲ၊ မှို့၊ ဝါဂွမ်း၊ (က) (လက်ပံ-စသော) သစ်လဲ။ (ခ) (ဥမုန်း ‘ကျွေး’-စသော) နွယ်လဲ။ (ဂ) (ပြိတ်မြက်-စသော) မြက်လဲ။ (ဃ) သားမွေး။ (င) အဝတ်-အထည်-စ။ (စ) လျှော်မျှင်။ (ဆ) မြက်။ (ဇ) သစ်ရွက်။ (ဈ) လဲမွေ့ရာ။ (ည) တူလောနဒ္ဓ-သိက္ခာပုဒ်။ (၄) လဲ-မှို့-နှင့် တူသော။ (ဝါဂွမ်း၊ လော၊ ကောင်းကင်၊ ပိုးစာ၊ ပိုးစာပင်၊ ပိုးစာသီး၊ သစ်တော်သီး-စသည်။ P.S.D.။)

(၁) လဲ၊ မှို့၊ ဝါဂွမ်း။ ဝါတော တူလံဝ ဓံသယေ။ သုတ္တနိ။ ၃၇၂။ ဇာ၊ ၁။ ၂၃၇။ တူလံ ဝိယ စ ဝါတော ယထာ သဏ္ဌာတုံ န သက္ကောတိ။ ဇာ၊ ၄၅။ ၁၃၁။ အထ တူလော တထာ ပိစု။ ဓာနံ၊ ၄၉၄။ တူလံ စက္ကောဝ မာလုတော။ မဟာဝံသ၊ ၇၀။ ၃။

(က) (လက်ပံ-စသော) သစ်လဲ။ (ခ) (ဥမုန်း ‘ကျွေး’-စသော) နွယ်လဲ။ (ဂ) (ပြိတ်မြက်-စသော) မြက်လဲ။ တူလံ နာမ တိဏိ တူလာနိ ရုက္ခတူလံ လတာတူလံ ပေါဋ္ဌကိ-တူလံ။ ဝိ၊ ၂။ ၂၂၀။ တိဏ္ဏံ တူလာန (ဒီ၊ ၄၁။ ၈၃) န္တိ ရုက္ခတူလလတာတူလပေါဋ္ဌကိတူလ-

သင်္ခါတာနံ တိဏ္ဍံ တူလာနံ။ သိဋ္ဌိသင်္ခါဝ။
၃၆၃။ (- ဒိဋ္ဌိဝ။ ၁၂၀။ အံဋ္ဌိ ၂။ ၁၅၀။
ခုဒ္ဒသိက္ခာဋ္ဌိ။ ၁၉၃။)

(ယ) သားမွေး။ (င) အဝတ်-အထည်-
စ။ (စ) လျော်မျှင်။ (ဆ) မြက်။ (ဇ)
သစ်ရွက်။ တူလဂဏန-ကြည့်။

(၂) လဲမွေ့ရာ။ တူလသန္တိ(၂)-ကြည့်။
(၃) တူလောနဒ္ဒ-သိက္ခာပုဒ်။ တူလံ နိသိ-
ဒနကဏ္ဍ ၈။ ဝိဂ္ဂ။ ၁၅၉။ ဝိဋ္ဌာငှ။ ၁၄၅။

(၄) လဲ-မို့ - နှင့် တူသော။ တူလိနိ-
(မ။ ၁။ ၁၀) တံ သိမ္မလိတူလလတာတူလ-
သမာနာ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၀။ တူလိနိ ဝိယ တူလိနိတိ
အာဟ “သိမ္မလိတူလလတာတူလသမာနာ”-
တိ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၀။

တူလော-ဓာန်။ ဓာန်ဋ္ဌိ။ ၄၉၄။ တူလံ-
ဝိ၊ ၂။ ၂၂၀။ ဝိ၊ ၅။ ၁၅၉။ ထေရ။ ၂၄၂။ ဝိဋ္ဌာ
၃။ ၁၅၅။ ဝိဋ္ဌာငှ။ ၅၉၁၄၅။ ကင်္ခါ။ ၂၇၀။
ထေရ၊ ၄၁။ ၂၆၇။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၀။ ဝိမတိ၊
၂။ ၅၆။ ဝိနိစ္ဆယ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၇။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊
၄။ ၁၉၃။ တူလိနိ-မ၊ ၁။ ၁၀။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၀။
မ၊ ၄။ ၂။ ၁၀။ တူလာနိ (န၊ ၁။ ၁) - ဝိ၊ ၂။ ၂၂၀။
ဝိ၊ ၄။ ၂၉၅။ ဝိနိစ္ဆယ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၇။ ခုဒ္ဒ-
သိက္ခာဋ္ဌိ။ ၁၉၃။ တူလံ (ဒု၊ ၆) - သံ၊ ၁။
၁၂၀။ သုတ္တန်၊ ၃။ ၂။ ဇာ၊ ၁။ ၂၃၇၊ ၂၆၂။ ဝိ
ဋ္ဌာ၊ ၃။ ၁၅၅။ ကင်္ခါ။ ၂၇၀။ သံဋ္ဌာ၊ ၁။ ၁၇၃။
ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၉၄။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၉၊ ၁၃၁။
သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၀။ ကင်္ခါဋ္ဌိသင်္ခါ။ ၄၃၀။ တူလံ
- မဟာဝံသာ၊ ၇။ ၁။ တူလိနိ - မ၊ ၁။
၁၀။ တူလေန-ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၅၄။ ကင်္ခါ၊
ယော၊ မဟာဋ္ဌိ၊ ၄။ ၂၀၀။ တူလေဟိ - ခုဒ္ဒ-
သိက္ခာဋ္ဌိ။ ၁၉၃။ တူလာနံ (ဆ၊ ၁) - ဒိ၊ ၄။ ၁။
၇၃။ ဒိဋ္ဌိဝ။ ၁၂၀။ သိဋ္ဌိသင်္ခါဝ။ ၃၆၃။

တူလဂဏန (န၊ ၁။ ၁) [တူလ+ဂဏန] လဲ-မို့ -
(၅-မျိုး) အရေအတွက်၊ မွေ့ရာတွင်းသို့ ထည့်

သွင်းအပ်သော သားမွေး၊ အဝတ်အထည်စ၊
လျော်မျှင်၊ မြက်၊ သစ်ရွက်-တို့၏ အရေ
အတွက်။ တူလဂဏနာယ ဟိ တောသံ
(ပဉ္စနံ ဘိသိနံ) ဂဏနာ ဝုတ္တာ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၆၀။
ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၅၀။ ဘိသိ-နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

တူလတ္တယ (န) [တူလ+တယ] လဲ ၃ မျိုးတို့၏
အပေါင်း၊ သစ်၊ နွယ်၊ မြက်-လဲ အားဖြင့်
လဲ ၃-မျိုး။ တူလတ္တယန္တိ သိမ္မလိရက္ခာဒိနံ၊
ခိရဝလ္လိအာဒိနံ၊ ရေကာဒိနံ တိဏ္ဍာနံ တူလ-
တ္တယံ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာဋ္ဌိ၊ သင်္ခါဝ။ ၃၆၃။

တူလပိစု (ပု၊ န) [တူလ+ပိစု] လဲဂွမ်း၊ လဲမို့။
သေယျာထာပိ နာမ တူလပိစုနော ဝါ
ကပ္ပါသပိစုနော ဝါ။ ဒိ၊ ၂။ ၁၄၄။ မ၊ ၃။ ၂၃၃။
သံ၊ ၃။ ၃၀၆။ တူလပိစုနိ ဂါဟာပေတွာ။
ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၂၁၂။ တူလပိစုနာ(ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၆၇)တိ
တူလသင်္ခါတေန ပိစုနာ။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။
၂၄၇။ (-သံ၊ ၃။ ၂၄၇၊ ၃၀၆။ နေတ္ထိ။ ၁၁၅။
ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၉။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၅၅။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၉။
မ၊ ၄။ ၃။ ၂၆၇။ မ၊ ၄။ ၄။ ၁၆၁။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၉။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၇၆။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၇။ ဇာ၊ ၄။ ၅။
၅၂၀။ ပဋိသံဋ္ဌာ၊ ၁။ ၃၀၇။ ပဋိသံဋ္ဌာ၊ ၂။ ၉၀၊
၂၇၃-၄။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၀၆။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၁၀။
ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၀။ မ၊ ၄။ ၃။ ၃၅၀။ အနုဋ္ဌိ၊ ၁။ ၁၆၆၊
၂၁၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၁။ ၃၃၅။)

တူလပိစုပရိတ (တိ) [တူလပိစု + ပရိတ] လဲ
ဂွမ်း-လဲမို့ -ဖြင့် ပြည့်စေအပ်သော (ခေါင်း
အုံး၊ မွေ့ရာ-စသည်)။ တူလပိစုပရိတံ ဝိယ
မဉ္ဇေပိဋံ ဟောတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။
၂၇၄။ ပဋိသံဋ္ဌာ၊ ၂။ ၉၆။

တူလပိစုသမ (တိ) [တူလပိစု + သမ] လဲဂွမ်း-
လဲမို့ -နှင့်တူသော။ သုခုမာ မုဒုသမ္ပဿာ၊
တူလာပိစုသမာ သုဘာ။ အပါ၊ ၁။ ၃၄၆။
(လာ-၌ ဆန်းကြောင့် ဒီသ။)

တူလပိစုသမ္ပဿ (ပု) [တူလပိစု + သမ္ပဿ]
လဲဂွမ်း၏ အတွေ့အထိ။ တူလပိစုသမ္ပဿော

ဝဏေ ဒုက္ခော၊ နိဝဏေ သုခေါ။ မူလဋီ၊
၂။၁၀။

တူလပုဉ် (ပု) [တူလ+ပုဉ်] လဲစု၊ လဲပုံ။ ယထာ
မဟာရာဇ မဟန္တောပိ တူလပုဉော (တူလ-
ပိစု၊ သိ၊ သျှာ) ပရဿ ကာယေ နိပတိတွာ
ရုဇ် န ကရေတိ။ မိလိန္ဒ။ ၁၇၂။

တူလပုဉ် (တိ) [တူလ+ပုဉ်] လဲဖြင့်ပြည့်သော
(ခေါင်းအုံး၊ မွေ့ရာ-စသည်)။ ဗိမ္ဗောဟနံ
တူလပုဉ်မ္မိ န ဝဇ္ဇတိ။ ဝိမတိ၊ ၂။၂၃၈။ တူလ-
ပုဉ်တိ တူလပိစုနာ ပူရေတွာ ကတာ။ ဝိ၊
နိစ္ဆယ၊ ၁။၂၆၅၃။ (- ထေရီ။ ၄၁၀။
ထေရီဋ္ဌ။ ၂၁၇၊ ၂၂၀။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၈၄။)

တူလပုဉ်က (တိ) [တူလပုဉ် + က] အထက်
ပုဒ်နက် ကြည့်။ တူလပုဉ်ကာ(ဝိ၊ ၂။၂၃၃)တိ
တူလပိစုနာ ပူရေတွာ ကတာ။ ဝိ၊ ၁။၂၆၅၃။
ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၅၅။

တူလပုဉ်တ (တိ) [တူလ+ပုဉ်တ] လဲဖြင့်ပြည့်
စေအပ်သော (ခေါင်းအုံး၊ မွေ့ရာ-စသည်)။
တူလပုဉ်တံ ဘိသိံ အပဿယိတုံ န ဝဇ္ဇတိ။
ဝဇ္ဇိ၊ ၅၅၅။ သာရတ္ထ၊ ၃။၃၉၅။

တူလပဿ (ပု) [တူလ+ပဿ] လဲ-မို့ - ဇာ -
အတွေ - အထိ။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တူလပဿသဒိသ (တိ) [တူလပဿ + သဒိသ]
လဲ-မို့ - ဇာ - အတွေ - အထိ - နှင့်တူသော
(မြက်-စသည်)။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တူလပဿသမူပမ (တိ) [တူလပဿ + သမူပမ]
လဲ-မို့ - ဇာ - အတွေ - အထိ - လျှင် ထပ်တူ
ထပ်မျှ ဖြစ်သော ဥပမာရှိသော (မြက်-
စသည်)။ တူလပဿသမူပမ(ဇာ၊ ၂။၃၄၃)-
တိ မုဒုသမ္ပဿတာယ တူလပဿသဒိသ။
ဇာ၊ ၁။၂၇၁။

တူလဗိဗ္ဗော(ဗ္ဗော)ဟန (န၊ ထိ) [တူလ+ဗိဗ္ဗော-
(ဗ္ဗော)ဟန] လဲသွတ်၍ ပြုအပ်သော -

မှီအုံး - ခေါင်းအုံး၊ လဲခေါင်းအုံး။ တေ မုဒု-
ကာသု သေယျာသု တူလဗိဗ္ဗော (ဗိဗ္ဗော၊
သျှာ၊ ကံ၊ ဣ)ဟနာသု ယာဝသုရိယုဂ္ဂမနာ
သေယျံ ကပ္ပိယန္တိ။ သံ၊ ၁။၄၅၈။

တူလဘိသိ (ထိ) [တူလ+ဘိသိ] လဲသွတ်၍ပြု
အပ်သော-ဘုံလျှို-ဖုံ-မွေ့ရာ။ ဥဏ္ဍာဘိသိ
တူလဘိသိ၊ အထောပိ ပိဋိကာဘိသိ။ အပါ၊
၁။၃၅၂။ (- ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၁၃။)

တူလသန္နိဘ (တိ) [တူလ + သန္နိဘ] (၁) လဲ-
မို့ - နှင့်တူသော၊ လဲ-မို့ - ကဲ့သို့ ဖြူဖွေး
သော (ဥဏ္ဍလုံမွေ့ရှင်တော်-စသည်)။ (၂)
လဲမွေ့ရာနှင့် တူသော၊ လဲမွေ့ရာကဲ့သို့ နူးညံ့
သော (အိပ်ရာခင်း-စသည်)။ (၁) တူလ-
သန္နိဘာ(ဒိ၊ ၂။၁၆။ မ၊ ၂။၃၃၈)တိ သိမ္ပလိ-
တူလလတာတူလသမာနာ အယမဿ ဩဒါ-
တတာယ ဥပမာ။ ဒိ၊ ၁။၄၂။ မ၊ ၁။၂၆၄။
(၂) တံ မေ မုဒု ဟေဟိတိ တူလသန္နိဘ-
(ထေရီ။ ၃၆၀)န္တိ တံ တိဏပစ္စတ္ထရဏံ မုဒု-
သုခသမ္ပဿ တူလသန္နိဘံ တူလိကသဒိသံ
သယနံ မေ ဘဝိဿတိ။ ထေရီဋ္ဌ၊ ၂။၄၇၆။

တူလိကဂ္ဂ (န) [တူလိကာ + အဂ္ဂ] ဆေးရေး -
ဆေးခြယ် - စုတ်တံအဖျား၊ မင်တံအဖျား။
တာနိ တူလိကဂ္ဂေန ပရိစ္ဆိန္နာနိ ဝိယ အဟေ-
သုံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၉။

တူလိကသဒိသ (တိ) [တူလိကာ + သဒိသ] လဲမွေ့
ရာနှင့် တူသော၊ လဲမွေ့ရာကဲ့သို့ နူးညံ့သော
(အိပ်ရာခင်း-စသည်)။ တူလသန္နိဘ (၂)-
ကြည့်။

တူလိကာ (ထိ) [တူလ + ကိကာ + အာ] (၁)
သစ်၊ နွယ်၊ မြက်-လဲ ၁-မျိုးမျိုး - ဖြင့်ပြည့် -
ရှိ - သော (မွေ့ရာအခင်း၊ ဂွမ်းဖုံ)။ (ရဟန်းတို့
မသုံးဆောင်ထိုက်သော မဟာသယန အခင်း
တွင် ၁-ပါး အပါအဝင် ဖြစ်သော မွေ့ရာ
အခင်း။) (၂) ဆေးရေး - ဆေးခြယ် -

စုတ်တံ၊ မင်တံ။ (စုတ်တံ၊ တပွတ်တံ။ အမရသျှ။) (၁) တူလိကာ (ဝိ၊ ၃။ ၂၇၀) တိ ပကတိတူလိကာယေဝ။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၆၉။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၅၂။ ပကတိတူလိကာတိ တူလ- ပုဏ္ဏာ ဘိသိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၇၄။ တူလိကာ- (ဒိ၊ ၁။ ၇။ အံ၊ ၁။ ၁၇၂) တိ တိဏ္ဍံ တူလာနံ အညတရပုဏ္ဏာ တူလိကာ။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၇၃။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၂။ ရုက္ခတူလလတာတူလပေါဠ- ကိတူလာနံ ဝသေန တိဏ္ဍံ တူလာနံ။ ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၇။ (-ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၅၅၊ ၃၁၃။ ဒိ၊ ၁။ ၆၂။ အပ၊ ၁။ ၁၀၆၊ ၃၆၇။ အပ၊ ၂။ ၁၇၄၊ ၂၀၂။ မ၊ ၄။ ၃။ ၁၄၇။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၆။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၃။ ထေရီ၊ ၄။ ၅၇၊ ၂၆၁။ ဝဇိရ၊ ၄၇၇။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၉၄။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၇၅။ သိ၊ ၄။ သစ်၊ ၁။ ၃၆၃။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၇။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၅။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ၄။ ၁၉၃။ ဇိနာလင်္ကာရ။ ၂၇၄။) (၂) တူလိကဂု-ကြည့်။

တူလိကာဝိကတိယုတ (တိ) [တူလိကာ + ဝိက- တိ + ယုတ] လဲမွေရာ၊ (ခြင်္သေ့ရုပ်-စသည် ဖြင့်) ဆန်းကြယ်စွာပြုအပ်သော အခင်းနှင့် ယှဉ်တွဲအပ်သော (အိပ်ရာ-စသည်)။ မဟာ- ရဟဉ္စ သယနံ၊ တူလိကာဝိကတိယုတံ။ အပ၊ ၂။ ၇၅။ (တိ-၌ ဆန်းကြောင့် ဒီသ။)

တူလီ (တိ) [တူလ + ဤ] သစ်၊ နွယ်၊ မြက်-လဲ ၁-မျိုးမျိုးရှိသော (လဲမွေရာ၊ ဖုံ)။ တိဝိမံ တူလမေတိဿာ အတ္တိတိ တူလီ၊ ပကတိတူ- လိကာ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ၄။ သစ်၊ ၁။ ၁၇၇။

တူလူပနိဘ (တိ) [တူလ + ဥပနိဘာ] လဲနှင့်တူ သော၊ လဲကဲ့သို့ နူးညံ့သော။ တူလူပနိဘာ- (ဇာ၊ ၂။ ၃၇) တိ မုဒုဘာဝဿ ဥပမာ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၁၇။

တူလောနဒ္ဒ (တိ) [တူလ + သြနဒ္ဒ] (က) သစ်၊ နွယ်၊ မြက်-လဲ ၁-မျိုးမျိုးဖြင့် -မြွေးယုက်- ဖွဲ့-ကြက်-အပ်သော။ (၁) မြွေးယုက်-ဖွဲ့- ကြက်-အပ်သော သစ်၊ နွယ်၊ မြက်-လဲ ၁-မျိုး

မျိုးရှိသော (ညောင်စောင်း၊ အင်းပျဉ်- စသည်)။ ဆဗ္ဗဂ္ဂိယာ ဘိက္ခု မဉ္ဇမ္ဗိ ပိဋမ္ဗိ တူလောနဒ္ဒံ ကာရာပေန္တိ။ ဝိ၊ ၂။ ၂၁၉။ တူလံ သြနဒ္ဒမေတ္တာတိ တူလောနဒ္ဒံ။ (စိမိလိကံ ပတ္ထရိတော) တူလံ ဟက္ခိပိတော ဥပရိ စိမိလိ- ကာယ သြနဒ္ဒံ။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁၅၅။ ကင်္ခါ၊ ၂။ ၇၀။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၁။ တူလေန သြနဒ္ဒံ တူလောနဒ္ဒံ။ ကင်္ခါ၊ ယော၊ မဟာဠီ၊ ၄။ ၂၇၇။ (-ဝိ၊ ၄။ ၃၁၃။ ဝိ၊ ၅။ ၄၀၊ ၇၁။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၅၃။ ဝဇိရ၊ ၃၄၁။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၀၁။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၇။)

တူလောနဒ္ဒသိက္ခာပဒ (န) [တူလောနဒ္ဒ + သိက္ခာပဒ] တူလောနဒ္ဒ-သိက္ခာပဒ်၊ ဆဗ္ဗဂ္ဂိ ရဟန်းတို့၏ သစ်၊ နွယ်၊ မြက်-လဲ ၁-မျိုးမျိုး ဖြင့် မြွေးယုက် ဖွဲ့ကြက်အပ်သော ညောင် စောင်းအင်းပျဉ်ကို ပြုလုပ်စေခြင်းကြောင့် ပညတ်အပ်သော သိက္ခာပဒ်။ ဝိနယပိဋက၊ ပါစိတ္တိယပါဠိ၊ ၅-ကဏ္ဍ၊ ၉-ဝဂ်၊ ၆-သိက္ခာ ပဒ်။ ဝိ၊ ၂။ ၂၁၉၊ ၂၂၀။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁၅၅။

တေ- တ်-ဗျည်းနှင့် ဇေသရ ယှဉ်တွဲ ခေါင်းစပ် ရွတ်ဆိုအပ်သော 'တေ' သဒ္ဒါ။ ယင်း- သည်—(၁) အနက်မဲ့နိပါတ်၊ (၂) ဓာတ်၊ (၃) ဝိဘတ်၊ (၄) အခြားအက္ခရာမှ-ပြောင်း- လဲ-ရွတ်ဆို-အပ်သော (အာဒေသ=ကာရိ- ယ) တေ-ဟု ၄-မျိုးရှိ၏။

(၁) အနက်မဲ့နိပါတ် 'တေ'။ တေ (ဣတိ- ဝုတ်။ ၂၂၁။ ဝိမာန၊ ၃၃။ ထေရ၊ ၂။ ၆၅) တိ နိပါတမတ္ထံ။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၁၆၀။ ဝိမာန၊ ၄။ ၁၁၂။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၄၅၇။

(၂) ဓာတ် 'တေ'။ တေ ပါလနေ။ နိတိ၊ ဓာ၊ ၆၂။ ဓာတုတ္ထ၊ ၁၇၁။ တာယတိ- လည်း ကြည့်။

(၃) ဝိဘတ် 'တေ'။ ယင်း-သည်— (က) ကတ္တာ၊ (ခ) ကံ၊ (ဂ) ဘော-ဟော တေ-ဟု ၃-မျိုးရှိ၏။ (က) ဇာယတေ=

ဖြစ်၏ (သံ၊၁။၁၅၊၁၅၄)၊ တာယတေ = စောင့်ရှောက်၏ (သုတ္တနိ၊၃၇၁။ ဇာ၊၂။ ၂၃၃။ မဟာနိ၊၉၃။ သုတ္တနိ၊၅၂။၁၈၀။ ဇာ၊၅၅။၅၂၀။ ဇာ၊၅၇။၅၄။ မဟာနိ၊၅၂။ ၂၁၆)။ (ခ) လဗ္ဘတေ = ရအပ်၏ (သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၀၀)၊ ဝုစ္ဆတေ = ဆိုအပ်၏ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၊၁၄၅၊၁၅၂)။ (ဂ) ဒိဿတေ = ရှုမြင်ခြင်း (သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၂၇)။ ကြည့်။

(၄) အခြားအက္ခရာမှ - ပြောင်းလဲ - ရွတ်ဆို - အပ်သော (အာဒေသ = ကာရိယ) 'တေ'။ ယင်းသည် - (က) သဗ္ဗနာမ်တ-နှင့် ပဌမာ-ယော၊ (ခ) ယင်း-နှင့် ဒုတိယာ-ယော၊ (ဂ) တုမှ-နှင့် နာ၊ (ဃ) ယင်း-နှင့် စတုတ္ထိ-သ၊ (င) ယင်း-နှင့်ပင် ဆဋ္ဌိ သ-ဝိဘတ်၊ (စ) တိ-သင်္ချာမှ - ပြောင်းလဲ - ရွတ်ဆို - အပ်သော တေ-ဟု ၆-မျိုးရှိ၏။ ပစ္စုပ္ပန် ဥပယောဂေ စ၊ ကရဏေ သမုဒါ-နိယေ။ သာမိမ္ပိ စာတိ တေ-သဒ္ဓေါ၊ ပဉ္စ-သုတ္တေသု ဒိဿတိ။ ကေ၊၅၁။ နိတိ၊ပဒ။ ၃၆၄။ (ကေ၊ဋီ-နှင့် သူစိ-လည်း ကြည့်။) (က)၊ (ခ) တ-ကြည့်။ (ဂ)၊ (ဃ)၊ (င) တုမှ-ကြည့်။ (စ) "တေသု ဝုဋ္ဌိလောပါ" ဒိ-နာ တိ-ဿ တေ-အာဒေသော အာနုဂတိယာ၊ တေရသမော၊ တေရသီ။ ရှု၊၄၁၂။ အောက် ပုဒ်လည်း ကြည့်။

တေအသီတိ (ထိ) [တိ + အသီတိ] ရှစ်ဆယ့် သုံးပါး၊ ဂပ-ပါးသော (ကမ္ဘာ-စသည်)။ ကပ္ပိနံ တေအသီတိယာ။ အပ၊၁။၁၇၅။

တေကဋ္ဌလ (တိ) [တိကတ + ကုလ။ သကတ္ထ-၌ ကုလ-သက်။ တ-ကို ဋ-ပြု။ (ပါရာ၊ဘာသာ-ဋီ-ကြည့်။)] (နှမ်း၊ ဆန်၊ ပဲ) ၃-မျိုးတို့ဖြင့် ပြုအပ်သော။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တေကဋ္ဌလယာဂု (ထိ) [တေကဋ္ဌလ + ယာ-ဂု] (နှမ်း၊ ဆန်၊ ပဲ) ၃-မျိုးတို့ဖြင့် ပြုအပ်

သော ဆန်ပြုတ် 'ယာဂု'။ (၄-ပုံ-ပုံ ရေရော သော နှမ်းနို့ ၌ နှမ်း၊ ဆန်၊ ပဲ ၃-မျိုးနှင့်တကွ ပျား၊ သကာ-စသည်တို့ကို ရောစပ်ကျိုချက် အပ်သော ယာဂုသည် "တေကဋ္ဌလ-ယာဂု" မည်၏။) ပိဝတု ဘဂဝါ တေကဋ္ဌလယာဂု။ ဝိ၊၃။၃၀၄။ တေကဋ္ဌလယာဂု(ဝိ၊၁။၈၄)တိ တိလတဏှာလမုဂ္ဂေဟိ ဝါ၊ တိလတဏှာလ-မာသေဟိ ဝါ၊ တိလတဏှာလကုလတ္တေဟိ ဝါ တိလတဏှာလေဟိ သဒ္ဓိံ ယံ ကိဉ္စိ ကေ အပရဏ္ဍံ ပက္ခိပိတွာ တိဟိ ကတာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၄၄။ (-ဝဇီရ၊၄၈၅။ ပါရာ၊ယော၊၁၈၇။)

တေကဋ္ဌလယာဂုဝတ္ထု (န) [တေကဋ္ဌလယာဂု + ဝတ္ထု] တေကဋ္ဌလယာဂု-ကို အကြောင်း ပြု၍ သိက္ခာပုဒ်ပညတ်ခြင်း - အကြောင်း - အဋ္ဌုပ္ပတ် 'ဝတ္ထု'။ ပရတော တေကဋ္ဌလ-ယာဂုဝတ္ထုမ္ပိ ဝိယ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၄။

တေကာလိက (တိ) [တိကာလ + ကိက။ ရှု၊၅၄၆။ (တြိကာလိက-သံ)] (အတိတ်၊ အနာဂတ်၊ ပစ္စုပ္ပန်) ကာလ ၃-ပါးနှင့် စပ်ယှဉ်သော။ ဣမေ တယော ပစ္စယာ တေကာလိကာပိ ဟောန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅၃။ (-မဟာနိ၊၅၂။ ၃၄၀။ ဝိမတိ၊၁။၈၅။ ဝိမတိ၊၂။၈၈။ မ၊ဋီ၊၃။ ၇၄။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၁၉။ ဝိဘာဝိနီ၊၂၅၂။)

တေကိစ္ဆ (တိ) [တိကိစ္ဆ + က။ တိကိစ္ဆာ + က။ (စိကိစ္ဆာ-သံ)] (၁) ကုစားခြင်းငှါ တတ်ကောင်းသော၊ ကုစား - အပ် - သင့် - ထိုက် - သော၊ ကုစား၍ရနိုင်သော။ (၂) ကုစားခြင်း - ဆေးကုခြင်း - ၌ ယှဉ်သော (ဆေးဆရာ)။ (၁) နိရယူပပတ္တိပရိဟရ-ဏေန တိကိစ္ဆိတုံ သက္ကဏယေျာတိ တေ-ကိစ္ဆော။မ၊ဋီ၊၃။၄၇။ အတေကိစ္ဆ(ဣတိဝုတ်၊ ၅။၂၆၅)-နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။ (၂) တံ န ပဿာမိ တေကိစ္ဆ(ထေရ၊၃၂၄)န္တိ တာဒိ-သာယ တိကိစ္ဆာယ နိယုတ္တတာယ တေကိစ္ဆ

သလ္လကတ္တံ ဘိသက္ကံ တံ န ပဿာမိ။ ထေရ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၅။

တေကိစ္ဆကာနိ (ပု) [တေကိစ္ဆ + ကာနိ (= ကန +
ဇ္ဇဏ်)။ ပါဏိ (ဏှာဒိ။ ၁၀) - နှင့် ယှဉ်ကြည့်။]
တေကိစ္ဆကာနိ-အမည်ရှိသော၊ ဆေးဆရာ
တို့သည် - နှစ်သက် - မြတ်နိုး - အပ်သော
(ထေရ်)။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။ (သီလူ၊
မူ-ကဲ့။)

တေကိစ္ဆကာရိ (တိ) [တေကိစ္ဆ + ကရ + ဇ္ဇိ]
တေကိစ္ဆကာရိ-အမည် ရှိသော (ထေရ်)။
(ယင်း-ထေရ်သည် ၉၁-ကမ္ဘာထက်၌ ပွင့်
တော်မူသော ဝိပဿီဘုရားရှင်၏ လက်ထက်၌
ဆေးဆရာဖြစ်ခဲ့၍ ဝိပဿီ-ဘုရားရှင်၏ အလုပ်
အကျွေး ‘အသောက’ ထေရ်အား၎င်း၊
အခြား မကျန်းမာသော ရောဂါသည်တို့
အား၎င်း ဆေးကုခြင်းကောင်းမှုကြောင့် ဒုဂ္ဂ-
တိဘဝသို့ မရောက်ရပဲ ဂ-ကမ္ဘာထက်၌
‘သဗ္ဗေသမ’ စကြာမင်း ဖြစ်ပြီးနောက် ဤ
ဘုရားရှင်၏လက်ထက်၌ ‘သုဗုဒ္ဓ’ ပုဏ္ဏား၏
သား ဖြစ်လာ၏။ ပဋိသန္ဓေ နေစဉ်ကပင်
ဆေးဆရာတို့၏ စောင့်ရှောက်ခြင်းကို စွဲ၍
‘တေကိစ္ဆကာရိ’ ဟု အမည်မည်ကြ၏။ နောက်
မကြာမီ ရဟန်းပြုပြီးလျှင် ရဟန်းတရား
ပွားများအားထုတ်၍ ‘တေကိစ္ဆကာရိ’ အမည်
ဖြင့် ကျော်စောထင်ရှားသော ရဟန္တာထေရ်
ဖြစ်ရလေသည်။) အတိဟိတာ ဝိဟိတိ-
အာဒိကာ အာယသ္မတော တေကိစ္ဆကာ-
ရိတ္ထေရဿ (တေကိစ္ဆကာနိတ္ထေရဿ၊ သီလူ)
ဂါထာ။...တဿ တိကိစ္ဆကေဟိ ဂဗ္ဘကာလေ
ပရိဿယံ အပဟရိတာ ပရိပါလိတတာယ
တေကိစ္ဆကာရိ(နိ?)တိ နာမံ အကံသု။
ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၅။

တေစတ္တာလိသ (တိ) [တိ + စတ္တာလိသ] လေး
ဆယ့်သုံးပါး၊ ၄၃-ပါးသော (ကျင့်ဝတ်-
စသည်)။ တေသံ ပဋိပက္ခော တေစတ္တာလိ-
အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၄၁-ပ-မ-ဇ-သ-စ

သံ။ နေတ္ထိ။ ၉၃။ (-ဝိ၊ ၅။ ၃၆၈။ ဝိ၊ ၄။ ၄၊
၂၃၃၊ ၂၆၁။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၃၃၉။)

တေစတ္တာလိသက (တိ) [တေစတ္တာလိသ + က]
၄၃-ပါးအတိုင်းအရှည်ရှိသော (ပုဒ်-စသည်)။
တေစတ္တာလိသကံ တိကေ။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၃၃။

တေစတ္တာလိသပုဘောဒ (တိ) [တေစတ္တာလိသ +
ပဘောဒ] ၄၃-ပါးအပြားရှိသော (ကျင့်ဝတ်-
စသည်)။ ဝတ္ထေ ဝတ္ထန္တိ တေစတ္တာလိသပု-
ဘောဒေ နေတ္တာရဝတ္ထေ ဝတ္ထမာနံ။ ဝိ၊ ၄။ ၃။
၁၇၇။ (-သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၁၈။)

တေစတ္တာလိသဝိဓ (တိ) [တေစတ္တာလိသ + ဝိဓ]
အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ တေစတ္တာလိသဝိဓံ
ဝတ္ထံ န ဇာနာတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၂၁၇။

တေစိဝရ (န) [တိ + စိဝရ။ တိစိဝရ + ဇ္ဇိ] (၁)
၃-ထည်သော သင်္ကန်း၊ သင်္ကန်း ၃-ထည်။
(တိ) (၂) သင်္ကန်း ၃-ထည်ကို - ဆောင် -
ဝတ်၊ ရုံ၊ သုံးဆောင် - သော (ရဟန်း)။ (၁)
တေစိဝရနိ ကာရာပေတာ တေ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေ
တေစိဝရေဟိ အစ္စာဒေမိ။ အပါ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၉။
(တိ) (၂) တိစိဝရဝိပုဝါသေ တေစိဝရဿ
အာပတ္တိတိ ကေ။ ဝဇီရ။ ၂၃၄။

တေစိဝရဓုတင် (န) [တေစိဝရ + ဓုတင်] တိစိဝ-
ရိကံဓုတင်၊ သင်္ကန်း ၃-ထည်ကို ဆောင်သော
ရဟန်း၏ ကိလေသာကို - ခါ - ဖျက်ဆီး -
တတ်သောအကြောင်း ‘အင်္ဂါ’၊ စေတနာ။
တေစိဝရဓုတင် ပရိဟရန္တေန။ ဝိမတိ၊ ၁။
၃၁၃။

တေစိဝရိက (တိ) [တိစိဝရ + ဇ္ဇိက။ တိစိဝရ +
ဓာရဏ + ဇ္ဇိက။ သင်္ကန်း ၃-ထည်သော အန္တ-
ရဝါသကသင်္ဂါတာနိ တိဏိ စိဝရနိ တိစိဝရံ၊
တိစိဝရဿ ဓာရဏံ တိစိဝရံ၊ တံ သီလံ
တေဿာတိ တေစိဝရိကော။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၂၉။
(- ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၅၇။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁၆၉။)
(ဒုကုတ် ‘ဒုဂ္ဂဏ် = ဒုကုဋ်’၊ ကေစိ၊ သင်းပိုင်

ဟူသော) သက်န်း ဂုဏ်ကို ဆောင်-
 တတ် - ခြင်း အလေ့ရှိ - သော(ရဟန်း)။
 အပေ့ကစွေ တေစီဝရိကာ သဗ္ဗေဝ အရ-
 ဟန္တော အဟောဂဏ် ပဗ္ဗတေ သန္တိပတိံသု။
 ဝိ၊၄။၄၉၇။ တေစီဝရိကာ စေဝ အဟေသံ
 တေစီဝရိကတ္ထဿ စ ဝဏ္ဏဝါဒိနော။ သံ၊၁။
 ၄၁၁။ (-ဝိ၊၅။၂၃၃။ မ၊၁။၂၇၈။ မ၊၂။
 ၃၀၅။ သံ၊၁။၂၉၄၊၄၀၅။ အံ၊၁။၄၀။ အဘိ၊
 ပု၊၁၁၁၊၁၀၈။ ဥဒါနံ၊၁၂၇။ မဟာနိ၊၅၂၊
 ၁၁၄၊၃၀၈။ သံ၊၄။၂။၁၆၁။ ယေရာဋ္ဌ၊၂။
 ၃၂၄။ ဝဇီရ၊၂၃၃။ ဝိမတိ၊၁။၃၁၂။ ကခါ၊
 ၆။၇၂။ မ၊၆။၃။၂၈၆။ အံ၊၆။၁။၂၃၃။)

တေစီဝရိကန် (န) [တေစီဝရိက+အင်္ဂ] သက်န်း
 ဂုဏ်ကို ဆောင်-တတ်-ခြင်းအလေ့ရှိ
 -သော ရဟန်း၏ အကြောင်း ‘အင်္ဂါ’
 စေတနာ’။ တေစီဝရိကန် သပဒါနစာရိ-
 ကန်။ မဟာနိ၊၅၀။ တေစီဝရိကဿ အင်္ဂံ
 တေစီဝရိကန်။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၇။ မဟာနိ၊၄။
 ၁၆၉။ (-မိလိန္ဒ၊၃၄၀။ ဒီးဋ္ဌ၊၃။၁၉၇။
 အံ၊၄။၂။၂၈၁။ သုတ္တနိ၊၄။၂။၇၅။ အပ၊၄။၁။
 ၃၂၃။ စူဠနိ၊၄။၁၁၂။ မ၊၆။၁။၂၅၂။)

တေစီဝရိကန်သမာဒါန (န) [တေစီဝရိကန် +
 သမာဒါန] သက်န်း ဂုဏ်ကို ဆောင် -
 တတ် - ခြင်း အလေ့ရှိ - သော ရဟန်း၏
 အကြောင်း ‘အင်္ဂါ’ကို - ကောင်းစွာယူ -
 ဆောက်တည် - ခြင်း။ အတိရေကစီဝရံ
 ပဋိက္ခိပိတော တေစီဝရိကန်သမာဒါနေန တေ-
 စီဝရိကော။ ယေရာဋ္ဌ၊၂။၃၂၄။

တေစီဝရိကန်မိမုတ္တ (တိ) [တေစီဝရိကန် +
 အမိမုတ္တ] သက်န်း ဂုဏ်ကို ဆောင်-
 တတ်-ခြင်း အလေ့ရှိ - သော ရဟန်း၏
 အကြောင်း ‘အင်္ဂါ’ - ၌ စိတ်ညွတ် - ကို
 နှလုံးသွင်း - သော၊သု။ အယံ ပုဂ္ဂလော....
 တေစီဝရိကန်မိမုတ္တော။ စူဠနိ၊၁။၁၇၀။

တေစီဝရိကဓုတန် (န) [တေစီဝရိက + ဓုတန်]
 သက်န်း ဂုဏ်ကို ဆောင်-တတ်-ခြင်း
 အလေ့ရှိ-သော ရဟန်း၏ ကိလေသာကို-
 ခါ - ဖျက်ဆီး - တတ်သော အကြောင်း
 ‘အင်္ဂါ’ စေတနာ’။ ဓုတန်န္တိ အနုပသမ္ပန္နာနံ
 တေစီဝရိကဓုတင်္ဂါဘာဝတော တိစိဝရေနေဝ
 တေစီဝရိကောတိ။ ဝဇီရ၊၂၃၃။ ကခါ၊၆။၇၂။
 (-၈၂။)

တေစီဝရိ (တိ) [တိစိဝရ + ကိ] ဂုဏ်သော
 သက်န်းရှိသော၊ ဂုဏ်သော သက်န်းကို
 ဝတ်၊ ရုံ၊ သုံးဆောင်သော (ရဟန်း)။ တေ-
 စီဝရိ သာတတိကော။ ယေရာဋ္ဌ၊၃၂၄။

တေဇ (ပု) [တိဇ + ဣ။ တေဇေတိ ပရိပါစေတိ၊
 နိသေတိဝါ တိက္ခဘာဝေန သေသဘူတတ္ထယံ
 ဥသ္မာပေတိတိ တေဇော။ ဝိဘာဝိနီ၊၁၉၇။
 (-ဓာန၊၆။၃၃-၄။ ရူ၊၉၇။ နိတိ၊ပဒ၊၁၂၂၊
 ၁၃၃၊၁၄၅။ နိတိ၊ဓာ၊၄၅။ သုစိ။) တိဇ +
 အ။ မောဂ်၊၅။၁။ (တေဇသံသံ)] (၁)
 တေဇော-ဓာတ်၊ ထက်မြက် - ရင့်ကျက် -
 လောင်မြိုက်-စေမှု (ပူမှု၊ အေးမှု)၊ (က)
 အဇ္ဈတ္တိကတေဇော-ဓာတ် (ကိုယ်တွင်း၌ ဖြစ်
 သော - ပူမှု - အေးမှု)။ (ခ) သန္တပုန-
 တေဇော-ဓာတ် (ရက်ချန်ဖျား - စသည်ကို
 ဖြစ်စေတတ်သော ပကတိ ကိုယ်ငွေ့ထက်
 လွန်ကဲသော ကိုယ်ပူမှု)။ (ဂ) ဇီရဏ-
 တေဇော-ဓာတ် (အရွယ်အိုစေမှု)။ (သ)
 ဒါဟတေဇော - ဓာတ် (ယပ်လေခတ်ရ
 လောက်အောင် ကိုယ်ကို ပူလောင်စေမှု)။
 (င) ပါစက(ကမ္မဇ)တေဇော-ဓာတ် (အစာ
 ကျေကျက်စေမှု၊ ဝမ်းမီး)။ (စ) ဗာဟိရ-
 တေဇော-ဓာတ် (ပြင်ပ၌ဖြစ်သော - ပူမှု -
 အေးမှု)။ (ဆ) ထင်းမီး။ (ဇ) ကောက်ရိုး
 မီး။ (ဈ) မြက်မီး။ (ည) နွားချေးမီး။ (ဋ)
 ဖွဲမီး။ (ဌ) တံမြက်ချေးစုမီး။ (ဍ) မိုးကြိုးမီး။
 (ဎ) မီးလျှံ-မီးကျိုး-ပူ။ (ဏ) နေဗိမာန်
 အပူ။ (တ) သစ်သားစုမှဖြစ်သော အပူ။

(ထ) မြက်စုမှဖြစ်သောအပူ။ (ဒ) စပါးစုမှ ဖြစ်သောအပူ။ (စ) ဥစ္စာ 'ဘဏ္ဍာ'စုမှ ဖြစ် သော အပူ။ (န) နိဗ္ဗာမတဏှိက-စသော ပြိတ္တာတို့၏ ခံတွင်းမှ ထွက်သောမီး။ (ပ) ကမ္ဘာဖျက်မီး။ (ဖ) (မီးတောက် - မီးလျှံ - ထွက်သော) ငရဲမီး၊ အဝီစိငရဲမီး။ (ဗ) မီး တောက်၊ မီးလျှံ။ (ဘ) မီးခိုး။ (ဃ) တေဇော ကသိုဏ်းနိမိတ်။ (ဂ) တန်ခိုးရှိန်စော် အာနု ဘော်၊ စွမ်းရည်။ (က) ကိုယ်၊ နှုတ်ကို ကောင်း စွာထားမှု=သီလ။ (ခ) တည်ကြည်မှု=သ- မာဓိ။ (ဂ) အထူးသိမြင်မှု=ဝိပဿနာ ဉာဏ် ပညာ။ (ဆ) အရိယမဂ်ကုသိုလ်တရား။ (ဇ) ဘုရားစကားတော်၊ ပိဋက ၃-ပုံ။ (စ) သီလ ပျက်မှု(ဒုဿိလျှံ)စေတနာ။ (ဆ) ပျံလွင့်မှု= ဥဒ္ဓစ္စ။ (ဇ) တွေဝေမှု=မောဟ။ (ဈ) အကု သိုလ်ကံ။ (ည) တိတ္ထိတို့၏ အယူနှင့် စပ်သော စကား။ (ဋ) လုံ့လ၊ စွမ်းအား၊ ရဲစွမ်းသတ္တိ၊ ရဲရင့်ခြင်း။ (ဌ) အမိန့်ဩဇာအာဏာ။ (ဍ) ရှေးဘုန်းရှေးကံ။ (ဎ) အကျော်အစော၊ အခြံ အရံ။ (ဏ) နေဗိမာန်။ (တ) ထွန်းလင်း တောက်ပခြင်း၊ ထွန်းလင်း တောက်ပသော အရောင်အလင်း။ (ဓ) အဆိပ်။ (၃) တေဇ (ဇော)နတ်။ (ဂ) သွေး-ထက်စေ-ထက် အောင်ပြု-ခြင်း၊ လောင်မြိုက်ခြင်း။ (စောင့် ရှောက်ခြင်း၊ ကာကွယ်ခြင်း၊ လုံခြုံအောင် စောင့်ထိန်းခြင်း။ P.S.D.။ အပူ၊ ပူခြင်း၊ ပူ အိုက်ခြင်း၊ ရောင်ခြည်-ကွန့်မြူး-ထွန်းပ- ခြင်း။ ဘုန်းကျက်သရေ၊ အာဏာဘန်ခိုးမြမြ ထက်ချွန်သော ထိုးဖောက်ခြင်း၊ မီးတောက် မီးလျှံ။ C.P.D.။ တောက်ပခြင်း၊ စွမ်းရည်၊ လုံ့လ၊ သက်၊ ဆီဥ၊ မီး၊ ရွှေ၊ သည်းခြေ၊ သည်း မခံနိုင်ခြင်း၊ မြင်းတို့၏အဟုန်၊ စိန္တာမဏိ။ အမရ၊ ၂၃။ ၂၃၃။)

တေဇော - ဝိ၊ ၃။ ၃၃။ ဒီ၊ ၁။ ၅၂၊ ၂၃။ ဒီ၊ ၂။ ၂၀၇။ မ၊ ၁။ ၂၄၅။ မ၊ ၂။ ၈၅၊ ၁၈၂။ မ၊ ၃။ ၂၈၄။ သံ၊ ၁။ ၁၅၊ ၃၂၂။ သံ၊ ၂။ ၁၇၀။ သံ၊

၃။ ၁၈၇။ အံ၊ ၂။ ၂၉၉။ အဘိ၊ ၈။ ၂၀၂။ အဘိ၊ ဝိ၊ ၈၅။ အဘိ၊ က၊ ၄၂-၃၊ ၁၀၉၊ ၄၄၈။ ဥဒါန။ ၈၆၊ ၁၇၇။ ဇာ၊ ၂။ ၂၂၊ ၂၆၀။ ပဋိသံ၊ ၉၉။ နေတ္ထိ၊ ၁၂၉။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၈၃။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၁၄၇။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၂။ မ၊ ၄။ ၄။ ၁၇။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၉၄။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၂၇၃။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၇၀။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၄။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၆၅။ အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၄၄-၅၊ ၃၆၀။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၉။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၉၅။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၅၀၂။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၉။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၃၈၁။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၈၄-၆။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၁၁၃။ စူဠနိ၊ ၄။ ၁၇။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၇၅၊ ၂၉၃။ ဝဇီရ၊ ၄။ ၁။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၆။ ၇၇၊ ၇၈။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၅။ အနု၊ ၄။ ၁။ ၁၆၈။ နေတ္ထိ၊ ဝိ၊ ၃၀၅။ ဝိဘာဝိနီ၊ ၁၉၅။ အဘိ၊ ဝတာရ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၆၃၁-၂။ တေဇော-ပဋိသံ၊ ၉၉။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၄၀။

တေဇ-ဝိ၊ ၂။ ၁၄၅။ ဝိ၊ ၃။ ၃၂-၃။ မ၊ ၁။ ၂။ အံ၊ ၃။ ၃၅၉၊ ၅၅။ ဇာ၊ ၂။ ၁၆။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၂၇၃။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၁-၂။ မ၊ ၄။ ၃။ ၂၃၆။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၁။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၃၁၉၊ ၃၂၀။ ဝဇီရ၊ ၄။ ၁။ မ၊ ၄။ ၁။ ၇၇။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၈။

တေဇသော - ဝိ၊ ၂။ ၁၄၅။ ဝိ၊ ၃။ ၃၂-၃။ ဒီ၊ ၂။ ၂၇၆။ မ၊ ၃။ ၂၀၅။ သံ၊ ၁။ ၆၉၊ ၄၇၁။ အံ၊ ၁။ ၁၄၀။ အံ၊ ၃။ ၃၅၉။ အဘိ၊ က၊ ၄၃၂။ ဓမ္မ၊ ၆၉။ သုတ္တနိ၊ ၄၄၅။ ဝိမာန၊ ၃၄၊ ၆၇။ ပေတ၊ ၁။ ၁၃၅၊ ၁၅၂။ ဇာ၊ ၁။ ၂၂၊ ၇၃။ ဇာ၊ ၂။ ၆၀၊ ၁၅၅၊ ၂၂၄။ မဟာနိ၊ ၃၁၇။ စူဠနိ၊ ၁၆၊ ၁၄၃။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁၂၆၊ ၂၅၃။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၃။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၆။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၅၅။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၃၁၉-၂၀။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၃၃၈။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၁၀၄။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၃၉၇။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၁။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၅။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၉၊ ၃၁၃။ ဝိမာန၊ ၄။ ၁။ ၁၃၄-၄၊ ၁၆၄၊ ၁၈၇။ ပေတ၊ ၄။ ၁။ ၄၈-၉၊ ၉၆၊ ၂၃၂။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၁။ စရိယာ၊ ၄။ ၁။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၀၃။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၀။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၈၃။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၂၈။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၅။ စူဠနိ၊

ဌာ၎၎။ နေတ္တိဌာ၎။ ဝဇီရ။ ၄၁၃။ သာရတ္ထ၊
 ၃။ ၄၆။ ဒီ၊ ၂။ ၁၇၁။ မ၊ ၂။ ၁၃၆။ အံ၊ ၂။
 ၁။ ၁၆။ အံ၊ ၂။ ၁၁၃။ အနုဋ္ဌိ၊ ၃။ ၁၅၀။
 နေတ္တိ၊ ၂။ ၁၄။ အဋ္ဌသ၊ ၁။ ၁၅၂။ မဟာ-
 ဝံသ၊ ၆။ ၆၅။ တေဇန-ဒီ၊ ၂။ ၁၃၈။ အဘိ၊
 က၊ ၁၀၉။ အပါ၊ ၁။ ၁။ အပါ၊ ၂။ ၁၀၅။ စရိ-
 ယာ၊ ၃၉၂။ ဇာ၊ ၂။ ၃၃၀။ မဟာနိ၊ ၃၅၅။
 စူဠနိ၊ ၁၄၃။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၉။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၉၂။
 အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၈။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၄၄၊
 ၂၃။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၁၀၂။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၈။ သုတ္တနိ၊
 ၄။ ၂။ ၄၊ ၁၂၀၊ ၃၁၃။ စရိယာ၊ ၄။ ၁။ ၇၈-၉။
 ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၈၆။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၄၀၊ ၅၀။ ဇာ၊ ၄။
 ၇။ ၂၈၄။ စူဠနိ၊ ၄။ ၄။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၃၂၆။
 ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၉။ ဒီ၊ ၂။ ၁၅၆။ အံ၊ ၄။ ၁။
 ၁၈၄။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၁။ ၄၄၂။
 ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၂။ ၃၆၆။ မဟာဝံသ၊ ၁၀။ ၅၅။

တေဇတော-မ၊ ၁။ ၂။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၁-၂။
 အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၅။ မ၊ ၄။ ၁။ ၇၇။ တေဇာ-
 ဇာ၊ ၂။ ၁၅။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၆၉၊ ၁၇၀။ တေဇဟိ
 (မ၊ ၁၂)-ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၄၀။ တေဇသ (ဆ၊ ၆)
 -အဘိ၊ က၊ ၄။ ၂။ မိလိန္ဒ၊ ၁၈၈။ တေဇသော
 -အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၄။ တေဇာနံ-ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။
 ၄၀၊ ၂၉၃။ တေဇသိ-မ၊ ၁။ ၂။ အံ၊ ၃။ ၂၆၂-
 ၄၊ ၅၂၂-၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၆၆။ တေဇသိ-
 ဓာနံ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၉၄။ တေဇသု-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၄၅။

(၁) တေဇာ-ဓာတ်၊ ထက်မြက်-ရင့်
 ကျက်-လောင်မြိုက်-စေမှု (ပူမှု၊ အေးမှု)၊
 (က) အဇ္ဈတ္တိကတေဇာ-ဓာတ်(ကိုယ်တွင်း၌
 ဖြစ်သော-ပူမှု-အေးမှု)။ (ခ) သန္တပ္ပန-
 တေဇာ-ဓာတ် (ရက်ချန်ဖျား-စသည်ကို ဖြစ်
 စေတတ်သော ပကတိကိုယ်ငွေ့ ထက် လွန်ကဲ
 သော ကိုယ်ပူမှု)။ (ဂ) ဇီရဏတေဇာ-
 ဓာတ်(အရွယ်အိုစေမှု)။ (ဃ) ဒါဟတေ-
 ဇာ-ဓာတ် (ယပ်လေ ခတ်ရလောက်အောင်
 ကိုယ်ကို ပူလောင်စေမှု)။ (င) ပါစက(ကမ္မ-
 ဇ) တေဇာ-ဓာတ် (အစာကျေကျက်စေမှု၊

ဝမ်းမီး)။ (စ) ဗာဟိရတေဇာ-ဓာတ်(ပြင်ပ
 ၌ဖြစ်သော-ပူမှု-အေးမှု)။ (ဆ) ထင်းမီး။
 (ဇ) ကောက်ရိုးမီး။ (ဈ) မြက်မီး။ (ည)
 နွားချေးမီး။ (ဋ) ဖွဲမီး။ (ဌ) တံမြက်ချေးစု
 မီး။ (ဍ) မိုးကြိုးမီး။ (ဎ) မီးလျှံ-မီးကျိုး-ပူ။
 (ဏ) နေဗိမာန်အပူ။ (တ) သစ်သားစုမှ
 ဖြစ်သောအပူ။ (ထ) မြက်စုမှဖြစ်သောအပူ။
 (ဒ) စပါးစုမှဖြစ်သောအပူ။ (ဓ) ဥစ္စာ
 'ဘဏ္ဍာ'စုမှ ဖြစ်သောအပူ။ (န) နိဇ္ဈာမ-
 တဏှိက-စသော ပြိတ္တာတို့၏ ခံတွင်းမှ ထွက်
 သောမီး။ (ပ) ကမ္ဘာဖျက်မီး။ (ဖ) (မီး
 တောက်-မီးလျှံ-ထွက်သော) ငရဲမီး-အဝိစိ
 ငရဲမီး။ တေဇံ တေဇတော(မ၊ ၁။ ၂)တိ ဣမသ္မိံ
 တေဇာဝါရေပိ ဝုတ္တနယေနော ဝိတ္တာရော
 ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယောဇနာနယောပနေတ္ထ "ယေ-
 န စ သန္တပ္ပတိ၊ ယေန စ ဇီရိယတိ၊ ယေန စ
 ပရိသုယတိ၊ ယေန စ အသိတပိတခါသိတသာ-
 ယိတံ သမ္မာ ပရိဏာမံ ဂစ္ဆတိ"တိ ဧဝံ ဝုတ္တာ
 စတုပ္ပဘေဒါ အဇ္ဈတ္တိကာ တေဇာဓာတု၊
 "တတ္ထ ကတမာ ဗာဟိရံ တေဇာဓာတု။
 ယံ ဗာဟိရံ တေဇာ တေဇာဂတံ ဥဿာ
 ဥဿာဂတံ ဥသုမံ ဥသုမဂတံ ဗဟိဒ္ဓါ အနုပါဒိန္နံ။
 သေယျထိဒံ၊ ကဋ္ဌဂ္ဂိ ပလာလဂ္ဂိ တိဏ္ဌဂ္ဂိ ဂေါမ-
 ယဂ္ဂိ ထုသဂ္ဂိ သင်္ကာရဂ္ဂိ ဣန္ဒဂ္ဂိ အဂ္ဂိသန္တာပေါ
 သုရိယသန္တာပေါ ကဋ္ဌသန္နိစယသန္တာပေါ တိ-
 ဏသန္နိစယသန္တာပေါ ညေသန္နိစယသန္တာပေါ
 ဘဏ္ဍသန္နိစယသန္တာပေါ"တိ ဧဝံ ဝုတ္တာ စ
 ဗာဟိရံ တေဇာဓာတု ဝေဒိတဗ္ဗော။ မ၊ ၄။
 ၁။ ၃၁-၂။ (ဧဝံ ဝုတ္တာ စာတိ စ-သဒ္ဓေန
 ပေတဂ္ဂိကပ္ပဝိနာသကဂ္ဂိနိရယဂ္ဂိအာဒိကေ အ-
 ဝုတ္တေပိ သမုစ္စိနောတိ။ မ၊ ၄။ ၁။ ၇၈။)
 (အဘိ၊ ဝိ၊ ၈၅။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၆၆။ မူလဋီ၊ ၂။
 ၄၄-လည်း ကြည့်။)

(၁) တေဇာ ကဒါစိ ဥဏှော၊ ကဒါစိ
 သိတော။ အနုဒီပနီ၊ ၁၉၄။ (ဆ) တေဇ-
 သာ(အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၃၃၈) အဂ္ဂိနာ။ အဋ္ဌသ၊

ယော။၁၅၂။ (ဖ) တေဇသာယုတာ(ပေတ။ ၁၃၅)တိ သမန္တတော သမုဠိတဇာလေန မဟတာ အဂ္ဂိနာ နိရန္တရံ သမာယုတဇာလာ။ ပေတ။၄၉။

(ဗ) မီးတောက်၊ မီးလျှံ။ တတော နာဂရာဇာ ပဇ္ဇလိ၊ ကေရောပိ “န တယံယေဝ သရီရေ အဂ္ဂိ အတ္ထိ၊ မယုမ္ပိ အတ္ထိ”တိ ပဇ္ဇလိ။ နာဂရာဇဿ တေဇော ထေရံ န ဗာဓတိ၊ ထေရဿပန တေဇော နာဂရာဇာနံ ဗာဓတိ။ အပါဠာ။၂၇၉။

(ဘ) မီးခိုး။ တေဇော(သံ၊၃။၁၈၇)တိ အဂ္ဂိဓမ္မော။ သံ၊၄။၃။၂၇၃။

(၂) တေဇောကသိုဏ်းနိမိတ်။ အာရမ္မဏပထဝီ၊ နိမိတ္တပထဝီ (မ၊၄။၁။၂၆)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

(၃) တန်ခိုးရှိန်စော်အာနုဘော်၊ စွမ်းရည်။ တေဇသာ တေဇ(ဝိ၊၂။၁၄၅)န္တိ အတ္တနော တေဇသာ အာနုဘာဝေန နာဂဿ တေဇံ။ ဝိ၊၄။၃။၁၂၆။ တေဇသာ တေဇ(ဝိ၊ ၃။၃၂)န္တိ အာနုဘာဝေန အာနုဘာဝံ။ ဝဇီရ။ ၄၁၃။ တေဇောတိ ဝါ အာနုဘာဝေါ ပဘာဝေါ။နီတိ၊ဓာ။၄၅။ (၅)အနက်-လည်းကြည့်။

(က) ကိုယ်-နှုတ်-ကို ကောင်းစွာထားမှု=သီလ။ (ခ) တည်ကြည်မှု=သမာဓိ။ (ဂ) အထူးသိမြင်မှု=ဝိပဿနာဉာဏ်ပညာ။ (ဃ) အရိယမဂ် ကုသိုလ်တရား။ (င) ဘုရားစကားတော်၊ ပိဋက ၃-ပုံ။ (စ) သီလ ပျက်မှု(ဒုဿီလျ)စေတနာ။ (ဆ) ပျံ့လွင့်မှု=ဥဒ္ဓစ္စ။ (ဇ) တွေဝေမှု=မောဟ။ (ဈ) အကုသိုလ်ကံ။ (ည) တိတ္ထိတို့၏အယူနှင့် စပ်သောစကား။ တေဇောတိ ပဉ္စ တေဇာ စရဏတေဇော ဂုဏတေဇော ပညာတေဇော ပုညတေဇော ဓမ္မတေဇော။ ပဋိသံ၊၉၉။ ကာမတ္တန္တာဒိနဉ္စ သန္တာပနဋ္ဌေန “တေဇာ”တိ လဒ္ဓနာမာနံ ဒုဿီလျာဒိနဉ္စ ပရိယာဒါနေ

ဓေပနေ ပညာ။ ပဋိသံ၊၄။၁။၄၀။ တေဇသာ- (ဓမ္မ၊၆၉)တိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ပန သီလတေဇေန ဒုဿီလျတေဇံ၊ ဂုဏတေဇေန နိဂ္ဂုဏတေဇံ၊ ပညာတေဇေန ဒုပုညတေဇံ၊ ပုညတေဇေန အပုညတေဇံ၊ ဓမ္မတေဇေန အဓမ္မတေဇံ ပရိယာဒိယိတော ဣမိနာ ပဉ္စဝိဓေန တေဇသာ နိစ္စကာလမေဝ ဝိရောစတီတိ အတ္ထော။ ဓမ္မ၊၄။၂။၃၉၆-၇။ (က) ဘိက္ခု ၃ဟတိ တေဇသာ (သံ၊၁။၆၉)တိ.... ဘိက္ခု တေဇသာ ၃ဟိတုံ န သက္ကောတိ။.... တဿ သီလတေဇေန ၃ယုတိ။ သံ၊၄။၁။၁၂၃။ စရဏတေဇ(ပဋိသံ၊၄။၁။၂၉၃)-လည်းကြည့်။ (ခ) ဂုဏတေဇ၊ (ဂ) ပညာတေဇ၊ (ဃ) ပုညတေဇ၊ (င) ဓမ္မတေဇ၊ (စ) ဒုဿီလျတေဇ၊ (ဆ) အဂုဏတေဇ၊ (ဇ) ဒုပုညတေဇ၊ (ဈ) အပုညတေဇ၊ (ည) အဓမ္မတေဇ (ပဋိသံ၊၄။၁။၂၉၃-၄)-လည်း ကြည့်။

(၄) လုံ့လ၊ စွမ်းအား၊ ရဲစွမ်းသတ္တိ၊ ရဲရင့်ခြင်း။ တေဇဿဒ (၂)-ကြည့်။ (၅) အနက်-လည်း ကြည့်။ (၆) အမိန့်ဩဇာ အာဏာ။ တေဇဝိရဟိတ-ကြည့်။

(၃) ရှေးဘုန်း ရှေးကံ။ ဒါရကဿ တေဇေန(အံ၊ ၄။၁။ ၂၃၈)တိ ဒါရကဿ ပုညတေဇေန။ အံ၊၄။၁။၁၈၄။

(၁) အကျော်အစော၊ အခြံအရံ။ တေဇသမ္ပတ္တိ-ကြည့်။

(၄) နေဗိမာန်။ တေဇောတိ သူရိယော။ နီတိ၊ဓာ။၄၅။

(၅) ထွန်းလင်းတောက်ပခြင်း၊ ထွန်းလင်းတောက်ပသော အရောင်အလင်း။ တေသဉ္စိ သရီရတော တေဇော မမ သရီရံ ဩတ္တရတိ၊ မမ သရီရတော တေဇော တေသံ သရီရံ န ဩတ္တရတိ။ ဓမ္မ၊၄။၁။၂၆၉။ ဇလန္တမိဝ တေဇသာ(ဇာ၊၂။၂၂၄)တိ ပဘာယ ဇလန္တံ ဝိယ။ ဇာ၊၄။၇။၂၅။ တေဇော တေ-

သု (ဗလဝဘာဝေသု) စ ဒိတ္တိယံ။ ဓာန်။
၁၀၉၄။

(၆) အဆိပ်။ ပရမေန တေဇသာ-
(ဇာ၊၁။၂၂)တိ ဥတ္တမတေဇသမ္ပန္နေန ဟ-
လာဟလဝိသေန။ ဇာ၊၄။၁။၄၀၃။ တေဇော
န သက္ကာ မမ တေဟိ ဟန္တု(ဇာ၊၂။၂၂)န္တိ
မမ ဝိသတေဇော အညဿ တေဇေန အဘိ-
ဟန္တုမိ န သက္ကာ။ ဇာ၊၄။၅။၁၈၆။

(၇) တေဇ(ဇော)နတ်။ အာပေါ စ
ဒေဝါ ပထဝီ၊ တေဇော ဝါယော တဒါ-
ဂမ္မ(ဒိ၊၂။၂၀၇)န္တိ အာပေါကသိကာဒိသု
ပရိကမ္ပံ ကတွာ နိဗ္ဗတ္တာ အာပေါတိအာဒိ-
နာမကာ ဒေဝါ အာဂမ္ပံ။ ဒိ၊၄။၂။၂၈၃။
သမ္ပုတိပထဝီ(မ၊၄။၁။၂၆)-နှင့်လည်း ယှဉ်
ကြည့်။

(၈) သွေး-ထက်စေ-ထက်အောင်ပြု-
ခြင်း၊ လောင်မြိုက်ခြင်း။ တဉ္စိ ဣဿာ-
သော တေဇံ ကရေတိ။ မ၊၄။၃။၂၃၆။
တေဇောတိ တေဇနံ ဥဿာ ဥဏှတ္တိ တာပေါ။
နိတိ၊ဓာ။၄၅။

တေဇကရဏိယ (တိ) [တေဇ + ကရဏိယ]
တေဇော-ဓာတ်သည် ပြုအပ်သောကိစ္စ၊ တေ-
ဇော-ဓာတ်၏ကိစ္စ(ပုဗ္ဗ၊အေးမ္မ)။ တေန တေ-
ဇေန တေဇကရဏိယံ ကရေတိ။ အဘိ၊က။
၁၀၉။

တေဇဂရဟက (တိ) [တေဇ+ဂရဟက] တေ-
ဇော-ဓာတ်ကို (အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ-ဟု)
ကဲ့ရဲ့တတ်သောသူ။ တေဇဂရဟကာ တေဇ-
ဇိဂုစ္ဆကာ။ မ၊၁။၄၀၂။

တေဇဇိဂုစ္ဆက (တိ) [တေဇ + ဂု + ဆ + က္ခု]
တေဇော ဓာတ်ကို (အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ-ဟု)
စက်ဆုပ် - ရှုံ့မုန်း - တတ်သောသူ။ အထက်
ပုဒ် ကြည့်။

တေဇတိ (ကြိ) [တိဇ + အ + တိ။ ရှု။၅၃၀။]
သွေး၏ ထက်-ပူနွေး - စေ၏။ တေဇတိ-

(ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၆၀)တိ နိသေတိ၊ တိက္ခာဘာဝေန
သေသဘူတတ္တယံ ဥဿာပယတိတိ အတ္ထော။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၄၄။ တေဇန္တိ-ရှု။၅၃၀။

တေဇတ္ထ (ပု) [တေဇ + အတ္ထ] တေဇောဓာတ်၏
ပူလောင်ခြင်းသဘော။ တေဇဿ တေဇတ္ထေ-
န အနန္တတိ။ မ၊၁။၄၀၅။ ပထဝတ္ထ(မ၊၄။
၂။၃၀၉)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

တေဇန (ပု၊န) [တိဇ + ယု။ (ဓာန်၊ဋီ။၃၈၈-၉၊
၆၀။ နိတိ၊ဓာ။၄၅။ ဓာတုတ္ထ။၁၆၂။ မောဂါ၊
၅။၁-နှင့် ယင်း သျှ-ကြည့်။) တဇ္ဇ + ယု။ (မ၊
၄။၃။၂၃၆-ကြည့်။)] (၁) မြားမြက်။ (န)
(၂) မြား။ (၃) သွေးခြင်း၊ (က) ထက်စေ
ခြင်း။ (ခ) ပူနွေးစေခြင်း။ (ဂ) လောင်မြိုက်
ခြင်း။ (ဗြူဆံမြက်၊ နွားမြေရင်း၊ နွယ်နီ-
မြင်းခေါင်း နှာရောင် - ပင်။ ထောမ။ ဝါး၊
ဝါးပင်။ အမရ၊ ၁၄။ ၁၆။ သက္ကတ-သီ၊
ဓာန်။ မြား၊ ထက်ခြင်း။ C. P.D.။)

(၁) တေဇနော တု သရော မူလံ။ ဓာန်။
၆၀။ (န)(၂) ဥသုကာရာ နမယန္တိ တေဇနံ။
မ၊၂။၃၀၈။ ဓမ္မ။၂။၂၅။ ထေရ။၂၂၄၊၃၃၄။
တေဇနန္တိ ကဏ္ဍံ။ တဉ္စိ ဣဿာသော တေဇံ
ကရေတိ ပရဉ္စ တဇ္ဇေတိ၊ တဿာ တေဇနန္တိ
ဝုစ္စတိ။ မ၊၄။၃။၂၃၆။ (-မ၊၃။၁။ ဓမ္မ။၁၈။
ဒိ၊၄။၂။၃၅၈။ မ၊၄။၄။၉။ ဓမ္မ၊၄။၁။၁၈၂၊
၃၇၁။ ထေရ၊၄။၁။၉၀၊၁၀၉။ ထေရ၊၄။၂။
၃၃၃။ မဟာနိ၊၄။၃၉၃။ ဒိ၊ဋီ၊၂။၃၀၅။ မ၊ဋီ၊
၁။၃၅၃။ မ၊ဋီ၊၃။၂၇၂။)

(၃)(က),(ခ) တေဇနဝသေနာ (အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၂။၆၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄၅)တိ နိသိတဘာဝေ-
န တိက္ခာဘာဝေန။ မူလဋီ၊၂။၄၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊
၁။၄၃၀။ (-မ၊ဋီ၊၁။၂၉၈။ အနုဋီ၊၂။၁၆၀။
နေတ္ထိ၊ဋီ၊၄၇။) အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။
(၃) (က),(ခ),(ဂ) တေဇနဝသေန တိက္ခာ-
ဘာဝသေန ဒဟနဝသေန ဝါ တေဇော။
နေတ္ထိ၊ဋီ၊၈၁။

တေဇနဋ္ဌ (ပု) [တေဇန+အတ္ထ] သွေးခြင်းဟူ
သော အနက်သဘော၊ ထက်-ပူဇွေး-စေ
ခြင်းဟူသော အနက်သဘော။ တေဇံ တေ-
ဇတောတိ ဣတ္ထ တေဇနဋ္ဌေန တေဇော၊
တေဇနံ နာမ ဒဟနပစနာဒိသမတ္ထံ နိသာနံ၊
ယံ ဥဏှတ္တန္တိ ဝုစ္စတိ။ မ၊ဋ္ဌိ၊၁။၇၇။

တေဇန္တိ (ကြိ) [တိဇ+အ+အန္တိ] သွေးကုန်၏၊
ထက်-ပူဇွေး-စေကုန်၏။ တေဇတိ-ကြည့်။

တေဇပသံသက (ပု) [တေဇ+ပသံသက] တေ-
ဇော-ဓာတ်ကို (နိစ္စ၊ဝု-စသည်ဖြင့်)ချီးကျူး
တတ်သောသူ။ တေဇပသံသကာ တေဇာ-
ဘိနန္တိနော။ မ၊၁။၄၀၂။ ပထဝီပသံသက
(မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၃)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

တေဇယတိ (ကြိ) [တိဇ+ဏယ+တိ] ထက်၏၊
ရင့်ကျက်၏၊ ပူဇွေး၏။ တေဇတိ-ကြည့်။

တေဇဝ (တိ) [တေဇ+ဝ] တန်ခိုး ရှိန်စော်
အာနုဘော်ရှိသောသူ။တေဇဝပုရိသ-ကြည့်။

တေဇဝန္တတရ (တိ) [တေဇဝန္တ+တရ] အထူး
သဖြင့် လွန်ကဲသော တန်ခိုးရှိန်စော် အာနု-
ဘော်ရှိသောသူ။ မယာ တေဇဝန္တတရာ။
ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၉။

တေဇဝန္တ (တိ) [တေဇ+ဝန္တ] (က) လွန်ကဲ
သော တန်ခိုးရှိန်စော် အာနုဘော်ရှိသော
(ပရိတ်တရားတော်-စသည်)။ (ခ) လွန်ကဲ
သော မီးရှိသော(ငရဲဘုံ-စသည်)။ (ဂ)ပြင်း
ထန် - လတ်တလောသေစေတတ် - သော
အဆိပ်ရှိသော (မြွေနဂါး-စသည်)။ (က)
တေဇဝါ(ပါဠိ)-ဇာ၊၁။၂၅၆။ဇာ၊၂။၁၃၀။
အဘိဋ္ဌ၊၂။၂၉၈။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၂၄၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၄။၄၉၉၊၅၀၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၉၀။ တေဇ-
ဝန္တော-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၃၁။ (ပရိတ္တံ) တေဇ-
ဝန္တံ န ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။
၁၆၀။ တေဇဝန္တော(ပါဠိ)- ဝိမတိ၊၁။၂၄။
တေဇဝန္တနိ- ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။

၁၀၅။ တေဇဝတော(ဆ၊ဇ)- စရိယာ၊ဋ္ဌ။
၂၄၆။ (ခ) ဥဏှတိခိဏစဏှခရတပနတေဇ-
ဝန္တော။ မိလိန္ဒ။၁၅၀။ (ဂ) ဝိသတေဇေန
တေဇဝါ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၅။

တေဇဝပုရိသ (ပု) [တေဇဝ+ပုရိသ] တန်ခိုး
ရှိန်စော် အာနုဘော်ရှိသော ယောက်ျား။
အဟော တေဇဝပုရိသော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁။

တေဇဝိရဟိတ (တိ) [ဒတဇ+ဝိရဟိတ] အစမ်း
သတ္တိ အာနုဘော်မှ ကင်းသော၊ တန်ခိုး
အာဏာ သြဇာမရှိသော (စကား-စသည်)။
အနောဇဝန္တ (ခ)(မဟာနိဋ္ဌ၊၂၄၆)-ကြည့်။

တေဇသင်္ခယ (ပု) [တေဇ+သင်္ခယ] တန်ခိုးရှိန်
စော်အာနုဘော်၏ ကုန်ခြင်း။ တေဇသင်္ခယ-
(ဇာ၊၂။၂၉၂)န္တိ ဝေ ဂစ္ဆန္တော ဟိ ပုရိသော
တေဇသင်္ခယံ ဂစ္ဆတိ ပါပုဏာတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။
၁၉၉။

တေဇသမ္ပတ္တိ (တိ) [တေဇ + သမ္ပတ္တိ] အရှိန်
အစော်-အကျော်အစော-အခြံအရံ-၏-
နှင့်-ပြည့်စုံခြင်း။ တေဇသမ္ပတ္တိယာ(ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၅။၆၅)တိ ဣမိနာ ယသော ငုစ္စတိ တေ-
ဇော၊.....ဝစနတ္ထံ ဒဿေတိ။ တိ သနိပါတ်၊
သမ္ဘဝ-ဇာတ်၊ဋ္ဌိ။ပေ။

တေဇသိ (ပု) [ယဒိစ္စာနာမ်] တေဇသိ-အမည်
ရှိသော (ဝေဿဝဏ်နတ်မင်း၏) နတ်စစ်သူ
ကြီး။ ဧကော တေဇသိ (ဒီ၊၃။၁၆၃) နာမ။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၈။

တေဇသိ=တေဇသိ (တိ) [တေဇ+သိ=သိ။
ကစ္စည်း။၃၆၅။ ရူ။၃၉၉။ မောဂ်၊၄။၈၁။
နိတိ၊သုတ္တ။၇၈၉။ တေဇော အဿ အတ္တိတိ
တေဇသိ။ တိက-နိပါတ်၊ ဇရူဒပါန-ဇာတ်၊ဋ္ဌိ။
ပေ။] (ခ) တန်ခိုးရှိန်စော် အာနုဘော်ရှိ
သော၊ (က) ထက်သန် - လွန်ကဲ - သော
သီလရှိသော။ (ခ) ထက်သန်-လွန်ကဲ-
သော သမာဓိရှိသော။ (ဂ) ထက်သန်-

လွန်ကဲ-သောပညာရှိသော၊ သူ။ (၂) ပြင်းထန်-လတ်တလော သေစေတတ် - သော အဆိပ်ရှိသော (မြေ၊ နဂါး-စသည်)။ (၃) ကြီးမားသော စွမ်းအားရှိသော (မျောက်-စသည်)။

(၁) တန်ခိုးရှိန်စော်အာနုဘော်ရှိသော။ တေဇသီ စ ဒုရာသဒေါ။ အပါ။ ၂။ ၃၇။ ထေရ၊ ၅။ ၂။ ၃၁။ (-အပါ၊ ၂။ ၃၃။ ဇာ၊ ၂။ ၂၄။) တေဇောယုတ္တ-လည်း ကြည့်။

(က) ထက်သန်-လွန်ကဲ-သော သီလရှိသော။ (ခ) ထက်သန် - လွန်ကဲ - သော သမာဓိရှိသော။ (ဂ) ထက်သန်-လွန်ကဲ-သော ပညာရှိသော၊ သူ။ တေဇသီ(ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၃၆)တိ သီလသမာဓိပညာတေဇေန သမန္နာဂတော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၂။ ၂၀၆။

(၂) ပြင်းထန် - လတ်တလောသေစေတတ် - သော အဆိပ်ရှိသော (မြေ၊ နဂါး-စသည်)။ ဥရဂေါ စရတိ တေဇသီ(တေဇသါသိ၊ က၊ တေဇသိ၊ ဣ၊ က)။ သံ၊ ၁။ ၆၉။ တေဇသီ(ဇာ၊ ၁။ ၇၃။ ဇာ၊ ၂။ ၂၂၂)တိ ဝိသတေဇေန သမန္နာဂတော(တေဇဝါ)။ ဇာ၊ ၅။ ၂။ ၂၇၀။ ဇာ၊ ၅။ ၇၁။ (-ဇာ၊ ၂။ ၂၂၂၊ ၅။ ၂၂၉။ ဇာ၊ ၅။ ၁၄၃။ ဇာ၊ ၅။ ၁၈၃၊ ၂၈၄။)

(၃) ကြီးမားသော စွမ်းအားရှိသော (မျောက်-စသည်)။ တေဇသီ(တေဇသိ၊ သျှ၊ ဣ၊ က) ဗလဝါ ကပိ။ ဇာ၊ ၁။ ၃၈၂။ ဇာ၊ ၅။ ၇၃။ တေဇသီ(ဇာ၊ ၁။ ၁၈၇)န္တိ ပုရိသတေဇသမ္ပန္နံ။ ဇာ၊ ၅။ ၃။ ၄၆၁။

တေဇဟာနိ (ထိ) [တေဇ + ဟာနိ] တန်ခိုးရှိန်စော်အာနုဘော်၏ ဆုတ်ယုတ်ခြင်း။ နိတ္တေဇတံ အာပန္နောတိ တေဇဟာနိယာ နိဇတ္တဇဘာဝံ အာပန္နော၊ နိတ္တေဇဘူတောတိ အတ္တော။ အံ၊ ၃။ ၂။ ၁၆၃။

တေဇာဓိက (တိ) [တေဇ + အဓိက] (ကိစ္စအားဖြင့်) လွန်ကဲသော တေဇော-ဓာတ်ရှိသော၊

လွန်ကဲသော တေဇော-ဓာတ်၏ ကိစ္စရှိသော (မဟာဘုတ်)။ တေဇာဓိကာနံ ဘူတာနံ ပသာဒေါ စက္ခု။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၃၅၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၇၄။ တေဇာဓိကာနန္တိ ပမာဏဝသေန စတုန္တံ ဓာတုနံ သမာနဘာဝေပိ ကိစ္စဝသေန တေဇောဓာတုအဓိကာနံ။ အဘိ၊ ၀တာရ၊ ၃။ ၁။ ၂။ ၁၂၆။

တေဇာနုပါလိတ (တိ) [တေဇ + အနုပါလိတ] တေဇော-ဓာတ်သည် အစဉ်စောင့်ရှောက်အပ်သော၊ အစဉ်စောင့်ရှောက်တတ်သော တေဇော-ဓာတ်ရှိသော (ဝါယောဓာတ်-စသည်)။ တေဇာနုပါလိတာ ဣမံ ကာယံ ဝိတ္ထမ္ဘေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၆၁။

တေဇာဘိနန္တိ (တိ) [တေဇ + အဘိနန္တိ] တေဇော-ဓာတ်ကို (တဏှာ၊ ဒိဋ္ဌိ-ဖြင့်) လွန်စွာ နှစ်သက်တတ်သော၊ သူ။ တေဇပသံသက-ကြည့်။

တေဇိတ (တိ) [တိဇ + တ] (က) သွေးအပ်သော၊ ထက်စေ - ထက်အောင်ပြု - အပ်သော (ဓား၊ သန်လျက်-စသည်)။ (ခ) အားတက်စေအပ်သော (ဒိဋ္ဌိပြောင့်တံသင်း-စသည်)။ (ထက်စေ-သွေး-လုံ့၊ ဆော်-ဆွ-ဆော်ဖန်-ကြွရွစေ-သတိရစေ-အပ်သော။ P.S.D.။ ထက်အောင်သွေးအပ်သော။ အမရ၊ ၂။ ၁၂၉။) (က) နိဿိတံ တု စ တေဇိတံ။ ဒွယံ နိဿိတေ။ နိဿိ နိဿာနေ။ တိဇ နိဿာနေ၊ နိဿာနံ တိက္ခကရဏံ၊ ဥဘယတြာပိ ကမ္ပနိ တော။ ဓာနံ။ ဓာနံ၊ ၃။ ၇၄။ (ခ) သင်္ကပ္ပပရတေဇိတ- (ထေရ၊ ၂။ ၂၄)န္တိ သင်္ကပ္ပေန မိစ္ဆာဝိတက္ကေန ပရေ ပရဇနေ နိဿယလက္ခဏံ ပတိပတိတေ တေဇိတံ ဥဿာဟိတံ။ ထေရ၊ ၅။ ၂။ ၂၈၄။

တေဇိတတ္ထ (န) [တေဇိတ + တ္ထ] ထက်စေ - ထက်အောင်ပြု - အပ်သည် ၏အဖြစ်။ စရဏ-တေဇေန တေဇိတတ္တာ (ပဋိသံ၊ ၉၉) တိ

သီလတေဇန တိခိဏိကတတ္တာ။ ပဋိသံဠာ
၁။ ၂၉၃။ (- ပဋိသံ။ ၁၀၀။)

တေဇီ (တိ) [တေဇ + ဤ] ထွန်းလင်း-
တောက်ပ-သော အရောင်အလင်းရှိသော
(နေ-စသည်)။ တေဇီ တေဇသာ (သုတ္တနိ။
၄၄၅။ စူဠနိ။ ၁၆)တိ တေဇန သမန္နာဂ-
တော တေဇသာ အဘိဘုယျ။ သုတ္တနိ။ ၂။
၃၁၃။ စူဠနိ။ ၄၁။ (- စူဠနိ။ ၁၄၃။)

တေဇယဒ (တိ) [တေဇ + ဥယဒ] (၁) များ
သော တန်ခိုးရှိန်စော် အာနုဘော်ရှိသော၊
(က) မြတ်စွာဘုရား။ (ခ) မြတ်စွာဘုရား
နှင့်တကွ ၅-ရာအလွန်ရှိသော ရဟန္တာရဟန်း။
(ဂ) ၂-ရာ ၆-ကျိပ် ၄-ပါးသော မဟာထေရ်။
(ဃ) အရှင်ဥပဝါဏ-ထေရ်။ (င) မဂ်၊ ဖိုလ်၊
နိဗ္ဗာန်-တရား။ (စ) အရိယမဂ် တရား။
(ဆ) စတုတ္ထဘူမက (လောကုတ္တရာ) သင်္ခါရ
တရား။ (ဇ) အိပ်ခြင်းလူရိယာပုတ်။ (ဈ)
များသော - လုံ့လ - စွမ်းအား - ရှိသော၊
ရဲရင့် - ရဲစွမ်းသတ္တိရှိ - သော (ကေသရာ
ခြင်္သေ့)။ (ည) များသော အစွမ်းသတ္တိ
ရှိသော၊ အစွမ်းသတ္တိထက်သော (ဆန်ပြုတ်
= ယာဂ)။ (၄) များ - ပြော - သော
တေဇောဓာတ် ရှိသော၊ တေဇောဓာတ် -
များ - ပြော - သော (သသမ္ဘာရစက္ခု =
အသားစိုင့်မျက်စိ)။

(၁) များသော တန်ခိုးရှိန်စော် အာနု
ဘော်ရှိသော၊ (က) မြတ်စွာဘုရား။ တေ-
ဇယဒေါ(သံဠာ ၂။ ၁၁၅)တိ မဟာတေဇော။
သံဠာ ၂။ ၁၂၄။

(ခ) မြတ်စွာဘုရားနှင့်တကွ ၅-ရာအလွန်
ရှိသော ရဟန္တာရဟန်း။ ပဋိပက္ခဘိဘဝ-
နတော တေဇယဒတာယ စ သီဟာ ဝိယ
ပဝိဝိတ္တတာယ နိလိနာ။ ဒီဠိ ၂။ ၂၃၉။

(ဂ) ၂-ရာ ၆-ကျိပ် ၄-ပါးသော မဟာ-
ထေရ်။ ဝေမေတေပိ မဟာထေရာ.... တေ-

ဇယဒဘာဝေန.... တေဇယဒတာယ ဝိဝေ-
ကာဘိရတိယာ စ ကေစာရိနော။ ထေရါဠာ
၁။ ၆။

(ဃ) အရှင်ဥပဝါဏ-ထေရ်။ ထေရဿ စ
မဟေသက္ခတာယ တေဇယဒတာယ ဥပဂန္တိ-
မ္ပိ န သက္ကောန္တိ။ ဒီဠိ ၂။ ၁၇၀။ (- ၁၇၁။
ဒီဠိ ၂။ ၁၇၈။)

(င) မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်-တရား။ တာနိ
(မဂ္ဂဗလနိဗ္ဗာနာနိ) ဟိ .... တေဇယဒတ္တာ
တဏှာမာနဒိဋ္ဌိဝသေန ဂဟဏဿ ပစ္စယာ
န ဟောန္တိ။ အဘိဠာ ၁။ ၃၈၂။

(စ) အရိယမဂ် တရား။ တေဇယဒေဟိ
အရိယမဂ္ဂဓမ္မေဟိ ဘာဝိတိန္ဒြိယာ။ ထေရီ
ဠာ ၁။ ၁၃။

(ဆ) စတုတ္ထ ဘူမက (လောကုတ္တရာ)
သင်္ခါရတရား။ စတုတ္ထဘူမကသင်္ခါရာ ပန
တေဇယဒတ္တာ .... အကုသလာနံ အာရမ္မဏံ
န ဟောန္တိ။ မဠာ ၄။ ၇၄။ အံဠာ ၁။ ၃၅၃။
= သံကိလေသဝိဓေနတေဇယ အဓိကဘာဝ-
တော။ မဠာ ၂။ ၂၉၂။ အံဠာ ၁။ ၂၁၁။ (-
အဘိဠာ ၂။ ၄၀၅။) (ဇ) အိပ်ခြင်း လူရိယာ-
ပုတ်။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

(ဈ) များသော - လုံ့လ - စွမ်းအား -
ရှိသော၊ ရဲရင့် - ရဲစွမ်းသတ္တိရှိ - သော (ကေ-
သရာခြင်္သေ့)။ တေဇယဒတ္တာ ဟိ သီဟော
မိဂရာဇာ.... သယတိ။ ဒီဠိ ၂။ ၁၆၅။ သံဠာ ၁။
၇၅။ သံဠာ ၃။ ၇၂။ အံဠာ ၂။ ၃၉၅။ အဘိဠာ
၂။ ၃၃၀။ မဟာနိဠာ ၃။ ၇၈။ တေဇယဒတ္တာတိ
လူမိနာ သီဟဿ အဘိရုဘာဝံ (အဘိရုက-
ဘာဝံ၊ မဠာ အဘိတဘာဝံ၊ သံဠာ) ဒယေတိ။
ဒီဠိ ၂။ ၁၇၅။ မဠာ ၂။ ၂၃၄။ သံဠာ ၁။ ၁၁၄။
= လူဒံ အနုတြာသယေဝ သီဟဿ သယနန္တိ
ဒယေတုံ ဝုတ္တံ။ သံဠာ ၂။ ၃၃၀။ (- ထေရါဠာ
၁။ ၆။ ထေရါဠာ ၂။ ၇၂။)

(ည) များသော အစွမ်းသတ္တိရှိသော၊
အစွမ်းသတ္တိထက်သော (ဆန်ပြုတ် = ယာဂ)။

သာ(ယာဂ) တေဇသဒ္ဓတ္တာ ရောဂံ နိဂ္ဂဏှာ-
တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၀၅။

(၄) များ-ပြော-သော တေဇာ-
ဓာတ်ရှိသော၊ တေဇာဓာတ်-များ-ပြော-
သော (သသမ္ဘာရစက္ခု = အသားစိုင့်
မျက်စိ)။ တေဇသဒ္ဓတ္တာ ပရိဒယတိ၊...ဣဒံ
သသမ္ဘာရစက္ခု နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၅။
ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၉၅။

တေဇသဒ္ဓဏ္ဍိယာပထ (ပု) [တေဇသဒ္ဓ+ဏ္ဍိ-
ယာပထ] များသော တန်ခိုးရှိန်စော် အာနု
ဘော်ရှိသော အိပ်ခြင်း ဣရိယာပုထံ။ အယဉ္ဇိ
တေဇသဒ္ဓဏ္ဍိယာပထတ္တာ ဥတ္တမသေယျာ
နာမ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊
၃။၇၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၅၉။
(-သိ၊ဋ္ဌိ၊သင်္ဂဟ။၆၈။)

တေဇတိ (ကြိ) [တိဇ+အ+တိ။ တိဇ+ဏေ
+တိ] ထက်၏၊ ရင့်ကျက်၏၊ ပူနွေး၏။
ခ-ပစ္စယာဘာဝေ အ-ပစ္စယဿ ဧ-ကာရော၊
တေဇတိ၊ တေဇတိ ဝါ တေဇန္တိ ဣစ္စာဒိ။
ဣ၊၅၃၀။ တိဇ နိသာနေ။ တေဇတိ၊
တေဇယတိ။ နိတိ၊ဓာ။၂၉၅။

တေဇတိ (က၊ကြိ) [တိဇ+ဏေ+တိ။
တေဇတိ (ဝိဘာဝိနိ။၁၉၅)တိ ဟေတု-
ကတ္တုနိဒ္ဒေသော အနေကတ္တတ္တာ ဓာတုနံ။
မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၁၁၃။] (၁) ရင့်ကျက်-ပူနွေး-
စေ၏။ (၂) ထက်သန်-ထက်မြက်-စေ၏။
(၃) တေဇတိ-ဓာန်၊ဋ္ဌိ၊၃၃-၄။ တေဇတိ
ပရိပါစေတိ နိသေတိ ဝါ။ အဘိ၊ဝတာရ၊ဋ္ဌိ၊
၂။၆၃၁-၂။ (၂) သမ္ပဒေဝ တေဇသိ။
ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၂၁၉။

တေဇေတွာ (က၊ကြိ၊ဝိ) [တိဇ+ဏေ+တွာ]
ထက်သန်-ထက်မြက်-စေ၍။ တေဇေတွာ-
(နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၁၉၆)တိ နိသာနေတွာ။ နေတ္ထိ၊
ဋ္ဌိ။၁၁၀။ (-နေတ္ထိ၊ဝိ။၂၆၁။)

တေဇန္တိ (တိ) [တိဇ+ဏေ+အန္တိ] သွေး-
ထက်စေ-ထက်အောင်ပြု-သော၊သူ။ ဉာဏ-
ဖရသုံ တေဇေန္တေ၊။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၉။ နေတ္ထိ၊
ဋ္ဌိ။၄၇။

တေဇသိ (က၊ကြိ) [တိဇ+ဏေ+ဤ] ထက်
သန်-ထက်မြက်-စေပြီ။ တေဇေတိ (၂)-
ကြည့်။

တေဇာကသိဏ (န) [တေဇ+ကသိဏ။ ဣ။
၄၈။] (က) တေဇာကသိဏ်း (အကြွင်းမဲ့
အလုံးစုံ-ဖြန့်-ပျံ့စေ-အပ်သောမီး။ (ခ)
တေဇာကသိဏ်း၌ ထင်သော-ဥဂ္ဂဟ-ပဋိ-
ဘာဂ-နိမိတ်။ (သဒိသုပစာ။) (ဂ) တေဇာ
ကသိဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော (ဈာန်)။ (ဌာနု-
ပစာ၊ ပရမ္မရူပစာ။)

(က) တေဇာကသိဏမေကော သဉ္ဇာ-
နာတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂၅၇။ မ၊၂။၂၀၇။ အံ၊၃။
၂၉၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၉။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၀၇။
သာရတ္ထ၊၂။၂၀၃။)

(ခ) ဣဓေကစ္စော အာပေါကသိဏံ။
တေဇာကသိဏံ။...အတ္တတော သမနုပဿ-
တိ။ ပဋိသံ၊၁၃၈။ အာပေါကသိဏ (ပဋိသံ၊
ဋ္ဌ၊၂။၅၅)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

(က), (ခ) ပထဝီကသိဏေ ပဌမံ ဈာန်
သမာပဋိတွာ တတော တေဇာကသိဏေ
တတိယံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃။

(ဂ) တေဇာကသိဏံ ဘာဝေတိ။ အံ၊
၁။၄၃။ တေဇာကသိဏံ အဘိညေယျံ။
ပဋိသံ၊၈။ အဂ္ဂိနိမ္မာနေ ဟိ တေဇာကသိဏံ
သမာပဋိတဗ္ဗံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃။ (-အဘိ၊
က။၁၅၁-၄၊၂၃၃။ ပဋိသံ၊၄၇၊၉၂။ နေတ္ထိ။
၇၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၅။) ကသိဏ(ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊
၁။၇၅။နေတ္ထိ၊ဝိ။၂၃၄)၊ပထဝီကသိဏ(အံ၊ဋ္ဌ၊
၁။၄၀၈။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၁၅၃)-တို့နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

(က), (ဂ) တေဇာကသိဏံ ဘာဝေ-
တုကာမေနာပိ တေဇသ္မိ နိမိတ္တံ ဂဏိတဗ္ဗံ။

ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၆၆။ အာပေါကသိဏ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၆၇) - နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

(က),(ခ),(ဂ) ကထံ? ပထဝီကသိဏ အာပေါကသိဏ တေဇာကသိဏ။ အဘိ၊ သင်္ဂဟ။ ၅၉။ ပထဝီကသိဏ (ဝိဘာဝိနီ၊ ၂၅၈။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၄၇၈) - နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

တေဇာကသိဏစတုတ္ထဇ္ဈာန (န) [တေဇာကသိဏ + စတုတ္ထဇ္ဈာန] တေဇာကသိဏ်း၌ ဖြစ်သော စတုတ္ထဇ္ဈာန်၊ တေဇာကသိဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော စတုတ္ထဇ္ဈာန်။ တေဇာကသိဏစတုတ္ထဇ္ဈာန် သမာပဋိတော။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၆၄။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၇၈။ (- ဥဒါန၊ ဌ၊ ၃၈၉။)

တေဇာကသိဏပရိကမ္မ (န) [တေဇာကသိဏ + ပရိကမ္မ] (က) တေဇာကသိဏ်းကို - အဖန်ဖန်ပြု - စီးဖြန်း - ပျိုးများ - ခြင်း။ (ခ) တေဇာကသိဏဇ္ဈာန်ကို ပြုပြင်စီရင်တတ်သော (ဘာဝနာစိတ္တုပ္ပါဒ်)။ တေဇာကသိဏပရိကမ္မ ကတော (သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၉၄) တိ “တေဇာကသိဏပရိကမ္မဇ္ဈာန် သမာပဋိသာမိ” - တိ စိတ္တုပ္ပါဒေါ ဝေဝေတ္တ တေဇာကသိဏပရိကမ္မ။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၄၄။ (- မ၊ ဌ၊ ၂။ ၇၆။)

တေဇာကသိဏပရိကမ္မဇ္ဈာန (န) [တေဇာကသိဏပရိကမ္မ + ပဝတ္ထ + ဇ္ဈာန။ အလယ်ပုဒ်ကျေ။] (က) တေဇာကသိဏ်းကို - အဖန်ဖန်ပြု - စီးဖြန်း - ပျိုးများ - ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သောဇ္ဈာန်။ (ခ) တေဇာကသိဏဇ္ဈာန်ကို ပြုပြင်စီရင်တတ်သော ဘာဝနာစိတ္တုပ္ပါဒ်ကြောင့်ဖြစ်သောဇ္ဈာန်။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

တေဇာကသိဏသမာပတ္တိ (တိ) [တေဇာကသိဏ + သမာပတ္တိ] တေဇာကသိဏ်းလျှင် အာရုံရှိသောသမာပတ်။ တေဇာဓာတုသုကုသလောတိ တေဇာကသိဏသမာပတ္တိသုကုသလော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀၄။ (- ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၃၉။ ဥဒါန၊ ဌ၊ ၃၈၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ၊ ၄၇။)

တေဇာကသိဏသမာပတ္တိပရမ (တိ) [တေဇာကသိဏသမာပတ္တိ + ပရမ] တေဇာကသိဏဇ္ဈာန်သမာပတ်လျှင် လွန်ကဲ မွန်မြတ်သော အဖို့ရှိသော။ တေဇာကသိဏသမာပတ္တိပရမာ ခေါ် ဘဂိနီ။ အံ၊ ၃။ ၂၉၄။

တေဇာကသိဏာရမ္မဏ (တိ) [တေဇာကသိဏ + အာရမ္မဏ] တေဇာကသိဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော (ဈာန်)။ တေဇာကသိဏာရမ္မဏ ဈာန် နိဗ္ဗတ္တေတော။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၇၄။ (- ထေရီ၊ ဌ၊ ၁၉၇။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၁။)

တေဇာကာယ (ပု) [တေဇ + ကာယ။ (တေဇာယာယ - သံ)] (က) တေဇာ - ဓာတ်ဟူသော အပေါင်း၊ တေဇာ - ဓာတ်အပေါင်း။ (ခ) တေဇာ - ဓာတ်တို့၏ အပေါင်း။ တေဇာတေဇာကာယံ အနုပေတိ အနုပဂစ္ဆတိ။ ဒီ၊ ၁။ ၅၂။ မ၊ ၂။ ၁၈၃။ သံ၊ ၂။ ၁၇၀။ တေဇာကာယံ... အနိစ္စတော သမနုပဿတိ။ ပဋိသံ၊ ၄၀၆။ (- ဒီ၊ ၁။ ၅၃။ သံ၊ ၂။ ၁၇၃။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၄၈။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၄၇။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၀၈။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ၊ ၉၆။ မဟာနိ၊ ဌ၊ ၃၉။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၆၂။ နေတ္တိ၊ ဌ၊ ၉၆။) ပထဝီကာယ (ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၅၁။ သီ၊ ဌ၊ သစ်၊ ၂။ ၅၁) - နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

တေဇာကောဋ္ဌာသ (ပု) [တေဇ + ကောဋ္ဌာသ] တေဇာဓာတ် - မီး - အစု။ ကမ္မဇေ တေဇာကောဋ္ဌာသမိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၂၃။ (- သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၃၄။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၄၄၂။) တေဇာဂတ - လည်း ကြည့်။

တေဇာဓန္ဓ (ပု) [တေဇ + ဓန္ဓ] မီးအစု၊ မီး - စု - ပုံ။ မဟတာ တေဇာဓန္ဓေန အဘိဘူတဿ။ အံ၊ ၂။ ၄၇၆။

တေဇာဂတ (တိ) [တေဇ + ဂတ] (က) တေဇာဓာတ် - မီး - အစု - ၌ - ဖြစ် - တည် - သော (ပူဇွေးမှု)။ (ခ) တေဇာ - ဓာတ်ဟူသော (ပူမှု၊ အေးမှု)။ (ဂ) တေဇာ - ဓာတ်

အဖြစ်သို့ ရောက်သော (ပုဗ္ဗ, အေးမူ)။ တေ-
 ဇောဂတ (အဘိဓမ္မာ ၂၀၂။ မ၊ ၁။ ၂၄၅) နှစ်
 သဗ္ဗတေဇေသု ဂတံ ဥဏှတ္တလက္ခဏံ။ တေ-
 ဇော ဝေဝါ တေဇောဘာဝံ ဂတန္တိ တေ-
 ဇောဂတံ၊ အဘိဓမ္မာ ၁။ ၃၇၄။ မ၊ ၁။ ၂။ ၁၃၁။
 တေဇောဘာဝံ ဂတန္တိ သဘာဝေနေဝ တေ-
 ဇောဘာဝံ ပတ္တန္တိ အတ္တော။ မူလဒီ၊ ၁။ ၁၅၆။
 သဗ္ဗတေဇေသု ဂတန္တိ ဣန္ဒနာဒိဝသေန
 အနေကဘေဒေသု သဗ္ဗေသု တေဇော-
 ကောဠာသေသု ဂတံ ပဝတ္တံ၊ ယထာ ပီတိ
 ဝေဝါ ဂတံ၊ ဧဝံ တေဇော ဝေဝါ တေဇော-
 ဂတံ၊ တေဇနဝသေန ပဝတ္တိမတ္တန္တိ အတ္တော။
 မ၊ ၁။ ၂။ ၁၇၃။ (- မ၊ ၂။ ၁၇၅။ မ၊ ၃။ ၂၇၄။
 အဘိဓမ္မာ ၂။ ၆၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၄၄-၅။ မ၊ ၁။
 ၇၈။)

တေဇောဒီပ (ပု) [တေဇ + ဒီပ] တေဇောဒီပ-
 အမည်ရှိသော (ထေရ်)။ (ယင်းသည် တိ-
 လောကဂုရုဆရာတော်၏ တပည့်ဖြစ်၍ သက္က
 ရာဇ် ၁၀၃၄-၌ နန်းတက်သော နရာဝရမင်း၏
 လက်ထက်၌ ထင်ရှားသော မထေရ်တပါး
 ဖြစ်သည်။ ပရိတ်ကြီးဋီကာကျမ်းကိုလည်း
 ရေးသားပြုစုခဲ့၏။) တေဇောဒီပေါ နာမ
 ဘိက္ခု ပရိတ္တဋီကံ အကာသိ။ သာသနဝံသပု-
 ဒီပိကာ။ ၁၂၉။ (D.P.-လည်း ကြည့်။)

တေဇောဓာတု (ပု၊ ထိ) [တေဇ + ဓာတု။ နီတိ၊
 သုတ္တ။ ၃၇၅။] (၁) တေဇော-ဓာတ်၊ ထက်
 မြက် - ရင့်ကျက် - လောင်မြိုက် - စေတတ်
 သော သဘော (ပုဗ္ဗ, အေးမူသဘော)။ (က) အဇ္ဈတ္တိက-တေဇော-ဓာတ် (ကိုယ်တွင်း၌ ဖြစ်
 သော ပုဗ္ဗ, အေးမူသဘော)။ (ခ) သန္တပုန-
 တေဇော-ဓာတ် (ရက်ချန်ဖျားစသည်ကို
 ဖြစ်စေတတ်သော ပကတိကိုယ်ငွေ့ထက် လွန်
 ကဲသော ကိုယ်ပူမှုသဘော)။ (ဂ) ဇီရဏ-
 တေဇော-ဓာတ် (အရွယ်အိုစေမှုသဘော)။
 (ဆ) ဒါဟ-တေဇော-ဓာတ် (ယပ်လေခတ်ရ
 လောက်အောင် ကိုယ်ကိုပူလောင်စေမှု သ

ဘော)။ (င) ပါစက (ကမ္မဇ) တေဇော-ဓာတ်
 (အစာကျေ ကျက်စေမှုသဘော၊ ဝမ်းမီး)။
 (စ) ဗာဟိရ-တေဇောဓာတ် (ပြင်ပ၌ ဖြစ်
 သော ပုဗ္ဗ, အေးမူသဘော)။ (ဆ) ထင်းမီး၌
 တည်သော သဘော။ (ဇ) ကောက်ရိုးမီး၌
 တည်သော သဘော။ (ဈ) မြက်မီး၌ တည်
 သော သဘော။ (ည) နွားချေးမီး၌ တည်
 သော သဘော။ (ဋ) ဖွဲမီး၌ တည်သော သ
 ဘော (ဌ) တံမြက်ချေးစုမီး၌ တည်သော သ
 ဘော။ (ဍ) မိုးကြိုးမီး၌ တည်သော သဘော။
 (ဎ) မီးလျှံ - မီးကျိုး - တို၏ပူမှုသဘော။ (ဏ)
 နေဗိမာန်၏ပူမှုသဘော။ (တ) သစ်သားစုမှ
 ဖြစ်သောပူမှုသဘော။ (ထ) မြက်စုမှ ဖြစ်
 သော ပူမှုသဘော။ (ဒ) စပါးစုမှ ဖြစ်သော
 ပူမှုသဘော။ (ဓ) ဥစွာ 'ဘဏ္ဍာ' စုမှ ဖြစ်သော
 ပူမှုသဘော။ (န) နိဗ္ဗာမတဏှိက-စသော
 ပြိတ္တာတို့၏ ခံတွင်းမှ ထွက်သောမီး၌ တည်
 သော သဘော။ (ပ) ကမ္ဘာဖျက်မီး၌ တည်
 သော သဘော။ (ဖ)) မီးတောက် - မီးလျှံ -
 ထွက်သော) ငရဲမီး - အဝီစိငရဲမီး - ၌ တည်
 သော သဘော။ (၂) တေဇောကသိုဏ်း
 နိမိတ်လျှင် အာရုံရှိသော - ဈာန် - သမာပတ်။

တေဇောဓာတု - ဒီ၊ ၁။ ၂၀၈-၉၊ ၂၁၀-၃။
 မ၊ ၁။ ၇၃၊ ၂၄၅။ မ၊ ၃။ ၈၁၊ ၁၀၇၊ ၁၃၃၊ ၂၇၄။
 သံ၊ ၁။ ၃၇၉၊ ၃၈၅။ အံ၊ ၁။ ၁၇၆။ အံ၊ ၂။ ၂၁၂။
 အဘိဓမ္မာ ၁၇၀။ အဘိဝိ၊ ၈၄-၅။ အဘိက။
 ၂၇၄။ ပဋိသံ၊ ၈။ နေတ္ထိ၊ ၈၁။ ဒီ၊ ၁။ ၁၈၀။
 ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၃၆၁။ ဒီ၊ ၁။ ၃။ ၈၄။ မ၊ ၁။ ၁။ ၃၁-၂၊
 ၂၇၂။ မ၊ ၁။ ၄။ ၆၃၊ ၈၂။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၁၄၁။ သံ၊
 ၁။ ၃။ ၂၂၄၊ ၂၃၂။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၁၅၉။ အဘိဓမ္မာ
 ၁။ ၁၂၁၊ ၂၇၃၊ ၃၆၈။ အဘိဓမ္မာ ၂။ ၂၃၊ ၇၃၊
 ၃၄၆၊ ၄၁၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၃၁၊ ၃၄၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။
 ၁၁၇၊ ၂၅၁၊ ၂၇၇။ ခုဒ္ဒက၊ ၁။ ၆၁။ ဣတိဝုတ်၊
 ၄။ ၁၇၈။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၂။ ၁၇၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။
 ၂၃၄။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၁၁။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၄၇၊
 ၂၅၁။ သီ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ၃၉၁။ ဒီ၊ ၁။ ၃။ ၁၉၉။

မဒ္ဒါဝါ။၂၅၇။၂၆၁။ မဒ္ဒါ။၂။၂၇၂။ သံဒ္ဓါ။
၂။၄၆၆။ အံဒ္ဓါ။၂။၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ။၂။၄၂၇။

တေဇောဓာတု—ဝိ။၂။၄၅။ ဝိ။၂။၁၄၅။
ဝိ။၂။၂။ ဝိ။၄။၁၉၃-၄။ ဒီ။၂။၂။ မ။
၃။၇၁။၃၀၄။ သံ။၁။၁၄၆-၇။၂၇၅။ ဥဒါန။
၁၉၁။ အပါ။၂။၂၇၇။ ပေဋကော။၂၄၂။ဝိ။ဋ္ဌ။
၁။၂၉။ ဝိ။ဋ္ဌ။၂။၁၆၄။ မ။ဋ္ဌ။၄။၁၄၀။ သံ။ဋ္ဌ။
၁။၁၉၄။ အံ။ဋ္ဌ။၁။၂၅၁။ ဓမ္မာဋ္ဌ။၁။၃၄၃။
ဓမ္မာဋ္ဌ။၂။၅၂၁၅၇။ ဥဒါန။ဋ္ဌ။၃၇၇-၉။ ထေရ။
ဋ္ဌ။၂။၂၄၄။၄၉၇။ ထေရီ။ဋ္ဌ။၁၀၀။ အပါ။ဋ္ဌ။၁။
၂၇၄။ အပါ။ဋ္ဌ။၂။၂၇၆။ ဝဇီရ။၄၁၃။ သာရတ္ထ။
၁။၁၃၇။ ဝိမတိ။၁။၃၀။

တေဇောဓာတုယာ (တ၊ဇ)— သံ။ဋ္ဌ။၃။
၂၃၁။ အဘိ။ဋ္ဌ။၁။၃၄၆။ အဘိ။ဋ္ဌ။၂။၃၄၆။
ဝဇီရ။၄၁၃။ တေဇောဓာတုနာ— သမ္မော။
ယော။၂၀၅။

တေဇောဓာတုယာ (ဆ၊ဇ)— သံ။၁။
၃၇၀။ သံ။၂။၁၉၆။၃၇၂။ သံ။၃။၃၁၇။ အံ။၁။
၂၂၃။ ဒီ။ဋ္ဌ။၁။၆၂။ သံ။ဋ္ဌ။၂။၁၄၂။ အံ။ဋ္ဌ။၁။
၇၃။ အံ။ဋ္ဌ။၂။၂၀၄။ ဥဒါန။ဋ္ဌ။၁၁၃။ ပဋိသံ။
ဋ္ဌ။၁။၁၉၂။ ဒီ။ဋ္ဌ။၁။၂၄၇။ မဒ္ဒါဝါ။၂၅၇။
မဒ္ဒါ။၂။၂၉၉။၃၆၂။ အံ။ဋ္ဌ။၂။၁၁၅။ တေဇော-
ဓာတုသ—မဒ္ဒါ။၃။၃၄၇။

တေဇောဓာတုယာ(သ၊ဇ)—မ၊၁။၂၄၅။
မ၊၂။၇၅။ မ၊၃။၂၇၄။ သံ။၁။၃၇၀။ ဝိသုဒ္ဓိ။
၁။၂၉၉။ တေဇောဓာတုမ္ပိ— ဝဇီရ။၄၁၃။
တေဇောဓာတုသု—အပါ။၁။၉၃။ သာရတ္ထ။၃။
၂၀၄။

(၁) တေဇော-ဓာတ်၊ ထက်မြက် - ရင့်
ကျက် - လောင်မြိုက်-စေတတ်သော သ
ဘော(ပုပ္ဖ၊အေးမှုသဘော။) တေဇောဓာတု
ဥဏ္ဍုလကွဏာ။အဘိ။ဋ္ဌ။၁။၃၆၇။ ယာ ပရိ-
ပါစနတာ၊သာ တေဇောဓာတု။ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၆၁။

(က) အဇ္ဈတ္တိက တေဇော-ဓာတ်(ကိုယ်
တွင်း၌ဖြစ်သော ပုပ္ဖ၊အေးမှုသဘော။) (ခ)

သန္တပ္ပနတေဇော-ဓာတ်(ရက်ချန်ဖျား-စသည်
ကို ဖြစ်စေတတ်သော ပကတိကိုယ်ငွေ့ ထက်
လွန်ကဲသော ကိုယ်ပူမှုသဘော။) (ဂ) ဇိရ-
ဏတေဇော-ဓာတ်(အရွယ်အိုစေမှုသဘော။)
(သ) ဒါဟတေဇော-ဓာတ် (ယပ်လေ ခတ်ရ
လောက်အောင် ကိုယ်ကို ပူလောင်စေမှု
သဘော။) (င) ပါစက (ကမ္မဇ) တေဇော-
ဓာတ် (အစာကျေကျက်စေမှုသဘော၊ ဝမ်း
မီး။) (စ) ဗာဟိရတေဇော-ဓာတ် (ပြင်ပ၌
ဖြစ်သော ပုပ္ဖ၊အေးမှု သဘော။) (ဆ)
ထင်းမီး၌တည်သော သဘော။(ဇ) ကောက်
ရိုးမီး၌တည်သော သဘော။ (ဈ) မြက်မီး၌
တည်သောသဘော။ (ည) နွားချေးမီး၌
တည်သော သဘော။(ဋ)ဖွဲမီး၌ တည်သော
သဘော။(ဌ)တံမြက်ချေးစုမီး၌ တည်သော
သဘော။ (ဍ) မိုးကြိုးမီး၌ တည်သော သ
ဘော။ (ဎ) မီးလျှံ - မီးကျိုး - တိုက်ပူမှု
သဘော။(ဏ)နေဗိမာန်၏ပူမှုသဘော။(တ)
သစ်သားစုမှဖြစ်သော ပူမှုသဘော။ (ထ)
မြက်စုမှဖြစ်သောပူမှုသဘော။ (ဒ) စပါးစုမှ
ဖြစ်သောပူမှုသဘော။ (ဓ) ဥစ္စာ‘ဘဏ္ဍာ’စုမှ
ဖြစ်သောပူမှုသဘော။ (န) နိဗ္ဗာမတဏှိက-
စသော ပြိတ္တာတို့၏ ခံတွင်းမှထွက်သောမီး၌
တည်သော သဘော။ (ပ) ကမ္ဘာဖျက်မီး၌
တည်သော သဘော။ (ဖ) (မီးတောက်-
မီးလျှံ- ထွက်သော) ငရဲမီး-အဝီစိငရဲမီး၌
တည်သော သဘော။ တေဇ (၁) ကြည့်။

(င) တေဇောဓာတု(ဒီ၊ဋ္ဌ။၁။၁၇၀။ မ၊
ဋ္ဌ။၁။၂၇၂။ သံ။ဋ္ဌ။၃။၂၃၂)တိ ဂဟဏိသဒ္ဓါ-
တာ တေဇောဓာတု။ သာ ဟိ အန္တော-
ပဝိဋ္ဌံ အာဟာရံ ပရိပါစေတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ။၁။၂၅၁။
မဒ္ဒါဝါ။၂၆၁။ သံဒ္ဓါ။၂။၄၆၆။

(ဆ) ဓာတုသု တေဇောဓာတု ဥဋ္ဌဟိ-
တွာ ယာဝဗြဟ္မလောကာ ဥဂ္ဂစ္ဆိယတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ။
၃။၇၄။ မ၊ဋ္ဌ။၄။၇၂။ အဘိ။ဋ္ဌ။၂။၄၁၄။

(၂) တေဇောကသိုဏ်းနိမိတ်လျှင် အာရုံရှိသော-ဈာန်-သမာပတ်။ တေဇောဓာတု သမာပဇ္ဇိတွာ (ဥဒါန။၁၉၁)တိ တေဇောကသိကာရဓာတုဉာဏ်သမာပတ္တိ သမာပဇ္ဇိတွာ။ ဥဒါန။၁၉၂။ တေဇောဓာတု သမာပဇ္ဇိတွာ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉)တိ တေဇော(ဓာတု)ကသိကာရမ္မဏံ ဈာန် သမာပဇ္ဇိတွာ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၃၇။ ဝိမတိ၊၁။၃၀။

တေဇောဓာတုကသိကာရမ္မဏ (တိ) [တေဇောဓာတု + ကသိကာရ + အာရမ္မဏ] တေဇောဓာတ် ဟူသော ကသိုဏ်း နိမိတ်လျှင် အာရုံရှိသော(ဈာန်)။ အထက်ပုဒ် (၂)-ကြည့်။

တေဇောဓာတုကုသလ (တိ) [တေဇောဓာတု + ကုသလ] တေဇောဓာတ် - လျှင် အာရုံရှိသော ဈာန်-၌-ကို-ဝင်စားခြင်းငှါ-လိမ္မာ-ကျွမ်းကျင်-သော၊ သူ။ တေဇောဓာတုကုသလာန (အံ၊၁။၂၆) နှိ တေဇောဓာတု သမာပဇ္ဇိတွာ ကုသလာနံ သာဂတတ္ထေရော အဂ္ဂေါတိ ဒဿေတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇။ (-၂၇၃။)

တေဇောဓာတုက္ခောဘ (ပု) [တေဇောဓာတု + ခေါဘ] (အဇ္ဈတ္တိက) တေဇောဓာတ်၏-တုန်လှုပ်-ချောက်ချား-ခြင်း၊ တုန်လှုပ်-ချောက်ချား - သော(အဇ္ဈတ္တိက)တေဇောဓာတ်။ ဥက္ကန္တိ သရီရဗ္ဗန္တရေ တေဇောဓာတုက္ခောဘဝသေန ဥဏှံ ဘဝတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၄၀၄။

တေဇောဓာတုဂတ (တိ) [တေဇောဓာတု + ဂတ] (က) တေဇောဓာတ်၌-ဖြစ်-တည်-သော(ပူဇွေမှု)။ (ခ) တေဇောဓာတ်-ဟူသော (ပကတိကိုယ်ငွေ့ထက် လွန်ကဲသော ပူဇွေမှု)။ (ဂ) တေဇောဓာတ်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်သော(ပကတိကိုယ်ငွေ့ထက် လွန်ကဲသော ပူဇွေမှု)။ ယေန စာတိ ယေန

တေဇောဓာတုဂတေန ကုပိတေန အယံ ကာယော သန္တပုတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄၅။ တေဇောဂတ-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

တေဇောဓာတုနိဒ္ဒေသ (ပု) [တေဇောဓာတု + နိဒ္ဒေသ] တေဇောဓာတ်ကို အကျယ်ညွှန်းပြရာ (စကားရပ်)။ တေဇောဓာတုနိဒ္ဒေသေ တေဇနဝသေန တေဇော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၅။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၁။)

တေဇောဓာတုနိဿယ (တိ) [တေဇောဓာတု + နိဿယ] တေဇောဓာတ်-ဟူသော မှီရာရှိသော (သာယာခြင်း)။ အယံ တေဇောဓာတုနိဿယော အဿာဒေါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၂။

တေဇောဓာတုပရိဋ္ဌာဟနိဗ္ဗာန (န) [တေဇောဓာတု + ပရိဋ္ဌာဟ + နိဗ္ဗာန] (ကမ္မဇ) တေဇောဓာတ် - ဝမ်းမီး-ဖြင့်-ပူဆာ-လောင်မြိုက်-ခြင်း၏ ငြိမ်းအေးခြင်း။ သဋ္ဌသတေန နှာတော ဝိယ တေဇောဓာတုပရိဋ္ဌာဟနိဗ္ဗာနံ ပတွာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၇။ = တေဇောဓာတုနာ ပရိဋ္ဌာဟဿ နိဗ္ဗာနံ။ သမ္မော၊ယော။၂၀၅။

တေဇောဓာတုပရိဋ္ဌာဟနိဗ္ဗာန (န) [တေဇောဓာတုပရိဋ္ဌာဟ + နိဗ္ဗာန] (ကမ္မဇ) တေဇောဓာတ် - ဝမ်းမီး-ဖြင့်-ပူဆာ-လောင်မြိုက်-ခြင်းကို ငြိမ်းအေးစေခြင်း။ သဋ္ဌသတေန နှာတော ဝိယ တေဇောဓာတုပရိဋ္ဌာဟနိဗ္ဗာနံ ပတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၁။

တေဇောဓာတုပု(ပ)ကောပ (ပု) [တေဇောဓာတု + ပကောပ] တေဇောဓာတ်၏ ဖောက်ပြန်ပျက်စီးခြင်း။ တေဇောဓာတုပု(ပ)ကောပေန၊ ဟောတိ အဂ္ဂိမုခေ သော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၆၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၈-၉။

တေဇောဓာတုသမာပတ္တိ (ထိ) [တေဇောဓာတု + သမာပတ္တိ] တေဇောဓာတ် - တေဇော

ကသိုဏ်း ပဋိဘာဂနိမိတ် - လျှင် အာရုံရှိသော
ဈာန်သမာပတ်။ အယဉ္ဇိ ထေရော တေဇော-
ဓာတုသမာပတ္တိယာ....တံ နာဂံ နိဗ္ဗိသေဝနံ
အကာသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅။ (-ဝဇီရ။၄၁၃။)

တေဇောဓာတုသမာပတ္တိဇနိတ (တိ) [တေဇော-
ဓာတုသမာပတ္တိ+ဇနိတ] တေဇောဓာတ်-
တေဇောကသိုဏ်း ပဋိဘာဂနိမိတ် - လျှင်
အာရုံရှိသော ဈာန်သမာပတ်သည် ဖြစ်စေ
အပ်သော။ တေနေဝ တေဇောဓာတုသမာ-
ပတ္တိဇနိတေန အင်္ဂုလိဇာလာလောကေနာတိ
အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၄။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၈။)

တေဇောဓာတုသမုဋ္ဌာန (တိ) [တေဇောဓာတု+
သမုဋ္ဌာန] (က) တေဇောဓာတ်လျှင် ဖြစ်
ကြောင်းရှိသော။ (ခ) တေဇောဓာတ်
ကြောင့်ဖြစ်သော။ ဧတ္ထ စ ပုရိမာ တယော
တေဇောဓာတုသမုဋ္ဌာနာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄၅။

တေဇောဘက္ခ (တိ) [တေဇ + ဘက္ခ] မီးကို
စားသော၊သူ (ငရဲသား)။ တေဇောဘက္ခ-
ဿာ(ဇာ၊၂။၆၂)တိ အဂ္ဂိမေဝ ခါဒန္တဿ။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၉၁။

တေဇောဘဂ္ဂ (ပု) [တေဇ + ဘဂ္ဂ] တေဇော
ဓာတ်၏ ပျက်စီးခြင်း။ ဘဂ္ဂါတိ တေဇော-
ဘဂ္ဂေန ဘဂ္ဂါ ဒုဗ္ဗဏ္ဏာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၆။

တေဇောယုတ္တ (တိ) [တေဇ+ယုတ္တ] တန်ခိုး
ရှိန်စော် အာနုဘောနှင့် ယှဉ်သော၊သူ(ပရ-
က္ကမဘုဇမင်းစသည်။ တေဇဿိ တေဇော-
ယုတ္တော။ ဓာနံ၊ဋ္ဌ၊နာ-၆၁၉။

တေဇောဝါရ (ပု) [တေဇ+ဝါရ] တေဇောဓာတ်
၏-အလှည့်-အကြိမ် (အဖွင့်)။ ဣမသ္မိံ
တေဇောဝါရေပိ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝိတ္တာရော
ဝေဒိတဗ္ဗော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁။

တေဇောဝိသေသ (ပု) [တေဇ+ဝိသေသ] ဥက္က-
တေဇောဓာတ်၊ သီတတေဇောဓာတ်-တို့၏-

အထူး-ခြားနားချက်။ ဥက္ကကလာပေ ပန
သီတဿ အပ္ပဝတ္တိ သီတကလာပေ စ ဥက္ကဿ
ဒွိန္ဒ အညမညပဋိပက္ခတ္တာ တေဇောဝိသေသ-
ဘာဝေ ယုဇ္ဇတိ။ မူလဋီ၊၁။၁၅၅။

တေဇောသံဝဇ္ဇ (ပု) [တေဇ+သံဝဇ္ဇ] မီး-ဖြင့်-
ကြောင့် - (ကမ္ဘာ)ပျက်စီးခြင်း၊ ကမ္ဘာ
မီးလောင်ခြင်း။ တယော သံဝဇ္ဇော တေဇော-
သံဝဇ္ဇော အာပေါသံဝဇ္ဇော ဝါယော-
သံဝဇ္ဇော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၀။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၄၄။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။
၁၈၇။ တေဇေန သံဝဇ္ဇော (ဝိနာသော)
တေဇောသံဝဇ္ဇော။ သာရတ္ထ၊၁။၃၉၀။ ဝိမတိ၊
၁။၈၀။ (-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၇။ ဝဇီရ။၅။ အံ၊
ဋ္ဌ၊၂။၃၃၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၃။)

တေဇောသံဝဇ္ဇဒဿန (န) [တေဇောသံဝဇ္ဇ +
ဒဿန] ကမ္ဘာမီးလောင်းပုံကိုပြခြင်း။ သတ္တ
သုရိယဒေသနာတေဇောသံဝဇ္ဇဒဿနဝသေန
ပဝတ္တာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၉။

တေဇောသညိ (တိ) [တေဇ + သညိ] မီး-ဟု
အမှတ်သညာရှိသော၊သူ။ န တေဇသ္မိံ
တေဇောသညိ အဿ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၂-၄၊
၅၂၂-၃။

တေဇောသဘာဝ (ပု) [တေဇ+သဘာဝ] (၁)
တေဇောဓာတ်၏ (ပူလောင်ခြင်း)သဘော။
(တိ) (၂) တေဇောဓာတ်၏ (ရင့်ကျက်
ခြင်း) သဘောရှိသော။ (၁) အောက်ပုဒ်
ကြည့်။ (တိ) (၂) န ဥက္ကာ ဟုတွာ ဈာယ-
တိတိ တေဇောသဘာဝတယေဝ ပဋိက္ခိပတိ။
မူလဋီ၊၁။၁၅၅။ (-အနုဋီ၊၁။၁၆၈။)

တေဇောသဘာဝပဋိက္ခေပ (ပု) [တေဇောသ-
ဘာဝ+ပဋိက္ခေပ] တေဇောဓာတ်၏ပူလောင်
ခြင်းသဘောကို ပယ်ခြင်း။ တေဇောသဘာ-
ဝပဋိက္ခေပေန စ သီတတ္တဉ္စ ပဋိက္ခိတ္တံ
ဟောတိ။ မူလဋီ၊၁။၁၅၅။

တေဇောသမ (တိ) [တေဇ + သမ] မီးနှင့်တူ
သော (ဘဝနာ, စိတ်-စသည်)။ တေဇော-
သမံ ရာဟုလ ဘာဝနံ ဘာဝေဟိ။ မ၊ ၂။ ၈၇။
တေဇောသမေန စေတသာ ဝိဟရာမိ။ အံ၊
၃။ ၁၈၂။ (-မိလိန္ဒ။ ၃၃၅၊ ၃၆၈။)

တေဇောသမာပတ္တိပါဠိဟာရိယ (န) [တေ-
ဇောသမာပတ္တိ + ပါဠိဟာရိယ] တေဇော
ကသိုဏ်း နိမိတ်လျှင် အာရုံရှိသော ဈာန်
သမာပတ်ဖြင့် ပြုအပ်သော တန်ခိုးပြာဠိဟာ။
သောပိ တဿ တေဇောသမာပတ္တိပါဠိဟာ-
ရိယံ ဒဿေတော...ပက္ခာမိ။ အံ၊ ၄။ ၂၉၈။
(-အံ၊ ၄။ ၂၀၂။)

တေဇောသမ္ပန္န (တိ) [တေဇ + သမ္ပန္န] တန်ခိုး
ရှိန်စော် အာနုဘော်နှင့်ပြည့်စုံသော၊ ပြည့်စုံ
သော တန်ခိုးရှိန်စော် အာနုဘော်ရှိသော
(နေ-စသည်)။ သူရိယဿာပိတာဝတေဇော-
သမ္ပန္နဿ ရောဂေါ ဥပ္ပဇ္ဈိဿတိ။ မိလိန္ဒ။ ၂၆၅။

တေဇောသဟဂတ (တိ) [တေဇ + သဟဂတ]
မီးနှင့် တကွဖြစ်သော (သံတွေခဲ-စသည်)။
ဒိဝသံ ပစ္စမာနော ဝိဝရာနုပဝိဋ္ဌေန တေဇေန
စေဝ ဝါယေန စ ဝါယောသဟဂတော စ
ဥဿာသဟဂတော စ တေဇောသဟဂတော
စ ဟုတွာ ဝေံ လဟုကော ဟောတိ။ သံ၊ ၄။
၃။ ၂၉၂။ (-ဒီ၊ ၂။ ၂၆၇။)

တေဇောဟာနိပ္ပတ္တ (တိ) [တေဇ + ဟာနိ + ပတ္တ]
တန်ခိုးရှိန်စော် အာနုဘော်၏-ဆုတ်ယုတ်
-လျော့ကျ - ခြင်းသို့ ရောက်သော၊ သူ။
နိတ္ထေဇဘူတောတိ နိတ္ထေဇံ ဘူတော တေ-
ဇောဟာနိပ္ပတ္တော။ မ၊ ၄။ ၂။ ၈၄။

တေတာလီသ (တိ) [တေတာလီသ + သ = အ။
မောဂ်၊ ၄။ ၅၁။ (တြိစတွာရိ*၈-သံ)] ငှာ-
ခုတို့၏ ပြည့်ကြောင်းဖြစ်သော၊ ငှာ-ခုမြောက်
ဖြစ်သော (ကမ္ဘာ-စသည်)။ တေတာလီ-
သေ ဣတော ကပ္ပေ၊ စက္ကဝတ္တိ မဟဗ္ဗလာ။
အပါ၊ ၁။ ၁၆၅။

တေတ္ထိသံ (တိ) [တိ + တိ*သ။ (တြယသ္မိ*၈-
သံ)] သုံးဆယ့်သုံး၊ ၃၃-ပါး-ခု-ယောက်-
သော။ တေတ္ထိသံ ဒေဝပုတ္တာ အတ္တနော
ကုမ္ဘေ ရတနပလ္လင်္ကေ နိသီဒိ*သု။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။
၁၇၄။ (-ဝိ၊ ၅။ ၂၆၆။ အပါ၊ ၂။ ၃၃၃။ နေတ္ထိ။
၅။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၁၇၆။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၂၊ ၃၀၅။ သံ၊
၄။ ၁။ ၂၈၊ ၃၀၉။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၃။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။
၁၇၃။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၀။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၅။
မဟာနိ၊ ၄။ ၁၃၃။)

တေတ္ထိသံ (တိ) [တေတ္ထိသံ + သ = အ။
(တြယသ္မိ*၈-သံ)] ၃၃-ခုတို့၏ ပြည့်ကြောင်း
ဖြစ်သော၊ ၃၃-ခုမြောက်ဖြစ်သော။ တေတ္ထိ-
သေ ဝတ္တမာနမ္ပ၊ ကပ္ပေ အာသု ဇနာဓိပါ။
အပါ၊ ၁။ ၁၄၅။

တေတ္ထိသံ (တိ) [တေတ္ထိသံ + က] ၃၃-ယောက်
သော ကောင်းမှုပြုဖက်တို့၏ ဖြစ်ရာအရပ်။
တာဝတိ*သ-ဒေါင်ကွင်း ကြည့်။

တေတ္ထိသကုမ္ဘ (ပု) [တေတ္ထိသံ + ကုမ္ဘ]
၃၃-ခုသော (ဆင်) ဦးကင်း။ တေသံ ပန
တေတ္ထိသကုမ္ဘာနံ မဇ္ဈေ သုဒဿနကုမ္ဘော
နာမ တိ*သယောဇနမတ္တော ဟောတိ။
သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၀။

တေတ္ထိသက္ခတ္တံ (ဗျ) [တေတ္ထိသံ + က္ခတ္တံ]
၃၃-ကြိမ်-ခါ။ တေတ္ထိသက္ခတ္တံ ဒေဝိန္ဒော၊
ဒေဝရဇဗေဒနာရယိ*။ အပါ၊ ၂။ ၇၇။ ထေရ၊ ၄။
၁။ ၆၈။ (-အပါ၊ ၁။ ၃၀၇။ အပါ၊ ၂။ ၃။)

တေတ္ထိသင်္ဂုလ (တိ) [တေတ္ထိသံ + အင်္ဂုလ]
၃၃-ခုသော လက်သစ်ရှိသော၊ ၃၃-လက်သစ်
ရှိသော (သန်လျက်-စသည်)။ ဧကော ပန
ပုရိသော တေတ္ထိသင်္ဂုလံ တိ*ခိဏဓာရံ အသိ-
ရတနံ ဂိလတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၃၁၈။

တေတ္ထိသင်္ဂုလယတ (တိ) [တေတ္ထိသင်္ဂုလ +
အာယတ] ၃၃-လက်သစ်-အလျား - ရှိ -
ရှည် - သော (သန်လျက်-စသည်)။ တေတ္ထိ-

သင်္ဂုလာယတော ခဂ္ဂေါ လောမေသုယေဝ
အလ္လိယံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉။

တေတ္ထိသဇန (ပု) [တေတ္ထိသ + ဇန]
ဥပ-ယောက်သော လူ။ သော တေတ္ထိသ-
ဇနာနံ အတ္ထာယ တေတ္ထိသကုမ္ဘေ မာ-
ပေသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၃-၄။

တေတ္ထိသတိ (ထိ) [တိ+တိသတိ] သုံးဆယ့်
သုံး၊ ဥပ-ပါး - ခု-ယောက် - သော။
အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တေတ္ထိသတိမ (တိ) [တေတ္ထိသတိ + မ။
(ကြယဋ္ဌိ ၈-သံ)] ဥပ-ခုတို့၏ ပြည့်ကြောင်း
ဖြစ်သော၊ ဥပ-ခုမြောက်ဖြစ်သော (သုတ်-စ
သည်)။တေတ္ထိသတိမံ။သံ၊၂။၅၄၃။တေတ္ထိ-
သတိမော ပရိစ္ဆေဒေါ။ မဟာဝံသ။နာ-၁၈။

တေတ္ထိသပိဏ္ဍ (ပု) [တေတ္ထိသ+ပိဏ္ဍ] ဥပ-ခု
သော-ထမင်းခဲ - ထမင်းဆုပ် - အစာအာ
ဟာရ။ တေ အတ္တနော ဂေဟာနိ ဂန္ဓာ ဟတ္ထိ-
နော တေတ္ထိသပိဏ္ဍံ ဒေန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၅။

တေတ္ထိသမနုဿသေဋ္ဌ (ပု) [တေတ္ထိသ+
မနုဿ+သေဋ္ဌ] ဥပ-ယောက်သောလူတို့-
တွင် - ထက် - မြတ်သော (မဃလုလင်)။
တေတ္ထိသမနုဿသေဋ္ဌော မဃော နာမ
မာဏဝေါ ဟုတော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၄။

တေဒဏ္ဍိက (တိ) [တိဒဏ္ဍ+ဏ္ဍက] ရသေ့ ပရိက္ခ-
ရာအပါအဝင် ဖြစ်သော တိဒဏ္ဍ-ကို ဆောင်
သော၊သူ။ (က) ကဏ္ဍးတင်စရာ ဥ-ချောင်း
ထောက် အခြေခံခုံကို ဆောင်သော၊သူ။
(ခ) အရင်း၊ အဖျား၌ အခွ ဥ-ခုရှိသော
ဝါးတောင်ဌေးကို ဆောင်သော၊သူ။ (ဂ)
အရင်း၌သာ အခွ ဥ-ခုရှိသော-တပင်တိုင်ခုံ-
ဆီမီးခုံ-ကို ဆောင်သော၊သူ။ (ဃ) အဖျား
၌သာ အမှတ်အသား ကြိုးအဖွဲ့ ဥ-ခုရှိသော
ဝါးတောင်ဌေးကို ဆောင်သော၊သူ။ (င)
ဥ-သွယ်သော စလွယ်ကြိုးကို ဆောင်သော၊
သူ။ တေဒဏ္ဍိကာ ကေသိခါ၊ အာဂစ္ဆန္တိ မမံ

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၄၂-ပ-မ-ဗ-သ-စ

သရံ။ အပါ၊၁။၄၂၀။ (-အံ၊၂။၂၄၄။) (က)
တိဒဏ္ဍ=တိဒဏ္ဍက (၁) (က)-ကြည့်။ (ခ)،
(ဂ)، (ဃ) တိဒဏ္ဍ=တိဒဏ္ဍက (၁) (ခ)،
(ဂ)،(ဃ)-တို့နှင့် အစဉ်အတိုင်း ယှဉ်တွဲကြည့်။
(င) (မောက်၊၂။၁၈-သျှ-ကြည့်။)

တေဓာ (တတိယန္တ-ဗျ) [တိ+ဓာ။ ကစ္စည်း။
၃၉၇။ ရူ၊၄၂၀။ နိတိ၊သုတ္တ။၈၃၆။ ထောမ။
တိ + ဓော။ မောက်၊၄။၁၁၂။ ဝါစပုတိ။
စိန္တမဏိ။ (တြေဓာ-သံ)] ဥ-ပါးသော-
အပြား- အဖို့- အားဖြင့်၊ ဥ-ပါးသော -
အပြား-အဖို့-ရှိသော။ ဝေဒနာ' နုဘာဝေါ
တေဓာ၊ သုဒဒုက္ခမုပေက္ခယာ။ သစ္စသင်္ခေပ။
၇၃။ (-သုဗောဓ။ သုဗောဓ၊ဋီ။၂၈၈။)

တေဓာတု (ပု၊ထိ) [တိဓာတု+ဏ] (ကာမ၊
ရူပ၊ အရူပ-ဟူသော) ဥ-ပါးသော - ဓာတ်
-ဘုံ၊ ဘုံ ဥ-ပါး။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တေဓာတုဣဿရ (ပု) [တေဓာတု + ဣဿရ]
(ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ-ဟူသော) ဘုံ ဥ-ပါးကို
-လွှမ်းမိုး-အုပ်စိုး-သော (သေမင်း)။
ကာမဓာတုအာဒိကာ တိဓာတုယောဝ တေ-
ဓာတု၊ တဿ အဘိဘဝနတော တေဓာတု-
ဣဿရော၊ မစ္စုရာဇာ။ နေတ္ထိ၊ဋီ။၆၈။

တေဓာတုက (န) [တိဓာတု+က။ (တြေဓာတု-
က-သံ)] (၁) (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ-ဟူ
သော) ဥ-ပါးသော-ဓာတ်-ဘုံ၊ ဘုံ ဥ-ပါး။
(တိ) (၂) ဥ-ပါးသော-ဓာတ်-ဘုံ-၌ဖြစ်
သော (တရား)။ (ရွှေ၊ ငွေ၊ ကြေးနီ-ဓာတ်
ဥ-ပါးဖြင့်-ခြံရံအပ်-ပြီး - သော။ ဝါစပု-
တိ။) (၁) တေဓာတုက(နေတ္ထိ၊၁၄)တိ
သံယောဇနာနံ ဝိသယဒဿနံ။ နေတ္ထိ၊ဋီ။၆၉။
တေဓာတုက ဘဝတ္ထယေ။ နေတ္ထိ၊ဋီ။၇၁။
(-နေတ္ထိ၊၇၄။ ပေဋကော။၂၉၆။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။
၃၄၀။) (တိ) (၂) ပုထုဇ္ဇနော တေဓာတု-
ကေဟိ ဓမ္မေဟိ အဝိဝိတ္တော။ အဘိ၊က။
၄၃၆။ တေဓာတုကံ ကုသလာဘိသင်္ခါရ-

(မဟာနိဗ္ဗာန်)၌ ကာမဓာတုရူပဓာတုအရူပ-ဓာတုသု ပဋိသန္ဓိဒါယကံ ကောသလ္လသမ္ဘူတံ ပစ္စယာဘိသင်္ခါရံ။ မဟာနိဗ္ဗာန်၊ ၁၈၉။ (-အဘိ၊ က။ ၄၃၇။ မဟာနိဗ္ဗာန်၊ ၁၄၆၊ ၂၄၃၊ ၃၃၄။ အံ၊ ၄၁၊ ၂။ ၂၆၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁။ သုတ္တနိ၊ ၄၁၊ ၂။ ၁၅၇၊ ၂၄၂။ မဟာနိဗ္ဗာန်၊ ၁၈၆၊ ၂၆၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁။ ၂။)

တေဓာတုကလောက (ပု) [တေဓာတုက+လောက] (ကာမ, ရူပ, အရူပ-ဟုဆိုအပ်သော) ၃-ပါးသော ဓာတ်၌ဖြစ်သော (သတ္တလောက) သတ္တဝါအပေါင်း။ လောကဿာတိ တေဓာတုကလောကဿ။ သုတ္တနိ၊ ၄၁၊ ၂။ ၂၀၉။

တေဓာတုကလောကသန္တိဝါသ (ပု) [တေဓာတုက+လောကသန္တိဝါသ] (ကာမ, ရူပ, အရူပ-ဟုဆိုအပ်သော) ၃-ပါးသော ဓာတ်၌ပေါင်းစုအပ်သော သတ္တဝါအပေါင်း။ တသ္မိတေဓာတုကလောကသန္တိဝါသေ ယံ ကိဉ္စိနေယျံ။ အံ၊ ၄၁၊ ၂။ ၂၆၉။

တေဓာတုကလောကသမတိက္ကမန (န) [တေဓာတုကလောက+သမတိက္ကမန] (ကာမ, ရူပ, အရူပ-ဟုဆိုအပ်သော) ၃-ပါးသော ဓာတ်၌ဖြစ်သော (သတ္တ, သင်္ခါရ, သြကာသ-ဟူသော ၃-ပါးသော) လောကကို ကျော်လွန်ခြင်း။ တေဓာတုကလောကသမတိက္ကမနဉ္စ။ ပေဋကော၊ ၃၁၈။

တေဓာတုသမတိက္ကမန (န) [တေဓာတု+သမတိက္ကမန] (ကာမ, ရူပ, အရူပ-ဟူသော) ၃-ပါးသောဓာတ်ကို ကောင်းစွာကျော်လွန်ခြင်း။ အဝိဇ္ဇာဝိရာဂါ ပညာဝိမုတ္တိ တေဓာတုသမတိက္ကမနံ။ နေတ္ထိ၊ ၆၉။ နေတ္ထိ၊ ၁။ ၄၁။

တေန (ဗျ) [တ+နေ။ တေ+န။ ဝိဘတ္တိပဋိ-ရူပက (ဝိ၊ ၄၁၊ ၁၇၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၉၊ ၁၀။) ကာရဏ (ဓာန်၊ ၁၁၄၅။) ကာရဏစ္ဆေဒန (ရူ၊ ၃၁-၁၃၅။ နီတိ၊ သုတ္တ။ ၃၁-၃၈၆)-အနက် ရှိသော နိပါတ်ပုဒ်။] (၁) တိုက်တွန်း၏။

(၂) ထို့...ကြောင့်။ (သီဆိုခြင်း အစိတ်အပိုင်း အထူး၊ မင်္ဂလာအတွက် ပြဆိုသော စကား၊ တေ-ဖြင့် ဇနီး၏ ဗိဿဏိုးနတ် 'ပဗ္ဗတိနတ်သွီး'၊ န-ဖြင့် ဗိဿဏိုးနတ်ကို ပြဆိုသည်။ သင်္ဂီတိဒါမောရ။ ဝါစပုတိ။ စိန္တာမဏိ။ တေးဂီတတို့၏စကားချီး စကားဝဲ့ အမှတ်အသား။ P.S.D.။ နေရာအရပ်ဒေသ၊ မိန်းမတို့၏-ရင်-နို့-သားမြတ်-ရင်သား။ သီ၊ ဓာန်။) (၁) တေနာ (ဝိ၊ ၁။ ၁၉) တိ အယမ္ပိ ဝါ ဥယျောဇနတ္ထေ နိပါတောယေဝ။ ဝိ၊ ၄၁၊ ၁၇၆။ (၂) သည် မေ အင်္ဂါရံ ပဝိသိ-တဗ္ဗ အဟောသိ၊ တေန ပါဝိသိ။ မ၊ ၂။ ၁၈၈။ တေနဟိ (၃) အနက်လည်း ကြည့်။

တေနဝုတာဓိက (တိ) [တေနဝုတိ + အဓိက] ၉၃-ခုဟူသော - အပို - အလွန်-ရှိသော၊ ၉၃-ခု ပိုလွန်သော။ သေသာ တေနဝုတာဓိကံ ဆသတံ ကိလေသာ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၉။

တေနဝုတိ (ထိ) [တိ + နဝုတိ။ ရူ၊ ၄၁၄။] ကိုးဆယ်သုံး၊ ၉၃-ပါး - ခု - ယောက် - သော။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

တေနဝေလိ (ပု) [ယဒိစ္စာနာမ်] တေနဝေလိ-အမည်ရှိသော (ကျောင်းတိုက်)။ (ယင်း-ကို B.E.-၆၇၇-တွင် သီဟိုဠ်၌ နန်းတက်သော မဟလ္လကနာမမင်း ဗီဇရွာ၌ ဆောက်လုပ်ခဲ့သည်။) ကာရာပေသိ တေနဝေလိ၊ ရောဟ-နေ နာဂပဗ္ဗတံ။ ဒီပဝံသ၊ ၂၂။ ၁၆။ (မဟာ-ဝံသ-၌ “တေနဝေဠိ”ဟု ပါရှိ၏။)

တေနဟိ (ဗျ) [တေန + ဟိ။ နိပါတသမုဒါယ ပုဒ်။] (၁) တိုက်တွန်း၏။ (၂) ထိုသို့ဖြစ်သည်ရှိသော်။ (ထိုသို့တပြီးကား။ နေရင်းဒီ၊ ၁။ သျှ။) (၃) ထို့...ကြောင့်။ (၄) အနက် မဲ့=စကားတန်ဆာမျှသာ။ (၁) တေနဟိ- (ဒီ၊ ၁။ ၄၆၊ ၅၈။ ဒီ၊ ၂။ ၂၄။ ဝိ၊ ၄၁၊ ၁၆) တိ ဥယျောဇနတ္ထေ နိပါတော။ ဒီ၊ ၄၁၊ ၁၃၄၊ ၁၅၄။ ဒီ၊ ၄၁၊ ၂။ ၄၈။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၄၅။ ဝိမတိ၊

၁။၁၄။ (-သံ၊ ၃။ ၂၇။ ဒီ၊ ၁။ ၇၈။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၃၀၀။ သီ၊ ၁။ ၁။ ၃၅၂။) (၂) တေနဟိ-
 (သုတ္တနိ။ ၂၇။) တိ တဿာဓိပ္ပါယနိဒဿနံ၊
 သစေ ဉတုကာမောသိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။
 သုတ္တနိ၊ ၁။ ၁၅။ “တေနဟိ” (ဒီ၊ ၄။ ၂။
 ၄၇။) တိ အာဒိ... မဟာသတ္တဿ သံဝိဇ္ဇနာ-
 ကာရဝိဘာဝနံ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၄၅။ (၃) တေနဟိ-
 (မ၊ ၁။ ၂၇။ ၃၅၅) တိ ကာရဏတ္ထေ နိပါ-
 တော။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၈။ ၂၂။ (၄) တေနဟိ-
 (မ၊ ၂။ ၄၆) တိ နိပါတမတ္တမေတံ။ မ၊ ၄။ ၃။
 ၆၇။

တေနှံပလ္လရာယရ (ပ) [ယဒိစ္စာနာမ်] တေနှံ-
 ပလ္လရာယရ-အမည်ရှိသော (ဒမိဋ္ဌ-ခေါင်း
 ဆောင်)။ (ယင်း-သည် B.E. ၁၇၀၇-တွင်
 သီဟိုဠ်၌ နန်းတက်သော ပရက္ကမဗာဟု-မင်း
 ကြီး စစ်နိုင်၍ သံ့ပန်းအဖြစ်ဖြင့် လက်ရ
 ဖမ်းယူရရှိခဲ့သော ဒမိဋ္ဌ-စစ်ဗိုလ်တို့တွင် ၁-
 ယောက် အပါအဝင်ဖြစ်၏။) ကာလိဂ်ရာယ-
 ရော စေဝ၊ တေနှံပလ္လရာယရော။ မဟာ-
 ဝံသ၊ ၇၄။ ၂၂။

တေပညာသံ (ထိ) [တိ+ပညာသ။ မောဂ်၊ ၃။
 ၉၆။ (တြိပံစာဂတ်-သံ)] ငါးဆယ့်သုံး၊
 ၅၃-ပါးသော။ တေပညာသာ စ သေခံယာ-
 (ဝိ၊ ၅။ ၁၅၇) တိ ပရိမဏ္ဍလနိဝါသနာဒီနိ ခုဒ္ဒ-
 ကဝဏ္ဏနာဝသာနေ ဝုတ္တာနိ တေပညာသ
 သေခံယသိက္ခာပဒါနိ စ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၁၄၂။ (-မ၊
 ၄။ ၁။ ၃။ အဘိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၅။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၀။
 ဝိဘာဝိနီ။ ၁၂၂။ မဟာဝံသ၊ ၇၄။ ၁၅၅။)

တေပညာသံ (တိ) [တေပညာသ + သ = အ။
 (တြိပံစာဂတ်-သံ)] ၅၃-ခုတို့၏ ပြည့်ကြောင်း
 ဖြစ်သော၊ ၅၃-ခုမြောက်ဖြစ်သော (ကမ္ဘာ-
 စသည်)။ တေပညာသေ ဣတော ကပ္ပေ၊
 အနန္တဇာလိနာမကော။ အပါ၊ ၁။ ၂၄၅။

တေပညာသမ (တိ) [တေပညာသံ + မ] ၅၃-ခု
 တို့၏ ပြည့်ကြောင်း-၅၃-ခုမြောက် - ဖြစ်

သော (သုတ်-စသည်)။ တေပညာသမံ။ သံ၊
 ၂။ ၂၃၄။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

တေပညာသမဝဂ္ဂ (ပ) [တေပညာသမ + ဝဂ္ဂ]
 ၅၃-ခုတို့၏ ပြည့်ကြောင်း-၅၃-ခုမြောက်-
 ဖြစ်သောဝဂ်၊ တေပညာသမ-ဝဂ်။ တေပညာ-
 သမဝဂ္ဂေ စ သဗ္ဗာနိ အပဒါနာနိ ဥတ္တာနာ-
 နေဝ။ အပါ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၂။

တေပညာသဟတ္ထဝိတ္တတ (တိ) [တေပညာသံ +
 ဟတ္ထ + ဝိတ္တတ] ၅၃-တောင်ကျယ်ပြန့်သော
 (မြက်အခင်း-စသည်)။ တေပညာသဟတ္ထ-
 ဝိတ္တတံ တိဏသန္တာရံ သန္တရိတွာ ပလ္လက်
 အာဘုဇိတွာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၂၄၆။

တေပဏ္ဏာသ (တိ) [တိ + ပညာသ။ ပည-ကို
 ပဏ္ဏ-ပြု။ ရှု၊ ၄၁၄။] ငါးဆယ့် သုံး၊ ၅၃-ပါး
 သော။ အဝသေသာနိ တေပဏ္ဏာသ သိက္ခာ-
 ပဒါနိ ပဌမပါရာဇိကသမုဋ္ဌာနာနိ။ ဝိ၊ ၄။ ၃။
 ၁၇၂။

တေပရိဝန (ပ) [တိ+ပရိဝန။ သမာနေ ဒေသိ-
 တဗ္ဗေ ဒေသနာမတ္တဿ ပရိဝနနံ ပရိဝနော။
 မူလဋီ၊ ၂။ ၃၃။ ဓာတုအာဒိဝသေန ပရိဝနီ-
 ယန္တိ အတ္တာ တေတဟိတိ ပရိဝနာ၊ ဒေသ-
 နာဘေဒါ။ မ၊ ၄။ ၃။ ၃၀၂။] (၁) (က)
 (သုတ္တန္တဘဇနီယ၊ အဘိဓမ္မဘာဇနီယ၊
 ပဉ္စာပုစ္ဆက-အားဖြင့်) ၃-ပါးသော (အနက်
 ထူးမပါ ဒေသနာမျှကိုသာ) - ထပ်မံ - ပြန်
 လှည့် - ပြန်ကောက် - ဟောပြခြင်း။ (ခ)
 ထပ်မံ-ပြန်လှည့် - ပြန်ကောက် - ဟောပြ
 ကြောင်း ဒေသနာ အမျိုးအစား ၃-ပါး။
 (၂) (က) ၃-ပါးသော (အနိစ္စ-စသော
 အနက်တို့ကို) - ပြန်လှည့် - လဲလှယ် - အစား
 သွင်း - ခြင်း။ (ခ) ၃-ပါးသော (အနိစ္စ-
 စသော အနက်တို့ကို) - ပြန်လှည့် - လဲလှယ် -
 အစားသွင်း - ကြောင်း ဒေသနာ။ (တိ)
 (၃) (က) ၃-ပါးသော (အနက်ထူး မပါ
 ဒေသနာမျှကိုသာ) - ထပ်မံ - ပြန်လှည့် -

ပြန်ကောက်-ဟောပြခြင်းရှိသော။ (ခ) ထပ်မံ-ပြန်လှည့်-ပြန်ကောက်-ဟောပြကြောင်း ဒေသနာအမျိုးအစား ၃-ပါးရှိသော။

(၁) (က) (သုတ္တန္တဘာဇနီယ၊ အဘိဓမ္မဘာဇနီယ၊ ပဉ္စာပုစ္ဆက-အားဖြင့်) ၃-ပါးသော(အနက်ထူးမပါ ဒေသနာမျှကိုသာ)-ထပ်မံ-ပြန်လှည့် - ပြန်ကောက် - ဟောပြခြင်း။ (ခ) ထပ်မံ-ပြန်လှည့်-ပြန်ကောက်-ဟောပြကြောင်း ဒေသနာအမျိုးအစား ၃-ပါး။ ဝေမယံ ဓာတုဝိဘင်္ဂေါပိ တေပရိဝုဒ္ဓံ နိဟရိတွာဝ ဘာဇေတွာ ဒေသိတော။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၇။ (- ၁၁၇၊ ၂၇၅၊ ၂၇၉၊ ၂၉၅၊ ၃၀၄၊ ၃၀၉၊ ၃၆၀၊ ၃၆၄၊ ၃၇၈။ နေတ္ထိ၊ ၁၂။ ၁၂၂။ နေတ္ထိ၊ ၂။ ၇၈။ နေတ္ထိ၊ ၁။ ၁၉၀။)

(၂) (က) ၃-ပါးသော (အနိစ္စ-စသော အနက်တို့ကို) - ပြန်လှည့် - လဲလှယ် - အစားသွင်း - ခြင်း။ (ခ) ၃-ပါးသော (အနိစ္စ-စသော အနက်တို့ကို) - ပြန်လှည့် - လဲလှယ် - အစားသွင်း - ကြောင်း ဒေသနာ။ တေပရိဝုဒ္ဓဒေသနာ-ကြည့်။

(တိ) (၃) (က) ၃-ပါးသော (အနက်ထူးမပါ ဒေသနာမျှကိုသာ) - ထပ်မံ - ပြန်လှည့် - ပြန်ကောက် - ဟောပြခြင်းရှိသော။ (ခ) ထပ်မံ - ပြန်လှည့် - ပြန်ကောက် - ဟောပြကြောင်း ဒေသနာ အမျိုးအစား ၃-ပါးရှိသော။ ဣဒါနိဿ ပဋိဝေဓာဗ္ဗတံ ဥတွာ တေပရိဝုဒ္ဓံ ဓမ္မဒေသနံ ဒေသေန္တော.... အာဟ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၇။ ကောဏ္ဍညတ္ထေရံ ကာယသက္ခိကတွာ သတ္တာ အနုတ္တရံ တေပရိဝုဒ္ဓံ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တန္တံ အာရဘိ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၄။ (- မ၊ ၄။ ၂။ ၂၀။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၀။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၈၅။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၂။) စတုပရိဝုဒ္ဓ(၁)-နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

တေပရိဝုဒ္ဓဒေသနာ (ထိ) [တေပရိဝုဒ္ဓ+ဒေသနာ] (က) ၃-ပါးသော (အနိစ္စ-စသော

အနက်တို့ကို) - ပြန်လှည့် - လဲလှယ် - အစားသွင်း - ခြင်းဖြင့် ဖြစ်သော တရားဒေသနာ။

(ခ) ၃-ပါးသော (အနိစ္စ-စသော အနက်တို့ကို) - ပြန်လှည့် - လဲလှယ် - အစားသွင်း - ကြောင်းဖြစ်သော တရားဒေသနာ။ ရူပါဒီသုစေတေသု တိဏ္ဍံ လက္ခဏာနံ ပရိဝတ္တနဝသေန ဒေသနာ တေပရိဝုဒ္ဓဒေသနာ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၅။ (- ၂၂၁။)

တေပရိဝုဒ္ဓဒေသနာဝသာန (န) [တေပရိဝုဒ္ဓဒေသနာ+အဝသာန] တေပရိဝုဒ္ဓတရားဒေသနာ၏ ပြီးဆုံး - ခြင်း - ရာအခါ။ တေပရိဝုဒ္ဓဒေသနာဝသာနေ ပန ထေရော အရဟတ္တံ ပတ္တော။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၇။

တေပရိဝုဒ္ဓ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တန သုတ္တန္တ ပရိယောသာန (န) [တေပရိဝုဒ္ဓဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တန္တ + ပရိယောသာန] (က) ၃-ပါးသော - ထပ်မံ - ပြန်လှည့် - ပြန်ကောက် - ဟောပြခြင်းရှိသော ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တန-သုတ်၏ ပြီးဆုံး - ခြင်း - ရာအခါ။ (ခ) ထပ်မံ - ပြန်လှည့် - ပြန်ကောက် - ဟောပြကြောင်းဖြစ်သော ဒေသနာအမျိုးအစား ၃-ပါးရှိသော ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တန-သုတ်၏ ပြီးဆုံး - ခြင်း - ရာအခါ။ တေပရိဝုဒ္ဓဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တန္တပရိယောသာနေ (အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၈) တိတ္ထေ....တီဟိ အာကာရေဟိ ပရိဝုဒ္ဓေတွာ စတုန္တံ သစ္စာနံ ဒေသိတတ္တာ တယော ပရိဝုဒ္ဓာ တေဿ အတ္ထိတိ တိပရိဝုဒ္ဓံ၊ တိပရိဝုဒ္ဓမေဝ တေပရိဝုဒ္ဓံ၊ တေပရိဝုဒ္ဓံ တံ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနဉ္စာတိ တေပရိဝုဒ္ဓဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနံ၊ တဒေဝ သုတ္တန္တံ၊ တဿ ပရိယောသာနေတိ အတ္တော။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၈။

တေပိဋက (န) [တိ+ပိဋက။ တိပိဋက+ဏ။ တိဏ္ဍံ ပိဋကနံ သမူဟော တေပိဋကံ၊ တီဏိဝါ ပိဋကနိ တိပိဋကံ၊ တိပိဋကမေဝ တေပိဋကံ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၁။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၅၀၆။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၅၅။] (က) ၃-ပါးသော ပိဋကတို့၏

တေဘာတိကဇဠိလ (ပု) [တေဘာတိက + ဇဠိ-
လ] (ဥရုဝေလကဿပ, နဒိကဿပ, ဂယာ-
ကဿပ-ဟူသော) ၃-ယောက်သော ညီနောင်
ရသေ့၊ ရသေ့ညီနောင် ၃-ယောက်။ ဥရုဝေလ-
ကဿပါဒယော သဟဿဇဠိလပရိဝါရေ
တေဘာတိကဇဠိလေ ဝိနေတွာ ဟေတိဘိက္ခု-
ဘာဝေနေဝ ပဗ္ဗာဇေတွာ။ မေဠာဠာ။ ၅၅။
(-၆၆။ အပါဠာ။ ၁၂၁။ ၁၂။ ဗုဒ္ဓဝံဠာ။ ၄။ ၂။
စရိယာဠာ။ ၄။ ဇာဠာ။ ၁၂၅။ ဇာဠာ။ ၁၂၁။)

တေဘူမက (တိ) [တိဘူမိ (=တိ+ဘူမိ + အ)
+ က=ကဏ်။ တိသော ဘူမိယော ဣမဿာ-
တိ တိဘူမိ၊ တိဘူမိယေဝ တေဘူမကံ။
ဝိဘာဝိနီ။ ၂၃၂။ (ဝိသလကုဗ္ဗသညံသိက္ခာသို့
ဘူမိ-၌ ဣ-ကို အ, တိ-၌ ဣ-ကို ဧ-ပြု၊
သကတ္ထသို့မဟုတ် သမာသန္တ-၌ က-သက်။
မဏိမဉ္ဇူ။ ၂။ ၃၂၂-၃။) တိသော ဘူမိယော
တိဘူမိ၊ တိဘူမေ ဇာတံ တေဘူမိကံ၊ တေ-
ဘူမကံ ဝါ။ မောဂ်။ ၃။ ၄၂-သု။] (က) (ကာ-
မ, ရူပ, အရူပ-ဟူသော) ၃-ပါးသော ဖြစ်ရာ
'ဘုံ'ရှိသော။ (ခ) (ကာမ, ရူပ, အရူပ-
ဟူသော) ဘုံ ၃-ပါး၌-ဖြစ်-အကျိုးဝင်-
ပါဝင်-သော (တရားစသည်)။ (ဂ) ဘုံ
ဆောင် ၃-ဆင့်ရှိသော (ပြာသာဒ်စသည်)။
(က) တေဘူမကော ခန္ဓာ ဒုက္ခံ။ မာဠာ။ ၁။ ၇၅။
ဒုက္ခံ တေဘူမကံ ဝနံ။ အဘိသင်္ဂဟ။ ၅၂။
ဒေါင်ကွင်းလည်း ပြန်ကြည့်။ (ခ) တေ ဟိ
ဘူမိတ္ထယပရိယာပန္နတာယ "တေဘူမကော"-
(အဘိဋ္ဌာ။ ၂။ ၃၆။ မူလဋီ။ ၃။ ၉၉)တိ ဝုတ္တာ။
အနုဋီ။ ၃။ ၁၃၆။ တိဘူမကပရိယာပန္နတ္တာ
တေဘူမကံ။ ဝိဘာဝိနီ။ ၂၄၀။ (-မဏိမဉ္ဇူ။
၂။ ၃၆၅။) (ဂ) တေဘူမကပါသာဒ-ကြည့်။

တေဘူမကော - မဟာနိဌာ။ ၂၉၁။ သံ၊
ဋီ။ ၁။ ၇၂။ တေဘူမကော - မာဠာ။ ၁။ ၁၉၇၅။
အံဠာ။ ၂။ ၁၃၇၁၆၃။ အဘိဋ္ဌာ။ ၁။ ၇၂၁၀၉။
ဝိသုဒ္ဓိ။ ၂။ ၁၅၀။ ဣတိဝုတ်။ ၁။ ၅၉။ ထေရဋ္ဌာ၊
၂။ ၁၂၂။ မဟာနိဌာ။ ၆၀။ ပဋိသံဠာ။ ၁။ ၁၅၀။

နေတ္ထိဋ္ဌာ။ ၂၀။ သာရတ္ထ။ ၂။ ၁၀၀။ သာရတ္ထ၊
၃။ ၁၇၂။ ဝိမတိ။ ၁။ ၅၄။ မာဠိ။ ၂။ ၂၇၇။ သံ၊
ဋီ။ ၂။ ၉၀။ အံဠာ။ ၂။ ၄၁၂၄။ အနုဋီ။ ၁။ ၁၀၄။
အနုဋီ။ ၂။ ၂၁၃။ နေတ္ထိဝိ။ ၂။ (ဒီဠာ။ ၃။
၉၉-၌ "တေဘူမကော"ဟုရှိ၏။) တေဘူမကံ
(န၊ ပ၊ ဇ) - မာဠာ။ ၁။ ၆၄။ အံဠာ။ ၂။ ၇၂။
အဘိဋ္ဌာ။ ၂။ ၃၄။ ဣတိဝုတ်။ ၁။ ၁၀၀။ ဝိမာန၊
ဠာ။ ၁၉၀။ မဟာနိဌာ။ ၁၄။ အဘိသင်္ဂဟ။ ၅၂။
သာရတ္ထ။ ၂။ ၃၄။ သံဠာ။ ၂။ ၄၉၆။ အံဠာ။ ၂။
၆၇၂၉၃။ တေဘူမကော(ပုဒုပ) - မာဠာ၊
၁။ ၇၅၊ ၃၀၄။ ဒီဠာ။ ၁။ ၃၂၀။ ဒီဠာ။ ၂။ ၂၁။
တေဘူမကံ (န၊ ပ၊ ဇ) - သာရတ္ထ။ ၂။ ၂၀။
တေဘူမကဿ (ဆ၊ ဇ) - ဒီဠာ။ ၂။ ၇၅။ မူလဋီ၊
၁။ ၇၆။ တေဘူမကော-ထေရိဋ္ဌာ။ ၃၀၀။ တေ-
ဘူမကောသု-မာဠာ။ ၄။ ၇၄။ ဣတိဝုတ်။ ၁။ ၅၅။
မဟာနိဌာ။ ၂၆၆။ မာဠိ။ ၂။ ၇၉။ သံဠာ။ ၁။ ၄၅။

တေဘူမကကမ္မ (န) [တေဘူမက + ကမ္မ] ဘုံ
၃-ပါး၌-ဖြစ်-အကျိုးဝင် - ပါဝင် - သော
ကံ။ သဗ္ဗံ တေဘူမကကမ္မံ စဇိတွာ ပရိစ္ဆိန္နံ
ပရိဝဋ္ဌာမံ ကတွာ ဌိတံ။ အံဠာ။ ၂။ ၂၇၀။
(-ဒီဠာ။ ၂။ ၆၃။ မာဠိ။ ၂။ ၁၃၆။ သံဠာ။
၂။ ၃၆။ မူလဋီ။ ၁။ ၃၉။)

တေဘူမကကမ္မဋ္ဌာနိက (တိ) [တေဘူမက +
ကမ္မဋ္ဌာန + ကိက] ဘုံ ၃-ပါး၌ ဖြစ်သော
(တရားဟူသော) ကမ္မဋ္ဌာန်း-နှင့်ယှဉ်-ရှိ-
သော။ သူ။ စတုတ္ထော တေဘူမကကမ္မဋ္ဌာနိ-
ကော။ သံဠာ။ ၃။ ၉၀။

တေဘူမကကိရိယ (န၊ ထိ) [တေဘူမက + ကိရိ-
ယ] ဘုံ ၃-ပါး၌ ဖြစ်သော ကိရိယာ (စိတ်-
စသည်)။ တေဘူမကကိရိယဿ စ။ အဘိ၊
ဠာ။ ၃။ ၃၆၀။ (-ဥပ၊ ၃။ ၆၀၊ ၃၇၂၊ ၃၇၃၊ ၄၃၉။
မူလဋီ။ ၃။ ၁၀၇။)

တေဘူမကကုသလ (န) [တေဘူမက + ကုသလ]
ဘုံ ၃-ပါး၌ ဖြစ်သော ကုသိုလ်။ ကယံ တေဘူ-
မကကုသလေ ပကိစ္ဆကကထာ နာမ။ အဘိ၊

ဌာဝ။ ၂၅၀။ (-မဋ္ဌာဝ။ ၇၄။ အဘိဋ္ဌာဝ။
၂၅၇၊ ၂၅၈။ အဘိဋ္ဌာဝ။ ၂၀၂။ အဘိဋ္ဌာဝ။
၃၆၀၊ ၄၃၅၊ ၄၃၆။ ဣတိဝုတ်ဋ္ဌာဝ။ ၇၀။ ဒီ၊ ၂။
၇၅။ အံ၊ ၂။ ၁၀၁။ မူလဋ္ဌာဝ။ ၁၀၇။ အနုဋ္ဌာ
ဝ။ ၁၁။ နေတ္ထိဝိ။ ၁၆၂။)

တေဘူမကကုသလနယ (ပ) [တေဘူမက + ကုသ-
လ + နယ] ဘုံ ဂ-ပါး၌ဖြစ်သော ကုသိုလ်၌
လာသော နည်း။ တေဘူမကကုသိုလ်နည်း။
ဧတေသံ တေဘူမကကုသလနယာနံ ဟိနတ္ထိ-
ကေ ဝိဘာဂေါ ကတော။ မူလဋ္ဌာဝ။ ၁၁၀။

တေဘူမကက္ခန္ဓ (ပ) [တေဘူမက + ခန္ဓ] ဘုံ
ဂ-ပါး၌ ဖြစ်သော ခန္ဓာ။ တေဘူမကက္ခန္ဓ-
ယေဝ “ဒုက္ခသစ္စ” နှစ် ပဋိဝိဇ္ဈိံ သူ။ အဘိဋ္ဌာ
ဝ။ ၂။ ၃၉၉။

တေဘူမကက္ခန္ဓပဉ္စက (န) [တေဘူမက + ခန္ဓ-
ပဉ္စက] ဘုံ ဂ-ပါး၌ဖြစ်သော ခန္ဓာ ၅-ပါး
အပေါင်း။ သေသံ တေဘူမကက္ခန္ဓပဉ္စကံ
“ဒုက္ခ” နှစ် သုတံ ဟောတိ။ အံ၊ ၂။ ၃၆၀။

တေဘူမကဂ္ဂ(ဂ)ဟဏ (န) [တေဘူမက + ဂဟ-
ဏ] တေဘူမက သင်္ခါရကို - ယူ - ဆို - ခြင်း။
တေဘူမကဂ္ဂဟဏံ သမ္ပသနယောဂေန။ သံ၊
ဋ္ဌာဝ။ ၇၅။ တေဘူမကဂဟဏံ အတ္ထိ။ မူလဋ္ဌာ
ဝ။ ၁၁၅။

တေဘူမကစိတ္တ (န) [တေဘူမက + စိတ္တ] ဘုံ ဂ-
ပါး၌ဖြစ်သော စိတ်။ မနာယတနေန တေ-
ဘူမကစိတ္တမေဝ ကထိတံ။ မဋ္ဌာဝ။ ၂၄၅။
(-သံ၊ ၂။ ၁၁၀။ မဋ္ဌာဝ။ ၄၃၀။)

တေဘူမကစေတနာ (ထိ) [တေဘူမက + စေ-
တနာ] ဘုံ ဂ-ပါး၌ဖြစ်သော စေတနာ။
‘စေတနာ’။ တေဘူမကစေတနာယ အပ္ပ-
ဝတ္တနက္ခန္ဓော ဝုတ္တော။ သံ၊ ၂။ ၆၆။
(-နေတ္ထိဝိ။ ၁၃၁။)

တေဘူမကဓမ္မ (ပ) [တေဘူမက + ဓမ္မ] ဘုံ ဂ-ပါး
၌ - ဖြစ် - အကျိုးဝင် - ပါဝင် - သောတရား။
တေဘူမကဓမ္မာ - ဒီ၊ ၂။ ၁၇၀။ မဋ္ဌာဝ။

၂၄၅။ သံ၊ ၂။ ၁၆၆။ သံ၊ ၂။ ၄၁၆။ အဘိ
ဋ္ဌာဝ။ ၂၃၆၊ ၂၃၇။ ဣတိဝုတ်ဋ္ဌာဝ။ ၅၀။ သုတ္တနိ၊
ဋ္ဌာဝ။ ၂။ ၆၅။ ထေရဋ္ဌာဝ။ ၂၀၉။ ထေရဋ္ဌာဝ။
၂၅၅။ ပဋိသံဋ္ဌာဝ။ ၆၃။ နေတ္ထိဋ္ဌာဝ။ ၂၅၂။
ဝိမတိဝ။ ၂၀၈။ ဒီ၊ ၂။ ၁၀၈-၉၊ ၂၇၁။ မဋ္ဌာ
ဝ။ ၁၁၅။ မူလဋ္ဌာဝ။ ၉၉။ နေတ္ထိဝိ။ ၆၂၊ ၇၆။
တေဘူမကဓမ္မ - ဝိ၊ ၂။ ၂၄၅။ ဒီ၊ ၂။ ၂၄၀။
ဝဇီရာဝ။ ၄၀၀။ သာရတ္ထာဝ။ ၁၆၄။ ဝိမတိ၊ ၂။
၈၉။ မဋ္ဌာဝ။ ၁၄၁။ တေဘူမကဓမ္မ - ဒီ၊ ၂။
၂။ ၃၈၆။ မဋ္ဌာဝ။ ၆၃။ သံ၊ ၂။ ၁၁။ သံ၊ ၂။
၃။ ၉၈၊ ၂၀၈။ အံ၊ ၂။ ၁၁၁။ ဓမ္မဋ္ဌာဝ။
၃၅၀။ ဣတိဝုတ်ဋ္ဌာဝ။ ၁၀၇၊ ၂၀၁။ ဒီ၊ ၂။ ၂၁၃။
တေဘူမကဓမ္မဟိ (တ၊ ဗ) - ဒီ၊ ၂။ ၂၄၆။
အံ၊ ၂။ ၂၄၄။ ထေရဋ္ဌာဝ။ ၂။ ၁၂၂။ တေဘူမက-
ဓမ္မသ (ဆ၊ ဧ) - မဋ္ဌာဝ။ ၂၆၀။ သံ၊ ၂။
၄၅၁။ တေဘူမကဓမ္မာနံ - ဓမ္မဋ္ဌာဝ။ ၃၅၀။
ပဋိသံဋ္ဌာဝ။ ၁၃၈။ ဒီ၊ ၂။ ၁၀၄။ သီ၊ ၂။ ၁၁၆။
၁။ ၃၀၈။ ဒီ၊ ၂။ ၁၁၁။ ဒီ၊ ၂။ ၂၄၅၊ ၂၅၆။
မဋ္ဌာဝ။ ၂၇၉။ အံ၊ ၂။ ၁၁၁။ အံ၊ ၂။ ၂၇၅။
အံ၊ ၂။ ၁၁၅။ နေတ္ထိဝိ။ ၃၀။ တေဘူမက-
ဓမ္မ - မဋ္ဌာဝ။ ၈၈။ တေဘူမကဓမ္မသု -
အံ၊ ၂။ ၇။ ဓမ္မဋ္ဌာဝ။ ၃၅၀။ ဥဒါနဋ္ဌာဝ။ ၂၂၄။
ထေရဋ္ဌာဝ။ ၂၂၀။ သာရတ္ထာဝ။ ၂၀၉။ မဋ္ဌာဝ။
၁၂၄။ မဋ္ဌာဝ။ ၂၃၇၊ ၂၃၈။ သံ၊ ၂။ ၁၁၅။ အံ၊
ဋ္ဌာဝ။ ၂။ ၄။ နေတ္ထိဝိ။ ၅၈။

တေဘူမကဓမ္မဇာတ (န) [တေဘူမကဓမ္မ +
ဇာတ] ဘုံ ဂ-ပါး၌ဖြစ်သော တရားသဘော။
ယော ဟိ သဗ္ဗံ တေဘူမကဓမ္မဇာတံ ပရိဇာ-
နာတိ။ ဣတိဝုတ်ဋ္ဌာဝ။ ၅၀။ (- ၅၊ ၁၄၇၊
၁၇၁။ သုတ္တနိ၊ ၂။ ၆၆။ ထေရဋ္ဌာဝ။ ၂၀၈။
နေတ္ထိဋ္ဌာဝ။ ၅၇။ မဋ္ဌာဝ။ ၇၆။ မဋ္ဌာဝ။ ၁၀၄။
နေတ္ထိဝိ။ ၇၆။)

တေဘူမကဓမ္မပုတ္တ (တိ) [တေဘူမကဓမ္မ +
ပုတ္တ] မပြတ်ဖြစ်သော တေဘူမက-တရား။
တေဘူမကဓမ္မပုတ္တံ အဘိဘဝိတွာ။ ဣတိ-
ဝုတ်ဋ္ဌာဝ။ ၁၉၁။

တေဘူမကဓမ္မဘေဒ (ပု) [တေဘူမကဓမ္မ + ဘေဒ] တေဘူမက-တရားတို့၏ အထူး။ သက္ကာယပရိယာပန္နံ တေဘူမကဓမ္မဘေဒံ ဒိဋ္ဌာဒိဟိ စတုဟိ သင်္ဂဏိတာ ဒဿေန္တော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈။

တေဘူမကဓမ္မမိဿက (တိ) [တေဘူမကဓမ္မ + မိဿက] တေဘူမက-တရားတို့နှင့် ရောနှောသော။ တယောပိ ဟိ ဧတေ နယာ တေဘူမကဓမ္မမိဿကတ္တာ ဧကပရိစ္ဆေဒါ ဝေ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၀။

တေဘူမကဓမ္မဝိသယ (တိ) [တေဘူမကဓမ္မ + ဝိသယ] တေဘူမက-တရား-လျှင်အာရုံရှိ-ကို အာရုံပြု-သော(ရာဂ-စသည်)။ တေဘူမကဓမ္မဝိသယဿ သဗ္ဗဿာပိ ရာဂဿ။ ဝိမတိ၊၁။၄၆။ (-ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၅။ မူလဋီ၊၁။၈၁။)

တေဘူမကဓမ္မာရမ္မဏ (န) [တေဘူမက + ဓမ္မ + အာရမ္မဏ] (၁) ဘုံ ၃-ပါး၌-ဖြစ်-အကျိုးဝင်-ပါဝင်-သော တရားဟူသော အာရုံ၊ (က) ဘုံ ၃-ပါး၌ဖြစ်သော ဓမ္မာရုံထိုက်သော တရား။ (ခ) ဘုံ ၃-ပါး၌ဖြစ်သော ဓမ္မာယ-တနထိုက်သော တရား။ (တိ)(၂) ဘုံ ၃-ပါး၌-ဖြစ်- အကျိုးဝင်- ပါဝင်-သောတရား-လျှင် အာရုံရှိ-ကို အာရုံပြု-သော။ (၁) (က)ဓမ္မေတိ တေဘူမကဓမ္မာရမ္မဏ (မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈)။ နိဗ္ဗာန် ဣမိနာ သဘာဝဓမ္မေသု ဝေ ကိလေသုပ္ပတ္တိတိ ဧကေဝံ၊ တဒယုတ္တံ တဒုပါဒါနာယပိ ပညတ္တိယာ ဓမ္မာရမ္မဏတာယ ဝုတ္တတ္တာ။ ဣဓ ပန တေဘူမကပိ ဓမ္မာ လဗ္ဘန္တိတိ ဒဿနတ္ထံ “တေဘူမကဓမ္မာရမ္မဏ” နိဗ္ဗုတ္တံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၅။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၇၈။) (ခ) ဓမ္မာယတနံ တေဘူမကဓမ္မာရမ္မဏဝသေန အနေကပ္ပဘေဒံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄။ တေဘူမကဓမ္မာရမ္မဏဝသေနာတိ ပုဗ္ဗေဝုတ္တံ စက္ခာဒိဝဇ္ဇံ ဓမ္မာရမ္မဏံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။

မူလဋီ၊၂။၃၆။ (တိ) (၂) မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ တေဘူမကဓမ္မာရမ္မဏာ ဝေ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၄။

တေဘူမကပဉ္စက္ခန္ဓ (ပု) [တေဘူမက + ပဉ္စက္ခန္ဓ] ဘုံ ၃-ပါး၌ဖြစ်သော-၅-ပါးသော ခန္ဓာ-ခန္ဓာ ၅-ပါး။ သက္ကာယော ဟိ တေဘူမက-ပဉ္စက္ခန္ဓာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၄။

တေဘူမကပါသာဒ (ပု) [တေဘူမက + ပါသာဒ] ဘုံဆောင် ၃-ဆင့်ရှိသော ပြာသာဒ။ တဿ ဂဟပတိနော တေဘူမကပါသာဒေ ဂန္ဓကုသုမဝါသသုဂန္ဓံ ကုဋ္ဌာဂါရံ ဝိယ ရုက္ခ-မူလံ ဥပဋ္ဌဟိဿတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၇။

တေဘူမကဖဿ (ပု) [တေဘူမက + ဖဿ] ဘုံ ၃-ပါး၌ဖြစ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’။ တေဘူမကဖဿေန အနတ္တိကော ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၃။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၂။)

တေဘူမကဗျာပက (တိ) [တေဘူမက + ဗျာပက] တေဘူမကတရားတို့၌ ပျံ့နှံ့သော (တဏှာ=လောဘ)။ ဝိသဋ္ဌာတိ တေဘူမက-ဗျာပကဝသေန ဝိသဋ္ဌာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၅။

တေဘူမကဘူမိလဒ္ဓ (တိ) [တေဘူမက + ဘူမိလဒ္ဓ] တေဘူမက-တရားဟူသော ရအပ်ပြီးသော ဖြစ်ရာ ‘ဘုံ’ အာရုံရှိသော၊ တေဘူမက-တရား ဟူသော ဖြစ်ရာ ‘ဘုံ’ အာရုံကို ရပြီးသော (ဖြစ်ထိုက်သော ကိလေသာ)။ တေသု ခန္ဓေသု ဥပ္ပတ္တိရဟက်လေသဇာတံ တာယ ဝေ ဥပ္ပတ္တိရဟတာယ ဘူမိလဒ္ဓုပ္ပန္နံ နာမ၊ တေဘူမကဘူမိလဒ္ဓါ နာမ ဟောတိတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၈။

တေဘူမကဝဋ် (ပု၊န) [တေဘူမက + ဝဋ်] (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ-ဟူသော) ဘုံ ၃-ပါး၌-လည် - မပြတ်ဖြစ် - တတ်သော ဝဋ်တရား (ကမ္မ၊ ကိလေသ၊ ဝိပါက-ဝဋ်)။ တေဘူမက-ဝဋ်(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၃)။ နိဗ္ဗာန်တီသုပိ ဘူမိသု ကမ္မ-ကိလေသဝိပါကာဝဋ်နဋ္ဌေန (ပဝတ္တနဋ္ဌေန) ဝဋ်။ သာရတ္ထ၊၂။၁၇။ ဝိမတိ၊၁။၁၀၃။ (-မ၊

အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၃။ (- ခု၊ အဘိဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၇။
ဓမ္မ၊ ၁။ ၂၄။ ဥဒါန၊ ၁။ ၁၅။ မဟာနိဋ္ဌ၊
၁၉၂။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၅၇။ ဒီ၊ ၃။ ၂၀၉။)

တေဘူမိကပ္ပဝတ္ထ (တိ) [တေဘူမိက + ပဝတ္ထ] ဘုံ
၃-ပါး၌ မပြတ်မစဲဖြစ်သော (ခန္ဓာ ၅-ပါး)။
ကာမတဏှာဒီသု တာယ တာယ နိဗ္ဗတ္တတ္တာ
တမ္ဗယံ နာမ တေဘူမိကပ္ပဝတ္ထံ။ မ၊ ၃။ ၉၅။

တေဘူမိကဝန (ပု၊ န) [တေဘူမိက + ဝန] (မပြတ်
ဖြစ်သောအားဖြင့်) ချာချာပတ်ပတ် လည်
တတ်သော တေဘူမိကဝဋ်တရား။ မစ္စု-
ဓေယျန္တိ ကိလေသမာရသင်္ခါတဿ မစ္စုဿ
နိဝါသဋ္ဌာနဘူတံ တေဘူမိကဝနံ။ ဓမ္မ၊ ၁။
၃၈၀။

တေဘူမိကသမ္မသနစာရ (ပု) [တေဘူမိက +
သမ္မသနစာရ] သုံးသပ်ဆင်ခြင်တတ်သော
ဉာဏ်၏ ကျက်စားရာအာရုံ ဖြစ်သော တေ-
ဘူမိကတရား (ဝေဒနာ၊ သညာ-စသည်)။
တေဘူမိကသမ္မသနစာရဝေဒနာဝါ (မ၊ ၁။ ၂။
၂၄၂) တိ ဘူမိတ္ထယပရိယာပန္နာ၊ တတော
ဝေ သမ္မသနဉာဏဿ ဂေါစရဘူတာ ဝေဒ-
နာ ဝေ အဓိပ္ပေတာ။ မ၊ ၃။ ၂။ ၂၆၃။ (-မ၊
၁။ ၂။ ၂၄၃။)

တေဘူမိကသုစရိတာနုဘာဝ (ပု) [တေဘူမိက +
သုစရိတ + အာနုဘာဝ] ဘုံ ၃-ပါး၌ဖြစ်သော
သုစရိတ်(ကောင်းသော အကျင့်) ၏-အာနု-
ဘော-အစွမ်းသတ္တိ။ တေဘူမိကသုစရိတာ-
နုဘာဝေန သုဂတိဘဝေ နိဗ္ဗတ္တံ ပုဂ္ဂလံ။
ဓမ္မ၊ ၁။ ၂၄။

တေမက (တိ) [တိမု + ကေ + ကျ] စွတ်စိုစေတတ်
သော(ရေ-စသည်)။ ဟေဋ္ဌာ လေဇ္ဈခဏှာနိ
တေမယမာနေတိ တေမကတေမိတဗ္ဗာနံ
အဗျာပါရသာမညနိဒဿနတ္ထာယေဝ ဥပမာ
ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ မူလဒီ၊ ၂။ ၄၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၃။ ၁။ ၄၄၁။
တေမကံ ဥဒကံ။ မဇ္ဇိ၊ ၂။ ၄၅။

တေမတိ (ကြိ) [တိမု + အ + တိ။ နိတိ၊ ဓာ။
၁၃၁။ တိမ + အ + တိ။ ဓာတုတ္ထ။ ၁၆၃။]
စွတ်စို၏။ ယထာ ပဋိဂ္ဂါဟကော တေမတိ၊ န
ဝေ ဆဇ္ဇေတိ။ မ၊ ၁။ ၂။ ၂၆၇။ တဉ္စ ခေါ ယတ္ထ
ဟိမဝဿေန သေနာသနံ န တေမတိ။ သာ-
ရတ္ထ၊ ၃။ ၂။ ၆။ တေမိ- သံ၊ ၁။ ၂။ ၂၂၅-၆။ အံ၊
၁။ ၂။ ၄၄၈။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၂။ ၂၁၇။ တေမိ သု-ဓမ္မ၊
၁။ ၂။ ၄၄၅။ စရိယာ၊ ၁။ ၇၁။ ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၂၆၅။
ဇာ၊ ၁။ ၄၄၈။ တေမိဿတိ-မ၊ ၁။ ၂။ ၁၁၂။
သံ၊ ၁။ ၁။ ၃၃။ သံ၊ ၃။ ၁။ ၇၈။ တေမိဿတ-
သံ၊ ၁။ ၂။ ၃၂၂။ အံ၊ ၃။ ၁။ ၃၀။ တေမိဿာမ-
သံ၊ ၁။ ၂။ ၃၂၂။ အံ၊ ၃။ ၁။ ၃၀။

တေမနိ (န) [တိမု + ကေ + ယု။ (တေမနိ-
သံ)] (၁) (က) (ရေဖြင့်) စွတ်စိုခြင်း။ (ခ)
(လောဘ၏ အစွမ်းအားဖြင့်) - တပ်မက် -
သွားရည်ယို - ခြင်း။ (ဂ) (ပီတိဖြင့်) -
စို - တပ်မက် - နှစ်သက် - ခြင်း။ (တိ)
(၂) ရေစို-မိုးမိ - သော (ပုဆိုး၊ ထမီ-
စသည်)။ (၁) (က)၊ (ဂ) ရတ္တိ ဟိမော-
ဒကေန တေမနံ ဝိယ ကမ္မဋ္ဌာနံ နိဿာယ
ဥပ္ပန္နေန ပီတိပါမောဇ္ဇေန စိတ္တတေမနံ။ သံ၊ ၁။
၂။ ၃၀၂။ (ခ) တေမနကရဏ-ကြည့်။ (တိ)
(၂) သာဓူကဿ တေမနဘာဝမ္ပိ န ဂဏေ-
သိ။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၃၁။ တေမနတာ၊ တေမန-
ရက္ခ-တို့လည်း ကြည့်။

တေမနိ (န) [တိမု + ကေ + ယု] (ရေဖြင့်) စိုစေ
ခြင်း၊ ရေသွန်းလောင်းခြင်း။ တဿ ကေန္တိ-
တော န အဂ္ဂိမ္ပိ တာပနံ၊ ဥဒကေန ဝါ တေမနံ
ဆေဒနကိရိယာသမတ္တတာယ ဝိသေသပစ္စ-
ယော။ ဝိမာန၊ ၁။ ၁။ ၇။ ဒီ၊ ၃။ ၁။ ၁၀၁။ တေမ-
နသမတ္တ-လည်း ကြည့်။

တေမနိ (န) [တေမန + ဘာဝ။ နောက်ပုဒ်
ကျေ။] စွတ်စိုစေတတ်သည်၏အဖြစ်။ တေ-
မနဋ္ဌ-ကြည့်။

တေမနကရဏ (န) [တေမန + ကရဏ] စွတ်စို
မှုကိုပြုခြင်း၊ လောဘ၏ အစမ်းအားဖြင့် -
တပ်မက် - သွားရည်ယို - မှုကိုပြုခြင်း။ တိန္ဒြိ-
ဏ (၁) - ကြည့်။

တေမနဋ္ဌ (ပု) [တေမန + အတ္ထ] (က) စွတ်စို
စေခြင်း-ဟူသော အနက်သဘော။ (ခ)
စွတ်စိုစေတတ်သည်၏အဖြစ်ဟူသော အနက်
သဘော။ ကိလေသာနံ အလ္လဘာဝုပနယ-
နန္တိ အာဟ “တေမနဋ္ဌေနာ” (သံ၊ ၄၊ ၃။
၅၀) တိ။ သံ၊ ၄၊ ၂။ ၃၂၂။

တေမနတာ (ထိ) [တေမန + တာ] စွတ်စိုသည်
၏အဖြစ်။ တေမနတာယ စ ဂဂံ ဩတရိ-
တွာ။ သံ၊ ၄၊ ၃။ ၇၅။

တေမနဘယ (န) [တေမန + ဘယ] (မိုး) -
စို - မိ - ခြင်းမှ ကြောက်ခြင်း။ အထ တာ
ဝိသာခါယ သဒ္ဓိ နိက္ခန္ဓာ ဒါရိကာ တေမ-
နဘယေန ဝေဂေန သာလံ ပဝိသိ သူ။ အံ၊
၄။ ၁။ ၃၁၃။ (-ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၄၄။ အပ၊ ၄။ ၂။
၂၀၅။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၃၅၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၇။
အံ၊ ၄၊ ၃။ ၆၄။)

တေမနရုက္ခ (ပု) [တေမန + ရုက္ခ] (မိုး) - စို -
မိ - သော သစ်ပင်။ အာဂတေ မဟောသေ
သကိ ဝါ ဒွိက္ခတ္တံ ဝါ တေမနရုက္ခော ဝိယ။
သံ၊ ၄၊ ၃။ ၇၉။ (-သံ၊ ၄၊ ၂။ ၃၃၂။)

တေမနသမတ္ထ (တိ) [တေမန + သမတ္ထ] စွတ်စို
စေခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သော။ သဒါ တေမန-
သမတ္ထော ဟောတိ။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၅၃။

တေမယမာန (တိ) [တိမု + ဣယ + မာန] (၁)
(မိုးရေ)စိုသော၊ (မိုး)မိသော၊ သူ။ (၂) (က)
စွတ်စိုစေတတ်သော (ရေ-စသည်)။ (ခ)
(ပီတိ-ဖြင့်) - စို - နှစ်သက် - စေတတ်သော
(တေမိမင်း-စသည်)။ (၁) ဝိသာခါ ဒေဝံ
ဝဿန္တမ္ပိ အဂဏေတွာ အတုရိတကမနေန
တေမယမာနာဝ သာလံ ပါဝိသိ။ အံ၊ ၄၊ ၁။

၃၁၃။ (၂) (က) ဝက္ကဟဒယယကနယပ္ပါသေ
တေမယမာနံ ဌိတံ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။ ၂၅၃။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၇၇။ (-အဘိ၊ ၄။ ၂။
၆၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၅၅-၆။ မူလဒ္ဓိ၊ ၂။ ၄၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၄။ ၁။ ၄၄၁။) (ခ) ယသ္မာ စ သော ရညော
စေဝ အမစ္စာဒိနဉ္စ ဟဒယံ ဥဠာရေန ပီတိ-
သိနေဟေန တေမယမာနော ဥပ္ပန္နော၊ တသ္မာ
“တေမိယကုမာရော” တိ နာမံ အဟောသိ။
စရိယာ၊ ၄။ ၂၀၈။ (-ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၄။)

တေမယိ (ကြိ) [တိမု + ဣယ + ဤ] စွတ်စိုပြီ။
တေမေတိ - ကြည့်။

တေမယိတုံ (ကာ၊ ကြိ၊ ဝိ) [တိမု + ဣယ + တုံ]
စွတ်စိုစေခြင်းငှါ။ မဟာမေသော အဘိ-
ဝဿန္တော န သက္ကောတိ တေမယိတုံ။
မိလိန္ဒ၊ ၁၉၇။

တေမယိတွာ (ကာ၊ ကြိ၊ ဝိ) [တိမု + ဣယ +
တွာ] စွတ်စိုစေ၍၊ (က) (တရားဒေသနာ
တည်းဟူသော မိုးရေဖြင့်) - စွတ်စိုစေ -
သွန်းလောင်း - ၍၊ တရားဟော၍။ (ခ)
(နတ်ဩဇာဖြင့်) - စိုစေ - သွန်းလောင်း -
၍။ (က) တေမယိတွာ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၆၈) တိ ဓမ္မ-
ကထာသလိလေန တေမေတွာ၊ သိဉ္စိတွာတိ
အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၂၈၉။ (ခ) ဒေဝတာ
ဒိဗ္ဗေန ဩဇေန တေမယိတွာ တေမယိတွာ
ဥပသံဟရိ သူ။ မိလိန္ဒ၊ ၂၂၆။

တေမယိ (ကြိ) [တိမု + ဣယ + ဤ] စွတ်စိုပြီ။
တေမေတိ - ကြည့်။

တေမာသ (ပု) [တိ + မာသ] ၃-လ၊ မိုး ၃-လ၊
ဝါတွင်း ၃-လ။ တေမာသံ - ဝိ၊ ၁။ ၃၃၆။ ဝိ၊ ၂။
၃၉၁၊ ၄၁၃။ ဝိ၊ ၃။ ၁၉၃။ ဝိ၊ ၄။ ၃၂၆။ မ၊ ၂။
၁၀၁။ သံ၊ ၃။ ၁၁။ အပ၊ ၁။ ၃၄၉။ အပ၊ ၂။
၁၁၉။ မိလိန္ဒ၊ ၁၃၁၊ ၁၄၀၊ ၂၁၈။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၆။
ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၄။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၄၉၊ ၃၅၄၊ ၃၆၄၊ ၄၃၅။
ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၇၄။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၂။ ၁၆၊ ၂၂။ ဒီ၊ ၄။ ၂။

၈၀။ မ၊ဋ္ဌ၊ဉ္ဇ၊၁၉၆၊၁၉၈။ မ၊ဋ္ဌ၊ဌ၊၄၆၊၁၄၅၊
 ၂၄၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁၊၁၉၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂၊၈၄၊၁၁၆၊၂၃၆။
 သံ၊ဋ္ဌ၊၃၊၃၀၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၊၁၈၃၊၂၂၄၊၂၆၂၊
 ၃၂၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂၊၁၂၃၊၂၇၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၊
 ၃၁။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၁၆၉၊၁၉၉။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၊၃၉၊
 ၁၈၄၊၃၃၈။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂၊၂၆၆၊၄၁၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊
 ၁။၁၅၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂၊၁၈၂၊၂၂၉။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊
 ၇၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၂၊၁၄၀၊၃၄၆၊၃၄၇။ အပ၊
 ဋ္ဌ၊၂၊၁၉၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၂၊၂၀၉။ ဝဇီရ၊၆၂၊
 ၄၆၇၊၄၆၉။ သာရတ္ထ၊၁။၄၅၉။ သာရတ္ထ၊
 ၂၊၁၁၆။ ဝိမတိ၊၁။၁၆၄။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၁၂။
 ဝိနိစ္ဆယ၊ဋ္ဌိ၊၂၊၂၆၀၉။ မဟာဝံသာ၊၃၇၊၈၅၊
 ၅၆၊၃၂။ တေမာသေန - ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂။
 တေမာသတော - ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၂၉၈။ တေမာ-
 သသ(ဆ၊ဇ) - သံ၊ဉ္ဇ၊၂၇၃။

တေမာသစ္စယ (ပု) [တေမာသ + အစ္စယ] ခု-လ
 ကို-ကျော်လွန်-ခြင်း-ရာအခါ။ တေမာ-
 သစ္စယေန တိဏကုဋိယော ဘိန္နိတော။ ဝိ၊၁။
 ၅၁။ (-ဝိ၊၂။၃၆။ ဝိ၊၃။၃၅၁။ မ၊၂။၁၀၁။
 သံ၊၁။၂၀၁။ သံ၊၃။၃၀၃၊၃၅၇။ အံ၊၃။၅၃၀၊
 ၅၃၄။ နေတ္ထိ၊၁။၁၃။ မိလိန္ဒ၊၁၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။
 ၆၆။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၂၉၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၈၊၁၇၇။
 အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၆၇။ ဝိမတိ၊၁။
 ၁၆၄။)

တေမာသန္တောဂဓ (တိ) [တေမာသ + အန္တော-
 ဂဓ] ခု-လ၌-အတွင်းဝင်-ပါဝင်-သော။
 ပဝါရဏာဒိဝသဿ တေမာသန္တောဂဓတ္တာ
 တံဒိဝသံ ယာဝ န ပဝါရေန္တိ။ သာရတ္ထ၊၂။
 ၁၁၆။

တေမာသပရိစ္ဆေဒ (ပု) [တေမာသ + ပရိစ္ဆေဒ]
 (က) ခု-လကို ပိုင်းခြားခြင်း။ (ခ) ခု-လဟူ
 သော အပိုင်းအခြား။ တေန ဟိ တေမာသ-
 ပရိစ္ဆေဒေါ မိစ္ဆာ။ မိလိန္ဒ၊၁၄၂။

တေမာသပရိယာပန (တိ) [တေမာသ + ပရိယာ-
 ပန] ခု-လ၌ အကျုံးဝင်သော (ပဝါရဏာနေ

စသည်)။ ပဝါရဏာဒိဝသောပိ တေမာသ-
 ပရိယာပနောဝ။ ဝိမတိ၊၁။၁၆၄။

တေမာသဗ္ဗန္တရ (န) [တေမာသ + အဗ္ဗန္တရ]
 ခု-လ၏ အတွင်းကာလ။ ဣမသ္မိံ တေမာ-
 သဗ္ဗန္တရေ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၆။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၆။
 ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၈။ သာရတ္ထ၊၂။၄၃၉။ ဝိမတိ၊၁။
 ၉၇။)

တေမာသမတ္တ (န) [တေမာသ + မတ္တ] ခု-လ -
 မျ - သာလျှင်။ တေမာသမတ္တမေဝ ပန
 သမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၆-၇။
 သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၅။

တေမာသိက (တိ) [တိမာသ + ကိက။ တေမာ-
 သ + ကက] (က) ခု-လ - ရှိ - ရ - သော
 (ကိုယ်ဝန်)။ (ခ) (မွေးဖွားပြီးသည်မှစ၍)
 ခု-လရှိသော၊ ခု-လသားဖြစ်သော၊သူ။ (ဂ)
 ခု-လပတ်လုံး ပေးလှူအပ်သော (လှူဖွယ်
 ဝတ္ထု)။ (ဃ) ခု-လတို့ဖြင့် ဖြစ်စေအပ်သော
 (အကျင့်)။ (င) ခု-လတို့ဖြင့် ပြီးဆုံးစေအပ်
 သော(အကျင့်)။ (စ) ခု-လတို့ဖြင့်-ပြီး-ပြည့်
 စုံ-သော(အကျင့်)။ (ဆ) ခု-လ၌ယှဉ်သော၊
 ခု-လတွင် ခ-ပါးအပါအဝင်ဖြစ်သော (လ)။
 (ခု-လအသက်ကြီးသော၊ ခု-လခံသော၊ ခု-လ
 တိုင်း ဖြစ်သော၊ ခု-လ ခ-ကြိမ် ဖြစ်သော၊
 ခု-လ ခ-ကြိမ်၊ ခု-လ ခ-ခါ။ P. S. D.။)

(က) ခု-လ - ရှိ - ရ - သော(ကိုယ်ဝန်)။
 တဿာ တေမာသိကော ဂဗ္ဘော။ ပေတ။
 ၁၃၂။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၃၅။

(ခ) (မွေးဖွားသည်မှစ၍) ခု-လရှိသော၊
 ခု-လသားဖြစ်သော၊သူ။ တေမာသိကောပိ။
 ....စဝတိ မရတိ။ မဟာနိ၊၉၂။ အဒ္ဓမာသိက
 (မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၂၁၅)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

(ဂ) ခု-လပတ်လုံး ပေးလှူအပ်သော
 (လှူဖွယ်ဝတ္ထု)။ တေမာသိကောပိ ဒေယျ-
 ဓမ္မော(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၆)တိ တေမာသံ ဒါ-
 တဗ္ဗောပိ ဒေယျဓမ္မော။ သာရတ္ထ၊၁။၄၅၈။

(ဆ) ခု-လတို့ဖြင့် ဖြစ်စေအပ်သော (အကျင့်)။ တေမာသီကံ...ပဋိပဒံ ဂဏှာတိ။ တေမာသီကံ ဂဟေတွာ ပဌမမာသေ ဧကံ ယာမံ ဧဂ္ဂတိ။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၁၉။ တိဟိ မာသေဟိ နိဗ္ဗတ္တေတဗ္ဗာ တေမာသီကာ၊ တံ တေမာသီကံ။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၆။

(ဇ) ခု-လတို့ဖြင့် ပြီးဆုံးစေအပ်သော (အကျင့်)။ တေမာသီကံ ပဋိပဒံ (ဒိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၇)။ တိဟိ မာသေဟိ သန္နိဋ္ဌာပေတဗ္ဗံ ပဋိပဒံ။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၅။

(ဈ) ခု-လတို့ဖြင့် -ပြီး-ပြည့်စုံ-သော (အကျင့်)။ ယောဂီနော ဟိ တေမာသီကံ... ပဋိပဒံ ဂဏှန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၇။ တိဟိ မာသေဟိ သမ္ပန္နနကာ တေမာသီကာ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၈၈-၉။

(ဏ) ခု-လ၌ယှဉ်သော၊ ခု-လတွင် ၁-ပါး အပါအဝင်ဖြစ်သော (လ)။ တယော မာသာ တိမာသံ၊ ဝဿမာသော။ တိမာသေ နိယုတ္တောတိ တေမာသီကော၊ တေသု အည-တရမာသော။ ကင်္ခါ၊ယော၊မဟာဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၈။

တေမာသီ (တိ) [တေမာသ+တိ] ခု-လအတိုင်း အရှည်ရှိသော (ဝါသိုကပ်ခြင်း=ဝါဆိုခြင်း-စသည်)။ ပဌမာ (ပစ္စိမာ) တေမာသီ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၈။

တေမိသု (ကြိ) [တိမု + အ + ဉံ] (ရေဖြင့်) စွတ်စိုကုန်ပြီ။ တေမတိ-ကြည့်။

တေမိ (ကြိ) [တိမု+အ+တိ] (ရေဖြင့်) စွတ်စိုပြီ။ တေမတိ-ကြည့်။

တေမိတ (တိ) [တိမု+ဏေ+တ] (၁) (က) (ရေဖြင့်) စွတ်စိုစေအပ်သော (မြေ-စသည်)။ (ခ) စွတ်စိုစေအပ်ရာ (အခါ)။ (၂) (ပီတိ-ဖြင့်) နူးညံ့စေအပ်သော (စိတ်-စသည်)။ (၁) (က) ပတိတေန ဥဒကေန တေမိတံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၅။ (-ဒိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။

၂၆၃။ သိ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၁၃၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၂။) (ခ) အောက်ပုဒ် ကြည့်။ (၂) တေမိတ-ဟဒယ-ကြည့်။

တေမိတကာလ (ပု) [တေမိတ+ကာလ] စိုစေအပ်ရာအခါ။ စိဝရကဏ္ဍာနံ တေမိတကာလေ “ထေ ဘန္တေ”တိ ဝတွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၃။

တေမိတတ္တ (န) [တေမိတ+တ္တ] စိုစေအပ်သည်၏အဖြစ်။ ဥဒကေန တေမိတတ္တာ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၇၆။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၅၃၄။)

တေမိတဗ္ဗ (တိ) [တိမု+ဏေ+တဗ္ဗ] စိုစေအပ်သော (အုတ်ခဲကျိုး-စသည်)။ တေမက-ကြည့်။

တေမိတမတ္တ (န) [တေမိတ+မတ္တ] စိုစေအပ်ကာမျှ။ တာနိ စ နေသံ ခေဋ္ဌေန တေမိတ-မတ္တေနဝ (တေမိတမတ္တာနေဝ) ကန္တမူလံ ဝိယ မုဒုကာနိ ဟောန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၆၇။

တေမိတရက္ခ (ပု) [တေမိတ+ရက္ခ] စိုစေအပ်သော သစ်ပင်။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တေမိတရက္ခသဒိသ (တိ) [တေမိတရက္ခ+သဒိသ] စိုစေအပ်သော သစ်ပင်နှင့်တူသော၊သူ။ ဥဒကေန သကိ* ဝါ ဒွိက္ခတ္တံ၊ ဝါ တေမိတ-ရက္ခသဒိသော ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၈၀။

တေမိတဟဒယ (တိ) [တေမိတ + ဟဒယ] စို-နူးညံ့-စေအပ်သော စိတ်နှလုံးရှိသော၊သူ။ သော ပီတိယာ တေမိတဟဒယော...အဘာ-သိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၈၆။

တေမိတုံ (ကြိ၊ဝိ) [တိမု+အ+တုံ] စွတ်စိုခြင်းငှါ။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တေမိတုကာမ (တိ) [တေမိတုံ + ကာမ] စွတ်စိုခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊သူ။ သော တတ္ထ တေမိတုကာမောဝ တေမေတိ၊ န တေမိတု-ကာမောန တေမေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၄။ ပဋိသံ၊

ဌာ၁။၃၁၀။ (-အပါဌာ၁။၁၀၄။ ဇာဌာ၁။
၁၀၃။ ဝဇိရ။၄၂၅။ ဝိမတိ။၂။၁၁၂။)

တေမိယ (ပု) [တိမု+ဏေ+ဏျ] (က) (မိုးရေ
ဖြင့်) စွတ်စိုစေတတ်သော။ (ခ) (ပိတိ-
ဖြင့် စိတ်ကို)-စို-နူးညံ့-နှစ်သက်-အေး
မြ-စေတတ်သော။ တေမိယ-အမည်ရှိသော။
သူ။ ယသ္မာ ကုမာရဿ ဇာတဒိဝသေ သကလ-
ကာသိရဋ္ဌေ ဒေဝေါ ဝဿိ၊ ယသ္မာ စ
ရညော စေဝ အမစ္စာနဉ္စ ဟဒယံ သီတလံ
ဇာတိ၊ ယသ္မာ စ တေမယမာနော ဇာတော၊
တသ္မာ “တေမိယကုမာရော”တိဿ နာမံ
အကာသိ။ ဇာဌာ၆။၄။ (-စရိယာ။၄၁၂။
ဇာ၊၂။၁၅၄-၅။ စရိယာဌာ။၂၀၈။ ဇာဌာ၆။
၂၅။ နိတိ၊ဓာ။၁၃၁။)

တေမိယကုမာရ (ပု) [တေမိယ+ကုမာရ] တေ-
မိယ-အမည်ရှိသော မင်းသား။ တာတ တေ-
မိယကုမာရ မာ ဘာယိ။ စရိယာဌာ။၂၁၀။
အထက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

တေမိယကုမာရကာလ (ပု) [တေမိယကုမာရ+
ကာလ] တေမိယ-အမည်ရှိသော မင်းသား
ဖြစ်-ရာ-စဉ်-အခါ။ ကေန္တေန ပနဿ
တေမိယကုမာရကာလေ။ စရိယာဌာ။၂၆၆။

တေမိယစရိယ (န၊ထိ) [တေမိယ+စရိယ] တေ-
မိယ-အမည်ရှိသော ဘုရားအလောင်း၏-
အကျင့်-အကျင့်ကို ပြဆိုရာအပိုင်းအခန်း။
ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ စရိယာပိဋကပါဠိ၊ ၃-ဝဂ်၊
၆-စရိယာ။ စရိယာ။၄၁၂-၃။ စရိယာဌာ။
၂၀၈-၂၂၀။

တေမိ(မိ)ယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [တိမု+ဏေ+ယ+
တေ] စွတ်စိုအပ်၏။ ဘိက္ခုနိယာ အန္တရဝါသ-
ကော တေမိယတိ။ ဝိ၊၂။၂၉၆။ ဝိဌာ၊၃။၃၂၁၊
၃၃၄။ ဝိသင်္ဂဟ။၁၉၆။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၄၅၈။
ယထာ စ ဌပိတံ န ဩဝဿိယတိ န တေမိ-
ယတိတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၂။၁၁၇။ အန္တ-

ရဝါသကော ကမ္မဘူတော....ဥဒကေန ကတ္တု-
ဘူတေန တေမိယတိ ဣဒိယတိ တိန္တိယတိ။
ကင်္ခါ၊ယော၊မဟာဋီ၊၁။၁၃၂။ (- ဝိဌာ၊၃။
၁၈၅။ ဝိသင်္ဂဟ။၁၈၃။ ကင်္ခါ။၉၀။ ထေရ၊ဌာ၊
၂။၃၉၉။ သာရတ္ထ၊၃။၂၇၀။ ပါစိတ်၊ယော၊
၁။၁၁၀၊၂၀၈။)

တေမိယနာကာရ (ပု) [တေမိယန+အာကာရ]
စွတ်စိုခြင်းဖြင့် ဖြစ်ခြင်းဟူသော - အခြင်း
အရာ-အမူအရာ။ တိန္တိကာယန-ကြည့်။

တေမိယပဏ္ဍိတ (ပု) [တေမိယ+ပဏ္ဍိတ] တေမိ-
ယ-အမည်ရှိသော (အလောင်းတော်)ပညာ
ရှိ။ တေမိယပဏ္ဍိတော ပဗ္ဗဇိတုကာမော။
စရိယာဌာ။၂၁၈။ (-၂၁၉။)

တေမိယပဏ္ဍိတစရိယ (န၊ထိ) [တေမိယပဏ္ဍိတ+
စရိယ] တေမိယ-အမည်ရှိသော (အလောင်း
တော်) ပညာရှိ၏ အကျင့်။ မူဂပက္ခာပဒေ-
သေန တေမိယပဏ္ဍိတစရိယံ ဒဿေတိ။ စရိ-
ယာဌာ။၂၆၂။

တေမိယမာန (တိ) [တိမု+ဏေ+ယ+မာန]
စွတ်စိုစေအပ်သော (အုတ်ခဲကျိုး-စသည်)။
မယံ ဥဒကေန တေမိယမာနာ ဌိတာ။
အဘိဌာ၊၂။၆၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၅၅။ (-ဇာဌာ၊
၄။၃၂၇။)

တေမိဿတိ (ကြိ) [တိမု+အ+ဿတိ] (ရေဖြင့်)
စွတ်စိုလတ္တံ့။ တေမတိ-ကြည့်။

တေမိဿထ (ကြိ) [တိမု+အ+ဿထ] (ရေဖြင့်)
စွတ်စိုကုန်လတ္တံ့။ တေမတိ-ကြည့်။

တေပိဿာမ (ကြိ) [တိမု+အ+ဿာမ] (ရေ
ဖြင့်) စွတ်စိုကုန်လိမ့်အံ့။ တေမတိ-ကြည့်။

တေမေတဗ္ဗ (တိ) [တိမု+ဏေ+တဗ္ဗ] စွတ်စို
စေအပ်သော (မြေညက်-စသည်)။ မတ္တိကာ
တေမေတဗ္ဗာ။ ဝိ၊၃။၅၉။ ဝိ၊၄။၃၉၀၊၃၉၄။
ဝိသင်္ဂဟ။၂၂၅၊၂၄၁။ (-မရဋီ၊၂။၄၅။)

တေမေတိ^၁ (ကာ၊ကြိ) [တိမု+ဏေ+တိ] စုတ်စို
 စေ၏။ သွန်းလောင်း၏။ ဆွတ်ဖျန်း၏။
 တေမေတိ—မိလိန္ဒ။ ၁၉၇။ ဝိ၊ဠ၊၃။ ၄၀၀။ ဒိ၊
 ဠ၊၁။ ၁၉၄။ မ၊ဠ၊၂။ ၂၂။ ထေရ၊ဠ၊၂။ ၄၆၈။
 ဇာ၊ဠ၊၁။ ၁၀၃ (က၊မူ-ကွဲ)။ ဒိ၊ဠ၊၁။ ၂၆၂။
 မ၊ဠ၊၂။ ၂၃၇။ မူလ၊ဠ၊၂။ ၄၃။ မဇ္ဈ၊ဠ၊၂။ ၄၅။
 ဣ၊ဒိ၊၁။ ၁၄၉။ ယကနံ....ထောက် ထောက်
 ပဏ္ဍရဏေန စ တေမေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဠ၊၁။ ၄၄၁။
 တေမေန္တိ—ဝိ၊ဠ၊၂။ ၂၇၇။ ဝိ၊ဠ၊၃။ ၃၇၂။ တေ-
 မေမိ—အဘိ၊ဠ၊၂။ ၆၂။ ခုဒ္ဒက၊ဠ၊၅၀။ တေ-
 မေန္တု—သံ၊ဠ၊၂။ ၂၂၄။ အံ၊ဠ၊၁။ ၂၄၈။

တေမေတိ^၂ (ကြိ) [တိမု+ဏေ+တိ] စုတ်စို၏။
 တေမေတိ—ဝိ၊ဠ၊၁။ ၃၄၂။ သံ၊ဠ၊၃။ ၇၇။
 ဝိသုဒ္ဓိ၊ဠ၊၂။ ၂၄။ အပ၊ဠ၊၁။ ၁၀၄။ ဇာ၊ဠ၊၁။
 ၁၀၃။ ပဋိသံ၊ဠ၊၁။ ၃၁၀။ တေမေတိတိ
 တိန္တော ဟောတိ။ သံ၊ဠ၊၂။ ၃၃၂။ တေ-
 မေန္တိ—ခုဒ္ဒက၊ဠ၊၁။ ၃၇။ သုတ္တနိ၊ဠ၊၁။ ၂၆၇။
 စရိယာ၊ဠ၊၁။ ၁၀၁။ ဇာ၊ဠ၊၂။ ၂၄၂။ ဝဇီရ။
 ၄၅၅။ သာရတ္ထ၊ဠ၊၂။ ၂၄၅။ ဝိမတိ၊ဠ၊၁။ ၁၂။
 တေမယိ—ဇာ၊ဠ၊၁။ ၄၁၄။ တေမယိ—ဇာ၊ဠ၊
 ၂၉၂။ ဇာ၊ဠ၊၄။ ၃၃၀။

တေမေတု^၁ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [တိမု + ဏေ + တံ]
 စုတ်စိုစေခြင်းငှါ။ မဟောသော အာဂန္တု
 ဒသဗလဿ စိဝရေ ဥဿာဝဓိန္ဒုမတ္တမ္ပိ တေ-
 မေတု နာသက္ခိ။ သံ၊ဠ၊၁။ ၂၉၅။ သုတ္တနိ၊ဠ၊
 ၁။ ၂၁၈။ ဇာ၊ဠ၊၁။ ၈၇။ (-အဘိ၊ဠ၊၂။ ၂၃၇။
 ဝိသုဒ္ဓိ၊ဠ၊၁။ ၂၅၅။)

တေမေတု^၂ (ကြိ၊ဝိ) [တိမု+ဏေ+တံ] စုတ်စို
 ခြင်းငှါ။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တေမေတုကာမ (တိ) [တေမေတု+ကာမ] စုတ်
 စိုခြင်းငှါ အလိုရှိသောသူ။ ယေ တေမေတု-
 ကာမာ၊ တေ ဝေ တေမေန္တိ။ အတေမေတု-
 ကာမာ န တေမေန္တိ။ ခုဒ္ဒက၊ဠ၊၁။ ၃၇။ သုတ္တ-
 နိ၊ဠ၊၁။ ၂၆၇။ (-စရိယာ၊ဠ၊၁။ ၁၀၁။ ဇာ၊ဠ၊၂။
 ၂၄၂။ သာရတ္ထ၊ဠ၊၂။ ၂၄၅။)

တေမေတော (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [တိမု + ဏေ + တွာ]
 စုတ်စိုစေ၍။ (က) သွန်းလောင်း၍။ ဆွတ်
 ဖျန်း၍။ (ခ) (ပိတိ၊ သဒ္ဓါ-စသည်ဖြင့်) -
 နူးညံ့-နှစ်သက်-စေ၍။ (က) တဒါ ဥဒ-
 ကေန တေမေတော တေမေတော ဘုဉ္ဇတိ။ ဝိ၊
 ၂။ ၁၁၆။ (-ဝိ၊ဠ၊၆၀၊၂၉၃၊၄၁၀။ ဝိ၊ဠ၊
 ၃၇၂၊၃၈၇၊၃၉၅။ နေတ္ထိ၊၁။ ၁၁၉။ ဝိ၊ဠ၊၂။ ၂၀၅၊
 ၂၉၁။ ဝိ၊ဠ၊၃။ ၂၂၊၃၀၊၁၀၄၊၂၄၉၊၂၆၀၊၃၇၂။
 ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၈၀၊၂၂၆၊၄၃၇။ ဒိ၊ဠ၊၃။ ၁၀၂။ သံ၊
 ဠ၊၁။ ၃၀၄။ သံ၊ဠ၊၃။ ၃၁၈။ အံ၊ဠ၊၁။ ၂၈၊
 ၁၄၇၊၃၁၅။ အံ၊ဠ၊၂။ ၁၉၆။ ခုဒ္ဒက၊ဠ၊၁။ ၃၇။
 ဓမ္မ၊ဠ၊၁။ ၁၄၁၊၃၆၇။ ဓမ္မ၊ဠ၊၂။ ၂၃၄၊၃၈၄။
 ဥဒါန၊ဠ၊၁။ ၃၄၇။ ပေတ၊ဠ၊၁။ ၄၄။ ဇာ၊ဠ၊၁။
 ၄၄၆၊၅၂၉။ ဇာ၊ဠ၊၂။ ၃၃၇။ ဇာ၊ဠ၊၃။ ၂၁၄။
 ဇာ၊ဠ၊၆။ ၄၃၊၈၁။ မဟာနိ၊ဠ၊၁။ ၃၆၂။ ဝိမတိ၊
 ၂။ ၂၉။ ဒိ၊ဠ၊၁။ ၁၂၇။ မ၊ဠ၊၃။ ၃၉။ သံ၊ဠ၊၂။
 ၅၃၄။) (ခ) သဒ္ဓါသိနေဟေန တေမေတော
 ဓမ္မ၊ဠ၊၁။ ၁၈၃။ အံ၊ဠ၊၃။ ၂၅၅။ ဝိပဿနာ-
 ပိတိသိနေဟေန တေမေတော။ သံ၊ဠ၊၂။ ၄၇၂။
 (-ဥဒါန၊ဠ၊၁။ ၅၇။)

တေမေန္တ (တိ) [တိမု+ဏေ+အန္တ။ ထိ-၌ တေ-
 မေန္တိ] (က) စိုစွတ်စေသော။ (ခ) စိုစွတ်
 သော။ (က) သန္တိစိတလောဟိတံ.... ဝက္က-
 ဟဒယယကနပပ္ပိသာနိ တေမေန္တံ ဌိတံ။
 အဘိ၊ဠ၊၂။ ၆၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဠ၊၁။ ၃၅၅။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊
 ၁။ ၃၃၉။ အပ၊ဠ၊၂။ ၈၇။ ဇာ၊ဠ၊၂။ ၃၃၇။
 ဇာ၊ဠ၊၆။ ၂၄၇။ အံ၊ဠ၊၃။ ၃၅၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဠ၊၁။
 ၄၄၁။) ဥဒကဓာရာ ပထဝီ သိနေဟယန္တိ
 တေမေန္တိ ကိလေဒယန္တိ အဘိဝဿတိ။ သံ၊
 ဠ၊၁။ ၁၅၃။ (ခ) ယထာ ဟိ ထလေ အာရု-
 ဇော ဒါရုက္ခန္ဓော ဟေဠာ ဂင်္ဂေဒကေန
 စေဝ ဥပရိ ဝဿေန စ တေမေန္တော။ သံ၊ဠ၊
 ၃။ ၈၄။ ဥဒကဗုသိတေ တေမေန္တေ ဝိဝဏ္ဏ-
 တာ မာဟောသိ။ မ၊ဠ၊၃။ ၁၀၅။ တေ-
 မေန္တော ရုက္ခမူလသ္မိံ။ မဟာဝံသာ၊ဠ၊၁။ ၆၉။
 (-ဇာ၊ဠ၊၂။ ၂၉၄။)

တေမေတ္တိ (ကာကြိ) [တိမု + ဧ + အန္တိ] စွတ်စိုစေကုန်၏။ သွန်းလောင်းကုန်၏။ ဆွတ်ဖျန်းကုန်၏။ တေမေတိ-ကြည့်။

တေမေတ္တိ (ကြိ) [တိမု + ဧ + အန္တိ] စွတ်စိုကုန်၏။ တေမေတိ-ကြည့်။

တေမေန္တိ (ကာကြိ) [တိမု + ဧ + အန္တိ] စွတ်စိုစေကုန်-သတည်း-လော့။ တေမေတိ-ကြည့်။

တေမေမိ (ကာကြိ) [တိမု + ဧ + မိ] စွတ်စိုစေ၏။ တေမေတိ-ကြည့်။

တေယျ (တိ) [တိ + ဣ။ တိဏ္ဍိ ပူရဏော တေယျော။ ဝိနိစ္ဆယဒ္ဓါ။ ၂။ ၂၁၂၆-၇။ အနုတေယျ (မောဂံ၊ ၃။ ၁၀၅-သျှ)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။] ၃-ခုတို့၏ ပြည့်ကြောင်း ဖြစ်သော၊ ၃-ခုမြောက် ဖြစ်သော။ သော တေယျော တတိယော ယဿ ပမာဏဿာတိ ဂဟေတဗ္ဗံ။ ဝိနိစ္ဆယဒ္ဓါ။ ၁။ ၅၅၇။ (-၅၇၃။)

တေရသ (တိ) [တိ + ဒသ။ ရှု။ ၄၁၂။] တဆယ့်သုံး၊ ၁၃-ခု-ပါး-ယောက်-သော။ တေရသ (ပု၊ ပ) -ဝိ၊ ၁။ ၁၅၁၊ ၂၇၃။ ဝိ၊ ၃။ ၂၅၅။ သံ၊ ၃။ ၅၇။ ပဋ္ဌာန၊ ၁။ ၁၇၀။ အပါ၊ ၁။ ၁၄၇။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၁၉။ မဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၇၁၊ ၃၇။ ပါတိ၊ ပဒတ္တ။ ၁၁၃။ (ထိ၊ ပ) -ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၄၀။ (န၊ ပ) -ပဋိသံ၊ ၁၆၁၊ ၁၆၆၊ ၁၇၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၀။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၄၇၊ ၂၅၂။ မဒ္ဓိ၊ ၃။ ၂၇၆။ ဇိနာလင်္ကာရ၊ ၁၀၉။ (ပု၊ ဒု) -ဒိ၊ ၄။ ၃။ ၅၇။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၃။ (န၊ ဒု) -ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၇။ အပါ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၆။ ဝဇိရ၊ ၂၅၅။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၆၁။ တေရသဟိ (ပု၊ တ) -အံ၊ ၄။ ၁။ ၇။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၃။ တေဋ္ဌသေဟိ -မဒ္ဓိ၊ ၃။ ၂၇၂။ တေရသဟိ (န၊ တ) -ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂။ မဒ္ဓိ၊ ၃။ ၁၉၃။ တေရသသု (ပု၊ သ) -မိလိန္ဒ၊ ၂၃၇။ (ထိ၊ သ) -ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၃၇၂။ (န၊ သ) -သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၅။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၀၉။

တေရသ (တိ) [တေရသ + ဒု = အ။ (တြယောဒဂ-သံ)] ၁၃-ခုတို့၏ ပြည့်ကြောင်း - ၁၃-ခုမြောက် - ဖြစ်သော (ကမ္ဘာ-စသည်)။ တေရသကပ္ပ-ကြည့်။

တေရသ (တိ) [တေရသ + တေရသ။ ဝိစ္ဆာလောပ။] ၁၃-ပါး၊ ၁၃-ပါးသော (ဂါထာ-စသည်)။ တေရသနိပါတ-ကြည့်။

တေရသက (တိ) [တေရသ + က = ကဏ်။ တေရသ သိက္ခာပဒါနိ ပရိမာဏာနိ အဿ (ယဿ) ကဏ္ဍဿာတိ တေရသကံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၀။ မဒ္ဓိ၊ ပါရာ-သျှ။ (- ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၅၂။) တေရသန္တံ သိက္ခာပဒါနိ သမူဟော တေရသကံ။ မဒ္ဓိ၊ ပါရာ-သျှ။] (က) ၁၃-ပါးသော သိက္ခာပုဒ် အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ (ခ) ၁၃-ပါးသော သိက္ခာပုဒ်တို့၏ အပေါင်း ဖြစ်သော (အပိုင်း အခန်း-စသည်)။ (ဂ) ၁၃-ပါး၊ ၁၃-ပါးသော (ဂါထာ-စသည်)။ (က) တေရသကဿာယမပုဗ္ဗပဒဝဏ္ဏနာ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၅။ (ခ) တေရသ သံဃာဒိသေသာနိ "တေရသက" နှစ် ဌပေသံ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂။ (-အဘိ၊ ၄။ ၃။ ၄၀၀။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၆၁။) (ဂ) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

တေရသကနိပါတ (ပု) [တေရသက + နိပါတ] ၁၃-ပါး၊ ၁၃-ပါးသော ဂါထာ-စသည်တို့ကို-ကျစေ - ချသွင်း - ခြင်း ရှိသော (စကား၊ အပိုင်း အခန်း)။ တေရသကနိပါတေ သရ-ဘမိဂဇာတကေ အာဝိ ဘဝိဿတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၉။ (- ၂။ ၂။ ၄၄၀၊ ၄၅၆။)

တေရသကပ္ပ (ပု) [တေရသ + ကပ္ပ] ၁၃-ခုတို့၏ ပြည့်ကြောင်း - ၁၃-ခုမြောက် - ဖြစ်သော ကမ္ဘာ။ ဣတော တေရသကပ္ပမ္ပိ၊ ပဉ္စ သုသ-ဘသမ္ပတာ။ အပါ၊ ၁။ ၂၁၅။ (-ထေရ၊ ၄။ ၄၃၃။)

တေရသဓာ (တတိယန္တ-ဗျ) [တေရသ + ဓာ] ၁၃-ပါး - အပြား - အဖို့ - အားဖြင့်။ ဝေ

ကုသလဝိပါကံ ဝိပါကဿ တေရသဓာပိ အနန္တရပစ္စယော။ အဘိဋ္ဌာပ။ ၄၃၉။ (-သာရတ္ထ၊ ၂။ ၉၆။)

တေရသဓုတင်္ဂ (န) [တေရသ+ဓုတင်္ဂ] ၁၃-ပါးသော ဓုတင်္ဂအကျင့်။ သဗ္ဗေ တေရသဓုတင်္ဂါနိ သမာဒိယန္တူ။ ဝိဋ္ဌာပ။ ၄၂၂။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၅၇။)

တေရသဓုတင်္ဂဓရ (တိ) [တေရသဓုတင်္ဂ+ဓရ] ၁၃-ပါးသော ဓုတင်္ဂအကျင့်ကို ဆောင်သောသူ။ တေရသဓုတင်္ဂဓရနံ အဂ္ဂဘာဝဿ ပစ္စယော ဟောတူ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၉။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၉။ (-အပါဠာ၊ ၁။ ၂၃။)

တေရသဓုတင်္ဂနိဿိတ (တိ) [တေရသဓုတင်္ဂ+နိဿိတ] ၁၃-ပါးသော ဓုတင်္ဂအကျင့်ကို မှီသော (စကား-စသည်)။ ဝေရူပါ စ အယံ ဝါစာ....တေရသဓုတင်္ဂနိဿိတ။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၇၆။

တေရသဓုတင်္ဂမတ္တ (န) [တေရသဓုတင်္ဂ+မတ္တ] ၁၃-ပါးသော ဓုတင်္ဂအကျင့်-မျှ-သာလျှင်။ သီလဗ္ဗတမတ္တေနာတိ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလမတ္တေန ဝါ တေရသဓုတင်္ဂမတ္တေန ဝါ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၂၅၂။

တေရသဓုတင်္ဂသမာဒါန (န) [တေရသဓုတင်္ဂ+သမာဒါန] ၁၃-ပါးသော ဓုတင်္ဂအကျင့်ကို-ကောင်းစွာ ယူ-ဆောက်တည်-ခြင်း။ တေရသဓုတင်္ဂသမာဒါနံ ဝါ နိဿယ မဟာလာဘော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၂၁။

တေရသနိပါတ (ပု) [တေရသ+နိပါတ] ၁၃-ပါး၊ ၁၃-ပါးသောဂါထာ-စသည်-တို့ကို-ကျစေ-ချသွင်း-ခြင်း ရှိသော (စကား၊ အပိုင်းအခန်း)။ ဣမံ တေရသနိပါတေ သရတဇာတကဉ္စ ကထေသိ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၃။ (-ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၃။)

တေရသမ (တိ) [တေရသ+မ] ၁၃-ခုတို့၏ ပြည့်ကြောင်း - ၁၃-ခုမြောက် - ဖြစ်သော အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၄၃-ပ-မ-ဗ-သ-စ

(သိက္ခာပုဒ်-စသည်)။ ကုလဒ္ဓသကသိက္ခာပဒံ နိဋ္ဌိတံ တေရသမံ။ ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၃။ (-အပါ၊ ၁။ ၁၇၉။ မိလိန္ဒ၊ ၃၇။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၂၂၆၊ ၂၂၉။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၁။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၉၈။)

တေရသမာသိက (တိ) [တေရသ+မာသ+ဣက] ၁၃-လရှိသော (နှစ်)။ တတိယော သံဝစ္ဆရာ တေရသမာသိကော ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၈၅။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၄၇။

တေရသမူလက (တိ) [တေရသ+မူလ+က] ၁၃-ခုသော မူလ (အရင်းခံပုဒ်) ရှိသော နည်း၊ တေရသမူလက-နည်း။ တေရသမူလကေ ပဌမဒွါဒသကေန သဒ္ဓိံ။ အဘိဋ္ဌာပ။ ၄၀၀။ (-၄၇၃။)

တေရသယောဇနိက (တိ) [တေရသ+ယောဇန+ဣက] ၁၃-ယူဇနာ-ရှိ-မြင့် - သော (ပညောင်ပင်-စသည်)။ တဿ ခန္ဓော.... ဥဗ္ဗေဓေန တေရသယောဇနိကော။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၃၉။

တေရသဝဿကာလ (ပု) [တေရသ+ဝဿ+ကာလ] ၁၃-နှစ် ရှိရာအခါ။ ကောဒသဝဿကာလေ ဒတွာ တေရသဝဿကာလေ (ဥပသမ္ပဒါ) ကာတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၂၂၂။ ကခါ။ ၃၄၅။

တေရသဝဿိက (တိ) [တေရသ+ဝဿ+ဣက] ၁၃-နှစ်ရှိသော၊ သူ။ ဝိရာ တေရသဝဿိကော။ မဟာဝံသ၊ ၅။ ၄၃။

တေရသဝိဓ (တိ) [တေရသ+ဝိဓ] ၁၃-ပါးအပြား ရှိသော (ပညာတိသခါရ-စသည်)။ တေရသဝိဓပုညာတိသခါရသမ္ပယုတ္တံ ကမ္မဝိညာဏံ။ စူဠနိ၊ ၄။ ၂၄။

တေရသသမ္ဘာရ (တိ) [တေရသ+သမ္ဘာရ] ၁၃-ပါးသော အကြောင်း အဆောက်အဦ ရှိသော (ဓာတ်-စသည်)။ စတဿော ဓာတု-

ယော .... သင်္ခေပတော တေရသသမ္ဘာရာ
ဟောန္တိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၁၀။

တေရသသုတ္တပဋိမဏ္ဍိတ(တိ) [တေရသ+သုတ္တ+
ပဋိမဏ္ဍိတ] ၁၃-သုတ်တို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်အပ်
သော (သီလက္ခန္ဓဝဂ်-စသည်)။ နိဋ္ဌိတာ စ
တေရသသုတ္တပဋိမဏ္ဍိတဿ သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂဿ
အတ္ထဝဏ္ဏနာယ လိနတ္ထပ္ပကာသနာ။ ဒီ၊ ၁။
၄၀၅။

တေရသဟတ္ထ (တိ) [တေရသ+ဟတ္ထ] ၁၃-
တောင်ရှိသော (ပုဆိုးသစ်-စသည်)။ တေရ-
သဟတ္ထောပိ ဟိ နဝသာဋ္ဌကော ဒသာနံ ဆိန္န-
ကာလတော ပဋ္ဌာယ ပိလောတိကာတိ ဝုစ္စ-
တိ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၇။ (-သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၇။)

တေရသဟတ္ထာယတ (တိ) [တေရသဟတ္ထ+
အာယတ] ၁၃-တောင်အလျား-ရှိ-ရှည်-
သော (နတ်၌ဖြစ်သော ပုဆိုး-စသည်)။
စတုဟတ္ထဝိတ္တတ (ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၇)-ကြည့်။

တေရသာဓိကကပ္ပသတ (န) [တေရသ+
အဓိက+ကပ္ပသတ] ၁၃-ပါး အလွန်ရှိသော
ကမ္ဘာတို့၏ အရာ၊ ၁၁၃-ကမ္ဘာ။ တေရ-
သာဓိကကပ္ပသတဿ မတ္တကေ ခတ္တိယကုလေ
နိဗ္ဗတ္တိတော ရာဇော အဟောသိ။ ထေရ၊ ၄။ ၁။
၅၆။

တေရသိ (ထိ) [တေရသ+ဤ။ ရှု။ ၄၁၂။] ၁၃-
ရက်တို့၏ ပြည့်ကြောင်း-၁၃-ရက်မြောက်-
ဖြစ်သော (နေ့ရက်)။ ဥပဂစ္ဆန္တိဟိ စပက္ခဿ
တေရသိယံယေဝ ဘိက္ခုယာစိတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ ၄။
၃။ ၅၇။ (-၆၀။ မ၊ ၄။ ၃။ ၂၁၄။ သံ၊ ၄။ ၁။
၂၇၁။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၂။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၇၃။ သုတ္တနိ၊
၄။ ၂။ ၁၀၇။ ထေရီ၊ ၄။ ၃။ ၉။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၁၄၇။
ဝဇီရ၊ ၃။ ၁၀၅။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၄။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၁၂။
မဟာဝံသ၊ ၃။ ၉၀။)

တေရိဂါမ (ပု) [တေရိ+ဂါမ] တေရိ-အမည်
ရှိသောရွာ။ (ယင်း-ရွာသည် B.E. ၁၇၀၇-မှ

စ၍ ၃၃-နှစ်တိုင်တိုင် သီဟိုဠ်ကျွန်း ပုလတ္တိ-
ပုရ-၌ မင်းပြုသော ပရက္ကမဗာဟုမင်း၏
လက်ထက်၌ ရှိခဲ့ဘူးသော ခံတပ်ကိုစွဲ၍ ထင်
ရှားသော ရွာဖြစ်၏။) တေရိဂါမေ စ ဒုဂ္ဂံ-
သော၊ ကာရေတွာန စမူပတိ။ မဟာဝံသ၊
၆၈။ ၁၃၆။ (-၁၃၇။)

တေရောဓသိက (တိ) [တိရော+ဝဿ+ဏိက]
နှစ် ၁-ပါးသို့ ရောက်သော၊ နှစ်လွန်ခါကျူး
ဖြစ်သော (အရိုးစု-စသည်)။ တေရောဓသိ-
ကာနိ (ဒီ၊ ၂။ ၂၃၆။ မ၊ ၁။ ၇၄။ အံ၊ ၂။ ၂၇၆)တိ
အတိက္ကန္တသံဝစ္စရာနိ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၆၂။ မ၊ ၄။
၁။ ၂၇၇။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၁၀၄။ တေရောဓသိကာ-
နိတိ တိရောဓသိကတာနိ၊ တာနိ ပန သံဝစ္စရံ
ဝိတိဝတ္တာနိ ဟောန္တိတိ အာဟ “အတိက္ကန္တ-
သံဝစ္စရာနိ”တိ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၀။ မ၊ ၄။ ၃။ ၆၇။
(-မ၊ ၁။ ၁၂၄။ မ၊ ၃။ ၁၃၄။ သံ၊ ၂။ ၃၇၁၊ ၃၉၁။
ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၇။) (အပ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၇-၌ ဒန္တဇ-
ဒုတိယက္ခရာ ထ-နှင့်ရှိသော ထေရောဓသိက-
ပုဒ်ကို “စိရကာလံ ဩဝသိကာနိ”ဟု ဖွင့်
ထား၏။)

တေလ^၁ (န) [တိလ+အ။ တိလဿ ဣဒန္တိ
တေလံ၊ သမာသတဒ္ဓိတပဒါနိ ပသိဒ္ဓေသု
သာမညဘူတာနိ။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၃၇၁။ တိ-
လေတဗ္ဗံ ပတ္ထရိတဗ္ဗန္တိ တိလံ၊ တဿ ဣဒံ၊
တတော ဝါ နိဗ္ဗတ္တံ တေလံ။ ကင်္ခါ၊ ယော၊
မဟာဋီ၊ ၃။ ၂၀၄။ တတော (တိလတော) ပန
နိက္ခန္ဓော သိနေဟော တေလံ။ သော ဟိ
“တိလာနံ ဣဒန္တိ တေလ”န္တိ ဝုစ္စတိ။...ဣဒဉ္စိ
ဝစနံ တေလဿ သာမညတော သိနေဟေ
ပဝတ္တိံ ဒီပေတိ။...အပိ စ တေလ-သဒ္ဓေါ
ယေဘုယျေန တိလတေလေ ဝတ္တတိ။ နိတိ၊
ဓာ၊ ၃။ ၄၀-၁။ (တဲလ-သံ)] ဆိ၊ အစေး။
(၁) နှမ်းဆီ။ (၂) မုန့်ညင်းဆီ။ (၃) သစ်
မည်စည် ‘မယ်ဇယ်’ ဆီ။ (၄) ကြက်ဆူဆီ။
(၅) သားဆီ။ (က) ဝံ-ဝက်ဝံ-ဆီ။ (ခ)
ငါးဆီ။ (ဂ) လင်းပိုင်-ငါးပူတင်း-ဆီ။ (ဃ)

ဝက်ဆီ။ (င) မြည်း ‘မြ’ ဆီ။ (၆) သုတ်
လိမ်းဆီ။ (က) ကိုယ်-နယ်-လိမ်း-ဆီ။
(ခ) ဦးခေါင်းလိမ်းဆီ။ (ဂ) ခြေနယ်ဆီ။
(ဃ) အမာ-အနာ-လိမ်းဆီ။ (င) ဝင်ရိုး
သုတ်လိမ်းဆီ။

ဆီ၊ အစေး။ ဌပေတွာ ဟိ သပ္ပိ* အဝသေ-
သော ယော ကောစိ သေဟော “တေလ”န္တိ
ဝုစ္စတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၄။ ဒေါဋ်
ကွင်းလည်း ကြည့်။

(၁) နှမ်းဆီ။ (၂) မုန်ညင်းဆီ။ (၃)
သစ်မည်စည် ‘မယ်ဇယ်’ ဆီ။ (၄) ကြက်ဆူ
ဆီ။ (၅) သားဆီ။ တေလံ နာမ တိလတေလံ
သာသပတေလံ မဓူကတေလံ ရေဏ္ဏတေလံ
ဝသာတေလံ။ ဝိ၊၂။၁၁၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၀၀။
ကင်္ခါ၊ယော၊ မဟာဋ္ဌ၊၄။၉၄။ တေလံ နာမ
ကိလသာသပမဓူကရေဏ္ဏကဝသာဒိဟိ နိဗ္ဗ-
တ္တိတံ။ ကင်္ခါ၊၁၀၁။ တေလန္တိ တိလတေလာ-
ဒိကံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၈။ (-ဝိ၊၅။၂၃၀။)

(က) ဝံ-ဝက်ဝံ-ဆီ။ (ခ) ငါးဆီ။ (ဂ)
လင်းပိုင်-ငါးပုတင်း-ဆီ။ (ဃ) ဝက်ဆီ။
(င) မြည်း ‘မြ’ ဆီ။ ဝသာတေလံ နာမ “အနု-
ဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ပဉ္စ ဝသာနိ အတ္ထဝသံ မစ္ဆ-
ဝသံ သုသုကာဝသံ သူကရဝသံ ဂဒြဘဝသ”န္တိ
ဧဝံ အနုညာတဝသာနံ တေလံ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။
၁၀၄။

(၆) သုတ်လိမ်းဆီ။ (က) ကိုယ်-နယ်-
လိမ်း-ဆီ။ သရီရံ တေလေန မက္ခေတွာ
ရဇဋ္ဌာနဋ္ဌာနေ တိဋ္ဌတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၈၁။

(ခ) ဦးခေါင်းလိမ်းဆီ။ သိသံ တေလေန
မက္ခေတွာ။ မဟာဝံသာ၊၄၇။၅၂။

(ဂ) ခြေနယ်ဆီ။ ပါဒေ ဓောဝိတွာ တေ-
လေန မက္ခေတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၆။
မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၀။ ပါဒသမ္ဘူဇနံ တေလံ။ ဒီပဝံသာ၊
၆။၈၂။

(ဃ) အမာ-အနာ-လိမ်းဆီ။ ကိန္နု၊
ခေါ မဟာရာဇ သော ဝဏော အာလေပေန
စ အာလိမ္ပိယတိ တေလေန မက္ခိယတိ။ မိလိန္ဒ၊
၇၈။

(င) ဝင်ရိုး သုတ် လိမ်းဆီ။ ရထဿ
အက္ခာနံ တေလေန အဗ္ဘဉ္ဇနံ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊
၂။၈၈။

တေလံ—ဝိ၊၁။၃၄၆။ ဝိ၊၂။၁၁၈-၉။ ဝိ၊၃။
၁၃၃၊၂၉၀၊၂၉၇။ ဝိ၊၄။၁၉၄။ ဒီ၊၃။၅၉။ မ၊
၃။၁၉၀။ သံ၊၁။၃၇၀။ သံ၊၂။၄၉၉။ သံ၊၃။
၃၂၂။ အံ၊၁။၂၇၂။ အံ၊၃။၆၅။ အဘိ၊က။
၂၅၃။ ဇာ၊၂။၃၇၀။ နေတ္ထိ၊၄၀၊၆၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၃။၃၄၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၀၀၊
၁၀၄။ ကင်္ခါ၊၁၀၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၄၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၉၊၄၂၀၃။
မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၉၁၀၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၃၃။
အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၂၊၂၅၃။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၂။၆၁၊၆၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။
၃၃၁၊၃၅၄၊၃၅၈။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၄၈၊၅၅။ ဓမ္မ၊
ဋ္ဌ၊၂။၄၀၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။
၁၂၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၆၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၉၅။
စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၁၁၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၅။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊
၁။၃၇၁။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၂၁၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၂။
အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၁။ မူလဋ္ဌ၊၃။၈၃။ အနုဋ္ဌ၊၃။၉၀။
နေတ္ထိ၊ဝိ။၂၁၀။ တေလာနိ—ဝိ၊၅။၂၃၀။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၀၄။ တေလ
(အာလုပ်)—နေတ္ထိ၊၄၀။

တေလံ (ဒု၊ဇ)—ဝိ၊၂။၃၂၄၊၄၆၅-၆။ ဝိ၊
၃။၂၉၇၊၃၁၄၊၃၄၂။ ဝိ၊၅။၁၂၅၊၁၄၀၊၂၆၂၊
၃၇၅။ သံ၊၂။၁၀၃။ သံ၊၃။၂၇၈။ အံ၊၁။
၂၁၀။ ဥဒါန၊၉၁။ ပေတ၊၁၈၇။ ဇာ၊၁။
၂၅။ နေတ္ထိ၊၆၇။ မိလိန္ဒ၊၂၂၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၇၊
၂၅၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၉-၂၊၃၇၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။
၂၃၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၅၊၃၇၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၅၊
၂၄၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၆။

တေလကဋ္ဌာဟဂါထာ (ထိ) [တေလကဋ္ဌာဟ+ဂါထာ] တေလကဋ္ဌာဟ - အမည်ရှိသော ဂါထာကျမ်း။ (ယင်းသည် သီဟိုဠ်ကျွန်း ကလျာဏီယ 'ကလဏီ' မြို့၌ B.C. ၃၀၆-၂၀၇-တွင် နန်းတက်သော ကလျာဏီတိဿမင်း၏ ကျိုက်ကျိုက်ဆူသော ဆီအိုးကင်း၌ အပစ်ချခံရသော ကလျာဏီယမထေရ် ဟောသော ဂါထာကျမ်းစာဖြစ်၏။ ပါဠိဂါထာ ၉၀-ပါဝင်သည်။ အစီအကုံး အရေးအသား ကောင်းမွန် ပြောင်မြောက်လှ၏။ D.P. နှင့် The Pali Literature of Ceylon.) ဣစ္စေဝံ နိဗ္ဗဓနတ္ထဝဏ္ဏနာဒိသမလင်္ကာတာ တေလကဋ္ဌာဟဂါထာ သမတ္တာ။ တေလကဋ္ဌာဟဂါထာ၊ ဋီကာ။ ၈၇ (သိ-မူ)။

တေလကန္ဓရိကဝတ္ထု (န) [တေလကန္ဓရိကာ+ဝတ္ထု] တေလကန္ဓရိကာ-အမည်ရှိသော အမျိုးသမီး၏ အကြောင်းအရာ 'ဝတ္ထု'။ တေလကန္ဓရိကဝတ္ထု စေတ္တဝတ္ထုဗ္ဗံ။ အဘိဋ္ဌာ၊ ၂။ ၄၆၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၅၄။

တေလကန္ဓရိကာ (ထိ) [တေလ+ကန္ဓရ+က+အာ] တေလကန္ဓရိကာ - အမည် ရှိသော (အမျိုးသမီး)။ အမှာကံ ဥပဋ္ဌာယိကာယ တေလကန္ဓရိကာယဓိတာ။ အဘိဋ္ဌာ၊ ၂။ ၄၆၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၅၄။

တေလကပလ္လ (န) [တေလ+ကပလ္လ] ဆီမီးခွက်။ ပဒီပေယျဿာတိ တေလကပလ္လာဒိနော ပဒီပဥပကရဏဿ။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၂၂။ (-သံ၊ ၁။ ၁၉၅။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၃၁၇။)

တေလကပလ္လက (န) [တေလကပလ္လ+က] ဆီမီးခွက်။ ပဒီပေယျဿာတိ တေလကပလ္လကာဒိနော ပဒီပဥပကရဏဿ။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၄၉။ အဘိဋ္ဌာ၊ ၂။ ၇၈။

တေလကပါလ (န) [တေလ+ကပါလ] ဆီအိုးကင်း။ တေလကပါလံ ဥဒ္ဓန် အာရောပေတွာ။ ဓမ္မာ၊ ၁။ ၁။ ၄၃။

တေလကရဏ (န) [တေလ+ကရဏ] ဆီကိုပြုခြင်း၊ ဆီကြိတ်ခြင်း။ မောဟပစ္စယာ ဥဒကံ ဂဟေတွာ တေလကရဏံ။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၄၀။ (- ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၂၉၂။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁။ ၁၀၃။ ကင်္ခါ။ ၁၈၁။)

တေလကလလ (န) [တေလ+ကလလ] ဆီ၏-အစေး-အနှစ်၊ ဆီနယ်။ (ဆီညွန့်။ ပေ-သျှ။ ဆီနှစ်။ ညောင်ကန်၊ ဇာတ်ဝတ္ထု။) တေလကလလ (ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၁၄၂) ၏ တေလဿ ကလလံ၊ စိရံ ဌပိတဿ တေလဿ ဟေဋ္ဌာဘာဂေ ဌိတံ တေလကလလန္တိ။ ဒုက-နိပါတ်၊ အဿက-ဇာတ်၊ ၃။ ပေ။

တေလကာနိတ္ထေရ (ပု) [တေလကာနိ+ထေရ] တေလကာနိ-အမည်ရှိသော ထေရ်။ (ယင်းသည် ဤဘုရားသာသနာ၌ ပုဏ္ဏားအမျိုးသား ဖြစ်၍ ပရိဗိုဇ်ရဟန်းပြုကာ ပုဏ္ဏားတို့အထဲ၌ ဝိမောက္ခတရားကို ရှုကြသော်လည်း အားရကျေနပ်မှု မရရှိသဖြင့် ဘုရားရှင်အထံ၌ ရဟန်းပြု၍ ဝိပဿနာဘာဝနာကို အားထုတ်သည် ရှိသော် မကြာမီပင် ရဟန္တာဖြစ်ရလေ၏။) အာယသ္မတော တေလကာနိတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ထေရ၊ ၁။ ၂။ ၂၈၀။

တေလကိစ္စ (န) [တေလ+ကိစ္စ] ဆီဖြင့်ပြုအပ်သော-အမှု-လုပ်ငန်း 'ကိစ္စ'။ တံ တံ တေလကိစ္စံ စိန္တေတွာ။ မ၊ ၁။ ၁။ ၂၂၆။

တေလကုမ္မ (ပု၊ ထိ) [တေလ+ကုမ္မ၊ ထိ-၌-ကုမ္မ] ဆီ(ထည့်ရာ)အိုး။ တေလကုမ္မံ ဝါ ဂမ္ဘီရေ ဥဒကရဟဒေ သြဂါဟေတွာ ဘိန္နေယျ။ သံ၊ ၂။ ၄၉၉။ နေတ္ထိ။ ၄၀။ ပရဿ ဝါ ပန တေလကုမ္မိယာ ပါဒဂ္ဂနကတေလံ အဝဿံ ပိဝနကာနိ ဥပါဟနာဒိနိ ပက္ခိပတိ။ ကင်္ခါ။ ၁။ ၁၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၂၉။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၇၃။ (-အဘိ၊ က။ ၆၀။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၃၆၁။ အဘိဋ္ဌာ၊ ၂။ ၁၃၈။ ဇာ၊ ၁။ ၅။ ၁၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၃၆။ မရုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၇၇။)

တေလကောဠာဂါရ (န) [တေလ+ကောဠာဂါရ] ဆီထားရာ ဘဏ္ဍာတိုက်၊ ဆီလှောင်တိုက်။ တေလကောဠာဂါရနိ ၈ ဝိဝရာပေတွာ။ ဓမ္မာဠာ ၁။ ၁၄၁။ (-ဥဒါန၊ ဠာ ၃၄၇။)

တေလက္ခယ (ပု) [တေလ+ခယ] လောင်ဆီ၏-ကုန်-ခန်း-ခြင်း။ ပဒီပေါနာမေသ တေလက္ခယေန ဝဋ္ဋိက္ခယေန ၈ ဂတမဂ္ဂေါပိဿ န ပညာယိဿတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၅၇။ (-၂၅၈။)

တေလဂဝေသီ (တိ) [တေလ+ဂဝေသီ] ဆီကိုရှာမှီး-တတ်-လေ့ရှိ-သော၊ သူ။ တေလတ္တိက-ကြည့်။

တေလဂါမ (ပု) [တေလ+ဂါမ] တေလဂါမ-အမည်ရှိသော (တူးမြောင်း)။ (B.E. ၁၃၈၆-တွင် နန်းတက်သော သီဟိုဠ်ဘုရင် နဝမ-အဂ္ဂဗောဓိ-သည် ယင်း-မှထွက်သော ခွန်ဆီကို သီဟိုဠ်ကျွန်းရှိ ရဟန်းတော်တို့အား ယာဂုဆွမ်းဆန် အဖြစ်ဖြင့် လှူဒါန်းခဲ့သည်။) တေလဂါမံ ဗဟုဒ္ဓေ၊ ဒကဝါရံ ပဒါပိယ။ ယာဂုဂဟေတု ယောဇေသိဝိဟာရေသုပိဘိက္ခဝေါ။ မဟာဝံသ၊ ၇၄။ ၉၀။ (D.P.-လည်း ကြည့်။)

တေလဆဋ္ဌ (ပု) [တေလ+ဆဋ္ဌ] ဆီ (ထည့်ရာ) အိုး။ တေလဆဋ္ဌံ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆန္တိ။ ဒီ၊ ၁။ ၁၃၁။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၈၃။ အံ၊ ၁။ ၂၂၈။ အံ၊ ၁။ ၂၂၈။ (-ဝိ၊ ၁။ ၁၁၅။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၁၈။ မ၊ ၁။ ၁၆၆။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၃၃၃။)

တေလစမ္ပ (န) [တေလ+စမ္ပ] ဆီဆွတ်အပ်သော သားရေ။ တသောပရိ တေလစမ္ပ၊ ဒါပေတွာ တံ ဝိဿဇ္ဇယိ။ မဟာဝံသ၊ ၂၅။ ၃၇။ မဟာဝံသ၊ ၁။ ၃၄၅။

တေလစာဋ္ဌိ (ထိ) [တေလ+စာဋ္ဌိ] ဆီ (ထည့်ရာ) အိုးစရည်း၊ ဆီလှောင်အိုးကြီး။ တေလစာဋ္ဌိယံ တေမေတွာ ဘတ္တံ ပစထ။ အံ၊ ၁။ ၁၁၅။ (-ဓမ္မာဠာ ၁။ ၁၄၁။ ၂၄၈။ ဥဒါန၊ ဠာ ၃၄၇။)

တေလဆန္ဒန (န) [တေလ+ဆန္ဒန] ဆီကိုစွန့်ခြင်း၊ ဆီဖိတ်ခြင်း။ အဆေကော တေလဆန္ဒန-ဘယာ အာသိဉ္ဇိတုမ္ပိ န ဝိသဟတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၃၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၃၀။

တေလဉ္ဇနကလလ (န) [တေလ+အဉ္ဇန+ကလလ] ဆီဖြင့်လိမ်းကျံအပ်သော ညွန့်၊ ဆီနယ်ညွန့်။ (ဆီစဉ်းသောညွန့်။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။) ဒုမ္မောစနိယဘာဝေန ပဝတ္တိ သန္ဓာယာဟ “တေလဉ္ဇနကလလံ ဝိယာ” (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၂၅)တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၄၉၇။

တေလဉ္ဇနရာဂ (ပု) [တေလ+မက္ခိတ+အဉ္ဇန+ရာဂ] ဆီဖြင့် လိမ်းကျံအပ်သော မင်ဖြင့်-စွဲကပ်-စွန်း-ခြင်း၊ ဆီမင် စွန်းခြင်း။ အပရိစ္စာဂပစ္စုပ္ပန္နာနော တေလဉ္ဇနရာဂေါ ဝိယ။ အဘိ၊ ၁။ ၂၉၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၉၈။ ဣတိဝုတ်၊ ၁။ ၃၈။ (-ထေရ၊ ၁။ ၁၂။) တေလဉ္ဇနရာဂေါ ဝိယာ (အဘိ၊ ဝတာရ၊ ၂။ ၉)-တိ ဓောဝိတွာပိ ပရိစ္စတိတံ အသက္ကုဏေယျော တေလမက္ခိတအဉ္ဇနရာဂေါ ဝိယ။ အဘိ၊ ဝတာရ၊ ၁။ ၁၂။ ၁၆။

တေလတမ္ပမတ္တိကာ (ထိ) [တေလ+မိဿာ+တမ္ပမတ္တိကာ] ဆီနှင့်ရောသော နီမြန်းသော မြေညက်။ တေလတမ္ပမတ္တိကာယာ (ဝိ၊ ၁။ ၁၂၄) တိ တေလမိဿတမ္ပမတ္တိကာယ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၁၇။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၆၅။

တေလတ္တ (ပု) [တေလ+အတ္တ] ဆီဟူသော အကျိုး။ တေလတ္တာယ ဂဟိတသာသပါဒိနံ သတ္တာဟာတိက္ကမနေ ဒုက္ကဋ္ဌမေဝ။ ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၂၉၂။ ဝဇီရ၊ ၂။ ၆၉။ (-ကင်္ခါ၊ ၁၈၂။ အဘိ၊ ၁။ ၂။ ၂၃၄။ ဝိမာန၊ ၁။ ၁၄၂။)

တေလတ္တိက (တိ) [တေလ+အတ္တိက] ဆီ-ကို-ဖြင့်-အလိုရှိသော၊ လိုအပ်သော ဆီရှိသော၊ သူ။ သေယျထာပိ ဘူမိဇ ပရိသော တေလတ္တိကော တေလဂဝေသီ တေလပရိယေ-

သနံ စရမာနော။ မ၊၃။၁၀၀၊၁၀၂။ (-ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၄၆၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၂၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄၀၉။)

တေလထာလက (န) [တေလ+ထာလက] ဆိ (ထည့်ရာ) ခွက်။ ဟေဋ္ဌာမဉ္ဇေ အပ္ပဋ္ဌိဂ္ဂဟိတကံ တေလထာလကံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၁၀။

တေလဒိပ (ပု၊န) [တေလ+ဒိပ] ဆိမီး။ တေလ-ဒိပါနိ ဇာလေသိ။ ဒိပဝံသ၊၂။၁၁၅။ အောက် ပုဒ်လည်း-ကြည့်။

တေလဒိပသဟဿ (န) [တေလဒိပ+သဟဿ] ဆိမီးတို့၏ တထောင်၊ ၁-ထောင်သော ဆိမီး။ စတုကုဋက (ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၄)-ကြည့်။

တေလဒေါဏိ(ဏိ) (ထိ) [တေလ+ဒေါဏိ(ဏိ)] ဆိထည့်သော - ခေါင်း-ကျင်း၊ ဆိခေါင်း၊ ဆိကျင်း။ အာယသာယ တေလဒေါဏိယာ ပက္ခိပိတွာ။ ဒိ၊၂။၁၁၇၊၁၃၂။ အံ၊၂။၅၁။

တေလဓ(ဓာ)ရ (ပု) [တေလ+ဓ(ဓာ)ရ] ဆိကျည်၊ ဆိဗူး။ ပရိဿာဝနေ တေလဓာရေ (တေလဓရေ၊ သိ)၊ ကာရယိံ တဒနုစ္ဆဝေ။ အပါ၊၁။၃၅၂။ (-၃၆၁။)

တေလဓာရာ (ထိ) [တေလ+ဓာရာ] ဆိအလျှင်၊ အစဉ်မပြတ် စီးယိုသော ဆိ။ သိနိဒ္ဓါ တေလ-ဓာရာ ဝါ (ထေရ၊၃၃၀)တိ ယထာ အနိဝတ္တိ-တာ ကုသလဇနာဘိသိဉ္ဇိတာ သဝန္တိ တေလ-ဓာရာ အဝိစ္ဆန္နာ သိနိဒ္ဓါ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၂။

တေလဓူပိတ (တိ) [တေလ+ဓူပိတ] ဆိ-ဖြင့်-ထုံ-ခပ်-အပ်သော (ယာဂု-စသည်)။ ကဉ္စိကံ ဘေလဓူပိတံ။ ဝိ၊မာန၊၅၉။ ဝိ၊မာန၊ဋ္ဌ၊၁၆၉။ (-၁၇၀။)

တေလဓောတ (တိ) [တေလ+ဓောတ] ဆိဖြင့် သွေးအပ်သော (လုံမ-စသည်)။ တေလ-ဓောတာယာ (အံ၊၂။၄၉၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၃)တိ တေလေန နိသိတာယ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊

ဋ္ဌိ၊၁။၈၆။ (-ဇာ၊၁။၇၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၉၀။)

တေလနာဋ္ဌိ (လိ) (ထိ) [တေလ+နာဋ္ဌိ (လိ)] ဆိကျည်တောက်၊ ဆိဗူး။ မယံ ပန ဘန္တေ ကတ္တရဒဏှော တေလနာဋ္ဌိဥပါဟနတ္ထဝိကာ စ တတ္ထေဝါတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၈၀။ တေလနာလိံ စ ပူရေတွာ။ ဒိပဝံသ၊၂။၁၁၅။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၉၉။ သာရတ္ထ၊၂။၂၀၄-၅။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။ ၁၁၅။)

တေလနာဋ္ဌိကာ (ထိ) [တေလ+နာဋ္ဌိကာ] အထက်ပုဒ်နက်ကြည့်။ ဇမံ စ တေလနာဋ္ဌိ-ကာ ဝိယ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၁၄၁။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၀။)

တေလနာဋ္ဌိပ္ပမာဏ (တိ) [တေလနာဋ္ဌိ+ပမာဏ] ဆိ - ကျည်တောက် - ဗူး - အတိုင်းအရှည် ရှိသော (ဝါး-စသည်)။ သော ပန ပမာဏေန ပရိစ္ဆိန္နော တေလနာဋ္ဌိပ္ပမာဏောပိ ဂရုဘဏ္ဍံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၀။ (-မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၅၀။)

တေလပက္က (ပု) [တေလ+ပက္က] တေလပက္က-အမည်ရှိသော (ဆည်)။ (ယင်း-သည် B.E. ၁၇၀၇-တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်းပုလတ္တိမြို့နှင့်နန်းတက် သော ပရက္ကမဗာဟုမင်း တည်ဆောက် ဆည်ဖို့ခဲ့သော ဆည်ဖြစ်၏။) ဓုဇိနိ နိဇ္ဈရံ စေဝ၊ တေလပက္ကဝုနိဇ္ဈရံ။ မဟာဝံသ၊၇၇။ ၆၆။ (D. P.-လည်း ကြည့်။)

တေလပစန (န) [တေလ+ပစန] ဆိကိုချက်ခြင်း။ ပဋိက္ခိတ္တဝေဇ္ဇကမ္မာဒိဝသေန တေလပစန-အရိဋ္ဌပစနာဒိနိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၃။

တေလပဇောတ (ပု) [တေလ+သန္နိဿယ+ ပဇောတ] ဆိဟူသော မှီရာရှိသော မီး၊ ဆိမီး။ အန္ဓကာရေ ဝါ တေလပဇောတံ ဓာရေယျ။ ဝိ၊၁။၇။ ဝိ၊၂။၃၀။ ဝိ၊၃။၂၃၊၄၀၊၂၆၇။ ဝိ၊၄။ ၃၀၄၊၃၅၃။ ဒိ၊၁။၈၀၊၁၀၃၊၁၁၇၊၁၄၀၊၁၆၅၊ ၁၈၆-၇၊၂၀၄၊၂၂၁၊၂၃၅။ ဒိ၊၂။၃၅၊၃၇-၈၊

၁၁၀၁၂၅၂၇။ ဒီ၂။၁၅၇။ မ၁။၂၇၊
 ၄၇၊၂၄၁၊၃၆၀၊၃၆၅။ မ၂။၃၁၊၄၂၇၊၆၁၆၇၊
 ၂၃၀၊၂၇၆၊၃၄၆၊၃၇၄၊၄၁၃၊၄၃၇။ မ၃။၅၇၊
 ၂၄၇။ သံ၁။၇၀၁၆၃၊၁၇၃၊၁၇၆။ သံ၂။
 ၃၃၁၊၄၉၄-၅။ သံ၃။၆၇၊၂၃၇။ အံ၁။၅၇၊
 ၁၅၇၊၂၂၀၊၄၁၄။ အံ၃။၂၄။ သုတ္တနိ။၂၉၃၊
 ၃၅၀။ ဝိဠာ၁။၁၄၀။ ဒီဠာ၁။၂၀၄။ မဠာ၁။
 ၁၃၅။ သံဠာ၁။၁၂၅။ အံဠာ၂။၁၆။ ဥဒါန၊
 ၄။၂၆၀။ သုတ္တနိဠာ၁။၁၄၀၊၁၇၅။ အပဠာ၂။
 ၂၇၃။ (-ဥဒါန၊ဠာ၃၂၂။ ထေရ၊ဠာ၂။၄၂၃။
 သီဠ၊သစ်၊၂။၁၆၇။)

တေလပဇ္ဇောတဂ္ဂဟဏ (န) [တေလပဇ္ဇောတ+
 ဂဟဏ] (၁) ဆီမီးကို-ယူ-ဟောဆို-ခြင်း။
 (၂) တေလပဇ္ဇောတ-သဒ္ဒါ။ သပ္ပိအာဒိသန္နိ-
 သယော ပဒီပေါန တထာ၊ ဥဇ္ဇလော ယထာ
 တေလသန္နိသယောတိ တေလပဇ္ဇောတဂ္ဂဟ-
 ဏံ။ သာရတ္ထ၊၁။၄၁၃။ ဒီဠ၊၁။၂၇၅။ သီဠ၊
 သစ်၊၂။၁၆၇။ မဠ၊၁။၂၃၁။ သံဠ၊၁။၁၇၄။
 အံဠ၊၂။၁၇။

တေလပဏ္ဍိက (န) [တိလပဏ္ဍ+ပဏ္ဍ+ဏိက။
 (တိလပဏ္ဍိက-သံ)] နှမ်းရွက် အတိုင်းအရှည်
 ရှိသော အရွက်နှင့်ယှဉ်သော (စန္ဒကူး)၊
 တေလစန္ဒကူး၊ စန္ဒကူးဖြူ နံ့သာဖြူ။ (နံ့သာ
 ပေါင်း၊ ပန်းပေါင်း၊ ထင်းရှူးဆီ။ P.S.D။)
 တိလပဏ္ဍပမာဏပဏ္ဍယုတ္တတာယ တေလ-
 ပဏ္ဍိကံ။ ဓာနံ၊ဠ၊၃၀၁။

တေလပတ္တံ (ပ) [တေလ+ပတ္တံ] (က) ဆီထည်
 ရာဖြစ်သော ခွက်။ (ခ) ဆီဖြင့် ပြည့်
 သော ခွက်၊ ဆီခွက်။ (က) တေလပတ္တ-
 (မဟာနိ။၃၇၅) နှံ ပက္ခိတ္တတေလံ တေလ-
 ပတ္တံ။ မဟာနိဠာ၊၃၉၃။ တေလပတ္တံ (ဇာဠာ၁။
 ၄၁၉) နှံ ပက္ခိတ္တတေလပတ္တံ။ ဧကနိပါတ်၊
 တေလပတ္တံ-ဇာတ်၊ ဠ။ ပေ။ (-ဇာဠာ၁။၂၂။
 ဇာဠာ၁။၄၂၄။ ဇာဠာ၃။၂၂၀။) (ခ) သမ-
 တိတ္တိကော တေလပတ္တော (သံ၊၃။၁၄၇) တိ

မုခဝတ္တိသမံ တေလာနံ ပုရိတတ္တာ သမတိတ္တိ-
 ကမုခံ တေလဘာဇနံ။ သံ၊ဠ၊၂။၄၇၂။

တေလပတ္တံ (တိ) [တေလပတ္တံ+ဏ] ဆီခွက်နှင့်
 တူသော (ကာယဂတာသတိ-စသည်)။ သမ-
 တိတ္တိကော တေလပတ္တောတိ ခေါ် ဘိက္ခုဝေ
 ကာယဂတာယေတံ သတိယာ အဝိဝစနံ။
 သံ၊၃။၁၄၇။ ဇာဠာ၁။၄၁၇။

တေလပတ္တဇာတက (န) [တေလပတ္တံ+ဇာတ-
 က] တေလပတ္တဇာတ်။ “အတွင်းနှုတ်ခမ်းရေး
 ထိအောင် အပြည့်ထည့်အပ်သော ဆီခွက်ကို
 မဖိတ်မစဉ်အောင် သတိထား၍ ဆောင်ယူရ
 သကဲ့သို့ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်လိုသော ယောဂီ
 ပုဂ္ဂိုလ်သည် မိမိစိတ်ကို ကာယဂတာသတိ၏
 အာရုံ၌ထား၍ စောင့်ရှောက်ရာ၏”ဟု ဟော
 ပြရာ ဇာတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဇာတကပါဠိ၊
 ၁-နိပါတ်၊ ၁၀-ဝဂ်၊ ၆-ဇာတ်။ ဇာဠာ၁။၂၂။
 ဇာဠာ၁။၄၁၇-၄၂၅။

တေလပတ္တဟတ္ထံ (တိ) [တေလပတ္တံ+ဟတ္ထံ]
 ဆီခွက် လက်၌ရှိသော၊ ဆီခွက်လက်စွဲသော၊
 သူ။ တေလပတ္တဟတ္ထေန ဟေန ပုရိသေန
 ဝိယ။ ဇာဠာ၁။၄၁၉။

တေလပ(ပွ)ဒိပ (ပုန) [တေလ+ပဒီပ] ဆီနှင့်
 ယှဉ်သော မီး၊ ဆီမီး။ တေလပ (ပွ) ဒီပေါ-
 ဝိ၊၃။၂၁၊၃၂၁။ ဒီ၊၂။၇၂။ မ၊၂။၁၆၊၂၂၅။
 မ၊၃။၂၇၇။ သံ၊၁။၃၁၃-၄။ သံ၊၂။၁၀၃၊၃၇၉၊
 ၄၁၄၊၅၂၆။ သံ၊၃။၂၇၇။ အံ၊၁။၁၃၆။ အပ၊
 ၄၁။၂၄၉။ အပဠာ၂။၂၇၁။ ပဋိသံဠာ၁။
 ၂၂၀။ တေလပ (ပွ) ဒီပံ-ဝိ၊၃။၃၂၁။ ဒီ၊၂။
 ၇၂။ မ၊၂။၁၆။ သံ၊၂။၃၇၉။ ဥဒါန၊၁၇၄။
 မဠာ၃။၁၃။ သံဠာ၃။၇၇။ ဥဒါန၊ဠာ၃၂၂၊
 ၃၇၀၊၃၇၇။ ဝိမာန၊ဠာ၁၇၂။ တေလပ (ပွ)-
 ဒီပေ-ဥဒါန၊ဠာ၃၂၃။ သာရတ္ထ၊၃။၃၀၇။
 တေလပုဒီပိနိ-မ၊၃။၁၇၇။ တေလပ(ပွ)ဒီ-
 ပဿ-မ၊၃။၁၉၀၊၃၁၇၊၃၂၁။ ပဋိသံ၊၁၃၇။

၁၄၀၊၁၁၁။ မ၊ဠ၊၄။၂၁၃။ သံ၊ဠ၊၂။၂၃၂။
အဘိ၊ဠ၊၁။၃၇၇။ စုဠ၊၃။၇၃။ တေလပုဒိပ-
သာတိ တေလယုတ္တဿ ပဒိပဿ။ ပဋိသံ၊
ဠ၊၂။၅၅။ တေလပုဒိပေသု - ဥဒါန၊၁၆၇။
ဥဒါန၊ဠ၊၃၂၂။

တေလပနာဠိ (ထိ) [တေလ+ပနာဠိ] တေလ-
ပနာဠိ-အမည်ရှိသော (နိဂုံး၊ ရွာကြီး)။
အန္တရာမဂ္ဂေ တေလပနာဠိ နာမ နိဂမော။
အံ၊ဠ၊၁။၁၆၂။

တေလပရိဘောဂ (ပု) [တေလ+ပရိဘောဂ]
ဆီကဲ့သို့ (သတ္တာဟကာလိက အဖြစ်ဖြင့်)
သုံးဆောင်ခြင်း။ တေလပရိဘောဂေန ပရိ-
ဘုဠိတု (ဝိ၊ဠ၊၂။၂၉၂) နှိ သတ္တာဟကာလိက-
တေလပရိဘောဂေန ပရိဘုဠိတုံ။ ဝိ၊ဠ၊၃။
၃၇၂။ (-ဝိ၊ဠ၊၂။၂၉၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၁၀၄။
ကင်္ခါ၊၁၇၁။ ဝဇိရ၊၄၇၁။ သာရတ္ထ၊၃။၃၀၄။
ကင်္ခါ၊ဠိ၊သစ်။၃၂၉၊၃၃၀။)

တေလပရိယေသန (န၊ထိ) [တေလ+ပရိယေ-
သန] (၁) ဆီကို ရှာမှီးခြင်း။ (၂) ဆီကို
ရှာမှီးရာ (အရပ်)။ တေလတ္ထိက-ကြည့်။

တေလပါက (ပု) [တေလ+ပါက] ချက်အပ်
ပြီးသော ဆီ၊ ဆီချက်။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ
တေလပါကံ။ ဝိ၊ဠ၊၂။၂၉၇။ (-ဝိ၊ဠ၊၃။၃၇၃။
မ၊ဠ၊၄။၁၁၄။ မ၊ဠိ၊၃။၃၂၆။)

တေလပါတန (န) [တေလ+ပါတန] (၁) ဆိဉ္ဇ
ကျစေခြင်း။ (၂) ဆိဉ္ဇကျစေရာ(အခါ)။ ဥပ-
ဟနာဒိနံ တေလပါတနတော စ ပုရေတရမေဝ
ပါရာဇိကာပတ္တိသင်္ခါတံ အတ္ထံ သာဓေတိ။
သာရတ္ထ၊၂။၁၂၉။

တေလပါန (န) [တေလ+ပါန] ဆီ-အဖျော်-
သောက်ဖွယ်။ တေလပါန(မဟာနိ၊၂၉၀)နှိ
တိလတေလာဒိနံ ပါနံ။ မဟာနိ၊ဠ၊၃၄၉။

တေလပိလောတိကာ (ထိ) [တေလ+မက္ခိတာ+
ပိလောတိကာ] ဆီဖြင့် လိမ်းကျံအပ်သော

ပုဆိုး-နွမ်း-ကြမ်း-ပိုင်း-စုတ်။ သကလ-
သရီရံ တေလပိလောတိကာယ ဝေဌေတွာ
အာလိမ္မန္တိ။ မ၊ဠ၊၁။၃၆၃။ အံ၊ဠ၊၂။၂။
မဟာနိ၊ဠ၊၂၄၁။ သာရတ္ထ၊၂။၂၆၂။ (-ဓမ္မ၊
ဠ၊၁။၁၄၁။ ဥဒါန၊ဠ၊၃၄၇။)

တေလပိဝနက (တိ) [တေလ+ပိဝနက] ဆီကို-
သောက် - စုတ်ယူ - တတ်သော (ဘိနပ်-
စသည်)။ တေလပိဝနကံ ဘဏ္ဍံ ပက္ခိပတိ။
ဝိ၊ဠ၊၁။၂၇၈။ ကင်္ခါ၊ဠိ၊သစ်။၂၀၁။

တေလပိဠနစက္ကယန္တ (န) [တေလပိဠန+စက္က-
ယန္တ] ဆီကြိတ် စက်ယန္တရား၊ ဆီကြိတ်စက်
အဆောက်အဦ။ တေလပိဠနစက္ကယန္တံ ပရိဗ္ဗ-
မတိ ကမ္မတိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဠ၊၁၃၉။

တေလပိဠနယန္တ (န) [တေလပိဠန + ယန္တ]
ဆီကြိတ်-ယန္တရား-အဆောက်အဦ။ တေလ-
ယန္တတိ တေလပိဠနယန္တ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဠ၊၁၃၉။

တေလပုဉ္ဇနာကာရပ္ပတ္တ (တိ) [တေလပုဉ္ဇန+
အာကာရ + ပတ္တ] ဆီဖြင့် သုတ်လိမ်းခြင်း
အခြင်းအရာသို့ရောက်သော (ကိုယ်-စသည်)။
တေလပုဉ္ဇနာကာရပ္ပတ္တော ဝိယ ဟောတိ။
သံ၊ဠ၊၃။၂၇၆။

တေလပူရ (တိ) [တေလ+ပူရ] ဆီဖြင့်ပြည့်သော
(လှည်း-စသည်)။ တေလပူရနိ ပဉ္စ (သကဋ-
သတာနိ အဒါသိ)။ ဓမ္မ၊ဠ၊၁။၂၄၉။

တေလဗိန္ဒု (ပု၊န) [တေလ+ဗိန္ဒု] ဆီပေါက်၊
ဆီစက်၊ အနည်းငယ်သောဆီ။ တေလဗိန္ဒု ဝါ
ဒါရုက္ခန္တံ ဝါ ဌာနာ စလိတံ နာမ နာဟောသိ။
ဒီ၊ဠ၊၂။၁၉၅။ (-အဘိ၊ဠ၊၂။၂၃၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။၂၅၂။ ခုဒ္ဒက၊ဠ၊၄၇၈။ ဓမ္မ၊ဠ၊၁။၂၃၂။ ဇာ၊
ဠ၊၁။၃၆၆၊၄၁၉။ ဇာ၊ဠ၊၄။၆၃။ ဇာ၊ဠ၊၅။
၄၀၇။ သာရတ္ထ၊၂။၉၄။)

တေလဗ္ဗဠိတ (တိ) [တေလ+အဗ္ဗဠိတ] ဆီဖြင့်
-သုတ် - လိမ်း - အပ်သော (ဝင်ရိုး-စသည်)။

ဟေလဗ္ဗိတေ အက္ခေ န အက္ခေ ဇာနာတိ။
အဘိဋ္ဌ၊ ၂။၆၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၃၅၈။

တေလဘရိတ (တိ) [တေလ + ဘရိတ] ဆိဖြင့်
ပြည့်သော (ခွက်-စသည်)။ တေလဘရိတံ
ပတ္တံ ဝိယ အတ္တနော စိတ္တံ။ ဇာ၊ ၆၄။ ၄၂၄။
မဟာနိဋ္ဌ၊ ၃၉၃။

တေလဘာဇန (န) [တေလ + ဘာဇန] ဆိထည့်
ရာ - ခွက် - ဗူး - အိုး၊ ဆီအိုး။ တေလဘာဇနံ
န ဝိဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ ၃။ ၂၉၇။ တေလဘာဇနေသု
ဝိသာဏေ ဝါ နာဠိယံ ဝါ။ ဝိ၊ ၆၄။ ၂၅၄။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ၊ ၇။ (-ဝိ၊ ၆၄။ ၈၀။ ကင်္ခါ၊ ၂၆၂။ ဒီ၊
၆၂။ ၁၀၇။ သံ၊ ၆၂။ ၂၇၇။ ဝဇီရ၊ ၁၂၃။ သံ၊ ၆၂။
၂။ ၄၇၂။)

တေလဘိက္ခာ (ထိ) [တေလ + ဘိက္ခာ] ဆိကို -
တောင်း - အလှူခံ - ခြင်း။ တေလဘိက္ခာယ
ပဝိဋ္ဌာနံ ပန ဘိက္ခုနံ။ ဝိ၊ ၆၄။ ၂။ ၂၉၀။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ၊ ၁၀၂။ တေလဘိက္ခာယာတိ တေလ-
ယာစနာယ။ ပါရာယော၊ ၂၉၆။ (-ဝိ၊ ၆၄။ ၃။
၁၅၄။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၄၂၂။ ကင်္ခါ၊ ၂၆၈။ ထေရီ၊
၆၅။ ၉၄။)

တေလမက္ခန (န) [တေလ + မက္ခန] ဆိဖြင့်
လိမ်းကျံခြင်း။ စေတိယေ သုခာကမ္မံ မုဒ္ဒ-
ဝေဒိကာယ တေလမက္ခနံ...ကာတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၆၄။
၄။ ၆၈။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၂၇၅။ ပါဒဓောဝနေန စေဝ
တေလမက္ခနေန စ။ အံ၊ ၆၄။ ၂။ ၁၀၀။ ဣတိဝုတ်၊
၆၅။ ၃၂၁။ (-မိလိန္ဒ၊ ၁၁။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၂။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄၂။ ခုဒ္ဒက၊ ၆၅။ အပါ၊ ၆၄။ ၁။
၂၄၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၇၃။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၀၂။)

တေလမက္ခိတ (တိ) [တေလ + မက္ခိတ] ဆိဖြင့်
လိမ်းကျံအပ်သော (ကိုယ်-စသည်)။ တေလ-
မက္ခိတေန ဂတ္တေန တတ္ထ နိပဇ္ဇိတော။ ဝိ၊ ၆၄။ ၃။
၃၇၃။

တေလမက္ခိတအဉ္စနရာဂ (ပု) [တေလ + မက္ခိတ +
အဉ္စန + ရာဂ] ဆိဖြင့်လိမ်းကျံအပ်သော မင်

ဖြင့် - စွဲကပ် - စွန်းထင်း - ခြင်း။ တေလဉ္စန-
ရာဂ-ကြည့်။

တေလမက္ခိယ (ပု) [တေလ + မက္ခိယ] တေလ-
မက္ခိယ-အမည်ရှိသော (ထေရ်)။ အာယသ္မာ
တေလမက္ခိယော ထေရော။ အပါ၊ ၁။ ၂၆၈။

တေလမတ္တက (တိ) [တေလ + မတ္တက] အနည်း
ငယ်သောဆီ၊ ဆီအနည်းငယ်။ ဘိက္ခာယ
ဝိစရိတောန၊ အလဘိ* တေလမတ္တကံ။ အပါ၊
၂။ ၂၅၁။ ထေရီ၊ ၆၅။ ၉၇။

တေလမလိကတ (တိ) [တေလ + မလိကတ] ဆိ
ဖြင့် - ညစ်နွမ်း - ညစ်ပေ - ညစ်ထေး -
အောင် ပြုအပ်သော၊ ဆီချေးဖြင့် အလိမ်း
လိမ်းကပ်ငြိသော (အဝတ်အထည်-စသည်)။
တမေနံ အညတရော ပုရိသော တေလမလိ-
ကတေန သာဟဋ္ဌိစိရေန ဝဉ္ဇေယျ။ မ၊ ၂။
၁၇၇။

တေလမသိရာဂ (ပု) [တေလ + မသိ + ရာဂ] ဆိ
မင် - စွဲကပ် - စွန်းထင်း - ခြင်း။ တေလမသိ-
ရာဂေါ ဝိယ စိရံ အနုဗန္ဓတိ။ အံ၊ ၆၄။ ၂။ ၁၀၉။

တေလမိဿ (တိ) [တေလ + မိဿ] ဆီနှင့်ရော
နှောသော (မြေနီ-စသည်)။ တေလမိဿာယ
တမ္မမတ္တိကာယ။ ဝဇီရ၊ ၁၂၀။ ဝိမတိ၊ ၁။
၁၆၅။

တေလမိဿဘမ္မမတ္တိကာ (ထိ) [တေလမိဿာ +
တမ္မမတ္တိကာ] ဆီနှင့်ရောနှောသော မြေနီ။
တေလတမ္မမတ္တိကာ-ကြည့်။

တေလမိသိတ (တိ) [တေလ + မိသိတ] ဆီနှင့်
ရောနှောအပ်သော (ယာဂု-စသည်)။ တေ-
လကဉ္စိက-ကြည့်။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

တေလမိသိတတာ (ထိ) [တေလမိသိတ + တာ]
ဆီနှင့်ရောနှော - အပ်သည်၏အဖြစ် - ခြင်း။
တေလမိသိတတာယ အဉ္စနမက္ခိတဟတ္တာ
ဒုဗ္ဗိသောဓနိယာ ဝုတ္တာ။ ဒီ၊ ၆၄။ ၂။ ၆၁။ မ၊ ၆၄။
၂။ ၁၃၃။ သံ၊ ၆၄။ ၂။ ၂၃၂။

တေလယန္တ (န) [တေလ+ယန္တ] ဆိကြိတ်-ဆိ
ညစ်-သော-ယန္တရား-အဆောက်အဦ။
တေလယန္တေ ယထာ စက္ကံ။ အပါ။ ၂။ ၃။
အဘိဋ္ဌာ။ ၅။ အပါဠာ။ ၃။ ဗုဒ္ဓဝံဋ္ဌ။
၃။ ဇာဋ္ဌာ။ ၃။ (-ဗုဒ္ဓဝံဋ္ဌ။ ၃။
အပါဠာ။ ၃။ သီရိသင်္ဂါ။ ၂။ ၅။) တေလ-
ပိဋနယန္တလည်း ကြည့်။

တေလယန္တစက္က (န) [တေလယန္တ + စက္က] ဆိ
ကြိတ်-ဆိညစ်-သော-ယန္တရား-အဆောက်
အဦ-၌ ပါဝင်သော စက်။ တေလယန္တစက္က
ဝိယ စ ပရိတ္တမိ။ အပါဠာ။ ၃။ ဗုဒ္ဓဝံဋ္ဌ။
၃။ ဇာဋ္ဌာ။ ၃။ ဇိနာလင်္ကာရ။ ၁၄။

တေလယာစနာ (ထိ) [တေလ+ယာစနာ] ဆိ
ကို-တောင်း-အလှူခံ-ခြင်း။ တေလ-
ဘိက္ခာ-ကြည့်။

တေလယုတ္တ (တိ) [တေလ+ယုတ္တ] ဆိနှင့်ယှဉ်
သော (မီး-စသည်)။ တေလပ (ပု) ဒီပ-
ကြည့်။

တေလရုက္ခ (ပု) [တေလ+ရုက္ခ] ဆိမီးတိုင်။
ပဒီပဓာရဏာ တေလရုက္ခာ ဇလန္တူ။ အပါဠာ။
၁။ ၂။

တေလရုန္နပိလောတိကာ (ထိ) [တေလရုန္န+
ပိလောတိကာ] ဆိကို ပိတ်ဆို့ကြောင်းဖြစ်
သော ပုဆိုး-နှမ်း-ကြမ်း-ပိုင်း၊ ဆိတား
အဝတ်။ ဝိကာသိကန္တိ တေလရုန္နပိလော-
တိကံ။ ဝိဋ္ဌာ။ ၃။ ၃။

တေလဝန (န၊ ထိ) [တေလ+ဝန။ ထိ-၌-ဝန] ဆိ
မီးစာ။ တေလဝနံ ပဌပေသိ။ အပါဠာ။ ၂။
၁၈။ အာဒိသဒ္ဓေန တေလဝနိအာဒိကေ
သင်္ဂဏာတိ။ အနုဋီ။ ၂။ ၁၂။

တေလဝဏိဇာ (ထိ) [တေလ+ဝဏိဇာ] ဆိကို
-ကုန်သွယ်-ရောင်းဝယ်-ခြင်း၊ ဆိကုန်
ကူးခြင်း။ တေလဝဏိဇံ သုဓာဝဏိဇဉ္စ
ကရေန္တိ ဇီဝိကံ ကပ္ပေသိ။ ပေတ။ ၄။ ၄။

တေလဝဏ္ဏ (တိ) [တေလ + ဝဏ္ဏ + ဝဏ္ဏ] ဆိ၏
အဆင်းနှင့် တူသော အဆင်းရှိသော
(သုက်-စသည်)။ တေလဝဏ္ဏံ ခိရဝဏ္ဏံ။ ဝိ။ ၁။
၁၂။ တေလဝဏ္ဏော ပန ဝနုတိ။ ဝိဋ္ဌာ။ ၁။
၂၂။ ဝိသင်္ဂဟ။ ၆။ (-သာရတ္ထ။ ၂။ ၁၂။
သာရတ္ထ။ ၃။ ၆။)

တေလဝဏ္ဏကရဏ (န) [တေလဝဏ္ဏ+ကရဏ] ဆိ၏
အဆင်းနှင့် တူသော အဆင်းရှိ-သည်
ကို-အောင်-ပြုခြင်း။ တေလဝဏ္ဏကရဏတ္ထံ
ပန ဝနုတိ။ ဝိမတိ။ ၁။ ၁၆။

တေလဝဏ္ဏပတ္တ (ပု) [တေလဝဏ္ဏ+ပတ္တ] ဆိ၏
အဆင်းနှင့်တူသော အဆင်းရှိသော သပိတ်။
တေလဝဏ္ဏပတ္တေ ပန အင်္ဂုလိလေခါ ပညာ-
ယတိ။ ဝိသင်္ဂဟ။ ၁၀။ ကင်္ခါဋီသင်္ဂါ။ ၃။

တေလသံသဋ္ဌ (တိ) [တေလ + သံသဋ္ဌ] ဆိနှင့်
ရောနှောသော (နှမ်းမှည့်သက်-စသည်)။
တေလသံသဋ္ဌံ ဒေါဏိနိမ္မဋ္ဌနိ ပိညာကမဒါ-
သိ။ ပေတ။ ၄။ ၄။

တေလသင်္ခယ (ပု) [တေလ+သင်္ခယ] လောင်ဆီ
၏ ကုန်ခန်းခြင်း။ ဒီပေါဝ တေလသင်္ခယာ-
(အပါ။ ၁။ ၁၂)တိ ဝနိတေလာနံ သင်္ခယာ
အဘာဝါ ပဒီပေါ ဣဝ နိဗ္ဗာယိ။ အပါဠာ။ ၂။
၇။

တေလသဏ္ဌ (တိ) [တေလ + သဏ္ဌ] ဆိဖြင့်-
ကောင်းစွာထား-သုတ်လိမ်း-ပြီး-အပ်
သော (ဆံပင်-စသည်)။ တေလသဏ္ဌေဟိ-
(ထေရ။ ၃၄)တိ သိတ္တကတေလေန ဝါ ဥဒ-
ကတေလေန ဝါ ဩသဏ္ဌိတေဟိ။ ထေရ။ ၄။
၂။ ၃၆။

တေလသန္နိဿယ (တိ) [တေလ + သန္နိဿယ] ဆိဟူသော
မှီရာရှိသော (မီး-စသည်)။ တေ-
လပဇ္ဇောတဂ္ဂဟဏ-ကြည့်။

တေလသမ္ပာက=တေလသံပါက (တိ) [တေလ+
သမ္ပာက=သံပါက] ဆိနှင့် ရောစပ်၍ ချက်

အပ်သော (သေရည်-စသည်)။ အနာပတ္တိ....
တေလသံပါကေ။ ဝိ၊ ၂။ ၁၄၆။ မံသသမ္ပာကေ
တေလသမ္ပာကေ။ ဝိ၊ ၂။ ၁၄၀။ ကင်္ခါ။ ၃၁၃။

တေလသီနေဟ (ပု) [တေလ + သီနေဟ] ဆိဟူ
သောအစေး၊ ဆိအစေး။ အရိယဖလမဒ္ဒန-
စုဏ္ဏာဒယော တေလသီနေဟဿ ဝိဝေစနေ-
န။ မ၊ ၆။ ၁။ ၂၇၀။

တေလသီသ (န) [တေလ + သီသ] ဆိကို-အဦး
-အစ - ပဓာန - ပြုခြင်း။ တေလသီသေန
စေတ္တ ယံ ယံ....ဣစ္ဆိတဗ္ဗံ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၁၀၃။

တေလသေစန (န) [တေလ + သေစန] ဆိကို
သွန်းလောင်းခြင်း။ အောက်ပုဒ် (၂) ကြည့်။

တေလသေဟ (ပု) [တေလ + သေဟ] (၁)
ဆိအစေး။ (၂) ဆိကိုသွန်းလောင်းခြင်း။
(၁) ပဇ္ဇလိတပဒီပေါ တေလသေဟံ (တေ-
လာသေကံ၊ သိ) လဘိတွာ ဝိယ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။
၃၂၁။ (၂) တေလသေဟန္တိ တေလသေစနံ။
သီ၊ ၆။ ၁။ ၂။ ၄၁၀။

တေလဟောမ (ပု၊ န) [တေလ + ဟောမ] (၁)
ဆိဖြင့် မီးပူဇော်ခြင်း။ (၂) ဆိဖြင့် မီးပူဇော်
ခြင်း၏ အကျိုးအပြစ်ကို ပြဆိုရာဖြစ်သော
ကျမ်း၊ တေလဟောမကျမ်း။ သပ္ပိဟောမံ
တေလဟောမံ။ ဒီ၊ ၁။ ၉။ ၆၄။

တေလာကိရဏ (န) [တေလ + အာကိရဏ]
ဆိကို သွန်းလောင်းခြင်း။ တေလာကိရဏ-
တော ပုရေတရမေဝ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၃၇။
(-ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၈။)

တေလာဘိမုခ (တိ) [တေလ + အဘိမုခ] ဆိသို့
ရှေးရှု - ဆိကို အဦးပြု - သော (မီးစာ)။
တေလာဘိမုခံ ဒီပဝနို့ အာကဗေမံ။ ထေရီ၊
၄။ ၁။ ၂၀။

တေလိယ (တိ) [တေလ + ဣယ] ဆိနှင့်ယှဉ်သော၊
ဆိ - ရှိ - ပါ - သော (ဘောဇဉ်)။ အဟမ္ပိ

သမ္ပ ဘုဉ္ဇာမိ၊ ဂါမေ လောဏိယ တေလိယံ။
ဇာ၊ ၁။ ၂၂၀။ ဇာ၊ ၄။ ၄။ ၇၁။ တေလေန
ယုတ္တာနိ တေလိယာနိ။ နဝကနိပါတ်၊ စက္က-
ဝါက-ဇာတ်၊ ၆။ ပေ။

တေလုမပါလိ (ထိ) [ယဒိစ္စာနာမ်] (သီဟိဋ္ဌ
ကျန်း အနုရာဓမြို့နယ် အတွင်းရှိ) တေလုမ-
ပါလိ-အမည်ရှိသော (အရပ်)။ (ယင်း-သည်
မဟာဝိဟာရကျောင်းတိုက်၌ အရှင်မဟိန္ဒ
ထေရ်သမုတ်ခဲ့သော မဟာသိမ်၏ နယ်နိမိတ်
၁-ခု ဖြစ်၏။) တတော တေလုမပါလိင်္ဂီ။
မဟာဝံသ၊ ၁၅။ ၂၀၅။ (P.T.S. မဟာဝံသ
နာမည်ကျမ်းညွှန်း ၃၄၁-လည်း ကြည့်။)

တေဝါစိက (တိ) [တိ + ဝါစာ + ဣက]
(က) (သရဏဂုံ ဆောက်တည်ကြောင်း
ဖြစ်သော) စကား 'ဝါကျ' ၃-ခွန်းရှိသော
(သီတင်းသည်ဥပါသကာ)။ (ခ) (သံဃာကို
ပန်ကြားဖိတ်ခေါ်ကြောင်းဖြစ်သော)စကား
'ဝါကျ' ၃-ခွန်းရှိသော။ (ဂ) ၃-ခွန်းသော
စကား 'ဝါကျ'တို့ဖြင့် ပြုအပ်သော (ပဝါရ-
ဏာ-ကံ)။ (က) တေဝါစိကော ဥပါသ-
ကော။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၈။ သောဝ လောကေ
ပဌမံ ဥပါသကော အဟောသိ တေဝါစိ-
ကော။ အပ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၃။ (-သီ၊ ၆။ ၁။ ၂။
၁၈၉။) (ခ)، (ဂ) ဘိက္ခု နာသက္ခိ သု တေ-
ဝါစိကံ ပဝါရေတုံ။ ဝိ၊ ၃။ ၂၅၀။ တေဝါစိက-
(ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၂၅၆)။ တိဿော ဝါစာ တေဿာ-
တိ တေဝါစိကံ။ တီဟိ ဝါစာဟိ ကတ္တဗ္ဗန္တိ
ဝါ တေဝါစိကံ။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၂၃၇။ (-ဝိ၊
၄။ ၃။ ၁၄၄။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂၀၇၊ ၄၆၇။ ကင်္ခါ။
၃၃၈။ ကင်္ခါ၊ ၆။ ၅၅။ ကင်္ခါ၊ ၆။ ၁။ ၂၄၅။
မူလသိက္ခာ၊ ၆။ ၁၁၄။)

တေဝါစိကဥတ္တိ (ထိ) [တေဝါစိကာ + ဥတ္တိ]
၃-ခွန်းသောစကား 'ဝါကျ'ရှိသော ပဝါရ-
ဏာကံကို သိစေကြောင်းဖြစ်သော(စကား)။

တေဝိဇကံ ပဝါရေယျာတိ ဧဝံ တေဝိဇက-
ဥတ္တိံ ဝါ။ကင်္ခါ။၃၃၈။

တေဝိဇကသရဏ (န) [တေဝိဇက + သရဏ]
၃-ခွန်းသောစကား ‘ဝါကျ’ရှိသော ကိုးကွယ်
ခြင်း၊ ၃-ခွန်းသော စကား ‘ဝါကျ’တို့ဖြင့်
ပြုအပ်သော သရဏကို ဆောက်တည်ခြင်း။
အယံ သုဇာတာ တေဝိဇကသရဏေ ပတိ-
ဋ္ဌာသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၀။

တေဝိဇိ (တိ) [တိ+ဝါစာ+ဤ] ၃-ခွန်းသော
စကား ‘ဝါကျ’ ရှိသော (ပဝါရဏာ-ကံ)။
တေဝိဇိဒွေကဝိဇိတိတေဝိဇိကာ ပဝါရဏာ၊
ဒွေဝိဇိကာ ပဝါရဏာ၊ ကေဝိဇိကာ ပဝါရ-
ဏာ ဣတိ နဝ ပဝါရဏာ ဝုတ္တာ။ မူလသိက္ခာ၊
ဋီ၊၁၁၄။ (-ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၂၆၃၃။)

တေဝိဇ (တိ) [တိ+ဝိဇာ။ တိဿော ဝိဇာ
တေဿာတိ တေဝိဇော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၉။
(- သာရတ္ထ၊၁။၄၆။ သိ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၅၇။)
(တြိဝိဒျ-သံ)] (၁) (ဣရု၊ ယဇု၊ သာမ-ဟူ
သော)ဗေဒင် ၃-ပုံ-ရှိ-ကို ရွတ်အံသရဏ္ဍာယ်
-သော၊သု။ (၂) (ပုဗ္ဗေနိဝါသ၊ ဒိဗ္ဗစက္ခု၊
အာသဝက္ခယ-ဟူသော) ၃-ပါးသော ဝိဇာ
ဉာဏ်-ရှိ-ကိုရ-သော၊သု။ (၃) ဗေဒင်
၃-ပုံ၏ အနက်သဘော။ (ဝေဒ ၃-ကျမ်း၊ ဝေဒ
၃-ကျမ်းကို - သင်ကြား - လေ့ကျက် -
ကြည့်ရှု - သုတေသနပြု - ခြင်း၊ ဝေဒ
၃-ကျမ်း၌ - ကျမ်းကျင် - လိမ်မာ-သော
ဗြာဟ္မဏတို့၏ အစည်းအဝေး၊ သိပ္ပံပညာ၊
သိပ္ပံ အတတ် ၃-ရပ်၊ ဝေဒ ၃-ကျမ်းကို-တတ်
မြောက်-ချောက်ချား-နိုင်သောဗြာဟ္မဏ။
P.S.D.။)

(၁) တေဝိဇာန (မ၊၂။၄၀၇) နှိ တိ-
ဝေဒါနံ ဗြာဟ္မဏာနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၄။ ဝေဒတ္ထ-
ယသင်္ခါတာ တိဿော ဝိဇာ အဇ္ဈာယန္တိတိ
တေဝိဇာ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၉၈။ (- ဒီ၊၁။၉၆၊
၂၂၄-၆၊၂၃၂-၃။ အံ၊၁။၁၆၃။ ဣတိဝုတ်။

၂၆၁။ သုတ္တနိ။၃၇၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၄။ ဒီ၊ဋီ၊၁။
၄၀၁၊၄၀၃။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၃၀။)

(၂) တေဝိဇာ (သံ၊၁။၁၄၈) တိ ပုဗ္ဗေနိ-
ဝါသဒိဗ္ဗစက္ခုအာသဝက္ခယသင်္ခါတာဟိ တိဟိ
ဝိဇာဟိ သမန္နာဂတာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၅။

တေဝိဇော-ဝိ၊၁။၁၁၃။ ဝိ၊၂။၃၆။ မ၊၂။
၃၄၅။ သံ၊၁။၁၆၈။ အဘိ၊ပု။၁၀၃။ ထေရ။
၂၄၈။ ထေရီ။၃၈၇၊၄၀၇။ အပါ၊၁။၈၄၊၁၄၂၊
၃၇၉။ မဟာနိ။၈၉။ နေတ္ထိ။၁၄၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၉၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၀၊၃၀၄။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၊၃၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၀၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၂။၃၅၂။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၉၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၉။ ဓမ္မ၊
ဋ္ဌ၊၂။၃၈၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊
၂။၅၀-၁။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၇၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၄။
မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၂၂၈။ မ၊ဋီ၊၃။၁၀၁။ မူလ၊ဋီ၊၁။
၁၇၈။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၃၀၇။ တေဝိဇာ(ထိ၊ပါ၊ဇ)-
ထေရီ။၃၉၃၊၃၉၉၊၄၁၈။ (ပ၊ပါ၊ဗ)- သံ၊၁။
၁၄၈၊၁၉၃။ အပါ၊၁။၂၉၊၁၈၅။ စူဠနိ။၁၅၅။
မိလိန္ဒ။၃၂၄-၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၃။
ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။
၅၂၉။ (ထိ၊ပါ၊ဗ)-ထေရီ။၃၉၃။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊
၁၂၂။ တေဝိဇ-ဣတိဝုတ်။၂၆၁။ ထေရ။
၃၆၄။ ထေရီ။၄၁၅။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၂၉၇။
ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈၅။ တေဝိဇေဟိ-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။
၃၃၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၃။ သာရတ္ထ၊၃။၄၄၀။
ဝိမတိ၊၂။၂၆၄။ တေဝိဇာနံ (စ၊ပါ)-ဒီ၊ဋီ၊
၁။၄၀၁။ တေဝိဇဿ-မ၊၂။၄၉။ သာရတ္ထ၊
၂။၇၃။ တေဝိဇာနံ-မိလိန္ဒ။၁၄၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။
၃၃၆။ တေဝိဇေသု-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၄၉။ (၃) တေဝိဇက(၃)-ကြည့်။

တေဝိဇက(တိ) [တေဝိဇ + က။ ရှူ၊၃၈၄။ မောဂ်၊
၄။၄၀။ နိတိ၊သုတ္တ။၈၃၅။ တိဝိဇ + ကဏ်။
ရှူ၊၃၇၉။ မောဂ်၊၄။၆၈။ နိတိ၊သုတ္တ။၇၇၀။
တိဝိဇ + ကာ + ဏ။ ဇာတက (သိ၊ဋီ၊သစ်၊၁။
၁၃၂)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။] (၁) ဗေဒင် ၃-ပုံတတ်

တေဝိဇ္ဇာ-အမည်ခံဖြစ်သော၊ တေဝိဇ္ဇာ-ဘွဲ့ထူးကို -ခံယူထား-မင်း-အလွဲသုံးစားပြု-သော၊ သူ။ (နာမ'နှင့်'က'တို့သည် ဂရဟာအနက်၌ ပရိယာယ်။) (၂) ဂ-ပါးသော ဗေဒင်ကျမ်းတို့၏ အပေါင်း။ (၃) ဂ-ပါးသော ဗေဒင်ကျမ်းတို့၏ အနက်သဘောကို -ဟောပြုကြောင်းဖြစ်-သိစေတတ်-သော (ဝေဒ-ကျမ်း)။

(၁) အဟော ဝတ ရေ အမှာကံ တေဝိဇ္ဇာက(ကာ)။ ဒီ၊ ၁။ ၁၀၀။ “အဟော ဝတ ရေ အမှာကံ ဗဟုဿတကာ တေဝိဇ္ဇကာ” တိ ဂရဟာယံ ဒိဿတိ။ မ၊ ၁။ ၁၄၉။ (- သီ၊ ဇ္ဇိ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၂၈။)

(၂) သကေ အာစရိယကေ တေဝိဇ္ဇကေ ပါဝစနေ။ ဒီ၊ ၁။ ၈၂။ (- မ၊ ၂။ ၃၈၁။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၀။) တိဿော ဝိဇ္ဇာ၊ တာသံ သမ္မဟော တေဝိဇ္ဇကံ၊ ဝေဒတ္တယံ။ သီ၊ ဇ္ဇိ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၂၆။

(၃) တေဝိဇ္ဇက (ဒီ၊ ၁။ ၃၃၆။) န္တိ တေဝိဇ္ဇတ္တဉ္စပကံ။ သီ၊ ဇ္ဇိ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၃၂။

တေဝိဇ္ဇာဗြာဟ္မဏ (ပု) [တေဝိဇ္ဇာ + ဗြာဟ္မဏ] ဗေဒင် ဂ-ပုံတတ် တေဝိဇ္ဇာ-ဟု ခေါ်ဆိုရသော ပုဏ္ဏား၊ တေဝိဇ္ဇာ-အမည်ခံဖြစ်သော ပုဏ္ဏား။ တေဝိဇ္ဇာဗြာဟ္မဏာ ဝေ ပဏ္ဏိတာ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၄။

တေဝိဇ္ဇတ္တဉ္စပက (တိ) [တေဝိဇ္ဇာ + အတ္တ + ဉ္စပက] ဂ-ပါးသော ဗေဒင်ကျမ်းတို့၏ အနက်သဘောကို -ဟောပြု-သိစေ-တတ်သော။ တေဝိဇ္ဇက (၃)-ကြည့်။

တေဝိဇ္ဇဓမ္မ (ပု) [တေဝိဇ္ဇာ + ဓမ္မ] ဗေဒင် ဂ-ပုံဟု ဆိုအပ်သော ပရိယတ်တရား။ သဓမ္မေတိ အတ္တနော တေဝိဇ္ဇဓမ္မေ စ ယညဝိမိအာဒိကေ စ။ မူလဇ္ဇိ၊ ၁။ ၂၄။ တေဝိဇ္ဇဓမ္မေတိ ဗေဒတ္တယေ။ မရဇ္ဇိ၊ ၁။ ၆၆။

တေဝိဇ္ဇနိဒ္ဒေသ (ပု) [တေဝိဇ္ဇာ + နိဒ္ဒေသ] ဂ-ပါးသော ဝိဇ္ဇာဉာဏ်ကို အကျယ်ညွှန်းပြရာ (စကားရပ်)။ တေဝိဇ္ဇနိဒ္ဒေသေ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၉။

တေဝိဇ္ဇပတ္တ (တိ) [တေဝိဇ္ဇာ + ပတ္တ] ဂ-ပါးသော ဝိဇ္ဇာဉာဏ်သို့ ရောက်ပြီးသော၊ ရောက်အပ်ပြီးသော ဂ-ပါးသော ဝိဇ္ဇာဉာဏ်ရှိသော၊ သူ။ တေဝိဇ္ဇပတ္တံ အပဟာနဓမ္မံ။ နေတ္ထိ၊ ၁။ ၃၀။ (- နေတ္ထိ၊ ဝိ။ ၃၀၆။)

တေဝိဇ္ဇာဗြာဟ္မဏ (ပု) [တေဝိဇ္ဇာ + ဗြာဟ္မဏ] ဗေဒင် ဂ-ပုံကို - ရွတ် - အံ - သရဇ္ဈာယ် - သော ပုဏ္ဏား။ တေဝိဇ္ဇာဗြာဟ္မဏေသု ဒိဿမာနပရိဂ္ဂဟာနံ။ ဒီ၊ ၁။ ၄၀၃။ သီ၊ ဇ္ဇိ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၃၁။

တေဝိဇ္ဇဝစ္ဆသုတ္တ (န) [တေဝိဇ္ဇာ + ဝစ္ဆ + သုတ္တ] တေဝိဇ္ဇဝစ္ဆသုတ်။ “ရဟန်း ဂေါတမသည် အကြွင်းမဲ့သိ၏။ သွားစဉ်၊ ရပ်စဉ်၊ အိပ်စဉ်၊ နိုးစဉ်-တို့၌ အသိဉာဏ် မပြတ်မစဲ ဖြစ်နေ၏” ဟု ငါဘုရားအား ချီးမွမ်းပြောဆိုလျှင် အမှန်ကို ဆိုရာမရောက်၊ စင်စစ်အားဖြင့် “ရဟန်း ဂေါတမသည် ဂ-ပါးသော ဝိဇ္ဇာဉာဏ်ရှိ၏” ဟု ချီးမွမ်းပြောဆိုလျှင် အမှန်ကို ဆိုရာရောက်၏-ဟု ဝစ္ဆဂေါတ္တပရိပိုင်အား ဟောပြောသုတ်။ မဇ္ဈိမနိကာယ၊ မဇ္ဈိမ-ပဏ္ဏာသပါဠိ၊ ၃-ဝဂ်၊ ၁-သုတ်။ မ၊ ၂။ ၁၄၈-၁၅၀။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၆-၇။ မ၊ ၄။ ၂။ ၉၁-၂။

တေဝိဇ္ဇသဃံ (ပု) [တေဝိဇ္ဇာ + သဃံ] ဗေဒင် ဂ-ပုံတတ် ပုဏ္ဏားအပေါင်း။ တေဝိဇ္ဇသဃံဝ ပုထူ ယဇေယျံ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၃၇။ (- ၂၄၀။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၆၇။)

တေဝိဇ္ဇသုတ္တ (န) [တေဝိဇ္ဇာ + သုတ္တ] တေဝိဇ္ဇသုတ်။ (က) ဗေဒင် ဂ-ပုံတတ် တေဝိဇ္ဇာ-အမည်ခံ ပုဏ္ဏားတို့သည် ဗြဟ္မာကို မမြင်ဘူးပဲလျက်၊ အဘယ်၌ ဗြဟ္မာရှိသည်-ဟု မသိပဲလျက်

မြဟ္မာအထံသို့ သွားရောက်နိုင်သော အကျင့်လမ်းကြောင်းကို ဟောပြခြင်းသည် သူတပါးတို့ မတားမြစ် မကန့်ကွက်နိုင်သော ခိုင်မာပြည့်စုံသော စကားမဟုတ်-ဟု ဇနပဒ-ကလျာဏီ ဥပမာ၊ နိဿေဏီ ဥပမာ၊ အစိရ-ဝတိနဒီ ဥပမာတို့ဖြင့် ဝါသေဠု၊ ဘာရဒွါရ-ပုဏ္ဏားလုလင်တို့အား ဟောပြရာသုတ်။ ဒီဃ-နိကာယ၊ သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂပါဠိ၊ ၁၃-သုတ်။ ဒီ၊ ၁။ ၂၂၂-၂၃၆။ ဒီ၊ ၁။ ၂၃၁-၂၃၇။ ဒီ၊ ၁။ ၂၃၉-၄၀၅။ သီ၊ ၁။ ၂။ ၄၂၅-၄၃၅။

(ခ) “ဥ-ပါးသော ဝိဇ္ဇာဉာဏ်တို့နှင့် ပြည့်စုံသူကိုသာ တေဝိဇ္ဇာဗြာဟ္မဏ-မည်၏” ဟု ငါဘုရားဟောတော်မူသည်။ “ဗေဒင် ဥ-ပုံကို ရွတ်၊ အံ၊ သရဇ္ဈာယ် - နိုင် - စေနိုင် - သူတို့ကို တေဝိဇ္ဇာဗြာဟ္မဏ-မည်၏” ဟု ငါဘုရား ဟောတော်မမူ - ဟူသော ဘုရားရှင်၏ စကားတော်ကို ခုဇ္ဇာကျွန်မက သာမာဝတီအမှူးရှိသော မိဖုရား ၅၁၀-တို့အား တဆင့်ဟောပြရာ သုတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဣတိဝုတ္တကပါဠိ၊ ၃-နိပါတ်၊ ၅-ဝဂ်၊ ၁၀-သုတ်။ ဣတိဝုတ်။ ၂၆၁-၃။ ဣတိဝုတ်၊ ၁။ ၂၆၆-၃၀၂။

တေဝိဇ္ဇာ (ထိ) [တိ+ဝိဇ္ဇာ။ (တြိဝိဒျာ-သံ)]
 (က) ဥ-ပါးသော ဝိဇ္ဇာဉာဏ်။ (ခ) ဗေဒင် ဥ-ပုံ။ (က) တိဿော ဝိဇ္ဇာယေဝ တေဝိဇ္ဇာ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၄၆။ (- သီ၊ ၁။ ၁။ ၅၆။)
 (ခ) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တေဝိဇ္ဇာအရည (န) [တေဝိဇ္ဇာ+အရည]
 အောက်ပုဒ် ကြည့်။

တေဝိဇ္ဇာဣ (ဤ) ရိ(ရ)ဏ (န) [တေဝိဇ္ဇာ+ဣ (ဤ) ရိ(ရ)ဏ] ရွာနှင့်မနီး တောမြိုင်ကြီးနှင့် တူသော ဗေဒင် ဥ-ပုံ။ တေဝိဇ္ဇာဣ (ဤ၊ သီ၊ သျှာ) ရိဏ (ဒီ၊ ၁။ ၂၃၃) နှ့် တေဝိဇ္ဇာအရည၊ ဣရိ(ရ၊ သီ)ဏ နှ့် ဟိ အဂါမကံ မဟာအရည ဝုစ္စတိ။ ဒီ၊ ၁။ ၂၃၆။

တေဝိဇ္ဇာဒိဘေဒ (ပု) [တေဝိဇ္ဇာဒိ+ (တေဝိဇ္ဇာ+အာဒိ၊ တေဝိဇ္ဇာ+အာဒိ) + ဘေဒ] (က) ဥ-ပါးသော ဝိဇ္ဇာဉာဏ်-အစရှိသော အပြားရှိသော၊ သူ။ (ခ) ဥ-ပါးသော ဝိဇ္ဇာဉာဏ်ရှိသော ရဟန္တာ-အစရှိသော အပြားရှိသော၊ သူ။ တေဝိဇ္ဇာဒိဘေဒေ (ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၆၊ ၄၆) တိတိဿော ဝိဇ္ဇာယေဝ တေဝိဇ္ဇာ၊ တာ အာဒိယေသံ ဆဋ္ဌဘိညာဒီနံ တေ တေဝိဇ္ဇာဒိယော၊ တေ ဘေဒါ အနေကပ္ပကာရာ ဘိန္နာ ဧတေသန္တိ တေဝိဇ္ဇာဒိဘေဒါ၊ ခိဏာသဝါ၊ တာဒိသေတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ တိဿော ဝိဇ္ဇာတေဿ အတ္တိတိ တေဝိဇ္ဇော၊ သော အာဒိယေသံ ဆဋ္ဌဘိညာဒီနံ တေ တေဝိဇ္ဇာဒိယော၊ တေ ဘေဒါ ယေသံ ခိဏာသဝါနံ တေ တေဝိဇ္ဇာဒိဘေဒါ၊ တာဒိသေတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၄၆။ (- ခုဒ္ဒက၊ ၁။ ၇၇။ သီ၊ ၁။ ၁။ ၅၇။)

တေဝိဇ္ဇာဗျသန (န) [တေဝိဇ္ဇာ+ဗျသန] ပျက်စီးခြင်း - ဖျက်ဆီးတတ်သော အန္တရာယ် - နှင့်တူသော ဗေဒင် ဥ-ပုံ။ တေဝိဇ္ဇာဗျသန (ဒီ၊ ၁။ ၂၃၃) နှ့် တေဝိဇ္ဇာနံ ပဉ္စဝိဓဗျသနသဒိသမေတံ။ ဒီ၊ ၁။ ၁။ ၃၃၆။

တေဝိဇ္ဇာဘာဝပ္ပတ္တိ (ပု) [တေဝိဇ္ဇာဘာဝ+ပတ္တိ]
 (က) ဥ-ပါးသော ဝိဇ္ဇာဉာဏ်ရှိသည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်း။ (ခ) ဥ-ပါးသော ဝိဇ္ဇာဉာဏ်ရှိသည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်ရာ (အခါ)။ တေဝိဇ္ဇာဘာဝပ္ပတ္တိတော ပစ္ဆာအာသနတော ဝုဠာသိ။ ထေရီ၊ ၁။ ၁၆၇။

တေဝိဇ္ဇာဘူသန (န) [တေဝိဇ္ဇာ+ဘူသန] ဥ-ပါးသော ဝိဇ္ဇာဉာဏ်ဖြင့် ပြီးသော အဆင်းတန်ဆာ။ တေဝိဇ္ဇာဘူသနံ ဒတွာ (ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၇၉) တိ တေဝိဇ္ဇာမယံ ဝိဘူသနံ ဒတွာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁။ ၃၁၄။

တေဝိဇ္ဇာမယ (တိ) [တေဝိဇ္ဇာ+မယ] ဥ-ပါးသော ဝိဇ္ဇာဉာဏ်ဖြင့် ပြီးသော (အဆင်းတန်ဆာ-စသည်)။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

တေဝိဇ္ဇာဝိ(ပိ)ဝန (န) [တေဝိဇ္ဇာ+ဝိ(ပိ)ဝန]
စားဖွယ်၊ သောက်ဖွယ်မှ ကင်းသော တော
အုပ်ကြီးနှင့်တူသော ဗေဒင် ၃-ပုံ။ တေဝိဇ္ဇာ-
ဝိ (ပိ၊ သိ)ဝန (ဒီ၊ ၁။ ၂၃၃) နှိ ပုပ္ဖလေဟိ
အနုပဘောဂရုက္ခေဟိ သဉ္ဇန္တံ နိရုဒ္ဓကံ အရည်။
ယတ္ထ မဂ္ဂတော ဥက္ကမိတွာ ပရိဝတ္တိတုမ္ပိ န
သက္ကာ ဟောန္တိ၊ တံ သန္တာယာဟ “တေဝိဇ္ဇာ-
ဝိဝန” နှိပိ ဝုစ္စတိ။ ဒီ၊ ၁။ ၂၃၆။

တေဝိသံ (ထိ) [တိ+ဝိသ] နှစ်ဆယ့်သုံး၊ ၂၃-
ခု-ပါး-ယောက်-သော။ တေဝိသေ ဥပ္ပ-
နန္တေ။ ဝိ၊ ၁။ ၃၀၅။ (-အဘိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၅။)

တေဝိသံ (တိ) [တေဝိသ+သ=အ] ၂၃-ခုတို့၏
ပြည့်ကြောင်း - ၂၃-ခုမြောက် - ဖြစ်သော
(ကမ္ဘာ-စသည်)။ တေဝိသမ္ပိတတော ကပ္ပေ။
အပါ၊ ၁။ ၂၇၄။

တေဝိသတိ (ထိ) [တိ+ဝိသတိ] နှစ်ဆယ့်သုံး၊
၂၃ - ခု - ပါး - ယောက် - သော။ ဣမမ္ပိ
ခန္ဓကေ ဝတ္ထု။ တေဝိသတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၄၇၉။
(-ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၃၉၃။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၁၉၀။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂။
ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၅၃။)

တေဝိသတိက (တိ) [တေဝိသတိ+က] ၂၃-ပါး
အတိုင်းအရှည် ရှိသော (ပစ္စည်း-စသည်)။
တေဝိသတိမူလကေ .... ဒွေ တေဝိသတိကာ
ဟောန္တိ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၄၀၂။

တေဝိသတိကပ္ပသတ (န) [တေဝိသတိ+ကပ္ပ+
သတ] ၂၃၀၀-တို့၏ ပြည့်ကြောင်း-၂၃၀၀-
မြောက်-ဖြစ်သော ကမ္ဘာ။ တေဝိသတိ-
ကပ္ပသတေ၊ သုနေလော နာမ ခတ္တိယော။
အပါ၊ ၁။ ၂၂၄။

တေဝိသတိပဒါဓိက (တိ) [တေဝိသတိ+ပဒ+
အဓိက] ၂၃-ပုဒ် အလွန်ရှိသော (ဘာဏဝါရ-

စသည်)။ ဥပစုဘာဏဝါရော စ၊ တေဝိသတိ-
ပဒါဓိကော။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၀။

တေဝိသတိမူလက (တိ) [တေဝိသတိ+မူလ+
က] ၂၃-ပါးသော မူလ (အရင်းခံပုဒ်) ရှိသော
(စကား၊ အပိုင်းအခန်း)။ တေဝိသတိက-
ကြည့်။

တေဝိသတိဝိဓ (ပု) [တေဝိသတိ+ဝိဓ] (၁)
၂၃-ပါး အပြား။ (တိ) (၂) ၂၃-ပါး အပြား
ရှိသော (ဈာန်-စသည်)။ (၁) တေဝိသတိ-
ဝိဓေန ဥပနိဿယော ဘာဇိတော။ အဘိ၊ ၄။
၃။ ၄၄၉။ (တိ) (၂) အန္တေ တု ဈာန်
တေဝိသတိဝိဓံ။ ဝိဘာဝိနီ၊ ၁၀၃။ (-အဘိ၊
သင်္ဂဟ။ ၇။)

တေဝိသတိသဟဿ (န) [တေဝိသတိ+သဟဿ]
(၁) နှစ်သောင်း သုံးထောင်၊ ၂၃၀၀၀-သော။
(တိ) (၂) ၂၃၀၀၀-အတိုင်းအရှည် ရှိသော
(မိန်းမ-စသည်)။ တေဝိသတိသဟဿာနိ၊
နာရိယော သမလက်တာ။ အပါ၊ ၂။ ၃၃၇။

တေဝိသပဒါဓိက (တိ) [တေဝိသ+ပဒ+အဓိက]
၂၃-ပုဒ် အလွန်ရှိသော (ဘာဏဝါရ-စသည်)။
တေဝိသပဒါဓိကော စ ဥပစုဘာဏဝါရော။
မ၊ ၄။ ၁။ ၂။

တေဝိသသတ (န) [တေဝိသ+သတ] နှစ်ထောင်
သုံးရာ၊ ၂၃၀၀-သော (ဝတ္ထု-စသည်)။ ဂဟ-
ဏေ ပန တေဝိသသတံ ဝတ္ထုနိ။ ဝိမာန၊
၄။ ၄။

တေသကုဏဇာတက (န) [တေသကုဏ+ဇာတ-
က] တေသကုဏဇာတ်၊ အရှင်သာရိပုတြာ
အလောင်းဖြစ်သော ဝေဿန္တရာဇင်ပုပ်ငှက်၊
ဥပ္ပလဝဏ်အလောင်း ဖြစ်သော ကုဏ္ဍလိနီ-
သာလိကာငှက်မ၊ ဘုရားအလောင်းတော် ဖြစ်
သော ဇမ္ဗူကကျေး ‘ကြက်တူရွေး’ ငှက် ၃-ဦး
တို့၏ ပြဿနာဖြေဆိုရာ၌ လိမ်မာကျွမ်း
ကျင်ကြပုံကို ချီးကျူး ဟောပြရာ ဇာတ်။

ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဇာတကပါဠိ၊ ၁၇-နိပါတ်၊
၁-ဇာတ်။ ဇာ၊ ၂။ ၁၅။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၁၄-၁၃၂။
(ဝတ္ထု) တေသကုဏဇာတကေ အာဝိ
ဘဝိဿတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၁၀၀။

တေသဠိ (တိ) [တိ + သဠိ] ခြောက်ဆယ် သုံး၊
၆၃-ခု-ပါး-ယောက်-သော။ တေသဠိယာ
နဂရသဟဿေသု။ ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၂၃။ သံ၊ ၄။ ၁။
၇၀။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၁။ တေသဠိယာ ဒိဋ္ဌိဟိ
သဟ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၄။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၅၂။
သာရတ္ထ၊ ၁။ ၅၅။)

တေသဠိ (တိ) [တေသဠိ + ၃ = အ] ၆၃-ခုတို့၏
ပြည့်ကြောင်း - ၆၃-ခုမြောက် - ဖြစ်သော
(ကမ္ဘာ-စသည်)။ တေသဠိမိ ဣတော ကပ္ပေ၊
မဟာနာမသနာမကော။ အပါ၊ ၁။ ၂၃၆။

တေသဠိကပ္ပ (ပု) [တေသဠိ + ကပ္ပ] ၆၃-ခုတို့၏
ပြည့်ကြောင်း - ၆၃-ခုမြောက် - ဖြစ်သော
ကမ္ဘာ။ ဣတော တေသဠိကပ္ပမိ၊ အဘိ-
သမ္မတနာမကော။ အပါ၊ ၁။ ၁၃၆။

တေသဠိစက္ကဝတ္တိ (ပု) [တေသဠိ + စက္ကဝတ္တိ]
၆၃-ယောက်သော စကြဝတေးမင်း။ တေ-
သဠိစက္ကဝတ္တိနံ၊ မဟေသိတ္တမကာရယံ။
တေရီ၊ ၄။ ၄၉။

တေသတ္တတိ (တိ) [တိ + သတ္တတိ] ခုနစ်ဆယ်
သုံး၊ ၇၃-ခု-ပါး-ယောက်-သော။ တေ-
သတ္တတိနံ ဉာဏာနံ၊ ပဋိသံ၊ ၃၇၁။ အံ၊ ၄။ ၁။
၄၁၁။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၆။ (-ပဋိသံ၊ ၅။ ပဋိသံ၊
၄။ ၁။ ၁၁၅။)

တေသတ္တတိ (တိ) [တေသတ္တတိ + ၃ = အ]
၇၃-ခုတို့၏ ပြည့်ကြောင်း - ၇၃-ခုမြောက် -
ဖြစ်သော (ကမ္ဘာ-စသည်)။ တေသတ္တတိမိ-
တော ကပ္ပေ (အပါ၊ ၁။ ၆၀) တိ ဣတော ကပ္ပ-
တော တေသတ္တတိကပ္ပေ၊ အပါ၊ ၄။ ၂။ ၃။
(-အပါ၊ ၁။ ၂၃၊ ၁၅။)

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၄၄-ပ-ပ-ဗ-သ-စ

တေသတ္တတိကပ္ပ (ပု) [တေသတ္တတိ + ကပ္ပ]
၇၃-ခုတို့၏ ပြည့်ကြောင်း - ၇၃-ခုမြောက် -
ဖြစ်သော ကမ္ဘာ။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

တေသတ္တတိပမာဏ (တိ) [တေသတ္တတိ + ပမာ-
ဏ] ၇၃-ပါး အတိုင်းအရှည်ရှိသော (ဓာတ်
တော်တိုက်-စသည်)။ တေသတ္တတိပမာဏေသု၊
ဓာတုဂဗ္ဗေသု ဘူပတိ။ မဟာဝံသ၊ ၇၇။ ၁၄။

တေဠသ (တိ) [တိ + ဒသ။ ရှူ၊ ၄။ ၂။] တဆယ်
သုံး၊ ၁၃-ခု-ပါး-ယောက်-သော။ အစု-
တေဠသ (မ၊ ၄။ ၃။ ၂၇၃) ကြည့်။

တော - တ်-ဗျည်းနှင့် ဩ-သရ ယှဉ်တွဲ
ပေါင်းစပ် ရွတ်ဆိုအပ်သော တော-သဒ္ဒါ။
ယင်း-သည် - (၁) အာဒေသ = ကာရိယ-
တော၊ (၂) အဗျယဖြစ်သော ပစ္စည်း-တော-
ဟု ၂-မျိုးရှိ၏။ (ဓာန်၊ ၁၂၀၂။ ကစ္စည်း။
၁၂၇၊ ၂၄၇။ ရှူ၊ ၁၀၂၊ ၂၆၀၊ ၄၂၂။ မောက်၊ ၂။
၂၁၇။ ယင်း-၄။ ၉၅။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၃၀၃၊
၄၉၃ ကြည့်။)

ထိုတွင် (၁) အာဒေသ = ကာရိယ-
တော-သည် - (က) ပဌမာ သိ-ဝိဘတ် -
(ခ) ဒုတိယာ ယော-ဝိဘတ် - (ဂ) စတုတ္ထိ-
သ-ဝိဘတ်နှင့် တကွ နှို-ပစ္စည်း - (ဃ)
ဆဋ္ဌိသ-ဝိဘတ်နှင့် တကွ နှို-ပစ္စည်း-၏ အာ-
ဒေသ = ကာရိယ-တော-ဟု ၄-မျိုးရှိ၏။

(က) ကုတော (သုတ္တန်၊ ၃၂၀) တိ ပစ္စတ္တ-
ဝစနဿ တော-အာဒေသော ဝေဒိတဗ္ဗော။
သုတ္တန်၊ ၄။ ၂။ ၃၉။ (-မဟာနိ၊ ၂၅၂။ နေတ္တိ။
၁၂၆။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၇။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၀၉။)
တတောနိဒါန (တိ) (၂)-လည်း ကြည့်။

(ခ) အသေသတော (အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁) တိ
နိဿေသေ သကလေ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၉။ ဥပ-
ယောဂဗဟုဝစနဿ တော-အာဒေသေ က-
တေ ရူပံ။ မဇ္ဈိ၊ ၁။ ၃၇။

(ဂ) နမော တဿ ဘဂဝတော။ ဒိ၊ ၂။
၂၃၀။ မ၊ ၁။ ၂၃၅။ မ၊ ၂။ ၃၁၄၊ ၃၄၁၊ ၄၂၄။

သံ၊၁။၁၆၂။ အံ၊၁။၆၈။ အံ၊၂။၂၀၈။ ဓမ္မ၊
ဋ္ဌ၊၂။၄၀၇။

(ဃ) ဘဂဝတော စ သာရိပုတ္တ ဝိပဿိ-
ဿ ဘဂဝတော စ သိခိဿ ဘဂဝတော စ
ဝေဿဘုဿ ဗြဟ္မစရိယံ န စိရဋ္ဌိတိကံ
အဟောသိ။ ဝိ၊၁။၈။ (-သံ၊၁။၁၉၅။)

(ဂ), (ဃ) ဘဂဝတော ပစ္စယောသိ
(ပစ္စယောသံ)။ ဝိ၊၁။၁၁။ ဒီ၊၁။၅၈။ ဒီ၊၂။
၉။ မ၊၁။၁။ သံ၊၁။၅။ အံ၊၁။၁။ (ဤ၌—
ကစ္စည်း။၂၇၇။ ရှု၊၃၀၃။ မောဂံ၊၂။၂၅။
နီတိ၊သုတ္တ။၅၅၄-တို့ အလို သမ္ပဒါနံ ဖြစ်၍
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆။
သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄-တို့ အလို သမ္ပန်
ဖြစ်၏။)

(၂) အဗျယ-ဖြစ်သော ပစ္စည်း တော-
သည်— (က) “သည်, တို့သည်” ဟု အနက်
ပြန်ရသော (လိဂ်တ္ထ) ‘တော’, (ခ) “ဟူ၍” ဟု
အနက်ပြန်ရသော (ဣတိ-သဒ္ဒါဖြင့် ညွှန်းပြ
အပ်သော ပဌမတ္ထ) ‘တော’, (ဂ) “ကို, တို့ကို”
ဟု အနက်ပြန်ရသော (ကမ္မတ္ထ=ဥပယော-
ဂတ္ထ) ‘တော’, (ဃ) “သည်, တို့သည်” ဟု
အနက်ပြန်ရသော (ကတုတ္ထ) ‘တော’, (င)
“ဖြင့်, တို့ဖြင့်” ဟု အနက်ပြန်ရသော (ကရ-
ဏတ္ထ) ‘တော’, (စ) “အားဖြင့်” ဟု အနက်
ပြန်ရသော (တတိယာဝိသေသနတ္ထ) ‘တော’,
(ဆ) “မှ, တို့မှ” ဟု အနက်ပြန်ရသော
(ပဉ္စမတ္ထ = အဝဓမ္မတ္ထ) ‘တော’, (ဇ)
“အောက်, တို့အောက်” ဟု အနက်ပြန်ရသော
(နိဿက္ကတ္ထ) ‘တော’, (ဈ) “ထက်, တို့
ထက်” ဟု အနက်ပြန်ရသော (နိဿက္ကတ္ထ)
‘တော’, (ည) “ကြောင့်, တို့ကြောင့်” ဟု
အနက်ပြန်ရသော (ပဉ္စမိဟေတုတ္ထ=ကာရ-
ဏတ္ထ) ‘တော’, (ဋ) “၏, တို့၏” ဟု အနက်
ပြန်ရသော (ဆဋ္ဌတ္ထ=သာမုတ္တ) ‘တော’,
(ဌ) “၌, တို့၌” ဟု အနက်ပြန်ရသော
(သတ္တမုတ္တ=ဘုမ္မတ္ထ) ‘တော’, (ဍ) “အခါ

၌” ဟု အနက်ပြန်ရသော (ကာလသတ္တမုတ္တ)
‘တော’, (ဎ) “တွင်, တို့တွင်” ဟု အနက်
ပြန်ရသော (နိဒ္ဒါရဏတ္ထ) ‘တော’, ဟု ၁၄-
မျိုးရှိ၏။ ပဉ္စမုတ္တေ ပစ္စယမ္ပိ၊ တော-ကာရော
သမုဒီရိတော။ ကေ၊၅။၂။ လိဂ်တ္ထေ ကတ္တု-
ကမ္မေသု၊ ဟေတုတ္ထေဝမိသာမိသု၊ ဝိသေသ-
နေ စ ဘုမ္မတ္ထေ၊ နိဒ္ဒါရဏေ စ တော ဘဝေ။
မြို့ပြင်ကြီး၊ အဋ္ဌသာ၊ဂဏ္ဍိ။ ၁၀၇။ မောဂံ၊၄။
၉၈-သျှ။ (-ရှု၊နာ-၁၃၃။ နီတိ၊သုတ္တ။နာ-
၃၈၀။)

(က) “သည်, တို့သည်” (လိဂ်တ္ထ)
‘တော’။ ယတော၊ ဒကံ တံဒါဒိတ္ထ(ဇာ၊၁။
၁၉၃)န္တိ ယံ ဥဒကံ တဒေဝ အာဒိတ္ထံ။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၃။၄၈၈။ ပါဠိယံ ‘တတော’ (ဝိ၊၄။၂၉၂)တိ
တ္ထေ တော-ပစ္စယော ပစ္စတ္တတ္ထေ ဝတ္တတိ။
သော ဝိဟာရေတိ ဟိ အတ္ထော။ ပါစိတိ၊
ယော၊၂။၄၈။ တတော၊ (၁)-အနက်လည်း
ကြည့်။

(ခ) “ဟူ၍” (ဣတိ-သဒ္ဒါဖြင့် ညွှန်းပြအပ်
သော ပဌမတ္ထ) ‘တော’။ ရူပံ အတ္တတော
သမနုပဿတိ (သံ၊၂။၃)တိ.... ရူပံ “အတ္တာ”-
တိ ဒိဋ္ဌိပဿနာယ ပဿတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၅။
ဒိဋ္ဌိစရိတာ ရူပံ အတ္တတော ဥပဂစ္ဆန္တိ (နေတ္ထိ။
၉၂)တိ.... ရူပံ “အတ္တာ”တိ ဂဏန္တိ။ နေတ္ထိ၊
ဋ္ဌ၊၁၉၄-၅။ (-သုတ္တနိ၊၃၀၈။) (နီတိ၊သုတ္တ။
၄၉၆-နှင့် ယှဉ်တွဲကြည့်။)

(ဂ) “ကို, တို့ကို” (ကမ္မတ္ထ=ဥပယော-
ဂတ္ထ) ‘တော’။ သုတ္တတော မုဉ္ဇိတော (အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၂။၄၈)တိ သုတ္တပဒါနိ မုဉ္ဇိတော။ မူလဋီ၊၂။
၄၀။ သုတ္တပဒါနိတိ ဧတေန တော-ပစ္စယဿ
ကမ္မတ္ထံ ဒဿေတိ။ မဓုဋီ၊၂။၄၂။ အသေသ-
တော (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁)တိ တ္ထေ.... တော-ပစ္စ-
ယော’ စ ဥပယောဂတ္ထေဝ ပဝတ္တတိ။ မဏိ-
ဒီပ၊၁။၂၂၄။

(ဃ) “သည်, တို့သည်” (ကတုတ္ထ)
‘တော’။ ယံ ပရတော ဒါနပစ္စယာ (ဇာ၊၁။

၃၀၁)တိ ယံ ပရေန ဒိန္နတ္တာ လဗ္ဘတိ။
 ဇောဠာ၄။၃၅။ တတော (ဝိ၊၄။၂၉၂)တိ
 တော-ပစ္စယော ကတ္တုတ္တေ ဟောတိတိ
 ဒဿေတိ။ တေန ဝိဟာရေနာတိ အတ္ထော။
 ပါစိတ်၊ယော၊၂။၄။ တတော၂ (၂)-အနက်
 လည်း ကြည့်။

(င) “ဖြင့်, တို့ဖြင့်” (ကရဏတ္ထ)
 ‘တော’။ ဝစနတ္တတော အဘိဓမ္မေ ဉာတေ
 ပရိစ္ဆေဒတော ဉာပေတုံ အာဟ ပကရဏ-
 ပရိစ္ဆေဒတော’ (အဘိ၊ဠာ၊၁၄)တိ အာဒိ။
 မူလဋီ၊၁။၁၃။ တတ္ထ ကရဏတ္ထေ တော-
 ပစ္စယော၊ ဝိသေသနတ္ထေ ဝါ။ မဇ္ဈိ၊၁။၄၇။
 တတော၂ (၃)-အနက်လည်း ကြည့်။

(စ) “အားဖြင့်” (တတိယာ ဝိသေသ-
 နတ္ထ) ‘တော’။ (င) အနက် ပြန်ကြည့်။
 တတော၂ (၄)-အနက်လည်း ကြည့်။

(ခ),(စ) သေက္ခာ ဝါပုထုဇ္ဇနာ ဝါ အကု-
 သလံ အနိစ္စတော ဒုက္ခတော အနတ္တတော
 ဝိပဿန္တိ။ ပဋ္ဌာန၊၁။၁၃၄။

(ဆ) “မှ,တို့မှ” (ပဉ္စမုတ္တ=အဝေပုတ္တ)
 ‘တော’။ အာဒိတောတိ တော အာဒိမိယေ-
 ဝါတိ အတ္ထော၊ အာဒိတော ပဋ္ဌာယာတိ ဝါ။
 ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊၁။၆။ တော-ပစ္စယော အဝ-
 မိမိယေဝ၊ န အာဓာရေ။ ယင်း-သစ်။နာ-
 ၂၄၀။ တတော၂ (၆) (က)-အနက်လည်း
 ကြည့်။

(ဇ) “အောက်,တို့အောက်” (နိဿက္က-
 တ္ထ) ‘တော’။ တတော၂ (၆) (ခ)-အနက်
 ကြည့်။

(ဈ) “ထက်,တို့ထက်” (နိဿက္ကတ္ထ)
 ‘တော’။ တတော၂ (၆) (ဂ)-အနက် ကြည့်။

(ည) “ကြောင့်, တို့ကြောင့်” (ပဉ္စမိ-
 ဟေတုတ္ထ=ကာရဏတ္ထ) ‘တော’။ ယတော
 တန္တိ ယသ္မာ တံ။ ဝိ၊ဠာ၊၃။၁၇။ ကင်္ခါ၊၃၀၂။

တော-ပစ္စယော ဟေတုတ္ထောဝ ဣဓာဓိပေ-
 တောတိ ဒဿေတုံ “ဒုကသာမညတော”-
 (အဘိ၊ဠာ၊၁။၇၉။ မူလဋီ၊၁။၂၇)တိ အာဒိ
 ဝုတ္တံ။ မဇ္ဈိ၊၁။၆၉။ တေန “ဝစနတော”-
 (အဘိ၊ဠာ၊၂။၁၁၅။ မူလဋီ၊၂။၇၆)တိ ဣဒံ
 ဟေတုအတ္ထေ နိဿက္ကဝစနန္တိ ဒဿေတိ။
 ဝစနတောတိ ဝါ ဤဒိဿသ ဝစနသ သဗ္ဗာ-
 ဝတော။ အနုဋီ၊၂။၈၁။ တော-ပစ္စယသ
 ကာရဏတ္ထံ ပုန ဝိကပေတုံ “အထ ဝါ”တိ
 အာဒိမာဟ။ တတ္ထ ပုဗ္ဗေဝ ။ပ။ ဝစနေန
 ကာရဏဘူတေန ဒေသိတောတိ သမ္ပန္နော။
 မဇ္ဈိ၊၂။၇၆။ တတော၂ (၅)-အနက်လည်း
 ကြည့်။

(ဋ) “၏,တို့၏” (ဆဋ္ဌုတ္ထ=သာမုတ္တ)
 ‘တော’။ ယတော ခေါ(မ၊၁။၁၄)တိ သာမိ-
 ဝစနေ တော-ကာရော၊ ယသ္မာ ခေါတိ ဝုတ္တံ
 ဟောတိ။ မ၊ဠာ၊၁။၉၀။ အံ၊ဠာ၊၃။၁၃၁။
 ပရတော (ဇော၊၁။၂၅၃)တိ ပရဿ။ ဇော၊ဠာ၊
 ၄။၁၉၃။ (-ဝိ၊၂။၂၇၇-၉။ ဇော၊၂။၂၀၃။
 ဝိ၊ဠာ၊၃။၁၇၄-၅။ ဇော၊ဠာ၊၆။၁၆၀။) တတော၂
 (၇)-အနက်လည်း ကြည့်။

(ဌ) “၌,တို့၌” (သတ္တမုတ္တ) ‘တော’။
 အာဒိတော (ဒိ၊ဠာ၊၁။၁။ မ၊ဠာ၊၁။၁။ သံ၊ဠာ၊
 ၁။၁။ အံ၊ဠာ၊၁။၁)တိ အာဒိမိ။ ဒိ၊ဠာ၊၁။၁၆။
 သိ၊ဠာ၊သစ်၊၁။၂။ မ၊ဠာ၊၁။၁၆။ သံ၊ဠာ၊၁။၁၆။
 အံ၊ဠာ၊၁။၁၉။ တတော၂ (၈)-အနက်လည်း
 ကြည့်။

(ဍ) “အခါ၌” (ကာလသတ္တမုတ္တ)
 ‘တော’။ တော-သဒ္ဓေါပိ ဒါ-သဒ္ဓေါ ဝိယ
 ကာလတ္ထော ဟောတိတိ အာဟ “ယတော-
 (သံ၊၁။၈၀)တိ ယဒါ” (သံ၊ဠာ၊၁။၁၃၈)တိ
 သံ၊ဠာ၊၁။၁၈၃။ ယတော(သံ၊၁။၂၉၇။ အံ၊
 ၃။၂၀၆)တိ ယသ္မိ ကာလေ။ အယံ ဟိ
 တော-သဒ္ဓေါ ဒါ-သဒ္ဓေါ ဝိယ ဣဓ ကာလ-
 ဝိသယော။ သံ၊ဠာ၊၂။၈၄။ အံ၊ဠာ၊၃။၂၉၄။
 (-အံ၊ဠာ၊၃။၃၁။)

(ခ) “တိုင်တိုင်” (နိဒ္ဒါရဏတ္ထ) ‘တော’။ ကာမာဝစရကုသလတော အဋ္ဌာ- (အဘိဋ္ဌာ၁။၆)တိ ကာမာဝစရကုသလေ စတ္တာရော ခန္ဓေ ဂဟေတွာ တတော အဋ္ဌ စိတ္တာနိ ဥဒ္ဓရတိ။ မူလဋီ၁။၁၇။ တတော (၉)-အနက်လည်း ကြည့်။

တော-အာဒေသ (ပု) [တော + အာဒေသ] တော-ဟု - ညွှန်းပြ - ရွတ်ဆို - အပ်သော (ကာရိယ)၊ တော-အပြု။ တော (၁) (က), (ခ)-ကြည့်။

တော-ကာရ (ပု) [တော+ကာရ]တော-သဒ္ဒါ။ တော-ပစ္စည်း။ တော(၂) (၉)-ကြည့်။

တောဋ္ဌ(ဒ)က (န) [တုဒ+ဣ] (သ-ဂိုဏ်း ၄-ခ-ရှိ-တို့ဖြင့် မှတ်အပ်-သော) တောဋ္ဌ- (ဒ)က ဂါထာ။ (အက္ခရာ ၁၂-လုံး ရှိသော ဆန်းအထူး။ ထောမ။) ဣဓ တောဋ္ဌက- မဗ္ဗမိသေဟိ မိတံ။ ဝုတ္တောဒယ၊ ၂။၇၆။ တေဟိ (အဗ္ဗမိသေဟိ) မိတံ လက္ခိတံ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဣဓ ဆန္ဒသိ တောဒကံ နာမ။ စတုတ္ထ- ဂဏသ သမာနတ္တာ ဂေါပါလေဟိ၊ ကသိ- ဏေဟိ ဝါ ဂေါဏံ တုဒန္တော ဝိယ တုဒတိ ဝိဇ္ဇတိ ဂဏန္တိ တောဒကံ၊ ယထာ “ပတော- ဒ”န္တိ။ ဝစနတ္ထဇောတိကာ-ဋီကာ။

တောဏ္ဍမာနာယရဝ္ဗယ (ပု) [တောဏ္ဍမာနာ- ယရ+အဝ္ဗယ] တောဏ္ဍမာနာယရ-အမည်ရှိ သော (ဒမိဋ္ဌစစ်ဗိုလ်)။ (ယင်း-သည် B.E. ၁၇၀၇-၌ နန်းတက်သော သီဟိုဠ်ဘုရင်- ပရက္ကမဗာဟုနှင့် ယှဉ်ပြိုင်စစ်ခင်းရသူဣန္ဒိယ- တောင်ပိုင်း စောဋ္ဌဘုရင် ကုလဆေကရ-၏ မဟာမိတ်ဖြစ်၏)။ တောဏ္ဍမာနာယရဝ္ဗ- ယော။ မဟာဝံသ၊ ၇၄။၁၃၈။ (D.P.-လည်း ကြည့်။)

တောဏ္ဍိ (ပု) [တောဏ္ဍ+ဣ] တောဏ္ဍိ-အမည် ရှိသော (ဣန္ဒိယတောင်ပိုင်းရှိ ဒမိဋ္ဌပိုင် နယ် ပယ်)။ ဧဝံ တောဏ္ဍိဉ္စ ပါသဉ္စ၊ ဂဟေတွာ

ဥတ္တရံ ဒိသံ။ မဟာဝံသ၊ ၇၄။၂၃၇။ (D.P.- လည်း ကြည့်။)

တောဒန (န) [တုဒ+ယု] ထိုးဆွ-နှိပ်စက်- ခြင်း၊ စောဒနာ (အပြစ်တင်)ခြင်း။ (နှင်တံ၊ တံဖျာ။ အမရ၊ ၁၉။၁၂။ နာကျင်ခြင်း၊ ဝေဒနာခံစားရခြင်း၊ ပြင်းထန်လှသော ဝေဒ- နာ၊ နှင်တံ၊ နွားကန်တုတ်၊ လှံတံ၊ မျက်နှာ၊ ပါးစပ်။ P.S.D.။) သန္နိတောဒက(ဒီ၊ ၁။ ၃၇၆။ သီ၊ ၁။ ၁၆၁။ ၂။ ၂၉၀။ အံ၊ ၁။ ၁၆၅)- ကြည့်။

တောဒေယျ (တိ) [တုဒိ+ဏေယျ] (၁) တော- ဒေယျ-အမည်ရှိသော၊ (က) တုဒိ-ရွာ၌ နေ လေ့ရှိသော။ (ခ) တုဒိ-ရွာဟူသော နေရာ ရှိသော။ (ဂ) တုဒိ-ရွာကို-အုပ်စိုး- အပိုင် စား-ရသော၊ သူ။ (၂) (ဗာဝရိပုဏ္ဏား၏ တပည့် ဖြစ်ဘူးသော) တောဒေယျထေရ်။ (ယင်း-သည် ဂ-ကျိပ်သော မဟာသာဝက တို့တွင် ၁-ပါးအပါအဝင် ဖြစ်၏။ ထေရ၊ ၄၊ ၂။၅၄၂။ အံ၊ ၁။ ၂။၁၃၂။)

(၁) (က), (ခ), (ဂ) တောဒေယျဿာ- (အံ၊ ၁။ ၄၉၉)တိ တုဒိဂါမဝါသိကဿ။ အံ၊ ၄။ ၂။၃၆၁။ တုဒိသညိတောဂါမော နိဝါသော တေဿာတိ တောဒေယျော။ တေနောဟ “တုဒိဂါမဝါသိကဿာ”တိ။ တုဒိဂါမဝါသိ- တာ စသ တတ္ထ အဓိပတိဘာဝေနာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ သော ဟိ တံ ဂါမံ သောဏဒဏ္ဍော ဝိယ စမ္ပံ၊ ကုဋ္ဌဒန္တော ဝိယ ခါဏမတံ အဓိပတိ- ဘာဝေန အဇ္ဈာဝသတိ။ အံ၊ ၁။ ၂။၃၇၉။

(ဂ) သော ကိရ သာဝတ္ထိယာ အဝိဒ္ဓရေ တုဒိဂါမော နာမ အတ္ထိ၊ တဿ အဓိပတိတ္တာ တောဒေယျောတိ သင်္ချံ ဂတော။ ဒီ၊ ၁။ ၃၁၇။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၅။ (-ဒီ၊ ၁။ ၂၂၂။ မ၊ ၂။ ၄၀၆၊ ၄၂၅။ သံ၊ ၂။ ၃၃၇။ သုတ္တနိ၊ ၃၇၂။ သုတ္တနိ၊ ၄၊ ၂။ ၁၈၃။ ဒီ၊ ၁။ ၃၈၄။ သီ၊ ၁။ ၁၆၁။ ၂။ ၄၀၂။ မ၊ ၁။ ၃။ ၂၀၄။)

(၂) အာယသ္မာ တောဒေယျောထေရော
ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထံ။ အပါ။
၄၁၉။ (- သုတ္တနိ။ ၄၄၃။ စူဠနိ။ ၄၊ ၂၊ ၁၉၇။
သုတ္တနိ။ ၁၂၊ ၃၂။ အပါ။ ၁၂၊ ၂၀၇။)

တောဒေယျဂါမ (ပု) [တောဒေယျ + ဂါမ]
တောဒေယျ-ပုဏ္ဏား၏ တုဒိ-အမည်ရှိသော
ရွာ။ (ယင်း-သည် ကောသလတိုင်း သာဝတ္ထိ
မြို့နှင့် ကာသိတိုင်း ဗာရာဏသီမြို့တို့၏ အ
ကြား၌ တည်ရှိ၏။ D.P.) တောဒေယျ-
ဂါမဿ သမိပေ။ ဓမ္မ၊ ၄၊ ၂၊ ၁၆၃။

တောဒေယျပဉ္စ (တိ) [တောဒေယျ + ပဉ္စ] (ဗာ-
ဝရီပုဏ္ဏား၏ တပည့်) တောဒေယျ-ပုဏ္ဏား
လုလင်၏-အမေး-ပုစ္ဆာ-ပြဿနာ။ ကေ-
မေကဿ စေပိ တောဒေယျပဉ္စဿ။ စူဠနိ။
၁၉၆။

တောဒေယျပုတ္တ (ပု) [တောဒေယျ + ပုတ္တ]
(ပသေနဒီ ကောသလမင်း၏ ပုရောဟိတ်)
တောဒေယျ-အမည်ရှိသော ပုဏ္ဏား၏သား။
တောဒေယျပုတ္တော (မ၊ ၃။ ၂၄၃) တိ တော-
ဒေယျဿ နာမ ပသေနဒီရညော ပုရောဟိတ်-
ဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော။ မ၊ ၄၊ ၄၊ ၁၇၅။ (- ဒီ၊
၁။ ၁၀၈။ မ၊ ၂။ ၄၁၃။ မ၊ ၃။ ၂၄၉။ ဒီ၊ ၁။
၃၁၇။ မ၊ ၄၊ ၁။ ၄။ မ၊ ၄၊ ၃။ ၃၀၂။ သံ၊ ၄၊ ၁။
၄။ အံ၊ ၄၊ ၁။ ၄။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၈၅။ ဥဒါန၊ ၄။ ၆။
မ၊ ၄၊ ၃။ ၂၀၄။ နေတ္ထိ၊ ၁။ ၃၃၉။)

တောဒေယျဗြာဟ္မဏ (ပု) [တောဒေယျ +
ဗြာဟ္မဏ] (ပသေနဒီ ကောသလမင်း၏ ပုရော
ဟိတ်) တောဒေယျ-အမည်ရှိသော ပုဏ္ဏား၊
တုဒိရွာစား ပုဏ္ဏား။ တောဒေယျဗြာဟ္မဏော
ဓနလောဘေန အတ္တနောဝ ဘရေ သုနခေါ
ဟုတွာ နိဗ္ဗုတ္တော။ မ၊ ၄၊ ၄၊ ၁၇၅။ (- ဒီ၊ ၄၊
၁။ ၃၁၇။ မ၊ ၄၊ ၃။ ၃၀၂။ ဒီ၊ ၄၊ ၁။ ၃၀၄။ သံ၊
၄၊ ၁။ ၄။ ၂။ ၄၀၃။ မ၊ ၄၊ ၃။ ၃၇၁။)

တောဒေယျမာဏဝကပုစ္ဆာ (ထိ) [တောဒေယျ-
မာဏဝက + ပုစ္ဆာ] (ဗာဝရီပုဏ္ဏား၏ တပည့်)

တောဒေယျ-လုလင်၏ အမေး-ပုစ္ဆာ။ ခုဒ္ဒက-
နိကာယ၊ သုတ္တနိပါတ်ပါဠိ၊ ၅-ဝဂ်၊ ၉-ပုစ္ဆာ။
သုတ္တနိ။ ၄၄၃-၄။ သုတ္တနိ။ ၁၂၊ ၃၂။ စူဠ-
နိဒ္ဒေသပါဠိ၊ ပါရာယနဝဂ်၊ ၉-ပုစ္ဆာ။ စူဠနိ။
၁၅။ (တောဒေယျပဉ္စ၊ တောဒေယျပုတ္တ-
ဟူသည် ဤပုစ္ဆာပါဠိပင် ဖြစ်၏။)

တောဒေယျမာဏဝကပုစ္ဆာနိဒ္ဒေသ (ပု) [တော-
ဒေယျမာဏဝကပုစ္ဆာ + နိဒ္ဒေသ] (ဗာဝရီ
ပုဏ္ဏား၏ တပည့်) တောဒေယျ-လုလင်၏
အမေး-ပုစ္ဆာကို အကျယ်ညွှန်းပြရာ (စကား၊
အပိုင်း အခန်း)။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ စူဠ-
နိဒ္ဒေသပါဠိ၊ ၉-နိဒ္ဒေသ၊ စူဠနိ။ ၁၃၀-၄။
စူဠနိ။ ၁၂။

တောဒေယျသုတ္တ (န) [တောဒေယျ + သုတ္တ]
တောဒေယျသုတ်။ “တဏှာ၊ ဝိစိကိစ္ဆာ ကင်း
ပြီးသော ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်အား အရဟတ္တဖိုလ်၊
နိဗ္ဗာန်မှ တပါး အခြား လွတ်မြောက်မှု
‘ဝိမောက္ခ’ မရှိ၊ ထို ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်သည်သာ
မုနိ-မည်၏” ဟု ဗာဝရီပုဏ္ဏား၏ တပည့် တော-
ဒေယျ-လုလင်အား ဟောပြောသုတ်။ ယသ္မိံ
ကာမာတိ တောဒေယျသုတ္တံ။ သုတ္တနိ။ ၁၂၊
၃၁၂။ (- စူဠနိ။ ၁၂။)

တောန္ဒိယ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] တောန္ဒိယ-အ
မည်ရှိသော (ဒမိဋ္ဌခေါင်းဆောင် စစ်ဗိုလ်)။
(ယင်း-သည် B.E. ၁၇၀၇-၌ သီဟိုဠ်ဘုရင်
ပရက္ကမဗာဟုနှင့် ခေတ်ပြိုင် ဣန္ဒိယတောင်
ပိုင်း ဒမိဋ္ဌဘုရင် ကုလဆေကရ၏ မဟာမိတ်
ဖြစ်၏။ လံကာပူရ၏ သတ်ဖြတ်ကွပ်မျက်ခြင်း
ခံရသည်။) တောန္ဒိယော စ တထာ ပရော။
မဟာဝံသ၊ ၇၄၊ ၁၀၂။ (- ၁၀၃။) (D.P.-
လည်း ကြည့်။)

တောမရ (ပု၊ န) [တုဒ + အရ။ ဟတ္ထိနော ပါဒေ-
ဝိဇ္ဇနကဏ္ဍကော “တောမရေ” ဟူ၍ စွဲတေ။
တုဇ္ဇတေနေနေတိ တောမရော၊ တုဒ ဗျထနေ၊
အရော၊ ဒဿ မော၊ ဩတ္တံ။ ဓာနံ၊ ၄၊ ၃၆၆။]

(၁) (ဆင်၏ခြေတို့ကို ထိုးဆွကြောင်း ဖြစ်သော) အရိုးတပ်သော - သံစူး - လုံမ - မှိုန်း။ (ယင်း-အကျယ် အဘယာ၊ ဓာန်။ သျှ-ကြည့်။)

(၂) အရိုးတပ်သော - သံစူး - လုံမ - မှိုန်း - နှင့်တူသော (စက်လက္ခဏာ)။ (သံတင်းပုတ်၊ သံလက်ရိုက်၊ တဖက်စွန်းတွင် အဖုပါသော သံတုတ်၊ လုံတို၊ လုံပေါ၊ လက်ပစ်လုံ။ P.S.D.။ ဆင်ထိုးသံစူး၊ အသွားထက်သော သံတူးရွင်း။ စိန္တာမဏိ။ ပုဆိန်ငယ်၊ ရဲတင်း။ ဗျာချာသုဓာ-၆။)

(၁) သစေ ကေနစိ ဝိဟာရေ သတ္တိ ဝါ တောမရော ဝါ ဌပိတော ဟောတိ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၃၁။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၃၀။ တောမရ (ဒိ၊ ၂။ ၂၁၃) နှိ ပါဒါဒိသု ဝိဇ္ဇနဒဏ္ဍတောမရံ။ ဒိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၉၄။ (- အပါ၊ ၂။ ၃၉၉။ ဇာ၊ ၁။ ၃၂၉။ ဇာ၊ ၂။ ၁၆၃၊ ၁၉၁။ အပါ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၇။ ဇာ၊ ၄။ ၄၃၅။ ဇာ၊ ၄။ ၆၁၃၇။ ဒိ၊ ၆။ ၂။ ၂၅၂။ မဟာဝံသ၊ ၂။ ၆၉။)

(၂) အကံသံ တောမရော.... သဗ္ဗော စက္ကလက္ခဏသေဝ ပရိဝါရော။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၇။

တောမရနံသပါဏိ (တိ) [တောမရ + အကံသ + ပါဏိ] (ဆင်၏ခြေတို့ကို ထိုးဆွကြောင်း ဖြစ်သော) အရိုးတပ်သော - သံစူး - လုံမ - မှိုန်း - (နှင့်) ဆင်ဦးထိပ်ကို ထိုးဆွကြောင်း ဖြစ်သော ချွန်းတောင်း-လက်၌ရှိ-လက်စွဲ-သော၊ သူ။ အာရဇ္ဇာ ဂါမဏိယေဟိ၊ တောမရနံသပါဏိတိ။ အပါ၊ ၁။ ၄၁၄၊ ၄၃၀။ ဇာ၊ ၂။ ၅၇၊ ၁၆၃၊ ၃၂၃၊ ၃၇၀။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၄။ ဇာ၊ ၄။ ၆၁၅။ (- ဇာ၊ ၂။ ၁၆၄။ ဇာ၊ ၄။ ၆၁၆။)

တောမရဟတ္ထ (တိ) [တောမရ + ဟတ္ထ] (ဆင်၏ခြေတို့ကို ထိုးဆွကြောင်းဖြစ်သော) အရိုးတပ်သော မှိုန်း-လက်၌ရှိ-လက်စွဲ-သော၊ သူ။ တောမရဟတ္ထော စ ပုရိသော ဥပရိဂီဝါယ နိသိန္နော ဟောတိ။ မ၊ ၃။ ၁။ ၁၇၃။ (- ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၃၉။)

တောမ္မလနာဂပဗ္ဗတ (ပု) [တောမ္မလနာဂ + ပဗ္ဗတ] (သီဟိုဠ်ကျွန်း ရောဟဏဇနပုဒ်၌ တည်ရှိသော) တောမ္မလနာဂ-အမည်ရှိသော တောင်။ (ယင်း-၌ B.E. ၆၇၇-တွင် သီဟိုဠ်၌ နန်းတက်သော မဟလ္လကနာဂမင်း ကျောင်းတိုက် တည်ဆောက် လှူဒါန်းခဲ့ဘူးသည်။) တောမ္မလနာဂပဗ္ဗတဉ္စ၊ မဟာဝံသ၊ ၃၅။ ၁၂၅။ (D.P.-လည်း ကြည့်။)

တောယ (န) [တာ + ယ။ တာယတေ ပါလယ-တေတိ တောယံ၊ တာ ပါလနေ၊ စုရာဒိ၊ ယော၊ အာကာရသောတ္ထံ။ ဓာန်၊ ၆။ ၆၆၁။] ရေ၊ ရေအလျဉ်။ တောယံ (ပါ၊ ၆) - အပါ၊ ၁။ ၃၇၃။ ထေရ၊ ၄။ ၁။ ၂၉၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၁၀၂။ တောယံ ဝုစ္စတိ ဥဒကံ။ စူဠနိ၊ ၃၀၂။ (ဒါ၊ ၆) - အပါ၊ ၂။ ၂၄၃။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၁၃။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၆၇။ မဟာဝံသ၊ ၃၇။ ၁၃၂။ တောယေန - အံ၊ ၁။ ၃၄၇။ အံ၊ ၂။ ၃၀၄။ သုတ္တနိ၊ ၂၉၀၊ ၃၁၀၊ ၃၆၃။ ထေရ၊ ၃၅၅။ အပါ၊ ၁။ ၁၄၁၃၀။ အပါ၊ ၂။ ၁၆၅။ စူဠနိ၊ ၃၀၁-၂။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၀။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၄။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၃၉၊ ၆၁၊ ၅၅၉။ အပါ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၄၊ ၂၂၀။ စရိယာ၊ ၄။ ၂။ မဟာဝံသ၊ ၄၇။ ၅၄။ မဟာဝံသ၊ ၆။ ၂၀၂။ တောယမှိ - အပါ၊ ၂။ ၃၆၇။

တောယဂ (တိ) [တောယ + ဂမု + ကိ] ရေအလျဉ်ဖြင့် မျောသွားသော (ထန်းရွက်စသည်)။ တောယဂ (မဟာဝံသ၊ ၁၀။ ၅၉) နှိ တောယေန ဂစ္ဆမာနံ ဥဒကဝေဂေန ဝုယမာနံ တာလပတ္တဉ္စ ဂဟေသီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မဟာဝံသ၊ ၆။ ၂၀၂။

တောယဒ (ပု၊ န) [တောယ + ဒါ + အ။ တောယံ ဒဒါတိတိ တောယဒေါ။ ဝါစပုတိ။] (ရေကို ပေးတတ်သော) မိုးတိမ်။ ('ပု' မှန်ညင်း၊ နွားမြေရင်း၊ မိုးတိမ်။ 'န' ထောပတ်။ မေဒိနီကောသ။) ဗလကော ဝိယ တောယ-

ဒေ(အဘိဝတရ။၁၂၆)တိ မေဃသမိပေ
ဗလာကာဝိယ။ အဘိဝတရ။၂။၂၃၅-၆။

တောယဒုလ္လဘ (တိ) [တောယ+ဒုလ္လဘ] ဆင်းရဲ
သဖြင့်ရအပ်သော ရေရှိသော၊ ရဲသော ရေ
ရှိသော၊ ရေရှားသော။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

တောယဒုလ္လဘကာလ (ပု) [တောယဒုလ္လဘ+
ကာလ] ရဲသော ရေရှိရာ အခါ၊ ရေရှားရာ
အခါ။ တောယဒုလ္လဘကာလသို့န္တိ တောယံ
ဒုလ္လဘံ ယသ္မိံ သော တောယဒုလ္လဘော၊
တောယဒုလ္လဘော စ သော ကာလော စာတိ
တောယဒုလ္လဘကာလော။ ဝိနိစ္ဆယ။၃။၁။
၁၇၅-၆။

တောယဓိ (ပု) [တောယ+ဓိ] သမုဒ္ဒရာ။
(၄-ဂဏန်းသင်္ချာ။ P.S.D.။) တောယဓိ-
(မဟာဝံသ။၁၉။၁၆) န္တိ ဥဒကနိဓိ။ မဟာ-
သမုဒ္ဒံ ပက္ခန္တိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မဟာဝံသ။
၃။၂၇။

တောယမဇ္ဈ (န) [တောယ+မဇ္ဈ] ရေ၏အလယ်
ဖြစ်သော (အရပ်)။ သီတဇ္ဇံ တောယမဇ္ဈမ္ပိ၊
တံ ဒိသ္မာ ဣဒမဗြဝိ။ အပ။၂။၂၉၄။ ထေရီ၊
၄။၂၀၈။

တောယလဝါသိတ္တ (တိ) [တောယ+လဝ+
အာသိတ္တ] ရေပေါက်ဖြင့်-သွန်းလောင်း-
ဆွတ်ဖျန်း-အပ်သော၊ သူ။ တတ္ထတောယလ-
ဝါသိတ္တာ၊ မယမ'ယျေ ရဟောဂတာ။ အပ။
၂။၂၀၇။ ထေရီ၊၄။၁၄၈။

တောယဝါပိ (ထိ) [တောယ+ဝါပိ] တောယ-
အမည်ရှိသော ရေကန်၊ တောယ-ရေကန်။
(ယင်း-သည် B.E.-၁၇၀၇-တွင် သီဟိုဠ်၌
နန်းတက်သော ပရက္ကမဗာဟုမင်း ဆည်ဖို့
ခဲ့သော ၁၃၉၅-ခုသော ရေကန်တို့တွင်
၁-ကန် အပါအဝင်ဖြစ်၏။) နိက္ခန္တိ တောယ-
ဝါပိတော။ မဟာဝံသ။၇၇။၄၆။ (D.P.-
လည်း ကြည့်။)

တောယာဘိသေစနကရ (တိ) [တောယ+
အဘိသေစန+ကရ] ရေဖြင့် (မိမိကို)-
သွန်းလောင်း-ဆွတ်ဖျန်း-ခြင်းကို ပြုတတ်
သော၊ သူ။ တောယာဘိသေစနကရာ၊ မမ
သိဿာ ဒုရာ သဒါ။ အပ။၁။၂၀။ တောယာ-
ဘိသေစနကရာ ဥဒကေန အတ္တနိ အဘိသိဉ္ဇန-
ကရာတိ အတ္ထော။ အပ။၄။၁။၂၄၆။ (-
ထေရီ၊၄။၂။၃၇၉။)

တောရဏ (ပု၊န) [တုရ+ယု။ ထု+ရဏ+အ။
တုရန္တိ ဝါရေန္တိ ဧတေနာတိ တောရဏံ၊ တုရ
ဝါရဏေတိ ဓာတု။ ဧက-နိပါတ်၊ ကာက-
ဇာတ်၊၃။ပေ။ ဥပရိ မာလာဒိယုတ္တံ သော-
ဘနထမ္ပဒ္ဓယမုဘယတော နိခနိတွာ ယံ ဗဟိ-
ဒ္ဓါရံ ကပ္ပိယတေ၊ တံ တောရဏံ။ တုရ ဝါရ-
ဏေ၊ ယု။ ထဝန္တာ ဝါ ရဏန္တုတြာတိ တော-
ရဏံ။ ထု အဘိတ္ထဝေ၊ ရဏ သဒ္ဓတ္ထော၊ ဝဏ္ဏ-
ဝိကာရော။ ဓာနံ၊၃။၂၀၅။] (၁) တုရိဏ်း၊
လေးကိုင်းသဏ္ဌာန် ပြုအပ်သော မုခ်ကုန်း၊
(က) ယင်း-ဖြင့် မှတ်အပ်သော တံခါး မုခ်
ပြာသာဒ်။ (ခ) ယင်း-ဖြင့် မှတ်အပ်သော-
မြို့-ဝင်းခြံ-ဥယျာဉ်-တံခါး။ (ဂ) ယင်း-
ဖြင့် မှတ်အပ်သော တံခါးပေါင်။ (ဃ)
တံခါး ဝဲ၊ ယာ ၌ အလှစိုက်ထား အပ်သော
မုခ်ကုန်းတင်သော တုရိဏ်းတိုင်။ (၂) မြို့
တွင်း၌ စိုက်ထားအပ်သော-တုရိဏ်းတိုင်-
တံခွန်တိုင်။ (တုရိဏ်း-ဟူသည် လေးသဏ္ဌာန်
ပြုအပ်သော မုခ်ကုန်းရှိသော အိမ်ပြင်တံခါး၊
ဝင်းတံခါး၊ မြို့တံခါး 'တံခါးမုခ်' ကိုဆိုသည်ဟု
မှတ်။ အဘယာ၊ ဓာနံ၊၁။ တုရိဏ်-ဟူသည်
ကား အပ၌ တင့်တယ်သော တိုင်ကို စိုက်၍
ပြုလုပ်အပ်သော တံခါး၏ အမည်တည်း။
တောင်ပေါက်၊ ဓာနံ၊၁။ အကျယ် ယင်း-
တို့၌ ကြည့်။) (၃) တုရိဏ်း-မုခ်ကုန်း-
နှင့်တူသော (စက်လက္ခဏာ)။ (လိပ်ခုံး
ပေါင်းကူးတံခါး၊ ခုံးတံခါး၊ ဝင်းခြံတံခါး၊
တံခါးပြင်ဖက်၊ တံခါးပေါက်၊ အခိုက်အတန့်

ပြုလုပ်အပ်သော ခုံး၊ အလှအယဉ် အမွမ်း ဖြစ်သော ခုံး၊ ရေချိုးရာ အရပ်အနီးရှိ မြင့်သော နေရာ၊ လည်ပင်း၊ ဇက်တိုင်၊ လည်ချောင်း၊ မျှော်စင်၊ သိဝနတ်။ P.S.D.။ တံခါးပေါက်၏ ပြင်ပအရပ်။ ဗျာချာသုခာဠီ။ မွမ်းမံ ချယ်လှယ် အလှဆင်ယင် ပြင်ထားသော မဏ္ဍပ်။ C.P.D.။ စေတီပုထိုးများ၌ သိရီဓမ္မာ-သောကမင်း ခေတ်က ဇာတ်ရုပ်လုံးများဖြင့် တုရိုက်တိုင် ပြုလုပ်လေ့ရှိပုံကို ဆန်ချီစေတီတုရိုက်များဖြင့် သိသာ ထင်ရှားသည်။ ယင်းသည် အကောင်းဆုံးသော တုရိုက်ဖြစ်၏။ BUDDHIST ART OF INDIA. ကြည့်။)

(၁) တုရိုက်။ လေးကိုင်းသဏ္ဌာန် ပြုအပ်သော မုခ်ကုန်း။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ကောဠကံ အပေသိ ယမကကဝါဠံ တောရဏံ ပလိသန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၃၀၀။ သော (ကာကော) တောရဏဿ ဟေဋ္ဌာဘာဂံ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၅၁၀။ (- မိလိန္ဒ။ ၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၃၇။) တောရဏူပပန္န (၁)-လည်း ကြည့်။

(က) ယင်းဖြင့် မှတ်အပ်သော တံခါး မုခ်ပြာသာဒ်။ တောရဏူပပန္န (၂)-ကြည့်။

(ခ) ယင်းဖြင့် မှတ်အပ်သော - မြို့ - ဝင်းခြံ - ဥယျာဉ် - တံခါး။ လေဇျုဋ္ဌာနတော နိက္ခမ္မ တောရဏေ နိသိဒ္ဓိတွာ ဗာလာတပံ တပန္နံ လာပံ သကုဏံ ဂဟေတွာ။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၃၀။ တောရဏမာသဇ္ဇာ (ဇာ၊ ၁။ ၄၇) တိ နဂရဒ္ဓါရသင်္ခါတံ တောရဏံ ပတွာ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၈၆။ တောရဏောရဋ္ဌိ ဗဟိဒ္ဓိရံ။ အမရ၊ ၁။ ၂။ ၁၆။

(ဂ) ယင်းဖြင့် မှတ်အပ်သော တံခါး ပေါင်။ တောရဏာနိ စ မဒ္ဓိတွာ (ဇာ၊ ၁။ ၄၇) - တိ နဂရဒ္ဓါရဿ ပိဋ္ဌသင်္ခာဋေ မဒ္ဓိတွာ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၈၆။ (- ဒီ၊ ၂။ ၇၀။ အံ၊ ၃။ ၄၁၄။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၆၄။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၃၃၁။)

(ဃ) တံခါး ဝဲ၊ ယာ၌ အလှစိုက်ထား အပ်သော မုခ်ကုန်းတင်သော တုရိုက်တိုင်။ စတုဒ္ဓါရေသု သောဘန္တိ။ တောရဏာ ရတနာမယာ။ အပ၊ ၂။ ၂၆၀။ ထေရီ၊ ၄။ ၇၂။ (- အပ၊ ၁။ ၃။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၉။) တောရဏ-မတ္တက-လည်း ကြည့်။

(၁) (ဂ)၊ (ဃ) တောရဏာနိ နာမ တိ-ပုရိသုဗ္ဗေဓာနိ နဂရဿ အလင်္ကာရတ္ထံ ကရိယန္တိ။ စောရနိဝါရဏတ္တာနိပိ ဟောန္တိယေဝ။ အထ ဝါ တောရဏန္တိ ပိဋ္ဌသင်္ခာဋေသေတံ နာမံ။ သံ၊ ၄။ ၃။ ၁၀၂။ (တိပုရိသုဗ္ဗေဓာနိတိ ဥဗ္ဗေဓေန တိပုရိသပမာဏာနံ နာနာဘိတ္တိ-ဝိစိတ္တာနိ ထမ္ဘာနံ ဥပရိ ဝိဝိဓမာလာကမ္မာဒိ-ဝိစိတ္တနေရာကာရလက္ခိတာနိ မနောရမာနိ။ တေနာဟ “နဂရဿ အလင်္ကာရတ္ထံ” န္တိ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၃။)

(၂) မြို့တွင်း၌ စိုက်ထားအပ်သော - တုရိုက်တိုင် - တံခွန်တိုင်။ နဂရမဇ္ဈေ တောရဏံ ကာရေတွာ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၉။ ကေတု ဝုစ္ဆန္တိ ဧပဋ္ဌာကာ။ အထ ဝါ နဂရသောဘနတ္ထာယ နဂရမဇ္ဈေ ဥဿာပိတရတနတောရဏာနိ။ အပ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၇။ (- ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၉။)

(၃) တုရိုက် - မုခ်ကုန်း - နှင့်တူသော (စက်လက္ခဏာ)။ ပါသာဒေါ တောရဏံ.... သဗ္ဗော စက္ကလက္ခဏဿေဝ ပရိဝါရေ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၇။ မ၊ ၄။ ၃။ ၂၅၈။ (- ဇိနာလင်္ကာရ၊ ၁၈၉။)

တောရဏဂ္ဂ (န) [တောရဏ+အဂ္ဂ] တုရိုက်တိုင်၏-ထိပ်ဖျား-အစွန်း။ ပါတောဝ တောရဏဂ္ဂေ နိသိဒ္ဓိတွာ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၃၅။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၄။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၃၁၁။ (- ဇာ၊ ၁။ ၄၂။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၁၈၅။) တောရဏမဂ္ဂ-လည်း ကြည့်။

တောရဏနိဝါသီ (တိ) [တောရဏ+နိဝါသီ၊ ထိ-၌-နိဝါသီနိ] တုရိုက်တိုင်၌ နေလေ့ရှိ

သော။ တောရဏနိဝါသိနီ ကာကီ သဒ္ဓ-
မကာသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၇။

တောရဏမဂ္ဂ (န) [တောရဏ+အဂ္ဂ] တုရိဏ်း-
တိုင်၏ - ထိပ်ဖျား - အစွန်း။ တောရဏမဂ္ဂေ-
သု(ဇာ၊၂။၂၇၂)တိ တေသ္မိ နဂရေ တောရ-
ဏဂ္ဂေသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၇၅။

တောရဏမတ္တက (ပု၊န) [တောရဏ+မတ္တက]
တုရိဏ်းတိုင်၏ အထက်အရပ်။ တောရဏ-
မတ္တက(ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၅)တိ ဒွါရဿ ဥဘော-
သု ပဿေသု ဒွယဒွယဝသေန ဌပိတာနံ
ထမ္ဘာနံ ဥပရိ။ သတ္တက-နိပါတ်၊ ကပိ-
ဇာတ်၊ဋီ။ပေ။

တောရဏဝတ္ထု (န) [တောရဏ+ဝတ္ထု]
တောရဏဝတ္ထု-အမည်ရှိသော (အရပ်)။
(ယင်း-သည် ကောသလတိုင်း သာဝတ္ထိမြို့နှင့်
သာကေတမြို့တို့၏ အကြား၌ တည်ရှိ၏။ သံ၊
၂။၅၄၄။ D.P.) တတော တောရဏ-
ဝတ္ထုသ္မိ၊ ရညာ ကောသလသာမိနာ။
ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၃၉။

တောရဏပပန္န (တိ) [တောရဏ+ဥပပန္န]
(၁) (ပန်းကုန်း၊ ပန်းတန်း-စသည်ဖြင့် ဆန်း
ကြယ်သော) ရတနာ မှန်ကုန်းနှင့် ပြည့်စုံ
သော။ (၂) (ဘုံအဆင့်ဆင့်မြင့်သော ဆန်း
ကြယ်သော) တံခါးမှန် ပြာသာဒ်နှင့် ပြည့်စုံ
သော (ဗိမာန်-စသည်)။ တောရဏပပန္န-
(ဝိမာန။၅၀)န္တိ ဝိဝိဓမာလာကမ္မာဒိဝိစိတ္တေန
သတ္တရတနမယေန တောရဏေန ဥပေတံ။
တောရဏန္တိ ဝါ ဒွါရကောဋ္ဌကပါသာဒဿ
နာမံ၊ တေန စ အနေကဘူမကေန ဝိစိတ္တာ-
ကာရေန တံ ဝိမာနံ ဥပေတံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။
၁၄၅-၆။

တောလကဝိဟာရ (ပု) [တောလက+ဝိဟာရ]
တောလက-အမည်ရှိသော ကျောင်းတိုက်။

(ယင်း-သည် သီဟိုဠ်ကျွန်း ဧရာဟဏဇနပုဒ်၌
တည်ရှိခဲ့ဘူး၏။ ကလျာဏီမြို့ သမုဒ္ဒရာဆိပ်၌
ပစ်ချခံရသော ဝိဟာရမဟာဒေဝိ-သည် ဧရာ-
ဟဏတိုင်း ပင်လယ်မှ ကူးတက်၍ ယင်း-
ကျောင်းတိုက်သို့ သွားရောက်ခဲ့ဘူးသည်။)
ဒဟရကာလေ တောလကဝိဟာရေ စ ဩ-
က္ကန္တာ။ မဟာဝံသ၊ဋီ။၃၀၇။ (D.P.-လည်း
ကြည့်။)

တောသက (တိ) [တုသ+ဏု] နှစ်သက်-
ရွှင်ပျ-စေတတ်သော၊သု။ သမ္မဒေဝ ပဟံ-
သကာ တောသကာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၁၄။

တော-သဒ္ဓ (ပု) [တော+သဒ္ဓ] တော-သဒ္ဓါ၊
တော-ပစ္စည်း။ တော (၂) (၃)-ကြည့်။

တောသန (န၊ထိ) [တုသ+ဏေ+ယု။ (တော-
မဏ-သံ)] (၁) ကြည်လင် - နှစ်သက်
- အားရ - စေခြင်း။ (၂) ရွှင်လန်း -
ဝမ်းမြောက် - စေခြင်း။ (တိ) (၃) ရွှင်
လန်း - ဝမ်းမြောက် - စေတတ်သော (သီလ-
စသည်)။ ('န' ကျေနပ်ခြင်း၊ ရောင့်ရဲခြင်း၊
နှစ်ခြိုက်ခြင်း၊ အာသာ-အလို - ချင်ရဲ -
ပြေခြင်း။ 'တိ' ကျေနပ်စေသော၊ ကျေနပ်
ဖွယ်ကောင်းသော၊ စိတ်တိုင်းကျဖွယ်ကောင်း
သော။ P.S.D.။ နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေ
ခြင်း၊ နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော၊
နှစ်သက်ကြောင်း။ ဝါစပ္ပတိ။)

(၁) ဓမ္မကထာယ ပရေသံ တောသနံ
ပညတ္တိဗလံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၇။ သံဝေဂ-
ဇနနုပဗ္ဗကပသာဒုပ္ပါဒနေန ဘာဝနာစိတ္တဿ
တောသနာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၄၀။ တောသနံ
သတ္တု အာရာဓနံ၊ သိက္ခာယ ဝါ။ အနု၊ဋီ၊၂။
၁၆၆။ (-ထေရီ၊ဋ္ဌ။၉၁။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၁၃။
အံ၊ဋီ၊၁။၂၄၇။ မူလ၊ဋီ၊၁။၁၁။ အနု၊ဋီ၊၁။၁၂။)

(၂) သမ္မဟံသနေတိ သံဝိဇ္ဇမာနဂုဏ-
ဝသေန ဟံသနေ တောသနေ၊ ဥဒဂ္ဂတာကရ-

ဏေတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊ဝ။၂၃၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊
၂။၅၇။ သံဝေဇနပသာဒနေဟိ တေဇနံ
တောသနဉ္စ သမ္ပဟံသနာ။ မူလဋီ၊၂။၁၆၀။
တောသနံ ပမောဒနံ။ အနုဋီ၊၂။၁၆၀။

(တိ) (၃) အဘိဟာသနန္တိ တောသနံ
အဝိပ္ပဋိသာရဟေတုတယ စိတ္တဿာဘိပ္ပ-
မောဒနတော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၁။

တောသနတ္ထ (ပု) [တောသန+အတ္ထ] ရောင့်ရဲ-
နှစ်သက် - အားရ - စေခြင်း ဟူသော အ
ကျိုး။ တောသနတ္ထ (သုတ္တနိ၊၄၂၇။ မဟာနိ၊
၃၉၇) နှိ သန္တောသတ္ထံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၉။
မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၄၀၈။ သာဓုဇနာနံ တောသ-
နတ္ထဉ္စ။ အံ၊ဋီ၊ဝ။၂၀။

တောသယတိ (ကာ၊ကြိ) [တုသ+ဏယ+တိ]
နှစ်သက်စေ၏။ တောသေတိ-ကြည့်။

တောသယန္တ (တိ) [တုသ + ဏယ + အန္တ]
(၁) ရှင်လန်း - နှစ်သက် - စေသော၊သူ။
(၂) ရှင်လန်း - နှစ်သက် - စေလိုသော၊သူ။
(၁) တောသယန္တော ဗဟူ သတ္တေ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။
၁၇။ ဟာသယန္တောတိ တောသယန္တော။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၈၃။ (-အပါ၊ဝ။၁၅၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။
၉၂။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၃၇၃။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၆။ မ၊ဋီ၊
၃။၁၁။ မဟာဝံ၊သ၊၄၉။၁၂၃။) (၂) တော-
သယန္တော ဝိစက္ခဏေ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂) တိ
ဝိစက္ခဏေ တောသယန္တော .... တောသ-
ယန္တော အတ္ထံ ပကာသယိဿာမိ။ မူလဋီ၊ဝ။
၁၁။ ဝိစက္ခဏေ ပဏ္ဍိတေ တောသယန္တော
တောသေတုကာမော ဟုတွာ။ မဏိဒီပါ၊ဝ။
၂၄၉။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၁၆၈။)

တောသယိ (ကာ၊ကြိ) [တုသ+ဏယ+တိ]
နှစ်သက်စေပြီ။ တောသေတိ-ကြည့်။

တောသယိတွာ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [တုသ+ဏယ+
တွာ] အားရ-နှစ်သက်-စေ၍။ တော-

သယိတွာ မဟာမုနိ။ အပါ၊ဝ။၃၈၉။ ထေရ၊
ဋ္ဌ၊၂။၄၆။ (-အပါ၊၂။၇၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၉၄၊
၃၄၉။ မဟာဝံ၊သ၊၆၄။၉၈။)

တောသယိတွာန (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [တုသ+ဏယ+
တွာန] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ တောသယိ-
တွာန သတ္တာရံ။ အပါ၊ဝ။၉၁။ (-၁၆၂၊၃၈၄။
ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၈၂၊၁၄၀။)

တောသယိဿတိ (ကာ၊ကြိ) [တုသ+ဏယ+
ဿတိ] နှစ်သက်စေလတ္တံ့။ တောသေတိ-
ကြည့်။

တောသယိဿာမိ (ကာ၊ကြိ) [တုသ+ဏယ+
ဿာမိ] နှစ်သက်စေလိမ့်အံ့။ တောသေတိ-
ကြည့်။

တောသယိ (ကာ၊ကြိ) [တုသ+ဏယ+ဤ] နှစ်
သက်စေပြီ။ တောသေတိ-ကြည့်။

တောသိတ (တိ) [တုသ + ဏေ + တ] နှစ်
သက်-အားရ-ကြည်လင်-ရှင်လန်း-ဝမ်း
မြောက်-စေအပ်သော၊သူ။ တောသိတာတိ
တောသိတာ ဝိတောသိတာ ပသာဒိတာ
အာရာမိတာ အတ္တမနာ ကတာတိ တေ
တောသိတာ။ စူဠနိ၊၁၉၉။ အဟံ အဿဇိနာ
ထေရေန တောသိတော ကတသောမန-
ဿော။ အပါ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂၅၇။ (-သုတ္တနိ၊၄၄၉။
အပါ၊ဝ။၂၈၊၁၁၂။ အပါ၊၂။၁၅၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၃၃၆။
ဇာ၊၂။၁၅။ စူဠနိ၊၂။၂၀၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၇။
ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၁၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၂၀၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။
၁၆၈-၉။)

တောသေတဗ္ဗ (တိ) [တုသ+ဏေ+တဗ္ဗ] အား
ရ-နှစ်သက်-စေအပ်သော၊သူ။ ဥပါယေဟိ
ခတ္တိယကုမာရော တောသေတဗ္ဗော။ သံ၊ဋ္ဌ၊
၁။၁၂၄။ (-ဝဇီရ၊၁၄၃။)

တောသေတိ (ကာ၊ကြိ) [တုသ+ဏေ+တိ။
နီတိ၊ဝေ။၂၄၀။] နှစ်သက်စေ၏။ (က) အား
ရ-ကျေနပ်-စေ၏။ (ခ) ကြည်လင်စေ၏။

- (ဂ) ဝမ်းမြောက်စေ၏။ (ဃ) ရွှင်ပျစေ၏။
- (င) မြတ်နိုးစေ၏။ (စ) ပြည့်ဖြိုးစေ၏။
- (ဆ) မွေ့လျော်စေ၏။ (ဇ) ရောင့်ရဲစေ၏။

နှစ်သက်စေ၏။ တောသေတိ—အပါဝါ။
 ၁၁၉။ အပါ၂။ ၆၈၊ ၈၇၊ ၁၄၆ (သျှာ၊ ဣ၊ က၊
 မူ-ကွံ)။ ဇာ၊ ၂။ ၈၀။ မိလိန္ဒ၊ ၂၀၆၊ ၃၅၈။ ဝိ၊
 ၄၁၂၊ ၄၃၆။ မ၊ ၄၁၄။ ၂၁၉။ သံ၊ ၄၁၁။ ၂၈၊ ၃၃။
 ဓမ္မ၊ ၄၁၁။ ၃၃၃။ ဓမ္မ၊ ၄၁၂။ ၁၄၃။ ပေတ၊ ၄၁။
 ၁၂၉။ ထေရ၊ ၄၁၁။ ၇၃။ ထေရ၊ ၄၁၂။ ၉၀။
 စရိယ၊ ၄၁၁။ ၆၄။ ဇာ၊ ၄၁၄။ ၁၃၃။ ဇာ၊ ၄၁၄။
 ၃၆၁၊ ၄၀၃။ ဇာ၊ ၄၁၅။ ၃၅၀။ ပဋိသံ၊ ၄၁၂။
 ၂၂၈။ မ၊ ၄၁၂။ ၁၁၅။ မ၊ ၄၁၃။ ၄၁၈။ သံ၊
 ၄၁၁။ ၁၂၄။ နပိ တောသေတိ (ပေတ၊ ၁၆၀) တိ
 န နန္ဒယတိ၊ အပ္ပဗလတာယ ဝါ တုဋ္ဌိံ န
 ဇနေတိ။ ပေတ၊ ၄၁၁။ ၁၃၀။ တောသေတိ (မ၊
 ၄၁၄။ ၁၉၅) တုဋ္ဌိံ ပါပေတိ။ မ၊ ၄၁၃။ ၃၉၃။
 တောသေတိ—မ၊ ၄၁၄။ ၄၀ (သျှာ၊ မူ-ကွံ)။
 တောသေန္တိ—မ၊ ၄၁၄။ ၂၁၉။ ထေရ၊ ၄၁၂။
 ၃၈၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄၁၂။ ၉၁၀။ မဟာနိ၊ ၄၁၄။ ၆။ မ၊
 ၄၁၃။ ၄၀၆။ တောသေသိ (တုသ+ဏေ+သိ)
 —အပါ၊ ၁၁၆၂။ တောသေမိ—ထေရ၊ ၄၁၂။
 ၃၈၈။

တောသေန္တိ—ဓမ္မ၊ ၄၁၁။ ၃၃၂။ တော-
 သေဟိ—ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄၁၂။ ၉၁၀။ ဇာ၊ ၄၁၄။ ၁၀၈။
 တောသေယျ—ဒီ၊ ၄၁၂။ ၂၉၅။ တောသေသိ
 (တုသ+ဏေ+ဤ)—သံ၊ ၁၁၂။ ၁၁၂။ သုတ္တ-
 နိ၊ ၄၄၉။ အပါ၊ ၁၁၄၆။ ဇာ၊ ၂။ ၆၈၊ ၃၀၈။
 စူဠနိ၊ ၁၁၁၉၈-၉။ သံ၊ ၄၁၁။ ၂၈၂-၃။ ဓမ္မ၊ ၄၁၁။
 ၃၃၂။ ထေရ၊ ၄၁၁။ ၄၀။ ထေရီ၊ ၄၁၂။ ၃၃။
 ဇာ၊ ၄၁၁။ ၄၇၉။ ဇာ၊ ၄၁၇။ ၁၃၃၊ ၂၃၂။ သံ၊ ၄၁၂။
 ၁၆၃။ =တုဋ္ဌိံ အပါဒေသိ။ စူဠနိ၊ ၄၁၇။
 တောသယိ (တုသ+ဏယ+ဤ)—အပါ၊
 ၁၁၁။ တောသယိ—အပါ၊ ၁၁၉၆။ ထေရ၊ ၄၁၂။
 ၁၁၆၇။ တောသေသတိ—မ၊ ၄၁၄။ ၄၀။
 တောသယိသတိ—အပါ၊ ၁၁၁၉။ အပါ၊ ၂။
 ၆၈၊ ၈၇။ ထေရ၊ ၄၁၁။ ၇၃။ တောသေသယမိ—

သံ၊ ၄၁၁။ ၂၆၅။ ဇာ၊ ၄၁၆။ ၄၈။ တောသယိ-
 သာမိ—မိလိန္ဒ၊ ၃၂၂။

(က) အားရ-ကျေနပ်-စေ၏။ (ခ) ကြည်လင်စေ၏။ (ဂ) ဝမ်းမြောက်စေ၏။
 တောသေသိတိ တောသေသိ ဝိတောသေသိ
 ပသာဒေသိ အာရာဓေသိ အတ္တမနေ အကာ-
 သိ။ စူဠနိ၊ ၁၉၉။

(ခ) တထာဂတံ အာရာဓေသုံ တော-
 သေသုံ ပသာဒေသုံ။ မိလိန္ဒ၊ ၂၀၆-၇။

(ဂ) သဗ္ဗေ ဒေဝမနုဿေ တောသေန္တိ
 (အပါ၊ ၁၂) သောမနဿယုတ္တေ ကရေန္တိ။
 ....သဗ္ဗသတ္တေ တောသေမိ (အပါ၊ ၁၂၉)
 သောမနဿ ပါပေမိ။ အပါ၊ ၄၁၁။ ၂၅၈။

(ဃ) ရွှင်ပျစေ၏။ တောသေတိ—အံ၊ ၄၁၊
 ၃။ ၁၄၆။ မူလ၊ ၄၁၂။ ၁၁၅။ တောသေတိ ပဟဋ္ဌံ
 ကရေတိ။ အနု၊ ၄၁၂။ ၁၅၅။ တောသေန္တိ
 ပဟာသေန္တိ (ဟာသေန္တိ)။ စူဠနိ၊ ၂၆၂။ ဝိ၊
 ၄၁၁။ ၁၀၆။ အံ၊ ၄၁၂။ ၂၀၁။

(င) မြတ်နိုးစေ၏။ စာပါ ပုတ္တံ မတော-
 သယိ (ထေရီ၊ ၄၁၂) တိ မိဂလုဒ္ဓဿ ဓိတာ
 စာပါ....ပုတ္တံ တောသေသိ ကေဠာယသိ
 (ကေဠာပယိသိ)။ ထေရီ၊ ၄၁၂။ ၃၃။

(စ) ပြည့်ဖြိုးစေ၏။ တောသေန္တိ ပိဏေန္တိ။
 သုဗောဓါ၊ ၄၁၂။

(ဆ) မွေ့လျော်စေ၏။ တောသေယျ
 အဘိရမာပေယျ။ မဟာနိ၊ ၄၁၄။ (—ကင်္ခါ၊
 ၄၁၁။ ၂၃၃။)

(ဇ) ရောင့်ရဲစေ၏။ တောသေယံ....
 သန္တုဋ္ဌေ ကရေယံ။ သုဗောဓါ၊ ၄၁၂။

တောသေတုံ (က၊ ကြိ၊ ဝိ) [တုသ+ဏေ+တုံ]
 နှစ်သက်-ရွှင်ပျ-စေခြင်းငှါ။ ဟာသေတုံ
 တောသေတုံ သမ္ပဟံသေတုံ။ အံ၊ ၄၁၊ ၁၀၁။
 (—သုတ္တနိ၊ ၄၁၁။ ၇၄။ အပါ၊ ၄၁၁။ ၁၀၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊

ဌ။ ၃၇။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၄၀။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၀၂၊ ၄၅၀။
ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၄၆၅။)

တောသေတုကာမ (တိ) [တောသေတု+ကာမ]
အားရ-နှစ်သက်-စေခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊
သူ။ တောသယန္တ(၂)-ကြည့်။

တောသေတွာ (ကာ၊ ကြိ၊ ဝိ) [တုသ+ဏေ+
တွာ] နှစ်သက်-ရွှင်ပျ-စေ၍။ ဝေံ တော-
သေတွာ ကုသပါတော ကာတဗ္ဗော။ ဝိ၊ ဌ၊
၃။ ၄၀၇။ ဟာသေတွာတိ တောသေတွာ။
သံ၊ ဌိ၊ ၂။ ၂၇၈။ (-အပါ၊ ၂။ ၂၁၆။ မ၊ ဌ၊ ၁။
၃၂၆။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၆၇၊ ၂၀၂။ သံ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၇၉။
ခုဒ္ဒက၊ ဌ၊ ၁။ ၃၄။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၆၄။ ထေရီ၊
ဌ၊ ၁။ ၅၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ၊ ၂၂၄။ ဇာ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၉၆။
ဇာ၊ ဌ၊ ၆။ ၁၆၀။ မဟာနိ၊ ဌ၊ ၉၇။ သာရတ္ထ၊
၂။ ၁၇၁။ သံ၊ ဌိ၊ ၂။ ၃၃၉။ မဟာဝံ၊ သ၊ ၃၇။
၇၆။)

တောသေတွာန (ကာ၊ ကြိ၊ ဝိ) [တုသ+ဏေ+
တွာန] နှစ်သက်-ရွှင်လန်း-စေ၍။ တော-
သေတွာန မဟာနာဂံ၊ အလတ္တံ ဥပသမ္ပဒံ။
အပါ၊ ၁။ ၇၁။

တောသေန္တ (တိ) [တုသ+ဏေ+အန္တ။ ထိ-၌
တောသေန္တိ] နှစ်သက်-အားရ-ရွှင်ပျ-
စေတတ်သော၊ သူ။ ဘိက္ခုနံ စိတ္တံ တော-
သေန္တော ဟာသေန္တော သမ္ပဟံသေတိ သမ-
ဃာသေတိ။ ဥဒါန၊ ဌ၊ ၃၅၁။ တောသေန္တိ-
(ဇာ၊ ၂။ ၈၀)တိ သညာပေန္တိ ဟာသေန္တိ။
ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၃၅၂။ (-အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၄၄။ အံ၊ ဌ၊
၂။ ၁၀၄။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၁၄။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၇၀။
ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၂၇၅။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၃၄၂၊ ၃၅၀။ ဇာ၊
ဌ၊ ၇။ ၃၀၊ ၃၃၉။ သံ၊ ဌိ၊ ၂။ ၃၃၆။)

တောသေန္တိ (ကာ၊ ကြိ) [တုသ+ဏေ+အန္တိ]
(က) နှစ်သက်စေကုန်၏။ (ခ) ဝမ်းမြောက်
စေကုန်၏။ (ဂ) ရွှင်ပျစေကုန်၏။ (ဃ)
ပြည့်ဖြိုးစေကုန်၏။ (က) တောသေတိ-ကြည့်။
(ခ) တောသေတိ(ဂ)-ကြည့်။ (ဂ) တော-

သေတိ(ဃ)-ကြည့်။ (ဃ) တောသေတိ(စ)
ကြည့်။

တောသေန္တိ (ကာ၊ ကြိ) [တုသ+ဏေ+အန္တိ]
နှစ်သက်စေကုန်-သတည်း-လော့။ တော-
သေတိ-ကြည့်။

တောသေမိ (ကာ၊ ကြိ) [တုသ+ဏေ+မိ] (က)
နှစ်သက်စေ၏။ (ခ) ဝမ်းမြောက်စေ၏။
(က) တောသေတိ-ကြည့်။ (ခ) တောသေတိ
(ဂ)-ကြည့်။

တောသေယျ (ကာ၊ ကြိ) [တုသ+ဏေ+ယျ]
နှစ်သိမ့်-ရောင့်ရဲ-စေအံ့။ နှစ်သိမ့်-ရောင့်
ရဲ-စေရပါမူကား။ တောသေတိ(ဇ)-ကြည့်။

တောသေယျ (ကာ၊ ကြိ) [တုသ+ဏေ+ယျ]
(က) နှစ်သက်စေရာ၏။ (ခ) မွေ့လျော်စေ
ရာ၏။ (က) တောသေတိ-ကြည့်။ (ခ)
တောသေတိ (ဆ)-ကြည့်။

တောသေသိ (ကာ၊ ကြိ) [တုသ+ဏေ+သိ]
နှစ်သက်စေ၏။ တောသေတိ-ကြည့်။

တောသေသိ (ကာ၊ ကြိ) [တုသ+ဏေ+သိ]
(က) နှစ်သက်စေပြီ။ (ခ) အားရ-ကျေ
နပ်-စေပြီ။ (ဂ) ကြည်လင်စေပြီ။ (ဃ)
ဝမ်းမြောက်စေပြီ။ (င) မြတ်နိုးစေပြီ။ (က)
တောသေတိ-ကြည့်။ (ခ) (ဂ) (ဃ)
တောသေတိ (က), (ခ), (ဂ)-ကြည့်။ (င)
တောသေတိ (င)-ကြည့်။

တောသေသုံ (ကာ၊ ကြိ) [တုသ+ဏေ+သုံ]
နှစ်သက် စေကုန်ပြီ၊ ကြည်လင် စေကုန်ပြီ။
တောသေတိ (ခ)-ကြည့်။

တောသေသတိ (ကာ၊ ကြိ) [တုသ+ဏေ+
သတိ] နှစ်သက်စေလတ္တံ့။ တောသေတိ-
ကြည့်။

တောသေသာမိ (ကာ၊ ကြိ) [တုသ+ဏေ+
သာမိ] နှစ်သက်စေလိမ့်အံ့။ တောသေတိ-
ကြည့်။

တောသေဟိ (ကာကြိ) [တုသ+ဏေ+ဟိ]
နှစ်သက်စေလေ့။ တောသေတိ-ကြည့်။

တောဟ (ပု) [တုဟ + ဏ] မင်းဘောပင်။
(ကွမ်းသောင်၊ သျှ) ကုန္တာလ တောဟော။
ဝဇီရ။ ၃၂၀။

တောဟတိ (ကြိ) [တုဟ=တုဟိ+အ+တိ]
ညှဉ်းဆဲ၏။ တုဟိန-ကြည့်။

တ္ထ-တ-နှင့် ထ-ယှဉ်တွဲ ပူးကပ် ပေါင်းစပ် ရွတ်ဆို
အပ်သော (သံယောဂ) တ္ထ-အက္ခရာ။ ယင်း-
သည်— (၁) အခြားအက္ခရာ ၁-မျိုးမှ-
ပြောင်းလဲ-ပြုပြင်-စီရင်-ရွတ်ဆိုအပ်သော
(အာဒေသ=ကာရိယ) ‘တ္ထ’၊ (၂) ဓာတ်
နောက်-စီရင်-သက်ရောက်စေ-အပ်သော
အာချာတ်ဝိဘတ် ‘တ္ထ’ဟု ၂-မျိုးရှိ၏။

(၁) အခြားအက္ခရာ ၁-မျိုးမှ-ပြောင်း
လဲ-ပြုပြင်-စီရင်-ရွတ်ဆိုအပ်သော (အာ-
ဒေသ=ကာရိယ) တ္ထ-သည်— (က) အာ-
ဝိဘတ်— (ခ) ဤ-ဝိဘတ်— (ဂ) ဩ-
ဝိဘတ်— (ဃ) ထ-ဝိဘတ်— (င) သ-
အက္ခရာ— (စ) သံယောဂ သ္မ-အက္ခရာမှ
ပြောင်းလဲသော တ္ထ-ဟု ၆-မျိုး ရှိ၏။

(က) အာ-ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလဲသော
‘တ္ထ’။ ကစ္ဆိန္နု တံ နာဘိသပိတ္ထ ကောစိ။
ဇာ၊ ၂။ ၂၃။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၁၈၅။ (- ၁၈၇။)
တံဇဏညေဝ စ ရညော ဘတ္တံ အာဟရိယိတ္ထ။
ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၅၈။

(ခ) ဤ-ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလဲသော ‘တ္ထ’။
အလတ္တ ခေါ သုဒ္ဓိန္နော ကလန္တပုတ္တော
ဘဂဝတော သန္တိကေ ပဗ္ဗဇ္ဇံ၊ အလတ္တ ဥပ-
သမ္ပဒံ။ ဝိ၊ ၁။ ၁၇။ (- မ၊ ၂။ ၂၃၉။)

(ဂ) ဩ-ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလဲသော
‘တ္ထ’။ မာသု ကုဇ္ဈိတ္ထ နာဝိက။ ဇာ၊ ၁။ ၁၃၇။
ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၇။

(ဃ) ထ-ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလဲသော ‘တ္ထ’။
ကာယနုတ္ထ ဘိက္ခဝေ တေရဟိ ကထာယ
သန္တိသိန္နာ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၂။

(င) သ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော
‘တ္ထ’။ မသ အာမသနေ၊ သဿ တ္ထင်၊ မသိ-
ယတိ ပေမေနာတိ မတ္တကံ=သိသံ။ ဣဒါဒိ။
၁၅။

(စ) သံယောဂ သ္မ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲ
သော ‘တ္ထ’။ နိဝသီယိတ္တာတိ နိဝတ္တံ ဝတ္တံ၊
“ကုစိ ဓာတူ”တိအာဒိနာ သ္မ-ကာရသံယော-
ဂဿ တ္ထတ္တံ။ ရှု၊ ၆၂၈။ (- ၆၈၁။)

(၂) ဓာတ်နောက်-စီရင်-သက်ရောက်
စေ - အပ်သော အာချာတ်ဝိဘတ် ‘တ္ထ’
သည်— (က) ဟိယုတ္တနိ ပရဿပုဒ် တုမှ-
ယောဂ ဗဟုဝုဇ်— (ခ) ယင်း-အတ္တနော
ပုဒ် နာမ ယောဂ ကေဝုဇ်— (ဂ) ပရောက္ခာ
ပရဿပုဒ် တုမှယောဂ ဗဟုဝုဇ်— (ဃ)
ယင်း-အတ္တနောပုဒ် နာမယောဂ ကေဝုဇ်—
(င) အဇ္ဇတနိ ပရဿပုဒ် တုမှယောဂ ဗဟု-
ဝုဇ်—တ္ထ-ဟု ၅-မျိုး ရှိ၏။

(က) ဟိယုတ္တနိ ပရဿပုဒ် တုမှယောဂ
ဗဟုဝုဇ် ‘တ္ထ’။ (တုမှ) မာကတ္တ ပါပကံ
ကမ္မံ။ ဥဒါန။ ၁၃၇။ နေတ္တိ။ ၁၀၉။ ပေဋကော။
၁၉၆-၇။

(ခ) ယင်း-အတ္တနောပုဒ် နာမယောဂ
ကေဝုဇ် ‘တ္ထ’။ (ဘဂဝါ) မာ နံ ကလလေ
အက္ကမိတ္ထ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၁၀။

(ဂ) ပရောက္ခာ ပရဿပုဒ် တုမှယောဂ
ဗဟုဝုဇ် ‘တ္ထ’။ တုမှ ကိရ ဗဘူဝိတ္ထ။ ရှု၊ ၄၆၆။

(ဃ) ယင်း-အတ္တနောပုဒ် နာမယောဂ
ကေဝုဇ် ‘တ္ထ’။ တယာ ကိရ အနုဗဘူဝိတ္ထ။
ရှု၊ ၄၆၆။

(င) အဇ္ဇတနိ ပရဿပုဒ် တုမှယောဂ
ဗဟုဝုဇ် ‘တ္ထ’။ မာ ဝေါ ရုစိတ္တ ဂမနံ။ ဇာ၊
၂။ ၃၃၁။ ဇာ၊ ၄။ ၂၇၇။

တ္ထ-ကာရ (ပု) [တ္ထ+ကာရ] (ဒန္တဇ ပဌမနှင့် ဒုတိယ သံယောဂ) တ္ထ-အက္ခရာ။ တ္ထ-ကာ-ရဿ ဌ-ကာရံ ကတွာ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၀။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၆။ သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၆၇၊ ၂၁။ သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၁၅။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၆၊ အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၉၊ ၄၈။ အဋ္ဌသာ၊ ယော၊ ၂၂၅။

တျဗ္ဗက (ပု) [တိ+အဗ္ဗက။ (တြုဗ္ဗက-သံ)] (နေ့လ၊ မီး-ဟူသော မျက်စိ ၃-လုံး ရှိသော) ပရမိသ္မာ - သိဝ - မဟာဒေဝ - မဟေသရ - နတ်။ တျဗ္ဗကော၊ ... ဓမ္မဝါဟနော ဣစ္စာဒိ-နိပိ ဟရနာမာနိ။ ဓာန်၊ ဋီ၊ ၁၆-၇။

တျဗ္ဗကသခ (ပု) [တျဗ္ဗက+သခ။ (တြုဗ္ဗက-သခ-သံ)] (သိဝနတ်၏ အဆွေခင်ပွန်း ဖြစ်သော) ကုဝေရနတ်။ တျဗ္ဗကသခေါ... ဣစ္စာဒိနိပိ ကုဝေရဿ နာမာနိ။ ဓာန်၊ ဋီ၊ ၃၂။ (- အမရ၊ ၁။ ၇၁။)

တွာဒိ (ပု) [တော+အာဒိ။ တွာ+အာဒိ] (၁) တော-အစရှိသော၊ တော-အစ၊ ဒါနိ-အဆုံး ရှိသော (ပစ္စည်း)။ (၂) တွာ-အစရှိသော (ပစ္စည်း)။ (၁) (ကစ္စည်း။ ၂၄၇။ ရူ၊ ၂၆။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၄၉၂-ကြည့်။) (၂) အောက်ပုဒ် (၁)-ကြည့်။

တွာဒျန္တ (တိ) [တွာဒိ+အန္တ] (၁) တွာ-အစ ရှိသော ပစ္စည်းအဆုံးရှိသော (သဒ္ဒါ)။ (၂) တော - အစရှိသော ပစ္စည်း အဆုံးရှိသော (သဒ္ဒါ)။ (၁) “ဥပနေယျ ဥပနေယျာ” တိ ဣဒံ တွာဒျန္တံ ဝိစ္စာဝစနံ။ သိ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၇၈။ (၂) အထက်ပုဒ် (၁) နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

ထ^၁—အက္ခရာ ၄၁-လုံးတို့တွင် ၂၅-လုံးမြောက်— ဗျည်း ၃၃-လုံးတို့တွင် ၁၇-လုံးမြောက်— ဝဂ် ၅ - ဝဂ်တို့တွင် သွားအရပ်၌ ဖြစ်သော (ဒန္တဇ) တ-ဝဂ်၏ ၂-လုံးမြောက် (ဒုတိယ)— သရက်မှီသော (နိဿိတ)— ဗျည်းအက္ခရာ။

ယင်း-သည်— (၁) အခြားအက္ခရာမှ— ပြောင်းလဲ— ညွှန်းပြ— ရွတ်ဆိုရသော (အာ-ဒေသ=ကာရိယ) ‘ထ’၊ (၂) ဓာတ်နောက်— စီရင်— သက်ရောက်စေ— ရသော အာချာတ် ဝိဘတ် ‘ထ’၊ (၃) ဓာတ်၊ လိင်တို့နောက်— စီရင်— သက်ရောက်စေ— ရသော ပစ္စည်း ‘ထ’၊ (၄) ပုဒ်ကို— တိုးပွားစေ— တန်ဆာ ဆင်— တတ်သော (ပဒဝိဇ္ဇန=ပဒါလင်္ကာရ= ပဒဝိဘူသန) — သို့မဟုတ်— အာဂုံ— ‘ထ’ဟု ၄-မျိုးရှိ၏။

(၁) အခြားအက္ခရာမှ— ပြောင်းလဲ— ညွှန်းပြ— ရွတ်ဆိုရသော (အာဒေသ=ကာ-ရိယ) ‘ထ’။ ယင်း-သည်— (က) အာ-ဝိဘတ်— (ခ) ဥံ-ဝိဘတ်— (ဂ) ဩ-ဝိဘတ်— (ဃ) ဌ-အက္ခရာ— (င) ဌာ-ဓာတ်— (စ) သက်သက်သော တ-အက္ခရာ— (ဆ) တိ-ဝိဘတ်၏အစိတ် တ-အက္ခရာ— (ဇ) တု-ဝိဘတ်၏ အစိတ် တ-အက္ခရာ— (ဈ) တု-ဝိဘတ်— (ည) တ္ထ-ဝိဘတ်— (ဋ) ဓ-အက္ခရာ— မှ ပြောင်းလဲသော ထ-ဟု ၁၁-မျိုး ရှိ၏။

(က) အာ-ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလဲသော ‘ထ’။ အဘာသထ (သုတ္တနိ။ ၃၄၀။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၁)၊ အမညထ (ဇာ၊ ၂။ ၁၇၄။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၉၄-၅)၊ သမ္မကမ္မထ (ဇာ၊ ၂။ ၃၁၃။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၂၅၃။ မောဂ်၊ ၆။ ၃၈-သျှ)-ကြည့်။

(ခ) ဥံ-ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလဲသော ‘ထ’။ အဘိသိဉ္ဇထ (ဇာ၊ ၂။ ၃၇၄။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၃၇၇)-ကြည့်။

(ဂ) ဩ-ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလဲသော ‘ထ’။ အလတ္ထ (သံ၊ ၂။ ၂။ မောဂ်၊ ၆။ ၇၃-သျှ)-ကြည့်။

(ဃ) ဌ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော ‘ထ’။ အဿတ္ထ၊ ကပိတ္ထ (ဓာန်။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၅၅၁)၊ ထလ (ဏာဒိ။ ၁၈၄)၊ ထာမ (ရူ၊ ၆၅၃)၊

ထိ(ဓာန်။ ဓာန်၊ ဇီ။ ၂၃၀), ပတ္တ(ဓာန်။ ဓာန်၊ ဇီ။ ၆၀၇), ဝနထ (ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၆၅)-ကြည့်။

(င) ဌာ-ဓာတ်မှ ပြောင်းလဲသော 'ထ'။ ထပတိ (ဓာန်။ ဓာန်၊ ဇီ။ ၅၀၆)-ကြည့်။

(စ) သက်သက်သော တ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော 'ထ'။ ထရ(သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၆၄။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၂၀။ ကာဒိ၊ ၆)၊ ဝိတ္တိဏ္ဏ (ဓာန်။ ဓာန်၊ ဇီ။ ၇၀၁), ဝိတ္တတ (ထတ) (ကခါ၊ ယော၊ မဟာဇီ၊ ၃။ ၂၄၄။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ဇီ။ ၇၄၆), ထန(ဓာန်။ ဓာန်၊ ဇီ။ ၂၇၀)-ကြည့်။

(ဆ) တိ-ဝိဘတ်၏ အစိတ် တ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော 'ထ'။ အတ္ထိ(ဇာ၊ ၁။ ၃၀၇၊ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၃၇၂။ မောဂ်၊ ၆။ ၅၂-သျှ)-ကြည့်။

(ဇ) တု-ဝိဘတ်၏ အစိတ် တ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော 'ထ'။ အတ္ထု (ဇာ၊ ၁။ ၂၉၉၊ ၃၀၇။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၃၇၂-၃၊ ၃၇၃-၃။ မောဂ်၊ ၆။ ၅၂-သျှ)-ကြည့်။

(ဈ) တု-ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလဲသော 'ထ'။ ဥပပဇ္ဇထ (စရိယာ၊ ၃၉၂။ ဇာ၊ ၁။ ၃၁၀။ စရိယာ၊ ၄။ ၇၀။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၄၁၀။ မောဂ်၊ ၆။ ၄၇-သျှ)-ကြည့်။

(ည) တ္ထ-ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလဲသော 'ထ'။ အနုဘူယထ၊ အနုဘူယထ (ရူ၊ ၄၅၇)-ကြည့်။

(ဋ) ဓ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော 'ထ'။ ထမ္မ (ဓာန်။ ဓာန်၊ ဇီ။ ၂၂၀), ထာမ (ဓာန်။ ဓာန်၊ ဇီ။ ၃၉၀), ထိ(ဓာန်။ ဓာန်၊ ဇီ။ ၂၃၀), ထေရ (ကခါ၊ ယော၊ မဟာဇီ၊ ၁။ ၁၆။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ဇီ။ ၂၅၄)-ကြည့်။

(၂) ဓာတ်နောက် - စီရင် - သက်ရောက်စေ - ရသော အာချာတ်ဝိဘတ် 'ထ'။ ယင်းသည်— (၁) ဝတ္ထမာန်— (၂) ပဉ္စမိ— ဝိဘတ်ထ-ဟု ၂-မျိုးရှိ၏။

(၁) ဝတ္ထမာန်ဝိဘတ်-ထ။ အညာတံ ဘန္တေ 'ထူပပတိဌာနံ တုမေ အာကခိတာ' တိ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၆၂။ တုမေ 'မယံ တက္ကေန

ကထေမာ' တိ မညထ။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၂၁။ (-ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၅၀။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၆၂-စသည်။)

(၂) ပဉ္စမိဝိဘတ် ထ-သည်— (က) စေခိုင်းခြင်း = အာဏတ္ထိ = အာဏာပန၊ (ခ) တောင့်တ - ဆုတောင်း - ခြင်း = အာသိဌ = အာသိသန၊ (ဂ) တိုက်တွန်းခြင်း = အဋ္ဌိဌ = အဇ္ဈေသန = ဥယျောဇန၊ (ဃ) ဆုံးမခြင်း = အနုသိဌိ = ဩဝါဒ = အနုသာသန၊ (င) ဆဲရေးခြင်း = အက္ကောသ၊ (စ) တောင်းပန် - တောင်းခံ - ခြင်း = အာယာစန = ယာစန၊ (ဆ) ကဲ့ရဲ့ခြင်း = ဂရဟာ၊ (ဇ) မေးမြန်းခြင်း = ပုစ္ဆာ၊ (ဈ) အပ်နှင်း - လဲအပ် - ခြင်း = ပဋိစ္ဆာပန၊ (ည) စီရင် - စီမံခြင်း = ဝိကပ္ပ = ဝိမိ၊ (ဋ) ခွင့်ပန်ခြင်း = အာပုစ္ဆန - အနက်တို့၌ ဖြစ်၏။

(က) စေခိုင်းခြင်း = အာဏတ္ထိ = အာဏာပန။ တံ သုဏာထ (နာကြကုန်လော့) သာဓုကံ မနသိကရောထ။ မ၊ ၁။ ၁။ မ၊ ၃။ ၃၂၇။ (-မ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၉၊ ၂၀။) ဂစ္ဆထ နံ စောရ-ပပါတေ ခိပထ (ပစ်ချလိုက်ကြ ကုန်လော့)။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၁၉၄။ (-ဇာ၊ ၁။ ၂၅၄၊ ၃၁၃။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၃၉၅။)

(ခ) တောင့်တ - ဆုတောင်း - ခြင်း = အာသိဌ = အာသိသန။ အရောဂါ သုခိတာ ဟောထ (ဖြစ်ကြပါစေကုန်သတည်း)။ အံ၊ ၁။ ၂၉၉။

(ဂ) တိုက်တွန်းခြင်း = အဋ္ဌိဌ = အဇ္ဈေသန = ဥယျောဇန။ တေနဟိ တက္ကံ ပါယေထ (သောက်စေ - တိုက် - ကြကုန်လော့)။ ဝိ၊ ၁။ ၁၁၁။ ရဇ္ဇံ ကာရေထ (ပြုစေ - ပြု - ကြကုန်လော့) နော ဥဘော။ ဇာ၊ ၂။ ၃၇၄။ ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၃၇၀။ (-ဇာ၊ ၂။ ၂၄၇။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၂၁။ ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၆၆-၇။)

(ဃ) ဆုံးမခြင်း = အနုသိဌိ = ဩဝါဒ - အနုသာသန။ စေတသာ စေတော ပရိစ္စ

သြဝဒတိ အနုသာသတိ “ဝေ ဝိတက္ကေထ (ကြံကြကုန်လော့)။...ဣဒံ ဥပသမ္ပန္တ ဝိဟရ-
ထာ”တိ။ ဝိ၊၁။၉။ (-ဝိ၊၄။၁။၁၅။ သံ၊၄။
၁။၉။) ယထာဘူတ္တဉ္စ ဘူတ္တ(စားကြကုန်
လော့)။ ဒိ၊၂။၁၄၂။ ဒိ၊၄။၂။၂၁၄။

(င) ဆဲရေးခြင်း=အက္ခောသ။ ပေသ-
လေ ဘိက္ခူ၊ သြမသထ၊ ဇာတိယာပိ။ပ။
ဟိနေနပိ အက္ခောသေန ခုံသေထ ဝမ္ဘေထ
(ကဲ့ရဲ့ရှုတ်ချကြကုန်၏)။ ဝိ၊၂။၇။ ဂဏှထ
(ဖမ်းယူကြကုန်လော့) ပုတ္တဟတာယ ပုတ္တေ။
သံ၊၄။၁။၃၀၉၊၃၁၆။

(စ) တောင်းပန်-တောင်းခံ-ခြင်း =
အာယာစန=ယာစန။ အနုဇာနာထ (ခွင့်ပြု
ကြပါကုန်လော့) မံ အဂါရသ္မာ အနဂါရိယံ
ပဗ္ဗဇာယ။ ဝိ၊၁။၁၄။ မ၊၂။၂၄၆-၇။ တေ
ယာစနဗဟုလာ ဝိညတ္တိဗဟုလာ ဝိဟရန္တိ
“ပုရိသံ ဒေထ (ပေးကြကုန်လော့)....မတ္တိကံ
ဒေထာ”တိ။ ဝိ၊၁။၂၁၈၊၂၂၀။ (-ဝိ၊၄။
၁။၆၇။)

(ဆ) ကဲ့ရဲ့ခြင်း = ဂရဟာ။ ဂလေ
ဂဟေတွာ ခလယာထ(ဆွဲထုတ်ကြကုန်လော့)
ဇမ္ဗ။ ဇာ၊၁။၂၅၈။ ခလိကာရတ္တံ ပါပေတွာ
နိဗ္ဗမထ နိက္ကဓုထ။ ဇာ၊၄။၄။၂၀၆။

(ဇ) မေးမြန်းခြင်း = ပုစ္ဆာ။ အမစ္စာ
“ကတ္တ ဘန္တေ ဂစ္ဆထာ” (သွားကြကုန်မည်
နည်း)တိ။ ဝိ၊၄။၁။၆၀။ အဇ္ဇ အဂန္နာ ကသ္မာ
ဥပေါသထိကတ္တာတိ ပုစ္ဆန္တာ ဂါထမာဟံသု။
ဇာ၊၄။၄။၃၃၁။ (-ဝိ၊၄။၂။၁၀၄။ ဇာ၊၄။
၃။၄၃။)

(ဈ) အပ်နှင်း-လဲ့အပ်-ခြင်း=ပဋိစ္ဆာ-
ပန။ ရဇ္ဇံ ပဋိစ္ဆာပေန္တော အာဟ....ပသာ-
သထ(ဆုံးမကြကုန်လော့) ယဒိစ္ဆထ။ ဇာ၊
၄။၅။၃၇၃။

(ည) စီရင်-စီမံ-ခြင်း=ဝိကပ္ပ=ဝိဝိ။
စိဝရေ ဝိကပ္ပံ အာပဇ္ဇေယျ .... အာယတဉ္စ-

ကရောထ(ပြုကြ-ကုန်လော့-ရမည်)။....သု-
ဝိတစ္ဆိတဉ္စ ကရောထ။ ဝိ၊၁။၃၇၂။ (-၃၂၁။)

(ဋ) ခွင့်ပန်ခြင်း=အာပုစ္ဆန။ တိဋ္ဌထ
(တည်ရစ်ကြကုန်လော့)တုမေ၊ မယံ ဂမိဿာ-
မာတိ အာပုစ္ဆန္တော အာဟ။ ဇာ၊၄။၇။၁၁၇။

(ဌ) ဓာတ်, လိင်တို့ နောက်-စီရင်-
သက်ရောက်စေ-ရသော ပစ္စည်း‘ထ’။ ယင်း-
သည်— (၁) သင်္ချာတဒ္ဒိတ်— (၂) အဗျ-
ယ-တဒ္ဒိတ်— (၃) ကိတ်— ပစ္စည်း ထ-ဟု
၃-မျိုးရှိ၏။ (ဓာန်။၁၂၀၂။ ကစ္စည်း။၂၄၉၊
၃၈၄၊၆၂၈၊၆၆၀။ ရူ။၂၆၆၊၄၀၇၊၄၂၂၊၆၇၃၊
၆၇၀။ မောက်၊၄။၅၄၊၉၉။ ယင်း-၅။
၁၄၄။ နိတိ၊သုတ္တ။၄၉၄၊၈၁၆၊၁၂၆၊၁၃၀-
ကြည့်။) ထ-လည်း ကြည့်။

(၁) သင်္ချာ-တဒ္ဒိတ်ပစ္စည်း‘ထ’။ စတုတ္ထ-
(ဝိ၊၁။၁၁၅။ အံ၊၁။၅၆၁။ အဘိ၊ဓ။၄၀။
မဟာနိ၊၁၁၄။ စူဠနိ၊၇၃)၊ စတုတ္ထိ(သုတ္တနိ။
၃၄၂)-ကြည့်။

(၂) အဗျယ-တဒ္ဒိတ်ပစ္စည်း‘ထ’။ ယင်း-
သည်— (က) “သည်, တို့သည်”ဟု အနက်
ပြန်ရသော(လက္ခဏဝန္တ-ကတ္တ) ‘ထ’, (ခ)
“ကို, တို့ကို”ဟု အနက်ပြန်ရသော (လက္ခဏ-
ဝန္တ-ကမ္မတ္တ) ‘ထ’, (ဂ) “သို့, တို့သို့”ဟု
အနက်ပြန်ရသော (ဥပယောဂတ္ထ=ကမ္မတ္တ)
‘ထ’, (ဃ) “ဖြင့်, တို့ဖြင့်”ဟု အနက်ပြန်ရ
သော (ကရဏတ္တ) ‘ထ’, (င) “မှ, တို့မှ”ဟု
အနက်ပြန်ရသော(အပါဒါနတ္တ) ‘ထ’, (စ)
“၏, တို့၏”ဟုအနက်ပြန်ရသော(သာမ္ပတ္တ=
သမ္ပန္နတ္တ) ‘ထ’, (ဆ) “၌, တို့၌”ဟု အနက်ပြန်
ရသော (ဘုမ္မတ္တ=သတ္တမ္ပတ္တ) ‘ထ’, (ဇ)
“အနီး၌”ဟု အနက်ပြန်ရသော (သမိပါဓာ-
ရတ္တ) ‘ထ’, (ဈ) “တွင်, တို့တွင်”ဟု အနက်
ပြန်ရသော (နိဒ္ဒါရဏတ္တ) ‘ထ’, (ည)
“ကြောင့်, တို့ကြောင့်”ဟု အနက်ပြန်ရသော
(နိမိတ္တတ္တ) ‘ထ’ဟု ၁၀-မျိုးရှိ၏။

(က) “သည်, တို့သည်” (လက္ခဏန္တ-ကတုတ္ထ) ‘ထ’။ တတ္ထ နာမ တူ(ဝိ၊၁။၂၃) နှိ တသ္မိ နာမ ဝေရူပေ ကမ္မေ ဝေ မဟာသာ-ဝဇ္ဇေ သမာနေပိ တံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၆။

(ခ) “ကို,တို့ကို” (လက္ခဏန္တ-ကမ္မတ္ထ) ‘ထ’။ တ္ထော(အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၄)တိ ကာလ-သမူဟသင်္ခါတေ သမယေ ဂဟိတေတိ အတ္ထော။ မူလဋီ၊၁။၆၃။

(ဂ) “သို့,တို့သို့” (ဥပယောဂတ္ထ = ကမ္မတ္ထ) ‘ထ’။ တတ္ထ တတ္ထူပဂါ မယံ။ အပ၊ ၂။၁၂၄။

(ဃ) “ဖြင့်, တို့ဖြင့်” (ကရဏတ္ထ) ‘ထ’။ တတ္ထ ယတာ စရန္တာ (စူဠနိ၊၁၁၅-၆)တိ တတ္ထ သက္ကာယဒိဋ္ဌိယာ ဂုတ္တာ ဝိဟရန္တာ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၃၀။

(င) “မှ,တို့မှ” (အပါဒါနတ္ထ) ‘ထ’။ သဗ္ဗတ္တာ (ယမက၊၂။၁၃၉)တိ တေဿ ပန “သဗ္ဗဋ္ဌာနတော”တိ အယမတ္ထော န န သမ္ပဝတိ။ ထ-ကာရဉ္စိ ဘုမ္မတော အညတ္တာပိ သဒ္ဓဝိဒ္ဓု ဣစ္ဆန္တိ။ မူလဋီ၊၃။၁၄၈။ (-အနုဋီ၊ ၃။၂၀၅။)

(စ) “၏,တို့၏” (သာမုတ္တ=သမ္ပန္နတ္ထ) ‘ထ’။ အပရဿ အပရဿာတိ ဒီပနံ အပရတ္ထ-ဒီပနံ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၉)။ သာမိအတ္ထေပိ ဟိ အပရတ္ထ-သဒ္ဓေါ သိဇ္ဈတိတိ။ မူလဋီ၊၂။၆၁။ အပရဿာတိ သတ္တဿ၊ တေန ထ-ပစ္စယဿ သာမိအတ္ထံ ဒဿေတိ။ အပရတ္ထ-သဒ္ဓေါတိ ဝုတ္တေပိ ထ-သဒ္ဓေါဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ မရဋီ၊၂။၆၃။ (-ဒီ၊၃။၁၆၃။ သမ္မောယော၊၅၈။)သဗ္ဗေသံ ပါဒကံ သဗ္ဗတ္ထပါဒကံ။ အနုဋီ၊၃။၂၀၅။

(ဆ) “၌,တို့၌” (ဘုမ္မတ္ထ=သတ္တမုတ္တ) ‘ထ’။ ယတ္ထာ(ကင်္ခါ၊၁၃၄)တိ ယဿ ကုဋိယံ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၃၈။ တ္ထော(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၈)တိ ဣမေသု ဒ္ဓိသု ဝါဒေသု၊ သုတ္တေသု ဝါ။ ဝိမတိ၊ ၁။၂၇၂။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆။

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၄၅- ပ-ပ-ဇ-သ-စ

ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၁၃၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၉၄။ ဝိဘာဝိနီ။ ၂၇၄။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၄၃၆၊၄၇၃။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။ ၃၅။)

(ဇ) “အနီး၌” (သမိပါဓာရတ္ထ) ‘ထ’။ တတ္ထာ(ဝိ၊၁။၃၂၆)တိ တဿ ရညော ဝါ ရာဇဘောဂုဿ ဝါ သန္တိကေ (သန္တိကံ)။ သမိပတ္ထေ ဟိ ဣဒံ ဘုမ္မဝစနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၄။ ကင်္ခါ၊၁၇၁။

(ဈ) “တွင်, တို့တွင်” (နိဒ္ဒါရဏတ္ထ) ‘ထ’။ တတ္ထာ(အဘိ၊သင်္ဂဟ၊၁၅)တိ တေသု ဆသု သင်္ဂဟေသု။ ဝိဘာဝိနီ၊၁၂၂။ တ္ထော- (ဝိဘာဝိနီ၊၁၇၄)တိ တေဿ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယံ၊ နိဒ္ဒါရဏေ စေတံ ဘုမ္မဝစနံ။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။ ၄၄။ (-ဝိဘာဝိနီ၊၁၂၈၊၁၃၂-၇၊၁၄၉၊၂၄၉။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၄၇၃။)

(ည) “ကြောင့်,တို့ကြောင့်” (နိမိတ္တတ္ထ) ‘ထ’။ တတ္ထာ(သံ၊၁။၁၀၈)တိ တေသု ဘေရ-ဝေသု။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၉။ တတ္ထာတိ တံ နိမိတ္တံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၀၆။

(ဋ) ကိတ်ပစ္စည်း ‘ထ’။ ယင်း-သည်—
(က) “တတ်” ဟု အနက်ပြန်ရသော (သုဒ္ဓ-ကတုတ္ထ) ‘ထ’၊ (ခ) “စေတတ်” ဟု အနက် ပြန်ရသော (ဟေတုကတုတ္ထ) ‘ထ’၊ (ဂ) “အပ်” ဟု အနက်ပြန်ရသော (ကမ္မတ္ထ) ‘ထ’၊ (ဃ) “ကြောင်း” ဟု အနက်ပြန်ရသော (ကရဏတ္ထ) ‘ထ’၊ (င) “ခြင်း” ဟု အနက် ပြန်ရသော (ဘာဝတ္ထ) ‘ထ’၊ (စ) “ရာ” ဟု အနက်ပြန်ရသော (အဓိကရဏတ္ထ) ‘ထ’ ဟု ၆-မျိုးရှိ၏။

(က) “တတ်” (သုဒ္ဓကတုတ္ထ) ‘ထ’။ သေစတိတိ သိတ္ထံ = မရစ္ဆိန္ဒ။ ဣဒံ၊၈၈။ တုတ္ထ(ဣဒံ၊၈၈)၊ ယူထ(ရူ၊၆၅၃။ ဣဒံ၊ ၈၈။ နိတိ၊သုတ္ထ၊၁၂၃၆)-လည်း ကြည့်။

(ခ) “စေတတ်” (ဟေတုကတုတ္ထ) ‘ထ’။ ပစ္စနိကဓမ္မေ သမေတိတိ သမထော။ အဘိ၊

ဌ၁၁။၉၅။၁၇၅။ (- ရူ။၆၅၃။ နီတိ၊သုတ္တ။ ၁၂၃၆။)

(ဂ) “အပ်” (ကမ္မတ္ထ) ‘ထ’။ ပဋိက္ခလတ္တာ ဂေါပိယတိတိ ဂူထော=ဝစ္စံ။ ဣဒ္ဓိ။ ဂဂ။ အတ္ထ(အံ၊၁။၆၀။ ရူ။၆၇၀။ နီတိ၊သုတ္တ။ ၁၃၀၁)၊ ဂါထာ(ဣဒ္ဓိ။ဂဂ)၊ ရထ (ပေတ။ ၄။၂၃၉။ ရူ။၆၅၃။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၂၃၆)လည်း ကြည့်။

(ဃ) “ကြောင်း” (ကရဏတ္ထ) ‘ထ’။ ဝနတိ ယေန သော ဝနထော၊ ထော။ ဓာနံ၊ ဋီ။၁၆၃။ ဟသန္တုနေနာတိ ဟတ္ထော = ကရောနက္ခတ္တဉ္စ။ ဣဒ္ဓိ။ဂဂ။ ရထ (ဣဒ္ဓိ။ဂဂ)၊ အတ္ထ၊ တိတ္ထ၊ (ဣဒ္ဓိ။ဂဂ)လည်း ကြည့်။

(င) “ခြင်း” (ဘာဝတ္ထ) ‘ထ’။ ဒမနံ ဒမထော။ ရူ။၆၅၃။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၂၃၆။ ဒရထ (သုတ္တနိ၊ဌ၁။၂၂။ ရူ။၆၅၃။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၂၃၆)၊ သပထ (ပေတ။၁၃၁-၂။ ရူ။၆၅၃။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၂၃၆)လည်း ကြည့်။

(စ) “ရာ” (အဓိကရဏတ္ထ) ‘ထ’။ အာဝသန္တိ တေသ္မိန္တိ အာဝသထော။ ရူ။၆၅၃။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၂၃၆။

(ဇ) ပုဒ်ကို-တိုးပွားစေ-တန်းဆာဆင်-တတ်သော(ပဒဝစန=ပဒါလင်္ကာရ=ပဒဝိဘူသန) သို့မဟုတ်-အာဂုံ ‘ထ’။ ဝနထော- (အဘိ၊ဓ။၂၄၃)တိ ဗျဉ္ဇနေန ပဒံ ဝစိတံ။ အဘိ၊ဌ၁။၁၉၆။)

ဆ၂ (တိ) [ဌ၁+က္ခိ။ ထိ (ဓာနံ၊ဋီ။၂၃၀-၁)-နှင့် ယှဉ်တွဲကြည့်။] (၁) ကြီးပွား-ချမ်းသာ-ကြောင်း တရား=မင်္ဂလာ။ (၂) ဘေးမှ-ကာကွယ်-စောင့်ရှောက်-ခြင်း။ (၃) (ထ-ဟူသော အမည်ရှိသော) တောင်။ (‘ပု’တောင်၊ ကာကွယ်သော-သူ-အရာ၊ ဘေးအန္တရာယ် အမှတ်လက္ခဏာ၊ အနာရောဂါ

အမျိုးအစား၊ စားသောက်-ခြင်း-မှု။ ‘န’ ကာကွယ်ခြင်း၊ မပျက်စီး-မဖောက်ပြန်-မယိုယွင်း-မချွတ်ယွင်း-ဘေးကင်း-အောင် ထိန်းသိမ်းထား-ခြင်း-မှု၊ လွန်စွာကြောက်လန့်ခြင်း၊ အတိတ်နိမိတ်ကောင်းခြင်း။ P.S. D.) (ဝိလျံ·S.E.D.။ စိန္တာမဏိ။ ထောမ။ မေဒနီကောသ။ ဝါစပ္ပတိ။ ကောတ္ထုဘ-တို့လည်း ကြည့်။)

မင်္ဂလေ ဘယတာဏေ စ၊ ဂိရိမိ ပစ္စယမိ စ။ စတုသေတေသု အတ္ထေသု၊ ထ-ကာရော သမုဒီရိတော။ ကေ။၅၄။ ထတ္ထံ မင်္ဂလတ္ထံ ဝိဟိတော ပဏာမော၊ ထက္ကရေ ဘယ-တာဏကရေ သမတ္ထော ဟောတိ။ ပဗ္ဗတော ထ-နာမဓေယျော ထ-ဣတိ ပဗ္ဗတော ဣတိ နာမဓေယျော။ ယင်း-ဋီ။

ထကန (န) [ထက+ယု] (၁) ပိတ်ဆို့-တားမြစ်-ခြင်း။ (၂) ပိတ်ဆို့-တားမြစ်-ကြောင်း(တံခါးရွက်-စသည်)။ (၁) သံဝရဏတော သံဝရော၊ ပိဒဟနတော ထကန-တောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မ၊ဌ၁။၇၀။ အံ၊ဌ၃။၁၂၇။ သတိကဝါဠေန ဝါရဏံ ထကနံ။ ပဋိသံ၊ဌ၁။၂၆၂။ (- မ၊ဋီ၊၁။၆၄။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၇၅။ မဟာဝံသ၊၆။၁၃။) (၁),(၂) တသ္မိဒ္ဒါရေ သံဝရော ထကနံ ပိဒဟနံ ဂုတ္တိ ကတာ နာမ ဟောတိ။ ဓမ္မ၊ဌ၁။၂။၃၇၉။

ထကနက (န) [ထကန+က] ပိတ်ဆို့-တားမြစ်-ကြောင်း(တံခါးရွက်-စသည်)။ သစေ နိဿေဏိမတ္ထကေ ထကနကံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၁။၁။၂၄၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃။

ထကနကယောဂ္ဂ (တိ) [ထကနက + ယောဂ္ဂ] ပိတ်ဆို့-တားမြစ်-ခြင်း-၌-ငါ-လျှောက်ပတ်သော (ဆူးတံခါး-စသည်)။ ကဏ္ဍကဒ္ဒါရ(ဝိမတိ၊၁။၁၆၀)-ကြည့်။

ထကနဘာဝသာမည (န) [ထကနဘာဝ+သာမည] ပိတ်ဆို့-တားမြစ်-ကြောင်း၏အဖြစ်

အားဖြင့် တူသည်၏အဖြစ်။ ထကနဘာဝ-
သာမညတော .... ဂေဟဒွါရသံဝရဏမ္ပိ ဥဒါ-
ဟဋ္ဌံ။ မ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၄၅။

ထကနယောဂ (တိ) [ထကန+ယောဂ] ပိတ်ဆို့-
-တားမြစ်-ခြင်း-၌-ငါ - လျှောက်ပတ်
သော (ဆူးတံခါး-စသည်)။ ကဏုကဒွါရ
(သာရတ္ထ၊၂။၁၀၈)-ကြည့်။

ထကာပေသိ (ကာကြိ) [ထက+ဏာပေ+ဤ]
ပိတ်စေပြီ။ နဂရဒွါရနိ ထကာပေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၇။၉၀။

ထ-ကာရ (ပု) [ထ+ကာရ] ထ-အက္ခရာ၊ ထ-
ဟု ရွတ်ဆိုခြင်း။ တ-ကာရဿ ထ-ကာရံ
ကတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၄၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၉၈။
ကင်္ခါ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။၁၇၇။ ထ-ကာရဿ လ-ကာရံ
ကတွာ။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။၁။၇၂။ (-သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊
၂။၂၄။)

ထကိံသု (ကြိ) [ထက+ဏေ=အ+ပုံ] ပိတ်ဆို့-
-တားမြစ်-ကုန်ပြီ။ ထကေတိ-ကြည့်။

ထကိတ (တိ) [ထက+တ] ပိတ်ဆို့အပ်သော
(နား၊ တံခါး-စသည်)။ ကဏ္ဍကထကေဟိ
ကဏ္ဍာ ထကိတာ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂၇၂။
မဟန္တေဟိ ကိလေသန္ဓကာရေဟိ ပိဟိတာ
သံဝတာ ထကိတာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀။ (-ဝိ၊
၂။၇၈၊၁၅၄။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၂၀၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄။
ဝိမတိ၊၂။၄၄။)

ထကိတဗ္ဗ (တိ) [ထက+တဗ္ဗ] ပိတ်ဆို့-တား
မြစ်-အပ်သော(ဆူးတံခါး-စသည်)။ ကဏု-
ကဒွါရ(ဝဇီရ။၁၁၇)-ကြည့်။

ထကိ(ကိ)ယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ထက+ယ+တေ]
ပိတ်အပ်၏။ ဒွါရပိဓာနေန ပိဓိယတိ ထကိယ-
တိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၀။ ကဝါဠာ န ထကိ-
ယန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂၉၂။

ထကိယန္တိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ထက + ယ + အန္တေ]
ပိတ်အပ်ကုန်၏။ အထက်ပုဒ်-ကြည့်။

ထကေတဗ္ဗ (တိ) [ထက+ဏေ + တဗ္ဗ] ပိတ်
အပ်သော (လေသောက်တံခါး-စသည်)။
ပုရတ္ထိမာဝါတပါနာ ထကေတဗ္ဗာ(ဝိ၊ဉ္စ၊၆၁)-
တိ ပုရတ္ထိမာယ ဝါတပါနာ ထကေတဗ္ဗာ။ ဝိ၊
ဋ္ဌ၊၃။၂၆၁။ (-ဝိ၊ဉ္စ၊၇၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၇၆၊၃၈၊
၃၉၆။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၂၇။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၂၀၁။)

ထကေတိ (ကြိ) [ထက+ဏေ+တိ။ နိတိ၊ ဓာ။
၂၈၁။ ဓာတွတ္ထ။ ၁၇၃။] ပိတ်ဆို့၏။ တားမြစ်
၏။ ထကေတိ-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉။ ဒွါရံ ထကေ-
တိ (မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅)တိ မစ္ဆမံသပရိဘောဂါနု-
ညာယ အညေသံ ဝစနဒွါရံ ပိဒဟတိ၊
စောဒနာယသံ နိရုန္တတိ။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၂၇။ ထကေန္တိ
-ဝိ၊၁။၂၁၈။ ဝိ၊ဉ္စ၊၁၀၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၁။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၉။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀။ ထကေယျ - ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄၁၁။
ထကေသိ (ထက+ဏေ+ဤ) - ဝိ၊၁။၇၃။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၇။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁၉။ ပေတ၊ဋ္ဌ။
၂၀၁။ ထကေသု-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၄၈။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၀၁။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။ ၅၈။
ထကိံသု-ဝိမတိ၊၂။၄၄။

ထကေတုံ (ကြိ၊ဝိ) [ထက+ဏေ+တုံ] ပိတ်ဆို့-
တားမြစ် - ခြင်းငါ။ စောဠကပါဒပုဉ္ဇနံ
ဗန္ဓိတုန္တိ .... ဝဂ္ဂ၊လိအာဒိပုဝေသနနိဝါရဏတ္ထံ
ထကေတုန္တိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊၂။၂၃၇။

ထကေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ထက+ဏေ+တွာ] ပိတ်
ဆို့၍။ ဒွါရဝါတပါနံ ထကေတွာ သေနာ-
သနံ အာပုစ္ဆာ ပက္ကမိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၇၈။
(-၃၈၆၊၃၉၀၊၄၁၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။
၁၀၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၈၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၃။ သုတ္တနိ၊
ဋ္ဌ၊၁။၅၄။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၂၀၆။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၂၉၁။
အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၅၊၃၂၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၆။ ဇာ၊

၄၅။ ၂၂။ ဝဇိရ။ ၈၉။ ဝိမတိ။ ၂။ ၄၄။ အံ၊
၄။ ၃။ ၂၃။ ဇိနာလင်္ကာရ။ ၁၁။)

ထကေန္တ (တိ) [ထက+ဏေ+အန္တ] ပိတ်ဆို့
သော။ သူ။ ကေစွေ ဝါတပါနေ ထကေန္တော
....အင်္ဂမင်္ဂါနိ ပရာမသိ။ ဝိ။ ၁။ ၁၇။ (-ဝိ၊
၄။ ၂။ ၁၁၉။)

ထကေန္တိ (ကြိ) [ထက+ဏေ+အန္တိ] ပိတ်ဆို့
ကုန်၏။ ထကေတိ-ကြည့်။

ထကေယျ (ကြိ) [ထက+ဏေ+ယျ] ပိတ်ဆို့
ရာ၏။ ထကေတိ-ကြည့်။

ထကေသိ (ကြိ) [ထက+ဏေ+သိ] ပိတ်ဆို့
ပြီ။ ထကေတိ-ကြည့်။

ထကေသုံ (ကြိ) [ထက+ဏေ+သုံ] ပိတ်ဆို့ ကုန်
ပြီ။ ထကေတိ-ကြည့်။

ထည (န) [ထန+ဏျ။ ထနေ ဘဝံ ထညံ၊ ခိရံ။
ကင်္ခါ၊ ဣသစ်။ ၄၈၀။ ထနတော သမ္ပူတံ
(ဇာတံ) ထညံ။ ဓာနံ၊ ဣ။ ၅၀၀။ ရူ။ ၃၇၈။
မောဂ်၊ ၄။ ၃၁။ သူစိ။ (သန္န-သံ)] နိ -
ရင်သား-၌-မှ-ဖြစ်သော(အရည်)၊ နိ-
ရည်။ မာတု ထည(သံ၊ ၁။ ၃၈၉)န္တိ ကေနာမိ-
ကာယ မနုဿမာတု ခိရံ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၆။ =
ပိတ် မာတုယာ ထနတော နိဗ္ဗတ္တခိရံ ဗဟု-
တရန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၁။ (-ဝိ၊ ၄။
၄၈၆။ အံ၊ ၃။ ၁၀၃။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၂၁၉။ ကင်္ခါ။
၃၄၂။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၄၆၊ ၁၃၅။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၄။ မ၊
၄။ ၃။ ၁၀၄၊ ၂၀၅၊ ၂၇၉။ မ၊ ၄။ ၄။ ၂၂၂။ သံ၊ ၄။
၁။ ၂၉၈။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၇။ ဓမ္မ၊ ၄။
၁။ ၃၂။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၃။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၆၀။
ပေတ၊ ၄။ ၅၉။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၁၃။ ထေရီ၊ ၄။
၂၉၃။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၁။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၈၇။ ဇာ၊
၄။ ၆။ ၃၊ ၅၊ ၄၂၊ ၉၁။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၃၇။ ဒီ၊ ၄။
၃။ ၁၃၉။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၄၂။)

ထညစောရ (ပု) [ထည+စောရ] နိရုဇ်ကို ခိုး
တတ်သောသူ၊ နိရုဇ်သူခိုး။ အောက်ပုဒ်
ကြည့်။

ထညစောရဒါရက (ပု) [ထညစောရ+ဒါရက]
နိရုဇ်ကို ခိုးတတ်သောသူငယ်။ အညတြ
မာတု ထညာတိ ထညစောရဒါရကာ နာမ
ဟောန္တိ။ မ၊ ၄။ ၃။ ၁၈၄။

ထညတ္ထ (ပု) [ထည+အတ္ထ] နိရုဇ်ဟူသော
အကျိုး။ တေ ဒါရကာ ထညတ္ထာယ
ရောဒန္တိ ပရိဒေဝန္တိ။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၅။

ထညပဋိသေဓန (န) [ထည+ပဋိသေဓန] နိ-
ရုဇ်(ကို သောက်စို့ခြင်း)မှ တားမြစ်ခြင်း။
ထညပဋိသေဓနာဒီဟိ။ စရိယာ၊ ၄။ ၂၁၆။

ထညပါယက (တိ) [ထည+ပါယက။ ထိ-၌-
ပါယိကာ] နိရုဇ်ကို-သောက်စို့စေ-တိုက်
ကျွေး - တတ်သောသူ။ ဓာတိယောတိ
ထညပါယိကာ ဓာတိယော။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၄၂။

ထညပါယန (ပု၊ န) [ထည+ပါယန] (၁) နိရုဇ်
ကို သောက်စို့စေရာ၊ နိတိုက်ရာ (အခါ)။
(န) (၂) နိရုဇ်ကို သောက်စို့စေခြင်း၊
နိတိုက်ခြင်း။ (၁) ထညပါယနကာလ-ကြည့်။
(န) (၂) အမှေဟိ ထညပါယနဟတ္ထပါဒ-
ဝဇနာဒီဟိ ဘတော ပဋိဇဉ်တော။ အံ၊ ၄။
၃။ ၂၁။ ထညပါယနတ္ထ-လည်း ကြည့်။

ထညပါယနကာလ (ပု) [ထညပါယန+ကာလ]
နိရုဇ်ကို သောက်စို့စေရာ အချိန်အခါ၊
နိတိုက်ရာအချိန်အခါ။ ထညပါယနကာလေ
ဓာတိယော....ထည ပါယေန္တိ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။
၆၀။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၁။

ထညပါယနတ္ထ (ပု) [ထညပါယန+အတ္ထ]
နိရုဇ်ကို သောက်စို့စေခြင်းအကျိုး၊ နိ-
တိုက်ခြင်းအကျိုး။ တံ ဇာတမတ္တံ နှာပေတွာ
ထညပါယနတ္ထာယ ဓာတိယာ အဒံ၊ ဇာ၊
၄။ ၂။ ၂၉၆။

ထညပါယံ (တိ) [ထည+ပါယံ (=ပါ+ဏိ)။
ကစ္စည်း။ ၅၉၃။ ရူ၊ ၅။ ၆၄။ နိတိ၊ သုတ္တ။

၁၁၉၇။] နို့ရည်ကို သောက်စို့တတ်သော
(ကလေး=သူငယ်)။ ထညပိပါသံ တရုဏ-
ဒါရကော အဟောသိ။ မ၊ဇ္ဇိ၊၃။၁၄၇။

ထညပိပါသ (ထိ) [ထည+ပိပါသ] နို့ရည်
ကို သောက်စို့လိုခြင်း၊ နို့ဆာခြင်း။ ထည-
ပိပါသယ ဂိဝံ ပသာရေတွာ။ ဥဒါန၊၄။
၃၃၂။

ထညပိဝန (န) [ထည+ပိဝန] နို့ရည်ကိုသောက်
စို့ရာ၊နို့ စို့ရာ(အချိန်အခါ)။ ဥတ္တာနသေယျ-
ကာပိ ဒါရကာ ထညပိဝနာဒိကာလေ သုခံ
ဝေဒယမာနာ....ပဇာနန္တိ။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၆၄။ မ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၇၉။ အံ၊ဇ္ဇိ၊၁။၂၃၆။

ထဏ္ဍ (ပု၊န) [ထဋ္ဌိ + က] (ဥစ္စာ) ရတနာ။
ထဏ္ဍိလ^၁ ဒေါင်းကွင်း ကြည့်။ ထဏ္ဍိလဒုက္ခ-
သေယျာ-လည်း ကြည့်။

ထဏ္ဍိလ^၁ (ပု၊န) [ထဏ္ဍ+ဣလ။ ထဏ္ဍာနိ ဝသုနိ
ရတနာနိ ဧတ္ထ အတ္ထိတိ ထဏ္ဍိလာ။ အဿ-
အတ္ထိအတ္ထေ ဣလ-ပစ္စယော ယထာ “တုဏ္ဍိ-
လော”တိ။ မဟာနိပါတ်၊ ဝေဿန္တရာဇာတ်၊
ဋီ၊ပေ။ (သုဏ္ဍိလ-သံ)] ယင်မြေ၊ ယင်
ပူဇော်ခြင်းငှါ ပြုအပ်သော မြေအရပ်။
(က) မြင့်သောမြေအရပ်၊ ကုန်းမြင့်။ (ခ)
ကြမ်းထမ်းသော မြေအရပ်၊မြေကြမ်း။ (ဂ)
ညီညာ (မပြုမပြင် ပင်ကိုယ်သဘောရှိ)သော
မြေအရပ်။ (ဃ) အခင်းအနီးမရှိ (ပင်ကိုယ်
'ပကတိ' အတိုင်း ဖြစ်)သောမြေအရပ်။ (င)
စိမ်းလန်းသော သမန်းမြက်တို့ဖြင့် ခင်းအပ်
သော ယင်မြေအရပ်။ (စ) ထဏ္ဍိလ-သဒ္ဒါ။
(ယင်ပလ္လင် မြေအပိုင်း အစ၊ ပျံ့ပျူးသော
မြေပြင်၊လယ်မြေ၊ မြေစိုင်းခဲ- အစု- အပုံ၊
နယ်နိမိတ်၊ နယ်စွန်း၊ နယ်ခြား၊ ကုန်းမြေ
အမှတ်လက္ခဏာ။ P.S.D.။ ပိုင်ရှင်မဲ့မြေရိုင်း။
ဝီလျံ-S.E.D.။ ယင်ပူဇော်ခြင်းငှါ ပြုစီရင်
အပ်သော - အကျည် - ကုန်း - မြင့်။ အမရ၊

၁၇။၁၇။ ယင်း - ကုန်းမြင့်၌ အိပ်သော၊သူ။
စိန္တာမဏိ။)

ယင်မြေ၊ ယင်ပူဇော်ခြင်းငှါ ပြုအပ်သော
မြေအရပ်၊ (က) မြင့်သောမြေအရပ်၊ ကုန်း
မြင့်။ ထဏ္ဍိလသေယျာ(က)-ကြည့်။

(ခ) ကြမ်းထမ်းသော မြေအရပ်၊ မြေ
ကြမ်း။ ထဏ္ဍိလေ ပတ္တံ ဘိန္နိတွာ (ပေတ။
၂၁)တိ ခရကဌိနေ ဘူမိပုဒေသေ ခိပန္တော
ပတ္တံ ဘိန္နိတွာ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၂၄၇။

(ဂ) ညီညာ(မပြုမပြင် ပင်ကိုယ်သဘော
ရှိ)သော မြေအရပ်။ (ဃ) အခင်းအနီးမရှိ
(ပင်ကိုယ် 'ပကတိ' အတိုင်းဖြစ်)သော မြေ
အရပ်။ ထဏ္ဍိလသေယျာ(ခ),(ဂ)-ကြည့်။

(င) စိမ်းလန်းသော သမန်းမြက်တို့ဖြင့်
ခင်းအပ်သော ယင်မြေအရပ်။ ထဏ္ဍိလသာ-
ယိကာ-ကြည့်။

(စ) ထဏ္ဍိလ-သဒ္ဒါ။ထဏ္ဍိလသဒ္ဒါ-ကြည့်။

ထဏ္ဍိလ^၂(ပု) [ထဏ္ဍိလ+မဉ္ဇူ၊ နောက်ပုဒ်ကျေ။]
(ယင်ပူဇော်ခြင်းငှါ ပြုအပ်သော) ယင်မြေ၌
ခင်းအပ်သော ညောင်စောင်း။ ထဏ္ဍိလပိဋ္ဌ-
ကာ-ကြည့်။

ထဏ္ဍိလဒုက္ခသေယျာ (ထိ) [ထဏ္ဍိလ^၁ + ဒုက္ခ-
သေယျာ] (ယင်ပူဇော်ခြင်းငှါ ပြုအပ်သော)
ယင်မြေ၌ - ဆင်းရဲစွာ - ဆင်းဆင်းရဲရဲ - အိပ်
ခြင်း။ ထဏ္ဍိလဒုက္ခသေယျ (ဇာ၊၁။၃၆၄)န္တိ
ဧတ္ထ ထဏ္ဍာနိ ဝသုနိ ဧတ္ထ အတ္ထိတိ ထဏ္ဍိ-
လော။ ဒုက္ခံ သေယျံ ဒုက္ခသေယျံ၊ ထဏ္ဍိလေ
ဒုက္ခသေယျံ ထဏ္ဍိလဒုက္ခသေယျံ။ ဣမမေ-
ဝတ္ထံ သန္တာယာဟ “ထဏ္ဍိလဒုက္ခသေယျန္တိ
ဘူမိယံ ဒုက္ခသေယျံ သယန္တိ”တိ။ တိ သ-
နိပါတ်၊ ကုမ္ဘ-ဇာတ်၊ဋီ၊ပေ။

ထဏ္ဍိလပိဋ္ဌကာ (ထိ) [ထဏ္ဍိလ^၁ + ပိဋ္ဌကာ]
ယင်မြေ၌ ခင်းအပ်သော ညောင်စောင်းနှင့်
တူသော အင်းယျဉ်။ ထဏ္ဍိလပိဋ္ဌက (မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။

၂၇၃) နှိထက္ကိလမဉ္ဇသဒိသံပိဋကန္တိ အတ္ထော။
....ဒိန္နံ မဇ္ဈေ ထက္ကိလပိဋကော ဒွါရေ ဌတော
ဩလောကေန္တဿ နေဝါသိကဘိက္ခုဿ န
ပညာယိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၁။

ထက္ကိလမဉ္ဇ (ပု) [ထက္ကိလ+မဉ္ဇ] ယဇ်မြေ၌
ခင်းအပ်သော ညောင်စောင်း။ အထက်ပုဒ်-
ကြည့်။

ထက္ကိလ-သဒ္ဒ (ပု) [ထက္ကိလ + သဒ္ဒ] ထက္ကိလ-
ဟူသော သဒ္ဒါ။ ထက္ကိလသေယျာ (က)-
ကြည့်။ ထက္ကိလသာယိ-လည်း ကြည့်။

ထက္ကိလသာယိကာ (ထိ) [ထက္ကိလ + သာယိ-
ကာ] စိမ်းလန်းသော သမန်းမြက်တို့ဖြင့်
ခင်းအပ်သော ယဇ်မြေ၌ အိပ်ခြင်း။ ထက္ကိ-
လသာယိကာ စာ(သံ၊၂။၃၃၅)တိ ဟရိတ-
ကုသသန္တတေ ဘူမိဘာဂေ သယနံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊
၃။၄၃။ (-ဓမ္မ၊၃၄။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၉။)

ထက္ကိလသာယိ (တိ) [ထက္ကိလ+သာယိ။ ထိ-၌
—သာယိနိ။ (သ္မတ္ထိလဂါယိ-သံ)] ယဇ်
မြေ၌ အိပ်လေ့ရှိသော၊ (က) စိမ်းလန်းသော
သမန်းမြက်တို့ဖြင့် ခင်းအပ်သော ကုန်းမြင့်
အရပ်၌ အိပ်လေ့ရှိသော၊သူ။ (ခ) ခင်းနှီး
မရှိ(ပကတိ)သော ယဇ်မြေ၌ အိပ်လေ့ရှိ
သော၊သူ။ နိစ္စံ ထက္ကိလသာယိနိ (ဇာ၊၂။
၃၇၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၇၁)တိ နိစ္စံ ဘူမိယံ သာ-
ယိနိ၊ ထက္ကိလ-သဒ္ဒေါ ဘူမိပရိယာယော။
မဟာနိပါတ်၊ ဝေဿန္တရာ-ဇာတ်၊ ဋီ။ ပေ။
(က) ဒီသရတ္တံ ထက္ကိလသာယိတာယ ထူလ-
သာဠကနိဝါသနေန .... သုခံ အနုဘောန္တု။
သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၆။ (ခ) ဆမာယ သေယျံ
ကပ္ပေမိတိ ထက္ကိလသာယိနိ ဟုတော အနန္တ-
ရဟိတာယ ဘူမိယာ သယာမိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။
၉၁။ (- သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၇၇။)

ထက္ကိလသေယျက (တိ) [ထက္ကိလ+သေယျက]
ယဇ်မြေဟူသော အိပ်ရာရှိသော၊ ယဇ်မြေ၌

အိပ်သော၊သူ။ အနာသကာ ထက္ကိလ-
သေယျကာ စ။ ဇာ၊၂။၅၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၅၅။

ထက္ကိလသေယျာ (ထိ) [ထက္ကိလ+သေယျာ]
ယဇ်မြေ၌ အိပ်ခြင်း၊ (က) မြင့်သောမြေ
အရပ် - ကုန်းမြင့် - ၌ အိပ်ခြင်း။ (ခ)
ညီညာ(မပြုမပြင် ပင်ကိုယ်သဘောရှိ) သော
မြေအရပ်၌ အိပ်ခြင်း။ (ဂ) အခင်းအနှီးမရှိ
(ပင်ကိုယ် 'ပကတိ' အတိုင်းဖြစ်) သော မြေ
အရပ်၌ အိပ်ခြင်း။

(က) ထက္ကိလသေယျ (ဒီ၊၁။၁၅၇) နှိ
ထက္ကိလေ ဥစ္စေ ဘူမိဌာနေ သေယျံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၉၄။ ဥစ္စဘူမိယံ ထက္ကိလ-သဒ္ဒေါတိ ဝုတ္တံ
“ဥစ္စေ ဘူမိဌာနေ”တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၇၇။

(ခ),(ဂ) ထက္ကိလန္တိ ဝါ သမာ ပကတိ-
ဘူမိ ဝုစ္စတိ “ပတ္တန္တိလေ ပါတုရဟောသီ”တိ
အာဒီသု ဝိယ၊ တဿာ ထက္ကိလသေယျန္တိ
အနန္တရဟိတာယ ပကတိဘူမိယံ သေယျန္တိ
ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၇၄။ ထက္ကိလန္တိ
သမာ ပကတိဘူမိ ဝုစ္စတိ.... အမရကော-
သေပိ ဟိ နိဗ္ဗာဏုသတ္တေ ဝုတ္တံ “ဝေဒီ ပရိက္ခ-
တာ ဘူမိ၊ သမေ ထက္ကိလံ စာတုရေ”တိ၊
တဿာ ထက္ကိလေ အနန္တရဟိတာယ ပကတိ-
ဘူမိယံ သေယျမ္ပိ ကပ္ပေတိတိ အတ္ထော။
သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၇၇။ (- သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၂။ သံ၊
ဋီ၊၁။၂၉၅။)

ထတ (တိ) [တနု+တ] ချဲ့-ဖြန့်-တတ်သော၊
ကျယ်ပြန့်သော။ ဝိတ္တတ (ကင်္ခါ၊ယော၊
မဟာဋီ၊၃။၂၄၄။ ဓာနံ၊ဋီ။၇၄၅-၆)။ကြည့်။

ထဒ္ဒ (တိ) [ထဘိ + တ။ နိတိ၊ဇာ။၁၂၇။
ဓာတုတ္ထ။၁၇၄။] (က) ကြမ်းထမ်း(မနူးညံ့)
သော။(ခ) ခက်မာ(မပျော့ပျောင်း)သော။
(ဂ) တင်းမာ (မလျော့)သော။ (ဃ)
တောင့်ခိုင်(မကိုင်းညွတ် - မရိသေ)သော။
(င) မြဲမြံ(မရွေ့ရှား)သော။ (စ) မာခဲ

(မပျံ - မကျဲ)သော။ (ဆ) ပိတ်ဆို့ - ဖွဲ့ပတ် - တတ်သော။ (ဇ) ထက်မြက်(မတုံး) သော။ (ဈ) လွန်ကဲ - ပြင်းထန် - သော။ (ည) ရင့်ကျက်သော။ (ဋ) ခါးစပ်သော။ (န) (၄) အမျက်ထွက် - မာန်မူ - ခြင်း၊ မရိုသေ - မကိုင်းရှိုင်း - ခြင်း။

(က) ကြမ်းထမ်း(မနူးညံ့)သော။ အယံ ထဒွေ၊ ကက္ခဏော ဇိဝိတဗြဟ္မစရိယန္တရာယမ္ပိ မေ ကရေယျ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၉၅။ သော ကိရ ဗြာဟ္မဏော...ထဒွေ၊ ခဒိရခါဏသဒိသော။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၀၇။ ထဒွေ၊ (မဟာနိ၊ ၁၂၂)တိ အမဒ္ဒဝေါ။ မဟာနိ၊ ၂၄၄။

(ခ) ခက်မာ (မပျော့ပျောင်း)သော။ တေသံ ပါဒါ အာဏိဗဒ္ဓါ ဝိယ ထဒွါ ဟောန္တိ။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၅၈။ ခဒိရာ နာမ ဇာတ- သာရာ ထဒွါ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၄၉။

(ဂ) တင်းမာ(မလျော့)သော။ ထဒ္ဒ- ဘာဝ (ဃ)-ကြည့်

(ဃ) တောင့်ခိုင်(မကိုင်းညွတ်-မရိုသေ) သော။ ထဒွါ(အံ၊ ၁။ ၃၃၅)တိ ကောဓေန စ မာနေန စ ထဒွါ။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၇၅။ ထဒွါတိ... ဂရုကာတဗေဿ နိပစ္စကာရံ အကတွာ အယောသလာကံ ဂိလိတွာ ဌိတာ ဝိယ အနောနတာ ဟုတွာ ဝိစရဏကာ။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၆၁။

(င) မြဲမြံ(မရွေ့ရှား)သော။ ထဒ္ဒတရ (က)-နှင့် ထဒ္ဒမစ္ဆရိယ (၁)-တို့ ကြည့်။

(စ) မာခဲ(မပျံ-မကျဲ) သော။ စိက္ကန (သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၃၆။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၇၇)-ကြည့်။

(ဆ) ပိတ်ဆို့ - ဖွဲ့ပတ် - တတ်သော။ ထဒ္ဒအယောသလာက-ကြည့်။

(ဇ)ထက်မြက် (မတုံး) သော။ ထဒ္ဒခရ- ဘာဝ-ကြည့်။

(ဈ) လွန်ကဲ - ပြင်းထန် - သော။ ဝိသ- ဝေဂေါ ထဒွေါ အဟောသိ။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၂၉။ ထဒ္ဒမာန-လည်း ကြည့်။

(ည) ရင့်ကျက်သော။ တိက္ခဘာဝ(ဃ)- ကြည့်။

(ဋ) ခါးစပ်သော။ ထဒ္ဒက-ကြည့်။

(န) (၄) အမျက်ထွက် - မာန်မူ - ခြင်း၊ မရိုသေ - မကိုင်းရှိုင်း - ခြင်း။ ထဒ္ဒ (က)- ကြည့်။

ထဒ္ဒေါ— မ၊ ၁။ ၁၃၄၊ ၁၃၉။ မ၊ ၃။ ၂၄၇။ မဟာနိ၊ ၁၂၂၊ ၂၇၂၊ ၃၁၀။ ဇာ၊ ၁။ ၄၂။ ဇာ၊ ၂။ ၂၀၅။ ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၉၅။ ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၈။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၇၃။ မ၊ ဌ၊ ၄။ ၂၀၆။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၈၅၊ ၂၀၇။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၅၈။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂၂၀။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၈၊ ၂၅၂။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၁၀။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၂၅။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆။ ၁၀၇။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂၄၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၆၆။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၀၂။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၉၅။ ကခါ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၉၈။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၄၅။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၇၈။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၂၉၊ ၂၁၀။

ထဒ္ဒ(န၊ ပ၊ ၆)— မိလိန္ဒ၊ ၁၁၀။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၁၅။ ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၀၈။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၅၇။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၈၅။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၅၂-၃။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၉၂။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၅၂။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၂၄။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၅၈။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆။ ၁၀၊ ၁၀၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၃၆။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၇၇။ သီ၊ ဌ၊ ၁။ ၂။ ၃၇၄။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၈၁၊ ၁၆၆။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၂၃။ ထဒ္ဒါ(ထိ၊ ပ၊ ၆)— မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၆၂။ ထေရီ၊ ၄။ ၈၀။ (ပု၊ ပ၊ ၁)— မ၊ ၁။ ၅၂။ အံ၊ ၁။ ၃၃၅။ ဣတိဝုတ်။ ၂၇၀။ ထေရီ၊ ၃၄၁။ မဟာနိ၊ ၉၆-၇၊ ၂၉၈။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၉၃။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၅၈။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၄၉။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၃၈၄။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၃၁၄။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂၁၉၊ ၃၆၇။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၄၉။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၆၁။ (ထိ၊ ပ၊ ၁)— ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၁။ ထဒ္ဒ (ဒု၊ ၆)— မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၆၆။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၇၈။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၃၈။

ထဒ္ဒန- မိလိန္ဒ။ ၂၆၉။ ထဒ္ဒဿ (ဆါဇ) -
မ၊ ၁။ ၅၆။

ထဒ္ဒ (တိ) [ထဒ္ဒ+ဏ] (က) အမျက်ထွက်-
မာန်မူ-ခြင်း ရှိသော။ သူ၊ မရှိသေး-မကိုင်-
ရှိုင်း-သူ။ (ခ) တောင့်ခိုင်သော ကိုယ်ရှိ
သော။ သူ။

(က) ထဒ္ဒေါ ဟောတိ အတိမာနီ(ဒီ၊ ၃။
၃၇)တိ နိဿိနေဟနိက္ကရုဏထဒ္ဒလက္ခဏေန
ထမ္ပေန,....သမန္တာဂတော ဟောတိ။ ဒီ၊ ၄။
၃။ ၂၃။ ဂရုဋ္ဌာနိယာနမ္ပိ ပဏိပါတာကရဏ-
လက္ခဏံ ထမ္ပနံ ထဒ္ဒံ၊ တံ ဧတ္ထ အတ္ထိတိ
ထဒ္ဒေါ။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၁၉။ (- မ၊ ၄။ ၁။ ၁၉။
ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၃၂၄။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၃၆၄။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၆၆။)

(ခ) ထဒ္ဒါ(မဟာနိ၊ ၂၉၉)တိ ဒါရုက္ခန္ဓံ
ဝိယ ထဒ္ဒသရိရာ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၆၇။

ထဒ္ဒအတ္ထရဏ (န) [ထဒ္ဒ + အတ္ထရဏ] ကြမ်း
ထမ်းသော-အခင်း-ခင်းနှီး။ တံ နိစမဉ္ဇေ
ထဒ္ဒအတ္ထရဏမတ္ထေ နိပဉ္ဇော'သိ။ အံ၊ ၄။ ၃။
၁၆။

ထဒ္ဒအယောသလာက (ပု၊ ထိ) [ထဒ္ဒ + အယော-
သလာက] တောင့်ခိုင်သော သံချောင်း။
မာနေန ထဒ္ဒေါ ဗဇ္ဈိတစိတ္တော ထဒ္ဒအယော-
သလာကော ဝိယ ကဿစိပိ အနောနတော။
သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၈။

ထဒ္ဒက (တိ) [ထဒ္ဒ + က] (က) ခက်ထန်-မာ
ကျော - သော။ (ခ) ခါးစပ်-နားခါး-
သော (စကား-စသည်)။ ယာ သာ ဝါစာ
ထဒ္ဒကာ ကက္ကသာ ဖရုသာ ကဋ္ဌုကာ။
အံ၊ ၄။ ၃။ ၁၈။

ထဒ္ဒကစဝရခါဏုကဘာဝ (ပု) [ထဒ္ဒ + ကစ-
ဝရ+ခါဏုက+ဘာဝ] ကြမ်းသည်, အမှိုက်
နှင့်တူသည်, ငြောင့်ခလုတ်နှင့် တူသည်-၏
အဖြစ်။ စိတ္တဿ ထဒ္ဒကစဝရခါဏုကဘာ-

ဝေန .... စေတောခိလဘာဝံ ဒဿေတိ။
မ၊ ၄။ ၂။ ၅၃။

ထဒ္ဒကရဏ (တိ) [ထဒ္ဒ+ကရဏ] ကြမ်းထမ်း-
ခက်မာ - အောင် ပြုတတ်သော (မာန် =
မာန)။ ထမ္ပ(မဟာနိ၊ ၁၂၂)န္တိ ထဒ္ဒကရဏံ။
မဟာနိ၊ ၄။ ၂၄၄။

ထဒ္ဒကာယ (ပု) [ထဒ္ဒ+ကာယ] ကြမ်းထမ်း-
ခက်မာ-သောကိုယ်။ ထဒ္ဒကာယေန ဖရုသ-
ဝါစာယ တိဏ္ဍံ ရတနာနံ အဝဏ္ဏကထနံ။
အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၂။

ထဒ္ဒကုဏ္ဍိ (တိ) [ထဒ္ဒ+ကုဏ္ဍိ] တောင့်တင်း
သော-ဝမ်း-ဗိုက်- ရှိသော။ သူ၊ ဝမ်း-
ဗိုက်-တောင့်တင်းသူ။ ထဒ္ဒကုဏ္ဍိနော နိဿိ-
ဒိတာ သဗ္ဗရတ္တိ* အင်္ဂါရကဋ္ဌာဟံ ပရိယေ-
သန္တိ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၂။

ထဒ္ဒခဒိရခါဏုကသဒိသ (တိ) [ထဒ္ဒခဒိရ-
ခါဏုက + သဒိသ] ကြမ်းထမ်း- ခက်မာ-
သော ရှားငုတ်နှင့် တူသော (မာန် =
မာန-ကြီးသူ)။ သမဏဿ ဂေါတမဿ
သာဝကာ ထဒ္ဒခဒိရခါဏုကသဒိသာ။ သံ၊
၄။ ၃။ ၁၃၈။

ထဒ္ဒခရဘာဝ (ပု) [ထဒ္ဒခရ+ဘာဝ] ကြမ်း
ထမ်း ခက်မာ, ချွန်ထက် သည်၏ အဖြစ်။
ကုက္ကုဋ္ဌစ္စာပကဿ ပါဒနခသိခါတုဏ္ဏကာနံ
ထဒ္ဒခရဘာဝေါ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၀။ (- မ၊ ၄။
၃၇၅။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၁။) မုဒုဘူတဿပိ ခရဘာ-
ဝါပတ္တိ ဟောတိတိ တန္တိဝတ္တနတ္ထံ “ထဒ္ဒခရ-
ဘာဝေါ” (အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၀၄)တိ ဝုတ္တံ။ အံ၊ ၄။
၃။ ၂၁၇။

ထဒ္ဒဂတ္ထ (တိ) [ထဒ္ဒ+ဂတ္ထ] တောင့်တင်း-
ခိုင်မာ-သော ကိုယ်ရှိသော။ သူ။ ထဒ္ဒဂတ္ထော
ကိ* စိန္တယမာနော နိဿိန္နော။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၈။
အနောနတကာယဝသေန ထဒ္ဒဂတ္ထော၊ န
မာနဝသေန။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၂၉၅။

ထဒ္ဒဂီဝ (တိ) [ထဒ္ဒါ+ဂီဝါ] တောင့်တင်း-
ခိုင်မာ-သော လည်ပင်းရှိသော၊ ဦးခေါင်း
ထောင်သော၊ ဦးမညွတ်သော (မာန်=မာန-
ကြီးသူ)။ အယောသလာကံ ဂိလိတော ဌိတော
ဝိယ ထဒ္ဒဂီဝေါ စရတိ။ ထေရါဌာ ၂။ ၄၅၃။

ထဒ္ဒဂ်ပစ္စင်္ဂ (တိ) [ထဒ္ဒ+အဂ်ပစ္စင်္ဂ] တောင့်
တင်း-ခိုင်မာ-သော အင်္ဂါကြီး ငယ်ရှိသော၊
သူ။ တေပိ မာရေန ပရိယုဋ္ဌိတစိတ္တာ ထဒ္ဒဂ်-
ပစ္စင်္ဂါ ဝိယ တုဏှိ အပ္ပဋ္ဌိဘာနာ နိသိဒ္ဓိ သု။
ဒီ၊ ဌာ ၃။ ၂၇။

ထဒ္ဒစိတ္တ (တိ) [ထဒ္ဒ+စိတ္တ] ခက်ထန်သော
စိတ်ရှိသော၊ သူ။ ဆဋ္ဌော ပန အဿဇ္ဈေါ
အဟောသိ ထဒ္ဒစိတ္တော နိသ္မေဟော မစ္ဆရိ။
ဇာ၊ ဌာ ၄။ ၆၃။

ထဒ္ဒဋ္ဌ (ပု) [ထဒ္ဒ+အတ္တ] ကြမ်းထမ်း-ခက်
မာ - မနူးညံ့-မသိမ်မွေ့ - မာကျော-ခြင်း
အနက်သဘော။ ထမ္မနိဋ္ဌေသေ ထဒ္ဒဋ္ဌေန
ထမ္မော။ အဘိ၊ ဌာ ၂။ ၄၅၁။ (- အံ၊ ဌီ၊ ၂။
၃၅၁။)

ထဒ္ဒတစ (တိ) [ထဒ္ဒ+တစ] ကြမ်းထမ်း-
ခက်မာ-သော- အခွံ- အခေါက်-ရှိသော
(သစ်ပင်)။ ခရတ္တစန္တိ ထဒ္ဒတစံ။ ဇာ၊ ဌာ ၃။
၃၀၀။ ခရဘာဝ (အံ၊ ဌီ၊ ၃။ ၂၁၇) နှင့် ယှဉ်
ကြည့်။

ထဒ္ဒတရ (တိ) [ထဒ္ဒ+တရ] (က) အထူး
သဖြင့်-ခိုင်မာ-တောင့်တင်း-မြဲမြံ-သော
(ကျော့ကွင်း-စသည်)။ (ခ) အထူးသဖြင့်
တောင့်မာသော (သူသေကောင်-စသည်)။
(ဂ) အထူးသဖြင့်-ကြမ်းထမ်း-ခက်ထန်-
သော (စိတ်-စသည်)။

(က) ထဒ္ဒတရံ ဝါ ပါသယဋ္ဌိံ ဌပေတိ-
(ဝိ၊ ဌာ ၂။ ၅၅) တိ ထိရဘာဝတ္ထံ အပရာယ
(ထိရကရဏတ္ထံ အပရာပရာယ) ပါသယဋ္ဌိယာ
သဒ္ဓိံ ဗန္ဓိတော ဝါ တမေဝ ဝါ သိထိလဘူတံ

(သိထိလဘူတပါသံ) ထဒ္ဒတရံ ဗန္ဓိတော
ဌပေတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၇၀။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၃၂။

(ခ) ပတ္တိန္နတရေတိ ထဒ္ဒတရေ။ ဒီ၊ ဌာ၊
၂။ ၃၉၉။

(ဂ) ပကတိယာပိ ထဒ္ဒယက္ခဿ စိတ္တံ
ထဒ္ဒတရံ ဟုတော ဓမ္မကထာယ ဘာဇနံ န
ဘဝေယျ။ သံ၊ ဌာ၊ ၁။ ၂၉၈။ သုတ္တနိ၊ ဌာ၊ ၁။
၂၂၁။ (- ၂၂၀။)

ထဒ္ဒတရဝစန (န) [ထဒ္ဒတရ+ဝစန] အထူး
သဖြင့်-ခက်ထန်-မာကျော-သော စကား။
ထဒ္ဒတရဝစနံ ဝတော။ ဇာ၊ ဌာ ၅။ ၃၁၃။

ထဒ္ဒတာ (ထိ) [ထဒ္ဒ+တာ] ကြမ်း-တောင့်-
တင်း-ခက်-ခိုင်-မာ-သည်၏ အဖြစ်၊ (က)
တောင့်မာသော သူသေကောင်၏ အဖြစ်။
(ခ) အာရုံ၌ မာခဲ (မပျံ့-မကျဲ) သော
စိတ်၏ အဖြစ်။ (ဂ) မာကျော (မနူးညံ့-
မသိမ်မွေ့)သော စိတ်-စသည်၏ အဖြစ် (စိတ်၊
မာန-စသည်)။ (သ) ခက်မာ (မပျော့
ပျောင်း) သော ဆံပင်-စသည်၏ အဖြစ်
(ပထဝီဓာတ်-စသည်)။ (င) မကိုင်းညွတ်
သော ကိုယ်ရှိသူ၏ အဖြစ် (ထမ္မ)။ (စ)
ခိုင်မာသော သစ်ပင်၏ အဖြစ်။

ကြမ်း - တောင့် - တင်း - ခက် - ခိုင် -
မာ - သည်၏ အဖြစ်၊ (က) တောင့်မာသော
သူသေကောင်၏ အဖြစ်။ ပါဒါနံ သီတလ-
တာယ စေဝ ထဒ္ဒတာယ စ ပရိနိဗ္ဗုတဘာဝံ
ဥ တော ဒုတိယဿ သန္တိကံ အဂမာသိ။ သံ၊ ဌာ၊
၂။ ၁၇၆။ အံ၊ ဌာ၊ ၁။ ၁၃၆။

(ခ) အာရုံ၌ မာခဲ (မပျံ့-မကျဲ) သော
စိတ်၏ အဖြစ်။ ထိ(ထိ)ယိတတ္ထ-ကြည့်။

(ဂ) မာကျော (မနူးညံ့-မသိမ်မွေ့)
သော စိတ်-စသည်၏ အဖြစ် (စိတ်၊ မာန-
စသည်)။ ဇိဝါပိ ထဒ္ဒတာယ သုခေန ဝစိ-
သောသော န နိစ္ဆရတိ။ မ၊ ဌီ၊ ၂။ ၁၆။ စိတ္တဿ
ထဒ္ဒတာ (အဘိ၊ ဌာ ၂။ ၄၅၁) တထာပဝတ္ထ-

စိတ္တမေဝါတိ ဝဒန္တိ၊ မာနဝိသေသော ဝါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ မူလဋီ၊ ၂။ ၂၁၇။

(ဃ) ခက်မာ (မပျော့ပျောင်း) သော ဆံပင် - စသည်၏ အဖြစ် (ပထဝီ ဓာတ် - စသည်)။ ယာ ကေသေ ထဒ္ဒဘာ၊ သာ ပထဝီဓာတု။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၆၁။

(င) မကိုင်းညွတ်သော ကိုယ်ရှိသူ၏ အဖြစ် (ထမ္ဘ)။ ဂရုသုပိ ထဒ္ဒဘာ အနောန - တတာ ထမ္ဘော။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၅၉။

(စ) ခိုင်မာသော သစ်ပင်၏ အဖြစ်။ ကောစိထဒ္ဒဘာယ (အံ၊ ၄။ ၄၄) စမ္မကာဒိ၊ အံ၊ ၄။ ၉၉။

ထဒ္ဒတ္တလက္ခဏ (န) [ထဒ္ဒတ္တ+လက္ခဏ] ခက်မာ သည်၏ အဖြစ် ဟူသော မှတ်ကြောင်း ‘လက္ခဏာ’။ ကေသေ ထဒ္ဒတ္တလက္ခဏ။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၉။

ထဒ္ဒပုဂ္ဂလ (ပ) [ထဒ္ဒ+ပုဂ္ဂလ] ကြမ်းထမ်း - ခက်ထန် - သော ပုဂ္ဂိုလ်။ စဏ္ဍိကော ဝုစ္စတိ စဏ္ဍော ထဒ္ဒပုဂ္ဂလော။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၉။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂၇၉။

ထဒ္ဒဖရသပံသု (ပ၊ န) [ထဒ္ဒဖရသ+ပံသု] ခက် မာ ကြမ်းထမ်းသော မြေ။ ထဒ္ဒဖရသပံသု ဟရိတွာ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၇၉။

ထဒ္ဒဘာဝ (ပ) [ထဒ္ဒ+ဘာဝ] (၁) ကြမ်း - တောင့် - တင်း - ခက် - ခိုင် - မာ - သည်၏ အဖြစ်။ (က) ခက်မာ (မပျော့ပျောင်း) သည်၏အဖြစ်။ (ခ) ကြမ်းထမ်း (မပြေပြစ်) သည်၏ အဖြစ်။ (ဂ) တောင့်ခိုင် (မကိုင်း မညွတ်) သည်၏ အဖြစ်။ (ဃ) တင်းမာ (မလျော့) သည်၏ အဖြစ် (ထမ္ဘ၊ သာရမ္ဘ - စသည်)။ (င) မြဲမြံ - ခိုင်ခံ့ - ကြံ့ခိုင် - သည်၏ အဖြစ်။ (စ) မာခဲ (မပျံ့ - မကျ) သည်၏ အဖြစ်။ (ဆ) ရင့်ကျက်သည်၏ အဖြစ်။ (တိ) (၂) ကြမ်းထမ်း (မပြေပြစ်) သော သဘော ရှိသော (စိတ် - စသည်)။

(၁) ကြမ်း - တောင့် - တင်း - ခက် - ခိုင် - မာ - သည်၏ အဖြစ်။ (က) ခက်မာ (မပျော့ပျောင်း) သည်၏ အဖြစ်။ ယော ဝိသတိယာ ကောဋ္ဌာသေသု ထဒ္ဒဘာဝေါ၊ အယံ ပထဝီဓာတု။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၇။ (-အံ၊ ၄။ ၁၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၄၆။ ဓမ္မာ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၄။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၁၀၁။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၆။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၄၁၀။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၅၃။)

(ခ) ကြမ်းထမ်း (မပြေပြစ်) သည်၏ အဖြစ်။ စေတောခိလာတိ စိတ္တဿ ထဒ္ဒ - ဘာဝါ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၃။ စေတောခိလာ နာမ အတ္တတော ဝိစိကိစ္ဆာ၊ ကောဓော စ၊ တေ ပန ယသ္မိံ သန္တာနေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တဿ ခရ - ဘာဝေါ ကက္ခဋ္ဌဘာဝေါ ဟုတွာ ဥပတိဋ္ဌန္တိ၊ ပဂေဝ အတ္တနာ သမ္ပယုတ္တစိတ္တဿာတိ အာဟ “စိတ္တဿ ထဒ္ဒဘာဝေါ” တိ။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၇။ (-မ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၂။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၇၇။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၁။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၄၇၅။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၄။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂။ ၇၉၄။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၇။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၄၁၇။ မ၊ ၄။ ၂။ ၅၁၅၃။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၁။) ကေန ထဒ္ဓေါတိ ကေန ကာရဏေန ထဒ္ဒဘာဝံ အာပဇန္နာ။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၁၀၅။

(ဂ) တောင့်ခိုင် (မကိုင်းမညွတ်) သည်၏ အဖြစ်။ ပတိတ္ထိယတီတိ (ကောဓေဝသေန) ထိနဘာဝံ ထဒ္ဒဘာဝံ အာပဇ္ဇတိ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၉၂၊ ၃၇၂။ သကလသရီရံ ထဒ္ဒဘာဝံ ဂါဟာ - ပေတွာ မတကာကာရံ ဒဿေသိ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၀။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၇၁။ (-ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၁။ မ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၆။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၆၁။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၃၉၀။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၉၂။)

(ဃ) တင်းမာ (မလျော့) သည်၏ အဖြစ် (ထမ္ဘ၊ သာရမ္ဘ - စသည်)။ ထမ္ဘန္တိ ကောဓ - မာနေဟိ ထဒ္ဒဘာဝံ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၉။ ဦရု - တ္ထမ္ဘောတိ ဥဘိန္တံ ဦရုနံ ထဒ္ဒဘာဝေါ။ စရိ - ယာ၊ ၄။ ၁။ ၆၄။ ယေန ဝါယုနာ တံတံကလာ - ပဿ ဥဒ္ဓါမာယနံ၊ ထဒ္ဒဘာ ဝေါ ဝါ၊ တံ ဝိတ္တ -

မွန်။ မ၊ဋီ၊၁။၁၀၄။ ကောဓမာနဝသေန
ဥပ္ပန္နော ယော ထဒ္ဒဘာဝေါ စိတ္တဿ ဥဒ္ဓါ-
မာတလက္ခဏော။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၈။ (-ပဋိသံ၊
ဋ္ဌ၊၁။၂၉၂။ မ၊ဋီ၊၁။၂၁၅၊၂၇၂။ အံ၊ဋီ၊၂။
၁၄၅။) ထမ္မ (၁)-လည်း ကြည့်။

(င) မြဲမြံ - ခိုင်ခံ့ - ကြံ့ခိုင် - သည်၏
အဖြစ်။ ထဒ္ဒတရ (က)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

(စ) မာခဲ (မပျံ့-မကျ) သည်၏ အဖြစ်။
ထဒ္ဒတရ (ခ)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

(ဆ) ရင့်ကျက်သည်၏ အဖြစ်။ တိက္ခ-
ဘာဝ (ဃ)-ကြည့်။

(တိ) (၂) ကြမ်းထမ်း (မပြေပြစ်)သော
သဘောရှိသော (စိတ်-စသည်)။ စိတ္တဿ
ထဒ္ဒဘာဝတ္တာ ကစဝရသဒိသတ္တာ စ ပဋိ-
သောယေဝ ခီလံ ပဋိသီလံ။ သာရတ္ထ၊၂။
၃၄၇။

ထဒ္ဒဘာဝကရ (တိ) [ထဒ္ဒဘာဝ+ကရ] ကြမ်း
ထမ်း (မပြေပြစ်)-ခက်မာ (မပျော့ပျောင်း)-
သည်၏အဖြစ်ကိုပြုတတ်သော (ကိလေသာ-
စသည်)။ ထဒ္ဒဘာဝကရာနံ ကိလေသာနံ။
အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၆။ (-အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၁။၁၇၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၈။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၆၇။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၇။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၅၅။ သီ၊ဋီ၊
သစ်၊၂။၁၁၇။ မ၊ဋီ၊၂။၁၆၀။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၁၉။)

ထဒ္ဒဘာဝလက္ခဏ (တိ) [ထဒ္ဒဘာဝ+လက္ခဏ]
ကြမ်းထမ်း (မပြေပြစ်-မသိမ်မွေ့-မနူးညံ့)
သည်၏အဖြစ် ဟူသော မှတ်ကြောင်း
'လက္ခဏာ' (ဒေါသ-စသည်)။ စိတ္တဿ
ထဒ္ဒဘာဝလက္ခဏော ဟိ ပဋိသော။ သာရတ္ထ၊
၂။၃၄၇။

ထဒ္ဒဘာဝစန (တိ) [ထဒ္ဒဘာဝ+စန] ကြမ်း
ထမ်း (မပြေပြစ်-မသိမ်မွေ့-မနူးညံ့) သည်၏
အဖြစ်ကို ဟောတတ်သော (ခီလ-သဒ္ဓါ-

စသည်)။ ကစဝရပရိယာယ (သာရတ္ထ၊၂။
၃၄၇။ ဝိမတိ၊၁။၂၈၃)-ကြည့်။

ထဒ္ဒဘာဝဝိနောဒနရသ (တိ) [ထဒ္ဒဘာဝဝိနော-
ဒန+ရသ] ကြမ်းထမ်း (မနူးညံ့-မသိမ်မွေ့)
သည်၏အဖြစ်ကိုပယ်ဖျောက်ခြင်းကိစ္စရှိသော
(မုဒုတာ ရုပ်-စသည်)။ ရူပါနံ ထဒ္ဒဘာဝ-
ဝိနောဒနရသာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၂။

ထဒ္ဒဘာဝဝိမောစနတ္ထ (တိ) [ထဒ္ဒဘာဝဝိမော-
စန+အတ္ထ] ခက်မာ (မပျော့ပျောင်း) သည်
၏အဖြစ်မှ ကင်းလွတ်စေခြင်း အကျိုးရှိသော
(ထုခတ်ခြင်း-စသည်)။ ဣဒံ ပန ဖလကမဂ္ဂ-
ရေဟိ သန္နနံ သုက္ခကာလေ ထဒ္ဒဘာဝဝိမော-
စနတ္ထံ။ ဝိမတိ၊၂။၂၄၇။

ထဒ္ဒဘူမိ (တိ) [ထဒ္ဒ+ဘူမိ] ကြမ်းထမ်း-
ခက်မာ-သော မြေ။ ဥဇ္ဇင်္ဂလေတိ အတိဝိယ
ထဒ္ဒဘူမိဘာဝေ။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၀။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊
၃။၂၂၉။)

ထဒ္ဒမစ္ဆရိယ (န) [ထဒ္ဒ+မစ္ဆရိယ] (၁) ခိုင်မြဲ
သော-နုမြော-ဝန်တို-လျှိုဝက်-မပေးလို-
မလှူလို-ခြင်း။ (တိ) (၂) ခိုင်မြဲစွာ-
နုမြော-ဝန်တို-လျှိုဝက်-မပေးလို-မလှူ
လို-သော၊ အလွန်စေးနဲ့သော၊ သူ။

(၁) ဣဒံ ပန ထဒ္ဒမစ္ဆရိယံ အဓိပ္ပေတံ။
သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၅။ ဒဠမစ္ဆရိတာ ထဒ္ဒမစ္ဆရိယံ။
ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၂၈။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈၁။)

(တိ) (၂) ကဒရိယောတိ ထဒ္ဒမစ္ဆရိ-
ယော ပရေသံ ဒိယျမာနမ္ပိ ဝါရေတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၃။၁၇၃။ ပုဗ္ဗေပေတံ အဒါနာဘိရတံ ထဒ္ဒ-
မစ္ဆရိယံ သမာနံ အဟံ ဒမေသိယေဝ။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၅။၄၄၀။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၄၀၇။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၂၂၇။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂။
မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၉၆။)

ထဒ္ဒမစ္ဆရိယလက္ခဏ (တိ) [ထဒ္ဒမစ္ဆရိယ+လက္ခ-
ဏ] အလွန် - စေးနဲ့ - ဝန်တို - ခြင်းဟူ၍

မှတ်အပ်သော (သဘောတရား)။ ထဒ္ဒမစ္ဆ-
ရိယလက္ခဏာ ကဒရိယတာ စ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။
၂၅၉။

ထဒ္ဒမစ္ဆရိယဝိရဟိတ (တိ) [ထဒ္ဒမစ္ဆရိယ+ဝိရ-
ဟိတ] အလွန်-စေးနဲ-ဝန်တို-ခြင်းမှ ကင်း
သော၊ သူ။ အတ္ထဒ္ဒ (၂) (ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၁၈၉)-
ကြည့်။

ထဒ္ဒမစ္ဆရိယသဒိသ (တိ) [ထဒ္ဒမစ္ဆရိယ+သဒိ-
သ] အလွန်-စေးနဲ-ဝန်တို-ခြင်းနှင့် တူ
သော (တရားဆိုး)။ ထဒ္ဒမစ္ဆရိယသဒိသံ ဟိ
ကုစ္ဆိတံ သဗ္ဗနိဟိနံ နတ္ထိ။ အံ၊ ဌီ၊ ၃။ ၁၇၇။

ထဒ္ဒမစ္ဆရိ (တိ) [ထဒ္ဒ+မစ္ဆရ+ဤ။ ဓာန်၊ ဌီ။
၇၃၉။ ထိ-ဌ် ထဒ္ဒမစ္ဆရိနိ] တောင်ခိုင်-မြဲမြံ-
သော-စေးနဲ-ဝန်တို-ခြင်းရှိသော၊ တပီး
သူတို့၏ ပေးလှူခြင်းကို တားမြစ်ကန့်ကွက်
သော၊ သူ။ ကဒရိယာတိ ထဒ္ဒမစ္ဆရိနော။ ဓမ္မ၊
ဌ၊ ၂။ ၁၂၂။ တာယ စ ပုနပျုနံ အာသေဝန-
တာယ ထဒ္ဒမစ္ဆရိနိ။ ပေတ၊ ဌ၊ ၄၂။ ကဒရိ-
ယာတိ ပရေ ဒေန္တေပိ ပဋိသေဓကော ထဒ္ဒ-
မစ္ဆရိနော။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆။ ၁၃၃။ (- ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။
၂၀၂။ ပေတ၊ ဌ၊ ၉၇၊ ၂၃၅။ စရိယာ၊ ဌ၊ ၁၅၈။
ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၄။ အံ၊ ဌီ၊ ၁။ ၂၀၉။)

ထဒ္ဒမာန (ပု) [ထဒ္ဒ+မာန] ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ-
သော အထင်ကြီးမှု ‘မာန=မာန’။ အဓိ-
ကမာနေန ဝါ ထဒ္ဒမာနေနာတိ အတ္ထော။
ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၇၉။ အဓိကော ဝါ မာနော အဓိ-
မာနော၊ ထဒ္ဒမာနောတိ အတ္ထော။ ကင်္ခါ၊
ဌီ။ ၂၂၀။

ထဒ္ဒမာနသ (တိ) [ထဒ္ဒ+မာနသ] ခက်ထန်-
ကြမ်းကြုတ်-သော စိတ်ရှိသော၊ စိတ် ခက်
ထန်သော၊ သူ။ ထဒ္ဒါ (ထေရ၊ ၃၄၁) တိ
ကောဓေန မာနေန စ ထဒ္ဒမာနသာ ကက္ခဋ္ဌ-
ဟဒယာ။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၆၄။ (- ဣတိဝုတိ၊
ဌ။ ၃၂၄။)

ထဒ္ဒယက္ခ (ပု) [ထဒ္ဒ+ယက္ခ] ခက်ထန်-ကြမ်း
ထမ်း-သော (အာဠဝက)ဘီလူး။ ထဒ္ဒတရ
(ဂ)-ကြည့်။

ထဒ္ဒလက္ခဏ (န) [ထဒ္ဒ+လက္ခဏ] (၁) ခက်
မာ (မပျော့ပျောင်းသည်)၏အဖြစ် ဟူသော
မှတ်ကြောင်း ‘လက္ခဏာ’။ (တိ) (၂) ခက်
မာ (မပျော့ပျောင်းသည်)၏အဖြစ် ဟူသော
မှတ်ကြောင်း ‘လက္ခဏာ’ရှိသော။ (၁) ကေ-
သဿ ထဒ္ဒလက္ခဏံ အာဗန္ဓနလက္ခဏံ ဥဏ္ဍတ္တ-
လက္ခဏံ သမိရဏလက္ခဏန္တိ စတ္တာရိ လက္ခ-
ဏာနိ ဟောန္တိ။ ခုဒ္ဒက၊ ဌ၊ ၆၁။ (- သာရတ္ထ၊
၂။ ၂၃၄။) (တိ) (၂) ယံ ထဒ္ဒလက္ခဏံ၊ အယံ
ပထဝီဓာတု။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၄၆။

ထဒ္ဒလူခဘူမိ (တိ) [ထဒ္ဒလူခ+ဘူမိ] ကြမ်းထမ်း
(မနူးညံ့) ခြောက်ခန်း (ရေမရှိ)သော မြေ။
ယော နိပိစ္ဆလေန အမုဒကော နိရုဒကတာယ
ထဒ္ဒလူခဘူမိပုဒေသော၊ သော “ဇင်္ဂလော”-
တိ ဝုစ္စတိ။ မ၊ ဌီ၊ ၂။ ၁၆၃။ (- သံ၊ ဌီ၊ ၂။ ၃၆၁။)

ထဒ္ဒလောမ (တိ) [ထဒ္ဒ+လောမ] ကြမ်းထမ်း
(သန်မာ)သော အမွေးရှိသော (ကမ္မလာ-
စသည်)။ ခရလောမ (ဝိ၊ ၁။ ၁၉၁)န္တိ ထဒ္ဒ-
လောမံ၊ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၃၆။ (- ဓာန်၊ ဌီ၊ ၆၁၇။)

ထဒ္ဒဝါစ (တိ) [ထဒ္ဒါ+ဝါစာ] ကြမ်းထမ်း (ရိုင်း
ပြသော) စကားရှိသော၊ နှုတ်ထွက်ကြမ်း
သော၊ သူ။ ဖရူသောတိ ထဒ္ဒဝါစော။ ဇာ၊ ဌ၊
၃။ ၂၄၄။

ထဒ္ဒဝိသမဘူမိဘာဂ (တိ) [ထဒ္ဒ+ဝိသမ+ဘူမိ-
ဘာဂ] ကြမ်းထမ်းခက်မာ၊ မညီညာ-သော
မြေအဖို့ရှိသော (စင်္ကြံ-စသည်)။ ထဒ္ဒဝိသမ-
ဘူမိဘာဂသို့ဦး စက်မေ စက်မန္တဿ ပါဒါ
ရူဇန္တိ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၇။ အပါ၊ ဌ၊ ၁။ ၉။ ဇာ၊
ဌ၊ ၁။ ၉။

ထဒ္ဒသဒ္ဒ (တိ) [ထဒ္ဒ+သဒ္ဒ] ကြမ်းထမ်း (ပြင်း
ထန်)သော အသံရှိသော (စည်-စသည်)။

ခရယာရ(ဇာ၊၁။၁၉)၌ ထဒ္ဒသဒ္ဒံ။ ဇာ၊ဌ၊
၁။၃၇၆။

ထဒ္ဒသရီရ (တိ) [ထဒ္ဒ+သရီရ] တောင့်မာ
သော ကိုယ်ရှိသောသူ။ တံ ဝဗ္ဗိကမတ္တကေ
ကာလံ ကတော ပတိတံ နီလဝဏ္ဏံ ထဒ္ဒသရီရံ
ဒိသ္မာ။ ဓမ္မာဌ၊၁။၄၃၉။ (-ဝိ၊ဌ၊၂။၈။ စရိ-
ယာ၊ဌ။၂။၃။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃၈၄။ ဇာ၊ဌ၊၆။
၁၀။ မဟာနိ၊ဌ။၃၆၇။)

ထဒ္ဒသာဋက (ပု) [ထဒ္ဒ+သာဋက] ရုန့်ကြမ်း
(တောင့်မာ-မပျော့ပျောင်း)သော-ပုဆိုး
- အဝတ်အထည်၊ ပုဆိုးကြမ်း။ ခလိယာ
ထဒ္ဒသာဋကဿ ဝိယ စိတ္တဿ ထဒ္ဒတာ ဧတ္တ
ကထိတာ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၄၇၁။

ထဒ္ဒဟတ္ထ (တိ) [ထဒ္ဒ+ဟတ္ထ] ကြမ်းထမ်း-ခက်
မာ-သော လက်ရှိသော၊ လက်ကြမ်းသော၊
သူ။ ထဒ္ဒဟတ္ထေ ပန ဒဟရေ ပါဒေ သမ္မာ-
ဟန္တေ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃၆၉။

ထဒ္ဒဟတ္ထပါဒ (တိ) [ထဒ္ဒ+ဟတ္ထပါဒ] ကြမ်း
ထမ်း-ခက်မာ-သော လက်၊ခြေ ရှိသော၊
လက်၊ ခြေ ကြမ်းသော၊ သူ။ သော.... ထဒ္ဒ-
ဟတ္ထပါဒေါ စေဝ ဟောတိ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၁၁။

ထဒ္ဒါကာရ (ပု) [ထဒ္ဒ+အာကာရ] (၁) ကြမ်း
ထမ်း-ခက်မာ-သော အခြင်းအရာ။ (တိ)
(၂) ကြမ်းထမ်း-ခက်မာ-သော အခြင်း
အရာရှိသော (ပထဝီဓာတ်-စသည်)။ (၁)
ထဒ္ဒါကာရံ ‘ပထဝီဓာတ်’တိ သလ္လက္ခေယျ
(ပဝတ္ထပေတိ)။ အံ၊ဌ၊၃။၁၀၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။
၃၄၇။ (တိ) (၂) ယံ ဝိဇ္ဇမာနံ ထဒ္ဒါကာရံ
ပထဝီဓာတု နိဿယ အမုံ ဒါရုက္ခန္တံ ပထဝီ-
တေဝ အဓိမုဇ္ဈေယျ။ အံ၊ဌ၊၃။၁၀၉။ (-
ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၀၂။)

ထဒ္ဒါကာရလက္ခဏ (တိ) [ထဒ္ဒါကာရ+လက္ခဏ]
ကြမ်းထမ်း-ခက်မာ-သော အခြင်းအရာဟူ
သော မှတ်ကြောင်း‘လက္ခဏာ’ရှိသော (ပထ-

ဝီဓာတ်-စသည်)။ ကေသာဒိသု ဝိသတိယာ
ကောဌာသေသု ထဒ္ဒါကာရလက္ခဏာ ပထဝီ-
ဓာတု။ အံ၊ဌ၊၂။၃၇၂။

ထဒ္ဒါတိမာနိတာ (ထိ) [ထဒ္ဒါတိမာနိ+တာ]
တောင့်ခိုင်(မကိုင်းညွတ်-မရိသေ)သူ၊ လွန်-
ကဲသော မာနံ‘မာန’ရှိသူ၏ - ဖြစ်ကြောင်း-
ဖြစ်ရာ (မာန၊ကောဓ-စသည်)။ ထဒ္ဒါတိမာနိ-
တာ... ကျေနပ်သတိ ဓမ္မာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ဌ၊
၂။၁၉၇။

ထန (ပု) [တန+အ။ ထန+အ။ တန ဝိတ္တာရေ၊
တနောတိ ဣစ္ဆန္တိ ထနော၊ တဿ ထော၊ ထန
ဒေဝသဒ္ဓေ၊ ထန စောရိယေ ဝါ။ ဓာနံ၊ဌ။
၂၇၀။ (-နိတိ၊ဓာ၊၁၁၂။ ဓာတုတ္ထံ။၁၇၃။)
(ညန-သံ)] (က) သားမြတ်၊ နို့၊ နို့အုံ၊ နို့-
တိုင်၊ ရင်သား။ (ခ) နို့ရည်။ (ဂ) နို့သီး။
(သ) ထန-ပစ္စည်း။ (မိန်းမတို့၏နို့၊ နို့တိုင်၊
နို့အခေါင်း၊ နို့အုံ၊ နို့သား၊ တိရစ္ဆာန်တို့၏
နို့အုံ။ P.S.D.။ နွားမနို့အုံ။ C.P.D.။)

(က) သားမြတ်၊ နို့၊ နို့အုံ၊ နို့တိုင်၊
ရင်သား။ န ထနော ဝိဝရိတော ဘိက္ခုနံ
ဒဿေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဌ၊၄၅၃-၄။ ဂါဝိံ တရု-
ဏဝစ္စံ ထနတော အာဝိဇ္ဇေယျ။ မ၊ဉ္စ၊၁၈၂။
ထနေသု ခိရံ ဆိဇ္ဇတိ။ အံ၊ဌ၊၃။၃၇၂။ တေ
ဥဘောပိ မေ ထနာ နောဒကာ...လဗ္ဗန္တိ။
ထေရီ၊ဌ။၂။၁၉။ ထန (မ၊ဌ၊၃။၂၆၉) ၌
ဒက္ခိဏထနံ။ မ၊ဉ္စ၊၃။၁၇၉။

(ခ) နို့ရည်။ အရိဋ္ဌော “ဝိမံသိဿာမိ
န”၌ ကေဒိဝသံ ထနံ ပိဝန္တောဝ သပ္ပသရိရံ
မာပေတွာ နဂုံဌခဏေန မာတု ပိဋ္ဌိပါဒေ
ဃနေသိ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၂။ ထနပါန၊ ထနပါယိ-
တို့လည်း ကြည့်။

(ဂ) နို့သီး။ အယံ မာတု ထနံ ဆိန္နိတွာ
....ခါဒနသမတ္ထော အတိကက္ခဋ္ဌော။ ဓမ္မာ၊ဌ၊
၁။၄၀၅။ ထနံ ဒန္တေဟိ ဒံသိတွာ....ထနံ တေ

ဆိန္ဒိယာမိ။ ဇာဠာ၆။၄၂။ထနသဒိသ-လည်း
ကြည့်။

(ဃ) ထန-ပစ္စည်း။ ထန-ပစ္စယ-ကြည့်။

ထနော — ဝိ၊၄။၄၅၃။ ဓာန်၊၆။၂၇၀။
ထနာ—ဇာ၊၂။၁၄။ ဓမ္မာဠာ၊၁။၄၇။ ထေရီ၊၄။
၂၁၉။ ဇာဠာ၊၅။၁၆၇။ ထနံ—ဝိ၊၄။၄၅၃။
ဓမ္မာဠာ၊၁။၂၅၆၊၄၀၅။ ဓမ္မာဠာ၊၂။၄၂၉။ ဇာ
ဠာ၊၅။၂၂၊၄၆၇။ ဇာဠာ၊၆။၅၊၄၂။ ဇာဠာ၊၇။
၁၂။ ထနေ—မာဠာ၊၄။၁၃၉။ အံဠာ၊၃။၃၅၁။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၇။ ဇာဠာ၊၅။၁၆၆၊၂၁၆။ အံဠိ၊
၁။၁၀၄။ ထနတော—မာ၊၃။၁၀၂။ နေတ္တိ၊၄။
၂၄၉။ သံဠိ၊၂။၁၅၁။ ဓာန်၊၆။၅၀၀။ ထနေ-
ဟိ—သံဠာ၊၃။၈၅။ ဓမ္မာဠာ၊၁။၃၂၃။ ဓမ္မာဠာ
၂။၉၃။ သာရတ္ထ၊၂။၁၀၆။ ထနာနံ (ဆ၊ဗ)
—အဘိဠာ၊၂။၅၇၊၂၂၀-၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၈။
ခုဒ္ဒက၊၄။၄၂၊၄၄။ ပဋိသံဠာ၊၁။၇၆။ သုဗော-
ဓ၊၆။၅၆။ ထနေ—မ၊၂။၆။ အံ၊၁။၅၂၈။
အဘိ၊ပု။၁၆၅။ မာဠာ၊၄။၁၃၉။ ကင်္ခါ၊၆။သစ်။
၄၈၀။ အံဠိ၊၁။၁၀၄။ ထနေသု—ဇာ၊၂။၆၉။
အံဠာ၊၃။၃၅၂။ ဇာဠာ၊၅။၃၂၁။

ထန^၂ (န) [ထန+ဝေမဇ္ဈ။ နောက်ပုဒ်ကျေ။]
သားမြတ်-နို့-တို့၏ အလယ်ကြားအရပ်။
ထန(န)ဒရ (က), (ခ)-ကြည့်။

ထနအဉ္ဇနမတ္တ (တိ) [ထန+အဉ္ဇန+မတ္တ]
နို့တိုင်ကို ဆွဲညှစ်ခြင်း အတိုင်းအရှည်ရှိသော၊
နို့-၁-ညှစ်-မျှ-ခန့်-ဖြစ်သော (အချိန်
အခါ)။ သော စ န သကလော ဂေါဒေါဟ-
ဠကူဏော အဓိပ္ပေတောတိ ဒဿေတုံ “ဂါဝိ-
ယာ ကေဝါရံ ထနအဉ္ဇနမတ္တ” (အံဠာ၊၃။
၂၇၂)။ အံဠိ၊၃။၂၈၈။

ထနက (ပ) [ထန+က] သားမြတ်၊ နို့အုံ။
သောဘတေသုထနကာ ပုရေ မမာ(ထေရီ။
၄၁၀)တိ မမ ဥဘောပိ ထနာ ယထာဝုတ္တ-
ရူပါ ဟုတွာ သုဝဏ္ဏကလသိယော ဝိယ
သောဘိသု။ ထေရီ၊၄။၂၁၉။

ထနကေသဝန္တ (တိ) [ထနကေသ+ဝန္တ။ ထိ-ဉ်
—ကေသဝတိ] တင့်တယ်သော သားမြတ်
(နှင့်)ဆံပင်ရှိသော၊ ရင်သားလည်းလှ၊ ဆံ
ပင်လည်း ကောင်းသော၊ သူ။ ထနကေသဝတိ
ဣတ္ထိ၊ မဿဝါ ပုရိသော သိယာ။ နိတိ၊ပဒ။
၂၉၂။ စိန္တာဒိ၊၅၀။

ထနခိ(က္ခိ)ရ (န) [ထန+ခိရ] နို့တိုင်မှ ထွက်
သော နို့ရည်။ ထနခိရေန (ထနက္ခိရေန၊
သိ) ဂီတေန၊ အင်္ဂပါဝရဏေန စ။ ဇာ၊၂။
၈၀။ ဇာဠာ၊၅။၃၅၀။

ထနဂ္ဂ (ပ) [ထန+အဂ္ဂ] သားမြတ်ဖျား၊ နို့သီး။
ထနဂ္ဂသ္မိံ ထနဿ အဂ္ဂေ စူစကံ။ ဓာန်၊၆။
၂၇၀။

ထနဂ္ဂဟဏ (န) [ထန+ဂဟဏ] နို့-နို့ရည်-
ကို-(ခံတွင်းဖြင့်) စုတ်ယူခြင်း - စို့ခြင်း။
မုခေန ထနဂ္ဂဟဏေန ပုတ္တသိနေဟံ ဥပ္ပါဒေ-
တွာ။ စရိယာ၊၄။၁၆၄။

ထနဇ (ဇ) မွန (န) [ထန+ဇ(ဇ)မွန] သား
မြတ်ကို-ဖြန့်-ဆွဲဆန့်-ခြင်း။ အတိသမ္မာ-
ဓမာကာသ-မေတိဿာ ထနဇမ္မနေ (ထန-
ဇမ္မနေ၊ သိ)။ သုဗောဓ၊၅၆။ ထနာနံ
ပယောဓရာနံ ဇမ္မနေ ဗျာပနေ အာကာသံ
ဂဂနံ အတိသမ္မာဓံ အစူန္တပုကံ။ ယင်း-ဦး။

ထနတိ (ကြိ) [ထန + အ + တိ] ပြင်းထန်စွာ
အသံပြု၏၊ ထစ်ချုန်း၏၊ ထစ်ခြိမ်း၏၊ မြည်
ဟိန်း၏။ အာလမ္မရမေသော ဝိယ ထနတိ။
ဇာဠာ၊၂။၃၁၁။ ဖလိံ သူတိ ထနိံ သူ။ ဝိမတိ၊
၁။၃၅။

ထနဓာရာ (တိ) [ထန+ဓာရာ] နို့တိုင်မှ ထွက်
သော နို့ရည်အလျဉ်(အယဉ်)။ ထနဓာရာ-
ဘိသိဇ္ဇထ။ ဇာ၊၂။၃၇၄။ ဇာဠာ၊၇။၃၇၇။

ထနန္တ (တိ) [ထန+အန္တ] ပြင်းထန်စွာ အသံ
ပြုသော၊ ထစ်ချုန်း-ထစ်ခြိမ်း-မြည်ဟိန်း

-သော (မိုး-စသည်)။ ထနန္တော ဂဇန္တော
ဝိဇ္ဇောတန္တော။ ဣတိဝုတိဋ္ဌ။ ၂၂၆။

ထနန္တရ (န) [ထန+အန္တရ။ (သန္တာန္တရ-သံ)]
သားမြတ် - နို့အုံ - တို့၏ - အလယ် -
အကြား။ ထနန္တရေ နိပဇ္ဇာပေတွာ။ ဇာ၊ ဌ၊
၅။ ၃၅၂။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆။ ၂၂၀။ ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၄။

ထနပ (ပု၊ န) [ထန+ပါ+အ။ (သန္နပ-သံ)]
နို့ရည်ကို သောက်စို့တတ်သော (ကလေး
ငယ်)။ နို့စို့ ကလေး။ ထနံ ပိဝတိတိ ထန-
ပေါ။ ဓာနံ၊ ဌီ။ ၂၅၂။ သူစိ။

ထန-ပစ္စယ (ပု) [ထန+ပစ္စယ] ပစ္စည်းဖြစ်သော
ထန၊ ထန-ပစ္စည်း။ ကပိတ္ထ(ထ)န (သိ၊ ဌီ၊
သစ်၊ ၁။ ၃၅၅) ကြည့်။

ထနပါန (ပု) [ထန+ပါန] (က) နို့ရည်ကို
သောက်စို့ခြင်း။ (ခ) နို့ရည်ကို သောက်စို့ရာ
(အခါ)။ ပုတ္တ(က)သ တာဝ ထနပါနတော
အပဂမနကာလံ အာဂမေဟိ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။
၃၃၇။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၂၀။

ထနပါယံ (တိ) [ထန+ပါ+ဏိ] နို့ရည်ကို
သောက်စို့-လေ့ရှိ-တတ်-သော(သူငယ်)။
ထနပါယံနောပိ ဒါရကေ မုခံ ဝိက္ခာလာ-
ပေတွာ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၃၁။

ထနပိတဒါရက (ပု) [ထနပိတ + ဒါရက]
နို့ရည်ကို သောက်စို့သော ကလေးငယ်၊
နို့စို့ ကလေးငယ်၊ နို့စို့သူငယ်။ ထနသိ-
(သိ)တဒါရက-ကြည့်။ (သျှ၊ မူ-ကွဲ။)

ထနပ္ပဒေသ (ပု) [ထန+ပဒေသ] သားမြတ်၏
တည်ရာ ကိုယ်အရပ်။ ထနပ္ပဒေသတော ဥဒ္ဓံ
ဝိသံ ဘသိတွာ။ စရိယာ၊ ဌ။ ၂၃၉။ ဇာ၊ ဌ၊
၄။ ၃၁။

ထနပ္ပမာဏ (တိ) [ထန+ပမာဏ] နို့အုံအတိုင်း
အရှည်ရှိသော၊ နို့အုံတိုင်အောင် နက်သော
(ရေ-စသည်)။ ထနပ္ပမာဏေန ဥဒကေန။
ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၃၉။ (-ထေရီ၊ ဌ။ ၁၁၂။)

ထနပ္ပ (ပ) မာဏောဒက (တိ) [ထနပ္ပ (ပ)-
မာဏ+ဥဒက] သားမြတ်-ရင်စို့-အတိုင်း
အရှည်ရှိသော ရေရှိသော၊ နို့အုံ-ရင်စို့-
အထိနက်သော ရေရှိသော (မြစ်-စသည်)။
နဒိကာ ပရိပုဏ္ဏကာလေ ထနပမာဏောဒကာ
ဟုတွာ သန္တတိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၄၃၉။

ထနမံသ (န) [ထန+မံသ] နို့အုံ-ရင်-သား။
(ဖာသုကဒ္ဓယမံသံ) ထနမံသံ ဝဇ္ဇေတွာ
အဝက္ခိတ္တမတ္တိကာပိဏ္ဏသဏ္ဌာနံ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။
၂၂၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄၄။ ခုဒ္ဒက၊ ဌ။ ၃၆။ (-မ၊
ဌီ၊ ၂။ ၄၄။)

ထနမတ္တ (တိ) [ထန+မတ္တ] သားမြတ်-နို့အုံ-
အတိုင်း အရှည်ရှိသော၊ နို့အုံ-ရင်စို့-
တိုင်အောင် နက်သော (ရေ-စသည်)။ ပဉ္စမံ
ထနမတ္တေ။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၅၃။

ထနမူလ (န) [ထန+မူလ] သားမြတ်-နို့အုံ-
၏ အနီး (ကိုယ်အရပ်)။ ဗာဟံ ထနမူလေ-
ယေဝ ဆိန္နိ(ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၅)တိ အံသေန သဒ္ဓိံ
ဗာဟံ ဆိန္နိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၆-၇။ ထန-
မူလေယေဝါတိ ထနသမိပေယေဝ။ ပါစိတ်၊
ယော၊ ၁။ ၁၃။ (-အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၀၉။ အပ၊ ဌ၊ ၁။
၈၂။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၈၀။)

ထနယတိ (ကြိ) [ထန+ဏယ+တိ။ နိတိ၊ ဓာ။
၃၂၁။] ပြင်းထန်စွာ အသံပြု၏။ ထစ်ချုန်း-
ထစ်ခြိမ်း - မြည်ဟိန်း - ၏။ ဝိဇ္ဇ၊ သဉ္ဇရတိ
ထနယတိ ဒေဝေါ။ သံ၊ ၁။ ၁၅၆။

ထနယန္တ (တိ) [ထန+ဏယ+အန္တ] ပြင်းထန်
စွာ အသံပြုတတ်သော၊ ထစ်ချုန်း - ထစ်
ခြိမ်း - မြည်ဟိန်း - တတ်သော (မိုး-စသည်)။
ထနယန္တော သဝိဇ္ဇုကော (ဒီ၊ ၂။ ၂၁၀) တိ
သဝိဇ္ဇုကော ပါဝုဿက မေယော ဝိယ
မဟာဂဇ္ဇိတံ ဂဇန္တော။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၈၆။
(-ဒီ၊ ၂။ ၂၀၉။ သံ၊ ၁။ ၁၀၀။ အံ၊ ၂။ ၂၈။
ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၈၄။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၇။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၁။

၂၂၅။ ထေရ၊ဌ၊၁။၁၅၇။ ထေရ၊ဌ၊၂။၄၇။
သံ၊ဋီ၊၁။၃၂၂။)

ထနယိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ထန + ဣယ + တွာ]
ပြင်းထန်စွာ အသံပြု၍၊ ထစ်ချုန်း-ထစ်
ခြိမ်း-မြည်ဟိန်း-၍။ ယထာပိ မေဃော
ထနယိတွာ ဂဇ္ဇယိတွာ ပဝဿတိ။ ဣတိဝုတ်။
၂၄၀။ (-ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၂၇။)

ထနယုဂလ (န) [ထန+ယုဂလ] သားမြတ်အစုံ၊
သားမြတ် ၂-လုံး။ သုသဏ္ဌာနသမ္ပန္နံ နိရန္တရံ
ထနယုဂလံ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၃၀၇။

ထနဝေမဇ္ဈ (န) [ထန+ဝေမဇ္ဈ] သားမြတ်တို့
၏-အလယ်-အကြား-အရပ်။ထန(န)ဒရ
(က), (ခ)-ကြည့်။

ထနသဒိသ (တိ) [ထန+သဒိသ] သားမြတ်ဖျား
-နို့သီး-နှင့်တူသော(ညောင်သီး-စသည်)။
ကပိတ္တန(သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၅၆)-ကြည့်။

ထနသိ(သိ)တဒါရက (ပု) [ထနသိ(သိ)တ+
ဒါရက] နို့ရည်ကို မှီ(၍ အသက်မွေး)သော
ကလေးငယ်၊ နို့စို့ကလေးငယ်၊ နို့စို့သူငယ်။
ထနသိ(သိ) တဒါရကဿ (ထနပိတဒါရ-
ကဿ၊ သျှာ) ကေ အင်္ဂံ ဂဟေတဗ္ဗံ။ မိလိန္ဒ။
၃၄၅၊၃၉၃။

ထနသိတဒါရကပဉ္စ (တိ) [ထနသိတဒါရက+
အင်္ဂံ+ပဉ္စ] (က) နို့စို့သူငယ်၏ (အတုယူ
စရာ) ဂုဏ်အင်္ဂါကို မေးမြန်းခြင်း။ (ခ) နို့
စို့သူငယ်၏ (အတုယူစရာ) ဂုဏ်အင်္ဂါကို
မေးမြန်းကြောင်းဖြစ်သော (စကားအစဉ်)။
ထနသိတဒါရကပဉ္စော ဒုတိယော။ မိလိန္ဒ။
၃၉၃။

ထနိတ (န) [ထန+တ။ (ဃနိတ-သံ)] မိုး
ချုန်းသံ။ မေဃနာဒေ တု ထနိတံ (သီ၊မူ)။
ဓာန်၊၄၉။ ဃနိတံ ဂဇ္ဇိတံ။ အမရ၊၃။၉။
(-ထောမ။)

ထနိတု (တိ) [ထန+တု] ပြင်းထန်စွာ အသံပြု
သော၊ ထစ်ချုန်း-ထစ်ခြိမ်း-မြည်ဟိန်း-
သော(မိုး-စသည်)။ ဂဇ္ဇိတတိ ထနိတ။
အဘိ၊ဌ၊၃။၇၅။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၂၂။

ထန(န)ဒရ (ပု၊န) [ထန+ဒရ] (က) သား
မြတ်(နှင့်) ဝမ်းဗိုက်။ (ခ) သားမြတ်တို့၏
အလယ်ကြား (နှင့်) ရင်သားအရပ်။ (က)
သုန္ဒရာ အယျာယ ထနဒရာ။ ဝိ၊၂။၄၆၁။
ထနော စ ဥဒရာ စ ထနဒရာ။ ဝဇီရ၊၃၇၇။
(က), (ခ) ထန(န) ဒရ (ဒီ၊၂။၂၁၃) ၏
ပယောဓရဉ္စ ဥဒရဉ္စ အဓိပ္ပေတန္တိ အာဟ
“ထနဝေမဇ္ဈ ဥဒရဉ္စ” (ဒီ၊ဌ၊၂။၂၉၄) တိ။
ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၄၉။

ထနေနန္တ (တိ) [ထန+ဧက+အန္တ] ပြင်းထန်စွာ
အသံပြုတတ်သော၊ ထစ်ချုန်း-ထစ်ခြိမ်း-
မြည်ဟိန်း- တတ်သော (မိုး-စသည်)။
ထနေနန္တ ဂဇ္ဇန္တော...ဝဿိတုံ အာရဘိ။
ထေရ၊ဌ၊၁။၄၀၁။

ထပတိ (ပု) [ဌာ+တိ။ ပ-လာ။ (ဓာန်၊ဋီ၊၅၀၆-
ကြည့်။) ထပ+အ+တိ။ ဝတ္ထုဝိဇ္ဇာယ ဝုတ္တု-
ဝိမိနာ ကတ္တဗ္ဗနိဿယာနိ ဌပေတိတိ ထပတိ။
သံ၊ဋီ၊၂။၃၅၉။ (မ၊ဋီ၊၃။၅၀။ နီတိ၊ဓာ။
၃၂၇။ ဓာတုတ္ထ။၁၇၃-လည်း ကြည့်။) ထ +
ပတိ။ (P.S.D.-ကြည့်။) (ဃပတိ-သံ)]
လက်သမား၊ လက်သမားခေါင်းဆောင်။
(‘ပု’ ဘုရင်၊ လက်သမား၊ လက်သမားဆရာ၊
ရထားထိန်း၊ ရထားမောင်းသူ၊ ယင်ပူဇော်
သူ၊ မိန်းမစိုး=မိန်းမထိန်း၊ ကုဝေရနတ်၊ ‘တိ’
အကြီးအကဲ-အချုပ်အချာ-ခေါင်းကိုင် -
ဦးစီး-ဦးကိုင်-နာယက - ဖြစ်သောသူ။
P.S.D.။) (ဝီလျံ-S.E.D.။ ကောတ္ထုဘ။
ထောမ။ အမရ။ မေဒိနီကောသ-တို့ လည်း
ကြည့်။)

ထပတိ - မ၊၂။၅၉၊၆၀၊၂၁၄-၅၊၂၂၀။
မ၊၃။၁၈၄-၅။ သံ၊၂။၄၂၃-၄။ မ၊ဋီ၊၃။

၅၀။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၅။ ဓာန်။ ၅၀၆။ ထပ်တီးတိ
 ဝဇုကီဇေဋ္ဌကော။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၈၀။ သံ၊ ဌ၊ ၃။
 ၁၂၀။ ထပ်တယော—မ၊ ၂။ ၃၅။ ၆။ သံ၊ ၃။
 ၃၀၃။ နေတ္တိ။ ၁၁၃-၄။ ထပ်တိ (အ၊ ဇ) —
 မ၊ ၂။ ၅၉၊ ၂၁၆-၉။ သံ၊ ၂။ ၄၂၃။ ဣတိဝုတ်၊
 ၄။ ၉၉။ နေတ္တိ။ ၂၆၃။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၄၁။ သံ၊
 ၃။ ၁၆၈။ ၂။ ၇၇။ မူလဋီ၊ ၁။ ၅၇။ မူလဋီ၊ ၃။ ၄၀။
 ထပ်တယော (အ၊ ဗ) — သံ၊ ၃။ ၃၀၅-၆။
 နေတ္တိ။ ၁၁၅-၆။ သံ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၁၀-၁။ နေတ္တိ၊
 ၄။ ၂၂၉၊ ၂၃၀။ ထပ်တိ — မ၊ ၂။ ၅၉၊ ၂၁၅။
 မ၊ ၃။ ၁၉၁။ သံ၊ ၂။ ၄၂၃။ ထပ်တယော —
 မ၊ ၂။ ၃၂၆။ သံ၊ ၃။ ၃၀၃။ ထပ်တိနာ
 (သဟာဒိယောဂ) — မ၊ ၂။ ၅၉၊ ၆၀။ သံ၊ ၂။
 ၄၂၃-၄။ ထပ်တိဿ (စ၊ ဇ) — မ၊ ၂။ ၆၀၊
 ၂၁၄။ (ဆ၊ ဇ) — မ၊ ၃။ ၁၈၄-၅။ ထပ်တိ-
 နော—သံ၊ ၂။ ၄၂၄။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၈၀။ (စ၊ ဆ၊ ဇ)
 —မ၊ ၃။ ၁၈၄။ ထပ်တိနံ (ဆ၊ ဗ) — နေတ္တိ။ ၄။
 ၂၃၀။

ထပ်တီးသဒ္ဒ (ပု) [ထပ်တိ+သဒ္ဒ] ထပ်တီးဟူသော
 သဒ္ဒါ။ ထပ်တီးသဒ္ဒေါ ဟိဝဇုကီပရိယာယော။
 သံ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၇၇။

ထပ်တိသုတ္တ (န) [ထပ်တိ+သုတ္တ] ထပ်တိသုတ်၊
 သာဓုကရ္မစားများ ဖြစ်ကြသော သကဒါဂါမ်
 ဣသိဒတ္တ-နှင့် သောတာပန် ပုရာဏ-တို့အား
 အိမ်ရာတည်ထောင် လှူဘောင် လှူဘဝ၌
 ကျဉ်းမြောင်း ကြပ်တည်းပုံနှင့် ရဟန်းဘောင်
 ရဟန်းဘဝ၌ ချောင်လည် ကျယ်ဝန်းပုံတို့ကို
 ဟောပြောတော်မူပြီးလျှင်—(၁) ဘုရား -
 (၂) တရား - (၃) သံဃာ - ၌ မတုန်မလှုပ်
 သက်ဝင် ယုံကြည်ခြင်း၊ (၄) စွန့်ကြဲ ပေးကမ်း
 လှူဒါန်းမှု ၌ အစဉ်အမြဲ မွေ့လျော်သဖြင့်
 မစ္ဆေရ ကင်းခြင်း ဟူသော သောတာပန်
 ပုဂ္ဂိုလ်၏ ဂုဏ်အင်္ဂါ ၄-ပါးတို့ကို ဟောပြော
 သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တ-
 ပါဠိ၊ ၁၁-သံယုတ်၊ ၁-ဝဂ်၊ ၆-သုတ်။ သံ၊ ၃။
 ၃၀၃ - ၆။ သံ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၀၉၊ ၃၁၁။ ခုဒ္ဒက-

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၄၆—ပ-မ-ဗ-သ-စ

နိကာယ၊ နေတ္တိ-ပါဠိ၊ ၄-ဝါရ၊ သာသန-
 ပဌာန။ နေတ္တိ။ ၁၁၃-၆။ နေတ္တိ။ ၂၂၈-
 ၂၃၀။

ထပ်န (န၊ ထိ) [ထပ်+ယု] ထားခြင်း။ ယထာ
 ပန ဒုဝိဓာ အနုရူပန္တိ ဝါ ထပ်နာ စ ဒေသ-
 နာထပ်နာ။ ပေဋကော။ ၂၂၂။

ထပ်နဋ္ဌ (ပု) [ထပ်န+အတ္ထ] ထားခြင်းဟူသော
 အနက်သဘော။ ထမ္မာဒိဝတ္ထုနံ ထပ်နဋ္ဌေန
 ထပ်တိ။ မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၅၀။

ထပ်တဋ္ဌာန (န) [ထပ်တ + ဌာန] ထားရာ
 အရပ်။ ထပ်တဋ္ဌာနတော စတ္တာရော မာသေ
 အစလိတာနိ။ သံ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၁၈။

ထပ်တော (ကြိ၊ ဝိ) [ထပ်+ဏေ+တော] (ခြင်း-
 ချန်-)ထား၍။ ထပ်တော ဒွေ။ မ၊ ၂။ ၃၃၅။

ထမ္မ (ပု) [ထမ္မ+အ] ချုံ(စပါးချုံ၊ မြက်ချုံ-
 စသည်)။ ထမ္မော ဂုဗ္ဘော တိဏာဒိနံ။ ဓာန်။
 ၄၅၄။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ထမ္မကရိ (န) [ထမ္မ+ကရ+ဣ] ကောက်၊ စပါး။
 ထမ္မော ဂုဗ္ဘော၊ တံ ကရေတိတိ ထမ္မကရိ၊
 ဣ။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၄၅၂။

ထမ္မ (ပု၊ န) [ထပ်+အ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၁၂၇။ ဓာ-
 တုတ္ထ။ ၁၇၄။ ထမ္မ+အ။ ဓရ+ရမ္မ။ ထမ္မ
 ပဋိဗန္ဓနော၊ ထမ္မော၊ ဓာရေတိတိ ဝါ ထမ္မော၊
 ဓရ ဓရဏေ၊ ရမ္မ-ပစ္စယော၊ ဝဏ္ဏဝိကာရော စ။
 ဓာန်၊ ဋီ။ ၂၂၀။ (- ၃၆၄။) (ညမ္မ-သံ)]
 (၁) ထမ္မ-မည်သော ကိလေသာ (မာန၊
 ဒေါသ၊ လောဘသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်)၊ (က)
 (ကော်တင်အပ်သော အဝတ်အထည်ကဲ့သို့)
 စိတ်၏ တောင့်မာ-ခြင်း-ကြောင်း။ (ခ)
 (ထွန်တုံးကို မျိုသော စပါးကြီးမြေကဲ့သို့)
 တောင့်ခိုင်-မကိုင်ညွတ်-မရိသေ-ခြင်း-
 ကြောင်း။ (ဂ) (လေဖြင့်ပြည့်သော အိတ်
 ကဲ့သို့) တင်းမာ-မပျော့ပျောင်း-ခြင်း-
 ကြောင်း။ (ဃ) ကြမ်းထမ်း-မနူးညံ့-
 မသိမ်မွေ့-ခြင်း-ကြောင်း။ (င) ကိုယ်၊

စိတ်တို့၏ မရွေးရှားခြင်းကြောင့်၊ ကိုယ်၊
 စိတ်တို့၏ - တောင့်တင်းခြင်း -
 ကြောင်း။ (၂) တိုင်၊ (က) ဘုရားတန်ဆောင်း
 တိုင်။ (ခ) တံခွန်တိုင်။ (ဂ) ကျောင်းတိုင်။
 (ဃ) သုဓမ္မာစ (ဇ) ရပ်တိုင်။ (င) ပြာသာဒ်
 တိုင်။ (စ) စင်္ကြံဆောင်တိုင်။ (ဆ) မဏ္ဍပ်-
 ကန္နား-တိုင်။ (ဇ) စောင်းတန်း-လှေခါး-
 တိုင်။ (ဈ) အိမ်တိုင်။ (ည) နယ်ခြားမှတ်
 တိုင်။ (ဋ) တံခါးတိုင်။ (ဌ) ရေချိုးဆိပ်၌
 မြှုပ်စိုက်ထားအပ်သောတိုင်၊ ချေး-ပွတ်-
 တွန်း-တိုင်။ (ဍ) (ပြုတင်း)ပွတ်တိုင်။ (ဎ)
 (လှည်း၊ ရထား) ရံတိုင်။ (ဏ) နွားချည်
 တိုင်။ (တ) ဆင်ချည်တိုင်။ (ထ) မြွေချည်
 တိုင်။ (ဒ) မိကျောင်းချည်တိုင်။ (ဓ) ငှက်
 ချည်တိုင်။ (န) ခွေးချည်တိုင်။ (ပ) မြေခွေး
 - တောခွေး - ခွေးအ - ချည်တိုင်။ (ဖ)
 မျောက်ချည်တိုင်။ (ဇ) တိုင်နှင့်တူသော
 (ကာယဂတာသတိ-စသည်)။ (မြဲခြင်း၊
 မလှုပ်ရှားခြင်း၊ လှုပ်ရှားမှုမရှိခြင်း၊ မာတင်း
 ခြင်း၊ စိတ်ဓာတ်ထကြွမှုမရှိခြင်း၊ ထုံ-ထိုင်း-
 ခြင်း၊ တွေ့ဝေခြင်း၊ ဆီးတားမှု၊ အဆီး
 အတား၊ ခံတုံး၊ ခုတုံး၊ အုတ်-ကျောက်-
 တိုင်၊ ပင်လုံး၊ ပင်စည်၊ ပင်ရင်း၊ မခံစားနိုင်
 ခြင်း။ P.S.D.။)

(၁) ထမ္မ-မည်သော ကိလေသာ (မာန၊
 ဒေါသ၊ လောဘသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်)။
 မကွော ထမ္မော တေ (စ) အဋ္ဌမော
 (အဋ္ဌမာ)။ သုတ္တနိ။၃၄၂။ မဟာနိ။၇၄။
 စူဠနိ။၁၁၄။ ဣတိဝုတ်၊၄။၁၆၄။ သာရတ္ထ၊၃။
 ၁၄၁။ သီ၊၃။သစ်၊၁။၂။ မ၊၃။၁။၁၀၄။
 အံ၊၃။၁။၇၉။ ထမ္မဿာ (အံ၊၁။၉၈) တိ
 ကောမောနဝသေန ထဒ္ဓဘာဝဿ။ အံ၊၄။၂။
 ၆၇။ မာယာသာဌေယျထမ္မမဒပ္ပမာဒါ တဒါ-
 ကာရပ္ပဝတ္တာ လောဘသဟဂတစိတ္တုပ္ပါဒ-
 မော။ ထမ္မော ဝါ မာနဝိသေသော စိတ္တဿ
 ထဒ္ဓဘာဝေန ဂဟေတဗ္ဗတော။ မ၊၃။၁။၂၀၁။

(က) (ကော်တင်အပ်သော အဝတ်
 အထည်ကဲ့သို့) စိတ်၏ တောင့်မာ-ခြင်း-
 ကြောင်း။ ထဒ္ဓဋ္ဌေန ထမ္မော။ ခလိယာ
 ထဒ္ဓ(ဗဒ္ဓ၊ က)သာဠကဿ ဝိယ စိတ္တဿ
 ထဒ္ဓတာ ဧတ္ထ ကထိတာ။ အဘိ၊၄။၂။၄၅၁။
 (စိတ္တဿ ထဒ္ဓတာ တထာပဝတ္တစိတ္တမေဝါတိ
 ဝဒန္တိ၊ မာနဝိသေသော ဝါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ မူလ၊၃။
 ၂။၂၁၇။ အနိဝါတဝုတ္တိတာယ ဟေတုဘူတော
 စိတ္တသမ္ပဂ္ဂဟော မာနဝိသေသော။ အနု၊၃။၂။
 ၂၁၅။) ထမ္မော စိတ္တဿ ထဒ္ဓတာ၊ သရ-
 ထမ္မော ဝါ။ ရူ၊၃။၉၄။ (၂) အနက်လည်း
 ကြည့်။

(ခ) (ထွန်တုံးကို မျိုသော စပါးကြီး
 မြွေကဲ့သို့) တောင့်ခိုင် - မကိုင်းညွတ် - မရို
 သေ-ခြင်း-ကြောင်း။ (ဂ) (လေဖြင့်
 ပြည့်သော အိတ်ကဲ့သို့) တင်းမာ - မပျော့
 ပျောင်း-ခြင်း-ကြောင်း။ အယံ ထမ္မော
 နာမ ဝုစ္စတိ၊ ယေန သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော
 ဂိလိတနက်လသိသော ဝိယ အဇဂရော၊ ဝါတ-
 ဘရိတာ ဝိယ ဘဿာ စေတိယံ ဝါ ဝုဇ္ဈတရေ
 ဝါ ဒိဿာ ဩနမိတုံ န သက္ကောတိ၊ ပရိယန္တေ-
 နေဝ စရတိ။ အဘိ၊၄။၂။၄၅၁။ (-ဒီ၊၃။၂။
 ၁၉။ မ၊၃။၁။၂၀၀။)

(ဂ) ဧဝံ ဝါတဘရိတဘဿဒိသ-
 ထဒ္ဓဘာဝပဂ္ဂဟိတသိရအနိဝါတဝုတ္တိကာရက-
 ရဏော ထမ္မော။ မ၊၄။၁။၁၇၄။ (-၁၁၁။
 မဟာနိ၊၄။၅၄။ ပဋိသိ၊၄။၂။၂၆၀။)

(ဃ) ကြမ်းထမ်း-မနူးညံ့-မသိမ်မွေ-
 ခြင်း-ကြောင်း။ နိဿိနေဟနိက္ကရုဏထဒ္ဓ-
 လက္ခဏေန ထမ္မေန။ ဒီ၊၄။၂။၂၃။ သစေ
 ယထာဓိပ္ပါယံ လာဘံ လာဘတိ၊ တေန ထဒ္ဓေါ
 ဟောတိ အမုဒုစိတ္တော၊ န ယိဒံ ဧဝံ ကာတဗ္ဗန္တိ
 ဩဝဒိတုံ အသက္ကုဏေယျော၊ အယမဿ
 ထမ္မော။ မ၊၄။၁။၁၁၁။ (၂) အနက်လည်း
 ကြည့်။

(င) ကိုယ်၊ စိတ်-တို့၏ မရွေးရှား-ခြင်း-ကြောင်း၊ ကိုယ်၊ စိတ်-တို့၏ -တောင့်တင်း-ခိုင်မာ-ခြင်း-ကြောင်း။ ထမ္မော အဝိဿရ-ကာယစိတ္တတာ (ကာယစိတ္တာနံ အဝိဿရ-ဘာဝသခါတော စ)။ သုဗောဓါဋီ။ ၃၄၆။

(၂) တိုင်။ သစေ ဗဟိ တိယောဇနေ ရုက္ခေ ဝါ ထမ္မေ ဝါ ပဋိဟညိတွာ ပုန အန္တော ပတန္တိ။ အနာပတ္တိ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၆၇။ ထမ္မေ ဒဋ္ဌကာလော ဝိယ အဟောသိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၅၂၈။ ထမ္မော ထူဏာဇဋ္ဌတ္တေသု။ ဓာန်။ ၁၀၄၈။ (- ၂၂၀။)

(က) ဘုရားတန်ဆောင်းတိုင်။ တေ မေ ထမ္မံ ပဝေစ္ဆိံ သူ။ အပါ၊ ၁။ ၆၁။ “ဘဂဝတော ဥပဋ္ဌာနသလံ ကရောမာ”တိ ဒဗ္ဗသမ္ဘာ-ရတ္တာယ ဝနံ ပဝိသိတွာ တံ ဥပါသကံ ဒိသွာ “အမှာကံ ကေံ ထမ္မံ ဒေတာ”တိ ယာစိံ သူ။ အပါ၊ ဌ၊ ၂။ ၂။

(ခ) တံခွန်တိုင်။ အာရောပေသိံ ဓဇံ ထမ္မံ (အပါ၊ ၁။ ၁၈၈) န္တိ စေတိယမာဋ္ဌကေ ထမ္မံ နိခနိတွာ တတ္ထ ဓဇံ အာရောပေသိံ။ အပါ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅၅။ ထမ္မာရောပက - လည်း ကြည့်။

(ဂ) ကျောင်းတိုင်။ ထမ္မဟိ ကာ-တဗ္ဗာယ ထမ္မံ ဥဿာပေတိ၊ ဒုက္ကဋ္ဌံ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅၆။ ထမ္မာ ပန ဥပရိ ဥဂ္ဂစ္ဆန္တိ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၈၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၀၉။

(ဃ) သုဓမ္မာစ (ဇ) ရပ်တိုင်။ “သုဓမ္မာ” လူတိယံ အာဟု၊...အဋ္ဌသ သုကတာ ထမ္မာ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၀၃။ သုဓမ္မာယံ သဘာယန္တိ... သုဝဏ္ဏမယာ ထမ္မာ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၄၀-၁။

(င) ပြာသာဒ်တိုင်။ ယဒိ ပန ထမ္မာနံ ဥပရိ ကတပါသာဒဿ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၂။ ဟေ-မန္တိကေ ထမ္မာပိ ဘိတ္တိယောပိ နိစာ ဟောန္တိ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၅။ ယထာ ပါသာဒံ ပတွာ ထမ္မော

နာမ သေသဒဗ္ဗသမ္ဘာရာနံ ဗလဝပစ္စယော။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၅၁။

(စ) စင်္ကြံဆောင်တိုင်။ ထမ္မေဝ ဒဿေသိ ပဋိပါဋိယာ၊ စက်မေ ရတနာမယေ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၀၀။ ထမ္မေဝါတိ ထမ္မေ ဝိယ ဒသစက္ကဝါဠ-သဟဿေသု ယေ သိနေရူပဗ္ဗတာ၊ တေ ပဋိ-ပါဋိယာ ဌိတေ သုဝဏ္ဏထမ္မေ ဝိယ ကတွာ တေသံ ဥပရိ စက်မံ မာပေတွာ ဒဿေသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ၊ ၅၂။

(ဆ) မဏ္ဍပ်-ကနား-တိုင်။ တဿ (မဏ္ဍ-ပဿ) သောဝဏ္ဏမယေသု ထမ္မေသု ရဇတ-မယာ သဋ္ဌကာ (သဋ္ဌိကာ၊ သိ) အဟေသု။ အပါ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၁။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၀။

(ဇ) စောင်းတန်း - လှေခါး - တိုင်။ သောဝဏ္ဏမယဿ သောပါနဿ သောဝဏ္ဏ-မယာ ထမ္မာ အဟေသု။ ဒီ၊ ၂။ ၁၄၆။

(ဈ) အိမ်တိုင်။ ယထာ ဟိ ထမ္မေ အနု-ဿာပေတွာ တုလာသဃံသံ အနာရောပေ-တွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၁၄။ ထမ္မတော ပဋ္ဌာယ သဗ္ဗဒါရူသု သညံ ကတွာ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၇။

(၁) (က) အနက်လည်း ကြည့်။
(ည) နယ်ခြားမှတ်တိုင်။ သီမာ (မ)-ပရိစ္ဆေဒနတ္ထံ ပန ထမ္မာ ဝါ ပါသာဏာ ဝါ သယံ န ဌပေတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၆၁။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၆၀။

(ဋ) တံခါးတိုင်။ သေကာထမ္မာ နာမ နဂရဒွါရေ သောဘနတ္တာယ နိခါတာ ထမ္မာ။ အပါ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၁၉။ ဣန္ဒြိလောတိ...သရဒါရု-မယဿ ထမ္မသေတံ အဓိဝစနံ။ နေတ္တိ၊ ဌ။ ၂၇၄။ (- နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၃၂၅။)

(ဌ) ရေချိုးဆိပ်၌ မြှုပ်စိုက်ထားအပ် သောတိုင်၊ ချေး-ပွတ်-တုန်း-တိုင်။ ထမ္မေ- (ဝိ၊ ၄။ ၂၃၉)တိ နှာနုတိတ္ထေ နိဓဏိတွာ ဌပိ-တတ္ထမ္မေ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၄။ ၄၄။ ထမ္မော နာမ နဟာန-

တိတ္ထေ နိဓနိတော ဌပိတော။ ခုဒ္ဒသိက္ခာဋီ၊
သစ်။၁၆၉-၁၉၁။

(၃) (ပြုတင်း) ပုတ်တိုင်။ ထမ္မကဝါ-
တပါန-ကြည့်။

(၁) (လှည်း၊ရထား) ရံတိုင်။ ထမ္မက-
သမုဒါယ-ကြည့်။

(က) နွားချည်တိုင်။ ယထာ ထမ္မ
နိဗန္ဓေယျ၊ ဝစ္ဆံ ဒမ္မံ နရော ဣဓ။ ဝိဠာ ၂။
၁၂။ မ၊ဠာ ၁။ ၂၅၂။

(တ) ဆင်ချည်တိုင်။ အာရမ္မဏေ...ထမ္မ-
မိ ဒဠာယ ရဇ္ဇယာ (ထေရု၊၃၆၁)တိ ယထာ
ဟတ္တာစရိယော မဟာဟတ္ထိ အာဠာနထမ္မ
ဒဠာယ ထိရာယ ရဇ္ဇယာ နိဗန္ဓတိ။ ထေရ၊
ဠာ ၂။ ၄၇၇။ အာလာနမာဠကော ထမ္မော။
ဓာန်၊၃၆၄။

(ထ) မြေချည်တိုင်။ (ဒ) မိကျောင်း
ချည်တိုင်။ (ဓ) ငှက်ချည်တိုင်။ (န) ခွေး
ချည်တိုင်။ (ပ) မြေခွေး-တောခွေး-ခွေး
အ-ချည်တိုင်။ (ဖ) မျောက်ချည်တိုင်။
သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ပရိသော ဆပ္ပါဏကေ
ဂဟေတွာ....အဟိံ ဂဟေတွာ....သုသုမာရံ
ဂဟေတွာ .... ပက္ခိံ ဂဟေတွာ ။ပ။ ကုက္ကုရံ
ဂဟေတွာ။ သိင်္ဂါလံ ဂဟေတွာ။ မက္ကဋံ
ဂဟေတွာ....ဒဠေ ခီလေ ဝါ ထမ္မေ ဝါ ဥပ-
နိဗန္ဓေယျ။ သံ၊၂။ ၄၀၃။

(န) ဂဗ္ဘလေန ဗန္ဓိတွာ ထမ္မေ ဝါခီလေ
ဝါ ဥပနိဗန္ဓသုနဓဿ အတ္တနော ဓမ္မတာယ
ဆိုန္ဒိတွာ ဂန္တိ အသမတ္တဿ အနုပရိဓာဝနံ
ဝိယ။ မ၊ဠာ ၄။ ၁၄။

(၃) တိုင်နှင့်တူသော(ကာယဂတာသတိ-
စသည်)။ “ဒဠေ ခီလေ ဝါ ထမ္မေ ဝါ” တိ
ခေါ ဘိက္ခဝေ ကာယဂတာယ သတိယာ တေ
အဓိဝစနံ။ သံ၊၂။ ၄၀၃။

ထမ္မော-ဒီ၊၂။ ၁၄၇။ မ၊၁။ ၁၉၊ ၄၄။
သုတ္တနိ၊၃၁၆၊ ၃၄၂။ မဟာနိ၊၁၀၊ ၇၄၊ ၃၆၅။

စူဠနိ၊၁၁၄။ ပဋိသံ၊၃၇၇။ မိလိန္ဒ၊၂၇၉။ ဝိ-
ဠာ၊၃။ ၃၇၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၁၀၉။ မ၊ဠာ၊၁။ ၁၁၁၊
၁၇၄-၅။ အံ၊ဠာ၊၂။ ၃၅။ အဘိဠာ၊၁။ ၁၅၁။
အဘိဠာ၊၂။ ၄၅၁။ ဣတိဝုတ်၊ဠာ၊၁၆၄။ သုတ္တနိ၊
ဠာ၊၁။ ၂၅၂၊ ၃၀၄။ ဇာ၊ဠာ၊၂။ ၁၇၂။ မဟာနိ၊ဠာ၊
၅၃-၄။ ပဋိသံ၊ဠာ၊၁။ ၂၉၃။ ပဋိသံ၊ဠာ၊၂။ ၂၆၀။
သာရတ္ထ၊၃။ ၁၄၁။ ဝိမတိ၊၁။ ၅၉။ သီ၊ဠာ၊သစ်၊
၁။ ၂၁။ သီ၊ဠာ၊သစ်၊၂။ ၂၇။ မ၊ဠာ၊၁။ ၂၀၀-၁။
မ၊ဠာ၊၃။ ၁၈၄။ အံ၊ဠာ၊၁။ ၇၉၊ ၂၇၃။ နေတ္ထိ၊
ဝိ၊၃၂၅။ ခုဒ္ဒသိက္ခာဋီ၊ သစ်။ ၁၆၉ - ၁၇၁။
ထမ္မာ-ဒီ၊၂။ ၁၄၆။ ဝိမာန၊၁၀၅၊ ၁၁၇။
ပေတ၊၁၉၅။ အပါ၊၁။ ၂၂၀။ အပါ၊၂။ ၃၀။ ဇာ၊
၂။ ၂၀၃၊ ၂၂၃။ ဝိ၊ဠာ၊၂။ ၂၆၁။ ဝိ၊ဠာ၊၃။ ၃၇၀။
ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၆၀၊ ၁၀၉။ ဒီ၊ဠာ၊၂။ ၄၅-၆၊ ၂၄၁။
ခုဒ္ဒက၊ဠာ၊၃၄။ အပါ၊ဠာ၊၁။ ၁၁၉။ ဇာ၊ဠာ၊၂။
၂၄။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁၉၁၊ ၃၂၇။ ဝိမတိ၊၂။ ၁၇၉။
သီ၊ဠာ၊သစ်၊၂။ ၂၇။

ထမ္မ-ဒီ၊၁။ ၄၇။ ဒီ၊၂။ ၇၂။ ဒီ၊၃။ ၁၇၆။
မ၊၁။ ၄၄။ မ၊၂။ ၁၇။ မ၊၃။ ၂၁။ သံ၊၂။ ၁၂၂-၃၊
၄၀၃။ အံ၊၂။ ၃၇၅။ ဥဒါန၊၁၈၄။ သုတ္တနိ၊
၃၂၇။ အပါ၊၁။ ၆၁။ မဟာနိ၊၁။ ၂၂၂၊ ၂၇၂။
ပဋိသံ၊၃၇၇။ ဝိ၊ဠာ၊၂။ ၁၅၆။ ဒီ၊ဠာ၊၂။ ၃၅၃။ ဒီ၊
ဠာ၊၃။ ၁၁၅။ မ၊ဠာ၊၁။ ၂၅၂။ မ၊ဠာ၊၄။ ၅၇။ သံ၊ဠာ၊
၁။ ၁၁၂။ အံ၊ဠာ၊၁။ ၄၁၄။ အံ၊ဠာ၊၃။ ၁၃၉။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၆၀။ ဓမ္မ၊ဠာ၊၁။ ၄၄၆။ ဣတိဝုတ်၊ဠာ၊
၁၆၀။ အပါ၊ဠာ၊၂။ ၃၊ ၁၅၄-၅။ ဇာ၊ဠာ၊၁။ ၂၁၇။
မဟာနိ၊ဠာ၊၂၄၄။ ဝဇီရ၊၁၂၀။ အံ၊ဠာ၊၃။
၃၄၂။ အနုဠာ၊၁။ ၆၉။ ထမ္မ-ဗုဒ္ဓဝံ၊၃၀၀။
ဝိ၊ဠာ၊၂။ ၁၄၉။ ဝိ၊ဠာ၊၃။ ၄၁၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၆၀။
မ၊ဠာ၊၃။ ၁၅၄။ အံ၊ဠာ၊၁။ ၁၈၃၊ ၃၂၅။ အံ၊ဠာ၊
၃။ ၂၁၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၃၁၄။ ဓမ္မ၊ဠာ၊၁။ ၁၄၁။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ဠာ၊၅၂။ ဇာ၊ဠာ၊၁။ ၂၀၇။ ဝိမတိ၊၁။ ၁၆၅။
ထမ္မာနိ (န၊ဒ) - အပါ၊၁။ ၃၇၆။ ထေရ၊ဠာ၊
၂။ ၃၁၇။

ထမ္မန-ဝိ၊၁။ ၂၇၇။ ဝိ၊၂။ ၁၂၉၊ ၃၅၃။
စူဠနိ၊၃၇၊ ၂၂၇။ ဝိ၊ဠာ၊၃။ ၁၅။ ဒီ၊ဠာ၊၃။ ၂၃။

မဠာ၁။၁၁၂။၁၂။မဠာ၁။၂၀၂။ထမ္မဟိ—
ဇာ၂။၁၁၄။ဝိဠာ၂။၁၅၆။ဝိဠာ၂။၂၀၀။ဝိ
သင်္ဂဟ။၁၀၉။အပဠာ၁။၁၁၆။ဇာဠာ၄။
၁၅၅။ထမ္မတော(မဇ)—ဇာဠာ၂။၁၇။

ထမ္မဿ (ဆဇ) — အံ၁။၉၀။၃၀၅။
၅၀၀။အံ၂။၂၄၅။၃၉၃။၅၁၂။အံ၃။၂၅၆။
၅၁၃။မဟာနိ။၅၄။စူဠနိ။၉၀။ဝိဠာ၂။၂၄။
ဝိသင်္ဂဟ။၇၇။ကခါ။၁၉၇။နေတ္ထိဋ္ဌ။၂၅၄။
မဠာ၁။၂၀၂။ထမ္မာနံ—အဘိက။၂၄၇-ဂ။
ဝိဠာ၂။၁၂၃၇။ဝိသင်္ဂဟ။၁၀၉။ဒီဠာ၂။
၁။သာရတ္ထ။၂။၁၇၂။ဝိမတိ။၂။၁၄၅။၁၅၁။
သံဠာ၂။၃၄၃။

ထမ္မ—ဝိ၃။၃၀၇။ဝိ၄။၂၃၉။၂၅၄။
မဠာ၂။၁။သံ၂။၁၂၂။၄၀၃။ဝိဠာ၂။၁၂။
၂၆၇။ဝိဠာ၄။၄၄။ဒီဠာ၂။၃၅၃။မဠာ၁။
၂၅၂။မဠာ၄။၁၄။အဘိဠာ၁။၁၅၁။ဝိသုဒ္ဓိ။
၁။၂၆၁။၃၁၄။ထေရီဠာ။၂၉၇။ဇာဠာ၁။
၅၂၀။ခုဒ္ဒသိက္ခာဠာ။သစ်။၁၆၉-၁၇၁။
ဓာနီဠာ။ဂဇ။ထမ္မသ္မိ—ဓာနီ။ဓာနီဠာ။
ဂဇ။ထမ္မမ္ပိ—ထေရ။၃၆၁။ထေရဠာ၂။
၄၆၅။၄၇၀။ထမ္မသု—ဝိဠာ၂။၃၂၅။၃၅၄။
အဘိဠာ၁။၆၀။အပဠာ၁။၄၁။ဇာဠာ၁။၄၀။

ထမ္မက (န) [ထမ္မ+က] (၁) (လှည်း၊ရထား)
ရံတိုင်။ (တိ) (၂) (အထောင်လိုက် စီစိုက်
ထားသော သစ်၊ ဝါး၊ သံစသည်ဖြင့် ပြီး
သော) ပွတ်တိုင်ငယ်ရှိသော (လေသောက်
ပြုတင်းစသည်)။ (၁) ထမ္မကသမုဒါယ-
ကြည့်။ (တိ) (၂) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ထမ္မကဝါတပါန (န) [ထမ္မက + ဝါတပါန]
(အထောင်လိုက်စီစိုက်ထားသော) ပွတ်တိုင်
ငယ်ရှိသော လေသောက်ပြုတင်း။ ထမ္မက-
ဝါတပါန (ဝိဠာ၄။၅၉)နာမ တိရိယံ ဒါရူနိ
အဒတွာ ဥဇုကံ ဌိတေဟေဝ ဒါရူဟိ ကတ္တဗ္ဗံ။
ဝဇီရ။၅၅၅။ (-သာရတ္ထ။၃။၃၉၅။ ဝိမတိ။
၂။၂၃၇။)

ထမ္မကသမုဒါယ (ပု) [ထမ္မက + သမုဒါယ]
(လှည်း၊ ရထား-တို့၏ ဝဲ၊ ယာ နံပါးရှိ)ရံတိုင်
အပေါင်း။ သုဇာတဂုဗ္ဗာတိ သုသဏ္ဌိတထမ္မ-
ကသမုဒါယ။ ယေ ဟိ ဝေဒိကာယ နိရန္တရံ
ဌိတာ သုသဏ္ဌိတသဋ္ဌကာဒိအဝယဝဝိသေသ-
ဝန္တော ထမ္မကသမုဒါယ။ ဝိမာနဠာ။၂၅၆။

ထမ္မဃဋ္ဌိကာ (ထိ) [ထမ္မ + ဃဋ္ဌိကာ] တိုင်၌
တပ်ဆင်အပ်သော ကြာသွတ်အိုး။ ရဇေ-
မယာ ထမ္မဃဋ္ဌိကာ စ သဃံတာစ။ ဒီဠာ
၂။၂၄၁။

ထမ္မတိ (ကြိ) [ထဘိ+အ+တိ။ နိတိ။ဓာ။၁၂၇]
ထိတ်လန့်-ကြောက်ရွံ့-၏။ ကိုယ်လက်ခက်
ထရော်ရှိ၏။ ထမ္မိတ-ဒေါင့်ကွင်း ကြည့်။

ထမ္မတုလာသဃံသုက (ပု) [ထမ္မတုလာသဃံ-
သု+ကဏ်] တိုင်၊ ထုပ်၊ လျှောက်-တို့၏
အပေါင်း။ အာဏိယောတိ ထမ္မတုလာ-
သဃံသုကဒိသု ဝါဠုပုဒိသဃံသုက-
အာဏိယော။ ဒီဠာ၂။၂၁၀။

ထမ္မတ္ထ (ပု) [ထမ္မ + အတ္ထ] တိုင်ဟူသောအကျိုး၊
တိုင်အတွက်၊ တိုင်ပြုလုပ်ရန်။ ထမ္မတ္ထာယ
ပါသာဏကောဋကနံ ဃရံ ဂန္ဓာ ဝတ္တဗ္ဗံ။ ဝိ
ဠာ၂။၁၄၀။ ဝိသင်္ဂဟ။၁၅။

ထမ္မန (န၊ထိ) [ထဘိ+ယု။ (ဥမ္မနန-သံ)]
(၁) ထောက်ပံ့-ထောက်ကန်-ခိုင်မာစေ-
ခြင်း။ (၂) အမျက်ထွက်-မာန်မူ-ခြင်း။
မရိသေ-မကိုင်းရှိုင်း-ခြင်း။ (ရပ်ဆိုင်းခြင်း၊
နှိပ်ကွပ်ခြင်း၊ ဆီးတား - ဟန့်တား-ခြင်း၊
လက်ရုံးရည်-နှလုံးရည်-ကို ဟန့်တားခြင်း၊
ဆိတ်ငြိမ်ခြင်း၊ ကျပ်တည်း-ကျဉ်းမြောင်း-
အောင်ပြုခြင်း၊ လှုံ့ဆော်-တိုက်တွန်း-ခြင်း။
P.S.D.) (တိ) (၃) ထောက်ပံ့-ထောက်
ကန်-ခိုင်မာ-စေတတ်သော၊ (က) ကာယ-
ဝိညတ်။ (ခ) ဝါယောဓာတ်။

(၁) သဟဇာတရူပကာယဿ ထမ္မန-
သန္ဓာရဏစလနာနံ ပစ္စယဘူတေန အာကာရ-

ဝိသေသေန ပဝတ္ထမာနံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၀၄။ (- မူလဋီ၊၁။၇၂။) (၂) ထဒ္ဓ (က)-ကြည့်။

(တိ) (၃) (က) ကာယံ ထမ္မေတွာ ထဒ္ဓံ ကရေတိတိ ထမ္မနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၀။ (- အဘိ၊ဓ၊၁၇၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၄။)

(ခ) ဝိတ္ထမ္မနသဘာဝတာယ ဝါယော- ဓာတုယာ ထမ္မနံ “ဝါယောဓာတုကိစ္စ” နှိ ဝုတ္တံ။ ကိစ္စန္တိ မေဃာနံ သဘာဝေါယေဝါတိ။ အနုဋီ၊၁။၁၆၄။

ထမ္မနစလနကိရိယ (န၊ထိ) [ထမ္မနစလန+ကိ- ရိယ] ထောက်ပံ့-ထောက်ကန်-ခိုင်မာစေ- ခြင်း(နှင့်)ရွှေ့ရှား-တုန်လှုပ်-ခြင်း ဟူသော -အခြင်း အရာ-အမူအရာ။ ရူပကာယဿ ထမ္မနစလနကိရိယံ။ အနုဋီ၊၁။၈၄။

ထမ္မနာကာရ (ပု) [ထမ္မန+အာကာရ] ထောက် ပံ့-ထောက်ကန်-ခိုင်မာစေ - ခြင်းဟူသော -အခြင်းအရာ-အမူအရာ။ ထမ္မနာကာရေ ထမ္မနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၁။ (- မူလဋီ၊၁။ ၁၅၁။)

ထမ္မနိဒ္ဒေသ (ပု) [ထမ္မ+နိဒ္ဒေသ] ထမ္မတရားကို အကျယ်ညွှန်းပြ - ရာ-ကြောင်း-ဖြစ်သော (အဖွင့်စကား)။ ထဒ္ဓဋ္ဌ-ကြည့်။

ထမ္မပဋိစ္စက (တိ) [ထမ္မ+ပဋိစ္စက] တိုင်တို့ကို ခံထားတတ်သော၊ တိုင်အောက်ခြေခံ ဖြစ် သော (ကျောက်-စသည်)။ တဿ(ဝိဟာ- ရဿ)ဟေဋ္ဌာ ထမ္မပဋိစ္စကာ ပါသာဏာ ဘူမိ- ဂတိကာ ဝေ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၀၉။

ထမ္မပတိဋ္ဌာန (န) [ထမ္မ + ပတိဋ္ဌာန] တိုင်ကို (မြေ၌)တည်စေခြင်း၊ တိုင်-စိုက်-ထူ-ခြင်း။ ထမ္မပတိဋ္ဌာနဉ္စ ဝစနပရိယောသာနဉ္စ သမ- ကာလံ ဝနုတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈၀။

ထမ္မပတိဋ္ဌာပန (န) [ထမ္မ+ပတိဋ္ဌာပန] (က) တိုင်၏ (မြေ၌) တည်ခြင်း။ (ခ) တိုင်ကို (မြေ၌) တည်စေခြင်း၊ တိုင်-စိုက်-ထူ-

ခြင်း။ ထမ္မပတိဋ္ဌာပနဉ္စ ဝစနပရိယော- သာနဉ္စ သမကာလံ ဝနုတိ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၁၀၉။

ထမ္မပန္နိ (ထိ) [ထမ္မ+ပန္နိ] တိုင်တို့၏-အစဉ်- အတန်း၊ တိုင်စဉ်၊ တိုင်တန်း။ ထမ္မပန္နိ ပရိက္ခိပိတွာ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃)တိ ထမ္မမာလံ ပရိဝါရေတွာ၊ ပရိမဏ္ဍလာကာရေန ထမ္မပန္နိ ကတွာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၁၉၈။ (- ဝိမတိ၊၂။၁၄၅။)

ထမ္မဘာဝ (ပု) [ထမ္မ+ဘာဝ] တောင့်တင်း- ခိုင်မာ-သည်၏အဖြစ်-ခြင်း။ ထမ္မဘာဝေါ ဝါ၊ တံ ဝိတ္ထမ္မနံ၊ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၀၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၃၁၀။

ထမ္မဘိတ္တိပါဒဿာပန (န) [ထမ္မဘိတ္တိပါဒ+ ဥဿာပန] တိုင်(နှင့်) နံရံခြေတို့ကို-စိုက်- ထောင်-စေခြင်း။ ထမ္မဘိတ္တိပါဒဿာပနာဒိ- နာ ဃရဿ ဟေဋ္ဌမဘာဂံ အကတွာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၃၂။

ထမ္မမတ္တ (န) [ထမ္မ+မတ္တ] တိုင်-သာလျှင်- မှ၊ တိုင်သက်သက်။ အထ ထမ္မမတ္တမေဝေတ္ထ အဝသိဋ္ဌံ၊ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၉၄။

ထမ္မမတ္တက (ပု) [ထမ္မ+မတ္တက] တိုင်၏- အထက်-ထိပ်ဖျား-အရပ်။ သစေ ထမ္မ- မတ္တကေ ဧကဝိသတိယာ ဘိက္ခုနံ ဩကာ- သော ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၁၈၉။

ထမ္မမာလာ (ထိ) [ထမ္မ + မာလာ] တိုင်စဉ်၊ တိုင်တန်း။ ထမ္မပန္နိ-ကြည့်။

ထမ္မယိတွာ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [ထမ္မ+ဏယ+တွာ] ပြည့်စေ-ဖြည့်-၍။ ထမ္မယိတွာ (မဟာနိ။ ၁၃၁)တိ ပူရေတွာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၄၉။

ထမ္မရဟိတ (တိ) [ထမ္မ+ရဟိတ] ခက်ထန် - တင်းမာ-ခြင်း မာန်‘မာန’ ကင်းသော၊သူ။ ထမ္မရဟိတော (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၀)တိ စိတ္တဿ

ဥဒ္ဓါမာတလက္ခဏေန ထမ္မိတဘာဝေန ဝိရဟိ-
တော။ ဒီ၊ ဋီ၊ ဉ၊ ၁၄၅။

ထမ္မသဒ္ဓိသ (တိ) [ထမ္မ + သဒ္ဓိသ] (အိမ်၊
ကျောင်း-စသည်၏) တိုင်နှင့်တူသော (ဇယ-
စသော တရား)။ ထမ္မသဒ္ဓိသော ဟိ သေ
(ဇယော)။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၅၁။

ထမ္မသမဂီ (တိ) [ထမ္မ + သမဂီ] ခက်ထန်-
တင်းမာ - ခြင်း - ကြောင်း - မာန၊ ကောဓ
တို့နှင့် ပြည့်စုံခြင်းရှိသော (စိတ်-စသည်)။
ထမ္မသမဂီတာယ ထဒ္ဓါ။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၃။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၆၆။

ထမ္မသဟဿ (န) [ထမ္မ + သဟဿ] တိုင်တို့၏
၁-ထောင်၊ တိုင် ၁-ထောင်၊ တထောင်သော
တိုင်။ ဓမ္မဿ အာနန္ဒ ပါသာဒဿ စတုရာသီတိ
ထမ္မသဟဿာနိ အဟေသံ စတုန္နံ ဝဏ္ဏာနံ။
ဒီ၊ ၂။ ၁၄၈။

ထမ္မသာရမ္မနိမ္မဒ္ဓန (န) [ထမ္မသာရမ္မ + နိမ္မဒ္ဓန]
ခက်ထန် - တင်းမာ - ခြင်း - ကြောင်း - မာန
(နှင့်) ချုပ်ချယ်ခြင်း (အညံ့မခံခြင်း) ဒေါသ-
စိတ္တုပ္ပါဒ်ကို နှိမ်ချိုးခြင်း။ ထမ္မသာရမ္မ-
နိမ္မဒ္ဓနေန အပရဝမ္ဘနတော။ သာရတ္ထ၊ ၁။
၄၁၂။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၇၄။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၆၈။
အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၆။

ထမ္မသာရမ္မမဒ္ဓန (န) [ထမ္မသာရမ္မ + မဒ္ဓန]
အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ ထမ္မသာရမ္မမဒ္ဓနေန
အပရဝမ္ဘနတော။ မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၃၀။

ထမ္မဟရဏ (န) [ထမ္မ + ဟရဏ] တိုင်ကို-
ဆောင် - ပို့ - ခြင်း။ တေ ဘဝန္တော ထမ္မ-
ဟရဏေ အပေါ်သုက္ကာ ဥဿာဟရဟိတာ
ဘဝန္တူ။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄။

ထမ္မာနုပရိဝတ္တန (န) [ထမ္မ + အနုပရိဝတ္တန]
တိုင်ကို - လှည့်လည် - ရစ်ပတ် - ခြင်း။ ဂဒ္ဓု-
လရဇ္ဇုယာ ထမ္မေ ဥပနိဗဒ္ဓသုနဓဿ ထမ္မာ-
နုပရိဝတ္တနံ ဝိယ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉၉။

ထမ္မာရောပက(ပု) [ထမ္မ + အာရောပက] ထမ္မာ-
ရောပက-ဟူသော အမည်ရှိသော၊ (ဓမ္မ-
ဒဿီဘုရားရှင်လက်ထက်က ဓာတ်တော်တိုက်
တန်ဆောင်းဝန်းအနီး၌ တံခွန်တိုင် စိုက်ထူ
ပူဇော်ခဲ့ဘူးသော ကောင်းမှုကြောင့် ဤ
ဘုရားရှင် လက်ထက်၌) ထမ္မာရောပက-ဟု
အမည်ရသော (ထေရ်)။ အာယသ္မာ ထမ္မာ-
ရောပကော ထေရော။ အပ၊ ၁။ ၁၈၉။ (-
အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၅၄။)

ထမ္မိတ (တိ) [ထဘိ + တ။ ထမ္မတိ ထဒ္ဓဘာဝံ
အာပဇ္ဇတိတိ ထမ္မိတံ၊ ထဘိဘယေတိ ဓာတု၊
တ။ နိရုတ္တိ၊ မဉ္ဇူ၊ သာ။ နှာ-၃။ (သ္မတ္တိတ-
သံ)] (က) ကြောက်ရွံ့ - တုန်လှုပ် - သော
(ကိုယ်)။ (ခ) လေးလံ - ထိုင်းမှိုင်း - တွေ
ဝေ (မဆုံးဖြတ်နိုင်) - သော (စိတ်-စသည်)။
(ဂ) (လေဖြင့်ပြည့်သော အိတ်ကဲ့သို့) -
တောင့်တင်း - သန်မာ - သော (ရုပ်-စသည်)။
(ဃ) (ထွန်တုံးကို မျိုသော စပါးကြီးမြွေ
ကဲ့သို့) - ခက်ထန် - တင်းမာ - မပျော့ပျောင်း
- မကိုင်းညွတ် - မချိသေ - သော၊ သူ။
(ထောက်ပံ့အပ် - ဆီးတားအပ် - ထုံစေအပ် -
တည်ငြိမ် - လေးလေး ဆေးဆေးရှိ - သော၊
ဗုဒ္ဓိန္ဒြေမပျက်သော။ P. S. D.။ ထိုင်းမှိုင်း -
ထိုင်းမှိုင်းအောင်ပြုအပ် - သော၊ သူ။ စိန္တာ-
မဏိ။)

(က) ဆမ္မိတဿာတိ ထမ္မိတဿ၊ ထ-
ကာရဿ ဆ-ကာရာဒေသော။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊
၂။ ၂၄။ (ခ)، (ဂ)، (ဃ) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ထမ္မိတတ္ထ (န) [ထမ္မိတ + တ္ထ] (က) လေးလံ-
ထိုင်းမှိုင်း - တွေဝေ (မဆုံးဖြတ်နိုင်) - သည်၏
အဖြစ် - ခြင်း (ဝိစိကိစ္ဆာ)။ (ခ) (လေဖြင့်
ပြည့်သော အိတ်ကဲ့သို့) - တောင့်တင်း - သန်
မာ - သည်၏ အဖြစ် - ခြင်း (ဝါယောဓာတ်)။
(ဂ) (ထွန်တုံးကို မျိုသော စပါးကြီးမြွေ ကဲ့
သို့) - ခက်ထန် - တင်းမာ - မပျော့ပျောင်း -

မကိုင်ညွတ် - မရိသေ - သူ၏ အဖြစ် - ခြင်း
(မာန, ကောဓ-စသည်)။

(က) နိစ္ဆယဝသေန အာရမ္မဏေပဝတ္တိတုံ
အသမတ္တတာယ ထမ္မိတတ္ထံ၊ စိတ္တဿ ထဒ္ဓ-
ဘာဝေါတိ အတ္ထော။ အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၀။
မဓရကဘာဝေါ နာမ သရီရဿ ထမ္မိတတ္ထံ။
ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၁၄၅။ (-အဘိဓ၊ ၁၀၂။)

(ခ) ထမ္မိတတ္ထ (အဘိဓ၊ ၁၀၂) နှိ
ဥပ္ပလနာလတစာဒီနံ ဝိယ ဝါတပုဏ္ဏာနံ
ထမ္မိတဘာဝေါ ရူပဿ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၇၄။
ထမ္မိတတ္ထံ ရူပဿ (အဘိဝိ၊ ၈၆။ မ၊ ၁။ ၁။
၃၂) တိ အဝိနိဗ္ဗောဂရူပဿ ထမ္မိတဘာဝေါ။
အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၆၆။ မ၊ ၁။ ၇၉။

(ဂ) ထမ္မိတဿ ဘာဝေါ ထမ္မိတတ္ထံ။
အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၅။ (-အဘိဝိ၊ ၃၆၃။)

ထမ္မိတုံ (ကြိ၊ ဝိ) [ထမ္မ+တုံ] မလှုပ်မရှား -
တောင့်ထား - ခြင်းငှါ။ အာဂန္ဓာ ထမ္မိတုံ
နာသက္ခံ။ ဇ၊ ၁။ ၃။ ၂၇၀။

ထမ္မိ (တိ) [ထမ္မ+တ္တိ] (စိတ်၏) ခက်ထန် -
တင်းမာ - မပျော့ပျောင်း - မကိုင်ညွတ် -
မရိသေ - ကြောင်း ဖြစ်သော မာန, ကောဓ-
စသည်ရှိသော၊ သူ။ မက္ခိ ထမ္မိ သဌာ ဗဟူ။
ထေရ၊ ၃၄။ အတိမာနလက္ခဏော ထမ္မော
တေသံ အတ္တိတိ ထမ္မိ။ ထေရ၊ ၁။ ၂။ ၃၆၂။
(-အံ၊ ၃။ ၁၈။)

ထမ္မုဿာပန (န) [ထမ္မ+ဥဿာပန] တိုင်ကို -
စိုက် - ထူ - ခြင်း။ ဝတ္ထု သောဓေတွာ
ထမ္မုဿာပနတော ပဌာယ။ မ၊ ၁။ ၄။ ၄၆။

ထမ္မေတိ (ကာ၊ ကြိ) [ထဘိ+ဏေ+တိ] တောင့်
တင်း - ခိုင်မာ - စေ၏။ တေသဉ္စိ တဒါကာ-
ရတ္တာ ဝါယောဓာတု ထမ္မေတိ စာလေတိ
စာတိ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၇၂။

ထမ္မေတုံ (ကာ၊ ကြိ၊ ဝိ) [ထဘိ+ဏေ+တုံ]
ထောက်ပံ့ - ထောက်ကန် - ခိုင်မာ - စေခြင်း

ငှါ။ ရူပကာယံ ထမ္မေတုံ စာလေတုံ ပစ္စယော
ဘဝိတုံ သမတ္ထော။ အနုဋီ၊ ၁။ ၈၄။

ထမ္မေတွာ (ကာ၊ ကြိ၊ ဝိ) [ထဘိ+ဏေ+တွာ]
ထောက်ပံ့ - ထောက်ကန် - ခိုင်မာ - စေ၍။
ထမ္မန (တိ) (၃) (က) - ကြည့်။

ထမ္မေန္တ (တိ) [ထဘိ+ဏေ+အန္တ] (ကိုယ်ကို) -
တောင့်တင်းစေသော - ဆန့်တန်းသော၊ စံ
ပယ်သော၊ သူ။ ထမ္မေန္တဿ (ဝိ၊ ၁။ ၁၆၉) တိ
စိရံ နိသီဒိတွာ ဝါ နိပဇ္ဇိတွာ ဝါ နဝကမ္ပံ ဝါ
ကတွာ အာလသိယဝိမောစနတ္ထံ ဝိဇမ္မေန္တဿ။
ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၁၁၈။

ထမ္မေရမ (ပု) [ထမ္မ+ရမ။ အလုတ္တသမာသံ။]
(တိုင်၌ မွေ့လျော်သော) ဆင်။ မာတင်္ဂဇော၊
ကရိ၊ ထမ္မေရမော... ဣစ္စာဒီနိပိ ဟတ္တိနော
နာမာနိ။ ဓာနိ၊ ၁။ ၃၆၀။

ထရတိ (ကြိ) [ထရ+အ+တိ။ နိတိ၊ ဓာ၊ ၁၅၈။
ဓာတုတ္ထံ၊ ၁၇၅။] ချဲ့ - ဖြန့် - ၏။ ဝနထ
(သုတ္တနိ၊ ၁။ ၂၂) - ကြည့်။

ထရိယတိ (ကမ္မ၊ ကြိ) [ထရ+ယ+တေ] ချဲ့ -
ဖြန့် - အပ်၏။ ချဲ့ - ဖြန့် - ၍ ထားအပ်၏။
ထရ-ဒေါင်ကွင်း ကြည့်။

ထရ (ပု) [ထရ+ဥ။ ခဂ္ဂဆုရိကာဒီနံ မုဠိယံ
ထရ-သဒ္ဓေါ။ ထရ သတ္တဂတိယံ၊ ၂။ ဓာနိ၊ ၁။
၃၉။ တရ+ဥ=ကု။ တရ တရဏေ၊ တဿ
ထော၊ တရတိတိထရ=ခဂ္ဂါဝယဝေါ။ ဣဒိ။
၆။ တရတိ ဧတေနာတိ ထရ၊ တရ တရဏေတိ
ဓာတုတော ဥ-ပစ္စယဝသေန၊ တ-ကာရဿ စ
ထ-ကာရာဒေသဝသေန ရူပသိဒ္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။
အထ ဝါ ထရိယတိ သန္တရိတွာ ထပိယတိတိ
ထရ၊ ထရ သန္တရဏေတိ ဓာတု၊ ထရ သတ္တ-
ဂတိယမ္ပိ ဓာတုဝသေနပိ သဒ္ဓဗျုပ္ပတ္တိ ဝတ္ထု-
ဗ္ဗာ။ စတ္တာလီသ-နိပါတ်၊ သရဘင်္ဂ-ဇာတ်၊ ၁။
ပေ။ (တ္ထရ-သံ)]

(၁) (သန်လျက် 'ဓားလွယ်'စသော) ဓားလက်နက်။ (၂) (က) (သန်လျက် 'ဓားလွယ်'စသော) ဓားလက်နက်၏ - အမင်း - အရင်းပိုင်း။ (ခ) (သန်လျက်-စသော) ဓားလက်နက်၏ အရိုး၊ သန်လျက် 'ဓားလွယ်'ရိုး၊ ဓားရိုး။ (ဂ) ကြေးမုံ - မှန် - ရိုး (၃) (သန်လျက်-စသော) ဓားလက်နက် အတတ်၊ ဓားခုတ်-လှံထိုး-အတတ်။ (ဓားလွယ်-စသည်တို့၏ အရိုး၊ ဓားလွယ်ရိုး။ အမရ၊ သျှ။ ဓားရိုး၊ ဓားရင်း လက်ကိုင်၊ လက်နက် ကရိယာတို့၏ လက်ကိုင် အရိုး။ C.P.D.။ ဓားလွယ်၊ သန်လျက်၊ ဓားတို့၏ လက်ကိုင်အရိုး၊ အခြားလက်နက်ကရိယာတို့၏ အရိုး။ P.T.S.။) (စိန္တာမဏိ။ ကောတ္တုဘ။ သက္ကတ-သီ၊ ဓာန်တို့လည်း ကြည့်။)

(၁) (သန်လျက် 'ဓားလွယ်'စသော) ဓားလက်နက်။ ထရုသို့*ပိ သိက္ခန္တိ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၇၅။ ဝိ၊ ၄။ ၂၃၊ ၂၅၊ ၂၇၅။ ထရုဟိပိ ကိဋ္ဌန္တိ။ စူဠနိ၊ ၂၄၆။ ထရုသိန္တိ ခရေ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၀၂။ (- ဝိ၊ ၁။ ၂၇၈။ ဝိ၊ ၄။ ၂၇။ အံ၊ ၂။ ၂၈၈။ မိလိန္ဒ။ ၆၈၊ ၈၇၊ ၁၇၇။ သုတ္တနိ၊ ၄၊ ၁။ ၇၆။ အပါ၊ ၄၊ ၁။ ၁၁၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၃၃၉။ စူဠနိ၊ ၄။ ၁၀၇။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၆၆။) ထရုသိပ္ပ (က)-လည်း ကြည့်။

(၂) (က) (သန်လျက် 'ဓားလွယ်'စသော) ဓားလက်နက်၏ - အမင်း - အရင်းပိုင်း။ ထရုန္တိ အသိမူလံ။ ပဉ္စကနိပါတ်၊ စူဠဓနုဂ္ဂဟ-ဇာတ်၊ ၃။ ပေ။ ထရုသိပ္ပ (ခ)-လည်း ကြည့်။

(ခ) (သန်လျက်-စသော) ဓား လက်နက်၏ အရိုး၊ သန်လျက် 'ဓားလွယ်'ရိုး၊ ဓားရိုး။ စောရဿ ဟတ္ထေ ထရုံ၊ သာမိကဿ ဟတ္ထေ ဓာရုံ (တလံ၊ သီ၊ သျှ၊ ဣ) ဌပေသိ။ ဇာ၊ ၄၊ ၂။ ၂၀၆။ ထရုနာ (ဝိ၊ ၄၊ ၂။ ၄၆) တိ ခဂ္ဂမုဋ္ဌိနာ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၆၄။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၂၈။ ထရု (ကရိ၊ ၃၃၄) တိ ခဂ္ဂမုဋ္ဌိ။ ကရိ၊ ၃၊ ၁၆။

၄၇၈။ ထရု ခဂ္ဂိဒိမုဋ္ဌိယံ။ ဓာန်။ ၃၉၁။ (- အမရ၊ ၁၈။ ၉၀။)

(ဂ) ကြေးမုံ - မှန် - ရိုး။ ဒန္တမယထရု (ဇာ၊ ၄၊ ၅။ ၃၂) - ကြည့်။

(၃) (သန်လျက်-စသော) ဓားလက်နက် အတတ်၊ ဓားခုတ် - လှံထိုး - အတတ်။ ထရုသိပ္ပိ ကတာဝိ။ မ၊ ၂။ ၂၇၇။ ဓနုသို့* ဝါ ထရုသို့* ဝါ၊ တတ္ထ သိက္ခိတော ဟောတိ အနဝယော။ အံ၊ ၂။ ၁၃၅။ (ဟတ္ထိသိန္တိ အာဒိ-ဟိ ဟတ္ထိအဿရထထရုဓနုလေခမုဒ္ဒါဂဏနာ-ဒိနိသောဌသ မဟာသိပ္ပါနိ ဒသိတာနိ။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၄၉။) ဟတ္ထိ (အံ၊ ၄၊ ၂။ ၄၆) - နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

ထရုဂဏန (န) [ထရု+ဂဏန] (၁) သန်လျက်ကို စွဲကိုင် - ခြင်း - ပုံ။ (၂) သန်လျက်ကို စွဲကိုင်ကြောင်း (အတတ်)။ ကုမာရံ ကတိပါဟံ ထရုဂဏနံ သိက္ခာပေသိ။ ဇာ၊ ၄၊ ၂။ ၃၉၈။

ထရုဂ္ဂဟ (ပု) [ထရု+ဂဟ+အ] သန်လျက်ကို ကိုင်ဆောင်သော၊ သူ၊ သန်လျက်စွဲ ခြေသည် သူရဲ။ ထရုဂ္ဂဟာဝဋ္ဋဒဠ္ဍပဟာရိဘိ (ဇာ၊ ၁။ ၆၂) တိ ထရုဂ္ဂဟေဟိ အာဝဋ္ဋဒဠ္ဍပဟာရိဟိ။ ဇာ၊ ၄၊ ၂။ ၁၉၉။ (- မိလိန္ဒ။ ၃၁၅။)

ထရုဒဏ္ဍ (ပု) [ထရု+ဒဏ္ဍ] သန်လျက်ရိုး။ ခရေ ဂဟိတေ (ဇာ၊ ၁။ ၇၇) တိ ထရုဒဏ္ဍေဟိ သုဂ္ဂဟိတေ ခရေ။ ဇာ၊ ၄၊ ၂။ ၃၀၄။ (- ဇာ၊ ၄၊ ၂။ ၂၀၇။)

ထရုမူလ (န) [ထရု+မူလ] သန်လျက်၏ အရင်းပိုင်း။ အသိ တာလပဏ္ဍိ ဝိယ ဝေဌယမာနော ထရုမူလံ အဂမာသိ။ ဓမ္မ၊ ၄၊ ၁။ ၄၃၀။

ထရုသိပ္ပ (န) [ထရု+သိပ္ပ] (က) (သန်လျက်-စသော) လက်နက် အတတ်။ (ခ) ဓားဆောက် - ဓားဆောင် - ဓားမင်း - ချွတ်အတတ်။ (ယင်း-သည် ရန်သူယူဆောင်လာသော သန်လျက်-စသော ဓားလက်နက်အရိုး

မှ ဓားမင်း ကျွတ်ထွက်သွားစေရန် ပြုစီရင် အပ်သော အတတ်ဖြစ်၏။) (က) ထရသိပ္ပ- (ဥဒါန။၁၁၃) နှိ သေသအာဝုဓသိပ္ပံ။ ဥဒါန၊ ၄။၁၈၄။ ထရသိပ္ပ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၉) နှိ အသိ- သတ္တိကုန္တကလာပါဒိအာယုဓသိပ္ပံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၉၇။ (ခ) ဟတ္ထိအဿရထဓနထရသိပ္ပအာထ- ဗ္ဗဏခိ(ခိ) လနဝသိကရဏသောသာပနမန္တာ- ဂဒပ္ပယောဂါဒိဘေဒံ ပရူပဃာတကရံ(ဝိဇ္ဇံ)။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၅။ ကခါ။၃၃၄။

ထလ (တိ) [ထလ+အ။ ဓာနံ၊ဋ္ဌ၊၁၈၂။ နိတိ၊ ဓာ။၁၆၇။ ဓာတုတ္ထ။၁၇၅။ ဌာ+ကလ= အလ။ တိဋ္ဌန္တိ တ္ထောတိ ထလံ=ဥန္တတပ္ပဒေ- သော။ ဣဒါဒိ။၁၈၄။ (-ကခါ၊ယော၊မဟာဋ္ဌ၊ ၂။၂၈။) ထိ-၌ ထလံ။ (ဃလ-သံ)] (၁) ကြည်း ကုန်း (မြေခြောက်သက်သက်ဖြစ်- ရေမရှိ - သော) အရပ်၊ (က) မပြုမပြင် ပင်ကို 'ပကတိ' မြင့်မောက်သော မြေအရပ်၊ ကုန်းမြင့်အရပ်။ (ခ) ပြုပြင်- သယ်ယူဖွဲ့တင်- ထားသော ကုန်းမြင့်အရပ်။ (၂) ၁-ခုသော- အစွန်- အဖျား - အနီး - အနား - (မြင် လောက်ရာ) အရပ်၊ သင့်တင့်ရာအရပ်။ (၃) (လက်၊ ခြေ၊ မြေ၊ ကျောက်-စသည်တို့၏) အပြင်။ (၄) တည်ရာ၊ မှီရာ၊ အားကိုးရာ (အကြောင်း 'ဥပါယ်'-စသည်)။ (၅) ကြည်း ကုန်း-နှင့်တူ-သဖွယ်ဖြစ်-သော၊ (က) နိဗ္ဗာန်။ (ခ) အသေကွ-ဘုံ-ပုဂ္ဂိုလ်-၏ အဆင့်အတန်း၊ အရဟတ္တဖိုလ်၊ အရဟတ္တ-ဖိုလ် သမာပတ်။ (ဂ) နတ်ပြည်သို့ သွား ကြောင်းဖြစ်သော (မဂ်ဟူသော) ကောင်းမှု တရား။ (ဃ) (စတုမဟာရာဇ်-စသော) နတ် ပြည်။ (င) (သောတာပတ္တိ မဂ်-စသော) မဂ်တရား။ (စ) ရှင်၊ရဟန်း အဖြစ်။ (ဆ) ဇမ္ဗူဒိပ်၊ ဇမ္ဗူကျွန်း၊ သပြေကျွန်း။ (ခြောက် သွေ့သောမြေ၊ မြစ်-သမုဒ္ဒရာ-ကမ်းခြေ= ကမ်းနဖူး၊ သဲသောင်ပြင်၊ ကုန်းမြေ၊ မြေ ကွက်၊ အကွက်=အစက်၊ လယ်မြေ၊ စီရင်စု=

ခရိုင် နယ်ပယ်၊ တောင်၊ အကြောင်းအရာ အချက်။ P.S.D.။ မပြုမပြင် ပင်ကိုယ်အတိုင်း ဖြစ်သော ကုန်းမြေပြင်။ အမရ၊သျှ။၁၀၀။ ရေမရှိသော - အရပ်=ဒေသ=နယ်ပယ်၊ သဲ ကန္တာရ။ အဒ္ဓမာဂဓိဓာန်။)

(၁) ကြည်းကုန်း (မြေခြောက်သက်သက် ဖြစ်-ရေမရှိ-သော) အရပ်။ တံ ကက္ကဋကံ ဥဒကာ ဥဒ္ဓရိတွာ ထလေ ပတိဋ္ဌာပေယျ။ မ၊၁။၂၉၆။ ထလံ ဥဿာရေတိ (ဥဒါန။ ၁၄၀)တိ ဟတ္ထေန ဂဟေတွာ ဝိယ ဝီစိပ္ပ- ဟာရေနေဝ ထလေ ခိပတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၇၂။ န ထလေ မဏ္ဍုကော။ ဝဇီရ၊၄၀။ ထလံ ထလိ' တ္ထိ။ ဓာနံ၊၁၈၂။ ထလောတိ နိရုဒကပ္ပ- ဒေသော။ နိတိ၊ဓာ။၁၆၇။

(က) မပြုမပြင် ပင်ကို 'ပကတိ' မြင့် မောက်သော မြေအရပ်၊ ကုန်းမြင့်အရပ်။ နိန္ဒေ ဝါ ယဒိ ဝါ ထလေ။ သံ၊၁။၂၃၄။ ဓမ္မ။ ၂၇။ ထေရ၊၃၄၄။ ဇာ၊၁။၁၂၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၈၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၅။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၁၃၄။ ထလ (အဘိ၊ဓာ။၁၆၂) နှိ ဥန္တတံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၄။ ထလ(သုတ္တနိ။ ၂၈၃)နှိ ဥက္ကလံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇။ အာသိ- တ္ထေသု ဥဒကေသု ထလတော နိန္ဒမာဂတံ ပါဒေါဒကံ ဒိသ္မာ နိမိတ္တံ ကရောမိ။ ထေရီ၊ ၄။၁၂၀။ (ခ) အနက်လည်း ကြည့်။

(ခ) ပြုပြင်- သယ်ယူဖွဲ့တင်- ထားသော ကုန်းမြင့်အရပ်။ သုခုမဝါလိကံ ဝဿာပယ- မာနာ အသိတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ ထလံ အကံသု။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၅။ ကိတ္တိမံ ထလံ၊ အကိတ္တိမာ ထလိ၊ နဒါဒိ။ ဓာနံ၊ဋ္ဌ၊၁၈၂။

(၂) ၁-ခုသော - အစွန် - အဖျား - အနီး - အနား - (မြင်လောက်ရာ) အရပ်၊ သင့်တင့်ရာအရပ်။ တိရေ ဂဟေတွာန ထလေ နိဓေသိ။ ဇာ၊၁။၂၈၇။ တိရေ နိက္ခိတ္တာနိ

ဂဟေတွာ ထလေ ကေမန္တေ နိဓေသိ။ ဇာ၊
ဌ၊၄။၃၁၃။ ထလဋ္ဌ (၂)-လည်း ကြည့်။

(၃) (လက်၊ ခြေ၊ မြေ၊ ကျောက်-
စသည်တို့၏) အပြင်။ ဘမ္မာဘိတတ္တာ ထ-
လသာ (ပါဠိ၊ သျှာ၊ က) ပပိဋိတာ (ဇာ၊
၁။၆၄)တိ ဘမ္မေန အဘိတတ္တာ ပါဒတလေန
စ ပိဋိတာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၄။ ထလံ နာမ ပဋိ-
စ္ဆန္နာပဋိစ္ဆန္နဘူမိပါသာဒပဗ္ဗတတလာဒီနိ။ ဝိ၊
နိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၆၄။ ထလဋ္ဌ (၁)-လည်း ကြည့်။

(၄) တည်ရာ၊ မှီရာ၊ အားကိုးရာ
(အကြောင်း ‘ဥပါယ်’-စသည်)။ သာဂရေဝ
ထလံ လဘိ (စရိယာ။၄၁၂)န္တိ .... သာဂရေ
ဩသိဒန္တော ဝိယ ထလံ ပတိဋ္ဌံ အလဘိ။
ရဇ္ဇကုလတော နိက္ခမနောပါယံ အလဘိန္တိ
အတ္ထော။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၁၂။

(၅) ကြည်းကုန်း - နှင့်တူ - သဖွယ်ဖြစ်-
သော၊ (က) နိဗ္ဗာန်။ ထလေ တိဋ္ဌတိ ပြာဟ္မ-
ဏောတိ ထလံ ဝုစ္စတိ အမတံ နိဗ္ဗာနံ။ မဟာ-
နိ။၃၄၀။ ထလေ တိဋ္ဌတိ (အံ၊၁။၃၁၁)တိ
နိဗ္ဗာနထလေ တိဋ္ဌတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၁။ ထလ-
(ထေရ။၂၃၉)န္တိ နိဗ္ဗာနထလံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၃၆။ ပဗ္ဗဇ္ဇာနိဗ္ဗာနေသုပိ တံသဒိသတ္တာ
တဗ္ဗောဟာရော။ ယထာ ဟိ လောကေ ဥဒ-
ကောသေန အနောတ္ထရဏဋ္ဌာနံ “ထလော”-
တိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ ကိလေသောသေန အနော-
တ္ထရဏိယတ္တာ ပဗ္ဗဇ္ဇာနိဗ္ဗာနဉ္စ “ထလော” တိ
ဝုစ္စတိ၊ “တိဏ္ဏော ပါရဂူတော ထလေ တိဋ္ဌတိ
ပြာဟ္မဏော” တိ ဟိ ဝုတ္တံ။ နိတိ၊ဓာ။၁၆၇။

(ခ) အသေက္ခ - ဘုံ - ပုဂ္ဂိုလ် - ၏ အဆင့်
အတန်း၊ အရဟတ္တဖိုလ်၊ အရဟတ္တဖိုလ်သမာ
ပတ်။ ထလေ တိဋ္ဌတိတိ အသေက္ခဘူမိ၊ ပေဋ္ဌ-
ကော။၁၁၇။ ထလေ တိဋ္ဌတိ (အဘိ၊ပ။၁၇၂)-
တိ အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိထလေ တိဋ္ဌတိ။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၅။ ယောပိ မဂ္ဂေန ကိစ္စံ နိဋ္ဌာ-

ပေတွာ ဖလေ ဌိတော၊....တံ ဇိနဝစနေန
ဒသေတုံ “ဝုတ္တမ္ပိ ဟေတံ ဘဂဝတာ တိဏ္ဏော
ပါရဂူတော ထလေ တိဋ္ဌတိ ပြာဟ္မဏော”-
(မဟာနိ။၁၆)တိ အာဒိမာဟ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။
၇၀။

(ဂ) နတ်ပြည်သို့ သွားကြောင်းဖြစ်သော
(မင်္ဂဟူသော) ကောင်းမှုတရား။ (ဆ)
(စာတုမဟာရာဇ်-စသော) နတ်ပြည်။ (င)
(သောတာပတ္တိမင်္ဂ-စသော) မင်္ဂတရား။ ဥဒ္ဓ-
ရိတွာ ထလေ ပတိဋ္ဌာပိတော (ဒီ၊၁။၂၂၁)တိ
.... အပါယပတနတော ဥဒ္ဓရိတွာ သဂ္ဂမဂ္ဂ-
ထလေ ဌပိတောမိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၀။ သဂ္ဂမဂ္ဂ-
ထလေတိ သဂ္ဂဂါမိမဂ္ဂဘူတေ ပုညဓမ္မထလေ
(စာတုမဟာရာဇိကာဒိသဂ္ဂသောတာပတ္တိ-
အာဒိမဂ္ဂသင်္ခါတေ ဝါ ထလေ)။ ဒီ၊ဋီ၊၁။
၃၉၈။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၂၃-၄။

(စ) ရှင်၊ရဟန်း အဖြစ်။ ထလေ (ဇာ၊
၂။၅၇)တိ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၇၇။ (က)
အနက်လည်း ပြန်ကြည့်။

(ဆ) ဇမ္ဗူဒိပ်၊ ဇမ္ဗူကျွန်း၊ သပြေကျွန်း။
ထလေ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၇)တိ ဇမ္ဗူဒိပ်။ မူလဋီ၊
၂။၂၁၁။

ထလော—နိတိ၊ဓာ။၁၆၇။ ထလံ (န၊ပ၊
ဇ)-အဘိ၊ဓာ။၁၆၂။ မဟာနိ။၃၄၀။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၁။၃၅၄။ ကင်္ခါ၊ယော၊မဟာဋီ၊၂။၂၈။
ထလံ (ထိ၊ပ၊ဇ)-ဓာနံ၊ဓာနံ၊ဋီ၊၁၈၂။ ထလံ
(ဒု၊ဇ)-ဝိ၊၄။၄၂၀။ မ၊၁။၁၁၂။ သံ၊၂။၁၂၆၊
၄၉၉။ သံ၊၃။၄၇။ အံ၊၂။၂၈။ အံ၊၃။၃၉။
ဥဒါနံ၊၁၄၀။ သုတ္တနိ။၂၈၃။ ထေရ။၂၃၉၊
၃၂၄။ စရိယာ။၄၀၁၊၄၁၂၊၄၁၆။ ဇာ၊၁။
၁၃၊၁၁၅၊၂၇၂။ ဇာ၊၂။၁၆၀။ နေတ္ထိ။၃၉။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၈၊၃၃၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။
၂၈၊၁၉၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၉၊၁၂၂၊
၃၈၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၅၊၂၃၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၆၊၈၄။
အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၆။

ဝိသုဒ္ဓိသ။၂၉၇။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌာသဇ္ဈ။ ဥဒါနဋ္ဌ။
 ၂၇၂။ သုတ္တနိဋ္ဌာသ။၃၇။ ထေရဋ္ဌာသ။
 ၂၃၅-၆။ ထေရဋ္ဌာ၂။၄၇၂၀၂၂၀၅။ စရိ-
 ယာဋ္ဌ။၂၁၂၂၃၂။ ဇာဋ္ဌာသ။၂၇၅။ ဇာဋ္ဌာ
 ၄။၂၆၉။၂၇၀။ဇာဋ္ဌာ၅။၄၇၂။စူဠနိဋ္ဌာသဝ။
 ပဋိသံဋ္ဌာသ။၂၉။ နေတ္တိဋ္ဌာသဝဇ္ဇ။ မဇ္ဈိဉာ
 ၃၄။ အံဇ္ဈိသ။သဇ္ဇာ။

ထလသာ (တ၊ဇ) - ဇာသ။၆၄။ ဇာဋ္ဌာ
 ၂။၂၀၄ (သျှာက)။ ထလေန-မာသ။၁၁၂။
 ထလာ (မ၊ဇ) - သံဋ္ဌာ၂။၂၆၂။ အံဋ္ဌာ၂။
 ၂၉၂။ ထလမှာ - ဇာ၂။၄၄။ ဇာဋ္ဌာ၅။
 ၂၃၂။ ထလတော - ထေရီ။၃၉၂။ ဝိသုဒ္ဓိသ။
 ၁၇၅။ ထေရီဋ္ဌာသဇ္ဇာသ၂၀။ အံဇ္ဈိဉာသဇ္ဇာ။

ထလေ (အာဇာရ) - ဝိသ။၅၉။ ဝိ၂။
 ၂၁၀၄၆၉။ ဒီသ။၂၂၁။ မာသ။၂၆၆။ မာ၂။
 ၂၇၃-၄။ မာ၂။၂၂၄။ သံသ။၄၅၂၃၄။ သံ၂။
 ၃၆၇၂၃၇၂-၃။၃၇၆-၇။ အံသ။၃၁၁။ အံ၂။
 ၄၀၃-၅၄၉၄။ အဘိပု။၁၁၀၂၁၇၂၁၇၂။
 ဓမ္မာသဂါ၂။ ထုတိဝုတ်။၂၃၅။ သုတ္တနိဋ္ဌာ၅။
 ပေတ။၁၇၄။ ထေရီ။၃၄၄။ အပ။၂။၁၅၀။
 ဇာသ။၁၂၃၁၃၇၂၂၇၂၃၀၉။ ဇာ၂။၅၇၂။
 ၁၄၇။ မဟာနိဋ္ဌာသဇ္ဇာသဇ္ဇာ။ နေတ္တိ။၁၃၄။
 ပေဋကော။၁၇၇။၂၀၆။၃၁၇-၈။ မိလိန္ဒ။
 ၂၆၈။ ဝိဋ္ဌာသ။၂၆၂။၂၇၀။ ဝိဋ္ဌာသ။
 ၃၄၆။၃၇၇။ ဒီဋ္ဌာသ။၁၁၃၁၃၃၀။ မဋ္ဌာသ။
 ၃၇၈။ သံဋ္ဌာသ။၃၉။ သံဋ္ဌာ၂။၃၀၂။ သံဋ္ဌာ
 ၃။၆၆၇၆၇၆၈၄။ အံဋ္ဌာသ။၁၇၀။ အံဋ္ဌာ၂။
 ၁၇၇၂၄၂၂၅၁။ အံဋ္ဌာသ။၁၄၇။ အဘိ
 ဋ္ဌာ၂။၄၇၇။ အဘိဋ္ဌာသ။၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိသ။၆၁
 ၂၂၉။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌာသဇ္ဈ။ ဓမ္မာဋ္ဌာသ။၁၇၂-၃။
 ၄၀၀။ ဓမ္မာဋ္ဌာ၂။၁၅၂၃၂၀၄၄၁။ ဥဒါနဋ္ဌ။
 ၁၆၆။၂၇၂။ ထုတိဝုတ်။၂၀၇။ သုတ္တနိဋ္ဌာ
 ၁။၁၂၂၄၅၉။ ဝိမာနဋ္ဌာ၂၀၃။ ပေတဋ္ဌာ
 ၂၀၉၂၄၂။ အပဋ္ဌာသ။၁၇၀။ အပဋ္ဌာ၂။၉၀
 ၅၅၂။ စရိယာဋ္ဌ။၂၀၁။ ဇာဋ္ဌာသ။၆၁၂၂၉။
 ၂၃၇၂၃၄၄၅၀၉။ ဇာဋ္ဌာ၂။၁၇၂၃၁၃၇။

ဇာဋ္ဌာသ။၂၁၅။ ဇာဋ္ဌာသ။၁၂၇၁၄၅၂၃၃၁
 ၃၇၁။ ဇာဋ္ဌာ၅။၈၇၁၃၇၂၂၇၇၅၄၉။ မဟာ-
 နိဋ္ဌာ၇၀။ စူဠနိဋ္ဌာ၂၆။ ပဋိသံဋ္ဌာ၂။၂၉၃။
 ဝဇ္ဇရီ။၄၀၁၃၀၁၁၅၃။ သာရတ္ထာ၃။၁၇၈။ ကင်္ခါ
 ဋ္ဌိသစ်။၁၉၇-၉။ ဒီဋ္ဌိသ။၃၉၇။ သီဋ္ဌိသစ်
 ၁။၄၅၆။ သီဋ္ဌိသစ်၂။၄၄၄။ မဇ္ဈိ၂။၂၃၃။
 ၂၇၈။ သံဋ္ဌိ၂။၃၂၄၅၃၅။ အံဋ္ဌိဉာသဇ္ဇာ။
 မူလဋ္ဌိ၂။၂၁၁။ နေတ္တိဋ္ဌိ။၁၃၄။ နေတ္တိဝိ။
 ၃၁၀။ (လက္ခဏဝန္တက) - ခုဒ္ဒကဋ္ဌာ၂။
 ကင်္ခါဋ္ဌိသစ်။၂၁၅။ထလသ္မိ - သီဋ္ဌိသစ်သ။
 ၄၅၆။ ထလမှိ - ဇာသ။၃၂။ ဇာ၂။၁၉၃။ ဓမ္မာ
 ဋ္ဌာသ။၉၄။ ဇာဋ္ဌာသ။၅၀၉။ ဇာဋ္ဌာ၆။၁၄၁။
 ထလေသု - ဓမ္မာဋ္ဌာသ။၃၄။

ထလဂေါစရ (တိ) [ထလ + ဂေါစရ] ကြည်း
 ကုန်းဟူသော ကျက်စားရာရှိသော၊ ကြည်း
 ကုန်း၌ ကျက်စားသောသူ၊ ကုန်းသတ္တဝါ။
 သော ထလဂေါစရော။ ဇာဋ္ဌာ၂။၁၄၅။
 (-ဝိမတိသ။၅၇။)

ထလစရ (တိ) [ထလ + စရ။ (သ္မလစရ-သံ)]
 ကြည်းကုန်း၌ ကျက်စားသော သူ၊ ကုန်း
 သတ္တဝါ။ (မြေ၌နေသော နွား၊ ကျွဲ၊ မြင်း-
 စသော သတ္တဝါ၊ အာရုံ ၅-ပါး ခံစားတတ်
 သော - ပုဂ္ဂလ - ဇီဝ။ အဒ္ဓမာဂဓိ၊ ဓာန်။)
 ထလဇလစရ စ ပါဏာ အထလေ၊ အဇလေ
 စ ဌိတာပိ “ထလစရ ဇလစရ” တွေဝ
 ဝုစ္ဆန္တိ။ အဘိဋ္ဌာသ။၁၀၄-၅။ ပဋိသံဋ္ဌာသ။
 ၂၆၉။ (-ဇာဋ္ဌာသ။၃၆၇။ ပဋိသံဋ္ဌာသ။၂၁၇။)

ထလဇ (တိ) [ထလ + ဇန + ကိ။ ရှူ၅၇၆။
 (သ္မလဇ-သံ)] (က) ကြည်းကုန်း၌ ဖြစ်
 သော၊ ကြည်းကုန်း၌ - ပေါက် - ပေါက်ဖွား -
 မွေးဖွား - သော (သတ္တဝါ၊ ပန်း-စသည်။)
 (ခ) မြေအပြင် (တောင်၊ သစ်ပင်)၌ - ဖြစ်
 - ပေါက် - သော (ပန်း-စသည်။) (က)
 ဝေမေဝံ ခေါ် ဘိက္ခဝေ အပ္ပကာ တေ သတ္တာ၊
 ယေ ထလဇာ။ သံဃ။၄၀၅။ အံသ။၃၇။ ထလ-

ဇာနိ ဇလဇာနိ ဥဋ္ဌဟိံသု။ ဗုဒ္ဓဝံဋ္ဌ။ ၂၂၀။
 (-ဝိမာန။ ၅၁။ မိလိန္ဒ။ ၁၀၁။ ဝိဋ္ဌာ။ ၇၂။
 သံဋ္ဌာ။ ၉၁။ ၅၄။ အဘိဋ္ဌာ။ ၄၆။ ဝိသုဒ္ဓိ။ ၁။
 ၂၂၉။ သုတ္တနိဋ္ဌာ။ ၁၂။ ဝိမာနာဋ္ဌ။ ၁၄၇။
 ဇာဋ္ဌာ။ ၂၂။ ဇာဋ္ဌာ။ ၁၂။ ၁၃၆။ ဇာဋ္ဌာ။ ၄။
 ၃၃၄။ ၃၆၇။ သာရတ္ထာ။ ၁၁၀။) (ခ) ထလဇာ-
 (ဗုဒ္ဓဝံဋ္ဌ။ ၃၁၃။ ဇာဋ္ဌာ။ ၂၂) တိ ပထဝိတလ-
 ပဗ္ဗတရုက္ခေသု ဇာတာနိ။ ဗုဒ္ဓဝံဋ္ဌ။ ၁၂၅။
 ကေ နိပါတ်။ နိဒါန်း။ ဇာတ်ဋီ။ ပေ။

ထလဇလဗမာလာ (ထိ) [ထလဇာ+ဇလဇာ+
 မာလာ] ကြည်းကုန်း၌ - ဖြစ် - ပေါက် -
 သောပန်း(နှင့်) ရေ၌ - ဖြစ် - ပေါက် - သော
 ပန်း၊ ကြည်းပန်း၊ ရေပန်း။ ထလဇလဇ-
 မာလာဟိ သမန္နာဂတတ္တာ။ ထေရဋ္ဌာ။ ၂။
 ၄၇၀။

ထလဇပုပ္ဖ (န) [ထလဇ+ပုပ္ဖ] ကြည်းကုန်း၌ -
 ဖြစ် - ပေါက် - သောပန်း၊ ကြည်းပန်း။
 စင်္ကောတကာဒိဘရိတာနိ ထလဇပုပ္ဖါနိ စ။
 ဒီဋ္ဌိ။ ၂။ ၇၃။ (-ဝိဋ္ဌာ။ ၁၂၃။ အံဋ္ဌာ။ ၁၁၅၀။
 ဒီဋ္ဌိ။ ၂။ ၂၀၀။)

ထလဇလစရ (တိ) [ထလ+ဇလ+စရ] ကြည်း
 ကုန်း၌ ကျက်စားသူ(နှင့်) ရေ၌ ကျက်စားသူ၊
 ကုန်းသတ္တဝါ(နှင့်) ရေသတ္တဝါ။ ထလစရ-
 ကြည့်။

ထလဇလပထ (ပု) [ထလ+ဇလ+ပထ] ကုန်း
 ကြောင်းခရီး(နှင့်) ရေကြောင်းခရီး၊ ကုန်း
 လမ်း၊ ရေလမ်း။ ရဋ္ဌေ ထလဇလပထေသု
 အာယော နုပုဇ္ဇတိ။ ဇာဋ္ဌာ။ ၅။ ၁၁၀။ (-ဓမ္မ၊
 ဋ္ဌာ။ ၂၉၀။ ဇာဋ္ဌာ။ ၁၁၇၄။)

ထလဇလပထဝါဏီဇ (ပု) [ထလဇလပထ+
 ဝါဏီဇ] ကုန်းလမ်း၊ ရေလမ်း၌ ကူးသန်း
 ရောင်းဝယ်သောသူ (ကုန်သည်)။ ယေ
 ကယဝိက္ကယေ ယုတ္တာ အာယာနံ မုခါ ထလ-
 ဇလပထဝါဏီဇာ။ ဇာဋ္ဌာ။ ၅။ ၂၅၀။

ထလဇလာကာသဂေါစရ (တိ) [ထလဇလာ-
 ကာသ+ဂေါစရ] ကုန်း၊ ရေ၊ ကောင်းကင်-
 ဟူသော ကျက်စားရာရှိသော၊ ကုန်း၊ ရေ၊
 ကောင်းကင်၌ ကျက်စားသောသူ။ ဧဝံ
 ထလဇလာကာသဂေါစရနံ ပါဏာနံ ဇာတိ-
 ဘေဒံ ဒဿေတု။ မာဋ္ဌာ။ ၁။ ၂၉၆။ သုတ္တနိဋ္ဌာ။
 ၂။ ၁၀၆။

ထလဋ္ဌ (တိ) [ထလ=တလ+ဋ္ဌာ+အ။ ထလေ
 တိဋ္ဌတိတိ ထလဋ္ဌော။ ရူ။ ၃၅၁။ (-၄၂၊
 ၅၆၀။ မောဂ်။ ၁။ ၁၀။)] (၁) ကြည်းကုန်း၌-
 တည်-ထားအပ်-သော၊ မြေအပြင် ကျောက်
 အပြင်၊ တောင်အပြင်-စသော အရပ်၌-တည်
 -ထားအပ် - သော (ဘဏ္ဍာ-စသည်)။ (၂)
 ၁-ခုသော - အစွန် - အဖျား - အနီး - အနား
 - (မြင်လောက်ရာ) အရပ်၌ တည်သော၊ သင့်
 တင့်ရာအရပ်၌ တည်သောသူ။

(၁) ထလဋ္ဌ နာမ ဘဏ္ဍံ ထလေ နိက္ခိတ္တံ
 ဟောတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၅၉။ ထလဋ္ဌေ ထလေ
 နိက္ခိတ္တန္တိ ဘူမိတလေ ဝါ ပါသာဏ(ပါသာဒ၊
 သီသျှာ)တလပဗ္ဗတတလာဒီသု ဝါ ယတ္ထ
 ကတ္ထမိ ပဋိစ္စန္ဓေ ဝါ အပ္ပဋိစ္စန္ဓေ ဝါ ဌပိတံ
 ထလဋ္ဌန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၀၀။ ထလဋ္ဌ-
 (ကင်္ခါ၊ ၁၁၆)န္တိ ထလေ နိက္ခိတ္တံ။ ကင်္ခါ၊ ၁။
 ၁၆၈။ (-ဝိ၊ ၁။ ၅၉။ ဝိ၊ ၁။ ၂၆၃၊
 ၂၆၉၊ ၂၉၁။ ဝိ၊ ၁။ ၂၂၀။ ဝိ၊ ၁။ ၂၂၀။
 သာရတ္ထာ။ ၂။ ၁၅၀။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၉၇။ ကင်္ခါ၊ ၁။
 ၁၆၈။ ၂၀၉။ ဝိ၊ ၁။ ၂၆၃၊ ၂၆၄။)

(၂) ထလဋ္ဌဿာ(အံ၊ ၁။ ၅၆၃-၄)တိ ကေ-
 မန္တေဋ္ဌိတဿ။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၃၉၄။ ကေမန္တံ(သံ၊
 ၁။ ၂၂၇) - နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

ထလဋ္ဌကထာ (ထိ) [ထလဋ္ဌ+ကထာ] ကြည်း
 ကုန်း၌ - တည် - ထားအပ် - သော ဘဏ္ဍာကို
 ဆို - ရာ - ကြောင်း - ဖြစ်သော (စကား
 အစဉ်၊ အပိုင်းအခန်း)။ ထလဋ္ဌကထာ နိဋ္ဌိ-
 တာ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၀၀။

ထလဋ္ဌာန (န) [ထလ+ဋ္ဌာန] (က) ကြည်းကုန်း
အရပ်။ (ခ) မြင့်-မောက်-သော ကုန်းမြေ
အရပ်၊ ကုန်းမြင့်အရပ်။ (က) ထလဋ္ဌာနေ
ဥပါဟနံ ပဋိမုဉ္ဇိတော ဥဒကဋ္ဌာနံ သမ္ပတ္တ-
ကာလေ အဘိဓုဟိတော ဂစ္ဆတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။
၂၀၈။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၃၇။) (ခ) ဥက္ကလ-
ဝိက္ကလန္တိ ဥစ္စနိစံ ထလဋ္ဌာနံ နိန္ဒဋ္ဌာနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊
၄။၁၀၉။ ပထဝိယာ (တံ တံ) ထလဋ္ဌာနံ
ခဏိတော နိန္ဒဋ္ဌာနံ ပူရေတော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၀။
ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၃။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊
၁။၃၄၊၃၇၁။)

ထလနာဂ (ပု) [ထလ+နာဂ] ကုန်း(၌) ကျက်
စားသော)ဆင်။ မယံ ထလနာဂါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊
၂။၂၁၀။

ထလနိယာမက (တိ) [ထလ+နိယာမက] ကုန်း
လမ်းခရီးကို ညွှန်ပြတတ်သော၊သူ၊ ကုန်း
ကြောင်း လမ်းညွှန်သမား၊ ကုန်းယာဉ်မှူး။
ထလနိယာမကော နာမ လဒ္ဓံ ဝဇ္ဇတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၁။၁၂၃။

ထလန္တရ (န) [ထလ+အန္တရ] ကြည်းကုန်းမြေ-
ကုန်းမြင့်မြေ-တို့၏ အကြားအရပ်။ ပပါတ-
(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂။ ကခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၂၁၆)-ကြည့်။

ထလပဉ္စန (န) [ထလ+ပဉ္စန] ကုန်းဆိပ်(လှည်း
ဆိပ်၊ ကားဆိပ်-စသည်)။ ယောပိ ဥဒက-
ပဉ္စနံ ဝါ ထလပဉ္စနံ ဝါ နိဿိတော ဟောတိ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၁၈။ မဟာနဂရာနံ အာယဒ္ဓါရ-
ဘူတံ အဋ္ဌဝိမုခါဒိနိဿိတံ ထလပဉ္စနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
ဋ္ဌ၊၁။၁၄၀။ (-ဝဇ္ဇ၊၆။၄၄၀။)

ထလပထ (ပု) [ထလ+ပထ] ကုန်း-ကြောင်း
-လမ်း - ခရီး။ ဟတ္ထိအဿာဒိပရိဝါရဗလံ
ထလပထေန ပေသေတော။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၁၅၆။
(-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၉။)

ထလပထကမ္ပိက (တိ) [ထလပထ + ကမ္ပိက]
ကုန်းလမ်းအမှု၌ ယှဉ်သော၊သူ၊ ကုန်းလမ်း

အလုပ်သမား။ ထလပထကမ္ပိကေန စ ဇလ-
ပထကမ္ပိကေန စ သဒ္ဓိ*မိတ္တသန္တဝံ အကာသိ။
အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၁။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၇။)

ထလမဂ္ဂ (ပု) [ထလ+မဂ္ဂ။ (ညွှလမာဂီ-သံ)]
ကုန်းလမ်းခရီး။ ကေဝလံ နာဝါယ ဝါ ထလ-
မဂ္ဂေန ဝါ အဒ္ဓါနမဂ္ဂပုဋိပန္နော ဟောတိ။
ကခါ၊ဋ္ဌ၊၃၃။

ထလမဏ္ဍုက (ပု) [ထလ+မဏ္ဍုက] ကုန်း(၌)
ကျက်စားသော)ဖား။ မဏ္ဍုကန္တိ ထလမဏ္ဍု-
ကံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၃။ (-ဝိမတိ၊၁။၅၇။)

ထလယာန (န) [ထလ+ယာန] ကုန်းယာဉ်။
ထလေ ထလယာနံ (လဘေယျ)။ မိလိန္ဒ။
၂၆၈။

ထလဝဏိဇ္ဇာ (ထိ) [ထလ+ဝဏိဇ္ဇာ] ကုန်း
ကြောင်းခရီး(လှည်းယာဉ်)ဖြင့်(လှည့်လည်)
ရောင်းဝယ်ခြင်း။ ထလဝဏိဇ္ဇာ (မ၊ဋ္ဌ၊၁၊
၃၆၁)တိ သကဋ္ဌသတ္တဝသေန။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂။
(-စူဠ၊နိ၊ဋ္ဌ၊၁၂၀။)

ထလဝပ္ပ (ပု) [ထလ + ဝပ္ပ] ကြည်းကုန်းမြေ၌
စိုက်ပျိုးရာ(အချိန်အခါ-စသည်)။ ထလဝပ္ပေ
(ထူလဝပ္ပေ၊က) ဝိသမပတိတာနံ ဝါ ဗိဇာနံ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၆။

ထလသမိပ (တိ) [ထလ+သမိပ] ကြည်းကုန်း
မြေ၏အနီးဖြစ်သော၊ ကုန်းမြေနှင့် နီးသော
(အရပ်-စသည်)။ ကက္ကဋ္ဌကာ ထလသမိပေ
ဒ္ဓါရံ ပိဒဟိတော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄။

ထလသမိပဒ္ဓါရ (န) [ထလသမိပ+ဒ္ဓါရ] ကြည်း
ကုန်းမြေ၏အနီး၌ တည်သော (ပုဇွန်တွင်း)
တံခါးပေါက်၊ ကုန်းမြေအနီး (ပုဇွန်တွင်း)
တံခါးပေါက်။ ထလသမိပဒ္ဓါရေန (ထလ-
သမိပေ ဒ္ဓါရေန၊ သီ၊က) ဝဠုဇ္ဇန္တိ။ သုတ္တနိ၊
ဋ္ဌ၊၁။၂၄။

ထဝ (တိ) [ထု+အ။ နိတိ၊ ဓာ၊၆၊၈၊၂၄၉။] ချီး
ဝဲ့ကြောင်းဖြစ်သော (သုတ္တပဒေသ-စသည်)။

ဗုဒ္ဓါဒိနံ ပန ဂုဏာဘိက္ခဝနဝသေန ပဝတ္တံ သုတ္တံ ထဝေါ (နေတ္ထိ။၁၃၉) နာမ။ နေတ္ထိ။၄။ ၂၄၉။ ဗုဒ္ဓါဒိနံ ဂုဏေ အဘိက္ခဝတိ တေေန သုတ္တပ္ပဒေသေနာတိ ထဝေါ။ သုတ္တပ္ပဒေသော။ နေတ္ထိ။ဝိ။၃၁၈။ (-အံ၊ဋီ၊၁။၆၇။ နေတ္ထိ။ဝိ။ ၃၁၇၊၃၄၄၊၃၅၄။)

ထဝက (ပု) [ထု+ဏ္ဍ။ ဓာနံ၊ဋီ။၅၄၅။ ထု + အက။ ထဝိယတိတိ ထဝကော=ဂုဏော။ က္ကာဒိ။၁၈။] အခိုင်အပြတ်။ (အဖူး၊ အငုံနှင့် တကွဖြစ်သော ပန်းပြုတ်။ အဘယာ၊ ဓာနံ၊ သျ။) ပိဏ္ဍိ(သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၇၁)-ကြည့်။

ထဝတိ (ကြိ) [ထု+အ+တိ] ချီးဝဲ၏။ ထဝတိ- နီတိ၊ဓာ။၆၈။ ထဝိ (အပါ။၁။၂၄) ထော- မေသိ။ အပါ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၂။ ထဝိ-အပါ၊၂။ ၁၉။ ထဝိသံ-အပါ၊၁။၂၉၀(သီ၊မူ-ကွဲ)။

ထဝန (န၊ထိ) [ထု+ယု] ချီးဝဲခြင်း။ ထဝနာတိ ပသံသနာ။ နီတိ၊ဓာ။၆၈။

ထဝန္တ (တိ) [ထု+အန္တ] ချီးဝဲတတ်သော။ သူ။ တောရဏ-ဒေါင်ကွင်း ကြည့်။

ထဝိ* (ကြိ) [ထု+အ+ဣ] ချီးဝဲပြီ။ ထဝတိ- ကြည့်။

ထဝိ (ကြိ) [ထု+အ+ဤ] ချီးဝဲပြီ။ ထဝတိ- ကြည့်။

ထဝိကာ (ထိ) [ထု+ဏ္ဍ+အာ] အိတ် (ထည့် စရာ)၊ (က) သပိတ်အိတ်။ (ခ) ဘိနပ်အိတ်။ (ဂ) အသပြာအိတ်၊ အသပြာထုပ်။ (ဃ) (စပါးအုံး-စသော) မြွေအိတ်၊ မြွေပခြုပ်၊ မြွေဖာ။ (င) ဆေးအိတ်၊ ဆေးလွယ်အိတ်။ (စ) (ဆန့်၊ ဆား-စသည် ထည့်စရာ) ဘဏ္ဍာ အိတ်။ (ဆ) ကြေးမုံ-မှန်-အိတ်။ (ဇ) ဒန့်ပူအိတ်။ (ဈ) မစင်-အညစ်အကြေး- ချေး-ရှိသောအိတ်၊ မစင်-အညစ်အကြေး -ချေး-အလိမ်းလိမ်း ကပ်သောအိတ်။ (ည) မျက်စဉ်းကျည်အိတ်။

အိတ်(ထည့်စရာ)။ ဘိက္ခု။ မဉ္ဇူပါဒေပိ ပိဋ္ဌပါဒေပိ ထဝိကာယော လဂ္ဂေန္တိ။ ဝိ၊၄။ ၂၉၈။ ထဝိကာပိ ပရိသာဝနမ္ပိ ဝိကပ္ပနုပဂံ ပစ္ဆိမစိဝရပ္ပမာဏံ “ပရိက္ခာရစောဋ္ဌ”န္တိ အဓိ- ဌာတဗ္ဗမေဝ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၇။ ကခါ။၁၅၄။ ထဝိက(ဝိ၊၁။၇၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၅)န္တိ ဥပါဟန- ထဝိကာဒိ* ယံ ကိဉ္စိ ထဝိကံ။ သာရတ္ထ၊၂။ ၁၆၃။

(က) သပိတ်အိတ်။ အာရညိကေန ဘိက္ခု- ဝေ ဘိက္ခုနာ ကာလဿေဝ ဥဋ္ဌာယ ပတ္တံ ထဝိကာယ ပက္ခိပိတ္တာ...ဩတရိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၄။ ၃၈၅-၆။ ပတ္တံ ဝါ ထဝိကာယ ပက္ခိပန္နေန န ကထေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၃။ ထဝိကာတိ ပတ္တ- ထဝိကာ။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၁၈၁။

(ခ) ဘိနပ်အိတ်။ ဥပါဟနာ ဩမုဉ္ဇိတ္တာ နိစ္စံ ကတ္တာ ပပေါဋေတ္တာ ထဝိကာယ ပက္ခိ- ပိတ္တာ...ပဝိသိတဗ္ဗော။ ဝိ၊၄။၃၈၆။ ထဝိကာ- တိ ဥပါဟနာဒိကောသကဿ ဂဟဏံ။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၂၆၅။

(ဂ) အသပြာအိတ်၊ အသပြာထုပ်။ အညတရေပိ ဗြာဟ္မဏော ပဉ္စသတနံ ထဝိကံ ထလေ နိက္ခိပိတ္တာ...အဂမာသိ။ ဝိ၊၂။ ၂၁၀။ ထဝိကာယ ကဟာပဏသဟဿမေဝ ဟောတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၁။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၀၅။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၇။)

(ဃ) (စပါးအုံး-စသော)မြွေအိတ်၊ မြွေ ပခြုပ်၊ မြွေဖာ။ ဂေါနသံ ဂဟေတွာ ထဝိ- ကာယ ပက္ခိပိတ္တာ ထဝိကာမုခံ ဗန္ဓိတ္တာ... နိသိဒိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၄။

(င) ဆေးအိတ်၊ ဆေးလွယ်အိတ်။ ပရိ- သာဝနာနိပိ ထဝိကာယောပိ ပူရေတွာ ဝါတပါနေသု လဂ္ဂေတိ။ ဝိ၊၁။၃၆၂။ ဝိ၊၃။ ၃၀၂။ ထဝိကာယ ပက္ခိပိတ္တာ သိထိလဗ္ဗဒ္ဓ- ဂါဠဗဒ္ဓေသု တိကဋ္ဌုကာဒိသု ဘေသဇ္ဇေသုပိ သေဝ နယော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၁။

(စ) (ဆန့်, ဆား-စသည် ထည့်စရာ) ဘဏ္ဍာအိတ်။ ဌပိတဌာနတော ဂဟေတွာ ထဝိကာယ ဝါ ပက္ခိပတိ။ ဝိဠာသ။ ၃၁၄။ သိထိလဗဒ္ဓါယ ထဝိကာယ .... ရူပဂဏနာယ အာပတ္တိ။ ဝိဠာ ၂။ ၂၇၀။ နာဠိယာဝါပဏေ- နာတိ နာဠိယာ စေဝ ထဝိကာယ စ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၃၂။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၉၁။

(ဆ) ကြေးမုံ-မှန်-အိတ်။ ထဝိကာယ ပက္ခိပိတွာ မဉ္ဇူသဒ္ဓိသု ဌပိတော အာဒါ- သော အန္တောယေဝ ဝိရောစတိ။ သံဠာ၊ ၃။ ၁၃၃-၄။ ထဝိကတော နိဟတာဒါသမဏ္ဍလံ ဝိယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၂၂။ ထဝိကာ (အဘိ၊ ဝတာရ။ ၁၂၆)တိ အာဒါသထဝိကတော။ အဘိ၊ ဝတာရ၊ ၁။ ၂၃၅။

(ဇ) ဒန်ပူအိတ်။ မဂ္ဂံ ဂစ္ဆန္တေနာပိ ဧကံ ဝါ ဒွေ ဝါ (ဒန္တကဋ္ဌေ) ထဝိကာယ ပက္ခိပိတွာ ဂန္တဗ္ဗံ။ ဝိဠာသ။ ၃၀၃။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၀၃။

(ဈ) မစင် - အညစ်အကြေး - ချေး - ရှိသောအိတ်။ မစင် - အညစ်အကြေး - ချေး - အလိမ်းလိမ်း ကပ်သောအိတ်။ ထဝိကမ္ပိ ဟိ အသုစိမက္ခိတံ ပရိဘုတ္တံ ဓောဝါပေတိ။ ဝဇီရ။ ၂၃၈။

(ည) မျက်စဉ်းကျည်အိတ်။ ထဝိကာတိ အဉ္ဇနိထဝိကာ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ၁။ ၁၈၄။

ထဝိကာ(ပါး) - ဝိ၊ ၂။ ၂၁၀။ ဝိ၊ ၄။ ၂၈၆။ ဝိဠာ၊ ၂။ ၂၂၇။ ကင်္ခါ၊ ၁၅၄။ ဝဇီရ။ ၂၂၂။ ကင်္ခါ၊ ယော၊ မဟာဠီ၊ ၃။ ၄၃-၄။ ဝိနိစ္ဆယ၊ ၁။ ၁၈၀။ ဝိနိစ္ဆယ၊ ၁။ ၂၆၅။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ၁။ ၁၈၄။ ထဝိကံ(ဒု၊ ၆) - ဝိ၊ ၁။ ၇၄။ ဝိ၊ ၂။ ၂၁၀။ ဝိဠာသ။ ၃၃၅။ ဝိဠာ၊ ၃။ ၃၉၄၀။ အံဠာ၊ ၂။ ၁၃၄။ ဓမ္မာဠာသ။ ၃၀၅။ ဝဇီရ။ ၂၃၈။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၆၃။ ထဝိကာယော - ဝိ၊ ၁။ ၃၆၂။ ဝိ၊ ၃။ ၃၀၂။ ဝိ၊ ၄။ ၂၉၈။ ထဝိကာယ (တ၊ ၆) - သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၃၂။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၉၁။

ထဝိကာဟိ - ဝိ၊ ၃။ ၄၁၁။ ဝဇီရ။ ၂၂၂။ ကင်္ခါ၊ ယော၊ မဟာဠီ၊ ၃။ ၄၃။ ထဝိကတော - (မ၊ ၆) - ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၂၂။ ထဝိကာ - အဘိ၊ ဝတာရ။ ၁၂၆။ အဘိ၊ ဝတာရ၊ ၁။ ၂၃၅။ ထဝိကာယ (ဆ၊ ၆) - အဘိ၊ ဠာ၊ ၂။ ၂၂၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄၄။ ဓမ္မာဠာသ။ ၃၀၅။ (သ၊ ၆) - ဝိ၊ ၁။ ၇၈။ ဝိ၊ ၄။ ၃၈၅-၆။ ဝိဠာသ။ ၃၀၃၊ ၃၁၄။ ဝိဠာ၊ ၂။ ၂၇၀၊ ၃၀၁။ ဝိဠာ၊ ၄။ ၇၃၊ ၁၂၁။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၃၈၀။ မ၊ ၁။ ၂၉၈။ သံဠာ၊ ၃။ ၁၃၀၊ ၁၃၃၊ ၁၉၆။ အံဠာသ။ ၁၄၀၊ ၃၉၄။ အံဠာ၊ ၂။ ၁၃၄။ အဘိ၊ ဠာ၊ ၂။ ၂၂၄၊ ၂၆၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄၄။ ဓမ္မာဠာ၊ ၂။ ၆၈၊ ၂၃၇။ ဥဒါန၊ ၁။ ၃၃၄။ ဝိမာန၊ ၁။ ၆၉။ အပါဠာသ။ ၆၇။ ဇာ၊ ၁။ ၁၆၅။ ဇာ၊ ၁။ ၆၆၆၊ ၈၂။ ပဋိသံဠာ၊ ၂။ ၃၀၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၁၆။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၅၈၊ ၄၀၃။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၃၁။ ထဝိကာသု - ထေရ၊ ၁။ ၂။ ၄၄၁။ အပါဠာသ။ ၂၉၄။

ထဝိကာမုခ (န) [ထဝိကာ+မုခ] (မြေ)အိတ်၏ - နှုတ်ခမ်း - အဝ။ ထဝိကာ (သ) - ကြည့်။

ထဝိတ (တိ) [ထု+တ] ချီးဝံ့အပ်သော (ဉာဏ်- စသည်)။ ယေနိဒံ ထဝိတံ ဉာဏံ။ အပါ၊ ၁။ ၉၇။ နိတိ၊ ၁။ ၆၈။ (- မိလိန္ဒ။ ၃၄၂။)

ထဝိတွာ (ကြိ၊ ဝိ) [ထု+တွာ] ချီးဝံ့ - ချီးမွမ်း - ရှိ။ ထဝိတွာ လောကနာယကံ။ အပါ၊ ၁။ ၁၂၆၊ ၁၇၄။

ထဝိတွာန (ကြိ၊ ဝိ) [ထု+တွာန] အထက်ပုဒ် နက် ကြည့်။ ထဝိတွာန(အပါ၊ ၁။ ၂၃) ထော- မနံ ကတွာန။ အပါဠာသ။ ၂၅၀။ (- အပါ၊ ၁။ ၁၂၆၊ ၁၇၅၊ ၂၉၁။)

ထဝိသံ (ကြိ) [ထု+အ+သံ] ချီးဝံ့ရလိမ့်အံ့၊ ချီးဝံ့ရတော့အံ့။ ထဝတိ-ကြည့်။

ထဝိယတိ (ကမ္မ၊ ကြိ) [ထု+ယ+တေ] ချီးဝံ့အပ် ၏။ ထဝက - ဒေါင့်ကွင်း ကြည့်။

ထာ—ထံ-ဗျည်းနှင့် အာ-သရ ယှဉ်တွဲ ပေါင်းစပ် ရွတ်ဆိုအပ်သော ထာ-သဒ္ဒါ။ ယင်း-သည်—
(၁) ဓာတ်- (၂) ပစ္စည်း-ထာဟု ၂-မျိုးရှိ၏။
(ဓာန်။၁၂၀၂။ ရူ။၄၂၁။ နိတိ။ဓာ။၆၈-
ကြည့်။)

(၁) ဓာတ်-ထာ။ ထိယတိ (မဒ္ဒါ။၁။
၃၅၀။ မောဂ်။၅။၁၃၂-သျှ)၊ ထိယန (အဘိ။
ဓ။၂၃၃။ အဘိ။ဝိ။၂၆၃၊၃၆၅။ မဟာနိ။
၃၃၃။ သံ၊ဋ္ဌ။၃။၁၇၈)၊ ပတိတ္ထိယန (ဒီ၊ဋ္ဌ။
၃။၁၁၆။ ဒီ၊ဋ္ဌိ။၃။၁၁၈။ အံ၊ဋ္ဌိ။၂။၃၆၉)၊
ပတိတ္ထိယံ (ဒီ၊ဋ္ဌ။၁၃၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ။၃။၁၁၆)၊
ဝတ္ထာန (ဝိဘာဝိနိ။၂၆၀။ မဏိမဉ္ဇူ။၂။
၄၈၆)၊ ဝိတ္ထာယတိ (မဒ္ဒါ။၂။၁၅၅)၊ ဝိတ္ထာ-
ယန္တိ (ဝိ၊ဋ္ဌ။၁၃၀)။-ကြည့်။

(၂) ပစ္စည်း-ထာ။ ယင်း-သည်—
(က) အထူး-အပြား=ပကာရ=ဘေဒ၊ (ခ)
အခြင်းအရာ=အာကာရ၊ (ဂ) အကြောင်း=
ကာရဏ=ဟေတု၊ (ဃ) အဖို့-အစု=ကော-
ဌာသ-အနက်တို့၌ ဖြစ်၏။ ထာ-ပစ္စယေ
ပကာရေ စ၊ အာကာရေ ကောဌာသေ ရပိ။
ကေ။၅၅။ (- သူစိ။)

(က) အထူး-အပြား(ပကာရ=ဘေဒ)
'ထာ'။ တထာ တထာ (ဣတိဝုတ်။၂၅၈) တိ
တေန တေန ပကာရေန။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၈၃။
သဗ္ဗထာပီ(သံ၊ဋ္ဌ။၂။၂၄)တိ စက္ခုသမ္ပယာဒိ-
ဝသေန။ ယတ္ထကာ ဖဿဿ ပကာရဘေဒါ၊
တေသံ ဝသေန။ သံ၊ဋ္ဌိ။၂။၂၈။ (- ထေရ။
၂၃၉။ အပါ။၁။၄၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ။၁။၂၄၁။ အပါ၊
ဋ္ဌ။၁။၃၁၄။) တထာ ၂ လည်း ကြည့်။

(ခ) အခြင်းအရာ (အာကာရ) 'ထာ'။
တထာ ခေါ် ပနဿာ (သံ၊၂။၃၉၃) တိ
တေနာကာရေနဿ။ သံ၊ဋ္ဌ။၃။၉၆။ ယထာ'-
ဂတော(ပေတ။၁၃၇)တိ ယေနာကာရေန
အာဂတော။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၅၉။

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၄၇—ပ-မ-ဗ-သ-၈

(ဂ) အကြောင်း (ကာရဏ=ဟေတု)
'ထာ'။ တထာဟိ(ထေရ။၂၄၃)တိ တေနော
ကာရဏေန၊ သတ္တုသာသနဿ အနန္တယူဇန-
တော ဝေ။ ထေရ၊ဋ္ဌ။၁။၂၇၆။

(ဃ) အဖို့-အစု(ကောဌာသ)'ထာ'။
ထာ-ကာရေ ပန....'သဟဿထာ အတ္တာနံ
နိမ္မိနာတိ'တိ အာဒိသု ကောဌာသေ။ ကေ၊
ဋ္ဌိ။၅၅။

ထာ-ကာရ (ပု) [ထာ + ကာရ] ထာ-သဒ္ဒါ။
ထာ (၂) (ဃ)ကြည့်။

ထာမ (ပု၊န) [ဌာ+မ။ ဌာ ဂတိနိဝတ္တိမိ၊
ထာမော၊ ဌဿ ထတ္တံ။ ရူ။၆၅၃။ (-နိတိ၊
သုတ္တ။၁၂၃၆။) ဓာ+မ။ ဓာ ဂတိနိဝတ္တိယံ၊
ကရဏေမော၊ ဓဿ ထော။ ဓာန်၊ဋ္ဌိ။၃၉၈။]
(၁) အား၊ အစွမ်း 'စွမ်းရည်' သတ္တိ၊ (က)
ကိုယ်စွမ်း-ကာယခွန် - အား။ (ခ) ဉာဏ်
စွမ်း-အား-ရည်။ (ဂ) လုံ့လစွမ်း-အား-
ရည်။ (ဃ) သမာဓိဘာဝနာစွမ်းအား။ (င)
ဈာန်သမာပတ် စွမ်းအား။ (စ) သိက္ခာပုဒ်
ပညတ်နိုင်သော စွမ်းအားသတ္တိ (သိက္ခာပုဒ်
ပညတ်မှုကို ပြုခြင်း၌ စွမ်းနိုင်သည်၏အဖြစ်)။
(ဆ) ကိလေသာစွမ်းအား။ (ဇ) မိစ္ဆာအယူ
(အယူမှား) စွမ်းအား။ (ဈ) ရဲရင့်သူတို့၏
စွမ်းရည် (သူရဲဘော်) သတ္တိ။ (၂) ဒေသနာ
ဉာဏ်။ (၃) လုံ့လ 'ဝီရိယ' (လွန်ကဲ-ပြင်း
ထန် - စွာ အားထုတ်မှု)။ (၄) အတိုင်း
အရှည် 'ပမာဏ'။ (၅) အားရှိအားမဲ့ပြုခြင်း၊
နိုင်ထက်-ကလ - စီးနင်း - ပြုခြင်း။ (၆)
ခက်ထန်မှု(မာန်=မာန)။ (၇) အားထား-
မှီခို-ရာ (အကြောင်း၊ဥဒါဟရဏ်)။ (ဂ)
ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ (မလျော့) - သည်၏ အဖြစ်-
ခြင်း-သော သဘော။ (တိ) (၉) ကြံ့ခိုင်-
မြဲမြံ (မလျော့) -သော စွမ်းအားရှိသော။

(၁) အား၊ အစွမ်း 'စွမ်းရည်' သတ္တိ။
ထာမသာ(ဇာ၊၁။၁၅၈)တိ ထာမေန။ ဇာ၊

ဌ၊၃။၃၁၄။ ဗလံ ထာမော သဟံ သတ္တိ။
ဓာန်။၃၉၈။

(က) ကိုယ်စွမ်း-ကာယခွန် - အား။
ထူလာ ဇဝေန ဟာယန္တိ၊ ကိသာ ဟာယန္တိ
ထာမုနာ။ ဇာ၊၂။၁၅၄။ ဇာ၊ဌ၊၆။၂၇။
ရာဇာ “ဝိသာခါ ကိရ ပဉ္စန္ဒံ ဟတ္ထိနံ ဗလံ
ဓာရေတိ”တိ သုတော.... ထာမံ ဝိမံသိတု-
ကာမော ဟတ္ထိံ ဝိဿဇ္ဇာပေသိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။
၂၅၈။ ထာမဗလူပပတ္တိ (၂)-လည်း ကြည့်။

(ခ) ဉာဏ်စွမ်း-အား-ရည်။ အတ္တနော
ထာမေနာ (ဒီ၊ဌ၊၁။၃၉)တိ အတ္တနော ဉာဏ-
ဗလေနော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၉၀။ ထာမော-
(အံ၊၁။၅၀၇)တိ ဉာဏထာမော။ အံ၊ဋီ၊၂။
၃၆၃။ သကေန ထာမေနာ(မဟာနိ၊၂၄)တိ
အတ္တနော ဉာဏထာမေန။ မဟာနိ၊ဌ၊၉။
(-ဒီ၊ဌ၊၁။၉၇။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၈၆။)

(ဂ) လုံ့လစွမ်း-အား-ရည်။ အပ္ပေန
ထာမသာ (ထေရ၊၃၆၃)တိ အပ္ပကေန
ဝီရိယဗလေန။ ထေရ၊ဌ၊၂။၄၉၁။ ထာမ-
မဟတ္တ (ခ)-လည်း ကြည့်။

(ဃ) သမာဓိဘာဝနာစွမ်းအား။ ထာမ-
ဇာတ (၂)-ကြည့်။

(င) ဈာန်သမာပတ်စွမ်းအား။ သမာ-
ပတ္တိထာမော ပန န ကထိတော။ မယံ ဒသ-
ဗလံ ပက္ခောသိတော သမာပတ္တိယာ ထာမံ
ကထာပေသာမ။ အံ၊ဌ၊၂။၃၉။ ထာမဝန္တိ
(ဃ)-လည်း ကြည့်။

(စ) သိက္ခာပုဒ်ပညတ်နိုင်သောစွမ်းအား
သတ္တိ (သိက္ခာပုဒ်ပညတ်မှုကို ပြုခြင်း၌ စွမ်း
နိုင်သည်၏အဖြစ်)။ ထာမ (ဝိ၊ဌ၊၁။၁၆၀)န္တိ
သိက္ခာပဒါနံ ပညာပနကိရိယာယ သာမတ္ထိယံ
(သိက္ခာပဒပညာပနသာမတ္ထိယံ)။ သာရတ္ထ၊
၁။၄၅၀။ ဝိမတိ၊၁။၉၇။

(ဆ) ကိလေသာစွမ်းအား။ ထာမဂတ
(၁) (ခ)-ကြည့်။

(ဇ) မိစ္ဆာအယူ(အယူမှား)စွမ်းအား။
ထာမသာ (မ၊၁။၁၈၃။ မ၊၃။၂၅၄)တိ ဒိဋ္ဌိ-
ထာမေန။ မ၊ဌ၊၂။၁၀။ မ၊ဌ၊၄။၁၈၃။
ထာမသာ ပရာမာသာ အဘိနိဝိဿာ (အံ၊
၁။၇၅)တိ ဒိဋ္ဌိထာမေန စ ဒိဋ္ဌိပရာမာသေန
စ အဘိနိဝိသိတော။ အံ၊ဌ၊၂။၅၀။

(ဈ) ရဲရင့်သူတို့၏ စွမ်းရည် (သူရဲဘော)
သတ္တိ။ ဘဂိနိဟိ သဒ္ဓိံ သံဝါသိကာနံ(ကော-
လရက္ခဝါသိကာနံ) ထာမဉ္စ ဗလဉ္စ ဒဿေ-
ဿာမ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၆၇။ သံ၊ဌ၊၁။၆၅။ ဓမ္မ၊ဌ၊
၂။၁၆၅။ ဇာ၊ဌ၊၅။၄၄၁။ ထာမော နာမ
သူရသတ္တိ။ သတ္တက-နိပါတ်၊မဟာကပိ-ဇာတ်၊
ဋီ။ပေ။

(၂) ဒေသနာဉာဏ်။ ထာမော (ဒီ၊ဌ၊
၁။၁၃၄) ဒေသနာဉာဏမေဝ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊
၂။၂။

(၃) လုံ့လ ‘ဝီရိယ’ (လွန်ကဲ-ပြင်းထန်-
စွာ အားထုတ်မှု)။ တစတော သရီရံ နိက္ကဇု-
နပ္ပယောဂသင်္ခါတေန ထာမေန။ ဒီ၊ဌ၊၁။
၁၉၈-၉။ မ၊ဌ၊၃။၁၈၁။ “ဝီရိယံ ထာမော”တိ-
အာဒီနိ သဗ္ဗာနေဝ ဝီရိယဝေစနာနိ။ ဒီ၊ဌ၊၃။
၈၀။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၅၀။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၈၀။)
အပ္ပထာမက(မဟာနိ၊ဌ၊၄၇)-လည်း ကြည့်။

(၄) အတိုင်းအရှည် ‘ပမာဏ’။ အတ္တနော
ထာမ(မ၊ဌ၊၂။၄၆)န္တိ အတ္တနော ယာပန-
မတ္တကထာမံ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၁၁။ = အတ္တနော
ပမာဏံ။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၁၃။

(၅) အားရှိ အားမဲ့ပြုခြင်း၊ နိုင်ထက်-
ကလ-စီးနင်း - ပြုခြင်း။ ထာမ(မဟာနိ။
၁၂၂)န္တိ ဗလက္ကာရံ။ မဟာနိ၊ဌ။၂၄၄။

(၆) ခက်ထန်မှု(မာန်=မာန)။ န တေန
ထာမံ ကုဗ္ဗေထာတိ အတ္တနော ဝါ ဂုဏေန
ပရေသံ ဝါ ဂုဏေန ထာမံ န ကရေယျ၊ ထမ္ဘံ
န ကရေယျ၊ မာနံ န ကရေယျ၊ .... န တေန
ထာမံ ကုဗ္ဗေထ။ မဟာနိ။၂၇၂။=တေန

ဂုဏေန ထာမံ (မာနံ) န ကရေယျ။ သုတ္တနိ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၀။ မဟာနိ၊ ၁။ ၂၉။

(၇) အားထား-မိမိ-ရာ (အကြောင်း၊
ဥဒါဟရုဏ်)။ ကော ထာမော (မဋ္ဌ၊ ၃။
၂၇၀) တိ .... ကော ကေန္တိကော သဟေတု-
ကော အဝဿယော၊ တဿ သာမကော
သိဒ္ဓန္တော၊ ကိ နိဒဿနန္တိ အတ္ထော။ မဇ္ဈိ၊
၃။ ၁၈၇။

(ဂ) ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ (မလျော့) - သည်၏
အဖြစ်-ခြင်းသဘော။ ထာမ (စူဠနိ၊ ၉။) နှိ
အသိထိလံ။ စူဠနိ၊ ၁။ ၂။ ထာမံ ထိရတာဝံ
(ဒဠ္ဇတံ) ဥပဂတော။ သံ၊ ၁။ ၃၀၁။ အံ၊
၁။ ၂၄၃။ ထိရတာဝေါ ထာမံ နာမ။
နေတ္ထိ၊ ၁။ ၁၄၄။ ထာမဂတ (၄) (က)-လည်း
ကြည့်။

(တိ) (၉) ကြံ့ခိုင် - မြဲမြံ (မလျော့) -
သော စွမ်းအားရှိသော။ ကာတဗ္ဗံ ထာမတံ
ဂတန္တိ ဥပ္ပါဒေတွာ ထာမဘာဝံ ဂတံ ကာ-
တဗ္ဗံ။ အဘိ၊ ၀တာရ၊ ၁။ ၂၆၇။ ထာမဘာဝ
(၁)-လည်း ကြည့်။

ထာမော - သံ၊ ၁။ ၇၀။ အံ၊ ၁။ ၅၀၇။
အဘိ၊ ၀။ ၁၉။ ဒီ၊ ၁။ ၃၉၊ ၉၅၊ ၁၃၄။ ဒီ၊ ၁။ ၃။
ဂ။ မဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၃။ မဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၇၂၊ ၂၇၀။ မဋ္ဌ၊ ၄။
၅၁။ သံ၊ ၁။ ၁၃၇။ သံ၊ ၁။ ၃၆၈၊ ၉၂။ အံ၊ ၁။
၁။ ၃၇၃။ အံ၊ ၁။ ၃၇၅။ အဘိ၊ ၁။ ၁၉၀။
ဇာ၊ ၁။ ၆။ ၂၄၀။ မဟာနိ၊ ၁။ ၄၇၊ ၃၆၀။
သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၁၁။ ဒီ၊ ၁။ ၉၈။ သီ၊ ၁။ ၁၈၁၊
၁။ ၁၉၀၊ ၃၈၆။ သီ၊ ၁။ ၁၈၁၊ ၂။ ၂။ ဒီ၊ ၁။
ဂ။ မဇ္ဈိ၊ ၂။ ၁၂၅။ မဇ္ဈိ၊ ၃။ ၁၈၇။ အံ၊ ၁။
၂၃၀။ အံ၊ ၁။ ၂၃၆။ အံ၊ ၁။ ၃၁၁။ ထာမံ
(န၊ ပ၊ ဇ) - နေတ္ထိ၊ ၁။ ၁၄၄။

ထာမံ (ဒု၊ ဇ) - သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ မဟာနိ၊
၁။ ၂။ စူဠနိ၊ ၉။ ဝိ၊ ၁။ ၁၆၀။ ဒီ၊ ၁။
၂၆၇။ ဒီ၊ ၁။ ၃၉၄။ မဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၆။ မဋ္ဌ၊ ၃။
၆၂။ သံ၊ ၁။ ၆၅၊ ၂၇၀။ သံ၊ ၁။ ၃၆၈။ အံ၊

ဋ္ဌ၊ ၁။ ၅၀၊ ၂၇၂၊ ၃၇၃။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၃၉။ ဓမ္မ၊ ၁။
၁။ ၂၇၀။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၂။ ၁၆၅။ ဣတိဝုတ်၊ ၁။ ၉၄။
သုတ္တနိ၊ ၁။ ၁၃။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၂။ ၂၇၀။ ဇာ၊
၁။ ၅။ ၄၄၁။ မဟာနိ၊ ၁။ ၂၄၄၊ ၂၇၆၊ ၃၂၉။
စူဠနိ၊ ၁။ ၂။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၄၅၀။ ဝိမတိ၊ ၁။
၉၅။ မဇ္ဈိ၊ ၂။ ၁၁၁။ သံ၊ ၁။ ၃၀၁။ သံ၊ ၁။
၅၃။ အံ၊ ၁။ ၁၁၃။

ထာမေန - မဟာနိ၊ ၂။ ၄။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၂။ ၂။ ဒီ၊ ၁။ ၃၉၊ ၁၉၉။ ဒီ၊ ၁။ ၁၀၀၊
၃၂၉။ ဒီ၊ ၁။ ၁၈၇။ မဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၈၁၊ ၁၉၅။
သုတ္တနိ၊ ၁။ ၁၂၊ ၁၃၉။ ဇာ၊ ၁။ ၃၁၄။
မဟာနိ၊ ၁။ ၈၉၊ ၉၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၁၅။ ဒီ၊ ၁။
၁။ ၅၀။ သီ၊ ၁။ ၁၈၁၊ ၁၉၀။ သီ၊ ၁။ ၁၈၁၊
၁။ ၅၀။ ဒီ၊ ၁။ ၂၇၄။ အံ၊ ၁။ ၆၈။

ထာမသာ - ဝိ၊ ၂။ ၁၇၆။ ဝိ၊ ၄။ ၆၉။ ဒီ၊ ၂။
၂၂၅။ မ၊ ၁။ ၁၈၃။ မ၊ ၂။ ၁၆၆။ မ၊ ၃။
၂၅၄-၇။ အံ၊ ၁။ ၇၅။ ထေရ၊ ၃၆၃။ ဇာ၊ ၁။
၁၅၀။ ဒီ၊ ၁။ ၃၂၉။ မဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀။ မဋ္ဌ၊ ၄။
၁၈၃။ အံ၊ ၁။ ၅၀။ ထေရ၊ ၁။ ၄၉၁။ ဇာ၊
၁။ ၃၁၄။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၈၈။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၄၄။
အနု၊ ၁။ ၅၃။ နေတ္ထိ၊ ၀။ ၃၀၇။ ထာမုနာ
(မ၊ ဇ) - ဇာ၊ ၂။ ၁၅၄။ ဇာ၊ ၁။ ၆။ ၂။

ထာမဂတ (တိ) [ထာမ + ဂတ] (၁) အားအစွမ်း
သို့ ရောက်သော၊ အားကောင်းသော၊ (က)
ကာယ - ဉာဏ - လုံ့လ - စွမ်းအားသို့ ရောက်
သော။ (ခ) ကိလေသာစွမ်းအားသို့ ရောက်
သော။ (၂) ဖြစ်သောစွမ်းအားရှိသော။ (၃)
စွမ်းအားနှင့်ပြည့်စုံသော။ (၄) (က) ကြံ့ခိုင်-
မြဲမြံ - သည်၏ အဖြစ် - ခြင်းသဘော - သို့
ရောက်သော။ (ခ) လွန်ကဲ - ပြင်းထန် - စွာ
အားထုတ်ခြင်းသို့ ရောက်သော။

ထာမဂတော - မဟာနိ၊ ၁။ ၈၆။ ပဋိသံ။
၃၉၄။ ဒီ၊ ၁။ ၂၂၃။ မဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၇၄။ သံ၊ ၁။
၁။ ၄၃၊ ၂၆၇။ အံ၊ ၁။ ၃၈၅။ အဘိ၊ ၁။
၂။ ၆။ အဘိ၊ ၁။ ၃၂၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၇၇။

ဥဒါနိဋ္ဌာ၁၂၄။ ဣတိဝုတ်ဋ္ဌာ၁၂၃၊ ၂၀၁။
ပဋိသံဋ္ဌာ၁၁၁၁။ ပဋိသံဋ္ဌာ၂။၈၁၉၊ ၃၀၄။
နေတ္ထိဋ္ဌာ၁၇၀။ ဒိဋ္ဌိဉ္စ၊ ၂၅၉။ မဇ္ဈိ၊ ၂။၂၃။
သံဋ္ဌိဉ္စ၊ ၃၀၁။ အံဋ္ဌိဉ္စ၊ ၂၄၃။ အံဋ္ဌိဉ္စ၊
၃၁၇။ မူလဋ္ဌိဉ္စ၊ ၁၄၂။ ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌိ၊ ၂။၄၉၉။
နေတ္ထိဋ္ဌိ၊ ၉၆။

ထာမဂတာ (ထိပါဇ) - မ၊ ၂။၉၇။ သံ၊
ဋ္ဌာ၁၁၉၁။ မဇ္ဈိဉ္စ၊ ၅၈။ ထာမဂတံ (န၊ ပါဇ)
- ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၃၉။ ထေရဋ္ဌာ၊ ၂။၂၈၈။ မဇ္ဈိ
၁။၃၇၇။ သံဋ္ဌိ၊ ၂။၄၁၃။ အံဋ္ဌိဉ္စ၊ ၈၇။

ထာမဂတာ (ပု၊ ပါဇ) - မ၊ ၄။၁၁၇။
မဟာနိဋ္ဌာ၊ ၂၀၅။ သာရတ္ထ၊ ၁။၇၆။ ဝိမတိ၊
၁။၂၀။ သီဋ္ဌိသစ်၊ ၁။၁၀၁။ မဇ္ဈိဉ္စ၊ ၂၈၆။
မဇ္ဈိ၊ ၂။၂၈၇။ သံဋ္ဌိ၊ ၂။၃၈။ အံဋ္ဌိဉ္စ၊ ၂၄၂။
ဝိဘာဝိနီ၊ ၂၂၀။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။၂၄၇။

ထာမဂတံ (ပု၊ ဒု၊ ဇ) - သာရတ္ထ၊ ၂။၁၈၆။
ဒိဋ္ဌိ၊ ၂။၃၀၀။ (န၊ ဒု၊ ဇ) - ထေရိဋ္ဌာ၊ ၁၄၀။
ပဋိသံဋ္ဌာ၊ ၁။ ၃၁၃၊ ၃၁၅။ ထာမဂတာယ
(ထိ၊ တ၊ ဇ) - ဝိဋ္ဌာ၊ ၁။၁၂၀။ အဘိဋ္ဌာ၊ ၁။
၂၁၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၁၅၅။ မဟာနိဋ္ဌာ၊ ၁၁၈။
သာရတ္ထ၊ ၁။၃၆၉။ ဝိမတိ၊ ၁။၇၃။ ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌိ၊
၁။၁၈၇။

ထာမဂတသ (ပု၊ စ၊ ဇ) - အဘိဋ္ဌာ၊ ၂။၃၇။
မူလဋ္ဌိ၊ ၂။၃၂။ (ပု၊ ဆ၊ ဇ) - မဟာနိဋ္ဌာ၊ ၃၈၀။
ပဋိသံဋ္ဌာ၊ ၇၈-၉။ ဝိဋ္ဌာ၊ ၃။၃၁၄။ ဝိသင်္ဂဟ။
၁၇၀။ မဟာနိဋ္ဌာ၊ ၄၀၂။ ပဋိသံဋ္ဌာ၊ ၁။၂၆၇။
နေတ္ထိဋ္ဌိ၊ ၁၄၉။ ထာမဂတာနံ (ပု၊ ဆ၊ ဗ) -
မဟာနိဋ္ဌာ၊ ၂၅၈။ ပဋိသံဋ္ဌာ၊ ၁။၅၃။ ထာမ-
ဂတေ (န၊ သ၊ ဇ) - ပဋိသံဋ္ဌာ၊ ၁။၃၁၅။ အဘိ၊
ဝတာရဋ္ဌိ၊ ၂။၂၇၆။

(၁) အားအစွမ်းသို့ရောက်သော၊ အား
ကောင်းသော။ ထာမဂတော (ဒိဋ္ဌာ၊ ၃။၂၂၃)-
တိ ထာမပုတ္တော။ ဒိဋ္ဌိဉ္စ၊ ၂၅၉။ ထာမ-
ဂတော (မဟာနိဋ္ဌာ၊ ၈၆) တိ အနုသယဝသေန။
မဟာနိဋ္ဌာ၊ ၂၁၀။

(က) ကာယ-ဉာဏ-လုံ့လ-စွမ်းအား
သို့ ရောက်သော။ ထာမဂတဿာ (မဟာနိဋ္ဌာ၊
၃၈၀။ ပဋိသံဋ္ဌာ၊ ၇၈-၉) တိ ဗလပ္ပတ္တဿ။ မဟာနိဋ္ဌာ၊
၄၀၂။ ပဋိသံဋ္ဌာ၊ ၁။၂၆၇။

(ခ) ကိလေသာ စွမ်းအားသို့ ရောက်
သော။ ထာမဂတော (သံဋ္ဌာ၊ ၁။၂၆၇) တိ
ရာဂါဒိကိလေသဝသေန ထာမံ ထိရဘာဝံ
ဥပဂတော။ သံဋ္ဌိဉ္စ၊ ၃၀၁။ ထာမံ ကိလေသ-
ထာမံ ဂတောတိ တထာ။ မဇ္ဈိဉ္စ၊ ၂။၃၂။

(၂) ဖြစ်သော စွမ်းအားရှိသော။ ထာမ-
ဂတာ (ဝိဘာဝိနီ၊ ၂၂၀) တိ ပဝတ္တဗလာ၊ တံ-
သမ္ပန္နာ ဝါ၊ ဒဠိဘာဝပ္ပတ္တာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။
မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။၂၄၇။

(၃) စွမ်းအားနှင့်ပြည့်စုံသော။ ထာမ-
ဂတောတိ အနုသယသမဂ္ဂိ။ မူလဋ္ဌိဉ္စ၊ ၁၄၂။
(၂) အနက်လည်း ကြည့်။

(၄)(က) ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ-သည်၏အဖြစ်
-ခြင်းသဘော - သို့ရောက်သော။ ထာမ-
ဂတော (ပဋိသံဋ္ဌာ၊ ၃၉၄) တိ ထိရသဘာဝံ
ဂတော။ ပဋိသံဋ္ဌာ၊ ၂။၃၀၄။ ထာမဂတာယာ-
(ဝိဋ္ဌာ၊ ၁။၁၂၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၁၅၅) တိ (ဝိတက္က-
ဝိစာရ) ပီတိဝိဂမေန ထိရဘာဝပ္ပတ္တာယ
(=ပုတ္တိယာ)။ သာရတ္ထ၊ ၁။၃၆၉။ ဝိမတိ၊
၁။၇၃။ ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌိ၊ ၁။၁၈၇။ ထာမဂတော-
(အံဋ္ဌာ၊ ၁။၃၈၇) တိ အနုသယဝသေန ဒဠိတံ
ဥပဂတော။ အံဋ္ဌိဉ္စ၊ ၂၄၃။ (- မဟာနိဋ္ဌာ၊
၈၁။ မဇ္ဈိဉ္စ၊ ၂၈၆။ မူလဋ္ဌိ၊ ၂။၃၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
ဋ္ဌိ၊ ၂။၄၉၉။) (၂) အနက်လည်း ကြည့်။

(ခ) လွန်ကဲ-ပြင်းထန်-စွာ အားထုတ်
ခြင်းသို့ရောက်သော။ ထာမဂတဝီရိယ-ကြည့်။

ထာမဂတကိလေသ (ပု) [ထာမဂတ+ကိလေသ]
အားအစွမ်း-ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ-သည်၏ အဖြစ်
သို့ရောက်သော (မဂ်ဖြင့်မပယ်ရသေးသော)
ကိလေသာ။ အနုသယောတိ ပန အပ္ပဟိနဋ္ဌေန

ထာမဂတကိလေသော ဝုစ္စတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။
၃၁၉။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ဂ။ မူလဋ္ဌ၊၃။၁၄၂။

ထာမဂတဋ္ဌ (ပု) [ထာမဂတ+အတ္ထ] အားအစွမ်း
-ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ-သည်၏အဖြစ်- သို့ ရောက်
ခြင်းဟူသော-အနက်-သဘော။ ထာမဂတ-
ဋ္ဌော(သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၅)တိ သတ္တသန္တာနေ
ထိရတာဝုပဂမနဘာဝေန။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁၃။
(-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၆၊၃၉၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၄၉၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၊၈၊၉၊၁၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၅၊၂၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅။ အနု၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၁၃။)

ထာမဂတဒိဋ္ဌိ (ထိ) [ထာမဂတ+ဒိဋ္ဌိ] အား
အစွမ်း-ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ- သည်၏အဖြစ်- သို့
ရောက်သော - မိစ္ဆာအယူ - အယူမှား။
အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ထာမဂတဒိဋ္ဌိက(တိ) [ထာမဂတ+ဒိဋ္ဌိ+ကိက]
အားအစွမ်း-ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ-သည်၏ အဖြစ်-
သို့ရောက်သော မိစ္ဆာအယူရှိသော၊သူ။ ဝေပဉ္စိ
ထာမဂတဒိဋ္ဌိကော နာမ 'အရဟာ'တိ မည-
မာနော ဥရုဝေဋ္ဌကဿပေါပိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၈။
(-ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၂၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။
၁၀၅။)

ထာမဂတဝီရိယ (န) [ထာမဂတ+ဝီရိယ] အား
အစွမ်း- အလွန်အကဲ အားထုတ်ခြင်း- သို့
ရောက်သော အားထုတ်မှု 'ဝီရိယ'၊ မြဲမြံပြင်း
ထန်သော အားထုတ်မှု 'ဝီရိယ'။ ထာမဂတ-
ဝီရိယံ (မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၅) ဥသောဋ္ဌိဘာဝပုတ္တံ
ဒဋ္ဌံ ဝီရိယံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၆။

ထာမဂတသမထဝိပဿန (တိ) [ထာမဂတ+
သမထဝိပဿနာ] အားအစွမ်းသို့ ရောက်-
လွန်ကဲ-ပြင်းထန်-သော သမထ၊ ဝိပဿနာ
ရှိသော၊သူ။ ပဝါရဏာသင်္ဂဟော နာမာယံ
ထာမဂတသမထဝိပဿနာနံ သောတာပနာ-
ဒိနဉ္စ န ဒါတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၂။

ထာမဂတာနုသယ (ပု) [ထာမဂတ+အနုသယ]
အားအစွမ်း- ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ- သည်၏အဖြစ်
- သို့ရောက်သော အစဉ်ကိန်းဝပ်မှု 'အနု-
သယ'။ ထာမဂတာနုသယံ ပဇဟတိ။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၃။၃၁၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၉။

ထာမဂတာလောက (ပု) [ထာမဂတ+အာလော-
က] အားအစွမ်း(ရှိသည်၏အဖြစ်)သို့ရောက်
သော အရောင် အလင်း၊ အားကောင်းသော
အရောင်အလင်း။ ထာမဂတာလောကဿ
ယထာပရိစ္ဆေဒေန ဌာန (ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၅၉) န္တိ
ယတ္ထကံ ဌာနံ ပရိစ္ဆိန္နိတော ကသိဏံ ဝုစ္စတိ။
ထာမဂတဿ အာလောကဿ တတ္ထကံ ဖရိ-
တော အဝဋ္ဌာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၂။

ထာမဂမန (န) [ထာမ+ဂမန] (၁) အား
အစွမ်း (ရှိသည်၏အဖြစ်)သို့ ရောက်ခြင်း။
(တိ) (၂) အားအစွမ်း(ရှိသည်၏အဖြစ်)သို့
ရောက်သော (ဉာဏ်-စသည်)။ (၁) ယသ္မာ
ပဌမာရမ္မမတ္တဿ ကောသဇ္ဇဝိဓေနံ ထာမ-
ဂမနဉ္စ နတ္ထိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၅။
ထာမဂမနဉ္စ အညေဟိ အသာဓာရဏော
ထာမရာဂါဒိနံ ဝေ အာဝေဏိကော သဘာ-
ဝေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၉။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၈၆။ အနု၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇။ အနု၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၇။ နေတ္ထိ၊
ဋ္ဌ၊၉၆။ မရု၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၅။ ဝိဘာဝိနိ၊၂၂၀။)
(တိ) (၂) ထာမဂမနာနိသံသဒဿန-ကြည့်။

ထာမဂမနဋ္ဌ (ပု) [ထာမဂမန+အတ္ထ] အား
အစွမ်း-ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ- သည်၏အဖြစ်- သို့
ရောက်ခြင်းဟူသော - အနက် - သဘော။
အညော ထာမဂမနဋ္ဌော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၁။

ထာမဂမနဝိဇာန (န) [ထာမဂမန + ဝိဇာန]
ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ-သော အားအစွမ်းသို့ ရောက်
-ခြင်း- ပုံ- အစီအရင်။ စေတောပရိယ-
ဉာဏဿ ထာမဂမနဝိဇာနမ္ပိ အဓိမဝိဇာန-
သဒိသမေဝ။ အဘိ၊ဝတာရ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၂၇၆။

ထာမဂမနာနိသံသဒဿန (တိ) [ထာမဂမန+
အာနိသံသ+ဒဿန] ကြံခိုင်-မြဲမြံ-သော
အားအစွမ်းသို့ ရောက်သောဉာဏ်၏ ကျိုး
ဆက်ဂုဏ်အင် 'အာနိသင်'ကို ပြ-ကြောင်း
ဖြစ်-တတ်-သော (သဒ္ဒါ)။ ဧဝံ ထာမ-
ဂတေတိအာဒိ ထာမဂမနာနိသံသဒဿနံ။
အဘိဝတရ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၇၆။

ထာမဇဝဗလသမ္ပန္န (တိ) [ထာမဇဝဗလ+သမ္ပန္န]
ကိုယ်အား၊ လျင်မြန်သော အဟုန်၊ စွမ်းရည်
သတ္တိနှင့် ပြည့်စုံသောသူ။ တရုဏော တုမသိ
ထာမဇဝဗလသမ္ပန္နော။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၄။

ထာမဇဝသမ္ပန္န (တိ) [ထာမဇဝ+သမ္ပန္န] ကိုယ်
အား၊ လျင်မြန်သော အဟုန်နှင့် ပြည့်စုံ
သောသူ။ တေဟိ မဟန္တာ ထာမဇဝသမ္ပန္နာ
စ ဟောန္တိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၉၃။ (-အပ၊ဋ္ဌ၊၁။
၇၅။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၂၂၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၃။)

ထာမဇာတ (တိ) [ထာမ+ဇာတ] (၁) ဖြစ်
သော အစွမ်းသတ္တိရှိသော၊ အစွမ်းသတ္တိသို့
ရောက်သော၊ ကြံခိုင်-မြဲမြံ-သည်၏အဖြစ်
သို့ ရောက်သော၊ (က) အားရှိသော ဈာန်
အင်္ဂါ။ (ခ) အားရှိသော ဒိဗ္ဗသောတအဘိ-
ညာဉ် ဉာဏ်။ (ဂ) အားရှိသော-သမထ-
ဝိပဿနာ-ဘာဝနာဉာဏ်။ (ဃ) အားရှိ
သော ဥဒ္ဓစ္စစေတသိက်။ (၂) ဖြစ်သော
သမာဓိ ဘာဝနာ အစွမ်းသတ္တိရှိရာ၊ သမာဓိ
ဘာဝနာ အစွမ်းသတ္တိသို့ ရောက်ရာ(အခါ)။

(၁) ဖြစ်သော အစွမ်းသတ္တိ ရှိသော၊
အစွမ်းသတ္တိသို့ရောက်သော၊ ကြံခိုင်-မြဲမြံ-
သည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်သော၊ (က) အား
ရှိသော ဈာန်အင်္ဂါ။ ဥပစာရေ အင်္ဂါနိ န
ထာမဇာတာနိ ဟောန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၂၃။
သာရတ္ထ၊၂။၂၂၀။ န ထာမဇာတာနီတိ န
ဇာတထာမာနိ၊ န ဘာဝနာဗလံ ပတ္တာနီတိ

အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၄၈။ (-သာရတ္ထ၊
၂။၂၂၁။)

(ခ) အားရှိသော ဒိဗ္ဗသောတ အဘိ-
ညာဉ်ဉာဏ်။ ထာမဇာတံ ကရောန္တေန၊ တံ
ဉာဏံ တေန ယောဂိနာ။ အဘိဝတရ။
၁၀၆၅။ ထာမဇာတန္တိ ဇာတတာမံ၊ ဒဠ-
ဘာဝပုတ္တန္တိ အတ္ထော။ ယင်း-ဋီ။

(ဂ) အားရှိသော-သမထ-ဝိပဿနာ-
ဘာဝနာဉာဏ်။ ဝိပဿနာ ပန ထာမဇာတာ
သမာပတ္တိမ္ပိ ရက္ခတိ၊ ထာမဇာတံ ကရေတိ။
မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၈။ မ၊ဋီ၊၂။၇၁။ တရုဏသမထ-
ဝိပဿနာသု ကမ္ပံ ကတွာ သမထဝိပဿနာ
ထာမဇာတာ အက်သု။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၈။

(ဃ) အားရှိသော ဥဒ္ဓစ္စ စေတသိက်။
ပစ္စယဝိသေသဝသေန ထာမဇာတေန ဥဒ္ဓ-
စ္စေန။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၁၄။ မ၊ဋီ၊၁။၃၇၂။

(၂) ဖြစ်သော သမာဓိဘာဝနာ အစွမ်း
သတ္တိရှိရာ၊ သမာဓိဘာဝနာ အစွမ်းသတ္တိသို့
ရောက်ရာ (အခါ)။ ဣမိနာ ဗောဓိသတ္တဿ
သမထဝိပဿနာနံ ထာမဇာတကာလော
ကတိတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၈။ (-မ၊ဋီ၊၂။၇၁။)

ထာမဒဿိ (တိ) [ထာမ+ဒဿိ] (မိမိ၏-ကိုယ်
-ဉာဏ်)-အား-စွမ်းရည်သတ္တိ-ကို မြင်-
လေ့ရှိ-တတ်-သော၊ သူ။ ထာမဒဿိနာ-
(ဗုဒ္ဓဝံ၊၃၁၀)တိ အတ္တနော ထာမဗလံပဿ-
မာနေန။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၁၁၅။ ထာမဒဿိနာ-
(ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇)တိ အတ္တနော ထာမံ ဗလံ
ပဿန္တေန။ ကေ-နိပါတ်၊ နိဒါန်း၊ ဇာတ်၊ဋီ။
ပေ။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၁၁၇။
ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၁၁၆။ မူလ၊ဋီ၊၁။၄။ မရုဋီ၊၁။
၂၂။)

ထာမဓာတု (ပုထိ) [ထာမ+ဓာတု] ကြံခိုင်-
မြဲမြံ-သော ဝီရိယစွမ်းအားသဘော။ ထာမ-
ဓာတူ(အံ၊၂။၂၉၇)တိ ထာမသဘာဝေါ။
အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၈။

ထာမပ္ပ(ပ)တ္တ (တိ) [ထာမ+ပတ္တ] ကြံ့ခိုင်
 -မြဲမြံ-သော အားအစွမ်းသို့ ရောက်သော၊
 (က) အားကောင်းသော ပရက္ကမ (လုံ့လ)
 ဓာတ်။ (ခ) အားကောင်းသော ဗိုလ် ၇-ပါး။
 (ဂ) အားကောင်းသော ဝိပဿနာဉာဏ်
 စွမ်းရည်။ (ဃ) အားကောင်းသော တဏှာ၊
 မာန၊ ဒိဋ္ဌိ-ပပဉ္စတရား။ (င) အားကောင်း
 သော ကာမရာဂါနုဿတရား။ (စ) လွန်
 ကဲ-များပြား-သော ဥစ္စာရှိသည်၏အဖြစ်။

ကြံ့ခိုင် - မြဲမြံ - သော အားအစွမ်းသို့
 ရောက်သော၊ (က) အားကောင်းသော
 ပရက္ကမ(လုံ့လ)ဓာတ်။ ထာမပ္ပတ္တော ပရက္ကမ-
 ဓာတု။ မ၊ဇ္ဇိ၊၂။၅၅။

(ခ) အားကောင်းသော ဗိုလ် ၇-ပါး။
 ထာမပ္ပတ္တေဟိ သတ္တဟိ ဗလေဟိ။ သာရတ္ထ၊
 ၂။၂၂၀။

(ဂ) အားကောင်းသော ဝိပဿနာဉာဏ်
 စွမ်းရည်။ ထာမပ္ပတ္တံ ဝိပဿနာဗလံ အာ-
 ဟရိ။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၃၈။ အပါဠ၊၁။၁၀။ ဇာ၊
 ၄။၁။၉။

(ဃ) အားကောင်းသော တဏှာ၊ မာန၊
 ဒိဋ္ဌိ-ပပဉ္စတရား။ ထာမပ္ပတ္တေဟိ တဏှာမာန-
 ဒိဋ္ဌိပပဉ္စေဟိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇။

(င) အားကောင်းသော ကာမရာဂါနု-
 ဿတရား။ ထာမဂတ (၁)-ကြည့်။

(စ) လွန်ကဲ-များပြား-သော ဥစ္စာရှိ
 သည်၏ အဖြစ်။ တံ (မဟဒ္ဒနတံ) ထာမပ္ပတ္တံ
 ဥက္ကံသဂတံ ဒဿေတုံ “အပရိမာဏသင်္ချေ-
 နာ”တိ အာဟ။ သီ၊ဇ္ဇိ၊သစ်၊၂။၃၀၁။

ထာမပ္ပတ္တဂ္ဂဟဏ (တိ) [ထာမ+ပတ္တ+ဂ္ဂဟဏ]
 အားအစွမ်းသို့ ရောက်-မြဲမြံ-သော-ယူ-
 ဆောက်တည်-ခြင်း ရှိသော၊သူ။ ထိရ-
 ဂ္ဂဟဏ (တိ) (၃)-ကြည့်။

ထာမပ္ပတ္တိ (ထိ) [ထာမ+ပတ္တိ] အားအစွမ်း-
 မြဲမြံသည်၏အဖြစ်-သို့ရောက်ခြင်း။ ပစ္စုတ္တိက-

ဘာဝေန ထာမပ္ပတ္တိ ပတိတ္တိယနာ။ အံ၊ဇ္ဇိ၊၂။
 ၃၆၉။ (-ဒီ၊ဇ္ဇိ၊၃။၁၁၈။)

ထာမဗလ=ထာမဗလ (န) [ထာမ + ဗလ]
 (၁) ခိုင်မြဲသော အားအစွမ်း၊ (က) ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ-သော လုံ့လ စွမ်းအား။ (ခ) ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ-သော ဉာဏ်စွမ်းအား။ (၂) ကိုယ်စွမ်းအား (နှင့်) ဉာဏ်စွမ်းအား။ (၃) စွမ်းရည်သတ္တိနှင့် ကိုယ်အား။ (၁) ထာမ-ဗလ (ဇာ၊၁။၁၁၁) ၏ ထာမသင်္ခါတံ ဗလံ။ (၂) ကာယထာမဉ္စ ဉာဏဗလဉ္စာတိပိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၅-ချည်း။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၅၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၈။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၉၂။ အပါဠ၊၁။၂၀၀။ သာရတ္ထ၊၃။၃၄၉။) ထာမ-ဗလပပတ္တိ-လည်း ကြည့်။ (က) ထာမဗလ-ပတေ(၁)-ကြည့်။ (ခ) ထာမဗလပပန္န(၂)-ကြည့်။ (၃) ထာမဗလပတေ(၃)-ကြည့်။

ထာမဗလပ္ပတ္တ (တိ) [ထာမဗလ + ပတ္တ] (၁)
 ခိုင်မြဲသော အားအစွမ်း (ရှိသည်၏အဖြစ်)
 သို့ ရောက်သော။ (၂) ကိုယ်စွမ်းအား၊ ဉာဏ်
 စွမ်းအားသို့ ရောက်သော၊သူ။ သဗ္ဗေသုပိ
 တေသု ထာမဗလပ္ပတ္တေသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၃။

ထာမဗလဘရဏသမတ္တ (တိ) [ထာမဗလဘရဏ
 +သမတ္တ] ခိုင်မြဲ သော ကိုယ် စွမ်း အား
 (ကာယဗလ)ကို မွေးမြူခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်
 သော (ငါး၊အမဲ-ဟင်းလျာ-စသည်)။ ထာမ-
 ဗလဘရဏသမတ္တတာယ စ ပဏီတံ။ သုတ္တနိ၊
 ၄။၁။၃၀၁။

ထာမဗလသမ္ပန္န (တိ) [ထာမဗလ+သမ္ပန္န] (၁)
 ခိုင်မြဲသော ကိုယ်စွမ်းအားနှင့် ပြည့်စုံသော၊
 ပြည့်စုံသော ခိုင်မြဲသော ကိုယ်စွမ်းအား
 ရှိသော၊သူ။ (၂) စွမ်းရည် (သူရဲဘော)
 သတ္တိ၊ ကိုယ်အား (ကာယဗလ) နှင့် ပြည့်စုံ
 သော၊ ပြည့်စုံသော စွမ်းရည်သတ္တိ၊ ကိုယ်အား
 ရှိသော၊သူ။

(၁) ဗောဓိသတ္တော ပန ထာမဗလ-
သမ္ပန္နော ဟတ္ထိဂဏနာယ ကောဋိသဟဿ
ဟတ္ထိနံ ဗလံ ဓာရေသိ။ အပါဠာ၁။၇၅။ ဇာ၊
ဠာ၁။၇၃။

(၂) ထာမဗလသမ္ပန္နာ ယုဒ္ဓကမ္မာ စေဝ
ပါရိစရိယကမ္မာ စ ဟောန္တိ။ ဒိ၊ဠာ၊၂။၁၀၉။
အံ၊ဠာ၊၃။၁၅၂။ ပုတ္တော ပနဿ မိဂါလောပေါ
နာမ ထာမဗလသမ္ပန္နော အဟောသိ။ ဇာ၊ဠာ၊
၃။၂၃၉။ (-အပါဠာ၁။၃၂၀။ ဇာ၊ဠာ၊၃။၃၆၄။
ဇာ၊ဠာ၊၄။၈၁။) ထာမဗလူပေတ (၃)-နှင့်
ယှဉ်ကြည့်။

ထာမဗလူပတ္တိ (ထိ) [ထာမဗလ+ဥပပတ္တိ။
ထာမ + ဗလ + ဥပပတ္တိ] (၁) ခိုင်မြဲသော
အားအစွမ်း (နှင့်) ဇာတိပဋိသန္ဓေ။ (၂)
ကိုယ်စွမ်းအား၊ ဉာဏ်စွမ်းအား(နှင့်) ဇာတိ-
ပဋိသန္ဓေ။ (၁) ထာမဗလူပတ္တိ(ဇာ၊၁။
၁၁၁)န္တိ ဝေရူပဿ သီဟဿ ထာမသင်္ခါတံ
ဗလဉ္ဇေဝ သီဟဇာတိသင်္ခါတံ ဥပပတ္တိံ စ
အဇာနိတော။ (၂) ကာယထာမဉ္ဇ ဉာဏဗလဉ္ဇ
သီဟဥပပတ္တိဉ္ဇ အဇာနိတောတိ အတ္ထော။
ဇာ၊ဠာ၊၃။၁၀၅-ချည်း။

ထာမဗလူပန္န (တိ) [ထာမဗလ+ဥပပန္န] (၁)
လုံ့လစွမ်းပကား ကိုယ်အား၊ ဉာဏ်အားနှင့်
ပြည့်စုံသော၊ ပြည့်စုံသော လုံ့လ စွမ်းပကား
ကိုယ်အား၊ ဉာဏ်အား ရှိသောသူ။ (၂)
ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ-သော ဉာဏ်စွမ်းအားနှင့် ပြည့်
စုံသော၊ ပြည့်စုံသော - ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ-သော
ဉာဏ်စွမ်းအားရှိသောသူ။

(၁) ထာမဗလူပပန္နောတိ သောပစ္စေက-
သမ္ပုဒ္ဓေါ ထာမေန စ ဗလေန စ ဝီရိယေန စ
ပရက္ကမေန စ ပညာယ စ ဥပပေတော ဟောတိ။
စူဠနိ။၂၉၈။ = မဂ္ဂက္ခဏေ ကာယထာမေန
ဉာဏဗလေန စ ဥပပန္နော။ (၂) အထ ဝါ
ထာမဘူတေန ဗလေန ဥပပန္နောတိ ထာမ-
ဗလူပပန္နော၊ ထိရဉာဏဗလူပပန္နောတိ ဝုတ္တံ

ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊ဠာ၊၁။၁၁၀။ စူဠနိ၊ဠာ၊၁။၁၃၄-
ချည်း။ (-အပါ၊၁။၁၄။ အပါ၊ဠာ၊၁။၂၁၆-၇။)

ထာမဗလူပေတ (တိ) [ထာမဗလ+ဥပပေတ]
(၁) ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ-သော လုံ့လစွမ်းအားနှင့်
ပြည့်စုံသော။ (၂) ခိုင်မြဲသော ကိုယ်အား
(ကာယဗလ)နှင့် ပြည့်စုံသော။ (၃) စွမ်း
ရည်(သုရဲဘော) သတ္တိ၊ ကိုယ်အား (ကာယ-
ဗလ)နှင့် ပြည့်စုံသောသူ။

(၁) ဧဝံထာမဗလူပေတာ၊ဣတိလောက-
မ္ပိ ဝိဿတာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၂၆။ ထာမမဟတ္တ-
နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

(၂) ထာမဗလူပေတဘာဝေါဝ ပိဏနန္တိ
အာဟ “ပိဏိတံ ထာမဗလူပေတ” (ဒိ၊ဠာ၊၁။
၁၄၃)န္တိ။ သီ၊ဠာ၊သစ်၊၂။၃၄။

(၃) ထာမဗလူပေတော(ဇာ၊ဠာ၊၃။၃၄၉)-
တိတ္ထေ ထာမော နာမ သုရသတ္တိ၊ ဗလံ နာမ
ကာယဗလံ။ သတ္တက-နိပါတ်၊ မဟာကပိ-
ဇာတ်၊ ဋီ၊ပေ။

ထာမဘာဝ (ပု) [ထာမ+ဘာဝ] (၁) ကြံ့ခိုင်-
မြဲမြံ-သော စွမ်းအားရှိသည်၏အဖြစ်။ (၂)
ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ-သောလုံ့လ ‘ဝီရိယ’၏ အဖြစ်။
(၁) ဗလတန္တိ ဗလဘာဝံ ထာမဘာဝံ (ပါပု-
ဏိတုံ)။ အံ၊ဠာ၊၃။၁၃၈။ ထာမဂတာတိထာမ-
ဘာဝံ ဥပဂတာ။ မ၊ဠာ၊၁။၂၈၆။ (-အဘိ၊
ဝတာရ၊ဠာ၊သစ်၊၂။၂၇၆။) (၂) ထာမဘာဝ-
တော စ ဝီရိယဿ သုရဘာဝသဒိသတာ
ဒဗ္ဗဗ္ဗာ။ ဒိ၊ဠာ၊၂။၂၁၀။ (-သံ၊ဠာ၊၂။၅၁၃။ အံ၊
ဠာ၊၁။၂၄၇။ မူလဠာ၊၂။၁၆၇။)

ထာမဗဠိမ (တိ) [ထာမ+မဠိမ] အားအစွမ်း
အားဖြင့် အလယ် အလတ်၌ ဖြစ်သော၊
အလယ်အလတ်၌ ဖြစ်သော အားအစွမ်း
ရှိသော၊ ကာယခွန်အား အလတ်စားရှိသော၊
သူ၊ အလတ်စားခွန်အားရှိသူ။ မဠိမဿာတိ
ထာမဗဠိမဿ၊ နော ပမာဏမဠိမဿ၊ နေဝ
အပ္ပထာမဿ၊ န မဟာထာမဿ၊ မဠိမထာမ-

သာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိဠာသ။ ၂၅။ (-ဝိဠာသ။ ဥဒါဝဠာသော။ ဝိသင်္ဂဟ။ ဂဠာသ။ ၂၁။ ၂၄။ ကင်္ခါ။ ဧဝံ။ သာရတ္ထ။ ၂၁။ ၂၄။ သာရတ္ထ။ ၂၁။ ၂၄။ ဝိမတိ။ ၂။ ၂၆။ ကင်္ခါ။ ဝိသင်္ဂဟ။ ၂၄။ ၂၄။ မဇ္ဈိ။ ၂။ ၂၆။ သံဇ္ဈိ။ ၂။ ၂၄။ အံဇ္ဈိ။ ၂။ ၂၄။ အံဇ္ဈိ။ ၂။ ၂၄။)

ထာမမဟတ္တ (န) [ထာမ+မဟတ္တ] (က) ကာယ ခုန်အားကြီးမားသည်၏အဖြစ်။ (ခ) ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ-သော လုံ့လစွမ်းအား ကြီးမားသည်၏ အဖြစ်။ (ဂ) ထာမမဟတ္တေန တတ္တကံ မဟန္တော ပဟာရော အဟောသိ။ ဥဒါန။ ၂၂။ (ခ) ထာမမဟတ္တတော (ဝိသုဒ္ဓိ။ ၂၂) တိ ဝိရိယဗလမဟတ္တတော။ ဝိသုဒ္ဓိ။ ၂၂။ ၂၂။

ထာမဝန္တ(တိ) [ထာမ+ဝန္တ။ (ဩမဝတ်-သံ)] အားအစွမ်းရှိသော။ (က) ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ-သော လုံ့လစွမ်းအားရှိသော၊ လုံ့လကြီးသော။ (ခ) ခိုင်မြဲသော ကာယခွန်အားရှိသော၊ အားကောင်းသော။ (ဂ) ခိုင်မြဲသော ဉာဏ်စွမ်းအားရှိသော၊ ဉာဏ်ကြီးသော။ (ဃ) ခိုင်မြဲသော ဈာန်စွမ်းအားရှိသော၊ ဝသိဘော်မြောက်သော ဈာန်ရှိသော။ သူ။

(က) ထာမဝတာ(ဒီပ။ ၉၄)တိ ထာမသမ္ပန္နေန ထိရဝိရိယေန။ ဒီပ။ ၉၄။ ၈၀။ ထာမဝါ(မဉ္ဇ။ ၁၉)တိ ဝိရိယထာမေန သမန္နာဂတော။ မဉ္ဇ။ ၁၉။ ၂။ ထာမဝါ(ဥဒါန။ ၁၁)တိ ဥဒယောဠာသင်္ခါတေန ဝိရိယထာမေန သမန္နာဂတော။ ဥဒါန။ ၁၁။ ၂။

(ခ) ထာမဝါ(ဝိမာန။ ၅)တိ ထိရော၊ ဗလဝါတိ အတ္ထော။ ဝိမာန။ ၅။ ၂။

(ဂ) ထာမဝါ(အံဝ။ ၁၁)၊ ၂၄)တိ ဉာဏထာမေန (=ဉာဏဿ ထိရဘာဝေန။ အံဇ္ဈိ။ ၂။ ၈၉) သမန္နာဂတော။ အံဇ္ဈိ။ ၂။ ၈၉။ ၂၄။

(ခ),(ဃ) ထာမဝါ(အပါ။ ၂၀) သရီရဗလဈာန်ဗလသမ္ပန္နာ။ အပါ။ ၂၀။ ၂၄။

ထာမဝါ-ဒီပ။ ၉၄။ ၈၀။ မဉ္ဇ။ ၁၉။ သံဝ။ ၁၁။ ၂၄။ အံဝ။ ၁၁။ ၂၄။ အံဝ။ ၁၁။ ၂၄။ အံဝ။ ၁၁။ ၂၄။ ၂၄။ ဥဒါန။ ၁၁။ ၂၄။ ဝိမာန။ ၅။ ထေရ။ ၂၀။ အပါ။ ၂၄။ ဧဝံ။ ၂၄။ နေတ္ထိ။ ၁၆။ မဉ္ဇ။ ၁၉။ ၂။ အံဇ္ဈိ။ ၂။ ၈၉။ ၂၄။ အံဇ္ဈိ။ ၂။ ၈၉။ ၂၄။ ဥဒါန။ ၁၁။ ၂၄။ ဝိမာန။ ၅။ ၂၄။ ထေရ။ ၂၀။ ၂၄။ ဧဝံ။ ၂၄။ နေတ္ထိ။ ၁၆။ နေတ္ထိ။ ၁၆။ ထာမဝန္တော (ပါဗ) -ဧဝံ။ ၂။ ၂၄။ နိတိပဒ။ ၁၉။ ထာမဝါ - အပါ။ ၂၀။ အပါ။ ၂၀။ ၂၄။ (နိတိပဒ-ကြည့်။) ထာမဝတာ(ကတ္တာ)-ဒီပ။ ၉၄။ ဒီပ။ ၉၄။ ၈၀။ ထာမဝတာ (ဆါဇ) -စရိယာ။ ၁၉။

ထာမဝိရိယသန္ဓဿန (န) [ထာမဝိရိယ + သန္ဓဿန] ကြံ့ခိုင်သော ဝိရိယစွမ်းအားကို ကောင်းစွာပြခြင်း။ ထာမဝိရိယသန္ဓဿနတ္ထိ မဟာပဓာနံ ပဒဟိတုကာမော။ အပါ။ ၁၁။ ၈၀။ ဧဝံ။ ၁၁။ ၇၈။

ထာမဝိရိယသမ္ပတ္တိ (တိ) [ထာမဝိရိယ + သမ္ပတ္တိ] (၁) ကြံ့ခိုင်သော ဝိရိယစွမ်းအားနှင့် ပြည့်စုံခြင်း။ (တိ) (၂) ကြံ့ခိုင်သော ဝိရိယစွမ်းအားနှင့် ပြည့်စုံခြင်းရှိသော။ ထာမဝိရိယသမ္ပတ္တိတာယ (ထာမဝိရိယသမ္ပတ္တိယာ၊ သိ) ပဋိပါကတိကံ ကတွာ။ ထေရ။ ၁၁။ ၁၄။

ထာမဝိရိယူပေတ (တိ) [ထာမဝိရိယ + ဥပေတ] ကြံ့ခိုင်သော (မဂ္ဂ) ဝိရိယစွမ်းအားနှင့် ပြည့်စုံသောသူ။ အဟံ ပန ဗန္ဓုနေန အနိယန္တော ထာမဝိရိယူပေတော .... စတုတ္ထအရိယမဂ္ဂထာမဝိရိယေန ဆေတွာ။ သုတ္တနိ။ ၁။ ၁၇။

ထာမဝေဂိက (တိ) [ထာမဝေဂ+ဇိက] ကာယ ခုန်အား(နှင့်) လျင်သော အဟုန်ရှိသော (မျောက်-စသည်)။ ဂိရိဒုဂ္ဂစရော အာသိ၊ မက္ကဋ္ဌော ထာမဝေဂိကော။ အပါ။ ၁။ ၂၂။

ထာမသတိသမ္ပန္န (တိ) [ထာမ+သတိ+သမ္ပန္န]
 ကာယခွန်အားနှင့် ပြည့်စုံ အောက်မေ့မှု
 ‘သတိ’နှင့် ပြည့်စုံသော (ဆင်-စသည်)။
 ထာမသတိသမ္ပန္နော ဟတ္ထိနာဂေါ စိန္တေသိ။
 အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀။

ထာမသဘာဝ (ပု) [ထာမ+သဘာဝ] ကြံ့ခိုင်-
 မြဲမြံ-သော ဝိရိယစွမ်းအားသဘော။ ထာမ-
 ဓာတု-ကြည့်။

ထာမသမ္ပတ္တိ (ထိ) [ထာမ+သမ္ပတ္တိ] ကာယ
 ခွန်အားနှင့် ပြည့်စုံခြင်း။ ထာမသမ္ပတ္တိယာ
 ဗလဝါ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၆။

ထာမသမ္ပန္န (တိ) [ထာမ+သမ္ပန္န] အားအစွမ်း
 နှင့် ပြည့်စုံသော၊ (က) ကာယခွန်အားနှင့်
 ပြည့်စုံသော။ (ခ) ဉာဏစွမ်းအားနှင့် ပြည့်စုံ
 သော။ (ဂ) စွမ်းရည်(သုရဲဘော) သတ္တိနှင့်
 ပြည့်စုံသော၊သု။

(က) သုသုတိ တရုဏော ထာမသမ္ပန္နော
 ယောဗ္ဗနပုတ္တပုရိသော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၂။ ဗလ-
 ဝါတိ ထာမသမ္ပန္နော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၆။ ဗလ-
 ဝါတိ မဟာဗလော ထာမသမ္ပန္နော။ စရိယာ၊
 ဋ္ဌ၊၁၃၀။ (- ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၉။ သံ၊
 ဋ္ဌ၊၃။၆၅။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၀။
 အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၀။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၁၃၅၊၂၂၀၊၂၄၄။
 ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၇၊၂၀၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၅၊၃၀၉၊
 ၃၄၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၄၃၊၄၅၉၊၅၀၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။
 ၁၅၂၊၂၆၈၊၂၇၆၊၃၃၆၊၄၀၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၁၁၊
 ၅၄၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၀၁၊၂၄၃၊၃၂၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊
 ၁။၁၄၆။)

(ခ) ထာမသမ္ပန္နနာ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၀) တိ
 ဉာဏဗလသမန္နာဂတေန။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၈။

(က),(ဂ) သော ထာမသမ္ပန္နော ယောဓ-
 သူကရေ ဂဟေတွာ....ဝိစရိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၄၅။
 ထာမဗလူပေတ (၃)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

ထာမသမ္ပန္နယောဓ (ပု) [ထာမသမ္ပန္န+ယောဓ]
 ကာယ-ဉာဏ-လုံ့လ-စွမ်းအားနှင့် ပြည့်စုံ
 သော - စစ်သည် - သူရဲ။ ထာမသမ္ပန္န-
 ယောဓဿ ဝါ အညဿ ဝါ....နတ္ထိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
 ၄။၁၀၈။

ထာမဟိန (န) [ထာမ+ဟိန] လုံ့လ စွမ်းအား၏
 ယုတ်လျော့ခြင်း၊ ယုတ်လျော့သော လုံ့လ
 စွမ်းအား။ သြမကာ ထာမဟိနေန။ မဟာနိ၊
 ဋ္ဌ၊၄၇။

ထာယတိ (ကြိ) [ထေ+အ+တိ] (၁) အသံပြု
 ၏၊ မြည်ဆို၏။ (၂) ပေါင်းစု၏။ ဓေ ထေ
 သဒ္ဒသသံတေသု။ ဓာယတိ၊ ထာယတိ။
 နိတိ၊ဓာ။၂၀၉။

ထာလ (ပု) [ထလ+ဏ။ ဓာနံ၊ဋီ။၄၅၆။ ထိ-၌
 ထာလံ၊ ထာလိ။ (သ္တာလ-သံ)] (၁) ခွက်၊
 (က) ထမင်းခွက်၊ ဆွမ်းခွက်။ (ခ) ရွှေခွက်။
 (ဂ) သေသောက်ခွက်။ (၂) အိုး၊ ထမင်း
 အိုး၊ ဆွမ်းအိုး။

(၁) ခွက်။ ယော ဟရေ မတ္တိကံ ထာလံ။
 ဇာ၊၁။၁၃၅။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၉။
 (-၂၁၀။)

(က) တမင်းခွက်၊ ဆွမ်းခွက်။ လောဟိ-
 တကံမယေ ထာလေ၊ ပရိဘုဉ္ဇာမိ သဗ္ဗဒါ။
 အပ၊၁။၃၅၉။ ထာလိယန္တိ ဘတ္တဘာဇေန။
 ဒုက-နိပါတ်၊ ဓမ္မဇေ-ဇာတ်၊ဋီ။ပေ။

(ခ) ရွှေခွက်။ ကံသန္တိ ထာလံ။ ထေရ၊
 ဋ္ဌ၊၁။၂၅၄။

(ဂ) သေသောက်ခွက်။ သောဏ္ဍောဝ
 သောဏ္ဍဿ သုရာယ ထာလံ။ ဇာ၊၂။၄၀။
 ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၂၆။ ပုဏ္ဏဟိ ထာလာဟိတိ
 ထာလ-သဒ္ဓေါ ပုလ္လိဂံကော။ ဣဓ ပန လိဂံ-
 ဝိပလ္လာသဝသေန နိဒ္ဒေသောတိ အာဟ
 “ပုဏ္ဏဟိ ထာလာဟိ (ဇာ၊၂။၃၁၁)တိ
 ပုဏ္ဏဟိ ထာလေဟိ” (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၃၉)တိ။
 မဟာ-နိပါတ်၊ဝိစရ-ဇာတ်၊ဋီ။ပေ။

(၂) အိုး၊ ထမင်းအိုး၊ ဆွမ်းအိုး၊ ခဏ္ဍော-
ပျူကွလိ ထာလျူခါ။ ဓာန်။ ၄၅၆။ အောက်ပုဒ်
လည်း-ကြည့်။

ထာလက (န) [ထလ+ဏ္ဍ။ ထိ-၌ ထာလိကာ]

(၁) ခွက်၊ (က) စားခွက်၊ သပိတ်။ (ခ)
ရေသောက်ခွက်။ (ဂ) ဟင်းလျာခွက်။ (ဃ)
ထောပတ်ခွက်။ (င) ဆီမီးခွက်။ (စ) အုန်း
မှုတ်ခွက်။ (ဆ) ရွှေခွက်။ (ဇ) ကြေးခွက်။
(ဈ) သံခွက်။ (ည) သတ္တု (ဒန်)ခွက်။ (ဋ)
သပိတ်ခွက်။ (၂) အိုး၊ အမဲဆီအိုး။

(၁) ခွက်။ တမ္ပလောဟမယောပိ
ပတ္တောဝ န ဝဇ္ဇတိ၊ ထာလကံ ပန ဝဇ္ဇတိ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၄၀။ ယထာ စ
သော (ဖေဏပိဏ္ဍော) “ဣမိနာ ပတ္တံ ဝါ
ထာလကံ ဝါ ကရိယာမိ”တိ ဂဟေတုံ န
သက္ကာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၄။

(က) စားခွက်၊ သပိတ်။ ထာလကေ
(ထာလကေသု) ဘုဉ္ဇိတုံ ဝဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။
၃၀၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၅၆။ ထာလကေ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၆၇)တိ သံသိကေ ကံသာဒိမယေ ထာလကေ၊
ပတ္တောပိ ဧတ္ထ သင်္ဂယတိ။ ဝိမတိ၊၁။၂၃၇။
(-သာရတ္ထ၊၂။၂၇၆။)

(ခ) ရေသောက်ခွက်။ ထာလက(ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၃။၁၆၇)န္တိ ပါနီယထာလကံ။ ပါစိတ်၊ယော၊
၁။၉၉။

(ဂ) ဟင်းလျာခွက်။ မံသရသေန အာ-
ပုစ္ဆန္တိ မဟာထေရော .... “ထာလကံ အာရု-
သော အာဟာရ”တိ အာဟာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၄။
ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၂၉။

(ဃ) ထောပတ်ခွက်။ ကုမ္ဘံ ပန အာ-
ဝဇ္ဇေတွာ ထာလကေ ထောက် သပ္ပိ* ကတွာ
....ဂန္တိ ဝဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၈။

(င) ဆီမီးခွက်။ ထာလက(နေတ္ထိ၊၆၇)န္တိ
ဒီပကပလ္လိကာ။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၁၃၇။

(စ) အုန်းမှုတ်ခွက်။ တံ ထာလကံ ဒိသ္မာ
ထေယျစိတ္တေန ဂဟေတွာ စေတိယဂိရိမေဝ
အာဂတော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၆။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၁၅။
ထာလကသာမိက-လည်း ကြည့်။

(ဆ) ရွှေခွက်။ တံ သုဝဏ္ဏထာလက-
ဘာဝံ အဇာနန္တိ “ဣမံ ထာလကံ ဂဟေတွာ
ပိဋ္ဌန္တံ ဒေသာ”တိ အာဟာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၇။
တိတ္ထံ ဗုဒ္ဓါနံ ထာလကာနိ ဥက္ခိပိတွာ တေသံ
ဟေဋ္ဌာ အဋ္ဌာသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၉။

(ဇ) ကြေးခွက်။ (ဈ) သံခွက်။ (ည)
သတ္တု (ဒန်)ခွက်။ ထာလကေ ဝါ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၅၂)တိ တမ္မာဒိမယေ ပုဂ္ဂလိကေ တိဝိဓေပိ
ကပ္ပိယထာလကေ။ ဝိမတိ၊၁။၁၆၇။ (အာဒိ-
ဖြင့် သံ၊သတ္တု-ကို ယူ။)

(ဋ) သပိတ်ခွက်။ ကေဿ သာမဏေ-
ရဿ ဥဏှယာဂံ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆန္တဿ ပတ္တဋ္ဌပ-
နတ္ထံ ထာလကမဒါသိ*။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၂။

(၂) အိုး၊ အမဲဆီအိုး။ မေဒကထလိကာ
(အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၃)-ကြည့်။

ထာလကံ—နေတ္ထိ၊၆၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၇။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၇၊၆၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။
၃၀၉၊၃၁၅၊၄၄၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။
၁၂၁။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၆၃။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၁၃၇။
နေတ္ထိ၊ဝိ။၂၀၉၊၂၁၀။ ပါစိတ်၊ယော၊၁။၉၉။
ထာလိကာ (ထိ၊ပ၊ဇ) — အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၃။
ထာလကံ(ဒု၊ဇ)—နေတ္ထိ၊၆၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၆။
၃၃၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၇၊၂၈၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၄၊၃၀၁။
ဝိ၊သင်္ဂဟ။၅၃-၄။ ၁၂၉၊၁၄၉၊၃၁၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။
၅၁-၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၈။ အဘိ၊
ဋ္ဌ၊၂။၃၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၇။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၂၁၀။
ထာလကာနိ — ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၈။
ထာလကေဟိ (တ၊ဗ) — ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၃။
ထာလကဿ (ဆ၊ဇ)—ပေတ၊၁၃၉။ ပေတ၊
ဋ္ဌ။၆၅၊၆၆-၇၊၇၁။ ထာလကေ — အပ၊၁။
၃၅၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။

၃၀၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၃။ ကင်္ခါ။
၂၀၁။ သာရတ္ထ၊၂။၂၇၆။ ဝိမတိ၊၁။၁၆၇၊
၂၃၇။ ထာလကဓသု-ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၅၆။

ထာလကဓောဝန (န) [ထာလက+ဓောဝန]
အိုး-ခွက်-ကိုဆေးကြောင်းဖြစ်သော(ရေ)၊
အိုး - ခွက် - ဆေးရေ။ ထာလိဓောဝန-
ကြည့်။ (က၊မူ၊ကွဲ။)

ထာလကပူရ (တိ) [ထာလက+ပူရ] သပိတ်၌
ပြည့်သော၊ ၁-သပိတ်ပြည့်သော (တင်လဲ-
စသည်)။ထာလကပူရံ ဂဏှာဟိ။သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၈။

ထာလကပူရဏမတ္တ (တိ) [ထာလကပူရဏ +
မတ္တ] ခွက်၌ ပြည့်ကာမျှဖြစ်သော၊ ခွက်ပြည့်
လောက်ရှိမျှသော။ ထာလကပူရဏမတ္တံ ပါနိ-
ယံ ဒိန္နံ အနုမောဒိတံ။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၇၁။

ထာလကဘိက္ခာ (ထိ) [ထာလက + ဘိက္ခာ]
ခွက်၌တည်ရှိသော-ထမင်း-ဆွမ်း၊ ၁-ခွက်
မျှလောက်သော - ထမင်း - ဆွမ်း။ ယေ
လဘာမ ထာလကဘိက္ခမ္ပိ ကဋ္ဌစ္ဆ၊ဘိက္ခမ္ပိ
ဒါတုံ။ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၃။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၁။)

ထာလကသာမိက (တိ) [ထာလက+သာမိက]
(အုန်းမှုတ်) ရေသောက်ခွက်၏ ပိုင်ရှင်ဖြစ်
သော (ရဟန်း-စသည်)။ ထာလကသာမိ-
ကော ဘိက္ခု အာဟ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၆။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ။၃၁၅။

ထာလိဓောဝန (န) [ထာလိ+ဓောဝန] အိုး-
ခွက်-ကိုဆေးကြောင်းဖြစ်သော(ရေ)၊ အိုး-
ခွက်-ဆေးရေ။ တကြပိ ယော ထာလိ-
ဓောဝနံ(ထာလကဓောဝနံ၊က) ဝါ သရာဝ-
ဓောဝနံ ဝါ ဆဇ္ဇေတိ။ အံ၊၁။၁၆၁။

ထာလိပါက (ပု) [ထာလိ(ထာလိ)+ပါက] (၁)
(က) အိုး၌ (ထည့်၍) ချက်အပ်ပြီးသော
(မင်္ဂလာ-လက်ဆောင်-ထမင်း - ဆွမ်း)။
(ခ) အိုး၌ (ထည့်၍) လှူဒါန်းအပ်သော
(ဆွမ်း)။ (၂) ဆွမ်းချက်ရာအိုး၊ ဆွမ်းချက်
အိုး၊ ဆွမ်းဝတ်အိုး။

(၁) (က) ထာလိပါက(ဒီ၊၁။၉၁)တိ
မင်္ဂလာဒိတတ္ထေ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၈။ ထာလိ-
ပါက (မ၊၂။၃၆၁)တိ ပဏ္ဏာကာရတတ္ထေ။
မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၀။=ကတမင်္ဂလာတတ္ထေ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။
၁၇၇။ (-မ၊၃။၁၇၈။ သံ၊၂။၁၁၉။ သံ၊၃။
၃၃၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၂။)

(ခ) ထာလိပါကော (အံ၊၁။၁၆၆) တိ
ဝရပုရိသာနံ ဒါတဗ္ဗယုတ္တံ ဘတ္တံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၄၉။

(၂) ကော ထာလိပါကော ဒသန္တံ ပုရိ-
သာနံ ဘတ္တံ ဂဏှာတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၅။
သာရတ္ထ၊၃။၄၁၃။ (-ဝိ၊၁။၁၇။ ဒီ၊၂။၁၆၁။
သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၀-၁။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၃။)

ထာလိပါကသတ (န) [ထာလိပါက + သတ]
ဆွမ်းချက်အိုးတို့၏-အရာ - တရာ၊ အရာ-
၁-ရာ-သော-ဆွမ်းချက်- ဆွမ်းဝတ် - အိုး။
ပဉ္စမတ္တာနိ ထာလိပါကသတနိ ဘတ္တာဘိ-
ဟာရံ အဘိဟရိံ သု။ မ၊၁။၂၉၉။ (-ဝိ၊၄။
၃၄၁၊၃၄၅။ သံ၊၁။၄၃၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၁။
ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၆၄။ သာရတ္ထ၊၃။၄၁၃။)

ထာလိပါကသဟဿ (န) [ထာလိပါက + သ-
ဟဿ] ဆွမ်းချက်အိုးတို့၏ - အထောင် -
တထောင်၊ အထောင်-၁-ထောင်-သော-
ဆွမ်းချက်-ဆွမ်းဝတ်-အိုး။ တေသံ ခေါ
ပန ဘိက္ခု စတုရာသီတိယာ ထာလိပါက-
သဟဿာနံ ကောယေဝ သော ထာလိ-
ပါကော ဟောတိ။ သံ၊၂။၁၁၉။ (-ဒီ၊၂။
၁၆၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၈။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၄၂။)

ထာဝရ (တိ) [ထာ + ဝရ။ ဌာ ဂတိနိဝတ္တိယံ၊
တိဋ္ဌတိ သီလေန ဌာဝရော၊ စိရကာလပ္ပဝတ္ထု-
နကော၊ဝရ-ပစ္စယော၊ ဌ-ကာရဿ ထ-ကာ-
ရော စ နိပါတနာ။ ပဉ္စိကာ၊၅။၅၄။ (-ဓာန်၊
ဋီ။၇၁၂။ ပါစိတ်၊ယော၊၂။၆၇။) (ဣာဝရ-
သံ)] (၁) မတုန်မလှုပ် - မကြောက်ရွံ့ပဲ -
ရဲဝံ့စွာ - တည် - တတ် - လေ့ရှိ - သော၊သု

(ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်)။ (၂) ကြာမြင့်-ခိုင်မြဲ-စွာ(မရွှေ့ရှားပဲ) တည် - တတ် - လေ့ရှိ-သော၊ အရှည်ခံ၍ - တည်တံ့-ခိုင်မြဲ - သော၊ (ကြံ့ဝီ-အမြဲ၊ အခါခပ်သိမ်း။ ဒီ၊ ဇီ၊ ၁။ ၁၄၄။ သီ၊ ဇီ၊ ၁။ ၁၂၇။ မ၊ ဇီ၊ ၁။ ၁၅၈။) (က) ထာဝရဂုဏ် (အရံ၊ ခြံ၊ ဥယျာဉ်၊ ကျောင်းနှင့် ယင်းတို့၏ တည်ရာမြေ)။ (ခ) ခိုင်မြဲသော - စည်းစိမ် - ဥစ္စာ (ရွှေ၊ ငွေ၊ လယ်၊ ယာ - စသည်)။ (ဂ) ခိုင်မြဲသော (သူ့ အသက်သတ်ခြင်း - စသည်၌) ကိုယ်၊ နှုတ် လွန်ကျူးမှု 'ပယောဂ' (လက်နက်တွင်း 'ကျင်း' တူးခြင်း၊ တံကဲမှီပျဉ်ချပ်ကို စီရင်ခြင်း - စသည်)။ (ဃ) ခိုင်မြဲသော ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံနိမိတ်။ (င) ခိုင်မြဲသော - ရူပ - အရူပ - ဈာန်သမာပတ်။ (စ) ခိုင်မြဲသော အရိယသစ္စာ ၄-ပါး။ (ဆ) ခိုင်မြဲသော အဝိပ္ပဝါသသီမကမ္မဝါစာ။ (ဇ) ခိုင်မြဲသော ရဟန်းအဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်း ၃-ပါး။ (ဈ) ခိုင်မြဲသော ကျောင်းခံယူခြင်း ၂-ပါး။ (ည) တည်တံ့ - ခိုင်မြဲ - သော စိတ်တရား။ (ဋ) မသူတော်တို့နှင့် ခိုင်မြဲသော ပေါင်းဖော်နေခြင်း။ (ဌ) ခိုင်မြဲသော - အပန်းဖြေ - စရပ် - ရိပ်သာ။ (ဍ) ခိုင်မြဲသော ဆီမီးစာ။ (ဎ) တည်တံ့ - ခိုင်မြဲ - သည်၏အဖြစ် (ဘာဝပ္ပဓာန်)။ (မြေ-စသော ၁-ခုသော ဣန္ဒြေရှိသော ဇီဝ၊ မြေ၊ ရေ၊ မီး၊ လေ၊ သစ်ပင် = မြက်ပင်-ဟူသောထာဝရ ၅-ပါး။ အဒ္ဓမာဂဓီ၊ ဓာန်။)

(၁) မတုန်မလှုပ် - မကြောက်ရွံ့ပဲ - ရဲဝံ့စွာ - တည် - တတ် - လေ့ရှိ-သော၊ သူ (ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်)။ ထာဝရတိ ယေသံ တသိတာ တဏှာ ပဟိနာ၊ ယေသဉ္စ ဘယဘေရဝါ ပဟိနာ။ ကိံ ကာရဏာ ဝုစ္စန္တိ ထာဝရာ၊ တေန တသန္တိ န ဥတ္တသန္တိ န ပရိတသန္တိ န ဘာယန္တိ သန္တာသံ န အာပဇ္ဇန္တိ။ တံကာရဏာ ဝုစ္စန္တိ ထာဝရာ။ မဟာနိ။ ၃၉၀။ စူဠနိ။ ၂၂၉။ တိဋ္ဌန္တိတိ ထာဝရာ၊ ပဟိနတဏှာဘယာနံ

အရဟတံ တေ အဓိဝစနံ။ ခုဒ္ဒက၊ ဌ။ ၂၀၉။ ခိဏာသဝါ ထာဝရာ နာမ (သံ၊ ဌ။ ၁။ ၁၉၀) သဗ္ဗသော ဂတိသု သဉ္ဇရဏာဘာဝတော။ သံ၊ ဌီ၊ ၁။ ၂၄၁။

(၂) ကြာမြင့်-ခိုင်မြဲ-စွာ(မရွှေ့ရှားပဲ) တည် - တတ် - လေ့ရှိ - သော၊ အရှည်ခံ၍ - တည်တံ့ - ခိုင်မြဲ - သော။ ထာဝရဿ ဓုဝဿ ဘာဝေါ ထာဝရိယံ။ သီ၊ ဇီ၊ ၁။ ၂၂၄။ ထာဝရော ဇနိမာ အညော။ ဓာန်။ ၇၁၂။

(က) ထာဝရဂုဏ် (အရံ၊ ခြံ၊ ဥယျာဉ်၊ ကျောင်းနှင့် ယင်းတို့၏ တည်ရာ မြေ)။ ထာဝရေန စ ထာဝရ (ဝိ၊ ဌ။ ၄။ ၇၇) နှိအာဒိ-သု ပဉ္စသု ကောဋ္ဌာသေသု ပုရိမဒ္ဓယံ ထာဝရံ၊ ပစ္စိမတ္တယံ ဂရုဘဏ္ဍန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၄၅။ ထာဝရေန ထာဝရ (ကခါ။ ၂၆၁) နှိ အာရာမအာရာမဝတ္ထု၊ ဝိဟာရဝိဟာရဝတ္ထုနာ အာရာမံ အာရာမဝတ္ထု၊ ဝိဟာရံ ဝိဟာရဝတ္ထု။ ကခါ၊ ဇီ၊ ၁။ ၄၂၂။

(ခ) ခိုင်မြဲသော - စည်းစိမ် - ဥစ္စာ (ရွှေ၊ ငွေ၊ လယ်၊ ယာ - စသည်)။ အယံ ဗာလော နာမ အတ္တနော သမ္ပတ္တိ သဗ္ဗကာလံ ထာဝရာတိ သညီ ဘဝိဿတိ။ အံ၊ ဌ။ ၁။ ၃၄၆။ ထာဝရော နာမ ဘူမိဂတံ ဝါ ဝေဟာသဋ္ဌံ ဝါ ဟိရညံ ဝါ သုဝဏ္ဏံ ဝါ ခေတ္တံ ဝါ ဝတ္ထု ဝါ၊ ယံ ဝါ ပနညမ္ပံ ဝေရူပံ ဣရိယာပထဝီရဟိတံ၊ အယံ ထာဝရော နိဓိ။ ခုဒ္ဒက၊ ဌ။ ၁၈၃-၄။

(ဂ) ခိုင်မြဲသော (သူ့ အသက်သတ်ခြင်း - စသည်၌) ကိုယ်၊ နှုတ် လွန်ကျူးမှု 'ပယောဂ' (လက်နက်တွင်း 'ကျင်း' တူးခြင်း၊ တံကဲမှီပျဉ်ချပ်ကို စီရင်ခြင်း - စသည်)။ ထာဝရေတိ အသဉ္ဇာရိမေန ဥပကရဏေန မာရေတုကာမဿ ဩပါတအပဿေနဥပနိက္ခိပနံ ဘေသဇ္ဇသံဝိဓာနံ။ ဝိ၊ ဌ။ ၂။ ၃၉။

(သ) ခိုင်မြဲသော ကမ္မဋ္ဌာန်း အာရုံ နိမိတ်။ ယတ္ထ နိမိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စေတ ထာဝရဉ္စ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၂၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၂၁။
(-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၄၇။)

(င) ခိုင်မြဲသော - ရူပ- အရူပ-ဈာန် သမာပတ်။ ဣမေ ဒွေပိ သမာပတ္တိံ ဌပေတုံ ထာဝရံ ကာတုံ ပဋိဗလာ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၄။

(စ) ခိုင်မြဲသော အရိယသစ္စာ ၄-ပါး။ စတ္တာရိံ အရိယသစ္စာနိ ထာဝရာနိ ဣမာနိ။ ပေဋကော၊ ၁၇၁။

(ဆ) ခိုင်မြဲသော အဝိပ္ပဝါသသီမကမ္မ- ဝါစာ။ အယမေဝ ဟိ ထာဝရာ ဟောတိ။ ဝိဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၃၁။

(ဇ) ခိုင်မြဲသော ရဟန်းအဖြစ်သို့ ရောက် ခြင်း ၃-ပါး။ ဥတ္တိစတုတ္ထကမ္မူပသမ္ပဒါ ဒုတေနူပသမ္ပဒါ အဋ္ဌဝါစိကူပသမ္ပဒါတိ ဣမာ တိဿောဝ ထာဝရာ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၁၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၅၇။

(ဈ) ခိုင်မြဲသော ကျောင်းခံယူခြင်း ၂- ပါး။ တိသု သေနာသနဂါဟေသု ပုရိမကော စ ပစ္ဆိမကော စာတိ ဣမေ ဒွေ ဂါဟာ ထာဝရာ။ ဝိဋ္ဌ၊ ၄။ ၆၅။ ထာဝရာတိ နိယတာ။ ဝဇီရ၊ ၅၂၆။

(ည) တည်တံ့ - ခိုင်မြဲ - သော စိတ် တရား။ စိတ္တံ နာမေတံ ကဿစိ နိဗ္ဗန္တံ ဝါ ထာဝရံ ဝါ နတ္ထိ။ ဓမ္မာဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၆။

(ဋ) မသုတော်တို့နှင့် ခိုင်မြဲသော ပေါင်း ဖော်နေခြင်း။ အသပ္ပုရိသေဟိ ပန ဗဟု သုစိရမ္ပိ ကတော သင်္ဂမော...န ထာဝရာ ဟောတိ။ ဇာ၊ ၁။ ၅၂၄။

(ဌ) ခိုင်မြဲသော - အပန်းဖြေ - စရပ် - ရိပ်သာ။ စတုမဟာပထေ ထာဝရံ ကတွာ မဟာဇနဿ ဝိဿမနသာလံ ကရောမ (ကရိဿာမ)။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၃၀၅။ ဓမ္မာဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၇၁။

(ဍ) ခိုင်မြဲသော ဆီမီးစာ။ ထာဝရံ ကတွာ နိစ္စမေကပဒီပပူဇနတ္ထာယ တေလဝန္တံ ပဋ္ဌပေသိ။ အပါဠ၊ ၂။ ၁၇၂။

(ဎ) တည်တံ့ - ခိုင်မြဲ - သည်၏ အဖြစ် (ဘာဝပုဓာန်)။ ထာဝရပုတ္တ-ကြည့်။

ထာဝရော-ဝိဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၉။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၁၃၄။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၃၇၃-၄။ အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၄၀။ ခုဒ္ဒက၊ ၆။ ၁၇၃-၄။ ဣတိဝုတ်၊ ၆။ ၂၁၇။ ဇာ၊ ၁။ ၅၂၄။ မဟာနိ၊ ၆။ ၉၈။ ဒီ၊ ၁။ ၁။ ၂၂။ သီ၊ ၁။ ၁။ ၃၃၀။ မ၊ ၁။ ၁။ ၃၀၁။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ၁။ ၁။ ၆-၇။ ထာဝရံ(န၊ ပ၊ ဇ)-ဝိဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၄၀။ ဝိဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၅၃။ ဝိဋ္ဌ၊ ၄။ ၇၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၂၃။ ဓမ္မာဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၂၁။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၄၅။ ကင်္ခါ၊ ၁။ ၁။ ၄၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၄၇။ ထာဝရာ (ထိ၊ ပ၊ ဇ) - ဝိဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၃၁။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၃၄၆။

ထာဝရာ(ပု၊ ပ၊ ဗ)- ခုဒ္ဒက၊ ၁။ ၁။ သုတ္တနိ၊ ၃၃၇။ မဟာနိ၊ ၃၉၀။ စူဠနိ၊ ၂၂၉။ ဝိဋ္ဌ၊ ၄။ ၆၅။ ခုဒ္ဒက၊ ၆။ ၂၀၉။ အပါဠ၊ ၁။ ၁၄၄။ စူဠနိ၊ ၆။ ၉၁။ ဝဇီရ၊ ၅၂၆။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၂၄၁။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၂။ ၆၇။ ထာဝရာနိ(န၊ ပ၊ ဗ)- ပေဋကော၊ ၁၇၁။ ထာဝရာ(ထိ၊ ပ၊ ဗ)-အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၁၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၅၇။

ထာဝရံ (ဒု၊ ဇ)- သံ၊ ၂။ ၅၂၇။ သံ၊ ၃။ ၃၄၃။ ဣတိဝုတ်၊ ၂၁၆။ ဝိဋ္ဌ၊ ၄။ ၇၇၃-၇၇၄။ ကင်္ခါ၊ ၂၆၁။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၉၁၊ ၃၀၅၊ ၃၄၂။ မ၊ ၁။ ၁။ ၂၄၀။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၆၇၃။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၅၇၃။ အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၂၇။ အဘိဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၄။ ဓမ္မာဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၇၁။ ဓမ္မာဋ္ဌ၊ ၂။ ၅၂၆။ ဣတိဝုတ်၊ ၆။ ၁၄၂။ အပါဠ၊ ၂။ ၁၇၂။ မဟာနိ၊ ၆။ ၉၈။ ကင်္ခါ၊ ၁။ ၁။ ၄၂၉။ ဒီ၊ ၁။ ၁။ ၂၂၄။ သီ၊ ၁။ ၁။ ၃၃၀။ မ၊ ၁။ ၁။ ၃၀၁။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၃၃၁။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၃၃၁။ ထာဝရော- သုတ္တနိ၊ ၃၃၇။ ဇာ၊ ၁။ ၅၂၄။

ထာဝရေန-ဝိဋ္ဌ၊ ၄။ ၇၇-၇၈။ ကင်္ခါ၊ ၂၆၁။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၄၅။ ကင်္ခါ၊ ၁။ ၁။ ၄၂၂-၄။ ထာ-

ဝရဿ(ဆါး) - သီ၊ဇ္ဇိ၊သစ်၊၁။၃၃၇။ သီ၊ဇ္ဇိ၊
သစ်၊၂။၂၃၄။ ထာဝရနံ - ဇာ၊၂။၄၄။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၅။၂၃၂။ ထာဝရေ (အာဓာရ၊နိဒ္ဒါရဏ)
- ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၇။ ထာဝရေသု - မ၊၂။၄၁၀။
ဓမ္မ၊၇။ သုတ္တနိ၊၃၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၉။ ဓမ္မ၊
ဋ္ဌ၊၂။၄၁၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၉။

ထာဝရကမ္မ (န) [ထာဝရ+ကမ္မ] အစွန့်ရှည်စွာ
တည် - တတ် - လေ့ရှိ - သော အမှု။ ထာဝရ-
ကမ္မ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၆) နှိ စိရဋ္ဌာယိကမ္မံ။
သာရတ္ထ၊၁။၅၀။ သီ၊ဇ္ဇိ၊သစ်၊၁။၆၃။ (-
ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၇၉။)

ထာဝရကရဏ (န) [ထာဝရ+ကရဏ] ခိုင်မြဲစွာ
တည်အောင်ပြုခြင်း။ ပဏ္ဏသညာယ စ တဿ
ယာဝဇ္ဇကာလာ ထာဝရကရဏံ။ စရိယ၊၁။ဋ္ဌ။
၁၄၇။

ထာဝရကာရက (တိ) [ထာဝရ+ကာရက] ခိုင်မြဲ
စွာ တည်အောင်ပြုတတ်သောသူ။ လဒ္ဓဿ
ဝါ ထာဝရကာရကော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၂၄။

ထာဝရဇနိမဝိဘာဂ (တိ) [ထာဝရဇနိမ+ဝိဘာဂ]
မလုပ်မရှားတည်တတ်သော အရာဝတ္ထု(နှင့်)
တုန်လှုပ်ရွေ့ရှားသော အရာဝတ္ထု ဟူသော
ထူးသော အဖို့ရှိသော (လောက-စသည်)။
နိမ္မာတု(မ၊ဇ္ဇိ၊၂။၃၁၂) - ကြည့်။

ထာဝရတသဘော (ပု) [ထာဝရတသ+ဘော]
မတုန်မလှုပ်မကြောက်ရွံ့တည်တတ်သောသူ
(နှင့်) ထိတ်လန့်ကြောက်ရွံ့တတ်သော သူတို့
၏ - အထူး - အပြား။ ထာဝရတသဘောဒေါ
မေတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာယံ သဗ္ဗပကာရတော ဝဏ္ဏိ-
တော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၆။

ထာဝရဓန (န) [ထာဝရ+ဓန] အခိုင်အမြဲတည်
သော ဥစ္စာ။ ခေတ္တဝတ္ထုအာရာမာဒိတော
ထာဝရဓနတောပိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅။

ထာဝရနိမိ (ပု) [ထာဝရ+နိမိ] အခိုင်အမြဲတည်
သော (ရွှေအိုး၊ ငွေအိုး-စသော) သိုမှီးအပ်
သောဥစ္စာ။ တဿ အနုဂါမိနိမိဿ ထာဝရ-

နိမိနာ နိဒဿနံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ။ သီ၊ဇ္ဇိ၊
သစ်၊၂။၃၀၁။

ထာဝရပက္ခ (ပု) [ထာဝရ+ပက္ခ] မတုန်မလှုပ်
မကြောက်မရွံ့ တည်နေတတ်သော ရဟန္တာ
ပုဂ္ဂိုလ်၏ အသင်းအပင်း။ ဘဇမာနာ ပန
ထာဝရပက္ခမေဝ ဘဇန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၀။
(- သံ၊ဇ္ဇိ၊၁။၂၄၁။)

ထာဝရပရိဝတ္တန (န) [ထာဝရ+ပရိဝတ္တန] (အရံ၊
ခြံ၊ ဥယျာဉ်-စသော) ထာဝရဘဏ္ဍာကို -
လဲလှယ် - ဖလှယ် - ခြင်း။ ဧဝံ တာဝ ထာဝ-
ရေန ထာဝရပရိဝတ္တနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။
၇၈။ ကင်္ခါ၊ဇ္ဇိ၊သစ်။၄၂၄။

ထာဝရပရိဝတ္တနဌာန (န) [ထာဝရပရိဝတ္တန+
ဌာန] ထာဝရဘဏ္ဍာကို - လဲလှယ် - ဖလှယ် -
ခြင်းဟူသောအရာ(သဘောလက္ခဏာ)။ ဧဝံ
ဝိဿဇ္ဇနမ္ပိ ထာဝရေန ထာဝရပရိဝတ္တနဌာနေ
ဝေ ပဝိသတိ။ ဝိမတိ၊၂။၂၄၇။

ထာဝရပ္ပတ္တ (တိ) [ထာဝရ+ပ္ပတ္တ] အခိုင်အမြဲ
တည်သည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်သော၊ တည်တံ့
ခိုင်မြဲသော၊ သူ။ ထာဝရပ္ပတ္တဘာဝေါ (အံ၊
ဋ္ဌ၊၁။၃၇၀) တိ သာသနေ ထိရဘာဝပ္ပတ္တိ
ထေရဘာဝေါ၊ အံ၊ဇ္ဇိ၊၁။၂၃၃။

ထာဝရပ္ပ(ပ)ယောဂ (ပု) [ထာဝရ+ပယောဂ]
(၁) အခိုင်အမြဲ တည်တံ့သော - လုံ့လပြုမှု -
အားထုတ်မှု။ (တိ) (၂) အစွန့်ရှည်စွာ -
တည်တံ့ - ခိုင်မြဲ - သော လုံ့လ 'ပယောဂ' ရှိ
သော (လက်နက်တိုင်း 'ကျင်း' - စသည်)။ (၁)
ဧတေန ထာဝရပ္ပ(ပ)ယောဂံ ဒဿေတိ။ ဝိ၊
ဋ္ဌ၊၂။၄၁။ ကင်္ခါ။ ၁၂၂။ ကင်္ခါ၊ဇ္ဇိ။ ၄၃။ ခုဒ္ဒ-
သိက္ခာ၊ဇ္ဇိ။ ၅။ (- ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၂။ ဝဇီရ။ ၁၅၇။
ကင်္ခါ၊ဇ္ဇိ၊သစ်။ ၂၁၅။) (တိ) (၂) အာဝါဠကာ-
ဒီနိ ထာဝရပယောဂါနိ စ ဧတ္ထ သာဓကောနိ။
ဝဇီရ။ ၁၂၇။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ထာဝရပ္ပ(ပ)ယောဂသင်္ဂဟိတ (တိ) [ထာဝရပ္ပ-
ယောဂ+သင်္ဂဟိတ] (က) ထာဝရပယောဂ-

၌-သိမ်း-သွင်း-ယူအပ်သော။ (ခ) ထာဝရပယောဂဖြင့် - ပေါင်းယူ - ရေတွက်-အပ်သော (သန်လျက်-စသော လက်နက်)။ ယံ ဧတ္ထ ထာဝရပု(ပ)ယောဂသင်္ဂဟိတံ သတ္ထံ။ ဝိဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၁။ ကင်္ခါ၊ ၁၂၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၅၇။

ထာဝရဘာဝ (ပ) [ထာဝရ + ဘာဝ] တည်တံ့-ခိုင်မြဲ - သည်၏အဖြစ် - ခြင်း။ ယထာလဒ္ဓါယ သမ္ပတ္တိယာ ထာဝရဘာဝါယ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၁၉။ ထာဝရိယပ္ပတ္တိ၊ ထာဝရေယျ-တို့လည်း ကြည့်။

ထာဝရဝတ္ထု (န) [ထာဝရ + ဝတ္ထု] တည်တံ့-ခိုင်မြဲ-သော (အရံ၊ ခြံ၊ ဥယျာဉ်-စသော) ဝတ္ထု။ ဘဂဝါ ဣမံ ပဉ္စံ ထာဝရဝတ္ထုနာ ဒီပေန္တော။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၈၃။

ထာဝရဝိဘာဂ (ပ) [ထာဝရ + ဝိဘာဂ] (အရံ၊ ခြံ၊ ဥယျာဉ်-စသော) ထာဝရဘဏ္ဍာ၏ - ထူးသောအဖို့-အထူးအပြား။ ဧဝံ ထာဝရေသုပိ ထာဝရဝိဘာဂံ ဥ တွာဝ ပရိဝတ္တေတဗ္ဗံ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၄၅။

ထာဝရသေနာသန (န) [ထာဝရ + သေနာ-သန] တည်တံ့-ခိုင်မြဲ-သော-ကျောင်း-အိပ်ရာ နေရာ။ ယံ ထာဝရသေနာသနာဒိကတံ။ ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၄၂၉။

ထာဝရိယံ (န) [ထာဝရ + ဣ] တည်တံ့-ခိုင်မြဲ - သည်၏အဖြစ်။ ထာဝရိယံ ထိရဘာဝံ ပတ္တော၊ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၅။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၇၆။ (-ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၉၃။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၄။ မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၁၆၈။ အံ၊ ဋီ၊ ၃။ ၁၈၄။) ထာဝရ(၂)-လည်း ကြည့်။

ထာဝရိယံ (တိ) [ထာဝရ + ဣယ] တည်တံ့-ခိုင်မြဲ-သော လယ်မြေ-ရှိ-၏ ပိုင်ရှင်ဖြစ်-သူ၊ လယ်ပိုင်ရှင်။ ထာဝရိယောတိ ခေတ္တသမိ ဝုစ္စတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၅၄။

ထာဝရိယပ္ပတ္တိ (တိ) [ထာဝရိယံ + ပတ္တိ] တည်တံ့-ခိုင်မြဲ-သည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်

သော၊ သူ။ ဇနပဒတ္တာဝရိယပ္ပတ္တိ (ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၂၂။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၅၁။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ၊ ၇၃။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၀-၁။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၉၃။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၃၄။ မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၁၆၈) ကြည့်။

ထာဝရိယပ္ပတ္တိ (ထိ) [ထာဝရိယံ + ပတ္တိ] တည်တံ့-ခိုင်မြဲ - သည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်း။ သော ဟိ ရတ္တညုတယ...ထာဝရိယပ္ပတ္တိ-ယာ ဇာတိထေရော နာမ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၃။ ၂၀၅။

ထာဝရိယသဘာဝ (ပ) [ထာဝရိယံ + သဘာဝ] တည်တံ့-ခိုင်မြဲ-သော လယ်မြေရှိ သူ၏ သဘော၊ လယ်ပိုင်ရှင်၏သဘော။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ထာဝရိယသဘာဝသဏ္ဌိတ (တိ) [ထာဝရိယ-သဘာဝ + သဏ္ဌိတ] တည်တံ့-ခိုင်မြဲ-သော လယ်မြေရှိသောသူ၏ သဘော၌ ကောင်းစွာ တည်သော၊ လယ်ပိုင်ရှင်၏သဘော၌ ကောင်းစွာတည်သော (စေတနာ-စသည်)။ ထာဝရိယသဘာဝသဏ္ဌိတာ စ ပနေသာ စေတနာ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၅၄။

ထာဝရေယျ (န) [ထာဝရ + ဧယျ] တည်တံ့-ခိုင်မြဲ - သည်၏ အဖြစ်။ ထာဝရေယျမှာ- (အံ၊ ၁။ ၃၃၁) တိထာဝရဘာဝတော (ထာဝရ-ဘာဝတော ထိရဘာဝတော၊ သိ)။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၈။ (-အံ၊ ၁။ ၄၀။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၈၀။)

ထိ-ထံ-ဗျည်း နှင့် ဣ-သရ ယှဉ်တွဲ ပေါင်းစပ် ရွတ်ဆိုအပ်သော ထိ-သဒ္ဓါ။ ယင်း-သည်— (၁) ဓာတ် - (၂) ပစ္စည်း - ထိ-ဟု ၂-မျိုး ရှိ၏။ (၁) ဓာတ်-ထိ။ ထိန-ကြည့်။ (၂) ပစ္စည်း-ထိ။ ယင်း-သည်— (က) “အပ်” ဟု အနက် ပြန်ရသော (ကမ္မတ္ထ) - (ခ) “ကြောင်း” ဟု အနက် ပြန်ရသော (ကရ-ဏတ္ထ) - (ဂ) “ရာ” ဟု အနက်ပြန်ရသော (အဓိကရဏတ္ထ) - ထိ-ဟု ၃-မျိုးရှိ၏။ (က) “အပ်”(ကမ္မတ္ထ) ထိ။ ဝတ္ထိ (ရွှေ၊ ရွှေ၊ ဋီ၊ ၁၄၉။ ကွာဒိ၊ ၉၀) ကြည့်။ (ခ) “ကြောင်း”-

(ကရုဏတ္ထ) ‘ထိ’။ (ဂ) “ရာ” (အဓိကရုဏတ္ထ) ‘ထိ’။ သတ္တိ(ဓာန်။ ဓာန်၊ ဣ။ ၂၇၆။ ရှု။ ရှု၊ ဣ။ ၁၉၉။ ကွာဒိ။ ၉၀) - ကြည့်။

ထိပ် (ပ) [ဌာ+တု] (သမ္ပယုတ်တရားတို့၏) ဖြစ်တည်ကြောင်း ဖြစ်သော (သီလက္ခန္ဓာ-စသော ဂုဏ်)။ ဌန္တိ ပဝတ္တန္တိ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာ တေနာတိ ထိ။ ဌ-သ ထော၊ သီလက္ခန္ဓာဒိ-ဂုဏော။ ကခါ၊ ယော၊ မဟာဋီ၊ ၁။ ၁၆။

ထိတ် (တိ) [ထာ+တ] မတုန်မလှုပ် - တည်တံ့ - ခိုင်မြဲ - သော၊ သူ။ ထေတံ (၃) - ကြည့်။

ထိန် = ထိန် (န) [ထိ+ယု။ ထိယတိ အနုဿာ-ဟနာဝသီဒနဝသေန သံဟတိတိ ထိန်၊ ထိ-ဓာတု သံဟနနေ၊ ယု။ အဋ္ဌသာ၊ ယော။ ၁၃၆။ ထိယတိ စိတ္တံ မန္တမန္တံ ကတော အဇ္ဈောတ္တရတိတိ ထိန်၊ .... ဣရိယာပတမ္ပိ သန္တာရေတုံ အသမတ္ထေ ကတော ထိန် စိတ္တံ အဘိဘဝတိ။ ပရမတ္ထဒီ၊ ၁၀၃။ ထာ+ကွ = တ။ (မောဂ်၊ ၅။ ၁၁၄၊ သျှ-ကြည့်။) ဌာ+ယု။ (ပါစိတ်၊ ယော၊ ၂။ ၇၇-ကြည့်။) (၁) ထိန်-စေတသိက်၊ စိတ်ကို - ညှဉ်းဆဲ - လွမ်းမိုး - တတ် - ကြောင်းဖြစ် - ခြင်းဟူ - သော သဘော၊ (က) စိတ်၏ - အားမရှိ - တွန့်တို - ဆုတ်နစ် - ခြင်း ဟူသော သဘော။ (ခ) စိတ်၏ - ကျင်နာ - အမှု၌မခံ - ပျင်းရိ - ခြင်းဟူ သော သဘော။ (ဂ) စိတ်၏ - (အာရုံ၌) မပျံ့ပျူး - စုရုံး - ပျစ်ခဲ - ခြင်းဟူသော သဘော။ (ဃ) ထိန်-သဒ္ဓါ။ (တိ) (၂) စုခဲ - ပျစ်ခဲ - မာခဲ - သောအားဖြင့် တည်တတ် သော (ထောပတ်-စသည်)။ (၃) ပျဉ်းပျဉ်း တဲ့တဲ့ ခက်ထန် - တင်းမာ - (မပျော့ပျောင်း - မနူးညံ့ -) သော၊ သူ။

ထိန် (ပါး) - အံ၊ ၂။ ၃၆၈။ အဘိ၊ ၈။ ၂၃၃။ အဘိ၊ ၁။ ၂၆၃၊ ၃၆၅။ အဘိ၊ က။ ၆၈၊ ၁၀၆၊ ၂၈၆၊ ၃၈၇။ မဟာနိ၊ ၃၃၃။ စူဠနိ၊ ၁၅၇။ နေတ္တိ၊ ၇၂၊ ၈၉။ ပေဋကော၊ ၂၅၉၊ ၂၆၀။ ဝိဇ္ဇာ

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၄၈-ပ-မ-ဗ-သ-စ

၄။ ၁၀၈။ ဒီ၊ ၁။ ၁၀၉။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၁၀။ သံ၊ ၁။ ၃။ ၁၇၈။ အံ၊ ၁။ ၂။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၃၈၄။ အဘိ၊ ၁။ ၂။ ၂၉၂၊ ၂၉၃၊ ၄၁၁။ အဘိ၊ ၁။ ၂။ ၃၇၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၉၉။ ဣတိဝုတ်၊ ၁။ ၃၃၇။ ထေရ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၁၀၉။ မဟာနိ၊ ၁။ ၂။ ၃၈၂။ စူဠနိ၊ ၁။ ၄၅။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၁၁၀။ နေတ္တိ၊ ၁။ ၁၄၅။ သီ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၁၂၆။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၄၅။ မ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၁၄။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၄၁၇။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၇၆-၇။ မူလဒီ၊ ၁။ ၁၂၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၅၀။ နေတ္တိ၊ ၁။ ၂။ ၃၂၂။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၂။ ၈၇။

(ဒု၊ ၆) - သုတ္တနိ၊ ၄၂၄။ မဟာနိ၊ ၃၃၃။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၂။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၂။ ၃၈၂။ မဟာနိ၊ ၁။ ၃၈၂။ ထိန်နေ (ကရိုဏ်း) - အဘိ၊ က။ ၁၀၆။ (ကတ္တာ) - မ၊ ၁။ ၁။ ၁၁၉။ ဥဒါန၊ ၁။ ၂။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၁။ ၁၅၂။ နေတ္တိ၊ ၁။ ၁၄၅။ မ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၁၄။ ထိန်တော - ပဋိသံ၊ ၁။ ၁၉၁။ ထိန်ဿ (ဆ၊ ၆) - အံ၊ ၁။ ၁။ ၃၃၃။ စူဠနိ၊ ၁။ ၁၅၇။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၁၀၃။ ဣတိဝုတ်၊ ၁။ ၁၀၁။ သီ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၁၂၆။ အဋ္ဌသာ၊ ယော၊ ၁။ ၁၃၆။

(၁) ထိန်-စေတသိက်၊ စိတ်ကို - ညှဉ်းဆဲ - လွမ်းမိုး - တတ် - ကြောင်းဖြစ် - ခြင်းဟူ - သော သဘော။ ထိန် (ထိန်၊ သီ၊ သျှ၊ ကံ၊ ဣ) ပဟိန်။ အဘိ၊ က။ ၆၈။ အရဟတော အတိတံ ထိန် အတ္တိတိ၊ အာမန္တာ။ အရဟတေန ထိန်နေ သထိန်နောတိ၊ န ဟေဝံ ဝတ္တဗ္ဗေ။ ယင်း-၁၀၆။

(က) စိတ်၏ - အား မရှိ - တွန့်တို - ဆုတ်နစ် - ခြင်း ဟူသော သဘော။ တတ္ထ ထိန် အနုဿာဟလက္ခဏံ။ အဘိ၊ ၁။ ၂။ ၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၉၉။ မဟာနိ၊ ၁။ ၂။ ၃၈၂။ အနုဿာ-ဟနာဝသီဒနဘာဝေန သံဟတဘာဝေါ ထိန်။ မူလဒီ၊ ၁။ ၁၂၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၅၀။

(ခ) စိတ်၏ - ကျင်နာ - အမှု၌ မခံ - ပျင်းရိ - ခြင်း ဟူသော သဘော။ ထိန် (ထိန်၊ သီ) နာမ ယာ စိတ္တဿ အကလ္လတာ အကမ္ပနိယတာ။ နေတ္တိ၊ ၇၂၊ ၈၉။ ထိန်

စိတ္တဂေလည်။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၅၃။ ဒီ၊ ၁။ ၁၈၉။ ဒီ၊ ၁။ ၂၁၀။ သိ၊ ၁။ ၁၂၆။ တေသု စိတ္တဿ အကမ္မညတာ ထိန် (ထိန်၊ သိ၊ သျှာ)၊ အာလသိယဘာဝသေတံ အဓိ-ဝစနံ။ အံ၊ ၁။ ၂၅။

(က)၊ (ခ) တတ္ထ ကတမံ ထိန်။ ယာ စိတ္တဿ အကမ္မညတာ အကမ္မညတာ ဩလိ-ယနာ သလ္လိယနာ လိန် လိယနာ လိယိတတ္ထံ ထိန် ထိယနာ ထိယိတတ္ထံ (ထိယနာ ထိယိ-တတ္ထံ၊ သိ၊ သျှာ) စိတ္တဿ၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ထိန်။ အဘိ၊ ၈။ ၂၃၃။ အဘိ၊ ၁။ ၂၆၃။ (-၃၆၅။ မဟာနိ၊ ၃၃၃။)

(ဂ) စိတ်၏ - (အာရုံ၌) မပျံ့ပျူး-စုရုံး-ပျစ်ခဲ-ခြင်း ဟူသော သဘော။ ထိန်- (မဟာနိ၊ ၃၃၃။ စူဠနိ၊ ၁၅၇။ အံ၊ ၁။ ၂၆)။ သပ္ပိပိဏ္ဍေ ဝိယ အဝိပ္ပါရိကတာယ ဘနဘာဝေန ဌိတံ။ မဟာနိ၊ ၁။ ၃၇၂။ စူဠနိ၊ ၁။ ၄၅။ အံ၊ ၁။ ၇၇။ (-၇၆။) (ပေဋကော၊ ၂၅၉-၌ အဘိ၊ ၈။ အဘိ၊ ၁။ ၂၆၃။ မတူပဲ ပြောင်းပြန် “ကာယဿ ကထိန်တာ ဇဋ္ဌတာ” စသည်ဖြင့် ရှိသည်။)

(ဃ) ထိန်-သဒ္ဓါ။ ထိန်ဂူဟဏ-ကြည့်။

(တိ) (၂) စုရုံး- ပျစ်ချ- မာခဲ-သော အားဖြင့် တည်တတ်သော (ထောပတ် စသည်)။ သစေ ထိန် သပ္ပိ ဟောတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၄။ ၁၀၈။ ထိန်နိ ဘနဘာဝေန တိဋ္ဌတိတိ ထိန်၊ ဘနနိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၂။ ၈၇။ ထိန်သိနေဟ-လည်း ကြည့်။

(၃) ပျဉ်းပျဉ်းတွဲတွဲ ခက်ထန်-တင်းမာ - (မပျော့ပျောင်း-မနူးညံ့-) သော၊ သူ။ ထိန်ဘာဝ-ကြည့်။

ထိန် ၂ (တိ) [ထိန်+အ] (၁) ထိန်-ရှိ-နှင့် ယှဉ်-သော။ (၂) ထိန်၊ မိဒ္ဓ-ရှိ-နှင့်ယှဉ်-သော (စိတ်)။ (၁) ထိန်တာ (က)-ကြည့်။ (၂) န ထိန်ော(သံ၊ ၁။ ၁၂၇။ သံ၊ ၁။

၁။ ၁၇၂)တိ န ထိန်မိဒ္ဓစိတ္တော။ မောဟ-ဝသေန ဟိ သတ္တာ ထိန်မိဒ္ဓံ အာပဇ္ဇန္တိ။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၂၂၁။

ထိန်ဂူဟဏ (န) [ထိန်+ဂဟဏ] (၁) ထိန်-သဒ္ဓါ။ (၂) ထိန်-စေတသိက်ကို-ယူ-ဟောဆို-ခြင်း။ ထိန်ဂူဟဏေနဝ စေတ္တ မိဒ္ဓဂူဟဏံ။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၂။ ၁၁၉။

ထိန်တာ (ထိ) [ထိန်+တာ] (က) ထိန်-နှင့် ယှဉ်သောစိတ်၏အဖြစ်၊ အားနည်း-တူန့်တို-ဆုတ်နစ်-ခြင်းနှင့် ယှဉ်သော စိတ်၏အဖြစ်။ (ခ) (အာရုံ၌) မပျံ့ပျူး-စုရုံး-ပျစ်ခဲ-သော စိတ်၏အဖြစ်။

(က) တေန (ထိနေန) ယောဂတော စိတ္တံ ထိန်၊ တဿ ဘာဝေါတိ ထိန်တာ (ထိန်နတာ၊ က)။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၅၀။ အဘိ၊ ၈။ ၂၃၃။ အံ၊ ၁။ ၂၆၃။ ထိန် (၁) (က)-နှင့် ယှဉ်တွဲ ကြည့်။ (ခ) ထိန်တာ ထိန်။ အံ၊ ၁။ ၇၆။ ထိန် (၁) (ဂ)-နှင့် ယှဉ်တွဲ-ကြည့်။

ထိ(ထိ)နန (န) [ထိ(ထိ)န+ယု။ ထိန် သဃာ-တေ။ ဓာတုတ္ထံ၊ ၁၇၆။] (၁) အားနည်း-တူန့်တို-ဆုတ်နစ်-ခြင်း။ (၂) အားနည်း-တူန့်တို-ဆုတ်နစ်-ခြင်းနှင့် ယှဉ်သော (စိတ်)။ ထိန်တာ(ကမူ-ကွဲ)-ကြည့်။ အောက် ပုဒ်-လည်း ကြည့်။

ထိ(ထိ)နနတာ (ထိ) [ထိ(ထိ)နန+တာ] အားနည်း-တူန့်တို-ဆုတ်နစ်-ခြင်းနှင့် ယှဉ်သော စိတ်၏အဖြစ်။ ထိန်နတာ ထိန် (ထိန်နတာ ထိန်၊ သိ၊ သျှာ၊ ဣ)။ အဘိ၊ ၁။ ၂၆၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၉၉။ မဟာနိ၊ ၁။ ၅၂။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၁၁၀။

ထိန်ဘာဝ (ပ) [ထိန်+ဘာဝ] (ဒေါသဖြင့်) - ပျဉ်းပျဉ်းတွဲတွဲ ခက်ထန်-တင်းမာ-(မပျော့ပျောင်း-မနူးညံ့-)သည်၏အဖြစ်။ ပတိတ္ထိ-ယတိ (အဘိ၊ ၁။ ၁၆၁။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၉၂၊ ၃၇၂) ကြည့်။

ထိန်မိဒ္ဓ (န) [ထိန်+မိဒ္ဓ] (၁) ထိန်(နှင့်)မိဒ္ဓ၊
စိတ်၏ - အားနည်း - တွန့်တို - ဆုတ်နစ် -
ခြင်း (နှင့်) စေတသိက်ခန္ဓာ အပေါင်း၏ -
အား နည်း - တွန့်တို - ဆုတ်နစ် - ခြင်း။
(တိ) (၂) ထိန်၊ မိဒ္ဓရှိသော။ စိတ်၏ တွန့်
ဆုတ်မှု(နှင့်) စေတသိက် ခန္ဓာ၏ တွန့်ဆုတ်မှု
ရှိသော၊ သူ။

(၁) ထိန်မိဒ္ဓ (ဣတိဝုတ်။၂၇၄)၌ ထိန်-
ဇ္ဇေဝ မိဒ္ဓဇ္ဇ။ တေသု စိတ္တဿ အကမ္မညတာ
ထိန်၊ အာလသိယဿေတံ အဓိဝစနံ၊ ဝေဒနာ-
ဒိန် တိတ္ထံ ခန္ဓာနံ အကမ္မညတာ မိဒ္ဓံ၊ ပစ-
လာယိကဘာဝဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဣတိဝုတ်၊
ဌ။၃၃၇။ ထိန် စိတ္တဿ အကလျတာ အနု-
ဿာဟသံဟနနံ၊ မိဒ္ဓံ ကာယဿ အကလျတာ
အသတ္တိဝိဘာတော၊ တဒုဘယမ္ပိ ထိန်ဉ္စ မိဒ္ဓဉ္စ
ထိန်မိဒ္ဓံ။ ထေရဂ္ဌ၊၁။၂၀၉။ (-ပဋိသံဌ၊၁။
၁၁၀။)

ထိန်မိဒ္ဓ (ပ၊၉) - ဒီ၊၃။၂၂၄၊၂၅၈။ မ၊၁။
၇၇။ မ၊၂။၁၂၇။ မ၊၃။၁၉၈-၉၊၂၀၀။ သံ၊၁။
၁၀၀။ သံ၊၂။၈၇။ သံ၊၃။၆၉၊၈၃။ အံ၊၁။၃၊
၄၊၁၆၂၊၂၇၆။ အံ၊၂။၁၄၅၆၊၃၇၃။ အံ၊၃။
၂၈၀။ ဣတိဝုတ်။၂၇၄-၅။ သုတ္တနိ။၃၄၂။
မဟာနိ။၇၄။ စူဠနိ။၁၁၄။ ပဋိသံ၊၁၆၂၊၃၆၁။
ပေဋကော။၂၆၀။ မိလိန္ဒ။၂၈၀။ ဒီ၊၄။၁။၁၈၄၊
၁၈၉၊၁၉၁။ ဒီ၊၄။၂။၃၇၀-၁။ မ၊၄။၁။၂၈၈။
မ၊၄။၂။၂၁၉။ မ၊၄။၄။၁၄၈။ သံ၊၄။၁။၃၄။
သံ၊၄။၂။၁၅၁။ သံ၊၄။၃။၇၈၊၉၄၊၂၀၃၊၂၈၉၊
၂၉၀။ အံ၊၄။၂။၃၈၄။ အဘိ၊၄။၁။၂၉၇။
အဘိ၊၄။၂။၃၅၃။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၃၃၇၊၃၄၀-၁။
သုတ္တနိ၊ဌ။၂။၂၈၊၁၁၈။ ထေရဂ္ဌ၊၁။၆၀၊၂၀၉။
မဟာနိ၊ဌ။၅။၂၇၅၊၂၀၂၊၂၈၈။ ပဋိသံ၊ဌ။၁။
၁၁၀။ နေတ္ထိ၊ဌ။၉၀။ သာရတ္ထ၊၃။၁၄၂၊၂၁၅။
သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂။ မ၊ဋီ၊၂။၂၃၅။ မ၊ဋီ၊၃။
၁၈၄။ သံ၊ဋီ၊၁။၇၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၅၀။ မဏိ-
မဉ္ဇူ၊၁။၃၆၂-၃။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၂၃၇။ ထိန်-
မိဒ္ဓါနိ (ပ၊၁၁) - နေတ္ထိ၊ဝိ။၂၂၆။

ထိန်မိဒ္ဓ (ဒု၊၉) - ဒီ၊၁။၆၈၊၁၉၃။ ဒီ၊
၃။၄၀။ မ၊၁။၇၇၊၃၄၂။ မ၊၂။၁၀။ မ၊၃။
၁၄၅၅၊၆၅။ အံ၊၁။၂၇၆၊၅၃၁။ အံ၊၃။၄၂၄။
အဘိ၊ဝိ။၂၅၃၊၂၆၃။ အဘိ၊ပု။၁၆၈။ ပဋိသံ။
၃၀၊၁၁၈။ ဒီ၊ဌ။၃။၂၀၀။ သံ၊ဌ။၁။၃၀၄။ သံ၊
ဌ။၃။၂၉၀-၁။ အံ၊ဌ။၁။၈၂၊၁၂၆။ အံ၊ဌ။၂။
၂၈၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၃။ ဥဒါန၊ဌ။၁၁၃။ ဣတိ-
ဝုတ်၊ဌ။၃၃၇။ သုတ္တနိ၊ဌ။၁။၂၂၉။ ထေရဂ္ဌ၊
၂။၄။ အပ၊ဌ။၁။၂၃၄၊၂၆၆။ မ၊ဋီ၊၂။၂၃။ သံ၊
ဋီ၊၁။၂၂။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၅၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၃။

ထိန်မိဒ္ဓေ (ကရိုဏ်း) - သံ၊ဌ။၃။၂၉၀။
(ကတ္တား) - ပဋိသံ၊၁၆၂။ မ၊ဌ။၁။၁၉၃။
ပဋိသံ၊ဌ။၁။၈၉။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်၊၁၉၀။ ဒီ၊ဋီ၊
၂။၃၁၄။ မ၊ဋီ၊၁။၃၇၂။ (သဟာဒိယောဂ) -
နေတ္ထိ၊ဝိ။၂၂၅။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၃၆၃။ သမ္မော၊
ယော။၁၇၉။ ထိန်မိဒ္ဓေဟိ (ကတ္တား) -
နေတ္ထိ၊ဌ။၁၄၂။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၂၂၃-၄၊၂၂၆။

ထိန်မိဒ္ဓါ (မ၊၉) - ဒီ၊၁။၆၈၊၁၉၃။ ဒီ၊
၃။၄၀။ မ၊၁။၃၄၂။ မ၊၂။၁၀။ မ၊၃။၁၄၅၅။
အံ၊၁။၅၃၁။ အံ၊၃။၄၂၄။ အဘိ၊ဝိ။၂၅၃၊
၂၆၄။ အဘိ၊ပု။၁၆၈။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၃၃၈။
ထိန်မိဒ္ဓတော - ပဋိသံ။၂၀၉။ ထိန်မိဒ္ဓဿ (ဆ၊
၉) - မ၊၃။၆၅။ သံ၊၃။၅၉၊၉၁၊၉၃။ အံ၊၁။
၂၇၆။ အံ၊၂။၂၀၃၊၂၈၀။ အဘိ၊ဝိ။၂၆၃။
ဒီ၊ဌ။၂။၃၇၀-၁။ မ၊ဌ။၁။၂၈၈။ သံ၊ဌ။၃။၂၀၃။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၉၉။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။
၃၄၀-၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၂၆။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၄၅။
မူလဋီ၊၁။၁၇၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၅၀။ မဏိမဉ္ဇူ၊
၁။၃၆၂-၃။ ထိန်မိဒ္ဓါနိ - နေတ္ထိ၊ဌ။၁၄၃။ မဏိ-
မဉ္ဇူ၊၁။၃၃၂။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၂၃၇။ ထိန်မိဒ္ဓေ
(လက္ခဏဝန္တ) - အံ၊ဌ။၁။၁၂၆။ အပ၊ဌ။၁။
၂၃၄၊၂၆၆။ ထိန်မိဒ္ဓေသု (နိဒ္ဓါရဏ) - မဏိ-
မဉ္ဇူ၊၁။၃၃၂။

ထိန် မိဒ္ဓ-သည် သရုပ်ထုတ်၍ ဟောအပ်
သော တရားမဟုတ်၊ ယေ ဝါ ပန-သဒ္ဓါ၌
သိမ်းသွင်း၍ ဟောအပ်သော ယေဝါ ပန-

က-တရား ဖြစ်၏။ ယင်း-တွင် ထိန်-သည် အာရုံကို ကြံစည်မှု၌ - အားထုတ်ခြင်းမှ ကင်းခြင်းဟု - အားထုတ်ခြင်း၏ ဆန့်ကျင် ဖက် အဖြစ်ဖြင့် - မှတ်အပ်သော သဘောဖြစ် ၏။ မိမိနှင့်ယှဉ်ဘက်ဖြစ်သော ဝီရိယကို ပစ် ပယ်ခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ အခြား ယှဉ်ဘက်တရား တို့ကိုလည်း ဆုတ်နစ်စေသော သဘော-ဟု ယောဂီဉာဏ်၌ ထင်ရ၏။

မိဒ္ဒ-သည် ဖုသန-စသော အမှု၌မခံညား သည်၏အဖြစ်ဖြင့် မှတ်အပ်သောသဘောဖြစ် ၏။ ဝိညာဉ်၊ ဒွါရတို့ကို ပိတ်ခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ သို့မဟုတ် ယှဉ်ဘက်တရားတို့ကို ဖွဲ့ချုပ်ခြင်း ကိစ္စရှိ၏။ အာရုံကို ယူခြင်း၌ တွန့်ဆုတ်သော သဘော-ဟု ယောဂီဉာဏ်၌ထင်ရ၏။ သို့မဟုတ် ငိုက်မျဉ်းခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်၏။

ယင်း ၂-ပါးလုံးသည် မသင်သောအား ဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်းလျှင် နီးကပ်သော အကြောင်းရှိ၏ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၉၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၅၂)။

စိတ်၏ - မကျန်းမာမှု - ညှိုးနွမ်းမှု၊ စိတ်၏ အာရုံကို ကြံစည်မှု၌ - မခံညားမှု - မသန်စွမ်း မှု၊ စိတ်၏ ဣရိယာပုထ်ကို မဆောင်နိုင်ပဲ တွဲရ၍ လဲကျမှု၊ စိတ်၏ ထောပတ်ခဲကဲ့သို့ စုရုံး ထွေး ခဲ-မှုများသည် ထိန်-မည်၏။ ဖဿ- စသော စေတသိက်တို့၏ - မကျန်းမာမှု - ညှိုး နွမ်းမှု၊ ယင်း-တို့၏ တွေ့ထိမှု-စသည်၌ - မခံညားမှု - မသန်စွမ်းမှု၊ ကောင်းကင်ကို မိုးသားဖုံးသကဲ့သို့ ဖဿ-စသော စေတသိက် တို့ကို လွှမ်းမိုး ဖုံးအုပ်မှု၊ နှောင်အိမ်အတွင်း သွင်း၍ ပိတ်ထားသကဲ့သို့ စေတသိက်တို့ကို ထိုထို အာရုံ၌ ဖြစ်ခွင့် မပေးပဲ မပြန့်ထွက် အောင် တားဆီးပိတ်ဆို့မှု၊ အိပ်ငိုက်စေမှု၊ မျက်တောင် တလှုပ်လှုပ် မှိတ်တုတ်မှိတ်တုတ် ဖြစ်စေမှု များသည် မိဒ္ဒမည်၏ (အဘိ၊ဓ၊ ၂၃၃။ အဘိ၊ဝိ၊၂၆၃)။ ထိန်-နှင့် မိဒ္ဒ-သည် အချင်းချင်း မခွဲမခွါပဲ အတူတကွ တပေါင်း

တည်းသာ ဖြစ်၏။ ကုသိုလ် ဖြစ်မှုကို တား ဆီး ပိတ်ဆို့ တတ်သော သဘော ဖြစ်၍ နီဝရဏ-ဟူသော အမည်ကိုလည်းရ၏။ ယင်း- သည် သေက္ခ၊ ပုထုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ဘဝင်ကျ ခြင်းဟူသော အိပ်ပျော်ခြင်း၏ ရှေ့အဖို့နှင့် နောက်အဖို့၌ ဖြစ်တတ်၏။ အိပ်မပျော်ခင် အိပ်ပျော်ခါနီး၌၎င်း၊ အိပ်ရာမှနိုးစကာလ၌ ၎င်း ဖြစ်တတ်၏-ဟု ဆိုလို၏။ အရဟတ္တမဂ် ဖြင့် အပြီးအပြတ် အသေသတ်အပ်သော သဘောဖြစ်၍ ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့၌ ဖြစ်ခွင့်မရှိ ခြင်းကြောင့် ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အိပ်ခြင်း သည် ထိန် မိဒ္ဒ-နှင့် မသက်ဆိုင်။ ခရီးသွား ခြင်း တစုံတခု အမှုလုပ်ငန်းကို ဆောင်ရွက်ရ ခြင်းကြောင့် ကိုယ်ခန္ဓာ (ကရဇကာယ) ပင် ပန်း၍ အားအင်နီးပါးသောအချိန်၌ ဝီထိ စိတ်နှင့်မရောပဲ ဘဝင်စိတ်သန့်သန့် တဆက် တည်း ဖြစ်နေခြင်းသည် ရဟန္တာတို့၏ အိပ် ခြင်းဖြစ်၏ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၉)။

မိဒ္ဒ-သည် အကုသိုလ် စေတသိက်၊ နာမ် မဟုတ်၊ ရုပ်ဖြစ်၏-ဟု အယူရှိသူတို့၏ ဝါဒနှင့် စပ်သော အဆုံး အဖြတ်ကို (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၁၀-၃) ကြည့်။ ထိန် မိဒ္ဒ-သည် ကိလေသာ မာရ်စစ်သည် ၈-ပါး၊ ၁၀-ပါးတွင် ၅-ခုမြောက် ဖြစ်သော ကိလေသာ မာရ်စစ်သည် ဖြစ်၏ (သုတ္တနိ၊၃၄၂။ မဟာနိ၊၇၄။ စူဠနိ၊၁၁၄။ ထေရျ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂။ မ၊ဋီ၊၃။ ၁၈၄)။ နှောင်အိမ် 'အချုပ်ထောင်' နှင့် တူ၏ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၉။ မ၊ဋီ၊၂။၂၃၅)။ အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ဝဋ်ဆင်းရဲမှထွက်မြောက် ကြောင်း ဖြစ်သော မဂ်သည် မုချအားဖြင့် နိယျာန-မည်၏။ ယင်းမဂ်၏ အကြောင်းဖြစ် သော အာလောကသညာသည် ဖလူပစာရ- အားဖြင့် နိယျာန-မည်၏။ ထိုအာလောက- သညာကိုပိတ်ပင်တားမြစ်ပစ်ပယ်တတ်သော ထိန်မိဒ္ဒ-သည်ကား နိယျာနာဝရဏ-မည်၏ (ပဋိသံ၊၁၆၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၁)။

(၁) ကောင်းသောအမှု၌ မပျော်မွေ့ခြင်း=အရတိ၊ (၂) ပျင်းရိခြင်း=တန္နိ၊ (၃) ပျင်းကြော-ဆွဲ-ဆန့်-မှု=ဝိဇမ္ဘိတာ၊ (၄) အစားကြီး၍ ရစ်မှုထိုင်းမှိုင်းမှု=ဘတ္တသမ္ပဒ၊ (၅) စိတ်တုန်တိုမှု=စေတောလိနတ္ထ-ဟူသော ၅-ပါးသော အရာတို့၌ လမ်းမှန်ကျအောင် နှလုံးမသွင်းနိုင်လျှင် (အပြစ်မမြင်လျှင်) ထိန်မိဒ္ဒ-ဖြစ်-ပွား-တတ်၏ (သံ၊ ၂။ ၅၉၊ ၉၁။ အံ၊ ၁။ ၂။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၀။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၈။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၄၀)။ (၁) စတင်အားထုတ်မှု=အာရမ္မ၊ (၂) ပျင်းရိခြင်းမှ ရုန်းထွက်အားထုတ်မှု=နိက္ကမ၊ (၃) အဆင့်ဆင့် အမြင့်ဆုံး ရောက်သော အားထုတ်မှု=ပရက္ကမ-ဟူသော ဤလုံ့လ ၃-ပါး၌ အကျိုးမမြင်ပဲလမ်းမှန်ကျအောင် နှလုံးမသွင်းနိုင်လျှင် ထိန်မိဒ္ဒ-ဖြစ်-ပွား-တတ်၏ (သံ၊ ၂။ ၉၂။ အံ၊ ၁။ ၄။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၀။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၈။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၄၀-၁)။ (၁) မျှလောင်ရုံထက် ပိုလွန်၍ မစားခြင်း၊ (၂) ဣရိယာပုထ်ပြောင်းလဲခြင်း၊ (၃) အရောင်အလင်း၌ အမှတ်သညာကို ပြုခြင်း၊ (၄) လွင်ပြင်အရပ်၌ နေခြင်း၊ (၅) မိတ်ဆွေကောင်းရှိခြင်း၊ (၆) ထိန်မိဒ္ဒ-ကင်းစေနိုင်သော စကားရှိခြင်း-ဤအကြောင်း ၆-ပါးတွင် ၁-ပါးပါးဖြင့်လည်း ထိန်မိဒ္ဒကို ပယ်နိုင်၏။ အကျယ်ကို (ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၀-၁။ မ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၈။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၂။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၄၁) ကြည့်။

ငိုက်မျဉ်းနေသော အရှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လာန်အား ငိုက်မျဉ်းခြင်း၏ အကြောင်းရင်း ဖြစ်သော ထိန်မိဒ္ဒ-ဖျောက်နည်း ၇-ပါးကို ဟောပြောတော်မူ၏။ ယင်း-တို့ကား— (၁) ရှေးဦးစွာ သင်ယူပြီးကျမ်းစာ၏ အနက်၊ သဘောကို ကြံစည်စဉ်းစားရန် ဖြစ်၏၊ (၂) ဤမျှဖြင့် မပျောက်သေးလျှင် ယင်း-ကျမ်းဂန်ကို အသံထုတ်၍ ရွတ်အံသရဇ္ဈာယ်ရန် ဖြစ်၏၊ (၃) ယင်း-ဖြင့် မပျောက်သေးလျှင်

နားရွက် ၂-ဖက်ကို လက်ဖြင့် ပြင်းပြင်းဆွဲဆန့်ရန်နှင့် အခြားကိုယ်အင်္ဂါကို ဆုပ်နယ်ပေးရန် ဖြစ်၏၊ (၄) ယင်း-ဖြင့် မပျောက်သေးလျှင် နေရာမှထ၍ မျက်စိကိုရေဆွတ်လျက် အရှေ့၊ အနောက်၊ တောင်၊ မြောက် ၄-ပါး ကြည့်ရန်နှင့် ကြယ်တာရာနက္ခတ်တို့ကို မော်ကြည့်ရန်ဖြစ်၏၊ (၅) မပျောက်သေးလျှင် အာလောကကသိုဏ်း စီးဖြန်းခြင်းနှင့် နေရောင်လရောင်-စသော အရောင်အလင်း၌ စိတ်ကို စေလွှတ်ရန် ဖြစ်၏၊ (၆) မပျောက်သေးလျှင် မပျံ့လွင့်သောစိတ်ဖြင့် ခြေလှမ်းတိုင်း လှမ်းတိုင်း အမှတ်သညာကို မလွတ်စေပဲ စင်္ကြံသွားရန် ဖြစ်၏၊ (၇) ယင်း-တို့ဖြင့် ဖျောက်၍ မရနိုင်လျှင် ‘မကြာမီ ထအံ့’ဟု ဆုံးဖြတ်၍ သတိသမ္ပဇ်ဖြင့် အိပ်လိုက်ပြီးလျှင် နိုးလျှင် နိုးခြင်း အိပ်ရာမှထရန် ဖြစ်၏။ ငိမ်ခံ၍ အိပ်မနေရ (အံ၊ ၂။ ၄၆၂-၃)။ ကမ္မဋ္ဌာန်း အားထုတ်တော်မူကြသော အရှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လာန်၊ အရှင်ဘဂ္ဂ-နှင့် မဟာလ္လကမဟာတိဿ-ထေရ်တို့သည် ထိန်မိဒ္ဒ-လွှမ်းမိုးနှိပ်စက်ခြင်းကြောင့် ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံ မထင်ပဲရှိကြဘူးသည်။ နောက်အခါ၌ ယင်း ၅-ခုမျောက် ထိန်မိဒ္ဒ ကိလေသာမာရ်စစ်သည်ကို အပြင်းအထန် တိုက်ခိုက်ဖြိုခွင်း၍ အရဟတ္တဖိုလ်အထိ အောင်ပွဲခံတော်မူကြသည်။ အကျယ်ကို (သံ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၄။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၆။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၉။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၄။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၄၊ ၂၆၆) ကြည့်။

(တိ) (၂) ထိန်မိဒ္ဒေါ ခေါ် ပန အယ-မာယသ္မာ ထိန်မိဒ္ဒပရိယုဋ္ဌိတေန စေတသာဗဟုလံ ဝိဟရတိ။ အံ၊ ၃။ ၃၀၈။

ထိန်မိဒ္ဒကာရဏ (န) [ထိန်မိဒ္ဒ+ကာရဏ] ထိန်မိဒ္ဒ-၏ အကြောင်းဖြစ်သော (ရာဂ-စသော ကိလေသာ)။ ထိန်မိဒ္ဒကာရဏာနံ (ဟိ) ရာဂါဒိကိလေသာနံ ဝသေန။ အံ၊ ၃။ ၁။ ၇၇၈။

ထိန်မိဒ္ဒဂရုက (တိ) [ထိန်မိဒ္ဒ+ဂရုက] ထိန်မိဒ္ဒ-ဟူသော အလေးပြုရာရှိသော၊ ထိန်မိဒ္ဒ-

ကို အလေးပြုသော၊ သူ။ အယံ ပုဂ္ဂလော
ထိန်မိဒ္ဓဂရုကော ထိန်မိဒ္ဓါသယော ထိန်မိဒ္ဓါ-
မိမုတ္တော။ ပဋိသံ။ ၁၁၀။ နေတ္တိ၊ ၁၁၇၀။
မ၊ ၁၁၂။ ၂၄။ အံ၊ ၁၁၂။ ၁၁၇။

ထိန်မိဒ္ဓစိတ္တ (တိ) [ထိန်မိဒ္ဓ+ယုတ္တ+စိတ္တ]
ထိန်မိဒ္ဓ-နှင့် ယှဉ်သော စိတ် ရှိသော၊ သူ။
ထိန် (၂)-ကြည့်။

ထိန်မိဒ္ဓနိဒ္ဒေသ (ပု) [ထိန်မိဒ္ဓ+နိဒ္ဒေသ] ထိန်၊
မိဒ္ဓ-ကို အကျယ်ညွှန်းပြရာ (အပိုင်းအခန်း၊
စကားရပ်)။ နိဝရဏဂေါစ္စကဿ ထိန်မိဒ္ဓ-
နိဒ္ဒေသ။ အဘိ၊ ၁၁၄၀၀။

ထိန်မိဒ္ဓနိဝရဏ (န) [ထိန်မိဒ္ဓ+နိဝရဏ။ ထိန်-
မိဒ္ဓမေဝ နိဝရဏံ ထိန်မိဒ္ဓနိဝရဏံ။ ဝိဘာ-
ဝိနိ။ ၂၂၀။] ထိန်မိဒ္ဓ-ဟူသော (ဈာန်၊ မဂ်၊
ဖိုလ် တရားကို ဖြစ်ခွင့် မပေးပဲ)-ပိတ်ဆီး-
နှောင့်ရှက် - ကန့်ကွက် - တားမြစ် - တတ်
သော(တရား)။ (ယင်းသည်-တရားကိုယ်
အားဖြင့် ၂-ပါး ပြားသော်လည်း (၁)
ယှဉ်ရာစိတ္တပြု၍ကို တွန့်ဆုတ်အောင် ပြုခြင်း
ကိစ္စ၊ (၂) ပျင်းရိခြင်းဟူသော အကြောင်း၊
(၃) ထက်သန်သော ဝိရိယ-ဟူသော ဆန့်
ကျင်ဖက်-အားဖြင့် တူမျှသောကြောင့် နိဝ-
ရဏ ၁-ပါးတည်း ဖြစ်ရ၏။ ထေရ၊ ၁၁။
၂၀၉။ ဝိဘာဝိနိ။ ၂၂၀။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၂၃၀။)
ကတမံ ထိန်မိဒ္ဓနိဝရဏံ... ဣတိ ဣဒ္ဓံ ထိန်
ဣဒ္ဓံ မိဒ္ဓံ၊ ဣဒ္ဓံ ဝုတ္တတိ ထိန်မိဒ္ဓနိဝရဏံ။ အဘိ၊
ဓ။ ၂၃၃။ (-ဒီ၊ ၁။ ၂၃၁။ သံ၊ ၃။ ၅၆။ အံ၊ ၂။
၅၇။ အံ၊ ၃။ ၂၅၀။ အဘိ၊ ဓ။ ၂၃၂။ ပဋ္ဌာန၊ ၃။
၃၀၀။ မဟာနိ၊ ၁၀။ အဘိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၄၇။
ထေရ၊ ၁၁။ ၂၀၉။ ပဋိသံ၊ ၁၁၀။ ဒီ၊ ၁၁၂။
၂၄၅။ မူလဒီ၊ ၁။ ၁၇၃-၄။ အနု၊ ၁။ ၁၅၉။)

ထိန်မိဒ္ဓန္တကာရဝိဂမ (တိ) [ထိန်မိဒ္ဓန္တကာရ+
ဝိဂမ] ထိန်မိဒ္ဓ-ဟူသော အမှိုက်မှောင်၏-
ကင်းပျောက် - မရှိ - ခြင်း။ နိရာဝရဏာ-
ဘောဂါ ထိန်မိဒ္ဓန္တကာရဝိဂမေန နိရာဝရဏ-
သမန္နာဟာရသညာ။ အနု၊ ၁။ ၁၀၅။

ထိန်မိဒ္ဓပဋိပက္ခ (တိ) [ထိန်မိဒ္ဓ+ပဋိပက္ခ] ထိန်၊
မိဒ္ဓ-၏ ဆန့်ကျင်ဖက် ဖြစ်သော (တရား)။
ဝိပွါရော နာမ ဝိတက္ကဿ ထိန်မိဒ္ဓပဋိပက္ခော။
အနု၊ ၁။ ၉၅။ (-အနု၊ ၁။ ၁၀၅။)

ထိန်မိဒ္ဓပန္နဒန (န) [ထိန်မိဒ္ဓ+ပန္နဒန] ထိန်၊
မိဒ္ဓ-ကို ပယ်ဖျောက်ခြင်း။ အာဝါသပလိဗော-
ဓပစ္ဆေဒေါ၊ ထိန်မိဒ္ဓပန္နဒနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၇၃။

ထိန်မိဒ္ဓပရိယုဋ္ဌာန (န) [ထိန်မိဒ္ဓ+ပရိယုဋ္ဌာန]
ထိန်မိဒ္ဓ-၏-လွှမ်းမိုး-နှိပ်စက်-ခြင်း၊ ထိန်၊
မိဒ္ဓ-၏-ထကြွ-သောင်းကျန်း-ခြင်း။ ထိန်-
မိဒ္ဓပရိယုဋ္ဌာနံ ခေါ် ပန တထာဂတပုဝေဒိ-
တေ ဓမ္မဝိနယေ ပရိဟာနမေတံ။ အံ၊ ၃။
၃၀၀။ (-ပေဋကော၊ ၂၇၃။)

ထိန်မိဒ္ဓပရိယုဋ္ဌာနသန္ဓေသဟေတု (ပု) [ထိန်-
မိဒ္ဓပရိယုဋ္ဌာန+သန္ဓေသ+ဟေတု] ထိန်၊
မိဒ္ဓ-၏- လွှမ်းမိုး-နှိပ်စက်-လုယက်-ခြင်း
ဟူသော မိမိ၏ အပြစ်ဟူသောအကြောင်း။
ထိန်မိဒ္ဓပရိယုဋ္ဌာနသန္ဓေသဟေတု... ဘယ-
ဘေရဝံ အဝါယန္တိ။ မ၊ ၁။ ၂၂။

ထိန်မိဒ္ဓပရိယုဋ္ဌိတ (တိ) [ထိန်မိဒ္ဓ+ပရိယုဋ္ဌိတ]
ထိန်မိဒ္ဓ-သည် - လွှမ်းမိုး- နှိပ်စက်- လု
ယက်-အပ်သော (ပုဂ္ဂိုလ်၊ စိတ်-စသည်)။
ထိန်မိဒ္ဓပရိယုဋ္ဌိတာ (မ၊ ၁။ ၂၂)တိ စိတ္တ-
ဂေလညဘူတေန ထိနေန သေသနာမကာယ-
ဂေလညဘူတေန မိဒ္ဓေန စ ပရိယုဋ္ဌိတာ၊
အဘိဘူတာ ဂဟိတာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။
တေ နိဒ္ဓါဗဟုလာ ဟောန္တိ။ မ၊ ၁။ ၁၁၉။
(-မ၊ ၁။ ၅၁၊ ၃၉၀။ မ၊ ၃။ ၆၅။ သံ၊ ၃။ ၁၀၇။
အံ၊ ၂။ ၂၀၃၊ ၂၀၀၊ ၂၃၂။ အံ၊ ၃။ ၃၂၉၊ ၃၀၀။
အဘိ၊ ၁။ ၄၁၃။ မ၊ ၁။ ၂၉၁။)

ထိန်မိဒ္ဓပရေတ (တိ) [ထိန်မိဒ္ဓ+ပရေတ] (က)
ထိန်မိဒ္ဓ-သို့ အစဉ်လိုက်တတ်သော။ (ခ)
ထိန်မိဒ္ဓ- သည် - အစဉ်လိုက် - သက်ဝင် -
နှိပ်စက်-အပ်သော (စိတ်-စသည်)။ ထိန်-
မိဒ္ဓပရိယုဋ္ဌိတေန စေတသာ ဝိဟရတိ ထိန်-

မိဒ္ဓပရေတေန။ မ၊၃။၆၅။ သံ၊၃။၁၀၇။ အံ၊
၂။၂၀၃၊၂၀၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၃။ ကာမရာဂ-
ပရေတ (သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၇)-နှင့်
ယှဉ်ကြည့်။

ထိန်မိဒ္ဓပိဓာန (န) [ထိန်မိဒ္ဓ+ပိဓာန] ထိန်၊ မိဒ္ဓ-
ဟူသော - အဖုံး - အပိတ်၊ (ဉာဏ်အရောင်
အလင်းကို) - ပိတ် - ဖုံး - ခြားကွယ် - တတ်
သော ထိန်၊ မိဒ္ဓ။ အပိဟိတေနာတိ ထိန်မိဒ္ဓ-
ပိဓာနေန န ပိဟိတေန။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၈။
(-အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၇။)

ထိန်မိဒ္ဓပုဓာန (တိ) [ထိန်မိဒ္ဓ+ပုဓာန] ထိန်၊
မိဒ္ဓ-ဟူသော ပြဇာန်းသော တရားရှိသော၊
ပြဇာန်းသော ထိန်၊ မိဒ္ဓ-ရှိသော (စိတ္တုပ္ပါဒ်)။
ထိန်မိဒ္ဓပုဓာနော ဝါ စိတ္တုပ္ပါဒေါ။ အနုဋ္ဌိ၊
၁။၈၇။

ထိန်မိဒ္ဓပုဟာန (န) [ထိန်မိဒ္ဓ+ပုဟာန] ထိန်၊
မိဒ္ဓ-ကို ပယ်ခွါခြင်း။ ထိန်မိဒ္ဓပုဟာနာယ ထိန်-
မိဒ္ဓဝိနောဒနကမ္မဋ္ဌာနံ (ကထေတိ)။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၃။၁၀၂။

ထိန်မိဒ္ဓဗဟုလ (တိ) [ထိန်မိဒ္ဓ+ဗဟုလ] များ
သော ထိန်၊ မိဒ္ဓ-ရှိသော၊ မပြတ်ဖြစ်သော
ထိန်၊ မိဒ္ဓ-ရှိသော၊ သူ၊ ထိန်၊ မိဒ္ဓ-အဖြစ်များသူ၊
ငိုက်မျဉ်း - ပျင်းရိ - ခြင်း များသူ။ ယော
ထိန်မိဒ္ဓဗဟုလော အဟိရိကော အနာဒရော။
ဣတိဝုတ်။၂၁၄။ အနုဿာဟသံဟနနသဘာ-
ဝဿ စိတ္တာလသိယဿ ထိန်ဿ၊ အသတ္တိ-
ဝိဿာတသဘာဝဿ ကာယာလသိယဿ
မိဒ္ဓဿ စ အဘိဏ္ဍပုဂ္ဂတ္တိယာ ထိန်မိဒ္ဓဗဟု-
လော။ ဣတိဝုတ်။ဋ္ဌ၊၁၀၁။

ထိန်မိဒ္ဓဝမန (န) [ထိန်မိဒ္ဓ+ဝမန] ထိန်၊ မိဒ္ဓ-
ကို ထွေးအန် - ခြင်း - မူ။ ထိန်မိဒ္ဓဝမနံ
ကာရေတိ။ မိလိန္ဒ။၃၁၉။

ထိန်မိဒ္ဓဝသာနဂတ (တိ) [ထိန်မိဒ္ဓဝသ+အနု-
ဂတ] ထိန်၊ မိဒ္ဓ-၏ - အလို - အကြိုက် - သို့

အစဉ်လိုက်တတ်သော (ဤ-ပါးသော သသခါ-
ရိကစိတ်-စသည်)။ တဉ္စိ ထိန်မိဒ္ဓေန သံသဋ္ဌ-
ဘာဝေန ထိန်မိဒ္ဓဝသာနဂတတ္တာ ထိန်မိဒ္ဓါဘိ-
ဘူတံ နာမ။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၂၂၅။

ထိန်မိဒ္ဓဝိကာရဝိရဟ (တိ) [ထိန်မိဒ္ဓ+ဝိကာရ+
ဝိရဟ] ထိန်၊ မိဒ္ဓ-ဟူသော ဖောက်ပြန်ခြင်းမှ
ကင်းသော (အာလောကသညာ)။ ထိန်မိဒ္ဓ-
ဝိကာရဝိရဟာ တပုဋ္ဌိပက္ခသညာ အာလော-
ကသညာ နာမ ဟောတိ။ မူလဋ္ဌိ၊၂။၁၈၃။

ထိန်မိဒ္ဓဝိဂမ (ပု) [ထိန်မိဒ္ဓ+ဝိဂမ] ထိန်၊ မိဒ္ဓ-၏
- ကင်းပျောက် - ချုပ်ငြိမ်း - ခြင်း၊ ထိန်၊ မိဒ္ဓ-
မရှိခြင်း။ ဥဒဂ္ဂစိတ္တန္တိ ထိန်မိဒ္ဓဝိဂမေန သမ္ပ-
ဂ္ဂဟဝသေန အလိနစိတ္တံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၂၅၇။
သာရတ္ထ၊၃။၁၉၅။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၆။ သီ၊ဋ္ဌိ၊
သစ်၊၂။၃၂၇။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၂။၇၀။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၃၉။ အံ၊
ဋ္ဌိ၊၃။၂၂၄။)

ထိန်မိဒ္ဓဝိနောဒန (န၊ထိ) [ထိန်မိဒ္ဓ+ဝိနောဒန]
(၁) ထိန်၊ မိဒ္ဓ-ကို ပယ်ဖျောက်ခြင်း။ (တိ)
(၂) ထိန်၊ မိဒ္ဓ-ကို ပယ်ဖျောက် - တတ် -
ကြောင်းဖြစ် - သော (အရောင် အလင်း
စသည်)။ (၁) ဝိရိယဿ .... ထိန်မိဒ္ဓဝိနော-
ဒနာ။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၂၇၁။ ဝိရိယုပ္ပါဒနေ
ယုတ္တပုယုတ္တဿ ထိန်မိဒ္ဓဝိနောဒနံ အတ္တသိဒ္ဓ-
မေဝ။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၂။၃၃၁။ မ၊ဋ္ဌိ၊၁။၃၈၈။ သံ၊ဋ္ဌိ၊
၂။၄၃၇။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၅၈။ (-အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၉။
အံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၈၃။) (တိ) (၂) တသ္မိံ ထိန်-
မိဒ္ဓဝိနောဒနေ အာလောကေ ဥပ္ပန္နာ သညာ
သုဂ္ဂဟိတာယေဝ နာမ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၁။ ထိန်-
မိဒ္ဓဝိနောဒနတာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၂၉။ သာ-
ရတ္ထ၊၂။၂၂၈။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၂။၃၃၁။ မ၊ဋ္ဌိ၊၁။၃၈၇။
သံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၄၃၇။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၅၈။ (-ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၃။
၂၁၈-၉။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၃။၁၇၇။)

ထိန်မိဒ္ဓဝိနောဒနကမ္မဋ္ဌာန (န) [ထိန်မိဒ္ဓဝိနော-
ဒန + ကမ္မဋ္ဌာန] ထိန်၊ မိဒ္ဓ-ကို ပယ်ဖျောက်
တတ် - ကြောင်းဖြစ် - သော ကမ္မဋ္ဌာန်း

ထိန်မိဒွါဘိဘဝ (ပု) [ထိန်မိဒွါ + အဘိဘဝ] ထိန်, မိဒွါ-၏ - လွမ်းမိုး - နှိပ်စက် - ခြင်း၊ လွမ်းမိုး - နှိပ်စက် - တတ်သော ထိန်, မိဒွါ။ ကေဒိဝသံ ထိန်မိဒွါဘိဘဝံ ဝိနောဒေတုံ ဝိဟာရတော နိက္ခမ္မ။ ထေရဋ္ဌ၊ ၂။ ၄။ (- မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၇၄။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၄၄၁။ အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၈၃။)

ထိန်မိဒွါဘိဘဝန (န) [ထိန်မိဒွါ + အဘိဘဝန] အထက်ပုဒ်နက်ကြည့်။ ထိန်မိဒွါဘိဘဝနံ ဝိရိယဿ ပဒဋ္ဌာနံ နာမ အာသန္နကာရဏတ္တာ။ နေတ္ထိ၊ ဝိ။ ၂၄၃။

ထိန်မိဒွါဘိဘူ (တိ) [ထိန်မိဒွါ + အဘိဘူ] ထိန်, မိဒွါ-ကို - လွမ်းမိုး - နှိပ်စင်း - နိုင်သော၊ သူ (ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်)။ ထိန်မိဒွါဘိဘူ ဘိက္ခု၊ သဗ္ဗာ ဒုဂ္ဂတိယော ဇဟေ။ ဥဒါန၊ ၁၂။ နေတ္ထိ၊ ၄၁၊ ၈၅၊ ၉၀။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၁၈။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၄၆။ (- နေတ္ထိ၊ ၈၆။ နေတ္ထိ၊ ဝိ။ ၂၄၃။)

ထိန်မိဒွါဘိဘူတ (တိ) [ထိန်မိဒွါ + အဘိဘူတ] ထိန်, မိဒွါ-သည် - လွမ်းမိုး - နှိပ်စက် - အပ်သော (စိတ်-စသည်)။ ထိန်မိဒွါဘိဘူတေနာ- (နေတ္ထိ၊ ၇၁)တိ စိတ္တဿ ကာယဿ စ အကလျတာလက္ခဏေဟိ ထိန်မိဒ္ဓေဟိ အဇ္ဈောတ္ထဇေန။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၄၂။ (- နေတ္ထိ၊ ဝိ။ ၂၂၄-၆။) ထိန်မိဒွါဘိဘူတော - ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၁၁၈။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၉။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၀။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၅။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၃၅။ ထေရဋ္ဌ၊ ၁။ ၈၅၊ ၁၃၃၊ ၂၂၇။ အံ၊ ဋီ၊ ၃။ ၃၆။ ထိန်မိဒွါဘိဘူတံ (န၊ ပ) - ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၄၂။ မဟာနိ၊ ၄။ ၁၁၂။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၄၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၇၄။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၈၇။ နေတ္ထိ၊ ဝိ။ ၂၂၅။ ထိန်မိဒွါဘိဘူတေန - အံ၊ ၁။ ၃၇၈။ ဥဒါန၊ ၁၂။ နေတ္ထိ၊ ၇၁-၂။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၁၇။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၁၄၂-၃၊ ၁၄၅။ နေတ္ထိ၊ ဝိ။ ၂၂၃။ ၂၂၆။

ထိန်မိဒွါသယ (တိ) [ထိန်မိဒွါ + အာသယ] (က) ထိန်, မိဒွါ-၌ အလိုဆန္ဒရှိသော။ (ခ) ထိန်,

မိဒွါ-ဟူသော စိတ်၏ ရှေးရှုလာ၍ တည်ရာရှိသော၊ သူ။ ထိန်မိဒွါဂရုက-ကြည့်။

ထိန်မိဒ္ဓေါက္ကမန (န) [ထိန်မိဒွါ + ဩက္ကမန] ထိန်မိဒွါ-၏ - သက်ဝင် - ကျရောက် - ခြင်း။ နိဒ္ဓါ-ဘိဘူတ (သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၁၃) - ကြည့်။

ထိန်သဟဂတ (တိ) [ထိန် + သဟဂတ] ထိန်-စေတသိက်နှင့် - တက္ကဖြစ် - နီးနှော - ရောယှက် - သော (စိတ်)။ ထိန်သဟဂတံ....စိတ္တဒိဝသံ တိဋ္ဌတိ။ အဘိ၊ က။ ၁၅၈။

ထိန်သိနေဟ (ပု) [ထိန် + သိနေဟ] မာ - ခဲ - ပျစ်ချဲ့ - စေးထိုင်း - သော - အဆီ - အစေး။ မေဒေါတိ ထိန်သိနေဟော။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၅၄။ (- ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၇၇။)

ထိယတိ = ထိယတိ (ကြိ) [ထာ + အ + တိ။ ထာ-၏ အာ-ကို ဣယင်-ပြု။ (မောက်၊ ၅။ ၁၃၂၊ သျှ-ကြည့်။) ထေ + အ + တိ။ ထေ-၏ ကေ-ကို ဤယ-ပြု။ (နိတိ၊ ဓာ။ ၆၈-ကြည့်။)] (၁) ပေါင်းစု၏။ (၂) အသံပြု၏။ မြည်ဆို၏။ (၃) တည်နေ၏။ (၄) ညှဉ်းဆဲ၏။ (၅) လွမ်းမိုး၏။

(၁) ထိယတိ သင်္ခာတံ ဂစ္ဆတိ ဧတိဿာ ဂဗ္ဘောတိ ဣတ္ထိ။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၈၀။ (- ထေရဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၇။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၂။ မ၊ ၄။ ၁။ ၃၅၀။) (၂) ထိ(၂) - ကြည့်။ (၃) ထိယတိ ဧတိဿာ ဂဗ္ဘောတိ ဣတ္ထိ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၄၆။ (၄), (၅) ထိန် - ဒေါင့်ကွင်း ကြည့်။

ထိယတိ (ဘာဝ၊ ကြိ) [ထေ + အ + တေ] (၁) အသံပြုရာ၏။ မြည်ဆိုရာ၏။ (၂) ပေါင်းစုရာ၏။ ဧ ထေ သဒ္ဓသင်္ခာတေသု။ .... ဘာဝေ - - ဓိယတိ၊ ထိယတိ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၂၀၉။

ထိ(ထိ) ယန (န၊ ထိ) [ထာ + အ + ယ။ (မောက်၊ ၅။ ၁၃၂၊ သျှ-ကြည့်။)] ထောပတ်ခဲကဲ့သို့ အာရုံ၌ မပြန့်သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် စုခဲတည်နေခြင်း။ ထိန် ထိယနာ ထိယိတတ္ထံ (ထိယနာ

ထိယိတတ္ထံ၊ သိ၊ သျှာ) ခိတ္တဿ။ အဘိ၊ ဓ။ ၂၃၃။
 အဘိ၊ ဝိ။ ၃၆၅။ မဟာနိ။ ၃၃၃။ စူဠနိ။ ၁၅၇။
 သံ၊ ဌ။ ၃။ ၁၇၈။ အံ၊ ဌ။ ၁။ ၂၆။ နေတ္ထိ၊ ဌ။ ၁၇၉။
 နေတ္ထိ၊ ဝိ။ ၂၅၀။ ထိယနာတိ အာကာရနိဒ္ဒေ-
 သော။ အဘိ၊ ဌ။ ၁။ ၄၀၉။ မဟာနိ၊ ဌ။ ၃၈၂။
 စူဠနိ၊ ဌ။ ၄၅။ အံ၊ ဌ။ ၁။ ၇၇။

ထိယနာကာရ (ပု) [ထိယန + အာကာရ]
 ထောပတ်ခဲကဲ့သို့ အာရုံ၌ မပြန့်သည်၏အဖြစ်
 ဖြင့် စုခဲတည်နေခြင်းဟူသော အခြင်းအရာ။
 ထိယနာကာရော ထိယနာ။ သံ၊ ဌ။ ၂။ ၄၁၇။

ထိယိတ (တိ) [ထာ + တ] ထောပတ်ခဲကဲ့သို့
 အာရုံ၌ မပြန့်သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် စုခဲတည်နေ
 တတ်သော (စိတ်)။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ထိ(ထိ)ယိတတ္ထ (န) [ထိ(ထိ)ယိတ + တတ္ထ] ထော
 ပတ်ခဲကဲ့သို့ အာရုံ၌ မပြန့်သည်၏အဖြစ်ဖြင့်
 စုခဲတည်နေတတ်သော စိတ်၏အဖြစ်။ ထိယိ-
 တဘာဝေါ (ထိယိတဿ ဘာဝေါ) ထိယိ-
 တတ္ထံ၊ အဝိပ္ပိရဝသေနော ဟဒ္ဒတာတိ (ဗန္ဓ-
 နာတိ၊ သိ၊ သျှာ) အတ္ထော။ အဘိ၊ ဌ။ ၁။ ၄၀၉။
 မဟာနိ၊ ဌ။ ၃၈၂။ စူဠနိ၊ ဌ။ ၄၅။ ထိယိတတ္ထ-
 (သံ၊ ဌ။ ၃။ ၁၇၈) နှိ ထိယိတဿ အာကာရော၊
 အဝိပ္ပိရိကတာတိ အတ္ထော။ သံ၊ ဌ။ ၂။ ၄၁၇။
 (-အံ၊ ဌ။ ၁။ ၇၈)။ ထိယန-လည်း ကြည့်။

ထိယိတဘာဝ (ပု) [ထိယိတ + ဘာဝ] ထောပတ်
 ခဲကဲ့သို့ အာရုံ၌ မပြန့်သည်၏အဖြစ်ဖြင့် စုခဲ
 တည်နေတတ်သော စိတ်၏ - အဖြစ် - ဖြစ်
 ကြောင်း - ဖြစ်ရာ (သဘော)။ အထက်ပုဒ်-
 ကြည့်။

ထိရံသ (ပု) [ထိရ + အံသ] မြဲမြံ - ခိုင်ခံ့ - သော
 - အဖို့ - အစု။ (သစ်သားအနှစ်။ အဘယာ၊
 ဓာန်။ သျှ။) ထိရံသော ထိရကောဌာသော။
 ဓာန်၊ ဌ။ ၉၃၃။

ထိရ (တိ) [ထိရ + အ။ ထိရန္တိ ဒဠိဘဝန္တိတိ
 ထိရာ၊ ထိရန္တိ ဧတေဟိတိ ဝါ ထိရာ။ ကင်္ခါ၊

ယော၊ မဟာဠိ၊ ၁။ ၁၆။ ထိရော ဒဠိတ္တနေ။
 ဓာတုတ္ထ။ ၁၇၆။ ဌာ + ဣရ = ကိရ။ ဌန္တိ
 ပဝတ္တန္တိတိ ဝါ ထိရာ၊ ဌာဿ ထော၊ ဣရော။
 ကင်္ခါ၊ ယော၊ မဟာဠိ၊ ၁။ ၁၆။ ဌာ ဂတိနိ-
 ဝတ္တိယံ၊ ဌာဿ ထတ္ထံ၊ ဌာတိ ပဝတ္တတိတိ
 ထိရံ = စိရဌာယိ။ ဣဒိ။ ၁၅၀။ ထု + ဣရ။
 ထု ဂတိထေရိယေသု၊ ဣရော။ ဓာန်၊ ဌ။ ၅၈၄။
 (သ္မိရ-သံ)။

(၁) ကြာမြင့်စွာ - တည် - ဖြစ် - တတ်
 သော၊ (က) မြဲသော။ (ခ) တည်တံ့သော။
 (ဂ) ခိုင်ခံ့သော။ (ဃ) အားရှိ - အား
 ကောင်း - သော။ (င) မတုန်လှုပ် - မယိမ်း
 ယိုင် - သော။ (စ) တင်းကျပ် - မရော့ရဲ -
 သော။ (ဆ) အနှစ်ပြည့်သော။ (ဇ) မ-
 ဖောက်ပြန် - မပြောင်းလဲ - သော။ (ဈ)
 ရဲဝံ့ - မတုန်ဆုတ် - သော။ (ည) မှန်ကန် -
 မချွတ်ယွင်း - သော။ (ဋ) အပြစ် - ကင်း -
 မရှိ - သော။ (ဌ) အတိအကျ ဆုံးဖြတ်တတ်
 သော။ (ဍ) မပြတ်မစဲ အမြဲဖြစ်တတ်သော။
 (ဎ) ခိုင်မြဲ - ဖြေ(ဖြည့်) နိုင် ခက် - လွတ်
 နိုင်ခက် - သော။ (ဏ) တုတ်ခိုင် - ကြီးမား -
 ထွားကြိုင်း - သော။ (တ) မပြန်လည် -
 မဆုတ်နစ် - သော။ (ထ) လွန်ကဲ - ပြင်းထန်
 - သော။ (ဒ) မဖျက်ဆီး - အပ် - နိုင် - သော။
 မပျက်စီး - မကွဲပြား - နိုင်သော။ (၂) ကြံ့ခိုင် -
 မြဲမြံ - သည်၏ အဖြစ် - ခြင်း (ဘာဝပုဓာန်)။
 (ထိ) (၃) သာလပြဏီ ဆာရိဝန်း'ပင်၊ ကျေး
 မြီးဖိုပင်။ (ယင်း-ကား အင်ကြင်းရွက်နှင့်
 တူသော အရွက်ရှိ၏၊ အမြစ်လည်းရသည်။
 ကျော်အောင်၊ ဓာန်။ ဓာန်၊ ဌ။ သျှ။ သန်လျက်
 ကြီးပင်-ကို ယူရမည်-ဟု တောင်တွင်းဆရာ
 တော် ဦးပျော် ဆို၏။ အဘယာ၊ ဓာန်၊ သျှ။
 သန်လျက်ကြီး၊ ပဏီကြီး၊ မဏိသန်လျက်။
 ဝေါ၊ လိနတ္ထ။ ၁၄၀။ အကျယ် ယင်းတို့၌
 ကြည့်။) (တုန်လှုပ် ခြင်းမှ ကင်းသော၊
 တည်ငြိမ် - စွဲမြဲ - မတိမ်း - မယိမ်း - သော။

အဒ္ဓမာဂဓိဓာန်။ ‘တိ’ ခိုင်ခံ့- မလှုပ်နိုင်-
ခဲခက် - ခဲယဉ်း - မရွေ့ပြောင်းနိုင် - ငြိမ်
- တိတ်-မြဲ- အမြဲတည်-အေးမြ- စုပေါင်း
ထား- တည်ကြည်- ငြိမ်ဆိမ်- ဆိတ်ဆိတ်
နေ-သိုသိပ်နိုင်- အမှန်မှန်ဖြစ်-စင်စစ်ဖြစ်-
သေချာ-မာ- သန်မာ-သော။ ‘ပု’ ထာဝရ
ဘုရားသခင်၊ သစ်ပင်၊ တောင်၊ သိဝနတ်၊
ကတ္တိကာနတ်သမီး၏ သား။ ‘ထိ’ မြေကြီး၊
လဲ-မှို- လက်ပံ-ပင်စသည်။ P.S.D.။)

ထိရာ (ပု၊ ပါ၊ ဇ) - မ၊ ဌ၊ ဝ၊ ၇၄။ အံ၊ ဌ၊
၃။ ၂၇၃။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၁၀။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။
၂၅၆။ ဇာ၊ ဌ၊ ၃။ ၇၊ ၁၀၊ ၂၉။ မဟာနိ၊ ဌ၊
၂။ ၂၁၇။ ပဋိသန္ဓိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅၊ ၂၆။ သာရတ္ထ၊ ဌ၊
၁၅၆။ ဒိ၊ ဌ၊ ၂။ ၆၅။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၉၊ ၁၊ ၂၇၊ ၁၃၄။
မ၊ ဌ၊ ၃။ ၈၊ ၂၊ ၁၄၄။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၃၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဌ၊
၁။ ၃၉၄။ ဓာန်၊ ဌ၊ ၅၇၄။ ထိရ် (န၊ ပါ၊ ဇ) -
ဒိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၉၅။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၃၅၊ ၁၉၀။ အံ၊ ဌ၊ ၃။
၉။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၀၁။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၃၈။ ဇာ၊ ဌ၊
၂။ ၁၂၇၊ ၂၄၉။ ဇာ၊ ဌ၊ ၃။ ၈၊ ၁၊ ၁၉၂။ ပဋိသန္ဓိ၊
ဌ၊ ၁။ ၁၂၄၊ ၂၆၃။ နေတ္တိ၊ ဌ၊ ၂၄၃။ ဝဇီရ၊
ဌ၊ ၈၈။ ဝိမတိ၊ ဌ၊ ၁၉၃။ ကင်္ခါ၊ ဌ၊ သစ်၊ ၂၃၃။
ဒိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅။ ဒိ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၁။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၈။ သံ၊ ဌ၊
၁။ ၁၅၉၊ ၁၈၁၊ ၂၄၁။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၀၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
ဌ၊ ၁။ ၁၄၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၉၆။ ထိရာ (ထိ၊
ပါ၊ ဇ) - ဝိသုသင်္ဂဟ၊ ၅၈။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၆၂။ အံ၊ ဌ၊
၃။ ၂၃၃။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ၊ ၂၄၆။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၂၀။
ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၁၄၉။ ဒိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၁၉။ ဒိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅၅။
မ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၀၄။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၉။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၅၉။
မူလဒ္ဓါ၊ ဌ၊ ၅၇။ ဓာန်၊ ဌ၊ ၅၇၄။

ထိရာ (ပု၊ ပါ၊ ဇ) - အ၊ ပ၊ ၂။ ၂၁။ ဝိ၊ ဌ၊
၄။ ၅၄။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၉၃။ အဘိ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၄၅။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၆၅။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ၊ ၂၂၉။ ထေရီ၊
ဌ၊ ၁၅၂။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၈၅။ စူဠနိ၊ ဌ၊ ၁၆။ ပဋိသန္ဓိ၊
ဌ၊ ၁။ ၁၄၁။ ကင်္ခါ၊ ဌ၊ ၁။ ကင်္ခါ၊ ဌ၊ သစ်၊ ၁၂၂။
ဒိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၁၉။ အနုဒ္ဓါ၊ ဌ၊ ၁၇၃။ ဝိဘာဝိနိ၊
၁၂၄။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ဌ၊ ၃၇၉။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၂၆၅။

ကင်္ခါ၊ ဌ၊ ယော၊ မဟာဒ္ဓါ၊ ၁။ ၁၆။ ထိရာနိ (န၊ ပါ၊
ဇ) - ဒိ၊ ဌ၊ ၃။ ၆၄။ သံ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၀၂၊ ၂၄၄။
အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၀၇၊ ၃၃၁။ ထိရာ (ထိ၊ ပါ၊ ဇ) -
ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၁၄၈။ မဟာနိ၊ ပါတ်၊ မဟာနာရဒ-
ကဿပ-ဇာတ်၊ ဌ၊ ပေ။

ထိရ် (ပု၊ ဒု၊ ဇ) - မ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၈၃။ အံ၊ ဌ၊
၃။ ၂၇၉။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၉၆။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ၊ ၃၇။
ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၆၇။ ဇာ၊ ဌ၊ ၃။ ၈၉။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။
၁၃၄။ (န၊ ဒု၊ ဇ) - မဟာနိ၊ ၃၇၉။ မိလိန္ဒ၊
၃၁၀။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၁၅၄။ မ၊ ဌ၊ ၄။ ၉။ အံ၊ ဌ၊
၃။ ၂၄။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၀၁။ အ၊ ပ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၈၀။
ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၂၉၇။ မဟာနိ၊ ဌ၊ ၂၄၃။ သာရတ္ထ၊
၂။ ၁၈၆။ ဒိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၀၀။ မူလဒ္ဓါ၊ ၃။ ၃၆။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၁၅။ (ထိ၊ ဒု၊ ဇ) - ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။
၆။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၀၈။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၂၇၆။ ဒိ၊ ဌ၊
၂။ ၂၃၂။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၀၉။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၉၇။
အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၈။ ထိရာနိ (န၊ ဒု၊ ဇ) - ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။
၃၀၄။ ထေရီ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၄၃။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၁၉။
ဒိ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၃၀။ သိ၊ ဌ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၁၅။

ထိရေန (ပု၊ တ၊ ဇ) (ကရိုဏ်း) - အံ၊
ဌ၊ ၂။ ၈၇။ ထေရီ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၇၂။ (ကတ္တား) -
ဇိနလင်္ကာရ၊ ၁၉၄။ (န၊ တ၊ ဇ) (ကရိုဏ်း)
- ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၉၆။ ထိရေဟိ (ပု၊ တ၊ ဇ)
(ကရိုဏ်း) - ထေရီ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၅၅၊ ၃၂၄၊ ၅၃၁။
ထေရီ၊ ဌ၊ ၆။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၉။
(သဟာဒိယောဂ) - ကင်္ခါ၊ ဌ၊ သစ်၊ ၁၂၂။
ဒိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၆။ သိ၊ ဌ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၀။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၇။
သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၇။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၉။ အဋ္ဌသာယော၊
၅။ (န၊ တ၊ ဇ) (ကရိုဏ်း) - သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၆၃။
အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၉၃။

ထိရာနံ (ပု၊ စ၊ ဇ) - ကင်္ခါ၊ ၈၃။ ကင်္ခါ၊ ဌ၊
၁။ ကင်္ခါ၊ ဌ၊ သစ်၊ ၁၂၂။ ကင်္ခါ၊ ဌ၊ ယော၊ မဟာဒ္ဓါ၊
၁။ ၁၆။ ထိရတော (မ၊ ဇ) (ဝိသေသန၊ အာ-
ကာရ) - မ၊ ဌ၊ ၁။ ၇၃။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၉။ သံ၊ ဌ၊
၂။ ၂၇၅။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅၈။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၈၄။
ပဋိသန္ဓိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၆။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၉၃။

ထိရဿ (ပု၊ ဆ၊ ဇ) - စူဠနိဌ၊ ၆၇။
 ပဋိသံဃ၊ ၁။ ၃၀၂။ ထိရေ (ပု၊ သ၊ ဇ) (အာ-
 ဓာရ) - ထေရီ၊ ၆။ အပ၊ ၁။ ၂၂၇-၉။
 (လက္ခဏ) - ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၀၄။ (လက္ခဏ-
 ဝန္တ) - နေတ္ထိ၊ ၁။ ၁၀၆။ နေတ္ထိ၊ ၁။ ၁၆၂။
 ထိရဿ (ထိ၊ သ၊ ဇ) (လက္ခဏဝန္တ) - သံ၊
 ၄။ ၂။ ၁၀၇။

(ခ) ကြာမြင့်စွာ - တည် - ဖြစ် - တတ်
 သော၊ (က) မြဲသော။ ဓုဝေါတိ ထိရော။
 မဟာနိဌ၊ ၂။ ၂၁၇။ မ၊ ၆။ ၂။ ၉၁။ အဗ္ဗုဝေါတိ
 န ထိရော၊ သဒါ တထေဝ န ဟောတိ။
 ပဋိသံဃ၊ ၂။ ၁၅။ ထိရဉ္စိ ဓုဝံ နာမ ဟောတိ။
 ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၉၆။ ဓုဝဘာဝေါ ထိရတာ။
 ယင်း - ၄၅၆။

(ခ) တည်တံ့သော။ ထိရ ပဋိပက္ခသမု-
 စ္ဆဒေန သုပ္ပတိဋ္ဌိတတ္တာ။ မ၊ ၆။ ၂။ ၃၀၄။
 သဟေကုကာ ဟိ ဓမ္မာ ဝိရုဇ္ဈမူလာ ဝိယ
 ပါဒပါ သုပ္ပတိဋ္ဌိတာ ထိရ ဟောန္တိ။ အနုဋ္ဌိ၊
 ၁။ ၁၇၃။ လဒ္ဓဟေတုပစ္စယာ ဓမ္မာ ဝိရုဇ္ဈမူလာ
 ပါဒပါ ဝိယ ထိရ ဒဠာ သုပ္ပတိဋ္ဌိတာ ဟောန္တိ။
 မဏိမဉ္ဇူ၊ ၁။ ၃၇၉။

(ဂ) ခိုင်ခံ့သော။ ဒဠာတိ ထိရာ။ မ၊ ၆။
 ၂။ ၂၇၆။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၄၆။ အယံ ဓမ္မာနု-
 ဓမ္မပဋိပဒါ ဒဠာ ထိရာ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၆၂။ သာ
 (သညာဘာဝနာ) ဟိ ထိရာ ဒဠတရာ
 ဟောတိ။ ဒီ၊ ၆။ ၂။ ၁၅၅။ အံ၊ ၆။ ၃။ ၂၅၉။

(သ) အားရှိ - အားကောင်း - သော။
 ဒဠန္တိ ထိရံ၊ ... ထာမဂတံ ကတူတိ အတ္ထော။
 သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၇၆။ ဒီ၊ ၆။ ၂။ ၃၀၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၆။
 ၁။ ၃၁၅။

(င) မတုန်လှုပ် - မယိမ်းယိုင် - သော။
 ဒဠိ ထိရံ အစလံ အဘယဌာနံ ပဝိသိတူ။
 မိလိန္ဒ၊ ၃။ ၁၀။ အကမ္ပနိယတာယ ထိရော။
 မ၊ ၆။ ၂။ ၁၂၇။ တံ တံ ပါပကိရိယာယ
 ဥဿာဟနဝသေန ပန ထိရတာ တတ္ထ

အကမ္ပနံ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၂၀။ ထိရသမဏ-လည်း
 ကြည့်။

(စ) တင်းကျပ် - မရေ့ရဲ - သော။ ထိရံ
 ကရေယျာ (မဟာနိဌ၊ ၃၇၉) တိ အသိထိလံ
 ကရေယျ။ မဟာနိဌ၊ ၂။ ၂၄၃။ ထိရဂ္ဂဟဏ (တိ)
 (၃) - လည်း ကြည့်။

(ဆ) အနှစ်ပြည့်သော။ ဓုဝေါတိ ထိရော
 သာရဘူတော။ မ၊ ၆။ ၂။ ၇၄။ ပဋိသံဃ၊ ၂။
 ၂၆။ (သာရဘူတောတိ နိစ္စတာယ ဝေ သာရ-
 ဘာဝေါ။ မ၊ ၆။ ၁။ ၁၅၇။) ဓုဝန္တိ ထိရံ။ သံ၊
 ၄။ ၁။ ၁၉၀။ ထိရန္တိ ဒဠိ၊ ဝိနာသာဘာဝတော
 သာရဘူတန္တိ အတ္ထော။ သံ၊ ၆။ ၁။ ၂၄၁။

(ဇ) မဖောက်ပြန် - မပြောင်းလဲ - သော။
 ထိရတော (မ၊ ၆။ ၂။ ၁၉၆) တိ ဌိတသဘာ-
 ဝတော နိဗ္ဗိကာရတော။ မ၊ ၆။ ၂။ ၉၃။ ထိရဌ-
 လည်း ကြည့်။

(ဈ) ရဲဝံ့ - မတွန့်ဆုတ် - သော။ ထိရနံ
 ဝိနယက္ကမေ။ ကခါ။ ၇၃။ အသံဟိရတ္တာ ထိရ-
 နံ။ ကခါ၊ ၆။ ၁။ ကခါ၊ ၆။ သစ်၊ ၁။ ၂၂။ ကခါ၊
 ယော၊ မဟာဋီ၊ ၁။ ၁၆။

(ည) မှန်ကန် - မချွတ်ယွင်း - သော။
 ထိရပရက္ကမ (ခ) - ကြည့်။ ထိရကထ-လည်း
 ကြည့်။

(ဋ) အပြစ် - ကင်း - မရှိ - သော။ ထိရ-
 ဝါဒ (က) - ကြည့်။

(ဌ) အတိအကျ ဆုံးဖြတ်တတ်သော။
 ထိရဝါဒ (ခ) ကြည့်။

(ဍ) မပြတ်မစဲ အမြဲဖြစ်တတ်သော။
 ဓိတိယာ ဒဠာယ စာတိ ဒဠာယ ဓိတိယာ
 စ၊ ထိရေန အဗ္ဗောဓိန္နနိရန္တရဝီရိယေန စာတိ
 အတ္ထော။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၉၆။ ဓုဝဒါနာနိတိ
 ဓုဝါနိ ထိရနိ အတ္ထိန္နာနိ (အဝိတ္ထိန္နာနိ) ကတူ
 ဒါတဗ္ဗဒါနာနိ။ ဒီ၊ ၆။ ၁။ ၃၃၀။ သီ၊ ၆။ သစ်၊ ၂။
 ၃၁၅။

(ဃ) ခိုင်မြဲ-ဖြေ(ဖြည်)နိုင်ခက်-လွတ်
နိုင်ခက်-သော။ တဏှာဗန္ဓနဉ္စိ ထိရံ ငွေဗန္ဓနံ
ဒုဗ္ဗေသနီယံ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၁။

(ဏ) တုတ်ခိုင်-ကြီးမား- ထွားကြိုင်း
-သော။ မမ ကာယော ထိရော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊
၁။၃၉၄။ ထိရတရသရီရ-လည်း ကြည့်။

(တ) မပြန်လည်-မဆုတ်နစ် - သော။
ထိရဘာဝပ္ပတ္တ (က)-ကြည့်။

(ထ) လွန်ကဲ-ပြင်းထန် -သော။ ထိရ-
ဝိရိယ-ကြည့်။

(ဒ) မဖျက်ဆီး- အပ် - ခိုင် - သော၊
မပျက်စီး-မပြိုကွဲ-နိုင်သော။ ယသ္မာ ဒဠိ
ထိရံ ကေနစိ အဘေဇ္ဇံ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၅။

(၂) ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ-သည်၏အဖြစ်- ခြင်း
(ဘာဝပ္ပဓာန်)။ ထိရပတ္တ-ကြည့်။

(ထိ)(၃) သာလပြဏီ 'ဆာရိဝန်း' ပင်၊
ကျေးမြီးဖိုပင်။ သာလပဏ္ဏီ တု စ'တ္ထိရာ။
ဓာန်။၅၇၄။

ထိရ (တိ) [ထိရ+ဏ] မြဲမြံ-တည်တံ့-အရှည်
ခံ့-သော ဂုဏ်ရှိသော၊ (က) စကားတည်
တံ့သော။ (ခ) (သီလ-စသော) အကျင့်
ကောင်းသော။ (ဂ) ကာယခွန်အားရှိသော။
(ဃ) ကျန်းမာ-တောင့်တင်း -သော။

မြဲမြံ-တည်တံ့-အရှည်ခံ့-သော ဂုဏ်ရှိ
သော။ (က) စကား တည်တံ့သော။ ထေ-
တောတိ ထိရော၊ ထိရကထောတိ အတ္ထော။
ဒီ၊ဋီ၊၁။၇၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၇။
မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၇၃၊၃၉၅။

(ခ) (သီလ-စသော) အကျင့်ကောင်း
သော၊ ထေရောတိ ထိရော၊ ထေရကာရ-
ကေဟိ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။
၉၄။ ထိရောတိ ဌိတဓမ္မော ကေနစိ အသံ-
ဟာရိယော၊ အသေက္ခာ သီလက္ခန္ဓာဒယော
ထေရကာရကာ ဓမ္မာ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၉၀။

(ဂ) ကာယခွန်အားရှိသော။ ထာမဝါတိ
ထိရော၊ ဗလဝါတိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃။

(ဃ) ကျန်းမာ-တောင့်တင်း - သော။
ထေရောတိ ထိရော ဃနဗဒ္ဓေါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။
၁၀၈။ (ဃနဗဒ္ဓေါတိ ဃနမံသန သမ္ပဒ္ဓေါ၊
ကထိနသံဟတသရီရောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။
သာရတ္ထ၊၃။၇၀။)ထိရောတိ ထဒ္ဓေါ။ ပါစိတ်၊
ယော၊၁။၆၄။

ထိရကထ (တိ) [ထိရ+ကထာ] မတုန်မလှုပ်-
မပြောင်းလဲ- တည်တံ့- ခိုင်မြဲ- မှန်ကန်-
သော စကားရှိသော၊သု။ ထိရဘာဝေါ စ
(သစ္စဝါဒိတာဓိကာရတ္တာ) သစ္စဝါဒိတာယ
အဓိကတတ္တာ ကထာဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော-
တိ အာဟာ “ထိရကထောတိ အတ္ထော”-
(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၂)တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၁၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊
၁။၃၃၇။ ဟလိဒ္ဓိရာဂေါ ဝိယ န ထိရကထော
ဟောတိ (မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၇)တိ
တ္ထေ ကထာယ အနဝဋ္ဌိတဘာဝေန (အဋ္ဌိတ-
ဘာဝေန)ဟလိဒ္ဓိရာဂသဒိသတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊
န ပုဂ္ဂလဿ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၅၅။ မူလဋီ၊၃။၄၃။
(-မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၇၃၊၃၉၅။)

ထိရကထိနမဟာကာယ (တိ) [ထိရကထိန-
မဟန္တ + ကာယ] ကြံ့ခိုင်ကြမ်းတမ်း၊ ကြီး
ထွား-သော ခန္ဓာကိုယ် ရှိသော (ဂဏန်း
ကောင်)။ ကာယူပပန္န(အံ၊ဋီ၊၁။၆၈)-ကြည့်။

ထိရကမ္မဋ္ဌာနသဟာယ (တိ) [ထိရကမ္မဋ္ဌာန+
သဟာယ] မြဲမြံ- ခိုင်ခံ့- တည်တံ့ - သော
ကမ္မဋ္ဌာန်းဟူသော-အဖော်-သဟဲ-ရှိသော၊
သု။ ထိရကမ္မဋ္ဌာနသဟာယဿ ပန....နတ္ထိ
ဇာဂရတော ဘယံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၄။ မဟာနိ၊
ဋ္ဌ။၃၉၃။

ထိရကရဏ (န) [ထိရ +ကရဏ] (၁) ကြံ့ခိုင်-
မြဲမြံ (မလျော့) -အောင် ပြုခြင်း။ (တိ)(၂)
ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ (မလျော့) -အောင် ပြု-
တတ်-ကြောင်းဖြစ် -သော (တရား)။ (၁)

ဒဠိကမ္မန္တိ ထိရကရဏံ။ အဘိဠာ ၂။ ၄၇၃။
 ထိရကရဏဝသေနာ(သံဠာ ၁။ ၄၃)တိ ဒဠိ-
 ကရဏဝသေန။ သံဠာ ၁။ ၈၆။ (-ဝိဠာ ၁။
 ၂၅၁၊ ၂၅၃။ ဝိသင်္ဂဟ။ ၅။ ၆။ အပါဠာ ၂။ ၁၈၆။
 ဝိမတိ ၁။ ၁၆၆၊ ၂၃၂။ သံဠာသင်္ဂဟ။ ၁။ ၃၆၆။)
 (တိ) (၂) အပိစသစ္စဓမ္မာဒိဟိ ထိရကရဏေ-
 ဟိ သမန္နာဂတတ္တာ ထေရာ။ သံဠာသင်္ဂဟ။
 ၃၀။

ထိရကာရက (တိ) [ထိရ + ကာရက] ကြံခိုင်-
 မြဲမြံ - သည်၏ အဖြစ်ကို ပြုတတ်သော
 (တရား)။ ထိရကာရကေဟိ(မာဠာ ၂။ ၁၄၇)တိ
 သာသနေ ထိရဘာဝကာရကေဟိ။ မာဠာ ၂။
 ၁၈၅။

ထိရကုဗ္ဗရဝရတ္ထ (တိ) [ထိရ + ကုဗ္ဗရဝရတ္ထ]
 အလွန် - မြဲမြံ - ခိုင်ခံ့ - သော ရထားအုပ်ဆုံ၊
 (ရထားပေါင်၊ ရထားရံတိုင်) (နှင့်) သားရေ
 လွန်ကြီးရှိသော (ရထား)။ ထိရတရနေမိ-
 နာဘိ-ကြည့်။

ထိရကောဠာသ (ပု) [ထိရ + ကောဠာသ] မြဲမြံ
 - ခိုင်ခံ့ - သော - အဖို့ - အစု။ ထိရံသ - ကြည့်။

ထိရဂုဏ (ပု) [ထိရ + ဂုဏ] (၁) ကြံခိုင် - မြဲမြံ -
 သော (သီလ-စသော) ဂုဏ်။ (တိ) (၂) ကြံ
 ခိုင် - မြဲမြံ - သော (သီလ-စသော) ဂုဏ်ရှိ
 သော။ (၁) အောက်ပုဒ်ကြည့်။ (တိ) (၂)
 အာယာစိတော သုမင်္ဂလပရိဝေဏနိဝါသိနာ
 ထိရဂုဏေန။ ဒီဠာ ၃။ ၂၅၀။

ထိရဂုဏယုတ္တ (တိ) [ထိရဂုဏ + ယုတ္တ] ကြံခိုင် -
 မြဲမြံ - သော (သီလ-စသော) ဂုဏ်နှင့် - ယှဉ်-
 ပြည့်စုံ - သော။ ထေရေနာတိ ထိရဂုဏ-
 ယုတ္တေန။ နေတ္ထိဠာ ၁၄။

ထိရဂုဏယောဂ (ပု) [ထိရဂုဏ + ယောဂ] ကြံ
 ခိုင် - မြဲမြံ - သော (သီလ-စသော) ဂုဏ်နှင့်
 ယှဉ်ခြင်း။ ထိရဂုဏယောဂေန စသံဃတ္ထေရိ။
 ထေရီဠာ ၂၄၃။

ထိရဂုဏဝန္တ (တိ) [ထိရဂုဏ + ဝန္တ] ကြံခိုင် -
 မြဲမြံ - သော (သီလ-စသော) ဂုဏ်ရှိသော။
 သူ။ ထေရေန ထိရဂုဏဝတာ။ စူဠနိဠာ ၁၃၉။
 ပဋိသံဠာ ၂။ ၃၂၂။

ထိရဂ္ဂ(ဂ)ဟဏ (န) [ထိရ + ဂဟဏ] (၁) တင်း
 ကျပ် - မြဲမြံ - စွာ - ယူခြင်း၊ စွဲလမ်းခြင်း။
 (တိ) (၂) တင်းကျပ် - မြဲမြံ - စွာ - ယူ - စွဲ
 လမ်း - ခြင်းရှိသော (အကျင့်)။ (၃) တင်း
 ကျပ် - မြဲမြံ - စွာ (မရောရဲ) ယူခြင်းရှိသော။
 သူ။ (၁) တဏှာဝသေန ထိရဂ္ဂဟဏံ။ အံဠာ
 ၂။ ၂၁၉။ (တိ) (၂) အာဂါဠာ ပဋိပဒါတိ
 ဂါဠာ ကက္ခဋ္ဌာ လောဘဝသေန ထိရဂ္ဂဟဏာ။
 အံဠာ ၂။ ၂၄၅။ (-အံဠာ ၂။ ၂၁၉။) (၃)
 ထိရဂ္ဂ(ဂ)ဟဏော (ဒီဠာ ၃။ ၁၀၂)တိ အ-
 သိထိလဂ္ဂါဟိ ထာမပ္ပတ္တဂ္ဂဟဏော။ ဒီဠာ ၃။
 ၁၀၃။

ထိရဂ္ဂါဟ (ပု) [ထိရ + ဂါဟ] (မိစ္ဆာအယူကို) -
 တင်းကျပ် - မြဲမြံ - စွာ - ယူ - စွဲလမ်း - ခြင်း။
 အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ထိရဂ္ဂါဟဂ္ဂါဟိ (တိ) [ထိရဂ္ဂါဟ + ဂဟ + ဂ္ဂါဟိ]
 (မိစ္ဆာအယူကို) - တင်းကျပ် - မြဲမြံ - စွာ - ယူ
 - စွဲလမ်း - ခြင်း အားဖြင့် - ယူ - စွဲလမ်း -
 တတ်သော။ သူ။ ဒဠိဂ္ဂါဟိတိ “ဣဒမေဝ
 သစ္စ”န္တိ ထိရဂ္ဂါဟဂ္ဂါဟိ။ မာဠာ ၁။ ၂၉၂။

ထိရဂ္ဂါဟိ (တိ) [ထိရ + ဂဟ + ဂ္ဂါဟိ] (မိစ္ဆာအယူ
 ကို) တင်းကျပ် - မြဲမြံ - စွာ - ယူ - စွဲလမ်း -
 တတ်သော။ သူ။ အာဓာနဂ္ဂါဟိ(အံဠာ ၃။
 ၁၀၇) - ကြည့်။

ထိရစေတ (တိ) [ထိရ + စေတ။ (ဋ္ဌိရစေတသံ-
 သံ)] ကြံခိုင် - မြဲမြံ - တည်တံ့ - သော စိတ်
 ရှိသော။ သူ။ ထေရေန ထိရစေတသာ။ ဓမ္မာ
 ဠာ ၁။ ၁။ ကခါဠာသင်္ဂဟ။ ၁။ ၁၄။ ဝိသုဒ္ဓိဠာ ၁။ ၁။

ထိရဉာဏဗလ္လပပန္န (တိ) [ထိရ + ဉာဏဗလ + ပပန္န
 ပန္န] ကြံခိုင် - မြဲမြံ - တည်တံ့ - သော ဉာဏ်

စွမ်းအားနှင့်ပြည့်စုံသော၊ သူ။ ထာမဗလူပ-
ပန္န (၂) ကြည့်။

ထိရဋ္ဌ (ပ) [ထိရ+အတ္ထ] ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ-တည်
တံ - (မဖောက်ပြန် မပြောင်းလဲ) သည်၏
အဖြစ်ဟူသော-အနက်-သဘော။ ထိရဋ္ဌေန
ဓုဝံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၇။
ထိရဋ္ဌေန ဝိကာရာဘာဝေန ဓုဝံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၄၂။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၂၉၃။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၂၇။)

ထိရဋ္ဌာန (န) [ထိရ+ဋ္ဌာန] မြဲမြံ-ခိုင်ခံ့-
သော-တည်ရာ-အရပ်။ ယံ ယံ သပ္ပာယ်၊
တဿေဝ ဂဟဏံ ဥစ္စိနန္တိ အာဟ “ဥစ္စိနိတော
။ပ။ ထိရဋ္ဌာနမေဝ ဂဟေတော” (မ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၆၆)တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၄။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၆။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၅၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၁၅။ မူလဋ္ဌ၊၂။၄၀။)

ထိရတရ (တိ) [ထိရ+တရ။ (ညွှတ်ရတရ-သံ)]
အထူးသဖြင့် ကြာမြင့်စွာ-တည်-ဖြစ်-တတ်
သော၊ (က) အထူးသဖြင့် -မြဲမြံ-ခိုင်ခံ့-
သော (ထီး၊ နိသီဒိုင် အခင်း-စသည်)။ (ခ)
အထူးသဖြင့် မတုန်လှုပ်ပဲ တည်တတ်သော
(သစ်ငုတ်-စသည်)။ (ဂ) အထူးသဖြင့် အား
ကောင်းသော (သမာဓိဘာဝနာ၊ ပီတိ-စ
သည်)။ (ဃ) အထူးသဖြင့်-တုတ်ခိုင်-ကြီး
မား - ထွားကြိုင်း - သော (ခန္ဓာကိုယ်-
စသည်)။ (င) အထူးသဖြင့်-လွန်ကဲ-ပြင်း
ထန်-သော (ထိတ်လန့်ခြင်း စသည်)။ (စ)
အထူးသဖြင့်-တည်တံ့-ခိုင်မြဲ-သော (စိတ်၊
သီလ-စသည်)။ (ကြိ၊ဝိ—အထူးသဖြင့် မြဲမြံ
-စွာ-အောင်။ သာရတ္ထ၊၂။၂၉၆။ မ၊ဋ္ဌ၊
၂။၃၉။) (‘တိ’ ပို၍-ကြံ့ခိုင်-တည်တံ့-
မြဲမြံ-သော။ ‘ပ’ အထူး - ကြီး - မြတ် -
သော သတ္တဝါ။ P.S.D.။)

အထူးသဖြင့်ကြာမြင့်စွာ-တည်-ဖြစ်-
တတ်သော၊ (က) အထူးသဖြင့်-မြဲမြံ-ခိုင်

ခံ့-သော (ထီး၊ နိသီဒိုင်အခင်း-စသည်)။
ဆတ္တံ ထိရတရံ သိယာ။ ဇာ၊၁။၁၇၄။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၂။၄၅၃။ ဧဝံ ထိရတရံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၂၆၆။ ကင်္ခါ၊၁၇၄။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၇။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၇။ သာရတ္ထ၊၂။
၂၁၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၃။၉။)

(ခ)အထူးသဖြင့် မတုန်လှုပ်ပဲ တည်တတ်
သော(သစ်ငုတ်-စသည်)။ ထိရတရံ ဝါ ခါဏု-
ကံ အာကောဋေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၅။ (-သာ-
ရတ္ထ၊၂။၂၇၀။)

(ဂ) အထူးသဖြင့် အားကောင်းသော
(သမာဓိဘာဝနာ၊ ပီတိ-စသည်)။ ထိရ-
တရာယ သမာဓိဘာဝနာယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၊
၆၆။ ဥပရိ ဝိသေသာဓိဂမဿ ပစ္စယဘူတာ
ထိရတရာ ပီတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၉။

(ဃ) အထူးသဖြင့် -တုတ်ခိုင်-ကြီးမား
-ထွားကြိုင်း-သော (ခန္ဓာကိုယ်-စသည်)။
ထိရတရသရီရ-ကြည့်။

(င) အထူးသဖြင့်-လွန်ကဲ-ပြင်းထန်-
သော (ထိတ်လန့်ခြင်း-စသည်)။ သံသာရေ
ထိရတရံ သံဝေဂံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၂။၁။ (-သံ၊
ဋ္ဌ၊၁။၂၁၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၀။)

(စ) အထူးသဖြင့် - တည်တံ့ - ခိုင်မြဲ -
သော (စိတ်၊သီလ-စသည်)။ သမာဟိတံ ဝါ
စိတ္တံ ထိရတရံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၂၂။
သမာဟိတဿ ဟိ သီလံ ထိရတရံ ဟောတိ။
မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၉။

ထိရတရနေ (တိ) [ထိရတ+နေ] အထူးသဖြင့်
-မြဲမြံ - ခိုင်ခံ့ - သော လေးရှိသော၊ သူ
(လေးသမား)။ ဒဠ္ဇနေနောတိ ထိရတရနေ-
နော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၉။

ထိရတရနေမိနာဘိ(တိ)[ထိရတရာ+နေမိနာဘိ]
အထူးသဖြင့်-မြဲမြံ-ခိုင်ခံ့-သော-အကွပ်
-တကူ- (နှင့်) ပုံတောင်း-ချက်-ရှိသော

(ရထား)။ ဝရရစိရထိရကုဗ္ဗရဝရတ္တံ ထိရတရ-
နေမိနာဘိ...ဝရရထံ သမလက်ရိတွာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊
ဌ။ ၃၂၆။

ထိရတရသဉာနန (န၊ထိ) [ထိရတရ+သဉာနန]
အထူးသဖြင့် - မြဲမြံ - ခိုင်ခံ့ - သော - အမှတ်
ပြု၍ သိခြင်း - အမှတ်အသားနိမိတ်။ နိမိတ္တံ
ဌပေတဗ္ဗန္တိ သတိယာ တတ္ထ တတ္ထ သုဓပု-
ဝတ္တနတ္ထံ ထိရတရသဉာနန ပဝတ္တေတဗ္ဗံ။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၁၇-၈ (သျှာ၊မူ-ကဲ့)။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
ဋီ၊ ၁။ ၃၃၄။

ထိရတရသရီရ (တိ) [ထိရတရ+သရီရ] အထူး
သဖြင့် - မြဲမြံ - ခိုင်ခံ့ - သော ခန္ဓာကိုယ်ရှိ
သော၊ အထူးသဖြင့် - တုတ်ခိုင် - ကြီးမား -
ထွားကြိုင်း - သော ခန္ဓာကိုယ်ရှိသော၊ သူ။
မေရုဂီရိဝရော ဝိယ ထိရတရသရီရောတိ ဝါ။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၁၆၃။

ထိရတိက္ခသတိ (တိ) [ထိရ+တိက္ခသ+သတိ]
ခိုင်မြဲ - တည်တံ့ - သော သတိ၊ ထက်မြက်
သော သတိရှိသော၊ သူ။ နိပက (သံ၊ ဋီ၊ ၂။
၄၈၈) - ကြည့်။

ထိရတောရဏ (တိ) [ထိရ+တောရဏ] မြဲမြံ -
ခိုင်ခံ့ - သော - တုဂိုဏ်းတိုင် - တံခါး ပေါင် -
တံခါးတိုင် - ရှိသော (မြို့-စသည်)။ ဒဠ-
ပါကာရတောရဏ (သံ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၀၂) - ကြည့်။

ထိရတ္ထဝါစိ (တိ) [ထိရတ္ထ+ဝစ+ဏိ] မြဲမြံ -
ကြံ့ခိုင် (မလှုပ်မယိုင်) - ခြင်းဟူသောအနက်ကို
ဟော - လေ့ရှိ - တတ် - သော (ဗလ-စသော
သဒ္ဓါ)။ ဗလသဒ္ဓေါ ထိရတ္ထဝါစိ အနိပ္ပန္နပါဠိ-
ပဒိကော။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၂၆၅။

ထိရဒ္ဓါရ (တိ) [ထိရ+ဒ္ဓါရ] မြဲမြံ - ခိုင်ခံ့ - သော
တံခါးရှိသော (မြို့-စသည်)။ “ဒဠတောရ-
ဏ” နှိပ် ပါဌော၊ ထိရဒ္ဓါရန္တိ အတ္ထော။
ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၄။

ထိရန္တိ (ကြိ) [ထိရ+အ+အန္တိ] (က) မြဲမြံ -
ခိုင်ခံ့ - ကုန်၏။ (ခ) ရဲဝံ့ကုန်၏။ မထိတ်လန့် -

မကြောက်ရွံ့ - မတုန်လှုပ် - ကုန်။ (က) ထိရ -
ဒေါင့်ကွင်း ကြည့်။ (ခ) ထိရန္တိ န တသန္တိ
န ဥတ္တသန္တိ န ပရိတသန္တိ န ဘာယန္တိ န
သန္တာသံ အာပဇ္ဇန္တိ။ အပါ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၄၄။

ထိရပကတိ (တိ) [ထိရ+ပကတိ] ခိုင်မြဲ - တည်
တံ့ - (မဖောက်ပြန် မပြောင်းလဲ) သော
ပင်ကို ‘ပကတိ’ သဘောရှိသော၊ သူ။ ထေရော
ထိရပကတိတာယ။ ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၅၂။

ထိရပကတိက (တိ) [ထိရပကတိ+က] အထက်
ပုဒ်နက် ကြည့်။ အတိဝိယ ထိရပကတိကဿ
ပုဂ္ဂလဿ ဝသေန ဝုတ္တော သိယာ။ ထေရ၊
ဌ၊ ၂။ ၃၉၈။

ထိရပဋိည (တိ) [ထိရ+ပဋိညာ] ကြံ့ခိုင် -
မြဲမြံ - တင်းကျပ် - စွာ (မလျော့ပဲ့) ဝန်ခံခြင်း
ရှိသော၊ ကတိမြဲသော၊ သူ။ ဒဠ သမာဒါနော
အဿာတိ ထိရပဋိညော ဘဝေယျ။ မဟာနိ၊
ဌ။ ၂၄၃။

ထိရပတိဋ္ဌာ (ထိ) [ထိရ+ပတိဋ္ဌာ] ခိုင်မြဲသော
တည်ရာ။ ဥဒကေ ပတိဋ္ဌလဘတိ တတ္ထ ပတိဋ္ဌ-
တော ထိရပတိဋ္ဌဘာဝတော။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၇၇။

ထိရပတ္တ (တိ) [ထိရ+ပတ္တ] ခိုင်မြဲသည်၏အဖြစ်
သို့ ရောက်သော သစ်မြစ်ရှိသော (သစ်ပင်-
စသည်)။ ထိရပတ္တတာယ ဒဠေ သော
ရက္ခော... ရူဟတိ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၃၃။

ထိရပရက္ခမ (တိ) [ထိရ+ပရက္ခမ] (က) ကြံ့ခိုင်
- မြဲမြံ - တင်းကျပ် (မလျော့) - သော လုံ့လ
ရှိသော၊ ဇဲကောင်းသော၊ သူ။ (ခ) မဖောက်
မပြန် - မှန်ကန် - စွဲမြဲ - သော လုံ့လရှိသော၊
သူ။ (က) ဒဠပရက္ခမောတိ ထိရပရက္ခမော။
မ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၁။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၂၄။ နေတ္ထိ၊ ဌ။ ၂၆၃။
ဒဠပရက္ခမောတိ ထိရပရက္ခမော အသိထိလ-
ဝီရိယော။ ဥဒါန၊ ဌ။ ၂၁၂။ အံ၊ ဋီ၊ ၃။ ၂၈၁။
(- အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၉၀။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၅၅။
ထေရီ၊ ဌ။ ၁၄၇။ မဟာနိ၊ ဌ။ ၃၆၀။) (ခ)

သစ္စပရက္ကမောတိ ထိရပရက္ကမော ဘူတ-
ပရက္ကမော။ အံ၊ဠ၊၂။၁၃၁။

ထိရပရိယာယ (ပု) [ထိရ+ပရိယာယ] ထိရ-
သဒ္ဓါ၏-ပရိယာယ်-စကားလှယ် - စကား
အပြောင်းအလဲ-ဖြစ်သော(ထေတ-သဒ္ဓါ)။
ထေတ-သဒ္ဓေါ ထိရပရိယာယော။ ဒီ၊ဠ၊၁။
၁၁၉။ သီ၊ဠ၊သစ်၊၁။၃၃၇။ အံ၊ဠ၊၂။၁၇၇။

ထိရပလ္လင်္က (ပု) [ထိရ+ပလ္လင်္က] မြဲမြံ-ခိုင်ခံ့-
သော ညောင်စောင်း ပလ္လင်္က။ အယံ မေ
ပလ္လင်္ကော ဇယပလ္လင်္ကော ထိရပလ္လင်္ကော
(ဝရပလ္လင်္ကော၊ သီ၊ဣ)။ အပ၊ဠ၊၁။၉၁။

ထိရပါကာရ (တိ) [ထိရ+ပါကာရ] မြဲမြံ-
ခိုင်ခံ့ - သော - တံတိုင်း - မြို့ရိုး - ရှိသော
(မြို့)။ ဒဠပါကာရန္တိ ထိရပါကာရံ။ ဇ၊ဠ၊
၄။၄။ ထိရပိဋသင်္ဃာဋ-လည်း ကြည့်။

ထိရပါကာရပါဒ (တိ) [ထိရပါကာရ+ပါဒ]
မြဲမြံ-ခိုင်ခံ့-သော တံတိုင်း၏ အောက်ခံ
အခြေရှိသော (မြို့စသည်)။ ဒဠ၊ဒွါပန္နိ
ထိရပါကာရပါဒံ။ ဒီ၊ဠ၊၃။၆၄။ သံ၊ဠ၊၃။
၁၀၂။ အံ၊ဠ၊၃။၃၃၁။ (သံ၊ဠ-၌ ပါဒ-ပုဒ်
ကျနေ၏။)

ထိရပါဠိသဒ္ဓိသ (တိ) [ထိရပါဠိ+သဒ္ဓိသ] မြဲမြံ-
ခိုင်ခံ့-သော - ကန်ခပင် - ကန်သင်း - နှင့်
တူသော (ပါဠိတော်)။ မဟာတဠာကဿ
ထိရပါဠိသဒ္ဓိသေ တေပိဋကေ ဗုဒ္ဓဝစနေ။
သံ၊ဠ၊၂။၁၈၈။

ထိရပိဋသင်္ဃာဋ (တိ) [ထိရ+ပိဋသင်္ဃာဋ]
မြဲမြံ-ခိုင်ခံ့-သော တံခါးပေါင်ရှိသော (မြို့-
စသည်)။ ဒဠပါကာရတောရဏ (ဒီ၊ဠ၊၃။
၆၄။ သံ၊ဠ၊၃။၁၀၂၊၂၄၄။ အံ၊ဠ၊၃။၃၃၁)-
ကြည့်။

ထိရဗန္ဓန (တိ) [ထိရ+ဗန္ဓန] (က) ခိုင်မြဲ-
တင်းကျပ်(မလျော့) - သော အနှောင်အဖွဲ့

အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၄၉ - ပ-မ-ဗ-သ-စ

ရှိသော။ (ခ) ခိုင်မြဲ - တင်းကျပ်-စွာ
(မလျော့ပဲ) နှောင်ဖွဲ့အပ်သော။ တာဝ ဒဠ-
ဗန္ဓဉ္စ မေ အာသိတိ အတိဝိယ ထိရဗန္ဓနံ မေ
ဟဒယံ ဘဝိဿတိတိ အတ္ထော။ ဇ၊ဠ၊၇။
၁၀၀။

ထိရဘာဝ (ပု) [ထိရ+ဘာဝ] (၁) ကြာမြင့်
စွာတည် - သည်၏အဖြစ် - ခြင်း၊ (က) ကြံ
ခိုင် - မြဲမြံ - တည်တံ့ - (မပြန်လည်-မဆုတ်
နစ်-) သည်၏အဖြစ်။ (ခ) မြဲ (မချွတ်လွှဲ)
သည်၏အဖြစ်။ (ဂ) တင်းကျပ် (မရော့ရဲ)
သည်၏အဖြစ်။ (ဃ) အားရှိ - အားကောင်း
- သည်၏အဖြစ်။ (င) မတုန်မလှုပ်သည်၏
အဖြစ်။ (တိ) (၂) ကြံ့ခိုင် - မြဲမြံ - သည်၏
အဖြစ်ရှိသော၊ အားကောင်းသော။

(၁) ကြာမြင့်စွာတည်-သည်၏အဖြစ်-
ခြင်း၊ (က) ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ-တည်တံ့-(မပြန်
လည်-မဆုတ်နစ်-) သည်၏ အဖြစ်။ သာ-
သနေ ထိရဘာဝံ ပတ္တောတိ ထေရော။ သုတ္တနိ၊
ဠ၊၂။၇၉။ ထိရဘာဝတ္ထာယာ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။
၂၄၆)တိ ဒဠဘာဝတ္ထာယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဠ၊၂။
၃၉၃။ ထိရဘာဝေနာ (ဝိဘာဝိနီ၊၂၂၃) တိ
ဒဠဘာဝေန။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၂၆၅။ (-ဝိ၊
သင်္ဂဟ၊၆။ သံ၊ဠ၊၂။၃၀၂။ အံ၊ဠ၊၃။၉၈၊
၁၈၈။ အဘိ၊ဠ၊၂။၂၇၇။ ဥဒါန၊ဠ၊၂။၇၇။
ထေရ၊ဠ၊၂။၄၇၆။ မဟာနိ၊ဠ၊၁၄၅။ ဝဇီရ၊
၅၈၄။ သာရတ္ထ၊၃။၄၃၂။ ဒီ၊ဠ၊၂။၃၄။ ဒီ၊
ဠ၊၃။၂၃၉။ သံ၊ဠ၊၁။၃၀၁။ အံ၊ဠ၊၁။၂၄၈။
အံ၊ဠ၊၂။၈၉။ အံ၊ဠ၊၃။၄၊၃၅၊၁၆၄၊၁၈၄၊
၂၃၀။ မူလဠ၊၁။၁၀၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဠ၊၁။၂၁၅၊
၃၉၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဠ၊၂။၇၊၄၁၉၊၄၉၁။ နေတ္ထိ၊ဠ၊
၁၄၄။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၂၆၆။ ဓာန၊ဠ၊၁၀၅၉။)
ထိရဘာဝပ္ပတ္တ (က)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

(ခ) မြဲ (မချွတ်လွှဲ) သည်၏ အဖြစ်။
ထိရဘာဝဿ စ အဘာဝတာယ အဗ္ဗ၊ဝ-
တော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၄၇။ ထိရဘာဝတော

ဓုဝါ။ မ၊ဋ္ဌါ၊၁။၈၂။ ထိရဘာဝေန ဓုဝေါ။
ယင်း-၂၇၅။ (-ပဋိသန္ဓေ၊၁။၂၆၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
ဋီ၊၂။၃၉၆။)

(ဂ) တင်းကျပ်(မရော့ရဲ)သည်၏အဖြစ်။
ထိရဘာဝေန အသိထိလံ။ သံ၊ဋ္ဌါ၊၁။၂၇၁။

(ဃ) အားရှိ-အားကောင်း-သည်၏
အဖြစ်။ ဒုန္နိဟရဏအပ္ပဘိနာနုသယဝသေန
ထိရဘာဝံ ပတ္တော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၈၁။ (-
၃၇၆။)ထာမဘာဝတောတိ ထိရဘာဝတော။
အနုဋ္ဌိ၊၂။၁၆၆။ ထိရ^၁ (၁) (ဃ)-နှင့်
ယှဉ်ကြည့်။

(င) မတုန်မလှုပ်သည်၏ အဖြစ်။ ပည-
ဝတော ပန တေ ခန္တိသမ္ပတ္တိယာ ပရိဗ္ဗဟန-
ဝသေန အဿာ ထိရဘာဝါယ သံဝတ္တန္တိ။
စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၈၈။ ဒီ၊ဋ္ဌါ၊၁။၇၉။ သီ၊ဋ္ဌါ၊သစ်၊
၁။၂၆၆။ (- ဝိ၊၁။၃၃၉။ ဝဇီရ၊၅၂၂။
သာရတ္ထ၊၂။၁၂၁။ ဒီ၊ဋ္ဌါ၊၃။၆၁။ သံ၊ဋ္ဌါ၊၂။
၄၇၇။)

(တိ) (၂) ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ-သည်၏
အဖြစ် ရှိသော၊ အားကောင်းသော။ ထိရ-
ဘာဝကိလေသ-ကြည့်။

ထိရဘာဝကရ (တိ) [ထိရဘာဝ+ကရ+အ]
ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ- (မပြန်လည်-မဆုတ်နစ်-)
သည်၏ အဖြစ်ကို ပြုတတ်သော (သီလ-
စသော ဂုဏ်)။ ထေရကရဏာ ဓမ္မာတိ
သာသနေ ထိရဘာဝကရာ ဂုဏာ ပဋိပက္ခနိဗ္ဗ-
ဒနကာ။ ဒီ၊ဋ္ဌါ၊၃။၂၀၅။

ထိရဘာဝကရဏ (န) [ထိရဘာဝ + ကရဏ]
မြဲမြံ-ခိုင်ခံ့-သည်၏အဖြစ်ကို ပြုခြင်း။ မရိ-
ယာဒါယ ထိရဘာဝကရဏံ ဝိယ သမထော။
မ၊ဋ္ဌါ၊၂။၂၄၇။ မ၊ဋ္ဌါ၊၂။၂၆၉။ အံ၊ဋ္ဌါ၊၃။၈။

ထိရဘာဝကာရက (တိ) [ထိရဘာဝ+ကာရက]
ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ-သည်၏ အဖြစ်ကို ပြုတတ်
သော(ဝစီသစ္စာ-စသည်)။ သော ဣမေဟိ
ထိရဘာဝကာရကေဟိ သမန္နာဂတတ္တာ

“ထေရော”တိ ဝုစ္စတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌါ၊၂။၂၄၇။ ထိရ-
ကာရက-လည်း ကြည့်။

ထိရဘာဝကာရဏ (န) [ထိရဘာဝ+ကာရဏ]
ကြံ့ခိုင် - မြဲမြံ - သည်၏ အဖြစ်၏
အကြောင်းတရား (ဝစီသစ္စာ-စသည်)။ သော
ဣမေဟိ ထိရဘာဝကာရကေဟိ သမန္နာ-
ဂတတ္တာ “ထေရော”တိ ပဝုစ္စတိတိ အတ္ထော။
အံ၊ဋ္ဌါ၊၂။၃၉။

ထိရဘာဝကိလေသ (ပု) [ထိရဘာဝ+ကိလေသ]
ကြံ့ခိုင် - မြဲမြံ - သည်၏ အဖြစ်ရှိသော
ကိလေသာ၊ အားကောင်းသော ကိလေသာ၊
မဂ်ဖြင့် မပယ်ရသေးသော ကိလေသာ။
ထိရဘာဝကိလေသဿ ထာမဂတဿ၊ အပ္ပ-
ဟိနကာမရာဂါဒိကဿ ဝါ။ မူလဋီ၊၂။၃၂။

ထိရဘာဝဂ္ဂ(ဂ)ဟဏ (န) [ထိရဘာဝ+ဂဟဏ]
(၁) မြဲ-ခိုင်ခံ့-ကြာမြင့်စွာတည်-သည်၏
အဖြစ်ကို ယူခြင်း။ (တိ) (၂) မြဲ-
ခိုင်ခံ့-ကြာမြင့်စွာတည်-သည်၏ အဖြစ်ကို
ယူတတ်သော (သညာ-စသည်)။ ဓုဝသညန္တိ
ထိရဘာဝဂ္ဂဟဏံ။ ဒီ၊ဋ္ဌါ၊၁။၁၀၅။ မ၊ဋ္ဌါ၊၁။
၁၀၃။ အံ၊ဋ္ဌါ၊၁။၁၃၀။ အံ၊ဋ္ဌါ၊၂။၂၇၂။ ဓုဝ-
သညာယာတိ ထိရဘာဝဂဟဏဿ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
ဋီ၊၁။၈၀။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၁၇။)

ထိရဘာဝဂ္ဂဟဏသညာ(ထိ) [ထိရဘာဝဂ္ဂဟဏာ
+သညာ] မြဲ-ခိုင်ခံ့ - ကြာမြင့်စွာတည် -
သည်၏အဖြစ်ကို ယူတတ်သော - အမှတ်
‘သညာ’။ ဓုဝသညန္တိ ထိရဘာဝဂ္ဂဟဏသညံ။
သီ၊ဋ္ဌါ၊သစ်၊၁။၃၀၉။

ထိရဘာဝဇောတန (တိ) [ထိရဘာဝ+ဇော-
တန] ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ-သည်၏အဖြစ်ကို ထွန်း
ပြ-တတ်-ကြောင်းဖြစ်-သော (စကား-
စသည်)။ ဂုဏေဟိ ထိရဘာဝဇောတနံ ပဂ္ဂ-
ဏိတော ဥစ္စံ ကတော ဝစနံ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၅၈။
(-မ၊ဋ္ဌါ၊၂။၃၀၆။ အံ၊ဋ္ဌါ၊၃။၉၀။)

ထိရဘာဝဋ္ဌ (ပု) [ထိရဘာဝ+အတ္ထ] ကြံ့ခိုင်-
မြဲမြံ - သည်၏ အဖြစ်ဟူသော - အနက် -
သဘော-သတ္တိ။ ထိရဘာဝဋ္ဌေန ထာမော။
အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၀။ မဟာနိဋ္ဌ၊ ၃၆၀။

ထိရဘာဝဒဿန (န) [ထိရဘာဝ+ဒဿန] ခိုင်မြဲ
သည်၏ အဖြစ်ကို ပြခြင်း၊ ခိုင်မြဲအောင်
ပြခြင်း။ ပုန ဥဒါနဂါထာယော အဂန္တု-
ကာမတာယ ထိရဘာဝဒဿနတ္ထံ ကထေသိ။
ဇာ၊ ၄၆။ ၂၁။

ထိရဘာဝပဋိက္ခေပ (ပု) [ထိရဘာဝ+ပဋိက္ခေပ]
မြဲ-ခိုင်ခံ့-ကြာမြင့်စွာတည်-သည်၏အဖြစ်
ကို ပယ်ခြင်း၊ မမြဲ-မခိုင်ခံ့-ကြာမြင့်စွာ
မတည်-ခြင်း။ အဓုဝန္တိ ဧတေန ထိရဘာဝ-
ပဋိက္ခေပံ နိဿာရတံ (ဒီပေတိ)။ မူလဋီ၊ ၂။
၁၂၀။

ထိရဘာဝပု(ပ)တ္တ (တိ) [ထိရဘာဝ+ပတ္တ] ကြာ
မြင့်စွာ တည်သည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်သော၊
(က) ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ- (မပြန်လည်-မဆုတ်
နစ်-) သည်၏အဖြစ်သို့ရောက်သော။ (ခ)
လွန်ကဲ-ပြင်းထန်-သည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်
သော။

(က) ထိရဘာဝပုတ္တော (အံ၊ ၄၁၊ ၃။ ၃၉)-
တိ သာသနေ ထိရဘာဝံ အနိဝတ္တိဘာဝံ
ပတ္တော။ အံ၊ ၄၁၊ ၃။ ၃၇။ ယထာဘူတဉာဏ-
ဒဿနံ ထိရဘာဝပတ္တာ အနိစ္စာဒိအနုပဿ-
နာဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၁။ ၈၀။ (- ဒီ၊ ၄၁၊ ၂။ ၁၁၆။
သံ၊ ၄၁၊ ၁။ ၁၅၃။ အံ၊ ၄၁၊ ၃။ ၁၅၀။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။
၁၄၀။ ထေရီ၊ ၄။ ၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၂၀၀။ ဒီ၊ ၄၁၊ ၃။
၂၀၅။ မ၊ ၄၁၊ ၂။ ၁၉၀။ အံ၊ ၄၁၊ ၃။ ၁၆၄။ မူလဋီ၊
၁။ ၁၀၁။) (ခ) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ထိရဘာဝပုတ္တဝိရိယ (န) [ထိရဘာဝပုတ္တ+
ဝိရိယ] လွန်ကဲ-ပြင်းထန်-မြဲမြံ-ကြံ့ခိုင်-
သည်၏အဖြစ်သို့ရောက်သော လုံ့လ 'ဝိရိယ'။
ထိရဝိရိယ-ကြည့်။

ထိရဘာဝပုတ္တိ (ထိ) [ထိရဘာဝ+ပုတ္တိ] အခိုင်
အမြဲ တည်သည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်း၊
တည်တံ့-ခိုင်မြဲ-သည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်
ခြင်း။ ထိရဘာဝပုတ္တိယာ ထေရေတိ သင်္ခ
ဂစ္ဆတိ။ အံ၊ ၄၁၊ ၂။ ၂၆၆။ သီလာဒိဂုဏာနံ
ထိရဘာဝပုတ္တိယာ ထေရာ။ အံ၊ ၄၁၊ ၃။ ၁၁၆။
၃၀၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၁။ (- သာရတ္ထ၊ ၂။
၂၂၀။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၇၃။ ဒီ၊ ၄၁၊ ၂။ ၉၀၊ ၁၀၄။
အံ၊ ၄၁၊ ၃။ ၂၉၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။
၂။ ၄၀၀။)

ထိရဘာဝသာရ (ပု၊ န) [ထိရဘာဝ+သာရ]
အခိုင်အမြဲတည်သည်၏အဖြစ်ဟူသော အနှစ်
'သာရ'၊ တည်တံ့-ခိုင်မြဲ-သည်၏ အဖြစ်
ဟူသော အနှစ် 'သာရ'။ အနိစ္စတာယ ဝေ
နိစ္စသာရံ ထိရဘာဝသာရံ ဓုဝသာရံ....နတ္ထိ။
သံ၊ ၄၁၊ ၂။ ၂၇၀။

ထိရဘာဝါဘာဝ (ပု) [ထိရဘာဝ+အဘာဝ]
မြဲ-ခိုင်ခံ့-သည်၏ အဖြစ်၏မရှိခြင်း၊ မမြဲ-
မခိုင်ခံ့-ခြင်း။ အဗ္ဗုဝန္တိ ဧတေန ထိရဘာဝါ-
ဘာဝနိဿာရတံ (ဝိဘာဝေတိ)။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။
၂။ ၃၄၀။

ထိရဘာဝပုဂမန (တိ) [ထိရဘာဝ+ပုဂမန]
မြဲမြံ-ခိုင်ခံ့-သည်၏ အဖြစ်သို့ ကပ်ရောက်
သော၊ အားကောင်းသည်၏ အဖြစ်သို့ရောက်
သော (ကိလေသာ)။ ထာမဂတဋ္ဌ-ကြည့်။

ထိရဘောဂ (တိ) [ထိရ+ဘောဂ] အခိုင်
အမြဲတည်သော-စည်းစိမ်-ဥစ္စာ-ခံစံဖွယ်-
ရှိသော၊ တည်တံ့-ခိုင်မြဲ-သော-စည်းစိမ်-
ဥစ္စာ-ခံစံဖွယ်-ရှိသော၊ သူ။ အဒိန္နာဒါနာ
ဝေရမဏိယာ....ထိရဘောဂတာ။ ဣတိဝုတ်၊
၄။ ၂၂၄။

ထိရမူလပါကာရ (ပု) [ထိရမူလ + ပါကာရ]
မြဲမြံ-ခိုင်ခံ့-သော အောက်ခံအခြေရှိသော
တံတိုင်းရှိသော၊ အောက်ခံအခြေ - မြဲမြံ-

ခိုင်ခံ့-သော တံတိုင်းရှိသော (မြို့-စသည်)။
ဒဠ္ဍဒွါပန္နိ ထိရမူလပါကာရံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၄။

ထိရလက္ခ (န) [ထိရ+လက္ခ] မြဲမြံ - ခိုင်ခံ့ -
သော - မှတ်တိုင် - စက်ဝန်း - စက်ခွက်။
ကတသရက္ခေပ(အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၂-၃)-ကြည့်။

ထိရဝါဒ (တိ) [ထိရ+ဝါဒ] ခိုင်မြဲသောစကား
ကို ဆိုတတ်သော၊ (က) အပြစ်ကင်းသော
စကားကို ဆိုတတ်သော။ (ခ) အတိအကျ -
ပြတ်ပြတ်သားသား - ဆုံးဖြတ်၍ ဆိုတတ်
သော။ သူ။ (က) ထိရဝါဒါ(မဟာနိ။၁၂၅)တိ
နိဒ္ဒေါသဝါဒံ ဝဒါမာကံ ကထေန္တော။ မဟာနိ။
၄။၂၄၆။ (-မဟာနိ။၂၁၈၊၂၅၄။) (ခ)
ထိရဝါဒါ (မဟာနိ။၂၃၄)တိ သန္နိဋ္ဌာနဝါဒါ။
မဟာနိ။၄။၃၁၉။

ထိရဝိဿာသ (တိ) [ထိရ+ဝိဿာသ] ခိုင်မြဲ -
တည်တံ့ - သော - အကျွမ်းဝင် - ယုံကြည် -
ခြင်းရှိသော။ သူ။ တေ ဒေဝံ ရာဇာနော....
ထိရဝိဿာသာ အဟေသံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၄။

ထိရဝိရိယ (တိ) [ထိရ+ဝိရိယ] ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ-
ပြင်းထန်-လွန်ကဲ-သော လုံ့လ 'ဝိရိယ'
ရှိသော။ သူ။ ထိရဝိရိယေနာ(ဒိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၀)တိ
ဥဿောဠိဘာဝုပဂမနေန ထိရဘာဝုပ္ပတ္တိဝိရိ-
ယေန။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၀။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄။
မဟာနိ။၄။၄၀၂။)

ထိရသံဟိတ (တိ) [ထိရ+သံဟိတ] မြဲမြံ-ခိုင်
ခံ့-သော ဝတ္ထုနှင့်-ယှဉ်တွဲ-ပေါင်းစပ်-
အပ်သော၊ မြဲမြံ-ခိုင်ခံ့-သော ဝတ္ထုနှင့် စပ်
ယှဉ်သော (ထီး-စသည်)။ ယထာပိ ဆတ္တံ
ဝိပုလံ၊ အစ္စ္စိဒ္ဓံ ထိရသံဟိတံ။ မိလိန္ဒ။၄၀၂။

ထိရသညာ (ထိ) [ထိရ+သညာ] တည်တံ့-
ခိုင်မြဲ(မရော့ရဲ)-သော အမှတ်'သညာ'။
အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ထိသညာပဒဋ္ဌာန (တိ) [ထိရသညာ+ပဒဋ္ဌာန]
တည်တံ့-ခိုင်မြဲ (မရော့ရဲ)-သော အမှတ်

'သညာ'ဟူသော နီးကပ်သော အကြောင်း
ရှိသော (သတိတရား)။ (သတိ)ထိရသညာ-
ပဒဋ္ဌာနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၉၄။ ထိရသညာပဒဋ္ဌာနာဟိ သတိ။
သာရတ္ထ၊၂။၂၁၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၄။ (-ဒိ၊
ဋ္ဌ၊၃။၂၃၈။)

ထိရသန္တသရီရ (တိ) [ထိရ+သန္တ+သရီရ]
ခိုင်မာ-တောင့်တင်း-သည်ဖြစ်၍ ချီးမွမ်း
အပ်သော ခန္ဓာကိုယ်အတ္တဘောရှိသော။ သူ။
တံ ထိရသန္တသရီရတာယ ထေရိကာတိ
ဝေါဟရိ*သု။ ထေရိ၊ဋ္ဌ၊၅။

ထိရသဘာဝ (ပု) [ထိရ+သဘာဝ] ကြံ့ခိုင်-
မြဲမြံ(မရော့ရဲ)-သော သဘော။ ထာမ-
ဂတ(၄)(က)-ကြည့်။

ထိရသမဏ (ပု) [ထိရ+သမဏ] မြဲမြံ-ကြံ့ခိုင်
(မလှုပ်မယိုင်)-သော ရဟန်း။ နိစ္စလသမ-
ဏောတိ ထိရသမဏော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၇။
(-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၅။)

ထိရသမာဓိယုတ္တ (တိ) [ထိရသမာဓိ+ယုတ္တ]
မြဲမြံ-ကြံ့ခိုင် (မလှုပ်မယိုင်)-သော တည်
ကြည်မှု 'သမာဓိ'နှင့် ယှဉ်သော (စိတ်-
စသည်)။ ထိရသမာဓိယုတ္တေန စေတသာ။
ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၁၅၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၂။

ထိရသရီရ (တိ) [ထိရ+သရီရ] ခိုင်မာ-တောင့်
တင်း-သော ခန္ဓာကိုယ် အတ္တဘောရှိသော
(ဆင်-စသည်)။ ဂဟိတဗလာ ထိရသရီရ
ဟောန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၁။

ထိရသာဠက (ပု) [ထိရ+သာဠက] မြဲမြံ-ခိုင်ခံ့-
သော - အဝတ်အထည်-ပုဆိုး-ထမီ။ ထိရ-
သာဠကံ စတူသု ကဏ္ဏေသု ဂဟေတွာ။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၄။၂၅၁။

ထိရသာရဒဏ္ဍ (တိ) [ထိရ+သာရဒဏ္ဍ] မြဲမြံ-
ခိုင်ခံ့ - သော သစ်သားနှစ်အရိုး - ရှိ-
တပ်-သော (ထီးဖြူ-စသည်)။ ထိရသာရ-

ဒဏ္ဍံ... ဥဿာပေတိ။ ပဏ္ဍရဝိမလသေတစ္ဆတ္တံ။
မိလိန္ဒ။ ၂၂၁။

ထိရသီလ (န) [ထိရ+သီလ] (၁) မြဲမြဲ-ကြံ
ခိုင်-သော သီလ။ (တိ) (၂) မြဲမြဲ-ကြံခိုင်
-သော သီလရှိသောသူ။ (၁) ထေရေတိ
ထိရသီလာဒိဂုဏယုတ္တော သာဝကော။ အပါ
ဌာ။ ၃၃၄။ (တိ) (၂) ဝသန္တေနောတ္တ
ထေရေန၊ ထိရသီလေန တာဒိနာ။ စူဠနိဌ။
၁၃၉။ (-အပါဌာ။ ၂၂၀။ ဇာဌာ။ ၄၆၄။)

ထိရသုတ္တ (န) [ထိရ+သုတ္တ] ခိုင်မြဲသော
(ပန်းသီး)ချည်။ သုတ္တ (သီရိသစ်။ ၉၃)-
ကြည့်။

ထိရဟဒယ (တိ) [ထိရ+ဟဒယ] မြဲမြဲ-ကြံခိုင်
(မလှုပ်မယိုင်)-သော စိတ်နှလုံးရှိသောသူ။
ထိရဟဒယတာယ သူရော။ ဇာဌာ။ ၂၁၆။

ထိရာထိရဘာဝ (ပ) [ထိရ+အထိရ+ဘာဝ] ခိုင်
မြဲ(မရော့ရဲ)သည်၏ အဖြစ်(နှင့်) မခိုင်မြဲ
(ရော့ရဲ)သည်၏ အဖြစ်။ ဥတ္တရသေတုဿ
ပုဗ္ဗေဝ ထိရာထိရဘာဝံ ဇာနိတော အဘိရုဟိ-
တဗ္ဗံ ဟောတိ။ မိလိန္ဒ။ ၁၉၂။

ထိရာနေကဂုဏာဘိရာမ (တိ) [ထိရ+အနေက-
ဂုဏ+အဘိရာမ] မြဲမြဲ-ကြံခိုင်(မလှုပ်မယိုင်)
-သော များစွာသော ဂုဏ်ဟူသော အလွန်
မေလျော်ရာရှိသော (သာရိပုတြာထေရ်စ
သည်)။ တံ သာရိပုတ္တံ မုနိရာဇပုတ္တံ၊ ထေရံ
ထိရာနေကဂုဏာဘိရာမံ။ ပဋိသံဌာ။ ၁၁။

ထိရာနေကဂုဏောသ (တိ) [ထိရ+အနေကဂုဏ
+သြဗ] မြဲမြဲ-ကြံခိုင် (မလှုပ်မယိုင်)-
သော များစွာသော ဂုဏ်အယဉ် ရှိသော
(ထေရ်)။ ထိရာနေကဂုဏောသေန၊ ထေရေန
ဝိနယညနာ။ ကခါ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၁၁၉။

ထိရာယု (တိ) [ထိရ+အာယု(သ္မိရာယု-သံ)]
ရှည်သော အသက်ရှိသော (သစ်ပင်)၊
လက်ပံပင်။ ထိရာယု သိမ္မလီ ခွံသု။ ဓာန်၊ ဋီ။
၅၆၅။ (-အမရ၊ ၁၄။ ၄၆။)

ထိရိကရဏ (န) [ထိရ+ဤ+ကရဏ] မြဲမြဲ-
တင်းကျပ်-စွာ ပြုခြင်း။ ဒဠိကမ္မေတိ ထိရိ-
ကရဏေ သက္ကစ္စကိရိယာယံ။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၀။

ထိရိဘူတကာလ (ပ) [ထိရိဘူတ + ကာလ]
မြဲမြဲ-တင်းကျပ်-စွာ (ဖြစ်၍)ဖြစ်ရာအခါ။
တဿ ထိရိဘူတကာလေ သင်္ကေတံ အနာ-
ပဠိတော။ ထေရ၊ ဌာ။ ၂။ ၂၀၆။

ထိ (ထိ) [ဌာ+ဤ။ ဓာ+ဤ။ ဌန္တိ ပတိဌဟန္တိ
ဧတ္ထ မာတုဂါမေ ပုတ္တမိတရေတိ ထိယော။
နေတ္ထိ၊ ဝိ။ ၅၉။ တိဌတိ ဂဗ္ဘော ယဿ၊ သာ
ထိ။ ဓာ ဓာရဏေ ဝါ၊ ဝဏ္ဏဝိကာရော၊ ဤ။
ဓာန်၊ ဋီ။ ၂၃၀-၁။ ထေ+ဤ။ နိတိ၊ ဓာ။
၆၀။ ဓာတုတ္ထ။ ၁၇၀။ (သြိ-သံ)] (၁)
မိန်းမ၊ အမသတ္တဝါ၊ (က) ဥတု-ရှိ-ပန်း
ပွင့်-သော မိန်းမ။ (ခ) သူဌေးမယား၊
သူဌေးကတော်။ (ဂ) သမီးမိန်းမ။ (၂)
အသံ။ (၃) ဣတ္ထိလိင်။

ထိ- ထေရ၊ ဌာ။ ၂။ ၃၇။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၂။
၂၁၇။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၂၃၀။ ကေ။ ကေ၊ ဋီ။
၅၅။ ထိယော- အပါ။ ၂။ ၂၀၉။ ဇာ၊ ၁။ ၈၅၊
၁၈၁။ ဇာ၊ ၂။ ၃၂၊ ၃၃၊ ၃၄၊ ၃၅။ မဟာနိ၊ ၉။
ထေရိ၊ ၄။ ၁၅၀။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၂။ ဇာ၊ ၄။
၃။ ၄၃၆။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၊ ၂၉၃-၅။ နေတ္ထိ၊
ဝိ။ ၅၉။ (ဒု၊ ဗ)- သုတ္တနိ၊ ၃၉၉။ မဟာနိ။
၈၉။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂၃၀။ မဟာနိ၊ ၄။ ၄၅။
နေတ္ထိ၊ ဝိ။ ၅၇။ ထိယာ(ဆ၊ ဇ)-ဇာ၊ ၁။ ၃၄၉၊
၃၈၉။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၈၄။ သုဗောဓ၊ ဋီ။ ၃၆၀။
ထိနံ-အပါ။ ၂။ ၂၆၆၊ ၂၇၄။ ဇာ၊ ၁။ ၁၅၊ ၂၄၊
၃၉၅။ ဇာ၊ ၂။ ၁၂၄၊ ၁၂၈၊ ၃၆၅။ ထေရိ၊ ၄။
၁၅၄။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၃၁၈။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၉၈၊ ၄၈၁-၂၊
၄၈၈။ ဇာ၊ ၄။ ၇။ ၃၇၉။ ဝဇီရ၊ ၇။ ၁။ သုဗောဓ၊
ဋီ၊ သစ်။ ၆၇။ ဒီပဝံသ၊ ၁၅။ ၇၅။ (စ၊ ဆ၊ ဗ)-
အပါ။ ၂။ ၂၀၉။ ထေရိ၊ ၄။ ၁၅၀။ ထိယံ
(သ၊ ဇ)-ဓာန်။ ၁၅၊ ၁၆၀၊ ၁၉၈၊ ၂၁၊ ၂၂၊
၃၃၂။

(၁) မိန်းမ၊ အမသတ္တဝါ။ ဣတ္ထိသညိကာ (=တာ) ထိယော ဝါ။ သုတ္တနိ၊ ၂။ ၂၃၀။ မဟာနိ၊ ၄၅။ ဣတ္ထိန္တိ ထိယတိ ဧတ္ထ သုက္ကသောဏိတံ သတ္တသန္တာနဘာဝေန သံဟညတိတိ ထိ။ ထေရ၊ ၂။ ၃၇။

(က) ဥတု-ရိ-ပန်းပွင့်-သော မိန်းမ။ ထိ ဓမ္မိနိ...ဣစ္စာဒိနိပိ တဿာ (ပုပ္ဖဝတိယာ) နာမာနိ။ ဓာန်၊ ၂။ ၂၃၉။

(ခ) သူဌေးမယား၊ သူဌေးကတော်။ ထိယော (ဇာ၊ ၁။ ၈၅)တိ သေဋ္ဌိတရိယံ ပုညလက္ခဏဒေဝံ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၂။

(ဂ) သမီးမိန်းမ။ ထိယော ဝါ (ဇာ၊ ၁။ ၁၈၁)တိ နိဗ္ဗတ္တနိဗ္ဗတ္တဌာနေ မုသာဝါဒိဿ မိတရောဝ ဇာယန္တိ။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၄၃၆။

(၂) အသံ။ “ထိယတိ ပထိယတိတိ ထိ”တိ ဧတ္ထ သဒ္ဓေ။ ကော၊ ၂။ ၅၅။

(၃) ဣတ္ထိလိင်။ တေသု အတ္ထေသု ဂေါဏေ ထိ၊ ပုမာ စ ဣတရေ ပုမာ။ သိ၊ ၂။ ၂၁၇။ နိတိ၊ ပဒ၊ ၃၁၈။ ထိ တို့တ္ထိယံ။ ကေ၊ ၅၅။

ထိသာတက (တိ) [ထိ+သာတက။ (ဩဝါ-တက-သံ)] မိန်းမကို သတ်တတ်သောသူ။ ထိသာတကာ (ဇာ၊ ၂။ ၁၀၄)တိ ဣတ္ထိသာတကာ။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၄၂၃။

ထိပုန္နပုံသက (န) [ထိ+ပုမ+နပုံသက။ ထိပုန္နပုံသက+က။ (ဩပုံနပုံသက-သံ)] (၁) ဣတ္ထိလိင်၊ ပုလ္လိင်၊ နပုလ္လိင်။ (တိ) (၂) ဣတ္ထိလိင်၊ ပုလ္လိင်၊ နပုလ္လိင်-ရိ-ကိုဟော-သော (သဗ္ဗနာမ် သဒ္ဓါ)။ (၁) ဥေယျံ ထိပုန္နပုံသက။ ဓာန်၊ ၈။ (တိ) (၂) ထိပုန္နပုံသကာ-နိတိ ဣတ္ထိပုမနပုံသကလိင်္ဂါနိ။ ရှု၊ ၂။ ၂၃၁။

ထိဘာဝ (ပ) [ထိ+ဘာဝ] မိန်းမ၏အဖြစ်။ မိန်းမ၏-ဖြစ်ကြောင်း-ဖြစ်ရာ - ဖြစ်သော (ဣတ္ထိဘော)။ ထိဘာဝိပိ န မုစ္ဆိယံ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၆၇။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၀။

ထိရဇ (ပ) [ထိ+ရဇ။ (ဩရဇသံ-သံ)] မိန်းမတို့၏-ဥတု-ရာသီ-ပန်း။ ထိရဇေ ဣတ္ထိနံ ဥတုမ္ပိ။ ဓာန်၊ ၂။ ၁၁၀၅။

ထု- ထံ-ဗျည်းနှင့် ဥ-သရ ယှဉ်တွဲပေါင်းစပ် ရွတ်ဆိုအပ်သော ထု-သဒ္ဓါ။ ယင်း-သည်—(၁) ဓာတ်- (၂) ပစ္စည်း-ထု-ဟု ၂-မျိုးရှိ၏။ (၁) ဓာတ်-ထု။ ထုတိ(ဓာန်။ ဓာန်၊ ၂။ ၁၁၈။ နိတိ၊ ဓာ၊ ၆၈၊ ၂၄၉)-ကြည့်။ (၂) ပစ္စည်း-ထု။ ယင်း-သည်—(က) “တတ်”ဟု အနက်ပြန်ရသော (ကမ္မတ္ထ)- (ခ) “အပ်”ဟု အနက်ပြန်ရသော (ကမ္မတ္ထ)- (ဂ) “ရာ”ဟု အနက်ပြန်ရသော (အဓိကရဏတ္ထ)-ထု-ဟု ၃-မျိုးရှိ၏။ (က) “တတ်” (ကမ္မတ္ထ) ‘ထု’။ ဒဝထု၊ ဝမထု၊ ဝေပထု၊ သယထု (ကမ္မည်း။ ၆၄၄။ ရှု။ ၆၆၁။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ၂။ ၃၂၈။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၁၂၇၁)၊ မတ္ထု (ဣဒ္ဓါ၊ ၈၉)-ကြည့်။ (ခ) “အပ်” (ကမ္မတ္ထ) ‘ထု’။ ကောတ္ထု (ဣဒ္ဓါ၊ ၈၉)-ကြည့်။ (ဂ) “ရာ” (အဓိကရဏတ္ထ) ‘ထု’။ ဝတ္ထု (ဣဒ္ဓါ၊ ၈၉)-ကြည့်။

ထုတ (တိ) [ထု+တ။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ၂။ ၅၅၂။ သူစိ။ နိတိ၊ ဓာ၊ ၂၄၉။ (ဩတ-သံ)] ချီးမွမ်းအပ်သော (သူ-စသည်)။ သဒ္ဓါတ္ထုတော- (ဇာ၊ ၁။ ၂၂၉)တိ သဒ္ဓါထုတော နိစ္စပ(ပု)-သတ္တော။ စရိယာ၊ ၄။ ၁၆၀။ ဇာ၊ ၄။ ၁၀၂။ အတိဒါနံ မဟာရာဇ လောကေ ဝိဒ္ဓဟိ ဝဏ္ဏိတံ ထုတံ ပသတ္ထံ။ မိလိန္ဒ၊ ၂၆၉။ (-၂၂၄၊ ၃၃၇၊ ၃၄၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၆၉။ စရိယာ၊ ၄။ ၁၆၈။)

ထုတကိတ္တိ (တိ) [ထုတ+ကိတ္တိ။ (ဩတကိတ္တိ-သံ)] ကောင်းချီးပေးအပ်၊ ချီးမွမ်းအပ်သော ကျော်စောသံရှိသောသူ (မြတ်စွာဘုရား)။ ထုတကိတ္တိ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၈၇)တိ “ယော ဓိရော သဗ္ဗဓိ ဒန္တော”တိ အာဒိနာ အဘိတ္ထုတကိတ္တိသဒ္ဓေါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၄၄။ (-အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၄၃။)

ထုတပ္ပသတ္တ (တိ) [ထုတ+ပသတ္တ] (၁) (မျက်မှောက်၌) ချီးမွမ်းအပ်၊ (မျက်ကွယ်၌) ချီးမွမ်းအပ်သော။ (၂) အလွန်အကဲ ချီးမွမ်းအပ်သော။ (၃) ချီးမွမ်းအပ်သူတို့သည် ချီးမွမ်းအပ်သောသူ။ ထုတပ္ပသတ္တော (ဗုဒ္ဓဝံ ၃၂၁) တိ ထုတော စေဝ ပသတ္တော စ၊ ထုတေဟိ ဝါ ဒီပကရာဒီဟိ ပသတ္တောတိ ထုတပ္ပသတ္တော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁၄၄။ (-အဘိဋ္ဌ၊ ၁။ ၅၄။ အပါဠာ၊ ၁။ ၂၅။ ဇာ၊ ၁။ ၁၄။)

ထုတိ (ထိ) [ထု+တိ။ ဓာနံ၊ ၁။ ၁၁။ နိတိ၊ ဓာ။ ၆။ ၂၄။ ထု+တိ။ အဒ္ဓမာဂဓိဓာနံ။ (သ္မုတိ-သံ)] (၁) ချီးမွမ်း - ချီးဝံ - ချီးကျူး - ခြင်း၊ ကောင်းချီးပေးခြင်း၊ (က) မျက်မှောက်၌ ချီးကျူးခြင်း။ (ခ) မျက်ကွယ်၌ ချီးကျူးခြင်း။ (၂) ချီးကျူးကြောင်း ဖြစ်သော (စကား၊ သဒ္ဓါ-စသည်)။ (၃) ထုတိ-သဒ္ဓါ။ (တိ) (၄) (ဘုန်းတန်ခိုးကို) ချီးကျူးတတ်သောသူ။ (၅) ချီးကျူး - အပ် - ခံရ - သောသူ။ (ချီးမွမ်းခြင်း၊ ချီးမွမ်း - ဩဘာ - ထောမနာ - စကား။ အဒ္ဓမာဂဓိဓာနံ။ P.S.D.။)

ထုတိ-မာဠ၊ ၄။ ၉၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၆၂။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၄၃။ ဒီ၊ ၁။ ၁၄၇။ သံ၊ ၁။ ၄၂။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၂၃။ ဓာနံ၊ ၁။ ၁၁။ သုဗောဓ၊ သုဗောဓ၊ ၁။ ၁၁။ ထုတိ - မာဠ၊ ၄။ ၉၁။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၂၁။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၂၀၊ ၄၀၄။ အပါဠာ၊ ၂။ ၉၁။ ၁၉၇။ စရိယာ၊ ၁။ ၇၄၊ ၉၉၊ ၂၄၇။ ဇာ၊ ၁။ ၂၉၉။ ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၁၃။ ဇာ၊ ၁။ ၁၄၆၊ ၁၆၁။ ၂၀၊ ၁၂၁၊ ၁၂၇၊ ၁၄၂၊ ၁၅၉၊ ၁၇၃၊ ၁၉၀၊ ၄၂၁။ ဇာ၊ ၁။ ၆၂၊ ၂၆၁၊ ၄၁။ ဇာ၊ ၁။ ၂၁၊ ၁၅၉၊ ၃၄၇၊ ၃၆၆၊ ၅၃၅။ ဇာ၊ ၁။ ၆၆၊ ၄၆၊ ၇၂၊ ၁၇၅။ ဇာ၊ ၁။ ၁၅၇၊ ၂၂၄၊ ၁၇၇။ မူလ၊ ၁။ ၆၆။ သုဗောဓ၊ သုဗောဓ၊ ၁။ ၂၇၉။ ထုတိယော (ဒု၊ ၁) - အပါဠာ၊ ၁။ ၈၄၊ ၈၆၊ ၉၉။ ဇာ၊ ၁။ ၈၂၊ ၈၄၊ ၉၇။ ထုတိယာ (တ၊ ၆) - အပါဠာ၊ ၂။ ၉၁။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၆။ သုဗောဓ၊ ၁။ ၂၀။

ထုတိဟိ (တ၊ ၁) - အပါဠာ၊ ၁။ ၂၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁၂၄။ ဇာ၊ ၁။ ၁၂၁။ ထုတိယံ (သ၊ ၆) - ဒီ၊ ၁။ ၁၄၇။ မာဠ၊ ၂။ ၁၃။ သံ၊ ၁။ ၁၃။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၂၃။ ခုဒ္ဒက၊ ၁။ ၉၇။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၂။ ၆။ ဒီ၊ ၁။ ၁၄၇။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၂၃။

(၁) ချီးမွမ်း - ချီးဝံ - ချီးကျူး - ခြင်း၊ ကောင်းချီးပေးခြင်း။ ကဒါ သညုဠာပန... ဝဏ္ဏာတိ ဝေမာဒီသု ထုတိယံ။ ဒီ၊ ၁။ ၁၄၇။ မာဠ၊ ၂။ ၁၃။ သံ၊ ၁။ ၁၃။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၂၃။ ခုဒ္ဒက၊ ၁။ ၉၇။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၂။ ၆။ ဝဏ္ဏာတိ ဂုဏ-ဝဏ္ဏနာတိ အာဟ “ထုတိယ” န္တိ၊ ထောမနာ-ယန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ ၁။ ၁၄၇။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၂၃။ ယာ ထုတိ သံရာဇသင်္ခါတာ ပသံသာ အတ္ထိ။ သုဗောဓ၊ ၁။ ၁၁။ (-မာဠ၊ ၄။ ၁၀၃။ သီ၊ ၁။ ၁၁။)

(က) မျက်မှောက်၌ ချီးကျူးခြင်း။ ပသံ-သန္တိ သမ္မုခါ ပသံသနံ ထုတိ။ မူလ၊ ၁။ ၆၆။

(ခ) မျက်ကွယ်၌ ချီးကျူးခြင်း။ ထောမ-နန္တိ ပရမ္ပုဇတော ထုတိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၆၂။

(၂) ချီးကျူးကြောင်းဖြစ်သော (စကား၊ သဒ္ဓါ-စသည်)။ တဏှစိဒေါတိ သိခရိယာယံ ထုတိ။ မာဠ၊ ၄။ ၉၁။ ဗောဓိသတ္တံ နာနပ္ပကာ-ရာဟိ ထုတိဟိ အဘိတ္ထဝိ သု။ အပါဠာ၊ ၁။ ၂၁။ သာရပ္ပိယ ထုတိယာ ထောမေန္တော။ သာ-ရတ္ထ၊ ၁။ ၁၆။

(၃) ထုတိ-သဒ္ဓါ။ ထုတိပရိယာယ-ကြည့်။

(တိ) (၄) (ဘုန်းတန်ခိုးကို) ချီးကျူးတတ်သောသူ။ ထုတိမာဂဓဝိန္နိကာစရိယက-ကြည့်။

(၅) ချီးကျူး - အပ် - ခံရ - သောသူ။ ထုတိပ္ပသတ္တ ကြည့်။

ထုတိကိတ္တိ (တိ) [ထုတိ+ကိတ္တိ။ (သ္မုတိကိတ္တိ-သံ)] ချီးကျူး - ကြွေးကြော် - ကြောင်း ဖြစ်သော ဂုဏ်သတင်းရှိသောသူ (မြတ်စွာ

ဘုရား)။ ထုတိ ကိတ္တိ ယဿ၊ သော ထုတိ-
ကိတ္တိ။ အဋ္ဌသာယော။ ၁၂၂။

ထုတိဂီတ (န) [ထုတိ+ဂီတ။ (ဋ္ဌ)ထုတိဂီတ-သံ]]
(ဂုဏ်ကျေးဇူးကို) ချီးကျူးခြင်း၏ အစွမ်း
အားဖြင့်ဖြစ်သော သီချင်းသံ။ (ကောင်းချီး
-ဩဘာ-ထောမနာ - မင်္ဂလာ - စကား၊
ဓမ္မသီချင်း=ဓမ္မဂီတ။ P.S.D.။) ဝဏ္ဏဂီတန္တိ
ထုတိဂီတံ။ သံ၊ ဇိ၊ ၂။ ၃၉၆။

ထုတိသောသ (ပု) [ထုတိ+သောသ] (က)
ချီးမွမ်း-ချီးဝံ့-ချီးကျူး-ခြင်း၏ အစွမ်း
အားဖြင့်ဖြစ်သော စကားသံ။ (ခ) ချီးမွမ်း-
ချီးဝံ့-ချီးကျူး-ခြင်းကိုပြတတ်သောစကား
သံ၊ ကျော်စောသံ၊ ကျေးဇူးသတင်း။

(က) အဘိတ္ထဝနဝသေန ပဝတ္ထော
သဒ္ဓေါ ထုတိသောသော၊ (အဘိတ္ထဝုဒ္ဓါဟာ-
ရာ)။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၁၅။ ဒီ၊ ဇိ၊ ၁။ ၂၁၅။
အံ၊ ဇိ၊ ၂။ ၁၅၂။ (- သံ၊ ဇိ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၀။ မ၊ ဇိ၊
၂။ ၂၄၅။) (ခ) ကိတ္တိတိ ထုတိ၊ တဿာ
ပကာသကော သဒ္ဓေါ ကိတ္တိသဒ္ဓေါတိ ဒဿေ-
တုံ “ထုတိသောသော ဝါ” (ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၈၄) တိ
ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၄၃။

(က) , (ခ) ထုတိသောသော-ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။
၈၄။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၈။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၆၆။ ဣတိ-
ဝုတ်၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၆။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၆၃။ ဒီ၊ ဇိ၊ ၁။
၆၃၊ ၁၆၄။ သံ၊ ဇိ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၃၄။ သံ၊ ဇိ၊ သစ်၊
၂။ ၃၇၃။ ဒီ၊ ဇိ၊ ၂။ ၁၃၀။ အံ၊ ဇိ၊ ၂။ ၂၄၂၊ ၂၉၁၊
၃၀၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဇိ၊ ၁။ ၂၉။ ထုတိသောသ-
မ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၆။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၉၁။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂။
သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၁၀။ ထုတိသောသေန-ဣတိ-
ဝုတ်၊ ဋ္ဌ၊ ၈။ သံ၊ ဇိ၊ ၁။ ၃၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဇိ၊ ၁။ ၂၆။
ထုတိသောသေ(သ၊ ဇေ)-မ၊ ဇိ၊ ၂။ ၂။

ထုတိဗေပ (ပု) [ထုတိ+ဗေပ] ချီးမွမ်းကြောင်း
ဖြစ်သော စကားကို ပြောဆိုခြင်း။ ထုတိ-
ဗေပဟိ(ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၇၀) တိ ပသံသာဝစနေဟိ။
သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၇၉။

ထုတိပဏာမပရိဒီပက (တိ) [ထုတိ+ပဏာမ+
ပရိဒီပက] ချီးမွမ်းခြင်း၊ ရှိခိုးခြင်း-ကို ပြတတ်
သော(စကား၊ ဝါကျ-စသည်)။ အာစရိယေဟိ
သံဝဏ္ဏနာရဓမ္မေ ထုတိပဏာမပရိဒီပကနိ
ဝါကျာနိ နိက္ခိယန္တိ။ သီ၊ ဇိ၊ သစ်၊ ၁။ ၃။

ထုတိပရိယာယ (ပု) [ထုတိ+ပရိယာယ] ထုတိ
သဒ္ဓါ၏-ပရိယာယ် - စကားလွယ် - စကား
အပြောင်းအလဲ(ကိတ္တိသဒ္ဓါ)။ ကိတ္တိ-သဒ္ဓေါ
ဟေတ္တ ထုတိပရိယာယော။ သီ၊ ဇိ၊ သစ်၊ ၂။
၂၀။

ထုတိပါဌက (ပု) [ထုတိ+ပါဌက။ ထုတိ* ပဌ-
တိတိ ထုတိပါဌကော။ ပဌ ဝိယတ္တိယံ
ဝါစာယံ၊ ဣ။ သူစိ။ (ဋ္ဌ)ထုတိပါဌက-သံ]]
စာဆိုတော်၊ (ဒါန၊ ဝိရ-စသောဂုဏ်ဖြင့်) မင်း
ကို ချီးမွမ်းသူ၊ ဘုန်းတော်ဘွဲ့ သီဆိုသူ။ ဝန္တိ
တု ထုတိပါဌကော။ ဓာနံ၊ ၃၉၆။

ထုတိပုဗ္ဗင်္ဂမ (တိ) [ထုတိ+ပုဗ္ဗင်္ဂမ] ချီးမွမ်း-
ချီးဝံ့- ခြင်းလျှင် - ရှေ့သွား - ပြဇာန်းခြင်း
- ရှိသော (ဂါထာ-စသည်)။ ထုတိပုဗ္ဗင်္ဂမာ-
(ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၅၀၄) တိ ပသံသာပဓာနာ။ နဝက-
နိပါတ်၊ သမုဂ္ဂ-ဇာတ်၊ ဇိ၊ ပေ။

ထုတိပုသတ္ထ (တိ) [ထုတိ+ပုသတ္ထ] (၁) (မျက်
မှောက်၌) ချီးမွမ်းအပ်၊ (မျက်ကွယ်၌) ချီး
မွမ်းအပ်သော။ (၂) အလွန်အကဲ ချီးမွမ်းအပ်
သော။ (၃) ချီးမွမ်းအပ်သူတို့သည် ချီးမွမ်း
အပ်သော၊ သူ။ တေဟိ ထုတိပုသတ္ထော
သော။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၅၄ (သီ၊ သျှ၊ ၁။ မူ-ကွဲ)။
နိတိ၊ ဓာ၊ ၆၈။ ထုတပုသတ္ထ - နှင့် ယှဉ်တွဲ
ကြည့်။

ထုတိမင်္ဂလ (န) [ထုတိ+မင်္ဂလ] ကောင်းချီးပေး
-ချီးကျူး-ခြင်းနှင့်စပ်သော မင်္ဂလာ=ကြီး
ပျားကြောင်းစကား။ ထုတိမင်္ဂလာနိ ပယိရု-
ဒါဟံသု။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၄။ ဗုဒ္ဓဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁၄၂။
ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၃။ (- ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၅။ ၄၁၈။)

ထုတိမတ္တ(န) [ထုတိ+မတ္တ] ချီးမွမ်း-ချီးဝံ့-ခြင်းမျှ။ ဣဒဉ္စ နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရဆဋ္ဌဘိည-ဘာဝသာမညေန ထုတိမတ္တံ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဋီ၊ဝ။ ၂၂။

ထုတိမာဂဝေန္တိကာစရိယက (ပု) [ထုတိ+မာဂ-ဝ+ဝေန္တိက+အာစရိယက] ဘုန်းတန်ခိုးကို ချီးကျူးလျှောက်တင်သူ၊ မင်းမျိုးစဉ်ဆက်ကို ချီးမွမ်းသူ၊ ဒါနု၊ဝိရ-စသောဂုဏ်ဖြင့် မင်းကို ချီးမွမ်းသူ (နှင့်) သွန်သင်-ညွှန်ပြ-တတ်သော မင်းဆရာ ပုရောဟိတ်။ အာဒိသဒ္ဓေန ထုတိမာဂဝေန္တိကာစရိယကေ သင်္ဂဏှာတိ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၃၉၆။

ထုတိရဟ (တိ) [ထုတိ+အရဟ] ချီးမွမ်း-ချီးဝံ့-ခြင်းငှါ ထိုက်သောသူ၊ ချီးမွမ်းထိုက်သူ။ ဧဝံ ထုတိရဟော သ ဗြဟ္မာ သော ဗြာဟ္မ-ဏောတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၅၂။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁၈၇။

ထုတိဝစန (န) [ထုတိ+ဝစန] ချီးကျူးကြောင်း ဖြစ်သော-စကား-သဒ္ဓါ။ ပဟူတပညန္တိ-အာဒိနိ ထုတိဝစနာနိ၊ တေဟိ တံ မုနိ ထုနာတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၄၃။ မာနုစ္ဆိဒေါတိ ထုတိဝစနံ။ မ၊ဋီ၊ ၃။ ၃၀၅။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၈၁၊ ၁၅၀၊ ၁၅၂၊ ၂၀၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၅၃၄။ အပါ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၃၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊ ၅၅။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊ ၄၀။)

ထုတိဝစနမတ္တ (န) [ထုတိဝစန+မတ္တ] ချီးကျူးကြောင်း ဖြစ်သော- စကား - သဒ္ဓါ-မျှ။ ထုတိဝစနမတ္တမေဝေတံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၈၀။

ထုတိဝန္ဓနာ (ထိ) [ထုတိ+ဝန္ဓနာ] (ဂုဏ်ကို) ချီးကျူးခြင်းဟူသော ရှိခိုးခြင်း။ အဘိဝန္ဓိတော-သိတိ နမသိတော၊ ထောမိတော ဝါ အသိ၊ တေနာဟ “ထုတိဝန္ဓနာယာ” (ဝိမာန၊ ၁၁၈။ ပေတ၊ ၁၉၆) တိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊ ၃၁၉။

ထုတိသင်္ဂီတ (န) [ထုတိ+သင်္ဂီတ] ကောင်းချီးပေး-ချီးကျူး-ခြင်းနှင့် စပ်သောသီချင်း။

ထုတိသင်္ဂီတနိ (ထုတိသတနိ၊ သိ) ပဝတ္ထေ-န္တော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊ ၂၉၈၊ ၃၃၈။

ထုတိသတ (န) [ထုတိ+သတ] ချီးမွမ်း-ချီးဝံ့-ခြင်းတို့၏ အရာ၊ (က) အရာသော-ချီးမွမ်း-ချီးဝံ့-ခြင်း။ (ခ) အရာသော-ချီးမွမ်း-ချီးဝံ့-ကြောင်းဖြစ်သော (ဂုဏ်ကျေးဇူး-စသည်)။ အနေကေဟိ ထုတိသတေဟိ အဘိတ္တဝိယမာနော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၁၃။ ထုတိ-သတနိ ဂါယမာနေဟိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉၃။

ထုတိသဟဿ (န) [ထုတိ+သဟဿ] ချီးမွမ်း-ချီးဝံ့-ခြင်းတို့၏ အထောင်၊ (က) အထောင်သော-ချီးမွမ်း-ချီးဝံ့-ခြင်း။ (ခ) အထောင်သော - ချီးမွမ်း - ချီးဝံ့-ကြောင်း ဖြစ်သော (ဂုဏ်ကျေးဇူး-စသည်)။ အနေ-ကေဟိ ထုတိသဟဿေဟိ ဘဂဝန္တံ ထော-မေတွာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊ ၁၄၃။

ထုတုံ (ကြိ၊ဝိ) [ထု+တုံ] ချီးမွမ်း-ချီးဝံ့-ချီးကျူး-ခြင်းငှါ။ နာလံ ထုတုံ နောပိ နိပစ္စ-ဝါဒီ (သုတ္တနိ၊ ၃၁၀) တိ.... ထောမေတုမ္ပိ နာ-ရဟတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၅၈။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၆၈။)

ထုနန္ဒ (တိ) [ထု+နာ+အန္တ] (၁) ချီး-မွမ်း-ဝံ့-ကျူး-လို-သောသူ။ (၂) ညည်း-ညူ-တွား-သောသူ။ (၃) ပုညသမ္ပဒါယမဟတ္ထိ-ကတ္တံ ထုနန္တော အာဟ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊ ၁၉၇။ (-၁၃၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၅၊ ၈၁၊ ၁၇၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၅၃၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၉။) (၂) ထုနံ သေတိ (သံ၊ ၃။ ၁၂၉) တိ ထုနန္တော (=နိတ္တုနန္တော။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၄၇၀) သယတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၃၅။

ထုနန္ဒိ (ကြိ) [ထု+နာ+အန္တ] (၁) ချီး-မွမ်း-ဝံ့-ကျူး-ကုန်၏၊ ကောင်းချီး ပေးကုန်၏၊ ဂုဏ်ကျေးဇူးကို-ဖော်ပြ-ပြောဆို-ကုန်၏။ (၂) ညည်း-ညူ-တွား-ကုန်၏။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ထုနာတိ (ကြိ) [ထု + နာ + တိ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၂၄၉။]

(၁) ချီး - မွမ်း - ဝဲ - ကျူး - ၏။ ကောင်း
ချီး ပေး၏။ ဂုဏ်ကျေးဇူးကို - ဖော်ပြ - ပြော
ဆို - ၏။ (၂) ညည်း - ည - တွား - ၏။
(၁) ထုနာတိ - သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၄၃။ ထုနန္တိ
ဝဒန္တိ ကထေန္တိ ဘဏန္တိ ဒီပယန္တိ ဝေါဟရန္တိ။
မဟာနိ။ ၂၂၇။ သယံ ထုနန္တိ (သုတ္တနိ၊ ၄၁၆။
မဟာနိ။ ၂၂၆) တိ အတ္တနာ ဝဒန္တိ။ သုတ္တနိ၊
ဌ၊ ၂။ ၂၇၀။ မဟာနိ၊ ဌ၊ ၃၁၇။ (၂) ယတ္ထ
ထုနန္တိ ဒုဂ္ဂတာ။ ဝိမာန။ ၇၃။ ပေတ။
၂၀၆။ နိတိ၊ ဓာ။ ၂၄၉။ ယသ္မိံ နိရယေ
ထုနန္တိ၊ ... နိတ္ထုနန္တိ ဝိမာန၊ ဌ၊ ၂၀၇။

ထုနိတွာ (ကြိ၊ ဝိ) [ထု + နာ + တွာ] ချီး - မွမ်း -
ဝဲ - ကျူး - ၏။ ဂုဏ်ကျေးဇူးကို - ဖော်ပြ -
ပြောဆို - ၏။ ဒွိတိ ဂါထာဟံ ထုနိတွာ
တတိယာယ ဝန္တနံ ယာစတိ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။
၁၇၇။ (- ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။ ၈၇။)

ထုပယတိ (ကြိ) [ထုပ + ယ + တိ] စိုက်
ဆောက် - ထူထောင် - ၏။ အထက်သို့ မြင့်
တက်၏။ စုန့်စုန့်တက်၏။ ထု(ထု)ပိကာ -
ဒေါင့်ကွင်း ကြည့်။

ထု(ထု)ပိကသဒိသ (တိ) [ထု(ထု)ပိကာ + သဒိ -
သ] အထွတ် - နှင့်တူ - သဖွယ်ဖြစ် - သော။
အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ထု(ထု)ပိကသဒိသတာပရိကပ္ပန (န) [ထု(ထု) -
ပိကသဒိသတာ + ပရိကပ္ပန] အထွတ်နှင့် တူ
သည်၏အဖြစ်ကို - ကြံစည် - တွေးဆ - ခြင်း။
လောကထူပိကာ နာမ ဗြဟ္မဘူမိ ဝုစ္စတိ
လောကဿ ထုပိကသဒိသတာပရိကပ္ပနေန။
သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၉၂။

ထု(ထု)ပိကာ (ထိ) [ထု(ထု)ပ + ဣ + အာ။
ထုပ သမုဿာယေ၊ စု။ ထုပေတိ၊ ထုပယတိ။
အယံ ပါဏိနိဓာတု။ ... ထုပ သမုဿာယေ၊ စု၊
ဦးဒိသာဒ္ဓါယံ။ သမုဿာယော အာရောဟော

ဥဗ္ဗေဓော။ ထုပေတိ၊ ထုပယတိ၊ ထုပေါ၊
ထုပိကာတိ အဂ္ဂဝံသာစရိယော။ နူတဓာတု -
မာလာ။ ၆၀။ (နိတိ၊ ဓာ။ ၂၄၆ - လည်းကြည့်။)
(သ္မုပိကာ - သံ)] (ပြာသာဒ် - စသည်၏) -
အထွတ် - စုလစ်မွန်းချွန်။ (ငယ်သော - ထိပ် -
အထွတ်၊ ထိပ်ဖူးငယ်၊ ပြာသာဒ် စသော
အဆောက်အဦတို့၏ ပတ္တမြား အထွတ်အဖူး။
အဒ္ဓမာဂဓိ - ဓာန်။) ပါသာဒမတ္ထကေ ထုပိကံ
(ထုပိကံ) ပါဒဂုံဌေန ပဟရိ။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။
၄၉၆။ အပါဌ၊ ၁။ ၂၇၂။ ထုပိကာတိ ပါသာ -
ဒါဒိထုပိကာ။ ဝိနိစ္ဆယ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၈၉၅။ (- ဝိ၊
ဌ၊ ၃။ ၅၀။ ဝိ၊ ဌ၊ ၄။ ၈၄။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၃၀၉။
ကင်္ခါ။ ၂၆၄။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၄၅။ သာရတ္ထ၊ ၃။
၃၂၀။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၂၇။)

ထုပိကာသမ္ပုဓဋ္ဌာန (န) [ထုပိကာ + သမ္ပုဓဋ္ဌာန]
(ပြာသာဒ်) အထွတ်၏ - ရှေးရှု - တူရူ -
အရပ်။ ထုပိကာသမ္ပုဓဋ္ဌာနေ ကောဋိဂါမော
နာမ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၄၀။

ထုပေတိ (ကြိ) [ထုပ + ဧ + တိ] စိုက်ဆောက်
- ထူထောင် - ၏။ အထက်သို့ မြင့်တက်၏။
စုန့်စုန့်တက်၏။ ထု(ထု)ပိကာ ဒေါင့်ကွင်း
ကြည့်။

ထုလ္လ (တိ) [ထုလ + လ။ ထုလ ပရိဗြူဟ -
နေ၊ ... လ - ပစ္စယေ ထုလ္လံ၊ ရဿာဒိ။ ဓာန်၊
ဋီ၊ ၇၀၁။ (- ကင်္ခါ၊ ယော၊ မဟာဋီ၊ ၃။ ၉၁။)
(သ္မုလ - သံ)] (၁) ရုန့်ရင်း - ကြမ်းတမ်း -
သော။ (၂) များ - ကြီး - သော။ (၃)
ပြန့်ကျယ်သော။ (၄) ပြည့်စုံ - လုံလောက် -
သော။ (၅) ဆူဖိုး - ဝ - သော။ (ထူသော၊
ထူထပ်သော၊ ခွန်အားကြီးသော။ အဒ္ဓ -
မာဂဓိ - ဓာန်။)

(၁) ရုန့်ရင်း - ကြမ်းတမ်း - သော။
ဌိတော ထုလ္လာနိ (ထုလ္လာနိ၊ က) ဂဇ္ဇတိ (ဇာ၊
၁။ ၁၀) တိ သော ယသ္မိံ ဌာနေ ဌိတော
ထုလ္လာနိ ဖရသဝစနာနိ ဝဒတိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။

၂၄၂။ (-ဇာ၊ ၁။ ၂၂၇။ ဇာ၊ ၄။ ၄၃၄။)
ထုလ္လစွယ(ခ)-လည်း ကြည့်။

(၂) များ- ကြီး-သော။ ထုလ္လမတ္တ-
(ဇာ၊ ၁။ ၁၅၇) နှိ အပ္ပကေန ကာရဏေန
မဟန္တံ အတ္တံ ဧဟိဿသီတိ ဒဿေတိ။ ဇာ၊
၄။ ၂။ ၃၀၈။ ထုလ္လစွယ (၁) (က)-လည်း
ကြည့်။

(၃) ပြန့်ကျယ်သော။ ထုလ္လကောဠိက
(၁) (ခ)-ကြည့်။

(၄) ပြည့်စုံ - လုံလောက် - သော။
ထုလ္လကောဠိက (၁) (က)-ကြည့်။

(၅) ဆူဖြိုး-ဝ-သော။ ထုလ္လဉ္စ ဝဋ္ဌ-
ရဉ္စာထ။ ဓာန်။ ၇၀၁။ ထုလ္လကုမာရိကာ (ခ)-
လည်း ကြည့်။

ထုလ္လ (န) [ထုလ္လ+အစွယ။ နောက်ပုဒ်ကျေ။]
ထုလ္လစဉ်းအာပတ်။ ပါရာဇိကဉ္စ သံဃာဒိ၊
ထုလ္လံ ပါစိတ္တိယေန စ။ ဝိ၊ ၄။ ၄၄၀။

ထုလ္လဉ္စရက (တိ) [ထုလ္လ+ဉ္စရ+က] ဆူဖြိုး-
ဝ-သော ပေါင်ရှိသော၊ ပေါင်တုတ်သော၊
သူ။ ထုလ္လဉ္စရကဿ မဂ္ဂံ ဂစ္ဆန္တဿ သမ္မာဓ-
ဋ္ဌာနေ သန္ဓနာယ အသုစိ မုစ္စိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။
၁၁၈။

ထုလ္လကစ္ဆာဗာဓ (ပု) [ထုလ္လကစ္ဆ+အာဗာဓ]
ကြီးသောဝဲရောဂါဟူသော အနာ၊ ဝဲကြီးနာ။
အာယသ္မတော ဗေလဋ္ဌသီသဿ ထုလ္လကစ္ဆာ-
ဗာဓော ဟောတိ။ ဝိ၊ ၃။ ၂၉၃။ ထုလ္လကစ္ဆာ-
ဗာဓောတိ မဟာပိဋကဗာဓော။ ပါတိ၊
ပဒတ္ထ။ ၂၉၀။

ထုလ္လကစ္ဆ (ထိ) [ထုလ္လ+ကစ္ဆ] (က) ကြီး
သော ဝဲရောဂါ၊ ဝဲကြီးနာ။ (ခ) ကြီးသော
အိုင်းအမာ၊ အိုင်းအမာကြီး။ အနုဇာနာမိ
ဘိက္ခဝေ ယဿ ကဏ္ဍု ဝါ ပိဋက ဝါ အဿာ-
ဝေါ ဝါ ထုလ္လကစ္ဆ ဝါ အာဗာဓော။ ဝိ၊ ၃။
၂၉၄။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၆။ ထုလ္လကစ္ဆ ဝါ အာဗာ-

ဓော (ဝိ၊ ၂။ ၂၂၃)တိ မဟာပိဋကဗာဓော
ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၆။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၂။
(-အံ၊ ၄။ ၂။ ၉၀။)

ထုလ္လကုမာရိကာ (ထိ) [ထုလ္လာ+ကုမာရိကာ။
ထုလ္လာ မဟန္တာ ကုမာရိကာတိ ထုလ္လကုမာ-
ရိကာ။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၁၇၀။] (က)
အရှယ်ကြီးသော အမျိုးသမီး၊ အမျိုးသမီး
ကြီး၊ အပျိုကြီး၊ အပျိုဟိုင်း။ (ခ) ထူပြော
-ဆူဖြိုး-သော ရာဂရှိသော မိန်းမပျို၊
ရာဂကြီးသောမိန်းမပျို။

(က) ထုလ္လကုမာရိကာ (အံ၊ ၂။ ၁၁၂)တိ
မဟလ္လိကကုမာရိကာယော။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၄၃။
ထုလ္လကုမာရိကာ(ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၇)တိ မဟလ္လိ-
ကာ အနိဝိဋ္ဌ(ဒွ၊ က)ကုမာရိယော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။
၁။ ၄၂။ (-ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၄၀။ ကေ-နံပါတ်၊
ဥဒဉ္စနိ-ဇာတ်၊ ၄။ ပေ။)

(ခ) ထုလ္လကုမာရိကာ (ဝိ၊ ၃။ ၂၉၉) တိ
ယောဗုဒ္ဓပ္ပတ္တာ ယောဗုဒ္ဓာတိတာ ဝါ ကုမာရိ-
ယော။ တာ ပုရိသာမိပ္ပါယာဝံ ဝိစရန္တိ၊
ယေန ကေနစိ သဒ္ဓိ* မိတ္တဘာဝံ ပတ္တေန္တိ။
ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၃။ ထုလ္လကုမာရိကာတိ န စ
ထုလသရိရာဒဗ္ဗဗ္ဗာ။ ထုလ ဟောတု ကိသာ
ဝါ၊ ပဉ္စကာမဂုဏိကရာဂေန ပန ထုလတာယ
“ထုလ္လကုမာရိကာ”တိ ဝုစ္စတိ။ ဇာ၊ ၄။ ၄။
၂၂၀။

(က) , (ခ) တဒါ ထုလ္လကုမာရိကာ ဝေ
တေရဟိ ထုလ္လကုမာရိကာ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၄၄၂။
(-အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၁၂၈။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၄။)

ထုလ္လကုမာရိကာဂေါစရ (တိ) [ထုလ္လကုမာရိကာ
+ဂေါစရ] (က) ရာဂထူပြောသော အမျိုး
သမီးလျှင် ကျက်စားရာရှိသော။ (ခ) အပျို
ကြီးလျှင် ကျက်စားရာ ရှိသောသူ၊ အပျို
ကြီးအိမ်သို့ မပြတ်မလပ် သွားရောက် လည်
ပတ်တတ်သော ရဟန်း။ ထုလ္လကုမာရိကာ-
ဂေါစရော ဝါ ဟောတိ။ ဝိ၊ ၃။ ၂၉၉။ ဝိ၊ ၅။

၂၃၀။ အံ၊ ၂။ ၁၁၂။ ဝေသိယာဂေါစရ (အံ၊
ဌ၊ ၃။ ၄၃) - နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

ထုလွှဲကုမ္ပဏီကုမ္ပဏီ (န) [ထုလွှဲကုမ္ပဏီ-
ကုမ္ပဏီ + ပလောဘန] (က) ရာဂထူပြောသော
အမျိုးသမီး၏ - ဖြားယောင်း - သွေးဆောင်
- ခြင်း။ (ခ) အရွယ်ကြီးသော အမျိုးသမီး -
အပျိုကြီး၏ - ဖြားယောင်း - သွေးဆောင်
- ခြင်း။ (က) ထုလွှဲကုမ္ပဏီ (ခ) - နှင့်
ယှဉ်ကြည့်။ (ခ) ထုလွှဲကုမ္ပဏီကုမ္ပဏီ-
ဘန် အာရဗ္ဗ ကထေသိ။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂။
ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၇။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၇။ ၄၉။ ဇာ၊
၄။ ၂။ ၃၇။ = မဟာလကတယ ဝေ ထုလွှဲ၊
ထုလွှဲ ဝေ ထုလွှဲ။ ထုလွှဲယေဝ ဝိပု-
တိကတယ ကုမ္ပဏီ စာတိ ထုလွှဲကုမ္ပဏီ-
ရိက၊ တယ ပလောဘနံ ဥပလာပနံ
အာရဗ္ဗ ကထေသိ။ ကေ-နိပါတ်၊ မုနိက-
ဇာတ်၊ ၆။ ပေ။

ထုလွှဲကုမ္ပဏီ (ရိ) ဂေါစရ (တိ) [ထုလွှဲကုမ္ပဏီ
+ ဂေါစရ] (က) ရာဂထူပြောသော အမျိုး
သမီးလျှင် ကျက်စားရာရှိသော။ (ခ) အပျို
ကြီးလျှင် ကျက်စားရာရှိသော။ ထုလွှဲ-
ကုမ္ပဏီ (ရိ) ဂေါစရ (ထုလွှဲကုမ္ပဏီဂေါ-
စရော၊ သျှ၊ ၁။ ၁။) ဝါ ဟောတိ။ အဘိ၊ ၁။
၂၅၅။ ၆။ မဟာနိ၊ ၃၇၇။

ထုလွှဲကုမ္ပဏီ (ထိ) [ထုလွှဲ + ကုမ္ပဏီ] (က)
ရာဂထူပြောသော အမျိုးသမီး။ (ခ) အရွယ်
ကြီးသော အမျိုးသမီး၊ အမျိုးသမီးကြီး၊
အပျိုကြီး၊ အပျိုဟိုင်း။ (က) ထုလွှဲကုမ္ပဏီ-
ရိက (ခ) - နှင့် ယှဉ်ကြည့်။ (ခ) ထုလွှဲကုမ္ပဏီ-
ရိယော (အဘိ၊ ၁။ ၂၅၅။ မဟာနိ၊ ၃၇၇။) တိ
မဟာလကတ အနိဝိဋ္ဌ (ဝိဋ္ဌ၊ က၊ ဗိဋ္ဌ၊ မဟာနိ၊
၄။) ကုမ္ပဏီယော။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၇။ မဟာ-
နိ၊ ၄။ ၃၇၇။ (- ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၀၀။ အံ၊ ၄။ ၂။
၃၇။) (က) , (ခ) ထုလွှဲကုမ္ပဏီ (ဝါ)
နိမန္တေတိ။ ဝိ၊ ၃။ ၂၀၇။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၂၂၀။

ထုလွှဲကောဠိ (တိ) [ထုလွှဲ + ကောဠိ] (က)
ပြည့်စုံ - လုံလောက် - သော ကျီကြ (စပါး-
စသည်ထည့်ရန် အဆောက်အဦ) ရှိသော။
(ခ) ကြီးကျယ်သော - ကျီကြ - ရိက္ခာ
ဂိုဒေါင် (ကုန်လှောင်ရုံ) - ရှိသော၊ ထမင်း၊
မုန့် - စသော စားနပ်ရိက္ခာ ပေါများသော
(နိဂုံး)။ အောက်ပုဒ် (၁) ကြည့်။

ထုလွှဲ(ထုလွှဲ)ကောဠိက(တ) (တိ) [ထုလွှဲ(ထုလွှဲ)
+ ကောဠိ + က (ဣတ)။ ထုလွှဲ(ထုလွှဲ)
ကောဠိက (တ) + က] (၁) ထုလွှဲ(ထုလွှဲ)
ကောဠိက (တ) - အမည်ရှိသော၊ (က) ပြည့်
စုံ - လုံလောက် - သော ကျီကြရှိသော။ (ခ)
ပြည့်ကျယ်သော - ကျီကြ - ရိက္ခာဂိုဒေါင် -
ရှိသော၊ ထမင်း၊ မုန့် - စသော စားနပ်ရိက္ခာ
ပေါများသော (နိဂုံး)။ (၂) ထုလွှဲ(ထုလွှဲ)-
ကောဠိက(တ) - နိဂုံး၌ နေသော။ သူ။

(၁) ထုလွှဲကောဠိက(ထုလွှဲကောဠိကံ၊
သိ၊ သျှ၊ ၁။ ၁။) နာမ ကုမ္ပဏီ နိဂမော
တဒဝသရိ။ မ၊ ၂။ ၂၄၄။ သတ္တာ အဒ္ဓမာသံ
ထုလွှဲကောဠိကော ဝေသိတော ပုန သာဝတ္ထိမေဝ
အဂမာသိ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၃။ (- မ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၉။
အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၇။)

(က) ထုလွှဲကောဠိက(တ၊ သိ)။ ထုလွှဲ-
ကောဠိ ပရိပုဏ္ဏကောဠိဂါရိ။ ...တသ္မိံ နိဂမေ
ကောဠိ နိဗ္ဗုဓရာဝ ဟောန္တိ။ တသ္မာ သော
ထုလွှဲကောဠိကန္တေ သင်္ဂ ဂတော။ မ၊ ၄။
၃။ ၁၇၉။

(ခ) ထုလွှဲမေဝ ထုလွှဲ၊ ထုလွှဲ ဝိပုလာ
မဟန္တာ ကောဠိ ဇာတာ ဣမဿာတိ ထုလွှဲ-
ကောဠိက(တ)။ ကြံဒနပူပဟူတဝသေန
လဒ္ဓနာမော နိဂမော။ အဋ္ဌကထာယံ ပန
“ထုလွှဲကောဠိ” အတ္ထော ဝုတ္တော။ တေန
ပါဠိယံ ဣက (ဣတ ?) သဒ္ဓေန ပဒဝစုနံ
ကတန္တိ ဒဿေတိ။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၉။

(၂) အသောသုံ ခေါ် ထုလ္လကောဠိကာ (ထုလ္လကောဠိတကာ၊ သိ၊ သျာ၊ က၊ လ္လ) ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကာ။ မ၊ ၂။ ၂၄၄။ (- ၂၄၆။ မ၊ ၄။ ၃။ ၂၀၁။)

ထုလ္လကောဠိက(တ)နိဂမ (ပု) [ထုလ္လကောဠိက(တ)+နိဂမ] ထုလ္လကောဠိက(တ)-အမည်ရှိသော နိဂုံး (ဈေးရှိသော ရွာကြီး)။ ကုရု-ရဋ္ဌေ ထုလ္လကောဠိက (တံ၊ သိ၊ အံ၊ ဌ) နိဂမေ ရဋ္ဌပါလသေဠိဂေဟေ (ရဋ္ဌပါလသေဠိနောဂေဟေ) နိဗ္ဗတ္တိ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၂။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၉။ အပါ၊ ၄။ ၂။ ၂၀၊ ၃၀၁။

ထုလ္လကောဠိတနဂရ (န၊ ထိ) [ထုလ္လကောဠိတ+နဂရ] ထုလ္လကောဠိတ-အမည်ရှိသော မြို့၊ အမြဲဖြစ်တည်သည် ဖြစ်၍ ကြီးကျယ်သော ရိက္ခာကျီကြရှိသော မြို့။ ယဒါ ပန ထုလ္လကောဠိတနဂရေ...နာရဒသမ္မာသမ္ပုဒ္ဓံ အဒ္ဓသံသု။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၂၂၁။

ထုလ္လစယ (ပု၊ န) [ထုလ္လ+အစွယ်။ ထုလောအစွယော ထုလ္လစယော။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၄။ ၁။ ၁၂။ ထုလော အစွယော ဧတာတိ ရသေ့၊ ဒွိတ္တေ စ ထုလ္လစယံ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၃-၄။] (၁) (က) ကြီးလေးသော အပြစ်။ (ခ) ကြီးလေးသော အပြစ်ရှိသော။ (၂) (က) ရှန်ရင်း-ကြမ်းတမ်း-သော အပြစ်။ (ခ) ရှန်ရင်း-ကြမ်းတမ်း-သော အပြစ်ရှိသော (အာပတ်)၊ ထုလ္လစဉ်းအာပတ်။ (၃) ထုလ္လစယ-ဟူသော (အမည်)။ ယင်း-အာပတ်ကို ဒေသနာ ပြောကြားထိုက်သော အာပတ်တို့တွင် အပြစ်အကြီးဆုံး ဖြစ်ခြင်းကြောင့် 'ထုလ္လစယ'ဟု ခေါ်ဆို၏ (ဝိ၊ ၅။ ၂၆။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၇။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၃၄။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၄။ ၁။ ၅၀။) ယင်း-သည်-ရဟန်းယောကျ်ားတို့၏ ထုလ္လစဉ်း၊ ရဟန်းမတို့၏ ထုလ္လစဉ်း-အာပတ်ဟု ၂-မျိုးရှိ၏ (ဝိ၊ ၅။ ၂၁၃။) အာပတ် ၇-မျိုးတို့တွင် ၃-ခုမြောက်

အာပတ် (ဝိ၊ ၃။ ၂၅။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၄၂၃။) သီလဝိပတ္တိ၊ အာစာရဝိပတ္တိ ၂-မျိုးတို့တွင် အာစာရဝိပတ္တိ (ဝိ၊ ၃။ ၂၅)၊ မာတိကာ၊ ဝိဘင်း-၌ လာသော အာပတ် ၂-မျိုးတို့တွင် ဝိဘင်း-၌လာသော အာပတ် (သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၅၄)၊ လောကဝဇ္ဇေ၊ ပဏ္ဏတ္တိဝဇ္ဇေ-အာပတ် ၂-မျိုးတို့တွင် လောကဝဇ္ဇေ-အာပတ် (ဝဇ္ဇိ၊ ၁၀၄)၊ လဟုက၊ ဂရုက-အာပတ် ၂-မျိုး တို့တွင် လဟုက၊ သာဝသေသ၊ အနဝသေသ-အာပတ် ၂-မျိုးတို့တွင် သာဝသေသ၊ သပ္ပုဋ္ဌိကမ္မ၊ အပ္ပုဋ္ဌိကမ္မ-အာပတ် ၂-မျိုးတို့တွင် သပ္ပုဋ္ဌိကမ္မ၊ ဒေသနာဂါမိနိ၊ အဒေသနာဂါမိနိ-အာပတ် ၂-မျိုးတို့တွင် ဒေသနာဂါမိနိ-အာပတ် (ဝိ၊ ၅။ ၂၁။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၇)၌ ပါဝင်၏။

(၁) ထုလံ မဟန္တံ အစွယ် အပရာဇော တေဿာပတ္တိယာတိ ထုလ္လစယံ။ “အဏုံ ထုလန္တိ ခုဒ္ဒကံ ဝါ မဟန္တံ ဝါ” ဟု ဘိသုဝိယဟိ ဣဓ ထုလ-သဒ္ဓေါ မဟန္တေ ဝတ္တတိ။ ပါတိ၊ ပဒတ္ထ၊ ၈၉။

(၂) ဒေသနာဂါမိနိဟိ အညာဟိ အာပတ္တိဟိ ထုလော သြဋ္ဌာရိကော အစွယော ဒေါသောတိ ထုလ္လစယော၊ သံယောဂေ ရဿတ္ထံ။ မဏိဒီပ၊ ၁။ ၂၂၅။ (- မရဋီ၊ ၁။ ၃၇။)

(၁)၊ (၂) ထုလတ္တာ၊ အစွယတ္တာ စ ထုလ္လစယံ။...သံယောဂဘာဝေါဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၃။ ထုလတ္တာ၊ အစွယတ္တာ စ ထုလ္လစယန္တိ ဝတ္တဗ္ဗေ “ထုလ္လစယ” န္တိ ဝုတ္တံ။... ထုလတ္တာ အစွယဿ ဧတံ ထုလ္လစယံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၃၄။ ဒေါင်ကွင်းလည်း ပြန်ကြည့်။ (၃) ထုလ္လစယဝေါဟာရ-ကြည့်။

ထုလ္လစယံ - ဝိ၊ ၃။ ၂၆၄။ ဝိ၊ ၅။ ၃၆၄။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၃၁။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၄၄၊ ၄၈။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၊ ၁၀၅။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၅၅-၆။ ၂၂၆-၉။ ၂၃၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂။ ၁၄၇၊ ၄၃၂။ ကင်္ခါ၊ ၁။ ၁၄၊ ၁၁၆။ မ၊ ၄။ ၄။ ၃၂။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၁၆။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၄၂၃။ ဝဇ္ဇိ၊ ၁။ ၁၆၊ ၁၂၉၊ ၁၃၄၊ ၁၆၀၊ ၁၆၂၊ ၁၆၇၊ ၁၈၈။

၅၆၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၇၅၊ ၁၄၃၊ ၂၆၅၊ ၂၆၉။
သာရတ္ထ၊ ၃။ ၆၈။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၄၇။ ဝိမတိ၊ ၂။
၂၊ ၃၄၊ ၁၁၉။ ကင်္ခါ၊ ၁။ ၁၅၊ ၂၀။ ကင်္ခါ၊ ၂။ ၁၆။
၁၉၉။ မ၊ ၁။ ၂၄၆။ ဝိနယာလင်္ကာ၊ ၂။
၁၆၃၊ ၁၇၀၊ ၁၄၄။ ထုလွှာစာပေ—ဝိ၊ ၁။ ၂၆၇။
ဝိ၊ ၅။ ၅၇-ဂ၊ ၂၃၃။ ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၂၇၃။ ဝိ၊ ၅။ ၁။
ကင်္ခါ၊ ၁။ ၁၁။ ထုလွှာစာပေ (န၊ ပ၊ ၁) —
ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၂။ ၂၀၀။ ထုလွှာစာပေ (ဒ၊ ၆) —
ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၂။ ၂၅၅-၇။ ဝိ၊ ၅။ ၂၀၃-၄၊
၃၆၄။ ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၂၇၃။ ဝိ၊ ၅။ ၂။ ၇၇။ ဝိ၊ ၅။ ၃။
၃၄၅။ ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၂၇၃။ ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၁၆၀။ ကင်္ခါ၊
၁။ ၁၅။ ထုလွှာစာပေ—သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၆၅။
ထုလွှာစာပေ (ကရိတ်) —ဝိ၊ ၃။ ၂၅၆။ ဝိ၊ ၄။
၃၇၂၊ ၄၇၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၉၁။ (သဟာဒိ-
ယောဂ) —ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၁၀၅။ (မ၊ ၆) —သာရတ္ထ၊
၂။ ၂၀၁။ ထုလွှာစာပေ (ဆဋ္ဌိ-ကံ) —ဝိ၊ ၁။
၃၆၁၊ ၉၅၊ ၂၇၇။ ဝိ၊ ၅။ ၂၇၇-ဂ၊ ၂၆၆၊ ၃၀၀-၃။
ဝိ၊ ၃။ ၁၀၀-၆၊ ၂၄၀-၆။ ဝိ၊ ၄။ ၂၄၆၊ ၃၂၃-၄။
ဝိ၊ ၅။ ၅၅-၇။ ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၂၀၁။ ဝိ၊ ၅။ ၂။ ၇၇။ ဝိ၊
၅။ ၄။ ၂၃၁။ ကင်္ခါ၊ ၁။ ၁၆။ ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၂။ ဝိ၊ ၅။
၁၆၀-၂၊ ၃၂၁၊ ၄၇၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၇၅၊ ၂၆၉၊
၂၇၁။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၄၀-၁၇၁။ ကင်္ခါ၊ ၁။ ၁၅။
သိ၊ ၁။ ၁၁၂။ (သမ္ပန္နံ၊ ဆဋ္ဌိ-ကံ) —
ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၂။ ၂၅၄။ ထုလွှာစာပေ (ဆ၊ ၁) —ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၂။ ၂၀၀။

ထုလွှာစာပေ (ပ) [ထုလွှာစာပေ + ခဏ] ထုလွှာစာပေ
အာပတ်သင့်ရာ - ခဏ - အခိုက်။ ထုလွှာစာပေ-
ကဏေ နိဝတ္တန္တောပိ အာပတ္တိံ ဒေသာပေ-
တော မုစ္ဆတိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၂၂။

ထုလွှာစာပေ (န) [ထုလွှာစာပေ + ခေတ္တ]
ထုလွှာစာပေ ခေတ်၊ ထုလွှာစာပေ အာပတ်သင့်ရာ
နယ်အရပ်။ ထုလွှာစာပေ (ဝိ၊ ၅။ ၁။
၂၃၀) တိ ဥပနုကာယိတာဒိမ္မိ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။
ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၄၄။ (-ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၁၇၅။ ဝိ၊ ၅။
၁၀၄၊ ၁၀၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၉၃။)

ထုလွှာစာပေ (ပ) [ထုလွှာစာပေ + ပရိစ္ဆေဒ] ထုလွှာစာပေ
အာပတ်သင့်ရာ
နယ်အရပ် အပိုင်းအခြား။ ပါရာဇိကဓမ္မ-
ပရိစ္ဆေဒံ၊ ထုလွှာစာပေ (ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၂၃၀) ဝိသု
ဝိသု ဒေသေသု။ ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၁၇၅။

ထုလွှာစာပေ (တိ) [ထုလွှာစာပေ + ဂမ + ကံ] ထုလွှာစာပေ
အာပတ်သင့်ရာ
နယ်အရပ် အပိုင်းအခြား။ ပါရာဇိကဓမ္မ-
ပရိစ္ဆေဒံ၊ ထုလွှာစာပေ (ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၂၃၀) ဝိသု
ဝိသု ဒေသေသု။ ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၁၇၅။

ထုလွှာစာပေ (ပ) [ထုလွှာစာပေ + စယ] ထုလွှာစာပေ
အာပတ်သင့်ရာ
နယ်အရပ် အပိုင်းအခြား။ ပါရာဇိကဓမ္မ-
ပရိစ္ဆေဒံ၊ ထုလွှာစာပေ (ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၂၃၀) ဝိသု
ဝိသု ဒေသေသု။ ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၁၇၅။

ထုလွှာစာပေ (တိ) [ထုလွှာစာပေ + ခိတ္တံ] ထုလွှာစာပေ
အာပတ်သင့်ရာ
နယ်အရပ် အပိုင်းအခြား။ ပါရာဇိကဓမ္မ-
ပရိစ္ဆေဒံ၊ ထုလွှာစာပေ (ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၂၃၀) ဝိသု
ဝိသု ဒေသေသု။ ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၁၇၅။

ထုလွှာစာပေ (တိ) [ထုလွှာစာပေ + ခိတ္တံ] ထုလွှာစာပေ
အာပတ်သင့်ရာ
နယ်အရပ် အပိုင်းအခြား။ ပါရာဇိကဓမ္မ-
ပရိစ္ဆေဒံ၊ ထုလွှာစာပေ (ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၂၃၀) ဝိသု
ဝိသု ဒေသေသု။ ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၁၇၅။

ထုလွှာစာပေ (န) [ထုလွှာစာပေ + ဝေဒနာ] ထုလွှာစာပေ
အာပတ်သင့်ရာ
နယ်အရပ် အပိုင်းအခြား။ ပါရာဇိကဓမ္မ-
ပရိစ္ဆေဒံ၊ ထုလွှာစာပေ (ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၂၃၀) ဝိသု
ဝိသု ဒေသေသု။ ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၁၇၅။

ထုလွှာစာပေ (န) [ထုလွှာစာပေ + ဝတ္ထု] ထုလွှာစာပေ
အာပတ်သင့်ရာ
နယ်အရပ် အပိုင်းအခြား။ ပါရာဇိကဓမ္မ-
ပရိစ္ဆေဒံ၊ ထုလွှာစာပေ (ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၂၃၀) ဝိသု
ဝိသု ဒေသေသု။ ဝိ၊ ၅။ ၁။ ၁၇၅။

(- ဝိဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၄၇။ ဝဇီရ၊ ၁၀၃၊ ၁၁၆၊ ၁၂၄၊ ၁၇၅၊ ၁၈၂၊ ၁၈၈၊ ၂၄၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၉၁၊ ၄၃၁။ ကခါ၊ ၆။ ၄၅၊ ၄၉။ ကခါ၊ ၆။ သစ်။ ၁၈၃။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ ၂။ ၃၇၆။)

ထုလ္လစွယဝတ္ထုက (တိ) [ထုလ္လစွယဝတ္ထု+က] ထုလ္လစဉ်း အာပတ်၏ အကြောင်းဖြစ်သော (လူ ဥတတောဗျည်း-စသည်)။ မေထုနပုဗ္ဗ-ဘာဂတ္တာ မနုဿဥတတောဗျဉ္ဇနကော စ ထုလ္လစွယဝတ္ထုကောဝ ဟောတိ။ ဝဇီရ၊ ၁၉၁။ (- ၁၈၃။ ကခါ၊ ၆။ ၅၂။)

ထုလ္လစွယဝါရ (ပု) [ထုလ္လစွယ+ဝါရ] ထုလ္လစဉ်း အာပတ်၏ ဟောခွင့်အလှည့် 'ဝါရ'။ တယော ထုလ္လစွယဝါရာ။ ဝဇီရ၊ ၁၈၇။

ထုလ္လစွယဝေါဟာရ (ပု) [ထုလ္လစွယ+ဝေါဟာရ] ထုလ္လစွယ-ဟူ၍ -ခေါ်ဝေါ် -ပြောဆို-ခြင်း၊ ထုလ္လစွယ-ဟူသော အမည်။ ပါစိတ္တိယာ-ဒယော သန္ဓာယေတ္ထ ထုလ္လစွယဝေါဟာရော၊ န ပါရာဇိကသံဃာဒိသေသေတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၆။ ၁၁၂။

ထုလ္လစွယာဓိကာရ (ပု) [ထုလ္လစွယ+အဓိကာရ] ထုလ္လစဉ်း အာပတ်၏ အရာ။ တိရစ္ဆာနာနံ ပနာတိ ပန-သဒ္ဓေန ထုလ္လစွယာဓိကာရံ နိဝတ္တေတိ။ ကခါ၊ ၆။ ၂၉။ (ဒန္တဇေတုတ္ထကုရာ ဓ-သာ သင့်၏။)

ထုလ္လစွယာပတ္တိ (တိ) [ထုလ္လစွယ+အာပတ္တိ] ထုလ္လစဉ်းအာပတ်၊ ရုန့်ရင်း-ကြမ်းတမ်း-သော အပြစ်ဟူသော အာပတ်၊ ရုန့်ရင်း-ကြမ်းတမ်း-သော အာပတ်အပြစ်။ ထုလ္လစွယာပတ္တိ ဒဿိတာ ဝေ။ ဝဇီရ၊ ၃၂၃။ (- ၄၆၄။) ထူလော အစွယော ထုလ္လစွယော၊ သောယေဝ အာပဇ္ဇိယတိတိ အာပတ္တိတိ ထုလ္လစွယာပတ္တိ။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၆။ ၁၁၂။

ထုလ္လစွယာပတ္တိက္ခန္ဓ (ပု) [ထုလ္လစွယာပတ္တိ+ခန္ဓ] ထုလ္လစဉ်း အာပတ်အစု။ သိယာ ထုလ္လစွယာ-ပတ္တိက္ခန္ဓေန။ ဝိ၊ ၅။ ၈၀၊ ၂၆၉၊ ၂၇၀။

ထုလ္လတိဿာ (တိ) [ထုလ္လာ+တိဿာ] ဆူဖြိုး-ဝ-သော တိဿာ-အမည်ရှိသော ရဟန်းမ၊ ထုလ္လတိဿာ-အမည်ရှိသော ရဟန်းမ။ ထုလ္လ-တိဿာ (သံ၊ ၁။ ၄၁၆) တိ သရီရေန ထုလ္လာ၊ နာမေန တိဿာ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၃။ (ယင်း-သည် “အပ်ကုန်သည်သည် အပ်လုပ်သမား၏ အထံ၌ အပ်ကို ရောင်းထိုက်၏ဟု မှတ်ထင်ရာ သကဲ့သို့ အရှင်မဟာကဿပသည် ပညာရှိ အရှင်အာနန္ဒာ၏ မျက်မှောက်၌ တရားဟောဝံ့တုံတိ၏”ဟု ကဲ့ရဲ့ပြောဆိုမိခြင်းကြောင့် လူထွက်ရ၏။ သံ၊ ၁။ ၄၁၆-၇။)

ထုလ္လတ္တ (န) [ထုလ္လ+တ္တ] ရုန့်ရင်း - ကြမ်းတမ်း-သည်၏ အဖြစ်။ ဩဠာရိကတ္တာတိ အဇ္ဈာစာရဿ ထုလ္လတ္တာ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၄၅။

ထုလ္လတ္တန (တိ) [ထုလ္လ+ထန] ထုလ္လတ္တန-အမည်ရှိသော (မင်း)။ (ယင်း-သည် သဒ္ဓါတိဿ မင်း၏ သားတော်အငယ်ဖြစ်၏။ B.E. ၄၂၅-၌ မင်းပြု၍ ၁-လ ၁၀-ရက်အကြာတွင် နောင်တော် လဇ္ဇိတိဿ-၏ အာဏာသိမ်းယူခြင်း ခံရသည်။ ကန္ဓရ-ကျောင်းတိုက်နှင့် သိရိသမာလာ-စေတီတော်တို့ကို တည်ထားကိုးကွယ်ခဲ့၏။ မဟာဝံသ၊ ၃၃။ ၁၅။ D.P.။) အဘိသိဉ္ဇုံ ထုလ္လတ္တနံ။ မဟာဝံသ၊ ၃၃။ ၁၁။ သဒ္ဓါတိဿဿ အတြဇော၊ ထုလ္လတ္တနောတိ ဝိဿုတော။ ဒီပ-ဝံသ၊ ၂၀။ ၈။

ထုလ္လဒေါသ (ပု) [ထုလ္လ+ဒေါသ] ကြီးလေး-ရုန့်ရင်း-ကြမ်းတမ်း-သော အပြစ်။ ထုလ္လ-ဝဇ္ဇ-ကြည့်။

ထုလ္လနန္ဒာ (တိ) [ထုလ္လာ+နန္ဒာ] (က) ထုလ္လ-နန္ဒာ-အမည်ရှိသော - မိန်းမ - ညီမ။ (ခ) ထုလ္လနန္ဒာ-အမည်ရှိသော ရဟန်းမ။ (က) တေန ခေါ ပန သမယေန စတဿော ဘဂိ-နိယော ဘိက္ခုနီသု ပဗ္ဗဇိတာ ဟောန္တိ နန္ဒာ နန္ဒဝတီ သုန္နရိနန္ဒာ ထုလ္လနန္ဒာတိ။ ဝိ၊ ၂။ ၂၇၃။ (ခ) တေန ခေါ ပန သမယေန ထုလ္လ-

နန္ဒာ ဘိက္ခုနီ အညတရဿ ကုလဿ
ကုလပိကာ ဟောတိ နိစ္စဘတ္တိကာ။ ဝိ၊ ၂။ ၉၁။
(-ဝိ၊ ၁။ ၈၃-၄။ ဝိ၊ ၂။ ၃၁၀။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၅။
ဝဇီရ။ ၃၇၇။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၂၁။ ဝိမတိ၊ ၁။
၂၀၄။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၇၅။)

ဤရဟန်းမကို အကြောင်းပြု၍ ပညတ်
အပ်သော သိက္ခာပုဒ်တို့သည်—(၁) ဝိနည်း
ပိဋက ဘိက္ခုနီဝိဘင်း ပါရာဇိက ဝဇ္ဇပုဋိစ္ဆာဒိ-
ကာသိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊ ၂။ ၂၀။ ဝိ၊ ၅။ ၉၈၊ ၁၄၆။
ကင်္ခါ။ ၂၉၅)၊ (၂) ဥက္ခိတ္တာနုဝတ္တိကာ သိက္ခာ
ပုဒ် (ဝိ၊ ၂။ ၂၀၂။ ဝိ၊ ၅။ ၉၉၊ ၁၄၆။ ကင်္ခါ။
၂၉၆)၊ (၃) သံသာဒိသိသံ ဥဿယဝါဒိကာ
သိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊ ၂။ ၂၀၉။ ဝိ၊ ၅။ ၉၉၊ ၁၄၇။
ကင်္ခါ။ ၂၉၈)၊ (၄) စောရိဝုဋ္ဌာပိကာ သိက္ခာ
ပုဒ် (ဝိ၊ ၂။ ၂၉၁။ ဝိ၊ ၅။ ၁၀၀၊ ၁၄၇။ ကင်္ခါ။
၂၉၉)၊ (၅) ဥက္ခိတ္တကဩသာရဏသိက္ခာပုဒ်
(ဝိ၊ ၂။ ၂၉၇-၈။ ဝိ၊ ၅။ ၁၀၁၊ ၁၄၈။ ကင်္ခါ။
၃၀၁)၊ (၆) ပါပသမာစာရ ဒုတိယသိက္ခာ
ပုဒ် (ဝိ၊ ၂။ ၃၁၃-၄။ ဝိ၊ ၅။ ၁၀၂၊ ၁၄၉။ ကင်္ခါ။
၃၀၄)၊ (၇) နိဿဂ္ဂိယပဌမပတ္တဝဂ် အကာလ-
စိဝရဘာဇနသိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊ ၂။ ၃၂၀-၁။ ဝိ၊ ၅။
၁၀၃။ ကင်္ခါ။ ၃၀၈)၊ (၈) စိဝရပရိဝတ္တန
သိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊ ၂။ ၃၂၂-၃။ ဝိ၊ ၅။ ၁၀၃။ ကင်္ခါ။
၃၀၉)၊ (၉) အညဝိညာပနသိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊
၂။ ၃၂၄။ ဝိ၊ ၅။ ၁၀၃။ ကင်္ခါ။ ၃၀၉)၊ (၁၀)
အည 'ပုဂ္ဂလိက' စေတပနသိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊ ၂။
၃၂၆။ ဝိ၊ ၅။ ၁၀၃။ ကင်္ခါ။ ၃၁၁)၊ (၁၁) စိဝရ
ဝဂ် ဂရုပိဝရဏသိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊ ၂။ ၃၃၅။ ဝိ၊ ၅။
၁၀၅။ ကင်္ခါ။ ၃၁၂)၊ (၁၂) လဟုပိဝရဏ
သိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊ ၂။ ၃၃၇။ ဝိ၊ ၅။ ၁၀၅။ ကင်္ခါ။
၃၁၂)၊ (၁၃) ပါစိတ် လသုဏဝဂ် လသုဏ-
သိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊ ၂။ ၃၃၉။ ဝိ၊ ၅။ ၁၀၅။ ကင်္ခါ။
၃၁၃)၊ (၁၄) ရတ္တန္တကာရဝဂ် ဒုတိယိက-
ဥယျောဇန သိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊ ၂။ ၃၅၅။ ဝိ၊ ၅။
၁၀၈။ ကင်္ခါ။ ၃၁၉)၊ (၁၅) အနာပုစ္ဆာအဘိ-
နိသိဒနသိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊ ၂။ ၃၅၈-၉။ ဝိ၊ ၅။ ၁၀၈။

ကင်္ခါ။ ၃၂၀)၊ (၁၆) နဂ္ဂဝဂ် စိဝရသိဗ္ဗနသိက္ခာ
ပုဒ် (ဝိ၊ ၂။ ၃၆၈။ ဝိ၊ ၅။ ၁၀၉။ ကင်္ခါ။ ၃၂၃)၊
(၁၇) ဂဏစိဝရသိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊ ၂။ ၃၇၂။ ဝိ၊ ၅။
၁၁၀။ ကင်္ခါ။ ၃၂၄)၊ (၁၈) ပဋိဗာဟနသိက္ခာ
ပုဒ် (ဝိ၊ ၂။ ၃၇၃။ ဝိ၊ ၅။ ၁၁၀။ ကင်္ခါ။ ၃၂၅)၊
(၁၉) စိဝရဒါနသိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊ ၂။ ၃၇၄။ ဝိ၊ ၅။
၁၁၀။ ကင်္ခါ။ ၃၂၅)၊ (၂၀) ကာလအတိက္က-
မန သိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊ ၂။ ၃၇၅။ ဝိ၊ ၅။ ၁၁၀။
ကင်္ခါ။ ၃၂၆)၊ (၂၁) ကထိနုဒ္ဓါရသိက္ခာပုဒ်
(ဝိ၊ ၂။ ၃၇၇-၈။ ဝိ၊ ၅။ ၁၁၁။ ကင်္ခါ။ ၃၂၆)၊
(၂၂) တုဝနဝဂ် အဖာသုကရဏသိက္ခာပုဒ်
(ဝိ၊ ၂။ ၃၈၁။ ဝိ၊ ၅။ ၁၁၁။ ကင်္ခါ။ ၃၂၇)၊
(၂၃) နဥပဋ္ဌာပနသိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊ ၂။ ၃၈၂။ ဝိ၊
၅။ ၁၁၁။ ကင်္ခါ။ ၃၂၇)၊ (၂၄) နိက္ကနသိက္ခာ
ပုဒ် (ဝိ၊ ၂။ ၃၈၄။ ဝိ၊ ၅။ ၁၁၂။ ကင်္ခါ။ ၃၂၉)၊
(၂၅) စိတ္တာဂါရဝဂ် အဓိကရဏသိက္ခာပုဒ်
(ဝိ၊ ၂။ ၃၉၆။ ဝိ၊ ၅။ ၁၁၄။ ကင်္ခါ။ ၃၃၂)၊
(၂၆) ဘောဇနဒါနသိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊ ၂။ ၃၉၇။
ဝိ၊ ၅။ ၁၁၄။ ကင်္ခါ။ ၃၃၃)၊ (၂၇) အာဝသထ-
စိဝရသိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊ ၂။ ၃၉၈-၉။ ဝိ၊ ၅။ ၁၁၄။
ကင်္ခါ။ ၃၃၃)၊ (၂၈) အာဝသထဝိဟာရ
သိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊ ၂။ ၄၀၀။ ဝိ၊ ၅။ ၁၁၄။ ကင်္ခါ။
၃၃၄)၊ (၂၉) အာရာမဝဂ် ဂဏပရိဘာသန-
သိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊ ၂။ ၄၀၇။ ဝိ၊ ၅။ ၁၁၅။ ကင်္ခါ။
၃၃၆)၊ (၃၀) ဂမ္ဘိနိဝဂ် ပဌမသဟဇီဝိနိသိက္ခာ
ပုဒ် (ဝိ၊ ၂။ ၄၃၀။ ဝိ၊ ၅။ ၁၁၈။ ကင်္ခါ။ ၃၄၄)၊
(၃၁) ဒုတိယ သဟဇီဝိနိသိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊ ၂။
၄၃၂။ ဝိ၊ ၅။ ၁၁၈။ ကင်္ခါ။ ၃၄၄)၊ (၃၂)
ကုမာရိဘူတဝဂ် ပဌမ သိက္ခမာန နဝုဋ္ဌာပန
သိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊ ၂။ ၄၃၃။ ဝိ၊ ၅။ ၁၁၈။ ကင်္ခါ။
၃၄၆)၊ (၃၃) ဒုတိယ သိက္ခမာန နဝုဋ္ဌာပန-
သိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊ ၂။ ၄၃၃။ ဝိ၊ ၅။ ၁၁၈။ ကင်္ခါ။
၃၄၆)၊ (၃၄) သောကာဝါသသိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊
၂။ ၄၄၅-၆။ ဝိ၊ ၅။ ၁၂၀။ ကင်္ခါ။ ၃၄၇)၊ (၃၅)
အနုညာတသိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊ ၂။ ၄၄၇။ ဝိ၊ ၅။
၁၂၀။ ကင်္ခါ။ ၃၄၈)၊ (၃၆) ပါရိဝါသိက-

သိက္ခာပုဒ် (ဝိ၊ ၂။ ၄၄၈။ ဝိ၊ ၅။ ၁၂၁။ ကင်္ခါ။ ၃၄၉) - အားဖြင့် ၃၆ - ပါး ရှိကုန်၏။ ကေ နိပါတ် အသမ္ပဒါန-ဝဂ် သုဝဏ္ဏဟံသ-ဇာတ်ကိုလည်း ဤရဟန်းမကိုပင် အကြောင်းပြု၍ ဟော တော်မူ၏ (ဇာ၊ ၁။ ၃၂။ ဇာ၊ ၄။ ၁၁၅၀၀ - ၂)။ ဤရဟန်းမသည် အာဒိကမ္မိကရဟန်းမ ၇- ဦးတို့တွင် ၁-ဦးအပါအဝင် ဖြစ်၏ (ကင်္ခါ၊ ၄။ သင်္ခါ၊ ၁၇၆။ ပါတိ၊ ပဒတ္တ၊ ၇၇)။ “အရှင်မဟာ- ကဿပ-သည် ပညာရှိ အရှင်အာနန္ဒာ-ကို အကောင်ကလေး-ဟု နှိမ်ချပြောဆို မောင်းမဲ ဝံ့တုံ့ဘိ၏”ဟု ကဲ့ရဲ့ပြောဆိုမိခြင်းကြောင့် လူ ထွက်ရ၏ (သံ၊ ၁။ ၄၁၉-၂၁)။

ထုလ္လနန္ဒီ (ထိ) [ထုလ္လနန္ဒာ+ဣနီ။ သညာ- အရာ၌ ဣနီ။ မောဂ်၊ ၃။ ၂၉။ ပါဏိနီ၊ ၅၊ ၂၊ ၁၃၇။] ထုလ္လနန္ဒာ-အမည်ရှိသော ရဟန်းမ။ ဒေဝဒတ္တော စ ကေဝဇ္ဇော၊ စလာကာ ထုလ္လ- နန္ဒီနီ။ ဇာ၊ ၄။ ၁၆။ ၃၃၂။

ထုလ္လဖုသိတက (တိ) [ထုလ္လ+ဖုသိတ+က] (က) ကြီးသော - မိုးရေ - မိုးပေါက် - ရှိသော (မိုးတိမ်)။ (ခ) ကြီးသော - မိုး ရေ - မိုးပေါက် - ရှိရာ (အခါ-စသည်)။ (က) ဥပရိပဗ္ဗတေ ထုလ္လဖုသိတကေ ဒေဝေ ဝဿန္တေ။ သံ၊ ၁။ ၂၆၉။ သံ၊ ၃။ ၃၄၅။ အံ၊ ၁။ ၄၅၇။ ထုလ္လဖုသိတကေ (အံ၊ ၁။ ၂၄၅) တိ မဟာဖုသိတကေ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၃။ (- သံ၊ ၂။ ၁၁၅။ အံ၊ ၂။ ၂၆၊ ၃၀၀၊ ၄၇၇။ အံ၊ ၃။ ၁၅၅၊ ၃၄၇။ ထေရ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၉။) (ခ) ထုလ္လဖုသိ- တကေ (ဖုလ္လဖုသိတကေ၊ သျှာ) ဝုဠိပါတသဒိ- သေ သတ္တေ ဒိသ္မာ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ထုလ္လာနိ ဖုသိတာနိ ဝိပျုရာနိ တ္ထောတိ ထုလ္လဖုသိတ- ကော၊ ကာလော၊ ဒေသော ဝါ။ တသ္မိံ ထုလ္လဖုသိတကေ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၆၅။

ထုလ္လဝဇ္ဇ (န) [ထုလ္လ+ဝဇ္ဇ] (၁) ကြီးလေး - ရှုန့်ရင်း - ကြမ်းတမ်း - သော အပြစ်။ (တိ) (၂) ကြီးလေး - ရှုန့်ရင်း - ကြမ်းတမ်း - သော အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၅၀ - ပ-မ-ဗ-သ-စ

အပြစ်ရှိသော၊ ရှုန့်ရင်း - ကြမ်းတမ်း - သော ကျူးလွန်မှုအပြစ်ကြောင့် ပညတ်အပ်သော (အာပတ်)။ ပါရာဇိက၊ သံဃာဒိသိသ်- အာပတ်။ ထုလ္လဝဇ္ဇ (ဝိ၊ ၄။ ၂၁၀။ ကင်္ခါ။ ၂၉၁) နှိ ပါရာဇိကဉ္စေ သံဃာဒိသေသဉ္စ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၃၈။ ကင်္ခါ၊ ၄။ ၄၄၉။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၈ - ၂။ ထုလ္လဝဇ္ဇ (မ၊ ၃။ ၃၈) နှိ ထုလ- ဝဇ္ဇံ ပါရာဇိကဉ္စေ သံဃာဒိသေသဉ္စ။ မ၊ ၄။ ၄။ ၃၃။ (- ဝိ၊ ၄။ ၂၀၉၊ ၂၃၆။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၄၁၀။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၂၂၅။ မ၊ ၄။ ၄။ ၃၁။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၆၆။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၆။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၁၁၈။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၇၂၊ ၃၇၉။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၀၂။ ကင်္ခါ၊ ယော၊ မဟာဋီ၊ ၄။ ၃၉၉။) ထုလ္လဝဇ္ဇော အာပတ္တိ ဇာနိတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ ၅။ ၂၁။ ထုလ္လဝဇ္ဇောတိ ထုလ္လ- ဒေါသေ ပညတ္တာ ဂရုကာပတ္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၁၅၈။

ထုလ္လဝါက (ပု၊ န) [ထုလ္လ+ဝါက] ကြမ်းတမ်း (မနူးညံ့)သော လျှော်ကြိုး။ ထုလ္လဝါကေဟိ သဒ္ဓိံ အတိသုခမသုတ္တံ ဃဇ္ဇေန္တော ဝိယ။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၈။

ထုလ္လဝါလိကာ (ထိ) [ထုလ္လာ+ဝါလိကာ] ကြမ်း တမ်း (မနူးညံ့)သော သံ၊ သဲကြမ်း။ ထုလ- ဝါလုကာ (သျှာ၊ ကံ၊ မူ-ကွဲ) - ကြည့်။

ထုသ=တုသ (ပု၊ န) [တုသ+အ။ ထုသမ္ပိ။ တုသ ဥဿဂ္ဂေ။ .... ခညာနမေဝ တစေ ဝက္ကလေ ထုသော၊ တုသ တုဋ္ဌိမ္ပိ၊ တဿ ထော၊ ထုသော ပုမေ။ “ခညတ္တစေ ပုမာ ထုသော” တျမရ- ကောသေ။ ဓာနံ၊ ၄။ ၄၅၃။ (- ဓာတုတ္ထ၊ ၁၆၉။) ထု+သ=သက်။ ထဝိယတိတိ ထု- သော=ဝိဟိတစော။ ဣဒိ၊ ၂။ ၁၄။] (၁) စပါး ခွံ၊ (က) ဖွဲကြမ်း။ (ခ) ဖွဲနု။ (စပါး-စသည်၏ အခွံ။ အဘယာ၊ ဓာနံ၊ သျှ။ စပါး၏အခွံ၊ ဖွဲ။ တောင်ပေါက်၊ ဓာနံ၊ သျှ။) (၂) စပါးဖျင်း၊ စပါးမှော်။ (နှိုရည်မသွင်း ဆန်နှစ်ကင်းသည့် အဖျင်းစပါး၊ စပါးဖျင်း။ တောင်ပေါက်၊ ဓာနံ၊ သျှ။ ရှေး ဘုသ-သဒ္ဓါ၊ ကဋ္ဌိဂ်ရ-သဒ္ဓါ

ထုသ-သဒ္ဒါတို့သည် မအောင်မမာသော စပါး
 ဖျင်းကို ဟောကုန်၏။ ဤ ထုသ-သဒ္ဒါကား
 ထောင်းဖွပ်၍ စင်သော ဖွဲ့ကို ဟော၏။ ထိုတွင်
 ရှေး ထုသ - သဒ္ဒါကား နပုံးလိင်၊ နောက်
 ထုသ-သဒ္ဒါကား ပုလ္လိင်တည်း။ ဓာန်၊ ဋီ၊ သျ။)
 (၃) ကောက်စပါးမျိုး၊ ကောက်စပါး အ
 ဆောက်အဦ။ (၄) ဖွဲ့ကြမ်းနှင့်တူသော (စိတ်-
 စသည်)။ (တိ) (၅) ထုသ-အမည်ရှိသော
 (ရေကန်-စသည်)။

ထုသော—ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၄၉။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၁၃။
 ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၃၀။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၃၇။
 ထုသံ(န၊ ပ၊ ဇ)—ဒီ၊ ဋီ၊ ၃။ ၄၆။ (လိင်္ဂဝိပလ္လာ-
 သ)—ဇာ၊ ၁။ ၁၁၂။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၁၃။ (ဒု၊ ဇ)
 —မ၊ ၁။ ၂၂၆။ ဇာ၊ ၁။ ၁၁၂။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၁၃။
 ထုသေ(ပု၊ ဒု၊ ဗ)—ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၉၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
 ၁၂၅။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၆၇၂၊ ၇၄။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၄။
 မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၄၀။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၅၄။ ထုသနိ
 (န၊ ဒု၊ ဗ)—အံ၊ ၁။ ၂၄၄။ ထုသေန(ကရိုဏ်း)
 —သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၄၀။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၀၀။ အံ၊ ဋီ၊
 ၃။ ၂၀၈။ ဒသက-နိပါတ်၊ ကဏ္ဍ-ဇာတ်၊ ဋီ၊ ပေ။
 (သဟာဒိယောဂ) — ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂၃၈။
 ပါရာ၊ ယော။ ၂၃၅။ ထုသေဟိ(ကရိုဏ်း)—
 ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၆၇။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၇။ ကင်္ခါ၊ ဋီ၊
 သစ်၊ ၂၀၇။ ထုသတော (မ၊ ဇ)—ဓာန်၊ ဋီ။
 ၄၆၀။

(၁) စပါးခုံ၊ (က) ဖွဲ့ကြမ်း၊ (ခ) ဖွဲ့နု။
 သီသံ သီသံ ကောဋ္ဌာပေတွာ သီသံ သီသံ
 ထုသနိ ဥဒ္ဓရာပေယျ။ အံ၊ ၁။ ၂၄၄။ ထုသန္တိ
 တဏှုလံ ပရိယောနန္တိတွာ ဌိတတ္တစော။ ဒီ၊ ဋီ၊
 ၃။ ၄၆။ ထုသေ(ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၉၀)တိ ခညတ္တစော။
 ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၅၄။

(၂) စပါးဖျင်း၊ စပါးမှော်။ ထုသေ
 ကောဋ္ဌေတွာ တဏှုလံ ပရိယေသနံ ဝိယ။
 မ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၆၇။ (-၇၄။)

(၁) , (၂) ထုသော နာမ ခညတ္တစော၊
 ခညပလာသော (ပေါ?) စ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။
 ၃၃၇။

(၃) ကောက်စပါးမျိုး၊ ကောက်စပါး
 အဆောက်အဦ။ ထုသောဒက-ကြည့်။

(၄) ဖွဲ့ကြမ်းနှင့်တူသော(စိတ်-စသည်)။
 ထုသခရဟဒယ-ကြည့်။

(တိ) (၅) ထုသ-အမည်ရှိသော(ရေကန်-
 စသည်)။ ထုသဝါပိ-ကြည့်။

ထုသကုဏ္ဍကရဟိတ (တိ) [ထုသ + ကုဏ္ဍက +
 ရဟိတ] ဖွဲ့(စပါးဖျင်း)၊ ဆန်ကွဲ-မှကင်း-
 မပါ-သော(သလေးဆန်)။ နိတ္တုသကဏ္ဍ
 ကရောန္တိတိ ထုသကုဏ္ဍကရဟိတေ ကရောန္တိ။
 သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၂၄။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၈။

ထုသကောဋ္ဌန (န) [ထုသ + ကောဋ္ဌန] စပါးဖျင်း
 ကို ထောင်းခြင်း။ တိတ္ထာယတနာနံ တုစ္ဆာ-
 သာရတာယ ထုသကောဋ္ဌနေန ကုဏ္ဍကမတ္တ-
 သပိ အလာဘော ဝိယ၊ ပရမတ္ထလေသသပိ
 အဘာဝေါ။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၄၄။

ထုသကောဋ္ဌနသဒ္ဒါ (တိ) [ထုသကောဋ္ဌန +
 သဒ္ဒါ] စပါးဖျင်းကို ထောင်းခြင်းနှင့် တူ
 သော (လှည့်လည် သွားလာခြင်း)။ ဣမံ
 (ဝေဒတ္တယံ) ဂဟေတွာ ဝိစရဏံ ထုသ-
 ကောဋ္ဌနသဒ္ဒိသံ (ထုသဘောဇနသဒ္ဒိသံ၊
 သျာ၊ ထုသကောဋ္ဌသဒ္ဒိသံ၊ က) ဟောတိ။ အံ၊
 ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၅၆။ (-အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၅၈။)

ထုသကောဋ္ဌက(ပု၊ န) [ထုသကောဋ္ဌ + က] ဖွဲ့ထား
 ရာ ကျီကြ၊ ဖွဲ့တိုက်။ တံ(သပုံ) ထုသကောဋ္ဌ-
 ကေ (ထုသကောဋ္ဌာသေ၊ သျာ၊ က) နိပန္နံ
 ဒိသွာ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၁၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၅၇။
 မဟာနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၀။ (-မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၄၅။)

ထုသကောဋ္ဌသဒ္ဒါ (တိ) [ထုသကောဋ္ဌ + သဒ္ဒိ-
 သ] ဖွဲ့ထားရာကျီကြ-ဖွဲ့တိုက်-နှင့် တူသော။
 ထုသကောဋ္ဌနသဒ္ဒိသံ (က၊ မူ-ကွဲ)-ကြည့်။

ထုသကောဋ္ဌာသ (ပု) [ထုသ+ကောဋ္ဌာသ] ဖွဲ့-
အစု-အပုံ၊ ဖွဲ့ပုံ။ ထုသကောဋ္ဌက(သျှာ၊က၊
မူ-ကွဲ)-ကြည့်။

ထုသခရဟဒယ (တိ) [ထုသ + ခရ + ဟဒယ]
ဖွဲ့ကြမ်းကဲ့သို့ ကြမ်းသော စိတ်ရှိသော၊ သူ။
ဗုဒ္ဓါဒိသု ပသာဒသိနေဟာဘာဝေန ထုသ-
ခရဟဒယာ (ဓမ္မခရဟဒယာ၊ သိ၊ ဓမ္မခရ-
ဟဒယာ၊ သျှာ) လူခပုဂ္ဂလာ....ဝေဒိတဗ္ဗာ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၅၇။

ထုသဂ္ဂိ (ပု) [ထုသ + အဂ္ဂိ] ဖွဲ့မီး၊ (က) ဖွဲ့ကိစွဲ၍
ဖြစ်သော မီး။ (ခ) ဖွဲ့၌ဖြစ်သော မီး။ (ဂ)
ဖွဲ့မှဖြစ်သော မီး။ (ဃ) ဖွဲ့ကြောင့်ဖြစ်သော
မီး။ (င) ဖွဲ့ဟူသောလောင်စာရှိသော မီး၊
ဖွဲ့ကို စွဲ၍ တောက်လောင်သော မီး။ ထုသဂ္ဂိ
သင်္ကာရဂ္ဂိ ဣန္ဒဂ္ဂိ။ အဘိ၊ဝိ။၈၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂။
(က) ထုသဉ္စ ပဋိစ္စ အဂ္ဂိ ဇလတိ၊ ထုသဂ္ဂိ-
တွေဝ သင်္ချံ ဂစ္ဆတိ။ မ၊၁။၃၂၆။ ကဋ္ဌသန္နိ-
စယသန္တာပ (မ၊ဋီ၊၁။၇၈)-နှင့်လည်း ယှဉ်
ကြည့်။ (ခ) ကဋ္ဌသန္နိစယသန္တာပ(အဘိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၆၆)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။ (ဂ) ကဋ္ဌဂ္ဂိ (အံ၊ဋ္ဌ၊
၃။၁၆၆)-နှင့်ယှဉ်ကြည့်။(ဃ) ဥပါဒါနသမ္ပူ-
တာ ဝါ ခန္ဓာ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ယထာ တိဏ္ဍဂ္ဂိ၊
ထုသဂ္ဂိ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၈၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၂-၃။
(င) အပိ စ ဥပါဒါနဝသေန အညမညာနိ
နာမာနိ လဘတိ၊....ထုသဂ္ဂိတိပိ။ နေတ္ထိ။၂။
ကဋ္ဌဂ္ဂိ(အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၆)-နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

ထုသဇာတက (န) [ထုသ+ဇာတက] ထုသ-
ဇာတ်၊ ဗာရာဏသီမင်း၏ အလောင်းတော်
ဒိသာပါမောက္ခဆရာ သင်ပြပေးအပ်သော
ဂါထာကို ရွတ်ဆိုခြင်းဖြင့် သားတော်၏ စပါး
ဖျင်းနှင့်တူသော အဆိပ်ကိုခတ်၍ သတ်ဖြတ်
လုပ်ကြံမည့်ဘေးမှ လွတ်ရပုံ အကြောင်းကို
ဗိမ္ဗိသာရမင်းကြီးအား ဟောပြော ဇာတ်။
ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဇာတကပါဠိ၊ စတုက္ကနိပါတ၊
၄-ဝဂ်၊ ၈-ဇာတ်။ ဇာ၊၁။၁၁၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။
၁၁၁-၅။

ထုသပစ္ဆိ (တိ) [ထုသ+ပစ္ဆိ] ဖွဲ့တောင်း၊ ဖွဲ့ခြင်း။
ဘတ္တကာရကော....ကာကဿာပိ ဧကံ ထုသ-
ပစ္ဆိ ဌပေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၇။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၅၉။)

ထုသပရိက္ခိတ္တ (တိ) [ထုသ + ပရိက္ခိတ္တ] စပါး
အခွံဖြင့် - ကာရံ - ဖုံးလွှမ်း - အပ်သော
(သလေးစပါးစသည်)။ ထုသပရိက္ခိတ္တ (ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၄။၈) န္တိ ထုသေဟိ ပဋိစ္စန္ဓသလိဝိဟိယ-
ဝကင်္ဂုဏ္ဍာဒိကံ ကိဉ္စ ခါဒနိယံ န ခါဒတိတိ
အတ္ထော။ ဒသက-နိပါတ်၊ ကဏ္ဍ-ဇာတ်၊
ဋီ။ပေ။

ထုသပိဏ္ဏ (ပု) [ထုသ+ပိဏ္ဏ] ဖွဲ့နှင့်ရောသော မြေ
-ညက်-စိုင်း-ခဲ။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ
ထုသပိဏ္ဏ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၆။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၄။)
ထုသပိဏ္ဏပရိယန္တ-နှင့် တွဲကြည့်။

ထုသပိဏ္ဏက (ပု) [ထုသပိဏ္ဏ+က] အထက်ပုဒ်
နက် ကြည့်။ သစေ ထုသပိဏ္ဏကေန အနတ္တိ-
ကော ဟောတိ။ ကင်္ခါ။၁၃၄။

ထုသပိဏ္ဏပရိယန္တ (ပု) [ထုသပိဏ္ဏ+ပရိယန္တ]
ဖွဲ့နှင့်ရောသော မြေညက်စိုင်း၏ - အဆုံး -
အပိုင်းအခြား-အစွန်း။ ထုသပိဏ္ဏပရိယန္တ-
န မိနိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၄။ ထုသေန မိဿ-
ကော ပိဏ္ဏော ထုသပိဏ္ဏော၊ တဿ ပရိယ-
န္တော ထုသပိဏ္ဏပရိယန္တော၊ တေန၊ ထုသ-
မိဿကမတ္တိကာပိဏ္ဏပရိယန္တေနာတိ ဝုတ္တံ
ဟောတိ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၃၈။ ပါရာ၊ယော။
၂၃၅။ (-ကင်္ခါ။၁၃၄။)

ထုသဘောဇနသဒိသ (တိ) [ထုသဘောဇန+
သဒိသ] (က) ဖွဲ့-စပါးခွံ-ကို စားခြင်းနှင့်
တူသော။ (ခ) ဖွဲ့-စပါးခွံ-ဟူသော စား
ဖွယ် 'ဘောဇဉ်' နှင့်တူသော။ ထုသကောဋ္ဌန-
သဒိသ (သျှာ၊မူ-ကွဲ)-ကြည့်။

ထုသမတ္တိကပရိယန္တ (ပု) [ထုသမတ္တိကာ+ပရိ-
ယန္တ] ဖွဲ့နှင့်ရောသော မြေညက်စိုင်း၏-အဆုံး

- အပိုင်းအခြား - အစွန်း။ ထုသမတ္တိကပရိယန္တေန ဝါ။ ဝိနိစ္ဆယဒ္ဓါဝါ။ ၃၈၁-၂။

ထုသမတ္တိကာ (ထိ) [ထုသ+မတ္တိကာ] ဖွဲ့နှင့် ရောသော မြေညက်-စိုင်း-ခဲ။ ထုသမတ္တိကံ ဇာန (ဒေဟိ)။ ဝိဠာ ၂။ ၂၄။ ဝိသင်္ဂဟ။ ၇၇။ (-ဝိဠာ ၂။ ၁၅၈။)

ထုသမုဋ္ဌိ (ထိ) [ထုသ+မုဋ္ဌိ] (၁) (လက်ဖြင့်) ဖွဲ့ဆုပ်အပ်သော-စပါးခွံ-ဖွဲ့ကြမ်း၊ ဖွဲ့ဆုပ်။ (၂) (လက်ဖြင့်) ဖွဲ့ဆုပ်အပ်သော-စပါးဖျင်း-စပါးမော်။ ထုသမုဋ္ဌိ (ဒိဠာ ၁။ ၂၃) တိ ပလာသ (ပ ?) မုဋ္ဌိ၊ ဘုသမုဋ္ဌိ ဝါ။ သီဠိ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၆၃။ (-သံဠာ ၂။ ၁၈၂။ သံဠာ ၃။ ၅၃။ မဠိ ၃။ ၂၉၉။ အံဠိ ၁။ ၂၁၈။)

ထုသရာသိ (ပ) [ထုသ+ရာသိ] ဖွဲ့စု၊ ဖွဲ့ပုံ။ ထုသရာသိမှ နိခါတခါဏု ဝိယ။ အံဠာ ၂။ ၁၉၈။ မဟာနိဠာ ၂။ ၂၃၃၊ ၂၉၅။ (-စရိယာ။ ၄၀၈။ မိလိန္ဒ။ ၃၄၈။ ဒီဠာ ၂။ ၉၆။ အဘိဠာ ၃။ ၈၇၊ ၉၈။ ဓမ္မဠာ ၁။ ၁၉၆။ ထေရဠာ ၁။ ၄၆၂။ ထေရဠာ ၂။ ၄၀၄။ စရိယာဠာ ၁၈၄။ ဒီဠိ၊ ၁။ ၃၇၄။ သီဠိ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၈၇။ အံဠိ ၃။ ၄၇။ အနုဠိ ၂။ ၁၉၉။)

ထုသဝဋ္ဋိက (ပ) [ထုသဝဋ္ဋိ+ဣက] ထုသဝဋ္ဋိက-အမည်ရှိသော(ရှာ)။ (ယင်း-သည်-B. E. ၈၈၄-တွင် သီဟိုဠ်၌ နန်းတက်သော ဗုဒ္ဓဒါသမင်း၏ လက်ထက်၌ ထင်ရှားသော အနုရာဇမြို့၏ အနီးရှိ ကျေးရွာ ဖြစ်၏။ ယင်း-၌ ဆွမ်းခံသော ရဟန်းတော် ၁-ပါး ပိုးပါသော နို့ရည်ကိုရ၍ သောက်မိရာဝမ်းဗိုက်ကို ပိုးများ ခဲစားသဖြင့် ဆေးအတတ်၌ ကျွမ်းကျင်လိမ့်မာသော ဗုဒ္ဓဒါသ-မင်းသည် မြင်းသွေးကို ရဟန်းအား တိုက်ကျွေးရာ မြင်းသွေးမှန်းသိ၍ ပိုးနှင့်တကွ အန်ထုတ်လိုက်သဖြင့် ရောဂါကင်းပျောက် ချမ်းသာရောက်ဘူး၏။) ဂါမမှို ထုသဝဋ္ဋိကေ။ မဟာဝံသ၊ ၃၇။ ၁၂၄။ (-၁၂၅-၇။ D. P.)

ထုသဝါပီ (ထိ) [ထုသ+ဝါပီ] (သီဟိုဠ်ကျွန်း ပုလတ္တိမြို့ အနီး၌ တည်ရှိသော) ထုသ-အမည်ရှိသော ရေကန်။ ဝါပီယော ထုသ-ဝါပီယာ။ မဟာဝံသ၊ ၄၈။ ၇၃။ (D. P.-လည်း ကြည့်။)

ထုသဝိဋ္ဌိက (ပ) [ထုသဝိဋ္ဌ + ဣက] (သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာဇမြို့အနီး၌ တည်ရှိသော) ထုသဝိဋ္ဌိက-အမည်ရှိသော (ရှာ)။ (ယင်း-သည် မဟာမဟိန္ဒ-ထေရ် သမုတ်အပ်သော မဟာသိမ်၏ နယ်နိမိတ်အပါအဝင် ဖြစ်၏။) ထုသဝိဋ္ဌိကမဇ္ဈဂေါ။ မဟာဝံသ၊ ၁၅။ ၂၀၂။ (D. P.-လည်း ကြည့်။)

ထုသသမဟဒယ (တိ) [ထုသသမ + ဟဒယ] ဖွဲ့နှင့်တူသော စိတ်ရှိသောသူ။ ထုသသမ-ဟဒယတာ လူခတာ။ ဒီဠိ ၂။ ၃၃၂။ မဠိ၊ ၁။ ၃၈၈။

ထုသဟောမ (ပုန) [ထုသ + ဟောမ] (၁) ဖွဲ့ဖြင့် မီးပူဇော်ခြင်း။ (၂) ဖွဲ့ဖြင့် မီးပူဇော်ခြင်း၏ အကျိုး၊ အပြစ်ကို ပြဆိုရာကျမ်း၊ ထုသဟောမ-ကျမ်း။ ဒဗ္ဗိဟောမံ ထုသဟောမံ။ ဒီဠာ ၁။ ၉။ (-၆၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၃။ ၅၅။)

ထုသောဒက (န) [ထုသ+ဥဒက။ ထုသောဒက+ဏ။ ထုသတော ဇာတမုဒကံ ထုသောဒကံ။ ထုသောဒကတော ဝါ ဇာတံ ထုသောဒကံ။ ဓာန်၊ ၃။ ၄၆၀။] (၁) ပအုံးရည်၊ ဆန်ပုံးရည်၊ သောဝီရက-ဆေးရည်၊ (က) ကောက်စပါးမျိုးမှဖြစ်သော အရည်။ (ခ) ကောက်စပါးဟူသော အဆောက်အဦ အလုံးစုံတို့ဖြင့် ပြုအပ်သော အရည်။ (၂) စိမ်ရည်၊ လောဏသောဝီရက-ဆေးရည်၊ အလုံးစုံသော ကောက်စပါးမျိုး၊ အခြား အဆောက်အဦ မျိုးစုံတို့ဖြင့် ပြုအပ်သောအရည်။

(၁) (က) ဒေါင့်ကွင်း ပြန်ကြည့်။ (ခ) ထုသောဒက (ဒီဠာ ၁။ ၁၅၇။ အံဠာ ၁။ ၃၀၀။ အဘိပု။ ၁၆၃။ မဟာနိ။ ၃၂၇) ၌ သဗ္ဗသဿ-

သမ္ဘာရေဟိ ကတံ သောဝီရကံ (ကတ-
သောဝီရကံ)။ ဒီဠာ၁။၂၉၃။ အံ၊ဠာ၂။၂၄၆။
အဘိ၊ဠာ၃။၈၂။ မဟာနိ၊ဠာ၃။၃၈၀။ (သောဝီ-
ရကန္တိ ကဉ္စိကံ။ “လောဏသောဝီရက”န္တိ
ကေစိ၊ တဒယုတ္တမေဝ၊ “သဗ္ဗသဿသမ္ဘာ-
ရေဟိ ကတ”န္တိ ဝုတ္တတ္တာ။ လောဏ-
သောဝီရကဉ္စိ သဗ္ဗမစ္ဆမံသပုပ္ဖလဒိသမ္ဘာ-
ရကတံ။ သိ၊ဠာ၊သစ်၊၂။၃၅၅။)

(၂) န ထုသောဒက (မ၊၁။၁၁၁) န္တိ
သဗ္ဗသဿသမ္ဘာရေဟိ (သဗ္ဗသမ္ဘာရေဟိ၊
က) ကတံ လောဏသောဝီရကံ (သုဝီရကံ၊
သိ၊ လောဏသောဝီရကံ၊ သျာ)။ မ၊ဠာ၁။
၃၅၀။ (-ဒီ၊၃။၃၃။ မ၊၁။၃၀၁၊၃၈၂။ မ၊၂။
၅။ အံ၊၁။၅၂၇။ ဒီ၊ဠာ၊၁။၃၅၄။ သိ၊ဠာ၊သစ်၊
၂။၃၅၈။)

ထူဏ (တိ) [ထု+ဥဏ။ ထု+ယု။ ဓရ+ယု။ ထု
အဘိတ္ထဝေ၊ ဥဏော၊ ယု ဝါ၊ ဓာရေတိတံ ဝါ
ထူဏော၊ ယု၊ရလောပေါ၊ အဿူ။ ဓာနိ၊ဠာ။
၂၂၀။ ထု+ဏ။ ထု အဘိတ္ထဝေ၊ ဒီဃော၊
အဘိတ္ထဝီယတိတံ ထူဏံ=နဂရံ၊ ထူဏော=
သရတ္ထမ္ဘော။ ဣဒိ၊ဠာ။ (ဓာနိ၊ဠာ။
၄၁၉။) ထုဏ+အ။ ထု+ယု=ဥဏ။ ဗဟူဟိ
သရေဟိ ပရိပူရေန္တိ တ္ထောတိ ထူဏံ၊ ထူဏ
ပူရဏေတိ မုဒ္ဒဗေဒမက္ခန္ဓဓာတု။ ထဝိယတိ
ထောမိယတိတံ ထူဏံ၊ ထု အဘိတ္ထဝေတိ
ဒန္တဗေဒတိယက္ခန္ဓဓာတု။ မဟာ-နိပါတ်၊
မဟာဇနက-ဇာတ်၊ ဠာ၊ပေ။ (သ္မုဏ-သံ)]
(ပု၊ထိ) (၁) တိုင်၊ (က) ထောက်တိုင်၊
ကျားကန်တိုင်။ (ခ) ယဇ်တိုင်။ (ယဇ်
ပူဇော်ခြင်း၏အဆောက်အဦဖြစ်သော သား၊
ငှက်တို့ကို ဖွဲ့ချည်ရန် ခိုင်မြဲစွာ မြှုပ်စိုက်ထား
သောတိုင်။ သိ၊ဠာ၊သစ်၊၂။၃၀၁။ အံ၊ဠာ၊၃။
၁၂၁။) (ဂ) အိမ်တိုင်။ (ဃ) အိမ်၏-
အထွတ် - အချက် - တိုင်။ (င) အိမ်၏-
အထွတ်-အချက်-တိုင်နှင့်တူသော (အဝိဇ္ဇာ-
စသည်)။ (န) (၂) ခန္ဓာကိုယ်။ (ပ) သွေး၊

သည်းခြေ၊ သလိပ်၊ သွေး၊ သည်းခြေ၊ သလိပ်
ဟူသော တြိကဒေါသ။ (၄) (က) ထူဏ-
အမည်ရှိသော - ဝါဒ - စကားစဉ်။ (ခ)
ထူဏ-အမည်ရှိသောမြို့၊ ထူဏ-မြို့။ (ဂ) ထူဏ-
အမည်ရှိသော ပုဏ္ဏားရွာ။ (ဃ) ထူဏ-
အမည်ရှိသော တူရိယာအထူး၊ အိုးစည်။
(တိုင်ငယ်၊ ဘာရတတိုင်း အနောက်ပိုင်းရှိ
ထူဏ-အမည်ရှိသောမြို့။ အဒ္ဓမာဂမိ၊ဓာနိ။
သတ္တုရုပ်၊ ဆင်းတု၊ အိမ်တိုင်။ အမရ။ သျှ။)

(ပု၊ထိ) (၁) တိုင်။ ထူဏံ ပဋိစ္စာ (အံ၊
၁။၅၁၉) တိ ရုက္ခံ ပဋိစ္စာ။ အံ၊ဠာ၊၂။၃၆၉။
ထူဏန္တိ ထမ္ဘံ။ ဝိနိစ္ဆယ၊ဠာ၊၁။၉၅၃။

(က) ထောက်တိုင်၊ ကျားကန်တိုင်။
ထူဏာ (ဒီ၊ဠာ၊၁။၁၁၄)တိ ဥပတ္တမ္ဘကဒါရ-
ဿေတံ အဓိဝစနံ။ သိ၊ဠာ၊သစ်၊၁။၄၆၀။ (-
အဘိ၊ဠာ၊၁။၁၆၃။)

(ခ) ယဇ်တိုင်။ ထူဏ (သံ၊ဠာ၊၁။၁၃၀)-
န္တိ ယညုပတ္တမ္ဘံ။ သိ၊ဠာ၊၁။၁၇၉။ ထူဏာယံ
ယညထမ္ဘေ ယူပေါ။ ဓာနိ၊ဠာ၊၄၁၉။ (-ဒီ၊
ဠာ၊၁။၂၆၃။ အံ၊ဠာ၊၃။၁၂၅၊၁၆၆။)

(ဂ) အိမ်တိုင်။ ဒေါင်ကွင်းပြန်ကြည့်။

(ဃ) အိမ်၏-အထွတ် - အချက်-တိုင်။
အထဿ သာ ထူဏာ ဘိဇ္ဇိတော သိသေ
ပတိတော သိသံ ဘိန္နိ။ ဇာ၊ဠာ၊၂။၁၈၅။ ထူဏာ
ဂေဟာဒီနံ ပဓာနဒါရ။ ဓာနိ၊ဠာ၊၁၀၄၈။

(င) အိမ်၏-အထွတ် - အချက်-တိုင်နှင့်
တူသော (အဝိဇ္ဇာ-စသည်)။ ထူဏိကာ-
ကြည့်။

(န) (၂) ခန္ဓာကိုယ်။ (ပ) သွေး၊ သည်း
ခြေ၊ သလိပ်၊ သွေး၊ သည်းခြေ၊ သလိပ်
ဟူသော တြိကဒေါသ။ (၄) (က) ထူဏ-
အမည်ရှိသော - ဝါဒ - စကားစဉ်။ ထူဏန္တိ
သရိရံ ခေါဘိတန္တိ ကတော။ ထူဏန္တိ ဟိ
လောဟိတပိတ္တသေမှာနံ အဓိဝစနံ သဗ္ဗင်္ဂ-
သရိရဓာရဏတော။ အပိ စ ထူဏပဒေါ

နာမ အတ္ထိ ကထာမဂ္ဂေါ ဝါဒမဂ္ဂံ ဂဏန္တနံ။
သစ္စကော ပန ကောဟညေ ဌတော အတ္တနော
ဝါဒပုဏ္ဏေဝသေန ပရေ ဝိမ္မာပေန္တော
“ထူဏံ စေပါဟ” (မ၊၁။၂၇၉)န္တိ အာဒိ-
မာဟ။ မ၊၆။၂။၂၀၂။

(ခ) ထူဏ-အမည်ရှိသော မြို့၊ ထူဏ-မြို့။
ထူဏံ နဂရပါဂမံ။ ဇာ၊၂။၁၇၃။ ဇာ၊၄။၆။
ဂ။ (-၇၇။)

(ဂ) ထူဏ-အမည်ရှိသော ပုဏ္ဏားရွာ။
ပစ္ဆိမာယ ဒိသာယ ထူဏံ နာမ ပြာဟူဏ-
ဂါမော။ ဝိ၊၃။၂၇၇။ အံ၊၄။၁။၇၆၊၃၇၈။
ခုဒ္ဒက၊၄။၁။၁။ လူတိဝုတ်၊၄။၂၄၇။ သုတ္တနိ၊
၄။၂။၁၆။ အပါ၊၄။၁။၆၀။ ဇာ၊၄။၁။၅၇။
ပါတိ၊ပဒတ္တ။၂၅၆-၇။ (-ဝိမာန၊၄။၄၀။)

(ဃ) ထူဏ-အမည်ရှိသော တူရိယာ
အထူး၊ အိုးစည်။ တသ္မိံ ကိရ နဂရေ ပဌမံ
တာဝ ဥပ္ပန္နတ္တာ တူရိယဝိသေသဿ ထူဏန္တိ
သမညာ အဟောသိ။ မဟာ-နိပါတ်၊ မဟာ-
ဇနက-ဇာတ်၊၆။ပေ။

ထူဏဂါမမဂ္ဂ (ပ) [ထူဏဂါမ+မဂ္ဂ] ထူဏ-ရွာသို့
သွားသော လမ်းခရီး၊ ထူဏ-ရွာသွားလမ်း။
ထူဏဂါမမဂ္ဂံ ပါပုဏိ။ ဥဒါန၊၄။၃၄၂။

ထူဏဂါမဝါသီ (တိ) [ထူဏဂါမ+ဝါသ+တိ] ထူ
ဏ-ရွာ၌ - နေ - လေ့ရှိ - သော၊သူ။ ထူဏ-
ရွာသား။ ထူဏေယျက-ကြည့်။

ထူဏနဂရဒ္ဓါရ (န) [ထူဏနဂရ+ဒ္ဓါရ] ထူဏ-မြို့
တံခါး။ ဝေံ တေ အညမညံ ကထေန္တာဝ
ထူဏနဂရဒ္ဓါရံ သမ္မာပုဏိသု။ ဇာ၊၄။၆။၇၉။

ထူဏနာမက (တိ) [ထူဏ+နာမ+က] ထူဏ-
အမည်ရှိသော(ပုဏ္ဏားရွာ)။ ထူဏနာမကော
ပြာဟူဏဗဟုလတာယ ပြာဟူဏဂါမော။
ဥဒါန၊၄။၃၄၂။

ထူဏပဒ (တိ) [ထူဏ+ပဒ] ထူဏပဒ-အမည်ရှိ
သော (စကား - ဝါဒ - အစဉ်)။ ထူဏ (န)
(၄)(က)-ကြည့်။

ထူဏိကာ(ထိ) [ထူဏ+ဏိက+အာ] အိမ်၏ -
အထွတ် - အချက် - တိုင်နှင့် တူသော (အ-
ဝိဇ္ဇာ)။ ထူဏိကာ (ထူဏိရာ၊ဣ၊က။ ဓုဏိရာ၊
သျှာ) စ ဝိဒါလိတာ(ထေရ၊၂၅၆)တိ ဣဒါနိ
တယာ ကာတဗ္ဗဿ အတ္တဘာဝဂေဟဿ
အဝိဇ္ဇာသင်္ခါတာ ကဏ္ဍိကာ စ ဘိန္နာ။ ထေရ၊
၄။၁။၃၉၃။

ထူဏိရာ (ထိ) [ထူဏ+ဣရ+အာ] အိမ်၏ - အ
ထွတ် - အချက် - တိုင်နှင့်တူသော။ အထက်
ပုဒ် (ဣ၊က၊မူ-ကွဲ)-ကြည့်။

ထူဏပတ္တမ္မ (ပ) [ထူဏ+ဥပတ္တမ္မ] ထောက်ကန်
တိုင်၊ ကျားကန်တိုင်။ ထူဏပတ္တမ္မေနာ-
(အဘိ၊၄။၁။၁၆၃)တိ ထမ္မေန ဥပတ္တမ္မေန။
အဋ္ဌသာ၊ ယော၊၉၇။

ထူဏပနီတ (တိ) [ထူဏ+ဥပနီတ] (က) ယင်
တိုင်သို့ ကပ်ဆောင်အပ်သော။ (ခ) ယင်တိုင်
၌ ဖွဲ့ချည်အပ်သော (နှားလား-စသည်)။
ထူဏပနီတာနိ (ဒိ၊၁။၁၂၀)တိ ဗန္ဓိတာ ဌပ-
နတ္တယ ယူပသင်္ခါတံ ထူဏံ ဥပနီတာနိ။ ဒိ၊၄။
၁။၂၆၃။ = ထူဏံ ဥပနီတာနိ၊ ထူဏာယ ဗဒ္ဓါနိ
ဟောန္တိ။ သံ၊၄။၁။၁၃၀။ (-အံ၊၂။၄၂၇။
အံ၊၄။၃။၁၆၆။ ဓမ္မ၊၄။၁။၂၇၅။ ဇာ၊၄။၁။
၃၅၄။ ဇာ၊၄။၃။၄၁။)

ထူဏေယျက (တိ) [ထူဏ+ဏေယျ+က] ထူဏ-
ရွာ၌ - ဖြစ် - မွေးဖွား - နေ - သော၊ ထူဏ-
ရွာသားဖြစ်သော၊သူ။ ထူဏေယျက(ဥဒါန။
၁၇၄)တိ ထူဏဂါမဝါသီနော။ ဥဒါန၊၄။၃၄၂။
(-၃၄၄၊၃၄၆။ ဝိမာန၊၄။၄၀၊၄၁။)

ထူပ (ပ၊န) [ထူပ+အ။ ထူပိယတိ ရာသိကရိယ-
တိတိ ထူပေါ၊ အထ ဝါ ထူပတိ ထိရဘာဝေန
ဝုဒ္ဓိံ ဝိရုဠိံ ဝေပုလ္လံ အာပဇ္ဇမာနောပတိဋ္ဌာ-
တိတိ ထူပေါ။ အပါ၊၄။၂။၁၅၄။ (နီတိ၊ဓာ။
၃၂၆-လည်းကြည့်။) ထူ+ပ။ ထူအဘိတ္တဝေ၊
ပေါ၊ ဒီဃာဒိ။ ဓာနိ၊၆။၄၃၆။ (မဟာ-နိပါတ်၊
နိမိဇာတ်၊၆။ပေ။ဏှာဒိ။၁၁၅-လည်းကြည့်။)

(ယင်း-စေတီသည်— (၁) သဏ္ဌာကာရ=ခေါင်းလောင်းပုံ၊ (၂) သဋ္ဌာကာရ=အိုးပုံ၊ (၃) ဗုဗ္ဗုဋ္ဌာကာရ=ရေမြှုပ်-ရေပြက်-ပုံ၊ (၄) ဓညာကာရ=စပါးပုံ၊ (၅) ပဒ္ဓါကာရ=ပဒုမ္မာကြာပန်းပုံ၊ (၆) အာမလကာကာရ=သျှိသျှား-သျှစ်သျှား-ဆီးဖြူ-သီး ပုံ၊ (၇) အစုစန္ဒာကာရ=လ-ခြမ်းပုံ၊ (၈) မေရုအာကာရ = မြင့်မိုရ်တောင်ပုံ-ဟု ပုံတော်အမျိုးမျိုးရှိ၏။ buddhist world the stupa in ceylon။ စေတီတော် ဗောဓိပင်ကို ဖျက်ဆီးသူနှင့် ဓာတ်တော်မေ့တော်ကို ဖျက်ဆီးရန် အားထုတ်သူတို့အား အာနန္တရိယကံနှင့် အလားတူ ကြီးလေးသော ကံထိုက်၏။ သို့ရာတွင် ဓာတ်တော် မေ့တော်များ ကိန်းဝပ်တည်ရှိရာ စေတီ ပုထိုး ဆင်းတုတော်များကို နှောက်ရှက်မှု အန္တရာယ်ပြုသော ဗောဓိကိုင်ကို ဖြစ်စေ၊ ယင်း-တို့၏ အထက်၌ မစင်ကျင်ကြီး စွန့်ချုတ်သော ငှက်တို့နားနေရာ ဗောဓိကိုင်ကို ဖြစ်စေ ပယ်ရှားသင့်၊ ပယ်ရှားကောင်းသည်။ ပရိဘောဂစေတီထက် သရီရစေတီက သာလွန်မွန်မြတ်သည်ဖြစ်ရာ သရီရစေတီ၏ တည်ရာ (ခုံ၊ ဘိနပ်တော်)ကို ဖျက်ဆီး နှောင့်ရှက်သော ဗောဓိမြစ်၊ ဓာတ်တော်မေ့တော်များ သိုမှီးဌာပနာရာ ကျောင်းတော်ကို ဖျက်ဆီးနှောင့်ရှက်တတ်သော ဗောဓိကိုင်ကိုလည်း ဖြတ်တောက် ပယ်ရှားကောင်း၏။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၀၈။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၆၁။)

(က) ဓာတ်တော်ရှိသော-စေတီ-ပုထိုး။ ဓာတုယော ဂဟေတွာ နဂရဒ္ဒါရေ ထူပံ ပတိဋ္ဌာပေသုံ။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၁၆၇။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂၇၉။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂၉၅။ ထူပဉ္စဿ ကရောထာ- (ဥဒါန၊ ၈၆) တိ အဿ ဗာဟိယဿ သရီရ-ဓာတုယော ဂဟေတွာ စေတိယဉ္စ ကရောထ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၈၆။ ထူပပူဇာ၊ ထူပသေဋ္ဌ-တို့လည်း ကြည့်။

(ခ) ဓာတ်တော်မရှိသော - စေတီ - ပုထိုး။ ထူပပူဇာ-ကြည့်။

(ဂ) အဦးလိုက်မုခ်ရှိသော - စေတီ - ပုထိုး။ (ဃ) အဦးလိုက်မုခ်မရှိသော - စေတီ - ပုထိုး။ ထူပေါ၊ တု စေတိယံ ဘဝေ။ ထူပ-သဒ္ဓေါ သမုခေပိ။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ၄။ ၄၃၆။

(င) ရတနာစေတီ၊ ရွှေစေတီ။ သဗ္ဗ-သောဏ္ဏမယော ထူပေါ။ အပ၊ ၁။ ၇၈။ (-ဂဝ။) သတ္တယောဇနိကံ ထူပံ၊ ဥဗ္ဗိဒ္ဓံ ရတနာမယံ။ အပ၊ ၂။ ၂၆၀။ ထေရီ၊ ၄။ ၇၂။ (-အပ၊ ၂။ ၁၄၄။ ထေရီ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၈။)

(စ) ပတ္တမြားစေတီ။ သဗ္ဗ မဏိမယံ ထူပံ။ အပ၊ ၁။ ၇၉။

(ဆ) အုတ်စေတီ။ န ယာဝ ဣဋ္ဌကာ ပရိနိဋ္ဌန္တိ၊...ထူပံ စိနာပေတွာ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၆၅။

(ဇ) မြေစေတီ။ (ဈ) အရိုးစေတီ။ ထူပံ ကတွာ ဂန္ဓာ တသ္မိံ ထူပေ ရောဒန္တိ။ ဝိ၊ ၂။ ၄၀၅။ ကေဝလံ ပန တဿ အဋ္ဌိကာနိ ပက္ခိပိတွာ ကတေ မတ္တိကာမယေ ထူပေ ရုဒန္တော။ ပေတ၊ ၄။ ၃၈။ အဋ္ဌိနိ အာဟရိတွာ အတ္တနော အာရာမေ မတ္တိကာထူပံ ကတွာ... ထူပံ ပုပ္ဖေဟိ ပူဇေတွာ။ ဇာ၊ ၄။ ၃။ ၁၄၄။

(ည) သဲပုံစေတီ။ ထူပံ ကတွာန ပုလိနံ။ အပ၊ ၁။ ၁၂၄။ ဝါလုကံ ထူပံ ကတွာ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၂၅၈။ ဝါလုကထူပံ ကတွာတိ ဝတ္ထဝသေန ဝါလိကာယ ထူပံ ကတွာ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၁၄။

(ဋ) ဝါးစေတီ၊ ဝါးနှီးစေတီ။ ထူပံ ကတွာန ဝေဠုနာတိ ဝေဠုပေသိကာဟိ စေတိယံ ကတွာတိ အတ္ထော။ အပ၊ ၄။ ၂။ ၈၈။ (ပါဠိ-၌ ပုလိနံ-ဟု ရှိ၏။)

(၂) ထောက်တည် - မှီခို - ရာ။ (၃) လွှမ်းမိုး မြင့်မောက်၍ ထွက်မြောက်ကြောင်း (သဘော)။ နာဇုပုတ္တောဝ နေသံ ပတိဋ္ဌဋ္ဌေန ထူပေါ။ ဒီ၊ ၄။ ၃။ ၈၉။ မ၊ ၄။ ၄။ ၂၂။ သမုဿိတံ ဟုတွာ ပတိဋ္ဌာ ဟေတုဘာဝတော ထူပံ၊...

ထူပေါ်တိ ဝါ ဓမ္မဿ နိယျာနဘာဝေါ ဝေဒိ-
တဗ္ဗော အညေ ဓမ္မေ အဘိဘုယျ သမ္ပဿိတ-
ဌေန။ ဒီ၊ ဇီ၊ ၃။ ၈၇။ မ၊ ဇီ၊ ၃။ ၂၄၁။ ဘိန္နထူပ-
လည်း ကြည့်။

(၄) တောင်ပို့၊ မိုမောက်-စုန်စုန်မြင့်
တက်-သောမြေအရပ်။ ဝဗ္ဗိကော ဟိ ထူပ-
ယတိ ဥဒ္ဓံ အာရောဟတိတိ ထူပေါ်ဘိ ဝုစ္စတိ။
ပါစိတ်၊ ယော၊ ၂။ ၁၃၇။ ထူပထူပ-လည်းကြည့်။

ထူပ (န) [ထူပ+စိဝရ။ နောက်ပုဒ် ကျေ။]
(က) တောင်ပို့၌ ပူဇော်အပ်သော သင်္ကန်း။
(ခ) တောင်ပို့ကို-ရစ်ပတ်-လွမ်းခြုံ-၍
ပူဇော်အပ်သောသင်္ကန်း။ (က) ထူပန္တိ ဝဗ္ဗ-
ကေ ပူဇိတစိဝရံ၊ ဒီ၊ ဇ္ဈ၊ ၃။ ၁၉၂။ အံ၊ ဇ္ဈ၊ ၂။ ၂၇၈။
စူဠနိ၊ ဇ္ဈ၊ ၁၁၀။ (ခ) ထူပစိဝရ-နှင့်ယှဉ်ကြည့်။

ထူပက (တိ) [ထူပ+က] ထိပ်ဦး၊ ထိပ်ဖျား၊
စေတီပုထိုးကဲ့သို့ အထက်၌ မိုမောက် မြင့်
မောက်သော အလယ်ဗဟိအရပ် (ဆွမ်းဦး၊
ဆွမ်းထိပ်)။ ထူပကတော(ဝိ၊ ၂။ ၂၅၂။ ပါတိ-
မောက္ခ။ ၃။) တိ မတ္ထကတော၊ ဝေမဏ္ဍတော-
တိ အတ္ထော။ ဝိ၊ ဇ္ဈ၊ ၃။ ၁၆၅။ ကင်္ခါ၊ ၂။ ၂၇၂။
ထူပေါ ဝိယာတိ ထူပကော၊ ကော သော?
မတ္ထကော၊ တတော။ တေနာဟ မတ္ထက-
တောတိ ဘတ္တမတ္ထကတောတိ အတ္ထော။....
ထူပပဒ(ထူပဥပပဒ ?) က-ပစ္စယဘာဝတော
ထူပံ ဝိယ ဘဝတိတိ ထူပကောတိ ဥပမာ-
တဒ္ဓိတံ ကတော သိခါဘူတဘတ္တသိခါ လဗ္ဘတိ။
ကင်္ခါ၊ ယော၊ မဟာဇ္ဈိ၊ ၄။ ၃၄၆။ (-ဝိ၊ ၄။ ၃၇၂။
ဝိ၊ ၅။ ၄၈၅၊ ၄၈၆။ ပါတိ၊ ပဒတ္ထ။ ၃၀၄။)

ထူပကရဏ (န) [ထူပ+ကရဏ] စေတီ-ပုထိုး-
-ပြု-တည်-ခြင်း။ ထူပကရဏံ အနုဇာ-
နာတိ။ အံ၊ ဇ္ဈ၊ ၂။ ၃၉၅။ (-ဝိ၊ ဇ္ဈ၊ ၁။ ၆၅။
ဥဒါန၊ ဇ္ဈ၊ ၈၆။ အံ၊ ဇီ၊ ၂။ ၄၅။)

ထူပကာရ (ပု) [ထူပ+ကာရ] အထက်ပုဒ်နက်
ကြည့်။ ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ထူပကာရဿိဒံ
ဖလံ။ အပ၊ ၂။ ၁၈၉။ ထေရီ၊ ဇ္ဈ၊ ၃၆။

ထူပကာရာပက (တိ) [ထူပ+ကာရာပက။ ထိ-၌-
ကာရာပိကာ] စေတီ-ပုထိုး-ကိုပြုစေတတ်
သောသူ။ သိဒ္ဓတ္ထဿ ဘဂဝတော၊ ထူပ-
ကာရာပိကာ အဟံ။ အပ၊ ၂။ ၁၈၉။ ထေရီ၊
ဇ္ဈ၊ ၃၆။

ထူပကုန္တိ (ပု၊ ထိ) [ထူပ+ကုန္တိ] စေတီ-ပုထိုး-
တော်၏ ဝမ်းဗိုက်သဖွယ်ဖြစ်သော ပဌမ၊
ဒုတိယ-စသော ပစ္စယံခုံ။ (ထူပဇာ-ခေါ်
သော ပန်းတင်ခုံ၏ အထက်၌ တည်ရှိသော
အဆင့်ခုံကို ပစ္စယံ-ခေါ်၏။) ထူပကုန္တိတော
ဟေဋ္ဌာဘာဂဉ္စိ ထူပဿ ဇဿံတိ ဝဒန္တိ။
သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၇၄။

ထူပခန္ဓ (ပု) [ထူပ+ခန္ဓ] စေတီ-ပုထိုး-
တော်၏ ပခုံးသဖွယ်ဖြစ်သော ခေါင်းလောင်း
ပုံတော် အထက်အရပ်?။ (ပုထိုးတော်၏
လုံးပတ်တော်၊ မြန်။) ထူပါနုစ္ဆဝိက-ကြည့်။

ထူပဂတ (တိ) [ထူပ+ဂတ] စေတီ-ပုထိုး-၌-
ရောက်-ထားအပ်-သော (စိတ်-စသည်)။
အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ထူပဂတမန (တိ) [ထူပဂတ+မန] စေတီ-
ပုထိုး-၌ - ရောက် - ထားအပ်-သောစိတ်
ရှိသောသူ။ တဿံ ဂါဝိယံ ဂတမနာ ဌပိတ-
မနာ န ဟောန္တိ၊ အညဒတ္ထ၊ ဘဂဝတော
ထူပဂတမနာ ဝေ သမာနာတိ အတ္ထော။
ဝိမာန၊ ဇ္ဈ၊ ၁၈၇။

ထူပဂေဟ (ပု၊ န) [ထူပ+ဂေဟ] စေတီအိမ်၊
စေတီကျောင်းဆောင်။ (ယင်း-သည် B.E.
၃၂၆-တွင် သီဟိုဠ်၌ နန်းတက်သော ဒေဝါနံ-
ပိယတိဿမင်း၏ လက်ထက်မှ စတင် ပေါ်
ပေါက်ခဲ့ဟန်ရှိသည်။) သမန္တာ ထူပဂေဟဿ။
မဟာဝံသ၊ ၁၉။ ၈၁။

ထူပသရ (န) [ထူပ+သရ] စေတီကျောင်း
ဆောင်၊ ဘုရားကျောင်းဆောင်၊ စေတီတော်
ကို နေပူ မိုးစို-မှ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန်

ပြုလုပ်အပ်သော ကျောင်းဆောင်။ (B.E. ၆၀၈-တွင် သီဟိုဠ်၌ နန်းတက်သော ဝသဘမင်းသည် အသက်ရှည်လို၍ ကုသိုလ်အမျိုးမျိုး ပြုလုပ်ရာ စေတီဆောင်လည်း ပါဝင်၏။ နန်းသက် ၁၂-နှစ်သာ ရှည်လိမ့်မည်ဟု ဗေဒင်ဆရာတို့က ဟောသော်လည်း ယင်းကောင်းမှုကြောင့် ၄၄-နှစ်တိုင်အောင် နန်းစံသွားရသည်။ မဟာဝံသ၊ ၃၅။ ၉၉၊ ၁၀၀။) ထူပါရာမေ ထူပဃရံ။ မဟာဝံသ၊ ၃၅။ ၈၇၊ ၉၁။

ထူပစီဝရ (ပု၊န) [ထူပ+စီဝရ] တောင်ပိုက်-ရစ်ပတ် -လွမ်းခြုံ- ၍ ပူဇော်အပ်သော သင်္ကန်း။ ထူပစီဝရ (ဝိ၊၅။ ၂၃၀) နှို ဝဗ္ဗိကံ ပရိက္ခိပိတော ဗလိကမ္ပကတံ။ ဝိ၊ ၉၊ ၄။ ၁၇၃။ ဧတ္ထ ထူပ ပရိက္ခိပိတော ကတံ စီဝရံ ထူပစီဝရံ။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၂။ ၁၃၄။ (- ဝိ၊ ၉၊ ၄။ ၁၈၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၆၀။)

ထူပဌာန (န) [ထူပ+ဌာန] စေတီ-တည်-ရိုး-ရာ အရပ်။ ဥပေါသထဒိဝသေ အဟမေဝ ထူပဌာနံ ဂန္ဓာ။ ဝိမာန၊ ၄။ ၁၅၆။

ထူပတိ (ကြိ) [ထူပ+အ+တိ] ခိုင်မာသည်၏ အဖြစ်ဖြင့်တည်၏။ ထူပ-ဒေါင်ကွင်း ကြည့်။

ထူပထူပ (ပု) [ထူပ + ထူပ] မြင့်မောက်၊ မြင့်မောက်သော၊ အလွန် မြင့်မောက်သော (အရပ်)။ ဧကေပဒေသာ ထူပထူပါ ဟောန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၄၈။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၃၃၀။ ထူပထူပါတိ ဥန္နတုန္နတာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၅၂။

ထူပထူပဌာန (န) [ထူပထူပ+ဌာန] အလွန် မြင့်မောက်သော အရပ်၊ မြင့်မောက်လွန်းသော အရပ်။ ထူပထူပဌာနေ ပဗ္ဗတာ ဟောန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၄၈။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၃၃၀။

ထူပပတိဌာန (န) [ထူပ+ပတိဌာန] (၁) စေတီ - ပုထိုး - တည်ခြင်း၊ ဘုရား တည်ခြင်း။ (တိ) (၂) စေတီ - ပုထိုး - ၏ တည်ရာ၊ ဘုရားတည်ရာ (အရပ်-စသည်)။ (၁) ထူပ-

ပတိဌာနံ တုမေ အာကခံထ။ ဝိ၊ ၉၊ ၁။ ၆၂။ (တိ) (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ထူပပတိဌာနဘူမိ (ထိ) [ထူပပတိဌာန+ဘူမိ] စေတီ-ပုထိုး-၏ တည်ရာ မြေအရပ်။ ထူပ-ပတိဌာနဘူမိ* ပရိယာယတိ (ဝိ၊ ၉၊ ၁။ ၆၅) တိ မတ္ထကတော ဓာတုံ တတ္ထ ပတိဌာပေတွာ သဓာတုကံ ထူပပတိဌာနဘူမိ* ရတ္တိဘာဂေ ပရိယာယတိ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၇၄။

ထူပပမုခ (တိ) [ထူပ+ပမုခ] စေတီ-ပုထိုး-လျှင်-အဦး-အစ-ပြဓာန်းခြင်း-ရှိသော (ကျောင်းတိုက်)။ ထူပပမုခံ ကတွာ။ မဟာ-ဝံသ၊ ၉။ ၂၇၃။

ထူပပါကာရ (ပု) [ထူပ + ပါကာရ] စေတီ-ပုထိုး-တန်တိုင်း-အကာအရံ- မီးတား။ (B.E. ၆၀၈-၌ သီဟိုဠ်ဘုရင် ဝသဘမင်းသည် အသက်ရှည်စွာ အနာမဲ့ရန် ရည်သန်၍ စေတီပုထိုးတော်အား မဟာရံတန်တိုင်းကိုလည်း လှူဒါန်းခဲ့သည်။ ယင်း-ကောင်းမှုကြောင့် မူလနန်းသက်ထက် ၃၂-နှစ်ပို၍ နန်းစံသွားရ၏။) ဂုတ္တတ္ထံ ထူပပါကာရံ။ မဟာ-ဝံသ၊ ၃၅။ ၉၆။

ထူပပါဒသမန္တတော (ဗျ) [ထူပပါဒ+သမန္တ-တော] စေတီ-ခြေ-ခုံဘိနပ်တော်-၏-ထက်ဝန်းကျင်-လင်းကဲ-တဖြာ- ပတ်ပတ်လည် အရပ်၌။ ဒဠ် ကတွာ ဒီပဒဏ္ဍိ၊ ထူပ-ပါဒသမန္တတော။ ဒီပဝံသ၊ ၂။ ၁၄။ (-၁၅။)

ထူပပုဗ္ဗင်္ဂမ (တိ) [ထူပ+ပုဗ္ဗင်္ဂမ] စေတီ-ပုထိုး-လျှင်-အဦး-အစ-ပြဓာန်းခြင်း-ရှိသော (ကျောင်းတိုက်)။ ထူပပုဗ္ဗင်္ဂမ (မဟာဝံသ၊ ၁၇။ ၆၄) နှို ထူပံ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ ပမုခံ ကတွာတိ အတ္ထော။ မဟာဝံသ၊ ၉။ ၂၇၃။

ထူပပူဇာ (ထိ) [ထူပ+ပူဇာ] စေတီ-ပုထိုး-အား-ကို- ပူဇော်ခြင်း၊ (က) ဓာတ်တော်ရှိသော -စေတီ-ပုထိုး-အား-ကို-ပူဇော်

ခြင်း။ (ခ) ဓာတ်တော် မရှိသော-စေတီ-
 ပုထိုး-အား-ကို-ပူဇော်ခြင်း။ ထူပပူဇ်
 (အပါ။၁။၆၅) စေတီယပူဇ် အကာသိ။အပါ။
 ၄။၂။၁၄။ ထူပပူဇာ (မဟာဝံသာ။၅။၈၄)တိ
 သဓာတုကဿ ထူပဿ ပူဇာ, “အနေကေသု
 ဝိဟာရေသု”တိ ဝုတ္တတ္တာ အဓာတုကာနံ
 ထူပါနံ ပူဇာပိ ထူပပူဇာ။ မဟာဝံသာ။၅။
 ၁၃၉။ (-ပေတ။၁၈၀။ အပါ။၁။၁၃၂။၁၈၈။
 ၁၉၀။ နေတ္ထိ။၁၂။ ပေတ။၄။၁၉၈-၉။
 နေတ္ထိဝိ။၂၉၆။)

ထူပပူဇာကရဏ (န) [ထူပပူဇာ+ကရဏ] စေတီ-
 -ပုထိုး-အား-ကို-ပူဇော်မှုကို ပြုခြင်း။
 ထူပပူဇာကရဏဝသေန။ ထေရ။၄။၁။၂၅၂။
 အပါ။၄။၂။၁၄။

ထူပမတ္တက (ပု) [ထူပ + မတ္တက] စေတီ-
 ပုထိုး-၏-ထိပ်ထက်-ထိပ်ဖျား။ သော-
 ဝဏ္ဏမယဆတ္တာနိ၊ ကာရေသိ ထူပမတ္တကေ။
 ဒီပဝံသာ။၂။၄၆။

ထူပမဟ (ပု) [ထူပ + မဟ + အ] စေတီ-
 ပုထိုး- ပူဇော်ပွဲ၊ ဘုရားပွဲတော်။ မဟာ
 ထူပမဟော အဟု။ အပါ။၁။၁၉၀။ ထေရ။၄။
 ၁။၂၄၈။

ထူပယတိ (ကြိ) [ထူပ + ဣယ + တိ] စိုက်
 ဆောက်-ထူထောင်-၏။ အထက်သို့ မြင့်
 တက်၏။ စုန့်စုန့်တက်၏။ ထူပ (၄)-ကြည့်။
 ထု(ထူ)ပိကာ-လည်း ကြည့်။

ထူပဝံသ (ပု) [ထူပ+ဝံသ] (စေတီ-ပုထိုး-
 အစဉ်အဆက် တည်ပုံ တည်ဟန်အကြောင်း
 အရာကိုပြဆိုရာ) ထူပဝင်ကျမ်း။ (ယင်းသည်
 ဝင် ၉-ဝင်ဟု ပြောဆိုရိုးရှိသော (၁) ဗုဒ္ဓဝင်,
 (၂) အနာဂတဝင်, (၃) ဒီပဝင်, (၄) မဟာ
 ဝင်, (၅) ဗောဓိဝင်, (၆) ဒါဌာဓာတုဝင်, (၇)
 နဋ္ဌာဌဓာတုဝင်, (၈) ထူပဝင်, (၉) ရွှေပြည်
 ဝင်-ကျမ်းတို့တွင် အပါအဝင်ဖြစ်၏။ B. E.
 ၁၇၀၇-တွင် သီဟိုဠ်၌ နန်းတက်သော ပရက္က-

မဗာဟုမင်းကြီး၏ ကောင်းမှုတော် ဓမ္မာဂါရ-
 ၌ သီတင်းသုံးသော ဝါစိဿရထေရ် ရေး
 သား ပြုစုသော ကျမ်းဖြစ်သည်။ ယင်း-၌
 အဘိနိဟာရကထာနှင့်စူဠာမဏိစေတီ, ဒုဿ-
 စေတီ, ဇမ္ဗူဒိပ်စေတီ ၁၀-ဆူ, စေတီပေါင်း
 ၈၄၀၀၀, သီဟိုဠ်ကျွန်း ဗောဓိပင်, မဟိယင်္ဂ-
 ကစေတီ, မရိစဝဋ္ဋီစေတီ, မဟာစေတီ
 အကြောင်းအရာတို့ ပါဝင်သည်။) သော ဒါနိ
 နိဋ္ဌံ သမ္ပတ္တော၊ ထူပဝံသော အနာကုလော။
 ထူပဝံသာ။၈၈။

ထူပဝရ (ပု) [ထူပ+ဝရ] မြတ်သော - စေတီ-
 ပုထိုး-တော်၊ စေတီ-ပုထိုး-တော်မြတ်။
 တထွေဝဿ ထူပဝရော။ အပါ။၂။၃၄၃၊၃၄၅၊
 ၃၅၇။ ထူပါရာမေ ထူပဝရံ၊ နိဋ္ဌာပေတွာ
 မဟိပတိ။ မဟာဝံသာ။၁၇။၆၂။

ထူပဝိဋ္ဌိ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] (သီဟိုဠ်ကျွန်း
 ရှိ) ထူပဝိဋ္ဌိ-အမည်ရှိသော ကျောင်းတိုက်။
 (ယင်းသည် B.E. ၁၀၀၄-တွင် သီဟိုဠ်၌
 နန်းတက်သော ဓာတုသေနမင်းဆောက်လုပ်
 လှူဒါန်းသော ကျောင်းတိုက် ဖြစ်၏။) မံ-
 ဂနော ထူပဝိဋ္ဌိ စ။ မဟာဝံသာ။၃၈။၄၈။
 (D.P.-လည်း ကြည့်။)

ထူပသီခသနာမက (တိ) [ထူပသီခ+သမာန+
 နာမ+က] စေတီ-ပုထိုး-အထွတ်၏အမည်
 နှင့် တူသော အမည်ရှိသော (စကြာမင်း-
 စသည်။) စတုနုဝတိတော ကပ္ပေ၊ ထူပသီခ-
 သနာမကာ။ သောဠသာသိသု ရာဇာနော၊
 စက္ကဝတ္တိ မဟဗ္ဗလာ။ အပါ။၁။၁၈၈။ ထေရ။
 ၄။၁။၂၄၁။

ထူပသေဋ္ဌ (ပု) [ထူပ+သေဋ္ဌ] မြတ်သော -
 စေတီ - ပုထိုး - တော်၊ စေတီ - ပုထိုး -
 တော်မြတ်။ ထူပသေဋ္ဌဿ သမ္ပုခါ(အပါ။၁။
 ၁၀၀)တိ သေဋ္ဌဿ ဥတ္တမဿ ဓာတုနိဟိတ-
 ထူပဿ စေတီယဿ သမ္ပုခဋ္ဌာနေ။ အပါ။၄။

၂။၆၅။ (-အပါဝါဝဂ္ဂ။ ထေရဝါဒ။ ၂၄၀။
ထေရဝါဒ။ ၂။၁၉၈။ အပါဝါ ၂။၁၅၅။)

ထူပါနုစ္ဆဝိက (တိ) [ထူပ+အနုစ္ဆဝိက] စေတီ-
ပုထိုး-တော်အား-သင့်လျော်-လျောက်
ပတ်-သော၊ စေတီ-ပုထိုး-တော်နှင့် လိုက်
လျောသော။ ဒိဿတိ ထူပခန္ဓော စ၊ ထူပါ-
နုစ္ဆဝိကော တဒါ။ အပါဝါဝဂ္ဂ။ ထေရဝါဒ။
၁။၁၀၁။ ၂၅။

ထူပါဘိမုခိ (တိ) [ထူပ + အဘိမုခိ] စေတီ-
ပုထိုး-တော်သို့-ရှေးရှု-မျက်နှာမှ-သော၊
သူ။ ထူပါဘိမုခိ ဂစ္ဆတိ။ ဝိမာနာဌ။ ၁၈၄။

ထူပါရဟ (တိ) [ထူပ+အရဟ] စေတီတည်
ထိုက်သော၊ သူ။ ထူပါရဟာ (အံ၊ ၁။ ၇၆) တိ
ထူပဿ ယုတ္တာ အနုစ္ဆဝိက။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၅၁။
(ထူပဿ ယုတ္တာတိ ဓာတုယော ပက္ခိပိတွာ
ထူပကရဏဿ ယုတ္တာ။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၄၅။)
(-ဒီ၊ ၂။ ၁၁၇။ အံ၊ ၁။ ၅၆၇။ ဓမ္မာဌ၊ ၂။
၁၆၃။)

ထူပါရဟတာ (ထိ) [ထူပါရဟ+တာ] စေတီ-
ပုထိုး-တည်ထိုက်သူ၏ အဖြစ်။ ကာလင်္ဂ-
တဿ ရညော ထူပါရဟတံ (ထူပကရဏံ၊
သျှာ) အနုဇာနာတံ။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၁၇၅။

ထူပါရဟသုတ္တ (န) [ထူပါရဟ+သုတ္တ] ထူပါရ-
ဟ-သုတ်၊ စေတီတည်ထိုက်သူကို ဟောပြော
သုတ်၊ (က) မြတ်စွာဘုရား၊ စကြာမင်း-
ဟူသော စေတီတည်ထိုက်သူ ၂-ယောက်ကို
ဟောပြော သုတ်။ (ယင်း-စေတီ ၂-ဆူတွင်
စကြာမင်း၏ စေတီကို စောင့်ရှောက် သုတ်
သင်ပြုပြင် ကိုးကွယ်သူတို့သည် လူ့စည်းစိမ်၊
နတ် စည်းစိမ်-ဟူသော အကျိုး ၂-မျိုး၊
မြတ်စွာဘုရား၏ စေတီကို စောင့်ရှောက်
သုတ်သင် ပြုပြင် ကိုးကွယ်သူတို့သည် ယင်း-
၂-ပါးနှင့် တကွ နိဗ္ဗာန်စည်းစိမ် - ဟူသော
အကျိုး ၃-မျိုးကို ရရှိနိုင်၏။) အင်္ဂုတ္တရ-
နိကာယ၊ ဒုက နိပါတပါဠိ၊ ၂-ပဏ္ဏာသက၊

၁-ဝဂ်၊ ၄-သုတ်။ အံ၊ ၁။ ၇၆။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၅၁။ အံ၊
ဒီ၊ ၂။ ၄၅။

(ခ) မြတ်စွာဘုရား၊ ပစ္စေကသမ္ပုဒ္ဓါ၊
မြတ်စွာဘုရား၏တပည့်၊ စကြာမင်း-ဟူသော
စေတီတည်ထိုက်သူ ၄-ယောက်ကို ဟောပြော
သုတ်။ (ယင်း-စေတီ ၄-ဆူတို့၌ စိတ်မျှဖြင့်
ကြည်ညိုသူတို့သည်ပင် ခန္ဓာပျက်ကြွေ သေ
သည်မှ နောက်၌ နတ်ရွာ သုဂတိသို့ ရောက်
ရကုန်၏။ ဒီ၊ ၂။ ၁၁၈။) အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊
စတုက္ကနိပါတပါဠိ၊ ၅-ပဏ္ဏာသက၊ ၅-ဝဂ်၊
၅-သုတ်။ အံ၊ ၁။ ၅၆၇။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၃၉၅။

ထူပါရာမ (ပ) [ထူပ+အာရာမ။ ထူပေန ဥပ-
လက္ခိတော အာရာမော ထူပါရာမော။ ပါရာ၊
ယော။ ၄၇။] (၁) ထူပါရုံကျောင်းတိုက်။
(ယင်း-ကို B. E. ၂၃၆-တွင် သီဟိုဠ်၌ နန်း
တက်သော ဒေဝါနံပိယတိဿမင်း စေတီ
တော်ကို အဦးအစ ပဓာနပြု၍ ဆောက်လုပ်
လှူဒါန်း၏။ မဟာဝံသ၊ ၁၇။ ၆၄။ ယင်း-
သည် သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာဇမြို့၏ အနောက်
တောင်အရပ်၌ တည်ရှိ၏။ ဥဒါန၊ ၁။ ၂။ ၁၆။
သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂။ ၁။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၃၇။ ဒီ၊ ၁။
၂။ ၁၇၄။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၁။ ကကုသန်ဘုရား
လက်ထက်တော်၌ ပဋိယာရုံ ကျောင်းတိုက်
မည်၏။ ဝိ၊ ၁။ ၆၄။ ယင်း-၌ အရှင်မဟာ-
မဟိန္ဒထေရ် အမှူးရှိသော ရဟန်းတော်
၆၈၀၀-အရေအတွက်ရှိသော သံဃအစည်း
အဝေးပွဲကြီး ကျင်းပဘူးသည်။ ထိုအစည်း
အဝေးပွဲကြီး၌ အရှင်မဟာမဟိန္ဒထေရ် တိုက်
တွန်းအပ်သည်ဖြစ်၍ အရှင်မဟာအရိဋ္ဌထေရ်
က ဘုရားရှင်၏ ကရုဏာဂုဏ်တော်ကို ပြ
တတ်၊ အဆုံးအမကိုလိုက်နာသူတို့၏ ကာယ-
ကံ၊ ဝစီကံ တုန်လှုပ်ခြင်းကို ပယ်ရှားတတ်
သော ဝိနည်းပိဋကတော်ကို ထင်ရှား ပြသ
ပို့ချ ပြောဟောဘူး၏။ ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၇၆။) (၂)
ထူပါရုံစေတီတော်။

(၁) ထူပါရာမံ ပဝိသန္တိသု ကော ဗဟိ တိဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၆။ ဒေ ကိရ ကုလပုတ္တ အနုရာဓပုရာ နိက္ခမိတွာ အနုပုဗ္ဗေန ထူပါ- ရာမေ ပဗ္ဗဇိ သု။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၈၇။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၆၅။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၃၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၄၃၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၆၉။ ဝဇိရ။၁၃၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၂။ မဟာဝံသာ၊၁၇။ ၆၂။ဒိပဝံသာ၊၁၇။၁၁။)(၂)အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ထူပါရာမစေတီယ (န) [ထူပါရာမ+စေတီယ] ထူပါရုံ စေတီတော်၊ ထူပါရုံကျောင်းတိုက် တွင်းရှိ စေတီတော်။ (ယင်း-သည်— သီဟိုဠ် ကျွန်း ကိုလံဘိုမြို့မှ ၁၂၆-မိုင် ဝေးကွာသော အနုရာဓမြို့ မဟာဝိဟာရ ကျောင်းတိုက် အနီးရှိ ထူပါရာမ ကျောင်းတိုက် အတွင်း၌ တည်ရှိ၏။ ခေါင်းလောင်းပုံ စေတီတော် ဖြစ်သည်။ သာသနာသက္ကရာဇ် ၂၃၆-ခုနှစ် တွင် သီဟိုဠ်၌ မင်းပြုသော ဒေဝါနံပိယ- တိဿမင်းတည်ထားခဲ့သည်။) ဗြိလံကာဗောဒ္ဓ- သိဒ္ဓန္တနု ဣတိဟာသယ။၁၇။ မူလတည်စက ကောက်ရိုး ‘စပါး’ပုံ သဏ္ဌာန် ဖြစ်၏။ က- ကုသန်ဘုရားလက်ထက်၌ ပဋိယာရုံ စေတီ တော်၊ ဌာပနာ-ဓမ္မကရိဏ် ‘ရေစစ်’ တော်၊ ကောဏာဂုံ ဘုရားလက်ထက်၌ ဌာပနာ-ခါး ပန်းကြိုးတော်၊ ကဿပဘုရား လက်ထက်၌ ဌာပနာ-ရေသနပ်တော်၊ ဤဘုရားရှင်လက် ထက်၌ ဌာပနာ-လက်ျာညှပ်ရိုး ဓာတ်တော် ဖြစ်၏။ အသောကမင်း ပေးလှူလိုက်သော ၁-သပိတ်ပြည့် ဓာတ်တော်များကို စေတီယ တောင်၌ တည်ထားကိုးကွယ်သည်။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၆၃-၆။ ယခု မျက်မြင် ထူပါရုံစေတီတော် သည် လုံးပတ်-၁၉၄၊ အမြင့် ၆၃-ပေ ရှိ၏။ ယင်း-ကို လဇ္ဇိတိဿ၊ အဂ္ဂဗောဓိ၊ သိလာမေ- သ၊ ဝိဇယဗာဟု-စသော နောက်မင်းတို့က ထပ်မံ ပြုပြင်ကြသည်။ သီဟိုဠ်ဘာသာရေး စေတီများသမိုင်း။ ၁၇-၈။) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ထူပါရာမစေတီယဌာန (န) [ထူပါရာမစေတီယ+ ဌာန] ထူပါရုံစေတီတော်၏ တည်ရာအရပ်။ (ယင်း-သည် သီဟိုဠ်ကျွန်း ဘုရားရှင် နိရောဓ- သမာပတ်ဝင်စားရာ ၇-ဌာနတွင် အပါအဝင် ဖြစ်၏။) ထူပါရာမစေတီယဌာနေ စ...နိရော- သေမာပတ္တိ သမာပဋိတွာ နိသိဒ္ဓိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၆၆။

ထူပါရာမစေတီယပ္ပမာဏ (တိ) [ထူပါရာမစေတီ- ယ + ပမာဏ] ထူပါရုံစေတီတော် အတိုင်း အရှည်ရှိသော၊ ထူပါရုံစေတီတော်မျှလောက် ကြီးမားသော(ဖလ်စေတီတော်)။ ထူပါရာမ- စေတီယပ္ပမာဏ (ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၄) ၌ ဒေဝါနံ- ပိယတိဿမဟာရာဇေန ကာရိတစေတီယပ္ပ- မာဏံ။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၂။

ထူပါရာမဒ္ဓါရ (န) [ထူပါရာမ+ဒ္ဓါရ] ထူပါရုံ ကျောင်းတိုက်၏တံခါး။ ထူပါရာမဒ္ဓါရ နိသိ- ဒါပေတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၇။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၈။)

ထူပါရာမဝိဟာရ (ပု) [ထူပါရာမ+ဝိဟာရ] ထူပါ ရုံကျောင်းတိုက်။ ထူပါရာမဝိဟာရမဇ္ဈေ... ဝိနယပိဋကံ ပကာသေသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၆။

ထူပါရာမသဒိသ (တိ) [ထူပါရာမ+သဒိသ] ထူ ပါရုံကျောင်းတိုက်၏ တည်ရာအရပ်နှင့် တူ သော(အရပ်)။ ထူပါရာမသဒိသေ ဌာနေ ဝိဟာရော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၄၂။

ထူပါရာမာဘိမုခ (တိ) [ထူပါရာမ + အဘိမုခ] ထူပါရုံကျောင်းတိုက်သို့ - ရှေးရှု - တူရူ- မျက်နှာမူ - သော၊သု။ ထူပါရာမာဘိမုခေါ- ယေဝ ပဋိနိဝတ္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၄။

ထူပိဋ္ဌိကာ (ထိ) [ထူပ+ဣဋ္ဌိကာ] စေတီ - ပုထိုး - တည်ရန် အုတ်၊ စေတီအုတ်၊ ဘုရားအုတ်။ ထူပိဋ္ဌိကံ စ ကာရေသိ၊ သာမဏေရော မဟိဒ္ဓိ- ကော။ ဒိပဝံသာ၊၁၅။၂၇။

ထူပိယတီ (ကမ္မ၊ကြိ) [ထူပ+ယ+တေ] စိုက် ထောင် - စုပုံ - အပ်၏၊ အစုအပုံ ပြုအပ်၏။ ထူပ-ဒေါင့်ကွင်း ကြည့်။

ထူပိကတ (တိ) [ထူပ+ကတ။ ဤ=စိ-ပစ္စည်း။
 မောဂါ၎။၁၁၉။ ဤ-အာဂုံ။ နိတိ၊သုတ္တ။
 ၁၃၃၈။] စေတီ-ပုထိုး-ကဲ့သို့ ပြုအပ်သော၊
 စုန့်စုန့်တက်-မိုမောက်-မြင့်မောက်-အောင်
 ပြုအပ်သော (ဆွမ်းစသည်)။ ထူပိကတံ
 ပိဏ္ဍပါတံ ပဋိဂ္ဂဏှာတိ၊ အာပတ္တိ ဒုက္ကဋ္ဌဿာ-
 (ဝိ၊၂။၂၅၀)တိ ဧတ္ထ ထူပိကတော နာမ
 ပတ္တဿ အန္တောမုခဝဋ္ဋိလေခံ အတိက္ကမိတ္တာ
 ကတော၊ ပတ္တေ ပက္ခိတ္တော ရစိတော ပူရိ-
 တောတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၄။ ထူပိက-
 တာနိ (ကခါ၊၂၇၁)တိ ထူပံ ဝိယ ကတာနိ။
 ကခါ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။၄၄၀။ (-ဝိ၊၅။၇၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။
 ၂၇၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၇၊၁၆၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၇။
 ကခါ၊၁၇၈၊၂၁၈။ ဝဇီရ။၃၄၆-၇။ သာရတ္ထ၊
 ၃။၁၀၆။ ဝိမတိ၊၂။၆၃။ ကခါ၊ဋ္ဌိ၊၁၀၇။
 ဝိနယာလင်္ကာရ၊၂။၁၅-၆။)

ထူပိကတပိဏ္ဍပါတ (ပု) [ထူပိကတ+ပိဏ္ဍပါတ]
 စေတီ-ပုထိုး-ကဲ့သို့ ပြုအပ်သော ဆွမ်း၊
 စုန့်စုန့်တက်- ပိုလျှံ-လျှံထွက်-မိုမောက်-
 အောင် ပြုအပ်သော ဆွမ်း။ “ဘန္တေ ထူပိ-
 ကတပိဏ္ဍပါတော ကေန ပရိစ္ဆိန္နော”တိ။ ဝိ၊
 ဋ္ဌ၊၃။၁၆၄။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၂။)

ထူပေတိ (ကြိ) [ထူပ+ဧ+တိ] စိုက်ဆောက်
 -ထူထောင် - ၏၊ အထက်သို့ မြင့်တက်၏၊
 စုန့်စုန့်တက်၏။ ထု (ထု) ပိကာ-ဒေါင့်ကွင်း
 ကြည့်။

ထူလ (တိ) [ထူလ+အ။ ထူလ ပရိဗြူဟနေ၊
 အ။....ထူလမုပစိတမံသဝိပုလ္လာယတမံသာဒိ။
 ဓာနံ၊ဋ္ဌိ၊၇၀၁။ ထူလောတိ ဂုဏယောဂေါ။
 ရှု၊ဋ္ဌိ၊၂၉၆။ (-နိတိ၊ဓာ။၃၄၄။) (ညူလ-
 သံ)] (၁) တိုးပွား-ပေါင်းစုတတ်-သော၊
 (က) ရုန့်ကြမ်း-ရုန့်ရင်း-ကြမ်းတမ်း-(မနူး
 ညံ-မသိမ်မွေ-) သော။ (ခ) ဆူ-ဝ-
 ပြိုးသော။ (ဂ) ကြီး-ထွား-သော။
 (ဃ) တုတ်သော။ (င) တိုးပွားသော။ (စ)
 ထူ-ထူသဲ-သော။ (ဆ) (ရာဂ) ထူပြော

-ပေါများ-သော။ (ဇ) ခိုင်မြဲ (အဖြေ
 ခက်)သော။ (ဈ) သိသာ-ထင်ရှား-သော။
 (ည) ရှည်လျားသော။ (ဋ) စုခဲ-ထူထပ်-
 သော။ (ဌ) ပြန့်ပြော-ကျယ်ဝန်း-ကြီးမား
 -သော။ (ဍ) များသောအဖိုးရှိသော၊ အဖိုး
 တန်သော။ (ဎ) လုံး-ဝန်းဝိုင်း-သော။
 (ပ) ထုံထိုင်း-ညံ့ဖျင်း-သော၊ သူ။ (ထူ
 သော၊ ပျစ်သော၊ ခွန်အားကြီးသော၊ ကာယ
 ဗလနှင့်ပြည့်စုံသော၊ ကြီးသော။ အဒ္ဓမာဂဓိ၊
 ဓာနံ။ ‘တိ’ထုကြီးသော၊ ကိုယ်လုံးကြီးသော၊
 အလွန်-ဝပြုံး-ဆူပြုံး-သော၊ ထူ-ညံ့ဖျင်း
 -အချိုးမကျ-ကြီးလေး-ကြီးမား-ကြမ်း
 တမ်း-သော။ ‘ပု’ ပိန္နပင်။ ‘ထိ’ ဖာလာ
 ကြီး။ ‘န’ အစုအပုံ၊ အမြောက် အမြား။
 P.S.D။)

ထူလော - မ၊၂။၁၁၃-၄။ ဇာ၊၁။၁၅၃။
 ပဋိသံ၊၄၁၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၄၊၂၇၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။
 ၁၀၈၊၃၀၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၉၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၄၁။
 မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။
 ၂၁၈၊၄၂၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၄-၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။
 ၂၅၊၂၂၆။ သာရတ္ထ၊၂။၁၃၄။ ဝိမတိ၊၂။၁၄၆။
 ကခါ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။၁၆၅။ မူလဋ္ဌိ၊၃။၂၉။ အနုဋ္ဌိ၊
 ၃။၄၀။ မဇ္ဈိ၊၁။၃၇။ မဏိဒီပ၊၁။၂၂၅။ ဝိ၊
 နိစ္ဆယ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၂။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။၁၁၃။

ထူလံ (န၊ပ၊ဇ)-ဒီ၊၁။၂၃။ အဘိ၊ဓ။
 ၁၆၂-၄။ မိလိန္ဒ၊ဋ္ဌ၊၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၆၊၂၂၂။ ဝိ၊
 ဋ္ဌ၊၃။၄၀၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၄၇။ ကခါ၊၁၆၃။ ဒီ၊
 ဋ္ဌ၊၁။၃၂၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၄-၅။
 အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၄၊၃၇၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၀။ ပေတ၊
 ဋ္ဌ၊၆၈-၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၅-၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။
 ၂၇၉၊၂၉၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၇၆။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။၃၉၃။
 သိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။၂။၄၁၇။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၁၃၉။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၂။
 ၁၆၆။ မူလဋ္ဌိ၊၂။၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၈၀။ ဓာနံ၊
 ဋ္ဌိ၊၇၂။ ပါတိ၊ပဒတ္ထ။၈၉။ ထူလာ (ထိ၊ပ၊ဇ)
 - မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။
 ၂၂၀။ ကေ-နိပါတ်၊ မုနိက-ဇာတ်၊ဋ္ဌိ၊ပေ။

ထူလာ(ပု၊ပ၊ဗ) - ဇာ၊၂။၁၅၄၊၃၄၀။ ခုဒ္ဒက။
 ၁၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၈။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၂၁၀။ သုတ္တနိ၊
 ဋ္ဌ။၁။၂၀၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၀၄၊
 ၃၀၆။ သိ၊ဋ္ဌိ၊သင်္ခ၊၁။၄၇၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၃၂၃။
 ထူလာနိ (န၊ပ၊ဗ) - ဒိ၊ဋ္ဌ။၂။၄၀၊၄၀၂။ မ၊ဋ္ဌ၊
 ၁။၂၇၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၀။
 ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၄၈။ ဒိ၊ဋ္ဌိ၊၂။၃၅၇။ ထူလာ
 (ထိ၊ပ၊ဗ) - ဒိ၊ဋ္ဌ။၂။၃၇၊၄၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။
 ၃၀၄၊၃၀၆။

ထူလံ (ပု၊ဒု၊ဇ) - ဝိ၊ဉာ၊၃၃၄။ မ၊၁။၁၈၁။
 မ၊ဉာ၊၃၉။ အံ၊ဉာ၊၃၁။ ဓမ္မ၊၁၇၊၇၂။ ဇာ၊၁။
 ၁၄၉၊၂၄၃။ ဇာ၊၂။၁၇။ မိလိန္ဒ။၂၆၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊
 ၂။၄၆။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၊၉၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။
 ၃၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၊၂၁၅။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၉။ ဓမ္မ၊
 ဋ္ဌ၊၂။၄၂၁။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၇၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၇။
 ဝဇီရ၊၁၆၀။ သာရတ္ထ၊၃။၃၂၇။ ဒိ၊ဋ္ဌိ၊၃။၁၀၊
 ၉၂။ မ၊ဋ္ဌိ၊၂။၈၂။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၃။၁၉။ (န၊ဒု၊ဇ) -
 မ၊၂။၁၁၉၊၄၁၁။ မ၊ဉာ၊၃၉။ သုတ္တနိ။၃၇၇။
 ထေရ၊၃၁၉။ ဇာ၊၁။၃၂၅၊၃၃၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။
 ၁၂၀၊၂၉၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၄။
 ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၉။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ။၂။၁၈၉။ ထေရ၊
 ဋ္ဌ၊၂။၂၅၉၊၂၆၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၂၃၊၄၆၃။
 ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၇၈။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၄၀၂။ ဒိ၊ဋ္ဌိ၊၂။
 ၈၈။ ထူလေ (ပု၊ဒု၊ဗ) - ဇာ၊၂။၁၅၄။ အဘိ၊
 ဋ္ဌ၊၁။၁၁၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂။
 ထူလာနိ (န၊ဒု၊ဗ) - ဇာ၊၁။၁၀ (က၊မူ၊ကွ)၊
 ၂၅၃၊၂၅၇၊၃၂၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။
 ၁၉၂၊၂၀၄၊၄၃၀။

ထူလေန (န၊တ၊ဇ) - မ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၅၁။
 ထူလေဟိ (န၊တ၊ဗ) - ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။
 ၂၆၀။ ဒိ၊ဋ္ဌိ၊၂။၃၉။ (ပု၊မ၊ဗ) - ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။
 ၁၃၆။ ထူလဿ (ပု၊ဆ၊ဇ) - အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
 ၆၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၇။ ဒိ၊ဋ္ဌိ၊
 ၂။၃၂၃။ ထူလာနံ (ပု၊ဆ၊ဗ) - ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။
 ၃၁၂။ ထူလေ (အာဓာရ) - ဓာနိ၊ဋ္ဌိ။၇၀၁။
 (လက္ခဏံန္တ) - အံ၊ဋ္ဌိ၊၃။၂၅၃။

(၁) တိုးပွား - ပေါင်းစုတတ် - သော၊
 (က) ရုန့်ကြမ်း - ရုန့်ရင်း - ကြမ်းတမ်း -
 (မနူးညံ့ - မသိမ်မွေ့ -) သော။ ဒုဋ္ဌ၊လူန္တိ....
 ထူလဉ္စ အသုခမံ၊ အနိပုဏန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။
 ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၆။ ဣဒံ ထူလံ၊ ဣဒံ သဏ္ဍံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊
 ၃။၄၀၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၄၇။ ထူလ(မ၊၁။
 ၁၈၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈)န္တိ မဟန္တံ ဩဋ္ဌာရိကံ။ မ၊
 ဋ္ဌိ၊၂။၈၂။ ဩဋ္ဌာရိကေဟိတိ ထူလေဟိ
 ကာမရာဂဗျာပါဒေဟိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၆။
 ယသ္မာ ထူလတရာနိပိ “ထူလာနိ” တိ ဝုတ္တဗ္ဗ-
 တံ အရဟန္တိ၊ တသ္မာ “ထူလာနိ စာ” တိ
 ဝုတ္တံ။ ဒိ၊ဋ္ဌိ၊၂။၃၅၇။ ထူလံ ဩဋ္ဌာရိကံ။
 အဘိ၊ဝတာရ၊ဋ္ဌိ၊၂။၂၅၆။

(ခ) ဆူ - ဝ - ပြီးသော။ ဝဌရောတိ
 ထူလော၊ ထူလော စ ဃနသရီရော စာယံ
 ဘိက္ခုတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၈။
 ယေဟိ အင်္ဂေဟိ ထူလေဟိ သောဘတိ၊
 တာနိ အင်္ဂါနိ ထူလာနိ သဏ္ဌန္တိ။ ဒိ၊ဋ္ဌ၊၂။
 ၄၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၀။ န ဝဌရပုရိသာ ဝိယ
 ထူလာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ။၂။၁၀၄။ ထူလော တေ-
 နသ္မိ(ဇာ၊၁။၁၅၃)တိ တေန စတုဗ္ဗိဓေန
 ကာရဏေန ထူလော အသ္မိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။
 ၂၉၅။ ထူလသရီရ-လည်း ကြည့်။

(ဂ) ကြီး - ထွား - သော။ ထူလော
 ကလိင်္ဂရော (မ၊၂။၁၁၃)တိ ဂလေ ဗဒ္ဓံ
 မဟာကဋ္ဌံ ဝိယ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။
 ၁၁၆။ အဏုံ ဝါ ထူလံ ဝါ(မ၊၂။၁၁၉)တိ
 ခုဒ္ဒကံ ဝါ မဟန္တံ ဝါ အပ္ပသာဝဇ္ဇံ ဝါ မဟာ-
 သာဝဇ္ဇံ ဝါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၀။ ထူလံ ပသု(ဝိ၊
 ၃။၃၃၄။ အံ၊ဉာ၊၃၁)န္တိ ထူလံ မဟာသရီရံ
 ဂေါကဏ္ဍမဟိ သဿကရသခါတံ ပသု။ အံ၊ဋ္ဌ၊
 ၃။၂၁၅။ သာရတ္ထ၊၃။၃၂၇။ ထူလာ သိဃံာ-
 ဋ္ဌကာ(ဇာ၊၂။၃၄၀)တိ မဟန္တာ သိဃံာဋ္ဌ-
 ကာ စ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၀၆။ ထူလ-သဒ္ဓေါ
 မဟန္တပရိယာယော။ ပါမိတ်၊ယော၊၁။၉၃။

(ဆ) တုတ်သော။ မဟာပုရိသဿ ပန မက္ကဋ္ဌဿေဝ ဒိဿာ ဟတ္ထပါဒဂုံလိယော မူလေ ထူလာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇။ သပ္ပဿ ဟိ နဂုံဋ္ဌံ ထူလံ ဟောတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၇၆။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၈။) တာလက္ခန္ဓမူလသဒိသ၊ ထူလဝေဠုပဗ္ဗ-တို့လည်း ကြည့်။

(င) တိုးပွားသော။ ထူလဘာဝ (က)-ကြည့်။

(စ) ထူ-ထူထဲ-သော။ အညေသံ ဇိဝါ ထူလာပိ ဟောတိ ကိသာပိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၂။ ထူလမတ္တိကာ၊ ထူလဝပ္ပ-တို့လည်း ကြည့်။

(ဆ) (ရာဂ) ထူပြော - ပေါများ - သော။ ထူလ္လကုမာရိကာ (ခ)-ကြည့်။ (ဇ) ခိုင်မြဲ(အဖြေခက်)သော။ ထူလတာ (သ)-ကြည့်။

(ဈ) သိသာ-ထင်ရှား-သော။ ဩဠာ-ရိကေ နိမိတ္တေတိ ထူလေ သညပ္ပပါဒနေ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၂၉၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၃။ ဩဠာရိကာ-တိ ပါကဋ္ဌဘာဝေန ထူလာ။ သိ၊ဋ္ဌ၊သင်္ခ၊၁။၄၇၀။ ထူလာနိ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌဟန္တိ(ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၄၈) ပစ္စဝေက္ခဏာဗာဟုလ္လေန ဝိဘူတ-ဘာဝတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၈။ ထူလတရ (ခ)-လည်း ကြည့်။

(ည) ရှည်လျားသော။ ဝဏ္ဏနတော ထူလရဿာဒိဘာဝေန ဥပဋ္ဌာနတော ဝဏ္ဏော၊ သဏ္ဌာနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၈။

(ဋ) စုံခဲ-ထူထပ်-သော။ ထူလထူလ (ဂ)-ကြည့်။

(ဌ) ပြန့်ပြော-ကျယ်ဝန်း-ကြီးမား-သော။ ထူလ္လကောဋ္ဌိက (၁) (ခ)-ကြည့်။

(ဍ) များသော အဖိုးရှိသော၊ အဖိုးတန်သော။ ထူလ(ဇာ၊၁။၃၂၅)န္တိ မဟန္တံ မဏိ-ကုဏ္ဍလပဿာနေဉ္စ တေ ဒမ္ပိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၂၃။

(ဎ) လုံး-ဝန်းဝိုင်း-သော။ ထူလာ-(ခုဒ္ဒက၊၁၁)တိ ပရိမဏ္ဍလတ္တဘာဝါ သိပ္ပိက-သမ္ပုကာဒယော သတ္တာ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၂၁၀။

(၇) ထုံထိုင်း - ညံ့ဖျင်း - သော။ သူ။ ဇဠေ ထူလော မဟာဗျပ်။ ဓာနံ၊၁၀၆၆။ ထူလဗာလပုထုဇန-လည်း ကြည့်။

ထူလကတ (တိ) [ထူလ+ကတ] (က) ဆူဖြိုးအောင် ပြုအပ်သော။ (ခ) ကြီးထွားအောင် ပြုအပ်သော။ ပေါသိတောတိ ထူလကတော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၂၄၉။

ထူလကမ္မ (န) [ထူလ+ကမ္မ] ရုန့်ရင်း-ကြမ်းတမ်း-သော-အမူလုပ်ငန်း၊ အလုပ်ကြမ်း။ ဝဇုကိကမ္မန္တိ စ အသိက္ခိတွာပိ ကာတဗ္ဗံ ထူလကမ္မံ “ကမ္မ”န္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ မူလဋ္ဌိ၊၂။၂၀၂။

ထူလကာယ (ပ) [ထူလ+ကာယ။ (သ္မုလ-ကာယ-သံ)] (၁) ဝ-ဆူ-ဖြိုးသော ကိုယ်ခန္ဓာ။ (တိ) (၂) ဝ-ဆူ-ဖြိုးသော ကိုယ်ခန္ဓာရှိသောသူ။ ထူလကာယဿ မံသုပစ-ယောတိ ဧကေ။ ဝဇီရ၊၂၈၈။

ထူလကိလဉ္စ (ပု၊န) [ထူလ+ကိလဉ္စ] ကြမ်းသောဖျာ၊ ဖျာကြမ်း။ ဆေကော ဝိလိဝ-ကာရကော ထူလကိလဉ္စသဏှကိလဉ္စစင်္ကော-ဋ္ဌကပေဠာပုဋ္ဌာဒိနိ ဥပကရဏာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၂။

ထူလကိလေသ (ပ) [ထူလ+ကိလေသ] ရုန့်ရင်း-ကြမ်းတမ်း-သောညစ်ကျမှု၊ ကိလေသာ။ ကာယဒုစ္စရိတာဒိကေ ထူလကိလေသေ ဝိရိယာတပေန နိဟရတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၄၀၂။

ထူလကုမာရီဂေါစရ (တိ) [ထူလကုမာရီ+ဂေါစရ] (က) ရာဂထူပြောသောအမျိုးသမီးလျှင် ကျက်စားရာရှိသော၊ (ခ) အပျိုကြီးလျှင် ကျက်စားရာရှိသော၊ သူ။ ထူလ္လကုမာရီ(ရိ)-ဂေါစရ (သျှာ၊ က၊ မူ-ကွံ) - ကြည့်။

ထူလကေသ (တိ) [ထူလ+ကေသ။ (ဃူလ-ကေသံ)] ကြမ်း-ထန်းကြောမျှင်နှင့်တူ-သော ဆံရှိသော၊ သူ။ ထူလကေသောပိဝါတိ တာလဟိရသဒိသေဟိ ကေသေဟိ သမန္နာဂတော။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ဇီ၊ ၂။ ၂၄၉၂။

ထူလကောဠိတ (တိ) [ထူလ+ကောဠ+တု] ထူလကောဠိတ-အမည်ရှိသော (နိဂုံး)။ ထူလကောဠိက (၁) - ကြည့်။ (သိ၊ သျှ၊ ကံ၊ လူ၊ မူ၊ ကွဲ။)

ထူလကောဠိတက (တိ) [ထူလကောဠိတ+က] ထူလကောဠိတ-နိဂုံး၌ နေသော၊ သူ။ ထူလကောဠိက (၂) - ကြည့်။ (သိ၊ သျှ၊ ကံ၊ လူ၊ မူ၊ ကွဲ။)

ထူလခေဇ (ပု) [ထူလ+ခေဇ။ (ဃူလကေဇသံ)] မြား။ ထူလခေဇော ဝိပါဇော စ။ ဓာနိ၊ ဇီ၊ ၂၀၈-၉။

ထူလင်္ဂပစ္စင်္ဂ (တိ) [ထူလ+အင်္ဂပစ္စင်္ဂ] (က) ဆုပြီးသော အင်္ဂါကြီးငယ် ရှိသော။ (ခ) ကြီးထွားသော အင်္ဂါကြီးငယ် ရှိသော၊ သူ။ ဘရိယာ ပနဿ ထူလင်္ဂပစ္စင်္ဂါ...အဟောသိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၄၅။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၈၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဇီ၊ ၁။ ၂၁၀။)

ထူလစိဝရ (ပု၊ န) [ထူလ+စိဝရ] ရုန့်ကြမ်း-ထူထဲ-သောသင်္ကန်း။ ဆိန္နဘိန္နာနိ ထူလစိဝရနိ ဓာရေန္တဿ။ မ၊ ဌ၊ ၄။ ၉။

ထူလစွယ (ပု၊ န) [ထူလ+အစွယ] (၁) (က) ကြီးလေးသောအပြစ်။ (ခ) ကြီးလေးသော အပြစ်ရှိသော။ (၂) (က) ရုန့်ရင်း-ကြမ်းတမ်း-သော အပြစ်။ (ခ) ရုန့်ရင်း-ကြမ်းတမ်း-သော အပြစ်ရှိသော (အာပတ်)၊ ထူလစဉ်း အာပတ်။ ထူလစွယ (၁), (၂) - ကြည့်။

ထူလဇေယျံ (တိ) [ထူလ + ဇေယျံ။ (ဃူလ-ဇေယျံသံ)] ကြီးထွား-တုတ်ခိုင်-သော-အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၅၁-ပ-မ-ဗ-သ-စ

သလုံး-မြင်းခေါင်း-ရှိသော၊ သူ။ မဟာ-ဇေယျာတိ ထူလဇေယျံ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၂။

ထူလဇေယျံပိဏ္ဍိက (တိ) [ထူလ + ဇေယျံပိဏ္ဍိက] ကြီးထွားသော - သလုံး - ကြွက် - သားရှိသော၊ သူ။ ထူလဇေယျံပိဏ္ဍိကော ဝါ မဟာ-ပါဒေါ ဝါ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၁၂။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၄၄။

ထူလဇိဏ္ဏဗဟုတုန္နက (တိ) [ထူလ+ဇိဏ္ဏ+ဗဟု-တုန္န+က] ရုန့်ကြမ်း၊ ဆေးမြည့်ရိန္နမ်း၊ အဖာအထေးများသော(သင်္ကန်း-စသည်)။ စိဝရလူခန္တိ ထူလဇိဏ္ဏဗဟုတုန္နကတာဒိ* စိဝရဿ လူခဘာဝံ။ မ၊ ဇီ၊ ၂။ ၂။ (-အံ၊ ဇီ၊ ၂။ ၃၁၁။)

ထူလတရ (တိ) [ထူလ+တရ။ (ဃူလတရသံ၊ ထူလယရ-အဒ္ဓမာဂဓိ)] (က) အထူးသဖြင့်-ရုန့်ရင်း-ကြမ်းတမ်း-သော(ဘဝင်သညာ-စသည်)။ (ခ) အထူးသဖြင့်-သိသာ-ထင်ရှား-သော (နိမိတ်ပြုမှု-စသည်)။ (က) သြဋ္ဌာရိကာတိ တတော ထူလတရာ။ သိ၊ ဇီ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၈၀။ (-ဒီ၊ ဇီ၊ ၂။ ၃၅၇။) (ခ) ဝေထူလတရေ...သြဘာသနိမိတ္တေ ကမ္မေ ကရိယမာနေ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၆၇။

ထူလတရုဏမူလ (န) [ထူလတရုဏ+မူလ] ကြီးထွား၊ နုထွတ်သော-အမြစ်-အဥ (ကြာမြစ်၊ ကြာဥ-စသည်)။ မုဋ္ဌာလန္တိ ထူလတရုဏမူလ-မေဝ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၃၂။

ထူလတာ (ထိ) [ထူလ+တာ။ (ဃူလတာသံ)] (က) ရုန့်ကြမ်း-တုတ်ခိုင်-သည်၏ အဖြစ်။ (ခ) ထူပြော-ပျိုးတိုး-ပျိုးစီး-သည်၏ အဖြစ်။ (ဂ) ကြိမ်းမားသည်၏ အဖြစ်။ (သ) ခိုင်မြဲ (အဖြေခက်) သည်၏ အဖြစ်။ (က) ဂုဠဒသာနီတိ သုတ္တာနံ ထူလတာယ၊ ကဉ္စိကဿ ဗဟလတာယ စ ပိဏ္ဍိတဒသာနီ။ ဒီ၊ ဇီ၊ ၂။ ၃၅၇။ (ခ) ပဉ္စကာမဂုဏိကရာဂေန ပန ထူလတာယ “ထူလကုမာရိကာ”တိ ဝုစ္စတိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၂၂၀။ (ဂ) ဂုဠပိဏ္ဍပရိမာ-နော ထူလတာယ၊ န တုလဂဏနာယ။

ကခါ၊ဋီ။၅။ ဩဋ္ဌာရိကတာ အပေါတောယ
န ဝတ္ထုနော ထူလတာယ ကထိနတာယ
ဝါ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၆။ (-ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၃၉။)
(သ) အန္တောဗန္ဓနဿ ပန ထူလတာယ ဝေ
ဝုတ္တံ။ ဒိ၊ဋီ၊၃။၂၄၅။

ထူလတ္တ (န) [ထူလ+တ္တ။ (သ္မူလတွ-သံ)]
(က) ကြီးလေးသည်၏ အဖြစ်။ (ခ) ရုန့်ရင်း
-ကြမ်းတမ်း-သည်၏အဖြစ်။ (က)ထူလ္လစ္စ-
ယ (၁)-ကြည့်။ (ခ) ပိဋန္တနတောပိ ဝါ ထူ-
လတ္တာ န သက္ကာတိ ဥပ္ပဏ္ဏေန္တော ဝိယ နိဂ္ဂ-
ဏှာတိ။ မူလဋီ၊၂။၄၀။ ထူလတ္တေ ထူလဘာ-
ဝေ။ ဓာန်။ဓာန်၊ဋီ။၈၉၄။ ထူလ္လစ္စယ (၂)-
လည်း ကြည့်။

ထူလထဒ္ဓကေသ (တိ) [ထူလထဒ္ဓ + ကေသ]
(ထန်းကြောမျက်ကဲ့သို့) ရုန့်ကြမ်း၊ ခက်မာ
သော ဆံပင်ရှိသောသူ။ နိလ္လောမသိသော
ဝါထူလထဒ္ဓကေသော ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၀။
ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၄၂။

ထူလထူလ (တိ) [ထူလ+ထူလ။ (သ္မူလသ္မူလ-
သံ)] (က) ဆူဆူဖြိုးဖြိုးဖြစ်သော၊ ဆူဖြိုး
လေသမျှသော (သမင်-စသည်)။ (ခ) ထူထူ
ထဲထဲဖြစ်သော၊ ထူထဲလေသမျှသော (တိမ်
တိုက်-စသည်)။ (ဂ) စုစုခဲခဲဖြစ်သော၊ စုခဲ
လေသမျှသော (အသား-စသည်)။ (သ)ရုန့်
ရုန့်ကြမ်းကြမ်းဖြစ်သော၊ ရုန့်ကြမ်းလေသမျှ
သော၊ (လောဘအစု-စသည်)။ (က)
ထူလထူလေ မိဂေ ဝဓိတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၀၀။
(-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၇။) (ခ) အထေကော ဝါတော
ဥဋ္ဌဟိတွာ ထူလထူလေ ဝလာဟကေ ဝိဒ္ဓိ-
သေတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၆။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။
၃၁၂။) (ဂ) သနသနဋ္ဌာနတောတိ မံသဿ
ဗဟလဗဟလံ ထူလထူလံ ဟုတွာ ဌိတဋ္ဌာန-
တော။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၁၀။ (သ) အနိဗ္ဗိဒ္ဓပုဗ္ဗာနံ
ထူလထူလာနံ လောဘက္ခန္ဓာဒီနံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။
၃၃။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၆၀။) ထူလထူလ-
သာဋက-လည်း ကြည့်။

ထူလထူလမံသ (န) [ထူလထူလ+မံသ] ဆူဖြိုး
ဆူဖြိုးသော အသား၊ ဆူဖြိုးလေသမျှသော
အသား။ ထူလထူလမံသာနိပိ ခါဒတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊
၁။၃၁၉။

ထူလထူလသာဋက (ပု) [ထူလထူလ+သာဋက]
ရုန့်ကြမ်း၊ ရုန့်ကြမ်းသော အဝတ်ပုဆိုး၊ ရုန့်
ကြမ်းလေသမျှသော အဝတ်ပုဆိုး။ ထူလထူ-
လသာဋကေ (ထူလဂုဋ္ဌဝါလကသာဋကေ၊သံ၊
ဣ၊ထူလဂုလကသာဋကေ၊သျှာ) နိဝါသေတိ။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၁။

ထူလဒဏ္ဍက (ပု) [ထူလ+ဒဏ္ဍ+က။ (သ္မူလ-
ဒဏ္ဍက-သံ)] ကြီး-တုတ်-သော (နှား
ကျောင်း)တုတ်၊ ဝါးရင်းတုတ်။ (ကျူပင်-
ကျူချောင်း-ကျူရိုး-အမျိုးအစား။ ဝိလျံ၊
S.E.D.။) ဒဏ္ဍေနာတိ မုဂ္ဂရသဒိသေန
ထူလဒဏ္ဍကေန။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၇။

ထူလဒလာ (ထိ) [ထူလ+ဒလ+အာ] ရှား
စောင်းလက်ပတ်ပင်။ (တောင်ပေါက်၊ဓာန်။
သျှ။၅၇၇-ကြည့်။)

ထူလဒိသသုတ္တက (န) [ထူလ+ဒိသ+သုတ္တ+
က] ရုန့်ကြမ်း၊ ရှည်လျား သော- အပ်ချည်
ကြိုး-ချည်မျှင်။ ထူလဒိသသုတ္တကေနာ (မ၊
ဋ္ဌ၊၁။၁၅၄)တိ ထူလေန ဩလမ္မမာနေန ဒိသ-
သုတ္တကေန။ မ၊ဋီ၊၁။၂၅၁။

ထူလဒေါသ (ပု) [ထူလ+ဒေါသ] (က) ရုန့်
ကြမ်းသော အပြစ်၊ (ကိလေသာ)။ (ခ)ဝ-
ဆူ-ဖြိုးသည်၏အဖြစ် ဟူသောအပြစ်။ (က)
တေသု စ သုတ္တေသု ကိဉ္ဇာပိ နိဝရဏသ-
ဘာဝပတ္တာ ထူလဒေါသာပိ ဝုတ္တာ။ ဝိမတိ၊
၁။၇၈။ (ခ) ကိသထူလဒေါသာဘာဝ (ဒိ၊ဋီ၊
၂။၁၉၈။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၈၂)-ကြည့်။

ထူလဓာရာ (ထိ) [ထူလာ+ဓာရာ] (၁) ကြီး
-ကြမ်း-သော-ရေ-အယဉ်- အဟုန်-
အစဉ်။ (တိ) (၂) ကြီး - များ - သော

အယဉ်ရှိသော။ (၁) ရဟဒဿ အဗ္ဘန္တရေ-
ယေဝ ထူလဓာရာ အဟုတွာ ဥဋ္ဌိတဥဒက-
သိရာမုခေဟိ ဥဋ္ဌိဇနကော။ မ၊ဋ္ဌိ၊၂။၂၃၇။
(တိ) (၂) ထူလဓာရေနပိ သိနေဟေန
သိနိဒ္ဓံ ကရေန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၉၉။

ထူလနာရ (ပု) [ထူလ+နာရ] ကြီး-တုတ်ခိုင်-
သောအကြော၊ အကြောကြီး။ ထူလနာရနာ
ဝိနိဗဒ္ဓံ ဟုတွာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၆၊၂၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။၂၄၈၊၃၇၁။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၄၁။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၇၆။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၇။)

ထူလပစ္စာသစိဝရ(ပု၊န) [ထူလ+ပစ္စာသစိဝရ]
ရုန့်ကြမ်း-ထူထဲ-သော ရအံနိုးနိုး မြော်ကိုး
တောင့်တ အပ်သော သက်န်း။ ပဌမတရံ
ဥပ္ပန္နံ ထူလပစ္စာသစိဝရမ္ပိ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။
ကခါ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။၃၀၁။

ထူလဖုသိတက (န) [ထူလ + ဖုသိတ + က]
(၁) ကြီးသော မိုးပေါက်။ (တိ) (၂)
ကြီးသော မိုးပေါက်ရှိသော (မိုး)။ (၁)
တေ ထူလဖုသိတကေသု ပတန္တေသု ဥဋ္ဌာ-
ယုဋ္ဌာယ အတ္တနော အတ္တနော ပဏ္ဏသာလံ
ပဝိသိံသု။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၈။ ထူလဖုသိတကေ-
တိ အတိမဟန္တထေဝေ။ သမ္မော၊ ယော။
၁၆၅။ (တိ) (၂) ထူလဖုသိတကေ ဒေဝေ
ဝဿန္တေ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅၀။
ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၂။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၈၁။ ခုဒ္ဒက၊
ဋ္ဌ၊၄၆။)

ထူလဗာလပုထုဇန (ပု) [ထူလဗာလ+ပုထုဇန]
ထုံထိုင်၊ မလိမ္မာ-ညွှံ့ဖျင်း၊ မိုက်မဲ-သော
ပုထုဇန။ ထူလဗာလပုထုဇနောဝ ဣဓ ကထိ-
တော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅။

ထူလဗာဟု (တိ) [ထူလ+ဗာဟု] ကြီးထွား-
တုတ်ခိုင်-သော-လက်မောင်း-လက်ရုံး-
ရှိသောသူ။ ထူလဗာဟု (ဇာ၊၁။၂၄၉) တိ
ပါဒပရိမဒ္ဒနာဒိဟိ သမုဋ္ဌာပိတမံသတာယ
မဟာဗာဟု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၆။

ထူလဘာဝ (ပု) [ထူလ+ဘာဝ။ (ဋ္ဌူလဘာဝ-
သံ)] (က) ကြီးထွား-ပွားများ-သည်၏
အဖြစ်။ (ခ) ရုန့်ရင်း-ကြမ်းတမ်း-သည်၏
အဖြစ်။ (က) ပဝဇုကာယောတိ ဝယ-
သမ္ပတ္တိယာ အင်္ဂပစ္စင်္ဂါနဉ္စ ထူလဘာဝေန
အဘိဝဇုကာယော။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၁၃၈။ (ခ)
အာနာပါနဝိတက္ကဝိစာရာနံ ထူလဘာဝံ အနု-
ဇာနန္တော။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၂။၂၃၇။ ထူလတ္တံ (ခ)
လည်း ကြည့်။

ထူလဘာဝကရဏ (န) [ထူလဘာဝ + ကရဏ]
ဆူဖိုး-ကြီးထွား-သည်၏အဖြစ်ကို ပြခြင်း၊
ဆူဖိုး-ကြီးထွား-အောင်ပြခြင်း။ တေ
မံသဿ ထူလဘာဝကရဏတ္ထံ ပေါသေန္တိ။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၇။

ထူလဘာဝကာရဏ (န) [ထူလဘာဝ+ကာရဏ]
ဝဲဖိုးသည်၏အဖြစ် ဟူသော အကြောင်း၊
ဝဲဖိုးခြင်း၏ အကြောင်း။ (အလိုနည်းခြင်း၊
အကြံအစည်နည်းခြင်း၊ အဝေးအလံ မသွား
ခြင်း၊ ရရသမျှဖြင့် ရောင်ရဲခြင်း၊ ဤ၄-ပါး
သည် ဝဲဖိုးခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်၏။ ဇာ၊
၁။၁၅၃။) တံ သုတွာ ဗောဓိသတ္တော
အတ္တနော ထူလဘာဝကာရဏံ ကထေန္တော
ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၄။

ထူလဘူတ (တိ) [ထူလ+ဘူတ။ (ဋ္ဌူလဘူတ-
သံ)] (က) ရုန့်ရင်း-ကြမ်းတမ်း-သည်
(ဖြစ်၍) ဖြစ်သော။ (ခ) ရုန့်ရင်း-ကြမ်း
တမ်း-သည်၏ အဖြစ်သို့ရောက်သော (သံ
ယောဇဉ်-စသည်)။ (ဘုတ်-ဓာတ်-ကြီး
၅-ပါး။ ဝိလံ၊ S.E.D။) ထူလဘူတာ
မေထုနရာဂသင်္ခါတာ သညောဇနာ။ မဟာနိ၊
ဋ္ဌ၊၈၇။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၇။)

ထူလမံသ (န) [ထူလ+မံသ] ဆူဖိုးသော
အသား။ မမ ထူလမံသံ ခါဒန္တော ရာဇာ
ဟောတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၉။ (-၃၇၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၄။၃၉၊၃၄၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၉၈။)

ထူလမတ္တိကာ (ထိ) [ထူလာ+မတ္တိကာ] ထူထဲသော မြေညက်။ အဟံ ထူလမတ္တိကာယ အနုလိတ္တာ။ ခုဒ္ဒက၊ ၁၉။ ၃၆။

ထူလမတ္တိကာနုလိတ္တ (တိ) [ထူလမတ္တိကာ + အနုလိတ္တ] ထူထဲသော မြေညက်ဖြင့် အထပ်ထပ် လိမ်းကျံအပ်သော (နံရံ-စသည်)။ ထူလမတ္တိကာနုလိတ္တာယ ဘိတ္တိယာ န ထူလမတ္တိကာ ဇာနာတိ။ ခုဒ္ဒက၊ ၁၉။ ၃၆။

ထူလမိဂမံသ (န) [ထူလမိဂ+မံသ] ဝပြိုးသော သားကောင်တို့၏ အသား။ ပုရိသော ထူလမိဂမံသံ ကာဇေနာဒါယ ဂစ္ဆန္တော။ ဇာ၊ ၁၉။ ၅။ ၆၂။

ထူလမူလ (န) [ထူလ+မူလ။ (သ္မူလမူလ-သံ)] ကြီးထွား-တုတ်ခိုင်-သော အမြစ်။ ဥဒ္ဓမ္မရဿ ဥဇုကံ ထူလမူလံ ဖရသုနာ ပဟရန္တော ဝိယ။ ဇာ၊ ၁၉။ ၂။ ၃၆၇။

ထူလရဇ (ပု၊ န) [ထူလ+ရဇ] ရုန့်ရင်း-ကြမ်းတမ်း-သော မြူ၊ မြူကြမ်း။ သော ပဌမံ ထူလရဇံ ဥဋ္ဌာပေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၅၁။ ပဋိသံ၊ ၄၁။ ၃၃၂။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၅၄။)

ထူလရူပ (န) [ထူလ+ရူပ] ရုန့်ရင်း-ကြမ်းတမ်း-သော-အဆင်း-ရူပါရုံ၊ ပကတိလူ၊ မျက်စိဖြင့် မြင်ကောင်းသော - အဆင်း - ရူပါရုံ။ ယထာ ရတ္တန္တော ရတ္တိကာဏော ရတ္တိန္တန္တော-ဘာသာဒီဟိ ထူလရူပါနေဝ ပဿတိ။ ဇာ၊ ၁၉။ ၄။ ၄၃၁။ မာနုသကံ မာနုသကစက္ခုဂေါစရံ ထူလရူပံ ဝုစ္စတိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၈၂။

ထူလလက္ခ (တိ) [ထူလ-လက္ခ] (ပေးလှူခြင်းငှါ) များသော-အမှတ်-တံဆိပ်-ရှိသော၊ အပေး-အလှူ-ရက်ရောသော၊ သူ။ ထူလလက္ခောယုတြ၊ ဒါနတ္ထံ ထူလံ လက္ခံ အဿ။ ဓာန်၊ ၂။ ၇၃။

ထူလဝဇ္ဇ (န) [ထူလ+ဝဇ္ဇ] ကြီးလေး-ရုန့်ရင်း-ကြမ်းတမ်း-သော အပြစ်၊ ပါရာဇိက၊ သံဃာဒီသိသ် အာပတ်။ ထူလဝဇ္ဇ-ကြည့်။

ထူလဝတ္ထ (န) [ထူလ+ဝတ္ထ] ရုန့်ကြမ်း-ထူထဲ-သော အဝတ်အထည်။ မူလဖလမတ္တတန္တာနိ ထူလဝတ္တာနိ နိဝါသေတိ။ ဇာ၊ ၁၉။ ၅။ ၄၀၈။

ထူလဝပ္ပ (ပု) [ထူလ+ဝပ္ပ] (၁) ထူထူထဲထဲ စိုက်ပျိုးခြင်း။ (၂) ထူထူထဲထဲ စိုက်ပျိုးရာ (အချိန်အခါ-စသည်)။ ထူလဝပ္ပ (က၊ မူ၊ ကွ) ကြည့်။ (ပါရာ၊ ယော၊ ၂၂၉-လည်း ကြည့်။)

ထူလဝါက (ပု၊ န) [ထူလ + ဝါက] ရုန့်ရင်း-ကြမ်းတမ်း-သော လျှော်မျှင်၊ လျှော်ကြမ်း။ ထူလဝါကေဟိ သဒ္ဓိံ အတိသုခုမသုတ္တံ ဃဋ္ဌေန္တော ဝိယ။ ဝိ၊ ၁၉။ ၃။ ၁၃၈။ မ၊ ၁၉။ ၂။ ၉။ ကင်္ခါ၊ ၂။ ၁၁၁။ ၄၁၁။

ထူလဝါလိကာ (ထိ) [ထူလာ + ဝါလိကာ] ရုန့်ရင်း-ကြမ်းတမ်း-သော သဲ၊ သဲကြမ်း။ သုခုမဝါလိကံ ထူလဝါလိကံ.... ဥဋ္ဌာပေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၅၁။ ပဋိသံ၊ ၄၁။ ၃၃၂။

ထူလဝါလုကာ (ထိ) [ထူလာ + ဝါလုကာ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ သန္တိ ဇာတရူပဿ မဇ္ဈိမသဟဂတာ ဥပက္ကိလေသာ သုခုမသက္ခရာ ထူလဝါလုကာ (ထူလဝါလိကာ၊ သိ၊ ထူလဝါလိကာ၊ သျှာ၊ ကံ)။ အံ၊ ၁။ ၂၅၅။

ထူလဝေဠုပဗ္ဗ (န) [ထူလ+ဝေဠုပဗ္ဗ] ကြီး-တုတ်-သော ဝါးဆစ်။ ထူလဝေဠုပဗ္ဗံ ဝိယ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၂၇။

ထူလသက္ခရာ (ထိ) [ထူလာ + သက္ခရာ] ရုန့်ရင်း-ကြမ်းတမ်း-သော ကျောက်စရစ်၊ ကျောက်စရစ်ကြမ်း။ တတော သီသကဋ္ဌာဟံ ထူလသက္ခရာဟိ သံသိတွာ။ မ၊ ၁၉။ ၃၆၃။ အံ၊ ၁၉။ ၂။ ၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၆၂။ (-ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၆၆။)

ထူလသညာ (ထိ) [ထူလ+သညာ] ကြီး၏ဟု ဖြစ်သော အမှတ်သညာ။ တဒုပါဒါယ တတော မဟတိ ထူလသညာ။ သိ၊ ၂။ ၄၁၇။

ထူလသညီဘဝဒဿန (န) [ထူလသညီဘဝ + ဒဿန] ရုန့်ရင်း-ကြမ်းတမ်း-သော သညီ-ဘဝ(သညာရှိသော ဘဝ)ကို ပြခြင်း။ ထူလသညီဘဝဒဿနဝသေန သတ္တ ဝိညာဏဋ္ဌိတိ-ယောဝ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၅၄။

ထူလသညုပ္ပါဒန (န) [ထူလ + သညုပ္ပါဒန] (၁) ရုန့်ရင်း-ကြမ်းတမ်း- သော အမှတ် 'သညာ'ကို ဖြစ်စေခြင်း။ (တိ) (၂) ရုန့်ရင်း-ကြမ်းတမ်း-သော အမှတ် 'သညာ'ကို ဖြစ်စေတတ်သော(သိသာ-ထင်ရှား-သော အကြောင်းနိမိတ်)။ ထူလသညုပ္ပါဒနံ ဟေတံ။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၉၅။ အံ၊ ၆။ ၁။ ၂၅၃။

ထူလသမညာ (ထိ) [ထူလ+သမညာ] ကြီး၏-ဟူသော အမည် 'သညာ'။ တံ ဥပါဒါယ တတော မဟတိ ထူလသမညာ။ ဒီ၊ ၆။ ၁။ ၃၉၃။

ထူလသရီရ (တိ) [ထူလ+သရီရ။ (ညွှလရရီရ-သံ)] (၁) ကြီး-ဆူဖြိုး-ဝ-သော ကိုယ်ခန္ဓာရှိသောသူ။ (၂) ကြီး-ဆူဖြိုး-ဝ-သော ကိုယ်ခန္ဓာရှိရာ (အခါ-စသည်)။ (၁) ထူလသရီရော-ဒီ၊ ၆။ ၁။ ၁၂။ အံ၊ ၆။ ၁။ ၃၀၇။ ဓမ္မ၊ ၆။ ၁။ ၂၅၁။ ၁၉၅။ ဓမ္မ၊ ၆။ ၁။ ၂၅၃။ ၁၀။ ထေရ၊ ၆။ ၁။ ၄၂၃။ ဇာ၊ ၆။ ၁။ ၂၂၅။ ၆။ ၂၇၅။ ဇာ၊ ၆။ ၁။ ၂၉၄။ ဇာ၊ ၆။ ၁။ ၁၆၂။ ဒီ၊ ၆။ ၁။ ၉၂။ အံ၊ ၆။ ၁။ ၁၉။ ထူလသရီရော(ဒီ၊ ၆။ ၁။ ၂၇၇)တိ ဝဋ္ဌရသရီရော။ သီ၊ ၆။ ၁။ ၂။ ၃၃၁။ ထူလသရီရော-ဇာ၊ ၆။ ၁။ ၂၇၀။ ၅၀၇။ (ထိ၊ ပ၊ ၆)-ဇာ၊ ၆။ ၁။ ၄၄၅။ ဇာ၊ ၆။ ၁။ ၂၂၀။ ထူလသရီရံ-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၆။ ၁။ ၄၄၁။ ထူလသရီရယ (သဟာဒိ-ယောဂ)-ဇာ၊ ၆။ ၁။ ၄၄၅။ ထူလသရီရဿ (ဆ၊ ၆)-အဘိ၊ ၆။ ၁။ ၂၃၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၆။ ၁။ ၂၅၄။ ခုဒ္ဒက၊ ၆။ ၁။ ၅၁။ (၂) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ထူလသရီရကာလ (ပု) [ထူလသရီရ + ကာလ] ကြီး-ဆူဖြိုး-ဝ-သော ကိုယ်ခန္ဓာရှိရာ အခါ၊ ကိုယ်ခန္ဓာ ဆူဖြိုးလာရာအခါ။ ထူလ-

သရီရကာလေ ဂေဟာ ဗဟိ နိက္ခမိတုံ အလ-ဘန္တော။ ဓမ္မ၊ ၆။ ၁။ ၂၃၁။ ထေရ၊ ၆။ ၁။ ၈၆။

ထူလသရီရတာ (ထိ) [ထူလသရီရ + တာ] ဆူဖြိုး-ဝ-သော ကိုယ်ခန္ဓာရှိသည်၏အဖြစ်။ အဒ္ဓသ အတ္တနော ထူလသရီရတဉ္စေဝ မဟာခန္ဓတဉ္စ။ ဒီ၊ ၆။ ၁။ ၁၂။ (-ဇာ၊ ၆။ ၁။ ၁၀၃။)

ထူလသရီရသုကရ (ပု) [ထူလသရီရ + သုကရ] ဆူဖြိုး-ဝ-သော ကိုယ်ခန္ဓာရှိသော ဝက်။ မူဂသုကရာတိ ထူလသရီရသုကရာ။ ဝိ၊ ၆။ ၁။ ၃၁၇။

ထူလသာဋက (ပု) [ထူလ+သာဋက။ (ညွှလ-ရီဋက-သံ)] ရုန့်ကြမ်း-ထူထဲ-သော-အဝတ်-ပုဆိုး၊ အဝတ်-ပုဆိုး-ကြမ်း။ တဝ ထူလသာဋကော လဒ္ဓေါ။ ဝိ၊ ၆။ ၁။ ၃၀၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၅၁။ (-အံ၊ ၆။ ၁။ ၃၁၅။ ဓမ္မ၊ ၆။ ၁။ ၂၄၇။ ၃၃၃။ ဓမ္မ၊ ၆။ ၁။ ၂၁၇။ ဇာ၊ ၆။ ၁။ ၃၇၇။ ဇာ၊ ၆။ ၁။ ၃၁၂။)

ထူလသာဋကဒါန (န) [ထူလသာဋက+ဒါန] ရုန့်ကြမ်း-ထူထဲ-သော-အဝတ်-ပုဆိုး-ကို ပေးလှူခြင်း၊ အဝတ်-ပုဆိုး-ကြမ်း အလှူ။ ထူလသာဋကဒါနမတ္တေန ဝါ ပူဇေ-ယျ။ ဓမ္မ၊ ၆။ ၁။ ၄၂၀။

ထူလသာဋကနိဝါသန (န) [ထူလသာဋက+နိဝါသန] ရုန့်ကြမ်း-ထူထဲ-သော ပုဆိုးကို ဝတ်ခြင်း၊ ပုဆိုးကြမ်းကို ဝတ်ခြင်း။ အထဿ ထူလသာဋကနိဝါသနံ ဝိယ။ အဘိ၊ ၆။ ၁။ ၂၂၆။ (-သုတ္တနိ၊ ၆။ ၁။ ၅၇၂။)

ထူလသာဋကယုဂ (န) [ထူလသာဋက+ယုဂ] ရုန့်ကြမ်း-ထူထဲ-သော ပုဆိုးအစုံ။ ပုဆိုးကြမ်းအစုံ။ ထူလသာဋကယုဂံ နိဝါသာပေ-တွာ။ အဘိ၊ ၆။ ၁။ ၂၂၅။

ထူလသာဋကသတ (န) [ထူလသာဋက+သတ] အဝတ်-ပုဆိုး-ကြမ်းတို့၏ တရာ၊ ၁-ရာသော

-အဝတ်-ပုဆိုး-ကြမ်း။ ပဉ္စ ထူလသုတ္တကသတာနိ အဟေသံ။ မဋ္ဌ၊ ၄။ ၂၄။

ထူလသုတ္တက (န) [ထူလ+သုတ္တက] ကြီး-တုတ်ခိုင်-သော ချည်ကြိုး။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ထူလသုတ္တကသဏ္ဌာန (တိ) [ထူလသုတ္တက+သဏ္ဌာန] ကြီး-တုတ်ခိုင်-သော ချည်ကြိုး (နှင့်တူသော) သဏ္ဌာန်ရှိသော (အကြော-စသည်)။ အညေ ထူလသုတ္တကသဏ္ဌာနာ။ အဘိဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄၅။ =ထူလ-သုတ္တကေန သဒိသသဏ္ဌာနာ။ သမ္မော၊ ယော၊ ၁၅၉။ (-ခုဒ္ဒက၊ ၁၅။ ၃၇။)

ထူလသုကရ (ပု) [ထူလ+သုကရ] ဆူဖြိုး-ဝ-သော တောဝက်။ တသ္မိံ ခဏေ ဧကော ထူလသုကရော တံ သရံ နိဿာယ ဂေါစရံ ဂဏှာတိ။ ဇာ၊ ၁၅။ ၂။ ၉။

ထူလသေလ (ပု၊ န) [ထူလ+သေလ] ကျောက်ကြမ်း၊ ကျောက်ပြုတ်။ သုဓာဘူမိ ထူလ-သေလံ။ ဒီပဝံသ၊ ၁၉။ ၂။

ထူလာဏုကမဇ္ဈိမတ္ထိ(တိ)က (ပု၊ န) [ထူလ+အဏုက+မဇ္ဈိမ+တိက] ဆူဖြိုးသူ၊ ကြုံလိုသူ၊ မဆူမကြုံ အလတ်စား ကိုယ်ရှိသူ-အားဖြင့် ၃-ယောက်တို့၏ အပေါင်း။ ဒီသရဿမဇ္ဈိမ-တ္ထိ(တိ)ကံ.... ထူလာဏုကမဇ္ဈိမတ္ထိ(တိ)ကန္တိ တယောတိကေ စ ဒီပေတိ။ ခုဒ္ဒက၊ ၁၅။ ၂။ ၉။ သုတ္တနိ၊ ၁၅။ ၁၁၆။

ထူလာယတနဒဿန (န) [ထူလာယတန+ဒဿန] ရုန့်ရင်း-ကြမ်းတမ်း-သော (ရုပ်)အာ-ယတနတို့ကို ပြခြင်း။ ထူလာယတနဒဿန-ဝသေန ဒသာယတနာနေဝ လောကဘာဝေန ဝုတ္တာနိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၅၄။

ထူလူ (ပု) [ယဒိစ္စာနာမ်] ထူလူ-အမည်ရှိသော (ဇနပုဒ်)။ ထူလူသူ(ဒီ၊ ၃။ ၄)တိ ထူလူ နာမ ဇနပဒေါ။ ဒီ၊ ၁၅။ ၃။ ၄။

ထေ — ထ်-ဗျည်းနှင့် ဇ-သရ ယှဉ်တွဲ ပေါင်းစပ် ရွတ်ဆိုအပ်သော ထေ-သဒ္ဒါ။ ယင်း-သည်— (၁) ဓာတ်, (၂) အာဒေသ=ကာရိယ ထေ-ဟု ၂-မျိုး ရှိ၏။ (၁) ထေ သဒ္ဒေ သဿ်-တေရပိ။ ဧက၊ ၅၆။ (-နီတိ၊ ဓာ၊ ၆၈၊ ၂၀၉။) ထိယတိ=ထိယတိ-လည်း ကြည့်။ (၂) ထေနာ-ဒေါင်ကွင်း ကြည့်။

ထေတ (တိ) [ထိတ + ဏ။ (သွေ့မူ-သံ)] (၁) မှန်ကန်သော။ (၂) မြဲမြံ-ခိုင်ခံ့-တည်တံ့-သော၊ မဖောက်ပြန်သော။ (၃) မြဲမြံ-ခိုင်ခံ့-တည်တံ့-သော ပုဂ္ဂိုလ်၏-အဖြစ်-ဖြစ်ကြောင်း-ဖြစ်ရာ။ (၄) ထေတ-သဒ္ဒါ။ (ခိုင်-ကြံ့ခိုင်-မြဲမြံ-တည်မြဲ-မာ-တင်း-သော။ P.S.D.။)

(၁) , (၂) ထေတတော(မ၊ ၁။ ၁၉၁)တိ တထတော၊ ထိရတော ဝါ။ မဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၉။ (ထိရတောတိ ဌိတသဘာဝတော နိဗ္ဗိကာရ-တော။ မဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၃။)

(၂) သစ္စတောထေတတော(မ၊ ၁။ ၁၀)-တိ ဘူတတောစ၊ ထိရတောစ၊ “ဣဒံ သစ္စ”-န္တိ ဘူတတော သုဠ၊ ဒဠဘာဝေနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မဋ္ဌ၊ ၁။ ၇၃။ ပဋိသံ၊ ၁၅။ ၂။ ၆။ (-သံ၊ ၂။ ၉၁။ အံ၊ ၁။ ၁၇၄။ အဘိ၊ ဝိ၊ ၃၉၁။ အဘိ၊ ပု၊ ၁၄၃။ အံ၊ ၁၅။ ၁၅၇။ အဘိ၊ ၁၅။ ၄၈၄။ အဘိ၊ ၁၅။ ၃။ ၇၁။ အံ၊ ၁၅။ ၃။ ၇၁။)

(၃) ထိတဿ ဘာဝေါတိဟိ ထေတော၊ ထိရဘာဝေါ။ သိ၊ ၁။ ၁။ ၃၃၇။ (၄) ထိရပရိယာယ-ကြည့်။

ထေတ (တိ) [ထေတ+ဏ] (၁) မှန်ကန်သော စကားရှိသော။ (၂) မြဲမြံ-ခိုင်ခံ့-တည်တံ့-သော စကားရှိသော၊ သူ။ (၁) ထေတ (၁)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။ (၂) ထေတ(အံ၊ ၁။ ၂၁၂)တိ ထိရာ၊ ထိရကထာတိ အတ္ထော။ အံ၊ ၁၅။ ၂။ ၁၉၈။ တေန(ထိရဘာဝေန) ယုတ္တ-တ္တာ ပုဂ္ဂလော ဣဓ ထေတော နာမ။ သိ၊ ၁။

သစ်၁။၃၃၇။ (-ဒီ၁။၄၆၀။ မ၁။၂၃၇၊
၃၃၇။ မ၂။၈၂၇၀။ မ၃။၁၂။ အံ၁။
၅၂၉။ အံ၃။၈၀၄၂၂။ အဘိပူ၁၆၆။
မဟာနိ၁၆၉၊၃၉၀။ စူဠနိ၂၈၀။ ဒီ၄၁။
၇၂။ မ၄။၂။၁၁၁။ အဘိဋ္ဌာ၃။၈၇။ မဟာနိ
၄။၂၈၃။) ထိရကထ-လည်း ကြည့်။

ထေန^၁ (တိ) [ထေန+အ။ ဓာန်၄။၅၂၂။ နီတိ၊
ဓာ။၃၂၂။ ဌာ+န။ ဌာဿ ထော၊ ဌာတိ
ပဝတ္တတိတိ ထေနော=စောရော။ က္ခာဒိ။
၁၀၇။ (-ပါတိပဒတ္တ။၂၆၅။) ထိ-၌ ထေနီ။
(ဋ္ဌေန-သံ၊ တေဏ-အဒ္ဓမာဂဓိ)] (၁) ခိုး-
-ဝှက်-တတ်သောသူ၊ သူခိုး၊ သူဝှက်။ (န)
(၂) ခိုး-ဝှက်-ခြင်း-မှု။

(၁) ထေနော(ဝိ၁။၅၆။ ပါတိမောက္ခ။
၂)တိ စောရော။ ဝိဌာ၁။၂၆၂။ ကင်္ခါ။၁၁၅။
စောရောတိ ထေနော။ သုတ္တနိဌာ၁။၁၆၄။
တံ ထေနော အပနိဓာနော အသိ။ ပါတိ၊
ပဒတ္တ။၈၈။ ထေနောတိ ထေယျံ ကရောတိတိ
ထေနော၊ စောရော။ မ၄။၂။၁၅၄။ (-ဝိ၊
၁။၅၇။ ပါတိမောက္ခ။၃၈။ ကင်္ခါ။၁၂၀။ သံ၊
၄။၁။၃၁၃။ အံ၄။၂။၁၉၇။ အဘိဌာ၃။၈၆။
မဟာနိဌာ၄၀၅။ ဝဇီရ။၁၂၅။ သာရတ္ထ။၂။
၁၂၇၊၁၃၀။ ဝိမတိ၊၁။၁၇၁။ ကင်္ခါ၊ဋီသစ်။
၂၀၃။ ဒီ၄၁။၁၁၆။ သိ၊ဋီသစ်၁။၃၃၀။
ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋီ၁။၄၃။ ယင်း-၂။၂၅၂။ ခုဒ္ဒ-
သိက္ခာ၊ဋီသစ်။၃-၄။ မူလသိက္ခာ၊ ဋီ။၂-၇။
ကင်္ခါ၊ယော၊ မဟာဋီ၊၂။၁၃-၅။ ပါတိပဒတ္တ။
၈၆။) အထေန-လည်း ကြည့်။

(န) (၂) အယံ လိဂ်မတ္တဿ ပဗ္ဗဇိတ-
ဝေသမတ္တဿ ထေနတော စောရိကာယ
ဂဟဏတော လိဂ်ထွေနော သိယာ။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊
ဋီ၊၂။၂၅၂၄-၆။

ထေန^၂ (တိ) [ထေန+ဏ] ခိုး-ဝှက်-အပ်
သော (ဘဏ္ဍာ-စသည်)။ ယဒိ “ထေနိတဗ္ဗန္တိ

ထေန”န္တိ ကမ္မသာဓနံ ကရေယျ၊ ဘဏ္ဍံ
လဘေယျ။ ကင်္ခါ၊ယော၊မဟာဋီ၊၂။၁၃။

ထေနက (တိ) [ထေန+ဏ္ဍ။ ထေနောတိတိ
ထေနကော၊ ထေန စောရိယော၊ ဏ္ဍ။ ကင်္ခါ၊
ယော၊ မဟာဋီ၊၁။၂၆၂။ (ဋ္ဌေနက-သံ၊
တေဏက-အဒ္ဓမာဂဓိ)] (က) ခိုး-ဝှက်-
တတ်သောသူ၊ သူခိုး၊ သူဝှက်။ (ခ) ခိုး-
ဝှက်-လိုသောသူ။ (က) သော စ န
သံဝါသမတ္တဿေဝ ထေနကော ဣဓာဓိပ္ပေ-
တော။ သာရတ္ထ။၃။၂၅၇။ ကင်္ခါ၊ဋီသစ်။
၁၆၈။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊၁။၂၄၁။ (-ဇာ၊ဌာ
၆။၁၄၄။) (ခ) ဓမ္မတ္ထေနက(သံ၁။၃၄၇)-
ကြည့်။

ထေနကစောရ (ပ) [ထေနက + စောရ]
ခိုး-ဝှက်-တတ်သော ခိုးသူ၊ ညှဉ်သူခိုး။
ကုမ္မတ္ထေနက(အံ၄။၃။၂၃၈)-ကြည့်။

ထေနန (န) [ထေန+ယ] (၁) ခိုး-ဝှက်-ခြင်း။
(တိ) (၂) ခိုး-ဝှက်-တတ်သောသူ။ (၁)
ကာမေ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတာနံ ဘိသမတ္တံ
ထေနနံ နာမ အပ္ပတိရူပံ။ ဇာ၊ဌာ၄။၃၀၇။
(-ကင်္ခါ၊ယော၊မဟာဋီ၊၂။၁၃။) (၁),(တိ)
(၂) လောကီယလောကုတ္တရဓနထေနနတော
(ဘာဝပ္ပဓာန်) အဂ္ဂေါ မဟာစောရော။
သုတ္တနိဌာ၁။၁၆၅။

ထေနဘာဝ (ပ) [ထေန^၁+ဘာဝ] ခိုး-ဝှက်-
တတ်သူ၏-အဖြစ် - ဖြစ်ကြောင်း - ဖြစ်ရာ
(ခိုး-ဝှက်-ခြင်း အမူအရာ)။ ထေယျာတိ
ထေယျံ ဝုစ္စတိ ထေနဘာဝေါ၊ စောရိကာယ
ပရဿ ဟရဏန္တိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊ဌာ၊၆၅။

ထေနယတိ (ကြိ) [ထေန+ဏယ+တိ] ခိုး-
ဝှက်-၏။ ထေနောတိ-ကြည့်။

ထေနီတ (တိ) [ထေန+တ] ခိုး-ဝှက်-အပ်သော
(လောကုတ္တရာတရား-စသည်)။ လောကုတ္တရ-
ဓမ္မောပိ ထေနီတောယေဝ ဟောတိ။ သာရတ္ထ။
၂။၂၈၁။

ထေရ်တတ္ထ (န) [ထေရ်တ+တ္ထ] ခိုး-ဝှက်-အပ်
(သော ရှင်,ရဟန်းအသွင်-စ)သည်၏အဖြစ်။
အယံ လိင်္ဂမတ္ထသေဝ ထေရ်တတ္ထာ လိင်္ဂတ္ထေ-
နကော နာမ။ ဝိဠာဉ။ ၂၉၈။ ဝိသင်္ဂဟ။
၁၄၆။ (-ဝိဠာဉ။ ၂။ ၁၀၀။ ကင်္ခါ။ ၁၀၄။ သံဠာ-
၂။ ၂၀၄။ ကင်္ခါယောမဟာဠိ။ ၁။ ၂၆၁-၂။)

ထေရ်တဗ္ဗ (တိ) [ထေရ်+တဗ္ဗ] ခိုး-ဝှက်-အပ်
သော (မယား-စသည်)။ အနညထေယျာတိ
ကိလေသဝသေန အညေန န ထေရ်တဗ္ဗာ။
ဇာဠာဠိ။ ၂၂၃။ (-သံဠာဠိ။ ၂၇၂။ သံဠိ-
၁။ ၃၀၅။)

ထေရ်တေ (ကြိ) [ထေရ်+ဇာ+တေ] ခိုး-
ဝှက်-၏။ ထေရ်တေ-ဝိဠာဉ။ ၂။ ၇၇။ အံဠာ-
၂။ ၁၉၇။ အဘိဠာဉ။ ၈၆။ မဟာနိဠာဉ။ ၄၀၅။
မာဠိ။ ၂။ ၁၅၄။ ဝိနိစ္ဆယဠိ။ ၂။ ၂၅၂။ ကင်္ခါ-
ယောမဟာဠိ။ ၁။ ၂၆၂။ ထေရ်တေ စော-
ရေတိ။ မဏိမဠု။ ၂။ ၃၅။ ပါတိပဒတ္တ။ ၈၆။
၂၆၅။ ထေရ်တေ ထေနယတိ-ကင်္ခါယော-
မဟာဠိ။ ၄။ ၁၉၀။ ထေရ်တေ-သုတ္တနိဠာဉ။ ၁။
၁၆၅။ ထေရ်တေသမိ-ဝိဠာဉ။ ၂။ ၂၆၆။ အံဠိ-
၃။ ၁၃၈။

ထေရ်တေ (ကြိဝိ) [ထေရ်+ဇာ+တေ] ခိုး-
ဝှက်-ခြင်းငှါ။ န သက္ကာ တဝ သိရိ ထေ-
ရ်တေ။ ဇာဠာဠိ။ ၂။ ၃၆၉။

ထေရ်တော (ကြိဝိ) [ထေရ်+ဇာ+တော] (၁)
ခိုး-ဝှက်-၍။ (၂) လှည့်ပတ်-လိမ်လည်-
၍။ (၁) သော ဟိ စတ္တာရော ပစ္စယေ ထေ-
ရ်တော ပရိဘူတိ။ မာဠာဠိ။ ၂။ ၃၆၆။ ရညော
ကောသာ ဓနံ ထေရ်တော န ဂဏှေယျ။
ဇာဠာဠိ။ ၁။ ၁၉၈။ (-ဝိဠာဠိ။ ၂။ ၇၇။ ဝိဠာဉ။
၇၇။ သံဠာဠိ။ ၂။ ၂၀၃။ အံဠာဠိ။ ၁။ ၃၄၄။ အံဠာဠိ။
၁။ ၃၄၄။ အဘိဠာဠိ။ ၁။ ၃၀။ ဓမ္မာဠာဠိ။ ၁။ ၅၁။ ဇာဠာ-
၂။ ၃၆၉။ ဇာဠာဠိ။ ၁။ ၁၇၄။ ဇာဠာဠိ။ ၁။ ၁၇၄။
ဇာဠာဠိ။ ၁။ ၁၇၄။ ပဋိသံဠာဠိ။ ၂။ ၂၆၆။ ဝဇိရ။
၁၃၄။ သာရတ္ထ။ ၂။ ၁၄၉။ ၂။ ၁။ ဝိသုဒ္ဓိဠိ။ ၁။

၂။ ၁။ (၁) (၂) ရာဇာနံ ဝါ ဝဇ္ဇေတွာတိ
ရာဇာနံ ထေရ်တော ရညော သန္တကံ ကိဉ္စိ
ဂဟေတွာ။ ကင်္ခါဠိ။ ၁။ ၄၀၉။ ထေယျ-
လည်း ကြည့်။

ထေရ်တေ (တိ) [ထေရ်+ဇာ+အန္တ] ခိုး-ဝှက်-
-တတ်သောသူ။ ဂေါပကော အတ္တနာ
ရက္ခိတဗ္ဗံ ဘဏ္ဍံ ထေရ်တေ အက္ခိကာရီ
ဟောတိ။ မာဠာဠိ။ ၂။ ၂၉၂။ (-ဝဇိရ။ ၉၀။)

ထေရ်တေ (ကြိ) [ထေရ်+ဇာ+အန္တ] ခိုး-
ဝှက်-ကုန်၏။ ထေရ်တေ-ကြည့်။

ထေရ်တေသမိ (ကြိ) [ထေရ်+ဇာ+သမိ]
ခိုး-ဝှက်-ရလိမ့်-ရတော့-အံ့။ ထေရ်တေ-
ကြည့်။

ထေယျ (ကြိဝိ) [ထေရ်+တွာ။ နိဂ္ဂဟိတလော။]
(၁) ခိုး-ဝှက်-၍။ (၂) လှည့်ပတ်-လိမ်
လည်-၍။ ရာဇာနံ ဝါ ထေယျ ဂစ္ဆန္တိ (ဝိ-
၂။ ၁၇၂) တိ ရာဇာနံ ဝါ ထေရ်တော ဝဇ္ဇေတွာ
ရညော သန္တကံ ကိဉ္စိ ဂဟေတွာ ဣဒါနိ န
တဿ ဒဿာမာတိ ဂစ္ဆန္တိ။ ဝိဠာဉ။ ၁။ ၃၇၇။
ထေယျန္တိ ထေရ်တော “သက္ကစ္စ” အာဒိသု
ဝိယ နိဂ္ဂဟိတာဂမော ဟောတိ။ ရာဇာနံ,
ရညော သန္တကံ ဝါ ထေယျ ထေရ်တော
ဂစ္ဆန္တိ။ ပါစိတိယော။ ၁။ ၈၁။ (-ကင်္ခါ-
ယောမဟာဠိ။ ၄။ ၁၈၉။)

ထေယျ (တိ) [ထေရ်+ဇာ။ ထေရ်နံ ထေယျ။
စောရိကာ။...ထေရ်တဗ္ဗန္တိ ထေယျ။... ဒထ-
နဿ ကမ္မံ ထေယျ။ ထေရ်န ဂဟေတဗ္ဗ-
ဘူတံ ဘဏ္ဍံ ထေယျ။ ကင်္ခါယောမဟာဠိ။ ၂။
၁၃-၅။ ထေရ်ဿ ဘာဝေါ, ကမ္မံ ဝါ ထေယျ။
ထေယျန္တိ နဿ ယော နိပါတနာ။ မောဂ်။
ပဋိကာ။ ၄။ ၁၂၇။ ထေရ်တိ ပရဘဏ္ဍံ စော-
ရေတိတိ ထေရ်တော... ထေရ်တေဝေ ထေ-
ယျော။ ကင်္ခါယောမဟာဠိ။ ၄။ ၁၉၀။ (-
ပါတိပဒတ္တ။ ၂၆၅။) ထေရ်+ဇာယျ။ ထေ-
ရ်တော ဝုစ္စတိ စောရော တဿ ဘာဇေ

ထေယျ။ ထွေ န-ကာရလောပေါ နိရုတ္တိ-
နယေန ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဝိနိစ္ဆယ၊ ဝိသုဒ္ဓိ။ ဇာတိ-
ယျေ—ထေနဿ ဘာဝေါ ထေယျ။ မဟာ-
ဝုတ္တိနာ န-ကာရဿ လောပေါ။ ရူပဂုဏ်။
ကင်္ခါယော၊ မဟာဋီ၊ ၂။ ၁၄။ (သွေယ-သံ)]
(၁) ခိုး-ဝှက်-အပ်သော (ဂန္ဓာရုံ၊ ဘဏ္ဍာ-
စသည်)။ (န၊ ထိ) (၂) ခိုး-ဝှက်-ခြင်း-
မှု (ခိုးခြင်း-အမှုအရာ-ကိရိယာ)။ (၃)
ခိုးသူ၏-အဖြစ်-ဖြစ်ကြောင်း-ဖြစ်ရာ၊ (က)
ခိုးလိုသော-စိတ်-စိတ်ဖြစ်။ (ခ) ခိုးလိုသော
စေတနာ။ (ပ) (၄) ပုန်းလျှိုး-ခိုး-ဝှက်-
တတ်သောသူ။

(၁) ခိုး - ဝှက် - အပ်သော (ဂန္ဓာရုံ၊
ဘဏ္ဍာ-စသည်)။ ကေကံမေတံ ထေယျာန-
(သံ၊ ၁။ ၂၀၆) နှိ ဝေဒနိတဗ္ဗာနံ ရူပါရမ္မ-
ဏာဒိနံ ပဉ္စကောဋ္ဌာသာနံ ဣဒံ ကေကံ၊
ကေကောဋ္ဌာသောတိ အတ္ထော။ သံ၊ ၄။ ၁။
၂၇၂။ = အာရမ္မဏဝသေန ထေယျဝတ္ထုသု
ဝိဘဇိယမာနေသု ကေမဂ်မေတံ ဂန္ဓာရမ္မ-
ဏန္တိ အာဟ “ဝေဒနိတဗ္ဗာနံ” နှိ အာဒိ။ သံ၊
၄။ ၁။ ၂၀၅။ (-ဇာ၊ ၁။ ၁၅၂။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၉။
ဝဇိရ၊ ၁။ ၁၅၂။)

(န၊ ထိ) (၂) ခိုး-ဝှက်-ခြင်း-မှု (ခိုး-
ခြင်း - အမှုအရာ - ကိရိယာ)။ ထေယျ
စောရိကံ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၉၇။ ထေယျ န
ကာရေ။ သုတ္တနိ၊ ၄၂။ သုတ္တနိ၊ ၄၂။ ၂၀၈။
ထေနဿ ကမ္ပံ ထေယျ။ ဝဇိရ၊ ၁။ ၁၅၂။
ထေယျာယေကေနာတိ ထေယျာယ ကေန၊
ကေန အဝဟာရေနာတိ အတ္ထော။ မူလ-
သိက္ခာ၊ ၄။ ၂။ တိကံ ထေယျကြိယာယံ။
ထေနဿ ကမ္ပံ ထေယျ။ ဓာနိ၊ ၄။ ၅၂။ ထေ-
ယျ စောရိယေ။ ယင်း-၁၁၇၃။ (-အံ၊ ၁။
၁၅၂။ သုတ္တနိ၊ ၃၁၆။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၇၉။ မ၊ ၄။ ၁။
၂၀၂။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၄။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၉၆။ အဘိ၊ ၄။
၁။ ၁၄၀။ ဣတိဝုတ်၊ ၄။ ၂၁၉။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။
၃၀၂။ မဟာနိ၊ ၄။ ၉၉။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၂၀၄။

ဒိ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၆။ သိ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၇။ မ၊ ၄။ ၂။
၁၅၄။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၁၇၆။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၄၀။)
ဒေါင်ကွင်းလည်း ပြန်ကြည့်။

(၃) ခိုးသူ၏ - အဖြစ် - ဖြစ်
ကြောင်း-ဖြစ်ရာ၊ (က) ခိုးလိုသော-စိတ်-
စိတ်ဖြစ်။ ထေယျာယ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ရဋ္ဌ-
ပိဏ္ဏော ဘုတ္တော(ဝိ၊ ၁။ ၁၁၅)တိ ဘိက္ခဝေ
ယသ္မာ သော တေန ရဋ္ဌပိဏ္ဏော ထေယျာယ
ထေယျစိတ္တေန ဘုတ္တော ဟောတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂။
၇၈။ ထေနဿ ဘာဝေါ ထေယျ။ အဝဟရဏ-
စိတ္တသေတံ အဓိဝေဒနံ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၂။ ဣဓ
ပန အဝဟရဏစိတ္တသင်္ခါတံ ဒဗ္ဗံ ထေယျ။ ခုဒ္ဒ-
သိက္ခာ၊ ၄။ ၁။ ၁၁၇။ (-သံ၊ ၁။ ၂။ ဝိ၊ ၄။ ၁။
၂၆၆။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၇၈။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၉၃။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၆၂။
သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၂၇။ သာ-
ရတ္ထ၊ ၃။ ၂၅၇။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၇၁။ မဏိမဉ္ဇူ၊
၂။ ၃၅။)

(ခ) ခိုးလိုသော စေတနာ။ ထေနေတံ-
တိ ထေနေ၊ ထေနဿ ဘာဝေါ ထေယျ။
ထေယျစေတနာ။ ပါရာ၊ ယော။ ၂၀၈။ အဋ္ဌ-
သာယော။ ၈၉။

(ပ) (၄) ခိုး-ဝှက်-တတ်သော သူ။
ဒေါင်ကွင်း ပြန်ကြည့်။

ထေယျ (ပု၊ န) [ထေယျ+သတ္တ။ နောက်ပုဒ်
ကျေ။] ထေယျသတ္တ-သိက္ခာပုဒ်၊ ခိုးသူကုန်
သည်နှင့် သဘောတူ တိုင်ပင်၍ ခရီးသွား
ခြင်းကြောင့် ပညတ်အပ်သော သိက္ခာပုဒ်။
ထေယျဒေသနာစောရိ စာ(ဝိ၊ ၅။ ၁၅၇)တိ
ထေယျသတ္တော စ၊ ဆတ္တပါဏိဿ အဂ္ဂိလာ-
နဿ ဓမ္မဒေသနာ စ၊ စောရိဝုဋ္ဌာပနဉ္စ။ ဝိ၊ ၄။
၄။ ၁၄၂။

ထေယျကတ (တိ) [ထေယျ+ကတ] ပြုအပ်
သော ခိုးခြင်းရှိသော (ဩဇာ = ဓမ္မာရုံ-
စသည်)။ သာ ပန န မဓရာ ထေယျကတာ
စ။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၃၀၅။

ထေယျကမ္မ (န) [ထေယျ + ကမ္မ] ခိုး-ဝှက်-
ခြင်းဟူသော အမှု၊ ခိုး-ဝှက်-မှု။ အကတ-
ကမ္မာတိ ထေယျကမ္မံ ကာတုကာမာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၆၊ ၁။ ၂၀၂။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ထေယျကမ္မနိန္ဒနတ္ထ (တိ) [ထေယျကမ္မ + နိန္ဒန +
အတ္ထ] ခိုး-ဝှက်-မှုကို ကဲ့ရဲ့ခြင်းအနက်-
ရှိ-ကို ဟော-သော (သဒ္ဓါ)။ ဥဇ္ဈာယ-
နတ္ထောတိ ဘိက္ခုနော ထေယျကမ္မနိန္ဒ-
နတ္ထော။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၆၉။

ထေယျကြိယာ (ထိ) [ထေယျ + ကြိယာ] ခိုး-
ဝှက်-ခြင်းဟူသော အမှုအရာ ‘ကိရိယာ’၊
-ခိုး-ဝှက်-မှု။ ထေယျ (၂) - ကြည့်။

ထေယျင်္ဂ (န) [ထေယျ + အင်္ဂ] ခိုးအပ်သော
(ဂန္ဓာရုံ-ဟူသော) ဘဏ္ဍာ - အဖို့အစု -
တစိတ်တပိုင်း။ ဒေဝတာ “မာရိသ တံ ဂန္ဓ-
ထေနော နာမ၊ ဣဒံ တေ ဧကံ ထေယျင်္ဂ” နှိ
သံဝေဇေသိ။ ဇာ၊ ၄၊ ၃။ ၂၂၉။

ထေယျစိတ္တ (န) [ထေယျ + စိတ္တ။ ထေယျဉ္စ
တံ စိတ္တဉ္စာတိ ထေယျစိတ္တံ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊
၆၊ သစ်။ ၂-၄။] (၁) ထေယျ စိတ်၊ ခိုးတတ်
သူ၏ဖြစ်-ကြောင်း - ရာ(ဖြစ်သော)စိတ်၊
ခိုးလိုသောစိတ်။ (တိ) (၂) ခိုးလိုသော
စိတ်ရှိသောသူ။ (၁) ထေယျစိတ္တေန ဒေတိ၊
ဘဏ္ဍုလေန ကာရေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ ၄၊ ၂။ ၂၀၉။
ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂။ ထေယျစိတ္တန္တိ ထေနဘာဝ-
သင်္ခါတံ စိတ္တဉ္စ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ၆၊ သစ်။ ၁၃။
(-ဝိ၊ ၄၊ ၂။ ၇၇။ ဝိ၊ ၄၊ ၄။ ၈၆။ ကင်္ခါ။ ၁၂၀။
သံ၊ ၄၊ ၂။ ၁၃၄။ အဘိ၊ ၄၊ ၁။ ၁၄၁။ အဘိ၊ ၄၊
၂။ ၃၂၀။ ခုဒ္ဒက၊ ၄၊ ၂။ ဣတိဝုတ်၊ ၄၊ ၂၂၀။
သုတ္တနိ၊ ၄၊ ၁။ ၁၄၃။ ဇာ၊ ၄၊ ၂။ ၃၃၉။ မဟာနိ၊
၄။ ၃၅၀၊ ၄၀၅။ ဝဇီရ။ ၂၄။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၇၂။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၂၈၊ ၁၅၀-၁။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၇၂။
ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၄၅။ သီ၊ ၆၊ သစ်။ ၁။ ၉၄။) (တိ)
(၂) ထေယျသင်္ခါတန္တိ ထေယျစိတ္တော အဝ-
ဟရဏစိတ္တော။ ဝိ၊ ၁။ ၅၇။ ယော စ ထေယျ-

သင်္ခါတေန အာဒိယတိ၊ သော ယသ္မာ
ထေယျစိတ္တော ဟောတိ။ ဝိ၊ ၄၊ ၁။ ၂၆၂။
ကင်္ခါ။ ၁၁၆။ (-ဝိ၊ ၅။ ၃၇၇။ ဝိ၊ ၄၊ ၄။ ၁၁၅၊
၂၄၀။ အံ၊ ၄၊ ၁။ ၇၃။ ဝဇီရ။ ၁၂၅။ ကင်္ခါ၊ ၆၊
သစ်။ ၁၉၇။ မူလသိက္ခာ၊ ၆။ ၂-၇။)

ထေယျစိတ္တကောဠာသ (ပု) [ထေယျစိတ္တ +
ကောဠာသ] ခိုးတတ်သူ၏ဖြစ်-ကြောင်း -
ရာ-(ဖြစ်သော) စိတ်ဟူသော အဖို့အစု။
ထေယျသင်္ခါတေနာတိ ထေယျစိတ္တကောဠာ-
သေန ကရဏဘူတေန။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၂၇။

ထေယျစိတ္တကောဠာသဝန္တ (တိ) [ထေယျစိတ္တ-
ကောဠာသ + ဝန္တ] ခိုးတတ်သူ၏ ဖြစ်-
ကြောင်း - ရာ-(ဖြစ်သော) စိတ်ဟူသော
အဖို့အစုရှိသော၊ ခိုးယူလိမ့် စိတ်အစုရှိသော၊
သူ။ ထေယျသင်္ခါတ-ကြည့်။

ထေယျစိတ္တပက္ခ (ပု) [ထေယျစိတ္တ + ပက္ခ]
ထေယျစိတ်၏ (ဖြစ်ရာ)အဖို့၊ ခိုးတတ်သူ၏
ဖြစ်-ကြောင်း - ရာ-(ဖြစ်သော) စိတ်၏
(ဖြစ်ရာ) အဖို့။ ဣဒံ ထေယျစိတ္တပက္ခံ
သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၃၉။ ဝိမတိ၊ ၁။
၁၇၉။ (-ဝိ၊ ၄၊ ၁။ ၂၀၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၃၈။)

ထေယျစိတ္တသင်္ခါတ (ပု) [ထေယျစိတ္တ +
သင်္ခါတ] ထေယျစိတ်အစု၊ ခိုးယူလိမ့်စိတ်အစု။
ထေယျသင်္ခါတ-ကြည့်။

ထေယျစိတ္တသမ္ဘာဝ (ပု) [ထေယျစိတ္တ + သမ္ဘာဝ]
ခိုးလိုသော စိတ်၏ - ထင်ရှား ဖြစ်ခြင်း -
ထင်ရှားရှိသည်၏အဖြစ်။ ထေယျစိတ္တသမ္ဘာ-
ဝတော အညံ တာဒိသမေဝ ဂဏန္တေ ယုဇ္ဇတိ။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၄၉။

ထေယျစိတ္တာဘာဝ (ပု) [ထေယျစိတ္တ + အဘာဝ]
ခိုးလိုသောစိတ်၏ မရှိခြင်း။ အညဝိဟိ-
တဿ ထေယျစိတ္တာဘာဝတော အနာပတ္တိ။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၁၆။ (-ဝဇီရ။ ၁၂၉။ ဝိမတိ၊
၁။ ၁၇၉။)

ထေယျစိတ္တပုတ္တိကဏ (ပ) [ထေယျစိတ္တ + ဥပ္ပတ္တိ + ခဏ] ခိုးလိုသောစိတ်၏ ဖြစ်ပေါ်ရာ ခဏ။ ထေယျစိတ္တပုတ္တိကဏေ ပန .... ကာယ-ဝစီပယောဂေါ နတ္ထိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၈၈။

ထေယျစိတ္တပ္ပါဒ (ပ) [ထေယျစိတ္တ + ဥပ္ပါဒ။ ထေယျ + စိတ္တပ္ပါဒ] (၁) ခိုးလိုသောစိတ်၏ ဖြစ်ခြင်း။ (၂) ခိုးလိုသောစိတ်(နှင့်) စေတသိက်။ လဟုဝတ္တိနောတိ ထေယျစိတ္တပ္ပါဒေန လဟုပရိဝတ္တိနော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၆၉။ (-ဝဇီရ၊ ၁၄၄။)

ထေယျစေတနာ (ထိ) [ထေယျာ + စေတနာ။ ထေယျ + သမ္ပယုတ္တာ + စေတနာ။ အလယ်ပုဒ်ကျေ။] (၁) ခိုးတတ်သူ၏ ဖြစ်-ကြောင်း-ရာ - (ဖြစ်သော) စေတနာ၊ ခိုးလိုသော စေတနာ (ယှဉ်ဖော်ယှဉ်ဖက်တို့ကို ဆော်ဖန် ကြပ်မတ်တတ်သော သဘော)။ (၂) ခိုးတတ်သူ၏ ဖြစ်-ကြောင်း-ရာ - (ဖြစ်သော) စိတ်နှင့်ယှဉ်သော စေတနာ၊ ခိုးလိုသောစိတ်နှင့် ယှဉ်သောစေတနာ။

(၁) ထေယျစေတနာယ ဥပ္ပန္နာယ မူလစ္ဆေဇ္ဇမ္ပိ ဂစ္ဆေယျ။ ဝိသင်္ဂဟ။ ၄၃၄။ ကခါ၊ ဇွါသစ်။ ၄၅၇။ ထေယျာ ဝေ စေတနာ ထေယျစေတနာ။ သီ၊ ဇွါသစ်။ ၁။ ၃၃၀။ (-မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၀၂။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၃၄။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၄၀။ ခုဒ္ဒက၊ ဌ၊ ၁၆။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ၊ ၂၂၀။ ဝိမာန၊ ဌ၊ ၆၅။ မဟာနိ၊ ဌ၊ ၉၉၊ ၄၀၅။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၀၄။ ဝဇီရ၊ ၂၄၊ ၁၅၈။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၇၂။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၅၁။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၁၅။ သီ၊ ဇွါသစ်။ ၁။ ၉၄။)

(၂) ထေယျစေတနာ အဒိန္နဒါနံ။ ဝိဘာဝိနီ၊ ၁။ ၇၂။ ထေနေတိ စောရေတိတိ ထေနေတ၊ စောရေ။ တဗ္ဗာဝေါ ထေယျံ၊ .... တံ တေန သဒ္ဓပ္ပဝတ္တိနိမိတ္တဘူတံ စိတ္တံ။ တေန သမ္ပယုတ္တာ စေတနာ ထေယျစေတနာ။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။ ၃၅။

ထေယျဓမ္မဝဿန (န) [ထေယျဓမ္မ + ဝဿန] ခိုးတတ်သူ၏ အဖြစ်တည်းဟူသော (စိတ်၊ စေတနာ) သဘောဆိုးတို့၏ တစိုစိုယိုထွက်ခြင်း၊ ခိုးခြင်းသဘောကို သွန်းလောင်းခြင်း။ ဝသလာနံ ဟီနော သဗ္ဗပစ္စိမကောတိ အဝဓာရေတိ၊ ကသ္မာ? ဝိသိဋ္ဌဝတ္ထုမှိ ထေယျဓမ္မဝဿနတော။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၆၅။

ထေယျပရိဘောဂ (ပ) [ထေယျ + ပရိဘောဂ။ ထေယျာယ (ထေယျေန) ပရိဘောဂေါ ထေယျပရိဘောဂေါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဇွါ၊ ၁။ ၇၂။ ပါရာယော၊ ၂။ ၈၈။] ခိုးတတ်သူ၏ ဖြစ်-ကြောင်း-ရာ - (ဖြစ်သော) စိတ်စေတနာဖြင့် သုံးဆောင်ခြင်း၊ ခိုးလိုသော စိတ်စေတနာဖြင့် သုံးဆောင်ခြင်း၊ ခိုးကြောင့် ခိုးဝှက် သုံးဆောင်ခြင်း (ရဟန်း မဟုတ်သော ဒုဿီလပုဂ္ဂိုလ်၏ ရဟန်းထဲဝင်၍ ရဟန်းသံဃာအား လှူဒါန်းသော ပစ္စည်းငှ-ပါးကို သုံးဆောင်ခြင်း)။ (ယင်းသည်— ထေယျ၊ ဣဏ၊ ဒါယဇ္ဇ၊ သာမိ-ပရိဘောဂ ငှ-ပါးတွင် အပါအဝင် ဖြစ်၏။ အကျယ်ကို - ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၇၂။ ဝိသင်္ဂဟ။ ၆၇။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၃၆။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၈၃။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၅၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၄၁။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၂၆၇-၈။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၁၈။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၅၈-၉။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၀၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဇွါ၊ ၁။ ၇၂-ကြည့်။) ထေယျပရိဘောဂေါတိ ပစ္စယသမာဓိနာ ဘဂဝတာ အနုညာတတ္တာ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၃၇။

ထေယျဘူတစိတ္တကောဋ္ဌာသ (ပ) [ထေယျဘူတ + စိတ္တကောဋ္ဌာသ] ခိုးတတ်သူ၏ ဖြစ်-ကြောင်း-ရာ - (ဖြစ်၍) ဖြစ်သော အကုသိုလ်စိတ်အစု။ ထေယျသင်္ခါတေနာတိ ထေယျဘူတစိတ္တကောဋ္ဌာသေန။ ကခါ၊ ဇွါသစ်။ ၁။ ၉၇။

ထေယျဝတ္ထု (န) [ထေယျ + ဝတ္ထု] ခိုး-ဝှက်-အပ်သော အာရုံ'ဝတ္ထု'၊ ခိုး-ဝှက်-စရာ အာရုံ။ ထေယျ' (၁) - ကြည့်။

ထေယျသံကိလေသဝိရမဏ (န) [ထေယျသံကိ-
လေသ+ဝိရမဏ] ပူပန်စေ-နိပ်စက်-တတ်
သည် ဖြစ်၍ ‘သံကိလေသ’ အမည်ရသော
ခိုးလိုသောစိတ်မှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း။ သုစိ-
ဘာဝေါ အဓိကာရတော သဒ္ဓန္တရသန္နိဓာန-
တော စ ထေယျသံကိလေသဝိရမဏ။ မ၊ဋ္ဌါ
၂။၁၅၄။

ထေယျသံဝါသ (တိ) [ထေယျ + သံဝါသ]
ခိုးခြင်းဖြင့် - ပေါင်းသင်း - ဆက်ဆံ -
ခြင်း ရှိသော၊ သူ။ ပဉ္စာနန္တရိကာ ထေယျ-
သံဝါသောပိ စ ဒူသကော။ ဝိ၊နိစ္ဆယ။၃၂၂။
(- ဝဇီရ။၈၄။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌိ။၂၂။)

ထေယျသံဝါသက (တိ) [ထေယျ+သံဝါသ+
က။ ထေယျာယ (ထေယျေန) သံဝါသော
တေသာတိ ထေယျသံဝါသကော။ သာရတ္ထ၊
၃။၂၅၇။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌိ၊သင်္ခါ၊၁၆၈။ ဝိနယာလင်္ကာ-
ရ၊၁။၂၄၁။ (- ကင်္ခါ၊ယော၊မဟာဋ္ဌိ၊၁။
၁၅၄။) ထိ-၌-သံဝါသိကာ] ခိုးခြင်းဖြင့်-
ပေါင်းသင်း - ဆက်ဆံ - ခြင်း (ရဟန်းဝါ
ရေတွက်ခြင်း၊ ရှိခိုးခံခြင်းစသော အပြု
အမူထူး) ရှိသော၊ သူ ၊ ခိုးကြောင်ခိုးဝှက်
ပေါင်းသင်းသူ။ ယင်းသည်- (၁) ရဟန်း
အသွင် ရှင်အသွင်-မျှကိုသာ ခိုးယူဟန်ဆောင်
သော=လိင်္ဂတ္ထေနက၊ (၂) ရဟန်းဝါ ရေ
တွက်ခြင်း-စသော အပြုအမူကိုရိယာ ‘သံဝါ-
သ’မျှကိုသာ ခိုးယူသော=သံဝါသတ္ထေနက၊
(၃) ရဟန်းအသွင် ရှင်အသွင်နှင့် တကွ
သံဝါသကို ခိုးယူသော=ဥဘယတ္ထေနက-ဟူ၍
၃-မျိုးရှိ၏။ အကျယ်ကို (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၈-၃၀၂။
ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၄၆-၁၅၀။ ကင်္ခါ၊၁၀၄-၅။ ဝဇီရ။
၄၃၁။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ ဋ္ဌိ၊၁။၃၂၂။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋ္ဌိ၊၂။
၂၅၂၃-၈။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋ္ဌိ၊၁၆)ကြည့်။ ရဟန်း
ခံမပေးထိုက်သော ‘အနုပသမ္ပန္န’ပုဂ္ဂိုလ် ၁၁-
(ဝိ၊၅။၂၄၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၃) ယောက်တို့တွင်
၎င်း၊ ရဟန်းတော်တို့ သိမ်တောင်း၌ ကံကြီး
ကံငယ် ပြုသောအခါ ၂-တောင့်ထွာ ဟတ္ထ-

ပါသ်အတွင်း မဝင်စေပဲ ကြဉ်ဖယ်ထိုက်သော
‘ဝဇ္ဇနိယ’ပုဂ္ဂိုလ် ၂၁- (ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၃၃-၄။
ကင်္ခါ၊၉၃) ယောက်တို့တွင်၎င်း၊ ရှင်၊ရဟန်း
အဖြစ် မရထိုက်သော ‘အဘဗ္ဗ’ပုဂ္ဂိုလ် ၁၁-
(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။
၁၄၅။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋ္ဌိ၊နှင့် ယင်း-သင်္ခါ၊၁၆)
ယောက်တို့တွင်၎င်း၊ ရှိမခိုး ဦးမချထိုက်သော
‘အဝန္တိယ’ပုဂ္ဂိုလ် ၁၁-(ဝိ၊၅။၂၄၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။
၁၈၃)ယောက်တို့တွင်၎င်း အပါအဝင် ဖြစ်၏။
ထေယျသံဝါသကော ပဋိဇာနာတိ။ ဝိ၊၃။
၁၆၃။ ဝိ၊၄။၃၂၆။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌိ၊၈။ သော
သံဝါသံသာဒိယန္တောပိထေယျသံဝါသကော
န ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၀၄။ ဝိမတိ၊၁။
၁၅၆။ ဣတ္ထိပိ ဘိက္ခုနီသု ဧဝံ ပဋိပဇ္ဇတိ၊
ထေယျသံဝါသိကာဝ။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၂၀။ (- ဝိ၊
ဋ္ဌ၊၂။၁၈၁။ ဝဇီရ။၇၄၊၄၃၃။ သာရတ္ထ၊၂။
၂၉၈။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌိ၊၁၉။)

ထေယျသံဝါသကပဒ (န) [ထေယျသံဝါသက+
ပဒ] ထေယျသံဝါသက-ပုဂ္ဂိုလ်၏ အဖို့အစု။
ထေယျသံဝါသကပဒေ အသမ္ဘဝတော။ဝဇီရ။
၄၃၆။

ထေယျသံဝါသကဘာဝါနုပဂမန (န) [ထေယျ-
သံဝါသကဘာဝ+အနုပဂမန] ထေယျသံဝါ-
သက-ပုဂ္ဂိုလ်၏ အဖြစ်သို့ မရောက်နိုင်
ခြင်း၊ ထေယျသံဝါသက-ပုဂ္ဂိုလ် မဖြစ်နိုင်
ခြင်း။ ပုန ကာသာဝဂ္ဂဟဏေန ထေယျ-
သံဝါသကဘာဝါနုပဂမနတော။ ဝဇီရ။၉၀။

ထေယျသံဝါသကလက္ခဏ (န) [ထေယျသံဝါသ-
က+လက္ခဏ] ထေယျသံဝါသက-ပုဂ္ဂိုလ်၏
အမှတ်အသား‘လက္ခဏာ’။ ဥပသမ္ပန္နကာလေ
ထေယျသံဝါသကလက္ခဏံ ဥ တွာ ဝဉ္ဇနာယ-
ပိ နာရောစေတိ။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၂၁။

ထေယျသံဝါသကဝတ္ထု (န) [ထေယျသံဝါသက+
ဝတ္ထု] ထေယျသံဝါသက-ပုဂ္ဂိုလ်-၏-ကိုပြဆို
ရာ-အကြောင်း ‘ဝတ္ထု’။ ထေယျသံဝါသက-
ဝတ္ထုမှိ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၅၇။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၂၀။

ထေယျသံဝါသကဝိသ (တိ) [ထေယျသံဝါသ-က+ဝိသ] ၂-ကျိပ်တို့၏ ပြည့်ကြောင်းဖြစ်သော ထေယျသံဝါသက-ပုဂ္ဂိုလ်-ရှိ - ပါဝင် - သော၊ ထေယျသံဝါသက-ပုဂ္ဂိုလ်လျှင် ၂၀-မြောက် ရှိသော၊ ထေယျသံဝါသက-ပုဂ္ဂိုလ်နှင့်တကွ ၂၀-ပြည့်သော (သံဃာ)။ ထေယျသံဝါသကဝိသော ကမ္မံ ကရေယျ။ ဝိ၊ ၃။ ၄၄၁။

ထေယျသံဝါသကာဓိကာရ (ပု) [ထေယျသံဝါသက + အဓိကာရ] ထေယျသံဝါသက-ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အရာ။ ဣမသ္မိံ အတ္ထေတိ ထေယျသံဝါသကာဓိကာရေ။ ကင်္ခါ၊ ဇွိ၊ သစ်။ ၁၆၉။

ထေယျသင်္ခါတ (တိ) [ထေယျ + သင်္ခါတ] ခိုးသူ၏ ဖြစ်-ကြောင်း- ရာ - (ဖြစ်သော) စိတ်အစု၊ ခိုးယူလိုမှု စိတ်အစု။ (ကြိ၊ ဝိ—အစု ရှိသည်ဖြစ်၍။) ထေယျသင်္ခါတ (ဝိ၊ ၁။ ၅၅။ ပါတိမောက္ခ။ ၂။ မ၊ ၁။ ၃၅၅) ၏ တွေ့ ထေ-နောတိ စောရော၊ ထေနဿ ဘာဝေါ ထေယျံ၊ အဝဟရဏစိတ္တဿေတံ အဓိဝစနံ။ သင်္ခါသင်္ခါတန္တိ အတ္တတော ကေ၊ ကောဋ္ဌာသဿေတံ အဓိဝစနံ “သညာနိဒါနာ ဟိ ပပဉ္စသင်္ခါ” တိ အာဒိသု ဝိယ။ ထေယျဉ္စ တံ သင်္ခါတဉ္စာတိ ထေယျသင်္ခါတံ၊ ထေယျ-စိတ္တသင်္ခါတော ကော စိတ္တကောဋ္ဌာသော-တိ အတ္ထော။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၂။ ကင်္ခါ၊ ၁၁၅-၆။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၀။ ထေယျသင်္ခါတန္တိ ဘာဝနပုံ-သကနိဒ္ဒေသော။ ထေယျစိတ္တကောဋ္ဌာသ-ဝန္ဓော ဟုတွာ။ ပါတိ၊ ပဒတ္တ။ ၈၅။ (-ဝိ၊ ၂။ ၂၉၂။ ဝိ၊ ၃။ ၁၃၄။ ဝိ၊ ၅။ ၅၅၊ ၈၉။ ဒီ၊ ၃။ ၅၄၊ ၁၁၀၊ ၁၉၆။ မ၊ ၂။ ၁၉၂။ မ၊ ၃။ ၉၄။ သံ၊ ၂။ ၅၂၄။ သံ၊ ၃။ ၃၀၈။ အံ၊ ၂။ ၁၈၄။ အံ၊ ၃။ ၁၇၈၊ ၄၇၃။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၆၂။ ဝဇီရ၊ ၇၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၂၇။ ကင်္ခါ၊ ဇွိ၊ သစ်။ ၁၉၇။ မ၊ ဇွိ၊ ၂။ ၂၄၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဇွိ၊ ၁။ ၃၁၉။)

ထေယျသတ္တံ (ပု) [ထေယျံ + သတ္တံ။ ထေ-ယျော စ သော သတ္ထော စာတိ ထေယျ-သတ္ထော။ ကင်္ခါ၊ ယော၊ မဟာဇွိ၊ ၄။ ၁၉၀။ ပါတိ၊ ပဒတ္တ။ ၂၆၅။ ထေယျံ + ဂတ + သတ္တံ။ အလယ်ပုဒ် ကျေ။] (၁) လှည့်ပတ် - ခိုး - ဝှက် - တတ်သော ကုန်သည်အပေါင်း။ (၂) လှည့်ပတ် - ခိုး - ဝှက် - ခြင်းဖြင့် - သွားပြီး - သွားလတ္တံ့ - သော ကုန်သည်အပေါင်း။ (၃) ထေယျသတ္တံ-သိက္ခာပုဒ်။

ထေယျသတ္တံ ဥပဿတိ (ဝိ၊ ၅။ ၁၆၂) တိ ထေယျသတ္တေန သဒ္ဓိံ သံဝိဇာယ ကေဒ္ဓါန-မဂ္ဂဂမနဉ္စ ဥပဿတိတိဋ္ဌနဉ္စ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၁၄၉။

(၁), (၂) ယော ပန ဘိက္ခု ဇာနံ ထေယျသတ္တေန သဒ္ဓိံ သံဝိဇာယ ကေဒ္ဓါန-မဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇေယျ။ ဝိ၊ ၂။ ၁၇၂။ ထေယျသတ္တေန သဒ္ဓိန္တိ “ထေယျသတ္ထော နာမ စောရာ ကတကမ္မာ ဝါ ဟောန္တိ အကတကမ္မာ ဝါ”-တိ အာဒိနာ ပဒဘာဇနေ ဝုတ္တသရူပေန သတ္တသင်္ခါတေန ဇေနသမ္ပဟေန သဟာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ဇွိ၊ ၁။ ၁၆၉။ (-ဝိ၊ ၂။ ၁၇၁။ ဝိ၊ ၅။ ၃၅၊ ၆၉။ ဝိ၊ ၄။ ၁၈၈။ ကင်္ခါ၊ ၂၄၈။ ဝဇီရ၊ ၃၃၃၊ ၃၅၉။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၄၇။) (၃) ထေယျ-ကြည့်။

ထေယျသတ္တံ (တိ) [ထေယျသတ္တံ + သမုဋ္ဌာန။ နောက်ပုဒ်ကျေ။] ထေယျသတ္တံ-သိက္ခာပုဒ်၏ သမုဋ္ဌာနနှင့် တူသော သမုဋ္ဌာန ရှိသော (သိက္ခာပုဒ်)။ ထေယျသတ္တံ (ဝိ၊ ၅။ ၁၆၂) ၏ ကုဒ် ထေယျသတ္တသမုဋ္ဌာနံ နာမ ကေ သမု-ဋ္ဌာနသီသံ။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၂။ ၁၁၈။

ထေယျသတ္တက (တိ) [ထေယျသတ္တံ + က] လှည့်ပတ် - ခိုး - ဝှက် - တတ်သော ကုန်သည် အပေါင်း။ ထေယျသတ္တကဘာဝေါ။ သာ-ရတ္ထ၊ ၃။ ၈၆။

ထေယျသတ္တသညီ (တိ) [ထေယျသတ္တံ + သညီ (=သညာ + ဤ)] လှည့်ပတ် - ခိုး - ဝှက် -

တတ်သော ကုန်သည်ဟု အမှတ်ရှိသော၊ သူ။
ထေယျသတ္ထေ ထေယျသတ္ထသည် သံဝိဇာယ
ကေဒ္ဒါနမဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ ၂။ ၁၇၂။ ထေယျ-
သတ္ထောတိ သညာ အဿ အတ္တိတိ ထေယျ-
သတ္ထသည်။ ကင်္ခါယော၊ မဟာဋီ၊ ၄။ ၁၉၀။
(-ကင်္ခါ၊ ၂၄၈။ ဝဇီရ၊ ၃၃၃။)

ထေယျသတ္ထသမုဋ္ဌာန (တိ) [ထေယျသတ္ထ + သမု-
ဋ္ဌာန။ ပဌမပါရာဇိကသမုဋ္ဌာန (ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ သင်္စ။
၁၈၈) - နှင့် ယှဉ်ကြည့်။ ထေယျသတ္ထ + သညိ-
တ + သမုဋ္ဌာန။ ကထိနသမုဋ္ဌာန (ကင်္ခါ၊ ဋီ၊
သင်္စ။ ၂၈၈) - နှင့် ယှဉ်ကြည့်။ ထေယျသတ္ထ-
သမုဋ္ဌာန + သမုဋ္ဌာန။ ပဌမပါရာဇိကသမုဋ္ဌာန
(ကင်္ခါ၊ ယော၊ မဟာဋီ၊ ၁။ ၃၅၂) - နှင့် ယှဉ်
ကြည့်။] (၁) ထေယျသတ္ထ-ဟူသော သမု-
ဋ္ဌာန် သိသ-ရှိသော။ (၂) ထေယျသတ္ထ-ဟု
သိမှတ်အပ်သော သမုဋ္ဌာန် သိသရှိသော။ (၃)
ထေယျသတ္ထသိက္ခာပုဒ်၏ သမုဋ္ဌာန်နှင့် တူ
သော သမုဋ္ဌာန်ရှိသော (သိက္ခာပုဒ်-စသည်)။
ထေယျသတ္ထသမုဋ္ဌာန။ ကာယစိတ္တတော
ကာယဝါစာစိတ္တတော စ သမုဋ္ဌာတိ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊
၃။ ၁၃၇၊ ၂၀၂။ (-ကင်္ခါ၊ ၁၁၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။
၉၅။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၄၈။ ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ ၁၀၂။)

ထေယျသတ္ထသိက္ခာပဒ (န) [ထေယျသတ္ထ +
သိက္ခာပဒ] ထေယျသတ္ထ-သိက္ခာပုဒ်၊ မထင်
ရှားသော ရဟန်း ၁-ပါး၏ ခိုးသူ ဖြစ်သော
ကုန်သည်နှင့်သဘောတူတိုင်ပင်၍ တကြောင်း
'တပေါင်း'တည်း အခွန်ရှည်သော ခရီးသို့
သွားခြင်းကြောင့် ပညတ်အပ်သော သိက္ခာ
ပုဒ်။ ဝိနယပိဋက၊ ပါစိတ္တိယပါဠိ၊ ၅-ကဏ္ဍ၊ ၇-
ဝဂ်၊ ၆-သိက္ခာပုဒ်။ ဝိ၊ ၂။ ၁၇၁-၃။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၃၇။

ထေယျာဘာဝ (ပု) [ထေယျ + အဘာဝ] ခိုးသူ
၏ - မရှိ - ကင်း - ခြင်း။ နိစ္စောရ (ဒီ၊ ဋီ၊ ၃။
၁၀၄-၅) - ကြည့်။

ထေယျာဝဟာရ (ပု) [ထေယျ + အဝဟာရ]
ခိုးသူ၏ ဖြစ် - ကြောင်း - ရာ - (ပုန်းလျှိုး၊

စဉ်းလဲ-မှုမျိုး) ဖြင့် ခိုးယူခြင်း။ (ပိုင်ရှင်မပေး
သော ဘဏ္ဍာကို မသိမမြင်အောင် နေ့ည၌
မရွေး ဖောက်ထွင်းခိုးယူခြင်း၊ ချင့်အိုး ချင့်
တောင်း တာကြိုး ပေကြိုးဖြင့် လှည့်စား
ခိုးယူခြင်း၊ ငွေအသပြာ ဒင်္ဂါး ပိုက်ဆံ
ငွေစက္ကူအတုဖြင့် လှည့်စားခိုးယူခြင်း၊ ချိန်
ခွင် ချိန်တံ-စသော ချိန်အမျိုးမျိုးဖြင့်
လှည့်စား ခိုးယူခြင်း၊ ရွှေသားဘဏ္ဍာ အတု
ဖြင့် လှည့်စား ခိုးယူခြင်း၊ အကြောင်းဥပါယ်
အသွယ်သွယ်တို့ဖြင့် လှည့်စား ခိုးယူခြင်းတို့
သည် "ထေယျာဝဟာရ" မည်၏။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။
၃၃၀။ ကင်္ခါ၊ ၁၁၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၆၀-၂။
ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ သင်္စ။ ၂၀၃-၄။ ယင်း-သည် ထေယျာ-
ဝဟာရ ပဉ္စက-တွင် ၁-ပါး အပါအဝင်
ဖြစ်သည်။ ဝိ၊ ၅။ ၂၃၀။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၆၄၊ ၃၃၀။
ကင်္ခါ၊ ၁၁၇။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၇၀။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၀၂။ သံ၊ ဋ္ဌ၊
၂။ ၁၃၄။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၄၁။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၇။
ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ၊ ၂၂၀။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၉၉။ ဝိနိစ္ဆယ။
ဝိနိစ္ဆယ၊ ဋီ၊ ၁။ ၄၃။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊
ဋီ၊ ၄။ မူလသိက္ခာ၊ ဋီ၊ ၂-၇။) ထေနော ဝုစ္စတိ
စောရော၊ တဿ ဘာဝေါ ထေယျံ၊ တေန
အဝဟရဏံ ထေယျာဝဟာရော။ သာရတ္ထ၊
၂။ ၁၃၀။ ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ သင်္စ။ ၂၀၃။ (- သုတ္တနိ၊
ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆၆။ ဝဇီရ၊ ၁၃၈။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၂၈၊
၃၈၇။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၀၀၊ ၃၁၂။ သီ၊ ဋီ၊ သင်္စ။ ၁။
၃၃၁။ ကင်္ခါ၊ ယော၊ မဟာဋီ၊ ၂။ ၂၁။ အဋ္ဌသာ၊
ယော၊ ၈၉။)

ထေယျာဝဟာရက (တိ) [ထေယျ + အဝဟာရက]
ခိုးလိုသောစိတ်ဖြင့် ခိုးတတ်သော၊ သူ။ ဝဇ္ဇေ-
တွာ ဝါ ဂဏ္ဍန္တော ထေယျာဝဟာရကော။
ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ဋီ၊ သင်္စ။ ၃-၄။

ထေယျာဝဟာရပဉ္စက (ပုန) [ထေယျာဝဟာရ
+ လက္ခိတ + ပဉ္စက။ ထေယျာဝဟာရဒိ +
ပဉ္စက။ ထေယျာဝဟာရဒိပဉ္စကံ ထေယျာ-
ဝဟာရပဉ္စကံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၂၈။ သာဟတ္ထိ-
ကပဉ္စက (ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ သင်္စ။ ၁၉၇။ ကင်္ခါ၊ ယော၊

မဟာဋီ၊ ၂။ ၂၀-၁။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၃-၄) - နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။] (၁) ခိုးသူ၏ ဖြစ်-
ကြောင်း - ရာ - စိတ်စေတနာဖြင့် မှတ်အပ်
သော ၅-မျိုးသော ခိုးခြင်းတို့၏ အပေါင်း။
(၂) ပုန်းလျှိုး ခိုးခြင်းဟူသော - အဦးအစ -
အပိုင်းအခြား - ရှိသော ခိုးခြင်း ၅-ပါး
အပေါင်း။ (ခိုးခြင်း ၅-ပါးကို ၅-ပါး ၁-စု၊
၅-ပါး ၁-စု ပြု၍ ၅-စုဝေတန်ထား၏။ ထိုတွင်
ယင်းသည် ၅-ခုမြောက် အစုဖြစ်၏။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။
၂၆၄။ ကင်္ခါ၊ ၁၁၆။ ခုဒ္ဒ သိက္ခာ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၃-၄။
မူလသိက္ခာ၊ ဋီ၊ ၂-၇။) ကတမံ ထေယျာဝ-
ဟာရပဉ္စကံ?။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၆၄။ ကင်္ခါ၊ ၁၁၇။
ထေယျာဝဟာရပဉ္စကေ လဗ္ဘမာနဿ ပရိ-
ကပ္ပိဝဟာရပဒဿ စ ဝသေန ယောဇေတဗ္ဗံ။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၂၈။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၇၃။ (-ပါရာ၊
ယော။ ၁၅၆။)

ထေရ် (တိ) [ထိရ+ဏ။ ထိ + ဣရ=ရ။
သာသနေ ထိရဘာဝံ ပတ္တောတိ ထေရော။
သုတ္တနိ၊ ၁။ ၂၇၉။ ထိရန္တိ ဒဠိ ဘဝန္တိတိ
ထိရာ၊ .... သိလက္ခန္ဓာဒိဂုဏာ။ တေ ဧတေသ-
မတ္တိတိ ထေရာ၊ မဟာကဿပါဒယော။ အထ
ဝါ ဌန္တိ ပဝတ္တန္တိ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာ ဧတေနာတိ
ထိ၊ ဌဿ ထော၊ သိလက္ခန္ဓာဒိဂုဏော။ ထိ
ဧတေသမတ္တိတိ ထေရာ၊ မဟာကဿပါဒ-
ယော။ ကင်္ခါ၊ ယော၊ မဟာဋီ၊ ၁။ ၁၆။ (-မဏိ-
မဉ္ဇူ၊ ၁။ ၁၁၁။) ထိ-ဌံ ထေရီ။ (ဩဝိရ-သံ)]
(ဓမ္မ) ထေရ်၊ (က) (သာသနာတော်၌)
မြဲမြဲ-ခိုင်ခံ့-သည်၏ အဖြစ်ကို ပြုတတ်သော
သိလ-စသော ဂုဏ်ကျေးဇူးရှိသော၊ သူ။ (ခ)
မြဲမြဲ-ခိုင်ခံ့-မွန်မြတ်-သော သန္တိ နိဗ္ဗာန်
ဟူသော အာရုံရှိသော၊ မြဲမြဲ - ခိုင်ခံ့ - မွန်
မြတ်-သော သန္တိနိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုနိုင်သော၊
သူ။ (ဂ) ကြံ့ခိုင် - ကျန်းမာ - တောင့်တင်း
-သော ကိုယ်ခန္ဓာရှိသော၊ သူ။ (ဃ) မိမိ
ထက်-သိက္ခာ - ဝါ - ကြီးသော၊ သူ၊ ထေရ်
ကြီးဝါကြီး၊ သံသ-ထေရ်။ (ဗြဟ္မာ၊ စီရင်သူ။

ပြာ၊ ဓာန်။ 'တိ' ခိုင်ခံ့ - စွဲမြဲ - သော၊ အိုမင်း
- အသက်ကြီး - သော၊ ရှေးကျ - လွန်ပြီး -
သော။ 'ပု' အိုမင်းသော ယောက်ျား၊
သူတောင်းစား = ဖုန်းတောင်း ယာစကာ၊
ထေရ် 'ဩဝိရ' မည်သော ပုဏ္ဏား။ 'ထိ' မိန်းမ
အို။ P.S.D.။)

ယင်းသည် (၁) အသက်၊ အရွယ်ကြီးသူ
= ဇာတိထေရ်၊ (၂) သီလ၊ သုတ၊ ဈာန်၊ မဂ္ဂ-
ဟူသော ဂုဏ် ၄-ပါးရှိသူ = ဓမ္မထေရ်၊ (၃)
ခေါ်ဝေါ် သမုတ်ခြင်းဖြင့်သာ ထေရ်အမည်
ရသူ = သမ္မုတိ 'သမ္မုတိ' ထေရ် (ဒီ၊ ၃။ ၁၈၂။
ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၁။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၈၅) ၃-မျိုးတွင်
ဓမ္မထေရ် ဖြစ်၏။ ဇာတိထေရ် ထေရ်၊
သမ္မုတိ 'သမ္မုတိ' ထေရ် ထေရ် ကြည့်။
(၁) ရဟန်းဖြစ်သည်မှစ၍ ၅-ဝါမရသေးသူ
'သီတင်းငယ်' = နဝ၊ (၂) ၅-ဝါရပြီး၍ ၁၀-ဝါ
မရသေးသူ 'သီတင်းလတ်' = မဇ္ဈိမ၊ (၃)
၁၀-ဝါ ရပြီးသူနှင့် ထို့ထက် ကျော်လွန်သူ
'သီတင်းကြီး' = ထေရ် (ဝိ၊ ၁။ ၂၈။ ဝိ၊ ၄။ ၁။
၂၀၄။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၆။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၆၆။ ကင်္ခါ၊
ဋီ၊ သစ်။ ၁၅၉။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၁။ ၁၁၁-၂) ၃-မျိုး
တွင် ထေရ်-ဖြစ်၏။ ယင်း-ထေရ်သည် (၁)
၁၀-ဝါမှ ၁၉-ဝါအတွင်းရှိသူ 'မထေရ်ငယ်' =
အနုထေရ်၊ (၂) ၀-၂၀ ရပြီးသူနှင့် ထို့ထက်
ကျော်လွန်သူ 'မထေရ်ကြီး' = မဟာထေရ်-ဟု
၂-မျိုးရှိ၏ (မဏိမဉ္ဇူ၊ ၁။ ၁၁၂)။ (၁) အသက်
၆၀-ရှိသူ = ဝယထေရ်၊ (၂) ရဟန်းပြုပြီး၍
ဝါ-၂၀ ရသူ ပဗ္ဗဇထေရ်၊ (၃) သမဝါယကံ၊
ဌာနကံ သိသူ 'အကြား အမြင်ရှိသူ' = သုတ-
ထေရ်-ဟု ၃-မျိုးရှိ၏ (အဒ္ဓမာဂဓီ၊ ဓာန်)။
“တေရောဝဿိက” ရှိရမည့်အရာ၌ “ထေရော-
ဝဿိက” ပါဌ်ပျက်ကို ယူ၍ “စိရကာလ-
ဝါစက” ဟု အပါ၊ ၄။ ၁။ ၂၂၈-၌ ဖွင့်ဆိုထား၏။

(က) ထေရော (ဓမ္မ၊ ၅။ ၁။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၄၄) -
တိ သော ဣမေဟိ ထိရဘာဝကာရကေဟိ
သမန္နာဂတတ္တာ ထေရေတိ ဝုစ္စတိ။ ဓမ္မ၊ ၄။

၂။၂၄၅။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၉။ သီလသာရာဒိထိရ-
 ဂုဏယောဂတော ထေရော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃။
 ထိရတရသီလာစာရမဒ္ဒဝါဒိဂုဏေဟိ ယုတ္တာ-
 တိ ထေရာ။ အထ ဝါ ထိရဝရသီလသမာဓိ-
 ပညာ ဝိမုတ္တိ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿန ဂုဏေဟိ ယု-
 တ္တာတိ ထေရာ။ အပါဠ၊၁။၁၁၃။ သီလာဒိ-
 ဂုဏာနံ ထိရဘာဝပ္ပတ္တိယာ ထေရာ။ အံ၊ဋီ၊
 ၃။၁၁၆၊၃၀၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၄၁။ (- ဒီ၊ဋ္ဌ၊
 ၂။၁၁၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊
 ၃။၁၅၈။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၈။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။
 ၂၅၅၊၅၃၁။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊၂၄၃။ အပါဠ၊၁။၂၂၉။
 ဝဇီရ၊၅၇၄။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊၁။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်၊၁၂၃။
 ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၆။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၉၀။ မ၊ဋီ၊၁။၁၇။ သံ၊ဋီ၊
 ၁။၁၇။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၉။)

(ခ) ထိရတရသင်္ခါတပဏိတာနုတ္တရသန္တိ-
 နိဗ္ဗာနမဓိဂတာတိ ထေရာ။ အပါဠ၊၁။၁၁၃။

(ဂ) ထိရ (ဆ)-ကြည့်။ ထေရိက (၂)
 (က)-လည်း ကြည့်။

(ဆ) ထေရော (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၀)တိ ယော
 ကောစိ အတ္တနာ ဝုဇတရော။ သာရတ္ထ၊၃။
 ၂၇၇။ ထေရာန (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၃) န္တိ ဝါ
 သံဃတ္ထေရံ ဝဒတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၁၂။
 ထေရေဟိ (မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၆) တိ ဝုဇတရေဟိ။
 မ၊ဋီ၊၃။၁၃၈။ (-ထေရီ၊၄၁၆။ ထေရီ၊ဋ္ဌ၊
 ၂၄၃။ မ၊ဋီ၊၁။၂၉၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၆၅၊၄၀၇။)
 ထေရာဓိက လည်း ကြည့်။

ထေရော - ဝိ၊၁။၂၈၊၃၅၇။ ဒီ၊၂။၁၀၄။
 သံ၊၁။၁၉၅။ အံ၊၁။၆၈။ အဘိ၊ပူ၊၁၃၈-၉။
 ထေရ၊၂၂၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၈။ ဝဇီရ၊ ၃၂၉-
 စသည်။ ထေရာ - ဝိ၊၁။၂၄၆။ ဒီ၊၂။၆၅၊
 ၁၀၄။ မ၊၁။၁၇-၈။ သံ၊၁။၄၁၀-၁။ အံ၊၁။
 ၄၈၈။ မိလိန္ဒ၊၁၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၊၁၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊
 ၂။၂၆၈။ ဝဇီရ၊၂၄၁။ သာရတ္ထ၊၂။၈၉။
 ထေရ (အ၊၁၆)-သံ၊၁။၄၇၀။ သံ၊၂။၄၇၆-
 ၇။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၀၁။ ထေရံ - သံ၊၁။၄၇၀။

အံ၊၂။၁၇၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၄။
 နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ၊၄၊၂၃၁။ သာရတ္ထ၊၁။၄၈။ ထေရေ
 - ဝိ၊၁။၂၄၆။ သံ၊၂။၄၇၅။ အံ၊၂။၁၇၁။
 ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၅။ ထေရေန
 (ကတ္တား)-ဝိ၊၃။၁၅၈။ ဝိ၊၄။၃၇၉၊၃၈၁-၂၊
 ၃၉၀။ မိလိန္ဒ၊၁၇၁၊၃၅၄၊၄၀၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆။
 ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၀။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ဝဇီရ၊၁၃၉၊၃၀၆။
 (သဟယောဂ)-ပေတ၊ဋ္ဌ၊ ၁၇၀။ သာရတ္ထ၊
 ၁။၃၅။ (သဟာဒိယောဂ)-ဝိ၊၄။၃၁၉။ ဓမ္မ၊
 ဋ္ဌ၊၂။၃၄။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၇၁။ ထေရေဟိ(ကတ္တား)-
 -ဝိ၊၄။၂၇၂၊၃၈၉။ မ၊၃။၆၀။ သံ၊၂။၄၇၄။
 ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၊၂၇၅။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၂၊၃။ သာ-
 ရတ္ထ၊၂။၁၃၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၃၇။ (သဟာ-
 ဒိယောဂ) - ဝိ၊၄။၃၈။ မ၊၁။၂၇၂၊၂၇၃။
 မ၊၃။၁၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၇။ မ၊ဋ္ဌ၊
 ၃။၁၉၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၉။ မ၊ဋီ၊၃။၁၃၈။
 ထေရဿ (စ၊၆) - မိလိန္ဒ၊၄၀၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။
 ၃၀၊၄၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။
 ၇၈၊၈၃-၄။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၄၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၈၇။
 သာရတ္ထ၊၂။၁။ ထေရာန-ဝိ၊၁။၂၄၆။ သံ၊၃။
 ၃၈၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။
 ၄၇။ အပါဠ၊၂။၁၈၅။ ထေရဿ (သမ္ဗုဒ္ဓိ)-
 ဝိ၊၁။၃၅၈။ မဟာနိ၊၁၀၈။ ပေဋကော။
 ၃၂၈။ မိလိန္ဒ၊၁၂၇၊၁၇၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀-၁။
 အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၊၂၅၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂။ ပဋိ-
 သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၈။ ဝဇီရ၊၅၃၀။ အနုဋီ၊၁။၁၂၊
 ၁၄၁။ (ကတ္တား)-ဒီ၊၂။၁၀၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃။
 မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀။ (လက္ခဏန္တ, အနာဒရိယဝန္တ-
 ကတ္တား)- မိလိန္ဒ၊၁၂၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၉။
 (စ၊ဆ၊၆)-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၉။ ထေရာန(သမ္ဗုဒ္ဓိ)-
 ဝိ၊၃။၁၁၈။ ဝိ၊၄။၂၂၇။ အံ၊၁။၄၈၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊
 ၁။၅၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂။
 ဝိမတိ၊၁။၂၀၃။ မူလဋီ၊၃။၄၉။ (ကတ္တား)-
 ဒီ၊၂။၁၀၄။ အံ၊၁။၄၈၈။ (လက္ခဏန္တ,
 အနာဒရိယဝန္တ-ကတ္တား)-သံ၊၂။၄၇၄။ သံ၊
 ၃။၃၈၂။ အံ၊၂။၂၈၂၊၃၄၄၊၃၄၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။

၁၈။ (စာဆာဗ) - သံ၊ ၂။ ၁၀၃။ ထေရေ
 (အာဓာရ) - ဒိ၊ ၁။ ၂။ ၁၄၀။ အံ၊ ၁။ ၁၆၄။
 ဓမ္မ၊ ၁။ ၂။ ၂၃၂။ ထေရ၊ ၁။ ၂။ ၄၈၉။ (လက္ခ-
 ဏဝန္တ-ကတ္တား) - ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၈။ ဒိ၊ ၁။ ၂။ ၃၈၀။
 ဓမ္မ၊ ၁။ ၂။ ၂၄၅။ ဝိမာန၊ ၁။ ၂။ ၉။ ပေတ၊ ၁။
 ၁၃၂။ ထေရီ၊ ၁။ ၂။ ၅။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၁၇၈။ ထေရိယံ
 (လက္ခဏဝန္တ-ကံ) - အံ၊ ၂။ ၁။ ၇၁။ ထေရေသု
 (အာဓာရ) - အံ၊ ၂။ ၁။ ၆။ နေတ္တိ၊ ၁။ ၁။ ၈။
 ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၁၃၃။ ထေရ၊ ၁။ ၁။ ၇။ (လက္ခဏဝန္တ-
 ကတ္တား) - ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၇။ ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၁၂၀။

ထေရီ (ထိပါဓ) - ထေရီ၊ ၁။ ၄၀၃။ အပါ၊ ၂။
 ၁၉၁။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၂၆။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၂၇၅။ ထေရ၊
 ၁။ ၁။ ၄။ ထေရီ၊ ၁။ ၇။ ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၃၈၄။ ထေရီ-
 ယော (ပါဗ) - ထေရ၊ ၁။ ၁။ ၄။ ထေရော - ဒိ၊
 ၁။ ၁။ ၄။ ထေရီ = ထေရီ (အာ၊ ၁) - ထေရီ၊
 ၁။ ၄။ ထေရီ၊ ၁။ ၂။ ၄၀၊ ၂။ ၄၃။ ထေရီ - အဘိ၊
 ၁။ ၄။ ၂။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၁။ ၄၃၇။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁။ ၄။
 ဝိမတိ၊ ၁။ ၁။ ၃၆။ ထေရီယော - ထေရ၊ ၁။ ၁။ ၂။
 ထေရီယာ (ကတ္တား) - ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၃၈၄။ သာရတ္ထ၊
 ၁။ ၆။ ထေရီဟိ (ကတ္တား) - ထေရ၊ ၁။ ၁။ ၁။
 ထေရီယာ (သမ္ပန္န) - ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၃၀။ ဒိ၊ ၁။ ၂။
 ၃၃၅။ မ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၃၄။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၄၃။ ထေရီ၊
 ၁။ ၁။ ၂။ ၁။ (ကတ္တား) - ထေရီ၊ ၁။ ၇။
 (လက္ခဏဝန္တ-ကတ္တား) - ဓမ္မ၊ ၁။ ၁။ ၃၁။
 ထေရိနံ - ဥဒါန၊ ၁။ ၁။ ၃။ ထေရီယာ (သ၊ ၁) -
 မ၊ ၁။ ၁။ ၇။

ထေရ် (တိ) [ဓာ + ဣရ၊ ဓာနံ၊ ၁။ ၂။ ၄၅။
 ၄၁ + ဣရ၊ သူစိ။] (ဇာတိ) ထေရ်၊ ကြာမြင့်
 စွာသောကာလ၌ တည်သော၊ သူ၊ (က)
 အသက် - အရွယ် - ကြီးသော၊ သူ၊ (ခ)
 အိုမင်းသော၊ သူ၊ သူအို။

စိရံ ဌိတာတိ ထေရော။ အပါ၊ ၁။ ၁။ ၁၁၃။
 (- ၂၂၉။) (က) “ထေရော စာယံ ကုမာရော
 မမ ပုတ္တေသု” တိ အာဒိသု ဇေဋ္ဌေ၊ ဇေဋ္ဌော
 ကုမာရေတိ အတ္ထော။ အပါ၊ ၁။ ၁။ ၂၂၉။
 ထေရော (သံ၊ ၁။ ၁။ ၂၄၀) တိ ဝုဇော။ သံ၊ ၁။

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၁-၅၂-ပ-မ-ဗ-သ-စ

၁။ ၂၇၇။ ထေရေနာ (အံ၊ ၁။ ၁။ ၂၉၇) တိ
 တတ္ထ သန္တိဟိတာနံ သဗ္ဗေသံ ဇေဋ္ဌေန
 မဟာထေရေန။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၂၀၁။ (- မဏိမဉ္ဇူ၊
 ၁။ ၁။ ၁။)

(ခ) ထေရော (ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၃၁၆) တိ ဇရာ-
 ဇိဏ္ဏထေရော။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၄၀၄။ ထေရော
 ဇိဏ္ဏော စ ဇိဏ္ဏကော။ ဓာနံ၊ ၁။ ၂။ ၄။ (-
 ၁၀၇၁။ နိတိ၊ ဓာ၊ ၁။ ၁။ ၆၂။)

ထေရ် (ပု) [ယဒိစ္စာနာမ်] ထေရ-အမည်ရှိ
 သော (ရဟန်းတော်)။ ယေနာယသ္မာ
 ထေရော၊ တေနပသကံမိ။ .... အာယသ္မန္တံ
 ထေရံ ဘဂဝါ တေဒဝေါစ။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၄၇၀။
 (- သံ၊ ၂။ ၄၇၆-၈။) ထေရက-လည်း ကြည့်။

ထေရ် (တိ) [ထေရ + က] (၁) (မဟာကဿပ-
 စသော) မထေရ်တို့၏ ဥစ္စာဖြစ်သော - အယူ
 - စကား - အနက်အဆုံးအဖြတ် ‘ဝါဒ’။ (၂)
 (သာသနာတော်၌) မြဲမြံ - တည်တံ့ - သော
 ထေရ်၏အဖြစ် (ထိရဂုဏ်)။ ထေရ ဝါဒါန-
 မုတ္တမော (အဘိ၊ ၁။ ၁။ ၁၀၉) တိ ဧတ္ထ ထေရ-
 ဣတိ အဝိဘတ္တိကော နိဒ္ဒေသော။ ထေရနံ
 အယန္တိ ထေရော။ ကော သော? ဝါဒေါ။
 ထေရော ဝါဒါနမုတ္တမောတိ အယမေတ္ထ
 အတ္ထော။ မူလဋီ၊ ၁။ ၄၉။ (- နိတိ၊ ပဒ။
 ၂၀-၁။ နိတိ၊ သုတ္တံ၊ ၁။ ၁။ ၃။) (၂) ထေရ-
 ကာရက-ကြည့်။

ထေရ် (ပု) [ထေရ + အ] ထေရ-သုတ်၊ မထေရ်
 ကြီးများနှင့်စပ်၍ ဟောပြောသုတ်။ ထေရော
 သေခါ ပရေ ဒုဝေ။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၄၀၄။ (- အံ၊ ၁။
 ၄၂၆။)

ထေရက (တိ) [ထေရ် + က။ က-သညာတ္ထ။
 မောဂ်၊ ၁။ ၄၀။] ထေရ-ဟူသော အမည်ရှိ
 သော (မထေရ်)။ “ထေရကော အာယမာ-
 ယသ္မာ မဟလ္လကော” တိ အာဒိသု ပညတ္တိယံ၊
 လောကပညတ္တိမတ္တောတိ အတ္ထော။ အပါ၊ ၁။
 ၁။ ၂၂၈-၉။ (- သံ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ၁။ ၁။ ၁။)

ထေရ်ကရ (တိ) [ထေရ်+ကရ+အ] (သာ-
သနာတော်၌) မြဲမြံ-တည်တံ့-သော (ဓမ္မ)
ထေရ်၏အဖြစ်ကို ပြုတတ်သော (တရား)။
ယင်းသည်— (၁) သစ္စာ ၄-ပါးကို ထိုးထွင်း
၍ သိခြင်း၊ (၂) လောကုတ္တရာတရားနှင့် ပြည့်
စုံခြင်း၊ (၃) အပ္ပမညာဈာန် ၄-ပါးနှင့် ပြည့်
စုံခြင်း၊ (၄) စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလနှင့် ပြည့်စုံ
ခြင်း-အားဖြင့် ၄-ပါးရှိ၏ (ဓမ္မ။၅၁)။ တုစ္ဆ-
ဇိဏ္ဏ-ကြည့်။

ထေရ်ကရဏ (တိ) [ထေရ်+ကရဏ] (သာ-
သနာတော်၌) မြဲမြံ-တည်တံ့-သော (ဓမ္မ)
ထေရ်၏ အဖြစ်ကို ပြုတတ်သော၊ ဂုဏ်ကြီး
မြင့်သည်၏အဖြစ်ကို ပြုတတ်သော (တရား)။
ယင်းသည်— (၁) စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလ
ရှိခြင်း၊ (၂) အကြားအမြင် ‘ဗဟုဿတ’
ရှိခြင်း၊ (၃) ရူပဈာန် ၄-ပါးနှင့် ပြည့်စုံခြင်း၊
(၄) အရဟတ္တဖိုလ်ကို မျက်မှောက်ပြုခြင်း
အားဖြင့် ၄-ပါးရှိ၏ (အံ၊၁။၃၃၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၆၆-၇)။ ထိုတွင်၁-ပါးနှင့်ဖြစ်စေ၊ ၂-၃-၄-ပါး
နှင့် ဖြစ်စေ ပြည့်စုံလျှင် ဓမ္မထေရ်မည်သည်
သာ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၁)။ ထေရ်ကရဏာ (ထေရ်-
ကရဏီယာ၊သီ၊က) ဓမ္မာတိ သာသနေ ထိရ-
ဘာဝကရာ ဂုဏာ ပဋိပက္ခနိမ္မဒနကာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊
၃။၂၀၅။ (- သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃၀။)

ထေရ်ကရဏီယ (တိ) [ထေရ်+ကရဏီယ]
(သာသနာတော်၌) မြဲမြံ-တည်တံ့-သော
(ဓမ္မ) ထေရ်၏ အဖြစ်ကို ပြု - တတ် - စွမ်း
နိုင်-သော (တရား)။ ထေရ်ကရဏ-ကြည့်။
(သီ၊က၊မူ၊ကွဲ။)

ထေရ်ကာရက (တိ) [ထေရ်+ကာရက]
(သာသနာတော်၌) မြဲမြံ-တည်တံ့-သော
ထေရ်၏ အဖြစ်ကို-ပြု-ပြီးစေ-တတ်သော
(သီလ-စသောဂုဏ်)။ ထေရ်ကာရကေဟိ-
(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၇) တိ ထေရ်-
ဘာဝသာဓကေဟိ သီလာဒိဂုဏေဟိ အသေ-

က္ခမေဟိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၄။
(- ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၀။)

ထေရ်ကာလ (ပု) [ထေရ်+ကာလ] ထေရ်
ကြီးဖြစ်-ရာ-စဉ်-အခါ။ ထေရ်ကာလေပိ
တထေဝ သမုဒါစရိံ သူ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၀။ မ၊ဋ္ဌ၊
၄။၂၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၆။ (- ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၀။
သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၂။)

ထေရ်ကိစ္စ (န) [ထေရ်+ကိစ္စ] ထေရ်ကြီးတို့၏
-အမှု-လုပ်ငန်း - တာဝန်၊ ထေရ်ကြီးတို့
ရွက်ဆောင်သင့်သော - အမှု - လုပ်ငန်း-
တာဝန်။ ထေရော ထေရ်ကိစ္စ န ကရေတိ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၂။

ထေရ်ဂတ (တိ) [ထေရ်+ဂတ] မထေရ်(၏
ဂုဏ်)၌ ဖြစ်သော (သဒ္ဓါတရား-စသည်)။
ထေရ်ဂတယ သဒ္ဓါယ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၁၄၄။

ထေရ်ဂါထာ (ထိ) [ထေရ်+ဂါထာ] မထေရ်တို့
သည် - ဟောပြု - ရွတ်ဆို - အပ်သော -
(ဂါထာ)စကားအဖွဲ့အနွဲ့၊မထေရ်တို့၏-ဘုန်း-
-ဂုဏ်-တော်တို့ကို ချီးကျူး ဖော်ပြသော
ပါဠိကဗျာ၊ ဘုန်း-ဂုဏ်-တော်ဖွဲ့ ကျမ်း။
(ရဟန်းကိစ္စ ပြီးစီးတော်မူကြသော ၂၆၄-ပါး
သောမထေရ် မြတ်တို့သည် မိမိတို့ ရအပ်၊
သိအပ်သော မဂ်ချမ်းသာ၊ ဖိုလ်ချမ်းသာကို
ဆင်ခြင်လျက် ဥဒါန်း ကျူးရင့်သည့် အနေ
ဖြင့်၎င်း၊ စဉ်းစားဆင်ခြင်သည့်အနေဖြင့်၎င်း၊
မေးခွန်းပုစ္ဆာ ထုတ်သည့် အနေဖြင့်၎င်း၊
သာသနာတော်၏ နိယျာနိက-ဂုဏ်ကို ထုတ်
ဖော်သည့်အနေဖြင့်၎င်း ဟောပြု၊ ရွတ်ဆို-
အပ်သော သုတ္တန္တပိဋက-ခုဒ္ဒကနိကာယ-အပါ
အဝင် အင်္ဂါ ၉-ရပ်တို့တွင် ၄-ခုမြောက် ဂါထာ
ကျမ်း ဖြစ်၏။ ယင်း၌— နိပါတ်ပေါင်း- ၂၁၊
ဂါထာပေါင်း-၁၃၆၀ ပါဝင်၏။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၇။
ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂-၄။) ကတကိစ္စေဟိ တာဒိဟိ။
ထေရေဟိ ဘာသိတာ ဂါထာ .... ထေရ်-
ဂါထာတိ နာမေန၊ ထေရ်ဂါထာတိ တာဒိ-

နော၊ ယာ ခုဒ္ဒကနိကာယမှ၊ သင်္ဂါယံသု
မဟေသယော။ ထေရဌာဝါ။ ၁။ တံ ဟေဌာ
ထေရဂါထာယ အာဂတမေဝ။ ထေရီဌာ။ ၇၉။
(-ဝိဌာ။ ၁၅၊ ၂၂။ ဒီဌာ။ ၂၊ ၁၅၆။ အံဌာ။ ၂။
၂၅၊ ၃၅၇။ အဘိဌာ။ ၁။ ၁၉။ ခုဒ္ဒကဌာ။ ၂။
ဥဒါနဌာ။ ၃။ ထေရီဌာ။ ၁၆၉။ မဟာနိဌာ။
၂၃၃။ ပဋိသံဌာ။ ၂။ ၂၈၄။ သာရတ္ထာ။ ၁။ ၆၄။
သီဇ္ဈိသစ်။ ၁။ ၅၈၊ ၈၉။ မဇ္ဈိဌာ။ ၃၄၇။)

ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ (ထိ) [ထေရဂါထာ+ဝဏ္ဏ-
နာ] ထေရဂါထာ-၏-အဖွင့်-အဋ္ဌကထာ။
(A.D. ၅၀၀-စု သို့မဟုတ် ၁၀-ရာစုတွင်
ပေါ်ထွန်းခဲ့သော အရှင် ဓမ္မပါလ မထေရ်
ရေးသား ပြုစုခဲ့သော ကျမ်းစာ ဖြစ်၏။)
ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတ။ ထေရဌာ။ ၂။
၅၄၆။

ထေရဂုဏ (န) [ထေရ+ဂုဏ] (အရှင်မဟိန္ဒ)
ထေရ်၏ ဂုဏ်သတင်း။ ရညာ ထေရဂုဏံ
သုတော။ မဟာဝံသ။ ၁၄။ ၄၆။

ထေရညတရ (ပု) [ထေရ+အညတရ] မထေရ်
တို့တွင် ၁-ပါး အပါအဝင်ဖြစ်သော(ရဟန်း)၊
အမှတ် မထား ၁-ပါးပါးသော မထေရ်၊
မထေရ် ၁-ပါးပါး။ ထေရညတရော ဘိက္ခု
သာသနော သိက္ခာယ အပရိပူရကာရီ။ မ၊ ၂။
၁၀၂။ (-ပေဋကော။ ၁၈၅။)

ထေရတရ (တိ) [ထေရ+တရ] အထူးသဖြင့်
-သိက္ခာ-ဝါ-ကြီးသောသူ။ “ထေရတရော-
မှီ” တိ နဝကတရော နာဝဇာနိတဗျော။ ဝိ၊ ၅။
၂၉၀။ (-၂၉၈။ ဒီ၊ ၂။ ၁၂၇။)

ထေရတ္ထိက (ပု;န) [ထေရ+တိက] (၁) ထေရ-
အမည်ရသူတို့၏ ၃-ပါးတို့၏အပေါင်း၊ ထေရ-
၃-မျိုး။ (၂) ထေရ-၃-မျိုးကို ဟောပြော
ဒေသနာ။ (ယင်း-၃-မျိုး ထေရ-ကြည့်။)
ထေရတ္ထိကေ ဇာတိမဟလ္လကော ဂိဟိ ဇာတိ-
တ္ထေရော နာမ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၁။

ထေရထေရိဂါထာ (ထိ) [ထေရထေရိ+ဂါထာ]
မထေရ် (နှင့်) မထေရ်မ-တို့သည်-ဟောပြု-
ရွတ်ဆို-အပ်သော-ပါဠိဂါထာ-ကဗျာအဖွဲ့။
သကလော ထေရထေရိဂါထာနံ အတ္ထော။
ထေရဌာ။ ၁။ ၁၈၁။

ထေရဒဿန (န) [ထေရ+ဒဿန] (က) ထေရ်
ရဟန်းတော်ကို ဖူးမြင်ခြင်း။ (ခ) ထေရ်ကြီး
ဝါကြီးကို ဖူးမြင်ခြင်း။ (က) ဗုဒ္ဓဒဿန-
ထေရဒဿနဓမ္မဿဝနာနံ ပနတ္ထာယံသ
အာဂမနံ အနိဝါရိတံ။ အဘိဌာ။ ၃။ ၄၈။ ဒီဇ္ဈိ
၂။ ၁၄၁။ (-မဇ္ဈိဌာ။ ၃၀၀။ သီဇ္ဈိဌာ။ ၁၉၉။
အံဌာ။ ၄၀၀။ အဘိဌာ။ ၂။ ၂၆၉။) (ခ)
သံဃဒဿန ထေရဒဿန အသုဘဒဿနာဒိ-
ဝသေန ဓမ္မတော ဝနီ။ မဇ္ဈိဌာ။ ၂။ ၅၈။ အဘိ
ဌာ။ ၂။ ၃၃၂။ အံဇ္ဈိဌာ။ ၃၃၇။ လောဟပါသာ-
ဒေ သပ္ပါယံ ဓမ္မဿဝနံ မဟာစေတီယဒဿနံ
ထေရဒဿနဉ္စ လဗ္ဘတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ။ ၁။ ၈၈။

ထေရဒါန (န) [ထေရ+ဒါန] (B.E. ၈၉-၌
သီဟိုဠ်တွင်နန်းတက်သော မဟာသေနမင်း၏
၁-ထောင်သော) မထေရ်တို့အား လှူဒါန်း
အပ်သော ၁-ထောင်စိတ်နံသော ပစ္စည်းဝတ္ထု၊
၁-ထောင်, ၁-ထောင်တန် လှူဒါန်းဖွယ်။
ထေရဒါနဉ္စ သဗ္ဗေသံ။ မဟာဝံသ။ ၃၇။ ၄၅။

ထေရနာမက (တိ) [ထေရ+နာမ+က] ထေရ-
ဟူသော အမည်ရှိသော (ရဟန်း)။
အညတရော ထေရနာမကော ဘိက္ခုတိ
ဧဝံ ထေရနာမကော ဝါ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၈၁။
ထေရနာမကော ဝါ “ထေရော”တိ ဧဝံ-
နာမကော ဝါ။ ဒီဇ္ဈိဌာ။ ၂။ ၁၅။ (-သံ၊ ၁။
၄၆၉၊ ၄၇၀။)

ထေရနာမကသုတ္တ (န) [ထေရနာမက+သုတ္တ]
ထေရနာမက သုတ်။ “ဣရိယာပုထ်အားဖြင့်
တယောက်တည်းနေမှုသည်ပြည့်စုံလုံလောက်
သော ကေဝိဟာရ-မည်သည်မဟုတ်၊ အတိတ်
အနာဂတ်, ပစ္စုပ္ပန်-ခန္ဓာတို့၌ လုံ့လျင်တပ်မက်

ခြင်း ‘ဆန္ဒရာဂ’ ကင်းမူသည်သာ ပြည့်စုံလုံ
လောက်သော တဏှာသဟင်္ကင်းသည့် ကေ-
ဝိဟာရ - မည်၏” ဟု ထေရ-အမည်ရှိသော
ရဟန်းအား ဟောပြော သုတ်။ သံယုတ္တ-
နိကာယ၊ နိဒါနဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁၀-သံယုတ်၊
၁၀-သုတ်။ သံ၊ ၁။ ၄၆၉-၇၀။

ထေရပုညသုတ္တ (န) [ထေရပုည+သုတ္တ] ထေရ-
ပုည-သုတ်။ အရှင်သာရိပုတြာ မထေရ် မေး
လျှောက်အပ်သော အကျင့် သီလ-စသည်နှင့်
စပ်သော ပြဿနာကို ဖြေဆိုဟောပြောသုတ်။
န မေ ဒိဋ္ဌောတိ သာရိပုတ္တသုတ္တံ၊ “ထေရ-
ပုညသုတ္တ” နှိပ် ဝုစ္စတိ။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၂၇၅။
(-မ၊ ၁။ ၂။ ၁၄၇။ မ၊ ၁။ ၂။ ၁၈၆။)

ထေရပဋိပါဠိ (ထိ) [ထေရ+ပဋိပါဠိ] (ဥပါလိ-
စသော) မထေရ်တို့၏ အဆုံးအဖြတ် အစဉ်
အလာ။ ထေရဝါဒဂ်-ကြည့်။

ထေရပရမ္မရာ (ထိ) [ထေရ+ပရမ္မရာ] မထေရ်
တို့၏ - ဆုံးဖြတ်ချက် - အယူဝါဒ - အဆက်
ဆက်။ ထေရပရမ္မရာ ဝံသပရမ္မရာ စသော သုဋ္ဌ
ဂဟိတာ ဟောတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၀၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။
၃၂၃။ (-ဝိမတိ၊ ၁။ ၇။)

ထေရပိတု (ပု) [ထေရ+ပိတု] (က) မထေရ်
၏ ဖခင်။ (ခ) အရွယ်ကြီး-အိုမင်း - သော
ဖခင်။ ထေရပိတာ ဝဒတိ (ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၁၄၇) တိ
ဇိဏ္ဍပိတာ ဝဒတိတိ အတ္တော။ ဝဇီရ၊ ၁။ ၉၁။

ထေရပုတ္တာဘယ (ပု) [ထေရပုတ္တ + အဘယ]
ထေရပုတ္တာဘယ-အမည်ရှိသော (သူရဲ-
ကောင်း)။ (ယင်း-သည် B. E.-၃၇၃-၄၀၇
သီဟိုဠ်ဘုရင် ဒုဠ္လဂါမဏိ၏ သူရဲကောင်း ၁၀-
ယောက်တို့တွင် အပါအဝင် ဖြစ်၏။ ကောဠိ-
တောင်အနီးကိတ္တိရွာကို အုပ်ချုပ်စိုးမိုးသော
ရောဟဏ-သူကြွယ်၏သားဖြစ်သည်။ ငယ်နာ
မည်မှာ အဘယ-ဖြစ်သော်လည်း မဟာသုမ-
ထေရ်၏အထံ၌ ရဟန်းပြုသောဘခင်ထေရ်ကို

အကြောင်းပြု၍ “ထေရပုတ္တာဘယ” ဟု ခေါ်
ဝေါ်ကြသည်။ မဟာဝံသ၊ ၂၃။ ၅၅-၆၃။ ယင်း-
အပါအဝင် သူရဲကောင်း ၁၀-ယောက်တို့၏
အကူအညီဖြင့် ဒမိဠ-မင်း ၃၂-ဦးတို့ကို အနိုင်
ရ၍ သီဟိုဠ်ကျွန်းလုံးကို စိုးမိုးအုပ်ချုပ်သော
ဒုဠ္လဂါမဏိ-မင်းက သူရဲကောင်းတို့အား အရာ
ထူး ဌာနနှစ်ရာတို့ကို ခွဲဝေပေးရာ “ကိလေသာ
ရန်သူနှင့် စစ်တိုက်ရန်ရှိသေးသည်” ဟု ငြင်း
ပယ်လျက် လက်မခံ မယူပဲ ရဟန်းပြု၍ ကိလေ
သာမာရ်နှင့် စစ်ထိုးရာ မကြာမီပင် ရဟန္တာ
၅၀၀-အခြံအရံနှင့် တကွ အရဟတ္တဖိုလ်သို့
ရောက်၍ အနိုင်ရရှိလေသည်။ မဟာဝံသ၊
၂၆။ ၄၂၅။ ယင်း-ထေရ်သည်ပင် ဒုဠ္လဂါမဏိ-
မင်း ကွယ်လွန်ခါနီး၌ လာရောက် ဟောပြ
ဆိုမဘူး၏။ မဟာဝံသ၊ ၃၂။ ၁၈၂။ ၂၄။) ထေရ-
ပုတ္တာဘယော ဘရဏော။ မဟာဝံသ၊ ၂၃။
၂။ (-၂၆။ ၂။ ၃၂။ ၁၃။) (D.P.-လည်း
ကြည့်။)

ထေရပုတ္တလေဏ=ထေရပုတ္တလေဏ (န) [ထေ-
ရ+ပုတ္တ+လေဏ] (သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ အရှင်
မဟာမဟိန္ဒ-စသော) မထေရ်တို့ ရှေးဦးစွာ
ရောက်ရာ-လိုဏ်-ဂူ-တောင်ခေါင်း။ ထေရ-
ပုတ္တလ-ကြည့်။ (က၊ မူ-ကဲ့။)

ထေရပုဘဝ (တိ) [ထေရ + ပုဘဝ] (အရှင်
သာရိပုတြာ) မထေရ်လျှင်-ဖြစ်ရာ-အမွန်-
အစ-ရှိသော (ယခုမျက်မှောက် အဘိဓမ္မာ
ပါဠိတော်)။ ဝါစနာမဂ္ဂဿ ထေရပုဘဝတ္ထ-
ဝစနမေဝ ဂဟေတွာ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၈။

ထေရပုဘာဝိတ (တိ) [ထေရ + ပုဘာဝိတ]
(အရှင်သာရိပုတြာ) မထေရ်သည် လက်မွန်
အစ-ပို့ချ - ဖြစ်စေ - အပ်သော (ယခု
မျက်မှောက် အဘိဓမ္မာပါဠိတော်)။ ထေရပု-
ဘာဝိတော ဝါစနာမဂ္ဂေါ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၂။

ထေရဘဂိနီ (ထိ) [ထေရ+ဘဂိနီ] (ကုလပလိ-
ဗောဓကိုဖြတ်နိုင်သောစာသင်သား) မထေရ်

၏ နှမတော်။ ထေရဘာဂိနိပိ ဥပါသိကာ သဒါ
ထေရံ တဿ ပဝတ္တိံ ပုစ္ဆတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၈၈။

ထေရဘာရ (ပု) [ထေရ + ဘာရ] မထေရ်ကြီး၏
တာဝန်၊ မထေရ်ကြီးနှင့်သာ သက်ဆိုင်သော
အလုပ်ဝတ္တရား (ပုဗ္ဗကရဏ၊ ပုဗ္ဗကိစ္စ၊ ပါတိ-
မောက်-စသည်)။ ပါတိမောက် ကွဲ ထေရ-
ဘာရေတိ ဝုစ္ဆတိ။ အံ၊ ငွါ၊ ၂။ ၅၅။

ထေရဘာဝ (ပု) [ထေရ + ဘာဝ] မထေရ်
ကြီး၏ အဖြစ်။ ဥပ္ပန္နံ အနဘိရတိ ဝိနော-
ဒေတွာ ထေရဘာဝံ ပါပုဏန္တိ။ ဝိ၊ ငွါ၊ ၃။
၂၄၉။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ၊ ၁၅၇။ (-အံ၊ ငွါ၊ ၁။ ၂၃၃။)

ထေရဘာဝသာဓက (တိ) [ထေရဘာဝ +
သာဓက] (သာသနာတော်၌) မြဲမြံ - ခိုင်ခံ့ -
တည်တံ့ - သော ထေရ်၏ အဖြစ်ကို ပြီးစေ
တတ်သော (သီလ-စသော ဂုဏ်)။ ထေရ-
ကာရက-ကြည့်။

ထေရဘာဝါနုရူပ (တိ) [ထေရဘာဝ + အနုရူပ]
မထေရ်ကြီး၏ အဖြစ်အား လျော်သော (အမှု
= ကိစ္စ)။ တေ ထေရာ တေန အတ္တနော
ထေရဘာဝါနုရူပေန ကိစ္စေန ပညာယိဿန္တိ။
အံ၊ ငွါ၊ ၃။ ၁၆၁။

ထေရဘာသိတ (တိ) [ထေရ + ဘာသိတ] (အရှင်
အာနန္ဒာ-စသော) မထေရ်သည် ပြောဟော
အပ်သော (သေခသုတ်-စသည်)။ ထေရ-
ဘာသိတံ ဗုဒ္ဓဘာသိတမေဝ နာမ ဇာတံ။
မ၊ ငွါ၊ ၃။ ၁၉။

ထေရမဟာထေရဌာနန္တရဂတ (တိ) [ထေရ +
မဟာထေရ + ဌာနန္တရ + ဂတ] ထေရအရာ
ထူး၊ မဟာထေရအရာထူး - သို့ ရောက် - ကို ရ
- သော (မထေရ်)။ (B. E. ၁၇၈၉-တွင်
သီဟိုဠ်ကျွန်း ဒဗ္ဗဒေဏီယ-မြို့၌ နန်းတက်သော
တတိယ ဝိဇယဗာဟု-မင်းလက်ထက်က ပရိ-
သုပဋ္ဌာက ဗဟုဿုတ-ဂုဏ်နှင့် ပြည့်စုံသော
ရဟန်းတော်တို့အား ယင်း-အရာထူး ဌာနန္တရ

များကို ဆက်ကပ်လေ့ ရှိ၏။ သီဟိုဠ်-သာသ-
နဝံသပြဒီပယ။ ၂၄၇။ ထို့ပြင် ဇမ္ဗုဒေဏီ
(ဒဗ္ဗဒေဏီ) ခေတ်က ယင်း-အရာထူးများကို
ဂါမဝါသီမေဓကံရနှင့် အရညဝါသီမေဓကံရ
မထေရ် ၂-ပါးအား ဆက်ကပ်လှူဒါန်းခဲ့ဘူး
သည်။ ယင်း-၂၄၇။) တတော ထေရမဟာ-
ထေရ-ဌာနန္တရဂတာနမ္ပိ။ မဟာဝံသ၊ ၇၉။
၅၆။ (-ဂ၊ ၂။ ၃၈။)

ထေရမာတု (ထိ) [ထေရ + မာတု] (အရှင်-
အဘယ-စသော) မထေရ်၏ - မိခင် - မယ်
တော်။ ထေရမာတာပိ ပါသာဒိကံ စိဝရံ
ကာရေတွာ ပုတ္တဿ ပဟိဏိ။ ဝိ၊ ငွါ၊ ၄။ ၁၇၅။
(-ဝိ၊ ငွါ၊ ၁။ ၅၃။)

ထေရမ္မတ္ထလ (န) [ထေရ + အမ္မ + ထလ] (သီဟိုဠ်
ကျွန်း၌ အရှင်မဟာမဟိန္ဒ-စသော) မထေရ်
တို့ ရှေးဦးစွာ - သက်ဆင်း - ကျရောက် - ရာ
- သရက်ပင် အစုအဝေးရှိသော ကုန်း - သ
ရက်ကုန်း။ (ယင်း-သည် အနုရာဓမြို့၏ အရှေ့
ဖက်တွင် ဂ-မိုင်ခန့် ဝေးကွာသော စေတီယ
တောင်ထက်၌ တည်ရှိ၏။ မထေရ်တို့ သက်
ဆင်းရာ အရပ်၌ စေတီ ၁-ဆူရှိသည်။ ယင်း-ကို
B. E. ၂၇၇-တွင် သီဟိုဠ်၌ နန်းတက်သော
ဥတ္တိယ-မင်းသည် မဟိန္ဒမထေရ်၏ ဓာတ်တော်
အချို့ကို ဌာပနာ၍ တည်ထားခဲ့သည်။
ထို့နောက် ဂေါဠာဘယ၊ ဇေဋ္ဌတိဿ-စသော
မင်းတို့က အသစ်တိုး၍ ထပ်မံ ပြုပြင် တည်
ဆောက်ခဲ့ကြရာ ယခုမျက်မှောက် စေတီတော်
မှာ လုံးပတ်တော် ၉၆-၊ အမြင့် ၃၆-ပေ ရှိ
သည်။ သီဟိုဠ်ဘာသာရေး စေတီသမိုင်း။
၅၆-၇။) ထေရမ္မတ္ထလေ (ထေရပုတ္တလေဏေ၊
ထေရမ္မတ္ထလေဏေ၊ က) မဟာရောဟန(ဏ)-
ဂုတ္တတ္ထေရဿ ဂိလာနုပဋ္ဌာနံ အာဂတေသု
(အာဂတာနံ)။ အဘိ၊ ငွါ၊ ၁။ ၂၃၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။ ၁၅၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၄။ အမ္မတရုနိစိတံ (အမ္မ-
တရုဏစိတံ၊ သျှာ) မဟာမဟိန္ဒတ္ထေရာဒိဟိ

ဩတိက္ကဋ္ဌာနံ ထေရမ္မတ္ထလံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဇီ၊ ၂။ ၅။
= သိဟဋ္ဌဒီပေ မဟာမဟိန္ဒုတ္တေရဿ ပတန-
ဘူတေ အမ္မတ္ထလေ။ အဋ္ဌသာ၊ ယော၊ ၁၁၀။

ထေရဝံသ (ပ) [ထေရ+ဝံသ။ ထေရ+အာဂတ
+ဝံသ] (၁) (အရှင်မဟာကဿပ-စသော)
မထေရ်တို့၏ - ဆင်းသက်လာသော - အမျိုး
အနွယ်-အစဉ်အဆက်။ (၂) (အရှင်မဟာ-
ကဿပ-စသော) မထေရ်တို့မှ ဆင်းသက်လာ
သော - အမျိုးအနွယ် - အစဉ်အဆက်။ (၁)
ထေရဝံသပုဒီပ(၁)-ကြည့်။ (၂) ထေရဝံသပု-
ဒီပ(၂),(၃)-ကြည့်။

ထေရဝံသဇ (တိ) [ထေရဝံသ+ဇန+ကံ] (အရှင်
မဟာမဟိန္ဒု-စသော) မထေရ်တို့၏ အနွယ်
ဆရာစဉ်၌ - ဖြစ်ထွန်း - ပေါက်ဖွား - သော၊
သု။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ထေရဝံသဇဘိက္ခု (ပ) [ထေရဝံသဇ+ဘိက္ခု]
(အရှင်မဟာမဟိန္ဒု-စသော) မထေရ်တို့၏
အနွယ် ဆရာစဉ်၌ - ဖြစ်ထွန်း - ပေါက်ဖွား -
သော ရဟန်းတော်။ (ယင်း-သည် အဘယ-
ဂီရိ = ဓမ္မရူစိ၊ ဇေတဝန = သာဂလိယ၊
ဝေတုလ္လ-ဂိုဏ်းဝင်မဟုတ်ပဲထေရဝါဒ-ဂိုဏ်းဝင်
မဟာဝိဟာရ-ဂိုဏ်းသား ဖြစ်၏။ မဟာယာန
အဒဟသ်-သီဟိုဠ်ဘာသာ စာအုပ်။ ၃၉၉-
၄၀၀။) ထေရဝံသဇဘိက္ခုနံ၊ အဒါ ကတွာ
မဟာမဟံ။ မဟာဝံသ၊ ၅၀။ ၄၆။

ထေရဝံသဒီပ (တိ) [ထေရဝံသ+ဒီပ] (၁)
(အရှင်မဟာကဿပ-စသော) မထေရ်တို့၏
အနွယ် ဆရာစဉ်ကို ပညာရောင်ဖြင့် - ထွန်း
ပြောင် - တောက်ပ - စေတတ်သော။ (၂)
(အရှင်မဟာကဿပ-စသော) မထေရ်တို့မှ
ဆင်းသက်လာသော အနွယ် ဆရာစဉ်ကို
ပညာရောင်ဖြင့် - ထွန်းပြောင် - တောက်ပ -
စေတတ်သော။ (၃) (အရှင်မဟာကဿပ-
စသော) မထေရ်တို့၏အနွယ်ဆရာစဉ်၌ မီးရှူး
တန်ဆောင်သဖွယ်ဖြစ်သော၊ သူ။ (၁) ထေ-

ရဝံသပုဒီပ(၁)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။ (၂) ထေရ-
ဝံသဒီပါန(မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။
၂) နှိ ထိရေဟိ သီလက္ခန္ဓာဒီပိ သမန္နာ-
ဂတတ္တာ ထေရာ၊ မဟာကဿပါဒယော။
တေဟိ အာဂတာ အာစရိယပရမ္မရာ ထေရ-
ဝံသော၊ တပ္ပရိယာပန္နာ ဟုတွာ အာဂမာဓိဂမ-
သမ္ပန္နတ္တာ ပညာပဇ္ဇောတေန တဿ သမုဇ္ဇ-
လနတော ထေရဝံသဒီပိ၊ မဟာဝိဟာရဝါ-
သိနော။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၇။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၇။ အံ၊ ဋ္ဌ၊
၁။ ၁၉ - ၂၀။ (- စူဠနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၉။) (၃) ထေ-
ရဝံသပုဒီပ(၃)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

ထေရဝံသန္ဓယ (တိ) [ထေရဝံသ + အန္ဓယ]
(အရှင်မဟာကဿပ-စသော) မထေရ်တို့၏
အမျိုးအနွယ်ဟူသော ဆရာအစဉ်အဆက်
ရှိသော (ဒါဌာနာဂ သံဃထေရ်-စသည်)။
ထေရာနံ မဟာကဿပါဒီနံ ဝံသော ပဝေဏီ
အန္ဓယော တေဿာတိ ထေရဝံသန္ဓယော။
ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉။ (- ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅။)

ထေရဝံသပရိယာပန္န (တိ) [ထေရဝံသ+ပရိယာ-
ပန္န] (အရှင်မဟာကဿပ-စသော) မထေရ်
တို့၏ အနွယ် ဆရာစဉ်၌ - အကျုံးဝင် -
အတွင်းဝင် - ပါဝင် - သော၊ သူ။ ထေရဝံသပု-
ဒီပ (၁) - ကြည့်။

ထေရဝံသပု (ပ) ဒီပ (တိ) [ထေရဝံသ+ပဒီ-
ပ။ ထေရာနံ ဝံသေ ပကာရေန ဒီပေန္တိ၊
ပဒီပေါ ဝိယာတိ ဝါ ထေရဝံသပုဒီပိ။
ပါစိတ်၊ ယော၊ ၂။ ၁၉၅ - ၆။ ထေရဝံသံ ပဒီပန္တိ
ဇောတေန္တိတိ ထေရဝံသပုဒီပိ။ အဋ္ဌသာ၊
ယော။ ၂၂၄။] (၁) (အရှင်မဟာကဿပ-စ
သော) မထေရ်တို့၏အနွယ် ဆရာစဉ်ကို ပညာ
ရောင်ဖြင့် - ထွန်းပြောင် - တောက်ပ - စေ
တတ် - ထင်ရှားပြတတ် - သော။ (၂) (အရှင်
မဟာကဿပ-စသော) မထေရ်တို့မှ ဆင်း
သက်လာသော အနွယ် ဆရာစဉ်ကို ပညာ
ရောင်ဖြင့် - ထွန်းပြောင် - တောက်ပ - စေ

တတ်-ထင်ရှားပြတတ်-သော။ (၃) (အရှင် မဟာကဿပ-စသော) မထေရ်တို့၏အနွယ် ဆရာစဉ်-၌-၏-မီးရှူးတန်ဆောင်သဖွယ် ဖြစ်သောသူ။

(၁) ထေရဝံသပုဒ်ပါန (ကင်္ခါ။၈၃) နှို ထိရေဟိ သီလက္ခန္ဓာဒီဟိ သမန္နာဂတာတိ ထေရာ၊ မဟာကဿပါဒယော။ တေသံ ဝံသော အနွယောတိ ထေရဝံသော။...ထေရဝံသပရိယာပန္နာ ဟုတွာ ပန အာဂမာဓိဂမသမ္ပန္နတ္တာ ပညာပဇ္ဇောတေန တဿ ထေရဝံသဿ ဒီပနတော ထေရဝံသပုဒ်ပါ၊ ပုဗ္ဗာစရိယသီဟာ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၂၂။

(၂),(၃) ထေရဝံသပုဒ်ပါန (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂) နှို...တေဟိ အာဂတာ အာစရိယပရမ္ပရာ ထေရဝံသော၊ တပုရိယာပန္နာ ဟုတွာ အာဂမာဓိဂမသမ္ပန္နတ္တာ ပညာပဇ္ဇောတေန တဿ သမုဇ္ဇလနတော ထေရဝံသပုဒ်ပါ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၁၆-၇။ ထိရေဟိ...တဿ သမုဇ္ဇလနတော တံ ပကာရေန ဒီပေန္တိ၊ တသ္မိံ ဝါ ပဒီပသဒိသာတိ ထေရဝံသပုဒ်ပါ။ သီ၊ဋီ၊သစ်။၁။၃၀။

(၃) ထေရာ မဟာကဿပါဒယော၊ တေသံ ဝံသောတိ ထေရဝံသော၊ အာဂမာဓိဂမသမ္ပဒါယ တဿ ဝံသဿ ပဒီပဘူတာတိ ထေရဝံသပုဒ်ပါ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊၁။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၆၅။ ကင်္ခါ၊၃၇၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၇၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၅၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၉၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၅၅။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၂၁၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၃။)

ထေရဝဂ္ဂ (ပု) [ထေရ+ဝဂ္ဂ] ထေရဝဂ်၊ (အရှင် အာနန္ဒာ-စသော) မထေရ်တို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော သုတ်တို့၏ အပေါင်းအစု။ ယင်းသည်- (၁) သံယုတ္တနိကာယ၊ ခန္တဝဂ္ဂ-သံယုတ္တပါဠိ၊ ခန္တသံယုတ်-လာ ၉-ခုမြောက် ထေရဝဂ်၊ (၂) အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ ပဉ္စက-

နိပါတ်ပါဠိ၊ ဒုတိယပဏ္ဏာသ-လာ ၄-ခုမြောက် ထေရဝဂ်၊ (၃) အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ ဒသက-နိပါတ်-ပါဠိ၊ ဒုတိယ ပဏ္ဏာသက-လာ ၄-ခုမြောက် ထေရ-ဝဂ် ဟူ၍ ၃-မျိုးရှိ၏။ (သံ၊၂။ ၈၆-၁၁၂။ အံ၊၂။၉၇-၁၀၄။ အံ၊၃။၃၇၆-၃၉၈)။ ထေရဝဂ္ဂဿ ပဌမေ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၃။ (-၂၉၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၄၈။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၇၊၃၄၉။)

ထေရဝစန (န) [ထေရ+ဝစန] (သင်္ဂါယနာတင်) မထေရ်တို့၏စကား (ပက္ကမနန္တိကော ကထိနုဒ္ဓါရော၊ ဝုတ္တော အာဒိစ္စပန္နနာ-စသော ဂ-ပါးသော ပလိဗောဓပညာဗျာကရဏဂါထာများ)။ “အာဒိစ္စပန္နနာ”တိ ဝုတ္တတ္တာထေရ-ဝစနန္တိ ဝဒန္တိ။ ဝဇီရ။၅၇၂။

ထေရဝါဒ (ပု) [ထေရ+ဝါဒ] (၁) (သုတ်၊ အဘိဓမ္မာ၊ ဝိနည်း-အဋ္ဌကထာတို့၌ လာသော တိပိဋကစူဠာနဂ၊ မဟာသုမ၊ မဟာပဒုမ-စသော) မထေရ်တို့၏ ဝါဒ၊ (က) အယူစကားစဉ်။ (ခ) အနက်အဆုံးအဖြတ်။ (၂) (က) (မဟာကဿပ-စသော) မထေရ်တို့-ဟောပြော - ပို့ချ - ပေါင်းစု - ရွတ်ဆို - အပ်သော ပါဠိ (ပဌမ၊ ဒုတိယ-သင်္ဂါယနာသို့ တင်အပ်သော ပါဠိ)။ (ခ) (မဟာကဿပ-စသော) မထေရ်တို့ - ထိန်းသိမ်း - စောင့်ရှောက်-ဆောင်ထား-အပ်သော ဘုရားစကား ပါဠိတော်။ (ယင်းသည် အယူဝါဒအားလုံးတို့တွင် အမြတ်ဆုံးဖြစ်၏။ ပညောင်ပင်ကြီးသဖွယ် တင့်တယ်လှ၏။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၀၉။ သာရတ္ထ၊၁။၁၁၈။ နိတိ၊ပဒ။၂၀။ ဒီပ-ဝံသ၊၄။၉၀။ အရှင်မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿထေရ်သည် မိမိ၏ သဒ္ဓိဝိဟာရိကတပည့် အရှင်မဟိန္ဒထေရ်ကို ဝိနည်း ပိဋကနှင့် ယင်း-ဝါဒကိုပင် စတင် သင်ပြပို့ချပေး၏။ ဒီပဝံသ၊၅။ ၂၈။ မြန်မာ၊ ယိုးဒယား၊ ကမ္ဘောဒီးယား၊ လာအို၊ သီဟိုဠ် ၅-နိုင်ငံ သို့မဟုတ် သီဟိုဠ်၊ ယိုးဒယား၊ မြန်မာ ၃-နိုင်ငံတို့၌ ထွန်းကား

တည်ရှိနေသော ဘုရားသာသနာ။ ပါဠိသိ-
ဓာန်။) (၃) (သမာပတ်ကို သိမိ၍) မတုန်
မလှုပ်-မြဲမြဲ-ခိုင်ခံ့-သည်၏အဖြစ်ကို ဝန်ခံ
ပြောဆိုကြောင်း ဖြစ်သော၊ (သမာပတ်ကို
သိမိ၍) မတုန်မလှုပ် - မြဲမြဲ-ခိုင်ခံ့- ၏ဟု
ဝန်ခံပြောဆိုကြောင်းဖြစ်သော (စကား)။

(၁) (သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်း-အဋ္ဌ-
ကထာတို့၌ လာသော တိပိဋကစူဠနာဂ,
မဟာသုမ, မဟာပဒမ-စသော) မထေရ်တို့၏
ဝါဒ။ သုတ္တန္တာဘိဓမ္မဝိနယဋ္ဌကထာသု အာ-
ဂတော သဗ္ဗေပိ ထေရဝါဒေါ အတ္တနော-
မတိ နာမ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၆။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၂၀။
တိပိဋကစူဠနာဂတ္ထေရာဒိဟိ ဝုတ္တော ထေရ-
ဝါဒေါပိ သင်္ဂဟိတော ဟောတိ။ မူလဋီ၊၁။
၁၁။ အတ္တနောမတိ ထေရဝါဒေါ။ နေတ္ထိ၊ဋီ။
၅၆။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၂။ ဝဇီရ။
၁၁၈၊၁၂၅။ သာရတ္ထ၊၁။၂၀။ သာရတ္ထ၊၂။
၁၁၁။ ဝိမတိ၊၁။၆။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊
၁။၃၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၇၅။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၄၉။
ဒီ၊ဋီ၊၃။၇၂။ မ၊ဋီ၊၁။၁၇။ မ၊ဋီ၊၂။၇၆။ သံ၊
ဋီ၊၁။၁၇။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၀၇။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၉၊၉၉။
အံ၊ဋီ၊၃။၁၄၉၊၂၅၃။ မူလဋီ၊၁။၁၃၄။ မူလဋီ၊
၃။၄၉။ အနုဋီ၊၂။၇၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၉၅။)

(က) အယူစကားစဉ်။ ထေရဝါဒေါတိ
မဟာသုမတ္ထေရာဒိနံ ဂါဟော။ ဝိမတိ၊၁။
၁၂၂။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊၂။၁၈၃။ ထေရာ
ဝဒန္တိ အဘိဓမ္မဿ အတ္ထံ ဝဏ္ဏေန္တိ ဧတေ-
နာတိ ထေရဝါဒေါ၊ ကော သော?....သဒ္ဓ-
ပဗန္ဓော။ မဏိဒီပ၊၁။၂၄၅။

(ခ) အနက်အဆုံးအဖြတ်။ ပရိပုစ္ဆာတိ
ထေရဝါဒေါ ဝုတ္တော။ သာရတ္ထ၊၂။၄၈။
ထေရေဟိ ဝါ ဝဒီယတိ ဝုစ္စတိတိ ထေရ-
ဝါဒေါ၊ ကော သော? ယထာဝုတ္တသဒ္ဓပဗန္ဓေန
ဝုတ္တတ္ထော။ မဏိဒီပ၊၁။၂၄၆။

(၂) (က) (မဟာကဿပ-စသော)
မထေရ်တို့-ဟောပြော-ပို့ချ-ပေါင်းစု-

ရွတ်ဆို-အပ်သော ပါဠိ (ပဌမ, ဒုတိယ-
သင်္ဂါယနာသို့ တင်အပ်သော ပါဠိ)။ (ခ)
(မဟာကဿပ-စသော) မထေရ်တို့ - ထိန်း
သိမ်း-စောင့်ရှောက် - ဆောင်ထား-အပ်
သော ဘုရားစကား ပါဠိတော်။ သဗ္ဗ ထေရ-
ဝါဒ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉)န္တိ ဒေ သင်္ဂီတိယော အာ-
ရဇ္ဇာ ပါဠိယေဝေတ္ထ “ထေရဝါဒေါ”တိ ဝေဒိ-
တဗ္ဗာ။ သာ ဟိ မဟာကဿပပဘူတိနံ
မဟာထေရာနံ ဝါဒတ္တာ “ထေရဝါဒေါ”တိ
ဝုစ္စတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၃၅။ ဒေ သင်္ဂီတိ-
ယော အာရဇ္ဇာ ပါဠိ။ သာ ဟိ မဟာသံဃိ-
ကာဒိဘိန္ဒလဒ္ဓိကာဟိ ဝိဝေစေတုံ “ထေရ-
ဝါဒေါ”တိ ဝုတ္တော။ အယဉ္စိ ဝိဘဇ္ဇဝါဒေါ
မဟာကဿပတ္ထေရာဒိဟိ အသင်္ကရတော
ရက္ခိတော အာနိတော စာတိ “ထေရဝါဒေါ”-
တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိမတိ၊၁။၃၀။

(၃) (သမာပတ်ကို သိမိ၍) မတုန်
မလှုပ်-မြဲမြဲ-ခိုင်ခံ့-သည်၏အဖြစ်ကို ဝန်ခံ
ပြောဆိုကြောင်း ဖြစ်သော၊ (သမာပတ်ကို
သိမိ၍) မတုန်မလှုပ် - မြဲမြဲ- ခိုင်ခံ့- ၏ဟု
ဝန်ခံ ပြောဆိုကြောင်း ဖြစ်သော (စကား)။
ထေရဝါဒ(မ၊၁။၂၂၀။ မ၊၂။၂၈၀)န္တိ ထိရ-
ဘာဝဝါဒံ၊ ထေရော အဟမေတ္တာတိ ဧတံ
ဝစနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၇။ (အကမ္မနီယတာယ
ထိရောတိ ဝါ ဧဝံ ဝဒန္တိ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၂၈။)

ထေရဝါဒ ၂ (ပ) [ထေရဝါဒ + က] ထေရဝါဒ
ဂိုဏ်း (ပဌမ, ဒုတိယ-သင်္ဂါယနာတင် ပါဠိ
တော်ကို လက်ခံကျင့်သုံးသော ရဟန်း
အပေါင်း)။ တသ္မိံ ယေဝ ဒုတိယေ ဝဿ-
သတေ ထေရဝါဒတော ဘိဇ္ဇိတွာ ဒေ အာစ-
ရိယဝါဒါ ဥပ္ပန္နာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၆။ သာရတ္ထ၊
၁။၁၁၆။ (-ဝဇီရ၊၁၈။) ထေရဝါဒဒီပ-
လည်း ကြည့်။

ယင်း-သည် ဒုတိယသင်္ဂါယနာ တင်ပြီး
နောက် အနှစ် ၁-ရာအတွင်း ပေါ်ပေါက်ခဲ့

သော - (၁) မဟာသံသိကာစရိယ, (၂) ဂေါ-
 ကုလိက, (၃) ကေဗျောဟာရိက, (၄) ပဏ္ဏတ္တိ-
 ဝါဒ, (၅) ဗာဟုလိယ = ဗာဟုလိက = ဗဟု-
 သုတိက, (၆) စေတိယဝါဒ, (၇) ထေရဝါဒ,
 (၈) မဟိသာသက = မဟိသာသက, (၉)
 ဝဇ္ဇိပုတ္တက, (၁၀) ဓမ္မုတ္တရိယ, = ဓမ္မုတ္တရိက,
 (၁၁) ဘဒ္ဒယာနိက = ဘဒ္ဒိယာနိက, (၁၂)
 ဆန္နာဂါရိက, (၁၃) သမိတိယ = သမိတိက =
 သမ္ပိတိယ = သမ္ပိတိယ, (၁၄) သဗ္ဗတ္ထိဝါဒ =
 သဗ္ဗတ္ထိကဝါဒ, (၁၅) ဓမ္မဂုတ္တိက, (၁၆)
 ကဿပိက, (၁၇) သင်္ကန္တိက, (၁၈) သုတ္တဝါဒ-
 ဟူသောဂိုဏ်းကြီး ၁၈-ဂိုဏ်းတွင် အပါအဝင်
 ဖြစ်၏ (အဘိဋ္ဌာဉာဉ် ၁၀၆-၇။ သာရတ္ထ ၁။
 ၁၁၆-၇။ မဟာဝံသ ၅။ ၂-၃။ ဒီပဝံသ ၄။
 ၇၀-၉၃)။ ဘုရားရှင်ပရိနိဗ္ဗာန်စံပြီးနောက်
 ဒုတိယ သင်္ဂါယနာ တင်သည်တိုင်အောင်
 အနှစ် ၁-ရာအတွင်း ထေရဝါဒဂိုဏ်း ၁-ခု
 တည်းသာ ရှိ၏ (မဟာဝံသ ၅။ ၂။ ယင်း-
 ဦး ၁၁၃)။ ယင်း-၏ မူလဌာနချုပ်မှာ မဂဓ
 တိုင်းနှင့် ဥဇ္ဇေနီပြည် ဖြစ်၏။ သီဟိုဠ်၊
 ယိုးဒယား၊ မြန်မာ-စသော တောင်ပိုင်းတိုင်း
 နိုင်ငံရှိ ထေရဝါဒ-သည်ကား ဥဇ္ဇေနီ-မှ ပြန့်ပွား
 ရောက်ရှိလာသော ဝါဒ ဖြစ်သည် (မဟာ-
 ယာနအဒဟသံ ၃၁)။

ထေရဝါဒ (န) [ထေရဝါဒ + အင်္ဂ] (ဥပါလိ-
 စသော) မထေရ်တို့၏ အဆုံးအဖြတ်ကို သိစေ
 တတ်သော အယူ 'ဝါဒ'၊ (ဥပါလိ-စသော)
 မထေရ်တို့၏ အဆုံးအဖြတ် - အဆက်ဆက် -
 အစဉ်အလာ။ အာစရိယပရမ္ပရန္တိ ဣမသေဝ
 ဝေဝစနံ ထေရဝါဒ (ဝိဇ္ဇာ ၁။ ၂၀၀) ၏။
 ထေရပဋိပါဠိ၏ အတ္ထော။ သာရတ္ထ ၂။ ၄၉။ =
 ထေရဝါဒပဋိပါဠိ ၊ တေသံ ဝိနိစ္ဆယပဋိပါဠိ
 အတ္ထော။ ဝိမတိ ၁။ ၁၂။ (-ဝိသင်္ဂဟ။
 ၃၂၄။)

ထေရဝါဒတ္ထ (န) [ထေရဝါဒ + တ္ထ] (တိပိဋက-
 စူဠနာဂ-စသော) မထေရ်တို့၏ (ဝါဒ) - အယူ

စကား - အနက်အဆုံးအဖြတ် - ၏ အဖြစ်။
 တုမှာကံ ထေရဝါဒတ္တာ အညေ သဗ္ဗေပိ ...
 မုစ္ဆန္တိ။ ဝဇ္ဇိ ၁။ ၇၉။ (-၁၄၂။)

ထေရဝါဒဒဿန (န) [ထေရဝါဒ + ဒဿန]
 (တိပိဋကစူဠနာဂ-စသော) မထေရ်တို့၏ -
 အယူ 'ဝါဒ' - အနက်အဆုံးအဖြတ် - ကို
 ပြခြင်း။ ထေရဝါဒဒဿနေန ဝိနယဝိနိစ္ဆယံ
 ပတိ။ ဝဇ္ဇိ ၁။ ၁၈။ (-ဒီ၊ ဦး ၂။ ၁၆၆။ အံ၊ ဦး
 ၂။ ၃၅၆။)

ထေရဝါဒဒီပ (တိ) [ထေရဝါဒ + ဒီပ] (၁)
 ထေရဝါဒ-ဂိုဏ်းကြီးကို ပညာရောင်ဖြင့် -
 ထွန်းပြောင် - တောက်ပစေတတ် - ထင်ရှား
 ပြတတ် - သော၊ ထေရဝါဒ-ဂိုဏ်းကြီး - ခွဲ -
 ၏ - မီးရှူးမီးတိုင်သဖွယ် ဖြစ်သော၊ သူ။
 ထေရနံ ထေရဝါဒဒီပနိ။ ပဋိသံ၊ ဌာ ၂။ ၃၂၂။
 ထေရဝံသပုဒိပ-နှင့် ယှဉ်တွဲကြည့်။

ထေရဝါဒပဋိပါဠိ (ထိ) [ထေရဝါဒ + ပဋိပါဠိ]
 (ဥပါလိ-စသော) မထေရ်တို့၏ အယူ 'ဝါဒ' -
 အဆုံးအဖြတ် - အစဉ်အလာ။ ထေရဝါဒင်္ဂ-
 ကြည့်။

ထေရဝါဒပ္ပကာသန (န) [ထေရဝါဒ + ပကာ-
 သန] (ဥပါလိ-စသော) မထေရ်တို့၏ -
 အယူ 'ဝါဒ' - အနက်အဆုံးအဖြတ် - ကို
 ထင်ရှားပြခြင်း။ ထေရဝါဒပ္ပကာသနံ (ပန)
 ဝတ္ထုပ္ပဘေဒဒီပနံ။ သာရတ္ထ ၁။ ၄၆၀။ ဝိမတိ၊
 ၁။ ၉၇။

ထေရဝါဒပ္ပဒီပက (တိ) [ထေရဝါဒ + ပဒီပက။
 ထိ-ဦး - ပဒီပိကာ] (ဥပါလိ-စသော) မထေရ်
 တို့၏ - အယူ 'ဝါဒ' - အနက်အဆုံးအဖြတ် -
 ကို ပြဆိုရာကျမ်း။ တထာ စ ဝုတ္တံ ထေရ-
 ဝါဒပ္ပဒီပိကာယံ - "ထမ္ဘိတတ္ထမေဝ ဆမ္ဘိ-
 တတ္ထန္တိ ဝုစ္စတိ" တိ။ မဏိဒီပ ၁။ ၆၃။

ထေရဝါဒနိက္ခယ (တိ) [ထေရဝါဒ + အနိက္ခယ]
 (တိပိဋကမဟာသံဝ-စသော) မထေရ်တို့၏ -
 အယူ 'ဝါဒ' - အနက်အဆုံးအဖြတ် - အား

လျော်သော။ (ကြိဝိ—စွာ, အောင်။)
ထေရဝါဒါနုကူလမေဝ ဥပရိ အတ္ထော သံဝဏ္ဏိ-
တော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၇၄။

ထေရဝါဒီ (တိ) [ထေရဝါဒ+ဏီ] (မဟာ-
ကဿပ-စသော) မထေရ်တို့၏(ဝါဒ)-အယူ
စကား-အနက် အဆုံးအဖြတ်-ရှိ-ကိုလက်ခံ
ကျင့်သုံး-သော၊ သူ။ မဟေသိယာ နယေ-
နာ’ဒါ၊ ဘိက္ခုနံ ထေရဝါဒိနံ။ မဟာဝံသ၊၃၇။
၂၃၂။

ထေရဝါရ (ပု) [ထေရ+ဝါရ] သီတင်းကြီးတို့ကို
ပြဆိုရာ (ဝါရ) - အလှည့်အကြိမ် - အလှည့်
ရောက်စကား။ တတ္ထာတိ ထေရဝါရေ။ မ၊ဋီ၊
၁။၁၉၂။

ထေရဝါရင်္ဂ (န) [ထေရ+ဝါရ+အင်္ဂ] (ဥပါလိ-
စသော) မထေရ်တို့၏ အဆုံးအဖြတ်ကို သိစေ
တတ်သော စကားအစဉ်အဆက်။ ထေရ-
ဝါရင်္ဂန္တိ ဧတ္ထ ဝါရ-သဒ္ဒေါ ပဋိပါဠိဝါစကော။
ပါရာယော၊၁၂။

ထေရဝေါဟာရ (ပု) [ထေရ+ဝေါဟာရ] (က)
ထေရ-ဟူသော အမည်။ (ခ) ထေရ-ဟူ၍-
ခေါ်ဝေါ် - ပြောဆို - ခြင်း။ ထေရဝေါဟာ-
ရဿ ပညတ္တိမတ္တေပိ ပဝတ္တိတော။ သီ၊ဋီ၊
သစ်၊၂။၁၁၂။

ထေရသန္နိဿိတ (တိ) [ထေရ + သန္နိဿိတ]
(မဟာကောဠိက-စသော) မထေရ်၌ မှီသော
(အနက်-စသည်)။ ထေရသန္နိဿိတံ ကတွာ
ဝဒန္တော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀၄။

ထေရသလ္လာပ (ပု) [ထေရ+သလ္လာပ] (သုမ၊
စူဠသီဝ၊မဟာသီဝ) မထေရ်တို့၏ အတူတကွ
တပေါင်းတည်း အချင်းချင်း နှီးနှောပြောဆို
ခြင်းနှင့်တူသောဆုံးဖြတ်ချက်စကား။ ထေရ-
သလ္လာပေါ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၆)တိ ထေရာနံ သလ္လာပ-
သဒ္ဒိသော ဝိနိစ္ဆယဝါဒေါ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၆၃။

ထေရသိဟနာဒသုတ္တ (န) [ထေရ+သိဟနာဒ+
သုတ္တ] ထေရသိဟနာဒသုတ်၊ အရှင်သာရိ-
ပုတြာထေရ်၏ ဘုရားရှင်ရွှေမှောက်၌ ခြံသော်
ဟောက်သကဲ့သို့ ရဲရဲတောက် ထုတ်ဖော်
ကြွေးကြော်အပ်သော ကိုယ်ရည်သွေး ဂုဏ်
ပုဒ် ၉-ချက်ကို ပြဆိုရာသုတ်။ ထေရသိဟနာဒ-
သုတ္တ (မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၇)န္တိ ဣမဿ စ ထေရဿ
ဇနပဒစာရိကာယ သတ္တု သမ္ပါခါ သိဟနာဒ-
သုတ္တံ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၇၆။ (ယင်း-သည်—
အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ နဝကနိပါတ်ပါဠိ၊ ၁-ပဏ္ဏာ-
သက၊ ၂-ဝဂ်-လာ သိဟနာဒသုတ်ပင် ဖြစ်၏။)

ထေရသုတ္တ (န) [ထေရ+သုတ္တ] ထေရသုတ်၊
(က) အသက်, သိက္ခာ-ကြီးခြင်း, အခြံအရံ
အကျော်အစော များခြင်း, လာဘ်ပေါ်ခြင်း,
ဘုန်းကြီးခြင်း, အကြားအမြင်များခြင်း=
ကျမ်းဂန်တတ် ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်ခြင်း- ဤအင်္ဂါ ၄-
ပါးနှင့် ပြည့်စုံသော မထေရ်ကြီးသည် ဖောက်
ပြန်သော အယူအဆ ဝါဒမှား ရှိနေပါလျှင်
လောက၌ ကြီးမားသောအကျိုးမဲ့ကို ဖြစ်ပွား
စေနိုင်၏။ သို့မဟုတ် မဖောက်မပြန် အယူမှန်
ရှိလျှင် လောက၌ များသောအကျိုးစီးပွားကို
ဖြစ်ထွန်းစေနိုင်၏-ဟု မထေရ်ကြီးများနှင့် စပ်
၍ဟောပြောသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ ပဉ္စက-
နိပါတ်ပါဠိ၊ ၂-ပဏ္ဏာသက၊ ၄-ဝဂ်၊ ၈-သုတ်။
အံ၊၂။၁၀၀-၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၅။

(ခ) အသက်, သိက္ခာကြီးခြင်း, သီလနှင့်
ပြည့်စုံခြင်း, အကြားအမြင်များခြင်း, ဝိနည်း
၌ အထူး ကျွမ်းကျင်လိမ္မာခြင်း, အဓိကရုဏ်း
ငြိမ်းမှု၌လိမ္မာခြင်း, တရား၌ လိုလားခြင်း,
ရောင်ရဲလွယ်ခြင်း, ကြည်ညိုဖွယ် အနေအထိုင်
ရှိခြင်း, ဈာန်ဝင်စားနိုင်ခြင်း, ရဟန္တာဖြစ်
ခြင်း-၍ ဂုဏ် အင်္ဂါ ၁၀-ပါးနှင့် ပြည့်စုံသော
မထေရ်သည် မည်သည့်အရပ်၌မဆို ချမ်းသာ
စွာ နေနိုင်၏-ဟု ဟောပြောသုတ်။ ဒသက-
နိပါတ်ပါဠိ၊ ၂-ပဏ္ဏာသက၊ ၅-ဝဂ်၊ ၈-သုတ်။
အံ၊၃။၄၁၉-၂၀။

ထေရာဏတ္တိ (တိ) [ထေရ+အာဏတ္တိ]ထေရ်ကြီး
ရဟန်း၏ - စေခိုင်း - တိုက်တွန်း - ခြင်း။
တာဝ သဗ္ဗံ ဒဟရဿ ထေရာဏတ္တိယာ သဗ္ဗရ-
ဏူပစာရောပ ဟောတိ။ ဝိမတိ။ ၁။ ၁၉၀။
(-ဝဇီရ။ ၂၄၁။)

ထေရာထေရဘာဝဇာနန (န) [ထေရာထေရ-
ဘာဝ+ဇာနန] ထေရ်ကြီးရဟန်း၊ ထေရ်ကြီး
မဟုတ်သော ရဟန်း၏ အဖြစ်ကို ခွဲခြား၍
သိခြင်း။ (ရဟန်းသိက္ခာ) ထေရ်ဝါကြီးသည်၊
မကြီးသည်-ကို ခွဲခြားသိခြင်း။ ဝါကြီး၊ ဝါငယ်
ကို ခွဲခြား၍သိခြင်း။ “တာဝဒေဝ ဆာယာ
မေတဗ္ဗာ”တိအာဒိ .... ထေရာထေရဘာဝ-
ဇာနနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ဝဇီရ။ ၄၄၃။

ထေရာဓိက (တိ) [ထေရ+အဓိက] (က) ထေရ်
ကြီး-ဟူသော-လွန်ကဲ-ကြီးမှူး-သူ ရှိသော။
(ခ) ထေရ်ကြီး-အား-နှင့်-သာ စပ်ဆိုင်
သော၊ ထေရ်ကြီးသာ အကြီးအကဲ ဖြစ်နိုင်
သော (ပတိမောက်ပြခြင်း-စသည်)။ ထေရာ-
ဓိက (ဝိ၊ ၃။ ၁၅၅-၆။ ကင်္ခါ၊ ၈၅)။ ထေရာ-
ဓိနံ၊ ထေရာယတ္တံ ဘဝိတုန္တိ အတ္ထော၊ ထေရာ-
ဓေယျန္တိပိ ပါဌော၊ (သောယေဝတ္ထော)။
ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၄၀။ ကင်္ခါ၊ ၄။ ၁၃၁။ (-ဝိ၊
သင်္ဂဟ။ ၂၀၇။ ဝဇီရ။ ၄၆၃။ ကင်္ခါ၊ ၄။ ၃။) (ခ)
ထေရဿ အဓိကံ အဓိနံ အာယတ္တံ ထေရာဓိကံ၊
ထေရာဓေယျန္တိပိ ပါဌော၊ သောယေဝတ္ထော။
ကင်္ခါ၊ ယော၊ မဟာ၊ ၄။ ၁။ ၇၀။

ထေရာဓိကာရ (ပ) [ထေရ+အဓိကာရ] (မဟိန္ဒ)
ထေရ်၏ (သက်ဆင်းနှီးနွယ်ခဲ့သော အမျိုး
အနွယ်၊ အရပ်-စသော) အကြောင်းအရာ။
ပုစ္ဆိ ထေရာဓိကာရံ သော။ မဟာဝံသာ၊ ၄။
၃၀။ (-မဟာဝံသာ၊ ၄။ ၂၃၃။)

ထေရာဓိန (တိ) [ထေရ+အဓိန (=အဓိ+ဤ-
န)] (က) ထေရ်ကြီး-ဟူသော-လွှမ်းမိုး-
အုပ်စိုး-သူ ရှိသော။ (ခ) ထေရ်ကြီးနှင့်သာ
စပ်ဆိုင်သော။ ထေရာဓိန (ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၄၀)။

ထေရေန အာဓိနံ၊ အာဗန္ဓန္တိ အတ္ထော။
ပါမိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၂၂၄။

ထေရာဓေယျ (တိ) [ထေရ+အာဓေယျ] (က)
ထေရ်ကြီးသည်- ဆောင်-တာဝန်ယူ-အပ်
သော။ (ခ) ထေရ်ကြီး-ဟူသော-တည်ရာ-
တာဝန်ခံ-ရှိသော။ (ဂ) ထေရ်ကြီးနှင့်သာ
စပ်ဆိုင်သော။ ထေရာဓေယျန္တိ ထေရာဓိနံ၊
ထေရာယတ္တန္တိ အတ္ထော။ ဝိ၊ နိစ္ဆယ၊ ၄။ ၂။
၂၅၇၈။ (-ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၁၆၂။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၅၃။)
ထေရာဓိက-လည်း ကြည့်။

ထေရာနုကမ္ပိတ (တိ) [ထေရ+အနုကမ္ပိတ]
ထေရ်ကြီးတို့သည် အစဉ် - သနား - စောင့်
ရှောက် - ချီးမြှောက် - အပ်သော၊ သူ။ အနု-
ကမ္ပိတ (အံ၊ ၃။ ၂၇၇-၈။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၂၉၁)-
ကြည့်။

ထေရာနုထေရ (ပ) [ထေရ+အနုထေရ] ထေရ်
ကြီး (နှင့်) ထေရ်ငယ်။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ
ဘတ္တဂေ စတူဟိ ပဉ္စဟိ ထေရာနုထေရေဟိ
ဘိက္ခုဟိ အာဂမေတုန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၂၉။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ။ ၂၃၆။ (-ဇာ၊ ၄။ ၁၃၉။)

ထေရာနုဘာဝ (ပ) [ထေရ+အာနုဘာဝ]
(မဟိန္ဒ) ထေရ်၏ - အာနုဘော် - စွမ်းရည်
သတ္တိ။ တဉ္စ ခေါ နေဝ ထေရာနုဘာဝေန။
ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၆၆။ (-ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၆။)

ထေရာနုရူပ (တိ) [ထေရ+အနုရူပ] ထေရ်ကြီး
အား - သင့်လျော် - လျှောက်ပတ် - သော
(သပိတ်-စသည်)။ အယံ ဘန္တေ ပတ္တော
ပမာဏယုတ္တော သန္တရော ထေရာနုရူပေါ။
ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၇။ ကင်္ခါ၊ ၄။ ၁၃၂။

ထေရာပဒါန (န) [ထေရ+အပဒါန] ထေရာ-
ပဒါနံ၊ (က) မထေရ်တို့၏ (ရှေးကောင်းမှု
ဟူသော) - အကြောင်းအရာ - အဋ္ဌပ္ပတ်။
(ခ) ယင်း-ကို ပြဆိုရာကျမ်း။ (ယင်း-သည်-
ဗုဒ္ဓ၊ ပစ္စေကဗုဒ္ဓ၊ ထေရ၊ ထေရီ-အပဒါနံ ၄-မျိုး

တွင် အပါအဝင်ဖြစ်၏။ ယင်း-၌ ဝဂ်ပေါင်း ၅၁, အပဒါန်ပေါင်း-၅၁၀ ပါဝင်၏။ အပါဠာ ၁။၁၁၂-၃။) ထေရာေ စ ထေရာေ စေတိ ထေရာ၊ ထေရာနံ အပဒါနံ ကာရဏံ ထေရာ-ပဒါနံ။ အပါဠာ ၁။ ၂၂၉။

ထေရာပဒေသ (ပု) [ထေရ+အပဒေသ] ထေရ်-ဟူသော-ညွှန်းပြ-အားကိုးအားထားပြု -အပ်သော-အကြောင်း-တည်ရာ-ရှိသော။ ကေတ္ထေရာပဒေသ(နေတ္တိ။ ၂၀)-ကြည့်။

ထေရာပဿယပရိဝေဏ (န) [ထေရာပဿယ+ပရိဝေဏ] ထေရာပဿယ - ပရိဝုဏ် - ကျောင်း၊ (အရှင်မဟာမဟိန္ဒ) ထေရ်၏ တံကဲကို မှီ၍ - သီတင်းသုံး - နေ - ရာ ကျောင်း။ (ယင်း-သည် သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာဓမြို့ မဟာဝိဟာရကျောင်းတိုက်အတွင်း၌ တည်ရှိ၏။ ကမ္မဋ္ဌာန်း အားထုတ်ရာနှင့် ပညာသင်ရာဌာန အဖြစ်ဖြင့် သုံးစွဲခဲ့ဘူးသည်။) အပဿိယ အပဿေနံ၊ ထေရာေ ယတ္ထ နိသိဒိသော။ ထေရာပဿယပရိဝေဏံ၊ ဧတံ တေန ပဝုစ္စတိ။ မဟာဝံသ၊ ၁၅။ ၂၂၉။ (D. P.-လည်း ကြည့်။)

ထေရာဘိမုခ (တိ) [ထေရ+အဘိမုခ] (ပိဏ္ဍေ-လဘာရဒ္ဒါဇ) ထေရ်သို့ - ရှေးရှု - မျက်နှာမူ -သော (ဥတေနမင်း-စသည်)။ သော ကုဒ္ဒေါ ထေရာဘိမုခေါ အဂမာသိ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၁။

ထေရာယတ္တ (တိ) [ထေရ+အာယတ္တ] ထေရ်ကြီး-အား-နှင့်-သာ စပ်ဆိုင်သော၊ ထေရ်ကြီးပိုင် ဥစ္စာဖြစ်သော (ပါတိမောက်ပြခြင်း-စသည်)။ ထေရာယတ္တ (ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၃၄၀) ၌ ထေရေန အာယတ္တံ၊ ထေရဿ သန္တကန္တိ အတ္ထော။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၁။ ၂၂၄။

ထေရာသန (န) [ထေရ+အာသန] ထေရ်ကြီး၏ နေရာ၊ သံဃထေရ်၏ နေရာ၊ နေရာဦး။ အထ အမစ္စော ထေရာသနတော ပဋ္ဌာယ

အသိနာ သိသာနိ ပါတေတုံ အာရဒ္ဒေါ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၄၀။ အဂ္ဂါသနန္တိ ထေရာသနံ။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၆၃။ (-ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၉။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၄၇။ ဝိ၊ ၄။ ၃။ ၉၂၊ ၃၉၁၊ ၄၀၄၊ ၄၂၀။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၇၃-၄၊ ၈၀၊ ၁၂၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂၄၆၊ ၂၅၂၊ ၂၆၃၊ ၂၆၆၊ ၂၇၂၊ ၃၀၀။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၂၃။ သံ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၈။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၃၂၆။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၄၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၆၆။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၈၁။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၅။ ဝဇီရ၊ ၅။ ၂၇။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၀၂၊ ၂၅၉။ ကင်္ခါ၊ ၄။ ၁။ ၂၆၆။ ဒီ၊ ၄။ ၂။ ၁၃၂။ အံ၊ ၄။ ၃။ ၉၂။)

ထေရာသဘ (ပု) [ထေရ+အာသဘ] မြတ်-ပြဓာန်း-သော ထေရ်။ မူလသင်္ဂီတိယံ သင်္ဂါယန္တေဟိ ထေရာသဘေဟိ ယာ နေတ္တိ သင်္ဂီတာ။ နေတ္တိ၊ ဝိ၊ ၃၅၅။ (-၁။)

ထေရိက (တိ) [ထေရ+ဏိက။ ထေရေဟိ ကတာ သင်္ဂီတိ ထေရိကာ။ ရူ၊ ၃၇၇။ ထိရ+ဏိက] (၁) (က) (မဟာကဿပ-စသော) မထေရ်တို့ ရှိရာဖြစ်သော။ (ခ) (မဟာကဿပ-စသော) မထေရ်တို့ ပြုအပ်သော (ပဌမ-သင်္ဂါယနာ-စသည်)။ (၂) (က) (ကြံ့ခိုင်-တောင့်တင်း - သော ကိုယ်ရှိသည်ဖြစ်၍) ထေရိကာ- အမည်ရှိသော (သူမ)။ (ခ) (သာသနာတော်၌) မြဲမြံ-တည်တံ့-အရှည်ခံ-သော (သီလ-စသော) ဂုဏ်ရှိသော (ရဟန်းမ-စသည်)။

(၁) ထေရေဟေဝ ကတတ္တာ စ၊ ထေရိကာတိ ပဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၂၃။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၂၆။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၈၄။ ထေရေဟေဝ ကတတ္တာ ထေရာ မဟာကဿပါဒယော ဧတိဿာ၊ ထေရေဟိ ဝါ ကတာတိ “ထေရိကာ”တိ စ လောကေ ပဝုစ္စတိ။ သီ၊ ၄။ ၁။ ၁၃၇။ (-သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၀၈။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၄။)

(၂) (က) သုခံ သုပါဟိ ထေရိကေ။ ထေရိ၊ ၃၇၇။ တံ ထိရသန္တသရိရတာယ

“ထေရ်ကာ”တိ ဝေါဟရိသု။ ထေရိဋ္ဌ။၅။
(-၆။)

(ခ) ထေရိကေ(ထေရိ။၃၇၇)တိ ဣဒံ
ယဒိပိ တဿာ နာမကိတ္တနံ၊ ပဏရေန အန္တတ္ထ-
သညာဘာဝတော ပန ထိရေ သာသနေ
ထိရဘာဝပ္ပတ္တေ၊ ထိရေဟိ သီလာဒိဓမ္မေဟိ
သမန္နာဂတေတိ အတ္ထော။ ထေရိဋ္ဌ။၆။
(-၃၀၀—၅။ ဒီပဝံသ၊၁၈။၁၂။)

ထေရ်ပါဠိ (ထိ) [ထေရ်+ပါဠိ] ထေရ်ဂါထာပါဠိ
တော်၊ ထေရ်မတို့ - ကျူးရင့် - မြက်ဆို -
သော စကားအစဉ်။ ထေရ်ပါဠိယာ ပဌမေ။
အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆။

ထေရ်ယ (တိ) [ထိရ + ဣက။ က-ကို ယ-ပြု။
ထိရ+ကျ] (၁) (သာသနာတော်၌) မြဲမြံ-
တည်တံ့-အရှည်ခံ-သော (သီလ၊ သမာဓိ၊
ပညာ)ဂုဏ်ရှိသော၊ သူ။ (၂) (က) (မဟာ-
ကဿပ-စသော) မထေရ်တို့ ရှိရာဖြစ်သော။
(ခ) (မဟာကဿပ-စသော) မထေရ်တို့ ပြု
အပ်သော (ပဌမသင်္ဂါယနာ-စသည်)။ (၃)
မြဲမြံ-တည်တံ့-အရှည်ခံ-သည်၏ အဖြစ်-
ခြင်း။ (၁) ထေရ်ယာနံ ယသဿိနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။
၃၅၅။ စတုမဟာနိကာယေသု ထေရ်ယေန။
ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၃။၂၉။ (-ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၆၄။) (၂) ယာ
မဟာကဿပါဒီဟိ၊ မဟာထေရေဟိ အာဒိ-
တော။ ကတာ သဒ္ဓမ္မသင်္ဂတိ၊ ထေရ်ယာတိ
ပဝုစ္ဆတိ။ မဟာဝံသ၊၅။၁။ (၃) ထိရဘာဝေါ
ထေရ်ယံ။ နိတိ၊ဓာ။၈၄၊၁၀၇။

ထေရ်ယပရမ္မရာ (ထိ) [ထေရ်ယာ + ပရမ္မရာ]
(မဟာကဿပ-စသော) မထေရ်တို့၏ - အယူ
ဝါဒ - အဆုံးအဖြတ် - အဆက်ဆက်ရှိသော
(ပဌမ သင်္ဂါယနာ-စသည်)။ ထေရ်ယာယံ
ပရမ္မရာ(မဟာဝံသ၊၃။၄၀)တိ အယံ သင်္ဂတိ
ထေရ်ယပရမ္မရာ နာမ ဇာတာတိ အတ္ထော။
မဟာဝံသ၊ဋ္ဌိ။၉၈။

ထေရ်ယဝံသ (ပု) [ထေရ်ယ+ဝံသ] (မဟာ-
ကဿပ-စသော) မထေရ်တို့၏ အန္တယ် ဆရာ
စဉ်။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ထေရ်ယဝံသဒီပ (တိ) [ထေရ်ယဝံသ+ဒီပ](က)
(မဟာကဿပ-စသော) မထေရ်တို့၏ အန္တယ်
ဆရာစဉ်၌ ဆီမီးတိုင်သဖွယ်ဖြစ်သော။ (ခ)
(မဟာကဿပ-စသော) မထေရ်တို့၏ အန္တယ်
ဆရာစဉ်၌ကျော်စော ထင်ရှားသော၊ ထေရ-
ဝါဒဂိုဏ်းကြီး၏ ကျက်သရေဆောင်ဖြစ်သော
(ဗုဒ္ဓဒတ္တထေရ်-စသည်)။ မဟာကဝိထေရ်ယ-
ဝံသဒီပေါ။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋ္ဌိ၊၁။ နှာ-၂။

ထေရ်ယဝါဒ (တိ) [ထေရ်ယ+ဝါဒ] (သာသနာ
တော်၌) မြဲမြံ - ခိုင်ခံ့ - သော ဂုဏ်ရှိသော
မထေရ်တို့၏ - အယူ - အကျင့် - ကို လက်ခံ
ဟောပြော ကျင့်သုံးတတ်သော(မဟာဝိဟာ-
ရဝါသီ-ဂိုဏ်းသားရဟန်းအပေါင်း)၊ ထေရ်ယ
ဝါဒဂိုဏ်း။ သုတွာ ထေရ်ယဝါဒါနံ၊ ပုဗ္ဗ-
ဉာတိနမတ္တနော။ မဟာဝံသ၊၄၄။၈။ (-၄၂။
၈၀။)

ထေရ်ဂါထာ (ထိ) [ထေရ်+ဂါထာ] ထေရ်မတို့
-ကျူးရင့်-မြက်ဆို-သော(ဂါထာ)စကား
အဖွဲ့အနွဲ့၊ ဘုန်းဂုဏ်ဖွဲ့ကျမ်း။(ယင်း-၌ နိပါတ်
ပေါင်း ၁၆၊ ထေရ်မပေါင်း ၇၃၊ ဂါထာပေါင်း
၅၂၆ ပါဝင်၏။ ထေရ်၊ဋ္ဌ၊၁။၄။) ဣမာ ထေရ်-
ဂါထာ နာမ။ ထေရ်၊ဋ္ဌ၊၅။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃။)
ထေရ်ဂါထာ-လည်း ကြည့်။

ထေရ်ဂါထာ(အ)ဋ္ဌကထာ (ထိ)[ထေရ်ဂါထာ+
အဋ္ဌကထာ] ထေရ်ဂါထာပါဠိတော်၏ အဖွင့်
‘အဋ္ဌကထာ’၊ ထေရ်ဂါထာပါဠိတော်၏အနက်
ကို ဖွင့်ဆို - ရာ-ကြောင်း-ဖြစ်သော စကား
အစဉ်။ ထေရ်ဂါထာအဋ္ဌကထာ နိဋ္ဌိတာ။
ထေရ်၊ဋ္ဌ။၃၀၅။ တထာ ဟိဝုတ္တံ ထေရ်ဂါထာ-
ဋ္ဌကထာယံ။ ဝိမတိ၊၂။၆၇။

ထေရ်ဒေဟ (ပု၊န) [ထေရ်+ဒေဟ](သံဃမိတ္တာ)
ထေရ်မ၏ - ခန္ဓာကိုယ် - အလောင်းကောင်။

(ယင်း-သည် အသက် ၁၈-နှစ်အရွယ်၌ ဘိက္ခုနီမပြုခဲ့၏။ B.E. ၂၃၆-ခု နတ်တော်လဆန်း ၁၄-ရက်နေ့၌ သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာဓမြို့သို့ ဗောဓိပင်နှင့်အတူ ကြွရောက်၍ ဘိက္ခုနီသုသာနာကို စတင် စည်ပင်စေခဲ့သည်။ အသက် ၅၉-နှစ်တွင် အနုရာဓမြို့ ဟတ္ထာဠက ဘိက္ခုနီမကျောင်းတိုက်၌ ပရိနိဗ္ဗာန်ဝင်စံလေသည်။) ကုဋ္ဌာဂါရဂတံ ထေရီ-ဒေဟံ သတ္တဒိနစွယေ။ မဟာဝံသ၊ ၂၀။ ၅၂။

ထေရီပဒါန (န) [ထေရီ+အပဒါန] ထေရီအပဒါန၊ (က) ထေရီမတို့၏ (ရှေးကောင်းမှုဟူသော) - အကြောင်းအရာ - အဋ္ဌပုတ်။ (ခ) ယင်း-ကို ပြဆိုရာကျမ်း။ (ယင်း-၌ ဝဂ်ပေါင်း ၄, အပဒါနပေါင်း-၄၀ ပါဝင်၏။) ထေရီနံ အပဒါနာနိ ထေရီပဒါနာနိ။ အပါဠာ၊ ၁၁၃။

ထေရုဒ္ဓိဿက (တိ) [ထေရ+ဥဒ္ဓိဿ+က] ထေရ်ကြီးအကျိုးငှါ ရည်မှန်း၍ - ပြု - ချိုး - အပ်သော (သစ်ခက်, သစ်ရွက်-စသည်)။ တတောတာနိ ထေရုဒ္ဓိဿကာနိ သာခါပလာသာနိ။ ဝဇီရ၊ ၂၄၁။

ထေရု(ရူ)ပဋ္ဌာန (န) [ထေရ+ဥပဋ္ဌာန] (၁) ထေရ်ကြီး၏ အနီးအရပ်၊ ထေရ်ကြီးကို - ဆည်းကပ် - ခစား - ရာ အရပ်။ (၂) ထေရ်ကြီး၏အနီး၌ ရပ်တည်ခြင်း၊ ထေရ်ကြီးကို - ဆည်းကပ် - ခစား - ခြင်း။ (၃) ထေရ်ကြီး၏အနီး၌ ရပ်တည်ရာ၊ ထေရ်ကြီးကို - ဆည်းကပ် - ခစား - ရာ (အချိန်အခါ)။ (၁) သစေပိ ထေရုပဋ္ဌာနံ ဂန္ဓာ ဌိတံ ဒဟရဘိက္ခု...ပဉ္စ ပုစ္ဆတိ။ ဝိဠာ၊ ၁၁၇၁။ အထနံ သာယံ ထေရုပဋ္ဌာနေ နိသိန္နံ ပုစ္ဆိံ သု။ ဓမ္မာဠာ၊ ၂။ ၆၇။ ဝိမာန၊ ၆၈။ (-သံ၊ ၁၁၇၁။ အဘိဠာ၊ ၂၀၀။ ဇာ၊ ၁၁၇၁။ ၆၆။) (၂) ထေရုပဋ္ဌာနံ ကတွာ။ အံ၊ ၁၁၇၁။ ၆၆။ (၃) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ထေရု(ရူ)ပဋ္ဌာနကာလ (ပု) [ထေရု(ရူ)ပဋ္ဌာန + ကာလ] ထေရ်ကြီး၏ အနီး၌ ရပ်တည်ရာ အချိန်အခါ၊ ထေရ်ကြီးကို - ဆည်းကပ် - ခစား - ရာ အချိန်အခါ။ သာယံ ထေရု(ရူ)ပဋ္ဌာနကာလေ...န ဝိတက္ကေတဗ္ဗံ။ ဒီ၊ ၁၁၇၁။ ၁၉၇။ အံ၊ ၁၁၇၁။ ၂၀၂။ စူဠနိဋ္ဌ၊ ၁၁၄။ (-ဓမ္မာဠာ၊ ၁၁၇၁။ ဇာ၊ ၁၁၇၁။ ၆၆။)

ထေရု(ရူ)ပဋ္ဌာနဝေလာ (ထိ) [ထေရု(ရူ)ပဋ္ဌာန + ဝေလာ] အထက်ပုဒ်နက်ကြည့်။ အမှောက်နှာနဝေလာ၊ ထေရုပဋ္ဌာနဝေလာ။ မ၊ ၁၁၇၁။ ၁၀၈။ ထေရုပဋ္ဌာနဝေလာယ ဝါ သမ္ပတ္တယ။ အဘိဠာ၊ ၂၀၀။ (-ဓမ္မာဠာ၊ ၁၁၇၁။ ၆၆။)

ထေဝ (ပု) [ထု+ဝ။ ဓာန်၊ ၆၆၀။ ထု+ရေဝ။ ကွာဒိ၊ ၂၀၆။ ထိဝု+အ။ နိတိ၊ ၁။ ၁၇၀။ ဓာတုတ္ထ၊ ၁၇၆။] အပေါက်အစက်၊ (က) ရေ-ပေါက်-စက်။ (ခ) ဆိုးရည်-ပေါက်-စက်။ (ဂ) ချွေး-ပေါက်-စက်။ (အနည်းငယ်။ အဒ္ဓမာဂဓိ၊ ၁။ ၁၄၄။) ထေဝေါတိ ဗိန္နု။ ဝိနိစ္ဆယ၊ ၁၁၄၄။ (က) သက္ကာ ထေဝေ ကုသဂ္ဂေန၊ ပမေတုံ သာဂရတ္ထမေ။ အပါ၊ ၂။ ၉၅။ ထေရ၊ ၁၁။ ၃၆၉။ ထုလုသိတကလည်း ကြည့်။ (ခ) န စ အတ္ထိန္နေ ထေဝေ ပက္ကမိတု(ဝိ၊ ၁။ ၄၀၀) နိ ယာဝ ရဇနဗိန္နု ဂဠိတံ န ဆိဇ္ဇတိ၊ တာဝန အညတြ ဂန္ဓဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၁၁၇၁။ ၁၉၇။ (-ဝိ၊ ၁။ ၆၂၀။ ဝိ၊ ၄။ ၁၉၇။ ဝိ၊ ၁၁၇၁။ ၂၆၂။ ဝိသင်္ဂဟ၊ ၂၂၈။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၈။) (ဂ) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ထေဝက (ပု) [ထေဝ+က] ရေ-ပေါက်-စက်၊ ချွေး-ပေါက်-စက်။ ဥဒ္ဓနံ ဥပဋ္ဌပိတဉာဏလိကော ဒဿနယုတ္တံ ထေဝကမ္ပိ အပဿိယေဝ။ ထေရ၊ ၁၁။ ၂၂၆။

ထေဝတိ (ကြိ) [ထိဝု+အ+တိ] တင့်တယ်၏။ ထိဝု ဒိတ္တိယံ၊ ထေဝတိ။ နိတိ၊ ၁။ ၁၇၀။ ထေဝန္တိ(ဇာ၊ ၂။ ၃၃၉)တိ ဝိရောစန္တိ။ ဇာ၊ ၁၁၇၁။ ၃၀၅။

ထေဝန္တိ (ကြိ) [ထိဝု + အ + အန္တိ] တင့်တယ်
ကုန်၏။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

ထေဝိက (တိ) [ထေဝ + ဣက] ရေ-ပေါက်-စက်
-ရှိသော (အိတ်)၊ ရေစစ်အိတ်။ ထေဝိကိဝ
လမ္မန္တိ နောဒကာ (ထေရီ။ ၄၁၀) တိ တေ
ဥဘောပိ မေ ထနာ နောဒကာ ဂလိတဇလာ
ဝေဏ္ဏဒဏ္ဍကေ ဌပိတဥဒကဘတ္တာ ဝိယ
လမ္မန္တိ။ ထေရီ။ ၂၁၉။

ထောက (တိ) [ထုစ + ဣ။ ဓာနံ၊ ဋီ။ ၇၀၄။
(ညောက - သံ၊ ထောဝ - အဒ္ဓမာဂဓိ)]
နည်း(နဲ) - နည်းပါး - သော၊ (က)
အနည်းငယ်သော။ (ခ) (အချိန် အခါ
အားဖြင့်) တိုတောင်း - တိုလျှ - သော
(ဇီဝိတိန္ဒြေ-စသည်)။ (ဂ) မဆင်းရဲ-မပင်
ပန်း-သော။ (ကြိ၊ ဝိ - အနည်းငယ်၊ နဲနဲ
ပါးပါး။ သံ၊ ၃။ ၁၄၇။ ဥဒါနံ၊ ၁၂၄။ ပဋိသံ။
၃၈၇။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၂။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂၅၈။ မ၊ ၄။
၂။ ၅၉။ မ၊ ၄။ ၂။ ၁၀၃။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၅၆။ သံ၊
၄။ ၂။ ၇၀၂။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၂။ အံ၊ ၄။ ၂။
၁၈၉။ အဘိ၊ ၄။ ၁။ ၂၅။ ဝိ၊ သုဒ္ဓါ၊ ၁။ ၆၀။
၂၇၀။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။ ၈၁။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁။ ၁၃။ ဥဒါနံ၊
၄။ ၂၂၃။ ဝိ၊ မာန၊ ၄။ ၉၃။ ၂၂၅။ ပေတ၊ ၄။ ၁၂။
၃၆။ ၂၄၈။ ထေရီ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၅။ ၂၂၇။ ထေရီ၊ ၄။
၅၆။ အပ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၂။ အပ၊ ၄။ ၂။ ၅၅။
စရိယာ၊ ၄။ ၉၀။ ၁၀၈။ ၁၁၄။ ၁၄၅။ ၁၆၁ - ၂။
၁၆၄။ ၂။ ၁၀၂။ ၄၇။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၂။ ၄၇။ ဇာ၊
၄။ ၂။ ၂၇၂။ ၅၈၃။ ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၂၄၅။ ၂၇၇။
၃၁၉။ ၃၆၁။ ၄၆၃။ ဇာ၊ ၄။ ၁။ ၆၅။ ၄၄၈။
၂၀၈။ ၂၅၉။ ၃၇၈။ ၃၈၁။ ၄၇၇။ ဇာ၊ ၄။ ၅။ ၂၄။
ဇာ၊ ၄။ ၆၅။ ၄။ မဟာနိ၊ ၄။ ၃၄၂။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။
၂၈၃။ နေတ္ထိ၊ ၄။ ၉၃။ ဝဇီရံ၊ ၄။ ၇၇။ ၃၅၉။
သာရတ္ထ၊ ၄။ ၅၅။ ၂၀၆။ ၂၆၈။ ၂၇၆။ သာရတ္ထ၊
၄။ ၂၄၄။ ကင်္ခါ၊ ၄။ ၇၉။ သိ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၂၀၂။
ဒိ၊ ၄။ ၂။ ၄၃။ ၂၉၁။ မ၊ ၄။ ၂။ ၃၄၃။ သံ၊ ၄။ ၁။
၂၉၄။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၁၆၈။ ၃၃၉။ ၄၆၄။ ၄၉၉။ ၅၅၁။
အံ၊ ၄။ ၁။ ၇၂။ ၁၄၆။ ၁၈၀။ ၂၅၅။ ဝိ၊ သုဒ္ဓါ၊ ၄။ ၁။

၉၁၊ ၃၂၇။ ၃၆၄။ ဝိ၊ သုဒ္ဓါ၊ ၄။ ၂။ ၂၉၉။ (က)
အတန်ငယ်၊ စဉ်းငယ်။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၁၀။ မဟာနိ၊
၄။ ၁၆၃။ ၃၇၇။ (ခ) နည်းအောင်၊ ၁-ခု -
၁-မျိုး - ၁-ယောက် - တည်း ဖြစ်အောင်။
ပဋိသံ၊ ၃၈၇။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၂။ ၂၇၃။ (ဂ) အခိုက်
အတန့်၊ တမုဟုတ်မျှ၊ တခဏမျှ။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၅၈။
၁၄၅။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၆၀။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၁၅၅။ ၁၇၈။
ဇာ၊ ၄။ ၂။ ၃၀၆။ စူဠနိ၊ ၄။ ၈၄။ ကင်္ခါ၊ ၄။ ၁။ ၁၆။
၁၅၉။ (သ) တဖြောက်ဖြောက်။ ထေရီ၊ ၄။
၁။ ၂၈။ အပ၊ ၄။ ၂။ ၃၅။ (င) တစက်စက်။
မဟာနိ၊ ၄။ ၂၆၃။ ပဋိသံ၊ ၄။ ၁။ ၇၇။ မူလ၊ ၄။ ၂။
၄၃။ ဝိ၊ သုဒ္ဓါ၊ ၄။ ၁။ ၄၄၁။ ('တိ' နည်း - ငယ်
- တို - နိမ့် - အောက်ကျ - ယုတ်ညံ့ - သော။
'ပု' အနည်းငယ် ပမာဏ၊ အပေါက်အစက်၊
သေးနုပ - ဖွဲနုပ - သေးသိမ် - သော အရာ။
P.S.D.။)

နည်း(နဲ) - နည်းပါး - သော။ ပရိတ္တန္တိ
ထောက်။ မ၊ ၄။ ၂။ ၈၉။ အပ္ပမတ္တကန္တိ ပရိတ္တ
ထောက် မန္တံ လာမကံ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၂၆။
ပရိတ္တံ ကတံ ဟောတီတိ ထောက် မန္တံ ကတံ
ဟောတီ။ အံ၊ ၄။ ၂။ ၂၃၁။ ထောက်မပွဲ ကိသံ
တနူ။ ဓာနံ၊ ၇၀၄။

(က) အနည်းငယ်သော။ ထောက်ယေဝ
ဩဒါတံ အန္တေ အာဒိယိတော။ ဝိ၊ ၁။ ၃၃၁။
ထောကာ ယာဂု မေ ဒိန္နာ။ ဇာ၊ ၄။ ၆။ ၂၀၆။
ထောကေပိ ဒိယျမာနေ (မဟာနိ၊ ၃၉၇) တိ
အပ္ပကေပိ ဒိယျမာနေ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၄၀၈။
အပ္ပကေနပိတိ ထောကေနပိ ပရိတ္တကေနပိ။
သိ၊ ၄။ ၁။ ၂။ ၃၀၅။ အံ၊ ၄။ ၁။ ၁၆၁။ ထောကေ
အပ္ပကေ။ ဓာနံ၊ ၄။ ၁။ ၂၉။ (- ဝိ၊ ၂။ ၁၀၃။
သံ၊ ၁။ ၄၀၃။ အံ၊ ၂။ ၄၀၂။ အံ၊ ၃။ ၅၂။ ၁၉၂။
ဓမ္မ၊ ၃။ ၁။ အပ၊ ၁။ ၄၀၂။ အပ၊ ၂။ ၁၂၄။ မိလိန္ဒ။
၉၊ ၉၀။ ၂၈၆။ ဝိ၊ ၄။ ၁။ ၃၀။ ဝိ၊ ၄။ ၂။ ၃၇၈။ ၈၈၈။
၁၉၁။ ဝိ၊ ၄။ ၄။ ၉၃။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂၈၂။ ဒိ၊ ၄။ ၂။
၉၄။ ၁၃၇။ မ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၀။ ၃၆၄။ မ၊ ၄။ ၂။ ၂၉။
၁၀၂။ မ၊ ၄။ ၂။ ၅၈၇။ ၇၆၁၀၄။ ၂၀၁။ ၂၆၉။ သံ၊

[illegible]

ဌ။၂၀၆။ ဓမ္မာဌ။၂။၁၂။ သုတ္တနိဌ။၁။၁၈၃။
ဗုဒ္ဓဝံဌ။၁၈၀။ ဇာဌ။၃။၄၃၈။ သာရတ္ထ။၂။
၂၆။ ဝိမတိ။၂။၁၁၀။)

ထောကထောကက (တိ) [ထောကထောက +
က] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ တေဟိ ဥပဓေ
ဘုတ္တမ္ပိ၊ ဂဟေတွာ ထောကထောကကံ။
မဟာဝံသ။၂။၂၅။(ယင်း-ဇို-လည်းကြည့်။)

ထောကဒဿ (တိ) [ထောက + ဒိသ + အ]
အလွန်နည်းသောဉာဏ်အမြင်ရှိသော၊ ဉာဏ်
အမြင်အလွန်နည်းသောသူ။ ထောကဒဿာ-
(စူဠနိ။၂၀၈)တိ ပရိတ္တတောပိ အတိပရိတ္တ-
ဒဿိနော။ စူဠနိဌ။၈၂။

ထောကမတ္တ (တိ) [ထောကာ+မတ္တာ] နည်း
သော အတိုင်းအရှည်ရှိသော၊ အနည်းငယ်မျှ
သော။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ထောကမတ္တက (တိ) [ထောကမတ္တ+က] နည်း
သော အတိုင်းအရှည်ရှိသော၊ အနည်းငယ်မျှ
သော(ကျင်ကြီး-စသည်)။ အပ္ပမတ္တက (အံ၊
ဌ။၁။၃၇၆)ကြည့်။

ထောကိက (တိ) [ထောက+ဣက] နည်းသော
အတိုင်းအရှည်ရှိသော၊ အနည်းငယ်သော
(ဓမ္မလျော်ခြင်း-စသည်)။ ရတိ စ ထောကိ-
ကာ(ဓမ္မ။၅၇)တိ ယာ တဿ ဘိတဿ
ဘိတာယ ဣတ္ထိယာ သဒ္ဓိံ ရတိ၊ သာပိ ထော-
ကိကာ ပရိတ္တာ ဟောတိ။ ဓမ္မာဌ။၂။၃၀၁။
(-ဝိ၊၃။၂၆၃။ မ၊ဌ။၃။၁၁၅။)

ထောမက (တိ) [ထောမ+ဣ] (ဂုဏ်ကျေးဇူး
ကို) ချီး-မွမ်း-ဝံ-ကျူး-တတ်သော၊
(နမော တေ ပုရိသာဇည-စသည်ဖြင့် ဝစီ-
ပဏာမ-ကို ပြု၍) ချီးကျူးဂုဏ်ပြုတတ်သော
(ထေရ်)၊ ထောမက-ထေရ်။ အာယသ္မာ
ထောမကော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော
အဘာသိတ္ထ။ အပါ။၁။၂၅၅။

အဘိဓာန် (က-ဝဂ်) ၃-၅၃-ပ-ပ-ဗ-သ-စ

ထောမန (န၊ထိ) [ထောမ + ယု။ဓာနံ၊ဇို။၁၁၈-၉။
နိတိ၊ဓာ။၃၃၂။ (ညောမန-သံ)] (၁)(က)
(ဂုဏ်ကျေးဇူးကို) မျက်မှောက်၌ ချီး-မွမ်း-
ဝံ-ကျူး-ခြင်း၊ (ဂုဏ်ကျေးဇူးဖြင့်) မျက်
မှောက်၌ ချီး-မွမ်း-ဝံ-ကျူး-ခြင်း။ (ခ)
(ဂုဏ်ကျေးဇူးကို) မျက်ကွယ်၌ ချီး-မွမ်း-
ဝံ-ကျူး-ခြင်း။ (၂) (ဂုဏ်ကျေးဇူးကို)
ချီး-မွမ်း-ဝံ-ကျူး-ကြောင်းဖြစ်သော
(စကား၊ဝါကျ-စသည်)။

(၁) (က) ထောမန(မဟာနိ။၁၂၇)နိ
ဝဏ္ဏဘဏနံ။ မဟာနိဌ။၂၄၇။ ဘဂဝတော
ထောမနာ ဝုတ္တာ (ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ကတာ)။
သီ၊ဇို၊သစ်၊၁။၉။ သံ၊ဇို၊၁။၆။ အံ၊ဇို၊၁။၉။
မူလဇို၊၁။၂။ နေတ္ထိ၊ဇို၊၅။ ထုတိဝသေနာတိ
တထေဝ ထောမနာဝသေန ဂုဏတော
သံကိတ္တနဝသေန။ အံ၊ဇို၊၃။၂၉၈။ ထောမိ-
ယတေ ဝဏ္ဏိယတေ (အဘိတ္တဝိယတေ) ပသံ-
သီယတေ ထောမနာ။ မဏိဒိပါ။၈၂။ မဏိ-
မဉ္ဇူ၊၁။၉၁။ ပသံသာ (မူလဇို၊၁။၆၆)-နှင့်
ယှဉ်ကြည့်။ (-အပါ။၁၂၆၊၁၇၄။ အပါ။၂။
၆၀။ မဟာနိ။၂၃၇။ မိလိန္ဒ။၂၅၄။ သံ၊ဌ။၃။
၃၃။ အဘိ၊ဌ။၃။၈၀။ ထေရ၊ဌ။၁။၅၊၁၉။
ထေရ၊ဌ။၂။၁၆၀၊၅၂။ အပါ၊ဌ။၁။၁၁၆၊၂၅၀။
အပါ၊ဌ။၂။၅၂၊၉၁။ ဇာ၊ဌ။၁။၂၃၆။ သာရတ္ထ။
၁။၁၃။ ကခါ၊ဇို၊သစ်။၂၃၀။ ဒီ၊ဇို၊၁။၂၊၆၊၁၄၊
၄၀၁။ သီ၊ဇို၊သစ်၊၁။၆၊၁၀၊၁၄၊၂၅၊၂၂၀။ ဒီ၊
ဇို၊၃။၁၀၅၊၁၄၈။ မ၊ဇို၊၁။၂၊၁၈၄။ မ၊ဇို၊၂။
၂၊၁၆။ မ၊ဇို၊၃။၄၃၀။ သံ၊ဇို၊၁။၂၊၁၄၊၁၆။ သံ၊
ဇို၊၂။၇၇။ အံ၊ဇို၊၁။၅၊၁၇-ဂ။ အံ၊ဇို၊၂။၂၊၃၊
၂၄၃။ မူလဇို၊၂။၁၊၂။ အနုဇို၊၁။၂၊၄။ နေတ္ထိ၊
ဇို၊၂။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၁၃။ ဇိနာလင်္ကာရ။၂၃၉။
(ခ) ထုတိ (၁) (ခ) ကြည့်။

(၂) ထောမနံ သုတွာ(မ၊ဌ။၁။၉၆)တိ
ပဋိပဇ္ဇနကဿ ပုဂ္ဂလဿ ပသံသနံ သုတွာ။
မ၊ဇို၊၁။၁၈၄။ “စတုသစ္စဒသော”တိ ဝစနံ
ထောမနမေဝ စတုပ္ပဘေဒါယ ဒေသနာယ။

မူလဋီ၊ ၂။ ၂။ ထောမိယတိ ဝဏ္ဏိယတိ ပသံ-
သီယတိ တေနာတိ ထောမနံ၊ “ကရုဏာ
ဝိယာ”တိအာဒိဂါထာပဉ္စကံ။ မဏိဒီပ၊ ၁။
၂၁၄။

(၁),(၂) ကရုဏာပွဲဓာနမေဝ (ဘဂဝ-
တော) ထောမနံ အာရဒ္ဓံ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၅။
ဝိမတိ၊ ၁။ ၂။ (-အပါဠ၊ ၁။ ၂၅၂။ သာရတ္ထ၊
၁။ ၆။ သီ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁။ ၂။)

ထောမနကိစ္စ (န) [ထောမန+ကိစ္စ] ချီးမွမ်း-
ခြင်း-ဖွယ်-ကိစ္စ။ န တဿ အာဂန္တုကေဟိ
ဝဏ္ဏဂန္ဓေဟိ ထောမနကိစ္စံ အတ္ထိ။ မ၊ ၁။ ၂။
၁၀၁။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၆။

ထောမနပဒ (န) [ထောမန + ပဒ] ချီးမွမ်း
ကြောင်းဖြစ်သော (ထောမေတိ-ဟူသော)
ပုဒ်။ ဝဏ္ဏေတိ ပသံသတိတိ ဣမာနိ ပန
ထောမနပဒဿေဝ ဝေဝစနာနိ။ ဝိ၊ ၁။ ၂။
၁၃၃။

ထောမနဝစန (န) [ထောမန+ဝစန] ချီးမွမ်း
ကြောင်းဖြစ်သော-သဒ္ဓါ-စကား။ တဿေဝ
စိတ္တဿ ထောမနဝစနာနိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၇၈။

ထောမနဝါစာ (ထိ) [ထောမနာ + ဝါစာ]
ချီးမွမ်းကြောင်းဖြစ်သော စကား။ နာနာ
ပကာရာ ပရေသံ ထောမနဝါစာ စေဝ။
မ၊ ၁။ ၁။ ၇။

ထောမန(နာ)ဟေတု (ပု) [ထောမန(နာ)+
ဟေတု] ချီးမွမ်းခြင်း-ဟူသော အကြောင်း။
မဟတော ဇနကာယဿ အာယာစနဟေတု
ဝါ ထောမနဟေတု ဝါ။ သံ၊ ၂။ ၄၉၈။ နေတ္ထိ။
၃၉။ ထောမနာဟေတုဘာဝတော။ မဏိ-
မဇ္ဈ၊ ၁။ ၁။ ၉။

ထောမနာကာရ (ပု) [ထောမန + အာကာရ]
ချီးမွမ်းခြင်း၏ အခြင်း အရာ၊ ချီးမွမ်းပုံ
အခြင်းအရာ။ ပစ္စနဘောန္တာနံ တေသံ
ဉာတိ အာရဗ္ဗ ထောမနာကာရံ ဒဿေန္တော။

ခုဒ္ဒက၊ ၁။ ၁။ ၇။ (-ထေရ၊ ၁။ ၁။ ၄၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။ ၁။ ၂။)

ထောမနာကာရဒဿန (န) [ထောမနာကာရ+
ဒဿန] (၁) ချီးမွမ်းပုံ အခြင်းအရာကို
ပြခြင်း။ (တိ) (၂) ချီးမွမ်းပုံ အခြင်းအရာ
ကို ပြ-တတ်-ကြောင်းဖြစ်-သော(စကား၊
ဝါကျ)။ ဣဒဉ္စိ...အတ္တနော ဉာတိနံ ထောမ-
နာကာရဒဿနံ။ ပေတ၊ ၁။ ၂။

ထောမနာဂါထာ (ထိ) [ထောမနာ+ဂါထာ]
(ဂုဏ်ကျေးဇူးကို)ချီးမွမ်းကြောင်း ဖြစ်သော
ဂါထာ၊ ချီးကျူးဂုဏ်ပြုသော-ဩဘာစာ-
အလင်္ကာအဖွဲ့အနွဲ့။ ဝဏ္ဏနာဂါထာတိ ထော-
မနာဂါထာ။ ဒီ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ၁။

ထောမနာနိမိတ္တ (န) [ထောမနာ+နိမိတ္တ-
ချီးမွမ်းခြင်း၏အကြောင်း။ ကိ*ပန ကာရဏံ
အဝိဇ္ဇာဝိဂ္ဂါတောယေဝေကော ပဟာနသမ္ပ-
တ္တိဝသေန ဘဂဝတော ထောမနာနိမိတ္တံ
ဂယတိ။ ဒီ၊ ၁။ ၁။ ၄။ မ၊ ၁။ ၁။ ၄။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၄။
အံ၊ ၁။ ၁။ ၇။

ထောမနာပါဠိ (ထိ) [ထောမနာ+ပါဠိ] ချီးမွမ်း
ကြောင်း ဖြစ်သော - ပါဠိ - စကားအစဉ်။
ထောမနာပါဠိယာပိ အတ္ထော ဝိဘာဝိတော-
ယေဝ ဟေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ၁။

ထောမနာပုဗ္ဗက (တိ) [ထောမနာ+ပုဗ္ဗက။
ထိ-၌-ပုဗ္ဗိကာ] ချီးမွမ်းခြင်းလျှင် ရှေ့သွား
ရှိသော (စကား-စသည်)။ ထောမနာပုဗ္ဗိကာ
ဝေါယံ ကထာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ၂။ (-၂။)

ထောမနာပုဗ္ဗင်္ဂမ (တိ) [ထောမနာ+ပုဗ္ဗင်္ဂမ]
ချီးမွမ်းခြင်း - ဟူသော - လျှင် - ရှေ့သွား
ရှိသော၊ ချီးမွမ်းခြင်းကို ရှေ့သွားပြုသော
(ရှိခိုးခြင်း-စသည်)။ ဘဂဝတော ထောမနာ-
ပုဗ္ဗင်္ဂမံ ပဏာမံ ကတော။ သီ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ၁။
(-၆။ ဝိဘာဝိနီ၊ ၇။ ၂။)

ထောမနာပူဇန (န) [ထောမနာ+ပူဇန] ချီးမွမ်းခြင်းဟူသော ပူဇော်ခြင်း။ တိဝိဓဿာပိ သဒ္ဓမ္မဿ အဝိသေသေန ဒေသနာပူဇံ ဝက္ကာ ထောမနာပူဇနဿ ဝသေန။ နေတ္ထိ၊ ငို။ ၂၂။

ထောမနာဝစန (န) [ထောမနာ+ဝစန] ချီးမွမ်းကြောင်းဖြစ်သော-သဒ္ဓါ-စကား။ ပသံသာ-ဝစနန္တိ တဿေဝ အတ္ထဿ ထောမနာဝစနံ။ အံ၊ ငို။ ၂။ ၁၃၄။

ထောမယန္တ (တိ) [ထောမ+ဏယ+အန္တ] (ဂုဏ်ဖြင့်) ချီးမွမ်းတတ်သော၊ သူ။ ဒုဿ ဂဟေတွာ အတိရိဝ ထောမယန္တေ။ သုတ္တနိ။ ၃၈၅။ (-မ၊ ငွါ၊ ၂။ ၂၇၅။)

ထောမယန္တိ (ကြိ) [ထောမ+ဏယ+အန္တိ] ချီးမွမ်းကုန်၏၊ ဂုဏ်ကိုထင်ရှားအောင် ဖော်ပြပြောဆိုကုန်၏။ ထောမေတိ-ကြည့်။

ထောမယမာန (တိ) [ထောမ+ဏယ+မာန] (ဂုဏ်ကျေးဇူးကို) ချီးမွမ်းတတ်သော၊ သူ။ ဒါနဿ ဝဏ္ဏံ ထောမယမာနာ ဝိစရန္တိ။ သံ၊ ငွါ။ ၁၀၆။ (-ဇာ၊ ငွါ၊ ၇။ ၂၇၁။)

ထောမယိတွာ (ကြိ၊ ဝိ) [ထောမ+ဏယ+တွာ] (ဂုဏ်ကျေးဇူးကို) ချီးမွမ်း၍၊ ထောမယိတွာ၊ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၃၂) တိ ထောမေတွာ ဝဏ္ဏယိတွာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ငွါ၊ ၁၉၇။

ထောမိ သု (ကြိ) [ထောမ+ဏေ+ဥံ] ချီးမွမ်း-ဝံ-ကျူး-ကုန်ပြီ။ ထောမေတိ-ကြည့်။

ထောမိတ (တိ) [ထောမ+တ] ချီးမွမ်း-ကျူး-အပ်သော (အရှင် သာရိပုတြာ-စသည်)။ အာယဿာ ဟိ သာရိပုတ္တော ဘဂဝတာ အနေကပရိယာယေန ထောမိတော ဝဏ္ဏိတော ပသတ္ထော။ သံ၊ ၁။ ၄၆၅။ သာဓု ဘန္တေ နာဂသေန ထောမိတံ ငိနသာသနံ။ မိလိန္ဒ။ ၁၂၃။ သဗ္ဗေဟိပိ ဓီရပုရိသေဟိ ဝဏ္ဏိတာ ထောမိတာ အယံ ပဗ္ဗဇ္ဇာ နာမ။ အဘိ၊

ငွါ၊ ၁။ ၄၀။ အပါ၊ ငွါ၊ ၁။ ၁၂။ ဇာ၊ ငွါ၊ ၁။ ၁၁၂။ (-အပါ၊ ၁။ ၉၇၊ ၁၁၆။ မဟာနိ၊ ၁၃၁။ မိလိန္ဒ။ ၂၀၉၊ ၃၄၂။ ဝိ၊ ငွါ၊ ၃။ ၁၇၀။ မ၊ ငွါ၊ ၁။ ၃၁၄။ မ၊ ငွါ၊ ၂။ ၁၀၁။ မ၊ ငွါ၊ ၃။ ၉၄။ အံ၊ ငွါ၊ ၂။ ၂၇။ အံ၊ ငွါ၊ ၃။ ၆၉၊ ၃၄၇။ ဥဒါန၊ ငွါ၊ ၂၄၇။ ဣတိဝုတ်၊ ငွါ၊ ၂၄၄။ ဝိမာန၊ ငွါ၊ ၁၄၁။ ထေရ၊ ငွါ၊ ၂၇၇။ ထေရ၊ ငွါ၊ ၂။ ၁၅၂၊ ၄၉၁။ အပါ၊ ငွါ၊ ၁။ ၂၆၂။ အပါ၊ ငွါ၊ ၂။ ၆၄၊ ၁၉၈၊ ၂၁။ ဇာ၊ ငွါ၊ ၆။ ၂၂၊ ၃၃။ ဝဇီရ၊ ၃၄၈။ ဒိ၊ ငွါ၊ ၁။ ၁၇၅။ သိ၊ ငွါ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၇၊ ၃၈၂၊ ၄၄၈။ သိ၊ ငွါ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၁၇။ သံ၊ ငွါ၊ ၁။ ၁၁၆။ သံ၊ ငွါ၊ ၂။ ၆၂၊ ၁၁၉။ အံ၊ ငွါ၊ ၂။ ၂၆၉။ မူလ၊ ငွါ၊ ၃။ ၁။ နေတ္ထိ ဝိ၊ ၃။ ၁၁၀။ ဒီပဝံသာ၊ ၄။ ၆၀။) ထောမိတော (ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၀၄) တိ ပသံသိ-တော ဒေဝမနုဿာဒီဟိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ငွါ၊ ၆၉။

ထောမိတာကာရ (ပု) [ထောမိတ+အာကာရ] ချီးမွမ်းအပ်သော (ဂုဏ်ကျေးဇူး) အဖို့အစု၊ တေန တာပသေန ထောမိတာကာရံ ပကာသေန္တာ။ အပါ၊ ငွါ၊ ၁။ ၂၇၀။

ထောမိယမာန (တိ) [ထောမ+ယ+မာန] ချီးမွမ်း-ကျူး-အပ်သော (သူ-စသည်)။ ဒသသဟဿစက္ကဝါဠဒေဝတာဟိ ထောမိယမာနဿ။ သံ၊ ငွါ၊ ၂။ ၂၆၄။ အံ၊ ငွါ၊ ၂။ ၂၉၄။

ထောမိယတိ (ကမ္မ၊ ကြိ) [ထောမ+ယ+တေ] ချီးမွမ်း-ကျူး-အပ်၏။ ထောမိယတိ-နေတ္ထိ၊ ငို။ ၁၂။ နေတ္ထိ၊ ဝိ၊ ၁၁၃။ မဏိဒီပ၊ ၁။ ၂၁၄။ ထောမိယန္တေ-သိ၊ ငွါ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၂၀။

ထောမိယတေ (ဘာဝ၊ ကြိ) [ထောမ+ယ+တေ] ချီးမွမ်း-ကျူး-ခြင်း။ ထောမန (၁)(က)-ကြည့်။

ထောမိယန္တေ (ကမ္မ၊ ကြိ) [ထောမ+ယ+အန္တေ] ချီးမွမ်း-ကျူး-အပ်ကုန်၏။ ထောမိယတိ-ကြည့်။

ထောမေတဗ္ဗ (တိ) [ထောမ+ဏေ+တဗ္ဗ] ချီး
 မှမ်း-အပ်-သင့်-ထိုက်-သော (ဈာန်သမာ
 ပတ်-စသည်)။ “သန္တာနိ ပဏိတာနိ” တိ ဧဝံ
 ကေဝလံ အာစိက္ခိတဗ္ဗာနိ ထောမေတဗ္ဗာနိ
 ဝဏ္ဏေတဗ္ဗာနိ။ အံဠာ ၂။ ၂၇။ (-ဒိဠာ ၁။
 ၄။ သိဠာသစ် ၁။ ၉။ ဒိဠာ ၂။ ၆။ မာဠာ ၁။ ၄။
 သံဠာ ၁။ ၄။ အံဠာ ၁။ ၇။ ဝိသုဒ္ဓိဠာ ၂။ ၆၃။)

ထောမေတိ (ကြိ) [ထောမ+ဏေ+တိ။ နိတိ။
 ဓာ။ ၃။ ၁။ ၃၃။ ဓာတုတ္ထ။ ၁၇၈။ (သ္မောမ-
 ယတိ-သံ)] ချီး-မှမ်း-ဝံ-ကျူး-၏။ ဂုဏ်
 ကို ထင်ရှားအောင် ထုတ်ဖော်ပြောဆို၏။
 ထောမေတိ-ဝိဠာ ၁။ ၁၃၉။ ဝိဠာ ၂။ ၁၃၃။ ဝိ
 ဠာ ၃။ ၁၄၅။ ဒိဠာ ၃။ ၁၇၂။ ၂၄၀။ မာဠာ ၁။ ၁၀၈။
 ၁၃၄။ အံဠာ ၂။ ၁၁၅။ ဥဒါနဠာ ၂။ ၆၀။ သုတ္တနိ
 ဠာ ၁။ ၁၃၉။ သုတ္တနိဠာ ၂။ ၁၂၆။ ထေရဠာ ၂။
 ၅၂၆။ သာရတ္ထာ ၁။ ၁၂။ သာရတ္ထာ ၃။ ၁၉၆။
 ဝိမတိ ၂။ ၉၀။ သိဠာသစ် ၁။ ၁၄၁၉။ ဒိဠာ
 ၃။ ၂၇၈။ အံဠာ ၁။ ၁၄။ မူလဠာ ၁။ ၂။ အနုဠာ
 ၂။ ၁။ နေတ္ထိဠာ ၁။ ၁။ ပါစိတ်ယော ၁။ ၈၆။
 ဝဏ္ဏံ ဘဏတိ နာမ ဒွေ မဂ္ဂေ ထောမေတိ
 ဝဏ္ဏေတိပသံသတိ။ ဝိဠာ ၁။ ၁၀၈။ ထောမေန္တိ-
 စူဠနိ ၅၅-၆။ ဒိဠာ ၂။ ၃။ မာဠာ ၂။ ၁၀၁။ ခုဒ္ဒက
 ဠာ ၁၇၈။ ဓမ္မဠာ ၁။ ၁၇၈။ ဓမ္မဠာ ၂။ ၃၆၇။
 ဣတိဝုတ်ဠာ ၇၇။ စရိယာဠာ ၅။ ဇာဠာ ၅။
 ၅၂၄။ စူဠနိဠာ ၁၂။ ဒိဠာ ၂။ ၅။ ထောမေန္တိ
 ကိတ္တေန္တိတိ ဂုဏ် ပါကဋံ ကရေန္တိ။ စူဠနိဠာ
 ၁၃။ ထောမယန္တိ-ဒိဠာ ၂။ ၂၆။ သုတ္တနိဠာ ၄၃၆။
 စူဠနိဠာ ၇၅၅-၆။ ဒိဠာ ၁။ ၃၃၄။ သုတ္တနိဠာ ၂။
 ၃၀၄။ စူဠနိဠာ ၁၂။ ထောမေသိ-သံဠာ ၁။
 ၈၆။ ထောမေမိ-ဒိဠာ ၁။ ၆။ မာဠာ ၁။ ၆။ သံ
 ဠာ ၁။ ၆၁၀။ အံဠာ ၁။ ၉၁၃။ ထောမေမ-
 စူဠနိ ၂၇၈။ သုတ္တနိဠာ ၁။ ၈၄။ အပါဠာ ၁။
 ၁၉၃။ စူဠနိဠာ ၁၁၈။ ထောမေယျ-သံ ၂။
 ၄၉၈။ နေတ္ထိ ၃၉။ အဘိဠာ ၃။ ၂၅၉။ ထော-
 မေသိ(ထောမ+ဏေ+တိ)-မာဠာ ၄။ ၂၄၅။
 သံဠာ ၂။ ၂၅၅။ အပါဠာ ၁။ ၂၅၂။ အပါဠာ ၂။

၁၄၃။ ၁၄၆။ ၂၁၁။ ၂၆၆။ မဟာဝံသ ၃၇။ ၁၂။
 ထောမိ သု-မဟာဝံသ ၁။ ၈၆။ ၇၀။ ထောမေ-
 သံ-မဟာဝံသ ၆၄။ ၃၄။ ထောမေသာမိ-
 မာဠာ ၁။ ၁၀၂။ သံဠာ ၂။ ၆၀-၁။ ထောမေသာ-
 မိ(သံဠာ ၃။ ၃၃)တိ ပသံသိသာမိ။ သံဠာ ၂။
 ၃၀၆။

ထောမေတုံ (ကြိဝိ) [ထောမ+ဏေ+တုံ] ချီး
 -မှမ်း-ဝံ-ကျူး-ခြင်းငှါ။ “ဣဒါနိ သဒ္ဓမ္မံ
 ထောမေတုံ “ဗုဒ္ဓေါပိ” တိအာဒိမာဟ။ ဒိဠာ
 ၁။ ၉။ မာဠာ ၁။ ၉။ သံဠာ ၁။ ၉။ အံဠာ ၁။ ၁၂။
 (-သုတ္တနိဠာ ၁။ ၂၅၈။ သာရတ္ထာ ၁။ ၁၀၁၃။
 ဝိမတိ ၁။ ၃။ သံဠာ ၁။ ၁၁။ အံဠာ ၁။ ၁၅။
 မူလဠာ ၁။ ၅။ နေတ္ထိဠာ ၈၁၁။ နေတ္ထိဝိ ၁၃။)

ထောမေတုကာမ (တိ) [ထောမေတုံ+ကာမ]
 ချီး-မှမ်း-ဝံ-ကျူး-ခြင်းငှါအလိုရှိသော၊
 သူ။ တံ ဓမ္မံ ထောမေတုကာမော...တေ-
 ဒဝေါစ။ မာဠာ ၁။ ၁၀၃။ (-အံဠာ ၂။ ၃၆၃။
 ပဋိသံဠာ ၂။ ၃၁၈။)

ထောမေတော (ကြိဝိ) [ထောမ+ဏေ+တော]
 ချီး-မှမ်း-ဝံ-ကျူး-ပြီး-၍။ ထောမေ-
 တော ဒသဂါထာဟိ။ အပါဠာ ၁။ ၃၇၉။ ဧဝံ
 ဒေသနံ ထောမေတော... “သောဟ”န္တိအာဒိ-
 မာဟ။ ဝိဠာ ၁။ ၁၄၀။ ဒိဠာ ၁။ ၂၀၄။ မာဠာ
 ၁။ ၁၃၅။ သံဠာ ၁။ ၁၂။ အံဠာ ၂။ ၁၆။ ဥဒါန
 ဠာ ၂။ ၆၁။ ထောမေတော(ဒိဠာ ၁။ ၃၃၂)တိ...
 ပသံသိတော။ သိဠာသစ် ၂။ ၄၂၆။ (-မာဠာ
 ၁။ ၁၀၃။ မာဠာ ၃။ ၂၇၈။ ၂၉၅။ သံဠာ ၁။ ၁၀၂။
 အံဠာ ၁။ ၁၄၃။ အဘိဠာ ၁။ ၅။ ဓမ္မဠာ ၁။
 ၃၀၈။ သုတ္တနိဠာ ၂။ ၉၂၂၈။ ဝိမာနဠာ
 ၁၄၃။ ပေတဠာ ၁၈၁။ ထေရဠာ ၂။ ၂၅၃။
 ဇာဠာ ၁။ ၄၁၀။ ဇာဠာ ၃။ ၁၈၁။ ဇာဠာ ၄။
 ၁၀၉။ ဇာဠာ ၆။ ၁၇၂။ မဟာနိဠာ ၄၀၂။
 သာရတ္ထာ ၁။ ၁၀၁၃။ ဝိမတိ ၁။ ၃။ ဒိဠာ ၁။
 ၃၉၉၄၀၀။ မူလဠာ ၁။ ၅။ နေတ္ထိဠာ ၁။ ၁။)

ထောမေန္တ (တိ) [ထောမ+ဏေ+အန္တိ] (က)
 ချီး-မုမ်း-ဝဲ-ကျူး-တတ်သော။ (ခ)
 ချီး-မုမ်း-ဝဲ-ကျူး-လိုသောသူ။ (က)
 ဧဝံ တိဏိ ရတနာနိ ထောမေန္တာ မနုဿာ
 တုယျေဝ ဒေါသံ ဒဿေယန္တိ။ ဒီဠာ၂။၂။
 ဓမ္မဒါယာဒဉ္စ ထောမေန္တာ ဣမိဿယေဝ
 ပရိသတိ နိသိန္နော သာရိပုတ္တော ဓမ္မံ ဒေသေ-
 ယတိ။ သံဠာ ၂။၆။ (-မဠာ၁။၁၀၃။၁၀၇။
 ဓမ္မဠာ ၂။၃၇၆။၄၃၀။ ဣတိဝုတ်ဠာ ၂။၂၆။ ဇာ၊
 ဠာ ၂။၂၂။ စူဠနိဠာ ၇။၆။ သာရတ္ထ ၂။၃၅။)
 (ခ) ဣတော ပရံ သင်္ဂီတိကာရာ ဒေသနံ
 ထောမေန္တာ (ထောမေန္တော) “ဣဒမဝေါစ
 ဘဂဝါ”တိအာဒိမာဟံသု။ သုတ္တနိဠာ ၂။၃၁၉။
 စူဠနိဠာ ၇။၇။ ထောမေန္တော(အံဠာ၂။၁၃၁)-
 တိ....တံ အဘိတ္ထဝန္တော။ အံဠာ ၂။၁၃၂။ (-
 ဒီဠာ ၂။၄၅။ မဠာ၁။၉၀။ မဠာ၄။၁၉၈။ အံ၊
 ဠာ ၂။၁၀၀။ ခုဒ္ဒကဠာ ၁၇၈။ ဓမ္မဠာ ၂။၂။
 ဥဒါနဠာ ၂။၆၀။ ၂၈၇။ ဣတိဝုတ်ဠာ ၁၉၁။၁၉၉။
 ၂၈၃။ သုတ္တနိဠာ ၂။၉၈။ ထေရဠာ ၂။၅၁။
 ၂၅၈။ အပါဠာ၁။၂၄၇။၂၄၉။၂၅၃။ ပဋိသံဠာ
 ၂။၆၆။ ဝဇီရံ ၁၇။ သာရတ္ထ ၁။၁၅။ ဒီဠာ ၁။
 ၃။ ဒီဠာ ၂။၆။ မဠာ ၁။၄။ သံဠာ ၁။၃။ အံဠာ
 ၁။၆။)

ထောမေန္တိ (ကြိ) [ထောမ+ဏေ+အန္တိ] ချီး-
 မုမ်း-ဝဲ-ကျူး-ကုန်၏။ ဂုဏ်ကို ထင်ရှား
 အောင် ယုတ်ဖော်ပြောဆိုကုန်၏။ ထောမေ-
 တိ-ကြည့်။
 ထောမေမ (ကြိ) [ထောမ+ဏေ+မ] ချီး-
 မုမ်း-ဝဲ-ကျူး-ကုန်၏။ ထောမေတိ-
 ကြည့်။
 ထောမေမိ (ကြိ) [ထောမ+ဏေ+မိ] ချီး-
 မုမ်း-ဝဲ-ကျူး-၏။ ထောမေတိ-ကြည့်။
 ထောမေယျ (ကြိ) [ထောမ+ဏေ+ယျ] ချီး-
 -မုမ်း-ဝဲ-ကျူး-ရာ၏။ ထောမေတိ-
 ကြည့်။
 ထောမေသိ (ကြိ) [ထောမ+ဏေ+သိ] ချီး-
 မုမ်း-ဝဲ-ကျူး-၏။ ထောမေတိ-ကြည့်။
 ထောမေသိ (ကြိ) [ထောမ+ဏေ+သိ] ချီး-
 မုမ်း-ဝဲ-ကျူး-ပြီ။ ထောမေတိ-ကြည့်။
 ထောမေသံ (ကြိ) [ထောမ+ဏေ+သံ] ချီး-
 မုမ်း-ဝဲ-ကျူး-ကုန်ပြီ။ ထောမေတိ-
 ကြည့်။
 ထောမေဿာမိ (ကြိ) [ထောမ+ဏေ+ဿာမိ]
 ချီး-မုမ်း-ဝဲ-ကျူး- ရလိမ့် - ရတော-
 အံ။ ထောမေတိ-ကြည့်။

တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန် (တ-ဝဂ်) ၁-၌

ပြင်ဆင်ဖတ်ရှုရန်

စာမျက်နှာ	ကော်လံ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
၁	ပ	တ၂	၂၀	(၁), (၂) တို့လည်းကြည့်။	(၁)လည်း ကြည့်။
။	ဒု	။	၇	(ထိ) (၃) ကြည့်။	(ထိ) (၂) ကြည့်။
။	။	။	၁၈	ဘမ္မယ (ခ) ကြည့်။	ဘမ္မယ (၁) ကြည့်။
၁၁	။	တံအဋ္ဌနကဝလ္လိကာ	၄	[တံအဋ္ဌနက +	[တံအဋ္ဌနက +
၁၈	ပ	တံသဒိသဝဏ္ဏနိဘ	၂၃	[တံသဒိသ +	[တံသဒိသ +
။	ဒု	တံသဘာဝ	၁၆	(၂)	(တိ) (၂)
။	။	။	၂၀	။	။
၁၉	။	တံသမုဋ္ဌာန	၁၁	(န)	(တိ)
။	။	။	၁၂	(တိ)(၂)	(၂)
၂၂	။	တကီယတိ	၁၉	တကယတိ	တကီယတိ
၂၄	။	တက္ကဂ္ဂါ(ဂါ)ဟကာရဏ	၂၀	တေးဆ -	တေးဆ - ချိယူ
၂၅	ပ	တက္ကဉ္စဏ	၁၇	(တိ)	(န)
။	။	တက္ကဒဓိဗိနု	၂၈	ရက်တက်ရည် - နှိုဓိမိ -	ရက်တက်ရည်, နှိုဓိမိ -
။	။	။	၂၉	။	။
။	ဒု	တက္ကဒိဋ္ဌိဂါ(ဂါ)ဟ	၁	အမြင်မှား, အယူမှား။	- အမြင်မှား - အယူမှား။
၃၂	ပ	တက္ကာရိ	၃၅	ရေသကျည်း - ယာသ ကျည်း - ယာစကျည်း - ဆူး ခေါင်းနက် - ပင်	(၁) ရေသကျည်း - ယာသ ကျည်း - ယာစကျည်း - ပင်။ (၂) ဆူးခေါင်းနက်ပင်။
၃၈	။	တဂ္ဂတိ	၂	တဂ္ဂတိက (၃)ကြည့်	တဂ္ဂတိက - ကြည့်။
၅၀	ဒု	တစ္ဆကသေဏိ	၁၇	(ထိ)	(ပု၊ ထိ)
၅၅	။	တဇ္ဇနိကတ	၃၁	(ပ)	(တိ)
၅၇	ဒု	တဇ္ဇယန္တိ	၂၉	တဇ္ဇန္တိ ကြည့်။	တဇ္ဇန္တိ နှင့် ယှဉ်ကြည့်။
၅၈	ပ	တဇ္ဇာစက္ခဝိညာဏဓာတု- သမ္ပဿဇ	၂၇	(န)	(တိ)
၁၀၁	။	တဏှာသလ္လ	၁၃	(န)	(ပု၊ န)
၁၁၆	ပ	တတိယဘာဏဝါရ	၅	တတိဘာဏဝါရော	တတိယဘာဏဝါရော
၁၂၄	။	တတောနိဒါန	၄	တောလောပါဘာဝေါ	လောပါဘာဝေါ
၁၃၈	ဒု	တထာဂတိ	၃၁	တထ + အာဂဒ	တထ + အာဂဒ။
၁၄၀	။	။	၂၉	(ထထ + အာဂဒ)	(တထ + အာဂဒ)။

စာမျက်နှာ	ကော်လံ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
၁၅၆	ပ	တဒင်္ဂဝိမောက္ခ	၃၀	(တိ)	(ပု)
၁၆၇	။	တဒနုပဿန	၂၁	+အနုပဿန]	+အနုပဿနာ]
၁၆၈	ဒု	တဒနုဝတ္တိတာ	၁၀	[တဒနုဝတ္တိ+	[တဒနုဝတ္တိ+
၁၉၉	ပ	တနုကပတ္တတ္ထဝိကန္တရ	၇	[တနုက+	[တနုကာ+
၂၀၅	။	တန္တမဇ္ဇိတ=တန္တကမဇ္ဇိတ	၃၃	(တိ)	(န)
၂၁၈	ဒု	တပ ^၁	၁၉	တပဿီ ^၂ (ခ)	တပဿီ ^၁ (၆)
၂၁၉	ပ	။	၁၃	တပဿီ ^၁ (၁) (င) ကြည့်။	တပဿီ ^၁ (၂) ကြည့်။
၂၂၅	။	တပသီလ	၂၃	အကျင့်-သီလ-	အကျင့်, သီလ
။	။	တပသီလသမ္ပန္န	၂၆	။	။
၂၂၈	ဒု	တပေဿတိ	၁၃	တပတိ	တပေတိ
၂၅၁	။	တပ္ပိပရိတ	၂၂	(တိ) (၂)	(၂)
၂၆၄	။	တမဿိနီ	၆	တမဿိနီ	တမဿိနီ
၂၆၇	ပ	တမ္မ ^၁	၂၅	နီသောအဆင်း	(၁) နီသောအဆင်း။
။	။	။	၃၁	တမ္မပဏ္ဏိ ^၁	တမ္မပဏ္ဏိ
၂၆၈	ဒု	တမ္မကိပိလ္လိ(လ္လ)ကကုဋ္ဌ- (ဇ)ဝ	၁၀	E.S.	E.S.D.
။	။	တမ္မစူဠ	၃၀	[တမ္မ+စူဠ]	[တမ္မာ+စူဠာ]
၂၇၆	ပ	တမ္မလောဟဓာရ	၂၄	(ပု)	(ပု၊ထိ)
၂၉၆	ဒု	တရုဏဗေဠုဝလဋ္ဌိ	၂၇	[တရုဏ+	[တရုဏာ+
၃၅၇	။	တာလသလာဋ္ဌက	၃၃	တရုဏတာလဋ္ဌိကူပက- ကြည့်။	နာတိပရိဏတာနံ သဗ္ဗလ- ကာနံ အဂ္ဂတော ဆိန္နာနံ တာလသလာဋ္ဌကာနံ ဝိ- ဝရာနိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၄၂။
၃၇၂	။	တာဝဒ္ဓရဖလ	၂၁	ကာလရှိသော	ကာလရှိသော အသီး၊
၃၈၁	။	တိ*သံဂုဏဝရ	၁၂	(န)	(ပု)
၃၂၈	ပ	တိ*သနိရယသတ	၃၅	သုံးသောင်း ၃၀၀၀၀	သုံးထောင်၊ ၃၀၀၀
၄၀၀	။	တိကိစ္ဆသမ	၃၃	(ပု)	(တိ)
၄၀၃	ဒု	တိကိစ္ဆဘာဝ	၂၀	[တိကိစ္ဆ+	[တိကိစ္ဆာ+
၄၁၅	။	တိခိဏဓုရပ္ပ	၅	(န)	(ပု)
၄၂၇	။	တိဋ္ဌတိ	၁၆	ဝိနာသော၊	ဝိနာသော
၄၈၆	။	တိန္တ	၃၄	(င)	(န) (င)
၄၈၇	ပ	။	၂၅	။	။

စာမျက်နှာ	ကော်လံ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
၄၉၄	။	တိပရိခ	၇	+ပရိခ။	+ပရိခါ။
၅၄၂	ဒု	တိရောပါကာရ	၁၃	(ပု)	(န)
၅၄၆	ပ	တိလကာဟတဂတ္ထ	။	(န)	(တိ)
၅၆၀	ဒု	တိဝိသေန္တတိ	၆	[တိဝိဓ+	[တိဝိဓာ+
၅၉၁	ပ	တုစ္ဆလာဗု	၂၅	(န)	(န၊ထိ)
၆၂၀	ဒု	တုလာသဒိသ	၃၄	(ပု)	(တိ)
၆၂၃	ပ	တုလေယျံ	၃၁	တိရေတိ	တုလေတိ
။	ဒု	တုလေယျံ	၄၅	။	။
၆၂၈	ပ	တုသိတ	၁၅	၂၆၀။	၂၆၀။ (၄)(က) လည်း ကြည့်။
၆၃၀	။	တုသိတပုရဝါသိ	၇	(ဂ) ကြည့်။	(ဃ) ကြည့်။
၆၅၈	ဒု	တေန	၃	ဇနီး၏ ဗိဿဏိုးနတ်	သိဝနတ်၏ဇနီး
။	။	။	၂၄	နာမမင်း	နာဂမင်း
၆၆၁	။	တေပိဋကဓမ္မ	၂၀	[တေပိဋက°+	[တေပိဋက°+
၆၆၂	။	တေဘူမကကုသလ	၃၄	ကယံ	အယံ
၆၇၆	။	တေလ°	၅	(၃)	(ပု) (၃)
။	။	။	၁၆	။	။
၇၁၅	ပ	ထဒ္ဓဘာဝလက္ခဏ	၂၈	‘လက္ခဏာ’	‘လက္ခဏာ’ရှိသော
။	ဒု	ထဒ္ဓဘူမိ	၁၄	[ထဒ္ဓ+	[ထဒ္ဓါ+
၇၁၆	ဒု	ထဒ္ဓလူခဘူမိ	။	[ထဒ္ဓလူခ+	[ထဒ္ဓလူခါ+
၇၁၉	ပ	ထနပ	၇	(ပု၊န)	(တိ)

လူတော် လူကောင်း ဖြစ်အောင်

လူ့သဘာဝ ဝရိုက်ဆိုးများကို ပယ်ရှားပြီး ဝရိုက်ကောင်းများကို ဖော်ဆောင်မည့်

ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံ

တော်လှန်ရေးအစိုးရ ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့မှ

မြန်မာပြန်မိရူကတိများကို ဖတ်ပါ

မြန်မာစာဖတ်တတ်သူတိုင်း ဗုဒ္ဓရှင်တော်ဘုရား၏ နိကာယ်ငါးရပ် ပိဋကတ်ပါဠိတော်

၅၂-ကျမ်းလုံးကို ဖတ်ရှုနားလည်နိုင်ကြပြီ

မြန်မာပြန်ကျမ်းများ

၁။ ဒိဃနိကာယ် (သုတ္တန်)	ပါ၊ ဒု၊ တ	(၃-ကျမ်း)	၃-အုပ်
၂။ မဇ္ဈိမနိကာယ် (သုတ္တန်)	။	(၃-ကျမ်း)	၃-အုပ်
၃။ သံယုတ္တနိကာယ် (သုတ္တန်)	။	(၅-ကျမ်း)	၃-အုပ်
၄။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ် (သုတ္တန်)	။	(၁၁-ကျမ်း)	၃-အုပ်
၅။ ခုဒ္ဒကနိကာယ် (ကျမ်း-၃၀) မှ		ဝိနည်း(၅-ကျမ်း)	၅-အုပ်
		အဘိဓမ္မာ(၄-ကျမ်း)	၅-အုပ်
		အခြားသုတ္တန်(၁၄-ကျမ်း)	၇-အုပ်

တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန်ကြီး

အတွဲ ၅-တွဲ ထွက်ပြီ။

မဟာဗုဒ္ဓဝင်

ပ-တွဲ ၂-အုပ်။ ဒု-တွဲ ၁-အုပ်။ တ-တွဲ ၁-အုပ်။ စ-တွဲ ၁-အုပ် (ထွက်ပြီ)